Universidad de
Biblioteca

ARISTOTE

OPERA

1

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 31
Plúteo 9 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Costo sin quaderna.

50 rs con 20 tmo

Soide Dn Gregorio Joseph Ruiz Ceballos
Pbro, Salmista en la Cathedral de Burgos. Año
1809.

158,7

ARISTOTELIS STAGIRITAE OPERA,

Post omnes quæ in hunc vsque diem prodierunt editiones, summo studio emaculata, & ad Græcum exemplar diligenter recognita.

Quibus accessit Index locupletissimus, recèns collectus.

Ex libris Societatis Jesu. Burgis. 1862. D.r Coloma

63.559

LVGDVNI,
Apud Ioannem Frellonium,
M. D. LXI.

TRAIDO DE OÑA EN 1956
AL SEPARARSE LA FACULTAD

BIBLIOTHECÆ OMNIENSIS SOCIETATIS JESU

Universidad de Deusto
Biblioteca

IOANNES FRELLONIVS
Bibliopola Lectori S.

QVVM mecum reputarem, ſapienti rerum conditori neminem ſua ſolius, verùm & alterius gratia naſci placuiſſe, ab ipſis penè cunabulis æquiſsimum arbitratus ſum, menti illi æternæ chariſmatum omnium diſpenſatrici obſequens, non tam rei familiaris rationi, quàm omnium commodis pro virili conſulere. Porrò quum alia nobis magis idonea non pateat via, qua id præſtare poſsimus, eam aggredimur, qua nos altiſsima donauit bonitas, optimi cuiuſque authoris monimenta ab obliuione aſſerentes. Quod vt efficiamus, nullus nos nec labor, nec ſumptus deterret: nec nobis quicquam magis eſt in votis, quàm literarum candidatis opem ferre, eorúmque ſtudiis auxilio eſſe. Quum itaque ex officina noſtra quàm plurimi hactenus bellè compti authores prodierint, placuit etiam, vt alíquando ex eadem Ariſtoteles ille Stagirita, philoſophorũ monarcha, nitidior ſolito, ſuáque refulgens maieſtate, in publicum exiret. Quocirca te neſcire nolumus, candide lector, omnes penè editiones, quas vtique nanciſci potuimus, diligenter nos contuliſſe, atque iudicio acri adhibito, non pauca priùs aut inuerſa, aut etiam deprauata, aut omnino omiſſa, emendaſſe, atque reſtituiſſe. Quæ non magno negotio deprehendere valebit, quiſquis vel mediocriter in amœniſsimis huius philoſophiæ campis verſatus fuerit. Indice inſuper nouo ipſum adornauimus locupletiſsimo, quòd non vſquequaque integer, qui prior factus fuerat, nec ſatis tanti philoſophi diuitiis reſpondere, videretur. Qua in re ſi quid ex laboribus noſtris ſenties ſolaminis, diuinæ feres acceptum bonitati, quæ cordis noſtri penetralibus hoc ipſum inſeruit, vt quandiu vitali hac frueremur aura, tibi, vniuerſóque orbi prodeſſe aniteremur. Sin verò in hoc verè philoſopho, aut certè alio quopiam authore cudendo, quicquam nos effugiſſe deprehendes, humanæ, precamur, adſcribe conditioni, atque æqui boníque conſule. Quòd ſi non ingratum te inueniemus, ſtimuli nobis vice eris, vt in dies maiora moliamur, contendamúſque vt ipſi noſmet ſuperemus. Vale.

DE VITA ARISTOTELIS EX IOANNE PHILOPONO, déque illius ſcriptis omnibus, & Librorum ordine Commentatio, ad Reuerendiſsimum Patrem ac Dominum D. Henricum, Abbatem Lucellæ Ciſtercienſium in Sequanis, per Hieronymum Gemuſæum, Doctorem Medicum ac Philoſophum.

MEMINI probè, Reuerende Pater, cùm de Ariſtotele, eiúſque monumentis dudum incidiſſet diſputatio, dicere ſolitum eſſe quàm vehementer cuperet Paternitas tua, vt hic author à ſalebris, ac mendis, quibus ſcilicet iam diu obſitus iacuiſſet, totus alíquando ad communem ſtudioſorum vtilitatem, in lucem prodiret. Quin mirari quoque ſolebat, cùm hodie plurimorum ingenia in nullis ſeſe non occuparent literis inſtaurandis, cur hoc ipſum quoque nemo noſtrorum hominum tentaret, vt eius monumenta, quotquot apud Græcos extant, in Latinam linguam conuerſa in Volumen vnum redigeret: quando ex huiuſce lectione cæteris diſciplinis, ac rebus omnibus, magnam lucem, & rationem certam ex ea ſola comparare liceat. En hîc adeſt idipſum Opus, vti tum deſiderabatur. Quod cùm pro iudicio, ac conſilio reuerendæ Paternitatis tuæ ita concinnatum inſtructúmque, in lucem nunc prodeat, viſum eſt ad eam ipſam deſtinari oportere, tum vt id inſpiciat, atque eius lectione ſeſe oblectet, tum vti cognoſcat quantum apud nos potuerit eius iudicium. Quod ſanè quamuis neceſſarium fuerit (neque enim aliter rectè ferri potuiſſet) tantò tamen plus potuit efficere, quantò maior eſſe debuit viri authoritas in hoc philoſophandi genere iam òlim inſtituti, & non ſine præclara laude hactenus in eo ipſo verſati. Verùm quod alij ſolent, verbis ornare quæ mittunt, id ego minimè hîc faciam. Neque enim quæuis laudaſſe, operæ pretium eſt, neque apud quoſcunque: ſiquidem commendare Authorem per ſe ipſum ita laudatum, vt ſui cognitione cæteris ſingularem laudem conciliare poſsit, quid fuerit aliud, quàm ſoli ſplendorem addere? & apud eum, qui ipſe ſciat, & teneat ad vnguem, quæ ſit Authoris præſtantia, quæ vis ingenij, quàm rerum omnium, & verborum diues copia, ſi multis explicare quis iſta conetur, an non actum agat ille? Quin periculum quoque ſuſtineat, ne potiùs rem longè maximam verbis extenuet, quàm honeſtiorem, ampliorémque efficiat. Cùm igitur laudationem hîc inſtituere non liceat, neque tamen cum ſilentio hunc Authorem foras producere fas ſit, & quòd Præfationes, veluti partes Operum, quibus præmittuntur, eſſe ſoleant, & id denique abſolutum ſit, quod omnibus ſui partibus conſtat, operam dabo vt non ſine fruge ſit, neque voluptate prorſus careat ſua iſtud exordium. Nam de vita Authoris primùm, è Græcorum ſcilicet Commentariis, mox de monumentis ipſius, déque Librorum ordine dicam, quæcunque impræſentiarum non incommodè afferri poſſe, & breuiter videbuntur. Fuit itaque genere Macedo, Ariſtoteles, vrbe Stagiris, filius Nicomachi, qui Amyntæ Macedoniæ Regi medicam præſtitit operam: quam ob rem filium quoque ſuum, vt patris memoriam renouaret, Nicoma-

chum appellauit,ad quem item Nicomachia scripsit.Matre fuit Phæstide.Hi ambo genus ab Aesculapio trahebant,cui rei fidem facit Epigramma, in Aristotelem his verbis factum:

Matre creatur Phæstide,Nicomachóque parente
Stirpe Asclepiadûm,diuus Aristoteles.

Post obitum parentum, à quodam, qui publico Atarnensium nomine peregrinos hospitio excipiebat, educatur: cuius dein officij memor non modò filium eius Nicanora enutriuit, & omni liberali doctrina instituit, sed etiam vt verum, & germanum tractauit. Sed & prius, quàm moreretur, testamento cauit, vt filia Pythais huic Nicanori in matrimonium locaretur. Adolescens adhuc, omni ingenuarum artium scientia excultus fuit: quod satis declarant Commentarij, quibus res poëticas complexus est, & scripta, quæ in poëtas edidit,Homericæ itidem Quæstiones, & Libri Artis rhetoricæ. Annos natus septendecim, voce Pythiæ, quâ philosophari iubebatur, Athenas mittitur, vbi cum Socrate tres annos coniunctissimè vixit. Quo extincto ad amicitiam Platonis sese contulit, qui cum annos viginti magno familiaritatis vsu coniunctus fuit. Eámque diligentiam, & industriam ad disciplinas percipiendas adhibuit, vt ædes ipsius non aliter Plato, quàm Ἀναγνώστην, id est Lectoris, appellare solitus fuerit. Neque verò fides habenda iis est, qui existimant Aristotelem aperuisse Lyceum contra Platonem adhuc superstitem. Quo nanque modo potuisset hoc? cùm Chabria, & Timotheus Atticarum copiarum Duces, opibus, magnáque potentia Athenis florerent, & Platoni arcta necessitudine coniuncti essent. Sed non desunt, qui tradant ab Aristotele Lyceum constitutum in humanis adhuc agente Platone vt multas hominis sententias conuelleret. Quibus ita respondisse satis sit, non simpliciter quicquam contra Platonem statui, sed aduersus eos qui Platonica decreta minùs perspecta haberent. Quòd si quid aduersus ipsum quoque Platonem fuit dictum, absurdum iudicari non debet, quando in eo ipso sententiam Platonis sequitur maximè: cuius hæc esse vox solebat, Magis conuenire, nos de veritate, quàm de re quacunque alia solicitos esse. Quinetiam ad verbum ita scribit, Amicus quidem Socrates, sed Veritas amicissima. Et alibi, Socratis, inquit, parua cura habenda est, Veritatis autem magna. Hoc ipsum institutum Aristoteles quoque tenuit, monumentáque Platonica immutanda censuit, atque in consilio huiusmodi ab illo minimè discrepat, dum veritatem præterire adeò non sustinuit. Nam mirificò alioqui studio, egregiáque voluntate Aristotelem fuisse erga Platonem, constat ex ara, quam ei consecrauit hac inscriptione,

Ponit Aristoteles pius hoc altare Platoni,
Quem laudare nefas ora profana foret.

Cum Platone multis officiis, & magna familiaritate viginti annos coniunctus fuit: post cuius obitum ita euenit, vt Speusippus, Potones filius, quæ Platonis soror fuerat, scholam teneret, docendíque munus susciperet: Aristoteles autem in Macedoniam secederet, quo loco alumnum disciplinæ suæ Alexandrum habuit, magnáque authoritate in eius regno præstitit.Nam apud Regem opibus, & gratia floruit maximè, plurimáque opportunè impetrauit. Multa enim studia, & officia in singulos priuatim, & in vniuersos publicè contulit. Declarant epistolæ commendatitiæ, quæ ad Regem scriptæ sub illius nomine feruntur:

feruntur: & patria Stagiræ, quæ cùm euersa esset, author fuit vt ab eodem ipso instauraretur. Quapropter Stagiritæ Aristoteli festum celebrãt,quod appellant Aristoteleum: & mensem, in quo dies festo dicatus est, Stagiriten vocant.Eresſus quoque Theophrasti patria,cùm Alexander eam grauiter vindicare cogitaret, periculo liberata est. Postquam verò Speusippus è vita excessisset, Athenienses Aristotelem ad se inuitant, & vnà cum Xenocrate Scholæ Platonis præficiunt. Xenocrates igitur in Academia docebat, Aristoteles in Lyceo. Nec multò post cùm Athenæ defecissent, Aristoteles in Chalcida nauigauit, illud vsurpans, Non patiar, Athenienses, in philosophiam iterum vos peccare. Iam enim Socratem è medio sustulerant.Nec dissimulauit iudicium suum,apud Antipatrum, quàm difficile, & multi operis esset, Athenis agere, carmen illud Homeri referens,

Inque pyris pyra, ficis fici mollè senescunt.

Ita peruersitatem morum Athenienſium indicans,Macedoniam repetiit,vbi gratia,& authoritate apud Reges, qui prouinciam illam tenebant,plurimùm valuit: apud Alexandrum,& matrem Olympiada, apud Antipatrum, apud Philippum. Ad Alexandrum librum De regno scripsit, in quo præcepta tradidit de regno administrando. Sed & comitem se Regi adiunxit,in intimos Brachmanas proficiscenti: vbi etiam opus confecit, in quo ducentas quinquaginta quinque Rerumpublicarum formas constituit. Secutus quoque est illum contra Persas mouentem, vbi cùm bellum exortum esset, & Alexander mortem obiisset, in patriam rediit. Morum moderationem summam tenuit. In philosophia captum excesit humanum, cùm nullam eius disciplinæ partem imperfectam explicatione sua reliquerit. Imò propria fretus solertia, cùm pleraque adiecisset, vniuersam philosophiam castigauit, & optimis præceptis instruxit. Magnam item accessionem fecit ad differendi artem, quando ab ipsis rebus normas, præceptáque secreuit, & demonstrandi rationem séorsum constituit. Nam superioris memoriæ Philosophi demonstrare quidem, ac euidentibus probationibus vti sciebant: sed demonstrationes, ac euidentes probationes efficere ignorabant. Atque idem illis vsu veniebat, quod sutoribus, qui coria secare nequeunt,calceis verò vti rectè queunt. Naturalium rerum indagationi quintam naturam addidit. Diuinarum contemplationi, quanquàm nihil adiecerit eiusmodi, ita tamen docuit, vt nihil, quatenus causa ferret, prætermiserit. Siquidem tantum abest, vt ea tantùm, quæ intra orbem continentur, quemadmodum nonnulli existimant, comperta habuerit, vt etiam quæ supra orbem habentur, probè tenuisse affirmemus. Quod quidem idem ipse Aristoteles confirmat octauo Naturalis auscultationis libro: Princeps, inquit, causa, neque per se, neque ex accidenti, motu cietur. Ex hoc nimirum planum faciens, Deum neque corpus,neque patibilem esse. Vniuersum tempus vitæ, quam vixit, sexagintatrium annorum numero describitur. Cùm enim decimumseptimum ageret annum, Socrati operam dare cœpit, quo Præceptore vsus est triennium. In intimis, & necessariis Platonis viginti annos fuit, ab eius obitu annos vixit vigintitres. Libros, vt affirmant, scripsit plures trecentis. Diogenes Laertius summas æstimat versibus supra quinquies mille trecentis & triginta. Nam prisci solebant versuum numero signare voluminum magnitudinem, veluti nota certiore:quòd libri frequenter sint inæquales, pro materiæ copia. Ex eo numero sanè permulti desiderantur, optimi tamen incolumes nobis permanserunt.Casum verò tum eorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

librorum, quos ipse condidit, tum cæterorum eius bibliothecæ talis quispiam fuisse perhibetur. Fuerat Aristoteles primus omnium, quos scimus, qui libros congregaret, Regésque Aegypti bibliothecæ ordinem docuit. Decedens verò vnà cum schola bibliothecam quoque Theophrasto successori reliquit. Is eam tradidit Neleo, qui & Aristotelis, & ipsius fuerat auditor. Neleus eam detulit Scepsim, ac posteris dedit, hominibus imperitis, qui libros inclusos, ac negligenter positos tenebant. Cúmque Attalicorum Regum, sub quibus erant, studium sentirent conquirendorum librorum, ad instruendam eam bibliothecam, quæ Pergami erat, in fossa quadam eos sub terram occuluerunt, quos & tineis, & humiditate labefactos tandem, qui ex eo genere erant, Apelliconi Teio tradiderunt, magno emptos argento, Aristotelicos scilicet, atque Theophrasticos. Apellicon, vt qui magis librorum esset studiosus, quàm sapientiæ, volens corrosiones emendare, eos transscribendos dedit, scriptura non rectè suppleta: quapropter libros edidit erroribus plenos. Veteres itaque Peripatetici post Theophrastum, cùm omnino libris ordinariis carerent, paucis duntaxat exceptis, exteriorum sermonum, nihil habebant, in quo firmiter philosopharentur, sed positiones quasdam lucubrabant. Posteriores, postquam hi libri in lucem venêre, Aristotelem imitantes, longè melius, quàm illi, philosophati sunt: nam propter errorum multitudinem consentanea dicere necesse habuere. Multùm ad hoc Romani contulerunt. Nam continuò post Apelliconis obitum, Sylla qui Athenas cepit, allata illius bibliotheca, huc eam transtulit. Tyrannion quoque Grammaticus distribuit, cùm Aristotelis amantissimus esset, eo sibi conciliato, qui bibliothecæ præerat. Item librarij quidam scriptoribus vtentes non bonis, nec scripta conferentes, quod in his libris præsertim fieri solebat, qui vendendi transscribebantur. Hic itaque casus huius authoris libros primùm vitiauit. Alius deinde huic non dissimilis, quosdam prorsus sustulit, eósque minimè paucos. Vniuersos autem eius libros ad quatuor redigunt classes: quarum prima continet eos, qui dicendi, persuadendíque rationem tradunt. Ad hanc referri possunt ea, quæ de Poëtica, Musica, Prouerbiísque scripsit, aut si quod est aliud simile. Secunda, qui differendi, ratiocinandíque scientiam docent. Tertia, qui moralem, ciuilémque disciplinam tradunt. Quarta, qui de naturalibus, ac supernaturalibus tractant. Harum Classium, quid in quaque nobis perierit, aut extet, hîc, velut in tabula, depingatur. In prima, quæ Rhetoricen docet, qui Græci extant hi sunt: Rhetorices ad Theodecten, libri tres, quum Laërtius non numeret nisi Duos, testans tamen illum de Rhetorica bis duobus voluminibus tractasse. Ad Alexandrum de ciuilibus sermonibus, liber vnus. De Poëtica, liber vnus. In secunda, quæ dialecticen tradit, extant hæc: De prædicamentis decem, lib. vnus, de enuntiatione, lib. vnus, quem nunc secant in duos. Analyticorum priorum, libri nouem, cùm nobis extent tantum duo: nisi fortasis hi sunt, quos Laertius hoc titulo commemorat. Syllogismorum duo. Analyticorum posteriorum, siue demonstrationum, libri duo. Topicorum libri octo. Elenchorum, liber vnus: quem nescio, qui secuit in duos. In tertia, quæ moralia continent, hæc supersunt: Ethicorum ad Nicomachum, libri decem. Ethicorum ad Eudemum, libri octo: sic videtur. Est enim septimus longissimus. Ethicorum, quæ Magna vocantur, lib. duo. Politicorum, lib. octo. Oeconomicorum, libri duo, quorum alter nothus est. In quarta supersunt hæc: Naturalium auscultationum, lib. octo.

octo. Meteorologicorum, libri quatuor. De cælo, libri quatuor. Historiæ animalium, libri decem. De partibus animalium, libri quatuor. De generatione animalium, libri quinque. De generatione & corruptione, libri duo. De Mundo ad Alexandrum, liber vnus. De coloribus, libri duo. Et qui nuper inuenti fuere, De plantis, libri duo. De sensu & sensibili, liber vnus. De iuuentute & senectute, liber vnus. De somno & vigilia, liber vnus. De insomniis, liber vnus. De diuinatione in somnis, liber vnus. Problematũ sectiones permultæ. De vita & morte liber vnus. De respiratione, liber vnus. De flatu, liber vnus. De physiognomicis, liber vnus. De anima, libri tres. De memoria, & meminisse, liber vnus. De mechanicis, liber vnus. De lineis illatabilibus, liber vnus. De Xenophanis, Zenonis, & Gorgiæ placitis, liber vnus. Supernaturalium, libri quatuordecim. Tantùm nobis supereſt, & quidem Græcé. Nunc accipe, quæ in quaque classe desiderentur. De prima desiderantur hæc: De poëtis, libri tres. De rhetorica, liber vnus: cui titulus, Gryllus. Nerinthus, liber vnus. De Enthymematibus Rhetoricis, libri duo. Artis Poeticæ tractatio, libri duo. De consilio, liber vnus. De Homericis ambiguitatibus, libri sex. Liberalium disciplinarum, libri duo. Parabolarum, liber vnus, Ἀτάκτων, id est Inordinatorum, libri duodecim. Olympionice, liber vnus. Pythionice, liber vnus. Pythionicarum elenchi, liber vnus. Dionysiacæ victoriæ, liber vnus. Pythicus musices, liber vnus. De tragœdiis, liber vnus. De doctrinis, liber vnus. Prouerbiorũ, liber vnus. Carmen ad Philoxenum scripsit, elegias. His adiungi possunt, Mathematicus, liber vnus. De magnitudine, liber vnus. De Musica, liber vnus. Ex secunda desiderantur hæc: Sophista, liber vnus. Menexenus, liber vnus. De scientiis, liber vnus. Solutiones contentiosorũ, liber vnus. Diuisiones Sophisticæ, libri quatuor. De contrariis, liber vnus. De speciebus, & generibus, liber vnus. De propriis, liber vnus. Commentaria aggressoria, libri tres. De instantia, liber vnus. De his, quæ aliquot modis dicuntur, aut iuxta additionem, aut propositum, vt reddidit Diogenis Interpres, quum Aldina editio habeat κατὰ προόδους, liber vnus. De scientia, liber vnus. Diuisiones decem & septem. Diuisibilium, liber vnus. De interrogando, & respondendo, libri duo. De propositionibus, liber vnus. Propositionum contentiosarum, libri quatuor. De syllogismo, liber vnus. De quæstionibus, liber vnus. Methodicorum, libri octo. De syllogismis, libri duo. Syllogisticorum & definitionum, libri duo. De eligibili & contingenti, liber vnus. De his, quæ ante locos sunt, liber vnus. Topicôn ad finitiones, libri duo. Diuisionum, liber vnus. Definitionum, libri tres. Epicherematum, libri duo. Quæstiones aggressoriæ, libri vigintiquínque. Artiũ collectio, libri duo. Ars, liber vnus. Ars alia, libri duo. Compendium artis, liber vnus. Artis Theodecti contractio, liber vnus. Enthymematũ diuisiones, liber vnus. De dictione, libri tres. Collectionũ, libri duo. Aduersus Gorgiam, liber vnus. Problematum ex Democrito, libri sex. De doctrina liber vnus. Aduersus Zenonis scita, libri duo. Encyclicorum, libri duo. Ex tertia interciderũt hæc, De iustitia libri quatuor. De Philosophia, libri tres. De Republica libri duo. Amatorius, liber vnus. Conuiuium, liber vnus. De diuitiis, liber vnus. Exhortationum, liber vnus. De nobilitate, liber vnus. De voluntate, liber vnus. Alexander, seu de colonis, liber vnus. De regno, liber vnus. De bono, libri tres. De Platonis Legibus, libri tres. De Republica Platonis, libri duo. De Amicitia, liber vnus. Quid sit affici, aut affectum esse, liber vnus. Propositiones de virtute, libri tres. De perturbationibus iræ, liber vnus. De imperio, liber vnus. De meliori, liber vnus. De affectibus, liber vnus. De volũtario, liber vnus. De pulchro, liber vnus. Quæ-

stionũ de amicitia,libri duo.Politicorũ,lib.duo.De iustis,libri duo.Iustificationũ, libri duo.Iura,liber vnus.Lex cõmendatitia,liber vnus.Legum,libri quatuor.Politiæ ciuitatum,libri centum vigintiocto:& seorsum de democratia, Oligarchia, Aristocratia,& Tyrannide.Addantur his Epistolæ ad Philippum.Sesymbriorum Epistolæ : ad Alexandrum , quatuor. Ad Antipatrum nouem. Ad Mentorem vna. Ad Olympiadem vna. Ad Hephæstionem vna. Ad Themistagoram vna. Ad Philoxenum vna.Ex quarta interciderunt hæc : De elementis libri tres. De motu , liber vnus. De idea, liber vnus. Quæstionum de anima , liber vnus. De natura , libri tres. Physicus,liber vnus. De Archytæ philosophia,libri tres. De Speusippi , & Xenocratis Philosophia, liber vnus. De Timæi , & Architæ libris decerpta,liber vnus. Aduersus Melissi dicta , liber vnus. Aduersus Pythagoricos, liber vnus. Alcmæonis placita, liber vnus. Aduersus Xenocratem, liber vnus. De Pythagoricis , liber vnus. De incisionibus , libri octo. Excerptio incisionum , liber vnus. De compositis animalibus, liber vnus. De fabulosis animalibus , liber vnus. De non gignendo,liber vnus. Medicinalium,libri duo.De signis tempestatum,liber vnus.Astronomicus speculatiuus, liber vnus.De motu, liber vnus.Inspectorum problematum,libri duo. Exposita generatim, libri quatuordecim. Hæc monumentorum Aristotelis historia est. Porrò quod ad ordinem attinet eorum , qui ex vniuersis eius operibus adhuc libri supersunt, exponendum id nunc esse videtur,sumpto potissimũ exordio ab iis,quæ tradidit Ammonius in exordio *Κατηγοριῶν*. Ait ille scribendi apud Veteres in vniuersum duo genera extitisse, *ὅτι τῶν συγγραμμάτων τὰ μὲν ἦν ὑπομνηματικὰ , τὰ δὲ συνταγματικά.* *Ὑπομνήματα* sunt,quæ studiosorum quisque ex Authorum lectione sibi conficit. Moris enim fuit priscis,vt maiorum scripta legentes, Commentarios sibi facerent,in quibus opiniones de rebus à philosophia pertractatis scriberent, argumentáque, quibus opiniones suas illi astruerẽt.Inde illud Plinij Iunioris de Auũculo,Hac intentione tot iste volumina peregit,Eclectorúmque Cõmentarios centũ sexaginta mihi reliquit opisthographos,id est *Ἐκλεκτῶν ὑπομνήματα*.In quos Cõmentarios regerere etiam moris fuit,quod ipsi Commentarios scribenti priuatim videretur:vt si quando ad scribẽdum animum appulisset,tanquam ex penu literaria promeret illam veluti materiem voluminum, & simul cæmenta, calcémque ad structuram reposita.*συντάγματα* sunt,quæ non ex tẽpore,& sine cura scripta sunt,vt *ὑπομνήματα*, sed dictionem habent compositioni cõgruam,& capitum diuisionem rectè, atque ordine digestã.Horũ rursus alia sunt *διαλογικὰ*:alia *αὐτοπρόσωπα*.*Αὐτοπρόσωπα* sunt,in quibus Author ex sua persona docet,nulla persona extrinsecus assumpta. Huius generis sunt *τὰ ἀκροαματικὰ*, quæ ideo sic vocãtur,quasi disciplinaria,siue quia suis & iustis discipulis scribebantur ab authoribus cuiusque sectæ,id est *τοῖς γνησίοις ἀκροάταις*:siue quia voce præceptoris opus haberẽt , & idcirco à nemine *ἐξωτερικῶν*, id est eorũ,qui in scholis Philosophorũ versati,exercitatíque nõ fuissent,rectè legi,cognoscíque possent.Id quod in libris huius quoque authoris tenebras offundit hominibus harũ disciplinarũ imperitis,qui scilicet in scholis Peripateticorum eruditi non fuere: id quod ipsemet in sua ad Alexandrum epistola innuit : Nam cùm Alexander ægrè ferret libros Acroamaticos in vulgus editos fuisse , respondit Aristoteles à nemine intelligi posse eos libros, qui voce præceptoris in his institutus non esset.Indicans scilicet *τὸ ἀκροαματικὸν τοῦτο* , cui id peculiare est, vt vocem præceptoris postulet,non, vt *ἐξωτερικὰ* solent,à quopiã vulgarium intelligi posit,Hic tamen eius Epistolæ locus calũniæ occasionem præbuit nonnullis,

qui

qui cùm improba, & rudia pecora sint, vel ex falsa causa , occasionem calumniæ aucupantur. Aiunt de industria inuolutos esse libros Aristotelis , vt à nemine intelligantur , vel ipsius testimonio. Atqui non id agebat Aristoteles , sed volebat eos libros non à quouis vulgarium intelligi posse , sed ab iis solis , qui in scholis Philosophorum exercitati fuissent,quemadmodum ipse Alexander fuerat.*Ἀκροαματικὰ* enim,dictionem habent altiorem,ac rationes firmiores, frequentioréque, vt in quibus nihil nisi grauiter demonstratum afferri oportet , sicut in Mathematicorum quoque libris fit. Inde nascitur obscurum illud orationis genus , & auscultandi necessitas,è rerum scilicet natura,non hominis cuiusquam improbitate. Alioqui autem & Mathematicorum demonstrationes calumniari oportebat , & Iurisconsultorum grauitatem reprehendere, quam sine præceptorum opera diligente non quisquam vnquam rectè assequutus est.E natura itaque disciplinarum, ea obscuritas nascitur.Nam & alios docendi modos reddit difficiliores hæc ratio acroamatica , si admista illis fuerit : cuiusmodi sunt Dialogismi, in quibus si quæ paulò subtiliùs demonstrata sunt , non paruam difficultatem faciessunt lectori. At *ἐξωτερικὰ* tamen dicta sunt, *τὰ διαλογικὰ*, tanquam ad vulgi quoque vtilitatem institutionémque scripta sint,non lectorum tantùm discipulorum,ac familiarium scribentis.Nam *ἐξωτερους* , appellabant olim scholæ,quicunque alicui sectæ philosophantium se non dedissent.Sic & in libris Platonis, etsi Dialogici sint, & popularem titulum præ se ferant, obscura tamen sunt pleraque , in quibus confirmandum aliquid demonstratione est.Adeóque perpaucos reperies hodie,qui eam doctrinam profiteri possint , quanuis literatores quidam Problemata aliquot ex illis libris decerpta circunferentes,istud genus philosophiæ apud imperitos homines audacter iactitare audent. Videtur autem nostro seculo idem contigisse philosophiæ Platonicæ,quod ætate Ciceronis Peripateticæ accidit : qua ætate pauci fuerunt , quibus ea cognita esset. Nam exoleuerat tum illud philosophandi genus, siue quòd libri istud complectentes aliquandiu latuissent,ac veluti interiissent:siue quòd homines tum quoque difficultate sensorum deterrerentur, quousque Alexander Antoninorum temporibus diligens Aristotelis lector , Commentarios in ipsum edidit,quando primùm cœpit & legi , & intelligi Aristoteles , & versari in hominum manibus,intellecta scilicet vtilitate,quæ ex illius attenta lectione caperetur.Contrà itaque euenit nostro seculo,vt in scholis Italiæ omnibus Aristotelica tradantur,cæterorum philosophia negligatur.E qua occasione id quoque profectum est,vt Præceptores & recta institutio ad Platonis philosophiam desiderentur hodie , quibus tamen opus est profectò volenti rectè ad istud philosophandi genus,& cum fruge accedere. Neque enim sola lectio absque docentis institutione præstare id potest,nisi institutio præcesserit.Ad hunc modum itaque à quibusuis intelligi non posse Aristotelis Acroamatica existimandum est. Scripsit autem Exoterica quoque Aristoteles , è quo numero videtur esse liber , qui de Mundo inscribitur, *Περὶ κόσμου*, modò eius Authoris sit. Sed & ipsemet in secundo *Περὶ οὐρανοῦ* , de infinitudine Mundi disputans,nominatim horum meminit,sicut in Exotericis docuimus , inquiens . tanquam manifestiùs de quibusdam quæstionibus suam sententiam in illis exponat.Id quod etiam faciliùs fit,quoties certis rationibus confirmari,demonstraríque res non postulat:quale docendi genus in Acroamaticis exigitur. Quod autem ad ordinem librorum attinet , qui in hac editione continentur, hæc cognoscenda sunt: Operis totius duo sunt Tomi , quorum primus libros,qui ex secunda classe extant,omnes habet hoc modo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In Aristotelis Opera

Categoriæ.

Liber hic κατηγοριῶν, totius logicæ tractationis primus esse debet, non is, qui de Interpretatione inscribitur, vt perperàm nonnulli existimasse videntur. Nam præterquàm quòd Ammonius Hermeus istud palàm adfirmat, ipsa quoque methodica docendi ratio, qua præcipuè Aristoteles sese commendat, id exigit. Est enim docendi modus hic per compositionem, quoties non à fine, qui primus esse in resolutione consueuit, sed ab eo, quod à fine remotissimum est, in quod scilicet desierat resolutio, initium doctrinæ facimus. Finis itaque totius logicæ negotiationis, demonstratio est. Huius verò naturam exponere non licet absque disputatione de syllogismo priùs facta: quemadmodum neque scribendi differentes modos docere possumus priùs, quàm omnino scribendi rationem teneant. At ne de syllogismo quidem ipso rectè doctrina fit antè, quàm exposita sit propositionum natura: nam ex hisce syllogismi ipsi constituuntur. Eodem modo disputationem de propositionibus præcedere debet simplicium vocum expositio, è quibus hæ ipsæ constant, & in quas resoluuntur, propositiones. Quapropter primùm omnium, simplicium vocum expositionem facere conueniebat. Ad hunc modum speculationis finis, initium fit actionis: & vice versa, qui actionis futurus finis est, contemplationis fuit initium. Sic Architectus domum fabrefacturus, ita ratiocinabitur, Domum faciam, quæ defensio est ab imbribus, & vento: id autem fieri nequit absque tecto. Hinc ergo speculationem orditur, & progrediendo ita ratiocinatur, Tectum fieri nequit absque parietibus, neque hi fient, nisi iacta sint fundamenta, & hæc non iacientur, ni priùs effossa terra sit. Quo loco cessat speculatio, & initium fit actionis. Primùm nanque terra effoditur, inde cætera ordine fiunt. Ad eundem modum Philosophus quoque demonstrationem constituere volens, ita cogitabit, De demonstratione sum dicturus: verùm quia ea syllogismus est scientificus, (ita nanque definitur) fieri nequit, vt ipsius expositionem faciamus, nisi præcesserit de syllogismo tractatio. Sed neque huius doctrinam tradere licet, nisi cognita priùs sit propositionum natura. Sunt enim propositiones, orationes quæpiam, è quarum complexu fit ratiocinatio, quam syllogismum dicunt. At neque propositionum doctrinam capient, qui simplicium vocum naturam priùs non cognouerint: quando ex earum complexu propositiones ipsæ constituuntur, quemadmodum syllogismi è propositionibus constant. Hoc itaque loco desiit contemplatio, & initium habet praxis. Nascuntur autem ex duobus hisce modis, totidem doctrinarum genera, quorum alterum per compositionem, alterum per resolutionem fieri dicitur. Et iuxta primum genus constitutus fuit ordo librorum totius dialecticæ tractationis. Est itaque Primus inter partes totius logicæ liber, qui κατηγοριῶν, inscribitur, quem præcedit alius, huiusce introductorius, quem edidit Porphyrius De quinque vocibus, περὶ πέντε φωνῶν.

De Interpretatione.

Librum κατηγοριῶν, sequuntur De interpretatione libri duo: ita enim apud Latinos diuiduntur. Hi, vt dictum fuit, propositionum naturam exponunt, è simplicium vocum complexu primò coalescentium. Et non solùm in iis exponitur, quæ natura seorsim cuiusque propositionis sit, sed & quam inter se habitudinem sortiantur: veluti cuiusque oppositionis natura quæ sit: quo loco affirmationis, & huic oppositæ negationis, leges constituit, prudentissimè sané. Nam iis principiis mox vtetur, ad sequentium theorematum demonstrationem, maximè verò eorum, quæ de tribus figuris tradentur. Consentiunt hæc cum iis, quæ in postremis

Analy

Præfatio.

Analyticis dicta sunt de axiomatibus communissimis, quòd iis peculiariter vtantur artifices ipsi quoque communes.

Analytica prima.

Post explicatam propositionum naturam, quantum ad præsens negotium erat necesse, disputationem de syllogismis aggreditur, ostendens vnde agnoscatur necessitas ea syllogistica. Appellant hanc consequentiæ necessitatem, & nascitur è forma syllogismorum.

Analytica postrema.

Est quoddam ratiocinandi genus, adeò potens, vt statim homini, modò auscultare velit, arbitrium adimat hoc, aut illud statuendi de rebus quibusdam, sed ad veritatis agnitionem, affirmationémque vel nolentem trahit, ac impellit. Neque enim tale solum est, vt concessis quibusdam, inde aliud quidpiam necessariò inferri ostendat: hæc enim syllogismi natura fuerat, id est totius generis, atque inficiari perpetuò per initia licet, nec concedere, quæ ab aduersario posita fuerint. Hoc longè potentius argumenti genus est, quando nihil omnino recipit, quod auditor diffiteri possit, audeátve, ne non compos mentis habeatur, & próinde recta nolentem, volentem, ad veritatem ipsam ducit, impellítve auditorem. Huius argumenti artificium in Analyticis postremis traditur.

Topica.

Quanuis præcipuus totius artificij logici scopus sit, demonstrationem tradere, sicut cuiusque artificis intentio est, sua quàm certissimè confirmare: quia tamen non semper id contingit, quòd rerum ac causarum exacta cognitio sæpe nos lateat, neque materia omnis eandem certitudinem argumentorum recipiat, quæcunque scilicet rerum est incertarum, & súbinde aliter sese habentium, constituta fuit ars probabilium argumentorum, quæ in Topicis traditur.

Elenchi.

Conueniebat eum, qui auditorem ad inquisitionem veritatis institueret, non solùm ea docere, quæ ad hanc conducerent, vt talibus scilicet vteretur, sed & eorum commonefacere oportuit, quæ talem inquisitionem turbare possent. Scripti ad hunc vsum sunt Elenchi, quam postremam totius logicæ partem esse, ex Epilogo totius Operis cognoscere licet.

Physiologia.

Quanquàm veterum Peripateticorum non paucis, neque omnino infimis visum est, moralem philosophiæ partem primo loco auditori proponendam esse, quo videlicet animus illorum doctrina confirmatus, ad contemplationem vniuersi sit instructior: cùm tamen non paucæ illius disputationes ab homine huiusce philosophiæ imperito, perfectè cognosci nequeant, μόνον γὰρ ὀρθοδοξαστικῶς, ἀλλ' οὐ ἀποδεικτικῶς, visum est, post institutionem dialecticam, hanc potissimum totius philosophiæ partem auditori proponendam esse, è qua & ad hanc cognitionem sese assuefaciat, & exemplorum copiam superioribus præceptis accommodet. Verùm quia in horum quoque librorum ordine cognoscendo, magnum versatur momentum, & lux non exigua inde consurgit, huic sese studio mancipare volentibus, neque verò adeò passim expositus is fuerit ab Interpretibus præcipuè Latinis: de hac ipsa re nonnulla in medium afferemus, paulò altiùs repetito initio.

Physica auscultatio.

Librorum Aristotelis, partem philosophiæ naturalem complectentium non difficile est ordinem cognoscere, vbi sententiam eius, in exordio totius physicæ

tradi

traditionis expositam intellexerimus. Nam is ipse locus ambo hæc complectitur, scopum, inquam, octo librorum de Naturali Auscultatione, & modum doctrinæ, iuxta quam facturus sit vniuersam rerum naturalium expositionem. Et scopus quidem est, exponere Naturæ artificium, in fabrica ipsius operum, cum primis verò principia Naturæ totius, quæ sint, explicare. Nam cognitio operum Naturæ, per inquisitionem, expositionémve causarum fit, velut rerum aliarum omnium, quæ causas habent, siue vnam, siue plures, earundem expositione doctrina fit: vt in Analyticis postremis abundè fuit traditum, quem librum necesse est diligenter teneat, qui hæc attingere volet, vt suo loco expositum à nobis fuit. Qui domum nouit, eiúsque artificium, is profectò nouit cæmentum, & lateres, & omnino materiem, è qua fuit coagmentata: item Artificis operam, & formam præterea ipsam, quadratam, aut rotundam, atque in vniuersum situm, atque ordinem partium domus totius: postremò finem quoque. Is est vt à vento, & imbribus simus tuti, ac tranquilli. Atque ad eundem modum, qui Naturæ artificium, eiúsque opera sit cogniturus, eum necesse est causas diligenter inquisiuisse, didicisséque: sicut in arte fit. Habet enim ipsa quoque differentias causarum easdem, vt ars habet. Sunt nanque aut motrices, & agentes causæ, vt in generatione animalis, spiritus formans partes similares dictas, & ex earum coagmentatione organicas, è quibus demum exit totius animalis constitutio. Neque facilè assignabis differentiam huius artificij, ad id, quod per manum Artificis, ceram, aut aliam materiam quancunque ducentis, ac fingentis, fit: nisi quatenus hæc foris est, atque ab eo, quod formatur, palàm seiuncta. Calor verò gignitiuus, vim formatricem gestans, per ipsum opus est sparsus, ac toti illi coniunctus. Tales itaque causæ solent esse, quæ per Naturam agunt, quas ipse, vt aiunt Interpretes, nomine principij innuit. Sunt & fines, ob quos agit Natura. Velut defensio à pluuia, & vento, domus finis est. Nihilò enim magis quicquam à Natura temerè fit, quàm ab arte. Vocat autem Aristoteles fines, causas. Eodem modo partes quoque sunt, rem naturalem quanque constituentes, veluti forma, & materia: appellantúrque ab eo hæc, elementa. Harum itaque causarum expositio, in libris duobus primis maximè proponitur, & in primo, materiæ potissimùm: in secundo, cæterorum. Et is scopus est, vt ait Simplicius. Verùm cùm causarum duo sint genera, quatenus aliæ sunt vniuersales, & communes rebus naturalibus omnibus: aliæ particulares, quæ scilicet in quanque speciem ferè referuntur: earum, quæ communes sunt, causarum expositionem facit hic liber. Sed hoc ad modum pertinet, siue ordinem, iuxta quem facturus sit horum omnium doctrinam. Bipertitus hic est, quatenus vnus in singularum quæstionum inquisitione consistit: alter in tractatione totius alicuius disciplinæ, cuius veluti partes sunt, quæstiones iuxta modum priorem adinuentæ. Inuentio hæc, demonstratione fit. Expositio autem eorum, vbi inuenta fuere, modo quodam doctrinæ fit: qui modus id præstat, ne res temerè proponantur, sed artificio pulchrè connexæ inter se sint disciplinæ totius partes. Is aut è natura rerum earum sumitur, in quibus versatur disciplina, velut in grammatica, & geometria, necessariò initium ab iis sumitur, quæ Natura priora sunt: aut è methodo quapiam alia. Cæterũ dum res hoc ordine proponuntur, priore modo, quo scilicet fuerant inuentæ, perpetuò vtêris, id est demonstratione, quæ facit vt quæstionibus singulis habeatur fides. Quemadmodum modus posterior, toti disciplinæ ordinem addit, qui per initia, dum prima scilicet inquisitio fit, seruari nequit. Neq; enim licet nobis mox initio totam rerum fabricam ita intrò aspicere, singuláq;

suo

suo ordine cognoscere, vt per naturam constituta fuere. Sed primùm ignari omnium, admiratione quapiam ducti singula inquirimus, non vt sese consequuntur; ἀλλ' ὡς ἔτυχε, vt in quodque inciderimus, ambigentes ita solerter indagamus, ordinem partium in constitutione totius tum demum animaduersuri tandem aliquando, cùm horum singula, aut pleraq;, aut etiam vniuersa, demonstratione per partes inuenta inter se connexuerimus, contulerimúsque: id, quod huiusce modi (τρόπῳ ἀποδεικτικῷ vocat Aristoteles) opus est, ac artificium. Primùm enim qui obscuram quæstionem explicare volet, necesse est manifestum principium sumat. Et vt Grãmaticus vocem ignotã per aliam exponet necessariò, quæ minimè auditori ignota sit: ita qui rem ignotam aut ipse volet inuenire, aut aliis inuentam exponere, initium ab eo sumet, quod illis sit cognitum. Deinde vbi multa fuerint exponenda, ea rectiùs primò proponentur, quæ minùs sunt obscura, ac priùs, faciliúsq; obuia sunt. Hæc ambo se facturum pollicetur Aristoteles. Traditurus itaque rerum naturalium disciplinam, per quam exponuntur affectiones rebus ipsis inhærentes, quarum aliæ communes omnibus sunt, aliæ aliquibus tantùm, quædam peculiares vni solùm speciei: eas primùm, atque in hoc libro edocebit, quæ communes omnibus sunt. Et idcirco communis hic esse debet ad alias partes totius physiologiæ omnes. Velut causarum aliæ communes omnibus sunt, aliæ cuique speciei propriæ. Omnibus communes sunt causæ vniuersales, velut materia prima: peculiares, velut materia propinqua animalis: & forma itidem rei cuiusque, & omnino causæ proximæ. Ex affectionibus quoque aliis, motus secundum locum communis est corporibus naturalibus omnibus, quo partim actu sunt, partim potestate: simplex motus, non omnibus, sed simplicibus. Et déinceps simplex motus orbicularis, corporibus cælestibus est peculiaris: rectus verò, elementis. In horum itaque omnium expositione primùm vniuersalia tradit, maximéque communia: déinde quæ minùs talia sunt, vsque ad propria cuiusque speciei, vbi quiescendum est. Quæ enim infra hæc sunt, non scientiæ ampliùs, sed historiæ magis accommodata sunt. Quomodo tandem fit, vt à manifestissimo quoque ordientes ad id, quod minùs tale est, progrediamur, quando communia priùs occurrunt nobis, minùs communibus. Ita se facturum promittit, dum ait: Ex vniuersalibus ad singularia proficiscamur, oportet. Præter ea verò, quæ dicta hîc fuere, altera quoque vtilitas hunc doctrinæ modum consequitur minimè aspernanda: nam ita fit, ne in eadem disciplina quicquam sæpe repetatur. Id, quod omnino futurum erat, alium ordinem doctrinæ sequentibus. Postrema est vtilitas, minimè tamen cæteris inferior, vt demonstrationes, quæ fiunt in disciplinis, sint vniuersales, id est re vera scientificæ. Porrò autem, quia dictum est singularum quæstionum expositionem in disciplinis demonstratione peragi, súntque ipsius duo genera, quorum alterum à causa ducitur, effectum ostendens, scilicet πρὸς τὸ διότι: alterum ab effectu, & ostendit causam: ambigat quispiam, an vtroque genere hîc vti conueniat: an altero magis, & vtro potiús. Est itaque cognoscendum, in omni demonstratione à noto quopiam, & manifesto ordiendum esse principio, quódq; sit accommodatum. Id ita perpetuum est, vt sit inexorabile prorsus. Aliter enim scientia demonstratiua fieri nequit. Verùm autem vsu venit, vt in aliis alia priùs nota sint. Sic in mathematicis causæ, & omnino quæ Natura sunt priora, nobis quoque occurrunt primùm: quapropter in illis eodem demonstramus modo, quo faceret Natura. In naturalibus vice versa effectus primùm sese offerunt. Dudum animaduersum fuerat, Solem deficere quandoque, vt in Luna quoque. Ignorata tamen causa fuit, quæ

miseras

miseras hominum mentes timore liberaret, in defectu Solis mortem sideris, in Lunæ verò deliquio, veneficia arguentium, & ob id crepitu dissono auxiliantium. Hic error priscorum animos diu tenuit, eclipses quidem palàm cernentium, causas verò ignorantium: donec Thaletis Milesij sagacitas, deprehensa hæc in vulgus efferret tandem. Eodem ferè modo primùm animaduersa fuit à priscis, simpliciũ inter se corporum vicissim facta transmutatio, generatióque, cernentibus nunc ex aqua aërem gigni, nunc ex aëre vicissim aquam, & in reliquis modum eundem. Ignorabatur causa, nesciebatúrque communis illius subiecti natura, quæ postmodum materia vocari cœpit, ad artis nimirum imitationem. Cùm igitur à manifestis principium statuendum sit, è rebus autem naturalibus effectus, quàm causæ, notiores sint: quemadmodum in arte quoque priùs tota domus occurrit, quàm eius causæ, ac partes: necessariò fit, vt rerum naturalium expositioni peculiarior demonstrandi modus sit, qui ab effectis, quàm qui à causis ducitur. Id itaque ait inquiens, Hæc autem insita nobis à Natura est via. Ad hunc modum locus is, totius physiologiæ artem complectitur. Demonstrationes itaque, singulorum problematum sunt: doctrinæ verò, totius alicuius generis. Et vt in omni demonstratione subiectum habetur aliquod, cuius passiones proprias ostendit demonstrator: ita cuiusque disciplinæ totius suum quoddam subiectum est, circa cuius affectiones per se inhærentes sese occupat quisque artifex. Subiectum totius disciplinæ id esse solet, quod æquale est passionibus omnibus, quæ in ea demonstrantur. Neque continuò totius disciplinæ, & eius partium idem subiectum est: sed quod toti disciplinæ subiectum est, genus est eorum, quæ partibus eius respondent vt subiecta. Sic magnitudo, geometriæ subiectum quidem dicitur: & passiones eius sunt, æquale, aut inæquale esse. Pars tamen geometriæ alia, versatur in aliis huiusce generis subiecti differentiis: nam alia in linearum comparatione sese occupat, alia in figurarum, & alia rursus in rectilineis figuris, alia in cæteris. Ad eundem modum, cuiusque partis naturalis philosophiæ idem subiectum assignari non potest cum toto genere, sicut neque in eisdem affectionibus sese omnes occupant: sed physiologiæ quidem totius simpliciter subiectum fuerit corpus naturale, quatenus est eiusmodi: & affectiones, quæ insunt illi vniuersaliter, veluti sunt, è materia constare, forma: item moueri, in tempore esse, ac loco, & si qua alia eius generis sunt: quomodo Aristoteles quoque libros octo Auscultatorios à cæteris sequentibus seiunxit, vniuersalium affectionum considerationem, quæ affectiones quibusque corporum differentiis per summum genus competunt, quod est corpus naturale, in hisce traditurus.

PHYSICA.

Libri itaque Naturalis Auscultationis primum locum habent in tota Physiologia: & eorum subiectum est, summum genus, corpus scilicet naturale, seu mobile: veluti geometriæ subiectum, magnitudo est. Passiones verò, quæ hîc considerantur, demonstrantúrque, accidentia sunt corpori naturali, quatenus est eiusmodi, ac per se competentia, & próinde eidem æqualia. Per ipsum verò inferioribus quoque speciebus competunt, sicut æquales duobus rectis angulos habere, scaleno competit & isosceli, vtrique per commune genus, id est triangulum. Ita naturali corpori competunt principia, quæque illis sunt annexa, motus, locus, tempus, & quæ talia videntur, cùm non sint, de quibus omnibus in his octo libris disputatio habetur.

De

De Cælo, & Mundo.

Proximi ab his sunt libri quatuor de cælo & Mundo: quibus subiecta sunt, corpus mobile simplex, rectum, aut circulare. Affectiones sunt, motus simplex rectus, motus simplex circularis. Ostenditur enim cuique harum corporis differentiarum suam mouendi rationem peculiariter competere, & quonam pacto, quibúsve de causis. Sic motus simplex rectus, sursum tendens, corpori simplici recto leui competere ostenditur, & quo pacto: vt motus, qui deuersus est, corpori graui. Est autem motus localis naturâ prior, quàm cæteræ transmutationes sint: & próinde disputatio librorum de cælo, reliquorum tractationem præcedere debet, & ob causas quoque alias. Non enim rectè faciunt, qui hunc ordinem conuertunt.

De Generatione, & Corruptione.

Post disputationem de motu locali simplicium corporum, qui cæterorum naturâ primus est, sequitur expositio modorum, quibus generatio, & corruptio in rebus naturalibus peragitur, de elementorum, inquam, mutua ex sese inuicem generatione. Huius partis subiectum est, corpus naturale simplex, generabile, corruptibiléque. Affectiones sunt, generatio, corruptio, alteratio, mistio, & quæcunque hisce sunt finitima, & id ipsum subiectum vniuersaliter consequuntur.

De Mundo.

Libellus de Mundo, præter quàm quòd verisimiliter existimatur à quibusdam non esse Aristotelis, locum post libros de generatione occupare non debet: neque enim ordini huius doctrinæ conuenit. Et ne inter Acroamaticos quidem libros, sed inter Exoterica potiùs referendus videtur. Quapropter in postremum totius operis locum repositus fuit.

Meteora.

Libri Sublimium, duas partes habent: nam tres priores eandem materiam cum libro quarto non habent. Siquidem in illis ostenditur modus corporum, quæ mistionem fortiuntur imperfectam. Quartus liber disputationes continet, vniuersaliter ad omne corpus perfectè mistum pertinentes. Subiectum itaque huiusce libri quarti est, corpus mistum simpliciter seu absolutè. Affectiones sunt, generatio misti, quatenus tale est: item corruptio eius, quatenus mistionem habet, quæ mistionis dissolutio est, nomen verò generale nullum habet, sed in singularibus dicitur putrefactio. Habet itaque rationem quartus liber eandem ad sequentium materiam, de metallis, de plantis, & de animalibus, quæ differentiæ corporum perfectam mistionem habentium sunt: quam libri Naturalis auscultationis ad cæteros totius physices.

De Anima.

De Anima librorum quŏdnam subiectum sit, è prædictis facilè cognosci potest. Est enim corpus naturale, mistionem perfectam, & vitam sortitum. Partis quoque eius, veluti libri secundi, sensum habens, vsque ad locum de intellectu ex libro tertio, vbi de mente incipit disputatio, & quæ huic sunt finitima. Ab hisce sequuntur libri, quos Paruorum Naturalium appellatione notarunt scholæ, hoc ordine: De sensu & sensili, Memoria & reminiscentia, Somno & vigilia, Somniis & imaginibus, Diuinatione per somnum, De communi animalium motione, De communi Animalium gressu, De diuturnitate & breuitate vitæ, De iuuentute & senectute, De spiratione. Liber de spiritu, ὑπομνηματικὸς esse videtur, non συνταγματικὸς, & próinde in hunc ordinem non referri poterat,

rat, ob materiæ tamen cognationem eum locum retinuit. Hîc finis est librorum primi Tomi.

De Animalibus.

Poterat quispiam ratiocinari, à prædictis statim sequi debere libros de partibus Animalium, mox de generatione, vt postrema totius physiologiæ pars sit historia: sic enim ad species infimas descendentibus quiescere continget, iuxta Platonis præceptum: & non ineptè postrema totius naturalis contemplationis portio fuerit specierum infimarum expositio, iuxta hunc ordinem videlicet, per quem à communissimo quôque ad proximum descendimus, ac minùs commune vsque ad postremum: eum tamen ordinem esse horum librorum, qui hactenus seruatus fuit, è primo de partibus animalium deprehendere liceat, quo loco ratio quoque huiusce ordinis exponitur.

Problemata.

Problematum opus, quanuis alias quoque omnis generis, quia tamen plurimas habet naturales quæstiones, in postremum locum huius Tomi appositum fuit.

Hoc itaque ordine libri Acroamatici & legi debent à studiosis hominibus, & cæteris proponi. Neque enim temere in hisce versandum est. Et absque hac ratione cæca est, & inextricabilis totius huiusce contemplationis via, quæ tamen alioqui non solùm lucem in se præclaram quandam habet, sed & cæteris studiis omnibus hanc ipsam impertitur. Ea autem vniuersa apud te commemoro, reuerende Pater, non sanè tanquam nouum aliquid, aut tuæ paternitati inauditum hactenus, recensere me posse existimem: sed vt ostendam iisdem studiis etiamnum oblectari solere, quibus tuæ paternitatis hortatu, & exemplo applicare animum primo cœpi. Deinde vt sub tuo auspicio iuuentuti nostræ veluti classicum canerem quoddam, vnde excitati fortè ac vestrum exemplum imitati, antiquam illam, solidámque rerum cognitionem linguarum studiis aliquando coniungere in animum inducant. Quod sanè ni factum fuerit, errabunda, & vitiorum plena, studiorum nostrorum ratio, propè dixerim, vniuersa erit. Non sum nescius, quantum ardorem liberalibus animis inserere solita sint magnorum virorum exempla. Quin me ipsum quoque miris modis ad literas alacriorem reddidit non adeò pridem cum tua paternitate habitum colloquium, quo intellexi apud vestrum ordinem plurimùm gratiosa esse, quæ alioqui apud nonnullos certè exularunt hactenus, bona studia. Id quod cùm testari cupiam, ac palàm profiteri, visum mihi est nulla id ratione commodiore fieri posse, quàm ea ipsa, quam nunc sum ingressus, speranti mihi neque ineptum hoc meum officium, neque tuæ paternitati ingratum fore. Et rectè sanè. Cur enim non clementer hoc officium admittat, qui neminem non benigniter ac placidè suscipere solet? Paternitatem tuam Dominus quàm diutissimè superstitem nobis, ac florentem conseruet. Basileæ Calendis Ianuarij, Anno M. D. X L I I.

Simonis

SIMONIS GRYNAEI DE ARISTOTELE ELOGIVM, IN PRIMAM EDITIONEM RELIGIOSÈ ACCERSITVM.

*

QVVM NEMO, Lector, nec ante, nec post Aristotelem exortus esse memoretur, in cuius mente, ceu purissimo in speculo, lucidiùs, meliúsque & expressiùs Natura rerum tota refulsit, solúsq; palmæ huius laudem vir prorsus incomparabilis sic teneat, vt in participatum, societatémque eius neminem omnium admittat: decet quidem, vt quemadmodum ipsa beneficiis suis, toto cælo, & terra communiter omnibus impertit sese: sic summus vtique Naturæ interpres, vnus ab omnibus toto Mundo legatur, discatur, ametur, celebretur. Quod quidem vt fieret, vtque clarissima præstantissimæ mentis lux omnibus fulgeret, anteà quidem Græcè, vt ad quàm plurimos, imò ad quàm maximè omnes Aristoteles quàm minimo peruenirent, effeci: & cætera.

IOANNIS LODOVICI VIVIS DE ARISTOTELIS OPERIBVS, CENSVRA.

*

De Aristotele.

PLINIVS Secundus libro septimo naturalis Historiæ inquirit, quodnam existimetur maximum fuisse ingenium, ex iis quidem, quorum extet memoria, vel suis ipsorum, vel alienis monumentis: & eam tantæ ambitionis palmam videtur ad Homerum vatem deferre, secutus Græciæ iudicium, quæ illum fontem ingeniorum appellat. Sed mihi tamen acriùs eam rem intuenti, atque examinanti subtiliùs, nullum videtur fuisse ingenium Aristotelico præstantius. Legenti opera eius attentè, ac diligenter, exoritur ingens admiratio, quàm ab vltimis principiis deducit abditissima, & profundissima rerum omnium, quàm acutè refellit aliena, quàm fortiter communit, & corroborat sua, quo ordine digerit singula, &, quod est in tradendis artibus perutile, quanta frugalitate verborum: nihil est in eo vacans, aut inane, omnia solida, & plena: nusquam sinit lectorem oscitari, aut aliud agere. De hoc verè dici potest, quod Lysiæ Athenienſi minori de causa attribuitur, ruituram structuram vniuersam, si vel verbulum vnum tanquam lapidem detraxeris. Axiomata autem illa vniuersalia, quis non admiretur in omni argumento & materia tam multa esse ab illo excogitata vera & perpe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tua, quibus ſequens ætas in tanto decurſu ſeculorum vix exceptionem vllam annotauit? Scripſerunt veteres philoſophi ante Ariſtotelem pauca, atque ea confuſè. Primus omnium Plato eleganter ſanè multa, & doctè: ſed ad docendum, diſcendúmque parum accommodatè. Ariſtotelis omnia ordinem, & formam habent inſtitutionis, ac diſciplinæ: nec fuit dexteritas in aliquo ad artes tradendas par. Omnia verò ſunt illi certis præceptis, & formulis conſcripta, ea breuitate, & grauitate verborum, ac ſententiarum, vt accipi facilè, retineríque poſsint, & ad vſum, quum res poſtulat, accommodari. Verba autem nullus Græcorum habet æquè appoſita, ita vt ex rebus videantur naſci, quas tractat. Non perſequitur rerum floſculos, & orationis deliciolas, queis inani oblectamento delinitum lectorem teneat, poſteà remittat vacuum. Plena eſt illius oratio ingenti fructu cognitionis rerum ſciri dignarum. Non captat præſentem gratiam leuem, ac momentaneam, ſed adfert diuturnam vtilitatem. Ideirco nec ad quemlibet guſtum facit tantus Author, nec quemlibet lectorem deſiderat. Volunt Ariſtotelis opera lectorem ingenij non acuti tantùm, ſed etiam profundi, ſolidi, ſani, circunſpecti: volunt attentum, diligentem, imbutum lectione variorum authorum, & cognitione rerum multarum. Hæc ſi deſint, nihil Ariſtotelicis libris exiſtimabitur aſperius, inſuauius, inamœnius: quemadmodum nonnulli de eo iudicant, vel propter ignorantiam, vel propter teneritudinem ingeniorum, pondus non ferentes tantæ doctrinæ. Quemadmodum infirmis oculis lux Solis & diei ſplendor moleſtus eſt, quo nihil eſt ſanis & valentibus iucundius. Verùm, vt Ariſtoteles primus inueniebat propè omnia, ita non poterat noua inuenta omnino vnus excolere, atque expolire. Erant etiam nonnulla, quæ propter nouitatem nondum habebat ſatis explorata, & percognita. Accedebat ad hæc ingenium viri tectum, & callidum, & metuens reprehenſionis: quod inhibebat eum, ne proferret interdum apertè, quæ ſentiret: inde tam multa per eius opera obſcura, & ambigua.

De libris illius.

Libri eius diu latuerunt cum bibliotheca Theophraſti diſcipuli, quæ ad hæredes imperitos deuoluta, multis annis in tenebris, & ſquallore iacuit, vſque ad tempora L. Syllæ Dictatoris, qui Bibliothecam illam coëmit, & libros deſcribendos, in ordinémque redigendos Tyrannioni dedit grammatico: ſicut authores ſunt Plutarchus Cheronæus, & Strabo. Poſt ea tempora fuerunt in omnium manibus, ſed non magno in pretio, propter difficultatem ſenſorum, ad quæ pauci penetrabant, quouſque Alexander Aphrodiſienſis, Antoninorum temporibus diligens Ariſtotelis lector, commentarios in multa illius opera conſcripſit: tum primùm cœpit Ariſtoteles & legi, & intelligi, & verſari in hominum manibus, nimirum intellecta vtilitate, quæ ex illius attenta lectione caperetur. Verùm non omnia illius ingenij monimenta, etiam quæ L. Sylla inuenit ad noſtram ætatem peruenerunt: quod eſt intelligere ex iis, quæ à veteris memoriæ ſcriptoribus citantur. M. Tullius in ſecundo libro de natura deorum, argumentum adfert Ariſtotelis, quo ille Dei prouidentiam ex conſideratione pulchritudinis, ordiníſque Mundi huius colligebat. Atqui argumentum hoc apud Ariſtotelem, quem habemus, nuſquam legitur. Idem Cicero libros Ariſtotelis de natura deorum viſos à ſe teſtatur. Seruius grammaticus Ariſtotelem citat dicentem, aliqua numina mori. Iſidorus, non Hiſpalenſis antiſtes, ſed antiquior quidam, & Clemens in Stromatibus, aſſerunt Ariſtotelem de

lem de diis localibus mentionem feciſſe, qui vrbibus, & regnis præſiderent. Tranſeo quæ de Ariſtotelis ſcriptis recenſet Laërtius, qui voluminum eius ſummam adquadringenta perduxit, de quibus quidem nihil dubitetur: & multò aliter diſtinguit libros, quàm nos. Ac vt non omnia Ariſtotelis habemus, ita quædam ſub nomine illius aliena circunferuntur: quod eſt Ariſtoteli cum omnibus ferè magni nominis ſcriptoribus commune. Iam de ſingulis dicamus libris.

Peri Hermenias.

Liber hic dicitur de interpretatione: quoniam in eo Philoſophus interpretatur, quid ſit nomen, quid verbum, quid oratio, quid pronuntiatum: quæ ſunt quidem partes grammatici: explicat tamen illa Ariſtoteles in opere dialectico, quòd grammatica nondum eſſet illa ætate inuenta: hæc vtique grammatica, qua nunc vtimur. Nam olim priſci homines cognitionem elementorum, & ſyllabarum, ſcriptionem rectam, ac legitimam, tum pronuntiationem germanam, & propriam cuiuſque linguæ, grammaticam nuncupabant, iam inde ab Homeri ſeculo. Itaque grammatici munere Ariſtoteles fungitur in prima operis huius parte. Vnus eſt liber περὶ ἑρμηνείας, non duo. Diſputatio autem illa de futuris indefinitis, quæ contingentia nuncupantur, perplexa eſt, & difficilis: atque eò magis, quòd Ariſtoteles diſputat ſecum ipſe, obiicit ſibi argumenta, & diſſoluit, confuſis omnino diſtinctionum notis, ita vt dialogiſmus ſit abſque perſonis: ſed ſi diſtinctiones diligenter animaduertantur, dilucidior fiet tota tractatio.

Categoriæ.

Opus hoc deſumptum eſt ex prima philoſophia, quæ μετὰ τὰ φυσικὰ nominatur: ſed hæc tractantur illic vt res, in categoriis autem vt voces, res illas ſignificantes. Idcirco categoriæ nominantur, quaſi prædicationes, vt vulgò vertunt: vno autem verbo Latinè dicere, perdifficile. Sunt autem hæc modi quidam, & velut rationes, queis primas eſſentias, hoc eſt, ſingula rerum denominamus, conſignamus, configuramus, conueſtimus, ſeu quod aliud vocabulum magis placet, aut ſi quod eſt iſtis aptius. Dicimus enim Socratem animans eſſe, & album, & procerum, & maritũ, & Athenis, & quæ ſunt eiuſmodi. Sed denominationes iſtæ ex rebus pendent: atq; vt res ſeparare, ac ſegregare operoſum eſt, & arduũ, ita & categorias iſtas: multum tamen ab Ariſtotele eſt profectum, plurimum confectum viæ vno decurſu.

Priora Analytica.

Poſt explicatas pronuntiationes, rationéſq; aliorũ de aliis pronuntiandi, atq; iudicandi, tradit Ariſtoteles præcepta, quemadmodum in ratiocinationem connectantur. Vocat autem analytica, hoc eſt reſolutiua, quod ratiocinationes in partes ſuas diſſoluat, & ex quibus conſtent perhibeat. Ipſum totum facile eſt cuiuis intueri, etiam imperitiſsimo: noſſe autem ex quibus componatur, quaſíque conflетur, & id docere, non niſi docti, atq; artificis. Nihil excogitari potuit ad omne artium, ac ſcientiarum genus conducibilius, quàm ſyllogiſmorũ formulæ: nihil rurſum moleſtius, quàm quæ de neceſſario, poſsibili, impoſsibili, & contingenti, cõparat, & coniungit inter ſe: magno quidem illa acumine, quis neget? ſed inutiliter.

Posteriora.

Duo ſunt in ſyllogiſmo, tanquam in homine corpus, & animus. In corpore eſt materia, & diſpoſitio, ac ordo partium: in animo vis, & vita, & actio. In ſuperioribus analyticis Ariſtoteles velut de ſyllogiſmi præcipit corpore, hoc eſt de partibus, déq; illarũ nexu & cõpoſitione: ideóq; priora nominãtur. In his autẽ poſterioribus, hoc eſt interioribus, & magis reconditis, de anima ipſa ſyllogiſmi, nempe

de demonstratione,de vi,& efficacia rationis. Analytici libri sub Aristotelis nomine multi olim circunferebantur:sed hi quatuor ex orationis filo,totiúsque præcipiendi rationis modo,ac facie,Aristoteli sunt adiudicati,cæteris reiectis.

Topica.

Hoc est loci,vnde ducuntur argumenta. Opus est octo voluminibus distinctũ, varium sanè:hoc est,multæ eruditionis,& obseruationis rerum diuersarum.Sed vt illa omnia primus ipse pariebat, non potuit tam multa simul edere, simul expolire. Itaque relicta est velut ingens quædam materia & dives, ad extruendum pulcherrimum ædificium. Eruere ex quantumlibet sedula & attenta lectione illorum librorum,rationem inueniendi argumenta,haud facilè quisquam posit.Rhetoribus hoc debent Dialectici, qui obscuritatem hanc illustrauerunt, & tradiderunt, quis esset materiæ istius vsus. Quod Cicero præstitit in Topicis ad Trebatium. Nam partem hanc de dialectica inuentione, & rhetores auidè occupauerunt tanquam suam,& dialectici verecundè cesserunt tanquam alienam:non id recenti vitio, vt alia permulta, sed ab Stoicis ipsis factitato, qui philosophorum omnium acerrimi sunt dialectici existimati.

Elenchi.

Elenchus multa significat, sed hoc loco pro redargutione sumitur. Libri sunt duo,ad cauendas sophisticas captiones,& ne in differendo falsa pro veris per ignorationem colligamus,aut admittamus.Huic operi initium dedit Plato in Euthydemo.Ostenduntur illhic pauci quidem doli disputatoris captiosi:Aristoteles autem rem omnem,vt solet, à primis initiis complexus, digessit in ordinem,& formulas.Cauendum tamen,ne & Latini homines fallantur, dum Græcæ linguæ exempla parum congruenter aptant ad Latinam.Absoluta est iis libris omnibus dialectice omnis,& de inueniendo argumento,& de inuentis iudicando.

Physica.

Hic liber à Græcis inscribitur Περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως, hoc est,de physica auditione: vt videatur Aristoteles non composuisse hos libros, sed dictasse suis auditoribus, aut illos certè quæ ab eo disputarentur,annotasse. Præcipua tractatio est de motu: quoniam de corporibus Naturæ traditurus, quorum essentia per actiones cognoscitur aptissimè,à motu exorditur, quæ ex corporeis actionibus maximè exposita est cognitioni sensuum: ideóque prima & simplicissima,& ex motibus ad ea, quæ mouent, & mouentur, ascendens, vsque ad principem motorem peruenit,qui mouet immobilis.

De Generatione.

Generationem & corruptionem Aristoteles motus appellat,sicut auctus,& diminutiones. Post simplicem autem tractationem de motu locali, consequens erat vt causas inquireret, quæ procrearent, & interimerent corpora naturalia. Libri sunt duo,minùs quidem,quàm physici,intricati,sed accuratiùs tamen scripti,& indubiè ab eo ipso.

De Cælo & Mundo.

Post motum & generationem differit de essentia,& qualitatibus corporum naturalium,ídque octo voluminibus:quatuor de Cælo & Mundo,& quatuor Meteororum. In his prioribus loquitur de compositione vniuersitatis, & de supremis corporibus,quæ sunt vel cælestia,vel cælis affixa.

De Mundo.

Libellus legitur Aristotelis nomine,titulo de Mundo,de quo à multis dubitatũ est,an

est,an sit huius philosophi.Citatur tanquam Aristotelicus à plerisque Græcorum, vt à Themistio,& qui hoc fuit antiquior, Iustino Martyre, ac philosopho,à Cardinale Bessarione,& ex nostris à Ioanne Pico.Haud dubiè opus est Peripateticum: sed tractatio ipsa,& orationis filum, non videntur esse Aristotelis.Primùm habet dedicationem cum præfatione, quod in germanis Aristotelis operibus non est inuenire. Aristoteles enim vel non dicat opus,vel si dicat, non præfatur ad eum, cui dicat. Nec præfatio est digna grauitate Aristotelica. Deinde inscribitur, Ad Alexandrum, cuius ipse, tamesi discipuli, & tanti regis, nullam omnino in suis operibus facit mentionem: & si aliquod ei opus erat nuncupaturus,nuncupasset profectò libros de Animalibus,ad quos componendos talenta octoginta Alexander dederat. Iam ipsa dictio plerisque in locis comptior est, & floridior, atque etiam,vt sic dicam, lasciuior, quàm Aristotelica, ita vt interdum vsque ad poëticas delicias progrediatur. Libellus tamen est legi dignus, & qui meritò scholæ Peripateticæ adscribatur. L. Apuleius eum vertit,& tanquam suum posuit inter sua opera,titulo Cosmographiæ.

Meteororum.

Id est,de iis, quæ sursum feruntur, cuiusmodi sunt, fulgura, pluuiæ, niues, & huiusmodi.Libri sunt quatuor:in quibus etiam de aquis, de terra, & metallis tractatur. Sed opus accepit nomen ab iis,de quibus primo loco differitur. Absoluta est à Physicis vsque ad Meteora, philosophia de Naturæ corporibus: nihil enim aliud videtur restare.

De anima.

Corpora,& effectiones, quæ vita carent, satis sunt libris superioribus explicata.His autem tribus libris,viuentis effectionis,quæ anima nominatur,causas,& rationes inquirit. Reprobat primo volumine veterum ferè opiniones de anima, quos de re tanta, támque abstrusa, in ruditate illa absurdè sensisse mirandum non est. Sequenti libro de vegetatione tractat & sensibus, doctè, vt omnia, & explicatiùs,quàm multa alia,tum etiam diffusiús.Tertius liber de mente agente & passibili,aliquantò est sterilior.De sensu autem & sensili,de memoria & recordatione, de iuuenta & senecta,de respiratione,de longa vita & breui,de somno & vigilia, de diuinatione insomniorum,accesio sunt librorum de anima:de his enim argumentis erat disputaturus sub titulo De anima.

Metaphysica.

Hi libri inscribuntur περὶ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, hoc est,de iis,quæ sunt post naturalia.Nam libris superioribus,quorum est materia de Natura,proposita sunt spectanda integra Naturæ simulacra,tanquam statuæ à fusore aliquo,vel plaste:nunc explicatiùs monstrantur singula,quæ sunt in re,quæque circa rem, principia, partes,causæ,qualitates,actiones.Libri sunt duodecim.An sit eis absolutum Aristotelis propositum,nescitur.Clausulam habent ex Homeri versu in primo Iliados,non esse bonam principum multitudinem,vnum debere esse principem. Quæ clausula videtur velut gradum ponere ad inquisitionem diuinæ naturæ. Libri sunt plerisque in locis obscuri,& difficiles,non tam tractatione ipsa,quàm ignorantia earum rerum,quæ tractantur,ad quas in abditis,& abstrusis Naturæ positas,perpauca possunt ingenia penetrare. Putant de his libris esse querelam illam,& quasi expostulationem Alexandri ad Aristotelem, quòd libros de philosophia priuatim sibi in schola prælectos euulgasset:Aristotelem ita regi satis feciisse,libros illos editos fore tanquam non editos:neminem intellecturum,nisi qui ab eodem ipso Aristotele

ſtotele audiuiſſet. Leguntur de hoc Græcæ epiſtolæ Alexandri ad Ariſtotelem, & viciſsim Ariſtotelis ad Alexandrum, quæ omnia exiſtimo eſſe conficta. Tametſi non ignoro, quid Themiſtius dicat, Ariſtotelis libros obſcuriores eſſe foras proditos, quàm eſſent domi diſcipulis traditi: quod mirandum non eſt. Quis enim tam explicatè & dilucidè ſcribit, quàm docet? Hæc eſt meta totius philoſophiæ naturalis, hinc ſtudium humanæ mentis duas in partes tanquam in vias ſcinditur: altera eſt de contemplatione virium, atque efficaciæ corporum naturalium, in quo medica ars continetur: altera eſt de animorum contemplatione, ad eos formandos, in qua philoſophia. De vtraque iſtarum extant Ariſtotelicæ doctrinæ libri.

De Animalibus.

De hiſtoria animalium volumina duo & viginti, quibus animalium omnium generatio, partes, ingenium, vires, atque actiones explicantur, quibus nihil eſt ad cognoſcendum vel iucundius, vel conducibilius. Hos libros octoginta talentorum Græci nominant, quòd tantùm rex Alexander impenderit in eiuſmodi obſeruationem, nempe in coëmendis belluis, & conducendis his, qui ſingulas bellua rum actiones diligenter obſeruatas, & perſpectas ad Ariſtotelem referrent. Stylus eſt hîc, nempe in hiſtoria, fuſior, ac ornatior, & non rerum modò ampliſsimarum cognitio, ſed ingens quoque verborum copia, quæ non ſunt paſsim cuiuis obuia.

Problemata.

Diſputationes libri huius Ariſtoteles encyclias appellat, hoc eſt circulares, ſiue quòd in circulis ſint habitæ, & confeſſu auditorum rogantium doctorem, & annotantium, quæ ab illo reſponderentur: quemadmodum Horatius ſcriptorem cyclicum appellat circunforaneum, qui opera ſua in circulis recitaret: ſeu quòd de iis rebus agitur, quæ Græci ſolent appellare ἐγκύκλια, hoc eſt circularia: quæ ſunt quotidiana de vſu vitæ communis, de quibus ſenes & patresfamiliâs ſoliti ſint in circulis ſuis diſſerere. Vnde encyclopædia dicta, non illa diſciplinarum connexio, de qua Plato loquitur, & Quintilianus, ſed de qua Plinius in præfatione Hiſtoriæ Naturalis. Apparet autem opus hoc non eſſe ab Ariſtotele conſcriptum, ſed ex diſputationibus illius, ab auditoribus collectum, & congeſtum. Multæ inſunt in eo repetitiones, quas nunquàm reliquiſſet author ipſe, ſi in ordinem digeſsiſſet quæ diſputarat, & conſignaſſet monumentis literarum. Reliquit autem ſtudioſus coaceruator, dum maiorem diligentiam adhibet in cogendo, quàm iudicium in diſponendo. Multæ inſunt in eis rationes frigidæ, leues, dilutæ, alienæ ab Ariſtotelici ingenij grauitate, atque acrimonia, aliæ obſcuræ, & moleſtæ. Sunt enim dubitata omnia, nihil affirmatum. Quæ autem inter colloquendum, inquirendúmque excidebant, vt vſu venit, tenuia, inania, ambigua, non minùs rapta ſunt ab auidis auditoribus, quàm dilucida illa, grauia, & ſolida. Ita conflatum eſt opus egregium ſanè, ſed inæquale, enorme, & multis in locis ſui diſsimile.

Libri Morales.

In altera diſciplinæ via, quæ eſt de moribus, multa ſunt etiam Ariſtoteli ſcripta pari iudicio, & admirabili prudentia. Mores componendi vel publici ſunt totius ciuitatis, vel priuati: & in priuatis alij ſunt domeſtici, nempe familiæ: alij proprij vniuſcuiuſq;. De publicis ſunt octo libri Politices: de familia liber Oeconomicus: de ſuis cuiuſque, Ethica, Magna moralia, & moralia ad Eudemum. Et quemadmodum in libris Phyſicis, & Dialecticis vſus eſt multùm exemplis mathematicis, ex geometria, atque arithmetica: ita in his moralibus ſumit exempla ex poëtis & hiſtoricis.

ſtoricis. Vtrunque fecit magno conſilio. Nam in tractatione earum diſciplinarum, quæ certis, & definitis, & perpetuis continentur formulis, cuiuſmodi ſunt quæ de Dialecticis, aut Phyſicis præcipiunt, commodiſsimum eſt exempla ex iis rebus deſumere, quæ certa ſunt, fixa, & immutabilia: in qua nota præcipuum gradum obtinent, quæ mathematica nominantur. In rebus autem morum, quæ totæ verſantur in hominum vita, congruentiſsimum eſt & exempla adhibere ſumpta de vita, qualia ſuggerit hiſtoria quàm plurima: tum eorum vti ſententiis, qui vitam acutiſsimè inſpexerunt, annotauerunt, expreſſerunt, cuiuſmodi ſunt poëtæ, atque oratores. Facti ſunt pleriſque in locis Ariſtotelis morales libri obſcuri, & ad intelligendum perdifficiles, ex alluſione, & tanquam indicatione celerrima tot hiſtoriarum, dictorúmque poëtarum, atque oratorum veterum: adde etiam prouerbiorum, & ſententiarum vulgarium. Sed hoc non eſt Philoſopho imputandum, tanquam conſultò tenebras offuderit ſuis libris. Quid enim ille voluit dici apertiùs, quàm quæ ad vniuerſorum vtilitatem præciperet de moribus? Imputandum eſt iniuriæ temporis, quod nobis magnam partem illorum ſcriptorum ademit, vnde Ariſtoteles illa ſumpſerat: iis autem, quos reliquit, magnas inuexit per ſegnitiem noſtram tenebras. Nam illa omnia, quæ ab Ariſtotele notantur, quaſique indicantur digito, notiſsima erant ſtudioſis hominibus illo ſeculo, maximáque ex parte etiam in vulgus cognita, & trita. Studium autem mathematices in Platonis ſchola adeò erat cultum, atque vſitatum, vt nihil de mathematicis dici poſſet illis incognitum. Itaque exempla illinc, ſimilitudines, comparationes, ad diſſertationem, ac diſputationem omnem, tanquam ex rebus notiſsimis, & familiariſsimis petebantur.

Ethica.

Hθικὰ, eſt animi ſeu habitus, ſeu compoſitio, ſeu conformatio, vnde mores naſcuntur. Sunt etiam mores ipſi: nam mores & pro exterioribus actionibus vſurpamus, & pro interiore illa animi affectione, ac formatione, de qua nunc loquebar. Habitus hic quemadmodum rectus futurus eſt, integer, decens, & naturæ humanæ congruens, docet his decem libris, oſtendendis formulis, & quaſi facie, ac delineatione virtutum. Inſcribuntur ad Nicomachum filium, qui ei ex Herpylide natus eſt. Nec deſunt, qui dubitent an ſint ipſius Nicomachi: vt Cicero libro quinto, de Finibus. Nam Ariſtotelis ipſius alios habemus eiuſdem argumenti, quæ Magna moralia dicuntur, tum etiam quæ ad Eudemum: vt ſuperfluum videri poſsit, tam multa eſſe eadem de re ab Ariſtotele compoſita. Sed mihi tamen nihil tam videtur Ariſtotelicum, quàm hoc opus, verbis, contextu dictionis, breuitate ſententiarum, pondere, acumine argumentorum, ordine, ſeu veriùs ſerie, tota denique præcipiendi ratione: vt ſi Nicomachi ſint, non Ariſtotelis, filius ita expreſſerit patrem, vt non tam videri poſsit ſimillimus, quàm idem prorſus.

Magna Moralia.

Hæc, & quæ ſunt ad Eudemum, eiuſdem ferè argumenti, cuius Ethica. Dicuntur verò ad Eudemum explicatiùs quædam, tum in Magnis moralibus vniuerſaliùs nonnulla, quæ idcirco Magna moralia nominantur. Ex parte ſecundi libri Magnorum moralium, & ſeptimi ad Eudemum, conflatus eſt libellus, qui de Fortuna inſcribitur, vt annotauit Ioan. Franciſcus Picus.

Oeconomica.

De Adminiſtratione rei familiaris. Diffuſiùs quidem locum hunc exequutus eſt Xenophon Athenienſis, ſed Ariſtoteles acutiùs, & neruoſiùs, non tam habita

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæstus ratione, vt ille, quàm officij totius familiæ, & quietis domesticæ.

Politica.

Liber hic in octo volumina diuisus, refertissimus est rerum vitæ vtilissimarum, & quas sciri non minus est iucundum, quàm fructuosum. De ciuitate, de eius regimine, quid quenque facere deceat, quomodo imperare, quomodo parêre. Difficilem eum reddunt tot formæ legum & rerumpublicarum, quarum historiæ bona ex parte interciderunt.

Rhetorica.

Quum Isocrates magna gloria doceret Athenis rhetoricen, motus æmulatione illius Aristoteles, ipse quoque horis pomeridianis rhetorica præcepta suis tradidit: sæpe illud vsurpans, turpe Aristotelem tacere, Isocrate dicente. Etsi hoc alij non de Isocrate dictum referunt, sed de Xenocrate, quem Plato Academiæ præfecerat. Non habet Aristoteles Veneres illas, & calamistra Isocraticæ orationis: sed de arte tamen dicendi, nihil prorsum videri possit, quicquid est à veteribus traditum, si cum Aristotelicis præceptis conferatur. Obseruauit Gorgias Leontinus vel primus, vel de primis aliquid in hoc exercitationis genere: auxerunt id Plato & Isocrates. Aristoteles verò ab vltima origine tota hac disciplina repetita, ita perduxit ad summum, vt nihil videatur deesse, explicata inuentione, dispositione, elocutione, admista ingenti sententiarum copia, & grauissimis monitis, ad vsum forensem, ac ciuilem instructa prudentia: planè vt dialectices, ita etiam rhetorices inuentor existimari debet Aristoteles. Difficultas est in hoc opere, quæ in aliis Moralibus, ex allusione crebra ad dicta Poëtarum & historicorum, ad exempla, ad prouerbia, ad sententias vel cognitione vulgari tritas, quæ iam olim obsoleuerunt. Dicuntur hæc rhetorica ad Theodecten, quòd illi sint inscripta, qui fuit Aristotelis discipulus, vnúsque ex iis, qui de memoriæ vigore celebratur. Quæ autem rhetorica de præceptis ciuilibus leguntur ad Alexandrum, non videntur mihi esse Aristotelis.

CATALOGVS LIBRORVM ARISTOTELIS, qui in hisce duobus Tomis continentur.

IN PRIMO TOMO SVNT

Porphyrij Eisagoge, seu Communium quinque vocum liber. pagina 1.
Aristotelis Categoriæ, seu Prædicamenta, pagina 15.
Ioanne Argyropylo Interprete.
Gilberti Porretani de sex principijs liber vnus, pagina 39.
Hermolao Barbaro Interprete.
Peri Hermenias, siue De Interpretatione libri II. pag. 57.
Analyticon Proteron, seu Resolutoriorum Primorum libri II. pag. 85.
Seuerino Boëtio Interprete.
Analyticon Hysteron, seu Resolutoriorum Postremorum libri II. pag. 173.
Ioanne Argyropylo Interprete.
Topicorum libri VIII. pag. 235.
Antonio Democharе Interprete.
Elenchorum, seu de sophisticis redargutionibus libri II. pag. 369.
Simone Grynæo Interprete.
Physicæ Acroaseos seu de Naturali Auscultatione libri VIII. pag. 413.
De cælo libri IIII. pag. 547.
Ioanne Argyropylo Interprete.
De Generatione, & Corruptione libri II. pagina 631.
Meteoron libri IIII. pag. 687.
De anima libri III. pag. 781.
De sensu, & Sensibilibus liber vnus, pagina 861.
De Memoria, & Reminiscentia liber vnus. pagina 883.
De Somno & Vigilia liber vnus, pagina 891.
De Somnijs, & Imaginibus liber vnus, pagina 899.
De Præsensione per somnum liber vnus, pagina 907.
De Communi Animalium Motione liber vnus. pag. 911.
De Communi Animalium gressu liber vnus, pagina 921.
De diuturnitate & breuitate vitæ liber vnus, pagina 929.
De Iuuentute, & Senectute, Vita, & Obitu, liber vnus, pag. 945.
De Spiratione liber vnus, pag. 949.
Petro Alcyonio Interprete.
De Spiritu liber vnus, pag. 967.
Nunc primùm Latinus factus.

IN SECVNDO TOMO SVNT

De Historia Animalium libri nouem, pagina prima.
De partibus Animalium, & earum causis libri IIII. pag. 203.
De Generatione Animalium libri quinque, pagina 289.
Problematum sectiones XXXVIII. pagina 413.
Theodoro Gaza Interprete.
Ethicorum ad Nicomachum libri decem, pagina 603.
Ioanne Argyropylo Interprete.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catalogus.

Politicorum libri VIII. pag.747.
Oeconomicorum libri II. pag.909.
Leonardo Aretino Interprete.
Magnorum Moralium libri duo, pagina 921.
Georgio Valla Interprete.
In Ethica ad Eudemum Leonardi Aretini Introductio. pag.975.
Ethicorum ad Eudemum libri septem, pagina 987.
Incerto Interprete.
Oeconomicorum publicorum liber unus, pagina 1055.
Iacobo Stapulense Interprete.
De Virtutibus, liber unus. pag.1073.
Simone Grynæo, & Alexandro Chamaillardo, Interpretibus.
Rhetoricorum ad Theodecten libri tres, pagina 1087.
Georgio Trapezuntio Interprete.
Rhetoricorum ad Alexandrum Regem, liber unus, pag.1191.
Francisco Philelpho Interprete.
De Poëtica liber unus, pag.1233.
Alexandro paccio patritio Florentino Interprete.
Metaphysicorum libri XIIII. 1269.
Metaphysica Theophrasti. pag.1477.
Bessarione Cardinale Niceno Interprete.
De mundo ad Alexandrum Regem liber unus, pag.1457.
Petro Alcyonio Interprete.
Quæstiones Mechanicæ, pag.1475.
Nicolao Leonico Interprete.
De lineis insecabilibus, pag.1495.
Iacobo Scheccio Interprete.
De Coloribus, liber unus, pag.1511.
Ludouico Cœlio Calcagnino Interprete.
De Physiognomicis, liber unus, pagina 1523.
De Mirabilibus Auscultationibus, pagina 1539.
De Plantis, libri II. pag.1557.
Incerto Interprete.

In Por

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN PORPHYRII COMMVNES quinque voces Argumentum, per Angelum Politianum.

PRIVS quàm in Aristotelis adyta recipimur, à Porphyrio, velut ab ædituo, excipiamur, qui voces nobis communes illas insusurrabit, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, atque Accidens: Genus illud esse docens, quod de pluribus etiam specie: Speciem, quæ de pluribus tantùm numero differentibus dicatur: sic tamen, vt interroganti Quid est, vtrunque respondeamus. Summa esse genera decem, quæ semper despiciat: infimas autem species multas quidem, sed numerabiles, quæ tantùm suspiciant: quæ media sint, & alterutra, summis, atque infimis interiecta, defungi vtroque munere: sempérque sursum colligi, déorsum disiparı. Dici de inferioribus, quæ supra sint, retrorsus non dici: de nullis indiuidua, id est quorum proprietates in vno, altero non concurrant. quæ quoniam comprehendi numero nequeunt, nullũ cum philosopho habere commercium. Differentiã de specie quoque discrepãtibus prędicari, suggeri eam tamen, quærenti Quale quid est. Genera his diuidi, species compleri: subire formę vicem, sicuti materiæ subeat genus: atque ad eorum substantiam conducere, quæ sub genere eodem sunt. Proprium quod vocatur, speciei competere vni toti, & perpetuó. Aduenire accidens, & abire: sed illo incolumi, quod subiicitur. Nam & inesse eidem posse, & non inesse: cúmque nec genus, nec species, nec differentia, nec proprium sit, alio tamen vsquequaque fulciri. Nam quæ communia cunctis, quæ quibusdam, quæ nonnullis propria, quæ singulis: facilè his cognitis, tutemet indagabis.

IN CATEGORIAS SIVE PRÆdicamenta Aristotelis Eisagoge, Raphaële Volaterrano Authore.

ZENO Eleates primus hanc philosophiæ partem ad verborum contentionem deduxit, ne dicam inquinauit: quum planè ex Epicuri sententia, res Naturæ dialectica non opus habeant, multóque minùs theologia, vt ait Hieronymus. Ambitionis commenta sunt omnia, vt scientia difficilior cognitu putaretur. Satisque constat, ipsum quandoque Aristotelem gloriatum apud Alexandrum fuisse, Physicam ab se editam neminem esse satis intellecturum. Neoterici verò multò ambitiosiùs hanc inuolucris & ænigmatis postea distorserunt, vt iam sphinge opus sit ad artem Raymundi. Is enim vir Gallicus, sublimi doctrina, sub Ioanne XXII. alia quoque obscuriora reliquit, quæ in sanctuariis Parrisiorum adseruari ferunt. Sed & hęc contagio nostros iandudum afficit religiosos: & in eorum conciliabulis ac disputationibus is maximè prouehitur, qui cęteris clamosior, & arrogantior videtur: tum maximè sapere, si portentosis nominibus è cœno commentariorum depromptis, quàm minimè ab aliis intelligatur. Neque ars vituperanda, quę sicuti sobriè percepta ingenium acuere, sic peruertere poterit, si multum hæc temporis, ac de verbis magis, quàm de rebus, déque victoria magis, quàm de veritate solicitum teneat. Quod vitium Cicero inquit maximè contra prudentiam esse. In hac igitur temporis breuitate vtilia tantùm, & quæ ad vitæ faciant frugem, ediscenda. Quum itaque dialectica omnis verbis constet, hæc bifariàm diducũtur. Aut enim simplicia sunt, vt Plato: aut coniuncta, vt Plato disputat. Simplicium rursus synonyma, homonyma, analoga, paronyma, finita, infinita, categorematica, syncategorematica. Synonyma sunt, quum sub vno plura comprehenduntur, secundum eandem substantiæ rationem: vt animal. Quo fermè modo genus de specie, species autem de singularibus dici potest. Homonyma, id est æquiuoca, cùm idem plura significat: vt lætum, hilarem,

Argumentum.

rem, & mortem. Analoga Latini proportionem dicunt: quam aliter Mathematici vsurpant, pro mensura videlicet quadam in numeris: philosophi autẽ in verborum congruentia, cùm duo proportionem ad vnum habent, vt caro piscium, comparatione terrestrium animalium, & hominis simulacrum, comparatione veri: Potest tamẽ idem dici vniuocè, æquiuocè, & analogè, vt canis animal, & cælestis, & pictus. Grammatici item aliter in casuum, declinationúmque similitudine, vt canis, funis, panis. Paronyma, id est denominationes, vt à iustitia iustus. Finita, vt homo: Infinita, vt non homo. Categorematica, vt equus, homo, animal. Nam prædicatiua dicuntur ad eorum differentiam quæ nihil significant, aut ponunt. Syncategorematica nomina, quæ illis adduntur, grammaticis distributiua, dialecticis signa appellata, vt omnis, nullus, aliquis. Tertia verborum diductio, quam nostri Dialectici primæ ac secundæ intentionis appellant, Aristoteli in Metaphysicis annotatur. Sub prima, nomina re subsistentia, & ad physicum pertinentia continentur, vt homo, animal, qualitas, quantitas, & reliqua prædicamenta. Sub secunda, nomina non re subsistentia, sed ratione comprehensa, ac nominum re subsistentium significãtia, quę ad dialecticum pertinent, vt genus, species, differentia, propositio, syllogismus, & reliqua huiuscemodi. Aristoteles itaque, quum ad syllogismum, pręsertim demõstratiuum, (qui neruus est logicæ) properaret, necessarium duxit hæc tanquam eius partes priùs enarrare: verba videlicet, & propositiones. Verborum duos edidit tractatus. Primum, Quinque voces categoricas: alterum, Decem genera, siue Categorias: tertium his addidit, De interpretatione tractatum, vbi de ratione propositionum omnium agit. Quinque igitur voces categoricę, à nostris vniuersales & prædicabiles dictæ, quòd in his vniuersæ comprehendantur voces, sunt, genus, species, differentia, proprium, & accidens. Genus apud grammaticos, sexum significat: apud Oratorem, sobolem: apud logicum, quod plures continet species. Sub hoc Substantiæ prædicamentum propriè continetur: ac rursus genus subalternum, species quidem vocata respectu supremi generis. Eadem quoque ratio speciei, donec vltima specialissima dicatur. Species Aristoteles, substantias fecit secundas, ac minimè subsistentes. Plato autem & primas, & subsistentes, quas ideas vocauit, quorum esset particeps indiuiduorum substantia. Differentia communis, propria, & magis propria: hęc vltima, diuidit genus, constituit speciem, perficit definitionem. Accidens & proprium, inter accidentalia sunt & communia, tam in vniuersalibus quàm singularibus: tantùm inter se differunt, quòd omne proprium accidens est, non contrà. Proprium enim est, quod in angustiore consistit limite, ac tantùm alicui rei vel speciei accidit: vt Socrati ironia, vel risibile homini. Propria aliqua dici possunt, quæ oriuntur ex principiis substantialibus, siue speciei, siue indiuiduorum: quamuis sint accidentia, ad differentiam illorum, quæ dicuntur accidentalia. In vniuersum verò quadrifariàm dicitur proprium, quod inest soli, & non omni, vt homini esse medicum: quod inest omni, & non soli, vt esse lapidi: quod inest omni, & soli, sed non semper, vt homini esse cogitantem: quod inest omni, & semper, hoc propriè proprium, vt esse risibilem. Ex quo non ineptè illud distichon extat, Forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus, Cuilibet eueniunt hæc homini propria. Accidens duplex, aut tanquam extraneum est in subiecto, & de nouem generibus, ac primæ intentionis est: de quo dicit Aristoteles in prædicamentis, Quod verè est, nulli accidit. Et accidens inter quinque voces: quod secundæ intentionis fuerit, quum videlicet extraneum aliquid non vt in subiecto propriè fuerit: vt homini accidit seruus, & Socrati vestimentum. Decem verò Categoriæ, quæ à nostris Prædicamenta dicuntur, non tamen prima, sed prima genera, vt ait Simplicius: de re sunt, non de vocibus aut nominibus. Quanquàm contrà videtur: nam ad logicum pertinet, de Prædicamentis vestigare. Logicus quoque entia rationis, verbáque tantùm considerat. Instatur autem, quòd verba considerat non vt abstracta, sed rebus concreta: igitur ex accidente res ipsas. Quod apertè Aristoteles monstrat in primo Physicorum, vbi vult, quòd quicunque vrinæ salubritatem intelligit, intelligat & vrinam, vt est obiectum salubritatis. In secundo item Physicorum: Qui in materia formam considerat, habet etiam quadantenus materiam iudicare. Categoriarum igitur prima οὐσία est, quam Cicero, & Quintilianus essentiam conuertunt: posteriores verò substantiam, de qua tantùm scientia est. Reliqua accidentia, Quale, Quantum, à posteris diuisum, quàm magnum, & quàm multum, Ad aliquid, vnde deducitur translatio, &

compa

Universidad de Deusto
Biblioteca

comparatio: post hæc, Facere, Pari, Vbi, Quando, Habere (quod est quasi armatum, & vestitum esse) & Situs. Ex his plurima in sequentibus perspiciemus.

QVAE verò his adduntur ab Aristotele, indiuidua substantiarum primarum de nullo subiecto dicuntur, neque in subiecto sunt, vt Socrates. Accidentium verò indiuidua, de nullo item subiecto, sed in subiecto sunt, vt quædam grammatica, quoddam album. Substantiæ autem secundæ, siue vniuersales, siue species, in subiecto non sunt: de subiecto autem dicuntur, vt homo. Accidentia item vniuersalia de subiecto, & in subiecto dicuntur, vt scientia, in anima dicitur: & de subiecto, vt grammatica. Item color, in corpore, & de subiecto, vt de albo.

IN EASDEM ARISTOTELIS Categorias, Angeli Politiani Argumentum.

ECCE autem magnus ille Peripateticorum princeps prima nobis rerum genera proponit, quæ Prædicamenta dicimus. Sed Aequiuoca priùs esse docet, quibus idem nomen, ratio non eadem. Nam si ratio quoque sit eadem, dici Vniuoca sicuti etiam Denominatiua, quæ ab origine ipsa, qua producantur, solo differant casu. Dici quędam iunctim, quędam separatim. Dici aliqua de subiecto, quę in subiecto non sint. Esse aliqua in subiecto, quæ de subiecto non dicantur. Competere vtrunque aliis, competere aliis neutrum. Diuersas esse diuersorum generum species, quæ déinceps in serie non sint: nam in serie si fuerint, non esse interdum diuersas. Quæ separatim dicantur, substantiam, quantum, quale, ad aliquid, vbi, quando, iacere, habere, facere, pati, vocat. Substantiam primam decernit, quæ de subiecto non dicatur: secundam, quę dicatur. Quæ de subiecto dicantur, ea nomen illi & rationem, quę in subiecto sint, nunquàm rationem, sępe nec nomẽ communicare: cętera vel de primis dici, vel in primis esse substantiis. Ergo his sublatis, omnia tolli. De secundis magis esse eam substantiam, quæ primæ vicinior. Atque vt prima se habeat ad reliqua, sic species ad genus. Nec magis vnã speciem substantiam esse, quàm alteram: de iis loquor, quę tantùm species, non & genera: sicut nec vnam aliquam primam magis altera esse substantiam. Atque vt prima se in dicendo habeat ad reliqua, sic ad accidentia species earum, & genera. Commune vtriusque substantiæ id esse, vt in subiecto non sit. Tam nomen secundæ, quàm rationem de prima dici. Quod idem tamen & differentiis competat, quæ in subiecto quoque sint, sed vt partes. Atque ab vtrisque, hoc est, & substantiis, & differentiis, dici vniuocè omnia: sed primã substantiam significare hoc aliquid, secundam quale quid potiùs: hoc est, non quale penitus, sed quatenus ad substantiam pertineat. Nihil his esse cõtrarium sed nec quanto ipsi, certo præsertim. Quódque substantia sit, id illam nec magis esse, nec minus. Proprium tamen illius esse, vt eadem numero contraria suscipiat, nequaquam mutationis expers, ne quæstionem vel oratio moueat, vel opinio. Quantum verò, esse aut discretum, aut continuum: rursus, aut habere partium inter se positum, aut non habere. Discretum, quod nullo communi termino iungatur, vt numerus, vt oratio. Continuum, quod huic diuersum, vt linea, superficies, corpus, tempus, locus. Nam partium positu constare lineam, superficiem, solidum: non constare numerum, tempus, orationem: quando in his ordo sit potiús. Quicquid prætereà quantum dicatur, horum similitudine dici. Nihil huic esse contrarium: nec enim obstare magnum & paruum. Nam & esse ad aliquid, & vacare contrario, nisi si quis de loco ambigat. Nec autem recipere magis, aut minus. Propriũ tamen quanti esse, quod æquale vocamus, & inæquale. Ad aliquid illa quidem putari, quæ quod ipsa sunt, esse aliorum dicantur, vel alio quouis pacto. Suscipere contrarium, suscipere magis & minus. Quanquàm nec omnia reciproca esse, nec vno tamen casu. Vt autem reciproca negentur quædam, reddentium fieri vitio. Quare interdum fingenda vocabula, nec ad accidens tamen, sed referendum esse ad illa ipsa, ad quæ dicuntur: vbi sublatis etiam cæteris, recurrere. nam ex iis pleraque simul esse. Nullas reuera substantias esse ad aliquid, si

rectè

rectè voces. Ad aliquid, hoc est, quod hoc ipso sit, quoniam aliquo pacto se ad aliquid habeat: quare altero ad liquidum cognito, protinus & alterũ cognosci. Qualitatem déinde, qua dicamur quales, in habitu & dispositione consistere, quarum sola discrimen diuturnitas faciat. Item in naturali quadam facultate, & facultatis eius vacuitate. In affectiuis qualitatibus, quas & affectiones quidam vocent, quæ vel sensus afficiunt, vel ex affectionibus oriuntur. At si maneant, affectiuæ qualitates: si protinus abeant, affectiones potiùs nominentur, quũ ab his quales nõn dicimur. Postremò in forma cuiusque, & figura, quibus den sum tamen & rarum non adnumeres, vt quæ magis positu continéantur. Denominationes hinc produci, nisi si vocabula desint: interdùm verò ne tum quidem, cùm præstò sunt. Cæterùm contraria non qualitatibus modò, sed & qualibus esse, nec omnibus tamen: ac si alterum quale sit ex contrariis, esse item & alterum, magísque suscipere & minus, nec vtique tamen. Qualitatis esse proprium, simile ac dissimile. Et cùm singularia in qualitatibus sint, vnde quales appellamur, genera ipsa interdum ad aliquid esse: nec absurdum tamen, vt duobus idem generibus adscribatur. Reliqua in vnum quasi fasciculum prædicamenta colliguntur. Facere enim, & Pati, contrariis offeruntur, quæ magis etiam, minúsque suscipiant. Iacêre ipsum denominatur positionibus tantùm quatuor, alia prorsus vt manifesta dissimulantur. Oppositis immoratur Aristoteles, quæ sint aut ad aliquid, aut contraria, aut quale habitus & priuatio, aut quale dedicatio & abdicatio. Plurimùm verò vt inuicem differant. Nam Ad aliquid ipsum quod sunt, oppositorum dici, aut quo alio pacto: Contraria non item, sed hoc ipsum cõtraria, quæ si eiusmodi sint, vt necesse alterum sit esse, medio carere, alioqui non carere: sed mediis esse aliquibus nomen, aliquibus fieri, si extrema negaris. Priuationem circa idem suapte natura versari, & habitum. Nec enim alibi esse priuationem, quàm vbi naturaliter habitus: aliúdque priuationem & habitum, quàm quòd priuatum fuisse, aut habere habitum dicitur, quanquàm vtrobique oppositio. Sic aliud esse dedicationem & abdicationem. Aliud quodcunque his subest, oppositionis tamen eũdem modum. Non eadem esse priuationis, habitúsque oppositiones, quæ ad aliquid sint: quoniam illæ nec alterius dicuntur, quod sunt, nec retro aguntur. Non item eadem, quę contrariorum. Nam nec necesse illa alterum inesse, vt cõtrariis quibusdam, & inesse omnibus aliquando: quod nunquàm his euenit contrariis, quæ medio vacent. Addit & illud, non posse regredi ad habitum priuationem. Déinde abesse à dedicatione, abdicationéque quibus veri, falsíque necessitas insit: necessitas illa, inquam, quæ nec contraria tangit, nec illa, quæ ad aliquid: quanquàm aliter id in contrariis, sed iunctim prolatis apparet. Postremò cõtraria circa idem genus versari: quin potiùs aut esse in eodem genere, aut in generibus contrariis, aut ipsamet esse genera. Docet & illud vocabulum Priùs, aut tempore dici, aut cùm retro si agas, esse alterum nõ probetur, aut ordine, aut dignitate, aut quoniam sit alteri causa. Vocabulum Simul, vel tempore, vel natura, sed citra causam: vel quoniam sub eodem genere, sectione eadem contrà partiaris. Sex esse Motus species, generationem, corruptionem, incrementum, decrementum, variationem, loci mutationem. Motui quietem contrariam, corruptioni generationem, decremento, incrementum: loci mutationi, mutationem alteram in contrarium locum. Variationi vel nihil, vel qualitatis pausam, vel qualitatis in contrarium mutationem. Quum illud habere, nunc vt ad habitũ, dispositionémque referri, nunc vt ad quantũ, nunc vt ad aliquod circa corpus, aut in corporis particula, nunc vt ad partem, nunc vt ad id, quod in vase, nunc vt ad possessionem, nunc ad exẽplum illud, quo vxor virum, vir habere vxorem dicatur. Atque hactenus in Prædicamentis.

PRAED

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRÆDICAMENTORVM TYPVS

ex Nicephoro, cum ſua cuiuſque proprietate, ex Architа.

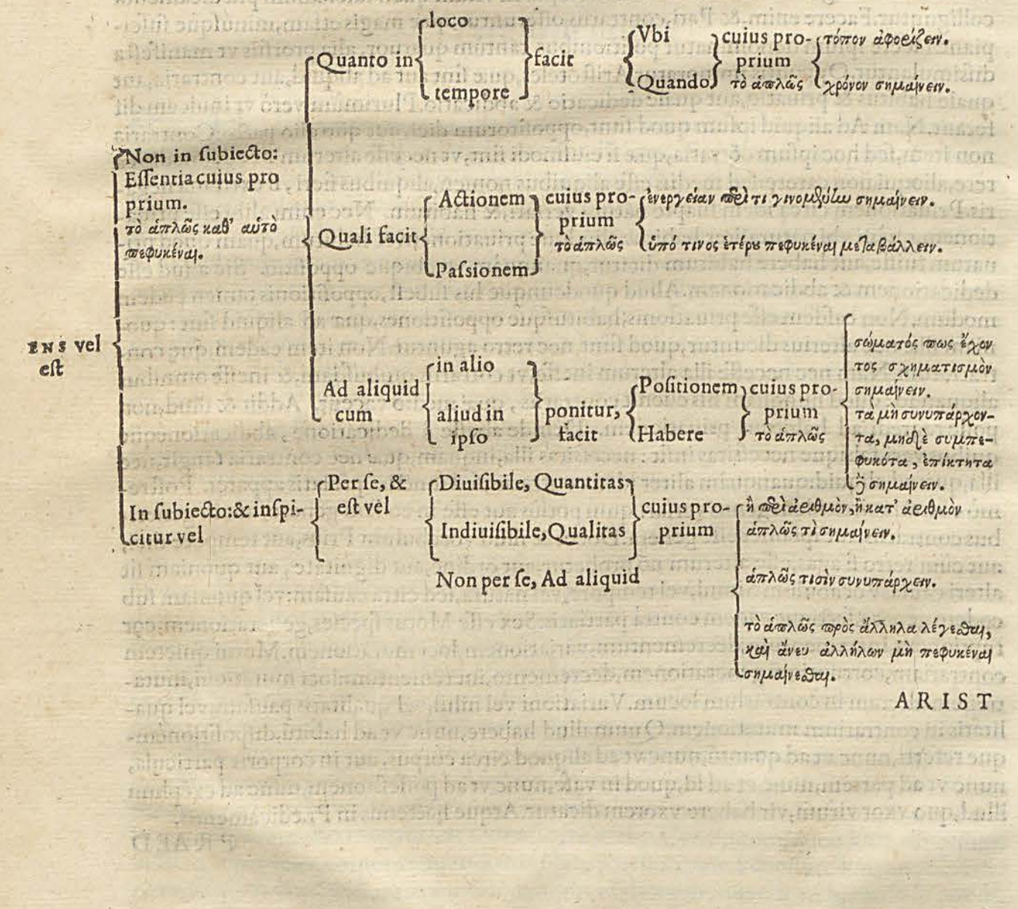

ARIST

LIBER QVINQVE

vocum Porphyrij,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

Præfatio ad Chryſaorium.

CVm neceſſariũ ſit, Chryſaori, & ad Ariſtotelis Prędicamẽto rum doctrinam, quidnam ſit Genus cognoſcere, quid Differentia, quid Species, quid Proprium, & quid Accidens: & ad definitiones etiam aſsignandas, atque ad diuiſiones omnino demonſtrationéſque conficiendas, ſit horum vtilis contemplatio: breuibus enitar tibi tradere ea, quæ à maioribus noſtris de his ipſis ſuſcepimus, quaſi ingreſſum quendam tibi ad hęc omnia demonſtrãdo. Atq; ab altioribus quidem contemplationibus abſtinebo, faciliores autem afferam, quas quidem nunc tibi accommodatas eſſe coniecto. Continuò ſi genera quidem & ſpecies in rerum ſint ratione, an in ſolis nudis conceptibus collocentur. Et [a] ſi corporea ſint, an expertia corporis. Et vtrùm ſeparabilia ſint, an in ipſis ſenſibilibus rebus, dicere nunc omittã: quippe cũ altiſsima ſit talis tractatio, & alia maiore indigeat perſcrutatione. Vt de ipſis verò cæteriſque propoſitis, magis [b] diſſerendi modo veteres, horũm que maximè Peripatetici, tractauere, recenſere nunc atque oſtendere tibi conabor.

Ore ſtem quidẽ à Tãtalo, Hylũ autem ab Hercule dicimus genus habere. & rurſus, Pindarũ quidẽ Thebanum, Platonem autẽ Athenienſem dicimus eſſe. Patria nanq; principiũ eſt † generationis cuiuſq;, périnde ac pater. Hoc autem ſignificatũ in promptu eſſe videtur. Pelopidæ nanq; dicuntur, qui genere deſcendunt à Pelope, & Cecropidę qui à Cecrope, & horum quoq; propinqui. Atq; prius ſanè genus eſt nuncupata ortus origo cuiuſque, poſtea verò & multitudo eorum, qui ab vno principio, ceu Pelope profluxerunt. quod quidẽ à cæteris ſeiungentes ac ſeparantes, totum aggregatum, Pelopidarũ diximus genus. Alio modo dicitur genus id, ſub quo ſpecies collocatur, fortaſſe accepta ſimilitudine à prioribus vocabuli eius ſignificatis. Nam & principium quoddã eorũ, quæ ſub ſe habet genus, tale eſt: & prætereà videtur multitudinẽ omnem amplecti, quã ſcilicet infra ſeſe continet. His igitur tribus modis dicitur genus. De tertio verò genere philoſophorũ eſt ſermo, quod & deſcribentes ſic aſsignarũt, Genus id eſſe dicentes, quod de pluribus ſpecie differentibus † hoc ipſo quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim quę prædicãtur, alia de vno ſolo dicuntur, vt indiuidua, veluti Socrates, & hic, & hoc: alia de pluribus prædicãtur, vt genera, ſpecies, differentiæ, propria, & accidentia communiter, ſed non cuiquã proprièatq; genus eſt, exempli cauſa, animal. ſpecies, homo. differentia, rationale. proprium, riſibile. accidens, albũ, nigrum, ſedere. † Genus igitur ab hiſce quidẽ, quæ de vno ſolo dicuntur, hoc ſanè † differt, quòd ipſum de pluribus prædicatur. Ab his autẽ quæ de pluribus prædicãtur, hiſce differre videtur, atq; à ſpecie quidẽ hoc. ſpecies enim & ſi de pluribus prædicatur, non tamen de pluribus ſpecie, ſed numero differẽtibus prædicatur. homo nanq;, qui quidem eſt ſpecies, de Socrate & Platone dicitur, qui non ſpecie, ſed numero differunt. at animal, quod eſt genus, de boue, equo, atque homine prædicatur, quæ & ſpecie, non ſolùm numero differunt. A proprio verò hoc. nã proprium quidem de vna ſpecie, cuius eſt proprium, & de indiuiduis hiſce quæ ſunt ſub illa ſpecie, prædicatur. vt riſibile de homine ſolo, & de ſingulis hominibus dicitur. genus autem nõ de vna ſpecie, ſed de pluribus † differentibus prędicatur. à differentia quoquè, communibúſque accidentibus hoc: etenim differentiæ, communiáque accidentia quanquam de pluribus dicuntur ac differentibus ſpecie, non tamen hoc ipſo quid eſt, ſed hoc ipſo potius † quale eſt, hæc dici-

γενέσεως, iuſq;, périnde ac pater. ortus.

ἐν τῷτι ἐστί. genera. διαφέρει differunt, διαφερόντων, & differentibus. ὁποῖόν τι ἐστί, quale quid eſt.

 mus

a Εἴτε φυτὰ τὰ σώματα ὄντα ἢ ἀσώματα. Et ſi in rerum ſint ratione, num corpora ſint, an expertia corporis. Vt ſit ſenſus: Aut ſubſiſtunt quod ipſe vertit in rerum ratione eſſe: Aut nõ ſubſiſtunt, ſed ſunt in nudis notionibus. Quòd ſi ſubſiſtunt, tunc aut ſunt corpora, aut incorporea &c.

b Λογικώτερον, rationabilius ſonat, hic vertit, vt magis peculiare eſt logicæ de iis tractare. nam philoſophorum magis erat has quæſtiones decidere, & ex his eorum qui Theologiam profitentur καὶ τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

De genere.

VIdetur itaque neque genus, neque ſpecies dici ſimpliciter. Dicitur enim genus & aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad vnum quippiam & inter ſe habent reſpectum: qua ſignificatione † Pelopidarum dicitur genus, quod quidem ex [a] reſpectu qui eſt ab vno, id eſt, Pelope, & multitudine eorum qui inter ſe eam habent coniunctionẽ quę ab illo profluxit, ſic eſt nũcupatum, vt ab aliis generibus ſit ſeiũctum. Dicitur & alio modo genus, vniuſcuiuſq; principium ortus, tam ab eo qui genuit, quã à loco in quo eſt quiſpiã ortus. Sic enim

ἡρακλειδῶν, heraclidarũ ἡρακλέους, Hercule, ita per totum caput pro Pelopidarum & Pelopehabet Græc.

mus prędicari. Interrogantibus enim aliquibus, quid sit illud de quo prędicatur hęc, genus respõdebimus: differẽtias autẽ & accidentia, nõ respõdebimus. nõ enim hoc ipso quid est, prędicatur de subiecto, sed hoc ipso quale quid est. Interrogati nanq; quale quid est homo, rationale dicimus, & quale quid est coruus, dicimus nigrũ. quorum rationale quidẽ est differentia, nigrũ autẽ accidens. sed cùm quid est homo interrogamur, animal respõdemus. quod quidẽ est hominis genus. Quare hoc quidem de pluribus inquã dici, genus ab indiuiduis quę de vno solo prędicantur, seiungit. hoc verò differentibus inquã specie, ab hisce quę non vt genera, sed vt species aut propria prędicãtur, ipsum distinguit. illud autẽ, hoc, inquã, ipso quid est prędicari, à differẽtiis ipsum cõmunibúsve accidentibus separat, quę nõ hoc ipso sanè quid est, sed hoc ipso quale est, aut quomodo sese habet quodq; eorũ de quibus dicũtur, prædicari suapte natura solent. Nihil ergo superfluum descriptio dicta† cõceptus generis continet, neq; quicquam excludit quod ad naturam generis spectat.

ἐννοίας, notionis.

a ἕξιν, habitudine. sic appellant eam cognationem, quæ est inter duo collata inter se, siue respectum.

De specie.

Species autẽ dicitur quidẽ & de vniuscuiusq; forma: qua significatione dictũ est, Prima species digna est Imperio. Dicitur autem & de eo quod sub assignato genere collocatur, qua significatione hominem quidẽ speciem animalis dicere cõsueuimus, quod quidẽ est genus: albũ autẽ specie coloris, & triãgulum speciem figurę. Quòd si genus assignãtes, mentionẽ fecimus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differẽtibus specie hoc ipso quid est prædicatur, & nũc id esse dicimus speciẽ quod sub assignato genere collocatur: sciẽdũ est, cùm & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species, vtriusq;, inquã, vtrũq;, in amborũ etiã rationibus ambobus vti necessariũ esse. Assignãt igitur specie & hoc modo: Species est id, qđ subiicitur generi. Et de qua genus hoc ipso quid est prędicaẽ. Insuper hoc etiã pacto: Species est id, quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prędicatur. Verùm hæc quidẽ assignatio ipsius erit specialissimæ speciei, & quæ tãtummodo species est: cæterę verò & hisce cõperent, quę nõ specialissimæ sunt. Atq; id quod dicimus, hoc pacto fuerit manifestum: In vnoquoque prædicamento sunt quædã generalissima genera, & quædã specialissimę species, & inter hæc media quędã sunt, quæ genera eadẽ, speciésq;, dicuntur. Est autem id quidem generalissimum genus, supra quod nullum omnino genus trãscẽdit. Specialissima verò species ea, sub qua nulla prorsus alia species collocatur. At inter hęc, generalissimũ, inquã, genus speciémq; specialissimã, sunt alia quęgenera sunt eadem, speciésq;, nõ respectu tamen eiusdem, sed diuersorũ. Explicetur autẽ id quod diximus vno in prędicamẽto, dilucidũq; fiat hoc pacto: Substãtia est quoddã & ipsa genus, vt patet: atq; sub ipsa qdẽ est corpus, sub corpore verò corp⁹ est animarũ, sub quo animal cadit: sub quo rursus animal est particeps rationis: sub quo homo cadit: sub quo Socrates, Plato, singuliq; homines collocant.

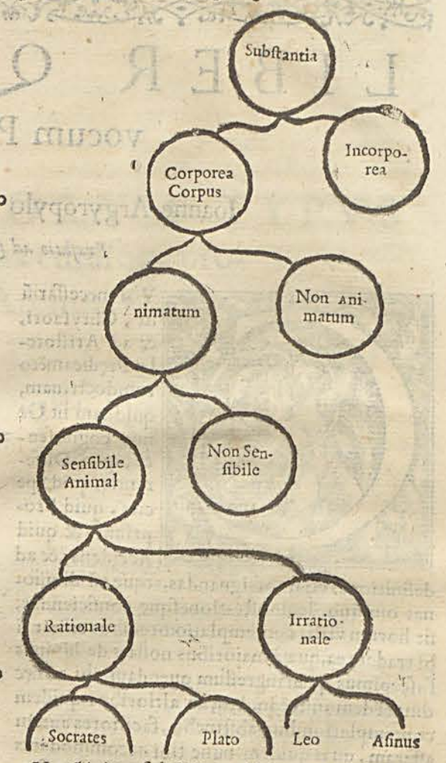

Horũ igitur substãtia quidẽ genus generalissimũ est, solùmq; genus: homo verò specialissima species, & species solũ. at corpus species quidẽ est substãtiæ, genus autẽ corporis animati. animatũ verò corpus, species quidẽ est corporis, genus autem animalis. rursus animal, species quidẽ est animati, genus autẽ animalis participis rationis hoc etiã species quidem est animalis participis rationis. genus autẽ hominũ singulorũ nõ est, sed specíes solũ: atq; omnino id omne, quod est ante indiuidua, & de ipsis sine vllo medio prędicatur, species erit duntaxat, & nullo modo generis rationẽ subibit. Vt igitur substãtia quia supremũ est, propterea cp nihil est ante ipsam, genus est generalissimũ, vti diximus: sic & homo quia species est, sub qua nulla species, prsus, neq; quicquã eorũ, quę dividi possunt in species, collocat, sed indiuiduorũ species est, (Indiuiduũ enim est Socrates, Plato, atq; hoc albũ) species erit, pfectò solũ, ac vltima species, specialissimáq; species, vt diximus. media verò, species quidẽ eorũ erunt, quę sunt ante ipsa, genera autem eorum, quæ sub ipsa sunt collocata. Quare hæc quidẽ duos habẽt respectus, vnum ad ea que antecedũt, quo species illorũ esse dicuntur. alterũ ad ea quæ sequuntur, quo illorũ genera esse dicũtur. Extrema verò vnum habẽt duntaxat: generalissimũ enim genus ad ea quidem, quæ sunt sub se collocata, respectũ habẽt. a est enim genus, vt patet. ad superiora verò nullũ habet profectò, cũ supremũ sit genus, & vt principiũ primũ, atq; (vt dixim⁹) id, supra qđ nullũ inueniri genus

omniõ potest: specialissima quoq; species vnum habet respectum, habet enim ad supera, quorum species dicitur, ad infera verò non diuersum habet, b sed indiuiduorum species dicitur, atq; indiuiduorum quidẽ species dicitur, vt cõtinẽs ipsa: superiorum autẽ rursus species appellatur, vt cõtinetur ab illis. Definiunt igitur: Genus generalissimum est, quod genus est, & nõ species. Et rursus: Supra quod nullum aliud omninõ genus trãscendit. Speciem verò specialissimã hoc pacto. Species specialissima est, quæ species est, & non genus. Et rursus, quę alias in species vllas diuidi nequit. Et insuper, quę de pluribus differẽtibus numero hoc ipso quid est, prędicatur. Media verò, subalterna genera speciésq; appellãt, atq; vnũquodq; ipsorum speciẽ genusq; ponũt, nõ respectu tamẽ eiusdem, sed diuersorum. Ea enim quæ ante speciẽ specialissimã sunt vsq; ad generalissimũ genus, genera & species, subalterna dicũtur, vt Agamẽnõ, Atrides, & Pelopides, & Tãtalides, ac tãdem vltimò Iouis. Verùm in familiis quidẽ ad vnum, velut Iouẽ, plerunq; principium ipsum reducitur. In generibus autem, & speciebus nõ ita res sese habere videtur. Nõ enim ipsum ens vnum est omniũ genus cõmune, nec vniuersa generis sunt eiusdẽ, c supremo genere vno, vt Aristoteles inquit. Sed ponãtur, vt in prędicamẽtis, prima genera decẽ, quasi principia decem prima. Et si quispiã omnia entia appellet, æquiuocè, vt dicit, & nõ vniuocè nuncupabit. Nã si ipsum ens cõmune omnium genus esset, vniuocè vniuersa profectò entia dicerentur. Cùm autem sint decem prima, cõmunicatio nomine tãtum est, nõ & ratione ea, quæ ad nomen accõmodatur. Genera igitur sunt generalissima decẽ. Species autem specialissimæ, sunt quidem in numero quodam, at non infinito. Indiuidua autem quæ sub specialissimis collocantur, sunt infinita. Quapropter descendere à generalissimis vsq; ad specialissimas species Plato iubebat, ibíq; stare, descendere verò per media, differentiis specificis diuidentes, infinita autem omittere. neque enim cadere sub scientiam † possunt. Cùm igitur ad specialissimas descẽdimus species, trãseamus per multitudinem diuidendo necesse est, at cùm ad generalissima ascendimus genera, in vnum multitudinem ipsam congregemus oportet, species enim in vnam naturam congregat multa, & magis etiam genus, particularia verò ac singularia, in multitudinem ipsum vnum è contra diuidere semper videntur, speciei nanq; communicatione, complures homines vnus sunt homo, at vnus atque communis, ipsis particularibus plures. Singulare nanque semper est diuisiuum, ipsum verò commune, collectiuum atq; vnius est effectiuum suapte natura. Assignato autem genere atq; specie, quidnã vtrunq; ipsorum sit, quorũ quidem genus est vnum, species verò plures (diuisio nanque generis species in plures semper efficitur) genus quidem semper de specie prædicatur, omniáque omnino supera de inferis semper dicuntur, species verò neque de propinquo sibi genere, neque de vllo supero prædicatur, non enim cõuertitur. Nam aut paria de paribus, vt hinnibile de equo, aut maiora de minoribus, vt animal de homine, prædicentur oportet. Minora verò de maioribus non oportet. non enim animal hominem esse dixeris, vt hominem animal esse dices. Atque de quibus species prædicatur, de his & speciei genus, & genus etiam generis vsque ad generalissimum necessariò prædicabitur. Nam si verum est dicere Platonem hominem, & hominem animal, & animal substantiam esse, verum est & Socratem & animal dicere atq; substantiam. Cùm igitur supera semper de inferis prædicentur, Species quidem de indiuiduo, Genus autem de specie ac indiuiduo, & generalissimum genus de genere, vel de generibus, si plura media subalternáque sint, & de specie, atque indiuiduo prædicabitur. Generalissimum enim de generibus & speciebus ac indiuiduis omnibus prædicatur. Genus autem quod est ante specialissimam speciem, de vniuersis specialissimis ac indiuiduis dicitur. Et species, ea, quæ est solum species, de omnibus indiuiduis prædicatur, & indiuiduum de vno solo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates & hoc album, atque hic accedens, filius Sophronisci, si solus ipsi Socrates sit. Indiuidua igitur ex eo talia dicuntur, quia ex proprietatibus quodque cõstat, quarum idem aggregatum nunquam in alio fiet. Socratis nanque proprietates nullo in alio particulari, eædem fient. Hominis tamen communis proprietates, eædem in pluribus, imò verò in omnibus particularibus hominibus vt homines sunt, fiunt atque inueniuntur. Indiuiduum igitur à specie, & species à genere continentur. Genus enim est quoddam totum, indiuiduum autem pars. At species totum est, ac etiam pars, sed vt pars, quidem ad aliud, vt totum autem non ad aliud dicitur, sed in aliis. Totum enim in ipsis partibus est. De genere igitur atque specie, & quidnã sit generalissimum genus, & quid specialissima species, & quæ sint eadem genera speciésve, quæ præterea sint indiuidua, & quot modis genus speciésque dicantur, satis iam explicauimus.

γένεσζ, posse.

a γένος ὲν πάντων τὸ ἀνώτατον, est enim genus omnium supremum.

b ἀλλὰ πλῶ καθ' ἑκάστου, καὶ τῶν ἀτόμων ἑκάστου λέγεται, sed eundem, & indiuiduorum species dicitur.

c ἕως ἂν τὸ ἀνώτατον γένος, iuxta vnum supremum genus.

De differentia.

Differentia autem cõmuniter, propriè & proprijssimè dicitur. Differre nanque quippiã cõmuniter dicitur, cum diuersitate quouis modo aut à sejpso, aut ab alio differt, à Platone nãq; Socrates diuersitate, atq; à seipso puero vir factus, & agente non agens, differt. a & semper hęc differentia in iis est sanè diuersitatibus, quæ cõsistunt in hisce, quæ cũ interrogamus quomodo res sese habet, assignari reddiq; solẽt. Propriè verò aliqua differre dicuntur cùm inseparabili differunt accidente. At inseparabile accidens est, cæruleus oculorum color, aut † simitas, aut cicatrix callo ex vulnere inducto. At propriissimè quippiã à quopiã differre dicitur, cùm specifica differẽtia differt, quemadmodum homo ab equo specifica differentia differt, rationalis qualitate. Omnis igitur vniuersaliter

γρυπότης, curuitas nasi, siue aquilinitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἑτεροῖον ἀλλοῖον, differentia † diuersum facit adiuncta, sed cõmuniter quidem & propriè differentiæ, † diuersum per accidens faciunt, propriissimè verò † diuersum per se, quod quidem & aliud dicitur, illę simpliciter differentiæ, hæ specificæ nuncupãtur. Animali nanq; differẽtia rationalis adiuncta aliud sãne, ac animalis speciem facit. Motus autem additus, diuersum à quiescente tantummodo facit. Quare illa quidem aliud, hæc verò diuersum tãtummodo facit. Iuxta eas igitur quæ faciũt aliud, diuisiones generum in species fiunt, & definitiones etiã assignãtur, quæ quidem ex genere talibúsve differentiis cõstant, cæteris verò, diuersitates per accidẽs tantùm emergunt eius, quo de qualiter sese habet interrogatur. Rursus igitur à principio differentiam diuidentes, differentiarum alias separabiles, alias inseparabiles dicimus esse. Moueri nanq; atque quiescere, & valere ac ægrotare, & quæ sunt similis generis separabilia sunt, aquilinum autẽ ἢ, vel. esse, vel simum, † & rationale, & irrationale, inseparabilia sunt. Inseparabilium rursus alias per se, alias per accidens esse. Rationale nanq;, & mortale, & susceptiuum esse scientiæ, per se homini competunt, at aquilinum esse vel simum, per accidens & non per se competit. Quæ igitur per se competunt, in substantiæ ratione sumuntur, & aliud faciunt. Quæ verò per accidens competunt, nec in substantiæ ratione sumuntur, nec aliud faciunt, sed per accidens † diuersum vt diximus. ἄλλοῖον Et hæ quidem & si inseparabiles sunt intentionem remissionémve suscipiunt. Simum enim esse, aut coloratum, intenditur atque remittitur. Illæ verò non suscipiunt. neque enim genus magis minúsve de eo cuius est genus dicitur, neque generis differentiæ, quibus in species genera diuiduntur. Hæ nanque sunt quæ cuiusq; rationem conficiunt. At vniuscuiusque ratio vna est eadẽmque, neque intentionem neque remissionem vllam suscipiens. Aquilinum autem esse, vel simum, vel aliquo modo coloratum, & intenditur & remittitur. Cùm igitur tres species differentiæ considerentur, & aliæ quidem sint separabiles, aliæ inseparabiles, & rursus, inseparabilium aliæ per se sint, aliæ verò per accidens. Rursus differentiarum per se, alię sunt eæ per quas in species diuidimus genera, aliæ per quas ea, quæ sunt diuisa constituuntur. Veluti differentiæ per se animalis, hæ sunt omnes, Animatum, Sensitiuum, Rationale, ac Irrationale, & Mortale & Immortale. Atque animati quidem & Sensitiui differentiæ, constitutiuæ sunt substantiæ animalis. Est enim animal substantia, animata, sensitiua. Mortalis verò ac immortalis, & rationalis ac irrationalis, animalis sunt differentiæ diuisiuæ. per has enim in species genera diuiduntur. Verùm hæ quæ sunt generum diuisiuæ, constitutiuæ sunt specierum. Nam animal per rationale ac irrationale, & per mortale rursus ac immortale diuiditur. Sed mortalis quidem rationalisve differentiæ constitutiuæ sunt hominis. Ratio- θεῶν nalis verò ac immortalis, † Deorum. Irrationalis autem atque mortalis, animalium expertium rationis. Sic & substantia suprema per differentias diuiditur animati atque inanimati, item sensitiui & non sensitiui. Ac differentiæ quidem animati & sensitiui vna cum substantia sumptæ animal confecere, animati autem atque insensibilis, plantam. Cùm igitur eædem differentiæ partim constitutiuæ sint, partim diuisiuę, vniuersæ specificæ nuncupantur, atque his opus est maximè ad generum diuisiones, & ad diffinitiones conficiendas, [b] sed non illis aliis quas separabiles esse aut inseparabiles diximus. Has itaque definientes, Differentiam, inquiunt, eam esse qua species genus excedit. homo nanque plusquam animal, habet rationale atque mortale. animal enim nihil istorum est. Vnde enim differentias species haberent: neq; verò omnes oppositas habet, idẽ enim Quæstio. opposita nimirum haberet. Sed vt censent, potentia quidem omnes eas differentias habet, quæ sub se sunt, actu autem nullam. atque hoc pacto neque ex non entibus quicquam fit, neq; circa idem opposita simul erunt. Definiunt ipsas & hoc pacto. Differentia est id quod de pluribus & differentibus specie hoc ipso quale quid est prædicatur. Rationale enim & mortale de homine hoc ipso quale quid est homo, sed non hoc ipso quid est prædicatur. nam si interrogabimur, quid est homo, acommodatè dicemus animal. at si quale animal est interrogabimur, rationale mortaléque accommodatissimè respondebimus. Nam cum res è materia formáque constent, aut ex talibus, similitudine rationis, vt statua ex ære quidem vt ex materia constat, ex figura autem vt ex forma, sic & homo communis, qui quidem est species, ex genere differentiáque constat, similitudinem rationis subeuntibus cum materia atque forma. Totum autem hoc animal rationale, mortale, est homo † & ibi est statua. De- ὡς, quemscribunt tales differentias & hoc modo. Differentia est id quod suapte natura ea quæ sunt sub eodem genere separat. Rationale enim ac irrationale equum & hominem separat, quæ sub eodem vt patet genere, quod quidem est animal, collocantur. Insuper & hoc modo assignant. Differentia est id, quo singula differunt. Homo enim & equus generè quidem non differunt. & nos enim animalia sumus, & ea quæ sunt expertia rationis, sed additum rationale nos ab illis seiunxit. Dij quoque & nos rationis participes sumus, sed mortale adiunctum, nos ab illis distinxit. Exactius autem ea, quæ ad Differentiam pertinent pertractantes, Differentiam, inquiunt, [c] non quoduis eorum esse, quæ separant ea, quæ sub eodem genere collocantur, sed id quod ad [d] substantiam rationémque confert, & quod pars eius est rei, cuius Differentia dicitur esse. Non enim aptum ad † nauigandum esse, ho- τὸ πτερωτὸν minis est Differentia & si eius proprium est. Dicere nanque possumus animalium alia esse apta, alia non esse apta ad nauigandum, hominem à cæteris seiungentes. At aptum esse ad nauigandum ad [e] substantiam sanè non confert, neque pars est ipsius, sed aptitudo solum, proptereà quod non est talo, quales sunt hæ differentiæ, quas specificas appellamus. Erunt igitur eæ specificæ differentiæ, quæ diuersam faciunt speciem, & quæ in † ratione sumuntur. Atque de ἐν τῷ τί ἐστι

differ

differentia quidem hæc satis sint dicta.

a ἠρὶ ἀεὶ ἐν ταῖς τῶν ὑποκειμένων ἐνεργείαις θεωρᾶσθαι, & semper in diuersitatibus quodam modo se habendi spectatur.

b ἀλλ' ὁ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἀχωρίστων δέ, ἔτι μᾶλλον τῶν χωριστῶν. Sed non in iis quæ per accidens inseparabiles sunt. & minus adhuc iis quæ separabiles sunt. c μὴ τὸ τυχὸν φασὶ τῶν χαριζόντων τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος εἶναι τῶν διαφορῶν, nõ quoduis ex his quæ separant ea quæ sub eodem genere sunt, differentiam esse. d ὡς τὸ ἄπουν καὶ ἐς τὸ τί ἐστιν εἶναι σύμβαλλον. e ὅλῳ ἐστὶν συμπληρωτικὸν τῆς οὐσίας.

De Proprio.

τὸ γεωμετρεῖν

PRoprium autẽ per quatuor diuiditur modos. Nam proprium est id quod soli cuipiam accidit speciei, & si non omni, vt homini accidit mederi, aut † geometrice contemplari. Et id idem quod omni accidit speciei & si non soli, vt hominem bipedem esse. Et id quod soli accidit & omni atq; quandoq;, vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem est id in quod omnia conuenerunt, vt soli & omni sempérque accidat, quale est risibile respectu hominis. Nam homo & si non semper ridet, risibilis tamen dicitur, non ex eo quia semper rider, sed quia aptus est ad ridendum. Hoc autem ipsi semper est insitum, quemadmodum & equo ipsum hinnibile. Hæc & propriè propria inquiũt esse, quia in his ipsis fit & conuersio. [a] Si est enim homo, est risibile, & si est risibile, est etiam homo.

a εἴπερ γὰρ ἵππος, χρεμετιστικόν, καὶ εἴπερ χρεμετιστικόν, ἵππος. Si est enim equus, est hinnibile, & si est hinnibile, est etiam equus.

De Accidente.

ACcidens est quod adest atq; abest sine subiecti corruptione. Diuiditur autẽ in duo, aliud enim est separabile, aliud inseparabile. Atq; dormire quidem, accidens separabile est, Nigrum autem esse, coruo æthiopíve inseparabiliter accidit. Mente tamen cogitationéve, coruus albus, & æthiops nõ niger, sine subiecti corruptione concipi potest. Definiunt etiam & hoc pacto. Accidens est, quod ἢ, & ineſse ac non ineſse eidem potest. † Aut, quod neque genus, neque species, neque differentia, neq; proprium est, semper autem est in subiecto.

De Communibus atque Propriis quinque vniuersalibus.

DEterminatis autem vniuersis quæ sunt proposita, genere, inquam, specie, differentia, proprio & accidente, dicendum est quænam communia, & quæ propria ipsis insunt. Commune hoc itaque omnibus ineſt de pluribus prædicari. Sed genus quidem de omni specie sua, & de indiuiduis quę sunt sub vnaquaque specie prædicatur, & differentia simili modo. species autem de indiuiduis quæ collocantur sub ipsa: proprium verò de specie & indiuiduis speciei: & accidens de speciebus & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, bobus, atque hominibus, quæ quidem sunt species, prædicatur. Et item de hoc equo, de hoc boue, atque de hoc homine, quæ indiuidua constat esse. Irrationale autem, de boue, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo verò, qui quidem est species, de singulis solùm hominibus dicitur, & proprium de specie cuius est proprium, & de indiuiduis quæ collocãtur sub ipsa. Risibile enim de homine & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autem de coruorum specie & de singulis dicitur coruis, atque de æthiopibus simili modo, quod quidem inseparabile accidens est, vt patet. Moueri quoq;, quod accidens est separabile, de equo atq; homine & de horum indiuiduis dici solet. Verùm primo quidem de indiuiduis, ratione verò secunda, de speciebus etiam, quæ indiuidua continent, prædicatur.

Communia Generi cum Differentia.

COmmune est generi ac differentiæ, species continere. Continet enim & differentia species, & si non omnes eas quas genus continet. Rationale nanque & si non expertia rationis vt animal, Deum tamen ac hominem quæ sunt species continet. Quæ præterea prædicantur de genere, vt genus est, & de speciebus quæ sunt sub ipso etiam prædicantur. Quæ etiam de differentia, vt differentia est dicuntur, de ea specie, quæ ex ipsa constat, similiter prædicantur. De animali nanque quod quidem est genus, substantia & animatum & sensitiuum, dicto dicuntur modo. Hæc eadem & de vniuersis quæ collocantur sub animali vsque ad indiuidua, prædicantur. De rationali quoque, quod quidem est differentia, hoc, ratione inquam vti, identidem prædicatur. Atque hoc non solum de rationali, sed etiam de speciebus rationalis atque indiuiduis prædicabitur. Commune insuper illud etiam esse patet. Nam si genus tollatur vel differentia, vniuersa continuò tolluntur, quæ collocantur sub ipsis: etenim vt si non sit animal, homo non est neque etiam equus. sic si non sit rationale, nullum animal prorsus erit, quod particeps sit rationis.

Propria Generis & Differentiæ.

PRoprium verò generis est de pluribus quàm differẽtia, species, proprium, atque accidens, prædicari. Nam animal quidem de homine dicitur, equo, aue, atq; serpẽte. Quadrupes autem de hisce tantummodo dicitur, quæ quatuor pedes habent. Homo verò de indiuiduis solum humanis, & hinnibile de solo equo, ac singulis equis: & accidens de paucioribus simili modo. Atque sumendæ sunt eæ differentiæ, quibus diuiditur genus, non eæ ex quibus generis substantia constat. Præterea, genus quidem potentia differentiam continet: Animal enim partim particeps, partim expers est rationis: at differẽtiæ non continẽt genera. Præterea, genus prius est hisce differentiis quibus diuidi solet: idcirco secum ipsas tollit, sed ab ipsis non tollitur. Nam si animal tollatur, rationale simul, irrationaléve continuò tollitur, differentiæ verò genus non tollunt. Nam si vniuersæ quoq; tollantur, substantia, animata, sensitiua, mente cogitationéq; concipitur, quæ quidẽ animal est, vt patet. Præterea, genus quidem hoc ipso, quid est, differentia verò hoc ipso quale quid est, vt dictum est, prædicatur. Præterea genus quidem vnum in vnaquaque

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpecie eſt,vt eſt in homine animal,differentiæ verò plures,vt rationale,mortale mentis atq; ſcientiæ ſuſceptiuum, quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Genus prætereà ſimile eſt materiæ, differentia formæ. Sunt & alia communia propriáq; generis differentię ve, hęc tamen quæ ſunt enumerata ſufficiant.

Communia Generi & Speciei.

GEnus & ſpecies hoc habent commune, de pluribus, inquam, vti diximus, prędicari. Species autem vt ſpecies ſolum; ſed nó vt genus quoq; ſumatur, ſi ſit idem ſpecies atq; genus. Commune eſt etiam ipſis, & iis eſſe priora de quibus dicuntur, & inſuper vtrunque totum quid eſſe.

Propria Generis & Speciei.

HOc autem differunt, quòd genus quidē ſpecies continet, Species autem continentur, & non continent genera. Genus autem ad plura quàm ſpecies ſeſe extendit. Prætereà, genera præſupponantur oportet, quæ quidem & differentiis ſpecificis informata ſpecies nimirum efficiunt: quapropter & priora genera ſunt natura, & ſecum ſpecies tollunt, & nó ab illis tolluntur. Et ſi ſit quidem ſpecies, erit & genus omnino, ſin verò ſit genus, non omnino & ſpecies eſt. Et genera quidem de quaq; ſpecie ſua vniuocè prędicantur. ſpecies autem de generibus non dicuntur. Prętereà, genera quidem ambitu ſpecierum quæ ſunt ſub ipſis, ſpeciem quāque, ſpecies autem genera differentiis ſuis exuperant. Prętereà, neque ſpecies generaliſsimum genus, neque genus ſpecialiſsima ſpecies vnquam fieri poteſt.

Communia Generi cum Proprio.

GEneri commune cum proprio eſt, ſpecies ſequi. Nā ſi homo eſt, animal eſt, & ſi homo eſt, riſibile eſt. Cōmune etiā eſt, prędicatio ęqua, ęquè nanq; genus de ſpeciebus, & proprium de indiuiduis quorum eſt proprium, prędicatur: etenim ęquè bos & homo eſt animal, & Socrates atq; Plato riſibile. Cōmune inſuper eſt & vniuoca prędicatio. Et genus enim de ſpeciebus ſuis, & proprium de hiſce quorum eſt proprium, vniuocè prędicatur.

Propria Generis atque Proprij.

GEnus his à proprio differt. Genus enim eſt prius, proprium verò poſterius. Eſſe enim animal, déinde diuidi differentiis propriiſq; oportet. Et genus quidem de pluribus ſpeciebus quarum eſt genus, proprium autem de vna ſpecie tantùm cuius eſt proprium, prędicatur. Prętereà, proprij quidem fit mutua prędicatio, generis autem non fit. Neque enim ſi animal eſt, homo eſt. neque ſi animal eſt, riſibile eſt: ſin verò homo eſt, riſibile eſt & econtrà. Prętereà, proprium quidem omni ſpeciei ineſt cuius eſt proprium, & ſoli, ac ſemper: genus autem omni quidem ſpeciei cuius eſt genus & ſemper ineſt, non tamen ſoli. Prętereà, ſi propria tollātur, genera non tolluntur: ſin verò genera tollantur, ſpecies continuò ſimul tolluntur, quibus peremptis & propria ſimul pereunt.

Communia Generi cum Accidente.

GEneri autem & accidenti commune eſt de pluribus, vti dictum eſt, prædicari, ſiue accidens ſit ſeparabile, ſiue inſeparabile. Moueri nanq; de pluribus, & nigrum de coruis, ęthiopibúſve, & quibuſdam etiam † expertibus anima, prædicatur. τίνων ἀψύχων

Propria Generis & Accidentis.

GEnus autem genus atq; accidens differre videntur. Genus enim ſpecies vt patet pręcedit, accidens autem poſterius eſt eiſdē, etiamſi † accidens inſeparabile ſumatur. Prius eſt enim natura id cui accidit, accidente. Et hiſce quidem quibus genus communicatur, æquè genēris communicatio competit: hiſce verò quibus accidens communicatur, nonęquè communicatio competit. Intēſionem enim, remiſsionémve communicatio accidētium ſuſcipit: generum verò nó ſuſcipit. Et accidētia quidem in indiuiduis primò ſunt; genera verò ac ſpecies indiuiduis ſubſtantiis natura priora ſunt. Et genera quidē de hiſce quæ ſunt ſub ipſis, hoc ipſo quid eſt, prædicantur: accidentia autem hoc ipſo quale quid eſt, aut quomodo ſeſe habet res; prædicantur. Qualis enim eſt æthiops ſi interrogatus fueris, niger, dixeris, & quo modo ſeſe habet Socrates, † ambulat reſponderes aut ſedet. Genus autem quonam pacto à cęteris differt iam diximus. Fit autem vt vnūquodq; etiam cęterorum à cæteris quatuor differat. Quare cùm hæc quinque quidem ſint, vnumquodq; verò à † quatuor differat, fit vt viginti omnes ipſorum differentiæ ſint: quater enim quinq; numerum dictum conficiunt. Sed non ita eſt, ſed cùm déinceps enumerent & duò quidem vna differant differentia, propterea quod eſt ſumpta, tria verò duabus, & quatuor tribus, & quinq; quatuor: decem iſtorum vniuerſæ profectò differentiæ fiunt, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quonam pacto à differentia, ſpecie, proprio, accidentéq; differt, iam dictum eſt. ſunt igitur hæ quatuor differentiæ. Differentia verò quo pacto quidem differt à genere, dictum eſt, cùm dicebatur quonam modo genus ab ipſa differret. Reſtat autem vt quonam modo differt à ſpecie, proprio, accidentéq; dicatur: atque tres hinc differentiæ emergunt, vt patet. Species rurſus quo quidem modo à differentia differt, dictum eſt, cùm quonam pacto differt à ſpecie differentia, dicebatur: quo verò modo à genere differt, dictum eſt etiam, cùm quonam pacto genus differt ab ipſa ſpecie dicebatur. Reſtat igitur vt quonam modo differt à proprio, atque accidente, dicatur, atque duę iam & hæ differentiæ hinc oriuntur. Proprium igitur reſtabit, vt quonam pacto à ſpecie, differentia, generéque differt, dictum eſt antea, cùm illa differre ab hoc dicebantur. Cùm igitur generis ad cæt

cętera quatuor differentię ſumantur, vt diximus, differentiæ tres, ſpeciei duæ, proprij vna quæ eſt † ad accidens, decem omnes iſtorum profectò differentiæ erunt. πρὸς τὸ συμβέβηκὸς

Quarum quatuor, quæ ſunt generis ad cætera, diximus. Nunc déinceps cæteras afferamus oporter.

Genus, Differentia, Species, Proprium, Accidens.

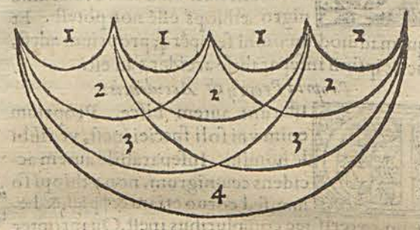

Communia Differentiæ cum Specie.

COmmune id itaq; differentiæ eſt cum ſpecie, æquè eſſe communicata: ſinguli enim homines æquè ſunt homines atque rationis participes. Eſt etiā & hoc commune ſemper iis adeſſe quibus communicatur. Semper enim Socrates rationalis eſt, ſempérque homo.

Propria Differentiæ & Speciei.

PRoprium differētiæ quidē eſt, ſemper hoc ipſo quale quid eſt, prędicari. Speciei autē hoc ipſo quid eſt prędicari. Nam ſi homo vt quale quid ſumitur, non tamē eſt ſimpliciter quale, ſed ea ratione qua differētię generi cōiunctæ ipſum conſtituerunt. Prętereà, differētia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus videtur eſſe, vt quadrupes pluribus animalibus ſpecie diuerſis ineſt: Species autem indiuiduis ſolis ineſt quæ ſub ipſa ſunt collocata. Prętereà, differētia prior eſt ipſa ſpecie quæ ex ipſa conſtat. Tollit enim rationale, hominem, ſi tollatur: at homo ſi tollatur, non tollit rationale: eſt enim Deus. Prętereà, Differentia quidem cum alia cōponitur differentia. Rationale nanq; atq; mortale ad cōſtituendū hominē componuntur. Species autē cum ſpecie non componitur vt alia quędā ſpecies oriatur. [a] Quidam enim equus cum quodam aſino ad muli generationem cōcurrit: equus autem ſimpliciter cum aſino compoſitus non effecerit mulum.

a τὶς μὴ γὰρ ἵππος τινὶ ὄνῳ σύνεσιν δὲ ἡμίονος γένοιτ᾽ ἄν. aliqua enim equa, ad muli generationem, cum aſino aliquo coit.

Communia Differentiæ cum Proprio.

DIfferentia & proprium commune quidem habent: † æquè communicata his cum quibus cōmunicātur. Aeq; enim rationalia ſunt, rationalia. & æquè riſibilia, riſibilia, & ſemper ac omni ſpeciei adeſſe: nam ſi diminutus etiam fuit bipes, ratione tamen aptitudinis ſemper dicitur bipes, quoniam & riſibile per aptitudinem ſemper dicitur tale: non quia ſemper rideat. τὸ ἐπίσης μετέχεσθαι ἢ μὴ μετέχεσθαι

Propria Differentiæ & Propry.

PRopria autem hæc. nam differentia quidē perſæpe de ſpeciebus pluribus dicitur: rationalis enim de Deo dicitur, & de homine: proprium autem de vna tantummodo ſpecie cuius eſt proprium, prędicatur. Et differentia quidē ſequitur ea quorum eſt differentia, non tamen conuertitur: in propriis verò fit mutua prędicatio, propterea quòd conuertuntur.

Communia Differentiæ & Accidenti.

DIfferentiæ cum accidēte commune eſt, de pluribus prędicari. Et item ſemper ac omni adeſſe, modò ſit inſeparabile accidens: vt bipes cum ſemper omni homini competit: & nigrum omnibus ſimiliter coruis ineſt.

Propria Differentiæ & Accidentis.

DIfferre autem hiſce videntur. Differentia nanq; continet ſpecies & non continetur: etenim rationale continet hominem atq; Deum: at accidentia tum continentur, atq; ex eo quia in pluribus ſunt: tum continentur, atq; propterea quòd ſubiecta non vnius ſunt accidētis, ſed pluriū ſuſceptiua. Et differentia quidē expers eſt intētionis atq; remiſsionis: accidentia autem gradus ſuſcipiunt, ac magis talia minúſve dicuntur: propterea contrarię quidem differētię miſceri non poſſunt, accidentia verò contraria nonnunquam miſcentur. Hæc ſunt communia propriáq; differentiæ ac cæterorum. Species autem quo pacto quidē à genere differentiáq; differt, dictum eſt illo in loco, in quo dicebatur quo pacto genus & differentia ſimiliter à cæteris differunt. Quomodo verò à proprio accidentéque differt, reſtat déinceps conſiderare.

Communia Speciei cum Proprio.

SPeciei itaq; cum proprio eſt commune, mutua prædicatio. Nam ſi homo eſt, riſibile eſt, & ſi riſibile eſt, homo eſt: atque riſibile vt aptum eſt ad ridendum ſumendum eſt, vt ſæpenumero diximus. Aequè prætereà ſpecies adſunt hiſce quibus communicantur, & propria hiſce quorum propria eſſe dicuntur.

Propria Speciei ac Proprij.

DIfferre autem hiſce videtur. Species enim & aliorum genus eſſe poteſt, proprium verò aliorum proprium eſſe [a] non poteſt. Et ſpecies quidem a [b] propriū antecedit, proprium autē [c] aduenit ſpeciei. Sit enim homo oportet, vt & riſibile ſit. Prętereà, ſpecies quidem ſemper actu ſubiecto adeſt, proprium autem interdum & potētia ineſt. Socrates enim actu quidem ſemper eſt homo, non autem ſemper rider, quanquam ſemper ad ridendum eſt aptus. Prætereà, quorum definitiones ſunt diuerſæ, ea etiam ſunt diuerſa, at ſpeciei quidem definitio eſt ſub genere eſſe, & de

a ἀδύνατον b πρότερον c ἐπιγίνεσθαι τῷ εἴδει

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prædicari,& quæ sunt similia.Proprij verò, sosi & semper,atque omni inesse.

Communia Speciei & Accidenti.

SPeciei verò & accidenti commune est de pluribus prædicari. Perpauca autē sunt † ea,in quibus conueniunt, propterea quod plurimum inter sese accidens & id cui accidit distant.

Propria Speciei & Accidentis.

PRopria autem vtriusque sunt hæc.Species enim de hisce quorum est species hoc ipso quid est prædicatur, accidens autem hoc ipso quale est,aut quomodo sese habet.Et quęque substantia vnius quidem speciei,plurium autem accidentium tam inseparabilium quàm separabilium particeps est,& species quidem ante accidētia mente concipitur, etiam si inseparabilia sunt:sit enim subiectum oporter,vt illi quippiam accidat,accidentia autem posteriora sunt,& aduētitia sunt natura. Præterea speciei quidem communicatio æqua est, accidentium autem & si inseparabilia sunt æqua non est.æthiops enim magis aut minus niger æthiope esse potest. At enim restat vt de proprio & accidente dicamus. Quo enim modo proprium à genere & specie & differentia differt, anteà diximus.

Communia Proprio cum Accidente.

COmmune itaque proprio cum accidente inseparabili est,sine ipsis non esse ea in quibus insunt:vt enim sine risibili non est homo, sic & sine nigro æthiops esse non potest. Et quemadmodum omni sempérq; proprium adest, sic & ipsum inseparabile accidens ad est.

Propria Proprij & Accidentis.

DIfferunt autem hisce. Proprium enim vni soli speciei inest, vt risibile homini. Inseparabile autem accidens ceu nigrum, non æthiopi solum,sed coruo etiam &† pici,& hebeno,cæteris que compluribus inest.Quapropter proprium quidem conuertitur cum eo cuius est proprium,& est ipsi æquale. Inseparabile autem accidens non cōuertitur.Et propriorum quidem communicatio æqua est, accidentium autem † suscipit gradus.Sunt & alia communia hisce quæ dicta sunt,atq; propria, verùm & hæc ad ipsorum distinctionem conuenientiámque demonstrandam sufficiunt.

αἱ ἄλλαι κοιν. ,alia in quibus &c.

ἄνθρωπε,caroboni

ἡ μᾶλλον ἢ ἧττον,alia magis,alia minus est.

ARISTOTELIS

Stagiritæ Prædicamenta,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

De Aequiuocis.

AEQVIVOCA dicuntur ea, quorum nomen solùm commune est,ratio verò substantiæ nomini accommodata diuersa : vt animal dicitur & ipse homo, & id quod est pictum. Horum enim nomen commune tantummodo est, ratio verò substantiæ nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim, quænam sit vtriusque † ratio animalis,voluerit assignare, rationem vtriusq; profectò propriam assignabit.

τὶ ἐστὶ τὸ ζώῳ εἶναι

De Vniuocis.

VNiuoca ea dicuntur, quorum & nomen commune est,& ratio substantię nomini accommodata eadē est:vt animal dicitur,& ipse homo,& equus,nomine nanq; communi & homo & equus animalia nuncupantur,& ratio quoq; substantiæ vtriusq; eadē est.Si quispiam enim vtriusq; rationem voluerit assignare,quænam sit vtriusq; ratio animalis,eandem rationem omnino reddet.

De Denominatiuis.

DEnominatiua ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu,vt à grammatica grammaticus appellationem habet,& à fortitudine fortis.

De iis quæ dicuntur.

DOrum, quæ dicuntur, alia cum complexione, alia sine complexione dicūtur.Illa talia sunt,homo currit, homo vincit. Hæc istiusmodi sunt, homo,bos,currit,vincit.

De iis quæ sunt.

EOrū quæ sunt, alia de subiecto quidē dicuntur,in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt homo de quodam homine dicitur vt de subiecto,in nullo autem est subiecto.Alia in subiecto quidem sunt,de nullo verò subiecto dicuntur.Atq; id in subiecto esse dico,quod in aliquo quidē est,& nō vti pars: vt sit autē seorsum ab eo in quo inest,fieri nequit: vt quędā grāmatica est quidē in anima vt in subiecto,de nullo verò subiecto dicitur, & hoc albū in corp

in corpore est, vt in subiecto.omnis enim color est in corpore, de subiecto verò nullo dicitur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto etiam sunt, veluti scientia in anima quidem est vt in subiecto : de Grammatica autem dicitur vt de subiecto. Alia neque in subiecto sunt,neque de subiecto vllo dicuntur : vt quidam homo & quidam equus:nihil enim talium aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atque indiuidua simpliciter & ea quæ vna numero sunt, de nullo quidem subiecto dicuntur : in subiecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibet esse:quædam enim Grammatica ex iis est planè quæ in subiecto quidem sunt,de nullo verò subiecto dicuntur.

Substantia.		Accidens.	
	asystatos.		
De subiecto	*& non in subiecto.*	*In subiecto*	*Non de subiecto.*
Vniuersale.			Singulare.
In subiecto scientia.			*Non in subiecto individua.*
Vniuersale.			Singulare.

Non in subiecto
Neque de subiecto
Et de subiecto
Et in subiecto

Regulæ. ὅταν ἕτερον καθ' ἑτέρου κατηγορεῖται.

Cùm quippiam de quopiam prædicatur† vt de subiecto,ea quæ de prędicato dicuntur,dicentur etiam de subiecto : vt homo de quodam homine prædicatur, animal autem de homine prædicatur , igitur animal de quodam etiam homine prædicatur , quidam enim homo, & homo est, & etiam animal.

Eorum quæ sunt diuersa genere & non ita se habent vt alterum sub altero collocetur,diuersę sunt species & differentiæ:vt animalis atq; scientiæ,animalis nanque differentiæ sunt,gressibile & bipes,& volatile,degénsque in aquis,scientiæ verò nulla ex his est differentia , non enim hoc scientia à scientia differt quòd sit bipes. Eorum tamen generum quorum alterum sub altero collocatur , † eadem esse differentias nihil obstat: supera enim de suis inferis b prædicantur , quare omnes differentiæ prædicati erunt etiam & subiecti.

τὰ δὲ ὑπάλληλα γενῶν.

De decē prędicamētis generatim.

Vnumquodq; eorum quæ nulla cum complexione dicuntur,aut Substantiam,aut Quantum, aut Quale,aut Ad aliquid,aut Vbi,aut Quando, aut Situm,aut Habere,aut Agere,aut Pati significat.Atq; substantia quidem est,vt c simpliciter dicamus,homo,equus:Quantum autem,vt bicubitum,tricubitum.Quale, vt album, Grammaticū. Ad aliquid,vt duplum,dimidium,maius.Vbi,vt in licio,in foro. Quando, vt heri, nudiustertius. Situm esse,vt recubare,sedere.Habere,vt indutū, armatum esse.Agere,vt secare,vrere.Pati,vt secari,ac vri. Atqui per se quidem horum singula si dicantur, nullæ sunt affirmationes prorsus , aut negationes. At si complexè dicantur,affirmatio fit aut negatio.Omnis enim affirmatio aut negatio,aut vera aut falsa esse videtur.At nullum eorum quæ incomplexè dicuntur,aut verum est aut falsum,vt homo,album,currit,vincit.

a Τῶν ἑτεροειδῶν καὶ μὴ ὑπαλλήλων τεταγμένων.
b Τῶν ὑπ' αὐτὰ γενῶν, de inferis generibus.
c ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν,circa exactam inquisitionem expositionémve.

De Substantia.

SVstantia autem quæ propriissimè & primò maximeque substantia dicitur,ea nimirum est,quæ neque de subiecto vllo dicitur,neque in vllo est prorsus subiecto,vt aliquis homo,† vel aliquis equus.Secundæ verò substantiæ dicuntur, & eæ species in quibus eæ quæ primò dicuntur substantiæ insunt,& harum specierum etiam genera:ceu in homine quidem est vt in specie, quidam homo, genus autem huiusce speciei animal est: secundæ igitur hæ dicuntur substantiæ, vt homo ac animal. Patet autem ex dictis: † nomen eorum quæ de subiecto dicuntur,rationémque de subiecto necessariò prædicari, vt homo de aliquo homine dicitur,vt de subiecto:atq; nomen de hoc prædicatur, vt patet : hominem enim de quodam homine prædicabis : & ratio etiam hominis de quodam homine prædicabitur,quidam enim homo & homo est,& etiam animal : quare de subiecto tam nomen quàm ratio prædicabitur.Eorum verò quæ in subiecto sunt, in plurimis quidem neque nomen , neque ratio prædicabitur de subiecto:in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet de subiecto prædicari interdum , rationem verò est impossibile : vt album,cùm in subiecto sit corpore,prędicatur de subiecto:dicitur enim corpus album : ratio verò albi,de corpore nunquam prædicabitur.Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantiis,aut in subiectis eis sunt.Hoc autem manifestum singula depromenti fuerit : vt animal de homine prædicatur,ergo & de quodam homine prædicabitur, nam si de nullo quorundam hominum,neque omnino de homine.Rursus color in corpore est,ergo & in quodam corpore : nam si non in aliquo corporum singulorum est,nec omnino in corpore : quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantiis,aut in subiectis eis sunt.Non existentibus igitur primis substantiis,aliquid aliorum esse est impossibile. Omnia enim alia aut prædicantur de eis,aut in subiectis eis sunt.Quare non existentibus primis substantiis,impossibile est aliorum aliquid esse.Secundarum verò substantiarum,magis substantia est species,quā genus:propinquior enim est primæ substantiæ.Si quis enim prima substantia quid sit,edat,euidentius cōuenientiúsq; reddiderit,si speciem quàm genus reddat : vt hominem quendam manifestius assignabit,hominē potiùs quàm animal assignans:illud enim propriū magis cuiusdā hominis,hoc autē cōmunius.Et cū quandā arborem assignauerit , manifestius assignabit arborē assignādo,quā plantā.Prętereà primę substātię dictæ.

κατὰ τὸ ἐνδέχεσθαι καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι.

Conclusio.

Primæ substantiæ vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo quòd aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia de ipsis vel prædicantur, vel in ipsis sunt, ea gratia primæ substantiæ maximè dicuntur. Vt autem primæ substantiæ ad omnia se habent cætera, ita se species ad genus habet: subiicitur enim species generi, genera enim de speciebus prædicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere substantia magis est. Ipsarum verò specierum quæcunque genera non sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihilò enim accommodatius asignabis de quodam homine hominem assignando, quàm de quodam equo equum. Similiter autem & in primis substantiis, nulla altera magis altera substantia: nihilo enim magis quidam homo substantia est, quàm bos quidam. Meritò igitur post primas substantias, solæ aliorum omnium species generáque secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prædicantur, primam substantiam indicant: quendam enim hominem si quis edisserat, quid sit, speciem quàm genus accommodatius demonstrabit: & manifestius quid sit faciet, hominem quàm animal attribuendo. Aliorum verò omnium quicquid attribuat quis, tribuet extraneè: velut albũ, aut currit, aut aliud quodcunque huiusmodi depromendo. Quare meritò hæ solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Ad hæc primæ substantiæ, eò quòd aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis vel prædicantur, vel in ipsis sunt, propriissimè dicuntur substantiæ. Sicut autem primæ substantiæ ad omnia se habent cætera, ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent, de his enim reliqua omnia prædicantur: quendam enim hominem dices Grammaticum esse, ergo & hominem & animal Grammaticum dices esse: similiter autem & in aliis. Commune autem omni substantiæ est, in subiecto non esse. Prima nanque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum verò substantiarum constat quidem etiam sic, in subiecto nullam esse: homo enim de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto verò nullo est: neque enim in quodam homine, homo est. Similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine, non etiã est animal in quodam homine. Præterea eorum quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto prędicari interdum nihil prohibet: rationem verò, est impossibile. Secundarum verò substantiarum de subiecto & ratio, & nomen prædicatur: rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter. Quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc: quippe & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt: bipes enim & gressibile de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto verò est nullo: neque enim in homine bipes est, neque gressibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunque ipsa differentia dicitur: velut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur, est enim homo gressibilis. Neque verò nos substantiarum partes contur-

Conclusio.

Conclusio.

Secundæ substantiæ.

Nulla substãtia, in substãtia est. Communitas. I.

Substantiarũ partes.

bent, quæ ita in toto sunt, quasi in subiecto sint, ne fortè eas non esse substantias fateri cogamur. Non enim sic in subiecto quippiam esse, quemadmodum partem esse dicitur. Inest autem substantiis differentiisque, omnes vniuocè vt prædicentur. Omnia enim quæ ab iis prædicata sumuntur, aut de indiuiduis, aut de speciebus prædicantur. A prima nanque substantia, prædicatio nulla est: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum verò substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur, genus autem & de specie prædicatur, & de indiuiduo. Similiter autem & differentiæ, & de speciebus & de indiuiduis prædicantur. Iam verò & rationem primæ substantiæ specierum generúmque suscipiunt, & species generis: quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de subiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum suscipiunt species & indiuidua. Vniuoca autem sunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ à substantiis differentiisque sunt, vniuocè prædicantur. Omnis autem substantia hoc aliquid significare videtur. In primis igitur substantiis indubitabile id, verúmque est, hoc aliquid ipsas significare. Indiuiduum enim vnúmque numero est, quod significatur. In secundis verò substantiis, similiter quidem propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cum quis aut hominem, aut animal dixerit: non tamen est verum, sed quale quid potius significat: non est enim vnum ipsum subiectum, vt ipsa substantia prima: sed de pluribus ipse homo & animal dicitur, verùm non quale quid absolutè significat, périnde ac album. nihil enim aliud album quàm quale significat. At species & genus circa substantiam quale ipsum definiunt, qualem enim quandam substantiam sanè significant. Genere tamen amplior definitio quàm specie fieri solet, qui nanque animal dicit, is plura complectitur quàm is qui hominem dicit. Competit præterea substantiis, & nihil ipsis contrarium esse. Primæ nanque substantiæ, vt alicui homini, aut alicui animali quidnam contrarium fuerit? Nihil enim prorsus his aduersatur. At neque ipsi homini, vel animali contrarium quicquam esse videtur. Non tamen hoc substantiæ proprium est: & aliis enim competit, vt quantitati. Bicubito enim, aut tricubito nihil contrarium esse videtur: neque ipsis decem, neque talium cuiquam aduersatur. Nisi quispiam multum pauco, aut magnum paruo dixerit esse contrarium: attamen nihil eorum, quæ definitæ sunt quantitatis, cuiquam prorsus aduersari videtur. At verò substantia non suscipere gradus videtur, vt sit magis minúsve talis. Atque non dico substantiam substantia non magis substantiam esse: hoc enim iam diximus ita esse: sed quanquam substantiam, idipsum quod est, non dici magis ac minus esse: veluti si substantia eadem homo sit, non est magis ac minus, aut seipso, aut alio, homo. Non enim alius alio magis homo est: périnde atque album aliud alio magis ac minùs est album. Corpus enim album magis album nũc quã priùs, & calidum magis nunc calidum ac minus dici

Substantiæ secundæ, earúmque differentiæ de primis vniuocè prædicantur. I I.

Synonyma.

Substantia omnis hoc aliquid significat. I I I.

Substantiis nihil contrarium. I I I I.

Substantiam gradus non suscipere. V.

nus dicitur esse: substantia verò non magis dicitur, neque minùs, neque homo magis nunc homo quàm prius dicitur esse, neque cæterorum quicquam omnino, quæ substantiæ subeunt rationem. Quare patet, substantiam gradus suscipere non posse, vt magis sit vnquam id quod est, atque minùs. Maxime verò substantiæ proprium hoc esse videtur, idem inquam, vnúmque numero permanens contrariorum esse susceptiuum: quale nihil in iis quæ substantiæ non subeunt rationem proferre possis, quod vnum numero cùm sit, recipere in se simul contraria possit, vt color vnus idémque numero, albus idem ac niger: negotiúmve idem numero, bonum malúmque vt dicatur: ac in cæteris similiter, quæcunque substantia non sunt. Substantia autem vna eadémque numero contrariorum est susceptiua, veluti quidam homo vnus ac idem interdum fit albus, interdum niger, & calidus atque frigidus, & vitiosus ac studiosus: ad alia verò nulla idipsum accommodari videtur. Nisi fortasse quispiam instaret, orationem opinionémque dicens contrariorum esse susceptiuas. Eadem enim oratio falsa veráque esse videtur. Nam si vera est hæc oratio, quempiam inquam sedere, si ille surgat, eadem hæc oratio falsa erit. Idem & in opinione fieri videtur. Nam si quispiam verè opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falsò nimirum opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem. Enimuerò si quispiam & cis illud accommodatum duxerit esse, in modo tamen habebit vtique differentiam, substantiæ enim ipsæ sui mutatione contrariorum sunt susceptrices: si fit enim ex calido quippiam frigidum, mutatur sanè: alteratur enim, vt patet. & similiter si nigrum ex albo fit, & studiosum è vitioso, & in cæteris simili modo, vnum quidque mutationem suscipiens, contrariorum est susceptiuum. In oratione verò atque opinione non ita fit, sed ipsæ quidem immobiles penitus manent: si res autem moueatur, ibi tum euadunt circa eas contraria, oratio nanque eadem manet, quempiam inquam, sedere: re autem mota, interdum vera, interdum falsa fit: eadem circa opinionem etiam fiunt. Quare saltem hoc quidem modo substantiæ proprium erit, ipsam sui mutatione susceptricem contrariorum esse. Quod si quispiam & hoc acceptet, opinionem vt putet, orationémve susceptiuas contrariorum esse, sciat idipsum verum non esse. Oratio nanque opinióve, non quia suscipiunt aliquid, ideo susceptiua contrariorum esse dicuntur: sed quia circa quippiam aliud accidit aliquid. Ex eo nanque vera vel falsa oratio, ac opinio dicitur esse, quia res ipsa est, aut non est: non quia ipsæ contrariorum sunt susceptiuæ. Simpliciter enim à nulla re prorsus aut oratio, aut opinio mouetur. Quare non erunt susceptiua profectò contrariorum, si passio in ipsis nulla efficiatur. At substantia hoc susceptiua contrariorum dicitur esse, quòd contraria suscipiat ipsa: morbum enim & sanitatem, nigredinem atque albedinem suscipit, atque vnumquodque talium ipsa suscipiens, susceptrix contrariorum dicitur esse. Quare substantiæ proprium erit, ipsam vnum idémque numero permanentem, mutatione sui susceptricem esse cõtrariorum. Sed de substantia quidem hactenus.

Obiectio.

Solutio.

Solutio alia.

De Quantitate.

Quantitatis diuisio.

VAntum autem partim est continuum, partim discretum: & partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat. Atque discretum quidem est, vt numerus atque oratio: continuum autem, vt linea, superficies, & corpus: & insuper præter hæc, tempus & locus. Partium enim numeri nullus terminus communis est, quo ipsæ copulantur: ceu quinque & quinque si sint denarij partes, nullo communi termino copulantur, sed sunt seiuncta. Similiter tria & quinque communi termino nullo copulantur. Neque omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus sumatur, sed semper partes seiunctæ sunt. Quare discretum, numerus est. Similiter & oratio discretum esse videtur, nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia longa breuisque syllaba mensuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cum voce: etenim nullo partes ipsius communi termino copulantur: neque enim terminus communis vllus est, ad quem syllabæ coalescant, sed quæque per se sunt seiunctæ. Linea verò continuum est, sumi nanque communis terminus, quo partes lineæ copulentur, punctum potest, itidem & superficiei linea. Plani nanque partes communi quodam termino copulantur. Similiter & in corpore sumere asignaréque lineam superficiémve communem terminum potes, quo partes corporis copulantur. Porrò autem & tempus & locus generis huius sunt: tempus enim præsens cum exacto futuróque copulatur. Rursus & locus continuus est, corporis enim partes, quæ quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupant. Igitur & loci partes, quas quæque partes corporis occupat, eodem sanè termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiã continuus erit, quippe cùm partes ipsius vno communi termino copulentur. Præterea à partim vti diximus ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat. Nam lineæ quidem partes positionem habent, quæque enim ipsarum alicubi situm habet: atque qua in parte plani quæque sita est, quaque cum parte copulatur, sumere asignaréque potes. Similiter & plani partes positionem quandam nimirum habent, simili nanque modo qũæque partim vbi iacet, quæque cum parte copulata est, asignabitur. Partes etiam solidi locíve, positionem identidem habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionem: quam habeant, aut vbi sint sitæ, aut quæ quibus cum copulentur, potest. Nec item in tempore, nulla enim pars temporis permanet. Quod autem non permanet, id quonam pacto positionem habebit? Sed ordinem habere potiùs dices, propterea quòd hæc pars sit prior temporis, hæc posterior. Et in numero simili modo: ex eo planè, quia priùs vnum quàm duo, & duo quàm tria, & tria quàm quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem

Diuisio. I I.

quendam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quendam habent, positionem autem ipsarum non vtique sumas. Oratio quoque similiter sese habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet: sed iam quæ dicta est, præhendi amplius non potest. Quare partium ipsius positio sane non erit, cùm nulla prorsus permaneat. Quæ cùm ita sint, patet partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus positionem constare. Atqui hæc sola quę dicta sunt, propriè quanta dicuntur: cætera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes, & cætera quanta dicimus: velut album, ex eo multum dicitur, quia multa superficies est: & actio longa, motúsve, quia tempus est longum. non enim per se vnumquodque horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quãtane sit actio assignauerit, tempore sanè ipsam definiet, biennem dicendo, aut triennem esse, aut alio simili modo. Et album etiam quantum sit, si assignauerit, superficie nimirum definiet: quanta enim est superficies, tantum dicet & album esse. Quare ea sola quæ dicta sunt, propriè & per se quanta dicuntur: cęterorum verò nihil per se, sed per accidens dicitur quantum. Præterea quantitati nihil est contrarium, indefinitis enim quantis nullam omnino contrarietatem esse patet: ceu cubito, aut tricubito, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est illorum omnino contrarium. Nisi quispiam pauco multum, aut paruo magnum dixerit contrarium esse. At horum nihil est quantum, sed potiùs est ad aliquid. Nihil enim per se magnum vel paruum dicitur, sed ad aliud sanè refertur: ceu mons quidem paruus dicitur, milium autem magnum: propterea quòd hoc maius, ille minor: hisce quæ generis eiusdem sunt, existat. Ad aliud igitur est ipsorum relatio. Nam si paruũ quicquam magnúmve per se diceretur, nunquam mons quidem paruus, milium verò magnum vtique dicatur. Rursus in pago quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longè sunt illis plures: & in domo quidem multos, in theatro verò paucos, qui quidem & ipsi multò sunt illis plures. Præterea bicubitum quidem, atque tricubitum, & talium vnumquodque quantum significat: magnum autem & paruum, quantum non significat, sed magis ad aliquid, alterius enim contemplatione magnum paruúmque intelligitur. Quare patet, hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrarium. quod enim per seipsum sumi non potest, sed ad aliud semper refertur, ei quónam pacto contrarium quicquam fuerit? Præterea si magnum ac paruum contraria sunt, fiet vt idem contraria simul suscipiat, & eadem sibiipsis contraria vt sint. Fit enim interdum, vt magnum atque paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud verò magnum. quare fit, vt idem eodem tempore magnum sit atque paruum. Quod si hæc contraria sint, idem profectò contraria simul suscipiet, at nihil videtur simul suscipere contraria posse. Substantia nanq; susceptrix quidem contrariorum esse videtur, non tamen valet, simul atque ægrotat quispiam: neque, simul album est quicquam atque nigrum, neque cæterorum quicquam quod quidem contraria suscipiat simul. Fit etiam, vt ipsa sibiipsis contraria sint. Nam si magnum contrarium paruo est, cùm idem corpus & magnum sit & paruum eodem tempore: maximè sequens videtur, vt idem quoque ipsum sibi contrarium fateamur. Sed vt quicquam sit ipsum sibi contrarium, fieri nequit. Ergo nec magnum paruo contrarium esse potest, neque pauco multum. Quare etsi quispiam hæc non ad aliquid, sed quanta esse dicet, contrarium tamen nullum prorsus habebunt. Maximè autem quantitatis contrarietas versari circa locum videtur. Superum enim infero contrarium ponunt, locum qui est in medio inferum esse dicentes, propterea quòd medij ad fines ipsius mundi distantia maxima est. Cæterorum quoque definitionem contrariorum ab his afferre ac assignare videntur. Quæ nanque plurimum inter sese sub eodem genere distant, ea contraria esse dicunt. Porrò autem, quanta magis ac minùs esse non competit, vt bicubito: non est enim aliud alio bicubitum magis, neque in numero, vt tria magis quàm quinque, tria vel quinque, è contráve dicantur. Neque tempus aliud alio magis tempus dicitur, neque in eorum vllo omnino quæ dicta sunt, magis minúsve dicitur. Quanto itaque non magis ac minus esse competit. Proprium autem quantitatis est maximè, æqualitas & inæqualitas, vt hac æquale vel inæquale vnumquodque eorum, quæ rationem quantitatis subeunt, dicatur: vt corpus æquale ac inæquale, & numerus & tempus æquale inæquale véve similiter dicitur, & de cæteris quæ iam dicta sunt, simili modo. Reliqua verò quæ non sunt quanta, non omnino æqualia ac inæqualia videbuntur: veluti dispositio æqualis inæqualisve non omnino dicitur, sed similis potiùs, atque dissimilis: & album itidem æquale inæqualéve, non omnino dicitur, sed simile dici atque dissimile solet. Quare quantitati maximè proprium erit, æquale ac inæquale vt dicatur.

Conclusio.

Quantitati nihil contrarium. 1.

ἔνστασις. Solutio.

Quantitatis ἐναντιότης maximè circa locum.

Maius ac minus quãto nõ cõpetere. 11.

Quantitatis proprium.

De his quæ Ad aliquid.

EA verò dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: veluti duplum, id quod est alterius dicitur: duplum enim alicuius scilicet, & maius id quod est, alio dicitur maius: aliquo nanque maius dicitur, similiter & cætera, quæ istiusmodi sunt. Sunt & hæc etiam ex hisce, quæ ad aliquid sunt: vt habitus, dispositio, scientia, atque positio. Omnia enim hæc id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur: & non aliud quicquam. Habitus enim cuiuspiam habitus, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio dicitur esse, cæteráque simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mons magnus dicitur. Simile quoque cuipiam simile dicitur: & cætera etiam talia ad aliquid eodem modo dicuntur. Sunt autem & recubatio, & statio, & sessio, positiones quædam. positiones

Definitio.

sitiones verò ad aliquid sunt. Recubare autem, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed à dictis positionibus denominatiuè dicuntur. Est autem & contrarietas in hisce, quæ ad aliquid sunt. Virtus nanque vitio contrarium est, quorum vtrunque ad aliquid est, & ignorationi scientia. Non tamen vniuersis contrarietas inest. Duplo nanq; & dimidio, & similibus, contrarium est nihil. Videntur etiam ea quæ sunt ad aliquid, & gradus suscipere, vt magis minúsve talia sint. Simile nanq; & magis & minus dicitur simile & dissimile, & æquale & inæquale similiter, quorum vtraq; ad aliquid sunt. Quippe cùm simile, cuidam simile, & dissimile, cuidam dissimile, & inæquale, cuidam inequale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem. Duplum enim non magis minúsve dicitur duplum, neq; quicquam talium vllum. Atqui vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur, quæ conuertuntur. Seruus enim heri dicitur seruus, & herus, serui dicitur herus: & duplum, dimidij duplum, & dimidium, dupli dimidium, & maius minore maius: vt minus, maiore minus dicitur: & in cæteris simili modo, quanquam interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile, scientia scibile, & sensus, sensibilis sensus, & sensibile, sensu sensibile dicitur. Verum interdum conuersio fieri non videbitur, si ad id ad quod dicitur, non accommodatè fuerit assignatum, sed qui assignat, errauerit: veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur auis alæ: non enim primò accommodatè est assignata ala auis. Nam non hoc ala ipsius dicitur, quo est auis, sed quo est ales: complurium enim & aliorum alæ sunt, quæ aues non esse constat. Quare si accómodatè fuerit assignata, fiet conuersio sanè, veluti ala alitis ala, & ales, ala est ales. Atque interdum & nomen facere necesse est, si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio, non sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accommodata sit assignatio. non enim eo clauus ipsius dicitur, quo nauigium est: sunt enim nauigia, quorum clauí non sunt. Sed forsitan accommodatior assignatio fuerit, si clauus, clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur: non enim positum nomen est. Atque conuertitur, si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modus, veluti caput accommodatiùs fuit assignatum, si capitati caput, quàm si animalis esse dixerimus: non enim eò caput habet, quò animal est: complura nanque animalium capite vacant. Hoc autem pacto facillimè quispiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita non sunt, si à propositis primùm vocibus, etiam his imponat nomina, quę cum primis conuertuntur: vt in prædictis intueri licet, vbi ab ala ales, & à clauo clauatum assignabatur. Vniuersa igitur ea quæ sunt ad aliquid, si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur. Nam si ad quoduis vnumquodque, & non ad id ad quod dicitur, assignetur, non fit sanè conuersio. Neque enim quicquam eorum, quę sine cõtrouersia ad ea dicuntur, quæ conuertuntur, nomẽque habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidentium aliquid assignetur. Veluti si seruus non heri, sed hominis, aut bipedis, aut cuiuspiam similium fuerit assignatus, non fuerit sanè conuersio: nam dici non potest, homo est serui homo, non enim accommodata est assignatio. Præterea si accommodatè ad id quod dicitur fuerit assignatum, sublatis quidem cæteris omnibus quæ sunt accidentia, relicto autem eo solo ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicetur: ceu si seruus ad herum dicatur, sublatis quidem cæteris vniuersis quæ accidunt hero, bipede inquam, scientiæ susceptiuo, ac homine: relicto autem tantummodo hero, seruus ad ipsum semper dicetur, seruus enim heri dicitur seruus. Quod si non accommodatè ad id, ad quod tandem dicitur, fuerit assignatum, cæteris quidem sublatis, eo verò solo relicto ad quod est assignatum, non ad ipsum sanè dicetur. Assignatus enim sit seruus hominis, aláque auis, atque ab homine herus auferatur, non ad hominem sanè seruus dicetur. Nam cùm herus non sit, neque seruus est sanè. Similiter & ab auis ales auferatur, non vlterius ala profectò ad aliquid erit: si enim ales non sit, neque erit ala cuiusquam. Quare quodque assignetur ad id, ad quod tandem dicitur accommodatè, oportet. Atqui si sit quidem positum nomen, facilis assignatio fit: sin verò non sit, nomina fortasse ponantur, necesse est. Quod si hoc assignentur modo, ea quæ ad aliquid sunt, vniuersa ad ea sanè dicentur, quæ conuertuntur, vt patet. At verò ea quæ sunt ad aliquid, simul natura esse videntur: atque in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est & dimidium: & si est dimidium, duplum est, & contrà, & si seruus est, herus est etiam: & si est herus, est etiam seruus: similiter & in cæteris. Quin & mutuò hæc interimunt sese. Nam si duplum non est, dimidium non erit: & si dimidium non est, duplum non erit. Idem est & in cæteris modis, quæ rationis sunt similis. Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verum hoc esse videtur, simul inquam natura vt sint: scibile nanque scientia prius esse videbitur. Plerunque enim rerum quæ antea sunt, scientias non accipimus: in paucis enim, aut nulla in re prorsus, scientiam fieri quispiam cum scibili simul videbit. Præterea si scibile tollatur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibile non sit, scientia non est: nullius enim prorsus scientia erit. Scientia verò etiam si non sit, scibile esse nil prohibet. Quadrationis enim circuli & si scibilis est, scientia quidem nondum esse videtur, est autem scibilis ipsa. Præterea animali sublato, scientia quidem animalis non erit, cum complura interim quæ scibilia sint, animalium existant. Sic & in sensu res sese habere videtur, sensibile enim antecedere sensum videtur. Si sensibile nanq; tollatur, tollitur & sensus: at ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus, & in corpore sunt. Itaq; sensibili sublato,

Relatiua cõtrarietatem habent. 1.

Magis ac minus accipiũt. 11.

Conuertuntur. 111.

ὀνομαλοπτοίησις.

Maius ac minus quãto nõ cõpetere. 11.

Simul sunt natura. 1111.

Quarentis natura simul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lato, corpus è medio tollitur, est enim & ipsum corpus sensibile. Si corpus verò non sit, etiã sensus aufertur. Quare fit, vt secum sensibile sensum auferat. At sensus secum sensibile nõ tollit. Nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, sensibile verò non tollitur. Est enim sensibile corpus, vt calidum, frigidum, dulce, amarum, & cætera omnia quę sunt similis generis. Præterea sensus quidem cum sensitiuo simul emergit, nam vnà cũ animali & ipse sensus efficitur. Sensibile autem est, & anteà, quã sensus sit ortus. Est enim ignis, & aqua, cæteraq; talia, è quibus animal constat, & anteà quàm sit omnino animal aut sensus. Quare sensibile prius ipso sensu videbitur esse. Exiitit autem hoc loco dubitatio quædam, vtrum nulla substãtia dicatur ad aliquid, quèadmodum & videtur: an hoc in aliquibus substantiis secundis contingat, in primis nanq; substantiis verum est. Nam neque tota, neque partes ad aliquid sanè dicuntur. Quidam enim homo non dicitur cuiusdam quidam homo, neque quidam equus cuiusdam quidam equus. Et itidem in partibus. Quædam enim manus non cuiusdam quædam manus, sed cuiusdam dicitur manus: & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis substantiis dici possunt. Homo nanq; non cuiusdam dicitur homo, nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substãtiarum est dubitatio. Caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus: & vnumquodq; tale eodem modo dicitur. Quare hęc videbuntur ad aliquid esse. Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid, definitio sufficienter est assignata, aut omnino est difficile aut impossibile, nullam substãtiam ad aliquid esse ostendere: sin verò non sufficienter assignata est, sed ea sunt ad aliquid, quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo sese habere, fortasse ad hęc aliquid dici potest. Prior autem definitio sequitur quidem ea, quæ sunt ad aliquid. omnia: non tamen idem est, propterea quod ipsorum ad aliquid esse, est id quod sunt, aliorum esse dici. Ex his igitur patet, si quispiam aliquid eorum, quę sunt ad aliquid, definitè scit, simul id quod ad illud dicitur, definitè sciet. Hoc autem patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiam hoc aliquid esse, est autem eorum quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modo sese habere: & illud profectò sciet, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim nescit omnino id, ad quod hoc aliquo modo se habet, neq; si ad aliquid hoc modo se habet, sciet. Patet autem & ex singulis. Nam si quispiam hoc scit definitè duplum esse, & id cuius duplum est, continuò definitè sciet. Nam si nullus definitè duplum scit illud esse, neque si est duplum omnino scit: similiter & hoc si scit definitè præstabilius esse, & quo præstabilius est definitè, ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc enim opinatio est, non scientia. Non enim exactè iam deteriore præstabilius esse sciet. Nam si fortè sic accidat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, vt quicquid eorum quæ sunt ad aliquid, quispiam definitè sciat, & id identidem ad quod illud dicitur, vt sciat. Fit autem vt caput & manus, & quæcunque talium, quæ substantiæ sunt, id quod est ipsum, definitè sciatur: at non fit necessariò, vt ad id quod dicitur, definitè sciatur. Cuius enim hoc caput, aut cuius est manus, non fit, vt definitè sciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quod si hæc non sunt ad aliquid, verè dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficile autem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum, qui non persæpe cogitationem in his posuerit. Circa tamen vnumquodq; ipsorum non est inutile dubitasse.

Subsistantiæ an etiam ad aliquid, quæstio.

Definitio II.

Substantia nulla ad aliquid, solutio.

De Quali, & Qualitate.

Qualitatem verò dico, qua quales quidam dicuntur. Est autem qualitas ex hisce, quæ multis modis dicuntur. Atque vna quidem species qualitatis, habitus dispositióq; vocetur. Differt autem habitus à dispositione, nam magis permanet, atq; diuturnior est. Tales sunt ipsæ scientię & virtutes. Sciẽtia nanq; ex eorũ numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouentur, etiam si quispiam mediocriter sciẽtiam acquirat, nisi magna mutatio vel à morbo, vel alia quapiam de re simili fiat. Similiter & virtus, vt iustitia, temperãtia, & quæcunq; tales haud facilè dimoueri mutarive videntur. Dispositiones autem eæ sunt, quæ facilitèr dimoueri mutariq; possunt: vt caliditas, frigiditas, morbus, & quę sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facilè quoq; mutatur, ex calido frigidum subiens, & ex valetudine morbum: & in cæteris etiam simili modo. Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem versa iam in naturam sit, dimoueriq; nequeat, aut summa cum difficultate mutari possit: quam quidem hac ratione quispiam habitũ iam nuncupauerit. Patet autem, ea homines habitus dicere velle, quæ sunt diuturniora, neq; dimoueri facilè possunt. Eos enim qui sententias non admodum tenent, sed eas amittere facilè possunt, habitum habere non dicunt: ea licet scientia aliquo modo deteriùs meliúsve dispositos videant. Itaq; sic à dispositione habitus differt, vt illa facilè dimoueri possit, habitus autem diuturnior sit, & cum difficultate moueatur. Sunt autem habitus quidem, & dispositiones, dispositiones verò haud necessariò habitus sunt. Qui nanq; habent habitus, ij aliquo modo etiam disponuntur: at qui disponuntur, ij non omnino & habitus habent. Aliud autem qualitatis genus est, quo ad lectam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus, & simpliciter ea, quæ per potentiam naturalem, impotentiámve dicuntur. Non enim quicquam horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalem potentiam habet, vt facilè quippiam aut faciat, aut non patiatur. Vt ad pugillatum, cursúmve apti dicuntur ideo, non quasi rerum earum facultatem iam aliquam teneant, sed tantũ quia naturalẽ aut vim aut imbecillitatem facilè aliquid faciendi habent: sic apti sanitati, quia

Descriptio.

Qualitatis prima species, habitus & dispositio: & quid differant.

Secunda species, naturalis potentia, vel impotentia.

quia vim naturalẽ haud facilè obnoxiã: morbidi cõtrà, quia obnoxiam facilè, seu quia vi nõ facilè obnoxia careãt, dicũtur. Eiusdẽ generis est & durum, ac molle. durũ enim ex eo dicitur, quia potẽ tiam habet, vt non facilè diuidatur: molle autẽ ex eo, quia eiusdẽ habet impotentiã. Tertiũ qualitatis est genus, qualitates passiuę, ac passiones, quę quidem talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea, quæ sunt generis similis. Caliditas præterea, frigiditasq;, & albedo, atq; nigredo. Has igitur qualitates quidẽ esse, perspicuũ esse videtur. Ea nãq;, quæ hæc susceperunt, qualia sanè dicũtur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinem suscepit: & corpus etiam album, quia suscepit albedinẽ. similiter & in cæteris res se habere videtur. Qualitates autẽ passiuæ dicuntur, non ideo quòd ea quæ susceperunt, passa aliquid sunt. neq; enim mel ex eo, quia passum aliquid est, dulce dicitur: neq; cæterorũ taliũ quicquã. similiter & caliditas & frigiditas nõ ex eo passiuę qualitates dicũtur, quia ea quæ susceperunt, aliquid passa sunt: sed quia quæq; qualitas dicta, passionis in sensibus est effi cax. Dulcedo nanq; passionem quãdam in gustu facit, & caliditas in tactu, cæteraq; simili modo. Albedo autẽ & nigredo, cæteriq; colores, nõ eodem modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia à passione sunt factæ. Nam quòd per passionem mutationes cõplures colorũ fiant, certum est. Puduit ẽnim quempiã, atq; erubuit: & timuit quispiam, atq; palluit. Quare si quispiã etiã natura talium passionũ incursúumve aliquid subiit, similem colorẽ verisimile est illũ habere. Quæ nãq; nũc, dum pudet, dispositio circa corpus emersit, eadem & in naturali cõstitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat. Quæcunque igitur affectionũ taliũ initiũ ab aliquibus sumpserunt passionibus, quæ permanẽt, cum difficultatéq; dimouẽtur, passiuæ qualitates dicũtur. Siue enim in naturali cõstitutione pallor aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nã circa eadẽ quoq; dicimur quales: siue ob diuturnũ morbũ, aut calorem hæc eadẽ acciderint, modò non facilè dissoluantur, aut per vitã permaneant, qualitates sanè passiuæ & ipsæ dicũtur, cũ hisce similiter quales dicamur. Quæ verò ab hisce fiunt, quæ facilè dissoluunt, passiones dicunt, nõ qualitates: nõ enim per hasce quales dicunt. neq; enim erubescẽs, ob verecundiã rubeus: neq; pallens, ob timorẽ pallidus appellat: sed aliquid passus potius dicit esse. quare passiones hæ res, & nõ qualitates dicũtur. Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionésq; dicunt. Quæ enim in generatione cõtinuò à passionibus quibusdã, quæ sine difficultate dimoueri nõ possunt, orta sunt, ipsa quoq; qualitates dicũtur: vt insania, iracũdia, & quæ sunt similis generis. quales enim ob hęc ipsa dicunt, vt iracũdi, atq; insani. Similiter & quęcũq; mẽtis egressiones nõ naturales, sed à quibusdã aliis casib⁹ factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnino immobiles sunt, qualitates itidẽ & hæ dicunt: quippe cũ hisce quales dicant: Quę verò ab hisce fiũt, quę facilè dissoluunt, atq; expirãt, passiones dicunt: veluti si turbatus quispiã, iracũdior fuerit. nõ enim iracundus dicit, qui tali in perturbatione iracũdior est, sed potius aliquid passus dicitur esse. quare passiones talia, nõ qualitates dicũtur. Quartũ qualitatis genus est, figura, & ea quę circa vnũquodq; est forma, & insuper rectitudo & curuitas, & quicqd est in hisce simile, horũ enim vnoquoq; quale quippiã dicit. Ex eo nãq; quia triãgulus, aut quadratũ quippiã est, quale quid dicitur: & quia rectũ identidẽ est, aut curuũ. Forma etiã quodq; dicitur quale. Rũ autẽ & dẽsum, & asperũ atq; lęue, quale quiddam significare quidẽ videbũtur, à qualitatis tamen diuisione remota esse videntur. partiũ enim potius positionẽ videntur quandã significare. Etenim dẽsum quidẽ ex eo quippiã est, quia partes ipsius sibiipsis propinquæ sunt: rarum autẽ ex eo, quia à sese distãr. Læue etiam est ex eo, quia rectè partes sunt sitæ: asperũ verò ex eo, qa quędã partiũ eminẽtes, quædam humiles sunt. Atq; fortitã quidẽ & alius quispiã qualitatis modus videbitur esse: qui tamẽ maximè dici solẽt, tot ferè sunt. Ea igitẽ quę diximꝰ, sunt qualitates, vt patet. Qualia verò sunt ea, quæ denominatiuè ab ipsis, aut alio aliquo modo dicunt. In plerisq; igitẽ, quin potius ferè in omnibus, denominatiuè dicunt: vt ab albedine albꝰ, à musica musicus, & à iustitia diciꝰ iustꝰ, & in cęteris simili modo. Sed in quibusdã ex eo, qa nõ sunt nomina qualitatibꝰ posita, nõ fit, vt ab ipsis denominatiuè dicãtur: vt aptꝰ ad luctam, aut ad cursum, qui quidẽ naturali potẽtia talis dicitur, à nulla qualitate dicit denominatiué. Potẽtiis enim hisce, quibꝰ hi quales dicũtur, nõ posita nomina, sicut artibꝰ, quibꝰ militares, aut cursores ob dispositionẽ dicũtur, sunt. Militaris enim dicitur ars, & curforia, atq; ab his ij qui disponũtur, denominatiuè dicũtur. Interdũ etiã est positũ & qualitati nomẽ, nõ tamẽ id quod ipsa quale dicitur, nomine illius denominatiuè dicitur. A virtute nãq; honestꝰ quispiã dicit ex eo sanè, quia virtutẽ habet, sed nõ denominatiuè dicitur à virtute. nõ tamẽ in multis idipsum fit. Ea igitẽ qualia dicunt, quæ à dictis qualitatibus denominatiuè, aut aliquo alio modo dicunt. Atq cõtrarietas in qualitate esse videt. Iustitię nãq; cõtrariũ est iniustitia, & albedini nigredo, & cætera eodẽ modo. Ea etiã quę ab ipsis qualia dicunt, cõtraria esse videtur: vt iniustũ iusto, & nigrũ albo. Nõ tamẽ in omnibꝰ hoc esse videt. flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribꝰ, quæ quidẽ sunt qualia, nihil est cõtrariũ. Adhęc, si cõtrariorũ alterũ qualitas est, & reliquũ omnino qualitas erit. Hoc autem ita esse patet ex singulis prędicamẽtis. nã si iustitia cõtrariũ est iniustitię, atq; iustitia qualitas est, est & iniustitia. Nã cæterorũ prædicamẽtorũ, neq; quantum, neq; ad aliqd, neq; vbi, neq; aliorũ quicquã omnino, nisi qualitas iniustitię accõmodatur. Eadem & in cæteris, quæ sunt in qualitate, cõtrariis dici possunt. At verò qualia ipsa gradꝰ suscipiũt, ac magis talia minúsve dicũtur. albũ enim aliud alio magis minúsve dicit, & iustũ alio magis minúsve. Et ipsa etiã intẽtionẽ suscipiũt. fit enim, vt albũ albiꝰ se euadat. Nõ tamẽ omnia, sed plurima cõditionẽ hãc subire videnꝰ. Nã dubitauerit quispiã, si magis minúsve iustitia dici possit, & de dispositionibꝰ etiã cęteris simili modo. Sũt enim qui de tali

Qualitates passiuæ, ac passiones, III.

Forma & figura, quarta species.

Qualia. τὰ ποιά.

Communitas prima. Qualitati ineſt contrarietas.

Regula.

Qualitas ſuſcipit magis ac minus.

Quæſtio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dē talibus contendunt. iustitiā nanq; iustitia, aut sanitatem sanitate magis minúsve dici debere, haud omnino dicunt. sed aliud sanitatem, iustitiámve, aut grāmaticen, aut id genus dispositionē magis, aliud minus habere, cōcedunt admodum. Attamen ea quæ hisce qualia dicūtur, gradus sine controuersia suscipiunt, magísq; talia atq; minus dicūtur. iustior enim, & sanior alius alio dicitur, & in cæteris simili modo. Triāgulus autē & quadratum, cæteraq; figuræ, non videntur talem cōditionē subire. nam ea quidē quę trianguli rationem circuliq; suscipiunt, trianguli similiter aut circuli sunt omnia. Eorū verò quæ rationem hāc non suscipiunt, nihil alio magis minúsve tale dicetur. non enim quadratum magis quā altera ex parte longius, circulus est: quippe cùm neutrum circuli subeat rationem. atque simpliciter, si non subeant ambo propositi rationem, alterum altero magis tale minúsve minimè dicetur. Nō ergo omnia qualia gradus suscipiūt, vt magis talia minúsve dicantur. Eorū igitur quæ dicta sunt, neutrū propriū qualitatis esse videtur, similia autem dissimiliáq; per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiā cuipiā nulla alia profectò ratione esse videtur, quā ea, qua quale est. Quare proprium qualitatis erit hoc, ipsa simile atq; dissimile dici. Non autē perturbari oportet, si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes, cōplura eorū quæ sunt ad aliquid cū qualitatibus ipsis enumerasse. Habitus enim, & dispositiones ad aliquid esse dicimus. Etenim in omnibus ferè talibus generā quidē ad aliquid esse dicuntur, singularium verò nihil. Scientia nanq;, quę quidem est genus, hoc ipsum quod est, alicuius dicitur esse: cuiusdā enim scientia dicitur: singularū verò scientiarum nulla idipsum quod est, alicuius dicitur esse: vt grammatica non dicitur alicuius grāmatica, neq; musica cuiuspiā musica, nisi generis ratione ad aliquid & ipsæ dicātur. Grammatica enim alicuius sciētia dicitur, nō alicuius grammatica: & musica cuiusdā sciētia, nō cuiuspiā musica. Quare singulæ nō sunt, vt patet, ad aliquid. at quales singulis his dicimur, quippe cū & has ipsas habeamus. Sciētes enim ex eo dicimur, quia singularum aliquas scientiarū habemus. Quare singulæ erūt qualitates, quibus & quales qui eas habēt, dicūtur. At hæ nō sunt ad aliquid, vti diximus. Præterea si quid idē, & quale, & ad aliquid sit, in vtrisq; ipsum generib⁹ collocari enumeraríq; haud absurdū erit.

Qualitati proprium simile dissimiléque iuxta ipsam dici.

Quæstio.

De Actione & Passione.

Actionis passionisque ἐναντιότης, & gradus,

SVscipit & ipsum agere patiue contrarietatem. Calefacere nanq; & frigefacere, & calefieri & frigefieri, & voluptate ac dolore affici, contraria sunt. quare contrarietatem suscipiunt. Gradus quoq; suscipiūt, vt magis atq; minus dicātur. Fit enim, vt magis quippiam minúsve calefaciat, & itidem calefiat: & doleat magis minúsve. quare agere patiue gradus suscipiunt, vti diximus. De his igitur tot à nobis sint dicta. Dictum est autē & de situ esse, in hisce quæ diximus de iis, quæ sunt ad aliquid, denominatiuè ipsum à positionibus dici. De cæteris verò, vt de quando, de vbi, & de habere, quia sunt manifesta, nil aliud dicitur, quā ea quæ in principio diximus: habere quidem, indutum atq; armatum esse significare: vbi verò, in Lycio esse, & cętera quęcunq; de ipsis sunt dicta. De generibus ergo, ppositis ea quę sunt dicta, sufficiūt.

De situ & reliquis.

De Oppositis.

DE oppositis autē quot modis opponi soleant, deinceps dicendū esse videtur. Opposita nanq; modis quatuor opponi dicūtur. aut vt ea quæ sunt ad aliqd, aut vt cōtraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio atq; negatio. Atq;, vt in summa dicā, duplū & dimidiū, vt ea quæ sunt ad aliquid: bonū & malum, vti contraria: cæcitas atq; visus, vt habitus & priuatio: sedere & non sedere, vt affirmatio atq; negatio, opponūtur. Quæ igitur vt ea quę sunt ad aliqd, opponūtur, ea id quod sunt, oppositorū esse, aut aliquo alio modo ad illa dicunt. vt duplū dimidij, id quod est, alicuius dicit, alicuius enim duplū: & scientia scibili eodē opponitur modo, atq; ipsa id quod est, scibilis dicitur esse: & scibile etiā id quod est, ad oppositum, ipsam inquam scientiā, dicitur. scibile nanq;, aliquo, id est scientia, dicitur scibile. Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid, opponūtur, ipsa id quod sunt aliorū esse, aut aliquo alio modo vicissim dicunt. Ea verò quæ vt contraria opponūtur, nullo pacto legē hāc subeūt, cōtraria verò inter se dicūtur. neq; enim bonū mali dicitur bonū, sed contrarium: neq; album nigri dicitur album, sed cōtrariū. quare oppositiones hæ differūt. Atqui cōtraria quidē quæ talia sunt, vt ipsorū alterū necessariò rebus iis insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicat, ea nullū prorsus mediū habent. quorū autē alterū ineſſe nō necesse est, inter hæc aliquid omnino mediū cadit: veluti sanitas ac morb⁹ in animalis corpore fieri apta sunt, atq; alterū insit animalis in corpore, sanitas inquā aut morb⁹, necesse est: & de numero par atq; impar prædicat, & alterū par aut impar insit numero, necesse est: atq; nullum inter hæc, aut inter par & impar, aut inter sanitatē ac morbū, mediū cadit. At quorū alterutrū ineſſe necesse nō est, horum mediū est aliquid: vt album & nigrū in corpore aptum est fieri, & nō necesse est in corpore alterum horum ineſſe. nō enim omne corpus aut albū aut nigrū est. Vitiosum quoq;, studiosúmq;, de homine quidē cæterísq; cōpluribus prædicatur: at nō necesse est alterū illis ineſſe, de quibus hæc prædicari possunt. nō enim omnia aut vitiosa sunt, aut studiosa. atq; est inter hoc mediū sanè: fuscum quidem & flauū, cęteríq; tales colores inter album & nigrum: id autem quod neq; vitiosum est, neq; studiosum, inter vitiosum ac studiosum. In quibusdam igitur media nomē habent: vt fuscum, pallidum, rubrum, cęteríq; tales colores, qui media sunt inter albū & nigrū. In quibusdā verò nomine quidē nō est facile medium assignare, vtriusq; tamen extremorum negatione ipsum medium definitur: vt id quod neq; bonū est neq; malum, neq; iustū neq; iniustum. Priuatio autem atq; habitus dicitur quidem circa quippiā idem, vt visus & cæcitas circa oculū. vt simpliciter autē dicam, in quo solet habitus fieri, circa id vtrunq; ipsorum dicitur. Atq; priuatū esse dicimus vnūquod

Opposita modis quatuor sunt.

Vt ad aliquid.

Vt contraria

Vt priuatio & habitus.

quodque eorum, quæ susceptiua sunt habitus, cùm non est habitus, non quouis modo, sed in eo, vel in quo consueuit esse, vel quando illud consueuit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcum itidem non ex eo, quia visum non habet: sed quia non habet, cùm est aptus habere. Sunt enim, quæ orta non continuò visum, dentésque habent: at non edentula, aut cæca dicuntur. Priuatum autem esse, habitúmque habere, non est priuatio atque habitus. Nam visus quidem est habitus, cæcitas verò priuatio. At habere visum non est visus, neque cæcum esse cæcitas est: etenim cæcitas est priuatio quædam: cæcum autem esse, est priuatum esse, & non priuatio. Præterea si cæcitas idem esset ac cæcum esse, vtráque profectò de eodem prædicarentur. At homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autem nullo dicitur pacto. Et ipsa tamen, priuatum inquam esse, habitúmque habere, périnde vt priuatio atque habitus opponi videntur: modus enim oppositionis idem est. Nam vt cæcitas & visus, sic & cæcum esse & habere habitum opponuntur. At enim neque etiam id quod sub affirmatione negationéque est, affirmatio est atque negatio. Affirmationem nanque negationémque orationem esse constat, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam: at nihil eorum quæ sub affirmationem negationémve cadunt, oratio est, vt patet. Dicuntur tamen & hæc ipsa périnde opponi, atque affirmatio negatióque opponuntur: & in his enim idem oppositionis est modus. Nam vt affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur: sic & res quæ sub vtrunque cadunt, sedere inquam, & non sedere, sibi mutuò aduersantur. At verò priuationem ac habitum non esse opposita sic, vt ea quæ sunt ad aliquid, patet. Non enim ipsum id quod est, oppositi dicitur esse. visus enim non est cæcitas visus, neque vllo alio ad illam dicitur modo: similiter neque cæcitas, visus cæcitas diceretur. sed cæcitas ipsa, priuatio quidem dicitur visus: cæcitas autem visus non dicitur, neque visus dicitur cæcitas. Præterea vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur. quare si cæcitas ex iis esset, quæ sunt ad aliquid, & illud ad quod ipsa dicitur, profectò conuerteretur, at non conuertitur. non enim visus, cæcitatis dicitur visus. Atqui neque périnde atque contraria priuationem ac habitum oppositionem subire, ex eo perspicuum fore videtur, quòd contrariorum quæ medio vacant, alterum in his quibus apta sunt esse, aut de quibus prædicantur, ineſſe semper necesse est. inter enim ea medium nullum cadere diximus, quorum alterum ineſſe susceptiuo necesse est: vt in sanitate ac morbo, in pari ac impari intueri licet. Quorum autem est ad aliquod medium, nunquam horum alterum omni ineſt necessariò. Neque enim album aut nigrum, neque calidum aut frigidum esse, omne quod horum susceptiuum sit necesse est. Nam vt inter hæc medium aliquod cadat, nihil sanè prohibere videtur. Er insuper ea diximus medio vacare, quorum alterum non necesse est esse in susceptiuo, nisi in hisce in quibus vnum ineſt natura, vt igni caliditas ineſt, & niui albedo. in his enim alterum definitè, non vtrúmvis susceptiuo ineſſe necesse est. Non enim aut ignem frigidum, aut niuem esse nigram contingit. itaque non omni susceptiuo ineſſe alterum necesse est, sed illis tantùm quibus vnum natura ineſt, atque vnum definitè, non vtrúmvis. In priuatione autem atque habitu neutrum dictorum est verum, neq; enim alterum ipsorum semper ineſſe necesse est, quod enim nondum aptum est visum habere, id neque cæcum dicitur, neque visum habere. quare non ex iis erunt contrariis, quæ mediis vacant: sed nec ex iis, quæ medium habent. quoniam omni susceptiuo, ipsorum alterum quandoque insit, necesse est. cùm enim est aptum visum habere, tunc aut cæcum, aut visum habere dicetur. atq; horum alterum nō definitè sanè, sed vtrúmvis sine discrimine vllo dicetur. at in hisce contrariis, quæ medio non vacant, nunquam fit, vt alterum insit omni, sed quibusdam: atque hisce alterum definitè, & non vtrúmvis. Quare pater, neutro modo priuationem & habitum, périnde atque contraria oppositionem subire. Præterea inter contraria quidem, sit modò, quod ipsa recipere possit, fieri commutatio potest, nisi vnum ipsorum natura cuipiam vt igni caliditas insit. Potest enim sanum ægrotationem subire, & frigidum calidum, & album effici nigrum, ex studioso quoque vitiosus, & è vitioso studiosus euadere potest. Vitiosus enim si moribus præstabilioribus præceptísque instituatur, aliquid saltem in probitate incrementi suscipiet. Quod si parum licet, incrementi semel susceperit, patet aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa suscipere posse. Semper enim habilis magis ad consequendam ipsam virtutem sumpto paruo etiam incremento fit, quare verisimile est, maiora quoque illum incrementa suscipere, quod quidem si semper ità fiat, in contrarium penitus habitum deduceretur, nisi tempore fortasse excludatur. In habitu verò priuationéve fieri non potest, vt commutatio vnquam efficiatur. ex habitu nanque quanquàm ad priuationem mutatio fit, ad habitum certè ex priuatione fieri nequit. non enim quisquam cæcus factus visum vnquam recuperauit, neque caluus factus comam, neque edentulus vllus dentes emisit. Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio negatióque opponuntur, nullo dictorum modo oppositionem subire. in his enim solis alterum verum, alterū falsum esse necesse est: quod neq; in contrariis, neque in relatiuis, neq; in habitu priuationéve necesse est, semper alterum verum, alterum falsum vt sit. Sanitas enim ac morbus contraria sunt, & neutrum ipsorum verum est aut falsum. similiter & duplum & dimidium relatiuè quidem opponuntur, neutrum tamen verum est aut falsum. cæcitas etiam atque visus habitus quidem & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verum est, aut falsum. Omnino autem nihil eorum, quæ nulla cum complexione dicuntur, verum est aut falsum. At vniuersa quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Equidem

Aliud est priuatio, quàm esse priuatū.

Habitus, & priuatio non opponuntur vt ad aliquid

Neque vt cōtraria.

Affirmatio & negatio non opponuntur vt reliqua tria.

Aliud est affirmatio, ac negatio, aliud res quæ sub vtraque sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

idipsum in hisce contrariis maximè accidere videbitur, quæ cum complexione dicuntur. valere enim Socratem, & ægrotare Socratem, contraria sunt. At neque in hisce necessarium est, alterum verum, falsum alterum esse. nam si existat quidem Socrates, alterum verum, alterum falsum erit: si verò non existat, ambo falsa erunt, vt patet. Si enim Socrates omnino non sit, neutrum erit verum, neque ægrotare ipsum, neque valere. In priuatione quoque ac habitu si Socrates omnino non sit, neutrum verum erit: sin sit, non semper alterum erit verum, alterum falsum. Visum enim habere Socratem, & cæcum Socratem esse, vt habitus atque priuatio opponuntur. & si sit Socrates, non necesse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo enim tempore nondum est aptus habere, vtrunque est falsum. sin omnino non sit, falsum etiam erit vtrunque, & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione verò negationéve semper, siue sit, siue non sit, alterum erit falsum, alterum verum. Horum enim, ægrotare inquam Socratem, & non ægrotare Socratem, siue sit, siue non sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim non sit, ægrotare illũ est falsum, non ægrotare verum. quare hisce solis hoc competit, alterum inquam ipsorum verum esse, alterum falsum, quæ vt affirmatio atque negatio opponuntur. At verò malum quidem bono necessariò contrarium est: quod quidem esse, patet inductione. Morbus enim sanitati, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas aduersatur, & in cæteris simili modo. At malo interdum bonum, interdum malum contrarium est. defectui enim, qui quidem est malum, exuperatio, quæ quidem & ipsa malum est, contrarium est: similiter & mediocritas, quæ quidem est bonum, vtrique aduersatur, vt patet. in paucis tamen idipsum esse videtur, sed in plurimis malo bonum semper contrarium est. Præterea non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. Nam si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus verò non erit. similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo verò non erit. Præterea si Socratem valere contrarium est huic, Socratem ægrotare, fieri verò non potest, vt ambo simul eidem insint, impossibile est, si contrarium alterum sit, & reliquum etiam esse. Nam si stat valere Socratem, ægrotare Socratem stare non potest. Patet etiam, & circa idem aut specie, aut genere contraria fieri solere, vt morbum quidem & sanitatem in animalis corpore, albedinem autem & nigredinem in corpore absolutè, iustitiam verò & iniustitiam in hominis anima. Contraria insuper omnia, aut eodem in genere, aut contrariis in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est. nam album quidem, & nigrum eodem in genere sunt, color enim ipsorum est genus. iustitia verò, ac iniustitia sub generibus contrariis collocantur. alterius enim virtus, alterius vitium est genus, vt patet. at bonum & malum non sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

De cõtrariis.

Cõtraria circa idem.

De Modis Prioris.

PRius quippiam alio quatuor dicitur modis. Primo quidem & propriissimè, tempore, quo pacto quippiam antiquius aliquo & vetustius dici solet. quia nanque pluris est temporis, id eo antiquius atque vetustius dicitur. Secundo verò, id quod non conuertitur essendi consequentia. quo pacto vnum duobus est prius, nam si sint duo, & vnum continuò sequitur esse: at si vnum sit, non necessariò sequitur duo esse. Quare hoc posito, non conuertitur consequentia, vt illud sit. Prius autem id esse videtur, quod essendi consequentia non conuertitur. Tertio modo, ordine quodam dicitur prius, vt in scientiis atque orationibus intueri licet. In demonstratiuis enim scientiis, prius est nimirum atque posterius ordine. elementa nanque designationibus ordine priora sunt, † quippe cum principia priora sint ordine conclusionibus contemplandis † & in grammatica syllabis priora sunt elementa, in orationibus etiam exordium simili modo narrationem ordine antecedit. Præterea id quod est præstabilius honorabiliúsve, prius natura esse videtur. Vulgus etiam eos qui sunt honorabiliores, quósque magis amant, vocare priores consueuerunt. quanquam hic modus pene omnium alienissimus esse videtur. Tot igitur ferè sunt modi, prioris qui dici solent. Videbitur autem & vltra iam dictos alius quidã esse prioris modus. eorũ enim quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum quod est causa quóuis modo vt alterum sit, prius natura non incongruè dici potest. atque esse quædam talia patet. Esse enim hominem, ad orationem de ipso verã essendi consequentia sanè conuertitur. nam si sit homo, vera est ea oratio, qua homo dicitur esse: & ècontrà homo profectò est, si vera est ea oratio, qua hominem dicimus esse. Atque oratio quidem vera, vt res sit nullo pacto est causa: res tamen aliqua ex parte, vt sit oratio vera, causa esse videtur. Ex eo nanque quia res est, aut non est, oratio vera dicitur, aut falsa. Quare fit, vt quinque modis ipsum prius dicatur, vt patet.

Prioris quatuor modi.

Prius tẽpore

Natura.

Ordine.

Non est in Græco nostroexẽplari.

Natura, perfectione.

Natura, causa qui quintus est modus.

De Modis Simul.

SImul autem ea simpliciter propriissimèque dicuntur, quorum generatio est tempore in eodem. Neutrum enim ipsorum prius, aut posterius est. Atque hæc tempore simul dicuntur. Natura verò ea dicuntur simul, quæ essendi quidem consequentia cùm conuertantur, neutrum tamen vt sit alterum, causa est: vt in duplo dimidióque intueri licet, hæc enim conuertuntur. Nam si duplum est, dimidium est: & si dimidium est, duplum est: neutrum tamen est causa, vt alterum sit. Ea prætereà quæ eiusdem generis, diuisione sibi opponuntur, simul esse dicuntur natura. Dicuntur autem eiusdem generis diuisione opposita sibi, quæ in eadem sunt diuisione: qualia sunt, volatile, gressibile, atque in aquis degens. hæc enim sub eodem genere contra se sunt diuisa: quippe

Simul tempore.

Natura.

Natura diuisiõis, qui modus est tertius.

quippe cùm animal in hæc, vt patet, distribuatur, nihílque horum aut posterius, aut prius sit, sed natura talia simul esse videãtur. Diuidi etiam vnumquodque talium in species rursus potest, vt volatile, terrestre, aquaticum. Erunt igitur & ipsa simul natura, quæ sub eodem genere collocata, in eadem sunt diuisione. Genus tamen specie prius est semper, non enim in consequentia fit ab illo conuersio. Nam si volatile est, animal est: at si animal est, non necesse est volatile esse. Simul igitur dicuntur natura, ea, quæ in essendi quidem consequentia conuertuntur: nullo tamen pacto alterum causa est, vt alterum sit: & ea quæ sub eodem genere collocata, contra sese sunt diuisa. Absolutè autẽ simul sunt, ea quorum generatio eodem in tempore est, vt prius est dictum.

De Speciebus motus.

Motus species sex.

MOtus species sunt sex: generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio, & ea mutatio quæ loco accommodatur. Atque cæteri quidem motus, vt patet, diuersi sunt. Non enim corruptio est generatio, neque accretio est decretio: neque ea mutatio, quæ loco accommodatur: cæterique motus similiter. De alteratione verò dubitatio quædam existit, ne forsitan necessarium sit id, quod alteratur, aliquo reliquorum motuum alterari: hoc autem verum non est. Ferè enim omnibus in passionibus, aut plurimis nos accidit alterari, nullo motuum cæterorum communicante. Neque enim incrementa, neque decrementa suscipere necesse est id quod passione mouetur: & simili in cæteris modo. Quare alteratio diuersus est à cæteris motus, nam si esset idem continuò id, quod alteratur, crescere aut decrescere, aut aliquo alio moueri cæterorũ motuum oporteret: at non est profectò necessarium. Similiter & id quod augetur, aut aliquo alio motu mouetur, alterari oporteret. At sunt quædam, quæ augentur, non alterantur autem: quadratum enim gnomone circumpositò creuit quidem, at non est alteratum. Similiter & cæteris in rebus huiuscemodi fit. Quare diuersi sunt hi motus omnes, vt diximus. Simpliciter autem motus quidem contrarius quieti est, singulis autem singuli aduersantur, generationi quidem corruptio, accretioni verò decretio, & mutationi accommodatæ loco quies in loco: & maximè vt videtur ea mutatio, qua contrarium ad locum itur, vt ei motui quo sursum itur, is motus quo deorsum itur, & è conuerso opponitur. At reliquo assignatorum motuum quidnam contrarium sit, illud non est facilè assignare. Nihil autem ipsi contrarium esse videtur, nisi quispiam & in hoc quietem in qualitate dicat opponi ei mutationi, quæ ad qualitatem est oppositam, mutationémque eam quæ est ad qualitatem contrariam: perinde atque in mutatione loco accommodata, quietem in loco, & mutationem qua ad contrarium locum itur, contraria diximus esse. Alterationem nanq; mutationẽ esse in qualitate constat. Quare motui in qualitate, quies in qualitate opponitur: aut ea mutatio, qua ad qualitatem contrariam itur: quo pacto album quippiam fieri, & nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc, atque in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

Alteratio an ab aliis quinque speciebus differat.

Motui cõtraria est quies.

Alterationi an sit contrariũ, quid sit illud.

De Modis habere.

HAbere pluribus modis, aut vt habitum dispositionémque, vel aliquam aliam qualitatem dicitur: scientiam enim habere aliquam dicimur, & virtutem. Aut vt quantum, velut eam quam quispiam magnitudinem habet: nam cubitorũ trium vel quatuor habere magnitudinem dicitur. Aut vt ea, quæ circa corpus ponuntur, vt vestem, tunicam, & gladium, & similia. Aut in parte, velut in manu annulum. Aut vt partem, vt manum, vel pedem. Aut vt in vase, vt modium habere triticum dicimus, aut dolium vinum: hæc enim habere vt in vase dicuntur. Aut possessionem, habere enim dicimur domum, fundúmve. Dicitur & vir vxorem, & vxor virum habere: qui quidem remotissimus omnium habendi modus esse videtur. Nihil enim aliud dicendo virum habere vxorem significamus, quàm virum vnà cum vxore habitare. Forsitan & alij quidem habendi modi esse videbuntur, sed qui dici solent, omnes ferè sunt nunc à nobis enumerati.

Habẽdi octo modi.

Prædicamentorum Libri
FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G. PORRETANI
de sex principiis Liber,
Hermolao Barbaro Interprete.

Ratio. RATIO siue forma est id, quod superuenit composito, simplici constans & inuariabili essentia. Nec enim ipsa compositum esse potest, quandoquidem à natura compositi secernitur. Nam compositum composito superueniens, accessione sua maius efficitur: forma composito superueniens, maiorem miscellam accessione sua non reddit. Nec enim corpus candidum maius minúsve seipso est, non candido: neque si cogitatur esse non candidum, propterea composito vel pernicies, vel detractio magnitudinis contingit, sed immutatio dúntaxat. Et quia videri potest hoc & animis competere, idcirco essentiam eius inuariabilem esse diximus: quo verbo à definitione nostra separatur animæ, quas constat affici motibus contrariis, nunc lætitiæ, nunc mœroris. Et quoniam Philosophi sunt, qui putent animam esse mundi quandam inuariabilem atque simplicem, discludi volens eam à mentione nostra, adieci Composito superueniens. Quamobrem finis ille numeros omnes habet: nihil vt sit, vel quod desideres, vel quod redundet, si quis eum subtiliter exploret. Sed quæri potest, ecquid hoc perpetuum sit, vt omnis forma perhibeatur inuariabilis? alioquin plures videtur esse variabiles. Nam & oratio è vera commeat in falsam, & candor è lucido subobscurus, & tenebrosus fit, & opinio veritatis eadem, & mendacij capax est. At nō est ita, sed candorem dici lucidum nihil aliud est, quàm stratum candoris ipsum dici lucidum. Item nec oratio vel opinio contrariis ipsę sunt obnoxię, sed verba notæ impressionum earum sunt, quæ in animo habentur. Verùm de his aliubi dictum est. Essentiale appello, quicquid suum rebus esse confert, quacunque compositura iunctis atque conditis, ex maiore parte: quod nec abesse quidē vllo modo potest: vt sensus, & ratio, & quę sunt his similia, cōtinens, & discretū. Essentiale porrò aliud materiæ vicem profert, aliud formæ: quemadmodum in homine materia corpus est, animus forma. Quapropter vtrunque futurum essentiale est, & animus corpori, & rationale homini. Sed hæc in libro Prædicamentis dicato, fusiùs explicata sunt. E formis aliæ per naturam sunt, aliæ per artem. Ratio per naturā est: color, & alia quæ affectio, per artē: Aliquæ sunt in quibus ambigitur, per naturam ortum habeant an per artem: vt effigiatio sectionum, vbi nulla sit accessio, sed diductio sola partium. An effigiatio quidem ipsa naturæ fertur accepta, sed vt sensu percipiatur, hoc artis opus est? Nam quod partium iunctione coalescit, sine dubio consistit per artem. Sed hæc perspicua. Illud spissius: nunquid formę illæ, quæ versari dicuntur in pluribus, per naturam existere videantur, an per artem. Per artem non possunt, cùm nulla esse videatur actio, quæ posset ad formā in pluribus constitutam attingere. Per naturam non videntur, quòd ea quæ per naturam efficiuntur, ab aliqua re condita & creata principiū cœpere. At verò cōditæ res non sunt, nec enim potest ratio vlla reddi, quāobrem sint huiusmodi. An natura est ipsa, quę formas illas molitur, imperspicué videlicet & occultè? Nā quemadmodū partibus coniunctis pluribus, vniuersitas quædam consurgit, quæ magnitudinem partis cuiusque superat: ita ex singulis quæ seorsum habentur, vna quædā forma concipitur, quæ omnia illa quasi ambit, & prædicatione sua trāsilit. Quo fit, vt omnis vniuersalitas à natura constet: quippe quę prodeat ex singulis, & ipsa (sic dixerim) singularitas condituræ pariter incedat, atque congruat. Si quis verò diligenti subtilitate id exigat, inueniet, quemadmodum natura vires suas exercet in actionibus clàm nobis, ita & conditorem naturæ suas in ipsa natura promere, id quod ex operibus cognoscitur, quandoquidē naturam ipse numero certo sanxit. Hactenus de his, nanque alterius instituti sunt. Forma quædā & in subiecto est, & de subiecto prædicatur: vt sciētia, quæ tum in subiecto collocatur, anima: tū de subiecto prędicatur, grammatica. Quædam in subiecto est quidem, sed de subiecto nullo redditur: vt Socratis caluitiū, & omnino quicquid tale numero vnum est. Aliæ de subiecto prædicantur, & in subiecto non habentur: vt mortale, rationaléque. Ex iis quæ in subiecto sunt, & de subiecto dici nō possunt, aliæ sensiles, aliæ insensiles. Sensiles vocantur, quæ sensu comprehenduntur: vt candor, strepitus, odor, calor, verbera, dulcedo. Insensiles, quæ mēte percipiūtur, vt disciplinæ. Itē quæcunque de subiecto prædicantur aliquo, sensiles appellari nō possunt. Ex his quæ dicta sunt, cōstat alias esse formas quæ aliquo loco videri sitæ possunt, vt nigritia in oculo: alias eiusmodi, quas difficile sit ostendere, vbinā collatæ sint: vt scientia, seruitus, dominiū, relatio, qua pater esse dicitur, relatio qua filius, nisi quis in ipsa temperatura gignentium & condentium statuat. Omnes porrò formæ quas prætexui, solitariè, hoc est citra complexum, & seriem loquēdi repræsentatæ per notas quæque suas: significant vel substantiā, vel accidens, siue superueniēs. Earū quæ superueniunt extantibus, aliæ simpliciter intra substātiam spectantur: vt linea, superficies, corpus: aliæ veniunt extrinsecus: vt facere, vt pati, vt compositum esse, vt vbi,

Formāne omnis perpetuò inuariabilis.

Essentiale.

Formarum diuisio.

Formarum alia diuisio.

vt vbi, vt quando, vt habere. De his quæ subsistunt per se, item de his quæ subiectum solum in quo locentur desiderant, in Opere quod Prędicamenta inscribitur, disputatū est: de cæteris nunc agendum. Actio siue factio, est forma, per quam in materiam subiectam denominamur agere vel facere: verbi gratia, qui secat, in eo quod secat denominatur secare. Actio alia corporis esse dicitur, alia pertinet ad animum. Differt hæc ab illa, quòd actio corporis necessariò mouet ipsum corpus in quo est: idem enim corpus & agens est, & mobile, sed actio animi, siue functio, non mouet in quo est ipsa, sed coniūctum. Nam animus dum agit, quiescens est & immobilis, & quāquam mouet subinde corpus, ipse tamen (vt dixi) permanet immobilis: quandoquidē nec per locū, nec per aliū quemuis motum animus agitari cernitur, nisi quod alterascit. Ac primum quidē neque motum sentit actionis, neq; minutionis, neq; delationis per loca. Locus enim corpus est, anima corpus non est. Quod autem nō sit corpus, quī potest moueri per corpus? Quapropter anima nulla est, quæ mutare locum ex loco possit, solū enim corpus de loco in locum mouetur. Dicat aliquis: Nónne speculis manentibus, respondens in iis imago cōmeat aduersō obiectæ rei motu? Aut igitur sumi quæstio non poterit, simulatque fateamur imaginem, quæ comparet, etiā re vera in speculo consistere, aut si hoc negemus, error vulgò intolerabilis exiturus est: etiamsi cōmodius futurum sit, ita dicere.

Actio eiúsq; species.

Actio motus

Cæterùm scire oportet, in actione esse, quicquid vbique in motu est: nihil enim aliud est moueri: quàm actio. Proinde quicquid mouetur, obiter quoque agit. Nam & omnis actio in motu est, & omnis motus in actione positus intelligit. Quocirca propriū actionis est, esse in motu: sicut motus quoq; proprium videtur, esse in actione. Hoc autem quemadmodū verum est in actionibus, per quas creantur, & excitātur aliqua: sic dubiū videtur in actionibus, per quas euerti cōtingit aliqua, vel corrumpi. Qui enim demolitur aliquid, is in motu est quidem, sed agere tamen nihil videtur: quippe si per eū nihil efficitur, sed quod factū est euertitur. At actio, non quam rem agat, sed in quam agat, requirit, & spectat. Neq; verò motus species actionis est, sed qualitas, propterea quòd & quies ipsa quoque in qualitatis genus refertur. Prorsus quæcunque sunt inter se contraria, hæc eiusdem generis prædicationē recipiunt. Illa sanè maxima proprietas actionis est, vt passionem materiæ quæ subiicitur, afferat & inurat. Omnis enim actio passionis est efficiens: & quicquid passionē inferre potest, hoc actio est. Ac potest quidem contingere, vt ex actione fiat, & inferatur actio. Nam actio alicuius quod per se mouetur, effectrix est actionis eius, quę per aliud inuehitur, vt actio (verbi gratia) quam animal inusit alteri, ab ea quam primam animal idem edidit, excitata principiū sumpsit. Equidē nihil interest, principium dicatur actio fuisse, an passio animalis eius quod actionem impressit alteri: aut si actio, principium quidē ipsa perhibeatur syncerum & impromiscuum, passio promiscuum. Quocirca functio siue actus ille primus, & actionis & passionis efficiens fuisse dicendus est. Ipsa verò qualitas è sese gignit, id quod est facere. Nā calor ipse, quem qualitatem esse constat, hanc actionem de se progenerat, quę dicitur calefacere. Quantitates quoque particulares efficiūtur ab eo genere, quod cōpositum esse cognominauimus, à quo & qualitates nonnullas manare conspicuum est. Eiusmodi sunt, asperitas atque læuor, & similia: quæ certum est qualitates esse: item linea, superficies, atque corpus, & substantiam & ortum habent ab ipso positu. Sed & quantitas quantitatis, & qualitas qualitatis efficientes sunt. Nam & linea longitudinem procreat & planities latitudinem & corpus crassitudinē, item calor calorem, ipsum quoque positum actio & passio molitur. Ad positum enim gignendum, quidam simplicium quasi ortus, hoc est collocatio partium, & digestio necessaria est. Omnis verò talis ortus, in actione gestionéve componentis & collocantis ea constat. Ipsum Quando proficiscitur à tempore, Vbi à loco. Hoc autem quod dico Habere, constituitur à corpore: haberi enim sola ea, quæ corpori circundata sunt, dicuntur. Corpus indiuiduorum quæ subiecto nullo constant, exitium & occasus in primis est: sed ortus in iis, quæ proxima sunt à primis. Quæcunque porrò de singulis prædicantur, hæc ab iis quæ nullo modo prædicantur, existunt, & coalescūt, vt à singulis hominibus homo in commune prodit. Cæterùm facere atque pati recipiunt contrarium, item pluris minorisque discrimina. Nam & huic quod dico cædere contrarium est conferere: item huic quod amburere, contrarium est aspergere. Calefieri quoque plus & minus aliqua dicuntur, item refrigerari, siccari, humescere, lætari, mœrere.

Actio ex actione.

Passio. PAssio effectus est & inustio quæstam ignis, atque continens actionis quam alia propensiùs accipiunt, alia contumaciter respuunt. Quamobrem animantium ferè dixerim aliud alio cognoscitur vt bruta frutice, homo brutis. Quæcunque verò de actione dicta sunt, eadem conuenire possunt in passionem, vocabulo tantum mutato. Passionis verbum significatus plures habet, nam & functiones animæ passiones vocantur: quas in genere tamen actionis locauimus: vt sunt, amor, odium, lætitia, mœstitia, quod genus qualitates, interim actiones animæ patibiles appellant. Passiones dicuntur, & quæ salutem hominis infestant: vt languores, atque morbi, & cæteræ qualitates huiusmodi, quas aliubi proditas & digestas habemus. Ac passio quidem ipsa, quemadmodum sumus testati, primùm opus est, quòd ab actione proficiscatur atque gignatur: non tamen in ipso agente posita, sed in eo cui allinitur, & quod natam à faciente motionem accipit. Nec enim id quod percutit, ipsum pati dicitur, sed subiecta percutienti materia. Hactenus de his. Si quis alia desiderat, relegandus est ad Tractatum de Actione.

Passionis vox variè accepta.

Quando. VErbum Quando rationem significat, ex temporis insidentia relictam, non tempus ipsum: quanquam affinia planè sunt, & germanat. Proinde Quādo nec præteritum tempus est, sed euentus eius, &

quædam(vt ita dicam) affectio rebus allita, per quam dicuntur aliqua fuisse:nec tempus coniunctum, vtpote per quod æquales aliqui siue contra perhibeatur: sed temporis est affectio, per quam aliqua dicuntur esse in coniuncto. Sed nec tempus consequēs id est,quod Quando: sed id quod necessariò futurum & exiturum est:à quo res habent,vt dicantur futuræ vel crastino die, vel perendino,vel aliter.Ergo vnum Quādo est, quod manat à præterito:alterum prodit ex coniuncto, tertium ex futuro. Dictum verò in Prædicamentis est, præteritum & futurum quantitates esse continuas:quippe quæ vinciantur ad instantiam: non quod præteritum permanentem habeat essentiam, sed quod in exitu suo siue collimitio, quanectitur cum instanti, vtique non præteriit, nec elapsum omnino est: futurum quoque non ideo continuum esse diximus, quasi maneat & consistat: sed eò, quòd prorsus & necessariò parituru & exiturum videatur. Quod quidem perinde est, atque omnino præsens esset: nec enim in hoc respectu discrimen vllum est inter illa tria, præteritum,instans, futurum.Quamobrem plerunque de futuris agitur,déq; iis non temerè aliter quàm de præsentibus decernitur.Et vocabula eorum quæ re subsistunt, accōmodantur etiāmnum futuris: Orietur sol perendie,Prælium nauale fiet cras:quemadmodum & præteritis vt pridie Socrates decesit.Item aliqua prædicantur in futurum euasura necessariò:quasi nata de præsenti: vt, disputaturus, non disputaturus est crastino die Callias.Nam verbum Disputaturus,actionem futurā significat, cuius tamen nihil aliud adhuc est in re.Distant Quādo & Vbi,quod in quacunque re tēpus ipsum vel est,vel fuit,vel erit, in ea quoque suum quando vel est, vel fuit, vel erit: ab eo tēpore profectum videlicet, ad quod quidque séorsum respondet.Illud autē quando, quod in rebus quæ sunt spectatur, semper cū ipso præsenti momento est, & vtrunque in eodem subiecto constat.Sed illa quando, quæ ortum habent à tempore prēterito & futuro, nūquam simul cum præterito & futuro sunt. At ipsum vbi, & locus à quo fit ipsum vbi,nunquam in eodem subiecto constant: quandoquidem ipsum vbi positum est in eo, quod circunscriptum & comprehensum est à loco: sed locus in eo, quod circunscribit, & comprehendit. Quando natum ex præterito differt ab eo, quod nascitur ex futuro: quod natum ex præterito posterius est futuro, natum ex futuro prius est prēterito.Quod si vnum & idem quando cœperis,inuenies ipsum protinus à futuro fluere: déinceps ab instanti,postremùm à præterito: quemadmodum tempus ipsum primò est futurum, déinde præsens, vltimò præteritum. Sicut porrò tempus aliud simplex est,atque punctum: aliud compositum, atque fusum: Simplex est,quod simplicē actionem, cuius comes assidet, metitur:compositum, quod cōpositam. Ita aliud quando simplex est,vt in puncto esse, velmomento: aliud compositum,vt esse in hora,die,mense, anno,similibus.Iam quemadmodum partes ipsæ temporis nunquā morantur, ita & partes ipsius quando continenter & perpetuò labuntur. Nam quando genitū à præterito, relegatur,& nectitur ad instantiam cum eo quando, quod à futuro gignitur. Cæterùm inter quando, & tempus interest: quòd aliqua tempora mensurari possunt, vt hornum & anniculum,bimum, trimum. Eodem pacto motus aliquis multus esse dicitur, quasi multo tempore perstet. Sed per ipsa quādo mensurari nihil contingit, etiam si res aliquæ dicuntur vel esse,vel fuisse, vel fore aliquando: prout Quando in rebus, quarum assecla tempus & comes est,euariat. Ipsum quando non accipit plus & minus:quia nec annus ipse,nec anniculus, magis annus esse posse,vel magis anniculus videtur. Itē nec annus anno, nec anniculus anniculo plus minúsve dici potest.Sed nec cōtraria quoq; recipit ipsum quādo: quippe cū vnum & idē quando, quemadmodū diximus,è futuro,præsenti,præterito proficiscitur:neq; fieri potest, vt idē insecabile cōtraria duo capiat,quæ prædicētur de ipso. Iam cōtraria quæ sunt,in eodē simul haberi strato ideo possunt. At omnia tria quando coniuncti exacti cōsequentis, in eodē constare pariter atq; simul intelliguntur.Eandē enim rē quæ superstes modò sit,&stetisse retro,& in posterū staturā esse verum est.At cōtraria nec in eodē indiuiduo constare,nec prædicari possunt eodem tēpore.Ipsum Quando in omni re cōsistit orta.Próinde corpus hominis vniuersum aliquādo est, videlicet in tēpore,sentit enim temporū discrimina,veris,æstatis,hyemis,autūni:sentit hæc & animus. Vnde fit, vt alij per hyemē,alij per æstatē, nonnulli meliùs vere vel autumno lucubrētur,pro sua quiq; tēperatura corporis.Nā anima corpori cōiuncta,naturam & concreaturā eius effingit. Quibus enim corporatura cōtingit arida, vel gelida,ij per Autumnū plerūq; mentē habēt plus solito cōmotā. Quibus verò sanguis redūdat,ij verno plus tētantur.Hoc ipsum in cęteris aspicię, prout cū temporū cardinibus animantiū naturę vel cōgruunt,vel discrepant.ita fit,vt quodcunq; tēporis vices audit,& ad illius momenta vertitur atq; mutat:hoc in tempore necessariū sit esse, cuiusmodi ea sunt quæ diximus.Nec alia magnopere comperias, de quibus hoc &veriùs &illustriùs affirmari possit.

IPsum Vbi, circunscriptura corporis esse dicitur, & circunscriptione loci prodiens: ipse verò locus,in corpore capiente circunscribentéq; cōstitutus est.Próinde in loco videtur esse, quicquid & loco circūscribitur. Ita cōstat non idē loco statum esse,quod huic, quod appellāt vbi.Nam locus in corpore cōtinetur ambiente:ipsum vbi positū est in corpore,quod ambitur. Neq; verò suum quibúsq; rebus vbi videtur adiunctū esse. Nam anima nusquā est, vtpote quæ locū nec occupet, nec impleat:locus enim in quo dicatur anima cōsistere,poterit animantē aliā capere,locus verò,quem alia quæ res occupet & insideat, occupari ab alia re non potest vtiq;,nisi digrediatur, atq; migret alió. Granū enim tritici modio superfusum admitti non posset: quādiu aeris qui modiū replebat,incubaret:eliso quidē aere,granū ilico succedit & infertur.Itaq;nec eundē locū obsidere duo possunt,nec vnū quod diuersos. Quamobrē vna anima

Quando & Tempus distare.

Quando nō recipere contraria.

Temporū in hominis & corpus & animum vis.

Vbi.

anima circunscribi loco poterit, nec aliud omnino quod alienū esse videatur à ratione corporis. Dicat aliquis: Nónne potest vna res in pluribus esse posita?quandoquidē vox ipsa manēs vna, excipitur à diuersis:quę siue aer est, siue nō est quidē, sed sine aere non cōsistit,omnino aer idē futurus est in multis:quare corpus idem in diuersis locis esse putādum erit.Siquidē vox cùm vna sit ad numerum, in diuersas partes aeris distributa credi non potest,vt ita demū in aures multorū ceu dissiliat.Ergo qui concedunt, vnā & eandem vocem accidere multorum auribus, necessariò confitendum habēt, eandem quoq; portionē aeris subire multorum aurē,quod quidē fieri nullo modo potest.Quare cùm alterū adeundū sit,vt vel diuersa fateamur esse,quæ sentiūtur à diuersis,veluti vnū & idem corpus in pluribus locis esse censeamus: eligendum est,quod minus lædit,non eandem vocem esse quæ sentiatur,sed diuersas,& inuicē spiritaliter se gignentes,& exprimentes.Ita concedi potest,aliquā esse vocem ab animali non editam. Nam ea quæ spiritaliter resultat,& ad primę simi litudinē effingitur, animalis vox non est: quippe quæ ab animali nō eliditur.Alioquin vox omnis ab animali promitur.Quis enim vnquam vocem percepit vllā in animaliū silentio?& próinde voces animalis perhibentur, quæ videlicet ex ipsius ore prodeunt:ita vox ad multos vnius vtiq;, sed non vna pertinebit.Vbi aliud simplex,aliud compositum:simplex ex simplici loco nascitur, compositum ex cōposito.Locus simplex, initiū & origo cōtinuorum est:cōpositus is est, qui finitur ab Aristotele, cuius partes ad eundē terminum iunguntur,ad quē partes ipsæ corporis iunctæ sunt: corporis verò partes ad punctum loci coeunt.Ita loci particulæ particulas corporis includunt,loco enim simplicia minimè corpus obtinēt. Quocirca neq; locus vllus sine suo corpore,neq; corpus vllum sine loco futurum est. Sed reuocat hoc in dubium postrema cæli facies,extra quam nihil est.Hæc verò dici potest, quòd ipsa sibi locus sit, vt Veteres exploratum fecere,quādo id quod ambitur, alterum & disiunctum ab eo est, quod ambit.Quare si globum illum extimū concessuri sumus in loco esse,diffiteri nō poterimus, quin aliquod prēterea corpus sit,in quo cæli facies extrema coerceatur. Atenim'prēterea nihil est, igitur nec in loco facies illa fuerit. Sed super his decernere,cùm imperspicuū est,tum infrequēs,& vtiq; contra sensum. Ipsum vbi nec remitti, nec intēdi potest: non enim dici potest alterum altero plus minúsve in loco esse: quanquā maiorē vel minorem locum possidēs. Porrò plus & minus, nec in ipso vbi,nec in quātitate cernitur, at in qualitate cernitur genus hoc,& cōtrariis carebit.Quia neque locus habēt cōtrarium, nec enim locus loco cōtrarius adhiberi potest.In cæteris quidē vbi nemo dubitat,illud disceptationē habet, quòd hæc duo, sursum esse déorsum esse videntur inter se cōtraria.Nam ea quæ in summo agunt,ab iis quæ in imo sunt,distare plurimū noscuntur,sicut & locus superhus ab inferno, & eā ob rē illa duo vbi, sursum esse,déorsum esse,quēadmodū ipsa quoq; loca,periclitāter esse cōtraria. Cæterū qui cōtraria ea faceret,is in eodē subiecto cōtraria statueret.Nam hęc quæ dico,sursum esse,déorsum esse, in eodē haberi possunt. Eadē enim res & sursum & déorsum esse dicitur,tamē non ad idē relata:vt minæ turrium cōparatæ ad nos sursum erunt,ad cæli faciē déorsum.Item futurum est,vt idē ipsum sibi cōtrarium fiat. Si enim potest idē & sursum & déorsum esse, protinus quā ponūtur hæc inter se contraria,idem ipsum sibi cōtrarium efficitur. Per hæc quæ dicta sunt, id quod est in loco esse, liberum à cōtrariis asseritur. Positus est collocatio quædā partium,& ea quam facit ortus ipse digestio: per quam dicuntur aliqua vel sedere, vel stare,vel cubare:item vel aspera vel lęuia vel aliter composita.Nam sedere,stare,cubare,ipsa non sunt positus, sed denominatiuè ab his dicuntur. Sed quæri solet de recto,curuo,scabritia,læuore, quadrāgulo,triāgulo bicubito,tricubito,magno, paruo, breui,lōgo,similibus, quasi positū quendā partiū,nec magnopere aliā naturā significare videantur.Hoc enim asperum siue scabrum esse dicitur,cuius partes aliæ prominent,aliæ resiliunt: læue, cuius partes in directum omnes & æquabiliter complanatæ sunt. Hoc & in cæteris inuenias.An positus non sunt omnia ea,sed qualitates circa positum versantes?Ex eo enim quòd partes hoc vel hoc dispositæ,iunctæ sunt atq; conditæ, iudicat ea,sensus esse vel aspera,vel læuia,bicubita,vel tricubita,non è cōuerso.Hoc ipsum in cætera id genus decerni conueniet. Quare singula ea nō positus haberi,sed qualitates ex positu profectas,& circa positum constitutas necesse est.Et videtur quidem genus hoc agnoscere contraria. Duo enim illa, sedere, stare, contraria suspicari possumus. vtiq; si contraria ea sunt,quæ non eodem tempore cōtineri possunt in vno aliquo,sed vicibus alternant.Is autē qui sedet,ilico stare potest,& qui stat,sedere: non tamen eodē tempore. At si contraria decernimus sedere,stare,protinus adeundum est incōmodum, vt nō vni vnum contrarium, sed vni plura cōtrà ponantur.Nam illo quidē argumento nō priùs cōtraria probātur sedere,stare,quàm sedere,accumbere;cùm nemo sit qui sedere, stare, accumbere possit eodē puncto temporis,non possit per vices. Quare constituendum est, positus eiusmodi cōtrarios inter se non esse.Quanquam fortasse non insolēs omnino sit, vt contraria quandoq; vnius plura compareant: quippe si pallori contraria noscuntur & candor, & nigritia.Nam & sub idem genus funguntur, & mutuò quoque commeant. An contraria pallori candor,& nigritia non sunt?quādo pallor & cęteri colores intermedij cōsistere nō possunt impromiscui,sed ex nigritia candoréq; temperantur omnes,& confundūtur.Quamobrē vbicunq; vel pallor, vel calor alius huiusmodi cōspicitur, inibi tum nigritiam,tūm candorē intelligi necessarium est.Iam contrariorum est, circa idem naturæ genus versari:sedere,accumbere,nō versantur: quoniam sedere præcipuum est hominibus, accumbere translatitium. Nam & ad muta quoq; pertinet:nihilò enim minùs recumbit, siue cubat equus,quàm homo positus:nec intēdi,nec remitti possunt:quia neq; positus magis vel minùs est se-

Quando & vbi quid distent.

Locus simplex & compositus.

Vbi nec remitti,nec intendi.

Idem ipsum sibi cōtrariū.

Contraria vnius plura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere, quàm recumbere: nec ſedens aliquis, vel recumbens plus minúſve ſedens eſt, vel recumbẽs, quã alter. Illud verò peculiare poſitus omnis eſt, quòd inter formã extrinſecus accidẽtes, proximè pertinent ad ſubſtantiã. Nihil enim aliud videtur eſſe poſitus, quàm vel naturalis partium ſubſtantiæ digeſtio, cuiuſmodi eſt ea, quæ rebus quibuſdam ſtatim ab ortu cõuenit: vt aſperis & lęuibus, hirſutis atque glabris: vel naturalis quidem nequã quã, ſed ex frequẽti quodã & cõſuetudinario naturæ motu nata collocatio: cuiuſmodi ſunt recubitus, atq; ſeſſus. Quamobrẽ efficitur, vt quicquid extrinſecus ſuperuenit, & proximè pertinet ad ſubſtantiã, id omne poſitus ſit, oporteat. Et retrorſum quicquid poſitus eſt, id omne ſuperueniat extrinſecus, ad ſubſtãtiã proximè pertineat.

Poſitus qui.

Habitus.

Habitus eſt corporis, & eorũ quæ circa corpus ſunt applicatio: per quam hoc habere, illa verò haberi denominãtur, quæ quidem non ex corporis vniuerſi circũiectu, ſed ex amictu ſolo partiũ dicuntur: vt bracatum & armatũ eſſe, calceatum & petaſatum eſſe. Cæterùm talia nominibus appellata nõ ſunt primigeniis ſimplicibus, ſed deriuatis & factitiis: armatura, calceatura, ſoleatura: quæ quoties vſu veniunt, ad candẽ ſimilitudinem fingenda ſunt. Habitus recipit plus & minus, nam & armatior videtur cataphractus eques eſſe, quàm ferẽtarius atq; veles: & calceatior, qui gallicis vtitur, & calceo, quàm qui vel calceo tantùm vel gallicis. Sunt etiam quæ non recipiunt plus & minus, vt veſtitum & tunicatum eſſe. Sed nec habitus eſt habitui contrarius, vt armatura, calceatura, cæteráq; huiuſmodi: quando quidẽ vnus & idem homo armatus, & calceatus, & manicatus eſſe poteſt. Propriũ habitus eſt, in pluribus exiſtere: hoc eſt, tã in corpore, quàm in iis quæ circũ corpus ſunt. Eſt enim habitus, vt dixi, corporis & eorum quæ circa corpus ſunt, applicatio: nõ quidẽ ex vniuerſo eo, ſed ex amictu ſolo partium vocatus. Hoc autẽ diſcrimen, admodum pauca ſunt, quæ ferant, vt quantitas & relatio dũtaxat. Nam & ſimilitudo diſſimilitudóque in ſimilibus & diſſimilibus multis conſiſtunt: & numerus idẽ in pluribus numeratis verſatur, ſubinde creſcens acceſſionibus monadum multiplicibus: vt nihil omnino ſit, quod in plura, quàm numerus, diſtributum eſſe videatur, differentia tamen ea, quòd hoc nec omnis quantitas, nec omnis relatio commune ſentit, habitus omnis ſentit, vt idẽ ſit, vidélicet in pluribus. Quicquid ergo & in corpore cõſiſtit, & in iis quæ corpus ambiunt, hoc habitus vocatur, quocirca maximè proprium erit habitus, quod & in corpore, & in iis quæ per partes corpus amiciunt, tanquam in plutibus quibuſdã ineſt. Verbum habere multis modis capitur, nam & qualitas haberi dicitur: vt albedo, nigredo: itẽ quantitas, atq; menſus: vt craſſitudo, proceritas. Nihil enim aliud eſt nigredinẽ vel craſſitudinẽ habere, quàm nigrum & craſſum eſſe. Dicuntur & vaſa, quod continẽt, habere: vt triticum, ſextarius. Habentur & in partibus pleraq;, vt annulus in pollice: quod quidem aliud non ſignificat, quàm quod in annulo pollex eſt. Habet & vir vxorẽ, & vxor virum: ſed modus hic habendi peregrinus eſt, & inſolens: vt qui haber, idem haberi quoq; perhibeatur. At hoc aliud non indicat, quàm quòd eſt vxori cum viro contuberniũ. Ita perſpicuũ eſt, celebratiſſimos huius verbi ſignificatus intra quinariũ conſiſtere. At notari fortaſſe poſſunt alij, ſed ſolertiæ veſtigantiũ relinquendi ſunt. De ſex initiis ad hunc finem dixiſſe contenti ſimus. Siqui cætera deſiderãt ad Librum qui Analytica inſcribitur, remittendi ſunt.

Habitus proprium quid.

Habere quot modis dicatur.

Pluris & minoris modi vnde & quales.

Aliqua recipere plus & minus vno trium modorũ putantur. Quidã intentionem & remiſſionẽ conſtare dicunt & incremẽto ſubiectorũ, & decremento. Quidam ex incremento rerũ & decremento, quæ capiuntur, & continẽtur in ſubiectis. Alij cauſæ faciunt vtrunq;. De ſententiis tribus quænam ſit veriſſima, diſceptabimus. Illud ſcire oportet, prima & ſecunda euerſis, continuò euerſum iri tertiam, quæ duarum ſocietate, coaleſcit. Primum crementa ſubiectorũ & decrementa facere, quo res aliqua cum diſcrimine pluris vel minoris dicatur, tueri nullo modo poſſumus, alioquin futurum eſt, vt hominem affirmantibus, vel animal, vel ſubſtantiam huiuſmodi recipere, plus & minùs occurri non poſſit. Vtiq; ſi de ſubiectorum crementis & decremẽtis intẽtionẽ & remiſſionem exiſtere fateamur, idẽ equus & augeri poteſt & minui: proindéq; vel maior vel minor, qui lapis eſſe perhibebitur, cui tamen nunquã vel auctio vel minutio contigerit. Mons quoq; maior alio monte dicitur, quorũ neuter vtiq; nec increſcit, nec decreſcit. Itẽ vnio cãdidior equo dicitur alterum pedẽ candido. At qui dubiũ non eſt, quin equum vnio magnitudine nõ ſuperet. Itaq; ſtabit hæc complexio, vel vnionem equo candidiorem eſſe per magnitudinẽ vniõnis & paruitatẽ equi: vel temerè iactari, vnionẽ equo candidiorẽ eſſe: vel nihil omnino capere plus & minùs ex magnitudine ſubiectorũ, & paruitate crementó decrementóq;. At nec primũ, nec ſecundum eſt: relinquitur ergo tertiũ: Nihil eſſe omnino, quod capiat plus & minùs ex incremẽto ſubiectorũ & decremento. Sed nec ſecũda quoq; opinio defenditur: quæ credit intentionem & remiſſionem conſtare per magnitudinẽ & paruitatẽ earum rerum, quę capiuntur, & cõtinentur in ſubiectis. Si enim ex magnitudine candoris aliud alio cãdidius eſſe poſſet, tunc & homo & equus vnione candidiora perhiberent: ipſum enim cãdoris ęquor & amplitudo maior in vnione, quàm in equo eſt. Déinde ſi plus & minùs, ex ſubiectorũ modo non cõſtant, vt probauimus, ex accidentiũ modo quî conſtabunt? Modus enim eius quòd recipitur, intrà modum ſubiecti ſui conſtat & arcetur, neq; poteſt vltra porrigi. Nam ſuus cuiuſq; modi terminus atq; limes ferè ipſum corpus eſt. Magnũ autẽ atq; paruũ appellatione modi veniunt. Quare paruitas cur ita dicã, attendi nõ poteſt, vltrà quàm corpus ipſum paruũ. Propterea quantũ in ſtrato demitur, tantundẽ modo quoq; deperit. Ex his appareret, diſcrimina pluris & minoris neq; per ſubiecti neq; per accidentis incrementũ & decrementum exiſtere. Quòd ſi hoc, profectò nec pervtrũq; iunctum. Próinde ratio nobis alia prodenda, quam-

quamobrem & intẽdi aliqua, & remitti poſſe videantur. Hæc autem ſunt ea quibus ipſum aduentitiæ alicuius formæ nomẽ habere contingit: non ex ſubiecti magnitudine, ſed ex eo quod vel propiora ſunt illi formæ, cuius nomen ſortita ſunt, vel longiùs ſubmota: vt plus dicatur, quod ad rationem vocabuli acceſſerit: minus, quod receſſerit. Exempli gratia: Candidum abſolutè dicitur, in quo purus candor inſit. Quò quicque affectum albo propius ad hanc nominis vim acceſſit, eò candidius eſſe dicitur. At paruum & exiguum, comparatione ſola conſtant. Quicquid enim collatum ad alia ſtaturę modo vincitur, hoc paruum & exiguum vocamus. Quicquid ergo vtcunque ſuperatur amplitudine, continuo paruius atque breuius decernitur: ſimiliter hoc in cæteris. Sed quæritur, vnde fiat, vt hæc recipiant plus & minus, ſubſtantiæ non recipiant? An vocabula ſubſtantiis impoſita non ϯ hiant: ſed res in fine ſemper, & vt ita dixerim in faſtigio conſtitutas indicant? vltra quod procedere nulla poteſt. Sunt & accidentia, quæ non capiunt plus & minus: vt quadrangulum, triangulum, & ſimilia. Contingit, hoc vel eo, quòd in ſubſtantia deſcribenda repræſentantur. Nam & corpus ipſum, & quantitatem, vtrunque triangulum vocamus: vel eò quòd ſubſtantiæ modo ſemper in fine ſunt, vltra quàm progredi non poſſunt: id quod in ſuperpoſitiuis quoque cernitur. Candidiſſimus enim & nigerrimus liberi diſcriminibus pluris & minoris videntur, propterea quòd potiti ſumma ſunt, & termino, quem tranſgredi prodeundo non poſſunt. Ex eo enim quod poteſt eſſe, non ſequitur, quod non poteſt eſſe. Próinde ſi puncta omnia iungantur, amplitudo nulla cogitur: quòd puncta punctis addita, cumulo nihil adferunt. Simplex ortus & ſimplex occaſus agitur, non acceſſu vel digreſſu corpuſculorum inſecabilium, quas atomos appellant: ſed eo, quod aer (exempli gratia) totus in aliud totum commeat, atque tranat. Duas enim res ſubiectum habet omne, materiam atque formam. Quoties hæc mutantur ambo, tunc propriè ſimplex ortus & ſimplex occaſus agitur: quãquàm ortus ignis etiamnum nunplicior eſt quàm terræ. Ignis enim rationem quaſi formæ continet, terra propior eſt materiæ. At cùm Muſicus vir quaſi occidere ſiue corrumpi dicitur, & immuſicus quaſi oriri ſiue gigni, ſubiectum manet ipſum homo. Alioquin ſi qualitates hæc non forent, muſicum dico & immuſicum, ſed ſubſtantiæ: tunc & ortus eorum & occaſus planè ſimplex futurus eſſet. At qualitates hominis & affectiones quædam ſunt, non ſubſtantiæ, ita fit, vt tam ortus quàm occaſus hominis muſici & immuſici, non ortus & occaſus abſolutè, ſed quidam quaſi ortus ſiue genitus, & quidam quaſi occaſus ſiue interitus eſſe videantur. Quandoquidem muſicum vel immuſicum affectiones, vt dixi, ſunt hominis & ſuperſtitis & manentis. Nec huiuſcemodi mutatio vel genitus vel interitus appellanda eſt, ſed alteratio dũntaxat. Materia ſanè ipſa propriè genitus & interitus ſubiectum eſt. At quare is qui docetur, in eo ſimpliciter effici ſiue gigni non dicitur: ſed doctus effici, ſiue doctus gigni dicitur? An explicatum eſt in volumine, quod Prædicamenta inſcribitur, alia ſignificare hoc aliquid, & ſubſtantiam: alia quantitatem, alia qualitatem? Ergo quæcunque ſubſtantiam non ſignificant, hæc ſimpliciter nec occidere, nec oriri prohibebuntur, ſed quadantenus. Accidentia tamen ſunt nonnulla, quæ ſubſtantiis ex natura cuiuſque ſua competunt: vt impetus ad inferna terræ, ad ſuperna ignis.

Plus. minus.

* habent.

IN LIBRVM PERI HERmenias, ſiue De Interpretatione, Raphaëlis Volaterani Eiſagoge.

QVVM de propoſitionibus hic velit diſſerere, neceſſe prius fuit nomen & verbum tanquam eius partes enarrare, quapropter ἑρμηνείαν vocat, id eſt interpretationem & enarrationem. Nomen igitur & verbum voces ſunt, altera ſine tempore altera cum tempore ſignificantes: quarum partes diuiſæ nihil ſignificant, & in altero rectum tantũ, in altero præſens recipitur tempus, vt homo, & ſtudet. Nam hominis, aut ſtudebat, nec nomen, nec verbum appellat, ſed nominis & verbi caſus. Præſens enim ſolùm tempus ait vel negat, quod fit ex oratione, id eſt ex nomine coniuncto: vocatúrque ἀπόφανσις, apud nos verò enunciatio, quaſi præſentis ſit conſiderationis, verum vel falſum enunciare, in caſu non item. Reliquæ verò orationes variæ ſunt, exhortatoriç, protrepticę, cõſultatiuæ: & ad rhetoricen magis pertinẽt, hæc tantũ ad logicã. Oratio igitur res differentes ſignificat, eius verò partes diuiſæ etiã aliquid. Affirmatio eſt alicuius enũciatio de aliquo. Negatio alicuius enũciatio ab aliquo. Has inſuper propoſitiones Capella proloquia vocat, quæ adhibitæ ſyllogiſmis, maiores & minores dicuntur, aut premiſſæ, aut maius & minus, adſumptũ ſiue ſumptiones, ſiue interuallũ. Græci & lẽmata & prolepſes vocãr, teſte Cic. tertiã verò cõcluſionẽ, ſiue vt Capella elationẽ, ſiue vt Conſultus ſyllogiſma. Propoſitionum rurſus genus & cõparatio cõſideranda: genus multiplex, categorica, hypothetica, categoricorum item aut qualis, vt aiens & negans, apud Cic, apud Capellam verò dedicatiua & abdicatiua: aut quanta, vt vniuerſalis, particularis, indefinita, ſingularis, excepriua. Indefinita autẽ pro particulari accipitur, quòd ex neceſſario ſit: non autem neceſſario vniuerſalis homo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo,iustitia,virtus.Aut secundũ modos, modi autẽ sex,& hi quidẽ de sensu cõposito,seu diuiso, de inesse autẽ vocat Categoricã citra modos,quãdo videlicet simpliciter inest prædicatũ subiecto. Nam propositiones vtreq; species sunt specialissimæ,ac sub specie subalterna, id est sub categorica cõprehensæ,de quibus tantùm in hoc loquitur tractatu.Hypotheticã Capella conditionalẽ vocat.vt,Socrates cũ valet,ambulat. Fit etiã subdisiunctione,vt,Aut valet,aut ambulat.Inter propositiones,etiã positiones, problemata, axiomata,postulata,instãtiæ,de quibus alibi dixi.Præterea cõparantur,inter se,aut opponuntur, aut consequuntur,aut cõuertuntur. Oppositiones,id est ἀντικείμενα,déinde quatuor attingit in 3.Libri tractatu:contrariã,subcontrariã,cõtradictoriã,subalternã:hęc vltima nõ est verè oppositio.Est enim oppositio,repugnãtia duarũ propositionũ in qualitate tantũ,vel quãtitate tantũ,vel quantitate & qualitate simul:in veritate tãtùm,vel falsitate tantùm,vel in vtraq; simul.Quòd autẽ propositiones categoricæ sint cõtrariæ,requiritur vt altera vniuersalis aiẽs,altera vniuersalis negãs sit, eiusdem subiecti & prædicati,vt omnis homo currit, nullus homo currit,& deniq; omnes illæ partes concurrũt,quæ narrãtur in definitione elenchorum. Prętereà nequeunt simul esse veræ, at simul falsæ possunt.Subcõtraria nõ ponit Aristoteli,sed Boetio:cuius cõditio est, vt sit particularis vel indefinita aiens:altera verò particularis vel indefinita negãs,eiusdẽ subiecti & prædicati:vt Aliquis homo currit,& aliquis homo nõ currit:& itẽ homo currit,& homo nõ currit. potéstq; vtraq; vera esse,cũ nec simul negari neq; adfirmari possint.Cõtrarię singulares,aut vniuersales,singulares sunt, cũ duæ singulares propositiones diuersæ se opponũt,vt Socrates est doctus,Socrates nõ est doctus: quæ maior est omnibus oppositio. Alterã eorum oportet esse verã,alterã falsam. Nõ autẽ sunt pugnãtes,si negatio postponitur,vt,Socrates est doctus,Socrates est nõ doctus:q̃ terminus sit infinitus,nec dicitur negãs,sed aiens,possuntq; stare simul.Cõtradictoriæ vniuersales sunt illæ,Omnis homo doctus, non omnis homo doctus:quidam homo doctus, & nullus homo doctus:quæ nec simul veræ, nec simul affirmari possunt. Post hæc cùm quædã propositiones sint necessariæ, quædã impossibiles,quędã verò contingẽtes.Necessaria dicitur,quæ haud potest nõ esse,seu falsa esse non potest:Impossibilis,quæ nõ potest esse,seu nõ potest esse vera: Contingens verò,quæ potest esse & non esse,quæ(vt ait Aristoteles) est verè determinata.De contingenti autẽ aut necessario,est aliud genus propositionis secundum modos. Libro III. De consectariis, quæ ἀκολουθήσεις, seu συμπλοκὰς ἀκολούθων, & oppositionibus,quas ἀντιθέσεις appellat.Ac prius de consectariis,quæ accidunt propositionibus,de inesse ratione infinitorũ,quæ ἀόριστα vocat.Nam dicitur propositio de subiecto finito aut infinito, siue propositio de prædicato finito vel infinito,in qua subiectum vel prędicatum est finitum aut infinitũ:vt, Lilium est album, & non Lilium est album.Exemplum secundi, Lilium est album,& lilium est non album.Negans igitur adsentem prædicato variato penes finitum & infinitum,& contrà rectè consequitur. vt, Homo est iustus, homo nõ est nõ iustus: & homo nõ est iustus,homo est non iustus. Itẽ non rectè consequitur, Hic equus est pater & tuus, ergo est pater tuus:quod tuus possessionẽ equi significat, pater verò paternitatem.Similiter, quinq; sunt tria & duo,ergo quinq; sunt duo,& quinq; sunt tria, & Socrates est albus & Musicus,ergo est albus musicus.Consectariorũ catholica quatuor.Primum,si ad aliquod antecedens sequatur aliquod consequens,& nõ contrà,tunc ad oppositum cõsequentis sequitur oppositũ antecedẽtis. Secundũ, si antecedens sequatur aliquod consequens,& nõ contrà non oportebit ad oppositum antecedẽtis consequi oppositum consequentis. Tertium,Oppositum antecedentis potest omnino stare cum opposito consequentis.Quartum, Oppositum consequentis stare nequit cum antecedente. In cuius exemplum figura inferiùs subiicitur.

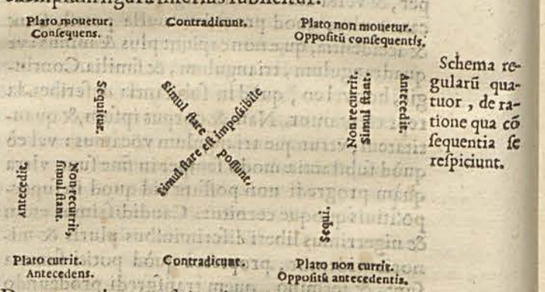

Schema regularũ quatuor, de ratione qua cõsequentia se respiciunt.

Deinde de oppositionibus, & æquipollentiis, ac cõsectariis propositionum modorum tractat: vbi dicit ad cognoscẽdum cõtradictionem in iis quæ sunt eiusdem modi,non satis est negare verbum,sed modum,aliter sequeretur,quòd contradictorię essent simul verę,quod fieri nõ potest.vt Contingens est,Socratẽ ambulare,cõtradictoriũ est,Contingẽs nõ est Socratẽ ambulare.Prætereà apud antiquos positas has modorum propositiones,se inuicem haud probè consequentes & æquipollentes, Aristoteles interpollat:primùm antitheses inter se pares, déinde oppositas ponendo, hoc modo.Possibile est esse, Contingens est esse, Non impossibile est esse, Non necesse est nõ esse. Sequuntur totidem complexus inter se item pares:Non possibile est non esse, Non contingens est non esse,Impossibile est non esse, Necesse est esse. Oppositæ his inter se quoq; pares:Possibile est non esse, Contingens est non esse, Non impossibile est non esse, Non necesse est esse. In alio ordine secundis opponitur: Non possibile est esse, Non contingens est esse, Impossibile est esse, Necesse est non esse. Eadem rursus ratio de propositionibus de inesse.In his enim negatio pręposita parem contradictorio facit, postposita contrario. Subalterna verò cùm non satis respondeant,non est necesse ponere: Omnis homo miser,Nullus homo nõ miser,Non aliquis homo non miser. Itẽ particularia: Aliquis homo miser, Nõnullus homo miser. Nõ omnis homo nõ miser.Opposita his:Nullus homo miser,Omnis homo nõ miser,Nõ aliqs homo miser.Particularia:

Aliquis

Aliquis homo nõ miser, Nõ omnis homo miser, Nonnullus homo nõ miser. Insuper possibile & contingens conuertũtur,vtrunq; autẽ dupliciter dicitur. Primò lato cõmuni vocabulo,tam ad illud,quod est necessariũ,quàm nõ necessariũ,modò nõ impossibile sit.Ex quo hęc cõsequitur:Necesse est,ergo possibile est,siue cõtingens est,non tamẽ conuertitur. Secũdò capitur vtrũq; pro eo quod nõ est necessariũ,nec esse nequeat.Sic igitur diuidit in treis modos,frequẽs,rarũ,& ad vtrũq;. Déinde quæritur, an Plato potest philosophari, sit modi,an de inesse.Ad hoc,si verbũ Potest resoluitur in possibile,modi est:si minus,de inesse.Sequitur ordo modorũ,necessarij,possibilis, cõtingentis,impossibilis.Dicit itaq;,necessariũ esse primum:quoniã sempiterna & ea quæ semper sunt, prima sunt:sed necessariũ est semper,ergo prius. Ex quo infert huiuscemodi entiũ diuisionẽ:Quædã energia sunt semper,vt primę substãtię;Deus, & intelligẽtiæ:quędã energia & potẽtia,in quibus energia nõprior est,sed tẽpore posterior,alia nusquã energia,sed solũ potẽtia:vt cõtinuũ in infinitũ diuidi,sed nunquãerit energia diuisum.Possibile itẽ æquiuocè dicitur.nã aliquid est possibile, quod iam energia est: vt possibile est aliquẽ ambulare,quando ãmbulat.aliud possibile distãs ab energia,vel possibile ante energiã,vt quando potest ambulare,sed non ambulat.Hoc vltimo modo dictum in mobilibus & generabilibus:sed primo modo tam in mobilibus, quàm in immobilibus.Modi propriè accepti sunt quatuor tantũ: hi se in tẽpus quoduis extẽdunt,vt possibile Platonem disputare:sic necessariũ,contigens,& impossibile. Non itẽ verum & falsum. In hoc libro illa dignitas maxima notatur: De quolibet est adfirmatio vel negatio vera,& de nullo ambo simul.

IN EVNDEM PERI HERMENIAS librum Angeli Politiani Argumentum.

Sed age Librũ quoq; περὶ ἑρμηνείας inspiciamus,in quo iã verba nectuntur.Quęcũq; igitur vocibus insunt, notæ illorũ sunt, quæ animo: sicuti vocũ notæ,ipsa quæ scribimus, sed nec voces,nec literæ tamẽ eædẽ cunctis:cũ sint in animo omnib⁹ eadẽ, quorũ sunt hę similitudines, cõceptiones &in animo sunt veri expertes & falsi,quibus nomina & verba respõdent:nã verũ falsumq; diuisionis est & cõpositionis vtrobiq;.Nomen dico, vocẽ significatui habilẽ expósito sine tẽpore: cuius pars nulla seorsum significat, licet affecter.Cui quidẽ negatio si obstiterit,indefinitũ vocabitur nomẽ:sic aliud à nomine, quẽadmodũ & nominis casus.Eadẽ & verbi finitio,modò tempore nõ fraudetur:quod est eorũ signũ, quæ de altero dicũtur,à quo itidẽ indefinitũ verbũ,casusq; verbi discrepant.Hæc autẽ seorsum quidẽ significant,sed nõ verũ tamen,ac falsum.Quare ad orationẽ pergamus, quæ vox est significatui habilis, cuius etiã seorsum partes ipsæ significãt.Nec omnis tamẽ oratio verũ falsumq; recipit, sed enuntiatiua dũtaxat,quæ affirmatio primũ vel negatio est:etiámq; priùs,quàm copula vinciatur: Verbũ autẽ sibi enunciatio poscit,quod etiã finitionibus adhibetur.Estq; vna interdũ enũciatio in vocabulis pluribus,est & in vno multiplex, sensus enim potiùs ibi respicitur.Sed affirmatio de quopiã negatio à quopiã quid enũciat. Nullaq; omnino est affirmatio,cui nõ aliqua aduersẽ negatio, quod totũ Contradictio dicitur. Agaẽ de eodẽ oportet: reiecta æquiuocatione,& cauillamẽtis cęteris.Fit autẽ,vt vniuersalia nomina,fit vt & singularia cõmittãtur:sed vniuersalia nũc vniuersali nota nũc particulari,nũc prorsus nulla proferant, vbi nota nõ est nihil repugnãt:vbi vniuersales, cõtraria nascunt,quæ simul vera nunquã sunt:cũ vera illa esse possint,quę his opponunt.At cùm ab angulis mutuò respiciũt,cõtradictio fit:cuius pars altera vera semper,aut falsa,quod in singularibus quoque deprehendit,etiã quauis nota carentibus. Idẽ tamẽ quod affirmatũ fuerat,abdicari ab eodẽ cõ uenit,cui fuerat dedicatũ.Nõ enim affirmationis cuiusquam plures singulis negationes, veráque semper alterutra, niũ cũ futurũ tẽpus singularia præsertim respiciũt,ne fateri illud absurdũ cogamur,fortuitò nihil fieri.Nã neutrũ simul,nunquã omnino non verũ distinctũ, quippe verissimum semper.Ex nomine autẽ, & verbo,vel ex indefinitis,nunc vtroq;,nunc altero affirmationes primæ constant,& negationes:quæ sic tamẽ porrigũtur, vt verbum Est tertiũ quiddã sit, ac prædicato adnumeretur:aut verbum certè aliud adsit, quod in hoc ipsum deniq; resoluatur. Hic verò enuntiationum geminatur numerus. Tum vbi quæ diximus indefinita,ponũtur,multa oritur diuersitas, prout negatio locũ mutat.nã verba ipsa & nomina quãuis loco priore cedãt,minimè intellectũ variãt:alioqui negationes plures, affirmationis erũt vnius.verũ nec vna dialectici interrogatio, quæ vel vnũ quęrit de pluribus,vel de vno plura,quare nec vna resp̃sione excipitur. Nã cùm sint duo interdũ separatim vera,falsa eadẽ si iungas deprehendẽtur.quæcunq; autem ex accidẽti,vel de vno eodémq;,vel ipsa inter se dicũtur, nequaquã fieri vnum possunt:nec item si quod ipsum dicitur,inerat illi iam, de quo dicitur. Quibus autẽ prædicationibus repugnãtię nihil adhæresci,& vbi vocabulis orationes dicũtur,quæ videlicet à seipsis, non ex accidẽti prædicãtur, & purè verũ profertur,& quadantenus,nec tamen illud omnino est, quod est in opinione.Cæterũ per modos etiã contradictio variat,qui vicẽ prædicati obtinẽt:sicuti subiecti,quod reliquum.Necessarij dehinc illa,& possibilis & cõtingentis atq; impossibilis multa & varia, sed ab omnibus decantata cõtradictio. In qua tamẽ impossibilis æquiuocationẽ caueas,necessariũ propterea quòd actu sit in capite constituas. Nam disceptationẽ prætereo sex illis argumẽtationibus confectã,qua repugnare magis negatio affirmationi colligit,quã duæ inter se affirmationes:quoniã eã pleriq; Aristotelis esse negãt.

PROP

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROPOSITIONVM DIVISIO

IVXTA NICEPHORVM.

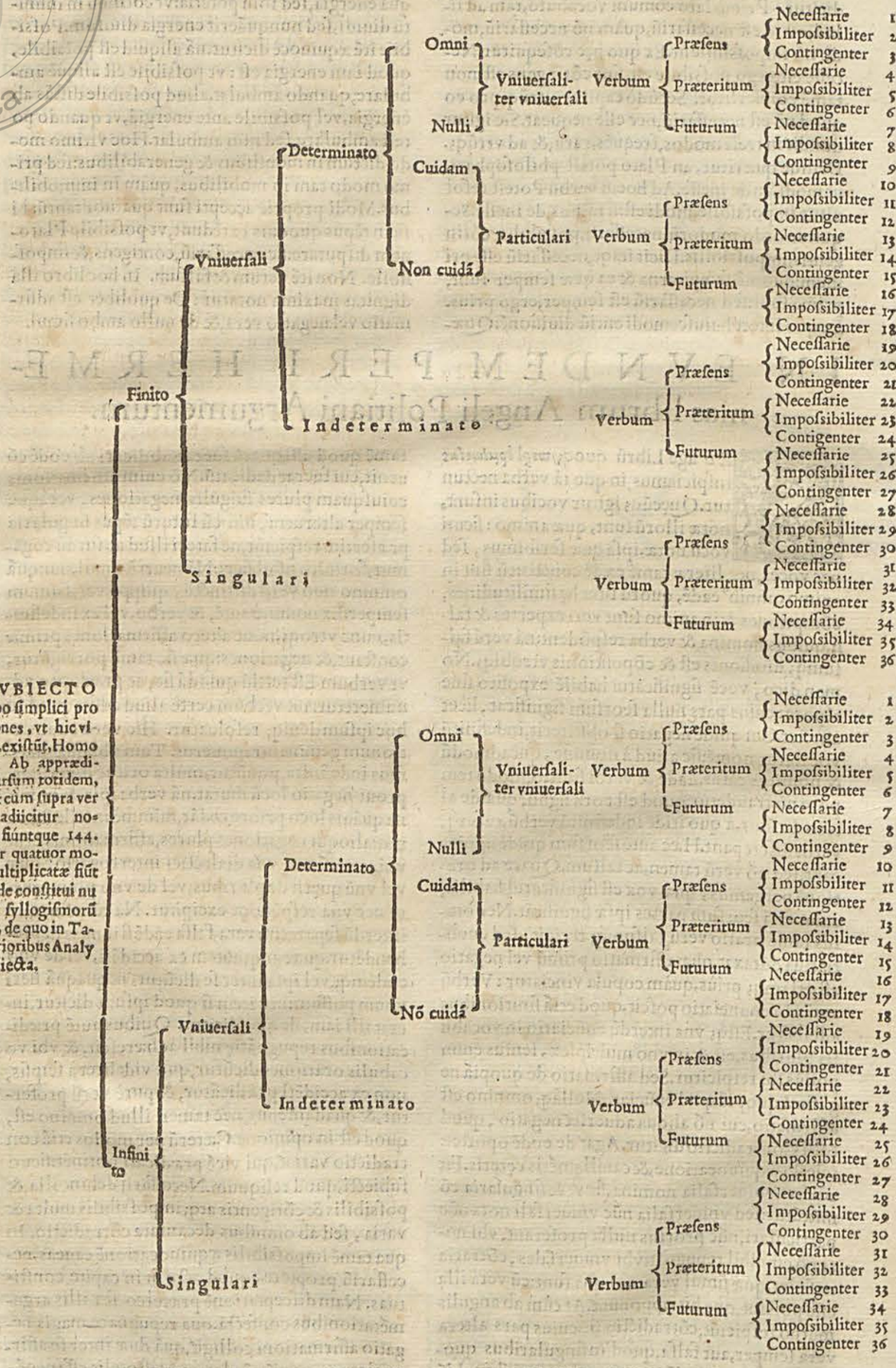

ARISTOTELIS

Perì Hermenias, siue De Interpretatione Liber primus,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

De Signis. Cap. I.

Positio 1. PRIMÒ definire oportet, quidnam sit nomen, & quid verbum: deinde, quid negatio & affirmatio, quid enunciatio & oratio. Ea igitur quæ in voce versantur, signa sunt affectuum, qui in anima sunt: & ea quæ scribuntur, notæ sunt eorum, quæ
11. in voce versantur. Atque vti non eædem sunt apud omnes homines literæ, sic neque voces eædem sunt, affectus autem quorum hæc signa sunt primò, apud omnes homines iidem sunt: res quoque quarum hę similitudines sunt, easdem itidem esse constat. Verùm de iis in libro de Anima dic-
111. tum est, alterius enim sunt negotij. Quemadmodum autem in anima cõceptus interdum sine veritate falsitatéve est, interdum verò talis, vt alterum horum ei competat necessariò, sic & in voce esse videtur. nam verum, & falsum in compo-
20 sitione diuisionéque consistit. Igitur nomina ipsa, verbáque ei conceptui, qui sine compositione diuisionéque est, similia sunt: velut hoc nomen album, vel homo, cùm nihil additur ipsi, nondum enim verum est, aut falsum. Cuius quidem hoc indicium est, † hippocentaurus enim aliquid quidem significat: at nondum verum est aut falsum,
πραγίλαφος. nisi esse aut non esse additum, aut simpliciter, aut respectu temporis fuerit.

De Nomine. Cap. II.

Nomẽ quid. NOmen igitur vox est significatiua, ex instituto, sine tẽpore, cuius nulla pars significat separata. nam hoc in nomine † Equiferus, nihil per se seipsum e-
κάλλιππος, καλὸς ἵππος quus significat: sicut hac in oratione † equus est ferus. Verùm non vt in simplicibus nominibus, sic & in compositis est, in illis enim nullo pacto
40 pars est significatiua, in compositis verò videtur quidem, nihil tamen separata significat, vt in exemplo patet anteà dicto. Ex instituto autem diximus, quia nullum nomen est signum natura, sed cùm est positũ. Nam significant & ij soni, qui scribi non possunt, vt bestiarum, quarum nullum est
Nomen infinitum. nomen. Hoc autem, Non homo, non dico esse nomen: ac neque nomen est positum, quo ipsum appellare oportet. Neque enim est oratio, neq; negatio, sed infinitum nomen vocetur. quoniam & quod in ratione rerum est, & quod non est, sine di-
50 scrimine vllo significat. Hoc etiam, Philonis, aut
Nominis casus. Philoni, & hisce similia, nomina non sunt, sed nominis casus. Atque ratio eius cætera quidem est eadem, illo autem differt, quoniam si vel Est, vel Erat, vel Erit addideris, nihil neque verum neque falsum euadit. at in nomine euadit semper, vti Philonis est, aut non est, nondum enim verum hæc, aut falsum dicit.

De Verbo. Cap. III.

Verbũ quid sit. VErbum autẽ est id, quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsim significat, atque semper eorũ quæ de alio dicuntur, est signum. Dico autem ipsum insuper tempus significare, quia valetudo quidem est nomen, Valet autem verbum, significat enim insuper nunc esse. Atque semper eorum quę de alio dicuntur, est signum: vt eorum quæ de subiecto dicuntur, aut eorum quæ in subiecto dicimus esse. Non valet autẽ, & Non ægrotat, non dico verbum esse: nam tẽpus quidem significat, sempérq; de aliquo dicitur: at differẽtiæ
20 huic nullum nomen est positum. Sed verbum in- Verbum infinitum finitum vocetur, quoniam de quocunq;, & de eo quod est, & de eo quod non, similiter dicitur. Similimodo Valuit atque Valebit, non verba, sed Verbi casus verbi casus appello. Differunt autẽ à verbo: quoniam illud quidem præsens significat tempus: hæc autem, id quod est circa præsens, exactũ inquam, atque futurum. Ipsa igitur verba cum per se dicuntur, nomina sunt, & aliquid sanè significant. (nam & qui dicit amare, verbo hoc intellectum
30 aliquem constituit, & qui id audit, rem certam audiisse se credens quiescit.) sed num sit qui amet, nécne, nondũ significatur. Nam amare, non amare, nondum, esse qui amet, nõ amet, significat, non si esse ipsum, aut ens ipsum nudè proferis. Nã qui vel esse, vel est, nudè dicit, nihil dum existere significat, tantùm compositionem quandam innuit, quam sine adiunctis compositísque intelligere est impossibile.

De Oratione. Cap. IIII.

Oratio quid sit. ORatio est vox significatiua, cuius partium aliqua separata significat: vt dicto, sed non affirmatio vel negatio. homo nanq; significat quidẽ aliquid, at non aut esse aut nõ esse: sed erit affirmatio aut negatio, si aliquid ipsi addideris. Vna verò syllaba hominis nihil significat, nec enim hac in dictione Musica, mus significat aliquid, sed vox tantùm est. In cõpositis autẽ significat quidẽ, sed non per se, vt antea diximus. At verò omnis oratio significatiua quidẽ est, at nõ vt instrumentũ, sed vt institutio, quemadmodum diximus. Non omnis autem

autem enunciatiua, sed ea tantùm quæ vera est, aut falsa. Quòd quidem non omnibus orationibus competit. nam fit quidem oratio, cùm quispiam optat, non tamen vera est, aut falsa. Orationes igitur cæteræ omittantur. ad oratoriam enim artem, aut poesim, illarum magis consideratio pertinet. Enunciatiua verò præsentis est propria contemplationis. Est itaque vna prima enunciatiua oratio, affirmatio, deinde negatio: cæteræ verò omnes coniunctione sunt vna. Necesse est autem enunciatiuam omnem orationem, ex verbo aut casu verbi constare. Etenim & ipsa hominis ratio, nisi Est, vel Erat, vel Erit, aut aliquid tale addideris, nondum est enunciatiua sanè oratio: quia vnum quid est, & non multa, animal gressibile bipes. non enim quia partibus coniunctis pronunciata est, erit vna, verum id pertractare, ad aliam pertinet facultatem. Est autem enunciatiua vna oratio, aut ea quæ vnum significat, aut ea quæ coniunctione est vna: plures verò, eæ quæ plura, & non vnum significant, aut eæ quæ carent coniunctione. Nomen igitur aut verbum dictio tantùm vocetur. quippe cùm fieri nequeat, vt is qui aliquid nomine vel verbo significat, sic dicat, vt enunciet: siue interrogatus fuerit, siue non, sed ex sese voluerit dicere. Harum autem alia erit enunciatio simplex, aliquid inquam dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens: alia autem ex his composita, veluti composita iam est oratio quædam. Atque simplex enunciatio est, vox significatiua essendi quippiam, vel non essendi, vti tempora sunt distincta. Affirmatio verò est, de aliquo alicuius enunciatio. Negatio autem, enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur. Quoniam autem fieri potest, vt quod cõpetit, enuncietur vt non competens: & è contrà quod non competit, vti competeret; & quod competit, vti competens: & quod non competit, vti non competens; & circa ea tempora, quæ sunt extra præsens similiter: fieri sanè potest, vt omne quod affirmauit quispiam, negetur. & quod negauit quispiam, affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam. Atque hoc sit cotradictio, affirmatio inquam & negatio, quæ opponuntur. Opponi autem eam dico, quæ eiusdem de eodem, & non æquiuocè, & quæcunque alia determinauimus ad Sophistarum molestias euitandas.

Enunciationis diuisio.

Quid enunciatio vna.

Quid plures.

Enunciatio simplex, cõposita.

Affirmatio. Negatio.

Cõtradictio quid.

De differentia enunciationum, quatenus aliæ vniuersales, aliæ non vniuersales sunt, & de ipsarum oppositionibus.

Cap. v.

Vniuersale.

Singulare.

CVm autem rerum aliæ sint vniuersales, aliæ particulares (atque vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo: singulare autem id, quod illam legem subire nequit, quale est Callias) sitq; necesse interdum vniuersalium, interdum singularium cuidam aliquid inesse, vel non inesse enunciare: si quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enunciat, cõpetere inquam aut non competere quippiam, erunt enunciationes istæ contrariæ. Atque de vniuersalibus vniuersaliter enunciare quempiam dico hoc modo, vt Omnis homo est albus. Nullus homo est albus. Quandò autem in vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contrariæ: quæ autem significantur, possunt esse contraria. Dico autem non vniuersaliter enunciare in his quæ sunt vniuersalia, hoc modo: Homo albus est, Homo albus non est. homo quidem est vniuersale, at ille non vtitur, vt vniuersali ipsa enunciatione. Hæc enim vox Omnis, non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota. Ei verò quod vniuersaliter prædicatur, si vniuersalis prædicationis addideris notam, enunciationem non efficies veram. nulla enim erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur, quod vniuersaliter prædicatur: vt Omnis homo est omne animal. Affirmationem igitur & negationem opponi contradictoriè quidem dico, cùm vniuersaliter altera significat de eodem: vt, Omnis homo albus est, Non omnis homo albus est: Nullus homo albus est, Quidam homo albus est. Contrariè verò, cùm vniuersaliter vtraque significat de eodem: vt Omnis homo albus est, Nullus homo albus est.

Omnis.

Regula.

Contradictoria quæ.

Contraria quæ.

Omnis homo albus est. Contrariè. Nullus homo albus est.

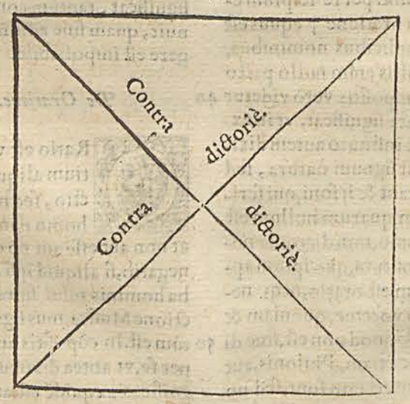

Aliquis homo albus est. Subcontrariè. Non omnis homo albus est.

De reg

De Regulis oppositorum.

Cap. VI.

Contrariæ simul veræ esse non possunt, Subcontrariæ possunt.

QVapropter fieri quidem non potest, vt hæ simul sint veræ. At fit, vt his oppositæ veræ nonnunquàm sint de eodẽ. veluti, Non omnis homo albus est, & Aliquis homo albus est. Contradictiones igitur eæ, quæ vniuersalium vniuersaliter sunt, ita sese habent, vt altera pars earum sit necessariò vera, altera falsa. eandem conditionem & in singularibus esse constat, vt Socrates est albus, Socrates non est albus. At eæ quæ vniuersalium non vniuersaliter sunt, non ita se habent, vt semper altera pars ipsarum sit vera, altera falsa. Hæ nanque simul sunt veræ, Homo albus est, Homo albus non est: Homo pulcher est, Homo pulcher non est. Si enim turpis sit homo, pulcher non est. & si quippiam fit, id profectò non est. At enim absurdum illico cuipiam hoc esse videbitur: propterea quòd hæ, Homo albus non est, & Nullus homo albus est, idem significare videntur. At nec idem sanè significant, nec sunt simul necessariò veræ. Patet autem & vnius affirmationis vnam esse negationem. idem enim oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipsa, & ab eodem, siue singulare sit, siue vniuersale: aut vniuersaliter, aut nõ vniuersaliter sumptum. Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idem ab alio, non erit hæc illi, sed alia sanè opposita. † Huic enim Socrates est albus, illa aduersatur profectò Socrates non est albus: vt huic Omnis homo albus est, illa Non omnis homo albus est. & item huic, Aliquis homo albus est', illa, Nullus homo albus est. & huic rursus, Homo albus est, illa, Homo albus non est. Dictum est igitur, vnam affirmationem vni contradictoriè opponi negationi: & quænam sint illæ, & contrarias alias esse: & quæ sint etiam illæ: & item non omnis contradictionis alteram partem veram, alteram falsam esse, & cur ita sit, & quando rursus vera est, aut falsa.

Cõtradictiones neque veræ simul neq; falsæ sunt.

Obiectio.

Solutio. Affirmationis vnius negatio vna.

Transpositũ hoc exemplũ nostri libri habent Græci, sed hic rectè habet.

Quod in ea affirmatione ac negatione, quæ non sint vnæ, contradictionum regula locum non habeat.

Cap. VII.

Affirmatio siue negatio vna.

AA autem vna est affirmatio, & itẽ vna negatio, quæ vnum de vno significat, siue sit: siue non sit vniuersaliter. Vniuersale, vt Omnis homo albus est, Nõ omnis homo albus est: Homo albus est, Homo albus non est: Nullus homo albus est, Quidam homo albus est, modò album vnum significet. Quòd si duobus nomen est vnum positum, ex quibus vnum non constat, non est vna affirmatio, nec vna negatio. veluti si quispiam equo & homini posuerit nomen tunicam, hæc oratio, Tunica est alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio. Hæc enim Homo & equus est albus, ab illa nihil differre videtur. at hæc nihil ab hisce differt, Equus est albus, & homo est albus. Quòd si hæc plura significant, & sunt plures, patet & primam illam aut plũra, aut nihil significare, non est enim aliquis homo equus. Quare nec in his affirmationibus negationibúsve, necesse est alteram veram, alteram falsam esse.

Quo pacto in futuris contingentibus regula contradictionum locum habeat.

Cap. VIII.

Non habet exẽplar Græcum, sed non incommodè insertum est.

INhis igitur quæ sunt, quæque fuerunt, necesse est affirmationem aut negationem veram vel falsam esse: atq; earum quidem quæ vniuersales vniuersaliter sunt, semper necesse est alteram veram, alteram falsam esse, & singularium etiam vti diximus. Nam earum quæ dictæ sunt non vniuersaliter vniuersales, non necesse est alteram veram, alteram falsam esse: atq; de his etiam antèa diximus. In singularibus autem atq; futuris non similiter res sese habet. Nam si omnis affirmatio vel negatio vera est aut falsa, & omne necesse est esse aut non esse. Quare si quispiam quidem dixerit quippiam fore, alius autem illud idem non fore dixerit, necesse est (vt patet) alterum ipsorum dicere verum: si quidem omnis affirmatio, vel negatio vera est, aut falsa: in talibus enim non simul ambæ fuerint veræ. Nam si verè quispiam dicit, hoc album aut non album esse, necesse est album aut non album esse: & si est album aut non album, verum vtique dicit affirmando aut negando: & si omnino non est, falsum dicit: & si falsum dicit, non est. Quare necesse est, affirmationem aut negationem veram vel falsam esse. Nihil ergo autem est, aut fit à fortuna: neque est quicquam, quod æquè fieri ac non fieri possit. Neque erit aut non erit quicquam, sed omnia necessariò eueniunt: & nihil est quod æquè fieri ac non fieri possit. Nam aut is dicit verum, qui affirmauit, aut is qui negauit. † Quare non est quicquam omnino tali natura. Etenim si esset, æquè fieret, vel non fieret. Id enim quod æquè fieri atque non fieri potest, non magis hoc quàm illo pacto sese habet, aut habebit. Præterea, si est nunc aliquid album, verè quispiam priùs asseruisset, si fore album dixisset. Quare semper esset verum, si diceretur quoduis eorum, quæ facta sunt, esse vel fore. Quòd si semper esset verum, si diceretur hoc esse vel fore, fieri non potest, vt istud aut non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest, vt non oriatur, id impossibile est, vt non fiat. Sed quod impossibile est, vt non fiat, id fieri necesse est: vniuersa ergo futura necesse est fieri. Quare nihil est omnino, quod æquè fieri atque non fieri potest: nec à Fortuna quicquam eueniet, sed omnia necessariò fiunt. Nam si fortuna quippiam euenerit, id non necessariò erit. At verò neque dicere quisquam potest neutrum esse verum, veluti neque fore, neque non fore. Primò nanque cùm affirmatio vera non est, negatio vera non erit: & cùm hæc est falsa, fit vt affirmatio non sit vera. Et insuper, si verè quispiam dicit album quippiam esse simul & magnum, necesse est esse vtrunque: & si verè dicit cras fore, oportet illud cras fore. Quod si neq; erit cras, neq; non erit, non erit id in ratione rerum, quod æquè fieri atq; non fieri possit, veluti naualis pugna. Oportet enim neque fieri, neque

Obiectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

neq; non fieri pugnam naualem. Ea igitur absurdi quæ eueniant, hæc sunt, & istiusmodi cætera: si necesse est enunciationum oppositarum tam in vniuersalibus vniuersaliter, quã in singularibus, alterã veram, alterã falsam esse: nihil inquam in his esse quæ fiunt, quòd æquè fieri atque non fieri possit, sed esse ac fieri necessariò cuncta. Quare nec consultare opus est, nec aggredi res agendas: veluti si hoc quidem fecerimus, eueniet hoc: si hoc verò non fecerimus, non eueniet hoc. Nihil enim prohibet † in annos vsque centies centum, vnum hoc fore, alterum non fore dicere, vt necessariò ipsorum eueniat alterum, quod quidem verè tunc diceretur. At verò nihil quicquam hoc refert, si quidam contradictionem ipsam dixere, vel non dixere. Certum est enim ita res ipsas sese habere, & si non alter quicquam affirmabit, alter negabit. Non enim quia affirmatio dicta est, aut negatio, ideo res erit, aut non erit: neque magis, si post annos centies centum, quàm quantocunque pòst tempore fore aut non fore dicatur. Quare si omni in tempore contradictio sic se habebat, vt altera pars ipsius esset vera, necesse erat hoc fieri: & vnumquodque eorum quæ fuere, sic semper sese habebat, vt necessariò fieret. Nam si verè quispiam dixit hoc fore: fieri nequit, vt non oriatur ipsum atque eueniat: & si euenit atque ortum est, semper antea verum erat ipsum dicere fore. Quòd si impossibilia sunt hæc, nam futurorum principium aliquod certum existere, videre cùm à consultatione, tum ab actione ipsa licet. Atque omnino hisce in rebus, in quibus interpollatur actio, fieri nõ fieri aliquid possibile esse, similiter cernimus: in quibus quia vtrunlibet, & esse & non esse persæpe accidit, etiam vtrunlibet fieri non fieri posse accidat, necesse est. Ac complures ita se res habere perspicuum est. Nam vt exemplo percipiatur, vestimentum hoc possibile est scindi, & non scindetur tamen, sed prius conteretur. Similiter & non scindi possibile est, non enim posset priùs conteri, si non scindi non erat possibile. Quare & in aliis item rebus, quæcunque talem subire potentiam dicuntur. Si igitur inquam, hæc fieri nequeunt, patet non omnia necessariò vel esse vel fieri: sed quædam talia esse, vt æquè fieri atque non fieri possint; quæ siue affirmes, siue neges, perinde sit. Quo de genere, cùm sic habeant aliqua, vt magis quidem, imò plerunque alterũ ipsorum eueniat, posse tamen & alterum euenire, alterũ verò non euenire constat. Ac necesse est quidem id, quod est, tum cùm est, esse: & id quod non est, tum cùm non est, non esse: veruntamen aut omne quod est, esse: aut omne quod non est, non esse, necesse non est. Non enim idem est, omne quod est, necessariò esse cùm est; & simpliciter necessariò esse: & de eo quod non est, simili modo: & in contradictione etiam ratio eadem est. Omne nanq; necesse est esse aut non esse, & item fore aut non fore: non tamen distinctè alterum dicere necesse est; veluti necesse est quidem pugnam naualem cras fore, aut non fore: non tamen fieri pugnam naualem cras est necesse, neque rursus non fieri: attamẽ fieri aut non fieri necesse est. Quare cùm ita orationes sint veræ, quemadmodum sese res ipse habent, paret & contradictionem ipsam, quæ circa res eas est, quæ sic se habent, vt æquè fieri atque non fieri, & esse atque non esse possint, necessariò perinde sese habere atque res tales sese habent, & eandem cum illis legem subire. Quod quidem in hisce fit, quæ aut non semper sunt, aut non semper non sunt. Contradictionis enim rerum earum alteram quidem partem necesse est veram vel falsam esse, non tamen hanc vel hanc, sed vtram contigerit: atque vt altera magis sit vera, non tamen vera vel falsa distinctè; sicuti diximus. Quare patet, non omnium affirmationum & negationum oppositarum alteram necessariò veram esse, alteram falsam. Non enim vt in hisce quæ sunt, sic res se habet, & in iis quæ non sunt quidem, esse verò aut non esse possunt: sed ita, vti diximus.

ἀδ μερισὸν ἔπος.

Solutio.

Quo pacto in hisce singularibus futuris, sit necessariò contradictio neque vera neque falsa: Conclusio.

Pronunciatorum formæ quot, è Nicephoro, de quibus & in Tabula paulò antè præmissa.

TRANSPICIENDVM nobis hoc loco est, quòrnam demum omnes propositiones sint. Quæ igitur ex prædicato & subiecto definito nomine, indefinitæ propositiones sunt duæ: vna prædicatoria, hoc est aiens, Homo ambulat: altera abnegatiua, Homo non ambulat. Quæ autem cum determinationibus, aliæ quatuor: vniuersalis aiens, Omnis homo ambulat: particularis negatiua, Non omnis homo ambulat: vniuersalis negatiua, Nullus homo ambulat: particularis aiẽs, Aliquis homo ambulat. Ecce tibi sex. Ex indefinito autem nomine aliæ fiunt sex, Non homo ambulat, Non homo non ambulat. Omnis non homo ambulat, Non omnis nõ homo ambulat, Nullus nõ homo ambulat, Aliquis nõ homo ambulat. Ecce iã duodecim. Ex tertio autẽ apprædicato simplices quidem aliæ duodecim, ex trãspositione rursus aliæ duodecim, & negatiuę similiter duodecim. quater igitur duodecim quadragintaocto. His si adiician tur modi, ex vnoquoque modo, quadragintaocto fiunt, vt sint centũ quadraginta quatuor: quibus adiectis quadragintaocto, quæ sine modo sunt: ad centũ nonaginta duas excrescũt. His in tribus temporibus subsstructis, præsens, præteritũ, & futurũ, omnes quingẽtæ septuaginta sex esse ostenduntur. Neq; his plures est inuenire propositiones, nisi fortè aliquis eas, quæ in vnoquoq; tẽpore differẽtes sunt, vel etiam nominis casibus illis velit annumerare. Quæ à nobis enumeratu operosiores quã cognitu difficiliores viderentur, explosæ sunt, quòd minus inspectione dignæ viderentur: sicut etiã singulares, quibus Aristoteles in syllogismorũ expositione minimè vsus est: at vniuersalibus & perpetuis, syllogismos texens, quibus singulares quoque admixtæ inspiciuntur.

PER I

PERI HERMENIAS,
SIVE DE INTERPRETATIONE,
LIBER SECVNDVS.

De Enuntiationibus infinitis, atque ipsarum Oppositionibus.
Cap. 1.

QVONIAM autem affirmatio, enuntiatio est, quippiã de quopiam significãs: hoc autem aut nomen est, aut id quod nomine caret: vnum verò id esse, atque de vno dici, quod est in affirmatione oportet: dictumque est anteà, quidnam sit ipsum nomen, & quid etiam id, quod nomine caret: (ipsum enim Non homo, non nomen, sed infinitum nomen appello: infinitum enim nomẽ, vnum quodammodo significare videtur: quemadmodum & Non valet, non verbum, sed infinitum nuncupo verbum:) omnis certè affirmatio & negatio aut ex nomine & verbo, aut ex infinito nomine verbóque constabit. Absque verbo nanque nulla est affirmatio sanè, neque vlla negatio. Est enim, vel erat, vel fit, vel erit, & quæcunque alia sunt huiusce modi verba, ex numero sunt eorum, quæ posita sunt: significant enim insuper tempus. Quare prima est affirmatio atque negatio, Homo est, Homo non est: deinde, Non homo est, Non homo non est: rursus, Omnis homo est, Non omnis homo est: Omnis non homo est, Non omnis non homo est. Eadem est ratio & de tempore exacto, atque futuro. Cùm autem ipsum Est tertiùm insuper prædicatur hoc pacto, Homo iustus est: vbi ipsum Est tertiùm dico, quoties nomen aut verbum compositum in affirmatione est, dupliciter iam ipsæ oppositiones dicuntur. Quare quatuor ob idipsum erunt hæc, quorum duo quidem sic se ad affirmationem negationémve, vt ipsæ priuationes iuxta analogiam habebunt: duæ verò non. Nam ipsum est, aut iusto additur, aut non iusto: quare & negatio similiter eisdem addetur. Quatuor igitur erunt. Intelligamus autem id quod dicimus, ex hisce, quæ hic subscribuntur. Homo iustus est, huius negatio est, Homo non iustus est: Homo iustus non est, huius negatio est, Homo non iustus non est. Hîc enim ipsum Est, & item Non est, iusto & non iusto adiungitur. Hæc igitur sic ordine posita sunt, vt in resolutiuis est dictum. Simili modo sese habebit oppositio, & si nominis vniuersaliter sit affirmatio, veluti, Omnis homo iustus est, huius negatio est, Non omnis homo iustus est: Omnis homo non iustus est, huius etiam negatio, Non omnis homo non iustus est. Attamen non fit, vt similiter eæ, quæ per diametrum collocantur, simul sint veræ, sed fit nonnunquam. Hæ igitur duæ sunt oppositæ sibi: aliæ verò duæ ad Non homo, tanquam subiectum quoddam additum, oppositæ sunt inuicem, vt, Non homo iustus est, Non homo iustus non est: Non homo non iustus est, Non homo non iustus non est: atque plures his oppositiones non erunt. Hæ verò seorsum ab illis, ipsæ per seipsas erunt: cum hoc infinito, Non homo, tanquam nomine vtantur, vt patet. In quibus autem verbum Est, non acommodatur, vt cùm diximus valet, ambulat, & istiusmodi cætera: in iis perinde valet, ac si adiunctum esset, vt, Valet omnis homo, Non valet omnis homo: Valet omnis non homo, Non valet omnis non homo. Non enim non omnis homo dicendum est, sed negationis nota Non, huic termino Homo addenda est. Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota: quod quidem ex hisce patet, Homo valet, Homo non valet: Non homo valet, Non homo non valet. Hæc enim ab illis ex eo differunt, quia non dicuntur vniuersaliter. Quare Omnis, vel Nullus nil aliud significare videtur, quàm affirmationem aut negationem vniuersaliter dici. Cætera eodem pacto sunt addenda. Cùm autem huic affirmationi, Omne animal iustum est, ea negatio sit contraria, qua significatur nullum animal esse iustum, has quidem nunquam esse simul veras, oppositas autem his veras simul nonnunquam esse patet: vt, Non omne animal est iustum, & Est aliquod animal iustum. At hæc, Nullus est homo iustus, sequitur hanc, Omnis homo non iustus est: hanc autem, Non omnis homo non iustus est, ea quæ illi opposita est, sequitur, Aliquis homo iustus est, Necesse est enim aliquẽ esse. Patet etiam in singularibus, si qui interrogatus est, verè negat, affirmare etiam verè posse, veluti, Estne Socrates sapiens? non. Socrates ergo non sapiens est. In vniuersalibus autem non est ea vera, quæ similiter dicitur, sed est negatio vera, veluti, Estne omnis homo sapiens? non. Ergo omnis homo non sapiens est: hoc enim est falsum: sed illud est verum, Ergo non omnis homo sapiens est: atque hæc quidem est ea quæ opponi-

περὶ τῆς ἐξαιρέσεως ἀποφατικῶν προτάσεων.

Omnis affirmatio constat ex nomine & verbo, aut ex nomine infinito & verbo.

Est apprædicatum tertiũ.

Omnis.

Nullus.

Regula.

Regula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dubitatio. tur, illa verò est ea, quæ est contraria. Voces autem eæ quæ infinita iunt nomina verbáque, súntque oppositæ vocibus hisce, quæ sunt nomina atque verba, vt Non homo, Non iustus, Non valet, sine nomine verbóque positæ, negationes videbuntur esse: at non sunt. Semper enim negationem esse veram vel falsam necesse est. At verò qui Non homo dixit, non magis quàm is qui homo, sed minùs potiùs verum falsúmve, nisi quippiam

Regula. ipsi addiderit, dixit. Hæc autem, Est omnis non homo iustus, nihil idem vlli illarum significat: nec item ea, quę est ipsi oppositа, Non est inquam, omnis non homo iustus: hęc verò, Omnis non homo non iustus est, idem huic significat, Nullus

Dubitatio. non homo iustus est. At enim nomina & verba transposita idem significant: veluti Albus homo est, Homo albus est. Nam si ita non sit, eiusdem affirmationis, negationes plures erunt. At vnam oppositam esse vni demonstratum est. Huius enim, Albus homo est, negatio est, Albus homo non est. Huius autem, Homo albus est, siquidem non est eadem cum ista, Albus homo est: aut hæc erit negatio, Non homo albus non est, aut ista, Homo albus non est, at altera quidem negatio huius est, Non homo albus est: altera verò negatio huius, Albus homo est. Quare affirmationis vnius duæ negationes erunt. Patet igitur eandem affirmationem fieri, negationémve, si nominis positus tantùm verbíque mutetur.

De Coniunctis, & Diuisis Enuntiationibus.
Cap. II.

Vnum. VNum autem de multis, aut multa de vno vel affirmare vel negare, nisi vnum quippiam id quod ex multis illis significatur, sit, nec affirmatio neque negatio vna erit. Vnum verò dico, non si nomen vnum quidem sit positum, non fiet autem vnum aliquid ex illis, velut homo, est forsitan & animal, & bipes, & mansuetum: At ex his etiam vnum quiddam fit: ex albo verò, & homine, & ambulante, vnum (vt patet) non fit. Quare neque si vnum quippiam de hisce multis quispiam affirmauerit, vna erit affirmatio: sed vox quidem vna, affirmationes autem plures. Neque rursus de vno si dixerit hæc, sed similiter multę. Quòd si differentis interrogatio, quę

ἐρώτησις διαλεκτική. dam responsionis postulatio est, qua vel propositio, vel contradictionis pars altera exigitur, propositio verò contradictionis vnius est pars, ad hoc genus vna profectò responsio non erit. Neque enim ipsa interrogatio vna est, non si vera sit etiam. Sed de his dictum in Topicis est. Patet

τὶ ἐστιν. etiam insuper, neque ipsum. Quid est, interrogationem dialecticam esse. Nam vt interrogando detur oportet, vtram velit aliquis contradictionis partem eligere, vtque interrogans definiat,

Quæstio. vtrum hoc Homo sit, an non hoc. Cùm autem eorum quæ seorsim prædicantur, alia iunctim sic etiam prædicentur, vt vnum omnia prædicatum fiant, alia verò minimè, quænam differentia est? De homine nanque verè & animal seorsim, & bipes seorsim dicitur, & hæc eadem vt vnum: & homo rursus, & album seorsim, & hæc eadem vt vnum: sed non si quispiam est & sutor, & bonus, sutor dicendus est bonus. Nam, si quia verum est seorsim vtrunque, ideo & vtrunque simul verum esse oporteat, multa absurda sequentur. De homine nanque quopiam verum est dicere, & quòd est homo, & quòd est albus etiam: quare & totum. Rursus si album verum est dicere, & totum verè dicetur. Quare erit homo albus, albus, atque hoc in infinitum abibit. Et rursus Musicus albus ambulans, & hæc sæpius coniuncta dicentur: quorum in infinitum erit abitio. Præterea si Socrates, Socrates dicitur atque homo, Socrates, Socrates homo dicetur: & si ipse, homo seorsim & bipes dicitur, & simul homo, homo bipes dicetur. Patet igitur, si quispiam simpliciter complexiones ipsas fieri dixerit, multa absurda inde emergere. Verùm dicendum est nunc, quónam sint pacto ponendæ. Quæcunque igitur, cùm vel prædicari Regula. de aliis, vel aliis subiici apta sint, per accidens aut de eodem, aut alterum de altero prædicantur, ea vnum non erunt, velut homo, & albus quidem & Musicus est, sed vnum album ipsum & Musicum non est. Accidunt enim ambo eidem. Neque si verè dicetur album Musicum esse, album Musicum vnum quid vnquam erit. Album enim per accidens, Musicum est. Quare album Musicum aliquid vnum non erit. Quocirca neque sutor bonus dicetur simpliciter, animal autem bipes dicetur simpliciter, quippe cùm non per accidens hæc de illo dicantur. Præterea nec simul ea dicentur, quorum alterum alteri inest. Quapropter nec album sępius dicetur: neque homo, homo animal aut bipes est. Insunt enim hæc homini, animal atque bipes. At fit, vt eadem verè coniunctim atque seiunctim dicantur. Nam aliquem hominem, hominem: aut aliquem album hominem, hominem dicere licet: non semper tamen sic ista habent. Sed cùm in eo quod adiunctum est, repugnans quippiam sic ineat, vt ad id contradictio sequatur, ibi non verum, sed falsum dicetur: vt si mortuum hominem, hominem dixeris esse: cùm verò repugnans non ineat, verum dicetur. An cùm ineat quidem, semper non verum: cùm verò non ineat, non semper verum dicetur? vt Homerus est aliquid, nempe Poëta: ánne igitur Homerus est? an non esse dicendum est potiùs? per accidens enim ipsum Est de Homero prædicatur. Nempe quia est Poëta: sed non per se de Homero, Est ipsum, prædicatur. Itaque quibus in prædicationibus neque contrarietas ineat (quod quidem facilè discernetur, si pro nominibus rationes dicantur) & per se, non per accidęs prędicantur, in hisce coniunctim & seorsim vera prædicatio fit. Id autem quod non est, non ex eo verè dicetur esse quippiam, quia est opinabile. Nam quæ de ipso est opinio, non habet, quod sit, sed quod non sit.

Regula.

De Enuntiationibus modum adiectum habentibus, déque ipsarum Oppositionibus: Modi autem sunt, Possibile, Contingens, Impossibile, & Necessarium.
Cap. III.

HIs autem determinatis, considerandum déinceps est, quomodo antitheses hæ, Possibile est esse, Non possibile est esse; Contingens est esse, Non contin

contingens est esse, & de impossibili necessarióque sese habeant: sunt enim dubitationes quædam. Nam si complexiones hæ intra se contradicunt, quæcunque per se esse ac non esse disponuntur, vt huius Hominem esse, negatio hæc Hominem non esse, & non illa Non hominem esse: & item huius, Hominem album esse, hæc Hominem album non esse: non autem illa, Hominem non album esse, negatio est: (alioqui cùm aut affirmare, aut negare de quolibet verum sit, verè quispiam & lignum non album hominem dixerit:) quòd si hoc inquam, ita habet, etiam in his in quibus Esse non additur, idem faciet id, quod loco ipsius esse dicitur: & huius, Homo ambulat, non hæc, Ambulat non homo, sed ista Non ambulat homo, negatio erit, (non enim refert, ambulare hominem, an ambulantem hominem esse

An ad constituēdas oppositiones, negatio verbo sit adiicięda. dicas.) Si hæc inquam ita sunt, atque vbique ratio hæc seruatur, huius etiam nimirum affirmationis, Possibile est esse, hæc erit negatio, Possibile non esse, & non illa, Non possibile est esse. At idem videtur & esse, & non esse posse. Omne nanque quod possibile, vel secari vel ambulare est, possibile est & non ambulare & non secari. Atque caussa huius hæc est, quoniam omne quod hoc pacto possibile est, non semper est actu: quapropter ei competet & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest, & non videri, quod videri potest. Atqui fieri nequit, vt enuntiationes oppositæ de eodem sint veræ: non igitur affirmationis huius, Possibile est esse, hæc est negatio, Possibile est non esse. Fit enim hoc pacto, vt aut idem de eodem affirmetur negetúrque simul: aut vt non per esse atque non esse affirmationes negationésque complexionum fiant.

Quod in talibus oppositionibus negatio adiicięda sit modo. Quod si illud fieri nequit, hoc erit vtique amplectendum. Igitur huius, Possibile est esse, negatio hæc est, Non possibile est esse, & non illa Possibile est non esse: & huius Contingens est esse, hæc Non contingens est esse, non autem, Contingens est non esse. Eadem & de cæteris ratio, de impossibili inquam & necessario. Nanque vt in illis esse atque non esse sunt additiones, cętera verò res sunt subiectæ, vt album, vt homo: sic in istis esse quidem, atque non esse fiunt vt subiecta: posse verò & contingere, additiones sunt quædam, quæ quidem sic in iis verum & falsum distinguere, quemadmodum in illis esse, & non esse solent.

Qui modi quibus opponātur, & quo pacto. Huius autem, Possibile est non esse, negatio est, non ista, Non possibile est esse, sed hęc, Non possibile est non esse: & huius Possibile est esse, non ista, Possibile est non esse, sed hæc, Non possibile est esse. Quapropter hæ, Possibile est esse, & Possibile est non esse, mutuò sese sequi videntur. Idem enim possibile est esse: atque non esse. Non enim hæ sibi, Possibile est esse, & Possibile est non esse, contradicunt: sed istę, Possibile est esse, & Non possibile est esse, de eodem nunquam simul sunt veræ, oppositæ nanque sunt. Hæ quoque, Possibile est non esse, & Non possibile est non esse, nunquam de eodem sunt veræ. Similiter & affirmationis huius, Necesse est esse, non hæc, Necesse est non esse, sed hęc, Non necesse est esse, negatio est: huius autem Necesse est non esse, negatio est, Non necesse est non esse: huius etiam Impossibile est esse, non hæc, Impossibile est non esse, sed illa, Non impossibile est esse. At illius Impossibile est non esse, hæc sané, Non impossibile est non esse, negatio est. Omnino autem, quemadmodum dictum est, esse quidem ac non esse, ponere vti subiecta oportet: modos autem ad ipsum esse atque non esse adiungere, affirmationem negationémque facere qui velit, hasque oppositas esse existimare decet, Possibile, Non possibile, Contingens, Non contingens, Impossibile, Non impossibile, Necessarium, Non necessarium, Verum, Non verum. Consequentiæ quoque hac ratione fiunt, si ita ponantur. Nam hanc quidem, Possibile est esse, primùm ea, Contingens est esse, quæ cum ea conuertitur: deinde, Non impossibile est esse, & Non necesse est esse, sequitur. Has autem, Possibile est non esse, & Contingens est non esse, sequitur Non impossibile est non esse, & Non necesse est non esse. Illas etiam, Non possibile est esse, & Non contingens est esse, sequitur, Impossibile est esse, & necesse est non esse: & illas denique, Non possibile est non esse, & Non contingens est non esse, sequitur Impossibile est non esse, & Necesse est esse. Atque id quod dicitur, perspici è subiecta descriptione potest.

Cōsequentię.

I	III
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Non impossibile esse	Impossibile esse
Non necessarium esse	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile non esse
Contingens non esse	Non cōtingens non esse
Nō ipossibile nō esse	Impossibile non esse
Nō necessariū nō esse	Necessarium esse
II	IIII

Impossibile igitur est esse, & Non impossibile est esse, has Contingens est esse, & Possibile est esse, & Non contingens est esse, & Non possibile est esse, contradictoriè quidem, sed verso modo sequuntur. Affirmationem enim possibilis, Possibile inquam est esse, negatio sequitur impossibilis, quę est, Nō impossibile est esse: negationem autem hanc, nempe Non possibile est esse, sequitur hæc affirmatio, Impossibile est esse. Nam Impossibile est esse, affirmatio: Non impossibile est esse, negatio est. At verò necessarij enuntiationes quomodo sese habeant, videndum est, patétque non eodem modo sese habere, sed contrarias quidem sequi, contradictiones autem seorsum esse collocatas. Huius enim, Necesse est non esse, non hæc negatio est, Non necesse est esse: quippe quas de eodem ambas contingat esse veras. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse. Causa verò, cur non ita necessarium, vt modi cæteri sequantur, est, quod impossibile, cùm idem polleat quod necessarium, contrario assignatum est modo. Quod enim impossibile est esse, id sanè non necesse est esse, sed necesse est non esse: & quod impossibile est non esse, id necesse est esse. Quamobrem si illæ périnde sese habent atque possibilis & non possibilis enuntiationes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiones, eæ non eodem, sed contrario sese modo habebunt: quippe cùm necessarium ac impossibile non idem significent, nisi verso modo fuerint assignata, quemadmodum diximus. At fieri non potest, vt hoc pacto collocentur necessarij contradictiones. Quod enim necesse est esse, id possibile est esse. Nam si id ita non sit, sequetur sanè negatio: (quippe cùm necesse sit affirmare, aut negare.) Quare si non possibile est esse, impossibile est esse. Id igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod quidem absurdissimum esse constat. Atqui istam, Possibile est esse, sequitur hæc, Non impossibile est esse: hanc verò sequitur illa, Non necesse est esse. Itaque fit, vt quod necesse est esse, id non necesse sit esse: quod absurdum est. Iam verò neque hæc, Necesse est esse, neque ista, Necesse est non esse, illam, Possibile est esse, sequitur. Ei nanq; quod possibile est, ambo accidere possunt. Vtra autem istarum sit vera, illa non erunt profectò vera. Simul enim possibile est & esse, & non esse. Si verò necesse est esse, aut non esse, non erit possibile esse atque non esse. Restat igitur, vt hæc, Non necesse est non esse, istam Possibile est esse sequatur. Est enim vera hæc, etiam si de Necesse est esse dicatur: quippe quæ contradictoriè ei opponatur, quæ istam, Non possibile est esse, sequitur. Sequuntur enim istam hæ, Impossibile est esse, & Necesse est non esse: cuius negatio est hæc, Non necesse est non esse. Igitur & hæ contradictiones, périnde atque cæteræ sese consequuntur. Atq; nihil prorsus absurdi emergere videtur, si hoc pacto ponatur.

I	III
Possibile est esse	Non possibile est esse
Contingens est esse	Non cõtingens est esse
Nõ impossibile est esse	Impossibile est esse
Non necesse est nõ esse	Necesse est non esse
Possibile est non esse	Nõ possibile est nõ esse
Contingens est nõ esse	Nõ cõtingẽs est nõ esse
Nõ ipossibile est nõ eẽ	Impossibile est nõ esse
Non necesse est esse	Necesse est esse
II	IIII

Quæst.o. Ambiget autem quispiam, si hanc, Necesse est esse, illa, Possibile est esse, sequatur. Nam si non sequitur, ea quæ contradictoriè illi opposita est, nempe, Non possibile est esse, sequetur. Quam si quis illi contradictoriè oppositam esse negarit, cum necesse est hanc, Possibile est non esse, oppositam dicere: quorum vtrunque falsum, si de hac Necesse est esse dicatur, erit. Quare illa, Possibile est esse, hanc, Necesse est esse, sequitur. At verò idem rursus videtur esse possibile, secari ac non secari, esse atque non esse. Ex quo fit, vt id quicquid necesse est esse, sit contingens non esse: quod quidem est falsum. Patet igitur, non omne quod possibile vel esse vel ambulare, est, idem non esse, non ambulare possibile esse: sed esse nonnulla, in quibus illud verum non esse videtur: qualia principiò sunt, quæ aliquid sine ratione possunt: quo pacto ignis calefacere potest, potentiam rationis expertem habens. Potentiæ igitur eæ quæ participes rationis sunt, eædem plurium sunt & contrariorum. At quæ sunt rationis expertes, non omnes: sed ignis, vt dictum est, non calefacere, & calefacere non potest: neque cætera quæcunque semper actu exitiunt. Aliqua tamen eorum, quæ potentias rationis expertes habent, opposita simul suscipere possunt. Verum hoc quidem hujusce gratia dictum est, vt ostenderemus potentiam non omnem oppositorum esse: ne eas quidem omnes, quæ eadem sub specie collocantur. Nonnullæ autem potentiæ æquiuocæ sunt, possibile enim non simpliciter dicitur: sed aliud quidem ob hoc dicitur, quia verum est, ideo quia reipsa est, veluti, Possibile est quempiam ambulare, quia ambulat: & omnino possibile est esse, quia iam id est, quod dicitur esse posse: aliud autem ex eo, quia quanquam nunc quidem non est, tamen possit fieri: vt Possibile est quempiam ambulare, propterea quòd quanquam nunc quidem non ambulat, tamen potest ambulare. Et hęc quidem potentia in his est solùm, quæ mobilia sunt: illa verò & in iis est, quæ sunt immobilia. Atque horum vtrunque, & id inquam quod iam ambulat, ac agit, vel est: & id quod ambulandi, vel essendi quidem potentiam habet, sed nondum ambulat, aut est, verè dicere licet, possibile esse ambulare, aut etiam esse. Quæ cum ita sint, quod hoc modo possibile est, non verè dici de necessario simpliciter potest, alterum autem verè dici potest. Quare cùm ad particulare sequatur vniuersale, ad id quod necessariò est, sequitur hoc profectò, Possibile est esse: non omne tamen, vt patet. Et est fortasis id quod vel esse vel non esse necesse est, aliis omnibus vt vel sint vel non sint, ceu principium ac fundamentum. Itaque vt cætera ad hoc sequantur, videre decet.

I	III
Necesse esse	Non necesse esse
Non possibile non esse	Possibile non esse
Non cõtingens nõ esse	Contingens non esse
Impossibile non esse	Nõ impossibile nõ esse
Necesse non esse	Non necesse non esse
Non possibile esse	Possibile esse
Non contingens esse	Contingens esse
Impossibile esse	Non impossibile esse
II	IIII

Patet autem ex his quæ diximus, id quod esse necesse est, actu iam existere. Quare si perpetua priora sunt, actus etiam potestate prior est. Eorũ porrò quæ sunt, alia quidem actus, absque potestate, sunt, quales ipsæ sunt primę substantię, alia verò cum potestate actus, quæ natura quidẽ priora, tempore verò posteriora sunt. Sunt insuper & quæ nunquam sunt actus, sed potentiæ tantum.

Quæ magis aptè Enuntiationes contrariæ dicantur. Cap. IIII.

CVm autẽ persæpe affirmationi & negatio & affirmatio aduersentur, (vt huic Omnis homo iustus est, hæ, Nullus homo iustus est, &, Omnis homo iniustus est: & item huic, Callias iustus est, hę, Callias iustus non est, &, Callias iniustus est, aduersantur,) consideremus oportet, vtra istarum sit illi contraria. Cúmq; ea quæ sunt in voce, ea quæ sunt in mente sequantur, sic illic opinio cõtrarij sit con

sit contraria, vt quę dicit, Omnis homo est iustus, ei quæ dicit, Omnis homo iniustus est: necesse est similiter sese & in his affirmationibus, quæ in voce consistunt, habeat. Sin verò illic contrarij opinio contraria non sit, nec ibi affirmationi affirmatio, sed dicta negatio contraria fuerit. Quare cõsiderandum est, qualis nam opinio falsa, opinioni veræ contraria sit, vtrum affirmationis opinio, an ea quæ contrarium opinatur: Dico autem hoc pacto. Est vna vera de bono opinio, bonum esse: alia autem de eodem, falsa, bonum non esse: & insuper alia, malum esse. Harum igitur duarum opinionum vtra sit contraria veræ: & si vna sit, secũdum quam sit contraria. Equidem si quis putet contrarias opiniones ex eo definiendas esse, quia de cõtrariis sunt, falsum profectò putabit. Nam opinio qua quispiam opinatur bonum esse bonum, & ea qua malum opinatur esse malum, eadẽ fortasse est ac vera, siue plures sint, siue vna. Quæ contrariæ cùm sint, non ex eo sunt quia cõtrariorum, sed ex eo potiùs quia contrario se modo habent. Quòd si opinio de bono hæc quidem sit, bonum esse: alia verò sit, bonum nõ esse: & item alia, quæ bono tribuit id, quod ipsi nec competit, neq; competere potest. Cæterarum quidem nulla est ponenda contraria, nec quæ competere quod nõ ineſt, nec quæ non inesse quod competit, putat. Nam infinitæ sunt ambæ, & quibus competere quod non ineſt, & quibus non competere quod ineſt, existimatur. Sed illæ sunt ponendæ, in quibus ineſt ipsa deceptio. Hæ autem sunt, è quibus generationes oriuntur. At ex oppositis generationes sunt, quapropter & deceptiones ex ipsis erunt. Quod si bonum, & bonum & non malum est: & alterum quidẽ illi per se: alterum verò per accidens competit (accidit enim ipsi, non malum esse) atque ea vniuscuiusque opinio vera est magis, quæ est per se: & item falsa magis, quæ est per se (quippe cùm & ea vera sit magis, quę conditionem hanc subit) & horum vtraque falsa est, & ea inquam quæ bonum, bonum non esse, & ea quæ bonum malum asserit esse: illa quidem respectu veræ per se, hæc verò respectu veræ per accidens: magis erit ea opinio falsa profectò, quæ est negatio boni, quàm ea quæ est contrarij affirmatio. At qui is circa vnumquodque maximè opinatur falsum, qui contrariam opinionem habet. Cõtraria nanque circa genus idem plurimùm differunt. Si igitur harum opinionum altera contraria quidẽ est, magis autem est ea contraria, quæ est negatio nis, paret hanc porrò sine controuersia contrariã esse. Adhæc quæ bonum, malum asserit esse superiore comprehenditur: necesse est enim forsan, eundem bonum non esse bonum putare. Præterea si in cæteris etiam rebus similiter sese habere oportet, & tum hoc argumentũ erit, de hisce fuisse dictum benè. Aut enim vbiq;, aut nusquam cõtradictionis lex seruetur, oportet. Quibus autem non contraria sunt, in his falsa est, quæ est opposita veræ. Nam qui hominem, hominẽ non esse putat, falsum is nimirum opinatur. Si igitur hæ cõtrariæ sunt, erunt & in cæteris modo simili contrarię, quęcunq; opinationis contrariæ existunt.

Contrariæ opiniones quæ.

Præterea opiniones hæ, quarum hæc quidem bonum, bonum esse, illa verò non bonum asserit bonum nõ esse, similiter sese habent. Et insuper hæ, quarum hęc bonum, bonum non esse, illa non bonum, bonum asserit esse. Ei igitur quæ dicit non bonum, bonum non esse, quæ quidem est, vt patet vera opinio, quænam erit contraria? Non enim ea, quæ non bonum, malum asserit esse, quippe quæ nonnunquam simul cum illa est vera. Nunquam autem fit, vt vera, veræ cõtraria sit, etenim est quippiam non bonum, malum. Quare fit, vt istæ sint simul veræ. Nec item ea, quæ nõ bonum dicit non esse malum. Est enim & ipsa vera, Nam erunt nonnunquam & ista simul. Restat igitur, ei quæ dicit non bonum, non esse bonum, contrariam eam esse, quæ non bonum, bonum asserit esse. Hæc enim est falsa. Quo fit, vt ea etiam quæ bonum, bonum non esse dicit, sit ei, quæ bonum, bonum asserit esse, contraria. Atqui perspicuum est, nihil interesse, etiam si affirmationem vniuersalẽ ponamus. Nam vniuersalis negatio cõtraria erit sanè, vt opinioni ei, quæ omne quod est bonum, bonum esse dicit, ea est contraria, quę nihil bonorum, bonum asserit esse. Ea nanque opinio: quæ bonum, bonum existimatur, si bonum vniuersaliter intelligamus, eadem cum ea est, quæ quodcunque est bonum, bonum asserit esse: hæc autem nihil ab ea differt, quæ omne quod est bonum, bonum esse existimatur. Similis est & de non bono, ratio. Quæ cùm ita sint, si in opinione ita sese habet, quemadmodum diximus, affirmationes autẽ atque negationes symbola sunt eorum, quæ sunt in anima, patet & affirmationi contrariam quidẽ negationem eam esse, quæ vniuersaliter de eodẽ est: vt huic Omne bonum est bonum, aut, Omnis homo est bonus, hanc Nullum bonum, est bonũ, aut, Nullus homo est bonus, contradictoriè verò oppositam hanc, Non omne bonum est bonum, aut, Non omnis homo est bonus. Patet etiam, fieri non posse, vt veræ contrariæ, vera, aut opinio, aut oratio sit vlla. Nam contrariæ sunt, quæ sunt circa oppositam: circa quæ rectè quidem sentire pronunciaréque eundem contingit, eidem inesse simul oppositam nunquam contingit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN ANALYTICA, SIVE Resolutoria Priora, Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

TRIA genera syllogismorum ex totidem prouenium causis: ex cognoscente, cognitione, & cognito. Ex primo, hoc modo. Cognoscēs enim aut mēs est, aut dianœa, aut opinio, aut phantasia: sed neq; mens, neq; sensus syllogizat, quòd mens præstat syllogismo: & vt Plotinus ait, primis simpliciter incursibus res omnes percipit, vel citra principia, miniméque fallitur. Phantasia item non syllogizat, quòd sensuum sit conseruatrix, & propior sit statui quàm motui. Nam & syllogismus motus quidam est, & ex alio in aliud discursus. Sed neque opinio, quòd ea sit dianœæ conclusio. Restat, vt dianœa sit: hæc ex propositis aliquibus nobis notis & concessis oportet, vt colligat accepta siue à mente, siue ab opinione, siue à phantasia. Si ex mente, tunc vera fuerint principia: ex his quas ἐννοίας, id est notiones communes, seu dignitates, seu maximas propositiones vocant, verus erit syllogismus ac demonstratiuus. Si ex opinione, verus ac falsus poterit esse, ex quo dialecticus in hominum disputatione fuerit. Si ex phantasia, falsus omnino erit, vocatus sophisticus, quòd phantasiæ semper falsum subest. Nam cùm dico, omne superstans cò quòd superstat maius, phantasia imaginatur ex corporis magnitudine, neq; æquiuoca distinguit, sicuti mens: vbi consistit deceptio. Nam superstans æquiuocū est, quòd & magnitudine, & tumore aut eminentia superstās dici potest. Ex cognito similiter hæc eadē tria inueniuntur, nam res de quibus est syllogismus, vel semper similiter se habent, & sit circa ea demonstratiuus: vel nunquā similiter se habent: & fit sophisticus: aut quandoq; sic habent, & quādoq; non, & fit dialecticus. Ex cognitione itē similiter: vt aut notitia minime fallitur, aut semper falsa, aut quandoq; falsa, quandoq; vera. Igitur in hoc Priorum libro nullus horū tractatur, sed de simplici & vniuersali. Nam de demonstratiuo tractaturus, oportuit vt de simplicibus vocibus, deinde decem generibus, postea de interpretatione, postremò de simplici syllogismo diceret. Nunc dicendum cur Analytica dicantur, déin de cur priora. Est enim Analysis, resolutio cōpositionis ad partes, & compositi ad simplicia elemēta. Cùm autem hîc res cōponantur & propositiones, cur nō potiùs synthetica, id est compositiua, quàm resolutiua dicuntur? Ratio in parte tertij huius Libri tractatus, qui de resolutione narrat, adfertur: quoniam magis inuenitur ex resolutione syllogismus, habens propriam figurā. Cognito enim quomodo resoluitur, cognoscitur quomodo componitur: non item contrà. Nam idiota non ignorat nominum & verborum compositionem in ordinem finire ac dicere, videlicet Socrates ambulat: soluere autem non idem scit, dicendo quod est nomen, quod verbum. Prima autem Analytica dicuntur, quòd de simplici tractans syllogismo videtur ad materiam sine forma propositionem habere. Et quoniam prius est genus quā species propria, simplex autem & vniuersalis syllogismus genus est tam demonstratiui, quàm reliquorum syllogismorum speciebus. Ex quo congruū videbatur, primò hæc quasi de genere Priora, secundò de demonstratiuo quasi de specie Posteriora vocare. Aiunt præterea, ROLutionū Libros in antiquis bibliothecis promiscuè fuisse inuentos, & hos quatuor tantū Aristotelis ex genere dicēdi & styli naso iudicatos. In primo nāq; libro docet de forma syllogismorum, in secundo de materia: Formam enim dicimus syllogismorū conclusionem, materiam verò propositiones. Sicut enim cōclusio cuius gratia est, dicitur forma: sic & propositiones, causa cōclusionis. Primus itē diuiditur in partes treis, in prima, de generatione syllogismi: in secunda, de inuentione propositionum: in tertia, de resolutione syllogismorū. Primo definit, quot propositionum species, quid sit terminus, quid sit syllogismus, dici de omni, de nullo, prima normalia syllogismorum: quoniam per illa duo probari ritè possunt syllogismi primæ figuræ, ad eámq; reliquas figuras duas reduci. Hæc ex Philopono. DE CONVERSIONIBVS déinde differit, quas ἀντιστροφὰς vocat, est enim cōuersio consectarium quoddam ab argumento distinctū, inter duas propositiones categoricas cōsistens. Fit enim trifariam, simpliciter, ex accidēte, & per contrapositionem. Simplex conuersio est mutatio prędicati in subiectum, & contrà, manēte eadē qualitate & quantitate, vt vniuersalo abdicatiuū. Si enim omnis voluptas bonū non est, omne bonum non est voluptas. Vniuersale autē dedicatiuum non necessariò sequitur conuersio, nō enim si omnis voluptas est malum, omne malum est voluptas, nisi fortè addatur differentia, seu proprium aliquid, vt omnis voluptas est malum iucundum, omne malum iucundum, est voluptas: omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est homo. At in particularem probè conuertitur, vt, si omnis voluptas est malū, aliquod malum est voluptas, eadem quoq; ratio de vniuersali abdicatiua in particularē abdicatiuā. Quibus fermè duobus modis, mutata quātitate, ex accidente fit conuersio. Rursus igitur particularis dedicatiua habet necessariam cōuersionem: vt, si quædam voluptas est malum, quoddam malum est voluptas. Particularis verò abdicatiua nō habet necessariam cōuersionē, non enim si quoddam animal non est risibile, quoddam risibile nō est animal. Vniuersalis autem abdicatiua, & particularis dedicatiua, necessariò ac simpliciter conuertuntur, vt, nulla voluptas est bonum, aliquod bonum non est voluptas. Vniuersalis dedicatiua & particularis abdicatiua non necessariò conuertuntur, nisi per particulas indefinitas: vt, si omnis voluptas est malum, aliquod non malum non est voluptas, qua conuersione vtitur Cicero in Rhetoricis. Particularis abdicatiua similiter, vt, si quoddam

quoddam animal non est risibile, quoddam non risibile non est animal. In his igitur vltimis duobus cōuersionem nostri Dialectici appellant per contrapositionem, de qua Aristoteles mentionē non facit: qui cùm agat de conuersione tanquam cause & origine perficiendi syllogismi, ac ad interitatem absolutam reducendi, non necessariū duxit nouas, aut indefinitas sumere particulas. Adfertur etiam methodus fere eadem, per quam propositiones de cōtingente, & necessario inesse conuertantur. De possibili nō ponitur, quod cōtingens sequatur, & impossibile necessariū. DE RNOEPS. de syllogismi creandi ratione, qui ex duabus propositionibus, & tribus terminis continetur, maiori minorique extremo, ac medio: figuris insuper tribus, & modis quatuordecim qui sub his verbis Græcis apud Aristotelem continentur, βάμμαθ ἴχραφ χραφίδ, τεχνικὸς ἐρίσαι, πάτερ μέτρον ἄχολον, ἅπασι σπαρὸς ἰσάκις ἀνιδὶ ὁμαλὸς φέεσος. Quādo igitur in prima figura tres termini sic se habent, vt postremus, id est minor extremitas sit in toto medio, id est illi subiiciatur vniuersaliter, & dedicatiuè: & medium sit in toto primo sic, vel nō sic, id est dedicatiuè vel abdicatiuè, maiori extremitati subiiciatur, erit illatio perfecta. Medium igitur ideo dictum, quod alterū extremorum, videlicet minus sit in eo, & ipsum in altero, hoc est maiore, consistat. Hæc in prima per has literas adnotauit Philosophus A B C. per A maius intelligit extremum, per B medium, per C minus. verbi gratia, in primo modo si A de omni B, & B de omni C prædicatur, necesse fuerit A de omni C prædicari. In secundo modo, si A de nullo B, & B de omni C prædicetur, necesse fuerit A de nullo C prædicari. In tertio, si A insit omni B, & B alicui C, necesse est A alicui C ineſſe. In quarto, si A nulli B insit, & B alicui C, tunc necesse est A alicui C non ineſſe. Secunda figura totidem literis constituitur, M N X, per M medium, per N maius extremum, per X minus adnotatur. Medium autem hic extremorum extimum est, ac ordine primum, eò quòd de vtrisq; prædicatur extremis: maius autē extremū in medio situm, quia de minori & ipsum prædicatur. verbi gratia, si M de nullo N prędicatur, de X autem omne, ergo N de nullo quidem X prædicatur. Conuersa enim maiore simpliciter, habebitur secūdus modus primæ. In secūdo modo si M prędicatur de omni N, & de nullo X, necesse est N de nullo X prędicari. Nam minore cōuersa simpliciter, & prēmissis transpositis, erit syllogismus in secundo primę. Tertia figura tribus itē literis notatur, P R S. per P maius extremum, per R minus, per S medium, medium enim hîc item extimum, ac vltimum in ordine: extrema verò præcedunt, quia de medio prædicantur, vt in Darapti. Omne S est P, omne S est R, ergo quoddam R est P, quod probatur conuertendo minorem per accidens, ex quo fit syllogismus in tertio primę: déin de per impossibile capiendo oppositū illationis pro maiore, & minorem pro minore, ad inferendum oppositum cōtrarium in Celarent. Secundo modo in Felapton, nullum S est P, omne S est R, ergo quoddam R non est P. Probatur autem reducendo ad Ferio, minore cōuersa per accidēs: déin de reducendo per impossibile ad Barbara, capiēdo oppositum contradictoriū illationis cum minore ad inferendum contrarium maioris. Tertio modo in Bocardo, quoddam S non est R, omne S est R, ergo quoddam R non est P. Quod probat Aristoteles bifariam, primo reducendo per impossibile: quia ex opposito contradictorio illationis cum minore infert oppositum contradictoriūm maioris in Barbara. Déinde per expositionem sumendo aliquod particulare sub S N hoc modo, hoc S N non est P, hoc S N est R, ergo quoddam R non est P. Communia verò figuris omnibus, vnā propositionem dedicatiuam ipsarum quamlibet habere, & vnam vniuersalem necessariò: in nulla figura constare syllogismum vel ex duabus abdicatiuis, vel ex duabus particularibus præmissis. Propriā verò, ipsarum sunt, primæ quidem figuræ minorem propositionem habere semper dedicatiuam, siue vniuersalis, siue particularis ea fuerit: & maiorem vniuersalem semper dedicatiuā, siue abdicatiuam, illationem verò indifferentem. Præterea in prima figura medium subiectum quidem maioris erit, & prædicatum minoris: vt Voluptas vitium, luxuria voluptas, luxuria vitium, in hac enim quandoq; maior propositio minori postponitur, cognoscitur autem, quòd ipsius prædicatum in dilatione repetitur: vt Homo animal rationale, animal rationale est mortale, homo est mortale: mortale nanq; repetitur. In secūda prædicatum ponitur vtriusq; extremi, vt homo animal, lapis non animal, homo non lapis. In tertia vtriusq; subiectum: vt homo animal, homo rationale, animal rationale est. Quapropter versus qui subiici solet, per notas satis vsum memoriæ suppeditat: Sub prę prima, secunda bis est prę, tertia bis sub. Præter autem hos alij traduntur modi indirectè inferēdi, ex maiore enim dedicatiua quantacunq; sit, & minore vniuersali abdicatiua syllogismus in quacunq; figura constat, ad indirectè inferendum minorem extremitatem de maiore. Quapropter duos modos omni figuræ cōmunes ponit Aristoteles, videlicet Fapesmo & Frisesomorū, de quibus exempla adducit, eósq; per simplicem conuersionem commutationémq; prēmissarum adsumptionum perficit. Sed omnīū facilè perfectissima prima figura, vnde & demonstrationes, & problemata sumuntur, & ad quam cæteræ reducuntur per conuersionē, aut per impossibile. Nam vniuersales secūdę figurę ad modos primæ per conuersionem abdicatiuæ vniuersalis rediguntur, particulares verò secundæ per impossibile. Eadem ratione & modi particulares primæ ad vniuersales secundæ, nam Aristoteles Darij ad Camestres reducendo, capit cōtradictorium illationis pro maiore, ac minoris contradictorium infert. Ferio autem ad Cesare, contradictorium illationis pro maiore, & maiorem pro minore capiendo, ac minoris contradictoriū inferendo. Item syllogismi vniuersalis tertiæ reducuntur continuò per impossibile ad modos vniuersales primæ, & modi particulares, in quibus altera præmissarum est particularis, rediguntur item continuò ad modos particulares primę per conuersionē, & modi particulares primæ ad vniuersales eiusdem figuræ. MEDII deinceps reperiendi artem ostendit, in qua primum antece-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia, consequentia, & extranea prædicati & subiecti illationis inspicere oportebit. extranea nanq; abdicatiua sunt, reliqua verò duo dedicatiua: ac quantò vniuersaliora & veriora, tantò efficaciora. Igitur in Barbara medium consequens subiecto illationis, ac antecedens eiusdem prædicato esse oportet. In Darapti medium antecedens tam subiecto, quàm prædicato illationis fuerit. In vniuersali autè abdicatiua secundi modi primæ, vel primo secundæ, medium consequens subiecto erit, & extraneum prædicato. In vniuersali abdicatiua secundi modi secundæ, medium consequens prædicato, & extraneum subiecto. In particulari abdicatiua secundi modi tertiæ, medium antecedēs subiecto, aut extraneum prædicato. Has itaque quinq; coniugationes Aristoteles per notas hoc modo demonstrat. Sit A prædicatum illationis, B verò consequens illi, C antecedens, D extraneum prædicato, E autem illationis subiectum, F illi cōsequens, G antecedens, & H subiecto extraneum. His igitur positis, si quis primā probare velit illationē, vt omne E sit A, pro medio sumat E F, sic in primo primæ arguendo: Omne E F est A, omne C est E F, ergo omne C est A. In secunda autem cōiugatione, si quis inferat quoddam E esse A, pro medio sumat C G, in primo tertiæ arguendo: Omne C G est A, omne C G est E, ergo quoddam E est A. Tertiò, si quis inferat nullum E esse A, pro medio sumat D F, in secundo primæ arguendo: Nullum D F est A, omnè E est D F, ergo nullū E est A. Quartò, si inferat nullū E esse A, pro medio B H sumat, sic in primo secundæ arguendo: Omne A est B H, nullum E est B H, ergo nullū E est A. Postremò in secundo tertię, si quis particularem abdicatiuam probando inferat, quoddam B non esse A, pro medio D G arguendo: Nullum D G est A, omne D G est B, ergo quoddam B non est A. Treis ad hæc inutiles ponit item coniugationes, primā, quando tam subiecto quàm prædicato illationis medium cōsequens fuerit, quia syllogismus aut ex omnibus dedicatiuis in secunda figura argueretur, aut omnibus abdicatiuis, Secundam, quando mediū prędicato fuerit antecedens, & extraneum subiecto, quia argueretur ex minore abdicatiua in prima figura. Tertiam, quando medium vtriq; fuerit extraneū, quia ex omnibus abdicatiuis argueretur. Post hæc octo ponit canones, quibus ex obliquis syllogizare possimus, vt cōtrariorum est eadem disciplina. Déinde mōstrat, quomodo omnia cōsectaria non syllogistica, & reduplicatiua ad syllogismum reducantur. Nam non omne quod necessariò concludit, syllogismus erit. Est enim cōsectarium argumentatio, cuius antecedens est loco adsumptorum, consequens loco conclusionis. Debemus igitur id in duas diducere partes, & déinde conclusionem inferre. verbi gratia, Si homo est, animal est: & Si animal est, substantia est, ergo homo est substātia. Resoluere item terminos infinitos, vbi ostendit, quòd abdicatiua de prædicato finito, non æquiparatur dedicatiuæ de prædicato infinito: vt Non est bonum, & est non bonū. Verbum enim infinitum, vt dicitur primo Peri hermenias, nihil ponit. Igitur dedicatiua de prædicato infinito, abdicatiuam de prædicato finito rectè cōsequitur. Nam bene sequitur, est nō albū, ergo non est album, sed non contrà. Abdicatiua de prædicato finito, dedicatiuam de prædicato infinito non valet consequutio. non sequitur, Hoc non est lignum album, ergo hoc est lignum non album. Dedicatiua de prædicato infinito, abdicatiuam de prædicato infinito rectè consequitur, vt Hoc est album, ergo hoc non est non album. Abdicatiua de prædicato infinito, dedicatiuā de prędicato finito non consequitur, non enim rectè dicitur, Non est lignum non album, ergo est lignū album. Ex his duo catholica, dedicatiua de prædicato finito, & dedicatiua de prędicato infinito: vt Est album, & est non album, nequeunt simul esse. alterum, abdicatiua de prędicato finito, & abdicatiua de prædicato infinito non se inuicem consequuntur, tamen possunt simul esse, quia quod nō est lignum album, non est etiā lignum nō album.

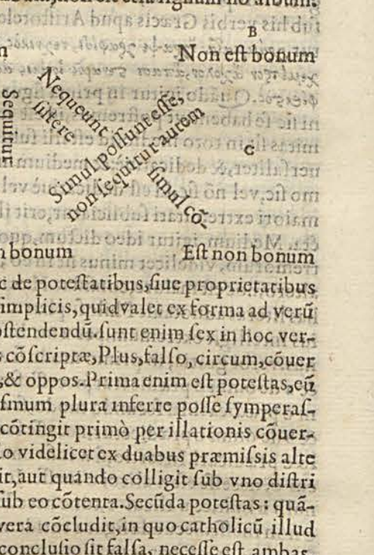

Post hæc de potestatibus, siue proprietatibus syllogismi simplicis, quid valet ex forma ad verū seu falsum ostendendū. sunt enim sex in hoc versu per notas cōscriptæ, Plus, falso, circum, cōuertitur, impos, & oppos. Prima enim est potestas, eū dem syllogismum plura inferre posse sympera smata, quod cōtingit primò per illationis cōuersionē, quando videlicet ex duabus præmisis altera cōcludit, aut quando colligit sub vno distributo plura sub eo cōtenta. Secūda potestas: quādo ex falsis vera cōcludit, in quo catholicū illud est, Quòd si conclusio sit falsa, necesse est ambas, vel alterā præmissārū esse falsam. Secundò, si cōclusio sit vera, nō necesse est vtranq;, vel alteram præmissarū esse veram. Tertiò, quòd verū ex falsis nō infertur propter quid, sed quoniā, déinde quòd in omnibus figuris ac modis potest ex falsis verè cōcludi. Verbi gratia, Animal in omni ligno, lignū in omni homine, animal in omni homine. Et rursus ex vna falsa, Inanimum in omni ligno, lignū in omni lapide, inanimū in omni lapide. Et itē: Albū in omni animali, animal in omni niue, albū in omni niue. Similiter in secūda figura, & in tertia: vt Animal in omni lapide, animal in nullo homine, lapis in nullo homine. Item, Inanimū in omni lapide, inanimū in omni ligno: lapis in omni ligno. Tertia potestas, quando syllogismus est Reciprocus ab Oratoribus vocatus, à nostris autem Dialecticis Circularis, fit enim ex altero adsumpto cum cōclusione cōuerso, alterū inferendo adsumptū: videlicet: Omne risibile est homo, omnis homo est risibilis, omne risibile est homo. Vtilis est quādoq; demonstrationi, vtitur eo Aristoteles in VIII. Physicorū, vbi per æterni ratē motus mōstrat primū motorē esse immobilem, déinde reuertēdo per immobilitatē demonstrat primū motorē esse æternū. Fit autē in prima figura, in modis dedicatiuis: in tertia verò, in modis abdicatiuis, sempérq; particulare cōcluditur.

Quarta

Quarta potestas, syllogismus conuersiuus, est enim ex oppositione illationis cū altero adsumptorum inferre oppositū alterius adsumpti, capiēdo contrariū siue contradictoriū illationis. vt Omni a inest c, & nulli a inest c. vel Omni a inest c, & nō alicui a inest c. Quinta potestas ad impossibile, qui ab Aristotele cōparatur syllogismo conuersiuo. Conueniunt tripliciter, primò quòd sunt ex eisdem terminis & figura: déinde quòd syllogismus hic est conuersiuus, & ad impossibile: tertiò, quòd procedit ex opposito alicuius propositionis. Differūt autem, quòd ad impossibile, nō supponit aliquā illationem syllogisticā, sed solū aliquam propositionem abdicatiuā à respondente, conuersiuus verò semper supponit aliquā syllogisticā illationem. Déinde conuersiuus valet ad ostendendā cōsequentis cōgruitatem, sed ad impossibile valet ad ostēdendū alicuius propositionis veritatē. Tertiò ad impossibile semper procedit ex altera falsa, sed cōuersiuus potest ex vtraq; vera procedere. Quarto ad impossibile procedit tantū ex opposito cōtradictorio, conuersiuus autem tam ex cōtradictorio, quā cōtrario. Sexta potestas ex oppositis, oppositorū autem quædā sunt secundū veritatem, quędam secundum locū. Sunt autē secundū locum ex abdicatiua & dedicatiua dandi & subiecti & prædicati. Et sunt quadrupliciter, ex quibus tātùm dedicatiua particularis, & abdicatiua, particularis nō sunt secundū veritatem. In prima figura nō fit ex oppositis, in quo loco Aristoteles septem catholica narrat. Post hæc de tribus peccātibus, quæ accidunt contra potestatem syllogismorū. Primùm petitio principij circa syllogismum reciprocū, déinde peccās contra syllogismū per impossibile, quod est nō propter hoc accidere falsum, quod intelligitur. Nam propter hypothesim datā accidit falsum, id est, sequitur falsa conclusio, differtq; à nō causa, vt causa, conuenitq; aliqua ex parte. Duo sunt omnino modi, quibus fiunt non propter hoc accidere falsum, prior manifestus, quando hypothesis conuenit in aliquo termino cum conclusione illata impossibili; posterior peccās cōtra oppositā est, vocatúque fallacia contrariæ deceptionis, quo aliquis simul opinatur cōtraria: vbi Aristoteles concludit, quòd non possumus de eodem habere opiniones contrarias: faciléq; probatur, quoniā non possunt contraria eidem simul inesse. Déinde tria de eligēdo præcepta tradit, quæ sunt in libris Topicorum repetita. Postremò de instātia, inductione, exemplo, enthymemate. Est enim instātia propositio propositioni cōtraria: habetq; hæc catholica, vt possit esse vniuersalis, & particularis. Sed propositio, cōtra quā fertur, semper vniuersalis. Præterea fit in duabus tantū figuris, prima & tertia, verbi gratia, probatur quòd cōtrariorū eadē est disciplina, cōtrà instatur in prima figura. Nullorum oppositorū eadē disciplina, sed omnia cōtraria sunt opposita, ergo nullorū cōtrariorū eadem est disciplina. In tertia figura cōtra vniuersalem abdicatiuā per particularē dedicatiuā sic, Cuilibet sanātis, & morbū inducētis est eadē disciplina, sed sanās, & morbū inducēs sunt cōtraria, ergo aliquorū contrariorum eadē est disciplina. Ratiò cur nō fiāt in secūda, quòd in ea semper inferatur abdicatiuè, at instātia fit in illa, vbi possit opposita cōcludi. Inductio procedit ex omnibus singularibus. Exēplum verò ex aliquibus tantùm singularibus. Quod sic deduci potest, Thebanos aduersus Athenienses pugnare incōmodū, sed Thebanos pugnare aduersus Athenienses, est vicinos aduersus vicinos pugnare: ergo vicinos aduersus vicinos pugnare incōmodū. In syllogismo autem per inductionē totū ex singularibus cōgestū pro medio capi debet, & subiectū passionis pro minore extremitate, passio verò pro maiore, vt sic arguēdo in tertia figura: Omne qđ est homo, equus, mulus, & reliquū in animalium genere non carēs morbis afflictatur: sed quod est homo, equus, mulus, & reliquum in animalium genere non caret morbis, ergo omne animal non carens morbis afflictatur. Deductio est syllogismus, cuius assumptio maior per se nota est, & minor dubia, sed æquè ac magis credibilis cōclusione: vt Omnis disciplina est docilis, virtus est disciplina, ergo virtus est docilis. Enthymema signū pro medio habet, quod prodigiū vocāt, & insolutū, cùm altera retinetur in mēte: Solutum verò cùm ad syllogismum reducitur perfectum: vt mulier quæ lac habet, peperit, hæc mulier, & reliqua. Quapropter ad signa deprehendenda de physiognomia loquitur, vt Habēs summa corporis crassiora magno est animo: leo habet, & reliqua. Ad hæc Albertus inquit, latā habere frōtem signū esse liberalitatis.

IN EADEM ANALYTICA
Priora Angeli Politiani Argumentum.

Per priores iam Resolutorios decurramus. Præcepta igitur de demōstratione daturus Aristoteles, ipsam prioribus Libris ratiocinationē, quoniā communior, edocet: propositionē finiēs, quæ aliquid aut cōfirmet, aut neget de aliquo. Sed vel vniuersalem esse ait, vel particularem, vel indefinitā: tum aliud demōstratiuā propositionem, atq; aliud dialecticā, quoniā sumat illa propositionē contradictionis alterā. Hęc ipsius cōtradictionis interrogationē, si quæras illius optionē, quod verisimile videatur: si respōdeas, terminū quo propositio resoluatur, sed eū vel subiici, vel prædicari, vel affirmari, vel negari, in qua oratione quępiā statuātur, vnde aliud necessariò efficiatur, propterea q; illa sint, eā propriè ratiocinationē dici, quæ si necessaria protinus appareat, esse perfectā: sin ad id vno aut plurinbus indigeat, quę necessaria quidē terminis fiant, licet ex propositionibus nō sumātur, imperfectā. Quod si nihil accipere de subiecto possis, de quo non alterum dicatur, esse illud in altero toto, dicíq; alterum de omni. Sed & de nullo eadē ratio est. Retro agi propositiones, incolumi sensu, si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ue absolutę,siue necessarię sint,quoties vel vniuersales negēt,vel particulares affirment, ad affirmātis verò vniuersales recurrere eiusdē tantū ordinis particulares. Nā quę particulares negēt,minimè esse retrogradas,nisi cū proprię cōtingunt:vbi particulatim magis, quā in vniuersum remeant. Perfecta ratiocinatio in prima duntaxat è figuris tribus deprehēditur, quoties in toto medio sit vltimus terminus,in primo,vel toto, vel nullo sit medius,sed in medio vltimus,affirmās vbiq; nec in vniuersum modò, sed & per parteis,ita modi quatuor emergūt omnibus problematis idonei. Mediū verò illud appello, qđ ipsum in altero cū sit,in ipso alterū medio quoq; loco recipitur. Extrema,cū quod ipsum est in altero, tum illud in quo est alterū. In figura secūda medium illud est, quod de vtroq; dicitur:extrema, de q̄bus mediū. sed maius,quod propius:ipsum minus, quod longius,nec in medio mediū,sed in capite,nec perfecta ibi ratiocinatio. Siue autē bis vniuersale,siue semel sit,hoc est in maiore tātū propositione, negare alterā cōuenit. Vnde modi existūt quatuor, reiectis ceteris,quorū duo priores ad primę secūdum,tertius ad tertiū retroacta propositione altera,sed nō vtralibet reuocātur,quartus impossibili perficitur,nec vnquā,qđ colligitur asseuerat. At quoties eidē vel vtrunq; omne,vel maius nullum minus omne,vel maius aliquod minus omne,vel itē cōtra,vel maius nō omne minus omne,vel maius nullū minus aliquod,figura hęc postrema, modiq; sex imperfecti,particulatim colligentes,primus,tertius,quartus,ad primę tertiū:secundus ac sextus ad eiusdē quartū,propositione altera cessim redeūte perducēdi,nā quintus impossibili perficit. Hic medium postremo quasi gradu subsidit,ac de illo tam maius,quod lōgius abest, quàm etiā minus extremū prędicatur,quod adhæresci. Reliqua omnia cōiugata reiicito, nisi maior ait, minor negat,sed vtraq; in vniuersum. Nā si ambę in figura prima retrò eunt,in secūda minor,in tertia minor, ritè quidē,sed nō quod voles ratiocinabere. Absolutis necessaria cōgruunt,licet hic expositione pficiatur,quę illic impossibili. Quòd si necessaria misceas absolutis,necessarium colliges,quoties maior necessaria fuerit. At in secūda, quoties vniuersalis necessariò deneget: in tertia verò,quoties in affirmātibus vtrisq; vniuersalibus vtrauis necessaria,pponatur:aut si altera neget,ipsa quę neget:aut si particularis altera sit,ipsa quæ particularis nō sit:sed & cōtingens hoc loco excutitur,quod necessariū non sit,at si esse tamen cōcedatur, nihil impossibile consequatur. Quare omneis propositiones recurrere,quę figuram habeāt in cōtrapositis affirmātem. Sed cōtingēs modò in his versari,quę sępius vsu veniāt necessitate repulsa,modò in iis,quę sūsq; déq; habeāt. Cōuerti oppositas vtrobiq; propositiones, sed illic quod suapte natura sit,ad illud quo necessariò nō sit. Hīc autē,qđ sūsq; déq; vocamus,à quo demōstratio excludit,vtrisq; igitur cōtingētibus semper in figura prima cōtingēter colliges, vbi iugationes,quas diximus,obtinueris:sed & cùm neget vtraq;,cū neget & minor tātùm(quod licet)ad affirmādum cōpellas,cōtingenter efficies,quod voles. Ita si cōtingentibus absoluta permisceas,maiórq; cōtingens, minor absoluta sit,& cōtingenter colligas,& perfectè:nā minor cōtingens non imperfectè modò,sed impropriè contingens efficiet. Hīc illud tractatur,si necesse est hoc esse,cùm illud est.& cū possibile hoc est,necessariò & illud fore possibile,quod ab hoc emanat:posito falso, quod impossibile nō sit,etiā quod inde sit nō esse impossibile,sed falsum. Quod si maius interuallum cōtingat,& vniuersale sit, minus absolutum ponas:& particulare colliges quidē,modò particulare affirmet,sin autē particulari cōtingat, imperfectè cōcludes,ac si neget, cōuersione:sin verò affirmet,impossibili perficitur. Necessariū vero contingēti pērinde se miscet, vt absolutū tātum ille variat,quod vbi propositio negatur absoluta,contingēs euenit cōclusio,necessaria verò,quæ negat,& contingēs colligit, & quod non absolutè sit. Porrò in secūda nihil euenit ex cōtingentibus,quo loco illud acerrimè tuetur Aristoteles, vniuersalē contingentē,quæ neget,nusquā recurrere. Ar si neget contingens,affirmet absoluta,nimirū colligi ait,quemadmodū & si neget vtraq;, sed trāsmutāda contingens. Lex eadem & necessariò,sitq; conclusio semper latè accepti contingētis,quoties vniuersalis necessariò perneget. In tertia contingentes duæ colligūt,si terminos ritè adiungent. Nā vel sibi ipsæ constāt,vel conuertēdo restituūtur. verū si altera absoluta sit,altera cōtingat,nimirū continget,& quod efficitur. Quod si necessaria,& cōtingens cōmittātur,vbi termini asserunt,contingit,quod efficitur. At si tātùm necessaria propositio affirmet, cōtinget vt nō sit:sin verò neget, non modò vt non sit,continget,sed & prorsus nō erit. Et quoniā ex impossibili argumentatio pars cōditionalis est,iure illud ostēditur,ad has omnino formas & eā rediri, quoniam robur ipsius ratiocinādo tutamur. Denique illud quoq; faciliùs expugnari,quę rariùs colliguntur,ęgriùs defendi:sed & expugnare se inuicem,quæ particularia,queq; vniuersalia sunt defendi ab vniuersalibus tantummodo particularia,prorsusq; esse faciliùs oppugnare,quā tueri. Agamus & de propositionum copia. De nullo singularia dicuntur,nisi ex accidenti. De summis generibus opinione reiecta nihil dicitur. Constet, oportet quid sit, de quo agitur,quæ finitio,quod eius proprium, quid sequatur,quid vepręcedat,quid inde abhorreat,quę vt quid sint,quę propria,quæ accidentia,quæ opinione,quę verò,sumendum quod rem,non quod hāc rem sequatur:sed adiicieda particularis nota, ne fallat indefinitū. Totū sumendum,quod pręit, nō quod sequitur, sumptis quibus cōprehēditur subiectū superuacuo sumpseris,quę in vniuersum sequātur,sume autē,quę specie propriè cōsequātur,queq; sint vt plurimùm, nec autem quę succedunt omnibus. Sume, quę cōmuniora,sed & medium inspice,siue demōstras,siue colligis impossibili,venari potes ex diagrāmate sex illos quasi limites, quibus aut affirmes,aut neges. Nonnihil sibi & diuisio colligit,sed ea est imbecilla ratiocinatio. Sed noscēda omniū disciplinarū principia, vt vbiquáq; ratiocineris. Vt autem resoluas,propositiones captāde,videndúmq; vtra in toto,vtra in parte,farciēdum quod desit,reiiciendum quod inane sit. Necesse statim ratiocinationem credendum,

dum,quod necessariū sit. Propositiones ad terminos redigēdę,nā figuras inde singulas odoraberę. Discernēda terminorū similitudo,notæ addendę, ne discrimē exiguū fallat. Cauēdū à terminis perperàm expositis,spectādus & habitus, & quod ex habitu. Nō semper terminis imponenda nomina. Termini sic statuiēdi,vt primi nominū situs, propositiones casibus variādæ. Quod duplicatur,iuxta maiorē ponendū, variādi terminni. Cùm quid in plenū colligis,& aliquatenus:nomē pro nomine,sermonē pro sermone,alterū capiēdum pro altero,dummodò idē valeāt. Cęterùm pro sermone in terminis nomina capiēda. Discrimē articuli,notaq; vniuersalis prouidēdum:nec extimescēdum cōtinuò,si quid ex terminis efficiatur,sic nos illis vtimur,vt Geometra literis, vt sensibus discipulus. Resoluēdum quidq; ad ratiocinationē suam, nō ad aliā pariter cōcludentem. Finitionis partes in terminis,nō integra finitio sumēda. Ad hypotheticas quòd resoluimus, nō est, ex aliis figuris redigere ad alias licuerit. Nō est hoc,& est nō hoc diuersum significāt. Quare illud videndum, ne in cōtradictionibus offendas. In secundo Priorū Libro quædā quasi adulterina tractātur,quæ veritatem plerunq; emētiuntur,quocirca dicēda breuibus. Plura semel colligi,vt particularia vniuersalibus,ex veris falsa. nā contrà videri quā esse potiùs,præsertim si nō prorsus falsa maior, id in figuris omnibus. Recurrere demōstrationem recurrentibus terminis,versa in propositionem cōclusione:sed recurrente cōclusione manere alteram propositionem,cùm tollatur altera. Posita cōclusionis cōtradictione,atq; altera adsumpta propositione,tolli alterā impossibili, quòd iisdē peragi terminis,quibus & iusta demōstratio. Ex cōtradicentibus quoq; ratiocinationem cludi. Iam illa, quid principij petitio, quid non, ex hoc sequens, quod falsæ rationis discerniculū, quo pacto nec ratiocinādo capiamur,nec refellamur: nec falso cōuictos credamus,recursusq; illi etiā alterni extremorum ac medij,tum inductio, exemplū,auocatio,obiectio,signum, verisimile,cōmentum, signorúmq; in physiognomico problemate exercitatio,reliquum sibi huius voluminis adscīscūt.

SYLLOGISMORVM DIVERsitas,ac numerus ex Nicephoro.

QVoniā syllogismus omnis ex duabus saltem propositionibus cōflatur maiore q; & minore, maiore toties posita, quoties propositionum annumeratio, toties autem ipsi minore annexa:ita quingētis septuagintasex maioribus propositionibus cū minoribus multiplicatis,euenit totos syllogisticos, & asyllogistos modos cōgregari in myriadas trigintatres,& mille septingentos septuaginta sex. Ex modorū autē mistura duodecies rursus totidē colligūtur,vel enim maiore propositione necessaria posita,minore verò vel cōtingēte,vel impossibili:vel maiore existēte:minore verò necessaria, vel cōtingēte vel impossibili:vel maiore cōtingēte,minore necessaria,vel existēte vel impossibili: vel maiore impossibili,minore autem necessaria vel existēte,vel cōtingēte,duodecies multiplicantē omnes prædicti,vt simul omnes immisti & misti in myriadas tricenas nonagintaocto & mille tricenos duodecim pueniāt absoluēdi. Nā si trinā dicimus esse materiā, necessariā, cōtingentē, & impossibilē:cōtingentē certè Aristoteles in duo diuisit,in euenientē,& futurā:& euenientē quidem, existentē nominat,futurā verò propriè contigentem:Ex harū autem quatuor mistura per cōiugationes,syllogismos in mistionibus exponit. Cùm itaq; trinæ sint figuræ, & in vnaquaq; figura tot sint texti syllogismi,triplicati enumeratorū omnes fiūt, vt omnino sint numero quidē myriades mille centū nonagintaquatuor,ac tria millia,nōgenti trigintasex syllogistici paritérq; asyllogisti. In prima quidē figura myriades sexagintasex & ter mille quingēta quinquaginta duo syllogismi:In secūda similiter totidem: In tertia myriades centū denæ ac quinæ nongenti ac viginti:ac simul omnes syllogistici myriades ducētę quadraginta tres,& ter mille vigintiquatuor. Reliq autē asyllogisti myriades octingētę quinquaginta vna nōgēti duodecim:vt sit asyllogistos ratio syllogisticorū modorū in prima,ac secūda figura sub quina multiplicatione,in tertia autē subduplicatione ter quinquies,&c. Plura vide apud Nicephorū.

ARISTOTELIS
Analyticon proteron,siue resolutoriorum Priorum, Liber Primus.

De Propositione, Termino, & Syllogismo. Cap. I.

PRIMVM dicendum circa quid, & quo de, intentio sit: circa demonstrationem quippe, & de scientia demonstratiua est. Deinde determinandum, quid propositio, & quid terminus, quid syllogismus, quis perfectus, quis imperfectus: posteà verò, quid hoc in illo toto esse, vel non esse sit & quid de omni, aut de nullo prædicari dicamus. Propositio ergo est alicuius de alio affirmatiua negatiuáve oratio: ea verò aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita est. Dico autem vniuersalem quidem, cùm aliquid aut omni, aut nulli inesse: particularem verò, cùm alicui, aut non alicui, aut non omni inesse: Propositio quid,eiúsque species,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ineſſe: indefinitam autem, cum quid ineſſe, vel non ineſſe ſine vniuerſali particulariue nota ſignificat: vt contrariorum eandem diſciplinam eſſe, aut voluptatem bonum non eſſe. Differt autem à demonſtratiua propoſitione, dialectica, quod demonſtratiua quidem ſumptio alterius partis contradictionis eſt (non enim interrogat, ſed ſumit is, qui demonſtrat aliquid) dialectica verò interrogatio contradictionis eſt. Ad ſyllogiſmum porrò gignendum nihil hæc ab illa differt. Perinde enim vt demonſtrator, ita Dialecticus colligit aliquid de aliquo, vel eſſe, vel non eſſe ſumendo. Quare ſyllogiſtica quidem propoſitio alicuius de aliquo vel affirmatio, vel negatio, ſicuti diximus, ſimpliciter fuerit: demonſtratiua autem, ſi vera & per primas propoſitiones ſumpta ſit, dialectica verò per contanti quidem interrogatio contradictionis eſt, colligenti verò apparentis & probabilis ſumptio, quemadmodum in Topicis dictum eſt. Quid ergo ſit propoſitio, & quid ſyllogiſtica demonſtratiua dialecticáq; differat, accuratè quidem in ſequentibus dicetur, ad præſentem verò vſum ſatis determinata nobis nunc eſto. Terminum autem voco, in quem reſoluitur propoſitio, vt prædicatum, & quo de, id vel appoſito vel ſeparato, eſſe vel non eſſe prædicatur. Syllogiſmus autem eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis, aliud quiddam ab his, quę poſita ſunt neceſſario accidit, eo quod hæc ſunt. Dico autem, eo quod hæc ſunt propter hæc euenire. propter hęc verò euenire eſt, vt neceſſarium ſit nullius extrinſecùs termini indigere. Perfectum verò ſyllogiſmum, qui nullius alius indiget, præter ea quæ ſumpta ſunt, neceſſarium vt appareat: Imperfectũ verò, qui vnius pluriúmve eget, quæ quidem per ſubiectos terminos neceſſaria ſint, ſumpta verò per propoſitiones non ſint. In toto verò alterum ineſſe altero, & de omni prædicari alterum altero, idem eſt. Dicimus autem de omni prædicari, cùm nihil ſumere ſubiecti eſt, quo de alterum nó dicatur: & de nullo ſimiliter.

Demonſtratiua propoſitione quid dialectica differat.

Terminus.

Syllogiſmus

Syllogiſmus perfectus, & imperfectus.

De Conuerſione abſolutarum propoſitionum. Cap. II.

QVoniam autem omnis propoſitio aut de ineſſe, aut ex neceſſitate ineſſe, aut contingere ineſſe eſt: harum autem hę quidẽ affirmatiuæ, illæ autẽ negatiuæ iuxta ſuam quęq; appellationẽ ſunt, rurſúſq; affirmatiuarũ ac negatiuarum aliæ vniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ ſunt. Vniuerſalẽ quidem priuatiuam de eo quod eſt ineſſe terminis ipſis, conuerti neceſſe eſt. vt, Si nulla voluptas eſt bonũ, neq; bonum vllum voluptas erit. Prædicatiuam autem conuerti quidem neceſſe eſt, non tamen in vniuerſalem, ſed in parte. vt, Si voluptas omnis bonum eſt, & bonũ aliquod eſt voluptas. Particularem autem affirmatiuam quidem cõuerti neceſſe eſt particulariter, nam ſi qua voluptas bonum eſt, bonum etiam aliquid erit voluptas. Priuatiuam verò non eſt neceſſarium, non enim ſi homo animali cuidam non ineſt, & animal non ineſt alicui homini. Primũ igitur vniuerſalis priuatiua ſit a b propoſitio, ſi ergo nulli b ineſt a, neque a cuipiam b inerit. Nam ſi alicui, vtputa c ineſt, nullum b eſſe a verum non erit, nam c eorum quæ ſunt, b aliquod eſt. Si verò omni b ineſt a, & b alicui a ineſt, nam ſi nulli neq; a cuiquam b inerit, ſed poſitum erat, omni ineſſe. Similiter autem, & ſi particularis eſt propoſitio, nam ſi ineſt a alicui b, & b alicui eorum quæ ſunt, a neceſſe eſt ineſſe, ſi enim nulli, nec a cuiquam inerit b. Si autem a alicui eorum quæ ſunt b, non ineſt, non neceſſe eſt & b alicui á non ineſſe, vt ſi b quidẽ ſit animal, a verò homo, homo enim non omni animali, animal vero omni ineſt homini.

De Conuerſione propoſitionum de modo. Cap. III.

EOdem autem ſe modo habebit & in neceſſariis propoſitionibus. Nam vniuerſalis quidem priuatiua vniuerſaliter conuertitur, affirmatiuarum autem vtraq; particulariter. Nam ſi neceſſe eſt a nulli b ineſſe, neceſſe eſt & b nulli a ineſſe, ſi enim alicui contingit, & a alicui b continget. Si autem ex neceſſitate a omni vel alicui b ineſt, & b alicui a neceſſe eſt ineſſe, nam ſi nõ ex neceſſitate ineſt, neq; a alicui b ex neceſſitate inerit. Particularis verò priuatiua non conuertitur, propter eandem quam ſuprà diximus cauſam. In contingentibus verò quoniam multipliciter dicitur contingere, nam & neceſſarium, & non neceſſarium, & poſſibile contingere dicimus, in affirmatiuis quidem ſimiliter ſe ſecundum conuerſionem habet in omnibus. Nam ſi a omni, aut alicui b contingit, & b alicui a continget, ſi enim nulli, nec a cuiquam b, oſtenſum eſt enim hoc prius. In negatiuis verò nó ſimiliter, ſed quæcunq; contingere quidem ex eo dicuntur, quòd vel ex neceſſitate non inſunt, vel quòd non ex neceſſitate inſunt, conuertuntur ſimiliter. Vt ſi quis dicat hominem contingere equum non eſſe, aut album tunicæ nulli ineſſe: horum enim hoc quidem ex neceſſitate non ineſt, illud verò non ex neceſſitate ineſt. Similiter propoſitio conuertetur, nam ſi nulli homini contingit equum ineſſe, & hominem nulli contingit ineſſe equo: & ſi album contingit nulli tunicæ, & tunica nulli contingit albo, ſi enim alicui neceſſariò, & album tunicæ alicui inerit neceſſariò: hoc enim oſtenſum eſt priús. Similiter autem & in particulari negatiua. Quæcunque verò ita contingere dicuntur, quòd aut vt plurimum contingant, aut quòd contingere ſoleant, quo ſanè modo contingens definimus, ea in conuerſionibus negatiuis non ita ſe habent. Sed vniuerſalis quidem priuatiua cùm non conuertatur, particularis conuertitur. Hoc autem erit manifeſtum tum, quando de contingenti dicemus. Nunc autem tantùm nobis ſuprà ea quæ dicta ſunt, manifeſtum ſit, quòd aut nulli aut alicui non ineſſe contingere affirmatiuam, loquendi forma eſt. Verbum enim Contingit, & verbum Eſt, eodem pacto in oratione ponuntur. Eſt autem quibus de cunque appoſitum prædicatur, affirmationem ſemper omninóque facit: vt, eſt non bonum, eſt non album: vel ſimpliciter, eſt non hoc. Oſtendetur autem & hoc per conſequentia, conuerſionibus autem ſimiliter hæ ſe cæteris habebunt.

Modi contingentis tres, neceſſarium, non neceſſarium, poſſibile.

De mod

De modis Syllogiſticis, & Aſyllogiſtis abſolutis. Primæ figuræ, Cap. IIII.

HIs verò determinatis, dicemus iam per quæ, & quando, & quomodo ſyllogiſmus omnis fiat, poſteà verò dicendum de demonſtratione erit. Priùs enim de ſyllogiſmo dicendum, quàm de demonſtratione, eſt: eò quòd vniuerſalior eſt ſyllogiſmus, nam demõſtratio quidem, ſyllogiſmus quidam eſt, ſyllogiſmus verò non omnis eſt demonſtratio. Quando igitur tres termini ſic ſe habent adinuicem, vt & poſtremus ſit in toto medio, & medius in toto primo vel ſit, vel non ſit, extremorum perfectum fieri ſyllogiſmum neceſſe eſt. Voco autem medium, quod & ipſum in alio, & aliud in ipſo eſt, quod & poſitione medium eſt: extrema verò, quod & ipſum in alio, & in quo aliud eſt. Si enim a de omni b, & b de omni c, neceſſe eſt a de omni c prędicari. priùs enim dictum eſt, quomodo de omni dicimus. Similiter autem & ſi a de nullo b, b autem de omni c, nempe & a nulli c inerit. Si autem primum quidem omni medio conſequens eſt, medium verò nulli poſtremo, ſyllogiſmus extremorum nõ erit. nihil enim neceſſarium accidit, eò quòd hæc ſunt. Nam & omni, & nulli contingit primum poſtremo ineſſe. Quare neque particulare, neque vniuerſale ſit neceſſarium. Cùm autem nihil eſt neceſſarium, per hæc non erit ſyllogiſmus. Termini verò eius, quod eſt omni ineſſe, animal, homo, equus: eius verò quod eſt nulli, animal, homo lapis. Cùm verò nec primum medio, nec medium poſtremo vlli ineſt, neque ſic ſyllogiſmus erit. Termini verò vt ineſſe, ſcientia, linea, medicina: vt non ineſſe, ſcientia, linea, vnitas. Vniuerſalibus igitur exiſtentibus terminis, manifeſtum eſt, in hac figura quando erit, & quando non erit ſyllogiſmus: & quod cùm eſt ſyllogiſmus, neceſſarium eſt terminos ſic ſe habere, quemadmodum diximus, & ſi ſic ſe habent, manifeſtum quod & ſyllogiſmus erit. Si autem terminorum hoc quidem in vniuerſum, ille verò partim in alio ſit, vniuerſale quidem maiorem ad extremitatem, vel prædicatiuum, vel priuatiuum: particulare verò, ad minorem prædicatiuum ponitur, ſyllogiſmum eſſe perfectum neceſſe eſt, ſin verò ad minorem ponitur, quolibet alio ſe modo habeant termini, ſyllogiſmum fieri eſt impoſſibile. Dico autem maiorem extremitatem quidem, in qua medium eſt: minorem verò, quæ ſub medio eſt. Inſit enim a quidem omni b, b autem alicui c, ergo ſi eſt de omni prædicari, quod principio dictum eſt, a alicui c ineſſe neceſſe eſt. Et ſi a quidem nulli b ineſt, b verò alicui c, neceſſe eſt a alicui c non ineſſe, determinatum eſt enim & de nullo quomodo dicimus, quare ſyllogiſmus hic perfectus erit. Similiter autem & ſi indefinitum ſit b c prædicatiuum, nam idem erit ſyllogiſmus, indefinito & particulari ſumpto, ſin autem ad minorem extremitatem vniuerſale vel prædicatiuum, vel priuatiuum ponatur, ſyllogiſmus non erit: neq; ſi affirmatiua, neque ſi negatiua, neque ſi indefinita, neque ſi particularis ponatur, vt ſi a quidem alicui b ineſt, vel non ineſt, b autem omnic ineſt. Termini vt ineſſe, bonum, habitus, prudentia: vt non ineſſe, bonum habitus, imperitia. Rurſum ſi b quidem nulli c, a verò alicui b ineſt, vel non ineſt, vel non omni ineſt, neque ſic ſyllogiſmus erit. Termini omni ineſſe, album, equus, cycnus: nulli ineſſe, album, equus, coruus. Idem autem, & ſi a b indefinitum ſit. Neque ſi ad maiorem extremitatem vniuerſale quidem vel prædicatiuum, vel priuatiuum, ad minorem verò particulare priuatiuum ponatur, ſyllogiſmus erit, aut indefinito, aut particulari ſumpto. Velut ſi a quidem omni b ineſt, b autem alicui c non ineſt, vel non omni ineſt. Cui enim non ineſt medium, hoc omne & nullum ſequatur primum. Ponantur enim termini, animal, homo, album: déinde & de quibus albis non prædicatur homo, ſumatur cycnus, & nix, ergo animal de vno quidem omni prædicatur, de altero verò nullo, quare ſyllogiſmus nullus erit. Rurſum a quidem nulli b inſit, b autem alicui c non inſit: & ſint termini, inanimatum, homo, album, déinde ſumantur alba, de quibus non prædicatur homo, cycnus, & nix, nam inanimatum de hoc quidem omni prædicatur, de illo verò nullo. Præterea quoniam hæc propoſitio, alicui eorum quæ ſunt c, b non ineſſe, indefinita eſt, verùm autem & ſi nulli ineſt, & ſi non omni: quoniam alicui non eſt: ſumptis autem his terminis, velut nulli ineſſe, non fit ſyllogiſmus, (hoc enim dictum eſt priùs.) manifeſtum ergo eſt, quod in eo in quo ita habent termini, ſyllogiſmus non erit: eſſet enim & in his. Similiter autem oſtenderur, & ſi vniuerſale priuatiuum ponatur. Neque enim ſi ambo interualla particularia prædicatiuè priuatiuè dicantur, aut hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuũ: vel hoc quidem indefinitum, illud verò definitum, vel ambo indefinita, ſyllogiſmus vllus vllo pacto erit. Termini verò communes omnium, animal, albũ: equus: animal, album lapis. Manifeſtum eſt igitur ex iis, quæ dicta ſunt, ſiquidẽ ſyllogillimus in hac quidem figura particularis fiat, ſic ſe terminos habere, vt diximus neceſſe eſſe: aliter verò ſi habeãt, nullum fieri. Manifeſtum etiam, & quòd omnes qui hîc ſyllogiſmi fiũt perfecti ſunt (omnes enim per ea, quæ principio ſumpta ſunt, perficiuntur:) & quòd omnia problemata per hanc figuram oſtenduntur, ſcilicet & omni, & nulli, & alicui, & non alicui ineſſe. Figuram autem huiuſmodi, primam voco.

Omnis demonſtratio ſyllogiſmus non contra.

De ſyllogiſmis in Secunda figura, quatenus abſoluti, quatenus non. Cap. V.

QVando verò idem huic quidem omni, illi verò nulli, vel vtrique omni, nullive ineſt, figuram quidem huiuſmodi Secundam voco. Medium autem in hac dico, quod de vtraque prædicatur: extremitates verò, quibus de, medium hoc prædicatur: maiorem quidem, quæ poſita iuxta medium eſt: minorem verò, quæ ſita longiùs eſt à medio. Et medium quidem, non inter, ſed ante extrema, primóque loco ponitur. Perfectus igitur

Secunda figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur hac quidé in figura ſyllogiſmus nullo modo erit, fieri verò, & vniuerſalibus, & non vniuerſalibus exiſtentibus terminis, poſsibile eſt. Vniuerſalibus igitur terminis ſyllogiſmus erit, cùm medium huic quidem omni, illi verò nulli inerit, etſi ad vtrumuis ſit priuatiuum. ſecus verò nullo fit modo. m enim de, n, quidem nullo, de, x, verò omni prædicetur. Quoniam igitur conuertitur priuatiua, nulli m inerit n, at m omni x ineſſe ponebatur: quare n nulli x inerit, hoc enim oſtenſum eſt priùs. Rurſum ſi m, n quidem omni ineſt, x verò nulli, neq; n vlli x inerit. Nam ſi m nulli x, neque x vlli m inerit. At verò m omni n inerat, quare x nulli n inerit, facta eſt enim rurſum prima figura. Quoniam autem conuertitur priuatiuum, neq; n vlli x inerit: quare ſyllogiſmus idem erit. Licet autem oſtendere hæc & ad impoſsibile ducendo. Quòd ergo ſyllogiſmus habentibus ita ſe terminis fiat, manifeſtum eſt, ſed non perfectus tamen, non enim ex iis ſolùm quę ab initio ſumpta ſunt, ſed ex aliis neceſsitas hæc perficiatur, oportet. Si autē m de omni, & n, & x, prædicetur, ſyllogiſmus nō erit. Termini ineſſe, ſubſtatia, animal, homo: non ineſſe, ſubſtantia, animal, lapis: mediū, ſubſtantia. Neq; cum nec de n, nec de x vllo, prædicatur m. Termini ineſſe, linea, animal, homo: nō ineſſe, linea, animal, lapis. Manifeſtum ergo, quoniam ſi ſit ſyllogiſmus ex vniuerſalibus terminis, terminos ſic ſe habere, vt in principio diximus, neceſſe eſſe, aliter enim ſe habentibus terminis, concluſio neceſſaria non fit. Quòd ſi medius ad alterum vniuerſaliter habeat, ſi quidem ad maius quidem vniuerſaliter, vel prædicatiuè, vel priuatiuè habet, ad minus autem & particulariter, & vniuerſali oppoſitè (dico autem oppoſitè, ſi vniuerſale quidem priuatiuum, particulare prædicatiuum: vel ſi vniuerſale prædicatiuum, particulare priuatiuum) tum ſyllogiſmum priuatiuum particulariter fieri neceſſe eſt. Nam ſi m, n quidē nulli, x autem alicui ineſt, neceſſe eſt n alicui x nō ineſſe. Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli m inerit n. m verò ſupponebatur alicui x ineſſe: quare n alicui eorum quæ ſunt x, non inerit: fit enim ſyllogiſmus per primam figuram. Rurſus ſi n omni quidem m, x verò alicui non ineſt, neceſſe eſt n alicui x nō ineſſe. Nam ſi x omni ineſt n, prædicatur autem & m de omni n, neceſſe eſt m omni x ineſſe. ſupponebatur autem alicui non ineſſe. Et ſi m, n quidem omni ineſt, x autem non omni, erit ſyllogiſmus, quòd non omni x inſit n: demonſtratio verò eſt eadem. Si autem de x quidem omni, de n verò non omni prædicatur m, non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal, ſubſtātia, coruus: non ineſſe, animal, album, coruus. Nec quando de x quidem nullo, de n verò aliquo. Termini ineſſe, animal, ſubſtantia, lapis: nō ineſſe, animal, ſubſtantia, ſcientia. cùm igitur oppoſitum vniuerſale particulari eſt, dictum eſt, quando ſyllogiſmus erit, & quando non erit. Quoties autem conformes propoſitiones ſunt, aut priuatiuæ ſcilicet, aut affirmatiuæ ambæ, ſyllogiſmus nullo modo erit. Sint enim priuatiuæ primùm, vniuerſalé que ad extremum maius ponatur, vt m, n quidem nulli, x autem alicui non inſit: contingit ergo & omni, & nulli x ineſſe n. Termini quidem nulli ineſſe, nigrum, nix, animal: omni verò ineſſe, ſumere non eſt, ſiquidem m alicui quidem x ineſt, alicui verò non ineſt. Nam ſi omni x ineſt n, & m nulli n, etiam m nulli x inerit, ſed poſitum erat, alicui ineſſe, non igitur ſic ſumere cōtingit terminos. Ex indefinito autem oſtendendum eſt, quoniam enim verum eſt, m non ineſſe alicui x, & ſi nulli ineſt: nulli verò cùm inſit, non erit ſyllogiſmus, manifeſtum, quoniam neque nunc erit. Rurſum ſi prædicatiuæ ambæ ſint, & vniuerſale ſimiliter ponatur, vt m, n quidem omni, x autem alicui inſit: contingit ergo & omni, & nulli x, n ipſum ineſſe. Termini nulli ineſſe, album, cycnus, lapis: omni verò non erit ſumere terminos, propter eandem cauſam, quam & priùs, ſed ex indefinito monſtrandum eſt. Si autem vniuerſale ad minorem extremitatem eſt, & m, x quidem nulli, n verò alicui non ineſt: contingit n & omni, & nulli x ineſſe. Termini ineſſe, album, animal, coruus: nō ineſſe, album, lapis, coruus. Similiter autem & ſi prædicatiuæ fuerint propoſitiones. Termini non ineſſe, album, animal, nix: ineſſe, album, animal, cycnus. Manifeſtum eſt igitur, quòd ſi conformes propoſitiones ſint, & hæc quidem vniuerſalis, illa verò particularis, nullo modo ſyllogiſmum poſſe fieri. Sed nec ſi alicui, ſiue vtrique vel ineſt, vel non ineſt, vel huic quidem ineſt, illi verò non ineſt: vel neutri omni, vel indefinitè. Termini autem communes omnium, album, animal, homo: album, animal, inanimatum. Igitur ex prædictis manifeſtum eſt, ſi ita vt dictum eſt, quòd ſe habent adinuicem termini, ex neceſsitate fit ſyllogiſmus: & ſi fit ſyllogiſmus, terminos ſic ſe habere neceſſe eſt. Palàm etiam, quòd omnes imperfecti ſunt in hac figura ſyllogiſmi, qui fiunt, omnes enim aſſumptis quibuſdam perficiuntur, quæ vel terminis ex neceſsitate inſunt, vel vt hypotheſes ponuntur: qualiter fit, cùm ad impoſsibile argumentum tendit. Deniq; & quòd affirmatiuus ſyllogiſmus per hanc quidem figuram nullus fiat, patet: ſed priuatiui, ſeu vniuerſales, ſeu particulares tantùm.

De ſyllogiſmis Abſolutis Tertiæ figuræ. Cap. VI.

SI autem eidem hoc quidem omni, illud verò nulli ineſt, vt ambo vel omni, vel nulli inſunt, figuram quidem hanc Tertiam voco. Medium autem in hac dico, quo de ambo prædicamus: extremitates verò, quæ prædicantur: maiorem quidem quæ longiùs medio, minorem verò quæ propiùs diſtat: & medium quidem non inter extrema, ſed extrà vltimóque loco ponitur. Perfectus igitur ſyllogiſmus, ne in hac quidem figura fit: fieri verò & vniuerſaliter, & non vniuerſaliter, terminis cum medio conglutinatis poteſt. Vniuerſaliter quidem, ſi & p & r inerūt omni ſ, quoniam alicui r, p, ex neceſsitate inerit. nam quoniā conuertitur prædicatiua, inerit ſ alicui r. Itaque quoniam p ineſt omni ſ, & ſ alicui r, neceſſe eſt p alic

Tertia figura.

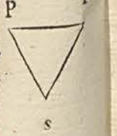

p alicui r ineſſe, fit enim ſyllogiſmus per primam figuram. Facere autem & per impoſsibile, & expoſitione fidem huius licet, ſi enim ambo omni ſint, ſi ſumatur aliquod eorum, quæ ſunt ſ, vt n, huic & p & r inerunt ex neceſsitate: quare alicui r inerit p. Et ſi r omni quidem ſ, p autē nulli ſ ineſt: erit ſyllogiſmus, quoniam p alicui r nō inerit ex neceſsitate. Nam idem modus erit demonſtrationis, r ſ propoſitione conuerſa. Oſtendetur autem & per impoſsibile, quemadmodum in prioribus. Si autem r inſit ſ quidem nulli, p verò omni ſ, non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal, equus, homo: non ineſſe, animal, inanimatū, homo: Neq; quando ambo de nullo ſ dicūtur, ſyllogiſmus vllus erit. Termini ineſſe, animal, equus, inanimatum: nō ineſſe, homo, equus, inanimatū, medium, inanimatum. Manifeſtū eſt igitur & in hac figura, & quando erit, & quando non erit ſyllogiſmus ex vniuerſalibus terminis. Quando enim ambo termini ſunt prędicatiui, erit ſyllogiſmus: quoniā ineſt alicui extremitas extremitati: quando verò priuatiui, non erit ſyllogiſmus. Quando autē hic quidē priuatiuus, ille verò affirmatiuus eſt, ſi maior quidem priuatiuus, alter verò affirmatiuus fuerit, erit ſyllogiſmus, quoniam alicui non ineſt extremitas extremitati. Si autē è conuerſo, non erit. Quod ſi verò hic quidem vniuerſaliter cum medio componatur, alter verò particulariter, ſiquidem vterq; prædicatiuus eſt, fieri ſyllogiſmum neceſſe eſt, vtercunq; ſit vniuerſalis terminorū. Nam ſi r omni ſ inſit, p verò alicui ſ, neceſſe eſt & p alicui r ineſſe. Nam quoniā cōuertitur affirmatiua, inerit ſ alicui p, itaq; quoniam r omni ſ ineſt, ſ autem alicui p, & r alicui p inerit, quare & p alicui r. Rurſum ſi r alicui ſ, p verò omni ſ inſit, neceſſe eſt & p alicui r ineſſe, nam idem modus demōſtrationis. Licet autē demōſtrare & per impoſsibile, & ex poſitione, quēadmodum in prioribus. Si autē vnus quidem ſit prædicatiuus, alius vero priuatiuus, vniuerſalis autē prædicatiuus, quando minor quidē fuerit prędicatiuus, erit ſyllogiſmus. Nam ſi r omni ſ, p verò alicui ſ non ineſt, neceſſe eſt p alicui r nō ineſſe, ſi enim p omni r, & r omni ſ, & p omni ſ inerit, ſed non inerat. Monſtratur autē & ſine deductione, ſi ſumatur aliquid eorū, quæ ſunt ſ, cui p nō ineſt. Quando vero maior fuerit prædicatiuus, non erit ſyllogiſmus, vt ſi p inſit omni ſ, r autem alicui ſ non inſit. Termini verò omni ineſſe, animatum, homo, animal, nulli vero nō eſt ſumere terminos, ſiquidem r ineſt alicui quidē ſ, alicui autē non ineſt. Si enim omni ſ ineſt p, r autem alicui ſ, & p inerit alicui r. Poſitum autem erat, nulli r ineſſe, ſed quēadmodum in prioribus, dicendum eſt. nam cùm indefinitum eſt alicui non ineſſe, & quod nulli ineſt, verum eſt dicere alicui non ineſſe: nulli vero cùm ineſſet, non erat ſyllogyſmus, manifeſtū ergo eſt, quòd non erit ſyllogiſmus. Si autē priuatiuus, ſit vniuerſalis terminus, quādo maior quidē priuatiuus fuerit, minor autē prędicatiuus, erit ſyllogiſmus. Si enim p nulli ſ, r autē alicui ineſt ſ, & p alicui r non inerit: rurſus enim prima erit figura, r ſ propoſitione conuerſa. Quando autē minor fuerit priuatiuus, non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal, homo, ferum: nō ineſſe, animal, ſcientia, ferum: medium in vtriſq;, ferum. Nec quando ambo priuatiui ponuntur, ſit autem vnus quidem vniuerſalis, alter verò particularis: termini ineſſe, quando minor eſt vniuerſalis, ad medium, animal, homo, ferum: non ineſſe, animal, ſcientia, ferum. Quando autē maior, non ineſſe quidē, coruus, nix, album: ineſſe vero non eſt ſumere. Siquidem r alicui quidē ineſt ſ, alicui autem non ineſt. Si enim p omni r inſit, r autem alicui ſ, & p inerit alicui ſ. Poſitum eſt autem nulli, ſed ex indefinito monſtrandum eſt, neq; ſi vterq; alicui medio ineſt, vel nō ineſt: vel vnus quidem ineſt, alter verò non ineſt: vel hic quidem alicui, ille verò nō omni, vel indefinitè, nullo modo ſyllogiſmus erit. Termini autem communes omnium, animal, homo, album: animal inanimatum, album. Manifeſtum eſt igitur & in hac figura, quādo erit, & quādo non erit ſyllogiſmus, & quòd ita ſe, vt dictum eſt, habentibus terminis, ex neceſsitate fit ſyllogiſmus: & ſi fit ſyllogiſmus, terminos neceſſe eſt ſic ſe habere. Manifeſtūeſt etiam, quòd omnes imperfecti in hac figura ſunt ſyllogiſmi, omnes enim aſſumptis quibuſdam perficiuntur, deniq; quòd colligere per hanc figuram vniuerſale non liceat, neque priuatiuum, neque affirmatiuum.

Syllogiſmus quādo ex vniuerſalibus.

De Tribus figuris, & indirectis Syllogiſmis adinuicem. Cap. VII.

PAlàm vero eſt, & quòd omnibus quidem in figuris cùm ſyllogiſmus non fiat, prædicatiuis quidem priuatiuiſve vtriſque terminis, aut particularibus exiſtentibus, nihil omnino fit neceſſarium. Cùm autem prædicatiuus alter, alter priuatiuus eſt, & vniuerſaliter priuatiuus ſumitur, ſemper ſyllogiſmus minoris extremitatis ad maiorem fit, vt ſi a quidem omni b, vel alicui, b autem nulli c, conuerſis enim propoſitionibus, neceſſe eſt c alicui a non ineſſe. Similiter autem & in aliis figuris, ſemper enim fit per conuerſionem ſyllogiſmus. Palàm etiam, quòd indefinitum prædicatiui particularis loco poſitum, ſyllogiſmum omnibus in figuris eundē parit. Manifeſtum inſuper, & quòd omnes imperfecti ſyllogiſmi per primam figuram perficiuntur: aut enim oſtenſiuè, aut per impoſsibile clauduntur omnes. Vtrinq; autem prima figura fit, & inoſtēſiuè quidē perfectis, quoniā per conuerſionē claudebantur omnes, conuerſio autē primā figurā faciebat. In his verò quæ per impoſsibile demōſtrantur, quoniam poſito falſo ſyllogiſmus fit per primā figuram: vt in poſtrema figura, ſi a & b omni c, inſunt, quoniā a alicui b ineſt. Nā ſi nulli, & b omni c, nulli c inerit a. ſed inerat omni, ſimiliter autem in aliis. Reducere etiam ſyllogiſmos omnes ad primæ figuræ vniuerſales ſyllogiſmos licet, nam qui ſunt in ſecūda figura, manifeſtum quoniam per illos perficiuntur, verùm non omnes ſimiliter: ſed vniuerſales quidem priuatiuæ conuerſione, particularium autem vterque

Universidad de Deusto
Biblioteca

que ad impossibile reductione. Qui verò in prima sunt particulares, perficiũtur quidem per se, possunt autem & per secundã ad impossibile ductione ostendi, vt si a omni b, & b alicui c, quoniã a alicui c inerit, si enim nulli, b autem omni, nulli c inerit b, hoc enim scimus per secundã figuram. Similiter autẽ & in priuatiuo erit demõstratio, si enim a nulli b, & b alicui c ineſt, a alicui c non inerit. Nam si a omni c, b autem nulli ineſt, nulli c inerit b, hæc autem fuit media figura. Itaque quoniã qui in media sunt syllogismi, in primæ figuræ vniuersales syllogismos omnes reducuntur: qui verò particulares in prima sunt, ad eos qui sunt in media manifestum est, quòd & particulares ad eos, qui in prima figura sunt vniuersales, syllogismos reducentur. Qui verò sunt in tertia, vniuersales quidẽ vbi sunt termini, statim per illos syllogismos perficiuntur, si autem particulares fuerint, sumuntur per particulares syllogismos primæ figuræ, sed hi reducti sunt ad illos. quare & tertiæ figuræ particulares ad illos reducuntur. Manifestum ergo, quòd reducentur in primæ figuræ vniuersales syllogismos. Syllogismi igitur inesse vel non inesse aliquid colligentes, quomodo se & ad eos qui figuræ eiusdem sunt, & ad se inuicem, & ad eos qui figuræ alterius sunt, habeant, dictum est.

De Syllogismis ex vtraque necessaria in Tribus figuris.

Cap. VIII.

VOniam autem aliud est inesse, & aliud necessariò inesse, & aliud contingere inesse, (multa quippe insunt quidem, non tamen necessariò: alia verò neq; necessariò, neq; omnino insunt, inesse autẽ cõtingit:) manifestum, quòd & syllogismus vnius cuiusque horum alius, & alius est, nec omnium eodem pacto termini habẽt: sed hîc quidem è necessariis, ille verò ex iis quæ simpliciter insunt, ille autem ex contingentibus erit. Ergo in necessariis quidem ferè similiter se habet, & in iis quæ insunt. Similiter enim positis terminis & in iis quæ insunt, & in iis quæ ex necessitate insunt, vel non insunt, & erit, & non erit syllogismus. Tantum hoc differt, quòd hîc terminis ex necessitate inesse, vel non inesse vbique additur. Nam & priuatiua similiter conuertitur, & in toto esse, & de omni dici similiter assignatur. Ac in aliis, quòd conclusio necessaria sit, sic vt inesse per conuersionem scilicet modo eodem ostendetur: in media autem figura, vbi vniuersalis quidem prædicatiua, particularis verò priuatiua: & rursum in tertia, cùm vniuersalis quidem prædicatiua, particularis verò priuatiua est, non vt hactenus demonstratio fit, sed necesse est vt exponentes, cui alicui vtrunque non ineſt, de eo syllogismum faciamus, erit enim necessarium in hoc: si autem de expositio est, necesse erit & de illo aliquo. Nam hoc quod est expositum, ipsum quidem illud aliquid est, fit autem vterque syllogismus in propria figura.

De Mistis ex altera necessaria, altera absoluta in Prima figura.

Cap. IX.

ACcidit autẽ & altera tantùm propositione necessaria, necessarium interdũ syllogismum fieri: verùm non vtra libet, sed ea quæ ad maiorẽ est extremitatem. Vt si a quidem, b ex necessitate sumptũ est inesse vel non inesse: b autem, c inesse tantum, sic enim sumptis propositionibus ex necessitate a inerit c, vel nõ inerit. Nam quoniã omni b ex necessitate ineſt, vel nõ ineſt a, c autẽ aliquid eorum quæ sunt b, est, manifestũ quoniam & c ex necessitate alterũ horum erit. Si autẽ a b quidem nõ necessaria, b c autẽ necessaria, conclusio non erit necessaria. Nã sic ita est, accidit a, alicui b ex necessitate per primã & tertiam figurã inesse, atqui hoc falsum est. cõtingit enim tale esse b, cui possibile est a, nulli inesse. Ad hæc verò & ipsis è terminis pater, conclusionẽ necessariã non esse, vt si a quidẽ sit motus, b autẽ sit animal: quo de verò c, homo. nãq; homo animal est ex necessitate, quare nec homo. Similiter autẽ & si priuatiua sit a b, eadem enim est demõstratio. In particularibus autẽ syllogismis, siquidẽ vniuersalis est necessaria, erit necessaria & conclusio: sin verò particularis necessaria est, cõclusio seu priuatiua, seu prædicatiua fuerit, vniuersalis propositio necessaria nõ erit. Sit autẽ primò vniuersalis necessaria, & a quidẽ omni b insit ex necessitate, b autẽ alicui c insit solũmodo necesse est ergo a alicui c inesse ex necessitate: nam c sub b est, b autẽ omni a inerat ex necessitate. Similiter autẽ, & si priuatiuus syllogismus sit, cadẽ enim erit demonstratio. Sin verò particularis est necessaria, conclusio necessaria nõ erit. nihil enim euenit impossibile, vt nec in vniuersalibus syllogismis. Eodem verò pacto & in priuatiuis habet. Terminis: motus animal, album.

De Mistis ex altera necessaria, altera absoluta, in Secunda figura.

Cap. X.

IN secũda autẽ figura, si priuatiua quidẽ propositio & vniuersalis, & necessaria sit, etiam conclusio erit necessaria: at si prædicatiua talis fuerit, conclusio necessaria non erit. Sit enim primùm priuatiua necessaria, & a b quidem nulli contingat, c autem tantũ insit: quoniã ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a contingit, à verò omni ineſt c, itaque nulli c contingit b. nam c sub a est. Similiter autem, & si ad c priuatiuum ponatur, nam si a nulli c contingit, & c nulli a poterit inesse: a verò, omni b ineſt. quare nulli eorum quæ sunt b, contingit c: sit enim prima figura rursum. ergo neque b, ipsi c: conuertitur enim similiter. Si autem prædicatiua propositio est necessaria, non erit conclusio necessaria, insit enim a omni b ex necessitate, c autem nulli insit tantùm. conuersa ergo priuatiua, prima figura fit. Ostensum est autem in prima, quoniam cùm non est necessaria, quæ ad maiorem est priuatiua, neq; conclusio necessaria erit: quare nec in his erit ex necessitate. Ampliùs autem si conclusio est necessaria, accidit c alicui a non inesse ex necessitate. Si enim b, nulli c ineſt necessariò: neque c vlli b inerit necessariò. b autem alicui a non inesse necesse

esse est: siquidem & a, omni b inerat necessariò: quare c, necesse est alicui a non inesse, sed nihil prohibet a huiusmodi accipere, cui omni inesse c contingat. Ad hæc & ex ipsis terminis, si quis producat, docere licet conclusione non sumpta: sed quantisper hæc sunt, tantùm necessarium esse, vt sit a quidem animal, b verò homo, c autem album: similitérq; propositiones sint sumptę, contingit enim animal nulli albo inesse. nõ inerit ergo nec homo vlli albo, verùm id non ex necessitate. contingit enim hominem fieri album, sed tamen non tantisper dum animal albo nulli insit. Quare tantisper hæc sunt, conclusio necessaria est quidem, simpliciter autem necessaria non est. Similiter res & in particularibus syllogismis habet, quippe priuatiua quidem propositio, cùm & vniuersalis, & necessaria est, etiam conclusio est necessaria: cùm autem prędicatiua quidem & vniuersalis, & necessaria est, priuatiua verò & particularis, & non necessaria est, etiam conclusio necessaria non est. Si enim primùm priuatiua, & vniuersalis, & necessaria, & a, b quidem nulli contingat inesse, c autem alicui insit. Quoniam ergo cõuertitur priuatiua, & b nulli a continget inesse, a autem alicui c ineſt, quare ex necessitate alicui eorum quæ sunt c, non inerit b. Rursum sit prædicatiua & vniuersalis, & necessaria, & ponatur ad b quidem prędicatiuũ. si ergo a omni b ex necessitate ineſt, c autem alicui non ineſt: quòd non insit b alicui c, manifestum est, sed non ex necessitate. Nam iidem termini erunt ad demonstrationem, qui in vniuersalibus syllogismis. sed neque si priuatiua necessaria particulariter sumatur, erit conclusio necessaria. Nam per eosdem terminos demonstratio est.

De Mistis ex altera necessaria, altera absoluta in Tertia figura.

Cap. XI.

SEd in postrema figura terminis quidem vniuersaliter cum medio compositis, & propositione vtraq; aiente, si alterutra sit necessaria, & conclusio necessaria erit. Sin verò hæc quidem priuatiua, illa verò prædicatiua sit, siquidem priuatiua necessaria fuerit, etiam conclusio erit necessaria, sin autem prædicatiua erit necessaria, nõ erit necessaria conclusio. Sint enim primùm prædicatiuæ propositiones vtręq;, & a, & b omni c insint, necessaria autem sit a c, quoniam ergo b omni c inest, & c alicui b inerit, eò quòd conuertitur vniuersalis particulariter. Quare si a ineſt omni c ex necessitate, & c alicui b, & a alicui b necessarium est inesse, nam b sub c est, fit igitur prima figura. Similiter autem ostendetur, & si b c est necessaria, cõuertitur enim c alicui a, quare si omni c inest ex necessitate, & a alicui b inerit ex necessitate. Rursum sit a c quidem priuatiua, b c verò affirmatiua, necessaria autem priuatiua, quoniam ergo conuertitur affirmatiua, erit c alicui b, a verò c nulli ex necessitate, neque a alicui b inerit ex necessitate: nam b sub c est. Si autem prædicatiua sit necessaria, conclusio necessaria non erit. Sit enim b c priuatiua & necessaria, a c autem priuatiua & non necessaria, quoniam ergo conuertitur affirmatiua, inerit & c alicui b ex necessitate: quare si a quidem nulli eorum quæ sunt c, ineſt, c autem alicui eorum quæ sunt b, & a alicui eorum quæ sunt b, non inerit, sed non ex necessitate. Ostensum est enim in prima figura, quoniam priuatiua propositione nõ necessaria, neque conclusio erit necessaria. Amplius autem & per illos terminos ostendatur, sit enim a quidem bonum, sed quo de b animal, c autem equus, ergo bonum quidem contingit nulli equo inesse, animal verò necesse est omni equo inesse. At non necesse est aliquod animal non esse bonum, siquidem omne bonum esse contingit, aut si minus hoc possibile est, at vigilare aut dormire terminum ponamus, omne enim animal susceptibile horum est. Igitur terminis vniuersaliter ad medium collocatis, quando conclusio necessaria fiat, hunc in modum est dictum. Si autem hic quidem vniuersalis, ille verò particularis sit, prædicatiuúsque vterque existat: siquidem vniuersalis fuerit necessarius, & conclusio necessaria erit. Demonstratio verò eadem est, quæ priùs, conuertitur enim & particularis affirmatiua: si ergo necesse est b omni c inesse, a autem sub c est, necesse est b alicui a inesse: si autem b alicui a, & a alicui b inesse necessarium: conuertitur enim. Similiter autem & si a c, sit necessaria vniuersalis, nam b sub c est. Si autem particularis necessaria est, conclusio necessaria non est: sit enim b c particularis necessaria, a autem insit omni c, non tamen ex necessitate, conuersa ergo b c, prima fit, figura: & vniuersalis quidem propositio non necessaria, particularis autem necessaria. Quando autẽ sic se habebant propositiones, non erat conclusio necessaria, itaque neque in his est. Ampliùs autem & ex terminis pater. sit enim a quidem vigilatio, b autem bipes, quo de verò, c animal. ergo b, alicui c necesse est inesse, a autem omni c contingit, & a igitur ipsi b necessariò non est. non enim aliquem bipedem dormire, vel vigilare necesse est. Similiter autem per eosdem terminos ostendetur, etiam si a c particularis, & necessaria sit. Si autem hic quidem terminorum sit prædicatiuus, ille verò priuatiuus & necessarius: siquidem vniuersalis priuatiuus & necessarius fuerit, erit & conclusio necessaria. Si enim a nulli c ex necessitate contingit, b autem alicui c ineſt, necesse est a alicui b non inesse. Quando autem affirmatiua necessaria vel vniuersalis, vel particularis, vel priuatiua particularis ponetur, conclusio non erit necessaria. Nam cætera quidem eadem, quæ & suprà, dicemus: termini verò, cùm vniuersalis quidem affirmatiua est necessaria, vigilatio, animal, homo; medium homo. Cùm autem particularis prędicatiua necessaria, vigilatio, animal, album, animal enim necesse est alicui albo inesse, vigilatio autem contingit nulli, & non necesse est alicui animali non inesse vigilationem. quando autem priuatiua particularis est necessaria, bipes, motus, animal: medium, animal. Manifestum igitur est, quòd inesse quid colligere non licet, nisi pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

positio vtraque significat ineſſe, neceſſe verò eſſe licet, & ſi altera tantùm ſit neceſſaria. In vtriſque autem, ſeu affirmatiui, ſeu priuatiui ſyllogiſmi ſunt, neceſſe eſt alteram propoſitionem ſimilem concluſioni eſſe: dico autem ſimilem, ſi ineſſe quidem inexiſtentem: ſi autem neceſſaria, neceſſariam. Quare & hoc palàm eſt, quòd neque neceſſaria, neque inexiſtens erit concluſio, niſi vel neceſſaria, vel quæ ineſſe ſignificet, propoſitione ſumpta. Igitur de neceſſario quo modo fit, & quam differentiam ad ineſſe habet, ſufficienter penè eſt dictum.

De Contingenti non neceſſario.

Cap. XII.

Contingens. Contingere.

DE contingente verò poſt hæc dicamus: quando, & quomodo, & per quæ huius fiat collectio. Dico autem contingere & contingens, quod cùm non exiſtente neceſſario, eſſe vero ponatur, nihil inde impoſsibile ſequitur. Nam quod neceſſarium contingere dicimus, hoc aliam rationem habet. Quod autem hoc contingens ſit, manifeſtum & ex affirmationibus, & è negationibus oppoſitis eſt, nam hæ, Non contingit eſſe, non poſsibile eſſe, & impoſsibile eſſe, & neceſſe eſt non eſſe, vel eadem ſunt, vel ſequuntur ſeſe: quare & oppoſita his, contingit eſſe, & non impoſsibile eſt eſſe, & non neceſſe non eſſe, vel eadem ſunt, vel ſequũtur ſeſe: de omni enim vel affirmatio, vel negatio eſt. Erit ergo cõtingens, non neceſſarium, & non neceſſarium, contingens. Omnes autem quæ ſecundum contingere propoſitiones ſunt, conuerti inuicem accidit: Dico autem, nõ affirmatiuas negatiuis, ſed quęcunque affirmatiuarum rationem ſecundùm oppoſitionem habẽt: vt ea quæ eſt, Contingit eſſe, ei quæ eſt, Contingit non eſſe: & ea quę eſt, Contingit omni, ei quæ eſt, Contingit nulli, vel non omni: & quæ alicui, ei quæ non alicui. Eodem autem modo & in aliis: quoniam enim quod eſt contingens, non eſt neceſſarium: & quod non eſt neceſſarium, poſsibile eſt non eſſe: manifeſtum, quoniam ſi contingit a ineſſe b, contingit & non ineſſe: & ſi omni contingit ineſſe, & omni contingit non eſſe. Similiter autem & in particularibus affirmationibus, eadem enim eſt demonſtratio. Prædicatiuæ verò ſunt propoſitiones huiuſmodi, nam contingere cum eo quod eſt eſſe, rationem eandem obtinet quemadmodum eſt dictum priùs. Determinatis autem his, rurſum dicimus, quòd contingere modis duobus dicitur. Vno quidem, quod plerunque fit, ſed efficere neceſſarium non poteſt, vt excaneſcere, vel augeri, vel minui hominem, vel omnino quod is natus eſt eſſe: hoc enim cùm iuge non ſit, neque neceſſitatem habet, eò quòd non ſemper homo eſt: attamen cùm eſt homo, illud aut ex neceſſario, aut vt plurimum eſt. Alio autem modo promiſcuum quod ſit, contráve, fieri poſsibile eſt, vt animal ambulare, aut ambulante motum terræ fieri: ac omnino, quod caſu fit: nihil enim horum ita magis, quàm contrà fieri natum eſt. Conuertitur ergo & ſecundum oppoſitas propoſitiones vtrunque contingens, verùm non eodem modo, ſed quod natum quidem eſt eſſe, cum eo quod non neceſſe eſt eſſe, ſic enim contingit non caneſcere hominem: promiſcuum verò cum eo, quod nihilò magis ita, vel contrà ſit. Diſciplina autem, & ſyllogiſmus demonſtratiuus, ex promiſcuis quidem non ſunt: eò quòd locum ordinémque nullum, genus hoc medij habet. Ex iis autem quæ conſueuere fieri, ſunt: ac penè oratio- nes & ſpeculationes omnes, ex hoc contingentis genere fiunt. Ex illis autem poſsibile quidem ſyllogiſmum fieri eſt, at quæri non ſolet. Hæc ergo definientur magis in ſequentibus. Nunc autem quando, & quomodo, & quis è contingentibus propoſitionibus ſyllogiſmus fiat, dicemus. Quoniam autem contingere hoc huic ineſſe, dupliciter accipere eſt: aut enim cui ineſt hoc, aut cuiipſum ineſſè contingit. nam ei de quo b, a contingere, horum alterum ſignificat: aut de quo dicitur b, aut de quo contingit dici: de quo aut b, ei contingere a: aut omni b, poſsibile ineſſe a, nihil inter ſe differt. Manifeſtum igitur, quoniam dupliciter dicetur, a omni b ineſſe contingere. Primùm ergo dicemus, ſi de quo c, ei contingit b: & de quo b, ei contingit a, quis erit, & qualis ſyllogiſmus, ſic enim vtræque propoſitiones contingentes ſumuntur: quando autem de quo b eſt, ei contingit a, hæc quidem ineſſe, illa verò contingens erit. Quare ab vniformibus incipiendum, quemadmodum & in aliis.

De ſyllogiſmis ex vtraque contingente, in Prima figura.

Cap. XIII.

QVando ergo a contingit omni b, & b omni c, ſyllogiſmus perfectus erit a, contingere omni c ineſſe: hoc autem manifeſtum eſt ex definitione, nam contingere omni ineſſe ſic dicebamus: Similiter autem & ſi a quidem contingit nulli b, b autem omni c, quoniam a contingit nulli c. Nam de quo dicitur, quòd b contingat, ei a non contingere, hoc erat nullum omittere ſub b contingentium. Quando verò a cõtingit omni b, b autem nulli c: per ſumptas quidem propoſitiones ſyllogiſmus nullus fit, conuerſa autem b c, idem & priùs ſecundum contingere fit: quoniam enim contingit b nulli c ineſſe, contingit & omni ineſſe: hoc autem dictum priùs. Quare ſi b quidem omni c, a autem omni b, rurſus idem ſyllogiſmus erit. Similiter autem & ſi ad vtraſque propoſitiones negatio ponatur, cùm contingere (dico autem, vt ſi a contingit nulli b, & b nulli c) igitur per ſumptas quidem propoſitiones nullus fit ſyllogiſmus, conuerſus autem rurſus idem erit, qui & priús. Manifeſtum eſt igitur, quoniam negatione poſita ad minorem extremitatem, vel ad vtraſque propoſitiones, aut non fit ſyllogiſmus, aut fit quidem, ſed non perfectus, ex conuerſione enim fit neceſſarió. Si autem hæc quidem propoſitionum vniuerſalis, illa verò particularis ſumatur, ad maiorẽ quidem extr

extremitatem poſita vniuerſali, ſyllogiſmus perfectus erit. Nam ſi a omni b contingit, b autem alicui c, a alicui c contingit: hoc autem manifeſtum è definitione contingentis eſt. Rurſum ſi a contingit nulli b, b autem contingit alicui c ineſſe, neceſſe eſt a contingere alicui c non ineſſe. Demonſtratio verò eadem, quæ in his. Si autem priuatiua particularis propoſitio, vniuerſalis autem affirmatiua ſumatur, poſitioneque ſimiliter ſe habeant (vt a quidem omni b contingat, b autem alicui c contingat non ineſſe) per ſumptas quidem propoſitiones manifeſtus ſyllogiſmus non fit: conuerſa autem particulari, & poſito b alicui c contingere ineſſe, concluſio, quæ & prius eadem erit, quemadmodum in iis quæ à principio diximus. Si autem maior extremitas particularis, minor vniuerſalis ſumatur, ſiue vtræq; affirmatiuæ, ſiue priuatiuę, ſiue diſſimiles, ſiue vtręque indefinitæ, particulareſve ſumãtur, nullo modo ſyllogiſmus erit. Nihil enim prohibet b tranſcendere a, & nõ prædicari de equis: in quo enim b traſcendit a, ſumatur c, huic neque omni, neque nulli, neque alicui, neque non alicui contingit a ineſſe: ſiquidem ſecundum contingere propoſitiones conuertuntur, & b pluribus contingit quã a ineſſe. Amplius autem & è terminis manifeſtum eſt, nam ſic ſe habentibus propoſitionibus, primum poſtremo & nulli contingit, & omni ex neceſsitate ineſſe. Termini autem communes omnium ineſſe quidẽ ex neceſsitate, animal, album, homo: non contingere verò, animal, album, veſtis. Manifeſtum igitur, quoniam hoc modo habentibus ſe terminis, ſyllogiſmus nullus fit: nam omnis ſyllogiſmus vel eius quod eſt ineſſe, eſt, vel ex neceſsitate, vel contingere: non eſt autem eius, quod eſt ineſſe, neque neceſſarij: manifeſtum, quoniam non eſt, nam affirmatiuus interimitur priuatiuo, & priuatiuus affirmatiuo. Relinquitur ergo eius, quod contingere eſſe, hoc autem impoſsibile, oſtenſum eſt: quoniam enim ſic ſe habentibus terminis, & omni poſtremo primum neceſſe ineſſe, & nulli contingere ineſſe. Quare non erit eius quod eſt contingere ſyllogiſmus, nam neceſſarium non erat contingens. Manifeſtum autem, & quoniam cùm vniuerſales ſunt termini in contingentibus propoſitionibus, ſemper ſyllogiſmus in prima figura fit, ſiue ſint prædicatiui, ſiue priuatiui. Verùm ex prædicatiuis quidem perfectus, ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autẽ contingere ſumere non in neceſſariis, ſed ſecundum dictam definitionem: aliquoties autem fallit hoc nos.

De ſyllogiſmis ex vna abſoluta, & altera contingente in Prima figura.

Cap. XIIII.

SI verò propoſitionum hæc quidem ineſſe, illa verò contingere ſumatur, quando quæ ad maiorem quidem extremitatem eſt, contingere ſignificarit, perfecti omnes erunt ſyllogiſmi, & contingentis ſecundùm dictam determinationem: ſin autem quæ ad maiorem, & imperfecti omnes, & priuatiui ſyllogiſmi non contingẽtis ſecundum dictam determinationem, ſed eius quod eſt nulli, aut non omni ex neceſsitate, & nulli contingere, & omni ineſſe dicimus. Contingat enim a omni b, b autem omni c ineſſe ponatur, quoniam igitur ſub b eſt c, a autem contingit omni b, manifeſtum quoniam & c omni contingit a, fit ergo perfectus ſyllogiſmus. Similiter autem & cùm priuatiua eſt a b propoſitio, b c autem affirmatiua & hæc quidem contingere, illa verò ineſſe ſumitur, perfectus ſyllogiſmus erit, quoniam a contingit nulli c ineſſe. Quòd ergo ineſſe ad maiorem extremitatem poſito, perfecti ſyllogiſmi fiant, eſt manifeſtum. Quòd autem contrà ſe re habente, erunt ſyllogiſmi, per impoſsibile monſtrandum eſt, ſimul autem manifeſtum erit, & quòd imperfecti fiant: nam oſtenſio hæc non è ſumptis propoſitionibus proceder. Primùm autem dicendum eſt, quòd ſi cùm eſt a, neceſſe eſt eſſe b, etiam cùm poſsibile eſt a eſſe, poſsibile erit b eſſe neceſſariò. Sit enim, ſic ſe habentibus rebus, vt quo de quidem a dicitur, poſsibile: quo de b verò, impoſsibile: ſi ergo illud poſsibile quidem eſt, quando poſsibile eſt eſſe: erit verò impoſsibile. quoniam impoſsibile eſt, non vtique erit: ſimul autem ſi a poſsibile, & b impoſsibile, continget, a fieri, præter b: ſi autem fieri, & eſſe: nam quod fit, tum cùm factum eſt, exiſtit. Oportet autem poſsibile, & impoſsibile non ſolùm de his, quæ generantur, ſed & de his quæ verè iam actúque ſunt, & quocunque modo ſimpliciter aliter poſsibile dicitur intelligere: in omnibus enim eodem pacto ſe habebunt. Præterea hoc quod diximus, cùm eſt a b eſſe, non tanquam vno aliquo a exiſtente futurum eſſe b, opinari oportet. nihil enim vno aliquo exiſtente neceſſariò eſt, ſed duobus minimùm: vt cùm propoſitiones ſic ſe habeant, qualiter dictum eſt, iuxta ſyllogiſmum: nam ſi c dicitur de d, d autem de e, & c de e neceſſariò dicitur: & ſi vtrunque poſsibile, & concluſio poſsibilis erit. Quemadmodum ergo ſi quis ponat a quidem propoſitiones, b autem concluſionem, accidet non ſolùm a exiſtente neceſſariò, & b ſimul eſſe neceſſarium, ſed etiam poſsibili poſsibile. Hoc autem oſtenſo manifeſtum eſt, quòd falſo ſed non impoſsibili poſito, id quod ex his quæ poſita ſunt, ſequuntur falſum, ſed non impoſsibile futurum: vt ſi a falſum quidem eſt, non tamen impoſsibile: cùm autem ſit a, & b erit falſum quidem, non tamen impoſsibile: nam oſtenſum eſt, quòd cùm eſt a, & b eſt: & cùm poſsibile eſt a, poſsibile eſt & b. poſitum autem eſt, a poſsibile eſſe, & b igitur erit poſsibile: ſi enim impoſsibile eſt b, ſimul poſsibile, & impoſsibile idem erit. Determinatis autem iis, a quidem omni b inſit, b autem omni c contingat: neceſſe eſt igitur a contingere omni c ineſſe. fac enim non contingat, b autem omni c ineſſe ponatur, idque falſum quidem, non tamen impoſsibile: ſi ergo a quidem nõ contingit

Parat ſe ad ſequẽtia λῆμμα & neceſſarij diſputatione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tingit omni c, b autem omni c insit, a non omni b contingit: fit enim syllogismus per tertiam figuram. Sed positum erat, omni contingere inesse: necesse est ergo, a omni c contingere: falso enim posito, & non impossibili, quod sequitur est impossibile, possibile est autem & per primam figuram facere impossibile, ponentes b inesse c, nam si b omni c inest, a autem omni b contingit, & omni c continget a, sed positum erat, non omni possibile inesse. Oportet autem omni inesse accipere, sic vt non secundùm tempus, vt nunc, aut in hoc tempore determinetur, sed simpliciter: per huiusmodi enim propositiones, & syllogismos facimus, quoniam secundum nunc, sumpta propositione, syllogismus non erit, nihil enim fortasse prohibet, quandoque & omni mouenti hominem inesse, vt si nihil aliud moueatur, mouens autem contingit omni equo, sed homo nulli equo contingit. Amplius, sit primum quidem animal, medium verò mouens, postremum verò homo, ergo propositiones quidem similiter se habebunt, conclusio verò necessaria, non contingens erit, ex necessitate enim homo est animal. Manifestum igitur, quòd vniuersale sumendum simpliciter, & non tempore determinatum oportet. Rursum, sit priuatiua vniuersalis a b propositio, & a quidem nulli b inesse sumatur, b autem omni c inesse contingat: his igitur positis, necesse est a contingere nulli c inesse. Fac enim non contingat, b autem ponatur inesse c, sicut priùs: necesse est igitur a alicui b inesse, fit enim per tertiam figuram syllogismus, hoc autem impossibile: quare contingit a nulli c, posito enim falso, & non impossibili, impossibile est, quod sequitur. Hic ergo syllogismus contingentis, secundùm eam rationem quam posuimus, non est, sed iuxta eam, quæ est nulli ex necessitate inesse, hæc enim contradictio est eius, quod nos posueramus, positum est enim ex necessitate a alicui c inesse, syllogismus autem per impossibile oppositæ est contradictionis. Est vero & ex ipsis terminis manifestum, quòd conclusio hic contingens non erit. Sit enim a quidem coruus, in quo autem b, intelligens, in quo autem c, homo, nulli ergo b inest a, nam nullum intelligens coruus, b autem contingit omni c, omni enim homini inest intelligere, sed a ex necessitate nulli c, non igitur conclusio contingens erit. Sed neque semper necessaria, sit enim a quidem mouens, b autem scientia, in quo autem c homo: ergo a quidem nulli b inerit, b autem omni c contingit, & non erit conclusio necessaria: non enim necesse est nullum hominem moueri, sed nec necesse est aliquem: manifestum igitur, quòd hîc nihil aliud concludit, quàm nulli ex necessitate inesse. Sumere autem exactiùs oportet terminos. Si verò priuatiuum ad maiorem extremitatem contingere significans ponatur, ex ipsis quidem sumptis propositionibus syllogismus nullus erit, conuersa autem secundum contingens propositione, sic vt in prioribus erit. Insit enim a omni b, b autem contingat nulli c, sic ergo habentibus terminis, necessarium nihil erit, quòd si conuertatur b c, & b contingere omni c sumatur, syllogismus, quemadmodum priùs fiet: similiter enim se termini positione habent. Eodem autem modo, & cùm priuatiua sunt vtraque interualla, si a b quidem non inesse, b c autem nulli contingere significat: nam per ea quidem quæ sumpta sunt, nullo modo necessarium quicquam fit: conuersa autem secundum contingens propositione, syllogismus erit: sumatur enim, a quidem nulli b inesse, b autem contingere nulli c, per hæc quidem nihil necessarium: si autem sumatur b omni c contingere, quod verum est, a b autem propositio similiter se habeat, rursus idem syllogismus erit. Si autem non inesse ponatur b omni c, & non contingere non inesse, non erit vllo modo syllogismus, siue priuatiua, siue affirmatiua a b propositio ponatur. Termini autem communes ex necessitate quidem inesse, album, animal, nix: non contingere autem, album, animal, pix. Manifestum est igitur, quoniam cum vniuersales sunt termini, & hæc quidem propositionum inesse, illa verò contingere sumitur, quando quæ ad minorem extremitatem est, contingere sumitur propositio, semper fit syllogismus. Veruntamen quando ex ipsis, quando verò propositione conuersa, quando denique vtrunque horum, & ob quam causam fiat, diximus. Si autem hoc quidem vniuersale, illud verò particulare sumitur interuallorum, siquidem ad maiorem quidem extremitatem vniuersale contingénsque, siue id negatiuum, siue affirmatiuum ponitur, particulare autem affirmatiuum, & inesse ponitur, syllogismus perfectus erit, quemadmodum & cùm vniuersales termini existunt. Demonstratio autem rei huius eadem, quæ priùs erit. Quando verò vniuersale quidem ad maiorem extremitatem inesse, & non contingens: alterum verò particulare, & contingens erit, siue affirmatiuæ, siue negatiuæ vtræque, siue hæc quidem negatiua, illa verò affirmatiua ponantur, imperfectus omnino syllogismus erit. Verùm hi quidem per impossibile, illi verò per conuersionem contingentis, quemadmodum in prioribus ostendetur. Erit autem per conuersionem syllogismus etiam tum, cùm vniuersalis quidem ad maiorem extremitatem posita, inesse, vel non inesse significarit, particularis verò cùm priuatiua sit, sumitur contingere: vt si a quidem omni b inest, vel non inest, b autem alicui contingit non inesse, conuersa enim b c, secundùm contingere syllogismus fiet. Quando autem non inesse sumet particulariter posita propositio syllogismus non erit. Termini inesse, album, animal, nix: non inesse autem, album, animal, pix, per infinitum enim est facienda demonstratio. Si autem vniuersale quidem ad minorem extremitatem, particulare autem ad maiorem, siue priuatiuum, siue affirmatiuum, siue contingens, siue inesse vtrumuis ponatur, nullo modo syllogismus erit. Nec cùm particulares vel indefinitæ propositiones, siue contingere, siue inesse, seu perm

permutatim sumptæ ponentur, nec sic erit syllogismus, demonstratio cuius eadem, quæ in prioribus est. Termini autem communes inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo: nõ contingere verò, animal, album, tunica. Manifestum est igitur, quòd vniuersali ad maiorem extremitatem posito semper, ad minorem autem nunquam syllogismus erit.

Mistio Necessarij & Contingentis, in Prima figura.

Cap. XV.

QVando autem hæc quidem propositionum ex necessitate inesse, vel non inesse, illa verò contingere significat, syllogismus quidem hoc modo se habentibus terminis erit: & perfectus, siquidem ad minorem extremitatem necessaria ponatur. Conclusio verò, si prædicatiui sint quidem termini, contingentis & non inesse erit, siue vniuersaliter, siue non vniuersaliter ponantur, sin autem hoc quidem affirmatiuum, illud verò priuatiuum fuerit: quando affirmatiuum quidem fuerit necessarium, & contingentis erit conclusio, & non eius quod est non inesse, quando autem priuatiuum necessarium, & contingentis non inesse, & non inesse erit conclusio, siue vniuersales, siue non vniuersales sint termini. Contingere autem in conclusione, eodem quo in prioribus modo accipiendum est. Eius autem quod est ex necessitate non inesse, non erit syllogismus, aliud enim non necessariò inesse, & necessariò non inesse valet, quòd igitur vniuersalibus affirmatiuis existentibus terminis, conclusio necessaria non fit, patet, insit enim a omni b necessariò, b autem omni c contingat: erit igitur syllogismus imperfectus, quòd a omni c inesse contingat: quòd autem imperfectus, ipsa demonstratione palàm fit, eodem enim modo, quo & in prioribus ostendetur. Rursum a quidem, contingat omni b inesse, b autem omni c inesse necessariò, erit itaque syllogismus, quòd a omni c inesse contingat, non autem quòd insit: & perfectus quidem, non autem imperfectus, statim enim per eas quæ principio sumuntur propositiones, perficitur. Si autem dissimili figura propositiones sint, sit primùm priuatiua necessaria, & a quidem nulli contingat b necessario, b autem contingat omni c: necesse est igitur, a nulli c inesse, ponatur enim a inesse aut omni, aut alicui, positum autem est a nulli contingere b: quoniam ergo cõuertitur priuatiua, & b nulli a contingit, a autem positum est inesse c, aut omni, aut alicui, fit vt aut nulli, aut non omni c contingat b inesse, sed omni principio cõtingere supponebatur. Manifestum autem, quòd & eius quod est contingere non inesse, syllogismus fit, siquidem & eius fit, quod est non inesse. Rursum sit affirmatiua quidem propositio necessaria, & a quidem contingat nulli b inesse, b autem omni c necessario insit: ergo syllogismus quidem fit perfectus, verùm non eius quod non inesse est, sed eius quod est contingere non inesse, nam & propositio sic sumpta est, quæ ad maiorem extremitatem erat, & ad impossibile ducere non est, nam etli a e nulli inesse ponatur, cùm & a b nulli inesse contingere positum sit, nihil accidit per hæc impossibile: si autem ad minorem extremitatem priuatiuum ponatur, quando contingere quidem significauerit, syllogismus per conuersionem erit, quemadmodum in prioribus: vbi verò non contingere, non erit necessarió. Nec si vtraque quidem propositio priuatiua, non autem contingens quòd ad minorem est, ponatur. Termini autem inesse quidem, album, animal, nix: non inesse verò, album, animal, pix. Eodem verò modo & in particularibus syllogismis habebit, si enim priuatiua fuerit necessaria, etiam conclusio eius quod est non inesse, erit. vt si a quidem nulli b contingat inesse necessariò, b autem alicui c inesse contingat, necesse est a alicui eorum, quæ sunt c non inesse, si enim a omni c inest, nulli autem contingit b, & b nulli a contingit inesse, quare si omni c inest a, nulli c contingit b, sed positum erat, alicui contingere. Si verò particularis affirmatiua fuerit necessaria, quæ in priuatiuo syllogismo est, vt b c, aut vniuersalis in affirmatiuo, vt a b, non erit eius quod est inesse, syllogismus, demonstratio autem eadem, quæ in prioribus. Si autem vniuersale quidem ad minorem extremitatem vel affirmatiuum, vel priuatiuum contingens ponatur, particulare autem necessarium, syllogismus non erit. Termini autem inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo: non contingere autem, animal, album, tunica. Quando verò vniuersale quidem necessarium, particulare autem contingens fuerit, cùm priuatiuum quidem vniuersale est, inesse quidem termini, animal, album, coruus: non inesse, animal, album, pix, cùm autem affirmatiuum, inesse quidem, animal, album, cycnus: non contingere autem, animal, album, nix. Neque si indefinitæ propositiones, aut vtræque particulares sumantur, non sic erit syllogismus. Termini autem communes inesse quidem, animal, album, homo: non inesse autem, animal, album, inanimatum: nam & animal alicui albo, & album inanimato alicui est necessarium inesse, & non contingit inesse. Et in contingenti similiter, quare ad omnia vtiles sunt termini. Manifestum ergo ex iis, quæ dicta sunt, quòd similiter habentibus se terminis, & in eo quod est inesse, & in necessariis, & fit, & non fit syllogismus, at secundum inesse quidem priuatiua propositione posita, eius quod est contingere, syllogismus erat: secundum necessarium autem priuatiue, & contingere, & non inesse. Patet autem & quòd omnes imperfecti hîc syllogismi sunt, & quomodo per prædictas figuras perficiuntur.

De syllogismis ex ambabus contingentibus, in Secunda figura.

Cap. XVI.

IN secunda verò figura, quando contingentes quidem vtræq; propositiones sumuntur, siue affirmatiuæ, siue priuatiuæ, siue vniuersales, siue particular

Nihil hic pose colligi.

culares sint, syllogismus nullus erit: quando autem hæc quidem inesse, illa verò contingere significat, affirmatiua quidem inesse significante, syllogismus nunquam: priuatiua verò vniuersali existente, semper erit. Eodem modo & quando hęc quidem necessaria, illa verò contingens sumatur. Oportet autem & in iis, quod in conclusionibus est contingens, quemadmodum in prioribus intelligere. Primum igitur ostendendum est, quòd in contingenti priuatiua non conuertatur, vt si a contingit nulli b, non necesse est & b contingere nulli a. Ponatur enim hoc, & contingat b nulli a inesse, ergo quoniam conuertuntur, quæ sunt in eo, quod est contingere affirmationes negationibus, & contrariæ, & contraiacentes, b autem contingit nulli a inesse: manifestum est, quoniam & omni a contingit b inesse. Hoc autem falsum est, non enim si hoc huic omni contingit, & hoc huic contingat necessarium, quare non conuertitur priuatiuum. Ampliùs autem nihil prohibet, a quidem contingere nulli b, b autem alicui a necessariò non inesse, vt album quidem omni homini non inesse contingere, verum est: nam & inesse, hominem autem inesse contingere si dicas, verum non est. pluribus enim ex necessitate non inest, necessarium autem contingens non erat. Sed nec per impossibile priuatiuum conuerti posse ostendas, vt si quis puret, quoniam falsum est, b contingere nulli a inesse, verum est non contingere nulli a. affirmatio enim, & negatio. Si autem verum hoc, necessariò alicui a inesse b, verum est & a alicui b inesse, hoc autem est impossibile. non enim si a non contingit nulli b, necesse est a alicui b inesse, nam non contingere nulli, dupliciter dicitur, hoc quidem, si necessariò alicui a ineſt: illud verò, si necessariò alicui non ineſt. Nam quod alicui eorum quæ sunt a, necessariò non ineſt, id non est verum dicere, quòd omni non inesse cõtingat. quemadmodum vt nec quod alicui ineſt necessariò, quod omni inesse contingat. Si quis ergo putet, quoniam non contingit c omni d inesse, necessariò alicui ipsum non inesse, falsum sumet: omni enim ineſt, si ita contingat. Sed quoniam quibusdam ineſt necessariò, propter hoc non omni contingere dicimus, quare ei quod est contingere omni inesse, & ea quæ est necessariò alicui inesse, & ea quę est necessario alicui non inesse opponitur: similiter autem & ei, quæ est contingere nulli. Patet ergo, quòd ad hoc pacto contingens, & non contingens, vt principio definiuimus, non solùm necessariò alicui inesse, sed & necessario alicui non inesse sumitur, hoc autem sumpto, nihil accidit impossibile, quare syllogismus non fit. Manifestum ergo ex iis quæ dicta sunt, quòd priuatiua non conuertitur. Hoc autem ostenso, ponatur a, b quidem contingere nulli, c vero omni, per conuersionem ergo non erit syllogismus, dictum est enim, quòd non conuertitur huiusmodi propositio. Sed nec per impossibile, nam posito b, omni c contingere inesse, nihil accidit falsum, continget enim a & omni, & nulli c inesse. Omnino autem si quis syllogismus est, palam quod contingens erit, eò quòd neutra propositionum sumpta est in eo, quod est inesse, isque vel affirmatiuus, vel priuatiuus erit, neutro autem modo fieri possibile est. affirmatiuo enim posito, ostenderur per terminos, quòd inesse non contingit; priuatiuo autem, quòd conclusio non contingés, sed necessaria existit. Sit enim a quidem album, b autem homo, in quo autem c equus: ergo album a contingit huic quidem omni, illi verò nulli inesse, sed b neque inesse contingit c, neque non inesse. Quod igitur inesse possibile non est, patet: nullus enim equus homo, sed neque contingere non inesse: necesse est enim, nullum equum hominem esse: necessarium autem non erat contingés, non igitur fit syllogismus. Similiter autem ostenderur, & si contrà priuatiua ponatur: isique vtræque vel affirmatiuæ, vel priuatiuæ ponãtur, per eosdem enim terminos demonstratur. Et si hæc quidem vniuersalis, illa verò particularis, vel vtræque particulares, vel indefinitæ vtręque, aut quolibet modo permutari propositiones aliter contingat, semper enim erit per eosdem terminos demonstratio. Manifestum ergo, quoniam vtrisque propositionibus secundum contingere positis, nullus fit syllogismus.

Ratio 1. Ratio 2. Solutio.

Mistio Absoluti & Contingentis, in Secunda figura.

Cap. XVII.

SI autem altera quidem inesse, altera verò contingere significat, prædicatiua quidem inesse, priuatiua verò contingere posita, syllogismus nunquam erit, siue vniuersaliter, siue particulariter termini sumantur: demonstratio autem eadem, eosdémque per terminos est. Cùm verò affirmatiua quidem contingere, priuatiua inesse, syllogismus erit. Sumatur enim a, b quidem nulli inesse, c verò omni a contingere: conuersa ergo priuatiua, b ineſt nulli a, a autem omni c contingebat, fit ergo syllogismus, quoniam b cõtingit nulli c, per figuram primam, similiter autẽ & si ad c ponatur priuatiua. Si autem vtræque sint priuatiuæ, significet autem hæc quidem non inesse, illa verò contingere non inesse: per ea quidem quæ sumpta sunt, nihil accidit necessarium, conuersa autem contingente propositione, fit syllogismus: quoniam b contingit nulli c inesse, quemadmodum in prioribus, erit enim rursum prima figura. Si autem vtræque ponantur prædicatiuæ, non erit syllogismus. Termini quidem inesse, sanitas, animal, homo: non inesse autem, sanitas, equus, homo. Eodem autem modo se habebit & in particularibus syllogismis. Quando autem erit affirmatiua inesse, siue vniuersaliter, siue particulariter sumpta, syllogismus nullus erit, hoc autem similiter & per eosdem terminos demonstratur, quibus & priús. Quando autem & priuatiua, erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus. Rursum si ambo quidem interualla priuatiua sumantur, vniuersaliter autem quod non inesse, ex ipsis quidem propositionibus non erit necessarium, conuersa autem contingenti, sicut

in prioribus, erit syllogismus. Si autem inesse quidem sit priuatiua, particulariter quidem sumpta, syllogismus non erit, neque prædicatiua, neque priuatiua existente propositione altera. Nec quando vtræque vel indefinitæ, vel affirmatiuæ, vel negatiuæ particulares ponuntur, demonstratio autem eadem, eosdémque per terminos est.

Mistio Necessarij & Contingentis, in Secunda figura.

Cap. XVIII.

SI autem hæc quidé propositionum ex necessitate, illa verò contingere significat: priuatiua quidem necessaria erit syllogismus, nõ solùm quoniam contingit non inesse, sed & quoniam non ineſt, affirmatiua autem non erit. Ponatur enim a b quidem nulli inesse ex necessitate, c autem omni cõtingere: conuersa ergo priuatiua, & b nulli a inerit, a autem omni c contingebat, fit igitur rursum per primam figuram syllogismus, quòd b contingat nulli c inesse. Simul autem manifestum, quòd neq; b nulli c ineſt, ponatur enim inesse. Ergo si a nulli b contingit, b autem ineſt alicui c, a alicui c nõ contingit, sed omni ponebatur contingere. Eodem autem modo ostendetur, & si ad c priuatiuum ponatur. Rursum sit prædicatiua quidem necessaria, altera autem priuatiua, & cõtingens: & a, b quidem contingat nulli, c autem omni insit necessario, sic ergo habentibus se terminis, syllogismus nullus erit, accidit enim b ex necessitate non inesse c, fit enim a quidem album, in quo autem b homo: in quo verò c, cycnus: ergo album cycno quidem ex necessitate ineſt: homini autem cõtingit nulli: & homo cycno nulli, necessarió. Quod igitur eius quod est contingere, non syllogismus est, patet, nam quod necessariò est, contingés non erat. Sed tamen neq; necessarij: nam necessarium aut ex vtrisq; necessariis, aut ex priuatiua necessaria colligebatur. Insuper possibile est, etiam iis positis, b inesse c. Nihil enim prohibet, c quidem sub b esse, a autem b quidem omni contingere, c verò ex necessitate inesse: vt sit quidem c vigilia, b autem animal: in quo autẽ a, motus. Nam vigilanti quidem necessario motus ineſt, animali autem omni contingit: & omne vigilans, animal est. Manifestũ ergo, quod neq; eius quod est nõ inesse: siquidem sic se habentibus terminis, necesse est inesse: neq; verò oppositarum affirmationum, itaq; syllogismus nullus erit. Similiter autem ostenderur, & contrà affirmatiua posita. Similis autem figuræ cùm sint propositiones, priuatiuæ si sint, semper fit syllogismus, contingente propositione, quemadmodum in prioribus cõuersa. Si sumatur enim a, b quidem ex necessitate non inesse, c autem contingere non inesse: conuersis autem propositionibus, b quidem nulli ineſt a, a autem omni c contingit: sit igitur prima figura. Et si ad c priuatiuum ponatur, similiter. Similiter prædicatiuæ si ponãtur, syllogismus non erit. Nam eius quod est non inesse, aut eius quod est necessariò non inesse, manifestum quoniam non erit, eò quòd priuatiua propositio sumpta nõ sit. Neq; in eo quod est inesse, neque in eo quod est necessariò inesse: sed neque eius, quod est contingere non inesse: necessario enim sic se habentibus, b non inerit c: vt si a quidem ponatur album, in quo autem b cycnus: in quo autem c, homo neq; oppositarum affirmationum, quoniam ostensum est b, ex necessitate non inesse c: syllogismus ergo omnino nõ fit. Similiter autem se in particularibus habebit syllogismis. Quando autem fuerit priuatiua, & vniuersalis, & necessaria, semper syllogismus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod est non inesse erit: demõstratio verò per conuersionem est: quando autem affirmatiua, nũquam. Eodem autem modo ostendetur, quo & in vniuersalibus, eosdémq; per terminos. Nec quando vtræque affirmatiuæ sumuntur, nam & huius eadẽ demonstratio, quæ & priús. Quando autem vtræq; quidem priuatiuæ, vniuersalis autem & necessaria non inesse significans, per ea quidem quę sumpta sunt necessarium nil euenit: conuersa autem contingente propositione, syllogismus sicut in prioribus erit. Si autem vtræq;, & indefinitæ vel particulares sumantur, non erit syllogismus: demonstratio autem eadem, eosdémque per terminos. Manifestum igitur ex prædictis, quoniam priuatiua quidem vniuersalis posita necessaria, semper fit syllogismus, non solùm eius quod est contingere non inesse, sed & non inesse: affirmatiua autem nunquam, & quòd eodem modo se habentibus, & in necessariis, & in iis quæ insunt, fit & non fit syllogismus. Palàm etiam, quòd imperfecti omnes syllogismi sunt, & quoniam omnes per prædictas figuras perficiuntur.

De syllogismis ex ambabus contingentibus, in Tertia figura.

Cap. XIX.

IN postrema verò figura & vtrisque contingentibus, & altera syllogismus erit. Ergo cùm contingere significant propositiones, & conclusio contingens erit. Et quando hæc quidem contingere, illa verò inesse, similiter erit syllogismus. Cùm autem altera ponitur necessaria, siquidem affirmatiua ea fuerit conclusio, neque necessaria, neque inesse colliget; si autem priuatiua, eius quod est non inesse, syllogismus erit, quemadmodum in prioribus. Sumendum autem & in his, quod in conclusionibus contingens est, eo quo suprà modo. Sint ergo primùm contingentes, & a, & b contingant omni c inesse, quoniam ergo conuertitur affirmatiua particulariter, b autem omni c contingit, & c alicui b contingit, quare si a quidem omni c contingit, c autem alicui b, & a alicui b contingit, fit enim figura prima. Et si a quidem c nulli, b autem omni c inesse contingat, necesse est a alicui b contingere non inesse: rursus enim prima figura per conuersionem erit. Si autem vtræque priuatiuæ ponantur, ex his quidem quæ sumpta sunt, necessarium nil sit, conuersis autem propositionibus, syllogismus quemadmodum in prioribus erit, si enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

a & b contingunt c non inesse, si transmutatur contingere non inesse, rursum prima figura per conuersionem erit. Si autem hic quidem terminorum vniuersalis, ille verò particularis est, eodem modo se habentibus terminis quo inesse, & erit, & non erit syllogismus: contingat enim a quidem omni c, b autem alicui c inesse, erit ergo rursum prima figura particulari propositione cõuersa: nam si a omni c, c autem alicui b, & a alicui b contingit. Et si a b c vniuersale ponatur, similiter. Similiter autem & si a c quidem priuatiua, b c autem affirmatiua sit: rursus enim prima figura per conuersionem erit, si aut vtræq; priuatiuæ, hæc quidem vniuersaliter, illa verò particulariter ponantur, per ea quidem quæ sumpta sunt, syllogismus non erit: conuersis autem propositionibus erit, quemadmodum in prioribus. Quando autem vtræque indefinitæ, vel particulares sumuntur, non erit syllogismus, etenim necesse est a omni b, & nulli inesse. Termini inesse, animal, homo, album: non inesse, equus, homo, album: medium, album.

Mistio Contingentis & inesse, in Tertia figura. Cap. XX.

Si autem hæc quidem propositionum inesse, illa autem contingere significet, conclusio quidem quod contingit, non autem quod inest, syllogismus autem eodem modo se habentibus terminis, quo & in prioribus erit. Sint enim primùm prædicatiuæ, & a quidem omni c insit, b autem, omni c contingat: cõuersa ergo b c, erit prima figura, & conclusio, quod a alicui b inesse contingat. cùm enim altera propositionum in prima figura, significabit contingere, & conclusio contingens erit. Similiter autem & si b c quidem inesse, a c autem contingere inesse: & si a c quidem priuatiua, b c autem prædicatiua sit, sit autem quomodolibet altera ad alteram, contingẽs erit conclusio: fit enim rursum prima figura. Ostensum est autem, quoniam si altera propositio significet cõtingere in prima figura, & conclusio erit contingens. Si autem contingens priuatiua ponatur ad minorem extremitatem, vel si vtraque ponatur priuatiua, per ea quidem, quæ posita sunt, syllogismus non erit conuersis autem erit, quemadmodum & in prioribus. Si autem hæc quidem propositionum vniuersalis, illa verò particularis sit: vtrisq; quidem prædicatiuis aut vniuersali quidem priuatiua, particulari autẽ affirmatiua, idem modus erit syllogismorum, omnes enim per primam figuram claudũtur. Quare manifestũ, quoniam eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, syllogismus erit. Si autem affirmatiua quidem vniuersalis, priuatiua autem particularis sit, per impossibile erit demonstratio: insit enim b quidem omni c, a autem alicui c contingat: non inesse, necesse est ergo a alicui b contingere non inesse: nam si omni b inest a necessariò, b autem omni c positum est inesse, a omni c ex necessitate inerit: hoc autem ostensum est priùs, sed positum est alicui cõtingere non inesse. Quando autem indefinitæ, vel particulares vtræque sumuntur, syllogismus non erit: demonstratio verò eadem, quæ & in vniuersali, & per eosdem terminos est.

Mistio Necessarij & Contingentis, in Tertia figura. Cap. XXI.

Vm autem est hæc quidem propositionum necessaria, illa verò contingens est, si prædicatiui quidem sint termini, semper eius quod est contingere, syllogismus erit. Quando autem fuerit hic quidem prædicatiuus, ille autem priuatiuus, si sit affirmatiuus quidem necessarius, eius erit, quod est contingere non inesse: si autem priuatiuus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod non est inesse. Eius autem quod est necessariò non inesse, syllogismus non erit, quemadmodum & in aliis figuris. Sint ergo prædicatiui termini primùm, & a c quidem omni insit necessariò, b autem omni c inesse contingat: quoniam ergo a omni c necessariò inest, c autem alicui b contingit, & a alicui b contingens erit, & non inerit, sic enim in prima figura colligitur. Similiter autem ostendetur, & si b c quidem ponatur necessaria, a c autem contingens. Rursum sit hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuum, necessarium autem prædicatiuum, & a quidem contingat nulli c inesse, b autem omni insit necessariò c: erit ergo rursum prima figura, & contingens, non autem inesse conclusio, nam priuatiua propositio contingere significat. Manifestum est igitur, quoniam conclusio erit contingens: cùm enim sic se propositiones in prima figura haberent, & conclusio contingens erat. Si autem priuatiua sit propositio necessaria, necessaria & conclusio fuerit, nempe quòd contingat alicui non inesse: ponatur enim a non inesse necessariò, b autem omni c contingere, conuersa ergo b c affirmatiũa, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio: cùm autem sic se habebant propositiones, accidebat a & contingere alicui c non inesse, & non inesse, quare & a necesse est alicui b non inesse. Cùm autem priuatiuum ad minorem ponitur extremitatem, si contingens est quidem, syllogismus trãssumpta propositione quemadmodum & in prioribus erit: si autem necessarium non erit, etenim necesse est omni & nulli contingat inesse. Termini omni inesse, somnus equus, dormiẽs homo: nulli inesse, somnus equus, vigilans homo. Similiter autem se habebit & si hic quidem terminorum vniuersalis, ille autem particularis ad medium sit: nam si vtriq; sint prædicatiui eius, quod est contingere, & non eius, quod est inesse, syllogismus erit. Et quando hoc quidem priuatiuum, illud verò affirmatiuum sumetur, necessarium autem affirmatiuum, huius quod est contingere. Cùm autem priuatiuum necessarium, etiam conclusio eius erit, quod est non inesse: idem enim modus demonstrationis, & cùm vniuersales, & cùm non vniuersales sunt termini, fuerit: per primam enim figuram necesse syllogismos perfici est,

ci est, quare vt in illis, sic in his euenire necesse est. Quando autem priuatiuum vniuersaliter sumptum, ad minorem extremitatem ponitur, si contingens quidem sit, syllogismus per conuersionem erit: si autem necessarium sit, non erit. Ostendetur autem eodem modo, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos. Manifestum ergo & in hac figura, quando & quomodo syllogismus erit, & quando eius quod est contingere, & quando eius quòd est inesse. Palàm autem, & quòd imperfecti omnes sunt, & quòd per primam figuram perficiuntur.

De Syllogismo Ostensiuo. Cap. XXII.

Vòd igitur qui in his figuris sunt syllogismi, per eos qui in prima figura sunt, vniuersales syllogismos perficiantur, quódque ad eos reducantur, palam ex dictis sit. Quòd porrò autem simpliciter omnis sic se syllogismus habeat, nunc erit manifestum, vbi omnis qui fit syllogismus, per aliquam harum figurarum fieri compertum erit. Necesse est ergo, demonstrationem omnem, omnémque syllogismum aut inesse quid, aut non inesse monstrare: & hoc aut vniuersaliter, aut particulariter: ampliùs aut recta, aut ex hypothesi. Eius autem quod est ex hypothesi, pars est per impossibile. Primum igitur de ostensiuis dicemus, his enim monstratis, liquidum & de iis qui ad impossibile, & omnino de iis qui ex hypothesi sunt, fuerit. Si ergo oporteat a de b colligere vel inesse, vel non inesse, necesse est sumere aliquid de aliquo. Si ergo a sumatur de b, quod in quæstione principio fuit, sumetur: sin verò a quidem de c, c autem de nullo alio, nec aliud de ipso, neque rursus de a, alterum sumatur a, syllogismus nullus erit: nam inde quod vnum de vno sumitur, nihil colligitur necessariò: quare assumenda altera propositio est. Equidem si vel a de alio, aut aliud de ipso, aut de c alterum, esse quidem syllogismum nihil prohibet: ad b autem, per ea quæ sumpta sunt, non erit. Neque si c inest alteri, & illud item alij, & hoc rursus alteri, non copuletur autem ad b: neque sic ad b syllogismus ipsius a fuerit. Omnino enim dicimus, quòd nullus nunquam erit syllogismus alicuius de aliquo, si non medium aliquod quod vtrunque quoquomodo prædicationibus respiciat, sumatur. Nam syllogismus quidem simpliciter ex propositionibus est, ad hoc autem syllogismus ex propositionibus quæ ad hoc: qui autem est huius ad hoc, per propositiones huius ad hoc, impossibile est autem ad b sumere propositionem, nihil de eo neque prædicantes neque negantes: aut rursum eius quod est a ad b, nihil commune sumentes: sed vtriusque propria quædam prædicantes, aut negantes. Quare sumendum, vtriusque quod prædicationes copulet, siquidem huius ad hoc syllogismus est futurus. Ergo si necesse est aliquod sumere ad vtrunque commune, hoc autem contingit tripliciter: aut enim a de c, & c de b prædicantes, aut c de vtrisque, aut vtraque de c: hæ autem sunt tres dictæ figuræ: manifestum, quoniam omnem syllogismum per aliquam harum figurarum fieri necesse est: nam eadem ratio est, & si per plura ad b copuletur, eadem enim figura & in pluribus erit. Pareat igitur, quòd ostensiui terminentur per prædictas figuras.

De Syllogismo ex Hypothesi. Cap. XXIII.

Vòd autem ij quoque, qui ad impossibile ducunt, palam per hæc erit. Omnes enim qui per impossibile concludunt, falsum quidem colligunt: quod autem sumptum principio fuerat, ex hypothesi sic monstrant, si aliquid impossibile accidit posita eius contradictione: vt quòd diameter incommensurabilis sit, quoniam pares numeri imparibus æqui euaderent, posita commensurabili: ergo æquos quidem pares imparibus fieri colligunt: incommensurabilem autem esse diametrum, ex hypothesi monstrant, quoniam falsum accidit, propter contradictionem, hoc enim per impossibile colligere fuit, ostendere aliquid impossibile propter id, quod positum principio fuit. Quare quoniam falsum colligendo, ostendimus in his, quæ ad impossibile ducunt: quod autem est sumptum principio, ex hypothesi monstrarur: ostensiuos autem priùs diximus, quòd per has figuras terminantur manifestum, quòd & per impossibile syllogismi per figuras easdem erunt. Similiter autem & alij omnes, ex hypothesi qui sunt, in omnibus enim his syllogismus quidem ad assumptum fit: principium autem positum est vel per confessionem, vel per aliquam aliam hypothesim terminatur. Equidem si hoc verum est, omnem demonstrationem, omnémque syllogismum per tres prædictas figuras fieri necesse est. Hoc autem ostenso, palàm quòd syllogismus omnis per primam figuram perficiatur, quódque in huius vniuersales syllogismos reducatur.

De Qualitate & Quantitate terminorum syllogismi. Cap. XXIIII.

Ampliùs autem in omnibus oportet aliquem terminorum prædicatiuum & vniuersalem esse, sine vniuersali enim aut omnino syllogismus non erit, aut ad hoc quod positum est, non erit, aut quòd iij quæstione principio fuit, petetur. Ponatur enim musicam voluptatem esse honestam: si ergo popoposcerit voluptatem esse honestam, non addens omnem, non erit syllogismus: si autem aliquam voluptatem esse honestam, si aliã quidem, nihil ad hoc, quod positum est, si autem eandem, quòd principio quærebatur, sumit. Magis autem manifestum hoc in configurationibus mathematicis fit, vt quod æquicruris æquales sunt anguli, qui sunt ad basim, sint enim in centrum ductæ a b. si igitur æqualem esse a c angulũ ei, qui est b d sumpserit quidẽ, omnino verò semicirculorũ omnes æquales esse non sumpserit: & rursum c angulum ei qui est d, æqualem esse si sumpserit, omnem verò sectureæ angulum æqualem esse nõ sumpserit: insuper ab æqualibus totis

Universidad de Deusto
Biblioteca

angulis, æqualibus demptis, æquales esse reliquos, scilicet e f si sumpserit, ab omnibus autem æqualibus, æquis demptis, æqualia relinqui non sumpserit, certum est, quòd id quod in quæstione principio fuit, sumit. Manifestum igitur, quoniam in omni syllogismo vniuersale esse oportet. Et quoniam vniuersale quidem ex omnibus terminis vniuersalibus monstratur, particulare autem & sic, & aliter, quare si conclusio sit vniuersalis, & terminos necesse est vniuersales esse: si autem vniuersales sint termini, contingit conclusionem non vniuersalem esse. Palàm etiam, quòd in omni syllogismo aut vtranque, aut alteram propositionem similem fieri conclusioni necesse est: dico autem non solum in eo, quod affirmatiua vel negatiua sit, sed in eo quod necessaria aut inesse, aut contingens. Considerare verò & alias appellationes oportet. Manifestum est autem & simpliciter quando erit, & quando non erit syllogismus, & quando perfectus: & siquidem syllogismus est, habere terminos secundum aliquam dictorum modorum necesse est.

De Numero terminorum syllogismi.
Cap. XXV.

PAtet autem, & quòd omnis demonstratio per tres terminos & non per plures erit, nisi per alia aliáque conclusio eadem fiat: vt e per a b, & per c d, aut per a b, & a c, & b c: plura enim media eorundem nihil esse prohibet: hæc autem cùm sint, non vnus, sed plures syllogismi sunt. At rursum quando vtrunque a b per syllogismum sumitur, vt a per d e, & rursum b per f g: aut hoc quidem inductione, illud autem syllogismo, sed & sic plures erunt syllogismi: plures enim conclusiones sunt, vt a & b & c. Si igitur non plures, sed vnus quidem, si contingit per plura media conclusionem eandem fieri: at verò vt c per a b, est impossibile. Sit enim e conclusio ex a b c d: ergo aliquid eorum, aliud ad aliud sumptum esse necesse est: hoc quidem vt totum, illud verò vt partem, Hoc enim ostensum est priùs. Quòd si quidem syllogismus est, sic aliquos se terminorum habere necesse est; habeat se ergo sic a ad b, est itaque alia ex eis conclusio: hæc ergo aut est e, aut alterutrum eorum, quæ sunt c d, aut aliud præter hæc quiddam. Et si e quidem ex a b, tantùm erit syllogismus; c d autem si quidem se habeant sic, vt sit hoc quidem vt totum, illud verò vt pars, erit & ex illis aliquid, idque aut e, aut alterutrum eorum quæ sunt a b, aut aliud præter hæc quiddam. Etsi e quiddam, aut eorum quæ sunt a b alterutrum, aut plures erunt syllogismi, aut (vt contingebat) idem per plures terminos concludi accidit. Si autem aliud quidem præter hæc, plures erunt & inconiuncti syllogismi ad inuicem: si autem non sic se habeat c ad d, vt faciat syllogismum, frustra erunt sumpta, nisi aut inductionis, aut insidiarum, aut alicuius alterius huiusmodi gratia sumantur. Si autem ex a b non e, sed alia quædam fiat conclusio, ex c d autem aut horum alterum, aut aliud præter hæc, & plures, & non eius quod positum est, syllogismi fiunt. Ponebatur enim eius, quod est e syllogismus. Si autem non fiat ex c d vlla conclusio, & frustra sumpta esse ea accidit, & non eius, cuius principiò instituebatur, erit syllogismus. Quare manifestum, quòd omnis demonstratio, omnisq; syllogismus per tres terminos solus erit.

De Numero propositionum, & prosyllogismis.
Cap. XXVI.

HOc vbi constat, etiam è duabus ac non pluribus esse propositionibus constat. Nam termini tres, propositiones duæ sunt, nisi aliquid, quemadmodum in prioribus dictum est, ad perfectionem syllogismorum assumatur. Manifestum igitur, quòd vt in oratione syllogistica propositiones, per quas principalis conclusio fit, pares non sunt, quasdam enim superiorum conclusionum propositiones esse necesse est: hæc oratio aut non syllogistica est aut plura quàm necesse ad positionem fuit, interrogauit. Iuxtà igitur principales propositiones sumptis syllogismis, syllogismus omnis paribus quidem è propositionibus, ex terminis autem imparibus erit, vno enim plures termini sunt propositionibus, erunt autem & conclusiones propositionum dimidium. Quoties autem aut per prosyllogismos, aut per plura non continua media concludit, vt a b per c d, multitudo quidem terminorum, similiter vno propositiones superabit: aut enim extrinsecùs, aut in medium terminus interiacens ponetur, vtrinque autem accidit vno minus esse interualla quàm terminos, propositiones autem æquales interuallis erunt. Non tamen hæ quidem pares semper erunt, illi verò impares semper, sed permutatim erunt: quia cùm propositiones quidem pares sunt, impares termini erunt; cùm verò termini pares, impares propositiones erunt. Simul enim termino addito, propositio vna additur, vndecunque terminus addatur. Quare quoniam hæ propositiones quidem pares, illi verò impares erant, transmutare eadem necesse est, additione facta. Conclusiones autem non etiam eundem ordinem, neque cum terminis, neque cum propositionibus habebunt, vno enim termino addito, conclusiones præeuntibus terminis, vno pauciores adiunguntur, ad solum enim vltimum conclusionem non facit, ad alios omnes facit: vt si eis quæ sunt a b c, adiacet d, statim & conclusiones duæ adiacent: altera quæ ad a, altera quæ ad b est. Similiter autem & in aliis, etiam si ad medium incidat, eodem modo; ad vnum enim solùm non facit syllogismum. Quare conclusiones multò plures & terminis, & propositionibus erunt.

De Problematis, hoc est propositis in vnaquaque figura facile difficiléve constructu & destruendis.
Cap. XXVII.

VOniam autem & quibus de problematis syllogismi sint, & eorum vnũquodq; qua in figura, quótq; modis monstretur, habemus, manifestũ nobis etiam est, quodnam problema facile difficilé-ve col-

ve collectu astructúque sit, nam quod in pluribus figuris, pluréque per casus concluditur, facile: quod autem in paucis, & per pauciores, difficilius erit. Ergo affirmatiua quidem vniuersalis per primam tantùm figuram monstratur, per háncque simpliciter: priuatiua verò & per primam, & per mediam: per primam quidem simpliciter, per mediam autem dupliciter. Particularis autem affirmatiua per primam, & per postremã: simpliciter quidem per primam, tripliciter autẽ per postremam. Priuatiua verò particularis in omnibus figuris monstratur, verùm in prima quidem semel: in media autem & postrema, in illa quidem dupliciter, in hac verò tripliciter. Manifestum ergo, quoniam vniuersalem affirmatiuam constructuere quidem difficillimum, destruere autem facillimum est: omnino autem tollere quidem vniuersalia, quàm particularia facilius est, etenim si aut nulli, aut si alicui non insit, sublatũ est: horum autem alicui quidem non in omnibus figuris, nulli autem in duabus monstratur. Eodẽ autem modo & in priuatiuis, etenim si vel omni, vel si alicui, sublatum est, quod principio sumebatur: hoc autem in duabus figuris fit. In particularibus autem simpliciter aut omni, aut nulli, si consistet inesse. Constructuere autem facilius est particularia, nam in plurimis figuris, & per plures modos. Omnino autem ignorari nõ debet, quod destruere alterum per alterum, vniuersalia per particularia, contráque licet: constructuere verò per particularia nunquam licet vniuersalia, per illa verò hæc maximè, nam si quid omni, & alicui. Simul autem manifestum, quoniam destructuere quàm constructuere facilius est. Omnis igitur syllogismus, & quomodo, & per quot terminos propositionésque, & quomodo ad se inuicem habentes fiat: ampliùs autem quæ propositio in vnaquaque figura, quæ in pluribus, & quæ in paucioribus monstretur, ex his quæ dicta sunt, patet.

De Abundantia Propositionum.
Cap. XXVIII.

QVónam pacto verò ad propositã semper quæstionem colligendam instructi esse queamus, ac qua via eam ad rem præceptis certis nos comparemus, nunc dicendum est. Non solùm enim quomodo syllogismi fiant, meditandum nobis est, arbitror, sed magis adeò quomodo faciendorum facultas promptissimè nobis constet. Omnium igitur eorum quæ sunt, alia quidem sic habent, vt de alio nullo, verè in vniuersum prædicentur: vt Cleon, & Callias, & quicquid singulare sensibilésque existit: de his autem, vt prædicantur alia, nam & homo, & animal illorum vterque est. Alia verò sic, vt ipsa quidem de aliis, de ipsis autem alia porrò non prædicentur. Alia denique sic, vt & ipsa de aliis, & de ipsis alia prædicentur: vt homo de Callia, & de homine animal. Quod verò quædam sint, quæ de nullo nata sint dici, patet: nam sensibilium ferè vnumquodq; est huiusmodi, de nullo vt prædicetur, nisi fortè secundum accidens: quandoque enim album illud Socratem esse, & hoc veniens Calliam esse dicimus. Quòd autem sursum tendendo statur quando-que, iterum dicemus, nunc autem positum hoc esto. De iis ergo prædicatum aliquod demonstrare, nisi secundum opinionem non est, hæc autem de aliis est. Sed nec singularia de aliis est, alia verò de ipsis est. Quæ autem collocata in medio sunt, manifestum quoniam vtrunque contingit, nam & hæc de aliis, & alia de his dicuntur, ac terè rationes considerationésque de his maximè existunt. Propositiones igitur de vnoquoque horum hunc in modum excipere oportet, ipsum problema primùm, mox definitiones eius, & quæcunque sunt rei propria, déinde post hoc quęcunque rem consequuntur; & rursum quæcunque res sequitur, & quæcunque ipsi inesse non contingit, vt constituamus: quibus autem rem ipsam inesse non contingit, ea constituere eò quòd priuatiua conuertatur non oportet. Diuidere autem quæ sequuntur, in ea quæcunque in quid est, & quæcunque vt propria, & quęcunque vt accidentia prædicantur, oportet: & horum item quæ secundum opinionem, & quæ secundum veritatem prædicantur: quantò enim pluribus huiusmodi abundauerit quis, tantò citius conclusionem inueniet: quantò autem verioribus, tantò melius demonstrabit. Oportet autem eligere non quæ aliquam, sed quæcunque totam rem consequuntur: vt non quod aliquem hominem, sed quod omnem hominem sequitur, per vniuersales enim propositiones fit syllogismus. Hoc cùm est indefinitum, incertum est, vniuersalis propositio sit necne: cùm verò definitum, certum. Similiter autem eligere, & quæ ipsum sequitur tota, eandem ob causam oportet: ipsum autem quod sequitur, non ita sumendum est, totum vt sequatur: vt hominem inquam animal omne, aut musicam disciplinam omnem esse: sed simpliciter solùm vt sequatur, quemadmodum & loqui solemus: etenim inutile illud & impossibile est, omnem inquam hominem, animal omne: vel iustitiam, bonum omne esse: sed cui consequens est, in eo omni dicitur esse. Cùm autem subiectum id, cuius consequentia sumere oportet, sub aliquo continetur, tum ea quæ id, quod continet, sequuntur, aut non sequuntur, eligere in his non oportet, sumpta enim in illis sunt: quæcunque enim animal, & hominem sequuntur: & quæcunque animali non insunt, similiter & homini non insunt. Quæ autem in vnoquoque sunt propria, ea sumere oportet: sunt enim quædam speciei propria, quæ generi non sunt: necesse est enim diuersis speciebus propria quædam inesse. Sed nec vniuersale eligere iis, quæ quod continetur, oportet: vt animal iis, quæ sequitur homo: necesse est enim, si hominem sequitur animal, & hæc omnia sequi, conueniunt autem hæc electioni hominis magis. Sumere autem, & quæ rem plerunque sequuntur, & quæ res plerunque sequitur, nam problematum quæ plerunque, etiam probatio è propositionibus quæ plerunque, aut omnibus, aut aliquibus existit: similis enim vniuscuiusque collectionis conclusio principiis suis est. Ampliùs quæ omnibus sequentia sunt, ea eligere non oportet, non enim erit ex ipsis syllogismus, quam autem ob causam, in sequentibus erit manifestum.

De Me

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Medio syllogismorum inueniendo.
Cap. xxix.

Onstruere igitur aliquid de aliquo toto volentibus, eius quidem quod prædicatur antecedentia, quod verò subiicitur, consequentia inspicere oportet. Si quid enim horum nt idem, alterum alteri inesse necesse est, sin verò non quod omni, sed quod alicui insit ostẽdere velimus, inspicere quæ vtrunque sequitur, oportet. Si quid enim horum idem fuerit, alicui inesse necesse est. Quando autem nulli inesse ostendere volumus, eius quidem cui non inesse sequentia, quod autem oportet nõ inesse repugnantia inspicere: aut contrà, cui quidem non inesse oportet repugnantia, quod verò non inesse oportet, sequentia inspicere debemus: nam si qua vtrorúmvis horum sint eadem, nulli alteri alterum inesse contingit, fit enim nunc quidem in prima figura, nunc autem in media syllogismus. Si autem alicui non inesse velis ostendere, cui quidem nõ inesse oportet, sequentia, quod verò non inesse, ea quæ illi inesse impossibile est, inspice. Si quid enim horum sit idem, alicui non inesse necesse est. Magis autem fortasse sic vnumquodque eorum quæ dicta sunt, manifestum erit. Ea nanque quæ a quidem consequuntur, sint b: quæ verò ipsum sequitur, sint c: at quæ ei repugnant, sint d. Rursus ea, quæ e quidem consequũtur, sint f: quæ verò ipsum sequitur, sint g. at quæ ei repugnant, sint h. Si quid igitur eorum quæ sunt c, alicui eorum quæ sunt f, sit idem, a omni inesse e necesse est, nam f quidem omni inest e, c autem omni a: quare omni e, inest a. Si autem c & g idem, alicui e inesse a necesse est. nam vt omni c a, sic omni g e, consequens est. Si autem f & d sint idem, nulli e ex prosyllogismo inerit a. quoniam enim conuertitur priuatiua, & f ei quod est d, idem est, nulli f inerit a. at f, e inerat omni. Rursus si b & h sint idem, nulli e inerit a. nam b, a quidem omni: ei autem in quo e, nulli inerit. idem enim erat b ei, quod est h, h autem nulli e inerat. Si autem g & d idem, a alicui e non inerit. nam ei quod est g, non inerit a, quoniam neq; d. g autem sub e est, quare alicui e non inerit. Si autem g & b sint idem, conuersus erit syllogismus, nam g quidem inerit omni a, nam & b ipsi a inest, e autem ei, quod est b, idem enim erat ei, quod est g, a autem ei, quod est e omni quidem inesse necessariũ non est, alicui autem est necessarium, eò quòd vniuersale prædicatiuum cum particulari conuertatur. Manifestum ergo, quòd ad prędicta vna quaque in quæstione vtrinq; intuendum est, per hæc enim syllogismi omnes fiunt. Oportet autẽ ad vniuscuiusque & sequentia, & antecedentia, prima, vniuersaliaque maximè inspicere. vt e quidem magis ad *k* f, quàm ad f solùm: a autem ad *k* c magis, quàm ad c solùm. Si enim ei quod est *k* f. inest a, & ei quod est f, inest, & ipsi e, si verò hoc non sequitur a, possibile est id quod est f, sequi. Similiter autem & in antecedentibus considerandum: nam si prima, & ea quæ sub ipsis sunt, sequitur, si autem non prima, at ea quæ sub ipsis sunt, possibile est, vt sequatur. Palàm autem, quoniam per tres terminos & duas propositiones hæc consideratio, quódque per prædictas figuras syllogismi omnes fiant, monstratur enim omni quidem e inesse a, quando eorum quæ sunt c f, idem quiddam sumitur, hoc autem erit medium: extremitates autem a & e, fit enim prima figura. Alicui autem, quando c & g sumitur idem, hoc autem postrema figura, medium enim fit g. Nulli verò, quando d & f idem, sic autem & prima figura, & media: prima quidem, quoniam nulli f, inest a: siquidem conuertitur priuatiua, f autem omni e. Media autem, quoniam d, a quidem nulli, e autem omni inest. Alicui autem non inesse, quando d & g idem fuerit. hæc autem postrema figura, nam a quidem nulli g inerit, e verò omni g, manifestum igitur est, quoniam per prædictas figuras syllogismi omnes fiunt. Et quòd non eligendum, quæcunque omnia consequuntur, eò quòd nullus ex ipsis syllogismus fiat. Nam construere quidem ex sequentibus his omnino non est, priuare autem per ea quæ omnia sequuntur, non contingit, oportet enim huic quidem inesse, illi verò nõ inesse. Manifestum autem est, quòd considerationes aliæ, quæ se eligendo fiunt, inutiles ad faciendum syllogismum existunt. Vt si vtrunque sequẽtia sint eadem, aut quæ sequitur a, & quæ non cõtingit e inesse: aut rursum, quæcunque non possibile est vtrique inesse, non enim fit syllogismus per hæc, nam si sequentia sint eadem, vt b, & f, media figura prædicatiua vtraque propositione fit. Si verò quæ sequitur a, & quæ repugnant e, vt c & h sint eadem, figura prima priuatiua propositione ad minorem collocata erit: si autem quæcunque vtrique repugnant, vt d & h sint eadem, priuatiuæ vtræque propositiones, vel in prima, vel in media figura erunt: sic autem nullo modo fit syllogismus. Patet autem, & quænam eadem, & quænam diuersa, contrariaue sumere hac quidem in inspectione oporteat. Primùm quidem, quoniam medij gratia inspectio est, medium autem non diuersum, sed idem sumere oportet. Patet etiam, quòd in quibus syllogismum fieri ideo accidit, aut contraria, aut eidem inesse non contingentia sumantur, in prædictos omnia reducuntur modos: vt si b & f, aut contraria sint, aut eidem inesse non contingat, erit enim his sumptis syllogismus, quòd nulli e insit a: sed non ex ipsis, sed ex prædicto modo, nam b, a quidem omni, c autem nulli inerit: quare b idem alicui eorum quæ sunt h, esse necesse est. Rursum, si h & g idem adesse non possint, syllogismus erit, quòd alicui e non insit a, nam & sic media figura erit, nam b a quidem omni, g verò nulli inerit, quare g idem alicui eorum quæ sunt d, necesse est esse. nam non contingere g & b eidem inesse, nihil differt, aut g alicui d idem esse, omnia enim sumpta sunt in d, quæcunque non inesse contingunt a. Manifestum ergo, quòd ex istis quidem inspectionibus syllogismus nullus fit, at verò, si b & f sint contraria, idem esse b alicui h, ac syllogismum semper per hæc fieri. Accidit equidem sic inspicientibus, vt videre viam præter hanc necessariam aliter sibi viderentur, eò quòd b & h idem esse ferè nos latet.

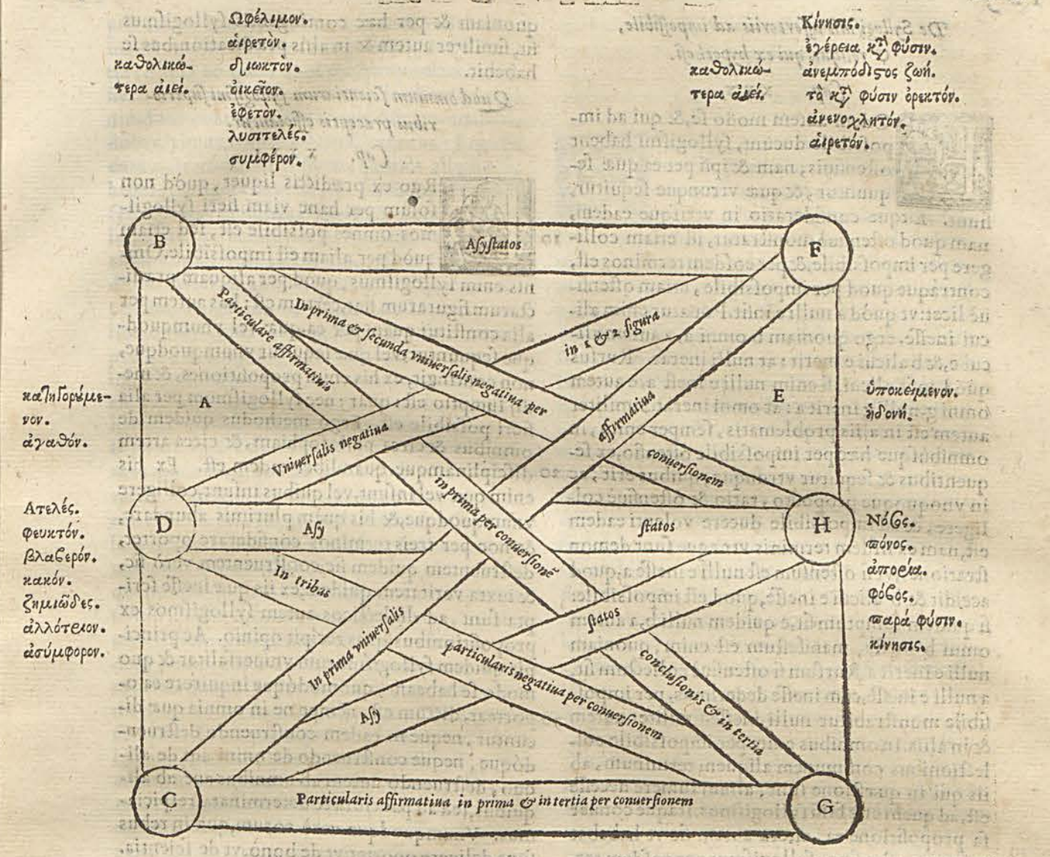

Quæ sequuntur A: expediens, expetibile, persequendum, accommodum, desiderabile, conducibile, vtile.
Quæ repugnant A: imperfectum, fugiendum, nocens, malum, disidens, pœnitendum, inutile.
Quæ sequitur A: fœlicitas, bona constitutio, iuxta naturam, propter quod aliquid fit, perfectum, vita virtuosa.
Quæ sequuntur E: motus, naturalis effectio, vita minimè interpellanda, appetibile natura, turba vacans, expetibile.
Quæ repugnant E: morbus, labor, penuria, timor, motus præter naturam.
Quæ sequitur E: sanitas, successus, gloria, bona proles, vita virtuosa, vita sine labore.

In Typum Præcedentem Annotatiuncula.

Schema hoc de propositionum copia est, inuentum mirandum, & quod Veteres veluti vmbilicum totius Philosophiæ vocarunt: est autem a & c propositio, cuius subiectum quidem terminus, e voluptas, prædicatum verò a bonum. Cætera iuxta præceptum inueniendi medij, vel antecedentia, vel consequentia, vel repugnantia termini vtriusque sunt E quorum mixtura, qualiter videre est, coniugationes nouem oriuntur, quorum sex quidem consistunt, syllogismúmque efficiunt, tres autem vocantur, & sunt ἀσύστατοι, nihil omnino conferentes. Hic omnis futuro Dialectico exercitatio peragitur, estque velut Arena Philosophaturis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Syllogismis assertoriis ad impossibile, & reliquis qui ex hypothesi.

Cap. xxx.

EOdem autem modo se,& qui ad impossibile ducunt, syllogismi habent ostensiuis, nam & ipsi per ea quæ sequuntur, & quæ vtrunque sequitur, fiunt. Eitque consideratio in vtrisque eadem, nam quod ostensiuè monstratur, id etiam colligere per impossibile,& per eosdem terminos est, contráque quod per impossibile, etiam ostensiuè licet: vt quòd a nulli e insit. Ponatur enim alicui inesse, ergo quoniam b omni a, a autem alicui e,& b alicui e inerit: at nulli inerat. Rursus quod insit alicui, si enim nulli e ineſt a, e autem omni g, nulli g inerit a: at omni inerat. Similiter autem est in aliis problematis, semper enim, in omnibúsque hæc per impossibile ostensio,ex sequentibus & sequitur vtrunque, quibus erit, ac in vnoquoque proposito, ratio & ostensiuè colligere, & ad impossibile ducere volenti eadem est, nam ex iisdem terminis vtræque sunt demonstrationes, vt si ostensum est nulli e ineſſe a, quod accidit & b alicui e ineſſe, quòd est impossibile: si quidem sumptum sit, e quidem nulli b, a autem omni b inesse, manifestum est enim, quoniam nulli e inerit a. Rursum si ostensiuè collectum sit, a nulli e ineſſe, cùm ineſſe dederimus, per impossibile monstrabitur nulli ineſſe, similiter autem & in aliis. In omnibus enim per impossibile collectionibus communem aliquem terminum, ab iis qui in quæstione sunt, alium sumere necesse est, ad quem erit falsi syllogismus. Itaque conuersa propositione ea, altera autem sic vt habebat manente, ostensiuus syllogismus per eosdem terminos erit. Differt autem ostensiuus ab eo, qui est ad impossibile, in ostensiuo enim veræ propositiones ambæ, in eo autem qui est ad impossibile, falsa vna ponitur. Sed hæc per sequentia, cùm de impossibili dicemus, ampliùs patebunt: nunc autem tantùm nobis constet, vel ostensiuè colligere, vel ad impossibile deducere volentibus ad hæc esse respiciendum. In aliis autem syllogismis, quicunque ex hypothesi, id est, quicunque vel secundùm transsumptionem, vel secundùm qualitatem, in subiectis sunt, non in his quæ sumpta principio, sed in transsumptis posita consideratio est, modus autem inspectionis est idem. considerare autem oportet, & diuidere, quot modis sunt ex hypothesi: monstratur ergo vnumquodque propositorum sic. Est autem & alio modo quædam horum colligere, vt vniuersalia per particularem inspectionem ex hypothesi, si enim c & g eadem sint, solum autem g sumatur e inesse, omni e inerit a, & rursum, si & d eadem, solum autem de g prædicetur e, quoniam nulli e inerit a, manifestum ergo, quòd sic est inspiciendum. Eodem autem modo & in necessariis & in contingentibus: nam eadem consideratio, & per eosdem terminos, eodémque ordine, & contingentis & inesse syllogismus erit. Sumere verò & in contingentibus, quæ non insunt, inesse verò possunt, debemus: ostensum est enim, quoniam & per hæc contingentis syllogismus fit, similiter autem & in aliis prædicationibus se habebit.

Quòd omnium scientiarum syllogismi superioribus præceptis efficiantur.

Cap. xxxi.

ERgo ex prædictis liquet, quòd non solùm per hanc viam fieri syllogismos omnes possibile est, sed etiam quòd per aliam est impossibile. Omnis enim syllogismus, quòd per aliquam prædictarum figurarum fiat, certum est: has autem per alia constitui quàm per ea, quæ vel vnumquodque sequuntur, vel quæ sequitur vnumquodque, non contingit, ex his enim propositiones, & medij sumptio est: quare nec syllogismum per alia fieri possibile est. Ergo methodus quidem de omnibus & circa philosophiam, & circa artem disciplinámque quamlibet eadem est. Ex his enim quæ vel insunt, vel quibus insunt, colligere vnumquodque, & his quàm plurimis abundare, & hoc per treis terminos considerare oportet, destruentem quidem sic, construentem verò sic, & iuxta veritatem quidem, ex iis quæ ineſſe scripta sunt, ad dialecticos autem syllogismos ex propositionibus, quas recipit opinio. Ac principia quidem syllogismorum vniuersaliter & quo modo se habeant, quomodóque inquirere ea oporteat, dictum est, nempe ne in omnia quæ dicuntur, neque in eadem construendo destruendóque, neque construendo de omni aut de aliquo, destruendo autem ab omnibus aut ab aliquibus, sed ad pauciora & determinata, respiciamus. Vnumquodque verò eorum, quæ in rebus sunt, deligere oportet: vt de bono, vt de scientia. Propria autem in vnaquaque sunt plurima, quare principia quidem quæ sunt circa vnumquodque, experimenti est tradere: vt astrologica inquam experientia, astrologicæ disciplinæ principia. Sumptis enim sufficienter quæ isthic apparent, sic inuentæ astrologicæ demonstrationes sunt: similiter autem & circa quamlibet aliam & artem, & disciplinam habet. Quare si sumantur, quæ circa vnumquodque insunt, nostrum iam demonstrationes promptè ostendere erit. Si enim nihil secundùm historiam eorum, quæ subtiliter & verè insunt rebus, omittatur, poterimus de omni, cuius quidem demonstratio sit, hanc inuenire demonstrare: cuius autem demonstratio natura nulla sit, idipsum nullum esse ostendere. In commune igitur, quo modo propositiones eligere oporteat, penè dictum est: accuratè verò de eadem re in eo negotio, quod de dialectica est, pertractabimus.

Scilicet Primo, & vltimo Topicorum.

De Diuisione, & eius Syllogismo.

Cap. xxxii.

VOd autem illa per genera diuisio, parua quædam particula dicti metho di sit, facilè est videre: est enim diuisio velut infirmus syllogismus, quod enim oportet ostendere, postulatur, semper autem aliquid superiorum syllogisatur. Principiò au

piò autem hoc ipsum latuit omnes vtentes ea, suadéreque conati sunt esse possibile de substantia, déque eo quod quid est, demonstrationem fieri. Itaque neque quidnam syllogisare eos qui diuidunt contingat, neque quòd sic quemadmodum diximus, contingat, intellexerunt. Ergo in demonstrationibus quidem, quoties aliquid sic habere colligere oportet, ibi medium per quod syllogismus fit minus semper, & non vniuersale primæ extremitatis esse oportet: at contrarium diuisio vult, nam vniuersalis sumit medium. Sit enim animal quidem pro quo a, mortale autem pro quo b, & immortale pro quo c, homò verò cuius sumere definitionem oportet, pro quo d, omne ergo animal, aut mortale, aut immortale esse postulatur, hoc autem nihil aliud est, quàm quicquid fuerit a, omne aut b aut c esse. Rursus hominem semper, qui diuidit, animal esse ponit, quare de d sumit esse a. ergo syllogismus quidem est, quod d omne aut b aut c existat: quare hominem aut mortalem aut immortalem esse necessarium est, animal autem mortale solùm esse necessarium non est, sed petitur: hoc autem erat, quod colligere oportebat. Et rursus, qui ponit a quidem animal mortale, pro quo autem b, pedes habens, pro quo autem c, pedes non habens, hominem verò d: similiter a quidem omne, aut b aut c esse sumit: omne enim mortale animal pedes aut habet, aut non habet, de d autem a: nam hominem animal mortale sumpsit esse. itaque & pedes vel habens, vel non habens, animal esse hominem necesse est: pedes autem habere, non necesse est, sed sumit: hoc autem erat, quod rursum ostendere oportebat. Et ad hunc modum semper diuidentibus, vniuersale quidem accidit eis medium sumere, de quo ostendere differentias extremitatésque oportebat. summa autem quod hoc, aut quicquid erat, quod quæritur, homo sit, manifestum nihil dicunt, quare ita necessarium sit esse, etenim viam aliam quamlibet instituunt, cùm quæ suppetiæ his in rebus sunt, nullas omnino esse putent. Manifestum est autem, quòd neque destruere hac via est, neque de accidente proprióve colligere quicquam, neque de genere, neque de quibuscunque, hoc aut illo se habeant modo ignoretur, constituere licet, vt putásne diameter commensurabilis, an incommensurabilis est? Si enim sumat, quòd longitudo omnis aut symmetros, aut asymmetros est, diameter autem longitudo, sequitur quòd commensurabilis aut incommensurabilis est diameter. si autem sumatur quòd sit commensurabilis, quod oportebat colligere, sumetur: non ergo ostendere est, nam via quidem hæc est sola: per hanc autem ostendere non est symmetrum vel asymmetrum, & pro quo a longitudo, b autem symmeter aut asymmeter, diameter c. Manifestum est igitur, quoniam neque ad omnem considerationem congruit inquisitionis hic modus, neque in quibus maximè videtur conuenire, in iis vtilis est. E quibus ergo demonstrationes fiunt, & quomodo, & ad quæ secundum vnumquodque propositum respiciendum, ex dictis liquet.

De Resolutione syllogismorum in propositiones.

Cap. xxxiii.

QVomodo autem reducemus syllogismos in prædictas figuras dicendum erit post hæc, restat enim consideratio hæc. Si enim & generationem syllogismorum inspiciamus, & inueniendi habeamus potestatem, ampliùs autem factos reducamus in prædictas figuras, finem habebit, quod principiò propositum est, accidet etiam simul quæ prædicta sunt confirmari, & manifestiora fieri, quod sic se habent per ea quæ nunc dicenda sunt. Oportet enim omne quod verum est, ipsum sibi ipsi consentaneum esse omnino. Primum ergo conandum est, duas vt propositiones syllogismi constituamus. Facilius enim in maiora, quàm in minora concidere est, maiora autem compositiora sunt, quàm ea ex quibus componuntur: déinde considerare vtra in toto, & vtra in parte sit: & si non ambæ constent, eam quæ deest, nosipsi supplebimus, aliquoties enim in vniuersalem protendentes, eam quæ hac continetur, non sumunt, neque scribentes, neque interrogantes: aut has quidem protendunt, per quas autem hæ concluduntur omittunt, alia verò quædam non attinentia vanè interrogant. Considerandum autem, & si quid superfluum sumptum sit, & si quid necessarium omissum, & hoc quidem ponendum, illud verò auferendum, donec duæ nobis propositiones liquidè constent: sine his enim reducere obiectam orationem nullam licet. In aliquibus ergo facile videre est, quid desit, alicubi verò latet: colligíque videtur aliquid, eò quòd necessarium quid accidit ex iis, quæ posita fuere, vt si sumatur, non sublata substantia, substantiam non tolli: ex quibus autem est, substantia sublatis, & quod ex iis est tolli. his enim positis, necessarium est partem substantiæ substantiam esse: non tamen collectum est, per ea quæ sumpta sunt, propositiones enim desunt. Rursum, si cùm est homo, necesse est esse animal: & cùm est animal, substantiam: cùm est homo, necesse est esse substantiam. at nondum collectum est, non enim ita se propositiones habent. Fallimur autem in talibus, eò quòd necessarium quiddam ex his quæ posita sunt accidat: quoniam & syllogismus necessarium est, latius autem necessarium, quàm syllogismus patet: nam syllogismus omnis necessarium, necessarium autem nó omne syllogismus. Quare non si quid positis accidat quibusdam, statim vt in formam suam reducatur, conandum est, sed priùs sumere propositiones duas.

Pendet oratio, & cum sequente cohæret.

De Resolutione in terminos.

Cap. xxxiiii.

DEinde sic in terminos diuidere oportet. Mediũ autẽ terminorũ eum, qui in vtrisq; propositionibus dicitur, ponemus: mediũ enim vtrisq; in propositionibus esse, omnibus in figuris necesse est. Si ergo sub

Universidad de Deusto
Biblioteca

go subiiciatur prædicetúrq; medium, aut ipsum quidem prædicetur, aliud verò de illo negetur, prima: si autem & prædicetur,& negetur de aliquo, media: si verò alia de illo prædicentur, aut hoc quidem de eo prędicetur,illud verò negetur, postrema figura erit:sic enim se habuit in postrema figura medium.Similiter autem,& si non vniuersales propositiones sint. nam determinatio medij est eadem.Manifestum igitur, quòd in qua oratione idem frequenter non dicitur, syllogismus non fit: sumptum enim medium non est. Quoniam autem quod propositorum vnaquaq; in figura, item in qua vniuersale, in qua particulare claudatur, habemus: manifestum est, quòd non ad omnes figuras,sed in vnoquoque proposito ad propriam respicere oportet: quæcunque verò in pluribus clauduntur,hic medij positione figuram cognoscemus.

De Necessario & Thesi terminorum.

Cap. xxxv.

Frequenter ergo falli circa syllogismos propter necessarium accidit, quemadmodum dictum est priùs, aliquoties autem propter similitudinem positionis terminorum: quod latere nos non oportet,vt si a de b dicitur, & b de c.videbitur enim sic se habentibus terminis,esse syllogismus.non fit autem neque necessarium quicquam, neque syllogismus. Sit enim pro quo a semper esse, pro quo autem b intelligibilis Aristomenes,pro quo autem c Aristomenes:verum est autem,a inesse ℞:semper enim est intelligibilis Aristomenes, sed & b de c. nam Aristomenes est intelligibilis Aristomenes, a autem non inest c. corruptibilis est enim Aristomenes: non igitur fiebat syllogismus, sic se habentibus terminis. Sed vel r a b propositionem sumi oportebat: hoc verò falsum, quod putabat, omnem intelligibilem Aristomenem semper esse putare, cùm Aristomenes sit corruptibilis. Rursum sit pro quo quidem c Micalus, pro quo autem b Musicus Micalus,pro quo autem a corrumpi cras:verum est ergo,b de c prædicari: nam Micalus,est musicus Micalus: sed & a de b, corrumpetur enim cras musicus Micalus.a autem de c falsum: hoc autem idem est priori.non enim verum vniuersum est, quòd Micalus musicus cras corrumpetur. hoc autem non sumpto, syllogismus non erat.Hæc ergo fallacia fit in eo,quod penè: quasi enim nihil differat hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse,dicere concedimus.

De Ecthesi terminorum.

Cap. xxxvi.

Frequenter autem decipi euenit, eò quòd non bene exponuntur in propositione termini, vt si a quidem sit sanitas,b autem ægritudo,c verò homo, verum est enim dicere, quoniam a nulli b contingit inesse: nulli enim ægritudini sanitas inest,& rursum quoniam b inest omni c,omnis enim homo capax ægritudinis est, videbitur ergo consequi,nulli homini contingere sanitatem inesse. Huius autem causa est, quòd non bene exponuntur in oratione termini. Quippe transsumptis iis,quæ sunt iuxta habitus, syllogismus non erit, vt si pro sanitate quidem sanum, pro ægritudine autem ægrum ponatur,non enim verum est,si quis dicat, quòd non contingat ei, qui ægrotet,sano esse,hoc autem non sumpto,syllogismus nisi contingentis non fit, hoc autem non impossibile est, contingere enim potest, nullus vt homo sit sanus. Rursum in media figura similiter falsum erit: nam sanitatem ægritudini quidem nulli, homini verò omni contingit inesse: quare nulli homini ægritudo. In tertia autem figura secundum contingere accidit falsum, etenim sanitatem & ægritudinem, & disciplinam & ignorantiam, & omnino contraria omni eidem contingit inesse: sibi verò inuicem, impossibile, hoc autem confessum in prædictis.Cùm enim eidem plura inesse contingere,& sibi inuicem contingebat. Manifestum igitur,quoniam in omnibus his fallacia propter terminorum expositionem fit, transsumptis enim his quæ sunt iuxta habitus, nihil fit falsum. Palàm ergo, quoniam secundum huiusmodi propositiones semper, quod est iuxta habitum, pro habitu sumendum, terminúsque ponendus.

De Ecthesi terminorum compositorum, & obliquorum syllogismi.

Cap. xxxvii.

On oportet autem terminos semper nomine exponi instituere,sæpe enim orationes erunt, quibus non ponuntur nomina, quare & difficile huiusmodi syllogismos reducere est. Aliquoties autem & falli propter huiusmodi inquisitionem accidet,vt quod immediatorum sit syllogismus: sit enim a duo recti, b autem triangulus, c verò æquicrurus, ergo ei quod est c, inest a, propter b, ei verò quod est b, non iterum propter aliud, per se enim triangulus habet duos rectos,quare non erit medium eius,quod est a b, demonstrari posit, licet. Manifestum enim, quod medium non ita semper vt hoc aliquid, sed aliquando vt orationem sumere oportet,quod & in prædicto accidit. Inesse autem primo medio, & hoc postremo non ita oportet sumere,vt semper ad se inuicem similiter prædicentur, & primum de medio, & hoc de postremo, & id non inesse similiter, sed quoties hoc esse dicitur, veréque dicitur,toties arbitrari oportet euenire,vt insit,vt quòd contrariorum vna est disciplina, sit enim a vnam esse disciplinam, b autem contraria sibi inuicem,a ergo inest b,non quòd contraria vnã esse eorum disciplinam, sed quòd verum dicere de ipsis est,eorum disciplinam vnam esse. Accidit autem quandoque primum de medio dici, medium autem de tertio non dici: vt si sapientia scientia est,boni autem est sapientia: conclusio, quòd boni est scientia, & bonum quidem scientia non est, sapientia autem est scientia. Quandoque autem medium quidem de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur,vt si omnis eius quod quale est, aut eius contrarij, est scientia:bonum autem est & contrarium,& quale:cõclusio

clusio quidem,quòd boni est scientia, non est autem neque bonum neque quale,neque contrarium scientia,sed omnium est scientia, non est autem bonum disciplina,neque conclusio secundum rectum, neque quale, neque contrarium, sed bonum hæc.Fit autem, vt quandoque neq; primum de medio,neq; hoc de tertio dicatur, primum de tertio quandoque dicatur, quandoque non dicatur,licet:vt si cuius est scientia, eius est & genus, boni autem scientia est: conclusio, boni igitur est genus. Nihil autem de nullo prædicatur,si autem cuius est scientia, genus est hoc, boni autem est disciplina: conclusio quòd bonum igitur est genus: ergo de extremo quidem prædicatur primum, de se inuicem autem non prædicantur. Eodem autem modo & non inesse sumendum: non enim semper hoc illi non inesse, significat hoc illud non esse: non esse hoc, hoc: sed aliquando non esse hoc huius,aut hoc huic,vt quia motionis motus,aut generationis generatio non est, voluptatis autem est,non ergo voluptas generatio est:aut rursus, quoniam risus est signum, signi autem non est signum, quare non est signum risus. Similiter autem & in aliis, in quibus interimitur propositum, eò quòd aliquo modo ad id genus dicatur. Rursum,quoniam occasio non est tempus opportunum. Deo enim occasio quidem est, tempus autem opportunum non est, eò quòd nihil sit Deo conferens. Terminos enim ponendum est occasionem, & tempus opportunum, & Deum: propositio autem sumenda secundum nominis casum.Simpliciter enim hoc dicimus de omnibus, quoniam terminos quidem semper ponendum secundum declinationes nominum: vt homo, aut bonum, aut contraria,aut hominis,aut boni, aut contrariorum: propositiones autem sumere secundum vniuscuiusque casus oportet,aut enim quoniam huic vt æquale, aut quoniam huius vt duplum, vt quoniam hoc vt feriens vel videns, aut quoniam hic vt homo, animal: aut si quolibet modo aliter nomen secundum propositionem cadit, inesse autem hoc huic, & verum esse hoc de hoc, toties sumendum, quoties prædicamenta diuisa sunt, & hæc aut aliquo modo, aut simpliciter. ampliùs aut simplicia, aut complexa: similiter autem & non inesse, considerandum hæc autem, & determinandum optimé.

De Anadiplosi, & Thesi Syllogismorum, hoc est, de geminatione, & positione.

Cap. xxxviii.

Reduplicatum autem in propositionibus ad primam extremitatem, non ad medium ponendum: dico autem, vt si fiat syllogismus, quòd iustitiam esse bonam teneri scientia possit bonum ad primam extremitatem ponere oporteat. Sit enim a, tenere scientia quid sit bonum; pro quo autem b, bonum: pro quo autem c, iustitia: ergo verum est, a de b prædicari: nam quod bonum sit bonum, teneri scientia potest.Sed & b de c, nam iustitia bona est,sic ergo fit resolutio.Si autem ad b,quod bonum sit ponatur, non erit: nam a quidem de b verum erit, b autem de c verum non erit, nam bonum, quoniam bonum prædicari de iustitia falsum est, & nec intelligibile. Similiter autem,si aut salubre,quatenus est bonum comprehensibile: aut hircoceruus, quatenus est non ens,opinabilis: aut homo, quatenus est sensibilis,mortalis esse ostendatur:in omnibus enim apprædicatis his,ad extremum reduplicationem ponere oportet. Non est autem eadem terminorum positio, cùm simpliciter quid,& cùm hoc aliquid,aut quo, aut quomodo fuerit collectum. Dico autem, vt cùm bonum quid est,comprehensibile esse, & cùm comprehensibile esse aliquid, ideo quod sit bonum ostendetur. sed si simpliciter quidem comprehensibile esse ostensum est, medium ens ponetur: si autem quia bonum,ideo comprehensibile, medium aliquid ens ponẽdum. sit enim a quidem comprehensio, quid sit quiddam ens: pro quo autem b, ens quiddam: in quo autem c, bonum. verum est ergo a de b prædicari,erat enim comprehensio entis alicuius,quod sit aliquod. sed & b de c: nam pro quo c, ens quiddam. quare & a de c: erit ergo comprehensio boni, quoniam bonum. erat enim quid ens propriè substantiæ signum.Si autem ens medium positum sit, & ad extremum ens simpliciter, & non quid ens dictum sit, non erit syllogismus, quòd scientia boni sit,quod bonum, sed quod ens. vt si sit pro quo a, comprehensio quod ens sit, in quo b ens, in quo c bonum. manifestum igitur, quoniam in particularibus syllogismis sic sumendum terminos.

Pro debita resolutione præcepta.

Cap. xxxix.

Commutare autem quæ idem possunt, pro nomibus nomina quidem, pro orationibus autem orationes, & nomen, & orationem oportet:& semper pro oratione nomen sumere. Facilior enim sic terminorum expositio est,vt si nil differat,aut suspicabile opinabilis genus non esse, aut non idem suspicabile, quod opinabile esse dicere, (nam idem significatum est) pro oratione hac suspicabile & opinabile terminos ponendum. Quoniam verò non idem est voluptatẽ esse bonam, & idem esse voluptatem quod bonum, ponere similiter terminos non decet. sed siquidem colligendum est, quòd idem voluptas quod bonum sit, terminusponendus quod bonum,si autẽ quòd bona,bonũ.similiter autem & in alijs. Non idem autem neque in re, neq; in oratione pollet, si dicas,cui b inest, huic quoq; omni a inest:.& si dicas,cui omni b inest,& a inest omni, nihil enim prohibet,b inesse c, non autem omni:vt sit b pulchrum quid, c autem album. si igitur alicui albo inest pulchrum quid, verum est dicere quoniam albo inest pulchrum,sed non omni fortasse.Si ergo a inest b, non omni autem de quo b,(neque si omni c,inest b, neque si solùm alicui) non necesse est ei, quod est c, a non solùm non omni, sed nec ei quod est c inesse: si autem de quocunq; dicatur verè, huic omni inest a, accidet vt de quo omni, b dicitur, de eo omni & a dici. si autem a

c dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur de omni, de quo b dicatur: nihil prohibet ei quod est c, inesse b, non omni autem a, aut non inesse omnino. In tribus igitur terminis manifestum est, quoniam de quo b quidem omni, & a dicitur: hoc est, de quibuscunque b dicitur, de omnibus dicitur & a: & si b quidem de omni, & a similiter: si autem non de omni, non necesse est a inesse omni. Non oportet autē putare, propter expositionē aliquod inconueniens accidere, non enim in hoc adhibemus, quòd aliquid hoc sit, sed quemadmodum Geometer & pedalē, & rectam, & sine latitudine hanc esse, quæ non est, dicit quidem, non autem sic vtitur, vt ex his colligat. Omnino enim quicquid non vel vt totum ad partem, vel ad quod aliud, non vt pars ad totum est, ex eo ostendere demonstrator nil potest, neq; enim fit syllogismus. Expositione verò sic vtimur, qualiter vt & sentiat qui discit, dicere solemus, non enim sic quasi sine his possibile demonstrare non sit, veluti ex quibus syllogismus existat. Non lateat autem nos, quod in eodem syllogismo conclusiones non omnes per vnam eandémque figuram sunt, sed hæc quidem per hanc, illa verò per aliam. Patet ergo, quòd & resolutiones sic facere oportet. Quoniam autem non omne propositum in omni figura, sed in vnaquaque sua sunt: manifestum est, quod à conclusione in qua figura quidq; sit quærendum erit. Ac determinationes orationum, quæcunque adhibitæ ad vnum aliquid eorum, quæ in termino sunt, reperiuntur, cum eo termino ad quem sunt adhibitæ, ponantur, non autem tota ponatur oratio, minus enim sic perturbari ob longitudinem contingit: vt si quis aquam ostendit, quòd sit potus humidus, potum & aquam terminos pōnendum.

De resolutione syllogismorum ad impossibile & ex hypothesi.
Cap. XL.

AMpliùs autem ex hypothesi syllogismos non est, cur conemur reducere, nam non ex iis quę posita sunt, reducere hos licet, non enim syllogismo ostensi, sed ad placitum concessi sunt omnes: vt si quis statuat, si vna quædā facultas contrariorum non sit, neque scientiam vnam esse: déinde disputet, quòd contrariorum vna facultas non sit vt salubris noxiiq;. Simul enim idē salubre, noxiúmq; erit. Hic quòd facultas vna contrariorum non sit, ostensum est quidem, quòd verò disciplina vna non sit, ostensum non est, quamuis confiteri sit necesse, at nō ex syllogismo, verùm ex hypothesi, hoc igitur reducere non est, quod autem facultas vna non sit, licet, hic enim fortasse erat syllogismus, illud autem hypothesis. Similiter autem in his qui per impossibile concluduntur, nam neque resolvere hos licet, reductione verò ad impossibile licet. Syllogismo enim monstratur, alterum autem non est, nam ex hypothesi concluditur. Differunt autem à prædictis hi, quoniam in illis quidem oportet confiteri priùs, siquidem concedi debet, vt si monstretur, quia facultas vna contrariorum est, & disciplinam esse eandem, hic autem & prius non confessi concedunt, eò quòd palàm falsum sit, vt commensurabili diametro posita, eò quòd imparia æqualia paribus esse necesse sit: multi autem & alij ex hypothesi concluduntur, quos considerare notaréque probè oportet. Quæ porrò differentiæ horum sint, & quoties fiant, qui sunt ex hypothesi, posteà dicemus, nunc autem tantùm nobis cōstet, quòd resoluere in figuras syllogismos huiusmodi non licet, quam verò ob causam diximus.

De reciproca reductione syllogismorum vnius figuræ in aliam.
Cap. XLI.

QVæcunque autem problemata pluribus in figuris monstrantur, si in alteram fiat collectio, reducere syllogismū in alteram licet, vt priuatiuum primę in secundam, secundæ in primam, non omnes autem hoc sed quosdam, erit autem id in sequētibus manifestum. Si enim a nulli b, b autem omni c, a nulli c, sic ergo figura prima, si autem priuatiua conuertatur, media erit, nam b, a quidem nulli, c autem omni inerit. Similiter autem & si non vniuersalis, sed particularis sit syllogismus, vt si a quidem nulli b, b autem alicui c. conuersa enim priuatiua, media figura erit. Eorum autem syllogismorum, qui in secunda figura sunt, vniuersales quidem in primam figuram vterque, particularium autem alter solùm reducentur. Insit enim a, b quidem nulli, c verò omni: conuersa priuatiua figura, prima erit, nam b quidem nulli a, a autem omni c inerit. Si autem præiudicatiuum quidem ad b, priuatiuum autem ad c collocetur, primus terminus ponendus est c, hoc enim nulli a, a autem omni b, quare nulli b inerit c. ergo & b nulli c, conuertitur enim priuatiua. Si autem particularis sit syllogismus, quando priuatiuum quidem maiorem ad extremitatem erit, in primam figuram resoluetur, vt si a nulli b, b autem alicui c, conuersa enim priuatiua, prima figura erit, nam b quidem nulli a, a autem alicui c. Si verò prædicatiuum, non resoluetur: vt si a quidem omni b, c verò non omni, non enim suscipit conuersionem a b, neque cùm sit, syllogismus erit. Rursus qui in tertia quidem figura sunt, in primam non omnes: qui autem in prima sunt, in tertiam omnes resoluuntur. Insit enim a quidem omni b, b autem alicui c: ergo quia particularis prædicatiua conuertitur, inerit & c alicui b, a verò omni b inerat, quare tertia figura fit. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter, conuertitur enim particularis affirmatiua. quare a quidem nulli b, c autem alicui inerit. Eorum autem syllogismorum qui postrema in figura sunt, vnus tantùm in primam non resoluitur, cum priuatiua vniuersalis non ponitur, alij autem omnes resoluuntur. Prædicentur enim de omni c & a, & b. ergo c ad vtrunque particulariter conuertetur, inerit ergo a alicui b, quare prima figura erit, siquidem a omni c, c verò alicui b: & si a quidem omni c, b autem alicui c, eadem ratio. conuertitur enim ad b c. Si autē b quidem omni c, a autem alicui c, primus terminus ponendus b: nam b omni c, c autem alicui a, quare b alicui a, quoniam autē conuertitur particularis, & a alicui b inerit.

Et si

Et si priuatiuus vniuersalibus in terminis sit syllogismus, similiter sumendum, insit enim b omni c, a autem nulli c: ergo alicui b inerit c, a autem nulli c, quare erit medium c. Similiter autem, & si priuatiua quidem vniuersalis, prędicatiua autem particularis sit: nam a quidem nulli c, c autem alicui b inerit. Si autem particularis priuatiua sumatur, resolutio non erit, vt si b quidem omni c, a autem alicui c non ineſt, conuersa enim b c, propositiones vtræq; particulares erūt. Manifestum autem, quod resoluendis in se inicem figuris, quæ ad minorem extremitatem propositio est, conuertenda in vtrisq; figuris erit, hac enim conuersa, transitio fit. Eorum autem qui media in figura, alter quidem resoluitur, alter verò non resoluitur in tertiam: nam si vniuersalis priuatiua sit, resoluitur, si enim a nulli quidem b, alicui autem c, vtraq; similiter conuertitur ad a, quare b quidem nulli a, c verò alicui, medium ergo a. Quando autem a omni b, c autem alicui non insit, non fit resolutio, neutra enim propositionum ex conuersione est vniuersalis. Qui autem tertia è figura sunt, in mediam resoluūtur, quoties vniuersalis priuatiua fuerit, vt si a nulli c, b autem aut alicui, aut omni c: nam c, a quidem nulli, b autem alicui inerit. Si autem particularis sit priuatiua, non resoluetur, non enim cōuersionem particularis negatiua suscipit. Manifestum ergo, quod iidem syllogismi in his figuris non resoluuntur, qui nec in primam resoluebantur, & quod in primam figuram reductis syllogismis cęteris, isti soli syllogismi per impossibile clauduntur. Quomodo ergo oportet syllogismos reducere, quóq; resoluūtur figuræ in seinuicem, manifestum ex dictis est.

De syllogismis infinitis, & regulis consequentiarum. *Cap.* XLII

DIffert autem, si quis constituendo destruendóve, aut idem, aut diuersum significare, non esse hoc, & esse nō hoc opinetur, vt non esse album, ei quod est esse non albū, non enim idē significant, nec est negatio eius, quæ est esse albū, ea quæ est esse non album, sed non esse album. Ratio autē huius hæc est, eodem enim pacto se habet, potest ambulare, ad potest non ambulare: quemadmodū esse albū, ad esse non album: & scit bonum, ad scit non bonum: nam quod ad orationes attinet, scit bonum, vel sciens est bonum, nihil differt: neque potest ambulare, vel est potens ambulare, quare & opposita, non potest ambulare, & nō est potens ambulare. Si igitur inquit, non est potens ambulare, & est potens non ambulare, idem significat: ipsa simul eidem inerunt, nam idem ambulare, & non ambulare potest: & idem bonum, & non bonum peritus esse potest, affirmatio autem, & negatio oppositæ, quæ sunt simul, in eodem non sunt. Quemadmodum ergo non idem est, non scire bonum, & scire non bonum: nec esse non bonum, & non esse bonum idem: (nam eorum quæ proportionem habent, si hæc diuersè habeant, habebuntur illa diuersè) nec esse non æquale, & non esse æquale idem, huic enim quod est non æquale, substratum est aliquid, & hoc est inæquale: illi verò nihil, eo quod æquale quidem, vel inæquale non omne est: æquale autem, vel non æquale est omne. Amplius, non album est lignum, & non est album lignum, simul non sunt: si enim est lignum non album, erit lignum, quod autem non est album lignum, id lignum esse necesse non est. Quare patet, quod huius, est bonum, hæc, est non bonum negatio, negatio nō est: si ergo de omni vno vel affirmatio, vel negatio vera est: si non est negatio, palàm quoniam affirmatio aliquo modo erit, affirmationis autem omnis, cùm sit negatio, & huius ergo erit: nempe ea quæ est, non est non bonum. Habent autem ordinem hunc inuicem, sit esse quidem bonum, pro quo a: non esse autem bonum, pro quo b: esse autem non bonum, pro quo c, idque sub b: non esse autem non bonum, pro quo d, idque sub a. Omni ergo aut a aut o inerit, idem verò nulli: omni item aut ç aut d inerit, & eidem nulli: & cui c ineſt, necesse est b omni inesse, si enim verè dicitur, quòd sit non album, & quòd non sit album, verè dicitur, simul enim esse album, & esse non albū impossibile est: aut esse lignum album, & esse lignum nō album, quare si affirmatio non ineſt, certè negatio inerit. Ei autem quod est b, non semper c, quod enim omnino non est lignum, nec albū, nec non album lignum erit, contrà autem, cuicunque ineſt a, & d eidem omni ineſt, aut enim c, aut d. Quoniam autem simul esse nō possunt, esse non album, & esse album, d inerit, nam de eo quod est albū, verum

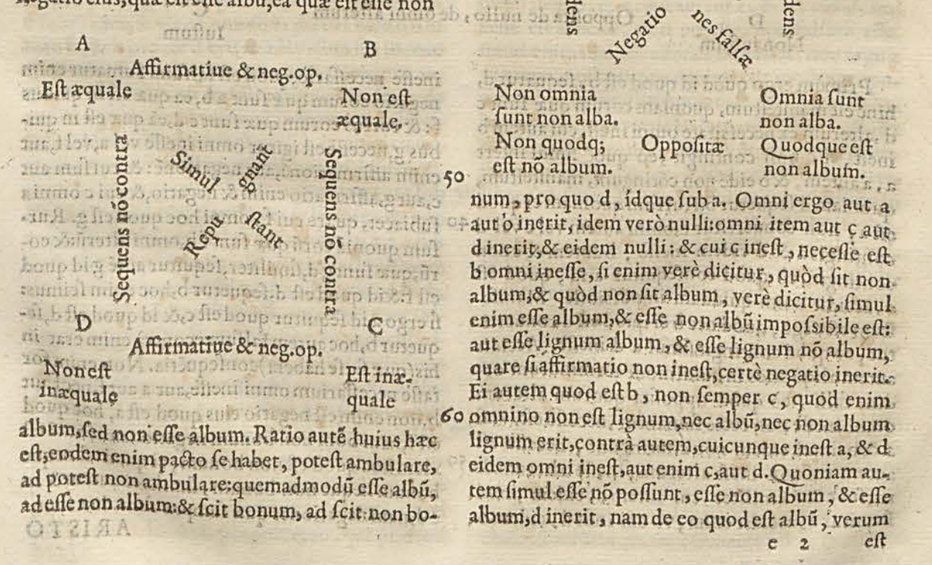

Universidad de Diego Portales
Biblioteca

est dicere, quòd non sit non album, de d autem non omnino a erit, nam de eo quod omnino lignum non est, de eo a dicere verum non est, quod est lignum album, quare d verum est, a non verum, quoniam lignum album. Patet autem, quòd & a c nulli eidem insunt, tametsi b & d eidem alicui inesse contingat. Similiter autem se & priuationes prædicando positione eadem habent: sit enim æquale pro quo a, non æquale pro quo b, inæquale pro quo c, non inæquale pro quo d. In pluribus autem quorum his quidem inest, illis verò non inest idem, negatio quidem similiter vera fuerit, quòd non sunt alba omnia, aut quòd non sit album vnumquodque, at quòd sit non album vnumquodque, aut quòd omnia sint non alba, falsum est. Similiter autem & eius quæ est omne animal album, non illa (est non album omne animal) negatio est, ambæ enim falsæ, sed hæc non est, omne animal album. Quoniam autem patet, quòd aliud significat est non album, & non est album, & illa quidem affirmatio, hæc autem negatio est, manifestum quòd idem modus vtrunque monstrandi non est, vt quòd quicquid est animal, non sit album, aut contingat non esse album: quódque verum sit dicere non album, hoc enim est esse non album. Sed verum quidem dicere, est album siue non album idem modus. Constructiuè enim ambæ per primam ostenduntur figuram: nam verum esse, & esse, locum eundem obtinent, huius enim quæ est, verum est dicere album, non hæc, verum est dicere non album esse, negatio est: sed hæc, non est verum dicere album esse. Si enim quicquid est homo, id Musicum esse, aut non Musicum esse, verum est dicere: quicquid fuerit animal, id musicum esse, aut non musicum esse sumemus, & peracta demonstratio est. Non esse autem musicum quicquid est homo, destructiuè monstratur secundum dictos tres modos. Simpliciter autem, quando sic se habent a, & b, vt simul quidem eidem non contingant, omni autem necessariò contingat alterum: & rursum c & d similiter, sequitur autem id quod est c a, & non conuertitur: & id quod est b, sequetur d, & non conuertitur: & a quidem, & d eidem contingunt, b autem, & c non contingunt.

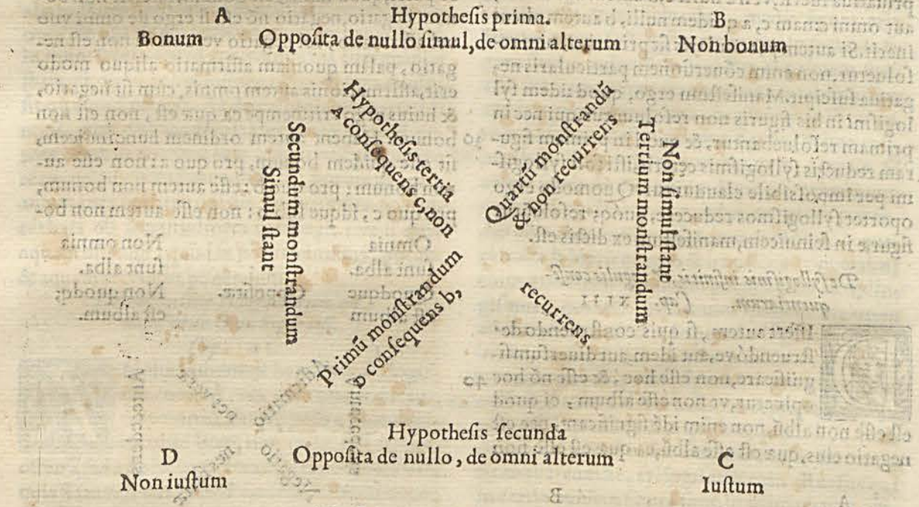

Primùm ergo quòd id quod est b, sequatur d, hinc est manifestum, quoniam eorum quæ sunt c d, alterum ex necessitate omni inest, cui autem b inest, ei c non contingit, eò quòd simul infert a, a autem, & b eidé non cõtingunt, manifestum, quoniam d sequetur b. Rursum quoniam ei quod est a, non conuertitur c, omni autem vel c vel d contingit a & d eidem inesse, b autem & c non contingit, eò quòd consequitur a id, quod est c, accidit enim quiddam impossibile. Manifestum est ergo, quòd nec b ei quod est d conuertitur, eò quòd contingit simul a d inesse. Accidit autem aliquoties in huiusmodi terminorum ordine falli, eò quòd opposita quorum alterum omni inesse non rectè sumantur, necesse est, vt si a & b simul eidem non contingunt, necesse est autem cui non inest alterum, inesse alterum: & rursus c & d similiter, cui autem c, eidem omni sequitur a, accidit enim, vt cui insit d, eidem b inesse necessariò, quod est falsum. Sumatur enim negatio eorum quæ sunt a b, ea quæ est in quibus f: & rursus eorum quæ sunt c d, ea quæ est in quibus g, necesse est igitur omni inesse vel a, vel f, aut enim affirmatione, aut negatione: & rursum aut c, aut g, affirmatio enim & negatio, & cui c omni a subiacet, quare cui f, omni hoc quod est g. Rursum quoniã eorũ quæ sunt f b, omni alterũ: & eorũ, quæ sunt g d, similiter, sequitur autẽ g id quod est f: & id quod est d, sequetur b, hoc enim scimus: si ergo a id sequitur quod est c, & id quod est d, sequetur b, hoc autem falsum: econtrà enim erat in his (quæ sic se habent) consequẽtia. Non enim fortasse necessarium omni inesse, aut a aut f, nec f aut b, non enim est negatio eius quod est a, hoc quod est f, nam boni non bonum negatio, non autẽ est idem hoc quod est non bonum, ei quod est neque bonum neque non bonum, similiter autem & in e d, nam negationes quæ sumptæ sunt, duæ sunt.

ARISTO

ARISTOTELIS ANALYTICON, SIVE RESOLVTORIORVM PRIORVM LIBER SECVNDVS.

Qui syllogismi plura concludant.

Cap. I.

VOT igitur in figuris, per quales que, & quot propositiones, & quando, & quomodo fit syllogismus, insuper autem ad quæ perspiciendum constituenti destruentiue, & qualiter quærere de proposito oporteat secundùm vnamquanq; artem, denique verò per quam viam, quæ in singulis sunt principia sumemus, iam diximus. Quoniam autem syllogismorum alij vniuersales quidem sunt, alij verò particulares, vniuersales quidem omnes plura semper, particularium autem prædicatiui quidem plura, negatiui verò conclusionem solam syllogisant. Nam aliæ quidem propositiones conuertuntur, priuatiua verò particularis non conuertitur. Conclusio verò aliquid monstrat de aliquo, quare alij quidem syllogismi plura syllogisant. Vt si a ostensum sit omni aut alicui b inesse, & b alicui a necessarium est inesse: & si nulli b inesse a, & b nulli a, hoc autem aliud est à priore, si autem a alicui b non insit, necesse est & b alicui a non inesse, contingit enim omni a inesse, hæc ergo causa cõmunis omnium vniuersalium, & particularium est, adferre autem de vniuersalibus & aliam insuper licet. Quæcunque enim aut sub medio, aut sub conclusione sunt, syllogismus omnium idem erit, si illa quidem in medio, hæc verò conclusione ponantur, vt si a b conclusio per c colligatur, quæcunque sub b, aut sub c sunt, necesse est de omnibus dici a: nam d si in toto b, & b in a, & d erit in a. Rursum si e in toto c, & c in toto a, & e in toto a erit. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus. In secunda autem figura, quod sub conclusione erit, syllogisare solùm licet, vt si a insit nulli b, & omni c: conclusio est, quòd nulli c inest b, si autem d sub c est, patet quòd non inest ei b, iis autem quæ sunt sub a, quòd b non insit, clarum per syllogismum non euadit, & si non inest b, ei quod est e, si est e sub a: sed inesse quidem b nulli c, per syllogismum ostensum est: non inesse verò a, hoc quod est b, sumptum sine syllogismo est, quare nec per syllogismum accidit b non inesse e. In particularibus autem, eorum quidem quæ sub conclusione sunt, necessarium non erit. Non enim fit syllogismus, siquidem ea particularis sumpta fuerit: eorum autem quæ sub medio, erit quidem omnium, veruntamen non per syllogismum: vt si a omni b, & alicui c: nam eius quod sub c est positum, non erit syllogismus: eius verò quod sub b, erit: sed non propter eum, qui priùs est factus syllogismus. Similiter autem & in aliis figuris, nam eius quidem quod sub conclusione est, non erit: alterius verò erit, verum non per syllogismum: quippe & in vniuersalibus exinde monstrata propositione, ea quæ sub medio sunt, ostendebantur: quare, aut neque illic erit, aut & in his erit.

Quòd ex falsis in Prima figura verum colligatur.

Cap. II.

Sleri ego sic potest, vt veræ sint propositiones, per quas fit syllogismus (potest autem, vt sint falsæ) potest verò vt hæc quidem vera, illa autem falsa sit: conclusio autem aut vera, aut falsa necessariò est. Ex veris ergo falsum syllogisare non est, ex falsis autem verum est: non tamen propter quid, sed quia: nam eius qui est propter quid, ex falsis syllogismus non est: quam autem ob causam, in sequentibus dicetur. Primùm ergo quòd ex veris non possibile sit falsum colligere, hinc patet. Si enim cùm est a, necesse est esse b: si b nõ est, etiam a non esse necesse est: si ergo verum est a, necesse est & b verum esse, aut idem simul & esse & non esse eueniet: hoc autem est impossibile. Non autem quia ponitur a vnus terminus, fieri putandum est, vt vno aliquo existente, aliquid necessariò consequatur, non enim potest: nam quod sequitur, necessariò conclusio est: per quæ autem ea fit, termini minimùm tres sunt, interualla autem & propositiones duæ. Si ergo verum est cui omni inest b, & a: cui autem c, & b: cui c, necesse est a inesse, non potest, hoc falsum esse; simul enim idem & esset, & non esset; non ergo a vt vnum, positum pro duabus coniunctis propositionibus est: similiter autem se & in priuatis habet, non enim ex veris falsum ostendere licet. Ex falsis autem verum colligere, & vtrisque propositionibus falsis, & vna falsa licet: neq; hac vtralibet, sed secunda licet, siquidem totam falsam sumamus: non tota autem sumpta, ex vtralibet licet. Insit enim a omni c: ei autem quod est b nulli, nec b insit c: contingit autem hoc, vt nulli lapidi animal, & lapis nulli homini: si igitur sumatur a, omni b; & b omni c, a omni c inerit: quare ex vtrisque falsis vera est cõclusio, omnis enim homo animal. Similiter autem & priuatiuum: insit enim c nulli, nec a nec b: a autem b omni, vt si eisdem terminis sumptis, medium ponatur homo: lapidi enim nec animal, nec homo vlli inest, homini autem omni animal, quare si cui quidem omni inest, nulli inesse; cui verò non inest, omni inesse sumamus, ex falsis vtrisque vera erit conclusio. Similiter autem ostendetur, & si in aliquo

vtraque falsa sumatur. Si autem altera ponatur falsa, prima quidem tota falsa existente, vt a b, non erit conclusio vera: b c autem erit. Dico autem totam falsam contrariam veræ, vt si quod nulli inest, omni inesse: aut si quod omni, nulli inesse sumatur. Insit enim a, b nulli, b autem c omni, si ergo b c quidem propositione sumamus veram, a b autem falsam totam, & omni b inesse a, impossibile est ac conclusionem veram esse, nulli enim inerat a, eorum quæ sunt c, siquidem cui b, nulli a, b autem omni c. Similiter autem nec si a omni b inest, & b omni c, sumpta sit autem b c quidem vera propositio, a b autem falsa tota, & nulli cui b, inest a conclusio falsa erit, omni enim c inest a, siquidem cui b omni, & a, b autem omni c, manifestum ergo, quoniam prima tota sumpta falsa, siue affirmatiua siue priuatiua, altera autem vera, non fit vera conclusio. Non tota autem falsa sumpta erit, nam si a, c quidem omni inest: b autem alicui, b autem omni c: vt animal cycno quidem omni, albo autem alicui, album autem omni cycno, si sumatur a omni b: & b omni c: a, omni c inerit verè, omnis enim cycnus animal. Similiter autem & si priuatiua sit a b, possibile est enim, a b quidem alicui inesse, c verò nulli, b autem, omni c, vt animal alicui albo, niui verò nulli, album verò omni niui: si ergo sumatur a quidem nulli b, b autem omni c, a nulli c inerit. Si autem a b quidem propositio tota sumatur vera, b c autem tota falsa, erit syllogismus verus: nihil enim prohibet a, & b & c omni inesse, b autem nulli c: vt quæcunque generis eiusdem species nõ subalternæ sunt: nam animal & homini, & equo inest, equus autem nulli homini inest: si ergo sumatur a omni b, & b omni c, conclusio vera erit, tota falsa b c propositione: similiter autem cùm vniuersalis priuatiua est a b propositio: contingit enim a, neque b, neque c nulli inesse: & b nulli c, vt alterius generis speciebus diuersum genus: nam animal nec musicæ, nec medicinæ inest: neque musica medicinæ, sumpta ergo a quidem, nulli b: b autem, omni c: vera erit conclusio. Et si non tota falsa sit b c, sed in aliquo, etiam sic erit conclusio vera: nihil enim prohibet a, & b & c tori inesse: b autem alicui c, vt genus speciei & differentiæ: nam animal homini omni, & omni gressibili: homo autem alicui gressibili, & non omni: si ergo a omni b, & b omni c sumatur, a omni c inerit: quod quidem erat verum. Similiter autem cùm priuatiua est a b propositio, contingit enim a, nec b nec c vlli inesse, b verò alicui c: vt genus alterius generis speciei & differentiæ: nam animal nec sapientiæ, nec contemplationi vlli inest: sapientia verò alicui contemplationi inest: si ergo sumatur a nulli b, b autem omni c, nulli c inerit a: hoc autem erat verum. In particularibus autem syllogismis contingit: & prima propositione tota falsa existente, altera autem vera, veram esse conclusionem: & a b in aliquo falsa existente, b c autem vera: & a b quidem vera, particulari autem falsa: & vtrisque existentibus falsis. Nihil enim prohibet, a quidem b nulli inesse, c autem alicui: & b alicui c inesse: vt animal nulli niui, albo autem alicui inest, & nix albo alicui: si ergo ponatur medium nix, primum autem animal, & sumatur a quidem toti b inesse, b autem alicui c, a b tota falsa, b c autem vera, & conclusio vera. Similiter autem, & cùm priuatiua est a b propositio: possibile est enim a, b quidem toti inesse: c autem alicui non inesse, b verò alicui c inesse: vt animal homini quidem omni inest, album autem aliquod non sequitur, homo verò alicui albo inest: quare si medio posito homine, sumatur a nulli b inesse, & b alicui c, vera fit conclusio, cùm sit tota falsa a b propositio. Et si in aliquo sit falsa a b propositio, b c vera existente, erit conclusio vera, nihil enim prohibet, a & b & c alicui inesse: b alicui c, vt animal alicui pulchro, & alicui magno, & pulchrum alicui magno, inest si ergo sumatur a omni b, & b alicui c: & a b quidem propositio in aliquo falsa erit, b c autem vera, & conclusio vera. Similiter autem, & cùm priuatiua est a b propositio, nam iidem erunt termini, & ad demonstrationem similiter positi. Rursum si a b quidem vera, b c autem falsa, vera erit conclusio. Nihil enim prohibet a quidem toti inesse b, c autem alicui b, & b, nulli c inesse, vt animal cycno quidem omni, nigro autem alicui: cycnus verò nulli nigro: quare si sumatur a, omni b: & b, alicui c: vera erit conclusio, cùm sit falsa b c. Similiter autem & priuatiua: sumpta a b propositione: possibile est enim, a b quidem nulli, c autem alicui non inesse: & b, nulli c, vt genus generis alterius speciei, eiúsq; speciebus accidenti: nam animal quidem numero nulli inest, albo verò non alicui: numerus autem nulli albo: si ergo medium ponatur numerus, & sumatur a quidem nulli b, b autem alicui c, a alicui c non inerit: quod fuit verum, cùm a b quidem sit propositio vera, b c autem falsa. Et si in aliquo sit falsa a b, falsa autem & b c, erit conclusio vera. Nihil enim prohibet a alicui b, & alicui c inesse vtrique, b autem nulli c, vt si b sit contrarium ipsi c, & ambo accidentia eidem generi: nam animal alicui albo, & alicui nigro inest, album autem nulli nigro inest: si ergo sumatur a omni b, & b alicui c, vera erit conclusio. Et priuatiua quidem sumpta a b, similiter: nam iidem termini, & similiter ad demonstrationem ponantur. Et ex vtrisque falsis: erit vera conclusio. Possibile est enim a, b quidem nulli, c autem alicui inesse: b verò nulli c, vt genus generis alterius speciei, eiúsque speciebus accidenti: animal enim numero quidem nulli, albo verò alicui inest, & numerus nulli albo. Si ergo sumatur a omni b, & b alicui c: conclusio quidem vera, propositiones verò ambæ falsæ. Similiter autem, & cùm priuatiua est a b, nihil enim prohibet a, b quidem toti inesse, c autem alicui non inesse: & neque b vlli c, vt animal cycno quidem omni, nigro autem alicui non inest, cycnus verò nulli nigro: quare si sumatur a nulli b, b autem alicui c, a alicui c non inerit, ergo conlusio quidem vera, propositiones autem falsæ.

Quòd

Quòd colligatur verum ex falsis, in Secunda figura.

Cap. III.

IN media autem figura per falsa verum colligi omnino contingit, & vtrisque propositionibus totis falsis sumptis, & hac quidem vera, illa tota falsa, falsa vtralibet posita: & si vtraque in aliquo falsa: & si hæc quidem vera simpliciter, illa autem in aliquo falsa, idque vniuersalibus particularibúsque in syllogismis. Si enim a, b quidem nulli inest, c autem omni: vt lapidi animal quidem nulli, homini autem omni: si contrariæ propositiones ponantur, & si sumatur a, b quidem omni, c verò nulli, ex falsis totis propositionibus erit vera conclusio: similiter autem, & si a inest b quidem omni, c verò nulli, nam syllogismus idem erit. Rursum, si altera quidem tota falsa, altera autem tota vera. Nihil enim prohibet, a & b & c omni inesse, b autem nulli c, vt genus non subalternis speciebus: nam animal & equo omni, & homini inest, & nullus homo equus: si ergo sumatur animal huic quidem omni: illi verò nulli inesse: hæc quidem erit falsa, illa verò tota vera: & conclusio vera, vtracunq; priuatiua ponitur. Item si altera in aliquo falsa, altera autem tota vera, possibile est enim a, b quidem alicui inesse, c autem omni, & b nulli c: vt animal albo quidem alicui, coruo autem omni, album verò nulli coruo. Si ergo sumatur a, b quidem nulli, c autem toti inesse: a b quidem propositio in aliquo falsa est, a c autem tota vera, & conclusio vera, & transposita quidem priuatiua similiter, nam per eosdem terminos est demonstratio. Et si affirmatiua quidem propositio in aliquo falsa, priuatiua autem tota vera: nihil enim prohibet a b quidem alicui inesse, c autem toti non inesse, & b nulli c: vt animal albo quidem alicui, pici autem nulli, album verò nulli pici: quare si sumatur a toti b inesse, c autem nulli, a b quidem in aliquo falsa, a c autem tota vera, & conclusio vera. Et si vtræq; propositiones in aliquo falsæ, erit conclusio vera: possibile est enim, a & b & c alicui inesse, b autem nulli c, vt animal & albo alicui, & nigro alicui, album verò nulli nigro: si ergo sumatur, a b quidem omni, c autem nulli, ambæ quidem propositiones in aliquo falsæ, conclusio autem vera: similiter autem transposita priuatiua per terminos. Manifestum autem, & in particularibus syllogismis: nihil enim prohibet a b quidem omni, c autem alicui inesse, & b alicui c non inesse: vt animal omni homini, albo autem alicui, homo verò alicui albo non inerit: si ergo ponatur a b quidem nulli inesse, c autem alicui inesse, vniuersalis quidem propositio tota falsa, particularis autem vera, & conclusio vera. Similiter autem & affirmatiua sumpta a b, possibile est enim a quidem nulli, c autem alicui non inesse, & b alicui c non inesse: vt animal nulli inanimato, albo autem alicui, & inanimatum non inerit alicui albo. Si ergo ponatur a b quidem omni, c verò alicui non inesse, a b quidem propositio vniuersalis tota falsa: a c autem vera, & conclusio vera. Et vniuersali quidem vera posita, minori autem particulari falsa: nihil enim prohibet, a nec b, nec c nullum sequi, & b alicui c non inesse: vt animal nullo numero, nec inanimato, & numerus aliquod inanimatum non sequitur. Si ergo ponatur a b quidem nulli, c autem alicui, & conclusio vera, & vniuersalis propositio vera, particularis autem falsa. Affirmatiua autem vniuersali similiter posita, possibile est enim a & b & c toti inesse: b autem aliquod c non sequi, vt genus speciem & differentiam: nam animal omnem hominem, & totum gressibile sequitur, homo verò non omne gressibile. Quare si sumatur a b quidem toti inesse, c autem alicui non inesse: vniuersalis quidem propositio vera, particularis falsa, conclusio autem vera. Manifestum autem, quòd & vtrisque falsis, vera erit conclusio: siquidem contingit a, & b & c huic quidem omni, illi verò nulli inesse, b verò aliquod c non sequi: nam sumpto a b quidem nulli, c autem alicui inesse, propositiones quidem ambæ falsæ, conclusio autem vera. Similiter autem & cùm prædicatiua fuerit vniuersalis propositio, particularis autem priuatiua: possibile est enim, a b quidem nullum, c autem omne sequi, & b alicui c non inesse: vt animal disciplinam quidem nullam, hominem autem omnem sequitur, disciplina verò non omnem hominem: si ergo sumatur a b quidem toti inesse, c autem aliquod non sequi, propositiones quidem falsæ, conclusio autem vera.

Quòd ex falsis verum identidem colligatur in Tertia figura.

Cap. IIII.

LIcet autem & in postrema figura per falsas totas, & in aliquo vtraque, & altera quidem vera, altera autem falsa: & hac quidem in aliquo falsa, illa autem tota vera, & econuersò, & quotquot modis aliter possibile transsumere propositiones est, ex falso verum colligere. Nihil enim prohibet, nec a: nec b, vlli c inesse, a autem alicui b inesse: vt nec homo, nec gressibile, vllum inanimatum sequitur, homo autem alicui gressibili inest: si ergo sumatur, a & b omni c inesse, propositiones quidem totæ falsæ, conclusio autem vera. Similiter autem, & cùm hæc quidem priuatiua, illa verò affirmatiua est. Possibile est enim, b quidẽ nulli c inesse, a autem omni, & a alicui b non inesse: vt nigrum nulli cycno, animal autem omni, & animal nõ omni nigro: quare si sumatur, b quidem omni c, a verò nulli, a alicui b non inerit: & conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ. Et si in aliquo fuerit vtraque falsa, erit conclusio vera, nihil enim prohibet, & a & b alicui c inesse, & a alicui b: vt album & pulchrum alicui animali inest, & album alicui pulchro: si ergo ponatur a, & b omni c inesse, propositiones quidem in aliquo falsæ, conclusio autem vera. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

priuatiua a c posita, similiter: nihil enim prohibet, a quidem alicui c non inesse, b verò alicui inesse, & a non omni b inesse, vt album alicui animali non inesse: pulchrum autem alicui inest, & album non omni pulchro: quare si sumatur a quidem nulli c, b autem omni, vtræque propositiones quidem in aliquo falsæ, conclusio autem vera. Similiter autem, & hac quidem tota falsa, illa verò tota vera sumpta: possibile est enim, a & b omne c consequi, & a alicui b non inesse: vt animal & album, omnem cycnum sequitur, & animal non omni inest albo: positis igitur his terminis, si sumatur b quidem, toti c inesse: a verò, toti non inesse: b c quidem tota erit vera, a c autem tota falsa, & conclusio vera. Similiter autem & si b c quidem falsa, a c autem vera, nam iidem termini demonstrationis sunt: nigrum, inanimatum, cycnus. Sed & si vtræque assumantur affirmatiuæ, nihil enim prohibet, b quidem omne c sequi, a autem toti c non inesse, & a alicui b inesse: vt omni cycno animal, nigrum verò nulli cycno, & nigrum inest alicui animali, quare si sumatur a & b omni c inesse, b c quidem tota vera, a c autem tota falsa, & conclusio vera. Similiter autem & a c sumpta vera, nam per eosdem terminos est demonstratio. Rursum hac quidem tota vera existente, illa verò in aliquo falsa, possibile est enim, b quidem omni c inesse, a autem alicui c, & alicui b: vt bipes quidem omni homini, pulchrum nō omni: & pulchrum alicui bipedi inest: si ergo sumatur a & b toti c inesse, b c quidem tota vera, a c autem in aliquo falsa, conclusio autem vera. Similiter autem & a c quidem vera, b c autem falsa in aliquo sumpta, transpositis enim iisdem terminis, erit demonstratio. Et cùm hæc quidem est priuatiua, illa verò affirmatiua. Quia possibile est b quidem toti c inesse, a autem alicui c, quando igitur sic se habent, non omni b inest a: si ergo sumatur b quidem, toti c inesse, a autem nulli: priuatiua quidem in aliquo falsa, altera autem tota vera, & conclusio erit vera. Rursum quoniam ostensum est, quòd cum a quidem nulli c inest, & b alicui, euenit a alicui b non inesse: manifestum igitur, quòd & cùm a c tota est vera, b c autem in aliquo falsa, contingit conclusionem esse veram: si enim sumatur a quidem nulli c, b autem omni, a c quidem tota vera, b c in aliquo falsa. Manifestum autem & in particularibus syllogismis quòd omnino per falsa verum sequitur: nam iidem termini sumendi, & quando vniuersales fuerint propositiones, in prædicatiuis quidem prædicatiui, in priuatiuis autem priuatiui: nihil enim differt, cùm nulli inerat, vniuersaliter sumere inesse: & si alicui inerat, vniuersaliter sumere iuxta terminorum expositionem, similiter autem & in priuatiuis. Manifestum igitur, quòd cùm conclusio est falsa, necesse est ea, exquibus est oratio, falsa esse aut omnia aut aliqua: quando autem vera, non necesse est verum esse, nec aliquid quidem, nec omne. Sed fit, vt cùm nihil eorum quæ in syllogismis sunt, fuerit verum, conclusio tamen sit vera, non tamen id necessariò. Causa verò est, quia cùm duo sic inuicem habent, vt existente altero alterum esse necesse sit: ibi fit quidem, vt hoc non existente, neque illud sit: existente verò, illud esse necesse non sit. At verò vt eodem existente, & non existente quicquam idem necessariò sit, sic inquam, vt a existente albo, b necessariò sit: & eodem a non existente albo, b idem necessariò sit, est impossibile, quando enim cùm hoc sit (vt a) album, illud necesse est (vt b) esse magnum: cùm autem sit b magnum, c non esse album: necesse est, si a sit album, c non esse album. Et quando duobus existentibus, cùm alterum sit, necesse est esse alterum: hoc autem cùm non sit, necesse est a non esse, cùm ergo b non sit magnum, a non potest esse album: cùm verò a non sit album, necesse est b magnum esse, accidit ex necessitate cùm b non sit magnum, idem b non esse magnum: hoc autem est impossibile, nam si b non est magnum, a non erit album necessariò: si ergo cùm non sit a album, b erit magnum: accidit si b non est magnum, b esse magnum, vt per tria.

De circulari Ostensione, in prima figura.

Cap. v.

Circulo autem, & ex seinuicem aliquid ostendere est, per conclusionem, versaque prædicatione, altera propositione sumpta, cōcludere alteram, eam quam in priore sumpserat syllogismo: vt cùm ostendere oportuit, quòd a insit omni c, ostendatúrque per b: rursus si monstretur, quòd a insit b, sumpto quidem c, c autem b inesse, nam & a b inerit, priùs autem contrà sumpsit, b inesse c sumptum fuit, aut si quod b insit c, cùm oporteat ostendere a quidem inesse c, quæ conclusio fuit, b autem inesse assumatur, priùs contrà a inesse b fuisset sumptum. Secus autem ex se inuicem ostendere non est, siue enim aliud medium sumitur, non circulo, nil enim sumitur eorundem: siue horum quiddam, alterum solum necesse est, nam si ambo, conclusio eadem erit: at diuersam esse oportet. In iis igitur quæ non conuertuntur, ex indemonstrata altera propositione syllogismus fit: non enim demonstrare per hos terminos est: quoniam aut medio tertium, aut primo medium inest. In iis autem quæ conuertuntur, omnia monstrare ex se inuicem licet: vt si a, & b & c sibi inuicem conuertuntur, a c enim per medium b, & rursum a b per conclusionem & per b c propositionem conuersam, similiter autem b c & per conclusionem, & per a b propositionem conuersam ostendetur. Oportet autem & c b, & b a propositionem demonstrare, nam his demonstratis vsi solis sumus. si ergo sumatur b omni c inesse, & c omni a, syllogismus erit eius quod est b ad a. Rursus si sumatur c omni a inesse, & a omni b: necesse est c inesse omni b. In vtrisque ergo syllogismis c a propositio sumpta indemonstrata est, nam aliæ probatæ erant, quare si hanc ostenderimus, probatæ omnes per se inuicem erunt, si ergo sumatur c omni b, & b omni

omni a inesse: vtræq; propositiones demonstratæ sumuntur, & c necesse est inesse a. Manifestum estergo, quoniam in solis iis quæ conuertuntur, circulo & per seinuicem demonstrationes fieri contingit: in aliis verò nic, vt prius diximus. Equidem & in iis eodem quod demonstratur, ad demonstrationem vti contingit, nam c de b, & b de a monstratur, sumpto c de a dici, c autem de a per has ostenditur propositiones, itaque conclusione ipsa ad demonstrationem vtimur. In priuatiuis autem syllogismis hoc pacto ex se inuicem monstrantur. Esto b quidem omni c inesse, a autem nulli b: conclusio autem, quoniam a nulli c. Si ergo rursum oporteat concludere, quòd a nulli b, quo prius sumptum erat: erit a quidem nulli a, c autem omni b, sic enim conuersa propositio est. Si autē quòd b inest c oporteat concludere, non iam similiter conuertendum a b, nam eadem propositio est, & b nulli a, & a nulli b inesse, sed sumendum, cui a nulli inest, ei b omni inesse. Esto enim a c nulli inesse, quæ quidem conclusio fuit: ei autem cui a nulli, b omni inesse sumatur: ergo b omni c inesse necesse est, quare cùm sint tria, vnumquodque conclusio est facta, ac circulo quidem demonstrare, istud est nempe conclusione sumpta, & cōtra propositione altera alteram syllogisare. In particularibus autē syllogismis vniuersalem quidem propositionem demonstrare per alias non licet, particularē autem licet, quoniam autem demonstrare vniuersalem non est, liquet: nam vniuersale per vniuersalia monstratur, conclusio autem vniuersalis non est: ostendere autem è conclusione, & propositione altera oportet. Ampliùs omnino syllogismus conuersa propositione nō fit, nam particulares fiunt propositiones vtræque. Particularem autem est. ostendatur enim a de aliquo c, per b, si ergo b omni a inesse sumatur, & conclusio maneat, b alicui c inerit, fit enim prima figura, & est a mediū. Si autem priuatiuus sit syllogismus, vniuersalem quidem propositionem ostēdere non est, eam ob causam quæ dicta est priùs: particularem verò, si similiter a b conuertatur: quemadmodum & in vniuersalibus non licet, per assumptionem autem licet, vt cui a alicui non insit, b alicui inesse, nam aliter se habentibus syllogismus non fit, eò quòd negatiua fit particularis propositio.

De eadem cyclica Ostensione, in Secunda figura.

Cap. vi.

In secunda autē figura affirmatiuam quidem hunc in modum ostendere non licet, priuatiuam autem licet: ergo prædicatiua quidem non ostenditur, eò quòd vtræque propositiones affirmatiuæ non sint: nam conclusio priuatiua est, prædicatiua autem ex vtrisque affirmatiuis ostendebatur esse. Priuatiua autem sic ostenditur, insit a b omni quidem, c autem nulli, conclusio, quod b insit c nulli: si ergo b omni quidem a, nulli autem c inesse sumatur, necesse est a nulli c inesse, fit enim secunda figura, mediúmque est b. Si autem a b priuatiua, altera verò prædicatiua sumatur, figura prima erit: nam c quidem omni a, b autem nulli c: quare b nulli a ergo nec a b medium c: ergo per conclusionem quidem, & propositionem alteram syllogismus non fit: assumpta autem altera, fit. Si autem syllogismus vniuersalis non fit, quæ in toto quidem est propositio, non ostenditur, eandem ob causam quam diximus & priùs, quæ autem in parte est, ostēditur: siquidem vniuersalis sit ea, quæ est prædicatiua, insit enim a omni b, c autem non omni, conclusio b c: si ergo sumatur b omni a, c autem non omni: conclusio erit, a alicui c non inesse, medium b. Si autem vniuersalis priuatiua est, non ostenditur a propositio, conuersa a b, aut vtraque enim, aut alteram propositionem, negatiuam fieri accidit: quare syllogismus non erit, sed similiter quemadmodum & in vniuersalibus ostendetur, si cui b, alicui non inest, a alicui inesse sumatur.

De Ratiocinatione cyclica, in Tertia figura.

Cap. vii.

In tertia autem figura, cùm vtræque propositiones vniuersaliter sumsitur, ostendere circulo non cōtingit. Nam vniuersalis quidem per vniuersalia ostenditur, in hac autem conclusio particularis est semper: quare manifestū, quòd omnino per hanc figuram vniuersalem propositionem ostendere non licet. Si autem hæc quidē vniuersalis illa verò particularis sit, nunc quidem licet, nunc verò non licet. Quando igitur vtræque prædicatiuæ sumantur, positáque vniuersalis ad minorem extremitatem sit, circulus erit: quando verò ad alteram, non erit. Insit enim a, c omni, b autem alicui c, conclusio a b. Si ergo c inesse conuersa vniuersali omni a, & a inesse b quod erat cōclusio, sumatur: c quidē alicui b inesse ostēsum est, b autem alicui c inesse ostēsum non est, quāuis si c alicui b inest, & b alicui c inesse necesse sit, at hoc illi, & illud huic inesse idē non est: assumendū est igitur, si hoc illi alicui, & alterū huic alicui inesse, hoc autem sumpto, iam ex cōclusione & propositione altera syllogismus non fit. Si autem b quidē omni c, a autem alicui c, erit ostendere a c, quando sumatur c quidem omni b inesse, a autem alicui, nam si c omni b inest, a autem alicui b, necesse ergo & a alicui c inesse, medium b. Et cùm fuerit hæc quidem prædicatiua, illa verò priuatiua est, vniuersalis autem est prædicatiua, ostendetur altera. Insit enim b omni c, a autem alicui non insit: conclusio, quoniam a alicui b non inest, si ergo assumatur c omni b inesse, inerat autem & a non omni b, necesse est a alicui c non inesse, medium b. Cùm autem priuatiua vniuersalis sit, non ostenditur altera nisi vt in prioribus, cui hoc alicui non inest, alterum alicui inesse sumatur, vt si a nulli c, b autem alicui: conclusio, quoniam a alicui b non inest. Si ergo sumatur, cui a alicui non inest, eidem c alicui inesse, necesse est c alicui b inesse, aliter autem conuertentem vniuersalem propositionem alteram ostendere non est, nullo enim modo syllogismus erit. Manifestum igitur, quod in prima quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem figura cyclica ostensio,& per primam & per tertiam figuram fit, nam cum prædicatiua, quidem est conclusio, per primam: cùm autem priuatiua, per postremam, sumitur enim hoc nulli, alterum omni inesse. In media autem, cùm vniuersalis est quidem syllogismus & per ipsam, & per primam figuram,& per postremam: cùm autem particularis, & per ipsam,& per postremam erit. In tertia verò, per ipsam omnes. Manifestum etiam, quòd in media tertiáque, qui non per ipsas syllogismi fiunt, aut non secundum eam, quæ circulo fit ostensionem sunt, aut imperfecti sunt certé.

De Syllogismo conuersiuo.
Cap. VIII.

COnuertere autem est, transposita conclusione ostendere: quòd vel extremũ medio, vel hoc postremo nõ insit, necesse est enim, conclusione conuersa, & altera propositione manente, tolli reliquam: nam hæc si erit, erit & conclusio: differt autem oppositè, an contrariè conclusionem conuertas: non enim syllogismus idem fit, vtroliber conuertas, palàm autem hoc per sequentia erit; dico autem, omni quidem, non omni: alicui verò, nulli, inesse oppositа: contraria autẽ, omni quidẽ, nulli, alicui verò, non alicui inesse. Sit enim ostensum a de c, per medium b: si igitur a nulli c, omni autem b inesse sumatur, nulli c inerit b, & si a quidem nulli c, b autem omni c, a non omni b, & non omnino nulli, non enim vniuersale per tertiam figuram ostendebatur, omnino autem eam quæ est ad maiorem extremitatem propositionem, destruere vniuersaliter per conuersionem non licet, semper enim tolluntur per tertiam figuram: necesse est enim ad postremam extremitatem vtraque propositio sumatur. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter, ostendatur enim a nulli c inesse per b, ergo si a omni quidem c, nulli autem b inesse sumatur, nulli c inerit b. Et si omni c: a, alicui b, sed nulli inerat. Si autem oppositè conuertatur conclusio, & alij syllogismi oppositi, & non vniuersales erunt: nam altera propositio particularis erit, quare & conclusio particularis erit. Sit enim prædicatiuus syllogismus, & conuertatur sic: ergo si a non omni c, b autem omni, b non omni c. Et si a quidem non omni c, b autem omni, a quoque non omni b. Similiter autem, & si priuatiuus sit syllogismus: nam si a alicui c ineſt, b autem nulli, b alicui c non inerit, & non simpliciter nulli: & si a quidem alicui c, b autem omni, quemadmodũ in principio sumptum est, a alicui b inerit. in particularibus autem syllogismis, quando oppositè conuertitur conclusio, vtrꝙue propositiones interimuntur: quando verò contrariè, neutra: non enim iam accidit, vt in vniuersalibus, interimere, conclusione secundùm conuersionem deficiente: sed nec omnino interimere. Ostendatur enim a de aliquo c, per b: ergo si sumatur a nulli c inesse, b autem alicui c, a alicui b non inerit, & si a nulli c, b autem omni, nulli c inerit b, quare interimentur vtræq;. Si autem contrariè conuertantur, neutra: nam si a alicui c non ineſt, b autem omni, b alicui c non inerit. Sed nondum interimitur, quòd principio: nam alicui inesse, & alicui non inesse contingit. Vniuersali autem sublata a b, syllogismus omnino non fit: si enim a quidem alicui c non ineſt, b autem alicui ineſt, neutra propositionum vniuersalis erit. Similiter autem,& si priuatiuus sit syllogismus: si enim sumatur a omni c inesse, interimuntur vtræque: si autem alicui, neutra, demonstratio verò est eadem.

De Syllogismo conuersiuo, in Secunda figura.
Cap. IX.

IN secunda autem figura, eam quidem quæ ad maiorẽ extremitatem est propositio, euertere cõtrariè non est, qualitercunque conuersione facta: semper enim in tertia figura erit conclusio, vniuersalis autem in hac syllogismus non fuit. Alteram autem in hac simili semper conuersione tollemus; dico autẽ simili, vt si contrariè quidem conuertatur, contrariè: si verò oppositè, oppositè tollatur. Insit enim a omni b, c autem nulli, conclusio b c. Si ergo sumatur b omni c inesse, & a b maneat, a omni c inerit, fit enim figura prima. Si autem b omni c, a autem nulli c, a non omni b, figura postrema. Si autem oppositè conuertatur b c, a b quidem similiter ostendetur, a c autem oppositè. Nam si b alicui c, a autem nulli c, a alicui b non inerit: rursum si b alicui c, a autem omni b, a alicui c, quare oppositus fit syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si contra se propositiones habeant. Si autem particularis syllogismus est, contrariè quidem conclusione conuersa, neutra propositionum (vt nec in prima figura) tollitur: oppositè verò, vtræque tolluntur. Ponatur enim a, b quidem nulli, c autem alicui inesse, conclusio b c, si igitur ponatur b alicui c inesse, & a b maneat, cõclusio erit, quoniam a alicui c non ineſt. Sed non ideo tollitur, quòd principio sumetur: nam alicui inesse, & nõ inesse, contingit. Rursum si b alicui c, & a alicui c, non erit syllogismus: neutrum enim vniuersale eorũ quæ sumpta sunt, quare non tollitur a b. Si autem oppositè conuertatur, vtræque tolluntur: nam si b omni c, a autem nulli b, nulli c a, erit autem alicui. Rursum si b omni c, a autem alicui b, alicui b a. Eadem autem demonstratio est, & si vniuersalis prædicatiua existat.

De Syllogismo conuersiuo, in Tertia figura.
Cap. X.

IN tertia autem figura, cùm contrariè quidem conuertitur conclusio, neutra propositionũ tolli secundùm vllum syllogismorum potest: cùm autem oppositè, vtræque in omnibus possunt. Sit enim ostensum, a alicui b inesse, medium autem sumptum c, ac vniuersales propositiones existãt: si ergo a alicui b non inesse, b autem omni c inesse sumatur, syllogismus eius quod est a, de c non fit. Neq; si a b alicui non ineſt, c autem omni, ne tum

ne tum quidẽ eius quod est b c, syllogismus erit. Similiter autem ostenderur, & si vniuersales propositiones non sint: aut enim vtraſque particulares per conuersionem esse, aut vniuersalem minorem ad extremitatẽ fieri necesse est: sic autem syllogismus non fiet, nec in prima figura, nec in media. Si autem oppositæ propositiones conuertantur, tolluntur vtræque: nam si a nulli b, b autem omni c, a nulli c. Rursum si a, b quidem nulli, c autem omni, b nulli c. Et si altera non sit vniuersalis, similiter: si enim a nulli b, b autem alicui c, a alicui c non inerit. Si autem a, b quidem nulli, c autem omni, nulli b c. Similiter & si priuatiuus sit syllogismus, ostendatur enim a alicui b non inesse: sit autem prædicatiua quidem b c, a c autem negatiua, sic enim fiebat syllogismus. Cùm igitur contrarium conclusioni sumitur, syllogismus non erit: nam si alicui b, b autem omni c, eius quod est a & c syllogismus non fit. Neque si alicui b, nulli autem c, ne tum quidem eius quod est b & c fit syllogismus; quare non propositiones tolluntur. Quando verò oppositum, tolluntur: nam si a & omni b, & b omni c, a omni c: sed nulli inerat. Rursum si a, b quidem omni, c autem nulli, b nulli c: sed omni inerat. Similiter autem monstratur, & si vniuersales propositiones non sint: sit enim a c vniuersalis & priuatiua, altera autem particularis & prædicatiua: ergo si a quidem omni b, b autem alicui c, a alicui c accidit: sed nulli inerat. Rursum si a omni b, nulli autem c, & b nulli c. Si autem a alicui b, & b c, non fit syllogismus. Neque si alicui b, & nulli c, ne tum quidem. Quare illo quidem modo propositiones tolluntur, isto verò nõ tolluntur. Manifestum est ergo ex iis quæ dicta sunt, quomodo cõuersa cõclusione in vnaquaq; figura syllogismus fiat: & quando contrariè propositioni: & quando oppositè. Et quòd in prima quidem figura, per mediam postremámque syllogismi fiũt, & quòd quæ ad minorem quidem extremitatem per mediam semper, quæ verò ad maiorem per postremam semper tollatur. In secunda autẽ per primam, & postremam: quæ quidem ad minorem extremitatem, semper per primam figuram: quæ verò ad maiorem, per postremam tollitur. In tertia verò per primam, & per mediam, & quæ quidem ad maiorem, per primam semper: quæ verò ad minorem, per mediam semper. Quid ergo est conuertere, & quomodo in vnaquaque figura fiat, quíque sit syllogismus, est manifestum.

De Syllogismo per impossibile.
Cap. XI.

PEr impossibile autem syllogismus ostenditur quidem, si cùm posito conclusionis contradictio & propositio altera assumatur: omnibus autem in figuris fit, similis enim conuersioni est: veruntamen hoc differt, quòd conuersio quidem facto syllogismo, sumptísque vtríque propositionibus fit: ad impossibile autem deductio oppositi, quod verum sit, non priùs recepto, sed sponte liquidò ac manifestò fit. Termini verò similiter se in vtríque habent, eadémq; vtrorumque sumptio est: vtra ineſt omni b, medium autem c: si supponitur a, non omni vel nulli b inesse, c verò omni, quod fuit verum: necesse est c, b aut nulli, aut non omni inesse, hoc autem impossibile: quare falsum est, quòd supponebatur, verùm ergo oppositum: similiter autem & aliis in figuris habet, quæcunque enim conuersionem recipiunt, eadem & per impossibile recipiunt syllogismum. Ergo alia quidem proposita omnia omnibus in figuris per impossibile monstrantur, vniuersale autem prædicatiuum in media tertiáque monstratur figura, in prima autem non monstratur: a enim aut non omni b, aut nulli inesse supponatur, & alia propositio vtrolibet modo assumatur, siue a omni c, siue b omni d ineſt (sic enim erat prima figura) si ergo supponatur, a non omni b inesse, non fiet syllogismus, quomodolibet propositione sumpta. Si autem nulli b, d quidem assumatur, syllogismus quidem erit falsi, non autem propositum ostenditur: nam si a nulli b, b autem omni d, a nulli d, hoc autem sit impossibile: falsum igitur est, nulli b inesse a; sed non si nulli falsum, omni verum. Si autem c a assumatur, syllogismus non fit, nec quando supponitur non omni b, inesse a: quare manifestum, quòd omni inesse, in prima figura per impossibile ostendi non potest: alicui autem, & nulli, & non omni ostendi potest. Esto enim, a nulli b inesse, b autem sumptum sit, omni aut alicui c: ergo necesse est, a nulli, aut non omni c inesse: hoc autem impossibile. Erit enim verum manifestúmque, quòd omni c ineſt a: quare si hoc falsum, necesse est a alicui b inesse. Si autem ad a altera propositio sumatur, syllogismus non erit: neque si subcontrarium conclusioni, vt alicui non inesse supponatur: manifestũ ergo, quòd oppositum est sumendum. Rursum supponatur, a alicui b inesse, sumptum autem sit c, omni a: necesse est igitur c alicui b inesse, hoc autem sit impossibile: quare falsum quidem suppositum est: si autem sic, verum est nulli inesse. Similiter autem, & si priuatiua sumpta sit c a. Si autem ad b sumpta sit propositio, non erit syllogismus. Si autem contrarium supponatur, syllogismus erit & per impossibile, non tamen quod est propositum ostenditur: supponatur enim a omni b, & c sumptum sit omni a: ergo necesse est, c omni b inesse: hoc autem impossibile: quare falsum est, omni b inesse a: sed nondum erat necessarium, si non omni, nulli inesse. Similiter autem, & si ad b altera propositio sumatur, nam syllogismus quidem erit, & per impossibile, non autem hypothesis tollitur, quare oppositum supponendum. Ad ostendendum autem non omni b inesse a, supponendum omni inesse: nam si a omni b, & c omni a, omni b inerit c: si ergo hoc impossibile, falsum quod suppositum est. Similiter autem, & si ad b sumpta sit altera propositio. Et si priuatiua sit c a, similiter: nam & hoc pacto fit syllogismus. Si autem ad b sumpta sit priuatiua, nihil ostenditur. Si autem non omni, sed alicui inesse supponatur, nõ ostenditur, quòd non omni, sed quòd nulli: si enim a alicui b, c

autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem omni a, alicui b inerit c: si ergo hoc impossibile, falsum est alicui b inesse a: quare verũ, nulli: hoc autem ostenso, tollitur vnà verum: nam a alicui quidẽ b inerat, alicui verò non inerat. Amplius autem non iam propter hypothesim accidit impossibile, falsa enim erit, siquidem ex veris falsum colligere non est: nunc autem est vera, ineſt enim a alicui b: quare nõ alicui inesse, sed omni supponendum. Similiter autem, & si alicui b non est a ostendemus: si enim idẽ est, alicui non inesse, & non omni inesse, eadem in vtrisque demonstratio est. Manifestum ergo, quòd non contrarium, sed oppositum omnibus in syllogismis supponendum: sic enim & necessarium, & axioma probabile erit: nam si de omni vel affirmatio, vel negatio est, ostenso quòd negatio non est, affirmationem veram esse necesse est: rursum si veram esse affirmationem non ponant, veram esse negationem constat, contrarium verò, neutro modo ratum contingit facere: neq; enim necessarium, si nulli, falsum: omni, verum: neque probabile, vt si alterum sit falsum, quòd alterum sit verum. Manifestum ergo, quoniam in prima figura alia quidem proposita omnia ostenduntur per impossibile, vniuersale autem affirmatiuum non ostenditur.

De Syllogismo per impossibile, in Secunda figura.

Cap. XII.

Quidem hoc & in media, postremáque figura ostenditur: ponatur enim a non omni b inesse, sumptum sit autem omni c inesse a: ergo si b quidem non omni inest a, c autem omni inest, non omni b inest c, hoc autem impossibile: sit enim manifestum, quòd omni b inest c, quare falsum, quod suppositum est: verum est ergo, omni inesse. Si autem contrarium supponatur, syllogismus quidem erit ad impossibile, non tamen quod propositum est ostendetur: si enim a b nulli quidem, c autem omni inest, nulli b c, hoc autem impossibile: quare falsum, nulli inesse: sed non si hoc falsum est, verum est omni. Quando autem alicui b inest a, supponatur a nulli b inesse, c autem omni insit: necesse est ergo, c nulli b inesse, quare si hoc impossibile est, necesse est a alicui b inesse. Si autem supponatur alicui nõ inesse, eadem quæ in prima figura erunt. Rursum supponatur a alicui b inesse, c autem nulli insit: necesse est igitur, c alicui b non inesse, sed omni inerat: quare falsum quod suppositum est, nulli ergo b inerit a. Quando autem non omni b inest a, supponatur omni inesse, c autem nulli: necesse est ergo, c nulli b inesse: hoc autem impossibile: quare verum est, non omni inesse. Manifestum ergo, quoniam syllogismi omnes per mediam figuram fiunt.

De Ostensione per impossibile, in Tertia figura.

Cap. XIII.

Similiter autem & per vltimã: a enim alicui b non inesse, c autẽ omni b inesse ponatur, ergo a alicui c non inerit: si ergo hoc impossibile, falsum alicui non inesse, quare verum est, omni. Si verò supponatur nulli inesse, syllogismus quidẽ erit, & per impossibile: non autem quod propositum est, ostendetur: si enim contrarium supponatur, eadem quæ in prioribus erunt. Sed ad ostendendum alicui inesse eadem sumenda hypothesis est: nam si a nulli b, c autem alicui b, a non omni c: si ergo hoc falsum, est verum a alicui b inesse. Quando autem nulli b inest a, supponatur alicui inesse, sumptum sit autem & c omni b inesse: ergo necesse est, a alicui c inesse: sed nulli inerat, quare falsum est, alicui b inesse a. Si autem supponatur, omni b inesse a, non ostenditur propositum: sed ad ostendendum non omni inesse, eadem sumenda hypothesis est: nam si a omni b, & c alicui b, a inest alicui c: hoc autẽ non fuit, quare falsum est omni inesse: si autem sic, verum non omni. Si autem supponatur alicui inesse, eadem erunt quæ & in iis, quæ dicta sunt priùs. Manifestum ergo, quòd in omnibus per impossibile syllogismis, oppositum supponendum. Palàm autem, & quòd in media quidem figura affirmatiuum quodam modo, in postrema verò vniuersale ostenditur.

Quo iusta, & quæ ad impossibile ducit Demonstratio differant.

Cap. XIIII.

Differt autem quæ ad impossibile demonstratio, ab ea quæ ostensiua est, eò quòd id ponat, quod vult tollere, ad concessum falsum deducens: ostensiua autem à confessis positionibus veris incipit. Vtræq; ergo propositiones, confessas duas sumunt: sed hæc quidem eas: ex quibus syllogismus est: illa verò vnam quidem harum, alteram verò conclusionis contradictionem sumit: Et hîc quidem notam esse conclusionem non necesse est, neque opinari priùs, quòd aut sit, aut non: illic verò necesse est, quòd non sit. Differt autem nihil affirmatiua, an negatiua conclusio sit, sed similiter in vtrisque se habet. Omnis enim quæ ostensiuè concluditur, & per impossibile monstratur: & quæ per impossibile, ostensiuè, & per eosdem terminos, non autem in figuris eisdẽ. Nam quando per impossibile syllogismus in prima figura fit, quòd verum est, aut in media, aut in postrema erit: priuatiuum quidem in media, prædicatiuum autem in postrema: quando autem syllogismus in media fit, quòd verum est in prima figura, in omnibus propositionibus erit: quando autem in postrema syllogismus, quod verum est, erit in prima & in media: affirmatiua quidem in prima, priuatiua autem in media: sit enim ostensum a nulli, aut non omni b per primam figuram: ergo hypothesis quidem erat, alicui b inesse a: c autem sumebatur a quidem omni inesse, b autem nulli: sic enim syllogismus ad impossibile fiebat, hoc autem media figura: si c, a quidem omni, b autem nulli ineſt, & manifestũ ex his, quoniam nulli b ineſt a. Similiter autem, & si non omni ostensum sit ineſſe, nam hypothesis quidẽ est, omni b a ineſſe: c autem sumebatur, a quidem omni b autem non omni: & si priuatiua sit sumpta c, a, simil

a, similiter etenim sic fit in media figura. Rursum sit ostensum, alicui b ineſſe, ergo hypothesis quidem est, nulli ineſſe, b autem sumebatur omni c inesse, & a vel omni, vel alicui c. sic enim erit impossibile, hoc autem postrema figura, si a & b omni c, & manifestũ ex his, quia necesse est a alicui b ineſſe. Similiter autem, & si alicui c, sumatur inesse b, vel a. Rursum in media figura ostensum sit, a omni b inesse, ergo hypothesis quidem fuit, non omni b ineſſe a: sumptũ est autem a omni c, & c omni b: sic enim erit impossibile: hoc autem prima figura, si a omni c, & c omni b. Similiter autem, & si ostensum sit alicui ineſſe: nam hypothesis quidem fuit, nulli b ineſſe a: sumptum est autem a, omni c, & c alicui b. Si autem priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidem, a alicui b ineſſe: sumptum est autem, a nulli c, & c omni b, quare fit prima figura. Et si nõ vniuersalis sit syllogismus, sed a alicui b ostensum sit non ineſſe, similiter: nam hypothesis quidẽ, omni b ineſſe a, sumptum est autem, a nulli c, & c alicui b: sic enim prima figura. Rursum in tertia figura ostensum sit, a ineſſe omni b: ergo hypothesis quidem fuit, non omni b ineſſe a: sumptum est autem, c omni b, & a omni c: sic enim erit impossibile, hoc autem prima figura. Similiter autem, & si in aliquo sit demonstratio, nam hypothesis quidem erit, nulli b ineſſe a: sumptũ est autem, c alicui b, & a omni c. Si autem priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidem, a alicui b ineſſe: sumptum est autem c, a quidem nulli, b autem omni: hoc autem media figura. Similiter autem, & si non vniuersalis sit demonstratio: nam hypothesis quidem erit, omni b ineſſe a: sumptum est autem c, a quidem nulli, b autẽ alicui, hoc autẽ media figura. Manifestum ergo, quòd per eosdem terminos, & ostensiuè demonstrare vnumquodque propositum, & per impossibile est. Similiter autem, & cùm sunt ostensiui syllogismi, ad impossibile deducere sumptis in terminis licet, quoties opposita conclusioni propositio sumpta fuerit, nam syllogismi iidem iis, qui per conuersionem sunt, fiunt: quare statim & figuras per quas vnumquodque erit, habemus. Palàm est ergo, quòd omne propositũ per vtrosque modos & per impossibile, & ostensiuè ostenditur, alterumque ab altero non contingit.

De Ratiocinatione ex oppositis.

Cap. XV.

In qua autem figura colligere ex oppositis propositionibus liceat, & in qua non liceat, sic erit manifestum. Dico autẽ oppositas esse propositiones verbis quidem quatuor, vt omni & nulli, omni & non omni, alicui & nulli, alicui & non alicui inesse. Re autem tres, nam alicui, & non alicui, verbis solùm opponuntur. Harum autem contrarias quidem vniuersales, omni nulli inesse: vt disciplinam omnem honestam esse, nullam honestam esse, cæteras verò oppositas. In prima igitur figura ex oppositis propositionibus syllogismus non est, neque affirmatiuus, neque negatiuus: affirmatiuus quidem, quia vtrasq; affirmatiuas esse propositiones oportet: oppositæ autem, affirmatio & negatio sunt, priuatiuus autem, quia oppositæ quidem idem de eodem prædicant, & negant, in prima autem medium de vtrisq; non dicitur: sed de illo quidem aliud negatur, idem autem prædicatur de alio: hæ verò non opponuntur.

De Ratiocinatione ex oppositis, in Secunda figura.

Cap. XVI.

In media autem figura, & ex oppositis, & ex contrariis fieri syllogismum contingit. Si enim bonũ quidem pro quo a, disciplina autem pro quo b & c: si ergo omnem disciplinam honestã esse sumpsit, & nullam: a ineſt omni b & nulli c, quare b nulli c: nulla ergo disciplina, disciplina est. Similiter autem, & si omnẽ sumens honestam disciplinam, medicinam verò non honestã sumpsit: nam a b quidem omni, c autem nulli, quare aliqua disciplina, disciplina non erit. Et si a c quidem omni, b autem nulli: est autem b quidem disciplina, c autem medicina, a verò opinio: nullam enim disciplinam opinionem si sumit, aliquam disciplinam esse opinionem sumpsit. Differt autem ab eo, quòd suprà conuerti in terminis, nam priùs quidem ad b, nunc autem ad c affirmatiuum collocatur. Et si sit non vniuersalis altera propositio similiter, semper enim medium est, quod ab altero quidem negatiuè, de altero verò affirmatiuè dicitur. Quare cõtingit, opposita quidem perfici, non autem semper, neque omnino: sed si sic se quæ sunt sub medio, habeant, vt vel eadem vel vt totum sint ad partem: secus autem est impossibile, non enim propositiones vllo modo aut contrariæ, aut oppositæ erunt.

De syllogismo ex oppositis in Tertia figura.

Cap. XVII.

In tertia autẽ figura affirmatiuus quidem syllogismus nunquam ex oppositis erit propositionibus, propter causam & in prima figura dictam. Negatiuus autem, & vniuersalibus & non vniuersalibus existentibus terminis erit. Sit enim disciplina pro quo b & c, medicina autem pro quo a. Si ergo sumat omnem medicinam disciplinam, & nullam medicinam disciplinã: b omni a sumpsit, & c nulli a, quare disciplina aliqua, disciplina non erit. Similiter autem, & si non vniuersaliter sumpta sit a b propositio: nam si est aliqua medicina disciplina, & rursum nulla medicina disciplina, disciplinam aliquam disciplinam non esse accidit. At vniuersaliter quidem vtroque sumpto termino, contrariæ: particulariter autem altero, oppositæ propositiones existunt. Scire autem oportet, quòd opposita sic sumere contingit, quemadmodum diximus, omnem disciplinam honestam esse, & rursum, nullam aut aliquam honestam non esse, quod fallere non solet. Equidem verò & per alias interrogationes colligere alteram, aut quemadmodum in Topicis diximus, sumere licet. Quoniam autem affirmationum oppositiones sunt tres, sexies opposita sumere accidit: aut omni, & nulli, aut omni & non omni, aut alicui & nulli: & hoc conuerti in terminis:

Universidad de Biblioteca

minis: vt a omni b, & nulli c, aut omni c, & nulli b: aut huic quidem omni, illi verò non omni: & rursum hoc cõuerti secundum terminos, similiter & in tertia figura. Quare manifestum est, & quoties, & quibus in figuris per oppositas propositiones syllogismum fieri cõtingat. Manifestum verò, & quòd ex falsis est verum colligere, quemadmodum dictum est priùs, ex oppositis autem non est: semper enim syllogismus contrarius rei fit (vt si est bonum, non esse bonum: aut si est animal, non esse animal) eò quòd ex contradictione syllogismus est, subiectique termini aut iidem sunt, aut hic quidem totum, ille verò pars existit. Palàm autem quòd in paralogismis fieri hypotheseos contradictionem nil prohibet: vt si est impar, non esse impar: nam ex oppositis propositionibus contrarius syllogismus erit: si ergo sumpserit hoc modo, hypotheseos erit contradictio. Oportet autem considerare, quod sic quidem cõtraria concludere ex vno syllogismo non est (vt non esse bonum, quod bonum est, aut aliud quiddam tale concludatur) nisi statim huiusmodi propositio sumitur: vt omne animal esse album, & non album, hominem autem animal: sed vel assumere contradictionem oportet, vt quòd omnis disciplina, opinio, & non opinio: deinde sumere, quoniam medicina quidem disciplina quædam est, nulla autem opinio, quemadmodum redargutiones fiunt, vel ex duobus syllogismis. Quare esse quidem contraria verè, quæ sunt sumpta, alio quàm hoc modo non contingit, quemadmodum dictum est priùs.

De petitione Principij.
Cap. XVIII.

PRincipium autem petere, sumeréque vt in genere dicam, est quod in quæstione est, non demõstrare quanquam coneris, sed sumere. Hoc autem multipliciter accidit: nam & si omnino non colligatur: & si per ignotiora, aut ignota æquè, & si per posteriora, quod est prius: demonstratio enim ex prioribus, notioribúsque est. Horum ergo nihil petere principium est. Sed quia hæc quidem nata per se nosci, sunt: alia verò per alia, (nam principia quidem per se, quæ autẽ sub principiis, per alia noscuntur) quando quod per se notum non est, per se aliquis ostendere conatur, tunc petit principium: hoc autem ita quidem fit, vt statim quod in quæstione est, postuletur: cõtingit autem & ad alia, quæ nata per illa ostendi sint, transgrediendo, per ea quod in quæstione est monstrare: vt si a ostendatur per b, & b per c, c autem natum sit ostendi per a: accidit enim idem a per c demonstrare eos, qui sic syllogisant: quod faciunt, qui se parallelos arbitrantur scribere: fallunt enim ipsi se, cùm ea sumunt, quæ demonstrari nisi paralleli sint, non valent. Quare sic syllogisantibus accidit vnumquodque esse dicere, si est vnumquodque: sic autem vnumquodque per se notũ erit, quod est impossibile. Si quis ergo cùm nondum constet, quod a insit c, neque quoque quòd insit b, a inesse c petat, nondum quòd principium petat clarum est, sed quòd nil demonstret est clarum, non enim principium demonstratio-

nis est, id quod æquè est incertum. Si verò b ad c sic se habet, vt vel idẽ sit, vel manifestum: sit quod conuertantur, vel insit alterum alteri: tum quòd in quæstione est petit: nam & quòd a inest b, per illa monstraret, si conuertantur: nunc autem hoc prohibet, sed non modus. Si autem hoc faciat, quod dictum est faciet, & conuertet per tria. Similiter autem & si b inesse c, æquè adhuc incertum existens, & si a inesse c sumat, nondum principium petit, sed nõ demonstrat. Si verò aut idem a & b sit, aut conuertantur: aut a b sequatur, principium eãdem ob causam petit: nam principium quid valeat, dictum à nobis est priùs, nempe cùm per se mõstratur, id quod per se manifestum non est. Si ergo est principium petere, per se monstrare, id quod per se manifestum non est: hoc autem non ostendere, vel quia æquè, & quod monstratur, & per quod monstratur, dubium est: vel quia eadem eidem, vel quia idem eisdem inesse sumitur: in media quidem tertiáque figura vtrinq; æquè principium petere continget, in prædicatiuo quidem syllogismo, & in tertia figura, & in prima: in negatiuo autem, quando eadem ab eodem & non æquè propositiones vtræque: similiter autem & in media, eò quòd termini secundum negatiuos syllogismos non conuertuntur. Est autem principium petere in demonstrationibus quidem, quæ sic se secundum veritatem: in dialecticis autem, quæ sic se secundum opinionem habent.

De non propter hoc accidere falsum.
Cap. XIX.

NOn propter hoc autem falsum accidere (quod sæpe in disputationibus dicere solemus) primum quidem in iis qui ad impossibile ducunt, syllogismus est, cùm ad contradictionem fuerit eius, quod deductione ad impossibile monstrabatur. Nam neque qui non contradicit, dicit non propter hoc, sed qui quod falsum aliquid priùs positorum sit dicit: neq; qui id in ostensiua facit, non enim ponit id, cui contradicit. Ampliùs autem cùm aliquid ostensiuè per a b c tollitur, dici non potest, quòd non propter hoc quod positum est, syllogismus sit factus, nam non propter hoc fieri tunc dicimus, cùm sublato hoc nihilominus perficitur syllogismus: quod in ostensiuis fieri non potest. Sublata enim positione, etiam qui ad hanc est, syllogismus tollitur. Manifestum igitur, quòd in iis qui ad impossibile sunt, non propter hoc dicitur: & quando sic se ad impossibile, quæ posita principio hypothesis fuit, habet, vt siue ea sit, siue non sit, nihilominus eueniet impossibile. Ergo manifestus maximè quidem modus est, non propter id quod aliquis statuat, euenire falsum, quoties ab hypothesi inconiunctus à mediis syllogismus ad impossibile ducẽs est, quod dictum & in Topicis est. Quod enim causa non est vt causam ponere, idipsum est inquam, quod hîc non propter hoc dicimus, vt si quis ostendere volens, quòd asymmeter sit diameter, rationem Zenonis ostendere conetur, quoniam moueri non est, & ad hoc inducat

cat impossibile, nullo enim modo falsum hoc hypotheti primæ cohæret. Alius autem modus, si coniunctum quidem sit impossibile hypothesi, non autem accidat propter illam, hoc autem fieri possibile est, siue ex superioribus, siue ex inferioribus quod coniunctum sit sumatur: vt si a ponatur inesse b, b autem c, c verò d: hoc autem sit falsum, b inesse d: nam si ablato a nihilominus b inest c, & c d: non erit falsum, propter eam, quæ constituta principio fuit, hypothesin. Aut rursum, si quis ex superioribus coniunctum sumat: vt si a quidem b, a verò c, e autem f, falsum autem sit, f inesse a, nam & sic nihilominus erit impossibile, etiam sublata quæ principio fuit, hypothesi. At ad eos qui positi principio sunt termini, copulare impossibile oportet, sic enim propter hypothesin erit. Vt in inferiori quidem, sumenti coniunctum ad prædicatũ terminum: nam si impossibile est a inesse d, sublato a, non ampliùs erit falsum. In superiori autem, de quo prædicatur: nam si f non possibile est inesse b, sublato b, non ampliùs erit impossibile. Similiter autem, & cùm priuatiui sint syllogismi. Manifestum ergo, quòd cùm impossibile ob positos primùm terminos non est, propter positionem non accidit falsum. An ne sic quidem semper propter hypothesin falsum erit? nam si non ei quod est b, sed ei quod est k, positum est inesse a, k autem c, & hoc d, & sic manet impossibile: similiter autem, & ex superioribus sumenti terminos: quare cùm siue est hoc, siue non est hoc, accidit nihilominus impossibile, propter positionem non erit falsum. An cùm non est hoc, accidit nihilominus falsum fieri? non sic sumendum est, vt alio posito accidat impossibile: sed cùm hoc ablato, per propositiones reliquas idem cõcluditur, esse impossibile, eò, quòd falsum idem per hypotheses plures euenire, nihil fortasse impediat? vt parallelas coincidere, etsi maior is qui interiùs, eò qui exteriùs est fuerit, & si triangulus plures rectos duobus habeat.

De falsa Ratiocinatione, Cataſyllogiſmóque, & Elencho. *Cap.* XX.

FAlsa autem oratio propter primum falsum fit: aut enim è duabus, aut è pluribus propositionibus syllogismus omnis est, ergo si è duabus quidem, harum necesse est alteram, aut etiam vtrasque falsas esse, nam è veris falsus syllogismus non erat: si verò è pluribus, vt sic quidem per a b, hoc autem per d e f g, horum erit aliquid superiorum falsum, & propter hoc falsa oratio, nam a & b per illa concluduntur, quare propter illorum aliquid c conclusio accidit, & falsum. Vt autem ne quis ratiocinando nos coerceat, obseruandum, quando sine conclusionibus interrogat orationem, vt ne bis idem in propositionibus detur: quippe scimus, quòd sine medio syllogismus non fit a medium autem est, quod sæpius dicitur. Quomodo autem vnaquaque in conclusione obseruare mediam oporteat, manifestum est: eò quòd scitur, qualis vnaquaq; in figura ostendatur: hoc autem nos non latebit, eò quòd videmus, quomodo in oratione consistere liceat. Oportet autem, quod cauere præcipimus respondentibus, hoc ipsi cùm argumentantur, dissimulare cogitent: hoc autem erit primum quidem, si non priùs conclusiones colligant, sed occupatis necessariis has veluti ignotas sinant. Deinde autem si non propinquas, sed quàm longissimè dissita media interrogent: vt si a oporteat de f concludere, media verò sit b c d e. Oportet ergo inquirere, an a insit b: & rursum nõ, an b c, sed an d e insit: deinde an b c insit, & sic reliqua: & si per vnum medium sit syllogismus, à medio incipere, maximè enim sic fallemus respondentem. Quoniam ergo habemus, quando & quomodo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestũ etiam quando elenchus erit, & quando non erit. Siquidem enim manifesta nostra omnia vel aiunt, vel vicibus nunc aiunt, nunc negant, elenchum fieri contingit: syllogismus enim, & hoc & illo modo se habentibus terminis erit, quare si id quod positum est, contrarium conclusioni sit, necesse est fieri elenchum: nam elenchus, syllogismus contradictionis est. Si verò nihil affirmetur, elenchum fieri est impossibile, non enim erat syllogismus, vbi termini omnes priuati erant, quare nec elenchus, nam si elenchus est, etiam syllogismum esse necesse est, cùm autem syllogismus est, esse elenchum necesse non est. Similiter autem, si nihil positum respondendo sit vniuersaliter, nam eadem definitio syllogismi, elenchique erit.

De Fallacia secundum opinionem.
Cap. XXI.

ACcidit autem quandoque, vt quemadmodum terminorum positione fallebamur, sic nos opinio nostra fallat, vt si quid idem pluribus principaliter inesse contingat, & hoc quidem fugiat aliquem, putétque inesse nulli, illud autem inesse sciat, vt a quidem b & c per se insit, & hæc omni d similiter, si igitur b quidem putet omni a inesse, & hoc d: c autem nulli a, & hoc omni d, eiusdem secundum idem gnarus ignarus erit. Rursum si quis circa ea quæ ex eadem coniugatione sunt, fallatur: vt si a inest b, hoc autem e, & c d: opinetur autem a inesse omni b, & rursum nulli c. Simul enim sciet, & non opinabitur inesse, ergo nihil aliud inde existimat, quàm vt quod scit, hoc non opinetur, scit enim aliquo modo, quoniam a inest c, per b: velut in vniuersali hoc, quod particulare est, quare quod aliquo modo scit, hoc omnino existimat non opinari, quod est impossibile. In eo autem quod priùs dictum est, si non ex eadem coniugatione sit medium, secundum vtrunque quidem mediorum propositiones ambas possibile opinari non est, vt a, b quidem omni, c autem nulli: hæc autem vtraque omni d. Accidit autem, vt aut simpliciter, aut in aliquo contraria prima propositio sumatur: si enim cui b inest omni, a opinatur inesse, b autem d inesse nouit, & quod a d nouit: quare si rursum, cui c nulli inest,

Universidad de Deusto
Biblioteca

si ineſt, putat a ineſſe: cui b alicui ineſt, huic non putat a ineſſe: id autem quod omni cui b ineſſe putat, rurſum alicui cui b ineſſe non putare, aut ſimpliciter, aut in aliquo contrarium eſt, ſic igitur opinari non contingit. Secundum vtrunq; autem vnam, aut ſecundum alterum vtraſque, nihil prohibet, vt a omni b, & b d, & rurſum a nulli c. Nam huiuſmodi hæc fallacia eſt, veluti cùm circa particularia fallimur: vt ſi a omni b ineſt, b autem omni c, a omni c inerit: ſi ergo aliquis nouit, quoniam a cui b ineſt omni nouit & quoniam ei quod eſt c: ſed nihil prohibet, ignorare c quod ſit: vt ſi a quidem duo recti, in quo autem b triangulus, in quo verò c ſenſibilis triangulus, opinabitur enim aliquis non eſſe c, ſciens quoniã omnis triangulus habet duos rectos quare ſimul ſciet, & ignorabit idem. Nam omnem triangulum ſcire, quòd duas rectas habet, non ſimplex eſt, ſed hoc quidem vniuerſalem, illud verò ſingularem ſcientiam habet: ſic ergo in vniuerſali nouit c, quoniam duobus rectis, in ſingulari autem non nouit, quare contrarias non habebit. Similiter autem quæ in Menone oratio eſt, habet, nempe ſcientiam eſſe reminiſcentiam: nunquam enim præſciri quod ſingulare eſt, ſed cum inductione particularium notitiam velut à recognoſcentibus ſumi: quædam enim ſcientes ſtatim ſcimus, vt quòd duobus rectis, quia quod triangulus: ſimiliter autem & in aliis. Ergo vniuerſali quidem propoſitione particularia ſpeculamur, non autem ſcimus propoſitione, quare contingit & fallit circa ea, verùm non contrariè: ſed habere vniuerſalem quidem, in particulari verò decipi. Similiter & in præteritis, non enim contraria quæ eſt ſecundum medium, ei quæ eſt ſecundum ſyllogiſmum diſciplinæ: nec quæ eſt ſecundum vtrunque mediorum opinatio: nihil enim prohibet ſcientem, & quoniam a toti b ineſt, & rurſum hoc toti c, putare non ineſſe c a: vt quoniam omnis mula ſterilis, & hæc mula, putare hanc habere in vtero: non ſcit quod a c, qui non conſpicit, quod eſt ſecundum vtrunque. Quare manifeſtum, quòd & ſi hoc quidem nouit, illud verò nõ nouit, falletur: quod & ſcientiæ vniuerſales ad particulares habent: nullũ enim ſenſibile, quatenus extra ſenſum eſt, ſcimus, neſi ſentiamus quidem: niſi vt vniuerſale, & in eo quod propriam ſcientiam habet, ſed non in eo quod actu eſt. Nam ſcire tripliciter dicitur, aut vt vniuerſali, aut vt propria aut vt in actu, quare & decipi totidem modis, nihil ergo & ſcire, & deceptum eſſe circa idẽ prohibet, veruntamen non contrariè, quod accidit & ei, qui ſecundum vtranque propoſitionum ſcit, & non pertractauit priùs, nam opinans in vtero habere mulam, ſcientiam actu non habet, neque propter opinionem fallaciam ſcientiæ contrariam, ſyllogiſmus enim contraria fallacia vniuerſali eſt. Qui autem opinatur, quod bonum eſt, malum eſſe, is idem bonum & malum eſſe opinabitur. Sit enim bonum eſſe, pro quo a: malum autem eſſe pro quo b: rurſum bonum eſſe, pro quo c. quoniam igitur idem opinatur & b & c, etiam c eſſe b opinabitur: & rurſum b eſſe a ſimiliter, quare & c a, nam quemadmodum, ſi verum erat, de quo c & b, & de quo b & a, & de quo c verum erat a: ſic & in opinatione. Similiter autem, & in eo quod eſt eſſe, nam cùm idem ſit c & b, & rurſum b & a, c a idem erit, quare & opinatione ſimiliter: ergo hoc quidem neceſſarium, ſi quis det primum, ſed fortaſſe illud falſum, opinari aliquem quod malum eſſe, eſt bonum eſſe, niſi ſecundum accidens, multiplicitер enim poſſibile eſt hoc opinari, perſpiciẽdum autem hoc meliùs.

De Conuerſionibus terminorum.

Cap. xxii.

CVm autem extremitates conuertuntur, etiam medium neceſſe eſt ad vtranque conuerti. Si enim a d c per b eſt, ſi conuertitur, & ineſt cuicunque a, eidem omni & c, etiam b cum a conuertetur: ineſtque cuicunq; a, eidem omni & b, per medium c, & c cum b per medium a conuertetur. Itidem etiam, cùm non ineſt, vt ſi b ineſt c quidem, a verò b non ineſt, neque a c, inerit. Si ergo b conuertatur cum a, & c cum a conuertetur. Sit enim vt b nulli a inſit, ergo neque c inerit: omni enim c inerat b: & ſi b conueritur cum c, & a conuerteretur cum c, nam de quocunque omnino b, de eodem & c dicebatur. Et ſi c cum a conuertitur, & b cum a conuertetur, cui enim b ineſt, eidem & c: cui autem c, ei a non ineſt, ſolúmque hoc à concluſionne initium capit. Cætera verò non ſimiliter, vt & in prædicatiuo ſyllogiſmo. Rurſum ſi a & b conuertuntur, & c & d ſimiliter conuertuntur. Omni autem aut a aut c ineſſe neceſſe eſt, & b & d ſic ſe habebunt, vt omni inſit alterum, quoniam enim cui a, eidem b: & cui c, eidem d: omni autem aut a aut c ineſt, & non ſimul manifeſtum quòd aut b aut d omni, & non ſimul ineſt: vt ſi ingenitum incorruptibile, & incorruptibile ingenitum ſit, neceſſe eſt, quod factum eſt eſſe corruptibile, & corruptibile eſt factum eſſe: duo enim compoſiti ſunt ſyllogiſmi. Rurſum ſi omni quidem a vel b, & c vel d, ſimul autem non inſunt, ſi conuertitur a, etiam c & b & d conuertetur, nam ſi alicui cui d ineſt, b non ineſt, patet quòd a ineſt. Si autem a ineſt, etiam c ineſt, conuertuntur enim, quare ſimul c & d: hoc autem impoſsibile. Quando autem a toti b & c ineſt, & de nullo alio prædicatur: ineſt autem & b omni c: neceſſe eſt, a & b, conuerti, quoniam enim de ſolis b c dicitur a, prædicatur autem b, & idem, de ſe & de c, manifeſtum quòd de quibus a dicitur, de iiſdem & b dicetur omnibus, ipſo tantùm a excepto. Rurſum quando a & b, toti c inſunt, conuertitur autem c b, neceſſe eſt a omni b ineſſe, quoniam enim omni c ineſt a, c autem b, eò, quòd conuertuntur ineſt, & a omni b inerit. Quando autem duo fuerint oppoſita, vt a magis eligendum, quàm b fuerit, cùm ſint oppoſita, etiam d quàm c magis erit. Similiter ſi magis eligenda ſunt a c, quàm b d, a etiam magis eligendum quàm d erit. Similiter enim ſequendum a & fugiendum b eſt, oppoſita ſunt enim & c æquè ac d, nam & hæc

hæc opponuntur. Si ergo a æquè ac d eligendum, & b æquè ac c fugiendum: vtrunque enim vtrique æquè perſequendo fugiendũ eſt, quare & hæc ambo a c æquè, ac b d: quod autem magis, non poſsibile æquè: nam & b d æquè erunt. Si autem d magis quàm a eligendum, a & b minùs quàm c fugiẽdum, nam quod minus eſt, minori opponitur: magis autem eligendum eſt maius bonum & minus malum, quàm minus bonum & maius malum. In vniuerſum igitur b d magis eligendum, quàm a c, nunc autem non eſt: ergo magis a eligendum quã d, & c ergo minùs fugiendum, quàm b. Equidem ſi amans omnis, quatenus amans eſt, a placere cupientem, & c non placentem, quàm b placentem, & d placere non cupientem malit, patet quòd a placere cupiens, quàm b placens oprabilior eſt, magiſq; amor in amicitia, quàm in coitione conſiſtit, quatenus amatur. Si igitur amicitiæ gratia amor eſt maximè, etiam finis amoris amicitia eſt: igitur aut prorſus ab amantibus non coitur, aut amicitiæ gratia coitur: nam & aliæ cupiditates, artéſque ſic fiunt. Quomodo ergo ſe habent termini ſecundum conuerſiones, & in eo quod magis fugiendum eligendúmve magis ſit, patet.

De Epagoge, id eſt Inductione.

Cap. xxiii.

VOd autem non ſolùm dialectici demonſtratiuiq; ſyllogiſmi, ſed & rhetorici, & ſimpliciter quæcunq; fides, & ſecundum quancunque artem eſt, prædictas per figuras fiant, dicendum nunc erit: omnia enim aut per ſyllogiſmũ, aut ex inductione credimus. Inductio igitur, & ex inductione ſyllogiſmus eſt, per extremitatem alteram, alteram medio ineſſe colligere. Vt ſi eorum quæ ſunt a c medium ſit b, per c oſtendere a ineſſe b, ſic enim facimus inductiones, vt ſit a quidem longæuum, pro quo autem b, choleram non habens, pro quo verò c, longæuum quiddam, vt homo, equus, mulus, ergo toti b ineſt a, omne enim quod ſine cholera eſt, longæuum eſt: ſed & b choleram non habens, omni ineſt c, ſi ergo conuertatur c ei quod eſt b, & medium non tranſcendat, neceſſe eſt a ineſſe b, oſtenſum enim eſt priùs, quoniam ſi duo aliqua eidem inſunt, & ad alterum eorum conuertatur extremum, quòd conuerſo etiam alterum prædicatorum inerit. Oportet autem c è ſingularibus omnibus compoſitum eſſe intelligere, nam inductio per omnia. Syllogiſmus autem huiuſmodi primæ & immediatæ propoſitionis eſt: quarum enim medium eſt, hæ per medium: quarum verò non eſt, per inductionem colliguntur. Et quodammodo opponitur ſyllogiſmo inductio, nam hic quidem per medium, extremum de tertio: illa autem per tertium, extremum de medio oſtendit. Ergo natura quidem prior notiórq; per medium, nobis autem manifeſtior, qui per inductionem ſyllogiſmus exiſtit.

De Paradigmate, hoc eſt Exemplo.

Cap. xxiiii.

EXemplum autem eſt, quando medio extremum ineſſe oſtenditur per id, quod eſt ſimile tertio: oportet autem & medium tertio, & primum ſimili ineſſe, notius ſit. Vt ſit a malum, b autem finitimis bellum inferre, pro quo autẽ c Athenienſes Thebanis, pro quo autem d Thebanos Phocenſibus: ſi ergo volumus oſtendere, quòd cum Thebanis belligerari malum eſt, ſumendum quoniam cum finitimis belligerari malum eſt, huius autem fides ex ſimilibus, vt quòd Thebani cum Phocenſibus. Quoniam ergo cum finitimis malum, cum Thebanis autem eſt cum finitimis, manifeſtum quòd cum Thebanis belligerari malum: quòd ergo b, c & d inſit, manifeſtum eſt: vtrunque enim eſt finitimis bellum inferre, & quòd a ipſi d inſit, Thebanis enim non fuit vtile cum Phocenſibus bellum. Quod autem a inſit b, per d oſtendetur. Eodem autem modo, & ſi per plura ſimilia medij ad extremum fides fiat. Manifeſtum ergo, quoniã exemplum neque vt totum ad partem, neque vt pars ad totum, ſed vt pars ad partem eſt, quando ambo quidem ſub eodem inſunt, notum autem eſt alterum. Et differt ab inductione, quoniam hæc quidem ex omnibus indiuiduis oſtendebat ineſſe extremum medio, & ad extremum non copulat ſyllogiſmum: hoc autem & copulat, & non ex omnibus oſtendit.

De Apagoge, Deductionéque.

Cap. xxv.

EDuctio autẽ eſt, quando medio quidem primũ ineſſe conſtat, poſtremo autem medium ineſſe dubium eſt quidem, æquè autem magiſve quam concluſio conſtat. Ampliùs ſi pauciora ſint media poſtremo & medio, omnino enim propius eſſe ſciẽtiæ accidit. Vt ſit a docibile, pro quo b ſcientia, c iuſtitia: ergo ſciẽtia quòd docibilis, manifeſtum: iuſtitia autem num ſcientia, dubium: ſi igitur ſimiliter aut magis credibile ſit b c, quàm a c, abductio eſt: propius enim ſcientiæ, quia a c aſſumpſerunt, quoniam ſcientiã prius non habent, aſſumpſerint a c, ſcientiam prius nõ habentes. Aut rurſum, ſi pauciora media ſint b c, nam & ſic propius ſcientiæ eſt: vt ſi d ſit quadrangulare, pro quo autem e rectilineum, in quo f circulus: ſi eius quod eſt e f, vnum ſolum ſit mediũ, per lunares figuras æqualem fieri rectilineo circulum, propinquius erit ſcientiæ. Cùm autem neq; credibilius eſt b c d quã a c, neq; pauca media, adductioné non voco, neq; cùm immediata eſt b c: ſcientia enim id eſt.

De Inſtantia, quam Enſtaſin dicunt.

Cap. xxvi.

INſtantia autem propoſitio propoſitioni contraria eſt: hæc autem à propoſitione differt: quoniam inſtantiam quidem in parte eſſe contingit, propoſitionem verò aut omnino non, aut in vniuerſalibus ſyllogiſmis non contingit. Fertur autem duobus modis inſtantia, & per figuras duas: duobus modis quidem, quoniam aut vniuerſalis aut particularis omnis inſtantia eſt: per figuras autẽ duas, quoniam oppoſitæ propoſitioni feruntur: oppoſita autem in prima & tertia figura perficiũtur ſolis. Nam quãdo poſtulatur omni ineſſe, inſtamus quòd nulli, aut quoniam alicui non ineſt: horum autem nulli quidem ex prima, alicui autẽ non, ex poſtrema figura eſt. Vt ſit a, vnam eſſe diſciplinam, pro quo b contraria: propoſito ergo vnam contrariorum diſciplinam eſſe, aut quòd

Inſtãtia quid à propoſitione differat.

omnino eadem oppositorum non est,instant,cõtraria autem opposita,quare fit prima figura:aut quòd noti & ignoti non vna,hæc autẽ tertia:nam secundum tertiam notum & ignotum contraria quidem esse,verum: vnam autem esse eorũ disciplinam,falsum est.Rursum in priuatiua propositione similiter,cùm postulat enim contrariorum vnam disciplinam non esse, aut quòd omnium oppositorum,aut quòd contrariorum aliquorũ eadem disciplina sit,dicimus,vt sani & ęgri:ergo omnium quidem ex prima,aliquorũ verò ex tertia figura.Simpliciter autẽ,in omnibus ei qui vniuersaliter quidẽ instat,necesse est ad id,quod vniuersaliter propositum est,contradictionem afferat: vt si non vnam existimet contrariorum omnium,dicere oppositorum vnam:sic autem necesse est primam figuram esse,medium enim fit vniuersale ad hoc quod principio:quod autẽ ad hoc in parte est vniuersale,dicitur propositio,vt noti & ignoti non eadem:nam contraria vniuersale ad hæc,& fit tertia figura:medium enim in parte sumptũ,vt notum & ignotum:nam è quibus syllogisare contrarium est,ex iis & instantias dicere conamur,quare & ex his solis figuris ferimus: nam in his solis oppositi sunt syllogismi:per mediam enim figuram nihil affirmare licebat.Insuper autem & si fit,oratione indigeat plurima,quę per mediam est figuram,vt si non concedant a inesse b,eo quòd non sequitur hoc c,hoc enim alias per propositiones est manifestũ:non oportet autem instantiam ad alia,conuerti,sed statim manifestam alteram propositionem habere.Quapropter & signum,ex sola hac figura non est.Perspiciendum autem & de aliis instantiis,vt de iis quę sunt ex contrario & simili,& secundum opinionem: etsi particularem ex prima,vel priuatiuam ex media possibile est sumere.

De Eicote,hoc est consentaneo signo,Indicio, & Enthymemate. Cap. XXVII.

Verisimile. VEri simile autem,& signum,non idem est:sed verisimile quidem,propositio probabilis est:quod enim vt plurimũ sic factum aut non factum,aut esse vel nõ esse sciunt,hoc verisimile est,vt odire eos qui inuident,vel diligere eos qui amant.Signum autem vult esse propositio demonstratiua,vel necessaria,vel probabilis:nam quo vel existẽte est,vel quo facto priùs posteriúsve fuit res, hoc signum est,rem vel fuisse vel esse.Enthymema ergo,syllogismus imperfectus ex verisimilibus,& signis est. Signum autem tripliciter,quoties & medium in figuris accipitur: aut enim vt in prima,aut vt in media,aut vt in tertia.Vt ostendere quidem parietem esse,eò quòd lac habeat,ex prima figura est: medium enim,lac habere pro quo a,parere b:lac habere mulier,pro quo c.Quòd autem sapientes studiosi,quia Pittacus sit studiosus,per postremã: isto pro quo a studiosum, pro quo b sapientes, pro quo c Pittacus:verũ igitur,a & b de c prædicari:sed hoc quidem non dicunt,quia est notum: illud autem sumunt.Gestare autem,quoniã pallida sit,per mediam figuram vult esse:quoniã enim sequitur gestantes pallor,sequitur autem & hãc, ostensum esse putãt,quòd gestet: pallor pro quo a,parere pro quo b,mulier pro quo c.Ergo si vna quidem dicatur propositio,signum fit solùm,si autem & altera sumitur,syllogismus: vt quod Pittacus liberalis sit, nam ambitiosi sunt liberales, Pittacus autem ambitiosus est: aut rursus,quòd sapientes sint boni,Pittacus enim bonus est,sed & sapiens:sic ergo syllogismi fiunt.Verũ qui per primam quidem figuram est insolubilis,si sit,verus existit,vniuersalis est enim,qui autẽ per postremam,solubilis,etiã si sit,vera conclusio:quippè quæ vniuersalis non sit,deinde nec ad rem syllogismus fiat: non enim Pittacus bonus est,ideo & alios sapientes bonos esse necesse est.Qui verò per mediam figuram est,semper & omnino solubilis,nunquam enim syllogismus sic se habentibus terminis fit:nõ enim si quę gestat,pallida est, pallida autem & hęc,necesse est hanc quoq; gestare.Verum igitur omnibus quidem in signis erit, differẽtias autem iam dictas habent.An igitur sic diuidendum signum est, horum autem medium coniectura sumenda? nam coniecturam dicunt esse,quę scire faciat:tale autem maximè medium: an verò quæ ab extremitatibus quidem sunt, ea sunt signa dicenda:quæ autem à medio,coniectura?probabilissimum enim,& maximè verum est, quod per primam figuram existit.

De Syllogismo Physiognomico. Cap. XXVIII.

DE naturis autem per signa coniicere possibile est,si quis simul mutari corpus animámq; naturalibus omnibus affectionibus cõcedat. Musicam enim discens aliquis fortè,mutatur animo,at non hæc affectio naturæ est: sed eas affectiones dicimus, quales iræ concupiscentiæq;,& naturalium motionum sunt. Si igitur & hoc & vnum vnius signum esse concedatur inquam, sumeréque propriam vniuscuiusq; generis passionem signúmq; queamus,etiam naturas cognoscere poterimus. Si enim peculiariter generi alicui indiuiduo affectio quædam,vt leonibus fortitudo insit,& signũ aliquod inesse necesse est.Compati enim sibi inuicem positum est:& sit hoc,extrema grandia habere quod & aliis generibus non totis inesse contingit: sic enim signum proprium est, quoniam totius generis affectio propria est:non est autem solius propria,sicut dicere solemus: erit ergo & in alio genere hoc,eritque & homo fortis,& aliquod insuper aliud animal,habebit ergo signum: vnum enim signum vnius erat. Hæc ergo si sunt, signa talia colligere in iis animalibus poterimus, quæ passionem vnam aliquam propriam solùm habent: vnaquæque autem signum habet,& quoniamvnum habere necesse est,poterimus naturas cognoscere.Si verò duo propria habet genus totum,vt leo forte largúmque sit,quomodo eorum signorum quæ sequuntur propriè, vtrum vtrius signum sit cognoscemus. An si autem alio aliquo non toto ambo, aut si in quibusdam non totis vtrunque,quorum hoc quidem habeat,illud autem non habeat?nam si fortis quidem est,liberalis autem nõ est,habet autem duorum hoc, patet quòd & in leone signum hoc fortitudinis erit.De naturis autem per signa coniicere in prima quidem figura licet,eò quòd mediũ cum priore quidem extremitate conuertitur:tertiam autem trãscendens

scendens non conuertitur,vt sit fortitudo a,summitates magnas habere pro quo b,c autem leo: ergo cui c inest,eidem b omni & aliis inest: cui autem b, a omni, & non pluribus: sed conuertitur,si autem non,vnum vnius signum non erit.

RAPHAELIS VOLATERRANI in Analytica Posteriora Eisagoge.

QVOMODO fiat demõstratio,& ex quibus, & quid ab aliis differat, ostendit in hoc primo libro.Nam in aliis syllogismis mediũ causa conclusionis est, non autem rei, in demonstratione autem medium illationis, & rei. Omnis igitur doctrina ex præexistenti cognitione fit,quod probat per inductionem ex diuersis disciplinis,per quas acquiritur scientia.Primùm quidem ex mathematicis,quæ per dignitates mõstrantur per se notas. Déinde ex dialecticis,quæ fiunt per syllogismum ex præcognitione vniuersalis: ipsa quoque vniuersalia in infinitum non procedunt,alioquin scientia non esset.Insuper è sensu,& singularibus deprehẽduntur:vt de ignis caliditate facto periculo colligimus vniuersalem causam & propositionem,quòd ignis sit calidus. Tertiò,præexistentem cognitionem ex rhetorica ostendit,quę per inductionem & exempla procedit.Dicitur igitur ex primis veris necessariis immediatis & notis causis conclusionis demonstrationem esse, in qua definitione pluribus insistit verbis.Ponit nanque ex necessariis,ex quibus fit quandoque vera conclusio, sicuti diximus superiùs in syllogismo simplici,sed dicit non propter quid.Ex immediatis,id est propriis,quoniã vnaquæque scientia habet propria,& cõmunia principia.Communia,vt si ab æqualibus æqualia demas,quæ restant æqualia sunt:hoc est commune arithmeticæ,& geometriæ. Propria sunt,de quibus supponitur quòd sint, & de quibus in vnaquaque scientia demonstrantur proprietates, vt vnitates in arithmetica, & notæ & lineæ in geometria. Supponitur etiam quo ad proprietates, quid significat par & impar,& triangulus. Quapropter tria sunt,quæ dicit Aristoteles nõ oportere demonstrari,sed tantùm supponi, videlicet subiectum quid est,& quod est.Proprietas enim rei seu definitio dicitur quid est,& dignitas quod est:nam per hæc tria iam suppositа fiunt demonstrationes. Déinde dicit ex primis, quòd priora sunt aliis alia:vt naturæ priora vniuersalia,sicut homo:nobis verò particularia,vt Socrates.Item causa causato prior, præter quædam quæ simul sunt,vt sol & splendor eius: simul enim prænoscitur sol,& causa splendoris.Igitur demonstrationem è primis causis non nobis,sed naturæ fieri iubet:verbi gratia,luna deficit,quoniam opponitur vmbræ terræ: causa oppositio est,ecclipsis verò causatum: & vocatur syllogismus propter quid,qui secundum demõstrationem & causam, naturæ prima causa est. At contrà cùm dicimus, luna opponitur terræ, quoniam deficit causatũ, & nobis priùs notum loco causæ ponimus,quod minimè demõstrat,vocatúrq; syllogismus quod est.Et rursus, planetæ non coruscant, quoniam propè sunt,propter quid demonstrat.At contrà planetæ propè sunt,quoniam coruscant,dicitur syllogismus quod est,ac minimè demonstrat.Sed vt hęc ratio latiùs pateat,scire per quod,aut propter quid multipliciter differt.Primò quidem in eadem scientia,dupliciter.Vno modò,si per causas propinquas propositiones fiant,syllogismus propter quid est,si autem medium aliquod interuenire queat,quod erit (verbi gratia) non respirat lapis,quoniam nõ animal,syllogismus quod est.Nam causam veram,& absque medio non affert,multa enim sunt animalia,quę non respirãt. Sed quod pulmonem non habet, dicere debuit. Altero modo,cùm ex causa causatum concludit, propter,quid est.Siverò ex causato causam,quod erit,vt suprà de lunæ eclipsi diximus. Secundum verò aliá atq; aliá scientiã,quod & propter quid differunt:in subalternis videlicet scientiis,vt harmoniaca ad arithmeticam,optice ad geometriã, machinatura ad symmetriam, phænomena ad astrologiam.In his igitur si optice per principium optices demonstratur,& harmoniaca per harmoniacam,& sic reliqua,syllogismus quod fuerit: si verò illud per arithmeticam,hoc verò per geometriam,propter quid erit.Ratio,quòd subalternæ scientiæ sciuntur, per quod est, & non propter quid est,subalternantes verò propter quid. Quædam verò non subalternæ scientiæ se inuicem sic habent,vt altera probet per quod,altera propter quid:videlicet medicina ad geometriam hoc modo,quòd rotunda vulnera tardius sanantur,medici est tantùm videre:propter quid verò geometræ,Circulus videlicet est,præter alia plana complectens plus & loci & angulorum.In cũctis igitur ea demum propositio circa mediũ fuerit,qua res vera ac eadem non æquiuoca vel alia demonstratur: vt triangulus quia triangulus,& nõ figura tres habet angulos duobus rectis æquales.Reciproca demonstratio plurifariam fit:vno modo fit,variando genus demonstrationis,videlicet quod est,in propter quid est,vel cõtrà.Quãdo verò causa ignoratur,per effectum,non tamẽ conuertibilem demonstratur,videlicet quod est. Si verò effectu causa notior,tunc per causam,videlicet propter quid proceditur.Secundo,variãdo vnum genus causę in aliud genus causę:vt demonstrando causam finalem per efficientem,& contrà.Tertio modo,quando notitia alicuius illationis per plures accipitur demonstrationes, tunc illatio potest esse notior qualibet premissarum separatim sumpta. Quarto modo, quando illatio solùm demonstratur per vnã demonstrationem,& ipsa adsumitur ad probandam aliquã premissam,nõ variando genus demonstrationis, nec genus causæ:& hõc inusitatum,nec ferè possibile.Post hęc reliqua definitionis exequitur,quoniam demonstrationem ex necessariis & vniuersalibus cõstare dixit.Vniuersale ostẽdit esse illud prædicatũ,quod inest alicui subiecto tribus modis:in omni,per se,& secundũ quod ipsum.In omni dicitur,quod nihil extra relinquit ex his, quæ subiiciuntur ei:vt animal omne est essentia,& in cęlo sydera:nam cęlũ,sol,luna,provniuersalibus demonstrant.per se autẽ,tripliciter.Primò,cũ de essentia dicitur prima,vt Socrates per se est ens: ambulans verò, siue albus, est accidens. & aliud

quoddam ens. Secundò, cùm proprietates ſubiecti dicuntur, vt par & impar in numero, longitudo & latitudo in ſuperficie, ſimitas in naſo. Tertiò, dicitur in duabus illis cauſis: formali videlicet, vt corpus per animam viuit: & efficiente, vt aqua per ignem caleſcit. Per ſe autem, & ſecundū quod ipſum idem penitus eſſe dicit: verbi gratia, nota ineſt lineæ ſecundum quod ipſum, id eſt ſecundū quòd triangulus, & per ſe etiā ineſt. E tribus his modis, ſecundo modo ſciētia demonſtratur. Definitio igitur demonſtrationis initium eſt, & abſq; medio propoſitio, verùm non omnis. Eſt enim quædā definitio lato vocabulo, quæ deſcriptio eſt, cùm ex accidētibus rem deſcribimus, hic autem ex rei eſſentia ponitur. Dependet autē aut ex materia, aut ex forma, aut ex vtraq;: Verbi gratia, ars omnis ſubiectum habet, quod eſt materia, & finem qui eſt forma: ars igitur naualis cùm dicitur nauium factiua, definitio ex forma fuerit: & rurſus naualis ars, quæ circa ligna verſatur, & nauium factiua, ex materia & forma definitio perfecta fuerit: nam alterum ſolum nequaquam proba definitio, igitur materialis per medium formalis eſt concluſio. Formalis autem principium proximum demonſtrationis, vt ars naualis circa materiam verſatur, quoniā nauigiorum actiua. At cōtrà nullus per materiam monſtrat, non enim ars naualis nauigiorum factiua, quoniam circa materiam verſatur. Item, Ira eſt feruor ſanguinis circa cor, materialis eſt definitio. Si addatur, appetitus triſtitiæ, formalis eſt, ſed in definitione atq; demonſtratione diuerſa poſitio. In prima materialem præponimus, ac ita dicimus: Ira feruor eſt ſanguinis circa cor, quoniam vindicta triſtitiam appetit. In demonſtratione verò contrà formalis præponitur hoc modo: iratus appetit triſtitiam appetēti verò triſtitiam, feruet circa cor ſanguis, irato ergo feruet circa cor ſanguis. Si enim dicemus, Irato feruet circa cor ſanguis, feruēs autem circa cor ſanguis appetit triſtitiam, mentiemur: non enim omnis circa cor ſanguine feruens triſtitiam appetit, ſunt nanque aliæ cauſæ, propter quas ſanguis feruet circa cor, vt febris. Non refert, vt in enuntiatione ſit rectum, vt iratus: in illatione verò variet caſum, vt irato. Diſſerit præterea de ſcientiis ſubalternis, quæ ſunt illæ, quæ partem ab altera ſcientia ſubiecti vel medij recipiunt. Quatuor ſibi cōditiones expetunt. Primò, vt ſubiectum eorum ſub ſuperiorum ſcientiarū ſubiecto, ſicuti pars in toto cōtineatur. Secundò, vt ſubiectum ſcientiæ ſuperioris ad ſcientiæ inferioris ſubiectum per differentiam accidentalem contrahatur: quòd ſi per eſſentialem cōtrahatur, tum ipſorū eadem erit ſcientia. Tertiò, quòd talis differentia contrahens, non cauſam ducat ab illo ſuperiore. Quartò, quòd ſubiectum ſcientiæ inferioris ſit aliquid conſtitutū ex ſubiecto ſcientiæ ſuperioris cum aliquo addito, quod quidem additum conſtituat vnum ex accidente cum illo ſuperiore: illud verò faciat vnum ex accidente cū altero, quod prædicatur de altero contingenter. In quarto huius libri tractatu de differentia ponit, monſtrando per quod eſt, & propter quid eſt in eadem ſcientia, quod ſuprà attigit. Per effectū verò conuertibilem poſſumus quadrifariam demonſtrare. Primò, quādo medium excedit minorem extremitatem, & cōuertitur cum maiore: vt quicquid non coruſcat, prope eſt: luna non coruſcat, ergo luna prope eſt. Secundo, quando mediū exceditur à minore extremitate, recte fiet demōſtratio particularis. vt quicquid non coruſcat, eſt propè: ſtella non coruſcat, ergo ſtella eſt propè. Tertiò, quando mediū exceditur à maiore extremitate: vt quicquid mouetur motu progreſsiuo, habet animā ſenſibilem: ſed animal mouetur ſic, ergo. Quartò, cùm medium excedit maiorem extremitatem, tunc non poteſt fieri demonſtratio, quia effectus procedens à pluribus cauſis non poteſt alteram illarum concludere. E tribus autem figuris prima, & in primo modo, demonſtrationi magis cōuenit, quòd in ea partes definitionis magis innoteſcant: nam definitio demonſtrationis initiū eſt. Déinde quòd affirmatio negationi prę-ſtet, quia per ſe probat. Negatio verò affirmatione indiget, non enim ex omnibus abdicatiuis fit demōſtratio. Inſuper categorica, ſiue poſitiua vtilior hypothetica, quòd in hac propoſitionis conditio perfectæ probationi officiat. In ſexto Tractatu diſſerit de ſyllogiſmo ignorationis, & deceptiuo, qui dupliciter fit. Primò, ſimpliciter, quando ex falſis in materia peccat: quod accidit, cùm quis opinatur oppoſitū alicuius principij vel cōcluſionis ſine aliquo ductu rationis, vel quando adſentitur oppoſitis principiorum, vel cōcluſionis ob aliquam rationem, quam neſciat diſſoluere. Alio modo, cùm in forma peccat, hoc eſt in modo, & figura: quapropter non ſyllogiſmus, ſed paralogiſmus appellatur. Præterea docet, quomodo ſenſus poteſtate occupata, mētis cognitio etiā tollitur, cùm ex illa depēdeat: déin quòd in demōſtratione non eſt proceſſus in infinitum: éſtq; in definitionibus quidem ſtatus, vltra quem ſurſum in prędicatis nō altiùs, neq; déorſum in ſubiectis vlteriùs itur: déin ꝙ vnitas habitus ſciētiæ ſumitur ab vnitate ſubiectorū, diſtinctio à diſtinctione principiorum. Déin vtrum principia ſcientiarum ſint eadem. Reſpondet, quòd principia ſciētiarum duplicia ſunt, communia & propria, cōplexa & incōplexa. Cōmunia vocantur, ex quibus: ex his enim demonſtrantur proprietates ſubiectorū: propria verò circa quæ dicuntur. Et hæc ſunt ſubiecta ſcientiarum, circa quæ ſcientia verſatur: ſicut in arithmetica numerus eſt ſubiectū, & in Geometria magnitudo. Item, non poteſt ab eodem intellectu de eodē obiecto ſimul & ſemel haberi ſciētia & opinio. In quo diſſerit, quid ſciētia ab opinione, & ſcibile ab opinabili differt: altera de vniuerſali, & neceſſario: altera de contingēte & non neceſſario, & aliter ſe habere poſsibili. Libro ſecūdo de ſcibilibus diſſerit, cùm libro ſuperiore de demōſtratione, quæ ſcientiam gignit, tractaſſet: dicit enim, quæ verè ſciuntur, ſunt totidem, quot quæruntur. Quæruntur autem duo: ſi eſt, & quid eſt. Cognoſcuntur autem totidem: videlicet, quod eſt, & ꝓpter quid eſt. Quot, inquit, quæſita problemata, tot ſunt modi ſecundū quos ſcimus. Problema & concluſio eadem ſunt ſubiecto, ratione autem diuerſa: cùm enim per interrogationem fit, dicitur problema: cùm per demōſtrationem, concluſio. Similiter & quæſita & cognita

gnita eadem ſunt ſubiecto: ratione verò altera. Si enim ignoro quid eſt eclipſis, quæro ſi eſt aliqua ratio eclipſis: quando autem didici quod eſt, deſino quærere, & rurſus quid eſt, quo cognito deſiſto. Igitur duo ex his prima ſimplicia, reliqua cōpoſita. Quapropter ſi eſt, & quòd eſt, vnum facit ſecum, videlicet queſitum & cognitum. Et rurſus quid eſt, & propter quid eſt, idem cōſtituit. Nam cognito quòd eſt aliqua cauſa eclipſis lunę, interrogat definitionem quid eſt cauſa eclipſis, propter quid autem accipit hanc definitionem. Poſt hæc docet, quomodo omnes hæ de ſcientia quæſtiones de medio ſunt, id eſt de cauſa: eſt enim medium, cauſa qua demonſtratur. Déinde probat, quòd nulla ſit eiuſdem definitio ac demōſtratio, déinde quòd quid eſt, non poteſt demonſtrari de eo cuius eſt, in eo quod quid eſt. Quod vti clariùs oſtendat, treis ponit definitiones, modis ad demonſtrationem ſe variè habentibus. Prima quidem propter quid, cùm res explicatur, quæ medium ſiue cauſa ipſa eſt, ac alio medio ſeu cauſa caret: éſtque omnino indemonſtrabilis, ſed principium tantùm demonſtrationis: Vt ſolis eclipſis eſt oppoſitio lunæ in capite vel cauda draconis exiſtentis. Alia eſt definitio, quid tantùm, & illa demonſtrabilis, ac concluſio demonſtrationis: vt eclipſis eſt ſolis obſcuratio ſupra terram, nam quid nominis oſtendit. Tertia dicit quid, & propter quid: illa eſt tota demonſtratio, differens ſolùm poſitione & ordine terminorum: vt eclipſis eſt ſolis obſcuratio, cùm luna opponitur. Ex his concludit, quomodo quid eſt, ſit demonſtratio, & quomodo non. Item, quorum poteſt eſſe demonſtratio: illorum autem quæ non habent cauſam, non poteſt eſſe. Præterea explicatū eſt, quomodo quod quid eſt demonſtratur, videlicet qua tenus ſignificatur per demonſtrationem ſolùm ſignificantem propter quid. Poſtremò quomodo definitio ſe diuerſis modis habeat ad demonſtrationem, & quomodo contingat eiuſdem eſſe demonſtrationem, & definitionē, & quomodo rurſus non cōtingat. Poſtea dicit, definitionem vltimi termini, id eſt minoris extremitatis, hoc eſt ſubiecti, eſſe medium demōſtrationis: partes definitionis plus eſſe debere, quàm definitū: ex quo tradit tria præcepta. Primò nanque vt definitionis partes, hoc eſt eius prædicata, plus habeant narrationis, quàm definitum. Secundò, ſint cum definito conuertibilia. Tertiò, ſint neceſſaria, hoc eſt vniuerſalia: nam vniuerſalia neceſſaria ſunt. Inter hæc de numero ternario mentionem habet, dicítque primum imparem eſſe, nec ex aliis compoſitum, nec cum aliis menſuram habere. Et quādo mediū cauſam eſſe dixit, de cauſis diſſerit. Primò, cauſa & cauſatum, & ſimul & conuertibilia ſunt, quando cauſati vna tantùm fuerit cauſa: vt lunę interpoſitio, cauſa eclipſis: & latum folium, cauſam eſſe decidui folij. Déinde, cauſa prior eſt cauſato. Tertiò, ſi vnius cauſati diuerſæ ſunt cauſæ, etſi ſequitur effectus, non tamen conuertitur: vt vituperabile ex audace, & timido procedere poteſt. Sed quanquā eiuſdem plures poſſunt eſſe cauſæ, vna tantùm per ſe fuerit, reliquæ ex accidente. Longę item vitę aliis alia cauſa, auibus ſicum, quadrupedi bilis defectus. His addi poteſt, quòd ex eadem cauſa diuerſa quoque cauſata, vt hic vt limus dureſcit, & hęc vt cera liqueſcit, vno eodémq; igni. Oſtendit inſuper, quòd per quodlibet cauſæ genus demonſtratio rectè fiat: primū per materialem, exemplo mathematico, cùm partes toti comparatæ habeant materiæ rationem, vt eſt 11. Phyſicorum: Omnis angulus qui continet duas medietates duorum rectorum angulorum, eſt rectus: ſed angulus d cadens, in ſemicirculo a b c eſt huiuſmodi, ergo angulus d in ſemicirculo cadens eſt rectus: idem & in tertio Euclidis probatur. Formalem, quod quid eſt eſſe, iam ſuprà oſtendit immediatam & neceſſariam cauſam exiſtere. De efficiente ſic demonſtrat: omnes qui Medos laceſsiuerunt, ab eis fuere debellati: ſed Athenienſes Medos laceſsiuere, ergo. De finali, exemplo ab eo poſito ſic argui poteſt: Omnis qui concoquere cupit, valere vult: ſed qui poſt cœnam ambulat, cupit concoquere: ergo. Ait inſuper, finalem in his quæ à natura & arte ſint, tantùm reperiri: quæ autem à fortuna, minimè, quòd hæc temerè cōtingat. Déinde oſtendit, quòd idem pluribus cauſis demonſtrari poteſt, exemplo luminis quod laternā pertranſit: ex materiali, quòd lumen ſit diuiſibile in parua corpora: ex finali, vt noctu monſtret iter. Alterum quoq; exemplum, cur tonat, totidem cauſis oſtendit: finem enim dicit ex Pythagoreorum ſententia, vt hi qui ſunt in inferno timeant. Poſthæc cauſas dicit eſſe aut ſimul, aut non ſimul cum ſuis effectibus: ſi ſimul, conuertibiles erunt inter ſe: ſed cauſa propter quid, ab effectibus, quia demonſtrabitur. Itaque cauſam præſentem per effectum preſentem rectè probamus, & per præteritam præteritum, per futuram futurum, quòd duobus probat exemplis: ſi quæratur, propter quid lunæ fuit defectus, quia tellus in medio fuit: & propter quid facta cryſtallus, quia lympha concreuit. Eodémque modo ſimul procedunt, eſt & erit. At contrà in his quę ſimul non ſunt, ab effectu ad cauſam priùs factam, ſeu à futuro ad prius futuram probè monſtratur: à cauſa verò priori ad effectum poſteriorem nequaquam: quia inter cauſam factam eſſe, fieri, ſeu factum, effectum adhuc medium ſit: in quo tempore medio probè dicitur cauſam eſſe, falſum verò effectum eſſe. Antecedens patet, quia duo puncta non ſunt inuicem coniuncta, ergo neque duo facta eſſe. Cōſequens manifeſtum, quia vtraq; ſunt indiuiſibilia: nam ſicuti ſe habet punctū ad lineā, ita factum eſſe ad fieri. Quòd autē in huiuſcemodi ab effectu ad cauſam priùs factam rectè procedatur, duobus item monſtrat exemplis. Probè enim ſequitur, domus eſt facta, ergo fundamenta iacta. Item, fundaméta iacta, ergo neceſſe lapides eſſe exciſos. Sed & ex eodem quoque genere cauſa, diuerſa tamen ſpecie, plures demonſtrari poſſunt quæſtiones: vt Echō, Iris, & Idōlum, omnia ex repercuſsionis genere creata, ſed diuerſa, ex ſonitu, è ſole, è ſpeculo. Poſſunt item nonnulla hoc modo per analogiam: vt ad probandam manus vtilitatem quæ homini eſt, elephanti proboſcis, ſimiæ pedes anteriores, os item, ſepion & ſpina. In his etiam quæ reciprocè fiunt, reciproco vtendum argumento, modò à poſteriori procedatur ad prius: vt ex terræ pluuia fit vapor, ex va-

pore nubes,ex nube pluuia,pluuia iterũ in terrã descendit.Est quoq; causa sub causa,vt propter quid Nilus exuberat,cùm finis adest mensis,quia is hyemalior extat:cur autẽ hyemalior,quia luna tunc deficit.Déinde ad effectus semper frequẽter & rarò,causas item illis respondentes tẽporibus adducere oportebit.Singulare definire, seu demõstrare faciliùs,quã vniuersale:ex singularibus enim ad vniuersalia ascendimus,in quibus æquiuocationes magis quàm in differentibus latent.

IN EADEM ANALYTICA Posteriora,Angeli Politiani Argumentum.

AD POSTERIORA transeamus: iusta hîc demonstratio tractatur, cuius nobis insita animo quasi semina: vt iam quod discimus,non in plenum, sed quadantenus sciamus:Prænoscimus aut esse aliquid,aut hoc significare:sed & vtrunque.quædamque priùs & posteriùs,quędam simul intelligimus.Ritè quid ex causa scimus,& demonstratione:ducitur ea ex veris primis,medio carentibus prioribus,causis necessariis:prioribus naturæ potiùs,quàm nobis.Principiis credendum potiùs,quàm conclusionibus. Prædicatum dici per se de subiecto debet,priúsq; de omni.Per se nunc accipe,vel essentia vel propria, sed & vniuersaliter. Vniuersale hîc intellige, quod & de omni, & per se, & qua ipsum est, nec in alio priùs:nec ideas demonstraueris.Caue autem, ne demonstrasse vniuersale falsò te credas, aut non demonstrasse. Fallimur, cùm de individuo agimus solitario. Cùm vacat nomine illud, quod specie disidentia deuincit, cùm discrimen inter vniuersale non cernimus, & quòd de omni.Nec veritas modò,sed & necessitas exigitur:eáq; non conclusionum modò, sed & principiorum,non modò esse indicans,sed & cur sit: non modò ex necessariis, sed & è suis, hoc est ex iis,quæ vel vnius vel cognati generis:tum ex vniuersalibus,nec enim corruptibilium.Nec autem scientia vlla sua tuetur principia, sed ad vnam rediguntur omnes,quæ sapientia vocatur,quæq; primas,& easdem maximè causas considerat,subiectum statuimus esse.Proprium quærimus,quid significet:axiomatis vtrunque debemus,quorum interdum vi vtimur potiùs : sed & quædam sunt axiomata,quæ scientiis cõgruunt omnibus.Duæ scientiam facultates constituunt,sapientia & dialectica. Nunc eadem scientia & esse aliquid scimus,& cur sit, nunc diuersis. Causæ mutuò, & signa interdum recurrunt, altera alteri scientia subest.Prima demonstrationi figura debetur:aut rem sic ignoramus, vt esse nesciamus, aut vt aliter esse putemus:quæ dispositionis inscitia vocatur:fit autem,vel vbi præstò est medium,vel vbi desit:vtrobique autem aut notione simplici,aut adulterina ratiocinatione. Debellandæ contrariis potiùs, quàm contradictoriis minùs veræ propositiones.Si sensus defuerint,etiam demonstratio deerit:nam illorum ope inducimus,atque abstrahimus. Nosce quòd ex accidenti dicitur, variè dici.Cæterùm accidens quoque de accidenti: sed & de accidenti eodem rursum substantia, quasi præter naturam prædicatur,nec subiecta in infinitum, nec prædicata procedunt. Particulari præstat vniuersale,affirmatio negationi:iusta demonstratio illi, quæ fit ex impossibili. Potior illa & prior facultas,quæ causam docet alterius, quæ circa intelligibile,circa vniuersale vertitur, quæ superior, quæ simpliciora habet principia: nam quarum diuersa principia sunt, hæ diuersæ scientiæ.Res eadem variis demonstratur mediis: nulla fortuiti scientia,nihil sensibile demonstratur, demonstrationis origo in sensibus, diuersarum scientiarum nec eadem propria principia, nec communia. Etiam vtra opinio, & subiecto differt à scientia,& æstimationis modo:nec eiusdem omnino rei opinio, & scientia. Solers ille, qui medium quasi de improuiso corripit.Ergo in libro secundo,demonstrationis medium excutitur : quoniámque formalis causa medium potissimùm demonstrationis est,ea porrò definitio de definitione agit : sed & de cæteris causis, siue quæ factionem,siue quæ materiam,siue quæ finem spectent.Quæruntur & illa,num finitionis demonstratio,num finitionis finitio,quibus finitio competat,atque vnde abhorreat? Aguntur & quæstiones, an est, quid est ? eæ verò simplices, ac prior magis eadem : an illi illud competat,& cur competat?eæ compositæ,magis tamen posterior. Cõueniunt illæ terminis,hæ propositionibus.Cuius demonstratio est,non eius omnino definitio:nec idem omnino definitione scitur, & demonstratione.Constituit definitio quid est,ipsam demonstratio accipit:demonstratio prędicata,rerum naturas definitio exhibet. Neque diuisione finitio, neque suppositione demonstratur : vtrobique principium petitur:eadem nec inductione probatur,nec sensibus. Definitio quidem,ratio dicitur eius quod est:quod tamen aut nominis est,aut naturæ : ratio autem vna, loco tantùm differens à demonstratione.Diuersę causę medij locum subeunt,diuersæ inquam & tempore:quarum vel ordo,vel recursus inspiciendus:quó que pacto finitionis finitio sit,aut non sit.Communiora definitis accipienda,non tamen & definitorum genere, quæ definitum iuncta simul exæquent.Indiuidua rum partium definitiones,generum quoque definitionibus indagandis adhibentur, vbi eorum spectatur ordo,quæ sumuntur : illud cauetur, ne quid vtile prætereatur. Ipsum quoque quod definitur arte,quæritur,ne res aut nomen inuicem perturbent : vbi duplex inspicitur subiectorum series.Nihil idem causa eiusdem ex pluribus,nec idem cõclusionis & rei. Postremò semẽ carentis medio propositionis in animo habemus,quando vniuersale illud,ꝙvnũ præter multa sit,sensibus, imaginatione,memoria, intellectu, formisque & notis quibusdã paritur.Principiũ scientiæ intellectus,hoc est cognitio principiorum scibilis rei.

ARISTO

ARISTOTELIS Stagiritæ Analyticôn, Siue Resolutoriorum Posteriorum Liber Primus,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

An sit demonstratio,quæstio,eiúsque dissolutio. Quod sit,aduersus Platonem,& Antiquorum nonnullos. Item quo pacto sit,è prænotione,enim.

Cap. 1.

OMNIS doctrina, omnísque disciplina intellectiua præexistente è cognitione fit. Id, si omnes quo fiant pacto consideremus, manifestum profectò fiet. Mathematicæ nanque scientiæ illo comparantur modo, cæterarúmque artium vnaquæque. Sanè circa orationes quoque,siue illæ per ratiocinationes, siue per inductionem fiunt, seruari modus idem solet:in vtrísque nanque,per antea nota,doctrina nimirum fit:quippe cùm in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singulare iam notũ, ipsum vniuersale ostendatur. Simili profecto modo & Oratoriæ rationes suadent : aut enim exemplis, quod est inductio, aut enthymematibus quod quidem ratiocinatio est, facultas ipsa solet oratoria suadere.Dupliciter autem prænosse necesse est: quædam enim esse,quædam quid dictu significent, quædam vtroque modo antea percipiamus oportet:veluti de quouis quidem affirmationem aut negationem dici, verum esse, triangulum autem hoc significare:vnitatem vtroque modo, & quid significet, & etiam esse : non enim vnumquodque istorum simili nobis modo manifestum est. Fit autem, vt quæ cognoscimus, eorum quædam priùs etiam cognouerimus, quorundam verò cognitionem simul accipiamus:veluti quæcunque sunt sub vniuersalibus,quorum quidem habetur cognitio : nam omnem triangulum tres duobus rectis æquos habere,anteà sciiuimus:at id quod est in exedra,triangulum esse,simul vt eò inducti sumus, agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum,& non per medium extremum cognoscimus : scilicet quæcunque singulares sunt, & de subiecto nullo dicuntur.Antea verò quàm facta inductio vel ratiocinatio sit,partim fortasse nos scire, partim nescire dicendum est : quod enim non sciuis, an esset simpliciter, id modo aliquo, nempe duobus rectis æquales habere, scire simpliciter licet : at patet, quòd hoc quidem pacto scit : scit enim vniuersaliter, simpliciter verò non scit. Quod quidem ni ita sit, ea profectò quæ in Menone est dubitatio,eueniet : aut enim nihil quisquam discet, aut ea quæ scit,discet. Non enim ita respondendum est, qualiter : soluere quidam nituntur omnémne dualitatem parem esse scis ? annuente verò,dualitatem ei quandam offert, quam quidem esse non putabat,itaque nec parem esse putabat: soluunt enim,non omnem se scire dicentes esse parem dualitatem, sed eam, quam esse dualitatem sciunt.Et tamen sciunt quidem id,cuius demonstrationem tenent, & acceperunt : at non eius omnis quod ipsi aut triangulum,aut numerum esse sciunt,sed trianguli & humeri simpliciter omnis demonstrationem acceperunt. Nullæ enim huiusce modi propositio sumitur,quem tu scis numerum,aut quam tu scis rectilineam figuram,sed absolutè quodlibet sumitur:sed nihil vt arbitror, obstat, si id quod discit quis, partim quidem norit, partim verò ignoret. Non enim absurdum est hoc,si id teneat aliquo modo,quod discit : sed si hoc pacto,velut si ratione ea qua discit,eodémque modo discit,teneat.

Quid sit demonstratio,quæstio. Definitióque duplex,altera à forma,à materia altera. Quòd sit syllogismus scientificus,à forma. A materia verò : quòd propositionibus constet,non vt cæteri quibusuis, sed euidentem necessariámque veritatem habentibus, reique demonstrandæ accommodatis. Item propositionum immediatarum, id est,euidentem veritatem habentium, differentiæ. *Cap.* 11.

SCire autem vnamquanque rem simpliciter, sed non vt Sophistæ per accidens arbitramur: cùm causam ob quam res est,illius causam esse,& fieri non posse vt res aliter sese habeat,cognoscere arbitramur. Patet igitur, ipsum scire tale quid esse:nam & hi qui nesciunt,& ij qui sciunt,illi ita sese habere putant,hi ita sese etiam habent.Quare cuius simpliciter est scientia,id vt aliter sese habeat fieri omnino non potest.An verò & alius sciendi modus sit,posteriùs dicemus.Dicimus autem,& per demonstrationem nos scire : demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit : eam verò,scientiam efficere dico,qua scimus,eam ipsam habendo.Si igitur

ipsum scire tale est,quale posuimus,necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris & primis medióque vacantibus,& ex notioribus & prioribus ipsa conclusione,causísque eiusdem esse.Sic enim erunt & ipsa principia propria eius quod demonstratur:nam ratiocinatio quidem esse sine iis potest, demonstratio verò non potest, scientiam enim non facit.Vera igitur esse oportet,quia fieri nequit,vt id quod non est sciatur,veluti diametrum commensurabilem esse. Oportet autem & ex primis,& indemonstrabilibus esse;quia non sciet, qui demonstrationem horum non habet: scire enim non per accidens ea quorum est demonstratio,nihil aliud est sanè,quàm demonstrationem habere.Causæ etiam,notioráque ac priora sint oportet: causæ quidem,quia tum scimus, cùm causam cognoscimus:priora verò,siquidem & causæ sunt,& anteà cognita, non illo solùm modo quo quid significent,sed altero etiam quo quòd sint,scimus.Dupliciter autem priora,notiora dicuntur. Non enim idem prius natura,& nostra ex parte prius:neque notius simpliciter,& nobis etiam notius est. Atque ea quidem ad nos priora notioráve dico,quę propinquiora sensui sunt,ea verò simpliciter priora notioráve,quæ à sensu longiùs distant. Sunt autem remotissima quidem ea,quæ sunt vniuersalia maximè:propinquissima verò,singularia ipsa:atque hęc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est,quàm propriis è principiis esse:idem enim primum,atque principium dico. Est autem demonstrationis principium,propositio medio vacans. Ea verò medio vacat,qua nulla est alia prior.Propositio verò, altera enuntiationis pars est, vnum de vno complectens : differendi quidem, quæ vtranuis accipit:demonstrandi verò,quæ definitè alterum,quod est verum.Enuntiatio,contradictionis vtrauis est pars.Contradictio est oppositio,cuius per se medium nullum est. Contradictionis partium ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio : ea verò, qua quippiam à quopiam semouetur,negatio nuncupatur. Principiorum autem ratiocinandi, vacantium medio, id quidem quod fieri nequit vt demonstretur, quódque non necesse eum qui discere quid instituat, habere est, positio : id verò, quod omnes habere,qui modo discere aliquid parant, necesse est, dignitas appellatur : sunt enim talia quædam,atque talibus hoc potissimum nomen tribuere solemus.Rursus ea quidem positionum, quæ vtranuis enuntiationis accipit partem, esse inquam quippiam,aut non esse statuens,suppositio : ea verò, quæ est sine hoc ipso, definitio dicitur, definitio nanque positio quidem est (ponit enim Arithmeticus vnitatem quantitate indiuisibilem esse) sed suppositio sanè non est,nam quid sit vnitas,& vnitatem esse,eadem non sunt.Cùm autem credere sciréque rem talem per ratiocinationem oporteat,quam demonstrationem vocamus : hæc verò est,quia sunt ea ex quibus extruitur ratiocinatio:necesse est,non solùm prima illa,vel omnia,vel aliqua priùs noscantur,sed etiá magis vt noscantur : semper enim illud est tale magis,ob quod vnumquodq; tale est,veluti magis id est dilectum atque amatum,ob quod amamus atque diligimus. Quare si ob prima scimus ac credimus,& illa sanè scimus ac credimus magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora. Fieri autem non potest, vt ea magis quisquam quæ nescit, & circa quæ non meliùs dispositus est, quàm si scierit, quàm ea quæ cognoscit, credat atque assentiatur. At eueniat id profectò si non priùs cognouerit principia quispiam,quàm ea quæ per demonstrationem creduntur. Magis enim principiis aut omnibus,aut quibusdam credere,quàm conclusioni necesse est. Atque ei qui per demonstrationẽ scientiam habiturus est,non solùm ipsa principia magis nota,magísque credita sint,quàm id quod ex ipsis ostenditur oportet: sed etiam nihil prorsus eorum quæ principiis iis opponuntur,vndéque ratiocinatio falsa,veraq; contraria existat,aut credibilius,aut notius principiis ipsis sit oportet, quippè cùm eum qui simpliciter est scientiam consecutus,nunquam ab ea persuasione illa dimoueri oporteat.

Confutatio eorum,qui huic definitioni contrarias de demonstratione opiniones astruunt.

Cap. III.

SVnt autem, quibus propterea quòd ipsa quoque principia scientia tenere oportet, non videtur esse scientia: sunt etiam,quibus esse quidem videtur,demonstrationes tamen omnium esse:quorũ neutrũ sanè verum,aut necessariũ est. Qui nanq; scientiam omnino non esse ponunt, ij ascendendum esse in infinitum censent, propterea quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt:rectè quidem dicentes:fieri enim non potest, vt infinita quisquam pertranseat. Quòd si statur,ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse,cùm ipsorum nõ sit demonstratio, quod quidem solùm inquiunt esse scire. Quòd si fieri non potest,vt prima sciantur,neq; fieri posse dicunt,vt ea quæ proficiscuntur ex illis,sciantur simpliciter, propriéve : sed ex suppositione dúntaxat,nempe si illa sint. At secundi de modo quidem sciendi consentiunt, per demonstrationem enim solùm esse scientiam dicunt,verùm omnium demonstrationẽ esse nihil inquiunt prohibere.Fieri enim potest,vt demonstratio circuli modo versetur, omniáque mutuò demonstrentur.Nos autem dicimus, nec omnem scientiam esse demonstratiuam : sed eorum quæ mediis vacant,indemonstrabilem esse:quod quidem necesarium esse patet.Nam si necessarium est,vt priora sciantur,& ea ex quibus conficitur demonstratio:statur autem tandem in hisce,quæ vacant mediis,hæc indemonstrabilia necesse est esse:hoc igitur ita sese habere dicimus,& non solùm scientiam, sed & principium scientiæ quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus. Et etiam patère dicimus, fieri non posse, vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet ac notioribus esse:fieri enim nequit, vt eisdem eadem simul priora sint atque posteriora,nisi altero modo : veluti si alia nostra ex parte,alia simpliciter dican

dicantur:quo quidé modo facit inductio notum. Quòd si ita sit,non bene est ipsum simpliciter scire definitum, sed est sanè duplex. An altera demonstratio ex hisce quæ nobis sunt notiora,quæ sit simpliciter demonstratio non est: Euenit autem hisce, qui dicunt demonstrationem circulo versari, non solùm id quod nunc est dictum:sed etiam nil aliud vt dicant,quàm si hoc est, hoc est: hoc verò pacto facilè est omnia demonstare. Atque patet,idipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos redire dicatur,nihil profectò refert:atque per paucos,etiam duos.Nam quando cùm a sit, est necesse arió b:& hoc cùm sit,est necessariò c : tum cùm a sit,necessariò c ipsum erit:si igitur cùm a sit,necesse est b:& cùm b sit,necesse est esse a:hocenim erat circuli modo versari, ponatur a in loco, quo ipsum est c. Dicere igitur cùm b sit, a ipsum esse, nil aliud est,quàm dicere cùm b sit, c ipsum esse: id autẽ nil aliud est, quàm dicere cũ a sit, c ipsum esse.At idem est c & a:quare fit, vt hi qui censent orbis modo demõstrationem versari, nihil aliud dicant,quàm cùm a sit,a ipsum esse. Hoc verò pacto facilè demonstrare est omnia. At verò nec idipsum fieri potest, nisi in hisce quæ mutuò se sequuntur,qualia sunt ipsa propria. Demonstratum est igitur priùs,vno quidem posito, nũquam necessariò aliquid aliud esse:vno inquam,aut termino,aut positione vna:è duabus autem positionibus primis, ac minimis fieri posse, siquidem & ratiocinari contingit. Si igitur a & b,& c mutuò se sequantur, sic tantùm fieri potest,vt ostendantur ex sese mutuò cuncta, quæ in prima ratiocinationis figura postulata sunt, vt in Libro de syllogismo ostendimus : quo loco etiam patuit, cæteris in figuris aut ratiocinationem hanc non fieri,aut ex hisce quæ sunt sumpta non fieri. Ea verò,quæ prædicationem non suscipiunt mutuam, fieri non potest,vt mutuò demonstrentur. Quare cùm in demonstrationibus pauca talia sint, constat vanum esse, ac impossibile, demonstrationem esse censere,atque ob id ipsum posse demonstrationem omnium esse.

Quòd necessariam veritatem habere oporteat demonstrationum propositiones, vnde nascatur ea necessitas:ex eo enim vt sint vniuersales,ac per se sint. Quid sit vniuersale,quid per se sit, & quid de omni.

Cap. IIII.

CVm autem fieri nequeat, vt id cuius est absolutè scientia, aliter sese habeat,id necessariũ est profectò, quodcunque scire demonstratiua scientia potest:ea verò demonstratiua scientia est, quam demonstrationem habendo habemus, ergo demonstratio ex necessariis ratiocinatio est. Sumendum est igitur,ex quibus qualibúsve demonstrationes conficiuntur. Atque primò quid de omni, quid per se, quid vniuersaliter dicimus, determinemus. Id itaque de omni dicimus, quod non cuidam ineat,cuidam non ineat: neque quod interdum competit,interdum non competit:veluti animal omni de homine dicitur,si verum est hunc dicere hominem,verum est eum & animal dicere:ac si nunc verum est alterum dicere, verum est & alterum dicere:etsi in omni linea punctum inest,similiter. Atque huius signum est,id quod facimus. Hoc enim pacto inficiationes afferre,cùm de omni interrogamur,solemus, si aut de aliquo non dicatur,aut si interdum non insit. Per se autem in ratione quid est dicente, ea quæ sunt dicimus: vt triangulo linea, & lineæ punctum inest: ex his enim ipsorum substantia constat,& hæc in ratione quid est dicente insunt. Et item ea,quorũ in ratione quæ quid est patefacit, ea ipsa sunt, quibus insunt:quo pacto lineæ quidem rectum & curuum ineat,numero verò par atque impar, primum atque compositum:figura denique laterum æqualium,ac altera parte longior. Atque in horum quidem definitione numerus,in illorum autem linea ineat.Quę igitur aut illo aut hoc insunt modo,per se cuiq; competere dico:quæ verò neutro modo competunt accidẽtia, qualiter animali musicum,aut album competit. Prætereà id per se dicimus,quod non de subiecto alio dicitur vllo : ambulare enim cùm aliquid aliud sit, ambulans est & album:at substantia,& quęcunque hoc aliquid significant,cùm non sint aliud quicquam, id sunt quod sunt. Ea igitur quæ de subiecto non dicuntur per se,ea verò quæ de subiecto dicũtur, accidentia voco. Insuper alio modo, id quidem quod vnicuique per se competit,per se dicimus: id autem quod hanc conditionem egreditur,accidens:veluti si ambulãte quopiam coruscauerit,id accidens dicimus,non enim ob id ipsum coruscauit,quia ambulauerit,sed id dicimus accidisse: at cùm iugularetur quispiam,mortem obierit iugulationéve, id per se dicimus : ob idipsum enim, quia iugulabatur mortuus est: sed non accidit eum,cùm iugularetur, mortem oppetiisse. Quæ igitur in hisce quæ sub scientiam simpliciter cadunt,per se dicuntur,vel eo pacto vt sint in prædicatis subiecta,vel eò rursus vt ipsa sint in subiectis,& per se,& necessariò sunt. Nam fieri non potest,vt non competant aut simpliciter hæc, aut eorum opposita : veluti lineæ rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrarium aut priuatio aut contradictio genere in eodem, ceu par est id, quod est non impar in numeris,vbi sequitur. Quare necesse affirmare aut negare est,necesse est & ea quæ per se insunt competere. Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum. Vniuersaliter autem id competere dico,quod de omni dicitur & per se, atque hoc planè quo ipsum est. Patet igitur ea necessariò rebus inesse, quæ ipsis vniuersaliter competunt. Atque per se & hoc quo ipsum est, eadem esse dico:veluti lineæ per se punctum inest, rectúmve: ea nanque ratione qua linea est, & triangulo, quo triangulus est recti duo:per se enim triangulus tres duobus rectis æquos:tũc autem quippiam vniuersaliter inest, cùm de quouis & primò ostenditur:velut æquales duobus rectis habere, non vniuersa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter figuræ ineſt, de figura licet duobus rectis angulos æquos habere liceat oſtendere: at non de quauis figura, nec oſtendens figura quauis vtitur: quadratum enim eſt quidem figura, non tamen tres duobus rectis æquos habet. Is etiam triangulus qui duorum æqualium laterum eſt, omnis quidem duobus rectis tres æquos habet, at non primus, triangulus enim prior. Qui igitur primus his duobus rectis æquos habere, vel quoduis aliud demonſtratur, ei primò vniuerſaliter id competit, & demonſtratio per ſe eius vniuerſaliter eſt: cæterorum verò quodammodo, non per ſe, nec eius vniuerſaliter eſt, qui duorum eſt æqualium laterum: ſed ſuperat, & ad plura ſeſe extendit.

Quo pacto contingat hallucinatio circa vniuerſale primum.

Cap. v.

Portet autem non latere, errorem perſæpe fieri, & non eſſe id quod oſtenditur primum vniuerſale, quemadmodum eſſe videatur. Decipimur autem hac deceptione, cùm aut præter ſingulare, vel ſingularia nihil eſt, quod accipiatur ſuperius: aut eſt quidem, ſed nomine caret in diuerſis ſpecie rebus: aut eſt vt pars, totum id de quo demonſtratur. Parti nanque accommodabitur quidem demonſtratio, & de qualibet erit: at tamen non erit huius primi vniuerſaliter demonſtratio: ac huiuſce primi quatenus primum eſt demonſtrationem dico, cùm eſt primi vniuerſaliter. Exemplum erroris primi: ſi igitur quiſpiam oſtenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte ſunt anguli recti, recta ex linea ſecante illas oborti: huius ex eo demonſtratio propriè videbitur eſſe, quia ſic in omnibus angulis rectis eſt, verum non eſt: quippe cùm id fiat non ex eo, quia ſic ſint illi anguli duobus rectis æqui, ſed ex eo quia quouis modo duobus æqui ſint rectis. Exemplum ſecundi erroris; & ſi nullus alius eſſet triangulus quàm hicce, qui duorum æqualium laterum eſt, huic vt duorum eſt æqualium laterum, angulos æquales duobus rectis habere competere videatur. Et ſimilitudo rationum mutato ordine, numeris vt numeri: lineis vt lineæ, ſolidis vt ſolida, temporibus denique vt tempora ſunt, competere videtur, quemadmodum ſeorſum olim oſtendebatur, quod tamen vna demonſtratione de omnibus demonſtrari poteſt: ſed quia non ſunt quippiam vnum hæc omnia nomine certo vocatum, numeri inquam, longitudines, tempora, ſolidáque, atque differunt inter ſe ſpecie, ideo ſeorſum ſumebantur: nunc autem vniuerſaliter hoc demonſtratur: non enim hiſce, vel vt lineæ ſunt, vel vt numeri, ſed vt hoc, quod quidem vniuerſaliter his ineſſe cunctis ſupponitur, competit: quocirca ſi quis vnumquenq; triãgulum, eum inquam, qui ex æqualibus omnibus, & eum qui ex omnibus inæqualibus, & item eum qui è duobus æqualibus lateribus conſtat, aut vna, aut alia ſeorſum demonſtratione, tres æquos duobus rectis habere oſtenderit: nondum is profectò triangulum ſcit duobus rectis æquales habere, niſi eo ſciendi modo quem ipſi more ſuo Sophiſtæ profitentur, neque de triangulo vniuerſaliter id percipit, & ſi nullus alius præter iſtos triangulus eſt: non enim id iſtis vt trianguli ſunt, nec omni triangulo ratione *formæ, ſed numeri ineſſe cognouit: tametſi nullus triangulus eſt, quem ipſe non æquos duobus rectis tres habere ſciat. Quando igitur non ſcit vniuerſaliter, & quando ſimpliciter ſcit manifeſtum eſt. Enimuerò ſi eadem eſſet triangulis ratio, & duorum æqualium laterum trianguli cæterorúmque triangulorum demonſtratio, aut cuique, aut omnibus æquè ſine vllo diſcrimine accommodaretur, vt patet: cùm verò non ſit eadem, ſed diuerſa, tréſq; anguli duobus rectis æquales hoc cuique competunt, quo quiſque triangulus eſt, non ſcit hicce ſimpliciter, qui dicto modo demonſtrat. Patet autem, vtrum id illi competat, vt triangulus eſt, an vt duorum æqualium laterum: & quando per hunc competit primum, & cuius eſt vniuerſaliter demonſtratio. Nam ea competit vt tale eſt, cui cæteris ſublatis competet primo, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo, competent anguli duobus rectis æquales: at ære ſublato, vt non ſit æneus etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum ſublata, vt non ſit duorum æqualium laterum: at non competent ſublata figura, vel termino: ſed non primis ipſis ſublatis. Quo igitur primo ſublato non competent? Quòd ſi triangulo per hunc & cæteris competunt, & huius eſt vniuerſaliter demonſtratio.

Tres errores.

Quomodo inquirendum ſit ſubiectum vniuerſale.

Quòd omnis Demonſtratio conſtet ex his, quæ per ſe ſunt, quando omnis demonſtratio ex neceſſarijs ſit, & ſola per ſe ſint neceſſaria. Vbi oſtenditur maior, primùm ſigno, déinde argumẽtis duobus alijs.

Cap. vi.

Si igitur demonſtratiua ſciẽtia ex principiis eſt neceſſariis: quod enim quiſpiam ſcit, id fieri nequit, vt aliter ſeſe habeat. Ea verò quæ per ſe rebus inſunt, neceſſariò competunt: nam quædam inſunt in eorum quibus competunt ratione, quædam in ſua res eas, habent, de quibus dicuntur. quorum alterum oppoſitorum inſit neceſſe eſt. Patet ex talibus quibuſdam ratiocinationem conſtare: omne nanque quod ineſt, aut hoc pacto, aut per accidens competit: accidentia verò non ſunt neceſſaria. Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium ſupponatur, demonſtrationem neceſſariam eſſe: & ſi demonſtratum ſit quippiam, fieri non poſſe vt illud ſeſe habeat ſecus. Ex neceſſariis ergo conſtare demõſtratiuam ratiocinationem oportet. Etenim fit, vt & non demonſtrans ratiocinetur ex veris. at vt ex neceſſariis quiſquam niſi demonſtrãs ratiocinationem conficiat, non fit, id enim ipſum iam demonſtrationis proprium eſt. Signum, aſtruens fidem Maioris. Signo etiam illo patet, demonſt

demonſtrationem è neceſſariis eſſe, nam inficiationes aduerſus eos qui demonſtrare putant, negatione neceſſitatis inferre nos conſueuimus: aut putantes omnino fieri poſſe quo res aliter ſeſe habeat, aut diſputationis cauſa contendentes. Ex quibus etiam patet ſtultos eos eſſe profectò, qui principia bene ſumere putant, ſi probabilis, ſit propoſitio atque vera, vti Sophiſtæ: ſcire enim, ſcientiam habere eſt: non enim ideo propoſitio principium eſt, quia probabilis, aut nõ probabilis eſt: ſed quia prima eſt ipſius generis, circa quod fit demonſtratio. Et verum non omne proprium eſt. Atque demonſtratiuam ratiocinationem ex neceſſariis eſſe oportere, ex hiſce patet, nam ſi non eſt iſte ſciens, qui non habet eius rationem propter quid eſt, cuius eſt demonſtratio: atque fieri poteſt, vt a quidem ipſi c neceſſariò competat: medium autem b, per quod illud eſt demonſtratum, non ſit neceſſariò: is planè qui talem ratiocinationem extruxit, non ſcit propter quid eſt: quippè cùm illud ob ipſum medium non ſit: nam ipſum quidem fieri poteſt, vt non ſit, concluſio autem eſt neceſſaria. Prætereà ſi quis nunc neſcit, rationem habens, & ſaluus, re ſalua, eſt, neque oblitus eſt: is neque priùs ſciebat. Quòd ſi medium non eſt corruptum, fieri verò poteſt vt corrumpatur: id quod accidit, erit poſsibile atq; contingens: ſed vt is ſciat qui ſic ſe habet, fieri minimè poteſt. Cùm igitur concluſio neceſſaria eſt, nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe, per quod fuit probata. Fieri nanque poteſt, vt neceſſarium ex non neceſſariis etiam cõcludatur: périnde atque fit, vt verum ex falſis concludatur. At cùm medium eſt neceſſarium, concluſio quoque neceſſaria eſt, quemadmodum & ex veris infertur ſemper concluſio vera. nam tam a ipſi b, quàm b ipſi c neceſſariò competat, igitur & a neceſſe eſt ipſi competere c. Verùm fieri nequit, vt cùm concluſio non eſt neceſſaria, medium neceſſarij ſubeat rationem. Inſit enim a non neceſſariò ipſi c, ſi igitur a ipſi b, & b ipſi c competere neceſſariò dixeris: & a profectò ipſi c competere neceſſariò concedas oportet. At ipſi competere non eo pacto ſupponebatur. Cùm igitur id quod demonſtratiuè quiſpiam ſcit, neceſſarium oporteat eſſe, conſtat per medium quoque neceſſarium demonſtrationem eius illum habere oportere, vel neſcit illud profectò, aut propter quid neceſſariò ſit, aut quod ſit: ſed aut ſe ſcire arbitrabitur, quod neſcit, ſi ſcilicet neceſſarium quod neceſſarium non eſt, eſſe putet: aut nec ſcire arbitrabitur: æquo diſcrimine ſanè, ſiue quòd ſit aliquid, per media: ſiue cur ſit aliquid, per mediis vacantia ſciuerit. Eorum autem quæ non per ſe, eo quo determinata ſunt ea, quæ per ſe competunt modo, accidunt, demonſtratiua ſcientia non eſt, non enim fit, vt neceſſariò concluſio demonſtretur. Fit enim, vt accidens ipſum non inſit: de tali nanque accidente loquor. Quanquam fortaſſe quiſpiam dubitabit, cuiúſnam gratia de his hæc interrogare oportet, ſi concluſionem eſſe neceſſe non eſt. Nihil enim refert, ſi quiſpiam quæuis interrogans, déinde concluſionem dicat. At enim interrogare oportet, non vt per interrogata neceſſarium quicquam ſequatur: ſed quia dicere neceſſe eſt ei, qui illa dicit, & verè dicere, ſi competant verè.

a b c

Quòd non ſint principia ex alio genere petenda, quàm problematum. Et quòd omnino ex vno genere diſciplinæ in aliud tranſire non liceat, demonſtrantem: eſt enim neceſſe, vt ſint per ſe propoſitiones demonſtrationis, vt præcedente Capite fuit oſtenſum: & quæ e diuerſis generibus ſunt, non per ſe ſunt, velut hic oſtenditur.

Cap. vii.

Vm igitur ea quæ per ſe inſunt, neceſſariò circa vnumquodque competant genus, & vt tale eſt quodque, patet demonſtrationes ipſas ſcientiarum effectrices de his eſſe, quę per ſe competunt, & ex talibus extrui atque conſtare, accidentia nanq; non ſunt neceſſaria, quare non fit, vt neceſſariò cõcluſio propter quid eſt ſciatur, neq; ſi ſemper ſit, non autem per ſe ſit. Quod ita eſſe, declarant eæ ratiocinationum, quæ per ſigna conficiuntur: id enim quod eſt per ſe, non per ſe quiſquam ſciet, neque propter quid eſt. ſcire autem propter quid eſt, nihil aliud eſt, quàm per cauſam ſcire. Per ſe ergo tertio medium, & medio primum ineſſe oportet. Non igitur fieri poteſt, vt ex alio genere quiſquã in aliud tranſiens quicquam demonſtret, veluti concluſionem geometricam arithmetica demonſtratione, tria nanque ſunt, que in demonſtrationibus inſunt: vnum id quod demonſtratur ineſſe, hoc autem eſt id, quod alicui per ſe generi competit: aliud dignitates: dignitates autem ea ſunt, ex quibus fit demonſtratio: tertium eſt genus ipſum ſubiectum, cuius affectus accidentiáq; per ſe demonſtratio patefacit. Fieri igitur poteſt, vt ea quidem ſint eadem, è quibus fit demonſtratio: at quarum genus diuerſum eſt, vt arithmeticæ geometriæque, in hiſce fieri nequit, vt ad ea quæ magnitudinibus accidunt, arithmetica demõſtratio accommodetur, niſi ſint ipſæ magnitudines numeri, hoc autem vt in quibuſdam fieri poteſt, poſteriùs explicabitur. Arithmetica verò demonſtratio, ſemper in ſe genus id habet, circa quod ipſa verſatur, cęteręq; ſimiliter, quare ſi trãſire minus graréque debeat demonſtratio, aut idem genus ſimpliciter, aut aliqua ex parte idẽ neceſſe eſt eſſe: ſecus verò patet fieri non poſſe. Ex eodem enim genere ipſa extrema, & media neceſſe eſt eſſe, nam ſi non ſint per ſe, accidentia erunt profectó. Quocirca fieri non poteſt, quo geometria contrariorum vnam ſcientiam eſſe: vel duos cubos cubum eſſe, demonſtret: aut alia quæuis ſcientia, id quod ad aliam pertinet, niſi in hiſce quæ ſic inter ſeſe habent, vt altera ſub altera collocetur: quo pacto tam ad arithmeticam muſica, quàm ad geometriam perſpectiua ſe habet: neque ſi quid lineis ineſt, non vt lineæ ſunt propriorúmq; ratione principiorum, geometria demonſtrat:

Universidad de Deusto
Biblioteca

strat: veluti si pulcherrima linearum sit linea recta, aut si sese habeant ad circunferẽtiam contrario modo: non enim hæc ratione proprij generis ipsarum, sed cuiusdam communis competunt. Patet autem, si propositiones ex quibus fit ratiocinatio, vniuersales sint, necessariò cõclusionem quoque perpetuam esse demonstrationis talis, & demonstrationis omnino. Non est igitur eorum quæ intereunt, demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquam per accidens: quia non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tẽpore, & quodam etiam modo: atque cùm est conclusio corruptibilis, necesse est alteram propositionem & non vniuersalem, & caducam esse: caducam, quoniam est & ipsa conclusio talis, cùm est illa talis: non vniuersalem, quoniam quoddam nõ erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem: quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantùm. Similiter res sese habet & in definitionibus ipsis: quippe cùm definitio, aut principium demonstrationis sit, aut demonstratio positione differens, aut quædam demonstrationis conclusio. Patet etiam, demonstrationes atque scientias eorum quæ sæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiuscemodi rerum, quo quidem sunt tales, hoc esse semper: quo verò non sunt semper, hoc esse particulares. Cùm autem pateat fieri non posse, vt quidquam demonstretur, nisi suis quidq; principiis, si id quod demonstratur rei competit, non vt est illa, non sanè quippiam scitur, etiam si ex veris & indemonstrabilibus, medióque vacantibus ostendatur. Fit enim, vt quippiam périnde ostendatur, atque Brison quadrationem ostendit. Huiuscemodi nanque narrationes per commune quoddam ostẽdunt, quod & alij competet, quapropter & ad alias res non propinquas ipsæ rationes accommodantur. Igitur res non vt illa est, sed per accidens scitur: non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens scimus, cùm per id cognitionem consequimur, per quod competit, ex principiis illius qua ratione est illud: velut cum duobus rectis æquales habere, ei scimus competere, cui per se competit idipsum, ex principiis. Quare si illud competit ei per se, cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate. Quod si non sit ita, at périnde erit, atque cùm mulica per arithmeticam demonstratur. Atque talia demonstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse ad aliam scientiam attinet, subiectum enim genus diuersum est. Ipsum autem propter quid, superioris nimirum est, cuius per se sunt ipsi affectus. Quare patet ex hisce, fieri non posse vt demonstretur quidquam, nisi ex suis quidque principiis: sed horum principia habent commune. Quòd si id constat, patet fieri non posse quisquam propriorum principiorum vt demonstrationem exhibeat. Erunt enim illa omnium principia, & ipsorum scientia domina omnium erit. Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit: scit enim tum ex prioribus, cùm iis è causis scit, quę non effectus subeunt rationẽ: quare si magis sit, & maximè. & si est illa scientia, magis profectò maximéque scientia est. Demonstratio verò ad aliud genus non accommodatur, nisi eo modo quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad perspectiuas Geometricæ, quàm ad musicam arithmeticæ demonstrationes accommodantur, vt diximus. At verò difficile admodum sese percipere est quempiam, si sciat necne. Est enim difficile cognoscere, si ex principiis vniuscuiusque sciamus, necne: quod quidem est scire. Putamus autem sæpenumero scire, si ex veris quibusdam primísve ratiocinationem habemus: id verò non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.

Quòd principiorum alia pluribus disciplinis communia sint, alia quibusque disciplinis propria: quóque pacto, & quæ sint: de prænotione principiorum, ac differentijs. Itẽ quis vsus duorum axiomatum, quæ sunt communissima, in demonstrationibus sit.

Cap. VIII.

AEA autem in quocunque genere principia dico, quæ fieri nequit, vt esse demonstrentur. Igitur quidnam ipsa prima, & ea quæ ex hisce proficiscuntur, significant, sumitur, at quòd sint principia sumere, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas aut rectum, aut triangulus sumitur, esse verò vnitatem ac magnitudinem sumere, cætera autem demonstrare oportet. Eorum autem quibus in demonstratiuis vtuntur scientiis, alia cuiusque scientię propria, alia communia sunt: communia verò, similitudine rationis: quippe cùm vsus eorum tantùm sese extẽdat quacunq; in scientia, quantùm cuiusque subiecto generi congruit. Propria sunt, vt lineam esse talem, rectúmve: communia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea quæ restant, æqualia sunt: atque horum vnumquodq; cuique satisfacit, ad cuiusque genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, ac si non de omnibus ipsum accipiet Geometra, sed de magnitudinibus tantùm, & Arithmeticus de numeris solùm. Sunt etiam & ea propria, circa quæ scientia considerat ea, quæ per se illis insunt: atq; hæc & esse, & quid sunt scientiæ sumunt: vt vnitates Arithmetica, puncta lineásve Geometria: at horum per se affectuum quid quidem quisque significat, sumunt: vt Arithmetica, quid par, quid impar, quid quadratum, quid quoque cubus: Geometria, quid expers rationis, quid frangi, quid concurrere, & huiusmodi cætera. Demonstrant autem ipsos esse, & per communia, & per ea quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet. Omnis nanque demonstratiua scientia circa tria versatur. Ea sunt, ea quæ ponit esse: hæc autem sunt genus, cuius per se affectuum est contemplatrix: & ea, quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrat: & tertium affectus, quorum quid quisque significat, sumit. Nil tamen prohib

prohibet scientiarum nonnullas horum prętereire nonnulla, veluti genus nõ supponere esse, si esse pateat: non enim æquè & numerum, & frigidũ, & calidum esse patet. Affectus etiam non sumere quid significãt, si sint clari, sicut nec dignitates, nil prohibet: vt quid significat æqualia ab æqualibus auferre, quia notum est. Sed nihilominus hæc tria natura sunt: id inquam, circa quod scientia demõstrat, & ea quæ demonstrat, atq; ea ex quibus demonstrat. Non est autem id suppositio, neq; postulatio sanè, quod per seipsum esse videriq; necesse est. Demonstratio nanque non in oratione quæ est extra, sed in oratione quę est in mẽte consistit, quandoquidem neq; ratiocinatio in illa cõsistere videtur. Cùm enim semper aduersus orationem, quę extrà est, per inficiationem obstetur, aduersus eam quæ est in mẽte, non semper. Quod igitur demonstrari quidẽ potest, non demonstratum autem à se quispiam sumit, id aut supponit, si ita esse discenti videtur, atque hæc non absolutè quidem, sed ad illum tantùm suppositio est: aut postulat, si nulla prorsus discenti de hoc opinio, vel etiam contraria insit. Atque hoc inter suppositionem, postulationémque interest. Etenim id est postulatio, quod est contrarium opinioni discentis: vel quod quidem demonstrabile est, sed illud quispiam sumit, vtitúrque non demonstrato. Definitiones igitur cùm affirmationes aut negationes non sint, suppositiones non esse patet: quas quidem vt genus propositio complectitur. Definitiones prætereà percipiantur, solùm oportet, ad id suppositio non est, nisi quispiam & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, quæ cùm sint, hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio. Neque Geometra falsa supponit, quemadmodum nonnulli putarunt, qui quidem inquiunt, demonstrantem falsis vti suppositionibus non oportere: Geometram verò falsa supponere, designatam lineam nunc pedalem, nunc rectam esse dicentem, quæ quidem nec recta, nec pedalis existat, nam Geometra cùm non sit ea linea, quam designauit aut protulit ore, concludere solet: sed cùm ea sint quæ per illam significantur ac indicantur, quæ designauit ac protulit ipse. Insuper omnis postulatio suppositióque aut vniuersalis, aut particularis est, at neutrum istorum definitionibus competit, quare definitiones, suppositiones, postulationésque non sunt. Formas igitur aut vnum quid præter ipsa multa esse, ideo quia demonstratio sit, necesse non est, tamen verum est dicere, necessariò vnum esse de pluribus prædicandum: nam si id non sit, vniuersale sanè non erit: at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum, quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idémque de pluribus non solùm communi nomine prædicandum. Nulla autem demõstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur atque negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiam pacto demonstretur conclusio. Quod quidem fuerit, si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse atque non esse sumere, & tertium pari modo. Nam si datum id, de quo hominem dicere verum est, dabitur & idei, de quo non hominem dicere verum est: sed si tantùm hoc totum sumatur, hominem inquam animal, non autem non animal esse: erit enim verum, Calliam dicere: & si non Calliam, tamen animal, non autem non animal, causa autem est, quia primum non solùm de medio, sed etiam de alio dicitur, propterea quod ad plura sese extendit. Quare ad conclusionem nihil refert, & si medium & ipsum, & non ipsum est. Hoc autem, omne inquam affirmandum aut negandum esse, ea demonstratio sumit, qua deducitur ad id, quod fieri nequit, nec tamen semper vniuersaliter, sed quoad satis est generi, circa quod genus demonstrationes afferuntur, sic vt & priùs est dictum. Conueniunt autem inter sese scientiæ omnes, in hisce quæ communia sunt, communia verò dico, quibus vtuntur tanquam ex eis demonstratis, non autem de quibus demonstrant, nec ea quæ demonstrant. Differendi quoque facultas cum omnibus conuenit, & si qua vniuersaliter ipsa communia ostendere nitatur, velut omne quoduis affirmetur, aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus, æqualia sunt ea, quæ restant: vel talium aliqua. Atque ipsa differendi facultas, non est sic definitorum quorundam, neque generis cuiusdam: non enim interrogaret, demonstranti nanque interrogare non licet, propterea quòd ex oppositis idem non ostendatur, hoc autem demonstratum in hisce est, quæ de ratiocinatione sunt pertractata.

An interrogatio aliqua demonstrationi conueniat, & quod vnicuique disciplinæ propriæ sint interrogationes. Item matheseos commendatio, déque syllogismorum ampliatione in directum, in latus, ac per media.

Cap. IX.

VOòd si eadem interrogatio ratiocinatiua, & propositio contradictionis est (sunt autem in vnaquaque scientia propositiones, ex quibus vniuscuiusque propria conficitur ratiocinatio) erunt porrò & interrogationes quædam, ad singulas scientias attinentes, ex quibus fit cuiusque propria ratiocinatio. Patet ergo, nõ omnem interrogationem Geometricam esse, nec ad medẽdi artem omnem accommodari: & pari modo de cæteris. Sed aut ea, ex quibus aliquid eorum ostenditur, de quibus est ipsa Geometria: aut ea, quæ ex eisdem demonstrantur, ex quibus Geometria demonstrat: qualia sunt perspectiua: idem est & in cæteris intelligendum. Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex Geometricis principiis cõclusionibúsve, sed de principiis non est reddenda ratio Geometræ, quatenus professor Geometriæ est. Eadem sunt & in cæteris scientiis obseruanda. Nec igitur artificem quenque quæuis perconctari, nec ad quamuis interrogationem de singulis respondere oportet: sed ea tantùm, quæ in scientia sua determinata sunt. Quòd si quispiam cùm Geometra,

metra, quatenus geometra est, sic disseruerit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex his ostenderit aliquid, quod si non hoc disseruerit modo, non bene sine dubio disceptabit. Patet etiam, illum non redarguere geometram, nisi per accidens, quamobrem inter ignaros geometriæ, de geometria differendum non est, latebit enim is, qui dixerit prauè: in cæteris etiam scientiis res sese habet similiter. Cùm autem interrogationes geometricæ sint, súntne & ageometricæ? & interrogationum eæ, quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ est dispositio, geometricæne sunt an non? & in quacunque facultatum similiter. Prætereà vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur: eáne, quæ ex oppositis constat, an ea quæ constructa vitiosè est? At enim ageometricæ interrogationes, aut ex geometria sunt, aut ex alia facultate: nam musica quidem interrogatio, si de geometria fiat, ageometrica est: at æquè distantes putare concurrere, tum geometrica, tum ageometrica est: duplex est enim ageometricum, & périnde atque informe: atque alterum ex eo, quia nihil geometriæ, vt informe, quod vacat forma: alterum ex eo, quia aliquid eius prauè complectitur: vt informe, quod turpem habet formam, fœdámque: atque hæc ignoratio, quæ ex talibus est principiis, geometriæ contraria est. In mathematicis autem non similiter fraus fit, cùm disseritur: quia medium est semper duplex, nam alter extremorũ de hoc omni, & hoc rursus identidem de altero dicitur, atque prædicatum non dicitur omne: hæc autem cernere licet quasi mentis perceptione. In disserendi verò facultatis disceptationibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet: sed quidnam vltrà, carminá ne sunt circulus? continuò patet, non esse. Atque non oportet inficiationem ad ipsum afferre, si inductiua propositio sit. Vt enim neque propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit (non enim erit de omnibus, ex vniuersalibus autem extruitur ratiocinatio) sic patet nec eam inficiationem esse, quæ vniuersalis non est: etenim eædem sunt propositiones inficiationésve: nam quàm affert quispiam inficiationem, ea vel disserendi, vel demonstrandi propositio fieri potest. Fit autem, vt quidam vitiosè concludant, propterèà quòd eos medios sumunt, qui terminos vtrosque sequuntur: quale quidem & Cæneus facit, ignem gigni multiplicata ratione hoc pacto concludens, ignis vt dicit, celerrimè gignitur: quod multiplicata gignitur ratione, id celerrimè gignitur. Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit, sed si celerrimam generationem multiplicata sequatur ratio, & ignem celerrima generatio. Interdum igitur fieri nequit, vt ex iis quæ sumuntur, ratiocinatio construatur: interdum verò fieri potest, sed non cernitur. Quod si fieri non posset, vt verum ostendatur ex falsis, facilè esset resoluere: conuersio nanque necessariò fieret. Sit enim a verum: quod cùm sit, hæc sunt, quæ quidem esse scio, veluti b, ex iis igitur illud esse ostendam. Conuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens, sed definitiones accipiunt, atque hoc etiam ipso à disserẽdi differunt facultate. Accrescit etiam ratiocinatio non per media, sed assumendo. Nam a de b sumitur, & hoc de c: & hoc rursus de d. Atque hoc in infinitum procedit. In latus quoque eius fit incremẽtum, a nanque de c, atque de e concluditur. Sit enim a quidem numerus absolutè, b verò simpliciter numerus impar, & c definitus numerus impar, a igitur de c concludetur. Altera rursus in parte d quidem sit impar numerus simpliciter sumptus, e verò definitus numerus par, a igitur de e concludetur.

Demonstrationum alia ostendit, vt sit res, καὶ τὸ ὅτι: alia quamobrem sit, καὶ τὸ διότι. Illa bifariàm fit, aut enim per effectum, aut per causam quidem, sed remotam. Item quemadmodum scientiæ ambabus vtantur.

Cap. x.

DIffert autem scire esse, & propter quid est: primò quidem in eadem scientia, atque in hac dupliciter: vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat, non enim prima sumitur causa: scientia autem eius propter quid est, per primam fit causam, alio verò modo, si per ea quidem quę vacant medio, non tamẽ per causam, sed per notius eorum, quæ conuertuntur, efficitur. Atque nihil prohibet, vt eorum quæ de sese mutuò prędicantur, notiùs interdum sit id, quod non est causa, quare demonstratio per idipsum efficietur: veluti vagas stellas esse propè, quia non micant, vagæ stellę sint c, non micare b, propè esse colloce tur in a. Verè igitur b dicetur de c, vagę nanq; stellæ non micant, at verò etiam a de ipso dicetur b, quod enim non micat, id est propinquum. hoc autem per inductionem, vel sensum sumatur, a igitur necesse est ipsi competere c, quare demonstratum est, vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non est ipsius, propter quid est: non enim, quia non micant vagantes stellæ, ideò sunt propè: sed quia sunt propè, ideo non micant. Fieri autem potest, vt per alterum, alterum ostendatur: atq; tunc erit ipsius propter quid est ratiocinatio: nam stellæ vagantes quidem sint c, propè autem esse sit b, & non micare collocetur pro a: & b igitur competit ipsi c: nam vagantes stellæ sunt propè, & a constat ipsi competere b: ea nanq; non micant, quæ propè sunt: quibus sit, vt a quoque competat ipsi c. Atque hæc est ratiocinatio ipsius propter quid est, nam sumpta est ipsa causa prima. Prorsus fit, vt luna per accretiones demonstretur esse rotunda: quemadmodum quidam demonstrant, nam si rotundum est id omne, quod sic accrescit, luna autem sic accrescit, perspicuum est, lunam esse rotundam. Atque hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. At si medium econtrà ponatur, extruetur ipsius propter quid est ratiocinatio, non enim ob accretiones tales rotunda est luna: sed quia est figuræ rotundæ, ideo talia suscipit incrementa. Atq; sit pro c luna, rotundum pro b: sic accrescere ponatur pro a. In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius, quod non est causa, ostenditur quidem esse: ipsum autem propter quid est non demonstratur. Præterea in his, quibus medium extrà ponitur. etenim in his ipsis est ipsius esse, & non ipsius propter quid est demonstratio: non enim dicit causam ipsam, veluti propter quid pariens non respirat, quia non animal est: nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse: ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi: vt si calidorum ac frigidorum intemperatio, sanitatem non habendi causa est: eorundem temperatio, sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo, si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem quæ hoc pacto sunt assignata, non accommodatur id quod est dictum, non enim animal omne respirat. Atque ratiocinatio causæ talis in media fit figura, a nanque sit animal, b respirare, paries c. Igitur ipsum a cuilibet quidem b competit: omne nanque quod respirat, animal est, nulli autem inest c: quare neque b, cuipiam competit c, paries igitur non respirat. Tales verò causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam. Cuius generis est Anacharsidis illud, In Scythia modulatrices non sunt, nam neque vites. In eadem igitur scientia, & in mediorum positione, hę sunt ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem, differentiæ. Alio verò modo differunt esse, & propter quid est, quòd per aliam atque aliam vtrunque consideratur: tales autem sunt eæ, quæ ita sese habent, vt altera sub altera collocetur, vt ad geometriam perspectiua, & ad solidorum scientiam machinarum fabricas extruendarum, & ad arithmeticam musica, & ad astrologiam sese habet eorum scientia, quæ apparent. Atque harum nonnullæ scientiarum nomine, rationéve ferè conueniunt, ceu astrologia est & ipsa mathematica, & nauigandi scientia, & musica ea est quæ mathematica, & quæ auditum oblectat. Hic enim ipsum quidem esse, ad eos pertinet scire, qui sensu vtuntur, ipsum autem propter quid est, ad Mathematicos ipsos, hi nanque causarum demonstrationes habent, & persæpe nesciunt ipsum esse, quemadmodum ij, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertunt, sæpenumero nesciunt. Hæ autem sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt alia quædam, substantiáque diuersa: mathematicæ nanque scientiæ circa formas sunt, de nullo enim subiecto dicuntur, nam & si geometrica ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt, geometricæ considerationi subiiciuntur. Vt autem perspectiua sese habet ad geometricam, sic alia sese habent ad perspectiuam, veluti de iride: nam ipsum quidem esse, ad naturalem pertinet scire: ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eius qui complectitur mathematicam. Complures etiam scientiarum, quæ non sunt ita dispositæ, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent: vt medicina, atque geometria. Nam scire hulcerum rea quæ orbis subeunt formam, tardius cæteris curari, ad Medicum spectat, propter quid autem, ad Geometram.

Primam figuram maximè scientiæ esse accommodatam.

Cap. xi.

PRima autem ratiocinationis figura maximè ad scientiam ipsam accommodatur, mathematicæ nanq; scientiæ, vt arithmetica, geometria, & perspectiua, per hanc (vt patet) demonstrationes afferunt suas, atque etiam omnes ferè, quæ ipsius propter quid est, faciunt considerationem: aut enim omnino, aut persæpe & in plurimis hac in figura ipsius propter quid est, exoritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum, maximè ad scientiam erit accommodata. Propriissimus enim sciendi modus est, contemplari ipsum propter quid est. Deinde hac tantùm figura ipsius quid est, venari scientiam possumus, in figura nanque media, nulla fit affirmatiua ratiocinatio, scientia verò ipsius quid est, affirmationis nimirum est: in vltima verò fit quidem, at non est vniuersalis, vt patet. Ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat: non enim aliqua ex parte homo est animal bipes. Insuper hæc figura cæterarum non indiget figurarum, at indigent huius illæ profectò. Nam hac densantur atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quæ medio vacant. Patet igitur, primam figuram exactissimam, atque acommodatissimam ad scientiam esse. Quemadmodum autem sit, vt, a indiuiduè competat ipsi b: sic etiam, vt identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuiduè competere, vel non competere dico, cùm inter ipsa nullum medium est, sic enim non erit vlteriùs per aliud ineſse. Cùm itaque vel a, vel b in toto quopiam est, vel etiam vtrunque: tum etiam fieri nequit, vt a primo non competat ipsi b, sit enim a ipsum in toto c, si igitur b non sit in aliquo c, (fieri nanque potest, vt a quidem in toto quopiam sit, b verò in hoc eodem non sit) tum ratiocinatio fiet: ac ipsum a non ineſse b per c medium concludetur, nam si c cuilibet quidem competat a, de nullo verò b prædicetur, a sanè nulli competet b. Idem fiet, & si b in toto quopiam sit, velut in d, nam ipsum d cuilibet quidem competit b, de nullo verò dicitur a, quare fit, vt a per ratiocinationem nulli competat b. Eadem ostendentur, & si vtrunque tam a quàm b, in toto quopiam sit. At verò fieri posse, vt b non sit in eo in quo toto est ipsum a: aut rursus, vt a non sit in eo in quo totum est ipsum b, patet ex dispositionibus rerum, quæ inter sese non miscentur. Nam si nihil eorum quæ in a c d serie collocantur, de vllo prædicatur eorum, quæ in b e f diuersa serie collocantur, a verò in toto est g, quod quidem eiusdem est seriei: perspicuum est fieri non posse, vt b in ipso sit g, alioquin conuenirent, ac miscerentur hæ ser

ſeries rerum. Idem fiet, & ſi b ipſum in toto quopiam it. Sed ſi a nulli b inſit, & neutrũ in toto ſit vllo, neceſſe eſt a ſine medio nõ competat ipſi b, nam ſi quippiam inter ipſa medium cadet, neceſſe eſt alterum ipſorum in toto quopiam eſſe. Aut enim in prima figura ratiocinatiõ eorum, aut in media extruetur, at ſi in prima, b nimirum in toto quopiam erit. Propoſitionem enim eam, quæ verſus b collocabitur, affirmatiuam eſſe oportet. Si verò in ſecunda, vtrumuis in toto quopiam erit, nam vtrumuis interuallum affirmatiuum eſſe poteſt. Atque nunc verſus maius, nunc verſus minus extremum negatiua propoſitione ſumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ verò propoſitiones ſi fuerint negatiuæ, ratiocinatio non conſtabit. Patet igitur fieri poſſe, vt ſine medio quippiam cuipiam non inſit: atque quando, & quemadmodum fieri poteſt, ſatis iam explanauimus.

Conueniebat de ſcientia demonſtratiua tractantem, non ſolùm ipſius exponere generationem, ſed eorum quoque, quæ ipſam turbare ſolent, explicare modum. Turbat autem eam ignoratio affectionis quæ tum dicitur, vbi quis falſam de rebus perſuaſionem habet, & aut in propoſitionibus verſatur mediatis, aut non mediatis, atque in vtriſque per ſyllogiſmum naſci poteſt. Id quo modo fiat, nunc exponitur, primum verò quot quibuſue modis ſyllogiſticis de immediatis propoſitionibus oriatur talis ignoratio.

Cap. XII.

IGnoratio autem ea, quæ non negatione, ſed diſpoſitione dicitur ignoratio, deceptio eſt, quæ circa propoſitiones medio vacantes vel non vacantes, affirmatiuas vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut ſimpliciter fit. Nam aut ſimpliciter quiſpiam eſſe, aut non eſſe putat, aut per ratiocinationem exiſtimationem talem conſequitur. Simplicis igitur exiſtimationis ſimplex eſt error: eius autem quæ per ratiocinationem efficitur, plures, a nanque ſine medio, nulli competat b. Si igitur quiſpiam concludat, a competere ipſi b, ſumpto medio c, deceptus erit ſanè per ratiocinationem, atque fieri poteſt, vt ambæ propoſitiones ſint falſæ, & etiam altera tantum: nam ſi neque a cuiquam c, neque c cuiquam competat b, vtrunque autem interuallum econtrà ſit ſumptum, ambæ propoſitiones erunt ſine dubio falſæ. fieri nanque poteſt, vt c ſic ſe habeat ad extremum vtrunque, vt neque ſubiiciatur a, neque vniuerſaliter competat ipſi b, etenim b quidem fieri non poteſt, vt in toto quopiam ſit: nam a primò remouebatur ab ipſo, a verò non neceſſe eſt vniuerſaliter cunctis quæ ſunt ineſſe: quare fit, ambæ vt propoſitiones ſint falſæ. At fieri quoque poteſt, vt altera vera ſumatur, non tamen vtrauis, ſed a c, nam propoſitio c b ſemper erit falſa: quia in nullo eſt ipſum b, ſed a c vera eſſe poteſt, veluti ſi a ſine medio competat quidem ipſi c, non competat autem ipſi: cùm enim idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrum erit in altero, nil autem intereſt, & ſi non ſine medio competat. Deceptio igitur eſſendi per hæc, atque hoc modo fit ſolum, non enim in alia figura ratiocinatio erat eſſendi. Non eſſendi verò & in prima, & in media fit. Atque primùm dicamus, quot modis & quomodo ſeſe habentibus ipſis propoſitionibus fit in prima figura. Fieri itaque poteſt, vt ambæ falſæ propoſitiones ſumantur, veluti ſi ipſum a tam c quàm b ſine medio competat. Nam ſi ſumatur a quidem nulli ineſſe c, ipſum autem c cuilibet cõpetere b, erit vtraque propoſitio falſa. Fieri quoque poteſt, vt altera propoſitionum vtrauis falſa ſumatur. Nam eſſe poteſt a c quidem vera, c b verò falſa, a c quidem vera, quia a non omnibus ineſt quæ ſunt c: b verò falſa, tum quia fieri nequit, vt c cui ipſum a nulli competit, ipſi competat b: nam a c propoſitio non erit vera, tum quia ſi ambæ ſint veræ, erit ipſa concluſio vera. At c b etiam vera eſſe poteſt, altera ſumpta falſa, ceu ſi b & in a ſit, & in c, neceſſe eſt enim tunc alterum eſſe ſub altero: quare ſi ſumatur a nulli competere c, erit hæc propoſitio falſa. Patet igitur & ex altera tantum, & ex ambabus propoſitionibus falſis ratiocinationem fieri falſam. Sed in figura media vt totæ quidem propoſitiones ambæ ſint falſæ, fieri nequit: nam cùm a cuilibet ineſt b, nullum tum ſumi medium poteſt, quod alteri cuilibet, alteri nulli competeret. Oportet autem hoc pacto ſumere propoſitiones, vt alteri quidem inſit, alteri verò non inſit, ſi hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur quæ ſic ſumuntur, ſint falſæ, conſtat econtrà veras vtraſq; fore, quod quidem fieri nequit. Verùm aliqua ex parte falſam eſſe vtranque non obſtare quicquam videtur, veluti ſi medium c tam a quàm b cuidam inſit. Tunc enim ſi ipſum c cuilibet quidem a, nulli verò b dicatur ineſſe, falſæ quidem erunt ambę propoſitiones, at non ſimpliciter, ſed aliqua ex parte, ſicuti patet. Eadem erunt, & ſi propoſitionem negatiuam verſus extremum maius poſueris. Fieri tamen poteſt, vt altera falſa atque vtrauis propoſitionum ſumatur, quod enim ineſt cuilibet a, id b quoque cuilibet ineſt. Si igitur ipſum c tale ſumptum cuilibet quidem a, nulli verò b competere dixeris, a c quidem erit vera, c b autem falſa. Rurſus quod nulli b competit, id nec a cuilibet inerit: nam ſi cuilibet a competeret, & ipſi quoque b cuilibet profectò competeret, at nulli ineſſe ſupponitur. Si igitur cuilibet quidem a, nulli verò b competere dixeris, c b quidem veram, alteram verò falſam efficies. Idem vtique fiet, & ſi verſus maius extremum propoſitionem negatiuam poſueris, quod enim nulli competit a, id etiam nulli competit b. Si igitur c nulli quidem a, cuilibet verò b competere dixeris, a c quidem propoſitio erit vera, altera verò falſa. Rurſus ſi id quod b cuilibet ineſt, nulli competere dixeris a, falſam tum efficies propoſitionem. Neceſſe eſt enim, ſi b cuilibet ineſt, & a cuidam competat. Si igitur huiuſcemodi ſumptum c nulli quidem a, cuilibet verò b dicatur competere, erit c b quidem vera, a c autem falſa. Patet igitur ex vtriſque falſis, & ex altera

altera tantùm circa propoſitiones indiuiduas ratiocinationem fieri falſam poſſe.

Quo pacto earum propoſitionum quæ mediatæ ſunt, per ſyllogiſmum generetur ignoratio.

Cap. XIII.

SEd cùm propoſitiones affirmatiuę vel negatiuæ medio non vacantes, falsò per medium proprium cõcluduntur, fieri non poteſt, vt propoſitiones ambæ falſæ ſumantur: ſed ea tantùm ſumitur falſa, quę eſt verſus extremum maius: atq; proprium id medium dico, per quod ſit ea ratiocinatio, quę op ponitur falſę, a nanq; per c medium competat ipſi b: cùm igitur c b propoſitionẽ affirmatiuam oportet ſumi, ſi prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hãc quidem perpetuò veram eſſe: non enim ipſa conuertitur, a c autem eſſe falſam: hac enim conuerſa, contrarius ſyllogiſmus fit. Idem efficietur, & ſi medium alia ex ſerie fuerit ſumptum, ceu d ſi in toto ſit a, & de omni b prædicetur. Etenim d b quidem intacta maneat propoſitio, altera verò vertatur, neceſſe eſt. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuò vera, hæc autẽ ſemper falſa ſumatur. Atq; talis error concurrit cum eo, qui per medium efficitur proprium, ac ferè idẽ eſt. Si verò non per medium proprium extruitur ratiocinatio, cùm hoc tale eſt, vt ipſi quidem ſubiiciatur a, de nullo verò dicatur b, tũ ambas propoſitiones falſas eſſe neceſſe eſt. Etenim modo contrario ſunt ſumendæ, ſi ratiocinatio fieri debeat. At ſi hoc modo ſumantur, ambę ſanè vertentur in falſas, veluti ſi a quidem cuilibet inſit d, ipſum autem d nulli competat b. His enim verſis, ratiocinatio fiet, & ambæ propoſitiones erunt, vt diximus falſæ. Cùm verò medium ceu d, non ſubiicitur ipſi o, tum a d quidem propoſitio erit vera, quia d non erat in a, d b vero falſa: quoniam ſi eſſet vera, concluſio etiam eſſet vera, at erat falſa. Cùm autẽ per mediam figuram fit error, tum fieri nequit, vt ambæ propoſitiones totæ falſæ ſumantur. Nam cùm b ſubiicitur ipſi a, fieri non poteſt vt quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli cõpetat: ſicut & anteà diximus. Altera tamen propoſitio falſa, & vtrauis etiam ſumi poteſt: nam ſi c tam a quàm b cuilibet ineſt, ſi idipſum cuilibet quidem a, nulli verò b competere dixeris, a c quidem erit vera, altera verò falſa. Rurſus ſi ipſum c nulli quidem a, cuilibet verò b competere dixeris, c b quidem erit vera, a c autem falſa. Si igitur deceptionis ratiocinatio ſit negatiua, dictum eſt quando, & ex quibus ipſa deceptio erit. Sed ſi affirmatiua ſit, cùm per medium quidem extruitur proprium, fieri non poteſt, vt ambæ propoſitiones ſint falſæ. Neceſſe eſt enim intacta maneat ipſa c b, ſi ratiocinatio fieri debeat, quemadmodum & anteà diximus. Quare ſemper erit a c propoſitio falſa, hæc eſt enim ea quæ vertitur. Idem efficietur, & ſi ex alia ſerie mediũ ipſum ſumatur, ſicut & in errore diximus negatiuo. Etenim d b propoſitio maneat, a d vertatur neceſſe eſt, atque hic error conuenit cum priore. Sed cùm non per propriũm ratiocinatio conficitur medium, ſi d quidẽ collocatur ſub a, propoſitio quidem a d erit vera, d b autem falſa, fieri nanque poteſt, vt a cuidam inſit, cuidam non inſit, quorum neutrum ſub altero collocatur. Sin verò d non ſubiicitur ipſi a, tum a d quidem ſemper eſt falſa, quippè cùm affirmatiuam eam eſſe oporteat, d b verò fieri poteſt vt nunc vera, nunc falſa ſumatur, nihil enim vetat vt a quidem nulli d competat, d verò cuilibet inſit b, animal enim nulli ſciẽtię competit, at ſcientia Muſicę cuilibet ineſt. Neque rurſus prohibet quicquam, vt neque a cuiquã d, neque d cuiquam inſit b. Patet igitur fieri poſſe, vt ambę, atque altera ſit falſa, cùm medium ſub a non collocatur. Perſpicuum igitur eſt, quot modis per ratiocinatiõnem error, & per quę fieri poteſt circa propoſitiones vacantes medio, & item eas quæ demonſtrari poſſunt.

Senſu à natura deficiente, ſcientiam quoque propriorum ſenſibilium illius deficere, qui modus alius ignorationis eſt.

Cap. XIIII.

MAniſeſtum eſt etiam, ſi ſenſus quiſpiam defuerit, neceſſariò & ſcientiam aliquam deeſſe: quam quidem conſequi non poſſumus, ſi diſcimus vel inductione, vel demonſtratione. Eſt autem demonſtratio quidem ex vniuerſalibus, inductio verò ex particularibus: fieri verò non poteſt, vt vniuerſalia percipiantur, niſi per inductionẽ. Quoniam & ea quæ abſtracta dicuntur, erunt per inductionem nota, ſi quis nota voluerit facere, ineſſe, inquam nonnulla generi cuique: etſi non ſeparabilia ſunt, & vnumquodque eſt tale. Inductionem autem eum qui ſenſu caret cõficere, vnum eorum eſſe conſtat, quæ nullo pacto fieri poſſunt. Ipſorum nanq; ſingularium eſt ipſe ſenſus, non enim fieri poteſt, vt ipſorum accipiatur ſcientia. Neque enim ex vniuerſalibus abſque inductione, neque per inductionem ſine vi ſentiendi.

Si in infinitum eat demonſtrationum reſolutio, tum nullius fuerit ſcientia, ac rurſus inducetur rerum ignoratio. Quod non ſit in infinitum abitio, neque ſurſum, neque deorſum, oſtenſio.

Cap. XV.

OMnis autem ratiocinatio tribus è terminis conſtat, atque alia eſt affirmatiua, quæ quidem oſtendere poteſt a competere ipſi c, ex eo quia competit ipſi b, & b competit ipſi c: alia eſt negatiua, quæ quidem alteram propoſitionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam. patet igitur hæc eſſe principia, & ea quæ ſuppoſitiones dicũtur. His enim ſumptis neceſſe eſt demõſtrare, a per b medium ipſi competere c, & rurſus a per medium aliud ipſi b ineſſe, & item b per aliud quippiam ipſi competere c. Si igitur probabiliter, ſolúmque diſſerendi modo ratiocinari volumus, id tantùm

vt patet, cõsiderãdum est, si ratiocinatio è quammaximè probabilibus, verisimilibúsque conficitur. Atque si per a b propositionem, quę quidem tametsi verè non vacat medio, videtur tamen eodem vacare, ratiocinationem quispiam fecerit, is est vt ad dissentem pertinet ratiocinatus: sin verò non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet, tum id considerandum est vt ex hisce quæ comperunt, ratiocinatio semper conficiatur. Res autem ita sese habet. Quoniam est id, quod de alio non per accidens prędicatur: atque per accidens dico, veluti cùm dicimus nonnunquam album illud hominem esse, non perinde dicentes atque cùm dicimus hominem esse album. homo nanque, qui non est aliud quicquam, est album: at album est homo, quia accidit homini, vt sit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur. Sit itaque c tale, vt ipsum quidem nulli competat rei: b autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus d ipsi b. & e ipsi d, & f identidem ipsi competat e. quærendum est igitur, si necesse est hoc stare, an fieri potest, vt in infinitum proficiscatur? Rursus sit a, quo de nihil per se prædicatur: atque hoc ipsi primo competat h, & nulli priori medio competat. & h identidem ipsi g, & g ipsi f, & f ipsi competat e. quærimus igitur, vtrum & huiusce profectionis sit necessariò status, an sine modo sit semper abitio. Atque hoc tantum ab illo differt, quod illud quidem quæritur, fierine possit, vt quispiam si à tali incipiat, vt ipsum quidem nó insit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur, versus supera pergendo sine fine semper proficiscatur: hoc autem, fierine possit, vt quispiam si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum verò de altero prædicatur, petatque inferiora, hoc semper pacto proficiscatur, nullúsque ei modus occurrat? Præterea quærendum est, fierine potest, vt si extrema sint finita, media sint infinita: veluti si a competat ipsi c, & inter ipsa sit medium b, ac inter a, & b medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, vtrum & in his ipsis sit in infinitum processio, an idipsum fieri nequeat? Idem est autem hoc considerare, & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad vtranque partem finis occurrat. Similiter & de ratiocinationibus negatiuis, & prępositionibus est dicendum. veluti si a nulli b competat, aut illi primo ineſt, aut est aliquod mediũ, cui priori non ineſt. Atque si sit e, quod quidem cuilibet competit b, rursus a aut ipsi c primo, aut alij priori non ineſt, quod quidem cuilibet competit c. & in his enim aut infinita sunt ea, quibus non ineſt priotibus ipsum a: aut finita, modúsque tandem occurrit. In his autem quæ conuerruntur, secus res habet. Non enim in hisce quæ mutuam suscipiunt prædicationem, id de quo primo vel vltimo prædicatur est. Omnia nanque similiter hoc pacto sese habent ad cuncta, siue sint ea infinita quæ prædicantur de ipso, siue vtraque quibus de quæritur, sint infinita: præter quàm quod non sit, vt similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum verò natura.

Determinatis extremis, summo imóque, media non esse infinita.

Cap. XVI.

Tis hoc pacto dispositis, patet fieri non posse, vt media sint infinita, si prædicationes versus superius inferiúsve proficiscantur ad statum. Atque versus quidem superius prædicationem eam dico, quæ pergit ad id quod est magis vniuersale: versus autem inferius eam, quæ ad particulare descendit. Nam si cùm a de c prædicatur, indefinita sunt media, ceu b, patet fieri posse, vt ab a versus inferius in infinitum aliud de alio prædicetur. nam anteà quàm accedatur ad c, infinita media sunt. & à c versus superius, infinita similiter sunt, anteà quàm ascendatur ad a. Quare si hæc fieri nequeunt, fieri profectò non potest, vt inter a, & c media sint infinita. Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a b c inter sese hærere, vt nihil prorsus sit inter ipsa, alia verò non posse talia sumi. Quouis nanque medio b sumpto, ab hoc aut ad a, aut ad c, infinita vel finita media erunt. nihil igitur interest à quónam primo, siuéque statim, siue non statim infinita sint. nam ea quæ post hæc sunt, infinita esse ponuntur.

Propositiones negatiuæ mediatæ media, quibus reuocetur ad immediatam, non esse infinita.

Cap. XVII.

Atqui & in negatiua demonstratione patet finem processionis esse, si in affirmatiua versus vtrunque statur. Supponatur enim fieri non posse, vt prædicatio aut ab vltimo versus supera, aut à primo versus vltimum in infinitum proficiscatur. atque id vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantummodo subiit, sítq; id c. primum autem id est, quod non subiicitur cui quam, sed solum de alio dicitur. Hæc si ita sint, erit profectionis in negatione etiam status. Tripliciter enim ostendi negatiua conclusio potest. Et primò quidem hoc pacto, cùm b cuilibet c, & a nulli b competere sumitur. B c igitur propositio, ac interuallum omnino alterum, in ea necessariò reducetur, quæ medio vacant, quippe cùm id sit, vt patet, affirmatiuum: alterum autem interuallum, si medio non vacet, ad id redigi poterit, quod medio vacat. nam si a, non sine medio non competat ipsi b, tum aliquid erit à quo plus ipsum quàm a b remouetur, quod quidem cuilibet competere b oportet, atque illud sit d. Rursus si interuallum a d non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum a, quàm à d remouetur. Atque illud sit e, quod quidem necesse est cuilibet competere d. Cùm igitur eius viæ, qua superiora petuntur, finis atque status sit, stabitur, & hic tandem, eritque aliquid sanè primo, cui non competit ipsum a. Secundo autem hoc ostenditur modo, cùm b cuilibet quidem a, nulli verò

li verò c competere sumitur. & hoc enim pacto a nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet ostendere, aut per medium superius dictum, aut per hunc patet, aut per tertium ostendetur. at primus est dictus, per secundum autem hoc ostendetur pacto. si quis d cuilibet quidem b, nulli verò c competere sumpserit, modo competat aliquid ipsi b. Quod si d sine medio segregatur à c, bene est: sin verò medium cadit, necesse est illud, d quidem cuilibet inesse, nulli verò competere c. Cùm igitur in affirmationibus cum superiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hîc sese offert tandem. Tertio hoc ostenditur pacto, si a quidem b cuilibet competit, c verò nulli eidem ineſt. tunc enim concluditur c non cuilibet competere a. Et hoc igitur aut per anteà dictos modos, aut per hunc tertium ostendetur. At per illos vt ostendimus statur: per hunc autem ostendetur. Si b quidem sumetur cuilibet competere d, ipsum verò c nulli eidem inesse: atque d rursus cuilibet inesse e, ipsum verò c nulli eidem competere. cùm igitur suppositum sit versus etiam infera prædicationis affirmatiuæ statum ac vltimum esse, patet ipsius etiam c prædicationem negatiuam stare tandem, & non in infinitum procedere. Perspicuum autem est, & si non vna via, sed vniuersis nunc per primam, nunc per secundam, nunc per tertiam figuram vt patuit, ostendatur, hoc etiam pacto stare, ac finem ipsius esse, hæ nanque finitæ sunt, ea verò quæ sunt finita, finities necesse est vniuersa esse finita. Patet igitur in negatione statum ac finem esse si in affirmationibus statur.

Propositionis affirmatiuæ mediatæ media, non esse infinita.

Cap. XVIII.

At idipsum & illis ita esse patebit, si primùm disserendi modo, déinde resolutiuè id contemplabimur. In his itaque quæ de definiendis rebus dicuntur, earundémque definitionem ingrediuntur, verum id esse patet. vniuersaliter autem hoc pacto dicamus. Fit enim vt verè dicatur, cùm album ambulare, & magnum illud lignum esse: & rursus, lignum magnum esse, ac hominem ambulare dicitur. At differt hoc, & illo dicere modo. nam cùm album dico esse lignum, tum lignum id esse dico, cui accidit vt sit album, sed non album esse subiectum ipsius ligni. non enim aut album simpliciter erat, aut aliquod album déinde factum est lignum. quare non dicitur hoc pacto, nisi per accidens. Cùm autem lignum album esse dico, tunc non aliquid aliud album esse dico. atque illi vt sit lignum accidit, veluti cùm dico musicum album album esse: tunc enim hominem eum album esse dico, cui accidit vt Musicus sit. Sed lignum est subiectum, quod quidem nihil aliud vt est erat, quàm aut absolutè lignum, aut aliquod lignum: déinde factum est album. Quòd si oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto sit prædicare: illo autem pacto, aut nullo pacto prædicare, aut absolutè, sed per accidens prædicare dicatur. Est autem id quidem quod prædicatur, vt album: id verò de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id quod prædicatur absolutè semper de eo de quo dicitur, sed non per accidens prædicari, hoc enim pacto demonstrationes demonstrant. Quare cùm vnum prædicatur de vno, illud aut subit rationem eorum quæ definiendo subiecto competunt: aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut vbi, aut quando. Præterea omne quod substantiam significat, id quod illud est, aut quod illud est quoddam, id esse significat de quo prædicatur. quòd verò non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidẽ nec est idipsum quod illud, nec id quod illud est quoddam, id omne accidens est, vt cùm album de homine prædicatur. Homo nanque neque id est quod album, neque id quod album est quoddã, sed animal fortasse. est enim homo id, quod animal est. Atque ea omnia quæ non substantiam significant, de subiecto aliquo prædicari oportet, & non esse quicquã album. quod quidẽ cùm sit album, non aliud quicquam est. formæ nanq; valeant fidium enim sunt attrectationes. & si sint, nihil prorsus ad præsentẽ sermonem pertinet. ipsæ nanque demonstrationes de rebus talibus sunt. Præterea si non hoc illius est qualitas, & illud huius, neque qualitatis est qualitas, fieri profectò nequit, vt hoc pacto mutuò prædicentur: sed fit quidem, vt verum dicas, at non fit vt e contrà prædices verè. Nam aut vt accidens, aut vt substantia prædicabitur. veluti si sit genus, vel differentia prædicati. Hoc autem demonstratum est, neque ad supera neque ad infera infinita esse. Neque enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud: neque rursus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso quid est prædicatur. Omnem enim talem substantiam definire possumus. At fieri nequit, vt infinita quisquam intelligendo pertranseat: quare neque ad supera, neque ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, vt ea substantia, de qua infinita dicuntur, definiatur. Vt genera igitur, mutuò non prædicabuntur. Erit enim ipsum id, quod ipsum est, quoddam. At verò neque de quali, aut de cæteris quicquam nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de substantiis prædicantur. Sed neque versus supera infinita erunt, de vnoquoque nanque prædicatur, id quod significat, aut quale quid, aut quantum quid, aut aliquid talium, aut ea quæ in substantia sunt. Hæc autem sunt finita, & genera prædicamentorum, finita sunt. est enim aut quale, aut quantum, & cætera, quæ iamdudum enumerauimus. Atque supponuntur vnum prædicari de vno, ipsa verò de ipsis non prædicari, nisi ratione ipsius quid est prædicentur. Etenim accidentia sunt vniuersa: sed quædam per se, quædam alio modo. atque hæc omnia de subiecto quodam dicimus prædicari, & accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est quod dicitur, non aliud quicquam, sed ipsum in aliis esse, & alia quædam de alio dicimus prædicari. Neque igitur ad superiora, neque ad inferiora vnum de vno in infinitum dicetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De quibus enim accidentia dicuntur, quæcunque in vniuſcuiuſque ſubſtantia ſunt, ea non ſunt infinita. Verſus etiam ſupera, nec ipſa, nec vtraque accidentia ſunt infinita. Neceſſe eſt igitur aliquid eſſe, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitum eſſe, vt id ſit, quod de nullo vlterius alio dicatur, & id etiam, de quo non prædicatur aliud prius. Vnus igitur hic eſt modus ad hoc propoſitum demonſtrandum, alius autem eſt hic. Patet enim horum demonſtrationem eſſe, de quibus priora aliqua prædicantur. & item fieri non poſſe, vt aut melius ſimus ad ea diſpoſiti, quorum eſt demonſtratio, quàm ſi ſciamus, aut ea ſine demonſtratione ſciamus, quibus efficitur, vt ſi per aliqua priora quippiam innoteſcit, illa verò neſcimus, neque ad illa melius ſumus affecti, quàm ſi ſcientiam haberemus: nec id profectò ſciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur fit, vt ſimpliciter quippiam per demonſtrationem & non ex quibuſdam, nec ex ſuppoſitione ſciamus, neceſſe eſt prædicationes medias ſtare. nam ſi non ſtent, ſed ſemper aliquid ſuperius ſit ſumpto, omnium erit tum demonſtratio. Quare ſi fieri non poteſt, vt infinita quiſquam pertranſeat, ea profectò quorum eſt demonſtratio, nunquam per demonſtrationem ſciemus. Quòd ſi neq; melius ad ipſa ſumus affecti, quàm ſi ſciremus, nihil tum per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione ſciemus. Ex his igitur quæ diſſerendi diximus modo, id quo de loquimur, ita eſſe quiſpiam credet. Reſolutiuè autem per hæc breuius perſpicuum fuerit fieri non poſſe, vt verſus ſuperius aut inferius infinita prædicata in demonſtratiuis ſcientiis ſint, quibus de præſens hæc conſideratio eſt. Demonſtratio enim eſt de hiſce, quæ rebus inſunt per ſe: ea verò quæ per ſe competunt, duplicem ſubeunt modum. quædam enim in eadem ſunt definitione rerum, quibus ineſſe dicuntur: vt multitudo, vel diuiſibile. hęc enim numero competunt, & in ipſius ſunt definitione. quædam in ratione ſua res eas ſuſcipiunt, quibus competunt, vt impar. hoc enim vt numero competit, & definitione ſua numerũ ſuſcipit. At fieri nequit, vt aut hæc, aut illa ſint infinita, ne ea quidem quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rurſus aliud erit in definitione, cuius eſt ipſum. hoc ſi ſit, primum numerus ipſe cui quidem competunt, in definitione erit ipſorum. Si igitur fieri nequit, vt inſint vni talia infinita, nec infinita, verſus ſuperius erunt. At verò neceſſe eſt ipſi primo competant vniuerſa, veluti numero, & numerus illis inſit. quare conuertuntur, non ſuperabunt. Nec item ea, quæ definitiones eorum quibus inſunt, ingrediuntur. non enim aſsignari definitiones poſſent. Quare ſi hæc ſunt vniuerſa ea, quæ per ſe prædicantur (hæc autem infinita non ſunt) ſtant omnia planè verſus ſupera. quare ſtant & ad infera. Quòd ſi ita ſit, erunt & ea ſanè finita, quæ inter duos terminos collocantur. Quod rurſus ſi ita ſit, patet iam & demonſtrationum eſſe principia neceſſariò, ac demonſtrationem non omnium eſſe, quod quidem nonnullos aſſerere iam in initio diximus. Etenim ſi principia ſint, neq; demonſtrabilia ſunt omnia, neq; in infinitum fieri poteſt abitio. nam alterum iſtorum vtrumuis eſſe, nil aliud eſt, quàm nullum interuallum eſſe medio vacans, atque indiuiſibile, ſed vniuerſa eſſe diuiſibilia. Id enim quod demonſtratur, non foris addito, ſed immiſſo termino demonſtratur. Quapropter ſi fieri poteſt, vt hoc pacto præcedatur in infinitum, fieri quoque poteſt, vt inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, ſtram verſus ſuperius, quàm verſus inferius prædicationum finis exiſtat. Eſſe verò prædicationum hoc pacto finem, antea diſſerendi modo, nunc reſolutiuè, ſatis oſtendimus.

Elementa monſtrandarum mediatarum non eſſe infinita.

Cap. XIX.

DEmonſtratis autem his patet, ſi quippiam idem vt a, duobus inſit quibuſdam vt c atque d, quorum alterum de altero aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur: non ſemper illud per commune aliquid ipſis competere. triangulo nanque duorum æqualium, & omnium inæqualium laterum, angulos habere duobus rectis æquales, per commune competit quoddam: competit enim, vt vterque eſt quædam figura, & non vt aliud quicquam. At non ſemper id ita ſe habet. Sit enim b, per quod a tam ipſi c quàm d competere dicitur. patet igitur, ipſum b per aliud commune quippiam ipſis competere, & illud item per aliud. quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit, non ergo neceſſe eſt pluribus idem per aliquod commune ſemper ineſſe, ſiquidem ſint interualla, quæ medio vacant. Terminos tamen eodem in genere & indiuiduis ex eiſdem neceſſe eſt eſſe, ſiquidem ipſum commune rationem eorum, quæ per ſe competunt ſubit. Fieri nanque non poteſt, vt ea quæ demonſtrantur, ad aliud genus ex alio migrent, ac tranſeant, vti diximus. Patet etiam, cùm a competit ipſi b, atque eſt aliquod medium, tum a poſſe oſtendi ipſi competere b. Atq; huius hæc erunt, & totidem elementa quot media ſunt. Propoſitiones enim eæ quæ medio vacant, elementa ſunt, aut omnes, aut eæ quæ vniuerſales ſunt. Quòd ſi nullum ſit medium, non eſt vlterius demonſtratio. ſed hæc eſt ea via, qua acceditur ad principia. Similiter fit, & ſi a non competit ipſi b. Nam ſi & medium aliquod aut prius, cui non competit ipſum a, eſt ſine dubio demonſtratio. ſi verò non eſt, nulla eſt demonſtratio. Atq; quot ſunt termini, tot ſunt elementa principiáve. Propoſitiones enim quę ex hiſce conſtant, ipſius ſunt demonſtrationis principia. Et vt quædam principia ſunt indemonſtrabilia, hoc pacto: hoc eſt illud, & illud ineſt huic: ſic eſt hoc modo, hoc non eſt illud, & illud non ineſt huic. quare quædam eſſendi quippiam, quædam non eſſendi principia erũt. Cùm autem oſtendendum quippiam eſt, ſumendum eſt quippiam, quod primum de ipſo b prædicatur. ſitque id c, de quo ſimiliter ipſum dicitur a. Atque hoc modo ſemper proficiſcen

ciſcenti, nulla propoſitio tibi, nullúſq; terminus affirmandus extra ipſum a, ſumuntur in probando: ſed medium ſemper denſatur, quouſque inuiſibilia & vnum fiant. Eſt autem tunc vnum, cùm fuerit vacans medio interuallum, ac vna ſimpliciter propoſitio, quæ quidem medio vacat. Atque vt cæteris in rebus principium ſimplex eſt, idque non eſt idem vbique, ſed in pondere quidem eſt mina, in modulatione verò primus ſenſibilis ſonus: & in aliis aliud: ſic in ratiocinatione quidem vnum vacans medio propoſitio eſt, in demonſtratione verò, & ſcientia intellectus. In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id quod ineſt atque competit, cadit: in negatiuis autem, vbi quidem eſt id quod ineſſe oportet, nihil extra hoc cadit, veluti ſi a per c non competat b. nam ſi c quidem cuilibet inſit b, ipſum autem a nulli competat c, turſúſque ſit a nulli competere c demonſtrandum, melius inter hæc ipſa ſumendus eſt terminus. atque hoc modo ſemper pergẽdum. Quòd ſi ſit ipſum d nulli e competere demonſtrandum, hoc pacto, vt c cuilibet quidem d, nulli verò vel non cuilibet inſit e, nullus extra ipſum e terminus vnquam cadet. Hoc autem eſt id, cui nõ ineſſe oportet. At in tertio modo, nec id à quo negare, nec id quod negare, ſeiungeréque oportet, terminus ſumendus vnquam egreditur.

Quæ demonſtratio ad ſcientiam magis idonea ſit quódque vniuerſa'is præſtantior ſit particulari.

Cap. XX.

CVm autem demonſtrationum alia vniuerſalis, alia particularis ſit: & alia affirmatiua, alia negatiua: ambigitur, vtra ſit præſtabilior, ac eodem modo de ea quæ rectè demonſtrare, & de ea quæ ducere ad impoſsibile dicitur, quæri poteſt. Primùm igitur de vniuerſali, & particulari, déinde de affirmatiua negatiuáque, & poſtea de recta & deducente ad impoſsibile demonſtratione determinabimus. Forſitan itaque cuipiam hoc pacto conſideranti particularis præſtabilior vniuerſali videbitur. Nam ſi ea demonſtratio qua magis ſcimus, eſt præſtabilior (hæc enim ſanè demonſtrationis eſt virtus, atque magis vnumquodque tum ſcimus, cùm ipſum per ſe, quàm cùm per aliud ſcimus: ceu Muſicum Coriſcum tum ſcimus magis, cùm percipimus Coriſcum eſſe Muſicum, quàm cùm cognoſcimus hominem eſſe muſicum: & in cæteris ſimiliter) vniuerſalis autem oſtendit quippiam non vt ipſum eſt, ſed vt aliud: veluti triangulum duorum æqualium laterum, angulos habere duobus rectis æquales: non hoc ſanè quod duorum eſt æqualium laterum, ſed quod triangulus eſt, particulari demonſtratione cuipiam ineſſe quippiam vt ipſum eſt, oſtendente: ſi igitur ea demonſtratio præſtabilior eſt, quæ per ſe quippiam demõſtrat, & particularis eſt talis, ipſa demonſtratio particularis magis nimirum demonſtratio ac præſtabilior quàm vniuerſalis eſſe videbitur. Præterea ſi vniuerſale quidẽ non ſit præter res ſingulas quicquam, demonſtratio autem opinionem efficit eſſe aliquid id: de quo demonſtrat, vt quadam in ratione rerum talem eſſe naturam: ceu triãguli circa ſingulos: figu ræ, circa ſingulas: numeri denique circa ſingulos: atq; ea demonſtratio quæ circa id verſatur, quod eſt in ratione rerum, ea eſt demonſtratione præſtantior quæ circa id verſatur, quod rationem eorum quæ ſunt egreditur: eáq; rurſus per quam non efficitur error, præſtantior eſt ea per quam error efficitur: vniuerſalis autem talis eſt demonſtratio, quod quidem intueri licet, cùm rationum ſimilitudo mutato ordine demonſtratur (nam id inquiunt, quod eſt quid tale, ſimilitudinem muta to ordine rationum ſubibit, quod quidem neq; linea, neq; numerus eſt, neque ſolidum, neque planum, ſed pręter hęc aliud quiddã) ſi igitur hęc demõſtratio vniuerſalis eſt magis, & eſt de eo quod minus eſſe videtur, quàm id de quo particularis demonſtrat, atque opinionem efficit falſam, vniuerſalis profectò demonſtratio inferior erit longè particulari. An harum altera ratio non magis eſt de vniuerſali, quàm de particulari? Nam ſi duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum eſt æqualium laterum, quo eſt talis, ſed quo triangulus eſt: is qui ſcit illud ipſi competere, quo duorum eſt æqualium laterum, minus profectò ſcit, cuinam quatenus ipſum eſt competit, quàm qui ſcit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus eſt. atque omnino ſi illud non ea triangulo competit quo triãgulus eſt, déinde quiſpiam idipſum oſtẽdit, non erit ipſius vtiq; demonſtratio. Sin verò triangulo competit, vt triangulus eſt, is magis profectò ſcit, qui illud triangulo quo triangulus eſt, percipit competere. eadem eſt & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura ſeſe extendit, ratióque eſt eadem, & non ſolo communis eſt nomine, atque cuiuis inſunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales, non ſanè triangulus vt duorum eſt æqualium laterum, ſed econtrà, qui duorum eſt æqualium laterum, vt triangulus eſt, tales angulos habet. Quare qui ſcit vniuerſaliter, is magis ſcit vt quodque cuique competit, quàm is qui particulariter ſcit. vniuerſalis igitur demonſtratio præſtabilior eſt demonſtratione particulari. Præterea ſi vniuerſale vna quædam ſit ratio, & non ſolo commune nomine, nõ minus erit quàm res nonnullæ particulares. Quin etiam magis erit, ac tantò quantò in illis ſunt ea quæ nõ intereunt, particularia autem magis occidunt. Præterea nulla prorſus neceſsitas cogit ideo præter hæc aliquid hoc eſſe putare, quia vnum ſignificat. non enim id in ipſo magis quàm in aliis competeret, quæcunque non ſubſtantiam, ſed quantũ, aut quale cæteráq; ſignificãt talia. Quod ſi putatur, non demõſtratio ſanè, ſed is qui audit, huius eſt cauſa. Præterea ſi demonſtratio quidem eſt ratiocinatio cauſam oſtendens, & propter quid eſt, vniuerſale autem magis eſt cauſa: nam cui per ſe quippiam ineſt, id ſibiipſi eſt cauſa: atqui vniuerſale primum eſt, ſanè ergo cauſa vniuerſale eſt, demonſtratio nimirum vniuerſalis præſtabilior demonſtratione particulari eſt. eſt enim magis cauſæ, & ipſius propter quid eſt.

Παρὰ legit
lem eſſe naturam: ceu triãguli circa ſingulos: figu pro ἐπὶ nõ
ræ, circa ſingulas: numeri denique circa ſingulos: rectè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prætereà vsque ad hoc propter quid quærimus, túnc que scire arbitramur, cùm non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut fit, aut est quippiam. Sic enim ipsum extremum iam finis, ac vltimum est veluti gratia cuius accessit, vt argumentum accipiat. Et hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuò cepit, ac debet. Et hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic cuntes cùm non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum vt finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus: & tum maximè scire propter quid accessit, putamus. Quòd si cunctis in causis ita res sese habet, & cùm propter quid quæritur: in his autem quæ sic sunt causæ, vt harum gratia cætera sint, & fiant, hoc scimus maximè pacto: & in cæteris tum maximè scimus, cùm non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto igitur hoc, angulos externos quatuor rectis æquales habere, quia duorum est æqualium laterũ: restat quærere, propter quid hoc eos angulos habet: atque cognito quia triangulus est, restat item quærere, propter quid hoc eos triangulos habet? quòd si percipiamus, quia est figura quæ rectis ex lineis constat, cui quidem non propterea quòd aliud quippiam est, anguli competunt dicti: tum profectò maximè scimus, ac etiam tum vniuersaliter scimus: demonstratio igitur vniuersalis præstabilior est longè particulari. Prætereà demonstratio quò particularis est magis, eò magis in infinitum accidit: quò verò vniuersalis magis, eò ad simplex ac ipsum vltimum pergit. at res quò sunt infinitæ, eò nequeunt sciri: quò verò sunt finitæ, eò sub scientiam cadunt: quibus efficitur vt res quò sunt vniuersales, eo magis sub scientiã cadunt, quàm hoc sanè quo sunt particulares. vniuersalia igitur sunt demonstrabilia magis. At eorum magis est demonstratio, quæ sunt demonstrabilia magis: nam ea quę referuntur, simul sunt talia magis, vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est longè particulari, cùm sit & magis, vt probatum est, demonstratio. Prætereà si ea demonstratio magis est expetenda, per quam hoc & aliud scitur, quàm ea per quam hoc solum percipitur: ísque qui habet vniuersale, scit & particulare, & non econtrà, patet vniuersalem demonstrationem expetendam esse magis, & præstabiliorem hoc quoque pacto quàm demonstrationem particularem. Insuper vniuersaliter magis demonstrare, nil aliud est quàm per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem id est, quod vacat medio, atque hoc est principium: si igitur demonstratio quæ conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior est ea, quæ ex principio, vel ex minus principio proficiscitur, atque talis est ea quæ magis vniuersalis est demonstratio: vniuersalis profectò demonstratio præstabilior est demonstratione particulari. veluti si demonstrare oporteat a competere d, mediáque sint b atque c; & b sit superius ipso c, ea sanè demonstratio quæ per b medium conficitur, magis erit vniuersalis, quàm ea quæ per medium c extruetur, at enim harum rationum nonnullæ differendi subeunt modum, maximè autem inde patet, vniuersalem magis præstabilem esse: nam cùm propositionem priorem habemus, posteriorem quoque tum quodammodo scimus, potentiáq; habemus, veluti si quis omnem triangulum scit duobus rectis æquales habere, eum quoque qui duorum est æqualium laterum scit, quodammodo, potẽtiáq; duobus rectis æquales habere, & si nescit ipsum triangulum esse: sed qui propositionem hanc habet, is vniuersalem nullo scit modo, neq; potentia, neq; actu. Prætereà vniuersalis quidem intelligibilis est, particularis autem ad ipsum sensum vtique terminatur. Vniuersalem igitur demõstrationem præstabiliorem particulari esse satis iam per ea quæ dicta sunt, demonstrauimus.

Quòd demonstratio affirmatiua præstantior sit, quàm negatiua.

Cap. xxi.

Affirmatiuam autem negatiuæ demonstrationi præstare, hinc sanè patebit. Sit enim ea præstabilior demõstratio (cætera modò sint eadem) quæ è postulationibus suppositionibúsve, aut propositionibus paucioribus constat. Nam si notæ similiter sint, citiùs per hasce cognitio cõparabitur, quod quidem magis est expetendum, ratio autem propositionis huius, præstabiliorem eam inquam esse quæ ex paucioribus constat, vniuersaliter hęc est, nam si similiter sunt ipsa media nota, priora verò sunt notiora, sit vna quidem demõstratio, qua b c d mediis, a demonstratur ipsi competere e: alia verò, qua rursus a per b c, media ipsi d competere demonstratur, hæ igitur, a d inquam, & a e simili modo sese habent. sed a d prior est, atque notior a e: per illam enim hæc demonstratur. atqui id magis creditur, per quod ostenditur aliud: demonstratio igitur ea, quæ ex paucioribus constat (modò sint cætera paria) præstabilior est, vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos propositionésve duas demonstrant: verùm altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & non esse sumit, è pluribus ergo constat. quare inferior est, vt constat, quàm affirmatiua. Prætereà id esse patet, cùm demonstratum sit ratiocinationem esse non posse, si ambæ propositiones negatiuæ sint, sed alteram talem, alteram affirmatiuam esse oportere. Prætereà insuper hoc sumere oportet, nam cùm demõstratio accrescit, affirmatiuas quidem propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna sint negatiuæ. a nanque nulli competat b, & b cuilibet insit c. Si igitur ambæ propositiones sunt augendæ, media sunt interponenda. atque inter a b sit d, inter b c sit e. patet igitur, e quidem affirmatiuè tam subiici, quàm etiam dici: d verò dici quidem affirmatiuè, subiici autem negatiuè. Nam ipsum quidem de quolibet d prædicetur, a verò nulli ipsi insit oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam a d. Idem est & cæteris in ratiocinationibus modus: etenim necesse est medium quidem id, quod inter affirmatiuæ propositionis terminos cadit, interuallum vtrunque affirmatiu

matiuum, alterum negatiuum efficere. quare tantùm vna sit hæc propositio talis, cæteræ omnes sunt, vt patet, affirmatiuæ. Si igitur id per quod quippiam demõstratur, notius est, magisq; creditur: & negatiua quidem per affirmatiuam demonstratur, vt patuit: affirmatiua verò per negatiuam non demonstratur, hæc ipsa sanè cùm prior sit, & notior, & magis credatur, præstabilior erit sine dubio negatiua. Prætereà si vniuersalis ea propositio quæ vacat medio, ratiocinationis est, vt patet, principium: atq; in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua verò est negatiua: constat autẽ affirmatiuam negatiua priorẽ esse, notiorémve (negatio nanq; per affirmationem innotescere solet præcedítq; negationes affirmatio, périnde ac esse præcedit non esse) affirmatiua profectò demõstratio probabilior est negatiua. Quippe cùm principium ipsius sit negatiuæ principio præstabilius, eámque præstabiliorem esse oporteat, quæ præstabilioribus principiis vtatur. Insuper antiquior est, nam absque affirmatiua, negatiua esse non potest. Cùm autem affirmatiua præstabilior sit negatiua, patet rectam etiam ea præstabiliorem esse, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.

Demonstrationem ostensiuam potiorem esse ea, quæ ducit ad incommodum.

Cap. xxii.

Atque primò scire differentiam ipsarũ oportet, igitur a quidem nulli b competat, b verò cuilibet insit c. atque hoc pacto negatiua recta fit demõstratio, qua quidem à processione recta nulli c competere demonstratur. Sed ea quæ ducit ad id, quod fieri nequit, sic sese habet: nam si demõstrandum est, a nulli competere b, sumendum est econtrà, cuilibet eidem ipsum competere. at b etiam cuilibet c, quare fit, vt a cuilibet competat c. Sit autem notum atque concessum, hoc minimè fieri posse: non ergo fieri potest, vt a competat ipsi b: quòd si b conceditur ipsi competere c, fieri profectò nequit, vt a competat ipsi b. Termini igitur ordine simili disponuntur, verùm differentia in propositionum negatiuarum cognitione cõsistit, vtra inquam istarum sit notior, vtrum hæc, a nulli competit b: an ista, a nulli competit c. Cùm igitur conclusio notior est, tum ea sanè fit demõstratio, qua deducitur in id quod haudquaquam fieri potest: sed cùm ea propositio quæ in ratiocinatione sumitur, notior est, tum recta nimirum efficitur demonstratio. at constat propositionem hanc, a nulli competit b, priorem hac esse natura, a nulli cõpetit c. Ea nanq; sunt conclusione priora, ex quibus emergit ipsa conclusio, atq; patet hanc quidẽ, a nulli competit, conclusionem esse: illam autem, a nulli b competit, id esse ex quo emergit ipsa cõclusio. Non enim si fit vt quippiam tollatur, hoc quidem est conclusio, illa verò ex quibus: sed id quidem ex quo fit ratiocinatio, quæ sic sese habet vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totum rationem habeat. at a c & a b propositiones non sic inter sese habent, vt patet. Si igitur ea demõstratio, quæ ex notioribus prioribúsve conficitur, semper est præstabilior: vtraque verò demõstratio dicta, ex negatione quidem creditur, altera tamen ex priore, altera ex posteriore, negatiua demonstratio præstabilior est ea simpliciter demonstratione, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Quare patet, affirmatiuam quoque demonstrationem rectam, quæ quidem negatiuæ præstat, vt patuit, præstabiliorem esse eadem.

Quæ disciplina certior sit, quæ vna, quæve diuersæ inter se disciplinæ sint. Et quod eiusdem plures esse demonstrationes possint.

Cap. xxiii.

Scientia autem scitia exactior, priórque est ea, quæ eadem & ipsius esse, & propter quid esse est: sed non ea quæ est ipsius esse, sine ea quę est ipsius propter quid est. & ea quæ non est de subiecto, vt arithmetica ipsa musica: & itẽ ea quæ est ex paucioribus, ea quæ est ex additione, vt arithmetica ipsa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto, vnitas est substantia positione vacans, punctum verò cum positione substantia est: hoc igitur ex additione esse dico. Vna autem scientia est, quę vnius est generis: quæ componuntur ex primis, & sunt partes, aut affectus horum per se. diuersæ verò scientiæ sunt, quarum principia ex eisdem non sunt, nec ex vnius principiis principia alterius proficiscũtur. Huius autem est signum, cùm ad ea quæ non demonstrantur, est ventũ. oportet enim ipsa eodem in genere esse, in quo sunt ea quę sunt demonstrata. Est autem & huius signum, cùm ea quę demonstrantur per ipsa eodẽ in genere sunt, atque propinqua. Atq; fieri potest, vt plures eiusdem sint demonstrationes, non solùm si ex eadem serie medium non cohærens accipiatur, vt si inter a b, nunc c, nunc d, nunc e medium accipiatur: sed etiam si ex diuersa sumatur. Sit enim, a mutatur, c mouetur, b voluptate afficitur: verũ igitur dices, si c de b, & a de d prædicaueris. qui nanq; voluptate afficitur, mouetur, & qui mouetur, mutatur. Rursus inter eosdẽ terminos medium d ponatur, in quo sit, quietẽ consequitur. Verum igitur idem tidem dices si a de d, & de d b prædicaueris. qui nanque afficitur voluptate, is quietem consequitur, & qui quietem consequitur, is mutatur. Quare per diuersa media, non ex eadem serie sumpta, conficitur ratiocinatio: non tamen adeò diuersa, vt neutrum dicatur de altero: necesse est enim ambo cuipiam eidem inesse. Considerandum autem est, quot modis per cæteras quoque figuras eiusdem ratiocinatio fieri potest.

Fortuitorum non esse scientiam, neque in sensuum functione.

Cap. xxiiii.

Ius autem quod proficiscitur à fortuna causaque fortuita & fluctuante, per demonstrationem scientia non est. Quoniam omne quod fortuitò

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit,nec est vt necessarium, nec vt plerunque:sed est id,quod fit præter ista. Demonstratio verò alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio,quæ per propositiones fit, aut per necessarias,aut per eas quæ sunt plerunque conficitur:atq; si necessarie quidem sint,conclusio quoq; necessaria est:sin verò plerunque sint, conclusio quoq; talis efficitur:quare si id quod proficiscitur à fortuna, neq; plerunq;,neq; necessariò fit,nulla prorsus ipsius erit sine dubio demõstratio. At verò neq;per sensum fit,vt sciamus.nam & si sensus talis & nõ huius alicuius est,sentire tamen necesse hoc aliquid est,& aliquo in loco,& nunc:vniuersale verò, & quod est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur. quippe cùm non sit hoc,neq; nunc,non enim vniuersale esset. Quod enim semper est,& vbique,id vniuersale dicimus esse. Cùm igitur demonstrationes quidem sint vniuersales, vniuersalia verò sentiri nequeant:perspicuum est fieri non posse, vt per sensum sciamus. Quin vt patet,si fieri posset,vt sensu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus, quæreremus vtiq; demonstrationem:& non,vt quidam inquiũt,sciremus. Sentire nanq; singulare necesse est:at scientia in vniuersalis cognitione consistit. Quamobrem si in luna etiam essemus, terrámque se lunæ obiicientẽ videremus,nõ profectò causam ipsam defectionis sciremus:sciremus enim lunam deficere,& non propter quid omnino sensu percipere-mus,non enim ipsius vniuersalis est sensus.attamen ex eo quia sæpe hoc accidere videremus, ipsum vniuersale venati, demonstrationem vtique haberemus.: ex singularibus enim pluribus vniuersale ipsum patefieri solet. Ipsum autẽ vniuersale præstabile nimirum est,propterea quòd ipsam causam indicat: quare de talibus notitia vniuersalis præstabilior est perceptione sensuũ, & intellectione eorum, quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, vt quisquam sentiendo quicquam inquam eorum sciat, quæ demonstrabilia sunt: nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiam inquam per demonstrationem habere. Sunt tamen inter ea quæ proponuntur nonnulla, quæ quidem ad sensus reducuntur defectionem:nonnulla nanque non quæreremus,si illa visu perciperemus, non propterea quòd scimus videndo, sed quòd ex eo quia videmus, habemus tandem ipsum vniuersale: veluti si vitrum perforatum esse, luménque per meatus penetrare visu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid post vitrum lumen efficitur:ex eo planè, quia videremus quidem séorsum idipsum fieri in vnoquoque,intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.

num aliæ veræ sunt, aliæ falsæ: quanquam enim fieri potest vt verum concludatur ex falsis, tamen id semel efficitur. veluti si a quidem verè de c prædicetur, medium autem b falsum sumatur: tunc enim neque a competit ipsi b, neque b competit ipsi c:sed si inter has propositiones sumantur media,falsa erunt ex eo,quia conclusio omnis falsa è propositionibus proficiscitur falsis, ex veris autem veræ conclusiones emerguntiat patet,à falsis vera differre,ac esse diuersa. Deinde neque ipsa falsa ex eisdem proficiscuntur.sunt enim & talia falsa,vt inter sese sint contraria,& simul esse non possint.vt iustitiam esse, vel iniustitiam, vel timiditatem:& hominem vel equum, vel bouem esse:& æquale quod est, vt maius vel minus esse. Ex his autem quæ certa sunt hoc pacto, neque enim ratiocinationum verarum omnium eadem principia sunt. Complurium nanque principia diuersa sunt genere:neque quibusuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis,illæ nanque positione vacant, his eadem competit. Necesse est autem aut ad media accommodari, aut supera ex parte, aut infera: aut alios intra, alios extra terminorum habere. Ac neque fieri potest, vt principiorum communium vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem communia,veluti quoduis affirmandum aut negandum est. Genera enim eorum quæ sunt,non eadem sunt, sed diuersa:atque alia solis competunt quantis, alia solis hisce quæ rationem subeunt qualitatis, cum quibus per communia demonstrationes conficiuntur. Prętereà principia non multò sunt pauciora conclusionibus,principia enim ipsæ sunt propositiones. Propositiones autem sunt, cùm aut additur, aut interponitur terminus. Prætereà conclusiones sunt infinitæ,termini verò finiti. Insuper principiorum alia sunt necessaria,alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porrò videntur,vt eadem sint principia finita, si conclusiones finitæ. Quòd si quispiam alio modo dicat, veluti hæc quidem geometriæ, hæc autem arithmeticæ, & hæc medicinæ principia esse, quid aliud erit quod dicitur, quàm scientiarum principia esse? At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibiipsis eadem sunt,ridiculum est, hoc enim pacto cuncta eadem fiunt. At verò neque hoc est, ex omnibus inquam quoduis demonstrari quærere, omnium eadem principia esse, est enim insignis stultitiæ sanè: nam neque in manifestis hoc fit scientiis, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt: atque diuersa. planè conclusio fit,assumpta vacante medio propositione. Quòd si quispiam ipsas primas vacantes medio, propositiones omnium esse principia dicat, sciat is vnam in vnoquoque genere esse. Quòd si neque eadem omnium principia sunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonstrari: neque sunt adeò diuersa vt vniuscuiusque scientiæ sint diuersa, restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamen hæc, ex aliis verò alia demonstrentur: at patet & hoc fieri non posse. Demonstratum est enim,scientiarum quæ

Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse.

Cap. XXV.

ATqui fieri non potest, vt omnium ratiocinationum eadem principia sint, quod quidem prius differendi modo contemplabimur: nam ratiocinatio-

quæ genere differunt principia, diuersa genere esse:principia nanque duplicia sunt:ex quibus,& circa quod: principia igitur ex quibus,communia sunt: principia verò circa quod, propria: vt vnitas,magnitudo.

Scientiam,& scibile,ab opinatione, & opinabili differre.

Cap. XXVI.

INtereſt autem inter id quod sub scientiam,& id quod sub opinionem cadit: nam scientia quidem vniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur:necessarium autem aliter sese habere non potest. at sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea quæ sunt,tamen & aliter sese habere possunt. Patet igitur,circa hæc scientiam non esse:nam ea non possent aliter sese habere,quæ aliter sese habere possunt. At verò nec intellectus,intellectum enim principium scientiæ dico:neque sine demonstratione scientia,quę quidem est existimatio vacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus,& scientia & opinio,& id quod per hæc dicitur. Quare restat, opinionem esse circa id quod verum quidem est, aut falsum,aliter autem sese habere potest. Hæc autem est vacantis medio,& non necessariæ propositionis existimatio. Atque hoc consentaneum est etiam iis,quæ apparent.tam enim opinatio, quàm talis natura incertum est sanè. Nemo prætereà tum opinari quippiam arbitratur, cùm illud putat aliter sese habere non posse,sed scire. Sed cùm esse quidem sic putat,existimat autem & aliter sese habere posse,nihil prohibet illum tum opinari,propterea quòd rei quidem talis opinio est,necessariæ verò scientia. Quomodo igitur fit vt idem vnus opinetur,alius sciat? & cur opinio non erit scientia,si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeatur, quod scit? proficiscetur enim & hicce qui scit, & hicce qui opinatur, per media, quóusque perueniat ad ea, quæ medio vacant.quare si ille scit,& qui opinatur scit. Fieri enim potest, vt quemadmodum ipsum esse, sic & ipsum propter quid est opinemur.hoc autem constat ipsum medium esse. An si existimauerit quidem, ea quæ aliter sese habere nequeunt,périnde atque habent,definitiones sese habere per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur,sciet,non opinabitur:sinautem vera quidem esse crediderit,non tamen hæc ipsis putauerit competere ratione substantiæ atque formæ, opinabitur, non verè sciet. atque si per ea quidem, quæ medio vacant processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur: sin verò non per ea, quæ vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur. Opinio nanque,scientiáque omnino eiusdem non est:sed vt est & vera & falsa modo quodam eiusdem opinio, sic & scientia & opinio est eiusdem. Etenim opinionem quidem veram ac falsam, vt quidam inquiunt eiusdem esse, cum alia absurda,tum hoc secum trahit,vt non opinetur quispiam,quod opinatur falsò. Sed cùm multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari verè diametrum commensurabilem esse,absurdum est sanè. sed sic eiusdem, quia diameter circa quem sunt ipsæ opiniones, est idem, vtriusque tamen ratio non eadem est. Pari modo scientia eiusdem esse, atque opinio potest. Illa nanque sic erit animalis existimatio,vt fieri non possit: veluti si illa quidem existimatio sit homini, substantiæ ratione competere: hæc autem homini quidem sed non illo competere modo. Idem est enim id, circa quod vtraque fit.est enim homo,sed modus non est idem,vt patet. Ex his autem emergit,fieri non posse vt simul idem opinetur quisquam ac sciat: nam simul existimationem haberet, & aliter & non aliter idem sese habere: quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem potest,vt in alio atque alio eiusdem vtrunque,sicuti diximus:sed in eodem sic hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem,hominem per se animal esse,& non per se animal esse,quorum primum est non posse, secundum sit posse hominem non animal esse. De reliquis autem quónam pacto distribuenda sint,de mente inquam,de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia, de sapientia aliis in locis pertractabitur. Quædam enim ipsorum ad naturalem, quædam ad morum magis pertinent contemplationem.

De Solertia.

Cap. XXVII.

SOlertia verò bona quædam est coniectatio medij,in tempore admodum breui: veluti si quispiam hoc viso,lunam eam partem quæ est versus solem, lucidam semper habere citò perceperit, propterea idipsum effici,quod lumen ex sole suscepit luna:aut si viso paupere diuitem adeunte, hoc illum propterea facere,quòd mutuò argentum accipit,intellexerit:aut si cognouerit,cur hi sunt amici, quia sunt eiusdem hominis inimici: omnes enim medias causas, qui vidit extrema, cognouit. Lucidam partem versus solem habere sit a, solis lucere lumine sit b, luna sit c: igitur ipsum b, id est solis lucere lumine,competit c, ipsi inquam lunæ: at ipsum a, lucidam inquam semper versus solem habere partem,ipsi b inest: quare fit,vt a per b medium ipsi competat c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS STAGIRITAE ANALYTICON, SIVE RESOLVTORIORVM POSTERIORVM,

LIBER SECVNDVS.

In disciplinis quot soleant quæri. Cap. I.

QVAE quæruntur, totidem numero sunt, quot sunt ea, quæ sciuntur. Quærimus autem quatuor: vel an hoc illud, vel cur hoc illud sit, vel omnino ne sit, vel quídnam quicquam sit. Nam cum hoc, an hoc sit quippiam plura complectentes, vt deficiat, an non deficiat sol, quærimus, tum an hoc illud sit quærimus. Cuius indicium est, hoc enim inuento, solem inquam ipsum deficere, statim quærere cessamus. At cum principio solem deficere scimus, non vtique vtrum deficiat quærimus. Cùm autem scimus hoc illud esse, tum propter quid hoc illud sit, quærimus. Deficere nanque solem, terrámque moueri scientes, cur deficiat, cur moueatur, quærimus. Atque hæc quidem hoc pacto, quædam verò aliter quæruntur. Quærimus enim, sit an non sit Centaurus, sit an non sit Deus: sit autem nécne, simpliciter dico: non autem alsus sit, nécne. Hoc igitur percepto, Deum inquam esse, item hominem esse, quid sit posteà quærimus: vt quid sit Deus, quid sit homo. Hæc igitur, ac tot sunt, quæ quærere consueuimus, quæque iam inuenta scimus.

Omnem quæstionem esse medij. Cap. II.

Quidem cùm aut num hoc illud sit, aut omnino num sit quærimus, ibi an medium eius vllum extet, quærimus. Cum verò vel num hoc illud sit, vel omnino num sit, idque vel simpliciter vel ex parte iam quidem scimus, at verò vel quare sit, vel quid sit quærimus, ibi quódnam medium sit quærimus. Porrò vel hoc illud esse, vel omnino hoc esse, vel simpliciter, vel ex parte dico. ex parte quidem, vt num luna deficiat, augeatúrve (aut enim sit hoc illud, aut non sit, in talibus quæritur) simpliciter verò, vt est luna nécne, est nox nécne. Fit igitur, omnibus vt in quæstionibus, aut num sit medium, aut quódnam sit medium quæratur. Causa enim est medium, ea verò in omnibus quæritur: deficit luna, est ne huius aliqua causa? postea cognito hoc causam inquam aliquam esse, quænam illa sit causa, quærimus. Causa enim tam vt quicquam sit simpliciter, quàm vt quippiam eorum quæ vel per se, vel per accidens competunt sit, ipsum medium est. Ac simpliciter quidem esse subiectum ipsum, vt lunam, aut solem, aut terram, aut triangulum: quippiam verò esse, vt defectionem, vt medium obtinere, non obtinere, æqualitatem inæqualitatem & huiusmodi dico. In his enim omnibus idem quid est, ac propter quid est, esse patet. quid est lunæ defectio? priuatio lunaris lucis, ob interpositionem terræ, propter quid hæc defectio est, aut cur luna deficit? quia lux eius obiiciente se terra destituitur. quid concentus est? numerorum inter acutum & graue proportio. cur inter se graue atque acutum consona sunt? quia numerorum inter sese susciuiunt rationem acutum ipsum & graue. éstne inter acutum & graue concentus? consistítne ratio ipsorum numeris? quod simul atque percepimus, quænam sit illa ratio, quærimus. Equidem nil nos quàm medium ipsum quærere, satis ea docent, quorum medium percipi sensu potest: nam lunæ defectionem, dum sensu non contingimus, sit lunæ defectio nécne, quærimus. quod si in ipsa luna essemus, neque si fiat, neque cur fiat defectio, vtique quæreremus, sed simul vtrunque se nobis vltrò offerret, atque patefieret. Etenim ex sensus perceptione, & vniuersale ipsum notum nobis fuisset. sensu nanque terram nunc sese obiicere lunæ, cognosceremus: pateret enim visu, nunc lunam deficere, atque ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus, idem scire est quid sit, & propter quid sit quicquam. Et hoc aut simpliciter, & non aliquid eorum quæ insunt, aut aliquid eorum quæ insunt, veluti duo recti, aut maius vel minus, & huiuscemodi. Patet igitur, omnia quæ quæruntur, medij quæstionem esse.

Disceptatio, quod demonstratio & definitio non sint eiusdem. Cap. III.

Is ita determinatis dicendum esse videtur, quónam pacto ipsum quid est ostendatur, quisque disquisitionis eius modus: quid denique, & quorum definitio sit: atque dubitandum esse videtur anteà, idque initium faciendum, quod maximè dicendis accommodatum fiet. Dubitauerit itaque quispiam, vtrum fieri possit, vt idem rationéque eiusdem, definitione demonstrationéque sciatur, an idipsum fieri nequeat: etenim definitio ipsius quid est, esse videtur. Omne autem quid est vniuersale est, atque affirmatiuum. At ratiocinationum alias negatiuas, alias non vniuersales esse patet: vniuersæ nanque ratiocinationes de secundo schemate negatiuæ sunt, de tertio verò vniuersales non sunt. Déinde nec eorum omnium est definitio, quæ prima affirmatiuè figura monstrantur. quale omnem triangulum, tres

tres duobus rectis æquales habere, aliáque similia sunt. Huius autem ratio est, quia id scire quod demonstrari potest, nil aliud est quàm demonstrationem eius habere: quare si talium est demonstratio, patet eorundem & definitionem non esse. Nam si sit, etiam per definitionem sciret quispiam, demonstrationem non habens: nihil enim vtrunque simul non habere vetat. Inductione etiam idem satis ostendi, crédique potest. Nihil enim vnquam eorum quæ vel per se, vel per accidens insunt, definiendo cognouimus. Prætereà si definitio substantiam explicat atque declarat, talia non substantias esse patet. perspicuum igitur est, non omnis eius definitionem esse, cuius est demonstratio. Quid ergo, éstne eius omnis demonstratio, cuius est definitio? At videtur non esse, vna enim eadémque etiam huius erit ratio. Constat enim vnius ea ratione, qua vnum est scientiam vnam esse: quare si id scire quod demonstrari potest, nil aliúd quàm demonstrationem eius habere est, aliquid sanè impossibile euenier. Is enim, qui definitionem habet, sine demonstratione profectò sciet. Prætereà demonstrationum principia definitiones sunt, quorum demonstrationes non esse demonstratum est priùs. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia, modúsque nullus vnquam occurrit aut in primis stetur necesse est, quæ quidem & definitiones sunt, & demonstrari non possunt. At si non omnis eiusdem, alicuiúsne saltem eiusdem definitio demonstratióque est: an neque hoc esse potest? Non enim eius demonstratio est, cuius est definitio. Etenim definitio est ipsius quid est, substantiámque declarat: demonstrationes autem idipsum subiicere, sumeréque videntur. Mathematicæ nanque, quid est vnitas, quid par, quid impar accipiunt, cæteraque demonstrationes similiter. Adde quod omnis demonstratio aliquid de aliquo vt esse, aut non esse demonstrat: at in definitione nihil de aliquo prædicatur, veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non enim planum figura est, neque figura planum. Prætereà differt, quid sit, & esse quidpiam ostendere. at definitio quidé quid est patefacit, demonstratio verò quippiam inesse cuipiam, vel non inesse monstrat. Diuersorum autem diuersa demonstratio est, nisi hoc pars illius existat. Quod quidem sic dico, vt si triangulum omnem duobus rectis tres æquos habere demonstratum sit, etiam æquicrurum tres æquos duobus habere constet. Hoc nanque partis, illud totius rationem habet. At rem esse, & quid sit res, non ita sese habent, quippe cùm alterum ad alterum partis non habeat rationem. Patet igitur, nec eius omnis demonstrationem, esse cuius est definitio, nec eius omnis definitionem esse, cuius est demonstratio: quibus efficitur, vt omnino cuiusquam eiusdem vtrunque haberi non possit. quare perspicuum est neque idem esse definitionem demonstrationémque, neque alterum in altero esse. Nam ea quæ subiiciuntur, similiter profectò sese haberent. Sed de his hactenus, satis enim de hisce diximus dubitando.

Syllogismo duplicante non demonstrari quid est, de eo cuius est. Cap. IIII.

QVid ergo, prorsúsne ipsius quid est ratiocinatio demonstratióque nulla existit, qualiter iam dedisse videbamur? Patet enim ratiocinationem quidem aliquid per medium de aliquo semper ostendere, ipsum autem quid est proprium esse, & hoc ipso quid est prædicari, hæc autem conuerti necesse est. Nam si a sit proprium ipsius c, patet b quoque ipsius c, & a rursus ipsius b proprium esse. Quo fit, vt omnia conuertantur, mutúamque prædicationem suscipiant. At verò si tam a competit ipsi b, vt quid est ipsius, quàm b competat identidem ipsi c: necesse est tum a de c prædicetur, vt quid est ipsius. quod si non hoc pacto bis illud quispiam sumpserit, nulla sanè necessitas omnino compellet, vt a de c vt quid est ipsius dicatur: vt si a quidem vt quid est ipsius b competere dixeris, b verò non eodem modo de quolibet c prædicaueris. quare non solùm a de b dicatur oportet, vt quid est ipsius, sed b quoque de c modo eodem prædicetur, necesse est. Hæc cum ita sint, si in vtroque ratiocinationis interuallo ipsum quid est, quiditásque sumatur, quiditas nimirum anteà quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur. Atque omnino si fieri potest, vt ostendatur quídnam sit homo, sit c quidem homo, a verò quid est ipsius, siue sit animal bipes, siue aliquid aliud est. Si quidem igitur iusta ratiocinatio fiet, necesse est a de quolibet b prædicetur. Hoc autem vt constet, alia media definitione opus est, quæ quidem etiam quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profectò, quod demonstrare oportet, b nanque definitio ipsius hominis est. Id autem ipsum in duabus propositionibus primis, immediatísque considerare oportet. Maximè enim id quod dictum est, eluceíscit. Qui igitur per ea quæ conuertuntur, quid anima, quidve homo, vel aliorum quiduis si conantur ostendere, ij petunt id sine dubio, quod initio quærunt, demonstraréque nituntur. vt si quis animam esse quod est sibi viuendi causa: id verò, numerum esse seipsum mouentem. Is enim necesse est postulet adeò, animam numerum esse seipsum motu cientem, vt idem sit anima numerúsque seipsum mouens. Non enim si a quidem ipsum b, b verò c ipsum sequatur, a definitio erit ipsius c: sed de ipso tamen verè dicetur, vt patet. Neque si rursus a ratione substantiæ b comperit, de omníque eo prædicatur, a continuò definitio erit ipsius c. Quanquam enim animalis esse, de hominis esse dicitur, (omne enim animal rationis particeps substantia verè est animæ particeps, quæ est principium sentiendi, quemadmodum & omnis homo est animal) non tamen hoc dicitur pacto, vt vnum sit. Si igitur quispiam non hoc pacto terminos sumpserit, nunquam a sanè quiditatè ipsius c, substantiámque esse concluserit. Sinautem hoc acceperit modo, tum anteà profectò b ipsius e definitionem sumpserit esse, quare non demonstrabit, sumit enim id quod initio quærebatur.

Neque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neque idem effici posse per diuisionem, syllogismo.

Cap. v.

AT nec diuisione hoc illius definitionem esse colligi potest, qualiter in resolutione figurarum est dictum. Nunquam enim in diuisione sit, vt cum hæc sint, necessariò illa sequantur: sed sit pér inde atque cum quispiam inducit, non enim demonstrat. Nam nec interrogare conclusionem, nec si data sit, ideo ipsam esse oportet, sed ipsam esse cùm illa sint necesse est, etiam si is qui respondet, minimè assentiatur. Etenim si quis hoc roget pacto, homo animatus an inanimatus est? déinde animatum esse sumat, ratiocinationem nullam facit. Rursus animal omne aut gressibile, aut aquaticum est? si esse gressibile sumat, nullam ratiocinationem profectò facit. nec hominem hoc esse totum, animal inquam gressibile, necessariò ex dictis emergit, sed hoc quoque périnde vt illa sumit. Atque nihil omnino refert, siue in multis siue in paucis hoc pacto fiat, est enim idem. Fit igitur hisce, qui hoc procedunt modo, inutilis hic diuisionis vsus, etiam ad ea quorum alioqui fieri ratiocinatio poterat. Quid enim prohibet, vt illud totum verè quidem de homine dicatur, minimè tamen quid sit homo declaret? Quid insuper obstat, vt aut addatur substantiæ quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur? Atque hæc quidem eueniunt. sed soluere contingit, si quis vniuersa ea quæ hoc ipso quid est, prædicantur sumat, & adhibita diligentia post primi diuisionem, alteriúsve postulationem, ipsius rursus postulati distributionem deinceps faciat. Atque adeò vt nihil prætermittatur, quod quidem est necessarium. Si omne cadit in diuisionem, & nihil deest. id verò est necessarium, indiuiduum enim iam esse oportet. At quanquam id fieri potest, nulla tamen hoc pacto vnquam efficitur ratiocinatio, sed si nescere diuisio facit, alio quodam id facit modo. Atque hoc quidem non est absurdum. Neque enim is qui vtitur inductione, fortasse demonstrat, notum tamen aliquid facit. ratiocinationem autem non dicit, qui definitionem ex diuisione dicit. nam vt in conclusionibus quæ sine mediis inferuntur, si quispiam dixerit, hoc necesse est esse, cùm ista sint, fit vt interrogetur propter quid. sic & in definitionibus, cum per diuisionem inuestigantur, fieri potest. Nam cùm hæc conficitur definitio hominis, animal mortale, pedes habens, bipes, ac alis vacans: cur hoc in vnaquaque partium additione sit, nimirum interrogatio fieri potest. Dicet enim, atque ostendet per diuisionem, vt puta omne animal aut immortale esse aut mortale. Talis autem oratio tota non per ratiocinationem esse ostenditur. Quare etiam si definitio per diuisionem demonstraretur, nunquam tamen per ratiocinationem conficitur.

Non monstrari definitionem sumendo definitionis definitionem, neque definitione contrarij.

Cap. vi.

SEd fierine potest, vt ipsum quid est accommodatum substantiæ, demonstretur? Ex suppositione tamen, hoc pacto, vt sumatur id quidem proprium, quod ex hisce constat quæ hoc ipso quid est prædicantur, definitionem esse. hæc autem sola dicto prædicari modo, totúmque quod ex hisce constat, proprium esse, id est enim illius nimirum ratio. An & hîc rursus sumitur definitio? Necesse est enim, per medium ipsum ostendere. Prætereà quemadmodum nec in ratiocinatione sumitur quid est ratiocinari. Semper enim tota vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat. sic neque definitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed séorsum à propositionibus esse. Atque vt si quis ambigat, si ratiocinatio sit confecta nécne, obuiandum est asserendo ratiocinationem esse extructam, id enim ratiocinatio: sic & ad eum qui dicit non definitionem esse conclusam, asserendum est definitionem esse conclusam. id enim nobis supponebatur esse ratio, definitióve. Quare necesse est & sine ratiocinatiónis, & sine definitionis ratione, aliquid per ratiocinationem conclusum esse. At enim neque sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiam ipsum ostendat, hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse: quibus autem est contrarium: eorum & ratio contraria est rationi contrarij, atque bonum est malo contrarium: & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirum est indiuisibile esse. & hic enim sumens definitionem, ostendit. Sumit autem definitionem, ad ostendendam definitionem. At sit aliquid aliud. Et in demonstrationibus enim aliquid de alio dici sumitur, non tamen ipsum. neque id cuius est eadem ratio, neque quod conuertitur. Ad vtrosque autem quorum alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio, cur homo simul animal bipes gressibile, non autem animal séorsum, & bipes séorsum sit. nulla nanque necessitas cogit, vt ex iis quæ sumuntur vnum efficiatur, quod prædicetur: sed erit forsitan, périnde atque idem homo & Musicus est & grammaticus.

Quid est non posse monstrari.

Cap. vii.

HAec cùm ita sint, quónam pacto is qui definit, substantiam, & ipsum quid est ostendet rei definiendæ? Neque enim vt is qui demonstrat, ex hisce quæ conceduntur, notum faciet ipsum: vt cùm illa sint, necessariò aliquid aliud sit, hoc enim est demonstratio. neque etiam vt is qui per singula nota inducit. vniuersa ex eo sic se habere, quia nihil singulorum sese aliter habet. non enim quid est, sed esse aut non esse ostendit. Quis igitur alius modus restat? non enim sensu, vel digito demonstrabit. Prætereà quónam pacto ipsum quid est ostendet? necesse est enim eum qui scit quid est homo, aut aliud quoduis, & esse etiam scire. Id enim quod non est in ratione, nemo scit vnquam quid est: sed quídnam oratio, vel nomen

men significat. cum dico hippocentaurus, bene quidem percipimus: fieri verò nequit, vt quid hippocentaurus sit sciamus. At verò si quis quid est, & esse quoque ostendat, & quonam modo, ratione eadem ostender. nam vnum quiddam definitio ipsa declarat, & demonstratio etiam vnum. quid autem est homo, & hominem esse, diuersa sanè, non eadem sunt. Déinde etiam dicimus vnum quoduis, nisi sit substantia, necessariò per demonstrationem esse ostendi: esse verò rei nullius est, vt patet, substantia, nam eius non est genus. Demonstratio igitur id est, quo quippiam ostenditur esse, quod quidem etiam nunc ipsæ scientię faciunt. geometra nanque quid significat quidem triangulus sumpsit, esse autem ipsum demonstrat. Quódnam igitur ostendet is qui definit, quid sit, an triangulum? sciens ergo quispiam definitione quippiam quid est, an sit illud nesciet? at nunquam fieri potest. Patet autem per ipsos etiam definitionum quæ nunc assignantur modos, eos qui definiunt non ostendere esse. nam & si est è medio æquale aliquid, at cur sit ipsum definitum, & cur hoc circulus sit, quæretur. poterit enim illud dicere quispiam, definitionem orichalci etiam esse. Neque enim id esse, posse, quod dicitur, ipsæ definitiones insuper faciunt manifestum: neque illud, & non aliud esse cuius inquiunt definitionem esse, sed propter quid semper dicere licet. Si igitur is qui definit, alterutrum aut quid sit, aut quid ipsum nomen significat ostendit (si modò illa ipsius quidem definitio est) erit ipsa profectò oratio idem quod nomen significans. at hoc absurdum est sanè. Primò nanque & non substantiarum, & eorum quæ non sunt in ratione, rerum erit vtique definitio. Nam & ea quæ non sunt, significare nomine licet. Déinde omnes orationes definitiones erunt, sine discrimine vllo. Fieri nanque potest, vt cuiuis orationi nomen ponatur. Quare definitionibus omnes omnia disseremus, loquemúrque. Et Ilias ipsa definitio erit. Prætereà nulla scientia nomen hoc indicare significaréque demonstrat, ergo nec definitiones idipsum indicant. Ex his igitur nec idem esse definitionem ratiocinationémque videtur. Et insuper neque definitionem demonstrare quid nam sit quicquam, fierique non posse vt ipsum quid est demonstratione definitionéve vnquam percipiatur, aut cognoscatur.

Quid est monstrari per aliud quid est.

Cap. viii.

VEtùm considerandum est rursus, quídnam horum dictum bene, & quid non bene rectéque sit, & quid sit definitio: & vtrum aliquo modo ipsius quid est demonstratio, & definitio existit, an verò nullo sit modo. Cùm itaque scire quid est, & scire causam ipsius si est, idem sit, vti diximus: fieri potest, vt quid est ostendatur. cuius quidem hæc ratio est. Est enim quædam vtique causa, & hæc: aut est eadem, aut alia. & si sit alia, aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrarique potest, cum causa sit medium, è prima figura ratiocinationis ostendatur necesse est. nam id quod ostenditur vniuersale est, & affirmatiuum, vt patet. Vnus igitur is est modus, quem nunc inquisiuimus, per aliud inquam ipsum quid est ostendi. nam medium ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & propriorum identidem proprium. quare definitionum eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atque hisce modus demonstratio ipsius quid est, vt anteà diximus, non est, sed ratiocinatio quædam ad differendi modum accommodata.

De quid est, & quod est.

Cap. ix.

QVo autem modo fieri potest, vt quid est, ex demonstratione eliciatur, deinceps dicamus oportet, hinc rursus initio sumpto. Nam quemadmodum quærimus propter quid est, prius esse habentes, interdum verò & simul nota nobis hæc fiunt: sed nunquam fieri potest, vt anteà cognoscamus cur est, quàm percipiamus esse: sic pari ratione neque quid est quærere atque cognoscere possumus, sine perceptione ipsius esse. Fieri enim nequit, vt quid est vnquam sciamus, si ignoremus si est. habemus autem si est nonnunquam per accidens, nonnunquam aliquid habentes ipsius rei. veluti tonitruum esse scimus: habentes sonum quendam nubium esse: & defectionem, lucis esse quandam priuationem. hominem item, quoddam animal esse: & animam etiam id esse, quod ipsum se motu ciet. Quæ igitur per accidens esse scimus, necesse est ad eorum quid est percipiendum nullo modo nos quicquam habere, neque enim illa esse scimus, atque quærere quid est, non habentes esse, perinde est ac si nihil prorsus quæratur, quorum autem habemus aliquid eorum quid est, facilius percipere possumus. Quapropter vt habemus ipsum esse, sic & ad ipsum quid est percipiendum sumus dispositi. Quarum igitur rerum aliquid habemus ipsius quid est, earum hæc sint exempla. Sit defectus pro quo a, luna pro quo c, interpositio vel obiectio terræ pro quo est ipsum positum b. Quærere igitur, vtrum deficiat luna necne, nil aliud est, quàm ipsum b quærere si sit necne. at id ipsum non secus habet, quàm si quæras, vel num ratio eius sit. & hæc si sit, tum illud quoque dicimus esse: vel vtrius partium contradictionis sit ratio? habendine duobus rectis æquales, an non habendi? quod cùm inuenerimus, & esse simul, & propter quid sit scimus, si modo sit medium. si verò non sit, esse quidem scimus, propter quid autem nescimus. atque idipsum patefieri hoc exemplo potest. Sit nanque c luna, a defectio, b non posse cùm est tota refecta lumine vmbram efficere, intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur b quidam ipsi c insit, a verò competat ipsi b, lunam quidem deficere notum fit nobis: cur autem deficit, nondum est notum. Atque defectionem quidem esse scimus, sed quid est defectio nescimus. At cùm a quidem ipsi inesse c patet, quæritur autem propter quid inest, nil aliud tum quàm quídnam ipsum b? obiectióne

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctióne terræ,an conuersio lunæ,an lucis eius extinctio sit,quæritur.Hoc autem alterius extremi ratio est,vt hoc in exemplo, ipsius a.est enim defectus,obiectio terræ. Prætereà quid tonitruum est?extinctio ignis in nube.propter quid tonitat? quia ignis in nube extinguitur.nubes sit c, tonitruum a,ignis extinctio b.Igitur ipsi c,nubi inquam, b ipsum inest. extinguitur enim ignis in nube.at huic a ipsum inest,tonitruum seu sonus, atque b ratio ipsius est a,primi inquam extremi. Quod si rursus huius aliud medium sit,id ex hisce rationibus erit,quæ restant.Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est,quóque notum sit,satis iam diximus.Quare ratiocinatio quidem ipsius quid est,demonstratióque non fit,per ratiocinationem tamen & demonstrationem innotescit. Quocirca neque sine demonstratione fieri potest,vt cognoscatur ipsum quid est,cuius quidem alia causa est:neque rursus ipsius est demonstratio,vt in dubitationibus etiam diximus.

De definitione quid est,& propter quid.
Cap. x.

Est autem quorundam quidem alia quædam causa, quorundam autem non est. Quare patet ipsorum quid est, quædam vacare medio, principiáque esse.quæ quidem & esse,& quid sunt supponere,vel alio modo manifesta facere oportet, quod Arithmeticus facit.nam & quid sit vnitas,& vnitatem esse supponit. Eorum autem quæ medium habent,& quorum aliqua causa alia à substantia est, fieri vt per demonstrationem ipsum quid est vt diximus declaretur,non demonstretur. Cùm autem definitio dicatur esse oratio ipsius quid est,patet quandam definitionem orationem esse quæ id explicat,quod nomen significat,quæque nominis interpretationem complectitur:veluti quid trianguli nomine significetur, quem quidem postquam esse tenemus,quærimus deinde propter quid sit. Difficile autem est hoc pacto sumere, ea quæ nescimus esse. causámque difficultatis anteà diximus. nam neque si sint, an non sint scimus,nisi per accidens.At enim oratio est vna dupliciter.alia nanque coniunctione vna est,vt Ilias: alia quia vnum de vno declarat,non per accidens. Vna igitur hæc est definitionis, quam diximus, definitio. Alia autem est definitio,oratio quæ declarat propter quid est. Quare prior significat quidem,sed non ostendit: posteriorem autem patet quasi demonstrationem esse ipsius quid est,positione tantùm à demonstratione differentem. interest enim, cum propter quid tonitat,atque quid est tonitruum dicitur.quippe cùm ad primum hæc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur: ad secundum hæc competat,sonus,cum extinguitur in nubibus ignis.Quare eadem ratio diuersa dicitur modo. Et illo quidem modo continua est demonstratio, hoc autem est definitio.Prætereà est tonitrui definitio, sonus in nubibus. atque hæc est demonstrationis ipsius quid est conclusio.eorum autem definitio quæ mediis vacant, indemonstrabilis est ipsius quid est positio.Est igitur definitio vna quidem oratio ipsius quid est indemonstrabilis: alia verò ratiocinatio ipsius quid est,à demonstratione differens casu: & tertia,demonstrationis ipsius quid est conclusio.Patet igitur ex hisce, quæ diximus,quo pacto est,& quo pacto non est ipsius quid est demonstratio: & quorum est, & quorum non est: quótque modis prætereà dicitur definitio,quoque pacto ipsum quid est ostendit,& quo pacto etiam non ostendit: atque quorum est,& quorum non est:insuper quomodo se ad demonstrationem habet: quo denique modo fieri potest,& quomodo fieri nequit,vt eiusdem definitio demonstratióque sit.

Per quodlibet genus causæ demonstrari posse.
Cap. xi.

Vm autem tum arbitremur scire,cùm causam nouimus, quatuor verò causæ sint: vna quidem quiditas, alia autem, quæ cum illa sunt, hoc esse necesse est,& tertia,quæ primum mouit:& quarta, gratia cuius cætera fiunt: omnes hæ per demonstrationis medium ostenduntur. Nam hæc cùm quia illud sit,necesse est hoc esse,non vna propositione sumpta,sed duabus minimum est.Hoc autem est, cùm medium vnum habent. hoc igitur vno sumpto conclusionem esse necesse est, patet autem & hoc pacto.Cur rectus is angulus est,qui in semicirculo designatur ? quónam existente rectus est ille ? sit itaque rectus a,dimidium duorum rectorum b,angulus denique qui est in semicirculo designatus c.Vt igitur a,id est rectus competat ipsi c,id est angulo qui est in semirculo designatus,causa est ipsum b.nam duorum quidem rectorum dimidium æquale est ipsi a. Ipsum autem c,æquale est ipsi b. angulus enim in semicirculo designatus,duorum rectorum dimidium est.cùm igitur b duorum rectorum dimidium sit, a competit ipsi c : quod quidem est rectum eum angulum esse,qui est in semicirculo designatus. Quiditas autem est idem quod hoc, ex eo sanè, quia hoc significat ipsa ratio.At verò quiditatem etiam causam esse mediam, anteà demonstrauimus.Idem fit,cum quæritur propter quid aduersus Athenienses Persicum bellum exarsit. quæ causa fuit, vt Athenienses bello vexentur ? quia contra Sardes ipsi cum Eretrienſibus irruerunt, hoc enim primum mouit. Sit itaque bellum a, priores irruisse b,Athenienses c.b igitur, priores inquam irruisse, ipsi c, id est Athenienſibus inest.a quoque b ipsi competit.Medi nanque lacessiti bellum aduersus eos agitant,qui priores iniuriam intulerunt.a igitur,id est bellum vexaríque bello,b ipsi inest, id est hisce qui priores bellum gessere.b verò ipsi c,id est Athenienſibus inest.hi nanque tractare bellum cœpere,Medósque lacessiuere.medium igitur & hoc in loco causa est,eáque quę primùm mouit,est.Ea verò quorum causa est id quod alicuius gratia, eundem subeunt modum.Ceu propter quid deambulat? vt valeat.cur domus est?vt cõseruetur suppellex. nempe valetudinis deambulatio : suppellectilis conseruandæ gratia domus est. Atque inter hæc, propter quid post cœnam ambulare oportet, &

cuius oportet gratia, nihil interesse videtur. sit itaque deambulatio post cœnam c, non natare cibum cum occupet locum,pro quo est b,valere sit a.competit igitur deambulationi post cœnam, id efficere,cibum inquam sumptum in ore ventris non supernatare. atque idipsum sanitatem conseruet, sic enim videtur. b igitur, cibum inquam haud natare, c ipsi id est deambulationi post cœnam inest:at a,valetudinem inquam conseruare,b ipsi competit. Quæ igitur est causa, vt a,gratia cuius cætera fiunt,ipsi competat c?nempe b ipsum est, non supernatare inquam cibum. atque hoc est tanquam ipsius ratio.nam a hoc assignabitur pacto.Cur autem b competit ipsi c? quia sanum esse id nimirum est, sic inquam sese habere.Verum mutentur ratiocinationes,oportet.Magis enim hoc pacto singula elucescent.Ordo autem generationis ac ortus verso modo se se in his, & in mouentibus causis habet. In illis enim primo medium fiat,oportet.in his autem c ipsum extremum primo,déinde id vltimum gratia cuius cætera fiunt.Fieri autem potest,vt idem & alicuius gratia,& ex necessitate sit.veluti,propter quid per laternam penetrat lumen ? etenim id quod minores partes subtiliorésve habet, per meatus maiores ampliorésve penetrat necessariò.siquidem lumen fit,quia transit. & cuiúsnam gratia ? vt ne deuiemus, pedésque etiam offendamus.Num verò vt est in hisce quæ sunt,sic etiam est in hisce quæ fiunt?vt si cum ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonúsque fiat : & vt Pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertimeant ij qui in Tartaro degunt. Atque plurima talia sunt, præsertim in hisce quæ natura talia fiunt,& constant. Alia nanque natura alicuius gratia, alia necessitate facit. Necessitas autem duplex est. alia enim est secundùm naturam, & appetitionem: alia violenta,quæ quidem præter appetitionem est.Hæ necessitates extant,cum lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur. nam tametsi necessitate lapis vtroque motu cietur, non eadem tamen necessitate. In his autem quæ proficisci à mente solent, quædam à casu nunquam sunt : vt domus,vt statua,neque necessitate,sed alicuius gratia sunt.quædam sunt etiam à fortuna, vt sanitas atque salus : maximè verò in quibus fit,vt sic & aliter sese habeant, cum generatio à fortuna non est. Quare si finis sit bonus, ea quæ ad illum consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiunt : & aut à natura,aut ab arte. à fortuna verò nihil cuiusquam fieri gratia solet. Eadem autem causa est in his quæ sunt,& iis quæ fiunt,& iis quæ fuere,& in iis item quæ fient, futuráque sunt. Medium enim ipsum causam esse constat, verum differentia quædam esse videtur. Eorum enim quæ sunt, est : eorum quæ fiunt,fit: eorum quæ fuere,fuit:eorum denique quæ fient, erit. nam vt hæ patefiant exemplo,cum interrogamur, cur fuit vel fit,vel erit,vel est lunæ defectio?quia vel fuit,vel fit,vel erit,vel est terra inter solem & lunam,accommodatissimè respondemus. Quid est glacies ? & accipiatur aquam congelatam ipsam esse,atque sit aqua quidem c, congelata autem a, causa déinde collocetur in medio quod ipsum occupat b absentia ipsius caloris omnimoda.b igitur ipsi c inest, a quoque b ipsi competit:atque fit glacies,cum ipsum b fit, & fuit cum fuit,erit que cum erit. Ea igitur quæ hoc pacto est causa, fit, & est, & fuit, & erit vnà cum eo,cuius esse causa dicitur.

De fieri, & facto esse.
Cap. xii.

Sed in hisce quæ simul non sunt,ánne continuò in tempore quemadmodu nobis videtur, aliæ aliorum causæ sunt ceu factum facti,fiens fientis,futurumque futuri.At constat in his ab eo ratiocinationem extruendam esse,quod postea fuit:principia autem & horum sunt ea,quæ priùs fuerunt. Quapropter idem & in hisce quæ fiunt, seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit,non extruitur ratiocinatio. vt quoniam hoc fuit, hoc quod est posterius ortum est,similiter & in futuro.Siue nanque determinatum,siue indeterminatum fuerit tempus, non erit vnquam. vt cum hoc fuisse verè dicatur,& illud verè fuisse dicatur,posterius inquam ipsum. In medio enim tempore falsum erit profectò,hoc ortum fuisse dicere altero iam orto.Eadem est & in futuro penitus ratio. neque quoniam hoc fuit,hoc erit. Medium enim simul semper emergat oportet,vt sit factum facto rum futurorúmque futurum,& cæterorum similiter. At id quod fuit,& id quod erit,fieri nequit vt ortum habeant simul. Prætereà fieri non potest,vt aut indeterminatum aut determinatum sit ipsum medium tempus. Falsum enim erit,in medio illud dicere tempore.Considerandum est autem, quidnam sit quod continet,vt in rebus post factum esse,sit fieri.An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiam hæret,sunt enim fines ac indiuidua.nam vt punctum puncto non hæret,sic neque facto factum.Ambo nanque sunt indiuisibilia,nec igitur ob idipsum facto fiens hærere potest,fiens enim indiuisibile,factum indiuisibile constat esse. vt igitur linea sese habet ad punctum,sic fiens ad factum.nam in eo quod fit, infinita sunt facta. magis autem de his clarius in vniuersalibus de motu libris est dicendum. Etenim quo modo sese habeat medium, cum deinceps fit generatio,id eo vsque sumatur.nam & in his ipsis medium,& primum medio vacare necesse est.velut a fuit.cùm sit factum c.verùm c posterius,a antea fuit:atq; c principium est,ex eo quia propinquius est ei puncto, quod est principium temporis.Item c fuit,quoniam d fuit:orto igitur d, necesse est c fuisse : c verò orto, necesse est a prius ortum fuisse.Atque si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quod medio vacat.At verò num semper ob infinitionem medium incidit ? non enim factum facto hæret, vt diximus.attamen à medio incipiendum est,& ab eo quod nunc est primum.Idem & in futuris seruandum est. nam si verum est d fore, verum sit prius oportet a fore.huius autem causa est ipsum c. etenim si erit d,prius c ipsum erit,& si c rursus erit, a prius erit. Similiter autem & in his

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsis infinitio diuisionis existit, futurum nanque futuro non hæret. atque principium & in iis sumendum est, quod medio vacet. Hæc autem in ipsis operibus ita sese habent, vt diximus. nam si domus extructa est, lapides incisos fuisse necesse est. At id quam ob rem? quia necesse est fundamenta fuisse, si domus est facta. Si verò fundamenta iacta fuere, necesse est lapides antè fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione muri priùs erunt: quod quidem per medium modo demonstratur eodem, iacientur enim fundamenta prius.

In iis quæ circulo gignuntur, demonstrationem esse circularem.

Cap. XIII.

SEd quoniam in hisce quæ fiunt, generationem quandam modo circuli cõuerti videmus, fieri potest vt idipsum sit, si medium & termini mutuò se sequantur. In iis enim consistit ipsa conuersio. Atque idipsum in sermonibus primis ostendimus, conuerti inquam, ipsas conclusiones. hoc est enim circuli modo rationem conuerti. In rebus autem ipsis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor necesse est oriatur: quo quidem orto, nubem constare necesse est: qua facta fieri aquam: qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. hoc autem id erat, quod initio sumpsimus. Quare modo circuli conuersio fuit. quicquid enim ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem: & illud cum sit, aliud item est, quod rursus cum sit, primùm ipsum emergit. Sunt autem rerum nonnullæ, quæ fiunt vniuersaliter. semper enim & omnes, aut eodem modo sese habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnullæ sunt rursus, quæ semper quidem eodem modo non fiunt, fiunt tamen plerunque. nam non omnis quidem mas homo barbam emittit: fit tamen plerunque, vt homo mas barbam emittat. talium igitur & medium esse plerunque necesse est. nam si tam a de b, quàm b de c vniuersaliter prædicetur, & a de c necesse est & semper, & de quolibet prædicari. Id enim est vniuersaliter prædicari, de omni sempérque dici. At supponebatur, a plerunque de c prædicari: necesse est ergo, medium etiam ipsum b conditionem eandem subire, ac esse plerunque. Erunt igitur & eorum quæ sunt plerunque, ea mediis vacantia principia, quæ plerunque sic sunt, vel fiunt.

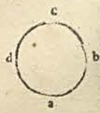

Quo pacto definitio vestiganda sit.

Cap. XIIII.

AT enim quónam pacto ipsum quid est ad ratiocinationis terminos accommodetur: & quomodo vel est ipsius, vel non est demonstratio definitióve, satis antea pertractauimus. nunc dicendum esse videtur, quónam pacto venari nos ea oportet, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Eorum itaque quæ semper cuique competunt, quædam extendunt sese quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur suum. Atque ea sese ad plura extendere dico, quæ quanquam vniuersaliter cuique competunt, non tamen soli, sed etiam aliis insunt. Est enim quoddam quod omni competit trinitati, & etiam non trinitati. Esse enim ipsum & trinitati, & etiam non numero competit: at impar esse, & ipsum cuiuis trinitati, & aliis etiam pluribus, quinario nempe competit, non tamen genus hoc egreditur. quinarius enim numerus est, & extra numerum impar nihil est. Talia igitur eoũque sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta primo, vt vnumquodque quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul non ad plura sese extendant, hanc enim necesse est substantiam esse rei definiendæ. Velut omni trinitati competit: vt sit numerus, vt sit impar, vt sit primus. idque vtroque modo, & quia non mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. Id igitur iam ipsa trinitas est, numerus inquam impar primus, atque hoc pacto primus. Horum enim prima cæteris etiam vniuersis imparibus insunt, vltimum dualitati etiam competit. at vniuersa simul, nulli præter trinitatem numero competunt. Cùm autem necessaria quidem sint, ea quæ hoc ipso quid est prædicantur, vt antea patefecimus, vniuersalia nanque necessaria sunt. trinitati verò vel cuiuis alij sic competunt ea, quæ sumuntur: hoc modo necessariò quidem trinitas ea, quam diximus erit. Substantiam autẽ hæc eius esse rationémve, ex hisce patere potest. Nam si id quod assignauimus, non sit ipsius ratio trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quoddam ipsius esse, aut nomine vocitatum, aut nomine carens. Igitur non trinitati modò, sed præter ipsam aliis etiam competet. Genus enim huiusce modi ponatur esse naturæ, vt insit potentia pluribus, atq; ad plura sese extendat. quòd si istud præter indiuiduas alij nulli competit rei, id erit profectò ipsa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam supponatur, id cuiusque substantiam esse, quod vltimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in quibusuis aliis id erit cuiusq; ratio, quod hoc ostenditur modo. Oportet autem cum totum aliquod quispiam tractat, genus in ea diuidere quæ sunt prima atq; indiuidua specie, veluti numerum in dualitatem trinitatémve: deinde illorum eniti definitiones accipere, vt rectæ lineæ, & circuli, atque anguli recti. post hoc sumpto quidnam sit genus, vtrùm quantitas an qualitas, proprios affectus per communes primos contemplari. nam ea quæ iis accidunt, quæ componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus innotescent. propterea quòd definitio simplexq; principium est omnium: & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa verò cæteris competunt. Atqui diuisiones quæ per differentias proficiscuntur, vtiles ad hoc pacto vestigandas definitiones sunt. ipsas tamen non ostendere, dictum est priùs. vtiles autẽ erunt hoc pacto solũ ad ratiocinandum ipsum quid est. Atq; videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed vniuersa statim sumere: perinde atque si eadem ab initio sine diuisione quispiam sumeret. Refert autem ea quę prædicantur, primùm an posterius prædicentur. veluti si animal mite, bipes: an bipes animal, mite dicatur. Etenim si è duobus omnis definitio

tio constet, & vnum quid sit ipsum animal mansuetum, atque rursum ex hoc & differentia fiat vnum, homo inquam, vel quicquid tandem id sit quod vnum efficitur, necesse est diuidentem petere semper. Præterea hoc pacto dúntaxat fieri potest, vt nihil eorum permutetur, quæ sunt in definitione ponenda. Sumpto nanque genere primo si accipiatur aliqua diuisionum inferiorum, non omne cadet in illam, cũ non omne animal aut continuarum aut diuisarum alarum est, sed volatile animal omne, huius est enim hæc differentia. Prima autem animalis ea est differentia, in quam omne animal cadit: & cuiusque cæterorum similiter generum, & eorum quæ sunt extra animal, & eorum quæ sub ipso sunt collocata, ceu volucris ea est differẽtia prima, in quam omnis volucris cadit: & piscis itidem ea, in quam omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiã pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse, quòd si non hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoque nescire. Non autem oportet eum qui definit ac diuidit, omnia scire quæ sunt, quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differentias ad vnumquodque cuiusque sciat, nisi scierit vnumquodque: sine verò differentiis nunquam fieri posse, vt quicquam sciatur. A quo nanque non differt quippiam, idem quod illud inquiunt esse: à quo verò differt, ab eo diuersum esse. Primò igitur hoc est falsum, non enim quauis differentia res sunt diuersæ. Complures enim insunt rebus eisdem specie differentiæ, sed non per substantiam, neque per se. Déinde cùm quispiam acceperit ea quæ opponuntur, & differentiam, & omne aut in hanc partem, aut in illam cadere dixerit, sumpseritque in altera parte rem eam, quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat nec ne, de quibus aliæ differentiæ prædicantur. Patet enim eum habiturum esse rationem substantiæ, si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorum vlterius non est differtia. Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, postulatio non est. Necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si illius, est differentia. Ad extruẽdam autem probandámve per diuisiones definitionem, hæc tria sunt obseruanda. Primum, vt ea sumantur, quæ hoc ipso quid est prædicantur: secundum, vt hæc ita disponantur, vt primum primo, secundum secundo in loco ponatur: tertium, vt hæc omnia sint. Atque primum istorum erit, si possumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipsum inquã competere, & per genus probare: secundum fiet, si ipsum primum sumpserimus, hoc autem erit, si id accipiatur quod tale est, vt ipsum quidem omnia déinde sequatur, omnia autem ipsum econtrà non sequantur. necesse est enim aliquid esse tale, quo sumpto, idem iam erit & in inferioribus modus. Id enim erit secundum, quod cæterorum est primum: & id etiam tertium, quod est hærentium primum, supero nanque sublato, id quod hæret, cæterorum erit primum, vt patet, & in cæteris eodem modo. Patebit autem hæc omnia esse, quod erat tertium: si sumpserimus primum ipsum per diuisionem, omne aut hoc, aut hoc animal esse, esse autem hoc: & rursus totius differentiam, huius verò extremi non vlterius differentiam esse: vel etiam statim, cum vltima differẽtia ab ipso toto, non differre id specie. Patet enim, neque plus quàm oportet quicquam additum esse: omnia nanq; sumpta, hoc ipso quid est prædicantur, neque quicquam deesse: nam aut genus, aut differentia esset: at genus est ipsum primum, & hoc cum differentiis simul est sumptum: differentiæ etiam vniuersæ sunt sumptæ, nulla enim prorsus posterior est. Specie nanque differret ipsum extremum, at hoc dictum est non differre. Quærere autem oportet, inspiciendo primum ad ea quæ sunt similia, & nullam inter se differentiam habent, quidnam idem habeant vniuersa, déinde ad alia quæ sub eodem cum illis genere collocantur: & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis autem specie sunt diuersa. Atq; si in iis accipiatur aliquid penitus idem, & in aliis simili modo, rursus considerandũ est, si in iis quæ sunt sumpta, sit aliquid idem, quousque ad vnam rationem fiat accessio. Hæc enim erit ipsius definitio rei. Quòd si non ad vnam rationem, sed ad duas vel plures itur, patet id quod quæritur non vnum quid esse, sed plura: veluti si quæratur, quidnam sit magnitudo animi, considerandum est in aliquibus, quos quidem scimus esse magnanimos, quidnam habeant vnum omnes, eo pacto quo tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnum omnes habebant. Atque id est, eos cõtumeliam non ferre: nam primus, intulit bellum: secundus iratus, se à sociis defendendis seiunxit: tertius, sibi mortem consciuit. Rursus in aliis considerãdum est, vt Lysandro ac Socrate, quidnam & istis inerat vnum. Atque id est, æquabiliter sese habere in secundis atque aduersis rebus Fortunæ. His sumptis, considero quidnam idem habeant hæc, æquabilitas inquam in rebus Fortunæ, & pati, cùm illata contumelia est, non posse. Quòd si nihil habeant idem, duæ profectò magnanimitatis species erunt. Omnis autem definitio vniuersalis est semper. Medicus enim salubre non cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato definit.

Species facilius, quàm genera finiri.

Cap. XV.

ATque facilius definire singularia, quã vniuersale est. Quapropter à singulis ad vniuersalia ascendere oportet, equiuocationes enim in vniuersalibus magis latent, quàm in iis quæ non differunt. Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in definitionibus diluciditas insit oportet: quæ quidem fuerit, si eorsum id definiat quispiam quod in pluribus generibus est, per ea quæ in vnoquoque dicuntur: veluti simile non omne, sed id quod in coloribus & figuris est: & acutum similiter, quod est in voce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens ne æquiuocationem offendat. Quòd si neque disse-

rere traslationibus oportet, patet neque definire oportere, aut translationibus, aut hisce quæ per translationem dicuntur. Erit enim necessitas, vt translationibus differatur.

Anatomen, & Analogiam terminandis problematis momentum habere.

Cap. XVI.

AT autem facultatem mediorum ad ea demonstranda quæ proponuntur habeamus, perueſtigare oportet & ea, quæ animantibus apertis inſpiciuntur, & ipſas quoque diuiſiones. Atque ſic perueſtigare oportet, ſuppoſito genere communi omnium, ceu ſi animalia ſint ea, quæ conſiderantur, quænam omni competunt animali. Quibus ſumptis, rurſus identidem perueſtigare oportet, quænam cæterorum primo cuilibet inſunt? Veluti ſi id ſit auis, quænam omnem auem ſequuntur? & ſic ſemper quænam propinquiſsimo competunt? Patet enim, nos poſſe iam dicere propter quid inſunt ea, quæ competunt hiſce quæ ſub ipſo communi ſunt collocata: vt propter quid homini competunt, aut equo? Sit autem animal quidem b, pro a verò ponantur ea quæ animal omne ſequuntur, pro c e d verò animalia ſingula collocentur. Patet itaque, propter quid a competit ipſi c, propter b nanque competit, & ſimiliter cæteris. Eadem autem eſt ſemper & in aliis ratio, atque nunc ſic dicimus per tradita nobis nomina communia rebus. Oportet autem non ſolùm in his ipſis dicto modo conſiderare, ſed etiam ſi aliquid aliud videatur commune cõpetens, & idipſum accipere: déinde ſumere & ea, quæ ipſum ſequuntur, & ea, quæ hoc ſequuntur, veluti cornigeris competit omaſum habere, ſuperioribúſque vacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rurſus accipienda ſunt ea quibus cõpetit, ſequitúrque gerere cornua: patet enim propter quid illis competunt, ea quæ diximus: nam ob idipſum illis inerunt, quia cornua gerunt. Eſt inſuper alius modus perueſtigandi per ſimilitudinem rationis, non enim poteſt vnum quippiam idem ſumi, quod quidem & ſepium, & ſpina & os appellare oportet, inerunt autem & his, atque ſequentur aliqua, quaſi talis ſit vna quædam natura. Eadem autem ſunt nonnulla eorum quæ proponuntur multipliciter, quædam enim ex eo ſunt eadem, quia mediũ idem habent: veluti quia ſunt omnia antiperiſtaſis, atque horum nonnulla ſunt eadem genere, quæcunque differentias habent ex eo, quia ſunt diuerſorum, vel alio modo: vt propter quid reſonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris exiſtit, vniuerſa enim hæc idem ſunt propoſitum genere: omnia nanque ſunt planè reflectio, ſed ſpecie ſunt diuerſa. Quædam autem differunt ex eo, quia medium eſt ſub alio medio: veluti propter quid Nilus decreſcẽte menſe magis affluat aquis, quia menſis decreſcens, ſimilis magis hyemis eſt, propter quid mẽſis decreſcens ſimilis magis hyemis eſt? quia Luna decreſcit. Hæc enim ſic inter ſe habent, vt patet.

De cauſis & effectis, & an vnius plures ſint cauſæ.

Cap. XVII.

AMbiget autem quiſpiam de cauſa, & de eo cuius eſt cauſa: ſitne tum cauſa, cùm eſt id cuius eſt cauſa, veluti cùm frondes decidunt, ſitne tum ipſa defluendi frondes cauſa, latitudo inquam foliorum, ſiquidem id illius ſit cauſa: vel cùm deficit Luna, ſitne tum interpoſitio terræ? Nam ſi non eſt, aliqua alia erit ipſorum cauſa: ſin ſimul ſunt cauſa, & id cuius eſt cauſa, ceu ſi intercedit terra, deficit Luna: aut ſi latitudo eſt foliorum, defluunt frondes, tum mutuò profectò demonſtrabuntur. Sit enim a frondes deponit, b plãta cuius ſunt folia lata, c vitis. Si igitur a cuilibet competit b, omnis enim planta, cuius folia ſunt lata, frondes deponit, b verò c ipſi competit, latas enim frondes quælibet vitis habet: a etiam ipſi c competit, omníſque vitis frondes ſuas deponit. Atque cauſa b medium eſt, vt patet. At licet etiam per foliorum defluxum, lata vitem habere folia demonſtrare. Sit enim d lata habere folia, abiicere frondes e, vitis autem f, e igitur cuilibet ineſt f, omnis enim vitis abiicit ſuas frondes, d verò cuilibet competit e: omnis nanque planta quæ frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atque cauſa eſt foliorum defluxus. Quòd ſi fieri nequit, vt ſint d ſibi mutuò cauſæ, cauſa nanque prior eſt eo cuius eſt cauſa: & deficiendi quidem cauſa eſt, in medio terram eſſe, huius autem non eſt cauſa deficere Lunam: atque demonſtratio quæ fit per cauſam, eſt propter quid: demonſtratio verò quæ non per cauſam fit, eſt ea qua quippiam tantùm eſſe oſtenditur, qui per defectum terram in medio eſſe percepit, is ſcit quidẽ idipſum eſſe, propter quid autem eſt, non cognoſcit, atque deficere Lunam non eſſe cauſam vt ſit in medio terra, ſed hoc econtrà cauſam eſſe, vt deficiat Luna, inde perſpici poteſt, in ratione nanque deficiendi ineſt, in medio terram eſſe, quare patet, per hoc illud, ſed non per illud hoc innoteſcere. An fieri poteſt, vt vnius plures ſint cauſæ? nempe etiam fit, vt idem primò de pluribus prædicetur. Sit a, quod quidem tam b quàm c competat primò, quorum alterum inſit d, alterum ipſi competat e, inerit igitur ipſum a illis vtriſque, e inquã, & d. Atque vt inſit quidem ipſi d, cauſa eſt ipſum b: vt competat autem ipſi e, cauſa eſt ipſum c, quare ſi cauſa eſt, neceſſe eſt & rem eſſe. Si verò res eſt, non eſt neceſſe id eſſe quod eſt cauſa: ſed cauſam quidem eſſe, non tamen omnem. An ſi ſemper id quod proponitur vniuerſale eſt, cauſa quoque tota quædam eſt, & id cuius eſt cauſa, vniuerſale etiam eſt: veluti foliis ſpoliari, toti cuidam ineſt determinato, & ſi ſpecies ſunt illius, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut huiuſcemodi plantis competit, quare & medium in his, & id cuius eſt cauſa, æqua ſint oportet, & conuertantur, veluti propter quid arbores foliis ſpoliantur, quòd ſi ipſum ob congelationẽ eſſe oportet, tum ſi foliis ſpolietur arbor, congelationem ineſſe eſt neceſſe, & ſi congelatio inſit, non cuius,

uis, ſed arbori, foliis arborem ſpoliari oportet. At quæret quiſpiam rurſus: ſi fieri poſsit, vt non eadem eiuſdem ſit vniuerſis cauſa, ſed diuerſa, nécne? An ſi per ſe quidem eſt demonſtratum, & non per ſignum, aut per accidens id fieri nequit? quippe cùm ipſum medium extremi ſit ratio. Sin verò non hoc pacto eſt demonſtratum, fieri poteſt: ſit autem & id cuius, & id cui eſt cauſa aliqua, per accidens, vt conſideretur: non tamen è numero eorũ eſſe vidẽtur, quæ proponũtur, quòd ſi ita non eſt, ſimiliter habebunt & medium. Si enim æquiuoca ſint, mediũ habebunt æquiuocum: ſi ſint, vt in genere, medium habebunt ſimiliter, veluti propter quid etiam mutato ordine ſimilitudinem ſubeunt rationum, eſt enim alia cauſa in lineis, & in numeris: atque ea ipſa alia quidem eſt, vt linearum rationem ſubit, eadem autem, vt tale habet incrementum, & eodem in omnibus modo. Vt color autem colori, figuráque figuræ ſit ſimilis, alia erit alij cauſa, ſimile nanque in his eſt æquiuocum, in figuris enim, in ſimilitudine forſitan rationum conſiſtit, quæ inter latera ſunt, & angulorum æqualitate: in coloribus autem, in eo quòd vnitas ipſius ſenſus ſit aliqua, aut aliquo tali, ea verò quæ ſimilitudine rationũ eadem ſunt, medium identidem ſimilitudine rationum idem habebunt. Cauſa autem, & id cuius eſt cauſa, atque id cui eſt cauſa, ita ſeſe vt mutuò ſe ſequantur habent. Nam ſi hoc ſumas per ſingula, id cuius eſt cauſa ad plura ſeſe extendit, velut externos angulos quatuor rectis æquales habere, amplius extendit ſe, quàm aut triangulũ aut quadratũ: quòd ſi omnia ſumas, æquatur, ſunt enim, quæcunque quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter ſeſe habet & medium. Eſt autem ipſum medium extremi, ratio primi, quocirca ſcientiæ omnes per definitionem fiunt, veluti ſpoliari frondibus, ſimul & ſequitur vitem, & excedit: & ficum item, atque exeedit, ſed non omnes ſuperat, ſed æquatur. Si igitur primum mediũ ſumpſeris, ratio illud erit abiiciendi folia, erit enim primum quidem medium verſus extremum alterum, tales inquam, vniuerſales eſſe, déinde medium huius ſuccum congelari, vel aliquid aliud tale. At ſi quiſpiam interrogauerit, quid eſt defluere folia? congelari reſpondebimus eius ſuccum, qui in ſeminis coniunctione conſiſtit. In figuris autem hoc pacto quiſpiam aſsignabit, quærentibus quónam pacto ſe ſequuntur cauſa & id cuius eſt cauſa, ponatur a cuilibet ineſſe b, ipſum autem b cuique competat eorum quæ ſunt d, a igitur vniuerſale hiſce fuerit, quæ ſunt d. Etenim id vniuerſale dico, quod non conuertitur. Id autem vniuerſale vocito primum, cùm quo vnumquodque quidem non conuertitur, vniuerſa autem conuertuntur, atque æquantur, b igitur cauſa eſt, vt a cũctis hiſce competat quæ ſunt d, oportet ergo ipſum a ad plura ſeſe extendere, quàm ipſum b, quòd ſi ita non eſt, cur magis hoc erit illius cauſa? quod ſi b non omnibus competit e, erunt vniuerſa illa vnum quid aliud ab ipſo b, alioquin quónam pacto dicere licebit, a quidem ipſum omni competere e, ipſum autem e non omni competere a? Cur verò non erit aliqua cauſa? nam ipſum a cunctis comperit d, at ipſis etiam c, & ipſa igitur vnum quid erunt: atque id conſiderare oportet, & ſit c. Fieri igitur poteſt, vt eiuſdem, ſed non eiſdem ſpecie, plures ſint cauſæ: veluti vt longæ ſint vitæ quadrupedes quidem, cauſa eſt ipſas bili vacare: volucres autem, ipſas eſſe ſiccas, aut aliquid aliud. Quòd ſi non ſtatim accedunt ad indiuiduum, & ſi non ſolùm vnum, ſed plura ſunt media, plures etiam & cauſæ ſunt. Vtrùm autem mediorum ſit ſingulis cauſa, idne quod eſt verſus vniuerſale primum, an id quod verſus ſingula collocatur? Patet igitur, ea eſſe quæ propinquiſsima ſunt vnicuique, cui eſt cauſa. Nam vt primum ſit ſub vniuerſali, hoc eſt cauſa, veluti vt a competat ipſi d, cauſa eſt ipſum c, vt igitur a competat ipſi d, cauſa eſt ipſum c, vt autem a competat ipſi c, cauſa eſt ipſum b, at vt huic inſit, idipſum. At enim de ratiocinatione quidẽ demonſtrationéve quídnam vtrunque ſit, & quo fiat modo, ſatis iam patuit: & ſimul etiam demonſtratiua ſcientia, eſt enim idem.

Quomodo principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus.

Cap. XVIII.

DE principiis autem, & quo pacto nota nobis euadant, & quis habitus ea cognoſcendi ſit, hinc patefiet, ſi prius ea de re dubitauerimus. Fieri itaque non poſſe, vt demonſtratione quiſquã ſcientiam conſequatur, ſi prima principia mediis vacantia non noſcat, prius eſt dictum, explicatúmque. Dubitauerit autem quiſpiam eorum quæ mediis vacant, cognitio eadem ſit nécne: & vtrum ſcientia vtriuſque ſit, nécne: aut alterius quidem ſcientia, alterius autem aliquod aliud genus: & vtrum habitus eorum non inſint, ſed fiant, acquirantúrque, an verò inſint quidem, ſed lateant. Equidem ſi ipſos habemus, abſurdum eſt ſanè. Fiet enim, vt nos certiore, quàm vlla demonſtratio eſt, cognitione præditos eſſe ignoremus. Sin verò quas priùs non habemus, inde acquirimus, quónam pacto cognoſcimus, diſcimúſque, quorum antecedens notitia nulla eſt? Id enim fieri nequit, vt de demonſtratione etiam dicebamus. Conſtat igitur fieri non poſſe, vt hos aut habeamus (non enim ſanè ignoraremus) aut ignari nullúmque eorum habentes habitum, conſequamur. Neceſſe eſt itaque vim quidem nos aliquam potentiámque habere, non talem verò quæ his ipſis exactior certitudinéque præſtabilior ſit. Videtur autem idipſum animalibus cunctis ineſſe. vim enim quandam inſitam diſcernendi habent, quam quidem vniuerſi ſenſum appellant. Inſitam autem animalibus ſenſu, in quibuſdam formę ſenſibilis manſio fit, in quibuſdam non fit. In quibus igitur non fit, hiſce præter ipſum ſentire cognitio aut omnino nulla, aut eorum circa quæ formæ manſio non fit, nulla eſt. In quibus autem fit, vt cùm ſentiũt, vnũ quid in anima habeãt, in iis cùm multa talia fiunt, differentia quædam emergit. itaque quibuſdam è taliũ viſorum manſione ratio fit, quibuſdam non fit. Ex ſenſu igitur

sit memoria, quemadmodum dici solet, è memoria verò sæpius eiusdem rei facta experientia nascitur. Plures enim memoriæ, numero vna experientia est, ab experientia verò illa genita, ex omnibus notitia fit, vniuersali quietem in anima iam consecuto, quod est vnum præter multa, quódque in omnibus illis vnum inest principium artis atque scientiæ, artis quidem, si circa generationem sit: scientiæ verò, si sit circa id, quod eodem modo semper existit. Neque igitur determinati habitus insunt, neque ab aliis ad cognoscendum magis aptis habitibus: sed à sensu, vt diximus, fiunt, veluti in prælio facta fuga, cùm constitit vnus, constitit & alius, & alius deinde, donec ad principium est ventum. Anima certè talis est, id pati vt possit. Quòd autem dictum est anteà, sed non dilucidè dictum est, id rursus dicamus. Nam cùm eorũ quæ eandẽ impromiscuámque in omnibus rationem habent, vnum constiterit, principio vniuersale quidem in anima est, primùm tum in anima nascitur vniuersale. Etenim sentitur singulare quidem, sensus autẽ ipsius vniuersalis vt hominis, non autem Calliæ hominis est. Rursus in his ipsis stat, quousque & ea quæ partibus vacant, & ipsa stent vniuersalia: veluti tale animal, donec stet animal, & in hoc modo eodem. Necesse est igitur, vt ex hisce patet, ipsa prima inductione cognoscere, sic enim & sensus efficit in nobis ipsum vniuersale. Cùm autem mentis habituum, quibus verum perspicimus, quidam veri perpetuò sint, vt intellectus atque scientia: quidam autem interdum falsum suscipiant, vt opinio, subducendæque rationis vis, nullúmque aliud genus exactius scientia sit, quàm intellectus, atque principia notiora sint demonstrationibus, scientiáque cum ratione sit omnis: hæc inquam cùm ita sint, scientia quidem principiorum non erit, sed cùm fieri nequeat, vt aliud quicquam verius scientia, quàm intellectus ipse sit, intellectus profectò principiorum habitus erit. Quòd ex eo quoque perspicum fuerit, quia demonstrationis principium non est demonstratio, quare neque scientiæ scientia. Si igitur præter scientiam, nullum aliud genus verum habemus quàm intellectum, intellectus sanè scientiæ principium erit, atque principium quidem est ipsius principij, scientia autem ad rem omnem sese habet similiter.

IN TOPICORVM
Librum Primum Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

Loci, sunt sedes argumentorum, vnde firmatio, & infirmatio fit propositi problematis, eorũ ratio duplex est: aut inductio, quæ per exemplũ fit: aut syllogismus, qui sæpe per enthymema. Proceditur propositione, quando certus est assensus, vt voluptas bonum est: aut problemate per interrogationẽ, quando incertus, vt an voluptas honum sit, disputatúrque in vtranque partem, ad veritatem eliciendam. Verbi gratia: voluptatem omnia appetunt, quod autem omnia appetunt, bonum, voluptas ergo bonum. Item contrà, voluptas motus est in naturam sensibilem, omnis autem motus imperfectus, quod autem imperfectum, non bonum, voluptas ergo non bonum. Sunt igitur huiusmodi totidem, quot subiecta. Nam quædã philosophica, vt an mundus æternus, an anima immortalis, aut ethica, vt an honestum vtili præferendum, aut ad medicinam pertinentia, vt pharmaco siue diæta sit hemitritæus curandus, an pituita sit causa frigoris intestini, aut logica, vt an propositio necessaria Topicis conueniat. Sunt & vniuersalia, vt virtus appetenda: aut particularia, vt quædã virtus appetenda. Nec mirum, dialecticam hoc modo singulas artes discutere, & in omnibus vtrinq; disputare: cùm ipse Aristoteles in VIII. huius operis dicat, quædam esse falsa, quæ veris probabiliora videntur. Alia est ratio, quòd Dialectica septam per se regionem nõ habeat, nec proprium subiectum, quemadmodũ reliquæ: quarum quælibet secundum ea quæ insunt, in demonstrationem facit, eáque perpetuò tuetur. Neque propterea dialectica de geometriç, aut medicinæ principiis, vt medicus aut geometra disputabit, sed ex communioribus & opinabilibus, vnde in vtranq; partem argumenta faciat. Quælibet enim scientia & propinqua & remota principia retinet, propinqua professor artis habet, remota verò quiuis, verbi gratia. Propria & propinqua geometriæ sunt, Recta super rectã si ceciderit, duos facit angulos rectos aut rectis æquales: & rectæ à centro ad circunferentiam protensę omnes inter se sunt æquales. Communia verò sunt hæc: Quæ sunt eidem æqualia & inter se æqualia sunt. Et si ab æqualibus æqualia subtrahas, quæ restant æqualia sunt. In medicinali cõmune principium omnibus norum, videlicet, Febris est motus præter naturam venæ, vel excessus caloris. Propria solo medico sunt nota, videlicet, Febris est calor præter naturam cordis & arteriæ, continens animalem tonum ex profundo, relata acuta. Rhetorica item omnium artium principiis vtitur communibus tanquam propriis. Quapropter Aristoteles in Demonstrationibus primo dicit, Rhetoricam esse antistrophon dialecticæ: hoc enim intelligendum, vel circa eadem & æqualia suppositа versatur, vel circa eadem & æqualia suppositа versatur, vel circa oppositа, & in idem firmat & infirmat, sicuti dialectica. Sed iam ad dialecticas argumentationes redeamus, quarum organa siue instrumenta sunt quatuor. Primum propositiones suasibiles & opinabiles legere. Non enim necessa

necessaria proponit, aut ab omnibus concessa, vt si Deus colendus, aut si Sol luceat: sed tantum media, quæ inter vtranque partem dici possint, vt an pax sit potior bello, an vxor ducenda. Secundum, facere distinctiones in eodem: & vno non solùm nomine, sed & re & nomine: non homonymo: sed eodem ex datis, ex necessitate, & à principio cõmemoratis, secundũ idem & ad idẽ, & similiter, & eodẽ tempore. Tertium, nosse differẽtias cuiuslibet rei: videlicet, quid sensus à scientia differat, quid sensus cõmunis etiã à cęteris animalibus. Scientia enim tantũ hominis: & ille statim nobis natis, hæc interuallo temporis, & ille semel amissus nunquã, hæc quandoq; recuperatur. Quartũ, nosse similitudines, quã simul habeãt vicissitudinem res, vt simile contendere & litigare: hoc verbis, illud factis: & sic de reliquis. Categorumena, id est prædicata, vnde oriuntur quæstiones dialecticæ, quatuor, Definitio, quam Aristoteles ὅρον vocat, hoc est verbum, quod quid esse significans, Cicero notationem seu notam, deinde Proprium, Genus, & Accidens. Hæc enim propositiones, aut cõiuncta non sunt: sed ex his fiunt propositiones & syllogismi, Idem & alterum definitioni coaptatur. Probatio enim definitionis probat & idem: monstrato, quòd definitio hæc illius congruè monstratur, & quòd hoc idem illi: non item cõtrà. Verbi gratia, Gaudium est idem cũm lætitia: non tamen est gaudium definitio lætitiæ, neque lætitia gaudij. In infirmatione verò contrà euenit infirmato, quod illi non est idem tollitur etiam, quod non definitio hæc illius. Idem quoque tripliciter dicitur, numero, specie, genere, aqua enim ex eodem fonte, eadem specie videtur, si in duobus cõsistat vasis, similitudine tamen maxima: haud aliter quàm homines, qui vehementer inter se similes sint. Vnum etiam numero plurifariam, ex accidenti, proprio, definitione, & his similibus. Problemata etiam, vtrum hoc an hoc, sub eodẽ genere reducuntur. Generica enim problemata sunt, quærẽtia quod genus adlati, vtrum hoc an hoc. Comparatiua insuper sub accidente & ipsa reducuntur: videlicet, An magis opinio quàm ratio diligenda, vtile an honestum: nam omnia comparatiua intentionem & remissionem recipere palàm est. Prætereà cùm sint quinq; voces, quæ vniuersales appellantur, species & differẽtia in dialectica ad generica reducuntur problemata. in vniuersum verò, cuncta in definitione etymorum nominum consistunt: quàm Cicero notationem vocat: nam & singula definitione ad probandum indigere videntur.

IN EVNDEM TOPI-
corum Lib. I. Angeli Politiani Argumentum.

Nvnc & Topica percurramus. Differere hîc in quouis negotio docemur. Tractatúrq; dialectica potissimum ratiocinatio ex probabilibus, differens à litigiosa, quoniam in ea non tam probabilia sunt, quàm videntur. Confert exercitationi, cõgressibus philosophiæ. Propositio igitur omnis, vel problema, quod à propositione modo tantùm differt, circa genus, definitionem, proprium atque accidens, & quidem in prædicamentis omnibus versantur. Cernitur & idem, & alterum, quod vtrunque, genere, specie, numero. Quatuor dialectici instrumenta, acceptio propositionum, distinctio intellectuum, inuentio differentiarum, consideratio similitudinis. Propositiones accipimus, ex omniũ, ex vulgi, è sapientium opinionibus, vel memorabilibus, vel naturalibus, vel rationalibus. Distinguuntur intellectus inspectis oppositis, speciẽne, an vocabulo differant: item casibus, generibus, finitionibus, cõparationibus, discriminibus. Differentiæ generibus exquirũtur, similitudo iis indagatur, quæ diuersorum sunt, aut eorundem generum. Horum quelibet vsus habent in disputando proprios.

Universidad de Sevilla
Biblioteca

ARISTOTELIS
Stagiritæ Topicorum
Liber Primus.

Quid primo libro intendat, & quæ ratiocinandi species.

Cap. I

PROPOSITVM quidem negocij est, methodum inuenire, per quã posimus ratiocinari de omni proposito problemate ex probabilibus: & ipsi orationem sustinentes, nihil dicamus repugnans. Primùm igitur dicendum quid sit syllogismus, & quæ eius differẽtiæ, vt sumatur syllogismus Dialecticus, hunc enim quærimus, secundum propositum negocium. Quid syllogismus. ἀπόδειξις. Est sanè syllogismus, oratio, in qua positis aliquibus, diuersum quid à positis ex necessitate accidit, propter posita. Demonstratio igitur est, quando ex veris, & primis syllogismus erit: vel ex talibus, quæ per aliqua prima & vera eius cognitionis, quæ circa ipsa est, principium sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus, ex probabilibus colligens. Syllogismus dialecticus. Sunt quidem vera & prima, quæ non per alia, sed per se habent fidem, non enim oportet in disciplinaribus principiis inquirere propter quid, sed vnanquanque principiorum ipsam per se esse fidem. τὰ ἔνδοξα. Probabilia verò, quę videntur omnibus, vel plurimis, vel sapientibus: & iis vel omnibus, vel plurimis, vel maximè notis & illustribus. Syllogismus litigiosus. Litigiosus autem syllogismus est, qui ex apparentibus probabilibus, non tamen existentibus: & qui ex sanè probabilibus, vel apparentibus probabilibus apparens. non enim omne apparens probabile, etiam est probabile. nihil enim dictorum probabilium in superficie, habet omnino phanthasiam: quemadmodum circa contentiosarum orationum principia accidit habere, statim enim, & vt plurimũ ipsis etiam parua conspicere potentibus, manifesta in ipsis falsi est natura. Prior itaque dictorum litigiosorum syllogismorum, & syllogismus dicatur. Reliquus autem litigiosus quidem syllogismus, syllogismus verò minimè: quoniam apparet profectò ratiocinari, sed non ratiocinatur. Insuper autem, præter dictos omnes sylogismos, qui ex iis circa aliquas Paralogismi disciplinas propriis facti paralogismi: quemadmodum in geometria, & huic cognatis, habere accidit. Videtur autem hic modus differre à dictis syllogismis, neque enim ex veris & primis ratiocinatur pseudographus, neque ex probabilibus. nam in definitionem non cadit, neque enim quæ omnibus videntur accipit, neque quæ plurimis, neque quæ sapientibus: & his neque omnibus, neque plurimis, neque probatissimis: sed ex propriis quidẽ alicui disciplinæ sumptis, non tamen veris, syllogismum facit: nam vel eò quòd semicirculos describit non vt oportet, vel eò quòd lineas aliquas ducit non vt ducendæ sunt, paralogismum facit. Species igitur syllogismorum, vt summatim complecti licet, sint dictæ: vniuersaliter autem dicendo, de omnibus dictis, & post hæc dicendis in tantum à nobis determinetur. Quoniam de nullo eorum exactam rationem assignare instituimus, sed † aliquantulum figura de ipsis volumus pertransire: omnino sufficiens secundum propositam methodum esse ducentes, aliquovis modo vnumquodque ipsorum posse cognoscere. † ὅσον τύπῳ

Ad quotnam vtilis Dialectica.

Cap. II.

CONsequẽs ergo dictis erit, & ad quot, & quæ sit vtilis hæc methodus, dicere. Ad quæ nam vtilis hæc methodus. Est sanè ad tria: ad exercitium, ad colloquia, ad ipsas secundum philosophiam disciplinas. Quòd igitur ad exercitium vtilis, ex his planum est: nam methodum habentes, facilè de proposito argumentari poterimus. Ad colloquia autem: quoniam multorum annumerantes opiniones, non ex alienis, verum ex propriis dogmatibus sermocinabimur ad eos, transmutantes, quoniam non bene videntur nobis dicere. Ad disciplinas quidem secundum philosophiam: quoniam potentes ad vtraque dubitare, facilè & in singulis sumemus & verum & falsum. Insuper autem, & ad prima circa vnamquanq; disciplinam principia, etenim ex propriis secundum propositam disciplinam, impossibile dicere aliquid de ipsis: quoniam prima principia omnium sunt. Per ea autem circa singula probabilia, necesse de ipsis transigere, hoc autem proprium, vel maximè peculiare Dialectices est. Dialectica proprium. Inquisitiua nanque existens, ad omnium methodorum principia viam habet. Habebimus autem perfectè methodum, quando similiter habebimus, vt in rhetorica, & medicina, & talibus potentiis, hoc autem est, ex contingentibus facere, ea quæ prælegimus, Neque enim rhetor ex omni modo persuadebit, neque medicus sanabit: verùm si contingentium nihil reliquerit, sufficienter ipsum habere disciplinam dicimus.

Ex

Ex quibus, & quot, dialectica disceptatio constet.

Cap. III.

PRimum igitur contemplandũ, ex quibus methodus: si nempe acceperimus ad quot, & qualia, & ex quibus orationes sint, & de quibus syllogismi, & quomodo his abundabimus, habebimus quidem sufficienter propositum. Sunt autẽ numero æqualia, & eadem, ex quibus orationes, & de quibus syllogismi, fiunt etenim orationes, ex propositionibus: verũ de quibus syllogismi, problemata sunt. Omnis autem propositio, & omne problema, vel genus, vel proprium, vel accidens manifestat. Etenim differentia, vt est generica, simul generi adiungenda. Quoniam autem proprij, alterum quid erat esse significat, alterũ autem non significat: diuidatur proprium in vtraq; prædictas partes, & vocetur quidem illud, quod quid erat esse significans, terminus, reliquũ autem secundum cõmunem de ipsis assignatam nuncupationẽ, appelletur proprium. Manifestum igitur ex dictis, quod ὅρος ἴδιον secundum præsentem diuisionem quatuor omnia fieri accidit: vel proprium, vel terminum, vel genus, vel accidens. Nullus autem suspicetur nos dicere, quòd vnumquodque horum secundũ se dictũ, propositio, vel problema sit: sed quòd ab his & problemata, & propositiones fiant. Differunt autem problema, & propositio, modo. Nam cùm sic dicitur: nunquid animal gressibile bipes, definitio est hominis? &, nunquid animal genus est hominis? propositio fit, verum si, vtrum animal gressibile bipes, definitio sit hominis, an Problema. non? problema fit. Similiter autem & in aliis. quare meritò æqualia numero, problemata & propositiones sunt. Nam ab omni propositione problema facies, transmutans modum. Propositio.

De termino, proprio, genere, & accidente.

Cap. IIII.

DIcendum autem quid terminus, quid genus, quid proprium, quid accidens. Terminus. Est autem terminus quidem, oratio, quid erat esse significans. Assignatur autem vel oratio pro nomine, vel oratio pro oratione. Possibile enim & eorum sub oratione significatorum, quædam definiri. Quicunque autem quouis modo nomine assignationẽ faciunt, manifestum quòd non assignãt ipsi rei definitionem: quoniam omnis definitio, oratio quædam est. Definitiuum tamen & tale ponendum est, vt quòd honestum est decẽs. Similiter autem & hoc: vtrum idem sensus & scientia, an diuersum. Etenim circa definitiones vtrũ idem vel diuersum, plurima fit immoratio. Simpliciter autem definitiua omnia dicantur, quæ sub eadem existunt methodo cùm definitionibus. Quòd autem omnia nunc dicta, talia sint, manifestum ex his. Potentes enim quod idem & quod diuersum differere, eodem modo & ad definitiones argumentari abundè poterimus. Demonstrantes enim quòd non idem est, destruemus definitionem. Non tamen conuertitur, nunc dictum. Non enim sufficiẽs ad construendam definitionem, demonstrare, quod idem sit: ad destruendã tamen sufficiens, demonstrare quòd non idẽ est. Proprium autẽ est, quod non indicat quid erat esse, soli verò inest, & contra prædicatur de re: vt proprium hominis, grammatices esse susceptiuum. Nam si homo est, grammatices susceptiuus est: & si grãmatices susceptiuus est, homo est. Nullus enim propriũ dicit contingens alteri inesse, vt dormire homini: neque si fortè secundũ aliquod tẽpus, soli insit. Si autẽ fortassis aliquid & dicatur taliũ propriũ, non simpliciter, sed aliquando, vel ad aliquid, propriũ dicetur, ipsum siquidẽ ex dextris esse, aliquando proprium est: bipes autẽ, ad aliquid propriũ est dictũ, vt homini ad equũ & canem: quoniã sanè contingentium alteri inesse, nihil contra prędicatur, manifestum. Non enim necessarium, si quid dormit aliud, hominẽ esse. Genus autem est, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur. Genus. Prædicari in quid est. In eo sanè quid est prædicari talia dicuntur, quæcunq; conuenit interrogatũ assignare, ad quod est propositũ. Quemadmodum de homine, conueniet interrogatum quid est propositum, dicere quod animal. Genericum autem & hoc, vtrum in eodem genere alterũ alteri, an in diuerso. Etenim tale sub eandẽ methodũ cadit cum genere. Differentes nanq;, quòd animal genus est hominis, similiter autem & bouis, disputabimus quòd ipsa in eodem genere. Si autem alterius demonstramus, quòd genus est, alterius autẽ quòd non est, differemus quod nõ in eodem genere ipsa sunt. Accidens autẽ est, quod nihil quidẽ horum est, neq; terminus, neq; propriũ neque genus: inest tamen rei. Et quod contingit inesse cuiuis vni & eidem, & non inesse: vt sedere, contingit inesse alicui eidem, & non inesse. Similiter autem & album. Nam idem nihil prohibet aliquãdo album, aliquando autem non album esse. Est autem accidentis definitionum secunda melior. Nam cùm dicitur prima, necessarium est, si debeat quis intelligere, præscire quid sit terminus, & genus, & proprium. Secunda autem perfecta est, ad cognoscendum quid sit dictum secundum se. Adiunguntur autem accidenti & adinuicẽ comparationes, quouis modo ab accidente dictæ: vt vtrum honestum an vtile eligibilius, & vtrũ quæ secundum virtutem, an quæ secundum fruitionem delectabilior vita, & si quid aliud consimiliter sit his dictum. In omnibus autem talibus, vtri magis prædicatum accidat, quæstio fit. Notum est autem ex his, quòd accidens nihil prohibet aliquando & ad aliquid proprium fieri: vt sedere accidens existens, quando quis solus sedet, tunc aliquando proprium erit: solo autem sedente, ad non sedentes proprium. Quare & ad aliquid, & aliquando nihil prohibet, accidens proprium fieri; at simpliciter non erit proprium. Accidens.

De reliquis prædicatis, aliquid eorum quæ continet definitio claudentibus.

Cap. V.

NOn lateat autem nos, quòd omnia quę ad propriũ & genus & accidens dicuntur, & ad terminos cõueniet dici: nam demonstrãtes quòd nõ soli insit, quod

Universidad de Deusto Biblioteca

sub definitione, vti & in proprio: vel quòd non genus, quod asignatur in definitione: vel quòd non instit aliquid eorum in ratione dictorum, vt in accidente quidem dicitur, destruemus definitionem, quare secundum priùs asignatam rationem, omnia quidem erunt aliquo modo definitiua annumerata. Definitiua. Sed non propter hoc vna in omnibus vniuersalis methodus quærenda, neque enim facilè inuenire eam contingit: & si inueniatur omnino immanifesta & inutilis erit ad propositum negocium. Propria autē secundum vnumquodque determinatorum generum asignata methodo, facilè ex his circa vnumquodque propriis, decursus propositi fiet. Quare vniuersali figura sanè quemadmodum dicebatur priùs, diuidere oportet: reliqua verò, quæ maximè singulis familiaria adiungere, & definitiua, & generica, nuncupantes ea: at fermè adiunguntur, quæ dicuntur ad singula.

De eodem, quot modis dicatur.

Cap. VI.

Idem tripliciter dici. PRimum autē omnium de eodē determinandū, quotupliciter dicatur. Videtur quidē idē (vt figura sit accipere) tripliciter diuidi. Nā vel numero, vel specie, vel genere, idem consueuimus nuncupare. Numero quidem, quorum nomina plura, res verò vna: vt tunica, & vestis. Specie autem, quæcunque plura existentia sunt indifferentia secundum speciem: vt homo homini, & equus equo. Talia enim specie dicuntur eadem, quæcunque sub eadem specie sunt. Similiter autem & genere eadem, quæcunq; sub eodē genere sunt; vt equus homini. Videtur sanè & ab eodem fonte aqua eadem dicta, habere quandam differentiam præter dictos modos, non tamen: sed & talis quidem in eodem ordinatur ipsis secundum vnam speciem quouis modo dictis. Omnes enim tales cognatæ sunt, & consimiles adinuicem videntur esse. Omnis enim aqua, omni aquæ eadem specie dicitur, in habendo quandam similitudinem: ipsa autem ab eodem fonte aqua, eadem appellata, nullo altero differt: quàm eo quod vehementior sit similitudo, quare non separabimus ipsam ab his, secundum vnam speciem quouis modo dictis maximè autem confessè vnum numero idem ab omnibus videtur dici. Solet autem & hoc asignari multipliciter: & propriissimè quidem & primo, quando nomine vel termino idem asignatur, quemadmodum vesti, tunica: & animal gressibile bipes, homini. Secundum autem, quando proprio: quemadmodū scientiæ susceptiuum, homini: & natura sursum latiuum, igni. Tertium verò, quando ab accidentibus: vt sedens, vel musicum, Socrati. Omnia autem hæc vnum numero volunt significare. Quòd autem verum sit quod nunc dictum est, ex transsumentibus nuncupationes maximè quis perdiscet. Sæpe enim præcipientes nomine vocari aliquem sedentium, transsumimus: quando fortè non intelligit, cui præceptum facimus, vt ab accidente, ipso magis intelligente, & iubemus sedentem, vel disputantem, vocari ad nos, manifestum vt idem opinantes, & secundum nomen, & secundum accidens significari. Idem igitur quemadmodum dicebatur, tripliciter diuidatur.

Idem multipliciter asignatum.

Disputatio Dialectica ex quibus constet.

Cap. VII.

QVòd autem ex priùs dictis orationes sint, & per hæc, & ad hæc, vna quidem fides per inductionem est: nam si quis cōsideret vnamquanque propositionum & problematum, apparebit vel à termino, vel à proprio, vel à genere, vel ab accidente facta. Alia autem fides per syllogismum: nam necesse est omne de aliquo prædicatiuum vel contraprædicari de re, vel non. Et si contraprædicetur, terminus erit, vel proprium, etenim si significet quid erat esse, terminus: si autem non significet, proprium. Hoc enim erat proprium, quod contraprædicatur quidem, sed non significans quid erat esse. Si verò non contraprædicetur de re, vel est eorum quæ in definitione subiecti dicuntur, vel non: & si sit eorum quæ in definitione dicuntur, vel genus, vel differentia erit, quoniam definitio ex genere & differentiis est. Si verò non sit eorum quæ in definitione dicuntur, manifestum quod accidens erit: nam id dicebatur accidens, quod neque terminus, neque genus, neque proprium: inest autem rei. Post hæc igitur oportet determinare genera prædicamentorum, in quibus insunt dictæ quatuor differentiæ. Prædicamenta decem. Sunt autem hæc numero decem, quid est, quantum, quale, ad aliquid, vbi, quando, iacere, habere, facere, pati. Semper enim accidens, & genus, & proprium, & terminus, in vno horum prædicamentorum erit: nam omnes ab his propositiones, vel quid est, vel quale, vel quantum, vel aliquid aliorum prædicamentorum significant. Notum autem est ex his, quoniā quod quid est significās, interdum quidē substantiā significat, interdū autē qualitatem, aliquādo verò aliquid aliorum prædicamentorū: nam quādo posito homine, dixerit quod positū est, esse hominē, vel animal: & quid est dicit, & substantiā significat. Quando autē colore albo posito, dixerit positū album esse, vel colorem: & quid est dicit, & quale significat. Similiter verò & si cubitali magnitudine posita, dixerit quod positum est, cubitalem magnitudinē esse: & quid est dicit, & quantum significat. Similiter autem fit in aliis. Vnumquodque autem talium, siue idem de eodem dicatur, siue genus de hoc, quid est significat. Quando verò de altero, nō quid est significat, sed vel quantum, vel quale, vel aliquid aliorum prædicamentorum, quare de quibus sanè orationes, & ex quibus, hæc & tot sint. Verùm quomodo sumemus propositiones, & per quæ abundabimus, post hæc dicendum.

De propositione Dialectica.

Cap. VIII.

PRimùm igitur determinetur, quid sit propositio Dialectica, & quid problema Dialecticum. Non enim omnē propositionē, neq; omne problema Dialecticum ponere oportet. Nullus autē proponet mentem habens, quod nulli videtur: neque proponet,

ponet, quod omnibus manifestum, vel plurimis, nam hæc non habent dubitationem, illa autem nemo ponet. Est autem propositio Dialectica, interrogatio probabilis, vel omnibus, vel plurimis, vel sapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè notis non inopinabilis. Ponet enim aliquis, quod videtur sapientibus: nisi contrarium sit multorum opinionibus. Sunt autem propositiones dialecticæ, & quæ probabilibus similia, & contraria his, quæ videntur probabilia, secundum contradictionem protensa: & quæcunq; opiniones sunt secundum artes inuentas. Nam si probabile sit, eandem esse contrariorum disciplinam: & sensum eundem esse contrariorum, probabile quidem apparebit, & si vnam numero grammaticā esse, & tibicinariam vnam: si verò plures grammaticas: & tibicinarias plures. Omnia enim similia & cognata hæc videntur esse. Similiter autem & probabilibus contraria, secundum contradictionem protensa, probabilia apparent. Nam si probabile, quòd oportet amicis benefacere: & quòd non oportet malefacere, probabile. Est autem contrarium quidem, quòd oportet malefacere amicis: secundum contradictionem autem, quòd non oportet amicis malefacere. Similiter autem, & si oporteat amicis benefacere, inimicis non oportet. Est autem & hoc secundum contradictionem contrariorum. Nam contrarium est, quòd oportet inimicis benefacere: eodem modo & in aliis. Probabile autem & in parabola videtur, & contrarium de contrario: vt si amicis oportet benefacere, & inimicis oportet malé. Videbitur autem & contrarium hoc, amicis benefacere: huic, inimicis malé. Vtrum autem & secundum veritatem sic habeat, an non, in his quæ de contrariis dicentur, ostendetur. Manifestum est, quoniam & quæcunq; opiniones secundū artes sunt, dialecticæ propositiones erunt. Ponet autem quis ea, quæ videntur iis qui in his probati sunt: velut de his quæ in medicina, vt medicus: de his autem quæ in geometria, vt geometer: similiter autem & in aliis.

Propositio dialectica quid.

Contrariorum eadē disciplina.

De problemate Dialectico.

Cap. IX.

Problema dialecticum quid. PRoblema autem dialecticum est, contemplatio intendens vel ad electionem & fugam, vel ad veritatem & cognitionem, vel per se, vel vt conferēs ad aliquid aliud taliū: de qua vel neutro modo opinantur, vel contrariè multi sapientibus, vel sapientes multis, vel vtrique ipsi sibi ipsis. Quædam etenim problematum vtile est scire, ad eligēdum vel fugiendum: vt, vtrum voluptas bonum an non? quædā verò ad sciendum solùm: vt vtrum mundus sempiternus, an non? quædā autem ipsa sanè secundum se, ad neutrum horum: conferentia verò sunt ad quædam talium. Multa etenim ipsa secundum se non volumus cognoscere, sed aliorum causa, vt per hæc aliud cognoscamus. Cæterùm sunt & problemata, quorum contrarij sunt syllogismi, dubitationem enim habent, vtrum sic se habeant an non sic: quia de ambobus sunt rationes credibiles. Et de quibus rationem non habemus, cùm existant magna: difficile putantes esse, propter quid asignare: vt, vtrum mundus sempiternus, an non? Etenim hæc inquiret aliquis. Problemata igitur, & propositiones, quemadmodum dictum est, determinentur. Positio autem, est existimatio inopinabilis alicuius notorum secūdum philosophiam: vt quod non est contradicere, quemadmodum dicit Antisthenes: vel quòd omnia mouentur, secundum Heraclitum: vel quoniam vnus est ens, vt Melissus dicit: (nam de quouis contraria opinionibus proferente curare, stultum est:) vel de quibus rationem habemus contrariam opinionibus, vt quoniam non omne existens vel factum est, vel sempiternum est quemadmodū Sophistæ dicunt. Musicum enim existentem grammaticum esse: neque factum, neque sempiternum esse dicunt: hoc enim etsi non videatur alicui, videbitur tamen: quia rationem habet credibilem. Est igitur & positio problema, non tamen omne problema est positio: quoniam quædam problematum talia sunt de quibus neutro modo opinamur. Quod autem & positio sit problema, notum est. Nam necesse est ex dictis vel multos cum sapientibus de positione contendere, vel vtrosuis sibimet: quoniam existimatio præter opinionem, positio est. Ferè autem nunc omnia dialectices problemata positiones vocantur. Differt autem nihil, quomodolibet dicatur: non enim nomen effingere volentes, diuisimus sic ipsa: sed vt non lateant nos, aliquæ ipsorum existentes differentiæ. Non oportet autem omne problema, neque omnem positionem considerare: sed quam dubitabit aliquis ratione indigentium, & non pœna, vel sensu. Nam dubitantes, vtrum oporteat deos honorare, & parentes amare, an non, pœna indigent: qui verò, vtrum nix alba, an non, sensu. Neque profectò quorum propinqua est demonstratio, neque quorum valdè remota: illa enim non habent dubitationem, hæc verò maiorem quàm secundum gymnasticam.

Positio quid.

Positio etiā problema.

De speciebus differendi.

Cap. X.

DEterminatis autem his, oportet diuidere, quot orationum species dialecticarum: est quidem altera inductio, altera verò syllogismus. Et syllogismus quid sit, dicebatur priùs. Inductio verò, est à singularibus ad vniuersalia accessio: vt si est gubernator sciens, optimus, & auriga: & omnis circa vnumquodque sciens optimus est. Est autem inductio credibilior, & manifestior, & secundum sensum notior, & multis cōmunis. Syllogismus verò violentior, & ad contradicentes efficacior. Genera igitur & de quibus orationes, & ex quibus, quēadmodū prius dicebatur, determinētur.

Inductio.

Quibus instrumentis syllogismorum copia paretur.

Cap. XI.

INstrumenta autē per quæ abundabimus syllogismis, sunt quatuor. Vnum quidē, propositiones accipere. Secundum verò, quotupliciter vnūquodq; dicat

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicatur posse diuidere. Tertium, differentias inuenire. Quartum autem, similis inspectio. Sunt autem aliquo modo & tria horũ propositiones. Nam est secundum vnumquodque ipsorum propositionem facere, vt quoniam eligendum est pulchrum, vel delectabile, vel conferens, & quoniam differt sensus à scientia: hanc nanque deperdenti possibile est rursus accipere, illum autem impossibile, & quoniam similiter habet sanatiuum ad sanitatem, & salubre ad salubritatem. Est siquidem prima propositio à multipliciter dictis, secunda autem à differentiis, tertia verò à similibus.

De sumptione propositionum.

Cap. XII.

Psas igitur propositiones eligendum, quotupliciter determinatur de propositione: vel omnium proponenti opiniones, vel plurium, vel sapientum: & horum vel omnium, vel plurimorũ, vel notissimorum: aut etiam contrarias probabilibus, & quæcunque opiniones secundùm artes sunt, aut contrarias probabilibus secundùm contradictionem protensas, quemadmodum dictum est prius. Vtile autem & facere ipsas in eligendo, non solùm existentes probabiles, sed & similes illis, vt quòd contrariorum est idem sensus: nam & scientia est eadem: & quòd videmus suscipientes aliquid, & non emittentes, etenim & in aliis sensibus sic: nam & audimus suscipientes aliquid, & non emittentes: & gustamus, & olfacimus eodem modo. Similiter autem & in aliis. Insuper quæcunque in omnibus vel plurimis apparent, sumendum vt principium, & credibilem positionem. Ponunt enim, qui non conspiciunt in aliquo non sic habere. Deligere autem oportet & ex descriptis orationibus: descriptiones autem facere de vnoquoque genere, supponentes séorsum: vt de bono, vel de animali, & de bono omni, incipientes ab ipso quid est. Annotare autem & singulorum opiniones, vt quod Empedocles quatuor dixit corporum elementa esse. Ponet enim aliquis quod ab aliquo dicitur probato. Sunt autem (vt figura sit complecti) propositionum, & problematum partes tres. Nam aliæ sunt morales propositiones, aliæ naturales, aliæ rationales. Morales quidem sunt tales, vt vtrum oporteat parentibus magis obedire, an legibus? si dissentiant. Rationales verò, vt, vtrum contrariorum eadem sit disciplina, an non? Naturales autem, vt, vtrum mundus sit æternus, an non? Similiter autem & problemata. At verò quales sint singulæ prædictarum, definitione quidem non est facilè assignare de ipsis, verùm ipsa quæ per inductionem est consuetudine, tentare oportet cognoscere vnamquanque earum secundum prædicta exempla considerantes. Ad philosophiam igitur, secundùm veritatem de his tractandum: Dialecticè autem, ad opinionem. Sumendæ autem quàm maximè vniuersales propositiones omnes, & ex vna multæ faciendæ: vt quòd oppositorũ eadem disciplina, déinde quòd contrariorum, & quòd eorum quæ dicuntur ad aliquid. Eodem modo & ipsæ rursus diuidendæ, quousque contingat diuidere: vt quòd boni & mali, & albi & nigri, & frigidi & calidi. Similiter autem & in aliis. De propositione igitur sufficiant prædicta.

Propositionum & problematũ partes.

De multiplicis distinctione.

Cap. XIII.

Psum autem quotupliciter considerandum est, non solùm quæcunque dicuntur secundùm alterum modum, sed & rationes ipsorum tentandum assignare, vt non solum quòd bonũ altero quidem modo dicitur iustitia & fortitudo, habile autem & salubre altero: sed quoniam & illa quidem eò quòd qualia quædam sunt, hæc verò eò quòd effectiua alicuius, & nõ eò quòd qualia ipsa sunt. Eodem modo & in aliis. Vtrum autem multipliciter, vel vnicè specie dicatur, per hæc quidem contemplandum. Primum quidem in contrario inspiciendum, si multipliciter dicatur, siue specie, siue nomine dissonet. Quædam enim statim & nominibus alia sunt: vt acuto in voce contrarium est graue, in magnitudine autem obtusum. Manifestum igitur, quòd contrarium acuto multipliciter dicitur. Si verò hoc & acutum: nam secundum vtrunque horum diuersum erat contrarium, non enim idem acutum, obtuso erit & graui contrarium: vtrique autem acutum contrarium. Rursus graui in voce, contrarium quidem acutum, in magnitudine autem læue, quare multipliciter graue dicitur, quoniam & contrarium. Similiter autem & pulchro, ei quidem quod in animali, turpe: ei verò quod in domo est, pernicioſum: quare æquiuocum pulchrum. In quibusdam autem nominibus quidem nullo modo dissonat, verùm specie permanifesta. in ipsis statim differentia est: vt in claro, & obscuro: vox enim clara, & obscura dicitur. Similiter autem & color. Nominibus igitur ipsis nihil dissonant: at specie pernota est in ipsis statim differentia, non enim similiter & color clarus dicitur, & vox clara: manifestum autem id est per sensum: nam eorundem specie idem est sensus. Atqui clarum in voce, & in colore, non eodem sensu iudicamus: sed hoc visu, illud autem auditu. Similiter autem & acutum, & obtusum in humoribus, & in magnitudinibus sed hoc quidem tactu, illud verò gustu, Neque enim hæc dissonant nominibus, neque in seipsis, neque in contrariis, obtusum enim, est contrarium vtrique. Ampliùs, si huic quidem est aliquid contrarium, huic autem simpliciter nihil: vt ipsi quæ à bibendo est voluptati, ea quæ à sitiendo tristitia, contrarium. Ipsi verò quæ à considerando est, quòd diameter costæ incommensurabilis, nihil. Quare multipliciter voluptas dicitur, & ipsi amori secundùm mentem, odium contrarium: ipsi verò secundùm corporalem actum, nihil. Manifestum igitur, quoniam amor æquiuocum. Insuper in mediis, si quorundam aliquid sit medium, quorundam autem nihil: vel si amborum quidem sit, non tamẽ idem, vt clari & obscuri in coloribus, aliquid est

Multiplicis ratio.

A contrario.

A medio.

est medium, fuscum: in voce verò nihil nisi fortè raucum, quemadmodum quidam dicunt raucam vocem, medium esse, quare æquiuocum clarum, similiter autem & obscurũ. Insuper si horum quidem plura media, horum autem vnum quemadmodum in claro & obscuro: nam in coloribus, multa media: verùm in voce vnum, raucum. Rursus in eo quod secundum contradictionem opponitur consideradum, si multipliciter dicatur. Nam si hoc multipliciter dicatur, & huic oppositum multipliciter dicetur: vt non videre multipliciter dicitur, vnum quidem non habere visum, alterum autem non operari visu. Si autem illud multipliciter, necessarium est & videre multipliciter dici, vtrique enim ipsius non videre opponitur aliquid, vt ipsi quidem non habere visum, habere: illi verò quod est non operari visu, operari. Ampliùs in his quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, perspiciendum. Nam si alterum multipliciter dicatur, & reliquum, vt si sensibile esse multipliciter dicatur, & secundum animam, & corpus: & insensibile esse multipliciter dicetur, & secundum animam, & secundum corpus. Quòd autem secundum priuationem & habitum opponantur nunc dicta, notum: quoniam nata sunt vtrunque sensuum habere animalia, & secundum animam, & secundum corpus. Insuper autem in casibus considerandum: nam si iustè multipliciter dicitur, & iustum multipliciter dicetur: etenim secundum vtrunque iustorum est iustum, vt si iustè dicatur, & secundum suipsius cognitionem iudicare, & vt oportet: similiter & iustum, eodem modo autem & si salubre multipliciter dicatur, & salubriter multipliciter dicetur, vt si salubre dicitur, hoc quidem sanitatis effectiuum, illud verò conseruatiuum, quoddam autem significatiuum: & salubriter vel effectiuè, vel conseruatiuè, vel significatiuè dicetur. Similiter autem & in aliis, quando ipsum multipliciter dictum fuerit, & casus ab ipso multipliciter dicetur: & si casus, & ipsum. Consideranda autem & genera secundum nomen prædicamentorum, si eadem sint in omnibus: nam si non eadem, manifestum quoniam est æquiuocum quod dicitur: vt bonum in cibis quidem effectiuum voluptatis, in medicina autem effectiuum sanitatis, in anima verò qualem esse: vt temperantem, vel fortem, vel iustam. Similiter autem & in homine. Aliquoties autem & quando: vt in opportunitate bonum: nam bonum dicitur, quod in opportunitate. Plerunque autem quantum, vt in mediocri: nam dicitur & mediocre bonum, quare æquiuocum bonum. Eodem modo autem † & clarum, in corpore quidem color, in voce autem bene audibile. Consimiliter autem & acutum: nam non eodem modo in omnibus idem dicitur: nam vox acuta quidem velox, quemadmodum dicunt secundum numeros harmonici: angulus autem acutus, qui minor recto: gladius verò, qui acutiangulus. Considerandum autem & genera eorum, quæ sub eodem nomine, si diuersa & non subalterna sunt, vt asinus, hoc autem animal, & hoc vas, diuersa nanque secundum nomen ratio eorum: nam hoc quidem animal aliquod dicitur, hoc autem vas quoddam. Si verò subalterna genera sint, non necessarium diuersas rationes esse: vt corui, animal & auis genus est, quando igitur dicimus coruum auem esse, & animal quoddam esse dicimus eundem. Quare ambo genera de eodem prædicantur. Similiter autem & quando animal volatile bipes coruum dicimus, auem eundem dicimus esse, & sic igitur vtraque genera prædicantur de coruo, & ratio eorundem. Verùm in non subalternis generibus, non accidit hoc: nam neque quando vas dicimus, animal dicimus, neque quando animal, vas. Considerandum autem non solùm in proposito, si diuersa genera, & non subalterna: sed & in contrario: nam si contrarium multipliciter dicatur, manifestum quoniam & propositum. Vtile autem & ad definitionem, inspicere eam quæ ex composito sit: vt clari corporis, & claræ vocis: nam destructo proprio, eandem oportet rationem relinqui, hoc autem non accidit in æquiuocis, vt iis quæ nunc dicta sunt. Nam illud quidem erit corpus, talem habens colorem: hoc verò vox bene audibilis, sublato igitur corpore & voce, non idem in vtraque relinquitur, at oportet, si vniuocum esset clarum, quod in vtraque dicitur, esse idem. Sæpe autem & in ipsis definitionibus, latet assequens æquiuocum, quapropter & in definitione considerandum: vt si quis significatiuum & effectiuum sanitatis, quòd moderatè se habet ad sanitatem, dicat esse, non refutandum: sed inspiciendum, quid moderatè quidem secundum vtrunque dixit, vt si vnũ quidem quòd tantùm sit, vt faciat sanitatem: alterum verò quod tale sit, vt significet qualis sit habitus. Insuper si non sint comparabilia secundum magis, vel similiter, vt clara vox, & clara vestis: & acutus humor, & acuta vox: nam hæc neque similiter dicuntur clara, vel acuta, neque magis alterum, quare æquiuocum acutum, & clarum. Nam vniuocum omne comparabile: vel enim similiter dicetur, vel magis alterum. Quoniam autem diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ species sunt & differentiæ, vt in animal & scientia (nam diuersæ horum differentiæ) considerandum, si quæ sub eodem nomine diuersorum generum, & non subalternorum differentiæ sint: vt acutum, vocis, & magnitudinis: nam differt vox à voce, eò quòd acuta sit: similiter autem & magnitudo à magnitudine, quare æquiuocum acutum. Nam diuersorum generum, & non subalternorum differentiæ sunt. Rursus si eorum quæ sunt sub eodem nomine, diuersæ sunt differentiæ: vt coloris qui est in corporibus, & alterius in melodiis. Etenim huius qui est in corporibus, disgregatiuum & congregatiuum visus: huius autem qui in melodiis, non eædem differentiæ. Quare æquiuocum color, nam eorundem eædem differentiæ. Insuper quoniam species nullius est differentia (nam homo & bos non est differentia, sed species vrumquodque ipsorum) considerare oportet, si eorum quæ sub eodem sunt nomine, hoc species quidem sit,

A contradictoriis.

A priuantibus.

A casibus & coniugatis.

A prædicamẽtorum varietate.

τὸ λευκόν.

A generum distinctione.

A definitione ex composito

A definitione non eadẽ re.

A comparatione.

A differentia ἑτέρᾳ ἑνῶν.

A discrimine differentiæ.

A specie & differentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit,illud verò differentia: vt clarum hoc quidem in corpore, species coloris, ipsum verò in voce, differentia:nam differt vox à voce, eò quòd clara sit.De his igitur quæ multipliciter dicuntur, per hæc & talia perspiciendum.

De differentiarum inuentione,similium consideratione, & instrumentorum vsu.

Cap. XIIII.

Differentiarum inuētio.

DIfferentias autē in ipsis generibus adinuicem contemplari oportet:vt quo differt iustitia à fortitudine,& prudētia à temperantia,hæc enim omnia,ex eodem genere sunt virtutis. Et ex alio ad aliud, iniis quæ non nimiùm distant: vt quo differt sensus à scientia. Etenim in iis quæ multùm distant, permanifestæ omnino differentiæ sunt. Similitudinem autem considerare, in iis quæ diuersorum sunt generum necesse est, vt sicut alterum ad alterum quoddam, sic aliud ad aliud:vt quemadmodum scientia ad scibile, sic sensus ad sensibile. Et vt alterum in altero quodam,sic aliud in alio:vt, quemadmodum visus in oculo, sic mens in anima: & sicut tranquillitas in mari, sic serenitas in aere,vtrunque enim quies. Maximè autem in iis quæ multùm distant, exerceri oportet: nam facilè in reliquis poterimus similia cōspicere.Considerāda autem & quæ in eodem genere existūt, si quid omnibus insit idem, vt homini,& equo, & cani: nam quatenus inest quid ipsis idem, eatenus similia sunt. Vtile autem est ipsum, quod multipliciter quidem dicitur, considerasse ad claritatem (magis enim quis sciet quid ponatur, si manifestetur multipliciter dictum:) & ad faciendum secundū eandem rem, & non ad nomen syllogismos: nam immanifesto existente eo quod multipliciter dicitur, contingit vt non ad idem & respondens & interrogans ferat intellectum. At si manifestetur quod multipliciter dicitur, & ad quid ferens ponat,sanè ridiculus videbitur interrogans esse, nisi ad hoc rationem faciat. Vtile etiam,vt non falsa ratiocinatione decipiamur, & vt falsa ratiocinatione vtamur:nam sciētes quotupliciter dicitur,non falsa ratione decipiemur: verum sciemus, si non ad idem rationem fecerit interrogans, & ipsi interrogantes poterimus falsa ratione vti:nisi sciuerit qui respondet; quotupliciter dicatur, verùm hoc,non in omnibus semper est possibile: sed quando fuerint eorum quæ multipliciter dicuntur, quædam sanè vera, quædam autem falsa. Cæterùm non est proprius hic modus Dialectices:quapropter omnino fugienda est à Dialecticis talis ad nomē disputatio, nisi quis aliter non possit de proposito differere. Differentiarum autem inuentio vtilis ad syllogismos, de eodem & diuerso, & ad cognoscendum quid est vnumquodque. Quòd igitur ad syllogismos de eodem & diuerso sit vtilis,manifestum,inuenientes enim differentiam propositorum quamlibet, demonstrabimus quod non idem. Verùm ad cognoscendum quid est, quoniam propriam substantiæ vniuscuiusque rationem ipsis, quæ circa vnumquodque sunt,propriis differentiis separare consueuimus. Similis autem contemplatio est vtilis,& ad inductiuas rationes,&ad syllogismos ex suppositione, & ad definitionum assignationem. Ad inductiuas igitur rationes, quia circa singula in similibus inductione vniuersale existimamus inducere. Nam non facilè inducant, non scientes similia.Verùm ad syllogismos ex suppositione: quoniam probabile est, vt in vno similium habet,sic & in reliquis,quare ad quodcunq; illorum abundè poterimus differere: profitebimur, vt in his habet, sic & in proposito habere. Demonstrantes autem illud, & propositum ex suppositione demonstrabimus. Nam supponentes vt in his habet, sic & in proposito habere, demonstrationem faciemus. Ad definitionum autem assignationem,quoniam potentes conspicere quid in vnoquoq; idem, non dubitabimus, ad quid oporteat genus definientes propositum ponere. Nam cōmunium quod maximè in eo quod quid prædicatur genus erit. Similiter autem & in multùm distantibus,vtilis ad definitiones similis contemplatio: vt quòd idem tranquillitas in mari,& serenitas in aere:nam vtrumque quies est,& quòd punctus in linea,& vnitas in numero: nam vtrumque est principium. Quare commune in omnibus genus assignantes, arbitramur non extraneè definire. Ferè autem & definientes sic consueuerunt assignare. Nam & vnitatem principium numeri dicunt esse, & punctum principium lineæ.Manifestum igitur, quòd ad commune amborum, genus collocant.Instrumenta igitur per quæ fiunt syllogismi:hæc sunt. Loci verò ad quos sunt vtilia dicta, ij sint.

Similitudinum consideratio.

Vsus multiplicis.

Differentiarum inuentionis vtilitas.

IN TOP

IN TOPICORVM

Librum Secundum Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

LIBRO secundo, accidens persequitur: quod dicit non esse necesse,statim cum suo subiecto conueniri,sicut in genere, proprio & definitione,vt animal statim inest homini, grammatica nequaquam: nam statim non est grammaticus. Prætereà vniuersalia problemata priora particularibus, & negātia aientibus, quòd plerunque respondentes aiunt, ac firmant. Qui verò proposuerūt,negant & infirmant.Duo insuper vitanda: vel falsa adsumere problemata, vel insuetis denominationibus vti, vt hominem plantam vocare, & his similia. Primus igitur locus.Si genus pro accidēte ponatur, infirmabitur: vt si quis dicat, albo colorem accidere, & nigro coloratū: nam species à genere denominari non oportet.Alius locus: Si quid omni vel nulli inesse dicatur: vt, Contrariorū eadem est disciplina. Si non ita sit (considerandæ species oppositionum vsque ad indiuidua) infirmatur: si verò sit, firmatur. Tertius locus: Ex definitionibus accidentis, & illius cui accidit:vt si dixit inuidum bonum,quid est inuidus?& quid est bonus? si discordant inter se definitiones,infirmatur accidens, si autem conuenit, firmatur. Prætereà nominibus vtatur,firmansque vt pluribus dicat frequentata: infirmans verò,vt sapientioribus tantùm. Alius. Si quod in problemate nomē obscurum incidat, ad clarius trāsferat,& qui firmat,& qui infirmat: vt si quis voluptatem commodam dixerit decentem,transferat εὐσχήμονα Græcè,& vtile & decēs.A genere & speciebus accidentis, & firmanti & infirmanti, vt dixit aliquis animam moueri, vt genus aliquid motus augmenti diminutionis in locum mutationis:si nullo motu moueatur anima,infirmatur accidens: si aliquo aut omni motu moueatur,firmabitur. Quod enim speciei inest,& generi,vt album, aut viride,oculos oblectant.ergo,& color.Sed non statim quicquid non inest speciei, non inest generi.Alius.Tempus respiciendum. Si non in omni tempore,infirmatur: si in omni, firmatur,vt dixit aliquis, nutritum augetur. Si quis autem monstrabit quod non semper nutritū augetur,vt in senibus,infirmatur accidens.Si autem cuncta nutrita augeri monstrantur, firmabitur. Alius.Cùm aut æquiuocè, aut quouis alio modo quædam multa dicta fuerint,oportebit respicere ac infirmare si non existat aliquibus, vel firmare si existat:vt si quis dixerit hominem animal, & rationis participem,& risibilem: si subiectū eadem non habet,infirmatur quod dixit:si autem habuerit,firmatur,vt item qui bonum dixerit aurum,& vtile,ac delectabile, & multa quædam alia dicat, quibus vel horum aliquibus esse monstratis, firmatur accidēs:non monstratis,infirmatur. Alius. Quando nomen transfertur in definitionem, vt propriam aut impropriam; vt rex fœlix, aut regnum fœlix,quoad regem, accidēs firmatur:quoniā fœlix idē, quòd fortunatus dicitur, quo ad regnum verò,infirmatur,tanquā improprium, non enim recipit regnum fœlicē.Alius. In rebus quædam necessariò,quædā plerunque,quędam quandoq; cōtingunt: quorum ordinem si quis peruersum ostendat, accidens infirmabit. Verbi gratia. Dixit aliquis, damnatos necessariò prauos esse, cùm plerunque dicere debuisset,aut plerunq; pulsatos dolere, cùm necessariò debuisset: aut exercitatos laboribus plerunq; lætari,cùm interdum dicere debuisset, quæ omnia si ordine ac secundū eorum naturam ponantur, accidens firmare videbuntur.Alius,quando contraria complectuntur quidem sextupliciter, ea contraria capienda, quæ proposito cōducant.Sed de sex quatuor tantùm verè opponuntur,vel enim contraria de contrariis subiectis alternatim prędicātur:vt amicos quis amat, & inimicos odit: vel amicos odit, & inimicos amat,& ij duo modi veram oppositionem non habent,ambo enim vel fugiēda, vel eligenda.Aut quando vtraque contraria de vno, & hoc etiam dupliciter: vt amicos diligere, & amicos odio habere:& inimicos diligere,& inimicos odio habere. Aut quando vnum contrarium de vtrisque,& hoc dupliciter:vt amicos diligere, & inimicos diligere,& amicos odio habere,& inimicos odio habere. Igitur quatuor vltimæ verè opponuntur. Item vni & eidē plura esse contraria. Amicos enim diligere, contrarium est, inimicos diligere,itémque amicos odio habere.Et idem in singulis reliquis. In contrariorum itaque copia adsumenda vtilia pro disputante. Alius etiam si sit aliquid accidenti cōtrarium considerare, si huius susceptibile est subiectum.Si enim non susceptibile illius, neque huius. Si autem susceptibile illius,firmabitur, quod & huius fuerit susceptibile.Non autem & quod accidit illud rei, sed solùm potest accidere,& susceptibilis est illius res, vt dixit aliquis scientiam albam, quoniam albo contrarium nigrum. Non est autem susceptibile nigri sciētia,neque erit. Dixit item lapidem hunc album, quoniam susceptibilis lapis coloris, sed non propter hoc albus fuerit lapis; sed quod susceptibilis tantùm albi firmabitur.Alius etiam ex quatuor oppositionū generibus. Primum ad aliquid:vt si scientia suspicio, & scitum suspectum: si illud non est,neque hoc.Ex contrariis:si bonum vtile,malum damnosum:si non illud,neque hoc. Ex his quæ secundùm habitum & priuationem; si cæcitas probrum adfert,& visus laudem: si non illud,neque hoc. Ex negantibus & aientibus: si discere bonū,non discere non bonū:si non hoc,neque illud.Ex coniugatis & casibus coniugata sunt ex abstracto & concreto,vt iustitia & iustus & iustum.Casus verò aduerbium,vt iustè. Verbi gratia.Si iustitia bonum,& iustus,& iustum,& iustè: si aut

Universidad de Deusto Biblioteca

si autem non hoc, neque illa. Et sic in reliquis similibus. Ex generationibus & corruptionibus, & item efficientibus & corrumpentibus. Quorum enim generatio bona, & ipsa bona: quorum verò generatio mala, mala: quorum autem corruptio bona, ipsa mala: quorũ verò mala, ipsa bona. Hinc accidens firmari & infirmari licebit, videlicet dicit quis, virtus prauum: infirmandum, quòd non prauum. Generatio ipsius bonorum est. Agathopraxia enim, virtutis generatio: & illi intendere, generatiuum virtutis. Errursus non prauum virtus, quod corruptio praui, & corruptibile malorum est. Corruptio autem virtutis, Cacopraxia, & corruptibile bonorum vsus & cõgressus. Contrà verò firmandum hoc modo. Negligentia malum, quoniam corruptio huius & corruptibile malorum est: Studium verò bonum, quòd ipsius corruptio quæ est negligentia, & corruptibile bonorum virorum est. Ex similitudinibus, videlicet si scientia vna contrariorum, sicuti medicinalis, sanitatis & ægrotationis. Et opinio eadem contrariorum, opinatur enim quis etiam mendacium. Rursus infirmatur: Si non eadem sciẽtia contrariorum, neque opinio. Simile autem quid scientia & opinio: vtraque enim animi habitus noscibilis. Ex magis & minus. Sunt autem talium loci quatuor: vnus quidem, si magis sequitur magis, & simpliciter in subiecto: si hoc, & illud, videlicet magis nocere, magis malum est: & simpliciter nocere, simpliciter malũ. Alius locus vnius circa duo subiecta, infirmando quidem ex magis, firmando verò ex minus, vt ratio magis laudabile quàm diuitiæ: si ratio non laudabile, multo minus diuitiæ. Ex magis autem firmando: vt si diuitiæ laudabile, multò magis ratio. Quæ sic cooptantur. Si cui magis videtur inesse, & non inest, nec cui minus, & si cui minus videtur inesse, inest, & cui magis. Tertius locus duorum de vno subiecto dicto: vt ratio magis laudabile, quàm, secundùm animã vtile. Quartus locus duorũ de duobus dictis: videlicet, virtus vtile magis quã ratio laudabile, si non virtus vtile, neq; ratio laudabile: si autẽ ratio laudabile, multò magis virtus vtile. Ex similiter inexistẽtibus, & hoc tripliciter: vel vnum quid accidẽs duobus similiter existit: & est vnũ alterius vel infirmatoriũ vel firmatoriũ: vt laudabile similiter existit & rationi & virtuti. Si vnum laudabile, & alterũ, & si vnũ nõ laudabile, neq; alterũ. Secundò, cùm duo accidẽtia vni subiecto videntur inexistere, similiter si vnũ existit & alterũ: si autem vnum non existit, neque alterum, vt similiter videtur bonum & vtile: & si vtile, & bonum, si autem bonum, & vtile. Tertiò, cùm duo accidentia duobus subiectis similiter existunt, si alterum vni, & alterum alteri: si non vni alterum, neque alteri alterum, videlicet, similiter videntur inexistere & rationi laudabile: & virtuti vtile. Et si virtus vtile, & ratio laudabile: & si ratio non laudabile, neque virtus vtile. Locus etiam ab adpositione. Si quid additur, vt album: aut bonum quod non erat: aut si erat magis album, & bonum erit: nã propter vnumquodq; tale, & ipsum magis: qui locus ad firmandum faciet, & ad infirmandum minimè: non enim probato, quod dulce non fuerit, statim ipsum dulce non erit. Additũ enim, dulce amaro, non statim dulce facit: nec tamen ipsum dulce nõ est. In quibus autẽ aliquid dicitur magis aut minus, aut secundũ quid, aut vbi, aut quando, aut alicubi inesse: dicitur & simpliciter, sed non contrà: vt homo est simpliciter, cũ nullis his conditionibus contradicimus secundum quid, secundum quiddam boni, ac minimè simpliciter. Quare vbi nullo addito dicimus bonum aut malum, simpliciter dicimus.

IN EVNDEM TOPICORUM Lib. II. Angeli Politiani Argumentum.

IN Libro secundo loci tractantur absoluti accidentis, siue refellendum, siue sit asserendum. Loci autem sunt hi ferè. Non est accidens interdum, quod vt accidens enunciatur. Subiectum seorsum capitur ab accidenti, seorsum definitur. Transfertur problema advniuersalem propositionem, quæritur quid ipsi obiiciatur. Decernitur, quibus appellationibus multitudinem sequi, quibus inde recedere oporteat. Distinguenda æquiuocatio, sed & ambiguitas, obscuris infundenda lux: generis inspicienda contraria, sed & propositi generis species, vtendum definitione, consequentia, tempore: reuocandum problema illuc, vbi argumentationes circunfluant: vestiganda quæ sequuntur. Inspiciendum, quo affirmatio ac negatio differant. Eruenda etymologia: pensanda quæ cui necessariò, quæ secus competunt. Complectenda omnino multiuoca, contrariorum connexio, & oppositа quæliber, & conserta, & consertis obuia, & generationes corruptionésque, & propositionum consequentiæ: prætereà quod magis, quod minus, quod æquè sit, & appositio: & quod aliquatenus, & quando, & vbi.

ARIST

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER SECVNDVS.

De problematis vniuersalibus, & quibus in prædicatis, inesse & esse conuertuntur.

Cap. I.

Problematũ diuisio.

VNT autem problematum quædam sanè vniuersalia, quædam verò particularia. Vniuersalia, quidem, vt omnis voluptas bonum, & quod nulla voluptas bonum. Particularia autem, vt quod est aliqua voluptas bonum, & est quædam voluptas non bonum. Sunt autem ad vtraque genera problematum communia vniuersalia, & constructiua & destructiua: nam demonstrantes quòd omni inest, demonstrabimus & quod alicui inest. Similiter autem, & si quòd nulli inest demõstramus, & quod non omni inest demonstrabimus. Primùm igitur de vniuersalibus destructiuis dicendum: & quia communia sunt talia ad vniuersalia, & ad particularia: & quia magis positiones afferunt ipsius inesse, quàm non: differentes verò destruant. Est autem difficillimum, conuerti ab accidente propriam nuncupationem. Nam partim, & non vniuersaliter, in solis contingit accidentibus. A proprio etenim, & termino, & genere, necessarium est conuerti, vt si inest alicui, animal gressibile bipes esse: conuertenti verum erit dicere, quòd animal gressibile bipes est. Similiter autem & a genere: nam si animal esse alicui insit, animal est. Eadem autem & in proprio: nam si insit alicui, grammatices susceptiuum esse, grammatices susceptiuum erit. Nihil enim horum contigit secundùm quid inesse, vel non inesse: sed simpliciter vel inesse, vel non inesse. At in accidentibus nihil prohibet, secundùm quid inesse: vt albedinem, vel iustitiam: quare non sufficit monstrare quod inest albedo, vel iustitia, ad monstrandum quòd albus, vel iustus est. Habet nanque dubitationem, quoniam secundùm quid albus, vel iustus est: quare non est necessarium in accidentibus, conuerti. Determinare autem oportet & peccata, quæ in problematibus sunt: quoniam bifariam committuntur: vel in eo quòd mentiuntur, vel in eo quod transgrediuntur

Accidens ambiguè inesse, reliqua simpliciter.

In problematis bifariam peccari.

positam locutionem. Nam & qui mentiuntur, & qui quod non inest alicui inesse dicunt, peccant. Et qui extraneis nominibus res appellant, vt platanum hominem, positam transgrediuntur nominationem.

Problematum loci, quòd insit quicquam vel non insit.

Cap. II.

NUs quidem locus est, inspicere, si quod secundùm alium quendam modum inest, tanquam accidens assignauit. Peccatur autem maximè hoc circa genera: vt si quis albo dicat accidere colorem esse, non enim accidit albo, colorem esse: sed genus ipsius color est. Contingit igitur & secundum nuncupationem determinare eum qui ponit, vt quod accidit iustitiæ virtutem esse. Sæpenumero autem & cùm non determinet, pernotum est, quòd genus tanquam accidens assignauit: vt si quis albedinem colorari dixerit, vel ambulationem moueri: nam à nullo genere denominatiuè prædicatio de specie dicitur, sed omnia vniuocè genera de speciebus prædicantur. Nam & nomen & rationem generum suscipiunt species, quitaque coloratum dixit album, neque tanquam genus assignauit: quoniam denominatiuè dixit, neque vt proprium, vel vt definitionem: nam definitio, & propriũ nulli alteri inest, colorãtur autem & multa alia: vt lignum, lapis, homo, equus. Manifestum igitur, quòd tanquam accidens assignauit. Alius locus. Inspicere conuenit ea, quibus inesse vel omnibus, vel nulli dicatur. Considerandum autem secundùm species, & non in infinitis, transitu enim magis, & in paucioribus inspectio. Oportet autem considerare & incipere à primis: dein consequenter, vsq; ad indiuidua, vt si oppositorum eandem disciplinam quis dixerit esse, inspiciẽdum si eorum quæ sunt ad aliquid, & contrariorum, & eorum quæ secundum priuationem & habitum, & eorum quæ secundùm contradictionem dicũntur, eadem disciplina: & si in his manifestum nondum fuerit, rursus hæc sunt diuidenda vsque ad indiuidua: vt si iustorum & iniustorum, vel duplicis & dimidij, vel cæcitatis & visus, vel existendi & non existendi. Nam si demonstretur in aliquo quòd non eadem, destruemus sanè problema. Similiter autem, & si nulli inest. Hîc autem locus conuertitur, & ad construendum, & destruendum. Si namque in omnibus videatur cùm proferimus diuisionem, vel in multis, efflagitare oportet, vt vel vniuersaliter ponat, vel instantiam afferat, in quo non sic: nam si neutrum horum faciat absurdus videbitur, qui non ponit. Alius. Definitiones sunt faciendæ, & accidentis, & cui accidit:

Locus primus.

Locus secundus.

3. A definitione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aecidit: vel amborum secundùm vtrunque, vel alterius: deinde considerandum, si quid non verum in definitionibus vt verum sumatur: vt si est, Deum iniuriam facere, quid iniuriam facere. Si enim sit, nocere sponte: manifestum, quòd non contingit Deum iniuriam facere: non enim conuenit Deo, nocere. Et si inuidus sit studiosus, quis inuidus, & quæ inuidia: nam si inuidia sit tristitia in apparenti prosperitate alicuius proborum: manifestum, quoniam studiosus non est inuidus: prauus enim esset. Et si indignans sit inuidus, quis vterque eorum: nam sic manifestum erit, vtrum verum an falsum sit, quòd dicitur, vt si inuidus quidem sit, qui tristatur in bonorum prosperitatibus: indignans autem, qui in malorum prosperitatibus tristatur: manifestum, quòd inuidus non erit indignans. Sumendæ sunt autem & pro iis, quæ in definitionibus sunt, nominibus definitiones, & non desistendum est donec ad notum deuentum sit: nam sæpe cum tota quidem definitio est assignata, non manifestum est quod quæritur: verùm pro aliquo eorum quæ in definitione sunt nominum, definitione dicta, per notum fit. Ampliùs, problema propositionem sibi facientem instare: nam instantia erit argumentum ad positionem. Est autem hic locus ferè idem ei, quo considerare oportet, quibus ineſſe vel omnibus vel nulli dictum est: verùm differt modo. Ampliùs determinandum, quæ oportet vocare vt multi, & quæ non. Vtile autem & ad constituendum, & destruendum, vt quod nuncupationibus quidem res appellare oportet, quemadmodum multi: quæ autem res tales sint, vel non tales, non amplius tribuendum multis, vt salubre quidem dicendum effectiuum sanitatis, vt multi vocant: vtrum autem propositum, effectiuum sanitatis an non, non ampliùs vt multi dicendum, sed vt medicus. Ampliùs, si multipliciter dicatur, positum autem sit quoniam ineſt, aut quoniam non ineſt: alterum monstrandum eorum quæ multipliciter dicuntur, si non vtraq; contingat. Vtendum autem in iis quæ latent. Nã si nõ lateat multipliciter dictũ, instabit, quoniam non monstratur id quod ipse dubitabat, sed alterum. Hic autem locus conuertitur & ad constituendum, & ad destruendum. Constituere etenim volentes, ostendemus quod alterum ineſt, si non ambo poterimus. Destruentes autẽ, quòd non ineſt alterum monstrabimus, si non ambo poterimus. Verumtamen destruenti quidem, nihil oportet ex confessione differere, neque si omni, neque si nulli ineſſe dicatur. Nam si ostenderimus quòd non ineſt cuiuis, interimemus ipsum omni ineſſe. Similiter autem, & si vni ostenderimus ineſſe, destruimus nulli ineſſe. Cõstruentibus verò præconfitendum, quòd si cuiuis ineſt, omni ineſt, si credibile sit postulatum: non enim sufficit ad probandum, quoniã omni ineſt, in vno disputasse, vt si hominis anima immortalis est, & quòd omnis anima est immortalis: quare præconfitendum, quòd si quæuis anima immortalis, & omnis immortalis. Hoc autem non semper faciendum: sed quando non facilè possumus communem in omnibus vnam rationem dicere:

4. Ab instantia.

5. Ab authoritate.

6. A multiplici distinctione incogniti.

quemadmodum geometer, quòd triangulus duobus rectis æquos habet tres angulos. Si verò non lateat, quod multipliciter dicitur: diuisum quotupliciter dicitur: & interimendum, & constituendum, vt si decens est vtile aut honestum, tentandum ambo constituere, vel destruere de proposito, vt quod honestum, & quod vtile: vel quod neque honestum, neque vtile. Si autem non contingat vtraque, alterum ostendendum: adnotando quod hoc quidem est, illud autem non. Eadem autem ratio, etiam si plura sint, in quæ diuiditur. Insuper quæcunque non secundùm æquiuocationem dicũtur multipliciter, sed secundùm alium modũ, vt disciplina vna est plurium: vel vt finis, & eius quod est ad finem, vt medicina eius quod facit sanitatem, & huius quod cibat. Vel vt amborum finium, quemadmodum contrariorum eadẽ dicitur disciplina: non est enim magis finis huius finis, quàm alterum alterius. Vel vt huius secundum se, & huius secundùm accidens, vt secundùm se quidem, quòd triangulus duobus rectis æquales habeat tres angulos: secundum accidens autem, quod æquilaterus: quoniam enim accidit triangulo, æquilaterum esse triangulum per hoc cognoscimus, quòd duobus rectis æquos habeat internos. Si ergo nullo modo cõtingat eandem esse plurium disciplinam, manifestum quoniam non contingit omnino esse: aut si aliquo modo contingat, manifestum quod contingit. Diuidendum autem, quotupliciter fuerit vtile, vt si voluerimus construere talia, præstatuenda sunt quæcunque contingunt, & diuidendum in hæc solùm quæcunque vtilia sunt ad constituendum. Si verò sit destruendum, quæcunque non contingunt, reliqua autem omittenda. Faciendum autem id est in iis, cùm latuerit quotupliciter dicantur: & esse quidem hoc huius vel non esse, ex eisdem locis astruendum, vt disciplinam huius quidem aut vt finis, aut vt eorum quæ sunt ad finem, aut vt eorum quæ sunt secundum accidens. Vel rursus non esse aliquid secundum aliquem dictorum modorum. Eadem autem ratio & de concupiscentia, & quæcunque alia dicuntur plurium. Est enim concupiscentia huius, vel vt finis, vt sanitatis: vel vt eorum quæ sunt ad finem, vt medendi: vel vt huius quod est secundum accidens, quemadmodum in vino amator dulcedinis, non quia vinum, sed quia dulce est, secundùm se etenim dulce concupiscit, vinum verò secundùm accidens. Si enim austerum sit, non amplius concupiscit: secundùm accidens igitur concupiscit. Vtilis autem locus hic in iis quæ ad aliquid sunt. Penè enim talia ea, quæ ad aliquid sunt. Amplius transferendum est ad euidentius nomen, vt pro exacto in opinione, clarum, & pro curiositate, cupiditas superfluarum rerum, euidentiori enim facto quod dictum est, bene argumentabilis est positio. Est autem & hic locus ad vtrunque communis: & ad destruendum, & constituendum. Ad ostendendum autem contraria eidem ineſſe, considerandum in genere, vt si volumus ostendere, quod est circa sensum rectitudo & peccatum: sentire quidẽ iudicare est, iudicare autem est rectè & non

A distinctione multiplicis cognit.

7. Ab ampliologia.

8. A trãsumptione.

9. A genere subiecto.

non rectè: & circa sensum, sanè erit rectitudo, & peccatum. Nunc ergo ex genere circa speciem demonstratio fit: nam iudicare, genus est ipsius sentire: qui nanque sentit, iudicat aliquo modo.

10. A specie subiecta. Rursus autem ex specie, generi. qtæcunque enim speciei insunt, & generi: vt si disciplina praua est & studiosa, & dispositio praua & studiosa. Nam dispositio, disciplinæ genus. Primus autem locus, falsus est ad constituendum. Secundus autem verus. Non enim necessarium quæcunque generi insunt, & speciei ineſſe. Animal etenim est volatile, & quadrupes: homo autem non. Quæcunque autem speciei insunt, necesse & generi: nam si sit homo studiosus, & animal est studiosum. Ad destruendum autem prior quidem verus, secundus autem falsus: nam quæcunque generi non insunt, neque speciei, quæcunque verò speciei non insunt, non necessarium est generi non ineſſe.

11. A genere & à specie. Quoniam autem necessarium est, de quibus genus prædicatur, & specierum aliquam prædicari: & quæcunque habent genus, vel denominatiuè a genere dicuntur, & specierum aliquam necessarium est habere, vel denominatiuè ab aliqua specierum dici: vt si de aliquo disciplina prædicetur, & grammatica, vel musica, vel aliqua aliarum disciplinarum prædicabitur. & si quis habeat disciplinam, vel denominatiuè à disciplina dicatur, & grammaticam habebit, vel musicam, vel aliquam aliarum disciplinarum, vel denominatiuè ab aliqua earum dicetur, vt grammaticus, vel musicus. Si igitur aliquid dictum à genere quoquo modo, vt animam moueri, considerandum est si secundum aliquam specierum motus contingit, animam moueri, vt augeri, vel minui, vel corrumpi, vel generari, aut quæcunque aliæ motus species sunt. Nam si secundum nullam, manifestum quòd non mouetur. Hic autem locus communis ad vtrunque, & ad constituendum, & destruendum. Nam si secundum aliquam specierum moueatur, manifestum, quod mouetur: & si secundùm nullam specierum moueatur, manifestum quòd non mouetur. Cùm autem facultas non adsit argumentationis ad positionem, intendendum ex definitionibus, vel existentibus rei propositæ, vel apparentibus, & si non ab vna, etiam à pluribus. Facilè enim definientibus argumentari licebit: nam ad definitiones facilis argumentatio. Considerandum autem in proposito, quo existente propositum est, vel quid est ex necessitate, si propositum est, constituere quidem volenti: quo existente, propositum erit. Nam si illud ostendatur esse, & propositum ostensum erit. Destruere autem volenti, quid est, si propositum est: nam si ostenderimus consequens propositum non esse, destruemus propositum. Ampliùs ad tempus inspiciendum, si alicubi dissonet: vt si quod nutritur, quis dixerit ex necessitate augeri. nutriuntur etenim semper animalia, non autem semper augentur. Similiter autem & si scire dixerit quis reminisci, hoc enim præteriti temporis est, illud verò & præsentis, & futuri. Scire enim dicimur præsentia, & futura, vt quòd erit Solis defectus: reminisci verò non contingit aliud, quàm præteritum. Ampliùs sophisticus modus est, ducere ad tale, ad quod abundabimus argumentis. Hoc autem erit quandoque necessarium, quandoque verò apparens necessarium, quandoque verò neque apparens, neque necessarium. Necessarium quidem, si quando negauerit respondens aliquid vtilium ad positionem: ad illud rationes faciat. Contingit autem id talium esse, ad quod abundabimus argumentis. Similiter autem & quando inductionem ad aliquid propter positum facies, interimere conamur, hoc nanque interempto, & propositum interimitur. Apparens autem necessarium, quando apparet quidem vtile, & accommodum positioni, non est autem ad quod fiunt disputationes, siue eo negante, qui disputationem sustinet, siue ab inductione probabili propter positionem ad idem factam, interimere conetur idipsum. Reliquum verò, quando neque necessarium est, neque apparens ad quod fiunt disputationes, temerè autem redarguere accidit respondentem. Oportet autem deuitare postremum dictorum modum. Omnino enim semotus & alienus videtur esse à dialecticis: quare oportet & respondentem non proteruire, sed ponere quæ non vtilia sunt ad positionem, adnotando quæcunque non videntur, ponit tamen, nam magis dubitare vt plurimum accidit interrogantes, quando omnia posita ipsis talia fuerint, si non concludunt. Ampliùs, omnis qui dixit vnum quoduis, quodammodo multa dixit, eo quòd plura vnicuique ex necessitate consequentia sunt, vt qui dicit hominem esse, & quod animal est dixit, & quod animatum, & quòd bipes, & quòd mentis & scientiæ susceptiuum: quare quouis vno consequentium interempto, destruitur & quod in principio. Cauere tamen oportet in talibus, ne ad difficilius transsumptio fiat. Nam quandoque facilè est consequens interimere, quandoque autem ipsum propositum. Quibuscunque autem necesse est alterum solum ineſſe vel non ineſſe, vt homini ægritudinem, vel sanitatem, si ad alterum facilè poterimus disputare quod ineſt, vel non ineſt, & ad reliquum facilè poterimus. Hoc autem conuertitur ad vtrunque: ostendentes etenim quod ineſt alterum, reliquũ demonstrabimus quod non ineſt. Si verò quoniam non ineſt ostendamus, reliquum quoniam ineſt ostendemus. Manifestum igitur, quòd ad vtrunque vtilis hic locus. Ampliùs argumentandum transferendo nomen in orationem, longè magis consentaneum visum fuerit transsumere, quàm vt ponitur nomen: vt magnanimum non fortem, quemadmodum ponitur, sed magnum animum habentem, quemadmodum fidentem, bona sperantem. Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus: quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam fortius est studiosam, ipsam enim vnicuique esse genium. Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt ex necessitate, aliæ autem vt in pluribus, aliæ verò ad vtrumlibet: si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur: aut quod vt in pluribus, ex necessitate: aut ipsum, aut contrarium ei quod est vt in pluribus, semper dat locũ argumentationis. Nam si, quod ex necessitate est,

Hoc sumptione.

12. Ab iis, quibus in definitionẽ cõgredi licet.

13. Ab antecedentib⁹, & cõsequẽtibus.

14. A tempore.

15. A transumptione.

16. A consequutorũ inuentione.

17. A contrariis immediatis.

18. Ab etymologia.

19. A diuisione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt in pluribus ponatur, manifestum quoniam nō omni dicit inesse, cùm insit omni: quare peccauit, siue quod vt in pluribus dicitur, ex necessitate dixit: omni nanque dixit inesse, cùm non insit omni. Similiter autem & si contrarium ei quod in pluribus est, ex necessitate dixit. Semper enim in paucioribus dicitur contrarium ei, quod est vt in pluribus: vt si vt in pluribus, praui homines, boni in paucioribus: quare multò magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse. Similiter autem & si quod ad vtrumlibet est, ex necessitate dixit, vel vt in pluribus. Neque enim ex necessitate ad vtrumlibet, neque vt in pluribus. Contingit autem & si non determinans dixerit, vtrum vt in pluribus, an ex necessitate dixit: sit autem res vt in pluribus, disputare, vt si ex necessitate is dixerit: vt si prauos exhæreditandos dixit esse, non determinans: tanquam ex necessitate is dixerit, disputandum. Ampliùs, & si idem sibi accidens posuerit vt alterum, eo quod alterum sit nomen: quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates in gaudium, & iucunditatem, & lætitiam: hæc enim omnia eiusdem voluptatis nomina sunt. Si igitur qui gaudium lætitiæ dixerit accidere, idem vtique sibiipsi dicet accidere.

20. Polyonymis.

De eisdem problematis terminandis, loci alij.

Cap. 111.

21. A cōtrarietatum coniugationibus.

VOniam autem contraria connectuntur quidem ad inuicem sex modis, contrarietatem faciunt autem quadrupliciter complexa: oportet accipere contraria, quocunque modo vtile fuerit, & destruenti, & construenti. Quòd autem sex modis complectantur, manifestum. Nam aut vtrunque vtrique contrariorum connectitur: hoc autem dupliciter, vt amicis benefacere, & inimicis malè: vel econuersò amicis malè, & inimicis bene. Vel vtraque de vno: dupliciter autem & hoc, vt amicis benefacere, & amicis malè: vel inimicis benefacere, & inimicis malè. Vel vnum de vtrisque: dupliciter autem & hoc: vt amicis bene, & inimicis bene: vel amicis malè, & inimicis malè. Primæ igitur complexiones duæ dictæ non faciunt contrarietatem, nam amicis benefacere, huic inimicis malè, non est contrarium. Vtraque enim eligenda sunt, & eiusdem moris. Neque hoc amicis malè, huic inimicis bene, etenim vtraque fugienda, & eiusdem moris. Non videtur autem fugiendum fugiendo contrarium esse: nisi hoc quidem secundùm superabundantiam, illud autem secundùm dictum sit, nam superabundantia fugiendorum videtur esse: similiter autem & defectus. Reliqua verò quatuor omnia faciunt contrarietatem, nam id amicis benefacere, ei amicis malè contrarium. nam à contrario more sunt: & illud sanè eligendum, hoc autem fugiendum. Eodem modo autem & in aliis, nam secundùm vnamquanque coniugationem vnum est eligendum, alterum autem fugiendum: & illud quidem boni moris, illud autem mali. Manifestum igitur ex his dictis, quòd eidem plura contraria accidit fieri: huic enim amicis benefacere, hoc inimicis benefacere, & hoc amicis malè, contrarium. Similiter autem & aliorum vnicuique, eodem modo considerantibus, duo contraria apparebunt. Accipere igitur contrariorum quodcunque, erit ad positionem vtile. Ampliùs, si sit aliquid contrarium accidenti, considerandum est, si ineſt ei cui accidens dicitur inesse, nam si hoc insit, illud non inerit: impossibile enim, contraria simul eidem inesse. Aut si tale quoddam dicatur de aliquo, quo existente necesse est contraria inesse, vt si ideas in nobis quis dixerit esse: nam & moueri & quiescere ipsas accider. insuper autem sensibiles, & intelligibiles esse: videntur enim ideæ quiescere: & immobiles, & intelligibiles esse, ponentibus ideas esse: attamen cùm in nobis sint, impossibile immobiles esse. Motis enim nobis, necesse & quæ in nobis, etiam commoueri. Manifestum autem, quoniam & sensibiles, si in nobis sunt, nam per sensum, qui circa visum est, in vnoquoque formam cognoscimus. Rursum si ponatur accidens, cui est quippiam contrarium, considerandum si & contrarij est susceptiuum, quod & accidentis est. Nam idem contrariorum est susceptiuum, vt si odium sequi iram dixerit, erit quidem odium in irascibili: nam illic ira. Considerandum igitur, si & contrarium in irascibili, amicitia: si verò non, sed in concupiscibili sit amicitia: non sequitur odium iram. Similiter autem & si concupiscibile ignorare dixerit: erit nanque & scientiæ susceptiuum: siquidem & ignorantiæ: quod quidem non videtur, concupiscibile susceptiuum esse scientiæ. Destruenti ergo quemadmodum dictum est, vtendum: astruenti autem, quod ineſt quidem accidens, non vtilis locus: quod autem contingit inesse, vtilis. Ostendentes enim quòd non susceptiuum est contrarij, ostendemus quòd neque ineſt accidens, neque contingit inesse. Si autem ostenderimus quòd ineſt contrarium, vel quod susceptiuum est contrarij: nondum ostendemus, quod & accidens ineſt: sed quod contingit inesse, id solùm ostensum erit. Quoniam autem oppositiones sunt quatuor, considerandum ex contradictionibus econuersò, ex consequentia, & destruenti & construenti. Accipiendum autem ex inductione: vt si homo animal, non animal non homo, similiter autem & in aliis. Hic enim econuersò consequentia: nam hominem animal sequitur: non hominem autem, non animal nequaquam: sed econuersò, non animal, non homo. In omnibus igitur tale existimandum est: vt si bonum suaue, & non suaue non bonum. Si autem non hoc, neque illud. Similiter autem & si non suaue non bonum, bonum suaue. Manifestum igitur, quod ad vtrunque conuertitur, quæ secundùm contradictionem est consequentia econuersò facta. In contrariis autem considerandum, si contrarium, contrarium sequatur: an contra seipsa consequentia, an econuersò, & destruenti & construenti. Sumenda autem & talia sunt ex inductione: quantum vtile est. Contra seipsum quidem consequentia est, vt in fortitudine & timiditate: nam illam quidem sequitur virtus, hanc autem vitiū: & illam quidem sequitur eligendum, hanc autem fugiendum. Contra seipsa igitur horum consequentia: contrarium enim eligendum fugiendo: similiter

22. A contrariis mediatis.

23. A cōtrariorū cōsequio.

24. A [illegible] iecto contrarij.

25. A cōtradictione.

26. A contrariis.

similiter autem & in aliis. Econuersò autem consequentia, vt bonam sanè habitudinem sanitas sequitur malam autem habitudinem ægritudo non, sed ægritudinem mala habitudo: manifestum igitur, quoniam econuersò in his consequentia fit, rarò autem econuersò in contrariis accidit, sed in pluribus contra seipsa consequentia. Si ergo neque contra seipsa contrarium, contrarium sequatur, neque econuersò, manifestum quoniam neque eorum quæ dicta sunt sequitur alterum alterum: si autem in contrariis, & in iis quæ dicta sunt, necesse est alterum, alterum sequi. Similiter autem contrariis & in priuationibus & habitibus considerandum. Veruntamen non est in priuationibus econuersò, sed contra seipsa consequentiam necessarium est semper fieri: vt visum sequi sensum, cæcitatem autem insensibilitatem: opponitur enim sensus insensibilitati, vt habitus & priuatio. Nam illud horum quidem habitus, hoc autem priuatio. Similiter autem habitui & priuationi, & in iis quæ ad aliquid vtendum, nam contra seipsa & horum consequentia: vt si triplex multiplex, & subtriplex submultiplex. Dicitur enim triplex ad subtriplex quidem, multiplex autem ad submultiplex. Rursus si scientia opinio, & scibile opinabile: & si visus sensus, & visibile sensibile. Instantia, quòd non est necesse in iis quæ sunt ad aliquid consequentiam fieri, quemadmodum dictum est: nam sensibile scibile est: sensus autem non est scientia. Non tamen vera instantia videtur esse: multi enim non dicunt sensibilium scientiam esse. Insuper ad contrarium non minus vtile quod dicitur: vt quod sensibile non est scibile, neque enim sensus scientia. Rursus in coniugatis & in casibus, & interimenti, & construenti. Dicuntur autem coniugata talia, vt iusta & iustus, iustitię, & fortia & fortis, fortitudini. Similiter autem & effectiua, & conseruatiua, coniugata illorum sunt, quorum sunt conseruatiua, vel effectiua: vt sanatiua sanitatis, & bene dispositiua bonæ dispositionis: eodem autem modo & in aliis. Coniugata igitur talia solent dici. Casus autem, vt iustè, & fortiter, & sanatiuè, & bene dispositiuè, & quæcunque eodem modo dicuntur. Videntur autem & quæ sunt secundùm casus, coniugata esse: vt iustè iustitiæ, & fortiter fortitudini. Coniugata autem dicuntur secundùm eandem coniugationem omnia, vt iustitia, iustus, iustum, iustè. Manifestum igitur, quoniam vno quouis ostenso eorum, quæ secundùm eandem coniugationem dicuntur, vt bono vel laudabili, & reliqua omnia ostensa sunt: vt si iustitia est laudabilium, & iustè, iustus, iustum, laudabilium est. Dicetur autem iustè, & laudabiliter secundùm eundem casum: nam à laudabili, quemadmodum iustè à iustitia. Considerandum autem non solùm in eo quod dictum est, sed in contrario contrarium. vt quod bonum, non ex necessitate suaue: neque enim malum triste, aut si hoc, & illud: & si iustitia scientia, & iniustitia ignorantia: & si quod iustè est, scienter & experienter est: quod iniustè est, & ignoranter & inexperienter est. Si autem hæc non, neque illa: velut in hoc, quod nunc dictum: nam magis vtique apparebit, quod iniustè experienter, quàm inexperienter. Hic autem locus dictus prius in contrariorum consequentiis. Nihil enim aliud ostendimus, quàm contrarium sequi contrarium. Ampliùs in generationibus & corruptionibus, & effectiuis & corruptiuis, & interimenti, & astruenti. Quorum enim generationes bonæ sunt, & ipsa bona sunt: & si ipsa bona sunt, & generationes bonæ: si autem generationes malæ, & ipsa mala: In corruptionibus autem econtrario. Nam si corruptiones bonæ, ipsa mala: si autem corruptiones malæ, ipsa sunt bona: eadem ratio & in effectiuis & corruptiuis, quorum enim effectiua bona, & ipsa bona: quorum verò corruptiua bona, ipsa mala sunt.

27. Priuantibus.

28. A relatis.

29. A coniugatis, & casibus.

30. A coniugatis contrariis.

31. A causis & effectibus.

Ex similibus, appositione, magis, simpliciter, & secundum quid, loci.

Cap. 1111.

32. A proportione.

RVrsum in similibus, si similiter se habent, vt si disciplina vna plurium, & opinio: & si visum habere est videre, & auditum habere est audire. Similiter autem & in aliis: & in iis quæ sunt, & in iis quæ videntur. Vtilis autem hic locus ad vtrunq; Nam si in aliquo similium sic se habet, & in aliis similibus: si autem in aliquo non, nec in aliis. Considerandum autem & in vno, & in pluribus, si similiter se habet. Aliquoties enim dissonat: vt si scire est cogitare, & multa scire est multa cogitare: hoc autem non verum, contingit enim plura scire, cogitare autem non. Si autem non hoc, nec illud quod in vno, quod scire est cogitare. Ampliùs ex magis & minus. Sunt autē eius quod est magis, loci quatuor. Vnus quidem, si magis sequitur magis: vt si voluptas bonum, & magis voluptas magis bonum: & si iniuriam facere malum, & magis iniuriam facere magis malum. Vtilis autem ad vtrunque hic locus. Nam si sequatur ad subiecti incrementum, accidentis incremētum, quemadmodum dictum est, manifestum quod accidit: si autem non sequatur, non accidit. Hoc autem inductione sumendum. Alius, vno de duobus dicto, si cui magis consentaneum est inesse, non ineſt, nec cui minus: si cui minus consentaneum est inesse, ineſt: & cui magis. Rursum duobus de vno dictis, si quod magis videtur alij inesse non ineſt, neque quod minus, aut si quod minus videtur inesse ineſt, & quod magis. Rursum, duobus de duobus dictis, si quod alteri magis videtur inesse non ineſt, neque reliquum reliquo. Aut si quod minus videtur alteri inesse ineſt, & reliquum reliquo. Ampliùs, ex eo quod similiter ineſt, vel videtur inesse, tripliciter: quemadmodum in eo quod magis, vt in posterioribus tribus dictis locis dicebatur. Siue enim vnum quiddam duobus similiter ineſt, aut videtur inesse: si alteri non insit, nec alteri. Si autem alteri ineſt, & reliquo: siue duo eidem similiter, si alterum non insit, nec reliquum: si autem alterum, & reliquum. Eodem autem modo, & si duobus duo similiter insunt. Nam si alterum alteri non ineſt, nec reliquum reliquo: si autem ineſt alterum alteri, & reliquum reliquo. Ex eo igitur quod est magis & minus, & quod est similiter, tot modis contingit

33. A comparatione primus.

34. A paribus.

35. Ab appositione, primus.

argumentari. Ampliùs autem, ex appositione. Si alterum ad alterum appositum, faciat bonum vel album, cùm non fuerit priùs album vel bonum: quod appositum est erit album vel bonum, quale reuerà & totum facit. Ampliùs autem, si aliquid facit id, ad quod est appositum magis tale quale erat, & ipsum erit eiusmodi. Similiter autem & in aliis. Vtilis autem non in omnibus hic locus, sed in quibus ipsius magis crementum accidit fieri. Ille verò locus non conuertitur ad destruendum. Nam si non facit quod appositum est bonũ, nondum est manifestum, an ipsum nõ sit bonum, nam bonum malo appositum, non ex necessitate bonum totum facit: nec album nigro, nec dulce

36. A comparatiuo.

amaro. Rursum, si quid magis & minus dicitur, & simpliciter inest. Quod enim bonum vel album non est, neque magis & minus bonum vel album dicetur: nam malum de nullo magis vel minus bonum, sed magis malum vel minus dicetur.

37. A determinato ad simplex.

Non conuertitur autem hic locus ad destruendum, multa enim eorum quæ non dicuntur magis simpliciter insunt: nam homo non dicitur magis & minus: sed non propter hoc non est homo. Eodem autem modo considerandum & in iis, quæ secundum quid, & quando, & vbi. Nam si secundum quid contingit, & simpliciter contingit. Similiter autem & quando, & vbi. Nam quod simpliciter est impossibile, neque secundum quid, neque secundum vbi, neque secundum quando contingit. Instantia, quoniam secundum quid quidem sunt natura studiosi, vt liberales vel casti: simpliciter autem non sunt natura studiosi: nam nullus natura prudens. Similiter autem & quando contigit corruptibilium aliquid non corrumpi, simpliciter autem non contingit non corrumpi. Eodem autem modo, & vbi expedit, quidem tali obseruantia victus vti, vt in morbosis locis: simpliciter autem non expedit. Adhuc autẽ alicubi quidem vnum tantùm possibile est esse, simpliciter autem non possibile, vnum tantùm esse. Eodem autem modo & alicubi bonum est quidem patrem sacrificare, vt in Tribalis, simpliciter autem non bonum. An hoc quidem non vbi significat, sed quibusdam? Nihil enim refert vbicunque sint, vbique enim erit eis bonum, vt in Tribalis. Rursus aliquando quidem expedit medicari, vt quando quis ęgrotat: simpliciter autem non. An neque hoc quando significat, sed in eo quod afficitur aliquo modo? Nihil enim refert quandocunque dummodo sic affectus sit. Simpliciter autem est, quod nullo addito dicis, quod bonum est aut contrarium: vt patrem sacrificare non dicis bonum esse, sed quibusdam bonum est: non ergo simpliciter bonum. Sed deos honorare bonum dicis, nihil addens: simpliciter enim bonum est. Quare quod nullo addi videtur esse honestum vel turpe, vel aliquid talium, simpliciter dicitur.

IN TOPICORVM LIBRVM TERTIVM RAPHAELIS Volaterrani Eisagoge.

Libro tertio, comparata problemata sub accidente reducuntur. Comparantur autem non longè distantia, ucuti quid magis eligendum, felicitas an diuitiæ, cum consultatione non egeant: sed proxima. Quorum sunt ij loci. Primùm quidem antiquius & firmius, minùs antiquo & firmo magis eligendum. Item quod magis eligeret bonus ac prudens in qualibet arte vir, vel lex certa, magis eligendum. Déinde natura bonum magis, quã arte acquilitum, vt iustitia magis quàm iustum. Est enim iustitia hoc aliquid in genere, iustum verò minimè. Nam illa in genere bono, iustum verò per accidens. Déinde, quod est per se magis quam per aliud: vt sanitas, quam missio sanguinis, aut exercitatio. Déin' quod est per se magis, quàm per accidens: vt amicos iustos esse, quàm inimicos. Per se enim eligendum, amicis optare iustitiam, quibus bona cupimus: inimicis verò alia de causa, ne videlicet nobis noceant. Præterea honoratius meliori existenti, vt homini quidẽ virtus, equo autẽ cursus: virtus certè preciosior, quod etiam preciosior, ac melior equo sit homo. Finis quoque, quàm ea quæ sunt ad finem: vt sanitas, quàm medicina. Duobus verò existentibus ad finem, quod est propinquius fini; vt medicina, quàm procatharsium. Déin, quod ad vitæ finem magis pertinet: vt virtus diuitiis. finis enim humanæ vitæ felicitas, ad quam virtus pertinet: diuitiæ verò ad fortunam. Déin, è duobus creantibus bonum, præstat id cuius finis melior: vt gymnasium, quod bonam habitudinẽ creat, magis quàm medicina, quæ sanitatem: bona enim habitudo sanitati præstat. Et duobus item efficientibus finis, quod proportione præstat: videlicet, felicitas melior sanitate, pluris quàm sanitas, eo quod sanat. Efficiens enim felicitatem melius, quàm sanitas. Déin, quod sequitur maius bonũ: sequitur enim virtus salutem, ratio verò opinionem: magis eligenda virtus, quàm ratio. Quod melius per se, & honorabilius: vt amicitia diuitiis, & iustitia sanitate. Etiam quod omni tempore, quam quod interdum vtilius: vt panis fructibus. Illustrius minus illustri, vt ratio diuitiis. Quod magis arduũ: magis enim amamus, quod nõ est facilè adire aut comprehendere. Quod magis proprium, quàm commune: vt diuitiæ, ratio, gloria, magis quàm in bello strenuitas. Hæc si fit, cum multis fit: illa verò propria sunt. Vnumquodque in quo tempore magis valet: vt prudentia, & tristitia senectuti, robur, & fortitudo iuuentuti. Et quod omni tempore magis quàm necessarium, vt modestia, & iustitia fortitudine. Et circunstantiæ necessariis meliora: vt bene viuere. Quandoque etiam meliora non magis eligenda: vt philosophari præstat quã ditari, sed non magis eligendum indigenti. Etiam hoc sine hoc magis eligẽdum, hoc autem sine hoc minimè: videlicet, potentia sine prudentia nõ eligenda, at prudentia sine potentia eligenda. Et ex his quæ sunt sub eadẽ specie, id quod habet propriam virtutem, non habente: vt ferreus gladius magis eligendus qui sit acie temperatus, quàm aureus obtusus. Ambobus autem habentibus, id quod magis habet. Præterea id quod plures habeat partes: videlicet, vtile, delectabile, honorabile, magis quàm id quod nullas, aut pauciores.

IN EVNDEM TOPICORVM Librum Tertium Angeli Politiani Argumentum.

TErtius comparationum locos habet, accidentibus adscriptos, considerans vtrum diuturnius, stabilius, optabilius, potioribus, vel seipso, vel ex accidenti. Præterea, vtrum simpliciter optabilius, & suapte natura: vtrum præstantioris naturæ, vel bonum, vel proprium: vtrum honoratius ac priùs: vtrum fini propinquius, vtrum ad finem præstantiorem, vtrum possibile. Finium proportionem cogitas, & à quibus præstantur fines: vtrũ pulchrius, honestius, laudabilius. Præstabilioris origo, vbi plura sunt bona, vbi voluptas, vbi opportunitas, vbi frequentior tempestiuitas: vtrius corruptio peior, generatio melior: vtrum bono vicinius, aut similius, sed & meliori, vtrum illustrius, vtrum magis proprium: vtrum in genere meliore, vtrum magis ex abundanti: vtrum rarius, vtrum sine altero eligibilius: vtrum negetur minus, vtro amisso, qui doleat minus reprehendatur vtrum sua vi stet: vtrum aut bonum, aut meliorem reddat cui adsit: vtro bonum præstantius efficiatur. Huc loci etiam plerique absoluti accidentis faciunt: tum illi, quod ex duobus optabilius, tertio ipsum quoque altero optabilius: vt cuius excessus, excessu alterius, vt quod seipso potius optabile, vt quod cui adiicitur optabilius facit, vt quod maiori additum: totũ mox ipsum reddit optabilius, quàm quod minori, vt quod sui merito non gloriæ causa optabilius, vt quod vtroque, vt cui notiones competant omnes optabiles. Quodque propter optabilia meliora sit. Cui nihil admixtum quod fugias. Sume tamen vniuersales magis locos, quos & ad particulares transferre possis, siue determinatos, siue determinationis expertes: quæ variis defenduntur ac refellũtur modis, & ad vsq; indiuidua perducũtur.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER TERTIVS.

De meliorum, magísque eligibilium problematum locis.

Cap. 1.

VTRVM autem eligibilius, aut melius, duorum pluriúmve, ex his quidem perspiciendum. Primùm autem determinetur, quòd considerationem facimus non de plurimùm distantibus, & magnam adinuicem differentiam habentibus: nullus enim dubitat, vtrum felicitas an diuitiæ experibiliores: sed de iis quæ propinqua sunt, & de quibus dubitamus, vtri oporteat apponere magis, eò quòd nullam videmus alterius ad alterum præeminentiam. Manifestum igitur in his, quòd ostensa vna præeminentia vel pluribus, constituetur intelligentia, quòd id eligibilius est, quod eorum est præeminens. Primùm igitur, quod diuturnius stabiliúsve est, id

2. Ab authoritate.

eligibilius est eo quod minus tale. Et quod magis eligit prudens vel bonus vir, vel lex recta, vel studiosi circa singula delecti, quatenus tales sunt, vel in vnoquoque genere periti: vel quæcunque plures, vel omnes (vt in medicina, vel ædificatoria, quæ plures medicorum vel omnes) vel quæcunque omnino plures, vel omnes vel omnia: vt bonum. Omnia enim bonum appetunt. Oportet autem ducere ad id quod fuerit vtile, quod dicendum est. Est autem simpliciter quidem melius ac eligibilius, quod secũdum meliorem disciplinã: vt si melior scientia, philosophia sit fabrili: & simpliciter eligibiliora sunt quæ secundum philosophiam, his quæ secundùm fabrilem sunt. Alicui autem, quod secundum propriam. Déinde

3. A genere.

autem idipsum quod est in genere, eo quod non: vt iustitia iusto: nam illa quidem in genere bono, hoc autem non: & illa quidem idipsum quod est bonum, hoc autem non: nam nihil dicitur id ipsum quod genus est, quod non sit in genere: vt albus homo non est idipsum quod color, similiter autem & in aliis. Et quod propter se eligendum, eligibilius eo eligendo quod est propter aliud: vt sanum esse, quàm exerceri, illud enim propter se eligendum, hoc autem propter aliud.

4. A bono Propter se.

Et quod per se, eo quod per accidens: vt amicos iustos esse: eo quod inimicos. Illud enim per se eligendum, hoc autem per accidens eligimus, vt nihil nobis noceant. Est autem hoc idem ei quod antè hoc, differt autem modo. Nam amicos quidem iustos esse propter se eligimus, etsi nihil nobis debeat fore, quãuis apud Indos sint: inimicos autem propter alterum, vt nihil nobis noceant.

5. A bono per se.

Et quod causa boni per se, eo quod per accidens: quemadmodum virtus fortuna. Nam illa quidem per se, hæc autem per accidens est causa bonorum: & si quid aliud huiusmodi. Similiter autem & in contrario. Nam quod per se est causa mali, fugibilius est eo, quod per accidens: vt vitium quam fortuna: nam illud quidem per se

6. A causis per se.

malum,fortuna autem per accidens. Et quod simpliciter bonum,eo quod alicui eligibilius: vt sanum fieri,quàm incidi. Nam illud quidem simpliciter bonum,hoc verò alicui indigentium incisione. Et quod natura est,eo quod non natura: vt iustitia iusto: illud enim natura,hoc autem acquisitiuum. Et quod meliori & honorabiliori inest, eligibilius: vt Deo quàm homini,& animæ quàm corpori. Et quod melioris est proprium,melius quàm quod peioris: vt quod Dei,quàm quod hominis. Nam secundùm communia in vtrisque nihil differunt ab inuicem,propriis autem alterum alteri differentiis superemineat. Et quod in melioribus vel prioribus vel honorabilioribus,est melius: vt sanitas robore,& pulchritudine. Nam illa quidem in humidis,& siccis,& calidis,& frigidis, & vt simpliciter dicatur,ex quibus priùs constitutum est animal: hæc verò in posterioribus. Nam robur in neruis & ossibus, pulchritudo autem membrorum quædam commensuratio videtur esse. Et finis,iis quæ sunt ad finem eligibilior videtur esse. Et duorum,quod propinquius est finis. Et omnino,quod ad vitæ finem expetibilius,quã quod ad aliud aliquid: vt quod ad fœlicitatem cõtendit,quàm quod ad prudentiam. Nam quod ad felicitatem contendit,eligibilius. Et possibile impossibili. Ampliùs,cum duo sint effectiua,cuius finis melior,& ipsum melius. Cùm autem sit effectiuum & finis ex proportione,quando pluri superat finis finem, quàm ille proprium effectiuum: vt felicitas pluri superat sanitatem,quã sanitas salubre: quare effectiuum felicitatis melius sanitate. Nam quantum felicitas superat sanitatem, tantùm & effectiuum felicitatis salubre superat: sanitas autem salubre minùs superabat: quare plus superat effectiuum felicitatis salubre, quàm sanitas salubre. Quapropter effectiuum felicitatis melius sanitate. Manifestum igitur, quòd eligibilius effectiuum felicitatis, quàm sanitas: nam idem plus superat. Ampliùs, melius est quod propter se,& honorabilius,& laudabilius: vt amicitia diuitiis,& iustitia sanitate,& robore. Nam illa quidem propter se honorabilium & laudabilium: hæc verò non propter se,sed propter aliud: nullus enim honorat diuitias propter se,sed propter aliud: amicitiam verò propter se, etsi nihil nobis debeat aliud ab ea esse.

7. A simpliciter bono.
8. A bono natura.
9. A subiecto digniore.
10. A proprio.
11. A subiecto meliore.
12. A fine.
13. A propinquitate finis.
14. A diuersis finib⁹ medij.
15. A possibili.
16. A fine meliore.
17. A proportione.
18. A comparatiuo.

Alij pro eisdem problematis loci.
Cap. II.

Ampliùs, quando duo aliqua fuerint valde sibimetipsis similia,& non poterimus præeminentiam aliquam conspicere alterius ad alterum: videndũ ex iis quæ sequuntur. Nam cui cõsequens est maius bonum,hoc eligibilius: si autem sint consequẽtia mala,cui cõsequens est minus malum,hoc eligibilius: nam cùm vtraq; sint eligenda,nihil prohibet molestum aliquid sequi. Dupliciter autem ab eo quod consequitur consideratio. Nam & priùs,& posterius sequitur: vt addiscentem igno rare priùs,scire autem posterius. Melius autem vt plurimum,quod posterius sequitur: sumendũ igitur eorum quæ sequuntur,quodcunque fuerit vtile. Ampliùs, plura bona paucioribus,vel simpliciter,vel quando altera alteris insunt,vt pauciora in pluribus. Instantia,si alicubi alterũ alterius gratia. Nihil enim eligibiliora vtraq; quàm vnum: vt sanum fieri,& sanitas,quàm sanitas: eò quòd sanum fieri propter sanitatem eligimus. Et non bona bonis nihil prohibet eligibiliora esse: vt felicitatem,& aliud aliquid quod non est bonum,iustitia & fortitudine. Et eadem cum voluptate magis,quàm sine voluptate: & eadem cum indolentia,quàm cum tristitia. Et vnumquodque in quo tempore magis valet,in hoc etiam eligibilius: vt carentia tristitiæ in senectute,magis quã in iuuentute: magis enim in senectute valet: secundum hæc autem & prudentia in senectute eligibilior. Nemo enim iuuenes eligit duces,eò quod non constat eos esse prudentes. Fortitudo autem econtrariò: in iuuentute enim magis necessaria secundùm fortitudinem operatio. Similiter autem & in temperantia: magis enim iuuenes quàm senes,concupiscentiis molestantur. Et quod in omni tempore, vel in pluribus, est vtilius: vt iustitia & temperantia fortitudine: nam illæ semper,hæc aliquando vtilis. Et quod cùm omnes haberemus,nihil altero indigeremus: quã quod haberemus, indigeremus reliquo, vt iustitia & fortitudine. Nam si omnes essent iusti,nihil vtilis fortitudo: si verò omnes essent fortes,vtilis iustitia. Ampliùs, ex corruptionibus & abiectionibus,& generationibus,& sumptionibus,& cõtrariis. Quorum enim corruptiones peiores, ipsa eligibiliora. Similiter autem & in abiectionibus,& in contrariis. Nam si abiectio vel contrarium fugibilius est,ipsum eligibilius. In generationibus autem, & sumptionibus econtrariò: quorum enim sumptiones,& generationes eligibiliores,& ipsa quoque eligibiliora. Alius locus autem est. Quod propinquius bono,melius atq; eligibilius. Et quod est similius bono,vt iustitia iusto. Et quod meliori eorum est similius: quemadmodum Aiacem Vlysse dicunt aliqui meliorẽ esse,eò quòd similior sit Achilli. Instantia huius est,quod non verum sit. Nihil enim prohibet,nõ qua ratione optimus est Achilles,eadem similiorem esse Aiacem: cùm sit alter quidem bonus,non autem similiter. Considerandum autem,si & in ridiculosioribus sit simile,vt simia homini quàm equo: cum non sit similis: non enim est simia melior,similior tamen est homini. Rursus in duobus,si hoc quidem meliori,illud autem peiori est similius, erit melius quod meliori est similius. Habet autem & hoc instantiam. Nihil enim prohibet,hoc quidem meliori parũ simile esse,illud autem peiori valde: vt si Aiax quidem Achilli parum, Vlysses autem Nestori valde: & si hoc quidẽ meliori in peioribus,illud autem peiori in melioribus: vt equus asino,& simia homini. Et quod maximè insigne,eo quod minus tale. Et quod difficilius: magis enim amamus,cùm habemus quod non est facilè adipisci. Et quod magis proprium, eo quod communius. Et quod malis incommixtius: nam magis eligendum,quod nulla molestia sequitur, quàm quod sequitur. Ampliùs, si hoc omnino illo melius: & omnino optimum eorum quæ in hoc, melius eo quod in altero optimum:

19. A consequentibus.
20. A numero.
21. A voluptate.
22. Ab opportunitate.
23. A toto ad partem.
24. Ab independente.
25. A causis effectis.
26. A proprietate.
27. A similitudine boni.
28. A similitudine malis.
29. A similitudine melioris.
30. A dignitate.
31. A dilectione meliore.
32. A proprietate.
33. A malorum segregatione.
34. A comparatione pari.

optimum: vt si melior est homo quàm equus, & optimus homo optimo equo melior. Et si optimum optimo melius,& simpliciter hoc illo melius: vt si optimus homo,optimo equo melior: & simpliciter homo,est simpliciter equo melior. Ampliùs, ea quæ volumus amicos participare, eligibiliora,quàm quæ non. Et quę erga amicum agere malumus, quàm quæ erga quemlibet, illa eligibiliora: vt iustè agere: & benefacere,magis quàm videri: nam amicis benefacere volumus, magis quàm videri, quibuslibet autem econuersò. Et quæ sunt ex circunstantia,sunt necessariis meliora, aliquando autem & eligibiliora. melius enim quàm viuere,bene viuere: bene autem viuere est ex circunstantia,ipsum autem viuere necessarium. Aliquando autem meliora, non etiam eligibiliora: non enim si meliora,necessariò & eligibiliora. Philosophari siquidem melius,quàm lucrari: sed non magis eligendum, indigenti necessariis. Ex circunstantia autem est, quando existentibus necessariis, alia quædam bonorum adiiciuntur ipsis. Ferè autem fortasse eligibilius,quod necessarium est: melius autem, quod ex circunstantia. Et quod non est ab alio exquirere, quàm quod est & ab alio: quale sustinet iustitia ad fortitudinem. Et si hoc quidem sine illo eligendum,illud autem sine hoc non: vt potestas sine prudentia non eligenda, prudentia verò sine potestate eligenda. Et duorum si alterum negamus,vt reliquum videatur nobis inesse, illud eligibilius quod volumus nobis videri inesse: vt laborem diligere nos negamus, vt ingenios esse videamur. Ampliùs,pro cuius absentia minus increpandi sunt molestè ferentes,hoc magis eligendum. Et pro cuius absentia non molestè ferentem magis increpandum, id eligibilius.

35. A superlatiuo.
36. Ab amicis.
37. A bono amicorum.
38. Ex circunstantia.
39. A commodiore.
40. Ab independente.
41. A dissimulatione.
42. Ab increpatione minori.
43. Ab maiori increpatione.

Alij meliorum,eligibiliorúmque loci.
Cap. III.

Ampliùs eorum quæ sunt sub eadem specie, quod habet propriam virtutem, eo quod non habet, eligibilius. Vtrisq; autem habentibus, quod magis habet,eligibilius. Ampliùs si hoc quidem facit bonum illud cui adest, illud autem non facit: quod facit, eligibilius. quemadmodum & calidius id quod calefacit,quàm id quod non. Si autem vtrunque facit, quod magis facit, aut quod melius & principalius facit bonum: vt si hoc quidem animam, illud autem corpus. Ampliùs autem à casibus,& vsibus,& actionibus,& operibus, & hæc ab illis: sequuntur enim sese inuicem: vt si quod iustè est eligibilius,quam quod fortiter,& iustitia fortitudine eligibilior: vt si iustitia quàm fortitudo eligibilior, & quod iustè quàm quod fortiter. Similiter autem & in aliis. Ampliùs,si aliquo eodem hoc quidem maius bonum est, illud autem minus, magis eligendum maius: aut si maiore maius fuerit alterum. Sed & si duo quędam vno aliquo sint eligibiliora,quod longè eligibilius, eo quod minus est eligendum, eligibilius. Ampliùs,cuius superabundantia est eligibilior, & ipsum eligibilius: vt amicitia pecuniis. Nam eligibilior superabundantia amicitiæ, quã pecuniarum. Et id,cuius magis eligeret quis vt ipse sibi causa sit: quàm cuius alter: vt amicos pecuniis. Ampliùs,ex appositione: si eidem appositum aliquid,quod totum eligibilius facit. Cauere autem oportet, extendere ad ea, in quibus altero quidem oppositorum vtitur commune, vel alio quolibet modo cooperatiuum est: reliquo autem non vtitur, neque cooperatiuum est, vt ferra & falce,cum arte fabrili: nam eligibilior serra consociata, simpliciter autem non est eligibilior. Rursum, si minori appositum aliquid, quod totum maius facit. Similiter autem & ex ablatione: quo enim ablato ab eodem quod restat est minus,illud maius erit,quod ablatum reliquum minus facit. Et si hoc quidem propter se,illud autem propter gloriam eligendum: vt sanitas pulchritudine: terminus autem eius quod est ad gloriam,quod nullo conscio non studeret inesse. Et si hoc propter se,& propter gloriam eligendum, illud autem propter alterum tantùm. Et vtrumuis magis propter se honorandum,hoc & melius & eligibilius: honorabilius vtique fuerit secundùm se,quod cùm nihil aliud debeat esse,propter se eligimus magis. Ampliùs diuidendum,quoties quod eligendum est dicitur,& quorum gratia: vt vtilis,vel honesti,vel delectabilis. Nam quod ad omnia,vel ad plura est vtile,eligibilius fuerit eo quod non similiter. Si autem eadem vtrisque insunt,vtri magis insint considerandum: vt vtrum delectabile, an honestius, an vtilius. Rursum quod melioris causa,eligibilius: vt quod virtutis causa,quàm quod voluptatis. Similiter autem & in fugiendis. Nam magis est fugiendum, quod magis impedit virtutes: vt ęgritudo turpitudine: nam & voluptatis,& eius quod est studiosum esse,prohibentior est ægritudo. Ampliùs ex similitudine monstrari potest fugiendum, & eligendum,quod propositum est. Nam minus eligendum huiusmodi, quod similiter & eligeret aliquis & fugeret, altero quod eligendum est tantùm. Ad seinuicem igitur comparationes,quemadmodum dictum est,faciendum.

44. A propria virtute.
45. Ab effectiuis.
46. A coniugatis.
47. A comparatione.
48. A superabundantia.
49. Ab eligibili propter se.
50. Ab appositione eidẽ facta.
51. Ab appositione facta diuersis.
52. A remotione.
53. Ab eo quod propter se.
54. Ab eo quod propter se,& gloriã.
55. Ab honorando propter se.
56. Ab eligibilis diuisione.
57. A meliore fine.
58. A virtutum impedimentis.
59. Ex similitudine boni,& mali.

De Eligendis, & fugiendis documenta, loci communes.
Cap. IIII.

Idem autem loci & vtiles ad demonstrandum quoduis eligendum,& fugiendum. Nam auferre solùm eam oportet,quæ ad alterum est,præeminentiam. Si enim honorabilius est eligibilius,& honorabile eligendum: & si vtilius est eligibilius,& vtile eligendum. Similiter autem & in aliis quæcunque huiusmodi habent comparationem. In aliquibus autem statim secundùm eam quæ ad alterum est comparationem,& quod eligendum vtrunque vel alterum dicimus: vt quando hoc quidem natura bonum,illud autem non natura bonum dicimus. Nam quod natura bonum, manifestum quoniam eligendum est. Sumendi autem sunt quàm maximè vniuersales loci de ipso magis & maiore: nam sic sumpti, ad plura vtiles erunt. Fieri autem potest, vt eorum qui dicti sunt, quosdam vniuersales magis quis faciat, parum transmutans appellationem: vt quod natura tale,eo quod non natura tale, magis ta

Primus loc⁹ vniuersalis à naturali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gis tale. Et si hoc quidem facit, illud autem non facit quod habet tale, cuicunque inest: magis tale quod interdum facit tale, quam quod non facit: si autem vtrunque facit, quod magis facit tale. Amplius si eodem aliquo hoc quidem magis, illud autem minus tale. Et si hoc tali magis tale, illud verò non tali tale, manifestum quoniam primum magis tale. Amplius ex additione, si eidem additum aliquid totum magis tale facit. Aut si ei quod minus est tale, additum totum magis tale facit. Similiter autem ex ablatione: nam quo ablato reliquum minus tale, ipsum magis tale. Et quæ contrariis impermixtiora sunt, magis talia: vt albius quidem nigro impermixtius. Amplius præterea quæ dicta sunt prius, quod magis suscipit propriam propositi rationem: vt si albi est ratio, color disgregatiuus visus: albioris est, color magis disgregatiuus visus. Si autem particulariter, & non vniuersaliter problema ponatur, primùm quidem dicti vniuersaliter constructiui vel destructiui loci omnes vtiles. Vniuersaliter enim interimentes, vel constituentes, & particulariter monstramus: nam si omni inest, & alicui: & si nulli inest, nec alicui. Maximè autem opportuni & communes loci, qui sunt ex oppositione, & coniugatis, & casibus. Nam similiter probabile est existimare, si omnis voluptas est bonum, & tristitiam omnem esse malum: & si aliqua voluptas bonum, & tristitiam aliquam esse malum. Item si aliquis sensus non est potestas, nec insensibilitas quædam est impotentia. Et si quoddam opinatum disciplinatum, opinio quædam disciplina. Rursum si aliquod iniustorum bonum, & iustorum aliquod malum: & si aliquod eorum quæ iniustè malum, & aliquod eorum quæ iustè bonum: & si quoddam delectabile fugiendum, & delectatio quædam fugienda. Secundum hæc autem, & si aliquod delectabile vtile, delectatio quædam vtilis. Et in corruptiuis autem, & generationibus, & corruptionibus, similiter. Nam si aliquod corruptiuum delectationis vel disciplinæ bonum est, erit quædam delectatio, vel disciplina malorum. Similiter autem & si corruptio quædam disciplinæ bonorum, vel generatio malorum, erit quædam disciplina malorum: vt si obliuisci quæ quis turpia egit bonorum est, vel reminisci malorum, erit scire quæ quis turpia egit malorum. Similiter autem & in aliis: in omnibus enim similiter probabile. Amplius ex eo quod est magis, & minus, & similiter. Si enim magis quidem eorum quæ sunt ex alio genere aliquid tale, illorum autem nihil est, neque quod dictum est erit tale. Vt si magis quidem disciplina quædam bonum quàm voluptas, nulla autem disciplina bonum, nec voluptas bonum erit. Et ex eo quod est similiter quidem, & minus, eodem modo: nam erit & interimere & construere. Veruntamen ex eo quod est similiter, vtraque: ex minus autem, construere solùm, destruere autem non: si enim similiter potestas quædam bonum, & disciplina: est autem quædam potestas bonum, & disciplina: si autem nulla potestas bonum, nec disciplina: si autem minus quædam potestas bonum quàm disciplina, est autem quædam potestas bonum, & disciplina. At verò si nulla potestas bonum, non necesse est & disciplinam nullam esse bonum. Manifestum igitur, quoniam construere solùm ex eo, quod minus, est. Non solùm autem ex alio genere est destruere, verùm & ex eodem, dum sumit quis quod maximè tale est. Vt si positum est, disciplina quædam bonum, ostendatur autem quoniam prudentia non bonum, nec alia vlla erit, quia nec quæ maximè videtur. Amplius ex suppositione similiter postulantem, si vni & omni inesse vel non inesse: vt si hominis anima immortalis, & alias: si autem hæc non, nec alias. Si igitur inesse alicui positum est, ostendendum quoniam alicui non inest: nam consequetur per hypothesim, nulli inesse. Si autem alicui non inesse positum est, ostendendum quoniam inest alicui: nam & sic consequetur, omnibus inesse. Manifestum igitur est, quòd qui hypothesi vtitur, facit problema vniuersale particulariter positum: nam particulariter confitentem, vniuersaliter postulabit confiteri, eo quòd vni & omni similiter postulauerit inesse. Cùm autem indefinitum est problema, vno modo destruere contingit: vt si dixerit voluptatem bonum esse, vel non bonum, & nihil aliud quicquam determinauerit. Nam si aliquam voluptatem dixerit bonum esse, ostendendum vniuersaliter quod nulla, si debeat interimi propositum: similiter autem & si aliquam dixerit voluptatem non esse bonum, ostendendum vniuersaliter quod omnis, aliter verò non contingit interimere. Nam si ostenderimus, quoniam quædam est voluptas bonum, vel non bonum: nondum interimitur propositum. Manifestum igitur, quoniam interimere quidem vno modo dicitur, construere autem dupliciter: siue enim vniuersaliter ostenderimus, quòd omnis voluptas bonum, siue quod est quædam voluptas bonum, ostensum erit quod propositum est: similiter autem & si oporteat disserere quòd est quædam voluptas non bonum, si ostenderimus quod nulla bonum, vel quod quædam non bonum, ostendemus vtrunque & vniuersaliter & particulariter, quod est quædam voluptas non bonum. Cùm autem determinata fuerit positio, dupliciter interimere licet: vt si ponatur alicui quidem inesse voluptati bonum, alicui autem non inesse. Nam siue omnis ostendatur voluptas bonum, siue nulla, interemptum erit propositum. Si autem vnam solam voluptatem posuerit bonum esse, tripliciter contingit interimere. Nam ostendentes quòd omnis, vel quòd nulla, vel quòd plures quàm vna bonum, interimemus, id quod propositum est. In pluribus verò positione determinata, vt quod prudentia sola est virtutum scientia, quadrupliciter est interimere. Nam ostenso quòd omnis virtus scientia, vel quod nulla, vel quod alia aliqua, vt iustitia, vel quòd eadem prudentia non est scientia, interemptum erit propositum. Vtile autem & inspicere in singularibus, in quibus inesse aliquid, vel non, dictum est: quemadmodum in vniuersalibus problematibus. Amplius autem & in generibus inspiciendum, diuidenti secundùm species vsque ad indiuidua, sicut prius dictum est. Nam si omni appareat inesse, siue nulli, multa proferenti, postulandum vniuersaliter confiteri, aut ferre instantiam in aliquo non sic. Amplius in quibus possibile est, aut specie aut numero determinare accidens, inspiciendum, si nullum horum inest: vt quod tempus non mouetur, nec est motus, annumeranti quot sunt species motus. Nam si nulla earum inest tempori, manifestum quoniam non mouetur, nec est motus: similiter autem & quod anima non est numerus, diuidenti quoniam omnis numerus aut impar, aut par. Nam si anima neque impar, neque par, manifestum quòd non est numerus. Ad accidens igitur per talia, & hoc modo argumentandum.

2. A causa efficiente tale.
6. A comparatione.
4. Ab oppositione.
5. Ex ablatione.
6. A contrarij incommixtione.
7. A definitione.
Primus locus in problema particulare ab oppositis & coniugatis.
2. A causis.
3. A comparatione.
4. Per suppositionem.
5. Particulare simpliciter & destruere constructiue.
6. A conuersione definiti.
7. A singularibus subiecti.
8. Ex diuisione generis.
9. A diuisione prædicati.

IN TOPICORVM LIBRVM
Quartum Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

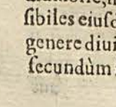

Libro quarto ex genere problemata ponuntur. Vbi videre oportet, primùm si de aliquo prædicatur positum genus, si de illo non prædicatur non erit genus: verbi gratia: Voluptatis bonum genus, Aliqua voluptas non bonum, Non genus ergo voluptatis bonum. Déinde si non in quid est prædicatur, non erit genus: vt si quis dicat risibile genus hominis, non erit genus, secus verò, si animal dixerit, quoniã in quid est prædicatur. Déinde si non in eadem diuisione ac prædicamẽto sint genus, & species: videlicet, dicat quis scientiam bonum ac pulchrũ, sed bona ac pulchra sub prædicamento qualitatis, sciẽtia verò sub relatione. Genus item infirmatur, quod suæ speciei particeps fuerit, & rationẽ acceperit: verbi gratia: Homo qui recipit animalis definitionem, particeps est animalis. Non item cõtrà debet animal hominis: vt si quis dicat, genus animalis, aut entis, & vnius genus. Etiã si aliqua pro genere species alicuius ponatur, videndũ si species ea prædicatur de aliquo, de quo non prædicatur genus: quòd si cõtingat, problema infirmatur: vt ens & scibile, nõ sunt genus opinabilis: quoniã opinabile prædicatur de non ente. Multa enim nõ entia opinabilia sunt. Sed ens & scibile nõ prædicatur de nõ ente. Déinde si quid pro genere ponatur, quòd nullius specierũ talis generis est particeps: vt si quis dicat motum genus voluptatis, nõ est voluptas sub motu particeps motus specierum, quãobrẽ infirmabitur. Déin, si genus prædicetur de paucioribus quàm species, infirmandũ: vt si quis dicat ens genus opinabilis: opinabile enim prædicatur de pluribus, quàm ens, nã ens & nõ ens, sunt opinabilia: Semper enim genus de pluribus prædicatur, quã species. Déin, si genus & species prædicẽtur de æqualibus, similiter infirmandũ. Vt ens & vnum & omnia transcẽdentia cõuertũtur: quapropter ens non dicetur genus vnius, nec cõtrà. Similiter primum & principiũ conuertũtur: ideo neutrum est genus alterius. Etiam si aliquod genus ponatur, aliud genus habẽs quod non cõtineatur sub genere posito, infirmandum est: vt si quis posuerit lineas diuisibiles cõtineri sub hoc genere, quod est diuisibile, male ponitur: quoniã aliæ lineæ indiuisibiles eiusdẽ speciei sunt, nec continẽtur sub hoc genere diuisibile. Sunt enim inter se indifferentes secundùm speciẽ rectæ lineæ omnes. Dèin, si alicui speciei adsignauerit duo genera subalternatim posita, infirmãdum problema: vt si quis dicat iustitiam speciẽ virtutis & scientiæ, quia nec virtus cõtinetur sub scientia, nec scientia sub virtute. Si quid etiã tanquã genus alicuius speciei ponatur: videndum si ipsum & quodlibet suum superiùs nõ prædicatur in eo quod quid est, infirmabitur: vt si quis neget itionis genus lationẽ, nõ sufficit mõstrare quòd motus sit itio, antequàm monstret quòd latio est, quoniã & alij motus sunt: sed monstrandũ quòd nullius est particeps itio secundùm eandem diuisionem lationis. Necesse igitur, quòd generis est particeps, & speciei alicuius particeps esse earum, quæ sunt secundũ primam diuisionem: itio igitur neq; augmenti neq; diminutionis, neq; aliorũ motuũ particeps est, manifestum quòd lationis particeps esset: itaq; latio genus itionis. Déin, si differẽtiã vt genus posuit, deceptus fortè quòd de pluribus prædicetur: videlicet quis dixit immortale genus angelorũ: non solùm enim oportet esse de pluribus genus, quã species, sed etiã in quid est prædicari. Déin, si genus fecit speciẽ, videlicet cõtinuitatem genus, de contiguitate loquens, vel cõnexionem mistionis, cũ cõtinuitas ipsa magis cõtiguitas sit, & cõnexio mistio. Nõ enim omne cõtiguum cõtinuat: sed bene omne contiguum tangit: neq; omnis mistio cõnexio est, sed contrà omnis connexio mistio, vniuersaliter enim mistio & in humidis, & in siccis. Si etiam differentia pro specie ponatur, vt immortale non est species dei, quòd accideret speciem dici de pluribus quàm differentiam: sed differentia semper de æqualibus aut pluribus quàm species prædicatur. Etiam differentia pro genere sui generis malè ponitur: vt color non est species congregatiui, nec numerus est species imparis. Déin, si genus pro differentia ponatur: vt mistura non est temperantiæ genus, nec loci mutatio genus lationis, eò quòd semper genus prædicatur de pluribus, quàm differentia. Déinde, si nulla differentia generis dati prædicetur de specie illius generis. Si etiam species data sit prior natura quàm genus, vel si posit infirmare genus, malè ponitur, quia magis apparet cõtrarium esse. Videtur enim genus esse prius natura suis speciebus, & eas interimere. Etiam si qua species alicuius proprietatis particeps sit, cui impossibile illius datum genus conuenire, non erit illud genus: vt si

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis dicat,sicuti Xenocrates,numerum animæ genus:anima enim vitę particeps,numerus verò nequaquàm.Etiam si genus de specie æquiuocè prædicetur,non est genus:debet enim vniuoce.Etiam contrariam speciē positi generis cōsiderare oportet,si eadem sub eodem est genere:vel sub contrario genere si habeat genus cōtrarium. Contraria sub eodē genere sunt,vt album,& nigrum sub colore:sub contrario autem genere, iustitia & iniustitia,sub virtute videlicet & vitio.Si igitur sic se habet,firmatur genus. Si autem neque sub eodem genere,neq; sub contrario est contrarium positæ speciei,infirmabitur genus.Etiā ex casibus & coniugatis, videlicet si bene genus est huius aduerbij fortiter,& bonū genus erit fortitudinis:& bonus erit fortis genus.Etiam in similiter inter se habētibus:videlicet similiter se habet dulce ad voluptatē,& vtile ad bonū,quando alterū alterius efficiens est:si dulce voluptatis genus, & vtile boni fuerit.Item peccāt,qui ponūt potentiā consequētem genus habitus, vt ponentes mansuetudinem sub continentia,definiūt iræ continentiā esse,accipiētes quidem continentiā vt genus,iram verò vt differentiā:dicentes quoq; fortitudinem timorum continentiā,& iustitiam lucrorum continentiam esse:fortem nanq; & iustum & mitem nō pati:continētem verò tantum pati,nec deduci. Non autem est genus potentia:nā genus synonymè, id est vniuocè,de specie prædicatur:at potētia æquiuocè dicitur.Totam hanc opinionem contrà Platonem tacitè cōfutat.Etiam si genus sit in aliquo, videndum est si species sit apta esse in illo,quòd si non fuerit,malè ponitur:vt timor non est genus verecundiæ,quia verecundia in appetitu rationali, timor autem in appetitu qui est rationis expers.Similiter tristitia non est genus iræ,quia tristitia est in appetitu cōcupiscibili,ira verò in irascibili.Malè ponitur etiam genus,si eius sit particeps species secundum quid, vt homo nō est animal secundū quid. Itē si pars integralis adsignetur pro genere:ideo corpus non est genus hominis,quia est pars illius. Item,si quis dicat passionem esse speciē passi. Item passio subiecti alicuius male pro genere ponetur ; vt ventus non aer mobilis, sed magis aeris: patet, quia remaneret idē aer ipso quiescēte. Ex quo Aristoteles infert, quòd malè veteres dicebant niuē aquam esse coagulatam:quia neq; nix est aqua,neq; lutum terra. Similiter & vinum esse aquam putrefactam in vite,sicut Empedocles. Item malè ponitur genus,si subiectiuè in specie adsignatur: vt album subiectiuè est in niue:ideò album non est genus niuis. Item malè ponitur vniuocum pro genere. Etiam si in duobus vel pluribus generibus sit, & ponatur in altero illorū tantùm,malè ponitur: vt fraudator vel calumniator nō est ille qui appetit impossibile,& non potest:vel qui potest, & non appetit:sed qui potest,& appetit simul. Ex his quoque quæ sunt secundū magis & minus infirmatur genus,si recipit magis,species verò non recipiat neq; secundùm se,neq; secundùm non significantem per ipsam:nam si virtus secundū hypothesim recipiet magis & minus,etiā iustitia & iustū recipiet magis & minus.Si igitur genus recipit,& species non recipiet, infirmabitur. Déinde si illud quod magis videtur vel similiter esse genus,non est genus:neq; illud quod minus videtur:vt tristitia & opinio, æquè similiter videntur esse genus iræ:cum tristatur enim iratus,& opinatur,& examinat se:& tamē tristitia non est genus iræ, ergo neq; opinio.Eadē de specie ratio.Hic autē locus, & firmanti,& infirmanti admodùm vtilis,in quibus plura apparēt de eadē specie in eo quod quid est prædicari,& nō definitum sit quale est genus. Nec oportet si aliqua duo sic se habeant,vt ambo recipiant magis & minus, quòd vnū sit genus alterius:vt bonū & malum,pulchrū & album.Præterea si tam generis quàm speciei sit aliquid contrarium,tunc si illud contrariū quod est melius, ponatur in genere peioris,malè ponitur : vt cum anima se ad quietē & motum habeat,& melior sit quies quā motus,anima dici poterit magis stabilis quàm mobilis.Postremò illud genus esse verè dicitur, quod de pluribus speciebus prædicatur in eo quod quid:quòd si nullas habeat species,malè ponitur,vt albi nulla est species. Inter genus autem & differētiam tripliciter differt:primo genus de pluribus quàm differentia prædicatur:déinde quod genus magis indicat quid esse rei:tertio,si vnum coniugatorū sit genus vnius, & alterum erit genus alterius:vt si musicū sit sciens,musica erit scientia:& si ambulans mouetur,ambulatio erit motus. Déinde dicit,si aliquid sequatur ad aliquid,& cum eo non conuertatur, difficile erit separare quod non sit genus:vt quies semper sequitur ad tranquillitatem, & diuisibile ad numerum,sed non contrà:nō tamen oportet quod ipsum sit genus: patet per hoc,quod non est ens: sequitur ad omne quod fit: nam omne quod fit non est,non tamen conuertitur.Non enim omne quod est,fit.Et tamen non ens,non est genus eius quod fit.Non enim sunt non entis species.

IN EVNDEM TOPICORVM Librum Quartum Angeli Politiani Argumentum.

Libro quarto genus agitur,vbi cognata inspicis omnia,an sit de quo nō dicatur. De quo vt accidens,an possit & non inesse,an sit in eadem diuisione genus & species:an capiat eius partem genus, quod sit in genere:an proposita species alicui verè competat, cui genus ipsum non competat : an quod positum sit in genere,nullius speciei sit particeps:an sit genere amplius:an ex æquo species dicatur,& genus:an specie quippiam differat, cuius aut

aut non sit illud,aut nō videatur genus : an aliud eiusdem sit generis,quod nec cōtineat genus , nec contineatur:an superiora omnia genera de specie dicantur,qua quid est:an genus, vel ipsum,vel superius speciei sit particeps : an si species,vt quid etiam genus,imò verò genera vt quid prædicētur: an rationes generum speciei congruant, aut omnino his quæ partem speciei capiunt.an in genere posita differētia sit,an & species:an in specie differentia an in differentia genus,an dictum genus, vt differentia : an vt data species est, nulla de his differentia dicatur,quæ sunt generis:an prius natura species:an abesse possit aut genus,aut differētia:an quòd sub genere situm particeps alicuius aut sit,aut esse possit,quòd generi sit contrarium: an species alicuius particeps,quod competere his possit,quæ sub genere sunt:an sint æquiuoca species & genus:an esse aliqua nequeat propositi generis species : an dictum tralatione genus:an aliquid speciei contrarium : an in contrario cōtrarium:an quod generi contrarium,nullo sit in genere,sed ipsum sit genus : an genus & species alicui contraria sint,cum sit alterius tantum mediū: vel si vtriusque,tamen alterius dissimile : an medium quoque in eodem genere.an alicui contrarium genus,species nulli:an medium aliquod in proposito genere:an aliquid generi contrarium: an in casibus,& serie,& æqualiter se habentibus, & generationibus, generantibus corrumpētibus ex quo sequatur.An priuatio speciei opponatur. An & generi sui sit negatio:an ad aliquid, an non ad idem dicatur,vt species,& vt genus:vel vt genus,& quæ sub genere:an itidem genus & species dicatur in casibus:an quæ similiter ad aliquid dicuntur,nō similiter recurrāt,an nō ad æqualia genus dicatur,& species:an contrapositi contrapositum genus:an quę ad aliquid,partim necessaria, partim secus:an in actu habitus,aut cōtrà,an habitus in consequēti,sed potestate : an temerè quod sequitur,acceptū vt genus:an vtrunq; in eodē aliquo:an quadātenus species generis particeps : an totū in parte sumptum:an in potestate aut possibili:an quod in duobus generibus , aut pluribus in altero positū:an genusvt differētia exponi vel cōtrà,an affectio,vel in affecto,vel pro affecto capiatur,an in subiecta specie redditum genus,an è contrariis,quod melius,aut quod æquè bonum, deteriore in genere ponatur. Specta & magis & minus,siue sit,siue appareat & an de quo genus dicitur,non sit inter species.Distingue à genere differētiam,nam & amplius est,& qua quid dicitur. Concreta,abstracta,comitantia peruide.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER QVARTVS.

Problematum generis aliquot loci.

Cap. 1.

POst hæc autem de iis quæ ad genus & proprium inspiciendum: sunt autem hæc elementa eorum quæ sunt ad terminos: de his ipsis autem rarò considerationes fiunt disputantibus. Si ergo ponatur genus alicuius existentium, primum quidem inspiciendum ad omnia quæ cognata sunt ei quod dicitur,si de aliquo non prædicatur:quemadmodum in accidente:vt si voluptatis bonum ponatur genus,si aliqua voluptas non bonum. Nam si hoc,manifestum est quoniam non est genus bonum voluptatis:nam genus de omnibus,quæ sunt sub ipso:speciebus prædicatur.Déinde,si non in eo quod quid est prædicatur, sed vt accidens: quemadmodum album , de niue : vel de anima, à seipso agitatum: neque enim nix idipsum quod est album quapropter non est genus album niuis : neque anima id ipsum quod est agitatum : nam accidit ei moueri , quemadmodum & animali frequenter & ambulare & ambulans esse, amplius agitatum non quid est, sed quid faciens , vel patiens significare videtur. Similiter autem & album : non enim quid est nix , sed quale quid est indicat: quare neutrum horum in eo quod quid est prædicatur. Maximè autem ad accidentis definitionem inspiciendum,si aptatur ad dictum genus, vt ad ea quæ nunc dicta sunt: contingit enim quippiam mouere seipsum , & non:similiter autem & album esse , & non:quare neutrum horum genus, sed accidens : eo quo accidens dicimus,quod contingit inesse alicui, & non. Amplius,si non in eadem diuisione genus est & species , sed hæc quidem substantia, illud autem quale : aut hoc quidem ad aliquid , illud autem quale : vt nix quidem & cygnus substantia, album autem non substantia,sed quale:quare non est genus album niuis,neque cygni. Rursum,disciplina quidem ad aliquid,bonum autem & pulchrum quale : quare non est genus pulchrum vel bonum disciplinæ: nam genera eorum quæ sunt ad aliquid,& ipsa ad aliquid oportet esse : vt in duplici, etenim multiplex genus non est duplicis, & ipsum eorum quę sunt ad aliquid est : vt vniuersaliter autem dicatur,in eadē diuisione oportet genus esse speciei: nam si species substātia,& genus: & si quale quidpiam species est , & genus quale quippiam : vt si album quale quippiam , & color:similiter autem & in aliis.Rursum si necesse fuerit , vel si contigerit genus participare quod positum est in genere: terminus autem eius est participare, est scip

1. A cognatis generi.
2. A prędicatione accidētis.
3. A definitione accidētis.
4. A prædicamenti distinctione.
5. A speciei participatione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

icipere participati rationem: manifestum igitur, quoniam species quidem participant genera, genera autem species non: nam species suscipit generis rationem, genus autem speciei non. Considerandum igitur ii participat, vel contingit assignatum genus participare speciē: vt si quis entis, vel vnius genus quippiam assignauerit: accidet enim genus participare speciem: nam de omnibus quæ sunt, ens & vnum prædicantur, quare & ratio eorum. Amplius, si de aliquo assignata species verificetur, genus autem non: vt si ens aut scibile, opinabilis genus ponatur: nam de non ente opinabile prædicabitur: multa enim non entia opinabilia sunt. at quòd ens vel scibile non prædicatur de non ente, manifestum: quare non est genus ens, neque scibile, opinabilis: nam de quibus species prædicatur, & genus oportet prædicari. Rursum, si nullam specierum contingit participare, quod positum est in genere: nam impossibile est participare genus, quod nullā specierum participat, nisi aliqua secundùm primam diuisionem specierum sit: illæ autem genus solū participant: si igitur motus genus voluptatis ponatur, considerandum, si neque corruptio, neque alteratio voluptas, neque vllus reliquorum, qui assignari solent, motuum: manifestum enim, quoniam nullā specierum participabit, quare neque genus: eò quòd necessarium est, quod genus participat, & specierum aliquam participare: quare nō erit species motus voluptas, neque indiuiduorum, neque eorum quicquam, quæ sub specie motus sunt: nā & indiuidua participant speciem, & genus vt quidam homo, & hominem participat, & animal. Amplius, si de pluribus dicitur quàm genus, quod in genere positum est, vt opinabile, quàm ens. Nam ens & non ens opinabile: quare non erit opinabile species entis: de pluribus enim semper genus quàm species dicitur. Rursus si de æqualibus genus & species dicitur: vt si eorum quæ omnia consequūtur, hoc quidem genus, illud autem species ponatur, quemadmodum ens & vnum: omne enim ens & vnum: quare neutrum neutrius genus, eò quòd de æqualibus dicuntur. Similiter autem & si primum & principium ad se inuicem ponantur. Nam & principium primum, & primam principium: quare aut vtraque quæ dicta sunt, idem sunt, aut neutrum neutrius genus: elementum autem ad omnia est tale, quod de pluribus genus quàm species & differentia dicitur. De paucioribus enim etiam differentia dicitur, quàm genus. Videndum autem, & si alicuius indifferentium specie non sit genus quod dictum est, vel non videatur. Construenti autem, si est alicuius: idem enim omnium indifferentium specie genus: si igitur vnius monstretur, manifestum quoniam omnium: & si vnius non, manifestum quoniam nullius: vt si quis insecabiles ponens lineas, indiuisibile genus earum dicat esse. Nam linearum habentium diuisionem non est, quod dictum est, genus, cùm sint indifferentes secundum speciem: indifferentes enim sibiinuicem secūdum speciem rectæ lineæ omnes.

6. A speciei verificatione

7. A specierum participatione.

8. A speciei prædicatione maiori.

9. Ab æquali specie genari.

10. Ab indiuiduis.

De genere, loci alij.
Cap. II.

Onsiderandum autē, & si quod aliud genus est assignatæ speciei, quod neq; continet assignatū genus, neq; sub illo est: vt si iustitiæ scientiam ponat genus, est enim virtus genus. Et neutrū generum, reliquum continet: quare nō erit scientia genus iustitiæ: videtur enim, quādo species vna sub duobus generibus est, alterū ab altero cōtineri. Habet autem dubitationē in quibusdam, quod huiusmodi est: nam videtur quibusdam prudētia & virtus scientia esse, & neutrū genus à neutro contineri: non tamē ab omnibus conceditur, prudentiā esse scientiā. Si igitur quis admittat, quod dictū est verum esse, attamen subalterna vel sub eodem ambo fieri, quæ eiusdem sunt genera, necessarium videbitur esse: quemadmodum & in virtute, & in scientia accidit: vtraque enim sub eodem genere sunt: nam vtrunque eorum habitus & dispositio est. Considerandum igitur, si neutrum insit assignato generi: si enim neque subalterna sunt genera, neque sub eodem ambo, non erit quod assignatum est, genus. Considerandum autem & genus assignati generis, & sic semper superius genus: si omnia prædicantur de specie, & si in eo quod quid est prædicantur. Nam omne superius genus prædicari oportet de specie, in eo quod quid est: si ergo alicubi dissonet, manifestum quoniam non est genus, quod assignatum est. Rursum si genus participat speciem, vel ipsum, vel aliquod superiorum generum: nam nullum superiorum participat quod inferius est. Destruenti igitur: quemadmodum dictum est vtendum. Astruenti autem, si confiteatur quidem inesse speciei quod dictum est genus, at quod vt genus inest dubitetur, sufficit ostendere aliquid superiorum generum in eo quod quid est de specie prædicari. Vno enim in eo quod quid est prædicato, omnia & superiora illius & inferiora, si prædicantur, de specie in eo quod quid est prædicabūtur: quare & assignatum genus in eo quod quid est prædicabitur. Quod autem vno in eo quod quid est prædicato, omnia etiam reliqua si prædicantur, in eo quod quid est prædicabuntur, per inductionem sumendum. Si autem simpliciter inesse dubitetur assignatum genus, non sufficit ostēdere aliquod superiorum generum in eo, quod quid est de specie prædicari, vt si quis ambulationis genus assignauit lationem, non sufficit ostendere quòd motus est ambulatio, ad ostendendū quod latio est, eo quod & alij motus sunt: sed ostendendum, quòd nullum participat ambulatio eorum quæ sunt secundum eandem diuisionem, nisi lationem: nam necesse est quod genus participat, & specierum aliquam participare secundum primam diuisionem: si igitur ambulatio neque augmentationem, neque diminutionem, neque alios motus participet: manifestum, quoniam lationem participabit: quare erit genus latio ambulationis. Rursum de quibus species quæ posita est, vt genus prædicatur, considerandum si & assignatum genus in eo quod quid est de ipsis eisdem prædicatur, de quibus & species: similiter autem, & si omnia quæ supra genus sunt. Nam si alicui dissonat, manifestum quon

11. A diuerso genere.

13. A speciebus participantibus.

14. A generis prædicatione.

15. A speciebus subalternis.

quoniam non est genus quod assignatum est: si enim esset genus, omnia & superiora illius, & ipsum in eo quod quid est prædicarentur de iis, de quibus & species in eo quod quid est prædicatur. Destruenti igitur vtile si non prædicetur genus in eo quod quid est, de quibus & species prædicatur. Astruēti autem, si prædicetur in eo quod quid est, vtile. Accidet enim, genus & speciem de eodem in eo quod quid est prędicari: quare & idē sub duobus generibus fit. Necesse est igitur subalterna genera esse, si igitur ostendatur quod volumus genus astruere non esse sub specie, manifestum quoniam species sub hoc erit: quare ostensum erit, quoniam genus hoc. Considerandæ autē & rationes generum, si aptantur ad assignatā speciem, & ad participātia speciem. Necesse est enim generum rationes prædicari de specie, & de iis quæ participant speciem. Si igitur in aliquo dissonet, dilucidum quoniam non est genus quod assignatum est. Rursus si differentiam vt genus assignauit: vt si immortale genus Dei: nam differentia est animalis immortale: eò quòd animalium alia mortalia, alia immortalia. Manifestum igitur, quoniam peccant: nullius enim differētia est genus. Quòd autem hoc verum, manifestum. Nulla enim differentia significat quid est, sed magis quale quid: vt gressibile & bipes. Et si differentiā in genere posuit tanquam speciem, vt imparem quidem numerum. Differentia enim numeri impar, & non species est, neque videtur participare differentia genus. Nam omne quod participat genus, vel species, vel indiuiduum est. Differentia autem neque species, neque indiuiduum: manifestum igitur, quoniam non participat genus differentia: quare neque impar species erit, sed differentia: quoniam non participat genus. Amplius, si genus in specie posuit. Vt contiguitatem id ipsum, quod est continuitatem, aut misturam id ipsum quod est temperamentum, aut (vt Plato definiuit) lationem secundùm locum mutationem. Non enim necessarium, contiguitatem continuitatem esse: sed econuerso, continuitatem contiguitatem: non enim omne contiguum continuatur: sed quod continuatur, contiguum est. Similiter autem & in aliis. Nam neque mistura omnis temperamentum: nam siccorum mistura non est temperamentum: neque secundùm locum mutatio omnis, latio: nam ambulatio non videtur latio esse: penè enim in iis quæ inuoluntariè locum ex loco permutant, dicitur latio, quemadmodum in animatis accidit. Manifestum autem, quoniam & de pluribus dicitur species quàm genus in assignatis: cum oporteat econtrariò fieri. Rursus si differentiam in specie posuit, vt immortale id ipsum quod est Deum. Nam accidit de æqualibus aut pluribus quàm speciem dici. Differentia enim semper de æqualibus aut de pluribus, quàm species dicitur. Amplius, si in differentia genus posuit: vt colorem id ipsum quod est congregatiuum, aut numerum quod impar. & si genus, vt differentiam dixit. Possibile enim est, aliquem talem suscipere positionem: vt temperaturę misturam differentiam: aut lationis, secundum locum mutationem. Inspiciendum autem omnia quæ sunt huiusmodi, per eadem: communicant enim loci. De pluribus enim genus quàm differentiam oportet dici, & non participare differentiam: sic autem assignato, neutrum eorum quæ dicta sunt possibile est accidere. Nam de paucioribus dicetur, & participabit genus differentiam. Rursum si nulla differentia generis prædicatur de assignata specie, nec genus prædicabitur: vt de anima neque impar, neque par prædicatur: quare nec numerus. Amplius, si prius est natura species, & simul interimit genus: videtur enim contrarium: non igitur erit genus. Amplius, si contingit relinquere dictum genus, vel differentiam (vt animam mouēri, vel opinionem verum & falsum) neutrum erit dictorum genus, neque differentia: videtur enim genus & differentia sequi, quandiu fuerit species.

16. Ab vniuoca prædicatione.

17. A differētia prædicante.

18. A differentia subiecta.

19. A genere subiecto speciei.

20. A differētia speciei subiecta.

21. A genere differentiæ subiecto.

22. A genere.

De genere, loci item alij.
Cap. III.

Nspiciendum autem, & si quod in genere positum est, participat aliud cōtrarium generi, aut si contingat participare. Nam idem contraria simul participabit, eò quòd ipsum, genus quidem nunquam relinquit, participat autem & contrarium, aut contingit participare. Amplius, si quidpiam communicat species, quod impossibile est omnino inesse iis quæ sunt sub genere: vt si anima vitæ communicat, numerorum autem nullum possibile est viuere, non erit species numeri anima. Considerandum autem, & si æquiuoca sit species generi, elementis vtenti iis quæ dicta sunt ad æquiuocum: vniuocum enim genus, & species. Quoniam autem omnis generis plures species, inspiciendum si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam si non est, manifestum quoniam non erit genus omnino quod dictum est. Considerandum autem etiam est, si quod translatitiè dictum est, vt genus assignauit: vt temperantiam, consonantiam: nam omne genus propriè de speciebus prædicatur: consonantia verò de temperantia non propriè, sed translatitiè: omnis enim consonantia in sonis. Amplius, si sit contrarium speciei aliquid, considerandum. Est autem multipliciter consideratio. Primum quidem si in eodem genere & contraria, cùm non sit contrarium generi: oportet enim contraria in eodem genere esse, si nihil sit contrarium generi. Cùm autem est contrarium generi considerandum si contrarium in contrario: necesse enim est contrarium in contrario esse, si sit contrarium quidem generi. Manifestum autem est vnumquodque eorum per inductionem. Rursum, si omnino in nullo genere quod speciei est contrarium, sed sit ipsum genus, vt bonum: nam si hoc non in genere, nec contrarium huius in genere erit, sed ipsum genus: quemadmodum in bono & malo accidit: neutrum enim horum est in genere, sed vtrunque eorum genus. Deinde si contrarium est alicui & genus & species, & horum quidem est aliquid medium, illorum autem non. Nam si generum est aliquid medium, & specierum:

26. A contrario genere.

27. A communicatione speciei.

28. Ab æquiuocatione.

29. Ab vniuocatione speciei.

30. A translatione.

31. A contrario speciei.

32. A contrario speciei generis habentis contrariū.

33. A genere contrario.

34. A medio contrariorū.

rum:& si specierum, & generum: vt in virtute & vitio, & iustitia & iniustitia. Vtrorunq; enim est aliquid medium. Instantia huius, quoniam sanitatis & ægritudinis nihil est medium, mali autē & boni aliquid medium. Amplius, si est vtrūq; quidē aliquid medium & speciebus & generibus, nō similiter autem: sed horum quidem secundum negationem, illorum verò vt subiectum. Probabile enim similiter & in vtrisq;: vt in virtute, & in vitio: & iustitia & iniustitia: vtrisq; enim secundùm negationem medium. Amplius, quando non est contrarium generi, considerandum non solùm si contrarium in eodem genere, sed & medium. In quo enim extrema & medium: vt in albo & nigro: nam color genus & horum & mediorum colorum omnium. Instantia, quoniam defectus quidem & superabundantia in eodē genere: in malo autem ambo: mediocre autem, cùm sit medium horum, non in malo sed in bono est. Considerandum etiam, si genus est contrarium alicui, species autem nulli. Nam si genus est contrarium alicui, & species: quemadmodum virtus & vitium, & iustitia, & iniustitia: similiter autem & in aliis consideranti, manifestum videtur esse tale. Instantia, in sanitate & ægritudine: simpliciter enim sanitas ægritudini contraria: aliqua autem ægritudo, cùm sit species ægritudinis, nulli contrarium: vt febris, & oculi morbus, & vnum quodq; aliorum. Interimenti igitur, tot modis inspiciendum: si enim non insint quæ dicta sunt, manifestum est non esse genus, quod assignatum est. Construenti verò, tripliciter. Primùm quidem, si contrarium speciei sit in dicto genere, cùm non sit contrarium generi. Nam si contrarium in hoc, manifestum quoniam & quod propositum est. Amplius, si medium in dicto genere: nam in quo medium, & extrema. Rursum, si sit & contrarium quiddam generi, considerandum & si contrarium in contrario: nam si sit, manifestum quòd & propositum in proposito.

35. A mediis variè circunlocutis.

36. A medio cōtrariorum eiusdem generis.

37. A contrario genere.

38. A contrariis, & mediis. cf. 25.

De eodem loci alij. Cap. IIII.

39. A casibus & cōiugatis.

40. A proportione.

RVrsum in casibus & coniugatis, si similiter sequuntur & interimenti, & construenti. Simul enim vni & omnibus insunt, vel non insunt: vt si iustitia scientia quædā, & iustè scienter, & iustus sciēs: si autem horum aliquid nō ineſt, nec reliquorum vllum. Rursum in iis quæ similiter se habent ad inuicem: vt delectabile similiter se habet ad voluptatem, & vtile ad bonum: vtrunque enim vtriusque effectiuum. Si igitur voluptas quiddam bonū, & delectabile quiddam vtile erit: manifestū enim quoniam boni erit effectiuum. eò quòd voluptas bonum. Similiter autem & in generationibus & corruptionibus. vt si ædificare est operari, ædificasse operatum esse: & si discere est reminisci, & didicisse recordatum esse: & si dissolui est corrumpi, & dissolutum esse corruptum esse, & dissolutio corruptio quædam. Et in generatiuis verò, & in corruptiuis: similiter & in potentiis, & vsibus, & omnino secundùm quālibet similitudinem, & interimenti & construenti inspiciendum: quemadmodū in generatione & corruptione diximus. Nam si corruptiuum dissōlutiuum, & corrumpi dissolui: & si generatiuum est effectiuum, & generari fieri, & generatio factio. Similiter & in potentiis & vsibus: & omnino si potentia dispositio, & posse disponi: & si alicuius vsus est actus, & vti agere, & vsum esse egisse. Si autem sit priuatio id quod opponitur speciei, duobus modis est interi mere. Primùm quidem, si in assignato genere est oppositum: aut enim simpliciter in nullo genere eodem priuatio, aut non in vltimo: vt si visus in vltimo genere est sensu; cæcitas non erit sensus. Secundò autem, si & generi & speciei opponitur priuatio, non est autem oppositum in opposito, nec quod assignatum est in assignato erit. Interimenti igitur, quemadmodum dictum est vtendum: constructi autem vno modo. Nam si oppositum in opposito, & propositum in proposito erit: vt si cæcitas insensibilitas quædam, & visus sensus. Rursum, in negationibus considerandum econuerso, quemadmodum in accidenti dicebatur: vt si delectabile quod bonum, quod non bonum non delectabile. Nam si non ita se haber, erit contrà non bonum delectabile: impossibilis enim est, si bonum genus est delectabile, esse quicquam non bonum delectabile: nam de quibus genus non prædicatur, neque specierum vlla. Constructi etiam similiter inspiciendum: nam si non bonum non delectabile, delectabile bonum: quare genus bonum delectabilis. Si autem sit ad aliquid species, considerandum si & genus ad aliquid: nam si species ad aliquid, & genus: vt in duplici, & multiplici: vtrunque enim ad aliquid. Si autem genus ad aliquid, non necessariò & species: nam disciplina ad aliquid, grammatica autem non. An nec quod prius dictum est verum videbitur? nam virtus ipsum quod bonum, & ipsum quod honestum: & virtus quidem ad aliquid, bonum verò & honestum nō ad aliquid, sed qualia. Rursum, si non ad idem dicitur species, & secundùm se & secundùm genus: vt si duplum dimidij dicitur duplum, & multiplum dimidij oportet dici: si autem non, non erit multiplum genus dupli. Amplius, si non ad idem, & secundùm genus dicitur, & secundùm omnia genera: nam si duplum dimidij multiplum est, & abundans dimidij dicetur: & simpliciter secundū omnia superiora genera ad dimidium dicetur. Instantia, quòd non necesse est secundùm se, & secundùm genus ad idem dici: nam scientia scibilis dicitur, habitus autem, & dispositio non scibilis, sed animæ. Rursum, si similiter dicitur genus & species secundùm casus: vt si alicui, aut alicuius, aut quoliber modo aliter dicitur: nam vt species, & genus: velut in duplo, & in superioribus, alicuius enim & duplum multiplum. Similiter autem & in scientia: alicuius enim & hęc, & genera: vt dispositio & habitus. Instantia autem, quod aliquoties non sic: nam differens, & contrarium alicui: diuersum autem cùm sit genus horum, non alicui, sed ab aliquo: diuersum enim dicitur ab aliquo. Rursum, si quæ similiter ad aliquid secundùm casus dicuntur, non similiter conuertuntur, quemadmodum in duplo & multiplo: vtrunque enim horum alicuius, & idem etiam secundùm conuersionem dicitur: alicuius enim

43. Ab oppositis secundum priuationem & habitum.

44. Ab oppositis contrarie.

45. A relatiue oppositis.

46. Ab oppositis relationis.

47. A relatiue superiorum generum.

48. A relatiuis penes casus similes.

49. A relatiuis secundum casuum conuersionem.

enim & dimidium, & submultiplum. Similiter autem & in disciplina & opinione: nam & hæ alicuius, & conuertuntur similiter: nam & disciplina tum, & opinabile, aliquo. Sigitur in aliquo non similiter conuertuntur, manifestum est, non genus esse alterū alterius. Rursum si non ad æqualia species & genus dicitur. Similiter enim, & æqualiter vtrunq; videtur dici: quemadmodum in dono & datione: nam & donum alicuius & alicui dicitur, & datio alicuius & alicui dicitur. Est autē datio, genus doni: nam donum datio est irreddibilis. In aliquibus autē non accidit ad æqualia dici: nam duplum alicuius duplum: abundans autē & maius, alicuius, & aliquo. Omne enim abundans & maius, aliquo abundat, & alicuius abundat. Quare non sunt genera quæ dicta sunt dupli, eò quòd non ad æqualia dicuntur species: aut non vniuersaliter verum est, ad æqualia speciem & genus dici. Videndum autē, etsi oppositi est oppositum genus, vt si dupli multiplū, & dimidij submultiplū: oportet enim oppositū oppositi genus esse. Si igitur ponat aliquis scientiam idipsum quod est sensum, oportebit & scibile, id quod est sensibile esse: sed non est: non enim omne scibile, sensibile: nam intelligibilium quædam scibilia. Quare non est genus sensibile scibilis: si autem hoc non, neq; sensus scientiæ. Quoniam autē eorum quæ ad aliquid dicuntur, alia quidem ex necessitate in eis, aut circa ea sunt ad quæ dicuntur: vt dispositio & habitus, & commēsuratio: in alio enim nullo possibile est esse quæ dicta sunt, quàm in eis ad quæ dicuntur. Alia autem non necesse est quidē in eis esse, ad quæ dicuntur, contingit autem: quēadmodum si scibile est anima, nihil prohibet sui scientiam habere animam: non necessarium autē: possibile est enim & in alio esse hanc eandem. Alia verò simpliciter non contingit in eis esse, ad quę dicuntur, vt contrarium in contrario: neq; scientiā in scibili, nisi sit scibile anima vel homo. Considerare igitur oportet, si quis in genere ponat quod tale est in non tali: vt si memoriam, immansionē scientiæ dicat. Nam omnis immansio in manēte, & circa illud: quare & scientiæ immansio in scientia: memoria igitur in scientia eò quòd immansio scientiæ est: hoc autem non contingit: memoria enim omnis in anima. Est autem qui dictus est locus, & ad accidens communis. Nihil enim refert memoriæ genus immansionē dicere, aut accidere dicere illi hoc: nam si quouis modo est memoria immansio scientiæ, eadē adaptabitur de ipsa ratio.

50. A numero æquali relationum.

51. A specie relatiua.

51. A diuisione relatiuorum.

Eiusdem rursus alij loci. Cap. V.

53. Ab habitu & actu.

RVrsum si habitum in actu posuit, aut actum in habitu, non est genus quod tale est: vt si sensum motum per corpus: nam sensus habitus, motus autē actus. Similiter autem & si memoriam habitum contentiuum opinionis dixerit: nam nulla memoria habitus, sed magis actus. Peccant autem & qui habitum inconsequentem potentiam ordinant: vt mansuetudinem, continentiam iræ, & fortitudinem, & iustitiam, timorum & lucrorum continentiam. Nam fortis, & mansuetus, perturbatione vacans dicitur. continens autem qui perturbatur, sed non ducitur. Fortasse igitur talis potentia sequitur vtrūq;, vt si perturbetur, nō ducatur: verū continere non hoc est, hunc quidem tortem, illū autem mansuetum esse: sed omnino perturbari ab huiusmodi nihil. Aliquoties autem & quod sequitur quouis modo, vt genus ponunt, vt tristitiam iræ, & opinionem fidei: vtraque enim prędicta sequūtur quidem quodammodo assignatas species, neutrū autē eorum genus est. Nam qui irascitur contristatur, priore in eo tristitia facta: non enim ira tristitiæ, sed tristitia iræ causa est, quare simpliciter ira non est tristitiæ: secundùm autem hæc neque fides opinio, contingit enim eandem opinionem etiam non credentem habere: non contingeret autem hoc, si fides esset species opinionis: non enim contingit idem amplius permanere, si ex specie omnino permutatum sit. quemadmodum nec idem animal quandoque hominem esse, & quandoque non. Si quis autem dicat, ex necessitate opinantem etiam fidem habere, de æqualibus opinio & fides dicetur: quare neque sic erit genus, de pluribus enim oportet dici genus. Videndum autem, & si in aliquo eodem nata sint vtraque fieri. In quo enim species, & genus: vt in quo album, & color: & in quo grammatica, & disciplina. Si igitur verecundiam timorem dixit, aut iram tristitiam, non accidit in eodem speciem & genus esse. Nam verecundia quidem in rationali, timor in irascibili: at tristitia in concupiscibili (Nam in hoc & volupras) ira autem in irascibili, quare non sunt genera quæ assignata sunt: eò quòd non in eodem cum speciebus nata sunt fieri. Similiter autem, & si amicitia in concupiscibili, non erit voluntas quædam: omnis enim voluntas in rationali. Vtilis autem hic locus, & ad accidens, & id cui accidit: in eodem enim accidens, & cui accidit: quare nisi in eodem videatur, manifestum quoniam non accidit. Rursum, si secundum quid species dictum genus participat: non enim videtur secundum quid participari genus. Nam non est homo secundum quid animal, neq; grammatica secundùm quid disciplina: similiter autem & in aliis. Considerandum igitur, si in aliquibus secundum quid participatur genus: vt si animal, quod sensibile & visibile dicitur: nam secundum quid sensibile vel visibile animal, secundum corpus enim sensibile & visibile, secundū animam autem non. Quare non erit genus corpus visibile & sensibile animalis. Latent autē quandoq; & totum in parte ponētes, vt animal corpus animatū, nullo enim modo pars de toto prædicatur: quare nō erit genus corpus animalis, eò quòd pars est. Videndum autem, si quid vituperandorum aut fugiendorum in potestate, aut potente posuit, vt sophistam, potentem ab apparenti sapientia ditari: vel calumniatorem, potentem decipere, & inimicos facere amicos: vel furem, potentem aliena clandestinè surripere: nemo enim prædictorum in eo quod posit aliquid horum, talis dicitur. Potest enim & Deus: & studiosus praua agere, non sunt autem huiusmodi: nam omnes praui secundum electionē dicuntur. Amplius omnes potestates sunt eligendorū: nam prauorum potestates sunt eligendæ eò, quòd Deum, & studiosum

54. A consequentibus.

55. A subiecto.

56. A specie genus participate secundum quid.

57. Ab eligendo.

dicim

dicimus habere eas. Potētes enim dicimus eos esse praua agere: quare nullius vituperabilis erit genus potestas. si autem non, accidet vituperandorū quiddam eligendum esse: nam erit quædam potestas vituperabilis. Et si quid erit propter se honorabilium, vel eligibiliū, in potestate, vel potente, vel effectiuo posuit: nam omnis potestas, & omne potens aut effectum, propter aliud eligendū. Aut si quid eorum quæ sunt in duobus generibus vel pluribus, in altero posuit. Quędā enim non est in vno genere ponere, vt fraudulentū, aut calumniatorem. neq; enim qui eligit, impotens autem: neq; qui potest, at non eligens, calumniator aut fraudulentus: sed qui vtraq; hæc habet. Quare non ponenda sunt in vno genere, sed in vtroque eorum quæ dicta sunt. Amplius, aliquoties econuersō, genus quidem vt differentiam, differentiam autem vt genus assignant: vt stuporem superabundantiā admirationis, & fidem vehementiam opinionis: nam neque superabundantia neque vehementia genus, sed differentia. Videtur enim stupor admiratio esse superabundās, & fides opinio vehemēs: quare genus admiratio & opinio est: superabundantia autem & vehemētia differētia. Ampliùs si quis superabundantiam, & vehementiam vt genera assignet, in animata fidem facient, & stupefacient. Nam cuiusq; vehementia, & superabundantia illi adest, cuius est superabundantia, & vehementia. Si ergo stupor superabundantia est admirationis, aderit admirationi stupor, quare admiratio stupefaciet: similiter & fides aderit opinioni, si vehementia quidem opinionis est, quare opinio fidem faciet. Ampliùs, accidet sic assignanti vehementiam vehementem dicere, & superabundantiam superabundantem: est enim quædam fides vehemens. Si ergo fides vehementia est, vehementia erit vehemens: similiter autem & stupor quidam, & superabundans: si ergo stupor est superabundantia. superabundantia erit superabundans: videtur autem neutrum horum, quemadmodum nec disciplina disciplinatum, nec motus motum. Quandoque autem peccant, & passionem in genere eius quod passum est ponentes, vt immortalitatem, vitam sempiternam dicentes esse. Passio enim vitæ vel accidens, immortalitas videtur esse: quòd autem verum sit quod dicitur, manifestum fiet, si quis admittat aliquem ex mortali fieri immortalem. Nullus enim dicit aliam vitam eum sumere, sed accidens aliquod passionē huic eidē aduenire: quare non est genus vita immortalitatis. Rursum, si passionē cuius est passio, illius genus dicit esse: vt spiritum, aerem, motum: magis enim motus aeris, spiritus: nam aer idem permanet, & quando mouetur, & quando stat: quare non est omnino aer spiritus, esset enim & nō moto aere spiritus: si quidem idē aer permanet, qui quidem erat spiritus. Similiter autem & in aliis huiusmodi: si igitur & in hoc oportet admittere quòd aer motus est spiritus: non tamen de omnibus huiusmodi est assignandum, de quibus non verè dicitur tale genus, sed de quibuscunque verè prædicatur, assignatum genus: nam in quibusdam non videtur verè dici: vt in luto & niue: nam niuem dicunt esse aquam coagulatam, lutum autē terram humido temperatam. Est autem neq; nix aqua, neq; lutum terra: quare neutrum assignatorum generum erit genus: oportet enim genus verè semper de omnibus speciebus dici: similiter autem neq; vinum est aqua putrefacta, sicut Empedocles dicit. In ligno putruit vnda: nam simpliciter non est aqua.

De eodem. Cap. VI.

AMpliùs, si omnino quod assignatū est, nullius est genus: manifestū enim quoniam neq; eius quod dictum est. Considerandum autem ex eo, quod nihil eorum differt specie, quæ participāt assignatum genus, vt alba: nihil enim differūt specie hæc à se inuicem: omnis autem generis sunt species differentes, quare nullius erit album genus. Rursum, si quod omnia sequitur, genus vel differētiam dixit. Plura enim sunt quæ omniā sequuntur: vt ens, & vnum eorum sunt quæ omnia sequūtur. Si igitur ens genus assignauerit, manifestum quoniam omnium erit genus: eò quòd prędicetur de eis, de nullo enim genus quā de speciebus prædicatur: quare & vnum species erit entis. accidit ergo de omnibus, de quibus genus prædicatur, & specie prædicari, eò quòd ens & vnum de omnibus simpliciter prædicantur: oportet autē de paucioribus speciem prædicari. Si autē quod omnia sequitur, differentiam dixit, perspicuum quoniam de æqualibus vel de pluribus differentia quàm genus dicetur. Nam si & genus omnia sequitur, de æqualibus: sin verò non omnia sequitur genus, de pluribus differentia dicetur quàm ipsum genus. Ampliùs, si in subiecta specie est, quod assignatum genus dicitur, vt album in niue: quare manifestum, quoniam non erit genus: de subiecta enim specie solum genus dicitur. Considerandum autē etiam est, si non vniuocum sit genus speciei: nam de omnibus speciebus vniuocē genus prædicatur. Ampliùs, quando existēte & speciei & generi contrario, si quod melius contrariorum est in peiori genere ponit. Nam accidet reliquum in reliquo esse, eò quòd contraria in cōtrariis generibus: quare quod deterius est, in meliori erit: at videtur melioris & genus melius esse. Et si eodē similiter ad vtraq; se habente, in peiore & non in meliore genere ponit: vt animam ipsum quod est agitationē, aut agitatum: nam pari modo eadem statiua & agitatiua esse videtur: quare si melius statio, in hoc oportet genere ponere. Ampliùs, ex magis & minus. Destruenti quidē si genus suscipit magis, species autem non suscipit, neq; ipsa: neq; quod ab ipsa dicitur: vt si virtus suscipit magis & iustitia, & iustus. Dicitur enim iustus magis alter altero: si igitur assignatum quidem genus magis suscipit, species autem non suscipit, neque ipsa, neque quod ab ipsa dicitur: non erit quidem assignatum genus. Rursum, quod magis videtur vel similiter, non est genus, manifestum quoniam nec quod assignatum est. Vtilis autem hic locus in talibus maximè, in quibus plura, videntur de specie in eo quid est prædicata: cùm non determinatum est, neque promptum nobis est dicere, quodnā eorum sit genus: vt de ira, tristitia & opinio paruipendētiæ in eo quod quid est prædicari

vid

51. A bono propter se.

59. A generū cōmunione.

60. A differentia.

61. A subiecto passionis.

62. A passione.

63. A toto.

64. A transiente.

65. A conuenente subiecto.

66. A non vniuoco.

67. A transumptione.

68. A pari.

69. Ab ipso magis & minus.

70. Ab illatis & paribus.

videntur: contristatur enim iratus, & opinatur paruipendi. Eadem autem consideratio & in specie ad aliud aliquid comparanti. Nam si quod magis aut similiter videtur esse in assignato genere, non est in genere: manifestum, quòd neq; assignata omnino species erit in genere. Interimēti igitur quēadmodum dictum vtendum. Astruenti verò, si quidē suscipit magis, quod assignatum est genus, & species, nō vtilis locus. Nihil enim prohibet vtrorunq; suscipientiū non esse alterū alterius genus. Nā bonum & album suscipit magis, & neutrū neutrius genus. Generum autē, & specierum, ad se inuicem cōparatio vtilis: vt si similiter hoc, & hoc genus: & si alterū genus, & alterū. Similiter autem & si quod minus, & quod magis, vt si cōtinentię magis potestas quàm virtus genus, virtus autem genus, & potestas. Eadē autem & de specie cōuenit dici. Nā si similiter hoc, & hoc proposita species, si alterum species, & reliquū: & si quod minus videtur, species est, & quod magis. Ampliùs, ad cōstruendū perspiciēdū, si de quibus assignatū est genus, in eo quod quid est prædicatur, cū nō sit vna assignata species, sed plures & differentes: nam manifestū, quoniā erit genus. Si autē in assignato species est, cōsiderandū, & si de aliis speciebus genus in eo quod quid est prædicatur. Nam rursus accidet, de pluribus, & differentibus idē prædicari, & genus cōfiteri. Quoniā autem videtur in quibusdam & differētia in eo quod quid est, de speciebus prædicari: separandū est genus à differētia, vtēti iis quę dicentur elementis. Primū quidē, quoniam genus de pluribus dicitur, quàm differentia. Deinde, quoniā secundùm eius quod quid est assignationē, magis cōuenit genus, quàm differentiā dicere. Nā qui animal dicit hominem, magis indicat quid est homo, quā qui gressibile. Et quoniā differētia quidē qualitatē generis semper significat, genus autē differentiæ nō. Nam qui dicit gressibile, quale quid animal dicit: qui verò animal dicit, nō dicit quale quiddam gressibile: differentia igitur à genere sic separanda. Quoniā autem videtur musicum qua musicum est sciēs esse, & musica sciētia quædam est: & si ambulans eò quòd ambulat mouetur, ambulatio motus quidā est: considerandum, in quo genere vult quippiam constituere secundùm dictum modum: vt si scientiam ipsum quod est fidē, si sciens quatenus scit, fidit: manifestum enim, quoniā scientia fides quędam erit. Eodē autem modo & in aliis huiusmodi. Ampliùs, quoniā quod sequitur aliquid semper, & nō conuertitur, difficile est separare quod nō sit genus, si hoc quidē illud sequitur omne, illud verò hoc nō omne: vt tranquillitatē quies, & numerum diuisibile: econuersō autem, non. Nam diuisibile non omne numerus, neq; quies omnis tranquillitas: ipso quidē est vtendum vt genere, quod est semper cōsequens, cùm non conuertatur alterum. Cùm autē alterū se extēdit, nō in omnibus obsequendum. Instantia ante huius, quoniam non ens sequitur omne quod fit: nā quod fit, non est, & nō cōuertitur. Nō enim omne quod nō est, fit: attamē nō est genus nō ens eius quod fit. Simpliciter enim non sunt non entis species. De genere igitur quemadmodum dictum est trāseundum.

71. A prædicatione in quid.

72. A denominatiuis.

73. A sequentibus.

IN TOPICORVM LIBRVM Quintum Raphaēlis Volaterrani Eisagoge.

PRopriū firmatur, & infirmatur hoc modo. Primùm quidē bene ex re notiore ponitur, si minus, non bene: vt si quis dicat, propriū ignis simillimum esse animę, hoc minimè ex notioribus est, quod anima magis ignoretur quàm ignis. At si quis dicat ignis propriū mobilissimum, per notiora reddidit propriū. Neq; in nomine æquiuoco, vt animalis proprium sentire: sentire enim æquiuocum, ad energiam & potestatē. Neq; si iterat idem verbū vt ignis propriū, corpus tenuissimum corporum, Idem erit, si verbū iterat alio modo: vt terræ proprium, substātia maximè corporum in inferiorē delata locum. Bis enim substantiā dicit: nam corpus nihil aliud est, quàm substantia. Etiā si non ab aliis seperatur: vt terræ proprium ens, & ferri ad ima. Etiam si idē pluribus propriis notatur, non rectè ponitur: vt ignis propriū, tenuissimum & leuissimum corporū. Nec si quis eodem vsus est, cuius proprium ponit, aut ipsius aliquo, dicens: animalis proprium essentia, cuius species est homo. Aliquo hic vtitur impropriè eorū, quæ sunt animalis. Si autem neq; eodem, neq; eorum aliquo quæ sunt eiusdem vtitur, bene datur propriū: videlicet animalis proprium componi ex anima & corpore. Etiā si vtitur cōtrario, vel omnino simili natura: huiuscemodi enim non faciunt natura: videlicet albi proprium, opponi nigro: & rationis particeps, opponi rationis experti. Item si nō sem per sequens fuerit, vt ambulare in foro, alicuius propositum: nō enim semper ambulat: neq; solus. At propriū magis fuerit, si dicat virtutis propriū, eam habentem studiosum facere: infirmatur enim propriū, quod solo sensu cognoscitur. Nā huiuscemodi procul ab oculis incertum erit: vt si quis solis proprium dicat, astrum supra terrā lapsum splendidissimū. Si autem vel sensibile quidē & ex necessitate existēs, & nō tantùm sensu aut die, sed nocte manifestū: bene ponitur, vt superficiei proprium primo colorem habere. Hoc quanquā sensibile, nō tamē semper manifestū. Infirmatur proprium, si in quid est more definitionis genus posuerit: videlicet bene dicetur hominis proprium, animal scientiæ susceptiuum. Ad deprehendendū propriū respicere etiā oportebit, si de omni prædicatur: vt malè quis dicat, Geometræ proprium indeceptibile. Decipitur autem & hic sæpe in falsa figuratione. At rectè dixerit, terræ propriū ferri ad ima: quoniam nulla sit quæ nō sit huiusmodi. Etiam si de quo nomen, de illo nō ratio: vel de quo ratio, de illo non nomē prædicatur, non erit id proprium, contrà verò, si vtrunq; prædicatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Superioris exemplum, vt si animal scientiæ susceptibile probare velim, homo autem non prædicatur, nō erit id hominis proprium: nam ratio quidem Deo conuenit: quæ homini, sed non animali. Quādo verò vtrunq; prædicetur, exēplum, nam quoniam de quo animal prædicatur, de eodem & animam habere: & de quo animam habere: de eodem & animal, erit propriū animalis habere animam. Infirmatur itē proprium, quādo subiectum ei quod in illo dicit, propriū dat: vt si quis dicat, corporis tenuissimi partes proprium esse ignem, subiectum prædicato propriū dedit. Firmabitur, si prędicatū subiecto, de quo prædicatur propriū, tribuetur: vt terræ proprium, grauissimū corporum. Infirmatur etiā, cùm secūdùm participationem ponitur: tunc enim in eo quod quid adiuuat magis. Et differentia quædā est, vt si hominis propriū rationis particeps, gressibile, bipes dicatur: hoc proprium secundùm participē est, nec rectè ponitur. Contrà verò firmabitur, si non secūdùm participationem, nec in eo quod quid est infirmabitur: & prædicatum subiecto cōuertitur: vt animalis proprium, natum sentire. Infirmatur item, si eorundem qua eadē sunt idem propriū non est: videlicet quoniā idem mortalis homo, proprium mortalis, & hominis risibile. Etiam sunt quędam, quæ dicuntur secundùm idem, & quædam secundùm aliud quid primum. Si igitur proprium ponatur secundùm primum, & aliquid improbanti, dicendum quòd hoc proprium secundùm idem. Si autem secundùm idem proprium ponatur, dicendum quòd secūdùm aliud: videlicet, quoniam proprium superficei & corporis colorem habere: sed superficiei quidem, secundùm per se idem, corporis verò secundùm superficiem. Si autem superficiei proprium ponitur colorem habere, dicendum & corporis: si autem corporis, superficiei dicendum. Est & proprium secundum aliud quid primum, vel eius quod ipsum primum. Nam si eius quod secundum quid ponitur, & de eo ipsum prædicatur. Si verò proprium ipsius primi ponitur, & de eo secundum quid prædicabitur: vt si superficiei proprium datur colorem habere, & de corpore prædicatur colorem habere: etsi corporis dicatur, & de superficie prædicabitur. Non igitur de quo ratio, de eodem etiam nomen. Infirmatur etiam proprium, quando eidem idem datur: vt si dixerit, pulchri proprium decens est, idē est decens quod pulchrum. Etiam si totius proprium non in parte verum, seu partis non in toto: vt maris proprium salsum, non dicit de omni mari. Ponti enim mare non adeò salsum. Et rursus aeris proprium respiratiuum, nō dicit de omni aere, sed de eo qui tantum prope terram volutatur. At contrà firmatur, si verum vbiq; reperitur: vt quanti continui proprium, in infinita diuisibile. Déinde ex oppositis considerandū, & in his quę sunt ad aliquid, quoniam propriū dupli multum, dimidij autem parum: si non illud, neq; hoc. In contrariis autem, si boni proprium lætari animum, mali est dolere: si non illud illius, neq; hoc huius. In his verò quæ sunt secundum habitum, & priuationem, quoniam cæcitatis proprium valde dolere, visus erit propriū valde lætari. In his autem quæ sunt negantia & aientia, quoniam viuendi proprium sentire, & non viuendi propriū fuerit non sentire. Etiam ex calibus, vt si fortiter proprium est esse inuictum, & fortitudinis quoq; & fortiserit. Etiā ex similiter habentibus. Si quod enim similiter se habens proprium non est: neque alterum proprium erit quod similiter se habet, vi delicet, quoniam similiter se habet ædificator in domo construenda: & medici, creare sanitatem. Si medici non fuerit proprium creare sanitatem, neque ædificatoris domum construere. Etiam ex eodem modo se habentibus. Si enim eodem modo habens, eodem modo habēti comparatur, vt eodem modo se habet prudentia ad honestum & turpe scientiam eorum esse: non est autem proprium prudentiæ, habere scientiam honesti: neque scientiam habere, turpis fuerit proprium. Si hoc, & illud. Etiam si secundum esse dictum alicuius secundum esse dicti proprium non est, neque secundum generari, neque corrumpi proprium erit: vt quoniam sanguinem generari est animalis generari proprium, & corrumpi sanguinem proprium corrumpi sanguinem, erit animalis corrumpi proprium: si non illud, neque hoc. Item non animalis proprium esse animal, nec generari hominem proprium erit, generari animal nec corrūpi animal. Post hæc, ex magis & minus. Primùm si id quod magis, eius quod magis proprium non est: neque id quod minus, eius quod minus: nec simpliciter eius quod simpliciter, neq; minus eius quod minus: videlicet quoniam ignis proprium, suprà ferri: magis ignis, magis suprà ferri erit: si hoc, & illud. Déinde si quod magis eius quod magis proprium non est, nec minus eius quod minus: vt quoniam magis est animalis sentire, quàm hominis scire, si sentire non proprium animalis, neque scire proprium hominis. Tertiò, si cuius magis est proprium, non est proprium: nec cuius minus est proprium, erit huius proprium: vt quoniam colorem habere est magis superficiei quàm corporis: non erit superficiei, neque certè corporis. In firmatione autem non vtilis hic locus: non enim fieri potest, vt idem plurium sit proprium. Quartò si magis ens non est proprium, neque minus ens: vt quoniam animalis magis est sensibile, quàm diuisibile, non est autem sensibile proprium, nec diuisibile animalis proprium fuerit. Si autem minus fuerit, & magis erit. Postremò, ex similiter inexistentibus. Quoniam similiter est concupiscibilis concupiscere, & rationis participem ratiocinari: non est vnum alterius proprium, neque alterum alterius. Déin, ex similiter inexistentibus alicui. Si non vnum proprium illius, neq; alterum: vt quoniam hominis similiter est & audire, & videre: non est autem vnum hominis proprium, neq; alterum: si vnum, & alterum erit. Tertiò, si quid duobus aliquibus ens similiter non vnius est proprium, neque alterius: vt quoniam similiter ardere & flammæ & carbonis est, non erit vnius proprium ardere, neque item alterius. In firmatione autem non vtilis hic locus: nihil enim proprium duobus aliquibus existit. Si vni, & soli, & omni & semper. Et hæc quidem de proprio,

IN

IN EVNDEM TOPICORVM Librum Quintum Angeli Politiani Argumentum.

QVinto volumine proprium libratur. Inspice an impropriè propriū, an minus notum, an æquiuocum ibi nomen, an & subiectum, an & idē: an quid ibi omnibus competat, an plura eiusdē propria, nec distincta, an id cuius proprium, an quod tantum semper comitatur: an quod nunc proprium, an quod nō solis noscitur sensibus, an definitio magis, an nusquā proprij genus. Vide illud quoque, cuius propriū traditur, an nomē ibi genusq; dissideāt an subiectum proprium ei traditum, quod in subiecto: an quod in proprij participatu, an prius ibi aliquid, & posterius, an eorundem quæ sunt eadem, non idem sit proprium, aut nō idem semper eorundem specie: an pro illo nunc illud semper afferatur, an idem eiusdem propriū. Considera & quæ similium sunt partium, & oppositaquælibet, & quę de quibus prædicentur, quæ subiiciantur, quæ distinguantur. Sed & casus etiā in contrapositis. Et quæ similiter se habeant, & quæ itidem, sed ideam, magisque & minus, & quod vi proprium, & quod superlatione.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER QVINTVS.

De modis proprij. Cap. 1.

VTRVM autem proprium, an non proprium est quod dictum est, per hæc quidem considerandum. Assignatur autem proprium aut per se, & semper, aut ad aliud, & aliquando. Per se quidem, vt hominis animal mansuetum natura: ad aliud autem, vt animæ ad corpus: quoniam illa quidem imperare nata est, hoc autem parêre: semper autem, vt Dei, animal immortale: aliquando verò, vt alicuius hominis ambulare in gymnasio. Sunt autem proprij, quod ad alterum assignatum est, aut duo problemata, aut quatuor: nam si de hoc quidem assignatum quippiam fuerit, de illo verò negatum id ipsum, duo duntaxat problemata fiunt: quemadmodum hominis ad equum proprium est, quòd bipes est: nam & quòd homo non bipes est argumentabitur quispiam, & quòd equus bipes: vtrinque autem remouetur proprium. Si autem de vtroque vtrunq; assignatum fuerit, & de vtroq; negatum, quatuor problemata erunt: vt hominis proprium ad equum: & quod ille quidem bipes, hic autem quadrupes est. Nam & quod homo non bipes est, & quod esse quadrupes natus est, argumētari est: & quod equus bipes, & quod nō quadrupes, possibile est argumentari: quolibet igitur modo

Proprium per se.

ostenso, interimitur quod propositum est. Est autem per se quidem proprium, quod ad omnia assignatur, & ab omni separat (quemadmodum hominis, animal mortale & disciplinę susceptiuum) ad aliud autem, quod non ab omni, sed ab aliquo statuto determinat (vt virtutis ad disciplinam: quoniam illa quidem in pluribus, hæc in rationali solo, & in habentibus rationem nata est fieri.) Semper autem, quod secundùm omne tempus verificatur, & nunquam relinquitur (quemadmodum animalis, ex anima & corpore compositum esse) aliquando verò, quod secundùm aliquod tempus verificatur, & non ex necessitate semper consequitur: vt alicuius hominis, ambulare in foro. Est autem ad alterum proprium assignare, differentiam dicere, aut in omnibus & semper, aut vt multùm & in plurimis. Vt in omnibus quidem & semper: quemadmodum hominis proprium ad equum, quoniam bipes: nam homo quidem & omnis & semper est bipes: equus autem nullus est bipes, & nunquam. Vt multum autem & in plurimis: quemadmodum rationalis proprium imperare ad cōcupiscibile, & irascibile, eò quòd illud quidem imperat, hæc autem parent. Nam neq; rationale semper imperat, sed quandoque & illi imperatur: neq; concupiscibili & irascibili semper imperatur: sed & imperant quandoq;, cùm fuerit hominis anima flagitiosa.

Propriorum quę maximè logica.

Propriorum autem ea maximè logica sunt, quæ per se, & semper, & quæ ad aliud. Nam eius quod ad aliud est proprium, plura problemata sunt, quemadmodum diximus & prius: nam aut duo, aut quatuor ex necessitate fiunt problemata: plures autem orationes fiunt ad hæc. Quod autem per se est semper, ad multa est argumentari, vel ad plura tempora obseruare, quod per se quidem ad multa: nam ad vnumquodq; eorum quæ sunt: vtpote cui oportet inesse proprium. Quare si nō ab omni separat, non erit bene assignatum proprium. Quod autem semper, ad plura tempora est obseruare: & siue non ineſt, siue non infuerit, siue non inerit, non erit proprium. Quod verò

aliquando, non in aliis vel ad illud, quod nunc dicitur, tempus consideramus: non igitur sunt rationes ad ipsum plures. Logicum autem est problema, ad quod rationes fiunt, & crebræ quidem, & bonæ. Ad aliud igitur proprium dictum, ex iis quæ sunt de accidente locis inspiciendum, si huic quidem accidit, illi verò non. De iis autem, quæ semper, & quæ per se, per hæc considerandum.

De locis proprij. Cap. 11.

1. Ab ignotiore. PRimùm quidem an bene assignatum est proprium, an non bene. Eius autem quod est bene aut non bene, est vnum quidem, si non per notiora, aut per notiora positum est proprium: destruēti quidem, si non per notiora: at construenti, si per notiora. Eius autem quod non per notiora est, hoc quidem si omnino ignotius positum est propriū quod assignauit, illo cuius proprium dixit. Non enim erit bene positum proprium, nam propter notitiam proprium facimus: discendi enim causa & proprium, & definitiones facimus: per notiora igitur accipiendum. sic enim magis erit sufficienter cognoscere, vtputa qui ponit ignis proprium esse simillimum animæ, ignotiore quàm ignis vtitur anima: magis enim scimus quid est ignis, quàm quid anima: non erit igitur bene positum proprium ignis, simillimum animæ. Aliud autem, si non notius est hoc huic inesse: oportet enim non solùm notius esse re, sed & huic inesse, notius esse. Nam qui non scit si huic inest, neque si illi soli inest cognoscit. Quare cùm quodvis horum acciderit, obscurum sit proprium: vt quia qui ponit ignis proprium, in quo primò anima nata est esse, ignotiore vtitur quàm sit ignis, eò quòd ignorius est, si in hoc est anima, & si in hoc primo est, non erit itaque bene positum proprium ignis, in quo primo anima nata est esse. Construenti autem, si per notiora positum est proprium, & si per notiora secundùm vtrunque modum. Erit enim bene secundùm hoc positum proprium. Nam constructiuorum locorum eius quod bene, alij quidem secundùm hoc solum, alij autem simpliciter monstrabunt quòd bene, vt quia qui dixit animalis proprium sensum habere, per notiora & notius assignauit proprium, secundùm vtrunque modum: quare erit bene assignatum secundùm hoc animalis propriū, sensum habere. Déinde destruenti quidem, si quod nominum quæ in proprio sunt assignata, multipliciter dicitur, vel etiam tota oratio plura significat. Non enim erit bene positum propriū: vt quoniam sentire multa significat, vnum quidem sensum habere, alterum autē sensu vti, non erit animalis proprium bene positum, quod natum est sentire: quapropter non vtendum est, neq; nomine quod multipliciter dicitur, neque oratione quę plura significet: quia quod multipliciter dicitur, obscurum facit quod dictum est, dubitāte eo qui debet argumentari, quodnam dicit eorū quæ multipliciter dicuntur: nam proprium discendi gratia assignatur. Ampliùs autem ad hoc necessarium est redargutionem aliquam fieri, cùm sic assignant proprium, quando in dissidente quispiam conficiet syllogismum, de eo quod multipliciter dicitur. Constructi autem, si non plura significat, neque nominum quippiam, neque tota oratio. Erit enim secundùm hoc bene positū proprium: vt quia neque corporis plura significat, neque mobilissimum in superiorem locum, neque totum quod ex his compositum est: erit bene positum secundùm hoc ignis proprium, corpus mobilissimum in superiorem locum. Déinde destruēti quidem si multipliciter dicitur illud cuius proprium assignatur, non determinatur autem cuius eorum ponatur proprium: non enim bene erit assignatum proprium. Ob quas autem causas, non immanifestum est ex iis, quæ prius dicta sunt: nam eadem accidere necessarium est, vt quia scire hoc plura significat (vnum enim scientiam habere hoc, alterum autem scientia vti hoc: aliud verò scientiam esse huius, aliud autem scientia vti huius) non erit eius quod est scire hoc, bene assignatum proprium vllum non determinato, cuius horum ponitur proprium. Construenti verò, si non dicitur multipliciter hoc cuius proprium ponitur, sed est vnū, & simplex. Erit enim bene positum secundùm hoc proprium: vt quia homo simpliciter dicitur, erit bene positū secundùm hoc hominis propriū, animal mansuetū natura. Déinde destruenti quidem, si frequenter dictum est idem in proprio (sæpe enim latent hoc facientes & in propriis, quemadmodum & in terminis) non erit bene positum, quod hoc sustinet, proprium. Conturbat enim audientem, quod frequenter dicitur. Obscurum igitur necessarium est fieri, & præter id nugari videntur. Eueniet autem frequenter, idem dicere duobus modis. Vno quidem, quando nominauerit frequenter idem: vt si quis proprium assignet ignis, corpus tenuissimum corporum: hic enim frequenter dixit corpus. Secūdò autem, si quis assumat orationes pro nominibus, vt si quis reddat terræ propriū, substantiam quæ maximè corporum secundùm naturam fertur in inferiorem locum: dèinde assumat pro corporibus, huiusmodi substātias: vnum enim & idem est corpus, & huiusmodi substantia, erit ergo hoc modo substantia frequenter dicta. Quare neutrum erit bene positum proprium. Construenti verò, si nullo vtitur frequenter nomine eodem. Erit enim secundùm hoc bene assignatum proprium: vt quia qui dixit hominis proprium, animal disciplinæ susceptiuum, non vsus est frequenter eodem nomine: erit vtique secundùm hoc bene assignatū hominis proprium. Déinde destruenti quidem, si tale aliquid assignauit in proprio nomen, quod omnibus insit. Inutile enim erit, quod non separat ab aliquo. Quod autem in propriis dicitur, separare oportet, quemadmodum & quæ in terminis. Non igitur erit bene positum proprium, vt quia qui posuit scientiæ proprium, opinionem indissuasibilem à ratione vnum existens, tali aliquo vsus est in proprio (vno inquam) quod omnibus inest, non erit vtiq; bene positum scientiæ proprium. Astruenti autem, si nullo vsus est communi, sed quod ab aliquo separat: nam erit bene positum secund

2. Ab ignotiore conuenientia.

3. Ab æquiuocatione proprij.

4. Ab æquiuoco sumpto.

5. A frequenter dicto.

6. A communi nomine.

secundùm hoc proprium, vt quia qui dixit animalis proprium animam habere, nullo vsus est communi: erit secundum hoc bene positum proprium animalis, animā habere. Déinde destruenti quidem, si plura propria assignat eiusdem, non determinans quòd plura ponit: non enim bene positum proprium. Nam, quemadmodum nec in terminis oportet, præter eam quæ indicat substantiam, orationem adiungere quippiam plusculum: sic nec in propriis præter eam, quæ facit proprium quod dictum est, orationem quicquā coassignandum, inutile enim fit eiusmodi: vt quia qui dixit proprium ignis, tenuissimum & leuissimum, plura assignauit propria (vtrunque enim de solo igne verum est dicere) non erit bene positum proprium ignis, corpus subtilissimum & leuissimum. Astruenti verò, si non plura eiusdem propria assignauit, sed vnum. Erit enim secundùm hoc bene positum proprium: vt quia qui dixit humidi proprium, corpus quod in omnem figuram ducitur, vnū assignauit proprium, & non plura: erit secundùm hoc bene positum humidi proprium. Déinde destruenti quidem, si eodem vsus est cuius proprium assignauit, aut eorū quæ sunt illius aliquo, nō enim erit bene positum proprium. Nam discendi gratia assignatur proprium: idem autem eidem similiter ignotum est: id autem quod aliquid eorum est quæ sunt eius, posterius: non igitur est notius. Quare non fit, vt per hoc quisquam magis quippiam discat: vt quia qui dixit animalis proprium substantiam, cuius species est homo, aliquo vsus est eorum quæ sunt animalis: non erit bene positum proprium. Construenti autem, si neque eorum quæ sunt ipsius aliquo vsus est: erit vtique bene secundum hoc assignatum animalis proprium. Eodem autem modo & in aliis considerandum est: quæ nam non faciunt, aut faciunt notius. Destruenti quidem, si aliquo vsus est aut opposito, aut omnino simul natura, aut posteriore aliquo. Non enim erit bene positum proprium: nam oppositum simul natura. Quod autem simul natura, & posterius, non efficit notius: vt quia dixit boni proprium, quod malo maximè opponitur: oppositum est vsus boni, non erit profectò bene assignatum boni proprium. Construenti autem, si nullo vsus est neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore. Erit enim secundùm hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit disciplinæ proprium, opinionem maximè facientem fidem, nullo vsus est neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore, erit secundùm hoc bene positum disciplinæ proprium. Déinde destruenti quidem, si non quod semper sequitur propriū assignauit, sed id quod fit quandoque non proprium: non enim erit bene pronuntiatum proprium. Nam neque in quo deprehendimus inesse ipsum, de hoc & nomen ex necessitate verificatur: neque in quo deprehenditur non inesse, de hoc ex necessitate non dicetur nomen: quare non erit bene positum proprium. Ampliùs autem ad hoc, neque quando quisquam assignauerit proprium, erit manifestum si inest: siquidem tale est, vt quod ipsum relinquere possit: non igitur erit clarum esse proprium: vt quia qui posuit animalis proprium moueri quandoque, vel stare, tale assignauit proprium, quod fit quandoque non proprium, nequaquam erit bene positum proprium. Astruenti verò, si quod ex necessitate semper est, proprium assignauit. Erit enim bene positum secundum hoc proprium: vt quia qui posuit virtutis proprium quòd habētem facit studiosum, quod semper sequitur, proprium assignauit, erit vtique secundùm hoc bene assignatum virtutis proprium. Déinde destruēti quidem, si quod nunc proprium est assignans, nō determinauerit quod nunc proprium assignat: non enim erit bene positum proprium: primum quidem, quia quod præter consuetudinem fit omne, semper determinatione indiget. Solent autem vt plurimum omnes, quod semper sequitur, proprium assignare. Secundò autem, quia immanifestus est qui non determinauerit, si quod nunc est proprium voluerit ponere. Non igitur danda est obiurgationis occasio: vt quia qui posuit alicuius hominis proprium sedere cum aliquo homine, quod nunc proprium est posuit, non bene proprium assignabit, si non determinans dixerit quòd nunc. Construenti autem, si nunc proprium assignans determinando posuit, quòd nunc proprium posuerit. Erit enim bene positum secundum hoc proprium: vt quia qui dixit cuiusdam hominis proprium ambulare nunc alicubi, distinguens posuit, hoc bene erit positum proprium. Déinde destruenti quidem, si tale assignauit proprium, quod manifestum non est aliter inesse quàm sensu: non enim erit bene positum proprium. Nam omne sensibile extra sensum factum, immanifestum est, latens enim est, si adhuc inest: eò quòd sensu solum cognoscitur. Erit autem verum hoc in iis quæ non ex necessitate semper consequuntur: vt quia qui posuit Solis proprium, astrum quod fertur super terram lucidissimum, talivsus est in proprio, (super terram inquam ferri) quod sensu cognoscitur: non vtique erit bene solis assignatum proprium, immanifestum enim erit, cùm occidet Sol, si adhuc feratur super terram: eò quòd nos tunc deseruimus sensum. Construenti verò, si tale assignauit proprium, quod non sensu est manifestum: aut cùm sit sensibile, ex necessitate inesse manifestum est. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia qui posuit superficiei proprium, quod primum coloratum est, sensibili quidem aliquo vsus est (coloratum esse inquam) tali quidem quod manifestum est inesse semper, erit secundùm hoc bene assignatum superficiei proprium. Déinde destruenti quidem, si terminum vt proprium assignauit: non enim erit bene positum proprium. Nam non oportet indicare, quod quid est esse, proprium: vt quia qui dixit hominis proprium animal gressibile bipes, quod quid est esse significans assignauit hominis proprium, non vtique

7. Ab otioso.

8. Ab eodem vel parte.

9. Ab oppositis vel simul natura, vel posteriore.

10. Ab accidente.

11. Ab ipso nunc.

12. A sensibili.

13. A termino.

Universidad de Sevilla Biblioteca

erit hoc hominis proprium bene assignatum. Constituenti autem, si quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium, non autem quod quid est esse indicans. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium, animal mansuetum natura, quod conuersim quid prædicatur, assignauit proprium, non quod quid esse quidem indicans, erit secundum hoc bene assignatum proprium hominis. Déinde destruenti quidem, si non quippiam in quid est ponens, assignauit proprium. Oportet enim in propriis, quemadmodum in terminis, primùm assignari genus: déinde sic iam addere reliqua, & separare. Quare quod non hoc modo positum est proprium, non erit bene assignatum: vt quia qui dixit animalis proprium animam habere, non posuit quicquam in quo, vt in quid est animal: non erit bene positum animalis proprium. Constituenti verò, si quis quippiam quod in quid est ponens, eius cuius proprium assignauit, reliqua adiungit. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium animal disciplinæ susceptibile, quippiam quod in quid est ponens, assignauit proprium, erit secundum hoc bene positum proprium hominis. Vtrum igitur bene an non bene assignetur proprium, per hæc inspiciendum.

4. A genere.

De proprio, loci alij.

Cap. III.

Vtrum verò, proprium est omnino, quod dictum est, an non proprium, ex his considerandum. Nam simpliciter constituentes proprium quòd bene positum est, loci iidem erunt iis qui proprium omnino faciunt: in illis igitur dicentur. Primum ergo destruenti quidem inspiciendum ad vnumquodque eorum cuius proprium assignauit: vt si nulli inest, aut si non secundum hoc quidem verificatur, aut si non est proprium cuiusque eorum secundum illud cuius proprium assignauit. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia de geometra non verificatur, indeceptibilem esse ab oratione (nam decipitur geometer, cùm pseudographiam facit) non erit hoc scientis proprium, non decipi ab oratione. Constituenti autem, si de omni verificatur, & secundum hoc verificatur. Erit enim proprium, quod positum est esse proprium: vt quia animal disciplinæ susceptiuum de omni homine verificatur, & qua homo, erit hominis proprium animal disciplinæ susceptiuum. Est autem locus hic destruenti quidem, si non de quo nomen, & oratio verificatur: & si non de quo oratio, & nomen verificatur. Constituenti autem, si de quo nomen, & oratio: & si de quo oratio, & nomen prædicatur. Déinde destruenti quidem, si non de quo oratio, & nomen verificatur, & si non de quo nomen, & oratio verificatur: non enim erit proprium, quod positum est esse proprium, vt quia animal quidem disciplinæ susceptiuum verificatur de Deo, homo autem non prædicatur: non erit hominis proprium, animal disciplinæ susceptiuum. Constituenti autem, si de quo oratio, & nomen prædicatur: & si de quo nomen, & oratio prædicatur. Erit enim proprium, quod positum est esse proprium: vt quia de quo animam habere, verificatur animal: & de quo animal, animam habere: erit animam habere, animalis proprium. Déinde destruenti quidem, si subiectum, proprium assignauit eius, quod in subiecto esse dicitur: non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia qui posuit proprium subtilissimi corporis, ignem, subiectum assignauit prædicati proprium: non erit ignis corporis subtilissimi proprium: propter hoc autem non erit subiectum, eius quod in subiecto esse dicitur proprium, eò quòd idem esset plurium & differentium, esse specie proprium: nam eidem plura quædam discrepantia specie insunt, de solo dicta: quorum erit omnium proprium quod subiectum est, si quis hunc in modum ponat proprium. Constituenti verò, si quod in subiecto est, assignauit proprium subiecti. Erit enim proprium, quod positum est non esse proprium: siquidem de solo prædicatur (vt dictum est) proprium, vt quia qui dixit terræ proprium corpus grauissimum specie, subiecti assignauit propriũ, quod de sola dicitur re, & vt proprium prædicatur: erit terræ proprium rectè positum. Déinde destruenti quidem si secundum participationem assignauit proprium: non enim erit proprium, quod positum est esse proprium. Nam quod secundum participationem ineſt, ad quod quid est esse conducit: erit autem huiusmodi differentia quædam de aliqua specie dicta, vt quia qui dixit hominis proprium gressibile bipes, secundùm participationem assignauit proprium, non erit vtique proprium hominis gressibile bipes. Constituenti autem, si non secundum participationem assignauit proprium, nec quod quid est esse indicans, conuersim prædicata re. Erit enim proprium, quod positum est non esse proprium: vt quia qui posuit animalis proprium, quod natum est sentire, neque secundum participationem assignauit proprium, neque quod quid esse indicans, conuersim re prædicata: erit vtique quod sentire natum est, animalis proprium. Déinde destruenti quidem, si non contigit simul inesse proprium, sed vel posterius, vel prius, quàm idipsum nomen: non enim erit proprium quod positum est esse proprium, aut nunquam, aut non semper: vt quoniam contingit alicui prius fore, & posterius ambulare per forum, quàm quod homo, non erit ambulare per forum hominis proprium: aut nunquam, aut non semper. Constituenti autem, si simul ex necessitate semper ineſt, cùm neque terminus, neque differentia sit. Erit enim proprium: quod positum est non esse proprium, vt quia animal disciplinæ susceptiuum, simul ex necessitate semper est & id quod est homo, cùm neque differentia sit, nec terminus, erit animal disciplinæ susceptiuum hominis proprium. Déinde destruenti quidem, si eorundem, qua eadem sunt, non est idem proprium: non

1. A conuersione.

2. A subiecto.

3. A participatione.

4. A tempore

5. Ab eodem.

non enim erit propriũ, quod positum est esse proprium. Vt quia non est proprium prosequendi, apparere quibusdam bonum, neque eligendi fuerit vtique proprium, apparere quibusdam bonum: idem enim est prosequendum, & eligendum. Cõstruenti, si eiusdem quatenus idem est, idem proprium: erit enim proprium, quod positum est non esse proprium: vt quoniã hominis, qua homo est, dicitur proprium, tripartitam animam habere: & terrigenæ, quatenus terrigena est, erit proprium tripartitam animam habere. Vtilis autẽ locus hic & in accidente, nam iisdem, in eo quòd eadẽ sunt, eadem oportet inesse vel non inesse. Déinde destruenti quidem, si eorum quæ sunt eadem specie, nõ idem semper specie proprium est. Neq; enim eius quod dictum est erit proprium, quod positũ est esse proprium: vt quia idem est specie homo & equus, non semper autem equi est propriũ, stare à se: nec hominis erit proprium semper, moueri à se. Idem enim est specie, moueri, & stare à se: quatenus vtriq; eorum, vt animal est, accidit. Cõstruenti verò, si eorum quæ sunt eadem specie, idẽ semper specie sit proprium. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium: vt quia hominis est proprium, esse gressibile bipes: & auis erit proprium, esse volatile bipes: vtrunq; enim horum est idem specie, quatenus illa quidem sub eodem sunt genere species, cùm sint sub animali: hæc autem vt generis, differentiæ animalis. Hic autem locus falsus est, quando alterum quidem eorum quæ dicuntur, vni alicui soli ineſt speciei, alterum verò ineſt pluribus: quemadmodum gressibile quadrupes. Quoniam autem idem & diuersum multipliciter dicitur, labor est sophisticè assumenti, vnius assignare & solius alicuius proprium: nam quod ineſt alicui, cui accidit aliquid, & accidenti inerit, sumpto cum eo cui accidit: vt quod ineſt homini, & albo homini inerit, si fuerit albus homo: & quod albo homini ineſt, inerit & homini. Calumniabitur autẽ aliquis multa propriorum, quòd subiectum id aliud est quod secundum se facit, aliud autem cum accidente: vt aliud quidem hominem esse dicit, aliud verò album hominem. Amplius autem diuersum faciens habitum, & quod secundum habitum dicitur. Nã quod habitui ineſt, & ei quod secundum habitum dicitur, inerit: & quod ei quod secundum habitũ dicitur ineſt, & habitui inerit: vt quoniam sciens secundum scientiam dicitur affici, non inerit sciẽtiæ proprium, indissuasibile à ratione: nã & sciẽs indissuasibilis erit à ratione. Cõstruenti autem dicendum, quoniam non est diuersum simpliciter id cui accidit, & accidens cum eo cui accidit sumptum: sed aliud dicitur, eò quòd diuersum sit ipsis, esse: non enim idem est homini esse, quòd sit homo: & albo homini esse, quod sit albus homo. Prętereà autem considerandum est ad casus dicenti, quòd neque sciens est indissuasibile à ratione, sed indissuasibilis à ratione, neque sciẽtia indissuasibile à ratione, sed indissuasibilis à ratione: nam ei qui omniõ instat, omnino est aduersandum. Déinde destruenti quidem, si quod natura ineſt volens assignare, hoc modo ponit secundum locutionem, vt quod semper ineſt significet. Videbitur enim moueri posse, quod positum est propriũ esse: vt quia qui dixit hominis proprium bipes, vult quidem quod natura ineſt assignare: significat autem locutione quod semper ineſt, non erit hominis proprium bipes: non enim omnis homo est, duos pedes habens. Constituenti autem, si vult quod natura ineſt proprium assignare, & locutione hoc modo significat: non enim mouebitur secundum hoc proprium: vt quia qui hominis proprium assignauit, animal disciplinæ susceptiuum & vult, & dictione significat quòd natura ineſt proprium, nõ mouebitur secundum hoc quòd non sit proprium hominis, animal disciplinæ susceptiuum. Amplius quæcunque dicuntur vt secundum aliud aliquod primum, aut vt primum ipsum, labor est assignare talium proprium: nam si eius quod est secũdum aliud aliquid proprium assignauit, & de primo verificabitur: si autem primi posuerit, & de eo quod est secundum aliud prædicabitur: vt si quis assignet superficiei proprium coloratum esse, & de corpore verificatur coloratum esse: si autem corporis, & de superficie prædicabitur. Quare non de quo oratio, & nomen verificabitur. Accidit autem in quibusdam propriis, quàm plurimum fieri aliquod peccatũ, propter hoc quòd non determinetur quomodo & quorum ponit quis proprium: omnes enim conantur assignare proprium, aut quod natura ineſt, vt hominis, bipes: aut quod nunc ineſt, vt hominis alicuius quatuor digitos habere: aut specie, vt ignis subtilissimum: aut simpliciter, vt animalis viuere: aut secundum aliud, vt animæ prudẽs: aut vt primum, quemadmodũ rationalis prudẽs: aut vt in eo quod habet, vt scientis indissuasibile à ratione (nihil enim aliud quàm habendo aliquid, erit indissuasibile à ratione) aut in eo quod habeatur, vt sciẽtiæ indissuasibile à ratione: aut in eo quod participatur, vt animalis sentire (sentit enim & aliud quid, vt homo, sed participans iam hoc sentit) aut in eo quod participat, vt alicuius animalis viuere. Qui non addit igitur natura, peccat: eo quòd contingit quod natura ineſt non inesse illi cui natura ineſt: vt homini duos pedes habere. Qui verò non determinat, quoniam quòd ineſt assignat, quod non erit tale vt nunc ineſt illi: vt quatuor digitos habere hominem. Non indicans quoque, quod vt primum, aut vt secundum aliud ponit, quod non de quo oratio, & nomen verificatur: vt coloratum esse, siue superficiei, siue corporis assignauerit proprium. Non prædicens etiam quod aut in eo quod est habere, aut in eo quod haberi, proprium assignauit, ideo non erit proprium quod assignatum est: nam inerit, si in eo quòd habetur assignauit proprium, etiam habenti: si autem habenti, & ei quod habetur: vt indissuasibile à ratione, scientiæ vel sciẽtis positum proprium. Non præsignificans etiam in eo quod participat vel participatur, eò quòd & aliis quibusdam inerit proprium. Si enim in eo quidem quod participatur assignauit, participantibus inerit: si verò in eo quod participat, iis quæ participantur: vt si alicuius animalis, vel animalis posuerit viuere proprium. Non diuidens etiam specie quod vni soli inerit eorum, quæ sub eo sunt

6. Ab eodem genere.

7. Ab eiusdẽ distinctione.

8. A natura.

9. Ab altero subiecto.

10. Ab indeterminatione proprij.

cuius proprium ponit: nam quod est secundum superabundantiam, vni soli ineſt: vt ignis leuiſſimum. Aliquoties autem & ſpecie addens peccat, nam oportebit vnam ſpeciem eſſe eorum quæ dicuntur, quando ſpecie addiderit: hoc autem in quibuſdam non accidit, vt nec inigne, non enim est vna ſpecies ignis, nam diuerſum est carbo & flamma & lux ſpecie: cùm vnumquodque horum ſit ignis. Propter hoc autem non oportet quando ſpecie additur, diuerſam eſſe ſpeciem eius quod dicitur: quoniam his quidem magis, illis autem minus inerit, quod dictum eſt proprium: vt in igne ſubtiliſſimum: ſubtilior enim eſt lux carbone & flamma. Hoc autem non oportet fieri, quando non & nomen magis prædicatur, de quo oratio magis verificatur. Si autem non, non erit de quo oratio magis, & nomen magis. Amplius autem ad hæc idem eſſe accidit proprium eius quod ſimpliciter, & eius quod maximè ſimpliciter tali: vt in igne ſe habet ſubtiliſſimum: nam & ſimpliciter & ignis & lucis erit hoc ipſum proprium: ſubtiliſſima enim eſt lux. Cùm igitur alius ſic aſsignat proprium, argumentandum: ſibi autem non danda hæc inſtantia, ſed ſtatim cùm ponit proprium, determinandum eſt quomodo ponit proprium.

Alij de proprio loci.

Cap. 1111.

11. A definitiuis. DEinde deſtruenti quidem, ſi idem eiuſdem proprium poſuit: non enim erit proprium, quod poſitum eſt eſſe proprium: nam idem eidem omne, quid eſt eſſe indicat: quod autem eſſe indicat, non proprium, ſed terminus eſt: vt quia qui dixit honeſti proprium decens eſſe, idem eiuſdem proprium aſsignauit (idem enim eſt honeſtum & decens) non vtique erit decens honeſti proprium. Conſtruenti autem, ſi non idem eiuſdem proprium aſsignauit, cùm cõuerſim prædicatum poſuit. Nam erit proprium, quod poſitum eſt nõ eſſe proprium vt quia qui poſuit animalis proprium id quod ſubſtantia animata, non idem quidem eiuſdem proprium poſuit, & conuerſim prædicatum aſsignauit, erit animalis proprium ſubſtantia animata. Déinde etiam in iis quæ ſimilium partium ſunt, conſiderandum eſt: deſtruenti quidem, ſi quod totius eſt proprium, non verificatur de parte: vt quod partis, non dicitur de toto: non enim erit proprium, quod poſitum eſt eſſe proprium: accidit autem in aliquibus hoc fieri. Aſsignabit enim aliquis in iis quæ ſimilium partium ſunt proprium, aliquoties quidem in toto reſpiciens: aliquoties autem in eo quod ſecundum partem dicitur, ipſe ſeipſum intelligens: at erit neutrum rectè aſsignatum: vt in toto quidem: quia qui dixit maris proprium, plurima aqua ſalſa, alicuius ſimilium partium poſuit proprium, & tale aſsignauit quod non verificatur de parte (non enim erit quiddam maris, plurima aqua ſalſa) non vtique erit maris proprium, plurima aqua ſalſa. In parte autem, vt quia qui poſuit aeris proprium, reſpirabile, ſimilium quidem partium alicuius dixit proprium: tale autem aſsignauit quod de aliquo aere verum eſt, de toto autem non dicitur (non enim erit vniuerſus aer reſpirabilis) non erit vtique aeris proprium reſpirabile. Aſtruenti autem, ſi verificatur de vnaquaque ſimilium partium, quod eſt proprium earum ſecundum totum: erit enim proprium, quod poſitum eſt non eſſe proprium: vt quia verificatur de omni terra déorſum ferri ſecundum naturam, eſt autem & hoc proprium alicuius terræ ſecundum totum (nam ſecundum terram, & id quod eſt terram eſſe) erit terræ proprium, déorſum ferri ſecundum naturam. Déinde ex oppoſitis conſiderandum eſt, primùm quidem ex contrariis: deſtruenti quidem, ſi contrarij non eſt contrarium proprium. Neque enim contrarij erit contrarium proprium: vt quia contrarium eſt iuſtitiæ quidem iniuſtitia, optimo autem peſsimum, non eſt autem iuſtitiæ proprium optimum, non erit iniuſtitiæ proprium peſsimum. Conſtruenti autem, ſi contrarij contrarium proprium eſt: nam & contrarij contrarium proprium erit, vt quia contrarium eſt bono quidem malum, eligendo autem fugiendum: eſt autem boni proprium eligendum, erit mali proprium fugiendum. Secundum autem, ex iis quæ ad aliquid ſunt: deſtruenti quidem, ſi hoc quod ad aliquid eſt, eius quod eſt ad aliquid non eſt proprium: neque enim hoc quod ad aliquid eſt, eius quod ad aliquid eſt, erit proprium: vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium, ſuperans autem ad ſuperatum: non eſt autem dupli proprium ſuperans, non erit dimidij proprium ſuperatum. Conſtruenti autem, ſi eius quod eſt ad aliquid, hoc quod ad aliquid eſt proprium. Nam & eius quod eſt ad aliquid, id quod eſt ad aliquid erit proprium: vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium id eſſe, quod duo ad vnum: eſt autem dupli proprium, vt duo ad vnũ: erit dimidij proprium, vt vnum ad duo. Tertium autem deſtruenti quidem, ſi habitus id quod ſecundum habitum dicitur non eſt proprium, neque profectò priuationis id quod ſecundum priuationem dicitur erit proprium: & ſi priuationis id quod ſecundum priuationem dicitur non eſt proprium, neque habitus id quod ſecundum habitum dicitur erit proprium: vt quia non dicitur ſurditatis proprium inſenſibilitatem eſſe (nam & aliis commune) neque auditus erit proprium ſenſum eſſe. Conſtruenti verò: ſi quod ſecundum habitum dicitur eſt habitus proprium, & priuationis id quod ſecundum priuationem dicitur eſt proprium, & habitus quod ſecundum habitum dicitur, erit proprium: vt quia viſus eſt proprium, videre ſecundum quod habemus viſum: erit cæcitatis proprium, non videre ſecundum quod non habemus viſum, nati habere. Déinde ex affirmationibus & negationibus, primùm quidem ex ipſis quæ prædicantur. Eſt autem locus hic vtilis deſtruenti tantum: vt ſi affirmatio, vel quod ſecundum affirmationem dicitur, eius eſt proprium: non erit profect

13. A contrariis.

14. A relatis.

15. Ab habitu & priuatione.

16. Ab oppoſitis ſecũdum affirmationẽ & negationẽ primus.

12. A ſimilaribus.

profectò eius negatio, neque quod ſecundum negationem dicitur, proprium. Si autem ſit negatio, aut quod ſecundum negationem dicitur proprium: eiuſdem non erit affirmatio, neque quod ſecundum affirmationem dicitur, proprium: vt quia proprium animalis eſt animatum, non erit animalis proprium non animatum. Secundum autem ex prædicatis, vel etiam non prædicatis, & de quibus prædicatur, vel non prædicatur: deſtruenti quidem, ſi affirmationis affirmatio non eſt proprium, neque negatio negationis erit proprium: & ſi negatio negationis non eſt proprium, neque affirmationis affirmatio erit proprium: vt quia non eſt proprium hominis animal, neque non hominis non animal: ſi autem non hominis non videtur proprium non animal, neque hominis erit proprium animal. Conſtruenti autem, ſi affirmationis affirmatio eſt proprium, & negatio negationis erit proprium: ſi autem negationis negatio eſt proprium, & affirmatio affirmationis erit proprium: vt quia non animalis eſt proprium non viuere, erit animalis proprium viuere: & ſi animalis proprium videtur viuere, & non animalis proprium videbitur non viuere. Tertium autem ex ipſis ſubiectis: deſtruenti quidem, ſi quod aſsignatum eſt proprium affirmationis eſt proprium, non erit idem & negationis proprium: ſi autem negationis eſt proprium quod aſsignatum eſt, non erit affirmationis proprium: vt quia animalis proprium eſt animatum, non animalis non erit proprium animatum. Conſtruenti verò, ſi aſsignatum proprium non eſt affirmationis proprium, erit negationis. At hic locus falſus eſt: nam affirmatio, negationis, & negatio affirmationis non eſt proprium: quandoquidem affirmatio negationi omni non ineſt: negatio autem affirmationi ineſt quidem, at non vt proprium ineſt. Déinde ex iis quæ ex oppoſito diuiduntur: deſtruenti quidem, ſi eorum quæ ex oppoſito diuiduntur, nullum vllius reliquorum ex oppoſito diuiſorum eſt proprium. Neque enim quod poſitum eſt, erit proprium eius, cuius poſitum eſt proprium: vt quia animal ſenſibile nullius aliorum mortalium animalium eſt proprium, non erit animal intelligibile Dei proprium. Conſtruenti autem, ſi cæterorum quæ ex oppoſito diuiduntur quoduis eſt ſumptum proprium, talium quoruncunque eorum quæ ex oppoſito diuiduntur exiſtente proprio aliquo contra diuiſorum, & reliquum erit reliqui proprium, cuius poſitum eſt non eſſe proprium: vt quia prudentiæ eſt proprium, per ſe natum eſſe rationalis virtutem eſſe, & aliarum virtutum: ſic vniuſcuiuſque ſumptæ, erit temperantiæ proprium, per ſe natum eſſe concupiſcibilis virtutem eſſe. Déinde ex caſibus: deſtruenti quidem, ſi caſus non eſt caſus proprium. Neque enim caſus erit proprium caſus: vt quia non eſt eius quod eſt iuſtè proprium, id quod bene: neque iuſti proprium erit, bonum. Conſtruenti autem, ſi caſus eſt proprium. Nam & caſus erit caſus proprium: vt quia hominis eſt proprium greſsibile bipes, & homini erit proprium greſsibili bipedi dici. Non ſolùm autem in eo quod dictum eſt, ſecundum caſus eſt conſiderandum, ſed & in oppoſitis: quemadmodum & in prioribus locis dictum eſt: deſtruenti quidem, ſi oppoſiti caſus, non eſt proprium oppoſiti caſus. Neque enim oppoſiti caſus erit proprium oppoſiti caſus: vt quia non eſt eius quod eſt iuſtè, proprium quod bene, neque iniuſtè erit proprium quod malé. Conſtruenti verò, ſi oppoſiti caſus eſt proprium oppoſiti caſus: nam & oppoſiti caſus, erit proprium oppoſiti caſus: vt quia boni eſt proprium optimum, & mali erit proprium peſsimum. Déinde ex iis quæ ſimiliter ſe habent: deſtruenti quidem, ſi quod ſimiliter ſe habet, eius quod ſimiliter ſe habet, non eſt proprium. Neque enim quod ſimiliter ſe habet, eius quod ſimiliter ſe habet erit proprium: vt quia ſimiliter ſe habet ad extruendum ædificium ædificator, & medicus ad efficiendam ſanitatem: non eſt autem proprium medici efficere ſanitatem, neque ædificatoris erit proprium extruere ædificium. Conſtruenti autem, ſi quod ſimiliter ſe habet erit proprium eius quod ſimiliter ſe habet. Nam & quod ſimiliter ſe habet, eius quod ſimiliter ſe habet erit proprium: vt quoniam ſimiliter ſe habet medicus ad id quod eſt eſſe effectiuum ſanitatis, & ludi magiſter ad id quod eſt eſſe effectiuum bonæ habitudinis: eſt autem proprium magiſtri ludi, eſſe effectiuum bonæ habitudinis: erit proprium & medici, effectiuum eſſe ſanitatis. Déinde ex iis quæ ſic ſe habent: deſtruenti quidem, ſi quod ſic ſe habet, eius quod ſic ſe habet non eſt proprium. Neque enim quod ſic ſe habet, eius quod ſic ſe habet erit proprium. Si autem eius quod ſic ſe habet, id quod ſic ſe habet eſt proprium: eius non erit proprium, cuius poſitum eſt eſſe proprium: vt quia ſic ſe habet prudentia ad honeſtum & turpe, eo quod diſciplina vtriuſque eorum eſt: non eſt autem prudentiæ proprium diſciplinam eſſe honeſti, non vtique erit proprium prudentiæ diſciplinam eſſe turpis. ſi verò eſt proprium prudentiæ diſciplinam eſſe honeſti, non erit proprium eiuſdem diſciplinam eſſe turpis. Impoſsibile eſt enim idem, plurium eſſe proprium. Conſtruenti verò nihil locus iſte vtilis. Nam quod ſic ſe habet, vnum ad plura comparatur. Déinde deſtruenti quidem, ſi quod ſecundum eſſe dicitur, non eſt eius quod ſecundum eſſe dicitur proprium: nam neque corrumpi eius quod eſt ſecundum corrumpi, neque generari eius quod ſecundum generari dicitur, erit proprium: vt quia non eſt hominis proprium eſſe animal, neque eius quod eſt hominem generari, erit proprium generari animal: neque eius quod eſt hominem corrumpi, erit proprium corrumpi animal. Eodem autem modo accipiendum eſt & ex generari ad eſſe & corrumpi, & ex corrumpi ad eſſe & generari, quemadmodum dictum eſt nunc ex eſſe ad generari & corrumpi. Conſtruenti autem, ſi eius quod eſt ſecundum eſſe ordinatum eſt. Eſt autem per ſe ordinatum proprium. Nam & eius quod ſecundum generari dicitur, erit hoc quod ſecundum

19. A proportione.

20. Ab eodẽ modo habẽtibus.

17. Ab iis quæ ſunt eiuſdem diuiſionis.

18. A caſibus & cõiugatis.

21. A cauſis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

generari dicitur proprium:& eius quod secundũ corrumpi,hoc quod secundum corrumpi est assignatum:vt quia hominis est proprium esse mortalem, & eius quod est generari hominem: erit proprium, generari mortalem: & eius quod est corrumpi hominem,corrumpi mortalem. Eodẽ modo accipiendum est & ex generari & corrumpi: & ad esse,& ad ipsa ex ipsis fieri,quemadmodum & in destruenti dictum est. Déinde inspiciẽdum ad ideam suppositi: destruenti quidem, si ideæ non ineſt, aut si non secundum hoc secundum quod dicitur id dicitur cuius est proprium assignatum. Non enim erit proprium quod positum est esse proprium: vt quoniam ipsi homini non ineſt quiescere vt homo est,sed vt idea,non erit hominis proprium quiescere. Construenti autem,si ideæ ineſt,& secundum hoc ineſt: vt dicitur de illo ipso,cuius positum est non esse proprium. Erit enim proprium,quod positum est non esse proprium:vt quoniam ineſt ipsi animali, ex anima & corpore compositum esse, & vt animal est,ipsi ineſt id: erit proprium animalis, ex corpore & anima compositum esse.

22. Ab idea subiecti.

De eodem, loci alij.

Cap. v.

21. A comparatione, primus.

DEinde ex magis & minus. Primùm quidem destruenti,si quod magis est, eius quod magis, non est proprium. neq; enim quod minus est,eius quod minus erit proprium : neque quod minimè eius quod minimè : neque quod maximè eius quod maximè,neque quod simpliciter eius quod simpliciter. vt quia non est magis colorari magis corporis proprium,neq; minus colorari minus corporis proprium erit,neque colorari corporis omnino. Construenti autem, si quod magis est eius quod magis est,est proprium. Nam quod minus est,eius quod minus est erit proprium,& quod minimè eius quod minimè,& quod maximè eius quod maxime, & quod simpliciter eius quod simpliciter. vt quia magis viuentis magis sentire est proprium, & minus viuentis minus sentire erit proprium: & eius quod maxime id quod maxime,& eius quod minime id quod minime, & eius quod simpliciter id quoque quod simpliciter. Et ex eo autem quod simpliciter,ad eadem considerandum est. Destruenti quidem, si quod simpliciter eius quod simpliciter non est proprium:neque enim quod magis est eius quod magis,neque quod minus,eius quod minus,neq; quod maximè eius quod maxime, neque quod minime eius quod minime erit proprium. vt quia non est hominis proprium studiosum,neq; magis hominis,magis studiosum erit proprium. Construenti autem, si quod simpliciter est, eius quod simpliciter est proprium:nam & hoc quod magis eius quod magis,& quod minus eius quod minus, & quod minimè eius quod minime, & quod maxime eius quod maxime erit proprium. vt quia est ignis proprium,sursum ferri secundũ naturam:& huius magis ignis erit magis propriũ, sursum ferri secundum naturam. eodem autem modo considerandum est & ex aliis ad omnia eadem. Secundum autem destruẽti quidem,si quod magis est,non est eius quod magis est,proprium. Neq; enim quod minus est,eius quod minus,erit proprium. Vt quoniam magis est proprium animalis sentire,quàm hominis scire,non est autem animalis propriũ sentire : non erit hominis proprium scire. Construenti autem,si quod minus eius quod minus est proprium:nam & quod magis eius quod magis erit proprium : vt quia minus est proprium hominis mansuetum natura, quàm animalis viuere, est autem hominis proprium mansuetum natura:erit proprium animalis viuere. Tertium verò,destruenti quidem,si cuius magis est proprium,non est proprium. neque enim cuius est minus proprium, erit eius proprium. Si autem illius est proprium,non erit huius proprium:vt quia colorari magis superficiei quàm corporis est proprium : non est autem superficiei proprium,non erit corporis proprium colorari:ui verò est superficiei proprium,nõ erit corporis proprium. Cõstruenti autem hic locus non est vtilis:nam impossibile est idem plurium proprium. Quartum:destruenti quidem,si quod magis est eius proprium,non est proprium,neq; profectò quod minus est eius propriũ,erit proprium:vt quia magis est proprium animalis sensibile quàm partibile : nõ est autem animalis sensibile proprium, quare nõ erit animalis partibile proprium. Construenti autem, si quod minus est eius proprium,est propriũ. nam & quod magis est eius proprium,erit proprium:vt quoniam minus est proprium animalis sentire quàm viuere:est autem animalis proprium sentire,erit animalis propriũ viuere. Déinde ex his quæ similiter insunt primum quidem destruenti,si quod si militer est proprium,non est proprium. eius cuius similiter est proprium : neq; enim quod similiter est proprium,erit propriũ eius,cuius similiter est proprium:vt quia similiter est proprium concupiscibilis,cõcupiscere,& rationalis ratiocinari : non est autem proprium concupiscibilis concupiscere,nõ erit rationalis proprium ratiocinari. Cõstruenti verò,si quod similiter est proprium,eius est proprium,cuius est similiter proprium : nam & quod similiter est proprium,erit eius proprium cuius similiter est proprium : vt quia similiter est rationalis proprium primùm prudens,& concupiscibilis primum temperans: est autem rationalis primùm prudens. erit igitur concupiscibilis proprium primũ temperans. Secundum autem,destruenti quidem,si quod similiter est proprium,non est proprium eius : nam neq; quod similiter est proprium,erit proprium eius,vt quia similiter est proprium hominis videre & audire,at non est hominis propriumvidere: non vtique erit hominis proprium audire. Construentiverò,si quod similiter est eius proprium, est propriũ:nam quod similiter est eius propriũ, proprium erit.vt quia similiter est propriũ animæ aliquid partium eius primò esse concupiscibile,& rationale primo. Est autem propriũ animæ,quid partium eius esse cõcupiscibile primo: erit vtiq; propriũ animæ,quippiã partiũ eius esse rationale primo. Tertiũ verò,destruẽti quidẽ, si cuius

2

24. A partibus & similiter inexistentibus, primus.

Ab æqualiter existentibus.

A pariter cõuenientibus.

si cuius similiter est proprium,non est proprium. neque enim cuius similiter est proprium, erit proprium:si autem illius est proprium, non erit alterius proprium:vt quia vrere similiter est proprium flammæ,& carbonis : non est autem flammæ proprium vrere, non erit carbonis proprium vrere:si autem est flammæ proprium,non erit carbonis proprium. Construenti autem hic locus non est vtilis. Differt autem,quod est ex similiter se habentibus, ab eo quod ex iis est quæ similiter insunt: quoniam illud quidem secundum proportionem sumitur,non in eo quod inest aliquid contemplatum:hoc autem ex eo quod ineſt,alicui comparatur. Déinde destruenti quidem,si potentia proprium assignans,& ad non ens assignauit proprium potentia,cùm non contingat ei potentia ineſse, cùm ens non est. Non enim erit proprium,quod positum est esse proprium.vt quia qui dixit aëris proprium respirabile,potentia quidem assignauit proprium(nam tale propriumvt respirari possit,respirabile est) assignauit autem & ad non ens proprium. Nam & cùm non est animal,quod spirare natum est aërem,contingit aërem esse:non tamen cum non est animal, possibile est spirare. quare neque aëris erit proprium huiusmodi possibile respirari tunc: quia animal non erit,quod tale est,vt respirare possit. non ergo erit aëris proprium respirabile. Construenti autem,si potentia assignans proprium, tam ad ens assignauit proprium quàm ad non ens,cùm contingat potentia non enti ineſse. Erit enim proprium,quod positum est non esse proprium : vt quia qui assignauit proprium entis possibile pati aut facere,potentia assignans proprium, ad ens assignauit proprium (nam cum ens est, & possibile pati quid aut facere erit) quare proprium erit entis, possibile pati quid aut facere. Déinde destruenti quidem, si per superabundantiam posuit proprium. Non erit enim proprium,quod positum est esse proprium : accidit enim sic assignantibus proprium,non de quo orationem, & nomen verificari. Nam corrupta re,nihil minus erit oratio:nam eorum quæ sunt,alicui maximè ineſt: vt si quis assignet ignis proprium,corpus leuissimum, corrupto enim igne, erit aliquod corpus quod leuissimum erit: quare non erit ignis proprium,corpus leuissimum. Construenti autem, si non per superabundantiam posuit proprium : erit enim secundum hoc bene positum proprium.vt quia qui posuit hominis proprium, animal mansuetum natura,non superabundantia assignauit proprium : erit vtique secundum hoc bene positum proprium.

25. A potentia.

26. A superabundantia.

IN TOPICORVM LIBRVM
Sextum Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

LIbro sexto, definitionum tractatus sic se habet. Primum quidem quærendum, an bene locus definitionis sit: déinde an definitus. Primò igitur haud bene definitur,si non clara vtitur interpretatione: vt si hominem definiendo,rectambulum dicat.déinde si æquiuocum dictum,vt generationem dicat esse ductionem in essentiam. Nam ductio commune vocabulum etiam ad alui solutionem. Similiter si definito multipliciter dicto,non distinguens dicit. Aliter si per metaphoram dixit, videlicet scientiam ametacton, id est minimè cõmutabilem aut translatiuam,quod columnis cõuenit: aut terram nutricem,& temperantiam cõsonantiam. Si non vsitatis vtitur verbis : vt phalangium dicat animal sepsidaces, id est morsu venenato. Etiam si non manifestus subiecti sermo. dicens enim hominem,esse animal sensitiuũ, & sponte mobile tantùm,quod etiam cæteris cõueniat animalibus. Si etiam dicat hominem grãmaticum:non enim omnes grammatici. Si quis multis in definitione verbis ineptè ac superuacuè vsus est: vt homo est animal sponte mobile,rationis particeps, gressibile,bipes. Itaque hi loci infirmari,si quid aut bene declaratur,aut distinguitur : si contrà,probari solent. Alter verò modus erat, an locus sit definitus, aut dixit quod erat. In quo primùm videndum,an per priora & notiora naturæ definitus sit,sicut in Analyticis posterioribus diximus. Déinde si eodem vtitur definito:vt sol est astrum interdiu splendens. Et dies est cursus solis supra terram,quod idem esse ab omnibus intelligitur. Item si non plenè definit : vt grammatica est ratio rectè dicendi,desiderandi. Item si non dixit proprium genus definiti,vel si dixit quod supergreditur genus,videlicet homo est essentia rationis particeps, debuit enim animal dicere:hoc enim proprium entis hominis. Et si negatione definiat. nam esse aliquid, non autem non esse definitio in medium deferre debet. quanquam in quibusdam necessarium negatio,vt in priuationibus : videlicet cæcus est,non habens lucem. Præterea si genus vt differentiam dixit,vt virtutem habitum bonum. videtur autem bonum magis genus esse virtutis. Etiam si non prior differentia specie, erit differentia plus continens, quàm species. Etiam si referatur definitum in duo genera non subalterna. Nam si ita esset, contingeret eandem speciem sub duobus generibus esse, quod fieri non potest. Sed contrà pedestre, alatum, genera sunt non subalterna, & tamen amborum eadem differentia, id est lepus. Soluitur. Ita subalterna diximus, vt eo inferantur illa etiam quæ sub eodem genere cadunt: nam si pedestre alatum, subalterna non sunt genera, tamen sub eodem genere, id est animali, cadere possunt. Etiam si non reddidit

differen

differentiam alicuius,quod sit ad aliquid: vt dicens medicinalem scientiam esse theoriticen & practicen, debuit dicere cuius rei sit theoritice. Etiam si res recipit magis & minus, ratio verò minimè: videlicet si albus color discretiuus visus,quoniam recipit album:& discretiuum similiter recipit hoc. Etiam si non definit qualis & quanti: vt ambitiosus, aut appetens honoris, oportebat dicere quanti: omnes enim honorem appetimus. His igitur visis, oportebat partem saltem,si quis totum non poterit,infirmare:sublata enim parte,totum tollitur.

IN EVNDEM TOPICORVM Librum Sextum Angeli Politiani Argumentum.

IN sexto definitionis aguntur loci,cuius negocij quinque partes. Sed hæc duo priùs exquirimus: an obscura elocutio,an plus dictum quàm oporteat. In priore an translatio adhibita,an verba insolita, an inde contrarij parum nota ratio, an non continuò cognita definitio,in posteriore:an planè omnibus, & an omnibus eiusdem generis competat.an superfluum quippiam an quod eiusdem speciei non competat omnibus: an dictum idem sæpius,an vniuersali additum particulare. Vtrum autem impleta sit definitio,inde colligis, si videas an non ex prioribus, ac notioribus: an certi definitio incerta,an res in genere non ponatur, an non quæ oportet definitum respiciat, an transiliatur genus, an non omittantur differentiæ generis:an differentia desit,quæ contrà diuidatur,aut ex verò non sit genere: an genus negatione diuidatur,an genus,an etiam species vt differentia reddantur.an differentia hoc aliquid significet, an ex accidenti definitio competat: an differentia,vel species,vel quæ sub specie,dicantur de genere:an rursus de differentia,vel genus, vel species,vel quæ sub specie:an non differentia specie prior, & an alterius quoque generis: an quod in aliquo est,an etiam affectio pro differentia, an illius quod est ad aliquid ipsa non sit ad aliquid differentia.an aliò ipsum quàm quò debeat referatur.an non primi definitio cùm de pluribus agatur:an affectio,vel dispositio,vel definitum quid aliud quod dicitur non suscipiat: an tempore aliquo dissentiat: an alio pacto magis conueniat: an res ipsa magis quàm definitio, an non ambo pariter crescant, an magis quod re quàm quod ratione: an vtrique alterum pariter competat, alterum non competat.an vtrobique definitio duobus competat:an si loco nominum sumantur orationes, alicubi dissentiant: an non finem respiciat.an generatio sit,an actus,an indistincta prædicamenta,an habitus pro habente,vel contrà:an eorum quæ sunt ad aliquid,eodem referuntur & genus & species.an in reliquis oppositis ordo teneatur: an similes congruant casus: an ideæ congruant: an vna ratio æquiuocorum posita, an & impliciti, an & compositi, an transsumptio adhibita, an variatis intellectus variatus nominibus,an transsumptio non differentiæ, sed generis:an est cuius ratio traditur,non est id quod sub ratione: an indistinctum,quò illud referendum, quod est ad aliquid: an definita non res,sed bene habens:aut perfecta res:an quod sui causa eligendum sit,alterius eligendum causa dicatur.an non ipsum,sed quod ex ipso definiatur. Quæ scitè singula discernes,vt totum & partes, vt magis & minus, vt melius & peius, vt vniuocationem,vt præteritum compositionis modum, vt quod dicimus hoc post illud, vt quot modis alterum cum altero dicatur, vt an totum vocetur aliquorum compositio, & an altero contrarium quippiam definiatur. Declaranda interdum & definitio. interdum & melior excogitanda.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER SEXTVS.

De Locis Definitionis, Cap. 1.

EIVS AVTEM, quod est circa terminos negocij,partes sunt quinque. Aut enim quòd omnino non verùm est dicere, de quo nomen & orationem: (nam oportet hominis definitionem de omni homine verificari) aut quod cùm sit genus non posuit in genere, vel non in proprio genere posuit: (oportet enim eum qui definit, in genere ponentem differentias adiungere) nam maximè eorum quæ sunt in definitione, genus videtur definiti substantiam significare aut quòd non propria

propria est definitio(oportet enim definitionem propriam esse,quemadmodum prius dictum est) aut si omnia quæ dicta sunt is qui fecit non definiuit, neque dixit quid est esse rei definitione. Reliquum autem,præter ea quæ dicta sunt, si definiuit quidem: at non bene definiuit. Si igitur non verificatur de quo nomen & oratio, ex iis quę dicta sunt in accidente locis considerandum. Nam & illic vtrum verum vel non verum, omnis consideratio fit: quando enim quòd inest accidens disputamus, quod verum est dicimus: quando autem quod non inest,quod non verum. Sin verò non in accommodato genere posuit, aut si non propria est assignata oratio, ex iis qui sunt ad genus & proprium dictis locis perspiciendum. Reliquum verò si non definiuit,aut si non bene definiuit,aliquo modo aggrediendum dicere. Primùm igitur inspiciendum,si non bene definiuit:nam facilius est quodlibet fecisse,quàm bene fecisse. manifestum igitur, quoniam peccatum circa hoc plusculum, eo quòd laboriosius: quare argumentatio facilior quę circa hoc,quàm quæ circa illud fit. Sunt autem eius quod est non bene,partes duæ. Vna quidem,obscura interpretatione vti:oportet enim definientem(vt contingit)quàm clarissima interpretatione vti eo quòd cognoscendi gratia assignatur definitio. Secunda autem,si ad plus dixit definitionem quàm par sit: nam omne quod superadiectum est in definitione,superfluum est.

De definitione, loci alij. Cap. 11.

1. Ab æquiuoco.

RVrsus autem vtrunque quod dictum est, in plures partes diuiditur. vnus autem locus eius quod obscurè est,si sit æquiuocum alicui quod dictum est.vt quòd generatio est ductio ad substantiam, & quòd sanitas commensuratio calidorum & frigidorum:nam æquiuoca est ductio & commensuratio. Immanifestum igitur,vtrum vult dicere eorum quæ significantur ab eo,quod multipliciter dicitur: similiter autem & si cum definitum multipliciter dicitur, diuidens non dixit. nam immanifestum, vtrius definitionem assignauit: contingítque calumniari velut non conueniente oratione ad omnia, quorum definitionem assignauit. Maximè autem contingit tale quippiam facere,cùm latet æquiuocatio. Contingit etiam & eum qui diuidit,quoties dicitur id quod in definitione assignatum est, syllogismum facere. nam si secundum nullum modorum sufficienter dictum est, manifestum quòd non definierit illo modo. Alius,si secundum metaphoram dixit.vt scientiam indeciduam, vel terram nutricem, aut temperantiam consonantiam.nam omne obscurum,quod secundum metaphoram dicitur. Contingit & etiam metaphora loquentem calumniari, tanquam non propriè dicentem. non enim congruet dicta definitio:vt in temperantia: nam omnis consonantia in sonis. Ampliùs si est genus consonantia temperantiæ, in duobus generibus erit idem,non continentibus seinuicem.nam neque consonantia virtutem, neque virtus continet consonantiam. Ampliùs,si non positis nominibus vtitur:vt Plato ciliumbre oculum,aut ara neum putrimordax, aut medullam olsigenium dixit. nam omne obscurum, quod insuetum est. Quædam autem neque secundum æquiuocationem, neque secundum metaphoram,neque propriè dicuntur: vt lex mensura,vel imago eorum quæ natura iusta sunt:sunt autem huiusmodi deteriora metaphora. Nam metaphora facit quodammodo notum,quod designatum est per similitudinem (omnes enim metaphora vtentes, secundum aliquam similitudinem ea vtuntur) at quod tale est,non facit notum.nam neque similitudo est secundum quam mensura,vel imago lex est,neque propriè solet dici: quapropter si propriè mensuram, vel imaginem, legem dicit esse, veritatis est expers. Nam imago id est,cuius generatio per imitationem est:hoc autem non inest legi,si autem non propriè,manifestum quòd obscurè dixit,atque deterius quolibet eorum quæ secundum metaphoram dicuntur. Ampliùs, si non manifesta est contrarij oratio ex hoc quod dicitur. Nam quæ bene assignantur,& contrarias commanifestant. Aut si per se dicta,non sit manifestum cuius est definitio: sed quemadmodum ea quæ sunt antiquorum scriptorum, nisi quis superscripsisset, non cognoscebatur quid vnumquodque. Si igitur non clarè,ex huiusmodi est inspiciendum. Si igitur superfluum in termino dixit, primùm quidem considerandum, si aliquo vsus est quod omnibus insit,vel simpliciter iis quæ sunt, vel iis quæ sub eodem genere sunt definitorum. Nam superfluum dici necessarium id est. Oportet enim genus ab aliis separare, differentiam autem ab aliquo eorum quæ sunt in eodem genere. Atqui quod omnibus quidem inest simpliciter,à nullo separat: quod autem omnibus quæ sub eodem sunt genere inest, non separat ab iis quæ sunt in eodem genere. Quare superuacaneum huiusmodi appositum. Aut si est quidem proprium quod appositum est, ablato autem illo, & reliqua definitio propria est,& indicat substantiam. Vt in hominis ratione scientiæ susceptiuum appositum, superfluum: nam & eo ablato, reliqua oratio propria est, & indicat substantiam. Simpliciter autem dicendo, omne superfluum,quo ablato reliquum manifestum facit id quod definitur. Talis autem est & animæ terminus,si est numerus ipse seipsum mouens. Nam quod seipsum mouet,est anima,ceu Plato definiuit. An proprium quidem quod dicitur,non indicat autem substantiam inter æmpto numero? Vtrouis igitur modo se habeat, difficile est vt explicet. Vtendum ergo in omnibus talibus ad id quod expedit: vt est phlegmatis terminus,humidum primum à cibo,indigestum: vnum enim primum,non multa. Quare superfluum,indigestum appositum. Nam hoc ablato, reliqua erit propria definitio: non enim contingit à cibo, & aliud quiddam primum esse. An non simpliciter à cibo phlegma, sed indigestorum primum? Quare addendum est indigestum: nam illo quidem modo dicta, non vera erit definitio: siquidem non omnium primum est. Ampliùs,si quippiam eorum quæ sunt in ora

1. A contrarij definitione.

5. A definiti ignorantia.

Primus locus à cõmuni nomine.

2. Ex ablatione.

3. A parte definitionis.

2. A metaphora.

3. Ab insuf-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in oratione,non omnibus ineſt quæ ſunt ſub eadem ſpecie: nam talis peiùs definiuit, quàm qui vſi ſunt eo,quod ineſt omnibus quæ ſunt. Nam illic, ſi reliqua propria definitio, & tota propria erit:ſimpliciter enim ad proprium quolibet addito vero,tota oratio propria fit. At verò ſi aliquid eorum quæ ſunt in oratione non omnibus inſit,quæ ſunt ſub eadem ſpecie,impoſsibile eſt totam orationem proprium eſſe: non enim conuerſim prædicabitur de re:vt animal greſsibile, bipes quadricubitale: nam huiuſmodi oratio non conuerſim prædicabitur de re: eò quòd non omnibus ineſt, quæ ſub eadem ſpecie ſunt, quadricubitale. Rurſum, ſi idem frequenter dixit,vt qui concupiſcentiam appetitum delectationis dixit:nam omnis concupiſcentia,delectationis eſt:quare & idem concupiſcentiæ,delectationis erit. Fit igitur terminus concupiſcentiæ, appetitus delectationis (nihil enim differt concupiſcentiam dicere, aut appetitum delectationis) quare vtrunque eorum delectationis erit. An hoc quidem nihil abſurdum? Nam & homo bipes eſt:quare & idem homini,bipes erit:eſt autem idem homini,animal greſsibile bipes:quare animal greſsibile bipes,bipes eſt. Sed non propter hoc abſurdum aliquid accidit:non enim de animali ſolùm greſsibili bipes prædicatur, ſic enim de eodem bis bipes prædicatur:ſed de animali bipede greſsibi bipes dicitur. Quare ſemel tantùm bipes prædicatur. Similiter autem & in concupiſcentia. Non enim de appetitu id quod eſt delectationis eſſe prædicatur, ſed de toto: quare ſemel & hîc prædicatio fit. Non eſt autem bis dicere idem nomen, aliquid abſurdum: ſed frequenter de aliquo idem prædicari:ſicut Xenocrates prudentiam eorum quæ ſunt, dicit eſſe, nam definitiua,contemplatiua quędam eſt.Quare bis idem dicit, addens rurſum & contemplatiuam. Similiter autem & quicunque refrigerationem priuationem eius quidem caloris,qui ſecundum naturam eſt,dicunt eſſe:nam omnis priuatio eius eſt,quod ſecundum naturam eſt:quare ſuperfluum eſt addere, ſecundum naturam, ſed ſufficit fortaſſe dicere priuationem caloris, eò quòd ipſa priuatio notum facit, quòd eius ſit quod ſecundum naturam dicitur.Rurſum,ſi vniuerſali dicto addidit & particulare:vt ſi clementiam,imminutionem expedientium & iuſtorum: nam iuſtum expediens quippiam eſt,quare continetur in expediente:ſuperfluum igitur,iuſtum. Nam qui dixit vniuerſale,addidit & particulare: & ſi medicinam ſanatiuorum animali & homini: aut legem imaginem eorum quę natura ſunt bona & iuſta,nam iuſtum bonum quippiam: quare frequenter idem dicit.Vtrum igitur bene,an non bene definiuit,per hæc,& huiuſmodi perſpiciendum.

4. A frequenter dicto.

5. Ab additione partis totifacta.

Aliy de definitione loci.
Cap. III.

1. Ab ignotiore.

VTrum verò definiuit & dixit,quid eſt eſſe an non,ex his. Primùm ergo,ſi non per priora & notiora confecit definitionem. Nam quoniam terminus aſsignatur eius cognoſcendi gratia quod dicitur:cognoſcimus autem non ex quibuſlibet,ſed ex prioribus notioribúſque, quemadmodum in demonſtrationibus: ſic enim omnis doctrina & omnis diſciplina ſe habet. Manifeſtum igitur, quòd qui non per huiuſmodi definiuit,non definiuit:ſi enim definiuit, plures erunt eiuſdem definitiones. Nam manifeſtum, quòd & qui per priora ac notiora,iterum melius definiuit: quare vtræque erunt definitiones eiuſdem, tale autem non videtur. Nam vnicuique eorum quæ ſunt,vnum eſt eſſe idipſum quod eſt. Quare ſi plures erunt eiuſdem definitiones,idem erit definitio eſſe, quod quidem ſecundum vtranque definitionum ſignificatur:hæc autem non eadem ſunt,eò quòd definitiones diuerſæ. Manifeſtum igitur,quoniam non definiuit,qui non per priora atque notiora definiuit.Igitur per non notiora quidem terminum dici, dupliciter eſt accipere:aut enim ſi ſimpliciter ex ignotioribus, aut ſi nobis ignotioribus:contingit enim vtroque modo. Simpliciter igitur notius,quod prius eſt poſteriore,vt punctum,linea:& linea,ſuperficie: & ſuperficies,ſolido:quemadmodum & vnitas,numero. Prius enim & principium omnis numeri. Similiter autem & elementum, ſyllaba. Nobis autem econuerſò quandoque accidit:nam maximè ſolidum magis ſub ſenſu cadit,quàm ſuperficies:ſuperficies autem,magis quàm linea: linea autem ſigno magis: quare multitudo magis huiuſmodi cognoſcit.Nam illa quidem quomodolibet, hæc autem ſubtili & fœcundo intellectu comprehendere oportet. Simpliciter igitur melius per priora, poſteriora tentare cognoſcere: nam magis ſcientificum tale eſt. Verùm ad eos qui impotentes ſunt cognoſcere per talia,neceſſarium fortè per ea quæ illis cognita ſunt,facere orationem.Sunt autem talium definitiones,quæ & punćti,& lineæ,& ſuperficiei:omnes enim per poſteriora,priora indicant:nam illud quidem lineæ,iſtam autem ſuperficiei,hanc verò ſolidi fines dicunt eſſe. Non oportet autem latere,quoniam ſic definientes non contingit quod quid eſt eſſe definito,indicare:niſi contingat idem nobis notius eſſe, & ſimpliciter notius: ſiquidem oportet per genus,& differentias definire eum, qui bene definit.Hæc autem ſimpliciter notiora, & priora ſunt ſpecie: interimit enim genus, & differentia ſpeciem: quare priora hæc, ſpecie. Sunt autem & notiora:nam ſpecie quidem nota, neceſſe eſt & genus & differentiam cognoſci. Qui hominem enim cognoſcit, & animal, & greſsibile, cognoſcit: at genere, & differentia notis,non neceſſe eſt & ſpeciem cognoſci: quare ignotior ſpecies. Ampliùs illis, qui ſecundum veritatem huiuſmodi definitiones dicunt eſſe, quæ ſunt ex iis quæ vnicuique ſunt nota, plures eiuſdem accidit dicere definitiones eſſe: nam alia aliis, & non omnibus eadem contingit notiora eſſe. Quare ad vnumquenque erit altera definitio aſsignanda: ſi quidem ex iis quæ ſingulis quibuſque ſunt notiora, definitionem oportet facere. Ampliùs eiſdem alia, interdum alia magis nota: nam à principio quidem ſenſibilia, inſtructioribus autem factis

contrá. Quare neque ad eundem ſemper eadem definitio aſsignanda, iis qui per ea quæ ſingulis quibuſque ſunt notiora, definitionem fatentur aſsignandam eſſe. Manifeſtum igitur,quòd non definiendum per ea quæ huiuſmodi ſunt,ſed per ſimpliciter notiora: nam ſolo modo ſic vna,& eadem definitio ſemper fiet. Fortaſſe autem & quod ſimpliciter notum,non eſt id quod omnibus notum, ſed quod bene diſpoſitis intellectu: quemadmodum & ſimpliciter ſalubre,iis qui bene affectum habent corpus. Oportet ergo vnumquodque talium diligenter perueſtigare: vti autem diſputantes,ad id quod expedit.Maximè autem ſine diſſenſione interimere contingit definitionem,ſi neque ex ſimpliciter notioribus,neque ex iis quæ nobis, contingit definitionem fieri. Vnus igitur locus eſt eius quod non per notiora,quod per poſteriora,priora indicat:quemadmodum priùs diximus.Alius autem,ſi eius,quod eſt in quiete, & definitum, per indefinitum, & quod in motu eſt, aſsignata eſt oratio nobis. Prius enim eſt & notius, quod manens eſt & definitum,eo quod indefinitum & in motu eſt.Eius autem quod eſt non ex prioribus,tres ſunt loci. Primus quidem,ſi per oppoſitum,oppoſitum definiuit:vt ſi per malum,bonum,ſimul enim natura oppoſita,& nonnullis etiam eadem diſciplina vtrorunque videtur eſſe: quare non notius alterum altero. Oportet autem non latere,quædam fortaſſe aliter definiri non poſſe:vt duplum ſine dimidio, & quæcunque per ſe ad aliquid dicuntur. Nam omnibus huiuſmodi,eſt idem eſſe ei quod eſt ad aliquid quodammodo ſe habere. Quare non eſt poſsibile,ſine altero alterum cognoſcere: eò quòd neceſſarium eſt, in alterius oratione coaſſumi & alterum. Ergo cognoſcere quidem oportet huiuſmodi omnia:vti autem eis in his,vt videbitur expedire.Alius,ſi eodem vſus eſt ei quod definitur. Latet autem,cùm non eodem definiti nomine vtitur. vt ſi Solem, ſtellam in die apparentem definiuit: nam qui die vtitur, & Sole vtitur.Oportet autem ad deprehendenda talia ſumere pro nomine orationem: vt quod dies eſt,Solis latio ſuper terram. Nam tunc manifeſtum, quòd qui Solis lationem ſuper terram dixit,Solem dixit: quare vtitur Sole, qui die vtitur. Rurſum, ſi eo quod ediuersò diuiditur,id quod ediuersò diuiditur definiuit: vt impar eſt, qui vnitate maior eſt pare. Simul enim natura. quæ ex eodem genere ediuersò diuiduntur. Impar autem & par ediuersò diuiduntur: nam ambo numeri differentiæ. Similiter autem,& ſi per inferiora, ſuperiora definiuit. vt parem numerum,qui bipartitè ſecatur: aut bonum, habitum virtutis.Nam & bipartitè ſumptum eſt à duobus, quæ paria ſunt: & virtus, bonum quoddam eſt. Quare inferiora hæc quàm illa ſunt. Eſt autem neceſſe,eum qui inferioribus vtitur,& illis vti: nam & qui virtute vtitur,bono vtitur: eò quòd bonum quoddam virtus. Similiter autem & qui bipartitè vtitur, & pare vtitur: eò quòd in duo ſecari, ſignificat bipartitè ſecari, duo autem paria ſunt. Vniuerſaliter igitur dicendo vnus eſt locus,non per priora & notiora feciſſe oratio-

2. A motu & indefinito.

2. Ab eodē.

3. A differentia eiuſdem diuiſionis.

4. Ab inferioribus.

nem:partes autem eius,ea quæ dicta ſunt. Secundus autem,ſi res cùm ſit in genere,non ponitur in genere: nam in omnibus huiuſmodi peccatum eſt, in quibus non prius ponitur in oratione, quid eſt: vt corporis definitio,quod habet tres dimenſiones:aut ſi quis hominem definiuit,quod eſt ſciens numerare. Non enim dictum eſt quid eſt,quoniam magnitudo quæ habet tres dimenſiones: vel quid eſt, quoniam animal quod ſcit numerare:genus autem vult quid eſt ſignificare: & primum apponitur,eorum quæ in definitione dicuntur. Ampliùs, ſi ad plura cùm dicatur id quod definitur, non ad omnia aſsignauit: vt ſi grammaticen, ſcientiam ſcribendi quod profertur, nam indiget, & quod legendi: nihilo enim magis ſcribendi quàm legendi aſsignat,qui definit. Quare non alius,ſed qui vtraque hæc dicit: eo quòd plures non contingit eiuſdem definitiones eſſe.In quibuſdam profectò ſecundum veritatem ſe habet vt dictum eſt,in quibuſdam autem non: vt in quibuſcunque non per ſe dicitur ad vtrunque:vt medicinam,ſcientiam,ſanitatem & ægritudinem efficiendi: nam de illa quidem per ſe dicitur,de hac autem per accidens: ſimpliciter enim alienum à medicina, ægritudinem efficere. Quare nihil magis definiuit,qui ad vtrunque aſsignauit,quàm qui ad alterum,verùm fortaſſe & deterius: eo quòd & reliquorum quodlibet,poteſt ægritudinem efficere. Ampliùs,ſi non ad melius,ſed ad peius aſsignauit,cùm ſint plura ad quæ dicitur quod definitur.Nam omnis diſciplina,& poteſtas,optimi videtur eſſe. Rurſum,ſi non poſitum eſt in proprio genere quod dictum eſt,conſiderandum ex iis,quæ ad genera ſunt,elementis: quemadmodum eſt dictum prius. Rurſum,ſi tranſiliens dicit genera: vt qui iuſtitiam, æqualitatis habitum effectiuum, vel diſtributiuum æqui: nam tranſilit, qui ſic definit, virtutem. Relinquens igitur iuſtitiæ genus,non dicit quid eſt eſſe(nam ſubſtantia vnicuique eſt in genere)eſt autem hoc idem ei quod eſt non in proximo genere ponere: nam qui in proximo poſuit,omnia ſuperiora dixit:eò quòd omnia ſuperiora genera de inferioribus prædicantur. Quare aut in proximo genere ponendum, aut omnes differentias ſuperiori generi addendum, per quas definitur proximum genus. Sic enim nihil erit prætermiſſum: ſed pro nomine,in oratione dictum erit inferius genus. Qui verò ipſum ſolum ſuperius genus dicit,non dicit & inferius genus:nam qui plantam dicit, non dicit arborem. Rurſum in differentiis ſimiliter conſiderandum, ſi & differentias dixit generis.Nam ſi rei non ſpecialibus definiuit differentiis, aut ſi etiam omnino aliquid huiuſmodi dixit, quod nullius contingit differentiam eſſe (vt animal, aut ſubſtantiam) manifeſtum quoniam non definiuit: nullius enim differentiæ, quæ dicta ſunt. Videndum autem, & ſi eſt aliquid, quod ediuersò diuiditur dictæ differentiæ. Nam ſi non eſt,perſpicuum quoniam non erit,quæ dicta eſt, generis differentia. Nam omne genus iis, quæ ediuersò diuiduntur, differentiis diuiditur: vt animal greſsibili,& volatili,& aquatili,& bipedi.

5. A genere abſentia.

6. Ab immiſtione.

7. A genere.

8. A differentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aut si est quidem ediuersò diuisa differentia, non verificatur autem de genere, manifestum quoniam neutra erit generis differentia: omnes enim quæ ediuersò diuiduntur differentiæ, verificantur de proprio genere. Similiter autem, & si verificatur quidem, at non facit apposita generi, speciem, nam manifestum, quod non erit hæc specifica differentia generis: nam omnis specifica differentia, cum genere speciem facit. Si autem hæc non est differentia, nec quæ dicta est: quia huic ediuersò diuiditur. Ampliùs si negatione diuidat genus, vt qui lineam definiuit longitudinem illatabilem esse. Nam nihil aliud significat illatabile, quàm quod non habet latitudinem. Accidet igitur, genus participare speciem: nam omnis longitudo vel illatabilis, aut latitudinem habens est: quia de omni vel affirmatio vel negatio vera fit. Quare & genus lineæ cùm longitudo sit, vel illatabilis, aut latitudinem habens erit. At longitudo illatabilis, speciei est ratio: similiter autem & longitudo latitudinem habens: nam illatabilis, & latitudinem habens, differentiæ sunt. Ex differentia autem & genere, est speciei ratio, quare genus suscipiet speciei rationem: similiter autem & differentiæ, eo quòd altera dictarum differentiarum ex necessitate prædicatur de genere. Est autem dictus locus vtilis ad eos, qui ponunt ideas esse: nam si non est ipsa longitudo, quodam modo prædicabitur de genere, quod latitudinem habet, aut illatabile est. Oportet enim de omni longitudine alterum eorum verificari, siquidem de genere verificari debeat: hoc autem non accidit. Sunt autem & illatabiles, & latitudinem habentes longitudines: quare ad illos solos vtilis hic locus, quicunque genus vnum numero dicunt esse: hoc autem faciunt, qui ideas ponunt. Nam ipsam longitudinem, & ipsum animal, genus dicunt esse. Fortasse autem in quibusdam etiam necessarium est, negatione vti definientem, vt in priuationibus: nam cæcum est, quod non habet visum, quando natum est habere. Differt autem nihil, negatione diuidere genus, aut huiusmodi affirmatione, qua negationem necesse est ediuersò diuidi: vt si longitudinem, habens latitudinem definiuit: nam habentre latitudinem ediuersò diuiditur, non habens latitudinem, neque aliud quicquam. Quare negatione rursum diuiditur genus. Rursum, si speciem vt differentiam assignauit, vt qui conuicium, iniuriam cum irrisione definiuit: nam irrisio iniuria quædam est. Quare non differentia, sed species est irrisio. Ampliùs, si genus vt differentiam dixit, vt virtutem, habitum bonum, vel studiosum: nam bonum est genus virtutis. An non genus est bonum, sed differentia? siquidem verum est, quòd non contingat idem in duobus generibus esse, non continentibus seinuicem: nam neque bonum continet habitum, neque habitus bonum: non enim omnis habitus bonum, neque omne bonum habitus. Quare non erunt profectò genera ambo. Si igitur habitus genus est virtutis, perspicuum quoniam bonum non est genus, sed magis differentia. Ampliùs, habitus quidem quid est virtus significat, bonum autem non quid est, sed quale quid est. Videtur autem differentia quale quid significare. Videndum autem, & si non quale quid, sed ipsum quid significat assignata differentia: nam videtur quale quid omnis differentia significare. Considerandum autem, & si secundùm accidens inest definitio differentia: nam nulla differentia est eorum, quæ secundùm accidens insunt, sicuti neque genus. Non enim contingit differentiam inesse alicui, & non inesse. Ampliùs, si prædicatur de genere differentia, vel species, aut inferiorum aliquid speciei, non erit definiens, nam nullum eorum quæ dicta sunt, contingit de genere prædicari: eò quòd genus de quàm plurimis omnium dicitur. Rursum si prædicatur genus de differentia. Nam non de differentia, sed de quibus differentia, genus videtur prædicari, vt animal de homine, & boue, & de aliis gressibilibus animalibus: non autem de ea differentia, quæ de specie dicitur. Nam si de vnaquaque differentiarum animal prædicabitur: multa animalia de specie prædicabuntur. nam differentiæ de specie prædicantur. Ampliùs differentiæ, omnes aut species, aut indiuidua erunt, si quidem sunt animalia. Nam vnumquodque animalium, aut species, aut indiuiduum est. Similiter autem inspiciendum, & si species, aut inferiorum specie aliquod, de differentia prædicatur: impossibile enim eò quòd de pluribus differentia, quàm species dicitur. Item accidet differentiam speciem esse, siquidem prædicabitur de ea, aliqua specierum: nam si de differentia prædicatur homo, manifestum quoniam differentia est homo. Rursum, si non prior est differentia specie: nam genere quidem posterior est, specie autem priorem differentiam esse oportet. Considerandum autem, & si alterius generis est dicta differentia, neque contenti, neque continentis. Nam non videtur eadem differentia duorum generum esse, non continentium seinuicem, si autem non, accidet & speciem eandem in duobus generibus esse, non continentibus seinuicem: infert enim vnaquaque differentiarum proprium genus, vt gressibile & bipes animal conferunt: quare si de quo differentia & generum vtrunque, manifestum vtique quoniam species in duobus erit generibus non continentibus seinuicem. An non impossibile, eandem differentiam duorum generum esse non continentium seinuicem, sed addendum, neque vtroque sub eodem existente, nam gressibile animal, & volatile animal, genera sunt non continentia seinuicem, & vtrisque eorum est bipes differentia: quare addendum est, neque sub eodem, vtroque existente, nam hęc ambo sub animali sunt. Manifestum etiam, quoniam non necesse est differentiam omnem, proprium genus inferre, eo quòd contingit eandem duorum generum esse non cõtinentium seinuicem: sed alterum tantum necesse est inferre, & superiora huius omnia: vt bipes, gressibile, vel volatile, infert animal. Videndum autẽ, & si in aliquo differentiã assignauit substantiæ. Nam nõ videtur differre substantia à substantia, in eo quod alicubi est, quare & eos qui gressibili & aquatili diuidũt animal, increpant: tanquã gressibile & aquatile, alicubi significet. An in his quidem non rectè increpant? non enim in aliquo neque alicubi significat aquatile & terrestre sed quale quid. Nam etsi in sicco sit, similiter aquatile: similiter autẽ & terrestre, etsi in humido sit similiter terrestre, sed nõ aquatile erit. Attamẽ si quando que significat in aliquo differentia, manifestum quoniam peccabit. Rursum si affectũ, differẽtiam assignauit, nam omnis affectus cùm magis sit, detrahit à substantia: differẽtia autẽ non huiusmodi est. Nam magis videtur saluare differentia id cuius est differẽtia: & simpliciter impossibile est, singulum quodque esse sine propria differentia: nam cùm non est gressibile, nõ erit homo. Et (vt simpliciter dicamus) secundũ quæcunque alteratur habens, nihil eorum differẽtia illius est: nã omnia huiusmodi cùm magis fiunt, detrahunt à substantia: quare si aliquam huiusmodi differentiã quispiam assignauit, peccauit. Simpliciter enim nõ alteramur secundũ differẽtias. Et si alicuius eorum quæ sunt ad aliquid, nõ ad aliud quid differentiã assignauit. Nam eorũ quæ sunt ad aliquid, & differentiæ ad aliquid: vt & in disciplina, cõtemplatiua enim & actiua, & effectiua dicitur: vnũquodque autem horum, ad aliquid significat. Contemplatiua enim alicuius, & actiua alicuius, & effectiua alicuius. Considerandum autẽ, & si ad quod natum est vnumquodq; eorũ quæ sunt ad aliquid, assignauit definiens. Nam in quibusdã quidem, ad quod natum est singulum quodque eorum quæ sunt ad aliquid, solũ est vti: ad aliud autẽ nihil, vt visu ad videdum solum. quibusdam autem, & ad aliquid aliud: vt dolio, sanè hauriat aliquis, attamen si quis definiuit doliũ, instrumentum, ad hauriendum, peccauit, non enim ad hoc natũ est. Terminus autem est, ad quod natum est: ad quod sanè vtitur prudens, qua prudens, & quæ circa singulũ quodq; propria est disciplina. Ampliùs, si non primi assignauit, quãdo cõtingit ad plura dictũ esse: vt prudentiam virtutẽ hominis, vt animæ, & non rationalis: primũ enim rationalis virtus, prudentia, nam secundũ hoc, & anima & homo dicitur prudens. Ampliùs, si non susceptiuum est eius cuius dicitur definitus affectus, vel dispositio, vel quoduis aliud, peccauit. Nã omnis dispositio vel affectus in illo natus est fieri, cuius est dispositio vel affectus, vt & scientia in anima, dispositio existens animæ. Aliquando autem peccãt in talibus, vt quicunq; dicunt, quòd somnus est impotentia sensus, & dubitatio æqualitas contrariarũ rationationũ, & dolor separatio naturaliũ partium cum violentia: nam neque somnus inest sensui, oporteret autem inesse, si impotentia sensus est. Similiter autẽ neq; dubitatio contrariis ratiocinationibus inest, neque dolor naturalibus partibus. Dolebunt enim inanimata, si dolor eis inest. Talis autem & sanitas definitio: si quidẽ commensuratio calidorum & frigidorum est. Necesse est enim sana esse calida & frigida, nã cuiusq; cõmensuratio illis inest, quorũ est commẽsuratio: quare sanitas inerit vtique ipsis. Item id quod fit, in effectiuum, aut econuersò accidit ponere, sic definiebus. Non enim est dolor, separatio naturalium partium, sed effectiuum doloris: nec somnus impotentia sensus: sed effectiuum alterũ alterius: aut enim propter impotentiam dormimus, aut propter somnum impotentes sumus. Similiter autem & dubitationis videbitur effectiuũ esse, contrariarũ æqualitatis ratiocinationũ. Quandocunque enim ad vtraq; ratiocinantibus nobis, similiter videntur omnia secundum vtrunque fieri, dubitabimus vtrum agamus. Ampliùs, secundum tempora omnia considerandũ sicubi dissonet: vt si immortale definiuit, animal nunc incorruptibile esse: nam nunc incorruptibile animal, nunc immortale erit. An in hoc quidẽ non accidit? nam anceps secundũ amphibologiam est, nunc incorruptibile esse. Aut enim quoniam non corrumpitur nunc, significat, aut quoniam non possibile corrumpi nunc, aut quoniã huiusmodi est nunc, vt nunquam possit corrumpi. Quando igitur dicimus, quòd incorruptibile nunc est animal, non hoc dicimus, quòd nec tale est animal, sed vt nunquam possit corrumpi: hoc autẽ immortali idem erat, quare nõ accidit, nunc idem immortale esse. Sed tamen sicubi accidit, quod secundũ definitionem quidem assignatum est inesse nunc vel priùs. Quod verò secundũ nomen non inest: non erit idem. Vtendum ergo hoc loco, quemadmodum dictum est. Inspiciendum autem, & si secundum aliud quippiã magis dicitur, quod definitur, quã secundum assignatam orationem, vt si iustitia potestas æqui distributiua est: iustus enim magis est qui eligit æquũ distribuere, eo qui potest. Quare nõ erit iustitia potestas æqui distributiua: nam & iustus esset maximè, qui posset æquum distribuere. Ampliùs, si res quidẽ suscipit magis: quod autem secundum orationẽ assignatur, non suscipit. aut contrà, quod secundum orationem ei assignatur, suscipit, res autẽ non. Oportet enim aut vtraque suscipere, aut neutrum: siquidem idem est rei, quod secundum orationem assignatur. Ampliùs si suscipiunt vtraq; quidem magis, non simul autem vtraque augmentum sumunt, vt si amor concupiscentia conuentionis est: nam magis amans non magis concupiscit conuentionem: quare non simul vtraque suscipiunt magis: at oporteret, si idem essent. Ampliùs, si duobus quibusdam propositis, de quo res magis dicitur, id quod est secũdum orationem minus dicitur: vt si ignis est corpus subtilissimum, ignis enim magis flãma, quàm lux: corpus autem subtilissimum minus flamma, quàm lux: oportet autem vtraq; magis inesse eidem, si quidem eadẽ sint. Rursum, si hoc quidem similiter vtrisq; inest propositis: aliud autẽ non similiter vtrisq;, sed alteri magis. Ampliùs, si ad duo definitionem assignauerit secundum vtrunque, vt bonum, quod per visum aut per auditum delectabile: & ens, quod possibile est pati aut facere: simul enim idem & bonũ & non bonum est: similiter autẽ & ens & nõ ens. Nam per auditum delectabile, idem bono erit, quare quod non delectabile est per auditum, non bono idem: nam eidem & opposita eadem erunt. Opponitur autem bono quidem nõ bonum: per auditum autem delectabili, per auditum non delectabile. Manifestũ igitur quoniã idem nõ delectabile per auditũ, nõ bono. Si igitur aliquid est per visum quidẽ

9. A negatione.
10. A specie.
11. A genere.
12. A prædicatione in quid.
13. Ab accidente.
14. A prædicatione differentiæ de genere.
15. A prædicatione generis de differentia.
16. A prædicatione speciei, vel inferiorum, de differentia.
17. A differentia, quæ posterior est quã species.
18. A distinctione generum non continentium seinuicem.
19. A determinatione loci, vel accidentis.
20. Ab affectu.
21. A generis distinctione.
22. Ab ipso accidente relatiui.
23. A posteriore habitudine.
24. A subiecto.
25. A tẽpore
26. A comparatione secundum magis, & minus.
27. Ab ipso magis & minus.
28. A dissimilitudine intensionis.
29. A comparatione facta duobus.
30. Ab ipso magis.
31. A distinctione differentiarum.

delectabile, per auditum autem non: & bonum, & non bonum erit. Similiter autem ostendemus, quoniam idem ens, & non ens est. Amplius & generibus & differentiis & aliis omnibus quæ in definitionibus sunt assignatis, eis qui orationes pro nominibus faciunt considerandum, si quicquam dissonet.

32. A definitione.

De eodem loci alij.

Cap. IIII.

33. A correlatiuo.

SI autem sit ad aliquid quod definitur, aut per se, aut secundum genus, considerandum si non dictum est in definitione ad quod dicitur, aut secundum ipsum, aut secundum genus, vt si scientiam definiuit, opinionē indissuabilem: aut etiam voluntatem, appetitum sine tristitia. Omnis enim eius quod est ad aliquid, subsistantia ad alterū: eò quòd idem sit vnicuique eorum, quæ sunt ad aliquid esse, idipsum, quod est ad aliquid quodammodo se habere. Oportebat igitur scientiam dicere opinionem scibilis: & voluntatem, appetitum boni. Similiter autē & si Grammaticen definiuit, scientiam literarū, oportebat enim aut ad quod ipsum dicitur, aut ad quod fortè genus dicitur, in definitione assignari. Aut si cùm quippiam ad aliquid dicitur, non assignauit ad finem. Finis autem in vnoquoq; est quod optimum est, aut cuius gratia alia sunt. Dicendum igitur aut optimum, aut vltimum, vt concupiscentiam non delectabilis, sed delectationis: nam propter hanc, & delectabile eligimus. Considerandum & si generatio est ad quod assignauit, vel actus. Nihil enim taliū finis: nā magis quod est egisse, & generasse, finis, quā fieri, & agere. An non in omnibus verum huiusmodi? Penè enim plurimi delectari magis volunt, quàm destitisse delectari: quare agere magis finē quis statuat, quàm egisse. Rursum in quibusdam, si non determinauit quanti, vel qualis, vel vbi, vel secundum alias differētias: vt ambitiosus, & qualis & quanti apperens est honoris: nam omnes appetunt honorem. Quare nō sufficit ambitiosum dicere, qui appetit honorem, sed addere oportet dictas differentias. Similiter autē & auarus, quantas appetit pecunias: aut intemperās, circa quales voluptates, nō enim qui à qualibet voluptate tenetur, intemperans dicitur, sed qui ab aliqua. Aut rursum qui definiuit noctem, vmbram terræ: aut succusionem, motum terræ: aut nubem, densitatem aeris: aut ventū, motum aeris, addendū enim quanti, & qualis, & vbi, & à quo. Similiter autē & in cæteris huiusmodi, nam omittens differentiū quamlibet, nō dicit quid est esse. Oportet autem semper ad id quo indiget argumentari, non enim quolibet modo terra mota, neq; quātacunq;, succusio erit: similiter autē neq; aere quolibet moto, neq; quantocunq; moto, ventus erit. Ampliùs in appetitibus, si non apponitur quod apparet, & in quibuslibet aliis congruit: vt quoniam voluntas appetitus boni, concupiscentia autem appetitus delectationis, sed non apparentis boni vel delectationis, plerunq; enim latet appetentes, quoniam bonum aut delectabile est: quare non necessarium bonum vel delectabile esse, sed apparens solum. Oportebat ergo sic & assignationem facere. Si autem & assignauit quod dictum est, in ipsas species ducendum eum qui ponit ideas esse. Non enim est idea vllius apparentis. Ipsa autem species ad ipsam speciem videtur dici: vt ipsa concupiscentia, ipsius delectationis: & ipsa voluntas, ipsius boni. Apparentis igitur boni non erit ipsa voluntas, neque apparētis delectationis ipsa concupiscentia: absurdum enim est esse ipsum apparens bonum, vel delectabile. Ampliùs, si sit quidem habitus definitio, considerandum in habente, siquidem habentis in habitu: similiter autem & in cæteris talibus: vt si delectatio est iuuantia, & delectabile iuuabile. Vniuersaliter autem dicendo in huiusmodi definitionibus, quodam modo, vno plura accidit eum qui definit definire, nam qui scientiam definiuit, quodam modo & ignorantiam definiuit: similiter autem & scium & insciū, & scirē & ignorare. Nam primo dilucido facto, & reliqua quodā modo dilucida fiunt. Inspiciendum igitur in omnibus talibus, ne quicquam dissonet, vtendo elementis ex contrariis, & coniugatis. Ampliùs in iis quæ ad aliquid sunt, considerandum, si ad quod genus assignatur, & species ad illud quoddam assignatur: vt si opinio ad opinatum, & quædam opinio ad quoddamopinatū: & si multiplex ad submultiplex, & quoddā multiplex ad quoddam submultiplex, si autē non sic assignatur, manifestum quoniam peccatur. Videndum autem, & si oppositi opposita definitio: vt si dimidij ea sit, quæ opposita est ei quæ est duplicis: nam si duplex est quod in æquali superat dimidium, & dimidiū quod in æquali superatur. Et in contrariis autem similiter. Nam contraria contrarij oratio erit, secundum vnam quandam complexionem contrariorum, vt si adiutiuum quidem effectiuum boni est, nociuum effectiuum mali, aut corruptiuum boni: alterum enim horum necessarium est contrarium esse, ei quod ex principio dictum est. Si igitur neutrum cōtrarium est ei quod ex principio dictum est, manifestum quoniam neutra erit earum, quæ posterius sunt assignatæ, contrarij oratio: quare neque quæ ex principio assignata est definitio, rectè assignata est. Quoniam autem quædam contrariorū privatione alterius dicuntur (vt inæqualitas, priuatio æqualitatis videtur esse: inæqualia enim, quæ non sunt æqualia, dicuntur) perspicuum, quoniam quod secundum priuationem quidem dicitur contrarium, necessarium est definire per alterum: reliquū verò non iam oportet per id quod secundum priuationem dicitur definire, nam accideret alterutrū per alterutrū cognosci. Considerandum igitur in cōtrariis huiusmodi peccatum, vt si quis definiuit æqualitatem, contrarium inæqualitati: nam per hoc quod secundum priuationem dicitur, definiuit. Ampliùs sic definientem necesse est: eo quod definitur vti. Patet autem hoc, si accipiatur pro nomine oratio, nam quia nihil refert dicere inæqualitatem vel priuationem æqualitatis, erit æqualitas contrarium priuationi æqualitatis: quare eodem erit vsus. Si autem neutrum contrariorum secundum priuationem dicatur, assignetur autem oratio similiter, vt bonum contrarium malo: manifestum, quoniam malum

34. A medio

35. Ab actione.

36. A defectu circunstātiarum.

37. A defectu differentiæ apparentis.

38. A coniugatis & contrariis

39. A specie relatiua.

40. A definitione correlatiui.

41. A definitione contrarij.

42. A priuatione contrarij

43. A contrariis secundū habitum.

malum contrarium bono erit. Nam sic contrariorum similiter oratio assignāda, quare rursum eo quod definitur accidit vti: ineset enim in mali oratione bonum. Quocirca quoniam bonum est malo contrarium, malum autem nihil differt, vel quod est bono contrarium: erit bonum, contrarium boni contrario. Perspicuum igitur, quoniam eodem vsus est. Ampliùs, si quod secundum priuationem dicitur assignans, non assignauit cuius est priuatio: vt habitus aut contrarii, aut cuiuscunq; est priuatio. Et si non in quo natum est fieri addidit, vel simpliciter, vel in quo primò natum est fieri: vt si ignorantiam dicens priuationem, non scientię priuationem dixit, aut si non addidit in quo natum est fieri, aut addens non in quo primo assignauit, vt quod non in rationali, sed in homine, vel in anima. Nam si quodlibet horum non fecerit, peccauit. Similiter autem & si cæcitatem non visus priuationem in oculo dixit: oportet autem bene assignantem, quid est, & cuius est priuatio assignare, & quidnam est quod priuatum est. Videndum autem, & si non secundum priuationem dictum, priuatione definiuit: vt & in ignorantia videbitur esse huiusmodi peccatum, iis qui non secundum negationem ignorantiam dicunt. Nam quod non habet scientiam, non videtur ignorare, sed magis quod deceptum est: propter quod neque inanimata, neq; pueros dicimus ignorare, quare non secundum priuationem scientiæ, ignorantia dicitur. Ampliùs, si similibus nominis casibus, similes orationis casus aptantur: vt si adiutiuum est effectiuum sanitatis, adiutiuè est sanitatis effectiuè, & adiuuans efficiens sanitatem. Considerandum & in idea, si aptabitur dictus terminus, nam in quibusdam non accidit, vt quemadmodum Plato definiuit, mortale addens in animalium definitionibus: idea enim non erit mortalis, vt ipse homo, quare non aptabitur ad ideam definitio. Simpliciter autem, in quibus apponitur effectiuum aut passiuum*, necesse est dissonare in idea terminum: nam impassibiles, & immobiles videntur esse ideæ iis, qui dicunt ideas esse. Aduersum hos autem, & tales orationes vtiles sunt.

44. A subiecto, vel habitu priuationis.

45. A priuatione.

46. A casibus.

47. Ab idea.

Alij de eodem loci.

Cap. V.

48. Ab æquiuocatione.

AMpliùs, si eorum quæ secundum æquiuocationem dicitur, vnam definitionem omnium communem assignauit. Vniuoca enim, quorum vna est secundum nomen oratio. Quare nullius eorum quæ sub nomine sunt, assignatus est terminus eò quòd similiter ad omne, æquiuocum adaptatur. Passus autem hoc est & Dionysij, vitæ terminus, siquidem ea motus, est generi nutriendi naturaliter inseruiens: nihil enim hoc magis animalibus quàm plantis inest. Vita autem non secundum vnam speciem videtur dici, sed altera quidem animalibus, altera plantis inest. Contingit igitur & secundum electionem sic assignare terminum, ac si vniuoca, & secundum vnam speciem omnis vita diceretur. Nihil autem prohibet, & cum qui conspicit æquiuocationem, & alterius vult definitionem assignare, latere non

49. Ab æquiuocis definitis latētibus.

50. A determinatione definiti.

51. Ab authoritate.

52. A remotione partis.

53. Ab æqualitate.

54. A commutatione nominum diuersæ notionis.

55. A generis permutatione.

oportet,si debet & totum idem esse)nam contemplatiuum quidem commune in vtrisq; orationibus est,reliquum verò differens.Ampliùs,si alterius nominum commutationem faciens,non differentiæ sed generis commutationem fecit, vt in eo quod nuper dictum est:ignorius enim contemplatiua, quàm scientia,nam hoc quidem genus, illud autem differentia: omnibus autem notius genus:nam communius, quare non generis,sed differentiæ oportebat cõmutationem fieri, eò quòd ignotior est. An hæc quidem ridicula reprehensio?Nihil enim prohibet differentiam quidem notiorem nomine dici,genus autem non.Sic autem rebus se habentibus, manifestum quoniam generis,& non differentiæ secundum nomen commutatio facienda.Si autem non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine commutat, manifestum quoniam differẽtiæ magis quàm generis definitio assignanda est:eò quòd cognoscendi gratia definitio assignatur: nam minùs differentia quàm genus nota. Si autem differentiæ terminum assignauit, considerandum si & alicuius numerum cõmunis est assignatus terminus: vt cùm imparem numerum, alius medium habentem dixerit, determinandum est quo pacto medium habentem,nam numerus quidem cõmunis in vtrisque orationibus est: imparis autẽ coassumpta est oratio.Habent autem & linea & corpus medium, cùm non sint imparia:quare non vtiq; erit definitio hæc imparis. Si autem multipliciter dicitur medium habens, determinandum quomodo medium habens:alioqui reprehensio erit, aut syllogismus,quod nõ definiuit.Rursum si id cuius quidem orationem assignauit, est eorum quæ sunt: quod autem sub oratione,nõ eorum quæ sunt,vt si album quispiam definiuit, colorem igni permixtum:impossibile enim incorporeum corpori permisceri,quare non erit color igni permixtus: attamen album est.Ampliùs,quicunque non diuidunt in iis quæ sunt ad aliquid ad quod dicitur, sed in pluribus cõprehendentes dicunt: aut omnino,aut in aliquo falsum dicunt:vt si quis medicinã disciplinam entis dixit, nã si nullius entium medicina,est disciplina:manifestũ, quoniam tota oratio menda est,si autem alicuius quidem,alicuius autem non,in aliquo menda,nam oportet de omni siquidem per se,& non secundum accidens entis esse dicitur,quemadmodũ in aliis se habent ea quæ ad aliquid sunt: nam omne disciplinatum ad disciplinã dicitur.Similiter autẽ & in aliis, eò quòd cõuertuntur omnia ad aliquid:omne enim disciplinatum, ad aliquid. Cæterùm si is qui non per se, sed secundum accidens assignationẽ fecit, rectè assignauit:non ad vnũ, sed ad plura vnumquodque eorum quæ ad aliquid dicũtur, assignauit.Nihil enim prohibet,idem & ens & album & bonum esse : quare qui ad quodlibet horum assignauit, rectè assignauit:si quidẽ is qui secundum accidens assignauit, rectè assignauit. Præterea autem impossibile est huiusmodi orationẽ propriam assignati esse,nam non solũ medicina, sed plures aliarum disciplinarum, ad ens dicuntur: quare vnaquæq; entis disciplina erit. Manifestũ igitur,quoniã talis nullius est disciplinæ definitio: propriam enim, & non communem oportet definitionem esse. Quandoque autem definiunt non rem,sed rem bene se habẽtem aut perfectam. Talis autem & Rhetoris & furis terminus: si sit Rhetor quidem qui potest quod in vnoquoq; est verisimile considerare,& nihil prætermittere:fur autem qui clàm sumit, perspicuũ enim,quoniam cùm talis vterque,hic quidem bonus Rhetor,ille autem bonus fur erit: non enim qui clàm sumit, sed qui vult clàm sumere,fur est.Rursum,si quod propter se eligendum est, vt actiuum, vel effectiuum, vel quolibet modo propter aliud eligendum assignauit, vt qui iustitiam, legum conseruatiuam dixit:aut sapientiam, effectiuam fœlicitatis: nam conseruatiuum, & effectiuum eorum sunt,quæ propter aliud eliguntur .An nihil quidem prohibet quod propter se eligendum est, & propter aliud esse eligendum? Attamen nihil minus peccauit,qui sic definiuit quod propter se est eligendum,nam vnicuique optimum, in substantia maximè:melius autem quod propter se eligendum, quàm quod propter aliud: quare id & definitionem oportebit magis significare.

56. A definitione communi.

57. A definitione superiore.

58. Ab indeterminato correlatiuo.

59. A perfectione, & habitu.

60. Ab aliis quę per se nõ dicuntur.

De eodem loci alij.

Cap. VI.

61. A repugnantibus.

Onsiderandum autem est & si is qui alicuius definitionem assignauit, aut hæc,aut quod est ex his, aut hoc cum illo definiuit.Nam si hæc quidem,accidet vtrisque & neutri inesse,vt si iustitiam,temperantiam,& fortitudinem definieuerit:nam si sint duo,vterque autem alterum habeat, vtrique iusti erunt,& neuter eo, quod vtrique quidem habent iustitiam, vterque autem non habet. Si autem nondum quod dictum est admodum absurdum videtur,eo quod & in aliis accidat huiusmodi(nihil enim prohibet,vtrosq; habere minã, cùm neuter habeat) attamen cõtraria inesse eidem, omnino absurdum videbitur esse. Accidet autem hoc, si hic quidem ipsorum temperãtiam, & timiditatem habet,ille autem fortitudinem & temperantiam, nam vtrique & iustitiam & iniustitiam habent:nam si iustitia,temperantia,& fortitudo est: & iniustitia, timiditas & intemperantia erit. Et omnino quæcunque ad argumentandum idonea, quod non idẽ sunt & partes & totum, omnia vtilia ad id quod nunc dictum est. Videtur autem qui sic definit,partes toti easdem dicere esse, maximè autem accõmodatæ fiunt orationes, in quibuscunq; manifesta partium est cõpositio:quemadmodum in domo,& in cæteris talibus:manifestum enim,quoniam cùm sint partes,nihil prohibet totum non esse: quare non idem partes toti. Si autem non hæc,sed quod ex his est dixit id esse, quod definitur,primum quidem considerandum, si non natum est quippiam vnum fieri, ex iis quæ dicta sunt. Quædam enim sic se habent adinuicem, vt nihil ex eis fiat: vt linea, & numerus. Ampliùs, si definitum quidem in vno aliquo natum est primò fieri, ex quibus autem dixit ipsum esse,non in vno primo nata sunt fieri, sed vtrunque in vtroque. Nam manifestum, quoniam non erit ex iis illud. In quibus enim partes, & totum necesse est inesse: quare non in vno totum primò

62. A partibus,nihil cõponere potẽtibus.

63. A subiecti vnitate.

64. A distinctione subiecti.

65. A partiũ destructione toto destructo.

66. A dissimili.

67. Ab ipso magis tali.

68. A medio.

69. Ab vniuoco.

70. Ab indeterminata cõpositione.

71. A finitionibus per hæc,& ex his.

72. A diuisione.

73. A distinctis finibus partium.

primo esset,sed in pluribus. Si autem & partes & totum in vno aliquo primo, considerandum si non in eodem,sed in altero totũ,& in altero partes:nam in quo totum,in illo & partes esse videtur.Rursum, si cum toto corrumpuntur partes. Econuersò enim oportet accidere, partibus corruptis totum corrumpi,toto verò corrupto,non necesse est & partes corrumpi. Aut si totum quidem bonum vel malum,partes autem neutræ,aut econuersò,partes quidem bonæ,vel malæ,totum autem neutrum. Nam neque ex neutris possibile bonum quippiam vel malum fieri,neque ex bonis vel malis neutrum. Aut si magis quidem alterum bonum,quàm alterum malum: quod autem ex his,non magis bonũ quàm malum, vt si imprudẽtia ex fortitudine,& falsa opinione:magis enim bonum fortitudo,quàm malũ falsa opinio.Oportet ergò & quod ex his est,sequi illud quod magis est, & esse vel simpliciter bonum, vel magis bonum, quàm malum. An hoc quidem non necessarium, nisi vtrunque sit per se bonum vel malum? Multa enim effectiuorum per se quidem nõ sunt bona,mista autem quibusdã,fiunt bona:aut econuersò vtrunq; quidem bonum, mista autem malum vel neutrum:maximè autem manifestũ quod nunc dictum est, in salubribus & morbificis:nam quædam medicamentorũ sic se habent, vt vtrunque quidem sit bonum: si autem vtraque dentur mista,malum. Rursum:si quod ex meliore & peiore est,non est totum peiore quidem melius,meliore autem peius.An neque hoc necessarium,nisi per se sint,ex quibus componuntur,bona? Nam in iis quæ non per se sunt bona,nihil prohibet totum non fieri bonum: vt in iis, quæ modò dicta sunt. Ampliùs, si cognomine est totum alteri: non oportet enim, vt neq; in syllabis,nulli enim elementorum ex quibus componitur, syllaba cognominis est. Ampliùs,si non dixit modum compositionis,non enim sufficiens est ad cognoscendum,quòd dicat ex his,nam non quod ex his, sed quod sic est cuiusque compositorum substantia, vt in domo: non enim si quolibet modo componantur hæc,domus est. Si autem hoc cum illo assignauit, primum quidem dicendum, quod hoc cũ illo,aut hoc & illud dicitur, aut quod ex illis. Nam qui dicit mel cum aqua, vel mel & aquam dicit, vel quod ex melle & aqua:quare si cuilibet eorum quæ dicta sunt,idem confitebitur esse hoc cum illo,eadem conueniet dicere quæ quidem ad vtrunque horum prius dicta sunt. Ampliùs diuidenti, quoties dicitur alterum cum altero,considerandum si nullo modo hoc cum illo,vt dicitur alterum cum altero,aut vt in aliquo eodem susceptiuo:vt iustitia & fortitudo in anima,aut in loco eodem,aut in tempore eodem,nullo autem modo verum sit quod dictum est in his: manifestum est quoniam nullius erit assignata definitio,eò quòd nullo modo hoc cum illo est.Si autẽ diuisio quoties dicitur alterum cum altero,verum erit in eodem tempore vtrunque esse , considerandum si contingit non ad eundem vtrunque dici finem, vt si fortitudinem definiuit audaciam cum recta intelligentia: contingit enim , audaciam quidem habere spoliandi, rectam autem intelligentiam circa salubria : sed nondum fortis , qui in eodem tempore hoc cum illo habet. Ampliùs , si & ad idem ambo dicuntur:vt ad medicatiua,nihil enim prohibet,& audaciam quandam & rectam intelligentiam habere ad medicatiua: attamen nec sic fortis,qui hoc cum illo habet: neq; enim ad alterum eorum vtrunq; oportet dici , neque ad idem quodcunque sit , sed ad fortitudinis finem : vt ad bellica pericula,aut si quid magis est illius finis.

74. A distinctis finibus totius & partium.

Quædam autem sic assignatorum, nullo modo sub dictam cadũt diuisionem, vt si ira,tristitia est cum opinione paruipendendi:nam quod propter huiusmodi opinionẽ tristitia fit, hoc vult indicare , propter hoc autẽ fieri aliquid,non est idem ei quod est,hoc quidẽ cum illo esse,secundum vllum dictorum modorum.Rursum,si horum compositionem,dixit totum:vt animæ & corporis compositionem,animal,primùm quidẽ considerandum, si non dixit qualis compositio : vt si carnem definiens,aut os , ignis & aeris & terræ dixit compositionem:non enim sufficit compositionẽ dicere, sed & qualis determinandum , non enim quolibet modo compositis his , caro fit:sed sic quidem compositis,caro:sic verò os,videtur autem neque esse omnino compositioni idem neutrum eorum quæ dicta sunt: nam cõpositioni omni dissolutio contraria dictorum autem neutri,nihil.Ampliùs si similiter est verisimile omne compositum compositionem esse, vel nullum : animalium autem vnumquodque cùm sit compositum,non est compositio: neque profectò aliorum compositorum vllum compositio erit.Rursum,si similiter in aliquo nata sunt esse contraria , definiuit autem per alterum:manifestum , quoniam non definiuit. Si autem non ita est , plures accidet eiusdem definitiones esse.Quid enim magis qui per hoc,quã qui per alterũ definiens dixit?eò quòd similiter vtraque nata sunt fieri in eodem. Talis autem animæ est definitio : siquidem est substantia disciplinæ susceptiua:nam similiter & ignorantiæ est susceptiua.Oportet autem,si non ad totam habeat aliquis argumẽtari definitionẽ eò,quòd non nota sit tota,ad aliquã partiũ argumẽtari,si sit nota,& nõ bene assignata appareat:nam parte interempta,& tota definitio interimitur.Quæcunq; autẽ obscuræ sunt definitionũ emendanti & condescribenti ad manifestandũ aliquid,& habendũ argumẽtum, sic considerandũ.Necesse est enim respondentem aut susciperе quod sumptũ est ab interrogãte,aut eundẽ declarare quid temere est ostẽsum à definitione.Ampliùs,quẽadmodũ in congregationibus solẽt legẽ inducere,& si sit melior quæ inducitur, interimit anteriorẽ:sic & in definitionibus faciendum,& definitio alia ferẽda : nã si apparet melior & magis manifestãs quod definitur, perspicuum quoniã interẽpta erit quæ posita est, eò q; nõ sunt eiusdẽ plures definitiones.Ad omnes autẽ definitiones nõ minimũ elementũ ad seipsum, solerter definire propositũ aut aptè dictũ terminũ assumere.Necesse est enim veluti ad exẽplar considerantem,& quod minus est iis quæ oportet habere definitionem,& quod appositũ est superfluè, inspicere:quare magis argumentis abundare. Quæ igitur circa definitiones sunt,in tantum dicta sint.

75. A diuisione definitionis quæ per hoc cum illo datur.

76. Ab indeterminatis terminatis partibus.

77. Ab altero contrariorũ similium.

Ad abundantiam documenta quatuor.

1 3 IN

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN TOPICORVM
Librum Septimum, Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

LIbro septimo de eodē & altero considerandum, nam & ea quæ de hoc dicuntur, ad definitionis problemata reducuntur. Primùm ex casibus, & coniugatis, & subiectis. Si enim iustè & fortiter idem, & fortitudo quoq; iustitiæ, & fortis iusto idem fuerit, si minus primū, neque hoc secundum. Rursus ex efficientibus, & corrumpentibus. Si enim efficiens fœlicitatis idem efficienti sanitatis, & corrumpens quoque corrumpenti, & fœlicitas sanitati idem. Etiam ex accidentibus, ex his quæ fuerint aliis subiectis, aliis verò minimè, vt si quis dicat medicinalē & gymnasticam idem esse: verùm huic accidit curare, illi verò nequaquam, non ergo idem. Si autem eadem accidētia vtriſq; subiectis contingant, sic dicatur. Album scientiæ idem, verum alterum corpori, altera animo accidit: non ergo idem. Non propterea, si quædā idem recipiunt accidens, inter se eadē sunt: vt bonum recipit & animal, & planta, non tamen & animal, & planta idem. Non etiam sunt eadem, quorum diuersum est genus. Etiam ex magis si hoc recipit magis, hoc verò minimè, videlicet albū & Socrates: licet idem subiecto, non tamen ratione. Etiam quoniam multifariam idem dicitur, & genere, & specie & numero, licet dicere infirmanti, quod secundum alium modum idem. Si autē firmare volumus idem, vel definitionem in monstrādo eandem definitionē definito, primùm quidem oportet adferamus, quod nulli vel pauci disputantium de definitione syllogizant, sed omnes principium tale accipiunt. Deinde quod alterius est diligētiæ & tractatus, de ipso reddere rationem, id est metaphysicæ. Nunc autem quantum ad præsentem pertinet vsum, idem dicitur. Etiam considerare oportet ex oppositis. Si enim talis definitio huius, & opposita oppositi: disciplinæ enim contrariorum contrariæ sunt, videlicet, quoniam collectiuum nigri, discretiuum albi: commune autem genus color. Est & ex magis, & ex similiter, quotiescunque recipit cōfirmare duo, & ad duo comparata: vt si magis hæc huius definitio, quàm hæc huius, si minus, & magis: videlicet minus videtur definitio animæ, dicendo numerum esse seipsum mouentem: vel corporis, dicendo esse essentiam triplicem dimensionem: si minus visa est animæ definitio, certè nec corporis: etiam si similiter locus hic huius, & alter alterius, & reliquus reliqui, videlicet similiter videntur definitiones, ignis quidem corpus tenuissimum, & aptum suprà ferri, & aeris corpus, non omnes secundum locum motus, secundum naturam sunt. Si vnus vnius definitio, & alius alterius: vnius autem definitio ad duo comparata, vel duarum definitionum ad vnum, nihil vtilis est magis consideratio. Neque enim vnum, duorum, neque duo eiusdē definitionis posibile est esse. Sunt autem opportunissimi omnium locorum ex casibus & coniugatis, & oppositis, & ex similiter se habentibus: vt si salubre quod sanitatis effectiuum, & robustum effectiuum roboris. Item ex magis & minus. Nam si hoc magis quàm hoc definitio, & quod minus est: est tamen ergo de quo magis. Illa præterea communia, respicere oportebit singulas species, si congrua sit definitio. Multò enim facilius infirmare quàm firmare definitionem, quòd oporteat multa adducere ac reperire: quorum si vnum tantùm ruat, cætera infirmantur. Sed & in genere, & in proprio idem cōtingit, præterquàm in particulari accidente, vbi facilior est firmatio, infirmatio verò difficilior: firmans enim ostendit accidere alicui: at infirmans nulli, quod longè difficilius. Sed de firmatione, & infirmatione problematum, hæc in vniuersum dicimus, quòd infirmare quidem vniuersalia facile, firmare autem difficile. Contrà verò, infirmare quidē particularia difficile, & firmare facile, verbi gratia: dicit quis, omne animal maxillam inferiorem mouet: monstrabit aliquis crocodilum, qui superiorem mouet, & sic firmauit non omnis, & omnis sustulit. Sic & in particularibus aliquis per nullus infirmabitur.

IN EVNDEM TOPICORUM Librum Septimum, Angeli Politiani Argumentum.

HAbes in Septimo de eodem, & altero. Casus hic, & series, & contradictio, & efficentia, & destruentia perpenduntur. An cui alterum, idem & alterum. Sed & accidentia eorum, & quibus accidant: an idem prædicationis genus, an genus alteriusutrius non idem: an non eædem alteriusutrius differentiæ: an alterum magis admittatur, alterum respuatur. Sed & accessio, & decessio: & an ex suppositione aliquid competat: an subiectum alicubi à prædicato discorder: an iisdem dicendis alius modus: an esse alterum sine altero nequeat. Obiiciat affirmans, rarò à disputantibus definitionem ratiocinando colligi: nam tradere exactam, disciplinæ esse alterius. Sunt enim affirmantium, & negantium non iidem loci: difficiliúsque defenditur, quàm oppugnatur definitio.

ARIST

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER SEPTIMVS.

De eodem & diuerso loci.

Cap. 1.

VTrum autem idem an diuersum secundum propriissimum eorum qui dicti sunt de eodem, modorum dicendum. Dicebatur autem propriissimè idem, quod numero idem. Consideranda autem ex casibus & coniugatis, & oppositis. Nam si iustitia idem est fortitudini, & iustus forti, & iustè fortiter. Similiter autem & in oppositis. Nam si hæc eadem, & opposita his eadem, secundum quamlibet dictarum oppositionum: nihil enim differt hoc vel illo modo oppositum sumere, eo quod idem est. Rursum ex effectiuis, & corruptiuis, & generationibus & corruptionibus, & omnino ex iis quæ similiter se habent alterum ad alterum. Nam quæcunque simpliciter eadem, etiā generationes eorum, & corruptiones eædem, & effectiua & corruptiua. Considerandum autem & quorum alterū maximè dicitur quòd uis esse, si & alterum ipsorum secundum idem maximè dicitur. Sicut Xenocrates beatam vitam, & studiosam assignauit eandem, eò quòd omnium vitarum maximè eligenda studiosa & beata: vnum enim maximè eligendum, & maximum. Similiter & in aliis huiusmodi. Oportet autem vtrunque vnum numero esse, quod dicitur maximum & maximè eligendum. Si autem non, non erit ostensum quòd idem. Non necessarium enim, si fortissimi Græcorum sunt Peloponesij, & Lacedæmonij, eosdem esse Peloponesios, Lacedæmonios eò quòd nō vnus numero Peloponesius & Lacedæmonius: sed contineri quidem alterum ab altero necessarium: vt Lacedæmonij à Peloponesiis. Si autem non, accidet seipsis inuicem esse meliores, si non continentur alteri ab alteris. Necesse est enim Peloponesios meliores esse, quàm Lacedæmonios, si non continentur alteri ab alteris: nam omnibus reliquis sunt meliores. Similiter autem, & Lacedęmonios necesse est meliores esse Peloponesiis, nam & isti omnibus cæteris sunt meliores: quare se inuicem meliores fiunt. Manifestum ergo, quoniam vnum numero esse oportet, quod optimum, & maximū dicitur, si debeat quod idem sint ostēdi: propter quod Xenocrates non idem assignauit, non enim vna numero beata, & studiosa vita: quapropter non necessarium eandem esse, eò quòd ambæ maximè eligendæ, sed altera sub altera. Rursum considerandum, si cui alterum idem, & alterum: nam si non sunt ambo eidem eadem, manifestum quoniam nec sibi inuicem. Ampliùs ex iis quæ his accidunt, & quibus hæc accidunt, considerandum. Nam quæcunque alteri accidunt, & alteri oportet accidere: & quibus alterum eorum accidit, & alterum oportet accidere: si autē aliquid horum dissonet, dilucidum quoniam non eadem. Videndum autem, & si non in vno genere prędicamenti vtraque, sed hoc quidem quale, illud autem quantum, hoc autem ad aliquid indicet. Rursum, si genus vtriusque non idem, sed hoc quidem bonum, illud autem malum: aut hoc quidem virtus, illud autem scientia. Aut si genus quidem idem, differentiæ autem non eædem de vtroq; prædicantur: sed de hoc quidem, quoniam contemplatiua scientia, de illo autem, quoniam actiua: similiter autem & in aliis. Ampliùs ex magis, si hoc quidem suscipit magis, illud autē non: aut si ambo suscipiunt quidem, non simul autem: vt qui magis amat, non magis cōcupiscit Venerem: quare non idē amor, & concupiscentia Veneris. Ampliùs, ex appositione: si eidem vtrunque appositum, non facit idem totum. Aut si eodem ab vtroque sublato, quod relinquitur, est alterum. Vt si duplū dimidij, & multiplum dimidij idem dixerit esse, sublato enim ab vtroque dimidio, reliqua idem oporteret indicare: non indicant autē: nam duplum, & multiplum, non idem significant. Considerandum autem, non solùm si iam aliquid accidit impossibile per positionem, sed & si possibile sit ex suppositione existere, quemadmodum iis qui vacuum & plenum aere, idem dicunt esse: nam manifestum, quoniam si exeat aer, vacuum quidem non minus, sed magis erit: plenum autem aere non ampliùs erit. Quare suppositio aliquo siue vero siue falso (nihil enim refert) si alterum interimitur ipsorum, alterum autem non, profectò non idem sunt. Vniuersaliter autem dicendo, ex iis quę quouis modo de vtroque prædicantur, & de quibus hæc prædicantur, considerādum si alicubi dissonent. Nam quæcunque de altero prædicantur, & de altero prædicari oportet: & de quibus alterum prædicatur, & alterum prædicari oportet. Ampliùs, quia multipliciter idem dicitur, considerandum si secundum alium aliquem modum eadem sunt: nam specie vel genere eadem, non necesse est numero eadem esse. Considerāmus autē vtrum sic eadem, an non sic. Ampliùs, si potest alterum sine altero esse, non erit enim idem. Qui igitur ad idem sunt loci, tot dicuntur.

1. A coniugatis casibus & oppositis.
2. Ab effectiuis, corruptiuis.
3. Ab ipso maximè.
4. Ab eisdem vni tertio, & diuersis.
5. A subiicieudi, & prædicandi modis accidentium.
6. A prædicamentorū distinctione.
7. A generis medij diuortio.
8. A differentiarum dissidio.
9. A comparatione maioris.
10. Ab appositione.
11. Ab ablatione.
12. Ex hypothesi.
13. A subiectis & prædicatis.
14. Ab eiusdē diuisione.
15. A separatione duorū.

De eodem definitione, loci alij.

Cap. 11.

PAlàm autē ex iis quæ dicta sunt, quoniam omnes qui ad idem sunt destructiui loci, & ad terminum vtiles sunt: quemadmodū priùs dictum est. Nam

si non idem indicet, & nomen & oratio, manifestum quoniã non erit definitio, assignata oratio. Constructiuorum autem locorum nullus vtilis ad terminum, non enim sufficit ostendere idem quod sub oratione & nomine est, ad construendum, quoniã definitio: sed & alia oportet omnia habere quæ præcepta sunt definitionem. Interimere igitur definitionem sic, & per hæc semper tentandum. Si autẽ construere volumus, primùm quidem scire oportet, quoniam nullus vel pauci disputantium terminũ syllogismo colligunt, sed omnes principium quod tale est accipiũt: vt qui circa Geometriam & numeros, & alias huiusmodi disciplinas. Deinde quoniam exacte quidem alterius est negotij assignare & quid est terminus, & quomodo definire oportet. Nunc autem quantum sufficit ad præsentem vtilitatem, tantum solum dicendum: quoniam possibile fieri definitionis, & eius quod quid est, esse syllogismũ. Nam si terminus est oratio, quæ quid est esse rei indicat, & oportet ea quæ in termino prædicantur, in eo quod quid est de re sola prædicari, prædicantur autem sola in eo quod quid est genera & differentiæ: manifestum, quoniam si quis sumat ea quæ solùm de re in eo quod quid est prædicari oportet, quod hæc habens oratio, terminus ex necessitate erit. Non enim contingit aliud esse terminum, eò quòd nihil aliud in eo quod quid est de re prædicatur. Quòd igitur possibile sit ex termino syllogismorum fieri, manifestum. Ex quibus autem oportet construere, determinatum est quidem in aliis diligentiùs: ad propositam autem methodum iidem loci vtiles. Inspiciendum enim in contrariis, & in aliis oppositis, & totas orationes, & secundum partem considerantí: nam si opposita oppositè, & eam quę dicta est, proposíti necesse est esse. Quoniam autem cõtrariorum plures complexiones, sumenda est ex contrariis quaIiscunque maximè apparebit contraria definitio: Totas igitur definitiones, quemadmodũ dictum est, considerandum. Secundùm partem autem hoc pacto: primum quidem, quoniam assignatum genus rectè assignatum est, nam si contrariũ in contrario, propositum autem non est in eodem, manifestum quoniam in contrario erit: eò quòd necesse est contraria in eodem genere, vel in cõtrariis generibus esse. Et differentias quidem contrarias de contrariis arbitramur prædicari: vt de albo & nigro, nam illud quidẽ disgregatiuum, hoc autem cõgregatiuum visus: quare si de contrario contrariè prædicãtur, de proposito quæ assignatæ sunt prædicabuntur. Quapropter quia & genus & differẽtiæ rectè assignatæ sunt, manifestum quoniam definitio erit, quæ assignata est. An non necessarium est de contrariis contrarias differentias prædicari, nisi in eodẽ genere sint contraria? Quorum autem genera sunt contraria, nihil prohibet eandem differentiam de vtrisque dici: vt de iustitia & iniustitia, nam illa quidem virtus, hæc autem vitiũ animæ: quare id quod est animæ differentia de vtrisq; dicitur: eò quòd & corporis est virtus & vitium. Sed hoc verum, quod contrariorum aut contrariæ, aut eædem differentiæ sunt. Si ergo de contrario contraria prædicantur, de hoc autem non, manifestum, quoniam quæ dicta est, de hoc prædicabitur. Vniuersaliter autẽ dicendo, si definitio est ex genere & differentiis, si sit contrarij definitio manifesta, & quæ propositi definitio, manifesta erit. Nam quoniam contrarium in eodem genere, vel in contrario: similiter autem & differentiæ, aut contrariæ de contrariis, aut eædem prædicantur: dilucidum, quoniam de proposito aut idem genus prædicabitur quod de cõtrario: differentiæ autem contrariæ, vel omnes, vel aliquæ, reliquæ autem eædem, aut cõtrà, differentiæ quidem eadẽ, genera verò contraria, aut ambo contraria, & genera & differentię: nam eadem esse ambo non contingit: si autem secus definitio eadem contrariorum erit. Ampliùs ex casibus & coniugatis. Necesse est enim consequi genera generibus, & terminos terminis, vt si obliuio est scientiæ amissio, & obliuisci amittere sciẽtiam erit: & oblitum esse, amisisse scientiã. Vno igitur quolibet eorum quæ dicta sunt confesso, necesse est & reliqua confiteri. Similiter autem & si corruptio, dissolutio substantiæ: & corrumpere, dissoluere substantiam: & corruptiuè, dissolutiuè: si corruptiuum, dissolutiuũ substantiæ: & corruptio, substantię dissolutio. Similiter autẽ & in aliis. Quare vno quouis sumpto, & reliqua omnia confiteantur oportet. Et ex similiter se habentibus adinuicem: nam si salubre est effectiuum sanitatis, & habile effectiuum bonæ habitudinis erit: & adiutiuum, effectiuũ boni. Nam similiter vnumquodq; eorum quæ dicta sunt, ad suum finẽ se habet: quare si vnius eorum definitio est, effectiuũ esse finis, & reliquorum cuiusq;, sic erit definitio. Ampliùs ex eo quòd est magis, & similiter quod est similiter, quoties contingit cõstruere duas, ad duo comparatem, vt si magis hęc huius quàm ista istius definitio, ista autem quæ minus, definitio est, & hæc quæ magis, & si similiter hæc huius, & ista istius: si altera alterius, & reliqua reliquæ. Vna autem definitione ad duo cõparata, aut duabus definitionibus ad vnum, neutiquam vtilis ea quæ ex magis est, consideratio: nam neque vnam duorum, neq; duas ciusdem definitiones possibile est esse. Sunt autem opportunissimi locorum, & qui nunc dicti sunt, & qui ex casibus, & qui ex cõiugatis. Quocirca & oportet maximè detinere, & promptos habere hos: vtilissimi enim ad plurima. Aliorum autem ij, qui maximè sunt communes, nam illi maximè reliquorum efficacissimi: vt inspicere in singularibus, & in speciebus considerare, si conueniat definitio, eo quòd vniuoca species est. Est autem vtilis hic locus ad eos, qui ponunt ideas esse, quemadmodum priùs dictum est. Ampliùs, si per metaphoram dixit nomen, vel idẽ de eodem prædicauit vt diuersum: ersi quis alius communis & efficax locorum, illo vtendum.

1. Per opposita.

2. A contrariis.

3. A coniugatis vel casibus.

4. A propositione.

Documentũ 1

2

3

De constructione, & destructione prædicatorum loci.

Cap. III.

QVòd autem difficilius sit construere quàm destruere terminum, ex iis quæ posteà dicentur, manifestum. Nam nosse ipsum, & sumere ab interrogatis huiusmodi propositiones, non facilè: vt quod eorum

Quod definitionis difficilis sit construere, & facilis destruere.

eorum quæ sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia: & quod in eo quod quid est genus, & differentiæ prædicantur. Sine his verò impossibile est definitionis syllogismum fieri, nam si quædam & alia in eo quod quid est de re prædicãtur, incertum vtrúmne quæ dicta est, an alia eius definitio est, eo quòd definitio, est oratio, quod est indicans. Manifestum autem & etiam ex his, nam faciliùs vnum cõcludere, quàm multa. Interimẽti quidem sufficit ad vnum disserere, vnum enim quodcunq; sit, destruentes, interempturi sumus terminum: at construenti, omnia necesse est cõstruere quod insint quæ in termino sunt. Ampliùs construenti quidem vniuersaliter statuendum syllogismum, nam oportet de omni, de quo nomen, prædicari & terminum: & etiam adhuc conuerti, de quo orationem, & nomen, si debeat proprius esse assignatus terminus: destruenti verò, non necesse ostendere vniuersaliter. Sufficit enim ostendere, quod de quopiam eorum quę sub nomine sunt, oratio non verificatur: & tametsi vniuersale oporteat destruere, non tamen conuerti necessarium in destruendo, nam sufficit destruenti vniuersale, ostendere, quòd de aliquo eorum, de quibus nomen prædicatur, oratio non prædicatur. At ipsum è conuerso non necessarium est ad ostendendum, quod de quibus oratio non prędicatur, neque nomen prædicetur. Ampliùs etiam si omni ei inest quod sub nomine est, at non soli, interempta est definitio. Similiter autem & circa proprium & genus se habet. In vtrisq; enim destruere quàm construere facilius est. De proprio quidem manifestum, ex iis quæ dicta sunt. Nam vt plurimum in complexione proprium assignatur. Quare destruere quidem est, vnum interimenti, construenti autem, omnia ratiocinatione colligere necesse est. Penè autem & reliqua omnia quæcunque ad definitionem, & ad proprium conueniet dici, nam & omni oportet, quod sub nomine est, construentem monstrare quoniam inest: destruenti autem sufficit ostendere, vni non inesse. Si verò & omni inest, at non soli, etiam sic destructum fit, périnde ac & in definitione dicebatur. De genere autem, quoniam construere quidem necesse est vno modo, qui omni ostendit inesse: destruenti autem dupliciter. Nam siue nulli, siue alicui ostẽsum sit non inesse, interemptum est quod in principio. Item constructi quidem non sufficit, quoniam inest ostendere, sed & quoniam vt genus inest ostendẽdum, destruenti autem sufficit ostendere non inesse, vel alicui, vel nulli. Videtur autem quemadmodum in aliis, corrumpere quàm facere facilius: sic & in his destruere, quàm construere. In accidente verò vniuersale quidem facilius destruere, quàm cõstruere. Nam constructi quidem ostendendum, quoniam omni: destructi autem sufficit ostendere, vni non inesse. Particulare verò è conuersò: nam facilius construere, quàm destruere. Constructi enim sat est, ostendere alicui inesse: destruẽti autem ostendendum, quoniam nulli inest. Manifestum autem, qua de causa omnium facillimum est terminum destruere. Plurima enim sunt in ipso data multorum dictorũ, ex pluribus autem cirius fit syllogismus: nam verisimile, in multis magis quàm in paucis peccatũ fieri. Ampliùs, ad terminum quidem contingit & per alia argumentari. Siue enim non propria sit definitio, siue nõ genus quod assignatur, siue non inest aliquod eorũ quæ sunt in definitione, interẽpta fit definitio. Ad alia autem neq; ea quæ ex terminis, neq; alia contingit omnia agumentari. Sola enim ea quæ ad accidens, communia sunt omnibus prædictis: inesse enim oportet vnumquodq; eorũ quæ dicta sunt. Si autem non vt proprium inest genus, nondum interemptum est genus. Similiter autem & proprium non necessarium vt genus inesse, neq; accidens vt genus aut proprium, sed inesse tantum: quare non possibile, ex aliis ad alia argumentari, nisi in definitione solùm. Manifestum igitur, quoniam facillimum omniũ est terminum interimere: construere autem, difficillimum. Nam & illa oportet omnia ratiocinatione colligere: & quòd insunt quæ dicta sunt, & quòd genus quod assignatũ est, quódq, propria definitio: & adhuc præter hæc quòd indicat quid est esse oratio. Et hæc probè oportet fecisse. Aliorũ autem proprium maximè huiusmodi. Nam interimere quidẽ faciliùs, eo quòd ex pluribus plerunq; fit. Construere autẽ difficillimum: quoniã multa oportet astruere, & adhuc quoniam soli inest, & quoniam cõuersum prædicatur de re. Facillimum autẽ omnium, construere accidens, nam in aliis quidem non solùm inesse, sed & quoniam sic inest ostendendũ: in accidente verò quoniã inest dúntaxat, sufficit ostendere. Destruere autem difficillimum est accidens, quia quàm pauciſsima in ea data sunt: non enim consignificat in accidẽte, quo modo inest. Quare in aliis quidẽ dupliciter interimere contingit, vel ostendẽdo quòd non inest, vel quod nõ sic inest: in accidente verò non contingit interimere, nisi ostendendo quòd non inest. Loci igitur per quos copiosi erimus ad singula quæque problemata argumentari, ferè sufficienter annumerati sunt.

Proprium & genus facilius destrui, quàm construi.

5. A comparatione.

Accidens duplex, & varia ratio construẽtionis & destructionis eiusdem.

Omnes loci aliorum prædicatorũ destructiui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN TOPICORVM
Librum Octauum, Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

LIbro octauo, de ordine, & quomodo interrogare opus. Primū nanque docuit locos, vnde quis argumentorum copiam inueniat, deinde quæ secum formet argumenta. tertiò quæ ad alterum exire faciant. Sed tertius hic locus dialectici proprius, cætera cum philosopho communia. Nam inuenit philosophus, & format: sed non interrogat, vt maximis propositionibus naturaliter manifestis, suffultus. Dialecticus verò ex probabilibus interrogat respondentem, à cuius demum responso argumēta facit. Sed de reliquis posteà, nunc de ordine interrogandi. Igitur videndum, quot sint propositiones præter necessarias: nam necessariæ demonstranti conueniunt. Non necessariæ igitur quatuor. vel inductoriæ ad vniuersale probandū, vel ampliatoriæ, vel ad occultationem illationis, vel ad claritatem orationis. Quæ autem ad occultationem certandi gratia, nam & eæ in vsum veniunt, cum tota res contra alterum fiat: his sic vtimur, inductoriis à particularibus ad vniuersalia, à manifestis ad obscura. Occultantē verò patrocinari nō solū illis propositionibus, per quas infertur conclusio, sed etiam illis quæ ad eas vtiles sunt. Item illationes non ad suas veras propositiones apponere, sed ad tumultum illum ratiocinatiuum: de quibus suprà. Atque vt vno verbo, vt cogatur respondens rogare propter quid illa conclusio inferatur. Vtile quoque fuerit, & in pluribus concludendis prætermittēdas propositiones non ordinatè, sed confusim sumere. Vtile & in vniuersali probando ad occultādum vti definitione, ex qua fiat propositio vniuersalis, vti autē non ipso sed in coniugato. Faciliùs enim adsentitur respondens, & minori instantia assurgit, vt ostēdere volens omnem iratum appetentē vindictæ, non iratum definiat: sed iram, quę est vindictæ appetitus. Multa quoq; alia ad occultanda documenta ponuntur, in ipso authore videnda.

IN

IN EVNDEM TOPICORVM
Librum Octauum, Angeli Politiani Argumentum.

OCtauo, qui vltimus est, artes ipsæ disceptantiū traduntur, vel interrogantium, vel respondentiū. Locos inueni, temet rogita, cum altero congredere. Locorum inuentio philosophi, duo reliqua dialectici. Propositiones extra necessarias quatuor. Aut enim sunt inductionis gratia, vt vniuersale concedatur: aut ad pompā sermonis, aut ad cōclusionis latebras, ad explicandū quod obscurū. Necessaria non statim proponēda, sed recedendum procul, nisi cùm sunt manifestissima. Inducēda ex particularibus vniuersalia, ex notis ignota. Latebis secundæ ratiocinationis ope, & si posteriùs conclusiones interrogabis, & cōgeres: nec perpetuò sed interpollatim rogabis. Atq; aliorsum tendes, quàm quò sis euasurus, aut similitudinibus ages. Ac tute tibi aliquid obiectabis. Nec magnifi care videberis, cui plurimum fidas. propones aliquid, vt exemplū, nec autē quod obtinere vis, sed vnde id sequatur: & si posterius interrogabis, quod obtinere vis priùs, sed mutādatamen ratio, si contumax homo sit, aut acer, cum quo disputas: dilatādus interdū sermo, & quæ nihil ad rē faciāt insertanda. Magnificā præstabit disputantis orationem, vel inductio, vel diuisio: perspicuam verò exempla, & imagines. Ratiocinandū contra dialecticos, sed inducere vniuersalia non semper licet: aliter obiiciendum, si vnū proponas: aliter si duo. Ex imposibili non magnoperè argumentandū. Cauendū & illud, ne parū dialecticas propositiones afferamus, nec idem rogandū sæpius. Tenenda prorsus, quæ difficilè opppugnētur, quæ facilè defendantur, vt prima: vt primis proxima: vt quæ sunt aut incertæ definitionis, aut impropriæ. Respondentis officiū est, necubi labascat. Sed alia ratio, si congruat opinioni propositio: alia, si abhorreat, alia si medium teneat: alia, si simpliciter: alia si sibi, vel ei quem tuetur congruat. Videndum illud, an ad rē faciat, quod quæritur. Si quid obscurè quæratur, postulandū audacter, vt explanetur. Si æquiuocū, tum ex cōmodo aut ad dandum, aut distinguendum. Ac si quid ex cōcessis deducatur quod nolis, dicendū illud aliò spectantem cōcessisse. Si manifestū sit quod quæritur, respondero, est, non est. Aliter tamē particularibus, aliter vniuersalibus occurrendū. Nunquam absurda positio tuenda. Interpellanda conclusio, quod procedet, si illud sustuleris, vnde deducitur: si interroganti obieceris, si ad interrogāda dixeris: si diem (quod est nouissimum) dicēdo exemeris: nec autē vera modò, sed & falsa: nec ex veris modò, sed & ex falsis colligendū. Dialecticè potius agendū, quàm litigatoriè: nam & sermo increpatur, & disceptatur. Sermo igitur quinque modis, vbi nihil colligitur, vbi nihil ad rem, vbi frustra quippiam adiicitur, vnde rursus aufertur: vbi ex inopinabilibus, aut minùs credendis deducitur. In vniuersum cauenda ratiocinationis vitia, principij contrariorúmq; petitio: meditandū sæpe quid interroganti, quid respondenti prosit: opus tamen ingenio maximo, noscēdæ rationes primarum maximè quæstionum: definitiones & plurimæ, & nobilissimæ, & primæ tenēdæ memoria. Pernoscenda illa potissimū, de quibus frequentius disputatur. Consuescendum, vt ex vna ratione plures efficiamus. Propositiones à ratiocinātibus accipiendæ, potius ab inducentibus exempla proponendi obiiciendiq; capienda exercitatio, cum hominibus indoctis non magnoperè disputandum, habenda quasi arma semper in promptu, aduersus problemata quælibet rationū illarum, quæ non facilè de improuiso excogitantur.

ARISTOTELIS
STAGIRITAE TOPICORVM
LIBER OCTAVVS.

Loci ad instruendum interrogantem.

Cap. 1.

Interrogandi ordo.

POst hæc autem de ordine, & quomodo oportet interrogare, dicendum. Oportet autem primùm quidem, eum qui interrogare debet locum inuenire, vnde sit argumentandum. Secundum autem, interrogare, & ordinare singula apud seipsum. Reliquum verò & tertium, dicere iam eadem ad alterum. Quod autem inueniat locum, similiter philosophi & dialectici consideratio: subinde verò illa ordinare & interrogare, proprium dialectici: ad alterum enim omne, quod tale est. Philosopho autem & quærenti per se ipsum, nihil curæ est, si vera quidem sint & nota per quæ syllogismus, non ponat autem ea qui respondet: eò quòd propinqua sint illis quæ sunt ex principio, & præuideat quod subsecuturū est: sed fortasse & studiosè aget: quoniam maximè notæ, & propinquæ sunt dignitates: & illis enim scientifici syllogismi. Loci igitur vnde oporteat sumere, dicti sunt priùs. De ordine autem

Universidad de Salamanca Biblioteca

autem; & interrogatione dicendum, diuidendo propositiones quæcunque sumendæ sunt præter necessarias. Necessariæ autem dicuntur, per quas syllogismus fit. Quæ autem præter has sumuntur, quatuor sunt. Aut enim gratia inductionis, vt detur vniuersale: aut ad magnitudinẽ orationis, aut ad occultationẽ conclusionis, aut vt sit dilucidior oratio. Præter has autẽ, nulla est assumenda propositio, sed per has augere, vel interrogare tentandum. Sunt autẽ quæ ad occultationẽ, certaminis gratia: sed quia omne quod eiusmodi est negotium, ad alterum est, necesse est & illis vti. Necessarias igitur per quas fit syllogismus, non statim præordinãdum, sed abeundũ ad suprema. Vt non postulet quis contrariorũ eandem disciplinam, si hoc voluerit sumere: sed oppositorũ. Posito enim hoc, & quoniam contrariorũ eadem disciplina, ratiocinabitur, eò quò ex oppositis sunt contraria. Si verò illam non ponat, per inductionem sumendũ, proponenti in particularibus contrariis, nam aut per syllogismũ, aut per inductionem, necessarias sumendũ: aut has quidem inductione, illas autem syllogismo. Quæcunque autem valde manifestæ sunt, illas quoque oportet præponere, nam immanifestius est semper in abscessu, & inductione, quod secuturum est, & simul ipsas vtiles proponere: & qui non potest illo modo sumere, esse paratũ. Quæ verò præter has sumptæ sunt, accipiendæ quidem illarum gratia, vnaquæque autem earum hoc modo vtendum: inducentem quidem à singularibus ad vniuersalia, & à notis ad ignota: nota autem magis, quę secundum sensum, vel simpliciter, vel multis. Occultantem verò ratiocinatione præcolligere oportet ea, per quæ syllogismus eius quod ex principio est, deber fieri: & hæc vt plurimum. Erit autem hoc, si quis non solùm necessarias, sed & earum quæ ad illas sunt vtiles, aliquã syllogizauerit. Ampliùs conclusiones non dicere, sed posteà ratiocinatione colligere subitarias. Sic enim longissimè abscedet ab ea quæ ex principio, positione. Vniuersaliter autem dicendo, sic oportet eum interrogare qui occultè interrogat, vt interrogata omni oratione, & eo dicẽte conclusionẽ quæratur, propter quid. Id autem erit maximè per antedictum modum, nam sola vltima dicta conclusione, immanifestum quomodo accidit, eò quòd non præuidit respondens, ex quo accidit non per membra digestis prioribus syllogismis: minimè autẽ per membra digeritur syllogismus conclusionis, cùm non eius sumptiones ponũtur: sed cùm illa sumuntur, à quibus syllogismus fit. Vtile autem, & non continuã postulata sumere, ex quibus syllogismi, sed vicissim ad aliam, & ad aliam conclusionẽ. Nam positis conuenientibus iuxta se inuicem, magis quod accidit ex ipsis manifestum. Oportet autem & definitione sumere (in quibus possibile est) vniuersalem propositionem, non in ipsis, sed in coniugatis. Nam decipiunt falsa ratiocinatione seipsos, quando in cõiugato sumitur definitio, si non vniuersale concedunt, vt si oportet sumere, quòd si irascitur, appetit pœnam: sumatur autem ira, appetitus esse pœnæ propter apparentem paruipensionem. Manifestum autem, quoniam hoc sumpto; habebimus vniuersale, quod prælegimus. At eis qui ipsis proponunt, sæpe accidit vt abnuat respondens: eò quòd magis se habeat in ea re instantia, vt quòd non omnis qui irascitur, appetit pœnam: nam parentibus irascimur quidem, non autem pœnam appetimus. Fortasse autem non vera instantia est, nam à quibusdam sufficiens pœna est, tristari solũ & facere pœnitere, veruntamẽ habet aliquid verisimile, vt non videatur irratio nabiliter negare propositũ: in iræ autẽ definitione, non similiter facile est instantiam inuenire. Præterea proponere par est, non vt propter ipsum, sed alterius gratia, eum qui proponit: nam deuitant ea quæ ad positionem sunt vtilia. Simpliciter autem dicendo, quàm maximè facere dubium, vtrum quod proponitur, an oppositum sumere vult, nam dubio existente quidnam ad positionem est vtile: magis quod sibi videtur ponunt. Ampliùs per similitudinem interrogare, nam & verisimile, & latet magis vniuersale: vt quoque quemadmodum scientia & ignorãtia contrariorum eadem: sic & sensus contrariorum idem: aut è conuerso, postquàm sensus idem cõtrariorum, & scientia. Hoc autem est simile inductioni, non tamen idem, nam illic quidem à singularibus vniuersale sumitur: in similibus autem non est quod sumitur vniuersale, sub quo omnia similia sunt. Oportet autem & ipsum sibimet quandoque instantiam ferre. Nam insuspectè se habent respondentes ad eos, qui videtur iustè argumẽtari. Vtile autem & dicere, quod cõsuetum, & quod dicitur tale: nam pigrescunt quod solitum est dimouere. instantiam non habentes, simul autẽ & quia vtuntur & ipsi talibus, cauent ea dimouere. Ampliùs, non sedulò agere, etsi omnino vtile sit: nam aduersus sedulò agentes, magis renituntur. Et vt in similitudine proponere: nã quod propter aliud aliquid proponitur, & nõ propter seipsum vtile, ponent magis. Ampliùs, non id proponere, quod oportet sumere: sed cui cõsequens id est ex necessitate. Nam & magis concedunt, eo quòd non similiter ex hoc manifestum sit, quod cõsecuturum est: & sumpto hoc, sumptum est & illud. Et id vltimò interrogare, quod maximè vult sumere, nam maximè prima renuunt eò quòd plurimi interrogantium prima dicũt, circa quæ vel maximè student. Ad quosdam autẽ prima quæ vtilia sunt, proponere, nam proterui maximè prima admittunt, nisi omnino manifestum sit, quod secuturum est: in fine autem proteruiunt. Similiter autem, & quicunq; arbitrantur acuti esse in respondendo. Ponentes enim plurima, in fine recãtant, tanquam nihil acciderit ex iis, quæ posita sunt. Ponunt autem promptè confidentes habitui, & arbitrantes nihil se esse passuros. Ampliùs, prolongare, & interponere quę nihil sunt vsui ad orationem: quemadmodum pseudographia vtentes, nam cùm sint plura, immanifestum in quo falsum sit. Quare & occultant quandoque interrogantes, in absconso proponentes ea, quæ per se proposita non ponerentur. Ad occultationem igitur, dictis est vtendum.

Pro introductione respondentis, lect aliy.

Cap. II.

Ad

Pro interrogatione propositionũ necessariarum, documenta.

Ad occultationem, documentum.

Ad ornatum orationis, inductione & diuisione opus.

AD ornatum verò, inductione, & diuisione corũ quæ affinia sunt. Inductio igitur quale quid est, manifestum. Diuidere autẽ huiusmodi, vt scientiam scientia esse meliorem: aut eo quod exactior est, aut quòd meliorum, & quòd scientiarũ aliæ quidem sunt contemplatiuæ, aliæ autem actiuæ, aliæ porrò effectiuæ: nam vnumquodque talium coornat quidem orationem, at non necessarium est, vt dicatur ad conclusionem. Ad dilucidiorẽ autem, exempla & similitudines afferendũ. Exempla autem accõmodata, & ex quibus scimus, qualia Homerus, non qualia Chœrilus: sic enim clarius erit quod proponitur. Vtendum autẽ in differendo syllogismo quidẽ ad dialecticos magis, quàm ad multitudinẽ: inductione verò contrà, ad multitudinem magis. Dictũ est autẽ & de his, & priùs. Est autẽ in aliquibus quidẽ inducẽti, possibile interrogare vniuersale, in aliquibus verò nõ facilè: eò quòd non positũ sit similitudinibus nomẽ omnibus cõmune, sed quãdo oportet vniuersale sumere: sic in omnibus talibus dicunt, id determinare difficillimũ esse: qualia sunt ea, quæ proferuntur huiusmodi, & qualia non. Et propter hoc sæpenumerò in se inuicẽ disidẽt in disputationibus: alij quidem dicẽtes similia esse, quæ non sunt similia: alij verò dubitantes quæ sunt similia, non esse similia. Quare tentandum in omnibus talibus, ipsum nomen effingere, vt neq; respondenti liceat dubitare quod non similiter, quod infertur, dicitur: neque interroganti calumniari, vt similiter dicto: eò quòd plura eorum quæ non similiter dicuntur, similiter videntur dici. Quando autem inducẽti in pluribus, non dederit vniuersale, tunc iustum est efflagitare instantiam: non dicente autem ipso in aliquibus sic, non iustum est efflagitare, in aliquibus non sic. Oportet enim inducentem priùs sic instantiam efflagitare. Efflagitandum autẽ instantias, non in eo quod proponitur ferre, nisi vnum tantum sit huiusmodi: vt binarius parium numerorum solus primus. Nam oportet & eum qui instat in altero instãtiam ferre, aut dicere quòd hoc solum tale est. Ad eos autẽ qui instant vniuersali, non in eodem autem instantiam ferunt, sed in æquiuoco (vt quod habeat aliquis non suum colorem, vel manum: habebit enim pictor nõ suum colorem, & cocus pedẽ non suum) diuidendo: re vera in talibus interrogandum est. Nam latente æquiuocatione, bene videntur instare propositioni. Si autem non in æquiuoco, sed in eodem instãs præpediat interrogationẽ, oportet auferentem id in quo instantia est, proponere reliquum, vniuersale faciẽdo, donec fumat quod vtile est: vt in obliuione, & in oblitum esse, non enim concedunt, eum qui amisit disciplinam, oblitum esse: eò quòd transeunte re amisit quidem disciplinam, oblitus autem non est. Dicendum autem, auferenti id in quo instãtia est, reliquum: vt si permanente re amisit disciplinam, idcircò oblitum esse. Similiter autem & contra instantes, quoniam maiori bono maius opponitur malum, proferunt enim, quoniam sanitati minori bono quã bona habitudo, maius malum opponitur: nam ægritudinem maius esse malum mala habitudine. Auferendum igitur & in hoc id in quo instantia est, nam ablato, magis ponet: vt quoniam maiori bono maius malum opponitur: nisi coinferat alterum, quemadmodum bona habitudo sanitatem. Non solùm autem eo instante, hoc faciendum, sed & sine instantia negat, eò quòd præuideat aliquid talium. Nam ablato eo, in quo instantia est, compelletur ponere, eò quòd non præuideat in reliquo, in aliquo non sic esse. Si autem non ponat, efflagitatus instantiam, non habebit assignare. Sunt autem huiusmodi propositionum quæ in aliquo falsæ sunt, in aliquo autem veræ, in his enim par est auferre: reliquum autem verum relinquere. Si autem in multis proponenti non ferat instantiã: postulandum est ponere. Nam dialectica est propositio, ad quã sic in pluribus se habentẽ non est instantia. Quãdo autem cõtingit idem & sine impossibili & per impossibile syllogizare, demonstranti quidẽ & non differenti, nihil refert vel sic vel illo modo syllogismo colligere. Differenti autem non est vtendum per impossibile syllogismo: nam si sine impossibili quidem syllogismo colligat, minimè fiet vt dubitent: at quando per impossibile syllogizant (nisi valde manifestum sit falsum esse) non impossibile dicunt esse, quare non fit interrogantibus quod volũt. Oportet autẽ proponere, quæcunq; in pluribus quidem sic se habent: instantia autem aut omnino non est, aut non in superficie est conspicere: nam qui non possunt cõspicere in quibus non sic, tanquã verum quidẽ sit, ponunt. Non oportet autẽ conclusionẽ, interrogationem facere. Alioquin autem, eo renuente non videtur fieri syllogismus: nã & sæpe cùm non interrogat, sed vt sequens infert, negant, & hoc facientes, non videntur redargui iis qui non conspiciunt, quod accidit ex iis quæ posita sunt; quãdo igitur non dicens quidẽ accidere interrogabit, ille autem negabit, omnino nõ videtur fieri syllogismus. Non videtur autẽ omne vniuersale dialectica propositio esse: vt, quid est homo? aut quot modis dicitur bonum? est enim dialectica propositio, ad quã est respondere sic, vel non: ad dictas autem non est: quare non sunt dialecticæ huiusmodi interrogationes, nisi ipse determinans vel diuidẽs dicat: vt, putãsne bonũ sic, vel non sic dicitur? nam ad talia facilis responsio, vel affirmãdo vel negando, quapropter tentandũ, sic proponere huiusmodi propositionem. Simul autẽ & iustum fortasse ab illo interrogare, quot modis dicitur bonũ? quando hoc diuidente & proponẽte nullo modo concesserit. Quisquis autẽ vnam orationem multo tempore interrogat, malè interrogat: nã si respõdeat quidẽ ei interrogato quod interrogatur, manifestum quòd multas interrogationes interrogat, aut frequenter easdẽ, quare aut nugatur, aut non habet syllogismũ: nam ex paucis omnis syllogismus, si verò non respondeat, patet quòd non increpat, aut discedit. Est autem argumentari difficile, & sustinere facilè ipsas suppositiones. Sunt autẽ talia, & quę natura sunt prima, & quæ postrema: nam prima quidẽ termino egẽt, postrema verò per multa terminãtur volẽti continuũ sumere à primis, aut sophisticæ videtur argumẽtationes.

Leges ad syllogismos.

Impo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impossibile enim demonstrare quippiam est, cum qui non incipit à propriis principiis,& connectit vsque ad vltima, definire autem nihil ducunt respondentes: neque si interrogans definierit,aduertũt.Atqui non facto manifesto quidnam est quod propositum est, non facile est argumentari,maximè autem quod tale est, circa principia accidit:nam alia quidẽ per hæc monstrantur,ipsa verò non contingit per alia:sed necesse est definitione talium, vnumquodque cognoscere. Sunt autem difficile argumentabilia,& quæ valde propinqua sunt principio. Non enim contingit plures ad hæc rationes inuenire, cùm sint pauca media horúmque & principiorum, per quæ necesse est monstrare ea quæ post illa sunt. Terminorum autem difficile argumentabiles ij omnium maximè sunt, quicunque vtuntur talibus nominibus,quæ primùm quidẽ immanifesta sunt, simpliciterne dicantur an multipliciter. Adhæc autem,quæ neq; nota vtrum propriè, an secundum metaphoram de definito dicantur. Nam quia obscura sunt,non habet argumenta,quia verò ignoratur, si absque metaphora dicitur quod tale est, non habet quod increpet. Omnino autem omne problema quando difficile argumẽtabile,vel termino indigere arbitrãdum est,vel est eorum quæ multipliciter, vel eorum quæ secundũ metaphoram esse dicuntur,vẽl non longè à principiis, vel quia nõ manifestum est primum nobis hoc idem, secundum quem dictorum modorũ quod est dubitationem præstat.Nam cùm est manifestus modus, manifestum quoniã aut definire oportebit, aut diuidere,aut medias propositiones inuenire: nam per hæc, monstrantur vltima. In multis autem positionibus non bene assignata definitione non facilè disputare, ac argumentari, vt vtrum vnum vni contrarium,an plura. Definitis autem contrariis aliis aliquo modo, facilè est ostendere vtrum contingit plura eidẽ esse contraria,an non. eodem autem modo & in aliis definitione indigentibus. Videntur autem & in disciplinis quædam ob definitionis defectum, nõ facilè describi, vt & quoniam quæ ad latus secat planum linea, similiter diuidit & lineã & locum,definitione autem dicta,ſtarim manifestũ est quod dicitur: nam eandem ablationem habent loca & lineæ, est autem definitio eius orationis hæc. Simpliciter autem,prima elementorum, positis quidem definitionibus(vt quid linea,vel quid circulus) facillimum ostendere:verũ non multis ad vnumquodq; eorum est argumentari, eò quòd non sunt multa media.si autem non ponantur principiorum definitiones,difficilè: fortasse autem omnino impossibile. Similiter autem his, & in iis quæ sunt circa orationes se habet, non igitur latere oportet, quando difficile argumentabilis est positio,quòd passa est aliquid eorum quæ dicta sunt. Quando autem erit ad dignitatẽ & propositionem, maior labor disputare, quàm ad positionem. Dubitare autem possit quispiam,vtrum ponenda sint talia, an non:nam si non ponat, sed poscat & ad illa disputare,maius præcipiet quàm quod in principio positum est:si verò ponat, credet ex minus credibilibus,si igitur oportet non difficilius problema facere,ponendum: si autem per notiora syllogizare, non ponendum. An discenti quidem non ponendum,nisi notius sit:exercitato verò ponendum, si verum solũ videatur? quare manifestum, quoniam non similiter & interroganti & docenti existimandum esse ponendum. Quo pacto igitur interrogare & ordinare oporteat,penè sufficiunt quæ dicta sunt.

Aegrè probabilia quæ.

Definitionis momentum.

Loci pro respondente.

Cap. III.

Interrogantis & respondentis opus.

DE responsione autem primum quidem determinandum, quódnam est opus bene respondẽtis, quemadmodum bene interrogantis. Est autem interrogantis quidem, sic deducere orationem, vt faciat respondẽtem dicere inopinabiliora quàm ea quæ propter positionem sunt necessaria:respondentis verò non propter se apparere accidere impossibile,aut quod præter opionem est:sed propter positionem:nam alterum fortasse peccatum,ponere primum quod non oportet,& positũ non seruare aliquo modo. Quia autem sunt indeterminata iis, qui propter exercitationem & experientiam orationes faciunt(nam non eædem considerationes & discentibus & concertantibus:neque his,& iis qui exercent semper seinuicẽ inspectionis gratia:nam discenti quidem ponẽda sunt semper ea quæ videtur,neq; enim conatur falsum vllus docere : concertantium verò interrogãtem quidem videri aliquid facere oportet omnino,respondentem autem nihil videri pati)& in dialecticis congressionibus,quæ non concertationis gratia,sed experimẽti & inspectionis orationes faciũt, nondum enucleatum est,quo pacto oporteat cõiectare respondentem,& qualia dare,& qualia non,ad bene aut non bene seruandam positionem, quoniam(inquam) nihil habemus traditum ab aliis, ipsi aliquid dicere tẽtemus. Necesse est autem respondentem sustinere orationem, ponendo aut probabilem, aut improbabilem positionem,aut neutram,& aut simpliciter probabilem, aut improbabilem, aut determinatè: vt huic alicui, vel alij. Nihil autem refert quomodocunque,dum ea probabilis sit:nam idem modus erit bene respondendi,& dandi, vel non dãdi quod interrogatum est:nam cùm improbabilis est positio, necesse est & conclusionem probabilem fieri:cùm verò probabilis, improbabilem : nam oppositum semper positionis interrogans concludet.si autem neque improbabile probabile, neque quod positum est, & conclusio erit talis. Quoniam autem bene syllogizans, ex probabilioribus & notioribus propositum demonstrat:manifestum est,quòd quando simpliciter est improbabile quod proponitur, non dandum est respondẽti, nec quod non videtur simpliciter,nec quod videtur quidem : minus autem conclusione videtur. Nam cùm improbabilis est positio, probabilis est conclusio, quare oportet quæ sumuntur,probabilia esse omnia:& magis probabilia quã quod proponitur, si debet per notiora, quod minus probabile est, concludi: quare si neque tale est quippiam eorum quæ interrogantur, non ponendum est respondenti.

Positionis triplex differentia.

Simpl

Simpliciter autem, si est probabilis positio, dilucidum est, quoniam conclusio simpliciter improbabilis. Ponendum igitur, & quæ videntur omnia, & eorum quæ non videntur, quæcunq; minus sunt probabilia conclusione:nam sufficienter sic videbitur disceptatum esse. Similiter autem erit,& si neque improbabilis,neque probabilis est positio. Nam sic & quæ videntur omnia, dandum, & eorum quæ non videntur, quæcunq; magis sunt probabilia conclusione: sic enim probabiliores accidit orationes fieri. Si igitur simpliciter quidẽ probabile vel improbabile quod ponitur ad ea,quæ videtur simpliciter, comparatio facienda.Si autem non simpliciter probabile, vel improbabile sit quod ponitur, sed respondenti : ad se ipsum,quod videtur,& quod non videtur iudicando,ponendum vel non ponendum. Si verò alterius opinionem tuetur respondens, manifestum,quoniam ad illius intelligentiã aspiciendo,ponere singula debet & negare, quare, & qui curant extraneas opiniones(vt bonum & malum esse idem, quemadmodũ Heraclitus inquit) non dant,non adesse simul contraria eidem: non quia non videntur eis hæc, sed quia secundũ Heraclitum sic dicendum, faciunt hoc autem & qui suscipiunt ab inuicem positiones,coniectãt enim ac si is dicat qui ponit,manifestũ igitur quæ coniectandum respondẽti, siue simpliciter probabile siue alicui positum est. Quoniam autem est necesse,omne quod interrogatur aut probabile,aut improbabile esse,aut neutrum,& ad orationem, aut non ad orationẽ attinere quod interrogatur: si sit quidem quod videtur, & non ad orationem, dandum est dicẽdo quod videtur, non enim interimitur, posito eo, quod in principio. Si verò non videtur, & non ad orationem, dandum quidem, & consignificandum quod non videtur, ad deuitationem absurditatis. Si verò sit ad orationem & videatur, dicẽdum quoniam videtur quidem,sed valde propinquum ei,quod in principio est,& interimitur eo posito quod propositum est. Si autem ad orationem quidem, valde autem improbabile postulatum, dicendũ quod accidit,hoc posito,ac valde absurdum esse quod proponitur. Si verò neque probabile, neque improbabile, si nihil quidem ad orationem,dandum nihil determinando. Si autem ad orationem, consignificandum quòd interimitur,posito eo,quòd in principio est. Nam sic & qui respondet, nihil videbitur propter hoc pati, siquidem prẽuidens singula posuerit: & qui interrogat, assequetur syllogismum, positis ab eo omnibus probabilioribus conclusione. Quicunq; verò non ex probabilioribus cõclusione conantur colligere,perspicuum quoniam non bene colligunt, quare cùm sic interrogant, non ponendum. Similiter autem & in iis quæ obscurè, & multipliciter dicuntur,occurrendum est. Nam quia datum est respondenti,non discẽti,discere,non disco, & multipliciter dictum non ex necessitate cõfiteri vel negare:manifestum quoniam primùm quidem nisi planum sit quod dicitur,non cunctandum, vt dicat, haud intelligo:nam sæpe ex eo quòd non clarè interrogantibus dant,occurrit aliquid difficile.Si autem notum quidem sit, multipliciter autem dictum, si in omnibus quidem verum vel falsum sit quod dicitur, dandum simpliciter quod dicitur, vel negandum:si verò in aliquo quidem sit verum,in aliquo autem falsum,significãdum est quòd multipliciter dicitur,& quia hoc quidẽ falsum, illud autem verum. Nam cùm posterius distinguitur, manifestum si & in principio ambiguũ animaduerterit. Si autem non præuiderit dubium,sed in alterum aspiciens posuerit, dicendum ad eum qui in alterũ ducit, quoniam non ad id aspiciens dedi,sed ad alterum eorum. Nam pluribus existentibus quæ sub eodem nomine,vel eadem oratione sunt, facilis est ambiguitas. Si verò & dilucidum sit & simplex quod interrogatur,aut sic, aut non,respondendum. Quoniam autem omnis propositio syllogistica,aut earũ aliqua est,ex quibus syllogismus,aut propter aliquã illarum: manifestum, quòd quandoque alterius gratia sumetur,ex eo quòd plura similia interrogãt. Nam aut per inductionem,aut per similitudinẽ,plerunque vniuersale sumunt,singularia igitur omnia ponendum, si sint vera & probabilia, ad vniuersale autem tentandũ instantiã ferre. Nam sine instantia vel quæ sit,vel quæ videatur, prohibere orationem, proteruire est, si igitur multis apparentibus non dederit vniuersale, qui non habet instantiam,manifestum est,quòniã proteruit. Amplius, si neque contrà argumentari habeat, quod non verum, multò magis videbitur proteruire, quamuis nec hoc sufficit. Nam cõplures orationes opinionibus contrarias habemus, quas difficile est soluere,velut Zenonis,quòd non cõtingit moueri,neq; stadium pertrãsire,sed non propter id,quæ sunt opposita his non ponendum.Si igitur qui neque contrà argumentari habet,neque instare, non ponit: dilucidum quoniam proteruit. Est enim in disputationibus proteruia,responsio præter dictos modos, syllogismi destructiua. Sustinere autem & positionem, & definitionem, ipsum sibiipsi oportet præargumentando. Nam ex quibus interimunt interrogantes ꝙ proponitur,manifestum quoniam iis aduersandũ. Inopinabilem verò suppositionẽ cauendũ sustinere. Erit autem inopinabilis multipliciter, nam & ea, ex qua absona contingit dicere: vt si omnia dicat aliquis moueri,aut nihil. Et quæcunque peioris moris esse eligenda,& quæ contraria consiliis: vt quòd voluptas bonum,& iniuriam facere melius quàm iniuriam pati : nam non vt orationis gratia sustinentem, sed vt ea quæ videantur dicentem, oderunt. Quæcunque verò orationũ falsum syllogizant,soluendũ interimendo id,propter quod fit falsum. Nam non is qui quoduis interimit, soluit:ne quidẽ si falsum est quod interimitur,habere enim potest plura falsa oratio,vt si quis sumat,sedentem scribere,Socratẽ verò sedere,accidit enim ex his,Socratẽ scribere, interempto igitur Socratẽ sedere, nihil magis soluta est oratio, quamuis falsum sit postulatũ,sed non propter id oratio falsa, nam si quis sit sedens, non scribens autem: non amplius in tale aptè accommodabitur eadem solutio, quare non id interimendum,sed sedentem scribere.Non enim omnis qui sedet,

Interrogationum triplex modus.

Ad interrogationes obscuras, siue simplices, siue multiplices institutio.

Propositio nes interrogari vel syllogistica vel non.

Respondenti in se ipsum præargumentandum.

Duplex positio inopinabilis.

De recta solutione.

sedet scribit. Soluit igitur omnino, qui interimit id propter quod sit falsum, nouit autem solutionem, qui scit quod propter id falsa oratio, quemadmodum in iis quæ falsò describũtur, non enim sufficit instare, ne quidem si falsum sit, quod interimitur. Sed & id propter quod falsum, assignandum: sic enim erit manifestum, vtrum præuidens aliquid, an non, facit instantiam.

Loci pro interrogante & respondente communes.

Cap. IIII.

Prohibitio argumentationis quadruplex.

EST autem orationem prohibere concludi, quadrupliciter, nam aut interimẽdo id propter quod sit falsum: aut ad interrogãtem, instantiam dicẽdo. sæpe enim non soluit quidem qui tamen interrogat, non potest lõgiùs producere. Tertium ad interrogata. accidit enim ex interrogatis quidem non fieri quod volumus, eò quòd non bene interrogata sint: addito autem aliquo, fieri conclusionem. si igitur nõ amplius potest producere interrogans, ad interrogantem erit instantia: si autem potest, ad interrogata. Quartum autem, pessima est instantiarum, quæ ad tẽpus, nam quidam talibus instant, ad quæ disputare pluris est temporis quàm præsentis exercitationis. Instãtiæ igitur, vt dictum est prius, quatuor modis fiunt. Solutio autem est earum quæ dictæ sunt, prima tantùm: reliquæ autẽ prohibitiones quædam, & impedimenta conclusionũ. Inculpatio verò orationis, & secundum ipsam orationem, & quando interrogatur, non eadem. Plerunque enim, quod non bene disputatur oratio, is qui interrogatur, est causa: eò quòd nõ concedat, ex quibus probè erat disputare ad positionẽ: nam non est in altero solo, bene absoluere commune opus. Necessarium igitur quandoque ad dicentem, & non ad positionem, argumentari: quando is qui respõdet, contraria interroganti obseruat corroborans. proteruientes igitur, altercatorias, & non dialecticas faciunt exercitationes. Amplius autem, quia exercitationis & experimenti gratia, & non doctrinæ huiusmodi sunt orationes, perspicuum quoniam non solùm vera syllogizandum, verum etiam falsum: nec per vera semper, sed quandoque & per falsa. Sæpe enim vero posito, interimere necesse est disputationem: quare proponenda falsa: quandoque autem & falso posito, interimendum per falsa, nihil enim prohibet, alicui videri quæ nõ sunt, magis quàm vera, quapropter ex iis quę illi vidẽtur, oratione facta, magis erit suasus quàm adiutus.

Inculpatio orationis secundum se, & quando interrogatur, non eadem.

Elapsus non dialecticus, increpandus.

Oportet autem eum qui bene transfert, dialectice & non contentiosè transferre. vt geometram geometricè: siue falsum, siue verum sit, quod concludendum est. quales autẽ dialectici syllogismi, dictum est prius. Quoniam autem malus particeps, qui impedit commune opus, paret quod & in orationibus. nam commune quidpiam quod proponitur, & in illis est: præterquàm in concertantibus, his autem non est eundem vtrisque finem assequi, nam plures vno impossibile est vincere. Differt autẽ nihil, siue in respõdendo, siue interrogando id fiat: nam & qui cõtentios è interrogat, prauè disputat: & qui in respõdendo non dat quod videtur, neque suscipit quicquã, quod vult interrogans interrogare. Manifestum igitur ex iis quæ dicta, quòd non similiter inculpandum & secundum seipsam orationem, & interrogantem. Nam nihil prohibet, orationem quidem prauam esse, interrogantẽ verò vt possibile est optimè cõtra respondentẽ disceptare, nã contra proteruos non possibile fortasse statim sumere quales quis vult: sed quales fieri possibile, faciẽdi syllogismi.

Interrogates & orationes non similiter inculpandi.

Quoniam autẽ est indeterminatum quando contraria, & quãdo ea quæ sunt in principio, sumunt homines (nam plerunq; per seipsos dicentes, contraria dicunt: & abnuẽtes prius, dant posterius, eo quòd interrogãti & cõtraria, & quæ in principio plerunq; obediunt) necesse est prauas fieri disputationes, causa autẽ est qui respõdet, hæc quidem non dans, illa autẽ talia dans: manifestum igitur, quoniam non similiter inculpandũ & interrogantes, & orationes. Orationis autẽ secundum seipsas quinq; sunt inculpationes. Prima quidẽ, quando ex interrogatis nõ cõcluditur, neq; quod propositum est, neq; omnino quicquam: cùm sint vel falsa, vel inopinabilia, aut omnia, aut plurima, in quibus consistere debet conclusio, & neq; ablatis quibusdam, neq; additis, neq; his quidem ablatis, illis verò additis, fit conclusio. Secunda autem, si ad positionem non fiat syllogismus: & ex talibus, & eo modo quo dictũ est priùs. Tertia verò, si additis quibusdam fiat syllogismus: hæc autẽ sunt deteriora iis quæ interrogãtur, & minus probabilia conclusione: etiam si ablatis quibusdã, nam quandoq; sumunt plura necessariis. quare nõ eo quòd hæc sunt, fit syllogismus. Ampliùs, si ex inopinabilioribus, & minus credibilibus cõclusione: aut si ex vèris, sed maiore opera indigẽtibus demonstrari, quàm problema. Non oportet autem ex omnibus problematis syllogismos existimare similiter probabiles esse, & suasibiles: natura enim statim sunt aliqua quidẽ faciliora, alia verò difficiliora, eorũ quæ interrogãtur, quare si ex aliquibus, vt fieri potest, maximè probabilibus, coniecturã fecerit, disputatũ bene est. Manifestũ igitur, quoniã orationis non eadẽ inculpatio, & ad problema, & secundum se. Nam nihil secundũ se quidem orationẽ prohibet esse vituperabilẽ, ad problema autẽ laudabilẽ. & rursum ediuerso, secundum se, qùidẽ laudabilem, ad problema autẽ vituperabilem: quando ex pluribus est facilè cùm probabilibus tum veris cõcludere. Erit autẽ quandoq; oratio etiã cõcludens, quàm nõ concludens deterior, quando illa quidem ex absurdis cõcludit, cùm non sit tale problema, hæc autẽ indigeat talibus quæ sunt probabilia & vera, & nondũ ex assumptis sit oratio. Eos autẽ, qui per falsa verum concludunt nõ iustum est inculpare, nam falsum quidem semper necesse est per falsa syllogizare; verum autem est quandoq; per falsa syllogizare. manifestum autem id ex Analyticis. Cùm autem demonstratio sit alicuius dicta oratio, si aliquid est aliud quod ad conlusionem nullo modo se habet, non erit ex illo syllogismus: si autem appareat, sophisma erit, non demonstratio. Est autem philosophema quidem, syllogismus demonstratiuus: epicherema autem, syllogismus dialecticus

Propositiones non eadẽ omnibus quadrare præbandis.

Concludens concludente deterius.

Oratio quod colligat falsum non increpanda.

ticus: sophisma verò, syllogismus contentiosus: aporema autem, syllogismus dialecticus contradictionis. Si verò ex vtrisque quæ videantur, aliquid ostendatur, non autem similiter videantur: nihil prohibet quod ostenditur, magis altero videri. Sed si hoc quidem videatur, illud autem neutra parte: aut si hoc quidem videatur, illud autem non videatur: si similiter quidem, similiter vtique erit, & non: si autem magis alterum, sequetur quod est magis alterum, sequetur quod est magis. Est autem quoddam & idem ad syllogismos peccatum quando ostenditur per longiora, quod contingit per breuiora, & quæ orationi assunt: vt quod est opinio magis altera, quàm altera: si quis petat ipsum vnumquodque maximè esse, esse autem opinabile, ipsum quod verè est: quare quorundam magis esse ipsum: ad quod autem magis, magis dicitur esse: esse autem & ipsam opinionẽ veram: vel erit magis exacta, quàm aliæ: petitum est autem, & ipsam opinionem veram esse, & ipsum vnumquodque maximè esse: ita vt ipsa opinio maximè vera, certior sit. Sed quæ nequitia? an quòd facit circa id cuius est oratio, latere causam? Oratio autem est manifesta, vno quidem modo & publicissimo, si sit concludens sic, vt nihil oporteat interrogare: vno autem, & qui maximè dicitur, cùm sumpta quidem sint ex quibus necessarium est conclusionem esse, quæ quidem sint per conclusiones conclusa. Insuper si id omittitur, quod valde probabile est.

Conclusio quomodo naturã præmissarum sequatur.

Oratio vitiosa, plus æquo redundans.

Oratio tribus modis manifesta.

Pro opponente, & respondente, loci communes.

Cap. V.

Oratio falsa quadrifariã.

FALSA autem oratio vocatur quadrupliciter. Vno quidem modo, quando apparet concludere, quæ non cõcludit. Vocatur autem apparens, litigiosus syllogismus. Alio modo, quando concludit quidem non tamen ad propositum: quod accidit maximè in iis, quæ ad impossibile ducunt. Aut ad propositum quidem concludit, non tamen secundum propriam disciplinam: hoc autem est, si ea, quæ non est medicinalis, videatur esse medicinalis: aut geometrica, quæ non est geometrica: aut dialectica, quæ non est dialectica: siue verum, siue falsum sit quod accidit. Alio autem modo, si per falsa concludit. Huius autem erit quandoque quidem conclusio falsa, quandoque autem vera. Nam falsum quidem semper per falsa concludit: verum autem possibile est, & non per vera, vt dictum est priùs. Quòd autem falsa sit oratio, dicentis peccatum potiùs est, quàm orationis. At ne quidem dicentis semper, sed cum lateat ipsum quòd falsam orationem dixit aliquam: eò quòd secundũ se suscipimus cum pluribus veris quippiam amplius. Si ex iis, quæ maximè videntur, interimit aliquid verorum, (talis enim existens, verorum demonstratio est) oportet sanè positorum aliquid non esse omnino: quare erit huius demõstratio. Si autem verum concludat per falsa, & valde absurda, compluribus deterior erit, quæ falsum syllogizant: erit autem talis, & quæ falsum concludit. Quare manifestum, quòd prima quidem consideratio orationis secundum seipsam est, si concludit: secunda autem, vtrum verum an falsum: tertia verò, ex qualibus quibusdam. Nam si ex falsis quidem, opinabilibus autem, rationabilis: si autem existentibus quidem, sed inopinabilibus, praua. Si verò & falsa, & valde inopinabilia sint, dilucidum quòd praua, aut simpliciter, aut ad rem. Id autem quòd in principio, & contraria quónam pacto peteret interrogans, secundum veritatem quidem in Analyticis dictum est: secundum opinionem verò nunc dicendum est. Petere autem videntur id, quod in principio, quinque modis. Manifestissimo quidem, & primò, si quis id ipsum, quod monstrari oporteat, petat. Hoc autem in eo ipso quidem non facilè latere potest: in synonymis autem, & in quibuscunque nomen, & oratio idem significat, magis. Secundò autem, quando quod particulariter oporteat demonstrare, vniuersaliter quis petat: vt qui argumentatur, quòd contrariorum vna disciplina, omnium oppositorum postulauerit vnam esse. Nam videtur, id, quod oportebat secundum se ostendere, cum aliis petere pluribus. Tertiò, si quis quod vniuersaliter est ostendere propositũ, particulariter petat: vt si de omnibus contrariis propositum est, de aliquibus postulet. Videtur enim hic, quod cum pluribus oportebat ostendere secundum se, extrà petere. Rursus, si quis diuidens, petat problema: vt si oportet ostendere medicinam sani & ægri, extrà vtrunque postulet. Aut si quis eorum, quæ sequuntur se inuicem ex necessitate, alterum petat: vt latus incommensurabile esse diametro, si oporteat ostendere, quòd diameter lateri. Aequaliter autem & contraria petunt ei, quod ex principio est: nam primo quidem, si quis opposita petat secundum affirmationem & negationem. Secundò autem, contraria, secundum oppositionem: vt bonum & malum, idem. Tertiò verò, si quis vniuersaliter postulans, particulariter petierit contradictionem: vt si quis sumens contrariorum vnam disciplinam, sani & ægri diuersam esse petat. Aut si hoc petens, in vniuersali oppositionem tenter sumere. Rursum, si quis petat contrarium ei, quod ex necessitate accidit per ea, quæ posita sunt. Et si quis ea quidem non sumat, quæ opposita, at alia petat duo, ex quibus erit opposita contradictio. Differt autem contraria sumere tantillum ab eo quod est in principio: quoniam huius quidem est peccatum ad conclusionem, (nam ad illam aspicientes, quod in principio est dicimus petere) contraria autem sunt in propositionibus, eò quòd ipsæ aliquo modo se habent adinuicem. Ad gymnasiam autem, & exercitationem talium orationũ, primùm quidem assuescere oportet conuertere orationes, Sic enim & ad id, quod dicitur, copiosiùs nos habebimus, & in paucis plures sciemus orationes. Nam conuertere, est transsumentem conclusionem cum reliquis interrogationibus, interimere vnum quippiam eorum, quæ dicta sunt. Necesse enim si conclusio non est, vnam aliquam interimere propositionum: si quidem omnibus positis, necesse erat conclusionem esse. Ad

Principium quintupliciter secundũ opinionem peti.

1. A syllogismi conuersione.

2. Differendũ in vtranq; partem contradictionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnem autem positionem, & quòd sic, & quòd non sic, argumentum considerandum: & cum inueneris, solutionem statim quærendum. Sic enim simul accidet, & ad interrogandum, & ad respondendum exerceri. Et si ad nullum alium habemus, apud nos ipsos sensim comparanda sunt, quæ attinent ad ipsam positionem argumenta. Nam id ad cogendum multam copiam præbet, & ad redarguendum magnum habet adiumentum, quando quispiam promptus est argumentari: & quòd sic, & quòd non sic: nam ad contraria accidit facere obseruationem. Et ad cognitionem, & eam, quæ secundum philosophiam est, peritiam posse conspicere & conspexisse quæ ab vtraque accidunt suppositione, non paruum instrumentum. Reliquum enim horum, rectè eligere alterum. Oportet autem ad id, quod tale est, esse bono ingenio. Et hoc est secundum veritatem bonum ingenium, posse bene eligere verum, & diffugere falsum. Quod qui nati sunt bene, possunt probè facere. Nam qui amant, & qui odiunt, quod profertur, facilè discernunt optimè. Et ad ea, quæ sæpissime incidunt, problemata, scire oportet orationes: & id maximè de primis positionibus: nam in his fastidiunt sæpe, qui respondent. Ampliùs terminorum copiosos esse oportet, & probabilium, & primorum se habere promptos: nam per hæc fiunt syllogismi. Tenendum autem & ea in quæ sæpissime incidunt, disputationes, tenere. Nam quemadmodum in geometria antè opus est circa elementa exercitatum esse, & in numeris circa capitales promptè se habere, & multùm refert ad hoc, & alium numerum cognoscere multiplicatum: similiter quoque & in orationibus promptum esse ad principia, & propositiones memoria scire oportet. Nam périnde ac in memoriæ sensorio solùm loci positi statim faciunt ipsas res memorare, & hæc faciunt ad ratiocinandum promptiorem, eò quòd ad determinatas illas inspiciat secundum numerum. Et propositionem communem magis, quàm orationem in memoria ponendum. Nam principij & suppositionis copiosum esse mediocriter, difficile. Ampliùs orationem vnam plures facere assuescendum, velut ij, qui occultissimè abscondunt. Tale autem erit, si quis quàm plurimùm abscedat ab affinitate eorum, de quibus est oratio. Erunt autem potiores orationum vniuersales maximè, quæ id pati possint: vt quoniam non est vna plurium disciplina. Sic enim & in iis, quæ sunt ad aliquid, & in contrariis, & coniugatis est. Oportet autem & reminisci vniuersales facere orationes, tametsi fuerit disputans particulariter: sic enim & plures licebit vnam facere. Similiter autem & apud rhetores in enthymematibus. Eundem autem quàm maximè fugere, contra vniuersale ferre syllogismos. Et semper oportet considerare orationes, si in pluribus communibus disputantur. Nam omnes particulares in vniuersali disputatæ sunt, & inest in particularibus eius, quod est vniuersale demonstratio: eò quòd non syllogizatur quicquam sine vniuersali. Exercitatio autem faciendæ, inductiuarum quidem ad rudem, syllogisticarum autem ad expertum. Et tentandum accipere ab iis quidem, qui in syllogismis triti sunt, propositiones: ab iis verò, qui in inductionibus, similitudines: in hoc enim vtrique exercitati sunt. Omnino autem exercitationis gratia disceptantibus, tentandum afferre aut syllogismum de aliquo, aut propositionem, aut solutionem, aut instantiam: siue rectè quis dicat, siue perperam, vel ipse, vel alter: & ad quippiam vterque. Ex his enim facultas: exercitatio autem, facultatis gratia. Et maximè circa propositiones, & instantias. Est enim (vt simpliciter dicam) dialecticus, propositiuus, & instantiuus. Est autem proponere quidem, vnum facere quæ sunt plura. Oportet enim vnum omnino sumere, ad quod est oratio. Instare autem, quod vnum est, facere plura. Nam aut diuidit, aut interimit hoc quidem dans, illud autem non dans, eorum, quæ proposita sunt. Non est autem cum omni disputandum, neque contra quemlibet exercitandum: nam necesse ad aliquos paruas fieri orationes. Ab eo enim, qui omnino tentat apparere, diffugiendum. Iustum autem omnino tentare, syllogismo concludere: veruntamen non pulchrum: eò quòd non oportet aduersus quoslibet facilè consistere: quandoquidem necesse est prauiloquium inde emergere. Nam qui exercitati sunt, non possunt abstinere à disputatione, sine altercatione. Oportet autem & factas habere orationes ad huiusmodi problemata, in quibus cum paucissimorum copia eas ad quamplurima vtiles habeamus. Illæ verò sunt vniuersales, & ad quas in promptu quippiam adinuenire difficile est.

3. In vtranq; partem exerceri ad philosophiam prodest.

4. Rationes ad consueta problemata tenendæ.

5. Definitiones tractandæ sunt.

6. Maximè scienda principia.

7. Magis locus tenendus est, quàm syllogismus.

8. Vniuersalis in multa distribuēda.

9. Particularis in vniuersalem propositio traducenda.

10. Considerandæ vniuersalia.

11. Vtrumque differēdi genus tenendū.

12. Ex quibus facultas differendi agendum.

13. Interrogans propositiones hæc, respondens instantias.

14. Non cum omnibus congrediendū.

15. Syllogismus ad vniuersale habendus.

TYPVS

TYPVS LOCORVM

Omnium, Quibus in hisce Topicorum Libris Aristoteles differendi copiam complectitur.

Loci ad problema accidentis pertinentes.

1 A prædicatorum distinctione.
2 A partibus & toto.
3 A definitione.
4 Ab instantia.
5 Ab authoritate.
6 Ab æquiuoco.
7 Ab amphibologia.
8 A transsumptione.
9 A subiecto genere.
10 A suppositæ specie.
11 A genere prædicante & specie.
12 A definitionem destruentibus.
13 Ab antecedentibus & consequentibus.
14 A tempore.
15 Per digressionem.
16 A consequētium multitudine.
17 A contrariis immediatis.
18 Ab etymologia.
19 A differentiis.
20 A polyonymis.
21 A contrarietatum cōplexione.
22 A contrariis mediatis.
23 A contrariorum connexione.
24 A contrariorum subiecto.
25 A contradictoriis.
26 A contrariis.
27 A priuantibus.
28 A relatis.
29 A coniugatis & casibus.
30 A contrariis coniugatorum.
31 A causis & euentis.
32 A proportione bifariam.
33 A comparatione maioris quadruplici.
34 A parium trina cōparatione.
35 Ab appositione dupliciter.
36 A comparatiuo.
37 A determinatione loci, temporis, vel modi.

Loci in problema eligibilioris vniuersale.

1 A tempore.
2 Ab authoritate.
3 A genere.
4 Ab eo, quod est propter se.
5 Ab eo, quod secundum se.
6 A causa per se.
7 A simpliciter bono.
8 A natura bono.
9 A subiecto digniore.
10 A proprio.
11 A subiecto meliore.
12 A fine.
13 A propinquitate finis.
14 A finibus medij.
15 A possibili.
16 A fine meliore.
17 A proportione.
18 A comparatiuo.
19 A consequentibus.
20 A numero.
21 A voluptate.
22 Ab opportunitate.
23 A toto tempore.
24 Ab inde pendente.
25 A causis.
26 A propinquiore.
27 A similitudine boni.
28 A similitudine melioris.
29 A similiore bono.
30 A dignitate.
31 A difficultate.
32 A proprietate.
33 A malorum incommistione.
34 A comparatione positiui.
35 A superlatiuo.
36 Ab amicis.
37 A bono amicorum.
38 A circunstantiis.
39 A commodiore.
40 Ab inde pendente.
41 A dissimulatione.
42 Ab increpatione minori.
43 Ab increpatione maiori.
44 A propria virtute.
45 A bonorum effectiuis.
46 A casibus, & coniugatis.
47 A comparatiuo.
48 A superabundantia.
49 Ab eligibili propter se.
50 Ex appositione eidem.
51 Ex adiunctione minori.
52 Ex ablatione.
53 Propter se.
54 Propter se & gloriam.
55 A magis propter se.
56 A diuisione eligibilis.
57 Propter melius.
58 Ab impedimentis virtutum.
59 A solo eligibili.

Loci ad differendum in omne problema comparationis vniuersale.

1 A natura.
2 A causa efficiente.
3 A comparatiuo.
4 Ab adiunctione.
5 A remotione.
6 Ab impermistione.
7 A definitione.

Loci ad particularia problemata conducentes.

1 Ab oppositis, coniugatis, & casibus.
2 A corruptiuis, & generationibus.
3 A minore, maiore, & pari.
4 Ex hypothesi.
5 Per indefiniti naturam.
6 Ex definiti cognitione.
7 Ex diuisione subiecti.
8 Ex diuisione generis subiecti.
9 Ex diuisione prædicati.

Loci ad problema generis.

1 A cognatis.
2 Ab accidentis prædicatione.
3 A definitione accidentis.
4 A prædicamenti distinctione.
5 A speciei participatione.
6 A speciei verificatione.
7 A specierum participatione.
8 A speciei maiori prædicatione.
9 Ab æquali specie.
10 Ab indiuiduis.
11 A diuerso genere.
12 A superioris prædicatione.
13 A speciem participantibus.
14 A generum prædicatione.
15 A specie subalterna.
16 Ab vniuoca prædicatione.
17 A differentia prædicante.
18 A differentia subiecta.
19 A genere speciei subiecto.
20 A differentia speciei subiecta.
21 A genere differentiæ subiecto.
22 A genere pro differentia.
23 A differētiarum prædicatione.
24 A specie priore.
25 A specie inseparabili.
26 A contrario genere.
27 A speciei communicatione.
28 Ab æquiuocatione.
29 Ab vnitate speciei.
30 A metaphora.
31 A speciei contrario.
32 A contraria specie.
33 A genere contrario.
34 A medio contrariorum.
35 A mediis variè eloquutis.
36 A medio contrariorum generis.
37 A contrario genere.

38 A contrariis,& mediis.
39 A casibus,& coniugatis.
40 A propositione.
41 A generationibus, & corruptionibus.
42 A causis efficientibus.
43 Ab oppositis priuatiué.
44 A contradictoriis.
45 A relatiuis.
46 Ab vnitate relationis.
47 A superiorum relatione.
48 A casuum similitudine.
49 A conuersione casuum simili.
50 A numero relationum eodem.
51 Ab opposita specie.
52 A relatiuorum diuisione.
53 Ab habitu & actu.
54 A consequentibus.
55 A subiecto.
56 A specie.
57 Ab eligendo.
58 A bono per se.
59 A generum communione.
60 A differentia.
61 A subiecto & passo.
62 A passione.
63 A toto.
64 A transcendente.
65 Quòd subiecto insit.
66 Non ab vniuoco.
67 A transsumptione.
68 A paribus.
69 Ab ipso magis & minus.
70 Ab ipso magis & paribus.
71 A prædicatione in quid.
72 A denominatiuis.
73 A consequentibus.

Loci, quibus destruere contingit problema proprij simpliciter, & construere aliquo modo.

1 Ab ignotiore.
2 Si cuius sit ignotum.
3 Ab æquiuoco proprio.
4 Ab æquiuoco subiecto.
5 A frequenter dicto.
6 A transcendente.
7 Ab otioso.
8 Ab eodem,vel parte.
9 Ab oppositis vel simul, vel post.
10 Ab accidente.
11 Ab ipso nunc.
12 A sensibili.
13 A termino.
14 A genere.

Loci ad problema proprij simpliciter & destruendum, & construendum.

1 A conuersione.
2 A subiecto.
3 A participatione.
4 A tempore.
5 Ab eodem.
6 Ab eodem genere.
7 Ab eiusdem distinctione.
8 A natura.
9 Ab altero subiecto.
10 Ab indeterminatione proprij.
11 A definitiuis.
12 A similaribus.
13 A contrariis.
14 A relatiuis.
15 A priuantibus.
16 A contradictione.
17 Ab iis,quę eiusdem diuisionis.
18 A coniugatis,& casibus.
19 A proportione.
20 Ab eodem modo habentibus.
21 A causis.
22 Ab idea.
23 A magis & minus.
24 A paribus.
25 A potentia.
26 A superabundantia.

Loci ob obscuritatem non bene definiri quippiam indicantes quinque, reliqui quinque ob superfluitatem.

1 Ab æquiuoco.
2 A metaphora.
3 Ab inconsuetis nominibus.
4 A contrarij definitione.
5 A definiti ignorantia.
6 A communi nomine.
7 Ex ablatione.
8 A parte inferiore.
9 A frequenter dicto.
10 Ab additione.

Infirmatur definitionis positio his sequentibus locis.

1 Ab oppositis.
2 Ab eodem.
3 A differentia eiusdem diuisionis.
4 Ab inferioribus.
5 A generis absentia.
6 Ab imminutione.
7 A genere tum proprio, tum communi.
8 A differentia.
9 A negatione.
10 A specie.
11 A genere.
12 A prædicatione in quid.
13 Ab accidente.
14 A prædicatione differentiæ de genere.
15 A genere prædicante de differentia.
16 A prædicatione speciei.
17 A differentia, quæ posterior specie.
18 A distinctione generum.
19 A determinatione loci,vel alterius.
20 Ab effectu.
21 A generis distinctione.
22 Ab accidente relatiui.
23 A posteriore habitudine.
24 A subiecto.
25 A tempore.
26 A comparatione secundum magis.
27 Ab ipso magis & minus.
28 A dissimilitudine intensionis.
29 A comparatione facta duobus.
30 Ab ipso magis.
31 A differentiarum distinctione.
32 A definitione.
33 A correlatiuo.
34 A medio.
35 Ab actione.
36 A circunstantiarum defectu.
37 A defectu differentiæ apparentis.
38 A coniugatis.
39 A specie relatiua.
40 A definitione correlatiui.
41 A definitione contrarij.
42 A priuatiuè contrariis.
43 A contrariis secundum habitum.
44 A subiecto priuationis.
45 A priuatione.
46 A casibus.
47 Ab idea.
48 Ab æquiuocatione.
49 Ab æquiuocis definitis.
50 A definiti determinatione.
51 Ab authoritate.
52 A partis remotione.
53 Ab æqualitate.
54 A diuersorum cõmutatione.
55 A generis permutatione.
56 A communi definitione.
57 A definito superiore.
58 Ab ideterminato correlatiuo.
59 A perfectione,& habitu.
60 Ab iis, quæ per se non dicuntur.
61 A repugnantibus.
62 A partibus nihil componentibus.
63 A subiecti vnitate.
64 A subiecti distinctione.
65 A partium destructione.
66 A dissimili.
67 Ab ipso magis tali.
68 A medio.
69 Ab vniuoco.
70 Ab indeterminata compositione.
71 A finitionibus per hæc, & ex his.
72 A diuisione.
73 A distinctis partium finibus.
74 A distinctis totius,& partium finibus.
75 A diuisione huius cum illo.
76 Ab indeterminatis partibus.
77 Ab altero contrariorum.

FINIS.

RAPH

RAPHAELIS VOLATERRANI
IN ELENCHORVM ARISTOTELIS
LIBRVM PRIMVM EISAGOGE.

ARISTOTELES librũ scripsit Elẽchorum, non vt fiant, sed vt vitentur: veluti medicinæ quædam non ad sanitatem,sed ad vitanda venena præparãtur. Syllogismum enim & litigiosum,& contentiosum,& sophisticum,& syllogisticum & elenchum, continet eadem omnes significatione. Nam elenchus dicitur κατὰ τοῦ ἐλέγχειν, quòd est deprehendere. Docet enim,quomodo Sophistæ deprehendant, id est, decipiant, aut decipientes deprehendantur in mendacio,& propterea vitentur. Is igitur triplex est. Aut peccat in materia tantũ,qui ex apparentibus probabilibus rectè syllogizat: vt lætum est amabile,lethum autẽ est mors,mors est amabile: omnis statua naturalis est,Hercules est statua,Hercules est naturalis. Secundus peccat in forma,qui item ex apparentibus probabilibus,non autẽ rectè syllogizat: vt, omnis homo est animal, asinus est animal: ergo asinus est homo. Nam assumpta vera sunt,sed errat in forma. Tertius errat in vtroq;, ex apparentibus etiã probabilibus: vt,omnis homo est animal,nullũ risibile est homo,ergo nullũ risibile est animal. Et apparens syllogismus, sed arguitur minore negatiua in prima figura,peccat in forma: & minor est apparenter probabilis per talem syllogismũ,etiã in forma peccantẽ: nullum accidens est homo,omne risibile est accidẽs,nullum risibile est homo. Qui igitur peccat in materia tantũ,syllogismus contentiosus,seu sophisticus elenchus dicetur. Qui autẽ peccat in forma, iam nõ syllogismus,neq; elenchus,sed apparens elenchus,ac paralogismus dicitur. Deniq; syllogismus est sophisticus,quando ambas,vel alterã habet propositionẽ falsam,formaverò rectam. Paralogismus autẽ,siue apparẽs syllogismus,quãdo forma errat,siue sint falsæ,siue veræ ꝓpositiones, Syllogismꝰ pseudographus,siue falligraphus est, veluti detorquens demonstrantem. Ex principiis enim veris,sed malè intellectis,falsum cõprehendit: vt si dicat,omnes lineæ à centro ad circunferentiã,sunt æquales,at duæ lineæ à centro ad circunferentiã in nõ æqualibus circulis ductę sunt; ergo æquales: falsum erit. intelligitur enim in eodem circulo. Doctrinalis syllogismus idem & demõstratiuus,de quo suprà narratũ est. Tertius autẽ idem est,quod dialecticus. Differt tamen,ꝙ non est ex simpliciter opinabilibus,sed tantũ ex iis,quæ videntur respondenti,de quo scientiã se habere fingit. Enarratis disputationũ generibus, enumerantur quinq;,quorũ causa fit sophisticus syllogismus: Redargutio,falsum,opinabile,Solœcismus,nugatio. Per primũ Sophista vult videri redarguere respondentẽ,quòd non est. Per secundũ,falsum aliquid monstrare. Per tertiũ vult ꝙ dicat cõtra opinionẽ multorũ, seu pluriũ, seu sapientũ. Per quartũ,barbara grãmatica & incognita vtitur. Postremò idem frequẽter per nugationẽ quandã repetit. Post hæc via fallẽdi duplex proponitur: in dictione,& extra dictionẽ. In dictione sex modi,æquiuocatio,amphibologia,cõpositio,diuisio,accẽtus,figura dictionis. Quibus exẽpla sunt huiusce modi: ac primũ æquiuocationis,duobus modis. Aut vnũ plura significat,sicuti canis,lætũ verbi gratia,omne lætũ bonũ, malum est lethũ,malũ ergo bonũ. Sic melius quã exẽplũ, quod ponitur in textu Latino,de verbo Expedit. nam expedit apud Latinos æquiuocũ ad bonũ & malũ non ꝓpriè reperitur,sed bene apud Græcos ἀφελοῦσα. Secũdò,quãdo vna dictio per se tantũ rem vnã significat,sed addita alteri plura: vt,qui surgebat,stat: & qui curabat,sanus est. surgebat enim sedẽs,& curabatur ęgrotãs. Aegrotãs enim per se rem vnã significat: sed iunctũ verbo curabatur,significat tam illũ qui est,quã qui fuit ęgrotãs. Amphibologia sic fit: Quicquid scit,hoc scit: lapidẽ scit aliquis,ergo lapis scit. Soluit Aristoteles,Maior est duplex. nam & scitũ & scientẽ potest significare. Si enim illud pronomẽ Hoc,cõstruatur cũ primo verbo,tũc significat scitũ: si cõstruatur cũ secũdo,significat scientẽ. Itẽ: quicquid videt,hoc videt,lapidẽ videt aliquis,ergo lapis videt. quod eodẽmodo soluitur. Itẽ: quicquid cõtingit dicere,cõtingit loqui: sed tacentẽ cõtingit dicere,ergo tacentẽ cõtingit loqui. Soluit Aristoteles,Minor enim est duplex: quia vel significat ꝙ tacens potest loqui,vel cõtingit dicere aliquẽ esse tacẽtem. Differũt inter se amphibologia,& æquiuocatio,ꝙ in æquiuocatione ex eodẽ nomine diuersa significãte ꝓbatur. Amphibologia ex oratione facit errorẽ,significãte nõ vnũ. Dico autẽ orationẽ, dictionũ cõpositionẽ: nomẽ verò,dictionẽ simpliciter. Tertius modus cõpositione: vt,sedẽs potest ambulare: quę propositio si sit cõposita,falsa est: si diuisa,vera,mõstrato sedẽte, qui possit ambulare. Itẽ,nõ scribẽs scribere potest: & quicunq; scit literas,nũc didicit illas. Et qui vnum solũ potest ferre,potest plura ferre. Diuisione sic: quinq; duo & tria sunt,ergo quinque sunt paria & imparia. Itẽ,quod est tantũdem & amplius est æquale,sed maius est tãtũdẽ & amplius,ergo maius est æquale. Itẽ,ego te feci seruũ,existentẽ liberũ. Itẽ: quadraginta virorũ centũ reliqt diuus Achilles. Accẽtu sic,in pronũtiatione,ac diuersitate acuti, ac grauis. Feræ venenũ est,aduerbiũ est ferè,aduerbium ergo venenũ. Addẽdo autẽ hyphẽ,dictionis sensum variat: vt Samothracia cõtinens nomine cõiuncta est,Samothracia insula est cõtinẽs,ergo nomine cõiuncta est insula. Hic carmẽ Horatianum,aut Virgilianũ, haud propriè ab interprete ponitur. Græci cõmodiùs,quã Latini,hoc modo vtũtur,qui accẽtus magis frequẽtant. Figura dictionis fit,quãdo nõ idẽ similiter interpretamur, vt masculinũ fœmininũ,vel cõtrà: vel neutrũ fœmininũ aut masculinũ. Vel quãdo quale interpretamur quãtũ,vel faciẽs patiẽs. Paralogismi extra dictionẽ,septẽ. Per accidẽs,per vbi & simpliciter per ignorãtiã elẽchi,per cõsequẽs,per petitionẽ

principij, per non causam vt causam, per plures interrogationes vt vnã. Per accidẽs fit, quãdo idẽ adsignatur subiecto siue essentiæ, & accidenti: vt, Socrates est alius ab homine, Socrates est homo, Socrates ergo est alius à seipso. Item, Socrates est alius à Platone, Plato est homo, ergo Socrates est alius ab homine. Ná nõ secundũ naturã Socrates est alius à Platone, sed p hypostasim, & proprietatẽ, quę circa naturã sunt, nõ autẽ naturę. Cõclusio verò proprietatẽ ab his, quæ sunt circa naturã, ad naturã transtulit. Rursus: Homo animal, animal genus, homo ergo genus. Item: Antonius homo, homo dissyllabũ, Antonius ergo dissyllabũ. Itẽ in secũda figura, mel intẽsionẽ & remissionẽ nõ recipit, dulce intẽsionẽ, & remissionẽ recipit: mel ergo nõ dulce. Itẽ albũ secundũ magis & minus est: cygnus, nix, cerussa secundũ magis & minus nõ sunt, nõ ergo alba. Secundũ quid ad simpliciter fit, quãdo aliquod dictũ solũ inest secundũ quid, & sumitur inesse simpliciter: vt quod opinabile est, est: & quod nõ est, est opinabile: ergo qđ nõ est, est. Soluit negãdo cõsequẽs: quid nõ est idẽ esse secundũ quid, & esse simpliciter: sicut esse opinabile, & esse. Itẽ quod nõ est, homo nõ est: sed aliquid est, quod nõ est, ergo homo aliquid est, quod nõ est: Soluit negãdo consequẽs. Itẽ Indus est niger, & Indus est albus dentes, ergo est albus & niger: & sic erit albus, & non albus. Ex ignoratione elẽchi fit paralogismus, quãdo omittitur aliquid ad rationẽ syllogismi, vel elẽchi. Est enim elẽch⁹, vt inferiùs etiã dicitur, cõtradictio vnius & eiusdem, & quæ sequũtur. Verbi gratia: duo sunt duplũ vnius, & nõ sunt duplũ triũ, ergo sunt duplũ & nõ duplũ. Soluit: quia hoc est respectu diuersorũ, & non ad idẽ. Itẽ, decẽ dupla secundũ longitudinẽ, & nõ dupla secundũ latitudinẽ, duplũ ergo nõ duplũ. Soluit, quòd nõ arguitur secundũ idẽ. Quartò ex cõsequẽte, quãdo credimus cõsequẽs cõuerti cũ antecedẽte, cũ quo tamẽ nõ potest cõuerti: quia cũ antecedẽs est, necessariò cõsequens est: sed cũ cõsequens est, putamus necessariò antecedens esse: vt si mel est, dulce est: ergo si dulce est, mel est. Soluitur negãdo cõsequẽs, & positionẽ cõsequẽtis, ad positionẽ antecedẽtis, quãdo nõ cõuertitur. Item, si pluit, terra est madida: ergo si terra est madida, pluit. Itẽ, hic corruptor est, ergo adulter. Item, hic noctu errat, ergo furatur. Præterea Melissus sic dicebat ad probandum infinitum: Quod factũ est, principiũ habet: sed vniuersum nõ est factũ, quia ex nihilo nihil fit: ergo vniuersum nõ habet principiũ, & ex cõsequente infinitũ. Aristoteles verò instat, negãdo primũ cõsequẽs. Nõ enim sequitur, omne quod factũ est, habet principiũ: ergo omne, quod habet principiũ, est factũ. Quintò ex petitione principij, cũ idẽ in cõclusione reperit: videlicet, anima est incorrupti bilis: incorruptibile autẽ immortale est, ergo anima incorruptibilis. Hic causam dat, & recipit ex principio ad demonstrandũ. Neq; enim incorruptibile differt ab immortali, sed idẽ diuersis verbis. Sextò, quãdo nõ causam, vt causam dixit. Fit autẽ hic syllogismus per impossibile, videlicet si aliquo dicẽte, omni risibili inest rationale, hinc in impossibile orationẽ deducẽs dicat, si rationale omni risibili, & risibile omni simię, ergo rationale omni simiæ: quod quidẽ impossibile. Hic enim nõ causa ponitur, vt causa. Neq; enim esse omni risibili rationale (hæc quidẽ erat hypothesis) causa fuit impossibilis, sed dicendo minorẽ, q̃ omni simiæ inest risibile, quoniã nulla simia verè ridet, etsi risum hominũ imitatur. Septimò, quãdo plures interrogationes, vt vnã facimus, hoc modo: vtrũ terra sit cælũ, an mare. Itẽ, an Socrates docet Platonẽ & Aristotelẽ, si cõcedatur, Socrates ergo docet hominẽ, sed nõ homines. Item, demõstratis duobus, quorũ vnũ sit bonũ, alterũ malum, an illa sint bona, an nõ bona. Si bona dicantur, cur ergo sequitur, aliquod nõ bonũ esse bonũ. Hinc subdit q̃ si negetur, tũc aliquibus suppositis cõtingit verum facere elenchũ contra respondentẽ. Postremò notandũ, q̃ fallacia dictionis in æquiuocatione nominis cõsistit: extra dictionẽ verò, in æquiuocatione intellectus. Nũc ad elẽchi definitionẽ: nam omnes paralogismi in elẽchi veniũt ignorationẽ. Est enim cõtradictio eiusdẽ & vnius nõ nominis, sed rei & nominis: nõ homonymi, sed eiusdem, ex datis, ex necessitate collectis, & non aliis quibusdã: non cõmemorati à principio, sed secũdum idem, & ad idem, similiter & in eodẽ tempore. Debet igitur disputãs, qui redarguere aliũ cupit, eius, quod ille dicit, oppositũ colligere, in eodem & vno, nõ quidẽ in alio & alio. Verbi gratia: dicẽte aliquo Platonẽ de arte disserere: si alter cõtrà dicat Platonẽ non de arte disserere: intelligẽdo aliũ Platonẽ, non est elẽchus. Propter hoc ait definitio, cõtradictionẽ vnius & eiusdẽ esse elenchum, nõ nominis, sed rei: hoc est, non solũ nominis, sed rei. Si enim vnũ quidẽ sit nomẽ, differentes verò sub eo res declaratæ, in alia significationẽ nõ est elenchus. Sed neq; homonymi nominis. Dicere enim, animal ambulat, & animal non ambulat, & ambo vera, nõ est elẽchus. Est igitur eiusdem & vnius nominis q; & rei cõtradictio, ex datis, ex necessitate collectis, & non aliis quibusdã, nõ cõmemorati à principio: hoc est, nõ per aliud nomẽ acceptũ quæstionis in propositione, in rationẽ demõstrationis. Nam secundũ idem oportet q̃ existat à principio, & non secundũ aliã atq; aliã partẽ subiecti fieri cõtradictionẽ. Si enim idẽ lignũ longitudine dicitur bicubitum, latitudine verò nõ bicubitũ: & item Aethiops corpore reliquo coloratus, dentibus verò nõ coloratus, non fiet elẽchus. Et ad idem quidẽ, nõ ad aliud oportet contrádicere. dicere enim decẽ ad quinq; duplum, ergo decẽ, nõ erit elẽchus. Nõ solũ autẽ secundũ idem, & ad idem fieri oportet cõtradictionem, sed similiter, & in eodem tempore. Similiter quidẽ, vt nõ dicatur de infante grãmaticũ, & non grãmaticũ. Et rursus de dormiẽte videntẽ, & non videntẽ: & hoc quidẽ potestate, illud energia accipiẽdo. In eodẽ autẽ tempore, vt non eundẽ hominẽ dicamus in vno tẽpore motũ, in alio rursus nõ motũ. Ex datis ex necessitate elenchus fit, quãdo nõ ponimus nõ causam vt causam: ex accidẽte verò & cõsequẽte, etsi videntur cõcludere ex datis, at nõ ex necessitate cõcludit, neq; idem. Neq; enim quæ secundũ essentiã oxistunt prędicato, ex his necesse est subiecto prędicari: neq; si homo animal, animal autẽ est trisyllabũ, necesse est hominem esse trisyllabũ: neq; rursus, si febricitans calet, necesse est vt qui calet febriciter: propterea in elenchi definitione, ex necessitate, ponitur. Hinc liquet, q̃ (vti suprà diximus) paralogismi omnes in elenchi ignorationẽ apparent, quę si quis nouerit, nũquã decipietur captionibus, aut sophismatis, quibus vtuntur sophistæ, nihil aliud quærentes, quã talibus coloratis syllogismis disputantem irretire. Post hæc Aristoteles ponit differentiã sophisticorũ elenchorũ, siue paralogismorum, alios in forma, alios in materia peccare: deinde differentiã inter pseudographum, & litigiosum: dicitq; hunc ex propriis principiis alicuius artis, sed litigiosum ex communibus: quæ omnia suprà in principio cõmemoraui. Déinde cõparat litigiosum ad sophistica, dicitq; eundẽ esse re, verùm fine aliũ. Nam litigiosus litem tantũ intendit, sophista gloriã. Itaq; alterius est apparens victoria: Sophistæ verò apparens gloria. Déinde sic ait, litigiosum deficere à dialectico, sicut pseudographus deficit à demõstratiuo. Ná alter ex principiis dialecticis, alter ex principiis demonstratiuis procedit: & alter propriis quarundã artiũ principiis, alter cõmunibus applicatur: hac tantũ differentia, quòd pseudographus est pseudographus, respectu demonstrationis, litigiosus autem non litigiosus, respectu dialectici. Post hæc confutat antiquorũ opinionẽ, qui putabant opponẽtes problemata ab initio contra respondentẽ distinguere, æquiuocationẽ, seu multiplex & verbi, & intellectus debere. Aristoteles autẽ dicit, minimè propalanda arma sua aduersario. Attamẽ hãc distinctionẽ necessariã respõdenti esse, in fine primi libri Topicorum dixit. Litigiosum præterea, seu sophisticũ tria oportere dicit habere: illationem, per quam syllogismus est: probationẽ, per quã dialecticus: & cõtradictionem, per quã elenchus est. Omnis igitur elenchus syllogismus est, sed non contrà: quoniã in eo quod disserit, dialecticus vocatur: in eo autẽ quod contradicit, id est redarguit, elẽchus. Præterea cõditiones quatuor dialecticæ cõnumerat: primùm quòd nõ est artis determinatæ: déinde q̃ nihil concludit propriè, nisi in communi materia: tertiò hoc differt à methaphysica, q̃ illius subiectũ est cõmune cum subiecto omniũ scientiarũ ex prędicatione. Dialectica verò subiectũ habet cõmune ex applicatione. Postremò ex interrogatione procedendo disputat in vtranq; partẽ vel idiota, quanquã imperfectius quã eruditus, respondentis ingeniũ tentando, ex quo tentatiua dicitur. Metaphysica tantùm demonstrat citra interrogationem. In tertio tractatu ponit cautiones, quibus vtatur opponens, vt respondẽtem deducat ad aliquam quinq; metarum suprà dictarum. Primò ad falsum, & inopinabile deducet, si celabit propositum, id est cõclusionem suam. Secundò multa interrogabit, vt saltem, aliquod inconueniens cõcedatur. Tertiò respondentẽ laudabit, vt eo pacto delinitus propositis adsentiatur. Quartò, si minùs concedetur, aut in id se compulsum viderit, vbi minùs sapiat, aut intelligat, aut respondens cautior sit, paulatim, clámq; disputatio aliò versum detorquẽda. Quintò non statim interrogabit, sed se discere velle fingẽdo, ac paulatim propositum insinuando, ad sensum facilius eliciet. Sextò, si inopinabile extorquere vult, de secta aduersarium interroget, vbi sæpe inopinabilia dicunt, & quæ sæpe aliter mente volunt. Verbi gratia: præstat mori, quã voluptariè viuere. Si secundũ mentẽ adsentitur, tunc deducendus ad contrariũ dictorũ: si secundum dicta, ad mentem & voluntatem. Præterea si secundum naturã dicunt, tunc ad leges: si secundum legem, ad Naturã contrarium deducere. Déinde si secundũ opinionem sapientum, concedet contradicere per dicta pluriũ: si dicta pluriũ, per dicta sapientũ. Posteà docet quomodo ad negationem verborũ deducat, sæpius eadem ac superuacuè repetẽdo: vt si dicatur cõcupiscentia delectationis, vel appetitus delectationis, quod idem est, & his similia. Déinde ad solœcismum dicit facilè posse deducere per verba neutra proposita, sexum vtrunq; & plura significantia: vt, quid est hoc? si respondeatur, lapis, vel aqua, tunc fiet paralogismus cõtra respondentẽ, quod se arbitrabatur masculinũ dixisse pro fœminino, & cõtrà: seu casum pro casu: siue in barbarã pronũtiationem, quæ diuersa significet, vt pendere, cecidit, & his similia, solœcismus dicitur ad fallaciã dictionis pertinere. Vlteriùs dat alia præcepta, & cautiones opponenti generatim, vt adsumpta difsimulet, & sine ordine ponat, ne videatur ex eis aliquid posse cõcludi, déinde respõsum citò prouocare, ne spatiũ cogitandi det: respondentẽ quoq; ad iram prouocare, & de mente, ac cogitatione deturbare, cauillis, iurgiis, irritando, ac cõtraria his, quæ volumus, addẽdo, vt faciliùs alterũ cõcedatur: vt aut in omnibus patri obtẽperandũ, aut in nullo resistat, insuper proposita distinguenti, magisq; adsumpta quã cõclusionem interroget: nonnunquam adsumptis tanquam concessis vtatur, & his similia nõnulla alia ab eo ponãtur: præterea occurrat his, quæ videntur posse respõderi.

IN ELENCHORVM LIBROS ARGVMENTVM, PER ANGELVM POLITIANVM.

NVnc leuissimè elenchos attingamus. Hi non tam præstant vt simus, quã vt docti videamur. Aspiciẽdi tamen nõnihil, ne facilè à Sophistis cõfutemur: quorum hi sunt in disputãdo fines, vt refellant, vt mentiri cogant, vt absurda loqui, & barbara, & nugatoria. Loci eorum in verbis, aut extra verba. In verbis æquiuocatio, ambiguitas, cõpositio, diuisio, accentus, dictionis figura: nam subiectas generibus species omitto. Extra verba autẽ, quod ex accidenti, quod purè, & aliquatenus: tum cõfutationis insciti a, & quod ex cõsequenti, nec nõ principij acceptio, & positio nõ causæ tãquã causæ, & multarũ interrogationum in vnã collisio: quos explicare lõgissimũ, & fortasse (quoniã plerunq; ad Topica referũtur) superuacuũ. Hactenus Aristotelis ars omnis vel ratiocinãdi, vel peculiariter demonstrãdi, vel disserẽdi, vel postremò cauillandi: quam qui penitus inspexerit, edidicerit, exercuerit, & secũ quod opus est argumentando colliget, ac demonstrabit, & cũ alio disputans facilè quod volet, aut impugnabit, aut tuebitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SOPHISTICI ARGVMENTI INVENTIO, AC DISTRIBVTIO,

PER GEORGIVM VALLAM.

ARGVMENTA ſophiſtica intra colorẽ ſunt poſita veritatis: vt minus expertis hominibus ſtannum, argentum & orichalcum,aurũ eſſe videtur,ita ſophiſticum argumentum videtur verũ,cùm manifeſtò falſum eſſe deprehendatur.Sicut ergo ſolertibus medicis venena eſſe cognita,necnon offendentia humanũ corpus omnia debent:ita verum in omni diſciplina exquirentibus, ſophiſmata, & captiones omnes debẽt innoteſcere.Primũ quidem,quoniã nobis contingit multùm in ſermone verſari,expediuerit noſſe,quot modis vnũquodq; dicatur,quæ ſimili modo, & quæ alio, tum nomina, ſeu voces, tum res dici poſſint.Secũdo loco,vt quęſtionib⁹ poſſimus alienis occurrere,necnon noſtris hęſitationibus ſatisfacere.Tertio loco,vt loquacitatem aliquorũ poſſimus cõtundere,qui rebus in omnibus ideo videntur exercitati,& nullius rei expertes eſſe,in peſsima vita alios alliciũt,quòd ſunt omnũ ignariſsimi,ſed ſola loquacitate redundãtes:quales quidã fuiſſe rhetores arguũtur, Gorgias, Hippias, Protagoras, & Prodicus. His ergo de cauſis nõ prætermittẽda viſa eſt captionum,inq; ſermone tẽdicularũ cognitio.Cũ ergo tria ſint omnino,vt iam dictũ eſt argumẽtorũ genera: verũ vnũ,alterũ falſum,tertiũ inter ea mediũ,quod probabile,vel nõ repugnãs appellatur: primũ quidẽ ab aliis doctrinã pariẽs,ab aliis demonſtratiuum nuncupatur,de quo mox dicetur. Hoc circa prima verſatur, quãdoquidem ex ſuis cuiuſlibet diſciplinæ principiis definitis, & firmis,nõ ex reſpõdentiũ & intendentiũ approbationẽ opinione texũtur demõſtrationes. Secundum,quod mediũ diximus locũ obtinere,partiũtur aliqui in probabile,ſeu dialecticum:& quod exquiſitiuũ vocãt,id ex probabilibus fit. Probabilia autẽ,iam dictũ eſt,quę vidẽtur omnibus,vel plurimis,vel peritis,vel magnę exiſtimationis viris.Circa eadẽ fermè ſunt exquiſitiua,niſi q; non ſunt ex cõmunibus,vel pluriũ opinionibus,ſed eorũ,qui reſpõdeant,à quibus eam deprehendere expedit ſcientiã,in qua fit experiẽtia:cũ dialecticus intra cõmunẽ ſermonẽ,acceptionémq; diſciplinarũ omniũ cõtineatur,mathematicas,inquã, & grãmaticã,& reliquas:circa quæ & exqſitiuus, quo diximus modo,verſabiẽ,de quibus iam diximus.Tertiũ,quod falſum,qđ ſophiſticũ,quódq; captioſum diximus appellari,exquiſitiui faciẽ gerit:verũ circa falſa verſatur,& in ipſa hallucinatur materia,declinátq; ad id,quod ab opinione alienũ eſt:quippevel ex ſolis cõſtat particularib⁹, vel negatiuis,vel etiã ſimili figura.Propoſitiones in ſecũda ſumẽdo figura,de qua in parte dicẽt iudicanti: veluti ſi dicas,hæc tunica eſt fortis:fortis eſt,q fortitudinẽ habet:hęc ergo tunica habet fortitudinẽ.Itẽ,homo eſt animal,equus eſt animal, ergo homo eſt equus.De his igitur nũc nobis dicendũ eſt.Primũ itaq; cõſiderandũ nobis eſt,quęnam ita corrixãtes,& his tẽdiculis,& captiũculis inſudantes cõiectẽt.Sunt nimirũ hæc numero,vt quidã paucis metiũtur,tria.Nam ea captio,aut in loquẽdo,aut in pronunciãdo,aut in ſcribẽdo eſt. Ariſtoteles autẽ quinq; partes facit:elẽchos,mẽdaciũ, admirabile, ſolœciſmũ, & quintũ, nugari eum qui diſputet.Id certè eſt cogere,idem ſæpius dicere.Elenchi,hoc eſt coarguẽdi ſpecies duę vna quidem in dictione,altera verò extra dictionem.

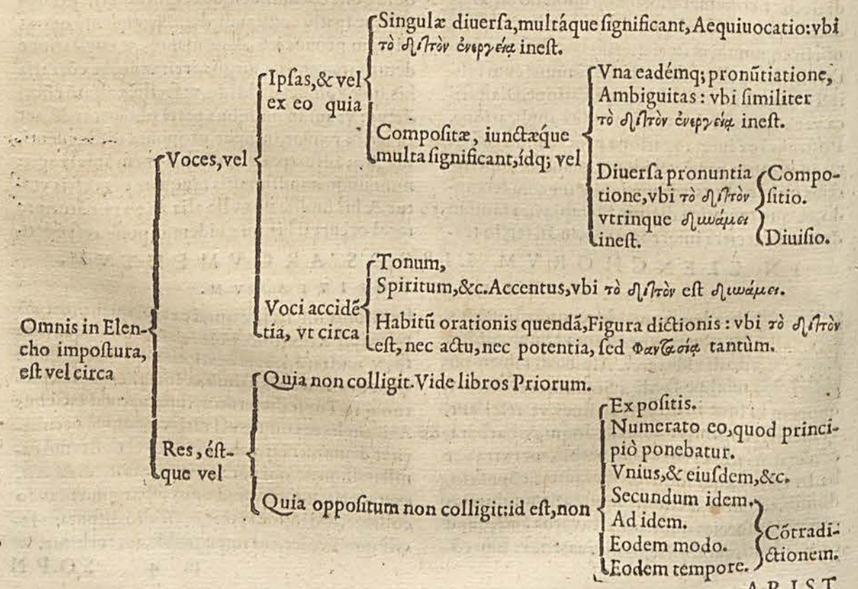

ARIST

ARISTOTELIS

Stagiritæ Elenchorum Liber Primus.

Propoſitio, & quòd ſyllogiſmus ſophiſticus ſit. Cap. I.

DE FVCATIS autẽ reuictionibus,quæq; reuictionũ ſpeciem referunt, obratiocinationes verò, non autem reuictiones ſunt,dicamus. Quòd igitur ratiocinationum aliæ quidem ratiocinationes ſint, aliæ verò,cùm non ſint, eſſe videantur, liquidum eſt.Qualiter enim & reliquis in rebus earum ob ſimilitudinem fit eodem pacto & in oratione habet. Hominum alij corporis conſtitutione bona ſunt,alij,cùm non ſint; tantùm quia pro ordinis ſui more ſeſe parant,inflántq;,videntur eſſe. Itaque pulchri illi pulchritudine, id eſt re ipſa ſunt: ij quia comant ſeſe, videntur eſſe, non ſunt autem. Idem etiam videre in rebus anima carentibus eſt:in his argentum hoc,illud aurum verè eſt: hæc autem ſunt minimè, ſed eſſe leuiter intuenti videntur:vt ea quidem,quæ ex argenti ſpuma,ſtánóve ſunt, argentea: quæ autem felle ſunt tincta, aurea credas. Hunc in modum ratiocinatio,reuictióq;,alia quidem eſt,alia verò propter auſcultantium imperitiam eſſe videtur,cùm non ſit:ſic enim imperiti hæc velut de longinquo ſpectant. Nam cùm è poſitis quibuſdam ſic ſit ratiocinatio, vt ex iis, quæ conceſſa ſunt, ſuper ea, quæ conceſsiſti, aliud neceſſariò colligatur, reuictio ſupra id, quod ratiocinatio eſt, etiam contradictionem eius, quod tu ſtatuiſti, reuincit. Atqui id quidem ratiocinationes non omnes præſtant, multis licet de cauſis præſtare videntur: quorum quidem locus vnus, aptus ad fucum, popularíſque maximè eſt, is, qui per voces fit. Poſtquam enim ipſas per ſe res in diſputationem allatas, vſurpare dicendo non eſt, ſed vocum, veluti nutibus rerum vice vtimur,ſi quid in his incidit vitij, in ipſis eſſe rebus, non in vocibus putamus, quod vſu venire iis,qui calculis rationem ineunt, ſolet. Atqui non ita habet. Vocum ſiquidem, orationúmque copia finita omnis eſt: res autem numero ſunt infinitæ, vt voce vna, orationéque eadem res multas ſignificare neceſſe ſit. Qualiter igitur illic ſubducere calculos, qui periti non ſunt, ab iis, qui ſunt, decipiuntur: taliter iis,qui vel ipſi diſputant, vel auſcultatores ſe diſputantibus præbent,vſu venit. Hac igitur de cauſa, iiſque,quas expoſituri mox ſumus, ratiocinatio, reuictióque videtur, quæ non eſt.

Quot ſint diſputationum formæ,& quæ ſit illa ſophiſtica. Cap. II.

QVoniam autem ſunt, quibus in eo vt ſapientes eſſe videantur,ampliùs, quã vt ſint, non autem videantur, operæ pretij, ſtudiíque collocatur,(nam & ſophiſtice ſapientiam præfert,ſapientia cùm non ſit: & Sophiſta, rem à fucatæ, non veræ ſapientiæ vendicatione facit) illis officium ſapientis præſtare,videri,magis quàm præſtare,non autem videri,neceſſe eſſe certum eſt. At cùm ſapientis, veréque in re qualibet callentis viri officium, vt in ſumma dicam, circa ea,quæ profitetur, ipſum quidem non falli,fallentem autem detegere poſſe ſit. Cúmque hoc quidem in exhibenda, illud in exigenda ratione conſiſtat, eum, qui ſapiens videri vult, genus orationis hoc, de quo diximus, ſectari neceſſe eſt,operæ pretium eſt enim. Hæc enim facultas videri ſapientem facit, cuius rei inſtitutum Sophiſtæ tenent. Igitur quod genus orationis eiuſmodi quoddam ſit, & quòd id hi, quos Sophiſtas vocant, ſectentur, patet. Quot autem formæ generis eius ſint,& quot res numero, quibus facultas hæc conſtat, quótque partes negotij eius, aliáque, quæ hanc ad artem conducunt, iam déinde dicamus. Orationis igitur genera,quæ quidem diſſerentibus intercedunt,ſunt quatuor: quo docemus, διδασκαλικὸν: quo diſputamus, διαλεκτικὸν: quo periculum de ingenio, doctrináque alterius facimus, πειραστικὸν: quo rixamur, ἐριστικὸν. Et hoc quidem, quo docemus, eſt,cùm è ſuis, domeſticíſque artis cuiuſque fundamentis, non autem ex eius, qui cum diſſerimus, opinione, iudicióque nobis omnia colliguntur. Credere enim, reciperéque, qui diſcere velit aliquid,pleraque oportet. Illud autem,quo diſputamus, eius,quod defendit aduerſarius,oppoſitum reuincere, è probabili, popularíque, & communi hominum aſſenſu molitur. Sed id,quo ſubimus alicuius iudicium, eius, quo cum nobis res diſſerentibus eſt iudicio,iiſq;,quæ ſcire eum, qui ſe pro docto haberi velit, neceſſe eſt, totum nititur, ſic vt aliis in locis à nobis eſt pertractatum. Rixoſum verò, quod non è vero, ſed tantum ſpecie probabilibus rationes ſuas petit. Ac de verè, euidentérque docendi genere,in Reſolutionibus:de diſſerendo verò,ſubeundóque, proximè ante hæc in Topicis diximus:de lucta verò,rixáque nunc dicamus.

Hactenus τὸ ὅτι.

Scopi Sophiſtæ,& quot modis propter dictionem hallucinari contingat. Cap. III.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRimum autē quor scopi sint, in quos rixando collimantur, cōstituere oportet. Hi igitur numero sunt quinq; reuictio, falsum, inexpectatum, barbarū, & quintum, futilia eum, qui respondeat, dicere, hoc est eadem sæpe ingeminare cogere, non qui aliquid horum solidè efficiant hi quidē, sed quia effecisse videri volunt. Reuicisse enim primum ac ante omnia, proximè falsum aliquem deprehendisse, mox in absurda duxisse, deinde barbarum reddidisse, hoc est oratione barbara respondentem vti compulsum, ac postremò futilia dicere coactum, abs se esse videri cupiunt. Sunt autem modi quidem reuincendi duplices, secundum dictionem alij, alij extra dictionem. Quæ secundum dictionem, quæque falsam imaginem, ac ceu spectrum reuictionis veræ in nobis gignunt, sunt hæc: æquiuocatio, ambiguitas, compositio, diuisio, accentus, & dictionis veluti figura quædam, cuius rei fidem facere inductione licet. Sunt autem æquiuocationum quidem exempla, formæque huiusmodi, vt quòd vices id sint pueri, quippe qui à causidicis docentur. Docere enim duo significat: rudimentis imbuere eum, qui nihil anteà tenuerat, & rei gestæ narratione certum quempiam reddere. Item, mala bona esse, vt quæ opus facere est, sunt bona, mala autem persæpe facere opus est. Dupliciter enim aliquid est opus: & quod facere necesse est, quod in malis euenire sæpe solet. (Est enim malum aliquod necessarium) & quod facere expedit, decērque: qualiter bona, quæ sunt, opus esse dicimus. Item, stare & sedere, ægrotare & valere eundem. Quisquis enim surrexerit, stat: & quisquis recepit valetudinem, valet: surgit autem sedens, & valetudinem recipit ægrotans. Aegrotantem enim, sedentémve aliquid aut pati, aut facere, sensum non vnum habet: sed nunc quidem eum, qui iam ægrotat, iam sedet, nunc verò non qui iam, sed qui pridem sederat, ægrotauerátve significat. Et quidem valetudinem recepit ægrotās, etiam cùm ægrotaret: valet autem non ægrotans, sed ægrotans non modò, sed haud ita pridem. Ambigua verò huiusmodi, vt velle me hostes capere: & nunquid quod nouit aliquis, hoc nouit? Nam & eum, qui nouit, & quod noscitur, ceu notitiam habens, hac oratione significare licet. Et quod videt aliquis, hoc videt: at columnam videt, igitur columna videt. Et nunquid quod tu profiteris esse, hoc tu profiteris esse: & lapidem esse profiteris: igitur, lapis esse profiteris. Et nunquid dicere silentem possibile est? nam silentem dicere, bifariam significat: vel vt qui dicit, sileat, vel vt qui dicit de silente dicat. Modi porrò æquiuoci, ambiguique tres sunt: vnus quidem, cùm vel oratio, vel ipsum vocabulum plura propriè significat, vt aquila, vt canis. Alterum verò, cùm ita dicere consueuimus, vt silentem dicere, pro de silente dicere. Tertius, cum compositum quidem plura significat quàm simplex, vt literas scire. Nam alterutrum: & literas, & scire, seorsum vnū (siquidem ita lubeat) significat: simul autem plura: nempe vel ipsam scientiam habere literas, vel literarum scientiam habere alium. Ambiguum igitur, & æquiuocum, hisce quidem modis fiunt. Compositione verò taliter captiones fiunt, posse sedentem ingredi, posse non scribentem scribere. Neque verò idem significant hæc diuisim pronuntiata, nempe sedentem possibile esse ambulare, non scribentem scribere possibile esse: & iunctim, sedentem ambulare, non scribentem scribere possibile esse. Nam illud posterius périnde valet, ac si quis facultatem habeat, quòd possit non scribendo scribere: prius autem illud, quod non iunctim effertur, quasi facultatem scribendi, etiam si non scribit, habeat. Item discit nunc literas, siquidem didicit quæ nouit. Item qui vnum solum potest ferre, potest & multa ferre. Diuisione verò, vt quoniam quinque sunt duo & tria, fieri vt paria sint imparia, & maius sit æquale, tantum enim, & amplius insuper. Nam orationem eandem diuisam, iunctámque idem non semper significare videmus: vt, Ego te reddidi seruum existentem liberum, &, Quinquaginta viris decentum liquit Achilles. Secundum, prosodiam verò, fallaciam extra scripturam à differentibus committi haud facile est. Magis autem in scriptis, carminibúsque fieri potest, vt Homerum quidem in illo, Τὸ μὲν ὑ κατακύδεται ὄμβρῳ, aduersus eos, qui périnde atque absurdè dictum reprehendere defendunt. Soluunt enim per accentum, quem acutum hîc esse dicunt: & illud de Agamemnonis insomnio, quod non Iupiter ipse dixerit, δίδομεν οἱ εὖχος ἀρέσθαι, sed quod insomnio præcipiebatur. Ac taliter quidem secundum prosodiam fiunt. Ipsa verò dictionum figura, si quid nō idem eodem pacto pronuntietur, masculum vt fœmininum, fœmininum vt masculum. Aut quod mediū horum est, alterutrum, quantum vt quale, quale vt quantum, agens vt patiens, habitus vt agens: cæteráque qualiter distinximus priùs. Nam id, quod eorum de numero, quæ agere aliquid possunt, non est, pronuntiare velut agens, licet: vt valere figura vocis eadem, quæ docere, monere dicitur: quanquàm illud quale, habitúmque quēdam, hæc verò actionem significat, eundem in modum & in aliis. Et quidem secundum dictionem reuictiones hisce modis fiunt.

Quoties hallucinari non ob dictionem, sed rem ipsam contingat.

Cap. IIII.

HArum verò obratiocinationum, extra dictionem quæ fiunt, genera septem sunt. Primum ex accidenti: secundum inde, quòd simpliciter dici quid oportebat, id non simpliciter, sed quendam in modum, aut alicubi, aut aliquando, aut aliquò relatum dicitur: tertium, ex ipsa reuincendi inscitia: quartum, ex consequenti: quintum inde, quòd assumitur id, quod principio controuertebatur: sextum, cùm velut causa statuitur, quod in causa non est: septimum cùm multa in vno rogamus. Ex accidenti igitur obratiocinationes fiunt, si quicquid accidenti rei cuiusdam ineſt, inesse pariter

riter rei ipsi postuletur. Cùm enim multa rei vni accidunt, haud necesse est omnia, quæ prædicatis insunt rei, etiam rei ipsi inesse. Alioqui sic vnū fierent omnia, quod quidem & Sophistæ dicunt: vt si Coriscus homine differt, ipse se ipso differat: aut si Socrate Coriscus differt, Socrates autem homo est, homine differre Coriscum consequatur, scilicet quia à quo differre dicunt, ei esse hominē accidit. Inde verò, quòd simpliciter dici quod oportebat, id non simpliciter, sed quendam in modum, ac non propriè dicitur: cúmque quod ex parte est huiusmodi, esse simpliciter huiusmodi statuitur: vt si quia quod non est, opinabile est tamen, sequi velis ideo, quod non est, esse tamen. Nō enim idem est, esse te quippiam, & te simpliciter esse. Aut cōtrà, si quia quod est, nihil eorum est tamen quę sunt, nempe nec leo, nec homo, ideo quod est, non esse velis contendere. Non enim idem est, quippiam non esse te, & simpliciter te nō esse. Eodem pacto habet, aliquem in modum, & non simpliciter esse: vt si quia Aethiops prorsus alioqui niger, dentes albus est, albus, & non albus esse: quippe contrario simul affectus dicatur. Atq; id quidem quibusdam in orationibus animaduertere quiuis potest. Vt si quis nigrum esse Aethiopē concesso, dentésne albus sit, roget: atque quia hic albus sit, nigrum eundem, & non nigrum esse inferat, ritè collectum, & disputationem hanc sic probè decertatam esse credens. In quibusdam verò persæpe fallit, quoties quod in modum aliquem dicitur, consequi vt dictum simpliciter putamus, ac in quibus haud facile vtrū propriè respondeas videre est. Id autem in his fit, in quibuscunq; pariter insunt opposita. Aut neutrū enim, aut vtrunq; de re simpliciter dici concedendum esse videtur: vt si dimidium quidem album, dimidium verò nigrum cùm sit, album an nigrum sit, rogere. E reuictionis verò, ratiocinationisve inscitia, cùm non quid vtrunque horum sit discernitur, sed ex illorū lege aliquid omittitur. Est enim reuictio, eiusdem & vnius non solùm nominis, sed & rei & nominis: non synonymi, sed eiusdem è concessis necessariò, eò quòd in quæstione principio est non adnumerato, secundum idem, & ob idem, & eodē modo, & eodem in tempore contradictio, reclamatióq;. Ac totidem, iisdemq; rursum modis, hallucinari reuincendo licet. Quidam verò aliquid horū omittentes, reuictionis speciem solùm præbent, vt quod idem duplum, & non duplum sit. Nam duo vnius quidem duplum: trium verò non duplum. Aut quod idem eiusdem duplum, & non duplum: duplum quidem in longum, nō duplum verò in latum. Aut si eiusdem & secundum idem, & eodem modo, sed non simul. Itaque specie tantum reuictio, non autem vera reuictio est hæc. Quæ ratio trahi etiam ad eos modos, qui extra dictionem sunt, potest. Inde verò, quia id, quod principio controuersum est, velut in controuersum sumatur, toties fit, †quoties id, quod in quæstione est, postulare contingit. Ac reuincere quidem sibi videntur hîc ideo, quia eadem, diuersáque quæ sint, dispicere non possunt. Ex consequenti verò vitium fit, cùm quæ se consequuntur, etiam recurrere putamus. Hoc enim existente si illud necessarium fuerit, etiam illo existente hoc necessariò consequi putant, vnde illæ circa opinionē ortæ à sensibus deceptiones vsu venire solent. Sæpe enim fel quod est, mel esse credimus, quoniā vbicunq; sit mel, ibi flauus necessariò color existat: & terram, quia irrigua esse, cùm pluit, videmus, etiā quotiescunq; irrigua est, pluisse credimus: hoc autem necesse non est. Ac in enthymematis rhetoricis, quæ argumenta è signis ducuntur, generis huius consequentia sunt. Nam cùm mœchum esse ostēdere volunt, cōsequens sumentes, quia comptus est, aut quia noctu vagatur, inquiunt. In multis quidem hæc ita habent, at non ideo in cōptum quemlibet mœchus competit. Quod quidem & in syllogisticis accidit similiter, qualis Melissi ratiocinatio est, qua vniuersum illud infinitum esse monstrat. Vniuersum ingenitum esse sumēs, ex eo quippe quod non sit nil fieri: quicquid autem factum sit, aliquo è principio factum esse: ergo si vniuersum hoc factum non est, principium nō habet. est infinitum igitur. Atqui haud necesse est, hoc ita sequi. Non enim si omne, quod factum, genitúmq; est, principium habet, etiam si quid principium habet, factum erit: vt neq; si febricitans calet, ideo quia calet aliquis, febri laborare necesse est. Quod verò ceu causa statuitur, cùm causa non sit, ibi fit, vbi id, quod ad reuictionem nihil adtinet, tanquam inde reuictio sequatur, adhibemus. Euenit id in his collectionibus, quæ ad impossibile ducunt: in quibus cùm amoliri positū aliquid oporteat, si inter eas interrogationes, quæ conclusionem necessariò præcedunt, impossibile quidē, sed non necessariò eueniat, per id consequi reuictio persæpe videtur: vt quod idem anima & vita sit. Nam si corruptioni contraria generatio est, etiam cuidam corruptioni quædam erit generatio contraria: sed mors corruptio quædam est, & quidem generationi contraria erit: itaque & generatio vita, & gigni viuere est, id verò est impossibile: haud igitur anima, vitáque est idem. Equidem nihil hac ratione collectum est. Aequè enim impossibile sequatur, si non vitam, & animam, sed tantùm morti quidem, quę corruptio est, vitā: corruptioni verò generationem contrarium esse dicas. Non autem nihil omnino ratiocinationes hæ colligunt, verùm propositum non colligunt, sæpéque non minus vtentem ipsum, quàm eum, aduersus quē vtimur, fallunt, ac cōsequentis quidem, & nihil attinentis vita sic habēt. At quod interrogationes multas vnā facimus, fit quoties multa, quæ sunt, nos latent, ac ceu vnū, quod rogabatur, esset, responsio redditur vna. Et videre alicubi facile est, multa, quæ rogamur, esse, & quod respōsum dandū nō est: vt terra, maréne sit, an cęlū? alicubi verò minus. Itaq; ceu sit vnum, aut ad quęsitum non respondendo, assentiri: aut si respondeant, reuinci videntur, vt nunquid hic, & hic homo est? Itaq; si quis hunc, & hunc cædat, hominē, non homines, cædet. Rursus quæ parte alia bona, alia nō bona sunt, omnia hęc bonāne, an nō bona sint, si rogemur: vtrū enim respōdebitur, vel in elē chum incidere, vel falsum dicere videamur. Eorum enim, quæ vel bona nō sunt, bonū esse quicquā: vel quæ bona sunt, non bonū esse quicquam

Reuictio quid.

Quinquies † vide lib. 8. Topic.

fateri

Universidad de Deusto
Biblioteca

fateri,falsum est,etsi quædam assumantur, etiam reuictio vera est.Vt si quis det, similiter vnum ac multa dici,alba,& nuda,& cæca. Si enim cæcum, quod visum non habet,habere natum:cæca quoq; fuerint,visum non habentia,habere nata.Si igitur eorum,quę habere sunt nata,hoc quidem habeat, illud verò non habeat ambo ipsa aut videntia, aut cæca erunt:quod est impossibile.

Omnes sophisticas redargutiones in ignorantiam Elenchi reuocatum iri.

Cap. v.

AVt igitur sic diuidere apparentes syllogismos redargutionésque,aut omnes ad elenchi inscitiam reducere, hinc sumpto principio oportet.Omnes enim resoluere dictos modos ad elenchi definitionem licet. Primum quidem, si sint incollectiles. Ex iis enim, quæ posita sunt,euenire conclusionem oportet,& (vt ita dicam) euenire necessariò, non euenire videri. Deinde & secundum definitionis partes. Nam eorum,qui in dictione sunt, alij quidem inde sunt,quia non vnum, sed duo significantur: vt æquiuocatio,vt ambiguitas,vt figura similis.Consuetum enim vt omnia quiddam huiusmodi significant. Compositio autem,& diuisio,& accentus inde quia non eadem aut ratio, aut nomen est, quod differt. Atqui & id esse oportebat, quemadmodum & rem eandem, siquidem redargutio, syllogismúsve futurus: vt cùm de tunica disputatio sit, non tunica, sed lacerna colligatur: nam verum est & illud, sed collectum non est,adhuc interrogatione indiget, idémne apud eum significet,qui causam quærit. Qui verò secundum accidens sunt, definito syllogismo manifesti fiunt. Nam eandem definitionem syllogismi, redargutionisq; esse oportet,contradictione tantum adiuncta:nam redargutio syllogismus cõtradictionis est. Si igitur accidentis syllogismus non est, neque redargutio est. Non enim si cùm hæc sint, necesse est illud esse, id autem est album, album esse ex collectione necesse est:neque si triangulus duobus rectis tres æquos habet,& ei vel figuram, vel primum,vel principium esse accidit,quod vel figura,vel primum, vel principium est, triangulus est. Nam non quatenus figura vel primum, vel principium, sed quatenus triangulus,demonstratio erat. Similiter in aliis. Quare si redargutio syllogismus quidem, quæ secundum accidens redargutio est, redargutio non erit. Atqui propter hoc & artifices, & omnino periti ab imperitis arguuntur. Nam secundum accidens syllogismos contra sapientes struunt: vbi qui distinguendo explicare non possunt, vel interrogati annuunt, vel quod non dant, dedisse putantur. Qui verò sunt ex eo, quod aliquo modo, & simpliciter,quoniam in iis de eodem affirmatio & negatio non est. Nam aliquo modo albi, aliquo modo non album: & simpliciter albi simpliciter non album negatio est.Si igitur quod aliquo modo esse album datur, id vt simpliciter album accipitur, redargutio non fit: fieri verò ob elenchi inscitiam videtur. Manifestissimè autem omnium prædicti modi in redargutionis definitionem peccant. Quare sic etiam nuncupati sunt. Nam propter definitionis defectum, species omnis syllogismi non veri fit, & diuisis hoc pacto, id,quo omnes communicant, statuendum est definitionis defectus. Qui verò propter id, quod sumitur, quod quærebatur principio, & quod non causa vt causa ponitur, manifesti sunt per definitionem. Nam conclusionem euenire eò quòd hæc sunt,oportet: quod in non causis non erat. Et rursum non connumerato eo, quod quærebatur principio, quòd hi, qui sunt propter petitionem principij non habent.Quæ verò propter consequens, particula sunt accidentis:nam consequens accidit. Hoc autem ab accidente differt: quoniam accidens quidem in vno solo sumere est: vt idem esse flauum & mel,& album & cygnum. Quod autem propter consequens, in pluribus semper oportet. Nam quæ vni & eidem sunt eadem: & sibi inuicem postulantur esse eadem: propter quod fit ea, quæ propter consequens est, redargutio. Est autem non omnino verum, vt si sit album secundum accidens. Nam & nix,& cygnus, albo idem: aut rursum Melissi oratio idem esse postulat factum esse,& principium habere: aut æqualia fieri,& eandem magnitudinem accipere. Quoniam enim principium habet quod factum est, & quod habet principium, factum esse postulat: tanquam ambo eadem sint, eò quòd principium factum esse, finitúmque habent. Similiter autem & in iis, quæ æqualia facta sunt, si eandem magnitudinem & vnam sumentia æqualia fiunt: & quæ æqualia facta sunt, eandem & vnam magnitudinem sumunt: quare consequens sumit. Cùm igitur propter accidens redargutio, in inscitia elenchi sit, manifestum item,& consequens esse. Considerandum autem est id etiam aliàs. Qui verò propter id, quod est plures interrogationes vt vnam facere,inde sunt,quòd propositionis rationem aut non exprimamus, aut non diuidamus. Nam propositio vnum de vno est. Nam idem terminus vnius solius rei,& rei simpliciter est: vt hominis,& vnius solius hominis. Similiter autem & in aliis. Si igitur vna propositio est,quæ vnum de vno postulat,& simpliciter: erit propositio talis, interrogatio. Atqui quoniam syllogismus ex propositionibus est,redargutio autem syllogismus: & redargutio erit ex propositionibus. Si igitur propositio vnum de vno: manifestum quòd & hæc in elenchi inscitia. Nam apparet esse propositio, quæ propositio non est. Si itaque vt ad vnam interrogationem responsionem dedit,erit redargutio. Si autem non dederit, sed dedisse videtur, erit redargutio apparens. Quare loci omnes in elenchi inscitiam cadũt, qui quidem dicti propter dictionem sunt: quia est apparens contradictio, quod proprium redargutionis erat: alij autem propter syllogismi definitionem.

Causæ

Causæ deceptionum, captionúmque sophisticarum.

Cap. vi.

DEceptio autem in iis quidem, quæ propter æquiuocationem,orationemque sunt, tum fit, cùm diuidere multiplex non valemus. Quædam enim diuidere,non statim obuium est: vt vnum, & ens,& idem.In iis autem,quæ propter compositionem, & diuisionem sunt,quia nihil differre composita, diuisáque oratio putatur:ceu euenit in plurimis. Similiter autem & in iis,quæ sunt propter accentum.Non enim aliud significare acuta,grauisque vox vel vsquà in aliquo,vel in pluribus videtur. Earum verò,quę propter figurã sunt,dictionis ob similitudinem fiũt.Difficile enim distinguere est, quænam similiter,& quæ secus dicantur.Feréque qui hoc potest facere,in procinctu est, vt videat verum.Maximè autem is sciet innuere,quòd omne,quod de aliquo prædicatur, id ipsum aliquid esse arbitramur,ac vt vnum intelligimus.Nam vnum & substantiam maximè sequi id,quod est aliquid,& ens videtur.Quare & in iis,quę sunt propter dictionem,locus hic est ponendus. Primùm quidem,quòd deceptio oritur iis facilius, qui cũ aliis considerationem rei instituũt,quàm qui pro se ipsis.Nam ea,quæ cum alio est, cõsideratio,per orationem est:quæ autem pro se ipso, per ipsam rem non minús.Deinde & qui pro se ipso cõsiderant aliquid,decipi accidit:cùm in oratione consideratione facit. Adde quòd deceptio quidem è similitudine est: similitudo autem è dictione existit. In iis autem, quæ sunt propter accidens, eo quòd discernere idem & diuersum, & vnũ & multa non potest, neq; quibus prædicatorum omnia hæc,& rei accidunt.Similiter autem & in iis, quæ propter consequens sunt.Primum quia pars quędam accidentis est consequens: deinde & in multis apparet,postulatúrq; id ipsum:vt si hoc ab illo non separetur,nec ab altero separetur alterũ. In iis verò,quæ ex defectu definitionis sunt,& in iis, quæ sunt propter id, quod aliquo modo, & simpliciter,ex eo quia leue discrimen videtur,deceptio est. Nam quasi nihil hæc vox quid,aut aliquo modo,aut simpliciter,aut alicubi, aut nũc orationi afferat,vniuersaliter concedimus.Similiter autem & in iis, quæ quod in principio est sumunt,& in non causis,& quæcunq; plures interrogationes vt vnam faciunt.In omnibus enim his est deceptio, ob id, quòd discrimen leue videatur.Nam non exactè neque propositionis, neque syllogismi definitionem prædictam ob causam discernimus.

Inter apparentem,& sophisticum syllogismum quid intersit.

Cap. vii.

QVoniam autem omnia, propter quæ apparẽtes syllogismi fiunt, habemus, & habemus & omnia,propter quę sophistici syllogismi,redargutionésq; fiũt. Dico autem sophisticam redargutionem: & syllogismum,non solùm apparentem syllogismum, aut quæ redargutio non sit: sed & quæ sit quidem,ac specie tantum accommodetur rei. Sunt autem illæ,quæ non re ipsa arguunt, ignorantésve produnt,quod quidem erat tentatiuæ propriũ. Est autem tentatiua,pars dialecticæ. Illa autem colligere falsum, propter ignorantiam eius, qui dat orationem,potest.Sophisticæ autem redargutiones tametsi contradictionem colligant,non faciunt manifestum tamen, ignorer respõdens nec-
ne:nam & scientem hisce orationibus impediũt. Quòd autem illas teneamus,eadem via patet. Nã propter quæcunque apparet audientibus interrogatus rectè colligere,propter eadem & respõdenti vtique videatur:quare erũt syllogismi falsi per hæc,aut omnia,aut aliqua. Nam quod non interrogatus concedendum esse putasset, & interrogatus quoq; concederet. Quanquàm alicubi fit, vt captiosè rogatus,id,in quo defectus est,scisciando,simul dolum etiam detegat: vt in iis, quæ secundum dictionem,& solœcismum sunt. Si ergo paralogismi contradictionis propter apparentem redargutionem sunt,manifestũ estquòd propter tot & falsorũ syllogismi fiunt,propter quod & apparens redargutio.Apparens autem propter particulas eius,quæ est vera.Nam quodcunq; defuerit,specie redargutio est,nõ re:vt quæ propter non causam orationem ad impossibile ducit: & quæ duas interrogationes vt vnam propter propositionem facit: & quæ pro eo,quod per se,id, quod propter accidens colligit:& quæ huius particulam,quod propter consequens:amplius quæ quod non in re, sed in oratione accidit: deinde quæ pro vniuersali contradictione,& secundum idem,& ad idem,& similiter:item quæ propter id, quod in aliquo, vel propter vnumquodque horum peccat.Amplius,quæ propter id,quod est, non connumerato eo,quod in principio,quod in principio sumit. Quare habemus, secũdum quot fiunt captiosæ ratiocinationes: nam secundum plura, non erunt: secundum autem ea, quæ dicta sunt, erunt omnes. Est autem sophistica redargutio, redargutio non simpliciter, sed ad aliquem: & syllogismus similiter. Nam si non id quidem, quod est, est æquiuocum, velut vnum significans:& id, quod similitudinis figuram habet,tanquam simplex sumant,& in aliis similiter: neq; syllogismi,neq; redargutiones essent, neq; simpliciter,neque ad eum,qui interrogatur:si autem sumant, ad eum,qui interrogatur erunt:simpliciter autem non erunt. Non enim vnum significatum sumpserunt, sed vnum apparens, & illi quidem quo cum agunt.

An reddi verarum,falsarúmque redargutionum possit numerus.

Cap. viii.

QVot verò ob causas redarguunt, qui redargutionibus vtuntur,non est cur quis enumerare sine omnium, quæ sunt, scientia instituat. Id autem non vnius est artis. Nam infinitæ fortasse sunt scientiæ. Quare manifestum est, quòd & demonstratio

Universidad de Deusto
Biblioteca

strationes,redargutiones sunt: & veræ quidem. Nam quæcunque demonstrare licet, ea & redarguere eum, qui contradictionem veri ponet, licet. Vt si commensurabilem diametrum posuerit, redarguat quis demonstratione,quòd incommensurabilis:quare omnium oporteat esse scium. nam alia quidem ea,quæ in Geometria sunt,principia, eorúmque conclusiones : alia autem ea, quæ sunt in Medicina : alia denique ea, quæ aliarum disciplinarum sunt,consequuntur. Sed & falsæ redargutiones similiter infinitæ erũt. Nam secundum vnamquanque artem syllogismus falsus est:vt secundum geometriam geometricus, & secundum medicinam medicinalis. Dico autem secundum artem, iuxta illius principia scilicet. Manifestum est igitur,quòd nõ omnium redargutionum, sed dialecticarum tantum,sumendi sunt loci: nam ij communes omnem sunt ad artem, facultatémque. Et eam quidem,quæ est iuxta vnamquanque disciplinarum redargutionem, considerare artis eius periti est : siue cùm non est,apparet autem: siue cùm est, & quare est. Eam autem, quæ ex communibus est, & sub artem nullam cadit,Dialecticorum est iudicare. Nam si habemus ex quibus probabiles syllogismi in quolibet, habebimus ex quibus redargutiones. Redargutio nanque est syllogismus contradictionis. Quare aut vnus aut duo syllogismi contradictionis redargutio est. Habemus igitur omnia: propter quæ omnes huiusmodi sunt. Si autem hæc habemus, & solutiones habemus : nam illarum instantiæ,solutiones sunt. Habemus autem omnia, propter quæ & apparentes fiunt: apparentes, inquam,non cuiliber, sed talibus. Infinita enim & hæc sint, si quis ea omnia consideret, quæ quibuslibet apparent. Quare manifestum est, quoniam Dialectici est posse sumere propter quæcunque fit per communia, vel quæ est redargutio,vel quæ apparet redargutio,vel dialectica, vel apparens dialectica,vel tentatiua.

Modos captionum non bene sic diuidi, vt vel ad nomen,vel ad intellectum referantur:cùm vbicunque alterum est,sit alterum.

Cap. IX.

NOn autem ea differentia orationum est, quam quidem esse dicunt:has quidem ad nomen, illas verò ad intellectum referentes. Absurdum enim est, putare alias quidem in voce orationes,alias verò in intellectu,& non easdem vtrinque esse. Quid enim est non ad intellectum, nisi quando nomine, is, qui interrogat,non eo vsus est,quod is,qui interrogatus est, dedit? idem autem id est & ad nomen. Ad intellectum autem quid est,nisi cùm id, quod respondens dedit, intelligit is, qui rogauit. Si quis autem plura significante nomine, vnum significare & interrogans & interrogatus putet, vt ens, & vnum plura fortè significat, sed & respondens & interrogans, Zeno scilicet, vnum esse putans interrogauit, éstque disputatio, vnum omnia esse: hæc ad nomen aut intellectum interrogantis disputatio est. Si quis verò multa significare putet,manifestum quòd oratio illa ad intellectum non est. Primum igitur id, quod ad nomen,& ad intellectum dicunt circa huiusmodi orationes est,quæcunq; plura significant, deinde circa quamlibet est. Nam ad intellectum esse,non in oratione,sed in eo quid respondens de his,quę dedit:sentiat:deinde id, quod ad nomẽ dicunt,ad orationes omnes spectat:nam ad nomen esse,hoc in loco ad intellectum non esse significat. Nam si non ad omnes,erunt quædam aliæ,quæ neque ad nomen,neque ad intellectum spectant. Illi verò omnes dicunt,diuidúntque vt vel ad nomen, vel ad intellectum omnes pertinere dicant:alias autem non esse. At quicunque syllogismi propter multiplex sunt, eorum aliqui sunt secundum nomen. Nam absurdè dicatur, secundum nomen omnes esse, quicunque propter dictionem sunt. Sunt enim captiones quædam non ex eo, quòd respondens ad eas sese hoc vel illo pacto habeat: sed quia talem interrogationem ipsa habeat oratio,qua plura significẽtur. Et omnino absurdum de redargutione disserere est,& non prius de syllogismo. Nam redargutio, syllogismus est. Quare oportet & de syllogismo prius, quàm de falsa redargutione. Nam talis redargutio apparens syllogismus contradictionis est. Quare aut in syllogismo causa, aut in contradictione,(adiungere enim contradictionem oportet) aut in vtroque apparens redargutio est:vt illa silentia dicere,in contradictione,non in syllogismo:hæc autem,quod non habet aliquis dare,in vtrisq;:denique istã,quæ Homeri poëma figuram esse per circulum probet,in syllogismo : quæ autẽ in neutro est,verus est syllogismus. Verum vnde sermo ortus est, eò reuertamur:vtrum quæ in disciplinis orationes sunt,ad intellectum sint,nécne? Et si cui videtur plura significare triangulus, deditq; non vt eam figuram, de qua concludebat quod duo recti,vtrum ad intellectum illius disputauit hic, an non? Amplius,si plura quidem significat nomen,ille autem hoc nec intelligit, neque putat, quo modo ad intellectum is nõ disputat?aut quo modo oportet interrogare,eum,qui prius distinctionem non exhibuit,siue interroget aliquis, silentia dicere licet an non?an est quidem vt non? an est vt sic? Si autem dat aliquis, nullo modo. Ille autem disputat:vtrum ad intellectum non disputat,quamuis oratio videatur earum esse quę sunt ad nomen?Genus igitur aliquod orationum ad intellectum non est, sed illæ quidem ad nomen sunt, & id, non omnes : non solùm redargutiones, sed neque apparentes redargutiones. Nam & non propter dictionem apparentes redargutiones sunt : vt quæ propter accidens, & reliquæ. Si autem distingui postulet, vt silentia dicere, hæc nempe sic, illa verò secus : id profectò primum,absurdum est postulare. Nam quandoque non videtur interrogatum multipliciter se habere. Atqui impossibile est distinguere,qui multiplex esse non putat. Deinde docere quid aliud erit ? manifestat enim quónam id pacto se habet ei, qui neque considerabat, neque scie-

bat,

bat neque opinabatur,quod diceretur aliter:quia & in non duplicibus quid prohibet hoc facere?vt putas vnitates binariis in quaternariis æquales esse?At binarij hi quidem sic insunt, illi autem secus.&, putas contrariorum vna disciplina est,an non? Sunt autem contraria hæc quidem nota, illa autem ignota. Quare ignorare,qui hoc postulat, videtur, quod aliud docere, quàm disputare est : & quod docentem quidem non interrogare, sed manifestare, disputantem autem interrogare oportet.

De interrogatione tentatiua,& quid inter contentiosum,sophisticúmque interfit.

Cap. X.

AMpliùs affirmare,negaréve qui postulat,is non monstrantis,sed experimentum sumentis munere fungitur. Nam tentatiua, dialectica est quædam:quapropter de omnibus considerat, explorátque nõ scientem, sed ignorantem, scire verò simulantem. Qui igitur pro rei natura communia considerat, dialecticus est: qui autem id in speciem facit, sophisticus. Et syllogismus contentiosus etiam, sophisticúsque, vnus quidem fucatus syllogismus est, circa ea, de quibus dialectica tentatiua est : quamuis vera sit conclusio. Nam in causa reddenda,impostura vtitur: & quæcunque cuiusque disciplinæ captiosæ ratiocinationes esse secundum artem eam, cùm non sint,videntur, ratiocinationes in subiecta disciplina falsæ sunt. Nam contentiosæ non sunt : sed in his, quæ sub arte sunt,hallucinantur. Neque si quod pseudographema circa verum est, vt Hippocratis quadratura, quæ per lunulas : sed qualiter Bryssõ circulum quadrauit : tametsi circulus quadretur, tamen quia non secundum rem, ideo sophisticus est. Quare etiam qui de his apparens syllogismus est, oratio planè est contentiosa. Nam si verè consideres, speciem tantum offert: quare impostrix & iniusta. Quemadmodum enim ea, quæ in certamine est, iniuria, quandam speciem habet, & est quædam iniusta pugna : sic in contradictione, iniusta pugna contentiosa est. Nam & illic qui omnino vincere volunt, omnia tentant:& hic, qui contentiosi sunt. Qui igitur victoriæ ipsius gratia tales sunt, contentiosi homines, & litium amatores videntur esse: qui autem gloriæ gratia,qua rem sibi parent,sophistici sunt. Nam sophistice est (vt diximus) pecuniarum quædam aucupatrix, à fucata sapientia. Quapropter demonstrationem fucatam appetunt. Ac eadem in oratione litium aliquis amator, & sophista est simul,sed nõ eandem ob causam. Et oratio quidem eadem sophistica,contentiosaque fuerit, sed non ob institutum idem:verum quatenus quidem fucatam ob victoriam est,contentiosa ; quatenus verò ob sapientiam fucatam,sophistica. Nam sophistice est quædam in speciem sapientia,non autem re ipsa.Contentiosa verò, quodam modo sic se ad dialecticam habet, quemadmodum pseudographa ad geometricam. Nam ex eisdem contentiosa, dissereni modo, captiosè & pseudographa geometricè decipit. Sed hæc quidem non est contentiosa, quia ex principiis, & conclusionibus, quæ sunt sub arte pseudographa facit. Quæ autem ex iis est,quæ sunt sub dialectica, circa alia quidem contentiosam esse,manifestum est:vt quadratura quidem,quæ per lunulas,non contentiosa. Brysonis autem contentiosa est. Et illam quidem trãsferre nisi ad solum geometram, eò quòd prius è principiis fiat,licet:hanc autem ad plures licet, quicunque scilicet quid possibile in vnoquoque, & quid impossibile sit, nesciunt. Congruet enim,siue quis, vt Antipho, circulum quadret:siue melius esse post cœnam deambulare Zenonis rationem secutus,non dicat, non medicina,sed communis ratio est. Si ergo omnino similiter se habeat cõtentiosa ad dialecticam, vt pseudographa ad geometriam, ex illis, contentiosa vtique non erit.

Orationes dialecticorum, tentatiuorúmque,non esse ad determinatum genus.

Cap. XI.

NVnc autem dialecticus circa genus aliquod determinatum non est:neq; quirem vllam demonstrare possit,neque talis, qualis metaphysicus, communisque philosophus. Nam neque omnia in vno aliquo genere sunt: neque, si sint, possibile est sub eisdem principiis ea, quæ sunt, esse. Quare nulla etiam artium earum, quæ natura m aliquam monstrant, interrogatione vtitur. Nam non possibile est vtramuis partium dare. Syllogismus enim non ex vtrisque fit. Dialectica autem interrogatione vtitur (si autem monstraret, quid illud, nisi & omnia?) veruntamen prima, peculiariáque principia non interrogat. Nam si non daret, non iam haberet, ex quibus amplius contra instantem disputaret. Atqui talis eadem & tentatrix est. Nam tentatrix illa,qualis est geometria, talis non est : sed qualem vtique imperitus aliquis haberet. Fieri enim potest vt periculum sumat,& is,qui nescit rem,de eo, qui nescit: siquidem concedit non è quibus scit, neque propriis, sed è consequentibus. Quæ omnia talia sunt,vt qui ea norit,eum nescire artem nihil prohibet:sed qui ignoret,eum artem ignorare necesse sit. Quare manifestum,quòd nullius determinati generis tentatrix illa disciplina est:de omnibus est enim. Nam artes omnes communibus quibusdam vtuntur. Ideóque omnes illiterati quodam modo dialectica, tentatricéq; vtuntur. Nam omnes quadamtenus iudicare de iis, qui pronuntiãt, conantur. Hæc autem sunt communia. Nam illa nihil minus sciunt ipsi, videantur licet longè dicendo ab ipsa re abesse. Redarguunt igitur omnes. Nam sine arte quidem eo participant, cuius artificium dialectica tenet. Estque qui arte syllogistica subit, tentátque, dialecticus. Quoniam autem permulta quidem sunt hæc, & de omnibus, haud talia verò vt natura quædam, genúsque certum, sed vt negationes quædam sint : alia autem non talia, sed propria sint, ex illis experimentum de omnibus sumere possibile

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibile est,& artem & quandam. Non talem verò, quales sunt, quæ demonstrant. Non enim contentiosus sic se omnino habens, vt pseudographus habet. Nam captionibus è determinati cuiuspiam generis principiis non vtitur, sed circa genus omne contentiosus versatur. Loci igitur sophisticarum redargutionum hi sunt. Quod autem dialectici de his considerare, & res eas præstare sit, non est difficile videre. Nam quæ circa propositiones disciplina est, hanc speculationem habet omnem. Et de redargutionibus quidem apparentibus, fucatísque dictum est.

Loci sophistici interrogantium, ad falsum, aut inopinabile.

Cap. XII.

SEd quo pacto falsum ostendere, & in paradoxa orationem ducere, qui locus alter sophistici instituti fuit, quea- 20
mus, vidēdum est. Primùm igitur multum quo modo interrogemus refert, & per interrogationem accidit hoc maximè. Nam nulla certa de re interrogare, certæ ad illaqueandū in falso insidiæ sunt. Temerè nanque dicentes, peccant magis. Temerè autem dicunt, quādo propositum habent nullum. Item multa interrogare, certum sit, licet id, quod disputatur. Item si ea, quæ videātur nobis dicere, postulemur, veluti viā vt ad inopinabile, falsúmq; ducamur, facit. Et si is, qui in- 30
terrogat, affirmet, negétve illorum quicquam ad ea ducere, ad quæ argumento non destituatur: potest tamen minus nocere per hæc nūc, quā priùs. Nam obiiciunt statim, quid hoc ad propositum? Regula autem ad falsum aliquod, inopinabiléve deueniendi est, minimè id, quod in quæstione est, vrgere mox, sed affirmare ob id interrogare se, quia discere velit. Nam locū argumentationi cōsiderationis ea facit. Ad falsum autem ostendendum proprius locus sophisticus est, ducere ad talia, in 40
quibus abundet aliquis dicendo. Est autem bene, & non bene id facere, quemadmodum dictum est priùs. Rursum vt ad inopinabile ducatur aliquis, cōsiderare ex qua secta sit, qui disputat, oportet, ac ita vrgere id, quod ipsi contra vulgi sentētiam tenēt. Est enim singulis quibusq; aliquid tale. Regula autem horū, singulorum, opiniones in propositiones coniectas habere. Solutio verò & horū competens fertur, nempe ostendere quòd non ob orationem accidit inopinabile. Atqui semper id 50
quoq; vult is, qui contēdit. Amplius autem ex iis, quæ volunt, & quæ de se profitentur. Nā non eadem volunt & dicunt, sed oratione quidē decora valde vtuntur. Volunt autem ea, quæ prodesse credunt. Vt bene mori magis, quàm voluptuosè viuere, dicunt oportere: & agere iustè magis, quàm diuitiis prauè affluere: volunt autē contraria. Eum igitur, qui iuxta voluntates dicit, ad eas opiniones, quas palàm profitentur: eum verò, qui dicit iuxta has, ad voluntates hominum ducere 60
oportet. Vtrouis enim modo necessarium est, inopinabilia dicere. Nam aut manifestis, aut reconditis opinionibus contraria dicent. Plurimus autem est locus faciendi inopinabilia dicere: quemadmodum Callicles in Gorgia scribitur dicere, & veteres verò omnes arbitrari sunt accidere, propterea quòd quæ secundum naturam, & secundum legem sunt contraria. Contraria enim esse naturam & legem dicunt. Et iustitiam secundum legem quidem esse bonum, secundum autem naturam non bonum. Igitur ei quidem, qui secundum naturam dicit, obuiare secundum legem oportet: eum verò qui secundum legem ad naturam reducere: nam vtroque modo dicere contingit inopinabilia: erat autem quod secundum naturam veteribus quidem verum, secundum autem legem quod multitudini videtur. Quare manifestum quòd & illi, quemadmodum & qui nunc, aut redarguere, aut, inopinabilia dicere respondentem conabantur efficere. Quædam autem interrogationum, inopinabilem responsionem vtrinque habent: vt, sapientibúsne, an patri obedire oportet? & vtilia facere, an iusta præstet? & iniuriam pati eligibilius, quàm nocere sit? Oportet autem ducere ad ea, quæ vel multitudini, vel sapientibus contraria sunt. Nam si quis vt ij, qui literis exculti sunt, dicat, ad ea, quæ multitudini: si autem vt multi, ad ea, quæ ij, qui literis exculti dicunt, ducere oportet. Dicunt enim hi quidem necessariò beatum esse iustum, multitudini autem inopinabile est, regem esse infelicem. Est autem hoc pacto ad inopinabilia ducere, nihil aliud, quàm ad eam, quæ inter naturam, legémque contrarietas est, ducere. Nam lex opinio multitudinis est: sapientes autem iuxta naturam, veritatémque dicunt. Et inopinabilia quidem, ex his oportet quærere locis.

De captionibus negationis, & solœcismi.

Cap. XIII.

DE eo verò, quomodo aliquē cogamus nugari, quidnā nugari dicamus, prius monstratū est. Omnes autem orationes tales id volunt efficere, vt si nihil referat, nomen, an orationem dicas: duplum autē, & duplum dimidij idem est: si igitur duplū est dimidij, duplum erit dimidij, dimidij duplū. Et rursum, si pro duplo duplū dimidij ponatur: ter erit dictum dimidij dimidij dimidij duplum. Et putas concupiscentia ipsius dulcis est? hæc autem appetitus ipsius dulcis est: est igitur concupiscentia appetitus dulcis dulcis. Sunt autē orationes omnes huiusmodi in iis: quæ sunt ad aliquid: iis, inquā, quorum non solùm genera, sed & ipsa ad aliquid dicuntur, quæque ad idem vnúmque reddunrur: vt, appetitus alicuius est appetitus, & concupiscētia alicuius est concupiscentia, & duplum alicuius est duplum, duplúmque dimidij, omniúmque, quæ cùm non sint: ad aliquid verò de substantia quapiam prædicentur in definitione ipsorum subiecta ipsis substantia comprehenditur. Et ratio in illis quorum habitus affectúsve sunt, qui per se de subiectis suis prædicantur: vt impar, numerus est medium habens: est autem numerus, impar: est igitur numerus, numerus medium habens. Et simum, cauitas naris est: est autem naris

naris simā: erit ergò naris, naris caua. Putes autem hoc illos facere, cùm non faciant interdū: eò quòd non hoc etiam interrogant, aliquidne per se dictum, duplum significet, an nihil significet. Si quid significat, idémne, an diuersum significet. Sed cōclusionem statim dicunt, apparétq; propter nomē idem esse hoc, significaréq;. Solœcismus autem cuiusmodi sit, dictum est priùs. Equidem & hoc facere, cùm non faciat, & non facere, cùm facit videri potest. Quemadmodum iuxta Leuinum, Venus masculinum est, itaque qui almam dicit hanc, solœcismum quidem secundum illum facit, non apparet autem aliis: qui autem almum, apparet quidem aliis, sed solœcismum non facit. Manifestum quòd & ars aliqua hoc potest facere. Itaq; multæ orationes, quem non colligunt solœcismum, videntur colligere, vt & in redargutionibus. Sunt autem omnes penè species solœcismi ob vocem illam Hoc: quippe casus hic neque masculinum, neque fœmininum, sed neutrum significat. Nam hic quidem masculinum significat, hæc autem fœmininum, hoc verò neutrum quidem significare vult, sæpe autem illa vtraque significat: vt, quid est hoc? Calliope, lignum, Coriscus. Masculini igitur & fœminini differunt casus omnes, neutri hi quidem, illi autem non. Cùm datur igitur hoc, sæpe colligunt quasi dictum sit hunc. Similiter autem & alium casum, pro alio ponunt. Captio autem fit inde, quòd hoc commune plurium sit casuum. Nam Hoc significat quandoq; hic, quandoq; autem hunc. Oportet autem pro adiuncto verbo significet: vt cum est quidē, hic: cum esse verò hunc, vt est Coriscus, esse Coriscū, & in fœmininis nominibus similiter. Nam in omnibus, est, & esse, similiter facient differentiā. Et quodā modo in his similis est solœcismus iis redargutionibus, quibus non similia propter figuram similiter dicuntur. Nam quemadmodum illic in rebus, sic hic in nominibus accidit solœcismus. Nam homo, & album, & res, & nomen est. Manifestum igitur est, quòd solœcismum dictis è casibus colligere conandum est. Species igitur contentiosarum orationum, specierúmque partes, & modi, hi sunt.

De occultatione sophistica, & contra ægrè respondentes.

Cap. XIIII.

REfert autem ad fallendum non parū, si quæ ad interrogationem spectant, quendā in modū disponantur, quemadmodū & in dialecticis est dictum. Déinceps igitur, supra quæ dicta sunt, hęc primū veniunt dicenda. Valet igitur ad redarguendum vna quidem res, prolixitas. Difficile est enim, multa simul perspicere. Ad prolixitatem verò, iis, quę adduximus, elementis est vrendum. Valet etiam festinatio: nam qui ęgrè quod prę manibus est assequuntur, minus prospicere quod imminet, possunt. Præterea autem & ira, & contentio valent. Nam cōturbati minus omnes cauere possunt. Elementa autem iræ, si quis palàm improbè se agere velle ostendat. Valet insuper permutatim interrogationes si ponātur, siue ad idem plures aliquis rationes adferat, siue sic habere, aut secus, ostendat. Simul enim aut in plura, aut in contraria animum intendi contingit. Omnino autem omnia, quæ de occultando dicta sunt prius, vtilia etiam ad contentiones sunt. Nā occultatio, fallendi gratia est: fallere autem, deceptio est. Aduersum eos autem, qui quæ factura esse ad orationem opinantur, renuunt, per negationem instituenda interrogatio est, ceu contrarium velimus: aut etiam ex æquo interrogationem facere oportet. Dum enim dubium est quid sumi disputator velit, minus tergiuersantur, & quod per partes dederit quispiam, singula inducētes, vniuersale sæpe non interrogabunt: sed vt dato vtentur. Quippe datum esse ipsi quoq; sæpe putant: audientibúsq; ob inductionis memoriam, périnde atque non vane interrogauerit, sic quoq; apparet. Et quibus in rebus vniuersale significari nomine non potest, vtendum tamen similitudine est, iuxta id quod expedit: nam fallit similitudo plerunque. Et quo faciliùs propositio sumatur, adiicere contrarium interrogando oportet. Vt si sumere oporteat, per omnia patri obediendum esse, per omniane obedire parentibus, an per omnia non obedire oporteat, simul scisciabitur, & sæpe id, vtrum multa concedendum, an pauca? magis enim si necesse, videātur esse multa. Compositis enim iuxtà contrariis, minora, & maiora, peiora & meliora hominibus apparent. Valde autem sępéq; deprehensi esse vt videātur, illud in primis sophisticū interrogatum commentum facit, cùm vbi nihil collegerunt, tāquam collegerint, postremum non tam interrogando, quàm concludendo. Non igitur hoc & hoc est, inquiunt. Sophisticum autem & hoc: posito paradoxo, super eo quid videatur vt respondeat postulare, cùm id, quod videretur; in quæstione principio esset: eámque interrogationem sic instituere, vt vtrū ipsi videatur, rogemus. Necesse est enim, siquidem interrogatio propositionum altera vnde syllogismus est, fuerit, vel in elenchū, vel in paradoxum incurrat. In elenchum, si respondeat: in paradoxum, si aut non respondeat, aut non videri dicat. Sed & non respondente, & non videri confitente, in elenchi incurrit simile. Amplius vt in rhetoricis, licet in redargutionibus si quid in oratione pugnet, est videndum, aut cum eo, à quo est dictum: aut cum iis, quos ille bene dicere, agerévе faterur. Insuper cum iis, qui videntur tales, aut cū similibus, aut cum plurimis, aut cum omnibus. Quemadmodum respondentes sæpe cùm redarguuntur, duplex faciunt, cùm imminet vt redarguantur: sic & interrogantibus illo quādoq; contra instantes vtendum: si sic quidem accidat, sic autem non: sic enim sumpserit, qualiter facit Cleophon in Mandrobulo. Oportet etiā absistere oratione, & reliqua argumentorum pręcidere, & respondenti (si pręsenserit) prius instare, & prædicere. Argumentandum autem quandoq; & ad aliud, illud sumentibus: si ad id, quod propositum est, parum aliquis sit instructus: quod Lycophron fecit, dum arte lyram commendare propositum esset. Iis autē, qui postulāt, vt quod sumimus probetur, quia causam reddere oportere videtur, cautius

fier,si cùm aliquid dictum est,contradictionem in elencho,quàm vniuersale dicamus:vt quod affirmauit negare,aut quod negauit affirmare,sed nō quod contrariorum eadem,vel non eadem scientia est.Non oportet autem conclusionem vt propositionem interrogare. Quædam autem neque interrogare oportet , sed veluti concessis vti. E quibus igitur interrogationes , & quomodo in concertatoriis exercitationibus interrogandum sit,dictum est.

IN ELENCHORVM LIBRVM
Secundum Raphaëlis Volaterrani Eisagoge.

LIbro secundo,instituit respondētem, quum suprà opponentem docuerit. Monstrat enim soluēdi paralogismi modum.nam plures destruere sciunt, qui nesciunt construere,sicut in signis mathematicis.Quapropter Socratem ait , solitum semper interrogare,respondere autem se profiteri nescire.Hinc prouerbium tractum,Multi sunt arguentes,pauci verò soluentes. In primis respondens multiplicis æquiuocationem distinguat,quæ sophismatis causa est.Propositionem haud satis intellectam,aut dubiam,non facilè,nec statim concedat:sed respondeat,fac vt ita sit. Ad inopinabile item,& de quo sit varia sententia , dicere quòd multi ita sentiunt. Item petere principium, cùm propius conclusioni cepit opponens. Item, si vtrunque sit propositum, consequenti respondere debet : quoniam antecedente concesso , conceditur consequens.Non item contrà. Præterea cùm duplex sit falsus syllogismus ,alter syllogisticus, qui falsis probat,& peccat in materia, alter apparens syllogismus , qui peccat in forma:primus æquiuocationis infirmatione soluetur , tótque infirmabit,quot receperit falsas siue adsumptiones, siue conclusionem.In forma verò peccantem soluet paralogismum compositionis & diuisionis, ostendendo non eandem esse orationem compositam,& diuisam.Ponit insuper quosdam paralogismos:vt,quicunq; potest citharizare, citharizabit:sed nō citharizans potest citharizare,ergo nō citharizans citharizabit. Soluit quòd hoc potest: non citharizans citharizabit:sed ille , qui est non citharizans,postea potest citharizare. Déinde dicit,quòd pauci fiunt per accentum paralogismi. Cuius ponit vnum exēplum,quod apud Latinos hoc modo reperiri potest.Bonum est,viros iustos pendere,& bonum rursus viros iustos non pendere:ergo est idem pendere,& non pendere. Soluit , quòd pendere diuersa significat , secundum accentus diuersitatem. Paralogismi omnes extra dictionem , præter paralogismum fallaciæ petitionis principij,qui solus non peccat in forma, soluendi per infirmationem consequentis.Ponit exempla multa,præsertim secundum quid ad simpliciter : vt, iustum est iniusto magis eligendum, quo ad agendum videlicet,non patiendum.Item, scio hanc rem mihi iustè adiudicatam , ergo scio hanc rem meam esse. Negatur consequens,quia non fuit iudicata simpliciter,sed secundum quid. Item,quod nō est,ipsum est opinabile:ergo quod non est,est. Negatur consequentia, quia esse opinabile,non est esse nisi secundum quid.In paralogismo petitionis principij soluitur dicendo opponenti,quòd petit principium.Difficilius autem syllogisticos,id est eos,qui in materia peccant,soluere.Inter syllogisticas verò orationes eas maximè difficiles,de quibus dubium , an sit oratio syllogistica,an nō,& an sit soluenda per destructionem,an per infirmationem. Et illa acrior , quando nescimus secundum quod assumptum debeat fieri solutio.Item illa acris,cuius defectus maximè latet. Postremò Aristoteles se gloriatur hanc artem inuenisse, cùm anteà syllogizantes sine ordine , sine præceptione aliqua confunderentur, instar artium mechanicarum , quarum nulla traditur certa via. Quapropter veniam petit,si minus perfecta sit , cùm à principiis sit reducta debilibus , & paruis : sicut & rhetorica per Cresiam primò , postea per Theodorum : gratias autem, si perfecta fuerit.

ARIST

ARISTOTELIS
STAGIRITAE ELENCHORVM
LIBER SECVNDVS.

De vtilitate exercitationum harum.
Cap. I.

DE RESPONSIONE autem,& quomodo , & quid soluere oporteat, quémq; ad vsum orationes huiusmodi prosint,post hæc est dicendū. Vtiles igitur ad philosophiā sunt, propter duo.Primùm enim,quia eę vt plurimum circa dictionem fiunt , quò melius quotupliciter quidq; dicatur,& quæ similiter , quæque secus in rebus,& in nominibus habeant,sciamus, efficiūt. Secundò autem , ad eas inquisitiones , quas apud nos ipsos peragimus. Nam si quis ab alio facilè fallitur,atq; id non sentit , ipse quoque à se ipso persepe circunuenitur.Tertiò verò, postremóq;, ad gloriam:eò quòd in omnibus exercitatus esse videbitur,& nulla in re inexpertus esse. Si quis enim orationem cum aliquo ingressus,orationem vituperat,cùm nihil habeat , quod reprehendere meritò posit, suspicionem dat, quòd non quia verum amet,sed ob imperitiam exercitationibus his offendatur.Respondentibus autem,quomodo aduersum huiusmodi orationes sit obsistendum, manifestum est,siquidem rectè prius quibus è rebus captiosę ratiocinationes sint,diximus:etsi sufficienter omnem quę in interrogando fraus est diuisimus.Non idem autē,in proposita nobis seorsim oratione,perspicacē esse , vitiáq; posse deprehendere,& ei,cum quo cōgrediare, celeriter posse occurrere,est. Nam quod scimus,leuiter sæpe transpositum,ignoramus.tum autem quemadmodum aliis in rebus,quicquid citius,tardiúsque fit, exercitatione incrementum facit:sic & in orationibus habet.Vt enim perspectum aliquid sit nobis,inexercitati simus autem, opportunitates frequenter negligemus,transmittemúsq;.Accidit autem quandoq; , sicut in mathematicis configurationibus,vt illic quæ soluimus,quandoq; componere iterum non queamus:sic & in redargutionibus.Nam sciamus licet oratio vnde nectatur,iungere tamen non possumus.

De apparenti solutione respondentis.
Cap. II.

PRimum igitur quemadmodum colligimus ex opinione quandoq; magis, quàm verè , sic vt & soluamus ex opinione quandoq; magis quàm verè, conandum esse dicimus.Nā omnino aduersum contentiosos sic est reluctandum,non vt contra eos, qui redarguant,sed qui redarguere videri velint. Non enim efficere eos quicquam dicimus : quare vt ne videantur,efficiendum est. Nam si redargutio contradictio est,è quibusdam non æquiuoca, nihil opus diuidere ad amphibola & æquiuocationem est.Non enim syllogismum facit,nulliúsque alterius gratia distinctione occurrimus , nisi quia concluso redargutioni similis videtur.Non ergo vt ne redarguamur , sed vt ne videamur redargui,cauendum est. Nam quia vel amphibola, vel æquiuoca,vel quæcunq; alia huiusmodi cauillationes interrogantur,& vera redargutio obscuratur,& quis redarguatur,nō redarguatur,incertum fit.Quoniā enim ad finem concludenti,non quod dixerat negare,dicere,sed vel æquiuoce,vel ambiguè licet,maximè licet eò tēdat oratio, tum peracta redargutio sit nécne cerni non potest.Incertum enim,verum dicat,nécne. Si verò distinctione adhibita,de æquiuoco ambiguóve scisciratus fuisset,haud obscurus elenchus fuerat.Quódque hoc quidem tempore minus,olim autem magis cōtentiosi requirebant,itáne an non vt respōdeat is,qui interrogatur,fieri poterat.Nūc autem quia nō bene interrogant inquirentes, necesse est vt respondeat aliquid is,qui interrogatus est,interrogationis vitium emendans : quia distinctione rectè adhibita , alterutrum , vel ita,vel non respondentem dicere necesse est. Si quis autem eā, quæ secundum æquiuocationem est , redargutionem esse putet,quodam modo respondentem effugere,quò minus redarguatur,licet. Nam in iis, quæ subiecta oculis sunt,necessarium quod affirmauit nomen negare,& quod negauit affirmare. Enimuero vt occurrūt quidem,nihil prodest. Nō enim Coriscum,musicum & non musicū,sed hunc Coriscum musicum,& hunc Coriscum non musicum esse aiunt. Eadem nanque erit oratio Coriscum,ei,quæ est,hunc Coriscum musicum,vel non musicum esse:quod simul affirmant,& negant.Sed fortasse non idem significat.Neque enim illic nomen est,quare in aliquo differt. Si autem hīc quidem simpliciter dicat Coriscum , illic autem aut aliquem,aut hūc addat,absurdum est. Nihil enim magis hoc, quàm illud : vtrolibet enim nihil differt.Enimuero quia incertum quidem est,qui ambiguitatem non distinxit , redargutus sit nécne: conceditur enim in orationibus distinctio:manifestum quòd interrogationem sic vt non distinguatur,sed simpliciter recipere,peccatum est. Nā etsi non ipse,tamen oratio redargutæ similis est. Accidit autem sæpe,vt quanquàm amphibologiā videant , cunctentur tamen distinguere , eò quòd crebra talia proponantur,ne ad omnia indignari videantur.Déinde non putantibus ob id fieri orationem,sępe profectò inopinabile occurrit.Quapropter quia concessum est orationem distinguere,haud cunctandum est, quemadmodum dictum est priùs. Si autem interrogationes duas,non vnā quisquam facit , ac non ob æquiuocationem,amphibol

Universidad de Sevilla Biblioteca

phibologiámve captiosa collectio fit, éstne redargutio, an non: Quid enim differt interrogare, Callias, & Themistocles musici sint, quàm si ambobus, diuersi cùm sint, vnum nomen esset? Si plura enim, quàm vnum significat, plura interrogauit. Si igitur non rectè fit, duas ad interrogationes responsionem vnam simpliciter censere dandã esse, manifestum quòd nulli eorum, quæ æquiuoca sunt, respondere simpliciter conuenit: neque si de omnibus quidem æquiuocum sit verum, veluti censent quidam. Nihil enim differt hoc, quàm si interrogasset, Coriscus & Callias vtrum domi sint, an non sint domi? siue adsint ambo, siue non adsint. Vtrinque enim propositiones plures sunt. Non enim quia verum est quod dicitur, ideo interrogatio est vna. Possibile est enim, si mille quæstiones proponantur, ad omnes vel ita, vel non verè respondere: attamen non ideo vna est responsione respondendum. Sic enim disputatio tolleretur. Perinde est enim hoc, ac si idem nomen diuersis imponatur. Si igitur non oportet ad interrogationes duas responsionem vnã dare, manifestum quòd nec in æquiuocis aiendum, negandúmve est. Neque enim qui sic dixit, respondet, tametsi aliquid dixit: sed id admittunt quodã modo in disputationibus, eò quòd lateat quod accidit. Quemadmodum igitur diximus, quòd redargutiones quędam videntur esse, cùm non sint: eodem quoque modo & solutiones quædam videntur esse, quæ non sunt, quas dicimus quandoque operæpretij plus in cõtentiosis orationibus afferre, quàm veras, & in ea, qua duplici occurritur. Respondendum autem in iis, quæ videntur, sic vt esto dicat: nam sic redargutio minimè fiet. Si verò aliquid, quod inopinabile sit, cogatur dicere, hîc maximè videri sibi addat. Sic enim neque redargutio, neque inopinabile videbitur fieri. Quia autem, quo pacto principium petatur, manifestum est, omnes autem, quæ propinqua principio sunt, tollenda, & minimè concedenda esse putant, perinde ac si principium petatur, si quid obstat, recusetur. Et si quid tale postulauerit quispiam, quod quidem consequi ex positione necessarium est: si autem vel falsum, vel inopinabile, idé id est principium peti dicendum. Nam quæ ex necessitate accidunt, esse positionis eiusdem videntur. Amplius cùm vniuersale non nomine, sed similitudine sumitur, dicendum quòd non ita vt datum est, neq; vt proposuit, sumit. Nam propter id sæpe redargutio fit. Cùm autem inde excluditur, ad id, quod non bene est ostensum, redeundum est. Obsistendum autem iuxta determinationem dictam. In iis igitur, quæ propriè dicuntur nominibus, necesse respõdere, vel simpliciter, vel per distinctionem. Quæ autẽ subintelligentes proponimus, vt quæcunque non planè, sed truncatim interrogantur, propter id accidit redargutio. Vt, putásne quicquid est Athenienſium, possessio Athenienſiũ est? sic. Similiter autem & in aliis? Atqui homo est animalium? sic. Possessio igitur animalium, homo. Nam hominem animalium esse dicimus, quia animal est, & Lysandrum Lacedæmoniorum, quia Lacedæmonius est. Manifestũ igitur, quòd in quibus obscurum aliquid proponitur, id concedendum simpliciter nõ est. Quando verò duobus existentibus, cùm hoc quidem est, alterum esse necessariò videtur: at cùm illud est, hoc est non necessariò, vtroque interrogato, dare quod minus est oportet. nam colligere de pluribus difficilius est. Si autem argumentetur, quòd hîc quidem cõtrarium sit, illic autẽ non sit: si hic vera ratio est, contrarium quidem esse, at nomen alterius positum non esse dicendum est. Quoniam autem eorum, quæ quidem in oratione hominũ versantur, quædam huiusmodi sunt, vt plures eum, qui non concedat, falsum dicere aiant, quædam autem non: qualia sunt quæcunque ambiguntur (vt corruptibilis, an incorruptibilis animãtum sit anima, vulgò non cõstat.) In quibus igitur incertum est vtro modo dici, quod proponitur, soleat, num vt sententię, (sententias enim, & opiniones veras, & negationes totas vocant: vt diameter incommensurabilis est) in his respondendum non est. Præterea de quo verum sit nécne dubitatur, si quis nomina transferat, in illis maximè latebit. Nam ideo quia incertum est vtro modo se verũ habeat, non videbitur sophisticè agere. Ideo autem quia dubium est, non videbitur falsum dicere. Metaphora verò faciet oratio vt redargutioni exponatur. Amplius quascunq; interrogationum præsenserit aliquis, præinstandum, prædicendúmq; est: sic enim maximè interrogantem prohibebit.

De recta solutione, loci.
Cap. III.

Voniã autem recta solutio manifestatio falsi syllogismi est, quam ob interrogationem accidat falsum: falsus autem syllogismus dicitur dupliciter, nã aut collectum est falsum, aut cùm syllogismus nõ est, esse syllogismus videtur: erit & quæ nunc dicta est & apparentis syllogismi solutio, ob quam videtur esse interrogationũ correctio. Itaq; contingit orationes, quæ colligunt, inficere, & negare: quę autem non verè, sed in speciem colligunt, distinctione adhibita soluere. Rursum autẽ, quoniam syllogizantium orationum hæ quidem veram, illæ autem falsam conclusionem habent, eas quidem, quæ secundum conclusionem sunt falsæ, duobus modis soluere cõtingit. Nam & eò quòd tollitur aliquid eorũ, quæ interrogata sunt, & eò quòd ostenditur conclusio, sic se non habere. Eas verò, quæ secundum propositiones, eò quòd tollitur quiddã solùm: nam conclusio vera est. Quare volentibus orationẽ soluere, primùm quidem inspiciendum est, colligat, an non colligat, déinde vera conclusio sit, an non vera, quò vel distinguendo, vel inficiãdo soluamus: ac rursus inficiando vel hoc, vel illo modo, ceu dictum est priús. Plurimum autem differt, orationem in ipsa contentione, congressúque, & vrgente aduersario, an extra contentionem soluas. Nam prævidere quidem difficile, per otium autem videre facile est. Earum igitur, quæ per æquiuocationem, & amphibologiam redargutiones sunt, alię quidem interrogationem quandam plura significantem, alię autem conclusionem multipliciter dictã habent: vt in

vt in ea quidẽ, quæ est silentia dicere, conclusione duplex est: in ea verò, quæ est non conscire scientem, vna interrogationum significat duplex, hoc quidem ens, illud verò non ens. Quibuscunque igitur in fine est multiplex, nisi priùs sumpserit contradictionem, non fit redargutio: vt in eo, quod est cæcum videre. Nam sine contradictione redargutio non fit. Quotiescunque verò in interrogationibus est, non necesse est prænegare quod duplex est. Nam non ad hoc, sed propter hoc fit oratio. Principio igitur ad duplex siue id nomen, siue oratio est, sic respondendum erit, vt dicamus alicubi sic esse, alicubi non esse. Vt silentia dicere, nempe alicubi est verum, alicubi verum non est. Et quæ expediunt agenda. Sunt enim, in quibus verum, sunt in quibus nõ verum. Nam expedientia multipliciter dicuntur. Si autem lateat in finem vsque, addendo propositionem corriges. Vt, est igitur silentia dicere? non, inquies: sed eum, qui silet. Et in iis autem, quæ multiplex in propositionibus habent, similiter: non putas conscient, quod sciunt? sic inquies, sed non qui sic sciunt. Non enim idem est, quod non conscire liceat, & quod sic scientes conscire non liceat. Et omnino obluctandum est: etiamsi simpliciter colligatur, quòd non rem, quam dixit, sed nomen negauit. ideóque non esse redargutionem. Manifestum autem, & eas, quæ propter compositionem, & diuisionem sunt, quomodo soluere deceat. Nam si diuisa, compositáque oratio aliud significat, postquàm concluditur cõtrarium dicendum. Sunt autem orationes omnes secundum compositionem & diuisionem huiusmodi: Putásne quo vidisti tu hunc percussum, illo percussus est hic? & quo percussus est, illo tu vidisti? Habet quidem etiam hoc ambiguum aliquid: verum id à compositione est. Nam duplex non ob id est, quod secundum diuisionem est. Non enim eadem ratio fit diuisa & composita. Siquidem ora, & hora secundum accentum prolata, significant aliud: sed in scriptis quidem nomen idem est, cùm ex eisdem elementis, similitérque sit scriptum. Et illic autem notas faciunt, prolata verò non eadem. Quare quod propter diuisionem est, duplex non est. Manifestum autem, quòd non omnes redargutiones propter duplex sunt, sicut quidam dicunt. Distinctio igitur ei, qui respondet, adhibenda est. Non idem est enim dicere, videre oculis percussum: & dicere, oculis percussum videre: & illa Euthydemi oratio, Putásne vides tu nũc existentes in Pyræo naues, cùm in Sicilia sis? & rursum, Putásne malum sutorem, bonum esse? sit autẽ bonus aliquis vir, sutor malus: quare sutor malus. Putásne quorum scięti æ bonæ, ea perdiscere bonum est? mali autem scięti a est bona. digna igitur studio res malum. attamen & malũ, & disciplina malum: quare mala disciplina malũ. Putásne verum dicere nũc, quod tu factus sis? factus es ergo nunc. An aliud significat diuisum? verũ enim dicere nunc est, quòd tu factus sis: sed non verum, nunc te factum esse. Putásne qualiter & quæ potes, sic & ipsa facias? non citharizans autem potestatem citharizãdi habes: citharizabis igitur, non citharizans. An non huius potestatem habet, vt scilicet nõ citharizans citharizet: sed cùm non facit hoc, vt faciat. Soluunt autem quidam id, aliter etiam. Nam si dedit vt potest facere, non dicunt accidere citharizantem citharizare. Non enim omnino vt potest facere, datum est facere. non idem autem esse vt potest, & omnino vt potest facere. Sed manifestum, quòd non bene soluunt. Nam orationum omniũ, quæ propter idem, eadem solutio est: eadem autẽ nõ ad omnes, nec qualitercũque interrogatas accommodabitur: sed est cùm ad interrogantem, haud verò ad orationem accommodatur. Propter accentum autem captiones, neque in iis, quæ scribuntur, neque in iis, quæ dicuntur, præterquam perpaucæ fiunt. Vt, putásne quod habitas, domus est? sic. Nunquídne est quod habitas, negatio eius est, quod habitas? sic. Dicebas autem ne esse quod habitas domum. negas igitur te habitare domum. Quomodo autem soluendum, est palàm. Non enim idem grauiter, & acutè prolatum significat. Manifestum autem & in iis, quæ figura orationis eadem dici videntur, cùm eadem nõ sint, quo pacto obsistendum, eò quòd genera prædicamentorum habemus. Nam hic quidem dedit interrogatus nõ esse aliquid eorum, quæ quid est significant, ille verò ostendit quidem esse aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, vel quantitatis: videntur autem quid est significare, propter dictionem: vt in hac oratione. Putásne contingit idem simul facere, & fieri? non. At verò videre simul & videri idem, & secundum idem contingit. Putásne est aliquid eorum, quæ sunt pati, facere? non. nonne igitur secatur, vtitur, operatur, similiter dicuntur: & omnia quidem pati significant? Rursum autem currere, videre similiter sibi inuicem dicuntur. Veruntamẽ videre operari aliquid est: quare & pati aliquid simul etiam, & facere. Si autem aliquis illic quidem simul idem facere & pati non posibile, hîc autem videre & videri esse posibile dicat, nõdum redargutus est, si videre non facere aliquid, videríque pati esse dicat. Opus est enim interrogatione hac, quæ data esse credetur ab audiente, cùm & secare facere aliquid, & secari fieri aliquid concederetur, & quæcunq; alia similiter dicuntur. Nam reliquum ipse addit, qui audit, veluti similiter dictum. Illud autem similiter quidem non dicitur, similiter verò ob dictionem videtur. Idem autem accidit hîc, quod in æquiuocationibus. Putat enim in æquiuocis inscius orationum, quam dixit, negare rem, non nomen. Ideóque adhuc opus interrogatione habet, si ad vnum respiciens dicat æquiuocum: sic enim dante, erit redargutio. Similes autem & hæ orationes illis: si quod quis habens, posteà non habet, amisit. Nam vnum solum amittens calculum, decem calculos non habebit. An quod non habet quidem, priùs habens, amisit? non necesse est aut tot amittere, quantum, vel quot habet, Interrogans igitur quod habet, colligit in eo quot: nam decem aliquot. Si igitur interrogasset principio, an quæcunque non habet aliquis, cùm priùs haberet, putásne amisit totidem? nullus vtique dedisset: sed aut tot, aut horum aliquid. Et quoniam daret aliquis quod non habet: nõ enim habet vnum

Græcè clamus est? sic. Nunquídne est quod habitas, negatio eius est, quod habitas? sic. Dicebas autem ne esse quod habitas domum. negas igitur te habitare domum. Quomodo autem soluendum, est palàm. Non enim idem grauiter, & acutè prolatum significat. Manifestum autem & in iis, quæ figura orationis eadem dici videntur, cùm eadem nõ sint, quo pacto obsistendum, eò quòd genera prædicamentorum habemus. Nam hic quidem dedit interrogatus nõ esse aliquid eorum, quæ quid est significant, ille verò ostendit quidem esse aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, vel quantitatis: videntur autem quid est significare, propter dictionem: vt in hac oratione. Putásne contingit idem simul facere, & fieri? non. At verò videre simul & videri idem, & secundum idem contingit. Putásne est aliquid eorum, quæ sunt pati, facere? non. nonne igitur secatur, vtitur, operatur, similiter dicuntur: & omnia quidem pati significant? Rursum autem currere, videre similiter sibi inuicem dicuntur. Veruntamẽ videre operari aliquid est: quare & pati aliquid simul etiam, & facere. Si autem aliquis illic quidem simul idem facere & pati non posibile, hîc autem videre & videri esse posibile dicat, nõdum redargutus est, si videre non facere aliquid, videríque pati esse dicat. Opus est enim interrogatione hac, quæ data esse credetur ab audiente, cùm & secare facere aliquid, & secari fieri aliquid concederetur, & quæcunq; alia similiter dicuntur. Nam reliquum ipse addit, qui audit, veluti similiter dictum. Illud autem similiter quidem non dicitur, similiter verò ob dictionem videtur. Idem autem accidit hîc, quod in æquiuocationibus. Putat enim in æquiuocis inscius orationum, quam dixit, negare rem, non nomen. Ideóque adhuc opus interrogatione habet, si ad vnum respiciens dicat æquiuocum: sic enim dante, erit redargutio. Similes autem & hæ orationes illis: si quod quis habens, posteà non habet, amisit. Nam vnum solum amittens calculum, decem calculos non habebit. An quod non habet quidem, priùs habens, amisit? non necesse est aut tot amittere, quantum, vel quot habet, Interrogans igitur quod habet, colligit in eo quot: nam decem aliquot. Si igitur interrogasset principio, an quæcunque non habet aliquis, cùm priùs haberet, putásne amisit totidem? nullus vtique dedisset: sed aut tot, aut horum aliquid. Et quoniam daret aliquis quod non habet: nõ enim habet vnum

Universidad de Salamanca Biblioteca

solum calculum. An verò non dedit quod non habuit, sed vt non habuit, num illud: nam solum, non quod significat, neque quale, neque quantum, sed vt se habet ad aliquid, vt quod non cum alio. Quemadmodũ igitur si quis dicat, Putásne quod aliquis non habet, dabit? & annuente interroget, an dabit quispiam aliquid citò, qui non habet citó? & astruente colligat, igitur dabit quis quod non habet. manifestum enim, quòd non colligit. nam citò non est quod dare, sed hoc modo dare. Quo autem modo quispiam non habet, dabit aliquis? vt quod suauiter habet, mœstè dabit. Similes autem & huiusmodi orationes, Putásne, manu, quam non habet, percutiet quis? aut oculo, quem non habet, videbit quis? non enim habet vnum solum oculum. Soluunt autem quidam, dicentes, & quòd habet vnum solum oculum, & aliud quidlibet qui plura habet. Quoddam autem, & vt quod habet accepit: dedit enim vnum solum hic calculum, & hic habet (dicunt) vnum solum ab hoc calculum, accepit enim ab hoc: ergo vnum solum habet hic calculum. Alij autem statim interrogationem tollentes: quia contingit, quod non accepit habere, vt vinum accipientem suaue, si corrumpatur, intereà dum accipitur, habere acre. Sed quod dictum est priùs, hi omnes non ad orationem, sed ad hominem soluendo respiciunt. Nam si esset hæc solutio, dantem oppositum non possibile esset soluere. quemadmodum & in aliis. Vt, si est quidem quod est, est etiam quod non est. Solutio, si simpliciter det dici, concludit: si autem non concludit, non erit solutio. In prædictis igitur (omnibus datis) dicimus syllogismum non fieri. Ampliùs autem & hæ ex huiusmodi orationibus sunt: Putásne quod scriptũ est, scripsit quis? scriptum nunc, quòd tu sedeas: falsa oratio, erat autem vera, cùm scribebatur: igitur simul scribebatur falsa & vera. Nam falsam, vel veram orationem, vel opinionem esse, non quod, sed tale significat: nã eadem ratio & in opinione. Et, putas quod discit discens, hoc est quod discit? discit autem aliquis, quod tardum est celeriter: non enim quid discat, sed vt discat, dixit. Et, putas quod ambulat aliquis, hoc calcat? ambulat autem totum diem, & non quid ambulet, sed quãdo ambulet, dixit. Nec cùm scyphum quis bibat, quid bibat, sed ex quo? Et putas quod quis sciuit inueniens, vel discens, sciuit? quorum autem hoc quidem inuenit, illud autẽ didicit, ambo hæc neutrum. An hoc quidem omne, illud autem non omne? Et quoniam est quis: tertius homo à se, & ab vnoquoque. Nam homo & omne commune, non hoc aliquid, sed quale quid, vel ad aliquid, vel aliquo modo, vel huiusmodi aliquid significat. Similiter autem & in hoc, Coriscus, & Coriscus musicus, vtrum idem an alterum? Nam hoc quidẽ hoc aliquid, illud autẽ quale quid significat, quare nõ est idem exponere. Exponere autem non facit tertium hominem, sed id ipsum quid esse concedere. Non enim erit hoc aliquid esse, id quod Callias, & id quod homo est. Neque si quis expositum non id quidem quod hoc aliquid esse dicat, sed idem quod quale: nihil enim refert. Nam erit præter singula vnum quiddam, vt homo. Manifestum ergo, quòd non dandum, hoc aliquid esse quid, quod communiter de omnibus prædicetur, sed aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut aliquid talium significare. Omnino autem in orationibus, quæ propter dictionem sunt, per oppositum semper est sumendum: aut per id, propter quod oratio est. Vt si propter compositionem oratio, solutio diuidendo: si autem propter diuisionem, componendo fiat. Rursum si propter accentum acutum, grauis, erit solutio: si verò propter grauem, acutus. Si autem propter æqui uocationem est, oportet oppositum nomen dicendo soluere: vt si animatum accidit dicere, negando non esse, manifestum quod est inanimatum: si verò inanimatum dixit, hic autem animatum colligat, dicendum quòd est inanimatum. Similiter autem & in amphibologia. Si autem secundum similitudinem dictionis, oppositum erit solutio: Putásne quod non habet, dabit aliquis? An non quod non habet, sed vt non habet, vt vnum solum calculum? Putásne quod scit discens vel inueniens scit? attamen non quæ scit, & si quo ambulat, calcat: non tamen quando: similiter autem & in aliis.

De diluendis argutijs accidentis.

Cap. IIII.

Arum verò, quæ per accidẽs sunt, vna quidem solutio est omnium. Nam quia incertum est, quando tribuere rei oporteat id, quod rei accidenti tribuitur: & in quibusdam quidem tribuendum viderur, dicúntque: in quibusdam autem nõ dicunt necessarium esse tribuere: dicendum igitur, conformata similiter ad omnes sententia, quòd necessarium non sit. Habere autem id semper oportet, quo refellendo vtantur, cùm dicunt id périnde est vt. Sunt autem omnes rationes propter accidens huiusmodi. Id scis, quod te interrogare volo? venientem, aut coopertum nosti. Statua tuum opus est, tuus canis est pater, quæ verò sunt pauca? Manifestum enim in omnibus his, quòd non necesse est, quod de accidente dicitur, & de re verum esse. In solis enim iis, quæ secundum substantiam in differentia sunt, & quæ vnum sunt, omnia videntur eadem inesse. Bono autem non idem bonum esse, & interrogatum iri est. Neque venienti, aut cooperto, & venientem & Coriscum esse idem est. Quare non si nosco Coriscum, ignoro autem venire, eundem nosco, ignoróque. Neque si hoc est meum, est autem opus, meum est opus: sed possessio, vel res, vel aliud quippiam, eodem autem modo & in aliis. Soluunt autem quidam interrogationem distinguendo. Eandem enim rem cognoscere, & ignorare, contingere dicunt, sed non secundum idem. Venientem igitur non noscentes, Coriscum autem noscentes, eundem quidem cognoscere, & ignorare dicunt, sed nõ secundum idem. Atqui primùm quidem (quemadmodum iam diximus) earum, quæ propter idem sunt, rationum eandem solutionem esse oportet. Id autem non erit,

erit, si quis translato exemplo non in cognoscere, sed in esse, aut aliquo modo se habere id ipsum quod statuunt, sumat: vt si hic est pater, est autem tuus. Nam tametsi in quibusdam id verum est, & cõtingit idem cognoscere & ignorare, tamẽ nihil hic cõmune quod dictum est, habet. Nihil autem prohibet, eandem rationem plura vitia habere: at non omnis vitij ostensio, solutio est. Nam possibile est ostendere quempiã, quòd malè quidem collegit: propter quid autẽ malè collegerit, nõ ostendere, vt Zenonis rationẽ, qua nõ moueri probat. Quare & si quis conetur colligere, vt ad impossibile peccat: & si millies colligat. non enim est hæc solutio. erat enim solutio, syllogismi falsi, quapropter sit falsus manifestatio. Si igitur nõ colligit, quãuis aut verũ, aut falsum conetur colligere, idque ostendit aliquis, illius ostensio, solutio est. Fortasse autem & id in quibusdam nihil prohibet vsu venire: verùm in his non hoc spectatur. Nam & Coriscum quod Coriscus cognoscit, & venientem quod veniẽs. Cõtingere autem videtur, idem cognoscere, & nõ: vt quod album quidem cognoscere, quod autem musicũ nõ cognoscere. sic enim idem cognoscit, & non cognoscit: sed non secundum idem: venientem autem & Coriscũ, & quòd veniens, & quòd Coriscus, cognoscit. Similiter autem peccãt & ij, qui omnem numerum paucum esse diluunt, vt isti, quos diximus: vtpote qui vbi nondum conclusum est, id omittentes, rectè conclusum esse dicunt. Omnia enim esse & multũ, & paucum dicentes, peccant. Quidam autem & duplici syllogismos hos soluunt: vt quod tuus est pater, aut filius, aut seruus. Atqui manifestum, si ob multiplex esse elenchus videatur, oportere vel nomen, vel orationem plurium esse proprié. Hunc autem esse huius, nemo propriè dicit, si dominus est filij: sed propter accidens compositio est: Putásne est hoc tuum? sic. Est autem hoc filius: tuus igitur filius. Quia accidit esse tuum, & filium: sed non tuum filium. Et esse aliquid malorum bonũ: nam prudentia est disciplina malorũ. Hoc autem horum esse, non dicitur multipliciter, sed possessio. Siquidem fortasse multipliciter, nã & esse hominem animaliũ dicimus esse, sed non possessionem. Et si quid ad mala dicitur, vt aliquorũ, propter id malorum est: sed nõ hoc malorũ: propter id igitur quod aliquo modo, etiam simpliciter apparet. Quanquàm contingit fortasse, bonum esse aliquid malorum dupliciter, nõ tamen in oratione hac: sed magis, si quod mancipium, sit bonum mali. fortasse autem neq; sic. Non enim si bonum est & huius, bonum huius simul verum. Neq; hominem dicere animalium esse, dicitur multipliciter. Non enim si aliquid significamus auferentes, id dicitur multipliciter, nam & dimidium versus da mihi cùm dicimus, Iliada significamus: vt, Iram pande dea.

De solutione sex vltimorum locorum, qui sunt extra dictionem.

Cap. v.

As verò, quæ propter id propriè, vel quadãtenus, vel vbi, vel aliquo modo vel ad aliquid, & nõ simpliciter dicuntur, soluere perpensa cõclusionis contradictione oportet, an aliquid huiusmodi passam esse cõtingat. Nã contraria, & opposita, & affirmationem & negationem, simpliciter quidem inesse eidẽ est impossibile. At quadãtenus vtrunque, vel ad aliquid, vel aliquo modo, vel hoc quidem quadantenus, illud autem simpliciter, nihil prohibet. Quare si hoc quidem simpliciter, illud autem quadantenus, nondum est redargutio. Hoc autem in conclusione considerare, animo ad contradictionem intento oportet. Atqui huiusmodi orationes omnes hoc habent. Putásne contingit quod nõ est, esse? attamen non est aliquid id, quod non est. Similiter autem & quod est, non erit: nam non erit aliquid, cùm sunt. Eundem simul bene iurare, & peierare contingit? Possibile est, simul eidem suadere & dissuadere? An neq; esse quid, & esse idem? Quod autem non est, non si est quid, etiam est simpliciter. Neque si bene iurat id quidem, & qua necesse est, & bene iurat. Nam qui iurat se peieraturum, bene iurat peierãs, hoc solum: at non bene iurat. Neq; qui dissuadet, suadet: sed secundum quid suadet. Similis autem ratio est & de eo, quod est mentiri eundem simul & verum dicere: sed propter id, quod nõ est facile inspicere, vtrum quis assigner simpliciter veracem esse, vel mendacem, difficile apparet. Prohibet autem eundem nihil simpliciter quidẽ esse mendacem, quadãtenus autem veracem: vel alicuius esse veracem aliquem, veracem autem minimé. Similiter autem & in ad aliquid, & vbi, & quando. Omnes enim huiusmodi orationes propter id accidunt. Putásne sanitas, vel diuitiæ, bonum? attamen insipienti, & non rectè vrenti non bonum, ergo bonum, & non bonum. Estne sanum esse, vel potestatem habere in ciuitate, bonum? Equidem est quandoque non bonum. Idem igitur eidem bonum, & non bonum. At nihil prohibet, quod simpliciter est bonum, huic non esse bonum: at huic quidem bonum, at non nunc, vel non hoc in loco bonum. Putásne quod non vult sapiens, est malum? amittere autem bonum non vult: malum igitur bonum. Non enim idem est dicere, malum est bonum, & amittere bonum. Similiter autem & quæ de fure est oratio. Nõ enim si malum est fur, etiam capere est malum: ergo vult malum: imò potiùs bonum, nam capere bonum est. Et ægritudo malum est, sed nõ amittere ægritudinem malum. Putásne iustum iniusto, & quod iustè eo quòd iniustè optabilius? sed mori iniustè optabilius est. Putásne iustum est sua habere quenque? at quę adiudicabit secundum opinionem suam aliquis, & si sit falsa, rata sunt lege, idem igitur iustum, & iniustum. Et vtrum oportet iudicare eum, qui iustè dicit, an qui iniusta? At verò eum, qui iniuriam passus est, iustum est abundè dicere quæ passus est: ea autem erant iusta. Non enim etsi pati aliquid iniustè eligendum, id, quod est iniustè eligibilius, quàm quòd iustè: sed simpliciter quidem quod iustè. Hoc autem nihil prohibet, si iniustè an iustè: & habere sua quenque iustum, aliena autem non iustum. Iudicium verò hoc iustum esse nihil prohibet, vt quod sit secundum opinionem iudicantis. Non enim si iustum est hoc modo vel huic, & simpliciter iustum est. Similiter autem &

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ iniusta sunt, nihil prohibet dicere ea, iustum esse. Non enim si dicere iustum est, necesse est iusta esse: sicut nec si est vtile dicere, vtilia: similiter autem & in iustis. Quare non si quæ dicuntur iniusta, qui dicit iniusta conuincit. Dicit enim, quæ dicere est iusta, simpliciter autem & quæ pati iniusta. Iis autem quæ propter definitionem fiunt redargutiones, quemadmodum dictũ est priùs, obsistendum est considerantibus in conclusione contradictionem: vt sit idem, & secundum idem, & ad idem, & similiter, & in eodem tempore. Si quis verò illud ipsum roget, vrgeátq;, duplum & non duplum esse, impossibile sit nécne, assentiendum est esse impossibile, sed aiendum esse possibile, verũ tamen sic illud possibile esse, vt redargui si quis hoc fateatur fortè, non possit. Sunt autem omnes orationes hæ propter aliquid huiusmodi. Putas qui nouit vnumquodque quid sit vnumquodque, etiam quanque rem nouit? & qui ignorat, similiter: Cognoscens autem quis Coriscum, quod Coriscus, ignorabit quod musicus: quare idẽ cognoscit, & ignorat. Putásne quadricubitum tricubito maius? Fieri enim potest ex tricubito quadricubitum, secundum longitudinem: maius autem, minore maius. Idem igitur eodem secundum idem maius & minus. Illa verò, quæ fiunt propter id, quod petitur, sumitúrque principium, si interroganti quidem constet, non dandum: neque si probabile sit eum, qui recipiat esse verum. Si autem fefellerit nos, ignorátiam ob prauitatem orationum talium ad interrogantem retorquere oportet, tanquam non redarguerit. Nam redargutio sine eo est, quod principio contrauertebatur. Déinde datum est, non vt eo vteretur, sed vt ad illud colligere contrarium: vt in priuatis redargutionibus, quæ aliter fiunt. Et eas, quæ per cõsequens probant, in ipsa oratione monstrare oportet. Est autem duplex sequentium cõsequentia. Ait enim vt particulare sequitur vniuersale: vt hominem animal. Postulãt enim si hoc cum illo, & illud esse cum hoc, aut secundum oppositа. Nam si huic est illud consequens, & oppositо oppositum: propter quod & Melissi oratio. Nam si genitum est, principium habet: ingenitum postulat non habere principium. Quare si ingenitum est cælum, & infinitum, id autem non est, contrà enim consequentia habet. Quęcunq; autem propter id, quod additur, aliquid colligunt, considerandum, si sublato eo nihil minùs impossibile accidat. Déinde id manifestandum, dicendúmq;, quod dederit, nõ tanquam id videretur, sed vt orationem, quo verò vsus sit, ad orationem nihil attinere. Eas autẽ, quæ plures interrogationes vnam faciunt, principio statim dirimere oportet. Nam interrogatio vna est, ad quam responsio est vna. Quare neque plura de vno, neque vnum de pluribus, sed vnum de vno affirmandum, negandúmque est. Ac vt in æquiuocis quandoque quidem ambobus, quandoque neutri inest. Cúmque simplex interrogatio est, simpliciter respondentibus nihil accidat pati: sic & in his. Quando enim vel plura vni, vel vnum pluribus inest, vel non inest, simpliciter dãti, & hoc peccato peccanti, nihil contrarium accidit. Quandoque verò huic quidem inest, illi autem non inest, pluráve de pluribus: éstque vbi insint ambobus, est autem vbi non insint rursum, id verò cauendum. Vt in his orationibus: si hoc quidem est bonum, illud autem malum, verum est dicere, quòd hæc bonum & malum: & rursum, neq; bonum neque malum. Non enim inest vtrunque vtrique. Quare idem bonum & malum, & neque bonum, neque malum. Et si vnumquodque sibi idem est & aliis diuersum, quo non aliis eadem, sed sibi, & diuersa eisdem: ipsa sibimet diuersa & eadem. Amplius, si bonum quidem malum sit, malum autem bonum, duo vtique fient: & duorum & inæqualium vtrunque ipsum sibi esse æquale: quare æqualia & inæqualia ipsa sibi. incidunt autem orationes hæ, & in solutiones alias, nam ambo, & omnia plura significant. Non igitur idem præter nomen accidit affirmare & negare, id autem non erat redargutio: sed patet quòd si nõ vna interrogatio plures fiant, sed vnum de vno affirmet, aut neget, id impossibile non erit.

Dilutiones negationis, & solœcismi.

Cap. VI.

IN illis autem, quæ eò ducunt, vt idem frequenter dicere cogamur, manifestum est, quòd eorũ, quę ad aliquid dicuntur prædicata, aliquid per se seorsum significare minimè concedendum est. Vt duplum, sine eo quod est duplum dimidij, vnũ enim apparet. Nam & decem dixit, qui decem vno minus dixit: & facere dicit, qui dicit non facere. Et omnino in negatione affirmatio est, non tamen si quis hoc album dicat non esse, idem album esse dicit. Duplum autem neq; significat aliquid fortasse, quemadmodum neq; quod in dimidio. Quòd si quid fortè significat, attamen nõ idem seorsum & coniunctum: neq; scientia idem quod in specie: vt quia medicina scientia est, id ipsum significat quod scientia, id est cõmune illud. Est enim scientia scibilis scientia. In iis autem, per quę ostendũtur prædicatis, hoc dicendum est, quod non idem sit seorsum, & in oratione, significatum. Nam cauum communiter quidem idem, additum simo & curuo significat. At nihil prohibet aliud quidem naso, illud autem cruri additum significare, & nihil differt dicere nasus simus, & nasus cauus. Amplius danda dictio secundum rectum non est, falsum enim est. Nam non est simum nasus cauus, sed nasi hæc passio. Quare nihil absonum est, si nasus simus est nasus cauitatem nasi habens. De solœcismis autem propter quid apparent accidere, diximus priùs. Quomodo autem soluendum, in ipsis orationibus erit manifestum. Omnes enim hoc volunt construere. Putas quod dicis quippiam verè esse, etiam est illud verè? Dicis autem quippiam lapidem esse. Est igitur quippiam lapidem. An dicere lapidem, non est dicere quod, sed quem, non hoc, sed hunc? Si igitur dicat aliquis, putas quàm verè dicis est istum? non videtur Romanè loqui. Quemadmodum neque si dicat: putas quem dicis esse, est iste, lignum autem, vel quæcunque neque masculinum, neque fœmininum significant, ista dicere nihil

nihil refert. Quare etiam non fit solœcismus, si quod dicis esse, est istud: lignum autem dicis esse, est igitur lignum istud. lapis autem, & iste, masculini habent declinationem. Quod si quis dicat, Putásne iste, illa est? déinde rursum, quid autem, nónne Coriscus est illa? inferátque, igitur Coriscus est illa, non collegit solœcismum, etiam si Coriscus significat idem quod illa. Non dat autem qui respondet, sed oportet hoc præinterrogare. Si autem neque est, neque dat, non collegit, neque re ipsa, neque ad eum, qui interrogatus est. Similiter igitur oportet & illic lapidem significare iste. Si autem neque est, neque datur, conclusio hæc dicenda non est. Apparet autem, eò quòd dissimilis casus nominis, similis appareat. Putásne verum est dicere quoniam ista est, id quod esse ais eam: esse autem ais aspidem: est igitur ista aspidem. An non necesse est, si non ista aspidem significat, sed aspis: aspidem autem istam. Neq; si quem dicis esse istum, est iste, Dicis autem istum, esse Cleonem. Est igitur iste Cleonem. Non enim est iste Cleonem. Dictum est enim, quòd quem dico istum esse, est iste, non istum. Neque enim Romanè dicetur hoc pacto interrogatio dicta. Putas, istud scis? Istud autem est lapis: scis igitur lapis. An non idem significat istud in eo, quod est, putas istud scis: & in hoc, istud autem lapis. Sed principio quidem hunc, in posteriore autem hic. Putásne cuius scientiam habes, scis illud? scientiam autem habes lapidis: scis igitur lapidis. An huius quidem, lapidis dicis: hunc autem, lapidem? datum est autem, cuius scientiam habes, illud scis: non illius, sed illud: quare non lapidis, sed lapidem. Quod igitur huiusmodi orationes non colligunt solœcismum, sed apparent, & propter quid apparent, & quomodo est obsistendum illis, est manifestum ex iis, quæ sunt dicta.

Illa hic fœminium est dictũ.

De oratione facili, difficili, & acuta.

Cap. VII.

PORtet autem animaduertere, quòd orationum omnium aliæ quidem inspectu faciles sunt, alię verò quam ob causam, & in quo audientem decipiant, difficulter deprehenduntur, frequenter illis eædem sint licet. Eandem enim, orationem vocare oportet, quæcunq; propter idem fit. Eadem autem oratio aliis quidem propter dictionem, aliis autem propter accidens, aliis verò propter aliud videbitur esse, quia vnumquodque cùm translatum est, non æquè est manifestum. Quemadmodum igitur in æquiuocationibus, qui modus esse captiosarum ratiocinationum vsurpatissimus videtur, alia quidem quibuslibet sunt manifesta, & orationes penè ridiculosæ omnes propter dictionem sunt. Vt vir ferebatur in scalæ currum. quo itis? ad Cheream? Et, Boreas purúsne? non certé. Perdit enim pauperem, & ementem. Et vtra boum antè pariet? neutra, sed retrò ambę. Putásne est Euarchus? non certè, sed Apollonides. Eodem autem modo & aliarum ferè quàm plurimæ. Alia verò & peritissimos videntur fallere. Signum autem horum, quoniam sæpe de nominibus contendunt: vt idémne in omnibus ens & vnum, an aliud significent. Aliis enim ens & vnum idem significare videtur. Alij autem Zenonis orationem, & Parmenidis soluunt: eo quòd multipliciter vnum & ens dici velint. Similiter autem & propter accidens, & aliorum unguum quodque, aliæ quidem orationes erunt facilles perspectu, aliæ verò difficiliores: deprehendereque quo in genere, & num redargutio sit, an non, non æquè facile in omnibus est. Est autem acuta oratio, quæ dubitare maximè facit: mordet enim hæc maximé. Dubitatio autem duplex est: hæc quidem in syllogizantibus, veram scilicet eligas interrogationum: illa autem in contentionibus, quomodo enunties id, quod imperatum. Quapropter in syllogisticis quantò acutior oratio est, tantò magis inquirentem exercet. Est autem ea, quæ colligit quidem, oratio acutissima, cùm quàm maximè probabilibus id, quod maximè probabile est, tollit, confutátque. Vna enim oratio cùm sit, contradictione translata omnes syllogismos eodem pacto habebit. Semper enim ex probabilibus similiter probabile aut tollet, aut construet: quapropter dubitare necessarium est. Maximè igitur acuta hæc est, quæ ex æquo cõclusione probabilem interrogationibus reddit: secunda autem, quæ ex omnibus similibus. Nec enim æquè dubitare facit, vtracunque interrogationum sit deiicienda. id autem difficile est: nam tollere cùm oporteat quidem, quid tollendum sit, dubium est. Contentiosarum autem acutissima, quæ primùm statim dubia est, vtrum colligat, an non: vel vtrum ob falsum, an ob diuisionem solutio: secunda autem aliarum, quæ manifesta quidem, quod propter diuisionem vel interemptionem est: non tamen est exploratum, per vtrius interrogationum deiectionem, diuisionémve soluenda sit, scilicet propter conclusionémne, an propter aliquam interrogationum id sit. Quandoque igitur non syllogizans oratio facilis est, si vel inopinabilia, vel falsa valde sint, quæ sumuntur: quandoque autem non digna despici. Nam quando deest aliqua talium interrogationum, de qua, & propter quam oratio est, quíque sumat, colligátque, inepta ratiocinatio est. Quando autem eorum, quę extrinsecus sunt, deest quid, non despicienda vllo modo, sed oratio quidem iusta, interrogans autem non probè interrogauit. Sanè vt soluendum quandoque quidem ad orationem, quandoque autem ad interrogantem & interrogationem, quandoque verò ad neutrum horum est: sic & interrogandum, colligendúmque, & ad positionem, & ad respondentem, & ad tempus est: quando plus temporis requirit solutio, quàm præsens tempus ad edisserendum solutionem ferat.

Epilogus Octo præcedentium, & Duorum præsentium librorum.

Cap. VIII.

EX quot igitur, quibúsque fiunt iis, qui disputant, ratiocinationes captiosæ, quomodóque falsum ostendamus, & inopinabilia dicere cogamus: ampliùs autem è quibus syllogismus eueniat, & quomodo interrogandum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum, & quis ordo interrogationum sit: insuper autem ad aliquid vtiles huiusmodi omnes orationes sint, & de responsione simpliciter omne: & quo modo soluere orationes, syllogismósque oporteat, dicta sint de omnibus à nobis hæc. Reliquum autem, vt eo, quod principio propositum erat, in memoriam reuocato, quippiam breuiter dicamus, ac finem dictis imponamus. Præmisimus igitur inueniendi facultatem quandam ratiocinatiuam de proposito, ex iis, quæ sunt quàm probabilissima. id enim opus per se dialectices, tentatiuáque est. Quia autem præparatur quis ea facultate, propter vicinitatem sophistices, vt non solùm experimentum de alio possit sumere, dialectico more, sed etiam veluti scientifico, idcirco non solùm id negotij huius officium posuimus esse, rationem exigere posse, sed etiam rationem sic sustinere posse positionem vt tuemur. Causam autem diximus huius, quia propter id Socrates interrogabat, at non ipse respondebat. Confitebatur enim, se non scire. Ostensum autem in prioribus est, & circa quot, & è qualibus, ex quot id constet, vndéque idonei ad hæc futuri simus. Insuper autem, quomodo interroganda, vel ordinanda quæstio omnis sit, & de responsionibus, & solutionibus quæ sunt ad syllogismos. Patefactum est autem & de aliis, quæcunque huiusce disciplinæ sunt. Præter hæc autem & de captiosis ratiocinationibus pertractauimus, quemadmodum diximus iam priùs. Quod igitur nacta sint finem sufficienter ea, quæ proposuimus, manifestum est.

Peroratio. Cap. IX.

PEræpretium autem est, nos nõ ignorare, quidnam acciderit circa hoc negotium. Nam eorum, quæ inueniuntur, omnium, quæ quidem ab aliis sumpta sunt priùs, elaborata paulatim incrementum sumunt ab illis, qui postmodum accipiunt. Quæ autem ab initio comperiuntur, paruum in primis sumere solent incrementum: attamen vtilius multò eo, quod posteà ab aliis fit, accremento. Maximum enim fortasse principium omnium, vt dicitur: quare & difficillimum. Quantò enim potestate validissimum, tantò mole minimum, difficillimum perspectu est. Eo autem comperto, facile est adiicere, coaptaréque reliquum. Quod & circa rhetoricas orationes vsu venit: fere autem & circa alias artes omnes. Nam qui principia inuenere, prorsùs exiguum promouerunt: qui autem nunc celebriores habentur, cùm à multis velut per successionem accepissent, particulatim colligentes, sic rem auxerunt: Tisias quidem post priores, Thrasymachus verò post Tisiam, Theodorus autem post hunc, multique multas coadunauere partes. Quapropter nihil mirum, si in amplum quidem creuerit ars. Huius autem negotij non hæc quidem pars erat explorata, illa verò non erat: sed nulla prorsus erat. Nam eorum, qui litigiosis ex orationibus quæstum faciebant, similis quidem doctrina, Gorgiæ negotio fuit. Orationes enim hi quidem rhetoricas, illi autem interrogatiuas iubebant ediscere: in quas sæpius incidere vtrorumque orationes solebant. Quapropter velox quidem, vtpote sine arte, doctrina illa discentibus erat. Non enim artem, sed quæ ab arte sunt tradentes, arbitrati se sunt artificiosè loqui. Perinde ac si quis disciplinam dicat se tradere, ne pedes doleant, déinde sutoriam quidem non doceat, neque vnde possint comparari talia: det autem quàm plurima genera omnimodorum calceorum: hic profectò ad vsum contulit quidem, artem autem non tradidit. Et de rhetoricis quidem erant multa, & antiqua dicta, de syllogismis autem omnino nihil habuimus prius quicquam, quod diceremus, quàm quod exercitationi huic propositæ multo tempore insudauerimus. Si autem considerantibus nobis, pro eo qualis principio fuit, disciplina hæc rectè supra alia negotia quæ traditione inducta sunt, constat habere: reliquum erit omnium vestrûm, vel eorum, qui hoc opus audierint, si qua ad consummationem artis omissa sunt, venia dignari: inuenta autem, multa prosequi gratia.

ELENCHORVM LIBRI SECVNDI FINIS.

ARGV

ARGVMENTVM LIBRORVM DE NATVRALI AVSCVLTATIONE EX SIMPLICIO.

LIBRORVM Aristotelis de auscultatione physica facile est assequi intentionẽ, si priùs eius partis philosophiæ diuisio, quæ de Natura est, ad memoriam reuocata, in medium proferatur. Fortasse verò operæpretium facturi simus, si vniuersæ philosophiæ distinctio, quæ ab Aristotele est instituta, à nobis hoc loco breuiter exposita, explicatáque fuerit. Est enim vt corporis medicina, ita animæ philosophia perfectio. Porrò animæ vna pars irrationalis, altera rationalis est. Rursum eius partis, quæ rationalis est, vna est portio irrationalitati obseruiens, quę intellectus potestatis vocatur. Altera portio est separata prorsus, atque seiuncta, quæ dicitur intellectus agens. Præterea duplex totius animæ vis habetur: appetendi vna, altera cognoscendi. Planè id genus, quod perficit appetitum, quod totum in irrationalitate, & intellectu affectibus irrationalibus delegato positum, constitutúmq; est, Peripatetici actiuum, administratúmque, & circa negotium, actionésque consummatum nominauere, finémque eius particulæ statuerunt boni delectum, atque indeptionem. Alterum verò genus, quod in conspectione dúntaxat, & æstimatione rerum sola consistit, cuiúsque finis est veritas, generali vocabulo spectatiuum, contemplatiuúmque appellare voluere. Item genus hoc posterius secatur in species: nam ea speculatio, quæ circa res à materia non separatas versatur, quæque auxilio sensus, & visionum ope ipsum potestatis intellectum perficit, naturalis scientia nuncupatur ea ratione, quòd & circa eas res, & in iis consistere Natura videatur. Eam autem contemplationem, quę circa res materia omnino carentes & purissimam intellectus agentis actionem, necnon circa illum actum intellectus potestatis versatur, quæ vnà cum intellectu agente conficitur, diuinarum rerum scientiam, & primam philosophiam, & metaphysicam vocant, quia scilicet post naturalium rerum traditionem instituta illa, & ordinata esse videatur. Cæterum ea cognitio, cui subiectæ sunt res partim coniunctæ materiæ, partim abstractæ Mathematica, & scientia de anima nuncupatur. Etenim mathematicarum rerum substantiam affinitate quadam, & interstitio vtriusque naturæ ancipitem esse, atque intermediam autumant, eò, quòd si vniuersalitatem, atque in commune spectes, materiæ sunt expertes: si dimensum ipsum, discretionémque particularem, ac sensilem à materia disiungi, atq; auelli non possint. Idem de anima dicitur. Ex sensibus nanque, & imaginationibus, atque illo ipso intellectu potentiæ multum inesse materiæ colligunt, ex agente verò intellectu, quem caput esse animi Aristoteles ostendit, aiunt esse animam ab omni prorsus materia abiunctam, quanuis non idem Alexandro videatur, verùm alias philosophiæ partes diligentiùs suis locis exequemur. Nunc de naturali dúntaxat est agendum.

Scientiæ naturalis pars vna versatur circa principia rerum naturalium, quatenus naturales sunt, atque corporeæ, quod prorsus idem est, & circa ea, quæ necessariò consequentia sunt, & connexa principiis. Altera pars circa ea versatur, quæ ex principiis oriuntur, quędam simplicia habentur, quædam composita. De simplicibus ea pertractat scientia, quæ de cœlo est ab Aristotele instituta. Nam prioribus duobus voluminibus de quinta substantia eius, quod propriè cœlum est, disputatur, supérque perennitas etiam illius ostenditur. In reliquis duobus libris de quatuor elementis agitur, quæ sub lunæ orbe sunt, quatenus simplicia sunt, & quatenus motus simplices habent. Sic enim, vt arbitror, meliùs dicitur, quã Alexandro visum est, qui de perpetuitate, & orbi culatione addit etiam de quolibet corpore naturali, seu de Mundo vniuersaliter in his libris traditam esse disciplinam. Nam de naturalibus rebus, quæ sunt naturales, in his libris, quos modò exponimus, agi ipsemet Alexander fatetur. Omne autem compositum naturale est: de composito verò nulla ibi fit mentio, sed de simplici tantùm, quemadmodum & ipse Aristoteles in tertio operis sui volumine manifestè declarat. De primo, inquit, elemento iam dictum, & quale sit natura, & quàm incorruptibile, ingenitúmque reliquum est de duobus dicere. Duo autem intellexit quatuor elementorum complexiones, quæ duobus generibus motuum subiiciuntur, vni, qui migrat à medio: alteri, qui tendit ad medium. Simplicia porrò nuncupauit elementa. Quum verò composita omnia & genita sint, & corrumpantur, simplicium autem rerum, quædam sempiternæ, quædã generationi, & interitioni obnoxiæ habeantur, de sempiternis agit in prioribus libris, qui de cælo inscribuntur, vt suprà dixi. De genitis, & interituris, quatenus simplicia sunt, in tertio, & quarto. Sed quum de gignendis, caducísque iam esset dicendum, primùm duo volumina de generatione, & corruptione conscripsit, quibus naturæ rerum earum quę gignantur, quatenus sunt gignendæ, & ea, quæ communiter consequuntur, quatenus huiusmodi sunt plenissimè continentur, & indicantur. Præter hæc alia item de rebus aliis scripta idem Aristoteles reliquit. Naturam vtiq; earum rerum, quæ supra nos regione proxima generãtur, per eos libros, quos Meteorologicos, vocam

vocamus, abundanter edocuit. De iis verò, quæ infra nos producuntur, in animis satisfecit, in ea institutione, quæ metallorum naturas nobis complectitur. Et quoniam in tria genera ferè animans natura diducitur, animalia, frutices, & ea, quæ, quia ex vtroque naturam habent, ζῳόφυτα appellantur, ceu inter animalia, atque plantas ambigua, & in amborum generum collinitiones constituras, de animalibus veluti per quendam historiæ modum exequutus est in iis libris, quos de animalium historiis inscripsit. Rationes verò, & causas in his libris aperuit, quos de generatione animalium, partibus, motibus, somno, similibúsque composuit. Eodem pacto de stirpibus, atque plantis duplici via, ac ratione disseruit. Hæc est, vt quàm breuissimè dicam, naturalis philosophiæ diuisio, distributióque à Peripateticis prodita. Præsentis autem operis summa intentio est, ea docere, quæ vniuersaliter insunt in rebus naturalibus, quæ naturales sunt. Idem est autem, & corporeas dicere, & naturales. Planè principia sunt omnibus communia, quæque annexa principiis. Principia sunt ea, quę philosophi causas, & concausas vocant. Causæ autem apud Aristotelicos sunt efficientes, & fines: concausæ forma, & materia, & postremò elementa. Verùm Plato addidit causis exemplarem, concausis officialem siue instrumentariam. Quàm verò institutio hæc de iis rebus sit, quæ insunt naturalibus vniuersaliter rebus, statim exorsus Aristoteles ostendit: Necessarium, ait, est Naturæ studiosis in primis, ea vt videat, atque discutiat, quæ ad principia pertinent. Idem declarat in tertio volumine. Est, inquit, manifestum, & ob hæc, & quia omnibus videntur, hæc esse communia, vniuersaliter ista esse consideranda ab iis, qui debent singula, & particularia persequi. Est enim posterior rerum particularium speculatus eo, qui vniuersalium est, atque communium. Quoniam verò Natura quodam pacto efficiens proximum est naturalium rerum, & principium motus, (vnde fit, vt quælibet res naturalis in seipsa sui motus principium habere dicatur) necessarius omnino tractatus erit de motu ei, qui naturalem scientiam volet edisscere: Rursum cùm tempus metiatur omnia, quæ mouentur, quæ autem mouentur, in loco esse sit necessarium, & temporis, & loci naturæ videntur esse explicandæ. Item quum corpus, tempus, locus, motus, continua sint necesse est edocere quid continuum sit. Atque hæc sunt ea, quæ nos consequentia diximus, & annexa principiis. Sed inter hæc incidunt quæstiones, & ea, quæ de inani est, & ea, quæ de infinito. De infinito ea ratione, quòd quum & naturalia corpora, & motus, & locus, & tempus continua sint, & dimensum habentia, necesse est esse sectilia in infinitum. Item vel infinita esse, vel finita, vel partim finita, partim infinita. Quoniam verò nonnulli sunt arbitrati locum esse inane quoddam spatium, & carentem corpore dimensionem, iure fermo is, qui est de vacuo, ei, qui est de loco, succedit. Quando præsertim physicorum plurimùm, & quidem non ignobiles, vacuum inter principia numerarunt. Physicę igitur disciplinæ omnis functio circa ea est, quæ vel communiter in rebus insunt naturalibus, vel videntur vtique inesse, quanuis non insint. Causa etiam inscriptionis patet: docet enim de iis rebus esse tractandum, quæ naturalibus communiter insunt, qua naturalia sunt. Próinde meritò vniuersale quoddam nomen est inditum operi de physico, scilicet auditu, siue de auscultatione naturali. Cæterùm auscultatio dicitur ceu ad eum modum elaborato, exactóque opere, vt in auditionem, perceptionémque aliorum sit propositum. Adrastus verò in his libris, quos de ordine commentationum Aristotelicarum conscripsit, tradit à nonnullis de principiis inscriptum, à quibusdam de physico auditu, aliquos priora quinque volumina de principiis inscripsisse, reliqua tria de motu. Hoc etiam sensisse videtur Aristoteles, quum multis in locis de hac distinctione meminerit.

Cæterùm naturalium rerum scientia, non solùm ad eas res vtilis est, quæ in vita tractantur, vtpote medicinæ principia præbeat, & mechanicis, cæterísque huiusmodi artibus subministret. Quæliber enim & naturam subiectæ materiæ, & naturales differentias speculatur. Item non solùm perficit ea cognitio partem illam animæ nobis associatam, atque complicitam eo modo, quo Theologia partem intelligibilem, atque supremam, sed etiam reliquis viribus, & potestatibus animæ plurimum affert & vtilitatis, & ornamenti. Videtur enim ad virtutes actiuas adipiscendas scientia naturalis maximum habere momentum. Primùm ad iustitiam, quandoquidem elementa, & reliquas partes orbis vniuersi, & sibi inuicem cedere, & suum amare quæque ordinem, æquabilitatémque seruare. Geometricam planè perspicimus, vnde ab auaritia, & possidendi libidine nos faciet abhorrentes. Ad continentiam deinde, temperantiámque proficiet, quum doceat eam esse naturam voluptatis, vt non sit antecedens vllum aut per se, ac suapte natura bonum: sed posterius quiddam, & subsequens, dum id, quod vehementer mouere, & magnopere expetendum videtur, multa etiamnum præter naturam turpitudine commistum, & coinquinatum appareat. Huiusmodi itaque studium philosophiæ facilè nos à corporis voluptatibus terrebit, atque ab eorum omnium cupiditate: quæ externa quum sint, plurimùm admirari, & pretiosa existimare solemus. Vnde illud eueniet, vt & iusti, & continentes esse possimus, & in communi hominum consuetudine, atque cœtu, consultissimi, & prudentissimi esse videamur. Sed è physicis & fortitudo sumetur contra mortis metum, quum didicerimus, hominem vix esse portiunculam sensilem vniuersi, & viuendi spatium vix totius temporis esse momentum. Item, genitum omne corrumpi, & dissolui in simplicia oportere, & partes propriis reddi, atque restitui vniuersitati. Nihil enim aliud est corruptio, quàm dissolutio, dissipatióque compositi, per quam, vt dixi, partes in generalitatem, id est, naturam suam recurrentes, reciprocantésque, quasi accepto ferentes vniuersitati, renouantur ea, quæ consenuerunt, confirmantur ea, quæ debili

debilitata fuere, atque prostrata. Cæterùm nunc siue paucis pòst annis emori, in nulla esse ponendum ratione ei, qui temporis numerum, atque adeò infinitudinem æstimarit. Quòd si separatam illam animi sublimitatem ad ea agnoscenda traduxeris, quæ à corpore sunt, corporeisque remota, tunc penitus cupieris vita excedere. Qui verò ita est animo constituto, atque composito, vt mortem contemnat, quid esse potest tam admirabile, quod illius queat mentem peruertere? Prudentiam quoque, cùm plurimam habeat cum intellectuali animi parte cognitionem, ea maximè iuuabit disciplina, quæ naturam rerum ostendit, atque edocet. Excelso item animo esse, atque magnifico facit ea scientia, quæ persuadet, nihil esse magnum, aut eximium in rebus humanis. Quum verò ita reuocamus mentem à sensibus, vt nulli cupiditati, perdurationique pareamus: sed modicis, atque adeò intra desiderium Naturæ contenti, nostras possessiones velimus esse communes, alienis abstineamus, liberalissimi, & munificentissimi efficimur. Iam verò maximum illud, atque optimum genus vtilitatis, quis non perspiciat, quod & ad animi nostri substantiam cognoscendam, & ad separatarum, diuinarúmque rerum notitiam capessendam, hęc potissimùm ratio, atque via esse videatur? Quod & Plato dicit, qui ex naturalium motuum perceptione ad eam substantiam inuestigandam perrexit, quæ, quum seipsam & moueat, prædita est intelligentia, & diuinitate. Sed & Aristoteles quoque hoc ipso opere ex perennitate motus orbicularis, immobilem quandam substantiam adinuenit, quæ motuum omnium origo esset, & causa. Accedit ad gloriam, quòd huiuscemodi studium philosophiæ nostram erga Deum obseruantiam, pietatémque multùm adauget, & tanquam concalefacit. Nam cognitis iis perfectè, quæ fecit Deus, in admirationem, commendationémque sui omnium animos, atque ora conuertit. Hanc autem admirationem propensa charitas, fides, ac spes certissimè consequuntur. Propter hæc maximè physiologiæ danda est opera vel impensissima. Quòd si vtilis est ea scientia, certè vtilissimum hoc opus, quo totius physiologiæ principia continentur, sine quibus naturalem disciplinam complecti non est possibile, quemadmodum & initio Aristoteles statim docet. Tunc, inquit, intelligere vnunquodq; arbitramur, quum causas cognoscimus primas, & prima principia, vsque ad elementa. Si quid autem & de ordine huius operis est dicendum, ex verbis Aristotelis, quæ nos suprà recitauimus, manifestum erit, primos hos libros haberi in naturali scientia, vtpote quibus principia naturalia contineantur. Nam post morales scientias, quæ ad vitæ nostræ institutionem pertinent, & post rationales, quæ nobis tradunt regulas discutiendæ, diiudicandæque veritatis, capessenda erit rerum naturalium disciplina. Quàm autem Aristotelicum hoc opus sit, superuacaneum est inuestigare, quum res controuersa non sit, præsertim cùm in his libris, quorum authorem fuisse Aristotelem nemini dubium est, ipsemet Aristoteles opus hoc liquidò videatur agnoscere. Præterea studiosissimi eius discipuli, & omnes denum Peripatetici Aristotelicum esse hoc opus meminerunt, quorum nonnulli quoque reperti sunt, qui id in capita nexuerint, & breuiaria itidem compilarint. Quum itaque bifariam diuidantur hi libri, prioribus quinque voluminibus de principiis, déque iis, quæ principiis sunt annexa, & iis, quę veniunt in quæstionem, agi Adrastus putat, in sexto initium à motu capi, tribúsque reliquis vniuersam de motu sententiam promi, & naturalia eius rei speculamina plenissimè iudicari. Quare & Aristoteles ipse hoc discerniculo nomenclaturæ solitus est priora quinque de principio vocare, posteriora de motu. In primo eorum, quæ de principiis sunt, agitur de concausis, materia scilicet, atque forma, & de ea, quæ formæ opponitur, priuatione: in secundo de causa efficiente tractatur, quam esse Naturam dicit, & similiter de ipso fine. Et quia sunt aliæ quoque causæ, quæ per accidens causæ efficientes videntur esse, eodem libro secundo de huiusmodi genere causarum egit, quales sunt casus, & fortuna. Quum autem statueret, Naturam esse principium motus, & earum déinceps rerum omnium, quæ motus alicuius proprietate, indicaturáque designantur, in tertio docuit quid esset motus, & in vniuersum & singillatim singula genera. Quum verò continuus sit naturalis motus, omne autem continuum in infinitum sit scisile, eodem tertio libro & de infinito, & de continuo disputatur. Corpora autem naturalia cùm loci egeant, & eius, in quo sunt, & eius, in quo mouentur, ea ratione de loco disseritur in quarto. Ad hæc cùm nonnulli putarent, locum esse vacuum interuallum, atque inter principia ipsum inane magno plausu, consensúque collocarent, iure eodem libro eas excusserat quæstiones, quæ de inani, atque vacuo ferebantur. Item, quum motum omnem metiatur tempus, necessarium videbatur de tempore diligenter esse, accuratéque perquirendum, ita quartus liber finit. In quinto motum, qui proprius esset, ab aliis mutationibus separauit. Iam quæ oppositiones, pugnantiæve, tum motus ad motum, tum quietis ad quietem, quæ motus item vicissim, quietísque haberentur, postremò quis esset motus vnus, déinceps ostendit. Hactenus hęc. Ego verò additis paucis cõuertar ad expositionẽ.

Ex iis igitur, qui ante Platonem fuere, philosophatíque sunt, Thales, atque Anaximander, atque huiusmodi omnes, vtpote qui post diluuium, & rerum necessariarum instaurationem, studium philosophiæ primi in Græcia excitauerint, quum rerum naturalium causas quærerent, périnde ac ab vltimis inchoantes, sola materialia, & elementaria principia cognouerunt, quæ postmodum nobis tanquam rerum omnium principia passim, indiscretéque tradiderunt. Xenophanes autem Colophonius, & discipulus eius Parmenides, mox & Pythagorici consummatissimam quidem rerum naturalium, atque earum quoque, quæ trans Naturam sunt, sed plenam ænigmatum, ambiguitatúmque nobis philosophiam reliquerunt. Anaxagoras quoque Clazomenius efficientem

Universidad de Deusto
Biblioteca

cientem causam adinuenit intellectum, ac mentem: quanquam in redditione, & assignatione causarum rarissimè vsus est ea, quod in Phædone Socrates momordit. Tamen non erat id magnopere absurdum: nam & Timæus, & Plato, qui Timæum introduxit, quamuis efficientes causas, & exemplares, & fines proposuissent, tamen corporalium causarum probatione, non ex illis, sed ex planis, figurisque demum ab ipsa elementorum natura duxerunt. Veruntamen ipse Plato Pythagoræ Eleatarúmque placitis, quæ inuoluta, subobscuráque ferebantur, lucem quandam vtique intulit, & ea, quæ vltra Naturam sunt, elegantissimè cecinit. In naturalibus quoque rebus, atque genitis elementaria principia disseparauit à reliquis, huiusmodique principia primus Plato dicitur appellasse elementa, vt Eudemus est author. Efficientes item causas, & exemplares, & finem ita tradidit, vt distinctæ inter sese esse viderentur. Nam materiam simul & formam Aristoteles ex iisdem principiis comperit, is efficientem causam diuinum statuit intellectum. Finem autem illius, bonitatem, propter quam vnumquodque sensile intelligibilis exemplaris similitudinem gerit. Ab iis igitur, qui Platonem antecesserunt, non solùm in eo dissentit Aristoteles, quòd efficientem causam intellexit, verùm etiam quòd materialem enucleatiùs vidit, & prodidit. Nam cùm illi ὁμοιομερείας, hoc est similares particulas, vel vnum ex quatuor elementis, vel plura, vel omnia rerum principia esse censuissent, vel ad insectilia vsque corpora peruenissent, Aristoteles & ὁμοιομερείας, & quatuor elementa dissoluit, atque ipsa in corporalem naturam, in formam, materiámque diduxit: quemadmodum & ante Aristotelem Plato, & ante Platonem Timæus Pythagoricus fecerant, arbitrati proxima principia esse quatuor elementa, & ante elementa superficies. Principia verò prima elementaria esse formam, atque materiam, à Platone autem, simul & ab iis, qui Platonem præcessere, Aristoteles videtur in eo euariasse, quòd quum nonnulli, videlicet ij, qui ante Platonem fuere, de naturalibus rebus périnde, atque de omnibus disputauissent: nonnulli ita egissent de naturalibus rebus, quatenus in Mundo habentur, & quatenus sunt partes Mundi, ita vt in libris de Mundo huiusce modi principia quæsiuisse, tradidisséque videantur, quemadmodum, & Plato, & qui ante Platonem fuere, complures factitasse reperiuntur. Aristoteles naturalia omnia quo sequeque ordine habeant, edocuit: déque ipso corpore naturali quale sit suapte natura, etiamsi nunquàm fuisset mundus, dicato seorsum opere commonstrauit. Sed & in elementis aliud à materia priuationem esse ostendit, quum Plato ante aut materiam, aut ex materia priuationem definiuisset. Cæterùm cùm causam efficientem alij deseruissent. Anaxagoras verò, & Plato (idem est autem, ac si Pythagoricos dicerem) diuinum intellectum efficientem causam voluissent, vnus Aristoteles adiunctæ, ac propinquę rerum causæ laborans, Naturam id genus causam efficientem expressit, quam Plato instrumentariam esse putauerat, mouerique ab alio, & mouere subinde alia. Verùm Aristoteles non sistit in sola Natura, sed ad immotam quandam, & mouentem omnia causam est superuectus, vniuersáque, quæ mouerentur, in huius operis calce, pendere inde, atque niti, acutissimè comprobauit.

Genus quoque philosophandi Aristotelis differt à cæteris, quatenus obscuritates, & scirpos illorum transtulit in perspicuam quandam, & propriam expositionem, & vim: præterea probationibus, & syllogismis adiecit. A Platone autem eousque videtur dissensisse, quòd demonstrationes apertiùs, illustriúsque inducit, quódque earum principia à sensu, & ab euidentibus rationibus sumit. Ab omnibus præterea simul in eo dissidet Aristoteles, quòd partes omnes philosophiæ naturalis vsque ad singularia euolutas, ac resolutas reliquit. Quum autem scriptorum, commentationúmque suarum species duas haberet, vnam eorum, quæ exteriora nominabat (quales erant historicæ, & Rhetoricæ meditationes, demum omnia ea, quæ minus tum curæ, ac diligentiæ, tum intentionis, & studij requirebant) alteram eorum, quæ auscultatoria nuncupabat, in quibus philosophia remotior, subtiliórque agitabatur (ex quorum numero habetur hoc opus, cui titulus est de Physica auditione) in auscultatoriis data opera voluit obscurus esse, ratus hunc in modum obiter posse rudiora ingenia ab huiusmodi studio quasi reiici, deterreríque, vtpote quibus futurum sit périnde, ac si neque scripta quidem vnquam fuissent. Quapropter Alexander post Persarum euersionem hæc ad illum scripsisse fertur. Alexander Aristoteli salutem. Non rectè feceris, quòd auscultatorios libros foras inuulgaris. Nam qua alia re præstare cæteris ampliùs poterimus, si ea, quæ abs te accepimus, omnium prorsus fiant communia. Ego verò malim doctrina anteire, quàm copiis. Alexandro verò rescripsit Aristoteles his verbis: Aristoteles Alexandro regi salutem. Auscultatorios libros, quos editos quereris, & non próinde vt arcana abscónditos, scito neque editos esse, neque non editos: cognobiles enim tantùm iis erunt, qui nos vtique audierint. Vale. Plutarchus Chæroneus in vita Alexandri de editione librorum metaphysicæ, hæc vltro citróque fuisse scripta meminit.

ARIST

ARISTOTELIS
Stagiritæ Physicæ Auscultationis, Liber Primus,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

Quis sit scopus huius libri totius, & de modo doctrinæ.

Cap. 1.

1 VM CIRCA omnes doctrinas, quarum sunt principia, vel causæ, vel elementa, ex horùm perceptione cognitio fiat, atque scientia. (Tunc enim vnamquanque rem scire putamus, cùm causas primas, principiáque prima, & vsque ad elementa cognoscimus) patet & ea, quæ ad principia naturalis scientiæ pertinent, enitendum esse priùs de-
2 terminare. Hæc autem insita Natura nobis est via, vt è notioribus nobis, magísque manifestis, ad notiora Naturæ, magísque manifesta proficiscamur. Non enim sunt eadem, nobis, atque simpliciter nota. Quapropter hoc modo ex hisce, quæ naturæ quidem minùs sunt manifesta, nobis autem notiora, ad ea, quæ dilucidiora sunt, magísque nota Naturæ, proficiscamur necesse est.
3 At confusa, primò nota nobis sunt magis, ac manifesta. Elementa verò, principiáque, posteriùs ex hisce nota per ipsorum diuisionem fieri so-
4 lent. Idcirco, ex vniuersalibus ad singularia proficiscamur oportet, ipsum nanque totum, sensu notius est. Vniuersale verò, totum est quoddam:
5 quippe cùm multa complectatur vt partes. Sic etiam & nomina quodam modo sese habent ad definitionem. Totum enim quoddam, indistinctúmque significant, ceu circulus. At ipsius definitio, in partes singulas diuidit. Pueri quoque primùm quidem viros omnes, patres, mulieres quasuis, matres appellant. Posteriùs autem, horum vtrunq; discernere, distingueréq; videntur.

Enumeratio opinionum, quas antiqui habuerunt de principiis rerum naturalium, & earum confutatio ex principiis communium artificum.

Cap. 11.

6 NEcesse esse itaque, aut vnum esse principium, aut plura. Etsi sit vnum, aut immobile, vt Parmenides, Melissúsq; dicit: aut mobile esse oportet, vt naturales censere videntur, quidam aërem, quidam aquam primum principium esse dicentes. Si plura sint, aut finita, aut infinita esse necesse est. Etsi finita sint pluráq; vno, duo, vel tria, vel quatuor, vel in alio quodam numero esse oportet. Si infinita aut genere quidem vnum, figura verò, vel forma diuersa, périnde atque Democritus asserebat: aut contraria etiam necesse est esse. Pari modo quærere videntur, & ij qui quærunt quotnam sint ea, quæ sunt. Nam ea primùm quærunt, ex 7
20 quibus constant ea, quæ sunt, vtrum vnum an plura sint: & si sint plura, vtrum sint finita an infinita. Quare principium quærunt, ac elementum, & vtrum sit vnum, an plura. Considerare igitur si id quod est, vnum sit, atque immobile, non ad naturalem philosophum pertinet. Nam vt geometræ non est ad eum ratio, qui geometriæ principia tollit, sed aut ad aliam scientiam attinet, aut ad communem omnium facultatem: sic & illi nulla est ad eum ratio, qui principia tollit. Non est
30 enim principium, si vnum est tantùm, atq; vnum hoc modo. Principium enim, alicuius, aut aliquo- 9
rum principium esse constat. Simile est itaque, si hoc modo sit vnum considerare, & de alia quauis positione differere, quæ sermonis causa dicitur, qualis est Heracliti: vel si quispiam id quod est, vnum hominem esse dixerit. Aut contentiosam 10
soluere rationem: quod quidem ambæ rationes habent, & Parmenidis, & Melissi. Nam falsa sumunt, & forma sunt vitiosæ. Inepta autem magis
40 est ratio ipsius Melissi, nec dubitationem habet: sed vno absurdo dato, cætera accidunt. Hoc verò nullam habet difficultatem. At nobis ea, quæ 11
natura constant, aut omnia, aut aliqua moueri subiiciatur, quod quidem patet inductione. Et insuper nec omnia sunt soluenda, sed ea tantùm, quæ quispiam ex principiis ostendit falsa. Quæ verò hanc conditionem egrediuntur, non sunt soluenda: Veluti quadrationem eam quidem, quæ per partes extruitur, ad geometram dissol-
50 uere pertinet: Antiphontis autem, non ad geo- 12
metram redarguere spectat. Verùm cum non de Natura quidem, naturales autem dubitationes, ipsos accidat dicere, bene res sese habebit fortasse, si parum de ipsis disseruerimus. Hæc enim consideratio philosophiam nimirum habet. At- 13
que vt à principio omnium accommodatissimè nostra hæc proficiscatur oratio, cùm id, quod est, pluribus modis dicatur: Quonam modo dicunt vnum omnia esse? vtrum vt substan-
60 tiam, cuncta? an vt quantitatem, an qualitatem? Et rursus vtrum substantiam quidem, vnam autem esse cuncta: velut hominem vnum, aut equum vnum, aut animam vnam. An qualitatem, & hanc identidem vnam? vt albedinem aut cali-

ditatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditatem,aut aliquid tale? Hæc enim omnia inter
14 se nimiùm differunt,vt dici non possint. Nam si
est substantia,& qualitas,atque quantitas,siue se-
parata, seiunctáque sint ea, quæ sunt,non vnum,
sed plura profectò sunt. Sin verò qualitas sint
vniuersa,vel quantitas,siue sit substantia,siue nō
sit,absurdum est sanè,si id quod esse non potest:
absurdum oporteat appellare. Nihil enim cæte-
rorum, præter substantiam, separatum esse po-
test. Vniuersa enim hæc de subiecto dicuntur, de
15 substantia quidem ipsa. Atqui Melissus,id,quod
est,infinitum asserit esse. Id ergo,quod est: quan-
titas est quædam. Infinitum enim in quantitate
nimirum est. Substantia autem infinita,aut qua-
litas,aut affectus infinitus esse non potest,nisi per
accidens,si simul & quanta sint quædam. Infiniti
nanque ratio,quantitate vtitur, non substantia,
non qualitate. Si igitur & substantia sit & quan-
titas,id quidem est non vnum, sed duo esse viden
tur. Sin verò sit solùm substantia,infinitum sanè
non est,neque magnitudinem vllam habebit: erit
16 enim quantitas quædam. Prætereà,cùm multipli-
citer & ipsum vnum, sicut & id, quod est,dici so-
leat, considerandum est quonam modo ipsum
vniuersum,vnum asserunt esse. Atque vnum dici-
tur,partim continuum ipsum partim indiuisibi-
le,partim ea,quorum eadem,atque vna est ratio:
17 vt temetum,ac vinum. Si igitur est continuum
ipsum vnum,multa profectò est. Continuū enim
in infinitum est diuisibile. Existit autem dubita-
tio de parte ac toto,non ad sermonem fortasis
accommodata,sed per ipsam considerandа: Vtrū
vnum, an plura sint, partes atque totum? & quo
pacto sint vnum,vel plura? & si sint plura,quo-
nam modo sint plura? Et de partibus non conti-
nuis,eadem sunt quærenda. Et si vtraque,pars,&
ipsum totum,sint vnum périnde,atque indiuisibi
le: & ipsæ profectò partes,vnum identidem erūt.
18 Atqui si vnum est vt indiuisibile,nulla sanè quan-
titas,nulla qualitas erit. Neque igitur infinitum
est id,quod est,vt dicit Melissus: neque finitum,vt
Parmenides asserit. Ipse nanque finis,est,vt pa-
19 ter,indiuisibile,non ipsum finitum. At verò si om
nia,quæ sunt,ratione sunt vnum,vt vestimentū,
ac tunica: fit vt Heracliti sententiam dicant. Ea-
dem enim erit boni malique ratio,& non boni ac
boni. Quare idem erit bonum,atq; non bonum:
& homo,ac equus idem: & homo,atque non ho-
mo. At sermo ipsorum non vnum ea,quæ sunt,
sed nihil asserit,esse: & eadem insuper ratio qua-
20 litatis,ac quantitatis erit. At enim posteri quoq;
périnde atque veteres turbabantur,ne ipsis cue-
niat,vt res eædem simul sint vnum,& plura. Qua-
propter alij,est ipsum auferebant,vti Lycophrō:
alij dictionem transformabant, hominem non
album esse dicentes,sed albere: neque ambulan-
tem esse, sed ambulare: ne ipsum, est, adiungen-
tes, id, quod est vnum esse multa asserant: quasi
id,quod est vnum,aut id,quod est,vnicè dicere-
21 tur. Multa verò sunt,ea,quæ sunt,aut ratione(nā
aliud est album,aliud musicum ratione: idem au-
tem est vtrunque: ipsum igitur vnum plura nimi-
rum est.) Aut diuisione, vt totum,ac partes. Sed
hoc loco iam hęsitabant,atque ipsum vnum mul-
ta esse iam fatebantur: périnde quasi non posset
idem vnum, ac plura esse,non tamen ea, quæ op-
ponuntur. Est enim ipsum vnum, & potentia, &
etiam actu. Hoc igitur modo nobis aduersus 22
hanc sententiam proferentibus,ea,quæ sunt,non
posse vnum esse videntur.

Quod non sit difficile vt quis soluat rationes Parmenidis & Melissi: nam hic quidem vtroque peccat, & forma, & materia syllogistica, quatenus & falsum ponit principium, & forma vtitur vitiosa. Parmenidis autem ratio concludit quidem, sed aliud, quàm ipse instituat.

Cap. III.

ATqui neque difficile est ea soluere,
quibus illi homines hanc suam sen-
tentiam ostendebant. Vterque enim
contendendo ratiocinatur,& Parme
nides,& Melissus. Nam falsa sumunt,& rationes
forma vitiosas efficiunt. Melissi tamen ratio ma-
gis est inepta, neque vllam dubitationem habet
profectò: sed vno absurdo dato,cætera accidunt.
quod quidem nullam habet difficultatem. Paret 23
itaq;,vitiosè Melissum argumentari. Putat enim
sumpsisse, Si omne quod factum est,principium
habet, id, quod factum non est, principium non
habere. Deinde hoc etiam est absurdum,cuiusli-
ber esse principium rei,& non temporis,& gene-
rationis non simplicis, sed etiam alterationis,
quasi non fieret vlla mutatio simul. Prætereà,cur 24
si est vnum,immobile est? Cur enim & vniuer-
sum non périnde atque pars, quæ quidem est
vnum, hæc, inquam, aqua,in eodem loco moue-
tur? Déinde,cur alteratio non erit? at verò neque
specie vnum esse potest, nisi eo, ex quo fit ortus.
Hoc autem pacto nonnulli etiam naturales,
vnum esse omnia dicunt. Sed illo modo esse non
potest: homo nanque specie differt ab equo.&
contraria,inter sese simili modo. Idem & ad Par- 25
menidem modus est rationum,& si qui alij pro-
prij sunt. Atque solutio est,partim ex eo quia fal-
sa sumit, partim ex eo quia non concludit. Nam
falsa quidem sumit, quia id, quod est, pluribus
modis dicitur,ipse verò simpliciter illud accipit
dici. Non concludit autem,quia si sola alba su-
mantur,ipso albo vnum significante,non minus
alba plura erunt,& non vnum. Nam albū ipsum,
nec continuatione erit vnum,nec ratione. Alia
nanque ratio erit albi,alia eius,quod album sus-
cepit. Atque non erit præter album ipsum,sepa-
rabile quicquam. Non enim hoc rationem pro-
priam habet,quo separabile est: sed albi ratio,&
eius,in quo est,non est eadem,sed diuersa. At Par
menides nondum id ipsum videbat. Necesse est 26
igitur eos sumere,qui id,quod est vnum inquiūt
esse, non solùm vnum significare id,quod est,de
quo prædicabitur,sed etiā quod propriè est ens,
& quod propriè vnum est. Accidens enim de sub-
iecto aliquo dicitur. Quare illud,cui id,quod est,
accidit,nō erit: est enim aliud ab eo,quod est. Erit
ergo quippiam quod non est. Non ergo id,quod
propriè est ens,alij inerit. Nō enim ratione entis
subibit, nisi id, quod est, plura significet hoc pa-
cto,vt quodq; quippiā sit: at id, quod est vnū si-
gnifi

gnificare supponitur. Si igitur id, quod propriè
est ens,nō accidit cuiquam,sed aliquid illi aliud
accidit: cur id,quod est ens proprie,ens significat
potiùs,quàm non ens? Nam si id, quod propriè
est ens, erit etiam album, album autem non est
propriè ens (neque enim id,quod est, ipsi accide-
re potest: nihil est enim ens,quod non est pro-
prie ens.) Album ergo non est ens. Atque non
hoc quidem pacto,vt quippiam nō sit,sed vt om-
nino non sit. Si igitur (vti diximus) id, quod est 10
propriè ens,erit etiam album,sit vt id nō sit ens,
quod est propriè ens. Verè enim dicemus, si il-
lud album esse dixerimus. At hoc, non ens (vt
supponebatur) significabat. Quare si album, etiā
propriè ens significat, non vnum id, quod est,
28 sed plura sanè significat. Neque igitur magni-
tudinem habebit id, quod est, si id sit, quod est,
propriè ens. Ratio nanque partis vtriusque, di-
uersa nimirum est. Diuidi autē id, quod est pro=
priè ens,in aliquid aliud propriè ens ex ratione 20
etiam patet. Veluti si homo ens propriè quip-
piam est, & animal necesse est proprie quid esse,
& itidem bipes. Nam si ita non sit, accidentia
erunt profectò. Aut igitur homini, aut alij sub-
iecto cuipiam accidunt: at neutrum esse potest.
Accidens enim aut id dicitur, quod inesse po=
test, ac non inesse: aut id, cuius in ratione id,cui
accidit, sumitur. Ceu sessio quidem, est vt illud
quod separatur. Simitas autem id, cuius in ra-
tione sumitur nasus, cui simitatem dicimus ac- 30
29 cidisse. Prætereà in eorum ratione, quæ in defi-
nitiua ratione cuiuspiam insunt, aut eorum, ex
quibus quippiam constat,nunquàm ipsius totius
ratio inest, ceu in bipede ratio hominis, aut in
albo ratio hominis albi. Si hæc igitur ita sunt,
atque homini bipes accidit,separabile ipsum es-
se necesse est. Quare fieri potest, vt homo bipes
non sit. Vel in ratione bipedis, inerit ipsius homi
nis ratio. At fieri nequit. Illud enim in ratione
hominis inest. Quòd si bipes,ac animal alij cui- 40
piam accidunt,& neutrum est quod proprie ens,
homo quoque ex his erit profectò,quæ alij acci-
30 dunt. At quod proprie est, nulli sit accidens.
Et de quo ambo dicuntur, atque vtrunque dica-
tur, & id, quod ex aliis componitur. Ipsum igi-
tur vniuersum, ex indiuisibilibus constat. Qui-
dam autem, vtrisque rationibus concesserunt.
Ei quidem, quæ omnia vnum esse concludit, si
id, quod est, vnum significat, id, quod haud est
esse dicentes. Ei verò, quæ ex partitione pro- 50
31 cedit, indiuiduas magnitudines facientes. Pa-
tet autem & verum non esse,si id,quod est, vnum
significat, & fieri non potest vt simul sit con-
tradictio, non fore quicquam non ens. Nihil
enim obstat, vt id, quod non est, non sit abso-
lutè non ens; sed non ens quippiam sit. Di-
cere quoque, si non quippiam aliud erit præter
id ipsum quod est, vnum omnia fore, perabsur-
dum est sanè. Quis enim ipsum,quod est, aliud
quicquam esse intelligit, quàm id, quod est pro- 60
priè ens? Quòd & si ita est, nihil tamen pro-
hibet, multa esse ea,quæ sunt,vt diximus. Patet
igitur, impossibile esse, vt id, quod est,hoc mo-
do sit vnum.

Confutatio eorum,qui perperam sentiunt de principijs rerum, naturalius tamen sunt loquuti, atque nomine ens pro principio vtuntur.

Cap. IIII.

VT Naturales autem dicunt,duo sunt 32
modi. Quidam enim id,quod est, v-
num subiectum corpus fecerunt, aut
trium vnum, aut aliud, quod igne
quidem ipsius, aere verò subtilius est. Cætera
autē generari dicunt densitate,raritatéque,mul-
ta facientes. Hæc autem sunt contraria. Et vni-
uersaliter excessus, atque defectus: quemadmo-
dum Plato magnum dicit,& paruum. Verùm hic
quidem hæc,materiam facit: ipsum autem vnum,
formam. Illi verò,vnum quidem,ipsum inquam,
subiectum, materiam: contraria verò, differen-
tias,atque formas. Quidam autem, ex ipso vno
contrarietates,quæ quidem in ipso sunt, seque-
strari dicunt, vt Anaximander. Et qui vnum,&
plura principia inquiunt esse, vt Empedocles,
ac Anaxagoras. Ex ipsa nanque congerie, cæte-
ra segregant. Differunt tamen: alter enim con-
uersionem horū, alter semel segregationis prin-
cipium facit. Et alter infinita ea, quæ sunt simi-
lium partium, atque contraria: alter ea,quæ vo-
cantur elementa, tantummodo sumit. Videtur 33
autem Anaxagoras sic infinita esse putasse, quia
communem illam opinionem Naturalium ve-
ram esse existimabat. Nihil, inquam,ex eo,quod
non est, fieri, aut oriri. Quapropter hoc di-
cunt modo: erant omnia simul. Et generatio-
nem alterationem inquiunt esse. Quidam ve-
rò, congregationem, ac segregationem. Insu- 34
per ex eo, quia contraria ex sese mutuò fiunt:
inerant ergo. Nam si omne quidem, quod fit,
aut ex entibus, aut ex non entibus fieri necesse
est, atque oriri, ex non entibus autem nihil fie-
ri potest, (de hac enim opinione Naturales om-
nes consentiunt) reliquum iam accidere neces-
sariò putauerunt, ex entibus quidem, atque ex
hisce, quæ insunt, fieri quodque, atque oriri; ex
insensibilibus verò nobis, ob paruitatem molis,
vt dicunt. Quapropter inquiūt, quodque in quo-
libet esse mistum: quia quodlibet ex quouis oriri
videbant. Videri verò, atq; dici diuersa, ex eo pla
nè, quod in mistione infinitorū maximè ob mul-
titudinem suam excedit. Nam totum album, aut
nigrum, aut dulce, aut os, aut carnem syncerè nō
esse quicquam, sed cuius plurimum habet quod-
que, id ipsius rei videri naturam esse, dicebant.
Si infinitum igitur, quò infinitum est, eò est igno 35
tum: infinitum quidem multitudine, aut magni-
tudine, quantum quoddam ignotum erit. Infi=
nitum autem forma, quale quoddam ignotum.
Cùm igitur principia rerum tam multitudine,
quàm specie sint infinita, fieri profectò nequit, vt
ea,quæ ex hisce constant, sciantur. Nondū enim
compositum scire putamus, cùm ex quibus, &
quot ipsum constat, haud cognoscimus. Præ-
tereà si necesse est, ipsum mole quantumuis esse 36
posse, cuius pars magnitudine, paruitatéq; quan-
tauis esse potest, (dico autem aliquam talium

Universidad de Deusto
Biblioteca

partium,quæ insunt, & in quas totum ipsum diuiditur)esse verò non potest planta, vel animal dicto modo quantumuis mole:patet neque partium vllam identidem mole quantamuis esse posse. Erit enim & totum, quantumuis simili modo. At os, & caro, & istiusmodi cætera,partes sunt animalium: & fructus, plantarum.Patet igitur, neque os, neque carnem, neque aliud quicquam,eo modo,quem diximus, mole quan-
37 tumuis esse. Præterea, si talia omnia in cunctis insunt, neque generatur quicquam, sed ineest, ac segregatur, atque appellatur ab eo,quod in ipso magis abundat, ex quouis denique fit quodlibet segregatione, velut aqua ex carne, & caro ex aqua: Cùm omne corpus finitum, oblatione finiti corporis consumatur, atq; tollatur, constat non posse in vnoquoque quodque inesse. Ablata enim ex aqua carne, rursusque alia ex aqua reliqua segregata, & si semper minor ea, quæ secernitur, erit, non tamen omni magnitudine minor euadet. Quare si segregatio stabit, non in quolibet quoduis erit. In reliqua enim aqua, nihil inerit carnis. Sin verò nullus segregationis exitus erit, sed semper sequestratio fiet, finita in magnitudine,sanè æqualia finita erunt, multitudine infinita.
38 Quod quidem est impossibile. Præterea si corpus omne, parte aliqua ab eo sublata, fieri se minùs necesse est, carnis autem quantitas definita est ad molem vtranque: patet minima ex carne nullum omnino corpus secerni posse. Alioqui minima minor erit. Insuper in infinitis corporibus caro iam infinita, sanguis, cerebrúmque inesset. Vnumquodque tamen esset ab aliis separatum, & nihilò minùs infinitum. Hoc autem metas egreditur rationis. Id verò,quod asseritur, nunquàm segregata omnia fore: non scienter quidem dicitur, rectè tamen. Affectus enim inseparabiles sunt. Cùm igitur colores, atque habitus misti sint, si fuerint segregati, erit quippiam album,aut sanum profectò, quod non aliud quicquam erit, nec in subiecto.Quare ipsa mens absurda est sanè, ea quærens,quæ fieri nequeunt:si separata quidem reddere vult, hoc autem efficere nequit, tam quantitatis, quàm qualitatis etiam ratione. Quantitatis quidem, quia non est minima magnitudo: qualitatis autē,quia affectus inseparabiles sunt. Neq; etiam rectè,generationem eorum,quæ partium sunt conformium,capit.Lutum nanq;,tum in luta,tum non in luta diuiditur.Nec vt lateres ex domo,& domus ex lateribus fit,sic aqua,& aer ex sese mutuò sunt,& fiūt.Melius autem est,pauciora principia,finitáque sumere, quod quidem Empedocles facit.

Quòd principia oportet finita ponere.
Cap. v.

OMnes igitur contraria principia faciunt: & qui vniuersum, vnum esse, atque immobile dicūt:(Parmenides enim calidum, frigidúmque principia facit,atque hæc ignem, terrámque appellat) & qui rarum,& densum,principia inquiunt esse, Democritus quoque plenum ipsa,atque vacuum asserit esse:quorum alterum vt ens, alterum vt non ens,esse dicit. Insuper & hasce differentias affert,positionem,inquam,figuram, ac ordinem. hæc autem,contrariorum genera sunt. Positionis enim,suprà, & infrà, antè,& retro:figuræ verò,angulis constans,atque non constans,rectum, & circunflexum,species sunt. Patet igitur, omnes contraria quodam modo principia facere rerum:idque non sine ratione.Principia nanque, neque ex sese mutuò, neque ex aliis, & ex ipsis omnia esse oportet. Contrariis autem primis hæc insunt. Quia nanque sunt prima, ideo non ex aliis sunt: quia verò contraria sunt,ideo non ex sese mutuò fiunt. Verùm id ipsum quo pacto fit,& ratione consideremus oportet. Sumendum est igitur primum,Nō quiduis eorum,quæ sunt, in quoduis agere: neque quoduis pati à quouis aptum esse: neque ex quibuscunque quiduis fieri,nisi quis per accidens sumpserit.Quo nanque pacto fiet album, vel nigrum ex musico nisi albo, vel nigro sit accidens musicum? Sed album quidem fit è non albo: atque ex hoc non quouis sed è nigro, vel aliquo mediorum. Musicum autem,è non musico: atque ex hoc non quouis, sed ex immusico, vel è medio, si aliquid inter media medium est.Neque rursus in quoduis primum vnumquodque corrumpitur. Velut album non in musicum, nisi id ipsum nonnunquam accidat, sed in non album corrumpitur: atque in hoc non quoduis,sed in nigrum, aut in medium. Eodem modo musicum etiam in non musicum: atque in hoc non quoduis,sed in immusicum,vel in medium, si quid inter ipsa medium sit, corrumpitur.Similiter fit in cæteris.Nam & ea,quæ non simplicia, sed composita sunt, eandem subeunt rationem. Sed latet id ipsum ex eo, quia dispositiones oppositæ nominibus carent. Etenim omne constructum ex inconstructo, atque inconstructum è constructo fiat necesse est.Constructum etiam in inconstructum:& in ipsum non quoduis, sed in oppositum necesse est corrumpatur. Nihil autem interest,siue in constructione, siue in ordine, siue in compositione hæc ipsa dicantur. Patet enim eandem rationem in cunctis esse, atque domum, statuam, & quoduis aliud similiter fieri. Domus enim, ex non compositis, sed hoc modo diuisis: & statua figuratorúmque quoduis, è non sic figurato confici, fierique videtur.Atque hæc partim ordine, partim compositione constant. Si igitur hæc vera sunt: omne, quod fit, è contrario profectò, aut è medio fit:& omne,quod corrumpitur, in contrariū corrumpitur,vel in medium. Media verò sunt ex contrariis, ceu colores ex albo, & nigro. Quare omnia, quæ Natura fiunt,aut contraria, aut ex contrariis sunt. Plurimi igitur & cæterorum hucusque profecti, penè consentiunt, quemadmodum diximus anteá. Nam omnes elementa, & ea, quæ ab ipsis principia nuncupantur, quanquàm sine ratione, tamen contraria ponunt, quasi ab ipsa veritate compulsi. Differunt tamen, quia quidam priora, quidam posteriora; & alii ratione, alii sensu notiora accipiunt.

piunt.Quidam enim calidum,frigidúmque, quidam humidum,atque siccum: alij par,& impar: nonnulli concordiam, discordiamve causas generationis esse dixerunt. Hæc autem inter sese dicto differunt modo. Quare eadem quodam modo,diuersáque dicunt. Diuersa quidem,sicut & plurimis videtur. Eadem autem, similitudine rationis: ex eadem nanque serie sumunt. Contrariorum enim alia continent, alia continentur.Hoc igitur pacto,eodem modo,diuersoque, & deteriùs,ac meliùs dicunt. Et quidam ratione, quidam sensu notiora sumunt,vt anteà diximus. Etenim vniuersale quidem, notius est ratione: singulare autem,sensu.Ratio nanq; ipsius est vniuersalis,sensus verò particularis. Veluti magnū quidem & paruum,ratione:rarum autem & densum,sensu sunt notiora. Patet igitur, oportere contraria principia rerum esse.

De numero principiorum naturalium iuxta veritatem quòd non sit vnum solum,neque plura duobus, aut tribus.
Cap. vi.

DEinceps verò considerandum est, vtrum duo,an tria, an plura principia sint. Vnum enim principium esse non potest,quia non sunt ipsa contraria, vnum. Nec etiam infinita: quia id, quod est, sub scientiam sanè non cadet. Vna quoq; contrarietas, est in omni genere vno:substantia verò,genus est quoddam vnum. Et quia generatio ex finitis fieri potest: atque præstabilius est ex finitis, (vt opinatur Empedocles) quàm ex infinitis fieri generationē existimare. Cuncta enim quæ ad generandas res pertinent, ex finitis,perinde atque Anaxagoras ex infinitis reddere putat. Præterea,aliis alia priora,contraria sunt:& ex aliis alia fiunt,ceu dulce & amarum,& album & nigrum.Principia verò manere semper oportet. Ex his igitur, neque vnum, neque infinita
51 principia esse constat. Cùm autem sint finita, non facere duo solùm rationem aliquam habet. Dubitauerit enim non incōgruè quispiam, quonam pacto densitas apta est facere raritatem, aut raritas densitatem. Et alia quæuis contrarietas,simili modo. Non enim concordia discordiam,neque econtra discordia concordiam congregat,& aliquid facit ex ipsa:sed aliud quid tertium,ambę.Atqui sunt,qui plura etiam sumunt, ex quibus eorum quæ sunt, naturam conficiunt.
52 Insuper & id quispiam dubitauerit, nisi quispiam,aliam quandam contrariis naturam subiecerit.Nullius enim eorum quæ sunt,substantiam contrariam esse videmus. Principium autem, de nullo subiecto dicatur oportet. Alioqui,principii principium erit. Subiectū enim principium, & prius prædicato esse videtur. Præterea, substantiam non esse contrariam substantiæ dicimus. Quónam igitur pacto substantia ex non substantiis, aut non substantia,substantia prius
53 erit? Quam ob rem necesse est,eum,qui priorem, atque hanc rationem veram esse existimauerit, si ambas seruare voluerit, tertium aliquod contrariis ipsis subiicere:quemadmodum dicunt ij, qui solam vnam quandam naturam, vniuersum asserunt esse: vt aquam, aut ignem,aut medium, quod inter hæc collocarūt.Atque videtur ipsum 54
medium magis. Nam ignis, terra, aer,& aqua, cum contrarietatibus sunt annexa. Idcirco non sine ratione agunt, qui subiectum ipsum aliud ab his faciunt. Cęterorum autem,quidam aerem ponunt.Aer enim minimè, respectu cæterorum, differentias sensibiles habet:atque hunc sequitur aqua. Verum enim omnes hoc vnum in figuras 55
contrariis vertunt,densitate,inquam,raritatéq;, & intensione,remissionéve: quæ quidem excessus omnino,defectúsque sunt, vt anteà diximus. Hæc etiam opinio vetus quædam esse videtur: vnum,inquam,& excessum atque defectum, principia rerum esse. Attamen non eodem modo. Sed prisci, duo quidem agere, vnum autem pati dicebant. At posteriorum quidam econtra. Vnum quidem agere, duo verò pati,potius asserunt. Tria igitur elementa rerum esse putare, 56
ex his, & istiusmodi aliis animaduersis, videbitur aliquam rationem habere, sicut anteà diximus.Sed tribus ponere plura,nullam. Ad patiendum enim, sufficiens est vnum ipsum. Si verò quatuor contrariis sumptis, duæ contrarietates ponantur, vtrisque seorsum alia quædam natura media subiiciatur oportet. Quòd si ex sese vicissim generare possunt, superuacanea nimirum altera contrarietas erit. Et insuper fieri nequit,vt primæ contrarietates sint plures. Substantia nanque, vnum quoddam est genus eius, quod est,vt patet. Quare non genere,sed antecedendo, sequendóve duntaxat, inter sese principia different. Semper enim vna est contrarietas, in genere vno:atque omnes contrarietates, ad vnum reduci videntur. Patet igitur, neque 57
vnum elementum, neque plura duobus vel tribus esse. Horum autem vtrum sit asserendum, magnam dubitationem nimirum habet.

De numero principiorum naturalium.
Cap. vii.

HOc igitur modo nos dicimus, primò de omni generatione simpliciter pertractantes. Est enim Naturæ accommodatum, primùm communia dicere, deinde ea,quæ circa vnumquodque sunt propria contemplari. Nam quippiam è quo- 58
piam, ac aliud ex alio fieri dicimus, aut simplicia dicentes, aut composita.Dico autem hoc pacto:fit enim homo musicus, & non musicus, musicus,aut non musicus homo,musicus homo.Simplex itaque dico ipsum fiens,hominem inquam, & non musicum:& id etiam,quod fit, id est musicum.Compositum verò,& id,quod fit,& ipsum fiens etiam: cùm non musicum hominem, musicum hominem fieri dicimus. Horum autem alterum,non solùm hoc aliquid, sed etiam ex hoc fieri dicitur,ceu è non musico musicus. Alterum, non hoc in omnibus dicitur modo. Non enim 59
ex homine musicus, sed homo fit musicus, dicitur. At verò eorum, quæ vt simplicia fieri dicimus,alterum permanens fit,alterum non permanens. Nam homo quidem permanet, cùm fit musicus homo. Non musicum autem & immu-

sicum,neque simplex neque compositum perma-
60 net. Quæ cùm ita sint, hoc est ex omnibus,quæ
fiunt, accipiendum si quis inspexerit, vti dixi-
mus,aliquid semper subiici oportere,ipsum,in-
quam, fiens. Quod,& si numero vnum est, non
tamen est specie vnum. Atque pro eodem accipio,specie,rationéque differre,Non est enim ea-
dem hominis, & immusici ratio: atque alterum
permanet,alterum non permanet. Id enim,quod
non opponitur,permanet.homo nanque perma-
net:musicum autem, & immusicum, non perma-
net:neque id,quod ex vtrisque componitur, ve-
61 lut immusicus homo. At verò quippiam è quo-
piam, & non hoc fieri, in iis magis dicitur,
quæ non permanent, ceu ex immusico,fieri mu-
sicum dicitur:ex homine verò non dicitur. Ve-
rùm & in iis, quæ permanent, interdum eodem
dicitur modo. Ex ære nanque statuam,non æs
statuam fieri dicimus. In eo tamen, quod op-
ponitur,& non permanet, vtroque dicitur mo-
do: & ex hoc fieri hoc, vt ex immusico musicus:
& hoc fieri hoc, velut immusicus musicus. Id-
circo & in composito similiter dicitur. ex im-
musico nanque homine, atque immusicus ho-
62 mo, musicus homo fieri dicitur. Cùm autem
fieri multis modis dicatur, & quædam non ab-
solutè fieri, sed hoc aliquid fieri, quædam sim-
pliciter fieri dicantur, quod quidem solis sub-
stantiis competit. In cæteris quidem patet ali-
quid, ipsum inquam, fiens, necessariò subiici.
Nam & quantum,& quale,& ad aliquid,& quan
do,& vbi,fit aliqua re subiecta: propterea quòd
substantia sola de nullo subiecto dicitur alio,cæ
tera autem vniuersa de substantia ipsa dicun-
tur.At substantiam etiam & quæcunque alia sim-
pliciter sunt,ex subiecto fieri aliquo, patefiet sa-
nè diligenter consideranti. Semper enim est ali-
quid,quod subiicitur, ex quo generatur id,quod
fit. Plantæ nanque,& animalia ex semine fiunt.
63 Eorum autem, quæ fiunt simpliciter, quædam
transfiguratione fiunt, vt statua: quædam addi-
tione,vt ea,quæ incrementa suscipiunt:quædam
ablatione,vt è lapide Mercurius: quædam com-
positione,vt domus:quædam alteratione, vt ea,
quæ vertuntur materia. Atque patet,ex subiectis
64 omnia fieri, quæ hoc pacto fiunt. Quare patet
ex dictis,omne,quod fit,semper compositum es-
se. Atque est quidem aliquid,quod fit:est autē ali-
quid,quod istud fit. Et hoc est duplex. Est enim
aut subiectum,aut oppositum. Atq; opponi qui-
dem immusicum, subiici autem hominem dico.
Et vacuitatem quidem figuræ, & informitatem,
vel inordinationem oppositum:æs autem, lapi-
65 dem aurúmque,subiectum. Si igitur eorum,quæ
natura constant,causæ, atque principia sunt, ex
quibus primis constant,ac facta sunt non per ac-
cidens,sed vnumquodque id, quod per substan-
tiam dicitur: patet omnia fieri ex subiecto, ac
forma. Musicus enim homo, ex homine quodam
modo, musicóve componitur. Rationes enim,
66 in illorum rationes dissolues. Vniuersa igitur,
quæ fiunt,ex hisce porrò fieri patet. Atqui sub-
iectum ipsum, numero quidem est vnum, ratio-
ne autem duo,Homo nanque,& aurum, ac om-
nino materia, numerabile est: est enim hoc ali-
quid magis: atque id,quod fit, non per accidens
ex ipso gignitur. At priuatio, ipsum, inquam,
oppositum,accidens est,forma autem est vnum.
Vt ordo,vel musica, vel eorum aliquid, quæ si-
mili modo dicuntur. Quapropter ipsa princi-
pia, tum duo,tum tria dicenda sunt,& tum con-
traria. Veluti si quispiam dicat musicum, & im-
musicum,aut calidum,& frigidum, aut constru-
ctum,& inconstructum. Tum non contraria. fie-
ri enim non potest, vt mutuò contraria pa-
tiantur. Soluitur autem & hoc: quia aliud est
ipsum subiectum:hoc enim non est,vt patet,con-
trarium, Quare principia, neque plura contra-
riis quodam modo sunt, sed duo, vt ita dicam,
numero. Neq; rursus penitus duo,quia ipsorum
ratio est diuersa, sed tria. Diuersa enim est ho-
minis ratio, & immusici, & vacantis figura, &
æris. Quot igitur principia sunt naturalium
rerum, quibus generatio competit, & quónam
modo sunt tot,satis iam explicuimus. Atque pa-
tet, aliquid ipsis contrariis subiici oportere,&
contraria duo esse. Modo autem quodam alio,
non necessarium esse. Erit enim sufficiens con-
trariorum alterum,ad faciendam absentia, præ-
sentiáque sui, mutationem. Natura autem ea,
quæ subiicitur, similitudine rationis sub scien-
tiã cadit. Nam vt ad statuam æs,aut ad lecticam
lignum,aut ad aliquid aliud eorum,quæ formam
habent,materies atque informe sese habet antè,
quàm suscipiat formam. sic ad substantiam, &
hoc aliquid, atque id quod est, hæc sese habere
videtur. Vnum igitur hæc principium est. Non
tamen est vnum, neque ens, perinde atque hoc
aliquid. Vnum etiam principium, est ratio:& in-
super id,quod est contrarium huic,ipsa,inquam,
priuatio. Hæc autem quonam pacto duo sunt,
atque plura, paulò anteà diximus. Primùm igi-
tur dictum est, contraria solùm principia esse.
Deinde necessarium esse, quoddam etiam aliud
subiici: triáque esse. Ex hisce verò, quæ nunc di
ximus, patet quænam est differentia contrario-
rum, & quomodo principia se habent, & quid
est ipsum subiectum. Sed vtrum forma substan-
tia sit, an subiectum, nondum emersit. Patet ta-
men, tria principia rerum esse, & quonam pa-
cto, atque quis ipsorum sit modus. Quot igitur,
& quæ sint principia rerum, ex hisce, quæ dixi-
mus, sit perspectum.

In quem errorem inciderint Antiqui ex ignoratione materiæ: atque eiusdem erroris dissolutio.
Cap. VIII.

DOst hæc autem, & dubitationem ve-
terum vnicè hoc pacto solui dica-
mus. Primi nanque philosophi veri-
tatem, atque naturam eorum, quæ
sunt quærentes, exorbitarunt, quasi ad aliã viam
quandam à ruditate depulsi. Atque asserunt,neq;
fieri quicquam eorum,quæ sunt, neque corrum-
pi: propterea quòd necesse est quidem omne,
quod fit, aut ex ente, aut è non ente fieri, gene-
rarique. Neutrum autem esse potest. Neq; enim
fit

fit id, quod est: iam enim est. Et ex non ente
nihil fieri potest: aliquid enim subiiciatur opor
72 tet. Atque hoc pacto id, quod deinceps acci-
dit, augentes, neque multa inquiunt esse, sed
solum ipsum, quod est. Illi igitur ob ea, quæ
dicta sunt, hanc habuerunt opinionem. Nos
autem vno quidem modo, nihil inter hæc dici-
mus interesse: ex ente inquam, aut è non ente
fieri. Et id, quod non est, aut quod est, agere
quippiam, aut pati, aut quoduis hoc fieri. Et me-
dicum agere quippiam, aut pati, aut è medico ali-
73 quid esse, aut oriri. Quare cùm id dicatur du-
pliciter, patet & ex ente fieri, aut id quod est,
aut quid agere, aut pati, duobus modis identi-
dem dici. Aedificat igitur medicus, non vt est
medicus, sed vt ædificator. Et albus fit, non hoc
sanè quo medicus est, sed quo niger. Medetur
autem, & medicinam amittit, quo medicus est.
74 Atque cùm maximè ipsum medicum agere quip
piam, aut pati dicamus, vel è medico fieri, si il-
lud agat, vel patiatur vt medicus. patet & hoc, è
non ente, inquam fieri, id significare vt non ens
est. Quod quidem cùm non distinxissent illi,
longè à veritate semoti sunt: & ob ignoratio-
nem hanc, adeò insuper ignorarunt, vt nihil fieri
prorsus, neque cæterorum quicquam esse arbi-
trarentur, sed omnem tollerent generationem.
75 Nos autem & ipsi dicimus, nihil quidem fie-
ri simpliciter ex non ente, tamen ex non ente
per accidens fieri. Ex priuatione enim, quæ est
per se non ens, & quæ non inest, fieri dicimus.
Afficit itaque id admiratione,ac impossibile esse
videtur, ex non ente fieri. Similiter autem ne-
que ex eo, quod est, neque id,quod est,fieri, nisi
76 per accidens. Sic autem & hoc fieri dicimus eo-
dem modo, ceu si animal ex animali fierer, &
aliquod animal ex quopiam animali: vt si ca-
nis ex equo fieret. Etenim canis non solùm ex
animali quodam, sed ex animali etiam fiet: sed
non vt est animal: iam enim idipsum est. Si ve-
rò quippiam emersurum est animal,non per ac-
cidens,non erit ex animali. Et si quid ens orie-
tur, non ex ente, neque è non ente fiet. Dictum
77 est enim, quid significat è non ente fieri. Eo
nanque pacto, quo est non ens. Insuper neque
hoc, esse, inquam, omne, aut non esse tollimus.
Is igitur vnus est modus solutionis. Alius autem,
est per potentiam, atque actum. Dici autem hæc
possunt, potentia atque actu. Hoc autem aliis in
locis exactè magis determinauimus. Quare vt di
cebamus, dubitationes illæ soluuntur, ob quas
quædam eorum, quę dicta sunt, compulsi tollunt
78 antiqui. Ob hoc enim tantum exorbitarunt ab
ea via, qua ad generationem, corruptionémve,
atque omnino mutationem acceditur. Hæc enim
Natura si visa fuisset, omnem hanc ipsorum igno
rationem vtique dissoluisset.

In quem errorem Antiqui inciderint ex ignoratione priuationis: & eius dissolutio.
Cap. IX.

PSam igitur & alii quidam, sed non 79
sufficienter vtique terigêre. Primùm
enim ex non ente simpliciter aliquid
fieri, atque oriri fatentur, ea sane ra-
tione, qua Parmenidem rectè dicere arbitrantur.
Deinde si est vna numero,& vna solùm potentia
ipsis esse videtur. Hoc autem, plurimùm sanè dif-
fert. Nos enim materiam, priuationém ve, diuer-
sa dicimus esse: atque materiam quidem, non ens
10 esse per accidens, priuationem verò per se, censé-
mus. Et illam quidem propè, atque quodam mo
do substantiam, priuationem verò substantiam
nullo modo esse asserimus. At illi, id, quod non
est, magnum, paruúmque similiter inquiunt esse:
aut vtrunque simul, aut vtrunq; seorsum. Qua-
re modus hic trinitatis, diuersus ab illo penitus τῆς τριάδος
est. Hucusque nanque progressi sunt, vt aliquam
Naturam oportere subiici dicant. hanc tamen 80
vnam faciunt. Nam etsi quidam dualitatem fa-
20 cit, magnum,& paruum ipsam appellans: nihilo-
minùs tamen idem facit. alteram enim despexit.
Etenim materies quidem permanens, vnà cũ for
ma causa est eorum, quæ fiunt, perinde ac ma-
ter. At contrarietatis altera pars, nec esse omni-
no persæpe ei videbitur, qui mente ipsius male-
ficium intuetur. Nam cùm sit quoddam diui- 81
num, & bonum, ac appetibile, alterum ipsi con-
trarium esse dicimus: alterum, suapte natura af-
fectat, atque appetit ipsum. Illis autem euenit, vt
30 contrarium, interitum appetat suum: & tamen
fieri nequit, vt aut forma seipsam appetat, (quip
pe cùm non indigeat sui) aut contrarium, cùm
contraria mutuò, se ipsa corrumpant. Sed hoc,
est materia perinde appetens illud, atque si fœ-
mina marem, & turpe appetat pulchrum. Verùm
non est per se, sed per accidens turpe: nec per se
fœmina, sed per accidens. At verò cùm corrum- 82
pitur, atque gignitur, tum neq; fit, neque corrum
pitur. Nam vt est quidem id, in quo, per se cor-
40 rumpitur. Id enim, quod corrumpitur, in hoc est,
ipsa, inquam, priuatio. At suapte potentia, non
per se, Sed nec occidat, nec oriatur, necesse est.
Nam si gignitur, subiiciatur aliquid primũ opor
tet, ex quo hoc pacto nascetur, vt insit in ipsa.
hoc autem, est ipsius natura. Quare fit, vt sit anteà
quàm sit orta. Etenim materiam id dico, quod
primum est vniuscuiusq; subiectum, è quo quip-
piam eo fit pacto, vt non per accidens insit. Si
corrumpitur, ad hoc vltimũ sanè proficiscetur.
50 Quare erit corrupta antè, quàm sit corrupta. 83
De principio verò formali, vtrum vnum sit,
an plura, & quodnam sit, aut quæ sint, primæ
philosophiæ diligenter, exquisitéque officium
est determinare, ac pertractare. Quare hæc con-
templatio, illo in tempore reseruetur. De natu-
ralibus verò formis, quæ oriuntur, ac occidunt,
in hisce, quæ posteriùs ostendetur, dicemus, ac
pertractabimus. Hoc igitur pacto sint hæc à no-
bis determinata, principia, inquam esse, & quæ-
60 nam, & quot numero sint. Rursus autem, alio
principio sumpto, dicamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PHYSICAE AVSCVLTATIONIS, LIBER SECVNDVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum libri, ex Simplicio.

CVm in hoc opere proposuisset principia tradere,& causas eorũ,quę natura constãt,principiorũ autẽ alia sint elementaria,alia efficientia, alia vt fines, ac primum offerãt sese elementaria,quatenus id, quod sub cognitionẽ cadit, prouocat nos ad sui inquisitionẽ per suam naturam,ac cõstitutionẽ, quàm quæ illi insunt elemẽta conficiunt. Idcirco in primo libro,post enumerationẽ priscarũ opinionum,ac confutationẽ earundẽ, primorũ principiorum elementarium inquisitionẽ fecit,ostendens generationes ex cõtrariis esse,quorũ maximè cõmunia sint forma,& priuatio:& insuper ex eo esse,quod cõtrariis substernitur. Ac de materia quidẽ ostendit,quòd cõtrariis subiiciatur,atque in cõposito insit,quoq; modo cognoscendi à physiologo cõprehendatur,& quòd differt à priuatione:& quòd sit ingeneratilis, & incorruptilis. Et alia itidẽ,quæ Physicũ conueniebat de ipsa afferre. Eodem modo de priuatione ostendit, & quòd sit,& quo pacto,nẽpe per absentiam formę à materia,quæ sit apta,quódq; per se non sit, sed per accidens:& quòd non sit causa, vt quæ insit, sed per accidens. Nam eò quòd absit,quódque sit generatilis,& corruptilis. His omnibus absolutis,& consequenter etiã dicturus de altero elemẽtari principio,quæ forma est,quatenus Physicum decet,postmodũ ad effectricem causam, atq; ad finem disputationẽ traducturus,quandoquidem forma cõposito & vt elemẽtũ ineſt,& vt efficiẽs, de Natura primùm disserit,quã ostẽdet tum formã esse,tum effectricẽ causam. Deinde cũ alij formam,alii materiem dicãt Naturã esse, ac rectiùs sentiant, qui formam inquiunt,necesse est vt ad discrimen amborũ exponendum,de Natura considerationem præmittat. Postremò,quia materia sanè,& quæ Naturæ, & quæ arti subest,eandem contemplationẽ habet:forma autẽ artis foris habet omne principium motionis,Naturæ autẽ intus habet. Quapropter oportebat eũ, qui de forma naturali dicturus esset,distinguere quæ sunt ab aliis,quæ nõ natura constãt. Et alioqui etiam accõmodatushuic loco erat sermo de natura. Nã in primo libro omnia cõmunia mutationis inquirebat,vnde & eius,quæ in arte fit,exẽpla adferebat,musicũ & immusicũ scilicet. Inde separatis artificialibus ab iis,quæ erãt Natura,de solis his disseruit,relictis illis. Et omnino necessarium est cognitu,& quid sit esse Natura, & quid secundũ Naturã,quid prẽter Naturã:quóve modo hęc inter se differãt,qui volet de Natura cõtẽplari. Horum autẽ omniũ prima est Naturę cognitio,quapropter de eo primũ pertractat. Nõ quærit tamẽ an sit,quòd id sit manifestũ:sed quid sit ipsa ostendit. Cùm autẽ ea,quæ natura administrãt, & Mathematicus consideret,& Medicus:& is,qui dicitur Naturalis,exhibet pulchrè horũ omnino differentiã. Deinceps causas distinguit,quot, & quæ sint adiectis cuiq; differẽtię idoneis exẽplis. Cęterùm quia nõnulli Casum,& fortunã inter causas statuerũt,velut qui sponte & temere quædã fieri putarũt,ex quorum positione sequitur,quãuis id non animaduertãt,suprema omniũ hæc principia esse. Nam etsi ponãt Deũ ac materiem,quo pacto euenit,vt ille ageret, hæc pateretur, si non sit alia causa huius congressus? Quare à fortuna,ac temere eueniẽt maxima,ac iuxta Naturã stabilissima quæq;. Hæc diligẽter adeò contẽplatus, atq; reprehensis iis,qui hæc inter causas ponentes nihil de ipsis dixerunt,exactam distinctionẽ affert, vtriusque Fortunam esse inquiens,in iis quorum est consilium,& electio,Casum in cæteris.

Quid sit Natura. Cap. 1.

1 EORVM, quæ sunt, quædã sunt Natura,quædam ob alias causas. Natura quidẽ sunt,animalia, partésq; ipsorũ,& plantæ,& simplicia corpora: vt terra, ignis, aer, & aqua: Hæc enim, & huiusmodi res Natura dicimus esse. Omnia autẽ,quę dicta sunt,ab hisce,quę non Natura constant,differre videntur. Nam ea quidem,quæ Natura constant principium in se ipsis vniuersa motus,statúsve, partim eius, qui loco accommodatur,partim accretionis,decretionísve,partim alterationis habere videntur. At lectica,vestis,& quicquid sit aliud similis generis, quò quidem huiuscemodi nominibus appellantur,atq; ab arte sunt,hoc nullũ principium mutationis insitum habẽt. Quò verò ipsis accidit,vt sint lapidea,vel terrea,vel ex his mista,eò motus, quietisve principiũ habent. Quæ cùm ita sint,patet Naturam principiũ esse quoddam,& causam, vt id moueatur,atq; quiescat, in quo primò per se,& non per accidens inest. Dico autem non per accidens,quia sibiipsi quispiã medicus sanitatis causa fieri potest. Attamẽ nõ quo sanatur,eò medicinam habet, sed accidit vt idem sit medicus, subiénsq; sanationem,quapropter & separantur nonnunquã. Similiter sese habet & vnũquodque cæter

cæterorum quæ per artem efficiuntur:nihil enim ipsorum effectionis in se principium habet, sed quædam in aliis,atq; extrinsecus habent, Vt domus,& vnũquodq; eorũ,quę manu conficiuntur. Quædam in se ipsis quidẽ id habent, non tamen per se,quæcunq; causę per accidens sibi fieri possunt. Id igitur est Natura quod dictũ est. Naturã autem habent, quæcunq; tale principiũ habent: atque hæc omnia substantiæ sunt. Subiectũ enim quoddã,& in subiecto est semper Natura. Secundum verò Naturam sunt, & hæc ipsa, & etiã ea, quæ hisce per se competunt:vt igni ferri sursum. Hoc enim Natura quidem nõ est,neq; habet Naturam:sed competit,& est Natura, atq; secũdum Naturam. Dictum est igitur quid est à Natura,& quid id,quod natura,atq; secundum Naturã est. Eniti autem Naturam esse ostendere, ridiculum est. Patet enim tales esse rerum complures. Ostendere verò ea,quæ manifesta sunt,per ea,quæ non sunt manifesta, hominis est profectò,qui nequit id,quod est per se notum,& id,quod non est per se notum,discernere. Atque id fieri posse non est obscurũ. Ratiocinabitur enim de coloribus quispiam ortus cæcus. Quare necesse est, tales homines de nominibus loqui,nihil autem intelligere.

7 Natura autem, substantiáque eorum, quæ sunt Natura,id quibusdã esse videtur, quod primùm cuilibet ineſt,informe per se: veluti lecticæ quidem Natura lignum,statuæ autem æs. Cuius hoc signum Antiphon esse dicebat:Nam si quispiã lecticam obruerit humo,vimq; putredo acceperit vt germen emittat,non lectica, sed lignum inde emerget,atque pullulabit. Propterea quòd dispositio quidem,quæ lege,atque arte conficitur, per accidens est. Substantia verò est illa,quæ & continuè dispositiones hasce suscipiens permanet.

8 Quòd si cuilibet etiam istorum ad aliud quippiã hoc idem accidit,(vt ęri quidem,auróq;,ad aquã, ossibus autem,atque lignis ad terram,cęterísque similiter)patet illa naturam ipsorum atque sub-

9 stantiam esse. Quapropter quidam terram, quidam aquam, quidam horum aliqua, quidam hæc omnia eorum,quæ sunt,Naturam esse dixerunt. Quod enim quisque tale esse putauit,siue vnum, siue plura,id tótque vniuersam substantiam esse dicit. Cætera verò cuncta, affectus horum, habitus,ac dispositiones. Et horum quidem quoduis

10 perpetuum esse. Non enim ex sese mutationem ipsis competere:cætera autem infinities fieri, atque corrumpi. Vno igitur modo Natura sic dicitur,prima cuique subiecta materies eorum, quæ motus in se,mutationisque principium habent. Alio verò modo,ipsa forma, & species, quæ rationi accommodatur. Nam vt ars dicitur, quod

11 secũdum artem extructum est,atq; artificiosum: sic & Natura dicitur,quod est secũdum Naturã, & naturale. Atque neque illud habere quicquam secundum artem:vt artem esse dicimus, si lectica potentia tantùm est,nondum autem habet formã lecticæ:neque esse secundum artem, neque in hisce,quæ constant Natura. Quod enim est potentia caro,vel os,id nondum habet suam naturam, antè,quàm accipiat formam, quæ ad rationẽ accommodatur:quam assignantes, quod est os dicimus,aut caro:neq; constat Natura. Quare alio 12 modo Natura,forma,& species est eorum, quæ in se ipsis motus principium habent:quę quidem non est separabilis, nisi ratione duntaxat. Id autem,quod ex his est compositum, Natura quidẽ non est,sed est,& constat Natura,vt homo. Atq; Natura magis hæc est,quàm materies. Vnũquodque enim tum magis dicitur,cùm est actu, quàm cum potentia. Præterea ex homine nascitur ho- 13 mo,sed non è lectica lectica. Quapropter & inquiunt,non figuram esse Naturam, sed lignum: quia fiet,si pullulabit:nõ lectica,sed lignũ. Quod 14 si ita est, & ipsa forma est profectò Natura. fit enim ex homine homo. Insuper,ea Natura, quæ vt generatio dicitur, via est ad Naturam. Non enim vt medicatio non ad medicinam, sed ad sanitatem dicitur via,(medicationem enim à medicina,non ad medicinam esse necesse est)sic ad Naturam sese habet natura. Sed id quod nascitur,ex quodam & quoddã vt nascitur,proficiscitur. Ad quod igitur proficiscendo nascitur. Nempe non ad id,ex quo,sed ad id,ad quod fit profectio. Forma igitur,est Natura. Forma autem,atque Natu- 15 ra dupliciter dicitur. Ipsa nanq; priuatio, forma quodam modo est. Si verò sit priuatio, & contrarium aliquod circa simplicem generationem nécne,posteriùs considerare oportet.

Quo pacto differat Naturalis à Mathematico. Cap. 11

CVm autem determinatũ sit quot modis Natura dicitur, posthac contemplandum est, quo Mathematicus à naturali philosopho differt. Nam corpora naturalia superficies habent, & solida,longitudines,atq; puncta:de quibus considerat Mathematicus. Et insuper si Astrologia diuersa sit 17 facultas,an pars scientiæ naturalis. Etenim si ad Naturalem Philosophum spectet, quidnam sit Sol,aut quid Luna scire, nullum autem eorum affectuum, qui per se illis competit, ad eundem scire pertineat,absurdum est sanè. Præterea videntur ij,qui de Natura loquuntur,& de Solis, ac Lunæ figura dicere:& vtrum terra,mundúsve rotundus sit,an non sit,considerare,ac petractare. De his igitur & ipse Mathematicus tractat: 18 sed non vt est quodque naturalis corporis finis. Nec hoc accidentia contemplatur, quo talibus accidunt. Quapropter & separat. Mente nanque à motu separabilia sunt, nihilque interest. Neque cùm separant, efficitur falsum. La- 19 tent autem id agentes, & ij, qui dicunt Ideas esse. Naturales enim separant formas,quæ minùs separabiles sunt, quàm Mathematicæ formæ. Quod quidem ita esse patebit, si quispiam vtrorumq; definitiones,ipsarum,inquam,formarum naturalium,& accidentium, dicere enitatur. Etenim par quidem & impar, rectum & curuum, numerus insuper, linea, atque figura, sine motu nimirum definientur. At carnis, ossis, ac hominis definitio,sine ipso non erit. Sed hæc perinde atq; nasus simus,sed non vt curuum concauúmq; dicuntur. Hoc idem indicant & Mathematicarum facultatum hæ, quæ magis sunt naturales: 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt Perspectiua, Musica, & Astrologia. Nam contrà quodam modo sese habent atq; Geometria. Geometria nanq; de naturali quidem linea contemplatur, sed non vt est naturalis. Perspectiua verò Mathematicam quidem considerat lineam; at non vt est Mathematica, sed vt est naturalis.
21 Cùm autè Natura sit duplex, materia, atque forma: res naturales perinde contemplemur oportet, atque si de similitate quidnã sit consideremus. Quare neque sine materia, neque sine ratione materiæ, res huiuscemodi considerandæ esse videntur. Nam & de hoc ipso quispiam dubitauerit, cum duæ sint Naturæ, de vtraque considerare ad Naturalẽ philosophum pertinet, an de eo, quod ex vtrisque componitur. Quòd si de ipso, & de vtraque contemplari ad eundem vtique spectat.
22 Vtrum igitur eiusdem sit facultatis, an diuersarum, vtranque cognoscere? Nam respicienti quidem ad veteres, materiei cognitio ad ipsum videbitur pertinere. Perparum enim Empedocles, & Democritus formam, quidditatémque tetigerunt. At si ars imitatur Naturam, eiusdem autem scientiæ est, formã, atque materiam vsque ad terminum quendam cognoscere: veluti medici sanitatem, & bilem, atque pituitam, in quibus est sanitas: & ædificatoris similiter, formam ipsius domus, atque materiam, lateres, inquam, ac ligna, & cæterorum eodem modo. Naturalis etiam facultatis erit profectò vtrasque Naturas cognoscere.
23 Prætereà, facultatis eiusdem est, id, gratia cuius, finémque, & ea, quę horum gratia sunt cognoscere. At Natura finis est, & id, cuius gratia. Quorũ nanque motionis, si sit continua, finis aliquis est, eorum is vltimum est, & id, cuius gratia. Quapropter & Poeta ridiculè compulsus est ad hanc sententiam afferendam, Extremum ob quod natus erat, fatúmque petiuit. Non enim quoduis vltimum finis est, sed id, quod est optimum. Artes
24 præterea materiam faciunt, quædam simpliciter, quædam aptam, idoneámque ad opus. Et vtimur, quia omnia sunt gratia nostri. Sumus enim & nos quodam modo finis. Id enim, cuius gratia cætera sunt, dupliciter dicitur: vt in philosophia
25 distinximus. Duæ igitur dominæ sunt materiei cognoscentésque artes: ea, quæ vtitur, & ea, quæ præest faciendorũ operũ facultati, ipsa, inquam, architectura. Quapropter & ea, quæ vtitur, architectura quodam modo est. Sed hoc interest: altera nanque formam cognoscit, altera materiam facit. Nam gubernator quidem, qualis est forma claui cognoscit, ac iubet: at architectus extruendæ nauis, quali ex ligno, & qualibus ex motibus erit. In iis igitur, quæ per artem conficiuntur, nos operis extruendi causa materiam facimus.
26 In naturalibus autem ipsa existit. Insuper, materies est eorum, quæ sunt ad aliquid. Alia enim ad aliam est formam accommodata. At quousque naturalem philosophum formam, & ipsum quid est, scire oportet? An vt medicum neruum, vel fabrum æs, vsque ad quendam terminum considerare oportet? Alicuius nanque gratia est vna quæque, & circa eas versari, quæ separabiles quidem sunt ratione, in materia autem sunt. Homo nanque generat hominem, atque Sol. Quo verò modo sese habeat separabilis forma, & quidnam sit philosophiæ primæ officium est determinare, ac pertractare.

Quòd oporteat naturalem causarum expositionem facere, & quot sint, & quæ sint.
Cap. III.

Determinatis autem hisce, considerandum est de causis, quales, & quot sint numero. Nam cùm hæc pertractatio sciendi sit causa, scire autem vnumquodque non priùs putemus, quàm circa vnumquodque propter quid est capiamus, id autem sit primam accipere causam. Patet & à nobis hoc esse agendum, & de generatione, corruptionéve, & de omni naturali mutatione: vt ipsarum perceptis principiis, ad ipsa quódq; eorũ, quæ quærimus, reducere enitamur. Vno itaque modo causa dicitur id, ex quo quippiam fit eo pacto vt insit: vt æs statuæ, argentúmque pateræ, & horũ genera. Alio modo, forma, atque exemplar. hæc est autẽ ratio quidditatis, & huius genera: velut eius concentus qui sonos omnes complectitur, ipsa duorum ad vnũ ratio, atque omnino numerus, itémque partes, quæ in ratione sumuntur. Prætereà id, vnde primum principium est mutationis, aut quietis. Qualis est causa is qui consuluit, & pater filii: atq; omnino quod efficit, eius quod efficitur, & quod mutat, eius quod mutatur. Insuper, vt finis. hic autem est, cuius gratia cætera fiunt. Veluti deambulandi, sanitas. Cur enim deambulat interrogati, quò valeat respõdemus. Atque si hoc pacto dixerimus, reddidisse causam arbitramur. Et quæcunque alio mouente, inter ipsum & finem fiunt: vt inter medicum, sanitatémque macies, aut purgatio, aut instrumenta. Vniuersa enim hæc, ipsius finis gratia sunt, inter sese autem differunt. alia nanque sunt opera, alia instrumenta. Causæ igitur tot ferè modis dicuntur. Fit autem, vt cùm multipliciter causę dicantur, multæ etiam eiusdem sint non per accidens causæ: ceu statuæ, & statuaria ars: & æs, nõ per aliud quicquam, sed vt statua est. At non eodem modo, sed ęs quidem, vt materia, ars autem, vt id, à quo motio proficiscitur. Sunt prætereà, quæ sibi sunt mutuò causæ: vt exercitium, bonæ habitudinis: & hæc, exercitij. At non eodem modo: sed hæc, vt finis, illud, vt principium motus. Idem insuper contrariorũ est causa: quod enim præsens causa cuiuspiam est, id & absens nonnũquam causam esse contrarij dicimus. Vt gubernatoris absentiam, subuersionis nauis: cuius præsentia, causa erat salutis. Vniuersæ autem nunc dictæ causæ, quatuor in genera manifestissima cadunt. Elementa nanque syllabarum, materies conficiendorum operum arte. Ignis, & talia, corporum: partes totius: suppositiones deniq;, conclusionis, vt id, ex quo fit aliquid, causæ sunt. Atque horum quædam sunt vt subiectum, veluti partes. Quædam vt quidditas, totum, inquam, compositio, atque forma. At semẽ, medicus, quique consuluit, & omnino efficiens, omnia sunt causæ vnde est mutationis principium, vel quietis, vel motus. Quædam autẽ causæ sunt, vt finis, bonúm

bonúmque cæterorum. Id enim, gratia cuius cætera fiunt, optimum esse solet, ac finis illorum. Interest autem nihil, bonum ipsum, an apparens
32 bonum dicatur. Tales igitur, atque tot causæ specie esse videntur. Modi autem causarum, numero quidem sunt multi. Si in capita verò redigantur, & ipsi pauciores euadunt. Dicuntur enim causæ multipliciter: & ipsarum quæ sunt eiusdem generis, alia prior, alia est posterior, vt sanitatis medicus atque artifex: & concentus eius, qui omnes sonos complectitur, duplum, ac numerus: & semper eæ, quæ continent, ad eas,
33 quæ sunt singulares. Prætereà, vt accidens, & huius genera: vt statuæ alio modo Polycletus, alio statuarius. Accidit enim statuario vt sit Polycletus. Et ea etiam, quæ continent accidens: veluti si homo sit causa statuæ, aut omnino animal. Sunt autem & accidentium alia remotiora aliis, atq; propinquiora, ceu si albus, ac musicus
34 causa statuæ dicerentur. Præter autem omnes, quæ accommodatè dicuntur, & quæ per accidens, aliæ vt potentes, aliæ vt operantes dicuntur: velut vt extruatur domus, ædificator causa
35 dicitur, aut ædificans ædificator. Similiter & in hisce dicetur, quorum causæ sunt ipsæ causæ: vt huius statuæ, aut statuæ, aut omnino imaginis: & æris huiusce, aut æris, aut omnino materiæ. Et in
36 accidentibus simili modo. Prætereà, & hæc coniuncta, ac illa dicentur: veluti non Polycletus, neque statuarius, sed statuarius Polycletus. Attamen hæc omnia multitudine quidem sunt sex: dupliciter autem dicuntur. Nam aut vt singulare, aut vt genus, aut vt quod per accidens est, aut vt genus accidentis, aut vt coniuncta hæc, aut vt seiuncta dicuntur: & insuper omnia, aut potenti
37 tia, aut actu. Interest autem tantùm. Causæ enim actu, & singulares, & ea, quorum sunt causæ, simul sunt, & non sunt: vt hic qui medetur, cum hoc qui sanatur: & hic qui ædificat, cum hoc quod ædificatur. Sed quæ sunt potentia non semper: non enim simul domus, & ædificator
38 corrumpitur. Oportet autem semper causam quærere summam, quemadmodum & in cæteris: velut homo ædificat, quia est ædificator: at ædificator est, per artem ædificandi. Hæc igitur prior est causa: & in omnibus simili modo. Prætereà, generum quidem genera, singulariũm verò singularia, dicenda sunt causæ: ceu statuarius quidem statuæ, hic autem huius: & potentia quidem causæ, effectuum potentia: a-
39 ctu autem, effectuum actu. Quot igitur sint causæ, & quomodo sunt causæ, satis sit à nobis determinatum.

De causis quibusdam non manifestis, Fortuna, & Casu, & de eisdem opiniones aliorum.
Cap. IIII.

Fortuna etiam, & Casus, de numero causarum esse dicuntur, multaq; esse, & fieri ob fortunam, & casum. Considerandum est igitur quomodo sunt in his causis fortuna & casus, & vtrum idem sint, an diuersa, atque omnino quidnam
40 sit fortuna, & casus. Quidam enim & an sint, nécne, dubitant. Nihil enim à fortuna fieri dicunt: sed omnium definitam quandam causam esse, quæ fieri dicimus à casu, aut fortuna: ceu profectionis à fortuna cuiuspiam ad forum, inuentionísque eius, quem volebat quidem, non putabat autem inuenire, causam hoc aiunt esse, illum, inquam, profectum illuc emere quippiam velle. Similiter & in cæteris, quæ à fortuna prouenire dicuntur, semper causam quandam inquiunt esse, quam sumere licet, sed non
41 fortunam. Quòd si quippiam esset fortuna, absurdum sanè videbitur, & dubitabit non iniuria quispiam, cúrnam sapientum antiquorum nemo causas generationis, corruptionísve dicens, de fortuna quicquam determinauit. Sed, vt videtur, nec illi quicquam esse à fortuna putabant. Verùm & hoc mirabile est. Multa nanque
42 sunt, & fiunt à fortuna & casu, quorum vnumquodque non ignorantes reduci posse ad aliquam causam, (vt ille sermo antiquus dixit, qui fortunam exterminat) illorum tamen omnes alia à fortuna, alia non à fortuna fieri dicunt. Quapropter & mentionem aliquam ipsius illos
43 facere oportebat. At verò neque quicquam illorum, aut concordiam, aut discordiam, aut ignem, aut mentem, aut aliquid aliud huiusce modi fortunam esse arbitrabantur. Absurdum igitur est, siue non esse putauerunt, siue putantes esse, omiserunt: præsertim cùm interdum
44 vtantur. Vt Empedocles non semper aërem suprà inquiens segregari, sed vt fortè accidit. Dicit enim, cùm de Mundi loquitur extructione, Sic tunc huic currenti, fortuitò contigit, sæpe autem alio modo. Partes quoque animalium plurimas ortas fortuna fuisse dicit. Sunt etiam qui & huiusce cæli, cæterorúmque cælorum omnium casum esse causam asserunt. Nam
45 à casu conuersionem, motionémve fieri dicunt, quæ quidem distinxit, & in hunc ordinem redegit, atque constituit vniuersum. Hoc etiam ipsum valde dignum est admiratione. Nam animalia quidem, & plantas, neque esse, neque fieri à fortuna dicunt: sed aut Naturam, aut mentem, aut aliquid aliud tale, causam ipsorum asserunt esse. Non enim ex cuiusque semine quoduis nascitur, sed ex tali quidem olea, ex tali autem homo. Cælum verò, & diuinissima sensibilium, casu orta fuisse asserunt: nullámque ipsorum talem causam esse, qualem, animalium,
46 atque plantarum inquiunt esse. Atque hoc ipsum si ita sese habeat, consideratione est dignum: benéque sese habet, si aliquid de hoc ipso dicatur. Et alio nanque modo absurdum est id, quod dicitur: & insuper absurdius est hæc illos dicere, in cælo quidem nihil à casu fieri: in iis autem, è quibus fortunam exterminant, multa ab ipsa prouenire videntes: quod tamen contrà
47 fieri conueniens erat. Sunt autem quidam, quibus fortuna causa quidem esse, obscura tamen humanæ menti videtur, vt diuinum quoddam, atque excellens. Quare quidnam vtrunque sit, fortuna, inquam, & casus, & si idem sint, an diuersa, & quomodo in eas causas, quas definiuimus, cadant, consideremus oportet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit Fortuna iuxta veritatem, declaratio. Cap. v.

48 PRimùm itaq; cùm videmus alia semper eodem ueri modò, alia plerunq;, patet horum neutri Fortunam causam dici. Neque id, quod à fortuna proficiscitur, aut ex iis esse, quæ necessariò, sempérque, aut ex hisce, quæ plerunque, sæpéque fiunt. Sed cùm quædam etiam præter hæc fiant, atque hæc omnes à fortuna proficisci dicant, perspicuum est, fortunam, atque casum aliquid esse. Nam & ea, quæ talia sunt, à fortuna esse: &
49 ea, quæ à fortuna sunt, talia esse scimus. Eorum autem, quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt gratia alicuius. Et horum alia per electionem fiunt, alia non per electionem. Ambo autem in hisce sunt, quæ alicuius gratia fiunt. Quare patet & in hisce, quæ non necessariò, neque plerunque fiunt, esse aliqua, circa quæ potest id esse, quod alicuius gratia fit. Sunt autem alicuius gratia, quæ à mente
50 agi possunt, & quæ à Natura. Talia igitur cùm per accidens fiunt, à fortuna dicimus esse. Nam vt ens aliud per se, aliud per accidens est: sic & causa esse potest. Vt domus per se quidem causa est, ædificatiuum, per accidens autem, musicum, aut album. Ea igitur causa, quæ est per se, definita est: ea verò, quæ est per accidens, indefinita. Vni nanq; infinita accidere possunt. Vt igitur dictum est, cùm in hisce, quæ alicuius gratia fiunt, id fit,
51 tunc dicitur à casu fieri, atq; fortuna. Horum autem ipsorum, quam habent inter se differentiã, posteriùs assignabimus. Nunc hoc pateat, ambo, inquam, *in iis esse*, quæ alicuius gratia sunt. Ceu argenti recipiendi gratia venisset accepturus illud, si sciuisset: venit autem non huiusce causa, sed accidit venisse, idq; fecisse recipiendi gratia, neq; plerunque, neq; necessariò proficiscentem ad locum: finis verò, ipsa, inquam, acceptio, non est ex iis causis, quæ sunt in ipso, sed ex hisce, quæ sunt eligibilia atq; à mente: & dicitur tunc à fortuna venisse. Quòd si venerit electione præmissa, & huius gratia, aut semper frequentans, aut plerunque recipiens, non dicitur à fortuna venisse.
52 Patet ergo, fortunam causam esse per accidens, in hisce, quæ per electionem alicuius gratia fiunt. Quapropter circa idem mens, fortuna que versatur: electio nanque absque mente non est.
53 Indefinitas igitur causas eas esse necesse est, à quibus id fiet, quod proficiscitur à fortuna. Vnde fortuna, indefinita causa esse videtur, & immanifesta homini, atque aliquo modo nihil à fortuna videbitur proficisci, Hæc enim omnia rectè dicuntur, quia rationi consentanea sunt. Nam aliqua quidem ex parte fit aliquid à fortuna: fit enim per accidens. Atq; vt accidat, fortuna causa
54 est: absolutè autem, nihil. Velut ædium ædificator quidem est causa, per accidens autem modulator. Et vt profectus argentum recipiat, non huiusce gratia profectus, infinitæ causæ multitudine esse possunt. Nam & videre aliquem volens, & persequens, & spectaturus ludos, & fugiens,
55 Rectè etiam, fortuna præter rationem quid esse dicitur. Ratio nanque aut eorum est, quæ sunt semper, aut eorum, quæ sunt plerunque. At fortuna in iis est, quæ præter hæc fiunt. Quare cùm indefinita sint ea, quæ hoc pacto sunt causæ, fortuna etiam indefinita nimirum est. In quibusdam tamen quispiam dubitauerit, si quæuis eius, quod à fortuna fit, causæ fuerint, nécne. Vt sanitatis, aut spiritus, aut æstus: sed non capillorum remotio. Causarum enim per accidens, aliæ propinquiores aliis sunt. Fortuna 56
autem dicitur bona, cùm bonum aliquod: mala, cùm aduersi quid euenit. Prosperitas verò 10
fortunæ, ac infortunium, cùm illa sunt magna. Quapropter & cùm parum defuit vt malum quispiam magnum, aut bonum accipiat, infortunatum tum illum, aut fortunatum dicimus esse. Propterea quòd mens périnde dicit de illo, atque si esset. Quod enim parum deest, id quasi minimè distare videtur. Insuper fortunæ prosperitas, incerta non sine ratione dicitur esse. Nam ipsa fortuna, incerta est. Impossibile est
20 enim, aut semper, aut plerunque quicquam eorum esse, quæ à fortuna proueniunt. Sunt igitur 57
ambo, casus, inquam, atque fortuna per accidens (vti diximus) causæ in hisce, quæ non simpliciter, neque plerunque fieri possunt: atque horum in hisce, quæ alicuius gratia fiunt.

Quomodo differant casus, & fortuna. Cap. vi.

NTerest autem inter fortunam, & casum: nam casus ad plura sese extendit. Etenim quod à fortuna profici*s*citur, à casu etiam fit: hoc autem
30 non omne prouenit à fortuna. Fortuna nanque, atque id, cuius est effectrix fortuna, in iis est, quæ fortunata possunt euadere, & omnino, quibus actio competit. Quapropter & necesse est 58
circa ea fortunam esse, quæ in actionem veniunt, Cuius hoc indicium est: nam aut idem, quod felicitas, aut propè esse videtur: felicitas autem actio quædam est: est enim actio bona. Quare
40 quæ agere nequeunt, ea nec à fortuna quicquam efficere possunt. Et propterea neq; inanimatum 59
vllum, neque bellua, neque puer quicquam efficit à fortuna: quoniam electionem non habent. Neque prosperitas hisce fortunæ, aut infortunium competit, nisi similitudine quadam: quemadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit, è quibus extructæ sunt aræ, quòd honorãtur; & ij, qui sunt eiusdem formæ, calcantur. Pati autem à fortuna & hisce quodam modo inerit,
50 cùm is, qui agit aliquid circa ipsa, fortuitò aget. Alio verò modo non est. At casus, cæteris 60
animalibus, & inanimatis competit. Dicimus enim equum casu venisse, propterea quòd euasit quidem profectus, non autem euadendi gratia venit: & tripoda etiam cecidisse casu: stetit enim hoc modo vt sit sedens, sed non huiusce gratia cecidit. Quare patet, cùm eorum aliquid, quæ 61
simpliciter alicuius gratia fiunt, non eius, quod euenit, gratia factum est, cuius extrà est causa, nos tunc casu quippiam fieri dicere: horum autem ea, fortuna fieri, quæ eligibilium casu
60 fiunt, in hisce quæ habent electionem. Signum 62
autem, est ipsum frustrà. Tunc enim dicitur, cùm id, quod est alicuius gratia, non est factum illius

illius gratia: ceu si deambulatio, egestionis est gratia, si non euenit ei, qui deambulauit, frustrà dicimus illum deambulasse, frustráque deambulationem fuisse. Est enim id frustrà, quod aptum est esse ob aliud, cùm non efficit illud, gratia cuius erat, ac aptum erat. Nam si quispiam lauisse se dixerit frustrà, quia Sol non defecit, ridiculus
63 vtique erit. Non enim hoc illius gratia erat. Ita casus nomine suo tunc dicitur, cùm quippiam sit frustrá. Est enim & tale nomen ipsius, quod hisce 10
terminis constat, ipsum, inquam, & frustrá. Cecidit enim non percutiendi gratia lapis, casu igitur, ac frustrà cecidit ipse: quia cadere, & ab aliquo proiiciente percutiendi causa potest. Maximè autem separatur id, quod à fortuna fit, in hi-
64 sce, quæ Natura fiunt. Cùm enim quippiam est effectum præter Naturam, tum non à fortuna illud, sed à casu potiùs effectum fuisse dicimus. Est autem & hoc, aliud: illius enim externa: huius
65 interna causa est. Quid igitur est casus, & quid 20
fortuna, atque quo pacto inter sese differunt, satis iam diximus. Vtrunque autem ipsorum, ad modum eius reducitur causæ, vnde est principium motus: etenim eorum aliquid, quæ aut natura, aut mente aguntur, semper est causa: sed
66 horum multitudo, indefinita est. Quoniam autem casus, atq; fortuna causæ sunt eorum, quorum aut mens, aut Natura fieri causæ possunt, cùm per accidens quippiam horum ipsorum fuerit causa, atque nihil eorum, quæ sunt per acci- 30
dens, priùs est hisce, quæ sunt per se. Quare neq;
67 per accidens causa, per se causam antecedit. Casus nimirum, atque fortuna posterior & mente est, & Natura. Quare si quàm maximè cæli casus est causa, necesse est, priorem mentem, atque Naturam, & aliorum multorum, & huius vniuersi causam esse.

Quòd non sint plures causæ, quàm dictum fuerit, quódque Naturalis ex omnibus causis differat. Cap. vii.

68 ESse autem causas, & tot esse numero, quot diximus, patet. Tot enim quæstio propter quid, sanè complectitur. Nam ipsum propter quid, aut ad ipsum quid est, reducitur vltimum in immobilibus, ceu in mathematicis. Ad recti enim, aut comensurabilis, aut ad cæterorum similium alicu-
69 ius vltimò definitionem reducitur. Aut ad id, quod primùm mouit: veluti propter quid bellum gesserunt? quia templum spoliarunt: aut gratia cuius? vt Imperium consequantur. Aut ad materiam, in hisce quæ fiunt. Perspicuum igitur est,
70 has, & tot causas esse. Cùm autem quatuor causæ sint, de omnibus scire, nimirum ad naturalem philosophum pertinet: atque ad omnes ipsum propter quid redigens ipse, materiam, formam, id, quod mouit, & id, gratia cuius, naturaliter reddet, ac assignabit. Tres autem in vnum plerunque accidunt. Ipsum enim quid est, & id, gratia cuius, vnum sunt. ea verò, vnde primùm effluit motus, specie cum hisce concurrit: homo
71 nanq; hominem generat. Et omnino quæcunque motum subeuntes, mouent. Quæ verò tales non sunt, eæ naturalis considerationis non sunt. Non enim in se ipsis habentes motum, aut principium motus, mouent: sed immobiles mouent. Quapropter tres sunt tractationes: Vna circa immobile: alia circa id quod mouetur quidem, est autem expers corruptionis: tertia circa ea, quæ corruptibilia sunt. Quare ipsum propter quid, à natu- 72
rali philosopho, & ad materiam, & formam, & ad id, quod primò mouit, reducente, ipsum assignatur, ac redditur. De generatione enim maximè causas hoc modo considerant, quid post quid fiat, & quid primùm fecit, aut quid passum est, & sic semper quod est déinceps. Principia autem ea, quæ naturaliter mouent, duplicia sunt: quorum alterum naturale non est, quippe cùm non habeat in se principium motus. Atque tale est, si 73
quid moueat, & non moueatur: vt id quod est immobile penitus, & quod est omnium primùm. Et 74
ipsum quid est, & forma: est enim finis, & id, gratia cuius cætera fiunt. Quare cum alicuius gratia 20
Natura faciat, & hanc scire oportet, & ipsum propter quid omnino reddendum est. Velut ex hoc necesse esse hoc fieri: ex hoc autem, aut simpliciter aut plerunq;: & si hoc est emersurum, vt ex propositionibus ipsa conclusio: & quia hoc erat quidditas ipsa. Et quia melius est hoc modo, non simpliciter, sed ad substantiam vniuscuiusque.

Quòd natura ex numero sit causarum, non quæ temere, sed quæ alicuius gratia actionem obeunt. Cap. viii.

DIcendum est igitur, primò quidem 75
Naturam ex iis esse causis, quæ alicuius gratia faciunt. Déinde de necessario, quomodo sese habet in naturalibus rebus. In hanc enim causam omnes omnia redigunt. Nam (vt inquiunt) cùm calidum, & frigidum, & vnumquodque talium suapte natura sit tale, hæc necessariò sunt, & fiunt, ac apta sunt.
40 Etenim si aliam causam dixerint, hic concordiam & discordiam, ille mentem: tangunt illam dúntaxat, déinde valere sinunt. Existit autem du- 76
bitatio, quidnam prohibet Naturam non alicuius gratia facere, neque quia sic est meliùs, sed périnde atque Iupiter, non vt frumentum augeat, sed necessariò pluit. Quod enim est eleuatum, id frigefiat oportet: & quod frigefactum est, id aquam iam factum descendere necesse est. Accidit autem hoc pacto frumentum incrementa
50 suscipere. Similiter & si cuiuspiam frumentum pereat, cùm est in area, non huiusce gratia pluit, vt illud pereat, sed id accidit. Quare quid prohibet, partes etiam in Natura sic se habere, veluti dentes anteriores quidem acutos, aptósque ad diuidendum, genuinos autem latos, atque vtiles ad cibum terendum, necessariò ortos fuisse. Nam non huiusce causa tales sunt orti, sed accidit. Eadem & de cæteris putanda sunt partibus, quæ alicuius gratia constare videntur. In quibus igitur accidit, vt omnes périnde sint ortæ, atque si alicuius causa fierent: ea conseruata sunt, à casu congruè constituta. In quibus autem id non accidit, ea periere, ac pereunt, vt Empedocles dicit, animantium ea, quæ ex hominis partibus, bouisq;

77 boníſq; cõſtabant. Atq; ratio quidem,qua quiſpiam dubitauerit,hæc eſt:& ſi qua ſit alia ſimilis. Impoſsibile autem eſt,hæc ita ſeſe habere. Hæc enim, & omnia, quæ Natura conſtant, aut ſemper,aut plerunq; ſic fiunt:at nihil eorum hoc pacto fit, quæ à fortuna, casúque proficiſcuntur. Neq; enim hyeme crebrò pluere fortuitò,casúq; videtur,ſed ſi id fiat,cùm Sol eſt ſub cane. Neque æſtas,cùm Sol eſt ſub cane,ſed ſi in hyeme fiat. Quòd ſi ea,quæ fiunt,aut à caſu,aut alicuius gratia fiunt:ſi impoſsibile eſt,hæc aut à fortuna eſſe, aut à caſu,alicuius profectò gratia erunt. At vniuerſa, talia Natura ſunt,& vt ipſi dixerint, qui hæc dicunt. Eſt igitur in hiſce,quæ Natura fiunt,
78 & ſunt,id,quod alicuius gratia fit. Prætereà,in quibus eſt aliquis finis,in iis,& id,quod priùs & id,quod déinceps agitur,huiuſce gratia agitur. Vt igitur agitur,ita eſt aptum agi:& vt eſt aptum agi,ſic vnumquodque,niſi quid obſtet,agitur. At alicuius gratia agitur, & aptum eſt igitur illius gratia agi:veluti ſi domus ex iis eſſet,quæ Natura fiunt,ſic vtique fieret,vt nunc ab arte conficitur. Quòd ſi ea,quæ Natura fiunt,non ſolùm Natura,ſed etiam arte fierent,eodem conficerentur modo,quo apta ſunt confici. Alterum igitur alte
79 rius conficitur gratia. Atq; ars omnino alia perficit,quæ Natura nequit perficere,alia imitando Naturam facit. Si igitur ea,quæ ab arte conficiuntur,alicuius cauſa fiunt: & ea profectò,quæ Natura fiunt,alicuius gratia fieri conſtat. Priora nanq;,poſteriorá ve ſimiliter inter ſeſe habent in
80 hiſce,quæ arte,& in hiſce,quæ Natura conficiuntur. Maximè autem id ipſum in animalibus rationis expertibus patet,quæ neque arte,neq; diſcurſione,neque deliberatione faciunt. Quapropter & ſunt qui dubitant,vtrum mente,aut alio quodam principio aranei, formicæ, cæteráque iſtiuſmodi animalia operentur. Procedenti etiã vlteriùs,& in plantis ea,quæ conferant ad finem, fieri hoc pacto videntur: veluti frondes ob fructus tegendos. Quare ſi Natura,gratiáq; alicuius hirundo nidulum extruit,araneus araneã texit, plantæ denique frondes gratia tegendorum fructuum explicant,radicéſq; non ſurſum,ſed déorſum emittunt ſumendi cauſa nutrimenti, patet eſſe cauſam talem in hiſce,quæ Natura fiunt, &
81 conſtant. Atq; cùm Natura ſit duplex,altera quidem vt materies,altera autem vt forma,& hæc ſit finis,gratia verò finis cætera fiant:hæc ea eſt pro-
82 fectò cauſa,cuius gratia cætera fiunt. Fit autem & in hiſce peccatum, quæ per artes conficiuntur. Scripſit enim grammaticus non rectè, & potionem medicus non rectè porrexit. Quare patet, & in hiſce fieri poſſe,quæ Natura conficiuntur. Quòd ſi aliqua ſunt in arte,in quibus id,quod rectè fit,alicuius efficitur gratia:in iis autem,quæ peccantur,gratia quidem alicuius ars aggreditur facere,Sed non aſſequitur illud. Similiter & in naturalibus erit:& monſtra peccata erunt illius, quod alicuius gratia facit. Et in primis igitur
60 compoſitionibus,ea quæ partim ex hominis partibus,partim ex bouis conſtabant: ſi non ad aliquem terminum, finémve poterant peruenire, aliquo ſanè principio,périnde atq; nunc ſemine labefactato,corruptóve fiebant. Prætereà primò 83 ſemen neceſſe eſt oriatur: ſed non animalia ſtatim. Aq; ipſum congeſtum,quod primùm orieba tur,ſemé nimirum erat. Prætereà,in plantis etiã ipus id ineſt,quod alicuius eſt gratia:minùs autẽ eſt diſtinctũ, ac manifeſtum. Fiebántne igitur,vt ex bouis partibus,ac hominis animalia,ſic & ex vitis,oleaq; partibus plantæ,an non fiebant? eſt enim abſurdum. At oportebat tamen,ſi in ani-
10 malium genere illa fiebant. Prætereà & in ſemi- 84 nibus, quoduis ſine vllo diſcrimine fieri oportet. Omnino autem qui ita dicit,tollit ea,quæ Natura conſtant,atq; Naturam. Natura enim ea conſtant quæ à quodam principio, quod eſt in ipſis,continuè mouentur,atq; ad quendam perueniunt finem. Ab vnoquoq; autem,non ad eundem,neq; ad quemuis: attamen ad eundem ſemper,niſi quid impedierit. Atqui id,cuius gratia, 85 & quod huius ſit gratia,fieri à fortuna etiam poſ-
20 ſunt: veluti dicimus,hoſpitem forte fortuna veniſſe,lotúmq; abiiſſe,cùm id egerit,quaſi gratia huiuſce profectus,non huiuſce autem gratia venerit:hoc autem eſt per accidens. Fortuna namq; cauſa per accidens eſt,vt anteà diximus. Sed cùm hoc ſemper fit,aut plerunque,non per accidens, nec à fortuna dicimus eſſe. At in naturalibus ſic 86 ſemper,ſi nihil impedierit,fiunt. Abſurdum autem eſt,alicuius gratia fieri nõ putare,ſi id,quod
30 mouet, non viderint deliberatione præmiſſa mouere. Nam & ars non deliberat. Etenim ſi in lignis extruendarum nauium ars ineſſet, périnde,atq; Natura,faceret nauim. Quare ſi id,quod alicuius ſit gratia,ſit in arte:& in Natura profectò ineſt. Maximè autem hoc patet,cùm quiſpiã ſibi ipſi medetur:huic enim perſimilis eſt Natura. Quæ cùm ita ſint,patet Naturam cauſam eſſe, atq; adeò vt alicuius gratia faciat.

Quo pacto neceſsitas ſit in rebus naturalibus. Cap. IX.

40 NVnc conſiderandum eſt,vtrum neceſ 87 ſarium ipſum ex ſuppoſitione,an & ſimpliciter ſit in ipſis rebus Naturæ. Nunc enim ipſum neceſſarium in generatione périnde eſſe arbitrantur,atq; ſi quiſpiam neceſſariò domum extructam eſſe putaret:quia grauia quidem déorſum,leuia verò ſurſum ſuapte natura feruntur. Idcirco lapides quidem,ac fundamenta ſunt infrà,terra autem ſuprà,ſuam ob leuitatem: & ligna maximè ſuprà,
50 quippe cùm ſint leuiſsima. At quanquàm non ſi- 88 ne his,non tamen propter hæc,niſi vt ob materiam:ſed celandi quædam,conſeruandíq; cauſa, extructa eſt domus. Similiter & in cæteris vniuerſis,in quibus eſt id,quod alicuius gratia fit:nõ ſunt quidem ſine hiſce,quæ neceſſariam habent naturam: non tamen ſunt ob hæc ipſa,niſi vt ob materiã,ſed alicuius ſunt gratia. Veluti propter quid ſerra eſt talis? vt hoc,& huiuſce gratia ſit. Hoc tamen gratia cuius eſt,fieri non poteſt,ſi nõ
60 ferrea ſit:neceſſe eſt ergo ferreã eſſe,ſi ſerra,atq; opus ipſius erit. Eſt igitur neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione,ſed nõ vt finis. Nam neceſſariũ quidẽ in materia,id verò gratia cuius eſt,in ratione cõſiſtit. Eſt autẽ ipſum neceſſariũ & in doctrinis, 89

& in

& in hiſce,quæ fiunt ſecundum Naturam,aliqua ex parte ſimili modo. Nam cùm rectum hoc ſit, neceſſe eſt triangulũ tres angulos æquales duobus rectis habere. Sed non ſi hoc eſt,neceſſe eſt illud eſſe:ſed ſi hoc nõ eſt,neque rectum hoc eſt. At in hiſce,quæ alicuius gratia fiunt,contrá. Si finis erit,aut eſt: & id,quod eſt antè,erit aut eſt. Si verò hoc non erit,aut non eſt: vt ibi,ſi non eſt concluſio,principium non erit: ſic & hìc finis,& id gratia cuius eſt,non erit,aut non eſt. Eſt enim 10 & hoc principium,nõ actionis,ſed cogitationis: ibi autem eſt cogitationis. Non enim ſunt actio-
90 nes. Quare ſi erit domus: hæc neceſſe eſt fieri, vel eſſe,vel etiam fore: aut omnino materiam, quæ quidem alicuius eſt gratia: veluti lateres, atque lapides,ſi extruenda eſt domus:non tamen eſt propter hæc ipſe finis, niſi vt ob materiam. Omnino tamen ſi non ſint,neque domus fuerit, neque ſerra:illa,ſi non ſint lapides:hæc,ſi ferrum non ſit. Neque enim ibi principia ſunt,ſi non 20 triangulus tres habeat angulos duobus rectis æquales. Patet igitur,neceſſarium in rebus eſſe Naturæ,quod vt materia dicitur, & huius etiam motiones. Atque ambæ quidem cauſæ dicendæ 91 ſunt à naturali philoſopho. Magis autem ea,gratia cuius cætera fiunt. Hæc eſt enim materiæ cauſa,ſed non hæc cauſa finis. Atque finis ipſe gratia cuius, quíque principium eſt, à definitione, rationéque ſumitur: vt in hiſce patet,quæ per artem conficiuntur. Nam cùm domus ſit tale,hæc fieri neceſſariò, & eſſe oportet. Et cùm ſanitas ſit hoc,hæc neceſſariò fieri oportet,ac eſſe. Pari modo ſi homo eſt hoc,hæc fieri neceſſe eſt,atque eſſe. Et ſi hæc ſint,ſint hæc neceſſariò,vel fiant, oportet. Fortaſſe autem neceſſarium ipſum in 92 ratione etiam ineſt. Serræ nanque ſi definieris opus, talem ipſam diuiſionem eſſe dicis; at hæc non erit,niſi ſerra tales habuerit dentes:& hi rurſus nõ erunt,niſi ferrea fuerit ipſa. Sunt enim & 20 in ratione nonnullæ partes,vt materia rationis.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ
PHYSICAE AVSCVLTATIONIS,
LIBER TERTIVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri ex Simplicio.

QVM libro præcedente de cauſis diſſerens Naturam dixerit effectricem cauſam eſſe, ac definierit, eam eſſe principium motus,iure déinceps de 40 ipſo motu docebit. Nam ſi Natura in eo ſuum eſſe habeat, vt ſit principium motus, neceſſe eſt vt qui cogniturus eſt,quid ſit Natura,is motum cognoſcat,vt pote ad definitionẽ Naturæ aſſumptum. Inſuper ſi cognitionem eorum,quæ ad aliquid ſunt, ſimul eſſe oporteat,ad aliquid autem ſint principium,& id,cuius eſt ipſum,motus autem principium ſit Natura:impoſsibile eſt,eum, qui ignoret motum,nouiſſe Naturam. Quapropter ſi neceſſe ſit Phyſiologus cognoſcat quid ſit 50 Natura,qui verò hanc ſit cogniturus,vt motum nouerit,neceſſarius eſt profectò poſt Naturæ expoſitionem,ſermo de motu. Atq; eodem modo, quando motus in continuo eſt,ac motus continuum eſt quoddam,& in ratione motus locatur continuum,neceſſe omnino eſt de continuo diſſerat: ſiquidem definitio cognoſci nequit,ignoratis iis, quæ ad ipſam aſſumuntur. Prætereà, quando definientes continuum vtimur infinito, continuum id eſſe dicentes, quod in infinita ſit 60 diuiſibile,neceſſe eſt de infinito diſſerat,qui doctrinam de motu facere velit,ac de Natura principio motus. Inſuper cùm quoduis naturale corporeum ſit,& omne corporeum,& motus corporum,de quo eſt ſermo,in loco ſit,ac tempore,neceſſarius eſt Naturali ſermo de loco,ac tempore, qui motum,ac Naturam cognoſcere volet. Quibuſdam etiam motus cæli tepus eſſe videtur: quo fit, vt etiam hoc nomine tractatio de tempore cognata ſit ei,quæ eſt de motu. Et cùm ſint,qui putent locum vacuum eſſe,atq; motum omnino in vacuo fieri dicant,veluti Democritus,neceſſaria eſt omnino de vacuo inquiſitio,vtrum ſit,an non ſit,& num in vacuo,perinde vt in loco,res moueri poſsint,ob hæc,inquam,& de motu,& continuo, & loco, & tempore, & de infinito, ac vacuo Phyſiologo inquiſitio facienda eſt. Accedit ad id,quòd hæc omnibus corporibus ſunt communia:oportet enim vniuerſalem doctrinã præcedere traditionem particularium,atq; eorum, quæ ſingillatim inſunt rebus. Etenim corpus naturale omne motum habet,& aut finitum eſt,aut infinitum, atq; in loco mouetur,aut ſecundùm totum,aut ſecundùm partes,velut primum cælũ: atq; à tempore metitur motus:quapropter communia hæc ſunt. Sed & ſermo de vacuo communis eſt:nam locũ aliqui vacuũ eſſe opinati ſunt, & vacuũ dixerunt locum priuatũ corpore. Hæc omnia Ariſtoteles perſpicuè tradidit mox initio tertij libri,in quo docet de motu,ac infinito. In quarto autem de loco, ac vacuo, ac de tempore: nam continuum nunc prætermiſit,quod & abſq; continuo neceſſarius apud Naturales habeatur ſermo de infinito. Siquidem naturalia corpora, ac motus naturales oportet aut finitos,aut infinitos eſſe:ſed & de cõtinuo poſtmodum diſſeret.

Inqui

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inquisitio definitionis, quâ quid sit motus exponitur. Cap. 1.

1 QVm autem ipsa quidem Natura, motus, mutationisve principium sit, & nostra docrina sit de Natura, non lateat nos oportet quidnam sit motus. Nam si ignoretur ipse, Naturam etiam ignorari necesse erit. Post motus verò determinationem, enitendum est de his etiam, quæ deinceps sequuntur, determinare. Motus autem de genere continuorum esse videtur: & infinitum in ipso continuo primùm apparet. Quocirca fit, vt qui continuum ipsum definiunt, minuti ratione, læpe vtantur. Continuum id esse dicentes, quod in 2 infinitum est diuisibile. Insuper impossibile est, sine loco, vacuo, atq; tempore motum esse. Patet igitur partim ob hæc ipsa, partim etiam, quia cunctis hæc communia sunt, vniuersisq; competunt, vnumquodq; istorum proponendum esse, ac ipsi considerandum. Propriorum enim contemplatio, communium contemplatione posterior 3 est. Age igitur primùm, vt diximus, de motu consideremus. Eorum igitur, quæ sunt, quædam actu tantùm, quædam potentia sunt, atque actu. Horum autem vtrumq; est hoc aliquid, aliud tantùm, aliud tale. & in cæteris simili modò, quæ prædicamenta eius quod est, appellantur. Eorum præterea, quæ sunt ad aliquid, aliud excessione, defectione ve dicitur, aliud actiui, passiui q;, atq; omnino motiui, ac mobilis ratione. Motiuum nanq; mobilis, & mobile a motiuo mobile dicitur. Non 4 est autem vllus motus præter res ipsas. Id enim, quod mutatur, aut in substantia, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in loco semper mutatur. Commune autem in his nihil accipere possumus, vti diximus: quod quidem neque hoc, neque quantum, neq; quale, neq; cæterorum quicquam sit prædicamentorum. Quare neq; motus, neque mutatio cuiuspiam, præter ea, quæ diximus, erit: 5 cùm nihil sit præter ea, quæ diximus. Vnumquodq; autem dupliciter inest, vt hoc: aliud enim est ipsius forma, aliud est priuatio. Et quale: aliud enim est album, aliud nigrum. Et quantum: aliud enim est perfectum, aliud imperfectum. Et in latione simili modo: aliud enim est suprà, aliud infrà: aut aliud est leue, aliud graue. Quare quot sunt ipsius species quod est, tot motus, mutatio- 6 nisve species sunt. Cùm autem eorum, quæ in vnoquoq; genere collocantur, aliud actu, aliud potentia sit, actus eius, quod est potentia, vt est tale, motus nimirum est: velut alterabilis quidem vt alterabile, est alteratio: accrescibilis autem, atq; oppositi decrescibilis (nullum est enim his commune positum nomen) accretio, ac decretio: generabilis item, ac corruptibilis, generatio, 7 atq; corruptio, & eius, quod fertur, latio. Atque hoc, motum esse, inde perspici potest. Nam cùm ædificabile tale est, tum ipsum, vt ædificatur, actu dicimus esse: atq; hoc, est ædificatio. Similiter & meditatio, & volutio, & saltatio, & istiusmodi 8 cætera. Quoniam autem aliqua, potentia sunt, atque actu, at non simul, aut non *eodem, sed vt quippiam calidum quidem est potentia, frigidum autem actu: complura iam vicissim agent ac patientur. Omne nanque, simul actiuum erit, atque passiuum. Quare & id, quod naturaliter mouet, mobile est. Omne nanque tale mouet, subiens motum & ipsum. Atque sunt, quibus omne, quod mouet, moueri videtur. Verùm de hoc quomodo sese habet, ex aliis sanè patebit. Est enim quoddam mouentium, & immobile. Actus 9 autem eius, quod est potentia, cùm actu est, ac non vt ipsum, sed vt mobile est, operatur: motus nimirum est. Atque vt mobile dico, hoc pacto. Est enim æs potentia statua, attamen non æris actus, vt est æs, est motio. Non est enim idem esse æris, & aliqua potentia mobilis. Nam si esset idem simpliciter, rationéve æris, vt æs est, actus, motus nimirum esset. At non est idem, vt diximus. Patet autem in contrariis. Nam valere 10 quidem posse, ac ægrotare posse, non eadem sunt, sed diuersa: esset enim idem, ægrotare, atque valere. Subiectum autem & id, quod valet, atque ægrotat, vnum & idem est, siue humiditas sit, siue sanguis. Cùm autem non sit idem, quemadmodum neque color est idem, atque visibile: paret actum possibilis ea ratione, qua possibile est, motum esse. Hunc igitur esse, atque tunc 11 rem moueri, cùm est iste actus, & neque priùs, neque posteriùs paret. Fit enim, vt quodque interdum operetur, interdum non operetur: ceu ædificabile, atque ædificabilis actus, vt ædificabile est, ædificatio nimirum est. Nam actus ipsius, aut est ædificatio, aut domus. At cùm est domus, tum non est (vt patet) ædificabile: ædificabile verò, ædificatur. Necesse est igitur, actum ipsius ædificationem esse. At ædificatio, motus est quidam. Eadem, & ad cæteros motus accommodabitur ratio.

Quòd rectè assignata sit definitio motus. Cap. 11.

TQui patet, nos, de ipso motu rectè 12 dixisse, & ex hisce, quæ cæteri de ipso dixerunt, & quia non est facile ipsum aliter definire. Neque enim motum, mutationémque quispiam alio in genere ponere potest. Neque qui aliter de ipso dixere, rectè dixisse videntur. Id ita esse, inde continuò sanè patebit. Quidam enim diuersitatem, & inæqualitatẽ, & id etiam, quod haud est, motum esse dixerunt. At nihil prorsus, siue sit diuersum, siue inæquale, siue non ens, necessariò moueri videtur. Et insuper non ad hæc, aut ex hisce magis 13 ipsa mutatio, quàm ex oppositis est. Ponendi autem motum in hisce causa fuit, motum indefinitum quoddam esse videri. Alterius verò principia seriei, indefinita sunt sanè, ex eo quia sunt priuatiua. Nihil enim ipsorum, aut hoc aliquid, aut tale, aut cæterorum quicquam est prædicamentorum. At vt videatur motus, indefinitum 14 quoddam esse, causa fuit, non posse ipsum aut in potentia rerum, aut in actu poni. Neque enim id, quod esse potest quantum, neque id, quod est actu quantum, necessariò mouetur. Et motus, 15 actus quidem esse quidam videtur, imperfectus tamen, propterea quòd ipsum possibile imperfectum est, cuius motus est actus. Et idcirco difficile est accipere, quidnam sit motus. Necesse est enim

enim ipsum, aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu simplici ponere: at nihil horum esse posse videtur. Restat igitur modus ille iam dictus, actum quidem ipsum aliquem esse: talem autem actum, qualem anteà diximus, qui difficilis quidem est cognitu, potest autem esse. Moue- 16 tur autem & omne mouens, vt diximus, quod est potentia mobile, & cuius immobilitas quies est. Nam in hoc agere, ratione, qua tale est, mouere nimirum est. At hoc facit tactu, quare simul 10 etiam patitur. Quocirca motus, actus est mobi- 17 lis, vt est mobile. Accidit autem hoc, ipsius motiui tactu. Quare simul etiam patitur. Semper autem id, quod mouet, formam aliquam afferet, aut hoc, aut tale, aut tantum: quæ quidem principium erit, & causa motus, cùm mouet. Id enim, quod actu est homo, facit hominem ex eo quòd est potentia homo.

Vtrum motus in mouente sit, an in mobili. Cap. 111.

18 QVæ cùm ita sint, patet motiuum in ipso mobili esse. Id inquam, quod mutatur. Est enim actus huius, ab ipso motiuo. Motiui quoque actus, non alius quisquam est: amborum nanque actum esse oportet. Est enim hoc quidem motiuum, quo potest: hoc autem mouens, quo agit. At ipsius mobilis est actiuum. Quare perinde amborum vnus est actus, atq; vnius ad duo, & duorum ad vnum idem est interuallum: & vt accliue, atq; decliue. Hæc enim vnum quidem sunt: at ratio non est 19 vna. Similiter res sese habet & in hisce, quorum alterum mouet, alterum mouetur. Existit autem hoc loco dubitatio, differendi facultati accommodata. Necesse est enim ipsum, aut in priuatione, aut in potentia fortasse actum aliquem esse ipsius actiui, & etiam ipsius passiui. Est enim actio quidem illius, passio verò huius: & opus, finisve illius, factum: huius, affectus. Si igitur ambo sint motus, sintque diuersi: in quónam sunt? Aut enim in patiente, & eo, quod mouetur, sunt ambo: aut actio quidem est in agente, passio verò in patiente. Quòd si hanc etiam actionem oporteat appellare, nomine solo conuenient. At verò si hoc est, motus profectò in eo, quod mouet, erit, Eadem enim est, & in eo quod mouet, & in eo quod mouetur, ratio. Quare aut omne mouens mouebitur, aut aliquid motum habens haud mouebitur. Quòd si ambo, actio, inquam, & passio in eo sunt, quod mouetur, ac patitur: & hæc duo, doctio, disciplináve sunt in ipso discente. Primùm quidem, actus, in vnoquoque cuiusque non erit. Deinde absurdum est, duobus quippiam motibus simul moueri. Erunt enim alterationes quædam vnius duæ, atque ad vnam formam. At fieri nequit. At vnúsne actus erit? At rationis fines egreditur, diuersorũ specie duorum, vnum actũ, eundémq; esse. Et si idem doctio, disciplináve, & actio, atq; passio: docere etiam, & discere idem erit, & agere, atque pati. Quare necessariò discet 60 omnis, qui docet, & patietur, qui agit. An neque 20 alicuius actũ, in alio esse absurdum est? Est enim doctio, docentis actus: in aliquo tamen est, & nõ incisus, sed est huiusce in hoc. Neque quicquam prohibet, vnum duorũ eundem esse: non vt idem habeat esse, sed vt est id, quod est potentia, ad id, quod est actu. Neq; necesse est, docentem discere, 21 & si pati, atque agere idem est. Non vt ea tamen, quæ rationis eiusdem sunt, vt vestimẽtum, ac tunica: sed vt via, qua ex Thebis Athenas, & ex Athenis Thebas petuntur, vt & anteà diximus. Non enim eadem iis omnia cõpetunt, quæ aliquo modo sunt eadem: sed hisce duntaxat, quorũ est eadem ratio. Atq; neque si doctio, & disciplina sint idem, idem erit & docere, ac discere: quemadmodum neq; si interuallum vnum sit eorum, quæ distant, vnũ, idémq; est ab hoc ad illud, atq; ad hoc ab illo distare. Omnino autem neq; doctio pro- 22 priè idem est, quod disciplina, neque actio idem, quod passio: sed motus, cui hæc insunt. Nam huius in hoc, & huius esse actum ab hoc, diuersum est ratione. Quid igitur est motus, & vniuersali- 23 ter, & per partes etiam diximus. Non est enim 20 obscurum, quónam pacto quæque species ipsius definietur. Alteratio enim, actus est alterabilis, vt est alterabile. Enimuero notius hoc pacto etiã definietur, si potentia actiui, atque passiui, vt tale est, actus esse dicatur, & simpliciter, & per singulos: vt ædificatio, vel medicatio. Modo eodem, & de cæterorum motuũ vnoquoq; dicetur.

Quod ad scientiam Naturalem pertineat determinasse de infinito, & de opinionibus antiquorum de infinito. Cap. 1111.

30 VM autem scientia naturalis circa 24 magnitudines, motum, tempúsque versetur, quorum vnumquodque finitum, aut infinitum esse necesse est, & si non omne quod vis, necesse est aut infinitum esse, aut finitum, vt affectum, ac punctum (talium enim fortasse nullum, necesse est in horum altero collocari) ad Naturalem sanè Philosophum de infinito si sit nécne, & si sit, quidnam sit, contemplari pertinere videtur. Atque 40 scientiæ huiusce contemplationem de ipso propriam esse, hoc signo patet. Omnes enim, qui 25 dignè talem Philosophiam tetigisse putantur, de infinito sermonem fecerunt: ac omnes ipsum, vt principium quoddam eorum, quæ sunt, posuerunt. Alij quidem per se, vt substantiam, non vt rei cuiquam accidens, vt Pythagorici, atque Plato. Verùm Pythagorici quidem in sensibilibus ipsum ponunt: non enim separabilem ipsum numerum faciunt: & id, quod est extra cælum, infinitum esse dicebant. Plato autem extra quidem cælum, neque corpus esse, neque ideas putabat, propterea quòd neque vsquam sunt ipsæ. Infinitum tamen & in sensibilibus, & in illis esse censebat. Et illi quidem, par ipsum infinitum 26 esse dicebant. Hoc enim comprehensum, atque finitum ab impari, præbet hisce quæ sunt, infinitionem. Signúmque huius id esse, quod in nume- 27 ris accidit. Cùm enim normæ circa vnum, seorsúmque ponuntur, nunc alia semper fit species, nunc vna. At Plato, duo infinita facit, magnum, 28 inquam, ac paruum. Naturales autẽ omnes, aliã quandam semper naturam eorum, quæ elementa dicuntur, ipsi infinito supponunt: vt aquam, vel aërem, vel id, quod inter hæc medium collocа

locatur. Præter eos, qui elementa finita fecerunt: nullus enim ipsorum infinitum facit. Qui verò elementa faciunt infinita, vt Anaxagoras, atq; Democritus, ij infinitum ipsum, tactu continuum esse dicunt. Ille quidem ex hisce, quæ sunt similium partium: hic autem ex indiuiduis illis corpusculis, quæ figuris differunt, fiuntque generandarum semina rerum. Atq; ille quidem, quanuis congeriei partem congeitam esse, perinde atq; totum dicebat: quia videbat quoduis ex quouis oriri. Hic enim, & omnes res olim simul fuisse, dixisse videtur. Vt hanc carnem, & hoc os, & quoduis simili modo. Igitur & vniuersa, & simul ergo. Non solùm enim in vnoquoque principium est segregationis, sed in ipso etiam vniuerso. Nam cùm omne, quod fit, ex tali corpore fiat, omniúmque sit generatio, non simul tamen, atq; aliquod principium generationis esse oporteat, & id sit vnum, quod ille mentem appellat, ménsque à principio quodam operetur cùm intellexit: Necesse est, olim omnia simul fuisse, 29 moueríq; olim cœpisse. Democritus autem, non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit. Ipsum tamen commune corpus, omnium est principium, magnitudine partium differens, 30 atque figura. Patet igitur ex hisce, quæ diximus, infiniti contemplationem ad Naturales Philosophos pertinere. Principium autem omnes ipsum ponunt, cum ratione. Impossibile est enim, aut ipsum in ratione rerum esse frustrà, aut aliam vllam ipsi præter principij vim inesse. Omne enim, quod est, aut est principium, aut est ex principio. At principium, infiniti nó est: esset enim ipsius finis. Præterea ingenitum ipsum esse, corruptionéque vacare censent: quippe cùm sit principium quoddam. Nam & quod nascitur, id habeat finem necesse est: & omnis corruptionis est finis. Quapropter, vt dicimus, huiusce non est principium: sed hoc, principium cæterorum esse videtur. Et continere etiam ipsum omnia, gubernaréque dicunt: vt ij, qui præter infinitum nullas alias causas faciunt, vt mentem, aut concordiam: & hoc esse ipsum diuinum. Est enim immortale, nec vnquam perire potest, vt Anaxi- 31 mander, & Naturalium plurimi dicunt. Esse autem infinitum in ratione rerum, ex hisce quinq; maximè quispiam credet. Ex tempore: est enim hoc infinitum. Ex magnitudinum diuisione: vtuntur enim & Mathematici infinito. Ex eo præterea, quia hoc pacto dúntaxat, generatio & corruptio nunquàm deficiet, si infinitum sit id, ex quo per ablationem id, quod nascitur, fit. Insuper ex eo, quia infinitum ad aliquod semper finitur. Quare necesse est, nullum esse finem, si 32 aliud ad aliud semper finiri necesse est. Maximè verò, propriissiméque ex eo, quòd vniuersis communem efficit dubitationem. Nam quia mens non deficit in cogitando, & numerus, & Mathematicæ magnitudines, & id, quod est extra cælum, infinitum esse videtur. Quòd si illud 60 sit infinitum, & corpus infinitum esse videtur, infinitíque Mundi. Cur enim magis hac parte vacui, quàm hac, moles est collocanda? Quare si aliqua sit in parte, & vbique necesse est esse. Et insuper si sit vacuum, infinitúsque locus, & infinitum corpus esse necesse est. In perpetuis enim non differunt posse, ac esse. Habet autem dubitationem ipsa contemplatio infiniti. Nam si ponatur esse, impossibilia multa sequuntur: & etiam si non esse ponatur. Præterea, vtronam sit modo, vtrum vt substantia, an vt accidens alicui naturæ per se, an neutro modo, sed nihilò minus sit infinitum, & multitudine infinita? 34 Maximè autem ad naturalem Philosophum pertinet, si magnitudo sensibilis infinita sit in ratione rerum, considerare. Atque primùm determinandum est, quot modis dicitur infinitum. Vno itaque modo dicitur infinitum, quod impossibile est pertransire, ex eo, quia non est aptum, vt per ipsum transitio fiat perinde atque vox inuisibilis dici solet. Alio modo id dicitur infinitum, quod habet sine fine transactionem: aut quod vix: aut quod aptum est quidem habere, non habet tamen transactionem, vel finem. Præterea infinitum omne, aut in appositione, aut in diuisione, aut in vtrisque consistit.

Quòd infinitum separabile à sensibilibus nullum sit, neque vt antiqui Naturales posuerunt.

Cap. v.

Eparabile igitur à sensibilibus infinitum esse non potest, quod quidem ipsum sit infinitum. Nam si infinitum ipsum neque magnitudo sit, neque multitudo, sed substantia, & non accidens: indiuisibile erit profectò. Diuisibile enim, aut magnitudinem, aut multitudinem esse constat. Si verò indiuisibile sit, infinitum non erit, nisi perinde atque vox est inuisibilis. At neque illi, qui dicunt infinitum esse, ipsum hoc pacto ponunt, neque nos quærimus si sit identidem ipsum, sed vt habet sine fine transactionem. Quòd si infi- 36 nitum per accidens sit, non hoc elementum erit eorum, quæ sunt, quò est infinitum: quemadmodum nec ipsum inuisibile, locutionis est elementum, & tamen vox est inuisibilis. Præterea, quonam pacto quippiam ipsum infinitum esse potest, si neque numerus, neque magnitudo per se esse potest, quorum per se affectus quidam ipsum est infinitum? Minus enim ipsum per se, quàm magnitudinem, aut numerum esse necesse est. Perspicuum etiam est, infinitum sic esse non pos- 37 se, vt actu sit, & vt substantia, principiúmve: nam infinitum erit quicquid ipsius accipias, si habeat partes. Est enim idem esse infiniti, ac infinitum, vt patet, si infinitum substantia sit, & non in subiecto. Quare fit, vt ipsum aut indiuisibile sit, aut in infinita sit diuisibile. At fieri nequit, vt idem, multa sit infinita. At verò vt pars aëris, aër est, sic & infinitum pars quæuis infiniti, si substantia quædam, & principium sit, vti dicunt. Vacat igitur partibus, atque indiuisibile est. At esse non potest id tale, quod actu est infinitum: necesse est enim, ipsum quantum quid esse. Per 38 accidens igitur, infinitum ipsum esse videtur. Quòd si ita sit, dictum iam est anteà, non posse ipsum principium dici. Sed illud, cui accidit, vt

aërem

aërem, aut par. Quare absurdè dicunt profectò, qui tale illud esse cẽsent, vt Pythagorici dicunt. Nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam 39 partiuntur. Verùm hæc quidẽ forsan inquisitio, vniuersalis est magis. Si posit, inquã, infinitum, & in mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinẽ, esse. Nos autẽ si sit in sensibilibus, de quibus doctrinã facimus, infinitum corpus incremento, nécne, consideramus, ac perscrutamur. Si igitur differendi 10 modo cõsideremus, ex hisce videbitur infinitum nõ esse. Nam si ratio corporis est, superficie terminatum esse, non erit infinitũ vllum, aut intelli- 40 gibile, aut sensibile corpus. At verò neque nume- 41 rus ita, vt separatus, ac infinitus. Numerus enim omnis, aut id, quod numerum habet, numerabile est. Si igitur fieri potest vt ipsum numerabile numeretur, & infinitũ quispiã poterit pertransire. 42 Sed si magis naturaliter contẽplabimur, ex hisce, quæ déinceps dicentur, nullũ infinitũ corpus in 20 ratione rerũ esse videbitur: nec enim compositũ esse potest, nec simplex. Compositum igitur corpus nullum est infinitum, si elemẽta multitudine sint finita. Necesse est enim & plura esse, & æqualitatem inter contraria semper esse, & vnũ ipsorum infinitum non esse. Nam si ignis quidem sit finitus, aer autẽ infinitus, quãnquã vnius corporis vis, inferior est alterius vi, atque pars ignis, æqualẽ aeris partem vi superat, modò excessus aliquem subeat numerũ: tamen infinitũ corpus 30 superabit, vt patet, atq; finitum sane corrumpet. 43 Nec vnumquodq; infinitũ esse potest. Nam corpus quidẽ est, quod omni ex parte dimensionem habet. Infinitum autẽ, quod sine fine est extẽsum dimensione. Quibus fit, vt infinitum corpus per 44 omnem sit dimensionẽ in infinitũ extensum. At verò neque potest infinitum corpus vnũ, ac simplex esse, aut simpliciter, aut (vt quidã inquiunt) id, quod est præter elementa, ex quo hæc generant. Sunt enim qui hoc faciũt infinitũ, sed non 40 aerẽ, aut aquã, ne ab infinito cætera corrumpantur. Habent enim inter se contrarietatẽ, quippe cùm aer frigidus, aqua humida, & ignis calidus sit. Quorum si vnum esset infinitum, cętera iam fuissent corrupta. Nunc autem aliud infinitum 45 inquiunt esse, ex quo hęc fiũt. At impossibile est, non solũ infinitũ hoc esse (de hoc enim cõmune quidẽ est dicendũ, de omni similiter, & aere, & aqua, & quouis alio simplici) sed etiam esse tale corpus sensibile præterea corpora, quæ elemẽta vocantur. Omnia nanq; in id dissoluũtur, ex quo fiunt, & cõstant: quare præter aerẽ, ignẽ, terram, & aquã, corpus hîc aliud esset. At nullũ esse videtur. 46 Neque igitur ignis, neq; aliud quicquã elementorũ, infinitũ esse potest. Omnino enim & absque hoc esse, inquã, ipsorũ aliquid infinitum impossibile est ipsum vniuersum, aut esse, aut fieri vnũ quid ipsorũ, si sit etiã infinitũ, perinde vt Heraclitus asserebat, Omnia dicens tan- 47 dem fieri ignẽ. Eadẽ & ad illud vnũ accõmodabitur ratio, quòd prẽter elemẽta Naturales Philosophi faciunt. Omne enim ad contrariũ ex cõtrario, vt ad frigidũ ex calido solet mutari. Atq; ex his etiã de quouis considerare oportet, si possit nécne infinitum esse sensibile corpus. Ex his 48 autem patebit, infinitum sensibile corpus in ratione rerũ esse omnino nõ posse. Omne nanque sensibile corpus, aptũ est alicubi esse: atq; locus est quidã cuiusque, & idem est totius, ac partis, vt totius terræ, vniúsque glebæ: & ignis itẽ, atque scintillæ. Quare si infinitũ partium sit similium, immobile erit, aut semper feretur. At id fieri nequit. Cur enim déorsum magis, quàm sursum, aut ad quẽuis locũ mouebitur? Dico autẽ si sit gleba, quorsum hæc mouebitur, aut vbi manebit? Corporis enim eiusdẽ formę, locus est infinitus: occupabitne igitur totũ locũ? at quî fieri potest? Quæ nã igitur ipsius quies, aut vbinã erit? & quis prætereà motus? An vbiq; manebit? nõ ergo motu ciebitur. An omnem ad locum mouebitur? nõ ergo quiesceat, inquam, ac stabit. Sin verò sit dis- 49 similium partiũ, dissimilia etiã erunt & ipsa loca. Atque primò quidem ipsius vniuersi corpus, 20 non erit vnum, nili tactu. Déinde partes aut sunt infinitæ specie, aut finitæ. At finitę nequeũt esse. erunt enim aliæ quidẽ infinitæ, aliæ verò nõ infinitæ, si vniuersum est infinitum, ignis inquã, vel aqua. Tale autẽ, corruptio est contrariis ipsis, vt & anteà diximus. Et ob hoc nemo Naturalium infinitum ipsum, vnúmq;, ignem aut terrã fecit, sed aut aerẽ, aut aquã, aut id, quod inter ipsa medium collocarunt: quoniã illorum quidẽ locus, manifestè erat determinatus, atque distinctus. Hæc autẽ vtroq; in loco, in supero, inquã, ac infero esse possunt. At neq; etiã infinitæ: nã si sint infinitæ, ac simplices, & loca erunt infinita profectò, & infinita etiã elemẽta. Quòd si hoc esse nequeat, sintq; ipsa loca finita, & totũ ipsum finitũ esse necesse est. Fieri nanque non potest, vt non æqua sint locus, & corpus. Neque enim locus maior esse potest, quàm ipsum corpus: neq; corpus maius, quàm ipse locus. Nam aut vacuũ aliquod erit, & corpus insuper infinitũ non erit: aut corpus quippiam erit, quod nusquã aptum est esse. 50 Anaxagoras autem absurdè de infiniti quiete dicit. Firmare enim infinitũ se ipsum dicit: idq; ex eo fieri, quia est in se ipso (nihil enim aliud ipsum cõtinet.) Quasi vbi quippiã sit, ibi sit aptum cõsistere: hoc autẽ verũ nõ est. Esse enim alicubi vi quippiã potest, nõn vbi aptũ est esse. Quanuis 51 igitur quàm maximè totum non moueatur, (id enim, quod in se ipso firmatur, & in se ipso est, immobile necesse est esse) dicat tamẽ ipse oportet, cur nõ est aptũ moueri. Non enim sat est, hoc 50 dixisse pacto, ac euasisse. fieri enim potest, vt nõ moueatur, & quoduis aliud corpus: sed nihil prohibet aptũ esse moueri. Et terra nanq; nõ fertur, nec si infinita etiã esset: ex eo tamẽ, quia medio coercetur. Nõ enim qa nõ est aliud, ad quod fertur, in medio ipso quiescet: sed quia non hoc modo est apta ferri. Et tamẽ liceret dicere, se ipsam terrã firmare. Quòd si neq; in terra, si infinita esset, hoc esset causa, sed grauitatẽ habere. gra- 60 ue autẽ in medio suapte natura quiescere solet: similiter & infinitũ in se ipso quiescit ob aliquam aliã causam, Et nõ ex eo, quia est infinitũ, & se ipsum firmat. Et insuper patet, & quãuis ipsius par 52 tẽ eodẽ modo quiescere oportere. Nã vtinfini-

rum in se ipso manet se ipsum firmans, sic & omnis ipsius pars, quicunq; acceperis, in se ipsa manebit. Loca nanque totius, ac partis, speciei esse eiusdē constat. Totius enim terræ, glebæq; idem est locus, qui est inferus: & etiā ignis totius, atq; scintillæ, qui est superus. Quare si infiniti sit locus in se ipso esse, & partis idem erit profectò.
53 Quilibet ergo in se ipsa manet. Omnino aūt patet, fieri non posse, vt corpus infinitū in ratione rerum ponatur, & locus corporibus tribuatur, si corpus omne sensibile aut graue sit, aut leue: & graue quidē ad mediū suapte natura feratur, leue verò similiter supera loca petat. Et infinitū enim hanc eandē Naturę subeat legē nęcesse est. At fieri nequit, vt aut totū graue sit, aut leue, aut dimidiū leue, dimidiū graue. Quo nanq; modo diuides illud? aut quo pacto ipsius infiniti hæc quidē pars suprà, hæc autē infrà, vel vltima, vel media
54 erit? Prætereà omne corpus sensibile est in loco. Loci verò species, ac differētiæ sunt, suprà, & infrà: antè, & retrò, dextrū, atq; sinistrū. Atq; hęc nō solū nostra ex parte sunt, positionéve, sed in ipso etiam toto distincta sunt, atq; hęc esse in infinito
55 non possunt. Atque simpliciter si locus infinitus esse non posit, sitque omne corpus in loco, & in ratione, profectò rerū infinitū corpus esse non potest. At verò quod alicubi est, in loco est: & quod in loco est, alicubi est. Vt igitur infinitum, quātitatis ratione subire nō potest, (nam quantum fuerit quoddā, vt bicubitū, aut tricubitum, hæc enim significat ipsum quantū) sic & quod est in loco, id alicubi sanè est. At id aut suprà, aut infrà, aut in aliqua alia sex differentiarū esse significat: quarum vnaquæq; finis est quidā, vt cōstat.
56 Patet igitur ex hisce, quæ diximus, infinitum corpus in ratione rerum actu non esse.

Quòd sit infinitum, & quo pacto sit, & quid sit ipsum. *Cap.* VI.

AT qui constat impossibiliū euenire cō plura, si non sit simpliciter infinitum. Temporis enim, erit aliquod principium, atq; finis. Et magnitudines, non erūt in magnitudines diuisibiles. Numerus etiā, infinitus nō erit. Cùm igitur his hoc pacto determinatis neutra pars asseréda esse videatur, arbitrio profectò, moderatoréq; est opus. Atq; patet partim esse, partim nō esse. Dicitur itaq; quippiā esse, aut potētia, aut actu, & infinitū esse additione, ac etiā diuisione. Magnitudo autē actu quidē infinita nō est, vti diximus: diuisione autē est. Nō est enim difficile, lineas indiuiduas è medio tol-
57 lere. Restat igitur, infinitū in ratione rerum potentia esse. Non oportet autē infinitum potentia sic accipere, vt actu tandē euadat. Quemadmodū si potest hoc statua esse, erit hoc statua tandē. Sed cùm multipliciter quippiā esse dicatur, périnde est infinitum, vt dies est, atq; ludus, ex eo quia fit aliud, atque aliud semper: nam in his est esse potentia, atq; actu. Est enim Olympicus ludus, & quia fieri potest, & quia fit. Patet autē, infinitum
60 in tempore diuerso modo, & in hominibus, & in diuisione magnitudinum esse. Omnino nanque hoc modo infinitum, vt semper aliud, aliúdque sumatur: & id, quod accipitur, sit quidē finitū; ar aliud, atque aliud semper. Quare nō oportet in-
58 finitum périnde accipere, atq; hoc aliquid, vt hominem, aut domum: sed vt dies dicitur, atque ludus, quorū esse nō vt substantia quædam est ortum, sed in generatione semper, corruptionéque consistit, finitū quidem, at aliud, atq; aliud semper. Verū in imaginibus quidē hoc accidit, permanente eo, quod sumptū est. in hominibus autē atque tempore, occidentibus ita vt non deficiāt.
59 Atqui infinitū, quod in additione, & quod in diuisione cōsistit, idem quodam modo est: fit enim in magnitudine finita, per additionem écontra. Nam vt cùm diuiditur, cernitur in infinitū abitio: sic cùm additio fit ad magnitudinē ipsam determinatam videbitur. Etenim si quispiam in magnitudine finita, definita magnitudine sumpta, eadem alia accipiat ratione, nō eandē totius magnitudinem sumens, non pertransibit vnquā magnitudinē illam finitam. Sin verò hoc pacto rationem augeat, vt semper magnitudinē eandem accipiat, pertrāsibit sanè, propterea quòd omne finitum quouis cōsumitur definito. Alio igitur modo non est infinitū in rebus, sed hoc pacto, potentia, inquā, atq; diuisione. Et actu etiā est périnde atq; diē, ac ludū dicimus esse. Et potētia sic est,
60a vt materies, & non per se, vt ipsum finitū. Et additione igitur hoc pacto est potentia infinitum: quod quidē aliquo modo dicimus idē esse quod id, quod in diuisione consistit. Semper enim est aliquid ipsius extrà sumendū. Non tamen definitam omnem exuperat magnitudinem: vt in diuisione, definitā exuperat omnem, & semper minor euadit. Vt autem omnem additione exuperet, neq; potentia esse potest: si quidem nō sit per accidēs actu infinitū, vt Naturales id corpus infinitum esse dicunt, quod extra Mundū collocauere, cuius substātia aer est, aut aliquid tale. Sed si infinitū actu sensibile corpus, hoc pacto in ratione rerū esse nō potest, patet neq; per additionem posse sic potentia infinitū, niū (vt dictū est)
61 diuisioni cōtrario modo. Nam & Plato infinita duo propterea facit, quòd in accretione exuperare videtur, & in diuisione in infinitū abire. At quanquā duo fecit, nō tamen vtitur. In numeris enim neque processio per diuisionē est infinita, (vnitas enim minimū est) neq; accretio: vsq; ad
62 denariū, incrementa numeri facit. Fit autē vt infinitū sit contrario modo, atque alij dicūt. Non enim id est infinitū, cuius nihil est extrà: sed id, cuius aliquid semper est extrà. Cuius hoc indicium est: nam & annulorū eos, qui pala carent, infinitos, homines dicūt quia semper aliquid est extrà sumendum: per similitudinem tamē quandam, & nō proprié. Oportet enim & hoc nunquā idem insuper sumi. In circulo verò non ita fit: sed semper quod déinceps sumitur, est solùm
63 aliud. Infinitū igitur id est, cuius semper aliquid extrà, ratione quantitatis accipi potest: cuius verò nihil est extra, id est perfectum, ac totū. Hoc
60 enim pacto totum cōsueuimus definire, totū dicentes id esse, cuius nil prorsus abest. Vt hominē totū, aut cistellam. Atque vt * quodque, sic & id, quod propriè totū est: veluti totum ipsum, cuius nihil est extrà. Cuius verò aliquid abest, id, quic-

* τὸ καθ' ὅλου

quid

64 quid abest, vniuersum non est. Totum autem, & perfectum, aut idem penitus sunt, aut naturam finitimam habent. Perfectum verò nihil est prorsus, quod nō habeat finem. Quocirca putandum est melius Parmenidē Melisso dixisse. Hic enim ipsum infinitum totum appellat: Parmenides autem, totum dicit esse finitū, à medio æquè distans. Feri enim non potest, vt infinitum cum toto, ac vniuerso, périnde atque cum lino linum necta-
65 tur. Nam hinc & hanc præclaram de infinito conditionem accipiunt, omnia, inquam, ipsum continere, & vniuersum in se ipso complecti. Habet enim similitudinem quandam ad totum. Infinitum enim materia perfectionis magnitudinis est, & id, quod est potentia totum, non actu. Est autem diuisibile, ad diminutionem, & ad additionem contrariam, totúmque atque finitum, non per se, sed per aliud: & non continet, sed vt infinitum est, continetur. Quapropter & ignotum est, ea ratione, qua est infinitum. materia nanque
66 formam nō habet. Quare patet, partis magis infinitum, quàm totius rationem subire. Materia nanq;, pars est totius, périnde ac æs, est æneę statuæ pars. Nā si in rebus sensibilibus continet, & intelligibilibus etiam ipsum magnū & paruum, continere res intelligibiles oportebat. At absurdum est profectò, ac impossibile, id, quod est ignotum, atq; indefinitū, continere, ac definire.

Quo pacto ex definitione infiniti, assignanda sit ratio eorum, quæ de infinito dicuntur.

Cap. VII.

67 QUi cum ratione etiam fit, vt id quidem, quod in additione consistit, non videatur esse sic infinitum, vt omnem exuperet magnitudinē: id verò, quod in diuisione consistit, infinitum esse istiusmodi videatur. Infinitum enim intus périnde atq; ma-
68 teria continetur, forma autem continet. Cum ratione etiam accidit, in numero quidē versus minus, minimum esse, finémque: versus autem plus, omnem semper multitudinem exuperare. In magnitudine verò, contrarium: versus quidem minus, omnem magnitudinem exuperare: versus autem maius, non esse magnitudinem infinitam. Hæc enim ita propterea fiūt, quòd ipsum vnum, quicquid tandē id sit, indiuisibile est, homo nanque vnus est homo, non multi. Numerus autem est, vna, plura, quantáve quædam. Quare ad indiuisibile stetur necesse est. duo enim, ac tria, denominatiua nomina sunt: & cæterorum quisq; numerorum simili modo. Versus autem plus, fit vt semper intelligatur. Diuisiones enim magnitudinis duas in partes æquales, sunt infinitæ. Quare potentia quidem est, actu non est: sed semper id, quod accipitur, multitudinem omnem exuperat definitam. Sed non est separabilis is numerus diuisionis, nec infinitio permanet: sed fit &
69 quemadmodum tempus, & ipse numerus temporis. In magnitudinibus autem contrarium est. Nam diuiditur quidem in infinita, continuum ipsum. Versus autē maius, non est infinitum. quantum enim contingit potentia esse, tantum & actu esse contingit. Quare cùm infinitum nullum sit sensibile corpus, non contingit definitè magnitudinis omnis exuperationem esse. Alioqui, maius cælo aliquid erit. Ipsum autem infinitum non est idem in motu, magnitudine, atque tempore: vt vna quædam natura. Sed posterius dicitur ob prius. Veluti motus quidem dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, super qua fit motus, & quę alteratur, aut accrescit, tempus autem propter motum. Atque nunc quidem vtimur hisce: posteriùs autem, & quidnam sit horum vnumquodque, & cur omnis magnitudo diuisibilis sit in magnitudines, dicere enitemur. Atqui neque mathematicorum contempla-
70 tionem ea ratio aufert, quæ infinitum hoc pacto è medio tollit, vt ad incremētum abeat actu sine transitione. Neque enim nunc ipso indigent infinito, neque vtuntur, sed tantam solùm lineam
20 postulant, quantum volunt finitam: atque quantamuis aliam magnitudinem eadem diuidere ratione, qua diuisa est magnitudo maxima licet. Quare ad ostendendum quidem illo pacto, nihil refert prorsus: esse autem ipsum in his est magnitudinibus, quæ in rerum sunt ratione. Cùm verò
71 causæ in quatuor sint distinctæ, patet, infinitum vt materiam causam esse, & esse quidē ipsius priuationem esse: per se autem subiectum, continuum ipsum atq; sensibile esse. Cæteri etiā omnes, ipso infinito vt materia vti videntur. Quapropter & absurdū est sanè, ipsum id esse quod continet, & non id, quod continetur asserere.

Confutatio quinque rationum, quibus ostendebatur infinitum esse.

Cap. VIII.

AT enim restat eas soluere rationes, quibus infinitum non solùm potentia, sed vt definitum etiam esse videtur. Partim enim non sunt necessa-
72 riæ, partim verò quasdam obiectiones alias habent. Non enim, vt generatio nō deficiat, corpus esse sensibile infinitū actu necesse est. Potest enim alterius corruptio, generatio alterius esse, si finitum est vniuersum. Præterea tangere, atq; finitū
73 esse, diuersa sunt. Nam illud quidē ad aliquid est (omne enim, quod tāgit, aliquid tangit) atq; accidit alicui finitorū. Finitum autē nō est ad aliquid: neq; fit, vt quoduis sine vllo discrimine quoduis tangat. Atqui perabsurdum est, intellectione cre-
74 dere, Nō enim in re est, ipse excessus, atq; defectus, sed in ipsa intellectione. Nam potest quispiā vnumquēq; nostrūm maiorē, quàm est, intelligere, augens ipsum in infinitū. At nō ideo quispiam nostrūm extra ciuitatem est, aut tantam magnitudinem, quam habemus, exuperat, quia quispiam sic intelligit, sed quia est: hoc autē accidit. Tempus autem, & motus, sunt infinita, & intellectio, eo nō permanēte, quod sumitur. Magnitudo verò neq; diuisione, neq; incremēto intelligibili est infinita. Sed de infinito quonam pacto est, & non est, & quid etiam est, satis iam diximus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PHYSICAE AVSCVLTATIONIS, LIBER QVARTVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum libri, ex Simplicio.

CVM instituerit doctrinã principiorum, & causarum Naturalium, & eorum, quæ communiter res naturales omnes cõsequuntur, loquutus est in primo libro de principiis, quæ velut elementa sunt materia, scilicet forma, &, quæ his iũcta est, priuatione. In secundo autem de causa agente, & fine, & de iis, quæ aliis videtur recensenda inter causas agentes, at nõ sunt per se effectrices, velut fortuna, & casus, sed per accidens sunt. Cúmque ostendisset, Naturam esse causam agentẽ, ac definiuisset ipsam principium motionis corporum, quãdo naturalibus rebus omnibus, quatenus naturales sunt, motus ineſt, & constituit naturalia corpora, &, in definitionẽ Naturæ adhibetur, nõ immeritò mox initio libri tertij de motu ipso disseruit. Verũ, quando corpus naturale omne, & motum omnẽ necesse est aut finitũ, aut infinitum esse, & tum corpus, tum motus, quòd continua sint, in infinitum diuisibilia sint, insuper & Naturalium nõnulli infinitũ, principiũ esse dixerint, rectè de infinito etiã disseruit. Atq; absoluto de elemẽtis, & aliis causis, déque iis, quæ sub principia referuntur, sermone: déinceps eorũ, quę foris accidentia corporibus naturalibus insunt, facit inquisitionẽ, vbi tradit cuiusmodi sint locus, & tempus. Nã corpus naturalo omne, & in loco est, & loco mouẽ, & in loco quiescit: simplicia autẽ corpora etiã differentes species sortiũtur, iuxta differẽtias propriorũ locorũ. Et cùm omnis motus tempore metiatur, oportebat etiã de tẽpore docere, siquidẽ omnis motionis numerus tẽpus est, quemadmodũ ediscemus. Porrò de loco rectè primũ disseruit, præcedit enim is, nõ solũ tempus, sed & motũ, & corpus etiam ipsum. Est enim corpus quidẽ in loco, motus autẽ in corpore, & tempus in motu. Quando verò substãtia naturalis, corpus naturale est, cæteráque aliquid huius sunt, aliud quidẽ receptaculũ, aliud motio, aliud mensura motionis: rectè profectò elemẽta naturalis corporis, materiã, inquam, & formã primũ proposuit: déinde causam eorũ agentẽ, ac finem: & motũ, qui in definitionem Naturæ adhibetur. Atq; ad eundẽ modũ ex his, quæ foris accedunt, locũ tẽpori præposuit. At quando de iis, quæ mouẽtur, Naturalis negotiatur, vt de immobilibus mathematicus, & Theologus, & locus ex iis est, quę nõ mouent, quonã modo Physici fuerit de ipso consideratione facere: an eò q̃ corpus mobile recipiat, quãuis nõ moueatur ipse ciũsq; sit finis, atq; eatenus moueatur etiã, quãuis per se nõ moueatur locus? Cæterũ quia nõnulli vacuum inter principia locarunt, id locũ esse dicentes corpore priuatũ, idcirco post sermonẽ de loco, de vacuo disputat: ad quẽ modũ decisis quæstionibus de tẽpore, & præsentẽ librũ finit, & vniuersum sermonẽ, qui de iis, quæ cõmuniter cõpetunt, corporibus naturalibus, déq; principiis institutus fuerat.

An sit locus, & quid sit, inquisitio.
Cap I.

VT autem de infinito, sic de loco necesse est philosophũ naturalẽ, si sit, nécne, & si sit, quonam sit modo, quídq; etiã sit, cognoscere. Nã omnes ea, quæ sunt, alicubi esse existimant: quia id quod nõ est nusquã est. Vbi nanque hippocẽtaurus est, aut chimæra? Cómunis quoq; maximè, atq; propriissimus motus, quẽ lationẽ appellamus, loco sanè accõmodatur. Complures autẽ dubitationes emergũt, quidnã sit ipse locus. Nõ enim idẽ ex omnibus quæ ipsi cõpetunt, contemplãti videtur. Prætereà nihil ab aliis, aut dubitatũ de ipso, aut inuentũ habemus. Esse autẽ locum, ex trãslatione patere videtur. vbi nanq; nũc est aqua, hîc rursus est, aer: hinc egressa illa tanquam ex vase. Nonnunquã etiã, eundẽ locũ aliud corpus quippiá occupat: hoc autẽ ab iis omnibus, quæ insunt, atq; mutãtur, diuersum esse videtur. In quo nãq; nũc est aer, in quo priùs fuerat aqua. Quare patet, locũ, & receptaculum ipsum aliud quid esse ab vtrisq;, ad quod, & ex quo sunt mutata. Prætereà, corporũ naturaliũ, atq; simpliciũ, vt ignis, terræ, ac taliũ lationes, non solũ aliquid esse locũ, sed etiã habere quandãpotentiã indicãt. Fertur enim vnũquodq; suũ ad locum, aliud sursum, aliud déorsum, nisi prohibeat. Hæc autẽ loci sunt partes, & species, suprà, inquã, ac infrà, cęteráq; quatuor differẽtiæ. Súntq; hæc, dextrum, inquã, atq; siniſtrũ, & suprà, ac infrà, nõ solũ nostra ex parte (ad nos enim nõ semper est idẽ, sed fit, vt vertimur, positione. Quocirca sæpe idẽ dextrum est, atq; siniſtrũ: & suprà, ac infrà: & antè, & retrò) sed etiã ex ipsa Natura, vbi distinctũ est seorsum vnũquodq;. Nõ enim quoduis est ipsum suprà, sed id, quo fertur ignis, ac leue. Similiter & infrà nõ est quoduis, sed id, quò ea, quæ põdus habent, & terrea pergũt. Quibus patet hæc nõ solũ positione, sed vi quoque differre. Indicát id ipsum & mathematica. Nam etsi nõ sunt in loco, nostra tamen positione dextra lęuáq; habẽt, nihil horũ habentia Natura, vt solũ positio ipsorũ intelligatur. Prætereà qui vacuũ esse dicũt, locum asserũt esse. Vacuũ enim, locus erit sanè corpore carens. Locũ igitur aliquid esse præter corpora ipsa, & omne corpus sensibile esse in loco, per hæc quispiam sanè putabit. Rectè etiã Hesiodus videbitur dicere,

dicere, faciẽs ante omnia Chaos. Dicit enim, Antè chaos, post hoc facta est latissima tellus. Propterea quòd primũ receptaculũ hisce, quæ sunt, fuisse oportebat, quia putabat, vt multi, cũcta alicubi esse, atq; in loco. Quod si ita sit admirabilis quædam ipsius loci vis erit, & omnibus prior. Quod enim ita se habet, vt sine ipso quidẽ cętera nequeãt esse, ipsum autẽ sine cæteris sit, id primũ omnium esse necesse est. Locus enim nõ perit, etsi ea, quę in ipso sunt corrũpantur. Verũ si sit locus, exiſtit cõtinuò dubitatio, quidnã sit vtrũ moles corporis quędã, an alia quędã natura. Est enim genus ipsius primò quærendũ. Igitur habet quidẽ dimensiones tres, longitudinẽ, latitudinẽ, ac etiã altitudinẽ, quibus omne definit, nimirũ corpus. At locũ impossibile est esse corpus. Erũt enim in eodẽ corpora duo. Prętereà si corporis sit locus, ac receptaculũ, patet & superficiei, & reliquorũ finiũ esse: eadẽ enim accõmodabitur ratio. Nã vbi prius erãt superficies aquę, superficies rursus aeris erũt. At nulla differẽtia puncti, ac loci pũcti. Quare si locus nõ est diuersus ab hoc, neq; à cæterorũ vllo diuersus est: nec quicquã est ipse prętер vnũquodq; istorũ. Quid enim tandẽ, locum esse ponemus? Neque enim elementũ, neque ex elementis, aut corporeis aut incorporeis esse potest, talẽ habens naturã. Nam magnitudinẽ quidem habet, nullũ est autẽ corpus. At corporum quidẽ sensibilũ elementa, corpora sunt. Ex intelligibilibus autẽ elementis, nulla fit magnitudo. Prætereà cuiusnã rei causam, locũ esse quispiam ponet? Nulla enim ipsi causarũ quatuor cõpetit. Neq; enim vt materia rerũ est causa: quippe cùm nihil ex ipso cõstet: neque vt forma, ratióve, neque vt finis, neq; res vllas mouet. Prætereà & ipse, si sit vnũ quid eorũ, quæ sunt, alicubi erit. Zenonis nãq; dubitatio, rationẽ aliquã quęrit. nam si omne, quod est, est in loco, patet & locũ etiam esse loci. Atq; hoc, in infinitũ abibit. Insuper, si vt est omne corpus in loco, sic est & omni in loco corpus: quonam pacto dicemus de iis, quę accrescunt? Nã si locus cuiusq;, neq; minor est, neque maior, necesse est vnà cùm ipsis incrementa locũ suscipere. Ex his igitur non solùm quidnam sit locus, sed si sit, etiam dubitare necesse est.

Astruere nititur opinionem dicentium locum esse formam, & eorum, qui materiam dicunt, vt vtranque conuellat, magis tamen quæ materiam dicit.

Cap. II.

QVm autẽ quoddã per se, quoddã dicatur per aliud: & locus alius sit cõmunis, in quo cuncta corpora sunt, alius proprius, in quo primo quippiam est. (nã tu nunc es in cælo, quia in aere es, qui quidẽ in cælo est: & rursus in aere es, quia in terra es: & in hac simili modo, quia hoc es in loco, qui nihil plus, quã te cõtinet.) Cũ hæc igitur ita sint, atque locus id sit, quod primũ vnũ quodq; corporũ cõtinet, finis ipse quidam erit profectò. Quare locus vniuscuiusq; forma esse videbitur, qua magnitudo, materiáq; magnitudinis terminat. hæc enim rei cuiusq; est finis. Atq; hoc quidẽ modo cõsiderantibus, locus vniuscuiusq; forma esse videt. Vt autẽ interuallũ magnitudinis esse videt materies. Hoc enim à magnitudine est diuersum, & est id, quod à forma continetur, ac terminatur, velut à superficie: terminóve: tale autem est ipsa materies, & id quod terminis caret. Nã cũ aufertur finis atq; affectus à pila, nihil prętер materiã restat. Quapropter & Plato in Timæo, materiã, & receptaculũ idẽ esse dicit. Susceptiuũ enim, & receptaculũ, vnũ esse dicit, ac idẽ. Et quanquã materiã illo quidẽ in loco susceptiuum appellat, in hisce verò, quę nõ scriptę sentẽtiæ nuncupat, alio modo: locũ tamẽ, & receptaculũ idẽ asseruit esse. Vniuersi nãq;, locũ aliquid esse dicunt: hic verò quidnã sit, locus dicere est aggressus. Meritò autẽ ex hisce considerantibus, difficile esse videbitur, quidnã sit ipse locus, cognoscere, si vtrũuis horũ sit, siue materia, siue forma. Nã hæc & summã habẽt cõtemplationẽ, & seorsum alterũ sine altero facile cognosci nõ potest. At verò nõ est difficile videre locũ vtrũuis horum esse nõ posse. Neque enim materia, neq; forma separaę à re. At locus separari potest. In quo nanq; erat aer, in hoc rursus est aqua. vicissim hisce sibi cedentibus: cæteriſque corporibus similiter, vti diximus. Quare neq; parsest, neq; habitus ipse locus, sed à quaq; re separabilis est. Etenim quale est vas, tale quid ipse locus esse videtur. Vas enim locus est potẽs trãsferri. At vas nihil est eius rei, quæ est in ipso. Locus igitur, quo quidẽ est à re separabilis, hoc forma sanè nõ est. Quo verò cõtinet, hoc à materia est diuersus. Videt autẽ semper id, quod est in loco, aliquid esse, & extra ipsum aliquid aliud esse. Plato tamẽ dicat oportet, si parũper liceat digredi, cur formę, numeriq; nõ sunt in loco, si locus est id, quod est particeps, siue magnũ sit illud, & paruũ, siue materies, vt in Timęo asseruit. Prętereà, si locus esset materies, aut forma, quonam pacto res ad suũ pergeret locũ? Esse enim id locus non potest, ad quod non est motio, & quod hasce differẽtias, suprà, inquã, ac infrà, nõ habet. Quare locus in talibus est quærẽdus. Quòd si in ipsa re locus inest (insit enim oportet, si est materies, aut forma) locus erit in loco, Mutatur enim vnà cũ re, atq; mouetur, & forma, & id, quod terminis caret, & non in eodẽ est semper, sed vbi est ipsa res. Quare fit, vt loci sit locus. Insuper facta ex aere aqua, periit ipse locus. Corpus enim id, quod est ortũ, non in eodẽ est. At quænam est ipsius loci corruptio? Dicta sunt igitur & ea, ex quibus necesse est aliquid esse locum, & ea rursus, ex quibus de substantia ipsius quispiam dubitabit.

Expositio quorundam necessariorum ad considerationem veritatis de loco, videlicet quot modis dicitur aliquid esse in aliquo, & vtrum aliquid possit esse in se ipso: & solutio quorundam, quæ prius fuere dubitata.

Cap. III.

POst hæc sumendum est, quot modis quippiá in alio dicit esse. Vno igitur dicitur modo, vt digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio, vt totũ in partibus: neque enim prętер partes totũ. Alio, vt homo in animali, & omnino in genere species. Alio, vt genus in specie, & omnino in speciei ratione, pars speciei. Prętereà, vt sanitas in calidis, atq; frigidis, & omnino in materia, forma. Prætereà,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tereà, vt res Græcorũ in rege,& omnino in primo
mouẽte. Insuper, vt in bono, atq; omnino in fine.
Hoc autẽ est id, gratia cuius cętera sunt, atq; fiũt.
Omniũ verò id propriissime dicitur, quod est in
24 vase,& omnino in loco. At enim hic quispiã du-
bitauerit, núnne fiat vt & in se ipso quippiã sit,
an nihil est in se prorsus, sed omne quoduis aut
nusquam, aut in alio est: Hoc autẽ est dupliciter:
aut per se, aut per aliud. Nam cùm id, in quo est,
& id, quod in illo est, totius sunt partes, tũc totũ
in se ipso esse dicitur, quippe cũ & per partes di-
catur: vt albus, quia superficies est alba: & sciẽs,
quia anima rationis particeps scit. Doliũ igitur
nõ est in seipso, neq; etiã vinũ: vini verò dolium
erit. Ambo nanq; , id (inquã) quod inest, & id, in
25 quo est, eiusdẽ sunt partes. Hoc igitur pacto fit,
vt quippiã in se ipso sit. Sed vt primò fieri nequit,
velut albedo est in corpore. Nã superficies est in
corpore, sciẽtia verò in anima. Et per hæc, quæ
sunt, vt in homine partes, appellationes hę nõ in-
congruè fiunt. Dolium autem, atq; vinum, cùm
sunt quidẽ seorsum, nõ sunt partes, sed cùm sunt
simul. Quocirca cùm sint partes, erit ipsum in se
ipso: ceu albedo est in homine, quia in corpore
est: & in hoc, quia in superficie: in hac autẽ, nõ per
aliud. Atq; hæc diuersa sunt specie, & aliã vtraq;
naturam, & potentiam habẽt, superficies, inquã,
26 atq; albedo. Neque igitur inductiuè considerantes,
in se ipso quicquam vllo dictorũ modorum
esse videmus. Et ratione etiam hoc nõ posse fieri,
patet. oportebit enim ambo esse vtrunque (ceu
dolium quidem, & vas, & vinum: vinum autem,
& vas, & dolium) si fit vt quippiam sit in se ipso.
Quare si quàm maximè in sese sint, doliũ quidẽ
vinum suscipiet, nõ vt est ipsum dolium vinum,
sed vt illud: vinum autẽ erit in dolio, nõ vt est vi-
num dolium, sed vt illud. Atq; patet, rationẽ esse
diuersam. Alia enim est eius ratio, in quo est: alia
27 eius, quod est in illo. At verò neque per accidẽs
fieri potest: nam duo, simul in eodẽ erunt. Etenim
& ipsum dolium in se ipso erit, si cuius natura est
susceptiua, id esse in se ipso potest, & insuper il-
28 lud, cuius est susceptiuũ, ceu vinũ, si vini. Fieri igi
tur non posse, vt in se ipso quicquã sit primo, ex
iis, quæ diximus, patet. Id verò, quod Zeno dubi-
tabat, si locus sit in ratione rerum, in quonã erit:
solui facilè potest. Nihil enim prohiber, vt pri-
mus locus in alio quidẽ sit, non tamẽ in illo, tan-
quam in loco: sed vt est sanitas quidẽ in calidis,
sicut habitus: caliditas autem in corpore, vt affe-
29 ctus. Quare non necesse est, in infinitum abire.
Patet autem cùm vas nihil sit eius, quod est in se-
ipso (diuersa nanque sunt id, quod inest, & id, in
quo primo inest) locum neque formam esse, neq;
materiam, sed diuersum. Hæc enim illius sunt
aliquid, quod est in vase, materia, inquam, ac for
ma. Hæc igitur de ipso loco sint dubitata.

Inquisitio quid sit locus iuxta veritatem.
Cap. IIII.

30 SEd quidnam sit locus, hoc modo fue-
rit manifestum. Atque sumamus de
ipso, quæ verè per se cõpetere ipsi vi-
dentur. censemus itaque locũ id cõti-
nere, cuius est locus, & nihil esse ipsius rei. Præ-
tereà, primum locũ neq; minorẽ esse neq; maio-
rem. Præterea, neque ad vnoquoq; relinqui, &
separabilem esse. Et insuper, omnem locũ diffe-
rentias has habere, suprà (inquã) ac infrà. Et, cor-
porum vnumquodque proprios ad locos suapte
natura ferri, aut sursum, aut deorsum pergendo,
& in eisdẽ manere. His suppositis, reliqua cõtem-
plemur oportet. Atq; conandũ est consideratio- 31
nem hoc facere modo, vt ipsum quid est tale assi-
gnetur, vt & ea, quę dubitãtur, soluãtur, & ea, quæ
competere loco videtur, insint, & insuper ipsa dif
ficultatis, & dubitationũ, quæ circa ipsum fiunt,
causa pateat. Sic enim vnũquodque pulcherrimè
demonstrari profectò poterit. Si igitur motus ille 32
non esset, qui ad locũ accõmodatur, locus sanè nõ
quæreretur. quod quidẽ ante omnia est animad-
uertendum. Ob hoc enim & cælũ maximè in loco
esse putamus, quia semper motu cietur. Hic autẽ
triplex est: latio, accretio, & decretio. Nam in ac-
cretione, decretionéve, fit sanè mutatio: & quod
prius hic erat, id est maius aut minus translatum.
Mouentur autẽ alia per se actu, alia per accidens.
Et horũ, alia per se moueri possunt: vt corporis
partes, atq; nauigij clauus. Alia nequeunt, sed per
accidens semper mouentur: vt albedo, atq; scien-
tia. Hæc enim propterea mutãtur loco, quòd id,
in quo sunt, mutatur. Atqui dicimus, in cælo, tan- 33
quam in loco, esse, quia in aere sumus: hic autẽ est
in cælo. Et itẽ in aere nõ vniuerso, sed ob vltimũ
ipsius, & continens, in aere dicimus esse. Nam si
vniuersus aer sit locus, locus profectò cuiusq; nõ
erit æqualis ei, cuius est locus: at æqualis esse vi-
detur. Talis autẽ est is, in quo primo quippiã est.
Cum igitur nõ diuisum est id, quod continet, sed 34
continuum, tum in illo non tanquã in loco, sed
vt pars in toto dicitur esse. At cùm diuisum est,
atq; tangit, tum in primo est vltimo continentis,
quod quidẽ neq; pars est eius, quod est in ipso,
neq; maius, sed æquale: in eodẽ enim sunt eorũ vl
tima, quæ sese tangũt. Atq; si continuũ quidẽ est,
non in illo, sed cum illo mouetur. Sin verò diui-
sum est, in illo, siue illud moueatur, siue non mo-
ueatur. Insuper cũ nõ est diuisum, vt pars in toto
dicitur esse, vt in oculo pupilla, aut in corpore
manus. Cũ verò est diuisum, esse in loco dicitur,
vt aqua in cado, aut in dolio vinũ. Nã manus qui-
dem cum corpore, aqua autem in cado mouetur.
Iam igitur ex hisce patet, quidnã sit locus. Qua- 35
tuor enim ferè, sunt, quorũ vnum quid locũ esse
necesse est. Aut enim forma, aut materies, aut in-
teruallũ, quod est inter extrema, aut ipsa extre-
ma: si nõ sit interuallũ vllũ, præter ipsius corporis
magnitudinẽ, quod est in loco. Atqui patet, horũ
tria locũ esse non posse. Sed quia continet, forma
esse videtur. In eodẽ enim sunt vltima eorũ, quo-
rum alterũ continet, alterum continetur. Sunt igi
tur ambo fines, sed non eiusdẽ. Sed forma quidẽ
ipsius rei, locus autẽ corporis eius, quod cõtinet.
Quia verò id, quod continetur, atq; diuisum est, 36
interdũ transfertur eo manẽte, quod cõtinet, vt
aqua ex vase, interuallum quid esse videtur, quod
est inter extrema, vt aliquid aliud præter corpus
id, quod trãsfertur. Hoc autẽ nõ est ita: sed quod-
uis eorũ corporũ incidit quæ trãsferuntur, apti-
tudinémq;

37 tudinémque habent tangendi. Quod si esset quid
interuallum aptum, in eodémq; manẽs, infinita lo
ca essent profectò. Si enim trãsferatur aqua, & aer,
idem facient omnes partes in toto, quod vniuersa
aqua in vase, & insuper, locus etiam transferetur.
Quare loci etiã alius locus erit: & loci simul cõplu
res erunt. At nõ est alius locus ipsius partis in quo
mouetur, cùm vas totũ transfertur, sed idem. Aer
enim, & aqua, vel partes aquæ in eo, in quo sunt,
mouentur: sed nõ in eo loco, ad quẽ accedunt, qui
quidem pars eius est loci, qui locus totius est cęli.
38 Atqui materia quoque locus esse videbitur, si in
quiescente, & nõ separato, sed continuo quispiam
considerauerit. Nã vt, si alteratur est aliquid, quod
nunc quidem est albũ, olim autem erat nigrum, &
nunc quidem est durũ, olim autẽ erat molle, (qua-
propter & dicimus materiã aliquid esse) sic & lo-
cus per quandam talem imaginationem esse vide-
tur. Verùm illud quidẽ ex eo, quia quod erat aer,
id nunc est aqua. Locus autẽ ex eo, quia vbi erat
aer, hîc nũc est aqua. At enim materia quidẽ, vt an-
teà diximus, neq; separabilis est à re, neq; cõtinet:
39 loco autem ambo competunt. Si igitur locus non
est quicquam istorũ trium, neq; materia neq; for-
ma, neq, etiam interuallum, aliquid aliud semper
existens præter ipsius rei spatium, quæ trãsfertur,
necesse est locum quatuor illorũ reliquum esse, fi-
nem, inquam, corporis cõtinentis: atq; id corpus
40 contineri dico, quod est mobile latione. Magnum
autẽ quid, difficiléq; esse videtur locũ percipere: tũ
quia partim materiæ, partim formæ similis esse vi-
detur: tum quia trãslatio eius, quod fertur, in ipso
continente fit quiescente. Esse enim posse videtur
interuallum aliud quoddã à magnitudinibus, quæ
mouẽtur. Confert autem ad hoc & ipse aer, qui vi-
detur esse incorporeus. Nam non solũ fines ipsius
vasis, sed interuallum etiã ipsum vt vacuum, locus
41 esse videtur. Vt autem vas, locus est potens trans-
ferri: sic & locus, vas est immobile. Quocirca cùm
id, quod est intus, mouetur, atq; trãsfertur, si id mo
uetur, in quo est, vt in fluuio nauis: vt vase tũc vti-
tur illo, quod cõtinet, magis quàm loco. Locus au-
tẽ vult esse immobilis. Quapropter vniuersus flu-
uius magis est locus, quia est immobilis vniuersus.
Quare locus, est finis continentis immobilis pri-
42 mus. Atque ob hoc medium quidẽ vniuersi, infrà:
fines autẽ citeriores cæli, suprà maximè omnibus
propriè esse videtur. Quia illud quidẽ semper ma-
net: fines autem cæli eodẽ modo sese habentes ma-
nent. Quare cũ leue quidẽ sit id, quod sursum per-
git, graue autẽ id, quod deorsum fertur suapte na-
tura: is quidẽ finis, qui versus mediũ cõtinet, infrà
est, & ipsum etiã mediũ: is autẽ, qui versus vltimũ
cõtinet, suprà, & ipsum etiã vltimũ. Et propterea
locus, superficies quædã, & quasi vas, cõtinénsque
esse videtur. Præterea, locus simul cũ ipsa re quo-
dam modo est; quippe cùm ipsi fines sint simul.

Quòd locus sit primum continens, & quod aliquod corpus contentum non sit, ne sit infinitum actu.
Cap. V.

43 AT qui corpus quidem id est in loco, extra quod aliquod est corpus continens
ipsum. Quod verò nõ ita se habet, non
est in loco. Quapropter etiam si aqua
fuerit tale, partes quidẽ ipsius mouebuntur: alia
nanq; aliam cõtinet. Vniuersum autẽ, partim mo-
uebitur, partim haud mouebitur. Vt totum enim,
simul locũ nõ mutat, versatur tamen: partiũ enim
hic locus est: & sursum quidẽ, & deorsum non mo
uetur. Quædã autẽ versantur, & quędã sursum, at-
que deorsum mouẽtur, quæ densitatẽ habẽt, ac ra-
ritatem. Vt autem dictũ est, quædã in loco poten- 44
tia sunt, quædã actu. Idcirco cùm id, quod est simi-
lium partiũ continuũ est, tum partes potẽtia sunt
in loco. Sed cùm sunt sẽparatæ, atq; vt in cumulo
fit, se tãgunt, tum in loco sunt actu. Et rursus, alia 45
quidẽ per se: vt omne corpus aut latione, aut accre
tione mobile, per se alicubi est. Cælũ autem, vt dic-
tum est, nõ est alicubi totũ, neq; est vllo in loco,
si nullũ ipsum cõtinet corpus: sed quo mouetur,
hoc & locus est partibus. alia nanq; partiũ alij hæ-
ret. Alia verò per accidens, vt anima, atq; cælum.
Omnes nãq; partes quodã modo sunt in loco cir
cunquaq; enim alia aliã continet. Quapropter su
premum quidẽ corpus versatur. Vniuersum autẽ 46
alicubi nõ est, & ipsum est aliquid. Quod enim ali
cubi est, & ipsum est aliquid, & insuper aliquid
aliud extra se habet, quod cõtinet. At præter vni-
uersum, ac totũ, nihil est extrà. Et propterea om- 47
nia sunt in cęlo. forsitã enim cęlũ est vniuersum.
Est autẽ locus nõ ipsum cælũ, sed aliquid eius, vlti- 48
mus, inquã, finis quiescẽs, quo corpus mobile tan-
git. Et idcirco, terra in aqua, hæc in aere, aer in
æthere, & æther in cælo est collocatus. Ipsum ve-
rò cęlũ, nullo in alio corpore est vlterius cõlocа-
tum. Patet autẽ ex his, si hoc modo locus dicatur, 49
dubitationes omnes solui facilè posse. Neq; enim
vnà cũ corpore necesse est locũ incrementa susci-
pere, neq; locũ esse pũcti, neq; in eodẽ corpora esse
duo, neq; interuallũ quidẽ corporeũ esse. Corpus
est enim, quoduis id, quod est inter fines corporis
continẽtis, sed nõ corporis spatiũ. Est etiã & ipse
locus alicubi, nõ vt in loco, sed vt finis in eo, quod
est finitũ. Nõ est enim in loco omne, quod est, sed 50
tantũ mobile corpus. Et fertur igitur quodq; cũ ra
tione, suũ ad locũ. Quod enim post aliquod dein-
ceps est collocatũ, ac illud nõ violẽtia tãgit, id pro
pinquũ est illi natura: atque si copulata quidẽ sint,
passione carẽt. Sin verò se tangãt, passiua sunt, vi-
cissim, atq; actiua. Manet præterea quoduis pro-
prio in loco, nõ sine ratione suapte natura. Etenim
hęc pars toto in loco, vt diuisibilis pars est ad totũ:
veluti cũ aeris quispiã, vel aquæ mouerit partem;
Sic etiã aer & sese ad aquã habet. Nã alterũ est ve- 51
lut materies, alterũ forma. Aqua quidẽ, materies
aeris: aer autẽ quasi quidã illius actus. Aqua nãq;,
potẽtia aer est: at aer alio modo potẽtia aqua. Sed
de his est posteriùs pertractandũ. Atque id, quod
nunc necessitate cõpulsi tẽporis, hũc ad locũ attu-
limus, obscuréq; est dictũ, tunc dilucidiùs explica
bitur. Quòd si idem est materies, atq; actus, (ambo
nanq; est aqua, sed alterũ potẽtia, alterũ actu) ipsa
sanè ad aerem, vt pars quodã modo se habet ad to-
tum. Quapropter, & his est tactus. Copulatio verò 60
tunc erit, cũ ambo fuerint vnũ actu. Sed esse quidẽ
locum & quidnam sit locus, satis iam diximus.

Quòd ad Naturalem pertinet de vacuo inquisitio, & de ordine huius inquisitionis. *Cap.* VI.

Universidad de Sevilla Biblioteca

MOdem modo autem putádum est naturalis esse Philosophi de vacuo contemplari, quemadmodum & de loco, si sit, nécne, & quonã sit modo, aut quid tandem sit. Etenim similiter creditur, atq; non creditur, per ea, quæ de ipso putantur. Nam qui dicunt vacuum esse, vt locum quendam, & vas ipsum ponunt. At plenum quidem esse videtur, cùm habet eam molem, cuius est susceptiuum: vacuũ autem, cùm illa eadẽ caret: quia idem est vacuũ, plenum, & locus: esse verò ipsorum non idem est, sed diuersum. Incipiamus autem considerationem oportet, & hisce, quæ dicunt ij, qui vacuum asserunt esse, & iis etiam, quæ dicunt, qui ipsum è medio tollunt, & tertiò communibus de ipsis opinionibus sumptis. Qui igitur non esse conantur ostendere, non id è medio tollunt, quod homines dicere vacuum volunt: sed quod dicũt errãtes, vt Anaxagoras, & qui hoc redarguũt modo. Nam aerem aliquid esse demonstrant, torquentes vtres, ac aerem roboris esse participem ostendẽtes, & item ipsum in hisce vasis includentes, quæ surripiunt aquam. At homines vacuum, spatium esse volunt, in quo nullũ est sensibile corpus. Atque cùm omne, quod est, corpus esse existiment, id, in quo nihil est omnino, vacuum esse dicũt. Quapropter id, quod est aere plenum, vacuum inquiunt esse. Non igitur id ostẽdere eos oportet, aerem, inquam, aliquid esse: sed spatium non esse quicquam præter corporũ molem, aut separabile, aut actu, quod quidem vniuersum corpus seiungit, vt non sit continuum: quemadmodum Democritus, & Leucippus, & complures alij Naturalium dicunt: aut etiã si quid ponitur extra corpus continuum vniuersi. Hi igitur ad propositum non rectè proficiscuntur, sed ij magis, qui vacuum esse dicunt. Atque primoquidem motum loco accommodatum non fore dicunt, qui quidem est latio, atque accretio. Non enim esse motus videtur, nisi sit vacuum. Fieri nanque non potest, vt ipsum plenum suscipiat. Quòd si susceperit, fuerintque duo corpora in eodẽ, possunt & quotquot volueris corpora simul esse. Differentia nanq; dici non potest, ob quam dictum hoc non eueniet. Quòd si hoc erit, potest & minimum suscipere maximum: quippe cùm ipsum magnum, multa sit parua. Quare si fit vt æqualia multa sint in eodem, fieri potest vt multa quoque inæqualia simul sint in eodem. Melissus autem, & vniuersum ex his ostendit immobile esse. Nam si mouebitur, necesse est, inquit, vacuum esse. At vacuum, in ratione rerum non est. Vno igitur modo, ex his vacuum quid esse ostendunt. Deinde alio modo, quia nonnulla corpora premi, cogíque videntur. quod intueri licet, cùm dolia vnà cum vtribus, vt inquiunt, vinum suscipiunt: propterea quòd corpus, quod dẽsatur, ea vacua, quæ insunt, ingreditur. Præterea accretio etiam per vacuum fieri omnibus videtur: nam alimentum quidem, est corpus. Fieri verò nõ potest, vt corpora duo sint simul. Testem etiam huius id asserunt, quod in cinere fieri solet, qui quidẽtantũ susçipit aquæ, quãtum vas vacuũ capit. Esse autem & Pythagorici vacuum dixerũt, & ipsum ex infinito spiritu cælum ingredi, quasi respirando cælum ipsum etiam vacuũ traheret, quod naturas ipsas distinguit. Propterea{q}s vacuum separatio quædam est eorum, atque distinctio, quæ deinceps sunt collocata, atque hoc inquiunt primũ in numeris esse. Vacuum enim naturam ipsorum distinguere dicunt. Talia igitur, & tot tere sunt, ex quibus quidam esse, quidam non esse vacuum censent. 57

Opiniones de vacuo. Cap. VII.

AT nos vt percipiamus vtrónam modo res sese habeat, accipiamus oportet, quid ipsum nomen significat. Vacuum igitur locus esse videtur, in quo nihil est, quod quidẽ inde emerserit. Omne enim, quod est, corpus esse existimãt: & corpus esse in loco: & vacuum, esse locũ, in quo nullũ est corpus. Quare si alicubi nõ est corpus, ibi nihil esse dicunt. Rursus 58 omne corpus tangibile esse putãt: & tale, vt grauitatis, aut leuitatis sit particeps. Fit igitur per ratiocinationẽ vt id sit vacuum, in quo nõ est graue quicquã vel leue. Hæc igitur, vti diximus, per ratiocinationẽ eueniũt. Absurdũ autẽ est, si punctus sit vacuũ: sit enim id locus oportet, in quo corporis est tangibilis moles. Attamẽ vacuũ vno quidẽ modo videtur id dici, quod nõ est plenũ corporis sensibilis tactu. Sẽsibile verò est tactu, quod grauitatẽ habet, vel leuitatẽ. Idcirco & quispiã dubitaue rit, quidnã dicẽt, si spatiũ colorẽ habeat, aut sonũ, vacuúmne, an nõ vacuũ esse? At vt patet, vacuũ esse dicent, si corpus tangibile suscipere possit. Vacuum nõ esse, si illud suscipere nequeat. Alio verò 59 modo, in quo nõ est hoc aliquid, neq; substãtia corporea vlla. Quapropter quidã vacuũ esse corporũ materiã dicũt, qui quidẽ & locum hoc idẽ asserunt esse: nõ rectè dicẽtes, vt patet. Materia nanq; separabilis nõ est à corporibus. Vacuũ autẽ, vt separabile quærunt. Quoniã autẽ de loco est pertractatum, & vacuũ necesse est locum esse, si corpore careat, dictúmq; est, & quomodo est, & quomodo nõ est locus in rebus: patet hoc pacto vacuũ, aut separatum, aut inseparabile, in ratione rerũ non esse. Vacuũ enim nõ corpus, sed corporis spatiũ esse volunt. Quapropter & vacuũ videtur quid esse, quia 61 & locus, & per eadẽ sanè. Motus enim, qui loco accommodatur, in mentẽ venit, & hisce, qui locũ esse quid præter corporũ molẽ ingredientiũ dicũt, & hisce, qui vacuũ ponũt. Atq; causam motus vacuũ sic esse putant, vt in illo corpora moueãtur: hoc autem tale erit, qualem ipsum locum quidẽ inquiunt esse. At nulla prorsus necessitas cogit, si motus est, 62 vacuum esse. Atque omnino quidem vacuum omnis motus causa non est. Quapropter, & Melissus id ipsum præterit. Potest enim alterari plenum, vt patet. Deinde neque eius motus, qui ad locum accommodatur. Possunt enim corpora mutuò sibi cedere, etiam si nullum sit spatiũ separabile præter corpora, quæ mouentur. Atque hoc, in continuorum: sicut & in humidorum conuersionibus patet. Possunt etiam corpora non ob ingressionem in 63 vacuum, sed ob extrusionem eorum, quæ in ipsis insunt, densari. Veluti cùm premitur aqua, fit vt aer, qui in ipsa est, extrudatur. Fiunt præterea incrementa, non solũ aliquo ingrediente, sed etiã alteratione: veluti si aer ex aqua fiat. Omnino autem ea ratio, quæ de accretione fit, & de aqua, quæ in cinerem funditur, ipsa se ipsam impedit. Aut enim

enim non augetur quicquam, aut nõ corpore, aut fieri potest vt sint duo corpora in eodem. Dubitationẽ igitur communẽ soluere volunt, sed non vacuum esse ostẽdunt. Aut totum corpus vacuum esse necesse est, si omni ex parte augetur, & per vacuum, vt dicunt, accrescit. Eadem est & de cinere 64 ratio. Patet igitur perfacile esse, eas soluere rationes, ex quibus quidam vacuum esse ostendunt.

Quòd non rectè per motum astruatur vacuum esse, quando posito vacuo tollatur motus. Cap. VIII.

RVrsus autem dicamus vacuum hoc pacto separatum non esse, vt quidam inquiunt esse. Nam si natura cuiq; simplicium corporum aliqua latio competat, vt igni quidem sursum, terræ verò deorsum, atq; ad medium: patet, vacuum causam lationis non esse. Cuius igitur motus causa, vacuum erit? Eius enim esse videtur, qui loco accommodatur, at hu- 65 ius causa non est. Præterea si est aliquid, vt locus, corpore carens, cùm est vacuum, quónam feretur corpus, quod in illo positum fuerit? Non enim ad vniuersum mouebitur. Eadem & ad eos accommodatur ratio, qui locum separatum quid esse ponũt, in quem id fertur, quod motu cietur. Quo nanque modo feretur id, quod ibi positum fuerit, aut manebit? Et de differentiis hisce, suprà, inquam, ac infrà, & vacuo, nõ iniuria eadem accommodatur ratio. Qui nanque vacuum esse dicunt, locum ipsum inquiunt esse. At quonam pacto corpus aut in loco, aut in vacuo erit? Non enim fit id, quod ratio flagitat, cùm totum quippiam corpus vt in separato, permanẽtéve loco positũ fuerit. Pars enim, si non sẽorsum ponatur, non in loco est, sed in toto. Præterea si neque locus est, neq; 66 vacuum erit. Accidit autem hisce, qui dicunt vacuum esse vt necessarium, si motus erit, cõtrarium potiùs, si quispiã diligenter consideret, non posse, inquam, quicquam moueri, si vacuum est. Nam vt quidam terram ob similitudinẽ quiescere censuere, sic & in vacuo quoduis quiescere corpus necesse est. Non est enim, quónam magis aut minus mouebitur. Quo nanq; vacuũ est, hoc differentiarum 67 est expers. Atqui patet, omnem motum aut vi fieri, aut natura. Et si sit violẽtus, & eum necessariò, qui natura competit, esse: quippe cùm violentus quidem sit præter naturam. Qui verò est præter naturam, posterior sit eo, qui est secundũ naturã. Quare si is motus nõ sit, qui corporũ naturalium cuiq; suapte natura competit: neque cæterorum profectò motuum quisquam erit. At quonam pacto motus is erit, qui natura competit rebus, cùm ratione vacui, ac infiniti nulla prorsus sit differẽtia? Nam quò infinitum est, eò nihil infra, nihil supra, nihil denique medium est. Quo verò vacuum est, eo nihil interest inter superum, inferúmq;. Nam vt nihili nulla est differentia: sic & eius, quod haud est, nulla differentia assignari potest. Vacuum verò, non ens quid, priuatióq; esse videtur. At ea latio quæ natura cõpetit, differentiã subit. Quare erunt 60 eæ, quæ differentiã sunt, natura. Aut igitur non est natura latio vsquam: aut si est, vacuum in ratione 68 rerum profectò non est. Præterea nunc quidem mouẽtur ea, quæ iaciuntur, eo, qui pepulit, nõ tangente, aut ob antiperistasin, vt quidã inquiunt: aut quia pulsus aer motu pellit celeriore, quàm sit ea latio pulsi, qua locũ ad proprium fertur. At in vacuo, nihil horum esse potest. Neq; fit vt quicquam feratur, nisi vt id, quod vehitur. Præterea, nemo 69 dicere potest, cur motum alicubi stabit, cur enim hîc, quam ibi potiùs stabit? Quare aut quiescet, aut in infinitũ feratur necesse est, si nõ potentius quippiam impedierit. Insuper nunc quidem in vacuo 70 ex eo corpora ferri videntur, quia cedit. At in vacuo, talis cõditio similiter sese habet omni ex parte. Quare omnem ad partem ferentur. Atqui per- 71 spicuum id quod dicitur, & ex hisce, quæ deinceps dicemus, erit. Videmus enim idem pondus, corpúsve, celeriùs duas ob causas ferri. Aut quia id differt, per quod mouetur, vt si per terram, vel aquam, vel aerem moueatur. Aut quia id, quod fertur, differt, si sint eadem cætera, ob ponderis, aut leuitatis excessum. Atque id quidem, per quod fertur, causa est, propterea quòd impedit, maximè quidem si contrà feratur: minus autem, si maneat: & magis id, quod non est facilè diuisibile. Quale est id, quod magis est crassum. Pondus igi- C E tur A, per B quidem medium, in tempore C ferA A retur. Per D verò subtilius quidem illo, longitudine verò æquale, in tempore E, impedientis corporis B ratione. Sit enim B quidem aqua, D autem aer. D Quantò igitur aer aqua subtilior, tantò celerius A pondus per D, quàm per B medium feretur, vt pa- 30 ter. Habeat igitur eandem rationẽ ad celeritatem celeritas, qua distat aer ab aqua. Quare si in duplo sit aer aqua subtilior, duplo in tempore B medium pertransibit, ad id tempus, in quo per medium D feretur: & C tempus duplum erit temporis E, atq; quò subtilius est, minúsque impedit, atq; facilius scinditur id, per quod fit transitio, eò pondus A celeriùs semper feretur. At vacuum nullã rationem habet, qua à corpore exceditur: quemadmodum neque ipsum nihil ad numerum. Nam si quatuor vno quidem tria, pluribus verò duo, & pluribus etiam quàm duo vnum excedunt, nullam profectò rationem vlteriùs habent, qua nihil ipsum excedunt. Id enim, quod excedit, in excessum ipsum, & in id, quod exceditur, necesse est diuidatur. Quare ipsa quatuor, erunt id, quod excedunt, & nihil. Idcirco neque linea punctum excedit, si non componatur ex punctis. Similiter & vacuum, nullam ad plenum rationem habere potest: quare neque etiam motus. Sed si per subtilissimum tanto mo- 72 tu tanto in tempore pondus A fertur per vacuum, 50 si mouebitur, omnem profectò rationem exuperabit. Sit enim F vacuum longitudine æquale B E & D plenis. Pondus igitur A si transierit, atque G G aliquo quidem in tẽpore quod sit C, minore verò quàm est tempus E, fuerit motum: hanc profectò rationem & vacuum habebit ad plenum, F quam ad tempus, tempus habebit. Sed tanto in B D tempore, quantum est C pleni D partem aliquam A transierit pondus A. Sitque illa K. Transierit au- A tem A pondus, medium ipsum F. Si ea etiam ra- K tione differat subtilitate ab aere, quam E tempus ad G tempus habet. Nam si corpus F tantò subtilius sit ipso D, quantò tempus E, tempus excedit C: ecótra profectò pondus A transierit illud celeritate

ritate tanto in tempore,quantum est tempus G, si
per illud feratur.Si igitur nullũ in F fuerit corpus,
celeriùs adhuc per illud sanè mouebitur. At in G
tempore,motum iam erat. Quare pŏdus A æqua-
li in tempore,plenum & vacuũ pertrãsibit.At hoc
73 fieri nequit. Si igitur tempus aliquod erit, in quo
per vacuum,quoduis corpus mouebitur: hoc eue-
niet impossibile,vt ex hisce, quæ diximus, patuit.
In tempore enim æquali,quippiam,plenum,atque
vacuum pertranſibit.Erit enim sic aliquod corpus
ad corpus,vt ad tempus est tẽpus.Vt in summa au-
tem dicam, manifesta est huiusce causa accidentis.
Nam motus quidem omnis ad motũ est ratio,(est
enim in tempore)& omnis temporis item ad tem-
pus,modò sint ambo finita. Sed vacui ad plenum,
74 nulla prorsus esse ratio potest. Hæc igitur eue-
niunt,ob eorum differentiã,per quæ corpora mo-
tu cientur. Eorum autẽ, quæ feruntur excessu eue-
niunt hæc.Cernimus enim ea corporum, quæ plus
aut grauitatis,aut leuitatis habent momẽti,modò
eadem ipsis insit figura,celeriùs per æquale spatiũ
ferri,eaq; ratione,quã inter sese habent.Quare,&
per vacuum ita ferentur. At fieri profectò nequit.
Quam etenim ob causam celeriùs mouebũtur? In
plenis enim id necessariò fit,maius enim, celeriùs
vi sua mediũ diuidit.Nam id,quod fertur, aut est
iactum,figura diuidit, aut momento quod habet.
Aequalis igitur celeritatis,omnia erũt.At fieri ne-
75 quit.Patet igitur ex hisce,quæ diximus,si vacuum
sit, contrariũ illius accidere,propter quod vacuũ
esse probant,qui ipsum asserunt esse.Hi nanque,si
motus is erit,qui loco accõmodatur,vacuum sepa
ratum per se esse putãt. Hoc autẽ pẽrinde est,atq;
si separatum quid locũ asserũt esse. Quod quidem
76 esse non posse,priùs est demonstratum. At verò si
per se quoque ipsum considerabimus, vacuum id,
quod vacuũ dicit,atq; inane,verè videbitur. Nam
vt si in aqua quispiã cubum posuerit, tãtum aquæ
cedet,quantus est ipse cubus.Sic & in aere fiet,sed
sensu nõ patet.Et semper omne corpus, quod fer-
ri potest,ad id quod aptũ est ferri,nisi dẽsetur, aut
ad infera,si sit terra,aut ad supera,si sit ignis,aut ad
vtraq;,feratur cedendo necesse est:siue cubus, siue
quoduis aliud in ipso corpus ponatur.At hoc qui-
dem in vacuo fieri nequit,quippe cùm non sit cor-
pus.Cubum autem æquale vacui spatiũ penetrasse
videbitur pẽrinde, atq; si aqua ligneo cubo nõ ce-
deret,neq; aer,sed ipsum omnia penetrarẽt.Atqui
cubus etiã tantam magnitudinẽ habet,quãta est ea
vacui,quæ occupatur ab ipso. Quæ & si calida est,
aut frigida,& grauis,aut leuis,nõ minus tamen ob
hoc,ratione ab vniuersis affectibus est diuersa:etiã
si nõ ab illis sit separabilis,dico autẽ, ipsam lignei
cubi molem. Quare etiã si ab illis omnibus fuerit
separata,& neque grauis fuerit,neq; leuis,æquale
sibi spatiũ occupabit,in eadémq; loci vacuíve par-
77 te,sibi æquale erit,vt patet. Quonam igitur cubi,
moles ab æquali vacuo differet, atque loco? Et si
duę tales simul fuerint moles,cur,& quotquot vo
lueris in eodẽ non erunt? Vnũ igitur hoc, absurdũ
78 ac impossibile sequitur. Præterea patet id cubum
ipsum habere cùm trãsfertur,quod & vniuersa cę-
tera corpora habent.Quare si nihil à loco differat,
cur corporibus facere locũ oportet præter vniuſ-
cuiusq; molem,si moles sit affectuum expers? Ni-
hil enim confert,si tale circa ipsam spatium aliud
sit æquale.Ex his igitur patet,in ratione rerum va- 79
cuum separatum non esse.

Quòd non sit vacuum insitum corporibus:quod asserebant aliqui ob rarum,ac densum.

Cap. IX.

SEd sunt qui putant,per rarum ac den-
sum patere vacuum esse.Nam si non sit
rarum ac densum,neque fieri potest vt
corpora coeant,atq; premãtur. Quòd
si id non sit, aut motus omnino non erit,aut vni-
uersum fluctuabit,vt inquit Xuthus, aut in aerem
æqualem, atque aquam fieri mutationem semper
oportet.Hoc, inquam, pacto, vt si ex aqua pocu-
li vnius oriatur aer, tanta simul aqua ex æquali
aere generetur, aut necesse est vacuum esse. Alio
nanque modo fieri nequit, vt corpora constrin-
gantur,ac dilatentur.Si igitur id inquiunt esse ra- 80
rum,quod habet multa vacua separata,patet si va-
cuum separatum esse non possit:sicut neque locus
spatium habẽs,neque rarum in ratione rerum sic
esse.Si verò non separabile,sed tamen inesse quid 81
vacuum dicũt:minùs quidem est hoc impossibile.
Accidit autem primò quidem non omnis motus
causam vacuũ esse,sed eius dúntaxat, quo supera
loca petuntur.Rarum enim, leue est: quapropter
& ignem rarum inquiunt esse.Déinde non esse va
cuum motus sic causam,vt in ipso quid moueatur.
Sed vt vtres mouẽt id sursum,quod adiunctum est
ipsis,ex eo quia sursum ipsi feruntur: sic & vacuũ
sursum mouere.At quonam pacto latio vacui po-
test vel locus esse? Vacui nanq; vacuum id erit, ad
quod feretur. Præterea quam causam assignabũt, 82
qua graue déorsum fertur? Et insuper patet,si quã-
tò rarius quippiam,magisq; vacuum est, tantò ce-
leriùs sursum feretur:quòd vacuũ sit omnino,sur-
sum id vel celerrimè ferri. At forsitan & hoc mo-
ueri nõ potest. Vt enim demonstratũ est in vacuo
cuncta immobilia, sic eadẽ ratione vacuũ etiã de-
monstrabitur immobile esse. Celeritates enim
cõparari nõ possunt. At enim cùm vacuũ quidem 83
non esse dicamus,cætera autem verè sint dubitata,
& hæc cõsideremus oportet. Nam aut motus non
erit,si raritas,densitásve nõ erit:aut inundabit cæ-
lũ: aut aqua ex aere,& aer ex aqua semper orietur
æqualis. Patet enim plus aeris ex aqua semper ori-
ri. Necesse est igitur,si corpora nõ premãtur,atq;
densentur:aut id,quod hæret efficiat tãdem expul
sum,vt vltimum turgeat,atq; tumescat:aut alio in
loco æqualis aqua ex aere fiat,vt tota moles æqua-
lis sit vniuersi,aut nihil penitus moueatur.Semper
enim,cùm aliquid mouetur,id accidet,nisi verse-
tur.At non vniuersa versantur,sed sunt & ea,quæ
recto motu cientur. Illi igitur ob hæc ipsa vacuum
quid dicerent esse.Nos autẽ ex hisce,quæ iam con 84
cessa sunt, dicimus materiam vnam esse cõtrario-
rum,caliditatis,inquam,atq; frigiditatis, & cæte-
rarum naturaliũ contrarietatũ:& ex ente potẽtia,
ens actu fieri.Atq; non esse quidẽ ipsam materiam
separabilem,ratione verò esse diuersam.Et vnam
numero coloris si fortè fuerit,& caliditatis, atque
frigiditatis. Et corporis itẽ materiã eandẽ magni
ac parui. Quod quidem ex eo maximè patet: Nam
si

si factus est aer ex aqua,eadẽ materia facta est aer,
nulla re insuper alia assumpta,sed quod erat po-
tentia, id tandẽ factum est actu. Et rursus simili
modo,si orta est ex aere aqua.Eadem nanq; mate
ria nunc in magnã ex paruã,nunc in parua ex ma
gna vertitur molem.Simili igitur modo,si & aer
ex maiore stringitur in minorẽ,& ex minore rur
sus in maiorem extenditur molem:materia ipsa,
quæ est ambo potẽtia, sit vicissim vtrunq;. Nam
vt ex frigido calidum eadem,& ex calido frigidũ 10
fit,qui potentia erat ambo:sic & ex calido sit ma-
gis calidum,nulla prorsus ipsius parte tunc emer
gente calida,quæ non erat anteà calida,cùm calida
minùs erat. Quemadmodũ neq; circunferen-
tia si circuli in minoris ambitũ est redacta,siue sit
eadẽ, siue sit alia:pars ipsius nulla facta est curua,
quæ non erat anteà curua,sed recta.Non enim ex
eo quippiam minùs aut magis est tale,quia id in-
termittitur quo minùs aut magis dicitur tale.
Neq; fit vt flammæ pars vlla sumatur,in qua cali 20
ditas,albedóq; nõ sit. Quare & ipsa moles sensi-
bilis nõ ideo extenditur,aut constringitur, quia
materies aliquid insuper accipit, aut abiicit: sed
quia ipsa materies vtrunq;,subire potest.Quo fit
vt idem sit rarũ & densum, & vtriusq; materies
vna.Atqui densum quidẽ est graue,rarum autem
leue.Duo nanq; comitãtur vtrunq;,.Graue enim
& durum densa esse videntur,leue verò ac molle
rara. Verùm in plumbo ac ferro graue, durúmq;
86 discrepãt.Ex his igitur quæ dicta sunt,patet neq;
separatum,aut simpliciter,aut in raro,neq; potẽ-
tia vacuũ esse,nisi quispiam voluerit omnino va-
cuum id appellare, quod est causa lationis. Hoc
autẽ pacto grauis ipsius leuisq; materies vt est ta-
lis,vacuũ erit.Rarum enim ac densum hac quidẽ
contrarietate,lationis sunt effectiua.Ratione ve-
rò duri mollísve,causa sunt facilis difficilísve pas
sionis,& nõ lationis,sed potius alterationis. Sed
de vacuo quidẽ quo pacto est, & quo pacto non
est in ratione rerũ, hoc sit modo determinatum. 40

Inquisitio de tempore.Et primùm an sit:deinde quid sit, & quòd non sit motus.

Cap. X.

87 POst hæc autẽ consequens est de tem-
pore pertractare. Atq; primò quidem
dubitandũ est de ipso,& per rationes
exteras,si sit in ratione rerum, nécne.
Déinde contemplandũ est, quænã sit ipsius tan-
88 dem natura. Ex his itaq; tempus nõ esse penitus,
aut vix esse,ac exiguè quispiã suspicabitur. Nam
aliud ipsius fuit,atq; nõ est;aliud est futurum, &
nondum est.Ex hisce autem cõstat, & infinitum,
&,quod semper accipitur, tempus. At hoc in ra-
tione rerũ esse,quod ex hisce quæ nõ sunt cõstat,
89 impossibile esse videtur.Prẽterea partibilis om-
nis rei si sit, neeesse est cũ est, aut omnes partes,
aut nõnullas esse.At tẽporis,quod quidẽ esse par-
tibile constat, aliæ partes transactæ,aliæ futuræ
sunt,nullaq; penitus adest.Ipsum autẽ nunc,par-
tem non esse cõstat. Pars nanq; metiturat ipsum
nunc,nõ metitur.Ex partibus prætereà, cõstet to-
tum oportet:at tempus ex ipsis nunc, nõ videtur
90 constare.Insuper ipsum nunc, quod præteritum
distinguere,futurúmq; videtur,vtrũ vnũ,idémq;
semper permaneat,an aliud sit,atq; aliud, nõ dis-
cerni facilè potest. Nã si sit aliud,atq; aliud sem-
per,cùm plures partes temporis nullæ simul,nisi
altera contineatur ab altera,périnde atq; minus
à maiore tempore continetur,atq; id,quod nunc
quidẽ non est,anteà verò fuit, necesse sit aliquan-
do esse corruptum,ipsa nunc profectò simul non
erunt.Priùs autem semper corruptũ esse, necesse
est.In se ipso igitur corruptũ esse nõ potest,pro-
pterea quòd tunc est.In alio verò nunc, qui fieri
potest vt sit corruptũ?Sit enim hoc impossibile,
ipsa nunc sibi hærere,vt puncto punctum. Si igi- 91
tur non in eo,quod est, déinceps corruptum est,
sed in alio: in ipsis profectò nunc mediis simul
erit,quæ quidem sunt infinita.At fieri nequit.At
verò,neq; idẽ semper permanere potest. Nullius
enim diuisibilis finiti finis est vnus,siue ad vnum,
siue ad plura continuum sit.At ipsum nunc,finis
est:tempúsq; sumi finitum potest. Prætereà cùm 92
simul esse tempore, & neq; prius neq; posterius
nihil aliud sit,quàm in eodem nunc esse,si priora,
posterioráve in hoc nunc sunt, ea profectò quæ
ante cẽties centenos annos sunt facta, simul cum
his erunt,quæ hodierno die conficiuntur,& neq; 93
prius quicquam alio, neq; posterius erit. De his
igitur,quæ insunt tempori,tot sint dubitata. Sed
quidnam sit tẽpus,& quæ sit ipsius natura,simili-
ter est obscurũ,& ex iis, quæ à maioribus nostris
tradita sunt,& ex iis, quæ nuper à nobis sunt di-
cta. Quidam enim vniuersi motum, quidã sphæ- 30
ram ipsam tempus esse dixerunt:quorũ neutrum
verum est.Etenim conuersionis pars, tempus est
quoddam:Conuersio verò, nõ est. Pars enim con
uersionis est id,quod sumptum est,nõ conuersio.
Prętereà si plures essent cęli,motus vniuscuiusq; 94
similiter tempus esset. Quare plura tempora si-
mul essent:Sphæram autẽ vniuersi quidam adeò
tempus esse putarũt,quia & in tẽpore & vniuersi
sphæra, sunt cuncta. Sed hoc adeò stultum est,vt
40 superuacaneum sit,ea impossibilia,quæ sequun-
tur considerare.Cùm verò motus quidam, atque 95
mutatio quædam,tempus esse maximè videatur,
id,si sit,cõsideremus oportet.Mutatio igitur,mo- 96
túsve in ipso est,quod mutatur dúntaxat,aut vbi
id est quod mouetur, atque mutatur. At tempus
vbíq; est æquè,& apud omnia. Prætereà mutatio
quidem omnis celerior est, atq; tardior:at tem-
pus non est.Tardum enim,& velox, tempore est
definitum.Nam id quidẽ est velox,quod in breui
50 tempore magnum:id autẽ tardum, quod in lon-
go paruum spatium trãsit. At tẽpus nec vt quan-
tum quid est,nec vt quale tẽpore definitur.Tem- 97
pus igitur non esse motum,satis iam patuit.Atq;
nihil impræsentiarum interest, vtro nomine,
motu, an mutatione vtamur.

Quòd sit tempus, quódque licet motus non sit, non tamen sit sine motu, & quòd eius numerus sit.

Cap. XI.

AT verò non sine mutatione tẽpus esse
videtur.Nã cùm ipsi nihil mẽte muta-
mur,aut nõ animaduertimus nos esse
mutatos,nõ videtur nobis tẽpus fuis-
se:quemadmodũ nec hisce, quos ferunt in Sardo

apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

apud Heroas dormire, cùm fuerint experrecti. Coniungũt enim nũc ipsa, prius, inquã, atq; posterius, vnúmq; faciunt, mediũ ob sensus occupationem tempus excipiẽtes. Vt igitur si non aliud atq; aliud, sed vnum, idémq; nunc esset, tẽpus sanè nõ esset: sic & cùm lateat aliud atq; aliud esse, medium ipsum nõ esse tempus videtur. Quòd si tunc fit, vt tẽpus esse non arbitremur, cùm vllam definimus mutationẽ, sed in vno, atq; indiuisibili anima manere videtur: cùm verò senserimus, definierimúsq; mutationẽ, tunc tempus fuisse dicimus: patet profectò sine motu, mutationéve tempus nõ esse. Quæ cùm ita sint, patet tẽpus nec motum esse, nec esse etiã absq; motu. Quoniam autem quidnã sit tempus quærimus, sumamus oportet hinc ordientes, quidnã ipsius sit motus. Nam simul motum, tempúsq, sentimus. Etenim si tenebræ sint, & nihil per corpus afficiamur, motus autẽ insit in anima, cõtinuò sanè quoddã etiã simul fuisse tempus videtur. At cùm tẽpus etiã quoddã videtur nobis fuisse, simul tũc & motus fuisse quiddam videtur. Quibus efficitur, vt tẽpus aut motus sit, aut aliquid motus. Cũ igitur motus nõ sit, necesse est, ipsum aliquid motus esse. Cũ autẽ id, quòd mouetur ex quodã, in quoddã proficiscat, magnitudóq; omnis cõtinua sit, motus profectò magnitudinẽ sequitur. Quia nanq; magnitudo continua est, ideo & motus cõtinuus est. At quia motus cõtinuus est, & tẽpus etiã continuum est. Quantus enim est motus, tantũ & tẽpus semper fuisse videtur. Atqui prius, & posterius in loco est primo, atq; positione. Cũ verò in magnitudine sit, in motu quoque similitudine rationis prius esse, posteriúsve necesse est. At verò prius, atq; posterius in tẽpore etiã est, ex eo sanè quia semper alterũ ipsorũ alterũ sequitur. Prius autẽ in motu, posteriúsve, subiecto quidem est motus: ipso autẽ esse diuersum est, & nõ est motus. Atqui tẽpus quoq; cognoscimus, cùm motũ definimus, priore posterioréve definientes. Atq; tunc fuisse dicimus tẽpus, cũ prius in motu, posteriúsve senserimus. Hoc ipso autẽ definimus, quod aliud atque aliud ipsa, & aliud quid inter ipsa mediũ esse existimamus. Nam cũ extrema alia à medio intelligimus esse, & animus ipsa nunc duo dicit, alterũ prius, alterũ posterius: tunc & hoc ipsum tempus dicimus esse. Quod enim ipso nunc definitur, id tempus esse videtur, & supponitur. Cùm igitur ipsum nunc vt vnũ sentimus, & non aut vt prius in motu, posteriúsve, aut vt idẽ quidem, prioris verò cuiusdã, posteriorísve: tẽpus tũc nullũ fuisse videtur, quoniã neq; motus. Sed cũ prius sentimus, atq; posterius, tunc & tẽpus dicimus esse. Hoc enim est tempus, numerus motus per ipsum prius, posteriúsve. Non ergo tẽpus est motus, sed vt motus ipse numerũ habet. Id ita esse hoc indicat signũ. nam plus quidẽ & minus, numero: maiorem verò, minorémve motum, tẽpore solemus discernere. Tẽpus ergo, numerus quidã est. Cùm vero duplex sit numerus (Nã & id, quod numeratur. ac numerabile, & id, quo numeramus, numerũ dicimus) id, quod numeratur, nõ id, quo numeramus, est tempus. Sunt autẽ id, quo numeramus, & id, quod numeratur, non eadẽ, sed diuersa. Atq; vt motus alius est, atq; alius, sic & tẽpus. Tempus autẽ omne, quod est simul, est idẽ. Nam ipsum nunc, idẽ est subiecto: esse autem ipsius, diuersum est. Ipsúmq; tempus metitur, vt prius, atq; posterius est. Atq; tum est idem, tum non est idem: nam vt est quidẽ in alio, atque alio, differt. Atque hoc pacto est ipsum nũc: subiecto verò est idem. Etenim motus magnitudinem sequitur, & tempus motũ, vt diximus. Quo fit, vt & id, quod fertur, quo motũ, & prius in ipso, posteriúsve cognoscimus, punctũ sequat. Hoc igitur, subiecto quidẽ est idem: est enim aut punctũ, aut lapis, aut aliquid aliud tale. Ratione verò diuersum, périnde atq; sophistæ, Coriscũ in Lycio, & Coriscũ in foro esse, sumunt esse diuersa. Et hoc igitur, vt alibi est, atq; alibi, est diuersum. At ipsum nũc sequitur id, quod fertur, périnde atq; tẽpus sequitur motũ: ipso nãq;, quod fert, prius in motu, posteriúsve cognoscimus. Prius verò, posteriúsve vt numerabile est, ipsum profectò est nunc. Quare & hoc ipsum, subiecto quidẽ est idẽ: est enim prius, aut posterius, quod est in motu. Ipso autẽ esse diuersum est: prius nanq;, posteriúsve vt numerabile est, ipsum est nunc. Est etiã hoc, maximè nunc. Nã & motio ob id, quod mouetur, & latio ob id, quod fertur, est nota. Est enim hoc aliquid, id, quod fertur, motus verò nõ est. Est igitur tum idem id, quod nunc dicitur semper, tum non idẽ. Quippe cùm & id, quod fertur, tales subeat modos. Patet etiã, nunc ipsum nõ esse, si tempus non sit, & tẽpus non esse, si non sit ipsum nunc. Nã vt simul sunt id, quod fertur, & latio: sic & numerus eius, quod fertur, & numerus ipsius etiã lationis sunt simul. Est enim tẽpus quidẽ numerus lationis. Ipsum autẽ nũc, eius, quod fertur: périnde atque vnitas, numeri. Est prætereà tẽpus, ipso nunc continuũ, atq; diuisum. Hoc enim, ad lationẽ, & ad id, quod fertur, accõmodatur. Nã motus, ac latio vna est, ipso sanè, quod fert, propterea quòd vnũ est, & nõ subiecto, (sic enim intercapedines esse possunt) sed ratione. Distinguit etiã hoc prius rem posteriorémq; motũ. Atq; hoc, etiã accõmodatur quodãmodo pũcto. Etenim punctũ, & continuat longitudinẽ, & distinguit. Nã huius principiũ est, illius finis. Verùm cùm hoc pacto quispiam ipsum sumit, vt ipso tanquã duobus vtatur, tunc stetur necesse est, si punctum idẽ principium erit, ac finis. Ipsum autẽ nunc, quia id, quod fertur, mouet, aliud est, atq; aliud semper. Quare tẽpus est numerus, nõ hoc sanè, quod nunc ipsum périnde atq; punctũ idẽ, principiũ sumitur, atq; finis, ob id porrò, quod anteà diximus, (Tũc enim erit vsus medij puncti, tanquã duorum: quare fiet vt stetur) Sed hoc potiùs, quã eam in hoc, ipsa nunc subeunt rationẽ, quã extrema lineæ in eadẽ, atq; nõ vt partes. Patet enim, neq; nunc ipsum tẽporis esse partẽ, neq; diuisionẽ motus. Quemadmodum neq; puncta sunt lineæ partes, sed duę lineę semper. Ipsum igitur nũc, vt est quidẽ finis, tẽpus non est, sed accidit: vt autẽ numerat, numerus est. Nam fines quidẽ illius sunt solũ, cuius sunt fines. Numerus autem horum æquorum, denarius, inquam, & alibi etiã est. Patet igitur, tẽpus numerũ esse motus per prius, posteriúsve, & continuum etiam

etiam esse, cùm sit cõtinui numerus, vti diximus.

Quo pacto numerus, qui in definitionem temporis adhibetur, differt à numero simplicitatis: & ratio redditur ex definitione temporis, eorum, quæ de ipso dicuntur.

Cap. XII

NVmerus autem minimus, absolutus quidã est, dualitas inquã, ipsa: quidã autẽ partim est, partim nõ est. Veluti lineæ, multitudine quidem minimus est, duæ, inquã, lineæ, aut vna: magnitudine autẽ, esse nõ potest. Omnis nanq; linea diuiditur semper. Quare similiter & tempus numero quidem minimum, vnum vel duo, magnitudine verò nõ est. Perspicuum etiam est, & cur velox quidem, ac tardum non dicitur: Multum autẽ & paucum, & longum ac breue dicitur. Quo nanque continuum est, hoc longũ, & breue. Quo verò numerus est, hoc multum, ac paucum dicitur. Velox autem & tardum nõ est, quippe cùm neq; numerus, quo numeramus, velox vllus sit, atq; tardus. Est etiam idem simul vbique, non est autẽ idem tempus prius, posteriúsve: quoniam & mutatio prælens quidẽ est vna, facta verò, futuráq; alia. Tempus autẽ numerus est, non quo numeramus, sed qui numeratur. Atq; hoc sanè aliud est prius, atque posterius semper: nam ipsa nunc, alia sunt, vt patet. Est autem vnus idémq; numerus, centum hominum, centúmq; equorum. At ea, quorum est numerus, equi, inquam, & homines, sunt diuersa. Prætereà vt motus idem, ac vnus iterum, atque iterum esse potest, sic & tẽpus idem vnúmq; esse potest, velut annus, ver, autumnus. Atqui nõ solùm tempore motum, sed etiã tempus motu metimur: ex eo sanè, quia à sese vicissim definiũtur. Nam tempus quidẽ definit motum: quippe cùm sit ipsius numerus, vti diximus: motus autẽ, tempus. Atq; multũ, paucúmve dicimus tempus, motu metientes ipsum, périnde atque numerũ re nu merabili numerabimus: vt vno equo, numerum ipsum equorum. Etenim numero quidẽ multitudinem equorum, vno autẽ equo numerũ ipsum rursus equorum cognoscimus. Similiter sit & in tempore, atque motu: tempore nanque motum, motu verò tempus metimur. Idque accidit non sine ratione profectò. Sequitur enim magnitudinem motus, & tempus motũ: hoc sanè quo quanta, & continua, atq; diuisibilia sunt. Quia nanq; magnitudo est talis, ideo motus his est affectus. Tempus autem ob motum est tale: atq; metimur & magnitudinem motu, & magnitudine motum. Nam si ambulatio multa sit, viam multam dicimus esse: & hanc rursus multam, si via sit multa. Similiter & tempus, si motus: & motum, si tẽpus. Cùm autem tempus, mensura sit motus, ipsiúsq; moueri, mensuret autem motum definiendo motum aliquem, qui metietur totum, vt longitudinem vlna metitur definiendo magnitudinẽ aliquam, quæ totam longitudinem metietur: patet & motũ in tempore esse, hoc esse sanè, ipsum, inquam, & esse ipsius tẽpore mensurari. Nam simul & motum, & esse motus metitur: & hoc est ipsum in tempore esse, mensurari ipsius esse. Et cætera etiam in tempore esse, hoc esse planè, ipsorũ, inquam, esse, à tẽpore mensurari. In tempore enim esse, duo significat. Vnũ tunc esse, cùm tempus est. Alterum, eo modo, quo dicimus aliqua numero esse: hoc autem aut partẽ numeri, vel affectũ, & omnino quid numeri significat esse, aut ipsius numerum esse. Atque cùm tẽpus sit numerus, nunc quidẽ ipsum, & prius, & istiusmodi cætera sic in tẽpore sunt, vt vnitas est in numero, & par, atque impar. Hæc enim aliquid numeri, illa tẽporis aliquid sunt. Res autẽ in tẽpore sunt, vt in numero. Quod si ita sit, res à tempore, vt à numero, continentur: quemadmodũ & à loco ea, quæ sunt in loco. Patet autẽ & in tẽpore esse, non hoc esse, tunc, inquam, esse cùm tẽpus est: quemadmodũ nec in motu, aut in loco esse, hoc est, tunc esse, cùm motus, aut cùm locus est. Si enim in aliquo esse sic erit, omnes profectò res in quouis erunt, & cælũ in milio erit. Nam cùm milium est, & cælũ etiam est. Verùm hoc quidẽ accidit, illud autem sequatur necesse est, vt tẽpus sit, cùm aliquid est in tempore, & motus sit, cùm aliquid est in motu. Cùm igitur in tempore esse, sit in ipso esse, tanquã in numero: maius quid tẽpus omni eo, quod in tempore est, sumetur. Quapropter omnia, quæ sunt in tempore, à tempore contineantur necesse est, quemadmodũ & cætera, quæ in aliquo sunt: vt à loco ea, quæ sunt in loco. Et patiãtur etiã aliquid à tempore, quemadmodũ & dicere cõsueuimus, nunc tempus consumere, nunc tẽpore cuncta senescere, nunc ob tempus itidẽ obliuiscì: sed non didicisse, nec adoleuisse, nec pulchrũ etiã euasisse: corruptionis enim per se magis est causa, tẽpus. Est enim numerus motus: motus autẽ id, quod inest, extrudit. Quæ cùm ita sint, patet, ea, quæ sunt semper, hoc ipso sanè, quod semper sunt, in tempore non esse: non enim à tẽpore cõtinentur, nec ipsorum esse à tẽpore mẽsuratur. Signũ huius est, ipsa nihil à tempore pati, propterea quòd in tempore non sunt. At verò cùm tempus mensura sit motus, erit & quietis mensura per accidens. Est enim in tẽpore quies omnis. Non enim vt omne, quod est in motu, sic & id, quod est in tẽpore, moueatur necesse est. Tempus nanq; non motus est, sed numerus motus: in numero autẽ motus, & id esse potest, quod quiescit. Non enim omne, quod immobile est, quiescit: sed quod caret motu, atq;, vt moueatur, est aptũ, vt & anteà diximus. Esse autẽ quippiã in numero, id est (vt diximus) esse numerũ ipsius quendã, & mensurari ipsius esse, eo sanè numero, in quo dicitur esse. Quare si est in tempore, à tempore mensurabitur. Metietur autem tẽpus, & id, quod mouetur, & id, quod quiescit: illud, vt mouetur: hoc, vt quiescit. Nam alterius ipsorũ, motum: alterius, quietẽ, quanta quædam sit, metietur. Quare id, quod mouetur, non à tempore mensurabile simpliciter erit, vt quantum est quoddam, sed vt motus eius est quantus. Quibus efficitur, vt ea non sint in tempore, quæ neque mouentur, neque quiescunt. Esse enim in tempore, est tempore mensurari. Tempus autem, motus est, quietísve mensura. Patet igitur, neque omnia, quæ nõ sunt, in tempore esse. Ea enim non sunt in tempore, quæ non possunt aliter se habere,

bere, vt diametrum esse commensurabilé costæ. Omnino enim si tempus mensura est, motus quidem per se, cæterorū verò per accidēs: patet quorum esse metitur, eorū omniū esse in quiete, vel in motu cōsistere. Quæ igitur sub corruptionem, generationémq; cadunt, atq; omnino nunc sunt, nunc non sunt, ea in tempore esse necesse est. Est enim maius quid tempus, quod esse ipsorū excedit, & id tēpus, quod est illius æqua mēsura. Cùm autem ea, quæ non sunt, partim cōtineantur, partim non contineantur à tēpore: eorum, quæ tempus continet, quædā olim erāt, vt Homerus: quædam erunt vt aliquid futurorū, quæ quidem, altera ex parte continet tēpus. Quòd si sint, quæ ad vtranque partem continet tempus, illa modum vtrunque subeunt, erant enim, ac erunt. Ea verò, quæ neutra ex parte cōtinet tempus, neq; erant, neque sunt, neque erunt. Sunt autē ea, quorū opposita semper sunt: veluti diametrū incommensurabilem esse costæ, semper est. Atque hoc, non erit in tēpore, neq; igitur illud erit, diametrum, inquam, incommēsurabilem esse costæ. Quapropter semper nō est: quod contrarium est ei, quod semper est. Quorum verò contrarium non semper est, ea & esse, & non esse possunt: atque ipsorum est & generatio, & corruptio.

Commentatio de ipso nunc, & quomodo per comparationem ad ipsum aliqua diuersò modo secundum tempus nominantur, videlicet olim, iam, nuper, quondam, & subitò, & prius, & posterius.

Cap. XIII.

121 IPsum autem nunc, continuatio temporis est, vt anteà diximus. Præteritū enim, & accidens, tempus coniungit: atque vltimum omnino temporis est. Est enim huius quidem principium, illius autem finis. Verùm hoc, non vt in puncto manēre patet. Diuidit etiam potentia tempus, atque vt tale est, diuersum est semper. Vt autem coniungit, semper est idem: vt in mathematicis lineis fieri solet. Non enim idem semper, vnúmque punctum est cogitatione. Cùm enim diuidimus, aliud est, atq; aliud punctum. At quo linea est vna, hoc idem est penitus punctum. Sic & ipsum nunc, partim tempus est diuisio potentia, vti diximus: partim finis est vtrorumque, ac vnio. Est autem idem, & per idem diuisio, atque vnio: at esse, non idem est.

122 Ipsum igitur nunc, hoc vno dicitur modo. Alio verò modo, tempus huic propinquum. Dicimus enim, nunc accidit, quia hodie veniet. At res, quæ actæ sunt Ilij, non nunc fuisse dicimus, neque eluuionem, quanquā tempus continuum est vsque ad illa. Sed quia non sunt, imò non illo modo dicuntur. Ipsum autem olim, tempus est ad prius, atque posterius nunc definitū: vt, olim capta est Troia: &, olim eluuio erit. Oportet enim finitum ad ipsum nūc esse, erit ergo, atq; erat tēpus quoddam, ab hoc ad illud vtrunque determinatum.

124 Quòd si nullū est tēpus, quod non sit olim, omne sanè tempus erit finitum. Deficiétne igitur tandē? At id fieri nequit, si semper est motus. Aliúdne igitur, atque aliud erit, an idem sæpe redibit? An vt motus, ita sese habet & tempus, vt patet? Nam si vnus, idémque sit, & tēpus idem, ac vnum erit. Sin verò non sit, nec illud vnum, idemq; redibit. Cùm autem ipsum nunc, finis sit, atq; principium 125
temporis, non tamen eiusdem, sed transacti quidem finis, principium autem cōsequentis. Vt circulus in eodem quodam modo curuum, & concauum habet, sic & tempus in principio est semper, ac fine. Et propterà semper aliud, aliúdq; videtur: non enim ipsum nunc, principium est, & finis eiusdem. Simul enim, & per idem opposita numero essent. Non ergo tempus deficiet, quippe cùm ipsum sit in principio semper. Ipsum au- 126
tem iam, pars futuri, præteritiue temporis est, indiuiduo nunc instanti propinqua. Quando ambulabis, aut ambulasti? Iam ambulabo, inquit, aut iam ambulaui: quia tempus in quo ambulabit, vel ambulauit, est prope nunc ipsum instans, & non longè distat. Illum autē non dicimus iam captum fuisse, quia longe ab instanti nunc distat. Ipsum autē nuper, ea pars est præteriti temporis, 127
quæ instanti nunc est propinqua. Quando venisti? nuper, inquiet, si tēpus instanti nunc sit propinquum. Quondam autē, pars est iusdē temporis longè ab eodē nunc distans. Subitò autē dicimus, cùm quippiam in tēpore insensibili ob breuitatem dimotum est. Mutatio autem omnis, na- 128
tura est dimotiua, atq; in tēpore omnia fiunt, & corrumpuntur. Quapropter sunt, qui sapientissimū ipsum esse dicebant. At Pythagoricus Paro rudissimū esse dixit, quia in ipso etiā obliuiscuntur: rectiùs dicens. Patet igitur, corruptionis magis esse per se causam tēpus, quàm generationis, vt & anteà diximus. Mutatio nanq; per se quidē est dimotiua. Generationis autē, & vt quippiam sit, causa per accidēs est. Id indicatur ex eo satis, quia nihil quidē fit, nisi ipsum moueatur aliquo modo, atque quippiā agat. Corrumpitur autem aliquid, etiam si non moueatur, atq; hanc corruptionem à tempore fieri maximè dicere consueuimus. Verùm neque hanc tempus facit: sed hanc quoque mutationē accidit in tempore fieri. Esse igitur tempus, & quídnam sit, quótque modis nunc ipsum dicatur, & quid sit olim, quid iam, quid nuper, quid quondam, quid subitò, satis per ea, quæ dicta sunt explicauimus.

Exposuit tempus esse numerum motus, quódque instans sit terminus, in quo præsens, & futurum: nunc declarabit omnem transmutationem in tempore esse, quódque impossibile sit, aliquem non in tempore esse.

Cap. XIIII.

129 IIs autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationē necessariò in tēpore esse, & omne, quod mouetur, in tempore moueri. Celerius enim, & tardius, in omni sanè mutatione est: nā in cunctis ita videtur. Dico autē id celeriùs moueri, quod priùs ad id, ad quod pergit, venit, modò sit idem spatium, vniformísque motus. Velut in latione, si ambo super circunferētia, aut super recta linea moueantur: & in cæteris simili modo. At ipsum prius in tempore est. Prius enim, atque posterius,

rius, ratione distantiæ ad ipsum nunc dicimus: ipsum verò nunc, terminus est transacti, atque futuri. Quare cùm ipsum nunc, in tempore sit, & prius ipsum, postriúsve in tempore erit. In quo nanque nunc ipsum est, in hoc & distātiam ipsius nunc esse necesse est. Modo autem cōtrario, prius ipsum in præterito, atque futuro tempore dicitur: nam in præterito quidem id dicimus prius, quod longiùs ab ipso nunc distat: id verò posterius, quod eidem propinquius est. In futuro autem id quidem prius, quod est propinquius illi: id verò posterius, quod ab eodem longiùs distat. Quare cùm ipsum quidem prius in tempore sit, omnem autem motum comitetur ipsum prius, vt patet: perspicuum est, omnem mutationē, om-
130 némque motum in tempore esse. Dignum autem est consideratione, & quonā modo sese habet ad animam tempus, & cur in omnibus tempus esse videtur, & in terra, & in mari, atque in cælo: an quia tempus, cùm mensura sit motus, affectus est quidam ipsius vel habitus, hæc autē mobilia cuncta sunt. In loco nanque sunt vniuersa. Tempus
131 verò, ac motus, simul potētia sunt, atq; actu. Dubitauerit autem quispiam, si anima sublata tempus esse posit, nécne? Nam si numeraturum esse non posit, neque quicquam numerabile esse potest. Quare patet, neque numerum esse posse. Est enim numerus, aut id, quod numeratur, aut numerabile ipsum. Quòd si nihil aliud aptū est numerare, quàm anima, & animę mens: impossibile est, si anima non sit, tempus esse, nisi id, quod subiecto est tēpus, si fieri potest, vt sit sine anima motus. Ipsum enim prius, atque posterius, est in motu: tempus autem, est hæc, vt numerabilia sunt.
132 Dubitauerit etiam quispiam, qualisna motus tempus est numerus, an qualiscunq;. Generatur enim in tempore, ac augetur, & alteratur itidem in tempore, atque corrumpitur. Quo igitur motus est, hoc motus cuiusque tempus numerus est. Quapropter tempus, absolutè motus continui, sed non cuiusdam numerus est. At verò fieri potest, vt nunc & aliud moueatur, quorum vtriusq; motus tempus numerus erit. Aliúdne igitur, atque aliud erit, & æqualia duo tempora simul erunt? An vnū tempus motus metietur vtrosq;? Omne nanque tempus, vnum similiter est, & simul: specie verò sunt eadem, & quæ non sunt simul. Nam vt si sint hi quidem canes, illi autem equi, atque vtrique sint septem, idem est numerus vtrorumque. Sic & eorum motuum, qui simul incipiunt, simúlq; desinunt, idem est numero tempus, & si celerior alter forsitā est, tardior alter, & alter latio, alter est alteratio. Quāquàm enim motus hisce differunt differentiis, idem est tamen tempus alterationis, lationísve æquale, si simul fiāt: quippe cùm & numerus sit idē canum, equorúmve, quem diximus. Et propterea motus quidem diuersi, seorsúmq; fiunt: tempus autem, idem est vbique: quoniam & numerus eorum, quæ sunt æqualia, simúlque vnus, & idem vbique est. Atqui cùm latio quidam sit motus, & huius 133
species sit conuersio, vnumquodque autem vno quodā sibi numeretur propinquo, vnitates quidem vnitate, equi autem equo: tempus etiam hoc pacto, tempore profectò quodam mensurabitur definito. Atque motu quidem tempus, motus autem tempore mensuratur, sicuti diximus. Hoc autem ideò est, quia quantitas motus,
10 ac temporis, ab eo motu, qui definitus est tempore, mensuratur. Si igitur ipsum primum, propinquorum omnium est mensura, vniformis sanè cōuersio mensura potissimùm erit, quoniam huiusce numerus notissimus est, vt patet. Atque alteratio quidem vniformis non est, nec accretio, nec generatio: latio autem est. Quapropter & motus ipsius spheræ tempus esse videtur, quia cæteri motus hoc motu mensurantur, & etiam ipsum tempus. Propter hoc & id accidit, quod
20 consuetum est dici. Res enim humanas, & cæterarum eas, quæ naturalem motum, & ortum, ac obitum subeunt, circulum esse dicunt. Idq; propterea, quòd hæ vniuersę tempore diiudicantur, finémque subeunt, ac principium, périnde atque si reditione quadam hoc fiat. Etenim tempus ipsum, circulus quidam esse videtur. Hoc autem ideo rursus videtur, quia talis lationis est ipsum mensura, & à tali latione ipsum etiam mensuratur. Quare dicere rerum eas, quæ fiunt, circu-
30 lum esse, est dicere, temporis circulum quendam esse. Hoc autem ideo dicitur, quia tempus mensuratur ipsa conuersione. Id enim, quod mensuratur, nil aliud esse videtur, præter id, quod metitur, quàm totum plures mensuræ. Di- 134
citur etiam rectè, numerum quidem eundem esse ouium, atque canum, si est æqualis: quaternitatem autem non eandem, neque quatuor eadem esse. Quemadmodum neq; trianguli sunt iidem ij, quorum alter ex æqualibus, alter inæqualibus
40 omnibus lateribus cōstat: quanquàm eadem est vterque figura, quoniam ambo trianguli sunt. Eadem enim aliqua eo dicuntur, cuius non differunt differentia, non eo, cuius differentia differunt. Veluti trianguli dicti, differentia trianguli differunt, non figuræ. Igitur trianguli quidē sunt diuersi, figuræ autem diuersæ nō sunt, sed in eandem, vnámve cadunt diuisionem. Figura nanque talis quidem est circulus, talis autem est triangu-
50 lus: & isce, talis quidem est æqualiū laterum, talis autem inæqualium. Sunt igitur eadem hi figura: trium enim vterque est angulorum. At non sunt triangulus idem. Et numerus igitur dictus, pari ratione idem est sanè: non enim numerus ipsorum, differentia numeri differt. Quaternitas autem, non eadem est: ea nanque, de quibus dicitur, differunt, hæc enim canes sunt, illa oues. Sed de tempore quidē ipso, & de hisce, quæ circa ipsum quidem sunt, ad hanc autem considerationem accommodantur, satis iam diximus.

ARIST

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PHYSICAE AVSCVLTATIONIS, SIVE DE PRINCIPIIS, LIBER QVINTVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum libri, ex Simplicio.

CVM in tertio libro huiusce tractationis docuisset de motu cõmuniter dicto, qui idẽ est, quod mutatio, atq; ex eo indifferenter vsus esset vocabulo motus, nũc ostendet quòd mutationis appellatio sit cõmunior, magisq; vniuersalis, quã motus, motus verò magis particularis sit, & velut species comprehẽdatur sub genere mutationis. Nam & generatio, & corruptio, mutationes sunt, velut ostendet, motus tamen non sunt. Cæterùm, discreto motu à transmutatione, mox ipsius propriè dicti motus species exponit. Atq; hæc disputatio rectè appenditur communi sermoni de transmutatione, atque ad eum continuus est, quanuis mediam fecerit commentationem de infinito, loco, vacuo, & tempore. Quapropter hunc librum quintum, & Aristoteles ipse, & qui eum sunt sequuti, adnumerarunt iis, quæ de principiis Naturalibus dicuntur, quemadmodum tres sequentes de motu vocare solent. Siquidem post diuisionem motus iuxta quantum, quale, & vbi, Naturalia theoremata hisce interponit, de nonnullis doctrinã faciens, quæ & ipsa communiter Naturalia corpora consequuntur, quæ & in loco omnino sita sunt, & loco mouentur. Quid sit simul, (inquam) quid seorsim, quid tangere, quid inter, quid deinceps, quid contiguum, quidque sit continuum, & quibus vnumquodque horũ inesse soleat. Et quis sit motus vnus, iuxta omnem significationẽ vnius. Trifariàm verò dicitur vnum: genere, specie, numero. In fine apponit quis motus cui motui, & quies quieti opponatur. Admiratione dignũ est, quare Porphyrius, qui in Synopsi huius ambitiosiùs quædam de diuisione octo librorũ Auscultatoriorum exponens, quòd præcedẽtes quinque, omnes appellẽt Naturales, sequẽtes tres, de motu, ipse tamẽ quatuor libros vsq; ad octauũ continere ait negotiationẽ de motu, atque peculiariter de motu inscribi. Habet itaque hic liber hasce disputationes. Primam de partibus subiectis motui. Alteram, quomodo motus sit vnus genere, specie, vel numero. Postremam, quo pacto motus motui opponatur, & quies quieti.

Diuisio eorum, quæ per se, ab his, quæ per accidens mouentur, atque inde enumeratio specierum per se motus.

Cap. I.

1 EORVM autem, quæ mutantur, aliud per per accidens mutatur: veluti cùm ambulare musicum dicimus, quia id ambulat, cui accidit musicum esse. Aliud ex eo, quia si huius aliquid mutatur, simpliciter dicitur mutari: vt ea, quæ per partes mutari dicuntur. Corpus enim sanatur, quia oculus, aut pectus sanatur: hæc verò, partes totius corporis sunt. At est aliquid, quod neque per accidens mouetur, neq; ex eo quia aliquid ipsius mouetur, sed quia ipsum primò mouetur: atque hoc est id, quod per se mobile est. Est autem aliud in alio motu, vt alterabile, & alterabilis, sanabile, aut calefactibi-
2 le. Similis est & in eo, quod mouet, diuisio. Aliud enim per accidens mouet. Aliud parte, quia ipsius aliquid mouet. Aliud per se primò: vt medi-
3 cus quidem sanat, manus autẽ percutit. Cùm autem sit quippiã, quod primò mouet, & quippiam quod mouetur, & tempus, in quo, & præter hæc id, ex quo, & id, ad quod, (Omnis nanque motus ex quopiam in quippiam est: aliud est enim id, quod primò mouetur, & id, in quod atq; ex quo mouetur: veluti lignum, & calidum, atque frigidum, quorũ aliud est quod, aliud ad quod, aliud ex quo mouetur) patet, motum in ligno esse, & non in forma. Neq; enim forma neq; locus, neq;
4 etiam ipsum tantũ mouet, aut mouetur. Sed est id, quod mouet, & id, quod mouetur, & id, ad quod mouetur. Mutatio nanque magis ab eo, ad quod est, quã ab eo, ex quo est nũcupatur. Quapropter corruptio, mutatio est ad id, quod non est; etsi id, quod corrumpitur, ex ente mutatur. Et generatio ad ens est mutatio, etsi id, quod gene-
5 ratur, ex nõ ente mutatur. Quid igitur est motus, priùs est dictũ. Formę autem, & affectus, & locus, ad quæ mouentur ea, quæ subeunt motũ, immobilia sunt: veluti sciẽtia, & caliditas. Dubitauerit tamen quispiã, si affectus sunt motus, albedo autem, est affectus: ad motũ enim erit mutatio. At
6 fortasse non albedo est motus, sed dealbatio. Est autẽ & in illis id, quod est per accidẽs, & id, quod est per partẽ, atque per aliud, & id etiã, quod primò, & nõ per aliud est. Id enim, quod dealbatur, ad id quidẽ, quod intelligitur, mutatur per accidens, colori enim accidit, vt intelligatur. Ad colorẽ autẽ, quia albũ pars est coloris. Et in Europam, quia Athenæ pars sunt Europæ. Ad colorẽ autẽ album, per se. Patet igitur quomodo per se quippiã mouetur, & per accidens, ac per aliud: & quomodo idem primũ est in mouente, & in subeunte motum: & motũ non in forma, sed in eo,

6 quod mouetur, in ipsoq; mobili actu. Mutatio igitur ea, quæ est per accidens, omittatur: est enim in omnibus, & semper, ac omnium. Ea verò quæ non per accidens est, non in omnibus est, sed in contrariis, & in mediis, & in contradictione: cuius fides est ex inductione. Fit autem è medio mutatio: vtitur enim ipso vt contrario ad vtrunque. Est enim medium, quodammodo ipsa extrema. Quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc contraria quodam modo dicuntur: ceu media fidium, grauis ad vltimam dicitur, & acuta ad primam. Fuscum etiam, album ad nigrum dicitur, & nigrum
7 ad album. Cùm autem omnis mutatio è quopiam sit ad quippiam (vt ipsum quoque nomen significat) quorum aliud priùs, aliud posteriùs est. Id, quod mutatur, mutari quatuor modis potest. Aut enim è subiecto ad subiectum, aut è non subiecto ad non subiectum, aut è non subiecto ad subiectum, aut è subiecto ad non subiectum mutatur. Dico autem id subiectum, quod affirmatione significatur. Quare ex dictis tres mutationes esse necesse est, eam, quæ è subiecto est, ad subiectum: & eam quæ è subiecto, ad non subiectum: & eam quæ è non subiecto est ad subiectum. Ea nanque, quæ est è non subiecto ad non subiectum, non est mutatio, quia per oppositionem non est, neque enim contraria, neque contradictoria est. Ea igitur mutatio, quæ per contradictionem è non subiecto est ad subiectum, generatio est. alia simplex, quæ est simpliciter, alia quædam, quæ est cuiusdam. Velut ea quidem, quæ è non albo ad album, huius est generatio. Ea verò, quæ est ex eo, quod non est simpliciter ad substantiam, generatio simpliciter est: qua quidem simpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus. Ea verò, quæ ad non subiectum est ex subiecto, corruptio est: simpliciter quidem ea, quæ est è substantia ad ipsum non esse. Quædam autem ea, quæ est ad negationem oppositam, vt in generatione est di-
8 ctum. Si igitur id, quod non est, multis dicitur modis, & neque id moueri potest, quod in compositione, diuisioneque consistit, neque id, quod est potentia, quod quidem ei opponitur, quod est simpliciter (nam id quidem, quod est non album, aut non bonum, moueri per accidens potest. Esse enim id homo potest, quod est non album. Id autem, quod non hoc simpliciter est, nullo pacto moueri potest. Fieri enim non potest, vt id, quod non est, moueatur) impossibile est profectò, generationem esse motum. Id enim, quod haud est, generatur. Nam etsi quàm maximè per accidens generatur, verè tamen de eo, quod simpliciter generatur, id dici potest, ipsum (inquam) id esse quod haud est. Simili sanè modo fieri etiam nequit, vt ipsum idem quiescat. Hæc igitur difficilia accidunt huic, moueri (inquam) id, quod non est: & si omne, quod mouetur, in loco sit, id autem, quod non est, in loco non sit, (erit enim alicubi) id profectò, quod haud est, non mouetur. Neque ergo corruptio motus est. Motui nanque
9 motus contrarius est, aut quies. At corruptio, contrarium est generationi. Cùm autem omnis motus sit quædam mutatio, tres verò sint mutationes, quas diximus, quarum duæ, quæ in contradictione consistunt, generatio (inquam) atque corruptio, motus non sunt, vt ostendimus, motum eam esse solùm mutationem necesse est, qua è subiecto ad subiectum acceditur. Subiecta verò aut contraria sunt, aut media. Etenim priuatio ponatur contrarium. Atque nudum, & album, ac nigrum, affirmatione significantur. Si igitur prædicamenta diuisa sunt, & aliud sit substantia, aliud quantitas, aliud qualitas, aliud vbi, aliud ad aliquid, aliud actio, aliud passio, tres esse motus necesse est, quantitatis, qualitatis, & loci.

Enumeratio specierum per se motus.

Cap. II.

IN substantia verò motus non est, propterea quòd nihil substantiæ contrarium est. At neque in hisce, quæ sunt ad aliquid: altero enim subeunte mutationem, alterum mutationem non subiens verè dici potest: quare motus ipsorum per accidens est. Neque item agentis est motus, ac patientis, neque mouentis, ac eius quod mouetur: quia motus non est motus, neque generationis est generatio, neque omnino mutationis mutatio. Motus 11 enim dupliciter motus esse potest: aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. Et motúsne igitur hoc modo, aut calefit, aut frigefit, aut mutat locum, aut accrescit, aut decrescit? At hoc fieri nequit. Mutatio nan-
que, non subit rationem subiecti. Aut hoc ipso, 12 quòd aliquod aliud subiectum ex vna mutatione ad aliam mutationis speciem, perinde vt homo ex ægritudine ad sanitatem, mutatur. At neque hoc esse potest, nisi per accidens: hic enim motus ex alia forma in aliam est mutatio, & generatio, & corruptio modo eodem: hoc excepto, has quidem ad sic oppositas esse, motum autem non similiter. Simul igitur in morbum è sanitate mutatur, & ex hac ipsa mutatione ad aliam. Patet igi-
tur, cùm ægrotauerit, ad quamuis fore mutatum: quiescere nanque potest. Et insuper, non ad quamuis semper, & illa, ex aliquo nimirum in aliquod aliud erit. Quare & opposita sanatio erit. Non ergo motus est motus, nisi per accidens: velut si è recordatione in obliuionem mutatur, quia cui illud inest, id interdum in scientiam, interdum in sanitatem mutatur. Præterea, si mutationis est 13 mutatio, generationisque generatio, in infinitum erit abitio. Necesse est autem & priorem esse, si posterior erit: veluti si generatio simplex aliquando fiebat, & ipsum fiens fiebat. Quare nondum erat fiens simpliciter, sed aliquod fiens, atque iam fiens, & hoc rursus aliquando fiebat: quare nondum erat tunc, fiens. Cùm autem infinitorum primum quicquam non sit, primum ipsum non erit: quare neque id erit, quod hæret. Impossibile est igitur generari quicquam, moueri, aut mutari. Præterea, ejusdem est contrarius mo- 14 tus, & quies insuper, & generatio, atque corruptio. Quare ipsum fiens tunc corrumpitur, cùm fit fiens: neque enim statim fiens, neque posteriùs: sit enim oportet id, quod corrumpitur. Præterea, & ei, quod generatur, & ei, quod mu- 15 tatur, materiam subesse oportet. Erit igitur, vt

alterabile corpus est, aut anima: sic aliquid id,
16 quod fit motus, vel generatio. Et aliquid rursus, ad quod mouetur: oportet enim huius ex hoc ad hoc motum aliquid esse, non motum, vel generationem. Et insuper quo pacto erit? Non enim generatio perceptionis, erit perceptio. Quare neq; generationis erit generatio, neque quædam cuiusdam. Præterea, si tres mutationis species sunt,
17 subiectum naturam harum aliquam esse, & ea, in quæ mouentur, necesse est: veluti lationem alterari, aut ferri necesse est. Omnino autem cùm omne, quod mouetur trifariàm moueatur, aut quia per accidens mouetur, aut quia pars aliqua mouetur, aut quia per se mouetur: per accidens dúntaxat mutari mutatio potest: veluti si is, qui sanatur, currit, vel discit. At eam, quæ est per acci-
18 dens, iandudum omisimus. Cùm autem neque in substantia, neque in relatione, neque in actione, passione ve sit motus, restat in qualitate, quantitate, ac vbi, tantummodo motum esse. In vnoquoque nanque istorum contrarietas est. Is igitur motus, qui in qualitate est, alteratio: hoc enim commune nomen positum est. Atque qualitatem non eam dico, quæ in substantia est, (est enim & differentia qualitas) sed eam, quæ est passiua, qua quippiam pati dicitur, aut impassibile esse. Is autē, qui est in quantitate, communi quidem nomine caret. Habet autem earum partium, in quas diffunditur, nomina, quarum altera accretio, altera decretio nuncupatur. Ea quidem, qua ad perfectam accedi-
tur magnitudinem, accretio: ea verò, qui ex hac receditur, decretio. At is, qui est in loco, & communi nomine caret, & proprio. Latio autem, communi nomine nuncupetur: quanquam ea sola propriè ferri dicuntur, in quibus, cùm mutant locum, non est rursum stare, & quæ loco seipsa non mo-
19 uent. Mutatio autem ea, quæ est eadem in forma, ad magis, ac minùs tale, alteratio est. Ea nanque mutatio, qua ex contrario ad contrarium itur, aut simpliciter, aut aliqua ex parte, motus
nimirum est. Nam si ad minùs tale acceditur, ad contrarium: si ad magis, vt ex contrario in ipsum mutari dicetur. Nihil enim interest, aliqua ex parte quippiam, an absolutè mutetur. Attamen aliqua ex parte, esse ipsa contraria oportebit. Est autem ex eo magis, minúsve tale, quia plus, aut minus ineſt contrarij, & non ineſt. Ex his igitur, quæ
20 dicta sunt, patet, motus has tres solas esse mutationes. Est autem immobile, & id, quod moueri non potest, vt sonus inuisibilis est; & id, quod
multo in tempore vix mouetur: aut id, quod tardè admodum incipit: & id insuper, quod aptum est quidem vt moueatur, moueríque potest, non tamen tunc, cùm est aptum moueri, & vbi, & quemadmodum est aptum, mouetur: quod quidem solum immobilium, quiescere dico. Est enim motui contraria quies. Quare fit vt ipsa sit priua-
21 tio susceptiui. Quid igitur est motus, & quid quies, & quot sunt mutationes, & quot motus, per ea, quæ diximus, perspicuum iam euasit.

Quo pacto motus idem sit, ac diuersus, ac primùm expositio quarundam definitionum necessariarum ad sequentia.

Cap. III.

POst hæc dicamus, quid est Simul esse, & seorsum, & quid tangere, & quid inter, & quid déinceps, & quis hærens, & continuum, & quibus horum vnumquodque competere aptum est. Simul igitur ea 22
loco dicuntur esse, quæ vno in loco sunt primó. Seorsum autem ea, quæ in diuersis sunt locis. Ea verò dicuntur tangere, quorum extrema sunt simul. Id est autem inter, ad quod prius accedere aptum est id, quod mutatur, quam ad id, in quod vltimum mutatur, secundùm naturam continuè subiens mutationem. Atque hoc, est in minimis rebus. Est enim vltimum mutationis, contrarium ipsum. Continuè autē id mouetur, quod 23
nihil, aut perparum rei, non temporis intermittit. Nihil enim intercapedo temporis prohibet: fierique potest, vt post primam fidium vltima continuò sonet: sed rei, in qua mouetur. Atque hoc, & in motu, qui loco accommodatur, & in cæteris motionibus patet. Contrarium autem id est 24
in loco, quod plurimùm recta linea distat. Minima enim, est finita: & finitum, mensura. Déinceps 25
id est, inter quod post principium, aut positione, aut forma, aut aliquo alio definitum, & id, ad quod déinceps dicitur esse, nihil eorum cadit, quæ in eodem genere sunt: vt linea ad lineam vel lineæ, aut vnitas ad vnitatem vel vnitates, aut domus ad domum. Nihil verò prohibet, inter ipsa quippiam aliud esse. Quod enim déinceps est, ad quippiam est déinceps, & est quid posterius illo. Non enim ipsum vnum ad duo, vt Calendæ ad Nonas, sed hæc ad illa deinceps sunt. Hærens 26
autem id est, quod déinceps est, atque insuper tangit. Quoniam autem omnis mutatio est in oppositis, hæc autem sunt contraria, & nihil est mediū cōtradictionis: patet, ipsum, quod est inter, in contrariis ipsis esse. Continuum autem est quid hærens. Dico autem tunc continuum esse, cùm vtriusque fines, quibus se tangunt, vnum, idémq; fuerunt facti, atque vt nomen significat, continentur. Quod quidem esse non potest, si extrema sint duo. Hoc definito patet in his esse conti- 27
nuum, ex quibus aptum est vnum quid fieri tactu: & vt fit ipsum continuum vnum, sic & ipsum totum fore vnum, veluti clauo, vel glutine, vel tactu, vel copulatione. Patet etiam, primum id esse, 28
quod est déinceps. Quod enim tangit, id déinceps esse necesse est. Non omne autem, quod déinceps est, tangit. Quapropter ipsum déinceps esse, est & in hisce, quæ sunt ratione priora, velut in numeris: tactus verò non est: & si continuum est, tangat necesse est. Si verò tangit, nondum continuum est. Non enim si simul sint extrema ipsorum, vnum ipsa esse necesse est: sed si sint vnum, & simul esse necesse est. Quare copulatio, vltima est generatione: tangant enim necesse est, si copulabuntur extrema. Ea verò quæ tangunt, non vniuersa sunt copulata. In quibus autem tactus non est, in hisce patet nec copulationem esse. Quare si punctum est separatum, ac vnitas, vt 29
quidam dicunt, vnitatem ac punctum idem esse impossibile est. Punctis enim competit tactus: vnitatibus

tatibus esse déinceps. Et inter illa quidem esse aliquid potest: omnis enim linea est inter puncta. Inter vnitates autem nihil esse necesse est: ni-
30 hil est enim inter dualitatem, ac vnitatem. Quid igitur est simul esse, seorsumque, quid tangere, quid inter, atque déinceps esse, quid item hærens, atque continuum, & quibus horum vnumquodque competit, satis iam diximus.
Cap. IIII. Vnus autem motus, multis dicitur modis. Vnum
31 enim ipsum, multipliciter dicimus. Genere igitur vnus est motus, per prædicamenti figuras. Lationes nanque omnes, vnus genere motus sunt. Alteratio autem, à latione genere est diuersus. Specie verò est vnus, quando & genere
32 est vnus, & in indiuidua specie est: veluti coloris quidem sunt differentiæ. Igitur dealbatio, & denigratio diuersi sunt specie motus. Omnes igitur dealbationes eadem in specie sunt, & omnes itidem denigrationes: albedinis autem, non sunt. Quapropter dealbationes omnes, vnus specie motus sunt. Quòd si sint aliquæ, quæ genera sunt, & species simul: patet, vnum quidem in illis specie motum esse, nó absolutè tamen specie vnum. qualis est disciplina, si scientia existimationis quidem est species, scientiarum autem genus. Dubitauerit autem quispiam, si vnus sit specie motus, cùm ex eodem in idem, idem mutatur: veluti punctum vnum, ex hoc loco iterum iterúmve. At si sit conuersio, rectáque latio iidem erunt specie motus, & volutatio item, ac ambulatio.
33 An definitum est, diuersum esse motum, si id, in quo fit motus, specie sit diuersum? Circunflexum autem à recto, specie differt. Genere igi-
34 tur, speciéve motus, hoc pacto est vnus. Absolutè autem is vnus est motus, qui substantia, & numero vnus est. Sed quisnam sit talis, patefiet facta diuisione. Tria enim numero sunt, circa quæ motum dicimus esse, quod, in quo, & quando. Dico autem hoc pacto. Esse enim quippiam, quod mouetur, necesse est: velut hominem, aut aurum. Et in aliquo hoc moueri: ceu in loco, aut in affectu. Et quando: omne enim, quod moue-
35 tur, in tempore mouetur. Esse igitur genere, aut specie vnum, in ipsa re, in qua fit motus, consistit. Hærere autem, in tempore erat. At esse, simpliciter vnum, in vniuersis hisce cōsistit. Etenim id, in quo fit motus, vnum, & indiuiduum esse oportet: veluti formam, & tempus vnum esse, & non intercapedines fieri. Et id, quod mouetur, vnum, non per accidens esse: vt album nigrescere, & Coriscum ambulare. Vnum autem est Coriscus, ac album, sed per accidens. Neque commune: fieri enim potest, vt duo simul homines eadem sanatione sanentur, ex oculorum morbo in sanitatem eorundem pergentes. At non vnus
36 motus hic est, sed specie vnus. Si Socrates autem eadem alteratione specie, diuersis temporibus alteratur, si corruptum iterum vnum numero fieri potest, erit & hæc alteratio vna: sin non po-
37 test, erit eadem specie, sed non numero vna. Existit autem huic simili dubitatio, si vna sit ipsa sanitas, & habitus ipsi omnino, atque affectus in corporibus ipsis, néene? Ea nanque, quæ habent, moueri, flueréque videntur. Si eadem igitur, atque vna sit mane, & nunc sanitas, cur & cùm rursus quispiam amissam recuperauerit, & hæc, & illa non vna numero erit? Et enim eadem ratio. Verum hoc interesse videtur, quòd si habi- 38
tus sint duo, duo erunt & ipsi actus. Sicut si actus sit vnus, & habitum vnum esse necesse est. Vnus enim actus numero, vnus numero habitus est. At si habitus sit vnus, non fortasse cuipiam videbitur vnus etiam actus esse. Cùm enim cessauerit quispiam ambulare, non est ipsa ambulatio: 39
rursus autem ambulante, erit. Quòd si vna & eadem est, idem, ac vnum & corrumpi, & esse persæpe potest. Hæ igitur dubitationes, extra præsentem considerationem esse videntur. Cùm autem omnis motus continuus sit, si omnis est diuisibilis, cum, qui simpliciter vnus est, & continuum esse necesse est: & si continuus est, vnus est. Non enim omnis omni continuus fieri potest, sicut nec aliud quoduis cuiuis, sed quorum vltima
vnum fieri possunt. Vltima verò quorundam nō sunt, quorundam sunt, at diuersa specie, atque æquiuoca. Quo nanque modo tanget, aut vnum fiet, vltimum lineæ, ambulationisve? Hærentes 40
igitur erunt & ij, qui non idem specie, & ij, qui non idem genere sunt. Post cursum enim, quempiam continuò febres aggredi possunt. Et vt facit ipsius ex successione motio, latio est hærens, continua verò non est. Positum est enim, ea continua esse, quorū vltima sunt vnum. Quare hærentes quidem, & déinceps ex eo sunt, quia tempus continuum est. Continuum autem est, quia motus cōtinui sunt. Hoc autē est, cùm vtrorumque extremum est vnum. Quapropter motum, qui 41
simpliciter continuus, ac vnus est, eundem esse specie, ac vnius, & vno in tempore esse, necesse est. Vno quidem in tempore, vt immobilitas inter partes non sit: intercapedine enim mobile quiescat necesse est. Multi igitur, & non vnus ij motus sunt, inter quos media quies cadit. Quare si quis motus intercipitur statu, is neque vnus, neque continuus est. Intercipitur autem, si in medium tempus cadit. Specie autem vnum esse oportet: quia vltima eius, qui non vnus est specie, vnum euadere nequeunt, etsi tempus non intercipit. Tempus enim est vnum, ille verò specie est diuersus: etenim motum vnum, & specie vnum esse, necesse est: hunc autem non necesse est simpliciter vnum esse. Quis igitur motus vnus est absolutè, iam diximus. Præterea, mo- 42
tus vnus & is dicitur, qui est perfectus, siue genere sit, siue specie, siue numero vnus; quemadmodum & in cæteris perfectum ipsum, ac totum ipsius vnius est. Interdum autē etsi imperfectus est, vnus dicitur, modò continuus sit. Insuper & 43
alio modo præter dictos, vnus is dicitur motus, qui vniformis est. Difformis enim aliqua ex parte non vnus esse videtur, sed is potiùs, qui vniformis est, périnde atque linea recta: difformis enim, diuisibilis est. Differre autem videntur, vt magis tale, minúsve differt. Est autem vniformitas omni in motu, aut difformitas. Etenim alterari quippiā vniformiter potest, & super vniformia ferri, vt super circulum aut lineam rectam. Et circa accretionem, decretionémve simili modo. Diffor-

do. Difformitatis autem differentiæ sunt. Interdum enim est ratione eius, super quod efficitur motus. Impossibile est enim, vniformem esse motum, si non super vniformi magnitudine fiat: qualis est motio super lineam flexam, aut aliam magnitudinẽ talem, cuius quæuis pars ad quamuis partem non accommodatur. Interdum non est ratione spatij, non temporis, non eius, ad quod accedit, sed ratione modi: celeritate enim interdum, tarditatéque, motus distinguitur. Cuius enim eadem est celeritas, is est vniformis: cuius verò non eadem est, is est difformis. Quapropter celeritas, tarditasve non sunt species, nec differentiæ motus: quippe cùm omnes motus diuersos specie comitentur. Quare neq; grauitas, leuitasque, quæ est respectu eiusdem, ceu terræ ad seipsam, aut ignis respectu sui. Vnus est igitur & is motus, qui est difformis, continuitatis nimirum ratione: sed minus, quod quidem ei lationi accedit, quæ super linea flexa fit. Id autem, quod est minus, mistione contrarij semper est tale. Quod si omnis motus vnus, & vniformis, & non vniformis esse potest, hi, qui diuersi sunt specie, atque hærent, non vnus erunt, atq; continuus motus. Qui nanque fieri potest, vt is sit vniformis, qui ex alteratione, lationéve constat? accommodentur enim necesse est.

Exposuit quis motus sit vnus numero, ac verè sit: nunc qui sint contrarij motus, & qui non sint.

Cap. v.

DEinceps definiendum est, Quisnam motus, cui motui contrarius est: & de quiete simili modo. Primùm autem diuidendum est, vtrum contrarius motus sit is, qui est ex eodẽ, ei, quo itur ad idem: vt is qui ex sanitate, ei, quo petitur sanitas: quales & generatio, & corruptio esse videntur. An is, qui ex contrariis est: vt is, qui ex sanitate, ei, qui est è morbo. An is, quo ad contraria pergitur: vt is, quo ad sanitatem itur, ei, quo ad morbum acceditur. An is, qui est ex contrario, ei, quo ad contrarium itur: vt is, qui est ex sanitate, ei, quo morbus petitur. An is, qui ex contrario in contrarium pergit, ei, quo è contrario in contrarium itur: vt is, qui è sanitate in morbum proficiscitur, ei, quo ex morbo acquiritur sanitas. Vnum enim horum modorum quendam, aut plures esse necesse est. Non fit enim, vt alio modo motus oppositi disponantur. Is igitur, qui est è contrario, non est ei contrarius, quo in contrarium itur: vt is, qui est ex sanitate, ei, quo itur ad morbum. Est enim vnus idémque: esse tamen ipsorum non idem est, quemadmodum non idem est, ex sanitate mutari, atque ad morbum. Neque is motus, qui est ex contrario, ei contrarius est, qui ex contrario est. Simul enim accidit è contrario, & in contrarium, aut in medium ire. Sed posteriùs de hisce dicemus. Enimuero in contrarium mutari, causa potiùs contrarietatis esse videbitur, quàm è contrario mutari. Hoc enim abiectio contrarietatis, illud assumptio est. Dicitur etiam quisque motus ex eo potiùs, in quod itur, quàm ex eo, ex quo fit mutatio. Sanatio enim is dicitur, quo acquiritur sanitas; ægrotatio is, quo ad ægritudinem itur. Restat igitur is, quo ad contraria pergitur, & is, quo ad contraria ex contrariis itur. Fortitan igitur fit, vt ij, quibus ad contraria proficiscitur, & ex cõtrariis sint. Sed esse fortasse non idem est, eundi, inquam, in sanitatem, atque ex morbo, & eundi in morbum, atque ex sanitate. Cùm autem à motu mutatio differat, (Ea nanque mutatio motus est, qua ex subiecto in subiectum itur) is profectò motus, quo è contrario in contrarium pergitur, contrarius est ei, quo è contrario ad contrarium itur: vt is, quo ex sanitate in morbum itur, ei, quo sanitas è morbo acquiritur. Patet autem & ex inductione, qui contrarij esse videntur. Aegrotare enim ipsi sanari, & discere ipsi decipi, non per seipsum contraria videntur. Ex contrariis enim in contraria fiunt. Vt enim scientiam per se quispiam, & per alium consequi potest, sic & deceptionem. Latio etiam, qua supera loca petuntur, ei contraria est lationi, qua ad infera loca itur: hæc enim in longitudine contraria sunt. Et ea, qua itur ad dextra, ei, qua sinistra petuntur: hæc enim in latitudine contraria sunt. Et ea, qua pergitur ad ea, quæ sunt antè, ei, qua itur ad ea, quæ sunt póst. hæc enim in profunditate contraria sunt. Is autem, qui solùm ad contrarium est, non motus, sed mutatio est: velut album fieri, non ex aliquo. Quibus etiam non est contrarium, ea mutatio, quæ est ex ipso, ei mutationi contraria est, quæ est ad ipsum. Quapropter generatio corruptioni contraria est, abiectióque acceptioni. Hæ autem mutationes, non motus sunt. Hi verò motus, quibus ad medium itur, in quibus contrariorum est medium, in contrariis quodam modo sunt ponendi. Motus enim ad vtrum extremorum eatur, medio ipso vtitur, vt extremo. Velut è fusco quidem itur in album, tanquam è nigro: è nigro verò in fuscum, tanquam in album. Medium enim ad vtrunque extremorum, contrarij rationem quodam modo subit, vt & priùs dictum est. Motus igitur hoc pacto motui contrarius est is quo è contrario in contrarium pergitur, ei, quo è contrario in contrarium itur.

Quæ sit contraria quies motui, an quies in loco, ad quem motus est, an verò in eo, à quo est, motus motui proponatur. Et dubitationes aliæ expositæ, atque absolutæ.

Cap. vi.

CVm autem motui non solùm motus esse contrarius, sed quies etiam videatur, hoc definiamus oportet. Absolutè nanque, motus motui contrarium est. Opponitur autẽ & quies: priuatio enim est. Priuatio verò quodam modo contraria dicitur. Quæ autem cuinam contraria est? an ei motui, qui est in loco, ea quies est contraria, quæ est in loco? Verùm, hoc nunc simpliciter dicitur. Vtrum enim is motus, qui est ex hoc, ei quieti, quæ est hîc opponatur, an is, quo ad hoc itur? Patet igitur, cùm duobus in subiectis sit ipse motus, ei quidẽ motui, qui est ex hoc in contrarium, oppositam eam esse quietem quę est in hoc. Ei verò, qui est ad hoc, è contrario eam, quæ in contrario est. Simul autem hæ, & inter sese sunt contrariæ. Etenim absurdum est, si motus quidem contrarij sunt, quietes verò contrariæ non sunt. Sunt autem eæ, quæ in contrariis sunt. Ea nanque quies, quæ est in sanitate, ei quieti contraria est, quæ est in morbo: & ei motui, quo ex sanitate in morbum itur. Ei nanque, quo è morbo itur in sanitatem, contrariã esse, fines egreditur rationis. Motus enim in ipsum, in quo statur, profectio potiùs est ad quietem, quam accidit fieri simul cum motu. Hunc autem, aut illũ, esse contrarium illi necesse est: non enim ea quies, quæ in albedine est, ei motui contraria est, quo ad sanitatem acceditur. Quibus autem non est cõtrarium, eorum mutatio quidem opposita est, ea, quæ est ex ipso, ei, quæ est ad ipsum. Motus verò, non est: velut ea, quæ est ex ente, ei, quæ est ad ens. Et quies quidem horum non est: mutationis autem vacuitas est. Atque si subiectum quidem quippiam sit, ea mutationis vacuitas, quæ est in ente, ei, quæ est in non ente, contraria est. Sin id, quod haud est, non quippiam sit: dubitauerit quispiam sanè, cuinam sit cõtraria ea mutationis vacuitas, quæ est in ente, & sitne quies. Quòd si est, aut non omnis quies motui contraria est, aut generatio, corruptióve motus sunt. Patet igitur, quietem illam non esse dicẽdam, nisi & ipsæ sint motiones: sed simile quid quieti, atque mutationis vacuitatem. Contrariam verò, aut nulli prorsus, aut ei mutationis vacuitati, quæ est in nõ ente, aut corruptioni. Hæc est enim ex ipsa, generatio verò in ipsam. Dubitauerit autem quispiam, cur in mutatione quidem, quæ est in loco, tam quietes, quàm motus secundùm naturam sunt, prætérque naturam, in cæteris verò non sunt. Vt alteratio, alia sit secundùm naturam, alia prẽter naturam. Non enim sanatio magis, quàm ægrotatio, secundùm naturam est, aut dealbatio, quàm denigratio. Similiter & in accretione, decretionéve: neq; enim hæ inter sese contrariæ sunt, vt altera sit secundùm naturam, altera prẽter naturam. Neque accretio accretioni, simili modo contrarium est, decretióve decretioni. In generatione quoque, corruptionéve eadem ratio est: neque enim generatio quidem est secundùm naturam, corruptio autem prẽter naturam. Senescere enim, secundùm naturam est. Neque generationem aliam secundùm naturam, aliam prẽter naturam esse videmus. Quòd si id, quod est vi, prẽter naturam est: & corruptio sanè corruptioni contraria erit, ea, quæ est vi, quia est prẽter naturam, ei, quæ est secundùm naturam. Sunt igitur & generationes violentæ, fatóque non definitæ, quibus eæ, quæ sunt secundùm naturam, contrariæ sunt. Et accretiones itidem violentæ, decretionésve: vt eorum accretiones, qui ob delicias citò pubescunt: & ea frumenta, quæ citò adolescunt, incrementáque susçipiunt, anteà quàm humo bene compressa stirpium eliciunt fibras. In alteratione verò quomodo res se habet? An modo eodem? Esse enim possunt alterationes partim violẽtæ, partim naturales. Qui nanq; in non diiudicantibus diebus liberantur, ij prẽter naturam alterari videntur. Qui verò in diiudicantibus, ij secundùm naturam alterãtur. Ipsæ igitur corruptiones inter sese erunt contrariæ, non solùm generationi. At quid prohibet? Sunt enim aliquo modo contrariæ. Etenim si altera voluptatem, altera dolorem afferret, erunt hoc quoque pacto cõtrariæ. Quare non absolutè corruptio corruptio est contraria, sed vt altera ipsarum est talis, altera talis. Omnino igitur motus, quiésve, dicto modo subeunt contrarietatem. Motus enim, quo ad supera pergitur, contrarius est motui, quo ad infera itur: loci enim, hæ sunt contrarietates. Fertur autem ignis latione, qua supera petuntur, natura: terra autem latione, qua ad infera loca acceditur; atque lationes ipsorum, contrariæ sunt. Ignis autem sursum quidem fertur natura, deórsum verò prẽter naturam. Atq; motus ipsius secundùm naturam, contrarius est ipsius motui prẽter naturam. Quietes etiam simili modo sese habere videntur. Quies enim in superis, motui, quo in deórsum itur, contraria est. At quæ terræ quies quidem illa prẽter naturam est, hic autem motus secundùm naturam. Quare motui quies contraria est ea, quæ est prẽter naturam, ei, qui est secundùm naturam eiusdem. Etenim motus eiusdem hoc modo contrarius est. Alter enim secundùm naturam erit, aut is, quo sursum itur, vt is, quo infera loca petuntur: alter prẽter naturam. Exístit autem dubitatio. si est quietis omnis, quæ non semper est, generatio, atque hæc est stare. Eius igitur quod prẽter naturam quiescit, ceu terræ suprà, erit profectò generatio. Quando igitur sursum ferebatur, stabat. At id quidem, quod stat, semper celeriùs ferri videtur: id autem, quod vi fertur, tardiùs. Non factum ergo quiescens, erit quiescens. Prætereà, ipsum stare, de eo propriè dici videtur, quod secundùm naturam ad propriũ locum pergit: non de eo, quod prẽter naturam fertur: & aut omnino id esse, suum in locum ferri, aut simul accidere. Habet autem hic locus dubitationem, si quies ea, quæ hîc est, ei motui, qui hinc est, contraria sit. Cùm enim quippiam ex hoc mouetur, aut etiam abiicit, adhuc id, quod abiicitur, habere videtur. Quare si hæc quies contraria sit ei motui, quo hinc ad contratium itur, contraria simul erunt. An ex aliqua parte quiescit, si adhuc manet. Omnino autem eius, quod mouetur, pars quidẽ est illic, pars autem est in eo, in quod mutatur. Quocirca & motus magis contrarius est motui, quàm quies. De motu igitur, quietéve, quomodo vnus, vnáque est, & qui & quæ quibus aduersantur, satis iam diximus. * Dubitabit autem vtrum quis & de stare: si & quicunque prẽter naturam motus, his est quies opposita, siquidem igitur non erit inconuenjens; manet enim violentia: quare quiescens aliquid erit non semper fine fieri, sed palàm quod erit: sicut enim mouetur prẽter naturam, & quiescit vtique aliquid prẽter naturam. Quoniam autem est quibusdam motus secundùm naturam & prẽter naturam, putà ignis, qui sursum secundùm naturam, qui autem

* Hæc ex Alexandri translatione inserta fuere.

„ autem deorsum, præter naturã vtrum hic cõtra-
„ rius, aut qui terrę: hæc enim fertur secundũ natu
„ ram deorsum. Aut palàm quia ambo, sed non
„ eodem modo, sed qui quidem secundùm natu-
„ ram, secundùm naturam existenti: eius autem,
„ qui ipsius, qui sursum ignis, ei, qui deorsum,
„ vt secundùm naturam existens præter naturam
„ existenti: similiter autem & in mansionibus. For-
„ tè autẽ quieti aliquatenus opponitur: cùm enim
„ moueatur ex hoc, & abiiciat, adhuc videtur ha-
„ bere quod abiicitur. Quare si ipsa quiès contra-
„ ria ei, qui hinc in contrarium motui, simul exi-
„ stunt cõtraria: si aliquatenus quiescit, aut adhuc
„ manet totaliter autem eius, quod mouetur, hoc
„ quidem ibi: hoc autem, in quod mutatur. Pro-
„ pter quod & magis motus motui contrarium,
„ quàm quies. Quis quidem igitur motus simplici-
„ ter vnus, dictum est: & de motu quidem, & quie-
„ te, quomodo vterque vnus, & qui contrarij qui-
„ busdam, dictum est.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBER SEXTVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri ex Simplicio.

DIctum est antè, quòd libros quinque præcedentes Naturales appellant Peripatetici, sequentes tres, de motu. Quomodo Andronicus libro tertio Aristotelicorum, disponit de motu esse inquiẽs. Cui accedit Theophrasti sentẽtia de ordine priorum quinque in epistola quapiam. Aristoteles autem ipse octauo libro mox initio ita ait: Exordium sumamus ab iis, quæ in Naturalibus à nobis priùs definita fuere, motum, inquam, actum esse mobilis, quatenus mobile est. Id autem definierat in tertio. Rursus: Si quidem positum est in Naturalibus, naturam esse principium motus, & quietis. Id, quod in secundo fecerat. Ad finem verò octaui sic ait: Quòd igitur infinita magnitudo esse nequeat, priùs in Naturalibus ostensum est. Dictũ est etiã de hoc in tertio lib. Ex hisce manifestum est, quinq; libros, eum appellasse Naturales. Quòd autem postremos de motu vocarunt, ipsemet rursus indicat, in primo de Cælo sic inquiens: At id est manifestum, quòd infinitum transire finito in tempore sit impossibile, in infinito ergo. Id enim ostensum est priùs in libris de motu. Rursus in libris de motu dictum est quòd nullum finitorum, potentiam infinitam haber, neque quicquam finitorum potentiam infinitam. Atqui de his dictum est in tribus postremis. Quòd autem tres illi sint de motu, quinque verò de natura, testatur, etiam Danias, qui Eudemi vitam scripsit, inquiens: Et ex tractatione Aristotelis de Natura, qui de motu sunt, tres. Naturales autem appellabant nõ octo illos solùm, sed & eos, qui de Cælo, & de anima sunt, atque alios permultos. Peculiariter tamen quinque præcedentes ex auscultatione Physica. Quòd autem hic liber sequatur quintum, indicat Eudemus coniungens iis, qui in quinto proponebantur hæc, nullum continuum ex impartibilibus constitui posse. Et Andronicus eundem ordinem huic tribuit. Et Aristoteles ipsemet, iis, quę in quinto exposuerat, de cõtinuo, & cõtiguo, atq; eo, quod déinceps, mox initio huius libri vtitur. Quod autẽ ante septimũ hic sit locandus, manifestũ ex iis est, quæ in fine huiusce libri ostẽdit: quòd nullũ impartibile mouetur, quódq; nulla mutatio infinita sit, quibus in libro septimo, qui hunc sequitur vtetur tanquã demonstratis. Eodẽ modo, Quòd non sit infinitus motus in tempore finito, siue infinitum sit, quod mouetur, siue finitum, hic quidem ostendet. In sequente autẽ vtetur tanquã demonstrato. Sunt autẽ ferè præcipuè problemata hæc, quæ demonstrantur: Motũ non componi ex indiuisibilibus. Item, motũ non momento, sed tẽpore metiri. Motus finem, non principium assignari. Postremum, indiuisibile non moueri, nullámque mutationem infinitam esse.

Quòd

Quòd motus diuidatur in partes quantas. Et nullum continuum ex indiuisibilibus componi.

Cap. 1.

SI autem ea continua sunt, vt anteà definiuimus, quorum vltima sunt vnum: ea tangentia, quorum fines sunt simul, eaque déinceps, inter quæ nihil eiusdem generis cadit, impossibile est ex indiuisibilibus continuũ quicquam constare: vt ex punctis lineam, si linea quidem continuum, punctum autem indiuisibile sit. Vltima nanque punctorum nec vnum sunt, quippe cùm indiuisibilis rei non sit hoc quidem vltimum, illud autem alia pars quædam: nec etiam simul, cùm nullum sit prorsus vltimum eius, quod partibus carer. Vltimum enim, & id, cuius est vltimum, patet esse diuersa. Præterea puncta, ex quibus continuum constat, aut continua sint, aut se tangant necesse est. Atque eadem est de cunctis indiuisibilibus ratio. At continua sanè nequeunt esse, propter rationẽ iam dictam. Et cùm quippiam tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totum partem. Cùm igitur indiuisibile partibus careat: totum ipsum tangat necesse est. At ex hisce, quæ hoc pacto se tangunt, nullum continuum vnquam emerget. Continuum enim habet aliam, atque aliam partem, & diuiditur in partes eandem subeuntes legem, & separatas etiam loco. At verò neque punctum ad punctum, neque nunc ipsum ad nunc ipsum déinceps erit: vt ex illis longitudo, ex his tempus constet. Nam ea quidem déinceps sunt, inter quæ non est eiusdem generis quicquam: inter verò puncta, semper est linea: & inter ipsa nũc tempus. Præterea in indiuisibilia diuiderentur, si ex quibus vtrunque constat, in ea quoque diuiditur. At nullum continuum in ea est diuisibile, quæ partibus carent: nullum autem genus inter puncta, & inter ipsa nunc, aliud esse potest. Nam si fuerit, aut diuisibile, aut indiuisibile erit, vt patet. Et si diuisibile, aut in indiuisibilia diuisibile erit, aut in diuisibilia semper. At id, continuum esse constat. Patet autem, & omne continuum in semper diuisibilia diuisibile esse. Si enim in indiuisibilia diuidetur, indiuisibile nimirum indiuisibile tanget. Cõtinuorum enim vltimum vnum est: & ea se tangunt, ex quibus continuum cõstat, Eiusdem autem rationis est sanè, magnitudinẽ, & tempus, ac motũ ex indiuisibilibus constare, & in indiuisibilia diuidi, aut nihil horũ hanc cõditionem subire. Quod quidem ex hisce patebit: Nam

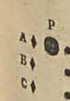

si magnitudo ex indiuisibilibus constat, motus quoq;, qui super illa fit magnitudine, ex æqualibus motibus indiuisibilibus profectò constabit. Ceu si A B C magnitudo ex indiuisibilibus constat A & B atq; C, motus quoq; D E F, quo mobile P super A B C dimẽsione est motũ, vnãquanq; sui partẽ D; inquã, & E, atq; F, indiuisibilẽ habet. Quòd si præsente motu necesse est quippiam moueri, & si quippiã mouetur, necesse est motũ præsentẽ esse: moueri etiam ipsum ex indiuisibilibus sanè constabit. Igitur P motũ est per A quidẽ motu D, per B verò motu E, & per C partẽ motu similiter F. At verò fieri non potest, vt id, quod ad locũ ex loco mouetur, simul moueatur, atque sit motum ad eum locum, ad quem mouebatur, cùm mouebatur. Si enim quispiam Thebas petit, impossibile est Thebas eum petere simul & petiisse. At per A partem parte vacãtem, cui P motus aderat, P mobile mouebatur. Quare si anteà quidẽ transibat, posteà verò trãsiuit, motus D diuisibilis erit. Cùm enim transibat, neq; quiescebat, neq; transierat, sed in medio nimirum erat. Sin verò simul transit, atq; transiuit, id sanè, quod proficiscitur, cùm proficiscitur, eò profectum, ac motũ est, quò proficiscitur, atque mouetur. Quòd si per totam quidem A B C magnitudinẽ P mouetur, motúsq;, quo per illam mouetur, est D E F, per partem autem A parte vacantem non mouetur, sed motum est, motus profectò non ex motibus, sed ex momentis constabit, & motum quippiam erit, quod non anteà mouebatur. A nanq; partem nõ transeundo trãsiuit. Quare erit quippiam profectum, nunquã anteà proficiscens. Quòd si omne quodquis moueri, aut quiescere necesse est, P sanè in vnaquaque magnitudinis A B C parte quiescit. Quo fit, vt quippiam sit, quod continuo quiescit simul, atque mouetur, per totam enim magnitudinem A B C mouebatur, & in vnaquaque parte quiescebat eiusdem: quare & in tota etiam quiescebat. Atque si indiuisibiles partes D E F motus sint, fit vt præsente motu P mobile quiescat, & non moueatur. Sin verò non sint motus, fit vt motus non ex motibus constet. Similiter etiam & tempus, vt longitudo, ac motus, indiuisibile esse necesse est, atque ex ipsis nunc, quæ indiuisibilia sunt, constare, aut etiam diuisibile, esse, ex diuisibilibúsve constare. Nam & si omnis est diuisibilis, atque minore in tempore minorem magnitudinem transit, id, quod æquã celeritate mouetur, & tempus erit etiam diuisibile. Quòd si tempus est diuisibile, in quo quippiam per A magnitudinem fertur, & A profectò diuisibilis erit.

Quòd ad diuisionem temporis sequitur diuisio magnitudinis & viceuersa: Quódque finitum, & infinitum similiter inueniũtur in magnitudine ac tempore.

Cap 11.

CVm autem omnis magnitudo sit in magnitudines diuisibilis, (Demonstratum est enim, continuum ex indiuiduis constare non posse: éstque omnis magnitudo cõtinuum) necesse est id, quod celeriùs mouetur, maiorem in æquali, æqualem in minore, & maiorem insuper in minore tempore magnitudinem transeat: vt quidam id, quod celerius mouetur, definiunt. † Sit enim A mobile celerius B: cùm igitur id sit celerius, quod priùs mutatur, quo in tempore (sitque illud E F) mutatum est A ipsum ex C in D, in eo mobile B nondum accedet ad D, sed citra illud erit, vt patet. Quare id, quod celeriùs mouetur, plus magnitudinis in æquali tempore transit. † At verò, plus etiam magnitudinis minore in tempore transit. Nam in minore tempore E F, quo mobile ad A ipsum peruenit D, mobile B tardiùs erit in ipso G circa terminum D. Si igitur A toto tempore E F ad ipsum peruenit D, erit in minori tem-

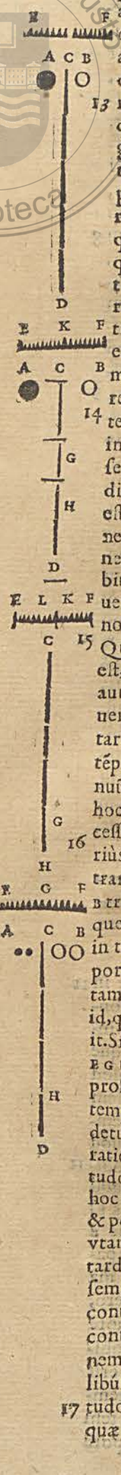

pore citra D in ipso H, quod esse potest inter G & E atque D: sitque illud tempus E K. At magnitudo quidem C H, maior est magnitudine C G. Tempus autem E K, minus est tempore toto E F. Quare id, quod celerius est, maiore magnitudinem minore in tempore transit. † Ex his autem patet, id, quod est celerius, minore etiam in tempore magnitudinem æqualem transire. Nã cùm ipsum ad tardius quidé comparatũ maiorẽ in minore tempore, per se autẽ sumptũ maiore in tẽpore maiorem magnitudinẽ transeat: tẽpus profectò E K, in quo C H magnitudinẽ trãsit, maius erit eo tẽpore, quo C G magnitudinẽ trãsit. Sit igitur minus illud tempus E L. Quare si E K tẽpus minus est tempore E F, in quo B tardius mobile magnitudinẽ C G transit, & E L profectò tempus, E F tẽpore minus erit. est enim minus tempore E K, quod verò est minus minore, minus & ipsum est. Quare minore in tempore magnitudinẽ æqualẽ trahibit. Præterea si omne, quod mouetur, aut in æquali, aut in minore, aut in maiore tempore moueri necesse est, & id quidem, quod in maiore mouetur, tardius est, id autem, quod in æquali, æquè celere est, quod verò celerius est, neque celere æquè, neque tardius est: id profectò, quod celerius est, neque in æquali tẽpore, neque in maiore mouebitur. Restat igitur, tẽpore ipsum in minore moueri. Quare id, quod celerius est, tempore in minore magnitudinem æqualem trãsire necesse est. Quoniam autẽ omnis quidem motus in tẽpore est, & omni in tempore motus fieri potest, omne autem, quod mouetur, & celeriùs, & tardiùs moueri potest: in omni profectò tempore celerior, tardiórque motus fieri potest. Quæ cùm ita sint, tẽpus continuũ esse necesse est. Dico autẽ continuũ, id quod est diuisibile in diuisibilia semper. hoc enim tali supposito, tẽpus continuũ esse necesse est. † Nã cùm demonstratũ sit, id, quod celeriùs mouetur, minore in tempore spatiũ æquale transire: sit celerius quidẽ A, tardius autẽ B, atque B trãseat C D magnitudinẽ in tẽpore E F: igitur A, quod est celerius, magnitudinẽ eandem, vt patet, in tempore minore transibit: atque sit in E G tempore motum. Rursus quoniam ipsum celerius totam C D magnitudinẽ, in E G tẽpore pertransiuit, id, quod est tardius, minorẽ eodẽ in tẽpore transit. Sitq; illa C H. At quoniã B, quod est tardius, in E G tempore magnitudinem C H pertransiuit, A profectò, quod est celerius, eandem in minore tempore transit. Quare rursus tempus E G diuidetur. Quòd si diuidetur, magnitudo quoq; C H ratione eadem vtique diuidetur. Quod si magnitudo diuidetur, & tempus itidem diuidetur. Et hoc semper erit, si post celerius mobile, tardius, & post hæc, celerius sumamus, ac demonstratis vtamur. Nam celerius quidem mobile, tempus: tardius autem, longitudinem diuidet. Quòd si semper quidem vere conuersio fit, cùm sit verò conuersio, fit diuisio semper: patet, omne tempus continuum esse. Patet etiã simul, & magnitudinem omnem continuã esse. Eisdem enim, æqualibúsve diuisionibus, tam tempus, quàm magnitudo diuiditur. Insuper & ex hisce rationibus, quæ dici solent, patet, si sit tempus continuum, & magnitudinem continuam esse, siquidem in dimidio temporis dimidium magnitudinis, & simpliciter in minore minorem transit. Eædé enim diuisiones, temporis, & magnitudinis erunt. Atq; si alterum vtrumuis ipsorum sit infinitum, & alterum est infinitum, & périnde sanè vt alterum. Ceu si tempus extremis sit infinitum, & longitudo extremis est infinita. Si diuisione, longitudo quoque diuisione: si vtrisq;, & magnitudo vtrisque. Quapropter & Zenonis ratio falsum sumit, fieri, inquam, nõ posse, vt finito in tempore quicquam transeat infinita, aut infinita per singula tangat. Dupliciter enim longitudo, & tempus, & omnino omne continuum dicitur infinitum, aut diuisione, aut extremis. Igitur & infinita quidem quantitate, tangere finito in tempore non potest: infinita verò diuisione, potest. Etenim ipsum tempus hoc modo est infinitum. Quare fit, vt infinito in tempore & non finito quippiam transeat infinita, & infinitis non finitis infinita etiam tangat. Impossibile est ergo aut infinitum finito in tempore, aut finitum in infinito transire: sed si tempus sit infinitum, & magnitudo erit similiter infinita. Et si magnitudo, & tempus. Designetur enim magnitudo quædam A B terminis definita, & tempus infinitum mente percipiatur: sitque id C: deinde accipiatur pars aliqua finita temporis C, quæ quidem C D finibus claudatur. In hoc igitur corpus, quòd super A B mouetur, aliquam partem magnitudinis transit: atque ponatur A E iam partem pertrãsiuisse. Hæc autem pars, aut æquè totam A B magnitudinem mensurabit, aut deficiet, aut exceder. Nihil enim refert. Nam si semper æqualem magnitudinem A E parti, æquali in tempore mobile transit, pars autem hæc magnitudinem totam metitur, tempus totum, in quo magnitudinem totam transibit, finitum erit profectò, in partes enim æquales diuidetur, vt magnitudo. Præterea si non omnem magnitudinem id, quod mouetur, in infinito tempore transit, sed fieri potest vt aliquam finito etiam in tempore transeat, vt A E partem, hæc autem totam magnitudinem metietur, denique æqualem in æquali tempore transit, tempus ipsum profectò finitum erit. Patet autem, non in tempore infinito partem A E transire, si tempus altera ex parte finitũ fuerit sumptum. Nam si in minore parte hanc transit, tẽpus finitum esse necesse est, cũ altera ex parte sit tẽporis finis. Eadem sanè fuerit demonstratio, & si longitudinem quidem infinitã finxerimus, tempus autem sumpserimus contra finitum. Patet igitur ex hisce, quæ diximus, neque lineam, neque superficiem, neque omnino quicquam continuum indiuiduum esse, non solùm propter id, quod nuper est dictum, sed etiam quia fiet, vt indiuiduũ diuidatur. Nam cùm omni in tempore & id, quod est celerius, & id, quod est tardius, moueatur, atque id, quod est celerius plus æquali in tempore spatij transeat, fierique possit vt duplam, sesquialteramque longitudine transeat, (Esse nanque potest celeritatis hæc ratio) sequialteram magnitudinem eo in tempore transeat id, quod celeriùs fertur, atque diuidantur magnitudines ambæ, ea quidem, quam

quam mobile celerius transit, quæ est A D, in A B C D, tres indiuiduas partes continuorum: ea verò, quam ipsum tardius transit in E F G, duas & ipsas indiuiduas partes: igitur & tempus H M, in tres sanè partes indiuiduas diuidetur. In æquali nanque tempore, magnitudinem transit æqualem. Diuidatur itaque in H K L M indiuisibiles partes. Rursus cùm mobile tardiùs magnitudinem E F G eodem in tempore transeat, diuidetur & tempus duas in partes æquales. Quo fit, vt indiuiduum diuidatur, & id, quod mouetur, non in indiuiduo, sed in maiore tempore partem indiuiduam transeat. Patet igitur, nullam continui partem, parte carere.

Quòd nunc ipsum indiuisibile temporis sit, & quòd in ipso neque motum, neque quietem esse contingat. Cap. III.

24 AT verò necesse est & ipsum nũc, quod per se, primóque, non per aliud dicitur indiuisibile esse, atque omni in tempore tale inesse. Est enim extremum transacti temporis quoddã, citra quod nihil futuri temporis est: & insuper consequentis, vltra quod nihil transacti tẽporis est. Quod quidem vtrorumque temporum finem diximus esse.
25 Hoc igitur si tale per se, idémque demonstrabi-
26 mus esse, patebit etiam indiuisibile esse. Necesse est itaque, idem nunc ipsum esse, quod finis vtrumque temporum est. Nam si sit aliud, atque aliud, déinceps alterum quidem ad alterum sanè non erit, propterea quòd continuum non ex indiuisibilibus constat. Si verò sit séorsum vtrunque, inter ea medium tempus erit. Omne nanque continuum tale est, vt inter fines aliquid sit vniuocum. At si tempus sit illud, diuisibile erit, vt patet: demonstratum est enim omne tempus diuisibile esse. Quare fit, vt nunc ipsum diuisibile sit. Quod si sit diuisibile, erit aliquid præteriti in futuro, & futuri etiam in transacto. Id enim, in quo diuiditur, præteritum tem-
27 pus, & consequens terminabit. Prætereà nec ipsum nunc per se, sed per aliud erit: diuisio enim non est ipsius, quod est per se. Et insuper ipsius nunc aliud transactum, aliud consequens erit: & non semper idem, aue præteritum, aut futurum, neque nunc idem. Multis est enim diuisionibus
28 diuisibile tempus. Quòd si hæc ipsi nunc inesse non possunt, ipsum profectò nũc, quod est vtroque in tempore, idem esse necesse est. At verò si sit idem, patet & indiuisibile esse. Nam si diuisibile sit, ea rursus euenient, quæ anteà accidebant.
29 † Esse igitur in tempore indiuisibile quid, quod ipsum nunc dicimus esse, ex hisce, quæ diximus, perspicuum iam euasit. Atqui nihil in ipso nunc moueri, ex hisce patebit, quæ déinceps dicemus. Nam si quippiam in ipso moueri possit, fiet vt celeriùs in ipso, ac tardiùs moueatur. Sit itaque nunc ipsum D, atque in ipso celerius mobile longitudinem transeat A B literis designatam. Igitur mobile tardiùs, minorem in eodem longitudinem pertransibit. Designetur & ipsa, & sit A C. Quoniam autem mobile tardius in toto nunc ipso, longitudinem A C per-

transiuit: celerius mobile per eandem in minore sanè mouebitur. Quare ipsum nunc diuidetur. At erat indiuisibile. Fieri ergo non potest, vt quicquam in ipso nunc moueatur. At verò, nec in eodem quicquam quiescere potest. Quiescére enim id dicebamus, quod est aptum vt moueatur: & non mouetur tunc, cùm aptum est moueri, & vbi, & quemadmodum moueri est aptum. Quare cùm in ipso nunc nihil sit aptum moueri: patet, nihil etiam in eodem quiescere aptum esse. Prætereà si nunc ipsum in vtris-
31 que temporibus idem est, fieríque potest vt in horum temporum altero toto quippiam moueatur, in altero toto quiescat, atque id, quod toto in tempore mouetur, in quouis ipsius mouebitur, in quo ipsum moueri potest, & id, quod quiescit simili modo quiescet: fiet profectò vt idem moueatur simul, atque quiescat. Ipsum enim nunc, vltimum vtrorúmque temporum
32 est. Insuper id quiescere dicimus, quod similiter sese habet & ipsum, & partes, nunc, atque priùs. At in ipso nunc non est prius, vt patet. Quare non fit, vt in ipso quicquam quiescat. Quæ cùm ita sint, necesse est & id, quod mouetur, & id, quod quiescit, in tempore moueatur, atque quiescat.

De diuisione motus & quietis. Quòd indiuisibile non possit moueri, & quomodo diuidatur motus ipse. Cap. IIII.

OMne autem, quod mutatur, diuisibile esse necesse est. Nam cùm è quodam in quoddam sit omnis mutatio, cùm est quidem in eo, in quod est mutatum, non vlteriùs, vt patet; mutatur: cùm verò est in eo, ex quo est mutatio, & ipsum & omnes partes, nondum mutatur. Quod enim eodem modo se habet, & ipsum & partes, id non mutatur.
30 Necesse est igitur, ipsum partim in hoc, partim in altero esse: neque enim in vtroque, neque in neutro esse potest. Dico autem in quod mutatur primum mutatione, vt fuscum, cùm ex albo mutatur, non nigrum. Non enim id, quod mutatur, in vtrouis extremorum esse necesse est. Patet igitur, omne, quod mutatur, diuisibile esse.
33 † Motus autem duobus est diuisibilis modis: vno quidem modo tempore, altero verò ratione partium eius, quod subit motum. Veluti si A C totum mouetur: & A B, & B C sanè mouebitur. Atque sit partis quidem A B, motus D E, partis verò B C motus E F. Totum igitur motum D F, ipsius A C mobilis motum esse necesse est. Etenim hoc ipso motu mouebitur, quippe cùm vtraque pars vtroque moueatur motu, & nihil alieno motu, sed proprio moueatur. Quare totus motus, totius est magnitudinis motus. Prætereà
34 si motus quidem omnis, alicuius est motus, totus autem D F motus, neque A B, neque B C, est partis, (pars enim partis est motus, neque quicquam tribuitur alij. Cuius nanque totius totus est motus, eius & partium partes sunt: partes autem D E, partium A B C, & nõ aliorum, sunt motus. Plurium enim vnus motus esse non potest)

totus profectò motus D E, totius A C magnitudinis motus erit. † Insuper si totius A C magnitudinis alius quidam sit motus, ceu G K: auferentur ab ipso vtrarunque partium motus, qui quidem æquales erunt motibus D E, & E F. vnus enim vnius est motus. Quare si totus G K motus, in motus partium diuidetur, motus G K motui D F erit æqualis. Sin verò restabit aliquid, vt H K, hîc nullus erit motus, vt patet. Neque enim totius, neq; partium: quia motus vnius est vnus. At neq; cuiquam alij tribuetur. Continuus enim motus, continuorum quorundam est motus. Eadem erit profectò ratio, & si D E F excesserunt in diuisione motus G K. Quare si hoc esse non potest, eundem, atque æqualem esse necesse est. Hæc igitur diuisio ratione partium eius est, quod mouetur, atque cuiuslibet partibilis ipsam esse necesse est. Alia autem est, temporis ratione.

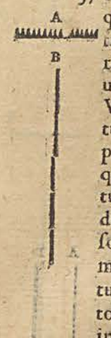

36 Nam cùm omnis motus in tempore sit, & omne tempus sit diuisibile, minor autem in minori tempore fiat, omnis motus, vti tempus, diuidatur necesse est. Cùm autem omne, quod mouetur, in aliquo moueatur, & tempore aliquo, mobiliq; totius sit motus: eadem esse diuisiones, & temporis, & motus, & ipsius moueri, & eius, quod mouetur, & etiam eius, in quo est motus, necesse est. Verùm non omnium similiter, in quibus est motus: sed quãtitatis quidem per se, qualitatis verò per accidens. † Accipiatur enim tempus, in quo quippiam mouetur, & sit A, & motus sit B: Si igitur in toto tempore motum est, in illius dimidio, motu minore est motum. Quo rursus diuiso, minore motu rursus est motum: & sic semper motus diuidetur, vt tempus. Simili modo si motus est diuisibilis, & tempus est diuisibile. Si enim toto motu toto in tempore motum est, dimidio in dimidio, & minore rursus in minore est motum. Ipsum quoque moueri, modo diuidetur eodem. † Sit enim ipsum moueri C: in dimidio igitur motus minus erit toto, & in dimidio rursus dimidij: & ita semper diuidetur. Licet etiam ipsum moueri, quod est partis vtriusque motus D E, & E F designando, totum totius dicere esse. Nam si sit aliud, plura motus eiusdem erunt moueri, sicut & morum in motus partiũ priùs ostendimus diuisibilem esse. Accommodatum enim ipsum moueri parti vtrique motus, continuum totum erit. Similiter longitudo, & omne id omnino in quo fit mutatio, diuisibile demonstrabitur. At si quædam per accidens diuisibilia sunt, propterea quòd id, quod mutatur, est diuisibile, (nam si vnum diuidatur, omnia diuidentur) similiter sese habebunt hæc omnia, infinitionis etiam, atque oppositi ratione. Ab eo autem maximè, quod mutatur, hoc est sequutum, omnia inquam diuidi, infinitaque esse. Continuò enim ei, quod mutatur, diuisibilitas, ac infinitio inest. Diuisibilitas igitur priùs est demonstrata: infinitio autem in sequentibus innotesceret.

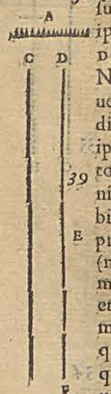

De ordine partium motus, & primò an sit in motu primum.

Cap. V.

CVm autem omne, quod mutatur, è quodam in quoddam mutetur, ipsum mutatum, cum primò mutatum est, in eo esse, in quod est mutatum, necesse est. Id enim, quod mutatur, exit ab eo, ex quo mutatur, aut ipsum relinquit. Atqui aut idè est mutari, atq; relinquere, aut sequitur relinquere quidem mutari, reliquisse autè esse mutatu. Nam ad vtrunq; similiter se habet vtrũq;. Cùm igitur vna 41 mutationum sit ea, cuius termini cõtradictoriam subeunt oppositionem, patet cùm mutatum est quippiam in id, quod est ex eo, quod haud est, id iam ipsum, quod haud est, reliquisse: quo fit, vt sit in eo, quòd est. Omne nanque quoduis, aut esse, aut non esse necesse est. Patet igitur ipsum mutatũ ea mutatione, cuius termini contradictoriã subeunt oppositionem, in eo esse, in quod est mutatum. Quod si in hac ita est, & in cæteris ita erit. Similiter enim in vna, & in cæteris hoc sese habet. Prærerea si quæque sumatur, hoc etiam in 42 vniuersis esse patebit: si ipsum mutatum alicubi, aut in aliquo esse necesse est. Quoniam enim id, è quo est mutatum, reliquit, atque ipsum alicubi esse necesse est: aut in hoc erit, aut in alio. At si in alio, vt in C, id profectò, quod in ipsum B est mutatum, rursus in B mutatur ex C. Ipsum nanque C non erat ipsi cohærens B: mutatio enim continua est. Quo fit, vt ipsum mutatum, cùm est mutatum, ad id mutetur, in quod est mutatum: quod fieri nequit. Id ergo, quod est mutatum, in eo esse, in quod est mutatum, necesse est. Patet igitur, & ipsum factum tum esse, cùm fa- 43 ctum est: & ipsum corruptum tum non esse, cùm non est corruptum. Hoc enim & si de omni mutatione est dictum, maximè tamen in ea dilucidum est, cujus termini contradictoriam subeunt oppositionem. Patet igitur, ipsum mutatum in eo esse, in quod est mutatum, cùm mutatum est primó. Id autem, in quo primò quippiam est mutatum, indiuiduum esse necesse est. Atque id 44 dico primum, quod non ex eo est tale: quia aliquid ipsius est tale. Sit enim diuisibile literis A C designatum, atque diuisum in B. Si igitur in A B, aut rursus in B C est mutatum, non in ipso primo A C est mutatum: sin in vtroque mutatur, (in vtroque enim, aut mutatum esse, aut mutari necesse est) & in toto sanè mutatur. at mutatum esse supponebatur. Eadem est ratio, & si in altero mutatur, in altero est mutatum. erit enim quid, prius primo. Quare non erit id diuisibile, in quo est mutatum. Patet igitur, tam corruptum, 45 quàm generatum, in indiuiduo corruptum esse, ac generatum. Bifariam autem dicitur id, in quo primo quippiam est mutatum. Vno modo, in quo primò finita mutatio est. Tunc enim verè dicere licet, illud esse mutatum. Altero, in quo primò mutari cœpit. Id igitur, quod in 46 fine mutationis dicitur, primum, est, veréque dicitur esse. Nam & fit, vt finiatur tandem mutatio: & est exitus, finisve mutationis, quę iam & ostendimus indiuisibilem esse, propterea quòd vltimũ est. At quod in principio mutationis dicitur primũ, id omninò nõ est. Nõ est enim mutationis principiũ, nec id, in quo primo temporis mutabatur,

A tabatur. Sit enim primum A D: hoc igitur indiuisibile quidẽ non est. accidet enim, vt sint hærentia ipsa nunc. Prætereà si in F A tẽpore toto quiescit, (ponatur enim in illo quiescere) & in A quoque quiescit: quare si ipsum A D partibus vacet, simul quiescet, atque erit mutatum. In A nanque 47 quiescit, in D verò mutatum est. Cùm autem non sit partibus vacans, diuisibile necesse est esse, atq; in quauis eius parte mutatum esse. Etenim A D diuiso, si in neutra quidem parte mutatum est, neq; in toto sanè mutatum est. Sin in ambabus mutatur, in toto quoq; mutatur. Quòd si in altera est mutatum, nõ in toto primo mutatum est. Quare necesse est in quacunq; esse mutatũ. Patet igitur, non esse id, in quo primo mutatũ est: quippe cùm 48 diuisiones sint infinitæ. At verò nec ipsius mutari quicquam erit primum, quod est mutatum. Sit enim ipsius D F, mutatum primum D G. nã omne, quod mutatur, demonstratum est, diuisibile esse. Tempus autem, in quo D G mutatum est, sit H K. Si igitur in illo toto ipsum D G est mutatum, in dimidio minus fuit mutatum, & prius ipso D G, & 49 hoc rursus aliud prius, & sic semper. Quare nihil erit eius, quod mutatur, quod primum est mutatum. Patet igitur ex hisce quę diximus, neq; eius, quod mutatur, neq; tẽporis, in quo mutatur, primum aliquid esse. Ipsum autẽ, quo mutatur, non eodem modo sese habebit. Tria nanq; esse dicuntur in ipsa mutatione, id, quod mutatur, & id in quod, atque id, quo mutatur: vt homo, tempus, atque albedo. Homo igitur, ac tempus, diuisibilia sunt: sed de albedine, est alia ratio. Atque tamen per accidens omnia diuisibilia sunt. Cui nanque albedo, vel qualitas accidit, id est diuisibile. Nam neque in his erit primum, quæ per se, & non per accidens dicuntur diuisibilia, quales sunt magnitudines ipsæ. † Sit enim mobile A B, motum ex B in C primum. Igitur si indiuisibile sit ipsum B C, parte vacans erit hærens parte vacanti. Sin diuisibile, erit aliquid ipso C prius, in quod est mutatum, & illo rursus aliud prius, & sic semper. Nun quam enim diuisio deficit. Quare, non erit quicquam primum, in quod est mutatum. Similiter res sese habet & in quantitatis mutatione. Nam & hæc, in continuo est. Patet igitur in solo qualitatis motu, per se indiuisibile esse posse.

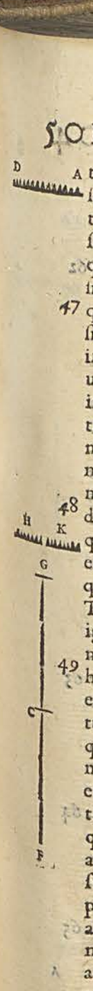

Quo modo ea quæ sunt in motu, sese præcedunt.

Cap. VI.

50 CVm autẽ omne, quod mutatur, in tempore mutetur, mutari verò in tẽpore dicatur, & vt in primo, & vt per aliud, quo pacto in anno mutari dicitur, quia mutatur in die: id sanè, quod mutatur, in quacunque eius temporis parte mutari, in quo primo mutatur, necesse est. Id ita esse, patet quidẽ & ex definitione ipsius primi. Sic enim ipsum anteà definiebamus. † Patebit autem & ex hisce, quæ dein ceps dicemus. Sit enim tempus A B in quo quippiam primò mouetur: atque cùm omne tempus sit diuisibile, diuidatur in C. In tempore igitur A C, mouetur, aut nõ mouetur: & eodẽ modo rursus in ipso C B. Si igitur neutra in parte mouetur, in toto sanè quiescit. Impossibile est enim moueri, si nulla in parte eius moueatur. Sin in altera tantùm mouetur, nõ in A B tẽpore primò mouetur: per aliud enim in ipso mouetur: ergo in quacunque parte temporis moueatur, necesse est. Hoc autem demonstrato, patet, omne, quod 52 mouetur, prius necessariò motũ esse. Nã si in A B tempore primo, per F G spatiũ quippiam motum est, id, quod æqua celeritate mouetur, simúlq; incœpit per dimidiũ in dimidio tẽporis erit motũ. Quòd si id tempore in eodẽ motũ est per magni- 10 tudinẽ aliquã, & alterũ per eandẽ necesse est esse motũ. Quare motũ est id, vti diximus, quod mouetur. Prætereà si in A B toto, vel quouis omni- 53 no tẽpore propterea motũ dicimus quippiã esse quod ipsius vltimũ nunc accipimus, (Id est enim, quod terminat, atq; inter ipsa nũc semper est tẽpus) in cæteris etiã sanè simili modo motum esse dicetur. dimidij autẽ extremum, est ipsa diuisio. Quare & in dimidio motum erit, & in quacunq; omnino parte. semper enim per diuisionem, cõti- 20 nuo tẽpus ab ipsis nunc terminatũ euadit. Quòd si omne tẽpus est diuisibile, & id, quod est inter nunc ipsa tempus est, vti diximus, omne profectò quod mutatur, infinities est mutatum. Prætereà, si 54 id, quod continuè mutatur, & nõ est corruptum, neque cessauit à motu, aut mutari, aut esse mutatum in quocunque necesse est: vt mutetur autem in ipso nunc fieri nequit. in quocunque sanè tẽporis puncto mutatũ sit ipsum necesse est. Quare si temporis pũcta sint infinita, omne nimirũ, quod 55 mutatur, infinities est mutatũ. Non solũ autẽ id, quod mutatur, necesse est esse mutatũ, sed etiam ipsum mutatum priùs mutetur necesse est. Omne nanq;, quod ex quopiã in quippiã est mutatũ, in tempore est mutatum. Sit enim in ipso nunc ex A mutatum in B: in eodẽ igitur nunc, in quo est, in A mutatũ nõ est. nã & in A, & in B simul erit. Ipsum nanq; mutatũ, non esse in hoc ipso, cũ est mutatũ anteà demõstrauimus. Quòd si in alio sit mutatũ, inter illa profectò mediũ tempus erit. Non sunt 56 enim hærẽtia ipsa tẽporis puncta. Cùm igitur in tẽpore sit mutatũ, tẽpus autẽ omne sit diuisibile: in dimidio sanè mutatum est, & in dimidij dimidio rursus, & sic semper. Quare anteà mutabatur. † Prætereà id, quod dictum est in magnitudi- 57 ne, magis est manifestum, propterea quòd magnitudo continuum est, in qua mutatur id, quod mutatur. Sit enim ex C quippiã mutatum in D: si igitur C D indiuisibile sit, partibus vacanti, partibus profectò vacans hærebit. Quod si id fieri nequeat mediumipsum magnitudinẽ esse necesse est, diuisibiléque esse in infinita: quare priùs in illa mutatur. Omne ergo mutatũ, priùs mutari necesse est. Eadem est enim & in hisce, quæ non continua 58 sunt, demonstratio, vt in contrariis, & in hisce, quæ contradictoriam subeunt oppositionem. Sumemus enim id tempus, in quo est mutatum, & eadem rursus dicemus. Quare mutetur ipsum mutatum, & mutatum sit id quod mutatur, necesse est. Atque mutari, prius est ipso mutatum esse, & mutatum esse ipso mutari: at nunquam primum sumetur. Causa autẽ huius est partibus vacans, nõ esse vacãti partibus hærẽs. In infinitũ enim ipsa diuisio proficiscitur: vt in crescẽtibus, ac decrescentibus intueri lineis licet. Quæ cùm 59 ita sint

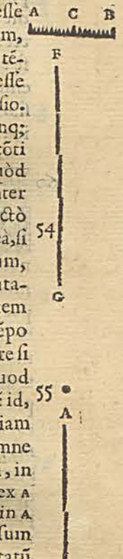

ita sint, patet necesse esse & id, quod est factum, fieri prius, & id, quod fit, antea factum esse, modo diuisibilia atque continua sint. Non tamen semper quod fit, factum est prius, sed interdum aliud, ceu illius aliquid, vt in ædibus fundamentum. Similiter fit, & in eo, quod corrumpitur, & corruptio: inest enim ei, quod fit, & ei, quod corrumpitur, infinitio quædã. Quippe cùm continuum sit vtrunque. Et impossibile est aut fieri non factum aliquid, aut factum esse non fiens aliquid. Similiter & in ipso corrumpi, atque corruptum esse. semper enim corruptum esse, antecedit corrumpi, & corrumpi corruptum esse. Patet igitur, quod id, quod est factum, priùs necesse est fieri, & id, quod fit, antea factum esse. Est enim omnis magnitudo, omnéque tempus diuisibile semper. Quare in quocunque sit, non erit in illo vt primo.

De finito, & infinito in motu. Cap. VII.

60 VIm autem omne, quod mouetur, in tempore moueatur, in maiorémque maiorem magnitudinem transeat, fieri profectò non potest, vt magnitudinem infinito in tempore transeat quicquam finitam, modò non per ipsam eandem semper, nec per aliquam eius partem, sed per totam toto in tempore moueatur. Patet igitur, si quippiã æqua moueatur celeritate, necesse esse finitam magnitudinem illud finito in tẽpore pertransire. Sumpta nanque parte, quæ mensurauerit totam, in tot æqualibus temporibus quot sunt magnitudinis partes, totam illam profectò magnitudinem pertransibit. Quare cùm harum quæque finitæ sit quantitatis, & omnes numero sint finitæ, tempus etiam ipsum profectò finitum erit. Tantum enim toties erit, quantum est tempus partis toties repetitum, quot sunt magnitudinis partes.

61 Nihil autem interest, & si non æqua celeritate mouetur. Sit enim spatium quidem A B finitum, quod infinito in tempore pertransiuit: tempus autem infinitum C D. Si igitur per priorem aliam alia parte motum esse necesse est, patet in priore tẽporis parte, posteriorive aliam aliamve pertransiuisse: semper enim maiore in tempore, per aliam motum erit. Idque non minus fiet, siue æqua, siue non æqua celeritate mutetur, & siue intendatur motus, siue remittatur, siue in eodem persistat. Accipiatur itaque pars aliqua spatij, quæ metietur A B longitudinem totam, atque A F literis designetur. Hanc igitur aliqua in parte transiuit temporis infiniti: quippe cùm impossibile sit, eam in infinito tempore transiuisse. totum enim spatium, in infinito pertransit. Et rursus, si aliam sumpsero tantam, quanta est ipsa A F: necesse est & hanc eadem ratione finito in tempore transiisse, & sic vsq; ad vltimam proficiscar. Cùm igitur infiniti quidem nulla sit pars, quæ metietur ipsum, vt patet (fieri enim non potest, vt infinitum ex finitis æqualibus, & inæqualibus constet, propterea 60 quòd ea, quæ multitudine, magnitudinéque sunt definita, siue æqualia, siue inæqualia sint, mensurari tandem aliquo vno possunt: spatium autem finitum, quantitate partis A F mensuretur) finito profectò in tempore tale etiam mobile per magnitudinẽ A B finitam, mouetur. Similiter & de quiete dicendum est. Quare fieri non potest vt idem vnumq; generetur semper, vel corrumpatur. Eadé sane ratione probabitur, fieri etiam 62 non posse vt finito in tempore quicquam aut infinitam magnitudinem trãseat, siue vniformiter, siue difformiter moueatur, aut quiete infinita quiescat. Sumpta nanque temporis aliqua parte, quæ totum metietur tempus, in illa partem aliquam magnitudinis, non totam magnitudinem transit. Totam enim toto in tempore transit, & rursus in alia parte æquali partem aliam magnitudinis transit: & in vnaquaque simili modo, siue æquales sint primæ parti, siue etiam inæquales: nihil enim refert, modò sit quæque finita. Patet enim exhausto tempore, infinitã magnitudinem exhaustã non fore, si ablatio fiat magnitudine, numeróque finita. Quare non infinitam magnitudinem finito in tempore transit, atque nihil interest altera ex parte tantùm, an ex vtraque infinita sit magnitudo. Eadem enim semper accommodabitur ratio. His demonstratis, patet neque 63 fieri posse vt magnitudo finita finito in tempore transeat magnitudinem infinitã, causam ob eandem. In parte nanque temporis finitam partem transit: & in vnaquaque simili modo. Quo fit vt toto in tempore finitam trãseat magnitudinem. At verò cùm magnitudo finita non transeat fi- 64 nito in tempore magnitudinem infinitam, patet neque magnitudinem infinitam longitudinem finitam transire. Nam si infinita magnitudo finitam pertranseat, & finitam infinitam trãsire necesse est. Nihil enim interest, vtra sit ea, quæ mo- 65 tu cietur: vtroque nanque modo, infinitã transit finita. Nam cùm A magnitudo infinita, mouetur, erit aliqua pars eius finita in B, ceu D C, & alia, atque alia rursus, & sic semper. Quare fiet vt simul infinita per finitam, & finita per infinitam, sit mota. Nec enim forsasse fieri potest, vt aliter infinita per finitam sit mota, quàm hoc pacto, vt finita transeat infinitam, vel latione pergendo per ipsam, vel metiendo. Quare cùm hoc sit impossibile, infinita sanè finitam pertransire non potest. At verò nec infinita infinitam finito in tempore transit. Nam si transit, & infinitam finita sanè transibit. Inest enim in infinita, finita. Præterea & tempore sumpto, eadẽ demonstratio 66 erit. Cùm igitur nec infinitam finita, nec infinita finitam, nec etiã infinitam infinita finito in tempore transeat: patet, neque motum infinitum in tempore fore finito. Quid enim interest, motus, an magnitudo sit infinitum? Nam si vtrumuis fuerit infinitum, & alterum infinitum esse necesse est. Omnis enim latio est in loco.

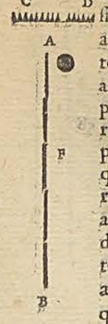

De quibusdam necessarijs ad diuisionem quietis. Cap. VIII.

CVm autẽ id omne moueatur, aut quie- 67 scat, quod aptũ est moueri, quando & vbi, & quemadmodũ aptũ est: ipsum profectò stans cũ stat, moueri necesse est. nã si nõ mouetur, quiescit. At fieri non potest, vt ad quietẽ proficiscatur id, quod quiescit. Quo, 68 demonstrato, patet necesse esse & in tẽpore stare.

Omne

Omne nanque, quod mouetur, in tempore sanè mouetur. Ipsum autem stans, moueri ostendi- 69 mus. Quare necesse est, in tempore stare. Præterea ipsum celerius, atque tardius, in tempore dicimus esse. At fit vt tardius, atque celerius ste- 70 tur. At verò id, quod stat, stet quacunque in parte temporis eius, in quo primo statur, necesse est. Tempore nanque diuiso si neutra in parte stat, neque toto profectò in tempore stat. Quo fit, vt non ster id ipsum, quod stat: sin in altera, non 10 in toto stat primo. In hoc enim per aliud stat, vt de eo, quod mouetur, antea diximus. Vt autem non est quicquam, in quo primo mouetur id, quod motu cietur, sic neque quicquam est, in 71 quo stat id primo, quod dicimus stare. Neque enim ipsius moueri, neque ipsius stare, quicquam est primum. Sit enim id, quod primò stat, A B literis designatum. hoc igitur vacare partibus impossibile est. Non est enim in eo motus, quod 20 partibus vacat, propterea quod id, quod mouetur, motum esse necesse est. Id verò, quod stat, moueri iam demonstrauimus. Quod si diuisibile est, quacunque in parte ipsius stat. Hoc enim prius ostendimus, in quo, inquam, primo quippiam stat, in eius hoc parte quacunq; stare. Cùm igitur tempus sit id, in quo primo stat, & non indiuiduum, omne verò tempus in infinitum sit diuisibile, non profectò id, in quo primo 72 statur. Neque igitur id est, in quo primo quiescens ipsum quieuit. In eo nanque non quieuit, 30 quod partibus vacat: quia non est in indiuiduo, motus. In quo verò quiescit quippiam, in eo etiam & mouetur. Tunc enim quiescere quippiam dicimus, quando & in quo est aptum vt 73 moueatur, non mouetur. Præterea tunc quiescere quippiam dicimus, cùm similiter nunc sese habet & prius, non vno quodam, sed duobus hoc minimis diiudicãtes. Quare id, in quo quiescit, partibus non vacabit. Quod si partibile est, tempus erit profectò, atque in quauis ipsius 40 parte quiescit. Sic enim hoc ostendetur, vt & in prioribus est demonstratum. Quare nihil erit & in hoc, primum. Est autem huius hæc causa, Omne, inquam, quiescere, atque moueri in tempore: tempus verò nullum esse primum, neq; magnitudinem, neq; omnino cõtinuum, cùm omne 74 sit diuisibile in infinitum, vt patuit. Cùm autem omne, quod mouetur, in tempore moueatur, atque ex quopiam in quippiam mutetur: impossibile est eo in tẽpore, quo per se quippiam mo- 50 uetur, & non in aliquo illius, ipsum in aliquo primo esse. Quiescere nanque quippiam, est in aliquo eodem & ipsum, & partem ipsius quanq; tempore quodã esse. Sic enim quiescere dicimus, cùm in alio nunc, atque alio verè dicere licet, ipsum in eodem, partéque ipsius esse. Quod si id est quiescere, non fit profectò vt id, quod mutatur, in aliquo sit totum ipso tempore primo. est enim diuisibile, tempus omne. Quare alia in parte ipsius, atque alia verè dicere licebit, in eodem 60 & ipsam, & quanque partem ipsius esse. Quod si non sit hoc pacto in aliquo, sed vno in temporis puncto, non erit in aliquo profectò tempore vllo, sed in temporis tantummodo fine. In ipso verò nunc, est quidem semper in aliquo, non tamen quiescit. In ipso nanque nunc, neque moueri quicquam, neque quiescere potest. Sed verum quidem est, in ipso nunc non moueri, atque in aliquo esse. In tempore autem vt quiescens esse non potest: eueniret enim vt id, quod fertur, quiescat.

Confirmatio quorundam errorũ de motu, ac primum rationum Zenonis negantis prorsus motum esse. Cap. IX

ZEno verò præuè ratiocinatur. Dicit 75 enim, Si semper omne quiescit, aut mouetur, cùm est in sibi æquali, id autem, quod fertur, est in sibi æquali spatio, in ipso nunc semper, immobilẽ eam esse sagittam, quæ fertur. Hoc autem est falsum. 76 Tempus enim non ex ipsis nunc indiuisibilibus constat, quemadmodum nec vlla alia magnitudo. Quatuor autem Zenonis de motu sunt ra- 77 tiones quæ difficultatem soluentibus afferunt. At prima quidem est ea, qua motus ex eo tollitur, quia priùs ad medium, quàm ad finem id, quod fertur, peruenire oportet: de qua distinximus anteà. Secunda verò est ea, quæ nuncupa- 78 tur Achilles: qua motus rursus ex eo tollitur, quia nunquam id, quod celerrimè currit, id consequetur, quòd tardius currit. Id enim: quod persequitur, eò peruenire ante necesse est, vnde id, quod fugit, fugam arripuit. Quare tardius ipsum, semper aliquo spatio præcedat, necesse est. Est autem & huius rationis eadem vis, quæ in 79 partes æquales sectionis: sed hoc differt, quòd magnitudinem, quæ accipitur non in dimidia diuidit. Accidit igitur vt tardius ipsum non attingatur: ex ratione nimirum ipsa. Fit autem ob diuisionem, qua quidem & antecedens vtitur ratio. In vtrisque enim fit, vt non perueniatur ad finem magnitudine subeunte, & si non eodem modo, diuisionem. Sed in hac additur tanquam tragicè decantatum, neque celerrimum vnquam tardissimum attingere persequendo. Quare solutionem vtriusque eandem esse necesse est. Id verò, quod censet nunquam id attingi, quod antecedit, falsum est profectò: nam cùm antecedit, non attingitur. Attamen attingitur tandem, si dabit magnitudinem finitam id, quod mouetur transire. Hæ sunt igitur duæ rationes Zenonis. Tertia verò est ea, quæ quiescere di- 80 cit sagittam, cùm fertur: de qua paulò antè diximus. Accidit autem id ex eo, quia tempus sumitur ex suis punctis constare. Quod si non dederis, ratio continuo expirabit. Quarta est 81 ea, quæ de iis est æqualibus molibus, quæ propter æquales alias moles æquali celeritate partim è calce stadij, partim è medio contrà mouentur. Vbi fieri putat, vt duplo tempori dimidium sit æquale. Rationis autem fallacia, 82 in existimatione illa consistit. Ea nanque, quorum alterum fertur propter quiescens, alterum propter id, quod mouetur, æqualem magnitudinem celeritate æquali transire in æquali tempore censet. hoc autem falsum est. Sint quiescentes quidem æquales moles AAAA: su-

per

per has autem moueantur BBBB, incipiendo à medio ipsarum molium A, numero, & magnitudine æquales: CCCC verò his æquales modo eodem, & æque celeres super ipsas incipiendo à prima, quæ est in medio ipsarum A, motu contrario moueantur. Accidit igitur primam B, atque C molem, simul in ipsis esse extremis, & C quidem vniuersas B moles, B verò dimidium ipsarum A pertransiuisse. Quare fit vt sit dimidium tempus. Vtraque enim æquali in tempore, molium vnamquanque transiuit: & insuper accidit B per omnes moles C transiuisse. Prima nanque C & B moles, in contrariis sunt extremis, tanto in tempore per vnamquanque B molium mota, quanto quanq; molium A transiuit, vt dicit, propterea quòd vtraq; æquali in tempore per A mo-
83 les est mota. Ratio igitur hæc est. Fit autē ob id, quod diximus, falsum. At verò neque in ea mutatione, cuius termini contradictoriam subeunt oppositionem, impossibile quicquam nobis euenier. Veluti quippiam si è non albo in album mutatur, atque in neutro est, neque album, neque non album esse. non enim si non totum in vtrouis sit, non dicetur album, aut nō album esse. Album enim dicimus, aut non album, non quia totum, sed quia plurimis partibus sit, aut maximè præcipuis tale. Non est autem idem, non esse in hoc, & non esse in hoc totum. Similiter res sese habet & in eo, quod est, & in eo quod haud est: atque in cæteris, quæ contradictoriam subeunt
84 oppositionem. Etenim in oppositorū quidem altero necessariò erit: totum autem, in neutro semper erit. In circulo rursus, ac sphæra, & in iis omnino, quæ in se ipsis mouentur, non eueniet ipsa
85 quiescere. In eodem enim loco tempore quodā, vt inquiunt, & ipsa, & partes sunt. Quo fit, vt quiescant simul, ac moueantur. Primò nanque partes non sunt eodē in loco tēpore vllo. Deinde, totum etiam in alium semper locum mutatur. Non est enim eadem circunferentia, quæ ab A & B & C sumitur, cæterorúmque quolibet puncto, nisi vt musicus homo & homo: & quia id accidit. Quare in aliam alia semper mutatur, & nunquam quiescet. Idem est modus, & in sphæra, atque in cæteris, quæ in se ipsis mouentur.

Quòd indiuisibile non moueatur, aduersus Democritum ponentē atomos per se moueri. Quòdque nulla mutatio infinita sit, contra Heraclitum ponentem omnia semper moueri. Cap. X.

86 DEmonstratis autem his, dicimus id, quod partibus vacat, moueri nō posse, nisi per accidens: veluti si corpus, vel magnitudo, in qua est, moueatur: quemadmodum si id, quod est in nauigio, latione nauigij, vel totius motu, pars moueatur. Vacare autem id partibus dico, quod est indiuisibile quantitate. Partium enim motus & interse differunt, & à totius etiam motu. Atque in
60 sphæra maximè differentiam ipsam quispiam intuebitur. Non enim eadem erit celeritas earum partium, quæ propinquæ sunt centro, & earum quæ sunt ab eo distantes, totiúsque sphæræ. Quo patet non vnum omnium esse motum. Vt igitur diximus, sic ipsum, quod partibus vacat, moueri potest, vt is, qui sedet in currente naui, mouetur, per se autem moueri non potest. Mutetur enim ex A B in B C, siue in magnitudinem ex 87
magnitudine, siue in formam ex forma, siue ex termino in oppositum contradictorie terminū. Tempus autem in quo primo mutatur, sit D. Igitur ipsum eo tempore, quo mutatur, aut in A B,
19 aut in B C, aut partim in hoc, partim in altero esse necesse est. Omne nanque, quod mutatur, sic se habet. At aliquid ipsius, in vtroque non erit: fuerit enim partibile. Neque erit in B C. erit enim mutatum: supponitur verò mutari. Restat igitur, ipsum in A B esse eo tempore, quo mutatur. Quiescet ergo. Quod enim est in eodem tempore quodam, id quiescere dicebamus. Quare 88
non fit vt id, quod vacat partibus, moueatur, aut omnino mutetur. Hoc tantū pacto motus ipsius
20 esset, si tempus suis ex punctis constaret. Semper enim in ipso nunc motum esset, atque mutatum, vt moueatur quidē nunquā, semper verò sit motum. At hoc esse nō posse, priùs est demonstratū. Neq; enim tēpus ex nūc ipsis, neq; linea ex punctis, neq; motus ex suis momentis cōstant. Nam nihil aliud asserit qui id dicit, quàm motum ex hisce, quæ partibus vacant, constare, périnde atq; si tēpus ex nūc ipsis assereret, aut magnitudinem ex punctis constare. Præterea neque punctum, 89
30 neque indiuisibile quicquā moueri, ex his etiam patet. fieri nanq; nō potest, vt id, quod motu cietur, maius se ipso transeat priùs, quàm aut per æquale, aut minùs se moueatur. Quod si ita sit, patet & punctum se ipso minus, aut æquale priùs transire. At cùm indiuisibile sit, fieri non potest, vt per minus anteà moueatur. per æquale ergo sibi mouebitur. Quo fit, vt ex punctis linea constet. Punctum enim trāseundo sibi semper æquale, totam, quā transit, lineam metietur. Quòd si id
40 esse non potest, fieri quoque nequit vt indiuisibile moueatur. Insuper si omne, quod motu cietur, in tempore, & nihil in ipso nunc moueatur, 90
omnéque tēpus sit diuisibile, erit vtiq; tēpus eo tempore minus, in quo transit id, quod mouetur, æquale spatium sibi. Id enim, in quo mouetur, tempus erit planè, propterea quòd omne, quod mouetur, in tēpore motu cietur. Tempus autem omne, diuisibile esse priùs est demonstratū. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tēpus eo tem
50 pore minus, in quo motum est ipsum per æquale spatium sibi. At esse nō potest. In minore nanque transeat minus necesse est. Quo continuò fit, vt indiuisibile, in se minus sit diuisibile, quemadmodum & tempus in tempus. Enimuerò vnicè id, quod partibus vacat, atque indiuisibile, moueretur: si fieri posset, vt in ipso nunc indiuiduo quippiam moueatur. Eiusdem enim est rationis, in ipso nunc moueri, & indiuisibile quid moueri. Mutatio autem nulla est infinita. E quopiam 91
60 enim in quippiam est omnis, & ea, quæ in contradictoriis, & ea, quæ in contrariis est. Quare mutationum quidē earum, quæ in cōtradictoriis sunt, affirmatio, atque negatio finis est generationis quidē, id, quod est; corruptionis autem, id quod

quod nō est. Mutationū verò, quæ inter cōtraria sunt, ipsa cōtraria sunt extrema. hęc enim vltima sunt mutationis: quare & alterationis omnis. Alteratio nanq; ex cōtrariis est quibusdā. Similiter & accretionis, decretionisve. Nam accretionis quidē id est extremum, quod est magnitudinis perfectæ, quæ accommodatur naturæ finis: de-
92 cretionis verò, casus ab hoc ipso remotióve. Latio autē hoc quidē modo nō erit finita. Nō enim omnis est in cōtrariis. Sed quoniā quod hoc pa-
10 cto est impossibile diuisum fore, vt non cōtingat ipsum fore diuisum, id vt diuidatur non potest (multipliciter enim impossibile dicitur) atque, quod ita est impossibile, secari nō possit. Et omnino quod factū fore nō potest, id fieri non contingit: & id profectò, quod mutatum fore nō potest, in id mutari nequit, in quod mutatū fore nō potest. Si igitur id, quod fertur, in quippiam mutetur: & in illud sane forè muratum potest. Quā- 93
re motus non est infinitus, neque quicquam per infinitum feretur. Fieri enim non potest, vt illud vnquam pertranseat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam esse mutationem, vt non sit finibus terminata. Verùm considerandum est si sic esse possit, vt vna eadémque, tempore sit infinita.
10 Nam si non fiat vna, nihil forsitan prohibet: veluti si alteratio fiat post lationem, & accretio post alterationē, & generatio rursus post illam. Sic enim semper quidem erit tempore motus: sed non vnus, quia non est vnus ex vniuersis. Vt autem vnus infinitus tempore fiat, præter vnum non potest: hic autem est ipsa conuersio.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBER SEPTIMVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri.

HIc Septimus liber est Physicæ auscultationis, sed bifariā circūfertur, iuxta dictionem solā exiguā differentiam habens. Nam & quæstiones, & earum demonstrationes eædem, atque eodem ordine in vtroq; habentur. Atque hīc aduertendū id est, vt interpretes vtrobiq; admonent, quòd præcipuè illæ atq; huic negotio maximè accōmodatę quæstiones etiá in sequēte libro, qui totius tractationis vltimus est, habētur, validioribus demōstrationibus cōprobatæ, quā in hoc libro. Quapro- 40
pter visum est nōnullis omittendū hūc librū esse, vt qui infirmis, quibusdā, &, vt Alexāder inquit, logicæ magis accōmodatis demōstrationibus sit refertus. Atq; adeò Eudemus, cū ad hūc vsq; singula totius negociationis capita persequutus esset, hoc omisso, tanquā superfluus esset, ad ea, quæ in libro vltimo sequūtur, sese mox cōuertit. Et Themistius aliorū omnium Paraphrasin exhibens, ex 50
hoc libro pleraq; capita posthabuisse deprehēditur. Verū, quādo is videtur nō adeò dissentire ab iis, quæ in aliis pertractata fuerint, neq; indignus industria Aristotelica recte quispiam affirmarit forte ab Arist. hūc primò editū fuisse, posteà eadē in sequēte lib. sub incudē reuocasse, ac diligētius tradidisse, ac nihilominùs priorē etiā seruatum fuisse ab aliquibus, quòd minimè videatur nullū vsum habere, quādo pulchrè præparat, ac velut præstruit auditoris mentē ad grauiorē doctrinā sequētis lib. quæ maxima, ac pulcherrima quæq; problemata totius disciplinę cōtineat. Atq; adeò, quod initio proponitur, quicquid mouetur ab aliquo moueri, exquisitā magis demōstratione illic habet. sunt autē ferè hæc problemata libri totius: Quicquid mouetur ab aliquo moueri. Quecūq; mouētur loco, reduci ad primū motū. Quòd motor omnis simul sit cum eo, quod mouetur, & 50
quo pacto. Et qui motus inter se cōparandi sint.

Quicquid mouetur ab aliquo moueri. Et quòd primus motus quispiam sit primúsque motor. Cap. I.

OMNE, quod mouetur, ab aliquo moueatur necesse est. Si igitur in se nō habeat principium motus, ab alio patet ipsum moueri. Si in se habeat, accipiatur ipsum A B, quod quidem
1 moueatur non ex eo quia quid sui cietur. Primū igitur, A B putare à se moueri, quia & totum ab externo nullo mouetur, simile est, atque si quis cùm ipsum D E mouet ipsum G F, simúlque cum eo mouetur, ipsum D G F à seipso moueri puta- 60
ret: quia non percipit vtrum ab vtro moueatur, vtrum D G à G F, an G F ab ipso D G. Déinde 2
quod à se ipso mouetur, id nunquam ex eo moueri desinet, quia aliquid aliud stetit, mouerique cessauit. Igitur si quid ex eo moueri desinit, quia quippiam aliud stetit, id ab alio moueatur necesse est. Hoc enim patefacto, omne, quod mouetur, ab aliquo moueatur necesse est. Cùm enim ipsum A B moueri sit sumptum, diuisibile erit profectò. Omne nanque, quod mouetur, diuisibile est. Sit igitur diuisum in C.

A C B G
D F

Igitur

igitur B C quiescente, & ipsum A B, quiescat necesse est. Quod si non quiescat, mente sumatur moueri. B C igitur quiescente, A C mouetur. non ergo per se mouetur, ipsum A B. At per se primò moueri, supponebatur. Patet igitur B C quiescente, & A B quiescere, ac tunc cessare moueri. At si quid ex eo moueri desinit, quia quiescit aliud, ab alio planè mouetur. Patet igitur, omne, quod mouetur, ab aliquo motu cieri. Omne enim, quod mouetur, est, vt patuit, diuisibile: partéque quiescente, & totum ipsum quiescet.

3 Cùm autem omne, quod mouetur, ab aliquo moueatur, necesse est & id, quod in loco mouetur, ab alio moueatur: & id igitur quod mouet, ab alio moueatur necesse est, cùm moueatur & ipsum, & hoc, ab alio rursus. At non in infinitum hoc proficiscitur, sed stabit tandem alicubi,

4 atque erit quippiam, quod primò causa erit vt omnia moueantur. Quod si non sit ita, sed sit in infinitum profectio, moueatur A quidem à B, ipsum autem moueatur à C, & B rursus à D. & hoc

5 in infinitum modo proficiscatur. Cùm igitur simul moueatur, & id, quod mouet, simul A & B mouebuntur. Nam cùm hoc B mouetur, mouebitur & ipsum A: & item cum B mouetur, ipsum C sanè mouebitur: & similiter cùm C mouetur, mouebitur ipsum D: motus igitur ipsius A, simul erit cum motu ipsius B, & cæterorum cuiusquo. & vnum quod que igitur ipsorum, & motum cuiusque poterimus sumere. Nam etsi à singulis sin gula simul mouentur, non minùs tamen vniuscuiusque motus vnus est numero, & non infinitus extremis. Cùm omne, quod mouetur, è quodam ad quoddam proficiscatur. Fit enim vt aut numero, aut genere, aut specie sit idem motus. Numero igitur eum motum dico eundem esse, qui in eodem numero tẽpore, ex eodem in idem numero fit, vt is, qui hac ex albedine, quæ est vna numero, hanc in nigredinem, hoc in tempore, quod sit vnum numero; fit. Nam si in alio, atque alio fiat, vnus specie, non numero motus erit. Genere autem idem est motus, qui eodem in prædicamento, aut in substantia, aut in alio genere sit. Specie verò est vnus, quo ex eodẽ specie ad idem specie pergitur. Vt motus, qui est ex albo in ni-

6 grum, aut in malum è bono. Hæc autem & in superioribus dicta sunt. Accipiatur igitur motus ipsius A, & sit E, & motus ipsius B, & sit F, & motus item ipsius C, atque D, & sint G atque H. Sumatur prætereà tempus, in quo A mouetur, & sit K. Atque cùm definitus sit motus ipsius A, definitum erit & K tempus, & non infinitum. At A, & B, & cæterorum vnumquodque, eodem in tempore mouebatur. Accidit igitur, vt motus E F G H infinitus, in K definito tempore fiat. Eo enim in tempore, quo A mouebatur, & ea omnia infinita, quæ post ipsum A collocata déinceps sunt, mouebantur. Quare tempore in eodem mo uentur. Etenim motus ipsius A, aut æqualis erit motui ipsius B, aut maior: nihil autem refert. Ac-

7 cidit enim omnino, vt infinitus motus tempore fiat finito. Hoc autem fieri nequit. Hoc igitur pacto, quod proposuimus videbitur demonstrari. Non tamen demonstratur, quia nullum absurdum emergit. Fieri enim potest, vt finito in tempore motus sit infinitus: non tamen idem, sed alius, atque alius, si multa sint ea, quæ mouentur, ac infinita: quod & in hisce, quæ nunc sumpsimus, accidit. At si id, quod primò mouet in 8 loco, motúque corpori accommodato, tangere necesse est, id, quod mouetur, aut cõtinuum esse, vt in vniuersis fieri cernimus, totũ ipsum, vnum ex omnibus, aut continuum erit. Id igitur, quod fieri potest, esse sumátur: & sit magnitudo quidem aut continuum ipsum A B C D, motus autem huius sit E F G H: nihil autem interest, infinitum sit, an finitum, similiter enim finito in tempore K, aut infinitum, aut finitum in finito mouebitur motu: horum autem vtrunque impossibile. Sta- 9 bit igitur tandem (vt patet) id ipsum, & non in infinitum proficiscetur, ab alio, inquam, semper moueri: sed erit quippiam, quod primùm motu ciebitur. nihil autem interest, aliquo supposito id ostendi. Eo nanque posito, quod esse potest, nullum absurdum accidere oportebat.

Quod mouens sit mobili contiguum.
Cap. 11.

ID autem, quod primum mouet, non vt id, gratia cuius cætera sunt, vel fiunt, sed vt id vnde est principiũ motus, simul cum eo est, quod mouetur. Atque simul dico, quia nihil est inter ipsa. hoc enim omnibus mouentibus communiter competit, & subeuntibus motum. Cùm autem tres sint 10 motus, is (inquam) qui ad locum, is, qui ad qualitatem, & is, qui ad quantitatem accommodatur: quorum primus est latio, secundus alteratio, tertius accretio, atque decretio: & ea sanè, quæ mouentur, tria esse necesse est. Atque primò de latione dicamus. Hæc enim primus motuum est. Omne itaque, quod fertur, aut à se ipso mouetur, aut ab alio. Si igitur à se ipso mouetur, patet cùm in ipso sit id, quod mouet, simul esse, & id, quod mouet, & id, quod mouetur, & nihil inter ipsa medium esse. Sin ab alio mouetur, quatuor modis mouetur. Motus enim, qui ab alio afferuntur quatuor sunt, Pulsio, tractio, volutio, vectio. Etenim fit, vt omnes alij ad hos reducantur. Pulsio igitur, alia est impulsio, alia expulsio. Atque impulsio quidem est, cùm id, quod mouet non deserit id quod mouetur. Expulsio verò, cùm deserit. Vectio autem, in tribus est motibus. Non enim per se, & per accidens mouetur, quod vehitur. Ex eo nanque mouetur, quia est in eo vel super id, quod mouetur. At id, quod vehit, aut pellitur, aut trahitur, aut voluitur. Patet igitur vectionem tribus in motibus esse. Tractio verò est, cùm motus trahentis, aut ad se, aut ad aliud celerior eius est motu quod trahitur, neque seiungitur ab eodem. Etenim & ad se ipsum est tractio, & ad aliud. Ad has, & cæteras tractiones eædem specie reducentur: vt in spiratio, & spiratio, & sputatio, & ea quibus aut emittuntur corpora, aut accipiuntur. Quarum aliæ sunt congregationes, aliæ segregationes. Et omnis igitur ad locum accommodata motio, cõgregatio est nimirum, & segregatio.

tio. Volutio verò, ex tractione, pulsionéque componitur. Mouens enim, partim pellit, partim trahit, id quod motu hoc agitatur. Perspicuum igitur est, si pellens, ac trahens est cum eo, quod pellitur, atque trahitur, nihil esse inter ea, quorum alterum mouetur, alterum mouet. Hoc & ex definitionibus patet. Nam pulsio quidem est, aut ex se, aut ex alio in aliud motus: tractio autem, ex alio vel ad se, vel aliud. Insuper compulsio, atque dispulsio. Proiectio verò est, cùm motus celerior 10 fit naturali motu corporis eius, quod fertur, pulsione vehementiore nimirum facta: quod quidem eousque fertur, quousque motus is vehementior sit illo motu. Quæ cùm ita sint, patet esse simul id, quod mouetur, & id, quod mouet, & nihil in- 11 ter ipsa medium esse. At verò nec inter alterans, & id, quod alteratur, medium quicquam cadit. Quod quidem ita esse per inductionem patere potest. In vniuersis enim fit, vt id, quod vltimum alterat, & id, quod primum alteratur, sint simul. 20 Omne enim quale ex eo alteratur, quia sensibile est. Sensibilia verò sunt ea, quibus inter sese corpora differunt: vt grauitas, leuitas, durities, mollities, sonus, huius vacuitas, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, densitas, raritas, & ea, quæ inter hæc sunt. Similiter & cætera, quæ sensui subiiciuntur, caliditas, inquam, & frigiditas, & læuitas, & asperitas. Hæc enim affectus sunt qualitatis subiectæ. Et his inter se differunt sensibilia corpora, aut horum gradibus. 30 Atque quia aliquod horum patiuntur, alterari dicimus tam animata corpora, quàm inanimata, & animantium partes, quæ animæ sunt expertes. Calefiunt enim, aut frigefiunt, aut dulcia fiunt, aut amara, aut aliquo alio prædictorum afficiun- 12 tur. Ipsi quoque sensus alterantur: patiuntur enim: nam ipsorum actio, motus est per corpus patiente aliquid sensu, atque quibus alterantur inanimata, his vniuersis animantia etiam alterantur. At quibus animantia alterantur, hisce 40 non alterantur inanimata. Per sensus enim non alterantur, neque sentiunt inanimata, cùm alterantur. Nihil tamen prohibet, vt & animantia, cùm alterantur, non sentiant, quando non per sensus ipsis accidit alteratio. Si igitur affectus quidem sensibiles sunt, per hos autem fit alteratio: patet iam simul esse patiens ipsum, atque affectum, & nihil inter ipsa medium esse. Nam huic quidem aër continuus est, aëri verò coniungitur corpus: & superficies quidem lumini, visui verò 50 lumen cohæret. Similiter & auditus, ac odoratus 13 primo mouenti coniungitur. Sapor etiam simul est modo eodem, & gustus. Simili modo sit & in hisce, quæ sunt expertia animæ, atque sensus. Id etiam, quod augetur, & id, quod auget, eodem modo se habent. Accretio nanque, quædam additio est: quare simul sunt, quod auget, & quod augetur. Et in diminutione eodem modo. Causa 14 nanque decretionis, ablatio quædam est. Patet igitur, nihil esse medium inter id, quod vltimum 60 mouet, & id, quod primò mouetur.

Quòd omnis alteratio sit in sensibilibus, & in parte animæ sensitiua.
Cap. 111.

DEinceps autem vniuersa, quæ alterantur, à sensibilibus alterari, & eorum alterationem esse dúntaxat, quæ per se ab hisce pati dicuntur, per hæc cõtemplemur oporter. Maximè nanque quispiam in figuris, formis atque habitibus, & horum deiectionibus, acquisitionibúsve, alterationem esse existimabit. Videtur enim in his alteratio esse, verùm non est. Sed cùm quædam alterantur, hæc fiunt: cùm densatur, inquam, aut rarefit, aut calefit, aut frigefit materiùs ipsa. Sed alteratio non est. Non enim statuæ formam nomine dicimus eius, ex quo forma est orta, nec eius etiam, ex quo est pyramidis, aut lecticæ figura, pyramidem aut lecticam, sed denominantes aliud æneum, aliud terreum, aliud ligneum appellamus. At id, quod alteratur, dicimus. Ipsum enim æs humidum esse dicimus, aut calidum, aut durum. Et non solùm hoc pacto, sed etiam ipsum humidum, atque cali- 20 dum esse dicimus æs, affectus nomine materiam nuncupantes. Cùm igitur id quidem, ex quo est 16 forma, & figura, & id, quod est ortum figurarum nomine non dicatur, id verò, quod alteratur, nomine dicatur affectuum: patet, alterationem in solis sensibilibus esse. Prætereà absurdum est & 17 alio modo dicere. Dicere nanque hominem alteratum vel esse, vel domum sumpto fine, ridiculum est, si perfectionem domus, aut parietes, aut tegulam alterationem, esse dixerimus: & si cùm parietibus domus clauditur, aut tegitur, ipsam dixerimus alterari. Patet autem, alterationem in hisce non esse, quæ generantur. Atqui nec in habitibus alteratio est: habitus enim, virtutes, ac vitia sunt. Virtus autem omnis, & vitium, ad aliquid est: quemadmodum sanitas, temperatio quædam est calidorum, ac humidorum, aut internorum, aut ad continens. Similiter & pulchritudo, & robur, ad aliquid sunt: sunt enim dispositiones quædam eius, quod præstantissimum est, 40 ad id, quod est optimum. Atque id præstantissimum dico, quod conseruat, ac circa ipsam naturam disponit. Cùm igitur virtutes quidem, ac vi- 18 tia sint ex hisce, quæ sunt ad aliquid, hæc autem generationes non sint, nec ipsorum sit generatio, nec alteratio omnino: patet, circa habitus, alterationes non esse. At verò neque circa virtutes animi, vitiáque, alterationes esse videntur. Virtus nanque perfectio quædam est. Vnumquodq; enim maximè tum est perfectum, cùm propriam 50 virtutem est consecutum, & maximè secundùm naturam: sicut circulus tunc maximè circulus est. Vitium verò, corruptio est horum, atque remotio. Fit igitur, cùm aliquid alteratur, virtutis acceptio, vitiíque deiectio: neutrum tamen horum est alteratio. Alterari autem aliquid, inde patet: nam virtus quidem aut affectuum est vacuitas, aut eorundem mediocritas quædam. Vitium autem aut est omnis affectuum concitatio, aut est 60 perturbatio virtuti contraria: atque omnino fit, vt virtus morum in voluptatibus, doloribúsve consistat. Voluptas enim aut cùm agimus, aut cùm recordamur, aut cùm speramus, effici solet. Atque si cùm agimus prouenit, sensus est causa:

Universidad de Deusto Biblioteca

Si cùm recordamur, aut speramus, ab ipso rursus efficitur. Afficimur enim voluptate, aut recordantes ea, quę nos delectarunt, aut sperantes euenire ea, quæ nos afficient voluptate. Atqui neque ad partem intellectiuam animæ alteratio accommodatur. Sciens enim, maximè ad aliquid dicitur. Hoc autem ita esse, perspicuum inde fieri potest. Per nullam nanque potentiam motis fit in nobis scientia, sed priùs aliquo orto. Experientia nanque particularium, scientiam vniuersalem consequitur. At neque ipsa operatio generatio est, niũ visionem, tractumve, generationes quispiam dixerit: tale est enim ipsa operatio. Acceptio autem à principio scientiæ, non est generatio, nec alteratio: ex eo nanque quia perturbationes sedantur, atq; tranquilla fit anima, sciens quispiam, atq; prudens euadit. Quemadmodum igitur cùm experrectus est tunc quispiam dormiens, aut cùm ab ebrietate sese recepit, aut cùm à morbo conualuit, non factus est tunc sciens, quanquàm anteà non uti scientia poterat, operanique per eam, sed extincta perturbatione, menteque iam inde ad tranquillitatem redacta, aptus, ac idoneus ad scientiæ vsum euasit. Sic etiam cùm à principio oritur in nobis scientia, simile quid sanè fieri solet: fit enim perturbationis sedatio, quies, atque tranquillitas quædam. Accedit eodem & id, quod in pueris natura fieri solet: non enim discere pueri, neque perinde sensibus, atque ij, qui sunt prouecti magis ætate, discernere possunt: est enim vehemens, in eis turbatio atque motus. Sedantur autem nonnunquam à natura, nonnunquam ab aliis, desinúntq; turbari. Atque in vtrisque fit vt aliquid alteretur perinde, atque cùm aliquis experrectus, factúsque sobrius aptus ad operationem euadit. Patet igitur, alterationem in sensibilibus, & in parte animæ sensitiua, & nullis in aliis, nisi per accidens, esse.

Qui motus sint inter se comparabiles.

Cap. IIII.

Vbitabit autem quispiam, si sit omnis motus omni motui cõparabilis, nécne. Nam si sit, atque id celeritatis sit æquè quod in tempore æquali spatium transit æquale, erit aliqua circunferentia æqualis lineæ rectæ, & maior etiam, atque minor. Prætereà alicui lationi alteratio erit æqualis: cùm in æquali tempore aliud fuerit alteratum, aliud latum. Affectus ergo, longitudini erit æqualis: at esse non potest. At enim cùm in æquali tempore quippiam per æquale mouetur, tum illud æquè celere est: affectus verò nullus, longitudini est æqualis. Quare non erit alteratio lationi æqualis, nec minor. Quo fit, vt non omnis motus sit comparandus. Sed in circulo, rectáque linea, quónam accidet modo? Nam absurdum est, si non fit, vt hoc similiter super circulo, & hoc super recta linea moueatur: sed continuo celeriùs alterum, aut tardiùs moueri necesse est, quasi hoc sit decliue, illud accliue. Prætereà nihil refert ad rationem, si quispiam necessitatem dixerit esse, celerius continuò, aut tardius moueri. Erit enim circunferentia maior, & minor lineæ recta: quare & æqualis. Nam si in eodem A tempore, hoc quidem B, illud verò C lineam pertransiuit, maior erit B linea profectò, ipsa linea C: hoc enim pacto, celerius mobile definiebatur. Et si in minore igitur æqualem transierit, celerius erit: quare pars quædam erit temporis A, in qua celerius mobile partem aliquã transit ipsius circunferentiæ B, toto in tempore, mobili tardiore transeunte totam lineam C. At verò si comparabilia sint, accidit id, quod nuper est dictum, lineam, inquam, rectam æqualem circunferentiæ esse. At comparabilia non sunt: nec igitur motus ipsi, comparabiles sunt. Sed, vt videtur, ea cuncta comparabilia sunt, quæ non æquiuoca sunt: veluti cur comparabilia non sunt, stylus, & vinum, aut vltima fidium vtrum acutius sit? Quia nanq; æquiuoca sunt, ideo conferenda non sunt. Sed vltima fidium, & penultima comparabiles sunt: quia acutum idem significat in vtrisque. Non igitur idem est celere hic, & ibi: & multò etiam minùs in alteratione, ac latione. An id verum non est, si non æquiuoca sint, comparabilia esse? Multum enim, idem in aëre, atq; aqua significat: comparabilia tamen non sunt. Quòd si hoc non sit, at duplum est vnum (est enim id, quod rationem duorum habet ad vnum) non tamen comparabilia sunt. An & in his eadem est ratio? Nam & ipsum multum, æquiuocum est. Sed sunt quorum & rationes æquiuocæ sunt: ceu si quispiam dicat: multum id esse, quod est tantum, ac vltra: & æquale æquiuocum: & si fortè fuerit, & ipsum continuò vnum. Quòd si hoc est æquiuocum, & ipsa etiam, duo æquiuoca sunt. Nam cur alia cõparabilia, alia non comparabilia sunt, si natura est vna? an quia in alio primo sunt susceptiuo? Equus igitur, & canis comparabilia sunt, vtrum ipsorum albius sit: est enim ipsa superficies idem, in qua primò est ipsa albedo. Et de magnitudine modo eodem. At vox, & aqua, comparanda non sunt in alio nanque est susceptiuo. An hoc pacto omnia quispiam faciet vnum: vnumquodque autem in alio dicet esse, atque erit idem æquale, & dulce, & album, sed in alio susceptiuo? Prætereà susceptiuum non est quoduis, sed vnum vnius primum. At verò non solùm ea, quæ comparantur, non æquiuoca esse, sed etiam nec id, quod inest, nec id, in quo inest, differentiã habere oportet. Dico autem hoc modo: Color habet diuisionem. Non igitur hoc ipso fit comparatio, veluti vtrum magis sit coloratum non aliquo colore, sed colore, vt color est: sed albedine fit. Sic igitur & circa motum, id est æquè celere, quod in æquali tempore per æquale est motum, tantum, inquam, longitudinis huius. Sed si aliquid fuerit alteratum, aliud latum, erítne æqualis hæc alteratio lationi, atque eiusdem celeritatis? At absurdum est sané. Et causa est, species motum habere. Quare si ea, quæ in æquali tempore per æqualem longitudinem lata sunt, æqualis celeritatis sint, recta linea circunferentiæ erit æqualis. Vtrum igitur huius est causa, vtrum lationem, an lineã genus esse? Tempus enim semper est idem, ac indiuiduum specie. An simul illa specie differunt? Etenim latio species habet, si id, super quo fit mo

fit motus, species habet. Prætereà si id, per quod fit motus, specie differat: latio quoque erit diuersa. Veluti si pedes sint, ambulatio est: si alæ, volatio. An non hoc, sed figuris alia est latio? Quare quæ in æquali tempore magnitudinem eandem transeunt, ea celeritatis æqualis sunt. Eandem autem non differentem specie: quę si est, & motus non diuersus specie erit. Quare considerandum est, quænam sit differentia motus. Atque hic sermo significat genus ipsum non esse quid vnum, sed ob hoc multa latere. Aequiuocationum autem aliæ nimium distant: aliæ similitudinem quandam habent: aliæ sunt propinquæ, aut genere, aut similitudine rationis. Quapropter & si æquiuocationes sunt, non esse tamen videntur. Quando igitur diuersa est species, vtrum cùm idem in alio, an cùm aliud in alio, est? & quænam est definitio, aut quónam diiudicabimus idem album, vel dulce, aut aliud esse? ex eóne quia in alio diuersum apparet, an ex eo quia omnino nõ idem est? At verò quonam modo alterationes æquè celeres sint? Si igitur sanari est alterari, fit autem vt alius celeriùs, alius tardiùs sanetur, & aliqui simul: sunt alterationes profectò celeritatis æqualis: in tempore nanque æquali, sunt alterati. Sed quid est id, quod ad alterationem accõmodatur? Non enim dicitur hic æquale: sed vt æqualitas in quantitate, sic similitudo dicitur hìc. Verùm sit cum æqualitate temporis idem, in quo celeritas alterationis æqua consistit. Vtrum igitur eo, in quo est affectus, an ipso affectu comparare alterationes oporteat? Atque hìc quidem eandem sanitatem esse, quæ neque magis, neque minùs, sed similiter inest, sumere licet. Sed si affectus alius sit, vt si hoc dealbetur, illud sanetur: his nihil est idem, vel æquale, vel simile: vt hæc alterationis species faciunt, nec vna est alteratio, sicut nec ibi latio. Quare sumendum est, quot alterationis, & quot item lationis species sunt. Si igitur ea, quæ mouentur, specie differunt, quorum motus per se sunt, & non per accidens: & motus sanè specie different: si genere, genere: si numero, numero. At si alterationes sint æquè celeres, vtrum ad affectum si sit idem, vel similis, an ad id, quod alteratur, respicere oporteat? veluti si huius quidem tantum, huius autem tantum sit dealbatum, an ad vtrunque? Atque eadem est, aut alia, si idem, aut alius sit affectus: æqualis verò, aut inæqualis, si æquale, aut inæquale sit illud. In generatione etiam, & corruptione idem considerandum est. Quonam modo est æquè celeris, atq; celerior generatio? An æquè celeris est, si in æquali tempore generetur idem, ac indiuiduum? vt homo, sed non animal: celerior autem, si in æquali diuersum. Non enim habemus quænam sint ea duo in quibus est, ipsa diuersitas: quemadmodum habemus ea, in quibus est ipsa dissimilitudo. Quòd si substantia numerus est, plus erit & minùs numeri speciei eiusdem. Sed ipsum commune nomine caret, atque vtrunque quale est. In qualitate quidem, plus affectus aut excedens magis: in quantitate autem, maius.

Quomodo inter se comparentur motus.

Cap. v.

CVm autem omne, quod mouet, & aliquid semper moueat, & in aliquo, & vsque ad aliquod (atque in aliquo dico, quia in tempore: vsq; ad aliquid, quia per quantitatem aliquam mouet: semper enim simul mouet, ac mouit: quare quantitas quædam erit, per quam est motum, atq; in quanto) Hæc, inquam, cùm ita sint, si A quidem sit id, quod mouet, B verò id, quod mouetur, & C sit longitudo, per quam, & D tempus, in quo est motum: In tempore nimirum æquali, po tentia æqualis A, dimidium ipsius B, per duplum mouebit ipsius C: per ipsum autem C, in dimidio temporis D: sic enim erit rationis similitudo. Et si potentia eadem hoc in hoc tempore per tantum spatium moueat, per ipsius etiam dimidium idem in dimidio sanè mouebit. Et dimidium potentiæ, dimidium per æquale spatium in tempore mouebit æquali. Ipsius enim potentiæ A, sit dimidiũ F, & ipsius B sit dimidium G. Vires igitur ad pondera similiter sese habent, vt patet. Quare per æquale, in tempore mouebit æquali. At si F moueat ipsum G, in tempore D, per longitudinem C: non necessariò fit vt F in æquali tempore duplum ipsius G moueat per dimidium spatij C. Si igitur A per C spatium totum in D tẽpore, B mouebit, dimidium ipsius A, quod est F, non mouebit idem B totum, in D tẽpore, aut in eius aliqua parte per aliquam C spatij partem, quæ rationem eandẽ ad totum habebit C, quam F pars, vel quæ-uis alia ad totam A potentiam habet. Omnino enim si fortè fuerit, nullam partem mouebit. Nõ enim si totæ vires quippiam per tantum mouerunt spatium, dimidium ipsarum per quantumuis spatij quouis in tẽpore idem mouebit. Nam vnus eam trahet profectò nauim, quam centum traxere, si vires eorum tam in ipsorum numerũ, quàm in spatij diuidantur partes, quòd nauim omnes simul traxere. Quapropter Zenonis ratio non est vera, qua concludit, quanuis partem milij facere sonum. Nihil enim prohibet, vt nullo in tempore eum moueat aërem, quem totus modius mouit, cùm cecidisset. Neque pars, si per se fuerit, id mouebit, quod vnà cùm toto mouere potest: neque est enim pars vlla, nisi potentia in toto. Si verò duo quædam seorsum per tantum spatium tanto in tempore duo séorsum pondera mouent: & composita per longitudinem æqualẽ, æqualíve in tempore compositum ex ponderibus vtrisque mouebunt. Est enim in eis eadem ratio. Súntne igitur eadem, & in alteratione, atque accretione? Est enim aliquid id, quod auget, & id etiam quod augetur: atque in tempore tanto, & tantum aliud auget, aliud augetur. Et id, quod alterat, & quod alteratur, similiter est aliquid, & tantum intensione, remissionéve est alteratum, & in tempore tanto. In duplo duplum, & duplum in duplo. Dimidium autẽ in dimidio temporis, aut in dimidio dimidiũ, aut in æquali duplum. Si verò id, quod alterat, aut auget, tantum in tanto auget, aut alterat: non necesse est & dimidium in dimidio, & in dimidio dimidium alterare, vel augere. Sed nihil, si fortè fuerit, alterabit, vel augebit, quemadmodum & in pondere.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBER OCTAVVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri.

LIBER hic octauus Physicæ auscultationis, qui & postremus est, refertus est permultis, & iisdem pulcherrimis theorematibus. Siquidem tractationi de principiis naturalibus optimum hîc finem imponens, ostendit primum motum Naturaliũ esse æternum. Atque æternitatem Vniuersi ex æternitate motus illustrissimè prædicat. Quòd Naturalis contemplatio tota, primam philosophiam attingat, & omnis Naturalis substantia è suprema causa penderet, quando omne corpus Naturale moueri, & quicquid mouetur, ab aliquo moueri, ac primum mouentem, immobilem esse, sempérq; eodé modò sese habere demõstrat.

Quòd motus vtrinque sit æternus.

Cap. I.

1 ATORTV'SNE aliquando est motus, anteáque non erat, rursúsque adeò corrumpitur, vt nihil penitus moueatur: an neque factus est, neq; corrumpitur, sed semper erat, & semper erit? Atque hoc hisce, quæ sunt immortale, ac incessabile ineſt, quasi sit vita quædam iis vniuersis, quæ Natura constant. Motum igitur omnes inquiunt esse, qui de Natura aliquid dicũt: tum quia Mundum faciunt, tum quia contemplatio ipsis omnis est de generatione, corruptionéve, quam impossibile est esse, si non sit motus. Verùm qui mundos infinitos esse, & alios ipsorũ fieri, alios corrumpi dicunt, ij motum inquiunt semper esse: sint enim generationes, & corruptiones ipsorum cum motu, necesse est. Qui verò Mundum aut vnum, & semper eundem esse dicunt, aut vnum quidem, sed non semper, ij de
2 motu quoque similiter opinantur. Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter id accidere necesse est. Aut enim, vt Anaxagoras censet: Dicit enim, cùm omnia simul essent, atque quiescerent tempore infinito, mentem mouisse, ac segregasse. Aut, vt Empedocles dicit, interdum res moueri, interdum quiescere. Moueri quidem, cùm aut vnum ex multis concordia, aut ex vno multa discordia facit: quiescere verò in hisce temporibus, quæ inter hæc media cadunt. Dicit enim hoc modo.

Nam quo de multis nasci contigerit vnum:
Atque iterum ex vno generato plura renasci,
Hoc fiunt, fixúmque sibi non permanet æuum.
At quo mutantur nunquàm cessante recursu,
Hoc sic perpetuò stabilem versantur in orbem.

Cùm enim dicit, At quo mutantur nunquàm cessante recursu: id Empedoclem arbitrandum est intelligere. Hinc, inquam, illuc, & illinc huc fieri motum. Considerandum est igitur de hoc, quo- 3
nam modo se habet. Est enim operæpretium, hanc perspicere veritatem, & non solùm ad naturalem contemplationem, sed & ad eam doctrinam, quæ circa principium primum versatur, vehementer conducit. Ex iis autem ordiemur, 4
quæ priùs à nobis in libris naturalis scientiæ sunt definita. Dicimus itaque motum ipsius mobilis hoc actum esse, quo mobile est. Necesse est ergo, res eas esse, quæ vnoquoque motu moueri possunt. Et sine definitione etiam motus, quiuis profectò fatebitur necessarium esse id moueri, quod singulis motibus moueri potest: ceu alterari quidem id, quod est alterabile: ferri autem id, quod loco mutabile est. Quare sit anteà combustibile, quàm comburatur, & combustiuum anteà, quàm comburat, oportet. Igitur & hæc ipsa 5
necesse est, aut si non erant aliquando, facta esse, aut perpetua esse. Si igitur vnumquodque mobilium, ac motiuorum est factũ, necesse est ante motum acceptum, aliam mutationem, motúmque fuisse, quo quidem ortum id est, quod aut moueri, aut mouere potest. Sin semper erant, motus 7
tamen non erat: absurdum & ex sese quidem, si animaduertatur, videtur. Magis tamen, si proficiscamur vlterius, hoc necesse est euenire. Nam si quædam sunt mobilia, quædam motiua, & interdum est actu quid primum mouens, & aliquid quod mouetur, interdum nihil, sed quiescit: hoc priùs mutetur oportet. Erat enim aliquid causa profectò quietis: quies enim est priuatio motus. Quare ante primam mutationem, mutatio prior erit. Nam quædam vnicè, quædam & mo- 8
tibus contrariis mouent. Ignis nanque calefacit, sed non frigefacit: at scientia vna contrariorum esse videtur. Illic etiam simile quid esse videtur. Nam frigidum versum quodam modo, atque abiens, calefacit: sicut & hisce qui scit, peccat sua sponte, cùm contrà scientia vtitur. Verùm ea, quæ agere, aut mouere, & ea, quę pati, aut moueri possunt, non omnino hæc possunt: sed si sic se habent, atque ad propinqua sibi euadunt. Quare cùm id fuerit, aliud mouet, aliud mouetur: & cùm id euenerit, vt aliud sit mobile, aliud motiuum. Si igitur non semper moueba- 9
tur, non ita sese habebant, vt alterum mouere,

alterum

alterum moueri posset, vt patet; sed alterum ipsorum mutari oportebat. In iis enim, quæ sunt ad aliquid, id accidere necesse est: veluti si duplum non erat, & nunc duplum euasit, si non vtrunque, alterum saltem mutatum esse necesse
10 est. Erit ergo quædam mutatio, prior prima. Insuper, quónam modo prius, atque posterius erit, si non sit tempus, aut tempus, si non sit motus? Quòd si tempus numerus motus, aut quidam sit motus, si tempus est semper, & motum perpetuum esse necesse est. At de tempore, vniuersi, præter vnum, consentire videntur. Omnes enim tempus inquiunt ingenitum esse. Atque per hoc Democritus impossibile esse demonstrat, omnia esse facta: tempus enim dicit, non esse ortum. Plato verò solus, ipsum ortum esse ait: etenim vnà cum cælo dicit ipsum ortum fuisse, cælúmq;
11 factum asserit esse. Quòd si impossibile quidem est tempus esse, ac intelligere sine nunc ipso, nunc autem ipsum medium est quoddam principij simul, finísve subiens rationem, principij quidem futuri, finis verò transacti: tempus sit semper profectò necesse est. Vltimum nanque temporis eius, quod sumpsum extremum est, in aliquo ipsorum nunc erit: nihil enim in tempore præter nunc ipsum accipi potest. Quare cùm ipsum nunc principium sit, atque finis, citra ipsum, ac vltra tempus sit semper necesse est. At si tempus semper esse necesse est, patet & motum necessariò semper esse. Quippe cùm tempus, af-
12 fectus sit quidam ipsius motus, vt patuit. Eadem erit ratio, & qua motũ corrũpi nõ posse probabitur. Nam vt si motus ortus esse dicatur, sit vt prima mutatione sit aliqua prior: sic hîc fiet vt vltima mutatione posterior aliqua sit. Non enim moueri desinet, & esse mobile simul: ceu comburi, & combustibile esse. Esse nanque combustibile potest, & non comburi. Nec itidem desinet si-
13 mul motiuum, & mouens esse. Et ipsum autem corruptibile, corruptum fore oportebit, cùm corrumpitur: & post hoc rursus id, quod huius est corruptiuum. Corruptio nanque, mutatio quædam est. Quòd si hæc fieri non possunt, patet motum perpetuum esse: & non aliquando esse, aliquando non esse. Etenim ita dicere, potiùs si-
14 mile est figmento. Et item dicere, sic esse aptum, atque hoc oportere principium esse, putare. Quod quidem Empedocles dixisse videtur, rebus, inquam, competere necessariò, vt nunc concordia, nunc discordia vincat, ac eas moueat, in
15 medio verò tempore quiescant. Fortasse etiam & qui principium vnum faciunt, vt Anaxagoras, hoc dixerint modo. At verò nihil eorum, quæ Natura, secundúmque Naturam fiunt, ordine vacat. Natura nanque vniuersis est ordinis causa. At infinitum, nullam rationem habet ad infinitum. Omnis verò ordo, ratio est. Infinito autem quiescere tempore, deinde aliquando moueri, huiúsque differentiam nullam cur nunc magis, quàm priùs, nec vllum ordinem esse? non est profectò ipsius opus Naturæ. Nam id, quod Natura fit, aut simpliciter sese habet (vt ignis sursum Natura fertur, & non interdum sursum, interdum non sursum) aut rationem habet, si non simpliciter se habet, eodémque modo. Quocirca præstabilius est, rem ita sese habere, vt Empedocles, & si quis alius ita dixit, interdum, inquam, quiescere, interdum moueri. Tale enim, ordi- 21
nem iam quendam habere videtur. Verum & eum, qui ita dicit, non solùm id dicere, sed ipsius causam etiam afferre, & non ponere, neque censere vllam sine ratione sententiam, sed aut inductionem, aut demonstrationem afferre oportet.
10 Ipsa enim, quæ sunt suppositа, non sanè causæ sunt: neque hoc erat concordiæ, vel discordiæ esse, sed illius quidem congregare, huius autem disgregare officium est. Quòd si insuper assignauerit ipsum interdum, dicendum est, & in quibus sic fit: ceu esse apud nos aliquid, quod congregat homines, amicitiam, inquam, & esse etiam 22
aliquid, quod inimicos seiungit, inimicitiam, inquam, hoc enim & in ipso toto esse supponit: in quibusdam enim sic esse videtur. Per æqualia verò ita fieri tempora, alicuius indiget rationis. Omnino autem hoc principium sufficiens esse putare, semper, inquam, esse sic, aut fieri, non rectè sese habet. Ad quod Democritus causas naturales reducit, sic, inquiens, & prius fiebat. Ipsius autem semper, non quærere principium censet. In quibusdam hoc rectè dicens, in omnibus autem non rectè. Etenim triangulus suos angulos duobus rectis semper æquales habet. Attamen æternitatis huius est alia causa. Principiorum tamen, 23
quæ quidem sunt perpetua, non est alia causa. Tot igitur à nobis sint dicta: quibus iam patet, nullum vnquam fuisse, vel fore tempus, quando non erat, aut non erit tempus.

Solutio argumentorum construentium, motum æternum non esse.

Cap. II.

A verò quæ sunt hisce contraria, non est difficile soluere. Nam ex hisce vi- 16
debitur posse maximè motum esse ortum, & anteà nunquàm fuisse. Primò, quia nulla mutatio perpetua est. Omnis nanque mutatio suapte natura è quopiam ad quippiam est. Quare mutationis omnis finis sint ea contraria, inter quæ fit, & nihil in infinitum moueatur, necesse est. Deinde videmus id posse 17
moueri, quod neque mouetur, neque motum in se vllum habet. Quod intueri licet in expertibus animæ, quorum neque pars vlla, neque totum mouetur, sed quiescentia aliquando mouentur.
50 At oportebat aut semper, aut nunquàm moueri, si non oritur primò motus, sed semper erat. Multò autem magis hoc in ipsis animantibus patet. Nullus enim interdum in nobis est motus, sed quiescimus: & tamen aliquando mouemur, & fit in nobis à nobis ipsis principium motus, etiam si nihil prorsus extrinsecus mouerit. Hoc enim expertibus animæ fieri simpliciter non videmus, sed semper aliquid aliud eorum, quæ sunt extra ipsa, nimirum mouet. Animal autem
60 ipsum, dicimus se ipsum mouere. Quare si aliquando omnino quiescat, fiet in ipso sanè immobili motus à se ipso, & non ab vllo externo. Quòd si id in animali fieri potest, quid prohibet vt in vniuerso etiam idem fiat? Nam si in

paruo fit Mundo, & in magno etiam fiet. Et si in isto, & in infinito etiam fiet, si modò fieri possit, vt infinitum totum moueatur, atque quiescat.
18 Horum igitur id, quod primò est dictum, eum, in quam non eundem semper, vnúmque numero mecum esse, quo ad opposita itur, recte admodum dicitur. Hoc enim fortasse necessarium est, si fieri nequeat vt semper is vnus, idémque sit motus, qui vnius, eiusdémque mobilis est. Dico autem vtrum vnus, idémq; sit sonus vnius chordæ, quæ similiter sese habet, atque mouetur, an alius, atque alius semper? Verum tamen vtrouis modo id sese habeat, nihil obstat, vt hoc motus aliquis idem sit, quo continuus, atque perpetuus est. Atque hoc per ea, quæ posteriùs dicentur,
19 magis patebit. Moueri autem quippiam, quòd priùs mouebatur, non est absurdum: si nunc adsit, nunc non adsit, id externum, quod illud mouet. Hoc tamen quærendum est, quónam sit pacto, idem, inquam, ab eodem motiuo nunc moueri, nunc non moueri. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, quàm cur non semper aliæ re-
20 rum quiescunt, aliæ mouentur. Maximè verò tertium illud dubitationem habere videbitur, propterea quòd sit motus nullo alio præcedente: id, inquam, ipsum, quod in animantibus fieri solet. Nam animal priùs quiescens, posteà mouetur, ac ambulat, à nullo (vt videtur) externo motu impresso. Hoc autem est falsum; cernimus enim semper aliquid eorum, quæ Natura insunt
30 in animali, moueri. Huius autem motus causa non animal est, sed ipsum fortasse continens. At animal ipsum se ipsum mouere dicimus, non omni motu, sed eo, qui ad locum accommodatur. Nihil igitur prohibet, quin potiùs fortasse necessarium est, complures à continenti in corpore fieri motiones, & harum nonnullis mentem, vel appetitum moueri, hæc verò totum iam animal ipsum mouere. Quale accidit circa somnos. Nam tametsi nullus tunc sensitiuus in animali-
40 bus inest motus, inest tamen aliquis motus, & animalia rursus expergiscuntur. At enim hæc per ea, quæ sequuntur, patebunt.

Quòd motus primus sit æternus, quódque primum mouens sit immobile: ac diuisio ad hanc inquisitionem necessaria.

Cap. III.

21 PRincipium autem considerationis id erit, quod fuit & dubitationis. Cúrnam aliqua eorum, quæ sunt, interdum mouentur, interdum quiescunt.
50 Necesse est itaque, aut vniuersa semper quiescere, aut vniuersa semper moueri, vt vult Heraclitus: aut quædam moueri, quædam quiescere. Et horum rursus, aut ea, quæ mouentur, semper moueri, & ea, quæ quiescunt, semper quiescere: aut vniuersa esse apta simul vt moueantur, atque quiescant: aut id esse, quod restat, atque tertium est. Eorum, inquam, quæ sunt, alia semper immo-
60 bilia esse, alia semper moueri, alia vtrunque, moueri, inquam, atque quiescere posse: quod quidem à nobis dicendum est: hoc enim eorum omnium, quæ dubitantur solutionem habet, & iuscse nostræ tractationis est finis. Vniuersa itaq;
22 censere quiescere, & huius quærere rationem, ipsum posthabendo sensum, imbecillitas est profectò mentis, ac hebetudo: & de toto quodam, sed non de parte quadam est controuersia. Neque solum est aduersus Philosophum Naturalem, sed aduersus etiam omnes scientias, vt simpliciter dicam, opinionésque omnes: propterea quòd omnes motu vtuntur. Præterea, vt
19 inficiationes principiorum in rationibus Mathematicis, non ad ipsum Mathematicum pertinent, in cæterisque simili modo: sic neque id ipsum refellere quod nunc est dictum, ad Naturalem Philosophum attinet: est enim apud ipsum hæc suppositio, Naturam principium motus esse. Asserere autem cuncta moueri, est quidem fere falsum: at minùs scientiæ natur. alis fines egreditur. Quàquàm enim in naturalibus posita est Natura motus principium, & quietis, tamen motus natura-
20 le magis esse videtur. Atque, inquiunt quidam, 23 non eorum, quæ sunt, alia moueri, alia non moueri, sed vniuersa sempérque moueri, non tamen videri, sed latere id nostrum sensum. Quibus, & si non distinguunt quonam motu, an omnibus dicant, non est difficile occurrere, falsámque hanc sententiam esse ostendere. Fieri enim non potest, vt incrementa continue, vel decrementa suscipiantur: sed est & medium ipsum. Est autem hæc sententia persimilis ei, quæ est de consum-
30 ptione lapidis à gutta, & de diuisione saxorum, cùm à plantis, quæ inde pullulant, discinduntur. Non enim si tantum pepulit planta, aut abstulit gutta, & dimidium in dimidio temporis pepulit, aut abstulit priùs: sed vt in nauis fit tractu, sic & tantum tot guttæ mouent: pars autem ipsarum, nullo in tempore tantum mouet. Atque diuiditur quidem id, quod est ablatum, plures in partes: attamen illarum nulla seorsum est mota, sed totum simul est motum: Patet igitur, non ne-
40 cessarium esse semper aliquid abire, quia diuiditur in infinita decretio, sed totum interdum abire. Similiter & in quauis alteratione dicendum est. Non enim si id, quod alteratur, in infinitum est diuisibile, ideo & alteratio sit simul per partes: sed persæpe fit simul, vt congelatio. Præterea, cùm quispiam ægrotauerit, necesse est, tempus, in quo sanabitur, fieri, & non in temporis fine mutari: atque ad sanitatem, & ad nihil aliud mutetur, necesse est. Quare alterari continuè dicere, rebus est perspicuis admodum aduersari.
50 Alteratio enim, ad contrarium est transitio. Lapis etiam, neque durior fit, neque mollior. Atque 24 delatione mirabile est profectò, si lapis latuit deorsum ferri, aut in terra manere. Præterea, terra, cæteráque singula corpora necessariò suis in locis manent, ex his autem violenter mouentur. Quòd si quædam ipsorum sunt suis in locis, neq; loco omnia moueri necesse est. Ex his igitur, atq; similibus aliis, crediderit quispiam fieri non
60 posse, vt aut omnia semper moueantur, aut omnia semper quiescant. At verò neque fieri potest, vt alia semper moueantur, alia semper quiescant, & nihil interdum moueatur, interdum quiescat. Atque dicendum est, vt anteà dicta esse non

non possunt, sic & hæc esse non posse. Videmus enim dictas mutationes fieri in eisdem. Et insuper is, qui contendit, rebus profectò manifestissimis aduersatur. Neque enim accretio, neque violentus motus erit profectò, si non præter Naturam mouebitur, priùs quiescens. Præterea, generationem hæc sententia, corruptionémve tol-
25 lit. Penè autem & ipsum moueri, fieri quoddam vniuersis, & corrumpi videtur. Ad quod enim quippiam mutatur, id fit, aut in hoc. Ex quo verò 10 mutatur, in id corrumpitur, aut hinc. Quare perspicuum est, rerum esse nonnullas, quæ mouentur interdum, atque quiescunt. Omnia autem interdum moueri, interdum quiescere censere, hoc iam ad olim dictas rationes est adiungendum. Principium autem idem rursus, quod priùs fecimus, post hæc est sumendum, quæ modò deter-
26 minauimus. Aut enim vniuersa quiescunt, aut vniuersa mouentur: aut quædam quiescunt, quædam mouentur. Et si quædam eorum, quæ sunt, 20 quiescunt, quædam mouentur, aut cuncta nunc quiescant, nunc moueantur, aut alia semper quiescant, alia semper moueantur, alia interdum moueantur, interdum quiescant, necesse est. Impossibile igitur esse, cuncta quiescere, dictum quidem & priùs est: dicamus autem & nunc id ipsum, atque probemus. Nam & si verè res ita se habet, vt quidam inquiunt, id, quod est, infinitum esse, atque immobile, non tamen sensu sic esse videtur: sed eorum, quæ sunt, complura mo-
30 uentur. Si igitur sit opinio falsa, vel omnino opinio, & motus etiam est, & si imaginatio etiam sit, & si interdum sic de quibusdam, interdum aliter videatur. Imaginatio enim, & opinio, motus quidam esse videntur. Sed de his quidem considerare, & eorum quærere rationem, quæ meliùs habemus, quàm si rationis indigeremus: hominis est profectò, malè id, quod est melius, & id, quod est deterius, id, quod est credibile, & id, quod non est credibile, principium denique, & non principium, discernentis. Similiter autem est impossibile, & omnia moueri, aut alia moueri semper, alia quiescere semper. Ad hæc enim omnia, vna est sufficiens fides. Videmus enim quædam interdum moueri, interdum quiescere. Quare patet, impossibile esse, similiter cuncta quiescere, & omnia continuè moueri, ac alia moueri semper, alia quiescere semper. Restat igitur contemplandum esse, vtrum
27 vniuersa talia sint vt moueantur, atq; quiescant, 50 an alia quidem talia sint, alia verò semper quiescant, & alia continuè moueantur. Hoc enim iam à nobis est demonstrandum.

Demonstratio problematis necessarij ad futuram disputationem. Quicquid mouetur ab alio moueri.

Cap. IIII.

ORum igitur, quæ mouent, & quæ mouentur, alia per accidens, alia per se mouent, atque mouentur. Per accidens quidem ea, quæ sunt in hisce, quæ mouent, aut mouentur, & quæ per partem. Per se autem, ea, quæ mouent, aut mouentur, non ex eo quia sunt in hisce, quę mouent, aut mouentur, neque rursus ex eo quia pars aliqua sua mouet, aut mouetur. Eorum autem, quæ per se mouentur, quædam à se ipsis, quædam ab alio motu cientur: atque alia Natura, alia violentia, præterque Naturam mouentur. Id enim, quod a se ipso mouetur, Natura sane mouetur, vt animalium vnumquodque: animal enim à se ipso motu cietur. Ea verò Natura moueri dicimus, quorum 10 principium motus in ipsis inest. Quam ob rem totum quidem animal, Natura seipsum mouet: corpus tamen, & Natura, & præter Naturam moueri potest. Interest enim, tali, an tali moueatur motu, & ex quo magis elemento constet. Eorum autem, quæ mouentur ab alio, quædam Natura, quædam præter Naturam mouentur. Præter Naturam, terra sursum, ignis deórsum. Partes insuper animalium sæpenumero præter Naturam mouentur, ob positiones, motúsque mo-
20 dos. Atque maximè quidem perspicitur, id, quod 28 mouetur, ab aliquo motu cieri, in hisce, quæ præter Naturam mouentur, propterea quòd ab alio moueri patet. Postea verò, quæ præter Naturam mouentur, perspicitur in hisce, quæ Natura quidem mouentur, à se autem ipsis motu cientur, in animalibus, inquam. Non est enim obscurum, si animal ab aliquo moueatur, sed quónam pacto distinguere oportet id, quod mouet ipsius, & id, quod mouetur. Nam vt in nauigiis, & in hisce,
30 quæ non Natura constant: sic & in animalibus, quod mouet, & quod mouetur, diuisum esse videtur: Atque hoc pacto, totum ipsum animal se ipsum motu ciere. Maximè verò dubitatur reliquum dictæ diuisionis vltimę membrum. Eorum enim, quæ motu cientur ab alio, quædam præter Naturam moueri diximus, quędam Natura moueri. Hæc autem sunt, quæ dubitationem afferunt, à quónam mouentur, ceu leuia, grauiáque. Hæc enim, ad opposita quidem loca vi pulsa mo-
40 uentur: ad propria verò, leuia quidem ad supera, grauia verò ad infera suapte natura feruntur. A 29 quónam autem mouentur? Nam impossibile est à se ipsis ipsa moueri: est enim hoc officium vitę, ac animantium proprium. Consistere etiam à se ipsis possent. Nam si quippiam sibi causa sit ambulandi, est etiam causa sibi non ambulandi. Quare si collocatum esset in igne moueri sursum, esset in ipso situm, déorsum etiam ferri. Metas quoque rationis egreditur, & vno motu dúntaxat à se ipsis moueri, si ipsa se ipsa moueant.
50 Præterea, qui fieri potest, vt continuum quid, co- 30 pulatúmve se ipsum moueat? Nam quo quippiam vnum, atque continum est, non tactu, hoc passionis est expers. Quo verò separatum est, eò nimirum aliud agere, aliud pati est aptum. Neq; ergo quicquam ipsorum se ipsum mouet (quippe cùm copulatum sit) neque aliud continuum vllum: sed in vnoquoque diuisum sit, quod mouet, & quod mouetur, necesse est. Quod intueri
60 licet in expertibus animæ, cùm quippiam ani- 31 mantium ipsa mouet. Verùm fit, vt hæc etiam semper ab aliquo moueantur. Quod quidem patebit, si causas diuidamus. Atque licet & in mouentibus ea, quæ dicta sunt, sumere. Alia nanque

præter Naturam motiua sunt, vt est vectis, motiuus ponderis, non natura. Alia sunt motiua natura: vt calidum actu, motiuum est eius, quod est potentia calidum. Similiter & in huiusce modi exteris. Mobile etiam id est natura, quod est potentia quale, vel quantum, vel vbi, cùm in se ipso tale principium, & non per accidens habet: erit enim idem, & quantum, & quale; sed accidit alterum alteri, & non per se competit. Ignis igitur, atque terra, mouentur ab aliquo: vi quidem, cùm præter naturam: natura verò, cùm sub potentia
32 suos ad actus mouentur. Quoniam autem esse potentia multipliciter dicitur, hęc est sanè causa, vt non sit perspicuum à quónam talia moueantur: vt ignis sursum, & terra deorsum. Diuerso autem modo potentia sciens est, qui discit, & qui iam scientiam habet, & non contemplatur. Cùm autem actiuum, atque passiuum sint simul, euadit interdum id, quod est potentia, actu tale, vt id
33 quod discit, & ex eo, quod est potentia, fit aliud potentia rursus. Qui nanque scientiam habet, & non contemplatur, est potentia quodam modo sciens, sed non vt erat anteà, quàm didicisset. Atque cùm ita sese habet, nisi quid prohibeat, operatur, ac contemplatur, vel in contradictione, ignoratióneque erit. Simili modo sese habent hęc, & in ipsis naturalibus rebus. Frigidum enim, est potentia calidum: cùm autem est mutatum, iam est ignis, atq; comburit, nisi quid prohibeat, atque impediat. Similiter res sese habet, & circa graue, & leue. Ex graui nanque, fit ipsum leue: vt aër ex aqua: hoc enim erat primò potentia, & iam est leue. Atque continuò operabitur, si non aliquid obstet. Actus autem leuis, est alicubi esse, atque in supero loco: prohibetur verò, cùm est in loco contrario. Et hoc similiter sese habet & in quanto, & quali. Quæritur igitur, propter quid leuia, grauiáq; ad sua loca mouentur? Est autem causa, ipsa apta esse aliquò moueri: atque hoc est ipsius grauis, leuisque, esse infero loco, superóq;
34 distinctum. Leue verò, grauéque potentia, pluribus est modis, vt diximus. Nam cùm est aqua, leue potentia quodam modo est: & cùm est aër, adhuc potentia est. Fieri enim potest, vt ob impedimentum non sit supero in loco: sed si id, quod impedit, fuerit sublatum, operatur, sempérque superius fit. Similiter & quale ipsum, ad actu tale mutatur: continuò nanque contemplatur & is, qui scientiam habet, nisi quid obstet. Et ipsum etiam quantum extenditur, si nihil sit quod impediat.
35 Qui verò id, quod sustinet, prohibétq; dimouit, partim mouet, partim non mouet: vt qui columnam diuellit, aut ab vtre, qui est in aqua, lapidem prementem dimouit: per accidens enim mouet. Quemadmodum & pila reflexa, non à pariete, sed ab eo, qui proiecit, est mota. Nihil igitur horum, vt patuit, se ipsum mouet: sed motus quidé habet principium, non mouendi tamen, atque
36 agendi, sed patiendi. Quòd si omnia, quæ mouentur, aut natura, aut præter naturam, & violentia
37 motu cientur, & ea, quæ vi, prætérque naturam mouentur, ab aliquo cuncta, atque ab alio mouentur, vt patet: & ea rursus, quæ natura mouentur, ab aliquo motu cientur, siue à se ipsis mouentur, vt animalia, siue non à se ipsis, vt leuia, grauiáq; (nam aut ab eo mouentur, quod generauit, ac leue fecit, vel graue, aut ab eo, quod ea, quæ prohibent, obstántque dimouit) vniuersa, quæ motu cientur, ab aliquo profectò mouentur.

Quòd necesse sit pergentes aut ad aliquid deueniamus quod sit immobile, aut quod moueat se ipsum.

Cap. v.

DIcendum autem, quod mouet, est duplex. Aut enim non per se ipsum mouet, sed per aliud, quod quidem id motu ciet, quod mouet, aut per se mouet. Et hoc, aut primum post vltimum, aut per plura media mouet: vt baculus mouet lapidem, & mouetur à manu, quæ quidem ab homine motu cietur. At is non vlteriùs ex eo mouet, quia ab alio ipse motu cietur. Vtrunque igitur mouere dicimus, & vltimum mouentium, & etiam primum: sed magis primum. Hoc enim, vltimum mouet: sed vltimum, primum non mouet. Et sine primo quidem, vltimum non mouebit: sine verò hoc, primum mouere potest. Baculus enim, si homo non moueat, non mouebit. Si igitur omne, quod
38 mouetur, ab aliquo moueri necesse est, & aut ab eo, quod mouetur ab alio, aut ab eo, quod non mouetur ab alio, & si ab eo mouetur, quod ab alio motu cietur, mouens aliquod esse primum, quod non ab alio moueatur necesse est. Sin verò tale est primum, non necesse est alterum esse. Fieri enim non potest, vt in infinitum proficiscatur id, quod mouet, atque mouetur ab alio: quippe cùm infinitorum nihil sit primum. Si igitur (vti diximus) omne quidem, quod mouetur, ab aliquo motu cietur, id verò, quod primum mouet, mouetur quidem, at non ab alio, ipsum profectò primum à se ipso moueatur necesse est. Præterea, hoc etiam rationem hanc eandem transigere licet. Omne nanque, quod mouet, & aliquid, & ab aliquo sanè mouet, aut enim se ipso, aut alio mouet: vt homo aut se ipso, aut baculo mouet: & aut ipse ventus deiecit, aut lapis, quem pepulit ventus. Fieri verò non potest, vt id, quò motus affertur, moueat absque eo, quod mouet se ipso. Sed si id quidem sit, quod motum affert se ipso, non necesse est aliud esse, quo motus affertur. Sin verò sit aliud, quo motus affertur, est aliquid profectò, quod quidem non aliquo, sed se ipso mouebit, vel in infinitum abibitur. Si igitur mouet quippiam, atque mouetur, stetur, & non in infinitum pergatur necesse est. Nam si baculus moueat, quia mouetur à manu, manus ipsa profectò baculo motum affert. Quòd si manum etiam quippiam aliud moueat, & illud identidem manu mouet. Cùm igitur id, quod motum affert, aliud aliquo mouet; tum id sit
39 priùs, quod se ipso mouet, necesse est. Quòd si hoc motu quidem cietur, ab alio autem non mouetur, necesse est ipsum profectò se ipsum motu ciere. Quare hac etiam ratione, aut ab eo statim, quod se ipsum mouet, id, quod mouetur, motu cietur,

cietur, aut ad hoc ipsum tandem, acceditur. Insuper si sic etiam considerabimus, eadem accident vniuersa. Nam si omne, quod mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur: aut hoc ipsis rebus per accidens competit, vt quippiam moueat quidem motum & ipsum suscipiens, non tamen quia mouetur, aut non per accidens, sed per se inest. Si igitur per accidens competit, non necesse est moueri, quod motu cietur. Quod si id sit, patet posse aliquando nihil eorum, quæ sunt, moueri. Non enim est necessarium id, quod accidit, sed potest non esse. Si igitur id esse posuerimus, quod esse potest, nullum accidet impossibile, sed forsitan falsum. At non esse motum, est impossibile. Id enim
40 iam demonstratum est, motum, inquam, necessariò semper esse. Atq; id ipsum, cùm ratione etiam accidit. Tria nanque necesse est esse: id, quod mouetur: id, quod mouet. & id insuper, quo mouens mouet. Id igitur, quod mouetur, moueri quidem necesse est: at non necesse est, motu ciere. Id autem, quo motus affertur, & mouere necesse est, & moueri. Cùm enim sit simul cum eo, quod motu cietur, vnà cum ipso mutatur. Quod inueri licet in hisce, quæ loco mouent: nam aliquo in tempore tangant ea, quę mouentur, necesse est. At id, quod ita mouet, vt eius non subeat rationem, quo motus affertur, immobile nimirum est. Cùm igitur sit & vltimum ipsum, vt cernimus, quod motu quidem cieri potest, principium autem motus non habet, & id item, quod mouetur quidem, sed ab alio, non à se ipso cietur: rationi consentaneum est (necessarium dicam) & ipsum tertium esse, quod mouet quidem, immobile autem est. Quapropter & Anaxagoras rectè dicit, mentem inquiens passione vacare, & non mistam esse, quippe cùm motus ipsam principium faciat. Hoc enim pacto solùm mouebit, nullum
41 suscipiens motum: & vincet, mistione penitus vacans. At verò si non per accidens, sed necessariò mouetur id, quod motum aliis affert, atque adeò vt non moueat, si non moueatur: necesse est ipsum, vt vt motum subit, aut eadem specie motus, aut alia moueatur: ceu vt si calefaciat calefiat, & si sanet sanetur, & si ferat feratur: aut si sanet feratur, & si ferat accrescat. At primum (vt patet) fieri nequit: nam dicere hæc oportet, vsque ad indiuidua descendendo. Ceu si quid geometriam doceat, id eandem geometriam doceri: & si proiiciat, eodem proiectionis proiici modo. Nec etiam sic, vt motus alio genere moueatur: ceu vt id quidem, quod fert, incrementa suscipiat. Id autem, quod hoc auget, ab alio alteretur: & id, quod illud alterat, alio motu quodam itidem moueatur: nam stetur necesse est. Motus enim finiti sunt. Qui verò redire dicit, idque, quod alterat, ferri: perinde facit, atque si statim id ferri dicat, quod fert, & id doceri, quod docet. Patet enim, omne, quod motu cietur, & à superiore moueri mouente, atque magis ab eo, quod cætera antecedit. At id fieri nequit: accidit enim vt id discat, quod docet: quorum alterum habere scientiam, alterum non habere necesse est. Hoc præterea magis, quàm dicta, rationis fines egreditur: omne, inquam, motiuum mobile esse: quod accidit, si id omne, quod mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur. Erit enim mobile perinde, atq; si quispiam dicat, omne sanatiuum, ac sanans, sanabile, & ędificatiuum ędificabile esse, aut statim, aut per plura. Ceu si moueri quidem ab alio motiuum omne, sed non eo motu, quo mouet propinquum sibi, sed diuerso moueri dicat, vt sanatiuum discere, non sanari. At id, ascendens perueniet tandem ad eandem speciem motus, vt anteà diximus. Horum igitur alterum est impossibile, alterum figmentum. absurdum est enim alteratiuum accrescens necessariò esse. Non ergo necesse est, id, quod mouetur, ab eo semper moueri, quod ab alio motu cietur. Erit igitur exitus huiusce tandem processionis. Quare quod primò mouetur, aut à quiescente mouebitur, aut ipsum se ipsum motu ciebit. At verò si considerare etiam oporteat vtrum sit causa motus, atque principium, vtrum id, quod motu se ipsum ciet, an id, quod ab alio agitatur: illud omnes vtique ponent. Quod enim per se causa est, id semper prior est eo causa, quod per aliud rationem causæ subit. Quæ cùm ita sint, considerandum est alio principio sumpto, si quid se ipsum moueat, quónam modo se motu ciet. Omne itaque, quod mouetur, in semper diui-
42 sibilia diuisibile esse necesse est. Demonstratum est enim priùs in hisce, quę de Natura vniuersaliter dicebamus, omne, quod per se mouetur, continuum esse. Fieri igitur nequit vt id, quod motu se ipsum ciet, se totum penitus moueat. Vnum enim, ac indiuiduum specie, feretur totum, ferétque latione eadē, & alterabitur, & alterabit: quare docebit, atque docebitur, simul & sanabit, atque sanabitur, eadem vtique sanitate. Præterea definitum est anteà, id moueri, quod mobile est: hoc autem est potentia, cùm mouetur, non actu. Sed quod est potentia, proficiscitur nimirum ad actum. Motus autem, actus est mobilis imperfectus. At id, quod mouet, actu iam est, vt patet: calefacit enim id, quod est calidū actu, & omnino generat id, quod formam iam habet. Quare simul idem, eodémq; calidum erit, atque non calidum: & vnumquodq; cæterorum similiter, quæ terminos habeant eiusdem nominis, rationisq; necesse est. Eius ergo, qui motu cietur interno, & suo,
43 aliud mouet: aliud mouetur. Esse autem impossibile se ipsum quicquam hoc pacto mouere, vt ab vtroque moueatur vtrunque, ex hisce sanè patebit. Nam si vtrunque mouebit vtrunque, nihil erit profectò, quod moueat primum. Id enim, quod prius mouet, causa magis est vt moueatur id, quod motu cietur, quàm id, quod illi cohæret. Duplex est enim id, quod motu ciet, vt diximus. Quoddam enim mouet, ab alio suscipiens motum: quoddam se ipso mouet. Atque id, quod longiùs ab eo distat, quod motu cietur, propinquum est magis principio motus, quàm id, quod in medio collocatur. Præterea, quod mouet, non necessariò mouetur, nisi à se moueatur: per accidens ergo, mouet alterum contrà. At accepi iam, posse ipsum non mouere: aliud ergo mouebitur, aliud mouebit immobile. Præterea, non est ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessarium,id,quod mouet,contrà moueri:sed necesse est aut immobile quippiā moueat, aut quòd à se ipso motu cietur,si motū esse semper necesse est. Prætereà,mouetur etiam eo motu profectò, 42 quo mouet. Quare calefit id,quod calefacit. At verò neq; aut vna pars eius,quod primo se ipsum mouet,aut plures se ipsas mouebūt. Totum enim ipsum,si à se ipso mouetur,aut ab aliqua sui parte,aut à toto totū mouebitur. Si igitur quia pars aliqua mouetur à se ipso,totū ipsum se ipsum mouet:illa pars erit id planè, quo primum se ipsum mouet. Separata nanq;,se ipsam illa mouebit:totum autē,non se ipsum mouebit. Sin verò totum à toto mouetur,per accidēs ipsę partes se ipsas sanè mouebūt. Quare si se ipsas non necessariò mouent,sumantur non à se ipsis moueri. Ipsius ergo totius,non quędā pars mouebit immobilis, quædā mouebitur. Hoc enim pacto duntaxat,aliquid se ipsum mouere potest. Prætereà, si totum se ipsum mouet,aliud ipsius mouebit,aliud sanè mouebitur. Ipsum igitur A B,à se ipso,& ab ipso mo- 43 uebitur A. Cùm autem eorum quidem,quæ mouent,quoddā ab alio moueatur, quoddā immobile sit,eorum verò,quæ mouētur,aliud moueat, aliud non moueat quicquā:id,quod se ipsum mo-
A uet,ex eo sanè quod mouet,& non mouetur,& ex eo quod mouetur,& nō necessariò mouet,sed interdum mouet,interdum nō mouet,constare necesse est. Nam sit A quidem mouens immobile, B
B verò id,quod ab A mouetur,& mouet etiā c:hoc autem moueatur quidem, sed non moueat quicquam:nā & si fit vt per plura quoq; perueniatur ad ipsum c,per vnum tamen solum nunc accedatur. Totum igitur A B C se ipsum mouet: sed si auferam c, ipsum quidem A B se ipsum motu cie-
c bit:quippe cū A moueat,B moueatur,vt patet. At c non se ipsum motu ciebit,neq; omnino mouebitur. At verò nec ipsum B C sine A se ipsum mouebit. Nam ex eo B mouet,quia ab alio motu cietur,& nō ex eo,quia mouetur à se, parte sua mo- 40 uente. Ipsum igitur A B solum,se ipsum mouet. Quæ cū ita sint,id omne, quod se ipsum mouet, habeat necesse est & id,quod mouet,& est immobile,& id,quod motu cietur,non autē necessariò mouet: quæ quidem aut sese mutuò tangunt, aut alterum alterum tangit. Quòd si id,quod mouet, continuū sit (Nam id,quod motu cietur, necessariò continuū est)patet,totum se ipsum motu ciere,non ex eo quia aliquid ipsius est tale,vt ipsum se ipsum moueat,sed quia totū se ipsum mouet. 50 Mouetur autem,& etiam mouet, ex eo sanè quia ipsius est aliquid,& id, quod mouet, & id, quod mouetur. Nō enim totū mouet,neq; totum mouetur,sed mouet quidē A,mouetur autem tantūmodo B, ipsum verò C non necessariò mouetur à B. 44 Est enim hoc impossibile. Existit autem dubitatio hoc loco quædam, si quispiam aut ipsius A,si continuū sit id,quod mouet quidem,sed non moueturaut ipsius B, quod mouetur,aliquā auferat partem,mouebitne reliquū ipsius A, aut reliquū 60 ipsius B motu ciebitur? Nā si mouebit, aut mouebitur,non erit A B profectò id,quod à se ipso primo mouetur:ablata enim ab eo parte,reliquū A B se ipsum adhuc mouebit. An nihil prohibet vtrūque, aut alterū,id,inquam,quod mouetur, diuisibile quidē esse potentia, indiuisibile autem actu? Si verò diuisum fuerit, non vlteriùs potentiam eandē habere:Quare nihil obstat,vt in ipsis diuisibilibus aliquid insit potentia primò tale. Patet igitur ex hisce, quæ diximus, esse id,quod primò mouet, immobile: nam siue statim ad ipsum primum immobile,siue ad id,quod mouetur quidē, ipsum verò se ipsum mouet,sistitq; gradum, cùm 10 libet,fiat ex eo,quod mouetur,ab aliquo verò mouetur accessio:vtroq; modo nimirum accidit id, quod primò mouet,in omnibus iis esse, quæ mouentur,immobile.

Quod primum mouet, incorruptibile esse,& neque per se,nec per accidens moueri.
Cap. VI.

VM autem semper esse motum oportet,& nullas eius intercapedines neri,esse quippiā primò mouens perpetuum,immobilēq;,aut vnum, aut plura necesse est. Vnum quodque igitur eorum,quæ 46 immobilia sunt, atque mouent, perpetuum esse, non ad præsentē sermonem pertinet. Esse autem aliquid necessariò, quod semper omnis quidē sit mutationis tam absolutè, quàm per accidens expers,aliud autem moueat,perspicuū,si hoc pacto considerabimus,fiet. Atq; sit ita,si cui placeat, in aliquibus fieri posse vt aliquādo sint, aliquando nō sint,sine generatione,corruptionéve: fortassè nanq; necessarium est,si quid partibus vacans aliquando est,aliquando non est,omne tale sine mutatione esse,atque non esse. Et hoc insuper concedatur,fieri posse vt principiorū immobilium motiuorum quædam aliquando sint, aliquando non sint. Sed impossibile est, hanc omnia cōditionem subire. Nam aliquam hisce causam esse patet,quę ipsa se ipsa mouent,vt aliquando sint, aliquando non sint. Etenim id quidē, quod se ipsum mouet, magnitudinem habeat omnem necesse est,si nihil partibus vacās mouetur. Id autem, quod mouet, nulla necessitate est tale. Vt igitur alia generētur, alia corrumpantur,idque continuò sit: nihil eorum est causa,quæ immobilia quidem sunt, tamē non semper sunt. Neq; rursus eorū, quæ semper quidem hæc mouent,alia verò alia mouent. Perpetui enim atq; continui, nec vnum ipsorum est causa nec vniuersa. Nam sic sese quidem habere, perpetuū,ac necessariò est. Vniuersa autem sunt infinita,& non simul omnia sunt. Patet igitur,& 47 si infinities nonnulla principia immobilia mouētia,& multa eorū,quæ se ipsa mouent,partim corrumpuntur,partim insuper generantur, atq; hoc quidē hoc,aliud autē hoc mouet:at nihilò minùs aliquid esse,quod hęc omnia cōtinet. Idq; præter vnumquodq; istorum aliud quid esse, quod quidem est causa,vt alia sint,alia nō sint, & mutationis continuæ:atque hoc quidem hisce,hæc autem cæteris motus causam esse. Si igitur motus per- 48 petuus est,perpetuum erit & mouens primum, si vnum sit. Quòd si sint plura,plura quoque perpetua erunt. Vnū autem potiùs,quàm plura, putandū est esse,& finita,quàm infinita. Semper enim finita

finita potiùs, quā infinita sumenda sunt, si modò cadē fiant. In iis enim, quæ sunt Natura,finitum sit potiùs,& id,quod melius est,oportet, si modò esse possit. Sufficiens autem est & vnum: quod cùm primū immobilium sit,perpetuúmve, cæte- 49 ris erit principium motus. Ex hoc etiam patet, aliquid esse necessariò vnum perpetuúmve, quod primò mouet. Demonstratū est enim, semper necessariò motum esse. Quod si necesse est semper esse, necesse est & continuum esse: semper enim 10 esse, continuum est: deinceps autē esse, non continuum est. At si continuus est, vnus nimirum est. Vnus autem motus, à quēte proficiscitur vno, & vnius mobilis est. Nam si aliud atque aliud mouebit, totus ipse motus non continuus, sed deinceps erit. Ex his ergo quispiam esse primum quid immobile credet. Et rursus, si ad eorum prin- 50 cipia, quæ mouent, respexerit. Esse igitur quędam eorum, quæ sunt, quæ aliquando mouentur, aliquando quiescunt, luce clarius extat. Atque per 20 hoc ipsum iam patuit, nec vniuersa moueri, nec vniuersa quiescere, nec alia semper quiescere, alia semper moueri. Ea nanque, quæ potentiam habent vt interdum moueantur, interdum quiescant, veras hasce sententias esse demonstrant. Cùm autem talia cunctis sint manifesta, ostendere volumus, & vtranque duorum naturam, esse, inquam, & quæ semper sunt immobilia & quę semper mouentur. Atq; ad id ipsum proficiscentes posito hoc,omne, quod mouetur, ab ali- 30 quo moueri,idq; aut immobile esse, aut moueri, vel à se ipso, vel ab alio semper:ad hoc sumendū tandē processimus,eorū,inquam, quæ mouētur, principium esse subeuntium quidem motum,id, quod ipsum se ipsum mouet, omnium autem id, quod immobile est. Cernimus autem,atq; admodum clarè,res esse tales,quæ quidem se ipsas mouent,quale est animantium, ac animalium genus. Hæc igitur & opinionē nobis præbebant,ne fortassè contingat motum omnino non esse, deinde 40 oriri,quia in se ipsis id accidere cernimus. Nam priùs immobilia sunt,vt videtur, deinde mouen- 51 tur. Hoc autem nos sumamus oportet,vno,inquam,hæc se ipsa motu ciere,atque illo non propriè:quippe cū non in ipsis eius sit causa. Sed insunt animalibus naturales alij motus, quibus ipsa nō per se ipsa mouētur:vt accretio,decretio, respiratio:quibus,vt patet,animaliū vnumquodque mouetur,cū quiescit:& non mouetur eo motu,quo ipsum se ipsum ciet. Atq; horum causa est 50 contines ipsum,& eorum multa,quæ corpus ingrediuntur: vt nonnullorum ipsum alimentum. Cùm enim digeritur,dormiūt, cùm disgregatur, expergiscuntur,& se ipsa mouent, ac ipsum primum principium est externum. Idcirco non semper continuè à se ipsis mouentur. Aliud est enim id,quod mouet ipsum subiens motum,atque mutationem, ad vnumquodque eorum, quæ se ipsa motu cient. In vniuersis autē his,id, quod primò mouet,& quod est causa vt ipsa se ipsa moueāt,à 60 se ipso mouetur,per accidens tamē. Corpus enim mutat locū,vt patet:quare & id,quod in corpore 52 est, & motione vectis, se ipsum mouet. Ex quibus credi potest impossibile esse,si quid immobile quidē est, mouet autem & ipsum subiēs per accidēs motum,id continuo motu mouere. Quare si necesse est continuè motū esse,sit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens subiēs motum,si oportet in hisce, quæ sunt, incessabilem quendam esse motum, & immortalem,vt diximus,atque ipsum,quod est,in se ipso, ac in eodem persistere. Manente nanq; principio, & vniuersum ipsum maneat necesse est: quippe 10 cùm ad principium ipsum continuum sit. Non est autem idem,per accidens à se ipso moueri, atque ab alio: hoc enim nonnullis etiam,quę sunt in cælo,principiis inest,quę lationibus pluribus ferūtur: alterum autē corruptibilibus solùm competit. At verò si sit quippiam semper tale, mouens 53 quidem aliquid,immobile autem semper manēs, atq; perpetuum: & id sanè,quod ab ipso primum mouetur,perpetuum esse necesse est. Hoc autem vel ex eo patere potest,quia secus non esset cæte- 20 ris in rebus generatio,corruptióve,atq; mutatio, nisi quippiam moueret subiens motum. Id enim, quod immobile est, eodē, ac vno motu profectò, modóq; semper eodem mouebit, cùm nullo pacto mutetur ipsum ad id,quod motu cietur. At id, quod mouetur ab eo, quod motu quidem cietur, mouetur autē iam ab eo,quod est immobile:quoniam aliter ad res,atq; aliter sese habet, nō eiusdem erit causa motus. Sed quoniam contrariis in locis est,atque formis,contrario modo quanque- 30 cæterarum rerum motu disponet: atque interdū quiescentē, interdum subeuntem motum præbebit. Perspicuum igitur iam euasit ex hisce, quæ diximus, & id,quod initio dubitabamus: Cūr nam non vniuersa aut quiescūt,aut mouētur, aut alia semper mouētur,alia semper quiescunt,sed quędam interdum mouentur,interdum quiescunt.

Huius enim causa, vltro sese offerre videtur. Quædam enim ab immobili sempiterno mouentur: quocirca semper mouentur. Quædam ab eo, quod mouetur, atq; mutatur: quare & ipsa mutētur necesse est. Id autem,quod est immobile, cùm simpliciter, eodémque modo, ac in eodē semper permaneat, vno motu, simplicique mouebit.

Quòd latio sit primus motus.
Cap. VII.

ATqui si principium etiam aliud consi- 54 derationis fecerimus, de hisce magis patebit. Est enim considerandum, si possit aliquis continuus motus esse, necne: & si possit, quisnam hic sit, & quisnam motuum primus sit. Etenim si motum quidē semper esse necesse est, primus autem hic, atq; continuus est: patet,id,quod primum mouet, hoc sanè motu mouere, quę vnum, & eundem, & continuum, ac primum esse necesse est. Cùm itaque tres sint 55 motus, in magnitudine, in affectu, atque in loco, quem quidem lationem consueuimus appellare: hunc primum motuum esse necesse est. Fieri nanque non potest vt accretio sit, nisi alteratio antecedat. Etenim id,quod incrementa suscipit,tum simili,tum dissimili crescit. Cōtrarium nanque,contrarij nutrimētum dicitur esse.

Add

Additur autem alimentum omne, cùm fit simile simili. Sit igitur alteratio necesse est ea mutatio, qua ad contraria proficiscitur. At verò si alteratur, sit id oportet, quod alterat, & ex potentia calido calidū actu facit. Patet autē id, quod mouet, non sese habere simili modo, sed interdū esse propinquius ei, quod alteratur, interdum remotius ab eodē. At hęc absq; latione nequeūt esse. Si igitur semper motum esse necesse est, & latio sit semper motuum prima necesse est. Quòd si latio- 10
nis & alia prior, alia posterior est, prior nimirum omnes antecedat necesse est. Prętereà, densitas raritasque, principium omnium affectuum est. Etenim graue, ac leue, molle & durum, calidum denique, frigidúmque, densitates quędam, ac raritates esse videntur. Densitas autem, raritasq;, congregatio est, ac segregatio, quibus, vt inquiunt) substantiæ generantur, ac corrumpuntur: at ea, quæ congregantur, ac segregantur, loco mutentur necesse est. At verò magnitudo, etiam eius loco mutetur, 20
56 quod accrescit, atque decrescit. Insuper & hinc, si animaduertamus latione primum motum esse patebit. Primū enim ipsum, vt in aliis sic & in motu multipliciter dici potest. Dicitur autē prius & id, quo sublato cętera tolluntur, ipsum autē, aliis sublatis, est: & id, quod tępore præcedit: & id denique, quod substantia præstat. Quare si necesse est, continuè motum esse, erit autē continuè, aut is, qui cōtinuus est, aut is, qui est deinceps, magis autem erit is, qui est continuus, præstátque continuum esse, atque id, quod præstat in Natura semper esse putamus, modò possit esse: potest autem continuus esse, vt posteriùs demonstrabitur, nūc autem supponatur, atque hìc nullus alius esse potest, niū latio tātùm: latio profectò motus sit primus necesse est. Nulla nanq; necessitas est, vt id, quod fertur, accrescat, vel alteretur, vel generetur, vel corrūpatur. At harū mutationū nulla esse potest, si cōtinuus is motus, quo mouet primùm
57 mouens, auferatur. Prætereà, primum tempore esse, necesse est: hic enim solus, corporibus æternis accōmodatur. At in vnoquoque quidē corū, quæ generantur, lationem motuum vltimam esse necesse est: post ortum enim alteratione primum, accretionéve, deinde iam perfectum latione mouetur. Verùm aliud prius necesse est esse subiēs lationem, quod & generationis hisce, quę fiunt, causa erit, non ipsum subiens generationem, vt id, quod genuit, rē generatam præcedat. Nam generatio motuum ob hoc prima esse videbitur, quia
58 res sit orta priùs oportet. At hoc in vna quidem quauis re generanda ita sese habere videtur: aliquid tamē aliud antè moueatur necesse est, quod quidē ex his est, quæ oriūtur, & occidūt, non subiens generationē, & hoc item aliud prius. Quoniam autē impossibile est, generationem esse primam (essent enim omnia, quæ mouētur, caduca) patet nec vllum motuū, qui sunt deinceps, priorem esse. Dico autem motus deinceps, accretionem, deinde alterationem, & decretionem, atque
60 corruptionem: omnes hi motus posteriores sunt generatione. Quare si generatio prior latione nō est: neque cæterarum profectò mutationum eandem vlla præcedit. Omnino autem id, quod generatur, imperfectum esse videtur, & ad principium proficisci. Quo fit vt id Natura sit prius, quod generatione posterius est. At vniuersis hisce, quæ generātur, vltimò latio competit. Quocirca quædam viuentium omnino, quia instrumētis vacant, immobilia sunt: vt plantæ, & animalium genera multa. Quędam cū perficiuntur, hoc (vt patet) motu cientur. Quare si magis inest iis latio, quę magis Naturā sunt consecuta, motus hic quoq; cæteris motibus substantia prior erit. Atque hoc ita se habet, non solùm ob ea, quæ dicta sunt, sed ob hanc etiam rationem, quia id, 59
quod hoc motu cietur, minimè dum fertur, substantiam suam amittit. Sola nāque latione, nihil in hisce, quæ insunt sibi, mutatur: vt cū quippiam alteratur, & cùm incremēta, decrementáve suscipit, in qualitate fit (vt patet) atq; in quātitate mutatio. Maximè verò patet ex eo, quia id, quod 60
interno motu se ipsum ciet, eo se maximè motu propriè mouet, qui ad locū accommodatur. Atque hoc dicimus eorum, quæ mouentur, ac mouent, principium esse, & primū eorum, quæ mouentur, id, inquam, quod se ipsum interno motu, suóque ciet. Patet igitur ex hisce, quæ diximus, 61
lationem motuum esse primum. Nunc autem demōstrandum est, quænam sit latio prima. Atque simul eadem via patebit, & id, quod nunc, & anteà suppositum, continuum, inquam motum, atque perpetuum aliquem esse posse. Nullum 62
itaque cæterorum motuū continuum esse posse, ex hisce sanè patebit. Omnes enim motus, atque mutationes, ex oppositis sunt ad oppositā migrationes, vt patet. Nam generationis quidem, atque corruptionis, id, quod est, & id, quod nō est terminos esse cōstat: alterationis verò, contrarias qualitates, atq; affectus: accretionis item decretionisve, aut magnitudinem, paruitatémque, aut perfectionem magnitudinis, imperfectionémve. Contrarij verò sunt motus, quibus ad cōtrarios fines
57 itur. Id autē, quod non semper hoc motu cietur, (modò sit prius) quiescat priùs necesse est. Id igitur, quod mutatur, vt patet, in contrario profectò quiescet. Similiter & in ipsis mutationibus fit. Corruptioni nāq; generatio, simplici simplex, & cuidā quædā opponitur. Quare si fieri non potest vt simul oppositis mutationibus quicquā mutetur, non erit mutatio profectò continua, sed inter ipsas medium tępus erit. Nihil enim interest, contrariæ sint, an non contrariæ mutationes eæ, 50
quarum termini contradictoriam oppositionem suscipiunt, si modò simul eidem adesse non possint. Hoc enim, non est rationi conducens. Nec si nō necesse est in contradictione quiescere, neque est mutatio quieti contrarium (forsitan enim id, quod haud est, non quiescit: corruptio verò ad id, quod haud est, vt patet, mutatio est) sed si solum inter ipsas sit tępus: sic enim continua non erit sanè mutatio. Neque enim in prioribus contrarietas conducebat: sed id ipsum, simul, inquā, 60
inesse non posse. Atque non conturbemur oportet, si contrarium sit pluribus idē: vt motus quieti, & ei motui, quo ad contrarium itur. Sed hoc tantùm sumamus, tum motui, tum quieti motum opponi: vt æquale, ac mediocre, ei, quod excedit,

dit, & ei, quod exceditur, aduersatur, & insuper fieri non posse, vt motus oppositi, mutationésq;
63 simul eidē insint. Prætereà, in generatione, corruptionéve, penitus absurdum esse videbitur, si corrumpi continuò generatum, nullóq; in tempore permanere necesse est. Quare de cæteris ex his, idem profectò credetur. Est enim naturale, in vniuersis mutationibus similiter se habere.

Quòd circularis motus solus possit continuus esse.

Cap. VIII.

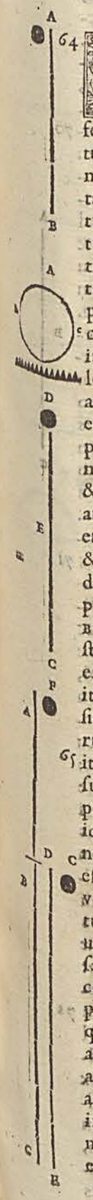

64 NVnc autem dicamus, motum infinitum aliquem esse posse, qui quidem vnus sit, & continuus: atque hunc esse conuersionem. Omne nanque, quod fertur, aut vertatur, aut rectà pergit, aut mixto motu cietur. Quare si motus rectus nō sit continuus, nec is profectò, qui ex vtrisq; componitur, continuus esse poterit. Patet autem, id, quod recto motu, finitóq; fertur, continuè non moueri: reflectitur enim. Sed quod recto motu reflectitur, id cōtrariis motibus profectò cietur. Loco nanq;, contrarius est motus, quo deorsum itur, motui, quo pergitur sursum: & is, quo retrorsum itur, ei, quo
c contraria loca petūtur: & is itē, quo dextrorsum itur, ei, quo pergitur sinistrorsum. Hęc enim, sunt loci cōtrarietates, vt patet. Quis est autem vnus, atque continuus motus, priùs est definitum. Est enim is, qui vnius est mobilis, in vnóque sit tempore, atq; nullam specie differentiam habet. Tria nanq; sunt: id, quod mouetur, vt homo, vel Deus: & quando, vt tempus: & tertium, id, in quo. Hoc autem est, aut affectus, aut forma, aut locus, aut etiā magnitudo. Contraria verò, specie differunt, & non vnum sunt. Atque ea, quæ diximus, sunt differentiæ loci. Indicat autem motum, quo ex A pergitur ad ipsum B, contrariū esse ei, quo itur ex B in A: id, quod ipsis accidit: sese enim mutuò sistunt, si simul fiant. † Et in circulo, simili modo. Is enim, quo itur ex A per B, contrarius est ei, quo itur ex A per C: sese enim mutuò sistūt, si continui sint, & nō reflexio fiat: quia cōtraria mutuò se corrumpunt, sibique fiunt impedimento. At is, quo
65 itur in latus, nō est cōtrarius ei, quo pergitur sursum. Maximè autem patet ex eo, motum, qui super linea recta fit, continuum esse non posse: quia id, quod reflectitur, cōsistat, non solùm si super linea recta, sed etiā si super circulo feratur, necesse est. Non enim idem est, super circulo ferri, atque versari. Fieri nanq; potest, vt interdum prosequatur motum: interdum ad id profectum vnde moueri cœpit, redeat, ac reflectatur. Esse verò necessarium stare, non modò sensu, sed ratione etiam credere profectò compellimur: est autem principium, hoc. Cùm enim sint tria, principium, inquam, medium, atque finis, medium vtrunque est ad vtrunq;: & numero quidem est vnum, ratione autem duo. Prætereà aliud est esse potentia, aliud actu. Quare quodui rectæ lineæ punctum, quod inter extrema est collocatum, potentia quidē est mediū, actu verò non est: si non id, quod fertur, eam diuiserit, constiteritque, atq; incœperit rursus moueri. Hoc autem pacto, mediū ipsum principium fit, & finis: principium quidē posterioris, finis autē primæ. † Dico autem, si id, quod fertur, atque sit D, in ipso constiterit B, & rursus feratur ad C: sed cùm continuè fertur, nec affuisse, nec abfuisse in puncto B potest, sed esse solùm in ipso nunc: in tempore verò nullo, nisi in eo toto, cuius nūc ipsum diuisio est. Quòd si affuisse quispiam, & abfuisse posuerit, semper ipsum D stabit, cùm
10 fertur, Impossibile est enim, ipsum D in B affuisse simul, ac abfuisse: ergo in alio temporis, atq; alio puncto. Tempus igitur id erit, quod est inter puncta temporis illa. Quare D quiescet in B, & in cętteris identidem punctis: quippe cùm sit eadem in omnibus ratio. Cùm autē D, quod fertur, vtetur B medio, principio, atq; fine: consistat ipsum necesse est, propterea quòd illud duo perinde facit, atque si illud ita mēte perceperit. Sed ab A quidem puncto, vt à principio, abfuit, in C verò fuit, cùm
20 moueri desierit, stetéritque. † Quapropter & ad 66
dubitationem hoc est dicendum: habet enim hic locus hanc dubitationem. Nam si sint duæ lineæ rectæ A B C, & D E, quarum D E sit æqualis B C, & F mobile ex A continuè moueatur ad C, atque cùm est in B puncto, G mobile ex D ad E vniformiter, eadémque celeritate feratur, G priùs accedet ad E, quàm F ad terminum perueniet C. Quod enim priùs recessit, ac abiit, id priùs accedat necesse est. Non ergo F mobile, simul in B puncto fuit, atque
30 abfuit ab eodē: idcirco & posteriùs accedit ad C. Nam si fuit, ac abfuit simul, non posteriùs ad terminum perueniet C, sed stet in illo necesse est. Nō est igitur ponendū, cùm F fuit in B, simul G ipsum ex D moueri. Nam si F in puncto fuerit B, abfuerit etiam ab eodem, atque non simul. At in diuisione temporis, in illo, & nō in tempore erat. Igitur hìc quidē in continua magnitudine impossibile est, hoc dicere modo. In eo verò, quòd redit, atque reflectitur, hoc soluere pacto necesse est. Nā si A
40 feratur è B in C, rursusque rediens è C in B mouea tur: ipso C tum extremo, & principio vtitur nimirum, & fine, vno, inquam, puncto vti duobus. Quocirca consistat ipsum necesse est, & nō simul accesserit ad C, & recesserit à C: alioqui ibi simul erit, atque non erit in eodem temporis puncto. At 67
verò non est dicēda ea solutio, quam anteà diximus. Dici nanque nō potest, A mobile in diuisione temporis in ipso C esse, & nec affuisse, nec abfuisse: ad finem enim accedat necesse est, qui quidem est actu, non potentia, finis. Etenim id
50 quidem, quod est in medio, potentia est: at hoc est actu, atque finis est, cùm pergitur sursum: principium verò, cùm itur deorsum. Et ipsorum ergo motuum simili modo. Stet igitur id, quod redit, super linea recta, necesse est. Quæ cùm ita sint, continuus super linea recta perpetuus motus esse non potest. Eodem autem modo & iis est obuiandum, qui Zenonis rationem interrogant, censéntq;, si semper dimidium trāsire oporteat, dimidia verò sint infinita, & infinitorū transitio esse non possit, motū non esse, neque posse quicquam moueri. Aut vt quidam hanc eandem interrogant rationem, cēsentes mobile, cùm mouetur, dimidia singula, super quæ fertur,

enum

Universidad de Salamanca Biblioteca

enumerare. Quo fit, vt ab eo, cùm totũ transierit
spatiũ, enumeratus sit numerus infinitus. Hoc au
68 tem, omnium sententia, fieri nequit. In primis igi
tur de motu sermonibus, ex eo ratione hanc so-
luebamus, quia tempus infinita in se ipso habet.
Non est enim absurdum, si infinito in tempore
transeat quispiam infinita. Infinitio autem inest
tam in longitudine, quàm in tempore simili mo-
do. Sed hæc solutio ad interrogantẽ quidem suffi
cienter se habet. Interrogabatur enim si fieri pos- 10
sit, vt finito in tẽpore quippiam transeat, aut enu
meret infinita. Ad rẽ autẽ ipsam, veritatémque
profectò non satisfacit. Nam si quispiam omissa
longitudine, dictáque interrogatione, si fit, in-
quam, vt finito in tempore pertrãseat quippiam
infinitas, hæc de ipso interroget tempore (habet
enim tempus infinitas diuisiones) non erit suffi-
ciens hæc sanè solutio. Sed ea dicenda est veritas,
quàm paulò antè diximus. Nam si quispiam li-
neam diuidat in duo dimidia, is vno pũcto vtitur 20
vt duobus: faciet enim ipsum, principium, atq; fi-
nem. Sic autem facit, & qui numerat, & qui in di-
midia diuidit: quo sic diuidente, neque linea est
continua, neque motus. Continuus enim motus
continui est. In continuo autem insunt quidẽ di-
midia infinita, sed non actu, sed potentia sunt, vt
patet. Si verò quispiam dimidiam faciat actu, non
continua faciet, sed modũ ipsorum ponet. Quod
quidẽ in eo accidere patet, qui dimidia numerat.
Vnum nanq; punctum vti duo, numerare ipsum 30
necesse est. Alterius enim dimidij principium, al-
terius finis erit, si non vt vnum ipsum continuam
lineã, sed vt dimidia numeret duo. Quare ad in-
terrogantem, si fieri potest, vt in tempore, aut in
longitudine pertrãseat quispiam infinita: partim
posse, partim fieri non posse dicamus oportet. Si
enim infinita sint actu, fieri nequit. Sin verò potẽ-
tia, fieri potest. Qui nanq; mouetur continuè, per
accidens sanè non simpliciter infinita transiuit.
Accidit enim lineæ, vt dimidia sint infinita: sub- 40
69 stantia verò ipsius, diuersa est, atque esse. Atqui
A C B perspicuum etiam est, si quispiam temporis pun
ctum, quod prius posteriúsque diuidit, non poste
riori tempori, respectu rei tribuat semper: idem
esse simul, atque non esse, & cùm est ortum, non
esse. Pũctum igitur temporis vtrisque commune
est, priori, inquam, posterioríque, & vnum, ac idẽ
est numero, ratione verò non idem: alterius enim
finis, alterius principium est. At respectu rei, po-
sterioris est semper affectus. Sit tempus quidem 50
A C B; res autem D, quæ quidem in A C tempore sit
alba, in C B verò non alba: in ipso ergo C alba est
simul, atque non alba. In quouis nanq; temporis
A C puncto, licet ipsum D verè dicere album esse,
si toto tempore illo est album, & in quolibet etiã
ipsius B C non album esse: C verò est in vtrisque.
Non est igitur dandum, in omni temporis A C
puncto, D album esse, sed in quouis, præter vlti-
mum C: hoc autem iam ipsum posterius est. Et si
non albũ fiebat, & si album corrũpebatur in A C 60
toto, factũ est sanè, aut corruptũ in C. Quare al-
bum, aut non albũ esse, primum in illo verè dice-
re licet: vel cùm est ortum, non est: & cùm corru
ptum est, erit: aut albũ & non albũ, & ens omni-
no atq; non ens simul esse necesse est. Quòd si id
generetur, necesse est quod prius non sit, & cùm
generatur, non est. Fieri profectò non potest, vt
tempus in indiuidua tẽpora diuidatur. Nam si in
A tempore, D ipsum albũ fiebat, factum est autem
simul, & est in alio indiuiduo tempore B hærente
tempori A, si in A quidẽ fiebat, & non erat, est au-
tem in ipso tempore B, generationem aliquam ni
mirum mediam esse oportet. Quare & tempus id
erat, in quo fiebat. Non enim eadem & iis erit ra-
tio, qui non ex indiuiduis inquiunt tempus cõsta
re. Sed factũ est in temporis ipsius, in quo fiebat,
vltimo puncto: cui quidem nihil hæret, neque de-
inceps est. Indiuidua verò tẽpora sunt deinceps.
Quæ cùm ita sint, patet si in A toto tẽpore, D fie-
bat, non esse maius id tempus, in quo factum est,
atque fiebat, eo tempore, quo toto solùm fiebat.
Hæ igitur, talesve quædam sunt rationes, ex qui- 70
bus vt propriis quispiam credet motum rectum
perpetuò continuũ esse non posse. Hoc idem in-
super ita sese habere videbitur, & si dissẽrẽdi mo-
do id ipsum considerabimus. Omne itaque, quod A
cõtinue mouetur, modò nihil prohibeat, ad id &
anteà ferebatur, ad quod per motũ accesit. Ceu
si peruenit ad B, ferebatur ad B, & non solùm cùm
erat propè, sed statim etiã vt incœpit motu cieri.
Cur enim nũc magis, quàm priùs: hoc & ad cæte- B
ros accommodabitur motus. At id, quod ex A fer-
tur ad B, veniet rursus ad A continuo motu. Cùm
igitur ex A mouetur ad B, tum fertur etiã ad A eo
motu, quo pergit ex ipso B. Quo fit, vt contrariis
simul motibus moueatur (recti nanq; motus con
trarij sunt) & insuper vt ex eo mutetur, in quo
ipsum nõ est. Quòd si hoc fieri nequeat, in ipso B C
stetur necesse est: non igitur hic vnus est motus.
Qui nanq; motus intercipitur statu, is vnus pro-
fectò non est, vt luce clarius extat. Præterea, ex 71
hisce magis vniuersaliter de omni motu perspi-
cuum idem erit. Nam si omne, quod mouetur, ali-
quo motu dictorũ motuum omnino mouetur: &
quod quiescit, ex his aliqua quiete quiescit, quæ
opponuntur. Nullus enim alius in ratione rerũ,
præter assignatos, est motus. Id autem, quod non
semper hoc motu mouetur, eorum motuum, in-
quam, qui specie differũt, & non motus totius cu
iuspiã parte, necesse est opposita quiescat quiete:
est enim quies, priuatio motus. Si igitur hęc ita se
habẽt, & motus quidem recti contrarij sunt, fieri
verò nequit vt simul quicquã motibus contrariis
moueatur: id profectò, quod ex A fertur ad B, non
ex B quoq; simul feretur ad A. Atque cùm non si-
mul motibus vtrisq; feratur, moueatur autem di
cto motu ex A pergendo ad B, priùs in ipso B
quiescat necesse est. Hîc enim est ea quies, quæ
opponitur ei motui, quo itur ex B ad A. Patet
igitur ex hisce, quæ diximus, motum nullum re-
ctum, continuum esse posse. Insuper hoc etiam 72
modo, ratio magis erit accommodata. Simul
enim corruptum est non album, & ortum est al-
bum. Si igitur alteratio, qua itur ad album, atq; ex
albo, continua sit, & nullo in tempore maneat: si-
mul profectò corruptũ est non album, & factum
est album, atque non album. Horum enim trium,
idem tempus erit, vt patet. Præterea, non si tem-
pus

pus cõtinuum est, & motus continuus est, sed de-
inceps est. Quo nanque pacto contrariorum mo
tuum, vt dealbationis, ac denigrationis, idem fue
rit finis? Patet igitur, motum rectum, continuum
73 perpetuò esse nõ posse. Motus autẽ is, qui semper
circularem lineam fit, vnus, atque cõtinuus erit:
nullum enim impossibile accidit. Etenim id,
quod ex A mouetur, simul ad ipsum mouebitur
A, eadẽ nimirũ appetitione. Ad quod enim per-
ueniet, ad id & mouetur: sed non simul cõtrariis
ciebitur motibus, neq; oppositis sanè. Non enim
omnis motus, quo pergitur ad hoc, contrarius ei,
quo itur ex hoc, aut oppositus est. Sed contrarius
quidem est, rectus: huic enim motus loco accom-
modatus contrarius est: vt is, qui per diametrum
fit. Termini enim plurimùm distant. Oppositus
autem est, qui per eandẽ fit longitudinem. Qua-
re nihil vetat, vt talis motus cõtinuus sit, nullas-
que prorsus intercapedines habeat. Etenim con-
uersio quidem, à se ipso in se ipsum: rectus autem
motus, à se ipso in aliud transitio est. Et is quidẽ
motus, qui fit in circulo, nunquàm fit in eisdem:
rectus autem, sæpe fit in eisdem. Is igitur motus,
qui semper in alio, atq; alio fit, continuè fieri po
test: at is continuè fieri non potest, qui sæpe fit in
eisdem. Motibus enim oppositis, id, quod moue-
tur, simul moueatur necesse est. Quare fieri nõ po
test, vt aut in semicirculo quicquã, aut in alia vlla
circunferentia continuè moueatur. Sæpe enim in
eisdẽ moueatur, & contrariis mutationibus mu- 30
tetur, necesse est. Non enim coniunguntur hîc,
principium, atque finis, circuli autem coniungun
74 tur: & hic est solus motus perfectus. Ex hac au-
tem diuisione patet fieri non posse, quo cætero-
rum motuum quisquam continuus sit. Accidit
enim in vniuersis, vt per eadem quisque fiat: vt in
alteratione, per medium ipsum: & in motu, qui
quãtitati accommodatur, per magnitudines me-
dias: & in generatione, corruptionéve, similiter.
Nihil enim interest, pauca quispiam, an plura fa-
ciat ea media, in quibus est ipsa mutatio, & addat
quid, an auferat. Fit enim vtroque modo, vt per
eadem sæpe motus efficiatur. Ex his igitur patet,
nec eos naturales bene sensisse, qui res vniuersas
sensibiles inquiunt semper moueri. Nam motuũ
iam dictorum aliquo moueant, maximéque secũ-
dùm illos alterentur necesse est: fluere enim in-
quiunt eas semper, decrementáq; suscipere. Præ-
terea, generationẽ, atque corruptionem, altera-
tionem esse dicunt. Ratio verò nostra tunc dixit,
nullo quicquã omnino motu præter conuersio-
nem cõtinuè moueri posse. Quare nec alteratio-
ne, nec accretione, decretionéve. Hæc igitur satis
sint dicta, ad demonstrandũ nullam infinitam es-
se mutationem, aut continuam, præter ipsam so-
lam conuersionem.

Quòd motus circularis possit continuus in infinitum esse, ac primus.

Cap. IX.

75 IPsam autem conuersionem, lationum 60
omnium esse primam, perspicuũ in-
de fieri potest. Omnis enim latio, aut
circularis est, aut recta, aut mista: sicut
& anteà diximus. At hac quidẽ, illas priores esse
necesse est: ex illis enim cõstat, vt patet. Recta ve-
rò, circularis est prior: est enim simplex perfecta-
que magis. Fieri igitur non potest, vt super infini
ta linea recta quicquã feratur. Non est enim id in
ratione rerum, quod hoc pacto dicitur infinitum.
At nequè si esset, moueretur quicquam omnino.
Nõ enim id fit, quod impossibile est. Impossibile
autẽ est, vt patet, transire quippiam infinitum. Ea
verò latio, quæ super finita recta linea fit, si refle-
ctatur, composita erit profectò, duóque motus: si
nõ reflectatur, imperfecta, ac corruptibilis. At im
perfecto perfectũ, & incorruptibile corruptibili
natura prius esse, & ratione, atq; tẽpore cõstat. Is
præterea motus, qui perpetuus esse potest, prior
est eo, qui perpetuus esse nequit. At cõuersio qui-
dem, pepetua esse potest. Cæterorum autem mo-
tuũ nullus, perpetuus esse potest: Status enim fiat
oportet, qui cũ est, corruptus est iam ipse motus,
atque euanuit. Atqui rectè, cum ratione que acci- 76
dit, conuersionẽ vnum esse motum, atque conti-
nuum, & nõ eam lationem, qua super recta linea
pergitur. Huius enim principium, & finis, & me-
diũ definitũ est, & vniuersa hęc sunt in ipsa. Quo
fit, vt id sit vnde incipiat quod mouetur, & id itẽ,
ad quod perueniet, desinétque moueri. In ipsis
nanq; finibus quiescit id omne, quod motu recto
cietur, aut in eo, ex quo incipit motu cieri, aut in
eo, ad quẽ accedit. Sed in circunferentia sunt hæc
(vt patet) indefinita. Quod enim ipsius pũctum,
finis potiùs ratione, quàm principij subiit: æquè 30
enim quoduis punctorum principium est, & me-
dium, atque finis: vt semper id, quod mouetur, in
principio sit, & medio, atque fine, & nunquàm in
vno tantùm. Quapropter ipsa sphęra mouetur,
& aliquo modo quiescit: eundem enim occupat
locum. Causa autem est, hæc omnia accidisse ipsi
centro: nam principium est, & medium magni-
tudinis, atque finis. Quare fit, vt quia hoc extra
circunferentiam est, non sit id, in quo quiescit id,
quod fertur, quasi transierit: semper enim circa
medium, sed non ad vltimum fertur. Quia verò
semper hoc manet, ideo totum ipsum continuè
partim quiescit, partim mouetur. Accidit autem
hæc conuersio, vt econtra conuersio motuum sit
prima, atque mensura. Quia nanque motuum est
mensura ipsa conuersio, ideo primus sit ipsa mo-
tus necesse est. Ipso enim primo omnia mensu-
rantur. Et quia rursus primus est omnium mo-
tus, ideo ipsa mensura est cæterorum. Præter- 50
eà, vniformis etiam motus, sola conuersio esse
posset. Quæ nanque recto motu cientur, differ-
miter sanè ferũtur: discrepãt enim partes motus
propinquæ principio, ab hisce partibus, quæ pro-
pinquæ sunt fini. Etenim vniuersa, quæ suapte
natura feruntur, quò magis ab eo loco recedunt,
ex quo moueri cœperint, eò celeriùs moueri
videntur. At sola in conuersione neque princi-
pium est, neque finis: quippe cùm non sit in ipsa
circunferentia quicquam tale, sed extrà. At ve- 77
rò sententiæ huius, lationem, inquam, primum
motuum esse, testes sunt vniuersi, qui mẽtionem
motus fecerunt. Principia enim ipsius hisce tri-
buunt, quæ motu istiusmodi cient. Segregatio
nanque, congregatióve, motus in loco sunt. Hoc
autem

autem modo, concordia, atque discordia mouet. Altera nãque ipsarum segregat, altera cõgregat. Anaxagoras quoque, mentẽ, quæ mouit, perius secernere dicit. Eade & ij sentiunt, qui nullã aliam talem causam ponunt, sed ob vacuũ inquiunt res moueri. Et hi nanq; Natura eo motu, qui loco accõmodatur, moueri dicũt. Motus enim, qui fit ob vacuũ, latio nimirũ est, & vt in loco motus, vt pater. Cæterorum autẽ motuum nullum ipsis inesse primis, sed in hisce dũtaxat, quę constant ex illis, putant. Accrescere enim hæc, decrescereq;, ac alterari congregationẽ, segregationémque subeuntibus indiuiduis corporibus dicunt. Eadem & ij censent, qui densitate, raritatéve generationem, corruptionémve conficiũt. Congregatione nanque, segregationéve, hæc vniuersa disponũt. Accedit ad hæc eorũ quoque sententia, qui causam motus animam faciunt. Id enim, quod se ipsum mouet, eorum, quę mouẽtur, principium esse dicũt. Animal autem, omnéque animans, motu ad locũ accommodato se ipsum mouet. Id præterea solũ propriè moueri dicimus, quod eo motu cietur, qui ad locum accommodatur. Quòd si quippiam quiescat quidem eodem in loco, incremẽta verò, vel decremẽta suscipiat, vel alteratur: id aliqua ex parte, & non absolutè, moueri dicere consueuimus. Motum igitur omni in tẽpore semper fuisse, sempérque fore, & quid est principiũ perpetui motus, quis præterea primus est motus, & quis solus perpetuus esse potest, & id insuper, quod primum mouet, immobile esse, satis iam hi sce, quæ dicta sunt, explicauimus.

Quod primum mouet, indiuisibile esse, nullámque prorsus magnitudinem habere.

Cap. x.

78 NVnc autẽ partibus hoc vacare, magnitudinémque nullã prorsus habere necessarium esse dicamus, ac demonstremus oportet, priùs hisce definitis, quæ hanc sententiam antecedunt. Atque horũ vnum est hoc, fieri, inquã, non posse, quo finitum quicquam tempore moueat infinito. Tria nãque esse in omni motu cõstat: id, quod mouetur: id, quod mouet: & tertium, ipsum tempus. Atque aut hæc omnia infinita sunt, aut finita, aut horũ aliqua, vt duo, aut etiam vnũ. Sit igitur A quidem mouens, B autẽ id, quod mouetur, & tempus infinitum sit c: Pars itaque ipsius A, quæ quidem sit D, moueat partẽ aliquam ipsius B, sitque illa pars E: atque patet, non toto c tẽpore ipsam mouere. In maiore nanque, maius nimirũ mouet. Quare fit, vt tempus illud infinitum non sit: designetur, atque sit F, Hoc igitur pacto addens ipsi D, atque E parti partem: totum A tandem, & B similiter totum consumam: tempus autem nunquàm, æqualem F parti semper auferẽs partem: quippe cùm sit, vt est suppositum, infinitum. Quare totum A mouens totũ B, ipsum finito in tempore c mouebit. Fieri ergo non potest, vt à finito quicquam infinito in tempore moueatur. Perspicuum igitur est, fieri non posse, quo finitum quicquam tẽpore moueat infinito. 79 Fieri verò non posse, vt finita in magnitudine vires sint infinitæ, ex hisce sanè fuerit notum. Sint enim maiores eę semper vires, quę equale minore in tempore faciunt, ceu calefaciunt, aut dulcedine afficiunt, aut proiiciunt, omninóque mouẽt. Quod cùm ita sit, ab eo quoque profectò, quod infinitum quidem est, infinitas autem vires habet, patiens quippiam patiatur, & magis, quàm ab alio patiatur necesse est: infinitæ nanque vires viribus sunt maiores finitis. At nullum esse tẽpus omnino potest, quod vires vllæ mouerent: nam si sit A tempus, quo vires infinitæ calefecerunt, vel pepulerunt, AB verò sit tempus id, in quo finitæ quædam vires mouerunt: hisce viribus si maiores finitas vires semper addidero, ad eas tãdem vires perueniam, quæ mouere in A tempore possunt. Finito nanque cuiuis, si finitum semper addidero, omni quouisillud definito faciam maius: & si abstulero, minus identidẽ faciam. Ergo tempore in eodem, aut æquali, finitæ, ac infinitæ vires mouebunt: hoc autem est impossibile: fieri ergo nõ potest, vt magnitudo finita vires habeat infinitas. Neque igitur fieri potest, vt infinita in magnitudine finitæ sint vires: atque quanquàm fit vt minore in magnitudine plus virium insit, multò tamen maiores sunt in maiore. Sit itaq; magnitudo infinita AB, itaque pars eius CB, vires aliquas habet, quibus D mouet aliquo in tẽpore, quod EF lineis designetur. Si igitur ipsius CB duplã cepero magnitudinem, (hac enim nunc ratione vtamur) illa tẽporis in dimidio, quod est EG, idem D profectò mouebit. Quòd si hoc pacto sumpsero partes, AB quidem magitudinem nunquàm transibo: tempore verò dato semper accipiam minus. Erũt ergo vires ipsius AB magnitudinis infinitę. Omnes enim finitas exuperant vires. Omniũ autem finitarum virium, tempus etiam finitum esse necesse est. Nam si aliquo in tempore moueant tantæ, maiores minore in tẽpore quidem, at definito, mouebunt conuersione contraria rationis. Sunt autem infinitæ vires perinde atque multitudo, magnitudóque infinita est ea, quæ multitudinem omnem, magnitudinémque exuperat definitam. 81 Licet autem, hoc idem sic etiam demonstrare. Accipiemus enim magnitudinis finitæ cuiuspiam potẽtiam aliquam generis eiusdem cum potẽtia, quæ in magnitudine est infinita, quę finitam potentiã infinitæ magnitudinis metietur. Ex iis igitur, quæ dicta sunt, patet, fieri nõ posse, vt finita in magnitudine vires sint infinitæ, aut in infinita finitæ. Sed de iis, quæ feruntur, bene sese habet, aliquam primò dubitationem afferre. Nam si 82 omne, quòd mouetur, ab aliquo moueatur, quo pacto eorũ, quæ se ipsa mouẽt, continuè nonnulla mouẽtur, eo, quod mouerat, nõ tangẽte, vt corporum ea, quæ proiiciuntur? Quòd si is, qui mouit, & aliquid aliud simul mouet, vt aerẽ qui quidem mouet subiẽs motum: simili modo profectò fieri nequit, vt illa moueantur, ipso primo non tangente, neque mouente, sed simul omnia moueantur, rursusq; moueri tũ desinãt, cùm id, quod primò mouet, desinit mouere, necesse est: & si perinde facit vt magnes, veluti si mouet quod mouit. At enim hoc dicatur necesse est, id, quod primum mouit, facere vt mouere etiam possit, aut aer, aut aqua, aut aliquid tale, quod quidẽ est aptum mouere, motúmque subire, sed non simul

desinit mouere, atque moueri: sed desinit quidem moueri, cùm is, qui mouet, moueri desinit, est autem adhuc mouens: quapropter mouetur alij hærens. Et in hoc, eadem ratio est. Desinit autem, cùm mouendi potentia minor sit in eo, quod hæret. Penitus autem desinit, cùm antecedẽs non vlterius mouens fecerit, sed motum subiens solum. Hæc autem simul desinere, alterum mouere, alterum moueri, totúmque motum, necesse est. Is igitur motus in hisce fit, quæ nonnunquam moueri, nonnũquam quiescere possunt, & non est continuus, sed apparet. Nam aut deinceps collocatorum, aut tangentium est. Non est enim vnum mouens, sed plura, quorum aliud alij hęret. Quocirca talis motus in aere fit, & in aqua, quem quidam antiperistasim esse dicunt. Impossibile autem est, alio modo soluere ea, quæ dubitata sunt, quàm dicto modo. Ipsa autem antiperistasis, cuncta simul mouere, moueríque facit: quare & desinunt simul. Nunc autem, vnum quid continuè ab aliquo moueri videtur. non enim ab eodem 83 mouetur. Quoniam autem in hisce, quæ sunt, continuum esse motum necesse est. hic verò est vnus, atque vnum motum magnitudinis cuiuspiam esse necesse est, (nõ enim id mouetur, quod magnitudinis est expers) & vnius esse, atque ab vno: alioqui continuus non erit, sed hærens alius alij, atque diuisus. Id, quod mouet, si vnum est, aut subiens motum mouet, aut immobile est. Si igitur mouetur, simul sequatur ipsum, atque mutetur, & insuper ab aliquo moueatur oportet. Quare stabitur, atque ad id accedetur, quod mouet, & est immobile. Hoc enim non simul mutari necesse est, sed poterit semper mouere. Nam hoc pacto mouere, sine labore profectò est. Et hic motus, aut solus, aut maximè est vniformis. Id enim, quod mouet, nullam subit mutationem. Id etiam, quod ab illo mouetur, vt motus sit similis, non subeat mutationem oportet. Atqui il 84 lud, aut in medio, aut in orbe esse necesse est: hæc enim principia sunt. At ea, quæ propinquissima sunt mouenti, summa cum celeritate mouentur. Talis autem est ipsius totius motus: illic igitur est id, quod mouet. Exiistit autem dubitatio, si 85 fieri possit, vt quippiam motum subiens continuè moueat, sed non vt id, quod iterum iterúmq; pellit, ex eo continuè mouet, quia motus deinceps sunt. Aut enim ipsum pellere, vel trahere, vel vtrunque facere oportet: aut aliud, aliúdque succedens perinde sit, atque in hisce, quæ proiiciuntur, vt anteà diximus, si cùm facilè diuisibilis sit vel aqua, vel aer, aliud semper mouet subiens motum. At neutro modo motus vnus esse potest, sed plures hærentes erunt. Solus igitur is est continuus motus, quo id, quod est immobile, mouet. Semper enim similiter sese habens, & ad quod mouetur similiter, & continuè sese habebit. His hoc pacto determinatis, patet im- 86 possibile esse, primum mouens, atque immobile, magnitudinem vllam habere. Nam si habet, aut finitam, aut infinitam ipsam esse necesse est. At demonstratum est priùs in naturalibus, fieri non posse, vt magnitudo sit infinita. Et nunc demonstrauimus, finitam magnitudinem infinitas vires habere non posse: & impossibile insuper esse, infinito in tempore quicquam à magnitudine finita moueri. Primum autem mouens, æterno motu, infinitóque tempore mouet. Patet igitur, ipsum indiuisibile esse, vacaréq; partibus, ac magnitudinem nullam prorsus habere.

ARISTOTELIS STAGIritæ de Cælo, Liber Primus,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum librorum De Cælo ex Simplicio.

CORVM Aristotelicæ traditionis de cælo, Alexãder ait de Mũdo esse: nam cælũ in his trifariũ ab Aristotele dici, sphærã, inquam, nõ erratilem, quod & extremũ cælũ in hoc libro, cum adiectione adpellat. Deinde, vniuersum corpus diuinũ, & circulare: postremò, Mundum ipsum: quẽadmodum & Plato appellat, inquiens, Cælũ istud vniuersum, aut Mundus, aut vtcunq; aliter vocari potuerit. Atq; Theophrastũ etiã in testimoniũ adhibet Alexãder, qui in libro de Cælo non solùm de diuino corpore differat, sed & de iis, quæ generationi, & corruptioni sunt obnoxia, déq; eorundẽ principiis. His igitur cõfirmat scopũ esse de Mundo, & corporibus, quæ illi insunt, edocere: vt de corpore cælesti, & de quatuor iis, quæ Lunę subsunt, igne, aere, aqua, terra. In hanc opinionẽ videntur cũ induxisse quæstiones de vniuerso Mũdo, quæ libro primo continẽtur: velut, vtrũ vnus sit Mundus, an plures, & vtrũ finitus sit, an infinitus sit, atq; nũ ingenitus, & incorruptibilis, an non. Quódq; Aristoteles libro primo loquutus de eo, quod propriè cælũ appellatur, in tertio, ac quarto de quatuor elemẽtis sermonẽ facit, tanquam cõsequentẽ ad ea, quę de primo corpore dicebãtur. Quapropter in exordio libri tertij, docet naturalẽ considerationẽ de corporibus esse, ac enumeratis, quæ eatenus absoluisset, ita scribit: De primo igitur elemẽto, quale Natura sit, & quòd ingenitũ atq; incorruptibile sit, dictũ est: superest nunc vt de duobus dicamus. Duo appellãs binas cõiugationes, leuium videlicet, in qua ignis est, & aer: & grauiũ, in qua terra, & aqua. Diuus autẽ Iamblichus ait, scopum quidem huius esse de cælo, atq; corpore diuino, sed ad eãdẽ doctrinã adhiberi considerationẽ de vniuerso Mundo, vt qui ab illo iuxta substantiã pendeat, atq; eidẽ pareat ad rerũ generationẽ: sed & de elemẽtis, atq; eorũ facultatibus, doctrinamhîc fieri, quòd ea omnia è cælo pẽdeãt, atq; ex iis, quæ in ipso circũferũtur. Syrianus verò, ille magnus, quíq; eum sunt sequuti, de eo, quod propriè cælum appellatur, id est, de perpetuo, atq; circulari corpore, hanc doctrinã esse. Inscriptionẽ hanc, vt sese offert, sequuti, neq; acceptant dicentẽ scopũ esse de Mundo, ac simplicibus corporibus. Aiunt enim, quæ de simplicibus corporibus fuerint hîc disputata, ea non primũ, sed tanquam conducẽtia ad considerationẽ de cælo, adducta esse. Si quidẽ vt ostenderetur, cęleste corpus non ex elementaribus cõstare, sed simplex esse, neq; aliquod ex quatuor illis esse, sed quintæ substãtiæ, quæ neq; grauitatẽ, neq; leuitatẽ habeat, vt illa habent, idcirco sermonẽ de iis feciſſe aiũt, alia quidẽ grauia esse ostẽdentẽ, alia leuia, & ea propter quatuor illa in bina reduxisse, leue scilicet, & graue. Horũ igitur vnusquisq; diuisionẽ Naturaliũ librorum Aristotelis sequutus, scopũ per se ipsum tradit. Eorum enim alij sunt de naturalibus principiis, quę rebus naturalibus omnibus communiter insunt, velut de materia, & forma, & de motu, loco, & tempore, déq; Natura ipsa, & quæ ipsam cõsequũtur causis naturalibus. Insuper autẽ de iis, quę videtur quidẽ inesse naturalibus rebus, cũ nõ insint, vt de vacuo, de infinito, quorũ omniũ expositionẽ liber Physicæ auscultationis cõtinet. Cęterũ post doctrinam de principiis, quę naturalibus corporibus insunt, oportebat de ipsis corporibus docere. Atq; horũ, vt Alexãder dixit, alia sunt simplicia, alia cõposita: atq; simpliciũ, aliud perpetuũ est, & circulo, alia generationi obnoxia sunt, & rectà ferũtur. Ac de his omnibus, ait huius disciplinę scopum esse, & de Mũdo ipso, qui ex omnibus hisce cõstituitur. Vt autẽ alij asseruerint, corporũ naturaliũ alia sunt perpetua, de quibus est præsens traditio: alia generationi, & corruptioni sunt obnoxia, de quibus doctrinã facturus, primũ cõmunẽ de omni generatione & corruptione sermonẽ fecit: deinde in libris sublimiũ, de quibusdã priuatim peregit. Quę verò in terra sunt, cõposita, alia quidẽ animata, alia expertia sunt animæ: ac de his quidẽ ea docẽt, quæ de metallis inscribũtur. Porrò animatorũ alia sensum habẽt, & loco mouẽtur, vt animalia, alia sensus, & motus sunt expertia, vt plãtæ: de quibus libri habẽtur, qui inscribũtur de plantis. Itẽ, qui de animalibus, quorũ alij cõmunes sunt, vt qui de generatione sunt, & de partibus animaliũ: de motu, de cõmuni animaliũ gressu, de memoria, de somno & vigilia: alij peculiares sunt cuiq; speciei, velut historia animaliũ. Cúmq; eiusmodi sit horũ diuisio, manifestũ est, post Physicã auscultationẽ, ex sentẽtia omniũ Aristotelis interpretũ, hãc traditionẽ locandam esse. Siue quis ita inscribat: vt ij, qui de Mundo, atq; de simplicibus in eo corporibus hunc appellant: siue vt ij, qui de perpetuo, atq; circulari corpore. Atq; aduersus Alexandrũ, dum ait, Aristotelem hîc sermonẽ instituisse, & de Mundo toto, & de simplicibus eius corporibus, hæc dicere cõueniet. Primũ, quòd vnũ esse scopum oporteat totius traditionis, ad vnũ primum respiciẽti: deinde ad ea, quæ sigillatim ad id referuntur. Deinde quòd non videatur de Mundo in his docere, quemadmodũ Plato in Timęo principia Naturalia, materiẽ, inquã, & formam, & motum, & tempus, atq; communem totius constitutionẽ tradidit: & per partes, de cęlestibus, & de sublunaribus docuit: atq; de sublimibus multifariam negociatur, déq; metallis, & de plãtis, atque animalibus, vsq; ad hominis cõstitutionẽ, eiúsq; partes. At in hoc loco de Mũdo vniuerso pauca admodũ dicta fuere, atq; ea omnino, quæ illi cum cęlo ipso essent cõmunia, videlicet quòd sit æternus, quódq; magnitudine sit finitus, & quòd sit vnus. Quę omnia ex inquisitione de cęlo tradebãtur. Cæterum si quis voleat, Aristotelis traditionẽ de Mundo inspicere, dicendũ profectò fuerit in omnibus suis libris, de Mũdo fuisse negotiatũ. Quapropter Nicolaus Peripateticus de omnibus, quæ in Mundo sint, singillatim sermonẽ facit. Sed & Aristoteles ipse libro tertio huius operis, in summa exponẽs quæ in eo proponerẽtur, & in exordio etiã sublimium, neq; vllo alio in loco de Mũdo ait pertractatũ esse, neq; ita de cęlo, vt de Mundo quamuis apud eũ vna significatione cęlũ, totum Mũdũ cõprehendat. Cęterùm paulò pòst accõmodatiùs apponã, quę ab ipsomet de his dicuntur. Aduersus alios interpretes adferri potest, Quòd nõ videatur sermo de quatuor elemẽtis, in hoc opere obnecessitatem, neq; simpliciter ob cõtemplationẽ de cęlo propositus fuisse, quãdo vt alia omittam, ferè totius traditionis dimidiũ is continet. Sed & post doctrinã de cęlestibus, quã in duobus libris prioribus tradidit, exordiens tertiũ nõnulla præfatur, quibus cum præcedentibus cõtinentia facit ea, quę sequuntur, ostenditq; Naturalem scientiã de corporibus esse, tanquã eundem scopũ habeãt duo libri posteriores. Deinde hæc subiungit: De primo itaq; elemento est dictũ, & quale sit Natura, & quod ingenitũ sit, ac incorruptibile: reliquũ nunc est, vt de binis disseramus: bina appellãs, grauis, & leuis cõiugationes. Atq; in proœmio sublimium ita scribit, De primis igitur causis Naturę, & de omni motu naturali, insuper de astris in summo corpore, quod cõuertitur, dispositis, atq; etiam de corporeis elementis, quot, & quę sint, ac de illorum ipsorũ vicissitudine, déq; cõmuni generatione, & interitu, iam antè disputauimus. Quibus manifestũ euadit, vt post sermonẽ de naturalibus principiis, in præsenti opere, inquã, neque de Mundo ait disputatũ fuisse, vt inquit Alexander, neq; de diuino corpore solo, vt posteriores interpretes. Nã & de corporibus elemẽtaribus ex proposito disserit, quot sint, & quã naturã habeant. Quapropter mihi profectò videtur Aristoteles in hoc opere, & de cęlo, & de quatuor elementis, quæ Lunæ subsunt, sermonẽ habuisse. Verùm ne scopus sit diuisus, sed ad vnum quiddam tendere videatur, dicere oportebit quòd post sermonẽ de principiis Naturalibus, quæ sunt corporum naturaliũ principia, in hoc opere de simplicibus corporibus disserit, quę continẽter ex principiis illis cõstituũtur, suntq; partes vniuersi. Et primũ quidem est cælum, à quo, tanquã honoratiore, opus totũ inscripsit: postmodum de iis, quę sub Luna sunt, ac reliquorum omnium elementa sunt, corporibus, sermonẽ facit. De omnibus, inquam, tanquã primis, ac simpliciſsimis. Propterea elemẽta appellat nõ solũ quatuor illa, quæ sub Luna sunt, sed & cælum ipsum: ait enim: De primo igitur elemẽto, quatenus & ipsum corpus est simplex, cum nũquam proprie appellatum fuerit elementũ, cælum ipsum. Cum ex eo nihil constet, atq; elementum id sit, ex quo primo constituitur quippiã, & in quod postremũ resoluitur. Quòd si Alexader no dixisset, de Mundo huius operis scopum esse, sed de solis simplicibus corporibus, nõ dissentiret ab ipso nostra portio. Aut si de Mũdo ita ait esse, quatenus de simplicibus omnibus, quę Mundo insunt, aut tanquã in cęlo vniuersus Mũdus comprehensus sit, vt Iamblichus inquit, nec de omni Mũdo, omnibúsq; in eo cõprehensis corporibus, vt scribit ipse, ne tum quidem dissentio. Quẽadmodum neq; cũ illis controuersabor, qui aiunt, scopũ esse de cęlo, si & illi iuxta sententiam Iamblichi, ita arbitrantur, quatenus à cęlo, & iis, quæ in ipso versantur, dictum sit de elemẽtis sub Luna locatis. Alexãder verò enarrãs dictionẽ, quę nõ multò post principium sequitur, cuius est initiũ: De natura igitur vniuersi, apertè in primo libro ait sermonẽ præcipuè institutũ fuisse de Mundo vniuerso, ac secundũ cõplecti disputationẽ de cælo, quẽadmodũ tertius, & quartus habẽt sermonem de quatuor elemẽtis. Quòd autem traditio hęc de primis, ac simplicibus corporibus sit, sequens physicã auscultationẽ, in qua de principiis Naturalibus agebatur, ipsemet ostendit in exordio duorũ librorũ præcedentium: atq; itidẽ, exordiens duos sequẽtes, dum id, velut nos asserimus, se peregisse ostẽdit, atq; scientiã de Natura circa corpora versari ait, atq; horũ passiones, & motus, tanquã primò de simplicibus corporibus dispurationẽ facturus: quapropter à cõtinuo, quod corporis est genus, mox initio horũ doctrinã orditur: deinde doctrinã de corpore absolutiſsimã ab eodẽ initio tradit. Quæcunq;, insuper in hisce de Mũdo toto sunt dicta, quòd sit ingenitus, atq; incorruptibilis, & quòd vnus, & quòd finitus, ac æternus, nihilque extra se relinquẽs, neq; corpus vllũ, neq; vacuũ, hæc, inquã, omnia cõpetẽtia primùm de cęlo, & per ipsum toti vniuerso, rectè profectò in his sermonibus, præcipuè cęlo ipsi ostẽdit cõperere, nónunquã submonẽs, eadẽ toti inesse. At nõ idcirco existimãdum est, scopũ esse de Mundo, sed de simplicibus corporibus magis, quorum primum est cælum, propria bona toti vniuerso impertiens. Scopus ergo huiusce operis ejusmodi fuerit, quòd à præcipua sui parte, atque è qua cætera pendent, inscriptionem sortitur. Cæterum ordinem, quo istud sit proponendum, & Aristoteles ipse, & eius interpretes post Physicam auscultationem iure definierunt. Nam siue de simplicibus corporibus scopus sit, siue de perpetuo & circulari corpore simplici, præcedere hunc reliquos libros oportebat, in quibus de compositis, & generationi, corruptionique obnoxiis sermo haberetur. Sequi autem oportebat Physicam auscultationem, quæ de principiis naturalibus disputat. Porrò diuiditur traditio hæc in partem, quæ de diuino, ac circulari corpore, quæ duobus præcedentibus libris exponitur: & eam, quæ de elementis sub Luna constitutis habetur, & continetur duobus sequentibus libris.

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI.

ATQVE in primo libro ostẽdit ex simplicium motuum differentiis, quinq; simplicia corpora, videlicet corpus circulare, & quatuor habẽtia motum rectum. Quódque circulare corpus, neq; sit vnũ aliquod ex quatuor, neque ex iisdem cõstitutum sit, sed quinta quæpiam substantia, exempta è numero quatuor illorum, atque iisdem præstatior. Ostendit autẽ, ingenitam hanc, & incorruptibilẽ esse ex eo quod generationes, & interitus rerum ex contrariis, & in cõtraria sunt, aç circulari cor pori nihil est cõtrarium. Id autem ex eo declarat, quòd contrariorum, cùm contrariæ sint motiones, circulari motioni nulla sit contraria. Post hæc consequenter ostendit finitum magnitudine cælum esse, & in vniuersum fieri non posse, vt sit corpus aliquod infinitum, & magis quòd moueatur. Ostendit insuper quòd vnum tantùm, & non plures, neque infiniti multitudine sint Mũdi, quibus consequens est, hunc incorruptibilem, & magnitudine finitũ, ac numero vnum esse, ex omni naturali, ac sensili corpore cõstitutum, nullo extra cælum relicto neque corpore, neque vacuo. Post hæc repetita disputatione de ingenito, & incorruptibili, ostendit, ingenitum, & incorruptibile cælum ipsum, & ea propter Mundum etiam esse: nec genitum quidem, incorruptibilem verò, vt quidam arbitrati sint: neque ingenitum quidẽ, corruptibilem verò. Atque inde rursus ad vniuersalius sermone conuerso, ostendit quòd sese sequantur generatile, & corruptile: nam si quid generatile sit, est & corruptile, & viceuersa.

Quid doceat scientia de Natura, quòd corpus sit perfecta magnitudo quódque vniuersum perfectum esse necesse sit. Cap. I.

SCIENTIA naturalis ferè plurima, circa corpora, magnitudines, atque horum affectus, motúsve, & insuper circa principia, quæ sunt substantiæ talis, versari videtur. Eorum enim, quæ Natura sunt, alia sunt corpora, magnitudinésve, alia corpora ac magnitudinem habent, alia principia habentium sunt. Continuum igitur est, quòd in diuisibilia semper diuisibile est. Corpus autem est, quod est diuisibile omni ex parte. At magnitudinis ea quidem, quæ ad vnum est diuisibilis, linea est: ea verò: quæ ad duo, superficies; at ea quæ ad tria, est corpus. Atque præter has nulla alia prorsus est magnitudo, propterea quòd ipsa tria omnia sunt, & ter ipsum omni ex parte. Nam, vt Pythagorici etiam inquiunt, ipsum omne, ac omnia tribus sunt definita. Finis enim, medium atque principium, ipsius omnis numerum habent: hæc autem, trinitatis. Quapropter hoc à Natura numero sumpto, perinde atque quadam illius lege, & in deorum sacrificiis celebrandis vti solemus. Assignamus insuper & appellationes, hoc modo. duo enim ambo dicimus, & duos ambos, atque vtroque, non omnes: at de tribus hanc appellationem dicimus primò. Hæc autem ita dicimus, quia sequimur, vti diximus, ipsam sic proficiscentem Naturam. Quare cùm omnia, omne, atque perfectum inter sese non differant forma, nisi materia tantùm, & hisce, de quibus dicuntur: corpus profectò magnitudinum solum perfectum erit. Solum enim, istis tribus est definitum. hoc autem, est omne, atque cùm sit tribus ex partibus diuisibile, omni ex parte, atque omnino est diuisibile. Cęterarum autem magnitudinum, altera ad vnũ, altera ad duo est diuisibilis. Nam vt numerum subeunt, sic & diuisionis, continuationisve participes sunt. Alia enim ad vnum continua est, alia ad duo, alia omni ex parte, atque omnino est talis. Quæ igitur magnitudinum sunt diuisibiles, eæ continuæ quoque sunt. At si omnes quoq; continuæ diuisibiles sint, nondum ex hisce, quæ nunc diximus, patet. Verùm illud emersit, in aliud, inquam, genus è corpore migrationem non esse: vt ex longitudine in superficiem, & ex superficie fit in corpus. Non enim talis profectò magnitudo, perfecta erit: fiat enim egressio ratione defectionis necesse est. At perfectum, defectionem habere negant: est enim omni ex parte. Eorum igitur corporum, quæ partis subeunt formam, tale est vnũquódque per rationem. omnes enim habent dimẽsiones. Attamen id, ad quod est propinquum, tactu est definitum. Idcirco corporum vnũquodque multa quodam modo est. Ipsum autem omne, ac vniuersum, cuius hæc sunt partes, perfectũ esse necesse est, & omni ex parte, atque omnino, vt nomen ipsum significat, & non partim esse, partim non esse.

Quòd præter corpora quatuor simplicia, quæ recto motu feruntur sit corpus simplex quod suapte natura circulo conuertitur. Cap. II.

DE ipsius igitur vniuersi natura, siue sit magnitudine infinita, siue tota mole finita, posterius consideremus oportet. Nunc de partibus ipsius per speciem dicendum esse videtur, hinc exordio sumpto. Omnia nanque corpora naturalia, magnitudinésve, mobiles per se loco dicimus esse. Naturam enim, principium ipsis insitum esse motus asserimus. Omnis autem motus ad locum accommodatus, quem lationem consueuimus appellare, aut rectus est, aut circularis, aut ex hisce mistus. Simplices enim ij duo sunt soli, propterea quòd & magnitudines hæ solũ simplices sunt, recta, & circularis. Circularis igitur is est, qui circa medium fit. Rectus autem, quo sursum itur, atque deorsum. Atque eo sursum ire dico, quo è medio pergitur: eo verò deorsum, quo ad medium proficiscitur. Quare lationum simplicium, aliam è medio, aliam ad medium, aliam circa medium esse necesse est. Atque hoc cum ratione, ea, quæ initio dicta sunt, secutum esse videtur. Nam & corp

& corpus tribus confectum est, & ipsius etiam
7 motus. Cùm autem corporum, alia simplicia sint, alia ex hisce cõposita, (atq; ea simplicia dico, quæ motus secundum Naturam principium habent, vt ignem, terram horúmq; species, & ea, quę sunt hisce propinqua) motiones etiam alias simplices alias quodam modo mistas esse necesse est: simplicium quidem simplices, compositorum autem mistas, mouerique composita nutu eiusce simplicis,
8 quod in his ipsis dominatur, ac superat. Si igitur simplex in ratione rerum est motus cõuersio, conuersio autem motus est simplex, atque corporis simplicis simplex est motus, & simplex motus corporis simplicis est (nam si compositi sit, per id illi simplex, quod superat, competit) simplex quippiam esse corpus in ratione rerum, profectò necesse est, quod quidem sit aptum circulari motu
9 suapte natura ferri. Etenim fieri potest, vt vi quippiã eo moueatur motu, qui ad aliud & aliud corpus accommodatur. At vt eo moueatur secundum naturam, fieri nequit, si vniuscuiusque corporis simplicis vnus sit motus ei competens secundum naturam. Si is præterea motus, qui præter naturam est, ei, qui secũdum naturam est, aduersatur, vnúmque vni contrarium est, cùm conuersio sit motio simplex, si non secundum naturam ei corpori, quod fertur, ineat, præter naturã insit eidem necesse est. Si igitur ignis sit quod aduersatur, aut quippiam aliud tale, naturalis ipsius motus conuersioni contrarius erit. At vnum vni contrarium est, atque motus ij, quibus infera, superáque loca petuntur, inter sese contrarij sunt.
11 Sin verò quippiam aliud corpus adsit, quod præter naturam in orbem fertur, erit alius quispiam motus ipsius secundum naturam. At id esse nõ potest. Nam si sit is motus, quo sursum itur, ignis, vel aer erit: sin is, quo deorsum acceditur, terra
12 erit, vel aqua. At verò talem lationem & primam esse necesse est. Perfectum enim, imperfectum antecedit Natura. Atque circulus quidem perfectũ est, linea verò recta nulla est sanè perfecta. Neque enim infinita: terminum enim, atq; finem haberet, neque finitarum vlla ratio: est enim quippiam extra omnes, quippe cũ fieri possit, vt cuiuis incrementum addatur. Quare si prior quidem motus corporis sit prioris natura, conuersio verò prior sit recto, atque ipse rectus corporũ sit simplicium motus (ignis enim loca recto motu supera petit, & terrea corpora eodem ad infera, mediúmque feruntur) & ipsam sanè conuersionem cuiuspiam corporis simpliciseſſe necesse est. Mistorum enim lationem, eiusce nutu simplicis fieri diximus, quod in mistione dominatur, ac superat. Ex his igitur patet, aliam quandam in ratione rerum corporis substãtiam esse, præter eas
14 corporum constitutiones, quæ hîc sunt, diuinioremque his vniuersis, atque priorem. Præterea, si motus omnis, aut secundum naturam, aut præter naturam est, & qui motuum est cuipiam præter naturam, is alij naturalis est. Quod quidem intueri licet in hisce motibus, quibus sursum itur, atque deorsum: alter enim igni, alter terræ secundum naturam, & præter naturam est. Conuersionem etiam, cùm horum respectu sit præter naturam, alij cuipiam competere secundum naturam, necesse est. Insuper si conuersio cuipiam competit secundum naturam, patet esse quippiam corporum simplicium atque priorum, quod quidem sic suapte natura versatur: vt ignis sursum, & terra deorsum fertur. Si verò corpora, quæ versantur circa medium, præter naturam feruntur, mirabile sanè, metasq; penitus egredi rationis videtur, hunc solum motuum cõtinuum esse, perpetúmque, qui quidem præter naturam illis corporibus ineſt. In cæteris enim ea, quæ præter naturã sunt, citissimè corrumpi, periréq; videntur. Quare si ignis sit id, quod versatur, vt quidã inquiunt, non minus hæc motio præter naturã est ipsi, quàm ea, qua infera loca petũtur. Ignis enim eum esse motũ videmus, quo rectà pergitur è medio sursum. Quapropter ex his omnibus quispiam rationibus, corpus quippiam aliud esse crediderit, præter ea corpora, quæ hîc, & circa nos sunt, separatum, tantò præstabiliorem habens naturam, quãtò plus ab istis corporibus distat.

Corpus simplex, quod circumferri dictum est, neque graue, neque leue esse. Quódque ingenitum sit, atque incorruptibile, neque augmentum suscipiens, neque decremẽtum, atque alterationem vllam.

Cap. III.

VM eorum, quæ dicta sunt, alia supposita sint, alia demonstrata: patet, non omne corpus leuitatem, aut grauitatem habere. Atque supponatur quidnam id, quod leue, & quid id, quod graue nuncupamus, oportet, quoad satis est ad vsum præsentem. Exactiùs autem rursus dicemus, cùm substantiam ipsorum considerandam aggrediemur. Graue igitur id sit, quod aptũ est ad medium ferri. Leue id, quod aptum est è medio ferri. Grauissimum id, quod sub his omnibus collocatur, quæ deorsum feruntur. Leuissimum id, quod super omnia collocatur, quæ sursum pergunt. Omne autem, quod fertur sursum, aut deorsum, aut leuitatem, aut grauitatem habeat, aut vtrunque: at non ad idem, necesse est. Ad alia nanque grauia sunt, leuiáque, vt aer ad aquam, & aqua ad terram. Corpus igitur id, quod versatur, impossibile est grauitatem, aut leuitatem habere. Fieri enim non potest, vt ipsum aut secundum naturã, aut præter naturam ad medium, aut è medio moueatur. Latio enim recta, non competit ipsi naturæ: nam vniuscuiusque corporis simplicis, vna esse latio dicebatur. Quare erit idem quod ignis, aut cæterorum quippiam corporum, quæ recto motu cientur. Quòd si præter naturam feratur, si ea latio, qua deorsum itur, sit præter naturam, ea sanè, qua sursum pergitur, ipsi competit secundum naturam. Si præter naturam sit ista; secundum naturam illa competet sanè. Posuimus enim, si contrariorum motuum alter est cuipiam præter naturam, alterum eidem competere secundum naturam. Cùm autem ad idem totum & pars secundum naturam feratur, veluti tota terra, paruáque gleba: primò quidem fit, vt neque grauitatem, neque leuitatem habeat vllam.

Universidad de Deusto Biblioteca

lam. Nam aut ad medium, aut è medio sanè ferri suapte natura posset. Deinde fieri nequit, vt ipsum moueatur motu ad locum accommodato, aut sursum, aut deorsum subiens detractionem. Neque enim secundum naturam, neq; præter naturam alio motu moueri potest, aut ipsum, aut pars vlla. Eadem enim est ratio de toto, & parte. Simili modo rationi consentaneum est, & ingenerabile, atque incorruptibile ipsum esse existimare, neque incrementa, decrementaque suscipere, neq; alterationibus subiici posse: propterea quod omne, quod generatur, ex contrario, & ex subiecto fit quodam: & identidem quod corrumpitur, subiecta materia & à contrario, & ad contrarium sanè corrumpitur, vt primis in sermonibus diximus. Contrariarum verò rerum, & lationes contrariæ sunt. Si igitur nihil huic contrarium esse potest, propterea quòd & conuersioni nullus est cõtrarius motus. Natura rectè id à contrariis excepisse videtur, quod ingenerabile, atque incorruptibile est: generatio nanq; corruptióq;, in ipsis contrariis est. At verò & id, quod accrescit, à propinquo quodam accedente, subeunteq; resolutionem in materiam augetur: hoc autem nõ habet id, ex quo est ortum. Quod si neq; accrescere, neq; corrumpi potest, eiusdem est profectò sententiæ, & alterationibus ipsum subiici non posse putare: alteratio enim, motio est in qualitate. Qualitatis autem habitus quidem, & dispositio, non sine mutationibus in passionibus fiunt, vt sanitas, atq; morbus. Quæ verò naturalium corporum in passionibus mutantur, ea vniuersa incrementa suscipere, decrementáq; videmus: vt animalium corpora, partésq; ipsorum, atq; plãtarum etiam, & elementorum simili modo. Quæ si corpus, quod versatur, neq; incrementa, neq; decremẽta suscipere potest, expers ipsum & alterationũ esse, consentaneum est rationi. Patet igitur ex hisce, quæ dicta sunt, id, quod primum est corporum perpetuum esse, & neq; accrescere, neq; decrescere, neque senescere, neq; alterationibus, neq; passionibus subiici, si quispiam hisce, quæ sunt suppositæ, credit. Videtur autem & ratio testis iis esse, quæ apparent, & ea, quæ apparent, testes esse etiam rationi. Omnes enim homines de Diis existimationem habent, & vniuersi, qui Deos esse putant, tam Græci, quàm Barbari, ipsum supremum locum Diis tribuerunt, propterea quòd immortale ad immortale est accommodatum. Alio nanque modo, est impossibile. Si igitur quippiam est, diuinũ, quemadmodum & est ea sanè, quæ de prima corporum substantia dicta sunt, benè, rectéq; sunt dicta. Emergit autem hoc & per sensum, respectu fidei humanæ sufficienter. In toto nanq; præterito tẽpore per traditam successione memoriam posteris, non mutatum vllo pacto fuisse videtur, aut in toto vltimo cælo, aut in suarum partium vlla. Videtur autem & ipsum nomẽ vsque ad hoc tempus ab antiquis hæc opinatis, quę & nos dicimus, successione traditum esse. Non enim semel, neq; bis, sed infinities eadem opiniones ad nos accedere putare oportet. Quapropter quia primum corpus diuersum quiddam est à terra, igne, aere, atque aqua, ætherem superum locum appellauerunt, à semper currendo perpetuo tempore posita appellatione. Anaxagoras verò, hoc nomine abutitur non rectè: pro igne enim, ætherem dicit. Patet autem ex dictis, & cur impossibile est, numero plura esse ea, quæ simplicia corpora dicuntur. Simplicis enim corporis motum, simplicem esse necesse est. Solos autem motus hosce simplices dicimus esse, circularem, & rectum: & huius duas partes, vnam, qua à medio, alteram, qua ad medium pergitur.

Quòd motui circulari rectus motus non sit contrarius, nec diuersorum circulorum motus esse contrarios, si ab eisdem signis versus eadem fiant, & alij itidem, qui videntur.

Cap. IIII.

ON esse autem aliam lationem conuersioni contrariam, ex cõpluribus quispiam sumere fidem potest. Primò quidem ex eo, quia circumflexæ lineæ rectam opponi maximè ponimus. Cõcauum enim, & curuum, non solùm inter sese opposita esse videntur, sed etiam rectè coniuncta, simúlq; sumpta. Quare si qua est contraria latio, eum motum maximè, qui fit super linea recta, cõuersioni contrarium esse necesse est. At ij, qui super linea recta fiunt, inter sese oppositi sunt ob loca. Suprà enim, & infrà, differentia loci, atque contrarietas est. †Deinde si quispiam eandem etiam rationem & in recta linea, & in circumflexa, lationem enim ab A ad B, ei cõtrariam esse dicit, qua à B ad A pergitur) is eam lationẽ dicit, quæ super linea recta fit: hæc enim finita est. Circũflexæ autem, circa eadem puncta infinitæ esse possunt. †Similiter & in semicirculo vno, velut à C ad D. & à D ad C. est enim illa, quæ super diametro fit. Semper enim vnũquodq;, per lineam rectam distare ponimus. †Similiter res sese habent, & si quispiam circulo facto lationem eam, quę super altero sit semicirculo, ei cõtrariam posuerit lationi, quæ super altero fit: veluti toto in circulo eam, qua ab E ad F itur super G semicirculum, ei, qua ab F ad E pergitur in semicirculo H. Quòd si & hæ sunt contrariæ, at non eæ sunt ob hoc inter sese contrariæ lationes, quæ super toto circulo fiunt. †At verò neq; ea latio circularis, qua B ab A petitur, ei cõtraria est, qua ab A ad B proficiscitur. Ad idem enim hæc ex eodem ea est motio: contraria verò latio, contrariis est locis definita, à contrario enim ad contrarium itur. Quòd si circularis motio, circulari esset contraria, frustrà altera esset. ad idem enim fit profectio per vtrasque. Præterea id, quod versatur, à quocunque signo inceperit, ad omnia similiter accedere cõtraria loca necesse est. Sunt autem loci contrarietates suprà & infrà, antè & retrò, dextrum & sinistrum. Lationis verò contrarietates, per locorum sunt contrarietates. Si igitur æqualia essent, motus ipsorum non esset. Si alterum superaret, alter profectò non esset. Quare si vtraque essent, frustrà sanè corpus alterum esset, suum non subiens motum. Frustra enim calceum eum dicimus esse, cuius vsus non est. At Deus, & Natura, nihil prorsus faciunt frustra. Verùm vbi hæc satis emer

emerserunt, de reliquis consideremus oportet.

Differendum esse an corpus sit infinitum quoddam: quòd nullum sit statuendum infinitum, neque simplex neque compositũ. Quódque corpus nullum circulo motũ infinitum possit esse.

Cap. V.

ATque primò considerandum est, vtrũ sit cõrpus quippiam infinitũ, vt complures antiquorum putarunt, an id ipsum vnum quid sit eorum, quæ fieri nequeunt: hoc enim an illo modo res sese habeat, non parum, sed totum ad veritatis cõtemplationem vtique refert. Etenim hoc ferè contrarietatum omnium hisce, qui de natura tota aliquid dixerunt, principium & fuit, & fieri sanè potest. Siquidem & paruus exitus à veritate fit hisce, qui exorbitauerũt, si longè progrediantur, decies millies maior. Veluti si quispiã magnitudine aliquã minimã dixerit esse. Hic enim minima magnitudine introducta, maximas rerum mathematicarum vtiq; dimouebit. Atq; huius causa est, principium vi maius, quàm magnitudine esse. Idcirco quod in principio paruum est, id in fine valde magnũ emerget. Infinitum autẽ, & principij vim, & quãtitatis maximam habet. Quare nõ est absurdum, neque egreditur rationem, admirabilem differẽtiam esse ex infiniti positione, si quispiam sumpserit infinitum corpus in ratione rerum quodpiam esse. Quam ob rem à principio repetentes, de ipso dicamus oportet. Omne itaque corpus, aut simplex, aut compositũ esse necesse est. Quare & infinitum ipsum, aut simplex, aut compositũ erit. Atqui patet, si simplicia sint finita, compositũ necessariò finitum esse. Quod enim ex multitudine finitis, ac magnitudine constat, id & multitudine, & magnitudine est finitum. Tantum enim erit, quanta sunt ea, ex quibus cõponitur, atq; cõstat. Restat igitur videre vtrum simplicium quippiam corporum infinitum magnitudine esse possit, an hoc fieri nequeat. Atque priùs hoc de primo corpore viso ac pertractato, de reliquis deinceps cõsideremus. Corpus igitur, quod versatur, necessario omne finitum esse ex hisce patere potest. Nam si corpus, quod versatur, est infinitum, infinitæ profectò erunt & rectæ lineæ, quæ è medio protrahuntur. Infinitarum autem, interuallũ infinitum etiam est. Atq; interuallum linearũ id dico, extra quod nulla magnitudo tangens lineas sumi potest. Hoc igitur infinitum esse necesse est. Finitarum enim, interuallum semper finitũ erit. Fieri præterea potest, vt eo maius semper sumatur; quod datum est. Quare eadem ratio est & de spatio: quemadmodum numerum ex eo dicimus infinitũ, quia maximus non est. Si igitur fieri nequit, vt in infinito transitus fiat, atque si cælum sit infinitum, interuallũ etiam infinitum esse necesse est: fieri profectò non potest vt ipsum cælum versetur. At versari cælum videmus, rationéque iam definiuimus, conuersionem corporis motionem cuiuspiam esse. Præterea si à finito tempore finitum tempus abstuleris, & reliquum finitũ esse, principiúmq; habere necesse est. Si tempus autẽ ambulationis principiũ habet, & motionis etiam principium est. Quare principiũ & magnitudinis eius erit, super qua ambulatio fuit. Eadem est & in cæteris ratio. Sit itaque A B C linea, altera ex parte infinita, qua ipsum est C: & rursus alia infinita vtraq; ex parte D E. Si igitur ab A centro, circulum linea A B C describat, lineam secans D E, in orbe aliquando lato finito in tempore erit. Totum enim tempus, quo versatum est cælum, finitum est: & id ergo tempus finitum est, quod est ablatum, in quo secans linea ferebatur. Erit igitur principium quoddam, quo primùm A B C linea, D E lineam secuit. At esse non potest. Non ergo fieri potest, vt infinitum versetur. quare neque Mundus, si infinitus esset. Præterea, ex his etiam patet, fieri non posse, vt infinitum motu sit agitatum. Sit enim linea A, quæ propter B lineam feratur, finita, inquam, propter finitam. Simul igitur A lineam à B, & B ab A absolutam fore, necesse est. Quantum enim alterius altera occupabit, tantum illius, & altera occupabit. Si igitur ambæ in contrarium moueantur, citiùs absoluentur: sin altera prope manentem alterã moueatur, tardius: si modò eadẽ quod prope illam mouetur celeritate feratur. Verùm illud est manifestũ, fieri non posse vt finito in tẽpore quicquam trãseat in infinitũ, transibit ergo in tempore infinito. Hoc enim est demonstratum priùs in hisce, quæ de motu sunt pertractata. Nihil autem interest, finita prope infinitam feratur, an infinita prope finitam. Nam cùm hæc prope illam mouetur, & illa per hanc transire videtur. Similiter, & si moueatur, & si non moueatur. Verùm si moueantur ambæ, citiùs absoluẽtur. Quãquàm nihil prohibet, eam interdum, quæ prope quiescentẽ mouetur, citiùs, quàm eam, quæ fertur contrà, transire, si quispiam eas quidem, quę contrà mouentur, vtrasq; ferri tardè posuerit, eã verò, quæ prope quiescentem mouetur, multò celeriùs illis ferri. Nullum igitur rationi prorsus impedimentum afferetur, si prope quiescentẽ altera moueatur: cùm fieri possit, vt A, si prope B lineam moueatur, motionem & ipsam etiam subeuntem, tardius transeat, vti diximus. Si igitur id infinitũ est tempus, quo finita subiẽs motum absoluitur: & id sanè, quo infinita finitã transiuit, infinitum esse pari ratione necesse est. Vt infinitum ergo sit motum, minimè fieri potest. Nam tempus fiat infinitum necesse est, etiam si per minimũ fuerit motum. At cælum tempore finito versatur, totúmque fertur in orbem. Quare totam eam transit circunferentiam, quæ est intus, ceu † A B finitam. Impossibile est ergo, id infinitũ esse, quod subit conuersionem. †Præterea, vt esse non potest linea infinita ex ea parte, qua finis est, nisi ad longitudinem fine careret: sic & superficies infinita esse non potest ex ea parte, qua finis est. Cùm verò fuerit terminata, nulla ex parte est infinita. Quadratum enim, aut circulum, aut sphæram infinitam esse non dixeris, quemadmodum neque lineam bipedalem. Si igitur

tur neque sphæra, neque circulus, neque quadra-
40 tum est infinitum, atque si circulus non est, con-
D uersio non erit: & si infinitus non est, infinita non
erit: si ipse circulus infinitus non est, ver-
sari profectò corpus infinitum non
potest. †Præterea, si c sit centrum, AB
verò sit infinita, & E sit erecta ad rectos
angulos infinita, & insuper infinita sit
C D subiens motum, nunquàm ipsa C D
ab E linea absoluetur, sed semper per-
C inde, atque, AB linea, sese habebit. Secat enim
41 in ipso F puncto. Non ergo infinita versatur. In-
super si cœlum est infinitum, atque versatur infini
tum profectò finito tempore pertransibit. Sit
enim cælum quidem, quod manet, infinitum: id
autem, quod in hoc mouetur, æquale. Quare si
versatum fuerit, cùm sit infinitum, æquale sibi infi
nitum tempore finito transibit. At hoc esse im-
42 possibile dicebatur. Atqui dicere contrà etiam
licet. Cùm finitum sit id tempus, in quo est ver-
satum, magnitudinem quoq; finitam esse necesse
est eam, quam conuersione transiuit. At æquale
sibi, conuersione transiuit: & ipsum ergo cælum
43 finitum est. Corpus igitur id, quod versatur, exi-
tu non vacare, nec infinitum esse, sed finem habe-
re, ex hisce, iam quæ diximus patuit.

Quòd nullum corpus sensibile simplex sit infinitum. Quòdque Mundus infinitus non sit.

Cap. VI.

44 AT verò neq; id, quod è medio, neque
id, quod ad medium fertur, infinitio-
nem subibit. Lationes enim eas, qui-
bus sursum itur, atque deorsum, con-
trarias esse constat. Contrariis autem contraria
loca petuntur. Atque contrariorum si alterum
definitum est, & alterum definitum erit. Medium
verò, est definitum. Nam si vndeuis deorsum fe-
ratur id, quod sub omnibus collocatur, fieri non
potest vt vltra medium ipsum progrediatur. Cũ
igitur medium sit definitum, & superum locum
A definitum esse, necesse est. Quòd si loca sunt de-
finita, atque finita, & corpora sanè erunt fini-
45 ta. Præterea, si superus, ac inferus locus est defi-
nitus, & id, quod est inter hæc, definitum esse
G necesse est: nam si definitum non est, motus infi-
nitus erit profectò. Hoc autem impossibile esse,
antea demonstrauimus, ergo medium ipsum est
46 definitum. Quare & id corpus definitum est sa-
F nè, quod in hoc est, aut fore potest. At id cor-
pus, quod sursum, & deorsum fertur, in hoc fore
E potest. Aliud enim è medio, aliud ad medium fer
D ri suapte natura potest. Ex his igitur patet, cor-
pus infinitum in ratione rerum esse non posse.
Et insuper si pondus non sit infinitum neq; quic-
B quam horum corporum infinitum esse profectò
potest. Infiniti nanque corporis pondus, infini-
tum esse necesse est. Eadem fuerit ratio & de cor-
pore leui: nam si est grauitas infinita, est & leui
47 eminet. †Quod quidem ex hisce patere potest.
Si enim finitum, atque sumatur infinitum qui-
dem corpus AB, pondus autem ipsius C; ab infi-

nito igitur magnitudo finita auferatur BD, at-
que pondus ipsius sit E: ipsum igitur B pondus,
minus erit ipso pondere C. Minoris enim ma-
gnitudinis, pondus minus nimirum est. Minus
itaque pondus, maius mensuret numero aliquo
repetitum. Itaque vt minus sese habet ad maius,
ita BD sese habet ad BF magnitudinem. Fieri
enim potest, vt quantauis ab infinita auferatur.
Si igitur magnitudines similitudinem rationum
subeunt, cum ponderibus, & minus pondus mi-
noris est magnitudinis, maius etiam magnitudi-
nis erit maioris, æquale ergo finiti pondus erit,
ac infiniti. Si maioris præterea corporis maius
est pondus, ipsius BD pondus maius erit ponde-
re corporis ipsius BF. Quare finiti pondus, ma-
ius erit pondere infiniti. Inæqualium etiam ma-
gnitudinum, idem fuerit pondus. Finitum enim,
ac infinitum, inæqualia esse constat. Nihil autem 48
interest, commensurabilia ipsa pondera, an in-
commensurabilia sint. Etenim eadem erit ratio,
si incommensurabilia sint. Veluti si E pondus mẽ
surans C pondus, ter repetitum exuperet. Nam si
tres totæ magnitudines BD sumantur, pondus
ipsarum maius erit pondere C. Quare idem eue-
niet impossibile. Præterea, fieri potest, vt com- 49
mensurabilia ipsa sumantur. Nihil enim inter-
est, à pondere, an à magnitudine initium fiat. Ve-
lut si E pondus commẽsurabile sumatur ipsi pon
deri C, atque ab initio ea magnitudo auferatur,
quę habet ipsum E pondus, ceu BD. Deinde alla ta
fuerit alia magnitudo, ceu BF, ad quam ita BD
magnitudo se habet, vt pondus se habet ad pon-
dus. Fieri enim potest, vt si magnitudo AB sit
infinita, quantauis ab ea magnitudo auferatur.
His enim sumptis, tam magnitudines, quàm pon-
dera inter sese sanè commensurabilia erunt. At 50
verò nihil ad demonstrationem etiam refert, si-
milis ipsa magnitudo ponderis, an dissimilis sit.
Semper enim æqualis corpora põderis, magnitu-
dinis ipsius BD ponderi quotquotuis ab infinito
sumere, aut auferendo, aut addendo licet. Quare
patet ex his, quæ diximus, corporis infiniti
pondus finitum non esse: erit igitur infinitum.
Quòd si hoc esse non potest, nec infinitum quic-
quam in ratione rerũ posse corpus etiam esse po-
test. Atqui pondus infinitum quid in ratione re- 51
rum esse non posse, ex hisce patere potest. Si
enim tantum pondus per tantum spatium hoc in
tempore motu cietur, tantum & insuper in mi-
nore sanè mouebitur. Atque tempora rationem
eam, quam habent pondera, contrà sanè habe-
bunt. Veluti si dimidium pondus hoc in tempo-
re mouetur, duplum in dimidio huiusce moue-
tur. Præterea, pondus finitum omne, finitum 52
spatium finito quodam in tempore transit. Quæ
cùm ita sint, si quodpiam pondus sit infinitum,
moueatur ipsum, & non moueatur necesse est.
Moueatur enim necesse est, quo tãtum est, quan-
tum finitum: & insuper non moueatur rursus ne-
cesse est, quo excessiuum quidem ratione ipsum
moueri oportet. Contraque maius in minore
moueri. Ratio verò infiniti, nulla est ad fini-
tum. Temporis autem minoris, est ad maius tem-
pus finitum, sed in minore semper. Minimum
autem

53 autem non est. Neque si esset, vtilitas vlla esset.
Sumptum enim fuisset quippiam finitum ma-
ius in eadem ratione, in qua respectu tempo-
ris infinitum ad minus esset. Quare æquali in
tempore, per spatium æquale, finitum, ac infi-
nitum vtique moueretur: at fieri non potest.
At necesse est, si infinitum quantouis, finito
tamen, tempore moueatur, aliud etiam pon-
dus finitum in hoc eodem, per spatium finitum
54 quoddam moueri. Impossibile est ergo, pon- 10
dus infinitum esse, & similiter leuitatem. Et
corpora ergo infinitum pondus habentia, leui-
tatémve, in ratione rerum esse non possunt. Pa-
tet igitur corpus infinitum non esse: & si hoc
modo contemplatio de ipso fiat per rationes
particulares, & si vniuersaliter consideretur,
non solùm per rationes eas, quæ in sermoni-
bus de principiis à nobis sunt dictæ. Determi-
natum est enim & illo in loco de infinito vni-
uersaliter priùs, quomodo est, & quomodo 20
55 non est: sed etiam nunc, alio modo. Post hæc
autem considerandum est, si infinitum quidem
vniuersum corpus non sit, tantum tamen sit, vt
plures sint cæli. Forsitan enim hoc quispiam
dubitauerit, nihil obstare, vt hic, qui nos cir-
cundat, Mundus est constitutus, sic & plures
alios esse cælos, plures quidem vno, non tamen
infinitos. Priùs autem, vniuersaliter de infini-
to dicamus.

Quòd infinitum à finito pati non possit, neque finitum ab infinito, finito tempore: nec infinitum ab infinito aliquo tempore. Quòd infinitum aliquo tempore infinitum non mouet.

Cap. VII.

56 OMne itaque corpus, aut finitum, aut
infinitum esse necesse est. Et si infi-
nitum est, aut simile, aut dissi-
milium partium esse. Et si dissimi-
lium partium est, aut ex finitis specie, aut ex 40
57 infinitis constare. Patet igitur, ex infinitis con-
stare non posse, si quispiam nobis primas sup-
positiones manere sinat. Nam si primi motus
finiti sint, species quoque simplicium corpo-
rum finitas esse necesse est. Etenim simplicis
quidem corporis motio, simplex est. Simpli-
ces autem motiones, finitæ sunt, atque omne
naturale corpus motionem habere necesse est.
At verò si infinitum ex infinitis erit, & quan-
que partium infinitam esse necesse est. Dico 50
autem, aquam, vel ignem. At hoc esse non
potest. Demonstratum est enim, neque pon-
dus, neque leuitatem in ratione rerum infini-
58 tam esse. Præterea, loca quoque ipsarum, ma-
gnitudine infinita esse necesse est: quare & mo-
tus omnium infinitos esse. Hoc autem esse ne-
quit, si primas suppositiones posuerimus ve-
ras esse, & neque id, quod deorsum, neque
id, quod sursum fertur, in infinitum moueri
posse. Impossibile est enim fieri id, quod 60
ortum subire non potest, tam in qualitate,
quàm quantitate, quàm etiam in vbi. Dico
autem hoc pacto: Si impossibile est, album
quippiam fore, aut pedale, aut in Aegypto

esse, & fieri quicquam horum impossibile est:
impossibile est igitur, & illuc etiam quic-
quam ferri, quò nullum corpus peruenire po-
test subiens lationem. Præterea, & si seiuncta 59
sunt, non minùs tamen hisce, qui est ex om-
nibus ignis, infinitus esse potest. At corpus 60
est id, quod omni ex parte dimensionem ha-
bet. Quare quî fieri potest, vt plura quidem
sint dissimilia, vnumquodque autem ipsorum
sit infinitum? Omni enim ex parte, quodque
infinitum esse oportet. At verò neque simi- 61
lium partium, infinitum esse potest. Primò
enim non est alius præter hos, motus: horum
igitur vnum habebit. Quòd si hoc concede-
tur, eueniet sanè grauitatẽ, aut leuitatem infini-
tam in ratione rerũ esse. Atqui impossibile est,
id, quod versatur, infinitum esse. Fieri enim
non potest, vt infinitum ipsum versetur. Ni-
hil enim interest, hoc, an cælum infinitum esse
dicatur. Hoc autem demonstratum est, im- C
possibile esse. At verò fieri omnino non po-
test, vt infinitum subeat motum. Aut enim se- 62
cundum naturam, aut vi motu ciebitur. Atque A B D E
si vi moueatur, est ipsius profectò & secundum
naturam motus. Quare & locus proprius
alius erit, ad quem ipsum suapte natura fere-
tur. At hoc, impossibile esse constat. Om-
nino autem fieri non posse, vt infinitum à fi-
nito patiatur, aut in quippiam finitum agat,
ex hisce patere potest. Sit enim infinitum 63
quidem A, finitum autem B, & tempus, in quo
finitum mouit, ac infinitum est motum, C.
Si igitur ipsum A calefactum est, aut pulsum
à B, aut aliud quippiam passum in tempore
C, sit D ipso B minus, atque minus æquali in
tempore moueat minus: sit autem E, ab ipso
D alteratum. Quod igitur D est ad B, id
ipsum E ad finitum aliquod erit, puta F.
Atque alterare ponatur, æquale quidem æqua- 64
li in tempore æquale, minus autem in æqua-
li minus, & maius etiam maius, atque tantum
sanè, quantum ratio flagitabit, quam habet
maius ad minus. A nullo ergo finito, vllo in
tempore mouebitur infinitum. Minus enim
aliud, æquali in tempore à minore mouebi-
tur, ad quod id, quod rationem subit, fini-
tum nimirum erit. Infinitum enim, ad fini-
tum nullam rationem subire potest. At verò 65
neque infinitum, vllo in tempore finitum, mo-
uebit. Sit enim infinitum quidem A, finitum
verò B, tempus autem C. Igitur D in C tem-
pore, minus B ipso mouebit. Sit illud F: atque
quam rationem B totum habet ad F, eam ha-
beat E ad D: ergo E mouebit ipsum B F in
tempore C. Finitum ergo, & infinitum æqua-
li in tempore alterabunt. At fieri non potest.
Supponebatur enim maius, minore in tempo-
re alterare: atque tempus sumptum idem fa-
ciet semper. Quare nullum erit tempus, in quo
mouebit. At verò fieri non potest, vt tempo- 66
re infinito moueat, aut etiam moueatur: finem
enim non habet: actio autem, atque passio ha-
bent. Atqui neque fieri potest, vt infinitum ab
infinito aliquid patiatur. Sit enim tam A, quàm

B infinitum, C D autem tempus, in quo passum est B ab A: pars igitur infinitæ, quæ est E, quoniam totum A fuit passum, non æquali tempore passa est idem. Supponatur enim minus, tempore minore moueri, sit E motum ab A, in tempore D F. Quod igitur est ipsum F D ad C D, id est ipsum E ad quippiam finitum ipsius B. Hoc igitur ab A, in C D tempore motum esse, necesse est.
67 Supponatur enim, ab eodem in maiore tempore, atque minore maius, minúsve pati, quæ quidem
68 diuisa sunt per temporis rationem. Nullo ergo tempore finito, infinitum ab infinito moueri potest: in infinito ergo. Sed infinitum quidem tempus, finem non habet. Id autem, quod est motum,
69 habet. Si igitur omne sensibile corpus, actiuam, aut passiuam, aut vtranque potentiam habet, im-
70 possibile est, corpus infinitum, sensibile esse. At verò, quæ corpora etiam sunt in loco, omnia sensibilia sunt. Non ergo corpus vllum, extra cælum infinitum erit: at neque etiam finitum. Nullum ergo corpus omnino est extra cælum. Nam si intelligibile sit, erit sanè in loco. Extra enim, & intus, locum significat. Quare sensibile corpus erit: sensibile autem nullum, est non in
71 loco. Licet etiam & rationes afferre, ad artificem disserendi magis accommodatas. Neque enim versari potest infinitum si sit similium partium, quippe cùm non sit medium infiniti: id verò, quod versatur, circa medium moueatur. Neque rectà moueri: oportebit enim alium tantum infinitum esse locum, ad quem suapte natura mouebitur: & alium item tantum, ad quem
72 præter naturam feretur. Prætereà, siue natura motum habeat rectè pergendi, siue vi moueatur, vtroque profectò modo mouentes vires infinitas esse oportet. Vires enim infinitæ sunt infiniti, & infiniti vires sunt infinitæ. Quare & id, quod mouet, infinitum esse necesse est. Est autem in hisce, quæ de motu sunt dicta, ratio quædam, qua demonstratur, nihil finitorum potentiam infinitam, neque quicquam infinitorum finitam habere. Si igitur id, quod secundum naturam mouetur, & præter naturam moueri potest: erunt infinita duo, id, inquam, quod sic
73 mouet, & id, quod mouetur. Prætereà, quid est id, quod infinitum mouet? Nam si ipsum se ipsum mouet, animatum erit profectó. Hoc autem, quónam pacto infinitum animal esse potest? Sin aliud quippiam est, duo erunt infinita profectò: id, inquam, quod mouet, & id, quod mouetur, forma, potentiáque diuersa.
74 Si vniuersum autem non sit continuum, sed, vt Democritus dicit, ac Leucippus, corpora vacuo sint distincta, vnum omnium esse motum necesse est, Sunt enim figuris distincta. Naturam autem ipsorum vnam inquiunt esse, perinde atque si quodque separatum aurum esset. Horum autem, vti dicimus, eundem esse motum necesse est. Quò nanque vna gleba fertur, eò & vniuersa terra mouetur: & totus ignis, atque scintilla, eundem ad locum feruntur. Quare si cuncta pondus habent, nullum corpus leue simpliciter erit. Si cuncta sunt leuia, nullum erit
75 particeps grauitatis. Prætereà, si pondus habent, vel leuitatem, aut vltimum quid vniuersi, aut medium erit. Hoc autem esse nequit: quippe cùm sit infinitum. Omnino autem vbi medium non est, aut vltimum, neque hoc quidem est suprà, hoc autem infrà: & nullus lationis locus corporibus erit. At hic si non sit, motus non erit. Moueantur enim, aut secundum naturam, aut præter naturam, necesse est. Hæc autem, definita sunt propriis, alienísque locis. Præter-
76 eà, si vbi præter naturam manet quippiam, aut quò fertur, illum alij locum cuipiam competere natura necesse est, quod quidem ex inductione patere potest. Non omnia sanè pondus, aut leuitatem habere, sed quædam habere, quædam non habere necesse est. Vniuersi igitur corpus infinitum non esse, ex iis, quæ diximus, patet.

Si plures sint Mundi, necesse esse ex corporibus similis naturæ constent. Quódque non sint plures. Et quòd sit necesse, rerum sensilium loca finita esse, & determinata.

Cap. VIII.

NVnc autem dicamus, cur & plures esse
77 cæli non possint. Hoc enim considerandum diximus esse, si quispiam demonstratum esse de corporibus vniuersaliter non putet, extra Mundum hunc nihil ipsorum esse posse, sed sermonem dictum esse duntaxat existimet de hisce corporibus, quæ indefinitè ponuntur. Omnia itaque corpora, & vi, & natura, & manent, & etiam mouentur. Atque quo in loco non vi manent, ad eum secundum naturam feruntur: & ad quem non vi feruntur, in eo manent natura. Quo verò in loco vi manent, ad eum & vi sanè feruntur: & ad quem vi feruntur, in eo vi quoque manent. Prætereà, si hæc latio vi fit, contraria competit secundum naturam. Atque si ad hoc medium
78 illinc vi terra feretur, hinc illuc secundum naturam feretur. Et si hic terra non vi manet, & huc natura sanè feretur. Vnum enim eum motum, qui secundum naturam competit, esse constat. Prætereà, Mundos vniuersos ex eisdem corporibus constare, cùm sint eiusdem naturæ, necesse est. Corporum etiam vnumquodque potentiam eandem habere necesse est: vt terram, ignem, & ea, quæ inter hæc collocantur. Nam si hæc solo conueniunt nomine, & non forma, eadem ea, quæ illic & hîc sunt, dicuntur, vniuersum quoque nomine profectò tantùm Mundus dicetur. Patet igitur, ipsorum aliud è medio, aliud ad medium aptum esse suapte natura ferri, si ignis omnis eiusdem est formæ, & vnumquodque etiam cæterorum, quemadmodum & eæ partes ignis, quæ hoc in Mundo sunt. Hæc autem ita sese habere necessariò, ex suppositionibus hisce patet, quas de motibus priùs attulimus. Nam & motiones finitæ sunt, & vnumquodque elementorum per vnumquenque motuum dicitur. Quare si motiones eædem sunt, &
79 elementa sint eadem vbique, necesse est. Partes igitur terræ, quæ in alio Mundo sunt, ad hoc medium aptæ sunt ferri. Et ignis etiam, qui est ibi, ad hoc vltimum ferri suapte natura potest.

potest. At impossibile est. Si enim hoc eueniat, sursum quidem terram suo in Mundo, ignem autem ad medium ferri necesse est. Simili modo & terram, quæ est hîc, e medio secundum naturam ferri, medium illius Mundi petentem necesse est, propterea quòd Mundi inter sese talem
80 habent positionem. Aut enim ponendum non est, eandem corporum naturam simplicium in cælis pluribus esse: aut si eandem esse ponamus, ipsum medium vnum, & vltimum itidem vnum faciamus, necesse est. Quòd si hoc absurdum eueniat, vno plures esse Mundos impossibile est.
81 Censere autem aliam simplicium esse naturam, si minùs, aut plus à propriis locis distent, metas egreditur rationis. Quid enim refert, tanta longitudine, an tanta distent? Different enim tantò ratione magis, quantò plus distent: formam
82 autem eandem habent. At verò motum ipsorum aliquem esse, necesse est: patet enim, ipsa moueri. Omnibusne igitur motibus vi moueri, contrariisque dicemus? At quod omnino moueri aptum non est, id vt vi moueatur fieri nequit. Si igitur est quispiam motus ipsorum secundum naturam, & eorum sanè, quæ sunt eiusdem formæ, & singulorum ad vnum numero locum, ad hoc, inquam, medium, & ad hoc vltimum, mo-
83 tionem esse necesse est. Si verò ad eadem specie, plura autem numero, motus ipsorum sit, propterea quòd & singula plura quidem sunt, specie verò non differunt: non huic quidem partium tale, huic autem non tale, sed similiter omnibus idem accommodabitur. Eadem enim omnes inter sese specie constat esse, numero verò
84 quanuis à quauis differre. Hoc autem ideo dico, quia partes, quæ hîc sunt, & partes, quæ in altero Mundo sunt, inter sese similiter habent, & ea, quæ hinc est sumpta, nullam differentiam ad earum partium vllam habet, quæ in alio, & in eodem sunt Mundo, sed eodem se habet ad omnes: quippe cùm inter sese non differant forma.
85 Quare aut hasce suppositiones mouere, aut medium vnum, & vltimum vnum esse, necesse est. Quod si sit, & cælum his eisdem profectò signis, eisdémque necessitatibus vnum solum, & non
86 plures esse, necesse est. Esse autem quippiam, quò ferri terra est apta, ac ignis, ex cæteris etiam patet. Omnino enim id, quod mouetur, ex quopiam in quippiam mutatur. Atque hæc, ex quo, inquam, & in quod, specie differunt. Omnis autem mutatio, finita est sanè. Id enim, quod sanatur, ex morbo it ad sanitatem: & id, quod accrescit, è quantitate parua ad magnam accedit, & id ergo, quod fertur, legem eandem subit: etenim hoc ex loco in locum eundo fit. Id ergo, ex quo & id, ad quod aptum est ferri, specie differre oportet: quemadmodum id quod sanatur, non quóuis sine vllo discrimine pergit, neque quò vult is, qui mouet. Et ignis ergo, & terra, non in infinitum, sed in opposita sanè feruntur. Suprà autem, & infrà, sunt ea, quæ in loco subeunt oppositionem. Quibus efficitur, vt hæc lationis sint fines.
87 Nam & conuersio, oppositaquodam modo habet ea, quæ per diametrum distant: toti verò, non est contrarium quicquam. Quare & ex hisce motio, quodam modo in opposita fit, atque finita. Si igitur quispiam extus, & non finè ferantur, necesse est. Non ferri autem hæc in infini-88 tum, ignum etiam hoc esse videtur. Terra nanque, & ignis, quò propinquiora sunt locis suis, illa quidem medio, ignis verò supero loco, eò celerius porrò feruntur. Quòd si infinitus esset superus locus, infinita nimirum & celeritas esset. Et si celeritas infinita esset, & grauitas etiam, & leuitas infinita esset. Nam vt id, quod interius pergeret, celeritate differens, grauitate celere esset: sic si infinita esset huius accretio, & incrementum sanè celeritatis infinitum etiam esset. At verò neque ab alio, neque vi, vt quidam 89 inquiunt, extrusum, sursum alterum ipsorum, deórsum alterum fertur. Tardiùs enim maior ignis sursum, & maior terra deórsum vtique moueretur. Nunc autem contrarium fit. Ignis enim maior, & terra etiam maior celeriùs semper proprium locum petit. Neque porrò celeriùs prope finem pergerent, si vi, extrusióneque mouerentur. Omnia nanque, quæ ita mouentur, cùm longiùs ab eo, quod vim attulit, distant, tardiùs sane feruntur: atque vnde vi pulsa sunt, illuc non vi, sed suopte nutu feruntur. Quare si- 90 des ex hisce, sumi de hisce, quibus de loquimur, satis potest. Præterea, per rationes etiam, quæ ex prima Philosophia adduci possunt, & ex ipsa conuersione (quam quidem hîc similiter, & in cæteris Mundis perpetuam esse, necesse est) hoc idem demonstrari profectò potest. Fuerit insuper manifestum, cælum necessariò vnum esse, etsi hoc considerabimus modo. Nam cùm tria sint 91 elementa corporea, tria nimirum & loca elementorum erunt. Atque vnus quidem locus corporis eius erit, quod sub omnibus collocatur, qui quidem circa medium est. Alius autem eius, quod orbe fertur, qui quidem vltimus est. Et tertius eius, quod est medium corpus, qui quidem inter hæc loca medius est. In hoc enim id esse corpus necesse est, quod eminet leuitate. Nam si in hoc non est, extrà collocabitur sané. At fieri non potest. Aliud enim pondere caret, aliud pondus habet. Locus autem eius corporis, quod pondus habet, inferior est, si is, qui est in medio, grauis est corporis locus. At neque præter naturam in hoc est loco: competet enim alij, secundum naturam. At nullum est aliud corpus in ratione rerum, vt patuit. In ipso ergo medio, qui est inter dicta loca, hoc esse necesse est. Huius autem ipsius quænam sint differentiæ, posteriùs explicabimus. De corporeis igitur elementis quænam, & quot sunt, & quis cuiusque locus, & quot insuper sunt multitudine ipsa loca, ex his, quæ diximus, patuit.

Non solum non esse plures Mundos, sed & fieri non posse vt sint plures. Cælum ex omni sensibili materia constare. Non contingere extra cælum corpus vllum factum esse.

Cap. IX.

DIcamus autem deinceps oportet. Mundum non solùm vnum esse, sed etiam plures esse non posse, & insuper perpetuum esse, cùm neque corruptionem,

nem, neque generationem subire possit, primò
92 dubitatione de ipso allata. Nam si hoc pacto considerauerimus, impossibile esse videbitur, vnum ipsum, ac solum esse. Vniuersis enim rebus, quæ aut à Natura, aut ab arte sunt factæ, aliud est ipsa per se ipsam forma, & quæ est cum materia mista: ceu sphæræ forma alia est, & aurea, atque ænea sphæra: & circuli rursus alia est ipsa forma, & æneus circulus, ligneúsve. Sphæræ nanque quidditatem, aut circuli asignantes, non aurum, non æs in ratione dicemus: quippe cùm hæc substantiæ hisce non sint. Si verò æneam, aut auream sphæram, dicemus etiam si præter singulare quicquam aliud intelligere, aut sumere non possumus: interdum enim vt hoc accidat, nihil obstat: veluti si solus vnus circulus fuerit sumptus. Non minùs enim aliud esse circuli, & huius circuli erit, & illud quidem forma, hoc autem in materia forma erit, ac singulare. Cùm igitur cælum sensibile sit, singulare erit profectò. Sensibile enim omne, in materia est. Si singulare autem est, aliud esse huiusce cæli, & cæli simpliciter erit. Est ergo aliud, hoc cælum, & simpliciter cælum: atque hoc est vt species, atque forma, illud vt cum materia mistum. Quorum autem forma quædam, & species est, eorum aut sunt, aut esse plura singulariter possunt. Nam si sint, vt quidam inquiunt, formæ: hoc accidere sanè necesse est. Sin nihil sit talium separatum, non minùs idem euenire necesse est. In omnibus enim hisce, quorum substantia in materia est, plura esse, & infinita ea, quæ sunt eiusdem speciei, videmus. Quare aut plures sunt cæli, aut plures esse profectò possunt. Ex his igitur quispiam existimauerit, &
93 esse plures cælos, & etiam esse posse. Considerandum autem rursus est, quidnam horum dicitur rectè, & quid non rectè. Aliam igitur esse formæ rationem eam, quæ sine materia est, aliam eam, quæ in materia est, rectè profectò dicitur: atque verum esse ponatur. Nulla tamen ob id ipsum Mundos aut plures esse, aut plures esse posse, necessitas est: si hic vniuersa ex materia
94 constat, vt & constare videtur. Hoc autem modo forsitan id, quod dicitur magis patebit. Si enim similitas, concauitas est in naso, aut in carne, caróque materies est similitatis: si omnibus ex carnibus vna fieret caro, atque in hac similitas esset orta, nullum aliud simum aut esset, aut fore omnino posset. Simili quoque modo si materies in homine caro est, atque ossa, si vniuersa ex carne, atque ossibus fieret homo, atque illa dissolui non possent, alius homo profectò esse non posset. Eadem fuerit & in cæteris ratio. Omnino enim quorum substantia in subiecta materia quadam est, eorum nihil oriri potest, si non ali-
95 qua materia sit. Cælum autem, est quidem singulare, & ex materia constat. Sed si non ex ipsius materiei parte, sed ex vniuersa materia constat, esse quidem ipsius cæli, atque huiusce cæli, aliud est. Non tamen aut aliud erit, aut plures fieri possunt: propterea quòd vniuersam hoc materiam est complexum. Restat ergo hoc demonstrare, ex vniuerso, inquam, ipsum naturali corpore, sensibilique constare. Dicamus 96
autem primùm quidnam cælum esse dicimus, atque quot modis: quò magis id nobis manifestum, quod quæritur, fiat. Vno igitur modo cælum dicimus, substantiam vltimæ vniuersi conuersionis: aut id naturale corpus, quod est in vltima vniuersi conuersione. Vltimum enim, superúmque corpus, cælum maximè consueuimus appellare, in quo & vniuersum diuinum
10 dicimus esse. Alio modo cælum id corpus dicimus, quod est proximum vltimæ vniuersi conuersioni, in quo Luna, & Sol, & nonnullæ stellarum sunt collocatæ: hæc enim in cælo dicimus esse. Insuper alio modo dicitur cælum, id corpus, quod à conuersione vltima continetur: totum enim, ac vniuersum, cælum dicere consueuimus. Cùm igitur cælum tribus modis 97
dicatur, totum id, quod ab extrema conuersione continetur, ex vniuerso naturali, sensi-
20 bilique corpore constare necesse est: propterea quòd extra cælum neque est quicquam corpus, neque esse omnino potest. Nam si extra vltimam conuersionem corpus sit naturale, ipsum aut simplicium quippiam corporum, aut compositorum esse, & aut secundum naturam, aut præter naturam sese habere, necesse est. Simplicium igitur corporum quicquam omnino non erit. Demonstratum est enim, id, quod orbe fertur,
30 mutare suum locum non posse. At neque id esse potest, quod è medio fertur, neque etiam id, quod sub omnibus collocatur. Etenim Natura quidem ibi non erunt: alia nanque sunt ipsorum propria loca. Si verò præter naturam sunt, alij cuipiam corporum externs ille locus competet secundum naturam. Qui nanque huic præter naturam tribuitur, is alij competat secundum naturam, necesse est. At nullum aliud præter hæc in ratione rerum simplex est corpus. Impossibile est ergo, corporum extra cælum quic-
40 quam simplicium esse. Quòd si corpus simplex nequeat vllum esse, neque quicquam mistorum etiam esse potest. Sint enim & simplicia, si sit mistum, necesse est. At verò, neque fore etiam 98
potest. Aut enim præter naturam, aut secundum naturam, & aut simplex, aut mistum identidem erit. Quare eadem ratio sanè redibit. Nihil enim refert, si sit, an fore possit, considerare. Patet igitur ex dictis, nec esse, nec fore posse vllius extra cælum corporis molem. Vniuersus
50 enim Mundus, ex sua tota materia constat. Materia nanque ipsius, naturale est, atque sensibile corpus. Quare neque nunc plures sunt cæli, neq; fuere, neque etiam fore possunt: sed vnicum est hoc cælum, atque perfectum. Patet insuper, 99
neque locum extra cælum esse, neque vacuum, neque tempus. In omni nanque loco, corpus esse profectò potest. Vacuum autem id esse dicunt, in quo corpus non est, sed esse potest. Tempus verò, motus numerum esse constat, & motus, sine
60 naturali corpore nullus est. At demonstratum 100
est, extra cælum nec esse corpus, nec etiam esse posse. Patet ergo neque locum extra cælum esse, neque vacuum, neque tempus. Quocirca neque apta sunt ea, quę illic sunt, esse in loco, neq; tempus

pus senescere ipsa facit, neque vllius eorum est vlla mutatio, quę super extima sunt disposita latione: sed nullis alterationibus, nullis passionibus prorsus subiecta, optimam in vniuersa sempiternitate vitam, & sufficientissimam habent. Diuinè nanque nomen hoc pronuntiatum est ab antiquis. Finis enim, qui vitę vniuscuiusque continet tempus, cuius nihil est extrà secundum naturam, sempiternitas vniuscuiusque est nuncupatus. Per eandem etiam rationem finis vniuer-
10 si cæli, ac finis is, qui tempus totum, infinitúmque continet semper, sempiternitas est, à semper essendo appellatione sumpta: immortalis sanè, atque diuina, vnde & cæteris, aliis exactiùs, aliis offuscatius ipsum esse, viueréque dependet. Etenim vt in externis circa diuina sententiis, perfæpe rationibus, diuinum omne necessariò mutationevacare videtur: primum ipsum, ac summum ita se habens, testis est dictis. Neque enim aliud
20 præstabilius est: quod quidem moueret: illud enim porrò diuinius esset. Neque prauitatis cuiusquam est particeps, neque bonorum suorum cuiusquam indiget. Et incessabili igitur motu, non absque ratione mouetur. Vniuersa enim cessant, desinúntque moueri, cùm venerint suum in locum. Eius autem corporis, quod versatur, idem est locus, in quo incœpit, & in quo finit.

An mundus sit factus, antiquorum opiniones. Quod præter rationem sit opinio dicentium mundum esse factum, & non interiturum. Neque genitum esse, mox interiturum rectè statuit. Cap. x.

101 HIsce determinatis, consideremus déinceps oportet, vtrum Mundus ingenerabilis sit, an generabilis, & incorruptibilis, an corruptibilis: priùs cæterorum opinionibus recitatis. Demonstrationes enim contrariorum, dubitationes de contrariis sunt. Insuper & dicenda magis credentur, si
40 sententiarum earum, quæ in controuersiam veniunt, iura priùs fuerint audita. Absentes enim, condemnari minùs vtique videbuntur. Etenim eos, qui satis iudicauerint veritatem, non aduer-
102 sarios, sed arbitros esse oportet. Omnes itaque factum quidem asserunt esse: sed factum quidam perpetuum, quidam caducum, périnde vt quodquis aliud eorum, quæ Natura constant, inquiunt esse. Quidam vicissim interdum hoc, interdum alio modo sese habere subeuntem corruptio-
50 nem, idque semper hoc fieri modo dicunt, vt Agrigentinus Empedocles, vt Ephesius Heraclitus dicit. Igitur factum quidem esse, perpetuum tamen esse asserere, ex iis est profectò, quæ nequeunt esse. Ea nanque sola ponenda sunt, quæ in multis, aut in omnibus esse videmus. De hoc autem, contrarium accidit. Vniuersa enim, quæ
103 fiunt, & corruptionem subire videntur. Præterea, quod non habet principium hoc habendi modo, sed aliter habere priùs vniuersa æternitate
60 non potest, id & mutari profectò nequit: erit enim aliqua causa, quæ quidem si priùs esset, aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere non potest. Quòd si Mundus ex aliter priùs habentibus constat, si semper sic se habentibus, & non potentious aliter se habere, tactus ipse profecto non est: si verò est factus, & illa aliter sese habere posse, & non semper ita sese habere, necesse est. Quare & constituta dissoluentur, & dissoluta ante constiterunt: atque hoc infinities, aut sic se habuit, aut poterat sic habere. Quod si ita est, non vacabit sane corruptione, neque si olim aliter sese habebat, neque si aliter
10 sese habere possit. Subsidium autem, quod qui- 104
dam eorum, qui dicunt Mundum incorruptibilem quidem esse, attamen factum esse, ubi ipsis enituntur ferre: verum non esse videtur. Inquiunt enim, & se, périnde vt geometræ, qui designationes describunt, de generatione Mundi 105
dixisse: non quia aliquando Mundus est ortus, sed gratia doctrinæ, quia discentes magis cognoscunt, si vt designationem viderint factum. Hoc autem non idem est, vti dicimus. Nam in
20 designationum quidem effectione, omnibus positis esse simul accidit idem. In horum autem demonstrationibus, non idem, sed impossibile sanè accidit. Ea nanque, quæ priùs, posteriúsve sumuntur, subcontraria sunt. Ex inordinatis 106
enim olim, inquiunt ordinata fuisse. Vt autem idem ordinatum sit simul, atque inordinatum, fieri nequit. sed generationem esse quæ separat, rempúsve, necesse est. In designationibus verò, nihil est tempore separatum. Esse igitur impos-
30 sibile, perpetuum ipsum simul, ac factum esse, ex 107
his, quæ diximus, patet. Constituere verò Mundum vicissim, atque dissoluere, nil aliud esse videtur, quàm ipsum sempiternum quidem, formam autem mutantem, extruere: périnde atque si quis interdum corrumpi, interdum esse putaret quempiam, qui vir ex puero, & ex viro fieret puer. Est enim perspicuum, si elementa inter sese conueniunt, non quemuis, sed eundem ordinem, eandémque fieri constitutionem: præsertim se-
40 cundum eos, qui hanc sententiam dicunt, qui quidem vtriusq; dispositionis cõtrarium ipsum causam inquiunt esse. Quare si totum quidem corpus continuum permanens, interdum hoc, interdum illo disponitur modo, ac perornatur, constitutio verò totius Mundus est, atque cælum: non vtique Mundus, sed dispositiones ipsius fiunt, ac corrumpuntur. Hoc autem, ortum, in- 108
quam, Mundum omnino corruptum iri, & non redire, si sit quidem vnus, impossibile est. Nam
50 anteà quàm ortus esset, constitutio præcedens ipsum, semper nimirum erat: quam quidem haud factam, mutari non posse dicimus. Sin verò sint infiniti, magis fieri potest. At verò hoc etiam si fieri possit nécne, perspicuum ex hisce, 109
quæ posteriùs dicentur, euadet. Sunt enim, quibus fieri posse videtur, vt & ingenerabile quippiam corrumpatur, & ortum vacet corruptione: vt in Timæo asseritur. Illic enim Timæus
60 cælum esse quidem ortum, non tamen esse caducum, sed reliquo semper fore tempore dicit: ad quos, naturaliter quidem de cælo solum est dictum. Si verò de omnibus vniuersaliter considerauerimus, de hoc quoque fuerit manifestum.

Quòd

Quòd cognoscendi sint modi, geniti, atque ingeniti, & corruptilis, atque incorruptilis, ad præsentem disputationem. Quod potentia quanta per maximum sit assignanda.

Cap. XI.

RImùm autem distinguamus oportet, quomodo generabilia, & ingenerabilia, & corruptibilia, & incorruptibilia dicimus. Nam cùm multipliciter dicantur, & si nihil ad rationem refert, mètem indefinitè sese habere, necesse est, si quispiam vt indiuisibili eo vtatur, quod multis diuiditur modis. Nō est enim manifestum, per quam ipsorum naturam id accidit, quod est dictum. Dicitur itaque ingenerabile vno modo, si sit quippiam nunc, quod anteà non erat, sine generatione, mutationéve: vt ipsum tangi quidam inquiunt, atq; moueri. Dicunt enim, non posse tangens generari, neque subiens morum. Alio modo, si fieri, vel ortum esse quippiam possit, & non sit. Nam & hoc ingenerabile dicitur, quia ortum subire potest. Alio modo, si quippiam omnino factum esse impossibile sit, vt interdum sit, interdum non sit. Impossibile autem dupliciter dicitur. Aut enim quia non verum est dicere, ortum esse posse, aut quia non facilè, nec citò, nec bene oriri potest. Eodem modo & generabile vno dicitur modo, si sit quippiam posteriùs: quod priùs non erat, siue per generationem, siue sine generatione. Alio modo, si possibile sit siue veritate, siue facilitate possibile ipsum sit definitum. Alio modo, si generatio sit ipsius ex eo, quod non est, ad id, quod est, siue iam sit, per generationem autem sit, siue & nondum sit, esse autem possit. Corruptibile etiam, & incorruptibile similiter dicitur. Nam si quippiam priùs erat, posteà verò non est, aut est quidem, non esse autem potest, siue per corruptionem, mutationémve, siue sine corruptione, corruptibile illud dicimus esse. Interdum & id, quod per corruptionem non esse potest, corruptibile esse dicimus. Et insuper alio modo, id, quod facilè corrumpitur, quod quidem quispiā facilè corruptibile dixerit. De incorruptibili, eadem est etiam ratio. Aut enim id, quod sine corruptione interdum est, interdum non est, incorruptibile dicimus: quo pacto tactus incorruptibiles esse dicuntur, propterea quòd priùs erant, & posteà non sunt sine corruptione. Aut id, quod quidem est, non esse autem non potest: aut non est futurum vnquam, nunc autem est. Tu enim es nunc, & tactus est etiam nunc: corruptibiles tamen estis: quia erit aliquando tempus, quando nec te esse, nec hæc tangere verè dicetur. Id verò maximè propriè incorruptibile dicitur, quod quidem est, non potest autem sic corruptum esse, vt nunc quidem sit, posteà verò non sit, aut non esse possit: aut & id, quod nondum corruptum est, non esse autem posteriùs potest. Dicitur etiā incorruptibile, & id, quod non facilè corrumpitur. Si igitur hæc ita sint, considerandum est quomodo possibile & impossibile dicimus. Nam & quod propriissimè incorruptibile dicitur, ex eo dicitur sanè, quia corrumpi non potest, neque quandoque esse, quandoque non esse. Et ingenerabile id propriissimè dicitur, quod sic generari non potest, vt priùs quidem non sit, posteriùs verò sit: qualis est diameter commensurabilis lateri. Si igitur quippiam per decem millia passuum moueri potest, aut pondus leuare, id, quod maximum potest, dicere semper solemus: veluti centum leuare libras, aut per decem millia passuum ambulare, quanquàm & partes, quæ citrà sunt, potest, si & excessum potest. Quo patet, ad finem, atque excessum, definiri potentiam oportere. Id igitur, quod potest tot per excessum, & ea, quæ sunt citrà, necesse est: ceu si centum libras leuare potest, & duas posse: & si per decem millia passuum ambulare potest, & per duo ambulare posse. Potentia verò, ipsius excessionis est, & si quippiam tantum non potest, eo per exuperationem dicto, & plura non potest. Qui nanque centum passus transire non potest, is & centum & vnum non potest. Nihil autem nos conturbet. id enim, quod propriè potest, per finem excessionis fit definitum. Forsitan enim quispiam dicet, id, quod dictum est, non necessariò ita esse. Qui nanque magnitudinem decem passuum videt, is non & magnitudines eas, quæ sunt citrà videbit: sed contrà potiùs, qui punctum videre potest, aut paruum audire sonum, is & maiorum sensum habebit. Verùm nihil ad rationem refert, ipsa enim exuperatio, aut in potentia, aut in re ipsa sit definita. Id enim, quod dicitur, patet. Nam visus quidem is, qui est minoris, excedit; celeritas autem ea, quæ est maioris.

Decem quæstiones.

Cap. XII.

IS autem determinatis, dicenda sunt ea, quæ déinceps sequuntur. Si igitur aliqua sint, quæ esse, & non esse possunt, quoddam tempus maximum & essendi, & non essendi, definitum esse necesse est. Atque dico rem esse posse, & non esse posse, in vnoquoque prædicamento: vt hominem, aut album, aut tricubitum, aut aliquid aliud tale, Nam si non erit definitum quiddam, sed semper proposito maius, & quo non est minus: idem erit profectò possibile esse tempore infinito, & non esse alio tempore infinito. At hoc esse nequit. Principium autem hinc sumatur: Impossibile enim, & falsum, non idem significant. Est autem impossibile, & possibile, & falsum, ac verum, ex suppositione. Veluti triangulum impossibile est suos tres angulos duobus rectis æquales habere: si hæc sint, & diameter commensurabilis est. Sunt autem simpliciter & possibilia, & impossibilia, & vera, & falsa. Non est igitur idem, falsum aliquid esse simpliciter, & simpliciter impossibile. Te nanque dicere stare, falsum est quidem, sed non impossibile. Similiter & eum, qui citharam quidem pulsat, nō autem cantat, cantare dicere falsum est, sed non impossibile est. Simul autem stare, atque sedere, & diametrum commensurabilem esse, non solùm est falsum, sed etiam impossibile. Non igitur idem est supponere falsum, ac impossibile. Impossibile autem,

autem, ex impossibili accidit. Sedendi itaque quippiam, standiq;, simul potentiam habet: quia quando habet illam, & alteram habet: at non vt simul stet, atque sedeat, sed in alio tempore. Si verò quippiam plurium potentiam habeat tempore infinito, non est in hoc in alio, atque alio tempore, sed simul. Quare si quippiam, quod est tempore infinito, est corruptibile, illud, vt non sit, potentiam habet. Si igitur est tempore infinito, sit id, quod potest. Simul ergo erit, atque non erit actu. Falsum igitur accidit, quia falsum suppositum est. Sed si impossibile non esset, non id vtiq; quod accidit, etiam impossibile esset. Omne ergo, quod semper est, incorruptibile simpliciter est. Similiter & ingenitum est. Nam si generabile est, erit possibile aliquo in tempore non esse. Corruptibile enim id est, quod priùs quidem erat, nunc verò non est: aut quod nunc quidem est, potest autem aliquando posteriùs non, esse. Generabile verò id, quod priùs non esse potest. At non est tempus aut infinitum, aut finitum, in quo id, quod semper est, non esse potest. Etenim finito tempore esse potest, quippe cùm esse & tempore infinito possit. Non ergo contingit idem ac vnum, & semper esse, & semper non esse posse. at neque non semper esse, quod patet esse negationem. Impossibile est ergo, & semper quippiam esse, & corruptibile esse. Pari modo nec generabile. Nam si duo sint termini, posteriórque sine priore inesse non possit, si ille competere non potest, & posterior etiam competere nequit. Quare si id, quod est semper, non esse aliquando non potest, impossibile est & generabile esse. Cùm autem negatio quidem eius, quod semper esse potest, sit id, quod non semper esse potest, contrarium autem id, quod non semper esse potest, & negatio est id, quod nō semper non esse potest: negationes amborum competere eidem necesse est, & esse medium eius, quod semper est, & eius, quod semper non est, id, quod esse, & non esse potest. Vtriúsque nanque negatio quandoq; competet, si non semper sit. Quare si id, quod non semper non est, erit quandoque, atque non erit, & id, quod non semper esse potest, sed quandoque est vt & non sit, erit sanè, atque non erit. Idem ergo possibile erit esse, atque non esse. & hoc est medium vtrorumque. Ratio autem vniuersalis hæc est: Nam A & B, nulli eidem inesse possint: A verò aut C, & B aut D, cuilibet insint. Cui igitur neque A, neque B inest, ei C & cuilibet insint, necesse est. Sit autem id, quod inter A & B medium est, E: id enim, quod neutrum contrariorum est, eorundem medium esse constat. Ambo igitur, C, inquam, & D, huic insint necesse est. Nam aut A, aut C cuilibet inest. Quare & ipsi E. Cùm igitur A impossibile sit esse, inerit ipsum C. Eadem est & in ipso D ratio. Neque igitur id, quod semper est, neque id, quod semper non est, generabile, aut corruptibile est. Patet autem & si generabile, aut corruptibile sit, non perpetuum esse. Simul enim, poterit semper esse, & non semper esse. hoc autem priùs demonstratum est impossibile esse. Si igitur ingenerabile quippiam est, atq; est ens, idne sempiternum esse necesse est? & pari modo, si incorruptibile est? Dicò autem ingenerabile, & incorruptibile, ea, quæ propriè dicuntur. Ingenerabile quidem id, quod nunc est, & priùs non erat verum dicere haud esse. Incorruptibile verò, quod nunc est, & posterius verum non erit dicere haud esse. An si hæc mutuò se sequuntur, atque ingenerabile est incorruptibile, & incorruptibile, ingenerabile, ipsum etiam perpetuum vtrunque sequatur, necesse est? Et si est quippiam ingenerabile, & si est quippiam incorruptibile, sit continuò sempiternum necesse est. Hoc ita esse, & ex definitione ipsorum patet. Etenim si corruptibile est, generabile esse necesse est. aut enim ingenerabile, aut generabile est. At si ingenerabile est, incorruptibile esse supponitur: & si generabile est, & corruptibile esse necesse est. Aut enim corruptibile, aut incorruptibile est. At si incorruptibile est, ingenerabile esse sanè supponebatur. Sin verò mutuò se non sequuntur incorruptibile, atque ingenerabile, non necesse est aut ipsum ingenerabile, aut incorruptibile, perpetuum esse. Sequi autem hæc sese mutuò necessariò, ex his emergere potest, generabile enim, & corruptibile, mutuò se sequuntur. Manifestum est autem & hoc, ex anteà dictis. Est enim id medium inter id, quod semper est, & id, quod semper non est, quod neutrum sequitur, hoc autem est, generabile ipsum, ac corruptibile. Vtrunque enim, definito tempore quodam & esse, & non esse potest. Si igitur quippiam aut generabile, aut corruptibile sit, id medium esse necesse est. Sit enim id quidem, quod semper est, A, id autem quod semper non est, B: C verò sit generabile, & D sit corruptibile: C igitur inter A & B medium esse necesse est. Illorum enim ad neutrum vltimum tempus est, in quo A ipsum non erat, aut B ipsum erat. Generabile autem, aut actu, aut potentia necesse est esse: ipsis verò A B, neutro modo. Tempore igitur quodam, A definito, C ipsum & erit, & rursus non erit. Similiter est dicendum & de ipso corruptibili D. Generabile ergo, corruptibilève, vtrūq; est. Generabile ergo, corruptibiléve, mutuò se sequūtur. Sit itaq; ingenerabile E, generabile F: incorruptibile G, & corruptibile H. Est igitur demonstratum, F atq; H sese mutuò sequi. Quando autem sic aliqua vt hæc iacent, velut E quidē, & H sese mutuò sequuntur, E verò & F nulli eidem cōpetunt, sed alterum omni cōpetit, & simili modo ipsa G, atque H, tunc & E G mutuò se sequātur necesse est. E nanq; ipsum G non sequatur: ergo F ipsum sequetur, quippe cùm cuiliber ipsum E aut F cōpetat. At G etiā id sequetur, quod sequitur ipsum F: ergo H sequetur G ipsum. At impossibile esse supponebatur. Eadē ratione & G sequi ipsum E, demonstrabitur. At sic se habet ingenerabile E, ad generabile F, & incorruptibile G, ad corruptibile H. Dicere autem nihil prohibere generatum quippiam incorruptibile esse, & ingenerabile quippiā corruptū esse, semel illo generato, hoc corrupto, tollere est aliquid eorū, quæ data sunt. Aut enim infinito, aut quodā definito tēpore, omnia aut agere, aut pati, aut esse, aut non esse possunt, & infinito, propterea quòd tempus infinitum

A semper ens. B genitum C corruptibile. D semper non ens. E ingenitum. F genitum. G incorruptibile. H corruptibile.

A semper ens. B semper nō ens. C non semper ens. E corruptibile.

infinitum aliquo modo est definitum, quo non est maius. Id verò, quod aliqua ex parte est infinitum, neque infinitum est, neque etiam definitum. Præterea cur magis hoc in signo corruptum est
131 id, quod anteà semper erat, aut generatum est id, quod priùs non erat tempore infinito? Nam si non magis in hoc, quàm in alio, & ipsa signa sunt infinita, erat quippiam, vt patet, generabile, & corruptibile tempore infinito: ergo non esse tempore infinito potest. Simul enim, vt non sit, & sit, potentiâ sanè habebit, ipsum quidem prius, si corruptibile est: ipsum autem posterius, si generabile est. Quare si posuerimus esse quæ possunt, opposita simul erunt. Atque hoc insuper in omni si-
132 gno similiter erit. Quare vt non sit, & sit tempore infinito, potentiam sanè habebit. At demonstratum est, hoc impossibile esse. Præterea si actu potentia antecedit, vniuerso tempore erit, & quod ingenerabile erat, atque non ens tempore infinito, fieri autem potens. Simul igitur non erat, & vt sit potentiam habebat, & vt tunc sit, & posteà tempore infinito. Patet autem & alio mo-
133 do impossibile esse, quippiam corruptibile non aliquando corrumpi. Semper enim simul, & corruptibile, & incorruptibile erit actu. Quare simul erit possibile, semper esse, & non semper esse. Corruptibile ergo aliquando corrumpitur: & si generabile est, ortum est. Possibile enim est, ortum esse, & non semper esse. Possumus autem &
134 hoc contemplari modo impossibile esse, aut si ortum aliquando quippiam est, incorruptibile esse, aut si ingenerabile est, & anteà semper erat, corruptionem subire. Nihil enim casu, aut incorruptibile, aut ingenerabile esse potest. Quod enim casu est, atque fortuna, est præter id, quod
135 semper, aut plerunque, aut est, aut fit. Quod verò infinito tempore aut simpliciter, aut ab aliquo tempore est, id aut semper, aut plerunq; est ens. Talia igitur interdum esse, interdum non esse natura,
136 necesse est. Talium autem eadem potentia est cõtradictionis, & vt sint, & non sint, causa materies est. Quare opposita simul esse actu necesse est. At verò neq; verũ est dicere nunc, transacto in an-
137 no esse, neq; transacto in anno nũc esse. Impossibile est ergo, si aliquando non est, posterius perpetuum esse: habet enim posterius, & potentiam non essendi. Verùm non vt tunc non sit, quando
138 est (est enim ens actu) sed in anno præterito, tempore q; transacto. Sit igitur id actu, cuius potentiam habet. Verum igitur erit, si transacto in anno nõ esse dicatur. At impossibile est: nulla nãq;
139 potentia est respectu ipsius fuisse: sed esse, vel fore. Similiter & si priùs sempiternum erat, & posteriùs non est: habebit enim potentiam eius, quod actu non est. Quare si posuerimus id, quod potest, verè dicetur nunc hoc esse transacto in anno, in tempore q; omnino exacto. Naturaliter
140 etiam, & non vniuersaliter si consideremus, impossibile sanè videbitur, aut corrũpi posteriùs, quod perpetuum priùs erat, aut posteriùs sempiternum esse, quod priùs non erat. Corruptibilia enim, & generabilia, & alterabilia sunt vniuersa: alterantur autẽ contrariis, & ex quibus constant ea, quæ sunt natura, ab iis ipsis & corrumpuntur.

ARISTOTELIS STAGIRITAE DE CAELO, LIBER SECVNDVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri, ex Simplicio.

CVM præsens hæc traditio, vt priùs est dictum, scopum habeat post disputationem de principiis Naturalibus, de quibus in Physica auscultatione fuit dictum, de simplicibus corporibus disserere, quæ prima ex principiis illis constituuntur, videlicet de orbicolari, & de quatuor iis, quæ subsunt Lunæ. In primo libro quinque esse corpora simplicia ostendit, ex differentiis motionum simplicium. Et id, quod circulo fertur, neque vnum ex quatuor illis esse, neque ex iisdem compositum, sed simplex esse, præstantiúsque quatuor illis & substantia, & potestate. Et quod ingenitum sit, atque incorruptibile, siquidem quæ gignuntur, atque intereunt, ex contrariis fiunt, & in ipsa desinunt: corpori autem quod in circulum fertur, nihil esse contrarium. Quódque sit finitum, tum per se, tum ex eo, quòd nullum infinitũ corpus est, demonstrat. Insuper quòd sit vnum, & nõ extra ipsum sit, neq; corpus, neq; vacuum vllum. Cæterùm tanquam consequens ad id, quod cælũ sit eiusmodi, Mundum etiã ipsum & incorruptibilem: & infinitũ, & vnum esse, aliáq; consequẽter ostendit, quæ per cælũ Mundo inesse conspiciuntur: velut, nihil extra ipsum relinqui: sed totum esse ex totius corporei constitutione. His itaq; ostensis, ac repetito sermone de ingenerabili, & incorruptili: multifariàm ostendit & cælum, & per hoc Mundum totum ingenitum, & incorruptilem esse, & neq; genitum quidem, incorruptilem verò, vt quidam sint arbitrati, neq; ingenitum, & corruptibilem, sed vtrinq; sempiternum.

Sed

Sed & vniuersaliter ostẽdit, quòd vicissim se ipsa sequantur hæc, generatile, inquam, & corruptile, & ingeneratile, incorruptiléque. Hæc vbi in primo libro multipliciter docuisset, conclusionem ipsorum initium facit libri secundi, in quo reliquas de cælo quæstiones explicabit. Ac primùm quidem, quòd circularis latio, quæque ipsi immanent, secundum naturam cælo insit, neque per vim aliquã. Mox, de localibus ipsius interuallis, atque extremis eorũ, videlicet superi, inferi, dextri atque sinistri, ante & retro. Tertiò de cõtrario motu erronum, ob quam causam is fuerit institutus. Quartùm, de figura, quòd sit sphæricũ cælũ, Quintùm, ob quam causam cælum moueatur in eam partem, in quam cõspicitur moueri. Sextùm, quòd sit æqualis, & inæqualis minimè, primi cæli motio. Septimùm, de stellarum substantia, & figura, atque ordine, & de motu earum. Octauùm, ob quam causam, cum prima sphæra vno motu verratur, quæ ab ea distant non tantò pluribus motibus circumuagantur, quantò plus conspiciuntur distare, veluti Sol, & Luna, sed quæ mediæ sunt, pluribus motibus cientur. Nonùm, ob quam causam quisque ex errabundis orbibus vnam habeat stellam, cùm suprema tantùm numerum habeat. Postremum omnium, de terra, non per se quidem, sed de habitudine, quam ad cælum habet, quòd centri rationem obtinens in medio cæli sit locata, figuram habens sphæricam, & circum ipsam immotam cælum moueatur, quódque magnitudinem ad cælum comparata minimã habeat. Et, vt summatim dicam, tria sunt in vniuersum capita huiusce secundi libri. De cælo, in quam, de astris, & de terra ipsa.

Quòd cælum neque sit factum, neque corrumpi possit. Cap. I.

1 CAelum igitur vniuersum neq; ortum esse, neque corrumpi posse, vt quidam inquiunt, sed vnum esse, ac sempiternum, principium quidem, & exitum æternitatis vniuersæ non habens, infinitum autem habens, & continens in se ipso tẽpus: & ex hisce, quæ dicta sunt, & per opinionem eorum, qui aliter dicunt, ipsumq; generant, fidẽ sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt, non potest, magnum & hoc vtique momentum ad faciendam fidem de immortalitate,
2 æternitateq; ipsius habet. Quare bene sese habet, quenq; sibi persuadere, veteres, & maiorũ maximè nostrorum sentẽtias veras esse, quæ quidem asserunt, esse quippiam eorum immortale, atq; diuinum, quæ motum quidem subeunt, talem tamen vt nullus ipsius sit finis, sed potiùs ipse cæterorum sit finis. Et finem enim ex his esse constat, quæ continent. Et hic, cùm sit perfectus, imperfectos continet, & eos, qui finem habent atq; cessationem. Ipse nanque neq; principium, neq; exitum vllum habet, sed incessabilis est tempore infinito. Cæterorum autem, aut est principij causa, aut suscipit exitum, cessationémve. Atque superum locum, cælúmque veteres quidem diis tribuerunt, propterea quòd solum est immortale.
3 Præsens autem oratio, testis est, incorruptibile, ac ingenerabile esse, vacaréque præterea omni difficultate mortali. Et insuper esse sine labore, propterea quòd nullius indiget vim inferentis necessitatis, quæ quidem prohibens detineret ipsum aptum alio modo ferri. Omne nanq; tale, la-
4 borioſum est, quò magis perpetuũ est, & optimæ dispositionis expers. Idcirco neq; putandum est, ipsum in sese habere, vt veterum fabula dicit, qui quidem saluté ipsius Atlante quodã inquiunt indigere. Et ij nanq;, qui hanc sententiã attulerunt, idem, quod posteri, videtur existimasse. Nã quasi pondus haberẽt supera corpora omnia, terreaq; esse nt, necessitatem animæ participem ipsi fabu-
5 lose supposuere. Neque igitur hoc modo, neq; ob conuersionem (propterea quòd lationem habet motu suopte celeriorem, vt Empedocles dicit.) conseruari putandum est adhuc ipsum tempore tanto, atq; incolumem esse. At verò nec ab anima cogente sempiternum manere, consentaneum est rationi. Neque enim talis ipsius animæ vita, sine dolore, beataque esse potest. Et motum enim, qui est cum vi, si mouet corpus primum aliter aptum ferri, continuéque mouet, negotiosum, atque ab omni voluptate mẽtis semotum esse, necesse est, si neque vt animę mortalium animalium requies inest ea, quæ circa somnũ fit corporis relaxatio, sed Ixionis fatum cuiusdã ipsam perpetuum, in-
6 superabiléque detinere, necesse est. Si igitur (vti diximus) res dicto modo de prima latione sese habere potest, non solùm continuus est ita de æternitate ipsius existimare, sed etiam hoc modo dúm taxat consentaneas magis ei vaticinationi, quam de diis habemus, sententias possumus certò proferre. Sed de his hactenus.

Quod cælo dextrum & sinistrum sine differentiis sursum & deorsum nequeant aptari. Quòd longitudo cæli iuxta polorum distantiam sit sumenda, quorum alter sursum, alter sit deorsum. Qui nobis apparet polus, sursum est, alter deorsum. Quódque hæ differentiæ in aliis orbibus à primo contrà sint assignandæ. Cap. II.

7 CVm autem sint, qui dextrũ ipsius cæli quippiam, & læuum inquiunt esse, vt ij, qui Pythagorici nuncupãtur, (est enim hæc illorum sententia) considerandum est, vtrũ res sic sese habeat vt illi dicunt, an alio potiùs modo, si hæc principia corpori ipsius vniuersi sunt adiungenda. Continuò nanque si dextrũ inest ei, læuúmq;, priora principia priùs in ipso existimandum est esse. Determinatum igitur de his est in iis, quæ de animalium motibus sunt tractata, propterea quòd hæc propria sunt illorũ naturæ, atq; accõmodata. manifestè nanq; animalibus inesse videntur quibusdam omnes istiusmodi partes, (dextrum, inquam, atque sinistrum) quibusdam nõnullæ; plantis verò, supera, atque infera solùm. Quòd si cęlo taliũ quippiam
8 est adiungendum, & id ipsi competere, quod primum (vti diximus) in animalibus inest, cõsentaneum est rationi. Vnumquodq; enim trium, (dico autem trium, superum inferúmq;, ipsum ante, atq; oppositum, & dextrum, læuúmq;) vt princi-

t pium

pium quoddam esse videtur. Has enim omnes dimensiones, perfectis corporibus inesse cõsonum est rationi: atque superum quidem longitudinis, dextrum aute latitudinis, ipsum verò antè altitudinis principiũ est. Insuper alio modo motuũ ratione, hæc enim principia dico, vnde motus iis incipiunt, quæ hæc habẽt. Est autẽ ab ipso quidem supero accretio, à dextris autẽ ea motio, quæ loco accomodatur: ab hisce verò, quæ antè sunt, ea motio, quæ fit sensu. Atque id antè dico, in quo
9 sunt sensus. Quapropter & nõ omni in corpore quærendũ est superũ, atq; inferum, & dextrum, læuúmque, atque antè, & retrò: sed in hisce, quæ cùm animata sint, motus in se ipsis principium habent. In nullo enim eorum, quæ vacant anima, id cernimus, vnde est principium motus. Quædam enim omnino non mouentur: quædá mouentur
10 quidẽ, sed omni ex parte símili modo: veluti ignis sursum solum, & terra ad medium. Sed in his superum, & inferũ, dextrũ, lęuúmq; dicimus, ad nos ipsos referẽtes. Nam aut respectu nostri dextri, læuíq;, vt augures dicũt: aut similitudine nostri, vt ea, quæ sunt statuæ, aut ea, quæ cõtrario modo sese habent positione. Etenim dextrum quidẽ id dicimus, quod opponitur nostro siniſtro: læuum autem, contrarium, & retro, ac antè, símili modo. In his autem ipsis, nullam differẽtiam cernimus. Si contrà nanq; vertantur, conttaria dextra, læuáq;, supera, ac infera, & antè, retróq; sanè dice-
11 mus. Quapropter & Pythagoricos quispiã mirabitur, sola hæc duo principia dixisse dextrũ, inquam, atq; siniſtrum: cæteras autem quatuor differentias omisisse, non minùs rationem principij subeũtes. Non enim minorem ad infera superat, & ad ea, quæ sunt retro ea, quæ sunt antè, quã ad læua dextra vniuersis in animalibus differentiam habẽt. Hæc enim vi solũ, illa figura etiã differunt.
12 Et superum quidẽ, ac inferum, omnibus animantibus inest, tam animalibus, quàm etiam plantis. Dextrum autem, læuúmq;, plantis nõ inest. Præterea vt longitudo latitudinẽ antecedit, sic prius erit generatione superum, dextro, cùm multipliciter prius dicatur. Si longitudinis quidem superum, latitudinis verò dextrum principium est, atque prioris principiũ antecedit. Insuper si superum quidem est id, vnde est motio, dextrum autẽ à quo, & antè ad quod: hoc quoq; modo vim quãdam principij superum ad cæteras species habet. Increpãdi sunt igitur Pythagorici, & quia maximè propria principia omiserunt, & quia in vniuersis hæc similiter inesse putabant. Cùm autem à nobis sit anteà definitũ, tales potẽtias iis inesse,
13 quæ principium motus habent. Et cælum sit animatum, atque principum habeat motus: patet, ipsi superum, inferúmque, & dextrum, atque læuum inesse. Nõ enim dubitare oportet ob vniuersi rotundam figuram, quónam pacto aliud ipsius dextrum, alind læuum erit, si partes sint símiles vniuersæ, perpetuóq; motu cieantur. Sed intelligere périnde oportet, atque si quispiam in hisce, quæ dextri ad læuũ, figuris quoq; differentiã habent, circumposuerit sphęram. Habebunt enim potentiam differentẽ: at ob figuræ similitudinem habere non videbuntur. Eodem modo, de principio quoque motus intelligamus oportet. Etenim & si nunquã moueri cælum incœpit, principiũ tamen habeat ipsum necesse est, vnde incœpisset, si inciperet moueri: & rursus cietur motu, si stabit. Di-14 co autem longitudinem ipsius quidem eam esse, quæ est inter polos distantiam, & polorum alterum superam, alterum inferam partem. Differentiam enim in solis his hemisphæriorũ cernimus, ex eo quia poli non mouẽtur: & insuper in Mun-
10 do non ipsum superum, atq; inferum, sed ea, quæ sunt prẽter polos, latera dicere cõsueuimus. Quo pater, hanc ipsius cæli longitudinem esse. Id est enim latus, quod est præter superum, inferúmq;. Polorum autem is quidẽ, qui apud nos videtur, pars infera est: is autem, qui nobis manifestus nõ est, partis rationem superæ subit. Dextrum enim 15 vniuscuiusque id esse dicimus, vnde principiũ ad locum accõmodatæ motionis emerget. Conuersionis verò cæli principium id est, vnde oriuntur
20 stellæ. Quare hoc erit dextrum: id verò, vbi fiunt occasus, læuum. Si igitur à dextris incipit & circunfertur ad dextra, polum eum qui non videtur superum esse necesse est. Si enim erit is: qui videtur, motus ad partes erit siniſtras, quod quidẽ nõ dicimus. Patet igitur, eum polum, qui non vide-16 tur à nobis cæli partem superam esse: & eos quidem, qui illic habitãt, in hemisphęrio supero esse, atq; in dextris, nos autẽ in infero, ac siniſtris, contrà atque Pythagorici dicunt. Illi enim nos suprà
30 faciunt, dextráq; in parte, illos infrà, atque in læuis. Contrarium autem accidit. Verùm secundæ conuersionis, veluti vagarum stellarum, nos quidem in superis, dextríque sumus, illi verò in inferis sunt, atq; siniſtris. Est enim hisce principium motionis contrà, propterea quòd lationes cõtrariæ sunt. Quare fit vt nos in principio simus, illi in fine sint collocati. De partibus igitur per dimẽsiones, locóve definitis, tot à nobis sint dicta.

Quam ob rem plures sint circulorum lationes. Cap. III.

Vm autem conuersio cõuersioni non 17
sit cõtraria, considerandũ cur plures sunt lationes. Quanquã eminus facere inquisitionẽ conamur, eminúsque nõ adeò loco, sed multò magis hoc ipso quòd accidentium ipsis cælis perpaucorũ sensum habemus. Dicamus tamen, atque de ipsis causam hinc sumamus oportet. Eorum quodque, quorum est opus, operis ipsius esse gratia constat. Dei verò operatio, immortalitas est, hoc autẽ, est perpetua vita. Quare Deo perpetuũ inesse motũ necesse est. Cùm autẽ cælum sit tale, (est enim corpus quoddam diuinum) ideo corpus rotundũ habet, quod suapte natura semper conuertitur. Cur igitur totum corpus cæli tale nõ est? Quia corporis eius, quod versatur, aliquid, id, inquã, quod est in medio, manere necesse est. Huius autẽ manere nulla pars, aut omnino, aut in medio potest. Naturalis 18
enim ipsius motus, ad ipsum medium esset. At ipsum suapte natura versatur. Motus enim sempiternus nõ esset, quippe cũ nihil præter naturã sit sempiternũ. Id enim, quod est præter naturã, posterius est eo, quod est secundũ naturam: atq; id, quod est præter naturam, excessius quidam est in ipsa

ipsa generatione, eius, quod est secundum naturam. Sit igitur terra, necesse est, hæc enim in medio sanè quiescit. Atque nunc quidem hoc suppono natur: posteriùs autẽ de ipso dicetur. At si terram esse necesse est, ignem etiam esse necesse est. Contrariorum enim si alterum est natura, & alterum esse natura necesse est, si sit contrarium, atque aliquam ipsius esse naturam. Est enim eadem cõtrariorũ materies: & affirmatio priuatione est prior, veluti calidum frigido. Quies verò, ac graue, per
19 leuitatis, motúsve priuationem dicuntur. Atqui si terra est, atque ignis, ea quoque corpora esse, quæ sunt inter ipsa, necesse est. Elementorũ enim vnumquodque, contrarietatem ad quodque nimirum habet. Atq; hoc etiam nunc supponatur: posteriùs autem est demonstrandum. Hæc cùm sint, patet necessariò generationẽ esse, propterea quòd nihil ipsorum perpetuũ esse potest. Agunt enim inter sese contraria ipsa, mutuóq; à sese pa-
20 tiuntur, ac corrumpũtur. Non est propterea con- 20
sentaneum rationi, mobile quippiam perpetuum esse, cuius motus secundum naturam perpetuus esse non potest. At horum est motus. Ex his igitur patet, necessariò generationem esse. Quòd si generationem esse necesse est, & aliam lationem aut vnam, aut plures esse necesse est. Nam vt sese habet totius motio cæli, sic elementa corporum inter sese respectu generationis habere necesse est. Et hoc etiam in sequẽtibus dilucidiùs declarabi-
21 tur. Nunc tantũ patet, quã ob causam plura sunt 30
corpora, quæ versantur, generationem esse enim necesse est: & generationem, si & ignẽ esse necesse est: & hunc, cæteráq;, si & terrã: & hanc, propterea quòd consistat aliquid, maneátque semper necesse est, si moueri quippiam semper oportet.

Quòd cælum figura sit sphærica. Cap. IIII.

22 Figuram autẽ cælum rotundam habe- 40
re necesse est. Hæc enim est accommodatissima substantiæ ipsius, & natura etiam prima. Dicamus autẽ vniuersaliter, quænã & in planis, & in solidis figura sit prima. Omnis itaq; figura plana, aut à rectis lineis, aut à circunferentia continetur: & illa quidem à pluribus, hæc ab vna linea solúm. Cùm vnum igitur in vnoquoque genere prius sit multis natura, compositóq; simplex, figurarum planarũ profe-
23 ctò circulus erit prima. Præterea, si perfectum id 50
est, extra quod nihil eorũ, quæ sunt ipsius, accipi potest, quemadmodum priùs est definitum, & lineæ quidem rectæ semper additio fieri potest, lineæ verò circulari nũquàm: patet, perfectam eam lineam esse, quæ ipsum circulum continet. Quare si perfectum prius est imperfecto, ob hæc & circulus prima erit figura. Eodem & sphęra modo, solidarum figurarum prima erit figura. Sola nanq; ab vna superficie cõtinetur: rectarum verò linea-
24 rum figuræ à pluribus cõtinentur. Vt enim in pla- 60
nis circulus sese habet, sic in solidis sphæra. Qui præterea solida diuidunt in plana, atq; ex planis corpora generant, his testes fuisse videtur. Solam enim figuram solidarum sphæram nõ diuidunt, vt non plures superficies, quàm vnam habentem. Diuisio enim in plana non périnde efficitur, vt quispiam diuidens in partes diuidet totum, sed vt in specie diuersa. Patet igitur, sphæram figurarum esse solidarum primam. Est 25
insuper maximè consonum rationi, si ordo per numerum etiam assignetur, hoc ipsam modo disponere, vnitatem quidem circulo, dualitatem autem triangulo tribuendo: cùm duobus æquales suos angulos habeat rectis. Si verò vnitas triangulo tribuatur, circulus non erit sanè figura. Cùm autem prima figura primi 26
sit corporis, primum verò corpus id sit, quod est vltima in conuersione, rotundum id erit, sanè, quod fertur conuersione. Et id ergo, quod illi hæret, quod enim hæret rotundo, id rotundum etiam est. Similiter & ea, quæ in medio collocantur: ea nanque quæ à rotundo corpore continentur, ac tangunt, rotunda esse cuncta necesse est. At quæ sunt sub vagarum sphæra, superam sphæram tangunt. Quare ipsum vniuersum rotundum erit, omnia nanque tangunt, hærẽntque sphæris. Prætereà cùm videatur, ac sup- 27
ponatur, vniuersum ipsum versari, demonstrãtúmque sit extra conuersionem extimam neque locum, neque vacuum esse, rotundum ipsum esse ob hæc etiam ipsa necesse est. Nam si rectarum linearum erit figura, eueniet & locum esse, & corpus, & vacuum extima. nam cùm rectarum linearum figura versatur, nunquàm eundem occupabit locum, sed vbi priùs erat corpus, nunc non erit, & vbi nunc non est, rursus ob angulorum transitionem erit. Eadem euenient, & si quispiam aliquam figuram aliam ipsi tribuerit, non habentem eas lineas, quæ ex medio progrediuntur æquales, veluti lentis figuræ símilem, aut oui. In omnibus enim eueniet & locum esse, & vacuum extra cælum, propterea quòd totum non eundem occupat locum. Prætereà si cæli latio quidem 28
mensura est motuum, propterea quòd sola continuus est, & vniformis, sempiternúsque motus, in vnoquoq; autem genere mensura id est, quod est minimum, minimus verò motus, is est celerrimus: patet, cæli motum omnium motuum celerrimum esse. At eorum, quæ ab eodẽ ad idem 29
pergunt, minima ipsius circúli linea est, per minimam autem, est motus celerrimus. Quare si cælum conuertitur, celerriméque mouetur, rotundum ipsum esse necesse est. Sumere etiam 30
quispiam & ex hisce corporibus, quæ circa medium collocantur, hanc fidem potest. Si enim aqua quidem est circa terram, aer autem circa aquam, & ignis circa aerem collocatur: & supera corpora per rationem eandem ita se habent. Etenim continua quidem non sunt, tangunt autem hæc. Aquæ verò superficies rotunda est sanè: atque quod rotundum tangit, circáque rotundum est situm, & ipsum tale esse necesse est. Patet hac etiam ratione, cælum rotundum esse. At verò 31
superficiem aquę talem esse patebit, si suppositionem sumpserimus, aquam suapte natura semper ad magis concauũ locum cõfluere, & eum locum magis concauum esse, qui est propinquior centro. Ducantur igitur ex A centro rectæ lineæ A B,

& A C, & ex B in C linea producatur B C, ad quam ab A C perpendicularis ducatur A D, & protrahatur in E: patet itaque, lineam A D, minorẽ esse lineis A B, & A C. ergo hic locus, magis concauus est, quare affluet aqua, quousq; fuerit in æqualitatẽ redacta. At A E, æqualis est hisce, quæ à centro sunt ductæ. Quare aquam ipsam in hisce esse, quæ sunt ex centro ductæ, necesse est. Tunc enim quiescit. At ea, quæ tangit eas, quæ sunt ex centro ductæ, circunferentia est. Rotũda est ergo superficies aquę, quæ quidem est B E C. Patet igitur ex hisce, quæ dicta sunt. Mundum esse rotundum, atque adeò exactè, vt nihil eorum, quæ manu conficiuntur, nec aliud quicquam eorum, quæ apud nos oculis cernuntur, sit tam exactè rotundum. Nihil eorum, ex quibus constat, adeò vniformitatem, exactámve rotunditatem susципere potest, vt ipsius corporis obeuntis natura. Manifestum est enim, rationem eam subire, quam aqua subit ad terram, & elementa ea, quæ plus semper remota sunt, atque distant.

Cur potiùs cælum ab A ad C moueatur, quàm contrà, quæstio.

Cap. v.

33 VM autem in circulo duo motus fieri possint, vt ab A vnus ad B, alter ad C, non esse quidem hos cõtrarios, priùs est dictum. Sed si nihil in æternis esse fortuitò, aut à casu potest, cælũ verò perpetuum est, atq; ipsa cõuersio, quã ob causam ad altera, & nõ ad altera fertur? Nã & hoc principiũ esse, aut ipsius principium esse, necesse est. De nonnullis igitur, atque de omnibus eniti quippiam dicere, nihilque prætermittere, aut insignis stultitiæ forsitan, aut valde parati animi videbitur esse. Non tamen omnes similiter 34 sunt increpandi. Sed dicendi causam, quænam sit, videre oportet. Et quo prætereà modo se habet in credendo, vtrum humanè, an ita vt asserat, atque persistat. Cùm igitur quispiam exactiores necessitates fuerit nactus, tunc hisce, qui inueniunt, gratias agere oportet. Nunc autem id, quod videtur, dicendum est. Natura semper id facit, quod est optimum eorum, quæ fieri possunt. Vt autem lationum rectarum ea præstabilior est, qua locus superus petitur, (est enim diuinior locus superus infero) sic & ea, qua itur versus anteriora, præstabilior est ea, qua itur rétrorsum: siquidem ita sese habent & dextrum, atque sinistrum, vt priùs est dictum. Atque dubitatio dicta declarat, prius, posteriúsve cælum habere, hæc enim causa dubitationem soluit. Nam si sese habet vt potest optimè, hęc erit profectò causa eius, quod diximus. Est enim optimum sanè simplici, ac incessabili motu cieri, atque hoc ad id, quod præstabilius est.

Quòd cæli lationem, & quæ prima lationum est, regularem esse sit censendum.

Cap. VI.

POst hæc motum ipsius vniformem, & non difformem esse, demonstremus oportet. Atq; hoc dico de primo cælo, de lationeque prima. In his enim, quæ sunt sub illo, plures lationes in vnum iam conuenere. Nam si difformiter mouebitur, patet, intensionem lationis, statum, remissionémque fore, omnis enim difformis latio, remissionem, intensionem, ac statum habet. Status autem est, aut vnde mobile fertur, aut ibi, quò fertur, aut in medio. Veluti forsitan hisce quidem, quæ natura feruntur, in eo, ad quod mouentur. In his autem, quæ præter naturã feruntur, in eo, vnde mouentur. Hisce verò, quæ proiiciuntur, in medio. At conuersionis, neque vnde, neque quò, neque medium est. Neque enim ipsius principium, neque finis, neque medium est absolutè. Nam & tempore est sempiterna, & longitudine coacta, nec frangetur. Quare si lationis cæli status non est, neque difformitas erit. Difformitas enim ob remissionem, intensionémve fieri solet. Prætereà, si omne, quod mouetur 36 ab aliquo moueatur, difformitas motionis aut ob id, quod mouet, aut ob id, quod mouetur, aut ob vtrunque fiat, necesse est. Nam & si id, quod mouet, non eisdem viribus moueat, & si id, quod mouetur alteruter, nec idem permaneat, & si vtrunque mutetur, nihil prohibet id, quod mouetur, difformi motu cieri. Nihil autem horum, circa cælum euenire potest. Id enim, quod mouetur, & primum, & simplex, & ingenerabile, atq; incorruptibile, & omnino immutabile, demonstratum est esse. Id etiam, quod mouet longè magis tale esse, cõsentaneum est rationi. Primi namque primum, & simplicis simplex, & incorruptibilis, ingenerabilisve, incorruptibilve, ingenerabilève motiuũ est. Cùm igitur id, quod mouetur, non mutetur, & si est corpus: nec id, quod mouet, mutari potest, corpore vacans. Quare impossi- 37 bile est, lationem esse difformem. Etenim si sit difformis, aut ipsa tota mutatur, & interdum celerior, interdum tardior fit, aut ipsius partes. Patet igitur, partes difformes non esse. Iam enim distantia stellarum in tẽpore infinito fuisset, si alia tardiùs, alia celeriùs moueretur. At nulla in distãtiis aliter sese habere videtur. At neq; tota mutari potest. Remissio nanq; cuiusque ob imbecillitatem fieri solet: imbecillitas verò res est profectò præter naturam. Etenim omnes imbecillitates, quæ in animalibus insunt, præter naturã esse videntur: vt senectus, & decremẽtum. Tota nanque fortasse constitutio animaliũ, ex talibus constat, quæ propriis differũt locis. Nulla enim partium, est suo in loco. Si igitur in hisce, quæ prima sunt, non est id, quod præter naturam inest (simplicia nanque sunt, & non mista, & suis in locis sunt, atq; nihil prorsus est contrarium ipsis) neq; profectò imbecillitas erit in ipsis. Quare neque remissio, neque intensio. Nam si intensio fuerit, & remiss

38 & remissio etiam erit. Prætereà cancellos etiam egreditur rationis, id, quod mouet, viribus carere tempore infinito, & rursus alio tempore infinito vires habere. Nihil enim tempore infinito præter naturam esse videtur: & imbecillitas res est, vt patet, præter naturam. Nec æquali intempore præter naturam, & secundum naturam est, nec omnino potens, ac imbecille. Si verò motus remittatur, infinito in tẽpore remittatur necesse est. At verò neque fieri potest in quippiam vt semper intendatur, aut rursus remittatur. Erit enim infinitus, indeterminatúsque ipse motus. Omne autem ex quopiam in quippiam esse dici- 39 mus, definitúmve. Prætereà, hoc idem emerget, si quispiam sumpserit tempus quoddam minimum esse, in minore quo cælum moueri non potest. (Vt enim neque ambulare quispiam, neq; pulsare citharam quouis in tempore potest, sed vniuscuiusque actionis definitum est minimum corpus in non exuperando, sic neque cælum moueri quouis in tempore potest.) Si igitur hoc verum est, non erit sanè lationis semper intensio. Quòd si non erit intensio, neque remissio erit. Similiter enim ambo erunt ac alterum, si eadem celeritate, aut maiore intenditur, atq; tempore in- 40 finito. Restat igitur dicere, motui celeritatem vicissim, ac tarditatem inesse. Hoc autem ratione penitus vacat, & figmẽto est simile. Insuper & rationi magis consentaneum est, nos id ipsum, si ita sit, non latere. Ea nanque, quæ iuxta se ponuntur, faciliùs sanè sensu percipiuntur. Vnicum igitur cælum esse, & hoc ingenerabile, ac sempiternum, & vniformi semper motu cieri per ea satis, quæ iam diximus, patuit.

Quòd rationi consentaneum sit, astra eius naturæ esse, cuius sit corpus, in quo sunt fixa.

Cap. VII.

41 DE his autem, quæ stellæ vocantur, dé- 40 inceps dicendum esse videtur, ex quibus constant, quáve figuras habent, & quæ sunt motiones ipsarum. Consonum est itaque maximè rationi, & ea, quę dicta sunt, comitatur, vnamquanq; stellarũ ex hoc asserere esse corpore, in quo lationẽ habet: cùm quippiam esse dicamus, quod aptum est suapte natura ferri conuersione. Vt enim qui dicunt igneas esse, ideo dicunt, quia superum corpus ignem inquiũt esse. Quippe cùm consonum sit rationi, ex iis 50 vnamquanque constare, in quibus est quæque, 42 sic & nos hac in sententia nostra dicimus. Caliditas autem ab ipsis, luménque ideo fit, quia aer ab illarum motione fricatur. Motus enim, & ligna, & lapides, & ferrũ ignire solet. Magis igitur consentaneum est rationi, id quod est propinquius igni, propinquius verò est aer, quale fit & in hisce sagittis, quæ feruntur. Hæ nanque adeò igniuntur, vt ipsum plumbum, quod est in ipsis, liquescat. Atque cùm in ipsis hoc fiat, circundans 60 etiam ipsas aer hoc idem patiatur necesse est. Hęc igitur ideo calefiunt, quia in aere feruntur, qui quidem ob dictum motione fit ignis. Superorum autem corporum vnumquodque fertur in sphæra, vt ipsa quidẽ non igniantur: sed aër cùm sub obeuntis corporis sphæra sit, ob illius motũ necessariò calefiat, & maximè hac, in qua sol est infixus. Quocirca cùm propiùs accedit, ac oritur, & super nos est, fit & calor. Hæc igitur à nobis sint dicta de ipsis, quibus patet, neque igneas ipsas esse, neque in igne ferri.

Quod astra non moueantur proprio motu secundum cæli circulum.

Cap. VIII.

VM autẽ & stellæ transferri videantur, & totũ cælũ, aut vtrisq; quietentibus, aut vtrisq; subeũtibus motum, aut altero quiescẽte, altero subeunte motum, hinc fieri mutationem necesse est. Ambo igitur quiescere, terra quiescẽte, impossibile est. Non enim fierent, quæ videntur. At supponatur, terram quiescere. Restat igitur, ambo moueri, aut 44 alterum quiescere, alterum motu cieri. Si igitur ambo mouebuntur, ratione profectò vacat, easdem stellarũ, aut circulorũ esse celeritates. Vnaquæque enim æquè celeris erit, atque circulus, in quo fertur. Simul enim cùm circulis, in idẽ redire videtur. Accidit igitur, simul stellam circulum transiuisse, & circulũ lationem suã egisse, suámq; circunferentiam transiisse. Non est autẽ consentaneum rationi, celeritates stellarum, & magnitudines circulorum, eandẽ rationem habere. Circulos enim, non est absurdum, sed necessarium, ce- 30 leritates habere, rationẽ subeũtes eandem, quam & magnitudines subeunt. Stellarum autẽ earum quanque, quæ sunt in iſtis, nullo modo consentaneum est rationi. Nam si necessariò ea celerior erit, quæ per maiorem circulũ fertur, patet quòd si circulos stellæ suos mutabũt, alia celerior, alia tardior erit, hoc autem modo motionem propriam non habere, sed ab ipsis orbibus ferri videntur. Sin casu accidit, neque hoc pacto consonum est rationi, vt in omnibus simul & circulus 45 sit maior, & latio stellæ, quæ est in ipso, celerior. Vnam enim, vel duas hoc modo sese habere, non est absurdum. Vniuersas verò simili modo sese habere, figmento est simile. Et insuper in hisce, quæ sunt natura, non est id, quod fit casu, neque id, quod vbique, & in omnibus est, proficiscitur à fortuna. At verò si orbes quiescant, stellæ autem moueantur, eadẽ absurda & similiter erunt. Eueniet enim celeriùs eas moueri, quæ sunt ex- 46 tra, & celeritates per orbium magnitudines esse. Cùm igitur neque vtraque, neque stellam solùm moueri consentaneum sit rationi, restat, orbes quidem moueri, stellas verò quiescere, & infixas in ipsis orbibus ferri, hoc enim modo dúntaxat, nihil accidit, quod rationis fines egrediatur. Et velocitatem enim orbis maioris celeriorem esse, consentaneum est rationi, circa idem centrum in orbibus stellis infixis. Vt enim in cæteris maius corpus celeriùs latione propria fertur, sic & in orbibus ipsis. Pars enim orbis maioris, maior est hisce partibus, quæ auferuntur ab eo plano, quod per centrum extenditur. Quare 47 congruè æquali tempore maior orbis circunferetur: & cælum accidet nõ diuelli, & propter hoc ipsum, & quia demonstratum est, totum ipsum

48 continuum esse. Præterea, cùm stellæ sint rotundæ, quemadmodum & cæteri dicunt, & nos etiam vt in nostris cõsonum sententiis dicimus, ex illo corpore ipsas generantes, rotundique ipsius duæ sint per se motiones, volutio, & conuersio: si stellæ per se mouerentur, harum altera motione mouerentur, at neutra moueri videntur. Si versarentur enim, eodem in loco sanè manerét, locúmve non mutarent. Videntur autem locum mutare, ac omnes dicunt. Præterea, omnes quidem cõsentaneum est rationi eodem motu cieri. Sol autem stellarum solus hoc facere videtur, cùm oritur, atque occidit: & hic non per se, sed ob nostri sensus remotionem. Visus enim longè sese extendens, versatur ob imbecillitatem, quæ quidem fortasse causa est, vt & stellæ quidem fixę micare, vagantes autem non micare videtur. Vagæ nanq; stellæ sunt propè: quare visus sui compos ad ipsas accedit. Ad fixas autem longè valde sese extendens, ob longitudinem tremit. Tremor autem ipsius, facit vt hæc motio stellæ ipsius esse videatur. Nihil enim interest, visus, an id, quod
49 cernitur, moueatur. At verò nec volui stellas, perspicuum esse videtur. Id enim, quod voluitur, vertetur necesse est. At id, Lunæ quod facies nuncupatur, semper videtur. Quare, cùm consonum sit rationi, stellas hisce motibus, qui ad ipsas sunt accommodati, moueri, si per se moueantur, his autem moueri non videantur: patet, ipsas per se
50 non moueri. Insuper nullum ipsis instrumentum ad motum tribuisse Naturam, metas egreditur rationis. Nihil enim casu Natura facit. Neque animalia quidem ipsi curæ fuere, adeò verò præstabiles res despexit: sed vniuersa videtur, tanquam de industria, abstulisse, quibus per se procedere ipsa possent, atque ab hisce, quæ instrumenta ad motum habent, quàm plurimùm se
51 mouisse. Quapropter & totum cælum rotundum cum ratione, & vnaquæque stellarum esse videbitur. Sphæra enim figurarum maximè vtilis est ad eum motum, qui eodem in loco sit. Sic enim & celerrimè moueri, & eundem maximè locum occupare potest. Ad motum autem eum, quo ad ea pergitur loca, quæ sunt antè, maximè inutilis est. Est enim minimè similis hisce, quæ per se ipsa mouẽtur. Nihil enim dependens, nihil eminens habet, vt rectarum linearum figura: sed plurimùm à corporibus hisce quæ progrediuntur, figura semota est. Cùm igitur cælum quidem in se ipso moueri oporteat, stellas autem nõ per ipsas
50 procedere, cum ratione nimirum sit vtrunque, vt figuræ rotundæ sit. Sic enim alterum quidem motu ciebitur, alterum verò quiescet.

Quòd præter rationem sit Pythagoricorum opinio ponentium corpora cælestia rotatu sonum, harmoniámque efficere.
Cap. IX.

52 EX his autem patet id, quod dictum est à quibusdam, horum, inquam, latione concentum fieri, sonis emergentibus inde ratione rata distinctis, lepidè quidem esse dictum, atque conciunè, non tamen esse verum, nec ita rem se habere. Sunt enim, quibus necessarium esse videtur, sonum fieri tantorum corporum latione, quippe cùm & eorum corporum motu, quæ apud nos sunt, neq; molem habentium æqualem, neque talem motionis celeritatem, qualis est Solis, & Lunę, sonus efficiaturi & insuper cùm tot multitudine, tantæque magnitudine stellæ, tanta celeritate motus ferantur, impossibile est, sonum non fieri grandem. Hæc autem supponentes, & celeritates insuper concentuum rationes ex interuallis habere, varios æqualiter sonos, stellarum conuersione fieri dicunt. Quoniam verò rationis fines egredi videbatur, nos hunc sonitum non audire, causam huius inquiunt esse, continuò sonum hunc esse cùm orimur, vt non sit ad silentium contrarium manifestus. Vocis enim, silentiive perceptionem, vicissitudine fieri dicunt. Quare vt hisce, qui mulcent ferrum, ob consuetudinem nihil interesse videtur, sic & hominibus idem accidere aiunt. Hoc vti dictum priùs est, concinnè quidem musicéque dicunt: impossibile est autem ita sese habere. Non enim solùm hoc est absurdum, nihil, inquam, nos audire, quod quidẽ soluere aggredientes dictã causam afferũt: sed etiam illud sine sensu nihil omnino pati. Exuperantes enim soni, & inanimatorum corporum moles offendunt. Tonitrui nanq; sonus, lapides, & robustissima corpora scindit. Quòd si tot feruntur corpora, atque ad eam magnitudinem, quæ fertur, multiplicem sonitus magnitudinem trãsit: huc profectò perueniat ipse sonus, ac ipsius violentiæ magnæ sint admodum vires, necesse est. Sed non sine ratione neque nos audimus, ne-
54 que corpora pati quicquam violentum videntur: propterea quòd nullum stellæ motione sonum efficiunt, atque simul istorum causa patet, & testis est hisce, quæ à nobis sunt dicta, verá-que esse declarat. Id enim, quod dubitatum est, Pythagoricósve compulit hanc sentẽtiam ferre, stellarum, inquam latione concentum fieri, indicium efficitur nobis. Quæ nanque per se feruntur, ea sonitum, ictúmve faciunt. Quæ verò in eo, quod fertur, infixa sunt aut insunt, vt in nauigio partes, ea sonum elicere nequeunt, neque ipsum nauigium, si in fluuio feratur. Et ta-
55 men eadem dicere licebit absurdum esse si tantæ nauis malus motione, pupisve, aut ipsum nauigium vehementem non faciet sonum. Quod verò fertur, in eo, quod non fertur, id facit sonum: at quod est in eo, quod fertur, ictúmve non facit, id efficere sonum impossibile est. Quare
56 dicendum est hìc, si stellarum corpora per aerem fusum per vniuersum, aut ignem (vt omnes aiunt) feratur, necessariò vehementem fieri sonum, atque huc peruenire, & hæc offendere corpora. Sed cùm fieri videatur, neque animantis motu, neque violento, vllam stellarum ferri, quasi futuris ipsa prouidẽte Natura. Quòd si hoc modo non sese haberet motus stellarum, nihil prorsus eorum esset, quæ hoc in loco sunt, quod simili modo sese haberet. Stellas igitur esse rotundas, & per se ipsas non moueri, satis iam diximus.

Ordinem

Ordinem quempiam orbium esse, & illum ex astronomia notum esse.
Cap. X.

57 DE ordine verò ipsarum, quomodo quæque dispositæ sit, vt quædam sint priores, quædam posteriores, & quomodo sese habẽt interuallis, ex hisce, quæ in astrologia dicuntur, contemplemur opor-
58 tet, dicitur enim ibi sufficienter. Accidit autem per rationem singularum fieri motiones, ipsis nimirum interuallis, vt aliæ sint celeriores, aliæ tardiores. Nam cùm supponatur, extimam quidem cæli lationem simplicem, atque celerrimam esse, cæteras verò tardiores, ac plures, (quæque nanque stella, motu fertur contrario atque cælum, suo in orbe) consentaneum iam est rationi, eam quidẽ, quæ propinquissima est simplici, primæq; conuersioni, plurimo in tempore suum orbem transire: eam verò, quæ remotissima est, in minimo. Cæterarum autem semper eam, quæ est propinquior, in maiore: eam verò, quæ est remotior, in minore. Propinquissima nanq; maximè superatur, remotissima verò minimè omnium, ob remotionem. At media, per distantię iam rationem, vt mathematici quoque demonstrant.

Quòd astra sphæricæ figuræ sint.
Cap. XI.

59 ATqui figuram vniuscuiusque stellarum rotundam, maximè non absque ratione quispiã esse existimabit. Nam cùm demonstratum sit, stellas haud aptas esse per se moueri, Naturáque nihil absque ratione, frustráque faciat: patet, eam figuram ipsam immobilibus tribuisse, quæ minimè est motiua. Talis autem est rotunda, propterea quòd instrumentum nullum habet ad motum. Quare patet, stellarum molem rotundam esse. Præterea, similiter sese habent omnes, ac vna. At Luna per ea, quæ circa visum accidunt, rotunda esse ostenditur. nõ enim accrescens, atque decrescens, pluries quidem altera ex parte curua, altera concaua fieret, aut vtraque ex parte curua, semel autem duas in partes æquales bipartita videretur, & rursus per astrologiam. non enim Sol cùm deficit, concauus ea ex parte, qua deficit, videretur. Quare si stella vna est talis, patet & cæteras omnes rotundas esse.

Ob quam causam cælestium corporum motus multiplicentur iuxta distantiam à primo orbe. Et quare in primo orbe sint stellæ, in reliquis singulæ.
Cap. XII.

60 QVm autem duæ sint dubitationes, de quibus quiuis non immeritò dubitauerit, enitamur id dicere, quod nobis videtur. Atque hunc omnium venerationè potiùs dignum, quàm temerarium arbitrari oportet, si quispiam ob philosophiæ sitim exiguas etiam in hisce rebus facultates amet, de quibus maximas dubitationes habemus. Est autem in talibus, quæ multa sunt, non minùs admirabile. Quam ob causam non semper hæ stellæ, quæ plus a prima latione distant pluribus motibus, sed mediæ plurimis mouentur. Consentaneum enim rationi videbitur, primo corpore vnam lationem subeunte, propinquissimum minimis motibus moueri, ceu duobus: id autem, quod hæret illi, tribus: aut aliquo alio ordine tali. Nunc verò contrarium accidit: paucioribus enim Sol, & Luna mouentur, quàm stellarum
10 nonnullæ vagarum, quæ tamen longiùs à medio distant, & propinquiores primo corpori sunt. Manifestum autem hoc de nonnullis etiam ipso visu fuit. Lunam enim vidimus dimidia parte lucidam, Martis stellam subisse, quæ celata quidem fuit in parte obscura, egressa autem per lucidam partem. Similiter & de cæteris stellis Aegyptij & Babylonij dicũt, qui plurimis iam annis antè, hæc obseruauerunt, & à quibus multa fide digna de singulis stellis accepimus. Hoc etiam nõ 61
20 iniuria quispiam dubitauerit, quam ob causam etiam in prima quidem cõuersione tanta est multitudo stellarum, vt vniuersus ordo subire non posse numerum videatur: in cæteris autem vna seorsum est stella, duæ verò aut plures eodem in orbe non videntur esse infixæ. De his igitur bene sese habet, & maiorem quærere cognitionem, & si paruæ occasiones habentur, tantaq; est eorum remotio, quæ accidunt circa ipsa: si tamen ex talibus contemplemur, non egredi metas rationis
30 videbitur id, quod nunc dubitatur. Sed nos de ipsis, vt de corporibus, ac vnitatibus ordine quidem habentibus, inanimatis autem penitus, cogitamus. Oportet autem ipsa viuentia esse existimare, atque actionem habere. Sic enim id, quod accidit, non videbitur à ratione exorbitare. Nam ei quidem, quod optimè sese habet, 62
ineſse ipsum bonum sine actione videtur: ei verò, quod illi est propinquissimum, per paruam, ac vnam. At hisce, quæ sunt remotissima, per
40 plures: quemadmodum & in corporibus fieri solet. Aliud enim bene sese habet, nullum exercitium subiens, aliud leui deambulatione facta, aliud & cursu indiget, & luctatione, ac puluere: alij rursus neque quouis exercendi modo, hoc nunquàm inerit bonum, sed aliud quippiam consequitur. Rectè autem agere, aut multa, aut fa- 63
pe, difficile est, veluti talos Coenses mille proiicere, impossibile est: sed vnum, vel duos, facilius est. Et rursus cùm hoc quidem illius gratia,
50 illud autem ob aliud, & illud item ob aliud est faciendum: in vno quidem, duobúsve faciliùs quispiam finem attinget. Ac quò per plura procedit, eò illum difficilius assequetur: quapropter & stellarum actionem talem existimare oportet, qualis animalium est, ac plantarum. Etenim hic hominis actiones, plurimæ sunt. Multa enim bona consequi potest. Quare multa agit, & aliorum nimirum gratia. Ei verò, quod quàm optimè sese ha- 64
bet, non est opus actione. Est enim id, gratia cuius cætera agunt. Actio verò semper in duobus consistit, quando & id, gratia cuius agitur, est, & id, quod huius gratia agit. At cæterorum animalium, pauciores sunt. Et plantarum, parua quædam est, ac vna fortasse. Aut enim vnum quidem

est, quod consequi possunt, quemadmodum & homo: aut & ipsa multa, omnia antecedunt ad ipsum optimum consequendum. Aliud igitur habet optimum ipsum, & particeps est ipsius: aliud per pauca propè accedit, aliud per multa: aliud non aggreditur, sed satis est propè ad ipsum vltimum peruenire. Veluti si sanitas est finis, aliud semper est sanum, aliud macie affectum, aliud cursu facto in maciem deductum, aliud & alio quopiam acto ipsius gratia cursus, quare plures
65 ipsius sunt motiones. Est & id, quod ad sanitatem ipsam accedere nequit, sed ad cursum solùm, aut ad maciem: atque horum alterum, est
66 ipsi finis. Nam maximè quidem est optimum omnibus, illum consequi finem. Quòd si hoc non fiat, semper melius est, quantò optimo propinquius est. Et idcirco terra quidem non mouetur omnino, propinqua verò paucis motibus mouentur. Non enim ad vltimum ipsum peruenient, sed quousque consequi diuinissimum ipsum principium possunt. Primùm autem cælum, continuò per vnum motum illud assequitur. At ea, quæ sunt in medio primi, ac vltimorum, perueniunt quidem, per plures tamen mo-
67 tiones perueniunt. Illud autem in prima quidem latione magnam copiam esse stellarum, cæterarum verò stellarum quanque seorsum proprias motiones habere, quod quidem dubitatio est se-
68 cunda. Ob vnum quidem primum quispiam cum ratione esse putabit. Primæ nanque vitæ & principij cuiusque primi, magnam ad cætera intelli-
69 gere excessionem esse oportet. Hoc autem accidere per rationem videtur. Prima nanque vna quidem est, multa autem diuinorum corporum mouet: cæteræ verò multæ quidem sunt, vnum tamen quæque tantummodo mouet, vagarum enim stellarum quæque pluribus lationibus fertur. Hoc igitur pacto Natura ipsa in æqualitatem hæc redigit, atque ordinem quendam facit, vni quidem lationi multa corpora, vni corpori
70 lationes complures reddens. Et insuper ob hoc, vnum cæteræ sphæræ corpus habent, quod multa corpora mouent, & quæ sunt ante vltimam, & quæ vnam possident stellam. In multis enim sphæris, vltima sphæra ligata fertur. Sphæra autem quæque corpus est. Illius igitur ipsum opus commune erit. Etenim cuiusque propria natura
71 latio. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum verò, finiti corporis omnis potentia est. Sed de stellis quidem, quæ conuersione feruntur, qualésnam substantia sint, atque figura, & de loco ipsarum, atque ordine, satis iam diximus.

Opiniones antiquorum duodecim de situ, motu, & figura, & quiete terræ, & earum examen.

Cap. XIII.

72 Restat autem de terra dicere, vbinam iaceat, & vtrum ex hisce sit, quæ quiescunt, an ex his, quæ mouentur, & de ipsius quoque figura. De situ itaque
60 ipsius nõ eandem omnes opinionem habent: sed plurimi quidem in medio iacere dicunt, qui totum cælum infinitum inquiunt esse, hi verò, qui Italiæ partem habitant, Pythagoricíque vocantur, contrarium asserunt. Nam in medio quidem ignem esse aiunt, terram autem vnam esse stellarum, ferrique circa medium, atque hoc pacto noctem, ac diem efficere. Aliam autem huic contrariam terram conficiunt, quam terram aduersam vocant: non ad ea, quæ videntur rationes, causasque quærentes, sed ad quasdam suas rationes opinionésque ea, quæ videntur, trahentes, atque ornare conantes. Compluribus etiam aliis non 73
ex his, quæ apparent, sed ex rationibus potiùs sumentibus fidem, locum reddere terræ medium non oportere, videri potest. Præstabilissimum enim corpus, locum occupare præstabilissimum oportere putant: atque ignem quidem præstabiliorem terra, finem autem mediis ipsis præstabilissimum esse. Quare ex his ratiocinantes non ipsam in medio sphæræ iacere, sed potiùs ignem putant. Præterea Pythagorici, & quia maximè conseruari oportet id, quod est maximè præcipuum vniuersi, medium verò est tale, ideo eum ignem, qui locum hunc occupat, custodiam Iouis appellant. Quasi medium simpliciter diceretur, 74
& medium magnitudinis, & rei medium esset, atque Naturæ. Enimuero vt in animalibus non idem est animalis, atque corporis medium, sic est magis, & circa ipsum totũ cælum existimandum. Igitur propter hanc causam non oportet ipsos circa vniuersum turbari, neque custodiam ad centrum adducere, sed illud quærere, medium ipsum quale quid est, & vbi est aptum esse. Illud enim medium, principium est, ac pretiosum. Medium verò loci, simile est magis extremo, quàm principio. Medium enim terminatur: terminus autem est ipse finis. Pretiosius autem est id, quod cõtinet, & finis, quàm id, quod finitur. Hoc enim materies, illud substantia constitutionis est. De 75
loco igitur terræ hanc habent quidam opinionem, similiter & de quiete, motúve. Non enim eodem modo omnes existimant, sed qui in medio ipsam non esse putant, circa medium moueri dicunt: atque non solùm hanc, sed etiam aduersam terram, vti priùs est dictum. Quibusdam etiam & plura talia corpora circa medium ferri posse videtur, nobis immanifesta ob terræ obiectionem. Quocirca & Lunæ defectiones plures, quàm Solis, fieri dicunt. Vnumquodque enim eorũ, quæ feruntur, obicere sese Lunæ inquiunt, non solùm terram. Nam cùm terra centrum non sit, sed per ipsius totum hemisphærium distet, nihil prohibere putant ea accidere, quæ videntur, similiter non habitantibus nobis in centro, sicut si in medio etiam esset terra. Nihil enim neque nunc ostendit, per dimidiam diametrum distantibus nobis. Quidam autem in centro ipsam iacentem volui, & circa ipsum polum per vniuersum extensum moueri dicunt, vt in Timæo est scriptum. Simili modo de figura quoque ipsius 76
contenditur. Quibusdam enim rotunda esse videtur, quibusdam verò lata, vt tympanum, cui hoc indicium faciunt. Cùm óccidit enim, atque oritur Sol, per rectam lineam, sed non per curuam celari videtur: quippe cùm oporteret, si esset terra rotunda, diuisionem fieri curuam: non animaduertêtes distantiã Solis ad terrã, & circumferentiæ

rentiæ magnitudinem, quomodo in hisce circulis, qui parui eminus videtur, linea recta apparet. Propter igitur hanc apparentiã, non oportet ipsos terrę molẽ credere rotundã non esse. Addunt insuper, atq; inquiunt, figurã hanc necessariò ipsam propter quietẽ habere. Etenim modi, qui de
77 motione, quietéve sunt dicti, cõplures sunt. Omnes igitur de hoc dubitasse necessariũ est, forsitan enim mentis est vacantis ratione, non admirari, cúrnam parua quædã pars terræ, si eleuata dimit- 10
tatur, fertur, quiescereq; non solet, maiórq; semper celeriùs fertur: vniuersa autẽ terra si quispiã ipsam sublimẽ, eleuatamq; dimittat, ferri nõ potest, nunc verò tantũ pondus quiescit. At verò si quispiam etiam partes ipsius cùm feruntur, ante, quàm cadãt, auferat terram, déorsum sanè feren-
78 tur, si nihil obstiterit. Quare dubitare quidẽ, omnibus ob philosophiã euenit. Operam autem eos nõ dedisse vt solutiones nõ magis absurdæ, quàm dubitatio videantur, mirũ cuipiã sanè videbitur. 20
Quidam enim ob hoc infinitam inferã terræ partem inquiunt esse, in infinitũ ipsam radicatã esse dicentes, vt Xenophanes Colophonius dixit, ne molestias habeãt, causas quæritãtes. Quocirca & Empedocles sic increpauit: Infinita est profunditas terræ, copiosúsq; æther, quæ per multa iã ora, linguásq; dicta frustrà sunt effusa hominũ eorũ, qui perparũ ipsius vniuersi viderunt. Quidam su per aquam iacere dicũt. Hanc enim sententiã vetustissimam accepimus, quam Thaletẽ Milesium 30
dixisse ferũt, terram inquam, ideo quiescere, périnde atque lignum, aut quippiã tale natat. Etenim nihil horum super aerem manere est aptũ, sed su-
79 per aquam. Quasi non eadẽ sit de terra ratio, atq; aqua, quę terram vehit. Neq; enim aqua sublimis manere est apta, sed super aliquid semper est. Prę tereà vt aer leuior est aqua, sic & aqua leuior est terra. Quare quónã modo, id quod est leuius, inferius eo, quod grauius est natura, iacere putant? Præterea, si tota est apta super aquã manere, pa- 40
tet & quanq; partem ipsius idẽtidem aptam esse. Nunc autem fieri nõ videtur, sed quæuis pars in
80 fundum, & celeriùs maior fertur. At enim vsque ad quendam terminũ quærere videntur, sed non quousq; dubitationis inquisitio fieri potest. Est enim nobis hæc omnibus consuetudo, nõ ad rem ipsam quæstionem facere, sed ad eum, qui cõtraria dicit. Etenim in seipso eousque quærit, vltra quod ipse cõtra seipsum dicere nequit. Quapro- 50
pter bene quęsiturũ, aptum, idoneúmq; esse ad inferendas generi accõmodatas inficiationes oportet. Est autẽ talis, qui vniuersas differẽtias est con-
81 templatus. Anaximenes autem, & Anaxagoras, & Democritus, latitudinẽ causam manẽdi ipsam inquiunt esse. Nõ enim diuidere, sed operire aerem dicunt inferũ, quod quidẽ latitudinẽ habẽtia corpora facere videtur. Hæc enim & à vẽtis cum difficultate moueri possunt, propter adhęsionẽ. Hoc idem igitur latudine terrã inquiunt ad aerẽ facere, hunc autẽ non habentẽ locum, ad quẽ migrabit, sufficientẽ, simul infrà quiescere, périnde atque aqua in hisce vasis, quæ surripiũt aquã. Posse verò aerẽ pondus magnum, si comprehendatur,
82 inferre, cõpluribus signis ostendunt. Primum igi

tur, si non lata figura sit terræ, propter hoc non quiescet. Quietis tamen nõ latitudo sola est causa ex hisce quæ dicũt, sed magnitudo magis: propter enim angustiam aere tranitũ non habente, manet ob multitudinem. Aer autẽ est copiosus, ex eo quia à magnitudine cõprehenditur magna terrę. Quare hoc ipsum est, & si rotunda quidem est terra, tanta autẽ mole. Sententia enim illorum manebit. Omnino autẽ ad eos, qui dicunt ita de 83
motu, non de partibus est cõtentio, sed de aliquo toro, ac vniuerso. A principio enim est determinatum, vtrum sit quispiam motus natura corporibus competẽs, an nullus sit: & vtrum naturalis quidem nullus sit prorsus, violentus autem sit. Atq; cùm de his ipsis priùs sint definita, quæ pro facultate præsenti potuimus, his, vti veris, vtamur nunc oportet. Nam si nullus natura motus cõpetit, neq; violentus vllus erit profectò. Si verò neuter est, nihil omnino mouebitur. Priùs
enim est definitum, necessariò hæc euenire. Et in- 84
super neq; quicquam quiescere potest. nam vt & motus natura alius cõpetit, alius est violentus, sic & quies. At si motus quispiam est secundũ naturam, nõ violẽta latio solũ, nec quies erit. Quare 85
si terra nunc vi quiescit, violenta quoq; latione ob conuersionem ad mediũ ipsum accesit. Omnes enim hanc causam dicunt, ex hisce, quæ in humidis feruntur, & circa aerẽ accidunt. In his enim maiora semper, grauioráq; ad ipsum conuersionis medium pergunt. Idcirco & terrã omnes, qui cælum ortum asserunt esse, ad ipsum accesisse medium aiunt. Quia verò manet, causam quærunt: & dicunt partim hoc modo, latitudinem, inquam, ac magnitudinẽ causam ipsius esse: partim, vt Empedocles cẽset, cælũ conuersione sua celeriore, quàm est terræ motio, lationẽ ipsius prohibere, vt fit in aqua, quæ in cyathis est. Hæc enim cùm cyathus orbe fertur, & si sæpe cyathus adeò vertitur, vt supra fundũ, infra labra fiãt: nõ fertur tamẽ déorsum apta déorsum ferri, propter eandẽ 86
causam sanè. At si neq; conuersio, neque latitudo prohibeat, quorsum inde, quæso, aere cedẽte, ac abeunte feretur? Ad mediũ enim vi lata est, víque etiã in ipso manet: lationẽ verò ipsius esse quandam secundũ naturã necesse est. Hæc igitur éstne ea, qua sursum itur, an ea, qua itur déorsum an alia quædã? aliquã enim esse, necesse est. Quòd si nõ magis est ea, qua supera loca petũtur, quã ea, qua itur déorsum, aer verò superior lationẽ eam
nõ prohibet, qua pergitur sursum, neque is sanè, 50
qui est sub terra, eandẽ prohibere, qua itur, déorsum, potest. Easdẽ enim causas, eisdẽ eorundẽ esse necesse est. Præterea, illud etiã ad Empedoclem 87
quispiam dixerit. Quando enim elementa discordiæ expertia erant, quænam causa terræ quietis erat? non enim tunc, conuersionem causam esse dicet. Absurdum est etiam non intelligere, priùs quidẽ terræ partes ob conuersionem ad medium esse latas. Nunc autẽ quam ob causam vniuersa, quæ pondus habẽt, ad ipsam feruntur? Non enim conuersio, nobis propinqua est. Præterea, quam 88
ob causam ignis etiam sursum fertur? Non enim ob conuersionem. Quòd si hic aptus est aliquem ad locum ferri, patet putãdum esse, terram

etiam identidem aptam esse definitum quendam
89 petere locum. At verò neque conuersione graue, leueq; est definitum, sed eorum, quæ priùs erant grauia, leuiaque, alia in ipsum medium veniunt, alia super cætera collocantur ob motum. Erat ergo & antè, quàm conuersio fieret, aliud graue, & aliud leue. Quæ quidem quónam erant distincta, & quomodo, aut quorsum apta erant ferri? Nam si infinitum est, superus locus, inferúsque esse non potest. graue autem, atq; leue hisce sunt
90 definita. Plurimi igitur, circa causas hasce versantur. Sunt autem qui manere ipsam ob similitudinem dicunt: vt ex veteribus Anaximander docebat. Id enim inquiunt, quod est in medio collocatum, & æquè ad extrema se habet, non ad supera magis, quàm ad infera, aut versus latera ferri oportere, & simul ad contraria moueri nō posse:
91 quare necessariò illud manere dicunt. Hoc autem eleganter quidem, non verè tamē est dictum. Hac enim sententia, omne, quod in medio ponetur, maneat in ipso necesse est. Quare ignis quiescer. Id enim, quod dictum est, proprium terræ
92 non est. At verò neque necessarium est, non enim solùm in medio manere videtur, sed ad medium etiam ferri. Quò enim quæuis ipsius pars fertur, eò totam etiam ferri necesse est: quò verò fertur secundum naturam, ibi secundū naturam etiam manet. Non ergo similiter quia se habet ad extrem 1, ideo manet. hoc est enim vniuersis commune. Ferri autem ad medium, proprium ipsius est ter-
93 ræ. Absurdum est etiam hoc quidē quærere, cúrnam terra manet in medio: illud autem non quærere, cur ignis in extremo quiescit. Nam si & illi locus extremus natura competit, patet & terræ locum aliquem natura competere, necessarium esse. Quòd si hic locus natura terræ non competit, sed ob similitudinis necessitatem in ipso manet, (vt ea sententia asserit, quæ de capillo affertur, cùm vehementer quidem, similiter autem intenditur vtraque ex parte: dicit enim illum non ruptum fore. Et item ea, quæ de sitiente vehementer, esurientéque dicuntur, cùm æquè ab his, quæ eduntur, atque bibuntur, distat. quiescat enim necesse est) quærendum est ipsis de ignis vltimis in locis quiete. Mirabile autem est, & de quiete quidem ipsorum quærere, de latione verò non quærere. Quam ob causam alterum sursum, alterum deorsum ad ipsum medium, si nihil impediat, fer-
94 tur. At verò neque verum est, quod dicitur, per accidens tamen hoc verum est, necessarium esse id omne in medio manere, cui nō magis huc competit, quàm illuc moueri. sed propter hanc sententiam non manebit, sed mouebitur: non tamen
95 totum, sed diuulsum. Eadem enim & ad ignē accommodabitur ratio. Si enim positus in medio fuerit, maneat périnde atque terra, necesse est. Similiter enim ad extremum quoduis punctorum sese habebit: attamen à medio ipso mouebitur, quemadmodum & ferri (nisi quippiā prohibeat) ad extremum ipsum videtur, verùm non totus ad vnum punctum feretur. Hoc enim solū ex ratione, quæ de similitudine fit, euenire necesse est, sed pars ad extremi partem, eiusdem nimirum rationis: veluti quarta pars, ad quartam continentis ipsius partem. Nullū enim corpus est punctum. Vt autem ex magno minorem in locum murari potest, si condensetur: sic & in magnum ex minore, si rarefiat. Quare & terra hoc a medio moueretur modo, per ipsius similitudinis rationem, si non natura locus hic competeret terræ. Quæ igitur de figura, de loco, de quiete, de motu ipsius existimantur, tot ferè esse videntur. 96

Quòd terra in medio sita non moueatur circum polum in circulum, & quòd quiescat, & de figura eius sphærica.

Cap. XIIII.

NOs autem primò dicamus, vtrum habeat motum, an maneat. Nam (vt diximus) quidam ipsam vnā stellarum inquiunt esse, quidam in medio positam volui, moueriq; circa polum dicunt. Esse autem hoc impossibile, patet hinc principio sumpto. Si fertur, siue in medio sit, siue extra medium, necessariū est, ipsam hoc motu vi ferri. Non enim ipsius terræ, etenim vnaquæque partium, hanc lationem haberet. nunc autem ad medium vniuersæ rectā ferūtur. Quocirca cùm violenta sit, præterque naturam, impossibile est, perpetuam ipsam esse. Ordo autem Mundi perpetuus est. Præterà, cuncta, quæ conuersione feruntur, pòst relinqui videntur, pluribúsq; lationibus vna præter primam sphæram moueri. Ergo & terram, siue circa medium, siue in medio sit collocata, duabus lationibus moueri necesse est. Quod si sit, mutationes fieri fixarum stellarum, regressionésq;, necesse est. Hoc autem fieri non videtur, sed eædem eisdem in locis ipsius semper oriuntur, atq; occidunt stellæ. Præterea, latio partiū istius totius se- 98
cundum naturam, ad ipsum est medium vniuersi. 99
ob hoc enim, & in ipso centro nunc iacet. Dubitauerit autē quispiam, cùm idem sit mediū vtrorumque, ad vtrū ea, quæ pondus habent, partésq; terræ, secundum naturam feruntur? Vtrum quia est medium vniuersi, an quia est terræ? Ad medium igitur vniuersi ferantur, necesse est. Etenim leuia atq; ignis, ad contrarium ponderibus terrę pergentia locum, ad vltimum eius loci, qui continet medium ipsum, feruntur. Accidit autem, 100
idem terræ mediū esse, ac vniuersi. feruntur enim pondera, & ad medium terræ, sed per accidens, ea ratione, qua terra medium suum habet in ipso medio vniuersi. Ferri autē grauia & ad ipsum medium terrę, hoc indicium est. Pondera enim, quæ ad hanc feruntur, non æquè distantia, sed ad similes angulos feruūtur. Quare, ad vnum medium vniuersi terræq; feruntur. Patet igitur, necessariò 101
terram in medio esse, atq; immobilem esse, & ob eas, quas diximus, causas. Et quia pondera quæ sursum iaciūtur in idem rursus per rubricam feruntur, & si in infinitum vis illa proiiciat. Neque igitur terram moueri, neq; extra medium collocatam esse, per hęc dilucidum fuit. Insuper causa 102
quietis ex his, quæ dicta sunt, patet. Nam si apta est ad medium vndique natura ferri, sicut videtur, & ignis ad extremum è medio simili modo: fieri non potest, vt vlla pars ipsius è medio feratur, vi non illata. Vna est enim vnius latio, & simplic

simplicis simplex: sed non contrariæ. At ea, qua è medio pergitur, cōtraria est ei, qua ad medium itur. Si igitur fieri non potest, vt vlla pars ipsius è medio feratur, patet magis fieri non posse, vt ex eodē tota feratur. Quo enim pars apta est moueri, eodē & totum aptum est ferri. Quare si impossibile est ipsam moueri nisi à superioribus viribus, in ipso medio ipsam manere, necesse est.
103 Testes sunt hisce & ea, quæ à mathematicis circa astrologiam dicuntur. eueniunt enim ea, quæ apparent, cùm figuræ mutantur, quibus ordo stellarum est definitus: propterea quòd in medio terra est collocata. De loco igitur, & quiete, motúve terræ quomodo sese habent, tot a nobis sint
104 dicta. Figuram autem rotūdam, ipsam habere necesse est. Vnaquæque enim partium, pondus ad ipsum medium habet: & minor si à maiori pellatur, egredi nō potest, sed premitur potiùs, ac alia alij cedit, donec ad medium ipsum perueniat. Intelligere autem oportet id, quod dicitur périnde fieri, atque si terra fieret eo modo, quo Naturalium etiam quidam ipsam inquiunt ortam esse. Verùm illi quidem violentiam, lationis ad inferā terræ causam esse dicunt. Præstat autem veritatem ponere, atq; hoc ideo accidere dicere, quia naturam habet id, quod pondus habet, ad ipsum medium ferri. Cùm igitur potentia congeries esset, ea, quæ segregabantur, vndique similiter ad ipsum medium ferebantur. Siue igitur similiter ab extremis partes diuisæ ad medium sunt con-
105 gregatæ, siue alio modo sese habentes, idē facient sanè. Patet igitur, id, quod vndique ab extremis similiter ad mediū fertur, simili necessariò omni ex parte fieri mobile. Si enim omni ex parte æquè fiat additio, æquè extremum à medio distare necesse est. Hæc autem figura, rotunda est. Nihil autem ad rationem refert, etsi partes ipsius non vndique similiter ad mediū ipsum concurrant. Maior enim semper minorem, quæ ante se est, impellat necesse est, vtrisq; momentum ad medium
106 vsque habentibus, & grauiore minus pondus ad hoc impellente. Id enim, quod quispiam dubitauerit, eandem habet solutionem. Si enim multiplex pondus additum alteri hemisphærio fuerit, terræ medium occupantis, atque rotundam habentis figuram, non idem ipsius totius, terræq; medium erit. Quare autem non manebit in medio, aut si manebit, quiescet & nō habens mediū,
107 quo & nunc moueri est apta. Quod igitur dubitatur, id est. Videre autem nō est difficile, si parum considerauerimus, ac distinxerimus quomodo censemus, quantamuis magnitudinem pondus habentē ad ipsum medium ferri. Patet enim non quousque extremum tangat ipsum centrum, sed maior pars vincat oportet, quousque suo medio ipsum medium comprehēdat: hucusque enim habet momentum. Nihil igitur interest, hoc de gleba, & quauis parte, an de tota terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitudinem id, quod accidit, dictum est: sed de omni eo, quod ad medium habet momentum. Quare siue tota, siue per partes aliquo ex loco ferebatur terra, eò vsque terri ipsam necesse est: donec vtique vndecunque similiter sumat medium, adæquatis minoribus à maioribus propulsione inclinationis. Siue igitur 108
facta est, hoc necessariam factā esse modo: quare
manifestum quia sphærica generatio ipsius, siue 110
ingenita, ac semper manens, eodem modo habet, quo si oriretur, primū orta fuisset. Et hac igitur ratione, figuram ipsius rotundam esse, necesse est, & quia omnia grauia similes ad angulos, sed non distantia æquè feruntur. Hoc autem aptum est ad id, quod natura rotundum est. Aut igitur est rotunda, aut natura rotunda. Vnumquodq; autem tale dicere oportet, quale esse natura solet, & quod est, sed non id, quod violentia, & præter- 109
naturam est. Præterea, & per ea, quæ sensu videntur. Lunæ nanque defectiones, non diuisiones tales haberent. Etenim nunc quidem in hisce figuris, quæ per mensem efficiuntur, diuisiones suscipit omnes. Recta enim fit, vt vtraque ex parte currua, & cōcaua. In defectionibus verò, semper curuam habet lineam, quæ distinguit. Quare cùm obiectu terræ deficiat, terræ sanè circunferentia figuræ causa est. Præterea, per ea, quæ videntur 110
de stellis, patet non solùm rotundam esse, sed
etiam mole magnam non esse. Si parua enim migratio Meridiem versus, ac Vrsam fiat, aliud manifestè fit isce, qui terminat orbis: vt stellæ, quæ sunt super caput, mutationem habeant magnam, & non eædem videantur Meridiem versus migrantibus, atque Vrsam. Nonnullæ nanque stellarum in Aegypto videntur, ac circa Cyprum, in locis autem versus Vrsas non videntur. Et stellarum eæ, quæ semper in locis versus Vrsam videntur, illis in locis occidunt. Quare perspicuum est ex hisce, terram non solùm rotundam esse, sed etiam magnæ molis non esse rotundæ. Non enim sic citò mutationem faceret, migratione adeò breui facta. Quapropter 111
ij, qui locum eum, qui circa columnas Herculeas est, coniunctum esse ei loco, qui est circa Indicam regionem, existimant, atq; hoc modo vnum mare esse asserunt, nō videntur incredibilia valdè existimare. Dicunt autem hoc ex barris etiam coniectantes, genus ipsorum circa extrema vtraque
loca esse, propterea quòd ipsa extrema ita sunt
ob coniunctionem affecta. Mathematicorum 112
etiam, qui magnitudinem orbis terræ metiri conantur, quadringentis terram cingi stadiorum millibus dicunt. Ex quibus, si coniectura sumatur, molem ipsius terræ nō solùm rotundam esse, sed etiam ad cæterarum stellarum magnitudinem magnam non esse necesse est.

ARISTOT

ARISTOTELIS STAGIRITAE DE CAELO, LIBER TERTIVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri, ex Simplicio.

NIHIL fortè obstiterit, vt etiã hoc loco mentionem faciamus scopi totius huiusce operis, quòd sit de simplicibus mundi corporibus, quæq; ex primis principiis sunt constituta. Cæterũ quia hæc quinq; sunt, vt ex simplicibus motionibus ostẽditur, videlicet id, quod circulo mouetur, & quatuor sublunaria duobus præcedentibus libris omnis generis quæstiones exhibuit, de primo eo corpore, quod circulo agitatur: & quæcunq; de Mundo videbatur dicere, videlicet ϕ sit vnus, & finitus, ingenitúsque, & incorruptilis, tanquam mundo per Cælũ ipsum cõpetentia, inter illa exposuit. Sed & quæ de terra illic dicũtur, non simpliciter vt de eadem ipsa, proposita fuere, sed vt habitudinem habet ad cælum: quapropter de situ eius in vniuerso, de mãsione, de figura, & de comparatione eius magnitudinis ad cęlũ ipsum disputauit. Inde de simplicibus corporibus, quæ sub Luna sunt, docere incipit, quòd neq; infinita sint numero, neq; vnum sint, sed quatuor. Et quòd sint generationi obnoxia, & neq; ex incorporeo, neque ex corpore vllo alio, sed ex sese mutuò genereatur. Neque verò id per secretionem, aut concretionẽ, neq; dissolutionẽ planorum, aut indiuiduorum. Nam de his in præsente libro docebit, quemadmodum libro sequente de ipsorum facultatibus. Quòd autem & de hisce sermonem hîc facit tanquam simplicibus corporibus, sicut de cælo fecerat, ipsemet ostendit, dum eodem exordio vtitur, esse inquiens naturalem tradi- 40
tionem de corporibus,

Opiniones antiquorum quinque de generatione rerum atque interitu. Quòd corpus ex superficiebus componi nequeat. Cap. I.

1 DE primo igitur cælo, ac partibus, & de stellis, quæ in ipso feruntur, ex quibus constat, & qualia sunt natura, & insuper ingenita, ac incorruptibilia esse, priùs iam pertractauimus. Cùm autem eorũ, quæ natura dicuntur esse, 50
alia sint substantiæ, alia harum opera, affectúsve (atq; substãtias quidem dico, simplicia corpora, ignem, terram, & quæ eiusdẽ sunt seriei, & itẽ ea, quæ ex his constant, veluti totũ cælum, ipsiúsque partes, & animalia, plantásve, & horum partes, Affectus autem, operáve, motiones horũ cuiusq;, cæterorúmq;, quorũ hæc elemẽta vi sua sunt causæ, & alterationes) patet, plurimam de Natura scientiã de corporibus esse. Omnes enim substantiæ naturales, aut corpora sunt, aut cum corporibus, ac magnitudinibus fiũt. Hoc autẽ patet, & ex definitione, qua emersere, quæ sunt Natura, & ex singulorũ etiam contẽplatione. De primo igitur elementorum, & quale quid est natura, & incorruptibile, ac ingenerabile esse, satis iam diximus. Restat autẽ, dicere de duobus. Quòd si de hisce dicamus, fiet & de generatione simul, corruptionéve cõsideratio. Generatio enim aut omnino non est, aut in hisce dũtaxat est elemẽtis, atq; in hisce, quæ ex his cõstant. Hoc autẽ ipsum primũ est contemplandũ, vtrũ sit, an nõ sit. Hi igitur, qui priùs de veritate philosophati sunt, tam in hisce sermonibus, quos nunc nos dicimus, quã inter sese, discordes fuere. Quidã enim ipsorũ, generationem è medio, corruptionémve tollũt. Nihil enim eorum, quæ sunt, generari, aut corrumpi, sed solùm ita nobis videri dicunt, vt Melissus, atq; Parmenides: quos, & si bene cętera dicũt, nõ naturaliter tamen dicere oportet putare. Esse nanq; rerum aliquas ingenitas, omninóq; immobiles, ad aliã magis, atq; priorem, quàm ad naturalẽ considerationem spectat. Illi verò quia nihil aliud præter substantiam sensibiliũ, esse existimabãt, & quasdam primi tales naturas intellexerũt, si cognitio aliqua vt prudentia erit, ad hæc illinc accõmodatas sententias traduxerunt. Alij verò, quasi de industria contrariam his habuerũt opinionẽ. Sunt enim qui nullas rerũ ingenerabiles esse, sed omnes fieri dicunt: generatas autẽ, partim permanere, partim corrumpi. Est autẽ sententiæ talis maximè quidẽ Hesiodus, déinde cæterorũ ij, qui primi de natura dixerũt. Quidã autẽ, cętera quidem omnia fieri, flueréq; dicunt, ac nihil prorsus stabile esse: vnum autẽ quid solũ permanere, ex quo hæc vniuersa trãsfigurari sunt apta. quod quidẽ, cæteríq; cõplures, & Heraclitus Ephesius dicere velle videtur. Sunt & qui corpus omne generabile faciunt: componẽtes ipsum ex planis, ac dissoluẽtes in plana. De cæteris igitur, alius erit sermo. Hisce verò qui hoc dicunt modo, omniáque corpora ex planis constituunt, quod accidit contra sciẽtias dicere mathematicas perfacile est videre. Erat tamen æquum, aut non dimouere ipsas, aut credibilioribus rationibus, quàm suppositiones sunt, dimouere. Déinde patet, eiusdem esse sententiæ, solida quidem ex planis, ex lineis autẽ plana, & has ex punctis componi. Quæ si ita sint, non necesse est, partem lineæ, lineam esse. Sed de hisce, priùs in sermonibus de motu considerauimus. Demonstrauimus enim, indiuisibiles nullas longitudines esse. Quæ verò de naturalibus corporibus impossibilia accidit hisce dicere, qui lineas indiuisibiles faciunt, parumper

nunc

nunc etiã contemplemur. Ea nanq; impossibilia, quæ in illis accidũt, & in naturalibus sane sequẽtur. At nõ omnia, quę in his sequuntur, in illis accident: propterea quòd mathematica quidem abstractione dicũtur, naturalia verò additione. Cõplura autem sunt, quæ indiuisibilibus competere non possunt, naturalibus autẽ necessariò competunt: ceu si quippiam indiuisibile esse dixerimus. In indiuisibili enim, diuisibile esse non potest. Affectus autem omnes, diuisibiles dupliciter sunt: aut specie, aut per accidens. Specie quidem, vt coloris, album, & nigrum. Per accidens autem, si id, in quo est, diuisibile sit. Quare qui sunt affectuum simplices, omnes hoc modo sunt 8 diuisibiles. Quapropter impossibile ipsum in talibus est considerandum. Si igitur impossibile est, vtraque parte ponderis nihil habente, totum habere pondus, sensibilia verò corpora, aut omnia, aut aliqua pondus habent, ceu terra, & aqua, vt & ipsi etiam dixerint: si punctum nihil ponderis habet, patet neque lineas ipsas habere. Quòd 9 si hæ non habent, neque plana etiam habẽt. Quare, neque corpus vllum ipsum habet. At verò punctum pondus habere nõ posse, patet. Graue nanque omne, grauius etiam, & leue leuius aliquo esse potest. Grauius autẽ aut leuius, fortasse non necesse est graue vel leue esse. Quemadmodum & magnum quidem est maius, maius autem non omne, magnum esse necesse est. Complura enim sunt, quæ absolutè quidẽ sunt parua, quibusdam autem aliis sunt maiora. Si igitur quod, cùm graue sit, grauius est, id pondere maius esse necesse 10 est: & omne graue diuisibile sanè erit. Punctum autem indiuisibile supponunt esse. Prætereà, si graue quidem est densum, leue autem rarum, & densum hoc à raro differt, quòd æquali in mole plura ipsi insunt: si punctum sit graue, ac leue, & densum, nimirum & rarum erit. At densum qui- 11 dem est diuisibile, punctum autem diuidi nequit. Quòd si omne graue, molle, aut durũ esse, necesse est, impossibile aliquod ex his inferri facilè po 12 test. Est enim id molle, quod in se ipsum cedit: durum autem id, quod non cedit. At quod cedit, diuisibile esse constat. At verò neque ex hisce, quæ ponderis expertia sunt, põdus erit. In quot enim hoc, atq; in qualibus accidet, aut quónam modo definient, si haud fingere volũt? Et si omne maius pondere, pondus pondere maius est: & vnumquodque sanè partibus vacantium pondus habebit. Nam si puncta quatuor pondus habent, quod verò ex pluribus cõstat quàm hoc, graui grauius est, atque quod grauius est, graue esse necesse est, périnde vt album est, quod albo albius est: id sanè, quod maius est vno puncto, grauius erit æqua- 13 li ablato. Quare & vnum punctum pondus habebit. Prætereà, si plana solùm vt lineæ componi possunt, absurdum esse videtur. nam vt & linea ad lineam vtroque modo, & per longitudinem, & latitudinem cõponitur, sic & cum plano componi planum oportet: linea verò componi cum linea potest, si superponatur, nõ solùm apponatur. At si per latitudinem etiam componi possunt, erit quippiam corpus, quod neque est elemen- 14 tum, neque ex elementis, si ex hoc pacto planis compositis componatur. Prætercà, si planorum multitudine corpora sunt grauiora, vt in Timæo est definitum: patet & lineam, & punctũ pondus habere. subeunt enim inter sese rationis similitudinem, vt priùs etiam diximus. Sin verò non hoc differunt modo, sed ex eo quia terra quidem est graue, ignis autem leue: erit & planorum aliud graue, aliud leue, & linearum similiter, & punctorum. Etenim terræ planum, grauius erit, quàm ignis planum. Omnino autẽ accidit, aut nullam vnquam magnitudinem esse, aut tolli posse, si similiter se habet punctum quidem ad lineam, linea verò ad planũ, & hoc ad corpus. omnia enim, si resoluantur, in ipsa resoluentur nimirum prima. Quare fieri potest, vt sola sint puncta, corpus autem nullum. Insuper si tempus etiam similiter sese habet, tolletur aliquando, vel tolli potest. Ipsum enim nunc, indiuiduũ est, périnde atq; linea punctum. Idem & iis accidit, qui ex numeris cælum componunt. Quidã enim ex numeris Naturam constituunt, vt Pythagoricorum nonnulli. 17
Corpora nanq; naturalia, pondus habere, leuitatémque videntur. Vnitates autem, neque corpus facere compositæ, neque pondus habere possunt.

Quòd sit necesse, simplicium corporum aliquem motum naturalem esse, confutatio sententiæ Timæi. Quòd sursum, aut deorsum moueatur, omnino esse leue, aut graue. Quòd motus quispiam naturalis sit, & quòd aliquis violentus.

Cap. II.

SEse autẽ necessarium, corporibus simplicibus natura motum aliquem vniuersis cõpetere, ex hisce dilucidũ fiet. Nam cùm moueri videantur, vi nimirum ipsa moueri necesse est, si proprium motum non habent. Idẽ verò est, vi moueri, & præter naturam. At si præter naturã est quispiam motus, & secundum naturã esse necesse est, præter quem ille est. Et si multi sunt ij, qui præter naturam sunt, vnum eum esse, qui est secundũ naturam, necesse est. Vnumquodq; enim secundum quidem naturam simpliciter se habet, præter autem naturam multos habet motus. Prætereà ex quiete hoc idẽ 19 patet. Etenim aut vi, aut secundũ naturã quiescãt, necesse est. Vi autem ibi manent, quo & vi feruntur: & secundum naturam itidẽ ibi manent, quò & secundum naturam feruntur. Cùm igitur aliquid in medio manere videatur, si secundũ naturam, patet, & lationem, qua huc fertur, secundum naturam ipsi cõpetere. Sin vi, quid est, quod prohibet ferri? Si enim id, quod prohibet ferri, quiescit, eadem verba sanè voluemus. Aut enim id, quod primũ quiescit, secundum naturã quiescit, aut in infinitũ abibitur: quod quidẽ est inpossibile. Sin mouetur, vt Empedocles terram quiescere dicit conuersione, aliquem in locum sanè moueretur, cùm impossibile sit in infinitum ferri. Nullum enim impossibile fit. Impossibile autem est, infinitum transire. Quare stet alicubi quod

fertur

Universidad de Deusto Biblioteca

fertur, & illic non vi maneat, sed secundum naturam, necesse est. Quòd si est secũdum naturam quies, & motus erit secundum naturam ea latio, qua ad hunc itur locũ. Quapropter & Leucippus dicat oportet, atq; Democritus, qui prima corpora semper in vacuo, infinitóve moueri dicũt, quónam motu mouẽtur, & quis est ipsorũ secundum naturã motus. Nã si elementorũ aliud ab alio vi mouetur, & secundũ naturam etiã aliquem vniuscuiusq; motum esse necesse est, præter quem est is, qui violẽtus est: & id, quod primũ mouet, non vi, sed secundũ naturam mouere oportet. In infinitum enim abibitur, si non erit quicquã primum mouens secundũ naturã, sed semper ipsum prius vi subiens motum mouebit. Hoc idem accidat necesse est, & si, vt in Timæo est scriptũ, elementa inordinatè mouebãtur anteà, quàm Mundus ortus esset. Motum enim aut violentũ, aut secundũ naturam esse, necesse est. Quòd si secundum naturam mouebãtur, Mundum esse necesse est, si quispiam velit cum diligentia contemplari. Primum nanq; mouens mouere necesse est, ipsum secundum naturã subiens motum: & ea, quę mouentur non vi in suis quiescentia locis, eum, qué nunc habent, ordinem facere: ea quidem, quæ pondus habent, ad medium: ea verò, quæ leuitatem habẽt, à medio suopte pergentia nutu. Hunc autem ordinem Mundus habet. Præterea, tantum quispiam interrogauerit, fierine poterat, an nõ poterat, vt inordinatè subeũtia motum, talibus etiã mistionibus aliqua misceãtur, ex quibus ea corpora cõstant, quæ secundũ naturam constituuntur, ossa, inquam, & caro, & istiusmodi cætera, quẽadmodum Empedocles in cõcordia fieri dicit. ait enim:

Complura capita sine collo sunt orta. Apud autem eos, qui infinita in infinito ea, quæ mouẽtur, faciunt, si vnum est id, quod mouet, vno moueantur motu necesse est: quare nõ sine ordine mouebuntur. Sin verò ea, quæ mouent, sunt infinita, & lationes infinitas esse necesse est. Nã si finitæ sint, ordo quidem erit. Non enim quia in idem non ferũtur, inordinatio accidit. Neque enim nunc in idem vniuersa feruntur, sed ea tantũ, quæ ejusdẽ generis sunt. Præterea, inordinatè quippiam fieri, nil aliud est, quàm fieri præter naturam. Ordo enim proprius, sensibilium natura nimirũ est. At verò & hoc absurdũ est, ac impossibile, infinitum, inquam, inordinatum motum habere. Est enim ea natura rerũ, quam plures, & pluri tempore habent. Contrariũ igitur ipsis accidit, inordinationem quidẽ esse secundum naturam, ordinẽ verò, Mundúmve præter naturam: & tamen nihil eorũ, quæ sunt secũdum naturam, fit fortè fortuna. Videtur autẽ Anaxagoras hoc ipsum bene accepisse. Ex immobilibus enim, incipit conficere Mundum. Enituntur autem & cæteri cõgregantes, aliquo modo rursus mouere, ac segregare. Ex distantibus, ac subeuntibus motum, generationem facere, nõ est consonũ rationi. Quapropter & Empedocles omittit eum motũ, qui est in cõcordia. Non enim cælum cõstituere potuisset, ex separatis quidem extruens, ob concordiam autẽ faciens congregationem. Ex segregatis enim elementis, Mundus est cõstitutus. Quare ex vno fiat, & congregato, necesse est. Naturalem igitur motũ vniuscuiusq; corporum esse, quo non vi mouentur, neque præter naturam, ex hisce, quæ diximus, patuit. Esse autem necessarium, ponderis nonnulla corpora momentum, ac leuitatis habere, ex his dilucidum fiet. Dicimus enim, necessarium esse moueri. Si verò id, quod mouetur, momentũ naturã non habet: fieri non potest, vt aut c medio, aut ad medium moueatur. Sit enim A quidẽ pondere carens, B verò habeat pondus, atq; transeat A quidem C D spatiũ, B verò æquali in tempore spatiũ C E: per maius enim spatium, id, quod pondus habet, feretur. Si igitur corpus, quod habet pondus, ea ratione, qua diuisum est C E spatiũ, diuidatur, (Potest enim ad partiũ suarum aliquã sic se habere, vt C E se habet ad C D) si totũ per totũ C E fertur, pars eodem tẽpore per C D feratur, necesse est. Quare id, quod pondere vacat, & id, quod est põderis particeps, per æquale spatium tẽpore eodem ferẽtur: quod impossibile est. Eadẽ & in leuitate ratio fieri potest. Præterea, si quippiã corpus & ponderis expers, & leuitatis, motum subibit, vi moueatur, necesse est. Si verò vi moueatur, infinitum efficit motum. Nam cùm potẽtia quædam sit ea, quæ mouet, id autem, quod est minus, ac leuius, plus ab eadem potẽtia moueatur: sit motum A quidem pondere carens per C E spatium, B verò podus, æquali in tempore per C D. Si igitur diuisum fuerit id, quod põdus habet, ea ratione, quã C E ad C D habet, fiet vt id, quod auferetur ab eo, quod pondus habet, æquali in tẽpore per C E feratur, quoniã totum per C D mouebatur. Celeritas enim minoris ad celeritatem maioris ita sese habebit, vt maius corpus se habet ad minus. Per æquale ergo spatiũ, & id, quod pondere vacat, & id, quod est ponderis particeps, tẽpore eodẽ feretur, quod quidẽ fieri nequit. Quare si omnia quouis proposito per maius spatium id mouebitur, quod põdere caret, per infinitũ vtiq; ferri potest. Patet igitur, omne definitum corpus, pondus, aut leuitatem habere. Cùm autem natura quidem id sit principium motus, quod est in ipso, potẽtia autem id, quod est in alio, vt aliud est, atque motus alius sit secundum naturã, alius violẽtus: naturalem quidem motum celeriorẽ faciet id, quod potentia mouet, vt eum, quo lapis deorsum fertur: eum autẽ, qui est præter naturam, omnino potentia ipsa. Ad vtrunque autẽ vtitur aere ipso vt instrumento: est enim hic aptus, & leuis esse, & grauis. Lationẽ igitur eam, qua sursum itur, faciet vti leuis, cùm pulsus fuerit, principiúmq; sumpserit à potentia ipsa. Lationem autẽ eam, qua descenditur, faciet vti grauis: potentia enim, quasi vim impressam tradit vtrique. Quapropter & nõ sequente eo, quod mouit, id fertur, quod præter naturam est motum. Si enim nõ tale quid corpus esset, violentus motus sanè nõ esset. Motui quoque secundum naturam cuiusque, modo eodem conducit, suo ad mobilis terga concursu. Omne igitur corpus, leue esse, aut graue, & quomodo sese habent in hisce motus præter naturã, ex hisce, quæ diximus, patet. Est autem manifestum ex dictis, neque omnium neque nullius simpliciter generationem corporis esse. Impossibile est enim

est enim, vniuersi corporis generationem esse, si non & vacuum esse quid separatum potest. Quo enim in loco id, quod generatur, erit, cùm fuerit ortum, in hoc priùs vacuum esse, si nullum sit corpus, necesse est. Aliud enim ex alio corpus fieri potest, velut ex aere ignis: sed omnino ex nulla alia antecedente magnitudine fieri impossibile est. Maximè enim ex potentia corpore, corpus actu fieri potest. Sed si id, quod est potentia corpus, non est prius aliud corpus actu, separatum vacuum erit.

Quibus corporibus generatio conueniat, cùm prima sint corporum elementa, quid elementum, & quot, & qualia sint. Vtrum elementum specie sit indiuisibile, vt volunt aliqui ponentes vnum solum.

Cap. III.

Restat autem dicere, quorum est corpo-
rum generatio, & quã ob causam est. Cùm igitur in omnibus cognitio sit per prima, prima verò eorum, quę insunt, sint elementa: priùs quænam, & cur sunt talium corporum elementa, déinde quot, & qualia sunt, considerandum esse videtur. Hoc autẽ dilucidum fuerit, si supposuerimus quænam sit ipsius elementi natura. Sit igitur id corporum elementum, in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus inest potentia, aut actu. Hoc enim vtro modo se habet, adhuc ambigitur. Ipsum autẽ, est in forma diuersa indiuisibile. Tale quid enim omnes ipsum elementum, & in omnibus dicere volunt. Quod si id, quod est dictum, est elemẽtum, talia quædam corporũ esse necesse est. In carne enim, ac ligno, & similibus, inest ignis potentia, atque terra. Manifestè enim ex illis hæc segregantur. In igne autem, caro, aut lignum, non inest neque potentia, neq; actu. si enim esset, segregaretur. Similiter neq; si vnum quid solum sit tale, in illo est: neque enim si caro, aut os, aut quoduis cæterorũ erit, inesse potentia continuò est dicendum, sed antea quisnã sit generationis modus, est contemplandum. Anaxagoras autem, de elementis contrario modo, atque Empedocles, dicit. Hic enim ignem, & terram, cæteraque eiusdem seriei corpora, elementa corporum esse, ac omnia ex hisce constare dicit: Anaxagoras verò contrariũ asserit. Ea enim, quæ sunt similium partium, ligna, (inquam) carnẽ, & os, & quæq; talium, elementa esse dicit: aerem autem, & ignem, horum, ac cæterorum omniũ seminum mistum esse. Vtrunque enim ipsorũ, ex vniuersis inuisibilibus similium partium cõgregatis esse dicit. Quapropter & omnia ex his esse censet: ignẽ enim, & ætherem idem appellat. Cùm autem omnis naturalis corporis sit proprius motus, motus autem partim simplices sint, partim misti, & mistorum sint misti, simplicium simplices: patet, corpora simplicia quædam esse. Sunt enim & simplices motus. Quare & elementa esse, & cur elementa sunt, constat.

Non esse infinita elementa similarium partium, vt posuit Anaxagoras. Neque rectè putare Democritum Abderiten, eiusque sectatorem Leucippum, de primis magnitudinibus, ex quibus gignunt omnia.

Cap. IIII.

Consequens autem est, vtrum sint finita, an infinita, & si finita sint, quem numerum suoeant, considerare, ac contemplari. Primũ igitur infinita non esse, vt quidã arbitrantur, contemplandum esse videtur. Et primũ eos, qui vniuersa, quæ sunt similium partium, elemẽta faciunt, vt Anaxagoras, in mediũ afferamus. Nemo enim eorum, qui ita censent, rectè accipit elementũ. Videmus enim & multa mistorum corporum, vt carnem, ossa, lapidem, lignũ, insimiles diuidi partes. Quare si compositum nõ est elementum, nõ omne, quod est similium partium, est elemẽtum, sed id, quod in diuersa specie diuidi nequit, vt anteà diximus. Præterea, neq; sic elementum sumentes, facere infinita necesse est: omnia enim eadem, etsi quispiam sumpserit, finita reddentur. Idem enim faciet, etsi duo, vel tria talia solùm sint, vt & Empedocles facere conatur. Cùm enim ipsis & hoc pacto non omnia ex similes partes habẽtibus facere accidit, (faciem enim non ex faciebus faciunt, nec aliud quicquam eorũ, quæ secundum naturam sunt figurata) patet lõgè melius esse, principia facere finita, & hæc quàm minima, si eadẽ omnia demonstrari possint, quemadmodũ & Mathematici censent. Semper enim aut forma, aut quãtitate, finita principia sumũt. Præterea, si corpus à corpore diuersum propriis differentiis dicitur, corporũ autem differentiæ sint finitæ (ipsis enim sensibilibus differunt, atque hæc sunt finita, quod quidem demonstretur oportet) patet & elemẽta necessariò esse finita. At verò neque, vt alij quidam dicunt, vt Leucippus, ac Abderites Democritus, ea quæ accidunt, consentanea sunt rationi. Primas enim magnitudines, multitudine quidem infinitas, magnitudine autẽ indiuisibiles esse dicunt: & neq; ex vna multa fieri, neq; ex multis vnum, sed harum complexione, mutationéve omnia generari. Et hi nanq; quodã modo numeros vniuersa, quæ sunt, atq; ex numeris faciunt. etsi enim nõ dilucidè dicunt, hoc tamen dicere volunt. Et insuper cùm figuris corpora differant, figuræ verò sint infinitę, infinita & ipsa simplicia corpora esse dicũt. Quęnam autem est vniuscuiusq; elemẽti figura, nihil definierũt, sed igni solùm rotundã tribuere figuram. Aerem verò, aquam, ac cętera, magnitudine, paruitatéq; diuisere: quia natura ipsorum est, vt omnium, semen elementorum. Primùm igitur idem & ipsos error comitari videtur, non finita ipsa principia sumere, cùm omnia eadem ipsis dicere liceret. Déinde si corporum differentię non sint infinitæ, patet elementa infinita nõ esse. Præterea, indiuidua corpora esse dicentes, Mathematicis scientiis aduersentur, compluráque eorum, quæ

quæ ſub opinionem omnium cadunt, & eorum, quæ ſenſu videntur, è medio tollãt, neceſſe eſt. de quibus anteà diximus in hiſce, quæ de tempore, motúve ſunt dicta. Et inſuper contraria ipſos dicere ſibi ipſis neceſſe eſt. Impoſsibile eſt enim, ſi elementa ſint indiuidua, aere, aquam, ac terram, magnitudine, paruitaté que differre. Eſt enim impoſsibile, ex ſeſe mutuò generari. Corpora nanq; maxima, ſi ſegregentur, ſemper deficient. At hoc pacto, terram, aquam, & aerem, viciſsim ex ſeſe fieri dicunt. Præterea, neque horum ſentẽtia, infinita ipſa elementa fieri videbuntur: ſi corpora quidem figuris differunt, figuræ verò omnes ex pyramidibus conſtant, rectarum quidem linearum, ex hiſce, quæ ſunt rectarum linearum: ſphæra autem, ex partibus octo. Sint enim aliqua principia figurarum, neceſſe eſt. Quare ſiue ſit vnum, ſiue duo, ſiue plura, & ſimplicia corpora multitudinem tantam ſubibunt. Præterea, ſi cuiuſque quidem corporis motus eſt proprius quidam, ſimpliciſque corporis motus eſt ſimplex, ſimplices autem motus infiniti non ſunt, propterea quòd neq; ſimplices lationes plures, quàm duæ, ſunt, neque loca ſunt infinita, neque hoc pacto ſanè ipſa elementa infinita erunt.

Opiniones antiquorum quatuor de elementis, atque earundem incommoda, & confutatio.

Cap. v.

Vonia autẽ finita eſſe neceſſe eſt, cõſiderare reſtat, vtrũ plura ſint, an vnũ. Quidam enim vnum ſolũ eſſe ſupponunt: & horum alij aquam, alij aerem, alij ignem, alij aqua quidem ſubtilius, aere verò denſius, déinde ex hoc raritate cætera, denſitatéque generant: ij ſanè ignorant, aliquid aliud elemẽto ſe facere prius. Generatio enim ex elementis cõpoſitio eſt, vt dicunt; ad elemẽta verò profectio, diſſolutio. Quare id, quod eſt ſubtilium magis partium, natura prius eſſe, neceſſe eſt. Cùm igitur omnium corporũ ignẽ ſubtiliſsimũ eſſe dicant, ignis natura corporũ primũ erit. nihil autem refert. Vnum enim quippiam cæterorũ, & non mediũ ipſum, primum eſſe neceſſe eſt. Præterea, raritate, ac dẽſitate cætera generare, & ſubtilitate, atq; groſsitie, nihil differt. Subtile enim, rarum: groſſum autem, denſum eſſe volũt. Subtilitate rurſus, atque groſsitie, & magnitudine, ac paruitate idẽ eſt. Subtile eſt enim, quod paruarũ: groſſum, quod magnarum partium eſt. Quod enim ad multum extenditur, id ſubtile eſt. tale autem id eſt, quod ex paruis partibus cõſtat. Quare accidit, ipſos magnitudine, ac paruitate ſubſtantias diuidere cæterorũ. Accedit autẽ ita definientibus, vniuerſa ad aliquid dicere. Atque abſolutè nõ erit aliud ignis, aliud aqua, aliud aer. ſed idem eſt ad hoc ignis, ad aliquid aliud aer. Quod quidem & iis accidit, qui plura quidem elemẽta eſſe aiunt, magnitudine autẽ & paruitate differre dicunt. Nã cùm vnũquodq; quantitate ſit definitũ, aliqua ratio nimirum inter ipſas magnitudines erit. Quare eorũ, quæ hanc rationẽ habent, aliud aerem: aliud ignẽ, aliud terrã, aliud aquã eſſe neceſſe eſt: propterea quòd in maioribus rationes minorum inſunt. Qui verò ignem elementũ ipſum ſupponũt, hoc quidẽ euadunt: alia verò ipſis accidere abſurda, neceſſe eſt. Quidam enim ipſorum, igni figura adiungunt, vt ij, qui pyramidem faciunt. Quorum quidã ſimplicius dicunt, pyramidẽ quidẽ dicẽtes id eſſe, quod maxime figurarum incidere poteſt, ignem autẽ corporũ. Quidã probabiliùs, corpora quidẽ vniuerſa ex eo cõpoſita eſſe, quod eſt omnium maximè ſubtiliũ partium, ſolidas verò figuras ex pyramidibus cõſtare dicentes. Quare cùm corporũ quidẽ ignis ſit ſubtiliſsimũ, figurarum verò pyramis maximè paruarum eſt partium, atq; prima, primáq; figura primi ſit corporis: ignis profectò pyramis erit. Quidam de figura quidẽ nihil dicunt: ſubtiliſsimarum autẽ partium ſolum elemẽtum ipſum faciunt: déinde ex hoc compoſitionẽ ſubeunte, cætera fieri dicunt périnde vt auri arenæ cõflantur. Vtriſque autẽ hęc difficilia accidunt. Nam ſi primum corpus indiuiduum faciunt, illæ ratiocinationes, quas anteà diximus, ad hanc eandem materiam, vt patet, redibunt. Præterea, ſi naturaliter contemplari volunt, hoc dicere nequeunt. Nam ſi omne corpus ad corpus quãtitate comparabile eſt, magnitudines autem ſimilitudinem ſubeunt rationis, & ſimilium partium inter ſe, & elementorum, velut vniuerſæ aquæ ad aerẽ vniuerſum, & elementi ad elementum, & in cæteris eodẽ modo, & aer maior eſt aqua, & omnino id, quod ſubtiliorum eſt partium, eo, quod eſt groſsiorum, patet, & elementum aquæ minus, quàm aeris, eſſe. Si igitur magnitudo minor ineſt maiori, elementũ ſanè aeris diuiſibile erit, & ignis identidem ipſius, & eorum omnino, quę ſubtiliorum partium ſunt. Sin diuiſibile faciunt ij qui igni figuram tribuunt, eueniet, partem ignis ignem nõ eſſe, propterea quòd pyramis non ex pyramidibus cõſtat. Et item, non omne corpus elementum eſſe, aut ex elementis cõſtare. Pars enim ignis, nec ignis eſt, nec aliud elementum vllum. Hiſce verò, qui magnitudine definiunt, prius quid elemento elementum eſſe, atque hoc in infinitũ abire, ſi omne corpus diuiſibile eſt, & quod paruarum magis partium eſt elementum. Præterea, & his etiam accidit, idem ad hoc ignẽ eſſe dicere, ad aliud aerem & aquam rurſus, ac terram. Commune autẽ peccatum vniuerſis eſt, qui elementum vnum ſuppo nunt, vnum naturalem ſolum, omniúmque eundem facere motum. Omne nanque naturale corpus, principium habere motus videmus. Si igitur omnia corpora vnum quid ſunt, vnus omnium motus erit. Et hoc eò magis quodque moueri neceſſe eſt, quò maius fit, quemadmodum & ignis quo maior fit, eò ſua latione celeriùs fertur. accidit autem, multa déorſum celeriùs ferri. Quare propter hæc ipſa, & inſuper cùm definitum, ſit priùs, naturales plures eſſe motus, patet vnum elementum eſſe non poſſe. Cùm autem neque infinita ſint, neque vnum ſit elemẽtum, plura eſſe profectò, atque finita eſſe neceſſe eſt.

Quòd fieri nequeat vt elementa ſint æterna: Nec eſſe commune quodpiam corpus diuerſum ab ipſis, è quo

quo generentur. *Cap.* VI.

Onſiderandum eſt autem primò, vtrum ſempiterna ſint, an generentur, & corumpantur. Quo demonſtrato, & quot, & qualia ſunt, patebit. Sempiterna igitur eſſe, impoſsibile eſt. Et ignem enim, & aquam, & vnumquódque ſimplicium corporum diſſolui videmus: diſſolutionem verò, aut infinitam eſſe, aut ſtare, neceſſe eſt. Si igitur infinita eſt, & diſſolutionis tempus infinitum erit, & tempus rurſus compoſitionis. Vnaquæque enim partium, in alio tempore diſſoluitur, atque componitur. Quare, fiet vt extra tempus infinitum, tempus ſit aliud infinitum: quandoquidem & compoſitionis tempus eſt infinitum, & prius hoc diſſolutionis tempus, vt extra infinitum ſit infinitum: quod quidem impoſsibile eſt. Sin ſtabit alicubi diſſolutio, aut id corpus, in quo diſſolutio ſtabit, indiuiduum erit: aut diuiſibile quidem erit, non tamen vnquam diuidetur, vt Empedocles velle videtur. Indiuiduum igitur non erit, propter rationes antèà dictas. At neque diuiſibile quidem erit, nunquam autem diſſoluetur: minus enim corpus, facilius, quàm maius, corrumpi poteſt. Si igitur & maius hac corruptione corrumpitur, vt in minora diſſoluatur, corpus minus id pati magis conſentaneum eſt rationi. Ignem autem, duobus modis corrumpi videmus: nam & à contrario corrumpitur, cùm extinguitur, & ipſe à ſeipſo marcęſcens. Hoc autem patitur minor à maiore, & eò celerius, quò minor eſt. Quare corporum elementa corruptibilia, & generabilia eſſe, neceſſe eſt. Cùm autem generabilia ſint, aut ex incorporeo, aut è corporeo ipſorum generatio erit: & ſi ex corpore, aut ex alio, aut ex ſeſe viciſsim ipſorum generatio erit. Is igitur, qui ipſa dicit ex incorporeo generari, vacuum facit. Nam omne, quod fit, in aliquo fit: & id, in quo eſt generatio, aut incorporeum erit, aut habebit corpus. & ſi habebit corpus, duo corpora ſimul in eodem erunt, id (inquam) quod fit, & id, quod præcedit. Sin incorporeum erit, vacuum eſſe definitum, neceſſe eſt: hoc autem impoſsibile eſſe, anteà demonſtrauimus. At neque ex corpore quodam elementa fieri poſſunt: eueniet enim, aliud corpus elementis prius eſſe: atque hoc, ſi pondus, aut leuitatem habet, vnum quid erit elementorum. Si nullum habet momentum, immobile, ac mathematicum erit: ſi tale autem eſt, in loco non erit. Quo enim in loco quieſcit, in eum & moueri poteſt. Et ſi vi quidem, præter naturam: ſin verò non vi, ſecundum naturam. Si igitur in loco, atque alicubi erit, elementorum quippiam erit: ſin verò non erit in loco, neque quicquàm ex ipſo erit. Id enim, quod fit, & id, ex quo fit, ſimul eſſe neceſſe eſt. Cùm autem neque ex incorporeo, neque ex alio corpore fieri poſsint, ex ſeſe mutuò fieri reſtat.

Confutatio modi, quo Democritus, & Empedocles mutuam generationem elementorum ex ſeipſis oſtendunt. Et quòd neque tranſfiguratione, nec ſuperficierum reſolutione ex ſe mutuo fiant. *Cap.* VII.

Vrſus igitur cõſiderandum eſt quinam ſit mutuæ generationis ipſorum modus, vtrum vt Empedocles dicit, atq; Democritus, an vt ij, qui in plana diſſoluunt, an alius quiſpiam ſit præter nos modus. Empedoclem igitur, & Democritum præterit, non generationem ſe mutuam, ſed apparentem facere generationem. Ineſſe enim quæq;, ac ſegregari dicunt, quaſi è vaſe ſit ipſa generatio, ſed non è materia quadam, neque generari per mutationem. Déinde ſi hoc etiam modo ſit generatio, non minus ea, quæ eueniunt, ſunt abſurda. Eadem enim magnitudo ſi denſetur, grauior fieri non videtur. At hoc dicant ij, qui aquam ineſſe in aëre, & inde ſegregari dicunt, neceſſe eſt: cùm enim aqua ex aëre eſt orta, grauior eſt. Præterea, corporum miſtorum alterum ſeparatum, non neceſſe eſt locum ſemper occupare maiorem. At cùm oritur aër ex aqua, maiorem aër occupat locum. Quod enim ſubtiliorum eſt partium, id maiorem occupat locum. Patet autem hoc & id ipſa migratione. Euaporante enim humido, ſpiritúque turgente, ea vaſa, quæ moles continent, ob anguſtiam rumpi videntur. Quare ſi vacuum omnino non eſt, nec extenduntur corpora, vt ij, qui hæc dicunt, inquiunt, ipſum impoſsibile patet. Sin vacuum eſt, & extenſio, vacat hoc porrò ratione, id (inquam) quod ſeparatur, maiorem ſemper locum neceſſariò occupare. Generationem etiam mutuam deficere tandem neceſſe eſt, ſi finita in magnitudine infinita, finita non inſint. Cùm enim ex terra fit aqua, ex terra aliquid aufertur, ſi generatio eſt ſegregatio: & iterum cùm è reliqua ſimili modo oritur aqua. Si igitur hoc ſemper erit, eueniet in corpore finito ineſſe infinita. Cùm autem hoc impoſsibile ſit, non ſemper ex ſeſe mutuò generabuntur. Dictum eſt igitur, elementorum migrationem in ſeſe mutuam, ſegregationem non eſſe. Reſtat autem, ipſa mutationem ſubeuntia in ſeſe, mutuò generari. Atque hoc dupliciter. Aut enim transfiguratione, vt ex eadem cera pila fit, teſſeráve. Aut diſſolutione in plana, vt quidam aiunt. At ſi transfiguratione generantur, fit vt ipſa corpora neceſſariò indiuidua eſſe dicantur. Si enim diuiſibilia ſint, ignis pars, ignis non erit, neque terræ pars, terræ: propterea quòd pyramidis pars, pyramis non eſt, neque teſſeræ, teſſera. Sin diſſolutione planorum, primò quidem abſurdum eſt, non omnia ex ſeſe mutuò generare. Quod quidem ipſos dicere, neceſſe eſt: atque dicunt. Neque enim conſentaneum eſt rationi, vnam partem expertem eſſe migrationis, neque per ſenſum videtur, ſed omnia in ſeſe mutari videntur mutuó. Accidit autem, eos de hiſce, quæ apparent, dicentes, non conſentanea hiſce dicere, quæ apparent. Huius autem cauſa eſt, non bene prima principia capere, ſed omnia ad opiniones definitas quaſdam reducere velle. Senſibilium enim principia fortaſſe ſenſibilia ſint, perpetuorum perpetua, corruptibilium corruptibilia, & omnino ſub eodem ſint genere, ſub quo ſubiecta collocantur, oportet. Hi verò propter horum amorem idem facere videntur, quod ij

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciunt, qui positiones in rationibus conseruant. Omne enim, quod accidit, tolerant, vt habentes principia vera, perinde quasi non ex hisce, quæ eueniunt, nonnulla, maximéque ex fine diiudicare oporteret. Est autem finis effectiuæ quidem scientiæ, ipsum opus: naturalis autem id, quod
62 semper propriè per sensus apparet. Accidit autem ipsis, terram elementum maxime esse, solámque incorruptibilem, ii id, quod indissolubile est, incorruptibile est, ac elementum. Terra
63 enim sola, in aliud corpus indissolubilis est. At verò neque in hisce, quæ dissoluuntur, triangulorum iusta suspensio consona est rationi. Fit autem & hoc in migratione, qua in sese mutuò migrant, propterea quòd ex inæqualibus multitu-
64 dine triangulis constat. Præterea, ij, qui hæc dicunt, non è corpore faciant generationem necesse est. Cùm enim ex planis fuerit ortum, non è
65 corpore erit ortum. Insuper, non omne corpus diuisibile sit, sed exactissimis scientiis aduersentur, necesse est. Illæ enim & ipsum intelligibile, diuisibile accipiunt. At hi neque omne sensibile diuisibile esse concedunt, propterea quòd suppositionem suam seruare volunt. Qui nanque figuram cuique tribuunt elemento, & hac substantias ipsorum distingunt, ij indiuisibilia faciant ipsa necesse est. Pyramide enim, aut pila aliquo modo diuisa, non erunt ea, quæ restant, pyramis, aut pila. Quare aut pars ignis non ignis est, sed erit quid elemento prius, propterea quòd omne corpus elementum est, aut ex elementis constat: aut non omne corpus diuisibile est.

Quòd figuræ præter rationem accommodent elementis, velut igni sphæram aut pyramidem: reliquis alias, & quodque nec ob motum neque aliam effectionem vllam sint accommodandæ.

Cap. VIII

66 Mnino autem eniti simplicibus corporibus figuras tribuere, metas egreditur rationis. Primò quidem, quia accidet non repleri totum. In planis autem tres figuræ complere locum videntur, triangulus, quadratum, & sex angulorum figura: in solidis autem duæ solæ, pyramis, atque tessera.
67 Plures autem hisce sumantur necesse est, quia plura faciunt elementa. Déinde corpora simplicia vniuersa, figuram suscipere in loco continenti videntur, & maximè aqua, & aër. Permanere igitur elementi figuram, impossibile est. Non enim totum tangeret omni ex parte id, quod continet ipsum. At si in aliam vertetur figuram, non vlteriùs erit aqua, si ipsa differebat figura. Quare patet, figuras horum definitas non esse. Sed Natura hoc ipsum nobis declarare videtur, quod & consentaneum est rationi. Nam vt & in cæteris informe subiectum ipsum esse oportet, (maximè enim hoc pacto id, quod omnia suscipit, formari, figuráque suscipere potest, vt in Timæo est scriptum) sic & elementa, vt materiam compositorum esse, putare oportet. Quapropter & mutari in sese mutuò possunt, cùm per affectus ipsorum differentiæ separantur. Insuper quónam modo generari caro, & os, aut quoduis compositorum corporum potest? Neque enim ex elementis ipsis, quia non fit ex compositione continuum, neque ex planis compositionem subeuntibus. Ipsa enim elementa compositione generantur: & non ea, quæ ex elementis constant. Quare si quispiam exactè tales sententias considerare volucrit, & non
10 sine exacta discussione probare, ac acceptare, generationem ex hisce, quæ sunt, hasce tollere profectò videbit. At verò & ad affectus, & 69 potentias, atque motus, figuræ non sunt accommodatæ corporibus, in quæ maximè respicientes, hoc pacto figuras ipsas distribuere. Veluti cùm ignis facile sit mobilis, & calefaciat, ac vrat, quidam sphæram, quidam pyramidem ipsum fecerunt. Hæc enim facillimè quidem mouentur, propterea quòd minima tangunt,
20 miniméque stabilia sunt: maximè verò calefaciunt, maximéque vrunt: quod alterum totum angulus est, alterum acutissimum angulum habet. Angulis autem calefaciunt, vt aiunt, ac vrunt. Primùm igitur, vtrique de motu peccarunt. Nam tametsi figurarum hæ facillimè 70 mobiles sunt, non tamen ignis motu, facilè mobiles sunt. Motus enim ignis ad supera fit, atque recta: hæ verò facilè ea motione mobiles sunt, quæ volutio nuncupatur. Déinde si terra 71
30 ideo tessera est, quia stabilis est, atque manet, non autem vbiuis, sed suo in loco manet, ex alieno verò fertur, nisi prohibeatur, & ignis etiam, & cætera simili modo: patet, & ignem, & elementorum quodque in alieno quidem loco sphæram, aut pyramidem quidem esse, in proprio verò cubum. Præterea, si ignis ob an- 72
gulos calefacit, ac vrit, vniuersa elementa calefaciunt sanè, aliud tamen alio forsitan magis. Vniuersa enim angulos habent, vt id, quod
40 octo, & id, quod duodecim sedium est. Democriti verò sententia sphæra etiam vrit, quia quidam angulus est. Quare maiore different, minoréque gradu, hoc autem falsum esse patet. Simul etiam accidet, & mathematica corpora calefacere, vreréque (& illa nanque angulos habent, & in ipsis indiuidua, & sphæræ, & cubi, & pyramides insunt) præsertim si sint indiuiduæ magnitudines, vti dicunt. Nam si illa quidem vrunt, illa verò non vrunt, differentia est dicenda. Sed non sic
50 simpliciter dicendum est, vti dicunt. Præterea, si 73 id, quod vritur, ignitur, ignis, aut sphæra, aut pyramis est, ea, quæ comburuntur, pyramidem fieri, aut sphæram, necesse est. Incidere igitur, atque diuidere, sit accidens per rationem figuræ: pyramidem verò necessariò pyramides facere, vel sphæram sphæras, à metis penitus egreditur rationis: similéque est, atque si quispiam gladium in gladios id, quod diuidit, diuidere censeat, aut serram in serras. Præterea, ad diuidendum so- 74
60 lum igni figuram reddere, ridiculum esse videtur. Ignis enim congregare magis, sinésque in vnũ redigere, quàm segregare videtur. Segregat enim ea, quæ non eiusdem generis sunt: congregat autem ea, quę sub eodem genere collocantur.

Et con

Et congregatio quidem, per se est (fines enim in vnum cogere, atque vnire, ignis ipsius est) segregatio verò, per accidens. Congregans enim id, quod sub eodem est genere, id, quod alienum est, excipit. Quare aut ad vtrunque, aut potiùs ad congregandum, figuram igni reddere oporte-
75 bat. Insuper cùm calidum, frigidúmque potentiæ sint contraria, reddere frigido figuram aliquam impossibile est, propterea quòd reddere quidem contrariam figuram oportet. Nihil autem 10 contrarium est figuræ. Quapropter & omnes omittunt hoc: & tamen aut omnia figuris, aut
76 nihil definire oportebat. Nonnulli autem de potentia ipsius dicere conati, sibi ipsis contraria dicunt. Frigidum enim id inquiunt esse, quod magnarum partium est, propterea quòd premit, & per meatus non transit. Patet igitur, & calidũ id esse, quod transit: tale autem id erit, quod partium subtilium est. Quare fit vt paruitate, magnitudinéque frigidum differat, calidúmque, sed non figuris. Præterea, si pyramides sint inæquales, magnæ non ignis erunt, neque figura erit vrendi causa, sed contrarium. Non differre igitur elementa figuris, ex iis, quæ diximus, patuit.
10 Cùm autem propriissimæ differentiæ corporum 77 per affectus sint, & operationes, atque potentias, (cuiusq; enim corporis naturalis opera, affectus, potentiásque dicimus esse) primùm de his est dicendum, vt post horum contemplationem, cuiusque differentias ad vnumquodque sumamus.

ARISTOTELIS STAGIRITAE DE CAELO, LIBER QVARTVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri.

QVM SCOPVM in hoc opere de cælo totum proposuisset: docere de simplicibus in Mundo corporibus. Primum quidem librum totum de eo, quod circulo vertitur, ac cælesti corpore scripsit. Secundum autem de partibus cæli, vt de orbibus, & de singulis quibusdam, velut de stellis, quæ in illis sunt. In tertio verò proposita disputatione, de hisce, quæ sub Luna situm habent, simplicibus corporibus, ac recto motu agitátur, quæ & elementa sunt perpetuò: vbi ostendisset, ea neque infinita esse multitudine, nec etiam vnum esse, sed finita, vno autem plura, & quòd æterna non sint, sed generationi, & corruptioni obnoxia, quódque generatio earum non sit è non corpore, neque ex corpore alio quopiam, sed ex sese mutuò, non secretione sanè, nec dissolutione in plana, sed per qualitates trifariàm in iis inspectas, aut iuxta facultatem agendi, aut iuxta actionem, aut passionem, quæ potestate erat, actúque fit in patiente. Rectè ait è potestate, & actu, & passione, quæ iuxta qualitates sint, oportere quærere ipsorum generationem: vtpote cognituris nobis ex hisce generationem illorum mutuam, & ex modo in venturis quot, & quæ sint elementa. Quemadmodum verò primum ex simplicibus corporibus, è motu inuenit, ita reliqua inquirit è motu recto: siquidem conuenit, Naturalem è motu inuenire naturales res, quando Natura principium motus est. Cùm autem motus rectus per potestatem grauis & leuis insit Naturalibus corporibus, de grauj, leuíque priùs inquisitionem facit, vt quibus potissimùm speciem suam sortiantur, quæ sub Luna sunt simplicia corpora, quæ rectà mouentur, & sunt generationi obnoxia, atque hanc ex sese mutuò habent, quanuis aliæ passiones pleræque, & facultates, & actiones insint illis. Etenim per caliditatem, & ariditatem, & raritatem, & quæ his sunt contraria, aliáque eiusmodi. Nonnulli porrò communem sermonum sequelam non aduertentes, eiicere hunc librum ausi fuere, tanquam non conueniat scopo huius operis de Cælo, sed potius illius de generatione & interitu. Dictum est autem, corporibus sub Luna locatis familiarissimum esse, graue, ac leue, quódque corporibus cælestibus non conueniant hæc, exquisitiùs nunc discemus. quapropter ipsemet initio libri primi, oportere ait supposuisse quid appellemus graue, ac leue, ita sanè vt ad præsentem tunc contemplationem satis esset, diligentiùs postmodum cogniturj: cùm ipsorum substantiam contemplaturi essemus, in præsentem locum nimirum ea differens. Itaque distinguens primùm id, quod simpliciter leue, & graue, & quæ comparatione inter se dicuntur, & tradens ipsorum differentiam, déinceps opiniones antiquorum de graui, ac leui, enumerat, ostenditque vt nullus eorum de simpliciter graui ac leui sermonem fecit, sed de iis, quæ ad aliud sunt. Atque tertium caput est, in quo definit, ob quam causam alia corpora natura sursum ferantur, alia deorsum: atq; assignata causa communi, in quarto capite differentiam tradit extremorũ elementorum, id est ignis, & terræ, ad aërem, & aquã. Quintum, quòd simpliciter graue sit terra: leue autẽ simpliciter, ignem esse ostẽdit, subiecto

medio definito. Sextum, ostendit medium istud definitum esse, atque inde, quòd etiam extrema sint definita, atque ob id extrema etiam elementorum, leue, ac graue simpliciter: quod perinde est, ac si ignem, ac terram dixeris. Nonum, quòd & quæ in medio sunt, aër (inquam) & aqua: quorum vtrunque aliquo modo graue est, & modo quodam leue. Septimum, quòd ignis nequaquã grauitatem habeat, terra verò neutiquam habeat leuitatem, media porrò in locis propriis quidem nec leuitatem habere, neque grauitatem: at in locis superiorum, grauitatem habent, leuitatem non habent. Octauum, quòd elementa quatuor propriis differentiis materiæ differunt, neque componuntur media ex extremis.

Quid sit graue & quid leue, & quæ vtriusque natura considerandum esse. Cap. I.

1 DE GRAVI autem, atque leui quid est vtrunque, & quænam est natura ipsorum, consideremus oportet: & propter quam causam hasce potentias habent. Contemplatio enim de ipsis, sermonibus est accommodata de motu.
2 Graue enim, & leue ex eo dicimus, quia aliquo modo naturaliter moueri potest: operationibus autem ipsorum nomina posita non sunt, nisi quispiam putet tale esse ipsum momentum. Quia verò naturalis tractatio est de motu, hæc autem motus quasi fomenta quædam in se ipsis habent: ideo vniuersi quidem potentiis ipsorum vtuntur: non tamen nisi pauci definiuere. Vtilis igitur hisce primùm quæ ab aliis dicta sunt, allatis etiam dubitationibus, quæ ad hanc considerationem sunt necessariæ, id deinde dicamus
3 quod nobis de ipsis videtur. Grauia, leuiáque partim simpliciter, partim ad aliud dicuntur. Eorum enim, quæ pondus habent, aliud leuius, aliud grauius dicimus esse, vt æs, grauius dicimus ligno. De his igitur, quæ absolutè dicuntur, nihil à veteribus dictum est, sed de hisce, quæ ad aliud dicuntur. Non enim dicunt quid est ipsum leue, sed quid est ipsum grauius, & quid ipsum leuius
4 in hisce, quæ pondus habent. Id autem, quod dicimus, magis dilucidum hoc pacto fiet. Quædam enim à medio semper, quædam ad medium semper apta sunt ferri. Horum autem id quidem, quod à medio fertur, sursum: id autem, quod ad medium fertur, deorsum dicimus ferri. Absurdum est enim, in cœlo non existimare aliquid
5 suprà, aliquid infrà esse, quemadmodum quidam censent. Non enim esse aliud superum, aliud inferum dicunt, si omni ex parte simile est, & vndique quisque gradiens aduersis ipse sibi pedibus erit. Nos autem ipsum vniuersi extremum, suprà dicemus: quod quidem & positione est suprà, & ipsa natura primum. Cùm autem ipsius cæli & quid extremum, & medium sit, patet & suprà esse, ac infrà, quemadmodum & multi dicunt, verùm non satis. Huius autem causa est, cælum ipsos non omni ex parte simile esse, sed vnum tantùm id hemisphærium esse, quod supra nos est, putare. Quod si sumpserunt cælum omni ex parte tale, & medium ad vniuersum simili-
ter habere, illud quidem superum, medium autem inferum esse dicent. Id igitur absolutè dici-
6 mus leue, quod sursum, ad extremúmque fertur: id graue, quod simpliciter deorsum, atque ad medium fertur. Ad aliud autem leue, ac leuius id esse dicimus, quod aliquo natura deorsum celeriùs fertur, vtriusque pondus habentibus, æqualémque molem.

Quod Timæus non sufficienter de graui, ac leui determinauit, neque rectè sensisse antiquos, id graue esse quod mole maius esset, neq; Democritum, qui ex vacui interceptione grauius aut leuius ait, neq; plus minúsve materiæ huius causam ponendam esse.

Cap. II.

7 HOrum igitur, qui priùs ad horum considerationem venerunt, plurimi penè de leuibus hoc pacto, grauibúsque solis dixere: quorum alterum, vtrius que pondus habentibus, altero leuius est. De hoc autem pacto graui leuique facta consideratione, de simpliciter etiam leui grauíque determinatum à se fuisse putant. Sermo tamen ad ipsa non accommodatur. Hoc autem perspi-
8 cuum magis erit, si vlteriùs progrediamur. Quidam enim de leuiore, grauioréque sic dicunt, vt in Timæo est scriptum. Grauius quidem id esse, quod ex eisdem pluribus constat. Leuius autem id, quod ex eisdem paucioribus constat: quemadmodum plumbo plumbum, & æs ære maius, grauius est. Similiter & vnumquodque cæterorum similium forma. In excessione enim æqualium partium, quódque grauius est. Eodem modo, lignum, & plumbum dicunt. Ex quibusdam enim eisdem omnia corpora, & vna materia esse aiunt, sed non videri. Sic autem definitis, non dictum
9 est de simpliciter leui, ac graui. Nunc enim ignis quidem, semper est leuis, sursúmque fertur: Terra verò, ac terrea cuncta, deorsum, atque ad medium ipsum. Quare non ob triangulorum paucitatem, ex quibus quódque ipsorum constare dicunt, ignis aptus est sursum ferri. Maior enim minus vtique moueretur, & grauior esset, cùm pluribus ex triangulis consteret. Nunc autem contrarium sanè videtur. Quò enim maior est, eò leuior est, & sursum celeriùs fertur. De supero etiam loco deorsum paruus ignis celeriùs, & tardiùs magnus fertur. Insuper, cùm id, quod
10 pauciora habet ea, quæ sunt generis eiusdem leuius esse, id verò, quod habet plura, grauius esse dicant, aërem autem, & ignem, ac aquam ex eisdem asserant triangulis esse, sed paucitate, multitudinéque differre, quapropter aliud ipsorum leuius, aliud grauius esse. Aliqua sanè multitudo aëris erit, quæ grauior erit aqua. At totum contrarium accidit. Semper enim maior aër, magis sursum fertur, & omnino pars quæ-
11 uis aëris sursum ex aqua fertur. Quidam igitur ita de graui, leuique definierunt. Quibusdam autem non satis visum est hoc pacto diuidere, sed quanuis ætate vetustiores essent, de hisce tamen, quæ nunc sunt dicta, modo magis nouo intellexerunt. Nonnulla nanque corpora mole quidem minora,

minora, sed grauiora esse videntur. Patet igitur, non satis esse, ex æqualibus ipsis primis ea, quæ sunt ponderis æqualis, dicere conitare: essent
12 enim æqualia, mole. Maius autem ipsorum, grauius esse, absurdum quidem est hisce dicere, qui prima ipsa, ac indiuidua, ex quibus ea corporum constant, quæ pondus habent, plana inquiunt esse: ij autem, qui solida esse dicunt, magis dicere possunt. Compositorum verò quoniam singula non hoc modo sese habere videntur, sed multa grauiora minora mole esse videmus, quemadmodum æs, lana: aliam quidam causam & putant es-
13 se, & aiunt. Vacuum enim comprehensum leuare corpora dicunt, & interdum maiora facere leuiora, cùm plus habeant, vt inquiunt, vacui: propterea & mólem habere maiorem ex æqualibus, solidis persæpe, aut ex minoribus composita, dicunt. Et omnino, cuilibet leuiori plus inesse vacui, causam aiunt esse. dicunt igitur hoc modo de ipsis.
14 Sed addunt necesse est, qui hoc pacto definiunt, si sit quippiam leuius, non solùm vacui plus, sed & solidi minus habere. Si enim talem rationem excederet, leuius sanè non erit. Ob id enim ipsum & ignem inquiunt leuissimum esse, quia vacui plurimum habet. Euenit igitur, magnum aurum plus habens vacui igne paruo leuius esse, nisi & solidum ipsum habuerit multiplex. Quare hoc
15 est dicendum. Quidam igitur eorum, qui non inquiunt vacuum esse, nihil de leui, grauique determinarunt, vt Anaxagoras, & Empedocles. Qui verò determinarunt quidem, non dicunt autem vacuum esse, nihil dixere, cur alia corporum leuia, alia grauia sunt, & alia sursum, alia deorsum semper feruntur. Nullam præterea de hoc mentionem fecerunt, nonnulla, inquam, corporum maiorem habentia molem, leuiora minoribus esse. Neque patet ex hisce, quæ dicta sunt, quónam pacto fiet vt ipsi consentanea dicant iis, quæ
16 apparent. Eos etiam, qui leuitatis ignis causam, vacui multitudinem inquiunt esse, eisdem obnoxios difficultatibus esse necesse est. Minus enim cæteris corporibus solidi, & vacui plus habebit. Attamen erit ignis aliqua multitudo, in qua solidum & plenum ea, quæ continentur in aliqua parua terra, solida exuperabit. Quod si & vacui dixerint, quónam modo definient ipsum simpliciter graue? Aut enim hoc, quod plurima solidorum habet, aut hoc, quod vacui minus haber. Si igitur hoc dicent modo, erit quædam terra adeò parua, vt in illa minus sit solidorum,
17 quàm magno in igne. Similiter si vacuo etiam definiant, erit quippiam eorum, quæ semper deorsum feruntur, leuius eo, quod simpliciter est leue, sempérque fertur ad supera loca. Quod quidem est impossibile. Id enim, quod absolutè est leue, leuius est semper hisce, quæ pondus habent, ac deorsum feruntur. Id autem, quod est leuius, non semper est leue: propterea quòd & in hisce, quæ pondus habent, aliud alio leuius dicitur esse, vt aqua terra. At verò neque hoc, vacuum, inquam, rationem ad plenum habere, sufficiens ad soluendam dubitationem esse videtur. Accidet enim & hunc modum dicentibus, ipsum identidem impossibile. In maiore enim igne, atque minore, eandem solidum ad vacuum rationem habebit. At maior ignis, minore sursum celeriùs fertur: & maius aurum, plumbúmque, celeriùs deorsum mouetur, & cæterorum quódque simili modo, quæ pondus habent. At hoc accidere profectò non oportebat, si hoc pacto graue leuéque est definitum. Absurdum autem, etsi 18
ob vacuum quidem sursum ferantur, vacuum autem ipsum non sursum feratur. At verò si va-
cuum quidem aptum est sursum ferri, plenum verò deorsum, atque ob hoc vtriusque lationis sunt cæteris causæ: nihil de compositis considerare oportebat, cur alia corporũ grauia, alia leuia sunt: sed de his ipsis dicere, cur leue alterum est, alterum pondus habet. Et insuper, quænam 19
est causa vt plenum, vacuúmque non distent. Vacat autem ratione, & locum vacuo facere, quasi ipsum locus quidam non sit. Quòd si vacuum mouetur, esse quendam ipsius locum, è quo, & ad
quem mutatur, necesse est. Et insuper, quidnam ipsius motus est causa? Non est enim vacuum ipsum. Non enim solum ipsum, sed solidum etiã mouetur. Similiter absurda accidunt, & si quis- 20
piam aliter definit, magnitudine, paruitatéq; faciens grauiora, leuiora q;, & alio quouis extruens modo, vniuersis modò eadem materies assignetur, aut plures quidem, subcontrariæ tamen. Nã si vna sit, non erit graue simpliciter, atque leue, quemadmodum iis accidit, qui ex triangulis cõstituunt elementa. Sin contrariæ sint, vt ij, qui vacuum plerunque dicunt: dici non potest quam ob causam ea, quæ sunt inter simpliciter grauia, leuiáque, grauiora, leuioráque sunt inter sese, & simplicibus etiam ipsis. Magnitudine autem, par- 21
uitatéq; definire, figmento quidem magis, quàm priora, est simile. Sed quia differentiam elementorum quódq; facere potest, securiùs ad anteriores dubitationes se habet. Ei verò, qui naturam vnam eorum facit, quæ magnitudine differunt, idem accidere, quæ hisce accidunt, qui materiam faciunt vnam necesse est: & neque leue quicquam simpliciter esse, neq; ferri sursum, sed aut posteriùs ferri, aut extrudi: & multa parua paucis magnis grauiora esse. Quòd si hoc erit, accidet, magnum aërem, magnúmque ignem aqua, terráque parua grauiorem esse; quod quidem fieri nequit. Ea igitur, quæ ab aliis sunt dicta, hæc sunt, atque hoc modo dicuntur.

Quòd vnumquodque sensilium ita in suum locum feratur, vt ad speciem. Cap. III.

NOs autem primũ id definiamus oportet, quo de maximè quidem dubitant: Cur alia corporum sursum, alia deorsum semper, alia sursum, deorsúmq; secundum naturam feruntur. Deinde de graui, leuíq;, atq; affectibus hisce, qui circa ipsa accidunt, quam ob causam fiunt, dicamus. De hoc itaq;, fer 23
ri (inquam) vnumquodq; suum in locum, perinde atque de cæteris generationibus existimandũ esse videtur. Nã cùm tres sint motus, alius in magnitudine, alius in forma, alius in loco: in horum quoq; mutationem è contrariis in cõtraria, atq; in media fieri, & non in quoduis cuiusuis mutationẽ esse videmus. Simili modo neq; motiuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuiusuis quoduis, sed vt alterabile, ac accrescibile sunt diuersa, nempe & alteratiuum, ac accrescitiuum. Eodem modo & loco motiuum non quoduis cuiusuis mobilis, existimandum est esse. Ad superum igitur locum, ac inferum motiua quidem sunt, id, quod ponderis, & id, quod leuitatis est effectiuum: mobile autem, id, quod potentia graue est, atque leue. Ferri verò quòdq; suum in locum, nihil aliud est, quàm in suam formam ferri. Atque hoc pacto magis quispiam existimauerit id, quod antiqui dicebant, simile (inquam) in simile ferri: hoc enim non omnino accidit. Non enim si quispiam terram eo in loco posuerit, vbi nunc est Luna, quæque partium ad ipsam ferretur, sed eum in locum, vbi etiam nunc est collocata. Omnino igitur similibus, & differentiam non subeuntibus, hoc accidat eodem motu necesse est. Quare quò pars
24 vna quædam apta est ferri, eò & totum aptum est ferri. Cùm autem locus ipsius continentis sit finis, extremum autem, atque medium omnia, quæ sursum mouentur, déorsúmque contineat, atque hoc forma eius quodam modo sit quod continetur, suum in locum ferri nil aliud est, quàm in simile ferri. Ea enim, quæ déinceps sunt collocata, similia sunt. Aqua nanque, aëri, & hic igni similis est. Contrà verò dici in mediis quidem potest, in extremis verò non potest: velut aërem aquæ, & aquam terræ. Semper enim id, quod superius est, ad id, quod sub ipso collocatur, sic se habet, vt ad materiam forma.
25 Quærere verò cur ignis ad supera loca, & terra ad infera fertur, idem quod hoc est, cur sanabile, si mouetur, atque mutatur, ea ratione, qua est sanabile, in sanitatem, & non ad albedinem venit. Similiter & cætera alterabilia cuncta. At verò & accrescibile cum hoc mutatur, quo est accrescibile, non in sanitatem, sed in excessionem magnitudinis venit. Similiter & horum vnumquodque, aliud in qualitate, aliud in quantitate mutatur: & in loco, leuia quidem ad supera, grauia verò, ad infera loca proficiscuntur: excipitur tamen hoc. Hæc enim graue, inquam, ac leue, in seipsis mutationis principiũ habere videntur: illa verò non in seipsis, sed foris, ceu sanabile, ac accrescibile: quanquàm & hæc interdum ex se ipsis mutantur, & paruo facto in externis motu, alterum in sanitatem, alterum in incrementum accedit. Et cùm idem sit sanabile, ægritudinisque susceptiuum, si ea ratione, qua sanabile est, moueatur, in sanitatem pergit: sin hoc, quo ægrotabile est, in ægritudinem fertur. Magis tamen graue, leuéque in se ipsis principium habere videntur, propterea quòd horum materia propinquissima substantiæ est. Signum cuius est, lationem absolutorum esse, & vltimam motuum generatione. Quare mo-
26 tus hic substantia primus erit. Cùm igitur aër ex aqua fit, atque è graui leue, in superum locum venit. Simul autem est leue, & non vlteriùs fit, sed illic est. Patet igitur, cùm potentia sit ad actum proficiscens, venire illuc & ad tantum, & ad tale, vbi est actus, & quanti, & qualis, & vbi. Eadem est causa, & vt terra, ac ignis iam actu ad sua loca nullo impediente moueantur. Etenim alimentum cùm prohibens, & sanabile cùm detinens sublatum fuerit, continuò fertur: & mouet etiam & id, quod initio fecit, & id, quod subtraxit, aut id, vnde resiliuit, vt priùs in sermonibus dictum est, in quibus definiebamus, nihil horum ipsum seipsum mouere. Dictum est igitur quam ob causam fertur quódque eorum, quæ feruntur, & quid est, suum in locum ferri.

Quòd sit aliquod simpliciter graue, & leue simpliciter, & definitio horum. Quódque determinatum sit medium, ad quod grauia ferantur, atque extremum, ad quod leuia. Cap. IIII.

Differentias autem, & ea, quæ accidunt 27 circa ipsa, nunc dicamus oportet. Primum igitur sit definitum vt vniuersis videtur: graue quidem simpliciter id esse, quod omnibus subsTat: leue autem id, quod super omnia natat. Simpliciter autem dico, in ipsum genus respiciens, & in ea, in quibus ambo non insunt. Ignis enim quæuis magnitudo, nisi fortè quippiam aliud prohibeat, ferri sursum videtur: & terræ etiam quæuis magnitudo, déorsum eodem modo: & celeriùs id fertur, quod maius est. Alio verò modo grauia, le- 28 uiáque, sunt ea, quibus vtrunque inest. Etenim natant super aliqua, & subsTant, vt aër, & aqua. Absolutè nanque neutrum horum leue est, aut graue. Terra enim ambo sunt leuiora. Quæuis enim pars ipsorum subsidet igni. Ad seipsa verò simpliciter aliud est graue, aliud est leue. Aër enim quantauis magnitudine, semper est super aquam: aqua autem quantauis quantitate, subsidet aëri semper. Quoniam autem & cætero- 29 rum alia pondus habent, alia leuitatem: patet eam differentiam, quæ in simplicibus est, horum omnium causam esse. Ex eo nanque quia aliud corporum leuia, alia grauia erunt. Quare de illis dicendum est. Cætera enim illa prima sequuntur. Quod & eos oportere facere dicimus, qui ob plenum graue esse dicunt, & ob vacuum leue. Accidit igitur, eadem non vbique gra- 30 uia, leuiáque ob differentiam primorum videri. Lignum enim centum librarum, plumbo vnius libræ in aëre grauius, in aqua leuius erit. Causa autem est, omnia præter ignem pondus, & leuitatem præter terram, habere. Terra igitur, &
50 quæ terræ plurimum habent, vbique grauitatem habere necesse est: aquam autem vbique præterquàm in terra: & aërem similiter, præterquàm in aqua, ac terra. Suo enim in loco grauitatem 31 habent omnia, præter ignem. Signum cuius est, vtrem inflatum plus ponderis, quàm vacuum habere. Quare si quid plus aëris habet, quàm terræ, & aquæ, id in aqua quidem alio leuius, in aëre verò grauius esse potest: nam non natat quidem super aërem, natat autem super aquam.
60 Esse autem quippiam simpliciter graue, atque 32 simpliciter leue, ex hisce perspicuum est. Atque leue simpliciter id dico, quod semper sursum aptum est, nisi prohibeatur: & graue id, quod semper déorsum aptũ est ferri. Sunt enim aliqua talia,

talia, & non omnia pondus habent, vt quidam
33 putant. Nam & aliis quibusdam graue esse videtur, sempérque ad medium ferri. Est autem & leue simili modo. Videmus enim, vti dictum est priùs, terrea ipsa sub omnibus esse collocata, atque ad medium ferri. At verò, medium ipsum est definitum. Si igitur est quippiam, quod super omnia eminet, vt ignis in ipso aëre sursum terri videtur aëre quiescente, patet hunc ad ipsum extremum ferri: quare nihil ipse ponderis habere 10 potest: sub alio enim collocaretur. At si hoc esset, aliquid aliud esset profectò, quod ad ipsum extremum moueretur, quódque super omnia, quæ feruntur, collocaretur. Nunc autem nihil esse videtur. Ignis igitur nullum pondus habet, neque etiam terra leuitatem vllam habet: siquidem sub
34 sidet vniuersis, idque quod subsidet, ad ipsum medium fertur. At verò medium esse, ad quod latio sit eorum, quæ pondus habent, & ex quo leuia sursum feruntur, ex multis patet. Primò quidem ex eo quia nihil ferri in infinitum potest: vt enim nihil est impossibile, sic neque fit impossibile. Latio verò e quopiam in quippiam generatio est. Deinde ignis quidem sursum, terra verò, & quicquid pondus habet, déorsum, similes ad angulos fertur. Quare ad medium ipsum feratur necesse
35 est. Vtrum autem ad terræ medium, an vniuersi feratur, cùm idem medium sit ipsorum, alia ratio est. Cùm autem id, quod omnibus subsTat, ad medium ipsum feratur, id, quod super omnia natat, ad vltimum capedinis, in qua fit motus, feratur necesse est. Sunt enim contraria, medium & extremum, & subsTare atque natare. Quapropter & cum ratione duo sunt, graue, & leue: & loca enim sunt duo, medium ipsum, atque extremum. Est igitur quid & id, quod est inter hæc, quod ad vtrunq; ipsorum alterum dicitur. Id enim, quod est inter, extremum aliquo modo, & medium est amborum: quocirca est quid & aliud graue, &
36 leue, ceu aër, & aqua. Dicimus autem id quidem, quod continet, formæ esse: id autem, quod continetur, materiei. Atque hæc differentia, vniuersis in generibus est. In qualitate enim, & quantitate, est aliud vt forma magis, aliud vt materies: & in loco simili modo. Superum enim, est definiti: inferum, materiei. Quare & in ipsa materia, quæ est ipsius grauis, & leuis, quo quidem tale est potentia, eo grauis materies est: quo verò tale est, eo leuis materies est. Atque eadem quidem est, esse autem non idem est, quemadmodum & ęgro tabile, ac sanabile, idem est, esse verò nõ idem est.

Quod sint Elementa quatuor. Quódque non omnium vna sit materia, vt vacuum, solidum, aut triangulí quæ sit causa diuersorum ipsis motuum. Cap. V.

37 Digitur, quod talem materiam habet, leue est, sempérque sursum fertur: id verò, quod contrarium habet, graue est, sempérque déorsum fertur. At ea, quæ diuersas quidem ab his habent, sic verò inter se habentes vt hæ se habent, simpliciter & sursum, & déorsum feruntur. Quapropter aër, & aqua leuitatem habent, & pondus. Atque aqua quidem vniuersis, terra excepta, subsTat. Aër autem super omnia eminet, igne excepto. Cum autem vnum sit solum, quod super 38 omnia natat, & vnum item, quod subsidet vniuersis duo alia esse necesse est, quæ & cuipiam subsTant, & super aliquid collocantur. Quare & materias quot hæc sunt, tot esse necesse est, quatuor, inquam, adeò verò quatuor, vt vna quidem sit omnium communis, præsertim si ex se se mutuò fiant, esse verò diuersum sit. Nihil 39 enim vetat, vt inter contraria vnum sit, atque 10 plura: quemadmodum in coloribus. Multis enim modis dicitur id, quod est inter, ac medium ipsum. Vnumquodque igitur eorum, quæ pon- 40 dus habent, leuitatémque, pondus habet suo in loco, leuitatem autem non habet, nisi in hisce, super quæ natat. Quapropter si subtrahatur, déorsum in id fertur, quod deinceps est collocatum. Aër quidem in locum aquæ, aqua verò in locum terræ. Sursum autem in locum ignis, 20 si ignis ipse tollatur, aër non feretur nisi vi: sicut & ipsa aqua trahitur, cùm ipsum planum fuerit vnum: atq; celeriùs quispiam traxerit aquam sursum, quàm sit ea latio, qua fertur ipsa déorsum. Neque aqua similiter in aëris locum fertur, nisi vti nunc diximus. Terra autem hoc non patitur, quia planum non est vnum. Quapropter aqua quidem in vas ignitum trahitur, terra verò non trahitur. Vt autem terra non fertur sursum, sic neque ignis déorsum fertur, si 30 subtrahatur aër. Nihil enim ponderis habet: neque suo in loco, quemadmodum neque terra vllius est particeps leuitatis. Feruntur autem duo déorsum, si infera subtrahantur: quia aliud est absolutè graue, quod quidem omnibus subsidet: aliud ad aliquid graue, quod quidem suum in locum, aut in eorum, super quæ natat, propter materiei similitudinem, fertur. Esse autem 41 necessarium, æquales facere differentias ipsis, patet. Nam si vna sit omnium materies, aut vacuum, aut plenum, aut magnitudo, aut trianguli, aut vniuersa sursum, aut vniuersa déorsum ferentur, altera verò latio non erit. Quare nihil erit simpliciter leue, si cuncta inclinantur magis déorsum, ex eo quia aut ex maioribus sunt corporibus, aut ex pluribus, aut quia sunt plena. Hoc autem & videmus, & demonstratum est, similiter (inquam) déorsum semper, & vbique, ac sursum corpora ferri. Si verò vacuum sit, aut quippiam tale, quod sursum semper feratur, non erit id, quod semper déorsum
50 fertur; & mediorum aliqua celeriùs déorsum, quàm terra, ferentur. Magno enim in aëre, trianguli plures erunt, aut solida, aut plana: at nulla pars aëris déorsum ferri videtur. Simili- 42 ter & in leui, si illud fecerit quispiam excedere materia. Sin verò duæ sunt materiæ: veluti si quispiam dixerit esse vacuum, atque plenum, ipsa media, aër, inquam, & aqua, quónam pacto facient ea, quæ faciunt? Ignem igitur vacuum
60 esse dicunt, quapropter & sursum fertur: terram autem plenum, quocirca déorsum fertur: aërem verò plus ignis habere, & aquam plus terræ. Erit itaque quædam aqua, quæ plus ignis habebit, quàm paruus aër: & aër magnus plus terræ,

quàm parua aqua. Quare magnam aliquam aëris partem, aqua parua deorsum ferri celeriùs oportebit: hoc autem nusquam vnquam fieri videtur. Vt igitur & ignem ideo sursum ferri necesse est, quia hoc habet, vacuum, inquam, cætera verò non, & terram ideo deorsum ferri, quia plenum habet: sic & aërem ideo suum in locum ferri, ac super aquam colloçari necesse est, quia hoc habet: & aquam ideo deorsum ferri, ac sub ipso aëre collocari, quia hoc habet. Si verò aut vnum quid ambo sint, aut duo, ambo verò insint vtriq;, erit aliqua multitudo vtriusque, qua quidem aërem aqua parum exceder supero, & aër aquam infero, quemadmodum sæpe est dictum.

Quòd figura sit causa, vt velocior, aut tardior sit motus, non tamen efficiat vt sursum, aut deorsum tendat. Et cur corpora lata, vt ferrea, aut plumbea, per aquam non mergantur, rotunda autem, & longa, vt acus, mergantur illicò.

Cap. VI.

43 Figuræ autem causæ non sunt, vt aut sursum, aut deorsum absolutè ferantur: sed vt celeriùs, tardiúsque ferantur. Propter quas autem causas, non est difficile videre. Dubitatur enim nunc, cur latum ferrum, plumbúmque super aquam natat, alia verò minora, minúsque grauia, si rotunda sint, aut longa, vt acus, deorsum feruntur: & nonnulla ob paruitatem, vt harena auri, aliáque terrea, pulueríque similia, super aërem natant. Causam igitur omnium horum esse putare, vti Democritus censet, non rectè se habet. Ille enim dicit, ea calida, quæ sursum ex aqua feruntur, grauium ea, quę lata sunt, sustinere, angusta verò de-
44 labi: pauca enim ea esse, quæ ipsa offendunt. In aëre autem magis etiá id ipsum fieri oportebat, vt obiicit ille ipse: obiectione verò allata, molliter soluit. Dicit enim non in vnum, motionem
45 eorum corporũ fieri, quæ sursum feruntur. Cum autem continuorum alia facilè, alia minus facilè diuidi possint. Et diuisiua modo eodem, alia magis, alia minus: has esse causas est putandũ. Id igitur facilè diuisibile est, quod facilè terminos su-
46 scipere potest: & id magis, quod magis. Aër autẽ magis est tale, quàm aqua, & aqua magis, quàm terra. Minus etiam quodq; in genere corpus, magis facilè diuiditur, faciliúsq; disrumpitur. Ea igitur, quæ latitudinem habent, quia multum compræhendunt, ideo suprà manent, propterea quòd non facilè illud disrumpitur. Ea verò, quæ contrario modo sese habent figuris, quia parum cõpræhendunt, ideo deorsum feruntur, propterea quòd facilè illud diuidunt: & in aëre multò magis, quòd faciliùs, quàm aqua, diuiditur. Cùm autẽ & pondus aliquas habeat vires, quibus deorsum fertur, & continua simili modo vt non disrumpãtur, hæc inter sese cõferre oportet. Si vires enim ponderis, eas vires, quæ in continuo sunt, ad disruptionem, diuisionémq; exuperent, vim inferet ipsum graue, celeriúsq; deorsum feretur: sin imbecilliores sint, suprà manebit, atque natabit. De graui igitur atque leui, & de hisce, quæ circa ipsa accidunt, à nobis hoc modo sit definitum.

PETRVS ALCYONIVS, LEONI X. PONT. MAX. S. D. D.

CVM munera, quibus Natura singula genera liberalissimè honestata voluit, mecum ipse considero Pontifex Maxime, facilè adducor, vt existimẽ, nullum maius reperiri posse, quàm studium, vel cupiditatem potius, quam ita eximiam, & præstantem in homines ingenerauit, vt omnia scire expetant, atq; ex longinquis peregrinationibus multa incommoda perpessi, duríque fortuna conflictati, insitiæ caliginem luce eorum discutiant, per quos maxima cum gratia, & gloria ad summam amplitudinem perueniant. Et quanquã plerique constanti fama, ac omnium sermone celebrantur, qui hac ratione honores consecuti sunt amplissimos, maximúmq; dignitatis splendorem obtinuerunt, nullius tamen ordinis homines ex ærumnosa vita maiores fructus tulisse, ampliorãq; laudis, & iudicij testimonia habuisse videmus, quàm qui veterum memoria summo vrbis Romæ sacerdotio præfuerunt. Neq; verò alia causa Numam Regem adductum arbitror, vt primum ex patribus Martium Pontificem legeret, tãtáque authoritate suæ religioni præesse vellet, vt illius decretis omnia publica, & priuata sacra, omnis statarum, solenniúmque ceremoniarum ratio, omnis religionum interpretatio continereturnisi quòd viderat hominem sapientiæ, morúmque laudem maximo studio, labore, atque doctrina esse consecutum. Alij deinceps non dissimili fortuna Pontifices successerunt, quoad Christus nouæ religionis fundamenta iaceret, & vsitatæ pietatis vinculo mortales coniungeret: qui quidem afflicta fortuna parentibus ortus, nulláque humana potentia nisus, cùm omnia facta, & dicta sua ad animorum nostrorum institutionem reculisset, atque etiam nostra causa vitam multis vexatam contumeliis, plurimis iactatam iniuriis, ignominiis etiam omnibus appetitam agere voluisset, non dubitauit ad extremum verberibus, vinculis, atque omni supplicio discruciatum sese necandum tradere, quo neque hircorum, neque taurorum immolatione, sed sanguine suo, vt Paulus ait, cùm rerum omnium honestissimarum disciplinam sanciret, tum Christianum Pontificem institueret, omníque virtute, & officio ornatum nobis redderet. Ita non modò ritus, sacra, ceremonias, & religionem virtuti, fidei, ac felicitati illius commendauit, quod item à Numa factum accepimus, verum etiam animos mortalium omnium ad eiusdem ipsius arbitrium, nutúmque constituit, vt pro iis, quæ rectè, ac praue acta essent alij incolumes præstarentur, alij perditi fierent. Quinetiam dei potestatem deriuit, vt augustiùs partes agere: & in terris illustriore authoritate munus illius tueri, ac sustinere posset. Itaque verè mihi dicturus videor potiùs in maximo Christianæ religionis Pontifice animatam Dei imaginem expressam esse, quàm in Rege, cui Plato decus tale tribui volebat, cùm primùm Regiam personam, & amplioris Imperij authoritatẽ sustine

sustinere inciperet. Ex tali Pontificũ genere multi florentissimi olim fuerũt dignitate, fortuna, gloria, nomine, qui etiá posthac nec nimis valde vnquam, nec nimis sæpe celebrabũtur Pelagij, Alexãdri, Gregorij. Nicolaus etiã Quintus, qui propter splendorẽ, & magnitudinem rerũ, in quibus est versatus, fecit, vt sui nominis memoria immortalitati cõsecraretur, & tãti honores sibi decernerẽtur, quãti deberẽtur: cui acceptũ referremus, quòd multis cõmodis frueremur, & quòd animũ tum optimarũ disciplinarũ studiis, tum earũ artiũ scientia excolere possemus, quæ ingenuo, & liberaliter educato dignæ sint. Hi sanè omnes, cũ antè in magno honore, & gratia fuissent propter longinquas terras lustratas, & eximiã ad recta vitæ instituta progressionẽ factã, Pontifices Maximi renũtiati sunt, sacrísque Christianis publicè præfuerũt. Quẽ honorẽ illi gerẽtes non minùs ornamẽti, & splẽdoris ei reddiderũt, quã acceperint, declararũtq; se Dei immortalis magis, quàm sua causa illũ expetisse, vt quẽ priuatim singulari pietate, ac summa religione coluissent, reliquos omnes publicè ad eũdem ipsum colendũ vel suo exẽplo cõpellerẽt. In horũ locũ tu succedis, Pontifex sapientissime, tibi enim tribuam quę tua sunt, & quidẽ longè diuersa felicitate ab ea, qua superiores vsos fuisse cõstat. Nã cùm familia Medica ortus esses, hoc est sapientiæ stirpe, vt M. Brutus de collega suo Scipione apud M. Tullium inquit, & neque remotissima loca lustrãs, neque exterarũ nationũ regiones pedibus obiẽs, neque maria transmittẽs, sed apud populũ Ro. & Italos tuos, quod perdifficile est, quælitã virtutis laudẽ, obstupefactis ipsa admiratione mortalibus, prẽclarè aluisses, talis habitus es, vt in magnis rerũ asperitatibus, periculosissimísque Italiæ tẽporibus, ea ętate, qua antè ferè nemo à sacrosancti collegij Antistitibus Pont. Max. Princépsque Christianus nominarere, quò longiorẽ vitã agens, tãtæ rei maiestatẽ diutiùs tutã præstares, atque orbem terrarum nouis beneficiis in dies tibi magis deuincires, & vicissim ille amplitudinẽ, & gloriam tuã laude, atque honoribus in perpetuũ amplificaret. Atque hæc ferè omnia breui consecuta sunt. Nã & religionis autoritatẽ sanxisti, & Pop. Rom. cõcordiam, & literatis otiũ, & Christianis prouinciis pacẽ, & Italiæ quietem, & quantũ in te fuit, libertatẽ peperisti. Nec verò id cuiquã mirũ videri debet: singulari enim Dei immortalis beneficio, & munere, præcipuè vestro generi, ac familiæ datũ videmus, ea in nos cõferre, quæ spera ri possint ab acerrimis pacis, & otij defensoribus, & ab iis, qui magna animi inductione, summóque studio causam Reip. Christianæ susciperẽt, & in tuendã salutẽ, libertatémque communẽ semper incũbentes, orbẽ terrarũ nominis sui gloria implere soliti essent. Laurẽtius pater, vt alios nũc omittã, qui ipsi etiã tanta in hominũ genus beneficia semper contulerũt, quãta hoc in genere suũ cuiusq; tẽpus postulare maxima videbatur) vir sapiẽtia, virtute, authoritate, gloria, longè omniũ, qui post homines natos fuerunt, clarissimus, Italiã intestinis discordiis labefactatã, & potentissimorũ principum bellis perculsam, atque prostratã subleuauit, ad iucundissimámque vitę, & officiorũ omnium coniũctionem reuocauit, & vt pace cõciliata in vnũ nomen coiret, perfecit: quę quidẽ post illius interitũ cùm perturbata esset ratis malis cõflictativiximus, vt de salute fuisse iam nobis desperandũ, nisi tu filius domestica quadã, vt ita dicã, felicitate, illã reddidisses, & sic omnia honoris, gloriæ, nominis insignia, & ornamenta ad nos reuocasses, vt è fluctibus durioris exterarũ nationũ seruitutis emersisse, atque in virtutũ officiis, & præclarissimarũ artiũ studiis nõ minùs maiorũ nostrorum laudũ emulati, quàm consecuti videamur. Quãquàm autẽ ex his omnibus huberes, iucũdósque fructus capimus, ac te eorũ ipsorũ authorem & agnoscimus, & libenter prædicamus, tamẽ in laudibus tuis difficile dictu arbitramur, vtrũ salus, quam Italiæ pepersisti, & dignitas, quam Imperio nostro omnino maximã attulisti, sempiternæ hominũ memoriæ commendatiorem te factura est, an iudiciũ, quo maximè excelluisti in rerũ omniũ cliẽtelis, quas à maioribus tuis accepisti, in primisque literarũ confirmãdis, & maioribus beneficiis tibi obligãdis. Nã laus illa tibi cõmunis cũ Italię natura esse videtur, quæ nullos alios pati potest principes, nisi suos, aut externos cũ suis consentiẽteis, hæc tota tua est, tuique vnius diuini ingenij, & consilij propria, atq; eò admirabilior est, quò rarior, & latiùs peruagata in homines tũ nostros, tum trãsmarinos. Etenim post susceptã curã, vt Latinæ linguæ integritas, & nitor incorruptus conseruaretur, ingenuis pueris è Græcia accitis, egregios liberaliũ artiũ præceptores, vitę́que magistros, ac educatores adhibuisti. Primũ vt quadã magis necessaria ratione in alieno cælo viuẽtes rectè, honestéque adolescerẽt. Déin, vt communi volũtate virtutis, atque officij cũ Latinis coniungerẽtur. Postremò ne quemadmodũ miserabilẽ euersi, atque afflicti Imperij fortunã dolẽt, ita linguæ dignitatem amissam aliquãdo lugerẽt. Quo præclaro facto author etiã fuisti, vt nõ modo patriæ linguæ decus cõseruarent, verũ etiã in spem certissimã ingrederẽtur seruilis iugi deiiciẽdi, & pristini Imperij recuperãdi, vt tãdẽ in lõginquis, & inter se distãtibus orbis terræ locis, atque vltimis gẽtibus tibi vt libertatis vindici, iniuriarúm quę suarũ vltori, & parẽti, & Deo, vitæ, fortunæ, ac salutis suæ aras ponere queãt. Tametsi hoc testimonio gratiã referre tantã non poterũt, quantam debeãt, tamẽ habere se putabũt quantã maximam animi gratissimi capere possint. Omnino circũstãt te summæ authoritates, quę te obliuisci tam recti cõsilij nõ sinant, quæ te dies, noctésque domesticæ laudis cõmoneãt: Laurentiũ patrẽ, & auũ Petrũ existimasse nihil esse, quod aut bonis gratius, aut sibi iucũdius, aut reuera honestius fieri posset, quàm cuiusque ordinis & fortunæ homines liberalissimè tractare, disciplinarúmque doctores omni diligẽtia, & officio tueri. Cosmũ proauũ post annos sexcentos artes, quibus liberales, atque ingenuæ doctrinæ continẽtur, primũ illustrasse. Quinetiá ingenia Latinorũ nulla rerum scientia, nulláque cognitione ornata ad laudem, ad decus, ad dignitatẽ, ad omniũ disciplina-

rum studia excitasse. Et cùm rerum externarũ po
litissima doctrina illis deesset, præstantissimos
transmarinæ linguæ magistros summis propositis præmiis arcessisse, vt quæ olim vna vi, atque
vna quasi consensione Naturæ constricta habebantur, & temporũ culpa distracta fuerant, ipsius
auspiciis cum summa elegantia iterum iungeren
tur. Quapropter quæcunque clarissimorũ Græciæ scriptorum apud Latinos cultiora sunt, ea
omnia ferè ad tuos maiores missa, & illorum felicitati credita leguntur, ersi non autorum commendatione, saltem tuorum nomine sunt in manibus. Ego quoque tum illorum exemplo, tum
mea sponte, voluntarióq; studio, tum etiam hortatu Altobelli Aueroldi Præsulis Polensis, quem
ob singulare animi tui de illius virtute iudicium
ad Senatum Venetum legasti, rectum, & gloriosum putaui, vt quædam Aristotelis Philosophi
numini, & maiestati tuæ consecrarem à me nuper de Græco versa, & Latinis literis, quantum
industria, & labore cõsequi potui, illustrata. Videbam enim in tanta Regũ, Populorúmque omnium Christianorum societate, & pace, tranquillissimóque rerum statu, in quo tua vnius sapientia parto versamur, eum otij fructum tibi da
tum esse, quo animum ad præclara Philosophiæ
studia referres, eásque arteis studiosiùs coleres,
quibus à puero deditus fueras. Hæc autem sunt
volumina duo scripta de generatione, & interitu
rerũ naturalium: quæ quidem ad ea perficienda,
& certioribus rationibus instruenda subsequun
tur, quæ in institutione naturalis auditionis exponuntur, & libris de Cælo demonstrãtur. Nam
in priore quomodo simplex generatio obeatur,
& quæ natura eius sit, elegantissimè docet. Deinde qua re discrepet ab reliquis mutationibus, ab
alteratione, & accretione, quoniam complures
veteris memoriæ philosophi nullum discrimen
constituere visi sunt inter eiusmodi mutationum
genera, quippe qui affirmabant eadem ipsa differre nominibus, re autem congruere. Proprium
etiam institutæ scriptionis existimauit disputationem de tactu suscipere, quod actionis, &
perpessionis ratio (his enim verbis, & aliis mul
tis verecundiùs tamen tralatis, aut ex proportione nouatis vti nos oportet, ne sermonem ad
res Philosophiæ proprias exprimendas verborum ambitu longiùs circunductum vsurpare co
gamur) nunquàm intelligentia penitus comprehendi poterit, nisi id primùm cognitum sit, quod
inter actionem, & perpessionem intersistit, &
quod tanquàm internuntij munere fungens illa duo agendi, & patiendi principia naturali
quidam conciliatione deuincta, & vno quasi vinculo constricta adhibet. Itaque veterum non
iudicia, sed delirantium somnia de actione, &
perpessione conuellit, meatúsque, & indiuidua
corpuscula, quibus illi maximè vtebantur ad vtriusque motus reddendam rationem, nullum
adiumentum ad id afferre testatur. Nec verò sententiam suam de naturali admistione prætermittit, imò cùm eandem ipsam arbitretur latiùs
patere temperatione, & appositione, contentus
esse voluit commemoratione eius, quæ in temperatione conficiatur, quippe quæ necessariò accommodaretur ad fabricationem eorum, quæ ex
elementis fingantur, atque eo magis, quod in ortu simplicis elementi nullum admistionis genus
coalescere putandum sit. Horum omnium vtilitatem auxit posteriore libro, vbi discrimina,
vel facultates potiùs agentcis, patibileisque elementorum, & rationem mutationis illorum exposuit, vt intelligeretur vicissitudine, varietate,
atque talium corporum commutatione Mundi
continuari Naturam, & ad immensum tempus
permanere. Ab instituto autem suo alienum putauit agere de operibus, quæ ab illis ipsis elementorum facultatibus emanant, cùm illorum explicationem quarto libro Meteorõn proponere cogitaret. Quapropter Alexander Aphrodisiensis
sapientissimus Peripateticus, omniúmque post
Theophrastum longè doctissimus, eundem explanaturus librum, scriptum reliquit, omnia ferè, quæ deinceps disputatione sua ex Aristotele
tractanda susciperet, magis ad hunc posteriorem
de generatione librum pertinere, quàm ad institutionem Meteorõn quæ rerum duntaxat sublimium præceptionem continere debeat. Sed in
nulla huiusce operis parte lectitanda maiorem
lætitiam, ac voluptatem capies, quàm cùm in eam
incideris, vbi de quadripertita causarum varietatè bene longam instituit orationem, & pari earum numero non solum quæ oriantur, & occidant, comprehendit, sed etiam quæ à tali abhorreat natura: quales cęlesteis, & primas illas summæ diuinitatis compotes res statuimus. Hanc
voluptatem etiam, atque etiam confirmabit, &
singulari quodam modo gloria cumulabit locus
quidam pene extremę paginę, in quo Philosophus idem euolutus, & plane nudatus integmentis ambiguitatis, quibus in profitenda de quæstionibus difficillimis sententia sua vti consueuit,
affirmat Deum, cuius vim, & numen tute apud
mortales tenes, ad eiusdémque naturam beneficentia propè accedis, perpetuam instituisse generationem, vt semper conseruarentur, & animalium genera, & stirpium, aliarúmque omnium rerum, quas Natura procreat, sustinet, auget, tuetur, & ornat, & ne quid omnino vniuersitati eorum deesset, quę tam prouidę, támq; solertis artificis beneficio oriuntur, & ortum eorum mortalitas consequitur. Iam quantũ illud est, quòd
non alibi suis in scriptis, ita perspicuè, vt hîc,
mentionem fecit, Rationis, quam M. Tullius artis similitudinẽ, Plato artem diuinam nominat,
quam (inquam) artem cùm Natura in suis operibus fabricandis à Deo mutuetur, vt Alexander
ait, quęcunque inchoata, & rudia sunt, absoluit,
& perficit, & vndique apta, & cohęrentia, suisque
numeris, & partibus expleta profert, atque interim omnia in sua æternitate rata, immutabilémque cursum obtinentia ad finem constituit, agit,
& perficit: cui etiam muneri Deum ipsum prœesse voluit, cùm eiusdem Naturę sit parens, dux,
rector, moderator, & omnium operum princeps
architectus, idémque sapientissimus fabricator,
optimúsque molitor. Hęc quidẽ omnia, cùm incredibili studio, ac summis vigiliis à nobis conuersa,

uersa, & ita ferè digesta essent, superioribus annis statueram illa ipsa tibi legenda tradere Bononiæ, cùm Franciscum Galliæ regem ad pedes admiseras, verùm grauiore morbo tentatus sententiam mutare sum coactus, quo quidem cum non
multò post leuatus essem, tantùm per apud me illa
habere volui dum expectatæ fidei codicibus, vbi
scripturam minùs mendosam, & vitiatam comperimus, & diuturna, accurataque veterum Peripateticorum lectione, Alexandri, Philoponi, Suriani, Pselli, Olympiodori, & magni doctoris
Simplicij, multa Græci codicis loca depraua ta
restituerim, in quibus lectoris animus, nisi in illis ita elaboratum fuisset, suspensus erat habendus, & omnia, quantum ingenio consequi, & labore contendere potui, ornatiùs explicauerim,
& planiùs expresserim, vt posthac ad vsum vulgaris disputationis, & communem Latinorum intelligentiam facilius accommodari possent: & eò
quidem magis, quòd illa ipsa ad aliquem fortè
bonorum fructum elaborantur, & in aspectum,
ac lucem nomine tuo ornata, & quasi tibi dicata
proferenda erant, qui non modò studiosè, atque
diligenter hæc omnia euoluas, verùm etiam pro
tua singulari doctrina, & sapientia, ad acrem censuram reuoces, atque talis officij voluntatem, vt
perpetuæ consuetudini, & naturæ tuæ debitam li
benter declarare soleas. Et hæc omnino magna
laus tua est, Leo Decime, quòd quanuis Pontifex
vnus post hominum memoriam & Maximus, &
Augustissimus Reipublicæ Christianę procuratione, ac summi Imperij administratione distringaris, tamen ad literarum studia curæ, & cogitationis tuæ partem transferas. Accedit etiã quòd
non eo consilio hæc præstas, vt assimulatę virtutis opinionem de te cõcites, cuius specie maxima
crudelitatis, & auaritię exẽpla prodas, quod multos Pontifices nostra, patrum, maiorúmque memoria plureis fecisse accepimus, sed, vt per hæc
potiùs testificere, te ad eruditorum vel scripta,
vel controuersias cognoscẽdas accedere, parteis
censoris suscipientem, & officio arbitri honorarij, eiusdémque munificentissimi fungentem, qui
deinde peritos amplissimis honoribus, & præmiis ornes, ęternúmque laudis & iudicij testimonium des: imperitis verò tempus, & spatium permittas, quò suorum studiorũ laudem maiorem,
clariorémque reddant. Hoc egregium vitæ institutum magnitudo animi, constantia, fides, consiliorũ felicitas exornant, & admirabile ostendũt.
In quibus virtutibus cum priuatus enitescerẽs,
iudicabamus prœclarè nobiscum agi, quibus liceret tum vsu familiaritatis, tum plurimis, maximísque officiis ei coniungi, qui à tantis illarũ ornamentis commẽdationem duceret: sed cum incredibili summorũ Antistitum consensu, & maximo vniuersi Populi Romani plausu honorem
adeptus esses omnium, qui in terris deferri possint, multò maximum, non dubitauimus affirmare diuino consilio id nudatum iam, & rescissum
esse, quod nonnullorum improbitas firmissimis
præsidiis munierat, & omni ratione obuallatum tenebat. Nam eum sic es consecutus, vt nulla fuerit concepta suspicio neque pollicitationum, neque largitionum: sed ita euenit, vt omnia præstanti, singularique tuę naturæ data iudicemus, & rationem habitam laborum, industriæ, ingenij, virtutis, quà difficillimis Reipuolicę Christianę temporibus, & maximis vrbis Romę periculis cum
magna omnium nostrùm laude probaiti. Quinetiam in summa rerum omniũ potestate non modò expectationem mortalium de præstanti magnitudine animi, & consilij tui sustinuisti, verùm
etiam ita multis rebus gestis auxisti, vt cõmoda,
quæ ex tanta tua fortuna, & amplitudine omnino maxima sperabamus, longe maiora nos consecutos fateamur. Quam ob rem in cõtrouersia,
& summa contentione versari potest, vtrum superiores multos Pontifices, an te maioribus laudibus ornare, gratioribúsq; animis prosequi debeamus. Vt enim salutem, opes, gratiam, libertatem, & reliqua eiusdẽ generis magna commoda,
quæ dum Imperij sui dignitatẽ illi tuerentur, nobis pepererunt, singulari eorum felicitati accepta
referimus, ita excellẽti tuæ in omni genere virtuti non solùm ea ipsa conseruata, sed etiam aucta
debere nos prædicamus. Tua enim semper laus
erit quęcunque illi tum in Italia, tum in Prouinciis vel belli lege, & iure victoriæ, vel religionis,
& summi sacerdotij autoritate obtinuissent, iurisque sui fecissent, ad maius Pontificij nominis
studium esse adducta, aut certè ab omni iniuria
tutiora facta. Excelsa etiam, & inuicta animi constantia, qua te præditum esse declarasti, cùm maximas opes profunderes, vt Italia nullo exterarum
nationum dominatu opprimeretur, cõmuni bonorum prædicatione, literis, monimentísq; semper decorabitur. Omnium item seculorum posteritas, incredibilem admirabitur industriam,
quam per hosce annos in Romani Pontificatus
amplitudine confirmanda, & Imperij tui splendore, ac dignitate augenda posuisti. Siquidem ab
vltimis terrarũ finibus Christianos euocasti, qui
Lateranensem conuentum celebrarẽt, in quo ea
sancita, atq, omnium consensu decreta sunt, quibus & nomẽ tuum sempiternę hominum memorię consecrabitur, & populo Romano antiquum
glorię & maiestatis specimen reddetur: Quare lucubrationes has separatim eo nomine tibi deberi intelligebam, quo studiosi & boni omnes communiter ingenij sui monimenta tibi deberi profitentur. Et certè si iusti rerum ęstimatores essе volumus, literati, optimísque studiis, ac disciplinis dediti, nulla alia ratione maiorem
suorum laborum commendationem, certiorémque, ac illustriorem vigiliarum suarum immortalitatem sperare possunt, quàm si in eius principis nomine illas apparere fecerint, in cuius maiestate bona humani generis pars acquiescit, &
qui Pontificiæ potestatis magnitudinem fide,
dexteritate, diligentia, integritate, innocentia,
& consilio sustinet, atque tum autoritate, rerúmque gestarum gloria, tum etiam sapientiæ laude fruitur. Vale.

ARIST

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICAE DISCIPLINÆ authoris, liber de Generatione & Interitu prior,

Latinus à Petro Alcyonio factus.

Argumentum libri, ex Philopono.

Cvm Aristoteles in Physica auscultatione egisset de principiis rerum Naturalium, materia, inquam, & forma, & de iis, quæ communiter omnes res Naturales consequuntur, ea sunt, locus, tempus, & motus, reliquum scopum in sequentibus operibus instituit, de rebus ipsis naturalibus trãsigere. Porrò rerum naturalium aliæ sunt ingenitæ, & incorruptiles, aliæ generationi, & corruptioni obnoxiæ. Eorũ autem, quæ sunt perpetua, alia iuxta totum, ac partes sunt ęterna, vt cęlestia: alia iuxta tota sę æterna sunt, iuxta partes autẽ generationi, & corruptioni sunt obnoxia: qualia sunt quatuor elementa. De hisce igitur, quę ex naturalibus rebus sunt perpetuę, tam iis, quę iuxta tota, & iuxta partes, quàm quę iuxta tota quidẽ eiusmodi sunt, iuxta partem verò sunt corruptibilia, in opere de Cęlo transegit: siquidem minimè dissona est doctrina de quatuor elementis, suppositioni de Cęlo: ob appellationẽ de cęlo, qua vniuersus Mundus apud veteres significatur. In Timæo igitur Plato inquit, Cęlum omne, aut Mundus, aut alia quancunque magis susciperе videbitur, appellatione vocetur. Et in Politico inquit, quem cęlum aut Mundũ nominauimus. Ita & Aristoteles de Cęlo inscriptionem faciens, non suprema corpora solùm, sed vniuersum Mundum significare voluit. Ergo in illo ipso opere, de iis disserit: quæ vtcunque sunt perpetua. In hoc autem, quod illud sequitur, de reliquis considerationem est facturus. Dico autem de iis, quę generationi sunt obnoxia, & corruptioni, déq; omnibus, quæ ipsa consequuntur. Rursus autem, consequentium eas res, quæ generatiles sunt, atque corruptioni obnoxię, alia cõmuniter omnes, alia peculiariter quasdam consequuntur. Et quæ peculiariter quasdam ex his sequũtur, alia illas sequuntur, quæ circa terram sunt, alia eas, quæ supra terram, id est, quæ inter terram, ac ipsum cælum sunt, quæ & sublimia dicuntur. Quæ autem insunt iis, quæ sunt circa terram, alia quidem vt inanimatis insunt, alia vt animatis: item animatis, aut vt sensum habentibus, aut vt sensus expertibus. Itaque iuxta hanc diuisionem Aristoteles naturalem suam negotiationẽ partitus est. Quẽadmodum enim in Physica auscultatione, quæ communiter naturales res consequuntur, tradidit, sic in præsenti opere de iis differet, quæ communiter insunt rebus omnibus, generationi, & corruptioni obnoxiis. In libro autem de sublimibus de iis tractabit, quę supra terrã consistunt, quæq; illas sequuntur. Porrò in libris de animalibus, de iis, quæ tanquam animatis, ac sensum habentibus insunt. & horũ plures sunt partes iuxta multiplicem differentiã naturæ animaliũ. In opere de plantis, de animatis quidẽ, at sensum nõ habentibus. De inanimatis autẽ in opere de metallis, & in quarto sublimium. Diuiso itaq; rerũ naturalium, ac librorũ Aristotelis, in quibus harũ expositionẽ facit, breuiter complectenti, hæc est. Porrò autem quãdo magna est præsentis disputationis cõiunctio ad præcedentẽ, quæ est de cælo, velut indicat coniunctio ὃ, id est, verò significans, in exordio statim, vbi ait, Generationis autem & interitus: præcesserat enim ad finẽ præcedentis libri, De graui quidẽ ac leui, & de accidentibus illis ipsis, hoc nobis modo sit definitũ: mox sequitur, De generatione verò, & corruptione eorũ, quæ Natura constãt. Quibus manifestè adnectitur hæc tractatio ad præcedentẽ, eaque propter minimè prætereũda sunt ea, quæ in superioribus libris de cælo expositum est, sed in summa repetere oportebit in eorũ gratiam, qui illic exercitati priùs fuere. Est igitur cognoscendũ, quòd in prioribus libris duobus disserit de ęternis, in reliquis autẽ duobus de his, quæ oriuntur, & intereunt. Atque in primo quidẽ inquisitionẽ facit de substantia corporis cęlestis, aitque diuersam esse natura ab elementorũ corporibus, ingenitã, atq; incorruptilem non solùm iuxta totum, sed & nequidem iuxta partes, mutationẽ vllam subeuntẽ, præter eam solam, quæ loco fit. Quærit insuper vtrum sit infinita, an finita, & ostẽdit finitã esse, idq; aliis sermonibus permultis. Quod vbi ostẽdisset, exinde demonstrat, nihil extra ipsum esse, non corpus quidẽ vllum, & neq; locũ, neque vacuum: neque enim apta esse, quę illic sunt, vt sint in loco: neque tẽpus facere, vt ea senescant. Hæc quidem in primo libro ostendit. In secũdo autẽ de figura cæli totius, & de stellis, quę in ipso sunt, quòd figũræ sint sphæricæ, & de earũ motu, quòd sit cyclicus. Post hæc de integritate quatuor elementorũ docet, inquirens etiam horum figuram, atq; ostẽdens, ipsam sphæricam esse. De terra itidem longũ sermonẽ facit, de illa quatuor inquisitiones faciens. De magnitudine, figura, situ, & de ipsius motu. De magnitudine quidẽ, quòd non infinita sit, vt quidam sunt arbitrati, sed finita & plerisq

plerisque omnibus stellis, excepta tantùm Luna, inferior. Figuram verò etiam ipsam sphęricam esse ostẽdit. Positionem etiam, quòd in medio sit sita, nulla vi indigens vt sustineatur, sed cõtra potiùs opus habeat violentia, vt è medio amoueatur. Quibus quęstionibus per primum & secundum librum absolutis, de cęlo inquã, ipso, atque elementis iuxta integritatem, qua sunt ingenita, ac incorruptibilia, libro tertio traditurus erat de quatuor elemẽtis; quatenus sunt generationi, & corruptioni obnoxia: sunt autẽ talia per suas partes, siquidẽ è partibus ipsorũ fiunt, quæ gignũtur, & ineasdẽ corrumpũtur, quæ intereunt. Tractaturus igitur de iis, quæ nascuntur, quæq; intereunt, ex quibusnã, & quot elementis sint: primùm quęrit, sitne omnino generatio, sicut volueruntij, qui astruebant nullũ motum, nullámque mutationem esse, vt Parmenides fecit. Atque ita ostendit esse generationẽ, partim sublatis argumentis cõtrà statuentiũ, partim testimonio vtẽs eorũ, quę propalam gigni, atq; interire videntur. Facit autem quęstionem, vndenã in hanc opinionem descenderint illi, vt putarent nullã generationẽ esse. Et ait idcirco esse, quòd persuasum haberent, scientiã de rebus esse, hãc autem firmam, ac semper eodem modo habentium, esse aiebant: quapropter supponebãt, vniuersa, quæ sunt, perpetuò immota esse. Verùm ipse aduersus hęc ostẽdit, quòd & scientia sit, quódque sit firmorũ, atq; eodem modo semper habentium: neque tamẽ ob id adigi quenquam, vt motũ tollat, stare res perpetuò arbitratus. Siquidem fieri potest, vt ex vniuersis quæ sunt, alia subiiciamus stare, atque esse perpetua, quorum sit scientia. Alia verò generationi, & corruptioni obnoxia, quibus insit motus. Sed & in iis ipsis, quę oriuntur, & intereunt, fuerit firmum quippiam, ac immotum, quatenus ipsorum est scientia. Dico autem formam ipsam, quando eorum, quę per partes corrumpuntur atque mutãtur, forma perpetua succesione seruatur. Per hæc itaque, & alia id genus, vbi ostendisset generationem, & corruptionem, & ea, quæ generationi, corruptioníque sunt obnoxia, quærit ex quo fiant ea, quę oriuntur, vtrum ex incorporeo quopiam, an verò ex corporeo elemento: atque ostendit, quòd non ex incorporeis: quando absurdum omnino cõsequeretur, id, inquam, aut vacuum esse, quod capiat id, quod ex incorporeo nascitur: aut, si nõ sit vacuus quispiã locus, corpus penetrabit corpus aliud. Relinquitur ergo ex elemento oriri, quæ nascuntur. Quo in loco etiam definit elementum, inquiens, elementum esse corpus, in quod vltimum composita corpora dissoluuntur, quibus aut potestate, aut actu inest (id enim quomodo habeat, adhuc est ambiguum) ipsum autẽ in alia specie differentia, diuidi non posse. Cæterùm, nũ potestate, an actu insit elementum, ob id ambiguũ fecit, quòd nondũ docuerit quomodo fiat generatio. Nã si secretione, aut cõcretione fit generatio, & corruptio, tunc actu nimirum insunt elementa cõpositis: sin mutatione substantiæ fiant hæc, tum potestate insunt, non actu, elementa. Vbi autem ostendisset quòd nõ ex incorporeo, sed ex habẽte corpus fiat generatio, deinceps inquirit, num vnum sit elementũ istud, an plura, & vtrum infinita, an finita. Atque vt sit vnicum, fieri non posse ostendit. Vnde enim tam multiplex nasceretur differentia in iis, quę fiunt, siquidẽ ex vno gignuntur? Aut vndenam motiones tam differentes, aliis sursum, aliis deorsum pergẽtibus? fieri enim non potest, in vno eodémque cõtraria inesse. Atque, iuxta Hippocratis sententiam, si homo vnum quiddã esset, tum profectò non doleret: quòd si doleret, vnicum id esset, quod mederetur. Nõ igitur ex vno, sed pluribus, non tamen infinitis: siquidem fuit ostensum, fieri non posse vt actu infinitum quiddã consistat. Neque verò id dico solùm, fieri non posse vt numero infinita sint elementa, sed neque magnitudine infinita sunt. Quòd si ostensum à nobis fuerit, cælum ipsum, quod omnia complectitur, finitũ esse, nullum profectò elementum fuerit infinitũ. Sunt igitur finita elementa, non vnũ tamẽ sunt. Quot autem sint, & quæ sint, non astruens, tanquã confessum sumit esse quatuor. Cæterùm autẽ cùm ad demonstrandum totidem esse, conducat consideratio vtrum sint genita, an ingenita, mox ad hanc conuertit sermonem, atq; ostẽso eo, quòd nõ sint ingenita, sed genita, idque maximè ex actione, siquidem videmus omnẽ aquam corrumpi, & fieri aerem, & in reliquis eodẽ modo: deinceps quærit quo pacto fiant, an ex sese mutuò, an ex alio quopiam subiecto, quemadmodũ supponebant, qui medium inter aerem, & aquã corpus subiiciunt. Ostendit itaque quòd nõ ex alio quopiã: nam, vt inquit ipse, istud aliud elementum, cùm sit corpus, necessariò est in loco. Aut igitur erit suprà, aut infrà. Quòd si sit suprà, aut erit secundùm naturam, aut præter naturam. Et eodem modo si sit infrà, aut secundùm naturam erit, aut præter naturam. Quòd si suprà sit, & secundùm naturã, tũc aut ignis erit, aut aer. Si præter naturã, terra erit, aut aqua. Eadem sequentur modo contrario, si subiiciatur, ipsum infrà esse. Nam si sit iuxta naturam, terra erit aut aqua: sin præter naturã, ignis erit, aut aer. Prætereà autem, corpus istud nimirum expers qualitatis, aut formę non erit, siquidẽ impossibile est. Id enim materiæ adest, quę incorporea habetur, ac nobis corporea elemẽta inquirere est propositum. Si ergo qualitatem habeat vllam, aut est calidum, aut frigidum, & aut humidum, aut siccum. Quòd si calidum sit, & siccũ, erit ignis: sin calidum, & humidum, aer erit. Insuper autem, si humidum, & frigidum sit subiectũ istud corpus, erit aqua: frigidum autem & siccum, terra: quare ex alio quopiam fieri nequeunt: ergo ex se ipsis mutuò fiunt. Quòd si ex se mutuò fiant, tunc aut ita fiunt, vt potestate in se ipsis mutuò insint, aut actu. Quòd si sint actu, tunc secretione fiet generatio, vt Anaxagoras subiiciebat. At id inquit esse impossibile. Nam si per secretionem hæc ex se ipsis mutuò gignuntur, veluti si eò quòd insint aquæ aeris partes similares, generatur ex aqua aer, necesse erit aut fisti generationem quandoque, aliis quidem particulis similaribus absumptis, aeris, inquam, & ignis, atque terræ, remanentibus solùm aquæ portiunculis, vt non ampliùs ex eo ipso, mutuò aliud quodpiam elem

elementum nasci possit. Aut igitur id, quod dicimus, cueniet, sisti, inquam, generationem ipsam. Aut si concesseris perpetuò gigni ex se mutuò, elementa, necesse fuerit subiicere infinita corpora in eodem actu inesse: id quod fieri prorsus nequit. Reliquum igitur est, ita ex se mutuò gigni eleméta, vt potestate sibi ipsis insint. At potestate sibi insunt mutuò, aut quia resoluuntur in prima omnium elementa, quæ alij insectilia corpora dixere, velut Leucippus, & Democritus: alij plana, velut Plato: aut quòd possint in se mutuò mutari. Quòd autem non ob id quia resoluũtur in prima elementa, ostendit ipse, liquidem fieri nequit, vt sint corpora insectilia. Atque in plana resolue re corpus, videtur ridiculũ esse. Nam eiusdẽ fuerit corpora in plana resoluere, & plana in lineas, & has in puncta, vt corpora ex pũctis sint constituta: quod profectò absurdum est planè. Reliquũ est igitur vt alio modo subiiciantur ex se mutuò fieri, elementa. Cæterùm huiusce modi inquisitionem faciens ad sermonẽ de facultatibus, & passionibus, & motu venit: & vbi libro tertio ad finem eius dixisset, quòd oporteat omnes ipsorum inter se differentias exigere, eas, inquam, quæ iuxta facultates ipsorum, atq; inclinationes inquirũtur, & quę iuxta qualitates tam passiuas, quàm actiuas: libro quarto disserit de grauitate, ac leuitate, iuxta quas naturalis ipsorum motio peragitur, locúmque propriũ quoduis eorum est sortitum. Dicturus insuper de aliis differentiis facultatum ipsorũ, iuxtà quas in illis fit in se ipsa mutua mutatio, per quæ modus etiã mutuæ ipsorum generationis manifestus euadit, & eorum numerus, quot, & quæ sint, iure profectò ante mutuam elementorũ ex sese generationem, de simplici generatione, & corruptione doctrinam facit, in primo huiusce operis libro, vbi non id quærit an sit generatio: nam istud in libris de cælo tradiderat: sed docẽs, & quid sit, & quo pacto differat ab aliis mutationibus, alteratione, inquam, & auctione: demũ expeditis omnibus, quęcunq; eum inquirere oportebat, qui de vniuersali generatione sermonem facturus esset, deinceps proponit de mutua ex sese generatione simpliciũ corporũ pertractare, quæ quidem elementa sunt omniũ corporum compositorũ, obnoxiorũ generationi ac corruptioni. Verùm quia ad horũ doctrinam necessarius est de tactu, actione, passionéque, & de mistione sermo, prẽmittit harum rerum inquisitionem. Quibus per primũ hũc librum expeditis, in secũdo doctrinam de elementis aggreditur, quęrens passiuas eorum, atque actiuas differentias: ac per id, vt est dictum, mutuæ ipsorum generationis modum indagans, & demõstrationẽ eius, quòd tot elementa sint solùm. Adeóque cùm initio operis de cælo tanquam confessum sumpsisset quatuor esse elementa, ad hunc vsque locum huiusce demonstrationem sepositit.

Quid in hoc libro sit exponendum. Qui omnia vnum esse aiunt, non posse defendere generationem ab alteratione differre. Qui plures rerum materias ponunt generationem ab alteratione differre, affirmare quidẽ, sed ex suis positionibus id defendere non posse. Cap. 1.

1 GENERATIONIS, & interitus eorum, quæ Natura gignantur, & occidant, omniũ in vniuersum causæ partiendę, rationésq; illorum præscribendæ sunt. De auctione item, & de alteratione disserendum, quidnam vtraque sit, ac vtrum vnam, eandémq; naturam alterationis, & generationis, an diuersam, vt nominibus quoque discretæ sunt, statuere oporteat. Itaq; verum alij generationem, quæ simplex vocetur, alterationem esse tradunt, alij generationem ab alteratione omnino diuersam aiunt. Qui enim vniuersitatem rerum vnicam defendunt, & omnium ortum ab vno duntaxat principio ducunt, iis necesse est confirmare, generationem esse alterationem, & id, quod præcipuè ortum adipiscitur, alterascere. Qui autem materiæ strata vno plura subdunt, vt Empedocles, vt Anaxagora, vt Leucippus inter generationem, & alterationem interesse putant. Atqui Anaxagora suam huiusce rei, propriámque vocem ignorauit, quippe qui asserat generationem, & interitum eiusdem esse naturæ cum alteratione, & non secus, atq; cæteri Philosophi, multa haberi elementa tradat. Empedocles quatuor cecinit elementa, eadémque corporea. Deniq; cùm omnia collegisset, sex protulit: atq; in illis ipsis duo mouẽtia cõprehendit. Sed Anaxagora infinita induxit, vt Leucippus, & Democritus. Anaxagora enim similaria substernit elementa, vt os, carnem, medullã, neruũ, & reliqua omnia, quorum singulæ partes ad singulas partes cognomines adiũgantur: sed Democritus, & Leucippus ex corporibus indiuiduis cætera condi sentiunt, atque illa nullo fine circunscribi, vel si copiam, & effigies respexeris, eadem quoq; putant inter se tum iis, ex quibus constant tũ eorum ipsorum positione, & ordine differre. Verùm Anaxagora sententiã longè diuersam, quàm Empedocles, probasse videri potest. Ille enim Ignem, aerem, aquam, terram, quatuor planè elementa simpliciora, intemperatióraque omnino carne, & osse, ac reliquis eiusdem generis similaribus partibus ait: hic verò quæ modò nominaui simplicia, atque elementa esse confirmat, ignem, aquam, aerem, terram composita, quandoquidem illorum seminarium sunt. Et certè qui ex vno principio omnia moliuntur, necesse habent confiteri ortum, & interitum alterationem esse, præsertim cùm asserant rerum subiectum idem, & vnum semper substare: quod quidem mutationis genus alterationem esse affirmamus. Qui autem copiosiora elementa proponunt, iis generatio ab alteratione videtur differre: nam ex illorum coitione, & dissipatione rei ortus efficitur, & interitus cõsequitur, propterea Empedocles quoque ita refert:

-Nihil natura tenere videtur,
Mistio sed solùm, & mistarum fœdera rerum.

Itaque

Itaque perspicuum est de his ita statui oportere, tum quòd talia verba eorum præceptionibus familiaria sint, tum etiam quòd ita docere consueuerint. Quanquàm autẽ huiusce sententiæ defensoribus necesse est inter generationem & alterationẽ diuersitatẽ dare, tamen id fieri nequit ex iis, quæ exponunt. Nec verò magnũ est negotium perspicere, hoc à nobis rectè affirmari. Vt enim aspectu sentimus, quãquàm substantia interquiescat, & incolumis sit, tamen in eadem ipsa per magnitudinem eam fieri mutationem, quæ auctio & diminutio vocetur, ita alterationẽ quoq; effici, ac induci asserimus. Sed tamen qui plura vno rerum initia excogitarunt, alterationem minimè ex iis concedere possunt, quæ testata reliquerunt, propterea quòd affectiones, quibus hoc ipsum obiri solet, discrimina sunt, quæ inter eleméta explicẽtur: calorẽ dico, frigus, candorẽ, nigrorem, siccitatem, humorem, mollitiẽ, duritiẽ, & reliqua omnia, vt etiam Empedocles inquit:

» Candidus aspicitur Sol, & feruere videtur:
» Ast imber nigricans hæret, rigidúsq; lacesit.

Eodem modo cæteras affectiones præfinitas voluit. Quam ob rem si minimè fieri potest, vt ex igni aqua oriatur, aut ex aqua terra, neq; album nigruerit, neq; molle obduruerit: quæ quidẽ ratio in aliis etiam probabitur: At huiusmodi mutationis genus alteratio est. Quapropter cõstat, materiam vnam, hoc est subiectũ contrariis semper suggerendam, siue per locum, siue per auctionem, & diminutionẽ, siue per alterationẽ mutatio fiat. Accedit etiam, quòd simili necessitate alteratio subdetur, atq; commune subiicitur stratum, quoniam siue alteratio est, vnum par est elementũ subiectum esse, vnámq; materiam omniũ, quorum vicissitudo est, siue subiectum vnum est, alterationem esse oportet. Iam verò Empedocles non solùm dicta cum iis, quæ in conspectu sunt, pugnantia videtur proferre, verùm etiam se nonnihil sibi ipsi contrarium præbet, quandoquidem author est, nullum elementum diuersum ex elemento diuerso gigni, imò ex his ipsis reliqua omnia conflari: simul nihil dubitat, quin cùm vniuersam Naturam in vnum contulerit, sentiat omnia, excepta simultate, vna è re, quem Sphærum appellat, iterum oriri, vt ex illo per differentias, & affectiones, quę seiungantur, modò aquã, modò ignẽ oriri constet: quemadmodum de Sole scribit, qui tum albus, tum calidus sentiatur: & de terra, quæ partim grauitatem, partim duritiem habeat. Quibus quidem differentiis interceptis (habere enimhãc naturam eas vt ortas asseuerat) necessariò fieri, vt terra ex aqua, & aqua ex terra gignatur, & alia elementa eodẽ prodeãt modo, non solùm iam tum, sed nunc etiam, cùm per affectiones eorum vicissitudo sit. Ex illius autem disputatione licet intelligere easdem facultatem habere ad accedendum, & recedendum, præsertim cum doceat inter principia illa gratiam, & simultatem magna etiam nunc fieri prælia. Quæ item causa fuit, cur etiam tum vna ab re omnia constituerẽtur, quoniam vnum pro rerum omnium vniuersitate haud recipi posse vidébatur, cùm ignis, aqua, terra adhuc substarẽt.

At verò incertum est, oporteátne initium substernere vnum, an plura: ignem, inquam, terram, & reliqua elementa cognato ordine illis ipsis respondentia. Qua enim illud, vt materia substernitur, & cuius mutatione ignis, & terra per motum gignantur, vnum agnoscunt elementum: sed qua hoc probatur, ex illorum coeuntium cõpositione gignitur, & illa ex dissipatione, quãdo magis elementaria sunt, & natura priorẽ statum obtinẽt. Omnino de simplici ortu, & interitu dispu- 4
tandum est, illi sint nécne, & qua ratione, tum de reliquis simplicibus motionibus præcipiendum, qualis accessio habetur, & alteratio.

Quòd Plato de generatione, & interitu non sufficientem determinationem sit executus. Et quod de generatione atque interitu rectè hìc determinandum sit. Cap. 11.

PLATO quanquàm de ortu & interitu disseruit, vt rebus vterq; tribueretur, tamẽ de quouis genere ortus non disseruit, sed de eo duntaxat, quod elementis adscriberemus: de formatione autem carnis, ossis, & reliquorũ id genus nullam facit mentionem. Quinetiam nihil de alteratione, & de auctione quo pacto in rebus efficerentur, scriptum reliquit. Denique nemo præterea, quæ ad summam adhærescunt partem, quicquam intelligentia consecutus est, vnum tamen excipio Democritum. Is enim propter cæteros tum de rerum omnium cogitatione solicitus, tum initiorum eorũ author videtur, quæ ad omnia quadrare possint, idque in aliis etiam mutationibus. At qua ratione efficiantur, à nobis iam dissentit. Siquidẽ nemo quicquam certi, ac definiti de auctione partium eo modo, quo nos, præcepit, nisi quod dixerunt (hoc etiam pronuntiare cuiuis vni de media plebe in promptu est) simile per simile aggestum in maiorem augeri corpulentiam: sed quo modo id fiat, minimè adhuc expositum est. Ita de admistione, & de aliis, vt ita dicam, omnibus, nihil explicati habemus, vt de actione, & de perpessione, quo pacto per Naturæ effectiones hoc agat, illud patiatur. Verùm Democritus, & Leucippus imagines professi, ex illis ortum, interitũ, & alterationem architectantur. Vnam enim rẽ, & alteram concretione, & secretione fieri putant, tertiã ordine, & situ. Sed cùm veritatem rerũ fide eorum, quæ appareant, satis probari posse cẽsuerint, hæc planè & cõtraria, & infinita sint, nihil dubitarũt, imagines eiusmodi infinitas ita afferre, vt per immutationem rei compositum constituentis, idem modò huic, modò illi contrariũ videatur, ac per pusillam rem immistam diuersus motus agatur, & omnino si qua res immutetur, idem appareat diuersum, quod ex eodem literarum genere Comœdia pangatur, & Tragœdia. Et quoniam 6
vniuersis ferè philosophis generatio ab alteratione diuersa videtur, atque etiam res per concretionem oriri, per secretionem verò in interitum trahi, eædémque per affectionum mutationes in alterationẽ incidere existimentur, intelligi

ligi facilè potest, diligentiore adhibita obseruatione, hæc omnia in disputationem esse vocanda, quando quidem multiplicibus controuersiis, non sine ratione tamè propositis, implicita sunt. Nam si generatio concretio sit, multa, quæ nullo sanè modo fieri possunt, dabuntur. At contrà summæ vis rationes intenden ur, quæ non eius generis erunt, vt dissolui facilè queant, quippe cum non eueniat, vt aliter se habeat res, siue generatio non sit concretio, siue nulla prorsus generatio, & alteratio sit. Iam vt hoc præstetur, quamuis ægrè quæstio explicari posse videatur, tamen in eius explicationem vires ingenij in-
7 tendendæ sunt. Ac disceptatio quidem hæc ab eo initio repetēda videtur, vtrum cùm principes magnitudines nullū dissectionis genus ferre possint, res ita gignantur, alterascant, augeantur, & quæ horum contraria sunt, illis ipsis eueniant, an nulla magnitudo indiuidua habenda sit: permagni enim interest. Ac rursum si magnitudines indiuiduæ afferantur, sintne corpora hæc, vt Democritus, & Leucippus senserunt, an plana, quod quidem in Timæo non obscurè traditur. At verò hæc sententia recepta, vt alio loco demonstrauimus, nulla ratione probari posse videbitur, vt corpora naturalia dissolutionem vsque ad plana ferant. Itaq; magis verisimile erit, corpora indiuidua esse: tametsi hoc etiam plurima, quæ rationi minùs consentanea sint, continet, hoc tamen modo alteratio, & generatio, vt præcepimus, constitui possunt, cùm imagines, eandem affectionem positione, ordine, & suis ipsarum differentiis moueant, & traducant. Quod Democritus sensisse videri potest: & ob eam causam corporibus nullum ait illiniri colorē, quia positio est, quæ colorem inducat. At qui in plana secant, necdum id probare satis possunt, quoniam compositio per latum nihil aliud efficit, quàm solida: nec authores sunt, vllam affectionem ex his prodire. Et certè nullus rerum vsus causa fuit, cur isti ad ea caligarint, quæ omnium iudicio nota occurrunt, & illustria. Qui autem rerum Naturæ studia vehementiùs coluerunt, maiorem omnino facultatem habent ad initia ea subdenda, ex quorum* vsu possint multa connectere, causasque explicare rerum, quæ Natura gignantur, cùm alij propter magnam rationum mathematicarum copiam, quæ re vera consistunt, minùs contemplarentur, pauca quædam inspicientes facilè sententiā interposuerint suā.
8 Verum ex his quoque perspexeris quantum inter se differant, qui vt interpretes rerum Naturæ, & vt artifices disserendi ad hæc consideranda accesserint. Illi enim indiuiduas magnitudines probando, sentiunt idem triquetrum multa esse. At Democritus vi rationum propriarum, Naturæque familiarium persuasus, ita statuit, quod procedente disputatione planum fiet. Nam æstimatione, & quæstione dignum est, si corpus quoddam, & magnitudo quoquo versus diuidua afferatur, quod porrò fieri potest, ecquid iam erit, quod dissectionem possit euitare? Si enim omnem in partem diuidua est, & ad id ipsum subeundū facultas suppetit, simul etiam omnem in partem ea diuisa esse potest: quanquàm simul omnem in partem non talis agnoscatur. Quinetiam si hoc fieret, nihil, quod fieri non posset, eueniret. Itaque si ea media quoque dissecetur, de rejdem statuendum erit. Omnino ad dissectionē quoquo versum subeundam apta erat, atque si inid incurreret, nihil, quod fieri non poterat, euenit, cùm nullum etiam sequatur incommodum, si magnitudo proponatur, quæ decies millies posit diuidi, & in decem millia partium diuidatur: quamuis nemo fortasse sit, qui huiusmodi conficiat diuisionem. Cùm igitur corpus vsquequaque tale sit, diuidatur: ecquæ iam, quæso, reliqua magnitudo fiet? Certè id fieri non potest. Erit enim aliquid non diuisum, & dissectum: sed asserebatur omnem in partem diuidi posse. Quòd si nullum aut corpus, aut magnitudo supererit: & dissectio fiat, vel ex punctis, vel ē rebus in nullam magnitudinem distentis, quoniam ex illis conditur, fiet, vel nihil omnino supereſse constabit: propterea ex nihilo fiet, compositúmque erit. Vniuersum igitur nihil re vera erit, sed aliquid plane, quod appareat. Eodem modo si ex punctis inquient, nulla distēdetur quantitas. Cum enim in vnius magnitudinis adhęsu se tágebant, & magnitudo vnum erat, omniaq; simul cōtinebantur, nihil maius ipsum vniuersum reddebant, quippe cùm in vnum, aut plura puncta continuo diuiso, ipsum vniuersum neque maius, neque minus, quàm antè, occurrere poterit. Quam ob rem illa puncta nullam efficient corpulentiam, quanquàm simul congesta sint omnia. Atque eadem ratio quadrabit, vel si affirmetur aliquid perindè, ac scobem è corpore per serram dissecto colligi, atque ita è re quæ omnino magnitudo sit, corpus delabi. Quo enim pacto corpus tale diuiduum fuerit? Quod si non corpus esse dicatur, sed vel forma quædam separabilis, vel affectio, quæ iam abierit: atque etiam contendant, magnitudinem pūcta esse, aut tactiones, in quibus hoc fit, absurdum profectò, vt è rebus nulla concretis magnitudine, aliqua coalescat magnitudo. Prætereà vbi consistent? immobiliáne, an mobilia inducantur puncta, cū tactus vnus inter duo intercedat, vt quiddam omnino sit præter tactum, & diuisionem, & punctum. Ergo si corpus vel quoduis, vel quantumuis omnem in partem diuiduum constituas, hæc omnia consequentur. Accedit etiam, quòd si post partitionem lignum, aut quoduis aliud renoues, profectò id rursus æquabilem vnius rei habitum recipiet. Itaque sic se habet, etiam si lignum per vnamquanque notam partitus fueris: ergo facultate quoquo versum partitionem subiit. Et iam quid, quæso, præter talem partitionē, hoc est puncta, per quæ partitio facta est, relinquetur? At si in continuo aliqua conceditur affectio, quî magnitudo in affectiones & puncta dissoluitur? aut ex illis cōponitur? aut certè quî eadem ipsa distrahuntur, & dirimuntur? Quam ob rem si fieri non potest, vt vel ex mutuis tactionibus, vel ex punctis magnitudines constituantur, necesse erit, corpora, & magnitudines omnino indiuiduas esse. Sed isti etiam nihilò minùs

nùs ea defendūt, quæ nulla ratione fieri possunt.
9 Quanquàm autem alio loco, hęc accurate disputata, quæsitáque sunt, nunc tamen in rationibus illorum dissoluendis pro virili elaborare debemus, ob eámq; causam ab initio controuersia repetenda est. Enimuero nihil insulsum, quodcunque sensile corpus per vnāquanq; notām tum diuiduum, tum indiuiduum esse, vt alterum facultate diuiduum sit, alterum actu. At fieri nō posse videtur, vt corpus simul quoquo versus diuiduum facultate sit. Nam si hoc fieri posset, etiam si factū sit, minimè vtrunq; simul actu esset, vt indiuiduū, & diuisum esset: imò per quāuis notam diuisum proponeretur. Ergo nihil reliqui esset, atque corpus in rem corpore vacuam labefactatum delaberetur, & iterum aut ex punctis, aut omnino ex nihilo oriretur. Verùm quo pacto id fieri potest? At enim perspicuū est, corpus in separabileis, & interiores magnitudines semper diuidi, eásq; etiam distare, & abiunctas esse. Nec verò si per parteis disseces, infinita fuerit dissectio: nec per quancunque notā vnam dissectionē ferre poterit. id enim fieri nequit, sed aliquantisper. Ergo necessum est, magnitudines indiuiduas, aspectabileis non constare. * si quidem rerum ortus, & obitus est, alter per concretionem alter per secretionē. Hæc quidem est ratio, quæ necessariò cogere videtur, vt indiuiduæ ponātur magnitudines. At nūc ad orationē aggrediamur, qua illum fallaci admodum obratiocinatione decipi, & quatenus decipiatur, probemus. Cùm enim punctum non tale agnoscatur, vt puncto proximum sit, ratio Naturæ omnē in parte diuiduæ magnitudinibus partim tribuitur, partim non tribuitur: cùm autem id fuerit positum, vbicunq;, ac omni in parte punctum figi videtur, ita vt necessariò in nihilū penitus magnitudo secetur, quoniam in quouis loco punctum residet. Quapropter vel ex tactionibus, vel ex punctis magnitudo fuerit. hoc autē est, vt in omni inest loco, quia vnū vbicunq; est, & vniuersa vt singula. Verùm vno plura minimè sunt quòd consequentia non adhæreant: propterea vsquequaque simul indita continentur. Si enim per medium diuidua concedatur, in puncto etiam proximo diuidua erit. Sed hoc fieri nequit. Nullum enim signū signo, aut punctum puncto proximum est: cùm tamen id tale aut diuisio, aut planè compositio sit. Quam ob rē ex iis, quæ proposuimus, cōstat concretionem, & secretionem esse, nō tamen in indiuidua, neq; ex indiuiduis, quoniam res multæ interuenirēt absurdę, neq; eo pacto, vt quoquoversum diuisio peragatur. nam si pūctum proximum puncto esset, nimirū id fieret. At secretio in paruas, atq; minores abit magnitudines, cōcretio ex minoribus cōficitur. Enimuero simplex, & perfecta rerum generatio non cōcretione, & secretione describitur, vt nonnulli inquiunt, commenti mutationē, quæ continuò in corpore efficitur, alterationē esse. Verùm hoc est, ad quod omnes talis cōtrouersię disceptatores præcipiti & lubrico errore quouis modo offendunt, propterea quòd simplex rerum ortus, & obitus sine vlla concretione, & secretione constituendus est. Illi tamen cùm alterum in alterum mutatur, totum eiusmodi mutationis genus existimant alterationē esse, quod sanè a superiori magnopere differt, quādoquidem in subitrato corpore alterum secundum rationem, alterū secundum materiam fieri putamus. Et certè quoties in his noua absoluitur mutatio, toties generatio fit, aut interitus affertur, si in affectionibus id tale, & per accidēs agitur, pro alteratione habendum est. Sed tamen quæ coeūt, & secernuntur, faciliùs in interitum venire solēt. nam si aquam in minores aquæ parteis diuiseris, maturiùs aer gignetur. Quòd si eam vnà coegeris, tardiùs omnino idem prodibit elementum. quod quidem proxima disputatione planiùs constabit. Nunc verò tantum explicationis in hoc argumentum conferre voluimus, quantū satis esse coniecimus ad probandum fieri nō posse, vt qui præcipuè rerum ortus dicitur, talis concretio sit, qualem nonnulli ex atomis dederunt.

An contingat aliquid generari, atque interire simpliciter. Quam ob rem semper durent rerum generationes. Quare aliquid simpliciter, aut secundum quid dicatur corrumpi. Cur semper corrupto aliquo generatio fiat. An non ens illud, in quod fit corruptio, atque ex quo generatio fit, alicui sit contrarium. An eadem sit vtriusque materia, & eius quod gignitur, & eius quod corrumpitur.

Cap. III.

PRincipio cū hæc ita definita sint, perspiciendum, ac disquirēdum videtur, quippiámne simpliciter & gignatur, & occidat, an propriè nihil tale fieri existimare debeamus, sed magis ex quopiam oriri quippiam, vt ex ægroto firmū, & ex firmo ægrotum, aut pusillum ex magno, & magnū ex pusillo, & cætera sic omnia. Etenim si ortū rerum simpliciter esse contendas, aliquid ex nō ente simpliciter fieri constabit. Quam ob rem nihil mētietur, qui confirmarit non ens quibusdam tribui: atq; eò magis, quòd rerum generatio ex quodam etiā, quod planè omnis essentię expers est, ponitur, vt ex eo, quod neque candoris colorem, neque pulchritudinis gratiam reddit: ita simplex generatio proponēda, hoc est è re, quę omnino absit. Enimuero id quod simpliciter ens dicitur, aut primarium ens in quacunq; categoria, vel summo potiùs genere indicat, aut commune, omniáq; comprehendentem integritatē. Si igitur primùm substantiæ ortus, ac rudimenta à nulla substantia ducentur, cui autem neque substantia, neq; certum aliquid attribuitur, profectò reliquarum etiā categoriarum nulla ei reddetur, neq; quantitas, neque qualitas, neq; vbi, quoniam affectiones eam conditionē, & naturam haberent, vt possent substātiam deserere suam. Quòd si nullum omnino ens præcurrat, omnium sanè in vniuersum afferetur inficiatio. ergo id, quod ortu efficitur, necessariò ex nihilo efficitur. Et quamuis hæc alio æstimauimus loco, ac multam operam ad eadem ipsa pleniùs explicanda adhibuimus, tamen hîc quoq; illa summatim repetenda, tractandáq; putamus. Optimum verò sumetur initium, si dixerimus id tale, quod gignitur, quodam modo simpliciter ex nihilo gigni: alio etiam modo è re, quæ

12 semper subsłet. Nam potestate ens, actu verò nō ens antegrediatur necesse est. quod etiā vtroque modo accipi, dicique potest. Atq; id, cùm hæc ita expositā, probatáque sint, miræ tamen difficultatis contentionem excitat, quam retractandam cēsemus. hoc est quánam ratione simplex generatio sit, siue illa proponatur è re, quæ facultate dunta xat sit, siue quouis alio modo. Etenim quærere poteris, an substantiæ generatio sit, & certi huius, non talis, & tanti, & rerum planè earum, quæ in summo genere vbi, reponūtur. Eodémque modo de rerum interitu quærēdum est. Nam si quid gignitur, constat, quandā substantiam potestate esse, quæ actum minimè obtineat, ex qua quidē generatio efficiatur, & in quam id, quod corruptū, & labefactatum est, necessariò mutetur, an aliorū summorum generū aliquod actu in eo inerit: hoc est, aut quantitas, aut qualitas, aut vbi. De eo loquor, quod facultate tantummodo hoc est, & ens planè cōsistit, simpliciter neq; hoc, neque ens est. Si enim nihil penitus actu, sed facultate omnia sint, certè quod actu non ens, separabile dabitur, rerúmq; constitutio ex nihilo antè substrato effi cietur, quod primi sapientiæ studiosi verebantur ne affirmarent. Sin id ipsum, non hoc certum, aut substātia sit, sed summū aliquod genus de iis, quę modò commemorauimus, nimirum affectiones à substantiis discluſæ concedentur. id quod etiā su
13 prà testati sumus. Itaque horum omnium, quoad præsentem ad rē pertinet, disputatio suscipiēda, & causa quoq; aperienda est, cur generatio à Natura semper obeatur, eā designo, quę tum simpli-
14 citer, tum per parteis prodit. At cū vna causa sit, vnde motus exordiū capitur, altera, vnde materia promitur, cōstat de hac ipsa agendū esse, cū de illa in commentariis, quibus ratione motus complexi sumus, scriptū sit, vbi probauimus perpetuò quiddā immotū, & quiddam mobile semper esse.
15 Cùm autē principiis philosophiæ interfit, de immoto principio disserere, de ea profectò re, quæ alia ideo mouet, quòd ipsa continenti motu cieatur, paulò pòst differendū erit, quidnā tale causæ sit omniū, quę tum natiua, tum mortalia dicātur. Contentiq; nunc duntaxat erimus, causam in materię genere sitā reddere, cuius beneficio assiduus rerū ortus, & obitus nūquā à Natura deseratur. Et fortasse vno quasi testimonio cōtrouersia probè distrahetur, quę nunc de simplici rerū generatione, & obitu allata est, quomodo vtraque de re
16 statuere oporteat. Illud etiā quæstionem nō parui momēti affert, écquę causa sit generationis in perpetuū connectēdę: siquidē id, quod interit, in non ens faceſsit: atque id, quod non ens est, nihil prorsus est: nec enim substātia, nec quātitas, nec qualitas, nec vbi. Si igitur semper quicquā eorū, quæ re vera sunt, faceſsit, quare vniuersitas rerū iampridē cōfecta, & planè cōsumpta non sit, cùm præsertim finitū, & circumscriptū id erat, ex quo gignuntur omnia. Nec ea ratio cōgruerit, per quā ea nō desinere probātur, quoniam infinitas id ta-
le est, ex quo generatio cōstituitur. Id enim fieri nō potest, vel eo ipso, quòd nulla sanè magnitudo infinita actu sit, etiā si facultate in infinitum di uisionē patiatur. Idcirco oportebat hanc vnā esse causam, eandémq; omni ratione perpetuā, quod semper aliquid minus fieret. id, quod minimè nūc videmus. An necesse est, mutationē nunquàm 17
desidem, aut cessantem esse, quoniā alterius occasus, alterius est ortus: quod etiā è cōtrario fit. Ita existimare debemus hanc idoneam esse causam quā ob rem cuiusque substantiæ generatio, & interitus semper fiat. Sed rursus considerandum vi 18
detur, quā ob causam quædam dicantur simpliciter tum oriri, tum interire, quędam non item. Si-
quidē ortus alterius, interitus est alterius, & contra. Nam cōtrouersia non sine ratione proposita videtur. Affirmamus enim interitum nūc simpliciter importari, & nō solùm hujusce rei. & alterū ortum simpliciter, alterū interitum esse, & aliud quamuis gignatur, tamen non simpliciter gigni, propterea quòd asserimus, qui discit gnarum effi ci, nō simpliciter. quod etiam sæpenumero defini uimus, perspicuè testati, quædam hoc certū significare, quædam nō eiusmodi esse: quam ob rem id euenit, quod in disceptatione ponebatur, & controuersia. Etenim ea magnopere inter se discrepāt, ad quæ id trāsit, quod mutatur, vt fortasse patens via, qua ad ignem pergitur, simplex generatio cōstituenda sit, alicuius autem interitus, vt terræ. At terræ generatio quædā omnino generatio est, nō tamen simpliciter: interitus nimirum simpliciter consequitur, vt ignis, quēadmodum sentit Parmenida, qui ens, & nō ens duo esse tradit, igne, & terrā. Sed nihil refert, hęc an talia subiiciē do ita statuerit Parmenida, quoniā non subiectū, in quo spectātur discrimina, sed ipsum planè discriminum modum vestigamus. Ergo via, quæ ad non ens simpliciter ducit, interitus simplex est: quæ verò ad simpliciter ens, ortus, generatióque simplex est. Omnino quibus præfinita sunt, siue igni, & terra, siue aliis quibusdā, eorū alterū ens, alterū nō ens habetur. Et iam is modus vnus est, quo id, quod simpliciter tum gignitur, tum interit, ab eo differt, quod simpliciter tale nō est. Alter modus proponitur per materiā, hoc est, per corpora simplicia, qualiscunq; ea sit. Cuius enim rei differentiæ certū aliquid magis significant, id ipsum magis est substātia. At si orbitatem, nō ens est, vt calor, qui categoriæ, hoc est essentiæ, habitúsve locū obtinet, ac speciei: frigus autē orbitatis, quādoquidē hæc ipsa habitus, & orbitatis di-
scrimina inter ignem & terram ponuntur. Sunt 19
etiam multi, quibus hæc potiùs differre videntur per sensilē, & non sensilē naturā, vt authores sint, quoties mutatio in materiam conficitur sensilē, toties generationem excitari, & cùm in abditam obscuramq; secedit, interitum afferri, propterea quòd ens à non ente ita distinguūt, vt sensum aut patiatur, aut non patiatur: quemadmodum de entis intelligentia statuunt. Nam id esse inquiunt, quod cognobile sit: id autē nō esse, quod cognobile nō habeatur: quia sensum perinde valere suspicantur, vt scientiam. Sicut enim illi vitam, & ratione suæ salutis per sensum, aut per facultatem sentiendi præscribunt, ita ens se habere censent: in quo etsi aliqua ex parte veritatis laudē sequuntur, tamen id, quod scribunt, fide caret. Ergo tum 20
multorum sentētia, tum veritate constat, simplicem ge

cem generationem, & interitum aliter fieri. Flatus enim, & aer sensu minus patēt: propterea affirmant, quæ simpliciter intereunt, per mutationem in illum dissipari, gigni autem cùm intracta bile, & in terram mutatio fit. At re vera hoc aliquid, & hæc pleniùs forma sunt, quàm terra. Ita causam satis probatam existimamus, quam ob rem simplex generatio alicuius occasus, & simplex occasus alicuius generatio cōstituatur, quā-
doquidē materia diuersa est, aut quòd aliasit sub- 10
stantia, alia non sit, aut quòd plenior, aut quòd parcior, aut quòd alia magis sensilis materia sit, de qua in quam mutatio fit, aut quòd minus sensilis. Et certè alia simpliciter gigni dicuntur, alia tantummodo secundū quippiā, non tamē eo mutuæ generationis modo, quē antè proposuimus. At nunc tantùm definitū, explicatúmq; volumus, cur rationem generationis, & obitus æquè iis nō attribuamus, quæ ex mutuò concursu mutantur, cùm omnis generatio alterius sit interitus, & con 20
trā. Quæ tamen paulò pòst exposita sunt, disceptationem hanc non continent, sed eam potiùs, cur, qui docetur, non dicatur simpliciter fieri, sed peritus, & id, quod pullulat, enasci adseratur. Hęc autem per categorias distinguūtur: nam alia hoc certum, alia qualitatem, alia quantitatē indicant. Quæ igitur substantię significationem non dant, ortum simpliciter adipisci non dicuntur, verùm secundum quippiam, attamen generatio eodem modo in iis omnibus non dicitur, quæ referūtur 30
per alterum cognatum ordinem, vt in substantia terram gigni dicendum non est, sed ignē, in qualitate non ignarum, sed gnarum. Ita rationem exposuimus cur simpliciter alia gignātur, alia eiusmodi non sint, atque omnino rationem generationis eorum attigimus, quæ in substantiis fierent. Nec verò taciti præteriuimus, quam ob rem subiectum, vt materia perpetuæ rerum generationis causa asseratur: quòd nimirum in contraria id commutetur. Item quare in substantiarum 40
ordine alterius generatio alterius interitum pa-
21 riat: quod etiam contrà fit. Sed apud veteres operæpretium non est quærere, quam ob rem vt res interierunt, semper aliquid per ortum excitetur. Etenim quemadmodum aiunt interitum simpliciter inuehi, cùm res in naturam non sensilem secedit, & planè non ens: ita ortum ex nō ente fieri, cùm ex sensili natura non fit. Ergo siue detur subiectum, siue non detur, generatio ex non ente ita asserenda erit, vt res æquè ex non ente gignatur, 50
& in non ens labefactata decumbat: propterea meritò, atque optimo iure nunquàm hæ generationis, & interitus vicissitudines intermittuntur, quoniam ortus rerum, vt interitus non entis efficitur, & interitus, vt ortus non entis consequitur. At enim hoc non ens simpliciter in du-
22 bium, & quæstionem vocare poteris, alterúmne contrarium sit, vt terra, & pondus non ens, ignis & leuitas ens sit, an aliter se habeat res: imò terra 60
quoque ens est, & non ens materia terræ, & ignis itidem fuerit: & vtrum materia vtriusque diuersa sit, an neque ex mutuo ortu, neque ex contrariis prodire possint, quoniam igni, terræ, aquæ, aeri natura adscribitur contraria. An quodam modo eadem, quodam modo diuersa est, quandoquidem id, quod aliquando ens est, hoc est subiectum, idem substernitur. At ratio status planè diuersa est. Hæc ita.

Quòd generatio, atque alteratio diuersæ transmutationes sint. Si in genito aliqua passio maneat, quæ fuit in corrupto, secundum illam transmutationem non esse.
Cap. IIII.

SED iam disputandum de generatione, & alteratione, quánam re inter se differant, propterea quòd tradidimus hæc mutationum genera inter se magnopere discrepare. Itaque cùm subiectum, & affectio, quæ suapte natura ita comparata est, vt de eodem ipso subiecto dicatur, magnopere diuersa sint, atque mutatio in vtroque efficiatur. alteratio est, cùm subiectum sensile remanet, atque vel affectionum suarum, vel cōtrariarum, vel mediarum mutationem experitur, vt corpus, quod vegetum, & firmum est, atq; idē permanens ægrotat, & grauiter afficitur, vt etiam æs, quod rotundam in formam compactū, aliquando angulis incisum cōcrescit, & intereà idem est. Cùm verò totum immutatur, & nihil sensile, vt eiusdem subiectū remanet, sed vt ex vniuersa genitura sanguis promitur vniuersus, aut ex aqua aer, aut ex toto aere aqua, hæc mutatio partim generatio, partim interitus est, in primisque si mutatio ex eo, quod sentiri potest, in id, quod sentiri non potest, conficiatur, vel tactu, vel sensibus omnibus, vt cùm aqua gignitur, aut in aerem perit. aer enim congruè sentiri non potest. In his verò si eadem rei 24
contrariæ affectio in genito, & labefactato integra seruatur, vt cùm ex aere aqua fit, si ambo perspicua, aut frigida sint, nihil oportet huius alterum esse affectionem, in quam mutatio peracta est: sin minus alteratio erit, vt cùm musicus artifex interit, & artifex omnis musices expers suboritur. in quo quidem mutationis genere idem homo remanet. Quòd si neque musices peritia, neque imperitia per se affectiones eius essent, alterius ortus alterius interitus haberetur. Sed cùm talis affectio, nunc vt ante rei permanenti adsignetur, propterea fit, vt homo eiusmodi suscipiat affectiones, atque hominis vel musices gnari, vel ignari ortus, & interitus sit: * idcirco talis ortus alteratio est. Cùm igitur in quantitate mutatio rei contrariæ erit, auctio, & diminutio inducentur, vt per locum, impulsus, & per affectionem, & qualitatem alteratio. At cùm nihil relinquitur, cuius alterum aut affectio, aut accidēs omnino sit, generatio, & interitus erit. Quanquā autem materia, tum maximè, tum propriè eius generis subiectum habetur, vt ortum, atque interitum ferre possit, tamen id etiam, quod reliquis subditur mutationibus, quodammodo tasi signamus nomine, cùm subiecta omnia rerum quarundam contrariarum capacia sint. De generatione, & interitu sit nécne, & si sit, quomodo sit, & de alteratione talia tradita, perceptáque volumus.

An augmentatio ab alijs motibus differat, & de sex ipsius conditionibus.

Cap. v.

RElinquum est, vt de auctione differamus, quid inter eam, & generationē, atq; alterationē intersit, & qua ratione singulę res, quę excrescūt, accessionem cotequantur, & quæ imminuūtur, decessionem perpetiantur. Ac primùm quidem expędere debemus, vtrum vna tantummodo re, in qua versantur, diuersę sint, vt generatio mutatio quidem sit de altero in alterum, vt de substātia, quæ facultate est, in substātiam, quæ actu prædita sit, & mutatio in magnitudine, auctio, atque diminutio habeatur, vt in affectione alteratio. Omnes enim propositæ mutationes ex iis, quæ potestate habētur, in actū sunt: an modus etiā mutationis diuersus ponatur. Siquidē id, quod alterascit, aut gignitur, per locū, necessariò mutari nō videtur. Id autem, quod augetur, & decrescit, necessariò mutatur: alio tamē modo, atque id, quod defertur. hoc enim totū mutat locum, illud verò tanquam id, quod procuditur. Etenim quanquā hoc remanet, tamen partes per locū non ita mutantur, vt pilæ partes, quæ quidē æquabili in loco mutātur, etiā si tota remaneat: contrà augescētis rei partes sem per distētiores fiunt, vt decrescētis contractiores.

26 Itaq; perspicuum est, mutationem, quæ in generatione, alteratione, & auctione fieri solet, non solùm diuersam esse subiecto, verū etiā modo, quo sic efficiātur. Et quoniā magnitudo id est, in quo auctionis, & diminutionis mutatio cōficitur, magnitudinē enim accessionem consequi, & decessionē perpeti constat, vtrónam modo de his ipsis statuendū erit: hoc est, num corpus, & magnitudo è re confletur, quæ potestate tum magnitudinem, tum corpus habeat, actu verò nihil tale obtineat. Et cùm hoc bifariàm dicatur, vtrónam modo accessio fiat, è materiāne per se distracta, an alio cōclusa corpore, an neutro modo res fieri possit. Nam distracta nullo cōtinebitur loco, sed tanquam punctū quoddam, aut inane, corpúsve non sensile erit. † quorū alterum euenire non potest, alterū necessariò in quodam inest loco. Semper enim id, quod ex ipso gignetur, alicubi erit. quā ob rem illud etiā, vnde gignetur, aut perse, aut ex accidenti alicubi erit. At enim si ipsa vel in quopiam sit, vel ita planè distracta detur, vt nihil illius per se, aut per accidēs sit, certè multa consequentur, quæ fieri non queunt, vt si dixerim aerē ex aqua gigni, nimirum talis generatio ex mutata aqua non efficitur, sed quia materies aeris in aqua, tāquam in vase cōtinebatur, præsertim cùm nihil impediat, quin infinitæ materiæ sint, & prę-

27 terea actu illæ gigni possint. Huc accedit, quod aer perinde ex aqua oriri nō videtur, vt ex ea remanente. Itaq; satius erit omnibus ita dicere, vel potiùs omni ratione materiam inde distractam, vbi est, nō ponere. quandoquidē eadem & vna numero est, ratione non vna. Eædem quoq; causę fa-

28 ciunt, cur neq; puncta, neque lineæ materia corporis constituantur. Id autem, ad quod hæc summa, extremáq; adiunguntur, materia est, quæ vel ab affectionibus vacua, vel rudis, & informis nūquàm esse poterit. Ergo alterū, vt alio docuimus loco, simpliciter ex altero gignitur, atq; etiam ab re quapiam, quæ quidem actu eiusdē vel generis, vel formæ particeps sit, vt ignis ab igni, homo ab homine, aut ab actu. Nam durities callum à durie non obducit, sed ab ipso frigore, si ita contigerit, vt ab eo dēsetur. Cùm autē materia particeps 29 corporatæ substantiæ sit, atq; adeò corporis talis, quia nullum corpus cōmune est, materia profectò eadem magnitudinis, quæ affectionis erit, ratione quidem seperabilis, sed loco inseparabilis: nisi affectiones quoq; discluſas damus. Ex iis, quæ in disquisitionem venerunt, compertum est, auctionē non esse mutationē, quę ex eo fiat, quod facultate quidem magnitudo est, sed actu per nullam diffundatur magnitudinem. Nam fieret, vt quiddam *commune separatum cognosceretur, quod quidem fieri non posse antè probatum est. Quid multa? talis mutatio nō auctionis propria, sed generationis omnino esset. Nā auctio est partæ iam, & præsentis magnitudinis adiectio, decretio verò eius diminutio. Ergo id, quod *augescit, magnitudinem quandam habere debet: ob eámq; rem auctio ex materia, quæ aliqua careat magnitudine, in actum magnitudinis non efficitur, quādoquidem corporis potiùs generatio esset, quàm auctio, & accessio. Sed proponendum à nobis est, vt institutam à principio quæstionem proximis, quánam re præsenti, causas auctionis & decretionis vestigemus. Itaq; videtur ad magnitudinē cuiusuis partis eius, quod augetur accessionem fieri, idémque cum decretione imminuitur, attenuari. Præterea constat re aduentitia accessionē afferri, eiusdémque decessione defectum importari. Itaque necesse est vel re incorporea, vel corpore auctionē confici. Si incorporea, *vacuum erit abiunctum. At fieri non potest, vt materies magnitudine disiungantur, vt etiam suprà exposuimus. Si corpore, duo profectò corpora vno, eodémq; cōtinebuntur loco, augēs corpus, & id, quod auctū iam est. quod etiā fieri nequit. Sed nec eo modo 31 euenire potest, vt auctio, atq; diminutio sint, quo aer ex aqua oritur: quanquàm maior corpulētia id tēporis aggesta cōspiciatur. Nam tantū abest, vt hoc auctio sit, vt generatio eius habeatur, in quod mutatio peracta est, obitus verò contrarij, auctio neutri: imò aut nihil excreuit, aut si quid est, quod per nouā accessionē ampliatum sit, corpus est, quod partim genito, partim labefactato attribuitur. At nulla accessio nec ab aqua, nec ab aere susceptā est, quoniam illa interiit, hic ortus est: restat corpus, dūmodo aliqua magnitudinis accessio ad ipsum afferatur. quod quidem nullo modo fieri potest. Quoniā rationū fide salua prę stari oportet, quæ necessariò spectātur in re, quæ tum augeatur, tum decrescat. Hæc autē tria enumerantur, quorū vnum est, vt quæcunq; augescētis magnitudinis pars amplior efficiatur: vt si caro augeatur, cōstet nullam nō carnis partē augeri. Alterū, vt id tale alicuius rei appulsu cōsequatur. Tertium, vt id, quod augescit, conseruetur, & remaneat. Cùm enim quicquā simpliciter aut gignitur, aut occidit, non remanet. At cū vel alteratio, vel auctio, decretióq; inducitur, id omnino, quod*

quod vel augetur, vel alterascit, manet, incolumēq; seruatur, etiā si in altero non eadē affectio, in altero nō eadē penitus magnitudo remaneat. Verùm si aquæ in aerē mutatio, cuius paulò antè mentionē fecimus, pro auctione haberetur, accessio per nullius rei appulsum, aut permanēs stratum fieret, & decessio nulla re facessente cōsequeretur: & id, quod augetur, nulla dein ratione remaneret, cùm debeamus id custodire, & saluū omnino velle, propterea quòd iam constituimus, id 32 auctionē omnino esse. Veruntamē in disceptationē, & quæstionē vocare poteris, ecquid sit, quod amplificatur, & accessionem suscipit: num id, ad quod aliquid adiūgitur, vt cruris tibia in amplio rem distenditur magnitudinē, si quid eam auxit, & alimentū, succúsve, quo distēditur, nō augetur. Cur igitur vtrunq; nō excreuit? Cùm præsertim tam maius sit, quod accessionē cōsequitur, quàm id, quod eam attulit: vt cùm aqua vinū dilueris, 33 in maiorē enim vim vtrunq; ampliatur. An alterius remanet substantia, alterius verò non remanet, vt succi, alteriúsve rei, cùm in hac quoq; mistione id, quod imperat, vt si id vinū fuerit, excreuisse dicatur. Omnes enim ipsius mistionis cōgestæ partes, nō aquæ, sed vini naturā retinent, & illius opera efficiunt. Idē quoq; in alteratione seruatur. Nam si caro, & id, quod rerū Naturę interpretes, quid res sit appellāt, & affectio aliqua per se cōtrahatur, qua antè carebat, tum alterationē affectā esse dicimus. At res, per quā talis alteratio inducitur, partim nihil affecta est, partim affecta est. Vis tamē alterādi, & mouendi origo corpori, quòd vel augeatur, vel alterascat, tribuitur, quādoquidē facultas mouēdi in eo insidet: quanquā & res, quæ extrinsecus ingeritur, & corpus, quod eius vsum capit, maius fieri potest, vt si ea, postquā recepta est, in aerē conuertatur, sed accessionē cōsecuta nō est, tū quia id, quod ita affectū est, 34 interiit, tum quia vis mouens abest. Cùm autē hisce de rebus satis multæ quæstiones iam allatæ sint, inuestigationi dissolutionis illarum nūc studere debemus: qua in re sic id, quod adaugetur, seruandū est, vt illud ipsum tum maneat, tū per rem adiectitiā augeatur, & per deciduā attenuetur, ac decrescat: atq; etiā vt sensilis vna queq; nō ta vel amplior, vel cōtractior efficiatur, nec *inane vllū corpus, nec duæ magnitudines in vno eodémq; loco statuātur, nec vlla deniq; magnitudinis accessio per incorpoream rem fiat. Sed antè, quàm auctionis causa proponatur, ita statuendū est. Primū dissimilareis partes augeri, *cùm similares item auctiores fiant. omnes enim ex his ipsis concrescūt. Deinde carnem, ossa, & reliquas eiusdem generis parteis similiter bifariàm dici, atq; cæteras, quæ forma in ipsa materia ornētur, quādoquidem nō solùm materia os, caróve dicitur, 35 verùm etiam forma. Itaq; euenit, singulas parteis secundū formam ex appulsu rei excrescere, secundum verò materiā idem non fieri. Quod quidem haud secus intelligi debet, ac si quisquā eadē mensura aquam transfundat. Id enim, quod efficitur, aliud semper, & aliud est. Ita materia etiā carnis amplificatur, nec ad quancunq; partē accessio affertur, sed altera omnino effluit, altera infundi-

tur, & ad quāuis figuræ, & formæ partem aliquid adiungitur. In partibus quidē dissimilaribus hoc 36 ipsum apertiùs, atq; manifestius existit, vt in manu, quę ex proportione augescit. Materiam enim à forma diuersam esse planiùs hac in parte declaratur, quàm in carne, & in aliis similis naturę partibus. Quā ob rē caro, & in extincto pleniùs adhuc tale videtur, quàm manus, & brachiū: idcirco quodāmodo datur, quāuis partem carnis excreuisse, quodā modo non datur. Nam secūdum formā cuiusque partis accessio facta est, secundū verò materiam nihil tale factum. Sed tamen totum 37 in amplioré distenditur magnitudinem, cùm res quędam accesserit, quod quidem alimentū vocatur, & cōtrarium est, & in eandem sit mutata formam, vt si ad siccitatē humor accesserit, & siccus post aduentū sit, redditus, quandoquidem cōcedi tur modò simile à simili accessionem consequi, modò à dissimili. Nā altercatio oritur, cuiusmo- 38 di statuendū sit id, quo res augentur, cùm ex iis, quę disputauimus, cōstet, illud facultate esse, vt si de carne loquamur, nimirū illa facultate quidem caro erit, sed actu diuersa, quę planè extrita, & cō sumpta, caro tandē effecta est. Id ipsum autem nō per se fit, quoniā generatio, non auctio foret, cùm id, quod augescit, hoc mutetur. Sed id quod excrescit, ecqua re ab augente affectum accessionē suscipit? Népe miscetur, vt si vinum aqua diluas, & id eam permistā vinū reddere queat. Et quemadmodum cū ignis materiam, quæ sit deustilis, tangeret, ita augendi vis in re excrescenti, quæ caro actu est, condita, id, quod potestate caro erat, exceptū, actu carnē reddit: propterea simul esse oportet. Quòd si separatim id accideret, generatio, nō auctio esset. Ita enim per ligna ad struē adhuc stātē appositā ignis excitari potest, quę auctio est. At cùm sola deflagrarint, tum generatio est. Com 39 munis porrò quātitas nullum assequitur ortum, quemadmodū nec animal, quod neque homo, neque aliquid singulare sit: imò quemadmodum in his vniuersitas, sic in illis quantitas fingitur. Ca- 40 ro igitur, & os, aut manus, & nerui, & partes eorū similares quantæ reddūtur, propter alicuius omnino quātitatis accessum, sed nō carnis quātæ: idcirco quoad res nutriens facultate vtrúque est, vt caro quanta, eatenus auget. nam & quantam factā esse, & carnem oportet. Quoad autem caro dun- 41 taxat est, eatenus nutricatur, alimentáque corpori suppeditat. alimentū enim, hoc est facultas alē di, ab auctione, hoc est facultate augendi ratione differt. Quā ob rem animatum vel in diminutionem decūbens tantisper nutritionis vsum capit, dum salutem corporis defendit, non tamen semper excrescit. Quanquàm autem alimentū idem, quod auctio est, tamen ratione discrepat. Nam vt aduentitia res potestate quanta caro est, augendæ carnis facultatem obtinet, vt potestate tantummodo caro, aliméto, & succui est. Hæc eriam forma sine materia, vt potestas quædam materiæ expers in materia versatur. Quòd si aliqua accedat materia, quæ potestate à materia vacua sit, & potestate quantitatem habeat, profectò res hę maiores materiæ expertes erunt. Quòd si vltra id 42 prestare non poterit, sed quasi copiosior aqua vi-

no permisceatur, ad extremũ vinum omnino dilutum reddit, & planè aquam: atque tum attenuatam reddet quantitatẽ, etiam si forma remaneat.

Quod sit exigenda quæstio de actione, & passione: & consequenter etiam de tactu ipso. Et de modis tactus ipsius quatuor.

Cap. VI.

43 QVm initio de materia, & de iis, quę vocantur elementa, loqui oporteat, sint 10
nẽne illa, & vtrum eorũ vnumquodque perpetuum sit, & sempiternũ, an
quodã modo ortũ nouo prodeat: & si id fiat, vtrũ
omnia eodẽ modo mutuo formentur ortu, an inter ea primũ quoddam sit constituendum: necessitas cogit, vt primũ ea explicemus, quæ perplexa, ac parum distincta nunc vulgò tradũtur. Etenim qui elementorum procreationem inducunt, quique res ex elemẽtis fingunt, omnes tum cõcretione, & secretione, tum actione, & perpessione 20
volunt. Cùm autẽ concretio admiſtio ſit, nihil planè expositũ est, quomodo res admisceri dicãtur, & temperari. Quinetiam nulla ratione fieri potest, vt res alteralcãt, secernantur, & contrahatur, nisi aliquid sit, quod vel agat, vel patiatur: & eò magis, quòd Philosophi plura cõmenti elementa, generationẽ permutuã actionem, & perpessionem dant: atque etiã qui ex vno initio omnia moliuntur, necesse habent actionem vsurpare. At enim Diogenes Apolloniates illud etiam 30
scire dicebat, rationem agẽdi, & patiendi mutuam omnino sequi non posse, nisi vniuersitas ex vno esset, vt calor, qui frigescit, & recalescit, qua in re constat non calorẽ, & frigus, sed subiectum inter se cõmutari. Quã ob rem eorũ, in quibus actio, & perpessio sit, vna subiiciatur natura necesse est. Quod sic dictũ velim, vt verè de omnibus idẽ nõ probetur, sed de iis tãtummodo, quibus mutua perpessionis adscribatur natura. Quòd si de actione, & perpessione, & admistione dispu- 40
tationem suscipere debemus, de tactu etiam agatur necessum est: eóq; magis, quòd ea, quibus mutui tactus facultas deest, neque agere, neq; pati propriè queunt. Quinetiã minimè fieri potest, vt res cõmiscẽtur, nisi aliqua ex parte inter eas tactus primùm intersistat. Itaq; hęc tria declarãda, quid tactus, quid admistio, & quid actio sit: ad quæ præstanda hinc optimũ capi potest exordium. Siquidem necesse est, quæ in admistionẽ veniunt, mutuò se tãgere, si de iis, quæ sunt, aliud pro sua natura aptum est ad agendũ, aliud ad patiendũ. Pati 50
inquã, & agere, quod propriè accipiendum est. quã ob rem de tactu initio differendum esse constat. Enimuero nomen hoc, quemadmodum cætera ferè omnia, multifariam dicitur: quorum quidem nominum quædã per nominis duntaxat cõmunionem, quędã alia ab aliis, & quidem prioribus constant. Ita de tactu sentiendum. Veruntamen quæ alicubi sunt tactus propriè dicti sensu afficiunt, quędam ea tãtummodo situm habent, quæ locum etiã tenent, quando quidem rebus Mathematicis similiter tactus, atq; locus redditur, siue illę singulę distractę, ab iunctæque sint, siue aliter se habeat. Ergo si rerum tangentium ratio talis est, qualem in superioribus cõmentariis explicauimus, vt extremæ partes simul iungãtur, ea certè mutuum habere tactũ statuimus, quæ definitas magnitudines, & positiones habẽtia in extremas partes simul excurrãt. Sed cũ positio iisdem reddatur, quibus etiã locus, & primùm loci discrimen summa, & infima parte signetur, atque huiusmodi contrapositæ sint, perspicuum est, omnia, quæ inter se tactione iunguntur, aut grauitate, aut leuitate, aut vtroque, aut altero separatim niti: hæc porrò agentia, & patibilia sunt. Quapropter constat, ea suapte natura sese tãgere posse, quorum extrema, vel si magnitudines diduxeris, vnà coniungãtur, cùm illæ ipsæ inter se moueat, & moueantur. Et quoniã mouens non eodem plane modo agitat id, quod motu cietur, sed alterũ omnino habet necesse, vt moueat, se ipsum quoque mouere, alterum agitatione, & motu vacuũ sit, constat, de agente quoque idem confirmãdum esse, præsertim cùm vulgò dicatur mouere id esse, quod agere, & agere id, quod mouere. Sed tamen nõnihil differũt. Itaque rem præfinire oportet, quandoquidem non in vniuersum quæcũque mouent, agendi facultatẽ habent. siquidem agens patienti oppositũ constituemus. At hoc nimirum iis adscribitur, quibus motio affectioni est, affectio autem tribuitur, quoad alteratio solùm inducitur, vt candor, & calor. sed mouẽdi ratio amplior est agendi ratione. Ex quo illud etiam planum factum est, partim dari mouẽtia, quæ mobilia attingãt, partim nõ dari. Verum definitio quæ de tangendi ratione affertur. in vniuersum de habentibus situm, & de principio tum mouẽte, tum mobili probanda est, cùm ea inter se mouẽtia, & mobilia sint, ad quæ actio, & perpessio accommodetur. Ergo conceditur, vt magna ex parte id, quod tangit, rem, a qua tãgitur, tactu foueat suo, propterea quòd omnia ferè, quæ impedimento sunt, hoc est, quæ sunt apud nos, hæc autem sunt, quæ oriũntur, & occidũt, cùm agitãtur agitant, & mouent, quod accidit quibuscunque necesse est, vt id, quod tãgit, rem tãgentem percipiat, vt etiã perspicuè apparet. Licet quoque nobis dicere mouens vnius tantùm mobilis tactum sentire, & tangens, rem tangentem non percipere. Sed quoniã vno, eodemque genere iuncta quæ impelluntur, impellunt, videtur necessum esse, ea tangentia tangentis tactu affici. Quare si quicquam nullo motu actum ciet motum, id ipsum tactu suo mobile comprehender, nec interimi ab vlla re actu afficietur. Nam interdum affirmamus eum, qui nos mœrore afficit, nos ipsos tangere, cùm ille nobis omnino intactus sit. Hæc ita de rerum naturalium tactu.

De actione, & passione, aliorum opiniones duæ.

Quod simile prorsus est, non posse pati ab alio.

Neque quod omnino dissimile est, pati posse.

Quæ agunt, atque patiuntur in se mutuò, ea partim similia, partim dissimilia esse oportere.

Item rationi esse consentaneum, agens simile sibi facere passum. Quòd antiqui ad diuersa respicientes dixerint, alij à similibus, alij à dissimilibus quæ patiuntur, pati. Quæ materiam communem non habent, in agendo non pa-

non pati vicissim. Quòd principium à quo motus sit, agat, non finis ipse.

Cap. VII.

46 DE ratione agẽdi, & patiendi mox agendum. Huiusce autẽ rei sententias contrarias à veteribus accepimus. Maxima enim pars summa animorũ cõsensione affirmat, rem nullã simile à simili quicquã pati, quod alterum nihil magis agẽs, aut patibile altero sit. Similiter enim omnia eadem similibus attribui, dissimilia verò, & discrepãtia suapte natura ad mutuã actionem esse apta. Cùm enim exiguus ignis à nimio absumitur, ob rem cõtrariam id fieri cõtendunt, quia nimium exiguo cõtrariũ
47 est. Democritus seperatim de hoc quædã præter cæteros excogitauit, quippe qui scribat, agens, & patiẽs eandem, similémq; induere naturã, nec fieri posse, vt variæ, diuersęq; res perpessionem mutuam subeant. Quinetiã si illæ quicquam inter se agit, hoc iisdem ipsis nõ euenire vt diuersæ sunt,
48 sed vt aliquid simile in se insitum habent. Talia sunt, quæ de his nunc circunferuntur. Sed qui ita aiunt, videntur pugnãtia dicere. cuius rei causam illud sustinet, quòd cùm partes illorũ essent vniuersum quoddam exponere, satis habuerunt partem attingere. Nam cõsentaneum est, vt simile, & vsquequaque, & omnino indifferẽs nihil à simili patiatur. Cuius enim rei præsidio alterũ magis altero egerit: Iam si fieri potest, vt simile à simili afficiatur, profectò idẽ quoque à se ipso afficietur.
49 Ne si his assentiamur, nihil vindicari poterit nec ab occasu, nec à motu: siquidẽ simile, quoad simile est, vim ad agendum habet: atque eò magis, quòd omne sibi ipsi motum allaturũ est. Eodem modo absurdũ iudicari debet, si res omni ex parte diuersa, & nullo pacto eadem sit, quãdo neq; cãdor ab linea, neque linea à cãdore, nisi ex accidenti, afficitur, vt si casus ferat lineã candidã, aut atrã protendi, quòd quæ nec cõtraria sunt, nec ex contrariis constãt, ne qua quã è natura dimoueãtur sua.
50 At cùm non quodcunque, quod fortuitò incidit, aptæ naturæ sit ad agendum, & patiendũ, sed quæ aut contraria sint, aut rem contrariã habeãt, necessariò dandũ esse dicimus, agens, & patiens genere similia, atq; eadem esse, forma dissimilia, & magnopere contraria. Nã suapte natura corpus à corpore, color à colore, & deniq; eodem genere iunctum ab eodem genere iuncto affici potest.
51 Ac huiusce quidem rei causa illa videtur probandi, quòd quę contraria agitantur natura, in idem genus recidunt omnia: cõtraria porrò inter se agunt, & patiuntur. quam ob rem necesse est, agẽs, & patibile aliqua ex parte eandem obtinere naturam, aliqua ex parte diuersam & dissimilẽ. Sed cũ agens, & patiens genere eadem & similia sint, specie dissimilia, hæc autem contraria sunt liquere potest, contraria, hoc est, summa cõtrariorum discrimina, & quæ in mediocritate versantur inter se agẽtia, & patibilia esse: quando ortus & obitus in his ipsis cõsistunt. Optima igitur ratione calor
52 calfacit, frigus refrigerat, & omnino agẽs ad similitudinẽ suã patibile cõponit. Agens enim, & patibile, contraria sunt, generatióq; in cõtraria fit: ob eamq; rẽ necessariò patibile in agens commutatur. ad hunc enim modũ generatio rerum in contrarium erit. Et, vt ad veteres redeamus, si verba expendas, non eadẽ literis prodiderunt, cũ vtrique naturã pariter attingant. Communi enim vocabulorum vsu, cõmodum effici perpessionem dicimus, cũ subiectũ patitur, vt cũ homo ægrotus cõfirmatur, aut calescit, & refrigescit, & reliquis ita afficitur: aut cùm frigidũ calescit, & morbo cõfectum recreatur, meliúsque ei est. vtrunque autem rectè affirmatur. Eodem modo de agẽte etiã loqui solemus, etenim modò hominẽ calfacere dicimus, modò calidum: quoniã fit, vt quodã modo materia patiatur, quodam modo contrarium. Ergo qui ad subiectũ respexerunt, arbitrati sunt, agens, & patiẽs oportere idem quippiã sortiri: at qui ad affectionem, contrarium à contrario affici statuerũt. Idem quoque de actione, & perpessione sentiendũ, quod de ratione, qua aliquid mouetur, & mouet. Nam mouens etiam bifariam dicitur, quoniã id, in quo principium motionis situm est, (principiũ enim omnium causarum est longè primum) mouere videtur, & id cõtrà, quod extremum habetur, hoc est, quod continuũ est cum re, quæ aut mobilis est, aut gignitur, mouet. Idem de agẽte etiã probari potest. Siquidem affirmamus, medicum, & vinum facultatẽ habere leuãdi morbi. Itaque nihil impedit, quin primum mouens in motione præstãda immotum sit: imò in nonnullis, id fiat necessum est. Ita extremum quoq; motu incitãtum mouet, cùm in actione primum impatibile sit, extremum verò & ipsum patiatur. Etenim quæ eiusdem materiæ expertia sunt, impatibilia agunt, vt ars curãdorum corporũ. hæc enim ipsa quanquàm curatione adhibet, nihil tamen ab eo patitur: quod tali afficitur beneficio. Cõtrà cibus agit, & interim aliquid patitur: vna enim opera agit, aut calescit, aut frigescit, aut aliqua eiusmodi re simul afficitur. Atq; curãdi, ars, vt principium est, cibus vt extremum, atq; id, quod tãgit. Quæ igitur in materia nullo formæ genere figurata iacent, hęc agentia impatibilia habentur: quæ verò forma polita sunt, hæc patibilia. Materiam enim, vt ita dicã, rerum contrà positarum quoquo modo candẽ dicimus esse, vt genus. Id verò, quòd calidũ reddi potest, si fomites caloris proximos ei statuas, omnino calorẽ recipiat necesse est. Quam ob rẽ, vt antè præcepimus, agẽtium alia impatibilia, alia patibilia sunt: eadémq; ratio in agẽtibus seruãtur, quæ in motu. In hoc enim primum mouens omni motu vacat, in illis primum agens est perpessionis expers. Verùm efficiẽs causa dicitur, vnde initia motus trahuntur, cum causa, quæ his nominibus, cuius rei gratia notatur, agens nõ habeatur. quã ob rem valetudo ex abusu efficiẽs causa est. Cùm enim efficiens adest, in rei patibilis statu adhuc etiã aliquid efficitur, sed vt habitus omnes acquisiti sunt, non posteà quicquam efficitur, quòniã omnes iam recepti sunt. Nam formę, & cõplementa habitus quidã habentur, cùm materia, quoad materia est, patibilis semper substernatur. Enimuero ignis suos caloris fomites in materia habet. Quòd si aliquid calor per se distractus esset, nihil pateretur. At fortasse nulla ratione fieri potest, vt ille distractus sit. Quòd si aliqua talia

sint,profectò in illis ipsis quod dicitur,verũ erit. Ratio agendi,& patiendi,quæ sit,& quibus attribuatur,atque etiam cur,& quo pacto,ad hunc maxime modum exposita sit.

De modo agendi, ac patiendi,opiniones quatuor: prima Empedoclis secunda Leucippi,tertia Melissi,quarta Platonis: atque confutatio earum. Cap. VIII.

56 ATrursus dicamus, quomodo id fiat. Quibusdam enim singula pati videtur per ingressum agẽtis extremi:& maximè proprij in nonnullos meatus:tum hac etiã ratione nos cernere, audire, & reliquorum sensuum muneribus fungi, cernendique munus obiri beneficio aeris,aquæ,& reliquorũ corporũ,quibus perspicua tribuatur natura,quia tametsi meatus habeant ob paruitatẽ nõ aspectibileis,tamen illi ordinatim cõferri,& partibus tralucidioribus constãtes interponantur. Ergo his satis habẽt in quibusdam scriptum relinquere, ita planè rem habere:qualis etiam Empedocles fuit, qui vnà cum nonnullis aliis nõ solùm,inquit per ipsos meatus res agenteis,patibileisq; mutuò esse,verùm etiã commistionẽ illorum effici, quorũ meatus meatibus demensi respondeant,& pares.

57 Leucippus quidẽ, & Democritus vnica ratione, ac facili admodũ via,quod in vniuersum de omnibus sentirent,explicarunt,originem rerũ professi,vt natura fert,quæ quidem ita etiã se habet.

58 Sed veterum Philosophorum nonnulli senserũt id,quod est,necessariò vnum, & immotũ esse,in rebusque nihil vacans,inanéq; interiectum esse. Plenum enim deserte iacere, nullúmque motum agi posse,cùm vacuum separatum nõ sit,nec multa,cùm nihil prohibeat,nihilque referre si vniuersum existimes continuũ quidem non esse,sed abiunctum mutuo copulari tactu,& affirmes multa

59 esse,nec vacuum haberi.Enimuero si quoquo versus indiuiduum constat, vnum nõ erit,& ob eam rem nec multa, sed vniuersum vacuum omnino

60 erit. Quòd si partim diuiduum,partim indiuiduũ sit,instar figmenti res se habebit. Nã quousq; id fieri putaueris?& quid ita pars vniuersi ita se habere cõceditur,& plena est,& pars disiuncta proponitur?Iam eadem ratione motũ necessariò excludendum censet.Nonnulli igitur harum rationum vi supergressi sensus fidem, eámque auersati,vt quæ ratione sequi deberet,profitentur vniuersum vnum,idémq; immobile,ac infinitum esse,quoniam finis rerum in vacuitate procumbit,

61 & desinit.Itaq; hunc in modum isti talibus adducti causis veritatem protulerunt. Sed quanquàm è rationibus hęc fieri videntur,tamen si res expẽdantur,propemodũ furor est ita sentire, quãdoquidem nullum vesania tentatum ita de potestate exire posse arbitramur,vt ignem,& gelu vnum esse censeat.Veruntamen pulchra tantùm,& quęcunq; nimium ob vsum pulchritudinẽ, speciémque ementiuntur, eadẽ quibusdam insaniam differre non videntur.Leucippus quidẽ sententiam

62 de hac re suam ita proferre suspicatus est,vt cum sensu cõsentiret:nec generatio interitus, motio, & rerum copia tolli possent.Qua in sententia iis adstipulatus est,quæ appareãt;nec intereà iis,qui vnum omnia constituũt,fidem abrogauit,quippe cùm motus non cieatur absq; inani. Tum ait inane plenũ non esse,& ipsius entis nihil esse nõ ens, quoniam proprie ens plenũ est, quod etiam non sit vnũ,sed infinita,& inaspectibilia propter paruos,qui attendũtur,tumores.Eadem quoq; in vacuitate deferri scribit, quia vacuitas omnino sit, atq; composita generationem excitare, disiuncta verò interitũ afferre,agéréq;,& pati,quoad se per inane tangunt,& ob eam rem non vnũ esse, atque etiam quoties componũtur,& inter se implicantur,toties affectiones oriri.Nec enim ex eo,quod verè vnũ subsțat,rerum copiã prodire,quèadmodum nec ab iis,quę re vera multa subsțant,vnum generatione noua, duci potest id enim fieri nequit.Verùm,vt Empedocles,& nonnulli alij tradunt,per meatus res pati, sic iste omnem alterationem,omniúmq; rerum perpessionem ita fieri ait,cùm per vacuum,dissipatio,interitus,auctio,

64 alteratio,fiant,aliis deinceps succedentibus. Atqui necessitas cogit,vt Empedocles idẽ ferè probet,quodLeucippus,nõnulla solida esse,quę quidem indiuidua sint,nisi omni ex parte meatus cõtinui ponantur:quod certè fieri nõ potest. Siquidem nihil aliud solidũ,præter meatus, esset,imò vniuersum inane haberetur.Ergo necesse est,quę se tangũt,indiuidua constare,illorúmq; interualla vacua esse,quod quidem ille meatus appellat. Hoc sanè modo Leucippus suam de ratione agẽdi,& patiendi testatus est sentẽtiam. Item modi, per quos alia agant,alia patiantur,tales proponi solent.& planum iam arbitror factum, quid Leucippus & Democritus sentirent,& quomodo. Ac ratio quidem agendi & patiendi manifestè Leucippi & Democriti disciplinam ferè consequi videtur,aliorum verò sententiam, vt Empedoclis, ratio minus consequitur,quam probauit in reddendo, quo pacto interitus rebus inuehatur,& alteratio fiat. Democrito enim primaria corpora indiuidua habentur,& per imagines tantummodo diuersa, variáque sunt ex quibus item primis res constitui, & in quorum extremas, summásque partes resolui tradit. Sed in Empedoclis

65 disciplina exploratum est, composita vsque ad quatuor elementa generationem atq; interitum subire,quanquàm vt congesta per generationem illorum magnitudo & efficiatur,& deleatur,nec liquet,nec ille probare potest,nisi affirmet atque ignis,ac reliquorum omnium simplicium elemẽtum dari.quod quidẽ in Timæo Plato etiam scriptum reliquit:qui certè hactenus differt, quin ita dicat, vt Leucippus, quod hic indiuidua solida, ille plana fingit,& hic*quamuis imaginem in infinitis haberi indiuiduis, commemoret, ille in finitis. quando vterque indiuidua attulit,& quidem imaginibus circunfiguratè. Iam ex his tum ortus rerum,tum secretiones excitãt, Leucippus quidem duplici ratione per vacuum,& tactionẽ, his enim vnumquodq; diuiduum esse censuit,sed

69 Plato tactione solùm, quoniam vacuum è rerum natura excludit. * Ac de indiuiduis quidem planiùs superioribus in dictatis disseruimus, de solidis autem nunc pleniùs agere omittamus,quid si illi concedantur, accidat, contenti

mentione eorum,quæ soleãt afferre,qui paulùm

67 egrediuntur. Enimuero necessitas præscribit,vt quoduis indiuiduum impatibile sit:cùm perpessio non aliter fieri queat,ac per vacuum,nec affectionem vllam efficiũt,cùm neq; durescere,neq; frigescere quicquam possit.Quãquàm illud etiã insulsum est,calorem vni figuræ rotundæ reddi, nam illius quoq; cõtrarium, quod frigus est,necessariò ad aliquam aptabitur figuram.Absurdũ quoq; est,calorem,& frigus in illis ipsis contineri,grauitatem,& leuitatem,duritiem,& mollitiẽ remotas esse: imò vnumquodq; indiuiduum per redundantiam grauius esse Democritus refert,vt compertum sit calidius etiam esse.Verùm si eiusmodi ponatur,fieri nõ poterit,quin mutuã subeant perpessionem,vt cùm remissum frigus,à calore modum excedente patitur.Et certè si duritiẽ in illis ipsi dabunt,mollitiẽ denegaturi non sunt. Mollities enim proptereà dicitur, quòd aliqua re possit affici, quãdoquidem molle ad cedendũ est propensum.Quinetiã illud subabsurdum iudicari debet,nihil aliud in iisdẽ esse,quã figurã: & si insit, singulare quippiam separatim in vnoquoq; inesse,vt in alio duritiem,in alio calorem, non enim vna,eadémq; natura illorum esset. Ita fieri nequit,vt verum sit,etiam si plureis affectiones in vno ingestas dẽt:quia id,cùm id indiuiduũ facultate sit,eadem in parte prædituũ erit affectio-

68 nibus.Qua igitur re afficitur,vt si frigescat,eadẽ vel aget,vel patietur.Idem etiã non dissimili ratione cæteris in qualitatibus probari poterit. In hoc enim nõ aliter incurrunt,qui indiuidua plana comminiscuntur,atq; qui solida,& concreta, propterea quòd illa,cùm omnis vacuitatis experția sint, neq; densiora,neq; rariora diffundentur.

69 Præterea,nimis insulsum est,parua indiuidua omnino constare,magna non item. Ac nunc recta ratione ampliora magis,quàm exilia frangũtur, Alia enim faciliùs resoluũtur,vt magna,quoniã allidunt,& ad plura diuidentia offendunt,alia o-

70 mnino indiuidua cõstãt,quæ natura quid ita potiùs paruis,quàm magnis tribuitur? Accedit etiã, quod quærendum est, vtrum omnium eiusmodi solidorũ corporum vnã ponant naturã,an cõfirment alia ab aliis diuersa esse,vt si quædã magnitudine,ac tumore lignea sint,quędam terrena.Si enim vna omniũ sit natura,ecquid iam illud est, quod distraxit? aut cur per mutuã tactionẽ omnia in vnũ nõ coalescunt?vt in aqua fit,cùm altera pars alteram tangit. Nihil enim interest inter priorẽ & posteriorẽ partem.Sinautẽ diuersa posuerint,qualitates erũt,per quas diuersa cõstituẽtur.At perspicuum est,has ipsas commodiùs dari posse loco principiorũ,& causarũ eorũ,quę acci-

71 dere soleãt,quã figurata corpora.Iam verò cùm natura differãt,talia planè sunt,cùm se tangunt,

72 etiãsi inter se agãt,aut patiãtur.Prætereà ecquid mouet? Si enim diuersum sit,patibilia statuẽtur, Sinautẽ à se ipsis impellẽtur,vel diuidua erũt,& alia quidem parte motũ ciebũt,alia motu ciebũ-

73 tur,vel cõtraria in eodẽ inerũt,materiáq; nõ solùm numero,sed potestate etiã vna erit.Quicũq; igitur per meatuũ*motionẽ affectiones accidere tradũt,si oppletis meatibus id fieri aiunt,meatus superuacanei sunt.Si enim vniuersum hac ratione afficeretur,nullósq; meatus haberet,imò perpetuũ esset,eodẽ sane modo pateretur. Iam mu-74 nus videdi quánam ratione obiri poterit? vt inquiũt.Nam visus tactionibus per tralucida corpora, aut per meatus transire non potest, si quicũq; plenus est.Nam quid ita ab iis differẽt,quæ meatibus carent? vniuersum enim similiter plenũ.Atq; si hæc vacua sint,& corpora in illis ipsis

10 necessariò cõtineantur,deintegro idem cõsequetur.Sinautẽ in eiusmodi magnitudinẽ distendãtur,vt nullũ posteà recipiãt corpus,admodũ ridiculum est arbitrari paruũ quidem esse vacuũ,magnũ non item,quantũcunq; sit:aut scribere aliud esse vacuũ,quàm ipsius corporis sedẽ:propterea cuiq; corpori æqualẽ magnitudinis constare vacuitatẽ perspicuũ est.Ad summam meatus profi-75 teri curiosum nimis est.Si enim id,quod extrinsecus tangit,per tactũ nulla fungitur actione, ne

20 per meatus quidem transiens fungetur.Sinautem per tactũ aget,sine vllo meatuũ vsu alia agẽt,alia patiẽtur,id est quæ inter se hoc modo suapte natura apta sunt ad agendũ,& patiendũ. Ex his cõ-76 stat aut falsum,& commentitium,aut certè vanũ esse meatus ita profiteri,vt quidam suspicantur. Ridiculum enim cum primis est,meatus inducere, cùm corpore quoquo versum diuidua sint. Nam quatenus diuidua sunt, disiungi queunt.

Conditiones actionis, & passionis quot sint & quæ. Cap. IX.

30 NOs autem quomodo generatio,actio, 77 & perpessio ad ipsas res accõmodentur iam dicamus,ita exorsi,vt plerũq; cõsueuimus. Si enim aliud potestate, aliud actu tale sit,& nõ alia parte pati,alia nõ pati suapte natura possit,sed omnino quo ad affectũ est,magis tamẽ,& minùs,pro maioris,minorísve facultatis ratione, hoc sanè modo meatus magis inducere poteris,vt in metallis obseruare

40 licet,in patibili quorum parte venæ protenduntur perpetuæ. Itaq; vnumquodq; si natiuũ,& in 78 vnũ distentũ sit,nullam perpessionẽ subire poterit.Talia item sunt,quæ nec se ipsa, nec alia tangũt,quæ tamẽ ad agendũ propẽsa sunt,& patiendum.Hoc autẽ dixi ad ignẽ alludẽs,qui nõ modò proximus,verũ etiã remotus calfacit.Ignis enim aëri,aër verò caloré corpori indit,cùm ille suapte natura ad agendũ affectus sit,& patiendũ.Ve-79

50 rùm de tota re statuentes initio exponamus,quæ ad sentẽtiã eam pertineãt,qua corpus partim pati,partim nõ pati defenditur.Si enim magnitudo quoquouersus nõ diuidua,sed corpus indiuiduũ, aut latitudo proponatur,nõ vbiq; affici poterit, nec continuũ protẽdetur.Sinautẽ falsum hoc est, & omnino quoduis corpus diuiduũ est,nihil profectò intererit,dicas diuisum quidẽ esse,sed tamẽ mutua iũgi tactione,an diuiduũ.Nã si per tactiones remoueri,disiũgiq; potest,vt quidã aiũt,quãuis diuisum nõ sit,tamẽ diuisum erit,quoniã diui

60 sionẽ ferre potest,cùm nihil,quod fieri nõ queat, asseratur.Omnino insulsum est iudicare actionẽ, aut perpessionẽ effici,quia corpora scindũtur:ita enim alteratio omnis tollitur.Videmus etiã vnũ, 80 idémq; perpetuũ corpus modò humore diffluere,

modò strictum se colligere, idque non diuisione,
& coagmentatione, aut positione, & ordine, vt
Democritus monimentis testatus est suis: nam
res, quæ ex humore cogitur, nec transpositæ, nec
per naturã mutata est, nec quæ callo, & gelu ma-
gnopere compacta sunt, indiuidua tumore consi-
stunt suo, sed eodem planè modo totus humor
talis est, quanquàm aliquando durescat, & gele-
81 tur. Præterea iidem autores rationem auctionis,
& diminutionis conuellunt. Nam quæuis pars
maior non efficitur, si talis adiectio probetur, &
totum non commutetur, vel noua rei admistio-
ne, vt alimẽti, vel mutatione, quam res per se pa-
tiatur, vt cùm aqua in aërem transit. Hæc ita de
mutua ratione, qua aliquid tum gignat, & agat,
tum gignatur, & patiatur, & de modo, quo illud
fiat, & quo fieri non queat, vt nonnulli aiunt, quę
probata, & explicata proponeremus, habuimus.

*Quòd sit inquirendum quid mistio sit, quid mi-
scibile: & an sit, & quo modo sit. Quòd differat à
generatione, alteratione, & augmentatione. Quòd
quæ tertio insunt mista, non sint actu, sed potestã-
te. Iuxta positionem paruorum mistionem non es-
se siue iuxta sensum sint minima siue iuxta veram
quantitatem. Quorum non eadem est materia, non
esse mistionem. Multa paucis, & magna paruis
apposita mistionem non efficere. Et quæ tandem
sint miscibilia. Cap. x.*

82 RESTAT vt simili ratione, & via de ad-
mistione disputatio instituatur, hoc
enim tertium tenebat locum inter ea,
quæ exponi oportere iam antè pro-
ponebamus. Atq; considerandum est, quid admi-
stio, & commistile sit, & quibus in rebus, & quo-
modo fieri soleat: item sitne admistio, an falsum
sit, eam esse credere, quia fieri non potest, vt alte-
rum alteri admisceatur, quemadmodum nõnulli
aiunt, quod cum permista, integra adhuc, alte-
ratáque non sit, nihil magis nunc mistum esse cen-
seant, quàm anteà: imò verò simili se habere mo-
do. At ne si alterum quidem perierit, admistionẽ
factum asserunt, imò vnum esse alterum non esse,
inquiunt: permistionem autem eorum esse, quæ
similiter se habeant. Eodémque modo dicendum
sit, vel si ex duobus, quæ vnà coëunt, vtrunq; eo-
rum, quæ permiscentur, in interitum trahatur.
nam quæ nulla omnino sunt, in admistionem nõ
83 recipiuntur. Et certè talis oratio, quæ disceptа-
tionem continet, vtrum admistio rerum incolu-
mium, an labefactarum sit, rationem præfiniendi
exquirere videtur; qua admistio à generatione,
& interitu differt, & res ipsa commistilis à geni-
ta, & disipabili; quæ omnino differre debet, si-
quidem est. Ex perspicua igitur horum præce-
ptione, quę ambiguè proposita sunt, facilè expli-
cari poterunt. Etenim ligna cùm igni non cõmi-
scentur, nec quotiescunq; ardent, nec illa copio-
siora in flamma inter se commiscentur, quemad-
modum nec igni intermiscentur, sed ignẽ potius
oriri dicimus, & ligna cõfici, atq; consumi. Illud
etiam pariter testatum volumus, alimoniam cum
corpore per admistionem haud coalescere, nec
figurationem cum cera commistam corpus figu-
rare, nec candorem talem esse, cùm in corpus in-
ducitur, & allinitur. Denique nec affectiones, nec
habitus vlla ratione rebus commisceri, quoniam
integri obseruantur, & incolumes. Candor item,
& disciplina, & quæ semoueri non queunt, sunt
ab ipsa permistione aliena. Sed qui omnia ali-
quando simul cõcreta, commistaq; fuisse defen-
dunt, ne hoc quidẽ rectè scribũt. Nec enim quod-
cunq; cũ quocunq; cõmisceri potest, sed vtrunq;
commistum discluſum, nullàq; iunctione teneri
oportet. Inter affectiones porrò nulla omnino
distrahitur. Et quoniam eorũ, quæ sunt, alia po- 84
testate, alia actu vtuntur, vsu venit quę in mistio-
nem recipiuntur, quodam modo esse, & non esse.
Actu, cùm id, quod ex illis ipsis conflatum est, di-
uersum agnoscitur. Potestate, eũ aliquid sit vtri-
usq; eorum, quæ ante mistionem fuerunt, nec la-
befactata sunt, hoc enim ex superioribus verbis
in controuersiam veniebat: cùm tamen quę cõmi-
scetur ex antè diiũctis, atq; eiusmodi, vt rur- 85
sus diſiungi possint, videantur coire. Nec verò
actu remanẽt, vt corpus, & candor: nec alterum,
aut vtrunq; deletur, quia eorũ ipsorum facultas
salua præstatur. Ideo has cõtrouersias missas fa-
ciamus, & annexam * diuidamus quæstionẽ, vtrũ
permistio commodùm facta sit, cùm res, quæ in
mistionem veniunt, ita minutatim secẽtur, & in-
ter se collocẽtur, vt nulla earum sub sensum ca-
dat, an sensus fide hæc decernenda non sint, sed
tum mistionem factã asserere oporteat, cùm sin-
gulæ rerũ permistarũ partes iuxta singulas par-
teis ponãtur. Illo quidem modo res pẽrinde con-
ficitur, vt ordeum tritico miscetur, cùm quoduis
granum cuiuis grano proximũ adhæret. Quòd si
corpus quodcunq; diuiduum sit, & corpus, quod
corpori admisceri possit, similarem habeat natu-
ram, quanuis partem iuxta quãuis partem collo-
catã esse oportebit. Sed cũ minutatim secari non 86
queant, cúmq; admistionis, & coagmentationis
nõ eadem, sed omnino diuersa sit natura, cõstat,
asserendũ non esse, quæ cõmiscentur partes mi-
nutas seruãtia coire, quãdoquidẽ coagmẽtatio,
nõ temperatio, aut permistio esset, nec pars cum
toto eadẽ cõueniet ratione. Nam id, quod in ad-
mistionẽ recipitur, similare esse oportere cense-
mus, modò in admistionem quæratur, vt in aqua
intelligitur, cuius synceræ partẽ, aquã dicimus,
& permistæ partẽ permistã, & confusam. Verùm
si permistio esset per minima coagmẽtatio, nihil
horũ eueniret, sed dúntaxat sensu admista essent,
& idem omnino alij admistum videretur, qui ex-
quisita oculorum acie non esset, Lynci verò nihil
tale admistum occurreret. Iam neq; diuisione ad-
mistio conficitur, quando ipsa magnitudinis di-
uisio ita fieri non potest, vt singulæ partes iuxta
singulas parteis locentur. Ergo aut nulla admi-
stio concedenda est, aut iterum disserendum, 87
quomodo illa confici possit. Rerũ, quę subſtant,
vt in scriptis antè reliquimus, aliæ ab his pati-
biles sunt: propterea quæ eadẽ constãt materia,
ea ipsa reciprocantur, mutuóq; agunt, & patiũ-
tur, cùm quæ illæsa, impatibiliáq; agunt, eandem
non habeant materiam, quorum nullam etiam
mistionem esse dicimus. Quare nec * medicina 88
corporibus mista curat, nec cõtrà salus corpori-
bus mi

bus mista curat. Inter agentia porrò, & patibilia,
quæ facilè diuidi possunt, multa cum pauxillis,
magna cũ pusillis collocata nullam reddere pos-
sunt mistionem. Id tamen quod imperat, ampli-
ficant. Alterũ enim ad id, quod imperat, recedit,
vt gutta vini, quæ quidem mille aquæ pateris nõ
admiscetur: species enim vini diffiatur, & in vni-
89 uersam cõuertitur aquã. At cùm pari viriũ præsi-
dio æquabilitate quodam modo tenentur, tum
vtrunq; ex sua ipsius natura ad imperãs trãsit: in 10
qua quidẽ motione non alterum, sed medium, &
cinnus efficitur. Ex iis igitur, quæ scriptura per-
secuti sumus, intelligi potest, illa cõmistilia esse,
quæ inter agẽtia rẽ cõtraria afficiũtur, hæc enim
mutuã subeũt perpessionẽ. Attamẽ pusilla pusil-
lis apposita magis commisceri possunt: facilius
enim, & citiùs illorum vicissitudo est, id tamẽ in
maioribus tardiùs fieri solet. Quã ob rẽ inter di-
uidua, eadémq; patibilia, quæcũq; facilè definiri
possunt, ea cõmistilia sunt, quia nullo negotio ta 20
lia in minimas secãtur parteis. Hoc enim in ratio
ne facilis definitionis spectatur, qualia humida
habẽtur, quæ itẽ supra omnia corporũ genera cõ
mistilia sunt, propterea q̃ inter diuidua humor
maximè definitur, nisi lentus, tenáſque sit. Quæ
enim tali prædita sunt natura, corpulẽtiã augẽt.
90 Sed cùm alterum dúntaxat, aut vehemẽter pati-
bile sit, alterum omnino leuiter tale sit, id, quod
ex vtroq; permistũ prodit, aut nihil amplius, aut
paruũ erit, vt stanno, atq; æri accidit. Nonnulla
etiam habentur, quę ancipitem obtinent naturã,
& quasi inter se blæsa sunt. Nam illæ ipsa quodã
modo admisceri posse, quanuis leuiter, videntur,
quodam modo alterum vt capax, alterum vt for-
mæ habetur: quod quidem his etiã vsu venit. Sta-
num enim, cùm quædam tanquam affectio æris
absque materia sit, obscuratur, atq; penè eua ne-
scit, cùm fuerit mistum, & suo tantummodo co-
lore æs ipsum infecerit: alia quoque eandem se-
quuntur rationem. Quæ exposuimus, declarant
mistionem esse, & illius naturam: tum cur fieret,
& quæ res commistiles essent. Siquidem nonnul-
læ tales sunt, qualeis statuimus, quæ inter se pati-
biles sint, & facilè tum certis finibus cõtineri, tũ
diuisioni mandari soleant, & eò magis, quòd hæ
cõmistæ necessariò nec delẽtur, nec possunt sim-
pliciter esse, nec illarum permistio coagmẽtatio
est, nec sensus fide tale mutatiõnis genus cõpro-
batur: imò verò commistilis res commodum est,
cùm naturam, obtinens, quę facilè definiatur, pa-
tibilis, & agẽs est, ac reliquis eiusmodi rebus mi-
sceri potest. Nam commistilis res in ea consistit,
quæ cognominis sit. Admistio verò est rerum
commistilium per alterationem in vnum coitio.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ
LIBER DE GENERATIONE ET INTERITV POSTERIOR.

Latinus ab eodem Petro Alcyonio factus.

*Quòd post expositionem de mistione, actione, & pas-
sione, auctione, alteratione generatione, & interi-
tu, quo modo fiant, atque inter se differant, con-
siderandum sit de ijs quæ elementa vocantur. Opiniones de materiali principio no-
uem. Quòd peccent qui sensibile quod-
dam corpus medium præter quatuor
elementa ponunt. Quódque Pla-
tonis opinio in Timæo non sit
sufficiens. Cap. I.*

1 EA DE MISTIONE, de tactu, de
actione, atque perpessione, vt iis,
quę secundum naturam mutantur,
tribui solerent, iam disputauimus:
atque etiam simplex generatio, &
interitus quomodo efficerentur, cuius essent, &
quam ob causam: & de alteratione itidem quid
id esset, quod alteraſceret, & quo discrimine il- 60
lorum vtrunque inter se discreparet, iam tracta-
uimus. Reliquum est, vt ea persequar, quæ * cor-
porum elementa appellantur, quoniam neque
ortus, neque obitus in subſtantiis, quæ natura
constituantur, efficitur, nisi corpora etiam ad-
sint, quæ sui sentiendi copiam faciant. Ac mate- 2
riam quidem illis subſtratam alij vnam asserunt,
vel aërem, vel ignem, vel quiddam omnino aliud
inter ea interiectum profesi, quod corpus, & se-
parabile sit: alij verò plura, quàm vnum, initia at-
tulerunt, in quorum numero sunt nonnulli ha- 50
biti, qui ignem, ac terram ponerent: nonnulli au-
tem ad hæc duo aërem etiam tertium addide-
runt, nonnulli ad hæc tria aquam adiungentes
quatuor esse dixerunt, qualis Empedocles, qui ex
quatuor omnibus, aut concretis, & secretis, aut
alteratis res tum gigni, tum interitu deleri ceci-
nit: atque inter omnes constat, rectè institutum
esse, vt res illæ summæ tum initia, tum elementa
nominarentur, ex quibus vel per concretionem,
atque secretionem, vel per aliud mutationis ge- 60
nus conuersis euenire soleat, vt res gignantur,
ortúque nouo prodeant, & ad nihilum recidant. Sed qui præter quatuor elementa iam
proposita materiam vnam, eandémque corpo-
ream, & disiunctam constituunt, grauí errore

ducun

Universidad de Deusto Biblioteca

ducuntur, quia fieri minimè potest, vt eiusmodi
corpus re careat cõtraria, præsertim cùm id sen-
su patere contendant. Nam infinitum tale, quod
nonnulli principium ponunt, necessariò vel leui-
tate, vel grauitate, vel frigore, vel calore affectum
4 esse oportet. At enim quæ in Timæo edisserũtur,
nihil certi, ac definiti cõtinent. Siquidẽ nec enu-
cleatè explicatur an principium illud, quod re-
rum omnium capedo, & receptaculum ab eo vo-
catur, sit ab elemẽtis diuulsum, nec cùm materiã
posuisset elemẽtorum subiectum, vt aurum ope-
rum aureorũ, ea ad generationẽ corporũ vtitur.
Quanquã ne hæc quidem scitè hoc modo expo-
nuntur, propterea quòd ea, quæ in alterationem
incidunt, ita haberi solent, cùm fieri non possit,
vt quæ oriuntur, & intereunt, inde nominentur,
vnde sui ortus primordia trahunt, etiã si ille ipse
longè verissimum esse profiteatur, vnumquodq;
ita cælatum aurum vocari: item cùm elemẽta so-
5 lida sint, vsq; ad plana dissolutionem trahit. Om-
nino fieri nequit, vt plana pro materia principe
6 habeantur. Verùm nos materiam quandam sensi-
lium corporum esse confirmamus, quæ quidem
minimè sit separabilis, imò semper contraria re
afficiatur: tum eiusmodi sit, vt quæ vocantur ele-
menta, ex ea gignantur, qua de re alio loco accu-
ratiùs diximus. Sed quando ita etiam à principe
materia corpora prodeunt, de ipsis quoq; rebus
cõtrariis agendum videtur. Ac principium qui-
dem summum cõstituere debemus materiã: quæ
quidem etsi inseparabilis datur, cõtrariis tamen
substernitur, quia calor nõ est frigoris materia,
nec frigus caloris, imò verò id, quod ambobus
subditur: quapropter summum rerum principiũ
potestate sensile corpus est. Alterum, res contra-
rias, vt frigus, vt calorem. Tertium, ignem simul
& aquã, & reliqua eiusdem generis. hæc enim cõ-
mouent, & inter se mutãtur. Quod quidem nõ ea
ratione fieri censeo, qua Empedocles, & reliqui
philosophi arbitrati sunt, propterea q̃ nulla fo-
ret alteratio, atq; eò magis; q̃ rerum cõtrariarũ
nulla est vicissitudo. Eodem modo exponendum
est, quot, & quales illę enumerẽtur, quas omnino
corporũ principia statuimus. Alij enim ex cõsti-
tutione eas ipsas in vsum recipiũt, nullámq; asse-
runt rationẽ cur vel tales, vel totidẽ reperiãtur.

Quòd qualitates tangibiles sint principia, & elementorum differentiæ. Quòd hic iuxta grauitatem, & leuitatem non sint sumenda elementa. Quòdq; iuxta calidum, frigidum, humidũ & siccũ sumenda sit & differentia, & numerus elementorũ. Cap. II.

7 AT quoniã sensilis corporis initia perscrutamur, id autem tractabile est, & quidẽ eiusmodi, vt tactũ patiatur, cõstat, nõ omnibus rebus cõtrariis licere corporũ genera, & origines afferre, sed tantũmodo iis, quæ tactionis beneficio percipiuntur, quandoquidẽ primaria corpora, quorũ origines exquirimus per rem contrariã, & eam quidẽ tractabilem differunt. Quocirca neq; candor, neq; nigror, neq; dulcor, neq; amaror, neq; rerũ sensilium cõtrariarum alia elementũ cõstituere potest: quãquã sensus visus tactu potior sit, & propterea aspectabilia tractabilibus potiora sunt, affectio tamẽ corporis tractabilis, quatenus tractabile habetur, non est, sed secundum aliud, hoc est, quatenus aspectabile sentitur, cùm etiã sensu visus cõtigerit, vt naturã obtineret nobiliorem. Horum igitur primùm tractabilium discrimina 8
prima, réq; contrariæ distinguendæ sunt: hæ verò per tactionem enumerantur. Calor, frigus, siccitas, humor, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, rigiditas, scabrities, læuor, crassitudo, tenuitas. De his quidem grauitas, & leuitas nec agẽdi, nec patiendi naturam habent: quia non eò, q̃ agant, aut quicquam ab alio patiantur, nominãtur. At contrà elementa inter se & agere & pati oportet. Nam inter se tum miscentur, tum commutantur: calor autem, & frigus, & siccitas, & humor alia ab agendi facultate, alia à patiendi nomen trahunt. Calor enim est, qui cõtrahit, ac eodem iũcta genere cogit. Enimuero secernẽdi vis, 9
quã igni attribuunt, potiùs facultas est cõtrahẽdi, quæ eodẽ contineãtur genere, aliena enim repurgari, & eximi accidit. Frigus autẽ cogit, & eodem iuncta genere iuxtà, ac alienigena cõtrahit. Humor est, qui vt nõ suis finibus, ita alienis probè circunscribitur. Siccitas cõtrà se habet, gracilitas, crassitudo, lentor, rigiditas, durities, mollities, & reliquæ differentiæ ex illis ipsis colliguntur. Nã cùm vis madefaciẽdi humori detur, quia 10
ipse nullo per se terminatus sit, verũ facilè termi
netur, & rem tãgentẽ consequatur, & ipsa quoq; tenuitas madorẽ afferat, (ex pusillis enim partibus cõstituitur, & huiusmodi res facultatẽ madefaciẽdi obtinet: totũ enim tãgit totũ, & tenuitas cũ primis talis est) cõstat tenuitatẽ ad humorem, 11
crassitudinẽ verò ad siccitatẽ pertinere. Item len
tor humoris erit, quia lentor est humor alicuius
rei perpessione affectus, vt oleũ. Rigiditas ad sic- 12
citatẽ refertur, quia est omnino sicca, vt etiã propter humoris defectum cogatur, & densetur. Iam 13
mollities humoris est, & durities siccitatis. Mollities enim in se cedit, nec obnititur, & resistit, quod quidẽ ipse humor facit. Quã ob rẽ humor nõ est mollis, imò ipsa mollitudo, ad humorẽ refertur, durities ad siccitatẽ: quoniã id, quod strictũ est, duritiẽ cõtinetur, & quod strictũ concreuit, siccũ est. Verũtamẽ siccitas, & humor multifa 14
riã dicuntur. Siccitati enim humor, & hudor aduersantur: humori contrà tum siccitas, tum gelatus opponitur. Hæc sanè omnia ad siccitatẽ, & hu
morẽ pertinent, quorũ antè mentionem fecimus.
Sed quãdo hudori siccitas aduersatur, & hudor est, qui summa parte alienũ cõtineat humorẽ, madorautẽ qui ima parte, & siccitas, quæ ipso humore priuetur, perspicuè apparet hudorẽ humoris esse, & siccitatẽ, quæ opponitur, ad principẽ siccitatẽ referri oportere. Nec dissimilis ratio est hu- 15
moris, & gelatus. Humor enim est, qui ima parte rem humentẽ, quæ propria sit, tuetur: gelatus, qui ea priuatur. Itaq; horũ etiã ipsorũ aliud humoris, aliud siccitatis erit. Ex his etiã perspicuum est, reliquas omneis differentias ad primas quatuor referri, quæ quidẽ quatuor in cõtractiorẽ numerum non redigũtur. Nã calor nõ idem, quod humor, aut siccitas: nec humor idem, quod calor, aut frigus:

frigus: nec hoc, & siccitas vicissim commeant: nec
sub calore, & humore conduntur, necessitas igi-
tur præscribit, vt quatuor dũntaxat colligantur.

Quòd quatuor sint elementa, ostensio: & de sex eorum proprietatibus. Cap. III.

16 SEd cùm res cõtrariæ quatuor enume
rentur, & ex illis sex paria cõnectan-
tur, & cõtraria vna iugari suapte na-
tura non queant (nã fieri non potest,
vt calor, & frigus idem sint, nec contrà siccitas, & 10
humor) satis liquet, elementorum paria tantum-
modo quatuor esse conficienda: caloris, & sicci-
tatis: caloris, & humoris: frigoris contrà, & sicci-
tatis: frigoris demum, & humoris: atq; etiã opti-
ma ratione corpora sequi, quæ simplicia existãt,
ignem (inquã) aërem, aquam, & terram. Siquidem
ignis calidus, & siccus est: aër calidus, & humidus:
quia tale elementũ quasi cuaporatio quædam est:
aqua frigida, & humida: terra frigida, & sicca: vt
consentaneũ sit, hasce differẽtias inter primaria 20
corpora explicari, atq; illarũ copiã rationis fide
17 haberi. Enimuerò ex omnibus, qui corpora sim-
plicia elementa proponunt, alij vnũ, alij duo, alij
tria, alij quatuor ea esse fingunt, atq; etiã qui vnũ
dũntaxat cõstituunt, & reliquorũ omniũ generatio-
nẽ ex densitate, atq; raritate excitant, iis acci-
dit duo tantummodo initia probare, raritatem,
& densitatem, vel potiùs calorem, & frigus: hæc
enim illarum procreandarũ facultatẽ habent, &
18 vnum, vt materia subiiciũtur. At qui statim duo 30
fecerũt ignem, & terrã, quẽadmodum Parmeni-
da, quæ media intercedunt, vt aër, & aqua, illorũ
19 ipsorum cõmistionẽ faciunt. Nec verò ab istorũ
præceptis videntur abhorrere, qui tria profiten-
tur, qualis Plato in cõmentario diuisionũ depre-
henditur. Is enim mediũ congeriẽ facit. Atq; eadẽ
propémodum sentiunt, qui duo inducũt princi-
pia, vt qui tria: nisi quòd alij mediũ in duo distra
hunt, alij verò vnum tantummodo constituunt.
At enim non desunt, qui quatuor initia esse cen- 40
seant, vt Empedocles, quæ tamẽ in duo cõtrahit.
Igni enim reliqua omnia cõstituit aduersa. Ignis
porrò, aër, & cætera, quæ diximus, nõ simplicia,
sed mista sunt: atq; simplicia talia ponuntur, nõ
autem eadem, vt id, quod simile ignis est, ignis fa-
ciem refert, non tamen ignis est: & id, quod aëris
simile est, speciem aëris præbet, non tamẽ aër est.
Similis aliorum quoq; ratio est. Ignis autem ca-
loris redũdãtia cõstituitur, & gelu frigoris, quã-
do gelatio, & efferuescẽtia redundãtiæ agnoscũ-
tur, altera quidẽ frigoris, sed altera caloris. Ergo
si gelu est densitas humoris, & frigoris, ignis etiã
feruor caloris erit, ac siccitatis. Quapropter neq;
ex gelu, neq; ex igni, quem ad vsum vitæ adhibe-
22 mus, quicquã gigni, procrearive potest. Cùm au-
tẽ corpora simplicia quatuor ponãtur, ad vtrũq;
duplum vterq; accõmodatur locus. Ad ignẽ qui-
dem, & aërem locus, qui sursum efferatur, sed ad
terram, & aquam, qui deorsum demittatur: atq;
ignis, & terra suis mometis extrema, & ea quidẽ 60
purissima sunt: aqua, & aër media, magísq; admi-
sta, & vtraq; vtrísq; cõtraria sunt: igni aqua, aëri
terra, hæc enim ex cõtrariis constant affectioni-
23 bus. Et quoniam sunt ea, quæ specie corporibus

Alludit ad eam librum, in quem ipse Aristoteles multas Platonis sententias non scripteas, sed dũntaxat pronuntiatas recutiẽs, sub nomine quoque Platonis diuulgauit, vt Alexander ait, & ex illius auctoritate Philoponus, & Priscius repetunt.

largiuntur, singula corpora singulis qualitatibus
præcipuè insignia redduntur. Terra siccitate po-
tiùs, quàm frigore: aqua frigore magis, quàm hu-
more: aër humore potiùs, quàm calore: ignis ca-
lore magis, quàm siccitate.

Quòd simplicium corporum mutua sit generatio, & quoduis ex quouis gigni posse. Quòd eorum, quæ symbola sunt, cita mutatio est, aliorum tardior. Quòd ex duobus elementis assymbolis reliqua gigni possint. Quòd in elementis symbolis alterum ex altero gignatur, non reliqua. Cap. IIII.

CVm antè traditum, probatúmque sit, 24
corpora simplicia vicissim gigni, sin
minùs, alteratio nõ esset, id autẽ sen-
sus fide agi simul cõstat (per affectio-
nes enim tractabilium alteratio fit,) nunc expo-
nere cõuenit quænam vicissitudinis sit ratio, &
vtrũ quodcunq; ex quocunq; fieri possit, an nõ- 20
nulla ita fieri queãt. Cùm igitur generatio ex cõ-
trariis in cõtraria tendat, cúmq; elementa om-
nia idcirco rebus cõtrariis, iisdémq; mutuis affi-
ciantur, quòd inter ea differentiæ ponuntur cõ-
trariæ, perspicuum est, illa ipsa omnia ad vicissi-
tudines subeundas suapte natura apposita esse.
Aliis quidẽ elemẽtis vtraq; differentia cõtraria
est, vt igni, & aquæ. Alter enim siccus, & calidus,
altera humida, & frigida est: sed aliis altera tantũ
30 cõtraria adscribitur, vt aëri, & aquæ. Alter enim
humidus, & calidus, altera frigida & humida est,
vt cõpertum sit, in vniuersum, quoduis elementũ
ex quouis suapte natura gigni posse. Iam ne ma- 25
gnum quidẽ negotiũ erit perspicere singillatim
quomodo id fiat, etiã si tum per celeritatẽ, & tar-
ditatẽ, tum per facilitatẽ, & difficultatẽ nõnihil in
hoc discrepẽt. Nam quæ cognatione inter se cõ-
tinentur, eorum transitus admodũ velox est, qua
quidẽ si caruerint, tardus est, propterea quòd fa-
ciliùs vnum, quàm multa, cõmutatur, vt ignis, ex
quo aër prodibit, cõtrario altero sólùm immuta
to, alterius enim calor & siccitas, & alterius verò
calor, & humor erat. Quam ob rem si ab humore
siccitas dometur, & cõprimatur, aër exierit. Item
ex aëre, aqua, si à frigore calor vincatur. Ille enim
humidus, & calidus erat, hæc verò frigida, & hu-
mida: itaq; per immutationẽ caloris aqua emana
bit. Eodem modo ex aqua terra, ex terra ignis:
vtrunq; enim cum altero cognatam habet natu-
ram. Nam aqua humida, & frigida, terra autẽ fri- 50
gida, & sicca, vt si humor superetur, terra sit futu-
ra. Itẽ cùm ignis calidus & siccus vigeat, atq; ter-
ra frigida, & sicca iaceat, si frigus elidatur, ignis
ex terra orietur. Itaque præclarè intelligi potest
corporũ simpliciũ generationẽ in orbẽ flecti, atq;
eiusmodi vicissitudinis rationẽ facillimã esse, p̃
pter cognationẽ, qua iũgi ea solẽt, quæ deinceps
cõsequũtur. Et quãquã ex igni oritur aqua, & ex 26
aëre terra: & contrà ex aqua, & terra aër, & ignis,
tamen difficiliùs id euenire solet, quoniã plura
mutanda sunt: & eò magis, q̃ necesse est, frigus, &
humorẽ absumi, si ex aqua oriturus est ignis. Sin
autẽ ex terra aër exiturus est, pari necessitate fri-
gus, & siccitas in interitũ redigẽda est. Eadem ra-

tione

tione si ex igni,& aëre oriantur aqua,& terra,ne-
cessitas cogit vt vtraq; cõmutentur.Et hæc qui-
27 dem generatio longior est,& prolixior.Quòd si
vtriusque alterum perdatur,faciliùs quidem id
cõsequitur,sed tamen transitus mutuus non est:
imò ex igni,& aqua,erunt terra & aër:contrà,ex
aëre,atque terra,ignis,& aqua.Cùm enim frigus
aquæ,& ignis siccitas in interitũ agitur,aër ema-
nat,quoniam alterius calor,alterius humor ma-
net.Sed cùm ignis calor,& aquæ humor disper-
ditur,terra oritur,quia illius siccitati,huius verò
frigori sedes etiam relinquitur sua.Ex aëre itidẽ,
& terra, ignis, & aqua per nouum ortum effluit.
Nam quoties ipsius aëris calor, & terræ siccitas
dissipatur, toties aqua exit. Illius enim humor,
28 huius frigus relinquitur. At cùm aëris humor,&
terræ frigus deletur, ignis emicat,quia illius ca-
lor,huius verò siccitas illęsa custoditur,quę duo
ad ignem pertinent.Etenim ignis ortum vel sen-
sus fide certũ esse animaduertemus.Flãma enim
cum primis ignis est,quæ quidem nihil aliud est,
quàm deflagrans fumus:hic porrò ex aëre,& ter-
29 ra cõstans respirat.Nec verò in iis,quæ déinceps
consequuntur,transitus in vllum corpus fieri so-
let,altera in vtroque qualitate deleta,propterea
quòd vtrobique eadem,aut contraria omittun-
tur, cùm ex neutris corpus formari possit. Vt si
ignis siccitas, & aëris humor elidatur, profectò
apud vtrunque calor adhuc vigebit. Sin autem
vtriusq; euanescat calor,cõtraria seruabuntur,
quæ sunt siccitas,& humor.Idem quoque de aliis
statuas.Nã in omnibus,quæ déinceps consequũ-
30 tur,partim idem,partim contrarium inest.Quare
simul constat,quæcunq; ex vno ad vnum rece-
dunt,eadem vno tantùm consumpto gigni:quæ-
cunq; ex duobus ad vnum,pluribus labefactatis.

Quòd elementa non sint materia rerum naturalium neque elementum elemento.
Quódque non in infinitum procedant iuxta rectitudinem,sed finita esse sit necesse.
Cap. v.

31 SEd quanquàm suprà docuimus, quæ-
uis ex quouis oriri,talisq; vicissitudi
nis rationem attigimus,eadem tamen
ipsa nunc quoque ita tractanda sunt.
Nam si naturalibus corporibus,vt nõnullis etiã
placet,aër,& aqua,ac eiusdẽ generis alia pro ma-
teria subiiciũtur,profectò necesse est,vel vnum,
vel duo,vel plura esse.At omnia vnũ esse,vt aërẽ
omnia,aut aquam,aut ignem,aut terram,non li-
cet:Siquidem in contraria mutatio efficitur. Nã
si aër esset,ac remaneret,non generatio,sed alte-
ratio foret.Nec hoc modo aqua,& aër,aut quod-
uis aliud videtur posse simul versari. Quædam
enim omnino res contraria,& differentia pone-
tur,cuius alteram partẽ,vt calorem, ignis obti-
nebit.Sed ne ignis quidem aër calidus est,quoniã
hoc mutationis genus alteratio esset,quod cõsta
re nõ videtur:& contrà,si ex igni aër fiet per im-
mutationem caloris,in cõtrarium fiet.Ergo aëri
hoc reddetur,& tale elementum frigidum quid-
dam erit: propterea fieri non potest,vt ignis aër
calidus sit.Nam idem simul calidum,& frigidum
esset.Aliud ergo præter vtrunq; idem erit,& alia
omnino materia cõmunis habebitur. Eadem ra-
tio in reliquis omnibus probanda, nullum eorũ
esse,ex quo omnia oriantur. Neq; verò asserere 32
oportet præter ea,aliud corpus esse medium in-
ter aërem,& aquam, aut aërem, & ignem, quod
aëre quidẽ,& igni crassius amplietur, sed in ar-
ctiorem tenuitatem,quàm cætera colligatur.Aer
enim & ignis re cõtraria affecti illud essent,imò
verò alterum contrariorũ orbitas est.Itaq; illud
per se nunquã consistere poterit,cuiusmodi esse
id,quod tum infinitũ est,tum continet,nonnulli
senserunt,ergo similiter aut*quoduis illorũ est,
aut nullum. Et certè si nullum his prius sensile 33
occurret,hæc omnia cõsequentur:propterea ne-
cesse est,elementa vel semper manere,& inter se
non cõmutari,vel commutari,& vel omnia,vel
quædã ita affici,quædã eiusmodi nõ esse,vt Plato
in Timæo literarũ monimentis prodidit.At nos 34
eadẽ ipsa inter se necessariò mutari,eadémq; ve-
locitate aliud ex alio nõ fieri,& quæ cognatione
iũgũtur,celeriùs ex mutuo ortu prodire,& quæ
talia nõ sunt,tardiùs ita affici docuimus.Quapro
pter si res vna cõtraria esset, per quã elemẽta vi-
cissitudines subeũt,duo elemẽta necessariò habe
rentur.Materia enim,quæ rei cõtrariæ subiecta
est,tum nulli sensu obuia,tum inseparabilis est.
Sed cùm plura cernãtur,res cõtrariæ duæ ad mi-
nimũ reperiuntur,cúmq; totidẽ sint,elementa in
tria redigi nõ queunt,imò quatuor supputãtur,
vt etiã constat:tot enim paria cõnectuntur.Nam
cùm sex enumerẽtur,nulla tamẽ ratione fieri po-
test,vt duo illarum sint,quoniã inter se cõtrariæ
sunt.Sed quoniã hæc iam anteà disputata sunt,ex 35
iis,quæ mox tractabimus,perspicietur fieri non
posse,vt elementorum principiũ constituatur in
extremis,hoc est,in igni,& terra,aut certè in me-
diis,hoc est,in aëre & aqua.Nõ in extremis,pro-
pterea quòd omnia ignis,aut terra essent:eadéq;
ratio cõgrueret,vt si diceres ex igni mutato,aut
ex terra omnia gigni.Nec media principium cõ-
tinẽt,quod nõnullis placet,vt aër in ignẽ mute-
tur & aquã,hæc autẽ in aërẽ,& in terrã: atq; ex-
trema posthac inter se non cõmutantur,quando
ejusmodi mutationem cõsistere oportet,nec rec-
to cursu ad vtrunque latus procedere. Infinitæ
enim res cõtrariæ in vno versabũtur.Itaq; terra
sit in T,aqua in A,aër in L,ignis in I,si L in I & A
cõmutetur,res nimirũ cõtraria inter L & I inter- 50
cedet:atq; illa ipsa sit candor,& nigror.Rursum
si in A & L mutatio fiat,alia erit,quoniã in idem
non recidunt A & I.Sint siccitas,& humor,& illa
per S,hic verò per H V,designetur.Ergo si candor
manebit,aqua tum humens,tum candida erit.Sin
minùs,nigrum reddet colorem:nam in contraria
conficitur mutatio.Itaq; necessariò aqua colorẽ
vel candidum,vel nigrũ reddet. Primũ candidũ
reddat,æquè propterea ipsi etiam I siccitas, quæ
per S exprimitur,inerit:quapropter ipsius etiã I, 60
quò ignis intelligitur,in aquã mutatio erit,quo-
niam cõtraria sunt.Ignis enim primũ niger erat,
dein siccus:aqua verò humẽs,dein cãdida.Perspi
cuũ igitur est,vicissitudinẽ omniũ fieri,atq; adeò
eorũ,quæ cõmemorauimus,quandoquidem in T

tum

tum cætera insunt, tum duo attribuuntur, quæ
cognatione inter se cõtinentur,nigror,& frigus,
36 hæc enim nondum connexa sunt. Sed ex iis,quæ
præcipiemus,constabit minùs licere in infinitum
excurrere. Quod quidẽ cùm proposuissemus hic
demonstrare,accidit,vt ante illud sit expositum.
Nam si rursum ignis,cuius nota I est,in alterum
mutetur,& replicatio non agatur,vt in notas P S,
alia omnino à superioribus res contraria,igni &
P S reddetur,quando constituimus P S non easdẽ 10
esse vt id,quod vel per T,vel per A,vel per L,vel
per I,notatum expressimus. Itaq; assignentur I
ipsæ H O,hoc est honestum,& T V R,hoc est turpe
ipsis P S & H O,certè omnibus his T A L reddetur,
quandoquidem illorum vicissitudo est. Sed hoc
necdum demonstrauimus, cùm illud tamen ex-
ploratum sit,si de integro P S in alterum commu
tentur, rem alteram contrariam ipsis etiam P S,
& igni, qui per notam I declaratur, reddendam
esse. Ita semper cum appendice res contraria in 20
superioribus inerit:propterea si elementa inter-
minata erunt,in vno etiam interminatæ res con-
trariæ inerunt.Quod si hoc fiet,nulla rerum in-
terminatarum definitio,aut generatio erit.Nam
si aliud ex alio est futurum,tot res cõtrariæ, atq;
adeò plures transiliendæ sunt.Ob eámq; causam
nulla quorundã erit vicissitudo,si quæ media in-
tersistunt, infinita prouehantur.Quod certè ne-
cesse fuerit,si infinita statuantur elementa.Quin-
etiam nulla mutatio ex aëre in ignem fiet, si res 30
contrariæ infinitæ sint: atq; etiam omnia vnum
reddentur. Cùm enim sit necesse, omneis inesse
inferioribus quidem ipso I res superiorum con-
trariæ,sed superioribus res inferiorum contra-
tiæ,omnia in vnum coagmentata proponentur.

Errores Empedoclis. Cap. VI.

37
Eruntamen illos demirabere,qui ita
plura vno corporum elementa sta-
tuunt,vt nulla eorum ipsorum sit vi-
cissitudo,è quorũ numero Empedo- 40
cles extitit,quo pacto ex sua disciplina affirmare
possint,elemẽta comparabilia esse.Atqui ita ait,

—hæc sunt æqualia cuncta.

Nam si per quantitatem eam comparari posse
iudicat,necessariò idem erit,& in omnibus, quæ
comparantur inerit, quo metiri possumus, vt si
ex aquæ hemina decem aëris impleantur, ergo
ambo idem essent, si eadem re metiamur.Quòd
si per quantitatem ita comparabilia non sint, vt
quantitas ex quantitate, sed quoad facultatẽ ha- 50
bent,vt si aquæ hemina tantundem frigoris inde-
re potest,quantum decem aëris, & ita per quan-
titatem fiat,certè quoad habent quantitatem,nõ
comparantur,sed quoad aliquid valent.Enimue
ro fieri potest,vt facultates nõ quantitatis men-
sione,sed proportione cõparentur.Exempli gra-
38 tia,sicut hoc album,ita illud calidũ est.At ipsum,
sicut hoc in qualitate similitudinem,in quantita-
te æquabilitatem indicat.Itaq; perabsurdum vi-
detur,si corpora, quorum nulla datur vicissitu- 60
do,non proportione, sed facultatum mensione
comparabilia sint, & in ea ratione, qua sit æquè
calida,aut similiter ignis tanta pars,& aëris mul
tiplex.Idem enim quanuis paulò auctius sit, cùm
eodẽ genere iungatur,tamen huiusmodi seruabit
rationem. Neq; verò si Empedoclem audiamus,
vllũ aliud accretionis genus, quã per adiectionẽ
erit. Ignis enim ignẽ augebit,atq; vt ille cecinit,

Ipsa suum genus auxit tellus,ætheráq; æther.

Sed huiusmodi res per appositionem ampliantur.Et certè quæ augescunt,non ita accessionem 39
consequi videntur.Quinetiam multò difficiliùs
causæ generationis,quę secundum Naturam ob-
eatur,afferri possunt. Siquidem omnia,quæ Na- 10
tura gignuntur,aut semper talia fiunt,aut magna
ex parte.Quæ verò nec semper, nec magna ex par
re gignuntur,ea sponte,& fortuitò prodeunt.Et
iam quid causæ fuerit cur ex homine homo sem-
per, aut magna ex parte proueniat, & ex tritico
triticum,non olea? aut certè si hoc modo compo-
sitio fiat,os formetur? Non enim quoquo modo
facta congressione,vt ille inquit,sed ratione ali- 40
qua ita fit.Quænam igitur horum causa affere-
tur? Nec enim ignis, aut terra, nec gratia, & si-
multas,quandoquidem altera cogendi,altera se-
cernendi causam dũtaxat sustinet.Quod autem
quæritur,cuiusq; rei substantia est:nec vt ille ait,

—nihil Natura tenere videtur,

Mistio sed solùm,& mistarum fœdera rerum.

Fortunam enim hisce in rebus nominamus,non 41
rationem:quandoquidem fieri potest,vt casu,&
fortuitò permistio fiat.Naturæ autem rerũ causa
est, ita se habere, hoc est ratione sic fieri. Et hæc
vniuscuiusque rei natura est, cuius quidem ille 30
omnem supprimit mentionem,nihil ergo de na-
tura locutus est.Quinetiam hoc idem,de ratione
loquor,rectum rei, bonúmq; est. Ille tamen lau-
dibus mistionem tantummodo effert.Atqui non
simultas,sed gratia elementa secernit:quæ quidẽ
per Naturam vel ipso Deo priora sunt.Dij autẽ 42
illa etiam sunt.Iam verò de motu simpliciter dis-
serit,qua in re non satis est dicere gratiam,& si-
multatem mouere,nisi talis motionis ratio gra-
tiæ,talis autẽ simultati præscribatur.Deniq; vel
definire,vel cõstituere, vel demõstrare debebat,
aut diligẽti,aut molli,pinguíve Minerua,aut alia
ratione. Præterea,cùm corpora naturalia,& vi, 43
& præter naturam,& secundum naturam moue-
ri videantur, vt ignis sursum quidem subuolat
nõ vi,quod cùm deorsum truditur,euenit. Cúm-
que id,quod violentum ingruit,& id,quod secũ-
dum naturam est,contraria sint,nimirum si ignis
motio vi cietur,secundum naturam etiam ciebi-
tur,atq; eiusdem ipsius motionis gratia,& amor
autor est,nécne?Cùm enim terra in infimum de-
fertur,contrarium suæ naturæ subit,& secretio-
ni similis videtur. Atque etiam simultas potiùs
causa est motionis secundum naturam, quàm
gratia,& amor. Itaque gratia causa præter natu-
ram omnino magis erit.Atque sine controuersia
nisi gratia,aut simultas mouerit,nulla corporum
motio,aut quies fuerit,quod certè absurdum est.
Præterea,moueri etiam videntur.Simultas enim 44
secreuit, & discluſit. Aether item ab eadem ipsa
simultate in sublime elatus non est. Verùm ali-
quando censet id fortuitò fieri, & temeré. Cele-
riter enim,inquit,sic pergere ei contigit,sæpe ve-
rò alio agetur motu.Ignémq; aliquando suopte

nutu

nutu petere supera tradit,etiam si cecinerit,

Radices æther telluri credidit altas.

Et simul Mundum æquè nunc simultatis tempore se habere scribit,atque olim gratiæ tempore. Et quid iam princeps erit motor:princépsq; motionis causa:Non gratia,& simultas,quandoquidem certæ motionis hæ probantur causæ, siquidem illa principium est. Absurdè quoque asseritur,animam ex elementis constare,aut vnum eorum esse. Alterationes enim, quæ animæ adscribuntur,quî erunt? vt musices peritia,& musices imperitia, memoria,& obliuio. Nam si anima ignis esset,constaret,omneis affectiones ei reddi posse, quæ igni tribuantur, quoad ignis est. Sin mista sit,affectiones corporeas ei adscribi oportebit,cùm nulla omnino talis sit. Verùm hæc tractanda suscipere,alterius interest disputationis.

Cùm ex igne fiat aqua,& ex hac rursus ignis, quia subiecta natura vtrisque communis est:quomodo ex igne,aqua,& reliquis elementis fiat mistum aliquod,vt caro,nervus: Quæstio.

Cap. VII.

IN explicanda natura elementorum, ex quibus corpora constitui solent, omnes,qui existimant vel aliquid cõmune illis subesse,vel inter se cõmutari, necesse habent asserere, si alterum eueniat, alterum itidem euenire.Verùm qui mutuam generationem non proponunt, & ex singulis res nullo alio modo oriri posse cõtendunt,nisi quo ex pariete lateres finguntur, absurdæ sententiæ se autores probant.Quo enim pacto ex illis ipsis caro,ossa,& alia eiusdem generis omnia formari poterunt?Sed quæ diximus,in disceptatione versantur,apud illos præsertim,qui mutuam rerum molitionem affirmant, quonam modo ex illis quicquam aliud extra hæc gignatur, vt si ex igni oriatur aqua,& ex hac ignis, subiectum enim quoddam commune est.Sed cùm ex his etiam caro,& medulla formentur,quî hæc fiunt?Nam ex illorum autorum sententia, quæ suprà à nobis recitata est, vt Empedoclis, ecquis erit modus, quo composita habeantur?Etenim ita coagmentatio sit,necesse est,vt materia ex lateribus & lapidibus extruitur:& quemadmodum substructio eiusmodi vna ex integris quidem elementis, sed inter se per minutas parteis compositis,& commissis est, ita carnem,& reliqua omnia formari constabit.Imò verò accidit,non ex quacunq; caro parte ignem,& aquam gigni:haud secus, atq; in cera obseruare licet,ex cuius altera parte globus fingitur,ex altera verò figura,quę in longum protendatur.Sed fieri etiam potest,vt ex vtraq; parte vtrunq; formetur,atque hoc sanè modo ex quauis parte carnis vtrunq; fingitur.At quomodo illi contendunt,nihil tale fit,nisi vt ex pariete lapides,& lateres,vbi ex diuersis locis,& partibus vtrique probè extruuntur.Eodem modo qui vnicam rerum materiam subdunt,quendam sibi ipsis scrupulum iniiciunt,& dubium, quo pacto ex vtroque aliquid gigni possit,vt ex frigore & calore,aut ex igni & terra.Nam si caro ex vtroq; formatur,& neq; alterum eorum est, neq; compositio ex incolumibus excitatur,quid iam,quęso,relinquitur,nisi vt materia id ipsum sit,quod ex illis cõtituitur,præsertim cùm alterius interitus vel alterum,vel materiam pariat?An cùm calor,& frigus maiorem,minorémve cõsequantur accessionẽ, quando simpliciter alterum actu est, alterum potestate erit,& quoties id omnino tale non est,sed calor,vt frigus,& frigus,vt calor sit, quia in permistione alterum alterius redundantiam delet,toties neq; materies,neq; illorum cõtrariorum alterum simpliciter actu,sed medium erit.Sed tamen qua ratione potentia magis calidum est,quàm frigidum,aut contrà,ea duplo vel calidior potentia erit,vel frigidior,vel triplovel eiusmodi alia proportione.*Reliqua item vel ex mistis contrariis,vel ex elementis cõstituuntur. Atq; etiam elementa ex ipsis mistis ita per facultatem quodam modo se habentibus prodeunt: quanquam non tanquam materia,sed quo suprà diximus modo,habentur: ita mistio fit.Quòd si illos audiamus,id,quod gignitur,materia est.Cũ autẽ contraria,vt ex iis perspici,ac intelligi licet, quæ paulò antè definita reliquimus,inter se patiantur,(actu enim calidũ,potestate frigidum est: contrà frigidum actu,calidum potestate est)hinc accidere solet,vt eorum ipsorum vicissitudo sit, nisi æquabilitate teneatur,similis aliorum quoq; contrariorũ modus. Ac primùm quidem elemẽta non aliter immutantur,& ex illis caro,ossa,& reliquæ ejusdem generis partes formantur,cùm calor refrixerit,& frigus caluerit, ad mediúmq; peruenerint, vbi neutrum est. Medium autem multiplex est,nec indiuiduũ constat.Eodem modo humor, siccitas, & reliqua eiusmodi secundũ mediocritatẽ carnem,& reliqua similia formant.

Quoduis mistum, quod circa medium Mundi sit,ex congressu omnium elementorum gigni.

Cap. VIII.

MIsta verò corpora,quæcunq; etiã medio in loco versantur,ex vniuersis corporibus simplicibus compacta sunt. Terra enim ad omnia adaggeratur, quia singula in primis,& ea quidẽ amplissima in laribus cõtinentur suis.Aqua item cõditur, quoniam composita definiẽda sunt.Aqua porrò vna simplicium omnium vim definiendi,& facilè terminandi obtinet.Accedit etiã,quòd omnis facultas eripitur terræ sine humore permanendi,imò humore ipso contineri solet.Si enim ex terra humor omnino eximeretur,nimirum dilaberetur, & dissiparetur. Terra quidẽ,& aqua propter has causas insunt:sed aër,& ignis,quoniam aquæ,& terræ contrarij sunt,terra aëri,aqua igni contraria est,non aliter sanè atq; contingit substantiã substantiæ contrariã esse.Itaq; cùm rerum ortus ex cõtrariis sint,cúmq; vbi contrariorũ extremũ adest,necesse sit alterũ quoq; adesse,fit propterea,vt in quouis cõposito simplicia omnia corpora ingesta reperiantur. Testimonio quidem esse potest vel cuiusq; misti alimentum.Omnia enim ex quibus cõstant,iisdem aluntur,& sustentãtur. Omnia autẽ rebus alũtur cõpluribus,atq; stirpes eiusmodi sunt:quæ quidẽ ex vnico elemẽto, hoc est ex aqua victum petere videri possent,sed terra aquæ commista est:quam ob rem culturæ eriã agrorum studioſi permistione facta irrigant.Sed cùm alimentum materia sit eius,quod alatur,& id,quod alitur,forma sit,quæ cum materia iungatur,cidémque connectatur,nihil ab ratione discrepat, si ignis vnus omnium nutritia assequatur commoda.Cùm enim omnia sibi mutuos ortus extorqueant, quod veteribus etiam placuit, solus ignis ad formam pertinere maximè videtur,propterea quòd suapte natura ad terminum, & fines petendos aptus est. Siquidem naturali propensione omnia ad sedes suas adeundas comparata sunt,species autem,& omnium forma finibus maximè septa continetur.Ita probauimus, nulla corpora esse,quæ ex simplicibus omnibus non constituerentur.

Quòd expediat inquisiuisse causas generatilium, atque corruptilium, & de ijs errores antiquorum. *Cap.* IX.

VIm quædam in rerum Natura ita agnoscantur, vt genita, & mortalia sint, & generatio medio in loco excitari soleat,orationem de vnaquaque generatione similiter instituendam arbitramur, & explicandum quot, & qualia illius principia constituenda sint:quandoquidem sic minore difficultate afficiemur in singulis rebus tractandis, cùm vniuersitas antè proposita erit. Illa autem totidem enumerantur,& genere eadem reddunturac quæ rebus æternis,primásque tenentibus tribuuntur.Aliud enim vt materia,aliud vt forma redditur.At par est,tertium quoque adiungere,cùm duo tantùm ad generationem cõstituendam satis non sint,quæ ne rebus quidem primas tenentibus satis sunt.Ergo materia genitis causa adscribitur: materia,inquam,quæ tum esse,tum non esse potest.Alia enim ex necessitate sunt,vt perpetua, atque æterna,alia non ex necessitate. Atque horum ipsorum quædam fieri non potest, vt non sint:quędam fieri non potest vt sint,quòd non accidat res aliter se habere atque necesse sit. Sed quædam & esse,& non esse possunt,vt ea,quę oriuntur,& illorum ortum mortalitas cõsequitur: nam hæc partim desiderantur, partim non desiderantur.Quapropter necesse est, ortum,& interitum rerum consistere in iis,quæ esse & non esse possunt.Idcirco vt materia hæc genitis causa affertur, vt autem id intelligitur, quod cuius rei gratia appellare consueuimus,forma,& species habenda est,quæ quidem ratio vnicuique essentiæ redditur. Sed tertiam quoque adhibere oportet, quam tametsi omnes somniant, nemo tamen eam exprimit: cùm alij ipsam formarum Naturam causam ad res procreandas satis idoneam arbitrati sint,vt in Phædone Socrates, qui cùm reliquis Philosophis succensuisset,vt nihil de hoc locutis,constitutum voluit, eorum, quæ sunt,alia formas esse,alia per communionem haberi capacia formarum,atq; hæc singula dici per formas consistere,per communionem autem earum ipsarum oriri,& per amissionem labefactari,atque interire.Quòd si hæc,vt vera defendenda sunt, existimare cogitur, formas necessariò, tum generationis,tum interitus causas esse:quãquam alij, materiæ hoc tribuunt, quia motus ex ea prouenit.Neutri tamen peritè dicunt. Nam si formas pro causis habeas,quid ita semper,& cõtinuè generationem nõ excitant?Sed partim hoc efficiunt, partim non item: cùm semper formæ sint,& res earum participes probè suggerantur. Præterea in nonnullis aliis diuersam quandam causam perspicere licet. Medicus enim curat,& peritus docet:cùm bonæ valetudinis,& doctrinę rationes,& res,quæ talium bonorum participes sunt,agnoscantur.Similis quoque ratio aliorum est,quæ per facultatem,hoc est habitum,actiones obeunt suas.Verùm si dixeris,materiam propter motũ gignere,profectò magis è Natura causam reddes,quàm illi fecerint,qui superiorem modũ probarunt.Nam id,quod alterandi & transfigurandi vim habet,magis rerum gignendarum causam sustinet. Quinetiam efficientis nomine in Naturæ iuxtà ac artis operibus id prosequi solemus, quod vel mouendi facultatem obtinuerit. Verùm isti quoq; non rectè sentiunt. Nam proprium est materiæ affici,& moueri:alterius verò facultatis afficere,& mouere.Quod perspicuè ea declarant,quæ tum Natura,tum arte fingantur. Etenim aqua nullum ex se ipsa format animal, nec lignum fabricatur lectulum,qui certè ab arte conficitur.Ita constat,tum propter hæc ipsa,tum quia potiorem causam desinunt, nimis insulsè de tota re ab istis esse disputatum. Illam enim, quam appellamus,quid res sit, adimunt, & formam. Huc accedit, quod facultates, per quas res gignantur,valde instrumentarias corporibus attribuuntur,atque interea causam,quæ ad formã pertinet,auferunt.Cùm enim calor,vt inquiunt, suapte natura affectus sit ad secernẽdũ, & frigus ad cogendum, & reliquorum omniũ aliud agat, aliud patiatur,ex his,& per hæc aiunt reliqua omnia oriri, & interire: quanquam ipse quoque ignis & moueri, & pati videtur. Addam illud etiam,quòd nõ aliter agunt,ac si causam rerum, quæ conficiantur,ferræ,atque aliis eiusmodi instrumentis attribueres.Materia enim per adactã ferram secetur,& per adhibitam asciam læuigetur,atque expoliatur,necesse est;quod pariter in aliis quoque confirmandum est.Ergo ignis,quãquàm maximè agit,& mouet, illi tamen non obseruant,quomodo id præstare soleat: vehementiùs nimirum,& deteriùs,quàm instrumenta.Ac nos quidem iam antè in vniuersum de causis orationem suscepimus,& nunc pro tempore de materia simul,& forma præcepimus:atque cùm demonstratum sit,impulsum æternum esse, necesse est,rerum generationem perpetuam propagari, quando hæc sunt.Nam impulsus propterea continuam parit generationem,quòd Solem procreandarum rerum autorẽ admoueat,& remoueat, Quinetiam simul constat,nos admodum sciẽter antè docuisse,cùm impulsum non generationem principem mutationum omnium diximus.Nam multò probabilius est,vt id,quod re vera est,potiùs causa generationis eius sit,quod minimè est, quàm contrà.Sed quoniam id,quod impellitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,& id,quod gignitur,non est,ideo vel ipse impulsus generationem antecedit.

Quòd generationis,& corruptionis series sit perpetua. Et quod ad id confirmandum,ostendendumve non satis sit duxisse lationem primi circuli,sed & alias ponere oporteat. Quòd tempus generationis æquale sit tempori corruptionis, & quòd continuas esse oporteat:ne deficiant vnquam.

Cap. x.

56 Ræterea cum constitutum,& demõstratum sit,res haud intermisso opere ortũ habere,& obitu deleri,cúmq; affirmemus, impulsum causam esse ortus, statuimus etiam, fieri non posse, quando eiusmodi impulsus vnus est,vt vterq; efficiatur, quia contrarij sunt.Nam id,quod idem est,atque semper eandem retinet naturam,ad idem ipsum efficiendum suapte natura accommodatum est: propterea semper vel ortus, vel interitus fiet. Motiones autem numerosæ,& contrariæ aut impulsu,aut inæqualitate esse debent, quandoquidem rerũ contrariarũ contrariæ subsunt causæ.

57 Itaque non princeps conuersio causa est ortus & interitus, sed quæ per obliquum agitur orbem. Huic enim vnum continuationis genus annectitur,& duplex cietur motio:quia necesse est,si rerum ortus, & interitus perpetuus est futurus, perpetuum quoq; cieri motum,ne eiusmodi vicissitudines intermittantur. Sed duæ nimirum motiones aguntur,ne alter solùm fiat.Cõtinuati operis nullam aliam agnoscimus causam,quàm vniuersi impulsum. Incuruus autem obliqui orbis habitus,profectionis,& reuersionis autor est: ita enim accidit, Solem modò remotum, modò propinquum existere:atque etiam cùm interuallum inæquale interiectum sit, motus inæqualis agitur.Ita que si aduentu, propinquitatéque sua rerum ortũ excitat, & digressu, longinquitatéq; sua interitum in easdem ipsas importat, atque si crebro aduentu vsque ad vigorem ætatis auget, & crebro discessu vsque ad obitum attenuat,& imminuit.rerum enim contrariarum causæ subsunt contrariæ,* Auctio quoque, & diminutio, quæ naturæ præscriptione fiunt,æquali temporis mensu circunscribi solent.Quocirca animalium omnium vita,temporáq; numeris cludunt: atque hisce numeris singula illorum genera distinguuntur.omnia enim suo stant ordine, ratáque dispositione nituntur.Quinetiam vniuersum tempus, & vitam suus meritur ambitus, & traiectio:sed non eadem traiectio omne tempus, quoniam aliud maior, aliud minor circũscribit. Nam traiectio mensu ipsa suo, alia annuo dũtaxat tempore,alia longiore,alia breuiore comprehendit.Verùm quæ rationibus nostris plana facta sunt,eadem ipsa,sensus etiam fide,comprobari queunt.Videmus enim,aduentante Sole generationem excitari, eodémque recedente interitum inuehi,ac vtrunque pari temporis circunscriptione agi.Nam obitus, & ortus naturales æqualibus temporis momentis continentur.Sed tamen plerunque vsu venit,vt animalia propter mutuam elementorum *concretionem breuiore occidãt tempore.Cùm enim materia inæqualis, & non vbiq; eadem substernatur,necesse est,ortus etiam rerum inæqualeis esse,atque alios maturiùs,alios tardiùs efficiri:propterea ex huiusmodi generatione interitus aliis importatur. Enimuerò generatio,& interitus,vt supra docuimus, contento semper opere efficientur, & propter causam,quam ante reddidimus,nunquam intermittentur.Atque id optima ratione accidit.Cùm enim affirmemus, Naturam omnibus in rebus semper id,quod melius sit,expetere,meliúsq; sit esse,quàm non esse(quot modis hoc dicatur,alio loco explicatum est) id autem in omnibus inesse nequit,quoniam longe ab ipso principio absunt, idcirco Deus modo deficienti consulens vniuersum compleuit, cùm generationem instituisset continuam.Hoc enim modo status rerum potissimum connexus erit, quandoquidem perpetua generatio substantiam proxime accedit. Cuius rei causa,vt sæpe etiam diximus,ipsa plane conuersio est,quę quidem sola prouehitur continua. Itaque alia etiam,quæcunque per affectiones,vel perpessiones potius,& facultates in vicissitudines incidũt,vt simplicia corpora,rotundam imitantur agitationẽ.Cùm enim ex aqua oritur aër, & ex aëre ignis, & rursum ex igni aqua, generationem in orbem volui asserimus, quia in se recurrit.Itaq; directus etiam impulsus conuersionem imitatus,perpetuus intenditur.Atque his simul id planum est factum,quod nonnullis ambiguum erat, cur corpora iam diuulsa nõ sint,cùm illorum quodcunq; per infinitum tempus ad sedem contenderit suam.Huiusce quidem rei causa est illorum vicissitudo:nam si suis in locis singula se continerent,& à proximis non mutarentur,distracta iam essent. Itaque mutantur, quoniam duplex impulsus genus est,nullúmque eorum propter eiusmodi mutationem præscripta in sede continere se potest. Ex iis,quæ præcepimus,constat,ortum,atq; interitum rerum esse,& quam ob causam, tum quid genitum, & mortale sit.Cùm sit necesse,motorem quempiam præsse, si motio eo modo cietur,quo alia tradidimus institutione:& si hæc perpetua est,motorem quoq; perpetuum esse oportet:& si continuus producitur,idem vnus à motione,ab ortu,ab alteratione alienus est.Sin conuersiones plures agantur,causæ etiam mouentes plures omnino enumerari poterunt:quæ tamen omnes quodam modo vno sub principio condantur, necesse est. Cùm verò tempus continuum sit,necesse quoq; est,motionem continuari.Siquidem tempus absque motu esse nequit, & ob eam rem tempus continuæ rei numerus est.Ad conuersionem igitur refertur,vt in primis exposuimus libris. At vtrum motus continuatur,quòd mobile continuetur,an quòd id,in quo motus cietur,tale sit?locus inquam,aut affectio.Sed constat,motum perpetuari ex mobilis perpetuitate,Nam qui affectio perpetuabitur, nisi res,in qua contrahitur,perpetuetur? Quòd si id quoq; continuũ est,in quo motus agitur,tantùm locus talis erit, quia in magnitudinem ampliatur.Sed quãdo huiusce magnitudinis corpus rotundum tantummodo continuũ est,propterea illud sibiipsi semper continuum est.Atq; corpus, quod*

quod in orbem versatur,est id,quod continuum reddit motum,hic ipsum tempus.

Quæstiones quinque. Et de resurrectione,opinio Platonis,atque Peripateticorum.

Cap. xi.

63 Sed quoniam in iis,quæ vel per generationem,vel per alterationem, vel per quancunque aliam mutationem continuum obtinent motum, videmus ordine aliquid deinceps esse,& ita aliud post aliud confici,vt nulla intermissio fiat,æstimandum est,vtrum sit aliquid,quod necessariò erit, an nihil:sed euenire possit,vt nullus rerum ortus sit,cùm præsertim constet,quasdã taleis esse:atq; id,quod statim erit, & id,quod futurum est, pro-
64 pterea sunt diuersa.Nam id,quod revera dicitur esse,confirmandum est,aliquando re vera esse,vt sit.In eo autem,quod modo certum asserimus futurũ esse,nihil impedit,quin fiat.Etenim qui ian-
65 iam ambulaturus est, facilè non ambulabit. Ad summam cùm eueniat,vt ipsarum rerũ nonnullę tum esse,tum non esse possint,patet quę gignuntur ita etiam se habere,idque nulla necessitate.
66 Quam ob rem hæsitandum videtur, vtrum omnia eiusmodi sint,néene,sed quędã necesse sit simpliciter gigni.Et vt in rerum statu in quibusdam fieri non potest,quin illæ sint,in quibusdam fieri potest, ita de generatione statuendum sit. Exempli gratia,necesse est Solstitia consequi:certè fieri non potest, quin illa reuocentur, & consequã-
67 tur.Sed num quicquam si prępositum sit,necessariò & id,quod consequi debebat,erit?vt domus, & fundamenta, & si hæc iacta sunt, lutum restagnauerit?tum si fundamenta posita sint,ædes necessariò ædificatæ sint?An hoc euenire nequit,nisi illas quoq; superstructas fuisse simpliciter necesse sit? Quòd si hoc necesse est,subditis fundamentis domũ superstructam fuisse necessum erit. Sic enim prius ad posterius cõparatum est: propterea si hoc consequetur,necesse est,illud antegressum esse.Atq; si necessariò posterius eueniet, & prius antecessisse necessum est, & contrà: sed non antecedentis opera,imò quia consequens ex necessitate constitutum est.Quamobrem illa reciprocantur,in quibus necessariò posterius consequitur,atq; antecedens semper consecutio ex-
68 cipit.Et certè si in immensum,quæ cõsequuntur, procedunt, nihil necessitatis interueniet, vt id, quod consequitur,aut simpliciter,aut ex constitutione obeatur. semper enim alterũ necessariò antegredietur, vt illud quoq; necessariò consequatur.Itaq; nisi infinitionis origo sit,nullũ erit initium, quo aliquid necessariò fiat.Sed ne in iis quidem,quæ terminata sunt,illud re vera confirmari potest, necessariò simpliciter domũ extructum iri,postquam fundamenta subdita sunt.Cũ enim quippiam confectum est,nisi semper necesse est id confici,nimirum eueniet semper esse id, quod contingit non semper esse.At verò generationem perpetuitas comitetur oportet, si ex ne-
60 cessitate generatio rei efficitur.Nam id,quod ex necessitate prodit,semper & idé prodit.Id enim, quod necesse habet esse,non potest non esse:propterea si ex necessitate est, perpetuitate nitetur, & si tale,ex necessitate esse agnoscetur.Atq; si rei generatio ex necessitate efficietur, sempiterna quoque illa fuerit: sin sempiterna, certè necessaria habebitur.Itaque si ex necessitate simpliciter alicuius rei generatio efficitur,necesse est,eam in orbem verti, atq; recurrere, quandoquidem necesse est generationem aut exitu terminari, aut non terminari. Si non terminatur, vel directo cursu, vel in orbem agetur. At in directum tendere non potest,si perpetuitate nititur,cùm nulla illius origo sit.Nec id probatur in iis,quæ cõsequentur,vt futura intelligamus,nec in iis,quæ planè antegressa iam sunt,vt præterita comprehendamus.Verùm necesse est,illam ipsam & originem habere, & sempiternam esse, cùm nullo concludatur fine. Necessitas igitur cogit, vt in orbem circunferatur. Pari ergo necessitate hæc reciprocabuntur,si aliquid ex necessitate est,aliquid omnino præcessit, & contrà, idque continuè fieri oportet: nihil enim refert per duo, an per plura reciprocatio, necessariáque consecutio designetur. Ergo id,quod simpliciter necessarium est,in rotunda motione atque generatione consistet: atque siue rotunda illa est, singula necesse est oriri, & orta esse: siue necesse est quædam oriri,eorum ipsorum ortus necessarius est.
69 Recta igitur ratione hæc proposita sunt, cùm alio etiam loco demonstratum à nobis sit,rotundam motionem, cælique conuersionem sempi-
70 ternam esse: propterea ex necessitate hæc ipsa oriuntur,& orientur, & quotquot eius sunt motiones, aut quotquot propter illam aguntur. Nam si semper quædam mouet, quod versetur, eadem quoque ipsa necesse est ad volubilitatem reuocari, vt cùm summa conuersio agitur, Sol hoc planè modo lustret. Quæ cùm ita sint, nihil mirum, si temporum vicissitudines conuertantur,& reuocentur,atque his ita cedentibus de integro quę ab illis emanant,sic prodeant.Sed quid ita nonnulla in orbem oriri videntur, vt aqua, & aër,atq; adeo nebulæ,quę si obtendãtur,aquas pluuias mitti oportet: & si illæ decidant, nubilum quoque cælum antecessisse par est? Homines verò,& reliqua animalia in se ipsa ita non recurrant,vt recursus,& replicationis beneficio eadem renascantur? Siquidem necesse non est,si pater procreatus sit,te itidem procreatum viuere, sed contrá. Hæc enim generatio in directum prouehi videtur. At enim ipsius disceptationis exordium iterum capiendum est,quod erat vtrũ omnia æquè cursus, & recursus conficiat nécne, sed potiùs alia numero,alia specie tantummodo replicentur.Quæ igitur naturam mobilem,eandémque immortalem obtinent, hæc ipsa numero etiam eadem esse constat.motus enim mobile comitatur.At quorum non talis, sed mortalis planè,& dissipabilis est,illa specie,non numero replicentur, necesse est: ob eámque rem aqua ex aëre, & aër ex aqua specie conueniunt, numero discrepant.Quòd si conuenientia numeri in elementis etiam esset,certè illorum substantia non gigneretur: quæ quidem talis est, vt ei quoque contingat non esse.

FINIS.

PETRVS ALCYONIVS
ANTONIO A PRATO
S. P. D.

TSI multa sunt, Antoni, quæ Italos homines adducere possint, vt erga vestram gentem optimo animo, atque egregia voluntate sint, nullúmque finem faciant cogitandi de iis, quæ pertinere videantur ad vos honoribus, & laude afficiendos, aut gratia, & autoritate ornandos, tamen tria potissimùm sunt, quæ vel alienissimos ad id trahere solent. Primùm, quòd vident vos secum religione coniungi, arctissimísque huiusce Christianæ pietatis vinculis adstringi, atque à Maioribus illis omnibus rebus clarissimis, & amplissimis viris procreatos esse, qui certatim Romanorum Pontificum dignitatem defenderint, religionis autoritatem amplificarint, Christi nomen propagarint. Déinde, quòd intelligunt vestrum istud bellicæ laudis, militarísque gloriæ studium restingui, & terminari iis receptis, quæ vestra olim fuerunt, vt à Maioribus vestris condita, aut iure possessa, non quæ virtuti nationis omnium fortissimæ debeãtur: ac propterea ex societate, quam vobiscum coëunt, animorúmque coniunctione maiores in dies fructus, & iucundiores capiunt, sentiúntque ob animum vestrum tum magnum, & excelsum, tum apertum, & facilem, nullaque maleuolentia suffusum, & auaritia inquinatum sibi maiora quàm velint, plura, quàm sperare possint, deferri. Postremò, quòd animaduertunt vos ita scientiæ omnium artium, quæ ad rectam viuendi rationem pertineant, deditos esse, vt dubium esse possit, vtrum magis cum Italorum laude contendatis, reconditarum literarum cognitione, & studio, an re militari, in qua cum virtute multùm valetis, tum plus etiam disciplina. His omnibus de causis, Antoni, aliquot anni sunt, cùm te vnum ex tota Gallia elegi, quem præcipuè colerem, & admirarer, vt eum, qui præter omneis suos hæc præclara vitæ instituta persequeretur, & omni eiusmodi virtutum genere ita vteretur, vt excelleret, nullúmque aliis locum relinqueret illarum augendarum. Etenim cum Francisco Rege inuictissimo, & singulari pietate, ac virtute prædito sæpenumero egisti, vt exemplo Gotfredi, Balduini, Rhaimundi, Rhobertorum, Vgonis Galliæ Principum, & Ludouici sanctissimi Regis arma aduersus Transmarinos Christi hostes sumeret, & quantum maximum posset exercitum compararet, ipséque Imperator in prouinciam exiret, & si opus esset, in acie pro religione mortem oppeteret, cùm in religione sanctissimè semper vixisset. Nec minor industria tua viget in excitandis quotidie ad hoc tam necessarium, támque gloriosum bellum Regulis omnibus, & Transalpinis tuis populis, suadéque vt robur illud, quod Cicero Gallorum proprium esse ait, conuertant ad impetum, & spiritus frangendos eorum, qui nostræ dignitati illudunt, & religioni. Quinetiam post egregiam illam, & memorabilem de Heluetiis victoriam, citeriorémq; Galliam receptam tuo potissimum consilio perfectum est, vt Rex ipse victor, iratus, & armatus ad Pontificis Romani autoritatem, cui semper deditus fuerat, studiosiùs se conferret, exercitúsque ille fortissimus, & bellicosissimus, acerrimorúmque hostium strage cruentus non solùm arma deponeret, verùm etiam abiiceret. At ingenuarum artium studium, & doctrina quem magis ornarunt? aut quem illustriore laude, gratia, honore, & gloria decorarunt? Nam vixdum primos iuuentutis annos attingens in Gallia tua, cùm plena optimarum disciplinarum esset, eruditissimísque hominibus, & liberalissimis studiis afflueret, docendo, commentando, disceptando dignum te præbuisti, quem Carolus Rex Aruernis præficeret, vt in clarissimorum populorum vel flore, vel robore is summam potestatem haberet, qui in doctrina, atque humanitate percipienda, virtutéque colenda omnem operam à pueritia posuisset, & studium: intelligerétque tandem prouincia illa tota iurisdictionem administrari ab eo, qui abstinens esset, contineret omneis cupiditates, iuris æquabilem teneret rationem, prudentémque se in controuersiis diiudicandis, facilem in hominibus tum audiendis, tum admittendis se gereret. Nec verò tanta hæc animi moderatio, & laudum decus latuit Ludouicum, qui post Carolum regnum tenuit: is enim Tolosano in Senatu, vel potiùs concilio, vbi & Narbonensis Galliæ, & Aquitaniæ, & & aliarum complurium prouinciarum res aguntur, te vnum legit, qui suam causam, dignitatémque, cùm res postularet, defenderes, probaréque, sese quanquàm honore, autoritate, & fortuna omnium princeps esset, libertate tamen, vt hominem Christianum decet, cum reliquis esse parem. Déin cùm videret te ad omneis partes bene audiendi animum excitasse tuum, & cogitare in omnibus rebus, quas statueres, & ageres quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus deberetur, te à libellis declarauit, summóque honore affecit consultandi secum de bello, de pace, de regni administratione, de imperiis mandandis, existimans tum auitam regum gloriam, tum maiestatem suam, domesticámque illam sanctæ, & piæ religionis laudem multò fore clariorem, si admirabilis tuæ doctrinæ, incredibilísque fidei, & industriæ, summæque sapientiæ splendore illustraretur. Harum virtutum gloriam auxisti, cùm non multò pòst ille ipse Rex magni ad honorem suum interesse putauit, si principem in Parisiensi concilio locum tibi decerneret, vt in amplissimo ordine, & altissimo gradu dignitatis, atque in illa totius Galliæ arce collocatus, quasi signum aliquod bonis omnibus ad bene sperandum

dum tolleres, fructúsque maximos capiendos ex virtute, & probitatis laude, quam omni studio secuti essent. Itaque omnia plena gratiæ, plausuum, & clamorum fuerunt, digna denique iis artibus, quarum scientiam primùm in Scholis Gallicis, mox Italicis percepisti: conseruatæ ciuitates, cumulatè Regulis, & Optimatibus satisfactum, offensus contumelia nemo, decreto iusto, & seuero perpauci, ita tamen vt æqui, & placati sint omnes dimissi, contra quos statueris. Hinc nimirum es consecutus, vt cuncti Galliæ populi, & principes amplissimis monimentis consecrarint memoriam nominis tui, nec destiterint prędicare suum in regnum diuinum quendam hominem è cælo delapsum, qui omnium commodis, vtilitati, & saluti seruiret, atque gereret ea, quæ ipsius fides, amplitudo, grauitas, cõstantia, & iustitia postularent. Quarum laudum fama adductus Ludouici gener Fráciscus, idémq; Rex virtute, gloria, rebus gestis omnium gentiũ, omnium seculorum, omnis memoriæ facilè princeps, simul ac Rex salutatus est, te Diis, hominibúsque plaudentibus Maximum Galliæ, vt vulgò aiunt, Cancellarium dixit: qui honos non inferior potestate habetur eo, quem vel Nomophylaces apud Athenienses, vel Præfecti prætorij apud Cæsares Romanos gerere consueuerant. Et hoc quidem clarissimi Regis iudicium de æquitate, modestia, benignitate, & magnitudine ingenij, ac consilij tui amplissimum fuit, aptúmq; ad declarandam excellentem animi tui virtutem, & perfectam omni in genere sapientiam. Videmus enim postquam personam istam sustinere cœpisti, suum cuique tribui, afflictos recreari, iacentibus dexteram istam tuam officio, pietate, & fide præstantem porrigi, de bonorum commodis, & ornamentis cogitari, omnes denique præstanti ista liberalitate, immortalibúsq; beneficiis tibi deuinciri. Quod quidem ita futurum ipse etiam Rex ab initio & sperarat, & prospexerat, cùm intelligeret eum à se ornari, qui fundamenta existimationis, & dignitatis suæ posuisset innocentiam, liberalitatem, mansuetudinem, pudorem, & quem aliis in magistratibus nullius gratia, nullius opes, nullius summa fortuna ab summa abstinentia, iustitia, & virtute deduxissent. Et quanquàm multa præclara tui animi monimenta extant, quæ declarant te maiore semper honore dignum esse eo, quem tuerere, nulla tamen illustriora, & ad commemorationem nominis tui cum omni posteritate adequandam aptiora esse iudicamus, quàm subsidia, quæ ingenuis disciplinis, præclarissimísque artium institutis in Gallia ferè perditis comparaueris. Siquidem existimasti, te pro tua fortuna posse, & pro acerrimo ingenio, singularíque iudicio debere, vt curares ad Parisiense istud gymnasium doctissimos humanarum, diuinarúmque rerum interpretes vocandos, qui rectæ sapientiæ disciplinam eleganter exponerent, & naturam rerum omnium aperirent, & intelligendi iudicium, atq; artificium traderent. Quod cùm literis multorum, & sermone omnium ad nos perlatum esset, incredibile est, quanto gaudio omnes affecti simus, qui in Italia veterum autorum doctrinam in pristinam dignitatem asserimus, atque eorum ipsorum laudem iam prope senescentem, quantum possumus, ab obliuione hominum, & silentio vindicamus: eóque etiam magis, quòd Ioannes Pinus Tolosanus, exquisita doctrina, summóque ingenio vir, quem Rex ad Senatum Venetum Legatum miserat, affirmabat breui fore, vt tuo vnius consilio, & iudicio libri Aristotelis Græci, aut eleganter in Latinum versi in exedris publicè prælegerentur. Atque id cùm vir ille ordine, loco, nomine, & virtute ornatissimus prædicabat, eximium, & singulare suum studium in omni genere officij, quod ad amplitudinem, & gloriam tuam pertinebat, se declarare arbitrabatur, & nos vicissim intelligebamus te studiosè ea sequi: ex quibus vera laus nasci potest, rectéq; facere, quòd nomen tuum tot etiam, & tam præclaris testimoniis, monimentísque virtutis ad omnem memoriam commendatum velles. Quapropter ego primus eorum, qui ne de facie quidem te norint, quod sine suspicione aucupandæ gratiæ tuæ dictum velim, accuratè operam dedi, vt hac maximè in re animum tibi, atque industriam probarem meam. Nam Meteorologicos quatuor libros ad te nunc primùm mittendos censui: qui quidem de Aristotele in Latinum superioribus annis à me tralati, fecerunt, vt alacriores fuerimus ad multa etiam alia hoc in genere & instituenda, & perficienda, præsertim cùm viderem illos non improbari ab iis, quos posse iudicare arbitrabar. Non parua autem afficiebar voluptate, cùm tale opus in manibus haberem, támque excellentis Philosophi sententias Latinas exprimerem: tum quòd animaduertebam pleraque ab illo confutari, quæ superiores Philosophi & crediderunt, & posteris tradiderunt: tum etiam quòd necesse habebam complureis Græcos interpretes euoluere, vt meras quorundam Mauritanorum scriptorum fabulas, vix anicularum lucubratione dignas, & Latinorum ineptias, puerilíaque deliramenta exploderemus, quibus tantum Philosophum contaminarunt: nihil enim ab istis tractatum est, quod Peripateticæ disciplinæ non aduersetur, aut si cum ea faciat, non importunè, & præter causam dicatur, de quibus singillatim omnibus non tam quia longum, quàm quia perspicuum, hoc in loco dici nihil necesse est: & eò quidem magis, quòd studiosis omnibus non multò pòst licebit perspicere, quem sensum verborum, nos ex Aristotele attulimus, magnopere differre à nugis, quas olim isti Philosophiæ corruptores probarunt, & impudentissimè effutiuerunt. Et certi aurei hi libri earum rerum continent præceptionem, quas Natura produxit, & vt blanda conciliatrix, & sui lena ob oculos quotidie ferè nostros versari voluit, vt si quis in explicanda earum causa hallucinetur, indignus omni penitus laude habeatur, quam ex Naturæ cognitione, & interpretatione consequi potest. De iis enim se disputaturum clarissimus Philosophus profitetur, quæ magnopere varia, & mutabilia oriuntur, nec Natura ita rato ordine moderata sunt,

vt cæleste illud corpus semper idem constans, semper eximium, semper diuinum, semper admirabile, quales habentur flammæ accensæ, stellarum per aërem traiectiones, Trabes, Capræ, Hiatus, Foueæ, & Cruenti colores, quorum omnium causam duci ex aspirationibus siccis aitex humidis verò constitui pruinas, grandines, rores, aquas pluuias, quæ ita coalescant partim Lunæ, partim Solis lustrantis beneficio. Causæ quoque aperiuntur Crinitarum, Lactei orbis, vel ipsorum etiam Poëtarum carminibus decantati: vnde venti, flatúsque omnes originem trahant, quam explicationem in primo intermissam libro, in secundo repetit, & quasi ad suum munus, pensúmque sese reuocans, pleniùs absoluit: vnde flumina oriantur: qua ratione terra, quæ olim cultores aluit, habitatoréque sustinuit, aquis operiatur, & quæ aquis operitur, in continentem parebit, suáque animalia edet, vestietúrque floribus, herbis, arboribus, frugibus, quorum omnis incredibilis multitudo insatiabili varietate distinguetur. Déinde contra veteres exardet, de omníque autoritate deiicit Poëtas, quòs Theologos appellat, in primísq; Orpheũ, Hesiodum, Homerum, suos maris, proprióque fonteis constituentes, atque etiam Platonis dignitatem labefactat, qui Tartarum commentus erat, vnde flumina, aliáque omnia aquarum genera originem traherent suam: docétque præterea aquas omneis mari potiùs terminari, quàm inde ortum ducere, illúdque salsugine infici propter commistionem siccitatis maximè calidæ, & deustæ cum humore dulci, & potulento. Ventorum etiam ortum, naturam, descriptionem proponit, atque vndecim dúntaxat agnoscit, etiam si ex posteriorum sententia duodecimum Libanotum Alexander Aphrodisiensis addat: cuius adstipulatores deinceps fuerunt Ammonius, Pselus, & recentiore memoria Scholarius Byzantius, Aristotelis contra ciuem suum Platonicum Gemistum defensor, qui omnes tantam doctrinam in explanandis hisce Aristotelis voluminibus præ se tulerunt, vt multa ab illo didiciſse, nõ ipsi reperisse videantur. Disputationem quoque de motibus terræ instituit, omniáque illorum genera, & naturam persequitur, causásque reddit, cur tum iidem ipsi cieantur, tum multa etiam illos consequi soleant. Mox de tonitru, de fulgetra, de vortice, de accenso turbine, de procella, de fulmine disserit, probátque illa omnia ferè vna, eadémque constare natura: atque etiam tantum vi reflexionum progreditur, vt non minus perspicuè declaret coronam, arcum, Solem geminatum, virgas è reflexione confici, quàm Lacteum orbem, qui solus in cælo verus est orbis, non fictus, & commentitius, vt alij quinque, quibus cælum distingui Mathematici demonstrant. Denique tribus his Meteorologicis libris (quartus enim magis ad posteriorem de ortu, & occasu librum adiungendus videtur, quàm ad horum tertium, vt alio etiam loco diximus) sublimium omnium operum causas, quæ in diuturna obscuritate latuerant, sic aperuit, vt eas non minùs oculis cernere videamur, quàm ipsa opera: atque, vt rem complectar vniuersam, magna ex parte elegantes, ac præclarè docet ea, quæ olim Publius ille Vergilius Maro Poëta ingenio, doctrina, & iudicio omnium seculorum, gentiúmque princeps discere à Musis expetebat, cùm hæc pronuntiaret:

Me verò primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant, cælique vias, & sydera monstrent,
Defectus Solis varios, Lunæque labores,
Vnde tremor terris, qua vi maria alta tumescãt
Obicibus ruptis, rursúsque in se ipsa residant,
Quid tantũ Oceano properent se tingere Soles
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet:
aut quæ Ioppa ille ex Atlantis disciplina ad
mensuram fidibus caneret: nam de eo quoque
ita scriptum reliquit:
Hic canit errantem Lunam, Solisque labores,
Vnde hominum genus, & pecudes, vnde imber,
& ignes:
Arctúrum, pluuiásque Hyadas, geminósque
Triones.

Quare horum librorum fructus tam suaueis, huberésque fore confido, vt existimem eloquentiæ studiosos ex hac ipsa lectione summam capturos voluptatem, & philosophiæ deditos non mediocre suis studiis allaturos adiumentum: quod vt verum esse credam, facit studium & opera, quam in delectu verborum habendo multam posuimus. Hic enim vrbanæ illius eloquentiæ origo est, vt ad M. Tullium scripsit is, qui elegantissimè id facere potuit C. Cæsar, & labores, quos incredibiles sustinuimus in illis vertendis, & ex fide Græcorum enarratorum interpretandis. Quanquàm nescius non sum autoris Aristotelis diligentiam accusari, existimationémque illius magnopere conuelli solere in iis, quæ de ortu quorundam fluuiorum, & de mari Hyrcano, Oceaníque ventis memoriæ prodidit, nunquàm tamen illum propterea existimaui reum peragi oportere: imò semper iustam habere causam contendi, tum quòd illius seculi erant vitia, non vnius Aristotelis, quæ tamen vitia compensauit exquisita multarum rerum, quam primus tradidit, cognitione, tum etiam quòd orbis terrarum res posterioribus temporibus compertiores fuerunt, cuius rei fidem faciunt Strabo, & Plinius, qui interiora Asiæ regna Alexandri Macedonis armis primùm patefacta fuisse tradunt. At vniuersa Aegyptus ab Sacerdotibus tenebatur, qui & sua lingua, & moribus à Græcis magnopere alienis vtebantur. Africa Punicæ ditionis erat, quæ non solùm Græcorum artes oderat, sed illorum etiam coniunctionem, & fidem suspectam habebat. Europæ pars, quæ ad Austrum, quæque ad Septentriones est, penitus incognita, nisi maritima Ponti loca, quorum res magis tenuerunt, quàm qui posterioribus seculis vixerint, vt Græciæ vniuersæ, quæ in Europa, aut in Asia mari apposita est, quandoquidem hæc alterius Græciæ commercia expetebat, atque illius mores, instituta, disciplinam, opes, & bellicas laudes admirabatur. Postremò ne illud quidem silentio prætereundum arbitror, me plerisq; huiusce operis locis

locis notam asteriſci adscripsisse: quod commodum præcipuè factum esse scias, cùm è multis, quas veteres Peripatetici afferebant expositiones, eam delegimus, quæ verbis Aristotelicis magis quadrare videbatur: atque hac in re consilium sequutus sum Ioannis Pini, cuius supra memini. Is enim superioribus annis Venetiis Legatus, quanuis toto publici muneris tempore liberalitate, & vitæ splendore clarissimus fuerit, ita tamen doctrinæ, ac eloquentiæ laude floruit, vt difficile dictu sit, vtrum harum virtutum decus, an illarum maiorem ei studiosorum omnium beneuolentiam conciliarit, & gratiam. Equidem, vt de me ipso dicam, per sapientissimum illum virum id sum consequutus, vt digni studiis, & exercitationibus nostris videamur, & prædicare verè possimus eundem ipsum non adumbratam, sed expressam, & eminentem virtutis effigiem consectatum, & liberalissimum, ac doctissimum esse, rectissimíque studiis, atque optimis artibus præditum. Nam & amplissimis me affecit muneribus, & singulare hominis ingenium, ac iudicium perspexi, cùm in omni literarum genere, tum in Græcis autoribus intelligendis, & Latinè reddendis: cuius quidem rei documentum hinc alij etiam summum capere poterunt, quòd decem Dionis libros de rebus Romanis à duum viratu Augusti, & M. Antonij post circunscriptum Lepidum, vsque ad Neronem Cæsarem confusos primus dispossuit, accuratéque recognitos Latinos fecit, quos etiam ad te iamiam missurus est. Atque vir ille omnium officiosissimus, & gratissimus nondum intelligit se satisfeciſſe immortalitati laudum tuarum, aut aliqua ex parte potuisse magnitudinem tuorum erga se meritorum assequi, etiam si proximis annis multa alia ad te elegantissimè perscripserit: imò verò nunquàm destitit cohortari cùm alios omneis, qui hanc amplissimam rectè intelligendi disciplinam literis persequuntur, tum me ipsum in primis, vt quæcunque excuderem, tibi excuderem, maximéque vellem ea condi in thesauris tuis, quando quidem à te ob id ipsum amplissima laudis testimonia, summus gloriæ splendor, præclara induſtriæ ornamenta, & maxima vigiliarum nostrarum præmia essent profectura: quarum omnium rerum, atque adeò paterni huiusce animi, & voluntatis sponsores esse dicebat Antonium & Gulielmum filios tuos, duas planè effigies comitatis, facilitatis, modestiæ, probitatis, fidei, & ingenij tui: qui cùm omnem animum, curam, & cogitationem ad virtutem, & ad eas actiones, quæ virtuti consentaneæ sunt, contulissent, tantum breui tempore profecerunt, vt docuerint progressum ætatis à flagranti studio, præstanti, diuinóque ingenio, & admirabili induſtria expectari non oportere. Quapropter vtriusque laudes mox illustriores fore speramus, cùm ab vniuersæ Galliæ Regulis, & Optimatibus plurimis, & ornatissimis iudiciis celebrabuntur, & infinitæ posteritati, sempiternæque hominum memoriæ prodentur: digni patre filij, dignus pater filiis, qui paterna vel amplitudine, vel felicitate iam nunc iis honoribus propémodum fruuntur, qui clarissimis eorum virtutibus debiti omnino reseruabantur. In illis nimirum gratia cum dignitate, dignitas cum humanitate, & beneficentia contendit, quæ quidem his miseris temporibus, ac perditis moribus ita occurrere solet calamitosis omnibus, nullius ratione euocata, vt cùm à te parente discesserint vno omnium & humanissimo, & beneficentissimo, eos proximos habeant, à quibus opem afflictæ suæ fortunæ petant, & in quibus ornamenta etiam paterna maiora, & clariora se omnia visuros confidant. Atque illa vna vox omnium est, nisi tu, cui dulci commendatione naturæ sunt charissimi, eosdem ipsos vel imitatione tui sic erudisses, nunquàm illos potuisse harum laudum decus cum tam eximiis humanæ felicitatis insignibus coniungere, nec nos audere optare, vt in quibus filiis nunc summa spes, summa ingenij indoles, summa virtus est, in iisdem propediem non solùm Gallia, & Italia, sed vniuersus etiam terrarum orbis amplissimos honores, illustrem rerum gestarum gloriam, summámque fortunam admiretur. Vale.

Universidad de Alcalá Biblioteca

ARISTOTELIS

Stagiritæ Meteorôn Liber Primus,

Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum libri, ex Alexandro.

INITIVM faciens sublimium, quæ Meteorologica dicuntur, primum nos cõmonefacit eorum, quæ in consideratione de Natura, simúlq; ordinem præscribit nobis totius naturalis negotiationis, tum eius, quæ absoluta fuit, tum quæ déinceps exponenda sit. Primùm autem Physicæ ausculationis meminit, quæ prima pars totius operis de Natura est. In illa enim de primis principiis & causis Naturæ, déque omnibus, quæ communiter ad interpretationem de motu conducunt, disseruit. Déinde operis de Cælo meminit, in quo in summo corpore, quod conuertitur, dispositis, quot & qualia sint, sermonem fecit, appellárque supremam lationem, tanquam diceret extimam, & circularem agitationem. Nam in ea ipsa Siderum dispositio habetur, de quo corpore, & quod à quatuor simplicibus, elementaribúsque corporibus aliud sit, & quòd ingenitum sit, ac incorruptibile, quódque augmentum, alterationémve non suscipiat, in primo eius operis volumine exposuit. Sed & de elementis corporeis eo ipso in opere docuit, & quot sint, & quænam sint. Siquidem ostendit vniuersa quinque esse, & quæ sint ea: nam quatuor illa supra quintum corpus, quod circulo vertitur, habentur: atque hæc totius elementa sunt. Appellat autem corporea elementa, ad differentiam materiæ & formæ, quæ & ipsa elementa cùm sint, & principia omnium, corpora tamen non sunt, adeóque hisce quatuor priora sunt: quapropter simpliciter elementa sunt. Tertiò, meminit partis eius, quæ de generatione, & corruptione inscribitur. In hac enim de primorum corporũ mutua in se mutatione est locutus, proposita priùs quoq; de iisdem quæstione libro tertio de Cælo, quam hic absolutam, ac perfectam tradit. Sed & de cõmuni generatione, corruptionéq; isthic disserit, tum ipsam esse ostendens, & quid sit, quóve pacto ab aliis mutationibus differat. Quartam constituit præsentem negotiationem, quam de sublimibus inscribit, quando, vt ipse ait, Maiores omnes Meteorologiam hanc partem naturalis philosophiæ appellauerunt. Porrò autem physicam traditionem, scientiámque, methodum appellauit: aitq; huiusce partis esse de iis contẽplari, quę secundùm Naturam fiant quidem, ordine tamen inferiore, quàm quæ de primo elemento corporeo. Primum corporeum elementum appellans orbiculare, & cæleste corpus: ordinem inferiorẽ quàm quo latio cæli peragitur, quòd non idem ordo exquisitus per naturam, in diuino corpore cernatur, & in iis, quæ ab ipso sunt. Quod autem ait in propinquissimo potissimùm loco, périnde est, ac si dicat minore ordine præditam, quæque maximè eo loco fiat, qui sit vicinus astrorum lationi. Quis autem hic locus sit, aut quænam minore cũ ordine gerantur, ex iis, quæ natura fiunt, ipsemet ostendit, cùm ait, vt Lac, & stellæ Crinitæ, & imagines tum ignitæ, tum motum obtinentes, quales sunt stellæ volitantes dictæ. Siquidem ea in loco fiunt diuino corpori vicino, at absque ordine fiunt. Post hæc ordinem habere videntur, quæcunq; passiones aëri & aquæ cõmunes sunt, cuiusmodi sunt impressiones, & transparentiæ, quarum vtraq; aëri & aquæ inest, per quæ manifesta euadunt, quæ de fascibus, ac pareliis traditur, & quæ de halo, atq; iride, & si quæ hisce sunt similia. Subiungit quę terrę genera, & partes, atq; earum ipsarum partium passiones sint: partes terræ fortè dicens, quæ ad ortũ, aut occasum, septẽtrionem, aut meridiem, vergũt: genera verò, quatenus alia caua subtus est, aut laxa, alia solida atque cõpacta, & si quę sunt alię hisce similes ipsius differentiæ. Passiones quoq; exhalationes nimirum appellat ex ipsa sublatas, & aquarum contẽtionem, ac spirituum: è quibus exhalationes sanè nubium causæ efficiuntur, & pluuiarum, item grãdinis, & niuis, pruinæ, ac roris, tonitruum, ac fulgurum, & tum ventorum, tum eorundem differẽtiarum. Nam iuxta differentias terræ partium, ventorum etiam differentię habentur: contentiones autem, aquarum sanè, fontium initia sunt: spirituum autem, terræmotus. Quod déinceps inquit, & omnium, quæ ex horum agitationibus conficiantur, sensum habet, déq; aliis, quæ fiunt per passiones partium ac speciorum terræ. Non enim spirituum tantùm, & terræmotus meminit, neque dum ait, quæ ex horum agitationibus conficiuntur, de duobus hisce solis id intelligit. Nam propria quædam à ventis, & terræmotibus symptomata oriuntur: veluti cùm dissidet terra, sonus editur, tranquillitas ventorum præcessit: hæc in terræmotibus fiunt. A ventis autem, velut Cæciam eò nubes propulsare vnde flat, reliquis ventis in contrarium pellentibus. Aut ex horum agitationibus conficiuntur, non solùm de terræ partibus, ac speciebus, sed de omnibus corporibus, quæ pos diuinum corpus sunt locata, dixit. Siquidem in Cometis, ac stellis cadentibus, item in fascibus, & pareliis nõnulla symptomata videre licet ipsorum motiones consequentia. Nam quæ in his geruntur, alia dubitationem habent, velut quo pacto fiat iris, aut ob quã causam aqua maris salsa sit: alia mediocriter assequimur, velut de nubium constitutione, déque ipsarum in aquam mutatione. Nam de huiusce modi,

si non

si non exactam doctrinam facere possimus, nõ tamen ipsorum generationẽ prorsus ignoramus. Quod deinceps sequitur: Præterea de fulminum lapsu, de Typhonibus, & presteribus, aliisq; encyclicis, quęcunq; congelatione fiũt, affectionibus, hæc non ita accipienda sunt, tanquam fulmina, & typhones, ac presteres per congelationem fiant, sed de iis dici, quæcunque per motum patibilium corporum euenire solent, cùm nõnullæ per congelationem quoque passiones fiant, de quibus ipsis dicendum esse ait. Cæterum congelatione fiunt nix, grando, pruina. Encyclica autem dixit aut ipsa quatuor corpora, quorum generatio mutua circulo fiat, aut ipsas affectiones circulares, quæ & ipsæ circulo fiunt, quotannis redeuntes. His autem peractis, rursus proponit, quænã sit de rebus naturalibus expositurus post sublimium traditionem, & de animalibus, atque plantis tum vniuersaliter, tum singillatim contemplationem promittit. Qua parte historiam quoque de anima complectitur, & quæ de sensu, ac sensili est consideratio: itẽ quę de somno, ac vigilia, & de diuinatione per insomnia, iuuentute, ac senectute, longitudine, ac breuitate vitę, aliisque id genus ab eo sunt tradenda, quæ omnia ad considerationem de animalibus relationem habent. Et alia quidem communem de animalibus contemplationem continent, veluti est, quæ de animalibus inscribitur historia, déque eorundem generatione, ac partibus: item de communi animalium motione, déq; ipsorum gressu: alia vnicuique propriam, veluti de memoria, & somno, & quæ per somnia fit diuinatione. Nam quę in hisce disseruntur, pleraque omnia homini insunt soli. Rem, quę ab initio tractanda proposita fuerit, appellat naturalium rerum contemplationẽ totam perstringere. Eandem rationem probandi appellat, quod non nudam historiam rerum in illis proposuit, sed abditas earum causas est scrutatus, adhibitis scilicet efficacibus demonstrationibus: ad quem modum sequentem quoque expositionem facturum se esse profitetur.

Eorum, quæ hactenus dicta sunt, & quæ deinceps sit describpturus, expositio.

Cap. I.

DE PRIMIS Naturę causis, de omníque naturali motu, & de sideribus in summo corpore, quod conuertitur, dispositis, atque etiam de corporeis elemẽtis, quot, & quæ sint, ac de illorum ipsorũ vicissitudine, de communiq; generatione, & interitu iam antè disputauimus. Quędam autẽ huiusce rationis, & vię pars, quam superiores Naturę Interpretes sublimium rerum pręceptionem vocabant, restat vt edisserenda suscipiatur. Hę planè sunt, quęcunq; per Naturam non ęquè ordinatã, vt ea est, quam primum corporum elementũ obtinet, euenire soleant in propinquo potissimùm loco ipsorum siderum lustrationi, vt Lac, vt stellę Crinitę, vt imagines tum igneſcentes, tum motum obtinentes, quæcunq; communeis affectiones aëris, & aquę statuamus: item quę terrę genera, & partes, atq; earum ipsarũ partium affectiones sint. Ex quibus sanè explicationem causarum afferemus spirituum, & terræmotuum, & omniũ, quę ex horum agitationibus conficiantur: quorũ quidẽ cùm his in rebus fiant, alia sunt, de quibus disceptamus, & quęrimus: alia, quę quodam modo attingimus. Præterea de fulminum lapsu de Typhonibus, de Presteribus, hoc est de Vorticibus, accensisq; turbinibus, atq; etiam de aliis, quæ in orbẽ conficiantur, agemus: quęcunq; per gelationem affectiones, & opera ipsorum patibiliũ corporum reddantur. Hęc postquàm exposita erunt, considerabimus an quippiam eadẽ probandi ratione, quam suscepimus iam, & ingressi sumus, tractare possimus de animalibus, & stirpibus generatim, & nominatim. His enim declaratis, tota propémodum res quam initio tractandam nobis proposueramus, ad exitum perducetur. Itaq; de illis ipsis primùm agamus, ita exorsi.

Quòd cælum causa sit effectrix impressionum, apparentiúmque, de quibus est tractaturus: aqua verò, ac terra materiam præbeant. Et quod terra comparatione circunstantium corporum parua sit existimanda.

Cap. II.

VM paulò antè præfinitum sit, vnum esse principium corporeum, ex quo natura corporũ, quę in orbẽ voluuntur, cõstituitur, & cętera quatuor eorpora propter quatuor principia statui, quorũ duplicem motum cieri asseramus, alterum à medio, alterum ad medium. Cúmq; hęc quatuor enumerentur, ignis, aer, aqua, terra, atq; ignis supra omnia emineat, terra subsit, & duo agnoscantur, quę inter se proportione per hęc cõueniant. Aer enim maximè propinquè ad ignẽ accedit, aqua ad terram, proponendum est, vniuersum Mundum, qui terram ambit, ex tali corporum genere constitutum esse, in quo quidem affectiones, quę euenire soleant, consistere affirmamus. Siquidem necesse est, illum summis cęli conuersionibus quodã modo proximum esse, vt omnis eius ipsius facultas inde constituatur, atque regatur, præsertim cùm vnde origo motus omnibus trahitur, illa princeps causa existimanda sit. Accedit etiam quòd perpetua cum illa propagetur, nulloque exitu terminetur propter motum per locum: sed in exitu semper, atque in perfecta motione versetur, illa autem corpora omnia locis finitis, atque circunscriptis inter se distent: ideo par est existimare eorum, quæ in eo eueniant, ignem, terram, & his ipsis cognata, causas esse vt in forma materiæ eorum ipsorum, quæ ita gignantur, statum enim, & id quod afficitur, hoc sanè modo appellamus. Hæc sit causa, vt ea, vnde motionis origo, attribuenda videtur facultati eorum, quę perpetuò agitantur motu. Itaque constitutiones, & definitiones, quas partim initio, partim proximè attulimus repetendo, agamus de Lactis imagine, de Crinitis, & de aliis, quæ cum his ipsis

cognatam habeant naturam. Enimuero asserimus ignem, aerem, aquam, terram, ortu mutuo effici, & potestate aliud in alio contineri, quemadmodum alia, quibus vnum, & idem substernitur, & in quod ad extremum dissipantur.

Quæstiones, Quomodo ignis & aer ordinentur ad cælum. Quare qui à superioribus astris in vicina terræ loca sit calor, vehementior sit, quàm in aeris regione media, aut suprà. Et cur in summa aeris regione nubes non fiant.

Cap. III.

PRincipio igitur aerem in dubium vocaueris, ecquæ illius proponenda sit, natura in Mundo, qui terram ambiat, & quo ordine disponatur ad alia, quę corporum elementa nominantur. Nam terrę moles, & magnitudo, quantacunq; fuerit ad cælestis corporis orbes, affixaq; illis sidera, satis perspicua est, cùm ex diuinę Matheseos præceptionibus facilè intelligi possit, multò minorem eam ipsam colligi nonnullis sideribus. Nec verò aquæ naturam compactam, & secretam videmus nec accidere potest, vt à corpore, quod circum terram cõstitutum est, diuellatur: cuiusmodi mare, atque flumina de iis sunt, quæ nobis apertissima existant, etiam si præaltus aliquis aquarum gurges minùs nobis compertus sit. At enim probatum iam, atq; explicatum est, vtrum id, quod medium interiectum est inter terram, & citima sidera, habendum sit corpus vnum secundum naturam, an plura: & si plura, quot, & quatenus suus cuiusque locus sit. Quinetiam de summo elemento iam disputauimus, qua facultate præditus esset, & quam ob rem summis conuersionibus circunfusus Mũdus eiusmodi corporis plenus agnosceretur. Et hanc quidem sententiam non ipsi solùm afferimus, sed vetus omnino iudicium fuit eorum, qui superiore memoria vixerunt. Nam qui æther dicitur, vetusta admodùm appellatione signatus est. De qua quidẽ Anaxagoras videtur sentire, eam ipsam idem significare, quod ignis, cùm summæ res ignis plenæ sint, & ille facultatem eodem loco sitam æthera nominandum censuerit. de qua quidem re probè sentit. Corpus enim perpetuo cursu incitatum, simul & diuinum per Naturam existimare visi sunt, & id tale, vt æther appellaretur, statuerunt, quippe quod idem non esset, ac vllum ex iis, quæ apud nos habeantur. Nunquàm igitur asseremus easdem hominum sententias aut semel tantùm, aut semel, atque iterum, aut rarò in orbem afferri, sed infinitè. Quicunque verò prodiderunt, continens idem corpus merum ignem esse, & non solùm quæ in eo agitantur sidera, sed id etiam, quod medium inter terram, & sidera interpositum est, aerẽ fortasse si quæ ex Mathematicorum disciplina* satis demonstrantur, perspexissent, puerilem hanc sententiam mutassent. Simplex enim, explodenda que sententia est, singula, quæ circumaguntur astra, magnitudine sua parua esse, quando sic ea hinc spectentur, eiusmodi apparere possint. In libris autem de cælo iam antè hac de re etiam disputauimus: quæ quidem disputatio nunc repetenda est. Nam si interualla igni referta, & corpora ex eodem ipso elemento constituta essent, iam pridem quoduis reliquorum elementorum intercidisset: nec vlla sane ratione probari potest, illa aere duntaxat cumulata esse, quoniam æquabilitatem communis proportionis ad corpora eodem situ respondentia multùm excessisset, etiam si locus inter terram, & extimum cæli globum medius, elementorum sit plenus. Terræ enim magnitudo, qua vniuersitas etiam aquarum comprehenditur, nulla, vt ita dicam, pars est, si rationem habeas magnitudinis, quæ contineat. Nec verò videmus magnam vim rerum, quæ corpulentæ sunt, in magnitudine sitam esse, quæ æquabilis sit, cùm ex aqua secreta aer per ortum emanat, aut cùm ignis ex aere effulget. Sed necesse est, eandem penitus rationem probari in tantillo, & pusillo aquæ præaëre, qui ex ipsa gignitur, quam in vniuerso aere, præ vniuersa aqua. Atque nihil interest, etiam si dixeris, hæc mutuo ortu non prodire, quanquàm facultate æquabilia sunt. Hoc enim pacto necesse est, ipsam facultatis æquabilitatem in magnitudines illorum non aliter fusam esse, ac si mutuo ortu formata constarent. Ex his perspicuum est, medium locum neq; ab aere, neque ab igni solo repletum esse. Restat, vt * quærendo exponamus, qua ratione duo illa elementa ad primi corporis situm disposita sint. Aer, inquam, & ignis, & quam ob causam à supremis sideribus calor in locis excitetur, in quibus terra consistat. Itaque de aere primùm disputando, vt constituimus, huiusmodi explicatio ita etiam repetatur. Si enim aqua ex aere, & aer ex aqua gignitur, ecquid, quæso, causæ est, cur nubes superiore in loco non cogantur? Atque eò magis conueniebat hoc ipsum fieri, quo locus eiusmodi à terra remotior est, & frigidior, quandoquidem hoc sanè modo neque sideribus maximè calidis propinquæ sunt, neque radiis, qui quidem à terra ipsa reflectuntur, quique prohibent, ne illæ ipsæ nubes proximæ terræ coeant, cùm earum coitiones segregent, & dissiciant. Siquidem nubium conglobationes eo in loco efficiuntur, in quem procumbunt, quoniam radij in vastum dissipantur. Itaque ex quocunque aeris genere aqua suapte natura oriri non potest, aut potest. Quod si ex quocunque itidem genere oriri potest, aer certè, qui terram ambit, non solùm aer est, verùm etiam euaporatio, & ob eam rem denuò in aquam coire potest. Quinetiam si tanta vis aeris omnis fuerit euaporatio, profectò natura tum aeris, tum aquę multùm excedere videbitur. Siquidem superiora interualla alicuius omnino corporis plena sunt. Nec verò fieri potest, vt ignis id sit, propterea quòd reliqua omnia siccitate affecta iam exaruissent. Reliquum est, vt illud aer habeatur, & aqua id planè sit, quod vniuersæ circunfundatur terræ. Nam euaporatio est aquæ secretio. Hæc ita.

Controuersiis antè expositis.

At verò nos partim, quæ traditurí sumus, partim quæ nunc edisseruimus, præfinientes, omnia explic

explicabimus. Summum enim corpus, atque adeò id, quod ad Lunam protenditur, diuersum ab aere, & ab igni esse affirmamus, cum tamen illud idem partim syncerius, partim minùs syncerum, & purum sit, & in primis varium, diuersumque agnoscatur, quatenus in aerem, & in proximum terræ Mundum desinit. Cùm autem primum elementum, hoc est æther, & sidera in eodem dispositа circumagantur, continua infimi Mundi, corporisque natura perpetuò discreta motu ignem tum concipit, tum calfacit: de quo quidem ita sentiendum vel hinc rem cognoscere instituentibus. Nam corpus, quod post summos illos, qui replicantur orbeis, est, cùm vt materia quædam sit, & per facultatem ponatur calida, frigida, sicca, humens, & quicquid aliarum affectionum illas res consequi soleat, talis profectò redditur, atque partim à motu, partim ab immobilitate proficiscitur, cuius quidem rei causam, atque originem suprà indicauimus. Ergo in medio, & circum medium id habetur, quod grauissimum, atque frigidissimum, idémque discretum est: terram dico, & aquam. Sed circum hæc, & illa, quæ iisdem ipsis proxima cohærent, tum aerem, tum id, quod ex consuetudine ignẽ vocamus, poni affirmamus: ignis tamen non est, cùm ille sit caloris redundantia, & quasi feruor quidam. Verùm oportet intelligere partem elementi terræ circunfusi, qui aer dicitur, quique à nobis etiam ita appellatur, humidam calidámque esse, quoniam vapores mittit, ipsiúsque terræ aspirationes continet, superiorem autem partem calidam, & siccam. Natura enim euaporationis statuitur humor, & calor: aspirationis, calor, & siccitas: euaporatio etiam facultate est tanquam aqua, aspiratio perinde ac ignis. Et hanc quidem causam afferri oportere existimamus, quam ob rem summo in loco nubes minimè cogantur, quippe cùm aer solus non sit, verùm ignis potiús. Nihil autem prohiber suspicari ob aeris etiam conuersionem fieri, quò minùs summo in loco nubes cogantur. Siquidem necesse est totum aerem, qui non comprehenditur intra complexum, vel ambitum potiùs consummantem, & replentem, ita in orbem fluere, atque agitari, vt terra vniuersa rotunda pateat, & globosa. Venti quoque in terræ paludibus nunc oriri videntur, & altissima iuga montium à flatibus silent. In orbem ille quidem fluit, quod vnà cum versatione vniuersi trahatur, eóque etiam magis, quòd ignis summo elemento, ætheri autem, hoc est cælo ignis, igni aer tactione iungitur. Itaque motus translitum nubium in aquam super terram arcere solet. Imò quæ fortè pars per expressum in sublime calorem grauitate afficitur, in infimum demittitur, & reliquæ, vicissim tamen, vnà cum igni exhalante efferuntur. Ita sine intermissione alius locus aeris plenus est, alius ignis, & vterque ortu suo semper diuersus habetur. Hæc disputasse, ac præcepisse satis erit, cur neque nubes cogantur, neque concretio cum aqua peragatur. Item quomodo sentiendum de loco inter sidera, & terram medio, atque etiam cuius corporis plenus sit. In disputatione autem de sensu separatim, & diligenter magis conuenit differere de calore, cuius quidem author sit Sol. Calor enim quædam sensus affectio est. Attamen nunc quoque differendum, quam ob causam calor excitetur, cùm sidera illa non tali sint prædita natura. Itaq; videmus motum facultatem habere aeris, tum secernendi, tum accendendi. Quo fit, vt sæpenumero quæ deferuntur, liquescere videantur. Et certè vel ipsius duntaxat Solis lustratio satis efficit, vt tepor, & calor prodeant. illa enim & velox, & propinqua est. Motus quidem siderum supra Solem velox, sed remotus est: ipsius Lunæ impulsus in imum descendit, tardè tamen: cursus Solis vtrunque satis complectitur. Atqui rationi consentaneum est, putare calorem cum ipso Sole potissimùm excitari, vel si consideremus id, quod simile sentimus ex iis, quæ apud nos fiant. Hic enim inter ea, quæ vi deferuntur, propinquus aer maximè calescit. Et hoc quidem recta euenit ratione. Motus enim rei solidæ, id est Solis, & reliquorum siderum, aerem potissimùm secernit. Itaque hæc ipsa fuerit causa, quare calor ad hunc perueniat locum. Altera, quòd ignis, qui aerem continet, tum crebro siderum motu secernitur, tum vi deorsum deturbatur. Stellarum etiam discursus satis declarant summum locum, hoc est cæleste corpus, neque calidum esse, neque igniscere. Nam eò loci nunquam illi aguntur, cùm inferiore tamen in loco cernantur. Atqui res, quæ maiore, incitatióreque motu feruntur, magis igniscunt. Huc accedit, quòd Sol, qui maximè videtur calidus, specie candidus, non igneus visitur.

Flammæ cur in summo aere appareant.

Cap. IIII.

HIs expositis causam aperiamus, cur in cælo tum flammæ accensæ, tum trãscurrẽtes stellæ, & quę à nõnullis Trabes, & Capræ vocantur, existant. Hæc enim omnia idem sunt, atque eadem causa conficiuntur, quanquàm pro ratione maioris, aut minoris accessionis differant. Horum autem principium, & causa hæc fuerit, aliorúmq; item multorum. Cùm enim tellus radiis Solis perculsa caluerit, aspiratio agatur, necesse est: non illa quidem simplex, vt nonnulli arbitrantur, sed duplex. Altera euaporatior, altera flatuosior, ita vt euaporatio partim ad humorem in terra, & supra terram referatur, partim fumida sit, propterea quòd terra siccitate constat, atq; de his flatuosior extet ob calorem, humidior subsidat propter grauitatem: & per hoc quidem vtrunque aspirationis genus ita situm: corpus, quod terram complectitur, hac serie locatur. Principio enim post diuinum illud corpus, quod perpetua versatione incitatur, calor, & siccitas collocantur, quem ignẽ appellamus. Et quanquàm illum cuiusque fumidæ secretionis communem, nomine carere existimamus, tamen quia inter corpora omnia tale in primis suapte natura ad ardorem contrahẽdum aptum est, vsus nominum ita recipiẽdus videtur:

post

Universidad de Deusto Biblioteca

post hanc naturam aer situs est. Ac operepræ-
tium quidem est, intelligere id, quod nunc ignem
vocauimus, vt succedentem caloris fomitem ita
circum extremum terræ globum extendi, vt si-
mulac tenuem motum obtinere cœperit, sæpe-
numero quasi fumus succendi videatur. Flam-
ma enim est spiritus sicci feruor. Qua igitur par-
te eiusmodi coagmentatio maxime apta est, cùm
ab ipsa conuersione agitatur, quodam modo suc-
cenditur, etiam si pro situ, aut copia fomitis suc-
cedentis varietur. Is enim si in latum, atque lon-
gum distendatur, plerunque flamma vlsitur non
aliter, quàm si arundo in agris combureretur. Sin
autem in longum tantummodo, quæ Trabes, Ca-
præ, & Stellæ vocantur, existunt: Item fomes suc-
cedens magis in longum, quàm in latum diffunda
tur, cùm simul id, quod ardore corripitur, tan-
quàm scintillet, (hoc autem propterea fit, quòd
igneſcés modum excedat, id quidē paulatim, sed
repetito principio.) Capra nominatur, vt Trabs,
quotiescunque sine eiusmodi aspiratio euehitur.
Sin aspirationes per longum paulatim quidem
ac frequenter sparsæ sint, & latitudine, ac magni-
tudine conueniant, stellæ, quæ transire videntur,
effici solent. Itaque aspiratio à cælesti incitatio-
ne deusta modò stellas, quæ transeuntes vocan-
tur, producit, modò calor ab aere denso, & ob re-
frigerationem coacto disploditur, atq; eliditur:
& ob eam rem illarum impulsus potiùs iacula-
tioni similis est, quàm exustioni. In quæstione, &
controuersia ponere quispiam poterit, num hali
tus tanquam lucernæ subditus ex superiore flam
mula inferiorē accendat lucernam. Nam rerum
quoque harum celeritas admiranda est, cum iacu
lationéque similitudine conuenit: sed tamen iacu
latio non perinde agitur, vt alius, & alius efficia-
tur ignis. An eiusdē corporis sunt discursus? Cer
tè ob vtrunque fieri videtur. Siquidem ad hunc
maximè modum halitus, quasi ab lucerna prodit.
Atque etiam nonnulla ex attritu, vt nuclei à digi
tis proiiciuntur. Quapropter noctu, die, cælóque
sudo, & aperto lapsus illarū partim in mare, par-
tim in terram apparet: deorsum decidunt, quo-
niam expultrix densitas in infimum proiicit: ob
eámque causam fulmina etiam ita labuntur, eóq;
magis, quòd horum omnium formatio non exu-
stio, verùm de attritu disploſio est, præsertim cū
omne caloris genus naturali propēsione sursum
versus rapiatur. Quæ igitur superiore in loco so
lent coire, magis ex succensa aspiratione conflan
tur: quæ in inferiore, ex discreta, quoniam humē-
tior aspiratio cogitur, & refrigescit: quippe quæ
ita coacta, & deorsum declinans, maximéq; den-
sa expellendi vim habeat, ipsiúsque calotis iacula
tionem inferiorem in partē deprimat. Item pro
situ eiusmodi aspirationis, quoad latitudinem,
aut altitudinē tenet, eatenus vel sursum, vel deor
sum, vel in latus cedit: maxima parte in latus,
quod duplici impulsus genere agantur: vi qui-
dem deorsum, sed natura sursum. Hæc enim om-
nia per dimetiētem, aut transuersam, & mediam
lineam impelluntur: quam ob rem transcurren-
tes stellæ maxima è parte transuersæ detorquen-
tur. Horum omnium causa vt materia est aspi-
ratio, vt efficiens tum superior impulsus, tum
concreti aeris densitas: & formatio quidem ha-
rum omnium rerum infra globum Lunæ con-
stat. Argumento esse debet illorum celeritas,
quæ certé haud absimilis est rebus, quæ à nobis
intorquentur. Cùm enim nobis proximæ sint, ma
gnopere videntur celeritate sua præstare sideri-
bus, Lunæ, & Soli.

Imaginum multarum, velut hiatuum, fouearum, colorum cruentorum nocte apparentium causæ.

Cap. v.

MVlta sanè imaginum genera de nocte, & quidem per serenum in cælo existunt, vt hiatus, vt fouea, vt cruenti colores. Quorum omnium eandem afferimus causam, quādo summa aeris pars, quam fomitem caloris succedērem appellamus, ita perspicuè cogitur, vt igneſcat, & illius ardor modò talis redditur, vt non aliter quàm flamma succendi videatur, modò instar Trabis, & stellæ transilire cernatur: idcirco nihil absurdum videri debet, si idem ipse aer coactus multiplici colorum varietate suffusus obseruetur. Nam quia lux per densiorem aerem minùs tralucida est, aérque repercussu afficitur, propterea colorum omnium species præbere poterit, in primisq; punicei, aut rubri, quoniam hi potissimùm igneo, & candido per appositionem commistis efficiuntur: qualia sidera orientia, aut occidentia cernuntur, si vehementior caloris vis adfuerit, aut per fumum spectentur. Hęc enim puniceum colorem trahere videntur: atq; id repercussu etiam præstabunt, cùm speculum eiusmodi fuerit, vt non figurari, sed colore suffundi possit: & velox quidem, mutabilisque harum rerum constitutio causam sustinet, cur diuturnę non protrahantur. Hiatus etiam cùm lux ipsa in colore partim cæruleo, partim nigro discedat, & distrahatur, quandam ementitur altitudinē. Trabes item plerunq; ex huiusmodi aeris constitutionibus excidunt, cùm nigrescens cælum vehementiùs concreuerit: speciē tamen cuiusdam *hiatus præbet, vt quippiam ex illo elapsum coierit. Denique candor in re arra multiplicem colorum exprimit varietatem, vt in fumo lux. Sol quidem die eiusmodi rerum coitionem, speciémque prohibet, sed noctu reliqui omnes præter puniceum, quod similitudiné cum tenebris habeant, non apparent. Et hasce quidem causas reddere oportet, cur stellæ tum discurrant, tum igneſcant. Atque etiam ita statuendum de imaginibus, quæ celerem admodum sui aspectum præbeant.

De Cometis Priscorum opiniones, ac solutiones ipsarum.

Cap. vi.

DE crinitis, orbéque Lacteo disseramus dubitationes iis proponentes, quæ ab aliis primùm sunt memoriæ prodita. Anaxagoras quidē, & Democritus autho

authores sunt, Crinitas esse iunctam effigiem ca-
rum stellarum, quæ errent, atque instabili vtan-
tur sede, quotiescunque ex propinquo aduentu
mutuæ tactionis speciem præbent. Nonnulli au-
tem, qui in Italia viuunt, quique Pythagoræi ap-
pellantur, ipsam siquidem in nauigantium side-
rum numero habent, sed imaginem eius diutur-
nam esse, Solémque fulgorem eius parum supe-
rare, quod ipsius etiam Mercurij stellæ contin-
gere solet. multas enim relinquere facies, quod
parum ascendat, idcirco diutius existere. Hip-
pocrates Chius, & illius auditor Aeschylus his
non dissimilia attulerunt, nisi quòd Crinitas
iubam ex se promissam non habere inquiunt,
cùm errabundæ ex locis aliquando eam arri-
piant, obtutúsque noster ex attracto ab iisdem
humore in Solem reflectatur: & cùm tardissimè
relinquantur, hoc est suum ipsius peragrent or-
bem, diutiùs, quàm reliqua omnia sidera, appete-
re confirmant, vt etiam cum eodem loco ite-
rum apparuerint, constet illas totum suum cur-
sum confeciſse: cursum autem ad Septentriones,
& ad Austrum conficere. Nec spatio, quod me-
dium inter Solstitiale, Brumaléque signum inter-
positum est, quicquam aquæ ab iisdem trahi, quo-
niam ex lustratione Solis deustum sit: cùm verò
ad Austrum deferuntur, magnam eiusmodi hu-
moris vim continere: & quia superior orbis par
uus est, inferior multiplex, minimè integrum es-
se humano visui, qui in Solem reflectendus est,
permeare: cùm ille neque Solstitiali signo, ne-
que Austro propinquus sit, neque in Solstitiali
versetur signo: propterea his in locis nullam
concrescere Crinitam. Cùm verò ad Septentrio-
nes orbem lustrat, coma ornari, quandoquidem orbis complexus, qui suprà definitorem est, magnus est, inferior autem paruus, nullóque negotio humanus aspectus id temporis ad So-
lem peruenit. His certè omnibus accidit tum summatim, tum singillatim ea dare, quæ nullo
item obseruauimus, stellam Iouis semel atq; ite-
sanè modo fieri possint. Et primùm quidem iis,
qui Crinitas in vagarum siderum numerum re-
ferunt. Nam signifero in orbe errantia relin-
quuntur omnia, hoc est suum ipsorum cursum,
propriúmque motum conficiunt, multæque Cri-
nitæ extra signiferum visæ iam sunt: deinde plu-
res vnà simul plerunque effulserunt. Huc acce-
dit, quòd si è reflexione Crines trahit, vt docet
Hippocrates, & Aeschylus repetit, oportuisset
aliquoties sidus tale cum nullis etiam crinibus
pasis apparere, quippe quod ad alia etiam loca
orbem peragret suum. Crines sanè vsquequaq;
non explicantur: nunc verò nullum aliud, ex-
ceptis quinque sideribus, est visum, quæ certè
simul omnia plerunque supra finitorem circu-
lum sublimia existunt. Et cùm hęc quidem con-
spicua esse possint, sed conspicua non sint, quo-
niam ad Solem propiùs accedunt, nihilò mi-
nùs Crinitæ existunt, & quidem sæpenumero.
Sed ne illud quidem verum est, Crinitam ad
Septentriones tantummodo ardere, simul cum
ipse quoque Sol ad Solstitiale fertur signum.
Nam magnæ illius Crinitæ exortus in Achai-
co terręmotu, tantáque proluuie ab occasu equi-
noctiali fuit: complures quoque ad Austrum iam
apparuerunt. Athenis etiam cùm Eucles Molonis
filius Rempublicam gereret, mense Ianuario, si-
dus Crinitum ad Septentriones visum est, atque
Sol circa Brumale signum tum versabatur: quan-
quàm iidem etiam ipsi tantùm repercussus fuisse
inter ea referunt, quę fieri non queant. Absurdam
porrò sententiam pariter isti defendunt, & qui
copulationem profitentur atque initio de fixis,
ac inerrantibus quædam Crines arripiunt: qua
quidem in re non modò Aegyptiis talia comme-
morantibus fides habenda est, verùm nos etiam
ipsi in Caniculæ coxa sidus spectauimus, è quo cri
nes paulò tamē obscuriores explicabantur, quo-
niam eiusdem sideris lumen hebetabatur inten-
tis oculis id aspicientibus, cæcutientibus autem
splendidius occurrebat. Omnia item, quæ no-
stra memoria sunt visa, priùs, quàm intercide-
rent, in loco, qui supra finitorem est, ita paula-
tim se ipsa consumentia euanuerunt, vt neque
vnius sideris, neque plurium corpus relinque-
retur: cùm illud etiam ipsum magnum sidus, cu-
ius paulò antè meminimus, hyeme, inclinatóque
die effulserit, temporibus gelidis, serenóque cæ-
lo, ac sudo, cùm Aristæus gubernacula reipubli-
cæ Athenienſis teneret. Pridie autem non ap-
paruit, cùm ante Solem seſe occultarit, postri-
die seſe aperuit: breuissimo enim spatio relictū
est, continuóque occidit. Lumen tanquam sal-
tum vsque ad tertiam cæli partem agebat, & pro-
pterea illud Trames appellabatur. Peruenit item
vsque ad zonam Orionis, vbi dissolutum est. At-
qui Democritus in sua ipsius sententia conten-
tionem excitauit, nam quædam sidera dissolutis
etiam crinibus conspecta fuisse tradit. Sed hoc o-
pus non erat modò fieri, modò nō fieri, imò sem-
per idem seruandum erat. Accedit etiam, quod
Aegyptij authores sunt vagarum stellarum con-
uentus, partim inter se, partim cum fixis agi. Nos
rum quandam aliam de iis, quæ in geminis ver-
santur, subisse, solámq; profugisse, eidémque te-
nebras offudisse, nec interea Crinitam vllam fa-
ctam. Ratione præterea idē exploratum est. Nam
sidera etiam si maiora, minoráve micent, viden-
tur tamen singula separatim indiuidua esse. Quę-
admodum igitur cùm indiuidua constant, ex ta-
ctione nihil amplificantur, ita cùm indiuidua nō
sint, indiuidua tamen appareant, post coitionem
certè in nullam videbuntur ampliorem distendi
magnitudinem. Itaque satis constat, si non ex plu
ribus, saltem ex his, causas, quæ de rebus hisce al-
latæ sunt, falsas, atque commentitias esse.

De Cometis, & earum causis, ac differentia.

Cap. vii.

IT quoniam censemus, quæ sensu mi-
nùs aperta sunt, ratione commodum
satis probata, atque demonstrata es-
se, cùm illa rerum euentui consen-
tiant, ex *iis certè, quæ circum Crinitas, & reli-
qua eiusmodi apparent, statues eadem quoque
ipsas

ipsas ita potissimùm confici. Nam informatum, & mentibus nostris anticipatum sit, primam Mundi partem, quę circum terram posita est, quo ad cæleſti volubilitate comprehenditur, aspirationem tum siccam, tum calidam esse, eandémq; cum proximo continuari aere: atque etiam circum terram ab impulsu, corporisque cælestis replicatione magnopere volui, & versari. Illa igitur cùm ad hunc modum & feratur, & conuertatur, qua parte idonea est ad ardorem, eadem sępenumero igneſcit: ex quo quidem ipsos siderum Sparsorum discursus constitui, agíque asserimus. Itaque cum ex superno motu ad huiusmodi facilitatem igneum annectitur principium, neque ita exuberet, vt celeriter, & vehementer comburat, neque ita imbecille sit, vt citò restinguatur, sed copiosiùs expandatur, & vehementer vrgeat, simul ex inferiore loco accidat, idoneam efferri aspirationem, id ipsum stella redditur Crinita, eo tamen modo, quo id, quod exhalauit, figurari contigerit. Nam si vsquequaque simili fingatur forma, vocatur Crinita. Si in longum producatur, Pogoniæ, hoc est, Barbatæ, nomen fert. Et quemadmodum eiusmodi succedentis fomitis impulsus sideris videtur impulsus, ita permansio videtur esse sideris permansio, & requies. Neque verò aliter euenit res, ac si quispiam torrem in grandem palearum aceruum impelleret, aut rem aliam iniiceret, quę modica excitandi incendij origo esset. Quinetiam stellarum discursus cum eiusmodi re nonnullam videtur habere similitudinem: celeriter enim ob facilitatem succedentis fomitis, & propensionem in longum cedit. Quod si remanserit, atque de transitu consumptus non sit, qua maximè parte idem fomes densus concreuit, ipsius discursus exitus impulsus fiet origo. Tale etiam Crinitum sidus, quasi discursus sideris est, quod quidem in se tum originem teneat, tum exitu terminetur. Itaque cùm eiusmodi constitutionis, ardorisque origo inferiore in loco erit, per se Crinita existet. Cùm autem sub sidere aliquo vel errante, vel inerrante, ab illius motu aspiratio cogetur, tum eorum siderum aliquod Crinitum apparebit. Nec verò crines, qui è sideribus sparsi videntur, propè illa oriuntur, sed quemadmodum Areæ, vel Coronæ potiùs Solem & Lunam cingentes apparent, quanquàm sidera transferantur, quotiescunque subiectus aer ea densitate concretus est, vt hæc affectio sub ipsius Solis ingressum prodeat, ita Crines ipsis è sideribus promissi tanquam Corona existunt, nisi quòd Corona ita calore suffusa redditur ob reflexum: color autem, qui in Crinitis videtur, iisdem ipsis planè obducitur. Cùm igitur talis coma per sidus fuerit, necesse est illam ipsam eodem impulsus genere moueri, quo sidus, sed cùm separatim coierit, tum relinqui, & præteriri videtur. Mundi enim, qui ipsi terræ adiacet, talis habetur impulsus. Illud etiam potissimùm fidem facit, Crinitam haud esse repercussum quẽdam, vt Coronam in nitido succedenti fomite, repercussum, inquam, prope Solem, vt Hippocrates scriptum reliquit, aut certè prope quod dam aliud sidus factum, quod frequenter ipsa Crinita separatim efficitur, atque omnino frequentiùs, quàm circùm certa quædam sidera effici soleat. Causam Coronæ posteà exponemus. Crinitarum constitutionem igneam esse, eo argumento probatur, quòd complures exortę manifestum prędsagium faciunt ventorum, & squallorum. Nam perspicuum est idcirco eas creari, quòd id genus excretionis ita copiosum sit, vt necessariò aer siccior consequatur, humórque respirans secernatur, & à calidioris aspirationis copia disipetur: quo fit, vt facilè in aquam non cogatur. Verùm de huiusmodi affectione planiùs disputabimus, cùm de ventis quoque disserere tempus inciderit. Crinitæ igitur quoties crebræ, & frequentes effulgent, vt diximus, toties anni tum sicci, tum flatuosi perspicuè consequuntur. Cùm autem rariores, & magnitudine obscuriores flagrant, contrà fit. Sed tamen pro ratione temporis, aut magnitudinis bona ex parte ventus excedere solet, quandoquidem cùm de aere in Aegos flumen lapis decidit, die à flatu sublatus decidit: atque etiam per id tempus ab occasu Crinitum sidus ardebat. Magnæ quoque illius Crinitæ tempore hyems & sicca, & Aquilonia fuit, proluuiésque ex contrario ventorum concursu facta est. Aquilones enim in sinu coercebant, extrà vehementer Auster spirabat. In æquinoctiali etiam circulo paucos admodũ dies Crinita arsit, cùm Nicomachus Atheniensis Reipublicæ summæ præesset: nec ab occasu exoriebatur: quam ob rem accidit, vt ventum ad Corinthum vrgeret. Motus Solis, aliorúmq; errantium siderum causa est, cur neque multę Crinitæ, neq; sæpenumero, & magis extrà, quàm intra circulos Solstitialeis exoriantur. Motus, inquam, qui non modò calidũ excernit, sed id etiã, quod compactum est, discernit, & attenuat. Cur autem in illis ipsis locis Crinitæ rariores ardeant, ea potissimùm est causa, quòd maxima talis aspirationis pars in orbis Lactei sede colligitur, & cumulatur.

De circulo Lacteo, Priscorum opiniones.

Cap. VIII.

SEd iam doceamus quo modo, & qua de causa Lac exoriatur, & quidnam ipsum sit: qua sanè in re initio scriptura persequemur ea, quæ de illo etiam ipso ab aliis memoriæ, literísque mandata sunt. Nonnulli igitur, qui & iidem Pythagorici nominabantur, senserunt Lac tramitem esse: alij quidem ex delapso aliquo sidere in deflagratione, quæ Phaethontis tempore facta dicatur: sed alij tradunt, Solem aliquando per orbem hunc circumuectum, & propterea eiusmodi locum arsisse, aut ex illius lustratione similem alium casum illi incidisse. Absurdum certè est, non pariter intelligere, si modò hæc est causa, oportuisse ipsi quoque signifero orbi hoc idem euenire, atque adeò magis, quàm lacteo, cùm non modò Sol ipse, verùm etiam reliqua omnia errantia in eodem illo cursus conficiant suos. Et sanè vniuersus orbis nobis conspicuus est, dimidia enim illius

illius pars semper noctu aperta est, nec in quippiam tale incurrisse videtur, nisi fortè aliqua parte cum Lactis orbe copulatur. Anaxagoras, & Democritus prodiderunt, Lac esse quorundam sidetum lumen, quandoquidem Sol cùm terram sua lustratione subit, quædam sidera non aspicit, ita vt nullum lumen appareat eorum, quæ ab illo aspiciuntur, cùm ab radiationibus Solis prohibeatur: sed quibus terra sic interponitur, vt proprium eorum lumen non ab Sole aspiciatur, id Lac esse contendunt. At constat, hoc fieri non posse: nam Lac semper in iisdem consistit sideribus: eóque etiam magis, quòd illius orbis maximus videtur. nec semper à Sole sidera videntur eadem, sed alia & alia, quòd eodem in loco non semper commoretur. Ergo Sole tralato, & ipsum quoq; Lac transferri oportet: quod certè videtur fieri non posse. Huc accedit, quòd si quemadmodum in diuinæ Matheseos præceptionibus demonstratur, Solis magnitudo amplior est, quàm terræ, & spatium inter sidera & terram multò maius est, quàm id, quod inter Solem & terram intercedat, vt etiam asserendum est de interuallo Solis & terræ maius esse, quàm Lunæ & terræ, nimirum non longè à terra turbo Solis rectus irradiationes immittet suas: nec terræ vmbra, quæ nox vocatur, nonnullis sideribus, quæ fixa, inerrantiáq; sunt, obducetur. Sed necesse erit, illa eadem inerrantia Solis irradiationibus semper pulsari, omniáque ab ipso Sole aspici, & lustrari, nec vllum terræ obiectum ipsis sideribus fieri. Tertia præterea de Lacte allata est sententia: quidam enim aiunt, illud esse nostri aspectus reflexum in Solem, quale Crinitum quoque sidus habetur. hoc etiam fieri nequit. Etenim si is, qui cernit, & speculum, & omne, quod visu obuium est, quierint, in eodem profectò speculi signo eadem imaginis pars apparebit. Quòd si aspectus quiescat, & speculum, atque id, quod visu obuium est, motu agantur, idémque interuallum tum ad hominem videntem, tum ad rem quiescentem seruetur, * motúsque nec ad speculum posteà ciebatur, nec ita celeriter, vt illud impellatur, certè nullo modo fieri poterit, vt idem simulachrum eandem speculi teneat partem. At sidera, quæ Lactis orbe continentur, voluuntur, & Sol ipse, in quem repercussus fit, lustrat, cùm nos ipsi videamus, & quiescamus, & æque inter se distent id, quod speculum videtur, & id, quod per illud aspicitur, & quæ voluuntur æquè à terra, quod centrum est, distent. Delphinus enim modò intempesta nocte exoritur, modò ante lucem. Lac tamen per easdem partes, & stellas cernitur: quod certè non oporteret, si simulacrum esse conuinceretur. Sed ne illis quidem locis hoc genus affectionis inerat. Præterea noctu in aqua, & quibusdam id genus speculis Lac nobis obuersatur. Et quæso, quî fieri potest, vt id temporis visus in Solem reflectatur? Ex his intelligi licet, Lac nullius sideris errantis tramitem esse, neque lumen siderum, quæ non aspiciantur, neque reflexionem. Et propémodum hæc solùm habentur: quæ hactenus ab aliis tradita, præceptáque sunt. Nos autem oratione ab initio iam constituto repetita ita dicamus, etenim suprà docuimus summam aeris partem sic ignis obtinere facultatem, vt dum aer à cæli conuersione secernitur, talis quoq; coagmentatio secernatur, cuiusmodi stellas etiam Crinitas esse dicimus. Tale autem opus ita fieri intelligendum est, vt Crinitarum, quæ ad sidera concrescunt, cùm talis excretio seorsum non fit, sed planè à quopiam sidere vel fixo, vel vago. Siquidem stellæ Crinitæ tum effulgent, quoniam eiusmodi coitio perinde eorum ipsorum impulsum sequitur, ac Solis, à quo quidem impulsu è reflexione Coronam existere asserimus, cùm aer hoc sanè modo affectus fuerit. Itaque quod in singulis sideribus fieri contingit, idem quoque in toto cæleſti corpore, quod versatur, & agitatur, fieri existimare debemus. Nam rationi consentaneum est, si vnius sideris motus accendit, motum quoque siderum omnium quippiam tale efficere, ac exuscitare, atque insuper id magis præstare, vbi sidera maximè crebra, plurima, & amplissima hæserint. Signifer quidem orbis tum propter aliarum vagantium stellarum traiectiones, tum vel maximè propter Solis cursum eiusmodi coitionem labefactat, & conficit, ob eámque rem Crinitæ multæ vltra Solstitialeis circulos ardere solent: Prætereà neque circa Solem, neque circa Lunam ipsi Crines oppanduntur, cùm celeriùs disipentur, quàm coalescere possint. Orbis autem ipse, in quo Lac existit, maximus est, atque ita dispositus cernitur, vt Solstitialeis multum excedere videatur. Plenus item est siderum, quę & magnitudine, & nitore præstant. Nec desunt, quæ Sparsa appellentur, idque aspectu percipitur: propterea contento semper opere, omnis hęc coitio accumulatur. Huiusce rei argumento est, quòd maius ipsius orbis lumen in dimidia altera parte nitet, qua Lac duplex videtur esse. Hic enim plura, & densiora hærent sidera, quàm altera in parte, quippe cùm lumen nullam ob aliam causam agatur, nisi ob ipsam siderum lustrationem. Nam si hoc in orbe agitur, vbi plurima affixa sunt sidera, atq; adeò in ea orbis parte, in qua sidera tum magnitudine, tum copia magis crebra apparent, verisimile fuerit hanc maximè propriam eiusmodi affectionis existimare causam. Orbem, atque hærentia illi sidera ex inferiore contemplator designatione.

Quia Interpres animaduertit inter plebeios istos diuinæ Matheseos Professores non satis conuenire, quo pacto hæc orbis Lactei, siderúmque in eo Sparsorum figuratio exprimenda esset, nec multum fidei haberet ijs, quæ à Barbaris quibusdam Scriptoribus tractata essent propterea locum hunc omni scriptura, & figuratione vacuum reliquit, vt arbitratu suo quisque illã designare posset.

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec verò facultas ſuppetit ſiderũ, quæ ſparſa vocantur, certo ordine in globo diſponendorum, cùm nullum vſquequaque perſpicuum obtineat ſitum, & in cælum intuentibus expreſſa appareant, & illuſtria: ſiquidem hoc vno in orbe partes mediæ ſiderum eiuſdem generis plenæ ſunt, cùm alij orbes apertè vacent. Quapropter ſi cauſam imaginis Crinitarum, vt mediocri ſtudio expoſitam probamus, Lac quoque eodem ſanè modo ſe habere exiſtimandum erit. In Crinitis enim, quæ affectio, hoc eſt coma, vni aſſignatur ſideri, hanc eandem per totum ſpargi orbem iudicare debemus. Et Lac quidem eſt, vt rem circumſcriptè complexam, ad definitam exprimamus, maximi orbis per excretionem coma. Quam ob rem ſtellæ Crinitæ, vt tradidimus, nec copioſæ exoriũtur, nec ſæpenumero, eoq; magis, quod talis coagmentatio in hunc ſemper locum ſingulis traiectionibus ſecreta eſt, aſsiduéq; ſecernitur. De rebus, quæ in Mundo terrę circumpoſito, cæleſtiúmq; orbium conuerſionibus per tactionẽ iuncto conficiantur, atq; etiam de ſtellarum diſcurſibus, de flammiſq; ſuccẽſis, tum de Crinitis, & de Lacte vocato diximus. Tot enim propẽmodum affectiones, operáve hoc in loco exiſtunt.

De cauſis pluuiæ, nubiſque, ac caliginis differentia.
Cap. IX.

AT verò nunc diſputabimus de loco per poſitionem quidẽ ſecundo poſt illum, ſed primo, ſi terram reſpicias. Is enim communis eſt locus aquæ, & aeris, atque omnino rerum earum, quæ in ſuperiore illorum parte oriantur. Horum autem omnium eodem modo tum initia, tum cauſæ accipiendæ, proponendæque ſunt. Præcipuum igitur, ſummúmque initium, vt mouens, orbis eſt ſignifer, in quo quidem cùm ipſius Solis curſus apertè ſecernat, & cogat pro ratione maioris vel propinquitatis, vel longinquitatis, cauſa eſt partim ortus, partim interitus. Cùm autem terra quieſcat, & conſiſtat, humor certè ei circunfuſus à Solis irradiationibus, & ſuperiore alio calore, per vapores expreſſus, ſurſum effertur: cúmque calor humorem, quem euehebat, reliquerit, & partim ſuperiore loco ſparſus, partim extinctus ſit, quòd remotiùs in ſuperiorem terræ aerem ſublimis efferatur, vapor refrigeratione affectus tum propter caloris defectum, tum etiam propter locum iterum cogitur; atque ex aere aqua oritur, quæ ſanè ita orta rurſus in terram defluit. Aſpiratio ex aquæ mutatione eſt vapor, ex aeris in aquam nubes. Caligo eſt excrementum concretionis nebulæ in aquam. Qua de cauſa euidentius tranquilli cæli dat ſignum, quàm aquarum, eóq; etiam magis, quòd caligo eſt tanquam nebula ſterilis. Ortu quidem ſuo orbis hic Solis imitatur orbẽ: ille enim æquè ſurſum, & deórſum mouetur, vt hic in latera. Eundẽ quoq; ipſum intelligere oportet tum aeris, tum etiã aquæ communem quaſi rapidum flumen in orbem reciprocari. Siquidem aduentante Sole eiuſmodi vaporis flumen ſurſum fertur, recedente verò idem aquæ flumen delabitur: & hoc quidẽ ordinatim, nec ſine continuo, perenniq; motu fit. Quam ob rem Veteres, cùm Oceanum terram in orbem lambere obſcurè dicebant, fortè hoc ipſum flumen deſignare videri poterant. Cũ autẽ humor per ipſius caloris facultatem ſemper efferatur, & per refrigerationem in terram detrudatur, nomina aquæ affectionibus, & quibuſdam illius differentijs præcipuè imponuntur. Idem enim humor, cùm partibus tenuibus defluit, Gutta vocatur: cùm plenioribus, Imber.

Roris, ac pruinæ cauſa.
Cap. X.

QVicquid verò diurni vaporis, ſi in excelſum non tollitur propter imbecillitatem caloris eundem ipſum vaporem, qui in *aquam mutandus eſt, tollentis, delapſum cum refrigeratione de nocte fuerit affectum, Ros vocatur, & Pruina. Hæc quidem toties conficitur, quoties vapor antè gelatur, quàm denuò in aquam cocat: illiúſq; formatio hyeme, & hybernis potiùs in locis conſtat: Ros, cùm vapor in aquã cogitur, nec tepor eiuſmodi eſt, vt id, quod in ſublime elatum eſt, exicet: nec frigus ita vrget, vt ipſum vaporem gelando contrahere poſsit. Quod quidem propterea euenit, quia vel anni tempus paulò tepidius ſit, vel locus, in quo ille formandus eſt. Roris enim formatio magis in cęli temperie, locíſq; elementioribus eſt, Pruinæ contrà, vt dictum iam eſt. Nam conſtat, vaporẽ aqua ipſa omnino calidiorem eſſe, cùm ignẽ quoq; ita in ſe retineat, vt maiorem frigoris vim ad ſe ipſum cogẽdum, ac ſpiſſandum requirere videatur. Vtráque ſanè res efficitur, cùm apertum, & placidum eſt cælum, neq; ventorum exagitatio ſit. Etenim ſi illud negetur, nihil in ſublime euehitur: ſi hoc adſit, nihil concreſcere poteſt. Hæc ita confici documento eſt, quòd vapor in altum magnopere non tollitur, cùm pruina excelſis in montibus minimè concreſcat. Cur autem in talibus locis non fiant, cauſa nimirum vna redditur, quòd euaporatio ex locis tum cauis, tum fluidis ſurgit. Itaque calor, qui efferre ſolet, tanquam maius onus ſuſtinens, quàm vires eius ferre poſsint, in magna, editioríſq; altitudinis loca id oneris efferre nequit, ſed in proximo dimittit. Altera, quòd aer excelſis circunfuſus locis potiſsimùm diffluit, aſsiduéque incitatur, taléque concretionis genus diſsipat, & ſoluit. Ros vbique gignitur Auſtrinis tẽporibus, non Aquilonijs, præterquam in Ponto: hîc enim contrà res habet. Nam flatu Aquilonum formatur, Auſtrorum non item. Cauſa

ſa ſimiliter probanda eſt, vt ea planè, quæ redditur, quam ob rẽ idem ipſe ros gignatur cęlo ſudo ac quieto, non hyberno. Auſter enim aliis in locis temperiem affert, Aquilones autem hybernę ſunt tempeſtatis authores, quòd frigidi ingruãt: idcirco frigoris vi aſpirationis caloré extinguũt. Sed in Ponto per Auſtrum cęlum non ita miteſcit, vt euaporationes reddantur, cùm tamen Aquilones frigore calorem in terra per aduerſum conatum ita colligant, vt multò copioſior ille per vapores eliciatur. Hoc idẽ in locis à Ponto remotis ſpectare licet: ſi quidẽ putei temporibus Aquiloniis magis, quàm Auſtrinis vapores edunt. Attamẽ Aquilones vaporum caloré reſtinguunt priùs, quàm copioſiores cogantur: atq; etiam flatibus Auſtrinis facultas aſpirationi ſuppetit adſe colligendã. Aqua ſanè gelu non ſtringitur, quemadmodum eo loci agitur, quem nubes ſubeunt.

Niuis cauſa, & accidentia.
Cap. XI.

NDe enim tria corporũ genera frigore concreta effunduntur, Aqua, Nix, Grando. Horũ duo proportione congruunt, atq; iiſdem cauſis fiunt, vt quę inferiore in loco exiſtunt: differẽtiis tamen iis variantur, quæ ad magis, & minus, ad multitudinẽ, & paucitatem referantur. Siquidem nix, & pruina idem ſunt: pluuia itẽ, & ros idem. Altera tamen ratione multitudinis obtinet, alter paucitatis, propterea quòd pluuia exvapore nimio, refrigeratóque conficitur. Huiuſce quidem rei cauſa eſt loci amplitudo, & temporis longinquitas, in qua congeritur, efficitur, & conſurgit. Ros ad paucitatem pertinet, quoniam diem manet, & locus admodũ anguſtus eſt. Declarat hoc partim formatio, breuis ſanè, partim multitudo, quę decidit minor. Similis pruinę, & niuis ratio. Cũ enim nubes gelaſcit, nix eſt: cùm vapor, pruina. Ob eámq; cauſam declarationẽ habent frigidi temporis, aut loci: atque eò magis, quòd gelu non afficerentur, niſi frigus admodũ vinceret, cùm preſertim multus adhuc retineatur calor. Nimia enim caloriſcopia in nube indita etiã habetur, quę quidem reliqua eſt pars ignis, qui humoré è terra in vaporẽ expreſſerit. Grando quidẽ cõcipitur illo in loco, ſed in eo, qui terræ proximus reſpirat, res deſideratur, quę ad grandinẽ proportione reſpondeat. Nam, vt propoſuimus, quemadmodũ ibi nix contrahitur, ita hîc pruina: ibi pluuia, hîc ros: ibi grando, hîc autẽ rei ſimilis compenſatio non fit. Cauſa ex diſputatione de grandine ſatis comperta fuerit.

Grando vbi generetur, & quo tempore magis.
Cap. XII.

NImuero proponere oportet, quæ ei gignendæ accidere ſoleant, ſimul quæ errore vacent, quæque ambigua non ſint, nec in contentionem, & diſceptationem cadere videantur. Itaq; grando gelu eſt, hyeme aqua gelu concreta redditur. Grandinum ortus vere potiſsimùm, & autumno conſtat: mox temporibus ipſorũ fructuum prouẽtus. Hyeme, & cũ minus frigoris inceſsit, rariùs. Omnino locis clementioribus grandines formantur, niues frigidioribus. Abſurdum prætereà ſuſpicari, aquam ſuperiore in loco congelaſcere, quandoquidẽ neri nõ poteſt, vt id conſequatur ante, quàm reddatur aqua. Nec vllo temporis puncto aqua ſuſpeſa permanere poteſt, nec vt guttæ, quæ quanquam propter tenuitatem impelluntur, tamen in aere commorantur (hoc enim modo terra, & aurũ ob ramentorum exilitatem in aqua ſępenumero fluitant) ita in aere aqua verſatur, atq; ex magno minutarum guttarum concurſu maiores poſteà defluunt. Hoc nimirũ in grandine fieri non poteſt: ſiquidem gelu obſtricta non coaleſcunt, vt humida. Ergo perſpicuum eſt tantũ aquæ ſuperiore in loco permaniſſe, etiam ſi tantum gelatione affectũ non ſit. Huiuſce affectionis & ortus cauſa iſtis quidẽ videtur nubes in editum compulſa locum qui paulò frigidior ſit, quòd irradiationum reper cuſſus de terra eò procumbant, confluuiúmque aquæ eódẽ agatur, & gelu induretur: ideo æſtate, ac tepidioribus in prouinciis grãdines magis rue re, cũ ſupernus etiã calor à terra nebulas procul emoueat, longiúſque pellat. At nullus grãdinum ortus in locis valde celſis accidit, quãquàm ſi illa grandinis cauſa probaretur, par eſſet, grandinem haud ſecus editis in locis formari, ac niuẽ confici videmus. Prętereà nubes tam vehemẽti ſonitu vidimus prope terrã deuolui, vt homines audiẽdo, & videdo perculſi timore ſint, quaſi maius aliquod impẽderet malum. Fuit etiam, quãdo abſq; ſonitu nubes prope terram deuoluerentur, magnúſq; grandinũ numerus ederetur, quæ magnitudine incredibili, & forma minùs rotũda eſſent, quòd illarum impulſus longinquus admodũ non eſſet, cùm prope terrã concretio illa fieret. Ita de re non eodem modo viderur decernendum, quo illi ſenſerunt. Gelatio enim potiſsimùm cauſam tenet magnitudinis grandinũ. Grando enim gelu eſt: quod omnibus etiam conſtat, quãdo illæ magnæ omnino ſunt, quæ non conglobentur, quod idẽ argumento eſt concretionis prope terram factæ. Nã quæ remotioribus è locis deferuntur longo de ſpatio inter ſe contuſę partim rotũdę, partim contractiores fingũtur. Ex quo intelligitur, congelationẽ propterea non fieri, quòd frigus ſupremum in locum trudatur. Sed quãdo ſpectare nobis licet, per calorem, & frigus, aduerſum, contráque obiectum conatũ fieri terrę ſubdita in teporibus propterea frigida ſunt, & in gelu tepida) idem ipſum ſuperiore etiã in loco fieri exiſtimare oportet. Quocirca tepidioribus, minúſq; gelidis temporibus frigus propter calorem, qui in orbẽ ductus aſsider, in interiora per aduerſum conatũ cõiectus modò celeriter aquam ex nube elicit, modò grandinẽ excutit. Ob eámque cauſam & guttę multò pleniores, & aquarum nimbi vehementiores tepidos per dieſeffundũtur, quàm per hyemen. Vehementiores quidem, cùm magis coacti, confertíq; ſunt: tales autem ob ipſius denſitatis celeritatẽ redduntur. Hoc certè aliter euenit, quàm Anaxagoras profiteatur. Is enim grandinẽ tum confici ait, cùm frigidum aerem nubes ſubierit. Nos cùm calidum in locũ deuenerit, idq; potiſsimùm fieri, cùm in maximè calidum decubuerit locũ. Quinetiam cùm interius frigus ab exteriore

riore calore ex contrario conatu magis tenetur, tum ab ipso frigore expressa aqua gelu obstringitur, grandóq; conficitur. Quod quidem vsu venire solet, quotiescunque gelatio celeriùs subortur, quàm aqua déorsum delabatur. Si enim tanto deferatur tempore, vehemensque frigus breuiùs stringat, nihil prohibet, quin vel suspesa aqua cõgelascere possit, dummodo gelatio citiùs efficiatur, quàm in locum deturbetur inferiorẽ. Et certè quò terræ propior, confertiórq; gelatio reddi tur, eò vehementiores aquę defluunt, gutteque, & grandines maiores decidunt, quoniam è propinquo inferuntur loco. Quæ eadem causa est, cur magnæ guttæ non admodum crebræ decidant. Aestate minùs grandinat, quàm vere, & autumno attamen magis, quã hyeme, propterea quod æstate aer siccior est: vere autem humidus adhuc senti tur, autumno iam humescit. Temporibus quoque fructuum prouentus eandẽ ob causam grandines aliquando formantur, vt diximus. Calor enim in aqua, hoc est in nube, vnde aqua emanat, antè indi tus celeritatem congelationis nonnihil adiuuat cùm maturiùs frigescat. Quã ob rẽ multos comperias, qui aquã Soli antè exponant, cùm eam vehementer refrigerare cupiunt. Ponti etiã accolę, quoties extructis in glacie tegeticulis piscatui student (perfracta enim glacie ad fluuios illos piscari consueuerunt) toties propter gelationis celeritatem calidam arundinibus affundunt aquam. Siquidem glacie vtuntur tanquam plumbo, vt arundines firmiùs quiescant, cùm aqua gelu coacta temporibus, locisq; tepidis celeriter calescat. Aestate etiam, non hyeme in Arabia, & Aethiopia pluuiæ mittuntur aquæ, eædémq; concitatiores, & quidem vno, eodémq; die sæpenumero ob eandem, quam proximè attulimus, causam. Nam citò frigus ex conatu aduerso suboritur, qui certè propterea consequitur, quòd regiones illę omnes vehementer calidę sint. Tanta omnino de imbre, rore, niue, pruina, grandine, qua de causa effi cerentur, & quę illorum omnium esset natura, disputata volumus.

De ventis, fluuijs, ac fontibus.
Cap. XIII.

DE ventis, de omnique flatuum genere, atque etiam de fluminibus, & de mari disseramus, & primùm de rebus hisce nobiscũ animi pendentes, & hæsitantes, præsertim cũ de illis, vt de cęteris etiã omnibus nihil Veterũ monimentis ita explicatum acceperimus, quod vel despicatissimus quisq; proferre non possit. Non desunt igitur, qui profiteãtur, aerẽ motu percitum, ac fluentem, esse vẽtum, eundémque ipsum coactum, atque concretum nubem, & aquam haberi, vt eiusdem naturæ participes sint aqua, & flatus: sitque ipse ventus agitatio aeris, & motus. Quapropter nonnulli ex iis, qui hęc ipsa doctiùs, exquisitiúsq; tractare cupiũt, omneis vẽtos vnũ esse aiũt, quod simul acciderit vniuersum motu incitatum aerem, vnum atque eundem esse: & cũ nihil omnino diuersi sint, illos tamen diuersitatẽ quandam ex partibus ementiri, vnde quodam quasi fluxu semper inferãtur. Qua de re propémodum ita sentiũt, vt si existimaueris flumina omnia vnum esse flumẽ. Plerique igitur nulla impliciti quęstione rectiùs docent, quã qui hoc modo quærentes sentẽtiam explicant suam. Si enim flumina omnia ab vno emanãt principio, de flatibus quoq; ipsis eodem sanè modo sentiendum erit: ac fortasse huius sentẽtię authores quippiam protulerint. Quòd si vtrobique eadem seruatur ratio, liquet scitũ istud mẽdacium esse merum; quandoquidẽ conuenit præcipienti de ventis, quęrere quid vétus sit, quo modo oriatur, quid motũ afferat, vnde origo eorum ducatur: & vtrũ proponere cõueniat, illum tanquã ex vase effluere, ac tandiu emanare, quandiu vacuum reddatur vas, quasi ex vtre emissum, an quẽadmodum pictores faciunt, qui illos ex se ipsis flatũ reddentes exprimunt. De fluuiorũ quoq; ortu ad hunc modum nõnullis statuendũ videtur. Authores enim sunt, aquam à Sole euectam, & per imbrẽ demissam collectã sub terram, tãquam ex amplo alueo fluere, vel omnia flumina ex vno alueo, vel aliud ex alio, nec interim vllũ aquę genus creari, sed ex confluuio in eiusmodi origines per hyemẽ facto hanc fluuiorum vim effundi, ob eámque causam semper hyeme tumidiores eos rapi, quàm æstate: & alios perẽneis, alios nõ perenneis esse. Quorũ enim propter aluei vastitatẽ collectitia aqua ita affluat, vt satis sit, nec antè cõsumatur, quàm hyeme pluuia reperat, hosperẽneis semper profluere: sed quorũ angustiora sunt receptacula, hos propter aquarũ exiguitatem priùs exhauriri, quàm imber cęlitus iterũ delabatur inanito vase. Atqui satis perspicuè res declarabitur, si aquarũ affluentiã intelligere volueris è receptaculo oculis subiecto, in quod aqua quotidie delabatur. Hoc nimirum capedine sua vniuersæ terrę magnitudinem excesserit, aut certè aqua recepta nõ multùm vertenti defuerit anno: quinetiã perspicuum est, cõplura eiusmodi receptacula, in multis terræ locis haberi. Enimuero absurdũ nimis erit, nisi existimaueris eadem ipsa causa aquam super terram ex aere oriri, qua sub terra oritur. Itaq; si aer per vapores missus in aquam frigore cogitur, eandẽ sanè mutationẽ in terra à frigore effici existimare debemus: atq; eò loci non solùm discretam, seuocatámq; aquam procreari, eandémque fluere, verùm etiam illius ortum nũquàm intermitti. Iam verò cùm aqua nõ procreetur, sed quotidie illa, hoc est pluuia, adsit, non conuenit propterea fluuiorum originem périnde esse, ac stagna subterranea, eadémq; diiuncta, vt nonnulli inquiunt: imò vt in locis, qui supra terram patent tenues, minutæq; stillæ primùm in vnum conducuntur, aliæque deinde cum aliis coeunt, ad extremũ pluuiæ incidũt aquę copiosę, sic in terra ex tenuibus admodum stillis initio aqua emanat, fluxionésq; aquarũ, & fluminũ ortus èque cõstãt, ac terra vnã ad rem impelleretur, & ageretur. Hoc ipsum re quoq; declaratur: etenim qui aquęductus extruũt factis tum cuniculis, tum suffossionibus aquã coriuant, tanquã terra ex locis oditis sudorẽ in vnũ effunderet. Quocirca rapidi fluminũ cursus ex iugis montium videntur præcipitare, atq; etiã plurima, amplissimáq; flumina de montibus in celsissima cacumina elatis defluunt. Fõtes itidẽ maxima

xima è parte montibus, locisque eminentioribus propinqui sunt. Quinetiã in camporum patentiũ æquoribus pauci omnino sine fluminibus erumpunt, præsertim cùm montes, excelsaq; loca quasi spõgię elata paulatim quidem, sed multa in loca aquam reddant, eandémq; stillantem cõtineant: magnam enim aquarum vim delabentẽ excipiũt. Quid enim interest, vtrum receptaculum aquę in cauum, & resupinum, an pronum, & deuexum sit? præsertim cùm vtroq; modo propter densitatem æqualẽ corporum magnitudinẽ comprehendat, & loca illa vaporẽ sursum actum frigore afficiãt, & in aquam mutent. Maximi igitur amnes, vt docuimus, maximis de montibus deferri videntur: quod quidẽ terræ ambitum cognoscentibus constare poterit. Hũc enim nonnulli cùm de singulis quęsissent, res eas, quas ipsi nõ inspexissent, ita descriptũ nobis reliquerunt. In Asia quidẽ ex † Parnaso monte frequẽtissimi, iidémque amplissimi decurrunt. At ille cõfessione omnium probatur, magnitudinem montium omnium excedere, qui ad ortum hybernũ reperiãtur, cùm iis etiam, qui illum scanderit, Oceanus satis conspicuus appareat, cuius tamen termini incõperti sunt eius loci accolis. Ex hoc item alij defluunt Bactrus, Choaspes, Araxes: ab hoc autem ipso Tanais, vt riuus in Męotin paludem influẽs quasi abscinditur. Indus quoq; ex illo effunditur, fluuiorum omnium plenissimo alueo redundans. Ex Caucaso alij pleriq; modũ partim copia, partim magnitudine excedẽtes rapiuntur, in quorũ numero vel Phasis habetur. Caucasus porrò maximus est montiũ omniũ qui æstiuum ad ortum sunt, cacumine, atq; latitudine. Cacuminis quidem argumentum est, quod à nõnullis suspicitur, qui loca, quæ profunda appellant, incolũt, quíq; paludem nauigant. Iuga quoque ab Sole radiatur vsq; ad cõticiniũ ab * ortu, & iterum ab occasu latitudinis argumentum afferunt plana cõplura loca, vbi domicilia multę gẽtes extruxerint. Quinetiã nõ paruos lacus stagnare inquiunt, cùm tamen domicilia cuncta vsq; ad summum verticẽ conspicua esse confirment. De Pyrene (hic autẽ ad occasum est † Solstitialem in Gallia) Danubius, atq; Tartesus deiiciuntur. Hic extra colũnas erumpit, ille per vniuersam Europam profluẽs in Euxino se condit. Reliqui amnes maxima è parte ad Septẽtriones ex mõtibus † Arciniis defluũt. Hi enim tum altitudine, tum latitudine hoc in tractu maximi habentur. Ad Septentriones vltra extremas Scythię partes † Ripæ (ita enim appellantur) sunt, de quarũ magnitudine dicti magnopere fabulosa circunferuntur. Hinc igitur plurimi, maximíq; amnes post Danubium delabuntur, vt aiunt. Idem quoq; de Africa compertum est: si quidem Aegos, & † Onyses ex montibus Aethiopię præcipitant. Insignis supra omnes habetur Chremetes, qui in Oceanũ euoluitur: atq; etiã primus fluentis Nili ortus à monte ducitur, quĩ Argyrus appellatur. Achelous quoque de iis, qui in terra Græcia sunt, ex Pindo mittitur, vnde etiã Inachus. Strymo autem & Nestus, ac † Eurus ex Scombro, etiam si tres sint, Riui item multi ad Rhodope aguntur. Alios etiam amnes ita fluere deprehendere poteris, sed rei testandæ gratia hos dũntaxat commemorauimus, præsertim cùm quicunq, torrentiores ex paludibus ferũtur, omnes ferè paludes habeãt vel mõtibus, vel eminentioribus locis subditas ex partiũ adiectione. Ex iis, quę tradidimus, perspicitur fluminũ initia ex præscriptis alueis trahi non oportere, eóq; etiam magis, quòd nec nubes, nec terra, vt ita loquar, satis esset ad tantã aquarũ vim continẽdam. Siquidem nubiũ aquã solum fluere oporteret, & altera pars nõ oriretur, altera defluereat, sed semper ex ea, quę continetur, dispensatio fieret. Fontium situs sub montes haberi testimonio est, quod tenue admodum cõfluuiũ agitur, & paulatim locus ipse ex magna stillarũ vi aquas promit, & diffunditita amnium fontes exiliunt. Enimuero nihil absurdũ, iudicare loca eius generis reperiri, quę aquarum copia afluant, vt lacus, nisi quòd eiusmodi esse non possunt, vt vniuersa aqua ab illis profluat, & propterea nõ magis id eueniat, quàm si quispiam existimet cõspicuos solùm fonteis amnes effundere: nã maxima ferè illorũ pars à fontibus originem trahũt suam. Ergo similis res fuerit, si censueris fonteis cõspicuos vniuersam aquã fluminum esse: & si quippiã aquæ per terram fluat, id totum aquæ fluentis corpus haberi. Flumina itẽ quæ absorbentur, & aliis locis reddũtur, satis indicant, terram tum anfractibus, tum cauernis subhiare: quod etiã in multis terrę locis factũ est, vt in Peloponneso. In Arcadia enim res eiusmodi frequẽtissimè cernitur. Huiusce quidem rei causa est, quòd emissaria ex alueis in mare nõ habet, cũ totus ille tractus mõtanus sit, qui quidem aquarum inundatione obruitur, cúmque erumpere non queant, sibi ipsis exitũ in terræ altiora parãt, quãdo ipsa etiã supernè delapsa aqua ad id cogat, & quasi vim inferat. In terra omnino Græcia hęc nõ tam latè patere, ac fieri animaduertimus. At verò Caucaso monti lacus subiectus est, quod accolæ Mare nominãt, quandoquidem amnes multos, ac vastos excipiens, nec manifestũ, quò erumpãt, habens ostium, occulto fluxu per Coraxos Scythas terram subiens emittitur in loca Ponti, quæ profunda appellant: quæ quidem immensa in altum maris aguntur, nec vrinantium vllus potuit imũ vnquam inuenire. Illud igitur longè à terra circiter tria millia septingenta, & quinquaginta passuum, aquam potui idoneam per longum tractũ effundit, non directo quidem cursu, sed tribus separatim locis. Quinetiam in ora Ligustica flumẽ quoddam Rhodano nihilo minus absorbetur, alióque loco se aperit: atque Rhodanus ipse nauibus transmitti potest.

Scriptores alij habent Caroparniso.
Aequinoctialem.
Geographi omnes Hercinijs.
Alij Riphæi
Alij Nisæi.
Alij Hebrus

Cur loca ita mutentur, vt vbi priùs terra fuerint, nunc flumina sint, & contrà. Et de Cataclysmis in vniuersum.
Cap. XIIII.

IAdem terrę loca neq; semper fluida, neq; semper arida sunt, sed pro flumium ortu, aut defectu faciem mutant suam. Quam obrem diuersitas quoq; inter mare, & continentem existit; nec perpetuò alia pro continẽti, alia pro mari habẽtur, sed vbi terra aliquãdo patuit, mare superfunditur: & vbi nũc mare, terra adaggerabitur, suspicariq; debemus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus hæc omnia ita fieri ordine quodam,& ambitu:quorum quidē omnium principium, & causa inde ducitur,quòd interiores etiam terrę partes tanquam stirpium,& animalium corpora iuuētute florēt,& senecture macerantur. Id tamen exceptionis addimus,quòd illis ipsis non per parteis hęc omnia contingere solent,sed necesse est tota simul corpora iuuētute frui,& diminutionē perpeti. Terræ autem per partes hęc omnia eueniunt propter frigus,& calorem. Animata igitur cursu Solis authore augentur,& diminuūtur:atq; propterea terrę partes ita diuersi generis conditionē & naturam habent, vt aliquandiu fluida & rigua remanere possint,mox omnibus aquis nudari,& quasi veruſtescere:alia item loca ad vitam accommodata,eadémq; per partes fluida redduntur. Et certè necessium est locis squallētibus fontes deleri. Quæ omnia cū ita eueniant, pari quoq; necessitate præscribitur, vt amnes primùm si pleniores sint,diminuantur,tum demum exhausti siccentur & illis tum in alias parteis distractis,tū alibi pereuntibus,alibiq; pro rata parte ratione subortis, ipsius maris fiat mutatio. Siquidē necesse est, mare id loci,quòd antè, quàm à fluminibus exturbaretur,inūdasset,discessu suo omni humore priuare,siccúmq; relinquere:cōtrà vbi amnium fluxionibus redūdans ex aggestitia terra diminuebatur,ibi residere,atq; iterum stagnare. Hæc tamen nobis minùs comperta sunt,cùm eueniunt, quòd naturalis omnis terrę mutatio cōsequatur ex substitutione,longissimisq; temporibus,si rationem habeas cursus vitæ,quem nos cōficere possimus. Ac primùm populorū omnium interneciones incompertæ sunt,& quidem sine vlla memoria rerum ita commutatarum ab initio vsq; ad finem. Itaq; belli temporibus interneciones,& vastitates tum maximæ,tum celerrimæ fiunt:aliæ quoq; per morbos,aliæ per sterilitates terræ inuehuntur. Et harum quidem aliæ repentè peruadūt,aliæ verò ita paulatim,vt migrationes populorū non magnopere notæ sint: quandoquidem alij regiones deserunt suas,alij remanent,quoad ipsa loca frequentiori hominum turbæ alimenta suppeditare possint. Verisimile igitur est, vt longum temporis spatium inter primum,& vltimam populorum migrationem intercedat, quo quidem fiat, vt nemo ex iis,qui postremò migrent, memoria repetere possit,quando primùm migratum sit:& side iis,qui remanserint, aliqui superstites viuāt, illi rerum oblitione propter longum tempus capti sint. Ita iudicare debemus tempora etiam,quibus domicilia à singulis primùm nationibus tralata sunt in mutatas terræ partes, easdémque ex fluidis,& palustribus siccas redditas incerta esse. Nam paulatim sedes in illis firmātur,nec ampliātur,nisi post lōgum tempus. Quapropter nullius memoriæ beneficio percipitur quinam primi,aut superiores ætate fuerint,& quo locorum situ mutatio sedium facta sit,queadmodum vel in Aegypto factum nouimus. Hæc enim regio in dies singulos videtur magis,magisq; exaruisse, à Nilóq; omnis adaggerata esse. Sed quia paulatim oblimatæ,siccæq; redditæ sunt paludes, hominésq; finitima loca incolere cœperunt, ideo longinquitas temporis initium rei obliuione inuoluit. Itaque ostia Nili omnia vno Canopico excepto manu addita,non à flumine facta videri possunt. Quinetiam Veterum memoria Aegyptus Thebę vocabatur,id quoq; Homerus docet,cū eiusmodi mutationum temporibus,vt ita dixerim,tam suppar vixerit. Huius enim loci meminit quippe cū Memphis ipsa necdum omnino,aut certè tanta extaret,quod sanè ita accidisse verisimile est. Inferiora enim,maritimáq; loca,vt in alluuionibus fieri solet,post mediterranea culta sunt, quia necesse est,quæ ipsi circunluuioni propiora adiacent,diutiùs palustria remanere,cùm aquæ semper extremis in partibus magis resideant, & colligantur. Attamen loca hęc palustria mutantur, & florent: quandoquidem loca post squallores in commodiorem statū rediguntur,& quæ antè modicę hubertatis erant,squallore nimio occupata deteriora fiunt:quod terræ Græciæ, atq; regioni tum Argiuæ,tum Mycenææ videmus contigisse. Troicis enim temporibus Argiua ob palustre solùm paucos admodum alere poterat,Mycenęa autē omni copiarum genere florebat,propterea nobilior putabatur. Nunc res contrà se habet ob eam ipsam, quam expossuimus,causam. Hæc enim parum cōmoda est facta,& omnino squallet,illa verò,cùm per id tempus ob restagnationem non satis commoda esset,nunc demum tenera reddita est,& ferax. Quemadmodum igitur in hoc angusto sanè loco factū deprehendimus,sic idem quoq; ipsum fieri existimare oportet amplioribus in locis,totisq; prouinciis. Et certè qui pauca respexerunt, vniuersi mutationem causam eiusmodi cuētuum suspicantur,quippe cùm cælum formatū sit. Quā ob rem mare quoq; vt id,quod exhauritur,diminutum ixi, cóq; magis, quòd multò pluribus locis nunc,quàm antè,id contigisse videatur. Hoc quidem partim verum,partim falsum est. Nā multò plura loca nunc in continentem patent, quæ tamen fluida antè reperiebantur,& rigua. Sed cōtrà etiam res habet:nam si perquisieris, multis in locis superfusum deprehendes mare:nec huiusce rei causam nouę ipsius Mundi molitioni attribui oportere censemus. Etenim ridiculū est, ob paruas,leuésq; mutationes motum ipsi vniuerso afferre,atq; illud idem genitum,& mortale asserere,cùm terrę magnitudo nihil profectò sit ad vniuersum cęlum. Sed harum potiùs omnium mutationum causa ea probāda est,quòd per tempora fato præstituta illæ ipsæ ita effici solent. Quinetiam vt hyems anniuersariis temporibus,ita per certas, magnásque siderum traiectiones grauis hyems,immensaq; pluuiarum aquarum copia incessit:quæ quidem nō semper iisdem in locis affluit,sed talis omnino esse potest, qualis eluuio, quam Deucalionis tempore factam accepimus. Hæc enim labes per Græciam potissimùm peruasit,atq; adeò per veterem illam Græciam,quę ad Dodonem,& Acheloum est. Flumē enim hoc multis in locis riuos mutatione facta egit. Atq; hæc quidem loca incolebant Selli,& qui tum Græci, nunc Hellenes appellantur. Cùm igitur pluuiæ eius generis aquis redundant,coniicere debemus illas satis futuras, diutiúsque romansuras. Et vt

illud

illud subterraneorum hiatuum amplitudiné causam esse inquiunt, quare flumina alia perennia, alia non perennia sint:ita nos excelsorum locorum tum magnitudinem,tum densitatem, & frigus talis fluminū naturę causam afferimus,quandoquidē huberrimam illa recipiunt aquam,continent,& effundunt. At quibus montes coagmentati assurgunt,parui tamen,& vel in morem fungorum foraminibus peruij,vel lapidosi,vel argillosi,hæc ita antè consumi arbitrari debemus (de iis loquor,ad quæ tale humorum confluuium fertur)vt eiusmodi locorum humores magis perennes reddantur. Hæc autem satis longo interuallo magis siccari videntur, cùm altera minùs fluida, riguáq; sint,quoad eadem traiectio reuocetur, & magna imbrium vis demittatur. Sed quoniam necesse est,quædam in vniuerso mutationum genera effici,quæ ipsius vniuersi, nec ortus nec interitus habenda sunt (siquidem vniuersum remanet) pari necessitate cogimur statuere, eadem terræ loca non ea omnino natura esse,vt semper ex mari,& amnibus fluida sint,aut sicca visantur. Documentum è rei nimirum euentu capere possumus. Nam Aegyptiorum, quos longè vetustissimos mortalium omnium asserimus tractus, regióque omnis nuper facta, atque Nili opus videtur esse. Quod quidem satis intelligitur,si ipsius regionis situs inspiciatur,& natura. Mare quoq; Rubrum huiusce rei magno argumento esse debet. Medias enim illius terræ angustias Rex quidam perfodere conatus est, quòd suspicaretur totū illum tractum,si nauigabili alueo pateret, non paruā mortalibus afferre posse vtilitatem. De Veteribus Sesostrin id primum esse molitum memorię proditum est,verùm mare Rubrum comperisse excelsiorem terra Aegypto:atque primum illum, mox Darium ab intercidendi munere destitisse,ne immisso mari aqua Nili corrūperetur. Ex quo perspicuū est,hæc omnia vno mari continuata fuisse. Quod idem causæ est,cur illa Ammoniæ Africæ regio demissior,& magis cauis recessibus discedere videatur, quàm ratio inferioris tractus ferat. Nam constat tum paludes,tum continentem ipsam ab alluuionibus factam esse,ac procedente tempore aquam,quæ concludebatur, exhaustam esse,atque euanuisse. Quinetiam ad Mæotim lacum tanta accessio ad alluuiones fluminum in eum influentium facta est,vt multò minora nauigia consequendi quæstus studio illum ipsum nūc subeant,quàm sexaginta abhinc annos. Quocirca ex hac ipsa re facilè intelligi potest,illū,vt multos quoq; alios fluminum opus esse, atq; postremò necesse esse totū aquis nudari. Iam verò Bosphorus in angustum conducitur, quādoquidem alluuionibus vrgetur. Idque adhuc etiam aspectu percipere licet,quomodo factū sit. Etenim aquarum ex Asia fluxus,cùm litoris quasi tæniam effecisset,lacus,qui à tergo erat, primùm diminutus, dein siccus est redditus. Postea altera tænia excurrit,lacúsque restagnatio consecuta est, idque ad hunc semper modum eueniebat. Quod quidem cùm sępe repeteretur,necessariò mare,quod istas efficiebat tænias, longo tamen interuallo in arctum coiit,& quasi in flumen cōuersum est,ad extremúmque hoc etiam ipsum exhaurietur. Constat igitur, quando tempus nunquàm desinet, ac vniuersum perpetuum mansurum est, neque Tanain,neque Nilum semper defluxisse, sed locum, vnde primùm emanant, aliquando aquis nudatum fuisse. Illi enim oriuntur, & consumuntur, cùm tempus genitum non sit, nec omnino ad interitum redigatur. De aliis etiam fluminibus hoc idem profiteri consentaneum videtur, quæ quidem cùm natiua sint,& quasi interitu consumantur,nec eædem terræ partes perpetua auferantur proluuie, mare quoque itidem commutetur,necessium est. Cúmque mare semper alias terræ partes aquis priuet,alias occupet,liquet easdem vniuersæ terræ parteis non semper pro certo mari, certáve continenti haberi, verùm tempore conuerti,& mutari omnia. Expossui quam ob rem eædem terræ partes neque semper continenti describerentur, neque semper nauigabiles essent, tum qua de causa hæc omnia ita consequerentur, item cur flumina alia perenni fluxu raperentur, alia non item.

ARISTOTELIS STAGIRITAE METEORON LIBER ALTER,

Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum libri, ex Alexandro.

LIBRO primò sublimiũ, post sermonem de pluuia, niue, pruina, & rore, ac grandine, proposita disputatione de vẽtis, fluminibus, ac fontibus, item de mari, atq; in eodem de fluuiis, & fontibus absoluta, præsentem librum à sermone de mari orditur. Et quærit quæ sit eius substantia, atq; natura, & quæ sit salsedinis aquæ causa, quóve pacto primùm hęc fiat. Ac primò, vt & in aliis fecit, hac de re Maiorũ opiniones recenset, examinátq;. Quo loco Veteres atque Theologos appellat eos, qui scientiam de Diis edocturos se profitebantur, è quo numero Hesiodus fuit, & Homerus, & Orpheus, qui Theogoniam scripsit. Hos ait effingere latices quosdam maris, vt essent ipsis, quæ principia, fontésq; maris & terrę statui possent: & ne ex aliorum quorundam mutatione horum generatio sit, sed propria initia habeant. Magnificè hi prędicabãt de terra, & quæ circa ipsam visuntur: atq; huius gratia reliqua aiebant facta esse, adeóque ipsum cælum vniuersum. Venustius itaq;, & magnificentius esse arbitrabantur, propria ipsis initia, & veluti radices affingere. Atque ad hunc modum Theologi, & qui Deorum scientiam profitebantur, de his sermonem habuerunt, quibus præfert eos, qui naturalem profitebantur sapientiam, vellicans illos, tanquam arrogantes, atque superbos. Naturalium itaq; sententiam deinceps prosequitur. Hi maris generationem ponunt, nec ingenitum esse affirmãt, proprióq; latices habere, quemadmodũ Theologi. Et ex his alii dicunt reliquias esse primi humoris, mare ipsum, & cùm locus, qui circum terrã est, humidus esset, primũ humore à Sole euaporasse, fieriq; spiritus ex eodem, atq; Solis, Lunæq; conuersiones, eo scilicet continuò sese vertentium, vnde humoris, quantũ satis est, suppeditari illis possit. Et quod ex eo in cauis reliquum sit, id mare esse. Eaq; propter minus identidem effici, à Sole scilicet exiccatum: & futurum tandem aliquando esse, vt omnino siccescat. Huius opinionis fuere, vt Theophrastus tradit, Anaximander, atq; Diogenes: è quibus hic salsedinis etiam, eandem causam assignat, quòd Sole attollente dulcorem, reliquum salsum euadat. Alij quidã aiunt sudorem quempiam terræ, mare esse, quæ Sole excalfacta talem humorẽ emittat, qui ob id salsus sit, qualis sudor est: sic opinabatur Empedocles. Tertia opinio de mari est, quòd aqua per terram deoluta, ipsámq; abluens, salsedinem contrahat. Terram enim succos eiusmodi intra se habere, signum adducunt, quòd ex ipsa sales effodiuntur, ac nitrum: sed & plerisq; eius in locis acidos succos esse. Et huius opinionis Anaxagoras fuit, ac Metrodorus.

De maris generatione, opiniones tres. Cap. I.

DE MARI, tum quæ natura eius sit, tum quam ob causam tanta aquarũ vis salsugine inficiatur, tum etiã de principe illius ortu dicamus. Veteres igitur, atq; iidem rerum diuinarum explicationem persecuti, eiusdem ipsius fontes ponũt, quo iisdem rebus partim terrę, partim maris initia statuãtur, & radices. Hanc enim rem ita expositam isti fortasse Tragœdię instar sublimiorem, atq; grauiorem esse putarunt: quippe cũ illud ipsum magna quędã vniuersi pars sit, ac reliquum totum cælum circa talem planè locum coagmentetur. Ob eámq; rem nobilissimũ illud existimant, principatúmq; deferunt. Sed qui ob rerum humanarum scientiam magis cõmendantur, qui iidem rerũ Naturæ interpretes sunt, eius ipsius ortum inducunt, quia authores sunt partẽ alterã humoris primùm terrę circunfusi, à Soléq; ex hausti, vt respirauit, tum flatum, tum circumuectiones Solis, & Lunæ attulisse. Alteram, quæ eadem cauis in locis resedit, mare esse, ac propterea ab Sole semper illud diminui opinãtur, ad extremúmq; omne exhaustum iri. Veruntamen de illis quidam sentiunt, mare tanquam sudorem è terra emanare, cùm ab Sole percalfacta est: ideo salsum idẽ ipsum sentiri. Sudor enim salsus est. Nec desunt, qui salsuginis causam terrę adscribant. Vt enim aqua per cinerem colata, transmissáq; redditur salsa, ita mare quoq; salsum effici produnt, cùm eiusmodi terra admista est. Et * certè ex iis, quę iam probauimus, tum aqua, tum fontibus cõstare, intelligere debemus, nullo modo fieri posse, vt maris proprij statuantur fontes. Nam terrenarum aquarũ alię fluxę, aliæ stabiles sunt, fluxæ omnes fontanę. De fontibus antè diximus, eos nõ ita animo complectendos, vt tanquã ex vase, quo vniuersa terrę aqua continetur, profluant, sed in quod primũ aqua orta, & cõfluẽs semper decidat. Stabiles alię collectitię, & subsidentes habentur, vt palustres, & lacustres: quæ quidẽ copia, & paucitate differunt. Alię fontanę sunt, cùm omnes hę manu prępараtæ visantur. Quo in genere eas ponimus, quę putеariæ nominari solent. Fluxarum enim

enim omniũ fons paulò elatior esse debet, vnde ipsi riui ducantur. Itaq; fontanę, & amnicę volũtario defluũt lapsu: quę etiã artem desiderãt, cuius prędidio ad aliquẽ vsum accõmodentur. Aquę omnes in talia, tantaq; discriminũ genera distinguũtur. Hęc quidẽ cùm ita prędicepta, disputataq; sint, satis probãt, fieri nõ posse, vt mari certi, propriique fontes prędscribãtur: eóq; etiã magis, quòd illud ipsum ad neutrũ horum genus pertinet, cùm prędsertim neq; profluat, ne manu præparatũ sit, & alterũ fontanis acciderit omnibus, nec videamus tantã vllius sua spõte restagnantis aquæ copiã, in fontanã verti. Quinetiã complura maria sunt, quę inter se nullo cõmiscẽatur loco. Rubrũ tamẽ cum Oceano paulùm confundi videtur. At Hyrcanũ, & Caspiũ ab eo remota sunt, & hęc ipsa circũ vndiq; gẽtes ita accolũt, vt fontes omneis, si quo loco reperirẽtur, cognitos haberẽt. Arctis faucibus mare illabi videtur, si vspiã per terrã vndiq; appositá ex vastitate in angustias coit, quoniã sępenumero vtranq; in partẽ tanquã quoddã aquę marinę libramẽtũ fit. Id autẽ ipsum vastiore in mari minùs compertũ est. Quod si arctis terrę faucibus angusto cõtineatur loco, necesse est libramentũ, quod in mari modicè fit, immodicè ibi apparere. Internũ quidẽ mare, nõ ex propriis, prędcipuisq; fontibus, sed ex magna fluminum copia per caua terrę vniuersum effunditur. Nã Mæotis in Pontũ, hic in Aegæũ exęstuat. Reliqua omnia, his exceptis, minùs perspicuè id declarãt, cùm illa ipsa ex fluminum copia ita se habeãt. Siquidem in Euxinũ, & Mæotin plura influunt, quàm in patentiora alibi maris loca prorumpere soleãt. Modicã itẽ altitudo accedit: mare enim in altiores gurgites semper agi videtur. Põtus Męotin superat, illum Aegeũ, hoc Siculũ. Sardoon plane, & Tyrrhenum altissima omnium sunt. Limus verò indicat Oceanũ, qui extra Colũnas patet, nõ magnopere in profundũ demitti. Flatus enim silẽt, quòd mare in cauo desidat. Quemadmodum igitur per partes eminẽtibus de locis amnes defluere videntur, ita si vniuersam cõsideraueris terram, ex eminentioribus ad Septentriones locis huberrimum cõcitari fluxũ asseres. Ergo maria alia propter effusionẽ non admodũ profunda sunt, alia quæ eodem modo ad Septentrionalẽ regionem non habeãtur, in prælros gurgites magis agũtur. Hanc sanè regionẽ elatiorem esse, documentũ inde capere possumus, quòd multi, qui apud Vereres sublimium rerum expositionem tradiderunt, persuasum habere visi sunt, Solẽ ipsum non sub terram, sed circum terram, & hunc planè locum cõmeare, nec cõspicuum existere: imò tenebras obducere, quoniam Septentrionalis ille tractus celsior assurgat. Talia, tantáq; exponere placuit, vt doceremus, nullos mari præscriptos haberi fonteis, & qua de causa illud sic rapi videretur.

De loco maris, & quare à fluminibus ipsum ingredientibus non reddatur maius. Cap. II.

NVnc verò disserendũ de eiusdẽ ipsius ortu, si aliquádo fuit, & quęnã saporis causa, salsuginis, inquã, & amaroris. Et certè hęc ipsa causa est, quę veteris memorię Philosophos adduxit ad iudicandũ, ma re esse tum principiũ, tum corpus vniuersę aquę: quod cõsentaneũ videtur, vt tota magnitudo coacta, & coagmentata, quẽadmodũ in reliquis elementis fit, vniuersæ aquæ corpus, & propter nimiam copiã principiũ statuatur, vnde dispensatũ cõmutetur, & aliis admisceatur, vt in locis quidẽ superis ignis sit: aeris verò copia in loco post ignẽ, terræ corpus, cui illa omnia perspicue circũiecta sunt, ita vt eadẽ ipsa ratione constet, necesse esse de aqua etiã quærere, cùm prędsertim nullum aliud cõfertum appareat corpus, vt cæterorũ elementorum, nisi ipsius maris magnitudo, & copia: eóq; etiã magis, quòd flumina neq; cõferta, neq; stabilia habẽtur: sed quotidie natiua apparẽt. Itaque ex hac ipsa quæstione mare initiũ est visum partim rerũ humidarum, partim vniuersæ aquæ. Nec defuerũt propterea, qui scriberent, flumina nõ modò in illud ipsum influere, sed ex eodẽ etiã effluere, salsuginémq; percolatã dulcem reddi, & potulentã. Veruntamẽ altera aduersus hanc sententiã quæstio intẽditur, cur totũ hoc aquę genus non potulentũ, (siquidẽ vniuersæ aquę origo est) sed salsum sit? Causa nimirũ ea reddetur, quæ huiusce cõtrouersiæ explicatio erit, ac simul nos adducet, vt primã de mari sententiã necessariã afferamus, & rectã. Cùm enim aqua ipsam terrã complectatur, atq; huic aeris globus adiaceat, aëri vocati ignis globus, (hic ènim summus est omnium, siue vt plurimi inquiunt, siue vt nos affirmamus) & Sol hoc sanè modo lustret, ac propterea rerum cõmutatio, generatio, & interitus agatur, pars certè, quę tenuissima, & dulcissima est, quotidie attollitur, & superiorẽ in locũ secerni, aspiraréque videtur. Quæ quidẽ ab eiusdẽ loci frigore deinte gro coacta in terrã rursus defluit, idq; Natura eo modo semper prędstare expetit, quo antè dictum, & explanatũ à nobis est. Itaq; ridiculi etiã omnes sunt, qui superioribus tẽporibus existimarũt, Solem ex humore alimẽta petere. Imò ob id etiam ipsum quidã tradũt, illũ sua spatia motu, cursúq; cõficere, cùm iisdẽ de locis non semper alimenta depromi queant, idq; necessariò ei accidere, aut omnino ad interitũ redigi, cùm ipse etiã apertè ignis nobis domesticus tantisper vitã prorrahat, dum alimẽta suppetãt: humorẽ sanè ipsi igni dũtaxat alimẽto esse. Qua in re nõnihil ridiculũ est arbitrari id humoris, quod effertur, vsq; ad Solẽ peruenire posse, aut certè perinde superiora capessere, vt suborientẽ flãmam facere videmus. De qua re cùm verisimilẽ duxissent rationẽ, ad hunc sanè modum de Sole etiã sentire visi sunt. At hoc penitus dissimile est. Nã flãma ex humore, & siccitate, quæ assiduè cõmutãtur, suboritur. Nec interim alimẽto vllo sustẽtatur, quandoquidẽ nullo, vt ita loquar, temporis puncto eadẽ remanet. Sed in Sole hoc accidere nequit, cùm pateat, si eodem ille modo alimẽtum hauriat, quo isti memoriæ prodiderunt, ipsum nõ modò iuuenem quotidie esse, vt Heraclitus ait, verùm etiã perpetuã aẽturum iuuentutẽ. Quid multa? Humor, qui authore Sole effertur, maxima cõuenire videtur similitudine cum aquis, que igni calescãt. Etenim si succẽsus ignis nullum recipit alimẽtum, rectum profectò erit cẽsere ipsum etiã Solem talem esse,

etiáſi id, quod caloré ſuppeditat, vniuerſam per vapores exhauriat aquá. Abſurdũ quoq; iudicari debet, illos de Sole tãtũmodo laborare, omnémq; curam de ſalute reliquorum ſiderũ, quæ numero, & magnitudine tanta ſunt, abiicere. Et certè iiſdẽ ipſis ré ita incredibilé aſſerere cõtingit, vt iis, qui cõmenti ſunt initio terrã, cùm humeret, mũdũſque ipſam terram cõplexus Solis calore afficeretur, aerem ortũ eſſe, cælúmq; vniuerſum maiorẽ cõſecutum acceſsionem, illúmq; aerẽ dico, vel potiùs Solẽ tum flatus mittere, tũ cõuerſiones ipſius aeris, aut cæli afferre. Perſpicuè autem nobis videre licet id, quod effertur, aquam delabi: nec per annum id æquè demitti, vt elatũ eſt, nec per ſingulas regiones, vnde elatum eſt, ſed per tẽpora quẽdam præſtituta totũ id reddi, quod acceptum eſt: quippe cùm ſuperiores ipſę res alimẽta ab aſpirationibus nõ trahãt, nec aer partim poſt ortũ ex illis quieſcat, partim oriatur, & deintegro in aquã intereat, ſed ęquè totus diſſoluatur, & rurſus in aquã cogatur. Ergo poſculentus, dulciſq; humor ob leuitatem totus euehitur, ſalſus ob grauitatẽ nõ in proprio ſubſidit loco. Et hac ipſa de re exiſtimãdum eſt rectè, & cõgruè quæritũ eſſe (nã temerè agetur, niſi aliquẽ ipſi etiã aquę aſsignaueris locũ, vt reliquis elemẽtis) atq; ita quæſtionẽ explicari oportere. Siquidẽ locus is, quo mare cõtineri videmus, ad mare nõ pertinet, ſed ad aquam potiùs. Ad mare pertinere videtur, quòd ſalſum grauitatis cauſa ſubſidat: dulceverò, & potu aptũ, leuitate efferatur ſua, quomodo in animaliũ corporibus fieri perſpectum eſt. Hæc enim poſt cibũ dulcẽ aſſumptũ eiuſmodi humentis cibi deiectiones, & excrementa reddere videntur, quæ ſapore tum amaro, tum ſalſo ſint: quãdoquidem dulcis, & potulẽtus humor à natiuo corporis calore attractus ad carnẽ, & reliquas corporis partes cõſtituendas, vt quæcũq; apta eſt, diffunditur. Quẽadmodum igitur abſurdũ erit, ſi exiſtimabis, ventrem alimenti dulcis nõ eſſe locũ, ſed excrementi tij, quòd hoc aſpectu remaneat, illud verò citò cõficiatur, & euaneſcat, ita abſurdę quoq; ſententię autor habere, ſi locum, vbi mare patet, aquarũ locum eſſe nõ cenſebis. Et certè locus hic, vt propoſuimus, aquę attribuitur: & ob eã rem omnes tũ fluuij, tũ nouo ortu ſcaturiẽtes aquę in illũ permanãt. Aquarũ enim riui in cauũ decumbũt qualem terrę locum mare etiã occupat, quãdoquidẽ poſculẽtum totum celeriter per Solẽ ſuperiora petit, & ſalſum ob eã ipſam, quã modò explicauimus, cauſam, relinquitur. Quod verò ad antiquæ hęſitationis quęſtionẽ pertinet, cur tãta aquarum vis nuſquã appareat (mare enim nihil vaſtius redditur, quãquã quotidie ad ipſum innumerabilia vaſtæ magnitudinis perlabãtur flumina) nihil abſurdi in diſceptatione, & quæſtione poſuiſſe nõnulli videri poſſunt. Neq; verò ſi rem perſpicias, difficile erit cauſam intelligere. Nã eadem ipſa aquarum vis, ſi vniuerſa in latũ effundatur, nõ eodẽ tẽporis ſpatio exhaurietur, ſed ita variabitur, vt alia totum permanere poterit diẽ, alia rẽ ſimul cognoſcentibus tota euaneſcet: non aliter, atq; ſi cyathum aquę in patentem effuderis tabulã. Hoc etiã ipſum fluminibus accidit: cùm enim illa vniuerſa in mare aſsiduè delabãtur, ſemper id aquarum, quod ſuperabitur in vaſta, patentiſsimaq; ſpatia, tũ celeriter, tũ incertè exhauritur. Quod verò apud Phędonẽ de fluminibus, & de marí ſcriptum reperitur, nullo certè modo eſſe poteſt. Siquidẽ affirmatur, aquas omneis ſubterraneis foraminibus inter ſe cõcurrere, & coire, Tartarum verò fontẽ, originémq; aquarum eſſe omniũ, quę eadẽ vis eſt aquarum medio circũfuſarum: à quo omnes, quæ fluunt, quæq; ſtabiles ſunt, emanent: ſingulis autẽ riuis affluentem parere copiã, quòd primaria aqua, & origo ſemper agitetur. Nã ſtabili, certáq; ſede nõ vtitur, ſed perpetua circum terram volubilitate fertur: per motum etiã vltro, citróq; actum riuis affluentẽ parere copiã, multis quoq; locis reſtagnare, cuiuſmodi apud nos mare eſt, omnéiſq; aquas in orbẽ initiũ repetere, vnde emanare cœperint: multas etiã eſſe, quę per eũdem ferãtur locum: alias itẽ haberi, quę per aduerſum quaſi alueum dimanẽt, vt ſuperiore de loco influãt, ſi ex inferiore affluxerint, & vſq; ad mediũ delapſam aquarũ hubertatẽ exæſtuare, atq; poſthac aquis omnibus concedi ad editiores perlabi: eaſdẽ item ſapores cõtrahere, coloribuſq; inficipro natura terrę, per quã fortè fluxiſſent. Sed ratione hac minimè accidit, flumina in eundem ſem per locum profundi: quãdoquidẽ ad medium omnia perlabuntur, vnde elabi ſolẽt. Nec illorũ hubertas inferiore de loco magis cõſtabit, quã de ſuperiore, ſed eodẽ exęſtuabit, quò vndabũdus Tartarus delapſus fuerit. Atqui ſi hęc ita eueniãt, id fiet, quod ádagio vſurpatur, Fontes in ſupremam fluminũ partẽ profundi: quod quidem fieri nõ poteſt. Quinetiã aqua, quę tum oritur, tum iterũ tollitur, vnde prodierit? Illorũ enim ratio hoc totũ neceſſariò frãgit, & debilitat, cùm præſertim contendãt, eãdem incolumẽ ſemper circũlabi, quod quãtũ effluat, tãtundẽ ad originẽ, principémq; locũ affluat. Atqui flumina omnia, quæ inter ſe non cõfunduntur, in mare præcipitare, & deſinere videntur, nec in terrã vllum deſinit: imò aliis locis redduntur, ſi abſorpta fuerint. Vaſta quoq; intumeſcunt, quęcunq; à ſuis fontibus remota diſtentiore alueo per caua terræ diffluunt, quòd multis fluminũ riuis augeãtur curſu eorũ impedito tum locis, tum via lõgiore. Quocirca Danubius, & Nilus vaſtiſsima fluminũ omnium ſunt, quę in interiora effundãtur maria. Nec deſunt, qui fontes, vnde hęc duo flumina oriãtur, modò hos, modò illos eſſe dicãt, quòd in vnum, idémq; flumen cõplura ſuos, proprióſq; habentia fonteis influant. Itaq; perſpicuũ eſt, fieri nõ poſſe, vt quę diximus cõſequãtur, præſertim cùm vel mare ipſum à Tartaro originem ducat ſuã. Et certè minùs conſtat, locúſne is aquę pateat, an mari, & quam ob cauſam dulce, ac potulentum influentibus retineatur aquis, ſalſum in proprio aquæ loco conſiſtat. & tãta quidem nobis expoſita ſint, quam ob rem mare potiùs aquæ finis, quàm origo ſit, quale in corporibus fieri videmus cuiuſque cibi, in primíſque humidi excrementum.

De maris ſalſedine opiniones, quomodo ea gignatur: vnde fontes, ac flumina diuerſos ſapores habeant, ac colores. Cap. III.

Nunc

Vnc verò de ſalſugine maris agendũ videtur, tũ diſputãdũ vtrũ illud ſemper idem ſit, an neq; fuerit, neq; futurum ſit, ſed ad nihilũ aliquando recidet. Quod quidẽ nonnulli ſentiunt, quanquã omnium ſententiæ in ortum illius cõgruant. Nã vniuerſum quoq; Mundũ talẽ proponunt, ortúmq; maris vnà cum eo afferunt. Propterea conſtat, ſi vniuerſum perpetuũ eſt, de mari etiã ita nos decernere oportere. Sententia porrò, qua magnitudinis diminutio, & defectus aſſeritur, cuius autor eſt Democritus, nihil profectò talia ſentiẽtẽ differre oſtẽdit ab Aeſopo, qui fabulosè refert, Charybdin ſemel, atq; iterũ cùm exorbuiſſet, primũ occultos indicaſſe montes, déinde inſulas, poſtremò omneis terræ aquas exhauſturũ, cùm tertium abſorbuerit. Verùm illi, vt in Portitorẽ ita accẽſo maximè conueniebat huiuſmodi fabellam fingere, quod ſanè à veritatis indagandæ ſtudioſis alienũ eſſe debet. Nã qua de cauſa mare quieſcebat? cũ Sol eiuſmodi aſpirationes euehebat, ſiue propter pondus, vt nos diximus, & nõnulli Veterum antè præceperunt (in promptu enim eſt, ſatis exploratè percipere hanc quietis maris eſſe cauſam) ſiue propter quippiã aliud, conſtat ob eam maximè rationem ipſum mare & in poſterũ neceſſariò quieturũ: aut certè iſtis affirmandũ eſt, aquam ab Sole elatã non iterum delapſurã: aut ſi res hæc ita cõficiatur, neceſſe erit vel ſemper, vel quoad id peragat, mare relinqui. Atq; etiã priùs oportebit dulcẽ illum humorẽ ſurſum ita tolli, vt nunquã mare cõſumatur, quando ipſe humor in mare antè demittatur, & in ſublime ſurgat, & eò magis, qp nihil differt, vtrũ ſemel id aſſeras, an plerũq;. Ergo ſi quippiam Solem à curſu auertat ſuo, ecquid iam exhauriendi facultatẽ habuerit? Sin motum cõtinuare, nullúmq; ſui curſus veſtigium inflectere cõcedatur, profectò aduentu ſuo dulcẽ, vt diximus, euehet humorẽ, eundémq; ſub diſceſſum miſſum faciet. Sed propterea adducti ſunt hæc de mari ſuſpicari, qp multa loca aquis nudata nunc magis exiſtant, quã antè, cuius quidem rei cauſam nos ſuprà attulimus, illam nimirum certis tẽporibus effici, cùm immẽſa aquarũ vis inundarit. Nec verò cenſemus id fieri cauſa ortus tum vniuerſi, tum partiũ, quanquã res etiã alio ſanè modo efficitur, vt proluuiẽ aquarũ ſiccitas excipiat. Et certè hæc ita eueniunt, atq; neceſſe eſt illorũ curſum in orbem cõfici: quandoquidẽ magis par eſt hanc probare ſententiã, quã arbitrari totũ cælum ob illa ipſa mutationẽ habere. Sed in his ediſſerẽdis plus, quã rei dignitas poſtularet, noſtra immorata eſt oratio. Quod verò ad ſalſuginẽ attinet, id teſtatũ relinquere operæpretiũ eſt, nullo modo fieri poſſe, vt qui mare ipſum iam ſemel omnino procreatũ eſſe dixerũt, ſalſum cõſtituant. Nam ſiue reliqua pars vniuerſæ aquæ terræ circũfuſæ poſt dulcẽ ab Sole exemptum humorẽ in mare, ſalſuginémq; cõuerſa eſt, ſiue tantum ſaporis retinebatur, quod eiuſmodi terra admiſceretur, profectò nihil minus res neceſſariò cõſequetur, delapſa iterũ aqua, quæ per vaporẽ hauſta fuerat, & æquabili priore cõſtituta copia, ſin minùs ſalſa antè fuiſſet, nec poſteà. At ſi vel antè eiuſmodi fuiſſet, cauſa exponenda erat, quare maris aqua primũ talis ſentiebatur, & ſimul cur ſalſugo, ſi tum exẽpta efferebatur, id nũc etiã nõ fiat. Sed tamẽ apud eos, qui ſalſuginis cauſam terrę cõmiſtioni attribuũt (illã enim ita multiplici ſaporũ varietate infectã referũt, vt à fluminibus conuecta ex admiſtione mare ſalſum reddat) abſurdum nimis erit, flumina omnia ſalſuginis expertia, & planè inſulſa cõſtituere. Nam quã fieri poteſt, vt in magna aquarũ vi eiuſmodi terræ cõmiſtio ita planè declaretur, in ſingulis autẽ fluminibus obſcura ſit? cũ ſatis cõſtet, mare totũ nihil aliud eſſe, niſi fluminũ aquã (nulla enim alia re mare à fluuiali differt aqua, niſi qp ſalſum eſt) quæ cum fluminibus cõfuſa in eundem planè delabitur locum, in quẽ vniuerſa ipſa cõfluant flumina. Eodémq; modo ridiculũ eſt, ſi mare ſudorẽ terræ profeſſus exiſtimabis illuſtrius aliquid, & clarius protuliſſe, vt Empedocles fecit. Is enim ſi pangendi carminis ſtudio ita cecinit, fortaſsis aptè ceciniſſe videri poteſt, cũ tralatio ipſa ad ſtudium faciendi carminis maximè pertineat, ſed ad cognoſcendã veritatẽ id ſatis nõ eſt. Nam minùs cõſtat, qua ratione ex dulci potu ſalſus exprimatur ſudor, vtrũ per partẽ aliquã remotã, vt ſi illa dulciſsima ſit: an per cõmiſtã, & vnà cõfuſam, quẽ admodũ in aquis fieri videmus, quæ per cinerem trãſmiſſæ colãtur. At verò huiuſce rei cauſa eadẽ reddi poſſe videtur, quã probare etiam cõſueuimus, retrimẽti inueſica collecti: hoc enim amarorem, atq; falſilaginẽ contrahit, cũ potus, & ipſius cibi humor dulcore præditus ſit. Ergo ſi maris aqua ita ſalſa redditur, vt illa, quæ per cinerẽ colata amarore inficitur, præſertim cũ talis res cũ lotio egerat, qualis ſalſilago videri ſolet, quę in matulis ſidit aut cũ ſudore ex corpore eliciatur? périnde, ac ille eiuſmodi rẽ, & ſaporẽ è corpore eluat per emanãtẽ ſudorẽ, cõpertũ eſt vel ipſo in mari id, qd è terra humori pmiſtũ eſt, ſalſuginis eſſe cauſam. In corporibus quidẽ, cũ id tale efficitur, reliquiæ cibi ex cruditate habẽdæ ſunt, quas Natura reſpuerit. Sed in terra quo pacto id habeat, qd aquę pmiſtũ ſalſuginis eidẽ cauſa eſt, explicãdũ erat. Omnino quí fieri poteſt, vt tanta aquarũ vis ex terra partim aquis nudata, partim calore affecta eliciat? Hæc enim minima pars illius eſſe debet, quæ in terra remãſerit. Iã verò quã ob cauſam terra nũc etiã vt ſqualluit, maior, minórve illa ſit, ſudorẽ nõ fundit? Nã ſi humor, & ſudor amaritudinẽ cõtrahũt, nũc etiã idẽ ipſũ præſtari oportereret, ſi tũ id tale fiebat. At hoc minus accidere videtur, imò humida ſicceſcit: à ſiccitate verò occupata nullũ reddit ſudorẽ. Qua igitur ratione fieri potuit, vt in primo maris ortu, cũ terra humẽs eſſet, in ſqualloré ab Sole redacta ſudorẽ emiſerit? Enimuero magis pbabile eſt, qd etiã nõnulli tradũt, per effluxũ plurimi dulcis humoris, eiuſdẽq; ab ipſo Sole elati qcqd terrenæ partis remãſiſſet, factũ eſſe mare: cùm omnino fieri nequeat, vt humẽs terra ſudorẽ promat. Cauſæ igit ſalſuginis, quæ in mediũ venerũt, ab omni ratione videtur abhorrere. Nos autẽ oratione ab eo initio, qd poſuimus, repetita, de marinę aquę ſalſugine præcipiamus. Cũ poſitũ ſit duplex aſpirationis haberi

genus,alterũ humidum,alterũ ſiccum, patet hoc ipſum initiũ eiuſmodi rerũ exiſtimari oportere. Ac primùm quidem neceſſe eſt,in quæſtionem,& dubium vocare,vtrum mare etiã ſemper maneat iiſdẽ numero partibus cõſtans,an ſpecie,& quãtitate,cùm partiũ viciſſitudines ſemper cõficiatur,vt aëris,vt aquæ dulcis,vt ignis. Hæc enim omnia vſquequaq; alia,& alia redduntur, quãquã ſpecies multitudinis ſingulorũ in more flammæ, & aquæ delabẽtis remaneat. Cõſtat igitur,& maximè veriſimile eſt,eandẽ penitus rationem in iis omnibus,quæ ita genita ſunt,probari:etiã ſi pro mutatione vel citatiore,vel lentiore varietas ſit in iis,quę ex terrena aſpiratione proueniunt,tamen omnibus per naturã natiuis,& mortalibus cõſtanti Naturæ ordine ortus adſcribitur,& interitus. Quæ cùm ita ſint,in ſalſuginis etiã cauſa reddẽda ſtudiũ,ac operã ponere debemus. Multis ſanè argumentis conſtat, admiſtione quadã talẽ creari ſaporẽ,quãdo in ipſis planè corporibus id, quod maximè concoctionis eſt expers,tũ ſalſum, tum amarũ habetur,vt antè etiã ſcriptũ reliquimus. Vacãs enim humẽtis cibi materia, & excrementũ nullã in primis aſſequtur cõcoctionẽ: atq; omne deiectionis genus tale agnoſcitur,idq; potiſsimũ,quod in veſicã cogitur. Tenuiſsima illius natura certiſsimo eſt documẽto,cùm omnia,quę exterũtur,& cõcoquũtur,ſuapte natura ad coeũdũ apta ſint. Déin ſudor habetur,in iis tamẽ,quibus idẽ corpus,quod hũc reddit ſaporẽ,vnà emittitur,& ſeuocatur. Res itẽ,quæ deurũtur,eodẽ ſanè modo ſe habẽt. Pars enim,quæ à calore nõ vincitur,in animaliũ quidẽ corporibus excrementũ, & ſupracanea,redundánſq; materia vocatur,ſed in rebus,quæ deurũtur,cinis. Quocirca nõnulli ipſum etiã mare deuſta ex terra,pcreatũ inquiũt. Quæ ſanè ſentẽtia perabſurda eſt,quanquã verũ ſit,mare tali ſapore prædituũ à nõ diſſimili cauſa emanare,atq; cinerẽ videmus,pdire. Nã vt in iis, quæ cõmemorauimus,ſic in vniuerſo ex iis,quæ terra edũtur,quæq; ſecundũ Naturã oriũtur,vt è rebus deuſtis intelligere ſemper debemus,id qđ remaner,terrã eſſe nulla quaſi cõcoctione domitam: quã ob rẽ omnis in ſicco aſpiratio,ſicca eſt. Hæc enim ſiue ſicca aſpiratio, ſiue reſidens terra magnã etiã parit copiã ſiue aquæ ſalſæ,ſiue ſiccæ aſpirationis. Et certè poſtquã euaporoſa,ſiccáq; aſpiratio humidę admiſta eſt,atque in nubem,& aquam ſe induit,neceſſe omnino eſt,aliquæ ſiccę eiuſmodi facultatis intercipi,atq; rurſus in cæleſti prouolui humore,idq; ordine quodã ſemper effici,quoad quę hinc dimanãt,cõſtantiã ſeruare poſſunt,& ordinẽ. Vnde ſalſuginis ortus in aquis duceretur,expoſuimus:ac propterea Auſtrinarũ aquarũ guttæ ampliuſculæ ſunt,quales itẽ habẽtur,quę primę autũno defluere ſolẽt. Siquidẽ Auſter & magnitudine,& flatu maximè calidus eſt, atq; ex locis tũ calidis,tũ ſiccis ita prodit,vt exiguus ſanè vapor eũ comitetur: ob eámq; rẽ calidus ſentitur. Quòd ſi talis nõ haberetur,& locus, vnde ſpirare incipit,frigidus eſſet,certè longiùs procedẽs calidus ſentiretur,quoniã è,ppioribus locis multũ corriperet aſpirationis. Aquilones euaporoſi ſunt, quippe qui ab locis humidis, & frigidis ingruant,atq; ob id frigidi:ſed apud nos amœni,mitiſq; cæli autores ſunt, ꝙ nubes diſſiciãt,& abigãt. Cõtrà Auſtralibus in locis,iiſdẽq; cõtrariis,in quæ nubes impellũt,aquoſi. In Africa eodem quoq; modo Auiter ſudus,& placidus, atq;,ppterea multũ talis aſpirationis cęleſti aquę admiſcet,ineuntéq; autũno ampliuſculæ aquarũ guttæ iterũ delabutur,cùm neceſſe ſit,grauiores primũ deferri. Quapropter omnia,in quib⁹ eiuſmodi terrę copia inſita eſt,celerrimè in infimum deturbãtur,ob eãq; cauſam mare calidũ eſt. Nã quæcũq; igneſcũt,in ſe ipſis calorẽ facultate cõtinẽt. Atq; id animaduertere licet in calce,in cinere,atq; in iis animaliũ deiectionib⁹,quę humidæ,ſiccęq; ſunt. Quinetiã vſu venit,illas calidiſſimas reddi,quorũ aluus calidiſsima eſt. Hæc eadẽ cauſa eſt,quã ob rẽ mare aliud ſemp,& aliud ſit. Nã aliqua eius pars vnà cũ dulci humore ſemper effertur. Imò tãtò minor redditur,quãtò ſalſugo,ampláq; pars cęleſti in aqua dulci humore minor eſt. Idcirco in marinæ aquæ copia,magna ex parte æquabilitas ſeruatur. Nos tamẽ,& quidẽ vſu periti dicam⁹ mare vapores reddẽdo potu lẽtũ reddi,nec id,qđ vapore elicitur,poſtquã iterũ coiit vnà cũ mari cõfundi. Hoc idẽ aliis quoq; id genus rebus euenire ſolet. Vinum enim,& alia omnia ſapida,quæ poſt euaporationem rurſus liqueſcũt,in aquã demũ cõuertũtur. Reliquę enim affectiones per aquã ex admiſtione diluẽtę ſunt, atq; etiã pro rei admiſtę qualitate certum creari ſaporẽ aſſerimus. Hæc tamẽ magis oportuno tẽpore exponẽda,tractandáq; putamus. Nuncverò tantũ præcipiamus,è mari ſemper aliquid efferri,idq; potu aptũ,ac dulce reddi,atq; etiã ſupernè in aqua pluuia lõgè ab eo diuerſum,quod ela tũ ſit demitti,& propter põdus dulci ſubeſſe humori:ideo mare nõ exhauriri,ſed illud périnde, ac flumina in alia trãsferri loca. Quod quidẽ neceſſe eſt in vtroq; aquarũ genere ſimiliter ſeruari,cũ nõ ſempeædẽ vel maris,vel terrę partes remaneãt,etiã ſi tota ipſorũ magnitudo cõſiſtat. Ita de terra quoq; ſentiendũ eſt,Maris enim pars ad ſuperiora euehit,pars in inferiora deuoluitur,locáq; pmutat,& quicqd dulce eſt,extat,& innatat, ſalsúmq; ſidit,& demiſſum eſt. Prætereà nõ modò ex iis,quæ tradidimus,perſpicere poteris,ſalſum in re quapiã miſta cõtineri,verũ etiã ſi vas è cera finxeris,idémq; ore ita obturato in mari habueris,vt nihil aquarũ illabat,certè q humor per cereas vaſis partes influet,dulcis reddet,& potulentus. Nã terrena pars,& id,qđ ex miſtione vim ſalſuginis creãdę habet,quaſi colatũ ſecernit: qđ idem admiſtũ & grauitatis,& craſsitudinis aquæ marinæ cauſa eſt. Salſus enim humor vel ipſius craſsitudinis plus trahit,quã dulcis,& qui ad potionis vſum accõmodari poſsit. Quinetiã tantũ inter craſſam,& nõ craſſam rem intereſt,vt paulũ abfuerit,quin nauigia æquè onuſta in fluminib⁹ demerſa ſint,cũ in mari tamen illa ipſa proſperũ curſum tenerent,felicíq; vterentur nauigatione. Quã ob rẽ quidã nauigia in fluminibus onerãdo magnis ob huiuſmodi periculi ignorationẽ detrimẽtis affecti ſunt. Amplitudinẽ porrò totã ex admiſtione craſsiorem reddi,id quoq; declarare poteſt.

poteſt. Nam ſi quiſpiam iniecto ſale aquam valde ſalſam reddiderit,fiet ſanè,vt oua fluitent,ac innatẽt,etiã ſi plena ſint: quãdoquidẽ mare tantam rerũ corpulentarũ vim continet,vt propémodũ tanquã cœnum efficiatur. Idem quoq; ipſum præſtant,qui ſalſamentis conficiendis operam dant. Quòd ſi in Palæſtina,vt quidã referunt,eius generis lacus reperitur,in quẽ ſi reuinctus vel homo, vel iumentũ proiiciatur, fluctuet, nec demergatur,ſummã eorũ,quæ diximus,fidẽ facere poteſt. Nam illum ipſum ita amarũ,ac ſalſum eſſe affirmant,vt nullum piſcium genus producere queat, veſtimentáq; purgari,& abſtergi,ſi madida cõcutiantur. Et hæc omnia quidem manifeſta,certáq; noſtræ ſentẽtiæ indicia ſunt,rem ſalſam corpus certum poſſe creare,atq; etiã terrenũ in re ſalſa inſitũ eſſe. Prætereà fons quidã ampliuſculi laticis in Chaonia eſt,qui rapidè dilapſus in proximum confluit amnem,illũ quidẽ dulcẽ,ſed piſcibus carentẽ. Nam,vt indigenæ fabulãtur,cùm ab Hercule ipſis optio data eſſet per id tempus,quo vaccas Erythea abigẽs eò veniſſet,ſalẽ,qui planè ex fonte colligitur, piſcibus prætulerunt. Excoctam enim huius ipſius aquæ partẽ reponũt,quæ quidẽ,poſtquã humor vnà cum calore exhalauit, frigida redditur,ac ſalẽ tum faciunt non durum, ſed cedentẽ,& ſolutũ,& in morẽ niuis tenuẽ: minoris tamen vis eſt,quã genera alia,etiã ſi copioſior aſperſus ſuauitatẽ afferat,nec ęquè candidus ſit. In Vmbris res alia efficitur: apud illos enim locus quidã eſt,vbi arũdo,& iuncus eximiè proueniunt. Vtrunq; igitur deurunt,& cinerẽ aquæ ingeſtũ decoquunt,magnámq; ſalis copiã colligunt,vt quippiã aquæ ſuperfuerit,idq; frigidum redditum ſit. Enimuero exiſtimare debemus,pleraq; omnia ſalſa vel fluminũ,vel ſalientũ aquarũ rigua aliquãdo calida fuiſſe,tum originem ignis ſublatã,& terrã per quã transfundebãtur,talem adhuc remanere,quaſi calcẽ,aut cinerẽ factã. Salientes aquę,& fluminũ rigua,quę omnis generis cõtineant ſapores,multis ſanè locis reperiũtur. Quorũ quidẽ omniũ cauſa probãda eſt ignis facultas,quę vel inſita ſit,vel ſuperueniat. Cũ enim terra magis,minúſve deuratur,in quodcũq; formæ,ſaporiſq; genus cõuertitur,propterea quod aluminis calcis,& reliquarũ eiuſmodi rerũ plena redditur: per quas quidẽ interfluentes aquæ ſi dulceſcant,cõmutantur,& quædã acidulæ fiunt, quemadmodũ in Sicanico Siciliæ agro fieri nouimus. Nam ex aceto,& muria ibi Oxalme cõditur,eáq; ad nonnulla eſculenta,quaſi aceto vtuntur. Ad Lyncum quoq; fons eſt aciduli laticis,in Scythia amari,riuúſq; defluens amnẽ,in quẽ præcipitat, amarũ totum reddit. Ac diſcrimina quidem ſaporũ,qui in aquis proueniunt,non obſcura eſſe poterũt,ſi cognitũ habueris,qualia ſaporũ genera ex certa temperationũ, & permiſtionum natura prodeant: de quibus tamen omnibus alia ſeparatim inſtitutione diſputauimus. De mari,& aquis maxima è parte ferè egimus,quibus de cauſis abſq; ceſſatione perpetuarentur,quæ illarum eſſet natura,quomodo immutarẽtur, atq; etiam per quot affectionum genera iiſdem ipſis ſecundùm naturã vel actio,vel perpeſsio tribueretur.

Ventorum cauſæ,ac generatio. Cap. IIII.

NVnc flatus ita exorſi,vt iam ante fecimus, perſequamur. Aſpirationis duo agnoſcimus genera,vt diximus,alterũ humidum,alterũ ſiccum: illud euaporatio nominatur,hoc omni penitus vacat nomine. Vnde qui ſingillatim eo vtuntur, neceſſe habent idem ipſum cõmuni exprimere nomine,verbi cauſa fumum. Neq; verò humor ſine ſiccitate, nec ſiccitas ſine humore conſiſtit,ſed hæc omnia pro redundantiæ ratione dicuntur. Cùm igitur Sol in orbẽ incitetur,& appropinquãdo humorẽ calore efferat, recedendo ipſa in excelſum elata euaporatio in aquam ob refrigerationem iterum coëat, accidit propterea vt cæleſtes aquæ magis hyeme,& noctu potiùs,quàm die effundãtur: ſed tamẽ quia nocturnæ diurnis incõpertiores ſunt, id minùs videtur. Delapſa aqua in terram omnis diſpenſatur,multúſq; tum ignis,tum calor in ea ipſa terra ineſt: atq; Sol nõ modò humorem,qui in ſumma terra inſidet,trahit,& euehit,ſed calefaciendo ipſam etiã terrã exiccat. Cùm igitur duplex aſpirationis genus cõſtituatur,vt propoſuimus,alterum euaporoſum,alterum fumidum,neceſſe eſt vtrunq; excitari. Et illa quidẽ aſpiratio, quæ maiorem humoris contineat vim,humoris pluuij origo eſt,cùm ſicca origo,atq; materia ſtatuũ omniũ ſit,vt ſuprà docuimus. Re quoq; ipſa probantur hæc neceſſariò ita euenire: ſiquidẽ neceſſe eſt,inter vtriuſq; generis aſpirationes differentias poni. Et certè non ſolùm facultas ſuppetit,qua hæc omnia partim ab Sole,partim terreſtri à calore præſtentur,ſed ipſa etiã cogit neceſſitas. Sed quoniã vtriuſq; aſpirationis diuerſum eſt genus,conſtat illas etiã magnopere diuerſas eſſe,nec eandẽ eſſe venti naturã,& cæleſtis aquæ, vt nonnulli tradiderunt,exiſtimantes aërem motu percitum ventũ eſſe,eundémq; rurſus coactũ aquę. Atqui aër ex his conficitur,vt in Cõmentariis ſuperioribus diximus. Nam vapor ex humore,atq; frigore cõſtat. Vt ex humore cõſtat,facilè definitur: vt ex aqua,frigidus eſt ob propriã naturam périnde,vt aqua nõ calefacta. Fumus ex calore,& ſiccitate cõſurgit: idcirco aër tanquã è rebus cognatis humidus cõſtituitur,& calidus. Abſurdum enim iudicari debet,ſi ipſi terræ circũfuſus aër,cùm mouetur,in flatum conuertatur,& vnde fortè mouetur,ventus ſit. Imò quẽadmodũ arbitramur ipſos omnes nõ ex aqua quoquo modo fluenti deriuari,etiã ſi illa redundantior ſit,verùm ex fontana,ita de ventis quoq; iudicare debemus. Nimia enim aëris copia,tum origine,tum fonte carens per magnum alicuius rei caſum ad motũ concitaretur. At verò quæ expoſuimus,rerũ euẽtu cõprobantur. Siquidẽ nubes,& flatus vt aptiores ſunt,per ſingulas tẽporũ viciſſitudines ſemper reuocãtur,quoniã aſpiratio maior tamẽ & minor, crebrò, hoc eſt * copioſiùs, & parciùs conſurgit. Anni item partim pluuij, & humidi, partim ventoſi,& ſicci conſequuntur, propterea quòd eadem ipſa euaporoſa,huméntſq; aſpiratio modò magis multiplex,modò ſicca,& fumoſa elicitur. Hinc fit,vt ſquallores,pluuięque eluuiones multæ ſimul modò in amplum,& cõtinentẽ terrarum

rarum tractũ, modò in parteis peruadant. Nam regiones plerunque in orbem aut tempestiuis rigantur pluuiis, aut pluribus: squallor etiam tum terræ partem occupat, tum contrà fit. Et quanquàm vniuersa terra in orbem aut mediocrem aquarum vsum desiderat, aut certè squallet, aliqua tamen pars aquarum oppletur vbertate. Cuius rei causa reddenda videtur, quòd probabile est, magna ex parte hanc ipsam labem longiùs in multas regiones peruadere, quoniam finitima loca simili ad Solem situ iacẽt, nisi fortè illa aliquo sui generis situ differũt. Sed tamen aliquãdo parte alia siccus halitus copiosior exprimitur, alia euaporosus respirat: aliquãdo cõtrà fit. Huiusce quidẽ rei causam id sustinet, quòd interdũ vterq; in proximæ regionis aspirationẽ decidere solet. Exempli gratia, aspiratio sicca per accommodatã ipsius Naturæ regionem fluit, ac meat: humida ad proximam contendit, vehementioréq; flatuũ vi in propinquiorem agitur locum: eadem quoque ipsa aliquoties remanet, cùm quæ contraria est, idem etiam præstet. Hoc quidem ipsum frequenter euenit, vt in animalium corporibus fieri videmus. Nam si ventriculus siccus sit, aluus contrà se habet, cùm si hæc sicca sit, ille tum humidus, tum frigidus adiungatur. Ita sentiẽdum, aspirationes in ipsis etiam locis non solùm aduerso conatu teneri, verùm etiam commutari. Iam verò iis in locis, in quæ imbres deciderint, vẽtus illos magna ex parte excipit, flatúsq; effusa aqua cessant. Hæc enim propter initia, quæ iam statuimus, ita consequantur, necessum est. Siquidem terra post delapsam pluuiam à calore partim intimo, partim superno siccitate affecta respirationem agit: hæc autem ipsa vẽti corpus, atq; materia est, & simul ac eiusmodi secretio reddita est, venti exagitare solent: quibus quidem ex calore, qui semper tum emittitur, tum superiora capesit, residentibus, euaporatio frigore affecta cogitur, atq; in aquã vertitur. Et quoties eundem in locũ nubes à ventis compelluntur, illarúmq; frigus ob aduersum conatum certam in partem secedit, toties siccam aspirationẽ frigore afficit, & aqua planè oritur. Aquæ emanantes ventos cõprimunt, quibus cõpressis aquæ effundũtur ob eas, quas aperuimus, causas. Quinetiã eadem probanda est causa, quare tum à Septentrionibus, tum à Meridie venti potissimùm affient. Nam maxima è parte Aquilones, & Austri oriri consueuerunt, quòd Sol ad hæc ipsa dúntaxat loca non adeat, sed partim ad hæc, partim ab his cursum inflectat: quanquàm semper ad occasum, & ortum voluatur. Quã ob rem nubes à lateribus coëunt, aduentantéq; Sole humecta conflatur aspiratio, ad contrarium verò locum recedente, aquæ, & tempestates oriuntur. Aestas quidem, & hyems reuocantur ex illius à Solstitiali ad Brumale signum cursu, in sublimé q; trahitur aqua, eadémq; per nouum ortum rursus delabitur. Sed quando maxima aquarum vis in ea loca defluit, ad quæ Sol mouens stolstitialis, brumalísq; reuocationis autor est (hæc autem sunt, quæ ad Septentriones, & Meridiem spectant) necesse est, vbi terra aquarum copiam maximè affluentem imbibit, inde frequentissimas aspirationes agi périnde, ac fumum virentibus è lignis. Hoc autem aspirationis genus ventus est. Recta igitur ratio exigit, vt ab his locis flatus & frequentissimi, & præcipui mittantur. Qui à Septentrionibus spirant, Aquilones vocãtur: qui à meridie, Austri. Tramite autem obliquo deferũtur, quoniam in terram flãt, cùm aspiratio recto proueniat cursu, ea re, quòd totus, qui terram, & aquam complectitur aër, rotundam cælestis corporis sequatur incitationẽ. Quærat igitur quis, vtra ex parte ventus oriatur, ex superioréne, an ex inferiore. Origo enim motus à superiore trahitur, & priùs quàm flatus incipiat, cælum amœnũ redditur, etiam si nubibus obducatur, aut re alia offuscetur. Nam illæ significationem originis, vnde flatus mouendus sit, dant antè, quãventus perspicuè edatur, quippe cùm illius origo supernè trahatur. Et quoniam ventus est siccarum ex terra aspirationum copia, quæ circum ipsam quoq; terram moueantur, liquet, motus initium à superiore quidem loco duci, sed materiæ, & ortus ab inferiore. Inde enim causa eius, quod elatum est, petitur, qua illud ipsum dimanaturũ est, præsertim cùm impulsus corporum, quę procul à nobis remota in orbem aguntur, potior causa sit, quàm terra, cur aspiratio moueatur: atq; etiã simul ipsa aspiratio in directum ex inferiore loco surgit, omnéq; principio sui ortus proximum vehementioribus est viribus. Ergo constat flatus ipsos originẽ ortus à terra trahere. Nec minùs vel re ipsa perspicuum est, eosdem illos ex multarum aspirationum concursu paulatim oriri, quemadmodum huda ex terra fontes, vnde amnes defluere solent. Nam venti omnes vndecũq; spiritus edere incipiunt, maximè tenues sunt, longiùs autem prouecti augentur, vehementéq; sentiuntur, & illustres. Hybernis item temporibus ad Septentriones amœnũ est cælum, toróq; illo tractu venti silent: quanquã flatus ibi orti paulatim spirantes, nec satis noti, longiùs prouecti illustres, & quasi ingenui appareant. Quæ venti esset natura, & quẽadmodum ille oriretur, expositum: item de squalloribus, pluuiisq; eluuionibus dictũ iam est, nec prætermissa disputatio, cur vẽti ab aquis cælestibus quasi sopirẽtur, & post illas excitarẽtur: & quam ob rem illi maxima è parte vel Aquilonij, vel Austrini essent: itẽ de genere impulsus eorum ipsorũ nostram explicauimus sententiã.

Cur cessent venti quandoque, moueantur quandoque: vnde, & quo tempore quisque flare soleat. *Cap.* v.

INimuero Sol flatus ipsos tum cõprimit, tum cõcitat, caloréq; suo, qui omnino eo maior est, qui in aspiratione incluſus cõtinetur (is enim admodũ tenuis est) exiguas, imbecillásq; aspirationes secernit, & conficit. Accedit etiã, quòd ipsam humum præueniendo antè exiccat, quàm vniuersa edatur aspiratio, nõ aliter, atq; si in magnã ignis copiam res aliqua modicè deustilis incidat. Hæc enim sæpenumero priùs deusta visitur, quàm fumus edatur. Hæ igitur causæ sunt, quare idẽ ipse Sol tum flatus molliat, tum illos renouari prohibeat. Nam partim cõsumendo illos mollit, & sedat,

dat, partim siccitatis celeritate nouum eorũ ipsorum ortũ impedit: propterea circa Orionis exortum vsq; ad flatum Eteſiarum, & Prodromorum cæli trãquillitas maximè viget. Omnino illa duplici de causa cõsequitur, vel ab immodico frigore extincto aspirationis calore, vt cùm vehemens gelu stringitur, vel ab æstu cõsumpto. Illa quoq; mediis tẽporibus maxima è parte efficitur propter nullam eiusmodi aspirationẽ adhuc actam, aut propter aspirationẽ, quæ ita acta sit, vt nulla posthac illã exceperit. Et Orio quidẽ suo partim ortu, partim occasu flatus cõfundere, negotiũq; facessere videtur, quòd in eiusmodi temporis varietate tẽpora æstatis, hyemísve exeuntia, aut ineuntia consequantur. Quinetiã sideris magnitudo, & laxitas tacit, vt plures omnino eodẽ modo agantur dies. Hæ autem varietates propter talẽ confusionem turbulentæ incessunt. Eteſiarum afflatus post Solstitiũ, & Caniculæ exortũ est: nec per id tempus cùm Sol maximè aduentat, nec cũ longè abest. Idem quoq; die spirãt, noctu silent. Causam illam reddere operæpretium est, q̃ Sol signo Solstitiali proximus exiccata terra aspirationi præuertit, quódq; simul ac paulum abesse cœpit, modicus sentitur calor, & remissior, ac p̃terea gelu concretæ aquę tabescunt. Terra deinpost illas receptas, tum à proprio, tum à Solis calore exiccata respirat, & in rei, quæ deuritur, morem fumũ mittit. Noctu à flatu desistũt, quòd quę nocturno frigore conglaciarint aquę tabescendi finẽ faciãt. Res enim gelu durata, aut quæ ab omni siccitate vacat, respirare nõ solet: imò siccitas cũ humore perfusa est, calescẽs respirat. Nõnulli in cõtrouersiã vocãt, cur post Solstitiũ de genere Aquiloniorum venti, quos Eteſias vocare cõsueuimus, perpetui oriantur, Austri autem post Brumam non aspirent. Hoc nimirum nõ sine ratione in disceptationem cadit, siquidem post Brumam, qui Leuconoti appellantur, non tamẽ ita continentes spirant: quam ob rem cùm minùs cõperti veniant, faciũt, vt eiusmodi iniiciatur scrupulus. Huiusce quidẽ rei causa est, quòd Aquilones ex locis Septentrionibus subditis erũpunt, quæ, pfectò vbertimis aquis redundant, multáq; niue cõplentur. Post Solstitium igitur liquefactis à Sole niuibus accidit, Eteſias potiùs flare, quàm ipsius Solstitij temporibus. Nam ita quoq; æstus infestant, non per id tempus quidem, cùm Sol Septẽtrionalibus maximẽ locis propinquus visitur, sed post Solstitium: tum enim his ipsis etiam locis proximus est. Post Brumam æquè Ornithiæ flãt, quos suprà Leuconotos diximus. Hi enim imbecilli Eteſiæ sunt, cùm tamen pauciores, & tardiores, quàm Eteſiæ flent. Nam septuaginta post Brumam dies flatus mittere suos incipiunt, propterea q̃ Sol ab ipsis locis, vnde Auster exit, longè remotus aspirationes inde proficiscentes post Brumã minus mouere potest. Cõtinentes tamẽ æquè non flant, quòd quæ in summa insident terra, eadémq; imbecillia id temporis secernantur, & vehemẽtiùs concreta maiorem ad mollius tepescẽdum, & tabescendum desiderent calorem. Quam ob rẽ ex interuallo spirare illi solẽt, quoad Eteſiæ sub Solstitium flatum reperant suum, quando sine intermissione vẽtus hinc potissimùm spirare expetat. Auster quidẽ à Solstitiali fertur signo, nec ab alteris Septẽtrionibus. Nam cùm duo segmenta terræ sint, quæ habitari, coliq; possint, & alterum excelso nobis vertici subdatur, alterum versum sit ad alterum, & meridiem, & terra quasi tympanum sit (talis enim illius forma) à cardine quidẽ eius ipsius duæ protractæ lineæ per dissectiones duos agunt turbines: alterũ, qui basin Solstitiale signũ habeat: alterum, qui vsq; quaq; cõspicuus visatur, & fastigium in terræ medio sit. Eodem sanè modo ad inferiorem verticem duo alij turbines dissectas terræ partes agunt, quæ sole habitatores, incolásq; habere possint: nec vltra Solstitiale signum habitatio est, vmbra enim ad Septentriones non obduceretur. Nunc autẽ loca minimè habitabilia antè proponũtur, quàm vmbra vel euanescat, vel commutetur ad meridiem. Subiecta Septẽtrionibus loca propter vim frigoris omni cultu vacant. Ariadnes item corona supra locũ, qui nostra habitatione tenetur, fertur. Nã supra caput nostrũ ortus eius existit, cũ meridiano in orbe illa fuerit: hoc est, cùm medium tenuerit cęlum. Próinde qui vulgò ambitum terrę nunc pingunt, ridiculè partẽ orbis, quæ humano vestigio prematur, rotundũ exprimunt. Nam id fieri non posse tum rationis, tum eorũ, quę appareant, fide compertum est. Rationis quidem fide constat, habitabilem terræ partem in latũ definitam extendi, cùm per cæli temperationẽ accidat, copulationem in orbem fieri, quãdo ipsi vel torrentes æstus, vel infesti rigores non in longũ, sed in latum vrgeant. Ex quo fit, vt per omnes terræ partes commeare possint homines, nisi fortè redundans mare alicubi impedimẽto est. Idẽ quoq; fide eorum probatum est, quæ tum nauigationibus, tum terrestri itinerum cursu apparent. Magno enim interuallo longitudo ab latitudine discreta est, quandoquidẽ id spatij, quod ab Herculis Colũnis vsq; ad Indorum oram patet, maiore proportione id superat, quod ab Aethiopia vsq; ad Mæotin, & extrema Scythiæ loca est, quã quinq; ad tria; si nauigationis, terrestriúmq; itinerum mensus cõputaueris, quatenus ad exactã huiusmodi rerum disciplinam percipiendã satis esse contigerit. Atqui terræ habitabilis pars vsq; ad nõ habitabilem in latum explorata nobis est. Altera enim cultoribus carẽt, q̃ frigore rigeat: altera, quòd nimio vratur calore. Quæ ab India, & Columnis vlteriora patent, non videntur ob mare ita posse coniungi, vt omnes terræ partes, quas incolere possumus, continenti tractu cohęreant. Sed cùm sit necesse, cuiusdam omnino loci situ périnde ad alterius verticis situ se habere, vt eius, quem nos incolimus, ad verticem, qui supra nos assurgit, perspicuũ est cùm alias omneis res, quæ ibi sunt, proportione cum nostris cõuenire, tum ventorum descriptionem, & ordinem. Quẽadmodum igitur apud nos Aquilones flant, sic apud illos suis à Septentrionibus quidam omnino tales proueniũt venti, qui nostra in loca penetrare minimè possunt: cũ tantũ abest, vt nostri in ea loca ferantur Aquilones, vt ad orbem, quẽ nos habemus vniuersum, illi non aspirẽt. Aquilonij

Universidad de Deusto
Biblioteca

lonij enim flatus quasi apogei, hoc est abterranei, sunt. Quanquàm autem illi frequentissimè nobis sentiuntur, quoniam id terrarum, quod incolimus ad Septentriones vergit, tamen apud nos desinunt, nec vltrà propagari queunt. Et sanè Aquilones, & Austri in vlterioris Mauritaniæ Oceano, qui idem ad Austrum effunditur, non eodem spirant modo, quo apud nos. Nam eo loci tum Vulturni, tum Fauonij vicissim, & semper vigent. Itaque constat, Austrum non esse Ventum, qui altero à vertice edatur, cùm talis etiam non sit, qui à Brumali signo feratur. Nam ab Solstitiali par esset alterum respondere, ita enim proportio seruaretur, quod tamen non fit. Siquidem vnus duntaxat ab illis locis Aquilonibus obuersus ita spirare videtur, vt necesse sit, ventum, qui à Solstitiali signo, & combusta regione impellitur, Austrum esse. Hæc enim propter Solis propinquitatem tum aquis, tum etiam quasi altricibus aquarum scatebris, quæ per liquationem ventos Etesias agant, caret: imò proterea Auster maior, copiosior, & Aquilonibus calidior est, & ad hanc potius regionē penetrat, quam Aquilones ad illam, quòd per eam ipsam longè maiorem, & apertiorem feratur. Hæc dicere habuimus, vnde Aquilones, & Austri causam ducerent, & qua ratione se mutuò respicerent.

De ventorum situ, qui sint inter se contrarij: de ipsorum natura, & complexionibus.

Cap. VI.

Vnc autem de vētorum descriptione verba faciamus: tum tractemus, qui contrarij inter se sint, quique vno simul flatu edi possint, & qui non possint: atque etiam quot, & quales enumerentur: item reliqua omnia opera, quorum speciatim explicatio in Quæstionum opere nobis prætermissa est, attingamus. Et certe quæ de illorum situ commemorantur, ex designatione perspicienda sunt, quæ quidem ea re proposita est, vt finitor orbis in rotundam faciem circumactus, vnde venti erumpunt, notior occurreret, & illustrior.

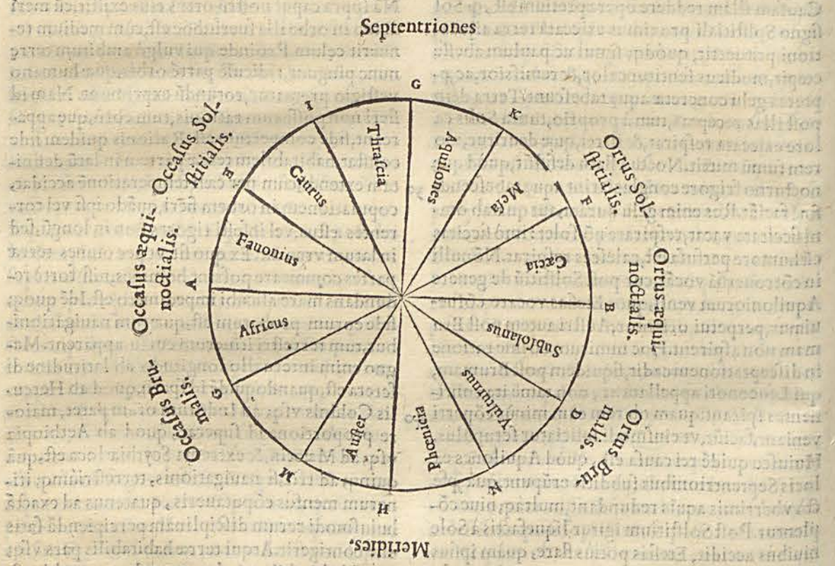

Adiunximus separatim figuram quasi cingulorum, quibus cælum redimiri, ac cricundari Mathematici docent, vt faciliùs perspici posset, vnde venti spirarent,

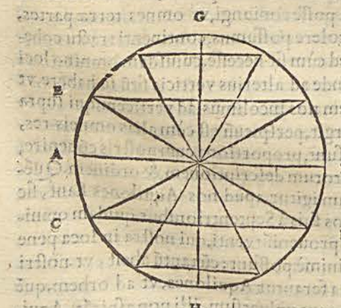

Huius nimirum orbis alterum segmentum id intelligendum est, quod nostro prematur vestigio, nam eodē modo ipsum licebit secare. Principiò quidem maneat, & positum sit, quæ loco plurimùm discreta sunt, eadem loco contraria esse: qualia etiam habentur, quæ magnoperè forma distant, hæc enim per formam itidē aduersa constituuntur. Ea sanè longissimè loco distant, quæ per dimetientem lineam se mutuò respicientia sita sunt. Aequinoctialis igitur occasus A reddatur, cui cōtrarius locus adscribatur ortus Aequinoctialis, qui B attribuitur. Dimetiens altera linea protrahatur, quæ illam per directum secet, vbi in G Septentriones locentur: huic obiecta ex parte

parte Meridies in H aduersus signetur, ortus Solstitialis in F, occasus in E, ortus Brumalis in D, occasus in C: & ab F trāsuersa ducatur linea ad C, & à D ad E. Sed quoniā quæ inter se plurimùm loco disiungūtur, loco etiā contraria sunt (plurimùm autē disiunguntur, quæ per dimetientē lineam sita sunt) necesse est, illa quoque ventorum genera inter se obuersa esse, quæ per mediam lineā describantur. At verò flatus ipsi pro locorū situ ita vocātur. Fauonius enim ab A spirat, quod Aequinoctialis occasus est. Illi Subsolanus aduersatur à B, hoc enim æquinoctialis est ortus. Aquilones, & Septētrionarius à G, vbi Septentriones notantur. Huic opponitur Auster ab H, quando Meridies est, vnde prodire incipiat, & ipsum planè H aduersetur G: nā per dimetientē lineā situ tenēt. Cæcia ab F, vbi ortus agnoscitur Solstitialis: qui enim cōtrarius it, nō ab E spirat, sed à C, qui sanè Africus est. Is enim Brumali ab occasu agitur, Cęciæq; ex aduerso est, & quidē transuersam per lineā, à D, vbi Brumalis locatur ortus, Vulturnus inuehitur, qui idem ad Austrū propinquus adhęret: ob eamq; rem sępenumero Euronoti flare dicūtur. Illi obiicitur nō qui à C exit Africus, sed q ab E, quē porrò alij Caurū, alij Olympiā, alij Scironē appellant. Is enim tum ab Solstitiali occasu mittitur, tum per mediam lineam vnus omnium illi ipsi Vulturno cōtrarius occurrit. Hæc quidē ventorum per dimetientē lineam descriptio est, quæ etiā ij referuntur, quorum alij aliis obuersi constituantur. Alij quoq; habentur, quibus nulli eodē modo, quo superioribus obuersi ponantur: vt ab I, qui Thrascia vocatur, idem medius inter Caurum, & Septentrionariū interiacens: à K, qui Mesa nominatur, quiq; medium tenet locum inter Cæciam & Septentrionariū. At linea, quę media ab I ad K protrahitur, eiusdem semper conspicui orbis, quē Arcticum dicunt, media esse requirit, nō tamē id omnino assequitur. Huic sanè vētorū generi nulli ex aduerso flatus respōdēt, nec Mesæ: nam quispiā omnino inde spiraret, vbi M signatur: hoc est, ab loco inter Austrū, & Africū medio. Is enim per dimetientem lineā ad K refertur, vnde Mesa editur: nec Thraciæ, qui medius inter Septentrionariū, & Scironē interponitur. Siquidē inter Vulturnum, & Austrum medius ab N ageretur. Hoc enim per mediā lineam I respōdet, nisi fortè paululū spirare dicās quendā indigenarū voce Phœniciam dictum. Venti, qui tum præcipui, tum definiti constant, hi agnoscuntur, & hoc sanè modo digesti, ac descripti proponi debent. Cur autē frequētiores à Septētrionali regione, quā à Meridiana inferātur, causam illā afferimus, quòd ea terrarū pars, quæ nostra habitatione tenetur, in Septentriones spectat: tum etiā quòd vberiōt aquarū, & niuiū vis in Septentrionalē compellitur regionē, quàm in Meridianam. Hæc enim eiusmodi rebus nō ira affluit, cùm Soli, eiúsq; irradiationibus subiecta pulsetur. Itaq; niues postquā in terram distabuerunt, & partim ab Sole, partim à terra repefactæ sunt, necessariò cōplures aspirationes cōsurgunt, ad pluriimáq; loca eandē ob causam dimanāt. Ventorum quos cōmemorauimus, Aquilones, Septentrionarius, Thrascia, Mesa præcipui sunt. Cæcia cōmunis est Subsolani, & Aquilonū: à Meridie veri, & germani Auster, & Africus aguntur: ab exortu æquinoctiali Subsolanus, & Vulturnus. Phœnicia cōmunis est, germanus Fauonius est Caurus. Deniq; horum alij Aquilonij vocantur, alij Australes. Fauoniani Aquilonibus adiunguntur: nam ideo frigidiores impetunt, quòd ab occasu spirent. Subsolani ad Austrū pertinēt, calidioréq; sentiuntur, quòd ab ortu mittantur. Veteres igitur flatibus pro frigore, calore, & tēpore descriptis hæc indidere nomina. Ad orientē quidē pertinentes occiduis calidiores, quòd diutiùs sub Sole cōmorentur: sed occidui & citiùs Solē deficiunt, & tardiùs ad locum, vnde ille emergit, aduentant. Nec verò incertum est, ventos ita dispositos minimè posse simul spirare (de contrariis loquor) propterea q; per dimetientē lineam designantur. Alter enim vi repressus silebit. Nihil tamen prohibet, eam rē cōsequi in iis, qui ex situ se nō respiciant, vt F, & D: & ob eam rem aliquoties eandē ad notam, non tamen eadem ex nota, neq; eodē flatu ambo maritimos cursus celeres, ac certos dirigere cōsueuerunt. At verò pro cōtrariis tēporibus cōtrarij potissimùm ingruunt, vt circa vernum æquinoctium Cæcia, & omnino qui vltra Solstitiale habentur signū, circa Autūnale Africi, circa Solstitiū Fauonius, circa Brumam Vulturnus. In alios quidē Septentrionarij, Thrasciæ, & Cauri potissimùm irrumpunt, illósq; furenteis frangunt, & compescunt, quòd loca maximè propinqua sint, vnde inferuntur. Hi etiam ipsi cum primis vehementes spirant, ac frequētes, idcirco maximè sereni ventorū omniū sunt. Cùm enim è proximo mittātur, per vim reliquos sedant flatus, nubésq; coactas abigēdo nitidi, mitíq; cæli autores sunt: nisi fortè simul frigidi sint, tum enim nubes obducunt. Enimuerò si frigidiores, quàm maiores expendantur, antè densant, quàm impellant. Cæcia propterea sudus non est, q; in se recurrat, & prouoluatur. Hinc prouerbiū quoq; inoleuit, Ad sę périnde res trahit, quasi nubes Cęcia. Mutationū quidē vicissitudines fiunt, cùm primi finem flandi in proximis faciunt pro ipsius Solis transitu, cóq; magis, quòd cōsequentes præcedentiū motum excipiunt: atq; origo motus ipsorum flatuū talis est, qualis Sol. Obuersi quidem aut rem moliuntur candē, aut omnino contrariam, vt de humidorum genere Africus & Cæcia, quē nonnulli Hellespontiam appellant. Caurus, & Vulturnus, quem Subsolanū dicunt, siccitatē afferunt: quamquā is primùm siccus, desinens aquosus fit. Mesa, & Septentrionarius potissimùm niuales, quoniā frigidissimi. Septentrionarius, Thrascia, & Caurus grādines importāt. Auster, Fauonius, Vulturnus æstuosi, cælúmq; nubibus offusum reddunt. Cæcia quidem confertis, sed Africus paulò laxioribus. Cęcia enim id efficit, tum quòd in se ipsum reuocetur, tum quòd communis Aquilonibus, ac Vulturno sit: propterea cùm frigidam obtineat naturam, aërem respirantem gelando, nubes in vnum cogit: cúmque loco ad Subsolanum pertineat, magnam omnino materiæ, & vaporis copiam sustinet, quam propellat. Septentrionarius,

Thrascia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thrascia, Caurus placidi sunt, & illustres, & sudi: cuius rei causam antè probauimus. Illi quidem, & Mesa ad fulgurationes apti præcipuè sunt. Nam ob propinqua nobis loca ad Septentriones vergentia, vnde irruere solent, frigidi habentur. Fulguratio sanè propter frigus subori tur, quippe quę emicet, postquam nubes coierũt, ob eamq; causam horum quidam grandines inuehunt: stringendi enim, ac citò indurandi facultatem habent. Procellæ cùm primis autumnant, mox vernant. Septentrionarius, Thrascia, & Caurus suapte natura potissimùm in procellas conuerti possunt. Causa illa reddenda videtur, quòd procellę commodùm in primis excutiuntur, cùm in sæuientem alios ventos alij irrumpunt, eósque comprimunt. Tres porrò superiores cõtra alios hoc maximè moliuntur, cuius etiam rei causam suprà attulimus. Etesiæ ex Septentrionariis in Thrascias, Cauros, Fauonios transeunt, iis tamẽ, qui ad occidentem Solem loca tenent, quando illis etiam Septentrionarius Fauonius est. Cùm enim à Septentrionibus originem sui flatus trahant, in remotiores desinunt ventos: quanquàm iis, qui ad orientem viuunt, in Mesam, & Cæciam transeant. Hæc de ventis, tum de primo illorum ortu, & natura, tum de affectionibus, quæ iisdem ipsis summatim, ac singillatim attribuantur, præcepta, disputataque sint.

De terræ motu opiniones tres. Cap. VII.

DE quassatione, & terræ motu secundum hæc agendum videtur: & eò magis, quòd talis rei causa proxima est huic præceptioni, vel potiùs ventorum generi. Tres porrò sententiæ vsque ad nostram ætatem traditæ sunt, & quidem à tribus. Anaxagoras enim Clazomenius, & illo antiquior Milesius * Anaximenes, atque horum postremus Abderita Democritus disputationẽ huiusce rei susceperunt. Anaxagoras quidem sentit, ætherem suapte natura ad sublimia petenda aptum in terræ loca tum infima, tum caua delapsum, eam ipsam agitare, cùm summæ illius partes ex imbribus cohæreant, atq; in vnum eodem modo conducantur, quando per naturam vniuersa in morem fungi hiet: quippe cùm in toto globo pars tum summa, tum infima sit, & summa ea signetur, quæ nostro premitur vestigio; infima, altera. Verùm cõtra hanc causam, vt simplici admodum Minerua explicatam, nihil fortasse afferri debet. Nam insulsum nimis est, summam, infimámq; partem censere ita dispositam esse, vt corpora pondus, & grauitatem adepta non vndequaq; in terram decumbant, ignis autem, & leuia omnia in excelsum nõ subsiliant, cùm præsertim videamus finitorem terræ tantum habitatæ, & culræ, quantum ipsi nouimus, tralatum semper diuersum esse, quippe cùm terra deuexa sit, & vndiq; ipsa in sese nutibus suis congloberur. Nec minus insulsum asserere illã in aëre propter magnitudinẽ consistere, tum ab aëre pulsatam inferiore de loco in superiorẽ totam cõmoueri. Iam verò nullã reddit causam rerũ earum, quę terræmotibus accidant, præsertim cùm nec quæuis regiones cõcutiantur, nec quouis tempore. Democritus autor est, terrã aqua oppletam ab alia magna imbrium vi superfusa, quæ iam recepta sit, commoueri. Hanc enim cùm exuberet, quòd in alueos, & conceptacula recipi nequeat, per vim motum terræ afferre. Atq; etiam prodit, terram ipsam exiccatã in vacua sua loca de plenioribus humorẽ trahentẽ ab aqua in huiusmodi transitu collabente agitari. * Anaximenes terrã non solũ madore oppletam, sed à squallore etiam occupatam dehiscere tradit: tum à partibus eminentiori bus abruptis, & præcipitantibus concuri, ac propterea in squalloribus, pluuiisq; eluuionibus terram moueri. In squalloribus enim siccescere, ab aquis verò immodicè hudam factam diffindi, ac dilabi. Atqui si hæc res ita cõficeretur, oporteret multis in locis terram apparere desidentẽ. Præterea quid causæ est, cur multa loca, quæ ab aliis nulla eiusdem generis re ita excedente differũt, sæpenumero quatiantur? Oportebat sanè terrã, cùm moueret, aliqua eiusmodi re affectam esse. Deniq; huius sententiæ autoribus necesse est affirmare terrã semper minùs moueri, & ad extremum à motu quieturam. Id enim, quod constipatum est, tali natura præditũ esse solet. Quam ob rem si hoc fieri non potest, certè constat, fieri nõ posse, vt hæc terræ motionum probetur causa.

Terræmotus causæ, & generatio. Et quòd ab exhalatione procedat. Signa decem. Cap. VIII.

ED quoniã liquet necesse esse tum ex humore, tum è siccitate halitum surgere, quemadmodũ suprà docuimus, par quoque necessitas cogit, vt si hæc ita constent, terræ motus agatur. Terra enim quã per se sicca est, tamẽ ex imbribus multum in se cõtinet humoris. Postquã igitur partim ab Sole partim ab incluso igni calefacta est, accidit magnã spiritus copiã ad parteis tum interiores, tum exteriores effundi: qui quidem vniuersus modò absq; cessatione foras elabitur, modò intra cõtinetur, & aliquando dispensatur. Quòd si fieri nõ potest, vt res hæc aliter cõficiatur, nimirum post hæc ita expositа perpendendũ est, quódnam corpus vim maximè mouendi obtineat: quandoquidem necessum est id, quod suapte natura ad longissimè penetrandũ aptum est, quódq; vehementissimum impetit, eiusmodi natura potissimum constare. At id planè, quod celerrimè defertur, necessariò vehementissimũ est: nam ob celeritatẽ potissimùm verberat, & cõcutit. Ad longiùs verò penetrandũ id est idoneum, quod per omneis maximè partes peruadere potest: tale certè corpus tenuissimum est. Quocirca si spiritus natura talis est, ille profectò inter omnia corpora facultatẽ mouendi maximè habebit. Nam ignis & flãmescit, & celeriter ingruit, cùm illũ spiritus comitatur. Ergo neq; aqua, neq; terra motionis causa erit, sed spiritus, quotiescunq; tamen id, quod ad extra respirandũ aptũ est, intrò relabi cõtigerit. Ob eãq; causã trãquillo, & quieto cæli statu frequẽtissimè, ac vehemẽtissimè terra mouere solet. Cũ enim aspiratio cõtinẽs intẽdatur, magna ex parte ipsum originis impetũ ita cõsequitur, vt vel intrò, vel foras vniuersa simul ferat. Nec sanè ab ratione abhorret, ventorum quoque flatu vigente, terram sæpenumero mouere. Siquidẽ aspicere nobis licet vẽtos simul plures irruere, quorum si quis in terram decubuerit, tum per flatum terram mouebit. Hæc tamen motuum genera remissiora omnino sunt, propterea quòd origo illorum & causa, cur cieãtur, distracta iam est. Noctu crebriùs terræ quatiuntur, & vehemẽtiùs. Die circa meridiẽ: tum enim bona ex parte vẽti quiescunt. Nam Sol quoties maximè viget toties aspirationes, atq; halitus in terram comburit, & dissipat. Circa meridiem talis potissimùm est. Noctes etiam magis, quàm dies ob Solem, qui abest, venti sopiuntur. Quo fit, vt spiritus intrò relabantur périnde, ac reuocatio quædam spiritus exteriore ab effusione intrò fiat, idque cùm primis manè: venti enim id temporis ad flandum apti sunt. Vnde si illorum origo intus fortè commutetur, vt in reciproci æstus locis fit, terram ob frequentissimos spiritus vehementiùs concutere poterit. Quinetiam ea potissimùm loca grauissimis motibus quassantur, quæ vel ad mare, quod vehemẽtior tamen æstu rapiatur, sita sunt, vel terram in morem fungi fistulosam, & cauis recessibus dehiscentem habent. Quocirca in Hellesponto, Achaia, Sicilia, Eubœa, & iis omnino locis, quibus fretorum angustiæ interpatent, terra frequentissimè cõcutitur. Mare enim per subterraneas quasi fistulas fluere videtur, atq; hanc ob causam ad Aedepsum calidæ aquę effusæ sunt, Balineæque esse cœperunt. Terra iis potissimùm locis, quæ commemorauimus mouet propter augustias. Spiritus enim vi maris sæuiùs æstuantis vehemẽtior redditus in terram ipsam, vnde suaptè natura euadere aptus est, adigitur. Quæcunque etiam regiones subdita loca périnde, ac fungi perforata habent multo recepto spiritu magis agitantur, idque præsertim vere, & autumno. In pluuiis quoque eluuionibus, & squalloribus eadem ex causa res efficitur similis: his enim temporibus flatus maximè cientur. Aestate autem, & hyeme partim ob gelu, partim ob æstum terræ inconcussæ manent. Alterum enim tempus valde frigidum, alterum siccum admodum est. In squalloribus aer flatuosus impetit. Squallor enim est, cùm siccus halitus humido copiosior habetur. In pluuiis eluuionibus interior halitus maior redditur, tum quòd eiusmodi secretio angustioribus intercipiatur locis, tum etiam quòd per vim in arctum conijciatur: quandoquidem terræ concepтacula, & aluei magna aquarum copia redundant. Nam quoties flatus maiores cœpit obtinere vires, toties meatus, & allidens vehementem agit motum, quòd copiosior in exiguum admodũ locum adactus teneatur. Enimuerò sentiendum est, quemadmodum nostris in corporibus vis flatus retenta, ac intercepta, pulsuum, atque tremorum causa est, ita in ipsa quoque terra flatum non dissimilia præstare. Et certè ex terræ cõcussionibus quædam tremorem, quædam pulsum imitantur, atque etiam vt plerunque post lotium redditum nobis vsu venit, (quodam enim quasi tremore corripimur, quoniam exterior aer intrò

vniuersus transfertur) sic in terra decernere debemus eiusmodi flatus modò huc, modò illuc amandatos, eum afferre motum, qui tremorem imitetur. Quanta verò vi spiritus valeat, non solùm ex iis perspicere licet, quæ in aere oriuntur, (hic tamen illum propter copiam eiusmodi omnia efficere arbitrari poteris) sed ex iis etiam, quæ humanis in corporibus excitantur. Tentiones enim, & conuulliones quanquàm spirituum motiones sunt, ea tamen vi pollent, vt ægrotantium motus simul à multis reprimi non potuerint, cùm maximè id conarẽtur. Hoc idem ipsum in terra etiam fieri censendum est, quoad magnum cum paruo conferre licet. Harum sanè rerum signa multis in locis, vel sensu nostro data sunt. Nam quædam loca non antè à motu destiterunt, quàm ventus motionis author post terram dilectam, ac diruptam in summa loca quasi procella manifestè eruperit: vt nuper in Ponti Heraclea euenit. & antè in Hiera insula, quæ vna earum est, quæ Aeoliæ vocantur. Hìc enim quædam terræ pars extumescebat, atque instar montis cum sonitu efferebatur, ex qua ad extremum abrupta multus erupit spiritus, qui feruentem fauillam, & cinerem ita copiosè sparsit, vt Lipareorum vrbs, quanquàm illa non longè distaret, tota cinere oppleta sit, in nonnullaque Italiæ municipia peruaserit. Atque nunc etiam locus monstratur, vnde eiusmodi ignis eruperit. Itaque causa ex spiritu petenda videtur, cur ignis sub terra concipiatur, quotiescunque nimirum ille ipse spiritus primùm elisus, atque in tenueis partes distractus ardore corripitur. Subterraneum quoque spirituum fluxum esse id argumento est, quod in iisdem Aeoliis insulis fieri compertum est. Cùm enim Austrinus instat flatus, id ipsum ille prænuntiat: quandoquidẽ loca, vnde ignis eruperturus est, magnum edunt sonitum, quod mare è longinquo ab Austro agatur, atq; etiã ita actum respirantem è terra flatum intrò per eas parteis æstu suo adigat, per quas inundans irrumpit. Is autem flatus intus oberrans sonitum ciet, & quidem sine vlla ipsius terræ agitatione, tum propter laxiora, patentioraque terræ spatia, (in hæc enim in vastũ sub terra illatus foras euadit) tum etiam propter aeris paucitatem, quæ ab ipso mari repulsa sit. Flatus subterranei motum in causa esse terræ concussionum, hæc etiam indicia sunt: si Sol caligine obducatur, & illius fulgor sine nube hebetior fiat: tum si ante matutinos terræ motus quandoque venti sopiantur, vehemẽnsque frigoris vis incessat: quandoquidem necesse est Solẽ caligine obfuscari, obscuriorémq; reddi, cùm spiritus, qui aerem dissoluit, ac secernit, terram subire incipit, atque etiam anteluca nis, matutinisque temporibus cæli tranquillitatẽ esse, vehemẽnsq; frigus infestare. Cæli enim tranquillitas magna ex parte necessariò consequitur, vt ante quoque expositum est, per spiritus reciprocationem intrò actam. Idque magis antè, quàm grauiùs terra moueat, quando ille cùm nec partim extrà, nec partim intrò distrahatur, sed vniuersus intrò feratur, necessariò vehementioribus nititur viribus. Frigoris quidem vis in-

A gruit,

gruit, propterea quòd halitus ipse suapte natura calidus intrò conuerticur. Neque verò calidi videntur esse venti, sed frigidi, quòd aerem multis, iisdémque frigidis vaporibus refertum agitent, cuiusmodi flatus ore redditus haberur: is enim proximo in loco, vnde exit, calidus sentitur. Qualis etiam is est, quem emittimus, cùm loquimur, aut oscitamus, quanquàm ob paucitatem non ita apertè calidus habeatur. E longinquo frigidus vrget eandem ob causam, quam in ventorum motu probando reddere cõsueuimus. Et certè simul ac eiusmodi vis in terram relicta est, & vaporosum defluuium propter humorem coiit, frigus iis locis affert, in quibus talis fit labes. Hæc eadem causa est, cur signum etiam quoddam motum futurum prænuntiare soleat. Nam de die, aut paulò pòst, quam ille inclinauit, sudo, apertóq; cælo nubecula tenuis viitur, quæ in morem lineæ in directum vndequaque protentæ longè explicatur, cùm ipse spiritus modò huc, modò illuc peruadens diffabescat, & consumatur. Res autem non absimilis marinis in litoribus accidit. Cùm enim vndabundum mare litoribus alliditur, tum in illis ipsis scissuræ magnę, distortæque fiunt: tenues autem, & rectæ, cùm tranquillum est, quod leuiter litora findat. Quod igitur mare in terra efficit, idem ipsum caliginoso in aere à flatu præstatur. Idcirco quotiescunque ventorum tranquillitas consequitur, accidit, vt recta, tenuisque omnino nubecula tanquam aeris scissura relinquatur: ob eámque causam circa Lunæ defectus aliquando terra mouet. Cùm enim interiectus insitat, nec dum omnino lumen defecit, & calor, quem Luna ab Sole sumptum aeri largita est, iam consumitur, tum venti flare desinũt, trãspolito in terrã spiritu, qui ante Lunæ defectus terræmotuum author erat. Venti enim plerunque ante Lunę defectiones ingruunt suprema tempestate, cùm defectio conticinio incipit: conticinio autem, cùm anrelucanis temporibus. Quod quidem propterea euenit, quòd Lunæ calor quasi obtusus remittitur, cùm lustratio, per quã defectus incidit, iamiam futura est. Remisso igitur, & fracto calore, quo distentus aer quiescit, ad motum deintegro excitatur, & spirabilis redditur, atque defectum tardiùs omnino consequentem anteuertit. Cùm terra vehementi motu concutitur, nec statim, nec semel ille sistitur, sed primùm vsq; ad quadraginta circiter dies plerunque prorogatur: mox tum anni, tum bienij spatio eadem loca affligit, in quibus primùm esse cœpit. Vis quidem & permansionis causa est partim nimia spiritus copia, partim situs, & locorum figura, per quæ ille euadit. Nam vbi renisum patitur, nec facilè erumpit, maximè quatit, ac necessariò in locorum angustiis, & difficultatibus périnde intercluditur, quasi in vase aqua, cui exitus denegetur. Quapropter vt arteriæ in animalium corporibus nec repentè, nec in summa, nec citò desinunt micare, sed paulatim simul cùm morbus leuatur: ita constat, originem, vnde halitus emanat, & flatus inualescit, non restinctam esse, neque statim impulsionem spiritus, quæ motum ciebat omnem materiam attriuisse, de qua is ventus exprimitur, quem motum terræ appellamus. Motus igitur permanet, quoad reliquiæ flatus consumantur, quanquàm leuius ille vsque eo vrget, dum id, quod exhalauit, imminuatur, aut certe nõ manifestum possit agere motum. Sonitus, qui sub terra eduntur, à spiritu proficiscuntur, cùm etiam sine motu alicubi redditi iam sint. Siquidem vt aer diuerberatus nulla non sonitus genera elidit, ita ipse diuerberans, ac percutiens se habet: eóque magis quòd nihil refert percutiat, an percutiatur, quando omne, quod percutit, simul quoq; ipsum percutitur, & ictum sustinet. Sonitus autem motum antegreditur, tum quòd flatus tenuibus admodũ partibus constet, tum etiam quòd expeditius per omnia loca peruadat, quàm sonitus. At cùm ex tenuitate minor erit, quàm terram mouere possit, ob facilem sanè cursum motũ afferre nequit. Omnia autem quasi vocis genera emittit, quod in solidas terrę moles, aut in cauum, aut in alium omnem habitum, & faciem formatas ita allidat, & incidat, vt aliquando terra, quod etiam testantur, qui de portẽtis loquuntur, mugire videatur. Aquæ item mota terra distractæ iam sunt, & discesserũt: nec propterea aqua motus causa est, imò si flatus in summa insederit terra, aut inferiore ex parte vim intulerit, ille profectò facultatem mouendi habebit, vt venti, qui fluctuum causam sustinent; non fluctus ventorum, quandoquidem si res hoc modo conficeretur, vel ipsa terræ huiusce labis redderetur causa. Illa enim per quassationem tanquam aqua subuertitur, effusióque ipsa subuersio quædam est. Verùm vtraque hæc causa ad materiam pertinet, quoniã nihil agunt, sed pariuntur, cùm flatus vt initium sit. At quoties vnà cùm terræ motu proluuies accidit, toties à contrario ventorum concursu proficiscitur. Quod certè fieri solet, cùm flatus terram mouens mare, quod ab alio fertur flatu, omnino repellere nequit. Hic igitur impellens, atq; in eundem planè locũ cogens, mare colligit copiosum, ac per id tempus necesse est hoc ipso flatu victo, vniuersum mare contrario à flatu impulsum discedere, ac interrumpi, diluuiúmque agere. In Achaia hoc etiam ipsum ita euenit: siquidem in mari Auster spirabat, in continenti Aquilones sæuiebant. Posteà verò, quàm in cælo flatus resederunt, quod fuit simul ac Aquilones terram subierunt, proluuies vnà cum motu terræ consecuta est: atque eò magis, quòd sub terra concitato nullum à mari spiramentum dabatur, sed intercludebatur potiùs, & obseptus tenebatur. Cùm enim mutuis viribus conflictarentur, accidit, vt ventus terram mouerit, & labefactarit, residénsq; proluuies diluuium egerit. Terra quidem per partes concuti solet, atque paruo frequenter loco, sed venti per partes non ingruunt: quanquàm tales sunt, quotiescunque aspirationes loci tum proprij, tum cum eo continentis, in vnum coierint: quomodo squallores, pluuiásque eluuiones per partes in terram induci probauimus. Et ipsi quidem motus in terra sic cientur, venti non item. Nam terræmotus, squallores, pluuiæque eluuiones originem, hoc est aspiratione

rationes, in terra ita seruant, vt omnes vnam ad rem confluere videri possint. At Sol simili modo id præstare nequit: is enim suspensas aspirationes potiùs secernit, ac effert. Quæ quidem vt illius lustrantis opera coalescere cœperunt, in ventorum naturam iam mutatæ pro locorum diuersitate in certam decumbunt partem. Cùm igitur copiosius insederit spiritus, terram more tremoris in latum vibrat, quod tamen rarò euenit. Nõnullis quoq; locis terra succuttitur tanquam pulsus sursum, & deorsum motus, atque spiritus ob id rariusculè ad hunc quatit modũ. Nec enim facilè tam frequentes aspirationes, vnde eiusmodi rei origo trahitur, in vnum cõuenire possunt, cùm secretiones, halitúsque per terræ longum, & latum magis multiplices sint, quàm quæ ab alto proficiscantur. Et certè vbi hoc modo terra mouet, magna lapidum copia eiicitur, & per summa spargitur non aliter, ac ij, qui in Cortinis efferuescunt. Atque cùm terra mouisset, Sipulus, Laboriæ, & Ligustica regio desederunt. Terræ quidem motus insulas medio in mari sitas minùs affligunt, quàm quæ continenti proximæ sunt: quandoquidem marinarum aquarum copia frigidas reddit aspirationes, ponderéque suo prohibet terrestreis illarum concursiones. Accedit etiam, quòd ipsum mare * fluit, & à ventis superatum non quatitur, aspirationéque ad id non proficiscuntur, sed ab * eo prodeunt, quod in vastiora exæstuet spatia, terrenæ autem marinas consequuntur. Appositæ continenti insulæ partes cõtinentis sunt. interfluens enim mare ob modicam aquarum copiam nullã prohibendi transitus halituum continentis in proximas insulas facultatẽ habet, cùm quæ medio in mari sitę sunt, moueri sine toto mari, quo circunfusæ iacẽt, non queant. De terræ motibus, tum quæ illorum esset natura, tum quam ob causam agerentur, & de aliis rebus, quæ illis ipsis accideret, maxima ferè parte egimus.

De tonitru, & fulguratione Veterum opiniones.

Cap. IX.

DE fulguratione, de tonitru, atq; etiam de vortice, accensóq; turbine, & de fulminibus disputatio instituatur: quandoquidem existimare oportet, hæc omnia ab eadem emanare origine. Cùm enim duplex aspirationis genus constituatur, vt diximus, alterum humidum, alterum siccum, atq; concretio hæc ambo facultate seruet, in nubémque, vt antè proposuimus, cogatur: cúmque nubes etiam in extrema parte crebriores conglobentur, certè qua parte calor supernum in locum discretus deficit, hac omnino ipsa conglobatio densior, ac frigidior reddatur, necessum est. Quam ob rem fulmina, procellæ, ejusdémque generis omnia déorsum deturbantur, quanquàm omne caloris genus suopte nutu in sublime feratur. Sed necesse est, ipsum elisum in contrariam rei densæ partem effici, vt nuclei, qui à digitis proiecti exiliunt: hi enim quanuis pondere aggrauentur, sursum versus tamen subsiliunt. Calidus igitur halitus supernum in locum spargitur, ac dissipatur, cùm quantum siccæ aspirationis in frigidi aeris mutatione intercipitur, id totũ nubium coitione disploditur. Quod quidem per vim cùm deferatur, & ad circunstanteis allidatur nubes, plagam incutit, cuius planè sonitus Tonitru vocatur. Et his quidem ictus eodem modo eliditur, vt res parua cum magna comparetur, quo crepitus in flamma, quem alij Volcani, alij Vestæ risum, alij vtriusq; minas vocant: quem, inquam, crepitum fieri tum arbitramur, cùm lignis fatiscentibus, & in siccitatem delabentibus contortus in flammam infertur halitus. Ita spiritus in nubibus disploso in conglobationes nubiũ impacta tonitru ciet. Inæqualitas autem nubium, aut medij illarum sinus, quatenus continentes cum iisdem ipsis conglobationes desinunt, faciunt, vt omnia sonituũ genera edantur. Hoc igitur tonitru est, eáque de causa efficitur. Exturbatus autem spiritus plerunque tenui, imbecilióq; ardore corripitur: & is planè est, quem fulgurationem, siue fulgetram, siue coruscationem appellare consueuimus, quoad tamẽ hic ex nubibus elisus spiritus colore ignis suffusus cernitur. Huiusce autem spiritus fulgur, atque elisus post ictum, tonitrúque aguntur, etiam si antè appareant, quòd oculorum sensus aurium præcedat. Atque hoc ipsum triremium declarat eremigatio: nam strepitus eorum, qui remos ex aquis efferunt in primo impetu, & remorum impulsu iam auditur, cùm remos tum demissos, tum aquam verberanteis antè viderimus. At verò non desunt, qui affirment ignem nubibus superuenire: quem Empedocles quidẽ tradit ex Solis radiis, sed Anaxagora ex superiore æthere, quem ignem appellat, interceptum esse, cùm eadem ex parte in inferiorem depressus est: ac propterea eiusmodi ignis splendorem esse fulgurationem, crepitum verò, atque stridorem cùm extinguitur, tonitruum, ac périnde fulgurationem tonitru anteuertere, vt res fieri videtur. Sed ipsa nimirum ignis interceptio vel vtroque modo, ratione caret, etiã si superioris ætheris decerptio magis ita notanda videatur. Nam causa exponenda erat, cur id, quod suapte natura sursum euocatur, déorsum deprimatur: & quare cælo dúntaxat nubilo res illa agatur. Quanquàm ne semper quidem, cùm ita se habet, propterea quòd sereno, apertóque cælo non agitur: hoc autẽ temerè, & omnino minùs considerate dictum videtur. Eodémque modo sententia, qua defenditur calor radiorum Solis in nubibus interceptus harum rerum esse causa, haud probabilis haberi debet: quandoquidem illa magnopere vana proponitur, & futilis. Enimuero necesse est, fulgurationum, tonitruorum, & aliarum eiusdem generis rerum causam semper secretam, ac distinctam esse, idque ad hunc modum effici. Quæ certè sententia à superiore, & à veritate plurimùm discrepat: non aliter, atq; si arbitrere vel aquam, vel niuem, vel grandinem iam antè confectam posteà emitti, nec confici. Exempli gratia, si quæuis illarum rerum per concretionem sub manu conficiatur: vt enim aqua, nix, grando secretiones sunt, ita fulguratio, & tonitruum concretio-

nes existimandæ videntur. Qua de causa si illorum alterutra recenti ortu non edantur, sed eorum ipsorum ortus iam præcurrit, eadem profectò vtriusque congruerit ratio. Quod ad interceptionem attinet, illa certè nihil discrepare videtur à mutatione, quæ densis in rebus efficitur. Aqua enim per Solem, & ignem calescit. Attamen quotiescunque calida aqua iterum coit, & refrigescit, nullam eodem modo eruptionem fieri contingit, quo illi referunt, cùm oporteret pro ratione magnitudinis eum, qui ab igni superuenit spiritus, efferuescentiam agere, quæ quidem efferuescentia, & ignis nullo modo antè inesse possunt. Nec sanè illi sonitum pro efferuescentia habent, sed pro modico feruore, qui stridor appelletur. Nam quoad frigus, quod extinguitur, calor allidens vincit, eatenus efferuescens sonitum reddit. Sunt etiam, qui contendant, fulgurationis speciem inanem esse, non ignem, qualis Clidemus fuit. Ac eiusmodi rem similitudine accommodant ad id, quod sentitur, cùm mare virga percusseris, (aqua enim agitata de nocte scintillare videtur) ita cùm in nebula humor à spiritu diuerberatur, splendoris speciem, fulgurationem esse inquiunt. Veruntamen isti adhuc insolentes erant sententiarum repercussus, qui certè huiusce rei causa videri debet. Aqua enim percussa scintillare videtur, cùm visus ab hac ipsa in rem splendidam reflectitur. Quam ob rem noctes potiùs, quàm dies, eiusmodi reflexus, & scintillantis aquæ species obuersatur. Hoc enim tempore non apparet, propterea quòd diurna lux, quæ omnino maior est, nitorem illius hebetat, obscuritatémque affert. Hæ quidem sententiæ sunt, quas de tonitruo, & fulgurationc ab aliis accepimus: quorum nonnulli extiterunt, qui censerent fulgurationem esse repercussum, nonnulli ignis splendorem, & fulsionem, tonitruum autem non restinctum ignis, qui per quasque res superueniat, sed præcedat: cùm nos potiùs eandem statuamus naturam rerum eiusdem generis omnium, vt super terram ventus sit: in terra motus, in nubibus tonitruum: quandoquidem omnia hæ per naturam idem, quod siccus halitus sunt, qui sanè certo modo fluens ventus est, alio, motum agit, & quassationem: idem quoque halitus in nubibus per mutationem disflosus, illisque in aquam coactis tonitrua, fulgurationes, & quæ præterea eandem, quam hæc, obtinent naturam, emittit. De tonitru, & fulgurationc locuti iam sumus.

ARISTOTELIS STAGIRITAE METEORON LIBER TERTIVS,

Petro Alcyonio interprete.

Argumentum Libri ex Alexandro.

LIBRO præcedente, ad finem eius, disputatione proposuit de tonitru, & fulgure, vortice, presteres, ac fulminibus, assignata ratione, ob quam de omnibus hisce simul esset dicturus, & quòd omnia hæc subiecto vnum essent. Et postquam in præcedente libro expositionem fecisset de tonitru atque fulmine, quòd fiant excreta, violenter euaporatione aeris sicca intra nubes inclusa, consistentes videlicet, ac densas, & propria densitudine, frigiditatéque ipsam velut ignientes: in hoc Libro de reliquis huius excretionis operibus, quæ patrare solet, disserere proponit. Sunt autem hæc, procellæ ventorum, & vortices, presteres, fulmina. Horum nanque causa est, siccæ euaporationis violēta è nubibus expulsio. Quem modum exponens ait, vt in præcedentibus duplex vaporatio dicebatur, è qua generationis initium ponebatur eorum, quæ in sublimi agebantur, sic in his quoque fore; quæ dicenda sint. Ac primùm de ventis dicit, quibus, quòd è nube spirent, nomen est inditum ἐκνεφίας.

Ecnephiæ,

Ecnephiæ & typhonis causæ: eorum generatio, & differentiæ, & fulminum species.

Cap. 1.

RElIqua huiusce disflosionis opera in eandem probandi rationem, qua vsi iam sumus, incũbentes persequamur. Enimuero spiritus hic elitus, & paulatim, ac sparsim diffusus, persæpéq; excitatus, & perflans, cùm tenuior sit, tonitrua molitur, & fulgurationes. Quòd si confertus, & corpulentior habeatur, minúsq; tenuis excutiatur, procella ventus oritur: ideo per vim ingruit, disflosionis enim celeritas vires addit. Cùm igitur multa, continuáq; disflosio præcedentem consecuta sit, tum spiritus hic eodem planè modo oritur, quo imbres: qui sanè effunduntur, quotiescunque humens halitus, qui sicco contrarius est, exprimi, ac secerni incipit, quandoquidem vtorque facultate in materia, quæ nubes est, continetur. Sed cùm origo alterutrius rei earum, quæ facultate in nube sunt, excitatur, totum id, quod ex materia expressum est, partem sequitur eam, vbi maior copia habeatur, & modò imber, modò procella emittitur. Fit autem vortex, cùm exturbatus è nube spiritus ita alteri nubi reluctatur, vt fieri solet, cùm vel in ianuis, vel in viis loco examplo in arctum ventus contruditur. Nam plerunque in eiusmodi locis euenit prima parte sic fluentis corporis repulsa, quòd vel propter angustias, vel propter occursum non cedat, spiritum conuolui, & in rapidam trãsire vertiginem: spiritum, inquam, qui in priore partem progressum cohibet, tum in posteriorem impellit, & trudit. Vnde fit, vt in latus cedere cogatur, quo sanè motu non prohibetur. Atque vt origo, sic pars origini proxima spiritum semper consectatur, quòd in vnum cogantur: orbisque tali planè forma flectitur. Cuius enim figuræ impulsio simplex est, illam quoque necesse est in orbem duci. Itaque per hæc vertigines in terra circumaguntur, & in nubibus itidem, si originis rationem habeas, nisi quòd quemadmodum procella cùm oritur nubes semper eliditur, ventúsq; perpetuatur, ita in vortice primam spiritus disflosionem continuatio semper comitatur, cúmque spiritus ob densitatẽ de nube exprimi nõ queat, in orbem initio voluitur, propter causam, quam iam reddidimus: inferiorem autẽ in partem deturbatur, quod nubium conglobatio fiat, qua calor erupturus est. Hoc quidem opus si nullo suffundatur calore, vortex appellatur, cùm ventus sit tanquam cruda procella. Neque verò cùm frigus infestat, aut niues iacent, vortex, aut procella efficitur, quòd hæc omnia flatus sint, & flatus sicca sit aspiratio, & calida. Gelu igitur, & frigus, quòd vincant, & superent, originem aspirationis continuò extinguunt. Illa vincere argumento eo colligitur, quòd neque nix esset, neque humores Aquilonij rigerent: hæc enim haud accidere solent, nisi frigus vicerit, & superauerit. Et sanè vortex efficitur, cùm procella à nube excuti non potest. Id autem fit propter vertiginem, quæ repercutitur, quotiescunque versatio illa in terram demittitur, & cùm distrahi nequeat, nubem secum defert. Quinetiam quoad recto cursu proteditur, eatenus flatu mouet suo, & concitata vertigine torquet: ac id planè, quod percellit, prostratum in cælum refert, sorbetq; in excelsum. Sed cùm idem ipse spiritus diuulsus ignem concepit (hoc autẽ fit si flatus tenuior euadit) accensus turbo appellatur: proximum enim aerem igni corripit, incendióque tali calorem obducit. Quòd si eadem in nube copiosus, tenuisque elidatur spiritus, ille fulmen efficitur. Si valdè tenuis, nihil sanè propter tenuitatem de iis adurit, quæ tacta sunt. Ac tale fulminis genus est, quod Poetæ clarum appellant, fumidum autem, si minùs adurat. Illud quidem ob tenuitatẽ celeri lapsu cùm deferatur, præueniendo antè transit, quàm exurat, & infuscet. Sed hoc propter tarditatem colorem addit, non tamen adurit, cùm transitum adustioni præuertat. Vnde fit, vt aliquando repellentia corpora detrimento afficiantur, non repellentia incorrupta maneant, & inuiolata. Nam æneas clypei laminas iam conflatas, & liquefactas nouimus integro, illæsóque ligno, propterea quòd spiritus per lignum, ob raritatem, qua constat, celeriter percurrit. Hoc etiam modo vestimenta nullo antè ardore correpta lacerauit. Itaque vel ex his perspicuum est, hæc omnia spiritus esse: quanquàm oculis etiam id aliquoties contemplari licet, vt nuper cùm Ephesi templum combustũ est. Flamma enim quanuis separatim distraheretur, tamẽ multa in loca continens persuadebat. Planum his fecimus, quod alio item loco suprà attigimus, fumum tum spiritum esse, tum ardore corripi. Et certè cùm spiritus confertus protẽditur, tum perspicuè spiritus videtur esse. Quæ quidem res, si paruis in exustionibus cernitur, eo sanè tempore, cùm multa combureretur materia, optima ratione longè vehementior apparebat. Ergo lignis abruptis, vnde spiritus oriebatur, eon fertus, idémque copiosus dimanabat, qua diflabatur, accensúsque in sublime ita euolabat, vt flamma ferri, & in ædes incidere videretur. Et enim iudicare debemus spiritum semper tum à tergo fulminum trahi, tum antè agi, minúsque cerni, quòd omnis expers sit coloris, propterea fulminata priùs commouentur, quàm de cælo tangantur, quippe cùm spiritus antè ingruat, & feriat. Tonitrua quidem, & fulgurationes non sono perscindere, ac diducere consueuerunt, sed quòd spiritus plagam incutiens, sonúmq; edens, vnà cum illis disflodatur, & emittatur. Quòd si ictu diduxerit, nullum incendij genus exuscitabit. De tonitru, & fulguratione, & procella, atque etiam de accensis turbinibus, & vorticibus, & fulminibus disputauimus: tum etiam docuimus illa omnia vnum, & idem esse, & quid inter eadem ipsa interesset.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Halonis causa, generatio, & accidentia.

Cap. II.

DE Corona, & Arcu quid vtraque res sit, & qua de causa efficiantur, disseramus: nec disputatione supersedebimus imaginum Solis, & Virgarum, & aliorum, quæ accidere soleant: hæc enim omnia ab iisdem, mutuisque causis proficiscuntur. Ac primùm quidem res, quę singillatim illis eueniunt, proponendæ sunt. Coronæ igitur orbis totus plerunque existit, idémq; tum Solem, tum Lunam, & splendentes alias Stellas redimit, & cingit: atque etiam non minùs de nocte fit, quàm die circa meridiem, & pomeridianis horis: rariùs tamen manè, & vesperi, cùm Arcus in orbem nunquàm circunscribatur, neque maior appareat, quàm dimidius. Sole emergente, & se condente breuissimus orbis est, quanquàm complexus visatur maximus. Cùm autem ab Orientis partibus Sol ad excelsam cæli partem magis contendit, maioris orbis minor apparet complexus. Et certè Arcus hyeme fiunt breuioribus diebus nulla non diei hora, æstate autem circa meridiem non ita: nec vnquam plures simul, quàm duo. Triplici colorum varietate vterque suffunditur, eodémque colorum genere, ac pari numero inter se congruunt. Obscuriores tamen sunt, & paulò obtusiores, qui exteriorem in Arcum inducuntur, quique suo situ è contrario redduntur. Interior enim Arcus primum ductum maximum, eundémque Puniceum habet: exterior minimum quidem, sed illi, & reliquis ex proportione proximum. Hæc quidem colorum genera ferè sola à pictoribus exprimi non possunt, cùm quædam confundere, & inter se temperare soleant. Puniceus tamen, & viridis, & ruber confusi, permistique non redduntur. Atqui Arcus hos trahit colores, & qui medius inter purpureum, & viridem est, plerunque flauus existit. Imagines Solis, aut Soles, & Virgæ cernuntur, nec supra ipsum Solem, nec infra prope terram, sed ex obliquo semper: nunquam ad ortum aut ad occasum: nec noctu, sed Sole semper vel sese exerente, vel sese abdente: attamen maxima è parte sese abdente, rariùs medium cælum tenente, vt in Bosphoro. Nam duo cum sole exorti, à matutino tempore vsque ad occasum manserunt. Et hæc quidem sunt, quæ singulis illis eueniunt: ab eadémque causa hæc omnia proficiscuntur, quòd ad repercussum referātur. Differunt tamen pro multiplici repercussus ratione, tum à quibus, tum in quæ ille fiat, in Solémne, an rem in aliam, quæ niteat, & fulgeat. Arcus igitur die conficitur, noctu ab Luna non item, vt Veteres existimabant. Ad quam sententiam profitendam abducebantur, quòd rariùs conficerentur, qui incompertus illis etiam ipsis fuit, cùm omnino fiat, sed rarò. Ignorationis causa illa reddenda videtur, quòd colores in tenebris minùs conspicui sunt. Et certè multa alia concurrere debent, vt Arcus de nocte existat: atque ea quidem omnia in vnum tantummodo mensis diem. Si enim futurus est, necesse est tricesima Luna illum cerni, & vel crescente, vel decrescente. Propterea quinquaginta iam annos semel, atque iterum duntaxat visus est. At verò quæ in disputationibus de ratione videndi probantur, fidem faciunt, aspectum vt ab aqua, sic etiam ab aere, & ab omnibus iis, quæ summam partem læuem, & complanatam habent, reflecti, ac repercuti. Atque etiam explicatur, quam ob rem nonnullis in speculis non solùm colores, verùm etiam effigies exprimantur, in nonnullis tantummodo colores. Talia porrò statuimus, quæcunque parua sint, nullámque sensu ferant diuisionem. Nam hisce in rebus nulla sanè ratione fieri potest, vt effigies aliqua cernatur, quandoquidem diuidi posse videbitur: eóque magis, quòd effigies omnis simul tum expressa, tum vsquequaq; diuidua videtur. Sed quoniam necesse est aliquid omnino esse, quod appareat, id autem effigies esse nequit, restat, vt inter omneis conueniat, id ipsum colorem esse. Et colos quidem nitidis in rebus modò explendet, modò coloris diuersi faciem habet, vel quòd speculo admisceatur, vel quòd aspectus imbecillus sit. Sed hæc à nobis planiùs exposita sunt, cùm de sensibus ageremus: ideo nonnulla erunt, quæ nunc præcipiemus: nonnulla, quibus vt iam constitutis vtemur.

Halonem esse circulum, & quid denuntiet.

Cap. III.

AC primùm quidem de Coronæ forma disputabimus, cur orbis flectatur, atq; adeò vel Solem, vel Lunam, vel aliud æquè sidus redimat, & comprehendat: eadem enim præceptio ad omnia quadrabit. Reflexio igitur aspectus consequitur, cùm aer, atque vapos in nubem cogitur, si modò æqualis, & pusillis constans partibus habeatur. Propterea illius contextus aquā significat, quanquàm cùm distractio, aut lenta quasi tabes est, altera tranquillum cælum, altera flatuosum protendat. Quòd si neque lentè distabescat, neque distrahatur, sed ad suam ipsius recipiendam naturam facultatem habeat, meritò neque optimo iure aquam prænuntiat. Nam eiusmodi contextum ita formari significat, à quo cùm dēsitas perpetuum ductum arripiat, necesse est aquam demitti, ob eámque rem hæ maximè omnium aspirationum atro illitæ colore apparent. Sed tamen quotiescunque dissipantur, flatus argumento sunt, quoniam ab ipso flatu disturbantur: qui quidem tametsi adest, non tamen obuius nobis est. Cuius sanè rei indicium est, quòd inde oritur ventus, vnde præcipua nubis distractio emanat. Cùm autem lentè distabescunt, manifestum quietis, ac placidi cæli dant signum: quandoquidem nisi aer ita se haberet, vt interceptum posset vincere calorem, nec in aquosam erumpere densitatem, certum esset, vaporem ab aspiratione sicca, & ignea adhuc secerni non posse. At hoc planè causa est, cur cælum tranquillari soleat. Quo in aeris statu reflexus consequatur, iam docuimus. Et certè visus à coacta caligine vel circum Solem, vel circum Lunam reflectitur: ob eámque causam non ex aduerso vllius sideris,

sideris, vt Arcus cernitur. Enimuero cùm vndique eodem modo visus in sidus reflectatur, necesse est aut integrum orbem, aut orbis partem esse. atque eò magis, quòd ab eadem nota in eandem notam æquales lineæ in orbis linea semper frangentur. Si quidem à nota A ad B reflectantur ACB, & AFB, & ADB, atque AC, AF, AD inter se æquales sint: & rursum æquales sint CB, FB, DB, & AEB connectantur, certè triquetræ propterea figuræ æquales reddentur, & similes: nam æquali sustinētur linea AEB. Perpendicula verò demittantur ad AEB ex angulis, ex C quidem CE, & FE ex F, & DB ex D. Hæ porrò æquales sunt, quòd æqualibus in triquetris consistant, & vna in area plana omnes. Ad rectos enim angulos

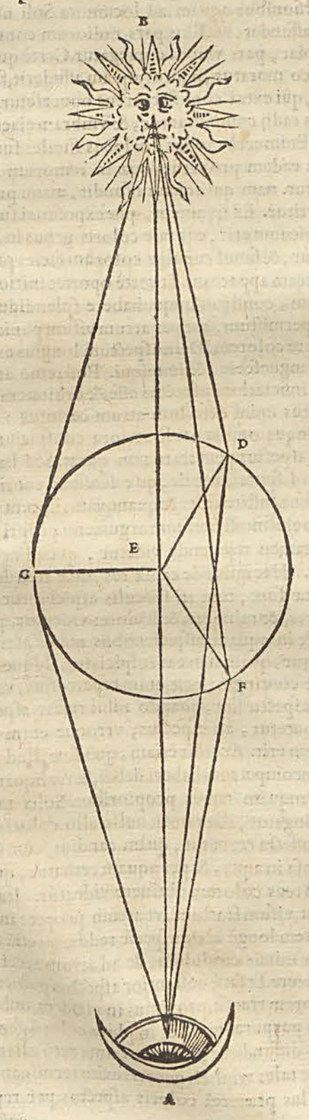

omnia tendunt in AEB, & ad vnam notam E connexio fit. Ergo quæ linea describitur, orbis erit. Centrum autem E, atque B Sol sit, & A visus: complexus CFD nubes, ex qua in Solem aspectus reflectitur. Ac operæpretium quidem est intelligere specula ipsa densa esse, sed singula ob tenuitatem videri non posse, cùm id, quod ex vniuersis componitur, vnum esse videatur, quod aliud alij deinceps adiungatur. Enimuero candor, qui in orbem in Corona apparet. Sol est, qui profectò continuè in sigulis apparet speculis sine vlla figura: talisque coagmentatio, & imago prope terram magis efficitur, quòd eiusmodi locus quietior, & tranquilior sit. Cùm enim flatus vrgent, fieri non potest, vt halitus, vbi specula redduntur, permanens existat: atq; ob situm, quem talis coagmentatio terræ propinquum habet, vnde quandam sui nigroris faciem recipit, proximus candoris complexus specie atrescit. Coronæ frequentiùs circa lunam, quàm circa Solē texuntur, quòd Sol aeris coagmentationes citiùs labefactet, & dissiciat. Atque iisdem causis reliqua etiam sidera complectuntur, non tamen æquè tempestatum declarationem habent: quandoquidem pusillas coagmentationes, quæ necdum densatæ sunt, nec in aquam se induerunt, significant.

De Iridis accidentibus, tum cæteris, tum coloribus, & de eius ad halonem differentiis.

Cap. IIII.

ARcum reflexum esse paulò antè docuimus, nunc verò exponamus qualis eiusmodi reflexus sit, & quo modo fiat: & qua de causa omnia, quæ illi ipsi eueniunt, consequi soleant. Ab omnibus quidem læuibus rebus acies obtutum replicat suum, ex illis porrò aer, & aqua sunt. Itaq; reflexus ab aere incidit, cùm ille coierit. Quanquā crebrò etiam propter visus imbecillitatem, & quidem absque vlla coitione reflexum agat. Quo genere morbi quidam laborauit, cùm hebetiuscula, non acri oculorum acie vteretur. Ita enim sibi ipsi occurrere semper videbatur, vt vbique imaginem cerneret suam, quod idcirco ei contingebat, quia oculorum acies in illum ipsum reflectebatur: quandoquidem ex morbo sic imbecilla, & omnino tenuis erat, vt proximum aerem expellere nō posset, qui tamen, vt remotus, & densus in speculum reddebatur. Spirante igitur Vulturno, & promontoria diuulsa in mari visuntur, & res omnes maiores apparent. Talia etiam sunt, quæ caligine offunduntur, aut quæ per caliginem videntur, vt Sol, & reliqua sidera, quæ cùm oriuntur, & occidunt, multò maiora existunt, quàm cùm medium tenent cælum. Quinetiam ex aqua potissimùm reflexus agitur, ex aqua, inquam, ea, quæ primùm aqua incipit esse: atque etiam ex illa potiùs, quàm ex aere. Nam in mutatione nubium in aquam, singulas parteis, ex quibus causis gutta decidit, necesse est speculum potiùs reddi, quàm, caliginem. Sed

Hic Antiphe ron Oreta nus appellabatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando constat, & suprà etiam probauimus in eiusmodi speculis colorem tantummodo cõspicuum esse, effigiem obscuram delitescere, necesse est sub primum cælestis aquæ delapsum, & cùm aer nubibus comprehensus in guttas coactus est, non adhuc tamen imbres effusi sunt, si è regione Sol, aut res alia ita splendida consistat, vt nubes speculum reddatur, & reflexus in rem splendidam è regione agatur, coloris speciẽ sine figura exprimi. Sed cùm singula specula tenuia, & inaspectabilia sint, & continuus illorum tractus videatur, necessitas cogit, vt continuus coloris appareat tractus. Singula enim specula eandem coloris faciem repræsentant, quam tractus ipse perpetuus. Quapropter cùm hæc fieri soleant, quotiescunque Sol, & nubes itase habuerint, & sensus oculorum medius inter Solem, & nubem fuerit, profectò quædam imago, & species è reflexu consequetur. Et sanè id temporis Arcus existit, nec alia nubium natura, & Solis, oculorúmque situ. Certum igitur est, Arcum esse visus repercussum in Solem, propterea ex aduerso huius semper curuatur, cùm circa eundẽ ipsum Coronæ contextus fiat: quanquàm vtraque res repercussus est. tamen colorum diuersitate differunt. Arcus quidem ex nigra aqua atq; è longinquo fit, sed Corona ex aere, qui suapte natura candidior sit, atque è propinquo. Color autem splendidus, & nitidus per atrum apparet, aut in atro puniceus: nihil enim interest. Atque id perspicere licet viridibus in lignis, quorum ignis rubentem emittit flammam, quandoquidem ignis præfulgens, & candidus multo admiscetur fumo. Quinetiam Sol per caliginem, & fumum puniceus videtur, idcirco primus reflexionis Arcus ductus ita pictus visitur. Ex minutis enim roribus illa consequitur reflexio: quod in Corona fieri non potest. De reliquis Areus coloribus paulò pòst verba faciemus. Præterea circa illum ipsum Solem eiusmodi coagmentatio diutiùs non commoratur, sed vel in pluuiam conuersa delabitur, vel attenuatur, & dissoluitur. Atque Sol cùm aduersus consistat, & ab ipsa omnino coagmentatione remotus in medio temporis spatio, quo aqua oritur, diuturnior quædam commoratio intercedit: sin minùs, Coronæ périnde coloratæ viserentur, vt Arcus. Neque verò circa Solem totæ hoc tempore formantur puniceo sublitæ colore, nec in orbem ambiunt. Quæ Virgæ vocantur, pusillæ sunt, & quidem per partes, quando si talis caligo densaretur, qualis ex aqua, aut è re alia atra fieri solet, vt diximus, Arcus toto circunscriberetur orbe: qualis is occurrit, qui circum lucernas conspicitur. Hyeme enim cùm maxima è parte tempus Austrinum sit, Arcus circa illas ducuntur, qui quidem potissimùm conspicui sunt iis, ad quos oculi humidi, & magnoperè lubrici adhærent. Harum enim acies repentè propter imbecillitatem reflectitur. Talis autem reflexio ex ipso aere, qui humidus est, & ex fuligine à flamma missa, quæ misceatur, agitur. Tum enim speculum redditur, vel propter nigrorem, eóq; etiam magis, quòd fuligo humida est: atq; ipsum lucernæ lumen non candidum, sed rubrum, & quidem rotundum, speciémq; Arcus præ se ferens apparet, nullaque ratione puniceum visitur: quandoquidem oculorum acies, quæ retorquetur, & in se reflectitur, admodum tenuis est, & speculum obarresci t. Arcus, quem remi è mari sublati præsentant, situ quidem ad eundem conficitur modum, quo cælestis: sed colos magis similis ei redditur, quem circum lucernas videmus, quoniam non puniceum, sed purpureum colorem habere videtur: atque repercussus talis ex munitioribus, iisdémque propinquò situ dispositis roribus consequitur, qui quidẽ sine controuersia in aquæ naturam iam secreti sunt. Nec aliter ille fit, ac si quis tenuibus admodum aspersionibus aquam ad locum ita Solí obuersum affundat, vt illius pars radiorum coniectus excipiat, pars vmbra contegatur. Certè qui hoc in loco moratur, si intus aquam affuderit, faciet, vt ei, qui extrà consistet, Arcus obuersetur, quatenus radij commutantur, & vmbram eiaculantur. Enimuerò modus, & locus similes sunt, & causa eadem probatur, quæ in remorum Arcu affertur. nam qui aquam affundit, manu pro remo vtitur. Ex iis autem, quæ exposituri sumus, perspicuum erit, cur tale coloris genus in Arcu visatur, & simul cur aliæ colorum facies præter puniceam appareant. Et certè oportet initio perceptum, constitutúmque habere splendidum in atro permistum, aut per atrum visum puniceum reddere colorem. Dein aspectum longiùs extentum languescere, & imminui. Postremò atrum quasi inficiationẽ aspectus esse, & orbitatem. Ob aspectus enim defectum atrum cernitur: ideo longinqua omnia paulò atriora conspiciuntur, quòd aspectus penetrare non queat. Sed harum rerum disputatio ex iis, quæ sensibus contingere solent, instituatur: & quanquàm illarum præceptio eiusmodi sensuum argumenti propria est, nunc tamen repetenda videtur, quoad necesse fuerit. Hac igitur de causa res, quæ tum longè remotæ sunt, tum in speculis aspiciuntur, & atriores, & minores, & leuiores videntur, quàm sint: & in aquam inspicientibus nubes atriores videntur, quàm si in eas inspiciatur. Idque perspicuè contingit: facit enim repercussus, vt minutæ aspectu sint, quando nihil refert aspectabile mutetur, an aspectus, vtroque enim modo idem erit. Accedit etiam, quòd ne illud quidem incompertum haberi debet, fieri aliquando, vt quanquàm nubes propioribus Solis radiis perstringatur, illa tamen nullo alio coloris genere suffecta cernatur, quàm candidi, cùm si eadem ipsa in aqua, & per aquam cernatur, quendam Arcus colorem obtinere videatur. Itaque constat, visum fractum, vt atrum propter imbecillitatem longè atrius specie reddit: ita etiã candidum minùs candidum, & ad atrum accessionem facere. Et sanè cõstantior aspectus puniceum in colorem transit, proximus in viridem, imbecillior in purpureum. Nec in plura colorũ genera Arcus diffunditur, sed vt maxima rerũ aliarum pars, sic tales triplicis generis exitu terminantur: nec vllus prætereà coloris aspectus per repercussum

cussum consequitur. Idcirco Arcus vterque triplici colorum varietate infectus aspicitur, etiam si colorum situs obuersus sit. Prior enim exteriorem ductum puniceũ habet, quod maximo è ductu copiosissimus aspectus in Solẽ decumbat: maximus porrò exterior, proximus item, & tertius proportionem seruant. Quam ob rem si quæ de colorum imagine literarũ monimentis prodidimus, rectè prodita sunt, necesse est, Arcum triplici colorũ varietate suffundi, atq; adeò hisce tantùm coloribus infici. Flauus quidem colos appareat, quòd species punicei, & viridis propinquum teneant situm. Puniceus enim color prope viridem albescit. Cuius rei indicio est, quòd in maximè atra nube Arcus, & quidẽ purissimus, triũ tantummodo colorũ reddat faciem. Nãm id temporis puniceus colos magis flauescere videtur. Itaque flauus ipsius Arcus colos medius est inter puniceum, & viridem: atq; etiam propter rotundæ nubis atrorem totus illius orbis candidus visitur, cũ puniceus sit. puniceus enim color prope nigrum albescit. Quinetiã cùm Arcus euanescit, color puniceus atro proximus euanescens albescit, quòd alba nebula propè viridem colorem decumbens in flauum delabatur. Ac huiusce quidem rei maximo argumento esse debet Lunę Arcus, hic enim vsquequaq; albescit: qui certè ideo fieri solet, quòd tenebricosa in nube, & quidem nocte, cernatur. Ergo vt ignis igni appositus, sic niger colos iuxta nigrum positus facit, vt qui leuiter albus est, hic autem puniceus, albus omnino appareat. Hęc quidem res in floribus etiam perspicuè declaratur. In contextis enim, iisdémque versicoloribus operibus alij prope alios ducti colores magnoperè specie differunt, vt purpurei in operibus ex lana alba, aut atra cõfectis. Differunt etiam si ad hoc, aut ad illud lumen ponantur. Quam ob rem plumarij cùm elucubrant, in eiusmodi operibus conficiendis sese frequenter hallucinari aiunt, per imprudentiam flores alios pro aliis accipientes. Nostram iam explicauimus sententiam, cur Arcus treis colores haberet, atque etiam cur illis dúntaxat suffusus appareret. Duplex item, & colorũ genere hebetior ille cernitur, qui continet: atque eandem ob causam colores è regione prioris tum ordine, tum situ expressos habet. Aspectus enim longiùs extentus vt id, quod remotius est, ita id, quod hoc in loco statuitur, videt. Itaque superiore ex Arcu paulò imbecillior consequitur reflexus, quòd remotiùs ille agatur: propterea cùm minor decumbat obtusiorem colorum similitudinem præ se fert. Atque etiam eadem est causa obuersi ordinis colorum, quòd largior aspectus à breuiore, interioréque ductu in Solem desinat. Cùm enim Arcus propior aspectui sit, repercussus agitur à ductu ad primum Arcum proximè accedenti, & eò magis, quòd breuissimus ductus exteriori Arcui proximus est. Quapropter puniceo inficietur colore, & qui illum excipit, tertiúsque proportione conuenient. Exterior Arcus sit in B, interior idémque prior in A. Calor quidem puniceus in C, viridis in D, purpureus in E, flauus in F apparebit.

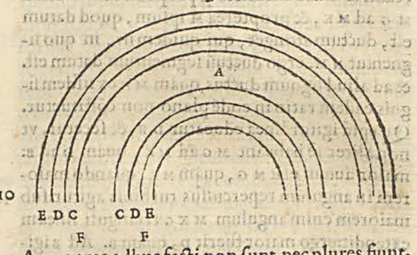

Arcus tres adhuc facti non sunt, nec plures fiunt, quòd alter obscurior appareat. Quo fit, vt tertius repercussus omnino imbecillis consequatur, nec ad Solem peruenire possit.

Iridis proprietates aliquot.

Cap. V.

ATque ex designatione planũ fieri contemplantibus, Arcum non posse integrum complere orbem, nec maius segmentum eiusdẽ ipsius esse, quàm dimidij orbis: atque etiam omnia, quæ illi accedere solent, perspicua erunt.

Cùm enim hemisphæriũ sit in præfinitore orbe, qui est in A, & centrum in K, signúmq; hoc est Sol exoriens in G, si à K lineæ ita ducantur, vt turbinem agant ad axem GK, atq; ex K ad M adiunctæ lineæ frangentur in hemisphærio, in G ad maiorem angulum, & quæ à K protrahentur, in orbis complexus incurrẽt. Atq; si ad Solem, aut ad Lunam exorientem, aut occidentẽ repercussus edatur, dimidium profectò orbis in nube, per quam Arcus apparet, à præfinitore accipietur. Sin autem sidus suprà fuerit, id, quod supra terram à præfinitore ex orbe abscindetur, minus semper medio orbe reddetur: tenuissimus autem Arcus fuerit, cùm meridiano in orbe sidus versabitur. Principiò ad ortum sit G, in hoc repercussus agatur ipsius K, & M, planúmque tollatur, in quo signatum sit A, quod ex triquetro concipiatur, in quo sint KMG: propterea ipsius globi segmentum maximus fuerit orbis, in quo A expressum sit. Nihil enim refert: vel si qualecunque planum in GK per triquetrum KMG tollatur. Ideo lineæ à GK ductæ, in hac ratione non constituentur apud aliud & aliud signum semiorbis A. Cùm enim signa GK positione data sint, & GK, atque

etiam M G dabuntur. Itaq; proportio seruabitur M G ad M K, & propterea M ipsum, quod datum est, ductum attinget, qui quidem sit, in quo lignentur N M. ergo ductuū segmentum datum est. & ad aliud signum ductus, quàm M N ex iisdem signis eadem ratio in eodē plano non cōstituetur. Quæpiā igitur linea educatur D B, & secetur, vt non aliter se habeant M G ad M K, quàm D ad B: maior autem erit M G, quàm M K, quando maiorem in angulum repercussus turbinis agitur: sub maiorem enim angulum M K G triāguli lineam extendit: ergo maior fuerit D, quàm B. Ad B igitur adhibeatur F, vt quod est D, ad B, idem sit B F ad D: posteà quod F ad K G, ipsum B ad aliam K Q fiat, & à Q ad M applicentur Q M, fiet nimirū Q vertex orbis, in quem lineę à K ductæ incurrent. Nam vt se habet F ad K G, & B ad K Q, ita D ad Q M. Fac non ita esse, sed vel ad minorē vel maiorem lineā Q M, nihil certè intererit, quādo ad Q R refertur. Ergo eandem proportionē tuebuntur G K, & K Q, & Q R inter se, quàm F B D. At F B D proportione conueniebant, & quòd D ad B, id erat F B ad C: propterea quòd G Q ad Q R, id est R Q ad K Q. Si igitur à K G lineæ G R, & K R ad R protrahantur, profectò eandem obtinebunt proportionē, quam G Q ad Q R: quandoquidē cum eodē angulo Q proportione concinnant G Q R triquetri, & K R Q. Quapropter eadē ratio probabitur in G R, ad K R, quæ in G Q ad Q R, atq; etiā in M G ad M K, quæ in D ad B, & in B F vtrisq; ad D. Vnde à G R notis non solùm lineæ in M N ductu eandem tuentes proportionem constituentur, sed alibi etiam, quod fieri non potest. Itaq; cùm linea D nec cum minore, nec cum maiore Q M conueniat (vtrunque enim similiter demonstrabimus) certum erit hoc idem ipsum in ea, & Q M probari. Ergo sic statuetur de M Q ad Q X, vt de Q G ad M Q, & de reliqua M G ad M K. Quòd si vertice vtamur, in quo Q sit, interuallo autem, in quo Q M, orbis, qui designabitur, angulos omneis attinget, quos refractæ lineæ efficient, quæ à K G ducuntur. Sin minus, quæ alibi, quàm in semiorbe coeunt, eadem ratione æquè contineri demōstrabuntur, quod fieri nō potest. Si igitur semiorbem A circum K Q dimetientem lineam circunduxeris, quæ à G K lineæ in M reflectentur, omnibus in planis æquè se habebunt, & æqualem agent angulum K M G, & quem angulum K Q, & Q M super G Q egerint, semper æqualis habebitur. Quam ob rem triquetra in G Q, & K Q paria constituta sunt G M Q, K M Q, atque horum perpēdicula in idem decumbunt signum lineæ G Q, & æqualia erunt, decumbant in O. itaque orbis centrum sit O, & semiorbis, qui circū M N exprimitur, à præfinitore ablatus proponatur. Dein præfinitor sit in A C, & G tollatur, axis nunc erit in G Q, & cætera omnia vt antè demonstrabuntur: & vertex orbis Q inferior præfinitore A C erit, cum G nota elata sit, in eadem autem recta linea est vertex, centrum orbis, & nunc præfinientis exortū, præfinientis, inquam, expressi per G Q. Sed cùm dimetienti linea A C superiores sint K G, centrum O profectò erit inferius præfinitore prioris A C in linea K Q. Itaq; superius segmentum semiorbis Ψ Υ Ω minus erit, quia Ψ Υ Ω semiorbis erat, nunc autem à præfinitore abscissus proponitur, & Υ Ω obscura sunt, cùm Sol se ipsum extulerit, manifesta autem, cùm in meridiem declinarit. Nam quò elatius est G, eò depressior vertex, & orbis centrū fuerit. Causa autē cur paulò breuioribus diebus post autumnale æquinoctium Arcus semper curuetur, longioribus autem post vernum vsq; ad alterum circa meridiem non curuetur, illa videtur probanda, quòd ad Septentriones vergentia segmenta semiorbe omnia maiora sunt, & semper amplificantur. Id autem, quod obscurum latet, paruum admodum est. Quod verò ad meridiana æquinoctialis segmenta pertinet, superius quidem segmentum paruum est, sed id, quod sub terram conditur, magnum: & remotiora ita amplificantur, vt diebus antè Solstitium ob magnitudinem priùs, quàm G ad medium segmenti, & meridianum signum contendat, Q humile omnino reddatur: quandoquidem meridies propter segmenti magnitudinem procul à terra amandatur: sed paucis ante brumā diebus, quia non longè à terra orbium segmenta efferuntur, res alia cōsequatur, necesse est. G enim paulùm elato, Sol meridiem tenet.

Virgarum & pareliorum causa, & generatio. Cap. VI.

EAdem quoq; causas arbitrari debemus reddi oportere, cur imago Solis, & Virgæ existāt, quas iā probauimus, quare Corona, & Arcus cernātur. Solis enim imago exprimitur per reflexum visus in Solem ex densa aliqua coagmentatione, & nebulosa. Virgæ autem promittuntur, quòd talis inferatur aspectus, qualē docuimus semper fieri, cùm proximis Solem nubibus ille è re aliqua humida in nubem reflectitur. Et ipsæ quidem nubes per directum in eas intuentibus nullo coloris genere sublitæ apparent, sed per aquam intuentibus totæ virgis distinctæ obuersantur. Attamen superiore modo colos non apparet, inferiore Virgæ colorē in ipsa nube suffusum, qui conspicuus sit, habent. Quæ sanè in nubibus species tum prębetur, cùm inæquabili opificio nubes componitur, & partim densa, raraue, partim magis, minúsue aquosa surgit. Nam cùm aspectus à nube ita condita in Solē repercutiatur, Solis effigies sub aspectum non cadit propter speculorum paruitatem. Color autem, quòd Sol, in quem aspectus reflexus est, inæquabili ratione niteat, & albescat, partim puniceus, partim viridis, aut flauus apparet. Nihil enim interest sensus visus per hæc, an ex his repercutiatur: & eò quidem magis, quòd vtroque modo æquè colos redditur: propterea si in illo modo, & hoc etiam puniceus apparet. Lineæ quidem ducuntur propter speculi inæquabilitatem, quæ non effigie, sed colore talis sit. Imago verò Solis exhibetur, cùm aer potissimùm æquabilis, & æquè densus est: quam ob rem eiusmodi imagines specie albescunt. Speculi enim æquabilitas simplicem illius coloris faciem præbet: repercussus autem vniuersi aspectus, quòd ex densa admodum caligine

caligine in Solem inuehatur, nec adhuc in aquam versa sit, sed iamām vertenda est, nimirum facit, vt Solis color visatur non aliter, ac si ex nitido aere propter densitatem vniuersus frāgatur aspectus. Propterea cùm albus sit Solis color, imago quoq; illius albescit, & ob formationem eiusmodi densam, ac æquabilē potiùs aquarum significationem dat, quàm Virgæ. Aerem enim ad aquam producendam magis idoneum declarat, & id quidem magis, cùm Sol ad Austrum, quàm ad Septentriones cursum inflectit, quòd Austrinum aeris genus magis, quàm Septentrionale, in aquam se induat. Soles igitur, & Virgæ, vt præcepimus, cernuntur. Sole vel oriente, vel præcipitante, nec suprà ipsum, nec infrà, sed ex obliquo, nec prope, nec procul. Etenim si proxima coagmentatio fuerit, Sol illam disperder, & dissipabit: sin remota, nulla aspectus reflexio agetur, præsertim cùm ille à paruo speculo procul extentus, languescat: propterea Coronæ è regione Solis non texuntur. Enimuero talia coagmentationum genera si suprà, aut proximè formentur, ab Sole disiiciuntur: si procul, ipse quidem aspectus, cùm imbecillior sit, quàm reflexionis author esse possit, non incidet, * quòd ad terram cùm deferatur, penetrare non possit, quasi in vastum dissipetur. At ex obliquo ita à speculo distare conceditur, vt Sol vniuersi aspectus cursum impedire, ac disturbare non queat. Itaq; infra Solem eiusmodi contextus non fit: nam si prope terram, ab Sole disiparetur: sin elatior esset: mediúmque teneret cælum, aspectus distraheretur. Omnino etiam si ex obliquo fiat, medium non tenebit cælum. Aspectus enim in terram non infertur, idcircò sanè quàm tenuis ad speculum contendit, & ex coagmentatione, speculó que repercussus illius magnopere frangitur, & debilitatur. Tanta propémodum, & talia sunt opera, quæ aspiratio è terra proficiscens, & dissolio supra terram constituit: quæ autem ipsa aspiratio in terra, terræque partibus intercluſa formet, nunc reddenda sunt. Enimuero duo corporum genera in terra condit, quemadmodum supra terram conficere probauimus, quoniā ipsa etiam duplicem obtinet naturam. Duplex enim aspirationis est genus, alterum euaporosum, alterum fumidum, vt docuimus. Duplex item genus eorum, quæ in terra componuntur, alterum fossilium, alterum metallicorum. Et à sicca quidem aspiratione ignescente fossilia oriuntur omnia, vt inæquabilia lapidū genera, sandaraca, ochra, meniū, sulphur, & alia eiusmodi. Fossiliū maxima è parte alia puluis coloratus, alia lapis sunt, qui tamen ex tali surrexit compositione, vt cinnabari. Quæ euaporosæ aspirationis metallica sunt, vel fusilia, vel ductilia habentur: vt ferrū, vt aurum, vt æs: quæ quidem omnia ab euaporosa aspiratione, eadémque in lapidibus potissimùm intercluſa efficiuntur. Nam propter illorum siccitatem aspiratio in vnum comprimitur, & cogitur vt ros, & pruina, cùm à calida, & sicca aspiratione euehente diuelluntur: hæc tamen antè, quàm diuellantur, formantur: idcirco metallica modò vt aqua sunt, modò non item. Materia enim facultate aquæ erat, etiam si non adhuc esset. Nec verò prodeunt ex aqua, quæ per affectionem quampiā oriatur, vt sapores. Nec enim ad hunc modum hoc æs, illud aurum formatur: imò hæc singula aspiratione coacta priùs, quàm formentur, ita cōstant: propterea candēt, ignémque concipiunt omnia, terramque obtinent. Sicca enim constant aspiratione, quanquàm vnum aurum non ignescat. De fossilibus, & metallicis communiter disputauimus, singula autem illorum genera seperatim tractanda sunt ab iis, qui eorum ipsorum naturam exponere studeant.

ARISTOTELIS STAGIRITAE METEORON LIBER QVARTVS,

Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri ex Alexandro.

QVARTVS liber, inscriptus De rebus sublimibus, Aristotelis, est sanè ipsius Aristotelis: at non est traditionis sublimium: non enim ad illam expositionem pertinent, quæ in hoc dicuntur. Et quantum ad materiem, quæ hîc traduntur, rerum attinet, magis locandus fuerit post libros De generatione & interitu: siquidem cùm iis esset locutus de facultatibus quatuor tactilibus, caliditate, frigiditatéque, humiditate, ac siccitate, atq; ostendisset ex harum coniugatione elementa fieri, & alias quidem actiuas, alias verò passiuas esse: in hoc libro ostendit, quæ nam sint ea, quæ harum facultatum vnaquæque patiatur, aut agat, in rerum constitutione scilicet, quæ res ex elementis constant.

ALIVD

ALIVD LIBRI

Argumentum.

LIBRO quarto Meteorôn traduntur ab Aristotele affectiones, quæ omne corpus mistũ, quatenus eiusmodi est, consequuntur. Sunt autẽ, primum misti generatio, vt mistum est, & huic opposita corruptio, quæ nomen generale quidem non habet, sed in singularibus rebus putrefactio appellatur. per hanc generationẽ corpora mista ex quatuor illis primis coagmentari ostendit, in qua fabrefactione artifex elẽt calor: materia artificij, humidũ, actionẽ caloris excipiens. His adiiciũtur vtrinq; huic quidem siccum, quo firmum, stabiléq; efficiatur ipsum humidum, vt actionem calidi retineat. Calido autem frigidum apponitur, vt materiei proportione respondeat. Siquidẽ calor summus, velut ignis est, modum huiusce actionis, quam in mistorum constitutione videmus, non habet. Absumit enim, & in se tota ea cõuertit, quibus est superior. In mistis nõ fit istud, sed cum modo, & mediocritate quadam actionem suam temperare videtur calor: id quod nõ aliunde, quã à proportione ad ipsa patientia habet, quã proportionem adiectione frigidi accipit. Frigidum itaq; in generatione misti inter effectrices qualitates cẽsetur, quatenus calido, à quo actio hæc vniuersa proficiscitur, adiectum, proportionale, atque ad hanc actionem aptum facit, per quam actionem mistio primùm consistit. Siccum verò patitur, quatenus humidi mediocritatem efficit quãdam, per quam partes eius constent, nec diffluant, & próinde fictionem caloris deperdant: velut cera effigiem, quam accepit, perdit, dum liquefit. Humidũ itaq; ante mistionẽ nullum terminũ habet, sed ab agente accipit, efformãte ipsum, & admistione sicci efficiente vt immaneat terminus, quem effinxerit. Hanc igitur actionẽ omnino aliqua forma cõsequitur, nõ hęc, aut illa quidẽ, sed simpliciter misti forma. Hãc transmutationẽ, misti generationem simpliciter vocãt: cui opponitur misti corruptio, quæ nomen quidem generis totius nullũ habet peculiare, sed in rebus singularibus putrefactio dicitur. Est enim hæc transmutatio, per quam mistio dissoluitur. Quemadmodũ igitur per generationẽ misti, terminus quispiã humido inducitur à calore agẽte, idémq; sicci admistione ab eodẽ retinetur: sic per putrefactionẽ dissoluta mistione sicci ab humido, aboletur terminus. Cuius signũ esse ait Aristoteles, quòd ea, quæ putrefiunt, foris humida, intus sicca apparent, humido scilicet per dissolutionẽ mistionis, ad extrema tẽdente. Insuper modũ ostendit, per quem istud fiat: nimirũ vt calor mediocritatem habẽs & efficit mistionẽ, & eam cõseruat: sic amissa mediocritate, neq; efficere illã potest, neq; cõseruare priùs factã: eáq; propter dissoluitur mistio nullo scilicet retinente: & ita interit, quod fuerat mistũ. Eundem modũ latius explicat, inquiens nonnunquã fieri, vt calor natiuus, qui rem suã mediocritate conseruabat à calore ambientis euincatur, inde ad eum ipsum moueatur, è mediis scilicet misti partibus, atque vnà rei ipsius humidũ, in quo tanquã subiecto cõsistit, educat, quo modo separatio fit humidi à sicco. Hæc itaq; hoc pacto peraguntur, post quæ sequitur cõtemplatio affectionũ de rebus iam consistentibus, per quæ aut perficiuntur res, velut fructus immaturi concoctione absoluuntur, aut perfectæ, absoluæq; ad legitimum terminum vsque conseruãtur. Sunt autẽ, digestio, atque indigestio. Digestione res aut perficiuntur, aut cõseruantur, eiúsque species tres sunt, πέπανσις, siue mutatio, ἕψησις, siue elixatio, ὄπτησις, siue assatio. His totidem species opponũtur, & πεπάνσει quidẽ ὠμότης, id est eruditas, cuiusmodi cernitur in fructibus non maturis, velut in botryonibus, qui ab hyeme nomẽ apud nostros acceperũt. Species digestionis ita differre videtur, vt digestio omnis, siue ea sit, qua res perficiũtur, velut est maturatio, siue qua conseruãtur, velut reliquæ species duæ, in calorẽ referatur, cui vniuersum hoc artificium est attribuendũ. Sed illi aut peculiariter tribuitur, quatenus calor est, & tũ appellabitur maturatio: aut vt humido iunctus est, vel vt sicco. Si vt humido, tũc elixatio appellatur: sin vt sicco, assatio dicitur. Has appellationes Aristoteles ab arte petit, ob similitudinem scilicet operũ. Quemadmodũ enim cocus elixa excoquit per calidũ adiũcto humido, ita Natura in animalibus sanguinẽ excoquit calore, adiuncto humido. Et vt cocus assum parat, calore ignis solo, qui siccitati est iunctus, sic in animalium corporibus bilis gignitur, calore siccitati iuncto. Porrò phlegma incoctum est, & per eam digestionis speciẽ fieri videtur, quę elixationi opponitur. Calor itaq; aut solus pręcipuã actionem agere intelligitur, aut vt alteri qualitati est iunctus, idq; bifariã. Aut enim vt sicco, aut vt humido iungitur. Et sunt in vniuersum hæ differentiæ tres numero, è quibus species digestionis tres nascuntur, & totidẽ, quę huic opponitur, indigestionis. Atq; hæ sunt primarũ qualitatũ actiuarũ coniugationes, & actionum, quæ ab ipsis proficiscuntur, modi, atq; differentiæ: quibus subiungit passiuarum qualitatũ effectus, eorúmq; differẽtias, è quibus sunt mollities, atque durities. Sunt enim mollia, quæ plurimũ habẽt humidi: dura, quæ sicci plurimũ habent, quorũ iudicium pertinet ad tactum. Et quia hæc, & quæ huiusce generis sunt cætera, cõgelatione fiunt, de hac ipsa quoq; disputationẽ instituit, & quæ huic opposita est liquationẽ. Postremũ autem ad expositionem similarium partium transit, quæ in animaliũ corporibus primæ sunt, ac simplicissimæ: harũ modum, ac differentias, vt eos ex hisce qualitatibus sortiantur, exponit aptissimé. Rectè itaque dictum est, hunc librum primum esse inter eos, qui de compositione mistorum habentur, quando & mistionis ipsius constitutio, & quæ hanc pro qualitatum passiuarum natura consequi videntur rerum affectiones, vniuersim hîc exponuntur.

Quòd

Quod è duabus qualitatibus, duæ, calidũ scilicet, ac frigidum, actiuæ sint: duæ verò, humidum & siccum, passiuæ. Et quod simplex generatio, & naturalis, cui opposita est naturalis corruptio, harum qualitatum opus sit. Quòd quæ simplicis generationi opponitur corruptio, nomen commune non habeat, sed in singularibus dicatur putrefactio: & de putrefactione deinceps ipsa, pulchra disputatio.

Cap. I.

CVm quatuor elementorum causæ allatæ iam sint, pro earum certè paribus accidit quatuor etiam enumerari elementa: illarum quidem duæ agentes habentur, calor, & frigus: duæ patibiles, siccitas, & humor. Horum autem omniũ fidem ipsa inductio facere potest. Nam calor, & frigus in rebus Naturæ omnibus videntur figurare, suíque finibus describere, coagmentare, & quæ tum eodem, similíque genere, tum dissimili sunt, mutare, humectare, arefacere, obdurare, & emollire. Siccitas autem, & humor tum illa separatim, tum quæ communiter ex illis compacta sunt, videntur finibus describi, & alias à calore, & frigore contrahere affectiones. Rationibus etiam, quibus naturas illorum præscribere, atq; definire consueuimus, idem probatur. Caloré enim, & frigus, vt agens asserimus. Nam cogendi, atq; contrahendi facultas, vt quædam agendi facultas est: humor autem, & siccitas patibiles, quoniam id, quod tum facilè, tum ægrè finibus describitur, sic dici solet, quòd vtriusque natura aliquid patiatur. Causarum porrò talium alias agenteis, alias patibiles esse constat. Quæ omnia cùm ita explicata sint, proponenda videtur opera, quæ ab agentibus efficiantur: & quæ generatim illorũ discrimina sint: & contrà, quæ per affectionum genera patibiles ponantur, & quę harum nominatim discrimina sint. Principio in vniuersum non modò præcipua, & propria generatio, naturalísque mutatio quatuor illarum facultatũ opus est, verùm etiam qui ei aduersus naturalis constituitur interitus. Et certè facultates hæ stirpibus, animalibus, illorúmque partibus assignantur. Simplex autem, naturalísq; ortus mutatio est, quæ ab his agentibus facultatibus peragatur, cùm proportionẽ obtinuerint ex materia, quæ cuiq; subiiciatur naturæ. Atq; hæ facultates sunt, quas patibileis diximus. Calor quidẽ, & frigus materiam vincendo gignunt, sed cùm id minus fit, per partes inquinamentum, aut leuis coctio, & cruditas proueniunt. Simplici ortui res maximè cõtraria, & communis est putredo: nam omne naturalis interitus genus, ad eam ipsam via est, cuiusmodi senectus, & ariditas sunt. Putredo enim finis est omnium, quæ Natura constituantur, nisi quippiam vi corrumpatur, & labefacterur. Siquidem licet carnem, os, & quoduis eiusdem generis deurere, quibus omnibus finis naturalis interitus est putredo. Quam ob rem quæ putrefiunt, primùm humescunt, demum siccitatem contrahunt. Ab his enim formata sunt, siccitásque humore circunscripta est, facultatibus agentibus in opus incumbentibus. Interitus quidem importatur, quotiescunque id, quod finibus describitur, id vicerit, quod finibus describit propter ipsam rem continentem. Enimuero putredo in iis propriè dicitur, quæ per partes corrumpuntur, cùm à sua ipsorum natura distracta sunt. Idcirco reliqua etiam omnia, vno igni excepto, in putredinem delabuntur. Terra enim, & aqua, & aer putrescũt, propterea quòd ea omnia igni materia substernuntur. Putredo est interitus proprij, ac naturalis caloris in quouis humore ab alieno proficiscens calore: hic autem rei continentis est. Ergo quando putrescentia sui, propriíque caloris defectu patiuntur, & quo ad aliquid ab eiusmodi facultate vacat, id frigidũ est, certè calor, & frigus putredinis causæ erunt, atq; illa cõmunis affectio tum proprij frigoris, tum alieni caloris constituetur: ob eámque rem putrida omnia sicceſcunt, & ad extremum in terram, & fimum conuertuntur. Proprio enim calore exoleſcente, naturalis humor vnà cum eo per vaporem emittitur: nec posteà res, quæ humorem sibi vindicat, adest: quoniam proprius calor trahendo humorem extrinsecus sibi vindicat. Frigidis quidem temporibus res minùs viætæ fiunt, minúsque putredinem contrahunt, quàm calidis. Circunfusus enim aer, aut aqua per hyemem ita exiguo calore affecta est, vt nihil polleat: per ęstatem maiore afficitur. Nec id, quod congiaciuit, putredinem concipit: magis enim friget, quàm aer caleat, propterea inuictum est, cùm oporteat id, quod motum affert, vincere. Nec efferueſcens, aut calidum tale est. Minore enim calore aer fouetur, quàm res: quapropter ille neque vincit, neque vllius nouę mutationis author est. Eodémque modo id, quod motu agitur, & fluit imputridum, magis eo seruatur, quodà motu cessat: ab aeris enim calore languidior omnino cietur motus, quàm res inclusum habeat, ideo nullam efficit mutationem. Hæc eadem causa est, cur magna etiã res à putredine magis vindicetur, quàm parua: ampliore enim re ignis, & frigus continetur amplius: ob eámque causam facultates in circuniecto positas aere vincere potest. Mare igitur in partes corriuatum breui tempore putrescit, quod tamen ei vniuerso non accidit. Alia item aquarum genera eiusmodi sunt. Putridis etiam in rebus bestiolæ innascuntur, propterea quòd naturalis calor, idémque discretus facultatem eorum cogendorum habet, quæ excreta iam sunt.

Quid sit concoctio, & quid quæ huic opponitur cruditas.

Cap. II.

QVid ortus, quid obitus essent, docuimus: reliquum est, vt proxima tradamus genera, quæ propositæ facultates in substratis iam per Naturam substantiis efficiunt. Concoctio quidem ad calorem pertinet, ad concoctionem maturitas, elixatio, assatio, ad frigus cruditas, ad hanc immaturitas, leuis coctio, frixio, aut tostio. Sed hæc nimirum nomina iudicare debemus, non propriè illas ipsas res sonare, quandoquidem iisdem similibus in vniuersum non impo nuntur: ideo proposita genera existimanda sunt, non

non eadem, sed talia esse. Quid singula sint, exponamus. Concoctio, est pertectio a calore tum naturali, tum proprio ex oppositis patibilibus, hoc est ex subiecta materia, quæ sanè opposita patibilia sua, & propria cuique rei concoquendæ sunt materia. Nam quæ concoquuntur simul ac concocta sunt, perfecta sunt, perfecta habentur, & id planè, quod potentia erat, actu statum obtinet: perfectionisque origo, & causa proprio, natiuóque rei concoquendæ calori assignatur, etiam si illa adiumento aliquo extrinsecus adhibito compleatur. Cibus enim per balineas, & alia eiusdem generis adiumenta exteritur, & conficitur. Origo tamen, quæ nihil aliud est, quàm calor ab re, quę alatur, ducitur. Natura, quam designamus, vt forma, & essentia est. Concoctionis enim finis nonnullis in rebus ad substratā quandam formam est, quotiescunque humor vel per assationem, vel per elixationem, vel per putredinem, vel per aliud caloris genus talis redditur, & tantus. Siquidem vtilis tum est, atque commodus, ad concoctionémque peruenisse dicitur. Ita mustum concoctum asseritur: ita quæ in panis colliguntur, cùm suppurauerint: ita lacrumę, cùm in glamias conuersæ sunt. Eadem ratio aliorum est. Atque hoc quidem omnibus vsu venit, postquam naturalis calor materiam, atque humorem domuit. Is enim à calore naturali circunscribi solet, atque Natura tantisper est, quoad calor ad humorem, quo continetur, proportione respondeat. Quam ob rem firmæ valetudinis signa, tum eiusmodi res sunt, quæ concoctæ dicantur, tum lotium, & deiectiones, & omnino excrementa, concoctionémq; assecuta dicuntur, quòd indicent proprium calorem humorem vincere. Res autem, quæ concoquuntur, crassiores atq; calidiores necessariò iis sunt, quæ ad concoctionem adhuc non peruenerint. Calor enim res calidiores, atque sicciores reddit multò corpulentiores, atque crassiores, & hoc quidem concoctio est. Cruditas autem, est imperfectio ob proprij caloris defectum; proprij caloris defectus proprium est frigus, imperfectio ad opposita patibilia refertur, quæ sanè cuique concoctioni subiiciuntur materia. Concoctionis, & cruditatis ratio talis est.

Concoctionis species tres sunt, maturatio, elixatio, assatio: & quid sit harum vnaquaque. Itidem cruditatis totidem species sunt, & earum definitiones.

Cap. III.

MAturitas quædam concoctio est: nam concoctio succi in fructibus, maturitas appellatur. Et quoniam concoctio perfectio quædā est, commodum maturitas perfecta, cumulataque est, cùm inclusa in fructu semina aliud planè tale efficere possunt, qualis ille ipse est, cùm præsertim in cæteris quoque rebus animatis omne perfectionis genus ita notare soleamus. Et talis quidem est fructuum maturitas: quanquàm eadem formula alia etiam multa, quæ concoctionem assecuta sunt, matura dicuntur. Tralationis tamen vsus in illis ipsis est, quòd nulla nomina, vt etiam suprà diximus, imponantur cuique concoctionis, & perfectionis generi in iis, quæ naturali à calore, & frigore circunscribantur. In tuberculis, & pituita, aliisque eiusdem generis rebus, maturitas est innati humoris concoctio à calore profecta naturali: quandoquidem fieri non potest, vt calor humorem circunscribat, nisi vicerit. Et certè quæ matuescunt ex spirabilibus dilutā, & aquea, ex aqueis terrena coagmentantur, & generatim omnia maturitatem consecuta ex tenuibus crassiora redduntur. Et per hæc quidem natura eorum, quæ matuescunt, alia ad se ipsam trahit, alia eiicit. Quid maturitas esset, reddidimus: immaturitas, res omnino contraria est. Maturitati autem res contraria, est cruditas succi in fructu; hæc planè est humor sedem non habens. Ideo immaturitas vel spirabilis, vel aquea habetur, vel ex vtraque conficitur natura. Sed cùm maturitas absolutio quædam, & perfectio sit, immaturitas nimirum imperfectio constituetur. Quæ sanè imperfectio accidit tum ob defectum, tum ob immoderationem caloris naturalis ad humorem maturandum: cùm nullum humoris genus separatim absque siccitate matuescat. Aqua enim rerum humidarum sola calefacta non crassescit. Atque id quidem propterea euenit, quòd calor exiguus sit, aut quòd humor definiendus exuberet. Ob eámque causam rerum immaturarum succi tenues admodum sunt, & magis frigidi, quàm calidi: & neque esu, aut potu idonei habentur. Immaturitas etiam vt maturitas, multifariàm dicitur, atque eadem ex causa tum deiectiones, tum destillationes immaturæ appellantur. Omnia enim immatura notantur, quod à proprio calore neque vincantur, neque contrahantur, & cogantur. Itaque longiùs progressi & vas fictile & lac, & permulta alia immatura vocare consueuimus, si cùm à calore mutari, & cogi possint, illæsa maneant, & impatibilia: idcirco aqua, elixa, non autem immatura nuncupatur, quòd non crassescat. De maturitate, & immaturitate, quid, & cur vtraque esset, nostram explicauimus sententiam. Elixatio in summa concoctio est à calore profecta humido, cùm humor in rebus, quæ elixantur, inditus indefinitus sit, & aquosus; elixæ enim res tantūmodo hoc propriè signantur nomine. Is autem humor, vt proposuimus, vel flabilis, vel aqueus, & dilutus est. Concoctio quidem ab interiore humoris calore efficitur: propterea quæ in sartagine versantur, assari solent, ab igni enim mutantur, & afficiuntur. Humorem autem, in quo ipse calor versatur, magis siccum reddit, quandoquidem illum ad se trahit. At id, quod elixatur, rem sanè contrariam agit. Nam ex illo ipso humor à calore, quem exterior continet humor, exprimitur. Quocirca elixa assis sicciora sunt, quoniam illa humorem ad se non trahunt: externus enim calor internum superat. Quòd si hic superaret, nimirum ad se humorem traheret. Nec verò quoduis corpus elixationi est

ni est aptum: nec enim tale, in quo nihil humoris ineit, vt lapis: nec ea in quibus licet init, tamen propter densitatem nulla ratione superari potest, vt ligna. Sed ea planè corpora elixationi apta iudicamus, quæ humorem ab igni in humore versanti patibilem contineant. Aurum etiam, lignúmque, & alia multa elixari dicuntur, non tamen eadem formula, qua superiora, quando tralationis vsus in his ipsis est: nam eiusmodi varietates propriis carent nominibus. Quinetiam liquida elixari dicuntur, vt lac, & multum, quotiescunq; in humore infusus sapor ab igni in orbem assidente, eodémque extrinseus calefaciente, in quoddam formæ genus ita commutatur, vt res quodam modo elixationi, cuius paulò antè mentionem fecimus, similis euadat. Sed nec elixa, nec concocta eodem terminantur exitu, quando alia ad esum, alia ad sorbitionem, alia ad alium planè vsum accommodari possunt, cùm etiam medicamenta elixari deeantur. Itaque omnia in vniuersum elixationi apta sunt, quæcunque aut crassescere, aut contractiora, & grauiora fieri possunt: aut quanuis eorum alia eiusmodi sint, tamen diuersa habentur, quòd eorū, quæ secernuntur alia crassescant, alia attenuentur, vt lac in serum, & coagulum. At oleum per se non elixatur, quòd nihil horum ei contingere soleat. Et ipsa quidem per elixationem dicta concoctio, hæc est. Atque nihil refert, vtrum instrumentis artificiosis, an naturalibus ea conficiatur. nam omnes eadem à causa emanant. Leuis coctio cruditas quidem est, sed elixationi contraria statuitur. Cruditásque dicta contraria planè erit præcipuæ elixationi, quæ erat concoctio indefiniti humoris in elixando corpore propter defectum caloris in humore complectente versantis. Defectum autem eiusmodi cum frigore imperere, iam tradidimus. Leuis coctio per alium efficitur motum: calor enim concoquens exruditur, defectúsque importatur ex copia frigoris, quod in humore versetur, aut ex nimio humore, quem res elixando obtineat. Nam id temporis accidit, calorem in humore versantem largiorem esse, quàm omnino mouere non queat: & parciorem, quàm æquet, & concoquat: propterea leuiter cocta elixis duriora efficiuntur, humida magis circunscribuntur. Quid elixatio, & leuis coctio, & quam ob rem essent, dispūtauimus. Assatio concoctio est, quæ à calore tum sicco, tum alieno nauetur, & efficiatur. Ob eámque causam si rebus elixandis operam dederis, eásque non ab humoris, sed ab ignis calore mutandas, & concoquendas curauerit, vt concoctio confecta erit, illæ profectò tostæ, non elixæ, & iurulentæ reddentur. Atque ita iurulentæ ob nimiam ignis calefacientis vim adustæ dicuntur, ab sicco tamen calore soluuntur, cùm rei cuique sicciori redditæ id ipsum vsu veniat, postquàm è sicco calore confecta, & concocta est, idcirco partes externæ internis sicciores sunt. Elixa contrà se habent, atque maioris operis est, quæ arte, manúque formantur, assare, quàm elixare: quòd nonnihil negotij sit partes tum exteriores, tum interiores æquabili calore affice-re. nam igni propiora celeriùs semper exiccantur, ac propterea vehementiùs. Per exteriorum igitur meatuum coitionem insitus humor omni ratione prohibetur effluere, imò verò intercluditur cùm meatus cōducuntur, & in vnum contrahuntur. Assatio igitur, & elixatio quanquam arte parantur, tamen hæc summatim genera, vt statuimus, iis, quæ per Naturam prodeunt, similia sunt, etiam si nullo adhuc nomine signentur. Ars enim ad Naturæ imitationem se componit. Nam & cibi in corpore concoctio elixationi similis est, quod à corporis calore partim in humore, partim in calore præstetur: quædam etiam cruditatū genera nulla ratione ab leui coctione discrepant. Nec verò vllum animal in cibi cōcoctione, quæ in ventriculo efficitur, procreatur, quod nonnulli asserunt: sed in reliquiis cibi putrescentibus, quæ à Natura respuuntur, formata, ventriculum petunt. Concoctio in ventriculo nauatur, in aluo excrementa putrescunt. Quam ob rē ita fieret, alio sanè loco docuimus. Leuis quidem coctio elixationi contraria est, cùm etiam affectio quædam, obscurior tamen nomine, æquè aduersa ei concoctioni sit, quæ tanquam assatio dicatur. Illa autem similis redditur, si tostio fuerit, non assatio ex caloris inopia, quæ certè accidere consueuit vel propter exterioris ignis tenuitatem, vel propter aquæ vim, qua res assanda affluit. Calor enim tum vehementior est, quàm omnino mouere non queat: & leuior, quàm concoquat. Quid concoctio, quid cruditas, quid maturitas, & immaturitas, quid elixatio, quid assatio, & res illarum contrariæ essent, exposuimus.

De passionibus qualitates passiuas in corporibus mistorum consequentibus.

Cap. IIII.

GEnera operū, quæ patibilibus à facultatibus, humore, & siccitate emanāt, nunc reddenda sunt. Et ipse quidem humor, & siccitas initia affectionum in corporibus constituuntur, cùm reliquæ corporis affectiones ex illis commistæ sint, & vtrius corpora magis consortia sunt, eius naturam pleniùs referant, exempli gratia, alia siccitatis, alia humoris. † Et hæ omnes quidem affectiones aliæ corporibus actu adscribuntur, aliæ potentia. Eliquatio enim sic ad eliquabile comparata est. Sed quoniam humor finibus facile describitur, siccitas ægrè, quadam profectò re tum esculentis, tum condimentis simili inter se afficiuntur. Humor enim siccitati author est, vt definiatur, & terminetur, & alter alteri. Verbi causa, conglutinatio efficitur, qualem Empedocles quoq; in Physicis commentus est, farina ordacea aquæ conglutinata. Ob eámque causam circunscriptum corpus vtraque è re conflatur. Elementorum maximè propriè terra dicitur siccitatis esse, aqua humoris: ideo circunscripta corpora omnia (genita, & caduca intelligo) absque terra, & aqua non sunt. Atque etiam singula eius esse videntur, vtrius facultatē magis retinuerint. Animalia

malia enim terræ, & aquæ vernacula dúntaxat reperiuntur: quibus sanè aer, & ignis carent, quòd hi corporibus materia subdantur. De affectionibus quidem corpulentis hæ primæ circunscripto corpori reddantur, necessum est, duritas, aut mollitudo: quandoquidem id, quod ex vtroque conficitur, necessariò vel durum, vel molle est. Et sanè duritas id est, quod per summam partem tactu non cedit. Id enim, quod cedit, molle est, quoniã nullo aduerso conatu tenetur. Aqua mollitudinis expers est: summa enim pars in imum ex compressu non cedit, sed aduerso planè tenetur conatu. Quam ob rem id, quod simpliciter vel durum, vel molle est, simpliciter eiusmodi habetur, quod ad alterum est, ad illud ipsum tale est: inter se verò collata, indefinita sunt pro maiore, minoréve accessione. Sed cùm sensus testimonio sensilia iudicemus omnia, cõstat, nos tactu, vt mediocritate vsos duritatem simpliciter, atque mollitudinem sensus fide statuere: propterea duritatem id esse confirmamus, quod tactus mediocritatem superat: id autem, quod cedit, mollitudinem.

Quòd corpus terminatum omne, durum, aut molle esse necesse sit, & de coagulatione determinatio, eiúsque causæ. Cap. V.

NUmero necesse est, suis terminis clusum corpus, vel durum, vel molle esse. Nam aut tactu cedit, aut non cedit. Coire etiam debet: hac enim re circunscribitur. Quapropter cùm omne corpus definitum, & constitutum, vel molle, vel durum sit, (vtrunque autem gelatus opera efficitur) omnia profectò corpora composita, atque definita, non sine gelatu consistent, itaque de gelatu verba facere debemus. Duæ quidem causæ in materia versantur, agens, & perpessio. Illa habetur, vt ea, vnde motus proficiscitur, hæc vt ea, vnde forma recipitur. Atque ob id totidem æquè causæ probantur gelatus, effusionis, & rationis tum exiccandi tum humectandi. Agens duplici facultatum genere agere solet: patibile item duplex perpessionis genus obtinet, vt præcepimus. Illud quidé calore, & frigore agere cõsueuit, sed hoc afficitur calore, aut frigore, quod vel adsit, vel absit. Sed quoniam coire, ac gelare quodam modo siccescere est, hac de re primùm loquamur. Patibile vel humidum, vel siccum, vel ex his ipsis constituitur. Posuimus item aquam corpus esse humoris, terram siccitatis. Nam inter corpora, quæ in se ipsis tum humorem, tum siccitatem continent, hæc patibilia sunt. Ac propterea frigus magis ad patibilia referri posse videtur, quàm ad agentia: in illis enim versatur. Cõstituimus enim terram, & aquam frigidam esse. At frigus agens est, vel vt corrumpendi, & labefactandi vim obtinens, vel vt ex accidenti quippiã molitur, quemadmodum suprà docuimus. Siquidem frigor aliquoties & calefacere, & comburere dicitur, non more quidé caloris, sed quòd calorem in vnum conducatur, aut certè aduerso teneatur conatu. Resiccantur, quæ vel aqua, vel aquæ genera sunt, vel aquam siue aduentitiam, siue natiuam contineant. Aduentitiam intelligo, qualis in lana est: natiuam, qualis in lacte. Aquæ genera habentur, vinum, lotium, serum, & omnino quæ vel nullum, penitus deiectionis genus, vel tenue admodum, nullius tamen lentoris interuẽtu obtineant: propterea quòd lentor ipse causam præbet, cur nihil quibusdã sidat, vt oleo, vt pici. Omnia item vel à calore, vel à frigore occupata siccescunt, & quidem à calore vel interiore, vel exteriore. Nam quæ ob nimium frigus squallorem contrahunt, vt vestimenta, si separatim humor interiore à calore per vaporem eximatur, squallent: dummodo exiguus insidat humor, calore circuniecti frigoris opera euanescente. Omnia igitur, vt præcepimus, aut calore, aut frigore affecta in siccitatem delabuntur, & quidem omnia à calore vel interiore, vel exteriore humorem in vaporem elicienti. Exteriorem intelligo, qualem obtinent, quæ aqua decoquuntur, iurulentáque sunt. Interiorem, cùm horum etiam ipsorum humor à calore, quem incluſum habet, exhalante elicitur, & cõficitur. De ratione exiccandi, & indurandi locuti sumus.

Coagulabilium alia esse aquam, aut species aquæ, alia aquæ, & terræ. Et de modis differentibus coagulandi, soluendique res. Cap. VI.

VMectandi modus vnus est, cùm in aquã ex coacta aspiratione mutatio fit: alter, cùm gelu strictum, & densatum liquescit, sed horum aspiratio in frigidam coit aquam. Quid autem eliquatio, & simul gelatio sit, perspicuum erit. Quæ gelantur, & spissantur vel ad aquam, vel ad terram, & aquam pertinent, in primísque aut frigore, aut calore, aut siccitate. Proin quæcunque etiam vel à calore, vel frigore obstricta sunt, contrariis à causis dissoluuntur. Calore enim sicco obstricta, & densata ab aqua dissoluuntur, quæ planè humida, & frigida est. Contrà frigore obstricta ab igni, qui calidus est, disiiciuntur, & soluuntur. Quanquàm videntur quædam ab aqua posse gelari, vt mel aqua decoctum. Id tamen non fit ab aqua, sed ab intimo frigore. Quæ igitur aqua constant, ab igni dissipantur, non densantur. Siquidem fieri non potest, vt idem per eandem facultatem eidem rerum contrariarum assignetur causa. Imò densantur, quòd calor faciat. Propterea nemini dubium est, quin per illius aduentum dissoluantur. Ergo densantur agente frigore, atque ita non crassescunt, quæ ex aqua coguntur. Crassitudo enim coalescit per humorem facessentem, ac per siccitatem in iisdem ipsis coactam. Inter humida, sola aqua crassescere non potest: quæ verò communi aquæ, & terræ cõpositione facta sunt, tum ab igni, tum ab aqua spissantur, & gelantur, tum ab vtroque crassitudinem obtinent. Idque aliquando eodem sanè modo, aliquando longè diuerso, & quidem à calore humorem exhauriente. Nam per respirantem

tem humorem siccitas & crassescit, & cogitur. A frigore etiam calor exprimitur, cum quo respirante humor etiam vnà diffletur, & euanescit. Et certe mollia, eáque non liquida per egressum caloris durescunt, & constipantur, vt vas fictile coctum, non autem crassescunt: at mista, quæ liquida sunt, ea quoq; crassescunt, vt lac. Multa etiam initio liquescunt, quæcunq; tamen à frigore vel crassa, vel dura antè fuerint, vt fictile, quod primùm coquitur, hoc certè vapores emittit, & emollitur: ideo in fornacibus agitatur, & torquetur. Quæ igitur tum ex aqua, tum ex terra componuntur, quæque plus terræ adepta sunt, hæc quidem ob caloris egressum congelata calore, qui eadem ipsa repetiit, liquescunt, vt cœno euenire solet, cùm obduruit. Quæ etiam ob frigus, calore ex illis humorem per vapores exprimente congelantur, & densantur, omnia hæc indissolubilia consistunt, nisi calor adhibeatur, qui admodum excedat: quanquàm emolliuntur, vt ferrum, & cornu. Ferrum arte domitum ita liquescit, vt liquidum reddatur, & iterum densetur: atque in hunc sanè modum illum defæcatum reddunt: recrementum enim sidit, & in imum secernitur, quæ quidem res postquam frequenter acta est, & purum euasit, defæcatum redditur. Nec verò artifices eodem modo illud frequenter præparant, quod attenuetur, & imminuatur, quódque ita repurgatum pondere minus sit. Illud etiam magis laudatur, quod minus excrementi agit. Pyrimachus lapis ita liquescit, vt ex eo destillet, & fluat humor, qui etiam, vt effluxit gelatus iterum durescit. Myliæ quoque tabescunt, vt in fluorem vertantur, cuius densati color attrescit, similíque tectoriorum cineri redditur. Lutum, & terra, quæ tamen humorem in se ipsa contineat, liquescunt. Quæ sicco à calore densantur, alia omnino indissolubilia constant, alia per humorem dissolubilia. Vas quidem fictile, & nonnulla lapidum genera, quæ per terram igni combustam producuntur, vt Myliæ, indissolubilia habentur. Nitrum verò & sal solui possunt, non omni quidem humore, sed eo, quem frigus comitetur. Idcirco hæc ipsa omnia partim ab aqua, partim ab aquæ generibus distabescunt, ab oleo non item: frigidus enim humor calori sicco contrarius est. Itaque si alterum densauit, alterum dissolutionem afferet: quoniam hoc maximè modo contraria causæ rerum contrariarum sunt.

Sales aliy aquæ, aliy terræ plus habent. Et de proportione horum in mistis cæteris. Cap. VII.

IT certè illa tantummodo ignis opera crassescunt, quæ maiorem aquæ vim habent, quàm terræ. Coëunt quęcunq; ad terram referuntur, propterea nitrum, sal, fictile, lapides, quorum paulò antè meminimus, terræ potiùs opificia sunt. Olei quidem natura maximam affert controuersiam. Si enim magis ad aquam refertur, quàm ad terram, à frigore, vt glacies, coíre deberet: sin ad terram, à calore id præstandum esset, quemadmodum figulino in vase fieri solet. At nunc illud ipsum à neutro congelari videmus, ab vtroque contrà crassitudinem consequi. Huius rei causam id præbet, quod aëris plenum est, ac propterea in ipsa etiam aqua fluitat: aër enim ad summum contendit locum. Frigus igitur spiritum refrigerando, & aquam immutando crassitudinem affert: eóque magis, quòd cùm aqua, & oleum inter se commiscentur, id, quod conficitur, vtroque separatim crassius redditur. Crassitudo, & candor tum ab igni, tum à tempore in oleum inducuntur: candor quidem inducitur ab aqua respirante, si modò quippiam ineſt: sed crassitudo, quoniam ex aëre aqua oritur, cùm calor distabescat, vtroque sanè modò, ac per eandem rem, nõ tamen eodem modo eadem solet prodire affectio. Crassitudiné enim vtraque ab re obtinet, duritatem à neutra, cùm neque Sol, neque frigus ipsum oleum indurare possit, non solùm quòd lentorem habeat, sed etiam quòd ad aërem pertineat. Aqua neque stringitur, neque coquitur ab igni, quòd lentor euaporationem prohibeat. Quæ verò ex commistione aquæ, & terræ coalescunt, digna sunt, quæ pro alterius abundantia dicantur. Nam quoddã vini genus périnde crassescit, vt mustum, quòd aqua è rebus eiusdem generis omnibus, quæ ita durescant, effluat, & disperdatur, aquam esse indicio est, quòd vapor in aquam coit: si illam colligere volueris. Ac terræ quidem assignandum est, quòd nonnullis rebus, ex quibus vapor ab igne elicitur, aliquid supersit. Veruntamen quędam ex terra, & aqua commista vel à frigore partim crassescunt, partim stringuntur, vt probauimus: facultatem enim habet non modò gelandi, & indurandi, sed crassitudinis etiam faciendæ, cùm præsertim aquam gelet, ac induret, aëremverò in mutatione in aquam crassum reddat. Congelationé certè duritiem quãdam esse iam antè docuimus. Quæ igitur frigoris opera non crassescunt, sed gelantur, ad aquam potiùs referuntur: vt vinum, vt lotium, vt acetum, vt lixiuium, vt serum. Contrà quæ per ignem vaporem non mittentia crassescunt, partim ad terram, partim ad aquam, & aërem communiter pertinent. Mel opus est terræ: oleum, aëris, & aquæ: lac, & sanguen communia aquæ, & terræ: ad terrã tamen maxima è parte plus referuntur, qualia etiam habentur humorum genera, ex quibus nitrum, & sal coalescunt. Lapides quoque nonnulli ex coactis humoribus producuntur: quam ob rem lac, niũ serum eximatur, ab igni decoctum comburitur: terrena verò pars ab succo, aut coagulo infuso cogitur, si decoxeris, vt Medici faciunt, qui coagulum lacti indentes serum à caseo seiparant: quod quidem seiparatum non posteà crassescit, sed more aquæ comburitur. Quòd si lacti caseus defuerit, aut parum fuerit, illud sanè ad aquam magis pertinebit, & ad alendi vsum minùs idoneum erit. Similis ratio sanguinis, nam spissatur, quòd refrigeratus ficcescat: qui non coit, vt ceruinus, is aquæ naturam magis sapit, & frigidissimus est, ac propterea fibris caret, fibræ enim terræ opera sunt, solidæque consistunt: quapropter illis ademptis non coit, aut spissatur. Quod idcirco fit, quia nõ siccatur: aqua enim supereſt, vt lacti post extractum caseum. Facit fidem sanguis vitiatus, & corruptus, qui nulla ratione coire patitur, nam sa-

niosus est: hoc autem pituita,& aqua,quòd contra naturam incoctus,ac inuictus ſtet. Cur autem quędam diſſolubilia ſunt, vt nitrum,quędam indiſſolubilia,vt fictile:& indiſſolubilium cur nõnulla emollibilia, vt cornu: nonnulla inemollibilia; vt fictile,& ſilex, cauſa eſt, quòd rerum contrariarum cauſæ ſubſunt contrariæ. Itaque ſi res coëant,& frigore,ac ſiccitate indurentur,neceſſariò calore,atque humore diſſoluuntur: propterea igni,& aqua id fiat neceſſe eſt,hæc enim contraria ſunt. Aqua diſſoluuntur, quæ igni ſolùm concreſcunt: igni diſſoluuntur, quæ aqua tantũmodo ſtringuntur, vt ea potiſsimùm indiſſolubilia conſiſtant, quibus contigit vtraq; ab re cõgelari. Illa nimirum ſic redduntur, quæ calore antè affecta, déinde frigore ſtringantur. In his enim ipſis accidit, poſtquam calor humorem in vaporẽ expreſsit, vberrimam humoris copiam rurſus à frigore ita comprimi,& denſari, vt humori omnis intereludatur via: & ob eam rem neque calor ea ſoluit, quòd ſoluere conſueuerit ea, quæ à frigore tantũmodo gelentur, neq; aqua. Hæc enim non diſcutit, quæ à frigore ſtringantur, ſed quæ dũntaxat ſicco à calore compacta reddantur. *Ferrum à calore liquefactum frigore induratur, vt ad duritiem aſſequendam vtraque re opus ei ſit: ideo ſolui non poteſt. Ligna terræ,atq; aëris opificia ſunt, propterea cremabilia, nõ eliquabilia, aut emollibilia ſunt,& in aqua fluitant extra nigram Ebenum, quæ ſanè haud fluitat: alia maiore aëris copia conſtant. Ex nigra porrò aër difflatus eſt, maiórque terræ vis in eadem ipſa inſidet. Fictile ineliquabile eſt, quòd igni reſiccens paulatim concreſcat. Nullos enim aqua ad illud patefactos habet aditus, per quos flatus tantummodo exierit, neq; ignis diſſoluit, quippe qui coagmentare illa ſoleat. Quid congelatio,& liquatio eſſent, atque per quot qualitates, & quibus in rebus fierent, iam præcepimus.

Miſtorum perfectorum paſſiones, earúmque enumeratio. Cap. VIII.

EX his planè intelligitur, corpora è calore,& frigore coaleſcere: hæc enim tum craſsitudinem, tum congelationem afferendo ea ipſa corpora conſtituunt: calórque in omnibus ita compactis, & circunſcriptis reperitur, quòd à calore,& frigore cõdantur, atq; formentur: in nonnullis etiam frigor ineſt, quatenus iiſdem ipſis calor deeſt. Quocirca ſi hæc propter actionem reperiuntur, humor verò & ſiccitas ob perpeſsionem, miſta nimirum corpora, & circunſcripta omnium conſortia erunt. Similaria quidem corpora in animalium,& ſtirpium, atque adeò metallorum genere ex aqua,& terra formantur: vt aurum, argentum, & quæcunque eiuſdem ſunt generis. Hęc ſanè ex aqua,& terra, atque etiam ex aſpiratione partim euaporoſa, partim ſicca,& fumida, quę in ipſa terra intercludatur, concreſcere ſolent, vt alio etiã loco probauimus. Hæc item omnia inter ſe tum propriis ſenſibus, tum facultate etiam agendi differunt. Album enim, & odorum, ac ſonorum, & dulce, calórque,& frigus in ratione afficiendi ſenſus aliqua re conſiſtunt. Alia magis propriis affectionibus diſcrepant, quæ ob rationem patiendi ita dicantur: quale dicimus eliquabile, congelabile, flexibile,& quæcunq; alia id genus omnia, hęc enim vniuerſa patibilia ſunt, cuiuſmodi humor, & ſiccitas habentur. His planè differunt os, caro, neruus, lignum, cortex,& quoduis aliud corpus, & ſimilare,& naturale. Principiò igitur enumerationem eorum, quæ tum per facultatem, tum per facultatis orbitatem dicantur, proponamus, quæ hæc eſt: concretile, inconcretile: eliquabile, ineliquabile: emollibile, inemollibile: tinctile, nõ tinctile: flexibile, rigidum: ruptile, non ruptile: fragile, non fragile: impreſsile, non impreſsile: formabile, non formabile: compreſsile, non compreſsile: tractile, non tractile: ductile, non ductile: fiſsile, non fiſsile: diuiduum, indiuiduum: lentum, friabile: ſubactile, inſubactile, vtile, inutile: ſuffitu aptum, ſuffitu ineptum. Hæc quidem corpora maxima ferè parte his affectionum generibus differunt, qua verò facultate quoduis eorum præditũ ſit, doceamus. Et quanuis de concretili,& inconcretili in ſumma paulò antè diſſeruimus, illorum tamen explicationem nunc etiam perſequemur. Corporum, quæ concreſcunt,& indurantur, alia à calore ita atticiuntur, alia à frigore: à calore, inquam, humorem indurante, à frigore calorem exprimente, vt quibuſdam per humoris defectum, quibuſdam per caloris id vſu veniat: quæ aqua conſtant, iis caloris defectu: quæ terra, iis humoris id accidere ſolet. Et certè alia per humorem, qui deeſt, ab humore eliquantur, niſi cùm concreſcunt, ita coëant,& denſentur, vt meatus corpulentis aquæ guttis anguſtiores relinquantur, vt in fictili accidit. Quæ verò talia non ſunt, omnia per humorem liqueſcunt, vt nitrum, ſal, terra ex cœno: habentur & quę à calore eliquentur, vt glacies, argentum, æs. Quæ concretilia, quę eliquabilia, & quæ ineliquabilia eſſent, tradidimus. Incõcretilia ſunt, quæ diluto carent humore, nec ad aquam referuntur, ſed plus caloris, ac terræ contineant: vt mel,& vinũ, quod dulce ſit, nam quaſi efferueſcunt: & quæ tametſi aqua conſtent, plus tamen aëris retinent, inconcretilia ſunt, vt oleũ, vt argentum viuum: & ſiquid lentum fuerit, vt viſcum,& pix.

Paſſionum reliquarum enumeratio. Cap. IX.

IN cõcretis emollibilia ſunt, quę aqua non cõponuntur, vt glacies, quæ ſanè omnis ad aquã refertur: attamen eiuſmodi ſunt, quæ plus terræ continent, quæq; non totum emiſerint humorem, vt nitrũ, & ſal: atque etiam *inæquabili meatuum opificio compacta non ſunt, vt fictile: ſed tractilia habentur, non tamen humeſcentia, aut ductilia, quæ aqua non conſtent,& igni emollibilia ſunt, vt ferrum,& cornu,& ligna. Eliquabiliũ,& ineliquabilium alia tinctilia, alia non tinctilia ſunt, vt æs: quod quidem intinctile eſt, quanquam eliquabile habeatur. Lana,& terra tinctiles, quoniam madeſcunt. Aes quoque ab aqua non liquefit, ſed ab igni. Quinetiã nonnulla ſunt, quæ ab aqua liquefiant,& non tinctilia conſiſtunt, vt nitrum,& ſal. Nihil enim aliud tinctile eſt, niſi quod madore affectum mollius non euadit. Habentur etiã nonnulla,

nulla, quæ tinctilia liqueſcere non queunt, vt lana,& fructus. Tinctilia porrò ſunt quæcunq; terra conſtantia meatus aqueis guttis patentiores habent, & duriores. Aqua eliquabilia ſunt, quæ per totum aquam recipiunt meatibus poſt receptam aquam rupris, ac peruerſis. Sed quid ita terra ab humore partim tabeſcit, partim tingitur, cùm nitrum tabeſcat, non tamen tingatur? Nempè quòd nitrum per totum ita patefactos habeat meatus, vt partes ab aqua ſtatim diducantur. In aqua etiam vicíſsim meatus patent, quam ob rem quoquo modo receperint, accidit eiuſmodi rem variari. Corpora alia flexibilia, directiliáq; ſunt, vt arundo,& vimen: alia rigida, vt fictile,& ſilex. Illa planè habentur, quorum longitudo in rectitudinem è complexu, ac è rectitudine in complexum mutari poteſt. Nec verò aliud eſt flecti,& dirigi, quàm in rectitudine, & orbe conſiſtere, aut moueri, cùm id, quod reflectitur, & deflectitur, omnino flectatur. Et certe motus vel in deuexum, vel in cauum incolumi longitudine flexio eſt. Si enim in rectũ, ſimul & rectus,& flexus eſſet: quod ſane fieri non poteſt, vt rectum flexum ſit: & ſi flectatur, id omnino vel reflexione, vel deflexione agitur. Horum quidem tranſitus partim in deuexum, partim in cauum, non in rectum flexio erit: imò flexio,& directiõ diuerſæ ſunt. Flexibilia, directilia, rigida, & indirectilia hæc planè habentur. Sunt etiam quædam ruptilia, & fragilia vel ſimul, vel ſeparatim: vt lignum, quod & ſi ruptile eſt, tamen fragile non eſt: contrà glacies, & lapis, fragiles, non ruptiles: fictile tum fragile, tum ruptile eſt. Veruntamen inter fractionem,& ruptura aliquid intereſt: illa enim diuiſio eſt in magnis partes,& ſeparatio: hæc in quaſlibet,& omnino plureis duabus. Quę igitur ſic cõcreta ſunt, vt meatus viciſsim patenteis habeant, hæc fragilia exiſtimantur, hactenus enim diuerſa ſunt: quę verò longiùs, ruptilia habentur: quæ vtraq; meatuum genera obtinent, ea planè tum fragilia, tum ruptilia ſunt. Alia quoque agnoſcuntur impreſſilia, vt æs, vt cera: alia non impreſsilia, vt fictile, vt aqua. Impreſsio nimirum eſt ſummæ partis tráitus in imam per partes, vel pulſu, vel percuſsione, vel omnino tactu. Et certè huiuſmodi res emollibiles etiã ſunt, vt cera. Duræ item per partes tranſponuntur, alia ſumma parte permanente, vt æs. Tales etiam ſunt, quæ non impreſsiles, quæq; duræ ſunt, vt fictile: ſumma enim pars non in imam cedit. Humidæ quoq; tales, vt aqua, quoniam cedit, ſed non per partes: imò contrà diſtrahitur,& tranſilit. Impreſsilium quæcunq; impreſsionem tolerantia remanent, eadémque manu facilè imprimuntur, hæc formabilia ſunt. Alia item ſunt, quæ vel non facilè imprimuntur, vt lapis,& lignum: vel & ſi facilè imprimuntur, illorũ tamen impreſsio euaneſcit, vt lanæ,& ſpongiæ, quæ planè non formabiles, ſed compreſsiles exiſtimari debent: compreſsilia, inquam, ea ſunt, quæ pulſa in ſe ipſa coire poſſunt, hoc eſt in imũ variata ſumma re, non diuiſa, nec alia parte per aliam tranſpoſita: quod ab aqua effici ſolet, quæ ſanè tranſponitur. Pulſus quidem motus nõ eſt, qui à mouente cieatur, qui certè à tactu ſit: ſed percuſsio eliditur, cùm ab impulſu redditur. Cõprimuntur quæcunque meatus corporis, quod vna coaluerint, inaneis habent. Et ſanè compreſſilia ea ſunt, quæ poſſunt in ſuas ipſorum inaneis partes, aut in ſuos ipſorum meatus coire: & eò quidẽ magis, quòd interdum illi inanes nõ ſunt, in quos coitio fit, qualis madens ſpongia: huius enim meatus pleni ſunt. At quorum meatus pleni habentur, ea molliora planè agnoſcuntur, quã id ſit, quod ſuapte natura in ea ipſa coire poſsit. Compreſsiles igitur, ſpongia, lana, cera, caro: nõ compreſsilia, quę ad coeundum in ſuos ipſorum meatus apta non ſunt, quòd vel illis careant, vel rebus duriuſculis oppletos habeant: talia porrò ſunt ferrũ, lapis, aqua, & res omnis humida. Tractilia ea conſtituuntur, quorum ſumma pars in latum tranſponi poteſt: quandoquidem trahi nihil aliud eſſe dicimus, quàm partem ſummam, candémque continuam ad rem mouentem tranſponi. Sunt quædam tractilia, vt pili, vt lorum, vt nerui, vt maſſa triticea, vt viſcum: quædam non tractilia, vt aqua, vt lapis. Nonnulla item tractilia habentur, quæ eadem ſunt & compreſsilia, vt lana: nonnulla non eadem, vt pituita, quæ ſanè compreſsilis non eſt, cùm trahi queat: ſpongia contrà compreſsilis, non tamen tractilis. Habentur etiam quædam ductilia, vt æs: quædam non ductilia, vt lapis,& lignum. Illa ſunt, quæcunque eodem ictu poſſunt ſimul tum in latum, tum in imum ſummam partem tranſponere, idque per partes: non ductilia, in quibus idem effici non poteſt. Omnia ductilia impreſsilia etiam ſunt, quod contrà non fit: vt lignum, in quo, vt in ſumma dicam, ſermo reciprocatur. Compreſsilium quædam ductilia, quædam non ductilia. Cera quidem,& lutum illius ſunt generis, ſed lana,& aqua huius. Alia fictilia agnoſcuntur, vt lignum: alia nõ fictilia, vt teſta. Et ſanè fiſsile id eſt, quod in plura ſeparari poteſt, quàm diuidens partiatur. Scinditur enim, quotieſcunque plus diuiditur, quàm diuidens partiatur: & ipſa quidem diuiſio antegreditur, in ſectione non ita. Non fiſsilia ſunt, quę id ſubire non poſſunt. Nullum fiſsile eſt molle. Mollia intelligo, quæ ſimpliciter ita dicantur, nec aduerſo ſe reſpiciant ſitu: ferrum enim ita molleſcere poterit. Neque verò dura omnia fiſsilia ſunt, imò quæ humida, nec impreſsilia, nec fragilia habentur: talia planè ſunt quæcunque per longum meatus, quibus illa inter ſe coaleſcant, habent, non per latum. E corporibus, quę dura, aut mollia conſtituta ſunt, ea nimirum diuidua ſunt, quæ neceſſariò diuiſioni non præuertunt, neque cùm diuiduntur, frangi poſſunt: indiuidua autem, quæ vel liquida, vel eiuſmodi ſint. Nonnulla eadem ſunt & diuidua,& fiſsilia, vt lignum: attamen magna ex parte per longum fiſsile, diuiduum per latum eſt. Cùm enim quoduis in plura diuidatur, accidit, vt quoad vnum in multas protenditur longitudines, eatenus fiſsile ſit: quoad in multas laritudines, eatenus diuiduũ ſit. Lentum eſt, quotieſcunque ductile, vel liquidum, vel molle eſt: tale porrò redditur alterna permutatione. Et certè quæ corpora vt catenæ componuntur, ea magnopere tum laxari, tum

contrahi possunt: quæ verò non eiusmodi sunt, friabilia habentur. Subactilia sunt, quæcunque compressilia firmas tolerant pressationes: non subactilia, quæ à tali abhorrent natura. Cremabilia quædam agnoscuntur, quædam non cremabilia. Lignum quidem, & lana, & os ad priora pertinent: sed lapis, & gelu ad posteriora. Cremabilia sunt, quæcunque tum meatus ignis capaceis, tum humorem in meatibus per directũ formatis igni infirmiorem habent: quæ verò illis carent, aut valentiores obtinent, vt gelu, & res valde virides, hæc non cremabilia. Corpora halitu, siue suffitu apta sunt, quæ humore ita prædita agnoscuntur, vt vapores sine illis ignescentibus, non eiectent. Siquidem euaporatio, est excretio in aërem, & flatum ab vrente calore facta ex humore madefaciens. Suffitu apta procedente tempore in aërem seuocantur, & excernuntur: & alia euanescentia sicca planè redduntur, alia terra. Hæc tamen excretio differt ab eiusmodi euaporatione, quod neque madefaciat, neque in flatum vertatur. Flatus porrò est continua aëris effluentia in longũ: suffitus est communis sicci, & humidi aëris excretio ab vrente facta calore: idcirco non madefacit, sed potiùs colore inficit. Et ipse quidem lignosi corporis halitus fumus est, cuius planè generis statuimus ossa, pilos, ac eiusmodi omnia: quando quidem nullum commune inditum est nomen, sed ex proportione omnia eodem continentur genere, vt etiam Empedocles tradit:

Sunt eadem setæ, frondes, pinnæque volantum
Arrubus in densis: sic stridula squama creatur.

Axungiæ sanè halitus, fuligo, aut graueolentia, pinguitudinis nidor est. Ob eámque rem oleum neque ad ignem coquitur, neque crassescit, quod halitui aptum habeatur, non euaporationi, aqua contrà se habet. Vinum, quod prædulce est, halitum emittit, pinguiusculum enim est, ac eadem, quæ oleum, præstat: quandoquidem à frigore nõ cogitur, etiam si vratur. Nomine quidem vinum est, re autem, & opere non est. Succus enim vinosus non est, ac propterea temulentiam minùs affert, cùm omne vini genus ebrietatem afferat, quanquàm altiorem halitum non emittit: ob id flammam etiam concipit, & edit. Cremabilia videntur esse corpora, quæcunque in cinerem dissoluũtur. Quod quidem omnibus vsu venit, quæ vel à calore, vel ab vtroque frigore, & calore cogãtur. Hęc enim ab igni domari videtur. Sphragidi autem lapidi, qui & carbo dicitur, id minimè contingere solet. Cremabilium alia flammabilia, alia non flammabilia sunt: quorum sanè quædam etiam carbones redduntur. Flammabilia designo, quæ flammam præbere queant: non flammabilia, quę nequeant. Flammabilia, habentur, quę nullo prędita humore suffitui apta sunt. Pix quidem, oleum, cera magis cum aliis coniuncta, quàm separata flammabilia sunt, in primisq; si illa fumum emittant. Ex huiusmodi autem rebus, quæ plus terræ obtinent, quàm fumi, illæ in carbones conuertuntur. Quinetiam nonnulla reperias, quæ eliquabilia sint, non tamen flammabilia, vt æs: & flammabilia, non eliquabilia, vt lignum, nonnulla vtrunque obtinent, vt thus. Hius quidem rei causa est, quòd ligna confertum retinent humorem, atque ex toto ita perpetuum, vt cõburatur: æs per partes, nec perpetuum, imò verò minorem, quàm flammare possit. Thus partim hoc modo, partim illo se habet. Ex suffitui aptis flammabilia constituuntur, quæcunq; non eliquabilia sunt, quòd potiùs terræ opificia sint: nam siccitate constant, quæ communis illis cum igni est. Quæ sanè siccitas, si in calorem vertatur, ignis redditur: ob eámque rem flamma est spiritus, aut fumus ardens. Lignorum quidem halitus fumus est, sed ceræ, thuris, picis, ac eiusmodi rerum, & earum planè, quæ pice constant, aut talia sint, graueolentia dicitur, olei, & pinguium nidor: quæ item separatim minimè omnium comburuntur, quòd parum siccitatis continent, sed per siccitatem transitum in ignem moliũtur: atq; adeò eũ alia re sicca celerrime, hoc enim pingue. Mutatio planè per siccitatem in ignem fit, quando ignis siccus, & siccitas pinguis est. Humida sanè exhalantia magis ad humorem referuntur, vt oleum, & pix: ardentia ad siccitatem, & terram.

De homœomeris sine similaribus partibus. Cap. x.

Similaria quidem corpora his affectionum, & discriminum generibus, vt proposuimus, & quidem tractabiliũ inter se differunt: atque etiam odoribus, saporibus, & caloribus variantur. Similaria designo, vt metallica, aurum, æs, argentum, plumbum, ferrum, lapides, & reliqua eiusmodi, & quæ per excretionem ex illis ipsis formantur. Designamus etiam quæ animalibus, & stirpibus adhibeantur. Animalibus, carnem, ossa, neruos, cutem, viscera, pilos, fibras, & venas, ex quibus planè dissimilares partes constituuntur, vt facies, manus, pes, & reliqua eiusdem generis. Stirpibus, lignum, corticem, folia, radices, & quæcunque id genus sunt. Sed cùm similaria ab alia causa formentur, & ex quibus conflentur, materia sit siccitas, & humor, & ob eam rem, aqua, & terra, quoniam hæ apertissimè vtranque obtinent facultatem: vt aqua facultatis humidæ, terra siccæ sit: calor autem, & frigus agens habeatur. Hæc enim similaribus partes ex aqua, & terra constituunt, & cogunt, proponamus ex similaribus qualia terrę, & aquę genera sint, & qualia sint, & qualia eorum ipsorum communia. Corpora similaria ita formata alia liquida, alia mollia, alia dura sunt. Quæ inter ea vel mollia, vel dura per refrigerationem essent, antè docuimus. Liquida, ex quibus vapores eliciuntur, aqua constant. Quæ nõ eiusmodi sunt, vel aqua, vel cõmuniter terra, & aqua constant, vt lac: vel terra, & aëre, vt viridia ligna: vel aqua, & aëre, vt oleum. Quæ item à calore crasitudinem habent, communiter ex terra, & aqua constituuntur. De vino sanè inter liquida poteris ambigere: hoc enim tum vapores emittet, tum crassescet, vt recens. Causa illa probanda videtur, quòd non simplici formula vinum dicitur, imò pro diuersa ratione diuersum: quandoquidem recens magis ad terram refertur, quã vetus: ob eámque rem calore etiam potissimùm crassescit, minúsque frigore gelatur, quoniam multum caloris, & terræ feruet, vt Arcadicum, quod

quod in vtribus ita fumo exiccatur, vt erasum bibatur. Quòd si cuiq; generi fęx subtrahatur, sic illud alterutro constat vel terra, vel aqua, vt fæcis copia fuerit. Quæ frigore crassescunt, terra potiùs cõstant. Quæ tum calore, tum frigore crassescũt, complurium sunt communia, vt oleum, vt mel, vt vinum dulce. Inter concreta, & dura, quæ frigore gelata sunt, ad aquam referuntur, vt glacies, nix, grando, pruina, quæ autem calore indurata sunt, ad terram pertinent, vt fictile, caseus, nitrum, sal. Quæcunque item à calore, & frigore indurantur, talia planè quæ frigore sunt: atque hæc ita coguntur vtriusque orbitate, caloris, & humoris, qui vnà cum calore effluxerit. Enimuero tum sal, tum quæ pura, meráque terra constant, vnius humoris orbitate densantur, cùm glacies vnius caloris defectu idem patiatur, illa verò amborum opificia sint: & propterea ab ambobus cogebantur, ambóque continebant. Quibus igitur totus humor exemptus est, vt fictili, & succino, (nam succinum, & quæ tanquam lacrumæ dicuntur, frigore ita sunt, vt myrrha, thus, gummi. Atque adeò succinum, quod huiusce videtur generis, idémque congelatur, ob eámque causam in illo animalia intercluſa videntur, atq; ipse calor fluminis vi è succino egressus, quemadmodum fieri solet in decocto melle, cùm in aquam proieceris, humorem exhaurit) hæc nimirum omnia è terra componuntur. Et talium planè rerum quædam ineliquabiles, & inemollibiles sunt, vt succinum: & quædam lapidum genera, vt tofi in speluncis, hi enim omnes æquè, ac superiora, formantur, quandoquidem non igni autore, sed frigore per caloris egressum humor ex illis ipsis emanat ob calorem, qui inclusus continebatur, egredientem: in aliis id exteriore ab igni efficitur. At ea, ex quibus non totus humor expressus est, terræ potiùs adscribuntur. Emollibilia item sunt, vt ferrum, cornu, Thus autem, & alia eiusdem generis périnde, ac ligna, vapores emittunt. Sed quoniam eliquabilia sunt referenda, quæ igni tabescunt, hæc dilutiora, aquosióraque habentur. Nec desunt, quæ aqua pariter, & terra constant, vt cera, quę ab aqua dissoluuntur, hæc terræ opera sunt. Quæ ab altero non liquefiunt, vel terræ, vel amborum sunt. Si igitur similaria omnia vel liquida, vel spissa constent, illorúmque pars in affectionibus, quas suprà exposui, reperiatur, nec vllum medium sit, omnia, quę oratione complexi sumus, eius generis erunt, vt per illa ipsa discernere possimus, vtrum quodvis similare terræ sit, an aquæ, an complurium commune, atque etiam vtrum ab igni constituatur, an à frigore, an ab vtroque. Et certè aurum, argentum, æs, stannum, plumbum, vitrum, & multa lapidum genera nullo adhuc nomine appellata, aquæ assignantur: hæc enim omnia calore liquescunt. Quædam etiam vini genera, & lotium, & acetum, & lixiuium, & serum, & sanies aquæ redduntur: omnia enim frigore stringi solent. Ferrũ autem, & cornu, & vnguis, & os, & neruus, & lignum, & pili, & folia, & cortex magis terræ attribuuntur: quale etiam succinum, myrrha, thus, & omnia planè, quæ lacrumæ dicuntur: & rotus, & fructus, vt legumina, & frumentum. Hæc enim omnia quanquam alia magis, alia minùs terræ, & aquæ adscribuntur, tamẽ terræ opera sunt. Quædam enim emollibilia habentur, quædam suffitioni apta, & frigore indurata. Præterea nitrum, sal, lapidum genera quæcunque nec frigore coacta sunt, nec liquescunt. Sanguen autem, & semen genitale cõmunia sunt terræ, aquæ, aëris, etiam si sanguis, qui in fibras exit, ad terram potiùs referatur: ac propterea tum frigore spissatur, tum humore liquescit. Qui nullas habet fibras, ad aquam pertinet, quam ob rem neq; coit, aut durescit. Quod semini genitali accidit, & qui dem frigore, postquã humor cum calore effluxit.

De temperamentis mistorum, quæ frigida sint, quæ calida plerunque, & quo pacto. Cap. x i.

X iis, de quibus verba fecimus, operę pretium est persequi, qualia inter liquida, & densa, calida, aut frigida sint. Quæ aqua constant, bona ex parte frigida sunt, nisi alienum contineant calorem: vt lixiuium, lotium, vinum. Quæ terra, magna ex parte calida sunt, quòd à calore formentur, atq; constituantur: vt tectoriorum calx, & cinis. Ac materia quidem omnibus id genus corporibus substrata proponenda est frigus: & quoniam siccitas, & humor materia subiacent, (hæc enim patibilia sunt, quorum sanè facultatum corpora terræ, & aqua potissimùm sunt, hæ autem frigore describuntur) perspicuum est, omnia corpora, quæ vtroque simpliciter elemento constant, potiùs frigida esse, nisi alieno foueantur calore, vt feruens aqua, aut quæ per cinerem colatur: quoniam hæc à cinere obtinuit calorem, eóque etiam magis, quòd in omnibus igne correptis calor vel maior, vel minor viget. Quocirca putridis in rebus animalia innasci consueuerunt: quãdoquidem calor omnino ineſt, qui proprium, ac intimum cuiusque calorem corrumpit, & labefactat. Quæ communiter aqua, & terra constant, calorem retinent: maxima enim illorum pars à calore, qui concoxit, confecta sunt, quanquàm nonnulla pro putredine habeantur, vt colliquamenta. Quam ob rem singula hæc corpora terræ, & aquæ communia calida sunt, quoad suam ipsorum naturam conseruant: atque talia omnia habentur sanguen, semen genitale, medulla, & succus, aut coagulum. Quòd si ex sua ipsorum natura emoueantur, calida posteà esse non queunt: materia enim, quæ vel terra, vel aqua est, in illis relinquitur. Ac propterea eiusmodi corpora aliis frigida, aliis calida videntur, quòd cernant eadem calida, quoad suam ipsorum naturam obtinent: frigida verò, & coacta cùm remouentur, & diuelluntur. Ac ipsa quidem res ita se habet, subiectum illis ipsis omnibus frigidum esse, non tamen nisi eo modo, quo scriptum reliquimus, illa maxima è parte frigida esse, quibus aqua materia substernitur: hæc enim potissimùm igni aduersa est. Calidiora sunt, quibus vel terra, vel aër materia subiacet. Veruntamen accidit aliquando eadem illa per alienum calorem tum frigidissima, tum calidissima effici. Si enim quæ igni constant, potissimùm coacta, solidáque sunt, hæc in

primis frigida habentur,si calore priuentur: in primisque comburunt,si ignierint,vt feruens aqua,quæ sanè magis adurit,quàm flamma: & lapides magis,quàm aqua.

Homœomera,vt caro,os,neruus,& reliquorum, quódque ea elementis constant. Et quod posteriora,quorum gratia homœomera sunt,& ipsorum organa,notiora ipsis sint.

Cap. XII.

QVum hæc singillatim explicata, præscriptáque sint, doceamus quídnam caro, os, & aliæ similares partes sint. Harum enim genera iam habemus,ex quibus ipsa dissimilarium partium natura constat. Exempli causa, quo de genere quæuis illarum per formationem sit,quandoquidem ex elementis partes formantur similares,ex quibus, vt ex materia vniuersa Naturæ opera componuntur.Et certè similares omnes ex terra,& aqua,vt ex materia constant,& quæuis illarum ratione, & forma id planè est,quod est.Atque hęc ipsa res in dissimilaribus magis declaratur, & omnino in iis,quæ tanquam instrumenta corporibus adiunguntur, & ad aliquem vsum data videntur. Nam apertiùs intelligitur homo mortuus ex cõmunitate nominis ita dici. Quinetiam pari nomi nis communitate mortui manus dicitur, quemadmodum si fistulæ lapideæ appellentur,quando hæ quoque ipsæ vt instrumenta videntur esse:minùs tamen eiusmodi res in carne, & osse perspicuæ sunt,atque etiam multò minùs in igni,aqua, & terra.Quæ enim proxima materiæ sunt,leuiter admodum declarant, quam ob rem singula sint,non aliter,atque si extrema proponantur:vt materia sit,extra quam nihil aliud sit:& forma nihil aliud,quàm ratio sit,certè media proportione conuenient cum proximo:quandoquidem simplicium, primorúmque corporum quoduis rei alicuius gratia est,nec vtrunque vel ignis,vel aqua est,quemadmodum nec caro,nec viscera.At facies, & manus magis, quàm illa omnia id præ se ferunt, quod rei alicuius gratia dicunt, cùm suis describantur functionibus, membra dico, quorum alia cùm suas ipsorum functiones obire possunt,verè talia dicuntur: vt oculus si aspiciat.Alia cùm non possunt id præstare, per communitatem nominis cum illis ita dicuntur, vt mortui hominis oculus,aut lapidei.Lignea enim serra nunquam propriè serra fuerit,sed ferreæ imago. Caro quoque eodem planè modo se habebit, munus tamen carnis minùs apertum est, quàm linguæ. Similis etiam modus ignis, imò fortè minùs euidens functio eius naturaliter fuerit, quàm carnis. Interiores stirpium partes, & res omnino inanimæ in eadem quoque reponendæ causa videntur,vt æs,argentum.Omnia enim corpora naturalia facultate quadam vel agenti, vel patibili præscribi solent,vt caro,vt nerus. Facultates tamen, per quas illorum ipsorum essentia definitur,minùs exactè compertæ sunt: ac propterea eiusmodi facultates aliquando in illis insunt,aliquando non insunt.Neq; verò paruũ est negotium id perspicere, ac discernere, nisi vsquequaque facultas,qua singulæ res sunt,euanuerit,& figuræ duntaxat remanserint:qualia vetera cadauera obseruantur,quę in capedunculis, aut loculis asseruata quàm primùm in cinerem reducuntur: & fructus, qui diu conditi speciem fructuum tantummodo habent, non tamen sensum périnde mouent,vt alij,qui non eiusmodi sunt.Res etiam è lacte spissatæ,& concretæ tales habentur.Has igitur partes tum calore,tum frigore,& illorum motionibus fieri contingit,quãdo calore,& frigore durescant,& cogantur.Partes intelligo similareis,vt carnem,ossa,pilos,neruos, & quæ eiusmodi generis sint. Omnes enim iis differentiis inter se variantur,quas antè expo suimus,tentione,tractu,comminutione,duritie, mollitie,& aliis id genus rebus. Hæ item à calore,& frigore,moribúsque mistis efficiuntur.Atqui partes, quæ ex hoc similarium genere conflantur,nemini dissimilares videri poterunt,vt caput, manus, pes.Verùm ita res habet, quemadmodum motus frigoris,& caloris videtur causa producendi æris, aut argenti, ita vel phialæ,vel arculæ faciendæ causa non videtur:imò hæ ab arte,illa à Natura,aut alia quadam causa proficiscuntur. Et quoniam collegimus, quo de genere singulæ similares partes essent,persequamur singillatim, quídnam pars quæuis sit: vt quid sanguen,caro,genitura,& aliarum singulæ. Ita enim exploratas habebimus omneis, cur,& quid sint, si vel materiam, vel rationem proposuerimus,& in primis cùm ambæ ortus,& obitus causæ sunt. Illa etiam causa tenenda est, vnde origo motus emanet. Quibus declaratis, partes eodem sanè modo,quę similares non sunt,exponendę erunt: & ad extremum quę ex illis compacta habentur, vt homo,stirps,& reliqua id genus omnia.

LIBRI QVARTI, ET VLTIMI METEORÔN FINIS.

Ne mirere Lector, si in tertio huiusce Operis libro paucas admodum designationes quæ Græci διαγράμματα appellant,videris: nam id consultò factum esse scias,ne aliud Latine ab Interprete redderetur,quàm id quod ab Aristotele Græcè tradi: aut quod à Græcis enarratoribus proponi videret: atque id propterea etiam testari voluit,vt libros istos Meteorologicos,qui ab Latinis librariis quotidie describuntur,ne in manus quidem tibi sumendos putares:quandoquidem & nouas ipsi appingunt designationes, quarum nulla in antiquis Aristotelis codicibus reperitur, & longos Commentarios inculcant quorundam Latinorum, qui & verbis de face haustis vtuntur,& peruersè Aristotelis sensus aperiunt.

ARIST

ARISTOTELIS
Stagiritæ de Anima Liber Primus,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

Argumentum Libri Primi de Anima.

LIBRO quarto Sublimium ostendit affectiones omnibus mistis corporibus,quatenus scilicet mista sunt, communes, siue ea animata sint, siue non sint. Quapropter is communis quispiam liber est, ita se habens ad sequentes tres physiologiæ partes, vt octo libri Physicæ auscultationis ad reliquos libros totius considerationis de Natura, & sunt, De metallis tractatio,De plantis,& De animalibus, totidem enim sunt differentiæ, perfectam mistionem habentium corporum.Formæ autem, quæ talem mistionem consequuntur,aut cognoscentes sunt, & iuxta suam cognitionem agunt: aut nullam cognitionem habent, & absque ea suas actiones obeunt.Atque illæ sunt animalium formę,quę sensus cognitionem habent,iuxtáque illam agunt. Hæ inanimatorum sunt, & itidem plantarum, quæ nulla præcedente cognitione, sed alia quadam abstrusa reconditáque vi impulsæ, functiones suas exercent. Eáque propter schola Platonicorum, quam in hoc sequuntur Medici, functiones, quæ à plantis, id est ab animatis quidem rebus, sensu tamen carentibus proficiscuntur, Naturæ tribuebat, non animæ, quemadmodum cæterorum, quæ à Peripateticis inanimata dicuntur, quòd eas nulla cognitio præcedat, quemadmodum & inanimatorum actiones absque cognitione fiunt. Nam in quibus est cognitio, in iis electionem quandam constituunt. At alitionis neque electio est, neque cognitio vlla, cùm ignorantibus etiam, atque inuitis nobis fiat: eáque propter eandem functionem in nobis quo que in Naturam magis, quàm in animam referendam esse,vt & in cæteris,quorum hæc sola sit actio.Nam illorum formas sub Naturæ rectius, quàm animæ genere censeri, actionésque périnde esse, vt sunt motus cæteri, velut ignis, ac terræ, quorum motiones tum à Natura, tum absque cognitione fieri, non controuersum est. Eodem itaque modo & alitio, &, quæ hanc sequuntur, augmentum, & decrementum, tum in cæteris, tum in animalium corporibus sine cognitione fit. At quæ in animalibus supra hanc actionem functiones sunt, aut cognitiones sunt, aut absque ipsis non fiunt, tanquam hæc vis, cognoscens scilicet, &,quæ eam consequuntur,cæterę,primæ esse debeant,quibus animæ nomen, rationémque accommodare liceat. At Peripatetici contrà statuentes,aiunt nutritionem, & quæ hanc sequuntur, auctionem, decretionémque, animæ functiones esse, non Naturæ. Id hac potissimùm ratione commonstrant, quòd nullus Naturæ motus, vt est ignis, ac terræ, iuxta positiones contrarias fiat. Neque enim ignem & sursum ferri, & deórsum, sed sursum tantùm:neque terram iuxta positionem vtranq;, sed deuersus solùm tendere.At nutritionem iuxta omnem positionis differentiam fieri, quando & auctio, &, quæ huic opponitur, mutatio, in omnem positionem modo fiant eodem. Siquidem non iuxta vnam tantùm positionem augetur id, quod fit maius animal, sed & longius fit, & crassius, & omnino in omnem differentiam sese extendit. Quapropter non à Natura sola, nec à formis elementorum, quæ sub hanc referuntur, talem operationem proficisci arbitrantur Peripatetici,sed aliud quoddam principium, & maius repetendum esse.Nam si Natura sit,quæ istud efficiat sola, quo pacto in mistis id agant formæ elementorum, foris non itidem, vt scilicet in omnes differentias motus sese vertant? Est itaque animæ hæc functio, & idcirco tres constituunt mistorum corporum differentias.Primam eorum,quorum sola Natura principium sit,functióque omnis ab ea ipsa pendeat sola. Alteram in iis constituunt, quorum functionis principium, & causa anima sit, nondum tamen cognitionem habens vllam, cuius generis plantæ sunt. Tertia eorum est, quæ cognitionem habent, & omnino sensum, appellantúrque animalia,non ab anima quidem, tanquam prima sint, quæ ipsam habeant, sed à sensu: Græci ζῶα dicunt. De horum itaque animalium principio,ipsa scilicet facultate mouente, agitantéque Aristoteles in hoc libro copiosè simul ac diligenter pertractabit. Cùm autem pleráque omnia Aristotelis scripta eiusmodi habeantur,vt demirari præstantiam hominis eius facilè suppetat,nulla profectò commentatio est, in qua ille périnde ingenij sui vim,atque sublimitatem ostenderit,atque in hac ipsa de anima disputatione. Siue enim multitudinem quæstionum quæras, siue copiam rerum pulcherrimarum, siue doctrinæ subtilitatem, & vbertatem, eiusmodi sunt hi De anima libri, vt vni illi homini, omnia, quæ ad hoc genus pertinent, in numerato fuisse, constitisséque videantur. Adeò intelligitur, ne numerando quidem, percensendóve attingi illa à Veteribus potuisse. Atque hæc omnia liquidò mox intrantibus patebunt.

De dignitate scientiæ, de Anima, & de difficultate eius. Cap. I.

VM OMNEM scientiam rem esse bonã arbitremur, ac honorabilem, & aliam alia magis ex eo talem esse putemus, quia vel exactior est, vel rerũ est earum, quæ magis præstabiles, magisq; sunt admirabiles, scientiam Animæ nimirum ob hæc vtraq; nõ iniuria ponendam in primis esse censemus. Videtur autem & ad veritatem omnem ipsius Animæ cognitio veheméter cõferre, & maximè ad ipsius Naturæ scientiam. Est enim Anima, quasi principium omniũ animalium. Atq; perspicere, cognoscereq; naturam eius, & substantiam quærimus, deinde ea, quæ circa ipsam accidunt, quorũ quædam affectus ipsius esse proprij, quędam animalibus etiã per ipsam inesse, competereq; videntur. Verùm enim omni ex parte, atq; omnino difficillimum est, fidem aliquẽ de ipsa tandem accipere. Nam cùm hæc quæstio cõmunis sit etiã cum aliis rebus cõpluribus, de substantia dico, & quid est: vnus cuipiã fortasse modus, vna via quędam esse videtur, qua cognoscere, quidnam sit vnaquæque possumus rerũ, quarũ substantiã percipere volumus, périnde atq; modus vnus est hisce, quo proprij rerum demonstrantur affectus. Quapropter quę rendũ est, quę nam sit illa via, quis ille modus vnus, quo rerũ substantiæ percipi possint. Quòd si non vnus quidam, atq; cõmunis sit ille modus, longè difficilior ipsa pertractatio fit. Oportebit enim de vnaquaq; rerũ accipere, si quis ad vnamquanq; modus accommodabitur. Si verò pateat illum demonstrationẽ, vel diuisionem, vel etiam quendã alium modũ esse, cõplures insuper difficultates, errorésq; emergũt in iis exquirendis, è quibus vnusquisq; cõficienda est definitio. Aliarum nanq; rerũ alia principia sunt, vt numerorum, superficierúmq;. Primùm autẽ fortasse necessariũ est diuidere, atq; accipere, in quonã genere collocetur, quidq; sit Anima, vtrũ sit substãtia, an in qualitate, vel in quantitate, vel in alio quodã prædicamentorũ genere collocetur. Déin de peruestigandũ est, vtrũ eorum subeat rationẽ, quæ potentia sunt, an potius quidã sit actus. Non enim parũ interesse videtur. Considerandum est prætereà, si partibilis sit, nécne. Et vtrũ eiusdẽ sit anima speciei omnis, nécne. Et si non sit eiusdem speciei, vtrum specie tantùm, an etiã genere differat. Nunc enim ij, qui dicunt, atq; quærũt de Anima, de humana tantùm quærere, perscrutariq; videntur. At cauendũ est, ne nos prætereat, vtrum vna sit eius ratio, vt animalis: an vniuscuiusq; sit alia ratio, vt equi, canis, hominis, Dei. Animal autem vniuersale, aut nihil est, aut posterius est, & quicquid itidẽ aliud cõmuniter prędicatur. Prętereà si nõ plures sint animæ, sed partes, vtrũ animam totã, an partes quærere priùs oporteat. Difficile autẽ est, id quoq; determinare, quænam, inquam, partes à quibus diuersæ sint. Et vtrũ ipsas partes, an ipsarũ partiũ operationes priùs quęrere, perscrutariq; oporteat: ceu intelligere, an intellectiuũ? & sentire, an sensitiuũ? & eodẽ modo de cæteris. Quòd si operationes sint exquirendæ priùs, rursus, pręcto quispiã dubitabit, si oppolita priùs sint inquirẽda, vt sensibile priùs, qua sensitiuũ, & intelligibile, quã intellectiuũ. Nõ solũ autem ipsius quid est cognitio, cõferre videt ad perspiciẽdas eorũ causas accidẽtiũ, quę per se substãtiis insunt: vt in mathematicis cõfert, quid est rectũ, & quid curuũ, vel quid linea, quid superficies, ad cognoscendũ quot rectis anguli triãguli sunt æquales. Nã ipsum quid est, omnis est principiũ demõstrationis: sed è cõuerso etiã accidẽtia magnã afferũt opẽ ad illud percipiendũ. Nã cùm per imaginationem de accidẽtibus, aut omnibus, aut pluribus reddere possum⁹, tũ aliquid etiã de substãtia dicere poterimus optimè. Quare patet, eas oẽs definitiones, dissẽrẽdi modo, vanéq; dictas, & assignatas esse, quibus nõ fit, vt accidentia percipiãtur, aut de ipsis cõiectura facilis habeatur. Est etiã de affectibus animæ dubitatio, vtrũ oẽs cõmunes sint cũ eo, quod habet Anima, an sit & ipsi⁹ Animę proprius aliquis. Hoc enim ipsum accipere quidẽ necessariũ est, nõ tamẽ accipi facilè potest. Atq; plurimi sunt, quorũ sine corpore nullũ aut agere, aut pati videtur: vt irasci, cõsidere, cupere, omnino sentire. Maximè autẽ ipsum intellige re, ꝓprio simile est. Quòd si hoc etiã imaginatio sit quædã, aut sine imaginatione non sit, nec istud esse sine corpore potest. Si igitur operationũ animæ, vel affectuũ aliqs ꝓpri⁹ sit ipsius, fieri potest vt ipsa Anima separetur. Sin verò nullus sit eius ꝓprius, nõ separabilis est, sed est de ipsa périnde, atq; de recto, cui multa quidẽ vt rectũ est, cõpetũt: veluti pũcto pilã æneã tãgere, nõ tamẽ ipsũ vnquã separatũ tãget. Est enim inseparabile, quippe cũ semper aliquo cũ corpore sit. Videtur autẽ & oẽs affectus animæ cũ corpore esse, ira, mãsuetudo, timor, misericordia, cõfidẽtia, gaudiũ, odiũ deniq;, atq; amor: nã vnà cũ his, ipsum corpus aliquid patitur, quod quidẽ ita esse, ex eo patet. Interdũ enim nõ irascũtur, neq; timẽt, etiã si se vehemẽtes ipsis, manifestæve causæ offerãt. Interdũ à paruis quibusdã mouẽtur, atq; exiguis, si feruet, cõcitatúrq; corpus, & périnde se habet, atq; cùm afficitur ira. Hoc magis ex eo patet, quia nõnulli nulla re penitus accidẽte, quæ quidẽ possit terrere, nullóq; imminẽte periculo, vt ij, qui metuũt, perturbãtur, ac afficiũtur timore. Quæ si ita sint, patet, affectus rationes esse materiales. Quare & definitiones ipsorũ sunt tales. Irasci nãq;, motus quidã talis est corporis, aut partis, aut potẽtię ab hoc huius gratia: idcirco naturalis est, de anima vel omni, vel tali cõsiderare. Diuerso autẽ modo Naturalis, & dissẽrẽdi artifex vnũquodq; ipsorũ definiet. Nã alter irã, appetitionẽ esse dicet dolo ris vicissim aduersario inferẽdi, aut aliquid tale: alter sanguinis, aut coloris eius, qui circa cor est, feruorẽ, ebullitionémve. Atq; alter materiẽ, alter formã hoc pacto reddit, & rationẽ. Hæc enim est ratio rei, quam necesse est, si fuerit, in tali materia esse. Sic enim & domus assignari definitio solet. Nam quidã talẽ eius rationẽ assignat, esse dicens tegmẽtũ, quod quidẽ prohibere, propulsaréq; potest incõmoditates eas, quæ tum à ventis, tum ab imbribus, tum etiã ab ęstu fieri, eueniréq; solent.

Quidam

Quidam dicit lapides esse, lateres, atq; ligna. At alius formã in hisce ponit horum dicẽdo gratia. Quis igitur istorũ est Naturalis? Is ne, qui materiã assignat, & rationẽ ignorat? an is, qui solã rationem reddit, & materiã ipsam omittit? an is potiùs, qui vtranq; cõplectitur? At illorum vterque quis est. At enim cõstat, neminẽ esse, qui circa materię versetur affectus nõ separabiles, & vt nõ separabiles sunt, præter ipsum Philosophum naturalem. Etenim naturalis circa omnia ea versatur, quæ tales corporis, talisq; materici sunt operationes, atq; affectus. Circa autem ea, quæ talia nõ sunt, nõ Naturalis, sed alius solet versari. Atque de nõnullis quidem cõsiderat, si fortè fuerit artifex, faber, inquã, vel medicus. De his autẽ, quæ separabilia quidem nõ sunt, attamen nõ vt affectus corporis talis, sed abstrãctione sumũtur, Mathematicus. At ea, quæ sunt separata, & vt talia sunt, ipse priùs Philosophus contemplatur. Sed eò redeundũ est, vnde nostra desluxit oratio. Dicebamus autem, affectus animæ esse inseparabiles ab animalium naturali materia, vt tales sunt, & non vt separatur linea, superficiésque, sic iram, & metum à subiecta sibi materia separari.

Antiquorum de Anima opiniones. Cap. II.

VErum enimuero necesse est, cõsiderantes de anima, & de his dubitãtes, ac ambigentes, quę nos oporteat pręcedẽtes inuenire, atq; percipere, in mediũ eorum Antiquorũ afferamus opiniones, qui de Anima tractarunt aliquid, atq; dixerũt, vt ea quidem accipiamus, quę bene sunt dicta, ab his autẽ cauea mus, quę non bene, rectéq; dicta fuere. Initiũ autẽ inquisitionis hoc erit profectò congruũ, si priùs posuerimus ea, quę maximè videtur animę cõpetere suapte natura. Animatũ itaq; duobus his ab inanimato maximè differre videtur, motu, ac sensu. A Maioribus etiã nostris, hæc duo ferè de anima accepimus. Inquiũt enim nõnulli, animã id esse, quod maximè, primóq; mouet. Atq; existimantes fieri non posse, vt id aliud quicquam moueat, quod nõ moueatur: animã vnũ quid corũ esse putarunt, quæ motu ciẽtur. Quocirca Democritus, ignẽ, atq; calorẽ ipsam cẽsuit esse. Nã cùm sint infinitæ figurę, ac indiuidua corpora, rotunda dicit ignẽ, & animã esse. Hęc indiuidua corpora, similia corpusculis iis esse, quę in aere ferri videntur, in ipsis, inquã radiis, qui per fenestrã ingrediũtur, & rerũ elemẽta generandarum, seminãq; totius esse Naturę dixit. Eadẽ & Leucippus ille cẽsebat. Horum igitur corporum ea, quę sunt rotũda, ignẽ, ac animã asserunt esse, propterea quòd maximè omnium figurę tales rotũ corpus ingredi, penetraréque possunt, atq; cętera mouere, cũ moueãtur & ipsa. Arbitrãtur enim animã id esse, quod motum animalibus præbet. Quapropter & respirationẽ, viuẽdi rationem, atq; causam esse putãt. Nam eo, quod cõtinet, cõtrahente corpora, cõprimentéve, ac extrudente figuras eas, quę præbẽt animalibus motum, quia nec ipsę vnquã quiescũt, succursum, auxiliúmq; respiratione fieri dicunt, ingredientibus aliis figuris similibus, quæ quidẽ egredi prohibẽt ipsas, quæ animalibus insunt, id repellẽdo, quod cõtrahit, atq; premit, & eousq; viuere animalia, quouscq; id facere possunt. Videtur autẽ & id, quod à nõnullis Pythagoricis dicitur, eãdẽ habere sentẽtiã. Quidã enim ipsorũ, ea corpuscula, quæ agitãtur in aere, quidã id, quod illa mouet, ac agitat, animã esse dixerunt, propterea q; cõtinuè moueri videntur, etiã si nullus ventus penitus afflet. Eõdem ferũtur & ii, qui dicunt animã id esse, quod se ipsum agitat motu. Etenim omnes ij motum videtur putasse maximè propriũ esse animę, & alia quidẽ vniuersa per animã, hãc autem à se ipsa moueri, quia nihil videbãt mouere, quod nõ moueatur & ipsum. Similiter & Anaxagoras id, quod mouet animã esse dicit. Et si quis alius censuit vniuersum mẽtẽ mouisse, nõ tamẽ périnde penitus, atq; Democritus. Is enim animã, & intellectũ simpliciter idẽ esse putauit: etenim id, quod vidẽtur, verum esse dicebat. Quocirca rectè dixisse inquit Homerũ, Hectora iacere alia sapientẽ. Nõ igitur vt potẽtia quadã circa veritatẽ, vtitur mente, ac intellectu, sed idẽ esse animã dicit, & intellectum. Anaxagoras autẽ minùs de ipsis explanat: multis enim in locis boni, rectíq; mentẽ causam esse dicit. Alibi autẽ animã, ipsam mentẽ esse asserit. Nã animalibus vniuersis, tam paruis, quã magnis, tam præstabilibus, quàm minùs etiã præstabilibus, mentẽ inesse dicit. At ea mens tamẽ, & intellectus, cui prudentia tribuitur, nõ vniuersis similiter animalibus, quin etiã neq; cũctis hominibus inesse videtur. Omnes igitur ij, qui ad animã tris respexere motũ, maximè motiuum, animã esse putarũt. Atqui cognitionẽ animadouerterũt ipsius ac sensum, quibus res cognoscit, & sentit, ij dicũt animã ipsam principia rerũ esse. Atqui plura principia faciũt, hæc ipsa: qui verò vnũ id ipsum animã esse cẽsent. Empedocles enim ex elemẽtis quidem vniuersis ipsam cõstare cẽset, tamen & vnũquodq; istorum animam esse putat. Dicit enim,

Terrã nam terra, lympha cognoscimus vndam,
Aetheraque æthere: sanè ignis dignoscitur igne:
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Eodẽ & Plato modo animã in Timęo ex elementis cõstare censet. Simili nanq;, eius quoq; sententia, cognoscitur simile, & res ipsæ ex principiis sunt. Similiter determinatũ est ab eodẽ & in hisce, quæ de philosophia dicuntur, animal quidem ipsum ex ipsius vnius idea formare, & ex lõgitudine prima, & latitudine, profunditatéve cõstare: cętera verò simili modo. Insuper & alio pacto, intellectũ quidem esse vnum ipsum: ipsa verò duo, scientiã. est enim ipsa tantũ ad vnũ processio. Superficiei prętereà numerũ, opinionem: solidi sensum. Nã numeri quidẽ formę ipsę, & principia dicẽtur: sunt autem ex elemẽtis. Res verò partim intellectu, partim sciẽtia partim opinione, partim sensu diiudicãtur, ac discernũtur. Atq; hi numeri, formę sunt rerũ. Cũ autẽ anima motiuũ, & cognitiuũ sit, quidã vtrũq; cõplexi sunt, atq; animã numerũ esse se ipsum mouentem asseruerunt. Omnes tamen de principiis, quæ, & quot sunt, inter sese dissentire vidẽtur: atq; maximè quidẽ ij, qui corporea putant esse, ab hisce dissentiunt, qui incorporea ponunt: minùs autem ab iis, qui composuerunt, & ex vtrisq; principia rerum assignauerunt. dissentiunt etiã & de multitudine eorun-

dem. Quidã enim vnum, quidam plura principia
29 dicunt esse. Atq; vt de principiis senserunt, ita de
anima etiam determinarunt. Nõ enim abest a ra-
tione, in primorum natura mouendi causam col
locare. Quapropter ignis quibusdã esse videtur.
Is enim suotilissimarum est partiũ, & lógè magis,
quàm eleméta cętera, incorporeus. Mouetur insu
30 per, & cętera primò mouet. Democritus autem &
subtilius dixit, cùm assignauit, cur est istorum
vtrunq; dixit enim animã quidem, mentémq; idé
esse: hoc autẽ ex ipsis primis, atq; indiuisibilibus
corporibus esse. Atq; ob partiũ quidem subtilita
tem mouere, ob figurã verò moueri. Figurarũ au-
tem omniũ mobilissimam figurã rotundã asserit:
31 talémq; esse intellectũ, & ignem. At Anaxagoras
videtur quidem aliud animã, aliud intellectum,
mentémve dicere, quẽadmodũ & anteà diximus:
vtitur tamẽ vtrisq; périnde, atq; vna Natura. Ve-
rùm mẽtem principiũ maximè omnium ponit: so
lam nanq; rerum omniũ ipsam simplicẽ, & nõ mi
stam, & purã esse, sincerámq; dicit, atq; eidẽ prin-
cipio hęc vtraq; tribuit, cognitionem, inquam, &
32 motum, dicens vniuersum mentem mouisse. Tha
les etiam videtur ex hisce, quæ tradita memoriæ
sunt, motiuum quiddã animã ipsam esse putasse.
Siquidẽ dixit, magnetem habere animã, quia mo-
uet, trahítq; ferrum. Diogenes autem, sicut & alij
quidã, aerem ipsam censuit esse: hũc subtilissimæ
substantię, rerúmq; principiũ esse putans. Idcirco
cognoscere, atq; mouere, animã dixit. hoc quidẽ
cognoscere, quo primũ est, & ex hoc ipso cætera
cõstãr: hoc autẽ esse motiuũ, quo subtilissimũ est.
Heraclitus quoq; principiũ ait animã esse, quip-
pe cùm exhalatione esse, ex qua cętera dicit cõsta
re, & maximè incorporeũ esse, & semper fluere di
cat. Atq; id, quod mouetur, eo, quod motu cietur,
cognosci cõstat: moueri autẽ res vniuersas, & ipse
& alij cõplures arbitrabãtur. Simili modo & Alc
mæõ de anima putasse videtur. Dicit enim ipsam
immortalẽ esse, ex eo quia similis ipsis immortali 49
bus est. Quod quidem ideo dixit ipsi competere,
quia semper mouetur. Mouentur enim & res om-
nes diuinę cõtinuè semper: Luna, inquã, Sol, stel-
lę, totúmq; cęlũ. Quidã & magis importuni, ani-
mã aquã esse dixerũt, vt Hippõ: qui quidẽ ad hãc
sententiã ratione seminis videtur esse cõpulsus,
quia omniũ semẽ humidum est. Etenim redarguit
eos, qui sanguinẽ animã asserunt, quia semen san-
guis nõ est, hoc autẽ primã animã esse dicit. Sunt
& qui sanguinẽ ipsam esse dixerũt, vt Crytias: sen 50
tire ipsum maximè proprium animę esse putãtes,
quod quidem cõpetere propter naturã sanguinis
crediderũt. Ita omnia eleméta, præter terrã, iudi-
cem habuerũt. Hãc autẽ nemo tribuit animæ, nisi
quis ipsam dixerit ex omnibus elementis cõstare,
33 aut omnia esse. Vt igitur in summã omnia rediga
mus, tribus his omnes animã, motu, sensu, incor-
poreóq; definiunt: quorũ vnũquodq; reducitur
ad principia rerũ, vt patuit. Quapropter & ij, qui
cognitione definiunt animã, aut elementũ, aut ex 60
elementis faciũt ipsam, similiter omnes præter v-
num, dicẽtes. Inquiunt enim, simile simili sibi co-
gnosci. Atque cùm vniuersa cognoscat, ac percipiat anima, ex vniuersis rerũ principiis ipsam cõ-

stare dicunt. Quibus igitur placuit, vnã causam, 34
elementumq; vnũ ponere rerũ, ij animã etiã vnũ,
velut ignẽ, aut aere esse ponũt. Qui verò plura re-
bus principia tribuunt, ij plura quoq; dicunt ani
mã esse. Solus autẽ Anaxagoras mẽte passione va
care dicit, & nihil prorsus cum cęteris habere cõ-
mune. Verũ cũ talis sit, quonã pacto cognoscat, &
quã ob causam, neq; ille dixit, neq; ex dictis per- 35
spici potest. At verò qui contrarietates in princi-
20 piis faciũt, ij cõficiunt animã etiã ex cõtrariis: qui
verò tãtùm alterũ ponũt cõtrariorũ, calidum, in-
quã, aut frigidum, aut aliquid aliud huiusmodi,
ij similiter & animã vnũ istorũ asserũt esse. Qua-
propter & nomina ipsa sequuntur: nã ij, qui cali-
dũ esse dicũt, inde inquiũt ipsum viuere ductum,
nominatúmq; fuisse. Et ij rursus, qui frigidũ esse
censent, animã inde nuncupatã ob respirationẽ,
& refrigerationem asserunt esse. Hæc igitur sunt,
quæ de anima tradita sunt à maioribus nostris &
20 hæ sunt causę, ob quas illi talia de ipsa dixerunt.

Aduersus omnes, qui putant animam esse corpus mouens, & motum. Cap. III.

COnsiderãdum est autẽ primùm de mo 36
tu. Nam fortasse nõ solùm falsum est,
substantiam animę talem esse, qualem
ij dicunt, qui animam id asserunt esse,
quod se ipsum mouet, aut mouere potest: sed etiã
vnum id esse quoddã videtur eorũ, quę nequeunt
esse, motum, inquam, ipsi inesse, atq; cõpetere. Nõ
30 necessariũ igitur esse, id omne moueri, quod mo- 37
uet, olim iam diximus, & probauimus. Cùm autẽ
omne, quod motu cietur, dupliciter moueatur.
(aut enim per aliud, aut per se mouetur.) Per a-
liud autem id omne moueri dicimus, quod est in
eo, quod motu cietur, vt nauigantes. Hi nanq; nõ
périnde, atq; nauis, mouẽtur: hęc enim per se mo
uetur, illi motu cientur, quia sunt in eo, quod mo
tu cietur. Quod quidẽ ita esse, patet in partibus.
Motus enim proprius pedum, est ambulatio qua
mouẽtur & homines. Tunc autem isce motus nõ
ineest, vt patet in nauigãtibus. Cùm igitur id, quod 38
mouetur, vt diximus bifariã dicatur moueri, cõsi-
deremus nunc oportet de anima, si per se moueа-
tur, motúsq; particeps sit. Cũ igitur quatuor sint
motus, latio, alteratio, accretio, atq; decretio: aut
istorum vno, aut pluribus, aut omnibus, vt patet,
mouebitur. Qd si nõ per accidẽs moueatur, Natu
ra sanè motus inerit ipsi. At si hoc sit, locus etiã ei-
dẽ identidẽ cõpetet. Omnes enim iam dicti motus
in loco sunt. Quòd si substãtia sit animę se ipsam 39
motu ciere, nõ per accidẽs inerit ipsi motus, vt in-
est albedini, aut tricubito. Mouẽtur enim & ipsa,
verũ per accidẽs: quippe cũ corpus id moueatur,
cui res tales insunt. Quapropter & locus nullus
ipsorũ est. At erit animę sine cõtrouersia locus, si
Natura motus particeps est. Præterea si Natura 40
motu cietur, vi quoq; moueri potest: & si vi moue
tur, & Natura moueri potest. Eodẽ modo de quie
te quoq; dicere possumus: in hoc enim Natura res
quiescere solet, in qd suapte natura mouetur. In
hoc pari modo vi planè quiescit, in qd vi pulsa mo
uetur. At qui motus erũt animę violẽti, quietésve?
neq; si fingere volumus, assignare facilè possu-
mus. At verò si sursum mouebitur, ignis: si deor-
sum,

sum, terra. hisce nanq; corporibus hi motus cõpe-
41 tunt. Eadẽ est & de mediis corporibus ratio. Præ-
terea cũ videatur anima corpus mouere, rationi
cõsentaneũ est, iis motibus ipsum mouere, quibus
& ipsa mouetur. Quòd si id sit, conuertendo verè
quoq; dicere possumus, eo ipsam motu cieri, quo
mouetur & corpus, at latione corpus mouetur.
Quare mutabitur & anima périnde, atq; corpus,
& aut tota, aut partibus locũ mutabit. Quod si
id fieri potest, fieri quoq; potest, vt egressa rursus 10
corpus ingrediatur. Ex quo fiet, vt animalium ea,
42 quæ morte obierunt, resurgãt. At enim motu per
accidẽs ab alio quoq; mouebitur: animal enim vi
pelli potest. Nõ autem oportet cuius in substãtia
inest, à se ipso moueri, id ab alio motu cieri, nisi
per accidẽs: quemadmodum neq; quod per se, vel
propter se bonũ est, id per aliud oportet, aut gra-
43 tia cuiuspiã esse. Animã autẽ, si mouetur, à sensibi
libus maximè quispiam dicet moueri. At verò si
mouet se ipsam anima, & ipsa quoque mouetur.
Quare cùm omnis motus, exitus, atq; remotio sit
eius, quod motu cietur ea ratione, qua motũ sub-
iit, anima nimirũ ex substãtia dimouetur, & exit,
nisi se ipsam per accidẽs moueat. At motus, vt in-
44 quiũt, substantiæ est ipsius per se. Quidã autẽ asse
rũt, animã id corpus, in quo est, eodẽ mouere mo-
do, quo & ipsa mouetur, vt Democritus, qui qui-
dẽ périnde, atq; Philippus Comicus dicit. Ille nã-
que Dędalũ ait ligneã Venerẽ cõfecisse, quę motu
mouebatur argenti viui, quod in illam infudit. Et 30
Democritus pari modo pilas indiuisibiles secum
trahere corpus totũ, atq; mouere dicit, ex eo quia
nunquàm ipsę quiescũt suapte natura, desinúntq;
moueri. Nos autẽ ipsum interrogabimus, si quie-
tem etiã id ipsum faciat vnquã. At quonam pacto
quietẽ faciet, difficile est dictu, vel potiùs dici non
potest. Omnino autẽ anima non sic mouere vide-
tur animal, vt inquiũt ipsi, sed electione quadam,
45 intellectionéve. Eodẽ autẽ modo Timæus etiam 40
animã corpus mouere dicit. Mouere enim ipsam
ex eo censet. Atque asserit corpus, quia mouetur,
propterea quòd ad ipsum cõnexa est. Ipse enim di
cit ex elementis eã constitutã, numerisq; distinctã
fonoris, vt insitũ sonoritatis, atq; cõcętus habeat
sensum: & vt vniuersum feratur cõsonis lationi-
bus, rectitudinẽ coẽgit, atq; flexit in circulũ: & cũ
vnũ in duos diuisisset circulos duobus in punctis
cõiunctos, rursus vnũ in septẽ orbes diuisit: quo-
niã lationes ipsius cęli, motiones sunt animę qui-
bus ipsa mouetur. Primũ igitur nõ rectè dicitur, 50
46 animã magnitudinẽ esse. Nã anima vniuersi talẽ
ipse vult esse, qualis est ea, quæ mẽs, & intellectus
vocatur, nõ qualis est sensitiua, nec qualis est ea,
quæ est principiũ cupiẽdi: quippe cùm harum mo
47 tus nõ sit, vt patet, cõuersio. Intellectus autẽ vnus
est, & cõtinuus périnde, ac intellectio. Intellectio
verò, est ipsius intellectus cõceptio. Sed hi nimirũ
vnũ hoc sunt, quòd alius déinceps post alium est,
vti numerus, sed nõ vti magnitudo. Quocirca nec
intellectus hoc pacto cõtinuus est, sed aut parti- 60
bus penitus vacat, aut nõ est, vt magnitudo cõti-
nuus. Atque si magnitudo sit, quonam pacto qua-
cunq; suarum intelliget partium, siue illæ sint ma
gnitudines, siue etiam puncta, si hæc quoque par-

tes appellare oporteat? Nã si puncto, puncta vero
sunt infinita, nunquã perrãubit, vt patet. Sin ma
gnitudine, sępius, vel infinities idẽ intelliget. At
videtur & semel intelligere posse. Quòd si sat est
quauis partiũ tãgere, quid oportet aut orbe versa
ri, aut omnino magnitudinẽ ipsum habere? Quòd 48
si necesse est ipsum intelligere toto tãgentẽ circu
lo, quis est ipsarũ partium tactus? Prętereà quonã
pacto vel impartibili partibile, vel impartibile
partibili ipse intelliget? Necesse est autẽ, intelle-
ctũ esse circulũ hũc: intellectus nãq; motus intel
lectio est, circuli verò cõuersio. Si igitur intelle-
ctio cõuersio est, & circulus is intellectus erit pro
fectò, cuius talis cõuersio intellectio est. Aliquid
prętereà semper intelliget. Oportet enim ipsum,
aliquid intelligere semper: quippe cũ cõuersio sit
perẽnis, atq; perpetua. At cõstat, intellectionũ re-
rũ earũ, quę cadunt sub actionẽ terminos esse, ac
fines: omnes enim alicuius sunt gratia. Cõplati- 20
uæ quoq; rationibus identidem terminantur. Et
rationum aliã definitionem, aliam demõstratio-
nem esse patet. Demõstrationes autem & ex prin-
cipio sunt, & finem habent quodã modo ratiocи-
nationem, aut cõclusionem. Quòd si nõ terminã-
tur, at saltem nõ ad principium redeunt, sed me-
dium, extremúmq; semper sumẽtes recta profici-
scuntur. At cõuersio rursus, vt patet, ad principiũ
redit, atq; reflectitur. Definitiones etiã finitę sunt
omnes, ac terminatę. Prętereà, si sępius eadem cõ-
uersio fiat, idem sępius intelligere oportebit. Præ
tereà intellectio quieti magis, & statui, quàm mo
tui, similis esse videtur: eodem modo & ipsa etiã
ratiocinatio. Atqui neq; beatum id est, quod non 49
est facile, sed violẽtũ, vt patet. Quòd si motus nõ
sit ipsius substãtia, prętер Naturam sanè mouebi-
tur. Laboriosum est etiam, conjunctum esse cum
corpore, neq; absolui ab eo posse, & insuper maxi
mopere fugiendum: quippe cùm melius sit intelle
ctui, nõ esse cum corpore, quemadmodum & dici
solet, & complures sanè consentiunt. Causa præ- 50
tereà, qua cęlum cõuertitur, non videtur ex dictis
illis emergere. Neq; enim animę substantia causa
est cõuersionis, sed per accidens hoc modo moue
tur. Neq; etiã corpus, sed anima corpori potiùs
causa est motionis. At verò neq; dicitur ita me-
lius esse, & tamẽ oportebat ideo, Deũ animã orbe
versari facere, quia melius est ipsi moueri, quã sta
re, & hoc pacto moueri, quàm alio modo. Verùm 51
enim cũ huiusmodi cõsideratio magis aliis ac-
cõmodetur sermonibus, eam nunc omittamus. Il
lud autem absurdũ euenire videtur tam huic sen-
tentię, quàm etiam cõpluribus aliis, quę dicuntur
de anima. Etenim cõiungunt quidem animã cum
corpore, ponúntq; ipsam in eo: & tamẽ nihil pror
sus determinãt, quã ob causam, & quo modo sese
habente corpore. Quod tamen necessariũ esse vi- 52
detur. Nã ob propinquitatem hoc quidem agit, il
lud patitur: & hoc rursus mouetur, illud autẽ mo
uet. Quorũ nihil sanè quibusuis inter sese cõpe-
tit. At illi dicere quidẽ quale quid sit ipsa anima 53
eniruntur, de susceptiuo verò corpore nihil peni
tus dicũt, atq; determinãt: périnde quasi fieri pos-
sit, vt quæuis anima sine vllo discrimine quoduis
corpus ingrediatur, vt Pythagoricorũ fabulæ di-
cunt.

cunt. Animātis enim cuiusq; propriā speciē habere, formamq; videtur. Pērinde igitur dicunt, atq; si quispiam artem fabrilem fistulas ingredi dicat. Etenim ars quidem instrumētis, anima verò corpore vtatur, oportet. *Videtur enim vnūquodq; propriam habere speciem, & formam.

*Hęc in Greco desunt.

Animam non esse harmoniā: & de anima Mundi, & vtrum anima nostra vita potius, quàm anima, sit dicenda. Cap. IIII.

54 SIt autem & alia quædā opinio de anima tradita, probabilis quidē cōpluribus, & nulla earū inferior, quę de ipsa dicuntur, reprobata tamē & hisce rationibus, quę in communibus sermonibus fiunt. Animā enim harmoniā quandā inquiūt esse. Harmoniā nanq; temperationem esse, cōpositionemque cōtrariorum dicunt; & corpus ex contrariis
55 cōpositum esse. Verùm enim harmonia quidē ratio quædā eorum est, quæ sunt permista, vel eriā cōpositio. Anima autē neutrum istorū esse potest, vt patet. Prætereà harmoniæ nō est mouere; ani-
56 mæ autē id omnes maximè tribuunt. Accōmodatiùs autem harmonia de sanitate, atq; omnino de virtutibus corporis, quàm de anima dici potest. Atq; manifestissimum id erit profectò, si quispiā operationes, atq; affectus animę in aliquā harmoniā reducere enitatur: accōmodare nāq; perdiffi-
57 cile est. Prætereà, in duo respicientes harmoniā dicere cōsueuimus: & propriissimè quidem earum magnitudinum cōpositionem, quę motum habēt, positionémve, cùm adeò sunt coniunctæ, vt nihil eiusdem generis inter sese suscipere possint: hinc autem & rerum rationē mistarū. At neutro profectò modo cōsentaneum est rationi, harmoniā animam appellare. Neq; partium corporis compositio, facilis est admodum inquisitionis: complures nanq; cōpositiones sunt, vt patet, & variæ partiū. Cuius igitur, aut quonā pacto intellectū aut etiā sensitiuum, aut appetitiuum, cōpositionē esse pu-
58 tare oportet? Similiter absurdum est sanè, mistionis quoq; rationem animā esse putare. Non enim elementorum mistio rationem habet eādem in carne, & osse, cęterisq; corporis partibus. Fiet igitur vt cōplures habeat animas, per totumq; corpus, si partes quidem vniuersæ corporis ex elementis cōstent permistis, ratio verò mistionis harmonia
59 sit, vt inquiunt, animaq;. Id etiā quispiā & ab Empedocle nō iniuria petet: vnamquanq; nanq; partium aliqua ratione dicit esse cōfectam. Vtrū igitur ipsa ratio sit anima, an potiùs sit aliquid, aliud anima, & ipsis membris adueniat? Prætereà vtrū cuiusvis mistionis sine vllo discrimine causa sit ipsa cōcordia, an eius, quę ratione cōficitur; & hęc vtrum sit ipsa anima, an aliquid diuersum à ratio-
60 ne? Hæc igitur tales dubitationes habere videtur. Verùm si anima diuersum à mistione sit, vti diximus, cur vnà cùm ratione carnis, & cæterarū etiā animalis partium tollitur? Insuper si nō vnaquęque partium animā habeat, si non sit anima ratio mistionis, quid est, quo decedente, corrumpitur
61 anima? Ex his igitur, quæ dicta sunt, patet animā, nec harmoniā esse posse, nec orbe versari. Per accidēs tamē, vt diximus, moueri potest, & se ipsam mouere: mouetur nanq; corpus, in quo est: mouetur autem, vt patet, ab anima. Alio verò modo fieri nequit, vt ipsa moueatur motu ad locum accōmodato. At enim rectiùs de hac ipsa quispiā ad ta- 62
lia respiciens dubitabit, putabitq; ipsam moueri. Dolere nanq; dicimus animā: gaudere, cōfidere, timere, insuper irasci, sentire, ratiocinari: quæ quidē omnia motus esse videntur. quapropter ipsam quispiā existimabit moueri. Verùm id necessariū 63
est: nā etsi quàm maximè dolere, vel gaudere, vel ratiocinari motus sunt, vel potiùs moueri, tamen ipsum moueri ab anima est. Irasci nāq;, aut timere, est hoc modo moueri cor. Ratiocinari autem, aut tale forsitā est, aut etiam aliud. Atq; quædam istorum fiunt, cùm aliqua latione mouentur: quędam, cùm aliqua alterātur. Quęnā verò sint illa, & quo modo fiāt, alia ratio est. Dicere autem ani- 64
mam irasci, vel timere, simile est, atq; si quispiam animā texere dicat, vel ædificare. Nam melius est fortasse dicere, nō animam, sed hominem anima misereri, vel discere, vel ratiocinari. Idq; nō quia motus in illa sit, sed quia nonnunquā quidē vsq; ad illā, nonnunquā verò ab illa: veluti sensus quidē ex hisce, recordatio autē ab illa ad eos motus, vel status, qui sint in ipsorum sensuū instrumētis. Intellectus autem aduenire videtur, & substantia 65
quædā esse, ac nō corrumpi. Nam ab ea maximè, quę in senectute fit, obfuscatione corrumperetur: nunc autem pērinde fit, atq; in sensuū instrumentis. Etenim si senex talem acciperet oculū, videret sicut & iuuenis. Quare senectus non est, quia anima quicquam est passa, sed quia id, in quo est aliquid, passum est, quēadmodum in ebrietatibus, & in morbis fieri solet. Et ipsum igitur intelligere, 66
ac cōtemplari marcescit, quia aliud quoddam intus corrūpitur, ipsum autē passione vacat. Ratiocinari verò, & amare, aut odisse, nō sunt illius affectus, sed huiusce, quod habet illud, ea ratione, qua illud habet. Quapropter & hoc corrupto, nec recordatur, nec amat. Nō enim erāt illius, sed ipsius cōmunis, quod quidē periit. Intellectus autem diuinū quid est fortasse, passionéq; vacat. Esse igitur impossibile moueri animā, perspicuum iam ex dictis euasit: quòd si omnino nō motu cietur, patet nec à se ipsa motu cieri. Atqui numerū 67
animam esse dicere se ipsum motu cientē, multò longiùs quàm ea, quæ dicta sunt, à ratione distare videtur. Nā iis, qui id asserunt, ea primùm impossibilia, quæ emergunt ex motu: deinde propria quædā ex eo, quia dicunt ipsam numerū esse, euenient. Quo nanq; modo vnitatem moueri intelligere oportet, & à quo, & quonā pacto, cùm impartibilis sit, & nullā habeat differentiā: Si enim motiua sit, atq; mobilis, diuersam esse oportet. Præ- 68
tereà cùm lineam quidem motione superficiē facere dicant, punctū autem lineam, vnitatū etiam motus erunt continuò lineæ. Punctum etiam vnitas est positionem habens: atque numerus animæ iam alicubi est, positionémque habet. Præterea, si quis à numero, numerum vel vnitatem abstulerit, alius relinquitur numerus. Atqui plantæ, multaq; animalium viuunt diuisa, & eandem animam specie videntur habere. Atque nihil re- 69
ferre videbitur, vnitates dicantur, an corpuscula parua. Etenim si puncta fiant ex Democriti pilulis,

pilulis, modò maneat quantitas, erit in ipsis aliud quidem, quod mouet, aliud autē quod mouetur, sicut in magnitudine. Nō enim quia magnitudine differunt, aut paruitate, id, quod dictū est, accidit, sed quia subeunt quātitatē. Quocirca necesse est, aliquid esse, quod ipsas vnitates mouebit. Quòd si id, quod in animali mouet, anima est, & id, quod in numero mouet, anima est. Quare anima nō est id, quod mouet, atq; mouetur, sed id, quod mouet
70 dūntaxat. At verò quī fieri potest, vt hæc vnitas sit? Oportet enim ipsius ad cæteras aliquam differentiam esse. At vnici puncti, quænam prēter positionem, esse differentia potest? Si igitur vnitates, pūctáve, quę sunt in corpore, diuersa sunt ab vnitatibus animæ, atq; punctis, erunt ipsę vnitates in eodem profectò loco. Punctum enim animæ, locū occupabit pūncti corporis. Atqui quid obstabit, ac prohibebit, vt si duo puncta sunt simul in eodē loco, & plura sint duobus, ac infinita? Quorū enim locus indiuisibilis est, & ipsa indiuisibilia sunt.
71 Sin verò ea puncta, quæ sunt in corpore sint ipse numerus animę, vel si numerus, qui ex punctis cōstat, quæ sunt in corpore, sit ipsa anima, cur non omnia corpora animam habent? Nam in cunctis puncta esse videntur, & etiam infinita. Insuper quī fieri potest, vt separentur, ac absoluantur à corporibus ipsa puncta? Siquidem lineæ non diuiduntur in puncta.

Aduersus omnes eos, qui dicunt animam ex elementis coalitam esse, & reliqua priscarum opinionum confutatio, Cap. V.

72 IT autem, vti diximus, vt partim idem ij dicant, quod illi, qui corpus quoddā subtilium partium animam esse dixerunt, partim proprium ipsos comitetur absurdum, corpus ab anima pērinde moueri, atq; Democritus asserebat. Nā cùm anima sit in omni corpore sentiente, necesse est, in eodē duo corpora esse, si anima corpus aliquod esse ponatur. Et horum etiā sentētia; qui animā numerū es-
se cēsent, fit vt in vno pūcto multa sint pūcta, aut omne corpus habeat animā, si non numerus quispiam alius, atq; diuersus à pūctis ipsius corporis
73 superueniat. Fit etiā vt animal à numero pērinde moueatur, atq; Democritū diximus id ipsum moueri censere. Quid enim interest, paruę pilæ dicātur, an vnitates magnæ, vel vnitates omnino, quę agitantur motu? Vtroq; nanq; modo necesse est ipsas ex eo mouere animal, quia ipsæ motu cien-
74 tur. His igitur, qui motum, ac numerum in afsignanda anima coniunxerunt, hęc, quę dicta sunt, absurda, & alia huiusce modi multa eueniunt. Est enim impossibile, non solū definitionē animę talem esse, sed etiā accidens. Quod quidem patet, si quis ex hac ratione operationes, atq; affectus animæ conabitur asignare: cogitationes, inquā, sensus, voluptates, dolores, & cętera istiusmodi. Nā, vt priùs diximus, neq; vaticinari ex ipsis facilè
75 possumus. Tribus autem traditis modis, quibus Antiqui definiunt animam, duos iam reprobauimus: & quas habet vtraq; sentētia dubitationes, contrarietatésq; penè diximus, & eam, inquā, quę maximè motiuum ipsam esse ex eo ponit, quia se ipsam mouet, & eam, quæ corpus ipsam subtilissimarum partium, aut magis, quàm cętera, incorporeum esse censet. Reliqt igitur tertius modus, atq; sententia, quæ ipsam asserit ex elemētis constare: quam quidem deinceps cōsideremus oportet. Atq; patet ob hoc, ex elemētis Animā conitare quoldam dixisse, vt sentiat ea, quæ sunt, & rerū 76
vnam quanq; cognoscat. At hāc sententiam multa profectò comitātur absurda, atq; eorum quam plurima, quæ fieri nequeūt. Asserunt enim similī cognōscere simile, quasi animas res ipsas esse ponentes. Verum non elemēta sunt solum, vt patet, sed præter ea multa sunt etiam alia: quin potiùs 78
infinita fortasse numero, quæ constant ex ipsis, ac 77
componuntur. Sit igitur ea cognoscere, sentire, quæ animā, ex quibus illorum vnumquodq; cōponitur. At totum ipsum cōpositum, quo cognoscet, quęso, vel sentiet: vt quid sit Deus, vel homo, vel os, vel caro, & cæterorum compositorum vnumquodq; similiter. Non enim vnumquodque istorum est ipsa elementa, quouis sese habentia modo sine vllo discrimine: sed ex ipsis vnūquodque conficitur ratione quadam, compositionéve, quemadmodum & Empedocles os ex elementis constare censet. Dicit enim.

Cœperat ante duas tellus iustissima vasis.
Aeris, ac fontis partes, Vulcanus & ipse
Quatuor ex octo adiūxit, quis cādida, magna.
Vis fœcundáq; Naturæ cōfecerat ossa. Nihil igitur elemēta prosunt, si sint in anima, nisi rationes
30 etiam insint, & cōpositio. Vnumquodq; enim cognoscet simile: os autem, aut hominem non cognoscet profectò, nisi ipsa etiā insint. Hoc autem nō opus est vnum eorum esse dicere, quę fieri nequeunt. Quis enim ambiget vnquam, si lapis, vel homo, vel equus insit in anima, & bonum similiter, & non bonum: & de cæteris identidem rebus.
Prætereà, cùm id, quod est, multipliciter dici so- 78
leat, (quoddam enim substantiam, quoddā quātitatem, aut qualitatem, aut aliquod aliud enume-
40 ratorum iam prædicamentorum significat) vtrū ex vniuersis, an non ex vniuersis anima constet? At non videtur communia omnium esse elementa. Ex hisce ne igitur solis constat, quæ substantiarum sunt elementa? At quōnam pacto cæterorum etiā vnumquodq; cognoscit? An dicent vniuscuiusq; generis elementa propria, atq; principia esse, ex quibus anima cōstat? Erit igitur ipsa, & quātitas, & qualitas, & substātia. At fieri nequit, vt ex quantitatis elementis substātia sit, non quātitas.
50 Eos igitur qui censent Animam ex vniuersis constare, hæc & huiuscemodi alia comitantur. Absurdum est etiam, simile quidem à simili, nō pati dicere: simile verò sentire simile, similéq; cognoscere simili putare, atque asserere. Deinde sentire, pati quoddam esse, mouerique ponere: & intelligere similiter, & cognoscere. Atqui multas dubitationes, ac difficultates Empedoclis habere sententiam, corporeis, inquam, elementis, & sibi similibus cognosci res singulas testatur id, quod
60 experientia latè patet. Partium enim animalium corporum eæ, quæ sunt simpliciter terræ, vt ossa, nerui, pili, nihil sentire videntur. Quare neque similia sibi: at oportebat tamen. Prætereà cuiq; 80
principiorum maior ignoratio, quam cognitio

inerit

inerit nimirum, vnumquodq; enim cognoscet vnum, multa autem ignorabit: cętera nanq; omnia. Fit etiam Empedoclis eadem sententia, vt Deus sit amátissimus: quippe cùm ipse solus vnum elementorum non comprehendat, ipsam discordiã, inquam: mortalia verò cuncta cognoscãt, cùm ex
81 vniuersis singula constent. Prętereà dicat, oportet omnino, quam ob causam non habent animã omnia: cùm omne, quod est, aut sit elementum, aut ex elemento vno, vel pluribus, vel omnibus constet. Necesse est enim, omne quod est, aut vnum quid,
82 aut quædam, aut vniuersa cognoscere. Dubitabit etiam non iniuria quispiam, quidnam id sit, quod ipsa continet, atq; vnit. Elementa nanq; materiei similia sunt. Atq; præstabilissimum id esse patet, quod continet, quicquid id tandem sit. At nequit esse quicquam præstabilius anima, quod quidem dominetur, & magis etiam intellectu. Maximè enim rationi cõsonum est, hunc omnia præcelsisse, & præstantissimum omnium, & Natura domi
83 num esse. Illi autem elementa, ea, quę sunt præcedere cẽsent. At enim nemo prorsus de omni Anima dixit, nec eorum, qui censent ipsam ex elemẽtis ideo constare, quia sentit, cognoscitq; ea, quæ sunt, nec etiam eorũ, qui maximè motiuũ ipsam asserunt esse. Non enim omnia mouẽtur, quę sentiunt. Sunt enim animalia nonnulla, quæ nõ mouentur loco, & tamen hoc solo motu anima videtur animal agitare. Similiter & eorũ, qui tam sensitiuum, quàm intellectum ex elemẽtis conficiũt, nemo animam omnem complectitur. Viuere nãque videntur plantę, at expertes sunt tamen & rationis, & sensus. Animalium quoque complura
84 sunt, quę mente, rationéq; vacant. Quòd si quis & hęc illis concesserit, intellectúmq; partem esse posuerit animæ, & identidem sensitiuum, neque sic de omni anima, neq; de vlla tota dicere videbuntur. In hoc codẽ errore videtur esse & ea sententia, quę carminibus Orphicis fertur. Dicit enim Orpheus, Animam ferri ventis, & ex toto ingredi respiratione. Id autem nequit ipsis accidere plantis, neque quibusdam itidem animalium: quippe cùm haud vniuersa respirent. Quod qui-
85 dem eos prætериit, qui ita de anima censuere. At verò si conficere animam ex elementis oportẽat, non ex vniuersis continuò conficienda esse videtur. Altera nanque pars contrarietatis, sufficiens est se ipsam, oppositámque discernere. Recto enim & ipsum rectum, vt patet, & obliquum cognoscimus: regula nanque iudex est vtriusque.
86 At obliquum nec sui planè, nec recti. Sunt & qui in toto vniuerso permistam ipsam inquiunt esse. Quocirca forsitan & Thales omnia plena deorum esse putauit. Hoc autem dubitationes habet nonnullas. Quam enim ob causam anima in aere quidem, vel igne si inest, non facit animal, in mistis autem facit, præsertim cùm in illis videatur esse præstantior? Quæret etiam quispiã, Quam ob causam Anima ea, quæ est in aere, præstabilior est, ac immortalior ea, quæ in animalibus inest? Vtrobique autem emergit quod-
87 dam absurdum, & rationis egrediens metas. Nam ignem, aut aerem, animal esse dicere, rationis egredietur fines: & asserere rursus animalia non esse, si insit in ipsis anima, perabsurdum est sanè. Videntur autem ideo putasse in his Animam esse, quia totum, & partes eiusdem sunt speciei. 88
Quare necesse est, ipsos & animã, & partes eiusdem esse dicere speciei, si animalia ex eo fiunt animantia, quia in ipsis aliqua pars continentis recipitur. Quòd si aer quidem discerptus eiusdem est speciei, Anima autem est dissimilium partium, patet aliam ipsius partem inesse, aliam non ines-
10 se. Necesse est igitur, ipsam aut similium esse partium, aut non in quacunq; totius inesse parte. Patet igitur ex dictis, neq; cognitionem ex eo competere animæ, quia constet ex elementis, neque rectè, verèque dici motum eidem inesse. At quo- 89
niam cognoscere, sentire, opinari, insuper cupere, deliberare, & omnino appetitiones ipsius animæ sunt: motus etiam animalium loco ab anima fit, & insuper accretio, status, atq; decretio: quæ-
rot vtique quispiam, vtrum horum vnumquodq; toti animæ competat, & nos intelligamus, & sen- 90
tiamus, & moueamur, cæterorúmq; vnumquodque agamus, patiamúrque tota, an aliis alia partibus. Ipsum prętereà viuere, vtrum in horum aliquo vno, an in pluribus, an in omnibus consistat, an sit eius alia quædam etiam causa? Atque sunt,
qui dicunt, ipsam esse partibilem, nósq; alia eius parte intelligere, alia cupere censent. Quid igitur ipsam continet animam, si partibilis sit? Non corpus, quippe cùm contrà potius videatur corpus anima continere: quapropter & egressa, dissoluitur corpus, atque putrescit. Si igitur aliquid aliud ipsam contineat, vnúmq; faciat, illud 91
erit potissimùm anima. At oportebit de illo etiã quærere, vtrũ vnum, an multarum sit partiũ. Atq; si sit vnum, cur & animam continuò non dicimus vnum esse? Sin partibile, rursus ratio quæreret, quidnam sit illud, quod illud etiam continet, atq; hoc pacto fiet in infinitum abitio. Dubitabit etiã 92
quispiam de partibus eius, quam vnaquæq; potẽtiam in corpore habeat. Nã si anima tota totum contineat corpus, oportet & vnamquanq; etiam partem, aliquam partem corporis continere. Id autem esse non posse videtur. Quam enim partium corporis intellectus, aut quo continebit pacto; fingere quoque difficillimum est. Videmus au- 93
tem & plantas diuisas viuere, & animalium insectorum nonnulla, vtpote animam; & si nõ numero, tamen specie, eandem habentia. Itaque partium vtraq; & sensum habet, & per aliquod tem-
pus loco mouetur. Nec absurdum est, si non per- 94
durant: instrumenta nanq; non habent, vt naturam conseruent, sed nihilò minùs omnes in vtraque partiũ insunt animæ partes. Atq; animę partes eadem sub specie collocantur, & etiam tota: illæ quidem, quia non separabiles sunt: tota autẽ anima, quia indiuisibilis est. Videtur autem & id 95
principium, quod inest in plantis, anima quędam esse. Hęc enim sola communis est & plantis, & animalibus. Atque hęc quidem, à sentiendi principio separatur: sine autem ipsa, nihil est prorsus, quod habeat sensum.

Libri Primi de Anima,
FINIS.

ARIST

ARISTOTELIS STAGIRITAE DE ANIMA, LIBER SECVNDVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio interprete.

Argumentum Libri, ex Simplicio.

VM libro primo veterum de anima opiniones recensuisset simul ac examinasset, & interim ostendisset quòd & substantia sit ipsa anima, & incorporea, quodque alia ipsius pars veluti finem præ- 20
beat, terminúmve corpori mobili viuenti, alia verò moueat: item quòd rationalis anima actiones habeat quasdam, non vtentes organo corporis, & quòd hæc princeps sit maximè: deinde quo pacto cognoscat, non iuxta elementarem scilicet, sed per formalem, quam ad cognobilia habet, agnationem, ostendisset insuper totius elementaris molis ad particularia, animationis differentiam, & quòd vna in quoque sit anima: Ipse deinceps per se propriam de hac re tota consideratio- 30
nem instituens, & de omni anima vitam habentium, communem tractationem proponens: primùm quærit quidnam omnibus commune sit, per quod scilicet omnes animæ sint, dicantúrq;, animalium mortalium formæ. Verùm quia non eiusdem inter se speciei sunt, nec communis cuiuspiã naturæ rationem habent, neq; tamen prorsus solum nomen commune est omnibus, quando vna quodam modo totius ab anima proficiscentis vi 40
tę notio est, quatenus scilicet intra res ipsas latẽs suis quibusdã certis motionibus agitat eas, ciétque, & próinde non plures habet notiones, vt cętera rum æquiuocorum vnumquodque peculiarem habet sibi notionem: sic alia est terrestris canis notio ab illa maritimi, aut cælestis. eiúsve, qui inter morbos habetur, & sub spasmum refertur. Verùm cùm vna hæc, & communem totius generis naturam complexa notio iuxta vnam quanq; speciem variet, ita vt secundum profunditatem multiplex contingat diuersitas, veluti se habent, 50
quæ ab vno dicũtur, & ad vnum: necessaria in his est, non quę iuxta communitatem eam solùm, aut solam variationem, sed quæ iusta vtrunque sit consideratio: vt quemadmodum se res habent, sic ipsas cognoscamus, sciamúsque. Habet autem se hoc loco, vt neque commune istud absque dicta differentia, neque varietas absque communi illo aut esse possit, aut considerari rectè. Cæterùm cognitio nostra partilis cũ sit, & próinde initio ítãtim vtrunq; simul amplecti nequeat, priùs, quàm peculiariter vtrunque norit, rectè Philosophus quodnam commune istud sit, primùm considerat: id ita commune scilicet est, vt sunt quæ multis modis dicuntur, velut ens est, ac bonum, & vnũ, & sanum. Neque enim de vniuocis tantùm, sed & de iis, quæ hoc modo sunt communia, vna scientia haberi potest. Sic ipsemet in Metaphysica tractatione docet, quo loco vnam quãdam entis definitionem assignat, quamuis multis modis ens dicatur. Sic in Physica quoque auscultatione Motui vnam definitionem assignat, & neq; ineptè id fit. Nec sub reprehensionem venire debet, communem hisce definitionem assignasse, quæ hoc pacto dicũtur multipliciter, id enim necessarium est omnino: sed hac sola contentum abiisse priùs, quàm peculiares singulis differentias appo sueris, vt per communis, & proprię cuiusq; naturæ cognitionem, exactam de vnoquoq; scientiam assequaris. Hoc loco rursus memoria repetendum est, quod de animalium mortalium anima præcipuus illi scopus est, è quibus nostri quoque, quę scilicet rationalis dicitur, portio habetur.

*

Definit

Definitio animæ & ipsius inquisitio.

Cap. I.

DICTIS hisce, quæ à maioribus de
Anima nobis tradita sunt, redeamus rursus oportet, atq; enitamur
velut ab initio determinare, quid
Anima sit,& quænam sit eius com-
munis maximè ratio. Dicimus itaq;, genus vnum
quoddam eorum, quę sunt,ipsam subitantiam esse:atq; huius aliud vt materiã, quod quidem per
se non est hoc aliquid:aliud formam, & speciem,
qua quidem iam hoc aliquid dicitur:& tertium id
quod ex istis constat,atq; componitur. Est autem
materia quidem,potentia:forma verò, actus atq;
perfectio,quæ quidem bifariàm dicitur:quædam
enim est vt scientia,quædam vt contẽplatio. Maximè autem corpora videntur esse subitantiæ, &
ipsorum ea magis,quæ naturalia sunt: hæc enim
cæterorum principia sunt. Naturalium verò corporum quædam habent vitam, quædam non habent,sed ea vacant. Vitam autem dicimus, nutritionem,accretionem,atq; decretionem, quę quidem per id ipsum sit,quod viuere dicitur. Quare
corpus omne naturale particeps vitæ, subsțantia
est:& ita subsțantia,vt composita. Atque cùm tale
etiam sit corpus,id est habens vitam, corpus profectò non erit anima. Corpus nanq; non subit rationem eorum,quæ sunt in subiecto:sed vt subiectũ potiùs est,& materies. Necesse est igitur,Animam subsțãtiam esse perinde, ac formã corporis
naturalis potentia vitam habentis. Subsțantia verò,actus est,& perfectio. Talis igitur corporis est
perfectio,atq; actus. Sed cùm perfectio atq; actus
bifariàm dicatur,vt diximus,(quidam enim est vt
scientia,quidam vt cõtemplatio)patet, Animam
actum esse perinde,atq; scientiam. Nã ex eo quia
anima est, & somnus est,& vigilia:atque vigilia
quidem contemplationi, somnus autem scientiæ
operatione vacanti similis est. Altera autem alteram in eodem,scientia,inquam, contemplationẽ
generatione præcedit. Quapropter anima primus est actus,perfectióq; corporis naturalis,potentia vitã habentis:& talis planè,vt partes ipsius
sint instrumenta. Enimuero partes quoq; plantarum,instrumenta sine controuersia sunt, quamuis videantur penitus simplices esse. Eius enim
quod circa fructum est,tegmen est folium:& fructus etiam,illud Radices præterea, vicem subeũt
oris:vtrisq; nanq; trahitur alimentum. Si igitur
commune quid de omni anima sit dicendum,ipsa
perfectio prima,primúsq; actus est corporis naturalis,cuius partes sunt instrumenta. Idcirco non
quærere oportet,si vnum sit anima, atq; corpus:
sicut neq; ceram,& figuram, neq; omnino materiem cuiusq;,& id,cuius materies est. Nam cùm
vnũ & esse multifariàm dicatur,actus est id,quod
propriè vnum est,atq; propriè est. Vniuersaliter
igitur diximus,quidnã anima sit. Est enim ea subsțantia,quæ est vt ratio: hæc autem est quidditas
corporis talis:& perinde sanè,atq; si quod instrumentorum artis naturale corpus esset, ceu securis. Eius nanq; subsțantia,ipsius esset,vt patet securis ratio,idq; esset anima,qua separata non esset
vlteriùs,vt patet, securis, nisi nomine tantùm. At
nunc est securis. Non enim talis corporis subsțãtia,ratioque est ipsa anima,sed naturalis,vt diximus,talis,quod in se motus, statúsve principium
intrinsecum habet. Atq; id,quod dictum est, in partibus etiam inspicere licet. Nam si oculus esset animal,eius anima visus ipse nimirum esset. Hic est
enim,vt patet,oculi subsțantia,quæ sese habet vt
ratio:oculus autẽ est materies visus,qui cùm defecerit,non vlteriùs erit oculus, nisi nomine tantũ,
& perinde atque lapideus,vel etiam pictus. Id igitur,quod de parte dictum est,ad totum corpus viuens accõmodare oportet. Est enim hîc profectò
rationum similitudo. Nam vt pars sese habet ad
partem:sic totus sensus ad totum sensitiuum corpus,vt talis est rationis. Non est autem id potentia viuẽs,quod abiecit animam, eáq; vacat:sed id,
quod ipsam habet. Semen verò,fructúsve, id nimirum est,quod potest tale corpus euadere. Vt igitur incisio,visio q;,sic est vigilia actus : & vt visus
rursus instrumentiq; vis,sic est anima actus. Corpus autem est id,quod,vt diximus,est potentia viuens. Verùm vt pupilla,visusq; oculus est, sic anima,& corpus est animal. Animam igitur non separabilem esse à corpore,vel partes ipsius nõnullas,si partibilis sit,nõ obscurum esse videtur. Corporis nanq; partium patet aliquas animæ partiũ
actum esse. Nihil tamen vetat vt aliquæ partium
sint separabiles animæ,propterea quod corporis
nullius sint actus. At obscurum est,necdum patet,
si périnde corporis anima sit actus,vt gubernator
actus est nauis. Hoc igitur pacto,vniuersaliter de
anima determinatum descriptúmve sit.

A notioribus esse incipiendum,& definitionem afferendam quæ causam quam ob rem contineat,& omnia per animam viuere.

Cap. II.

ATenim cùm ex obscuris quidem, magis autem manifestis fiat id notum,
quod est dilucidũ, ac notius ratione:
enitendũ est rursus hoc pacto de ipsa
anima pertractare. Rationem enim definitiuam
non solùm esse significare, vt complures dicere
definitiones videntur, sed etiam in ipsa causam
inesse,ac apparere oportet. Nũc autem definitionum complures, vt conclusiones esse videntur,
veluti,quid est quadratio?confectio figuræ laterum æqualium,angulorúmq; rectorum, æqualis
altera ex parte longiori figuræ. Atq; definitio talis,conclusionis occupat locum. At ea, quæ quadrationem, inuentionem esse mediæ dicit ipsius
rei profectò causam,vt patet,assignat. Dicamus
igitur, hinc considerationis initio sumpto, animatum ab inanimato vita seiungi. Atq; cùm multifariàm viuere dicatur, etiam si vnum tantùm
istorum insit,viuere illud dicimus,cui inest:vt intellectus,sensus,motus loco,ac status, & insuper
motio nutrimento accommodata, & acretio,decretióve. Quapropter & vniuersæ plantæ videntur viuere, quippe cùm videantur in seipsis vim
habere talem, atque principium,quo ad contraria loca tam incrementa,quàm decremẽta suscipiunt.

piunt. Non enim sursum quidẽ accrescunt, deorsum autem non accrescunt. Sed ad vtranq; similiter differentiam,& omni ex parte, semperq; nutriuntur,& eousq; viuunt,quousq; possunt alimẽ
tum accipere. Atq; hæc quidem vis à cæteris seiũgi,separariq; potest:cæteræ autem in ipsis mortalibus,ab ista nequeunt separari. quod quidem in
ipsis perspicitur plantis. Nulla enim prorsus in
ipsis,vt patet,alia,præter hanc, animæ potentia,
atq; officium inest. Viuere igitur, ob hoc principium viuentibus competit. Animal autem est ob
sensum primò:nam & ea,quæ non cientur motu,
nec mutant locum,sensum autem habent, non solùm viuere dicimus,sed etiam animalia nuncupa
re solemus. At verò ex sensibus,tactus primò cunctis animalibus ineſt. Atq; vt vegetatiuũ à tactu,
sensúq; omni,sic à cęteris tactus separari sensibus
potest. Eam autem partem animę,vegetatiuam dicimus esse,cuius & plantæ participes sunt. Animalia verò cuncta ipsam vim habere sentiendi
tactu videntur. Atq; quam ob causam istorum
vtrunque sit, posteà dicemus, ac explanabimus.
Nunc eousq; tantùm dicatur, animam, inquam,
principium esse eorum,quæ dicta sunt,& his esse,
definitam,vegetatiuo,sensitiuo, intellectiuo, etiã
motu. Quęrendum autem est,vtrum horum vnũquodq; sit anima,an animæ pars:& si pars,vtrum
hoc pacto vt sit separabile ratione solùm, an etiã
loco. Atq; de nonnullis quidem istorum videre,
discerneréq; facilè possumus, nonnulla autẽ dubitationem habent. Nam vt plantæ nonnullæ diuisæ,seiunctęq; videntur viuere,propterea quòd
anima,quæ est in istis, actu quidem in vnaquaq;
planta est vna, potentia verò plures:sic & circa
alias videmus animæ differentias fieri, cùm inciduntur animantium ea,quæ insecta vocamus: vtraq; nanq; partium & sensum habet,& motu loco cietur. Quòd si sensum habet,& imaginationem,& appetitum etiam habet:vbi nanq; est sensus,ibi dolor etiam existit,atq; voluptas. At vbi
sunt hæc,ibi necessariò cupiditas etiam inest. De
intellectu verò contemplatiuáq; potentia, nondum quicquam est manifestum. Sed videtur hoc
animæ genus esse diuersum.idq; solum périnde,
atq; perpetuum ab eo,quod accidit,seiungi,separariq; potest. Cæteras autem animæ partes,separabiles quidem non esse,vt quidam asseruerunt,
ex his,quæ diximus,patet: ratione verò differre,
non obscurum esse videtur. Sensitiui nanque ratio,diuersa est à ratione principij opinandi, siquidem diuersa sunt, sentire, ac opinari, & vnumquodq; dictorum similiter. At verò quibusdã animantium cunctæ partes,vt patet, insunt:quibusdam nonnullæ. Sunt & quibus vna tantùm inesse
videtur:atq; id ipsum differentiam animantium
facit. Quam autem ob causam ita fit,posteà perscrutabimur. Eadem & circa sensus fieri sanè videmus: quædam enim omnes,quædam aliquos,
quædam vnum dũntaxat habere videtur:tactum,
inquam,ipsum,qui quidem est omnium maximè
necessarius. Quoniam autem id, quo viuimus,
quóve sentimus,bifariàm dicitur, périnde atque
id,quo scimus,& id etiam,quo sani sumus,atque
valemus, (quoddam enim scientiam, quoddam
animam dicimus:quippe cum vtroq; scire dicamus, & aliud sanitatem, aliud partem corporis
aliquam,vel totum dicimus corpus: atq; horum
vtrunq; tam scientia,quàm sanitas,forma quędã,
& species est:& ratio,& tanquam actus suscipientis:scientia quidem, scientis:sanitas autem, sani.
Actus enim agentium,in eo,quod patitur, atque
disponitur,inesse videtur. Anima autem id est,vt
patet,quo viuimus,& quo sentimus, ac intelligimus primò)ipsa profectò ratio quædam erit forma,sed non vt materies, atque subiectum. Nam
cùm subsțantia tripliciter dicatur, vt diximus,
(quædam enim est forma,quædam materies,quędam id,quod ex vtrisque componitur:& materia
quidem est,vt patet,potẽtia,forma autem,actus.)
cùm igitur, vt diximus, subsțantia dicatur trifariam,animánsque id sit,quod ex vtrisque,corpore,inquam,& anima, constat:corpus profectò nõ
est actus animæ,sed ipsa corporis alicuius est actus. Idcirco rectè admodum putant ij,quibus
anima neque esse sine corpore, neque corpus aliquod esse videtur. Etenim ipsa corpus quidem
nõ est,est autem corporis aliquid:& ineſt ob hoc
in corpore,atque in corpore tali, non in quouis
sine discrimine vllo : quemadmodum Veteres ad
corpus ipsam accommodabant,nihil prorsus determinantes quodnam illud,& quale sit corpus.
Atque non rectè,vt patet quippe cùm non videatur quoduis sine vllo discrimine, quodcunque scipere. Hoc autem pacto cum ratione etiam fit
sanè. Actus enim vniuscuiusque,in eo,quod est
potentia,& in propria materia, suapte natura fieri;esséque solet. Animam igitur perfectionem
quandam eius, & actum, ac rationem esse,quod
potentiam habet,vt huiusmodi sit, ex hisce, quæ
diximus,innotescit.

De animæ potentijs,ordine ipsarum, atque differentia definitionum,quæ per notiones cognominis,& quæ per essentiam constituuntur. Item singulas definitiones ad singulas animæ species accommodandas esse.

Cap. III.

ANimantium autẽ quibusdã omnes insunt potentiæ dictæ,quibusdã nonnullæ sunt,& quibusdam vna tantùm inesse videtur. Atq; potentias animæ diximus has,nutritiuum, sensitiuum, appetitiuum,
loco motiuum,atq; intellectiuum. Et plantis quidem nutritiuũ est dũntaxat:aliis autẽ & id ipsum,
& sensitiuum. Quod si sensitiuum ineſt,& appetitiuum etiam ineſt,nam appetitus, cupiditas est,&
ira,atq; *voluptas. Animalia verò cuncta vnum ex sensibus habent:tactum,inquam, ipsum,atque
cui sensus ineſt,ei voluptas etiam,& dolor ineſt,
& perceptio iucundi,atq; molesti. Quibus autem
hæc insunt,ea cupiditatem etiam habent: hæc est
enim appetitio eius,quod afficit voluptate. Alimenti præterea sensum habẽt:tactus enim sensus
est alimenti:nam siccis,& humidis,& calidis,atq;
frigidis aluntur viuentia cũcta. Horum autem,vt

*voluptas.

patet, sensus est tactus: cæteris verò sensibilibus per accidens nutriuntur. Nihil enim conducit ad alimentum sonus, vel color, aut odor: sapor autem vnum quid est eorum, quæ tactu percipiuntur. At verò fames, sitis ve, cupiditas est: sicci quidem & calidi, fames: frigidi verò, & humidi, sitis: at sapor, horum quasi quoddam est condimentum.
29 Verùm hęc declaranda posteriùs sunt: nunc eousque sit dictum, animantium, inquam, hisce, quę tactum habent, & appetitum inesse. De imaginatione verò non patet, sed de hoc posteà considerabimus, oportet. Nonnullis insuper & loco motiuum etiam inest, & aliis ratiocinatiuum, ac intellectus, vt hominibus, & si quid sit aliud tale, vel
30 etiam præstabilius. Perspicuum igitur est, vnam animæ rationem esse perinde atque figuræ: neque enim ibi figura vlla, præter triangulum, est, & eas, quæ deinceps sunt collocatę: neque hîc anima vlla, præter eas, quas diximus. At vt in figuris vna communis ratio fieri potest, quæ cunctis quidem figuris accommodabitur, nullius autem erit figuræ propria ratio sic & in animabus dictis fieri potest. Quapropter ridiculum est, & in his, & in cæteris rebus communem quærere rationem: quæ quidem nullius eorum, quæ sunt, erit propria ratio, nec in propria cuiquam accommodabitur, & individua specie, rationem eam omittentes, definitionémve, quæ cuilibet hoc pacto competere,
31 accommodarique potest. At verò quemadmodum in figuris, sic & in anima sit: nam tam in figuris, quàm in animatibus, in eo, quod deinceps est collocatum, id inest potentia, quod illo est prius. In quadrato nanque triangulus, & in sensitiuo vegetatiuum inest, vt patet. Quapropter in singulis quærendum est, quænam sit cuiusque anima: vt quænam sit anima plantæ, quæ bestiæ, quæ denique hominis. Quam autem ob causam déinceps sic sese habent, considerare oportet: sensitiuum nanque sine vegetatiuo non est, at à sensitiuo vegetatiuum in plantis seiungitur. Rursus sine tactu
32 nullus cæterorum sensuum est, at ipse tactus sine cæteris est. Complura nanque sunt animalium, quæ neque visum, neque auditum, neque sensum habent odoris. Et eorum rursus, quæ sentiunt, quædam habent loco motiuum, quædam non habent: extrema autem, atque minima rationem habent, & mentem. Quibus enim mortalium inest ratio, his sunt continuò & cætera cuncta. At quibus vnumquodq; illorum inest, hisce non omnibus inest & ratio: sed quædam imaginatione vacant, quædam hac sola viuunt. De intellectu verò contemplatiuo, alia ratio est. Quæ cùm ita sint, patet horum cuiusque rationem, animæ maximè propriam rationem esse.

Trium causarum vicem obtinet in viuentibus anima.

Cap. IIII.

33 Necesse est autẽ, eum, qui de hisce considerationem facturus est, quidnam sit vnumquodque ipsorum accipere: deinque quærere, perscrutarique de hisce, quæ sequuntur, ac comitantur: quod si dicere oporteat, quid vnumquodque eorum sit, vt quid sit intellectiuum, vel sensitiuum, vel nutritiuum: anteà dicendum est, quidnam sit intelligere, quid sentire. Nam operationes, actionésve, potentiis, viribúsque priores sunt ratione. Quod si ita sit, atq; prius etiá obiecta, quàm ista, contemplari oporteat: primùm profectò de illis propter eandem causam, vt de alimento, de sensibili, de intelligibili, determinare oportet.
10 Quare de alimento, generationéve, primò di- 34
cendum esse videtur. Nutritiua nanque anima, & cæteris inest, & prima est, & maximè communis animæ vis: & potentia, qua cuncta viuentia viuunt: cuius sunt operationes, officiáve, generare, nutrimentóque vti. Hæc enim operatio maximè omnium operationum viuentibus est naturalis, viuentibus, inquam, hisce, quæ sunt perfecta, non membris capta; quæque non sine semine oriuntur: vnumquodque, inquam, aliud sibi
20 simile procreare, animal quidem animal, plátam autem plantam, vt sint semper hoc pacto, conditionémque subeant, quoad possunt, diuinam. Id enim ipsum appetunt vniuersa, gratiáque ipsius omnia agunt, quæcunque secundum naturam agunt. Duplex est autem id, causa cuius cæte- 35
ra fiunt: atque vnum est quo, alterum cui. Cùm igitur semper esse, conditionémq; diuinam subire continuatione nequeant animantia, quia fieri nequit, vt caducorum, atque mortalium quic-
30 quam idem, vnúmque numero semper permaneat: vt vnumquodque potest, sic æternitatis, conditionisque diuinæ particeps est, aliud quidem magis, aliud autem minùs, permanétq; non ipsum, sed tale, quale est ipsum, numero quidem non vnum, specie autem vnum. Est autem ani- 36
mæ corporis causa, principiúmque viuentis. Atqui cùm multifariam hæc dicantur, anima parimodo tribus determinatis modis causa est. Nam est ea causa, à qua profluit motus: est etiam ea,
40 gratia cuius cætera fiunt. Est insuper vt forma eorum animatorum, substantiáve. Atque causam vt substantiam animantium esse, non est obscurum. Causam nanque cunctis vt sint, 37
formam ipsam, atque substantiam esse patet. At viuere, viuentium est esse: cuius sanè causa est, vt constat, atque principium anima. Præterea actus eius, quod est potentia, ratio est eiusdem: at anima, viuentis est corporis actus. Patet etiam, animam esse causam, vt id, gratia cuius cætera
50 fiunt: nam vt mens, sic & Natura alicuius gratia facit, quod quidem ipsius est finis. Atque tale est in ipsis viuentibus anima, & secundum naturam. Vniuersa nanque naturalia corpora, tam animalium, quàm etiam plantarum, ipsius animæ sunt instrumenta. Quo fit, vt ipsa sint animæ, sine controuersia, gratia. Duplex est autem id, vti diximus, causa cuius cætera fiunt, atque vnum est quo, alterum cui. At verò constat, animam id etiam esse, vnde primùm motus ad locum accom
60 modatus emergit: verùm hæc vis, non vniuersis inest viuentibus. Fit etiam per animam & alteratio, & accretio. Sensus enim alteratio quædam esse videtur: sentítque nihil, quod non habeat animam. Eadem est & de accretione, decretionéve

ratio

ratio. Nihil enim incrementa naturaliter, decrementáve suscipit, quod non nutriatur: & nihil prorsus nutritur, quod non vitæ particeps sit.
38 Atque hac in parte sententia Empedoclis est posthabenda, qui quidem hoc non rectè dixit, ac addidit, ideo incrementa plantas suscipere, tum in radicibus infrà, tum in ramis etiam suprà: quia terra déorsum suapte natura, & ignis sursum identidem pergit. Primùm nanque non re-
10 ctè accipit in plantis differentias dictas, infrà, 34
inquam, ac suprà: non enim eadem sunt omnium rerum, & vniuersi, suprà, & infra: sed quam habet rationem in animalibus caput, eam subeunt in plantis radices, si instrumenta diuersa, vel eadem operationibus, officiisve dicere, assereq; opor-
39 tet. Déinde quid est, quod continet terram, ignémve, quæ quidem in contraria loca ferun-
tur? Distrahentur enim profectò, nisi aliquid sit, quod ipsa prohibeat, atque detineat. Quòd si sit
20 aliquid, id est profectò anima ipsa: quo fit, vt ipsa sit augendi causa, nutriendive, non elemen-
40 ta, quemadmodum ille putabat. Sunt autem, quibus ipsius ignis natura, causa simpliciter nutritionis, & accretionis esse videtur. Ipse nanque solus omnium corporum, aut elementorum nutriri, ac augeri videtur: quapropter & in plantis, & in animalibus putabit quispiam ignem id
41 ipsum esse, quod operatur. Verùm non ita est, sed cùm comitetur causam, est ob id ipsum quodum modo non simpliciter causa, sed talis est 30
potiùs anima. Nam ignis quidem accretio in infinitum progreditur, & eousque fit, quousque sit combustibile. At eorum omnium, quæ natura constant, est finis & ratio tam magnitudinis, quàm accretionis. Hæc autem animæ sunt, non
42 ignis: & rationis potiùs quàm materiæ. Cùm autem eadem vis animæ sit, & nutriendi, & generandi, primùm de alimento determinare necesse est. hæc enim à cæteris potentiis hoc ope-
43 re atque munere seiungitur. Videtur itaque 40
contrarium esse contrario nutrimentum, at non cuilibet quoduis: sed id ei, quorum alterum ex altero non solùm mutuò generatur, sed incrementa etiam suscipit: complura nanque contrariorum fiunt quidem ex sese mutuò, sed non à suis omnia contrariis incrementa suscipiunt, vt ex ægrotante fit sanum. At verò nec illa modo eodem sibi mutuò nutrimentum esse videntur: sed aqua quidem alimentum est igni, ignis autem non nutrit aquam. At in simplicibus cor- 50
poribus horum alterum alimenti, alterum eius, quod nutritur, maximè subire rationem vide-
44 tur. Verùm enim is locus dubitationem habere videtur. Sunt enim, qui dicunt simile simili nutriri, quemadmodum & accrescere, quibusdam autem (vti diximus) non hæc sententia, sed contraria placet, censéntque non simile simili, sed contrario contrarium ali. Etenim fieri nequit, vt inquiunt, vt à simili simile patiatur. Alimentum autem mutatur, atque digeritur, mu- 60
tationémque rerum omnium in oppositum, vel
45 in medium esse constat. Præterea, nutrimentum quidem aliquid patitur ab eo, quod alitur: hoc autem ab alimento non patitur quicquam: quemadmodum nec à materia faber, sed materies vt patet, à fabro, qui quidem ex otio mutatur tantum ad operandum. At enim interest planè, si nutrimentum sit id, quod vltimo tandem adiungitur, atque additur, an non hoc, sed id, quod primum ingreditur. Quòd si vtrunque quidem est alimentum, alterum tamen est digestum, alterum indigestum: vtroque profectò modo, & contrario contrarium, & simile simili dicere licet nutriri. Nam
10 si vt indigestum sumatur, contrarium contrario alitur, sin vt digestum, simile simili nimirum hoc pacto nutritur. Quare patet, illos vtrosque partim rectè, partim non rectè dicere, atque sentire. Cùm autem nihil nutriatur, quin habeat vitã, ani 46
matum id erit profectò corpus, quod alitur, ea sanè ratione, qua est animatum. Quare & nutrimẽtum ad animatum per se refertur, & non per accidens. Atqui diuersa est alimenti ratio, vt nu- 47
trit, & auget: nam vt ipsum alimentum quantum
20 est quoddam, auget: vt est hoc aliquid, & substantia, nutrit. Conseruat enim substantiam, & est eousque profectò, quousque nutritur. Efficit præterea generationem, ac ortum non eius, quod alitur, sed talis, quale est id, quod nutritur. Iam enim est ipsa substantia, & nihil se ipsum generat, sed conseruat. Quare tale quidem animæ principiũ, 48
vis est talis, vt id conseruet, quod ipsam habet, ea nimirum ratione, qua ipsam habet. Alimentum autem ad operandum præparare videtur, quapro
30 pter alimento priuatum esse non potest. At verò 49
cùm hoc in officio tria sint hæc necessarió q; concurrant, id, inquam, quod nutritur, & quo nutritur, & quod nutrit: id quidẽ, quod nutrit, est ipsa anima prima: id autem, quod nutritur, corpus est, quod ipsam animam habet: at id, quo nutritur, ipsum est alimentum. Atque cùm sit par, vniuersas à fine res appellare, finísque huius animæ sit generatio talis, quale est id, quod ipsam habet: erit anima prima profectò principium generandi
40 tale, quale est id, quod hanc ipsam animam habet. Id autem, quo nutrit anima, duplex est: quem- 50
admodum & id, quo gubernator gubernat, manus, inquam, & clauus: atque aliud mouet, atque mouetur, aliud mouet tantùm. Necesse est autem, omne nutrimentum naturæ sit talis, quæ digeri possit. At digestionem efficit calor: quapropter omne animans habet calorem. Quid igitur sit alimentum ipsum, vniuersaliter diximus: posteà verò de ipsis exactiùs perscrutabimur.

De vi sentiendi generatim, sensum esse passionem quandam. Item simile pati tum à simili, tum à dissimili. Item actionem, & passionem genera esse comparatione motus, & alia quædam.

Cap. V.

Determinatis autem his, primùm de 51
omni sensu communiter, déinde de vnoquoque dicamus. Fit itaq; sensus, cùm mouetur, atque patitur aliquid, vti diximus. Nam ipse sensus, alteratio quædam esse videtur. Inquiunt autem quidam, & à simili

simile pati. Quod quidem quonam pacto fieri
potest, aut non potest, in vniuersalibus de actio-
52 ne sermonibus, passionéve diximus. Habet au-
tem is locus dubitationem, ambigétque non in-
iuria quispiam, cur & sensuum ipsorum sensus
non sit, & cur sine iis, quæ sunt extrà, non effi-
ciunt sensum, cùm insit & ignis, & terra, cætera-
que elementa, quorum est per se sensus, vel per
ea, quæ ipsis accidunt. At enim patet, sensitiuum
non esse actu, sed potentia tantùm. Quapropter
53 non sentit, quemadmodum combustibile non
vritur ipsum per se, sine eo, quod ipsum vrere
potest: vreret enim se ipsum, & non indigeret
eius, qui actu est, ignis. At verò quoniam sen-
tire bifariàm dicere consueuimus, (nam & id,
quod potentia videt, & audit, videre, audiréque
dicimus, & si fortè dormiat, & id idẽtidem, quod
iam operatur,) dupliciter & ipse sensus profectò
dicetur, quidam vt potentia, quidam vt actu. Si-
militer & ipsum sentire, & quod est potentia, &
54 quod est actu. Primùm igitur id scire oportet,
nos inquam, quasi sint eadem pati, moueri, ac
operari, ita nunc his vti, ac dicere. Motus enim,
est quidam actus, imperfectus tamen, vt in aliis
diximus. Ea verò cuncta, quæ patiuntur, atque
mouentur, ab actiuo, & eo, quod est actu, patiun
tur, atque mouentur. Idcirco fit, vt tum à simili
sibi, tum à dissimili res omnis patiatur, vt dixi-
mus. Patitur enim ea, quæ est dissimilis: at cum
55 est passa, tum similis est, vt patet. Deinde di-
stinguendum est de potentia, atque actu: nunc
enim de his ipsis simpliciter dicimus. Nam est
hoc pacto quippiam sciens, vt si dicamus homi-
nem esse scientem, quia homo est talis suapte
natura, vt sit sciens, atque scientiam habeat. Est
etiam hoc pacto quippiam sciens, vt hominem
eum iam dicimus esse scientem, qui geometriam,
atque grammaticam habet. Atque horum vterq;
non eodem modo potest, potentiaq; subiicitur:
sed alter quidem ex eo, quia genus ipsum est ta-
le, materiésve: alter verò propterea quòd cùm
voluerit contemplari, potest id ipsum facere,
nisi quid externum fortè prohibeat, impedimen
56 tóque fiat. At præter ipsos est is, qui iam con-
templatur, & est actu, propriéque sciens hoc A.
Ambo igitur illi primi, potentia quidem sunt
scientes, vt diximus: verùm vnus indiget alte-
ratione per disciplinam, qua quidem nonnun-
quam etiam ex habitu contrario, dispositionéq;
mutatur: alter habet quidem sensum, aut gram-
maticam, sed indiget operationis, vt ex otio tan-
dem, operationísque vacuitate agat, ac operetur.
atque hic modus potentiæ diuersus est, vt patet,
57 ab anteà dicto. At verò neque ipsum pati sim-
plex esse videtur, sed aliud est à contrario cor-
ruptio quædam: aliud est salus potiùs eius, quòd
est potentia ab eo, quod est actu, similéque périn-
de atque potentia sese habet ad actum. Fit enim
contemplans, quod scientiam habet, quod qui-
dem aut non est alterari, (in ipsum enim fit in-
crementum, & in actum, perfectionémve) aut
58 aliud alterationis est genus. Quocirca non re-
ctè se habet, dicere ipsum sciens, cùm scit alte-
rari, sicut nec ædificatorem, cùm ædificat. Quod
igitur in actum ducit, ex eo, quod est intelligens
potentia, atque sciens, id non doctrinam appel-
lare oportet, sed aliud nomen est æquum habe-
re. At quod ex eo, quod est potentia, discit, accí-
pitque scientiam ab eo, quod est actu sciens, atq;
ab ipso docente, id aut non est dicendum pati,
ac alterari, aut duos alterationis esse modos fa-
teamur, oportet: eam, inquam, mutationem, quę
ad priuatiuas est dispositiones: & eam, quæ est
59 ad habitus, atque naturam. Hæc cùm ita sint,
prima quidem mutatio sensitiui ab eo, quod ge-
nerat fit, cùm autem ortum, ac generatum est,
habet iam sensum périnde, atque scientiam, &
sentire actu simile est, ac contemplari. Differen
tia tamen est: nam ea, quæ actu sensum efficiunt,
extra sunt, ipsum, inquam, visibile, & audibile, &
sensibilium cætera. Cuius causa hæc est: actu
60 nanque sensus singularium est, scientia verò vni-
uersalium est: hæc autem in ipsa anima quodam
modo sunt. Quapropter intelligere quidem cùm
quispiam voluerit, in ipso est situm: sentire au-
tem, non collocatur in ipso. necesse est enim,
sensibile ipsum adesse. Pari modo res sese ha-
bet, & in scientiis sensibilium, & ob eandem vtiq;
causam, quia sensibilia singularia sunt, & extrà,
sicuti diximus. Sed vt de his exactiùs, diluci-
diúsve dicamus, dabitur nobis rursus occasio.
61 Nunc id sit à nobis determinatum: cùm simplex,
inquam, non sit id, quod dicitur esse potentia, sed
aliud quidem sit vt puer, quem militare posse di-
cere licet: aliud autem vt is, qui iam ætate, milita-
rique arte aptus euasit ad militandum, sensitiuum
62 similiter se habere. Atque cùm ipsorum differen
tia nomine careat, determinatum autem sit, ipsa
esse diuersa, & quo pacto diuersa sunt, necesse est
ipso pati, ac alterari, tanquam propriis nomini-
bus vti. Ipsum autem sensitiuum potẽtia tale est,
quale iam ipsum sensibile est actu, sicuti diximus.
Patitur igitur, cùm est non simile: at passum euasit
simile, & est tale, quale est illud.

Aliqua esse sensilia communia, aliqua propria, aliqua per se, aliqua per accidens.

Cap. VI.

63 AT enim de vnoquoque sensu déin-
ceps à sensibilibus cuiusque proficí-
scentes dicamus, oportet. Atque priùs
ipsa sensibilia distinguenda esse vi-
dentur. Sensibile itaque trifariàm dicitur. Sen-
sibilium enim quædam per se, quædam per acci-
dens sentiuntur. Et illorum rursus alia sunt vni-
uscuiusque propria sensus, alia communia cun
ctis. Atque proprium id sensibile dico, quod alio
sensu sentiri non potest, & circa quod error fieri
nequit, vt color respectu visus, & sonus auditus,
& sapor gustus. Tactus autem plures differentias
habet quidem, iudicat tamen de illis vt cæte-
rorum sensuum quisque de suo sensibili, & non
decipitur. Visus enim non errat esse colorem,
aut auditus esse sonum: sed quid sit id, quod est
infectum colore, vel vbi, aut quid sit id, quod so-
nat, aut vbi: hujusmodi enim sensibilia dicun-
tur

64 tur vniuscuiusque propria sensus. Communia ve
rò sunt hæc, motus, quies, numerus, figura, & ma-
gnitudo. talia nanq; nullius sunt propria sensus,
sed omnibus communia sunt. Etenim tactu mo-
tus quidam sensibilis est atque visu: per se igitur
65 sensibilia hæc sunt. Per accidens autem sensibile
dicitur, vt si album Diaris filius sit: per accidens
enim hoc sentit, quia albo, quod sentit, id accidit.
Quapropter & nihil ipse sensus ab huiuscemodi
sensibilibus patitur, vt talia sunt. Eorum autem,
quæ per se sentiuntur, illa sunt propriè sensibi-
lia, quæ propria sunt, & ad quæ substantia vniu-
scuiusque sensus est apta.

De visu, & de incidentibus, subiectisque visui, & de perspicuitate.

Cap. VII.

66 VIus igitur visus est perceptiuus, id
est visibile. Visibile verò est color, &
id, quod oratione quidem explicare,
ac dicere licet, nomine autem caret.
Atq; id ipsum maximè patebit, cùm vlteriùs pro-
cedemus. Visibile igitur est color: hic autẽ id est,
quod in eo, quod per se visibile est: per se verò
non ratione, sed quia in se causam habet, vt sit vi-
67 sibile. Color autem omnis motiuus est eius, quod
est perspicuum actu, & id est ipsius natura. Qua-
propter non est visibile absque luce, sed omnis
vniuscuiusque color in lumine sanè videtur. Quã
ob rem quidnam sit ipsum lumẽ, priùs dicere, de-
clararéq; oportet. Est igitur aliquid perspicuum.
68 Perspicuum autem id dico, quod est quidem visi-
bile, non est autem, vt simpliciter dicam, per se,
sed per alienum colorem visibile. Atque res talis
est aer, & aqua, & solidorum complura, vt vitrũ,
& glacies, & huiusmodi corpora. Nõ enim aqua,
vel aer, vt est aqua, vel aer, perspicuũ est: sed quia
natura eadem ineſt, in his vtrisque, & in perpetuo
69 supero corpore. Lumen autem actus est huiusce
perspicui, ea nimirum ratione, qua perspicuum
est. At id est potentia, in quo nunc id ipsum in-
est, nunc tenebræ. Atque lumen quasi perspicui
color est, cùm est perspicuum actu ab igne, vel
ab huiusmodi corpore, quale est ipsum supe-
rum corpus: nam huic ineſt aliquid vnum & idẽ.
Quid igitur est perspicuum, diximus, & quid
etiam lumen: nam neque ignis est, neque om-
nino corpus, neque corporis est vllius defluxus,
(esset enim quoddam hoc quoque pacto profe-
ctò corpus) sed est ignis: vel huiusmodi cuius-
dam in perspicuo præsentia corporis. Fieri nan-
que non potest, vt in eodem sint duo corpora
70 simul. Videtur autem tenebris contrarium esse
lumen: at tenebræ priuatio sunt talis habitus,
atque ignis vel corporis talis absentia à perspi-
cuo: quare patet, huiusce præsentiam esse lumen.
Atque non rectè dixit Empedocles, & si quis
itidem censuit, lumen ferri, atque extendi tan-
dem inter terram & continens, nósque id ipsum
latere. Hoc enim & rationis metas egreditur, &
est præter ea nimirum, quæ apparent: in paruo
nanque spatio motus fortasse lateret, sed ab or-
tu Solis ad occasum tanti corporis morum la-
tere, magna nimium profectò est postulatio. At-
qui coloris quidem id est susceptiuum, quod
colore vacat: soni autem id, quod sono. Vacat
autem colore perspicuum ipsum, & inuisibile,
vel id, quod vix tandem videtur, quale id esse
videtur, quod tenebris est affectum: atque tale
est ipsum, vt patet, perspicuum: attamen non
cùm est perspicuum actu, sed cùm potentia. Ea-
dem enim natura modò est tenebræ, modò lu-
men. At verò non vniuersa visibilia in lumi-
ne sunt visibilia, sed solùm vniuscuiusque pro-
prius color. Nonnulla nanque in lumine quidem
non videntur, in tenebris autem efficiunt sen-
sum: vt ea, quæ apparent ignea: atque splendent.
Hæc autem nomine carent vno: vt fungus, cor-
nu, piscium capita, squamæ, oculi: sed nullius ho
rum proprius color videtur. Atque quam ob
causam hæc visibilia sunt, alia ratio est. Nunc
tantùm patet, id, inquam, quod in lumine vide-
tur, esse colorem: quocirca sine lumine non vi-
detur. Hæc est enim sanè coloris ratio, esse, in-
quam, ejus motiuum, quod est perspicuum actu.
Actus autem perspicui lumen est, vti diximus.
Id ita esse ex eo, tanquàm è manifestò signo pa-
tère potest: nam si quispiam id, quod habet co-
lorem, super ipsum visum posuerit, non sanè vi-
debit. Sed color quidem mouet perspicuum, vt
aerem: ab hoc autem, cùm sit continuus, sensus
instrumentum mouetur. Non enim hoc loco
recte sentire videtur Democritus, qui quidem
putat, si medium spatium vacuum fiat, formicam,
etiam si sit in cælo, exactè, perfectéque videri.
Etenim id ipsum fieri non potest, Visio nanque
fit, patiente aliquid sensitiuo. At vt patiatur ab
ipso colore, qui videtur, fieri nequit. Restat igi-
tur, vt à medio. Quare necesse est, aliquod esse
medium inter colorem ipsum, & visum: quòd si
id vacuum fiat, non modò non exactè, sed neque
quicquam omnino videbit. Quam igitur ob
causam necesse est, in lumine colorem videri,
diximus. At ignis in vtrisque planè videtur, in
tenebris, inquam, atque lumine: id autem neces-
sariò accidit. Ipsum enim perspicuum, ab hoc
perspicuum fit. Eadem autem est & de sono, &
de odore etiam ratio: nihil enim ipsorum sen-
sus instrumentum tangens efficit sensum, sed ab
odore quidem, & sono mouetur medium, ab hoc
autem, vtrunque sensuum instrumentum. Quòd
si quispiam super ipsum instrumentum sensus,
vel id, quod sonat, vel id, quod olet, posuerit, nul
lus profectò sensus efficietur. Simili modo res
sese habet in tactu, & etiam gustu, sed non appa-
ret: quam autem ob causam, posteà dicetur, ac
patebit. Atque medium quidem in sonis est
aer, in odoribus autem nomine vacat. Nam vt
perspicuum in colore communis est quidam af-
fectus in aere, atque aqua, sic alius quidam in
odoribus est affectus, qui quidem ineſt in his v-
trisque, in aere, inquam, & aqua. Videntur enim
& animalium ea, quæ versantur in aquis, sensum
odoris habere. Verùm homo, cæteráque anima-
tia, quæ degunt in terra, atq; respirant, nequeunt
sine respiratione olfacere. Et causa etiam huius-
ce, posteriùs explicabitur.

De Auditu, & subiecto sono.

Cap. VIII.

77 VNc autem post hæc de sono, & auditu determinemus, oportet. Est itaque sonus duplex. Quidam enim est actu, quidam potentia sonus. Nam corporum quædam non habere dicimus sonum, vt spongiam, lanam, & huiusce modi: quædam habere, vt æs, & quæcunque solida, leuiaque sunt: quia possunt sonare, id est inter se, & auditum, 78 sonum efficere. Fit autem actu sonus, alicuius semper ad aliquid, & in aliquo. Ictus est enim, qui sonum efficit ipsum. Quapropter fieri non potest, vt si vnum sit corpus, sonus efficiatur: quippe cùm aliud sit id, quod verberat, aliud, quod verberatur. Quare id, quod sonat, ad aliquid sonat. Sine autem latione nunquam efficitur ictus, atque, vti diximus, non quorumuis ictus corporum sine vllo discrimine sonus est. Nullum enim efficit sonum, si percussa fuerit lana, sed æs, & quæcunque sunt leuia, concauáque. Aes quidem, quia corpus est leue: concaua verò, quia per reflexionem complures post primum efficiunt ictus: quippè cùm non possit aer 79 motus, ac agitatus exire. Præterea, auditur quidem sonus & in aere, & in aqua: at verò nec aer est author soni, nec aqua, sed opus est, vt inter sese solidorum corporum, atque ad aerem ictus fiat. Quod quidem tum fit, cùm aer percussus permanet, neque diffunditur. Quapropter si citò, vehementérque percutiatur, sonat. Opus est enim, vt percutientis motus diffusionem præueniat aeris, périnde atque si cumulum, aut aceruum arenæ cùm fertur, velociter quispiam ver- 80 beret. Fit autem Echo, sonitus, inquam is, qui post sonum resultat, cùm aer factus vnus ob vas, vel locum, qui terminauit ipsum, atque dissolui prohibuit, inde resilit, veluti pila, repulsus. Videtur autem talis sonitus fieri semper, sed non semper clarus efficitur: nam & in sono périnde, atque in lumine fit. Lumen enim semper refrangitur, alioquin non fieret lumen vbique, sed essent extra locum eum tenebræ, quò radij Solis perueniunt. Verùm non ita semper refrangitur, vt vmbram efficiat, qua terminare lumen solemus, quod quidem tum sit, cùm ab aqua, vel aere, cæterisque leuibus, vt patet, reflectitur. 81 Rectè autem à veteribus audiendi vacuo tribuitur autoritas: nam aer vacuum esse videtur. Is autem est, qui audire facit, cùm continuus, vnúsque fuerit agitatus. Verùm quia fragilis est, non personat, nisi id, quod est percussum, sit leue. Tum enim vnus ipse simul ob planitiem ipsam euadit: leuis nanque corporis planum est vnum. Id igitur sonum efficit, quod mouet vsque 82 ad auditum continuatione aerem vnum. Inest autem auditui quidam insitus aer, atque cùm auditus in aere sit, cùm externus aer mouetur, & internus mouetur, ac agitatur. Quapropter animal non omni audit ex parte, neque quouis aer pertranſit, & penetrat: quippè cùm animatum non habeat aerem vbique, quo possit qua- 83 uis sua parte moueri. Ipse igitur aer vacat ex se sono, quia facilè dispergitur, ac dissoluitur: verùm cùm prohibetur dissolui, tum motio ipsius est sonus. At is aer, qui in auribus est collocatus, intus est conditus, vt sit immobilis: atque hoc, vt exactè sentiat differentias omnes motus. Et propter hoc in aqua etiam audimus, quia non ingreditur in ipsum insitum aerem, nec in aurem ob obliquitates ipsius, aqua. Quod si acciderit, non audimus: nec item si ægrotauerit, ipsa membrana. Quemadmodum etiam non videmus, cùm ea pellis ægrotat, quæ pupillam complectitur. At enim signum id est audiendi, vel non 84 audiendi: nam auris semper sonat périnde, ac cornu. Semper enim aer insitus, motu suo quodam in auribus agitatur: verùm ipse sonus alienus est, & non proprius. Et propterea Veteres vacuo nos inquiunt audire, ac personante: quia audimus eò, quòd determinatum aerem habet.

Sed vtrum horum duorum sonet, vtrum id, 85 quod verberatur, an id, quod verberat? At constat, vtrunque sonare, modo autem diuerso. Sonus enim, motio est eius, quod eo motu moueri potest, quo mouentur ea, quæ resiliunt à corporibus leuibus, cùm quispiam percutit. Nec omne quoduis, tam verberatum, quàm verberans, sonum efficit, vti diximus. Non enim, vt patet, sonus efficitur, si acus feriat acum: sed opus est vt id, quod verberatur, sit planum, quo simul aer inde resiliat, totúsve concutiatur. Atque dif- 86 ferentiæ sonorum, actu soni manifestæ fieri solent: nam vt absque lumine non videntur colores, sic neque acutum, grauéq; sine sono discernitur. Hęc autem à tangibilibus translatione dicuntur: acutum nanque multum in breui tempore sensum mouet, graue verò longo in tempore parum. Non igitur idem est acutum, & velox: neque graue, tardúmque: sed fit alterius quidem motus propter velocitatem talis, alterius autem talis ob tarditatem. Et similia esse videntur acuto, atque obtuso, quæ sunt in tactu: nam acutum quidem quasi pungit, obtusum autem quasi pellit: quia illud in pauco, hoc in multo tempore mouet. Quare fit, vt illud sit velox, hoc tardum. Atque de sono quidem determinatum sit hactenus. 87 Vox autem, sonus quidam est animantis: nil enim inanimatorum vocem habet, sed similitudine quadam dicuntur vocem emittere: vt tibia, lyra, cæteráque inanimata, quæcunq; extensionem, concentum, & locutionem habent. horum enim soni similes esse voci videntur, quia vox & hæc eadem habet. Atqui complura sunt animalium, quæ non eliciunt vocem, vt ea, quæ sanguinis expertia sunt: & eorum, quæ sanguinẽ habent, pisces, atque id non absque ratione: siquidem sonus motio quædam aeris est, sed qui vocem dicuntur emittere, vt Acheloi fluuij pisces, ij branchiis sanè sonitant, vel aliqua simili parte. Vox autem & sonus est animalis, & non 88 quauis efficitur sine discrimine parte, sed cùm aliquo percutiente aliquid, & in aliquo, quod quidem est aer, sonus effici soleat, iure profectò vocem animalium ea solùm habebunt, quæ susci piunt aerem. Iam enim ipsa natura vt ad gustum, & locutionem vtitur lingua, quorum gustus

stus quidem necessarium est, quapropter pluribus ineit, interpretatio verò est gratia boni: sic & aere, qui respiratione trahitur, ad duas vtitur operationes, id internum, inquam disponendum calorem: quod quidem est necessarium, & causam in aliis explicabimus: & ad vocem etiam conficiẽ 89 dam, ob bonum: Instrumentum autem respirandi, fauces sunt: pulmóq; id est, gratia cuius est ista pars. Nam ea, quæ gradiuntur, hac in parte plus habẽt caloris, quàm cætera. Is præterea locus, qui 10 circa cor est primus, respiratione nimirum eget, idcirco necessarium est, aerẽ ingredi respiratione 90 attractum. Quare vox est ictus aeris respiratione attracti, qui quidem ab anima fit ea, quę his in partibus collocatur, ad eam partem, quę gurgulio appellatur. Non enim omnis quiuis animalis sonus vox est, vti diximus, (fit enim, vt & lingua sonus efficiatur, & etiam vt tussiẽtes efficiunt) sed oportet & animatum sit id, quod verberat, & aliqua cum imaginatione. Vox enim, sonus quidam est 20 significatiuus, & non aeris eius, qui respiratione trahitur, vti tussis: sed hoc ferit aerem eum, qui est in gurgulione ad ipsum. Signum autem est, nõ posse quenquam edere vocem spirantem, aut respirantem, sed aerem retinentem. Detinens enim 91 aerem, hoc ipso nimirum mouet. Paret autem, & quam ob causam pisces vocem non fundunt: fauces enim non habent. At hanc partem non habẽt, qui non suscipiunt aerem, neque respirant. Sed qui ita dicunt, vehementer aberrant. Quam au- 30 rem ob causam, alius sermo est.

De olfactu quem homo habeat hebetissimum, déque odoribus, quòd propria nomina non habent, sed à saporibus transferuntur.

Cap. IX.

92 EOdore verò, & odorabili non æquè bene, atque de hisce, quæ dicta sunt, 40 discernere, determinaréq; possumus. Non enim sic patet, quale quid sit odor, vt sonus, vel lumẽ, vel color. Cuius causa est, nos non habere hunc sensum exactum, sed inferiorem complurium animalium sensu. Remissè nanq; homo olfacit, & nihil odorabilium percipit absq; dolore, vel voluptate, propterea quòd sensus instrumẽtum huiusce non est exactum, at- 93 que perfectum. Atque consentaneum est rationi, tam animalium ea, quæ duros oculos habent, sic 50 sentire colores, vt non eorum percipiant differẽtias, nisi terrore, contrarió que ipsius, quàm hominum genus odores. Similem autẽ rationem subire videntur, odoratus ad gustum, & odoris spe- 94 cies ad species ipsas saporum. Verùm exactiorem gustum habemus, quàm odoratum, ex eo quia gustus tactus est quidam, quem quidem sensum homo exactissimum habet. In cęteris nanq; sensibus vehementer à cæteris animalibus superatur, at tactu longè cæteris omnibus excellentiùs percipit. 60 Quapropter & prudentissimum est animalium. Inficium autem est, in hominum genere ob hoc instrumentum sensus, ingeniosos esse, hebetésve, & non ob aliud quicquam. Qui nanque sunt duri carne, ij sunt inepti mente. Qui verò sunt molles carne, ij sunt ingenio, mentéq; dextri. Vt autem 95 saporum alius dulcis, alius est amarus, sic & odorum quosdam dulces, quosdam appellamus amaros. Verùm quædam odorem habent, saporémq; similis rationis, dulcem, inquam, saporem, dulcémq; odorem: quædam contra. Similiter, & acer est, & acerbus odor, & acutus, & pinguis. Nam quia odores non sunt, vti diximus, manifesti, périnde, atque sapores, ideo nomina odorum deducta sunt a saporibus, per similitudinem rerum. Alius enim est dulcis, vt croci, mellísque: alius acer, vt thymi, ac huiusce modi rerum. Idem & in cæteris modus seruatur. Atqui sicut auditus 96 est audibilis, atque inaudibilis, & visus visibilis, atque inuisibilis, & quisque similiter sensuum: sic & odoratus est odorabilis, atque inodorabilis. Inodorabile autem multipliciter dicitur. Nam & id, quod omnino caret odore, neq; vnquam odorem habere potest: & id, quod exiguum habet: & id etiam, quod malum, tetrúmque habet odorem, hoc appellari nomine solet: similiter & ipsum ingustabile dicitur. Fit autem olfactus etiam per 97 medium, vt aerem, aut aquam. Etenim animalium ea, quæ in aquis degunt, videntur odorem sentire, tam habentia, quàm non habentia sanguinem: sicut & ea, quæ versantur in aere. Horum nanque nonnulla odorem alimenti percipiunt eminus, pergúntque ad ipsum. Quocirca dubi 98 tationem is. locus habere videtur, si cuncta quidem similiter olfaciunt, homo verò respirans, non respirans autem, sed spirans, aut detinens spiritum, non olfacit, neque eminus, neque cominus, neque si in * ipsis naribus intus rem o- * Ipsos nares intro. lentem posuerimus. Atque sensum quidem non fieri, si in instrumentum sensus res ipsa sensu percipienda ponatur, commune omnibus est: sed non sentire sine respiratione, proprium hominum esse videtur. quod quidem experientia la- 99 tè patet. Quare ea, quæ sanguinis expertia sunt, cùm non respirent, sensum quendam, præter eos sensus, qui dicuntur, alium habent. At id esse non potest: quippè cùm odorem percipiant. Sensus enim rei tam malè, quàm bene olentis: olfactus sine controuersia est. Præterea à vehementibus & ipsa corrumpi videntur odoribus, à quibus & homo corrumpitur: vt bituminis, sulphuris, & similium. Necesse est igitur: ipsa olfacere, non respirantia tamen. Atque huius instrumentum 100 sensus, in homine périnde videtur ab instrumento differre talium animantium: atque oculi differunt ab eorum oculis animalium, quæ duros oculos habent. Nam animalium ea, quæ molles oculos habent, palpebras ipsas, vti sepem, & tegmen habent, quas nisi mouerint, ac aperuerint, non vident, vt latè patet. At ea, quæ durorum sunt oculorum, nihil habent profectò tale, sed illico res eas vident, quæ in perspicuo sunt. Sic igitur & instrumentum olfactus in hisce quidem quæ non respirant, velamine caret, périnde atque oculus durus, vt diximus. In his autem, quæ suscipiunt aerem, habet velamen: quòd cùm respirant, aperitur, venis, meatibúsve distentis: & idcirco quæ respirant, non olfa-

ciunt in aqua. Necesse est enim olfaciat respirando, at id in aqua facere nequeunt. Est autem odor sicci, sicut humidi, sapor. Ipsum verò instrumentum olfactus, est potentia tale.

De gustu & sapore.
Cap. x.

101 GVstabile autem, est quoddam tãgibile. Atq; hæc est causa, vt ipsum nõ sit sensibile per medium corpus externũ: neque enim tactus tali medio percipit. Enimuero corpus etiam id, in quo, tanquã in materia, est ipse sapor, qui gustu percipitur, humidũ est, quod est tangibile quoddam. Quapropter si etiã essemus in aqua, dulce sanè sentiremus in ipsa posítum, & nõ sensus illius nobis per aquam, tanquam per medium, esset, sed quia permistum illud esset cum humido, quemadmodum in potione fieri solet. Color autem non hoc videtur, quod mi-
102 scetur, neq; defluxibus. Non igitur vt est ibi, sic & hîc esse de medio dicere possumus. Nullum enim externum est medium, vt diximus. Vt autem visibile est color, sic est gustabile sapor. Atqui nihil absq; humiditate, saporis efficit sensum: sed omne, quod ipsius efficit sensum, humiditatem aut actu, aut potẽtia nimirum habet, vt salsum: nam & ipsum liquescere potest facilè, & linguã, vt patet,
103 cùm liquescit, humidiorem efficere potest. At verò sicuti visus est visibilis, & indiuisibilis (& tenebræ nanq; sunt inuisibiles, quas etiam visus discernit) & eius, quod valde splẽdidũ est: (& hoc enim inuisibile dicitur, quapropter nõ eodem, sed alio modo quàm tenebræ.) sicut igitur visus visibilis, & inuisibilis est, & auditus similiter soni, silẽtiiq; quorum alterum audibile, alterũ inaudibile est, & etiam soni magni périnde, atque splendidi visus. Nam vt paruus sonus modo quodam inaudibilis est, sic etiam & magnus, ac violentus. Inuisibile verò multifariàm dici solet: quoddam périnde dicitur, atq; in cæteris etiam, id quod impossibile est: quoddam hoc pacto, vt aptum quidem sit id habere, quo videri possit, illo autẽ carcat, aut habeat remisse, vel prauè, vt informe dicitur, aut indoctum. Sicut igitur visus, inquam, visibilis & inuisibilis est, & auditus similiter: sic & gustus gustabilis, & ingustabilis est: quod quidem aut exiguum habet, aut prauum, aut vastantem gustũ saporem. Videtur autẽ potabile, & impotabile, esse principium: vtrunq; enim gustu percipitur. Ver-
104 ùm alterum est prauum, gustúmq; deuastat: alterum est amicum Naturæ. Est autem potabile, gustui cum tactu commune. At verò cùm gustabile sit humidum, necesse est & instrumentum sensus ipsius neq; humidum esse actu, neq; etiam tale, vt humectari non possit, humidúmque euadere: patitur enim aliquid gustus ab ipso gustabili, ea nimirum ratione, qua gustabile est. Necesse est igitur, instrumentum gustus potentia quidem humidum esse, humectari autem actu: ita autem humectari, vt eius conseruetur, cùm humectatur, & ratio. Signum autem est, linguam, neq; cùm est valde sicca, neq; cùm est nimiùm humida, sentire. Is enim tactus sit humidi primi périnde, atq; si cùm prægustauerit quispiam vehementem, acrémve saporẽ, déinde alium gustet: & vt in ægrotantibus fit, quibus cuncta videntur amara, quia lingua sentiunt, tali humiditate referta. Species autẽ saporum ita
105 sese habent, quemadmodum colorum. Dulce nãque, & amarum, contraria simplicia sunt. Hæret autem dulci quidẽ pingue, amaro autem salsum. At inter hæc collocantur, acre, acerbum, acidum, atq; acutum. Hæ nanq; ferè differentiæ videntur esse saporum. Quare gustus quidem instrumentum id est, quod est potentia tale: gustabile autem id, quod ipsum actu facere potest.

De tactu. *Cap.* xi.

106 DE tangibili autem, & tactu eadẽ ratio est. Nam si tactus non vnus sit sensus, sed plures, necesse est, & ea, quæ tactu percipiuntur, plura sensibilia esse. Dubitationem autem iste locus habere videtur, vtrũ plures sint tactus, an vnus tãtùm. Et de instrumen-
107 to tactus quid tandem sit, vtrum ipsa caro, & id, quod in cæteris simile est carni, an ita non sit, sed id quidem ipsum sit sensus huiusce mediũ, instrumentum autem ipsius primum, aliud quoddam sit intus. Omnis enim sensus, vnius contrarietatis esse videtur, vt visus, albi, nigríq;: & auditus, acuti, grauísq;: & gustus, dulcis, atq; amari. At in tangibili plures insunt contrarietates, vt patet. Est enim calidum, frigidum, humidum, siccum, mole, durum, & istiusmodi alia. Sed esse videtur ad
108 hanc dubitationem quædam solutio. Nam in cæteris etiam sensibus plures sunt cõtrarietates. In voce nanq; non solùm est acumẽ, & grauitas, sed etiam magnitudo, & paruitas, & lenitas & asperitas vocis, & alia huiusce modi. Sunt & circa colorem differentiæ aliæ tales. Verùm quidnam sit vnum obiectum tactui, sicut vnum est auditui sonus, non esse manifestum videtur. Huius autem,
109 vtrum instrumentum tactus intus sit, post carnem, an non sit, sed statim sit ipsa caro, id non esse signum videtur, sensum, inquã, illico fieri, cùm res tactu percipiendæ tanguntur. Etenim si quis nunc circa carnem, subtilem pellem extenderit, déinde rem tactu percipiendam tetigerit, sensus statim similiter fiet, & tamen patet, in illa pelle tactus instrumentum non esse. Quòd si copulata fuerit, velociùs, vt patet, sensus perceptio
110 fiet. Quapropter talis pars corporis périnde sese habere videtur, atque si circunfusus aer coniunctus esset nobis, ac copulatus. Tunc enim vno quodam instrumento profectò sonum, & colorem, & odorem videremur sentire: & vnus quidam videretur esse, nimirum sensus, visus, auditus, atque olfactus. Nunc autem quia seiunctum est id, per quod fiunt motus, patet, instrumenta iam dicta sensuum esse diuersa. In tactu autem
111 id ipsum nunc latet. Fieri enim nequit, vt ex aere, vel aqua corpus animatum tantummodo constet: quippè cùm solidum quiddam esse oporteat. Restat igitur vt ex his, atque terra, sit mistum, quale est ipsa caro, & id, quod vicem ipsius subit. Quare necesse est, ipsum corpus copulatũ, mediũ esse inter instrumentũ ipsius tactus, & res ipsas tangibiles, per quod fiunt ipsi sensus, qui quidem

112 quidem sunt plures. Indicat autem plures esse, tactus is, qui in lingua consistit. Nam eadem in parte, & omnes res tangibiles, & saporem etiam sentit. Si igitur & cæteræ partes carnis sentirent saporem, vnus, idémque tunc sensus videretur esse profectò, gustus, & tactus. Nunc autem quia non fit conuersio, duo diuersi sensus esse censentur.
113 At verò dubitabit hoc loco non iniuria quispiã: nam si corpus quidem omne profunditatem habet, atque hæc est tertia magnitudo, fieri verò nequit, vt ea corpora sese mutuò tangant, inter quæ corpus aliquod medium intercedit, humidúmq; non est sine corpore, nec humectatum, sed necesse est vel aquam esse, vel aquam habere, quî fieri potest, vt corpus tangat corpus in aqua? Etenim necesse est, cùm extrema non sint sicca, in medio aquam esse, quã repleta sunt ipsa extrema. Quòd si hoc est verum, fieri profectò non potest, vt corporum tactus fiat in aqua. Eodem etiam modo de iis dici potest, quæ in aëre collocantur. Simili nanque modo sese habet aër ad ea, quæ sunt in ipso, & aqua ad ea, quæ sunt in ipsa. Latet autem nos magis in hisce, quæ in aëre collocantur, quã in animalibus, quæ sunt in aqua, si humectatum
114 humectatum tangit. Vtrum igitur omnium simili modo sit sensus, an sensuum quidam, vt nunc videtur, eodem, quidam diuerso modo obiecta sua percipiant, gustus quidem, & tactus tangendo, cæteri autem eminus? At id profectò non ita est: sed durum etiam, & molle per alia planè sentimus, quemadmodum & id, quod sonat, & visibile, ac odorabile: verùm hęc quidem eminus, illa verò cominus sentiuntur. Quapropter latet, si per mediũ illa percipiantur. Nam sensibilia cuncta, per medium sentiuntur: sed in illis id ipsum latet, vt diximus. Enimuerò si per subtilem pellem, vt priùs etiam est dictum, positam circa carnem sentiremus omnia tangibilia, id ipsum non animaduertentes, sic nos tum vtique sentiremus, vt nunc in aëre sentimus, & aqua: nunc enim vide
115 mur res ipsas tangibiles tangere, & nullum medium esse. Interest autẽ inter tangibile, & ea, quæ sonant, & visibilia. Nam hæc quidem sentimus, medio in nos aliquid agente: at tangibilia sentimus, non à medio, sed vnà cum ipso medio moti, vti fit cùm quispiam per clypeum est percussus: non enim percussus clypeus percusit, sed fit, vt ambo sint simul percussi, clypeus, atque miles.
116 Omnino autem vt aër, & aqua sese habent ad visum, & auditum, atque olfactum: sic caro, ac lingua sese ad huius instrumentum sensus habere videntur. Atque nec ibi profectò, nec hîc perceptio sensus fiet: cùm instrumentum sensus à re sensibili tangitur, vt si quispiam super extremum oculi, corpus posuerit album. Ex quo etiam planè patet, instrumentum sensus ipsius, quo res percipiũtur tangibiles, intus esse collocatum, vt diximus. Sic enim & in hoc sensu fiet id porrò, quod in cæteris sensibus fieri solet. Sensibilium enim, si in ipsis instrumentis ponantur sensuum, non fit, vt patet, perceptio. At si super carnem ponatur tangibile, fit, vt docet experientia, sensus. Quare sine
117 dubio, ipsa caro medium est in tactu. Atqui ea tactu percipiũtur, quæ corporis sunt, vt corpus est, differentiæ. Dico autem differentias eas, quę rerũ elementa distinguunt; calidum, frigidum, siccum, ac humidum: de quibus anteà diximus iis in locis, in quibus de elementis ipsis tractauimus. Instrumentum autem id, quo dictæ qualitates sentiuntur, & in quo primo sensus is collocatur, quẽ appellare consueuimus tactum, pars ea sanè est, quæ est potentia talis. Sentire nanque, patĩ quid- 118
dã est, vt diximus. Quare id, quod agit, tale illud
10 facit, cùm sit potentia, quale est ipsum actu. Quocirca simile calidum, atq; frigidum, & durum, ac molle non sentimus, sed exuperationes: quia sensus est quasi mediocritas quædam contrarietatis eius, quę in ipsis sensibilibus inest. Et propter hoc sensibilia ipsa discernit. Nam medium ipsum, extremorum est iudex: fit enim ad vtrunq; ipsorum alterum extremorum. Atque vt id, quod album, 119
nigrúmq; percepturum est sensu, neutrum ipsorum actu, sed potentia sit vtrunque oportet: & in
20 cæteris eodem modo. Sic & in tactu neq; calidũ, neque frigidum id actu sit, oportet, sed vtrunque potentia, quod vtrunque est percepturum. Præ- 120
tereà, vt visus visibilis, ac inuisibilis quodam modo est, vti diximus, cæteriq; sensus oppositorum similiter: sic etiam est tangibilis, ac intangibilis tactus. Intangibile autem est etiam id, quod exiguam admodum differentiã tangibilium habet, quale passus est aër, & exuperationes etiam tangibilium, qualia sunt ea, quæ corrumpere possunt.
30 De sensuum igitur vnoquoq; dictum sit hoc modo, quasi figura.

Communia sensuum, hoc est sensum recipere sine materia res sensiles. Item non propria pars sensum. Itẽ exuperantias sensilium omnibus sensibus officere: & alia. *Cap.* xii.

HOc autem vniuersaliter accipere de 121
omni sensu oportet, sensum, inquam, id esse, quod sensibiles sine materia formas suscipere potest périnde atq;
40 annuli signum sine ferro, vel auro suscipit cera. Suscipit autem æneum, vel aureum signum, sed non vt æs, aut aurum, neq; signum, vt est aureum, æneúmve. Simile patitur & sensus vniuscuiusq; sensibilis modo ab eo, quod habet colorem, aut sonum, aut saporem. Sed non vt vnumquodque illorum dicitur, sed vt est tale, & ratione. Instru- 122
mentum autem id sensus est primum, in quo est talis vis, atque potentia collata, atque sunt idem: ratio verò non est eadem, sed diuersa. Nam id
50 quod sentit, aliqua est magnitudo, non tamen ratio sensitiui: neque sensus est magnitudo, sed est quædam ratio, potentiáq; illius. Patet autem ex 123
his, & cur sensibilium exuperationes, sensuum instrumenta corrumpunt. Nam si motus sit vehementior, instrumentiq; sensus superet vires, dissoluitur ratio: id autem erat sensus: dissoluiturq; périnde, atque concentus intentione, cùm vehementer fides pulsantur. Patet præterea & quam 124
ob causam non sentiunt plantæ, tametsi partem
60 aliquam habent animæ, atque ab ipsis tangibilibus patiuntur: frigescunt enim, & calefiunt, vt patet. Nam huius causa est, mediocritatem non habere, neque principium tale, vt sensibilium sine materia suscipiant formas, sed cum materia pa-

125 tiantur. Dubitabit autem quispiam, si possit id ab odore pati, quod olfacere nequit: aut id à colore, quod haud quoq; videri potest, & in cæteris simili modo. Quòd si odorabile sit odor, si quid inodoratum agit, odor profectò agit. Quare fieri nequit, vt ab odore quicquam patiatur eorum, quæ olfacere nequeunt: eadem est & in cæteris ratio. Nec etiam fieri potest, vt à sensibilibus quicquam patiatur eorum, quę sentire possunt, nisi vt quod
126 que est sensitiuum. Id ita esse, patere potest & hoc etiam pacto. Nam neque lumen & tenebræ, neq; sonus, neq; odor in corpora quicquam agit: sed ea nimirum, in quibus sunt ipsa. Aër enim, qui est cum tonitruo, scindit lignū. At enim tangibilia, saporesq; agunt. Si enim non agerent, à quonam inanimata paterentur, atque alterarentur? Quid 127 igitur? agúntne & sensibilia illa? At, vt videtur, non omne corpus ab odore pati, sonóq; potest, & ea, quæ patiuntur, terminis vacant, & non manet, vt aër: olet enim ipse, tanquã aliquid passus. Quid aliud est olfacere quidem, præter id ipsum, aliquid, inquam, pati? At enim olfacere quidem sentire est. Aër enim passus, citò sensibilis est.

Libri Secundi de Anima, Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE DE ANIMA, LIBER TERTIVS,

Ioanne Argyropylo Byzantio Interprete.

Argumentum libri, ex Simplicio.

SCopus præcipuus libri tertij est, de Animæ parte ea differere, quæ ab electione, cui est præfecta, προαιρετικὴ dicitur, id est, de rationali, & intelligente, quæ mortalibus ineſt, Anima. Nam & in tota hac tractatione de Anima, quæ mortalibus ineſſe deprehenditur, cõsiderationem instituit, vt scilicet indidem ad præstantiores fortè, superioréſve, proportione quadam, & veluti per gradus subducamur, & maximè è rationali eius parte, quæ in his quoq; conspicitur. Cæterùm cùm libro secũdo maiorem disputationis partem de altera ea, quæ cæteris quoque animalibus est communis, transegerit, in hoc tertio libro præcipuum scopum de rationali instituit. Atq; a sensu sumit initium, cùm vt continuus hic sermo sit præcedenti, tum vt appositione horum facta, diuersitatem, quã rationalis anima ad hunc habet, intueamur. Item quantum rationalis facultatis vestigium ad sensum vsq; deueniat, prorogetúrve, contemplemur, vt est impartibile esse, & quodammodo separabile, & se ipsum apprehendere posse, cognoscerέve: & quia intellectus practicus sensu quoq; ipso vtitur. Quæritur autem statim initio, sitne alius quispiam præter dictos quinque sensus, vt inductione quoq; rationis, quam ad ipsos habet, differentiã intuentes: non ambigamus, num alius quispiã ignotus adhuc nobis, præter illos supersit. Item quia scientiæ maximè accommodatum est, quantum fieri possit, species cognobilium omnes complecti, & vtile quoq; est ad confirmationem de vnoquoq; sensu, quod functionẽ propriam apprehendat, veluti cùm visus non solùm colorẽ agnoscit, sed & sese illum agnoscere apprehendit. Non enim ratio est, quæ primùm cognoscit, cùm particulare sit, & indiuiduum, quod cognoscitur. Et neq; alius quispiam sensus, non enim è reliquis quatuor aliquis: neq; præter a signatos quinq; alius est vllus, vt ob hoc ipsum etiã necesse sit existimare nullum aliũ à quinq; dictis haberi sensum, ne ipsius propriam quis existimet cuiusq; sensationem esse. Videtúr que aut solum, aut maximè animalis rationalis sensui tribuere sui cognitionẽ. Eaq; propter, in tertio hoc libro hanc disputationẽ proponit, quãdo mentis maximè, déinde rationis quoque peculiare id est, se ipsum apprehendere, & omnino vitæ eius, quæ à corporibus separari potest. Corpus enim ipsum, φ partes eius aliæ alibi sint sitæ, se ipsum apprehendere, aut in sese conuerti nequit. Vnde & sensui quoq;, qui rationi est cõiunctus, etsi non prorsus, aliquo tamẽ pacto à corpore seiũcto id ipsum inest. Vnde igitur fidem facit Aristoteles, φ non sit alius quispiam, præter quinq; assignatos sensus? Neque enim inductione illud constat: sunt enim plura animalia, quã quę nobis cognita sint, & obscura sunt: alia quidem mortalia, alia verò è dæmonum genere. Neq; ex elementis huius fides esse potest, velut si vnumquod que è quatuor sub proprium sensum referatur, & euaporatio sub quintum, qui sit olfactus. Sic ignis sub visum, sub auditum aër, & sub reliquos duos cætera, velut sub gustum aqua, sub tactum verò terra. Non enim à solo visu, sed & à tactu calor ignis apprehenditur: quare manifestum non est: num alia quoq; illi insit qualitas, quę nos lateat, φ sensus, qui illam apprehendere possit, desit nobis. Quonam modo igitur confirmat Aristoteles, quinq; solos sensus esse, tum ex perfectione vitæ, quæ sit in nobis, tum ex organis non deficientibus? Nam deficere posset nobis sensus aliquis, aut quod Natura obscura sit in nobis, & imbecillior, quàm vt per omnes possit actiones exercere, aut quod desint organa, id est sensiteria. Quòd si & vita in nobis sit perfecta, & neque sensiteriorum aliquod desit, sequetur necessariò adesse sensum omnem. Quonam igitur modo perfecta in nobis vita definietur, eáque inter mortales, de

les, de qua scilicet sermo hîc est? Cum itaque initium motus ab internis sit, primus autem Naturæ motus sit localis, in animalibus, quę hoc ipso motu cientur, perfectio vitæ motricis est quærenda. Neq; tamen in iis id faciundum est, quæ pro parte tantùm, veluti ostrea, sed quæ toto loco cientur: nec si quæ indefinitè, veluti vermium, & pulicum genus, sed finitè, determinatéve: neq; si tenue solùm habeant vestigium huius finitionis, vt formicæ, & apes, sed quæ intellectilem, & artificem facultatem illam ostentant: & maximè quę rationi parere, eáq; duci, & præceptis item assuescere, eáq; cognoscere per eandem facultatem didicerunt. Perfectissima verò è sensili genere vitæ ea est, quę omnium præstantissimæ iungi potest, ipsi scilicet rationali: id nanq; signum summæ perfectionis est. Quòd si hæc sit perfectissima, finiatur autem quinque sensibus solis, necesse est, præter assignatos quinq;, nullum aliud sensuum genus haberi. Neq; id dico, quòd in ratione præditis sensitiua sola sit perfecta: profunditatẽ nanq; habet ipsa quoq; perfectio. Et perfectissima quidẽ tum hæc est, tum quæ in aliis quoq; habetur, rationi parens, & quæ artificem, intellectilémq; facultatem, ac finitionem non tenuem ostentat. Imperfectum est enim, non finitum illud, ac tenue, locóq; immobile, non quidem tanquam ea, quæ præter Naturam sunt: nam iuxta Naturã quidem ipsum quoq;, attamen tenuius, ac veluti terminus, obscuram quandam, & exilem vitam viuentium. Quare & hoc quoq; licet imperfectum sit, iuxta Naturam tamẽ est, speciémq; totam constituit. Quod igitur quantum ad perfectionem attinet vitæ, animalibus perfectis nullus desit sensus, satis per hæc sit repetitum. Considerandum superest, num instrumentum quodpiam deficiens indigentiam hanc efficiat: & cùm sensus instrumentum, aut mistum ex elementis omnibus, aut simplex esse sit necesse, quærendum est è qualibus simplicibus sensiteria esse possint. Item quibus sensibus simplicia, & quibus mistum assignari conueniat: & ánne omnia, quæ esse possunt, in animalibus perfectis habeantur sensuum instrumenta: vt cognoscamus scilicet, nec sic quidem sensum aliquem deesse nobis, quia sensiteriũ scilicet aliquod desit. Quando igitur per quædam media, neq; enim absq; iis à sensilibus rebus mouentur prima sensiteria non ineptè è mediis ipsis de sensiteriorum natura coniecturam facit. Dum enim vtraq; sensilium actionẽ suscipiunt, & naturæ velut cognatione quadam, pérq; cõtinuitatẽ sensilium actiones ad sensiteria transmittant media, suã illis cognatam scilicet esse substantiam significãt. Velut perspicuum esse oportet id, quod visile suscipit, quare ambobus hoc inerit, & medio scilicet, & sensiterio. Sed & ab vno ad alterum absq; vi vlla, & vltro facta tralatio, agnatione ipsorum inter se fit, quapropter medio sensiteriũ simile est: quæ igitur media sint, spectari oportet. Et alia quidem in nobis sunt, vt in gustu, & tactu: alia extra nos, vt in sensibus ceteris. Quæ in nobis sunt, & in superficie habẽtur, omnino mistionem habent. Nã animaliũ natura firmo quodam, ac renitente velamẽto opus habet, ne incommodis facilè pateat: neq; tamen prorsus immobili. Quapropter neq; simplex, sed mistum erit. Extra nos duo simplicia sunt, sensuum actionem transmittentia, aër scilicet, & aqua. Aut si mista sint, alterum ex his in mistione omnino superabit. Neque enim e terra, φ difficulter mobilis sit, & passionem non recipiat facilè, neq; actionem aliorum. Neque ex igne, ob vehementem scilicet vim actionis ipsius, per quã magis mouet alia, suáq; illis imprimit, quàm vt ab illis motus ipsorum passiones recipiat. Quonam itaq; pacto, quod in nobis est medium, supe- 8.11
rante natura terrea, gustatiliũ rerum, tactiliúmq; sensiles actiones suscipit? Nónne quia viuidũ est, vtpote à vita, quæ in nobis est, elaboratum? Quo pacto autem κατόκαυμα perspicuum est, ac personorum, an quia ignis sit elementaris istud? Videtúrq; ignis feruorem, vstulandíq; vim tum abiecisse; tanquam non per se sensiterium existat: vt quod in aëre est hypocauma, commune sit omnibus, quòd nihil absque caliditate sit sensitiuum, causticum verò nullius sit. Cùm itaq; è simplicibus duo sunt media, aqua, & aër, sit nanq; elemẽtare quoq; in aëre, aut commune: è similibus verò sensiteria sint, & vtraq; habeamus, quotquot inter animalia sumus perfecta. In animalibus itaque perfectis nõ solùm vita habetur perfecta, sed & nullum organum deficit, quare neq; sensus deficiet. Quod si ita sit, soli quinque sensus erunt. Iamblichus autem cognomento Magnus, multa animalia esse opinatur nobis ignota, tum dæmonum generis, tum præstantiora, neq; inductione affirmare oportere sensuum numerum, rectè dicens. Sed & Aristoteles inductioni huic soli non innititur, sed tum vitæ ipsius perfectioni, tũ quia nullum nobis desit sensiterium, sed sensum cælestium præstantiorem esse ait, impatibilem scilicet prorsus, & intus excitatum, neq; foris lacessentium, cientiúmve indigentem: ipsum nanq; & ad ἀνάμνησιν, & ad sensilium cognitionem sufficere. An'ne igitur plures, quàm quinque, constitui oportebit? ob eum scilicet, qui cælestium sit sensus: an potiùs hisce non annumerari conueniet illum, quemadmodum neque causam causatis, & tanquam omnes hosce complectentem, quemadmodum neq; sensum, qui in nobis est, communẽ vt sextum aliquem hisce quinq; annumeramus. Atqui inseparabiliter hisce annexus est, quòd cõmuniter apprehendat omnes. Quare multò magis quòd è numero omnium est exemptum, separariq; potest, & tanquam causa reliquos complectitur, annumerari ipsis non oportet. Déinde neque alius simpliciter à prædictis quinq; cælestiũ corporum sensus est. Nam diuersitas tum in ratione consistit, quatenus hæc scilicet diuersa sit, tum in sensibilibus ipsis. At cęlestium sensus eatenus non differt, sed solúmodo diuersus est, quando sensilia plura non sunt, quàm quæ à nobis apprehendi solent. Vniuersa itaq; propositi negotij demonstratio talis mihi esse videtur, perfectioni scilicet vitæ innixa, quæ in animalibus non orbatis, neque præter naturam comparatis habetur. Item integritati instrumentorum, quod etiam ipsum non inductione, sed è natura instrumentorum sensus confirmauit. E quibus bina simplicia

Universidad de Deusto
Biblioteca

simplicia sunt,in sensibus scilicet è lõginquo res apprehendentibus:vnum mistum est,in tactu videlicet quãdo corpus animalis mortalis mistum est totum.His itaq; per primam huius libri partem ad hunc modum pertractatis,ad excellentissimam de mente hominis disputationem,cæteráque huic finitima,in parte altera sese conuertet.

An præter quinque iam expositos,alius quispiam sensus sit. Cap. I.

128 SEnsum autem nullum alium esse, præter hos quinq;,visum,inquam, auditum,odoratum,gustum,& tactum,ex hisce profecto, quæ nunc deinceps dicemus,credere quispiã potest.Nam a nunc sensum omnis eius habemus, cuius sensus est tactus (omnes nanque rei tangibilis,vt est tangibilis,affectus nobis sunt sensibiles tactu)nullus itaque tactus,vel gustus,vel olfactus, vel auditus, vel visus deesse nobis videtur. Præterea,si sensus nobis deficiat aliquis,& instru
129 mentum necesse est illius nobis deesse. Præterea, omnis sensus per medium sentit,vt patuit.Medium autem,aut coniunctum,aut seiunctum,externúmq; esse necesse est.At nos habemus vtrũq;, & id,inquam,quod est coniunctum,quo quidem tangentes sentimus sensibilia tactu, & id etiam, per quod eminus non tangentes sentimus.Id verò duplex est, spatium simplex, aër, inquam, & aqua.Res autem ita sese habere videtur,vt si sensibilia plura diuersi genere per vnum medium sentiantur,necessarium sit,eum,qui sensus instrumentum habeat tale,sensitiuum illorum esse,vt si ex aëre sensus sit instrumentum, & aër sit mediũ in colore sentiendo, ac sono. Quòd si vnum, idémque per plura media sentiatur,vt color per aërem,atque aquam, (hæc enim vtraque perspicua sunt) is,qui alterum tantùm habet ipsorum, sentiet nimirum id, quod per vtrunque sentiri
130 potest.Nam ex hisce duobus simplicibus tantùm instrumenta sunt sensus, ex aëre, atque aqua. Et enim pupilla ex aqua, auditus ex aëre, odoratus ex horum altero constat. Ignis aut nullius est instrumenti, aut communis omnium est: quippe cùm inde ditate nihil sit sensitiuum.Terra etiã aut nullius est instrumenti,aut in tactu maximè commista.Quocirca restat,nullum sensus instru
131 mentum esse præter aërem,atq; aquam. Hæc autem nonnulla nunc animalium habent. Ab iis igitur animalium,quæ sunt perfecta,non imperfecta, nec membris capta, omnes sensus habentur:etenim & talpa sub cute oculos habere videtur.Atque si nullum aliud corpus est, præter ea,
132 quæ percipimus esse,nec vllus alius affectus,præter eos, qui corporibus hisce competunt, quæ
133 sunt hic, nullus profectò deficit sensus. At verò neq; sensus instrumentum quicquam,proprium sensibilium communium esse potest, motus, inqui,quietis,figuræ,magnitudinis,numeri,vnius: quę vno quoq; sensu sentimus per accidens.Omnia enim hæc sanè motu sentimus:etenim magnitudo motu sentitur.Quare & figura quidem,cùm figura quędã magnitudo sit: & id,quod quiescit, ex eo,quia non mouetur: & numerus, continui negatione,& sensibilibus propriis.Vnusquisque nanque sensus nimirum vnum sentit. Quare pa- 134
tet,fieri non posse,vt communium cuiusque sit proprius sensus.Si enim esset,perinde tũc fieret, atque nunc visu dulce sentimus. Quod quidem propterea fit,quòd vtrorunq; sensum habemus, quo cum concurrunt,agnoscimus.Quod si ita nõ esset,nullo alio modo profectò, nisi per accidens sentiremus,quo pacto filium sentimus Cleonis. Non enim Cleonis filium,sed album sentimus: huic autem accidit,vt filius sit Cleonis. At communium habemus iam sensum communem,non per accidens sané. Nullus igitur ipsorum sensus est proprius. Nullo enim sentiremus modo,nisi eo,quo diximus filium videre Cleonis. Propria autẽ sensibilia sensus ipsi per accidens,alter alterius sentiunt:non hoc sanè quo ipsi sunt,sed quo vnus,cùm simul in eodem sensus efficitur,ceu bilem amaram esse,ac flauum. Non enim ad alterũ pertinet,vnũ ambo hæc esse dicere. Quapropter & errat, etsi sit quippiam flauum. Quæri potest 135
autem, cuiusnam gratia plures sensus, sed non vnum tantùm habemus.At vt minùs ipsa,quę sequuntur,atque communia lateant, vt motus, & magnitudo,& numerus.Nam si esset solus visus, qui quidem est & coloris,magis laterent,ac idem esse omnia viderentur,propterea quòd color,& magnitudo simul se sequuntur, & comitantur. Nunc autem cùm in alio quoque sensibili ipsa communia sint,fit inde perspicuum,vnumquodque illorum aliquid aliud esse,atque diuersum.

An eodem sensu,quo sentimus,sentire nos percipiamus. Cap. II.

136 VIm autem sentiamus nos videre, ac audire, necesse est aut visu sentiamus nos videre, aut alio sensu. At si alio sensu, tum idem sensus erit & ipsius visus, & etiam coloris subiecti. Quare vel duo sensus eiusdem erunt subiecti,vel se ipsum sentiet ipse.Præterea si alius sit sensus,qui percipit ipsum visum,aut in infinitum fiet abitio,aut erit aliquis sensus,qui se ipsum percipiet sentientem. Quare id ipsum in primo sensu continuo est faciendum. At hinc oritur dubitatio: nam si visu 137
quidem sentire nihil aliud est,quàm videre,videtur autem color,vel id,quod habet colorem: si quippiam viderit id, quod videt, & colorem, id habebit profectò,quod videt primum. Patet igi- 138
tur,non vnum id ipsum esse,sentire,inquam,visu.Nam cùm non videmus,tenebras,& lumen visu discernimus,sed non eodem,vt patet,modo. Præterea id ipsum etiam,quod videt,colore quo dam modo delibutum est. Instrumentum enim vniuscuiusque sensus,ipsum sensibile sine materia suscipit, vti diximus. Quocirca sensibilibus ipsis semotis, insunt in sensuum instrumentis sensus imaginationésque.Atqui operatio rei sensibilis, atque sensus, vna quidem & eadem est: at earum ratio non eadem est. Dico autem sonum actu,& auditum actu.Fit enim vt is,qui auditum habet,non audiat: & id, quod habet sonum,non semper sonet.Sed cùm operatur id,quod audire potest,& sonat id, quod sonum efficere potest: tum simul fit & auditus actu,& sonus etiam actu:

quorum

quorum alterum quispiam auditionem,alterum sonationem esse non incongruè dicere potest.
139 Quòd si motus, & actio, atque passio in eo est, quod patitur,atque mouetur, necesse est, & sonum,& auditum actu,in auditu,qui est potentia esse, Agentis nanque mouentisque operatio in ipso patiente suscipitur, atque inest. Quocirca non necesse est,id,quod motu ciet,moueri.Actus igitur sonatiui sonus est,vel sonatio:auditiui verò,auditus,vel auditio.Duplex enim est auditus,
140 & duplex etiam sonus. Eadem est in cæteris sensibus, ac sensibilibus ratio. Atque vt actio, passióque non in agente est,sed in eo,quod patitur, sic & ipsius sensibilis actio in ipso est sensitiuo. Sed in quibusdam nomina quoque sunt posita, vt sonatio,ac auditio,in quibusdam autem caret alterum nomine.Operatio enim visus,visio dicitur:at coloris,nomine vacat. Operatio præterea gustus,gustatio dicitur: at saporis, nomen non
141 habet.Hæc cùm ita sint,atque vnus actus rei sensibilis, sensitiuique sit, quanuis diuersas habeat rationes,sicuti diximus,necesse est simul corrumpantur,simúlque sint salua,auditus,ac sonus,qui hoc modo dicuntur: & sapor itidem, & gustus, cæteráque similiter. At ea, quæ dicuntur potentia,non hanc ipsam profectò necessariò subeunt
142 legem.Non rectè igitur priores Naturales Philosophi sentiebant, qui quidem sine visu neque album vllum,neque nigrum esse dicebant,neque item vllum sine gustu saporem.Nam partim rectè,partim non rectè censebant. Etenim cùm dupliciter sensus, sensibiléque dicatur, potentia, atque actu, in his quidem secundis fit id ipsum sanè,quod dictum est, in illis autem primis non fit, vt luce clarius extat. At illi de hisce simpliciter loquebantur, quæ simpliciter non dicuntur.
143 Quòd si vox quædam concentus est, vox autem & auditus tum vnum, tum non vnum, aut non idem sunt, & concentus est ratio, necesse est, & auditum quandam esse rationem. Atque ob id
ipsum exuperans quoque tam acutum,quàm grae,corrumpit auditum,atque deuastat,& in saporibus gustum, & in coloribus visum,id quod nimium est splendidum,& tenebrosum:& in odoribus, vehemens odor, siue dulcis, siue amarus, quia sensus ipse quædam est ratio rata.Quocirca sensibilium ea,quæ syncerè talia,quæque simplicia sunt,vt acutum,vel dulce,vel salsum,cùm reducuntur ad rationem: sensui sunt iucunda: tunc enim ipsum delectare videntur. Omnino autem ipsum mistum magis concentus est,quàm acutum, vel graue. Tactui quoque non calidum sanè simplex,ac frigidum,sed id,quod est ad rationem redactum,amicum est,atque iucundum. Enimuero sensus ipse ratio quædam est,vti diximus:sensibilium autem ea,quæ exuperant,aut dolorem afferunt ipsi,aut tandem ipsum corrum-
144 punt.Vnusquisque igitur sensus, vt sæpe diximus,sensibilis est obiecti: estque in instrumento suo ea ratione, qua illud sensus est instrumentum,& differentias sensibiles obiecti sui discernit:vt album quidem,& nigrum,visus,dulce autem & amarum,gustus:& cæteri similiter sensus.
145 At enim cùm album, & dulce, & singula sensibilium ad singula nimirum aliquo comparemus,ac discernamus,& sentiamus differre,necesse est,id ipsum profectò fieri sensu,quippe cùm illa sensibilia sint. Quo patet, carnem vltimum instru- 146
mentum sensus non esse: nam necesse esset,id, quod discernit,tangendo discernere.Fieri igitur non potest,vt separatis discernatur dulce diuersum esse ab albo,sed vni cuipiam ambo nota esse oportet.Illo nanque modo sanè pateret inter se illa differre,etiam si alterum ego,alterum tu sentires.Vnum igitur dicat oportet,diuersa esse dulce,ac album.Dicit igitur idem,quare vt dicit, sic & intelligit,atque sentit.Patet ergo,fieri non posse,vt separatis separata diiudicentur.At hinc patet, neque fieri posse vt separato in tempore discernantur.Nam vt idem aliud esse bonum,ac malum dicit:sic quando alterum dicit aliud esse, tunc & alterum etiam dicit: atque dico quando, non per accidens, veluti nunc dico quippiam aliud esse,non tamen dico illud nunc aliud esse. Sed hoc pacto non dicit, vt dicat, & nunc illud esse,simul igitur dicit.Quo fit,vt inseparabile,& in inseparabili tempore separata discernat. At 147
verò fieri non potest, vt simul idem ea ratione, qua indiuisibile est, & in indiuisibili tempore motibus contrariis moueatur. At dulce quidem sic mouet sensum,ac intellectum,amarum autem contrario modo,& album itidem diuerso.Est ne igitur quod discernit,indiuisibile quidem numero, separatum autem ratione? Partim igitur vt 148
diuisibile, res sentit diuisas, partim vt indiuisibile. Nam ratione quidem diuisibile, loco autem,atque numero indiuisibile est.An id minimè fieri potest? Idem enim potentia quidem est ipsa contraria,& diuisibile,& indiuisibile:actu autem esse non potest,sed patiendo diuisibile est.At fieri nequit,vt simul sit album,& nigrum. Quare neque formas ipsorum simul sensus ac intellectus,si talia sint,vt patiantur,suscipient.At enim 149
hoc périnde sese habet, atque id, quod quidam punctum appellant:quod quidem tum vnum est, tum duo,quo pacto & diuisibile est. Quo igitur indiuisibile est,hoc vnum est id,quod discernit, ac simul.Quo verò est diuisibile, hoc non vnum est:bis enim eiusdem signi simul fit vsus.Quo ergo finis vsus fit vt duorum, hoc duo discernit, atque est separata vt separatum. Quo verò est vnum,hoc vnius fit vsus,& simul.Sed de principio quidem,quo dicimus animal sensitiuum esse, sit hoc modo determinatum.

De mente,intellectúque,quem Veteres existimarunt idem esse cum sensu.Item in quo differat intellectus à sensu. Cap. III.

150 VIm autem duabus Prisci differentiis maximè definiant animam, motione inquam,loco accommodata,& intelligendo,& discernendo, ac sentiendo, considerandum est,si quid intersit inter intellige
re,ac sentire.Videtur nanq; tam intelligere,quã etiã sapere,veluti quoddam esse sentire. Etenim his vtrisque rerum aliquas anima discernit,atq; cognoscit.Et Veteres idem esse sapere,sentiréq;

censent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

simplicia sunt,in sensibus scilicet è lõginquo res apprehendentibus:vnum mistum est,in tactu videlicet quãdo corpus animalis mortalis mistum est totum.His itaq; per primam huius libri partem ad hunc modum pertractatis,ad excellentissimam de mente hominis disputationem,cæteráque huic finitima,in parte altera sese conuertet.

An præter quinque iam expositos,alius quispiam sensus sit. Cap. I.

128 SEnsum autem nullum alium esse, præter hos quinq;,visum,inquam, auditum,odoratum, gustum,& tactum,ex hisce profecto, quæ nunc deinceps dicemus,credere quispiã potest.Nam a nunc sensum omnis eius habemus, cuius sensus est tactus (omnes nanque rei tangibilis,vt est tangibilis,affectus nobis sunt sensibiles tactu) nullus itaque tactus,vel gustus,vel olfactus, vel auditus, vel visus deesse nobis videtur. Præterea,si sensus nobis deficiat aliquis,& instru-
129 mentum necesse est illius nobis deesse. Præterea, omnis sensus per medium sentit,vt patuit.Medium autem,aut coniunctum,aut seiunctum,externúmq; esse necesse est.At nos habemus vtrũq;, & id,inquam,quod est coniunctum,quo quidem tangentes sentimus sensibilia tactu, & id etiam, per quod eminus non tangentes sentimus.Id verò duplex est, spatium simplex, aër, inquam, & aqua.Res autem ita sese habere videtur,vt si sensibilia plura diuersi genere per vnum medium sentiantur,necessarium sit,eum,qui sensus instrumentum habeat tale,sentiuum illorum esse,vt si ex aëre sensus sit instrumentum, & aër sit mediũ in colore sentiendo, ac sono. Quòd si vnum, idémque per plura media sentiatur,vt color per aërem,atque aquam, (hæc enim vtraque perspicua sunt) is,qui alterum tantùm habet ipsorum, sentiet nimirum id, quod per vtrunque sentiri
130 potest.Nam ex hisce duobus simplicibus tantùm instrumenta sunt sensus, ex aëre, atque aqua. Etenim pupilla ex aqua, auditus ex aëre, odoratus ex horum altero constat. Ignis aut nullius est instrumenti, aut communis omnium est: quippe cùm ince diditate nihil sit sentitiuum.Terra etiã aut nullius est instrumenti,aut in tactu maximè commista.Quocirca restat,nullum sensus instru-
131 mentum esse præter aërem,atq; aquam. Hæc autem nonnulla nunc animalium habent. Ab iis igitur animalium,quæ sunt perfecta,non imperfecta, nec membris capta, omnes sensus habentur:etenim & talpa sub cute oculos habere vide-
132 tur.Atque si nullum aliud corpus est, præter ea, quæ percipimus esse,nec vllus alius affectus,præter eos, qui corporibus hisce competunt, quæ
133 sunt hîc, nullus profectò deficit sensus. At verò neq; sensus instrumentum quicquam,proprium sensibilium communium esse potest, motus, inqui,quietis,figuræ,magnitudinis,numeri,vnius: quę vnoquoq; sensu sentimus per accidens.Omnia enim hæc sanè motu sentimus:etenim magnitudo motu sentitur.Quare & figura quidem,cùm figura quędã magnitudo sit: & id,quod quiescit, ex eo,quia non mouetur: & numerus, continui negatione,& sensibilibus propriis.Vnusquisque nanque sensus nimirum vnum sentit. Quare pa- 134
tet,fieri non posse,vt communium cuiusque sit proprius sensus.Si enim esset,périnde tũc fieret, atque nunc visu dulce sentimus. Quod quidem propterea fit,quòd vtrorunq; sensum habemus, quo cum concurrunt,agnoscimus.Quod si ita nõ esset,nullo alio modo profectò,nisi per accidens sentiremus,quo pacto filium sentimus Cleonis.
Non enim Cleonis filium,sed album sentimus: huic autem accidit,vt filius sit Cleonis. At communium habemus iam sensum communem,non per accidens sané. Nullus igitur ipsorum sensus est proprius. Nullo enim sentiremus modo,nisi eo,quo diximus filium videre Cleonis. Propria autẽ sensibilia sensus ipsi per accidens,alter alterius sentiunt:non hoc sanè quo ipsi sunt,sed quo vnus,cùm simul in eodem sensus efficitur,ceu bilem amaram esse,ac flauam. Non enim ad alterũ pertinet,vnũ ambo hæc esse dicere. Quapropter & errat, etsi sit quippiam flauum. Quæri potest 135
autem, cuiusnam gratia plures sensus, sed non vnum tantùm habemus.At vt minùs ipsa,quę sequuntur,atque communia lateant, vt motus, & magnitudo,& numerus.Nam si esset solus visus, qui quidem est & coloris,magis laterent,ac idem esse omnia viderentur,propterea quòd color,& magnitudo simul se sequuntur, & comitantur. Nunc autem cùm in alio quoque sensibili ipsa communia sint,fit inde perspicuum,vnumquodque illorum aliquid aliud esse,atque diuersum.

An eodem sensu,quo sentimus,sentire nos percipiamus. Cap. II.

VM autem sentiamus nos videre, ac 136
audire, necesse est aut visu sentiamus nos videre, aut alio sensu. At si alio sensu, tum idem sensus erit & ipsius visus, & etiam coloris subiecti. Quare vel duo sensus eiusdem erunt subiecti,vel se ipsum sentiet ipse.Præterea si alius sit sensus,qui percipit ipsum visum,aut in infinitum fiet abitio,aut erit aliquis sensus,qui se ipsum percipiet sentientem. Quare id ipsum in primo sensu continuo est faciendum. At hinc oritur dubitatio: nam si visu 137
quidem sentire nihil aliud est,quàm videre.videtur autem color,vel id,quod habet colorem: si quippiam viderit id, quod videt, & colorem, id habebit profectò,quod videt primum. Patet igi- 138
tur,non vnum id ipsum esse,sentire,inquam,visu.Nam cùm non videmus,tenebras,& lumen visu discernimus,sed non eodem,vt patet,modo. Præterea id ipsum etiam,quod videt,colore quodam modo delibutum est. Instrumentum enim vniuscuiusque sensus,ipsum sensibile sine materia suscipit, vti diximus. Quocirca sensibilibus ipsis semotis, insunt in sensuum instrumentis sensus imaginationésque.Atqui operatio rei sensibilis, atque sensus, vna quidem & eadem est: at earum ratio non eadem est. Dico autem sonum actu,& auditum actu.Fit enim vt is,qui auditum habet,non audiat: & id, quod habet sonum,non semper sonet.Sed cùm operatur id,quod audire potest,& sonat id, quod sonum efficere potest: tum simul fit & auditus actu,& sonus etiam actu:

quorum

quorum alterum quispiam auditionem,alterum sonationem esse non incongruè dicere potest.
139 Quòd si motus, & actio, atque passio in eo est, quod patitur,atque mouetur, necesse est, & sonum,& auditum actu,in auditu,qui est potentia esse. Agentis nanque mouentisque operatio in ipso patiente suscipitur, atque inest. Quocirca non necesse est,id,quod motu ciet,moueri.Actus igitur sonatiui sonus est,vel sonatio:auditiui verò,auditus,vel auditio.Duplex enim est auditus, 10
140 & duplex etiam sonus. Eadem est in cæteris sensibus, ac sensibilibus ratio. Atque vt actio, passióque non in agente est,sed in eo,quod patitur, sic & ipsius sensibilis actio in ipso est sensitiuo. Sed in quibusdam nomina quoque sunt posita, vt sonatio,ac auditio,in quibusdam autem caret alterum nomine.Operatio enim visus,visio dicitur:at coloris,nomine vacat. Operatio præterea gustus,gustatio dicitur: at saporis, nomen non
141 habet.Hæc cùm ita sint,atque vnus actus rei sen- 20
sibilis, sensitiuique sit, quanuis diuersas habeat rationes,sicuti diximus,necesse est simul corrumpantur,simúlque sint salua,auditus,ac sonus,qui hoc modo dicuntur: & sapor itidem, & gustus, cæteráque similiter. At ea, quæ dicuntur potentia,non hanc ipsam profectò necessariò subeunt
142 legem.Non rectè igitur priores Naturales Philosophi sentiebant, qui quidem sine visu neque album vllum,neque nigrum esse dicebant,neque item vllum sine gustu saporem.Nam partim rectè,partim non rectè censebant. Etenim cùm dupliciter sensus, sensibiléque dicatur, potentia, atque actu, in his quidem secundis fit id ipsum sanè,quod dictum est, in illis autem primis non fit, vt luce clarius extat. At illi de hisce simpliciter loquebantur, quæ simpliciter non dicuntur.
143 Quòd si vox quædam concentus est, vox autem & auditus tum vnum, tum non vnum, aut non idem sunt, & concentus est ratio, necesse est, & auditum quandam esse rationem. Atque ob id 40
ipsum exuperans quoque tam acutum,quàm graue,corrumpit auditum,atque deuastat,& in saporibus gustum, & in coloribus visum,id quod nimium est splendidum,& tenebrosum:& in odoribus, vehemens odor, siue dulcis, siue amarus, quia sensus ipse quædam est ratio rata.Quocirca sensibilium ea,quæ syncerè talia,quæque simplicia sunt,vt acutum,vel dulce,vel salsum,cùm reducuntur ad rationem: sensui sunt iucunda: tunc enim ipsum delectare videntur. Omnino 50
autem ipsum mistum magis concentus est,quàm acutum, vel graue. Tactui quoque non calidum sanè simplex,ac frigidum,sed id,quod est ad rationem redactum,amicum est,atque iucundum. Enimuero sensus ipse ratio quædam est,vti diximus:sensibilium autem ea,quæ exuperant,aut dolorem afferunt ipsi,aut tandem ipsum corrum-
144 punt.Vnusquisque igitur sensus, vt sæpe diximus,sensibilis est obiecti: éstque in instrumento suo ea ratione, qua illud sensus est instrumen- 60
tum,& differentias sensibiles obiecti sui discernit:vt album quidem,& nigrum,visus,dulce autem & amarum,gustus:& cæteri similiter sensus.
145 At enim cùm album, & dulce, & singula sensibilium ad singula nimirum aliquo comparemus,ac discernamus,& sentiamus differre,necesse est,id ipsum profectò fieri sensu,quippe cùm illa sensibilia sint. Quo patet, carnem vltimum instru- 146
mentum sensus non esse: nam necesse esset,id, quod discernit,tangendo discernere.Fieri igitur non potest,vt separatis discernatur dulce diuersum esse ab albo,sed vni cuipiam ambo nota esse oportet.Illo nanque modo sanè pareret inter se- 10
se illa differre,etiam si alterum ego,alterum tu sentires.Vnum igitur dicat oportet,diuersa esse 171
dulce,ac album.Dicit igitur idem,quare vt dicit, sic & intelligit,atque sentit.Patet ergo,fieri non posse,vt separatis separata diiudicentur.At hinc patet, neque fieri posse vt separato in tempore discernantur.Nam vt idem aliud esse bonum,ac malum dicit:sic quando alterum dicit aliud esse, tunc & alterum etiam dicit: atque dico quando, non per accidens, veluti nunc dico quippiam
aliud esse,non tamen dico illud nunc aliud esse. 20
Sed hoc pacto non dicit, vt dicat, & nunc illud esse,simul igitur dicit.Quo fit,vt inseparabile,& in inseparabili tempore separata discernat. At 147
verò fieri non potest, vt simul idem ea ratione, qua indiuisibile est, & in indiuisibili tempore motibus contrariis moueatur. At dulce quidem sic mouet sensum,ac intellectum,amarum autem contrario modo,& album itidem diuerso.Est ne igitur quod discernit,indiuisibile quidem nume-
ro, separatum autem ratione? Partim igitur vt 30
diuisibile, res sentit diuisas, partim vt indiuisibile. Nam ratione quidem diuisibile, loco autem,atque numero indiuisibile est.An id minimè 148
fieri potest? Idem enim potentia quidem est ipsa contraria,& diuisibile,& indiuisibile:actu autem esse non potest,sed patiendo diuisibile est.At fieri nequit,vt simul sit album,& nigrum. Quare neque formas ipsorum simul sensus ac intellectus,si talia sint,vt patiantur,suscipient.At enim 149
hoc périnde sese habet, atque id, quod quidam punctum appellant:quod quidem tum vnum est, tum duo,quo pacto & diuisibile est. Quo igitur indiuisibile est,hoc vnum est id,quod discernit, ac simul.Quo verò est diuisibile, hoc non vnum est:bis enim eiusdem signi simul fit vsus.Quo ergo finis vsus fit vt duorum, hoc duo discernit, atque est separata vt separatum. Quo verò est vnum,hoc vnius fit vsus,& simul.Sed de principio quidem,quo dicimus animal sensitiuum esse, 50
sit hoc modo determinatum.

De mente,intellectuque,quem Veteres existimarunt idem esse cum sensu.Item in quo differat intellectus à sensu. Cap. III.

VM autem duabus Prisci differentiis 150
maximè definiant animam, motione inquam,loco accommodata,& intelligendo,& discernendo, ac sentiendo, 60
considerandum est,si quid intersit inter intellige re,ac sentire.Videtur nanq; tam intelligere,quã etiã sapere,veluti quoddam esse sentire. Etenim his vtrisque rerum aliquas anima discernit,atq; cognoscit.Et Veteres idem esse sapere,sentiréq;

censent,

censent, quemadmodum & Empedocles dixit:

Ad præsens hominum, crescit sapientia semper.

Et alio rursus in loco:

Hinc varia his semper prudentia somnia monstrat.

Idem & Homerus his carminibus sensisse videtur:

Tales nanque insunt mentes mortalibus ipsis,
Quales quotidie summi fert rector Olympi.

151 Etenim omnes hi putant, ipsum intelligere corporis esse perinde, atque ipsum sentire. Et sentire simili simile arbitrantur & sapere, vt in superioribus diximus locis. Oportebat tamen ipsos de errore quoq; deceptionéve differere. Sunt enim hæc magis propria animalium, plúsq; id temporis est, quo in his anima versatur, vt patet. Idcirco necesse est, aut vniuersa, quæ videntur, vt quidam inquiunt, esse vera: aut dissimilis rei tactum, errorem esse, deceptionémve. Quippe cùm id sit contrarium illi, simili, inquam, cognoscere simile. Videtur autem & deceptio, & scientia contra-
152 riorum esse eadem. Non idem igitur esse sentire, ac sapere, patet: illud enim omnibus animalibus, hoc valde paucis inest. At neque intelligere idem est, ac sentire, intelligere, inquam, quo rectè, atq; non rectè res percipi solent. Quod nanque rectè percipit, id est prudentia, & scientia, atq; opinio vera. At quod non rectè, id est nimirum his dictis contrarium. Etenim propriorum sensus semper est verus, & vniuersis animalibus inest. At fit, vt falsò quoque quis ratiocinetur, neque cuiquam
153 competit, cui non inest & ratio. Imaginatio nanque diuersa est à sensu, mentéque. Atque neque hæc sit sine sensu, neque existimatio sine hac esse potest. Non idem autem esse imaginationem, existimationémve patet: hic enim affectus in potestate nostra sine controuersia collocatur. Licet nanque, cùm libet, fingere quicquid volumus, atque ante oculos ponere perinde, atque ij faciunt, qui in artificiosæ memoriæ comparatis, atque dispositis locis imagines fingunt, atque simulacra collocant. At opinari in nobis non est situm: necesse est enim, opinantem aut veram, aut falsam existi-
154 mationem habere. Præterea, cùm opinamur aliquid malum esse, atq; terribile, continuò perturbamur. Similiter & cùm opinamur quippiam esse tale, vt in illo sit confidendum. At cùm imaginamur talia, perinde afficimur, atque si in pictura, eadem spectaremus. Sunt autem & existimationis ipsius hæ differentiæ, scientia, & opinio, & prudentia, & ea, quæ sunt hisce contraria. De differentia quorum, alius sit sermo magis ad ipsum
155 accommodatus. At verò cùm diuersum sit sentire, ac intelligere, & huius aliud imaginatio, aliud existimatio esse videatur, de imaginatione primò, deinde de altero dicamus, oportet. Si igitur imaginatio, id est, phantasia, sit id, quo visum, phántasmaque aliquod in nobis dicimus fieri, & non aliud quicquam, quod per translationem hoc eodem nomine nuncupetur: ipsa profectò vna quędam est, potentiarum earum, aut habituum, quibus discernimus, & aut verè percipimus, aut falsó. Tales autem sunt, sensus, opinio, scientia, intellectus. At ipsam non esse sensum, ex hisce patere potest. Sensus enim vel est potentia, vel operatio, vt visus, vel visio. Atqui nonnunquam neutrum est istorum, & tamen apparent aliqua, videmúrque videre, vt ea, quæ in somnis apparent. Deinde sensus quidem semper adest, imaginatio autem non semper. Quòd si idem esset imaginatio, ac operatio, bestiis imaginatio profectò cunctis inesset: at non inesse videtur, vt api, aut formicæ, aut vermi. Præterea, illi quidem veri sunt semper: imaginationes verò plures fiunt, vt patet, falsæ. Præterea, cùm exacte circa sensibile operamur, non dicimus hoc nobis hominem videri, ac apparere, sed potiùs cùm clarè sentimus, quando etiam sit, vt sit verus sensus, & falsus. Atque nobis (quod quidem paulò anteà dicebamus) clausis etiam oculis visa videntur, atque apparent. Atqui nec vllus habituum eorum erit, qui 157
veri sunt semper, vt scientia, vel intellectus. Est enim & falsa imaginatio, non solùm vera. Restat igitur, vt perscrutemur, si sit opinio. Fit enim opinio & vera, & falsa. Verùm opinionem quidem sequitur fides: quippe cùm fieri nequeat, vt hisce quisquam non credat, quorum habet opinionem. Bestiarum autem fides quidem nulli, imaginatio verò compluribus inest. Præterea, fides omnem opinionem sequitur, persuasio fidem, ratio persuasionem. At imaginatio quidem quibusdam belluis inest, ratio autem nullis. At verò pa- 158
tet, nec opinionem esse cum sensu, nec opinionem per sensum, nec opinionis, sensúsve coniunctionem, & per ea, quæ dicta sunt, & hac etiam ratione. Patet enim, si imaginatio sit opinionis, sensúsque coniunctio, opinionem non cuiusuis rei, sed eius esse, cuius est etiam sensus. Dico autem imaginationem, si sit coniunctio sensus, opinionisve, coniunctionem esse opinionis albi, & sensus eiusdem albi. Non enim erit ex opinione quidem boni, sensu autem albi. Apparere igitur, est opinari rem eam, quam sentit, non per accidens. At apparent nonnunquam etiam falsa, de 159
quibus simul veram opinionem habet. Sol enim pedalis quidem apparet: at persuasum est, terra ipsum esse longè maiorem. Fit igitur, vt aut suam is opinionem, quam habet veram, abiiciat, re modo eodem sese habente, non oblitus, nec dissuasus: aut si adhuc illam habeat, eadem sit necessariò falsa simul, & vera. At constat, opinionem tum euadere falsam, cùm res mutata latet. Neque 160
igitur vnum est istorum imaginatio, neque ex his est coniunctum. Verùm, quoniam fieri potest, vt aliud moueatur ab eo ipso, quod motum est, imaginatio verò motio quædam esse videatur, & non fieri sine sensu, sed sentientibus, & eorum etiam esse, quorum est sensus, fit autem vt motus oriatur à sensu iam actu, quem quidem necesse est ipsi sensui similem esse: imaginatio motio hæc est profectò, quæ neque sine sensu nimirum esse, neque competere non sentientibus
161 potest. Atque multa per ipsam id agere, patiue contingit, quod ipsam habet, & insuper & veram, & falsam esse. Atque id propterea fit, quòd sensus quidem propriorum est verus, aut rarò admodum suscipit falsitatem. At est sensus eius etiam

etiam rei, cui propria sensibilia accidunt, vbi iam fit, vt ipse sit falsus. Nam non est falsus, si album dixerit esse: sed si album, hoc, aut aliud esse. Est præterea communium sensus, quæ quidem perinde, atque propria, iis accidunt, quæ sunt per accidens sensibilia. Dico autem motum, & magnitudinem, quæ, vt patet, accidunt sensibilibus, circa quæ maxime error, deceptióque fieri sensu potest. Motus igitur is, qui fit à triplici tali sensu, differentiam ob id ipsum nimirum habebit. Atq; 10
primus quidem, cùm operatio sensus adest, est verus, cæteri verò falli etiam esse possunt, & præsente, atque absente, præsertim cùm à sensu longè sensibile distat. Si igitur nihil aliud, præter imaginationem, habeat ea, quæ dicta sunt, sitque id ipsum, quod diximus, ipse imaginatio, motus is
162 est profectò, qui fit à sensu iam operante. Cùm autem visus maximè sit sensus, hinc est, quòd nomē imaginatio ab ipso lumine sumpsit, phantasiáq; dicitur, quia sine lumine visio fieri nequit. At 20
quia imaginationes immanent, sensibúsque similes sunt, ideo per ipsas animalia, bestiæ, inquam, atque homines multa agunt. Illæ, quia mentis sunt, vt patet, expertes. Homines, quia mens perturbatione nonnunquam, vel morbo, vel somno submergitur. Sed de imaginatione quidem determinatum sit hactenus: satis enim quidnam ipsa sit, & cur sit, hisce, quæ iam dicta sunt, explicauimus.

De intellectu potentiæ, qui vt sensus à sensibilibus, ita ipse ab intelligibilibus patitur, nec vllam propriam formam habet.

Cap. IIII.

1 DE animæ autem ea parte qua cognoscit, atque sapit, siue sit separabilis, siue non separabilis magnitudine, sed ratione, considerandum deinceps est, quam differentiam habet, quoque pacto tandem
2 fit, intelligere. Si igitur ipsum intelligere sit vt
3 sentire, aut pati quoddam, erit ab ipso intelligibili, aut aliquid aliud tale. Vacare igitur ipsam passione, sed formæ susceptiuam esse oportet: & potentia talem, sed non illam esse: & similitudinem subire cum sensu, vt quemadmodum sese habet ad sensibilia sensus, sic sese habeat ad intelli-
4 gibilia intellectus. Quare necesse est, ipsum, cùm vniuersa intelligat, non mistum esse, sicut Anaxagoras dixit, vt superet, atque vincat, id est, vt cognoscat, atq; percipiat. Alienum nanque, cùm
5 apparet iuxtà, prohibet, atque seiungit. Quo fit, vt neque vlla sit ipsius natura, nisi ea solùm, qua possibilis est. Is igitur, qui intellectus Animæ nuncupatur, (dico autem nunc eum, quo ratiocinatur Anima, & existimat) nihil est actu prorsus eorum, quæ sunt anteà, quàm intelligat
6 ipse. Quocirca neque cum corpore mistum ipsum esse, consentaneum est rationi. Qualis enim quidam fieret, calidus, aut frigidus: & instrumentum aliquod ipsius esset profectò, sicut est sensus, nunc autem ipsius nullum prorsus est instrumentum. Atque bene, rectéque censent, qui formarum locum animam inquiunt esse. Attamen neque tota est locus, sed intellectiua: neque est actu, sed potentia, formæ. Atqui pas- 7
sionis vacuitatem non similem esse sentitiui, atq; intellectiui patet in sensuum instrumentis, atq; in ipso sensu. Sensus enim ex vehemente sensibili sentire non potest. Auditus nanque non audit sonum post magnos sonos: & visus non videt, atque odoratus non olfacit, post vehementes colores, atque odores. At intellectus aliquo valde intelligibili intellecto, non minùs sane, sed ma-
gis percipit, intelligitque inferiora. Sentitiuum 8
enim non est sine corpore: at intellectus, ab eodem separabilis. Factus autem vnumquodque perinde, atque is, qui dicitur actu sciens: quod quidem tum accidit, cùm ipse per se ipsum operari potest. Est quidem & tunc quodam modo potentia, sed non perinde, vt erat anteà, quàm didicisset, vel inuenisset. Atque tunc se ipsum etiam intelligere potest. Cùm autem aliud sit 9
magnitudo, aliud magnitudinis esse, & aliud aqua, aliud aquæ esse, & in aliis itidem multis (non enim vniuersis hic modus accommodatur, sed sunt in quibus hæc ipsa sunt eadem, non diuersa) aut alia sanè, aut parte quidem eadem, sed aliter sese habente, carnem, & esse carnis discernit. Caro nanque non est sine materia, sed perinde atque simum, hoc est in hoc. Sentitiua igitur 10
parte calidum discernit, & frigidum, quorum quædam est ratio, caro. Alia verò esse carnis discernit, aut separabili, aut sese habente ad se
ipsam perinde, atque sese habet, cùm extensa fue- 11
rit linea flexa. Rursus in iis, quæ in abstractione consistunt, eadem esse videntur. Rectum enim se habet, vt simum: est enim ipsum cum continuo semper. Quòd si quidditas sit diuersa, aliud est profectò esse recti, aliud ipsum rectum, vt ibi: sit enim dualitas. Quare fit, vt hæc etiam alia, vel alio modo sese habente parte discernat. Omnino igitur vt res separabiles sunt à materia, sic sese habent & ea, quæ sunt circa intellectum ipsum.
Dubitabit autem non iniuria quispiam, quonam 12
modo intelliget intellectus, si ipse quidem simplex sit, ac passionis expers, nihilque habeat cum vlla re prorsus commune, sicut Anaxagoras asserit, intelligere autem pati quoddam sit, vt diximus. Quo nanque quippiam est vtrisque commune, hoc nimirum alterum agere, alterum pati videtur. Præterea ambiget quispiam, si ipse etiam 13
intelligibilis sit. Nam aut cæteris rebus inerit intellectus, nisi alia ratione sit intelligibilis ipse.
Intelligibile autem vnum quoddam est specie, 14
aut aliquid ipse mistum habebit, quod ipsum intelligibilem perinde, atque cætera, facit. At enim ipsum pati diuisum est priùs vna quadam ratione communi, atque intellectus potentia quidem est quodam modo intelligibilia ipsa: actu verò nihil est eorum anteà, quàm intelligat ipsa. Oportet autem in ipso nihil esse, perinde atque in tabula nihil est actu scriptum anteà, quàm in ipsa scribatur: hoc enim in ipso fit, atque accidit intel-
lectu. Est etiam intelligibilis & ipse, vt intelligibi- 15
lia cuncta. Nam in hisce quidem, quæ sine materia sunt, intelligens, & id, quod intelligitur, idem est. Etenim idem est contemplatiua scientia, & id, 16
quod ita sub scientiam cadit. Sed cur non semper

intelli

intelligit, considerandа est causa. In iis autem, quæ materiam habent, vnumquodque intelligibilium potentia est. Quare illis quidem non inerit intellectus: nam intellectus talium, potentia sine materia est, ipse autem intelligibilis rationem subibit.

De intellectu agente, qui sit necessarius ad intellectum potentia perficiendum.

Cap. v.

17 QVm autem in omni natura sint quædam, quorum alterum quidem vnicuique generi materies est, quod id esse patet, quod est potentia illa cuncta: alterum verò causa est, & efficiens omnia, nimirum efficiendo, atque agendo talem subiens rationem, qualem ars conditionem ad materiam subit, necesse est & in anima differentias
18 has easdem inesse. Atque quidam est intellectus talis, vt omnia fiat: quidam talis, vt omnia agat, atque efficiat, qui quidem vt habitus est quidam, & perinde ac lumen: nam & lumen colores, qui sunt potentia, actu colores quodam
19 modo facit. Et is intellectus separabilis est, & non mistus, passionéque vacat, cùm sit substantia actus. Semper enim id, quod efficit, atque agit, præstabilius est eo, quod patitur: & ipsum principium omnino materia. Scientia autem ea, quæ
20 est actu, est idem quod res. Ea verò, quæ est potentia, in vno prior est tempore. Absolutè autem neque tempore, sed non nunc quidem intelligit, nunc autem non intelligit. Separatus verò, id est solum, quod est, atque id solum est immortale, perpetuúmque. Non autem recordamur, quia hoc quidem expers est passionis. Intellectus verò passiuus extinguitur, & sine hoc nihil intelligit.

Primam intellectus actionem esse, circa simplices terminos versari: deinde circa compositionem, in qua iam sit veritas, ac falsitas.

Cap. vi.

21 INdiuisibilium igitur intellectio in hisce consistit, circa quæ falsitas non est. At in quibus & falsitas iam & veritas inest, in hisce compositio quædam iam est conceptuum intellectus, quasi ipsi sint vnum. Atque, vt Empedocles dixit:

Multorum certè capita, admirabile dictu,
Ceruice absque fuere exorta in luminis aura,
Illa tamen dulcis post hoc concordia iungit.

Sic & hæc separata componi solent, vt incom-
22 mensurabile, & diameter. Quòd si eorum etiam quæ fuerunt, vel erunt, sit compositio, & tempus insuper intelligitur, atque additur. Falsitas enim in compositione semper consistit: nam si album non album esse dicat, ipsum tum non album componit. Licet autem diuisionem etiam omnia dicere. Attamen falsitas, aut veritas non solùm consistit in hoc, Cleon est albus: sed in his etiam, Cleon erat, vel erit albus. Id verò, quod singulos dictos conceptus componit, vnúmque
23 facit, ipse est intellectus. Cùm autem dupliciter indiuisibile dicatur, aut potentia, aut actu: nihil prohibet intellectum, cùm longitudinem intelligit, indiuisibile intelligere, & in indiuisibili tempore: est enim indiuisibilis actu. Et tempus perinde, atque longitudo, diuisibile, ac indiuisibile est. Non igitur dici potest, quid in vtroque temporis dimidio intelligebat. Non est enim si non diuisio fiat, nisi potentia. At cùm vtrunque seorsum intelligit, diuidit simul & tempus: atque tunc vt longitudines, illa intelligit. Quòd si longitudinem, vt ex vtrisque constantem intelligat, in eo quoque tempore nimirum ipsam intelligit, quod ex vtrisque pari modo temporibus constat, atq; componitur. Quod verò non quantitate, sed forma est indiuisibile, id in indiuisibili tempore, & animæ indiuisibili intellectione percipit, atque intelligit, per accidens autem, & non hoc sanè, quo illa diuisibilia sunt, id, quod intelligit, & tempus, in quo intelligit, sed hoc quo indiuisibilia sunt. Inest enim & in his indiuisibile quiddam, at fortasse non separabile, quod quidem vnum tam tempus ipsum, quàm ipsam longitudinem facit: atque id, in omni sanè continuo & tempore, & longitudine similiter inest. Punctum autem, omnísque diuisio, & id, quod est sic indiuisibile, perinde atque priuatio cognoscitur, manifestúmque euadit. Similis esse videtur & in aliis ratio: hoc enim modo album cognoscit, atque etiam nigrum: contrario nanque quodam modo cognoscit. Id autem, quod cognoscit, potentia nimirum esse, & in ipso potentiam inesse oportet. Quòd si causarum alicui nullum sit omnino contrarium, illa se ipsam profectò cognoscit, & est actus, & etiam separabilis. Est autem dictio quidem quippiam
26 de quopiam, quemadmodum affirmatio: atque omnis est vera, vel falsa. At intellectus non omnis, sed qui est ipsius quid est, ad formam accommodati, est verus, & non quippiam de quopiam dicit. Sed vt visio proprij ipsius est vera, si verò album hominem esse dicat, aut non, non semper est vera: sic sese habent ea, quæ sine materia sunt.

Quod in sensu voluptas, & dolor est, hoc in intellectu esse bonum & malum. Item quando, & quomodo tam sensus, quàm intellectus persequatur aliquid, aut fugiat.

Cap. vii.

27 SCientia autem ea, quæ est actu, est idem quod res. Ea verò, quæ est potentia, in vno prior est tempore, simpliciter autem neque tempore. Sunt enim vniuersa, quæ fiunt, ex eo, quod actu est.
28 Sensibile autem ad actum ex potentia sensitiuum ipsum deducere, actúque videtur efficere: non enim patitur, ac alteratur. Quapropter alia quædam est hæc species motus: nam motus, actus est imperfecti: at actus simpliciter, qui quidé est rei perfectæ, alius est omnino, diuersúsque ab illo. Sentire igitur ipsi dicere solùm, ac intelligere simile est. Cùm autem sensus iucundum, aut molestum discernit, quasi affirmauerit, aut negauerit, tum persequitur, aut fugit. Atque delecta-
29 ri, aut dolere, est operari ipsa medietate sensus ad bonum, aut ad malum, vt talia sunt: & fuga, & appetitus, qui est actu, hoc sunt: & non aliud, est appetitiuum, aliud fugitiuum: nec alia sunt ista

à sensit

à sensitiuo, quanquàm ipsorũ ratio nõ est eadem,
30 sed diuersa. Animæ autem, quæ est principium ratiocinandi, ipsa phantasmata périnde, atq; sensibilia, sensui ipsi subiiciũtur: atq; cùm bonum, aut malum esse dicit affirmãdo, aut negando, tum fugit, aut persequitur. Quapropter ipsa anima sine
31 phantasmate nunquá intelligit. Fit autem & hîc périnde, vt ibi. Nam aer quidẽ pupillam talẽ efficit, ipsa autẽ aliud: & auditus simili modo. Ipsum verò vltimum, vnum quidẽ est, & medietas vna:
32 at ipsius plures sunt rationes. Quò verò diiudicat, atq; discernit calidũ à dulci differre, dictum & priùs est, & nunc etiam est dicendum. est enim vnum quid ipsum, & ita vnũ, vt terminus. Atque hæc ipsa vnum sunt, aut similitudine rationis, aut numero, quem habẽt ad vtrunq;, vt illa inter sese habent. Quid enim interest, si quónam pacto, discernit aut ea, quæ sub eodẽ genere collocãtur, aut contraria, dubitemus, vt albũ, ac nigrum? Sit igitur vt est A, quod est albũ, ad B, quod est nigrũ: sic
33 C, ad D, quare mutato ordine cõparationem etiam eorundẽ verè facere licet. Si igitur C D sint vnum, ipsa profectò sese habebunt périnde, atq; A B, vt sint idem & vnum, non eandẽ autem habeant rationem, & illa simili modo. Eadem erit omnino ratio, & si A quidem sit dulce, B verò album.

Album	Dulce
A	C
B	D
Nigrum	Amarum.

Intellectiuum igitur ipsas formas in phantasmatibus ipsis intelligit. Et vt in illis ipsi definitum est id, quod fugiendum est, vel sequendum:
34 sic & sine sensu cùm in phanthasmatibus est, mouetur. Sentiẽs enim signum face datũ ignem esse, vidénsq; ipsum communi sensu agitari motu, cognoscit hostem accedere. At nonnunquam hisce, quæ sunt in anima, phantasmatibus, aut mentis conceptibus, quasi videns, ad ea, quę sunt presen-
35 tia, ratiocinatur, atq; deliberat de futuris. Et cùm dixerit, hîc, aut ibi rem eam esse, quæ voluptatem aut dolorem affert, tum fugit, aut persequitur, & omnino aliquid agit. Ipsum etiam verum, ac falsum, quæ sine actione sunt, in eodem genere sunt, in quo sunt bonum, ac malum: sed absolutè differunt, atq; cuiusmodi ratione. At verò res eas, quę
36 vocitantur ob abstractionẽ abstractæ, hoc pacto intelligit. Nam vt si quispiam similitatem, non vt est similitas: quo quidẽ pacto percipi separata non
37 potest, sed vt cõcauitas est, intelligeret actu, sine ea tum ipsam intelligeret carne, in qua cõcauitas est. Sic cùm res intelligit mathematicas, tum separatas ipsas, vt separatas intelligit. Omnino autẽ is intellectus, qui actu intelligit, res ipsæ est, vti dixímus. Si verò fieri possit, vt aliquam ipse, nõ separatus à magnitudine separatarum rerum intelligat, néene, considerandum est posteá.

Anima quodam modo omnia est.

Cap. viii.

VNe autẽ ea, quæ de anima dicta sunt, quasi ad quædã capita redigẽtes rursus dicamus animã ipsam ea vniuersa quodam modo esse, quæ sunt. Nam ea quæ sunt, aut intelligibilia sunt, aut sensibilia. Atque scientia quidem est res eæ quodammodo, quæ sub ipsam scientiam cadunt: sensus autem, ipsæ sensibiles. Verùm quo pacto id ita est, quæ- 38
ratur, oportet. Scinditur igitur in ipsas res scientia, atque sensus. Is quidem, qui est potẽtia, in res potentia tales: is verò, qui est actu, in actu similiter tales: & sciẽtia pari modo. Sensitiuum autem animæ, & id, quod sciẽtiis affici potest, hæc potentia sunt: hoc quidem id, quod sub sciẽtiam cadit, illud verò sensibile. Atqui necesse est, aut res ipsas, aut formas, in anima esse. At nõ sunt in ea res ipsæ profectò: non enim ipse lapis in anima, sed forma lapidis inest. Quare anima est, vt manus. Manus enim, instrumentorũ est instrumentum, & intellectus formarũ est forma, & sensus itidẽ sensibilium forma. Cùm autẽ nulla res sit præter ma- 39
gnitudines separata, vt videntur res ipsæ sensibiles, in ipsis profectò sensibilibus formis, ipsæ sunt
20 intelligibiles formæ, tum earum rerum, quæ abstractæ vocantur, tum eorũ etiam sensibiliũ, quæ sunt habitus, atq; affectus. Idcirco & qui nõ sentit, nihil discere, vel intelligere potest: & qui contemplatur necesse est vnà cum phantasmate contempletur. Ipsa nanq; phãthasmata, veluti sensibilia sunt, attamẽ sine materia. Est autẽ aliud phãtasia ab affirmatione, negatione véve. Verũ enim, vel falsum, complexio est conceptuũ intellectus. At
30 mentis primi conceptus quo, quæso, different, vt non phantasmata sint? an neque cæteri sunt phantasmata, non tamen sine phantasmatibus sunt?

De anima motrice secus locum.

Cap. ix.

GVm autẽ animalium anima hisce duo- 40
bus sit definita, discernendi, inquã, potẽtia, quod quidẽ est opus, officiúmq; mentis, atq; etiã sensus, & insuper etiã mouendi motu ad locũ accommodato potentia: de sensu quidẽ, & intellectu hæc sint determinata, ac pertractata. Déinceps autẽ de eo, quod mouet, quidnam sit ipsius animæ consideremus oportet: vtrũ vna quædã ipsius sit pars separabilis magnitudine, vel ratione, an ipsa anima tota: & si
40 pars sit aliqua, vtrũ sit alia quædã propria prẽter eas, quæ dici solẽt, & eas, quas diximus, an istarũ aliqua vna. Atq; hîc exístit cõtinuò dubitatio, du- 41
bitabitq; non iniuria quíspiam, quomodo partes animæ, & quot oporteat dicere. Nã infinitæ quodammodo, & non eæ solũ esse vidẽtur, quas diui-
50 dendo quidã dixerunt, rationis, inquã, particeps, & irascendi, ac cupiendi principium: vel, vt alij, rationis particeps, & rationis expers. Per differentias enim, quibus hasce diuidunt, & separant partes, & aliæ partes esse videntur, quæ maiorem inter sese, quàm dictæ, distantiam habent. Vegetatiua, inquam, quæ quidem & plantis, & vniuersis animalibus inest. Et sensitiua, quã nec vt rationis expertẽ, nec vt eiusdẽ participẽ quisquã facilè ponet. Prætereà imaginatiua, quæ ratione qui-
60 dem ab omnibus est diuersa. Cui verò sit iungẽda, 42
vt sit idẽ quod illa, aut à qua seiungẽda, vt sit alia ab illa, magnã dubitationẽ habet profectò, si quis seiunctas animæ partes, separatásq; ponat. Insuper appetitiua, quæ & ratione, & vi, alia, diuer-

saque sine dubio ab vniuersis esse videtur. Absurdum autem est, hanc à cæteris diuellere partibus: fit enim & in participe rationis voluntas, & in ratione vacante cupiditas, atque ira. Quòd si tres in partes diuiditur anima, in vnaquaq; profectò
43 partium inerit appetitus. Sed, vt redeamus, vnde digressi sumus, quid est id, quod mouet ipsum animal loco, quo de nunc disputatio nostra est instituta? Motu nanque eo, quo incrementa, decrementaque suscipiuntur, qui quidem omnibus animantibus inest, id mouere sanè videtur, quod vniuersis inest eisdem, principium, inquam, generandi, ac nutriendi. De respiratione autem, expirationéve, & somno, atque vigilia, posteriùs considerare oportet. Nam & hæc ipsa magnam dubi-
44 tationem, difficultatémque habent. Nunc est de motu ad locum accommodato considerandum, quidnam id tandē sit, quod ipsum animal motu mouet progrediendi. Patet itaq;, non esse ipsam potentiam nutriēdi: nam alicuius gratia semper hic motus efficitur, éstne cum imaginatione, vel appetitu. Nihil enim non appetens, aut fugiens, hoc motu cietur, nisi forsitan vi. Præterea plantæ quoque tali cierentur profectò motu, partémque aliquam ad hunc motum vt instrumentum habe-
45 rent. Pari modo nec ipsam sentiendi vim, motus huiusce principium esse constat. Sunt enim animalium multa, quæ sensum quidem habent, manent tamen, & semper immobilia sunt. Quòd si Natura nihil facit frustrà, neque necessariorum quicquam omittit, nisi in animalibus membris captis, ac imperfectis, atq; animalium hæc & perfecta sunt, & non membris capta, cuius id indicium est: & generant enim, & statum, decrementaque suscipiunt, haberent & eas ipsas profectò
46 partes, quæ progrediendi sunt instrumenta. At verò neque ratiocinandi vis, & id, quod intellectus appellatur, principium est mouendi. Intellectus enim contemplatiuus nihil eorum, quæ sub actionem cadunt, contemplatur: neque dicit quicquam omnino, si sit fugiendum, an persequendum. At motus semper aut fugientis, aut persequentis quippiam est. Actiuus etiam cùm rem aliquam huiusce modi contemplatur, minimè iam fugere, aut persequi iubet. Attamen si res illa terribilis sit, cor ipsum mouetur: sin afficiens voluptate, pars aliqua alia corporis agita-
47 tur. Præterea, intellectus nonnunquam iubet, ratióq;, fugere aliquid, aut persequi dicit: at non obtemperat homo, atque mouetur, sed agit cupiditate, vt in ipso fieri solet incontinēte. Omnino autem persæpe fieri videmus, vt non medeatur is, qui medicinam habet, nec is conficiat statuam, qui statuariam habet artem: propterea quòd ars ipsa, neque scientia, sed aliquid aliud hanc habet vim, & potentiam, vt per ipsam artem aliquid,
48 scientiámq; agatur. At verò nec appetitus author, atque princeps huius est motionis. continentes enim, quanquàm appetunt, atque cupiunt, non tamen agunt ea, quæ cupiūt, sed intellectum ipsum sequuntur, rationíque obtemperant.

Intellectum actiuum, & appetitiuum iunctim causam esse motus animalium.

Cap. x.

Videntur igitur duo hæc esse mouentia, vel appetitus, vel intellectus, si quis imaginationem vt quandam intellectionem esse ponat. Nam & homines magis imaginationem, quam scientiam, plerunque sequuntur: & in cæteris animalibus non intellectio, neque ratio, sed imaginatio inest. Hęc igitur ambo intellectus, & appetitus, mouendi
49 motu dicto, principia sunt. Intellectus is, inquā, qui alicuius gratia ratiocinatur, quique principium est agendi. Atque hic fine ab intellectu contemplatiuo differt. Appetitus etiam omnis alicuius est gratia. Cuius enim est appetitio, id est principium intellectus actiui: at ipsum vltimum principium est actionis. Quare non sine ratione principia mouendi videntur hæc esse duo, appetitus, inquā, & mens ea, quę principiū est agendi. Ipsum
51 enim appetibile mouet, & propterea mens mouet, quod appetibile ipsius principium est. Imaginatio quoque cùm mouet, non absque appetitione mouet. Vnum igitur est id, quod mouet, ipsum, inquam appetitiuum. Nam si duo, intellectus, atque appetitus mouerent, per aliquam communem vtique formam mouerent. Nunc autem
52 intellectus quidem non videtur absque appetitu mouere: voluntas enim, appetitus est quida. Atq; cùm fit motus per rationem, & etiam per voluntatem fit. Appetitus autem absq; ratione mouet, cupiditas enim & ipsa, quidam est appetitus. Intellectus igitur rectus est omnis: at appetitus, atque imaginatio, & recta est, & non recta. Quocirca semper quidem ipsum appetibile mouet, hoc autem est aut verè bonum, aut apparens bonum. Attamen non omne bonum mouet, sed id, quod sub actionem cadit. Sub actionem autem cadit,
53 quod aliter sese habere etiam potest. Patet igitur talem animæ vim, atque potentiam, principium esse mouēdi: quæ quidem est ea, quam appetitum
40 cōsueuimus appellare. Cōstat etiā, eos oportere, qui partes animæ diuidūt, si modò potētias ipsas diuidant, atq, separent, cōplures ipsas esse cōcedere: nutriendi principium, sentiendi, intelligendi, deliberandi, & appetēdi. Hæc enim plus inter sese differunt, quàm potentia cupiēdi, ac irascendi. Cùm autem appetitiones inter sese contrariæ
54 fiant, quod quidem tum fit, cùm ratio, cupiditásq; contrariæ sunt, idque fieri solet in hisce, quæ sentiunt, atque percipiunt tempus (mens enim obsturum retrahere iubet, cupiditas verò præsens ipsum persequitur. Nā quod iam afficit voluptate, id & simpliciter afficere voluptate, & absolutè bonum esse videtur ex eo sanè, quia futurum non perspicitur.) Specie quidē vnum id est profectò, quod mouet, appetitiuum, inquā, vt appetitiuum est, atque appetibile omnium est mouentium primum. (Hoc enim mouet, & non mouetur mente, aut imaginatione perceptum.) Numero verò plura sunt ea, quæ mouent. At verò cùm tria sint in
55 animalium motu, vnum id, quod mouet: secundum id, quo mouet: & tertium id, quod mouetur: atque id, quod mouet sit duplex. (nam aliud est immobile, aliud mouet, atque mouetur) immobile quidem id bonū est, quod sub actionem cadit:

cadit: id verò, quod mouet atque mouetur, est ipsum principium appetendi. (mouetur enim id, quod appetit, ea ratione, qua appetit: & appetitio est motus quidam, vel operatio.) Id autem, quod mouetur, est animal ipsum: at quo mouet appetitus vt instrumēto, id iam corpori tribuendum est. Quocirca de ipso tunc est contemplandum, cùm de communibus animæ, corporísve
56 operibus, atque officiis contemplabimur. Nunc, vt in summa dicamus, id quod mouetur instrumentum, ibi est collocandum, vbi idem principij rationem, finísve subit, vt in cardine sit. hic enim conuexum, & concauum est: quorum alterum finis, alterum principium est. Quapropter alterum quiescit, alterum mouetur. Sunt ratione quidem diuersa, magnitudine verò non separantur: vniuersa nanque pulsu, tractúque mouentur. Idcirco oportet perinde, atq; in circulo, aliquid
57 manere, & hinc incipere motum. Omnino igitur, vt diximus, hoc sui ipsius motiuum est animal, quo est appetitiuum. At appetitiuum sine imaginatione non est: omnis autem imaginatio, aut rationis est particeps, aut est sensitiua, atque huius & belluæ participes sunt.

De motu animalium, quæ imperfecta sunt.

Cap. xi.

Et enim considerandū est etiam, quidnam sit id, quod imperfecta animalia motu ciet, quibus sensus inest tātummodo tactus: atq; inuestigandum est, si his etiam insit imaginatio, cupiditásve, nécne. Etenim dolor, atque voluptas his inesse videtur. Quòd si hęc insunt, & cupiditatem necesse est eisdem inesse. At quónā pacto his imaginatio inest? An asserendum est, vt videtur, hæc & in his inesse, imaginationem, inquam, atque cupiditatem, ve-
58 rùm vt indeterminatè mouentur, sic & hæc ipsis insunt indefinitè? Imaginatio igitur sensitiua, ratione etiam expertibus, vti diximus, animalibus inest. At deliberatiua his inest tantùm, in quibus ratio inest. Nam vtrum hoc agat, an hoc, rationis iam opus, atque officium est. Atque necesse est, vno quodam metiri: maius enim persequitur. Quare potest vnum ex pluribus phantasmatibus facere. Et hæc est causa sanè, cur non omnis imaginatio videtur opinionem habere: quia eam quæ est ex ratiocinatione, non habet. at hæc illam nimirum habet. Quapropter deliberatiuum appetitus non habet. Vincit autem interdum appetitus, mouétque voluntatem: interdum hæc illum, appetitus inquam, appetitum, vt sphæra, cùm in-
59 continentia fit, atque semper superior magis est princeps, mouétque natura. Quo fit, vt tres iam motus efficiantur. Ea verò ratio, cui scientiæ tribuuntur, non mouet, sed manet. Cùm autem existimationum, ac rationum alia sit vniuersalis, alia singularis. (Illa nanque dicit, omne bonum honoribus esse afficiendum. hæc verò dicit, me bonum esse) hæc iam opinio mouet, non illa vni-
60 uersalis. quin potiùs ambæ mouent: at illa quiescens magis, hæc autem non quiescens.

Qui sensus animalibus sint necessarij, & quam ob rem.

Cap. xii.

Necesse est igitur, omne quod viuit, animámque habet, nutriendi vim habere ab ortu, generationéve, vsque ad interitum, corruptionémve suā. Necesse est enim, omne, quod est ortum, accretionem, & statum, & decretionem habere: quæ quidem, vt patet, sine nutritione fieri nequeunt. Necesse est igitur, vniuersis his, quæ accrescunt, atque de-
61 crescunt, inesse potentiam nutriendi. At non in omnibus viuentibus necesse est sensum esse. Etenim neque ea possunt tactum habere, quorum corpus est simplex, quæque non sine materia, formarum sunt susceptiua, neque fieri potest, vt sine hoc sensu animalium quicquam in rerum sit ratione. Animal autem necesse est sensum habere, si nihil facit frustrà Natura: nam vniuersa, quæ Natura conficiuntur, gratia sunt alicuius, aut sunt casus eorum, quæ alicuius causa fiunt. Si igitur corpus, quod habet vim gradiendi, non haberet sensum, corrumpetur sanè, & non ad suum
62 proficisceretur, peruenirétque finem, quem quidem opus esse Naturæ constat. Quo nanque pacto nutrietur? Immobilibus enim adest nutrimentum eo in loco, vbi sunt orta, quo nutriri possunt suapte natura. Fieri autem nequit, vt corporum quicquam mobile, atque ortum animam quidem habeat, discernentémque mentem, sensu autem vacet. Cur enim non habebit? Aut enim
63 animæ, aut corpori id ipsum melius erit. At neutri videtur melius esse. Illa nanque ob hoc non intelliget magis: illud autem non ob id ipsum magis persistet. Nullum igitur, vt diximus, non immobile corpus habet animam absq; sensu. Atqui si sensum habet necesse est, ipsum vel simplex corpus, vel mistum esse. Sed fieri non potest, vt sit simplex: non enim habebit tactum. At hunc sensum inesse necesse est. Quod quidem ex hisce perspi-
64 cuum euadere potest: nam cùm animal omne corpus sit animatum, corpúsque omne tangibile sit, tangibile autem sit id, quod est sensibile tactu, necesse est & animalis corpus vim habeat sentiendi tangendo, si debeat ipsum animal cōseruari. Cæteri nanq; sensus per alia quædam externa sentiunt. odoratus, inquā, visus, ac auditus. Tangens autem, nisi sensum habeat, non poterit alia quidem fugere, alia autem capere. Quod si ita sit, fieri non potest, vt ipsum animal conseruetur. Quapropter & ipse gustus, quasi tactus est quidam: est enim alimenti sensus. At alimentum, corpus est,
65 quod tactu percipitur. Sonus autem, & color, & odor, nō nutriunt, nec accretionē, decretionémve faciunt. Quare necesse est, ipsum gustum, tactum quendam esse, quia rei tangibilis, ac nutritiuæ est sensus. Hi igitur sensus necessarij sunt animali. Atque perspicuum est, fieri non posse, vt sit animal absque tactu. At cæteri sensus, boni sunt gratia: & definitio iam generi, non cuiuis animalium sine vllo discrimine, sed cuidam vt gra-
66 dienti necesse est, insint: nam si conseruari debeat, non solùm tangendo, sed eminus etiam sentire ipsum oportet. Quod quidem erit, si per externum sentire medium possit hoc pacto, vt à sensibili quidem medium, ab hoc autem ipsum pa-

tiatur, ac moueatur. Nam vt in motu ad locum accommodato fieri solet, cùm per multa efficitur, (primum namque mouens pellit sensum, pellendoque facit, vt illud pellat id, quod déinceps post illud est collocatum, fitque hoc pacto motus per medium. Atque primum quidem pellit, & non pellitur. Vltimum autem pellitur, & non pellit. Medium verò pellitur, atque pellit: & interdum plura sunt media, interdum pauciora.) sic & in alteratione fieri solet, hoc excepto dúntaxat, id, inquam, quod alterat eodem in loco manere: veluti si quispiam in ceram tinxerit, vsque ad id mota est, vsquequo tinxit? Lapis autem non mouetur: at aqua, ad distantiam longam. Aer autem ad longiorem mouetur, atque agit, & patitur, si maneat, sitque vnus, & non diuisus. Quapropter & de reflexione melius est, aerem à figura, coloréque pati, quousque sit vnus, (est autem vnus in ipso leui) quàm egredientem visionem frangi, atque reflecti censere. Quocirca rursus hic mo-
67 uet visum périnde, atq; si signum, quod in ceram imprimitur, ttansmitteretur vsque ad finem.

Nullum animal ortus, occasúsque particeps ex vno elemento constitui posse: & alia quædam.

Cap. XIII.

68 ATqui perspicuum est, fieri non posse, vt corpus animalis sit simplex, igneũ, inquam, aut aqueum, aut aereũ: nam nullus alius sensus absque tactu haberi potest. Corpus enim animalis omnis, vt dictum est, vim habet sentiendi tangendo. Cætera autem elementa, præter terram, instrumenta sensus fieri possunt. Atque omne tale, per aliud sentiendo sensum nimirum efficit, & per media: at tactus in tangendo sensibilia sua consistit. Quapropter & hoc nomine nuncupatur: atque tametsi cætera quoque sensuum instrumenta tactu sentiunt: at ipse tactus per se ipsum solus sentire videtur. Quibus efficitur, vt nullum talium elementorum, corpus sit animalis. At verò neq; terreum esse potest. Tactus enim, veluti medioeritas est omnium tangibilium, & instrumentum ipsius, non modò terræ differentiarum est susceptiuum, sed etiam calidi, frigidique, cæterorúmque omnium tangibilium: & ideo neq; ossibus, neq; pilis, neque talibus partibus vllis omnino sentimus, quia terrea sunt. Hinc & plantæ omniũ sensuum sunt, vt patet, expertes, quia & ipsæ terreæ sunt. At absque tactu fieri non potest, vt alius quispiam sit sensus. Huius autem instrumentum sensus, neq; terræ est, neq; cęterorũ vllius elemẽtorũ. Hæc cùm ita sint, patet, animalia necessariò 69 mori, cùm hoc solo sensu tactus priuantur. Neq; enim fieri potest, vt hunc sensum non animal habeat: neq; si animal est, aliũ sensum, præter hunc, habere necesse est. Et propterea fit, vt cætera quidem sensibilia non corrumpant suis exuperationibus animal, color, inquam, sonus, & odor, sed ipsa tantùm sensuum instrumenta, nisi per accidens: vt si simul cum sono pulsio, ictúsque fiat: & si à rebus, quæ videntur, atque ab olentibus alia moueantur, quæ tactu corrumpunt. Sapor etiam hoc sanè corrumpit, quo simul accidit, ipsum tangibile esse. Exuperationes autem tangibilium, vt calidorum, frigidorum, & huiusmodi, ipsum interficiunt, atque interimunt animal. Exuperatio 70 enim sensibilis cuiusuis sensus destruit instrumentum, atque deuastat, quare & tangibile exuperans, ipsum destruit tactum. At hoc sensu definitum est animal. Sine namque tactu fieri non posse, vt sit animal, demonstrauimus. Quam ob rem exuperationes eorum, quæ tactu percipiuntur, non solum instrumentum ipsius sensus, verùm etiam animal ipsum interimunt, atque corrumpunt: quia necesse est, animal hunc solum habere. Cæteros autem sensus animal habet, non vt sit, sed vt bene sit, vt anteà diximus. Visum enim habet, vt videat: quoniam & in aere, & in aqua, & omnino in perspicuo degit. Gustum autem, ob id, quod voluptate afficit, aut dolore, vt in alimento ea sentiat, & cupiat, ac moueatur, & auditum, vt aliquid significetur. Linguam præterea, vt ipsum aliquid alij per ipsum significet.

Libri tertij, & vltimi de Anima
FINIS.

PETRI

PETRI ALCYONII
IN LIBROS DECEM ARISTOTELIS DE ANImalibus, se authore Latinos,

Præfatio ad Octauium Fregosium.

BESSARIO Presul Nicænus, quem Eugenius IIII. Pontifex maximus Florentię sua nominatione in summorum Antistitum collegium cooptauit, dicere solebat, Fregosi, eas recentiorum Latinorum elucubrationes posse fructus vberes, diuturnósq; ferre, quæ cum elucubrationibus Veterum Græciæ Scriptorum coniunctæ essent. Memorabilis sanè vox, & præclara, & digna eo homine, quem sanctissimus ille, & sapientissimus Pontifex incensus studio laudum eius, amplissimis honoribus, & summi Antistitis nomine affecerit in celeberrimo conuentu Sacerdotum Italorum, ac prouincialium, & in quem cùm reliqui Pontifices ornamenta congesserint, tum populi, & Reges Christiani plurima, & maxima. Videbat enim nos post natiuam, vt ita dicam, vocem amissam, & eloquentiæ interitum, non posse maiore cum laude in vllo studij genere versari, quàm si id sequeremur, quod multa iam secula probatum esset, & nomen, ac splendorem acquireremus ab eo, quod celebre diu, & illustre fuisset. Quapropter suadebat doctissimis omnibus viris, quorum familiaritate semper illius domus floruit, vt vel more Plauti, Lucretij, Vergilij, & Ciceronis interdum à fontibus grauissimorũ Græciæ Authorum hauriẽtes scripta conficerent sua, comitésque se præberent ducibus illis, qui omneis vias indicarunt, quibus ad eximiam maximarum omnium rerum scientiam peruenireturr, vel integros authores Græcos exemplo Terentij, Ciceronis etiam Latinè loqui facerent, alienæque personæ actores se præberent, quando suæ authores ita commodè esse non possent. Nec destitit vir ille singulari iudicio, & summa authoritate præditus, antè quàm Byzantiorum Cæsarum Imperium euerteretur, agere cum Eugenio IIII. mox cum Nicolao v. eodem sacerdotio prædito, vtè Græcia viros doctissimos Romam euocarent, qui sua Latinos edocerent, nostráq; vicissim illi cognoscerent. Iudicauit enim, vtranque gentem ex alterius disciplina posse sua studia magis illustrare, aut certè meliora facere. Atque etiam quæ initio ostendit, dein quæ fecit, ad exitum auxit, & cumulauit. Nam Græcos multos summis ingeniis, acerrimis studiis, excellentíque doctrina Philosophos domi suæ habuit, qui veteris Academiæ, & Lycei, & Porticus memoriam renouarent. Atque ita post octingentos, & amplius annos Latini Græcis literis, & doctoribus Philosophiam perceperunt. Quinetiam diuini illius viri beneficio magna pars clarissimorum Græciæ Scriptorum, quasi iure Latij donata, Latinæ linguæ sonum, ac nitorem habere cœpit: ita vt quæcunque erant apud Græcos ornatiùs exposita de differendi subtilitate, de Naturæ obscuritate, de vita, & moribus nostra facta sint: idque, vt diximus, opera, & industria hominum tum nostrorum, tum Græcorum. Sed è Græcis ingenij gloria, literarúmque laude maximè floruit Theodorus Gaza Thessalonicæ ortus, qui cùm Turcarum dominatu patriam suam teneri videret, nec satis tutum sibi domicilium Byzantium iudicaret ob arma, quæ quotidie à Turcarum Rege Cæsari Byzantio intentarentur, in Italiam venit, Mantuámque profectus est ad Ludouicum Gonzagam principem doctissimum, omniq; genere laudis ornatissimũ, cuius etiam liberalitate subleuatus admirabilem Latinarum literarum intelligentiam est consecutus. Postremò Romam trãsit, commendationéq; Bessarionis, qui eum in fidem, & clientelam receperat, apud Nicolaũ v. opibus, gratia, & honoribus florentissimus fuit: atque illius dein voluntatem secutus x v. Theophrasti libros de stirpibus Latinos fecit. Nec recusauit etiam pro Latinæ linguæ dignitate, vel cùm Græco homine simultates gerere. Nam Aristotelis quæstiones, & x v i i i. de animalibus libros Latina oratione exposuit, idq; ad frangendam authoritatem Cretis Trapezuntij, qui prior illos de bonis Græcis malos Latinè fecerat. Qua quidẽ in re vir ille præstantissimus de externa lingua egregiè meritus est per clarissimum patriæ, ac suæ linguæ authorem. Ita enim eiusmodi libros expressisse videtur, vt inuidi, & obtrectatores imitari magis illum poterunt, & diligentiam, atque industriam admirari in exquisita tam abstrusarum rerum interpretatione, quàm qui eandẽ ipsam mirè laudaturi essent, vt de suo ad Philippum libro eloquẽtiæ pater Isocrates ait. Nec verò ille quantum laudis collecturus esset ex tam præclaris vigiliis ignorauit: non multò enim pòst tantam ab eiusmodi librorum editione cõmendationem literarũ duxit, vt omnium eruditorũ testimonio, totiúsq; Græciæ, & Italiæ iudicio tum prudentia, & acumi-

ne,& ſubtilitate,tum verò eloquẽtia,varietate,& ſuauitate omnium Doctorũ Græciæ,& Italiæ facile Princeps iudicatus ſit,ſummúſq; magiſter,& acer inueſtigator earum rerũ,quæ à Barbariæ tenebris inuolutæ videbãtur.Itaq; tam honorificis de ſe iudiciis, támq; ornatis de ſua virtute teſtimoniis adductus, crebris ſermonibus vſurpare ſolebat, vt de Antonio Galateo illius familiari audiebã,ſe reliquos x.libros (excludebat autem treis de anima,quia in Latinũ illos antè verterat Argyropylus)eo cõſilio noluiſſe in Latinũ tranſferre,quo Apellẽ ferunt Veneris imaginẽ inchoatam relinquere voluiſſe:quippe qui ſciret,ęqualẽ nullũ poſſe aliqua cum laude quicquã in eo genere tentare:nec de poſteris vllũ futurũ,qui ad præſcripta lineamenta politiore arte quicquã elaborare auderet.Nimis quidẽ,Octaui,vt vides,Gaza ingenio,ac iudicio ſuo applaudebat, nimíſq; doctrinam,& eloquentiã admirabatur ſuã:qua fretus,opinor,hæc pronuntiare nõ dubitabat.Et,vt quemadmodũ ſentio,loquar, in tanta perſuaſione literarũ cogitare debebat,Apellis cauſam magnopere eſſe alienã à ſua. Ille enim cùm maxima pictorũ copia, ſumma artificij laus eſſet, ampliſſimáq; ingeniis præmia proponerentur, hæc de ſe,ſuæq; artis excellentia prædicabat. Sed Gaza circa initia reuiuiſcentis Latinæ linguæ ſuã induſtriam, & doctrinã venditabat in turba incõdita plebeiorum quorundã Doctorũ, in librorũ inopia,& incredibili Principũ auaritia.Quarum calamitatũ genere ſemper Italiã preſſum iri ſuſpicabatur,vt interdũ exiſtimẽ,illum in ea ſententia fuiſſe,ſecum extingui oportere omnẽ reconditarum literarum laudẽ,& cognitionem. Nos certè quanquã in veritate crimẽ arrogãtiæ nõ extimeſcimus,tamen plerunq; indicauimus, hominẽ in Ariſtotele vertendo præ ſe tuliſſe nullum aliud Latinitatis genus tenuiſſe,quã id,quod à Seneca, Plinio,& Apuleio didiciſſet, qui authores omnino doctiſſimi fuerunt, & ſuo in genere ſatis eloquentes,ſed mihi omnes caruiſſe videntur ea loquẽdi proprietate, & elegãtia , quã in M.Tull.C. Cęſare,Salluſtio,& paucis quibuſdã illorum temporũ Scriptoribus admiramur,& ſequi debemus. Ad cuius etiã rationem,& ſplendorẽ,voluiſſem, vt Gaza totã dictionẽ, quoad eius fieri poterat, ſuúmq; dicendi genus reuocaſſet.Quineriã ſæpenumero in libris De partibus, & De generatione animalium negligens deprehenditur. Nec enim Græcos eorũ librorũ explanatores Ammonium, & Michaelem Epheſiũ euoluit,ac propterea eum authoris ſenſum Latinè aliquãdo non proponit, quem doctiſſimi illi ſcriptores Græcè attulerũt. Equidẽ tanta hominis negligentia cõmotus, iam pridem eorum librorum Paraphraſin confeci,do cuíq; certiſſimis rationibus, minùs licere nobis rectè in ſtudio tam veteris, & nobilis diſciplinæ verſari Theodoro Gaza interprete. quæ omnia ita ad editionẽ parata ſunt, vt extremã dũntaxat manũ expectent.Nunc autẽ eiuſmodi Paraphraſi quaſi ſuperfœtãtes decẽ illos libros ex opere Ariſtotelis de animalibus Latinos finximus, in quibus de Græco vertendis omnẽ æqualiũ,ac poſterorũ laborẽ Gaza irritũ fore ſuſpicabatur: atque eos ipſos in lucem prolatos authoritate nominis tui celebrari volui,Fregoſi clariſsime.Sperabam enim fore,vt ita iudicarere omni ex parte impreſſa tuorũ Maiorũ veſtigia eõſectari,qui nõ minorem famæ celebritatẽ ſe comparare crediderunt, ſi ſeipſis authoribus veritas rerũ demõſtraretur, rectíſq; philoſophiæ præceptis animi hominum inſtitueretur,quàm ſi inſignẽ aliam vel domi, vel militiæ laudẽ adepti fuiſſent.Primus autem horũ librorũ eſt de cõmuni animalium greſſu,quo deſcriptio membrorum, & fabrica, compactióque partium omnium cõtinetur,quibus animalia terreſtria,aquatilia,volucria,inſecta, prædita ſunt, vt illis vti poſsint ad motũ per locũ,& ad omnem corporis actionẽ,cùm tamẽ ſic formatæ ſint,vt facili ſua cõtractione, & porrectione propter molleis cõmiſſuras, & artus nullo in motu laborent, nullámq; ferè ſuarum functionũ laſsitudinẽ ſentiant.Secũdus de ſenſu,& ſenſilibus,cuius inſcriptionis ambigua fuit ratio apud Veteres.Aphrodiſieſis enim Alexãder,quaſi maiorũ gentiũ Peripateticus,opinatur ſenſum accipi pro inſtrumento ſentiendi, quod ſenſoriũ Latini appellamus: quandoquidẽ Ariſtoteles hic demonſtrat, quodnam ſit cuiuſq; ſenſus inſtrumentũ,& ex quo conſtet.Additum etiam de ſenſilibus, hoc eſt,quænã cuiq; ſenſui reſpondeat ſenſilis res, & quòd per ſuæ,propriáq; naturæ vim requirat,vt ſenſum ferit,& laceſſat.Themiſtius Euphrada Paraphraſtes diligentiſsimus cùm teſtimoniũ ab hoc Volumine petit,inſcriptionẽ de cõmunibus animæ, & corporis functionibus agnoſcit. Credo quòd liber hic treis de anima libros excipiẽs primũ rationem cõplectatur eorũ munerum, quibus anima duce per corpus fungimur.De memoria autẽ, & reminiſcentia liber optima ratione,ſecundũ librum de ſenſu, & ſenſilibus ponitur. Cùm enim memoria,vel habitus,vel res alia ſit ſenſus cõmunis,qui in corde locetur,ideo præceptioni de ſenſu,& ſenſilibus diſputatio de memoria annectẽda erat,in qua perueſtigat,quæ animalia rerum memoriã replicare poſsint,quid memoria ſit,cur recordãtes ſibi ſentire aliquãdo videãtur.Atq; interim ſentire idem ſignificat,quod imagines afformare,vtMichael etiã Epheſius obſeruauit,qui admirabili explanatione horũ librorũ lectionẽ illuſtrauit.Ecõtrà cur imagines afformãtes videãtur ſibi recordari,quid reminiſci,demõſtrátq; id ipſum rem quandã corporeã eſſe. Quarto,quinto, & ſexto libro ſomnũ & vigiliã perſequitur, aſſerens vtrũq; vni, eidémq; facultati reddi oportere,cõmunémq; rem & animę,& corporis eſſe.Docet etiã, quam ob cauſam ſomnus proficiſcatur. Item ſomnia cui animæ parti obueniant, probátq; illa à Diis non mitti,aut obiici , etiã ſi rerũ omnium excellentia præſtent,ſed alia eſſe notas, alia cauſas, alia caſus, réſq; fortuitas,& temerarias.Qui etiã recta hauriant ſomnia,indicat, qui non item.Septimo dein libro cõmunis motus animaliũ ratio explicatur.Nam cùm anima in facultatem agendi,& diiudicandi partiatur,vis nimirũ appetendi,quæ eadẽ eſt,ac impulſtrix,ad ſuperiorem pertinet.Atq; cùm cauſa ſit , quare animalia per locum ſe moueant,ſedémq; habeat poſt phantaſian,

taſian, quam,Ciceronẽ ſequuti, viſum vertimus, & memoria habitus ſit phantaſmatis,tanquã imaginis,par erat,vt hinc de communi animaliũ motu inſtitutio ſuſciperetur.Volumina autẽ quinq; de generatione animaliũ inter hoc de motu volumen, & tria alia de diuturnitate, & breuitate vitæ,de vita & obitu,& de reſpiratione interponit. Atq; in his primũ quęrit quod diſſolubile,& facilè diſsipabile ſit, cũ hoc ſequatur diuturnitas vitæ.Mox de vita,& obitu, de ſenectute & iuuẽtute agit,cũ ſenectus diuturnitatẽ vitæ ſequatur,breuitatẽ iuuẽtus.Poſtremò de reſpiratione diſſerit: quandoquidẽ illa pleriſq; animalibus neceſſaria eſt ad ſe,vitámq; ſuã tuendã.Atq; ita diuinus Ariſtoteles harũ rerum explicationẽ fine totius methodi de animalibus cõcludit,qua nihil vnquam elucubratũ eſt vel rerũ pręclariſsimarum copia admirabilius,vel diſſerẽdi ſubtilitate perfectius, vel orationis nitore, verborúmq; elegãtia ornatius. Mactę ingenio , & virtute homo , & ſupra mortalitatẽ tuã diuinitatis compos , & planè dignus iis laudibus,& honoribus,qui diuini, & immortales tibi debeãtur pro diuinis tuis,& immortalibus in nos meritis.Ex tuis enim ſcriptis,præclariſsimiſq; monumẽtis cũ omnis doctrina liberalis,omnis recta præceptio , omnis ſermo elegãs ſumi poteſt,tum varietas eſt tanta artiũ,vt nemo ſine eo quaſi inſtrumẽto ad vllã rem illuſtriorẽ ſatis ornatus poſsit accedere. A te vera rerũ gignendarũ initia,naturã,cauſas,motũ,tempus,cæli, elementorũ,animę vim,deniq; ipſius Dei præſtãtiam,admirabiliáq; opera didicimus.Animantiũ itẽ omniũ ornatus,victus, figuras , & rerũ omniũ occultiſsimarũ inueſtigationem tibi debemus:&, vt alia mittã,horũ librorũ ſcriptione quantis erroribus animos hominũ liberaſtiꝰcùm quoad cauſa tulerit,vbiq; fregeris authoritatẽ cùm aliorum Philoſophorũ,& Medicorũ,tum maximè Hippocratis,& Platonis,quorũ præcepta oraculorũ inſtar habebantur.Moratum etiã hominẽ informaſti,præſtantẽ in Repub.ciuem oſtendiſti, optimũ Reipublicæ ſtatum exquiſiſti : quæ felix vitæ degendæ ratio eſſet,docuiſti , atq; illã maximè probare es viſus,quæ quieta in cõtemplatione,& cognitione rerum poneretur:eandémq; ipſam,quia Deorum vitæ ſimillima eſſet,homine ſapiente digniſsimã iudicaſti.Sed hæc hactenus. Hoſce quidem decẽ libros de animalibus, vt antè diximus, nunc ad te mittere conſtitui,Fregoſi,adductus nõ ſolũ humanitate,ac liberalitate tua plurimis quidem,& ampliſsimis officiis perſpecta ſtudioſis omnibus,verũ etiã opinione , quæ apud me eſt de ſtudio , de ingenio,de eloquẽtia,de literis tuis,in quibus cùm longè omnibus pręſtes,facis vt in his vel tractãdis, vel iudicãdis perfectiſsimus habeare.Quod ſi alias vnquã virtus & induſtria tua enituit,in horũ maximè librorũ patrocinio illa nũc expetẽda mihi videtur, quãdoquidẽ hinc habituri ſint,qui ingenuas ex doctrina oblectationes capiunt,vnde id percipiant, quod longiſsmè ſit ab imperitorũ intelligentia diſiunctum.Hinc etiã diſcere poterunt noſtri tẽporis Philoſophi, & Medici magnã ſuę diſciplinæ partẽ,quæ adumbrata cognitione illis cõperta erat, lumine interpretationis noſtræ illuſtratam fuiſſe,& , vt cõfidimus, deſiſtent aliquando impudentes Magiſtri in ſcholis garrire , & tam multos teſteis imperitiæ ſuo domeſtico pręconio colligere,vt de quodã declamatore Catulus ille Ciceronianus inquit. Ac iudicium quidẽ iſtorum,& conſuetudinẽ damnaſti tu ſemper,Octaui,vt alia multa,quę à Prouincialibus emanarunt, & vetera noſtrorum Romanorum inſtituta,quantũ facultas tulit, ad Genuẽſeis tuos reuocaſti,vt omnia , quæ vel ad dignitatem pręclara,vel ad vſum honeſta,vel ad ſpeciẽ decora eſſent,cõmodiùs obtinere poſſent , nulláq; eſſent vitæ ornamẽta, quæ in illis eximia non apparerent,& illuſtria. Qua propter beneficio tuo nõ modò vrbanũ illud reconditarũ literarũ decus, vernaculáq; morum ſuauitas,& facilitas, & antiqua vitæ moderatio ab Vrbis Romanæ fontibus ad Genuenſeis tuos deriuata eſt.Verũ etiam non pauci gymnaſiorũ Italiæ Magiſtri iudicio tuo adducti , facultatibúſq; ſubleuati eam rationẽ tradendę philoſophię ſequi cœperũt,quę digna eſſet Italię authoritate,& ſtudioſorũ expectatione,tãtáq; tuæ virtutis gloria , & dignitatis ſplendore. Quinetiã magnificẽtia , & induſtria tua perfectũ eſt, vt ſua propẽmodũ facies vrbi Genuæ redderetur:nam & celeberrima quæq; loca tabulis, ſignis,pecunia tua partim effoſsis,partim fabrefactis exornaſti , & multas ædeis magnificẽtiſsimè extruxiſti,& nõ pauca tẽpla tum vetuſtate, & ſitu ſquallida,tum exterarũ nationũ furore,& maleficio collapſa reſtituiſti : ad quæ itẽ magnificũ,& pretioſum omnẽ apparatũ adiunctũ videmus,quę vel ad ſolẽnia ſacra obeunda , vel ad ſummi Dei cultũ augendũ,vel ad tuã,& religionis laudẽ celebrandam aptũ exiſtimaueris.Clariſsimus diutur na cũ fortuna ſis,& Princeps,Deus opes iſtas tibi fortunet,ſempiternáſq; poſteris tuis propaget,tũ quòd in Ligures primũ , vt officij ratio poſtulabat, mox in alios Italici nominis viros ſingulos, & vniuerſos optimi animi,ac ſummæ beneuolentię ſigna ſemper dederis,illóſq; omnibus ſtudiis, & officiis ornatiſsimos habueris:tum etiã , quòd magnã pecunię vim in exquiſitarũ literarũ renouationem,& ſplendorẽ profundere volueris. Et quanquàm tantarũ laudum decus per te ſemper ſpectaſti,atq; ad id ipſum rectis ſtudiis cõtendiſti,te tamẽ currentẽ,vt aiunt,incitaſſe,& ardentẽ inflammaſſe credimus Federicũ fratrem Pontificem Salernitanum , virũ planè ad omnia ſumma natum,omníq; genere virtutis excellentem,& in quo vno omnium ſui ordinis Sacerdotum videmus doctrinam,vitã,mores,actiones cum religionis laude cõſentire. Is enim hoc egregium , & ad immortalitatẽ memoriæ glorioſum eſſe putauit, vna tecũ eniti,ac elaborare,vt ciues veſtri,& Italiæ populi,& ſocij Reges intelligerent, vos ipſos nõ indignos filios Auguſtino parẽte diuini ingenij,ſummæq; ſapiẽtiæ,& ſingularis fortitudinis viro,qui cũ ſummũ,& altiſsimũ gradũ dignitatis, vt vos obtineret,quoad vixit,patrię libertatẽ ſemper defẽdit,nomẽ ornauit, Imperiũ auxit:nec indignos nepotes materno auo Federico Principe Vrbinatũ clariſsimo,omniũq; virtutum noſtris temporibus authore,& liberaliſsimo amplificatore,

tore, qui etsi optimarum disciplinarum cognitioni,& honestarum omnium artium studiis tantum impartiri temporis potuit, quantum à pueritia vsque ad summam senectutem cõtinuis bellis,& victoriis conquieuit:ita tamen omneis animo virtutes comprehendit,vt ad omnia, quæ aut dicere,aut cogitare,aut facere, aut cõtendere vellet,à Natura productus videretur. Quapropter admirabilis tua virtus non modò insignibus Maiorũ imaginibus commendatur,& optimi,amantissimique fratris pietate, & consilio adiuuatur, sed facit etiam, vt cùm dignitate otio illo fruare, quod præstanti ingenio, & nobilitate ciuẽ in patria sua optare debere ait Cicero. Nam & Genuenses tui te Principem ciuem esse volũt, & tuam in rebus gerẽdis authoritatem sequuntur,& consiliorum authorem retinent,honorémq; cum deferunt, quem nemo vnquam post hominum memoriam,publici consilij author, & regendæ ciuitatis dux,& sententię,atque eloquentiæ princeps in Senatu,in populo, in publicis causis obtinuit. Itaq; te superstite nihil est,quod prisca desideremus tempora: nec Itali homines ad auitæ laudis amplitudinem tuendam aliunde opem, & auxilium petere debent,nec vllos aut Aphricanos,aut Lucullos, aut Atticos, aut Mecœnates sibi dari hodie exoptant. Illorum enim laudem vel honore,nobilitate,& literatura æquas, vel consilio,& magnitudine animi superas, vel cum illis omnibus magnificentia, & vitæ splendore contendis. Equidem,quod ad me attinet, quotiescunque ad ingenium,studia,& instituta tua cõsiderãda animum confero,non possum non confiteri,me maximo cumulari gaudio, cùm propter alia multa, quæ & sapienter dicas, & optimè ratione temporum habita statuas, tum quòd in tanta bonorum Principum orbitate,tantáque beneficorum, & liberalium hominum inopia, qua hodie in Italia, quod pudet dicere laboramus, pro humanitate, sapientia,liberalitate prolixa,beneficáq; tua natura aliis libentissimè ea largiare,quę magnis laboribus,singulari industria,summis vitæ periculis cõsecutus es, quódq; omnes intelligãt,te vita ingenua, in beata, & omni copiarum genere florenti ciuitate principem locorum tenere, atq; in summa tua fortuna virtutis laudem magis enitescere,quàm Fortunæ gratiam. Vale,& tibi persuade,nihil mihi & ad lætitiã animi, & ad memoriæ dignitatem præstantius esse posse,quàm si cognouero,te ad hęc legenda socio interdum vsum esse Ioanne Augustino Marino Ciue tuo nobilissimo. Is enim vel propter ingenium peracre, studium flagrans, doctrinam eximiam, & singularem eloquentiam commodè omnia iudicare poterit,vel propter incredibilem fidem, obseruantiam,& perpetuum suum erga te,domúmque vestram studium, magnopere delectabitur, cùm in tuo nomine illa ipsa apparere viderit.

ARGVMENTVM LIBRORVM, QVAE PARVA VOCANT NATVRALIA, PER NICOLAVM LEONICVM.

AVTHORIS intentio hoc in opere, quæ sanè cognita ad alacritatẽ prę-cipuè,discentiúmque studium nonnihil certè facit, huiusmodi esse videtur, explere scilicet,& consummare de sensibus,& sensilibus indicatam in libris de anima institutionem.Cùm enim in illis Philosophus de omni communiter pertractasset anima,seorsumque etiam de singulis illius potestatibus,& viribus, quas vocant potentias, inter quas sanè sensitiua connumeratur facultas: de hac ipsa,& de vnoquoque sensu subtilissimè in illis conscripsit libris. Cùm autem sine sensiterij opera,id est,sine sensus instrumento,in sentiendi actum exire nequeat anima: (ad sensitiuas nanq; operationes illam corpore indigere palàm est) de sensiteriis etiam ipsis Philosopho pertractare necesse erat: quod in hoc nimirum facit libello, in quo certè de sensilibus etiam propriis singulorum sensuũ nos planè docet,& quidnam quippiam sui existens natura sensile est. Aliud autem est ipsius sensilis esse,& aliud sensile esse.De sensilibus enim, vt sensilia sunt, in libris de anima abundè nos ipse docuit:in hoc autẽ nos instruit libro de sensilibus secundum illorum propriας, peculiaréque naturas.Ad summam igitur ipsius hoc in libello est intentio, perfectam,cõsummatámque nobis tradere disciplinam de iis,quæ ad sensus pertinentia,& in libris de anima prælibata potiùs, quàm explicata, exactiorem certè requirebant doctrinæ modum, quem ad hunc(vt videtur) libellum reseruauit : de singulorum, inquam, sensiteriis sensuum,& de sensilibus, vt talia existere animaduertuntur. Ex quibus sanè cuiuis palàm esse potest,quænam,& quanta libelli huius sit vtilitas, quod secundum dicendorum fuerat caput. Per hunc enim libellum scientia de anima, quæ cùm nobilissima sine controuersia existit,tum ab omnibus pręcipuè expetenda iure censetur, finem capit idoneum:nanque illa, quæ in libris de anima fuere prætermissa, tanquam huic seruata loco,hoc in libello exactè complentur, & diligenter, aptéque explicantur. A libris prætereà de anima ad multiiuges de animalibus Commentarios descendentibus, in quibus vniuersa ferè Physiologiæ explicatur ratio, iamiam partialibus se applicans rebus, & medicæ artis prima tradens rudimenta, hic profectò liber expeditum præstat ingressum:& hac rectè,compendiariéque itur via,sine qua omnia certè inuia, & salebrosa posterioribus in Commentariis offendere continget.Ordo autem lectionis,quod sanè tertio

tertio propopositũ fuit loco, vel ex ipsius proœmio facile dignosci potest. hæc enim lectio tres illos de anima aureos libellos statim cõsequi videtur.Quòd si illi sextum inter naturaliũ libros, vt quidam voluere Peripatetici,obtinent locum, hic nimirum libellus septimum sibi iure,& meritò vendicare poterit.Cùm enim de anima ipse in superioribus pertractauerit libris,communi,inquam,doctrinæ modo,& veluti in quadam illius abstractione:in iis, quæ hic aguntur, secundum concretionem quandam,& illius ad corpus complicationem nos sanè docet, necnon secundum operationes,actúsq; illius communiter resultantes.In libris autem de animalibus, qui hunc continenter sequuntur libellum,de animę inuestigatoribus Philosophus, secundum eius applicationem ad singulas iam animalium, stirpiúmque species. Doctrinæ igitur ordine ij meritò præcedere videtur libri, qui animę contemplantur essentiam,à qua nimirum actiones fluunt,& opera. Hos autem iure è vestigio subsequi cẽsentur illi, qui communes, generaléque operationes cùm animæ, tum corpori assignatas pertractare habent:quales Paruorum Naturalium omnes sanè sunt Commentarij. Postremum verò obtinẽt locum ij libri,qui specialiùs,peculiaríq; magis modo hæc animalium opera ad genera, speciésque descendentes perscrutari, & ostendere sunt aggressi: cuiusmodi reliqui de animalibus Commentarij meritò esse censentur. Inscribitur autem de sensu, & sensili hic libellus, vel quoniam (vt hoc loco inquit Aphrodisæus) sermo de sensiteriis, de quibus hîc agitur, multùm ad doctrinam cõfert,quæ de ipsis traditur sensibus,de quibus principaliùs cõsiderat Philosophus:vel quoniam sub sensus vocabulo sensiterium etiam conueniat intelligi.Consueuere nanque Veteres (vt inquit ille) sensus nomine duo illa ostendere,& significare. Quòd autem verè Aristoteli hic adscribatur liber,illiúsque legitimum hoc sit opusculum,vt elocutionis stylus, Philosopho sanè familiaris , cuiuis indicio esse potest,breuis,& plenus , sempérque sibi instans , & singulis ferè verbis totidem colligens sententias. Sed Antiquorum etiam in hoc mirificus sanè est consensus omnium, qui sanè huiusmodi rem à superioribus veluti per manus traditam accipientes , aliisque inuicem ipsi tradentes, istuc indubitatæ esse fidei voluerunt.Vltimum autem, quod præmissum est caput, ad quam scilicet philosophiæ partem hic ordinetur liber,clariùs profectò est , quàm vt exponi,monstraríque desideret.Certissimum enim est,libellum hunc ad naturalis philosophiæ negotium pertinere,cùm in ipso naturales animæ,cortíque sensiteriis,sensilibúsque ab vnoquoque sensui obiectis,per propriας,peculiaréque cuiuscunque naturas exquisitissimè perscrutetur.Ex quo omnibus etiam clarere debet, librum hunc naturalis esse particulam Philosophiæ. Et de proloquiis quidem huic commentariolo pertinentibus, vt cursim commemorata, isthæc impræsentia satis sufficere poterunt. Reliquum est,vt ad id, quod secundo proposueramus loco, nostra se conferat oratio,de sensuũ scilicet principiis,& de sensationum modo,sensiteriisque etiam ipsis (quod polliciti fuimus) pertractare. Quo sanè in loco candidos ego Lectores planè admonitos velim, si paulò obscurior noster hic dicendi, docendiq; modus videbitur,& in plerisque , vt accidit, fortasse offensauerint , ne aut sibi ipsis omnino diffidant , aut isthæc etiã fastidiosè aspernari velint. Nam Pythagoræorum,Platonicorúmq; præclara mihi equidem recensenda sunt dogmata , quæ certè cùm librorum iactura , tum præceptorum paucitate,ne inopia dicam, pene interiere: & res in medium adducendæ, quæ quoniam à philosophandi more , quo nostra nunc vtitur ætas , longè sunt alienæ,eò sanè obscuriores, quo desuetæ magis nimirum esse videntur. Sed eæ ipsæ tamen iugi studio,& peruigili retractatæ cura , fieri aliquando poterũt illustriores,facilioréque. Nihil enim adeò est operosum,& obscurũ,quod non diligentia,studióve quandoq; aperiatur,& pateat, nitorísq; desideratã accipiat gratiam.Bona igitur cùm spe totã hanc rem aggrediamur.Verũ vt consueta philosophantiũ progrediamur via , sensus priùs definitione variè à diuersis traditã viris explicemus , vt illius perspecta natura, facilior nobis ad reliqua posteà sit progressio. Qua certè in re(vt istuc etiã à nobis obiter sit prętmissum)omnes nimirum cõcorditer consensisse videtur,sensum non rei cuiuspiã solitariæ,sed animæ,corporísq; cõmunem quandam operationẽ proculdubio existere.Leucippus igitur,& Democritus,(vt ab antiquioribus initiũ capiamus) cæteríq; postmodũ sectæ illius assertores,qui non tantũ sensationes,sed cogitationes etiã , & intellectiones ex idolorũ ocursu, offensationéq; à rebus extrinsecus emanantiũ , & in nos incurrentiũ fieri voluerunt,sensum sanè esse dixerũt cõpulsum,siue percussionẽ occurrentiũ imaginum,quę à sensilibus obiectis in sensiteria primũ nostra, móxq; ab illis in animæ sensitiuã vim inferũtur. Nihil enim illã posse percipere sine horũ incursu, pulsationéq; idolorũ,& imaginũ,affirmabãt.Ad quas etiã imagines illi,& Deorũ notiones,& diuinãdi peritiam,necnon somniorũ coniecturas,& omnẽ deniq; cognitionis nostræ facultatẽ reuocãtes, illorum externa aduentitiáq; impulsione nimirũ omnia in nobis fieri cõstanter asseuerauerũt.Quos sequutus Epicurus Atheniẽsis,& ab illorũ (vt ait Cicero)fontibus hortulos irrigãs suos , eiusdem perhibetur fuisse sententiæ.Verũ isthęc ab vniuersa postmodũ antiquitate exposa fuerunt dogmata,pluribúsq; in locis Philosophus hanc non immeritò taxat opinionẽ.Empedocles autẽ Agrigẽtinus , & Heraclides Ponticus nonnunquã cum prioribus illis de sensus quidẽ natura cõuenisse videntur,aliâs verò proprio quodã,peculiaríque modo sensum esse proportionẽ quandã pororũ, id est meatuũ corporis , ad sensiliũ species obiectorũ autumant:cuius certè gratia diuersi in animalibus sensationũ resultare videtur modi.Proportione nanq; illa aliter,& aliter variata , & cõmutata,alias nimirũ imagines ad alios quadrare dicunt sensus. Peripatetici autẽ veteres , quos & Academicos esse rectè voluit Antiquitas , rebus

sanè conuenientes,disidentes vocabulis,Stoicorum prætereà vniuersa ratio,cæteriq; omnes,qui rectiùs sunt philosophati, sensuũ communionẽ quandã animæ cũ corpore circa externas res esse dixerunt. Animá enim ipsam ad opus ciusmodi vires suggerere, corpus verò instrumenta præstare. Vtrunq; autẽ per imaginationes, & phantasias res externas cõprehendere. Cùm enim ipsum sentire, corpora quædam sit percipere, & sensus præsentia animal ipsum cõstituere,& efficere censeatur,meritò profectò id animæ,dum degit cum corpore,attribui,asignariq; debet opus. Namq; sine corpore animã in Mũdo sanè intelligibili viuere, & nõ in sensili isto voluerũt. Plotinus autẽ inter Platonicos vir magni nominis in quinto Enneadis quartæ Commẽtario,qui De dubiis inscribitur animæ,sensum esse dicit concordiã,siue compassionẽ quandã(quam Græci συμπάθειαν vocant)vitæ cõmunis vndiq; sparsæ ad partes suas. Namq; illius beneficio cũcta ligãte,& annectente,non difficulter sanè à rebus distãtibus & mouentur sensus,& cõforme corpus à cõformi,similique patitur corpore, vt in lyræ exẽplo facilè est animaduertere,in qua certè alia commota,pulsatáq; chorda,nullo sanè cõtactu,alia statim eadem harmoniæ temperata ratione mouetur, & reslilit. Vult igitur Plotinus,tantã esse compatiendi conformitatẽ inter visum(verbi causa) & ipsum visile,vt nulla alia re indigentia,dummodo ne quid intercedat, & impediat, ipsa præsentia satis à se inuicẽ moueãtur,& agãt. Et hæc certè sunt,quę de sensus definitione,& natura ab Antiquis tradita, in mediũ afferre, & enarrare in præsentia habui. Vltimò restat loco vt de principiis ipsius sensus, & de sensationũ modo,sensiteriisq; ipsis breuiter aliquid dicamus: qua certè de re,vt ferè de omnibus paulò grauioribus,varia varij dixisse,& sensisse videtur. Leucippus enim, & Democritus, & Empedocles, & quicunq; tam ad intellectiones, quã ad sensum imaginibus vti voluerũt, sensuũ principia,idola illa,& simulacra esse dixerũt,quę à sensilibus effluẽtia rebus,formámq;, & colores obiectorũ conseruãtia,in sensuum incurrerẽt instrumẽta: quæ sanè cùm idẽ posteà animæ indicarẽt,sensum in nobis proculdubio, sensationésve fieri esset necesse. Plotinus autẽ,vt retrò dictũ est, tũ sensationes in nobis effici dixerit,per vitæ cõmunis compassionẽ quandam,quæ sanè ab vnica Mundi anima procedere dicitur, ad portiones, partésq; suas illã nimirũ concordiã,& conspirationẽ,sensuũ originẽ, & initiũ posuisse censetur. Cũ enim sentire,(vt inquit) corpora sit percipere,& sensus animæ in corpore degẽtis esse cõfirmetur operatio: vis profectò ipsius animæ, & actus aliquãdo ad corpora se porrigit, & extẽdit, & per vegetalẽ sui potestatẽ manifestũ cõformat corpus,tenue quidẽ illud,& spiritale,quod ad externa quãdoq; se porrigit: ad quod cùm externorum posteà motiones perueniant, ad ipsam sanè animã peruenisse videtur. Et in quarto etiam Enneadis lib. idẽ ait Philosophus,animã,cũ corpori cõiuncta est, spiritali quadã vti natura,ceu quodam medio instrumẽto inter eã, & externas res proportionẽ habẽte; ad quã naturã cùm qualitates,siue passiones extrinsecus accesserint, in spiritalẽ,purámq;,& animæ cognatã nimirũ cõuerti,& euadere speciem, à qua excitã animã latẽtes postmodũ in sese sensiliũ suscitare species: & hoc certè id esse,quod vulgò sentire dicũt. Animalem igitur illum spiritũ hoc in loco de Plotini sentẽtia inter sensationũ esse principia,sanè est cõsitendum: & quòd species prætereà à sensilibus emanantes obiectis in spiritũ illũ agere habeant, qui sanè inter animam,& illas medius esse censetur. Quam certè spiritus affectionẽ cùm præsens percipiat anima,id ipsum sentire dicitur. Illud autẽ percipere de Plotini sentẽtia,nõ est pati, sed potiùs agere, id est alio & alio modo tum patiẽtem spiritũ vegetare,& fouere, & innatas (vt ait Iamblichus) sensiliũ formas edere, & propalare. Verùm isthæc omnia meliùs,vt arbitror, in Academicorũ, Peripateticorũq; placitis paulò post declarari,ostẽdiq; cõtinget: quã ob rem in præsentia hæc missa faciamus, & ad vlteriora procedamus. Post Plotinũ Proclus Lycius, qui Successor cognominatur, ab illo haudquaquam dissentiẽs, sed altiùs quodãmodo caput exerẽs, hanc de sensuũ origine,progressuq;,& modo,necnon de sensiteriis ipsis,Platonis fuisse asserit sententiã: quã certè vt clariùs percipere, dignoscereque possimus,priùs,quã ad illã explicandã accedamus, altiùs quædã non ab re duximus esse repetẽda,quæ sunt huiusmodi. Animarũ gradus, siue ordines, Platonici quatuor esse voluerũt: & primã quidẽ inter alias ordinis retinere seriẽ Mundi animam asseruerũt, postquã sphærarũ animas tam cælestium,quàm earũ,quę sublimia sunt,singulos scilicet elementorũ orbes regẽtes secundũ obtinere locũ voluerũt. Tertij autẽ esse ordinis post illas astrorũ animas affirmauerunt,eáq; insuper diuinorũ genera animorũ,quæ in totalibus,vt dicunt ipsi, continẽtur astrorũ,statósq; illorũ circuitus perpetuò sequi dicuntur. Quartũ verò & postremum locũ singularibus nimirũ adscripsere animis,circa quos in præsentia de sensuum negotio omissis aliis generibus verba sumus facturi. Appellauerunt autẽ iidem viri(vt hoc etiã obiter dicatur)supremũ illum gradũ,id est Mundi animã, vniuersalẽ: infimũ verò, id est partiales animas, singularem: medios verò duos animarũ gradus, vt ab vniuersali solũmodo, ad solũ singularem, per media quædã rationalis esset descensus mistos quodam modo,& vtrorumq; naturã sapientis esse voluerũt. Et sphærarũ quidẽ animas, cùm mundanæ animę totalitate sua assimilari magis, & appropinquare videantur,vniuersales partiales esse dixerunt. Astrorum verò animas, dæmonúmq; cęterorũ,& Heroum,illis cognatas,& annexas, cùm ad singulares vergant animas magis, partiales vniuersales denominauerũt. Has igitur singulares animorũ naturas(vt vnde digressi fuimus,reuertamur)quas à Mũdi anima quartũ obtinere locũ diximus, statis quibusdã temporum curriculis sursum manere, & rursum periodis annorum decretis,corporũ (vt aiunt) desiderio, siue fati necessitate,ad inferna delabi,& ad generationem descẽdere voluerunt. Quam profectò sententiam Academicus sine controuersia Maro

iis car

iis carminibus luculenter sanè, & elegantissimè expressisse videtur in sexto Aeneidis suæ libro:

Donec longa dies perfecto temporis orbe,
Concretum exemit labem, purumque reliquit
Aethereum sensum, atq; aurai simplicis ignẽ.
Has omneis,vbi mille rotá voluère per annos,
Letheũ ad fluuiũ Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores,supera vt conexa reuisãt,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Cur autem hoc singularibus accidat animis, & vtrum fatali quadã necessitatis lege quam ἀδράστειαν appellant: an libello mẽtis motu, cõnatáve appetitione,vt peculiari quodam modo soli moderentur,& regant,quod sibi munus ante descensum cõmune cum aliis certè erat animis, & quo prætereà modo, aut quando id illis cõtingere dicatur, quæ sanè omnia plenè illi, subtilissimèque explicant viri: maius profectò est negotiũ, quàm vt proloquiis,quibus nunc insistimus,iure committi debeat. Quam ob rem,iis omissis quæstionibus,de partialibus prosequamur animis ea,quę viri illi ad propositum maximè spectantia negotium memoriæ prodidere. Aiunt enim,eos, dum sursum degũt, intellectu quidẽ esse plenissimos, & solũ circa intelligibilia entia assiduam nauare operã,nihil mortali,& caduca indigẽtes vita,sed puris,& materia seiugatis, ætheriisq; (vt inquit Maro) sensus vtẽtes organis,astrorúmq; animos periodis similibus consectantes,cũ illis sanè vniuersum regere,& tẽperare Mundum. Cum autem qualicunq; de causa ad inferna deuoluũtur, & ad generationis locum descendere student: corpora tangẽtes materiæ fœditati obnoxia,quæ sanè fluxus,refluxúsve naturam, reciprocantiũ more sortita sunt,mortalẽ certè illos habere necessariò secum annexam vitam asserunt, quæ à secũdis Diis meritò illis tradi applicariq; cẽsetur. In qua sanè vita sensum, qui eousq; vnicus in illis fuerat, & communis,ab omniq; passionis natura semotus, per varia illicò sensiteria distrahi, & ab externis nimirum affici,& pati sensilibus autumant. Quo autem hoc fiat modo cuiúsve gratia id illis accidere dicatur, hinc clariùs percipi dignoscíq; potest. Animam Platonici vt mundana esse dicatur, id est,vt vniuersi pars sit,& Mundi,vt aiunt,ciuis, sensilis,inquam,huiusce, in quo animalia degunt omnia,necessariò sibi annexũ semper quoddã habere corpus,non ab re voluerunt. Nanque omni prorsus corpore carens anima, & illius penitus contubernio vacans, in Mundo,vt dictũ est,intelligibili viuere censetur. Quam ob rem Philosophus Aristoteles hanc indissolubilẽ, vt arbitror, illorum cognationẽ volens innuere,in Commentariis De anima rectè dixisse inquit illos,qui animam neq; esse corpus,neq; sine corpore esse affirmarunt. Habet igitur,vt dictat ratio, sibi semper annexam corporis cuiusdã naturã anima, quod sanè illius vehiculum Academici appellare consueuerunt,à quo Mundi sanè,vt diximus,ciuis, & in mundana collocari vniuersitate existimatur anima. Mundanum etenim omne ordinẽ habere quendam,& aliquã vniuersi ipsius meritò explere debet partẽ. Est autem vehiculum hoc, vt perspicacissimus sentire videtur Iamblichus, ætherum quoddam corpus æternũ,& immortale,animæ semper annexum,in quod ab ipsa primũ anima rationalem emanare vitam existimant. Diuinum enim ætheris corpus suapte natura fœcundissimum est, vt inquit ille, ad animarũ comparanda,cõformandáq; vehicula: & neq; in diuinis vsquã absumitur corporibus,neq; confundi,dissipariq; potest,sed spiritales illis affatim præparat,suggeritq; vitas. In spiritali igitur huius vehiculi vita,quæ ab ipsa,vt diximus,anima,tanquam lumen à splendido, luminosóq; procedit corpore,principium, & originẽ sensus, & illius instrumentorum esse voluerunt. Et is nimirũ ætherẽus sensus est, & aurai simplicis ignis, de quibus locutus est Maro. Animal enim diuinum cum æthereo illo vehiculo, quod simplicẽ appellar ignem, tunc esse cẽsetur anima,cùm Mundi incola illius existat causa,id est vniuersi pars,sẽsumq; habeat, à quo animalis planè insigniri natura censetur. Est autem corpus illud æternũ,& immortale, vtpote quod ipsi animæ à Mundi opifice causa sit attributum. Nihil enim morti est obnoxiũ, quod Mundi cõcesserit opifex, cùm is secundos appellatos,& à se progenitos Deos mortalium, caducarúmque rerum fabros esse iusserit. Cum hoc igitur(vt dictum est)æthereo vehiculo animam in superiori sanè Mundo intelligibilibus solùm vacare rebus Platonici voluerũt, astrorúmq; circuitus certis cõsectari periodis,& vniuersi demũ gubernationẽ,curámq; cum eisdẽ diuinis moderari,& habere animis. Cæterũ cùm illam deorsum ferri,& ad generationẽ,vt diximus, delabi & ruere sit necesse,aliud etiã sibi aptare vehiculũ,quod ex simplicibus cõstans elemẽtis secundi efficiunt dij,summa est necessitas. Quo enim modò à spirituali,& prorsus immateriali, diuinóq; corpore in hoc crassum,& corruptibile descẽdere iure posset anima,nisi aliquo intercedẽte medio,quod vtrorúmq; nimirum naturam sapiens,vtraq; ille ritè coniungeret,& copularet? Aut quomodo à vita illa,quæ vniuersum regit,tẽperátq; Mundum ad vitam partialis huius corpusculi gubernatricem sine medij cuiusdã interuẽtu verisimilis est transitus,& accessus? Vniuersam etenim Mundi machinam Platonici mediis,proportionibúsve quibusdam cõsentire sibi,& correspondere non immeritò voluerunt, solidámq; omnes per gradus, & nusquam hiulcam,& interpollatã asseuerauerũt. Vt igitur id prius vehiculũ ex æthereo corpore, vt Mundi ciuis esset,anima ab omnium sanè accepit opifice,æternũ quidem illud,& incorruptibile,vt diximus,totũ limpidum, totũ perspicuum, & illustre,ita ad generationem itura, & iamiam ad inferna ruens,alterũ capit vehiculũ, quod illi ex elementorũ, vt dicunt,sphæris secundi applicant Dij,sed neq; æternum, vt prius illud, neque adeò illustre,& perspicuũ,neque illi sempiterno annexum,verùm mortale,& separabile: in quo irrationalis nimirum collocatur vita, mortalis & ipsa,cùm partibilis quodam modo sit,& extensa. Quam vehiculi naturam aliquando deponere, & exuere ipsa censetur anima,tardiùs, aut citiùs periodis quibusdã, vt à Philosophia, disciplinísve, aliísq; plerisq; mysticis expiationum, lustrationúmque

Universidad de Deusto Biblioteca

númque modis fuerit expurgata. Et hoc sanè secundum dicitur animal,in cuius irrationali, partibiliq; vita sensus quidam cõmunis est, & vnus, sed non exacta adeò illa est vnitas,vt in priori dictum est animali, verùm extensa quodam modo, & partibilis, vehiculíque illius nõnihil referens. Cæterùm secundum hoc vehiculum, quod non esse animę perpetuum,sed diuturnum retrò diximus,post singularis animalis interitum cum irrationali eius vita aliquandiu restare Platonici voluerunt:cum illóque animã inferorum celebrata pati supplicia, & veterum pœnas expendere malorum dixerunt: vitarúmq; varias etiam species cum illo eligere,& transmittere affirmarunt.Verùm cũ eiusmodi posteà vehiculo anima in crassum hunc,materialémq; corporis decidẽs carcerem,tertium quoddam vehiculi terrei genus à secundis itidẽ Diis accipere dicitur, quod sanè sui opacitate,& duritie ostreaceũ Platonici appellare consueuerunt,cùm primum illud astreum,siue æthereum,secundum verò spiritale, siue elementare vocitare sint soliti.In hoc etiam,vt in prioribus duobus,ab ipsa anima vitæ quædam resultare dicitur species, quæ & ipsa irrationalis sanè esse censetur,& omnino inseparabilis: cùm illa, quam in secundo posuimus vehiculo,aliquo modo separari censeatur. In huiusmodi autem vita sensus cùm patibiles sunt, tum etiam plures, & per varia diuisi sensiteria. Et istud nimirum tertium est animal,mortale sanè,& corruptibile, & terrenum,ad curas,laboréſq; natum, cuius certè vitam cum vehiculo statim interire Platonici voluerunt. Verùm de iis ipsis plura certè,& accuratiora in Dialogo nostro, quem De tribus animæ vehiculis inscripsimus,cùm memoriæ sint prodita,isthæc breuiter in præsentia enarrata sufficiãt. Vt igitur quæ ad propositũ faciunt nostrum,breuiter colligamus, sicut tria illa quodã modo esse censentur animalia,ita tres verisimiliter esse sensus naturas existimandum est.Animal enim,vt dictum est, omne à sensu constitui, & insigniri per sensum iure censetur,euidénsq; profectò naturæ illius sensus est indicium.Et primus quidem sensus in primo collocatur animali,in illius scilicet vita,impatibilis,communis,& vnicus, vbi etiam iudicium esse perhibetur.Secundus autem sensus in secundo reponi,constituique dicitur animali, communis quidem & ipse, verùm patibilis, ibi etiã ab obiectis excita conformatur species.Tertium verò sensum in tertio collocari certum est animali,iam non vnum,vt illi, sed multiplicem, & patibilem, cùm per variorum motiones, affectionésque sensiteriorum proculdubio fiat, & in actum exeat. Quo etiam in loco obiter admonitum Lectorem velim, quòd vt tria censentur esse vehicula, ita tres esse vitæ species ab anima illis infusas,meritò existimari potest. Et prima quidẽ est vniuersalis vitæ species,quando scilicet separata anima vniuersum cùm reliquis Deorum ordinibus temperare, regeréq; perhiberetur Mundum. Vltima autem partialis,siue potiùs singularis vitæ est species, quando in ostreaceũ sese immerserit corpus anima, & vnius cuiusdam facta fuerit gubernatrix,quę prius fuerat vniuersi.Media autem vitæ species vniuersaliter singularis, siue partialis meritò esse cẽsetur:cùm scilicet medio sui vehiculo degit anima,& veluti generationis ciuis existens, varias déinde variarum sortitur differentias. Si enim post eius ab hoc terreo, & materiali corpore absolutionẽ anima ad medium illum mox redire censetur statum, summa est necessitas,priùs,quàm in hoc mortale sese immiserit corpus, in statu illo medio aliquando fuisse. A vita nanq;,quæ vniuersum temperat, regitque Mundum, ad vitam singularis corpusculi moderatricem descensum non nisi per mediũ,vti diximus,fieri existimãdum est:per vitam scilicet, quæ indifferens certè est ad multas variáſq; vitarum species. Priùs enim, quàm quiddam existat animal,esse animal est necesse. Nam communiora,& vniuersalia magis,ea sanè, quæ minùs communia sunt,amplexãtur,& continent. Vt enim ab incorporeo descensus fit in corpus,æthereum scilicet illud, cum quo semper degit anima, & nusquam illud exuere censetur: ita ab hoc ad generationem decidens,generabile accipit corpus, id est secundum eius vehiculum, quod, vt diximus, non æternum, sed diuturnũ esse perhibetur. Ab hoc autem descendens etiam,& ad inferna magis se præcipitans, ad terreum illud vehiculi genus, id est ostreaceum hoc corpus,quod regere percipitur,cuius partibilis,vt diximus,est vita,& simul cum corpore deficere, interiréq; perhibetur. Et hęc de sensus principiis,sensationúmve modo,& de ipsis etiam sensiteriis Proclus, superioréſque Academici memoriæ prodidere.Quam certè sententiam antiquissimã fuisse, & quasi Mundo ipsi coæuam non iniuria creditum est: nanq; eam ab Aegyptiorum sapientibus exceptam Pythagoras primùm,mox Plato in Italiam, Græciámq; attulisse dicuntur.Peripatetici autẽ veteres,quos sententiis cum Academicis conuenire, verbis dissentire sæpenumero dictum est, de sensibus, sensationúmq; modo isthæc literis mandauere, sensus scilicet esse corporeos, sensationes autẽ in nobis ab externis fieri obiectis immaterialibus quibusdam speciebus intercedẽtibus,quę sensiteria mouent nostra:ita vt actiones quidem animæ, passiones verò corporis ipsæ sint sensationes. Quæ licet noua videatur opinio, & à suprà enarrata longè diuersa sententia, haudquaquam (vt arbitror) huiusmodi meritò existimabitur, si illius medullam magis,quàm corticem,sano mentis iudicio experiri,degustaréq; voluerimus. Vt autem vniuersam hanc rem seriatim, meliúsve comprehendere,& explicare possimus, Prisciani Lydi, viri Platonici,& magni,vt aiunt,Iamblichi auditoris, hoc in loco adducere verba decreui, ex iis sanè Commentariis, quos vir ille in Theophrasti libellum,qui de sensu,phantasia, & intellectu inscribitur,exquisitissimè compositos reliquit.Ait enim ibi de Theophrasti sententia,quòd res quæ sentitur,quodam modo instrumentũ sensus moueat, id est spiritum:talísq; commotio passio est, tempore locóve diuisibilis,neq; speciei naturam habet, sed motionis: & ideo talis motio non est sensus,qui indiuiduè sanè, & subitò per speciem agens,vniuersum apprehẽdere dicitur obiectum.

Opus

Opus est igitur,inquit,vt per istam motionem,& passionem ad aliquam accedatur speciem, quæ media,& sequestre,fiat sensus: quæ certè species illius motionis est terminus,quæ cùm neq; quanta sit, nec sensibiliter diuisibilis, in re nimirum priùs insita esse debet, quæ ad minimam sanè redacta sit quantitatem: per quam postmodum ad rationem animæ initiuatur, quæ nullam penitus habet quãtitatem.Priùs igitur in vita species illa sita est, in vita, inquam,animali, quæ à superiori procedit anima. Vocat autem superiorem animam,quæ separata,vel separabilis est,& verè cõpleta,& absoluta substantia,in se subsistens. Huiusmodi autem vita per corpus diffusa, licet substantia quædam existat, est tamen ipsius animalis pars, & vitale quoddam applicamentum animæ ad corpus, cum corpore diuisum, & veluti animæ quædam propagatio. Species autẽ circa hanc vitam secundum actum perfecta, haud quaquam ad sensum perficiendum sufficiens esse censetur, quoniam circa quoddam est corpus diuisa, neq; adhuc in vnum impartibile versa est, non est igitur cognoscitiua. Verùm sensibilium ratio cognoscitiua in ipsa consistere anima, & non collocari in corpore perhibetur: quæ vna quidem est, sed non singularis,verùm vnum quiddam,in sese multa comprehendens,& vnicuique sanè eorum accommodatum. Vna enim albi (verbi causa) ratione, anima singula sentit alba, & de illis etiã recte diiudicat.Hanc igitur oportet adesse rationẽ, siquidem futurus est sensus, quæ à vitali specie excitata, ceu à peculiari quadã re, & cognata, profertur, & in medium exit: cum qua nimirum agens specie,quæ veluti imago,similitudóq; speciei est exterioris,de sensilibus iudicat,& discernit.Id enim,quod iudicat, ratio certè est,& cogitatio per animã sensitiuã. Non imprimũtur autẽ nouæ à sensilibus formarũ in anima species: sed cùm dicimus, animam speciem quampiam ab externis rebus accipere,intelligi nimirũ volumus, eam ad illarum præsentiam,excutere,proferréq; in actum earum rerum species in sese repositas,& latentes. Posse dere autem dicitur anima rerum sensilium species,quoniam illarum ex sese rationes profert,& explicat,non quia (vt quispiã fortasse existimare posset) ab illis formam, figurationémque aliquam,ceu à sigilli cuiusdã impressione recipere dicatur. Quam ob rem in anima quidem,rei,quæ sentitur,similitudo perficitur:in instrumento autẽ est imperfecta illa, & cum passione miscetur, & actione. Et passio quidem (vt par est) ab externis aduenit: actio verò procedit à vita.Præterea species quidem in vita est animalis: iudicium verò, & cogitatio, in ipso rationis consistit actu. Res igitur externæ peculiari quodam modo instrumentum materiali quadam affectione mouere, & afficere censentur. Vita verò præsens affectionem illam in immateriale transmutat speciem, à qua postmodum excita anima ad rationem speciei congruam proferendam, in opus exit. Anima igitur iis,quæ sentiuntur, fit similis, non quidem eò quòd ab illis accipiat aliquid, sed quia per illorum agit rationem, id est, impressionem,apparitionémq; quandam rerum externarũ. Quam ob rem anima cõtrariis similis fieri potest rebus, non quidẽ quia simul patiatur contraria,sed quòd agere possit. Sensus autẽ ipsi secundũ actionem, & iudiciũ esse perhibẽtur. Ex quibus sanè cuiuis (vt breuiter quę dicta sunt colligamus) manifestè patere potest, res quidem externas in animalem agere spiritum,qui omnium certè sensuum esse dicitur instrumentum, philosopho etiam attestãte Aristotele in libris de Anima, vbi scribit omnem sensum calido indigere, id est,spiritus natura. Spiritus autem cùm existat corporeus,ab externis nimirum pati perhibetur obiectis.Passio verò illa nihil aliud sanè est, quã spiritus ipsius motio,qua ille ab externis sensilibus moueri,agitaríque censetur. Cùm autem illa sit tempore,locóque diuisibilis, non erit vtique sufficiés,& idonea,vt per ipsam fiat sensatio,quæ per talem certè efficitur speciem,quæ vniuersum indiuiduè comprehendat obiectum. Species igitur hæc, quæ motionis, & passionis ipsius spiritus,est terminus,in ipsa spiritus efficitur vita,quę à superiori(vt dictum est)anima separata,aut separabili vbique infusa,& sparsa, cùm vniuersum corpus, tum singulas illius partes sui præsentia viuificat.Verùm nondum perfecta hęc est species in vita illa,quæ sparsa nimirum est, & ad corporis sectionẽ diuisibilis. Restitit igitur in sensitiuæ rationem animæ,quæ sanè omnium sensilium est vnica. Hæc enim ratio à vitali excita specie, & cum illa sanè agens, de sensilibus iudicat omnibus. Ad summam igitur, (sunt enim huiusmodi res,vt melius imprimantur,sæpius retractandæ) motio illa, quæ ab externis fit obiectis, in sensilium excipitur instrumentis. Huius autem finis species illa certè est,quæ vitalis appellatur, quoniam in animalis vita collocatur. Ratio autem, quæ à vitali suscitatur specie,ceu à familiari quadam,cognatáque re, quæ cùm sentire, tum iudicium ferre perhibetur, in animæ ipsius sensitiua potestate esse dicitur. Ex quibus certè omnibus liquidò,vt arbitror, patère potest,hanc de sensus, sensationúmve modo sententiam, quam Priscianus Theophrasto, id est, Peripateticis adscribit, non aliam profectò, aut diuersam ab illa esse, quam Proclus Lycius Platoni, & Academicis attribuere videtur. In vltimo enim animæ vehiculo,vbi sensus per varia sensiteria sunt diuisi, motio illa, & passio ab externis sanè fieri obiectis animaduertitur. In medij autẽ vehiculi vita species conformatur illa, quam vitalẽ Peripatetici vocant:vnica quidem illa,sed partibilis adhuc,& extensa quodam modo: quæ tamen cognatione quadam, naturáque similitudine, iudicium rationémque excitat animæ in primo vehiculo existentem,quæ certè sola sentire, & iudicium ferre censetur.Quę sanè omnia eadem etiam esse videntur cum illis, quæ hac de re Plotinus memoriæ prodidit, vt in illius enarratione opinionis breuiter retrò fuit adductum.

ARIST

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS STAgiritæ de Sensu & Sensilibus, aut de Communibus Animæ & Corporis Functionibus Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri.

CVM in iis, qui de anima peculiariter inscribuntur, cõmentariis, vniuersali quodam doctrinæ modo de omni communiter pertractatũ sit anima, separatímque etiam de singulis illius viribus, quas potentias, siue potestates vocant, quot scilicet, & quęnam esse dicantur, quáve inre vniuscuiusque reponatur essentia, & in iis præterea de sensitiua animæ potestate facta sit mentio, quænam sit illa, & in quot disterminetur, diuidatúrque sensus: & cùm eodem etiam in loco de sensus ipsius natura sit determinatum, singulorúmque potentiis, à quibus variæ procedunt sensationes: necnon qualia illorũ sint opera, & circa quæ versentur, vt ad materiam illam vtiliter pertractari potuit, exquisitè, & sedulò sit explicatum: consequenti doctrinæ ordine Aristoteles hoc in libello de sensiteriis ipsis, hoc est, sensus instrumentis, conuenientes, & necessarios habiturus est sermones, quale videlicet cuique sensui existat sensiterium, quibúsve constituatur ex rebus, cùm docendo, tum pro subiecta materia explicare demonstrando. Hoc autem non ab re mehercule facere videtur, quoniam sine sensiterio, id est, sensus organo, quippiam sentire haudquaquam conceditur, cùm & medio, & sequestre corpore sicut omnia ferè animę explentur opera, ita sensificiuæ nimirum animæ actus, & operatio perfici, & compleri censeatur. In hoc etiam agit, docétque libello Philosophus de sensilibus ab vno quoq; sensuum cognitis, & quid illorum singulum existens, per propriam, peculiarémq; sui naturam sensile contingit. Non idem sanè est, ipsius sensilis esse, & esse sensile, id est, de illorũ natura, quæ sentiri possunt. Quam ob rem cùm in iis, quæ de anima scripsit, commentariis, verba fecerit ipse de sensilibus, vt sensilia sunt, non immeritò hoc in loco de eisdem per proprias, peculiaréque speculatur essentias. Ex quibus etiam, vt appositè hoc in loco scribit Aphrodiseus philosophus, inscriptionis huiusmodi causa, de sensu scilicet, & sensili, bene perspici, dignoscíque potest. Cùm enim in hoc cõmentariolo de sensiteriis pertractetur, & sensilibus (hæc nanque libelli huius vniuersa ferè est materia) id nimirum ad exactam de sensibus doctrinam conferre plurimùm videtur. Siquidem animæ, & corporis conueniens quædam vis, & potestas ipsa est sensatio: licet non desint qui asserant, vt idem inquit Alexander, in huiusmodi inscriptione, de sensu, & sensili, per sensum sensiterium ipsum intelligi oportere. Nam sensus instrumenta, quæ nos sensiteria vocamus, priscos appellare cõsueuisse sensus. In proœmio igitur ita inscripti libelli, & vbi ea, quæ præmissa sunt, pertractari debent, statim dicit Philosophus, consentaneum esse postquam de anima pertractatum est priùs, de animalibus etiam ipsis recensere, & de iis, quæ vitam habent omnibus, de illorum præterea operibus cùm communibus tum propriis, iis videlicet, quę communia anima cum corpore possidet. Qua ex re, animæ profectò approbari, confirmariq; illa videtur definitio, in qua dictum est, animam esse entelechian, id est, actum corporis physici organici potestate vitam habentis: cùm omnia illius opera, aut ferè omnia, proculdubio indigeant corpore. Quæ res vel inde liquidò patère potest, quoniam animalium opera cùm per sensum, & intercedentibus perficiantur sensibus, aut saltem non sine illis fiant, communia animæ & corpori non immeritò esse apparent. Ex suprà dictis quinetiam liquere potest commentarij huius cùm ad præcedentes philosophi libros, tum ad consequentes series & lectionis conueniens ordo. Cùm enim in commentariis de Anima, vniuersali quodam modo de illa, & velut in quadam abstractione, sit pertractatum: in iis non ab re de eadem agitur anima per complicationem quandam, concretionémque, quam ad corpus habet, & per ea sanè opera, quæ ex vtrorumque contubernio generatim prouenire videntur. In libris autem de animalibus, qui hos doctrinæ ordine sequuntur commentarios, de animæ consideretur operibus, vt particulatim se applicat illa in singulas animantium, plantarúmque species iam demersa. Cæterùm istis, quæ cùm ad subiectam libelli huius materiam, tum ad lectionis conuenientem ordinem non immeritò spectare videbantur, necnon reliquorum etiam quæ parua naturalia nostri vocant, cursim à nobis hoc modo præmissis, & prælibatis, ad ipsam dictionem accedamus.

*

CVM

CVM antè de anima separatim, & de facultatibus, quę cuique per partes reddantur, præceptum sit, proximum est vt institutione suscipianus de animalibus, & de iis omnibus, quæ vitam adipiscantur: de functionibus, inquam, eorum ipsorum, cum præcipuis, tum communibus. Itaque maneant, & constituantur, quæ de anima iam tradidimus, cùm quæ supersint nunc exposituri simus, & initio quæ prima occurrunt. Ea planè summa occurrunt, quæ communia, & pręcipua animalibus tribuantur. Communia, inquam, animæ, & corporis hæc statuimus, sensum, memoriam, iram, cupiditatem, & omnino appetionem: voluptatem insuper, & mœstitiam. Nam propémodum hæc ipsa in quocunque animalium genere insita sunt. Iam verò alia omnibus, quæ vitę societate fruuntur, communia ascribuntur, alia certis dúntaxat animalibus. Ex his summa quatuor paria connectuntur, somnus & vigilia, inuentus & senectus, spiratio & expiratio, vita & obitus. De quibus omnibus præcipiendum, quoduis eorum sit, & quas ob causas fieri soleant. Nam rerum quoque Naturæ Interpretis partes sunt, prima salutis, atque morbi cognoscere initia, cùm minimè fieri possit, vt vitę expertia aut ægrotent, aut valeant. Naturæ igitur Interpretum, & Medicorum, qui ex flagrantiori philosophiæ studio artem exercent, maxima è parte alij in præcepta medicinæ desinunt, alij ex Naturæ interpretatione res ordiuntur medicas. At controuersum non est, quæ diximus, omnia tum corporis, tum animæ communia haberi, siquidem illorũ omnium alia cum sensu, alia per sensum excitantur, atque efficiuntur. Veruntamẽ alia huius ipsius affectiones sunt, alia habitus, alia tutelæ, & incolumitates, alia interitus, & orbitates. Animam autem ipsius corporis ministerio sensu affici, tum ratione, tum sine ratione certum est. Enimuero in libris de anima paulò antè præcepimus de sensu, atque de sentiendi ratione, quid essent, & cur sensus animalibus accideret: tum docuimus iisdem ipsis animalibus, qua animal quoduis est, necesse esse habere sensum. Hoc enim authore animal ab eo, quod animal nõ est, distinguimus, & separatim, ac singillatim tum tactum, tum gustatũ necessariò ad omnia adhiberi animalia. Tactum quidẽ ob eam ipsam causam, quã cùm de anima disputaremus, probauimus: Sed gustatus ob cibum, atque esculentum, quoniam idem ipse dulce à tristifico in cibo secernit, vt alterum auersetur, alterum consectetur. Deniq; sapor, est affectio partis * degustatricis. Sésus, qui per externas res ad animalia, quibus gradiendi facultas suppetit, adiunguntur, vt olfactus, vt auditus, vt obtutus, omnibus, quæ iisdem ornantur, salutis, & incolumitatis gratia adiunguntur, vt præsentiendo cibum consectentur, & pestifera, ac nocentia à se ipsis amoliantur. Sed iis, quæ commendationẽ à prudentia ducunt, notæ melioris gratia tribuuntur. Nam differentias significant multas, ex quibus rerũ tum intelligendarum, tum agendarũ prudentia comparatur. Horum omnium ad necessaria vitæ commoda obtutus præstantissimus est, & quidem per se, auditus ad mentem, atque intelligentiam ex accidenti: quando quidem videndi facultas pleraque, ac multiplicia rerum discrimina signiheat, cùm corpora omnia colorata existãt. Quapropter sensilia etiam communia illius potissimũ beneficio sentiri accidit, cõmunia, inquam, figuratione, magnitudinem, motionẽ, statum, numerum. Auditus tantummodo soni paucis discrimina vocis explicat, cùm ex accidenti maximam accessionem faciat ad prudentiam comparandam. Sermo enim disciplinæ est author, cùm sui audiendi copiã faciat non per se, verũ ex accidenti, quippe qui ex nominibus cõstituatur. Hõrum autẽ quoduis index est, quam ob rem de iis, qui iam inde ab ortu Naturæ vtroq; sensu priuãtur cæci, mutis, & surdis longè prudentiores sunt. At verò supra disseruimus de facultate, qua singuli sensus præstaret, cùm etiã nõ desint, qui ex ipsis corporũ elemẽtis quærant in quibus corporis sensoriis illi oriri apti sint, cúmq; non possint quinque sensus quatuor elementis reddere, de quinto soliciti sunt. Attamen obtutũ ad ignem pertinere omnes statuunt, quia cuiusdam rei causam minùs exploratam habẽt. Nam per compressionẽ, & oculi motum ignis videtur prefulgere. Quod quidẽ suapte natura vel in aere tenebroso, vel palpebris cocũtibus accidere potest: hoc enim in tenebris etiam fit. Atq; hoc ipsum alteram continet disceptationem. Etenim si non dederis, vt qui sentit, & videt, id ipsum nõ incompertũ habeat, necesse profectò erit, oculũ seipsum aspicere. Cur autẽ hoc ei non accidit, cùm quiescit? Verũ causa tum huiusce rei, tum disceptationis, atq; eius sententiæ, vt obtutus ad ignem pertinere videatur, hinc ducitur, quòd lenia corpora, atq; polita in tenebris ad præfulgendum appolita sunt, non tamen ad lumen præbendum. Id porrò, quod in oculo opacat, quódq; medium dicitur, lene, & complanatũ est. Quod quidem per motũ oculi ita apparet, quoniã contingit vnum quasi duplex reddi. Motus autẽ celeritas efficit, vt id, quod cernit, diuersum ab eo videatur, quod cernitur. Quocirca minimè hoc videtur nisi celeriter, atq; in tenebris prestetur: quoniam lene, vt proposuimus, ad præfulgendũ idoneum est, vt quorundam piscium capita, vt sepiæ atramentum. Nec verò id fit per tardũ oculi motum, ita vt id, quod cernit, & id, quod cernitur, vnum, & duplex vnà esse videatur: superiore autem modo ipse oculus se ipsum cernebat, tanquã quodam in repercussu. Nam etiam si ignis insitus esset, vt Empedocles ait, & apud Timæum scriptum est, ratióque cernendi périnde seruaretur, quasi lumen è laterna exiliret, quid ita sensus visus in tenebris quoque cernere non posset? Sententia planè ea, cuius Timæus authorẽ se probat, illud ipsum lumẽ egressum restingui, vana omnino, & futilis est. Ecquis enim luminis restinctus est? cùm ignis ab humore, & frigore extingui soleat, qualem ignem, & lumen cernere est in primis, & lignis, quorum neutrum lumini attribuitur. Quod si attribuatur, sed nos lateat, quoniam leuiter eiusmodi sit, profectò die, & in aqua

lumen

lumen restingui,& in gelu tenebras potiùs offundi oportebit,quod sane lumini,& igneſcentibus corporibus vſuuenit, ex hac tamẽ ſententia nihil tale accidit. Empedocles quidem arbitrari videtur,viſionem fieri tum per lumẽ ex oculis egreſſum, vt antè tradidimus, tum per defluuia nonnulla,atque ita canit:

Vt quũ quis meditatus iter noctẽ per opacam,
Aſſolet ardentem faculam,lychnúmve parare,
Addens laternam,quæ flatus arceat omneis,
Diſsipat iſta quidem flantis ſpiramina venti.
At lux egrediens,quantum ſe fundere poſsit,
Colluſtratque viam radiis, vincitq; tenebras:
Sic tunicis clauſus validis,ſubtilibus,amplis,
Ignis natiuus pupillarem impetit orbem,
Hæ magnam laticis vim,qui circunfluit arcẽt,
Diſsilit ille foras,quantum ſe fundere poſsit.

Ergo iſte partim hoc modo,partim ex aſpectabiliũ rerum defluuiis viſionẽ fieri cenſet. Democritus,cùm aquã eſſe ait,rectè iudicat: cũ verò ipſam imaginẽ cauſam viſionis eſſe putat, ſententiam minùs rectã affert. Hoc enim accidit, quòd oculus lenis,atque cõplanatus ſit. Nec ſanè viſio per imaginem,aut in imagine conſiſtit,ſed in eo, quod videdi habet facultatẽ. Imago enim,perpeſſio quædã eſt, quæ è reflexione lenibus in rebus conſequatur. In ſumma, neqdũ quicquã ei liquebat de imaginibus, & reflexionibus, vt mea fert ſententia. Abſurdũ tamen eſt,ei in mentẽ non veniſſe,in diſceptatione ponere,quã ob rem oculus membrorũ omniũ vnus videat,& nullũ aliud,cui ſpectra obuerſentur,tale ſit. Itaq; ſentẽtia,qua viſio aquæ eſſe defenditur, vera eſt: non tamẽ viſio fit vt aqua eſt, ſed vt tralucida: quæ etiam natura aeris planè cõmunis eſt. Verũ aqua faciliùs,quàm aer aſſeruari,& cogi poteſt, propterea pupilla,& ipſe oculus ad aquã refertur. Quod etiam vel re ipſa planũ fieri poteſt: nam corrupto oculo,aqua effluere videtur. Quinetiam in fœtibus inchoatis ipſe humor tum frigore,tum ſplẽdore excedit: albúmq; oculi in ſanguen adeptis animalibus, obeſum,& nitidum eſt: & quidẽ ea re,quòd humor incõcretus permaneat; propterea oculus inter omneis corporis partes à frigore maximè alienus eſt. Nec enim quiſquam adhuc frigus earum partium ſenſit,quæ interiores cõtinentur. Oculi animalibus ſanguine calſis duriores afformantur, qui quidem tutelæ iiſdẽ ipſis ſunt. Deniq; minùs probabile erit,ſenſum viſus per cuiuſdã rei egreſſum cernere,& vel vſq; ad ſidera protẽdi, vel aliquantiſper egreſſum cũ lumine exteriore coaleſcere,vt nõnulli authores ſunt. Sed hac nimirum ſententia melius erit exterius lumẽ cùm interiori antè,quã extundatur,coaleſcere apud pupillã, & in pupilla: quod etiã ipſum inſulſum nimis eſt. Quid enim ſignificat lumẽ cum lumine coaleſcere? aut quî hoc eſſe poteſt? Non enim quodcunq; fors tulit,coaleſcere poteſt cum eo,quod fors tulerit. Lumẽ planè interius cum exteriore quî coniungitur,& coaleſcit? præſertim cùm mẽbranula pupillam obuoluẽs interpateat. Et alibi quidem docuimus,viſionẽ non fieri abſq; lumine. Verùm ſiue lumen,ſiue aer id eſt,quod inter aſpectabile, & aſpectum,medium conſtituitur,motus,qui per hoc cietur,author eſt viſionis: idcirco rationi cõſentaneum eſt,vt pupilla ad aquã referatur,eóq; magis, quòd aqua tralucida eſt. Et quemadmodum extrà ne lumine cernere non licet,ſic intus tralucidum eſſe oportet: quapropter neceſſe eſt, id aquam cõſtitui,quando minime aer eſt. Anima enim,aut certè animæ ſenſorium, non in ſumma oculi parte,ſed in intima conſiſtit. Quam ob rem neceſſe eſt,intimam oculi partẽ & tralucidam,& lucis capacẽ eſſe: idq; inter omneis cõſtat vel obſeruatione eorum, quæ cõtigerunt. Nam quibuſdam cùm in prælijs vulnus propter tẽpora ita acceſſiſſent,vt oculorum meatus abrupti, conciſiq; eſſent,tenebræ offundi viſæ ſunt,non aliter, atq; ſi fax reſtincta eſſet: quandoquidẽ pupilla è tralucido,quod poſt illam erat,execta eſt, cùm tãquàm laterna lumẽ ſpargeret. Itaq; ſi res ita habet, quẽadmodum diximus, conſtat hac ratione quoduis ſenſorium ſuo elemento reddendũ,& aptandum eſſe,vt obtutrix oculi facultas aquæ aptetur,ſenſiua ſonorũ aeri,odoratus igni. Nã quod actu odoratus,id facultas odorandi eſt: quandoquidẽ ſenſile facit,vt ſenſus opere diſtineatur. Idcirco neceſſe eſt,ipſum ſenſum eundẽ eſſe,qui potẽtia anteuerterit. Odor,eſt quædã fumida aſpiratio. Talis porrò aſpiratio ex igne eſt: ob eamq; rem odoratus ſenſoriũ eius loci proprium eſt, vbi cerebrum continetur quia ex frigore materia potẽtate calida eſt. Oculi item formatio ita ſe habet, quoniã à cerebro proficiſcitur,quodquidẽ humidiſsimum,& frigidiſsimũ eſt omnium corporis partium. Facultas tangẽdi terræ eſt: deguſtãdi facultas, quædã tactus ſpecies eſt: propterea illorũ ſenſoriũ in corde cõſtituitur, guſtatus, inquam, & tactus,cor enim cerebro opponitur,& calidiſsimum partiũ omniũ eſt. Sentitiuas omneis corporis partes ita præſcriptas,explicatáſq; volumus. Senſilia autẽ per omnia ſenſoriorũ genera, colorem dico,ſonum,odorem,ſaporẽ,tactile cùm de anima præciperemus,generatim expoſuimus quę illorum functio eſſet,& quæ ratio functionis præſtandæ ſingillatim ad quodq; ſenſorium accommodaretur. Nunc autem diſſerendum quidnam illorum quoduis dicendũ ſit,vt quid colos, quid ſonus,quid odor,quid ſapor, quid tractabile: & primùm quid color. Res igitur quæq; dupliciter dicitur,actu,& potẽtia. In libris autem de anima diſputauimus,quomodo actu color & ſonus iidẽ, an diuerſi habeantur à ſenſibus actu impeditis, ac diſtentis,vt à viſione, & ab auditione: nunc doceamus qua natura vterque prædictus ſenſum & actum inducat. Et certè in cõmentariis, quos ſuprà citauimus, de lumine, dictauimus illud eſſe coloré perſpicuitatis ex accidenti. Nam quoties igneum aliquid in perſpicuitate emicabit, toties præſens, lumen erit: abſens,tenebræ. Quam autem perſpicuitatem appellamus, nec aeris nec aquæ,nec vllius corporis, quod tali nomine notetur,propria eſt,ſed cõmunis quædã natura, & facultas conſtituitur,quæ quidẽ nullo modo diſtrahitur: imò in illis,& in aliis ineſt corporibus, cum ratione tamen maioris & minoris acceſsionis: idcico vt corporibus, ita huic ipſi extremum aliquid ſit neceſſum eſt. Luminis quidem

natura

natura infinita perſpicuitate continetur: atque etiam inter omnes conſtat quiddam extremum eſſe tralucidi in corporibus. Hoc autem nihil aliud eſſe,quam colorem,ex iis,quæ accidere ſolent, planum fiet. Enimuero color vel ſummo continetur corpore,vel ſummum eſt: ob eámque rem Pythagorici ſummam partem colorem vocabant. Continetur igitur ſummo corpore, non tamen ſummum corpus eſt. Quin eandem naturam ſtatuere oportet,quę parte exteriore colore inficitur, ac quæ interiore. Aër & aqua colore illita apparet,quoniam ſplendor talis eſt. Sed in his ipſis,quia in infinito res conſiſtit, neque aër, neque mare eundem reddit colorem propè aduentantibus,& procul,cùm viſio coloris ſolidis in rebus circunſcribatur, niſi id, quod continet mutationem induxerit. Itaq; certum eſt,eandem rem tum ſolidis in corporibus,tum in exterioribus,& infinitis coloris capacem eſſe: propterea tralucidum, quoad corporibus attribuitur, vel magis autem,vel minùs attribuitur, facit,vt color in ſocietatem corporis recipiatur. Sed cùm color in ſummo ſit,profectò in ſummo eiuſdem ipſius tralucidi eſt,vt color nihil aliud conſtituatur, quàm ſummum tralucidi circunſcripto in corpore. Atque rerum tralucidarum,vt aquę,vel ſi quid aliud tale ſit,& eorum,quæ ſui generis colorem habere videntur,ille nimirum in extremo ſimiliter omnibus ineſt. Et ſanè accidit in tralucido id ineſſe,quod aëri etiam lumen affert: & non accidit: imò aliquando contingit vt priuetur. Ideo quemadmodum ibi partim lumen emicat, partim tenebræ intenduntur,ſic corporibus partim album,partim nigrum allinitur. De reliquis colorum generibus diuidendo iam agamus,quot modis illa reddantur. Nam album, & atrum ſic propinquo ſita collocari accidit,vt vtrunq; propter exilitatem non aſpectabile occurrat: cùm tamen id,quod ex ambobus conficitur,aſpectabile occurrat: hoc enim neque exalbeſcere,neque nigreſcere poterit. Sed cùm neceſſe ſit, colorem quippiam habere, illorum autem neutrum eſſe poteſt pari neceſsitate miſtum,& genus coloris diuerſum eſſe oportet. Quapropter ſic multò plura colorum genera proponuntur, quàm albi, & atri: plura inquam, proportione. Siquidem tria ad duo, & tria ad quatuor, & per alios numeros relata ſe mutuò reſpiciunt. Quædam nulla omnino proportione talia ſunt, ſed redundantia quadam, & defectu omnis commenſus experti, ob eámq; rem hæc eandem planè rationem ſeruant, quam concentus. Alij enim in exactiſsimæ proportionis numeris, quemadmodum ſuprà concentus,habentur: qui ſanè iucundiſsimi colorum omnium videntur eſſe, vt purpureus, ſpadix, & aliquot eiuſdem generis pauci. Et quidem nullam ob aliam cauſam,niſi quòd concentus etiam pauci ſint: alij nullis continentur numeris. An omnia quoque colorum genera numeris comprehenduntur, vt alia diſpoſita, alia non diſpoſita ſint. Atque hæc eadem cùm minus pura ſint,quoniam nullis definiantur numeris,talia reddi ſolent. Et iam vnus temperationis colorum modus talis eſt. Alter, cùm propinquo ſitu collocati apparent, vt interdum pictores faciunt, alium colorem alij, qui nitidior ſit, ſuperinducentes, cùm vel in aëre, vel in aqua aliquid exprimere cupiunt, quod appareat. Atque vt Sol quanquàm ſeparatim albus exiſtit, tamen ob caliginem aut fumum puniceus videtur: ita multa colorum genera haberi poterunt,eodem,inquam,modo,quem antè propoſuimus,cùm præſertim quædam animo concipiatur proportio eorum, qui ad ſummam allinuntur partem,cum iis,qui infimæ ſubduntur: quidam nulla omnino tenentur proportione. Itaque abſurdum eſt, affirmare colorem eſſe defluuium,& viſionem ob eam cauſam fieri, vt vetereſ memoriæ prodiderunt, cùm omnino illis neceſſe ſit per tactum rerum omnium ſenſum inducere: vt ſatius continuò ſit, aſſerere ſenſum excitari, quia ſenſus interuallum à ſenſili moueatur, quàm tactum, & defluuia afferre. Quemadmodum igitur in iis,qui propinquo ſitu collocantur, magnitudo ſenſum oculorum non feriens proponitur: ita tempus non ſenſile conſtituatur neceſſe eſt, vt moriunculæ dimanantes incompertæ ſint, & vnum eſſe videatur, quia ſimul exiſtant. Verùm ex ſententia,qua probatur per motum interualli viſio fieri,nulla horum neceſsitas eſt: imò color qui ad ſummam adhæreſcit partem,cùm immobilis ſit,& à ſubiecto moueatur,diſsimilem afferet motum,ac propterea diuerſus apparebit,id eſt,neq; albus,neque ater. Quapropter ſi nulla magnitudo inaſpectabilis eſt,atq; omnis ex certo interuallo aſpicitur,hæc etiam quædam colorum temperatio habebitur, & permiſtio. Ex ſententia autem,qua defenditur, permiſtio quędam confici ex appoſitione,& propinquo colorum ſitu,nihil prohibuerit,colorem quandam faciem communem præbere è longinquo aſpicientibus. Sed inſequenti præceptione trademus,nullam magnitudinem haberi, quæ in conſpectum non veniat. Et certè ſi corporum permiſtio non ſolùm eo modo eſt, quo quidam arbitrantur,vt tenuiſsimæ partes propinquo ſitu collocentur,nobis autem,quia ſenſu non percipiantur,obſcuræ ſint,verùm etiam omnino,& vſquequaque conuertantur, quemadmodum in diſputatione de admiſtione generatim de omnibus diximus: nimirum ex illorum ſententia ea dúntaxat in miſtionem adſciſcuntur,quæ minutatim ſecari queunt,vt homines,& equi,& ſemina. Hominum enim homo minimus eſt,equorum equus,ita vt propinquo illorum ſitu multitudo amborum ex admiſtione conſtituatur: attamen hominem cum homine miſceri non dicimus. Quæ verò minutatim non ſecantur, hæc ita miſceri non queunt,imò ea ſunt,quæ vſquequaque commiſcentur, quæ item commiſceri potiſsimùm apta ſunt. Quo autem modo id fieri queat, in diſputatione de admiſtione iam antè docuimus. Sed conſtat quæ neceſsitas ſit commiſtis corporibus colores commiſceri. Atque etiam obſcurum non eſt, hanc præcipuam reddi oportere cauſam,cur multa colorum genera ſtatuantur,non ſuperlitionem aut propinquum ſitum, præſertim cùm procul, & propè vna coloris facies in iis, quæ temperantur, & commiſcentur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

appareat,& vndecunque exiſtat.Multa autem colorum genera habentur,quoniam pro multiplici proportionis ratione contingit, vt quæ inter ſe confunduntur,temperari,& commiſceri ſoleant. Et certè in quibuſdam id fit in numeris, in quibuſdam per redundantiam tantummodo.Atque etiam reliqua eodem ſanè modo ſtatuere contingit,quo colorum genera,quæ propinquo ſitu collocentur, aut ad ſummam adhæreſcant partem. Et alio quidem loco ſcriptura perſecuti ſumus ea,quę commiſceri poſsint.Cur autem colorum, ſaporum,& ſonorum genera omnino finita ſint, infrà diſſerendum.Quid color eſſet, & quam ob cauſam pleraque colorum genera enumerari poſſent,iam diximus, cùm de ſono, & voce in libris de Anima paulò antè diſputatum ſit.

De odore, & ſapore nunc loquendum videtur, præſertim cùm eadem ſit affectio: attamen vtraque in iiſdem non conſiſtit.Saporum autem genus apertius, & planius nobis percipitur, quàm odoris.Cauſa eſt,quòd odoratum hebetiſsimum habemus animalium omnium,& ſenſuum aliorum,quibus prędi ti ſimus:tactum exquiſitiſsimum reliquorum animalium : guſtatus ſanè quidam tactus eſt.Natura aquæ exigit,vt fatua, & inſipida ſit:verum neceſſe eſt,aquam in ſe ipſa omnia ſaporum genera permiſta habere, quæ propter exiguitatem aſpectu non percipiantur, vt Empedocles inquit: vel materiam eiuſmodi ineſſe,quæ tanquam ſaporum ſeminarium ſit,& omneis ex aqua procreari, alium tamen ex alia parte:vel cùm in aqua nullum diſcriminis genus ſit,id,quod agit,cauſam omnium ſuſtinere,vt ſi calorem,& Solem dixeris.Sed falſa deliratio eorum,quæ Empedocles fingit,vehementer perſpici poteſt.Siquidem animaduertere licet,ſapores à calore immutari,cùm *fructus ex arboribus decerpuntur, vt ex illis eſculentum, aut potulentum eximatur,& cùm Soli exponuntur: quippe cùm ex aqua non habeant vt tales euadant, ſed mutatio in ipſis planè fructibus efficiatur:& iidé ſapores exhauſti,& commoti, procedente tempore ex dulcibus auſteriores,& amari,& varij,ac diuerſi reddantur,&,vt ita dicam,excocti in omnia ſaporum genera commutentur. Eodémque modo fieri nequit, vt aqua eiuſmodi ſeminarij materia ſit, cùm videamus ex eadem aqua, tanquam ex eodem alimenti genere, diuerſa ſaporum genera procreari. Reliquum eſt,vt mutatio a quæ fiat,quoniam re quapiam afficiatur.Sed certum eſt, hanc ipſam rem, quam ſaporem vocamus, à caloris facultate dúntaxat non mutuari. Aqua enim tenuiſsima eſt rerum omnium, quæ madefaciendi vim habeant, & vel ipſius olei.Sed tamen oleum ſuam ob lentitiam magis, quàm aqua, diffunditur. Aqua ſanè friabilis eſt, ob eámque rem difficilioris eſt operæ,aquam in manu aſſeruare,quàm oleum.Sed cùm aqua ſola caleſcens nihil craſſeſcere videatur,conſtat, diuerſam probari oportere cauſam,cur ſapores oriantur: hi enim craſſamento magis tenentur, calor autem vt conſors cauſæ accedit.Omnia quidem ſaporum genera, quæ cum arborum fructibus coaluerunt,in terram infuſa percipiuntur.Quocirca plerique veterum Naturæ ſpeculatorum, & ventilatorum,talem inquiunt eſſe aquam,qualis terra eſt, per quam fluxerit: quod quidem in ſalſis aquis potiſsimùm declaratur. Sal enim quoddam genus terræ eſt: idcirco quæ per cinerem tranſmiſſa colantur,amarum reddunt ſaporem,cùm ille amarus ſit:quæ ſanè ratio aliis quoque in locis probatur.Salientes etiam aquæ reperiuntur,quæ tum amaræ, tum acidulæ ſint, tum alios cuiuſque generis contineant ſapores: ob eámque rem optima ratione ſaporum genera in ſtirpibus maximè creantur,quoniam humor, vt reliqua etiam,aptus eſt ab re contraria affici.Siccitas porrò contraria eſt:propterea ab igni etiam afficitur, quandoquidem ignis natura ſicca eſt. Imò verò calor ignis proprius eſt,ſiccitas terræ, vt,cùm de elementis ageretur, præcepimus.Ergo neque ignis, neque terra, neque aliud corpus, quoad talia ſunt, quicquam afficere, aut affici poſſunt: attamen quoad in vnoquoque res contraria ineſt, eatenus omnia afficiunt, & afficiuntur.Iam verò quemadmodum qui in aqua res coloratas, aut ſapidas eluunt, efficiunt vt eodem planè colores,& ſapores imbibat:ita natura tum ſiccitatem, tum terrenam partem humore abluit: atque etiam per ſiccitatem, terrenámque partem,vbi percolauerit,& vi caloris agitauerit, quandam humori præparat qualitatem, quæ ſapor eſt: taliſque affectio à ſiccitate, quam diximus,in humore producitur, eadémque apta eſt ad commouendum,& variandum potentia guſtatum ad actum, & functionem. Nam facultatem ſenſitiuam, quæ poteſtate præcedebat, ad hanc ipſam rem trahit,& eò quidem magis,quòd facultas ſenſitiua in ſenſu rei percipiendo non ſuperuenit,vt ſcientia in iis,qui diſcunt,ſed antegreſſa,& talis poteſtate agit,vt is,qui primùm ſcientia prædituſ,déin per illam ageret.Et hinc colligendum eſt, ſapores non cuiuſque ſiccitatis, ſed guſtabilis dúntaxat vel affectionem,vel dulcoris carentiam eſſe,quod nec ſiccitas abſque humore, nec humor abſque ſiccitate eſt.Siquidem nullum illorum ſolum animalibus alimento eſt,ſed miſtum. Ad cibum item, quo animalia veſcuntur, quædam ex ſenſilibus tactilia accretionem,& diminutionem inducentia pertinent. Quorum ſanè omnium cauſam id ponimus,quod ad veſcendum eſt,quatenus,inquam,vel calidum,vel frigidum eſt: hæc enim vel augent, vel diminuunt.Id verò, quod veſcendum eſt, alit quoad guſtabile eſt,quoniam omnia dulci ſiue ſimpliciter,ſiue miſtim alantur.Atque hæc quidem tametſi in libris de generatione definienda,explicandáque ſunt, tamen nunc tractanda videntur,quatenus neceſſitas præſcribit,vt de illis verba fiant.Calor enim auget, & alimentum parit, atque etiam leue trahit, ſalsúmque, & amarum propter grauitatem relinquit,& omnino id, quod externus calor in exterioribus corporis partibus præſtat,hoc idem qui in natura animalium, & ſtirpium inſitus eſt, efficere ſolet:propterea alimentum ex dulci ſuppeditatur.Reliqua ſaporum genera ad vſum alimenti eodem ſanè modo commiſcentur,quo ſalſum, & acidum pro condimento, & cibi commenda

mendatione: hæc autem diſtrahunt,quòd dulce magnopere alat, & redundandi facultatem habeat. Et quemadmodum colores ex temperatione albi & nigri,ita ſapores ex concretione dulcis & amari conficiuntur: & ſinguli ex proportione ſunt,quòd maius, minúſve incrementum ſuſcipiant,ſiue per quoſdam numeros tum miſtionis, tum motus, ſiue indefinité. Qui per miſtionem voluptatem afferunt,ij dúntaxat in numeris conſiſtunt.Itaque pinguis ſapor ad dulcem refertur: ſalſus,& amarus idem ferè ſunt: auſterus, acris, acerbus, & acidus mediocritatem tenent, quando totidem fermè ſupputantur colorum genera, quot ſaporum. Nam vtroque in ordine ſeptem tantùm reponuntur genera,ſi quis,vt optima eſt ratio, fuſcum conſtituerit eſſe nigrum quendam colorem.Reſtat,vt flauus ad album,ſicut pinguis ad dulcem referatur: puniceus, purpureus, viridis, cæruleus, aut ferrugineus in mediocritate albi, & nigri verſantur: reliqui ex his ipſis concinnari ſolent.Atque vt nigrum eſt orbitas albi in pellucido, ſic ſalſum, & amarum ſunt orbitates dulcis in alenti humore:ob eámque rem cinis rerum omnium, quæ comburantur, amarus eſt: potulentum enim de illis exhauſtum eſt. Democritus,& plurimi rerum Naturæ periti, qui de ſenſibus diſputant,rem maximè abſurdam comminiſcuntur:ſiquidem omnia ſenſilia tractabilia ſtatuunt.Atqui ſi res ita haberet, perſpicuum eſſet, vnumquenque aliorum ſenſuum quendam tactum eſſe:nec magni negotij eſt,perſpicere hoc fieri non poſſe.Iam verò communia ſenſilia pro præcipuis,& propriis vſurpant,cùm magnitudo, figuratio,ſcabrities,læuor,forma cuſpidata,& diſtorta,in quam corpora finguntur,ſenſuum omnium communes ſint, & ſi non omnium, viſus & tactus ſaltem: ob eámque cauſam in his hallucinamur:quod in propriis,vt viſui in colore,& auditui in ſono percipiendo,non accidit.Alij propria ſenſilia ad communia referunt,vt Democritus.Is enim album & nigrum,tum aſperum,tum lene eſſe vult, ſaporéſque figurationibus reddit. Atqui vel nullius erit ſenſus, vel magis viſus communia diiudicare, imò verò guſtatus magis. Etenim*ſenſus exquiſitiſsimi partes ſunt,vel minima cuiuſque generis diſcernere, vt oporteat guſtatum reliqua omnia ſenſilia communia magis percipere, & figurationum iudicio maximè valere. Prætereà ſenſilia omnia re contraria tenentur,vt in colorum genere candor nigrori aduerſatur:in ſaporum,dulcor amarori. Figuratio autem contraria figurationi eſſe non videtur. Cui enim,quęſo,figurationi multis angulis inciſæ,quæ in rotundationem circumagitur, contraria erit? Iam verò cùm figurationum infinitus ſit numerus,neceſſe erit,infinita eſſe ſaporum genera. Nam quid ita alius ſapor ſenſum inducet: alius non item? De re guſtabili, & ſapore diximus, cùm reliquæ ſaporum affectiones conſiderationem ſpeciatim ea in philoſophiæ parte ſibi reſeruent,quę de ſtirpibus continet inſtitutionē.

Eodem modo opus eſt,odorum cognitionem tenere.Nam quod ſiccitas apud humorem facit, id æquè ſapidus humor, in alio tamen genere, apud aërem,& aquam pręſtat.Horum autem omnium nunc pellucidum commune ſtatuimus:atq; olfactile eſt non quoad pellucidum, ſed quoad facultatem obtinet ſapidæ ſiccitatis eluendæ, & abſtergendæ,cùm præſertim non ſolùm in aëre, ſed in aqua etiam olfacere liceat. Piſces, & quæ animalia teſtæ integmento defenduntur, hoc indicant. Hæc enim olfacere videntur, cùm neque aër aqua contineatur,(aër enim poſtquam ſuperuenit,ſummas occupat partes)neq; illa ipſa ſpirent.Itaque ſi conſtituas aërem, & aquam humidam,nimirum odor erit natura in humore ſapidæ ſiccitatis:tale etiam olfactile habebitur. Affectionem ſanè huiuſmodi à ſapida re proficiſci argumento ſunt, quæ odorem habent, quæque eo carent. Siquidem elementa ſeparatim inodora ſunt, vt ignis, aqua, aër, terra: quoniam horum ſiccitas,& humor nihil ſapiunt,niſi id à commiſta aliqua re præſtetur.Et idcirco mare odorum eſt, quia ſaporem continet,& ſiccitatem.Quinetiam ſal nitro odoratior eſt:idque oleum etiam teſtatur,quod ex ipſo ſale exprimitur.Nitrum ad terram magis pertinet. Lapis prætereà inodorus, quia inſipidus.Ligna odora,quia ſapida: & quæ inter illa diluta ſunt,minùs talia habentur. Prætereà in metallico genere aurum odoris expers, quòd inſipidum: æs autem,& ferrum odora.Sed poſtquam humor exhauſtus eſt,omnium ſcoriæ minùs odoræ euadunt.Argentum,& ſtannum,in quibuſdam magis,in quibuſdam minùs reſipiũt, quoniam diluta ſunt. Fumida quidem aſpiratio nonnullis odor eſſe videtur,quę eadem communis ſit aëris,& aquę:omniúmque philoſophorum ſententiæ de odore in id congruunt. Quapropter Heracletus his verbis vſus eſt. Si quæ re vera,inquit,ſunt, omnia fumus fierent, naribus dignoſcerentur.Et certè non nemo eſt,qui ad diſputandum de odore non ſe conuertat,ita tamen vt alius eum quaſi euaporationem, alius aſpirationem,alius vtrunque proponat. Euaporatio ſanè quidam humor eſt,fumida verò aſpiratio,vt docuimus, communem init rationem cum aëre, & aqua:& ex illa aqua,ex hac quoddam aquæ genus cõſtituitur. At neutrum horum odor videtur eſſe poſſe, vt illi ſuſpicabantur.Euaporatio enim aquæ eſt.Fumida porrò aſpiratio in aqua fieri nequit, cùm in aqua etiam olfacere liceat, vt antè præcepimus.Accedit etiam quòd aſpiratio ſimiliter,vt defluuia datur.Quòd ſi hæc minus rectè proponuntur,ne illa quidem ſatis rectè concedi poterit.Certum igitur eſt,humori accidere, partim vt verſetur in aëre, partim in aqua, & à ſapida ſiccitate aliqua omnino afficiatur:nam aër natura humidus eſt.Iam verò ſi eodem modo ſiccitas, quæ abluitur in humore, odores profert, & in aqua ſapores procreat, nemini dubium eſt, quin odores cum ſaporibus proportione conueniant.Atque id in nonnullis probari ſolet.Odores enim acres,ſuaues,auſteri, acerbi, & pingues habentur,putidóſque ex proportione amaris reſpondere ſtatueris.Quapropter vt hi ægrè ad potum,ſic illi ægrè ad ſpirationem aptantur.Vnde perſpicuum eſt,quòd in aqua ſapor habetur, id in aëre, & in aqua odorem haberi, frigúſque, &

refrigerationem tum sapores obtusos reddere, tum odorum gratiam delere,& tollere:quandoquidem gelatus,& refrigeratio,calorem mouentem,& procreantem conficit,& consumit.Rerum olfactilium genera duo sunt. Falsum enim est, quod nonnulli inquiunt,olfactilium genera seperatim non esse:imò esse confirmamus.Sed præ finiendum,ac explicandum est,quo modo sint,& quo modo non sint.Etenim aliud horum genus per sapores digestum est, vt exposuimus,& suaue,ac insuaue ex accidenti continent.Nam quia altricis facultatis affectiones sunt,horum odores appetentia affectis suaues percipiuntur: saturis autem,& repletis ne odores quidem suaues sunt: atque his etiam ipsis cibus odore delibutus, nullam reddit suauitatem.Ergo eiusmodi odores ex accidenti suaue,& insuaue spirant,vt docuimus: propterea communiter animantibus omnibus sentiuntur,cùm alij separatim suaues habeantur, vt florum.Siquidem nullam maiorem,minorémve cibi commendationem, nullámque accessionem afferunt ad appetentiam: imò contrà se habent.Siquidem id verum est,quod Stratis comicus falsè admodum Euripidem illudens inquit:

Cum lenticula vnguenti nihil permisceas.

Atqui nunc res taleis ad posculenta concinnant, & inter se temperant,longo vsu voluptatem extorquent,quoad ex duobus sensibus suaue elicia tur, tanquam res vna ab vno sensu.Hoc odoris genus hominis quidem proprium est: quod autem per sapores digestum est, ad bestias etiam pertinet,vt antè demonstrauimus.Illorum genera per sapores partita sunt, quoniam suauitatis afflatum ex accidenti promunt.At eiusmodi odoris genera non talia sunt,quia eius ipsius natura per se vel suauis,vel tristifica est.Cur autem hoc odoris genus hominis proprium sit,causa est refrigeratio cerebri.Enimuero tale membrum cùm suapte natura frigidum sit,& sanguis,qui venulis eius continetur,tenuis, ac purus sit, faciléque refrigeretur,(propterea ipsa quoque cibi euaporatio propter loci naturam refrigeratione affecta, hominibus fluxiones morbum afferenteis intentat)hominibus tale odoris genus præsidio est ad firmam valetudinem tuendam:nec aliud functio illius est, atque calfacere cerebrum: quam certè rem manifestè agit.Cibus enim, quanquàm suauis,siccus tamen,& humens,plerunque pestilens sentitur.Odor autem,qui è cibo per se bene olenti suauis est,hominibus quoquo modo se habentibus vtilitatem semper,vt ita dicam,affert:& ob eam rem per spirationem redditur nõ omnibus animantibus,sed hominibus,& inter sanguinem adepta quadrupedibus, & iis omnino quæ spirant. Cùm enim odores propter caloris leuitatem,quam in se ipsis retinent, ad cerebrum efferantur,locus hic salubriùs se habet,quia odoris facultas suapte natura calida est. Spiratione ad duo natura abutitur, ex proposito ad pectoris auxilium, præter propositum ad odorem perciendum.Flatus enim spirantium quasi in transitu mouendis,& referandis iis, per quæ odor excitatur,olfactus causam sustinet.Tale odoris genus hominis maximè proprium est, quia inter omnia animalia pro magnitudine cerebrum amplissimum, & humidissimum habet: propterea vnus,vt ita loquar,animalium omnium sentit,& odoribus florum,ac reliquarum id genus rerum oblectatur,& eò quidem magis,quòd horum calor,& agitatio modicè conuenit excedenti humori,& frigori,quo membrum illud constat.Brutis dúntaxat,ad quæ pulmones adiuncti sunt,perspirationis vsum Natura sensum alterius generis odoris elargita est,ne duo instrumenta sensus,& spirationis affligeret:instrumentum enim spirationis sufficit. Et * quemadmodum spirantibus hominibus vtriusque rei odore sensus, sic illis tantummodo alterius rei sensus attribuitur.Sed controuersum non est,quæ non spirant,odorem sentire. Nam pisces, vniuersúmque insectorum genus,exquisitè,ac è longinquo propter odoris genus ad alendum aptum sentit,etiam si longè à suo esculento distent,vt in melle apes faciunt,& genus magnarum formicarum, quas scnipas, id est tardias, appellant, & ex marinis purpuræ, & pleraque alia eiusmodi animalia:hæc enim exquisitè per odorem cibum præsentiunt.Sed qua parte sentiant,non æquè paret:ob eámque rem in dubio ponas,quanam re sensu esculenti afficiantur. Siquidem vno dúntaxat modo odoratio ab spirantibus animalibus efficitur,quod planè in quo uis spirantium genere accidere videtur.Illorum autem nullum spirat, cùm sentiant, nisi fortè alius sensus præter quinque statuatur:quod fieri nequit, cùm rei odoratæ olfactus sit.Illa autem animalia hanc probè sentiunt,sed fortassis non eodem modo.Nam spiritus iis, quæ reciprocatione flatus vtuntur,adhærentem rem,velut operculum quoddam detrahit: quapropter non sentiunt, nisi spirent: quæ autem non spirant tale operimentum non habent. Quemadmodum in oculorum constitutione intelligitur, siquidem animalia quędam palpebras habent,quę nisi aperiantur, aspicere non queunt:illis tamen ea animalia carent,quibus oculi duriores prominent, ideo nullam desiderant rem, quæ aperiat: imò confestim vident, quoad visus fieri potest. Nullum item cæterorum animalium odorem earum rerum abominantur, quæ suapte natura putescant, nisi quid exitiabile, ac pernicioſum ingruat, à quo genere similiter prosternuntur, vt etiam homines, qui ex carbonum halitu capite aggrauantur,& plerunque exanimantur.Ita reliqua animalia sulphuris vi,& bituminosis rebus enecantur, quas etiam, propter detrimentum, quo afficiuntur,euitare solent,cùm nihil de sola graueolentia laborent. Atqui multa in satorum genere sunt, quæ malè olenteis odores mittant, nisi ab aliqua re vel ad gustatum,vel ad esitationem adiuuentur. Cùm verò sensus impares sint, & impar medium numeri obtineat,sensus odoratus videtur etiam ipse medius esse inter eos, qui per tactionem sua obeunt munera, cuiusmodi gustatus,& tactus est,& facultates per aliud sentienteis,qualis obtusus occurrit,& auditus,quapropter olfactile est quędam affectio facultatum altricium.Hæ autem eodem in genere reponuntur,quo exaudibilis res,& spectabilis.Propterea in aëre

in aëre,& in aqua animalia odorantur, ita vt res odora vtriusque communis sit: quæ, inquam,& tactili,& exaudibili,& pellucido,hoc est, spectabili assignatur.Optima igitur ratione per tralationem accommodatur siccitati,quæ in humore,& resusili versatur,quasi infectio quædam,& lotura.Hactenus expositum volumus,quo pacto genera odoratæ rei proponenda,& non proponenda sint. Ab omni autem ratione abhorret, quod Pythagorici nonnulli inquiunt:nam quædam ex odoribus alimentum recipere affirmant.Principiò videmus alimentum compositum esse oportere,quoniam quæ alimento sustentantur,simplicia non sunt: ideo excrementa alimenti sicca,& humida egeruntur aut intrò,aut foras,vt in stirpibus.Nec verò aqua sola,& quidem non permista alere potest.Id enim,quod constituendum est, corporeum esse oportet. Præterea, multò magis reclamare videtur ratio,si asseras aërem in corpus cogi.Accedit etiam,quòd animalibus omnibus locus cibi capax adiungitur, vnde corpus hauriendo alimentum recipit. At odoris sensorium capite continetur,& spirituoso cum halitu fertur, vt ad spirantem penetret locum.Et iam planum fecimus, odorem, quoad odor est, nihil alimentum adiuuare, cùm sensus testimonio, & iis quæ scripta reliquimus, perspicuum sit,nonnihil conferre ad valetudinem. Quare id, quod sapor est in altrici re,si rationem habeas eorum, quæ aluntur,hoc idem est odor præ integra valetudine.Ratio sensoriorum nominatim ita descripta,expositáque sit.In controuersiam quis reuocet,si quod que corpus in infinita diuiditur, sensilésne affectiones etiam tales sint,vt color,vt sapor,vt odor,vt grauitas,vt sonus,vt frigus,vt calor, vt lenitas, vt durities, vt mollities, an fieri non queat. Singulæ enim istæ res sensum afferunt, cùm omnes ita dicantur, quia illum ciere possint,vt necesse sit,si in infinitum secentur,talem etiam sensilem quanuis magnitudinem habere. Nam fieri nequit, vt candor aspiciatur, & quantus non sit.Sin minùs, contingeret vt corpus aliquod esset, quod neque colorem, neque grauitatem, neque aliam eiusmodi generis affectionem haberet,ita vt omnino sensile haud fuerit: hæc enim sensilia sunt. Sensile ergo è rebus non sensilibus conflatum proponetur,imò necesse erit, cùm è rebus mathematicis non conficiatur.Præterea,ecqua facultate hæc iudicare,& cognoscere licuerit?an mente?Sed minimè cognobilia sunt,imò mens,quæ extra habentur,absque sensu non intelligit.Verùm si hæc ita se habent, fidem facere iis videntur, qui indiuiduas constituunt magnitudines,nam ratio ita explicabitur: verùm quæ ab illis afferuntur, fieri non queunt. Atque his de rebus in disputationibus de motu disseruimus,& quæstionum explicationes simul planæ fient,cur genera coloris, saporis, sonorum,cæterorúmque sensilium finita sint. Etenim necesse est,quæ extrema definita obtinent, habere ea,quæ interiecta sunt definita:contraria porrò extrema sunt. At quodcunque contrarium sensile re contraria afficitur, vt in coloribus candor,nigrore:in saporibus dulcor amarore,in reliquis item omnibus extrema sunt contraria.Atque ita continuum secatur tum in infinita inæqualia,tum in finita æqualia.Quod autem per se continuum nõ est,in finitas species.Sed cùm affectiones velut species dicendæ sint, & semper perpetuentur,certè proponendum est,id,quod potesta te est,aliud esse ab eo,quod actu est:& propterea decies millena pars milij cùm aspicitur, incomperta est,quanquam oculorum acies eò intenditur.Sonus etiam in diesi minùs percipitur,quanuis cantio contenta, vniuersáque audiatur, cùm interuallum dieseos, quod pars est cantionis, & medium extremi, hoc est, totius interualli inter cantionem, incompertum sit. Similis ratio eorum est, quæ valde tenuia in sensilibus consistunt. Potestate enim videntur, actu verò postquam separata sunt.Nam pedalis mensura in bipedali potestate continetur: actu,postquam dissecta est. Hæ quidem res tam magnæ separatæ, optima ratione in res continenteis dissoluuntur,vt pusillus sapor,si in mare infundatur.Enim uero quando sensus exuperantia per se nec*sensilis, nec separabilis sit, nam redundantia in exquisitissimo sensu,potentia est,nec tantùm separatum licebit actu sentire:attamen sensile occurret.Potestate enim iam est,& actu erit,vt cum toto se coniunxerit. Exposui quasdam magnitudines,& affectiones sensibus minùs cognitas esse,& qua de causa,& quo modo sensiles,& non sensiles sint.Cùm autem in corpore tantæ insint, quo actu sensiles sint, & non solùm in toto, verùm etiam separatim circunscriptæ habeantur,necesse est,colores, sapores,sonos, finitos esse.Sed tamen quærere etiam poteris, vtrum sensilia, an motiunculæ ex sensilibus prosiliant, vtcunque sensus inducantur,cùm medium initio afficiunt, quemadmodum color,& sonus facere videntur. Proximus enim odorem priùs sentit,& strepitus post elisum auribus personat.Num spectabile,& lumen sic est,vt Empedocles inquit,priùs lumen Solis ad medium peruenire,quàm ad aspectum, aut ad terram?idque iusta causa contingere videtur, præsertim cùm mobile alicunde moueatur, & aliquò pergat.Quapropter necesse est,tempus quoddam dari, quo ex alio in aliud pergebat. Omne porrò tempus diuiduum est.Temporis ergo momentum aliquod erat,cùm nondum videbatur:imò Solis radius ad medium deferebatur. Atque si omnia simul audit,& audiuit:& denique sentit, & sensit: nullúsque sensionis ortus sit,sed sine ortu dantur,tamen nihil minus res habebit, quàm elisus,qui nondum auribus personat. Declarat hoc literarum transfiguratio,quasi impulsus in medio fiat.Nam minus videmur accepisse id, quod dictum est, quoniam aër conuersus, & transfiguratus impellitur. Num igitur color & lumen ita statuuntur? Siquidem hoc non videt, & illud videtur, quod vtcunque se habeat, tanquam æqualia sint,cùm nihil oportebat vtrunq; alicubi esse. Nihil enim refert, æqualia propinqua, an longinqua constituantur. An consentaneum est,hoc ipsum in colore,& odore accidere? cuiusmodi aër, & aqua, quæ tametsi continua sunt, tamen vtriusque motus distrahitur. Ob

eámque causam sit aliquando, vt prior, & posterior idem audiat, & odoretur, aliquando non item. Sed nonnullis hæc quoque dubitationem videntur afferre. Etenim asseuerant, fieri non posse, vt alius alia re idem audiat, aut videat, & odoretur: quod fieri non queat, vt multi, & separatim audiant, aut odorentur, propterea quòd vnum & idem à se ipso distractum esset. An primum mouens, vt tintinabulum, vel thus, vel ignem, omnes vnum & idem numero sentiunt, cùm proprium aliud numero sit, specie idem. Propterea multi simul aspiciunt, odorantur, & audiunt. Neque verò hæc sensilia, sonus, odor, & color, corpora sunt, imò affectiones quædam, & motiones: hæc enim non fierent, nec sine corpore sunt. Luminis quidem alia est ratio: nam lumen est quod aliquid adsit, nec motus eiusmodi res est. Denique similis ratio in alteratione, ac in impulsu non seruatur: atque eò magis, quòd impulsus recta ratione ad medium initio perueniunt. Videtur autem sonus esse motio rei, quæ deferatur. Quæ alterationem contrahunt, similiter non se habent, præsertim cùm eueniat vniuersum alterascere, & non dimidium antè gelari, vt in aqua fieri solet. Veruntamen aliquando fit, vt eius, quod calescit, aut gelatur, dimmodò affluat, proximum à proximo afficiatur, cum primum ab alterante commutetur: nullaque præscribit necessitas, vt simul & in summa alteretur. Atque si in aquis essemus, gustatu affici ita esset, vt odorem percipere, & longinquiùs sentiremus, antè, quàm appulsus fieret. Itaque consentaneum est ob ea, quæ demonstrauimus, quæ sensilia per interuallum percipiuntur, ea simul non affici. Lumen tamen excipio ea ratione, quam suprà attuli, quámque in aspectu etiam probamus. Lumen enim facit, vt videamus. De sensibus aliud etiam in quæstione versatur, contingat, vt duo simul sentiamus in eodem, minimóque tempore, nécne. Si igitur maior motus minorem semper extundit, & propterea ob oculos delata non videmus, si fortè vehementiori meditationi intenti simus, aut timeamus, aut magnum audiamus fragorem hoc sanè maneat, & fixum sit. Item magis licere sentire simplicem rem, quàm concretam, vt vinum, quod merum sit potiùs, quàm dilutum: & mel, & colorem, atque etiam neten assa magis, quàm eam, quæ in diapason continetur, quia inter se colliduntur, & delentur. Hoc porrò in iis efficitur, ex quibus vnum coalescit. Itaque si maior motus minorem elidit, necesse est si simul sint, & hunc maiorem minùs sensilem esse, quàm si solus sit. Minor enim ex commistione adimitur: siquidem simplicia omnia magis sui sentiendi facultatem dant. Quòd si æquales sensus æqualibus in sensilibus sint, cùm sensilia sint diuersa, neutrius sensus fuerit. Alter enim motus similiter alterum delet: simplicem autem minùs licet sentire. Ergo vel nullum genus sentiendi erit, vel alius ex vtroque. Quod sanè fieri videtur in iis, quæ temperantur, in re tamen ea, qua commiscentur. Cùm igitur ex quibusdam aliquid efficiatur, ex quibusdam non efficiatur, hæc autem diuerso sub sensu continentur, quoniam quæ extrema contraria obtinent, commisceri solent, cùm ex albo, & acuto vnum haud fiat, nisi per accidens. Atqui nullus ex acuto & graui concentus efficitur, propterea minimè contingit, vt simul sentiantur. Motiunculæ enim æquales se ipsas delent: imò cùm vna ex his non fiat, si inæquales fuerint, vehementissima sensum afferet. Quinetiam anima sensu vno potiùs duo simul senserit, quorum tamen vnus est sensus, vt acutum, & graue: eóque magis, quòd vnus, atq; idem vnius sensus actus esse potest, quàm complurium, vt visus, & auditus. Nec verò simul sensu datur sentire duo, nisi commisceantur: commistio enim vna esse postulat. Vnius autem rei numero vnus numerus est sensus, & vna res simul sibi ipsi est: quapropter necessariò simul commista sentiet, quoniam sensu vno per actum sentit. Vnius enim numero rei sensus vnus actu est: & cùm specie vnus sit sensus, & quidem per potentiam, propterea vnus etiam actu sensus fuerit. At si illa permista vnum adserentur, idcirco necesse erit eadem ipsa commisceri. Cùm igitur permista non sint, gemini sensus actu fuerint: imò per potentiam vnicam, indiuiduúmque tempus necesse est vnicum esse actum. Vnius enim potentiæ semel vnus est vsus, & motus, hoc est, vnius rei est perceptio: atq; ita vna est potentia. Ergo vnico sensu non contingit, duo simul sentire. Quod si fieri non potest, vt quæ sub eodem sensu collocantur, simul sentiantur, minùs profectò contigerit, vt quæ duorum sunt sensuum simul sentias, vt candorem, & dulcorem. Siquidem nulla alia prorsus re anima videtur vnum numero dicere quàm simul. At genere vnum sensu diiudicante, & percipiendi modo statuit. Hoc autem dico propterea, quòd eadem ipsa fortè diiudicat candorem, & nigrorem genere diuersos, atque etiam dulcorem, & amarorem illa sanè per se ipsam diiudicat alia illam: vtrunque porrò contrarium diuersa percipitur ratione. Eodémq; modo sunt, quæ cognato ordine sibi respondent: verbi gratia, quemadmodum gustatus ad dulcorem comparatur, ita visus ad candorem: & vt hic ad nigrorem se habet, ita ille ad amarorem. Præterea, si contrariorum motiones contrariæ sunt, contraria autem simul in eodem, & indiuiduo esse non queunt, & contraria sub vno sensu sunt, vt dulcor, & amaror, profectò hæc simul sentiri non possunt. Constat etiam, nec quæ contraria non sunt, talia esse. Alia enim ad candorem, alia ad errorem pertinent: quæ item ratio in aliis similiter probatur, vt in saporibus; quorum alij dulcoris sunt, alij amaroris. Nec quæ vnà commiscentur, eiusmodi sunt. Nam eorum, quæ opponuntur, proportiones sunt, vt diapason, & diapente, nisi vt vnum percipiantur. Ita vna extremorum proportio concipitur. Si verò aliter fieret, nequaquá id contingeret. Simul enim percipietur, vt nimiũ ad exiguum, vel impar ad par, exiguum ad nimiũ, vel par ad impar. Quam ob rem si quæ cognato ordine sibi respondere dicuntur, in alio tamen genere, plus inter se distant, & ab iis differunt, quæ eodem in genere reponuntur. Dulcorem & candorem cognato ordine sibi respondentes vocamus,

vocamus, quanquàm genere diuersi sint, & dulcor plus specie differt à nigrore, quàm à candore, certè minùs simul percipi illa contigerit, quã quæ eodem contineantur genere: ita vt hæc nisi eiusmodi fuerint, ne illa quidem talia habebuntur. Quod autem nonnulli aiunt, qui de concentibus scripserunt, sonos non simul peruenire, sed apparere, ac tempus incompertum esse, cùm non sensibile fuerit, rectè dicitur, nécne? Siquidem fortasse dixeris, ex hoc videri simul tum videre, tum audire vnum, quòd media temporis momẽta incomperta sint. An hoc minùs verum est? cùm fieri non possit, vt aliquod temporis momentũ aut non sensile sit, aut nos fallat, sed omni tempore aliquod percipiatur. Enimuero si cùm aliquis aut se, aut alterum sentit in continuo tempore, non contingit vt tum incompertum habeat se esse, & sentire. Propterea fieri non potest, vt tempus aliquod non sensile sit, & in continuo tempus omnino aliquod est, & planè tantùm, vt sensu non vsurpetur, ideo constat per id tempus illud sibi ipsi incompertum esse, an sit, an videat, an sentiat, etiam si sentiat. Præterea nullum tempus, aut res fuerit, quæ non sentiatur: aut in qua non ita sit, quod in eius parte sit, aut quod aliquid ex hoc videat. Siquidem magnitudo temporis, & rei est, quæ omnino propter paruitatem sui sentiendi copiam non facit. Nam si hanc lineam totam videt, ac sentit continuè eodem tempore, nimirum sic fiet quòd aliqua in parte sit. Adimantur tempori C B in eo, quo sub sensum non veniebat. In temporis igitur aliqua parte fiet, aut aliqua eius fuerit pars, vt si totius terræ ambitus videatur, quòd certa pars videatur, & in anno incedat, quòd parte anni incedat: sed in B C nihil sentit. Ergo dicitur totius magnitudinis, & lineæ sensus fieri, & à toto, quia in huius parte A C. nam semper parte aliqua sentietur & pars aliqua, nec totum licet sentire. Omnia igitur sensilia constituentur, sed quanta sint, non apparent. Videt enim quispiam Solis magnitudinem, & quadricubitalem mensum è longinquo: sed quantus sit nõ apparet, imò aliquando indiuiduus apparet: talem porrò non videt. Cuius quidem rei causa superiore institutione explicata est. Ex his perspicuum est, nullum tempus esse, quod sensu vsurpari non possit. Quod ad controuersiam iam antè propositam attinet, consideremus complura simul sentiri accidat, nécne. Simul dico in vno, eodémque indiuiduo tempore vicissim. Principiò igitur expendendum videtur, vtrum simul quidem ita accidit sentire, sed diuersa animæ parte, & ita indiuiduum sit, vt totum sit continuum, an initio, quia ea, quæ vno sensu, percipiuntur, vt aspectu talia esse. Si fiat, vt alia parte alium sentiat colorem, plureisque ita habebit partes specie eadem. Quæ enim sentiuntur, eodem sanè genere continentur. At si dixeris, vt gemini oculi sunt, ita nihil prohibet in anima fieri, quoniam fortasse ex his vnum componitur, & vna illorum functio conficitur. Enimuero in superiore assertione, si vnum ex ambobus conficitur, illud sentiens erit. Sin autem separatim sint, res non similiter habuerit, iam sensus ipsi plures erunt, vt si quispiam disciplinas differenteis esse dixerit: siquidem functio nec facultate carebit: quæ per se consistat, nec sensus absque illa erit. * Quòd si quis sensilia in vno, & indiuiduo non sentiat, controuersum non est, de reliquis etiam idem probari oportere. Nam potiùs contingit, vt hæc simul plura sentiantur, quàm genere diuersa. Verùm si anima parte alia dulcorem, alia candorem sentit, profectò id, quod ex his conficitur, vel vnum, vel non vnum erit. Imò vt vnum conficiatur necesse est: sentiens enim pars, vna quædam res est. Sed cuius vnius erit sentiens, & recipiens? Non enim vnum ex iis, quæ sentimus, vt è re dulci, & odora conficitur. Ergo necesse est, vnum animæ tribui, quo sentiat omnia, vt prædiximus, cùm aliud genus sensilium per aliud instrumentum sit. Vtrum quoad actu indiuiduum est, vnum principium est sensuum dulcoris & candoris: sed cùm actu diuiduum est, diuersum habetur? An quemadmodum in rebus, ita in anima fit? Nam idem ipsum, & vnum numero album, & dulce, & multa alia est. Nam etsi affectiones nõ disiunguntur, tamen status cuiusq; diuersus est. Propterea similiter constituendum est in anima principium vnum, & idem numero esse rerum omnium sensuum. Ac ipsa quidem ratio status alia & alia est partim genere, partim specie: propterea vna, eadémque parte simul sentiet, ratione tamen diuersa. Compertum igitur est, nullam magnitudinem esse, quę sensum non patiatur: atque etiam indiuiduum sensile non haberi. Nam est vnde infinitum interuallum non cernatur, & vnde finitum cernatur. Idem quoque modus rei, quæ tum olfactetur, tum audiatur: & illorum, quæ nullo tactu percipiuntur. Et certè quoddam interualli extremum est, vnde nullus aspectus fiat: & primum vnde fiat. Ideo necesse est, indiuiduum hoc esse, vltra quod id, quod est, sentiri non possit, cùm necesse sit percipere, quæ citrà contineantur. Quòd si sensile aliquod indiuiduum sit, cùm extrema in parte condatur, vnde postremum quidem non sentiatur, primum verò sentiatur, simul aspectabile, & non aspectabile erit, quod fieri nequit. Disseruimus de sensoriis, & de sensilibus rebus, quo modo se haberent tum generatim, tum nominatim per singula cuiusque sensorij genera. Ex iis autem, quæ reliqua sunt, primùm de memoria institutio suscipienda est.

Libri de Sensu, & Sensilibus, Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS
Stagiritæ de Memoria & Reminiscentia Liber,
Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum libri, per Nicolaum Leonicum.

POSTEAQVAM à Philosopho Aristotele in iis, qui de Anima inscribuntur, cõmentariis, primũ quidẽ de omni vniuersaliter anima pertractatũ est: posteà verò de singulis illius potentiatibus, & viribus, quot scilicet existunt, & in quanã re esse habeant suũ: quo etiã in loco de sentiente illius potentia verba fecit, ostẽdens quænã illa esset, quam vsitato vocábulo primum vocat sensum: postmodũ declarans etiã in quot illa disterminetur, distinguatúrq; sensus: de ipsis quinetiã sensibus separatim verba faciẽs docénsq; quænam ipsorũ vis sit illa, à qua singulis ipsum sentire, puenit: & quinã sint actus, & circa qd versantur: & in cõmẽtariolo prætereà de sensu, & sensili, cũ de singulorũ senstiteriis sensuũ accuratè locutus esset, qualia scilicet essẽt, & ex quibus constarent: hoç autẽ idcirco, quoniã sine illis sentire nõ potest anima, cũ sentiẽtis operatio animæ nõ nisi intercedẽte fieri animaduertatur corpore. Cùm isthæc, inquã, omnia retrò Aristoteles præmisisset, & cõmodè etiã, & abundè de singulis pertractasset: cõsequẽti doctrinæ ordine post libellũ de sensu & sensili, cõmẽtariolos de memoria, & somno nõ sine ratione subiũxisse videtur. Quoniã enim memoria, vel passio est, & affectio, vel habitus cõmunis appellati sensus quẽ primũ nũcupauim⁹ sensum, vt cũ de illa verba fiẽt, manifestè cõprehendere licebit, qui sanè cõmunis sensus in primo collocari, cõstituiq, senstiterio cẽsẽt, quod ipsum esse cor à Physicis penè omnib⁹ pro certo tenẽt: nõ ab re post cõmẽtarios illos de sensu & sensili, hos de memoria & somno libellos subiũgit Philosophus: in quorum primo quærit, qdnã sit memoria, & in qua animæ collocẽt parte: itẽ quænã sint, quę memorabilia dicuntur: quo etiã in loco memoriã in primo esse asserit sensu, illiúsq; senstiterio. Quærit etiã postmodũ quonã modo fiat memoria, & quã ob rẽ neq; prima ætate pueri, neq; valde senes, & decrepita ætate iã fatthiscẽtes, memoria pollere percipiant. Prætereà, cur interdũ accidere videat, vt illi, qui aliquorũ meminerint, falsò sibi ipsis sentire, id est, imaginari videant. Phãtasia enim, & sensus, licet ratione differãt, eadẽ tamẽ esse subiecto cẽsent. Et rursus, quã ob causam interdũ sentiẽtibus accidat, vt nõ sentire, sed meminisse videant, quod Antipherõti Oreitæ cõtigisse ipse asserit Philosoph⁹. Subiũgit prætereà quænã sit reminiscẽtia, & quo pueniat, fiátq; modo, quáve re à memoria distare cẽseat: & q̃ corporea quędã est passio ipsa reminiscẽtia. Quinetiã quã ob causam ebriosi minùs reminiscẽtia valẽt. Quæ, ptectò de memoria, & reminiscẽtia à nobis præcisè nũc decursa, à Philosopho latiⁿ in hoc pertractant cõmẽtario. De somno autẽ & vigilia primò quærit in quanã animæ parte huiusmodi fiãt passiones: ostẽditq; q̃ in eadẽ animæ & vnica parte isthæc ambo fiũt. Declarat prætereà q̃ ambę istę passiones animę cõmunes sunt & corpori. Quo etiã in loco euidentes explicat causas, cur vicissim animalia dormiãt, & vigilẽt: & quinã ille sit sensus, declarat, quo animalia istas subire passiones censeãtur, cuiusmodíve istæ existãt passiones. De insomniis prætereà verba facit, & quanã animæ pte insomnia cernant, & appareãt: quæve sint, & quomodo fiãt somnia. Quinetiã q̃ à diis & superioribus nõ trãsmittãtur naturis, vt quidã voluere, ostẽdit, cũ illorũ quædã sint signa, alia verò causę eorũ, quę circa corpus versantur: nõnulla autẽ fortuita quędã accidẽtia meritò existimari possint. Subditq; postmodũ quibúsnã certa, significatiáq; accidere solita sint insomnia, & quã ob causam id cõtingat. De huiusmodi igit, vt diximus, seriosiùs in iis etiã pertractatur libellis. Quoniã autẽ memoria subiecto eadẽ est cũ phãtasia, quãuis ratione sit diuersa, vt paulò pòst explicabitur, & idcirco qua animæ parte sentimus, eadẽ sanè imaginamur, & meminimus, nõ erit malũ, vt arbitror, si priùs quędã circa phãtasię ipsius naturã breuiter perscrutemur: ita enim quænã sit memoria secundũ Peripateticorũ placita, nobis erit manifestũ. Cæterũ vt isthuc etiã meliùs, expeditiúsq; percipere valeamus, quónã sensus & phãtasia differant, priùs videamus: nõ enim, vt diximus, eadẽ sunt ista, neq; rursus omnino cẽsentur esse diuersa. Differt igitur phãtasia à sensu (vt ex Alexandri colligitur verbis in commentariis de Anima) quoniã sensus quidẽ fieri, & esse dicitur sensilibus præsentibus: phãtasia autẽ est illis etiã absentibus. Sensus quinetiã vigilantiũ esse percipitur, phantasia etiã in somno oppressis esse censetur. Prętereà sensus quidẽ in nostra nõ videtur esse potestate: nõ enim nostri arbitrij est absentibus sentire sensilibus, & nõ sentire præsentibus. Phãtasia autẽ in nostræ spõtis arbitrio est reposita: arbitratu nãq; nostro, quæcũq; voluerimus, & cũ voluerimus, licẽter, & liberè imaginari possumus. Ex quibus palã certè est, phãtasiã à sensu multũ distare: quo autẽ modo eadẽ cũ sensu sit phãtasia, paulò pòst clarè ostendetur. Verũ quoniã circa initia omnia semper sunt accuratiùs explicãda, vt quæ sequũtur peruia sint, & claresc ãt magis: idcirco quidnam ipsa existat phantasia, in primis, vt arbitror, est præmonstrandum: quam hoc sanè modo perspicere, & intelligere poterimus. Certũ enim est, quod in nobismetipsis ab operationibus, actibúsq; sensuũ singulorũ figuræ quædã, siue rerũ imagines & simulacra imprimunt, & conformantur in primo animæ senstiterio, quod pro cõsensu a Phytcis cor esse existimatur: in qua certè animalis parte sensitiuæ reponitur, & collocatur animæ vis, vt pluribus nos docet rationum euidẽtiis Aphrodisæus in suo de Anima cõmentariolo. Hanc enim rem in prẽsentia recẽsemus de illorũ sententia, qui inter Peripateticos Alexandræi fuerunt denominati. In primo igitur senstiterio, id est corde, siue in eius sanguine, seu illius spiritu (hoc enim in prẽsentia indiscussum relinquimus) eę figurę, siue rerum imagines, & picturæ expresẽ, & manifestè insigniũtur, quę sanè vestigia sunt, & simulacra, reliquięq; earũ, quę à sensilibus prẽsuerũt, motionũ in ipsis sensuũ organis effectarum: quæ, inquam, vestigia & reliquiæ, ipsis etiã absentibus sensilibus, persistãt, & remanẽt; tanquã imagines quædam, & simulacra, quę in nobis cõseruata, & veluti in prõptuario quodam penu reposita memoriæ postmodũ deseruiunt, & subministrant, illiúsq; verę esse cẽsentur causæ. Hæc igitur vestigia, & has absentiũ sensilũ configuratas reliquias, phãtasiã appellare Peripatetici censuerũt. Quã ob rem phantasiã definiẽtes nõnulli, illam dicũt esse configuratiõnẽ in anima reseruatam, aut in principe animæ senstiterio. Cæterùm, vt arbitror, animaduertendũ est, ne fortè cõfiguratio illa haud quaquam phãtasia esse dicatur, sed potiùs ipsa phãtasticæ virtutis operatio, & actus circa cõfigurationes, imaginẽsq; illas, hoc censenda est nomine. Si enim cõformatio illa, & cõfiguratio esset phãtasia, imaginaremur vtiq;, & phantastica vteremur virtute, si nihil etiã circa cõfiguratiõnẽ, cõformationẽmq; illã actu operaremur, sed eã solùm habẽtes, id ipsum sanè efficeremus: quod certè falsum esse apparet. Verùm neq; hoc solũ sequeretur absurdum, sed quòd simul etiam in eodẽ temporis pũcto in pluribus phãtasię versaremur simulacris: quinimò in illis omnibus, quorũ imagines, & typi in nobis repositi essent, & insigniti. Prætereà, qui illo dicunt modo, aut nunc factã configuratiõnẽ illam phantasiã essevolunt, aut iamdiu effectã, & prẽexistentem. Quòd si eam, quæ nũc facta est, phantasiã dixerint, sensum profectò in actu esse phantasiã dicere cogentur: quod nimirũ absurdum est, & inconueniens, cùm eæ animæ potestates à se inuicem sint seiugatæ. Si verò iam factam, & reseruatã configuratiõnẽ phãtasiam appellauerint, memoriã certè denominare phantasiam erunt coacti. Vtrinq; igitur, vt apparet, excipiunt angustiæ, & in salebris, vt aiunt, manifestè illorũ hęret opinio. Melius igitur est, & vero consentaneũ magis, dicere, quòd quemadmodum in sensilibus est quippiã, quod sensile appellamus, & rursum quiddã est, quod vim, siue potẽtiam dicimus sensitiuã: & est prętereà tertiũ quiddam, quod illius potẽtiæ peculiaris censetur esse actus, quẽ sanè sensum appellare consueuimus, siue, vt ita dicam, sensationẽ: pariq; etiam modo in intellectu quiddã est, quod intelligibile vocatur: rursũsq; aliud, quod intelligens, siue intellectus, siue mẽs nũcupatur: tertióq; loco actus est ipse, & operatio, qui intellectus dicitur: ita profectò de phantasia ipsa est asseuerandum, quiddam scilicet esse, quod phantasiabile, vt ita dicatur, (ad res enim exprimendas nihil prohibet, vt arbitror, nouenclatoris interdũ vice fungi) phantasiabile, inquã, siue imaginabile dicitur: & hoc itaq; illa erit pictura, siue formarum reliquię, quæ ab actu & operatione sensilium sunt cõformatæ, & hoc sanè analogiã, siue proportionẽ cum re, quæ sentitur, vel intelligitur, meritò habere censetur. Est prætereà quiddã, quod phantasticũ, siue imaginosum appellatur, id est, vis, ipsa, & potestas phantasiæ. Et hæc nimirũ proportione respondere videtur cũ intellectui ipsi eo in genere, tum sensui, id est, potẽtiæ intellectiuæ, & sensitiuæ. Tertiũ prætereà ipsa est phantasia, id est, actus ille, & operatio virtutis phantasticæ circa imagines illas, & simulacra à sensilibus rebus in primo senstiterio insignitas. Et hæc profectò intellectioni, & sensationi proportione respõdere videtur, id est, ad illorum operationes, & actus. Est igitur phantasia, vt in prẽsentia describatur modo, phãtasticæ potestatis actus circa res, quæ phãtasiari, & imaginari possunt. Phantasticæ enim subiacẽt potentiæ, ceu propriæ, & peculiaria obiecta, simulacra illa, & imagines, quæ in primo senstiterio sensiliũ in actu reliquiæ, & vestigia quædã restant impressa, quæ à nonnullis intrinseca appellari sensilia cõsueuere: veluti ea, quæ à sensili percipiũtur potẽtia, externa sensilia meritò nuncupantur. Figuræ autem illæ, & imagines interdum actu sensus appellantur, quoniam ab actu sensilibus efficiũtur: & hoc modo actu sentire, est has in se ipso cõfigurationes, rerúmq; habere imagines, quę ab externis nimirum sensilibus fuerunt impressæ. Phantastica autem animæ vis subiecto, vt diximus, eadem est cum sensitiua eiusdem potestate, licet ratione isthæc ab inuicem differre censeantur. Sensitiua enim est secundum quod solùm præsentibus operari sensilibus potest: phantastica autem, vt absentibus etiam extrinsecis sensilibus, per interna sensilia exire in actum valent, & opus exple re suum. Sensus igitur circa externa phantasia verò circa interna operatur obiecta: imò animæ ipsius operatio sensus esse dicitur, cùm vi sua sensitiua senstieriis intercedentibus circa præsentia versatur sensilia. Cùm autem eadem sensitiua animæ potestas circa simulacra, & imagines operatur illas ab actu sensilibus impressas, & relictas, ceu circa internum quoddã sensile, tunc operatio illa, & actus phantasia appellatur. Subiecto igitur (vt aliquoties est dictum) eadẽ, ratione verò diuersa, sensus & phantasia non ab re esse censentur. Quòd si etiam vlterius sensitiua animę vis circa imagines, & simulacra operatur illa, non sanè simpliciter vt imagines sunt, & simulacra, & vt per se talia existunt, sed vt externorum sunt reliquiæ sensilium, hoc in casu eæ illius operationes cùm memoriæ profectò, tum reminiscentiæ esse censentur: Memoria nanque ex phantasia sæpius vltro citróque repetita, & versata, nimirum effici dicitur. Reminiscẽtia verò, est renouatio, & veluti reassumptio prioris iam collapsæ memoriæ, & euanescẽtis, postquam intercedẽs obliuio imaginum cõtinuitatem illarum labefactauerit, & dissoluerit. Verum de iis ipsis posthac locis suis conuenientiùs, & meliùs explicabitur: in prę-

sentia autem satis sit declaratum, sensum, & phantasiam, necnon memoriam, & reminiscẽtiam, eadem esse subiecto, & sola differre ratione. Cęterùm de phãtasia ipsa denuò reassumamus, illiúsq; naturam pro virili meliùs, dearticulatiúsq; explicemus: nanq; ex iis etiam qualis existat memoria, liquidò comprehendemus. Hoc igitur perspiciamus modo: Contingit ab alio quippiam commotum, ipsum etiam aliud quiddam mouere. Verbi causa, baculus mouet lapillum, cùm ipse interim moueatur à manu. Pari igitur modo de primo cõtingit, animaduertere sensiterio, id est, corde. Motum enim ipsum à simulacris, reliquiisq; illis, quę sibi extrinsecus à sensilibus sunt inlignitæ, obiectis partialibus intercedentibus sensibus, phantasticam mouet potentiam, eo, inquam, modo, quo potentia sensitiua ab obiectis mouetur externis. Quam ob rem phantasiæ hæc non immeritò poterit esse definitio, motus scilicet à sensibus, qui sunt in actu, motus videlicet à simulacris effectus, & reliquiis, quæ sunt à sensationibus actu, factus in primo sensiterio.

DE MEMORIA, & de eo, * quod meminisse appellamus disserendum, quid sint, & quã ob causam parentur, & cui animæ parti hæc ipsa res adscribatur. Item de eo, quod reminisci dicimus, agetur, præsertim cùm non iidem omnino haberi debeant, qui memores sunt, & qui reminiscentia valent. Imò verò magna ex parte qui obtuso, hebetiq; ingenio sunt, memoria magis vigent: & qui acuto, dociliq; præstant, reminiscentia magis excellunt. Principiò igitur considerandum videtur, quorum memoria replicari possit: quoniam huiusce rei ignoratio sæpenumero nos falsos habet. Futura enim repeti memoria non queunt. sed opinione potiùs comprehendi, & spe præsumi possunt. Et certè quædã erit scientia sperandi, vt nõnulli aiunt de diuinatione. Nec præsentia eiusmodi sunt, cùm ad ea sensus pertineat. Hoc enim authore nec futura, nec præterita cognoscimus, sed instantia dũtaxat: memoria tamen ad præterita refertur. Nec verò quisquam dixerit se rem præsentem, cùm adest, memoria tenere, vt si alba existat, cum oculis cernitur: nec qui rem consideratione dignam expendit, aut intelligit, meminerit, sed alteram dixerit se sentire: alterius scientia affici. At facultate sentiendi nullo munere occupata, cùm scientiam, atq; sensum retinet, tum nimirum in memoriam reuocare potest, triquetri angulos pareis duobus rectis respondere, partim quia id vel didicerit, vel mentis consideratione assequutus sit, partim quia vel viderit, vel inaudierit, vel alio sensu cognouerit. Debet enim cùm rei alicuius recordationi intentus est, tacita meditatione affirmare, se olim aut visu, aut auditu, aut saltem mentis ratiocinatione eam ipsam percepisse. Itaque memoria non sensus, non * opinatio est, verùm alterius horum, hoc est, sensus, aut habitus, aut affectio, postquam homo tempus senserit, cuius beneficio imagines allinuntur, & notæ in animo consignatæ permanent: cùm rei, quæ nunc accipitur, memoria non sit, vt suprà etiam dictum est: præsentis sensus est: futuræ, spes: exactæ, memoria: ideo omnis memoria concipitur exacto iam tempore. Quo fit, vt quæ animalia sensu temporis afficiuntur, hæc sola recordentur, & qua animæ parte meminisse soleant, eadem quoq; sentiant. Sed cùm de viso, in præceptionibus de Anima iam antè dictum sit, ac testatum reliquerimus, intelligere nequaquam licere sine imaginibus (idem enim vsu nobis venit, cùm in re intelligenda versamur, quòd euidenteis matheseos probationes describimus: nam quanquã dimensione tiquetri non vtimur, tamen dimensionem talem per quantitatem describimus, ita cùm rem quantam intelligimus, tametsi non quantitatem intelligimus, tamen aspectu nostro quantitatem subiicimus, atq; vt res quanta est, non intelligitur. Quòd si natura rerum quantarum, quæ circunscriptæ non sunt, habeatur, tem quantam ante oculos nostros, vt circũscriptam ponimus, intelligitur autem vt quanta dũtaxat. Sed alia instituenda est oratio, quam ob causam non contingat sine continuo intelligere: nec contingat sine tempore animo comprehendere, quæ tempori subiecta nõ sunt. Magnitudo porrò, & motus, eadem animæ parte, qua tempus cognoscatur, necessum est. Visum item sensus communis affectio statuitur, vt perspicuum sit, horum omnium notitiam referri oportere ad sensiuam, eandémque principem facultatem. Rerum autem * intelligendarum memoria non sine imaginum notis paratur) propterea memoria ex accidẽti rei * intelligẽdæ fuerit, per se verò primę sensiuæ facultatis. Proin aliis quoq; animantibus tribuitur, nedum homini, qui & opinatione vtitur, & prudentia ornatur. Quod si ad partes intellectrices attineret, nõ mulris profectò animantibus tribueretur, & forrasis nulli bruto, quando ne omnibus quidẽ illa adscribitur, quod nõ omnia sensu temporis afficiãtur. Semper enim quotiescũq; homo rei memoriam repetit, vt initio quoq; dictũ est, debet insuper sentire, antè id aut vidisse, aut exaudisse, aut didicisse: sed antè, & post, tempore tenentur. Constat igitur cui animæ parti memoria assignetur, ei, inquam, cui ipsum quoque visum redditur: atque etiam illa per se memoriæ quasi credita reposcuntur, quorum imagines aformantur, ex accidenti verò rerum intelligendarum. Sed in controuersia quis ponat, cur præsente simulacro, re autem absente recordemur id, quod minimè præsens occurrat. Siquidem constat id fieri per sensus vestigium, quod tum animæ, tum parti corporis illum recipientis, impressum est, vt affectio velut quædam pictura sit, cuius habitum memoriam asseramus, motus enim excitatus vnum significat, vt quoddam sensus simulacrum, more eorum, qui effigies annulis exprimunt. Quapropter nullus memoriæ vsus constat iis, qui multo agitantur motu ex morbo aliquo, aut ex longa ætate, vt si motus, & signum in aqua fiat, quæ præcipiti cursu deferatur. Alij etiam sunt, in quibus ob frigentem

tem naturam, périnde ac in annoso ædificio, & ob duritiem ad recipiendam affectionem inepram, nulla imago effingi potest. Et ob eam rem qui adolescunt, quique ad summam senectutem peruenerunt memoria acri non sunt, alteri propter auctionem, alteri propter diminutionem. Qui etiam animi celeritate præstant, & qui tardo ingenio sunt, fluxam æquè obtinent memoriam. Illi enim magis hument, quàm res ferat, hi magis sicci sunt: vnde alteris imagines in anima non asseruantur, alteris non adhærent. At verò si accidit, memoriam habitum esse figurationis, vtrum recordatio subit huiusce figurationis, an rei sensilis, de qua hæc figuratio designatur? Nam si hanc dederimus, absenteis res nunquàm meminisse poterimus. Sin illam, quo pacto eandem ipsam sentiẽdo meminerimus, cùm rem absentem non sentiamus, siue illa in nobis sit tanquam signum, siue pictura. Quòd si ipsius figurationis sensus sit, quid ita memoria ex alia reconficitur, nõ ex hac ipsa? cùm præsertim qui per memoriam agit, eiusmodi impressionẽ contẽplatur, & illius sensu afficitur. Quî ergo rei absentis memoriã replicare possumus? Liceret enim rem absentem oculis cernere, & auribus accipere. An ita fit, vt in animali, quod in tabella expictũ est? hîc enim tum animal penicillo expressum, tum imago habetur. sic phantasma in nobis se habere arbitrari debemus, separatim vt spectrum, aut phantasma esse: quatenus ad aliud refertur, imaginem reddi, & ad memoriã accõmodari. Itaq; cùm huius natura sentientẽ mouet animam, quoad separatim est, eatenus illius sensu anima afficitur, & quasi notio, aut phantasma subire videtur. Quod si ab alio emanet, quasi imaginẽ homo contẽplatur, & Coriscum nõ conspicatus, tanquã Coriscũ spectat. Qua in re alia est eiusmodi impressio, alia ipsa contemplatio, quotiescunq; animal quasi expictum contẽplatur. Ita etiam in anima res partim tanquã notio appingitur, partim ad memoriã aptatur, vt suprà fiebat, quoniã imago expressa est: ob eámq; rẽ aliquãdo ignari deprehẽdimur motionibus id genus in anima excitatis, ex primo sensus tempore, si ab aliquo sensu orta res sit, atq; ob id etiã parũ statuere scimus, recordemur, nécne. Fieri quoq; solet, vt per notitiã, & reminiscentiam agamus, quòd rem aliquã antè vel audierimus, vel viderimus. Hoc autem accidit, cùm vt idem ipsum contẽplantes, perin ac rei alienę imaginem contẽplamur. Est quando cõtrarium euenit, vt Antipheronti Oretano, & aliis, qui è potestate exierunt. Nam equè sensileis res expromere consueuerũt, atq; illæ consequutæ essent, & interim recordarentur. hoc autẽ accidit, cùm imago, quæ non est, vt esset spectatur. Commentationes memoriã cõseruant, quòd res memoria sæpe replicentur. Et certè cõmentari, nihil aliud est, quã crebra repetitione contemplari res, vt imagines, nõ vt separatim cõsistunt. Quid memoria, & meminisse sit, exposuimus, hoc est, habitũ esse phantasmatis, tanquam imaginis eius rei, ex qua redditur phantasma. Nec verò taciti prẽteriimus, cui parti adscribatur: primæ nimirum sensuæ facultati, qua tempus etiam percipimus.

Reliquum est vt de reminiscentia loquamur. Principiò igitur constituere oportet, vera esse, quæ in Problematis literarum monimentis commendauimus, reminiscentiam neq; resumptionẽ memoriæ, neq; apprehensionem esse: quandoquidẽ nulla prorsus resumptio memoriæ in quoquã efficitur, cùm rei cognitione primũ informatur, aut re quapiam alia afficitur. Nullus enim memoriæ vsus pręcurrit, nec item primum recipit. Cùm autẽ vel habitus, vel impressio facta est, tum memoria agnoscitur: quapropter vnà cum simulacri nota memoriã nõ adipiscimur: imò cùm in re indiuidua primùm impressio facta est, scientiã recipienti rei iam quæritam asserimus, dummodo æquum sit vel habitum, vel eiusmodi impressionẽ sciẽtiæ nomine prosequi, cùm (nihil enim obstat, quin quædam ex accidenti meminisse possimus, quorum scientia percepta iam est) separatim meminisse nõ liceat, nisi tẽporis interuallum interiectum sit: quandoquidem nunc memoria cõficitur eius, quod iam antè homo vel aspexit, vel alio modo suscepit, non eius, quod nunc primùm suscipit. Ex his patet, quid reminisci sit. Itaq; licet non reminisci id, quod nũc, & primùm sentit, aut discit, sed cum ex initio antegresso id rursus colligit, cuius primùm vel scientiam, vel sensum hauserit, vel id, quod fuerit, repetit: cuius habitum reminiscentiam dicimus, quæ, inquam, hoc ipsum est: & tunc accidit reminisci id, quod scientia, & sensu perceptum est. Cõstat etiam fieri posse, vt reminisci memoriam consequatur. Nec verò simpliciter reminiscentia est, nisi quæ antegressa sunt reuocentur: quanquam modò res ita euenit, modò non euenit. Nam contingit, vt idem semel, atq; iterum discat eandẽ rem, & quærat. Reminisci igitur differre debet à disciplina cùm ab antegresso quodam principio disciplina emanet: maius tamen, & vehementius id est, à quo reminiscentia proficiscitur. Cùm autem motiuncula vna in animo aliam suapte natura excipere possit, nihil mirum si reminiscentia paretur. Sunt autem quædam spectra necessariò alia consequentia: vt inter omneis coueniat, quoties alterum mouetur, toties alterum ex motu consequi. Quod si necessariò mutuò non se consequantur, sed consuetudine, non semper vnum aliud excipiet, sed magna ex parte. Veruntamen aliquando contingit vt nonnulla semel percepta magis in consuetudinem transferantur, quàm alia vel sæpissimè mota. Idcirco quædam semel conspicati magis meminisse solemus, quàm alia sæpe rumq; aspiciantur. Itaq; cùm reminiscimur, præcedenteis quasdam impellimus motiunculas, quoad eam adipiscamur, quæ post primam esse consueuerit. Quapropter consequens etiam vestigamus, initio sumpto vel ab re, quæ nunc est, vel à simili, vel à contraria, vel à proxima, vel ab alia eiusdem generis: atque per hæc reminiscentia conficitur, quoniam motiunculæ ab his profectæ partim eædem omnino, partim coniunctæ, atque parteis annexas habentes exisunt, vt pariuus supersit motus, qui post illum superiorem exilierat. Ad hunc igitur modum quærunt. Atqui è rebus superioribus non quærẽtes etiam reminiscun

Universidad de Deusto
Biblioteca

scuntur,cùm motiuncula illa post alteram subit, vt magna ex parte aliis subortis motiunculis, qualeis antè proposuimus, eadem illa cieatur. Neque verò respicere debemus vetera, quomodo illa *reminiscentia repetantur, sed recentia. Constat enim,modum reminiscentiæ tam*veterum,quàm recentium,eundem esse. Et certè homo in recentibus, nulla inquisitione duce, aut reminiscentia,consequens enunciat,quoniam ex consuetudine huiusmodi motiunculæ alia post aliam sequuntur: & cùm reminisci voluerit,hoc præstabit:& quæret principium motus accipere, post quem ille habebatur. Idcirco reminiscentia tum celerrima, tum pulcherrima ex initio sumpta paratur: atque vt res certis locis descriptæ sunt,ita motiones acquiruntur. Quæ ordinem seruant, reminiscentiæ beneficio faciliùs reuocantur, vt mathematicæ perspectationes: quæ verò præpostera sunt,ægrè ad id aptari possunt. Quinetiam reminisci ea re ab iterum discere differt, quòd homo per se, atque ex principio antegresso mouetur ad id, quod ipsum principium cõsequitur;at cùm nõ per se,sed per alium, vt si ille fuerit præceptor, agit, non posthac reminiscitur.Et plerunque accidit,vt nulla reminiscendi facultas detur, cùm liceat quærere, & id, quod latebat, inuestigare.Hoc autem nobis multa animo agitantibus contingit, quòad motum eum cieamus, cui res, de qua consequenda soliciti eramus,sese reddat. Reminisci enim consistit in eo, vt facultas quædam, id est, origo motrix sit: quippè cùm ex se, atque etiam ex motiũculis,quas obtinet,moueatur, vt exposuimus. Principium sanè accipi debet, quod idem causæ est,quam ob rem signatis animo sedibus aliquàndo reminisci videamur,eo ipso quòd celeriùs ex alia re ad aliam pergatur, vt ex lacte ad candorem,ex candore ad aerem, ex aere ad humorem, ex hoc ad autumnum, ex quo demum temporis reminiscentia subit. Et certè *.medium omni in genere magna ex parte principio simile est. Nam si non celeriùs, saltem cùm ad id venerit, reminiscetur, vel non posthac, vel non aliundè consequetur: vt, si designaueris A B C D E F G H. Si enim in E haud reminiscetur, certè in H id præstabit: hinc enim licet ad vtrunque excurrere, ad ipsum D & E. Quòd si in his inuestigandis felix non fuerit, ad ipsum G progressus reminiscetur, siue G siue F inquirat. Sin minùs,ad ipsum A perget: atque semper ita res constabit. Cur autem ex eadem re modò reminisci, modò non reminisci accidat, causam illam afferre possumus, quòd ex eodem primordio ad plura motus confici solet,vt ex C ad F, aut ad D. Itaque nisi beneficio rei diu affixæ moueatur, ad id, quod familiariùs versatur,transit,quoniam consuetudo vim naturæ obtinet. Quam ob rem quę crebra mentis agitatione complexi sumus, celeriter per reminiscentiam colligimus. Nam vt Natura aliud post aliud euenit, ita consuetudi ne, quæ quidem plerunque repetita in naturæ habitũm vertitur. Sed cùm in rebus naturaliter constitutis multa & præter naturam,& fortuitò incidant, ita in iis, quæ consuetudine parantur, magnopere aberrari solet, & pleniùs quidem, cùm non æquè natura his ipsis reddatur. Quapropter facultas datur eodem in loco motionis conficiendæ, & alia penitus ratione,præsertim cùm inde abducatur animus, & propter familiariorem vsum consequatur:& ob eam rem cùm reminisci volumus, nomen aliquod ei non dissimile, quod proferre volebamus, per stribiliginem vitiosè pronuntiamus. Reminiscendi ratio talis est. At verò cognitione temporis in primis affecti esse debemus, quod quidem vel præfinitum, vel non præfinitum sit. Et omnino aliquid est, quo maiorem,& minorem temporis mensum iudicare possumus,rationique consentaneum est, vt id fiat, quo modo mens magnitudines valde distẽtas,& remotas percipit,non quòd mens eò extendatur, vt nonnulli de visu comminiscuntur. Etenim quamuis similiter non sese habeant, tamen similiter cognoscentur: imò proportione quadam motus præstabitur, quoniam simulacra admodum similia, & nihil diuersæ motiunculæ in eadem mente fouentur. Sed quanam re discrepabit, cùm maiores *intelligit magnitudines? Nempe quia maiores illas percipiet. Nam quæ intrà minores asseruantur, proportione concinnant cum iis, quæ extrà habentur, & fortassè licuerit proportionem accipere cum rerum generibus, vt lactis, sed in formandorum visorum facultate, non in rebus remotis: vt si quid per A B, B E mouetur,inducat A D. Proportione enim conueniunt A C, atque C D. Cur igitur potiùs C D, quàm F G, inducet? An quia vt A C, ad A B se habent, ita H ad M:per has igitur motus conficitur. Quod si F G intelligere voluerit, ipsum B E similiter intelligit, & pro H E, ipsas K L internoscit. Nam hæ ita se habet, vt F A, ad B A. Itaque cùm simul rei, atque temporis motus cietur, tum hominem memoria, aut reminiscentia subit. Quòd si absque memoria se meminisse existimarit, memoria non est. Nihil enim prohibet, quin decipiamur, & meminisse nobis videamur, cùm tamen nihil meminerimus,quemadmodum qui memoria non vtitur. Nam tantisper nihil obstat homini recordanti, quin arbitretur se recordari, quoniam hoc ipsum ei pro recordatione erat. Quod si rei motus sine temporis motu fiat,aut hic motus absque illo cieatur,nulla subit recordatio. Temporis motus bipertitus est. Modò enim certi illius mensus nulla est memoria, vt cum asseritur aliquid nudiustertius confectum, quod olim peractum sit: modò certi temporis mensus per memoriam exigitur. Quinetiam nullo certi temporis interuentu meminisse dicitur: quandoquidem dicere consueuimus,nos rem memoria tenere,sed quando euenit, non tenere, cùm certum tempus exploratum non habemus.

Huiusce quidẽ institutionis initio docuimus, eosdẽ non esse, qui memoria vigerent, & qui reminiscentia præstarent. Memoria sanè,& reminiscentia non solùm tempore differunt, verùm etiam ea re,quòd memorię complures quoq; alię animantes participes sunt reminiscentiæ verò vt ita

ita dixerim,homo vnus omnium,quorum naturã compertam habeamus,compos est. Cuius rei causa illa afferri potest,quòd reminiscentia tanquam ratiocinatio quædam suppetit. Etenim qui reminiscentię dat operam,ratiocinatur,se antè vel inaudisse, vel vidisse, vel alio sensu percepisse,& quasi inquisitio est. Hæc autem à natura tribuatur,quibus ipsa quoque consultandi facultas assignatur. Consultatio enim ratiocinatio quædam est. Affectionem hanc corpoream esse, atq; reminiscentiam haberi indagationem effigiei in corpore,non obscuro documẽto illud probat:quòd nonnulli admodum soliciti habentur,vt facultas reminiscẽdi erepta est:& quamuis cogitationem remorentur,nec postea reminisci studeant, tamẽ id præstant:quales potissimũ melancholici sunt, quoniam illorum animus imaginibus maximè agentibus,acribus,insignitis percuti solet.Reminiscentiam arbitratu nostro haud moueri posse illud facit,quod sicut iaculantes contortum telum non posthac retrahere queunt,ita qui reminiscentiæ,ac perscrutationi intenti sunt, rem omnino corporis participem vrgẽt,cui eiusmodi affectio insita est.Deniq; illi soliciti potissimũ habentur, qui ita sensiuum locum tenẽt,vt magna humoris copia circunfusus sit. Hæc enim non facilè à motu cessat,nisi res,quæ latebat, inuestigata,& directa motionis ratio instituta sit:atq; eam ob ipsam causam perturbationes animi,vt ira, pauor,quoties locum cordis commouent, toties per vehementem obnisum minimè cõprimuntur,sed contra,magis,atq; magis inualescunt. Affectionem hanc similem statuimus nominibus, & modulis, & omnino ipsi orationi,cùm accuratiore pronũciatione eam proferimus.Nam licet quiescamus, nec pergere statutum sit,iterum tamen vel ad cantum,vel ad orationẽ commouemur. At verò qui superiores corporis partes succi pleniores,vastioréq; gerunt, quiq; pomiliones formantur, memoria minùs acri vtuntur, quàm qui non tali sunt habitu, tum quòd sensiua facultas pondere tantæ molis nõnihil aggrauetur,tum etiam quòd motus iam inde à primo ortu editi remanere nõ queant,imò soluuntur,& dissipantur,& ad reminiscentiam rectum cursum facilè non tenent.Qui autem primo ætatis flore nitent, & qui exacta ęta te sunt,memoriæ lapsum sentiunt, & quidẽ propter motum. Hi enim magnopere decrescunt,illi vehementiùs augentur, & adolescunt. Ob eámq; rem pueri speciẽ pomilionis habent vsq; ad multam ætatem. De memoria,& de eo, quod meminisse dicimus, quid vtriusque rei esset natura,& qua animæ parte animalia recordarentur, atque etiam quid reminisci esset,quo modo efficeretur, & quam ob causam,iam disputauimus.

Rectum putauit Interpres, quò res planiùs intelligeretur, addere definitionem reminiscentiæ, quam Alexander Aphrodisiensis Peripateticorum longè doctissimus, tertio libro quæstionum naturalium proposuit.

Reminiscentia,inquit, est ex perscrutatione inuestigatio imaginis,qua ad corpus olim adhæserat,in quo anima concluditur sensiua.

ARISTOTELIS

Stagiritæ de Somno & Vigilia Liber,

Eodem Petro Alcyonio interprete.

Argumentum Libri.

POst commentariolum de memoria & reminiscentia,non ab re naturali quodam doctrinæ ordine Aristoteles commẽtarios de somno & vigilia,& de somniis,nobis tradere voluit:quoniam cùm in istis(vt aliquoties dictum est)paruorum naturalium libellis, de communibus quibusdam animæ & corporis proprietatibus sensuum opera consequentibus pertractare decreuisset, & in priori de memoria commentario de eisdem verba fecisset,verùm quæ magis ad animam,quàm ad corpus vergerent,animalibúsque tantùm conuenirent perfectis:in iis, quos in manibus nunc habemus, commentariis, de communibus etiam sibi loquendum duxit proprietatibus sensum consequentibus,iis tamen,quę cum corpore magis faciant,& ex illius esse parte censeantur,& alioqui vniuerso animantium competunt generi.Huiusmodi autem sunt somnus, & vigilia,& somniorum etiam visa, & si qua ex iis prædici, prænosciue possint.Proponit autem à principio statim, ad clariorem dicendorum doctrinam, ea, de quibus verba facturus est.

De som

DE SOMNO & vigilia dicendum, quid sint, & vtrum res illæ præcipuè animæ,an corporis sint, an communes:& si communes, vtrius partis beneficio, animæne, an corporis. Item, quam ob causam animantibus tribuantur, & vtrum omnes vtriusque participes sint,an quædam vnius, quædam alterius tantùm, an nonnullæ neutra,nonnullæ vtraque præditæ sint. Prætereà, quid somnium: tum quam ob causam somno deuincti modò somnient, modò non somnient:& vtrum dormientibus somnia semper obuersentur, quæ in vigilia excidant, an non. Item si hoc est,cur ita agatur,& rerum consequẽtium habeatur præsensio vlla, nécne: & si habetur, qua ratione habeatur, & vtrum futura dúntaxat ab hominibus peragantur, an Dei alicuius *numine,& natura, aut temeritate fortuita. Principio igitur apud omnes illud testatum esse debet, ad idem animal tam sensum, quàm vigiliam referri. Nam è regione oppositæ sunt:atque etiam somnus quædam vigiliæ orbitas videtur: eóque magis,quod extrema in rebus tum artificiosis, tum naturalibus eodem loco,qui tamen eorum capax sit efficiendi perspiciamus,eiusdémque loci res sunt, valetudinem dico,& morbum, pulchritudinẽ, & deformitatem,robur,& imbecillitatem,visum,& cęcitatem, auditum, & surditatem. Iam verò ex his perspicuum est, nobis licere animaduertere,aliquem eadem sanè parte dormire, qua vigilat. Arbitramur enim sentientem omnem vigilare,& vigilantem omnem motionis alicuius sensu affici,quæ vel extrà,vel intus habeatur.Itaque si vigilia in nulla alia efficitur parte, atque ea, qua somnus, constat qua sensus oritur, eadem vigiliam suscipi, & quæ dormiunt, somno sopiri. Cùm autem sentire nec animæ,nec corporis proprium sit munus(nam eidem & habilem facultatem, & actum tribuimus, liquet sensum, qui vt actus est, motum animæ esse opera, & commendatione corporis factum. Propterea eiusmodi res,neque animæ propria est, neque inanimum vllum corpus sentire potest, quod aliis etiam libris, quibus dictas animæ partes complexi sumus, explicatum est. Et cùm altrix facultas ab aliis, * quæ in corpore animato insunt, dissocietur, nulla verò sine hac esse possit, constat, alia quæcunque animata augescunt, & diminuuntur, neque somnum,neque vigiliam suscipere,vt stirpes. Carent enim sensiua parte,siue illa separabilis ab altrice sit, siue inseparabilis, quando potentia disiungitur,& essentia. Eodémque modo scire, ac iudicare oportet, nullum penitus animal esse,quod aut semper vigilando, aut semper dormiendo vitam agat:imò verò eidem animali res vtraque tribuitur. Nec verò animal vllum est,quod vtraq; priuetur.Siquidem eiusmodi res comitantur sensum,qui in prima sentiendi facultate oritur. Prætereà fieri nequit, vt altera ab altera semota eidem sensiuæ parti reddatur, hoc est, vt genus animalium habeatur,quod semper vigilet, aut semper dormiat. Omnes item*functiones, quas animalia per naturam suscipiunt, cùm diutiùs prouehuntur, quàm effici * quicquam possit, necessariò ob imbecillitatem eorum ipsorum animalium intermittuntur,vt oculi, qui post multum visum conniuent. Hoc idem probant manus, & reliqua membra, quibus munus aliquod obiri solet. Itaque si sensus rei certæ functio est, & prouehatur quandiu sentire continuè possit, vires summitter, atque concidet, nec posthac in opus incumbet. Vnde si vigilia * intermittitur, quòd sensus soluatur, contrariorum verò alterum necessariò adest, alterum abest, & vigilia somno contraria est, necessitásque cogit cuique animali alterutrum reddi, necesse item erit,dormire. Ergo si somnus res talis est, (hæc autem imbecillitas ex nimio peruigilio, quod modò pestilens, modò salutare sit, tentat: idcirco ipse quoque longus somnus, & dissolutio ad hunc modum est.) necesse erit animal, quod vigilauerit, dormire, quia semper in opus incumbere nequit. Ita nullum continenti somno teneri potest. Somnus enim quædam sensiuæ partis affectio est, quasi copula, & immobilitas, vt necesse sit, quæ somnus complectitur, omnia sensiua instrui parte. Id autem est sensiuum, quod actu sentire potest. Et certè nulla ratione fieri potest, vt animal dormiendo simul eo sensu agat, qui propriè, & simpliciter ita dicatur. Idcirco somnus omnis necessariò experrectilis est. Omni ferè animalium generi cum somno communitas est, vt natantium, vt volucrium, vt pedestrium.Pisces enim omnes,atq; adeò qui Molles appellantur, dormire obseruauimus. Omnia item,quibus oculi adiunguntur, & quibus iidem duritia muniti patent,talia haberi debent.Quin etiam perspicuum est, insecta somno sopiri,quo tamen breui vtuntur. Quod causæ esse dicimus, quare multi parum compertum habeant, id prætent, nécne. Quæ operimento testaceo conteguntur, an in somnum labantur, necdum sensu exploratum est. Quòd si ratio, quam proposuimus, verisimilis est, illi profectò fidem habueris. Ex his patet, animantes omneis somni participes esse. Nam sensu, quo vigent, autore constituuntur,atq; describũtur. Somnum quoq; ipsum affirmamus quodã modo copulam, & immobilitatem sensus esse:vigiliam autem remissionem, atque relaxationem. Stirpes neutrum consequuntur, quippè cùm absque sensu neque somnus neque vigilia suscipiatur. Quę sensu prędita sunt partim mœstitia,partim voluptate afficiuntur: quæ verò talia sunt,& desiderio tenentur. Stirpes neque mœstitiam,neque voluptatem capiunt. Huiusce quidem rei documentum inde sumi potest, quod altrix pars munus, & quasi pensum suum potiùs inter dormiendum, quàm inter vigilandum absoluit. Nam id temporis animalia pleniùs aluntur, & accrescunt: quippè quæ nihil sensus indigeant ad vtrunque consequendum. Nunc verò considerandum videtur, cur eædem ipsæ animantes & dormiant, & vigilent: atque etiam cuius sensus, aut quorum sensuum procuratione, si modò per plures id fiat

fiat, talia obeantur munera. Et certè nonnullæ habentur, quæ sensibus instruuntur omnibus, nonnullæ certis carent, vt visu, & auditu, cùm omnes gustatu, & tactu præditæ viuant, nisi quę inchoatæ,& imperfectæ sint. Qua de re in voluminibus de Anima disseruimus. Ac nullo quidem modo facultas suppetit, vt animal cùm somno dat operam, quouis simpliciter sensu vigilet. Quod si ita est,patet nimirum, hanc non sentiendi affectionem omnibus necessariò suscipi in somno: & eò quidem magis, quòd si animali per aliam rem sentire,per aliam non sentire contingat,simul sentiet,& non sentiet:quod nullo sanè modo fieri potest. Sed cùm singulis sensibus res partim præcipua,partim communis adscriba tur,visúsque præcipuum sit videre,auditus audire,cæterorúmq; itidem sensuum, partibus fungi suis quædam profectò communis constituetur facultas,quę omneis quinque sequatur sensus,& cuius beneficio animal eius, quod vel cernit, vel audit,sensu afficitur. Nec verò visu videt quod videat:nec gustatu,nec visu,nec vtroque iudicat, iudicaréve potest dulcia differre ab albis: imò hæc omnia conficiuntur quadam communi parte,quæ vniuersa fouet sensoriorũ genera.Sensus enim vnus est,& vnum,idémque præcipuum sensorium est: essentia verò cuiusque generis sensuum diuersa est, vt soni,& coloris. Continens etiam cum tangendi sensorio est, atque vnum ab reliquis disiungitur sensoriis, cùm hæc ab illo nunquàm disiungantur. quod quidem in præceptionibus etiam de anima tractauimus. Itaque constat, huiusce sensorij tum somnum,tum vigiliam esse affectiones, eásque ob id ipsum omnibus tribui animalibus. Solus enim tactus in omnibus æquabiliter est fusus. Absurdum etiam videtur, si somnus eo confletur, quod sensus omnes afficiantur. & si necesse non est,nec vllo modo fieri potest, vt omnes simul sensus opere impediantur, nec simul omnes quieti indulgeant, & à motu cessent,necesse fuerit. Et certè rationi magis consentaneum est, vt omnes simul opere distineantur,quàm simul omnes otientur.Sed, vt nos statuimus, res quatenus ad hæc pertinet, rectè se habet.Siquidem hoc sensorium cùm præcipuum sit,& ad illud reliqua omnia sensoria referantur,si quà fortè re afficitur, cætera quoque omnia simul necessariò afficiuntur. Contrà,si hæc minùs idonea sint ad munera sua exequenda, nulla cogit necessitas, vt præcipuum tale sit. Ex multis igitur compertum est,somnum minimè consistere in sensuum vacatione, nullove illorum vsu,& sentiendi facultate. Nam in animæ deliquiis, tale quid euenire solet. Deliquium porrò animæ nihil aliud est, quàm sensuum imbecillitas.Mentis quoq; lapsus ad hunc modum fiunt. Homines prætereà venis iugularibus correptis stupidi redduntur. Enimuerò somnus obrepit,cùm imbecillitas vsus nec quodlibet sensorium, nec quamliber ob causam occupat, sed, vt nunc testati sumus, cùm primarium sensorium tentat,quo omnia sentiuntur. Tale enim sensorium si fortè sentire non poterit,necessariò cætera quoque sensoria nullo afficientur sensu: nec contrà fit. Somnus qua de causa proficiscatur, & qualis eiusmodi affectio sit, præcipere oportet,quãdo complures causarum modi enumerantur. Nam cuius rei gratia quicquam est, causam affirmamus:& vnde motus initium trahitur,item materiam,& rationem. Principiò igitur cùm asseramus, Naturam omnia alicuius rei gratia moliri, quæ boni rationem obtineat,quies vniuersis animantibus, quæ ad motum conficiendum aptæ sunt,quæq; id continuè cum voluptate præstare nequeunt, & necessaria, & vtilis est. Atque etiam hac veritate compulsi,talem quietis tralationem ad ipsum somnum aptare consueuimus, tanquam ad laborũ quietem:idcirco salutis causa quæritur,vigilia vt finis suscipitur.Etenim sentire,atque cogitare vt finis accidit, quibus tamen alterutrum adscribitur. hæc enim optima sunt. Atqui finis ipse optimi rationem tenet. Prætereà necessitas cogit,vt cuique animali somnus capiatur.Necessitatem dico, quæ ex constitutione colligitur.Enimuero animal si naturam suã tueri voluerit, quædam necessariò habere debet:quæ sanè si habeantur,alia quoque adiicienda sunt. His absolutis tractare par est, quo motu, & qua in corporibus animalium suscepta actione,partim dormire, partim vigilare contingat. Brutis animantibus vt exanguibus,talium affectionum eædem statuendę causę,aut saltem quę ad illas proportione respõdeant. Sanguinis compotibus eædem, quæ hominibus, quam ob rem ex proxima disputatione omnia intelligere,ac perspicere,licuerit.Et alio quidem loco probatum est,animantes ab eadem parte initium sensus trahere, à quà etiam motus. Quæ quidẽ pars,cùm tripertita loca sint, media sita est inter caput, & imum ventrem.Sanguine prędito,in cordis principatu cõstituitur:siquidem hæ solæ cor habent. Atq; inde initium sensus, & præcipui motus proficiscitur. Et sanè compertum est,tali in loco principium,& fontẽ motus,spiritus, & omnino refrigerationis cõsistere,atq; etiam ipsam Naturam, spirationẽ, & refrigerationẽ ab humore afferendam ad salutem caloris in eiusmodi parte siti suppeditare. de qua re separatim infrà disseretur. Exanguibus insectis, & generatim omnibus, quæ aerem non recipiunt, refrigeratio in parte, quæ instar cordis est,excitatur. Natiuus enim spiritus tum sese tolli,tum submitti videtur.Declarant hoc etiã animalia totipinnia, vt vespæ,vt apes, vt muscę, & reliqua id genus omnia. Sed quoniam fieri non potest, vt motu ciere, & quisquam tentare sine robore ac vi liceat, spirantibus autem compressio spiritus robur & vim extrinsecus affert, non spirãtibus natiuus ipse spiritus, ideo insecta illa pinnata, cùm se mouent, attritu spiritus in præcinctum prolabentis, murmur extendunt. quod in totipinnibus fit.Veruntamen omnia motu cientur sensu, vel cognato,vel alieno in primatio sensuum domicilio suborto. Quòd si somnus, atque vigilia huiusce partis affectiones sint, constat quo loco, & qua principe parte vtraque obeatur.At verò pleriq; inter dormiendum mouentur, non pauciscque officiis ad vigiliam pertinentibus funguntur,quanquam non si-

ne

ne imaginibus,aut sensu aliquo. Somnium enim quodam modo spectrum sensile est, de quo paulò pòst verba faciemus. Cur somno soluti somnia recordemur, in obliuionem autem delabamur officiorum ad vigiliam pertinentium, in opere quæstionum tractauimus. Consequens est,vt agamus quibus de rebus, & vnde origo talium affectionum vigilandi,atque dormiendi trahatur. Et certè nemini dubium est, quin necesse sit animali simul ac sensu vigere cœperit,initio tum alimentum assumere, tum augescere. Sanguinis quidem natura omnibus sanguen obtinentibus animalibus nouissimo est alimento: exanguibus id, quòd cum sanguine tuetur proportionem. Venæ autem ipsæ sanguinis receptacula sunt,quarum origo est cor. Quod quidem ita se habere ex animalium consectione planiùs perspicitur. Nam esculentum extrinsecus ingestum, & in ventriculum, atque intestina decumbens, aspirationem per venas mittit, atque immutatum ibi in sanguinis naturam se induit, ad ipsúmque cor permanat. De qua re licet in opere de alimento disseruimus,inde tamen quædam hoc loco reperenda putamus, quò faciliùs initia motus perspicere liceat, & qua re sensiua parte affecta somnus & vigilia accidat, eóque magis, quòd somnus non cuiusuis vnius sensiuę partis imbecillitas est,vt docuimus. Nam delirium, suffocatio, animæ defectus, eiusmodi imbecillitatem sensuum inuehunt: imò & animæ defectu vehementer laborantibus, visa obuersata sunt: Sed hîc non parua oritur ambiguitas: Si enim sit, vt qui animæ defectu laborat,somno prematur, imago somnium iudicabitur. At multa habentur,quæ deliquio animę succumbentes,& mori se suspicantes pronuntient,& referant.Eadem ratio probanda est de suffocatione, delirio, & aliis eiusdem generis morbis. At enim somnus non quæuis vna imbecillitas sensuæ partis est, propterea quòd eiusmodi rem potiùs ex cibi iam illapsi respiratione induci asserimus. Nam id, quod exhalat,vsque ad prefinitum locum respirare necessariò debet, tum retorqueri,& instar Euripi in reciproco motu conuerti. Calor animaliũ omnium supernas partes suapte natura subit,vbi postquam versatus est, vniuersus sedes repetit pristinas. Ex quo fit,vt post cibum somnus potissimùm inuadat, quòd magna humoris vis, eadémque corpulenta in sublime cõferta sese tollat,quę simul ac constiterit, aggrauat,somnúmq; allicit. Sed quoties ad infernas defluit sedes, ac refluens calorem exturbat, toties somnus obrepit, & animal sopitum languescit. Indicio quidem sunt soporifera. Hæc enim omnia in caput aggrauationem important. Soporifera dico tum cibo, tum potu idonea,vt papauer,vt mandragora,vt vinum,vt lolium. Ita quoque affici videntur, qui ex morbo delapsi non sentiunt vellicanteis,& qui somno capiuntur:nam vtrique nec caput, nec palpebras efferre possunt. Ac huius quidem generis somnus capto potissimum cibo apprehendit,quoniam id temporis multa mittitur aspiratio. Somnus item ex quarundam lassitudinum genere prodit.nam lassitudo vim liquandi cibum in natura habet. Quæ quidem in quibusdam corporibus ita se habet, vt nullum vsum ex iis capere possint,quibus vescuntur. Atra verò bilis,cùm suapte natura frigida sit, locum alimenta suppeditantem, & reliquas partes, in quibus potentia eiusmodi excrementi reperitur, frigidas reddit. Itaque ex iis, quæ proposuimus, constat, somnũ esse concursum, & reciprocationem caloris intra cor,contrariúmque conatum, qui Natura agatur propter causam, quam antè reddidimus. Idcirco in cogitabundo homine multus cooritur motus. Nam inde homo refrigerationem capit, vnde calore deficitur, talémque ob refrigerationem palpebræ decidunt, partésque tum superiores,tum exteriores frigescunt, cùm tamé interiores, & inferiores calidæ sint, vt pedes,& quæ intra continentur. Veruntamen in disceptationem, & quæstionem vocare poteris, cur post

di obtinet. Colliquamentum verò quasi crudum alimentum est,nisi vehementiore teneatur frigore. Hoc idem à quibusdam morborum generibus fieri perspicimus. De iis loquor,qui de caloris, & humoris excrementis humana arripiunt corpora,quèadmodum febrientibus accidit, & marcore tentatis. Quinetiam primis nostræ ætatis temporibus pleniore tenemur somno, quòd tum ferè alimentum in summas efferatur partes. Facit fidem,quòd per id tempus summarum partium magnitudo vehementer excedit, si infimarum habeas rationem: quandoquidem magna ad illas partes adiungitur accessio. Ob eámque causam comitiali morbo conflictari solemus, propterea quòd somnus comitiali morbo similis est, & quodam modo eiusmodi morbus somnus est. Ideo tale vitium complures dormientes ab initio vexat,& malè habet: & omnino inter dormiendum tentantur, quod inter vigilandum minùs vsu venit. Cùm enim magna spiritus vis ad superiora sese contulerit, descendens iterum venas prætumidas reddit, atque aspera arteria,per quam spirationem agimus, ab illis contrahitur. Itaque vini vsus neque pueris, neque nutricibus confert. Nihil enim fortasse interest, nutrices,an alumni bibant: sed parcè illud bibendum est, & largè dilutum. Nam vinum sanè quàm spirituosum habetur,in primísque atrum. Superiora quidem pusiones ita succi plena sustinent, vt quinq; menses rigidas habere ceruices cogantur. Multitudo enim humoris loca sublimia petit, quemadmodum in vinolentis fit. Optima igitur ratio est, vt eiusmodi vitium causa sit quietis, qua noui fœtus primum in naturalibus fruantur. Ad summam: qui venis tenuibus corpus distinctum habent,quiq; pomiliones,& capitones procreantur, somniculosi sunt. Illis enim venæ ita arctæ expanduntur, vt humor descendens liberè fluere non possit:his verò caput imponitur vastum, in quo multa humoris concitatio, multáque aspiratio est. Venosos propter meatuum laxitatem insomnia tenent, nisi fortè contrarium aliud vitium contraxerint: tales enim Melancholici sunt. Interior enim locus ita refrigeratus est,vt copiosior aspiratio agi non possit. Ob eámque rem cùm corpore calloſa quadam duritie prædito constent, edaces viuunt. Hæc enim corpora ita se habent, vt nullum vsum ex iis capere possint,quibus vescuntur. Atra verò bilis,cùm suapte natura frigida sit, locum alimenta suppeditantem, & reliquas partes, in quibus potentia eiusmodi excrementi reperitur, frigidas reddit. Itaque ex iis, quæ proposuimus, constat, somnũ esse concursum, & reciprocationem caloris intra cor,contrariúmque conatum, qui Natura agatur propter causam, quam antè reddidimus. Idcirco in cogitabundo homine multus cooritur motus. Nam inde homo refrigerationem capit, vnde calore deficitur, talémque ob refrigerationem palpebræ decidunt, partésque tum superiores,tum exteriores frigescunt, cùm tamé interiores, & inferiores calidæ sint, vt pedes,& quæ intra continentur. Veruntamen in disceptationem, & quæstionem vocare poteris, cur post

post cibum somni altissimi contrahantur: & vinum,& reliqua ita calida somni conciliãdi facultatem habeant,præsertim cùm rationi minùs consentaneum videatur,vt somnus refrigeratio sit,& causa dormiendi à calore ducatur. Vtrum id propterea fit,quòd sicut ventriculus, cùm inanis est, calidus sentitur,& post repletionem refrigeratur ob motum,ita loca,& capitis cauernulæ ab exhalatione subeũte refrigerẽtur. An vt re calida perfusi confestim cohor rescimus,ita eò loci per calorem elatum frigus cõfertum magis refrigerat,naturalisq; caloris vim frangit,eandémq; cedere cogit. An post vini haustum somnus occupat, quod vt ignis per multam materię congeriem extingui tur, ita multo ingesto cibo calor refrigescit, & quasi extinguitur,quoad cibus concoctionem assequatur. Somnus enim proficiscitur, cùm materia corpulenta à calore per venas ad caput effertur. Cùm autem ibi versari nõ ampliùs potest, sed copia sua aggrauat,iterum depellitur, atq; deorsum præcipitat. Ob eámque rem homo calore efferẽte subtracto prolabitur,cùm animalium omnium vnus celsus,ac erectus formetur. Itaq; prolapsus omnium sensuum vsum amittit, visúsque lacessitur. An omnes nunc propositæ dissolutiones eius generis haberi possunt,quibus cõtingat, vt refrigeratio reddatur? Enimuero cerebrum somni præcipuè causa est,quòd frigidissimum membrorum omnium sit,cùm quę illo carent,id,quod proportioni est,habeant. Quemadmodum igitur humor Solis calore respirans,cùm in sublime effertur,ob frigentem loci naturam refrigeratur,& postquam coiuit, in terram denuò aqua delabitur:ita in accessu caloris ad cerebrum retrimentia exhalatio in pituitam coalescit:quam ob rem destillationes à capite oriri videntur. Sed quæ altrix, non pestilens subit, concreta defluit,caloréque frigefacit, cùm tenues, & arctæ venulæ, quibus cerebrum formatur,magnum afferãt adiumentum ad refrigerandum, & ægre aspirationem recipiendam. Hęc quidem causa probari debet tum refrigerationis,tum aspirationis immodico calore redundantis. Animalia edormiunt, vt concoctio perfecta quieuit, & copiosus calor ambiẽti à frigore in angustam compulsus sedem vicit, sanguísque crassus à synceriore discretus est. Sanguis porrò qui capite continetur, purissimus atque tenuissimus est, cùm qui infernas in parteis deriuatur,maximè crassus,& turbidus sit. Cor autem,vt cùm alibi,tum hîc scriptũ reliquimus,omnis sanguinis origo,& fons est. Ex triplici cordis sinu medius vtriusque communis est: & vterq; à maiore vena,& aorta sanguinem haurit: in medio tandem secretio absoluitur. Sed hęc statuere,ac præfinire,magis proprium alterius instituti fuerit. Somnus quidem proficiscitur, quòd post captum cibum sanguen omnis secretionis expers restagnet, quoad purissimus sanguis in parteis superiores, confusissimus in inferiores delabatur. Quod postquam euenit, animalia vt cibi onere leuata excitantur, somnúmque discutiunt. Dormiendi causam explicauimus, contrarium,inquam,conatum aspirationis corpulentæ ad primarium sensorium per natiuum calorem in summa elatæ. Diximus quid somnus esset, compressio,inquam, eiusdem primarij sensorij, ita vt omnis facultas incumbendi in opus tollatur: quod tamé necessariò efficitur. Animal enim minimè consistere potest, nisi ea adhibeantur, quę illud constituant, & tueantur, idque salutis causa: nam quies salutem affert,& incolumitatem.

Libri de Somno & Vigilia Finis.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARISTOTELIS

Stagiritæ de Somniis, & Imaginibus Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri per Nicolaum Leonicum.

POST expeditos de somno, & vigilia præclaros quidem illos, vt vidimus, commentarios, Philosophus in præsenti libello de somni passione quadam, quæ somnium appellatur, & de iis, quæ homines quietis vidét tempore, pertractare aggreditur: statímque à principio de ipso quærit somno, vtrúmne intelligenti animæ parti accidat, an illi, quæ sentit, cùm iis sanè solis cognoscitiuis animæ partibus homines vti animaduertantur. Ostendit autem, vt videbitur, neutrius istarum partium per se somnium esse passionem. Cæterùm, quæ super hac re ferun tur, philosophorum sententiis hoc loco omissis, animaduertendum est, quòd in sensiteriis nostris, ab extrinsecis impressæ, insignitæque obiectis, quædam permanent, durántque reliquiæ, simulacra scilicet, & imagines ab actu sensilibus impressæ, & quasi in tabellis quibusdã depictæ. Horum simulacrorum, & imaginum quædam integra, & illęsa, vt impressa fuerant, restant, & perseuerant, nonnulla verò conturbantur, & ob nimios caput petentes vapores, confunduntur, neque integri quippiam conseruare possunt. Pleraq; etiam penitus obliterantur, & euanescũt, aliisq; ingruentibus occuluntur sanè, & intereunt. Quæ igitur idolorum vel integra restiterint, vel ita remanserint vt non penitus euanuerint, in ipsum postmodum cor cum vaporibus descendentia, qui somni tempore à cerebro deuoluuntur, principio sensitiuo applicata, & inconcinnè ingruentia, ipsum haud aliter mouere censentur, quàm si ab actu sensilibus excitaretur. Et hoc certè modo confusa quædam miniméque constantia efficere somnia, non ab re existimantur. Primò igitur docet Philosophus, somnia non esse passiones ipsius actu sensus: antè nos commonefaciendo, quidnam sit videre, aut audire. Siquidem visionis opera ipsum est videre, & auditus audire, & omnino sensus sentire, siue circa propria operentur sensilia, siue circa communia. Vbi communia dicit esse sensilia figuram, & magnitudinem, subintelligens etiam motum, & tempus, quæ sanè omnia eiusmodi esse dicuntur, quoniam pluribus percipi, dignoscíque possunt sensibus. Propria autem sensilia dicit, colorem, sonum, & saporem esse, quæ solummodo ab vnico, & peculiari suo sensu dignosci, & comprehendi possunt. De quibus omnibus, cum propriis, tum communibus sensilibus, cum accuratè in commentariis de anima sit pertractatum, non est cur nunc anxiè repetantur.

SECVNDVM hæc disquisitio de somniis suscipienda est. Primùm, cui animæ facultati illa obuersentur: déinde, vtrum talis affectio ad rationalem animam, an ad sensiuam referatur: his enim duabus tantùm notitia eorum informamur, quæ ad nos pertineant. Quòd si aspectus vsus, est inspectatio, & auditus, auditio, & denique sensus, officio sentiendi fungi, & sensilia cõmunia hæc sunt, figuratio, magnitudo, & reliqua generis eiusdem: quædam autem præcipua, vt color, sonus, sapor: nec fieri potest, vt genus aliquod animalium conniuendo, & dormiendo aspiciat, quod idem in reliquis etiam sensibus probatur: idcirco perspicuum est neq; in somnis sensu nos affici posse. Ergo somnium neque sensu, neque opinatione, hoc est, cogitatione percipimus: quia id, quod tum subit, non modò vel hominẽ, vel equũ esse confirmamus, verùm etiam album, & pulchrum: quæ verè, an falsò illa sint, opinio sine sensu minimè statuerit. At inter dormiendum accidit, animam hoc ipsum præstare. Nam eodem sanè modo videmur cernere illum, qui adest, partim hominem, partim album esse. Quinetiam præter somnium ad aliud quiddam aspicere videmur, quemadmodum inter vigilandum quicquam sentire. De illa enim re, quæ sensu percipitur, sæpenumero etiam aliquid cogitatione complectimur. Ita in quiete, præter effigies, alia quoque animo concipimus. Quod perspicuum fiet, si animum adhibeas, & lecto exurgens meminisse studeas. Nonnulli etiam per quietem eiusmodi imagines iam viderunt, quales sunt, qui videntur in locis præcepta ad memoriam continentibus propositas quæstiones collocare. Illis enim vsu venit præter somnia ob oculos alia constituere visa, & quod opinatione assequuntur, id etiam cogitare. Ac de is quidem omnibus ita statuendum est, eadem ipsa re, qua vigilantes, morbis tamen tentati, hallucinamur, & consopitos affici ab hallucinatione, cùm firmæ valetudinis hominibus, & vegetis, & cernentibus, ipse Sol pedalis videatur. At enim siue in anima facultas * formandorum visorum eadem, ac sensiua sit, siue diuersa, nulla omnino hallucinatio in somnis

somnis fiet sine aspectu rei alicuius veræ. Nã hallucinari, & audire accidit, cùm quicquã veri aspicimus, & audimus, nec verò id est, quod esse arbitramur: sed in quiete, cõstitutum iam est, neq; visum, neque auditum, neque vllius omnino rei sensum fieri. An verè asserimus, nullã fieri visionem, falsum autẽ sit sensum nihil affici: imò cõtingit & aspectum, & reliquos sensus aliqua re affici, & singula sensus vestigia impressa, vt in vigilãti quodã modo sensum petere, nõ tamẽ vt in vigilãti: imò aliquãdo retinentur, & imaginem consectantur, Itaq; perspicuum est, affectionem hanc, quam dicimus somniare, nõ pertinere ad eum, qui vel in* opinatione, vel in cogitatione versatur: quemadmodũ nec ad eum, qui simpliciter sentit. Nam liceret videre, atq; audire simpliciter. Disserendum tamen est vt id fiat, & quomodo. Ergo id maneat, quod etiã inter omneis conuenit, affectionẽ eiusmodi ad vim sensiuã pertinere, cùm somnus eidẽ quoq; tribuatur. Nec enim in alia ipsius animalis parte somnus est, in alia somniandi modus: imò in eadẽ penitus. Sed cùm de viso in libris de anima disputatũ sit, ac inde colligatur, formãdorum visorum facultatem eandem esse, & sensiuã, quãquàm essentia discrepent, & visum sit motus, qui obeatur à sensu actu: somnium imago quędam videatur, propterea quòd imago in somno reddita, somnium dicimus, siue simpliciter, siue quodã modo fiat, patet somniare ad vim sensiuã pertinere, cui formãdorum etiã visorum facultatẽ datã volumus. Quid somniũ sit, & quomodo fiat, ex iis, quæ somno accidere solent, cognoscere nobis licuerit. Sensilia enim per singula sensoriorũ genera sensum in nos inducũt, & affectio, quæ ab iisdẽ redditur, nõ solùm in sensoriis inest, cum sensus in opere versantur, sed etiam cùm absunt. Horum enim affectio ea planè imitatur, quę deferũtur: siquidẽ hæc mouent, quanquàm motor non attingat. Is enim aerem cõmouit, qui iterum commotus aliã aeris partẽ commouit, & ita fertur quoad cõsistat. Quod quidem tum in aere, tum in rebus fluidis euenire solet. Hoc idẽ in alteratione similiter fieri existimandũ est. Nam pars à calore calfacta, proximam calfacit, idq; continuatur quoad vis consistat primaria. Hoc idem propterea in re, qua sensus fit, seruatur. Et quoniã sensus actu, alteratio quædã est, necessariò id accidit: ideo talis imaginum cõmotio nõ solùm in sensoria vigilantia incidit, verùm etiã in quiescentia, siue somnus ille arctus, siue leuis sit. Quod quidẽ perspicuum esse potest, nobis attentiore cura quicquã sentiẽtibus. Talis enim cõmotio solet comitari, si sensus transferatur, vt de Sole ad opacũ, cùm nihil id temporis cernatur, quoniã motiuncula ab lumine excitata in oculis adhuc fouetur. Et si diu in colorem vel album, vel viridem intuebimur, concolor ea res existet, ad quã oculos déinde conuerterimus. Ad Solẽ quoq;, vel ad rem aliam maximè splendidam cõniuemus, atq; res colore suo illita initio apparebit obseruãtibus per rectũ meatum, quo oculorũ sensum cernere contingit: déinde in puniceum cõuertetur, tum in purpureum, quoad nigruerit, & euanuerit. Mutatio etiã fit ab iis, quę motũ obtinent, vt à fluminibus: & quiescentia in primis motũ ementiuntur per ea, quæ incitatissimo feruntur cursu. Homines quoq; ex magno sonitu surdastri redduntur, vt inodori ex vehemẽti odore. Idem in similibus etiã probatur. Atq; hæc ipsa ita perspicuè cõtingere solent. Res item, quę in speculis accidit, fidẽ satis facit, sensoria vel admodicarũ differentiarũ sensum penetrare. Quod quidem si speciatim accuratiùs annotaueris, id ipsum profectò cõsideratione, & disquisitione dignũ existimabis: & simul ex eodẽ ipso planũ factũ erit, visum vt aliquid patitur, ita etiã aliquid agere. Siquidẽ mulieres, si mẽstruis profluẽtibus nitida cõsulant specula, summæ eorum parti macula quasi cruẽta allinitur: & si fortè nouũ fuerit specũlũ, magno negotio eiusmodi macula abstergitur: sin vetus, nihil in ea ipsa eluẽda morabere. Causa illa, quã diximus, probari potest, q nõ solùm visus aliquid ab aere patitur, sed etiã ita mouet, vt aliquid agatur: cuiusmodi splendidæ quoque res sunt. Oculi enim ad ea pertinẽt, quę rum splẽdida rum colorata sunt. Optima igitur ratione oculi ita cõstant, vt quęuis alia corporis pars: natura enim venosi sunt. Quocirca menstruorum tẽpore propter cõmotionẽ, & sanguinis inflãmationem, nostris in oculis varietas incerta suboritur: quæ quidẽ omnino est: nã semẽ genitale eadẽ præditũ est natura, qua mẽstrua. Aer autẽ ab illis ipsis motum nãciscitur, proximúmq; speculorum aerem eadẽ qualitate afficit, qua ipse est. Speculi autem aer summã partem afficit, vt vestimenta, quę maximè nitida, celerrimè maculis inficiũtur. Nitida enim res probè indicat quicqd cõtraxerit, in primisq; tenueis motiunculas: æs verò, quia lenitatẽ habet, maculas in primis sensileis, & apertas nobis repręsentat. Ac intelligere quidẽ oportet, aeris tactum quasi attritũ esse, atq; adeò tanquã abstersionem, & lotionem: sed qualiscunq; fuerit, satis conspicua est, quoniã speculũ purũ, atq; mundum habetur. Causam verò cur nouis de speculis nõ celeriter maculę deleãtur, illã afferimus, quòd & mũda, & lenia sunt. Per hæc enim in imo sidũt, & quoquouersus diffundũtur. Illud quidẽ ex puritate accidit, sed hoc ex lenitate. In veteribus maculam non permanere illud facit, quòd ea ipsa nõ æquè recipitur, sed parte dũntaxat superiore. Ex his planè intelligi potest, motũ à tenuibus oriri differentiis, sensumq; celerrimum esse, colorũmque sensorium non modò pati, verùm etiã contrà agere. Huius quoq; rei testimonium peti potest à vino, & ab vnguentis: nã oleum, & vinũ condita: rerum proximarũ odores recipiunt. Eas intelligo res, quæ nõ modò cum illis ipsis confusę sunt, verùm etiã proximæ doliis hærẽt, aut adnascuntur. Verùm disquisitioni, quam initio proposuimus, vnũ subnectere par est, quod ex superiore quoq; disputatione satis patẽre potest: quanquã sensilia facessunt, tamẽ sensilia spectra permanere, & quidem sensilia. Quinetiã in perturbationibus versanteis nos facilíùs in sensibus decipi, alios quidẽ in aliis, vt meticulosos in metu, amãteis in amore, vt ex parua admodũ similitudine alteri sibi videãtur inimicos cernere, alteri amores & delitias suas: & quo propẽsiore natura ad patiendũ sunt, eò minore oblata similitudine affici, atq; tentari.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ita omnes in ira,& cupiditatibus ad patiēdū propensi redduntur,cóq; procliuiùs, quò magis perturbātur. Quapropter febre laboratibus interdū ex leui similitudine linearum, quę in rectoriis ductę sunt,animalia apparere solēt. Quorum quidē species aliquādo morbos ita comitatur, vt nihil valde homines laborent, nō ignoraturi sint,se illudi, & falsos haberi. Quòd si morbus grauiùs vrgeat, adilla ipsa mouēri cōsueuerūt. Causa cur hæc ita eueniāt,illa probāda videtur, q̄ princeps vis, hoc est,cogitatio, nō eadem facultate iudicat,qua illa, vbi imagines formātur. Argumēto id fuerit,quòd Sol videtur pedalis, ac sæpenumero viso aliud quid contrauenit:& mutatione digitorū vnū duo videtur,quod tamē duo esse nō dicimus, quia visus tactu potior est:quòd ū solus tactus esset, vnū duo iudicaremus. Erroris causa ea affertur,q̄ non modò cùm sensilia mouētur,quædā apparent,sed etiā cùm ipse mouetur sensus,ti eodem modo mouetur,quo à sensili impelli solet, vt de terra stātuimus,quę nauigātibus suo loco dimoueri videtur,cùm visus ab alio mouetur. Ex his perspicuè constat,nō solùm vigilātibus nobis motiones de sensilibus spectris incidere extrinsecus,& de iis, quæ in corpore sunt, verùm etiā cùm res ea contrahitur,quem somnum appellamus:quin illę eui dentiùs tum apparēt. Nam die extunduntur,atq; euanescunt,cùm sensus,& cogitatio opere distineatur,vt exiguus ignis à nimio,vt modica vel lętitia,vel mœstitia ab immodica. Cùm verò quies est,vel minimè subsultant,cōcubia præsertim nocte,propter magnū singulorū sensuum quasi torporem,& ad officia sua præstāda imbecillitatem. Deferuntur nimirum,& manifestas se sistūt, quāuis principium otietur,quoniā reciprocatio caloris de exterioribus in interiores partes ad sensus conficitur principatum. Ac existimare quidē debemus ita continuè motum quenq; cieri, vt paruas in fluminibus vertigines, quę quidem similes plerunq; redduntur, plerunque dissipantur,& in alias trāsfigurantur facies propter cōtrariū aquæ impulsum:ac propterea post cibū, & nuper natis nulla contrahuntur somnia,quoniā vehemens ex cibi calore fit cōmotio. Ergo quemadmodum fluidis in locis,quæ magnopere agitētur, modò simulacrum nullum visitur, modò distortum,& in tortuosam planè ita se colligēs speciē, vt lōgè aliud, quā re vera sit, appareat, quiescente verò, effigies pure,ac perspicuæ videntur:sic inter dormiēdum tum simulacra,tum quæ reliquæ sunt motiones,à sensibus offeruntur,ac interdum à maiore motu, quā is sit,quo cibi exhalatio agitur, omni ex parte delētur, interdum visiones obuersantur pertur batæ,atq; monstrificæ,somniáque illabuntur deteriora,vt melācholicis,vt febricitantibus, vt temulētis. Hæc enim omnia vitia,cùm flatuosa sint, magnum excitant motum,turbásq; multas in corporibus cient. Sed postquam sanguis in sanguine prędītis animalibus quieuit,& secretus est,motus sensilium spectrorum cuiusq; sensus incolumis factus iucunda obiicit somnia, aspectúmq; rei & speciē afferre solet:tū cernere, & audire licet per ea,quę partim à visu,partim ab auditu deferātur. Par cōsideratio de iis,quę ab reliquis promantur sensoriis,suscipiēda est:nam quia motus inde ad principem cōrendit sensum,videmur,vt vigilātes & absq; hallucinatione videre,audire, & sentire. Ita de visu sentiendum est. Is enim aliquādo errabundus ferri videtur,cùm non feratur,vt asseruimus:& de tactu,qui duorū motuum significationem dat,vnúmq; duo videtur. Deniq; principium cuiusq; sensus certum aliquid affirmat, nisi aliud potius,maiúsq; principium aduersetur. Itaq; id, quod apparet,ex toto apparet,nō tamē ex toto videtur,nisi facultas iudicatrix aspirationibus distineatur,aut munere fungatur suo. Et quēadmodū diximus,quosdā tū propter vitiū, quo tenētur,tū propter sensoriorū motū,& alia,quę sensibus accidere cōsueuerunt,facilè decipi,ita asserendū est in nobis dormiētibus fieri. Ob eamq; causam,quę tenui similitudine designātur,eadē ipsa videri solent. Per quietem enim cùm magna sanguinis vis ad principem locum cōfluxit,initiæ iam, & innatæ motiones concurrunt, aliæ quidem potestate, sed alię actu:ita tamē se habent,vt certo in motu, certus de ipso motus redundet, ac exter. Quòd si motus idem pereat,& euanescat,alius subit;& ita inter se cōtinentur,vt ranæ dispositæ,quæ ex sale liquescente in aquis modò huc,modò illuc transeunt:eodē sanè modo tales motiunculæ potentia ingeruntur. At cùm res,quæ prohibebat, cessarit, actiones obeunt suas:& post dissolutionē in pauco sanguine,qui reliquus erat in sensoriis similitudines carū rerū exprimunt,quę sensus vellicāt: vt nubes quæ partim cū hominibus, partim cum centauris similitudine conueniunt,quāndoquidē celeriter commutātur:& sanè quoduis ciusmodi simulacrum in somnis obuersans, reliqua pars est spectri actu sensilis,& vero digresso, licet verū dicere,tale esse tanquā Coriscū, sed non Coriscum. Cùm enim summa potestas, eadémq; iudicatrix sentiebat, Coriscū simulacrum non dicebat, imò per hoc ipsum simulacrū videbat,& verum illum Coriscum animo cōplectebatur. Quod item sentiens hoc ipsum ait non esse Coriscū, sed Corisci simulacrum: nisi fortè eadē summa potestas à sanguine per somnū omnino distineatur,& res similis vera videatur quādo ea ipsa quasi sentiēs,à motiunculis,quę in sensuum domiciliis cōditę sunt, impellitur:ac tum somni vis tāta est, vt id ipsum minùs compertum reddat,non secus, atq; si digitos alicuius imprudentis oculis subdas. Cōmodū enim nō modò id apparet, sed etiam putat vnum duo esse. Quod si incōpertum nō sit, apparet quidem,sed minus id existimat. Idem in somno etiā fieri asserimus,si nimirū summa potestas senserit se dormire,& somnium,in quo facultatis sensiuę sensus cōsistit, perceperit: tum enim id apparet, secúmq; dicet, Coriscum apparere, sed non esse Coriscum. Nā sæpenumero obdormiscētes apud animam dicimus id,quod apparet,esse somnium. Quòd si minùs cōpertùm habuerit se dormire,nihil viso refragabitur. Vera esse,quæ oratione cōplexi sumus,& motiones advisum pertinēteis sensoriis contineri patet, si accuratiùs id meminisse studeas,quod nobis vsu venit somno tū delapsis, tum etiam solutis. Nam plerunq; somno discusso deprehenderis spectra,quę per quietem obuersabantur,

bentur,esse meras in sensoriis motiones. Quin etiam pueris nōnullis,& iis, qui acriter cernunt, etiā si tenebrę offundātur, multa spectra se mouere vidētur,ita vt illi ipsi metu perterriti se obuoluere soleāt. Ex his omnibus facultas ratiocinādi suppetit,somnium quandā esse imaginem,& quidem in somno:quandoquidē spectra, quorū proximè mentionē fecimus,pro somniis habenda nō sunt:nec si quid etiā aliud sensibus opere distentis appareat:quēadmodum nec quicquid per quietem repręsentatur,imago fuerit. Ac primùm quidem dormientibus nōnullis accidit quodā modo sentire sonum, lumen, saporē, atq; etiā tactione fungi,leuiter tamen, & quasi procul. Habentur etiā,qui somno capti suspiciebāt, & lumen,quod tum leuiter viderant,vt putabāt,id ipsum experrecti cōtinuò verum agnouerint. Nec desunt,qui gallinaceorum cantu,& canum latratu leuiter audito,eundem ipsum, cùm edormierint, manifestè perceperint. Nōnulli item ex interrogatione respondent. Accidit enim in vigilia,& somno,cùm alterum adsit,alterum etiā quodam modo adesse: quorum neutrum somnium esse confirmare oportet. Nec notiones eiusmodi sunt, quæ veræ per somnum percipiūtur,quęq; præter imagines adiunguntur:sed imago,quæ ex sensilium spectrorum motione affigurata animalibus dormientibus repræsentatur, quatenus dormiunt, ea somnium est. Iam verò nōnullis accidit toto vitę rempore nullum aucupari somniū. Quod etsi rariùs fit,tamen aliquoties euenire solet. Itaq; aliis nullum omnino est illapsum somnium, aliis ingraue scenti dúntaxat ætate,cùm antè nihil tale accidisset. Causa,quare id fiat,similis ei est, quam in infantibus probamus, cur post mansum inditum non somnient. Nam quorum natura eiusmodi est, vt summam in corporis partem magna aspirationis copia efferatur, eadémque retorta plurimum excitet motum, recta sanè ratione hi nullam imaginem sibi obuersari sentiunt. Procedente verò tempore absurdum non est, si somnia iisdem obiiciantur. Per ætatem enim, aut per rem aliam mutatione facta, necesse est videndorum somniorum facultatem consequi.

ARISTOTELIS

Stagiritæ de Præsensione per Somnum Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri per Nicolaum Leonicum.

POst libellū de somniis, quē nuper explicauimus, & interpretati sumus, Philosophus cōmentariolū de diuinatione per somnia,statim subiungit. Nā illis intercedentibus, plerunq; quid nobis posthac vel agendū, vel declinādum sit, prænonemur:coniectatiq;, sæpius valemus de futurorū euētis, quæ ad nos, réſq; nostras pertinēt, diiudicare. Hāc autem dicit ex somniis diuinationē neq; penitus esse cōtemnendam, veluti nihil de futuris portēdentē. Nā tum experiētia ipsa nos docet, pleraq; nōnullis præcedētibus signis hominibus cōtigisse,tū in huiusmodi re omniū ferè hominū cōstans est cōsensus. Vniuersalis autē fama, Hesiodo teste, haud quaquā est cōtēnenda: Dei enim quædā vox cēsetur. Neq; penitus igitur, inquit, negligenda esse somnia, neq; rursum illis omnimodā præstandā esse fidem: aut credere,quoniā in confessis est nōnulla diuinationem habere somnia,ideirco omnia quippiam præmōstrare. In illis nanq; aliqua intercedere potest ratio,veluti in genere somniorū, quæ naturalia appellantur,corporisq; morbos, & incolumitates præmōstrare valent. In omnibus autē quæcunq; somni tēpore viderint homines,similē subesse rationis modū haud quaquā verisimile esse videtur. Nam ad Deū, inquit, referre somnia, illiq; horum causas assignare,cùm ratione carere videtur, naturā scilicet diuinam,quæ in se cōuersa, se solam intelligit,& videt,cùm sola sit semper intelligēs, & intellecta,ad huiusmodi friuola, fragilitatisq; humanę plena negotia demittere:tum absurdum esse,& indecēs,Deum fatuis plerisq;, & mente captis præmōstrantia mittere somnia,quod ferè accidere percipitur:prudētibus autem viris,& optimis,nihil per somnia significari. Semota autem, & seiugata diuina causa, nihil sanè de facili reperiri potest,cui meritò id muneris possit adscribi. Nam quosdam præmonstrantia videre somnia de iis,qui in extrema occidentis degunt plaga ad Gaditanum Oceanum, Herculeasque Columnas, vel de iis, qui in vltimo Ponti Euxini habitant sinu, Borysthenémque colunt, siue vrbem, seu insulam, maius profectò esse videtur, & occultius, quàm vt humana prudentia, mentisque nostrę discursu, illorum principia,& causæ ritè percipi, & comperiri possint. Quibus ex verbis Aristoteles, & si non omnia, quædam tamen diuina esse somnia,quę supra humanū mentis captum quippiā prænonstrare valeant,clarissimè voluisse videtur: quorum licet ignorentur causæ,nō tamen ideo sunt abiicienda, aut diuini cuiusdā vigoris expertia esse illa existimandum est. Maxima nanq; pars,de illius sententia, eorum, quæ scimus,minima est eorum, quæ ignoramus. Quō in loco obiter mihi cum pleraq; succurrāt, quæ hac de re apud varios rerum scriptores literis cōmendata lectitaui, quæ videlicet quibus veraciter somni tempore fuere prædicta, quantúmque ars ipsa medica somniorum profecerit visis,

tum id maximè,quod Plinius Secundus,vir alioqui huiusmodi in rebus haudquaquã superstitiosus,& credulus,in vigesimo quinto Naturalis Historię cõmentario memorię prodidit:quod quia cum pulchrũ,& scitu dignũ est,tũ Aristotelis verbis hoc in textu quã accõmodatũ esse videtur, illius apponere verbis decreui.Scribẽs enim de herbis quibusdã,isthęc ad literã subiũgit:Alias inuenit casus,alias(vt verè dixerim)Deus.Insanabilis ad hoscе annos fuit rabidi canis morsus, pauorẽ aquę,potúsq; omnis adferẽs odiũ. Nuper cuiusdã militãtis in prętorio mater vidit in quiete, vt radicẽ syluestris roscę,quã cynorhodó vocãt, eblanditã sibi aspectu pridie in frutcto, mitteret filio bibẽdã in lacte.In Lusitania res gerebatur Hispanię proxima parte,casúq; accidit vt milite à morsu canis incipiẽte aquas expauescere, superueniret epistola orãtis vt pareret religioni:seruatúsq; est ex insperato,& posteà quisquis auxiliũ simile tẽrauit.Hęc ille.Ex quibus profectò diuina quędã vultcsse somnia, quę pro absentibus interdũ videãtur,abstrusas habentia causas, quas humanus vestigare nõ potest animus,vt hoc etiã in loco fatetur Aristoteles,quę Deum ipsum pręmõstrare, vir religionẽ potiùs negligẽs,quã admirãs, manifestè cõtessus est.Cur autem diuina isthæc somnia cuiuis è populo, id est, simplicioribus appareant, quã prudẽtibus(quod absurdũ in litera dixit Aristoteles)haudquaquã perscrutãti ratione carere videbitur.Missa enim facio illa nũc, q̃ simpliciores diuinę naturę cũ propinquiores, tũ participabiles magis iure esse perhibẽtur,cùm ij ad diuinũ capiendũ,admittẽdúmq; lumẽ sint aptiores,vt sacrę testãtur literę,cùm dicitur:Qui abscõdisti hęc à prudẽtibus,& reuelasti ea paruulis:& q̃ humana prudẽtia,si ad Deũ cõferatur,desipiẽtia potiùs, quã prudẽtia,appellari debet:& q̃ illi,quos quasi insanos,& stultos quondã neglexit Mundus,diuinorũ reuelationẽ mysteriorũ habere meruerunt, iuxta illud:Nos insensati vitã illorum reputabamus insaniã,& finem eorum sine honore: & rursum:Annuntiauerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt.Vt hęc,inquã, missa faciamus omnia, nõ ab re sanè esse videtur, humanã prudentiã experiẽtiis,actionibúsq; immersam humanis,ad diuina recipienda somnia minùs habilẽ,& aptam videri:quæ solutus quodam modo animus, nihilq; cum vitæ illius specie agens,quæ sibi cum corpore est communis, sed in separabili illa permanẽs vita,suscipere nimirum,& clarè cernere cẽsetur, quid humilioribus plerunque occultis euenisse causis liquidò est animaduersum. Cæterùm de his aliàs plenius, si quæ dabitur posthac occasio: nunc ad Aristotelis literam reuertamur.

PRAESCISCIA,quæ in quiete cõcipiuntur, quęq; dicuntur exordiũ à somniis capere, nec facilis datur facultas spernẽdi,nec vt vera recipiẽdi. Nam quod omnes aut plures autumant,somnia rei alicuius dare significationẽ,adducit homines, vt existiment hoc ipsum dici tanquã vsu perceptũ, atq; experimento cognitum.Et certè haud incredibile videtur,ab somniis rerũ nõnullarũ diuinationẽ duci posse,pręsertim cùm id ratione cõprobari queat. Idcirco de reliquis etiã somniis eodẽ sanè modo statuere poteris.Cõtrà,illud impellit homines,vt fidẽ eiusmodi rei abrogẽt, quòd idoneã nullã penitus videt causam, vnde illa proficiscatur diuinatio.Siquidẽ iudicare Deũ esse,qui fundat,& mittat,prętereà,q̃ nulla ratione talis assertio sustinetur,insulsum quoq; est,vt nõ optimis, iisdémque prudentissimis suppeditetur, sed de populo quibuscũq;,& despicata fortuna hominibus. Verùm hac sublata causa, quę ad Deũ refertur,nulla omnino alia certa apparebit:siquidem maius est, quàm vt humana cogitatione cõprehendi possit, prima inuestigare initia:cur nõnulli tũ ad Hercu lis Colũnas,tũ ad Borysthenẽ futura præsagiant. Itaq; necessitas præscribit, vt somnia, vel causæ, vel notę rerũ cõsequentiũ,vel fortuita,vel omnia vel de his quædã,vel vnũ tãtummodo sit.Causam designo,vt Lunã,quæ causam sustinet,cur sol defectũ perpetiatur:& lassitudinẽ, cur febris tẽter. Nota defectus exprimitur,cũ vagans stella subit: nota febris per scabritiẽ linguæ percipitur. Fortuitũ,quotiescunq; ingrediẽte aliquo Sol deficit, propterea quòd ingressio neq; defectus Solis nota,aut causa,neq; defectus ingressionis causa haberi potest:propterea fortuitę res nec semper,nec magna ex parte incidũt.At verò somniorum alia causæ,alia notæ sunt,vt eorũ, quæ humana malè habent corpora.Medici enim doctrinę laude insignes affirmãt,magnoperè cõuenire somnia obseruari.Ac optima quidẽ ratione non solùm medicis cõuenit studiosè,ac diligẽter somnia animaduertere,sed etiã nobis artes omnino colẽtibus,& rescon siderãtibus,ac philosophantibus.Etenim motus,qui luci aguntur,nisi ingẽtes, atq; acres agantur,interuẽtu maiorum,qui per vigiliã ciẽtur,incõperti sunt. At inter dormiendũ aliter fit. Parui enim,exiléq; motus magni vidẽtur,& vehementes.Documẽto esse possunt,quæ in somno plerunque eueniũt. Tenui enim strepitu auribus percepto,suspicamur tũ fulminare,tum etiã tonare. Et minima pituita destillante, arbitramur & mel,& dulceis planè alios sapores degustare. Atq; etiã leui inflãmatione in aliquod corporis mẽbrũ decumbente,per ignẽ incedere,& calescere nobis videmur.Sed postquã edormiuimus, deprehendere solemus,hos omneis strepitus tenues esse.Quare cùm rerũ omnium initia imbecillia, atq; debilia sint,cõstat,morborum, & aliorũ casuum, quibus corpora vexanda sunt,initia talia quoq; esse. Obeámq; rem statuere oportet, hæc ipsa dormientibus necessario expressiora, illustrioráq; apparere,quàm vigilãtibus.Veruntamẽ rationi cõsentaneum est,iudicare,quædã per somnum irrumpẽtia simulacra nostrarum esse causas actionum.Vt enim qui iamiam negotiũ confecturi sunt,aut qui nunc illud cõficiunt, aut qui iam pridem cõfecerunt, per tecta somnia ad illud ipsum aspiciunt, & in operẽ versantur, quia motus ducta origine à diurnorum operũ initiis dux est:ita necesse est, motus,qui nobis secundum quietem cõsurgunt, diurnarũ sæpe actionum authores esse,propterea quòd

quòd illorum ipsorum cogitatio nocturnis in simulacris iam præcessit. Hoc quidem modo nonnulla somnia nunc causæ,nunc signa sunt,& de illis multa rerum fortuitarum, atq; euentitiarũ similia habentur,eas præsertim, quæ omnino ab aliis geruntur, quæq; simpliciter in nobis nullum sui principium obtinent,sed de nauali aliquo prælio cõcipiuntur,ac de negotiis omnino sunt,quæ procul à nobis gerantur.Et certè hæc ipsa eodem modo se habere par est, quo si ille ipse fortè superueniat,cuius tum facis mentionẽ. Quid enim obstat,ne per quietem ita etiam res habeat, quãdo magis par est, multa eiusmodi ita incidere? Quemadmodum igitur de illo mentio neque nota,neque causa agnoscitur,cur ille superuenerit, ita somnium neque nota,neque causa rei est,quę sic contigerit,vt aspecta sit, sed fortuitum omnino,ac euentitium haberi debet.Idcirco multa somnia non certo comprobantur euentu: fortuita enim nec semper, nec magna ex parte incidunt. Deniq; cùm de bestiis quædam etiam somnient, iudicare debemus,somnia à Deo non suppeditari,nec illius causa fieri.Dederim tamen,ea dæmonia dici posse:siquidem Natura dæmonia est,non diuina.Quæ sanè res eo patebit argumento,quòd infimo loco homines,nullo Deo authore, futura prospicere, atque ariolari consueuerint: imò vt quisq; natura garrulus,& melancholicus est, ita multiplici visionum genere tenetur. Cùm enim multiplici visionum agitatione exerceatur, rem feliciter assequitur,quales nonnulli sunt,qui pariendo tandem paria arripiunt, vt etiam illud in adagij consuetudinem venerit: Si multa torqueas, modò hoc, modò illud erit. Ita de iis,qui ad multas aspiciunt visiones, decernendum est. Neque verò absurdum videri debet, pauca ex iis consequi, quæ in somnis elabantur, præsertim cùm non omnia signa, quæ corporis dolorem,& imbecillitatẽ valetudinis indicant,certa sint:qualia etiam habentur,quæ cæli tempestates prænuntiãt,vt imbres,& vẽtos.Si enim vegetior, acriórque motus ea re,quam fore suspicabamur, excitetur,nullum certum præcesit signum.Multa etiã, quæ ex accurata consultatione effici oportuerat, consecuta non sunt, quoniam alia maiora initia prohibuerunt. Denique non omne fit,quod fieri oportebat.Nec idem est,fieri quicquam oportere,& futurum esse.Veruntamen affirmare debemus, primaria initia haberi, quibus aliquid non consequatur: tum notas rerum quarundam existere,quæ nunquàm consecuturæ sint. At verò ea somniorum genera proponenda non sunt, quæ nequaquam causæ habentur earum rerum, quas acturi sumus,sed earum,quæ multo pòst tempore conficiantur,& vel locis,vel magno interuallo distẽt,cùm aliæ non desint,quarum in nobis ipsis nullam obtineamus originẽ:nisi fortè credimus, præsagitionem casu,& fortuitò incidere. Ac id quidem magis fuerit, quàm quod ipse Democritus censuit, ad defluuia somniorum causam referens:Nam vt cuipiam vel aquam, vel aerem mouenti euenit, partem sic agitatam aliam deinde mouere, & cùm ipsa motus author cessauit, motum etiam aliquandiu continuari, quanquàm motus author absit:ita nihil prohibet,quin & motio, & sensus aliquis ex iis rebus ad somniabundas perueniat animas,a quibus idem Democritus tum spectra,tum defluuia emanare confirmat:& quocunque peruenerint, maiorem sui sentiendi facultatem noctu præbere, quoniam die, si deferantur, euanescunt:nocturnum enim cælum minùs turbidum, quandoquidem nox per ventos quietior agitur: & in corpore sensus excitatur propter somnum,quòd nobis dormientibus potiùs,quàm vigilantibus,motus tenues,interiorésque percipiãtur.Eosdem quoq; motus creare effigies, ex quibus futura præsagiantur, ob eámque causam somnia despicatissimis hominibus, non prudẽtissimis offerri.Nã si Deus illa suggereret, de die affunderẽtur,& quidem sapientissimis. Ita verisimile est,à vilissimis,& nullo numero hominibus futura præsentiri: siquidem horum ipsorum mens in rerum cogitatione non magnopere versatur,sed tanquam deserta, & omnium egens est:quæ item semel impulsa,arbitratu impulsoris huc & illuc truditur. Id autem causæ est, cur quidam habeantur, qui mente propémodum emoti futura præsagiant, quòd motiunculæ intimæ negotium non facessunt,imò exturbantur,atq; propterea ignotæ,extrariæq; sentiuntur.Sed interdũ accidit recta hauriri somnia,amicósq;,res ad amicos pertinenteis prospicere, & quidem ob eam causam,quòd mutuas suis de rebus cogitationes suscipiãt.Nam sicut qui locorum interuallo disiuncti viuunt,potissimùm inter se noti sunt, ita motiones rerum cognitarum familiariores euadunt.Melancholici ob ingenij vehementiam perspicaces in collimando sunt,vt iaculatores, qui è longingo artem exercent suam: atq; etiam propter ingenij habitum ad mutationes maximè patentem continuò imagines de iis affórmant, quæ primis proximæ hærere solent:cuiusmodi Philęgidæ carmina extant. Ita fatui, & furore perciti proxima similibus aspicere consueuerunt:quippe qui & pronuntient,& à principio vsque ad finem Venerem deam animo agitent,extremúmque nomen primo annectant.Atque vehemens concitatio facit,ne alius ab alio elidatur motus.Is autem vaferrimus est coniector,qui facultate præstat similitudinum contemplandarum.Recta enim,plánq; somnia diiudicare,atq; interpretari, cuiusuis viriis ingenij est:similitudines, inquam, propterea quòd obrepentes nobis imagines similes existunt spectris,quæ in aquis cernuntur, vt proximè tradidimus.Hìc enim si multus suboriatur motus,nulla similis affigurabitur imago,nullúmque spectrum ad effigiem veram aptari poterit. Itaq; sagax,& callidus in probè explanandis imaginibus est,qui potest maturè perspicere,& in cõfusas,tortuosásq; imagines intueri, eásq; vel homini,vel equo, vel alij animali reddere. Atque etiam somnium quandam huic exemplo præfert similitudinem,cùm præsertim motus rectam somniandi conuellat rationem. Quid somnus, & quid somnium sit, & quam ob causam vtrunque fiat,atq; etiam de præsensione ex somniis, actum est.De communi autem animalium motu disputatio instituenda est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS

Stagiritæ de Communi Animalium Motione Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri per Nicolaum Leonicum.

QVONIAM appetitiua animę vis,& motiua cõiunctæ, copulataq; ad se inuicem(inclinatio enim quædam ad motum ipse videtur esse appetitus)causæ profectò sunt in animaliũ genere ipsius motus localis. Animalia enim, cùm quippiam appetunt,inclinãtur ad illud,& loco mouentur:Similiq; modo cùm abhorrent aliquid,declinãt,& fugiunt:Ordinantur autem duæ istæ animæ vires post phantastică potestatẽ:Conspicimur nanq; maximè post phantasiæ ipsius assensum,motionum potentiam cõsequi,tanquã illius terminum,& finem.Cùm prętereà eę duę animæ vires,motiua scilicet,& appetitiua,haudquaquã iudicatiuæ esse censeãtur,sed cum illius parte practica facere(Anima nanq; diuisione sui quadã bifariàm disterminatur, in iudicatiuã scilicet, & practicã,& huius secundæ sectionis appetitiua,& motiua iure esse censentur)quoniã,inquã,appetitiua,& motiua,causæ sunt in animaliũ genere,vt dictum est,motus per locũ, & post virtutem collocantur phantastică:memoria autem,vt retrò dictum est,habitus cẽsetur esse phantasmatis, vt est illius imago,cuius dicitur esse phantasma:conuenienter admodum post cõmentariolum de memoria,& suprà expositos etiam libellos, quem præmanibus habemus de animaliũ motione sequitur cõmentarius,in quo Aristoteles (nihil enim prohibet,vt arbitror,breuiter quę in eo continentur percurrere)inuestigat quænam sit causa, propter quã animalia per quãlibet moueãtur motionum speciem:ostendẽtq;, vt videbitur, quòd omne illud,quod à se mouetur,necessariò quiddam in se habet immobile, & quod extrinsecus etiã alterũ ab ipso existens immobile quiddam esse oportet. Posteà quærit quodnã sit mouẽs ipsum cælũ:quo in loco reprehendit illos,qui Atlantẽ cælum sustinere,& fulcire dixerunt. Quærit prætereà,si Mundum ipsum corrumpi;destruiq; cõtingat. Subiungitq; postmodum,quã ob rem vt moueri possit Mundus,quiddã esse immobile sit necesse. Ambigitq; posthac, si vt moueãtur in anima, oporteat aliquid cùm intrinsecus,tum extrinsecus esse immobile.Quæritq; etiã,vtrúmne in iis,quæ per locum mouentur,aliquid extrà quiescere oporteat, nẽcne:& si eodem etiã modo in iis,quæ augentur, & alterantur,fieri cõtingat:Consequentiq; déinceps doctrinę ordine quærit quonã modo corpora mouet anima,& quòd voluntariũ sit principiũ motionum,& quomodo aliquando intelligentes non dicuntur facere.Infert prętereà, quòd primũ mouẽs animalia,simul cum principio est,& quòd spiritu moto mouentur animalia,& quonam modo moueãtur subiungit,cùm per voluntarios appellatos motus,tum per inuolũtarios:quámve ob causam cor maximè & pudenda inuolũtariis motionibus cientur:& quomodo principium quidẽ à partibus,& rursum à principio partes mouẽtur. Et hæc ferè sunt omnia,de quibus in hoc perscru tabitur cõmentario. Dicit autem in prima statim libelli propositione de animaliũ motionibus,quę videlicet singulis illorum generibus, vel speciebus insunt,déq; illorum differentiis in aliis esse considerandũ,intelligere volens cõmẽtarios,qui de animalium progressione inscribuntur.Ibi nãque Philosophus ostendit & docet,quam ob rem alia quidem animaliũ quatuor mouentur notis, alia verò pluribus:& propter quid alia pedibus carere videntur,alia verò pedibus sustinentur:& omnino de illorum differentiis loquitur: necnon de iis, quæ animalibus inexistunt, quæ vtilia sunt ad progressionem, abundè in illis nos commentariis docet Aristoteles.

DE ANIMALIVM motione quæcunq; per singula genera illis attribuantur, & quæ discrimina,causæq; eorum,quę sigillatim iisdem ipsis accidere soleant, alibi de omnibus disputatum est. Nunc autem communis omnino explicanda causa,cur quocunque motionis genere agitentur. Alia enim volatu,alia natatu,alia gressu, alia per alios eiusdẽ generis modos impelluntur. At verò iam antè præfinitum reliquimus, id principium aliarum motionum esse, quod sibi ipsi motũ affert, idémque immotum præsse, primariúmque mouens necessariò ab omni motu, & agitatione vacuum esse. Quod quidem commodùm actum est, cùm de motu disputabamus sempiterno, vtrum ille esset, nécne: & si esset, ecquis esset. Et hoc quidem ipsum non modò ratione communi proponere conuenit,sed in ipsis etiam rebus singulis, & sensilibus, quarum gratia communeis quærimus rationes,quas quidem singulis rebus accommodari oportere iudicamus. Nam vel in his ipsis constat fieri non posse,vt quicquam ad motum excitetur, nisi etiam aliquid otietur, & per quietem agat. Ac primùm quidem in animalibus,

bus id compertum est.Nam si membrum aliquod mouẽs nauat, oportet etiam aliquod otiari: ob eámq; rem copulæ, & nodi animalibus affiguntur,quoniã cardinis loco nodis vtũtur,motiúsq; partis integritas,quæ insertũ flectit nodũ,modò vna,& duplex,modò recta,& flexibilis redditur, quippe quæ per ipsum nodũ in mutationẽ ducatur potentia,& actu.Siquidẽ partis,quę flectitur, & adducitur,alia nota motu fertur,alia in nodis quiescit vt si dimetientis lineæ A & D quiescat,B moueatur,& A C acquirantur.Sed hoc in exẽplo cardo omni ratione videtur impartibilis, atque motũ in se ipsis,vt inquiũt,tacita cogitatione architectãtur:quãdoquidẽ res mathematicæ nullo motus genere impellũtur.At quæ copulis cõtinẽtur,porrectia,& actu partim simplicia cõsistũt,partim distrahuntur:cũ tamẽ initiũ,quo ad initiũ est, quiescat,dum membrũ,quod cohęret,motũ expedit.Verbi gratia,dum brachium mouetur,gibber quiescit:dum lacerti motũ agũt,humeri:dum tibia,genu: dum totũ crus,coxendix. Certũ igitur est,cuiq; etiã parti opus esse in se ipsa aliquid retinere,vnde partis motæ initiũ proficiscatur, & cui innisa eadẽ illa in summa, & per parteis moueatur. Imò quies omnis interna ad id præstãdũ minùs idonea est,nisi extrinsecus aliquid simpliciter adhibeatur,quod & quiescat,& omni vacet motu.Ac operæpretiũ quidẽ erit accuratiùs æstimare sententiã,quã suprà attulimus, propterea quòd contemplationis genus eiusmodi attingit, quod nõ solùm animalia cõprehendit,sed ipsius etiã vniuersi motũ,& interitum.Siquidẽ vt intus quicquã condi debet,si ad motũ animal exiturũ est:ita extrà potiùs aliquid statuendũ est,in quo insistens moueatur.Nam si tanquã strato semper cesserit,vt muribus euenit,quotiescunq; per terram,aut arenã gradiũtur,nullos habebit progressus:nec gressus peragetur,nisi terra habitu rigẽti consistat:nec volatus,aut natatus cõficietur, nisi vel aër,vel mare obnixè reluctetur.Atq; id necessariò aliud ab eo esse debet, quod motu exercetur,totúmq; à toto,atq; id,quod propriè omnis motus expers est,in nullã eius partẽ receptũ est, quod motum obit.Sin minùs,idem motu desistet. Cuius rei testimonio esse potest id,quod in cõtrouersia versatur, & contentione: cur si quis extra nauigiũ remo,aut alio instrumẽto malũ propellat,nauigiũ nullo negotio moturus est.Contrà,si in eodem sit nauigio,& id ipsum conetur,nullam mouẽdi facultatẽ habebit,nec si Tityus,aut Aquilones extra nauigiũ spirent:si modò casus ferat, vt quis eo modo ventũ reddat,quo pictores facere videmus,qui ex eodem nauigio ventum mitti pingũt.Nam siue leniter flatus spirat,siue ita vehementer,vt maxima venti vis ingruat,siue aliud sit, quod proiiciatur, vel impellatur,necesse est primũ,vt qui impellit,in sua aliqua parte quiescẽte insistens id præstet: déin hanc ipsam partẽ,vel id,cui pars adiũgitur,quiescere externæ rei innisum.At qui nauigiũ impellere volebat,cũ ipse in nauigio esset,ad ipsúmq; adhæreret,optima ratione nauigij mouẽdi autor esse nõ poterat,quia necessitas præscribebat, vt id quiesceret, cuius innisu se sustinebat: cùm tamẽ qui extrinsecus ei vel impellendo,vel trahendo intentus erat,motus autor esse poterat,quoniã terra nulla nauigij pars habetur.Sed quæres,an si quid vniuersum agitat, cælũ, tantæq; molis gubernacula sustinet, omnis motus expers esse debeat, nec vlla cæli pars sit,nec in cælo cõdatur.Nã siue idem ipsum, cũ mouetur, cælũ circũagit, necesse est, volubilitatẽ eiusmodi cõficiat,rem immotã attingẽs,quę quidẽ autoris motus nulla pars sit:atq; si mouẽs immotũ continuò est,nulla itidẽ pars fuerit eius, quod motu tenetur, & agitatione. Quinetiã qui memoriæ,literisq; hæc mandarũt,illud iscitè tradunt,per globi cõuersionẽ nullam omnino partem quietem fouere:quãdoquidem necesse esset, vel totum quiescere,vel facto partium diuortio illius distrahi continuũ.Sed cùm arbitrãtur,vertices nulla prędito magnitudine quãdã versandi cæli habere facultatẽ,& extrema,& puncta inducunt,falsæ sententiæ se autores probant.Nam fieri nõ potest,vt quicquã ad huiusmodi verticũ naturã pertineat, & motus vnus à duabus rebus agatur:sed illi duos constituunt vertices.Ex hoc disceptationum genere adduci poteris,vt existimes aliquid omnino ita statui oportere ad vniuersam naturã,vt terra ad animantes habetur,& quę per easdẽ ipsas animãtes motus cõficiũt suos. At qui fabulosè cõminiscuntur,Atlantẽ in terra pedes fixos habere,videtur ex suo ipsorũ cõmento fabulã finxisse périnde,ac ille dimetiens linea sit,& circũ vertices cælũ torqueat.Hoc autẽ ipsũ recta euenit ratione,quoniã terra per quietẽ cõsistit perpetuã.Verũtamẽ huiusce sentẽtiæ adstipulatores necessariò cõfirmare debent,eos ipsos vertices nullã vniuersi partẽ esse.Addo illud etiã, quòd robur,motorisq; nisus ad rem quiescentẽ æquabiliter respõdere debet.Nã roboris,& facultatis magnitudo est,qua sic id,quod quiescit,potest quiescere,vt id,quod mouet,potest mouere. Atq; necessariò quędã proportio vt cõtrarię motionis,ita quietis animo concipitur,motúsq; aut facultates per exuperãtiã vincũtur. Quapropter siue Atlas,siue mouẽs quid aliud sit ex iis,quæ intrà cõtineãtur,nihilò minùs oportet quietẽ reluctari,quã terra obtinet,aut terra de medio,suóq; ipsius loco diuelleretur.Vt enim impellẽs impellit,sic impulsum impellitur,atq; adeò per tantũdem roboris.Sed primũ quiescens,hoc est Atlas, motũ parit:idcirco robur maius,& vehementius erit,quã æquabilis,& quieti par sit.Eodémq; modo se habebit robur eius,quod tametsi mouetur, tamẽ ipsum nõ mouet:atq; oportebit tantum facultatis superesse terræ in quiescendo,quantum vniuerso cælo,illiúsq; motori.Quòd si hoc fieri nequit,nulla itidẽ facultas suppetit,qua cælũ ab aliqua eiusmodi re intus cõdita motus incitationem nanciscatur.Sed tamẽ quęstio existit de partium cælestiũ conuersionibus,quam vt institutæ iam disputationis propriam & cognatã æstimare poteris.Nam si quis motionis vi terræ quierem excesserit,certum est,illum è medio eam diuulsu rum.Nec minùs cõstat,robur,à quo ipsa vis proficiscitur,in infinitum non excursurum,cùm neque terra infinita sit:ac propterea ne ipsa quidem terræ grauitas eiusmodi fuerit.Sed cùm id,quod

fieri non posit,multipliciter dicatur,propterea quòd non eodem modo asserimus fieri nõ posse, vt vox à nobis cernatur,quo ea sunt,quę in Luna consistunt,cùm alterum ex necessitate sit,alterũ quãuis suapte natura aspectu pateat,id tamẽ nun quã cernitur.Cælum verò immortale,& nequaquam dissolubile ex necessitate arbitramur.At si hæc recipiatur ratio,nõ ex necessitate id putabitur.Siquidẽ motus maiõr suapte natura esse,atq; cõtingere potest.Eum dico,à quo terra quiescat, & eum,à quo ignis,& summum corpus voluitur. Itaq; si in rebus facultates vehemẽtiores iis,quas cælum,& terra obtinent,reperiẽtur,cælũ,& terra dissipabuntur à vehementiore facultate,quàm ea sit,quam vtrunque obtinet.Sin tales non sint, possint tamen esse,(infinitum enim haud incidit, quia nullum corpus in infinitum dimanat)profectò contingere poterit,cælũ dissolui.Quid enim impẽdimenti interuenit,quò minùs id consequatur? siquidem non potest non esse. At non posse non esse minimè est,nisi cõtrarium sit necessariũ. De huiusmodi ambiguitate alia instituetur oratio.Sed vtrũ extra id,quod mouetur,quicquã collocandum est immotum,& quiescẽs,quod nulla eius pars sit,an secus? Et si hoc dederimus,an necesse est in vniuerso ita se rẽ habere? Fortè enim perabsurdũ videri poterit,si circunuectionis origo intus habeatur.Quapropter istã probantibus sententiã Homerus rectè ceciniss videri potest:

Sed neque supremum in terram deducere cælo
Vestra Iouem vis vlla queat,non diique deæq;
Anniſi quanquàm iat librabimini simul omnes.

Nam id,quod agitatione,& motu vacuũ est,à nemine moueri potest.Vnde si ex principio pendet immoto,quę olim proposita est cõtrouersia,explicabitur,vtrum contingat cæli coagmentationem dissipari,nécne.Sed enim huiusmodi immotum principiũ non modò in animalibus condendum est,verùm etiam in iis,quę per locum motu cientur.Ea designo,quæcunque se ipsa moueant. Siquidem alia pars debet moueri,alia quiescere, cui id,quod mouetur,innisum motũ perficit,vt si illud sit pars,quę mouetur.Nam altera innititur, altera quiescit.Inanima tamen in contentionem venire possunt,vtrum hęc quoq; necessariò in se ipsis omnia principium quiescendi,& mouendi habeãt,& in aliqua re extrà quiescẽte insistãt: an id fieri nequeat,vt ignis,vt terra,vt aliud,quod anima orbatum sit.In inanimis quidem haud cõtingit,vt interior,& exterior,& quiescens res sit, sed in ipsis planè animalibus,à quibus inanima motũ nanciscuntur.Inanima enim omnia pulsu agitantur externo: atq; principiũ omnium,quæ ita agitãtur,est,vt illa se ipsa moueãt.Et hęc quidem omnia,quæ de animantibus,& inanimis dicere habuimus, necessariò probant, illa & in se ipsis,& extrà rem quiescentẽ habere,qua se sustẽrent,& firment.At verò incertũ est an quicquam superius sit,quod primum mouet.Et omnino de huiusmodi initio alia suscipienda oratio.Animalia,quæ motu aguntur,omnia externæ parti incubantia id prestant,cùm spirant,& expirant.Nihil enim interest,magnũ proiicias põdus,an paruũ: quod quidẽ faciunt,qui despuunt, qui tussiunt, qui spirant,& qui expirant.Sed in cõtrouersiam quoq; trahitur, vtrum in animali dúntaxat cùm per locum mouetur,quippiam debeat quiescere, an etiam cùm ex se alteratur,& auctũ recipit.De prima formatione,& interitu longè alia afferenda est præceptio.Si enim primus motus generationis,& interitus is est,quẽ exposuimus,hęc ipsa profectò causa explicabitur aliarũ omniũ motionum:& eò quidẽ magis,quòd vt primus ille motus causa in vniuerso,sic in animali,postquã absolutum est,statuitur,quapropter auctionis etiã, & alterationis,si modò idẽ sibiipsi causa esse poterit.Quòd si motus per locũ alios non præcesserit,necesse non est,aliquid statui quiescens in iis, quæ ex se tum in alterationẽ incidũt,tum partiũ auctionem recipiunt.Prima quidem auctionis,& alterationis genera,alia ab rẽ,& per alias inducuntur,cùm tamẽ fieri nõ possit,vt idem sibi ipsi generationis,& interitus causa sit.Motor enim rem mobilẽ,effector opificiũ præcurrere debet: nihil autẽ se ipso prius,& antiquius est.De anima vtrum illa moueatur,nécne,& si moueatur,quo modo id contingat,proximè in iis libris disputauimus,quibus naturam illius cõplexi sumus.Sed cùm inanima omnia ab aliis motu cieantur,(de primo autem,eodémq; perpetuo mobili,qua ratione motu incitetur,& quo pacto princeps motor agitet,in principis philosophiæ cõmentariis disputauimus) reliquum est vt explicemus,quomodo anima motum corpori afferat,& quodnã initium statuẽdum sit motionis animaliũ. Siquidem animata causam afferunt motui aliorũ,præterquam ipsius vniuersi conuersioni, modò illa mutuos non præstent motus, quoniam inter se colliduntur.Quapropter omnes eorum motiones exitum habent,animatorum enim sunt:quãdoquidem animalia omnia alicuius rei causa & mouent,& mouentur,ita vt hoc ipsum cõstituatur exitus cuiusq; motionis.At videmus cogitationem,visum,voluntatem,selectionẽ,cupiditatem animalibus motum afferre.Hæc autem omnia ad mentem referuntur,& appetitionẽ.Visum enim,& sensus,eandem,quam mens,obtinent sedem,cùm omnia iudicandi,& statuendi facultatẽ habeant:attamen eo discriminum genere separãtur,quæ alio tradidimus loco.Voluntas,ira,cupiditas,appetitioni redduntur.Selectio communis est cogitationis, & appetitionis. Quapropter id etiam,quod seligi potest,tale erit,cùm nõ omne rationale seligi queat,sed rerum agendarũ finis est.Idcirco is,qui ita mouet,cõmodi,& boni rationẽ obtinet:timò non omnis honestus est. Nam quoad gratia huius,alius est,& quoad finis est rerum,quæ rei alterius gratia sunt,eatenus mouet. Bonum quoq; ementitum,boni locum tenet,atq; iucundũ tale etiam est,quando quidẽ illud ementitum bonum est.Cõstat igitur,mobile perpetuũ, partim simili modo à primo agitati motore, vt singula animalia ab re appetibili,partim alio modo.Ergo perpetuum obtinet motum,cùm animalium impulsus exitu terminetur,& fine.Id enim, quod perpetuum est,pulchrum habetur,& quod re vera est,& prius,bonum statuitur: nec modò est,modò non est,ac omnino diuinius,atque nobilius

bilius est,quàm vt quicquã aliud prius se habeat. Et certe primum immotum mouet, sed animal appetitio mouet,quæ ipsa,etiam si moueatur,nõ tamen per locum mouetur. Ex his compertũ est, idq; optima ratione,impulsum eorum,quæ oriũtur,vltimum eorum esse,quæ prodeunt. Animal enim motu agitur,& ingreditur,vel appetitione, vel optione, alteratione tamen aliqua facta per sensum,aut visum.Qui intelligit,quodam modo in actionem nunc incumbit,nunc non incumbit, & mouetur,nunc non mouetur.Eodem sanè modo de rebus statuendum videtur, quæ immotæ cogitatione comprehenduntur, & ratiocinatione colliguntur.Verùm in his contemplatio finis est. Nam vt duas homo percepit propositiones, cõclusionem excogitauit,eandémq; composuit: sed in iis,quæ gerũtur,duabus à propositionibus conclusio ducitur,quæ eadẽ actio est.Vt cùm nouerit,cuiq; homini incedendũ esse,& ipse homo primo quoq; tempore incedit.Item,si nulli incedendum sit homini,& ipse homo confestim quiescit.Et hoc vtrunq; efficit,nisi ab aliquo vel prohibeatur,vel ad aliud cogatur.Commoda res cõficienda,ædes cõmodæ,ædes primò quoq; tẽpore architectatur.Integmenti indigeo,id,cuius indigeo,mihi cõficiendum.Tunicæ indigeo,tunica cõficienda est. Ita conclusio,quæ est tunica cõficiẽda,actio,& functio erit.Quinetiã sumpto initio à re,quæ principium operis est,agit,vt si tunica fuerit, necesse est principium antegressum esse,vnúmq; aliud cõsequitur,& statim alterum cõficitur.Ex his probatũ volumus,conclusionem esse notionẽ. Propositiones,quæ actionẽ afferũt, ex duplici genere cõnectuntur,rei commodæ,& eius,quæ fieri possit:vt qui disputant,& interrogant.Hi enim cõpertiorem omittunt propositionem,alteram verò proponunt,vt cogitatio, quæ præest,nihil cõsideret.Ita in rebus,quæ gerũtur, accidit,vt si commodo sit homini incedere,certè non immoratur in agnoscendo se hominem esse. Quæcunq; igitur alia nulla ratiocinatione duce, agimus,celeriter agimus.Nam postquã actionẽ, quæ cuius rei gratia notatur,suscepit vel sensu, vel viso,vel mente,quã primũ actione,cuius desiderio flagrabat,fungitur,propterea quòd loco interrogationis vel notionis munus appetitionis præstatur.Cupiditas mihi dictat,ebibendum esse,tũ vel sensus,vel visum,vel mẽs subdit hocce potulentũ esse,cõfestim illud hauritur.Ita anima ita impetũ capiunt vel ad motũ,vel ad actionẽ.Et cùm appetitio præcipua causa motus sit,eadémq; excitetur vel per sensum,vel per visum,& notionem,& qui agunt,partim cupiditate,aut ira,partim appetitione,aut volũtate cõcitantur,accidit vt alia faciant,alia agant:nõ aliter,quã ea opera, quæ nõ alieno impulsu,sed sua spõte agitari visuntur paruo excitato motu,laxis rotis,séq; mutuò trudẽtibus.Et quadrigæ,quę ab auriga agitatæ statim mouent,& rursus in orbem versantur, quoniã inæqualibus vtuntur rotis: minor enim quasi cardo euadit,vt in cylindris fit: ita moueri animalia confirmamus,quippe quæ hisce instrumentis ornẽtur,& machinationibus instruãtur, hoc est neruorũ,ossiúmq; natura:quãdoquidem ossa tanquã ligna,& ferrũ sunt,nerui tanquã rotę,quibus laxatis,& remissis,motus agitur.Verũtamen in operibus,quę sua sponte mouẽtur,& in quadrigis nulla suboritur alteratio,etiã si in orbem idem vertatur.Contra in animali idem tum ampliari,tum diminui,& faciẽ corporis variare potest,partibus ex calore augescẽtibus,& iterum sese adstringẽtibus ob frigus,iisdémq; alterationem cõtrahẽtibus.Visa,sensus,& cõsignatę in animo notiones cõmouẽt.Sensus enim,cùm alterationes quædã sint,cõfestim inducũtur.Visum,& notio,rerũ agendarũ vim obtinẽt.Etenim specie vel caloris,vel frigoris,& rei vel iucũdæ,vel formidabilis mẽte percepta,quodã modo talis agno scitur,qualis res quæq; est.Idcirco notione solũ affecti tum horrore,tum metu perculsi videmur. Atq; hæc omnia perturbationes, alterationésq; haberi debẽt.Partiũ corporis,quæ per alterationem variãtur,alię augescunt,aliæ decrescũt.Nec verò dubiũ est,quin parua admodùm initio facta mutatione,in corpore multiplices è longinquo varietates suboriãtur,vt cùm per temonẽ paululùm tralatũ longè diuersa prorę positio visitur. Idem quoq; efficitur vel per calorem,vel per frigus,vel per rem eiusdem generis aliã.Nam quoties in cor alteratio inducitur(etiam si in exigua eiusdẽ visceris parte,quę sensu minùs pateat,alteratio excitetur) toties multiplices corporis facies annotãtur,è rubore,pallore,horrore,tremore,& rebus eiusmodi cõtrariis.Ergo initiũ motionis,quèadmodũ præcepimus,res cõsectãda,& declinãda est,in iis tamen,quæ geri,administrariq; possint.Calor autem,& frigus necessariò earum notionẽ,atq; visum consectantur,quia res tristifica euitari,iucunda affectari solet.Verũtamẽ tenuibus in rebus id valde obscurum est: tristificæ enim,iucundæq; res ferè omnes cum frigore,aut calore occurrunt: quod quidem ex animorũ nostrorũ perturbationibus colligitur.Etenim audacia,pauor,cõcubitus,& alij in corpore suboriẽtes motus tristifici,iucundiue sunt,partim in certis membris,partim in toto corpore:idq; cũ calore,aut frigore.At memoria,& spes ex vsu eiusmodi motuũ,quasi spectrorũ,nũc magis,nũc minùs causæ eorũ ipsorũ sunt. Ratio igitur exigit, vt tam interiores partes formẽtur,quã partiũ instrumentariarũ initia commutentur,ex cõcretis mollia,& soluta,ex mollibus,& solutis cõcreta, & mollia vicissim,& dura.Quæ cùm ita cõmutentur,& vis quoq; agendi,& patiendi ea natura prædita sit,quam sæpe indicauimus,cùm accidit, aliud patibile,aliud agens esse,& nihil ex iis desideretur,quæ ad formam,& quid res sit,pertineãt, primo quoq; tẽpore aliud agit,aliud patitur: ob eámq; rem simul,vt ita dixerim,homo intelligit incedendum esse,& incedit,nisi fortè aliud impedimento sit.Instrumentariæ quidem partes congruè affectiones præparãt,appetitio affectiones, appetitionem visum: hoc autem vel ex sensu,vel ex notione efficitur, simúlq; & celeriter ipsa res euenit,quoniam principium agendi, & patiendi inter ea refertur,quæ mutuam habeant naturam.

Princeps animaliũ motor necessariò in aliquo initio situs esse debet.Quinetiã exposuimus,eopulam

pulam ipsam alterius partis initium esse, alterius exitum. Propterea efficitur, vt Natura eiusmodi copula modò tanquā re singulari, modò tanquā duplici vtatur. Cùm enim ex vno loco in alium motus agitur, necessitas cogit vt extrema altera nota quiescat, altera moueatur: quandoquidem paulò antè probauimus, id, quod motum parit, in re quiescente se sustinere. Itaq; extrema brachij pars mouetur, & non mouet, cùm tamē gibberis inflexu pars hoc est, manus, moueatur, quæ sanè cum toto brachio agitatur. Atq; etiam necessariò aliquid constituendum est, quod facultate quidē singulare signum habeatur, sed actu duplex. Idcirco si animal brachium esset, in gibbere profectò mouentis animæ originem locandam existimaremus. Et certè vt brachiū ad gibberem se habet, ita contingit inanima quædam, quorum de genere est bacillum, se ad manum habere, vt si bacillū moueat, perspicuū sit, animā in neutro extremo cōsistere, neq; in extrema rei motę parte, hoc est, manu, neque in altero principio, hoc est, bacillo. Hoc enim prę manu tum summā, tum infimā obtinet partē: vt hac saltem causa, nisi principiū animę mouens in bacillo cōdatur, neq; in manu fuerit. Nam summa ipsius manus pars ita ad brachiale comparatur, vt hæc pars ad gibberē, propterea quòd nihil differūt partes, quę coaluerint, ab iis, quę non eiusmodi sunt, quippe cùm ipsum bacillum vt pars separabilis euadit. Itaque necesse est, illius sedem nulla origine cōtineri, quæ alterius sit finis: neq; si aliud cum eo magis continens sit, vt principiū extremæ bacilli partis in manu, huius in brachiale. Quòd si in manu id non sit, nimirum in parte habebitur superiore: atq; etiam gibbere quiescēte tota inferior pars, quæ tamen cōtinens sit, mouetur. Sed cùm similiter cor ad mēbra tam dextra, quā sinistra se habeat, & per partes cōtraria membra ita agātur, vt neq; ex perpetua quiete sinistræ partis dextra moueatur, neq; è cōtrario fiat, cùm exordiū à superiore ambarum partium loco semper ducatur, necesse est, medio pectoris, hoc est, cordi, ipsam animæ mouētis originem reddi, quādoquidem amborū extremorū mediū est vltimū. Et hoc ipsum æquè cōparatur ad motiones superiorū, & inferiorum partiū, vt ad lacertorū, & crurum, quorum origo est spina capitis, in iis tamē, quibus illa dorsum perreptat. Quod quidem omni etiā ratione probatur. Sentientē enim facultatē hic locari oportere censemus, ita vt hoc loco, quo principium continetur, sensus opera alteratione affecto, & immutato, partes proximæ adiuuent extentæ, & contractæ: atq; ita necessariò vel propter hāc ipsam causam motus animalibus agitur. Media sanè corporis pars, quæ quidem cor est, & in eo diffusi spiritus, quanquā vna est, actu tamē plura reddatur necesse est, propterea quòd lacerti, & crura per partes motū nanciscuntur ab initio: & alteris quiescētibus, altera mouentur. Exempli gratia, in A B C, ipsum B mouetur, mouet autem A. Certè aliquid debat quiescere, si aliud mouendū est, aliud moturum. A igitur, quod vnū potestate est, duo erit: itaq; necesse est, nō punctū, sed quandam esse magnitudinē. Verùm cōtingit C per partes cū B moueri, vt necesse sit, vtrunq; originis genus partiū, quæ in A impelluntur, motū agere. Oportet igitur, præter hæc principia, aliud quicquā mouens esse, quod nullū subeat motū. Innitantur extrema, & principia membrorū eorum, quæ vicissim in A mouentur, vt si qui sint, qui ex dorsi inniſu crura moueāt. Enimuero id, quod vtraq; mouet, necessariò est. Hoc nimirū anima erit, quæ quidē licet ab hac magnitudine sit diuersa, tamen in ea collocatur. Sed è ratione, quæ probat motionis causam, appetitio est medium, quod mobile mouet. In animatis planè corporibus, aliquod eiusmodi corpus inesse debet. Ergo id, quod mouetur, nec mouere potest, alienas vires pati valet. Mouens item necessariò quadā facultate, & vigore niti debet: eóq; magis, quòd animalia omnia partim natiuū hunc spiritū habent, partim eo vigent. Atque alio præcepimus loco quænam ratio salutis eiusmodi spiritus sit. Atenim videtur ille ipse spiritus æquè ad vitalē originē se habere, vt nota in copulis expressa, quæ impellit, & impelli tur ad rem omnino immobilē. Sed quādo principium aliis in corde locatur, aliis in eo, quod cordi proportione redditur, ideo natiuus quoq; spiritus in eodē videtur sedē tenere. Aliáq; omnino instituēda oratio, vtrū eiusmodi spiritus idem sit, an semper diuersus efficiatur. Idem de reliquis etiā partibus decernendū est, quippe cùm appositè ad vim mouendi, vigoríſq; afferēdi se habeāt. Motionum opera sunt pulsus, & tractus, idcirco instrumentū & augescat, & corripiatur par est. Talis autē spiritus natura (nam in immēsum cōtrahitur) atq; etiam coactrix, & eandē ob causam impultrix est, & ad ignea grauitatē, ad contraria leuitatē obtinet. Enimuero id, quod motionē per locū, non per alterationē allaturum est, debet vel grauitatē, vel leuitatē habere: quandoquidē naturalia corpora per exuperantiā inter se primas tenent: leue in infimū deprimitur à grauiori domitum, graue ad summū contendit ab leuiori expugnatū. Qua parte, quæ tamē moueatur, anima moueret, & quā ob causam, tradidimus. Animal sanè ita cōstitutū esse iudicare debemus, vt ciuitatem legibus bene instructā, & temperatā. In hac enim, postquam administrationis ratio semel instituta est, nihil oportet, absentē principem rebus singulis, quæ gerantur, interesse: imò verò quisq; officiis fungitur suis, vt mandatum est, & aliud post aliud ex cōsuetudine administratur, & instituto. In animalibus hoc ipsum tum per Naturam efficitur, tum quòd singula, quę ita constituantur, ad munera sua exequenda probè affecta sunt. Quocirca opus nō est, in quoq; membro animam inesse, sed cùm in certo principio consistat, & reliqua membra, quòd illi adiungantur, viuunt, atq; officia per Naturā obeunt sua. Expositum est quēadmodū animalia voluntariis sese mouerēt motionibus, & quas ob causas. Atqui nō desunt quędam partes, quæ inuitis etiā motionibus agitentur, cùm plurimæ nō volūtariis agitētur. Motiones inuitas intelligo, qualeis cordis, & membri genitalis, quia sępenumero ex occursu rei illa sese mouēt, quāquā mens nihil intereà decernat, & statuat. Non volūtarias designo, qualeis somnū, vigiliam

vigiliam, spirationem, & reliquas eiusdem generis: quandoquidem nulli horum simpliciter aut visum, aut appetitio præest. Sed cùm necesse sit, animalia naturali quadam variari alteratione, ideo necesse est, per occursum rei illa commoueri. Partium, quæ alterationem contrahunt, aliæ augentur, aliæ diminuuntur: propterea non ex motus, & commutatione innatæ mutationes mutuò se sequuntur, & continentur. Naturales verò motionum causæ, & partium prædictarum inuiti impulsus excitantur, vt alteratio inciderit. Siquidem notio, & visum, vt suprà docuimus, agentis pariunt affectiones, quia rerum agentiū imagines effingunt, & afferunt. Inter omneis autem partes cor, & genitale potissimùm id perspicuè agunt, quia vtrunq; membrum tanquam abiunctum est animal. Ac huiusce quidem rei causam asserimus humorem, qui in vtroq; vitalis continetur. In corde quam ob rem id fiat, causa patet, quia sensuum principatus ei defertur. In genitali membro, quoniā tale signum est: ex eodem enim ipso vis genitalis seminis, quasi animal quoddam, promitur. Optima igitur ratione motiuncula à partibus ad initium, & ab initio ad partes contendunt, atq; ita se mutuò petunt. Siquidem A initium intelligi debet, propterea motiuncula pro ratione singulorum elementorum, quæ adscripsimus, ad initium perueniunt, & ab initio, quod mouetur, & commutatur: quandoquidem potestate B initium multa est ad B, & C ad C, B autem & C, ad B & C: à B ad C non posteà itur, sed à B ad A vt ad initium pergitur, ab A verò ad C vt ab initio. Præterea in iisdem percipiēdis aliquando motus suboritur, qui præter rationem partes occupat: aliquando non suboritur. Causa inde ducitur, quòd patibilis materia modò non substernitur, modò nō tanta, aut talis substernitur, vt motum nauare possit. De partibus per singula animaliū genera, & de anima disputauimus: itē causas sensus, & sensiliū, memorię, & reminiscentię, somni, & vigilię, cōmuniſq; animaliū motionis reddidimus. Reliquū est vt ortus persequamur.

ARISTOTELIS
Stagiritæ de Communi Animalium Gressu Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum libri, per Nicolaum Leonicum.

IN HOC de animalium incessu libello, Philosophus primò de commodis ad localem animalium motum partibus velle se considerare dicit, quam scilicet ob causam illarum singulæ huiusmodi esse censeantur, cuiúsve gratia eæ animalibus insint. Prætereà inquit, se perscrutari velle, cùm de partibus eiusdem animalis inter se differentibus, verbi causa, in equo de anterioribus, posterioribúsque cruribus. Partes enim hoc in loco ad localem motum facientes, considerare intendit: tum de partibus etiam inter se differentibus in diuerso animalium genere, vt brachia in hominum specie animaduertimus ab alis, quæ in volucrum genere brachiorum gerunt vicem, & ab anterioribus in quadrupedi genere cruribus differre. Eæ etenim partes, licet inter se distare videantur, proportione tamen sibi respondere censentur. Quod enim in homine sunt brachia, in volucri certè genere alę, in quadrupedibus verò crura anteriora esse videntur. Verùm de iis ipsis, earúmque variis inflexionibus, paulò pòst verba faciet. Post hæc signata breuiter subiungit, tanquam per capita, esse considerandum de iis, quæ hoc in opere pertractari debent. Quorum primum inquit esse, quotnam paucioribus, quæ loco mouentur animalia, notis, siue signis moueantur: vbi ostendet, quòd sanguine quidem prædita, vt paucissimis, quatuor signis mouētur, exanguia verò pluribus.

DE PARTIBVS, quę vsui animalibus sunt ad motionem per locum ciendam, differendum, cur quęque talis habeatur, & cuius rei causa iisdem ipsis affixa sit. De differentiis item habebitur oratio, quæ explicentur inter parteis vnius eiusdémque animalis, & inter parteis cæterorum animalium, quæ specie inter se differant. Sed initio ea proponamus, de quibus verba facienda sint. Primum igitur eorum est, quot minimum signis animalia sese moueant. Mox quam ob causam sanguine prædita quaternis, illo vacua pluribus agantur signis: & generatim cur alia nullis fulciantur pedibus, alia bipeda, alia quadrupeda, alia etiam multipeda sint, & quam ob rem omnia paribus subnitantur pedibus. De iis loquor, quæ pedibus instēt, & omnino quibus moueātur signis, vt paribus instruantur pedibus. Iam verò quid causæ sit, quare homo, & aues bipedes, pisces pedibus nudati formentur: atq; etiā homo, & aues,

aues, quanquàm bipedi habitu finguntur, tamen flexus cruribus aduersos agant. Siquidem homo in ambitũ crus inflectit, aues in cauum. Idem etiã homo sibi ipsi tum crura, tum brachia contraria detorquet: nam brachia in cauum, genua in ambitum contrahit. Item quadrupeda, eademq; viuipara, contrà, quàm homo faciat, crura inflectunt: atq; etiam illa contrarium sibi ipsis nauant motum. Genua enim in ambitus conuexa, suffragines in caua adducunt. Præterea, de quadrupedum genere, quæ non vtero à viuiparis eduntur, sed quæ ouo excluduntur, crurum inflexus præcipuè obliquant, & in latus detorquent. Item, quam ob causam omnibus quadrupedibus motus per trãsuersum cieatur. Causæ igitur horum omnium, & cæterorum, quę naturam cum his ipsis cognatam habeant, exponendæ sunt. Hæc verò sic fieri solere, quanuis in commentariis, qui naturam animalium complectuntur, testatum reliquimus, tamẽ nunc differendum est cur ità de illis statuatur. Ac disputatio quidem hæc ab eo initio repetenda videtur, quod ad res Naturæ via, & ratione demõstrandas vsurpare cõsueuimus: atq; interim proponemus quæ hoc se habent modo in omnibus Naturæ operibus. Illorum autem vnum est, Naturam nihil frustrà moliri, imò semper id machinari, & efficere, quod optimum sit, de iis, quę pertinere possint ad statum cuiusq; generis animalium: & * res quidem se habent per Naturam ob potiorem rationem, quam ipsa Natura eximiam fecerit. Iam verò quantæ, & quales magnitudinis dimensiones, & quibus attribuantur, proponere conuenit. Hæ quidem sex enumerantur, sed tria paria conficiuntur: vnum, quod summum, & infimum: alterum, quod antè & ponè: tertium, quod dextrum, & sinistrum contineat. Præterea, initia motionum, quæ per locũ obeuntur, esse tum pulsum, tum tractum. Itaq; hi per se aguntur, ex accidenti autem id, quod agitatur, ab alio mouetur. Nam idem ab eodem moueri nõ videtur, imò id, quod ab aliquo agitatur, pulsu agitatur externo. His præscriptis, ac explicatis, trademus quę proxima habeantur. Animalium igitur, quæ per locũ se mouent, alia in summa toto corpore id præstant, vt prosilientia: alia per parteis, vt ingrediẽtia omnia. Sed in vtroq; motionis genere ipsum mobile re, quam subditam habet, se sustentans, semper mutatur. Quapropter si eiusmodi res celeriùs subtrahatur, quàm id, quod in eo se motum est, incubare, innitiq; possit, aut si nullus omnino contrarius detur conatus, profectò nihil in eodem se ipsum mouere poterit. Nam id, quod prosilit, cùm superiore parte in se ipsum innitatur, & in pedum stratum inhæreat, saltum agit: & eò quidem magis, quòd partes mutuum in flexuris renisum habẽt. Atq; omnino tale est id, quod comprimit, præeo, quod cõprimitur. Quinquertiones igitur halteribus vtraq; manu cõprehensis, maiorem, & concitatiorem saltum edunt, quã non comprehensis: & qui currunt obquatiendis manibus celeriùs currunt, quoniam in ea diuaricatione, & explicatione tum in manus, tũ in brachialia innituntur. At verò id, quod motu exercetur, semper ex duarum ad minimũ partium vsu, quæ instrumentarię sint, mouetur: vt quasi altera cõprimat, altera cõprimatur: nam id, quod quiescit, comprimitur, quia pondus sustinet, cùm id, quod effertur, vnà cum eo, quod sustinet pondus, prorsum impellatur: & ob eam rem, quæ instrumentariis partibus carent, ad hunc modum sese mouere non queunt, propterea q; distincta partium agentium, & patibilium descriptione vacãt. Sed cùm sex dimensiones constituantur, quibus animalia suapte natura distingui possint, summum, & infimum, antè, & ponè, dextrum, & sinistrum, pars summa, & infima, omnibus, quæ vitã adipiscuntur, tribuitur: quandoquidem non solũ animalia, verùm etiam stirpes in vtranq; excurrunt: quanquàm non solũ munere, sed planè etiã positione, & situ inter se differant, si ad tellurẽ, & cælum respectum habeas. Summa enim pars omnibus vita præditis est, per quam cibus recipitur, & accessio adiungitur: infima autẽ, ad quã postremò accedit, ac partim initium quoddam, partim exitus patet: summa tamen pars initiũ est. Atqui pars infima potius, ac nobilius initium in stirpibus videri poterit, præsertim cùm non eodem situ partes summę & infimę in illis, quo in animalibus disponantur. Sed quanquàm similitudine vniuersi idem minimè respondeat, munere tamẽ, quo funguntur, idem omnino respõdet. Radices enim stirpibus pro summa parte sunt, cũ succus iis, quæ è terra oriuntur, inde dispensetur, & illũ ipsum radicibus périnde trahant, vt animalia ipsius oris hiatu. Itaque antè & ponè non modò adscribitur iis, quæ viuunt, verùm etiam iis, quæ animalia sunt, quando hæc omnia sensu vigere intelliguntur: & illius opera antè à ponè disiungitur, propterea quòd vnde origo sensus ducitur, & quò dimanat, hæc ipsa vt priora, opposita vt posteriora signantur. Sed animantibus iis, quę non modò sensus participes sunt, sed per locum etiam per se ipsas moueri queunt, dextrum & sinistrum ita assignatur, vt paulò antè diximus, hoc est, vtrunque discclusum, ac munere descriptum, quod obiturę sunt, non situ. Itaq; dextrum cuiq; est, vnde primordia motus per locum natura ipsi corpori trahantur: sinistrum, quod oppositum est, & ad illud consequendum suapte natura propensum est: etiamsi hoc ipsum de animalibus alia distinctiùs, quàm alia indicent. Nam ratio dextri & sinistri proposita magis declaratur in iis, quæ instrumentarias obtinentia partes, vt alas, vt pedes, & alia id genus instrumenta, per locum sese agitant. Quæ etiã non his partibus, sed suo ipsorum corpore intercapedines indicantia progrediuntur, vt de pedum expertibus nõnulla, quales serpentes, erucæ, & præterea quæ terræ intestina appellant, id, quod de dextro & sinistro scriptum reliquimus, sibi euenire demonstrant: quanquàm res nõ ita nota pateat, & illustris. Motionis item originem trahi à dextra parte, argumento sunt omnes, qui sinistra solent onera baiulare. Ita enim gerulus soluto motore, ac disiuncto, facilè moueri potest. Quapropter sinistra se sustinentes, faciliùs vnctos superfiliunt vtres: quandoquidẽ dextra mouere, sinistra moueri apta est. Ob eámq; rẽ onera nõ parti mouẽti, sed mobili imponi debẽt.

Quòd

Quòd si mouenti, & loco ei imponantur, vnde motus proficiscitur, impulsus vel nullus omnino, vel difficilior agetur, & grauior. Pedum etiã proiectiones in cursu, indicio sunt motus initia à dextra duci parte. Siquidem omnes sinistram proiiciunt, atq; stantes, & in sublime erecti, eandem magis proiecisse videntur, nisi fortuitò aliter contigerit. Nec enim parte porrecta, sed contracta motus ille nauatur. Dextra etiam defensio fit, ac propterea dextræ partes omnibus eædem affórmantur. Vnde enim primùm oritur motus, idem vniuersis est, atq; etiam secundum naturam in eodem loco situm, positionémq; obtinet suã. Dextrum autẽ est, vnde primùm motus emanat. Quam ob rem turbinata è genere eorum, quæ ad saxa natiuis testis adhærescũt, omni ex parte dextra sunt. In anfractum enim, aut clauiculam non voluuntur, sed in aduersum progrediuntur omnia, vt purpuræ, vt buccinæ. Itaque cùm omnia à dextris moueantur, & illa in se ipsa globo circũagantur, dextras omneis partes æquè descriptas habeant necesse est. At homines præter cætera animalia sinistram distinctam obtinent, & agilem, quoniam maximè omnium ipsi secundum naturã fingantur. Dextra autem pars, & abiuncta potior est sinistra: idcirco dextræ partes in hominibus maximè tales sunt. Quę quidẽ cùm disiunctę sint, ratione optima læuæ rigidiusculæ subeunt, & ab iisdem ipsis abiunctæ maximè pendent. Reliqua etiam initia per naturam descripta, & abiuncta, in hominibus potissimùm disponuntur: summa dico, & potiorem partem. Sed in quibus summa pars à priore distrahitur, vt in hominibus, & auibus, hæc bipeda formantur. Ad bina autẽ de quaternis reddenda signa alteris alæ, alteris manus, & brachia adiunguntur, cùm quæ ad idem priorem & summam agant partem, quadrupeda, multipeda, & pedibus nudata viuant. Siquidem nomine pedis appello partem, qua in terrestribus animalibus nota exprimitur, quotiescunq; per locũ se mouent. Videntur enim pedes à pedo, hoc est, solo nominati. Nec verò desunt, quæ partẽ tum priorem, tum posteriorẽ in idem omnino detorqueant, vt mollia, & quæ ex testatis turbinis specie formata existũt, de quibus alio loco suprà diximus. Sed cùm loca tripertitò distinguantur, in summum, infimum, & medium: bipeda summũ ità obtinent, vt editæ parti ipsius vniuersi respõdeat, multipeda, & pedibus cassa medię, stirpes in fimæ. Cuius quidem rei causam afferimus, q; stirpes ipsi terrę immutabili hęsu affiguntur: at summa pars pro cibo est. Stirpibus è terra victus petitur. Quadrupeda autẽ, & multipeda, & nullis pedibus subnisa, ideo summum locum in medio tenent, q; celsa, atq; erecta fabricatione priuentur. Bipeda cum summæ parti respondentem habent, quoniã erecta in sublime se attollũt, in primísq; homo, qui secundum Naturam celsus, ac erectus constituitur. Quare cõsentaneum est, ab his ipsis partibus initia duci, præsertim cùm initium nobilius sit. Summũ autẽ infimo, prius posteriori, dextrũ sinistro nobilius habetur. Sed bene est permutato etiã ordine idem probare. Nã quia initia his partibus redduntur; idcirco hæc oppositis nobiliora sunt. Motionem à dextra oriri, iis quæ tradidimus, planum fecimus. Sed quonia necesse est, cuiusq; corporis continui, cuius altera pars mouetur, & altera quiescit (id intelligo, quod totum moueri potest, altera parte quiescente, quatenus vtraq; contrariis motibus impellitur) commune quiddam esse, quo illæ inter se ductu perpetuo committantur, atque eò loci principium statui motionis, & pariter quietis vtriusq; partis, constat per quęcunq; dicta repugnantię genera, proprius vtrarunq; aduersarum partium motus agitur, omnia hæc vnum commune habere principium, per quod partes, quas diximus, connectantur: partes, inquam, dextras & læuas, summas & infimas, priores & posteriores. Itaq; in eo, quod sibi ipsi motum affert, nulla eiusmodi summę, infimęque partis distincta descriptio est, tum quòd motus naturalis à nullo retrouersum cieatur, tũ etiam quòd mobile nullo modo distinguitur in mutatione, quæ vtróq; versum fiat. At dextræ & sinistræ, summæ & infimæ partis notatur distinctio. Quæcũq; igitur inanimalia instrumẽtariis vsa partibus progrediuntur, partis prioris & posterioris discrimine illas discretas non habent, cùm reliquæ ambæ signentur, & primum discrimen dextrum & sinistrum separans non desideretur, propterea quòd discrimen statim in binis necessariò, in quaternis verò præcipuè notatur. Cùm igitur summum & infimum, dextrum & sinistrum, in eadem, communiq; origine inter se cõnectantur, eam designo, quæ princeps motionis est, oportet in singulis, quæ per locum à quouis horum motum cient, præscriptam quodam modo, & definitam esse omnium propositorum motuum causam, idq; interuallis ex principiis expositis, quæ in hisce partibus situ tum cõtrario, tum eodem disponantur: atque illa est, cui commune quoq; principium mandatur, vnde animali motus vel dextrorsum, vel sinistrorsum, & pariter vel sursum, vel deorsum agatur. Item quodcunq; similiter hoc retineat oportet, vt quoduis principium, quod in partibus, quas commemorauimus, inest. Constat igitur, motionem per locum, aut solùm aut maximè iis animalibus obiri, quæ vel binis, vel quaternis notis per locum moueãtur: vt cùm id tale ferè sanguinem obtinentibus potissimùm eueniat, perspicuum sit, nullum sanguine præditum animal pluribus, quàm quaternis notis posse motu citari. Atq; si tali notarum numero dúntaxat motum nauare suapte natura aptũ est, illud necessariò sanguine constare. Quæ etiã ipsis animalibus eueniũt, ea cõprobant, quæ demõstrauimus. De sanguine enim præditis nullum in plureis dissectũ partes, vt ita loquar, protrahere vitã potest, quod particeps esse nequeat motus per locũ, quę iam antè exequebatur, cùm totius integritate continuum, & minimè diductũ esset. Contrà de exanguiũ, ac multipedum genere quædã habentur, quæ præsecta singulis partibus diu viuere possint, & non dissimilẽ ei motũ agere, quem antè, quàm id paterentur, conficiebant: vt quæ centipedes vocãtur, & reliquæ insecti generis animãtes, etiã si prælongę formẽtur, quippe cùm harũ omniũ posterior etiã pars in idẽ, quod

prior,

Universidad de Deusto
Biblioteca

prior,gressum tentat.Causa inde ducitur cur dissectæ viuant, quòd perinde quæcunque illarum constituta est,vt res continua,quæ multis ex animalibus coaluerit.Hoc autem quam ob rem ita habeat,ex iis,quæ paulò antè diximus,constat.Etenim quæ per Naturam potissimùm constituũtur,ad suos ipsorum motus ciendos binis, aut quaternis notis apta sunt.Quod idem in iis probatur,quæ ex sanguinem adeptis,pedibus carent.Hæ enim quaternis impelluntur signis, per quæ motum cieant,quia maxima è parte flexuosum geminantes impulsum procedunt.Dextrum enim & læuũ,prius & posterius in latitudine exprimitur,hoc est,in vtroq; flexuoso impulsu.In parte quidem capiti proxima prior nota,dextrũ & sinistrum declaratur:sed in parte,quę in caudã desinit, posteriores designantur notæ. Attamen binis moueri signis videntur, parte tum priore, tum posteriore in reptationem sese distendẽtes. Huiusce rei causam breuitas corporis,quę in hoc animalium genere per latum cõsumitur,præbet, cùm in illis planè, vt in quadrupedibus, dextra dux motus sit,& per posteriora compẽsatio fiat. Longitudo autem flexuosos illos impulsus facit. Vt enim proceroſi homines,cernui,& obstipi incedunt,& dextro humero in priorem partem vergente,sinistra coxa in posteriorẽ magis reclinat, & medium cauatur,tum incuruatur,ita serpẽtes per summa telluris sese curuãtes,& flectentes reptare intelligendæ sunt.Atq; documẽto illo cõstat,eas similiter moueri,ac quadrupeda.Nam cauum,& deuexum vicissim trãsfertur.Cùm enim læua pars priorũ dux sit,cauum è contrario redditur, propterea quòd dextrũ introrsum denuò subit:atque dextri prioris nota sit in A,sinistri in B,posterius sinistrum in C,dextrum in D.Ad hunc certè modum ex terrestribus serpentes,ex aquatilibus anguillæ,congri,murænæ,& reliqua serpentis faciẽ referentia ludunt.Sed tamẽ in aquatilibus aliquot habentur,quæ nihil tale habeant, quales pinnulæ sunt vt murænę,quippe quę périnde in mari agitãtur,vt serpẽtes in terra,& mari.Serpentes enim eodẽ natant modo,quo in sicco reptãt.Neq; verò desunt,quibus pinnulæ dúntaxat binæ applicẽtur,vt congris,vt anguillis,vt mugilibus,qui in lacu Sipharum nascuntur.Ob eámq; rem quæ vitã in terra agere cõsueuerunt, vt anguillæ,minùs flexuoso corporũ impulsu in humore,atq; in terra exæquant notas.Causa cur serpentes nullis pedibus innitantur,ea reddi potest,q; Natura nihil frustrà machinatur:imòverò in omnibus,quæ fieri possint,semper ad optimũ respiciat,& priuatũ cuiusq; rei statũ,& id ipsum, quod in omnibus quid res sit dicũt,cõseruet.Accedit,quod antè etiã proposuimus de animalibus iis,quæ sanguine fouentur,nullũ pluribus,quàm quaternis signis,posse motũ nauare.Per hæc igitur planũ factũ est,nullũ inter ea sanguine prædita,quæ per longitudinẽ veri commẽsus expertia sunt præ alia corporis natura,vt serpentes,pedibus augeri posse:hæc enim plureis,quàm quaternos pedes habere nõ queunt:sin minùs,sanguinis expertes forẽt.Quòd si binos,aut quaternos fulco subditos haberent, omnino ferè immobilia iacerent,adeò necesse esset motũ illorum tardũ, & ad nulla vitæ cõmoda aptum esse.Omnia,quæ pedibus augentur, illos ipsos pareis necessariò tenent.Quæ enim per saltum sese per locum mouent, nullum pedum ministerium ad eiusmodi motionẽ desiderant.At quę saltu vtuntur,& gressu insuper indigent,cùm saltus illis satis non sit, certum est, alteris eorum melius esse, alteris facultatẽ omnem eripi ingrediendi.Quam ob rem cuiq;animali necesse est,paribus instrui pedibus. Cùm enim talis motus per partes,non in summa toto corpore fiat,qualis saltus est,alteris quidem partibus necesse est quiescere per agitationem pedum,alteris verò impelli,& oppositis illarum vtrunq; præstari,cùm à mobili parte ad quiescẽtem traducitur pondus.Idcirco nullũ aut ex triũ pedum vsu,aut ex vnius tantũmodo ingredi potest:hoc enim nullo fulcitur firmamẽto,quo corporis põdus sustineatur,illud autẽ labore aggrauatur per alterũ oppositum firmamentum: quapropter necesse est,id ipsum collabi, cũ vires ad motum sic agendũ intenderit. Pluribus verò pedibus constantia,vt centipedes,possunt vel impa ribus pedibus ingressum corporis sustinere, vt nunc etiã videntur,si pedum detrimento illæ affi ciantur,propterea q; mutilatio pedum contraria serie annexorum,reliquæ frequentiæ pedum,qui vtrinq; protenduntur,quasi medetur: & eò quidem magis,quòd aliis non gressus,sed quasi tractus partis decurtatæ fit.Attamen nemini dubiũ, quin hæ etiam ipsæ cõmodiùs se mouerent,si paribus corroborarentur pedibus,nulliúsq; defectum perpeterentur,quãsi pedibus contraria serie sibi respondẽtibus sustinerẽtur:ita enim possent cum eorũ pondere magis adęquare,nec tanquam lance æqua in alteram partem magis præponderare,si firmamentis contraria serie sibi respondentibus fulcirentur,& alteram sedem à pedibus è diuerso subditis vacuam non haberent. Id autẽ,quod ingreditur,vicissim abvtraq; parte procedit: nam ita in pristinũ situm fit restitutio.

Exposui, animantibus omnibus pedes pareis subdi,atq; etiã causa,cur ita fieret,explicata est. Verùm ex iis,quæ edisseremus,patebit,neq; flexionem,neq; natatum,neq; directionem vllam agi posse,nisi quid otiosum iaceat:nã flexio nihil aliud est,quàm mutatio,quę ex directo vel in orbem,vel in angulũ agatur:directio,quæ ex alterutro eorum in directum procurrat.At necesse est in omni eiusmodi mutationum genere,flexionẽ, aut directionem advnum procumbere signum,& eò quidẽ magis, quòd nisi nodus flecteretur, nec gressus,nec volatus,nec natatus fieri posset.Cùm enim pedibus aucta vtroq; obuersorum crurum ordine vicissim & consistant,& pondus gestent, necesse habẽt altero progrediente alterius nodũ flectere, propterea q; superiora & inferiora corporis membra contrario ordine formata magnitudini paria respondent.Atq; etiã subdita põderi pars tanquã perpendiculũ ad terrã demissum erecta consistere debet:quandoquidẽ in progressione diuaricatur,& extenditur,& tum magnitudinẽ otiosam,tum id,quod mediũ interiectũ est, ferre potest.Sed cùm superiora,& inferiora membra

bra æqualia sint, necesse est,otiosam partem nodum flectere, vel in genu, vel in parte, quæ vnà flectatur, vt si de animalibus,quæ ambulant, aliquod genu careat. Ex eo nimirum documentum capitur,rem ita se habere. Et enim si quis per terram ambulans ad parietem adhærescat, profectò linea,quæ designatur,non recta,sed obtorta erit: quia partis flectentis linea breuior euadit, cùm quæ consistit,& effertur,porrectior ducatur. Veruntamen accidit,motum præstari, etiam si nullus cruris inflexus agatur,quemadmodum pusiones serpere videmus. Quinetiam elephanti ita se mouere diuturna hominum fama celebrantur, quæ tamen falsò confirmata est, cùm id genus animalium inflexu vel in scoptulis opertis, vel in clunibus adducto sese moueant. At nullum erectum, & stans continenter, & turò incidere potest: quia périnde se mouebit vt palæstritæ, qui per pulueremin genua subsidentes procurrunt. Magna enim pars supernè aggrauat: ideo par est, maiora adhiberi crura. Quòd si hæc dentur,nodus inflectatur necesse erit.Sed cùm erectum consistat,si pars,quæ prorsum mobilis est, rigida sit, vel constitutum extra perpendiculum concidet, vel non progredietur. Si enim altero crure erecto,alterum progreditur,maius erit, cùm æquale omnino sit: quandoquidem hoc ipsum tum crus quiescens, tum nodum, qui subintenditur, gestare poterit. Ergo per id tempus, cùm alter pedum progreditur, necesse est, quiescentem inflecti : & simul quia hic inflectat, necesse est alterum extendi.Superiora enim, & inferiora corporis membra æquis lateribus triquetram efficiunt figuram, & caput in infimum magis deprimitur, cùm perpendiculum eum attigerit locum, cuius est basis.De pedibus vacuis alia quasi vndantia, siue fluctuantia procedunt : idque dupliciter accidit. Quædam enim flexuosis impulsibus per terram obreptant, vt serpentes : quædam vltro progressum moliuntur, vt erucæ.Fluctuatio porrò ipsa flexuosus est impulsus. Alia volutationibus vtuntur, vt quæ terræ intestina vocantur,& hirudines. Si quidẽ hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipsam conducunt:atque ita certis abiuncta sedibus vagantur. Ex his perspicuè intelligi licet,animalia fluctuantia nullo modo posse motum exercere,nisi flexuosus impulsus,idémq; duplex simplici maior sit. Per impulsum enim illum flexuosum, eundémque extentum,nunquàm progrederentur, si æqualis esset. At, vt nos statuimus, extentus omnino superat, & parte otiosa,reliquum animalis conducitur. Sed tamen in quocunque superiorum mutationum genere, id, quod mouetur, nunc extentum rectà progreditur, nunc vnà inflexũ cum præcedentibus partibus dirigitur, cum subsequentibus autẽ vnà inflectitur.Salientia omnia in terra flectuntur:quo etiam modo quæ volant, & quæ natant, saliunt. Altera enim per productas & contractas alas volant, altera per pinnulas agitatas natant;quorum aliis quaternæ, aliis binæ ingenerantur, vt longiore corporis habitu formatis, quales anguillæ sunt,quia motum,qui supereſt,loco binarum pinnularum, reliquo corporis impulsu, eodémque flexuoso, vt præcepimus, conficiunt.Piscium de genere planorum, alij loco binarum pinnularum ampla corporis latitudine vtuntur, alij binis pinnulis id præstant, cùm qui plani omnino sunt, vt raia, ipsis pinnulis & extremis corporis rotundationibus sese dirigentes,& flectentes natent. Sed in dubium fortasse, & contentionem venire poterit, quónam modo aues quaternis sese moueant notis, vtrum volantes, an ambulantes, præsertim cùm exposuerimus, quæ sanguen obtinent, omnia quaternis moueri signis. At hoc dictum non est : imò non pluribus eadem moueri affirmauimus. Quinetiam si illarum crura vtraque de coxa truncentur,nullo pacto volare poterunt:nec contrà,si alæ ex scoptulis opertis eximantur,facultatem ambulandi vllam habere poterunt : cùm ne homo quidem incedere possit, nisi humerorum motus adiuuet. Per inflexionem autem, & intensionem omnia mouentur:vt docuimus. Nam in rem aliquandiu subiectam,& quasi sensim cedentem progrediuntur.Quapropter,nisi beneficio alterius partis flexura adducatur, quàm vnde primùm ortus profluat, integram pinnam habentibus pinnæ, auibus alæ, cæteris, vt piscibus, pars necessaria est, quæ proportionem cum superiorum animalium partibus tueatur: in quibusdam tamen,vt in serpentibus, principium flexuræ signatur ex spiris, & corporis inuolucris. Vropygium périnde volucribus ad dirigendos volatus affigitur,vt nauigiis gubernacula:atq; etiam illud,qua parte cum cute coalescit,flectant necesse est.Et ob eam rem, quæ pinnam integram, aut discretam habent, vropygium ad eiusmodi vsum ineptum habent, vt pauones,vt gallinacei, & omnino quæ velocia non sunt,directum cursum conficere nequeunt. Siquidem integram habentia pinnam,vt rem simplici ratione complectar,vropygio carent, quod idem causę est,quare tanquam nauigium temone priuatum agitentur,& quocunque fors tulerit,allidant & impingant. Idem quoque sentiendum est de iis,quæ pinna in vaginam inclusa instruuntur,vt de scarabeis, de gallerucis, & de iis, quæ alis nudis, & nulla omnino crusta munitis, prædita sunt,vt de apibus, de vespis. Atqui nonnulla etiam ad volatum minùs propẽsa vropygium suis commodis parum aptum receperunt, vt porphyriones, vt fulicæ, vel potiùs ardeolæ, vt ad nandum aptæ aues : imò verò hæ loco vropygij pedes protendendo volant, & ad volatum dirigendum crurum vtuntur ministerio. Volatus earum, quibus integræ alæ explicantur, deses, & imbecillis est, quia alarum naturam ex poportione ad grauitatem corporis non habent : imò corpus plenius est, & alæ paruæ, ac imbecilles adiunguntur. Et non aliter hæ volatu vtuntur, quàm si nauim onerariam remis agere conaris. Atque etiam alarum imbecillitas, & ea quidem à primo naturæ ortu contracta, nonnihil ad eiusmodi tarditatem probandam pertinet. Inter aueis pauoni vropygium aliquando propter magnitudinem nulli vsui est, aliquando nihil opis, vtilitatisque affert,quoniam

deciduum est. Et aues quidem pinnarum naturam aduersam habent, iis, quibus integræ adhibentur alæ, in primisque eæ, quæ celeri volatu vitam agunt: quales vncungues, his enim ipsis volatus pernicitas ad vitæ officia præsidio est. Membra item corporis reliqua propriæ illarum motioni conformantur. Caput enim paruum omnibus impositum, collum non admodum succiplenum, crassumque subest. Pectus tum validum, tum acutum propendet: acutum, vt contentiùs viam sibi parare possit, quasi rostrata nauigij prora, quod speciem lembi præbeat: validum, ob circunnascentis carnis copiam, vt aerem occurrantem, ac incidentem queat propulsare, idque facilè, nec viribus fatigatis. Quæ à tergo partes adiunguntur, leues sunt, in arctúmque cocúnt, vt meliùs eas subsequi possint, quæ à fronte prætenduntur, quippe cùm liberiorem ex latitudine non trahant aerem. Hæc ita. Et planum quidem iam fecimus, animal, quod erectum ingressurum est, bipes necessariò esse, atque etiam superiores corporis partes leuiores habere, & inferiores graviores subdi: quia hoc dúntaxat modo suam ipsius molem facilè sustinere potest. Quapropter cùm animalium omniũ vnus homo erectus, atque erectus fingatur, crura superioribus partibus respondentia proportione maxima & firmissima omnium, quæ pedibus instent, habet. Hoc autem ipsum ea planè res declarat, quæ pusionibus euenire solet: siquidem hi erecti incedere non queunt, propterea quòd in pomilionis habitum delabuntur omnes, & summas partes auctiores, robustiorésq; infimis tenent, sed procedente ætate ad infimas accessio adiungitur, donec ad iustam perueniant magnitudinem, atque tum in vestigio stare, & incessum erectum peragere queunt. Aues cùm leues gignantur, bipedes sunt, quoniam pondus illis ex aduerso accubat, non aliter ac equis, quos ex ære fingunt prioribus cruribus sursumuersus elatis. Illud potissimum causæ est, quam ob rem bipeda erigere se, ac stare possint, quòd clunem femori similem habent, & talem, tantúmque, vt duo femora tenere videantur, alterum in crure ab ipso inflexu productum, alterum ad hanc partem directa formatione à sede protentum, quod planè non femur, sed clunis est. Et eo quidem magis, quòd aues bipedi habitu non procrearentur, nisi tantus afformetur. Femur enim, & reliquum crus directum à coxa, quæ admodum breuis est, produceretur, vt in hominibus fit, & quadrupedibus: propterea illarum corpus valde prominẽs patèret. At cùm porrectior ducatur, vsq; ad medium ventrem ita pertinet, vt crura eo modo sustulta molem totius corporis gestare possint. Ex his compertum est, nulla ratione cõtingere posse, vt aues périnde, ac homines, erectæ sint: obtegentium enim pinnarum congeries vtilis est iis, quæ corpus eo modo coagmentatum habent, quo nunc spectatur. Quod si erectum attolleretur, inutilis omnino esset, quales Cupidinũ imagines videmus, quas aligeras pingunt. Et simul superiore ex disputatione patet, nec hominem, nec si quid aliud tali sit habitu, pinnigerum esse posse, non solùm quòd sanguinem habens pluribus notis, quàm quaternis, se moueret, verùm etiam quia talis pinnarum congeries iisdem ipsis nulli vsui foret, cùm per Naturam se mouerent. At Natura nihil præter suam ipsius normam fingit, & molitur. Nullum animal, quod sanguine constat, & pedibus innititur, progredi posse, nisi nodus aut in cruribus, aut in scoptulis opertis, & in clunibus inflectatur, ante probatum est. Atque etiam liquet, nodum minimè inflecti, nisi quid interquiescat. Et homines, auésque tametsi bipedes formantur, tamen contrarium agere inflexum. Item quadrupeda tum sibi ipsis, tum homini contraria in cruribus flectendis esse. Hominum enim brachia cauantur, poplites incuruantur. Quadrupeda, quæ tamen viuipara sint, genua in curuum, suffragines in cauum contrahunt. Atque id ipsum aues etiam præstant. Causa ea reddi potest, quòd Natura nihil frustrà machinatur, quemadmodũ suprà demonstrauimus, sed semper in iis, quæ fieri possint, ad id respicit, quòd potiùs sit, & melius. Cùm igitur omnium, quibus mutatio per locum Natura efficitur, crus consistens pondus gerat, cúmque in aduersum motus obeatur, conuenit præcedentem pedem situ perleuem esse, & cùm gressus continuè intendatur, in eo iterum pondus medium teneri, constat necessum esse, quia crus inflectitur, deintegro ipsum rectum explicari, idque progresso pede quiescente. Et certè accidit, vt altera pars quiescat, & altera progrediatur, & simul animal procedendi facultatem habet, per crus nimirum procedens, quod ante se inflexum agat, cùm retrorsum minimè agi possit: ita enim crus extendetur proiecto corpore, altero autem modo, retracto. Iam verò si retrorsum nodus inflectatur, situs pedis per duas motiones, easdémque contrarias reddetur, altera antè, altera retrò facta. Siquidem necesse est, quoties cruris flexio adiuuatur, toties extremam femoris partem retrò produci, & tibiam à nodo deductam pedem in aduersum promouere. Quòd si nodus in aduersum inflectatur, ingressus, quem proposuimus, fiet, motionibus tamen non ita contrariis vt vna in aduersum agatur. Itaque homo, cùm bipes sit, cúmque secundum Naturam ipsis cruribus per locũ moueatur, ob eam, quam explicauimus, causam, poplites in aduersum, brachium in cauum contrahit. Nec reclamat ratio: si enim contrà adducerentur, inutilia partim ad vtriusque manus vsum, partim ad cibum capiendum penderent. Sed viuipari generis quadrupeda, cùm priora crura sui gressus procedentia habeant, cúmque eadem vicissim priore corporis parte transferantur, necesse habent, illa in ambitum eadem ipsa causa agere, qua homines. in hoc enim conueniunt. Próinde quadrupeda illo etiam, quo suprà exposuimus, modo, in aduersum inflectunt: quandoquidem nodo ita inflexo, pedes quasi ad libramentum diu suspendere queunt. Quòd si aliter inflecterent, breui sanè tempore eos è terra suspẽsos haberent: quia totum femur, & nodus, à quo tibia ducitur, cùm progressus fieret, ad ventrem contraheretur: ac poster

posteriorum quidem crurum suspensio, si pedes in aduersum inflecterentur, æque fieret, ac priorum: breuisq; illa foret elatio, idque per ipsorum crurum defatigationem, cùm vtriusque cruris tibia, & nodus ad vnum eundémq; ventris locum procumberet. At si in auersum flectantur, quemadmodum nunc fieri videmus, nullo impedimento in gressu, qui eiusmodi motu conficitur, distinebuntur. Huc accedit, quòd vel necessarium, vel melius est, crura sic inflecti iis, quæ ex illorũ genere mammas nouis fœtibus præbent, & id genus munera exequuntur. Curuatis enim introrsum cruribus magnum negotium sibi exhiberi sentirent, cùm sobolem, quæ subrumatur, fouerent. At verò quatuor pares inflectendi modi constituuntur: siquidem necesse est, genua, & suffragines vel in cauum contrahi, vt in quibus A A, vel in contrarium, hoc est, in curuum, vt in quibus B B, vel ordine permutato, nec ad eadem ipsa, sed genua in curuum C, suffragines in cauum, vt in quibus C: vel contrà, hoc est, vt curua mutuò se respiciant, & caua extrà propellãtur, qualia sunt in quibus D. Itaque nullum animal, quod aut bipes, aut quadrupes sit, in ea flectit, in quibus A aut B inest, cùm in C quadrupeda curuent, & inter quadrupeda nullum, excepto elephante, in D adducat. Homo brachia, & crura habet, atque illa in cauum, hæc in curuum contrahit. Omnino semper lacerti, & crura in hominibus contrarios vicissim inflexus agunt: gibber enim cauatur, brachiale incuruatur, atque iterum humerus in curuum conducitur. Nec secus fit in cruribus: femur enim cauatur, genu incuruescit, cùm pes è diuerso in cauum nitatur. Inferiora etiam contrà, quàm superiora, se mouẽt, quoniam origo è contrario se habet. Nam humerus curuatur, femur cauatur: gibber etiã in cauum, genu in curuum, pes contrà in cauum deflectitur. Ratio inflexus crurum talis est, & quidem ob eas causas, quas iam reddidimus. Posteriora quidem crura cum prioribus in motu per transuersum consentiunt. Nam post dextrũ prioris partis, latus sinistrum posterioris impellitur: mox sinistrum prioris, motus dextri posterioris excipit. Ac huiusce quidem rei causam ponimus, quòd si posteriora simul & priora mouerentur, ingressus ipse distraheretur, & præceps esset non aliter, atque si à posterioribus connexa traherentur. Prætereà non ingressus, sed saltus id tale habendum esset. Arduum porrò, & difficile est, saltu continentem agere motum. Argumento quidem sunt equi ita se mouentes, qui citò lassescunt, & fatigationem sentiunt. Eos intelligo, quos pompæ gratia sessores sustinere solent, nec progredi sinere. Itaq; sine prioribus & posterioribus cruribus, ob ea, quæ exposuimus, nullum præstãt motum. Quod si vtrisque dextris primùm ille præstaretur, nimirum firmamenta nulla subderentur, ipsaque animalia collaberentur. Ergo si necesse est vel horum modorum vtrouis, vel per transuersum motionem agi, & neutro superiorum modorum fiat, per transuersum motio agatur necesse est. Nam vt scripsimus, cùm ita moueantur, neque sine firmamentis esse, neque collabi possunt. Quapropter equi, & alia eiusdem generis animalia per transuersum progressa consistunt, nec dextris, aut sinistris vtrisq; cruribus simul sustentantur. Eodémq; modo gradiuntur, quæ plureis, quàm quaternos, tenent pedes: nam semper in quaternis proximis, posteriora per transuersum ad priora arripiuntur. Declarant hoc, quæ lento gradu motum cient, vt cancri: hi enim ita se mouent, quia de eorum genere sunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per transuersum semper eò se mouent, quò gressum dirigunt suum. Quod etiam animaliũ genus præter cætera proprium, & sui generis motũ agit: quandoquidem omnium vnum in priorẽ non mouetur partem, sed in latus. Cùm autem prior pars in oculis distincta esset. Natura oculos ita affixit, vt cruscula sequerentur: in priorem enim partem illorum motus tendit: ob eámque rem cancri etiam quodam modo in priorem partem sese videntur mouere. Aues ritu quadrupedum inflexus crurum agunt. Natura enim illarum quodam modo quadrupedũ similis est, propterea quòd alæ priorum crurum loco annectuntur: ideo périnde illas inflectunt, vt quadrupeda genua. Iam verò cùm in ambulando iisdem ipsis naturalis motus origo ab alis trahatur (volatus enim proprius auium est motus) ideo si ipsæ eædem alæ eximantur, nullum auium genus nec consistere, nec procedere poterit. Prætereà cùm bipedes quidem fingantur, sed non erectæ, cúmque priores corporis partes exutas, leueisq; teneant, vel ad necessitatem, vel ad commodioris vitæ rationẽ pertinet illas, quò stare possint, femur ita subditum habere: tale, inquam, vt in posteriorem deflectatur partem. Enimuero si oportebat rem hoc modo habere, necessitas etiam cogebat, auium suffragines in cauum trudi. Quo etiam modo quadrupedum suffragines adducuntur, & quidem ob eandem ipsam causam, quã probauimus in motu eorum quadrupedũ, quæ ex animalis procreatione partum formant suum. Omnino aues, & de volucribus integram pinnam adepta, & in humore natantia, & quæcunque iisdem instrumentis, quibus superiora, prædita in humore se mouent, facilè declarant, commodis suis melius consuli, si quas diximus, partes à latere annexas habeant, qualeis nunc habere spectantur. In auibus, & integra pinna instructis, ita res habet, quæ eadem in piscibus quoque ostenditur. Siquidem auibus alæ, aquatilibus pinnulæ, integram pinnam habentibus membranulæ siccæ à latere adhærent: quandoquidem ita eorum alia firmissimè & celerrimè aerem, alia humorem distrahentia sese mouere poterunt: eóque etiam magis, quòd corporis partes in auersum, & in aduersum inclinantes, rem lubricam, & cedentem sequentur, cùm alia in humore, alia in aere sese impellent. At verò ex cauernas subeuntibus quadrupeda, eadémque ouipara, vt crocodili, lacertæ, stelliones, mures aquatiles, & reliqua testudinum genera, omnia à latere crura adiuncta, & summã terram obradentia habent, eadémque in obliquum detorquent: quoniam ita formata vsui sunt ad commodiùs subeundum, & ad ouorum incuba-

tum, atque custodiam peragendam. Cùm igitur extrorsum pateant, necesse est vt femoribus contrahendis, & sub se condendis, toto corpore in sublimè sese efferant. Quod quidem corpus, cùm ita se moueat, fieri non potest vt crura aliter inflectantur, quàm extrorsum. Et iam quidem antè probauimus, genus exangue animalium eorum, quæ pedibus corroborantur, multipes esse, nec vllum quadrupes haberi: ideo necessitas præscribit, vt cruscula omnia, præterquàm extrema, à larere affigantur. Et simul constat, eadem ipsa tum sursumuersum flecti, tum subtorta retro vergere: siquidem media horum omnium cruscula & præcedant, & subsequantur, necesse est. Quòd si in illis ipsis hoc seruatur, oportet in priorem & posteriorem partem inflexum agi: in priorem, inquam, partem, quia præcedunt: in posteriorem, quia subsequuntur. Et quoniam necesse est vtrunque accidere, propterea vergunt, & in latus flectunt, exceptis tamen vltimis, quippe quæ magis apta sunt, vt inflectantur, alia quidem vt subsequentia, sed alia vt præcedentia. Item propter cruscula, quæ frequentiora sunt, hoc etiam modo inflectunt. Siquidem in gressu minùs ita sibi impedimento sunt, minúsque offendunt. Natura vergendi his ipsis attribuitur, quòd vel omnia, vel plurima cauernas subeant. hoc enim modo agentia efferre se non queunt. Cancri multipedum omnium maximè sui generis Natura constant, nec aliter in priorem partem gressum tentant, atque paulò antè docuimus. Soli etiam multis pedibus, qui præcedant, fulciuntur: quod efficit partim obducta durities, partim ratio vtendi: quæ quidem non ad natatum, sed ad ipsum planè gressum aptatur. dum enim viuunt, terra sustinentur. Flexus igitur cunctorum multipedum æquè in latus deflectuntur, ac quadrupedum in lambula se recipientium. Talia enumerantur lacertæ, crocodili, stelliones, & cætera quadrupeda, quæ oua edunt. Huiusce quidem rei causa hinc oritur, quòd alia in prole dúntaxat suscipienda abdita vmbracula ingrediuntur, alio toto vitæ cursu. Artus cæterorum propter mollitudinem in latus obliquantur. Locustæ, cùm generi crustato annumerentur, pedibus non gressus, sed natatus causa subnituntur. Cancrorum autē inflexus in latus detorquetur. Cruscula etiam cute, vel potiùs crusta aspera, & in morem silicis prædura obducta, causæ sunt cur non vergant, vt ouipara quadrupeda, & sanguine cassa, & multipeda: cùm neq; nandi studiosi sint, neque in cauernulis se cōdant. In terra enim viuunt, & facie rotunda formantur, & vropygio carent, quo tamen locustæ præditæ sunt, quandoquidem ad natatum vsui est, illi autem à natatione abhorrent. Quinetiam soli omnium latus parti posteriori simile habent, quoniam frequentibus pedibus, iisdémque ducibus regantur. Cuius rei causa est, quòd nec antè se flectant, nec vergant. Vergendi causa paulò antè exposita est, quæ sanè ad crustæ duritiem, solidámque naturam refertur. Quapropter omnes præcedant, & in latus deflectantur necessum est: in latus, inquam, quoniam inflexus in latus curuatur. Quòd si omnibus pedibus id præstaretur, quiescentes motum nauantibus impedimento forent. Pisces, qui passeris, siue rhombi effigiem repræsentant, eo modo natant, quo coclites, alteróque oculo capti incedunt, quia natura illorum transuersa, distortáque est. Aues palmipedes remigatione pedum natant: & bipedes gignuntur, propterea quòd extrinsecus aerem arripiunt, & spirant: palmipedes, quoniam vitam in humore, fluidísque locis degunt. Cùm enim tales subnectantur, loco pinnularum vtiles sunt. Crusculis item subnituntur, non parti quidem mediæ subditis, vt reliquæ aues, sed magis ad posteriorem partem adhærentibus. Cùm enim breuibus illæ sint præditæ cruribus, eadem ipsa posteriori adiuncta parti ad natatum accommodant. Cruribus autem breuibus sunt, quia Natura quod longitudini crurum dempsit, id totum ad pedes addidit, & pro longitudine cruribus crassitudinem, pedibus latitudinem tribuit: quandoquidem inter natandum crassi, & habitiores magis vsui sunt, quàm longi, ad propulsandum humorem. Atenim ab ratione non abhorret, vt volucria pedes habeant, pisces careant. Alteris enim vita in sicco agitur, cùm fieri non possit vt semper sublimes ferantur: ob eámque rem pedes habeant, necesse est. Alteris verò in humore vita est, & aquam, non aerem, exceptant, Itaq; pinnulæ ad nandum vtiles sunt, pedes inutiles. Quod si pinnulis, & pedibus instruerentur, in numero eorum reponerentur, quæ sanguine defecta rigerent. Aues quodam modò similiter atque pisces, se habent. Illis alæ duæ supernè dependent, his pinnulæ duæ parte prona. Illis pedes resupinæ parti subduntur, his pinnulæ adhærent resupina etiam parte, & iuxta pronam maxima ex parte. Illæ vropygij gubernaculo reguntur, hi caudæ. De iis autem animalibus, quibus silicea testa præsidio est, controuersa res est, plenáque dissentionis, ecquis illorum sit motus: & si careant parte dextra, & sinistra, vnde moueantur: & eò quidem magis, quòd videntur moueri. An vniuersum hoc genus vt mancum & deprauatum statuere debemus, & æquè motum illorum effici, ac si ea cruribus, mutilaueris, quæ pedes habent, vt vitulum marinum, & vespertilionem: hæc enim peruersè quadrupeda sunt. At quæ eiusmodi testæ munimento defenduntur, quanquàm se moueant, præter Naturam tamen id præstant, siquidem illorum motus vagus, & solutus non est. Quòd si vt fixa, & ad terram adhærentia spectentur, sede vaga sunt: si gressu vtentia fixa, & statiua haberi debent. Ad cancros etiam dextra pars vitiosè adiungitur, cùm omnino adiungatur. Forficulus denticulatus indicio est, qui dexter magnitudine, & vi acrior propendet: quippe cùm dextra pars à sinistra distingui exigat. Partes animalium cùm aliæ, tum quæ ad gressum, & ad omnē per locum motionem aptantur, sic se habent. Quæ omnia, cùm præscripta iam, explicatáq; sint, proximum est vt ad disputandum de anima aggrediamur.

ARIST.

ARISTOTELIS

Stagiritæ de Diuturnitate, & Breuitate Vitæ Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri per Nicolaum Leonicum.

QVONIAM omnia animaliū opera, quæ cùm proprietates, tum passiones Peripatetici appellare cōsueuerunt, animorū corporúmq; videntur esse communia, vt aliis pleriſq; in locis, nec minùs in cōmentario de sensu & sensili est declaratū: quanuis inter illa, alia quidē animos spectent magis, vt sensus, memoriæ, reminiscentiæ, nōnulla verò ad corpus magis vergere videantur, vt vigilia, & somnus, sanitas quinetiā, & morborū genera, aliáq; eiusmodi cōplura: quoniam etiā (vt eo loci est declaratū) ex huiusmodi operibus quædā magni sunt ambitus, ampléq; se extendunt: nonnulla verò minùs se prorogāt: aliqua etenim vniuersum animalis cōsequuntur genus, vt voluptas, & dolor, appetitióq; illa, qua naturaliter voluptatē quidē vnūquodq; prosequitur animal, dolorē verò declinat, & fugit: nōnulla verò in animaliū perfectiori genere cernere licet, vt exquisitiores sunt sensus, sic & memoriæ, & reminiscētiæ, cæteráq; huiusmodi: ex illis quinetiā nōnulla sunt maximi cuiusdā ambitus, & cōprehensionis, quæ animaliū vniuersum transcēdentia genus, ad superiorē sanè viuentiū ordinē sese applicant, illíq; meritò quadrare videntur: huiusmodi autē sunt cùm mors, & vita, tum vtrorūq; horum extēsiones, & breuitates, iuuētutes quinetiā, & senectutes, aliáque huiusce notæ: animalibus enim istæc sanè cōtingere videtur, nō vt animalia sunt, sed vt viuētia: nā de arboribus, stirpiūq; vniuerso genere, nō minùs hęc ipsa dici, intelligiq; possunt. Quoniā igitur sic se habēt illa, quæ cōmunia appellātur animaliū opera, talésque inter se habere censentur differētias, Philosophúsq; retrò, vt vidimus, de his animaliū operibus, quæ ad illa, vt eiusmodi sunt, pertinēt, copiosè luculēterq; pertractauit: in iis, qui sequūtur, cōmentariolis ea nimirum animaliū disquirit opera, quæ illis vt viuentia sunt, accidere, & inesse animaduertuntur. Quorū primus de diuturnitate & breuitate vitæ inscribitur, in quo quærētis, percontātisq; modo (vt sæpe solet) Philosophus proponit, cúrnā animaliū, & stirpiū nonnulla quidē esse videtur longæua, & extenso durātia tēpore: alia verò breuioris periodi, & breuioris vitę. Vbi meminit etiam, vt posteriora prioribus copulet, & cōiungat, horúmq; nobis librorū ordinē indicet, se priùs pertractasse de somno & vigilia, & quòd posthac de morte, & vita, sanitatéq;, & morbo verba faciet, tanquā de rebus extremis, & vltimis in negotio physico perscrutādis. Quoniam autē quod facilè corruptioni est obnoxiū breuis est permanentiæ, & ætatis, quod autē difficiliter corrumpitur, longæuum sanè & diuturnū esse cēsetur: idcirco hac de re in isto loquitur libello: vbi etiā de ipsis per genera docet longæui: posteáq; etiā quærit, assignátq; causas, cur arbores hominibus sint diuturniores, & in illarū genere aliæ aliis longæuæ sint magis, & æui extēlioris. Vbi accuratū de illis sermonē in stirpiū cōmentariis se facturū pollicetur: quos quidē ab ipso, quod audiuerim, aut legerim, editos nō habemus: sed legitimi eius discipuli, & scholę successoris Teophrasti, illorū loco, admirabiles illos de stirpibus libros habemus. verū de iis posthac videbimus. Ipse verò à principio statim huius cōmentarioli, postquā causas dixit esse perscrutādas à naturali scilicet Philosopho, cur in animaliū genere quædā sunt lōgæua, alia verò breuioris vitę, subiūgit & omnino de vitæ extēsione, & breuitate esse perscrutandū, quod stirpiū gratia dixisse videtur, & arborū, quæ licet altricē habeāt vitā, animalia iure vocari non possunt, quæ sensibus insignita perspiciūtur, sed animantia appellātur, in quibus manifestè etiā cōspicitur cū extēsio, tū breuitas perdurationis, & vitę. Post quæ dicta perscrutationis illius subiungit modū illū videlicet necessariū esse asseuerās, qui dubitādo, quęrendóve procederevidet. Ipse enim est, qui dixit alibi: Dubitare de singulis nō est inutile. & alio sanè in loco: Dubitare, est propè scire. Neq; enim hoc ab re, mehercule. Quæsitor enim aliquis & cōmodus dubitator, latēres, & quasi cōsopitos animorū suscitat igniculos, illíſq; sæpenumero ad colluſtrandā veritatis faciē pro fomite vtitur. Quæ autē huiusmodi esse debeat ambiguitatis, & dubitationis ratio, statim subiūgit, vtrū scilicet eadē sit, vel diuersa lōgitudinis, & breuitatis vitę causa, cū in animaliū genere, tū in ipsis stirpibus, vbi verū animal, quod sensu, vt diximus, insignitur, ab animāte nō vero disterminare animaduertitur. Nā in ipso etiā stirpiū genere, inquit, & nō solū in animalibus, lōgitudo & breuitas vitę manifestissimè deprehēduntur. Quędā enim illarū annuo desinūt spatio: is periodi illarū est terminus, vt pleraq; herbarū sunt genera, arbuscula quæ; illę, quę in iis, qui Adonidis vocant hortuli, cōserunt. Legitimę autē arbores sunt diuturniores: in quibus etiā maxima est æui differētia. Nāq; oleæ, quercus, ilices, cupressi, nōnullāq; alia stirpiū genera, lōgissimę sunt vitę, & ferè ęternę. Punicę autē, fici & mali, exigui sanè sunt æui, breuioríſq; etiā inter illas sunt vitę præcoces serotinis.

AVSAE explicãdę ſunt, quam ob rem animalium alia longum ætatis tempus conficiãt, alia breue, & omnino diuturnitatis vitæ, atque breuitatis. Ac primùm quidem origo diſputationis neceſſariò trahẽda eſt ab eiuſmodi rerum diſquiſitione, & cõtrouerſia, præſertim cùm incertum ſit, diuerſarie in omnibus animantibus, & ſtirpibus, an eadem probetur cauſa, quare illarum quædam longiorem, quædam breuiorẽ agant vitam: quædam enim ſtirpes tantummodo perannant, quædam ſunt viuaciores. Præterea, vtrum de iis, quæ Natura conſtituantur, affecta ætate ſint eadem, ac quę vegeta ſunt, & integra ſecundũ Naturam degunt: an breuitas vitæ, & imbecillitas valetudinis diſcretæ ſint, an per quædam morborum genera perdita valetudine ſecundum Naturam corpora à breuioris vitæ corporibus differant, cùm nihil impediat quò minùs nonnulli infirma valetudine ſint, iidémque ad ſummam viuant ſenectutem. Atenim de ſomno & vigilia proximè diſſeruimus: de vita autem, & obitu in ſequenti præceptione agemus: de morbo itidem & ſalute, quoad illa ipſa tractare naturalis intereſt ſcientiæ, diſputabimus. Sed in præſentia exponendæ cauſæ, cur nonnullis, vt initio dicebamus, longa vita, nonnullis admodùm breuis data ſit. Quæ verò in talis differentiæ diſiunctionem recidunt, vel tota ſpecie præ tota ſpecie recidunt, vel quamuis ſpeciei ſocietate iungantur, diuerſa tamen, ſi ad diuerſa referantur, obſeruaueris. Priore in numero reponitur homo ad equum, propterea quòd humanum genus equino diuturnius eſt: in poſteriore homo præ alio homine, quandoquidem alij diuturnitate vitæ, alij breuitate circunſcribuntur, qui iidẽ locorum etiam interuallo diſiuncti viuunt. Nam regionum calidarum indigenæ maiorem annorum numerum complent: frigidarum minorem. Atqui nonnullos reperias, qui eadem incolentes loca hoc itidem diſcrimine ſeparentur. Sed operæpretiũ erit proponere, quidnam in iis, quę per Naturam conſtunt, magis interitum ſubeat, & qui ab eo faciliùs vindicetur: atque eò magis, quòd ignis, aqua, & iis cognata corpora, diſpari tamen facultate prædita, mutuas ſibi ipſis cauſas ortus afferunt, & interitus. Rationi igitur conſentaneum eſt, vt reliqua omnia, quæ in illis conſtant, eiuſmodi natura prædita ſint. Attamen exceptione ab iis excluduntur, quæcunque non ex coagmentatione multorũ ſurgunt, vt ſubſtructio domus. De aliorum quidem interitu diſputatio diuerſa ſuſcipienda eſt, quoniam rebus multis, quæ omnino ſunt, priuata interitus genera attribuuntur, vt ſcientiæ, vt ſaluti, vt morbo: hæc enim omnia vitiantur, & euaneſcũt integris rebus, in quibus illa ſedes ſibi parare potuiſſent. Imperitiæ quidem interitus, reminiſcentia, & diſciplina eſt: ſed peritiæ, obliuio, atque hallucinatio. Interitus porrò aliarũ rerum ex accidenti naturaleis conſequuntur interitus: nã ſublato animali, ſciẽtia, & firma, qua fruebatur, valetudo conficitur, & exoleſcit. Itaq; cõmodè facultas ex iis ſupperetere poterit de anima ratiocinãdi. Si enim illa corporis forma nõ eſt, verùm vt peritia in animã mox influit, ſic in corpore illa concluditur, nimirũ in aliud genus interitus incidit ab eo quod ſentit, quotieſcunque corpus morte deletur. Sed cùm anima non talis eſſe videatur, id eſt, vt corpus ſimul labefacter, atq; corrumpat, aliter ſanè cũ corpore communionem, & ſocietatem coit. Et optima fortaſsis ratione in quæſtionẽ venire poteſt, an locus habeatur, in quo mortale, & caducũ ab occaſu aſſeri poſsit, cuiuſmodi ignis videtur ſuperiore in loco vagans, vbi nihil contrarij interuenit. Nam quæ contrariis tenentur, ex accidenti intereunt, propter interitum, quem eadem ipſa contraria ſubeunt: hæc enim mutuum ſibi ipſis exitiũ important. Veruntamen nullũ contrariorum genus, quo ſubſtantiæ implicantur, ex accidenti labefactatur, quoniã ipſa ſubſtantia de nullo dicitur ſtrato. Quapropter id, cui nihil contrarij incidit, nullúſque contrarius eſt locus, interire non poterit. Quid enim labefactandi vim habuerit? Siquidem res à contrariis dúntaxat in exitium truduntur: & hæc aut omnino, aut ſuperiore in loco non adſunt. An quæ diximus, partim vera partim falſa videri debent? Nam fieri non poteſt, vt id, quod materia compactum eſt, re quodam modo contraria non petatur, quoniam vſquequaq; contingit vel caloré ineſſe, vel rectũ porrigi. Contrà verò, non omne aut calidum, aut rectum, aut album eſſe poteſt: affectiones enim à materia diſtrahentur. Ergo ſi cùm ſimul principia agendi, & patiendi verſantur, alterum agit, alterum patitur, certè fieri non poteſt quin mutatio efficiatur. Accedit etiam quòd ſi neceſſe eſt excrementum agere, taléq, contrarium ſit (è contrario enim mutatio ſemper efficitur) excrementum ſanè reliqua prioris pars fuerit. At dixeris, quodnis actu contrarium extrudere, & hoc in loco incorruptum conſiſtere. An minimè res ita ſe habet, quod à circunjecto diſperdatur aere? Quòd ſi propoſita diſſolutio ſufficiat, ſit ita ſanè. Sin minùs conſtituere debemus cõtrarium quiddam actu adeſſe, quod ſuperuacaneũ reddatur, & exuberans. Quocirca exigua flamma ex accidenti à maiore flamma, eadémque deurenti abſumitur: quoniam alimentum, fumum dico, quod tardiùs illa abſumebat, idem hæc celeriùs conficit, & diſſipat. Omnia igitur perpetuo feruntur motu, & vel oriuntur, vel occidũt, réſque complectens in opere nauando, aut cõmuneis, aut aduerſas fouet partes. Quam ob rem tralata diutiùs viuunt, etiã ſi per Naturam breuiore circunſcribantur vita. Quibus autem contraria redditur natura, ea nuſquam perpetuitati niti queunt: materia enim re contraria ſtatim laceſſitur, ita vt ſi in genere, quod vbi dicimus, reponatur, mutatio per locum agetur: ſi in quantitate, per accretionem, & diminutionem: ſi in affectione, per alterationem erit.

Verùm ne maxima quidem animalia magis, quàm puſilla, ab interitu vindicari poſſunt. Equo enim breuius vitæ ſpatium deſcribitur, quàm ipſi homini. Puſilla etiam non eiuſmodi ſunt: nam in genere inſectorum multis annua tantùm vita datur.

tur. Nec ſtirpes omnino magis, quàm animalia, diuturnæ, quippe cùm illarum quædam anno terminentur. Nec ſanguine prædita eiuſmodi ſunt, quoniam apis longiore eſt vita, nõnullis, quæ ſanguine fouẽtur. Nec ſanguine vacua maiorem viuendi habent facultatem, quàm ſanguinem habentia. Mollia enim annuam obtinent vitam, & ſanguine ſunt caſſa. Nec quæ è terra erumpunt: nam ſtirpes quædam, & terreſtres animantes omnino aliquæ dúntaxat perannant. Nec quæ in mari naſcuntur, propterea quòd mollibus, & iis, quæ teſta defendit, exigua agitur vita. Denique ſtirpes maximè annoſæ conſiſtunt, vt palma, vt cupreſſus. Mox idem ipſum magis in ſanguine prędítis, quàm in vacuis, & in terreſtribus potiùs, quàm in aquatilibus probatur. Quocirca ſi maximè diuturna in genere tum ſanguine prædito, tum terreſtri copulẽtur, homo, & elephas ad ſummam peruenire poſſunt ſenectutẽ. Atq; etiam maioribus, quod ita bona ex parte fieri dixerim, magis, quàm minoribus, ętas eſt longinquior. Nam aliis etiã diuturniore vita animãtibus magnitudo conceditur ſimilis iis, quas modò cõmemorauimus. Et cauſam horum omnium hinc licuerit explicare. Siquidem proponere conuenit, ipſum animal natura humidum, & calidum eſſe, atq; vitalẽ functionẽ nihil à tali diſcrepare natura. Quinetiam ſenectutem frigidam & ſiccam obrepere, cadaueráque non aliter eſſe, id quod perſpicuè etiam indicant: materiámque corporum hæc haberi, calorem, frigus, ſiccitatem, humorem: propterea neceſsitatem cogere, vt quæ ſenectute aggrauantur, ſicceſcant: nec multò ſecus oportere humorem ægrè patère ſiccitati, ideirco pinguia ſeruari imputida, cuius quidem rei author ſit aer, qui ad cætera périnde ſe habet elementa, vt ignis. At ignis omnis eſt putrilaginis expers. Nec verò opus eſt, humorem exiguum eſſe: quoniam ſi eiuſmodi ſit, paruo negotio ſiccitatem contrahit. Ideo ſtirpes, & animantes, quæ in vaſtiorem diſtenduntur magnitudinem, vt ſummam rem complectar, longiùs vitam protrahunt, quod etiam ſuprà teſtati ſumus. Nam conſentaneũ eſt, vt tali habitu formatis maior humoris copia ſuggeratur. Verùm ſummæ diuturnitatis ratio non ob hanc tantùm cauſam probatur, imò duæ aliæ afferri poſſunt, quantitas, & qualitas. Ergo non ſolùm oportet, magnam humoris vim inſitã eſſe, verùm etiam calidam, néve gelu facilè ſtringatur, néve in ſiccitatem prona ſit. Atque hinc cauſa ducitur, quare homini potiùs, quàm nonnullis maioris corpulentiæ beſtiis longior vitæ propagatio ſuppetat. Humoris enim redundantia defectæ diutiùs viuunt, ſi maiore proportione per qualitatem excedant, quàm per quantitatem deficiantur. Et certè in quibuſdam calor pinguis ſeruatur, qui ſiccitatis pariter, & refrigerationis procliuitatem arcet: in quibuſdam alio ſucci genere prædítus conditur. Iam verò id, quod non facilè interitum ſubit, vacanti, retrimentitiáque materia abundare non oportet, cùm talis aut ſæuientis morbi vi, aut natura labefactare ſoleat: & ſanè ipſius excremẽti potentia tum naturæ, tum certi membri confectrix ſentitur. Quod idem cauſæ eſt, cur genus animalium ſalax, & genitalis ſeminis copioſiùs effundens ocyus ſenecat, quoniam ſemen excrementum eſt: quod quidem vt largiùs effluxit, ſiccitatẽ affert. Ob eamq; rem mulus viuacior eſt, quàm vel equa, vel aſinus, quorũ coitu procreatur. Fœminæ quoq; magis, quàm mares, huius naturæ ſunt, ſi mares ad Venerem procliuiores ſint. Ideo paſſeres mares breuiorẽ vitam agunt, quàm fœminæ. Præterea, qui ad ſuſcipiendos labores propenſi ſunt, tales habendi videntur, atque adeò illi ipſi laboris cauſa celeriùs affecta ſunt ætate. Labor enim exiccat, ipſaque ſenectus ſicca eſt. maribus, vt generatim ipſam rem decernamus, magis diutina vita ſupereſt, quàm fœminis. Cauſa hinc oritur, quòd in animalium genere mares copioſiore fouentur calore, quàm ipſæ fœminæ. Eadem quoque tepidis in regionibus ætate magis prouehuntur, quàm quæ in frigidis degunt: & quidẽ ob eandem cauſam, qua magnitudinem implent diſtentiorem: animaliúmq; ſanguine priuatorum magnitudo potiſsimũ euidens eſt. Quam ob rem ſerpẽtes, & lacerti, & quæ cortice obtegũtur omnia, calidis in locis magna proueniunt. In mari etiã rubro, quibus ſilicea teſta præſidio eſt, omnia magnitudine mira viſuntur aucta. Humor enim calidus, & accretionis, & vitæ cauſa eſt. Contrà, in animalibus regionum frigidarum indigenis humor dilutior ineſt, ac propterea facilè gelatur. Denique ad ſeptentrionęs animalia vel exiguo ſanguine contenta, vel eo vacua minimi producuntur. De iis loquor, quæ terreſtria terra ſuſtinentur, aut aquatilia in mari viuunt: & quæ producuntur, multò minora ſunt, & celeriùs vitæ ſpatia decurrunt. Gelatus enim illorum intercipit accretionẽ. At verò ſtirpes, & animalia, niſi aliméti ſuccum hauriant, pereunt. Nam id, quod nullo ſuſtentatur alimento, ſe ipſum eliquat, & cõficit. Vt enim nimia flamma exiguam deurit, & diſperdit, quia alimentum abſumit: ita naturalis calor, idémq; primam concoquendi vim obtinens, materiam, qua continetur, abſumit. Aquatilibus breuior, quàm terreſtribus vitæ exitus terminatur, non quòd illa ſimpliciter humida ſint, ſed potiùs quòd aquoſa: quæ quidem humoris natura procliuius in interitum delabitur, quòd frigida ſit, & paruo geletur negotio. Sanguine quoq; vacua eandẽ ob cauſam talia ſunt, niſi magnitudine id detrimenti à ſe arceant. Nam & pingui, & dulcore quodam carent, eóque etiam magis, quòd pingue in animalibus conditũ dulce eſt. Quod idem facit, vt apes diutiùs viuant nonnullis animalibus, quæ corpore formantur ampliore. In ſtirpibus maxima notatur diuturnitas, & quidem maior, quàm in ipſis animalibus. Primùm, quia minùs dilutæ gignantur, ideirco non facilè gelatum contrahunt. Deinde, quòd alburnum ſuum, & lętitiam habeant: & quanquàm ſiccæ, terroſæque proueniunt, humore tamen in ſiccitatem prono carent. Sed operæpretium erit, cauſam proponere annoſæ arborum naturæ: quia ſui generis cauſam habent, ſi rationem habeas animalium, exceptis tamen inſectis. Semper enim ſtirpes repubeſcentia florent, & quaſi iuuentute virent, ideo vitam ad multos annos

propagant. Nam diuersi vsquequaque prorumpunt rami, & regerminant. Item eorum aliqui deflacceſcunt, & quaſi ſeneſcunt. Radicum quoque ſimilis eſt modus, ſed non totarum ſimul: imò aliquando vbi caudex, & ſurculi perierunt, alij quaſi per agnationem ſuboriuntur. Et cùm eædem radices ita ſe habeant, vt viuant, & non vetuſteſcant, alij rami è multitudine radicum, quæ adhuc conſiſtunt, rediuiuo erumpunt germine, atque ita per viciſſitudinem obitus, & pullulatus, firma, vegetáq; diuturnitate conſeruantur. Stirpes quadam ſimilitudine cum inſectis congruunt, quemadmodum antè ſcriptum reliquimus. Illæ enim præciſæ viuunt, & de vna tum duæ, tum plures ſubnaſci queunt. Inſecta quidem vitam conſequuntur, ſed eam diu protrahere nequeunt, tum quòd inſtrumẽtis careant, tum etiam quòd à ſingularum partium anima inſtrumenta eadem renouari non poſſint, cùm tamen anima, quæ ſtirpibus cõtinetur, id præſtare queat: nam poteſtate radicem, & caulem, nullo non loco habent. Quapropter ex eo ſemper nunc nouellũ aliquid prodit, nunc ſenile deperit. Et hæc quidem prodeuntia è radicibus vnius, eiuſdémq; arboris, parum diſtant ab iis, quæ auulſione ſeruntur, hoc eſt, ratione diutinæ tantum vitæ. Nam in his ipſis quodam modo fieri, quæ ſuprà tradidimus, affirmaueris, cùm præſertim id, quod auulſum ſeritur, partis nomine ſignetur. Itaque, in auulſione ſatis per adiunctas quidem partes hæc eueniunt, ſed in ſuperioribus talia coniunctim peragebantur. Atque id propterea accidit, quòd origo poteſtate vbiq; cõtinetur. Quæ item res in animalibus, & ſtirpibus ſeruatur. Inter animalia magna ex parte mares longiorem ducunt vitam: quorum etiam ſummæ partes multò pleniores imis imponuntur. Mas enim ſpeciem pomilionis euidentiùs præbet ipſa fœmina, propter calorem, qui ſummas occupat partes: & frigus, quo imæ torpent. Quinetiam ſtirpes, quæ maiores, firmioréſque egerint radices, diutiùs viuunt, taléſque non anniculæ, ſed magnam arboris ſpeciem habentes conſiſtunt, propterea quòd radix in ſtirpibus pro ſuperiore parte & capite habenda eſt: annuæ contrà, inferiore parte auctum, & ramos recipiunt, vnde fructus reddantur. Et hæc quidem materia in opere de ſtirpibus ſeparatim compoſitio ediſſeretur: nunc verò ſatis erit, cauſam diuturnitatis, & breuitatis vitæ reddidiſſe. Reſtat vt de iuuentute, & ſenectute, vitáque, & obitu loquamur. Nam poſtquam talis explicatio abſoluta erit, viæ, & rationis, quam ad contemplandam animalium naturam muniuimus, exitus erit.

ARISTOTELIS

Stagiritæ de Iuuentute, & Senectute, Vitáque, & Obitu Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri per Nicolaum Leonicum.

POST perſcrutatas longitudinis, & breuitatis vitæ cauſas, non ſolùm in animalium genere, ſed in ipſis etiam ſtirpibus, quod in præcedenti factum eſt libello, conſequenti doctrinę ordine Philoſophus in hoc commentariolo, qui de iuuentute, & ſenectute inſcribitur, de eiſdem pertractare aggreditur, necnon de morte, & vita, & omnino de inſpiratione, & reſpiratione, vt conſtituta de animalium natura methodus, & ratio, in iis contemplationibus decentem ſortiatur terminum. Non ab re autem poſt eos, qui de longitudine, & breuitate vitæ præhabiti ſunt ſermones, de ſenectute agitur & iuuentute. Ad vitæ enim diuturnitatem neceſſariò ſequitur ſenium, vt cùm eiuſdẽ breuitate ſemper ferè adeſt iuuenta. In hoc igitur commentariolo de huiuſmodi pertractat Philoſophus. Prætereà de ipſo ſpirandi opere: quoniam multis, vt inquit, ex animaliũ numero id Naturæ opus ad viuendum eſt neceſſarium. Vbi multa ſanè præclara, & Philoſopho viro digna adducet, cùm de poteſtate animaliũ altrice, & ſenſitiua, augmẽtatiuáq; illius viribus, quæ cordis collocantur in arce: tum nos etiam docebit, quòd nõ animalia ſolũ, ſed ſtirpes etiam præſenti refrigeratione indigent, aqua, vel aere intercedẽtibus. Antiquorúmq; hac de re ſermones reprehẽdet: nõnullaq;, præter hęc, circa animalia, & ſtirpes ipſas partiali diſquiſitionis modo, elegãter admodũ, & eruditè perſcrutabitur.

De iu

DE iuuentute, & ſenectute, vitáque, & obitu, habenda eſt nunc oratio, & fortaſsis neceſſe erit, ſpirationis cauſas ſimul explicatas relinquere, cùm præſertim huiuſce rei gratia animalium aliis vita detur, aliis denegetur. Verùm de anima alio diſputatum eſt loco. Et planè conſtat fieri non poſſe, vt corpus eſſentia illius aſſeratur. Nec dubium eſt, illam in aliqua corporis parte reſidere, quæ omnino facultatem inter cæteras obtineat. Sed nunc taciti prætereamus vtrónam modo quæ reliqua animæ tribuuntur, partes, an facultates vocare debeamus. Animalia porrò, quatenus ita dicuntur, & viuunt (ea intelligo, quæ vtrunque adepta ſunt, animalis naturam, & viuendi commoditatem) vnam, eandémque obtinere partem neceſſe habent, per quam viuant, & animalia nuncupentur. Siquidem animali vt animal eſt, minimè integrum eſt non viuere. Contrà, haud neceſſe eſt, vt quo viuit, eo animal conſtet. Stirpium enim genus viuit, cùm à ſenſibus vacuum ſit: Animal enim ob eam rem, quòd ſenſibus ornetur, ab eo, quod animal non eſt, diſtinguimus. Pars quidem hæc neceſſaria vna numero, & eadem eſſe debet, eſſentia verò multiplex, & diuerſa: nec enim penitus eſt idem eſſe animal, & vita frui. Sed cùm ſingulorum ſeparatim ſenſoriorum vnum ſit commune ſenſorium, ad quod ſenſus actu vigentes ſe referant, conſtat, illud medium locum, partis tum prioris, tum poſterioris tenere: quippè cùm prior dicitur vbi ſenſus oritur, poſterior quæ oppoſita eſt. Prætereà, cùm viuentium omnium corpus in ſuperiora, & inferiora diuidatur, & in hæc ab omnibus, atque adeò ab ſtirpibus excurſus fiat, compertum eſt, in medio illorum alendi principium collocari oportere. Partem quidem ſuperiorem vocamus, per quam illabitur cibus. Nec interim ad vniuerſum habetur reſpectus, ſed ad ipſum planè animal. Inferiorem notamus, per quam exuberans primùm emittitur materia. Talis verò partis deſcriptio aliter in ſtirpibus, quàm in animalibus, habetur. Homo enim propter erectum opificium partem ſuperiorem potiſsimùm habet, quæ ad ipſius vniuerſi editam reſpondeat: beſtiæ verò mediam tenent. Reſtant ſtirpes, quæ cùm vitam ſtabilem ducant, ſuccúmque è terra, obuióque petant, neceſſariò tale receptaculum infimæ parti ſemper annexum habent. Radices enim ſtirpium inſtar oris animalium ſunt, propterea illæ ſuccum è terra hauriunt, hæc verò per ſe cibum capiunt. Perfectorum animalium corpora tripertita ſunt: vna quidem pars eſt, per quam cibus accipitur: altera, per quam excrementum, & inutilis depellitur materia: tertia inter vtranque media interiacet, quæ planè maximis in animalibus nomen pectoris fert: in aliis id eſt, quod cum eiuſmodi membro proportione coniungitur. Sed enim in aliis apertiùs, quàm in aliis, hæc explanatur pars. De iis loquor, quæ gradientia ſunt, ad quod miniſterium Natura partes affixit adiacentes, quibus omnem interiorum alueum, vel molem potiùs gererent. Hæc autem ſunt crura, & pedes, & reliqua membra, quibus facultas eadem, quæ ſuperioribus, adhibita eſt. Altricis verò animæ originem in medio eiuſmodi trium partium locari, tum ſenſu, tum ratione animaduertimus. Etenim pleraque animalia, ſi vtranque partem auferas, hoc eſt, quæ caput vocatur, & quæ cibi receptaculum eſt, cùm reliqua viuunt, in qua cor viget, aut id, quod ad cordis proportionem habetur. Quod vt verùm eſſe credamus, ſatis argumenti inſectorum genus affert, vt veſpæ, vt apes, vt teredines. Verùm & animantes multæ, quæ inſectis non annumerantur, præciſæ vitaleis motus obtinere queunt, propterea quòd altricis animæ origo adhuc ſeruatur. Quam quidem partem animantes obtinẽtes, actu vnam obtinent, facultate plures: quippe cùm eodem, quo ſtirpes, ſe habeant modo. Nam præſectæ viuunt ſeparatim, & vno principio multæ procreantur arbores, multiplexque funditur ſoboles. Verùm alia afferenda videtur præceptio, cur ſtirpium aliæ præſectæ viuere queant, aliæ non * queant. Hæ tamen cum inſectis congruunt re, quam antè propoſuimus, atque neceſſariò altrix anima vna actu plures facultate in iis habetur, quæ illa prædita ſunt. Item ſimilis eſt ratio ſentientis originis. Nam inſecta poſt diſſectionem indicant ſe ſenſu vigere. Stirpes tamen conſeruandæ naturæ facultatem habent, cùm inſecta nihil tale efficere poſsint, quia inſtrumentis ad præſidia ſalutis comparanda carent. Nonnulla quoq; inſtrumentum deſiderant, per quod cibum ingerant. Nonnulla id, per quod cibum iam ingeſtum complectantur. Nonnulla ſunt, quæ cùm aliis plurimis, tum maximè vtroq; priuantur inſtrumento: quippe cùm illa animalium genera ea imitentur, quæ vnà coaluerint. Quæ verò perfectiſsima corporis fabricatione formantur, diſſecta viuere non queunt: quoniam illorum natura, quoad eius fieri poteſt, maximè vna eſt. Quam ob rem partes quædam diſſectæ, breui tempore, exilitérque ſentiunt: quia tametſi quandam ſentientis animę affectionem obtinent, ſentienti tamen carẽt anima. Viſceribus item abſtractis ſeſe mouent, quod teſtudines etiã faciunt, poſtquam cor exemptum eſt. Prætereà altricem originem in medio, cordi attribui, tum ex ſtirpibus, tum ex animalibus intelligere poſſumus. Ex ſtirpibus quidem ſi primam ſeminum formationem, inſitiones, & per auulſionem ſata perſpicias: nam ſeminum formatio omnibus ex medio prodit. Cùm enim fructus quaſi biualui compoſitione formentur, qua coaleſcunt, ea biualuis compoſitio continetur, & ambarum valuarum medium eſt. Hinc enim caulis, & ſatorum radix prorumpit, mediúmque illorum principium eſt. Idque in inſitionibus, & per auulſionem ſatis potiſsimùm nodis contingit: quandoquidem nodus ramorum principium ſimul & medium eſt. Proin agricolæ aut ramum talem cum nodo incidunt, aut in eodem inſerunt, vt vel ramus, vel radices ex illo ipſo enaſcantur, quippe cùm init

Universidad de Deusto
Biblioteca

initium à medio ramo proficiscatur & radice. Prima animalium sanguine præditorum generatione cor formatur, id quod planum factum est per ea, quæ inspeximus, cùm forte fingerentur: propterea in sanguine etiam carentibus, id, quod cordis instar substituitur, necessariò primum gignitur. In libris autem, quos de partibus animalium composuimus, originem venarum probauimus cordi assignari oportere, sanguinemq; vltimo esse alimento iis animantibus, quæ sanguinis compotes sunt, ex quo déinceps ipsæ fingantur partes. Compertum igitur est, facultate oris alteram in conficiendo cibo functionem obiri, alteram in eodem exterendo ventris opera sustineri. Cor autem præcipuum esse: & quasi inchoato operi summum imponere fastigium. Quapropter in sanguen habentibus origo sensuæ, altricisque animæ, cordi reddatur necesse est, cùm reliquarum partium officia, quæ propter alimentum suscipiuntur, causa eiusmodi cordis muneris obiri videantur. Siquidem præcipuum debet in id, quod cuius rei gratia dicunt, desinere, nec in alia corporis parte, quæ propter cor formata sit, id præstare: medicus enim, salutis gratia est. Itaque princeps sensus in animantibus, quæ sanguinis participes sunt, parti mediæ, qualem suprà descripsimus, assignatur: quia necessitas cogit, vt ipsum sensorium, cui cum omnibus sensoriis cõmunitas est, in eadem illa sedem habeat: eóque magis, quòd cernimus duos ad illud perspicuè tendere sensus, gustatum, & tactum, vt reliqui etiam idem necessariò facere existimandi sint. Nam contingit in eodẽ illo motus ab reliquis excitari sensoriis, cùm nullum horum ad cerebrũ pertineat. Et his omissis, si hac in parte vita omnibus consistit, nimirum patet necessariò inibi sensuam quoque esse originem. Vt enim animal est, eatenus vitam etiam protrahere assueramus: vt sensuum, eatenus corpus animal esse. Sed alibi cùm speciatim de hoc præciperetur, causam attulimus, cur nõnulli sensus perspicuè ad cordis principatum pertineant, nonnulli ad cerebrum, ac propterea fieri, vt quidam existiment, animalia talis visceris beneficio sentire. Itaque ex iis, quæ aspectu percipiuntur, constat eiusmodi membro, & medio tripertiti corporis initium animæ sensuæ, auctricis, & altricis reddi. At si ratio quæratur, nemini dubium erit, quin Natura in omnibus, quæ fieri possint, pulcherrimum quodque fingat, & moliatur. Sed cùm vtrunque initium Naturæ medium teneat, pars vtraque potissimùm officio fungitur suo, tum quæ postremum conficit alimentum, tum quæ primum illud recipit. Cùm enim in medio locus initij sit, commodè profectò ad vtrunque membrum ita describitur: mediáque illius sedes, principis est sedes. Præterea, inter id, quod vtitur, hoc est, pectus, & cor, & quo vtitur, hoc est, pedes, & reliqua eiusdem generis membra, aliquid interesse debet; & vt facultas valet, ad eundem sanè modum fuerit, vt tibia, & tibiæ motrix manus. Ergo si animal describitur, quod sentientem habeat originem, necesse est in sanguine quidem confotis eiusmodi originem cordi tribui, in sanguinis autem expertibus parti, quæ proportionem cum superiore tueatur viscere. Omnes quidem partes, vniuersumque animalis corpus iam inde à primis vitæ rudimentis intestinum quendam calorem, eundémque naturalem adipiscitur. Prætereà quæ viuunt, calida sentiuntur: extincta, & vitæ vsu orbata, contrà se habent. Sanguinẽ quidem habentibus, origo talis caloris in corde habeatur necessum est. Sanguine cassis, in eo, quod ad cor proportione aptatur: quippe cùm omnia cibum naturali calore exterant, & concoquant, idque in primis pars præcipua, quæ vel cor est, vel id, quod instar illius constituitur. Quo fit, vt quanquàm cæteræ animalis partes frigescant, vita tamen adhuc retineatur. Contrà, si cor frigidum reddatur, totius animalis consequitur interitus, propterea quòd caloris, & animæ origo inde omnibus pendet, vt quæ in eiusmodi exardescat partibus: hoc est, sanguine defectis in eo, quod cordis loco ad proportionem haberi Natura statuit, sanguen obtinentibus in ipso planè corde. Necessitas igitur præscribit, vt vita, & caloris salus vnà custodiatur, & quem dicimus obitum, illius sit interitus. Atqui duplicem ignis obseruamus interitum, marcorem, & restinctum. Illum dicimus, quem calor sibi ipsi consciscit, hunc verò, quem contraria inuehunt: & alter senectus, alter violentia est. At interdum accidit, vna, eadémque causa, vtrunque malum corpori infligi. Cùm enim alimentum subducitur, & calor alimentum capere non potest, consumitur. Contrarium enim interpellando concoctionem facit, quò minùs ipsum corpus alatur. Est quando ignis emarcescit, cùm liberaliùs cogitur, quia spirationis, & refrigerationis commodis priuatur. Etenim citò ad hunc quoque modum magna caloris vis coacta alimentum absumit, & frigido aeri extrinsecus influenti præuertit. Ideo minor ignis non modò cùm propter maiorem consistit, dissipatur, verùm etiam ipsa lychni flammula per se maiori flammæ indita, in morem cuiusuis rei deustilis, vniuersa grauem sentit vstionem. Causa hinc ducitur, quòd largior flamma per se alimentum parciori instillatum flammæ celeriùs occupat, quàm alterius alimenti fomes succedat. Semper autem ignis suboritur, & quasi rapidus torrens fluit, & oculorum nostrorum sensum nimiam ob celeritatem fallit. Constat igitur, si calor integer, atq; inuictus sit retinendus, (hoc autem necessarium est ad vitam seruãdam) oportere quandam caloris in animalis origine siti, refrigerationem dari. Cuius quidem rei exemplum aptè ex iis accipi potest, quæ carbunculis eueniunt, quotiescunque ingruente offocatione lumen amittunt. Si enim furnulo eos assiduè obtectos habeas, quàm primùm extinguntur: contrà, si agitentur, & operculum crebrò tum affigatur, tum detrahatur, diu igniscentes asseruantur. Et certè ipse obtectus ignem saluũ præstat, & incolumem. Nam propter cineris raritatem, nequaquam ab expiratione prohibetur: & complectenti aeri ne restinguatur copia caloris, quem intra se conditum habet, obnititur. Veruntamen

in quæst

in quæstionibus hanc attulimus causam, quare igni contecto, & præfocato, res interdum contraria euenire soleat. Modò enim ita dispositus, consumitur: modò remanet, & quidem longo tempore. Sed cùm quoduis animal præditum anima sit, & id ipsum non consistat, nisi calore naturali, vt antè præcepimus, stirpium generi ad calorẽ suum tutandum, beneficio attracti succi, circunfusíque aeris, idoneum paritur auxilium. Succus enim receptus refrigerat. Quod hominibus quoque accidere solet, cùm cibus primum illapsus resederit. Ieiunium sanè, longiórq; inedia, calfacit, sitimque affert. Cùm enim ipsius ventris aer, immobili firmitate consistat, semper feruescit: recepto autem cibo per motum refrigeratur, quoad per concoctionem cibus extritus, subactúsque euadat. Quòd si ambiens aer ob hybernum tempus magnopere frigidus impetat, stirpes vehementibus ortis gelicidiis succescunt: aut si æstiuo tempore flagrantes vrgeant calores, & haustum è terra humorem refrigerare non queant, continuò illarum calor distabescens conficitur, & arbores tum sphacelismo, hoc est, sideratione deprauatæ, & pestifero sidere ictæ dicuntur. Quam ob rem agricolationis studiosi per id tempus quædam lapidum genera radicibus subdunt, & doliola aquæ plena admoliuntur, quò radices ipsæ refrigescant, & alleuationẽ capiant. Cùm autem animalium alia in aquis degant, alia in aere versentur, ex his & beneficio horum ipsorum refrigeratio capitur, partim in aqua, partim in aere. Quo autem modo, & quorum opera hæc omnia conficiantur, explicatione rationum diligenter adhibita tractandum est.

Libri de Iuuentute & Senectute Finis.

ARISTOTELIS
Stagiritæ de Spiratione Liber,

Eodem Petro Alcyonio Interprete.

Argumentum Libri per Nicolaum Leonicum.

CONTRARIO, quàm proposuerat, docẽdi ordine, hoc in cõmentario lo vsus videtur fuisse Philosophus. Nam cùm principio statim de iuuẽture & senectute, de morte & vita, & simul de spiratione pollicitus fuisset verba facere, priùs nos docuit animæ vim altricẽ, & sensitiuã, & vegetabilẽ in viuentiũ medio collocari, id est, in corde, aut parte quapiã illi proportione respondẽte. Postea ad connati conseruationẽ calidi veniẽs, illud nimirũ ostendit refrigerationis subsidio indigere: quod variũ sanè esse ostẽdit, secundũ varia, & diuersa viuentiũ genera. Post quæ adducta, ad spirãdi præclaros sanè, & verè physicos deuoluitur sermones, quod vltimo propositũ fuerat loco, vt ex illis posteà ad iuuẽtutis & senectutis, necnon mortis & vitæ indagãdas accedat causas, quæ sanè primò fuere proposita. Dicit igitur, posteriora hæc superioribus copulãs, & coniungẽs, q̃ de spirãdi opere pauci quidẽ antiquorum physiologorũ verba fecerũt: verũ cur id animalibus inesse cẽseatur opus, ex illorũ numero quidã omnino reticuerũt: alij verò dicere aggressi, eiúsq; causas explicare, haud quaquã rectè id fecisse vidẽtur, nullo vsu callẽtes de accidẽtibus iudicare, id est, ignari, & inexperti, cuiusnã rei gratia animalibus respiratio accidat. In hoc præterea antiquorũ plerosq; errasse asseuerat, quia omnia respirare animalia dixerunt cùm illa solũmodo spirare cernãtur, quæ pulmones habẽt. Quam ob rem necesse est inquit, ne indicta (vt aiunt) causa quispiã condẽnetur, cõtráq; absentes iniquè afferri videatur accusatio, illorũ priùs referre sententias, vt illis scilicet examinatis, & excussis, quid rectè hac de re, quidve secus dixerint, perpendi, animaduertíq; possit. Dicítq; primò, & pro cõfesso sumit, palã esse omnibus animalia pulmonem habẽtia respirare omnia. Hoc autẽ nõ solũ ratione demonstratur, sed etiã sensu deprehenditur. Quo põsito prosequitur dicẽs, ex animaliũ numero quæcunq; pulmonẽ, aut sine sanguine habent, aut parũ sanguinis habentem (vtrunq; enim hoc in loco significare nobis potest Græcũ vocabulũ ἔναιμον) præterea illum habuerint fistulosum, magnos videlicet concauitatũ in se habentem sinus: isthæc nimirum omnia paruo respirationis indigere opere. Quam ob rem multo manere queunt tẽpore non respirãtia, videlicet propter corporis vires. Vis enim quædã ostenditur corporis, & animalis; cùm id crebrò respirare nõ necesse habet: vt imbecillitas meherculè quædã, esse cẽsetur, cerebro, & incessanti distẽdi anhelitu. Quę autẽ huiusmodi sunt animalia, fistulosum habẽtia pulmonẽ, statim subiũgit: ouipara scilicet esse omnia, & cũ ranarũ genus vniuersum, tum etiã testudinũ, siue lutariæ fuerint illæ, quas Græci μύδας vocãt, siue aquaticæ. Multũ enim temporis vtræq; aut luto, aut aquis immersæ degere valent, vt in iis, qui de Animalium partibus inscribũtur, libris, sæpenumero est declaratũ. Cuius rei causam ipse statim subiungit, asserens horum omniũ pulmones cùm exiguã habere caliditatem, cùm modicũ habeant sanguinis: tum concauos quosdã, & fistulosos recessus, in quibus insufflatus semel, & receptus aer, motione, id est, expressione, & respiratione refrigerare potest. Quæ res multũ animalia illa sub aqua demersa manere posse facit, & minùs extrinseci subsidio aeris indigere. Quæ tamen, inquit,

omnia,

omnia, si diutius sub aquis violentia quadã contineantur, respiraréq; prohibeantur, strangulari, & suffocatione interire manifestè conspiciuntur: quoniam scilicet non recipiunt aquã ad calidi refrigerationẽ innati, vt pisces recipere, & intrò capere cẽsentur. Terrestriũ enim, non aquatilium, respirant modo. His ita pertractatis, de iis, quæ pulmonem sine sangine, & fistulosum habent, animalibus, de illis, quę id membrũ excellenter sanguine præditũ habent, subdit dicens, omnia sanè illa ob excellentẽ caliditatis copiã proculdubio spiratione indigere. Sanguinẽ enim spiritus, & caliditatis esse vehiculũ, alibi est ostensum. Omnia verò alia pulmonibus carentia animalia respiratione etiam carere, manifestius certè est, quàm vt pluri indigeat disquisitione. Si quidẽ solũ respirare quæ pulmones habeant, cùm sensus (vt dictum est) percipit, tum ipsa etiã dictat ratio. Et ad summam, vt vniuersa breuiter isthæc colligatur ratio, dicendũ sanè est, quòd ex animaliũ numero quædã pulmonibus carent, quæ etiam spirandi opere carere animaduertuntur: nonnulla verò pulmones habent, quæ profectò respiratione indigent. Cùm autem ex iis quædam fistulosum, & pauco cum sanguine id habeant membrum, quædam verò multo sanguine præditum, priora quidem illa non respirantia diutiùs certè perdurare possunt, posteriora verò crebriore nimirum ob caloris copiam indigent respiratione, citóq; respirare prohibita interire conspiciuntur.

PAVCI è numero eorum, qui priscis temporibus in rebus Naturæ contemplandis versati sunt, de spiratione disseruerunt, cur animalibus detur: de qua item re alij nihil præceperunt: alij quanuis eam susceperunt institutionem, attamen minùs rectè senserunt, imò nõ satis ex vsu percipere visi sunt, quam obrem spiratio accideret. Quinetiam genera animalium omnia spirandi munere fungi arbitrantur; quod ad rectæ veritatis iudicium minimè pertinet. Atque ob id ipsum decreta illorum primùm summatim exponere necesse est, ne videamur inscitiæ absentes temerè postulare. Animalia igitur, ad quæ pulmones adiunctos Natura voluit, omnia spirare certum est: quanquàm de his quæcunq; pulmones tum vesangueis, tum etiam fungosos tenent, minùs spirationis vsum desiderare constat: ob eámque rem sine interspiratione longius temporis spatium integro corporis vigore percurrunt. Omnes sanè ouiparæ animantes pulmones fungosos tenent, vt ranæ, vt testudines lutarię, & terrestres: quę omnes sub aquis vrinantes, eo ipso diuturniorem moram trahunt, quòd eius visceris calor propter sanguinis paucitatem admodũ tenuis vigeat. Membrum porrò eiusmodi in motu, hoc est, in spiratione inflatum, diutiùs cor ipsum * refrigerat, facultatémque suppeditat, vt commodè ea ipsa animalia diu aquam demersa tolerẽt. Quòd si casus ferat vt cogantur eadem in humore diutiùs versari, intereunt omnia: nam ex illis ipsis nullum prorsus aquam more piscium exceptat. Sed omnino quæ pulmones sanguine redundãtiores intra se complectuntur, ob nimium calorem spirationem desiderant, cùm cætera, quibus talis visceris præsidium deest, id non requirant. Democritus Abderita, & plerique alij, qui suas de spiratione sententias literarum monimentis mandarunt, nihil certi, ac præfiniti de animalibus pulmonum expertibus reliquerunt, cùm tamen statuere videantur omnia spirare. Anaxagora, & Diogenes Apolloniata hoc idem arbitrati, quo modo pisces, atque ostrea spirent, exponunt. Ac primùm Anaxagora pisces id ipsum ait præstare, aerem in ore subortũ trahenteis, cùm branchiis aquam emittunt, quia nihil inane, nihil vacans est. Diogenes per effusam branchiis aquam, exadnatante circa os aqua, à palato aquæ experti aerem hauriri scribit, quippe cùm aer in aqua situs sit. At hæc fieri non possunt. Principio isti dimidio rem defraudant. Nam id quod vtriusq; commune est, alteri tantummodo tribuunt. Quę enim spiratio vocatur, eiusmodi est, vt ab illa tum expiratio, tum inspiratio proficiscatur. De qua re differentes, omnem supprimunt mentionem, quo pacto id genus animalia expirent. Nec aliquid eiusmodi testari possunt. Cùm enim inspirauerint, conuenit vt eadem parte, qua antè spirauerint, expirationem repetant, & id tale vicissim semper efficiatur. Quapropter contingit, simul aquam ore accipi, & aerem remeare: quia necesse est, alterum alteri ex occursu impedimento esse. Deinde cùm aquam egerunt, commodùm vel oris, vel branchiarum ministerio expirant. Propterea simul expirare, & spirare euenit, quoniam tantisper spirationem edi asserunt. Sed nulla ratione fieri potest, vt spiratio, atque expiratio simul agantur: ideo si necesse est spirantia expirare & inspirare, nullum autem horum expirare potest, perspicuum est, nulli spirationis vsum posse cõstare. Quid multa? Ad idem offendunt, qui aerem vel ex ore, vel ex aqua per os trahi confirmant, quippe vt à pulmonibus vacua aspera carent arteria, sed arcta statim coniunctione venter ori cohæret, idcirco trahendi munus necessariò à ventre obiretur. Quod cætera quoque animalia præstarent, à qua re potissimùm nunc abhorrent. Et quãuis pisces in humore non versarentur, nihil tamen obscurè facultatem trahendi aeris haberent, cùm tamen id fieri non videamus. Accedit etiam, quòd in omnibus, quæ spirabunda vitalem recipiunt auram, videmus membrum trahẽdi officio accommodatum, motu quodam citari: cuius omnino rei pisces immuneis esse cõstat, quippe qui nihil citra ventrem mouere videntur, sed tantummodo branchias agitare, cùm in humore degunt, aut in siccum elisi palpitãt. Quinetiam vniuersis spirabili viscere prędi tis cùm in aquis suffocata examinantur, bullæ excitantur, quòd spiritus violenter exeat: vt si quis testudines, aut ranas, aut alia eiusdem generis animalia cogat diutiùs, quàm res postulet, in aquis esse. Piscibus nihil tale vsu venit, etiam si omne genus machinæ ad id extorquendum adhibeas, quippe cùm spiritum extrinsecus

extrinsecus nõ arripiant. Et certè quo pacto confirmãt spirationẽ ab illis obiri, eodem ab ipsis etiã hominibus in aquis versantibus confici continget. Quid enim fuerit causæ, cur si pisces de circũfusa ori aqua vitalẽ aërem trahant, homines, cæteraq; animates idem efficere nõ queant? atq; adeò perinde, ac pisces, ex ipso trahẽt ore. Idcirco si hęc in piscibus fieri possent, in hominibus etiam, aliisq; animantibus fierent. Sed cùm hæc fieri nequeãt, cõpertum est de illis etiã idem statuendum esse. Præterea, si aspiratione aëris se sustentant, quid ita in aëre pereũt, & præfocatorũ more palpitãtes sese mouẽt? nec enim escæ inopia hoc illis accidit. Enimuero insulsa admodũ causa est, quam Diogenes attulit. Id enim accidere ait illis in aëre, quoniã largiorẽ trahunt aërem: in aqua, quoniã modicũ arripiunt, & propterea interitũ cõsequi. Atqui in terrestribus etiã animalibus idem oporteret fieri, cùm tamẽ nullũ terreſtre animal ob vehemẽtem spirationem in aëre exanimetur. Iam verò si omnibus tribuitur spiratio, exploratum est, illã ab iis etiã susci pi animãtibus, quę insecti sunt generis. Cõplures autẽ earũ non modò in duas, verùm etiam in plureis dissectæ partes vitæ officia prẽstare videtur, vt scolopẽdræ. Quæ omnes quo modo, aut quibus instrumẽtis spirationẽ agunt? Sed enim causa, cur hæc parum scitè præceperint, illa fuit, q̃ insolentes erãt obseruationis internorũ viscerũ, nec proponebant cuius causa Natura machinaretur omnia, & fabricaretur. Nã si quæsissent, cur spirationis vsus animãtibus daretur, & hoc ipsum in animaliũ partibus, vt in brãchiis, & pulmonibus, studiosè explorassent, breui profectò reciprocãtis spiritus causam inuestigassent. Democritus quidẽ spirãtibus aliquid omnino in ducendo spiritu euenire censet, professus per id prohiberi, ne anima exturbetur, nõ tamẽ prodidit, Naturã id vt finis gratia moliri. Deniq; apud philosophũ istum, vt apud cæteros quoq; rerũ Naturę prudentes, mirum est huiusce causæ silentiũ: quando quidẽ hoc testari satis habuit, animã, & calorẽ eandẽ obtinere naturam, quam summas illas figuras in globi faciem circumactas. His igitur ab eximẽte aëre coactis spirationẽ præsidio esse inquit, cùm magna earũ ipsarum copia in aëre vagetur, quas ille nomine mẽtis, & animæ prosequitur: atq; per spirationẽ, aërisq; ingressum eas vnà illabi, atq; intus conditarum eruptionem prohibentes efficere, ne conclusa in animãtibus anima exeat, propterea viuẽdi, & moriendi rationem spiratione, atq; expiratione contineri. Nam cùm aër comprimendo vicerit, exteriorémq; arcere nequierit, ob interceptum spirandi vsum animalibus interitũ afferri ait, præsertim cùm autor sit, mortem nihil aliud esse, quàm eiusmodi figurarum exitum, quẽ aëris cõpressio in corporibus egerit. Sed minimè causam aperuit, cur omnia necessariò intereant, non fortuitò, ac temerè, verũ per Naturã, senectute, & prẽter Naturam, violentia. Atqui partes illius erant, cùm id fieri partim videatur, partim nõ videatur, docere extrinsecũsne huiusce mali causa, an intrinsecus afferatur. De origine quoq; spirãdi nihil loquitur, qualis causa sit, vtrum exterior, an interior. Mens enim extrinsecus accedẽs salutem calori, & incolumitatẽ parit. Sed intrinsecus spirationis, & motus initiũ proficiscitur: quippe cùm circũiectus aër nullã inferat vim: nec minus absurdũ est aërem simul cõprimere, & ingressum remittere. Quæ Democritus in hanc rem cõmẽtus est, & qua ratione eadem probarit, hæc ferè sunt. Verũ si ad hominis sententiã accesserimus, profectò iudicabimus, spirationẽ neq; ab omni animaliũ genere obiri, neq; de quouis interitus genere istã probarã esse causam, sed de eo solùm, quo spirantia delentur animalia. Quanquàm ne hæc quidẽ sciẽter attigit, quod multis rebus, quæ eueniunt, declaratur, & iis quidẽ eiusmodi, vt nemo non vsum illarum habeat. In caloribus enim flagrãtioribus magis calescimus, & spirãdi vehementiore tenemur desiderio, & frequẽtiores trahẽdi spiritus vicissitudines subimus: sed cùm frigidus impetit aër, ipsúmq; corpus adstringit, & contrahit, spiritum distineri accidit. Atqui tum oportebat, aërem extrinsecus illapsum compressionẽ arcere: quæ omnia nunc secus, atq; ipse statuat, se habent. Nam quoties nobis nõ expirantibus calor copiosiùs sese collegerit, toties spirationis vsum requirimus: atq; necesse est spirare vt inspirauimus. Æstuãtes quoq; crebriùs spirationẽ repetimus, idq; refrigerationis causa. Tum enim adagij fides apparet, vt ignis ad ignem accessio fiat. Aëris quidem coagitatio, cuius Plato in Timæo mentionẽ facit, nihil de aliis animalibus, vt de insectis, de aquatilibus, de volucribus statuit, qua ratione inclusi caloris salus defendatur, vtrũ eadẽ causa, an diuersa. Nam si dũntaxat terrestria spirationẽ conficiãt, causam debuisset exponere, quam ob rem illa sola id cõsecuta essent. Sin aliis ea tribuitur, sed alio sanè modo, de eo quoq; præcipiendũ erat, si spiratio omnibus suppeditat animalibus. Iam verò modus causæ, quẽ proposuit, cõmẽtitius, & planè fictus est, quoniã per egressum caloris ore factũ scribit cõplectentem aërem agitari, eundémq; impulsum per solutiores, & laxiores corporis partes illũ ipsum sub ire locũ, quẽ internus antè calor reliquisset, vel ob eam rem, q̃ Natura inane reiiciat, cùm cõtrario, eodémq; mutuo teneantur conatu: atq; aërẽ calore affectũ iterum per eundem egredi locum, & intrò per os calidus qui elabatur, aër, adigere, idq; sine vlla spirationis, aut expirationis intermissione effici. At verò huius sentẽtiæ assertores oportet dare, inspirationis causam antegredi causam expirationis. Quæ res eo planè cõstat documẽto, quòd vtraq; cõpar vicissim peragitur: atq; ipsa animalia moriẽtia expirant, vt necesse sit inspirationẽ antecedere. Prẽterea, iidé autores hoc argumentũ ita tractantes minimè explicarũt, cuius rei causa inspiratio animãtibus tribuatur, & expiratio: verũ de toto negotio dũntaxat statuũt, vt de re, quæ temerè fiat, cæcóq; casu, & volubilitate Fortunæ, cũ præcipuas vitæ, atq; obitus causas hinc duci videamus. Spirãtes enim animãtes, vt spirãdi facultatẽ amiserint, intereũt. Quinetiã absurdũ iudicari debet, calorẽ per os effluentem, & rursus influentẽ, nobis compertum esse: spiritus verò in pectus per corpus ingressum, eiusdẽq;

rursus calore affecti egressum incõpertum. Nec minus absurdum,asserere spirationem esse caloris ingressum,quandoquidem contrarium experimur.Nam id calidum est,quod expirando eiici mus:frigidum,quod inspirãdo trahimus.At cùm calor vrget,suspirantes spiramus:quoniã interlapsus aër minùs idoneam refrigerationem afferens,autor est,vt vitalis spiritus crebrò diuellatur.Neq; verò arbitrari oportet,spirationem alimẽti gratia nauari,ac effici,tãquã internus ignis alimentũ ex spiritu capiat,atq; per spirationem quasi laribus & foco ad ignem vehementiùs excitandũ nouus succedat fomes:expirationem verò agi simul ac ignis alimenta recepit sua.Verùm ad hanc conuellendã rationẽ eadem afferemus,quæ cõtra eos attulimus,quorũ sententiã paulò antè recitauimus:quòd nimirũ in aliis quoq; non spirantibus animalibus oporteret hoc ipsum effici, aut aliud planè,quod ad id proportione responderet,quando illa etiã ipsa vitali fouentur calore.Dein affirmare caloré ex spiritu oriri,vtcũq; dicatur,figmẽto simile est,cùm potiùs cernamus, illum ab alimento originem capere. Et certè per eundem contingit locum capere cibum,& retrimentum,vacantémq; eiicere materiam:quod tamen in aliis alimenti generibus , quibus corpus alitur,& sustentatur,fieri non videmus.Empedocles quoque spirationis disputationem suscepit, silentio tamẽ præteriens,cuius causa illa fiat:nec testatum reliquens,omnia animalia spirent nécne.Atq; etiam cùm de spiratione,quæ per nares editur,disserit,vel de præcipua se agere arbitratur:siquidem & per arteriã ex pectore,& per nares spiratio agitur.Nec verò per nares spirare licet,nisi spiratio,quę ex pectore prodit,efficiatur, Imò animalia,si facultate illius expediendæ priuentur,nullum accipiunt detrimentũ:sin hac orbentur,continuò intereunt.Nam in quibusdam prẽter propositũ ipsa Natura spiratione narium ad odorationis vsum abutitur.Ideo animalia ferè omnia olfaciunt,quãuis idem sensoriũ omnibus nõ reddatur,vt planiùs alio loco scripsimus. Ad Empedoclẽ redeo,qui inspirationẽ,atq; expirationẽ fieri tradit,quoniã venarum quarundam propagines per corpus expandũtur,quæ suis foueolis sanguẽ,non tamẽ plenè sidens contineant, quæq; in clausulas desinant breuioris quidẽ contextũs in aduentitiũ aërem ipsius sanguinis partibus,sed amplioris aëre.Proin cùm sanguis suapte natura sursum & deorsum deriuari queat , si huc deprimatur,aërem influere,& inspirationẽ agi scribit:sin illuc,foras effluere,expirationẽq; mitti:atq; rem ipsam cum clepsydris comparat:

Sic meat,& remeat cunctis spirabilis aër.
Fistula porrigitur summos ad corporis artus,
Et veluri sulci totidem panduntur hiatus,
Qui sint derecti tanquam ima foramina nasi,
Nec recluduntur,nisi cùm res poscit,& vsus.
Aëris ingressus datur,atque effunditur extrà,
Secretas postquam in parteis se miserit omnis
Spiritus.Ast vbi iã resilit,rursum halat apertè,
Ceu cùm per ludum virgũcula tractat ahenam
Clepsydram,cupiens os obturare profundum,
Membráq; rorarint splendẽti mollia lympha,
Lympha quæ ad ingressum vasis non amplius instat.
Quin moles introì lapsæ spirabilis æthræ
Impedit,omnéq; audax dum submouerit vndã
Spiritus:at simul efflarit,subit extera lympha.
Sic aqua feruescens cùm vase resederit imò,
Mortaliq; manu obstructus teneatur hiatus,
Ilicet externus flatus dilabier vndam
Obstat,faucésq; angustas iam possidet isthmi,
Dextra tenax vasis donec spiracula linquat.
Tum contrà aër permanans,quàm fecerit antè,
Internas ad parteis concutit omnia motu,
Erumpítque foras subitò pellucidus humor.
Sic tenuis sanguis strepitãs per mollia mẽbra,
Cùm reduci fluxu parteis intrare repostas
Cogitur,alterius fluxum trahit impete magno.
At quoties iterum exilit,æquè effunditur aër.

De spirandi ratione hæc cecinit. Atenim per arteriam manifestè spirantia,per os simul,& per nares spirationẽ obeunt,vt antè scriptũ reliquimus.Propterea si de huiusmodi spirationis genere disserit,necessariò quærendum est,vt expositæ causę ratio ad rem accommodari possit,quando quidem illa ipsa aliter videtur euenire.Animantes enim membrũ ad spirandũ aptum périnde at tollentes,quasi mancipes ærarij follesin suis fornacibus,spirant.Nec reclamat ratio,si calor efferat,cùm calor sanguine cõtineatur.Illæ igitur,vt mancipes contrahendis follibus,& spiritu deprimendo,expirationẽ trudunt,& sufflant,nisi quòd in follibus non vno,eodémq; loco aër accipitur, & redditur,cùm in spirantibus idem omnino locus ad vtrunq; pateat.Verũ si ad spirationẽ,quæ per nares tantũ editur,alludit,magnopere fallitur,propterea quòd spiratio nõ est narium propria,verùm totius arteriæ,quæ gurgulioni adhæret,qua extimus palati cõplexus ad narium foramina hiscit,atq; partim per nares, partim per os spiritus æquè meat , & remeat. De spiratione ab aliis traditæ sentẽtiæ,talibus,ac tantis cõtrouersiis implicitæ sunt.Cùm antè præceptũ sit,vitam, ipsiúsq; animæ statũ non posse nisi quodam cum calore permanere,(cõcoctio enim,de qua alimẽtum animalibus paratur , sine anima , aut calore nõ redditur,quãdoquidẽ omnia cibum igni subigunt,& exterunt) ideo necessum est,huiusmodi initium constitui in principe corporis loco,atq; adeò in prima parte , qua non minùs necessariò summa etiam alentis animæ vis contineri debet. Hæc autem sedes media est inter primum cibi receptaculũ,& locũ,quò redundans depellitur materia:quæ quidem pars in genere animaliũ exangui nomine prorsus caret, in sanguine prædito cor agnoscitur.Siquidẽ alimentũ, ex quo animãtium partes æquabili constitutione formantur, nihil aliud est,quã sanguinis natura:necessitásq; cogit,vt vnum,idémque initium tum sanguinis, tum venarũ sit,quippe alterũ alterius causa,tanquam vas,& locus capax,est.In sanguine quidem cõfotis venarũ origo est cor,præsertim cùm nullæ venæ per id traiiciãt,sed omnes inde pendeãt: quod ex cõsectionibus perspici potest.Et certè in libris de Anima probauimus,alias animę facultates minimè consistere posse sine altrice.Causam etiam

etiam quam ob rem ita fieret,docuimus.Eadem quoq; sine naturali igne haud cõsistit, propterea quòd Natura illam eodem in igni ardentem cõdidit.Igni duplex interitus affertur,vt antè demonstrauimus,restinctus, & marcor. Restinctus quidẽ à cõtrariis oritur : idcirco ignis vniuersus à frigore cõtinentis rei,& citò diuulsus extingui tur.Atq; tale genus interitus violentũ est,quod périnde animata cõficit,& consumit,vt quæ animationis expertia sunt : quãdoquidẽ animalia,si aptis dissecẽtur instrumẽtis,aut si ob nimiũ gelu partes densentur,intereunt.Sed marcor ex caloris magnitudine impetit:quoniã si calor,qui circuniectus est,immodicè augeatur,cibúsq; nõ assumatur,ignis perit,non frigore,sed marcore consumptus:quapropter necessariò cõmoda refrigerationis adhibenda sunt,si eiusmodi ignis salus defendẽda est, per hæc enim talis interitus propulsatur.Et quoniã animantiũ aliæ aquarũ incolæ sunt,aliæ in terra vitã agũt,de illarũ ipsarum genere pusillis omnino,& exanguibus refrigeratio,quæ ex circunfuso vel aëre,vel aqua affertur, ad eiusmodi interitũ prohibẽdũ satis idonea est. Exigui enim caloris participes , tenue refrigerationis auxiliũ desiderãt.Itaq; omnium ferè ætas breui annorum spatio terminatur,quia per exile momentum ad vtrunq; inclinãt,hoc est,vt facilè exanimẽtur,aut facilè refrigerẽtur.Quæ verò de sanguine orbatis longiùs vitã protrahũt,(omnes enim insectæ sanguine priuãtur) iis ipsis mẽbranula septo trãsuerso subdita adhibetur,qua præcinctũ corpus discriminatur,vt per eam gracilio rem ipsæ quoque refrigerẽtur.Nam si calidiores sint,maiorẽ desiderãt refrigerationem,vt apes,de quibus etiã nonnullæ vsq; ad septẽ annos vitam protrahũt:& aliæ,quæ murmur edunt,vt vespæ, vt gallerucæ, vt cicadæ.Hæ enim périnde,ac suspirabũdæ spiritu sonũ reddũt: quia cũ innatus, & insitus septo transuerso spiritus attollitur,& cõtrahitur,euenit ipsius mẽbranulæ fieri attritũ. Siquidẽ hanc partẽ non secus mouent,atq; cætera animalia extrinsecus aërem pulmonibus arripientia,& pisces branchias agitantes.Atq; idem propémodũ insectis accidit,quod spirãtibus animalibus,si faucibus obseptis strangulentur , hæc enim pulmonibus id genus elationis agent. Sed interest,qꝑ his è tali motu non valde idonea affertur refrigeratio,illis omnino affertur.Atq; etiã ex cõfrictu membranulæ,vt proximè docuimus, murmur exprimũt,quale pueri ex arundine perterebrata elicere solent,cui tamen tenuior affixa sit pellicula.Hoc etiã modo ea cicadarum genera canũt,quæ suo stridore canora sunt,quoniã calidiore cõstant natura,& præcinctu discreta sunt, cùm muta indiscreta formentur.Ex animantibus tamen,quæ sanguinis cõpores,quæq; pulmones tum vesangueis,tum fungosos habent, nonnullæ absq; interspiratione diu viuẽdi facultatẽ habẽt, quòd iidem illi pulmones parum sanguinis,eiusdémq; humidi habẽtes,multiplici vtantur elatione:& eò quidẽ magis,quòd eorum ipsorũ motus longiori satis est refrigerationi : quæ tamen cessat,animaliáq; ipsa spiratione impedita quasi suffocata exanimãtur,vt suprà etiã docuimus.Nam marcoris exitiũ,quod propter interceptã spirationem importatur,suffocatio vocatur,& quę in tale mortis genus incidũt,suffocari dicuntur.Insectis nullam dari spirationẽ antè probauimus. Quòd quidẽ in perexiguis etiam animãtibus declarari potest , vt in muscis , & apibus. In aqua enim diutiùs extãtes viuũt,nisi magnitudo caloris,aut frigoris vrgeat,quãquã tenui vigore prẽditę animãtes crebriùs spirare queãt,attamẽ intereũt omnes,& suffocari dicũtur ventre oppleto,atq; calore ipsius præcinctus cõsumpto.Ideo si illæ ipsæ in cinere diutiùs asseruentur, reuiuiscunt,& recreantur. Ex sanguine vacuis in aquis degẽtes longius in aëre tẽpus viuũt,quã sanguinis participes,& mare accipiẽtes,vt pisciũ genera.Siquidẽ aër aliquãtò maiorẽ potest illis ipsis refrigerationẽ afferre,quia nõ multo adiuuãtur calore,vt crustata, vt ex mollibus polypi.Aëris tamẽ præsidiũ nõ facit vt vitã assiduè tueantur, quoniã tenui calore cõtenta viuunt, quando cõplura etiã piscium genera in terra degere cõperimus,quæ magno torpore affecta altiùs terrã versantibus offeruntur,cũ omnino quę pulmonibus defraudãtur,aut eos nõ multo sanguine exuberã teis obtinẽt,rariùs spirare videãtur.Exanguium aliis ex aëre circuniecto refrigerationem afferri, aliis ab humore ad vitæ incolumitatẽ auxiliũ peti docuimus.Restant animãtes sanguinis participes,& corde prædităe,quę si pulmones habeãt,vitalẽ arripiũt flatũ,& per spirationis,ac expiratio nis vicissitudinẽ refrigeratione sustẽtantur.Pulmones etiã habent,quæ in lucẽ fœtum iam cõceptum proferunt,nedũ quæ ex ouo edito sobolem formãt. Cartilaginea enim animal ex ouo intus formato extrà pariũt.Ex oua edentibus tum pinnigera,vt aues:tum cortice munita,vt testudines, lacerti,serpentes.Illa tamen pulmones sanguinis copia redundãteis,hæc verò maxima è parte fungosos,& friabili corpulentia concretos habent. Quod quidẽ facit,vt spiratione paulò remissiore vtantur,quẽadmodũ suprà etiã in scriptis reliquimus.Nec verò dissimilis eorum natura est, quæ morã longiorẽ,& vitam in aquis ducunt,vt boæ,vel potiùs natrices,vt mures aquatiles,vt ranæ, vt crocodili , vt testudines marinæ, & terrestres,vt vituli marini.Hæc enim omnia in ficco oua pariũt, ex quibus fœtus excludãt, & somno partim in ficco,partim in humore indulgẽt,& vitalis halitus causa id tẽporis os exerere,& liberè arrectũ habere visuntur.Quæcunq; brãchiis instruunt,admittẽdo aquã omnia refrigerãtur.Brãchiis instruuntur cartilaginea,& alia genera,quę nullis fulciũtur pedibus.Pisces omnes tales sunt: nã quæ illos habẽt,ex pinnularũ similitudine,& proportione eos ipsos habere dicũtur.Verũtamẽ cordulus piscis vnus omnium,quos nouerimus, pedibus subnititur,& brãchias gerit,cũ nullus tamẽ,qui pulmones,& brãchias pariter habeat,visus adhuc fit.Huiusce rei causam illam ponimus, qꝑ pulmones adiungũtur causa refrigerationis, quã flatus ipse prẽstaturus est.Ac spirabile quidẽ viscus propterea pneumõ,hoc est,pulmo appellatus videtur,qꝑ pneumatos,id est,flatus receptaculum se præbeat.Branchiæ ad refrigerationẽ ex

aqua annectuntur. Vnum porrò instrumentū ad vnam accommodatur actionem, vnáq; refrigerationis ratio satis est omnibus. Cùm igitur videamus, Naturā nihil irritum moliri, si autē duo essent, alterū frustrà superesset, ideo alij brāchias, alij pulmones habent, nullum verò genus vtrisq; instruitur. Sed quando animalia omnia, vt vitæ prosperitas suppetat, cibū desiderāt, & quòd salus cōseruetur refrigerationis vsum requirūt, ad hęc ambo præstāda eodē Natura vtitur instrumēto. Et quemadmodū in nonnullis lingua ad sapores degustandos, sermonémq; exprimendum vtitur, sic pulmones dūntaxat tenentibus oris vsus constat ad mandendū, & expirationē, spirationémq; obeundam. Quæ verò pulmonibus, & spiratione carent, os certè ad cibum extenuandum, & molliendū habent, cùm branchiæ ad refrigerationem suppeditandā, & escam capiendam iis adhibeantur, quæ vel ipsam desiderant refrigerationē. Sed paulò pòst disseremus quo pacto hæc per facultatem eiusmodi instrumentorū expediatur. Spirātia animalium genera in defendendo incōmodo, quod perpeti possent, quotiescūq; cibū assumūt, æquè se habere vidētur, ac humorem accipientia: vtraq; enim, cùm spirant, cibū auersantur, sin minùs, præfocatio interueniret, escalentis humidis, aut siccis per arteriæ ostiū in pulmones deerrantibus, præsertim cùm arteria gulæ præiaceat, per quā escalenta in stomachū trāsmittuntur. Enimuero quadrupedibus, & omnino sanguine præditis, arteria sic affōrmatur, vt summæ parti loco operculi ligula superponatur: qua tamē aues, & ea quadrupeda carent, quorū partus oui primordio inchoatur. Imò verò arteriæ ostiū adstringēdo idem ipsum præstāt. Alia enim cibū demittētia cōtrahunt, alia minorem linguam foramento apponūt, & delapso cibo alia attollunt, alia relaxant, & dilatant, spiritúmque ad refrigerationis vsum exceptāt. Brāchiis instructa per earū ipsarū ministeriū humore emisso, ore cibum assumunt: arteria enim carent. Quo fit, vt ex interlapsu humoris in eum locum nullo afficiantur detrimento. Quod sanè acciderei, si aqua in ventrem influeret. Idcirco humorē velociter propulsant, & cibū corripiunt, dentibúsq; muniūtur acutis, quorum series pectinatim inter se coit, & ferè cuncta serratis dentibus cōstant, quandoquidē commolita escalenta, tenuiáq; mansa præstare nequeūt. Aquatilis generis cete in disceptatione versari poterūt, quādo illa etiā ita se habēt nō sine ratione, vt delphini, & balænæ, & quæcunq; alia fistulā gerunt. Nam talia quanquā pedibus priuātur, pulmonibus tamē prædita mare accipiūt. Causa huiusce rei ab iis, quę nūc exponemus, ducitur, si quidem humorē nō hauriunt gratia refrigerationis, quę ipsis spirātibus affertur, cùm spirabili augeātur viscere: ob eámq; rē detecto per summa maris rostro dormiunt, ipsíq; saltem delphini sternuntur. Retibus quoq; capta breui emoriūtur, quippe quæ spirādi facultatē amittant: & haud alia de causa fluitātia cernūtur, quā ob spirationis commoditatē. Sed cùm necessariò cibum ex humore emoliātur, pari necessitate cogūtur humorē iam captum reiicere: ac propterea fistula in omnibus indita est. Receptam enim aquam, vt pisces per branchias, ita id genus animaliū per fistulā accipit, & regerit. Situs quidem fistulæ huius rei fidē facit. Illa enim ad nullam omnino partem, quæ sanguinē habeat, pertinet, sed cerebro præiacet, aquámq; reddit. Per eundem quoq; locum mollia, & crustata aquā hauriūt, locustas, inquam, & cancros: quippe quæ neutra illorū amplioris indigeant refrigerationis, cùm omnia id genus animalia exiguo sustineātur calore, & sanguinis inopia rigeant. Quapropter humor, qui circū adiectitius est, refrigerationi eorū satis est, imò propter escam id præstant, ne cùm simul capitur, humor irrūperet. Cancri igitur, & locustæ ex crustatis aquā per suas appēdiculas propè hirtiusculas quasdam partes egerunt. Sepiæ, & polypi aquam per cauum respuunt, quod supra eam partē fidit, quā nomine capitis prosequimur. De quibus omnibus accuratiùs in animaliū historia scripsimus. De ratione admittendi humoris orationē habuimus, tum probauimus aquatiliū alia eum ipsum admittere propter refrigerationē, alia non propter refrigerationē, sed quia cibū ex humore petūt, ideo humorē influere, cū illa ipsa pro sua natura aquigena sint. Secundū hæc quomodo refrigerationis præsidium generi animalium tum spiranti, tum brāchiis instructo quæratur, persequi oportet. Omnia, in quibus pulmones insunt, spirare paulò antè diximus: nunc tractare operępretiū est, cur nōnulla eos obtineāt, & sic constantia spirationē desiderēt. Causam quare eos obtinēt, illā afferimus, quòd præstantiora animalia caloris copiam assequūtur maiorem: simúlq; necesse est, illa animam adepta fuisse præstantiorem, eóq; magis, quòd illa ipsa *stirpibus per Naturā præstantiora sunt. Quæ igitur pulmones tum sanguinis copia exuberanteis, tum etiā calidos habent, corpore excrescūt ampliore. Homo inter omnia animalia sanguine & purissimo, & plurimo vtēs, maximè celsus, & rectus est, atque vnus omnium superiorē partem ad similitudinem orbis vniuersi sustinet, quia hoc ipsum membrū eiusmodi natura præditum complectatur. Ob eámq; rem in homine, & reliquis animalibus idem mēbrū périnde esse tię causam cōstituere debem⁹, vt quodvis aliud membrū. Causa igitur, quæ cuius rei gratia dicitur, ita habet: illa autem, quæ ex necessitate, & motu est, talia etiam animalia constare arbitrari debemus, vt multa, quæ nō talia sunt. Siquidem alia ex pleniore terra producūtur, vt stirpes: alia ex aqua, vt aquigena. Volucrū, & terrestrium alia magna aëris, alia ignis copia cōstant: singula tamen suis præscripta locis intra ordinē, in quē redacta sunt, se continent. Empedocles non satis peritè cēset, animalia calidissima, & summā ignis vim habentia, aquatilis generis esse, quò caloris exuperātiam, quam in se ipsis inclusam sentiunt, euitent, vt cùm frigore, & humore deficiātur, per locum quę contraria sunt adæquentur, quoniam aqua minus caloris habet, quàm aër. Omnino hęc insulsa sunt. Quo enim pacto fieri potest, vt cùm omnia in terra procreentur, in humorem immigrēt? quippe cùm maxima ferè illorū pars nullis pedibus subnitatur. At Empedocles cùm primū

corum

eorum ipsorum ortū exponit, eadem inquit primū in terra nasci, dein ad loca profugisse fluida. Iam verò terrestribus nullo modo calidioravideri possunt, propterea quòd alia omni penitus sanguine orbata sunt, alia pauco cōtenta viuunt. Sed ille disceptationē proposuit, qualianam calida, aut frigida per se statui debeāt. Causam verò, quā attulit, quæsitā aliqua ex parte cōtinet rationem, cùm tamen quæ literis prodidit, falsa sint. Loca enim, ac tempora cōtraria, quæ excedenteis continent habitus, salutem ferre cōsueuerūt: natura autem suis, cognatísq; in locis salutem potissimū tuetur suā. Etenim materia, quā singula animalia cōstant, nō idem, quod tum habitus, tum propēsiones arbitramur. Exēpli causa, siā Natura quippiā è cera, aut è glacie fingatur, id certè in calido cōstitutum loco ab interitu non vindicatur, imò propter cōtrarium quàm primū interierit: calor enim id omne eliquat, quod à cōtrario factū est. Nec si è sale, aut nitro quoquā formetur, id ipsum in humorē traducitur: quandoquidē humor siccitatē, atq; calore cōcreta labefactat, & consumit. Itaq; si humor, & siccitas vt materia omnib⁹ substernūtur corporibus, summa ratio est, vt quæ ex humore, & frigore cōflētur, in humore locentur: siū ex siccitate, in re omnino sicca. Hæc eadem est causa, quam ob rem arbores nō aquarū, sed terrę quasi vernāculę sint. At qui cadē etiam ratione ad aquas transire deberent, q magnopere siccæ sint, quemadmodū ille pisces magnopere calidos statuit, nec enim ad aquā adirēt, quòd frigida esset, verūm quòd humida. Ergo naturales corporum constitutiones tales sunt, qualia loca, in quę recipiuntur: humidæ in aquis, siccæ in terra, calidę in aëre. Quanquā habitus, qui aut per vehemēs frigus redundant, alteri in frigido, alteri in calido conditi, faciliùs salutē cōseruant suā: quando quidem locus habitus moderatur exuperantiam. Atq; hoc totum vestigandum *non est in suis, & cuiusq; materiæ propriis locis pro ratione mutationum cōmunis temporis, habitus enim locis cōtrarij esse possunt, materia non potest. Hæc satis esse arbitramur ad probandum cōtra Empedoclis disciplinam, nō causa naturalis caloris & frigoris fieri, vt animaliū alia aquatilia, alia terrestria sint, & cur alia pulmones habeāt, alia nō itē. Sed mox reddamus cur pulmonibus aucta aërem admittant, & spirent: in quibus potissimū enumerātur, quæ illos sanguine redundanteis obtinent. Pulmones certè spirationis causam sustinent, quòd fungosi formētur, & inanibus fistulis cauati adhæreant. Hæc item pars maximè omnium, quas viscerum, siue extorum appellatione signamus, multo cōstat sanguine. Quæ igitur tale viscus adipiscūtur, celeris indigent refrigerationis, quòd ipsum vitalis ignis momentum paruum sit, atque intus ob sanguinis copiam & caloris quaqueuersus peruagetur. Vtrūq; aër facilè præstare potest. Nam cùm tenuē habeat naturā, omnem in partem celeriter penetrando refrigerat, aqua contrà se habet. Itaq; ex hoc ipso obscurū non est, cur sanguinolentos habentia pulmones maximè spirent. Id enim, quod calidius est, copiosiorē desiderat refrigerationē: simúlq; ipse aër facilè ad originē caloris in corde siti perlabitur. Quemadmodum autem ab hoc mēbro foramina simul directa in pulmones pareant, tum in dissectis contēplandū, tumvel maximè ab libris historiarū, quos de animalibus confecimus, petendum est. Denique omnium animalium natura ipsius refrigerationis præsidiū expetit; quoniā summus animæ ardor in cordis principatu consistit. At quæ corde simul & pulmonibus prædita sunt, ipsam refrigerationē spiratione obeunt, cū quæ cor habent, & pulmonū expertia sunt, vt pisces, per branchiarum ministerium aquarū suscipiant refrigerationē, quòd ad aquatilem referantur naturam. Quo autem situ cor branchiis adiungatur, per cōsectiones indagandum, præcipiendúmq; est. At si accuratiùs id cognoscere placuerit, ipsa animaliū historia adeūda est: quanquàm, vt summatim nunc eadē exponantur, ita de illis ipsis statuendum est. Enimuero terrestria, & pisces non eodem in loco situm cordis habere videri possunt, cū tamen habeant: quæ enim parte capite nutant, ea cor mucronatum in turbinem exit. Et quoniam nō eodem modo terrestribus, atq; piscibus capitis nutatio agitur, ppterea cor ipsum mucronē ad os dirigit susi, fistuláq; specie neruosa, ac venosa, de extrema talis visceris parte ad mediū pertinet, vbi brāchiæ dextræ, & sinistræ inter se cōnectuntur, & firmissimè copulantur. Hęc quidem fistula maxima est, cùm duæ item ab vtraq; cordis parte ad summa singularum branchiarū perpetuæ ducantur, quarum agitatione refrigeratio cordi suppeditatur, quia nullū finem aqua facit per brāchias illabendi. Eodem quoq; modo in spirantibus pectus frequenter sursum attollitur, & deorsum deprimitur, eū flatus accipitur, & redditur, vt in piscibus brāchiæ, quotiescunq; aquā accipiunt, & reddūt. Spirātis etiā generis animalia in exiguo aëre, qui tamen idem sit, pereunt, propterea quòd vterque confestim calidus euadit: & eò quidem magis, quòd hęsus sanguinis, cuius pulmones compotes sunt, vtrunq; calfacit: sanguis autem, cùm calidus sit, refrigerationē prohibet. Cùm autem spirātia pulmones, aquatilia brāchias mouere nō queūt, quod fieri solet aut sæuiētis morbi vi, aut aggrauante senectute, mortem obeunt. Generatio, & obitus omniū animalium cōmunis est: modi autem, quibus vtrunque consequitur, specie distinguuntur. Nec enim ipse obitus omnino diserimenum expers est, etiam si commune quiddam habeat. Et certè obitus alter violentus, alter naturalis est: hic infligitur, cùm origo extrinsecus capitur: ille, cùm intrinsecus. Et talis pulmonem *habitus, & siccitas ex principio, causáque est naturali, nec vitium aduentitium decumbit. Hoc ipsum in stirpibus ariditas, in animalibus senectus vocatur. Obitus quidē, & deprauatio similiter ingruit in omnia, quæ nō inchoata, & imperfecta sunt: sed in hæc imperfecta similiter, quanquā alio sanè modo. Imperfecta dico, vt oua, & semina stirpiū, quæ nullas adhuc egerint radices: hæc enim omnia ob caloris defectum intereunt: perfecta id perpetiuntur, cùm vitium contrahitur in loco, vbi essentiæ origo est: quæ planè est, vt antè

demõstrauimus,vbi superiora cum inferioribus coniunguntur. Stirpibus quidem id medium est germinis,& radicis:sed sanguinẽ adeptis animalibus,cor:exanguibus id,quod cũ eiusmodi mẽbro proportione conuenit. Quanquã de his ipsis nonnulla habentur,quæ potestate,nõ actu,plura cõtineant initia;quã ob rem insecta aliquot post dissectionem viuunt. Sanguine etiam aucta, quæ non admodum vitalia consistunt, longius vitam protrahũt,vel exempto corde,vt testudines,quæ corticẽ quoq; gerentes pedibus se mouent,propterea quòd earum ipsarũ natura non ita exactè cõposita est,vt insectorum opificium. Vitalis quidem origo tollitur ex iis,quæ illã ipsam cõtinẽt, cùm calori illius cõpoti refrigeratio deest. Nam, vt plerunq; diximus,idem ex se ipso liquescit,& conficitur. Cùm igitur aliis pulmones,aliis branchiæ duriùs obcalescunt,per longam ætatem cõtracta siccitate,& terrena natura,in ils,quib⁹ aut pulmones,aut branchiæ datę sunt,eiusmodi protectò partes nec agitare,nec attollere,nec cõtrahere possunt:atq; vehemẽtiùs hoc malo ingrauescente,ignis emarcescit:ideò senes leuibus affecti morbis maturiùs occidunt. Cùm enim tenui sustinentur calore,quippe cùm maxima pars longissimis anteactæ vitæ temporibus euanuerit,si eiusmodi pulmonum vitiũ magis,atq; magis augeatur,quàm primũ ille extinguitur,pẽrinde ac exigua flãma de illo emicans,quæ lumen parui motus interuentu amiserit,ob eámq; causam mors, quã affecta ætate homines obeunt,dolore vacat: nam cũ nullus violẽtus incidat casus,emoriũtur. Imò animę distractio sine acerbiore corporis sensu,& dolore consequitur. Morborum etiã genera,quæ pulmones duriores efficiũt,aut panis,aut excremẽtis,aut pestifera caloris redũdãtia,quod in febribus accidit,flatũ vitalem obdensum,atq; spissum redduntiquandoquidẽ ipsi pulmones nõ admodum latè aut efferri, aut deprimi queunt. Deniq; cùm facultatem penitus ita mouendi amiserint,efflantes è vita excedunt. Generatio igitur est prima altricis animæ communio cum calore, vita autem illius mansio. Iuuentus est accretio, quã prima refrigeratrix pars suscipit. Senectus, eius ipsius partis diminutio. Medium verò,quod inter acerctionem, & diminutionem intercedit, firmitas,& vigor est. Quid ni caloris restinctus, & marcor pro exitu vitæ,atq; obitu violẽto haberi debent? vtraq; enim causa interitum afferre potest. Veruntamen obitus per Naturã est ipsius caloris marcor,qui propter longinquitatẽ temporis,& perfectionem incessit. Atque id quidem in stirpibus ariditas, in animalibus obitus dicitur. Illius in senectute obitus,marcor est pulmonum,quia ob ętatis flexũ facultas refrigerãdi admittur. Expositi quid generatio, quid vita, quid obitus esset,& cur animalibus tribueretur:atque etiam ex his liquet, quam ob rem halitum emittentia,in humore,& pisces in aëre pereant:siquidem altera ex aëre refrigerationem capiunt,alteri ex aqua:quibus commodis vtrunq; genus per loci mutationem priuatur. Causa motus pulmonum,& branchiarum talis est:quibus quidem elatis,aut contractis,alia expirant,& inspirant,alia humorẽ accipiunt, & reddunt. habitus etiã ipsius instrumenti, hoc est, pulmonum, eiusmodi est, Tria cordi attribuuntur,quæ tametsi eadẽ in natura congruere videntur,tamen non congruunt: palpitatio,pulsus,spiratio. Palpitatio,est impulsus caloris in corde vigentis è refrigeratione vel excremẽtitia,vel colliquatrice:qualis est,quæ cũ aliis in morbis arripere solet,tũ maximè in subsultione & in metu. Nam superiores metu perculsorum partes, refrigescunt: calor autem suffugiens,& cõtractus motum affert,cùm ita angusta sede sese colligat,vt animalia vitæ lumine restincto aliquãdo concidant,& vel propter metũ,vel propter vitium parum salubre,exanimẽtur. Cordis pulsus,qui nunquàm intermittitur,similis est motioni panorum: qua nimirũ motione pani agitantur cum dolore,quia sanguis præter Naturã cõmutatur,quoad concoctus suppuruerit. Panus quidẽ feruori nõ dissimilis videri potest. Is enim ex humore in flatũ à calore cõuerso efficitur: accrescit autem,& effertur ob ampliorem tumorẽ. In panis certè quies cõsequitur,si incidens humoris crassiusculi putrilago non difflетur. Remittitur autẽ feruor,si disterminãtis rei interuẽtu humoris fuerit effusio. In corde tumor humoris assiduè ex cibo per calorẽ confluentis pulsum agit: qui quidem humor extremam partem tunicæ explicat, cuius inuolucro cor obtegitur. Nec verò talẽ munus vnquam intermittitur, quoniam semper nouus humor,ex quo natura sanguinis conficitur, eò perlabitur. Sanguinis, inquam,cuius primus ortus in corde est. Quod quidem in prima talis viscris formatione exploratum est,tum enim venarum tunicis non adhuc plenè per contextum distinctis, sanguen circunsilit. Quam ob rem in iuuenibus magis palpitat,quàm in iis,qui summa senectute,& affecta ætate sunt, quoniam maior in illis ipsis halitus surgit. Atq; etiam vniuersæ venæ mutua simul opera palpitant,quia ex corde pendent. Quod quidem * membrum, cùm assiduum afferat motum,facit vt ipsæ quoq; venæ nullum mouendi tempus intermittãt, & quidem mutua simul opera, cùm illud ipsum membrum motum excitat. Itaque palpitatio est occursus,siue renisus contra frigus compulsum. Pulsus,est humoris incalescentis flatuosa elatio. Spiratio agitur,cùm calor in ea augescit parte, vbi altrix cõsistit anima. Nã vt cæterę partes alimẽta requirunt, sic natiuus etiam calor, & quidem magis,quàm aliæ,quippe qui causa est,cur vel reliquis partibus sua diffundantur alimenta. Itaq; cùm ille augetur,necessariò spirationis instrumẽtum,qui pulmones sunt,effert. Atq; illorum habitum existimare debemus similem esse follibus, quos fabri in ærariis officinis habent. Nec enim multũ distat,quin cor,& pulmones eiusmodi figura præditi cõstent. Pulmones bipertitò discreti formãtur:quia cor,vbi altrix anima sita est,medium in pulmonibus tenet locũ. Ergo calor copiosior factus effertur, atq; hoc elato membrum circumpositum, qui pulmones sunt, necessariò effertur:id,quod in spirãtibus obseruare licet. Hi enim pectus efferunt,quoniam calor in eiusmodi partis loco inclusus,hoc idem præstat. Nam cùm

efferun

efferuntur,aer insititius tanquam in folles meat: qui quidem vt frigidus, & vi refrigerandi præditus,excedentem ignis calorem extinguit. Et quẽadmodum illo augescente hæc efferebatur pars, sic eodem ipso decrescẽte necessariò deprimitur: qua depressa,aer,qui influxerat,deintegro effluit. Is autem influens frigidus est,effluẽs calidus,propter hæsum caloris in tale viscus inclusi. Quòd potissimùm in iis animalibus declaratur, ad quæ pulmones affluentioris sanguinis participes adiunguntur. Aerem enim aduentitium per complureis quasi tubulos, & fistulas pulmonum perlabi oportet, ad quas singulas venæ ita pertinent, vt pulmones toti sanguinis copia referti videri possint. Aeris quidem ingressus vocatur spiratio, sed egressus expiratio:idque assiduè efficitur, quoad animalia vitam ducant,& hanc ipsam partem moueant:propterea vita in spiratione, & expiratione cõsistit. Eodémque modo ipsis etiam piscibus motus per branchias cietur. Cùm enim calor in sanguine vigẽs partium ministerio effertur,branchiæ etiam ipsę attolluntur,& aqua illabitur:quę simul ac per meatus ad corpertinenteis deriuata est,atque ipsum refrigerauit, eædem branchiæ se submittunt, & aqua mittitur: atque cùm cordis calor semper efferatur,semper eundem refrigeratum denuò accipit. Ergo vt illis in spirando, sic his in arripiendo humore vitæ, atq; obitus summa est. Omnia ferè disseruimus, quæ partim ad vitam, & obitum, partim ad ea, quæ tali præceptioni cognata sunt, pertinere posse existimauimus. At verò salutis,& morbi causas aliquandiu explicare nõ solùm medici interest, verùm etiam naturalis interpretis. Quà autem dissident, quáque res dissidenteis tractant, operæpretium est nosse,cùm vtriusque præceptiones aliquantisper finitimæ sint. Testimonio esse potest id,quod effici videmus. Nam medici quicunque vel diserti, vel diligentes sunt,de Natura agunt, censẽtque principia inde petenda esse:atque etiam qui disertissimè res Naturæ exponunt, in principia ferè medica desinunt.

ARGVMENTVM LIBRI DE SPIRITV.

VIVS libri argumẽtum,id est,breuem capitum expositionem earum rerum,quæ in ipso traduntur, longiùs persequi,operępretium visum non est, cùm argumentum ipsemet sibi quoddam esse videatur. Nam in eo quæstionũ propositarum locos tantùm subindicat,è quibus, ipsarum scilicet dissolutio erui,inquisitióq; aptè fieri possit. Et prima è quæstionibus est, de spiritus natura,velut inscriptio quoque docet:quæ sit eius auctio,& quæ duratio:num ex aere inspirato alatur,an ex sanguine:vt cæterę quoque partes. Quæstio hæc maximum operępretium habet,plurimósque antiquorum medicorum exercuit,quicunq; scilicet subtiliùs,ac diligentiùs artem sunt persecuti. Post hanc sequitur de spiratione,dispu tatio,& quæ de ea haberi possunt quæstiones. Itẽ locorum expositio,è quibus ipsarum dissolutio sit petẽda. Deinde alia sequitur disputatio de pulsus motione,ob quem finem is sit institutus,& an cæteris,velut inspirationi,respondeat, & quo pacto. Postmodum ad enumerationem partium,quę in animalibus habentur, se conuertit, causas earum,differentiásque inquirens: quo loco anatomen,& animalium sectionem exercere docet. Postremùm pulcherrimam disputationem apponit: de actionis artificio, per quam res naturales constituuntur,quæcũq; scilicet oriuntur,& intereũt.

Quo loco quærit,nũ in caloré ea referri debeat, an in aliud principium aliquod, quibus de virtute formatrice quoq; cietur quęstio, & assignãtur capita locorum,è quibus dissolutio eiusdem peti possit. Et in vniuersum,adumbrationi magis simile est traditio hæc,quàm picturę numeris suis omnibus absolutæ:maximè verò si ad reliqua opera, in quibus exactior eorundem,perfectiorq; traditio habetur,comparatio fiat:velut quęstionem de partibus,quę in animali habentur,similaribus,& quæ ad motum faciũt animalium,in libris,qui de partibus animalium,& in eo, qui de communi animalium incessu inscribitur,exacte,diligenterq; exposuit,quemadmodum quæ ad spiratiõẽ referuntur,in libro peculiariter ad id instituto,qui & de inspiratione inscribitur. Videtur autẽ,aut non Aristotelis esse,id,quod insigniter restatur locus vnus,aut alter:aut si eius,inter ὑπομνήματα magis, quam συντάγματα locandum esse,quando sanè iustæ compositionis modum, quibusque scilicet in suum ordinem digestis,non habet:vt & hodie docti quidam homines indices sibi earum rerum parare solent,quas aut legũt quotidie, aut quę alioqui in mentem illis veniunt:quibus déinde aduti,diligentiorem de rebus eisdem inquisitiõẽ facere possint. Poterat censeri inter ea, quæ Theophrastus reliquit,si dictionis breuitatem,& sententiarum,problematúmve frequentiã inspicias.

QVAENAM ſpiritus natiui du-
ratio eſt,& quę ipſius auctio?
Nã liquidò experimur q̃ tum
pro ętatis mutatione,tum pro
conſtitutione corporis,& au-
ctior fieri cõſueuit,& fortior.
An ne, vt & partes cęteræ fo-
ris accidente quopiã?Sic alimentum iis appoſitũ,
quæ animã habent,cõſeruat ipſa, & maiora red-
dit.Cõſiderandum itaq; hic eſt,quale id ſit, & vn-
de accedat.Et ſunt modi duo,in quos referri que-
at. Aut enim reſpiratione iſtud fit,aut cõcoctio-
ne cibi aſſumpti,vt in partibus quoq; cæteris. Et
ex his minimè alienus videtur modus ille, quem
cibi eſſe perhibẽt.Vt enim corporum cæterorum
alitionẽ,auctionémq;,omnino è materia corpo-
rea fieri videmus,ita ſpiritus quoq; auctio,& ali
tio in corpus referetur aptiſsimè:nã & ipſe cor-
pus eſt. Quis autẽ modus hic fuerit? An ne palàm
eſt attractione quapiã ẽ venis facta, & cõcoctione
iſtud fieri?quando ſanguis extremum, atq; idem
vniuerſis eſt alimentum.Vt igitur ad vaſorum,&
eorum, quę cõpinentur,atq; omnino ad calidi ali
tionem quippiã attrahitur, quod aer diſtribuit,
efficaciã prębens,ſibiq; ipſe cõcoquendi vim ap-
ponẽs,auget,nutritq;:lic hunc ipſum ſpiritum in-
cremẽtũ, durationémq; accipere, fortaſsis haud
fuerit abſurdum. At quod primum eſt aliorum,
& tam animę cognatum,& fortaſsis generatione,
per quã ſemina in partes fingendas ſecernuntur,
& in cuiuſq; naturã abeunt,ea ipſa prius eſt,id ex
alimento ortum habere, abſurdum videri queat.
tale enim ſyncerius eſſe, quã vt ita naſcatur,par
fuerit.Déinde ſi omnis alimenti excrementum ſit
aliquod,cuiuſmodi ab his aut quo pacto excretio
fiat?Nã expiratione fieri,rationi cõſentaneum nõ
eſt:nã ſtatim aerem recipit. Reliquum igitur eſt,
vt per arteriæ meatus.Sed tum quod excernitur,
aut tenuius erit,aut craſsius: & vtrumuis abſur-
dum eſt. Siquidem enim hic omnium ſyncerisi-
mus ſit,quomodo excrementum erit tenuius?Et
ſi ſit craſsius,tum fuerint meatus omnino maio-
res aliqui,niſi per eoſdem attractio fiat, & excre-
menti expulſio.Spiritus itaq; ipſius auctio,& du-
ratio ex alimẽto facta,hiſce ferè modis eſſe queat.
Quod autem reſpiratione incrementum & dura-
tionem ſpiritus accipiat,vt & Ariſtogenes eſt ar
bitratus,ex aere in pulmone cõcocto, & per vaſa
diſtributo,excremẽtis autẽ foras expulſis,id plu-
res dubitationes habet. Primũ enim cõcoctio hęc
à quo fiat?Ac par eſt, ab eo ipſo,vt & cæterorum.
Idipſum verò abſurdũ quoq; eſt,niſi ab exteriore
differat aere.quo modo calor cõcoqueret. Sed &
ſpiſsiorem eũdem eſſe rationi eſt cõſentaneum,
vaſorum ſcilicet & molis totius humiditate con-
iuncta.próinde in corpulẽtum quippiã abibit. At
ſi tenuius fiat excrementum,rurſus pręter fidem
eſt.Déinde cõcoctionis quoq; celeritas pręter ra
tionem eſt:nã inſpirationem ilicò ſequitur expi-
ratio. Quid igitur tã velociter mutare,& alterare
queat?Et putarit quiſpiã maximè calidũ eſſe,ad-
ſtipulãte ipſo etiã ſenſu.Nã qui expiratur aer,ca-
lidus eſt. Prætereà ſi in pulmone, & arteria ſit,
quod cõcoquitur,tum calidi quoq; vis in iiſdem
erit:id quod nõ aiunt illi,ſed ſpiritu moto, agita-
tóq; excalfieri aiunt. Quòd ſi aliunde attrahatur,
aut mouente quopiã,impellentéve excipitur, ad-
miratione tum maiore,inquiſitionéve id dignum
eſt.Simul autem,nõ id erit, quod primũ moueat.
Poſtremò inſpiratio vltra pulmonem nõ pergit,
vt ipſi quoq; affirmãt. Ac ſpiritus innatus per v-
niuerſum eſt animalis corpus. Quòd ſi è pulmone
tum ad infernas,tum ad partes cęteras diſtribua-
tur,quonã modo tam velox eſſe queat cõcoctio?
Id enim admirãdum omnino, miniméq; vulgare
eſt:neq; enim ad infimas partes ſubito demittet
cõcoctum aerem.Atqui neceſſariò id ſecuturum
videtur,ſi & cõcoctio in pulmone fiat, & quæ infi
ma ſunt reſpiratione participent. Et tãtò obſcu-
rius id eſſe,magiſq; pręter opinionem videbitur,
quòd trãſitu,& velut cõtactu quodã, ſola concoc-
tio ſic fiet.Sed & hoc pręter rationem eſſe,& ma
gis adhuc,quàm ſuperiora,videtur,vt alimẽti,ex-
cremẽtiq; eadem ratio ſit. Sin per aliud quodpiã
eorum,quæ in animali habentur,tunc rationes ſu
periores redibunt:niſi quis reſpõdeat,vt neq; plã
ris,ita nõ cuiuſuis alimenti,aut partis excremen-
tum eſſe.Quòd ſi hoc quoq; tollas,& omnino ea-
dem ratio partium ſit,ſupereſt vt cõſtituatur va-
ſorum eãdem eſſe auctionem,quæ cæterarum eſt
partium.diſtẽtis autem his,& maius interuallum
capientibus,maior quoque aeris copia influat,&
effluat,quo modo tãdem auctior fiat innatus ſpi-
ritus. Ex hiſce itaque modis omnibus quis ve-
rò propior ſit, & neceſsitatem demonſtrati-
uam habeat maiorem, inquirendum proponi-
tur. Nam hoc peracto,& demonſtrato, quis ſit
innatus ſpiritus, & quo pacto is in animalibus
ſpirantibus auctior fiat, manifeſtum euadet. At
in non ſpirantibus, quæ alitio,& quæ auctio hu-
iuſce fuerit? neque enim in his quoque foris eſſe,
rectè affirmabitur. Quòd ſi intus ſit,tum è com-
muni alimento in his quoque eſſe,conſentaneum
rationi eſt: quando ex iiſdem ſimilia fiant,& eo-
dem modo. Niſi fortaſsis etiam in illis acceſ-
ſionẽ alimenti huiuſce foris eſſe quo modo odo-
res ſentiant, affirmare quis velet. Sed non reſpi
ratio, hic modus eſt:quamuis dubitare quiſpiam
in hoc quoque poſsit, an prorſus non ſpirent,
tum ex hoc ipſo ſignum ducens, tum quia dum
cibum attrahant, aerem quoque vnà hauriant,
neceſſe ſit. Déinde quia & ipſa, refrigeratione
indigeant, quæ non aliter, quàm aeris attractio-
ne fieri poſsit. Quòd ſi per diaphragmatis lo-
ca refrigerentur, per eam ipſam quoque partem
aer ingrediatur:vnde reſpirationi ſimile quidpiã
accidat. Quanquàm hîc non definiatur, quænam
hæc attractio ſit: & à quo fiat:aut ſi attractio non
ſit, quo pacto fiat ingreſſus. Hæc enim adhuc la
tebant: niſi fortè nullo nec attrahente, nec im-
pellente, ſed ſponte aer introeat.Hoc itaque per
ſeſe peculiarem exigit contemplationem. Eo-
rum inſuper, quæ in aquis degunt, quænam eſt
alitio, & auctio innati ſpiritus? Nam, præter-
quam quòd hæc non ſpirant,ne omnino quidem
ſub aquis aerem contineri, neq; è puro latice ſpi
ritum gigni poſſe affirmamus:reliquũ igitur eſt:
vt ex alimento ſit. Próinde aut non in omnibus
idem

idẽ modus generationis huiuſce erit, aut eriã illa
ex alimento ſpiritus generationẽ ſortiẽtur.Nã ex
tribus his, vnus omnino neceſſarius eſt modus.
Et de ſpiritus quidem tum auctione,tum alitione
hęc dicta ſint.De reſpiratione verò,alij nõ dicũt,
cuius gratia fiat,ſed id ſolũ, quo pacto fiat dicũt,
vt Empedocles,& Democritus. Alij ne id quidẽ,
nec modum eius aſsignãt, ſed tanquã manifeſtus
ſit,eo vtũtur. Atqui ſi refrigerationis gratia fiat,id
ipſum exponendum eſt. Calidum itaq; ſi in ſupre
mis tãtùm ſit partibus,tum inferiora refrigeratio
ne nulla indigent.Sed nõ eſt in ſupremis tantùm.
Nã ſpiritus per vniuerſum corpus eſt,& initium
reſpirationis à pulmone eſt. Quo pacto itaq; qui
in extremis eſt calor refrigerabitur?Et dicet quiſ-
piã, refrigerationem reſpiratione factã in omnes
partes diſtribui per cõtinuitatẽ.Sic proximas pul
moni partes ab aere attracto frigefieri,déinde vi-
cinas frigefacere,& ita déinceps vſq; ad extrema.
Sed oſtẽdendũ id eſt,fieri nõ poſſe. Quis itaq; mo
dus extremorũ erit?Abſurdum eſt enim omnino,
ſtatuere ea agitatione quapiã,& velut aliméto nõ
indigere. Quòd ſi dicas,perſpirationẽ totius eſſe
aliquã,quæ ſcilicet agitationẽ ſpiritibus præbeat
totius,tum quis erit finis reſpirationis?non enim
refrigeratio erit,ſi eam perſpiratio efficiat. Et in
vniuerſum,ambiguũ negotium hoc totum eſt.Si-
ue enim refrigerationẽ extremorũ in reſpiratio-
nem referas,tũ ad ea vſq; diſtributionis ipſius ce
leritas quomodo ſenſum effugiet? ſiue perſpira-
tionẽ cõſtituas,quę calorem in ambitu totius exi
ſtentem foueat,tum pręterquã quòd reſpiratio-
nis hic finis eſſe ampliùs nõ poſsit, ſiquidem per-
ſpiratione illum conſequi liceat:mirabilis quoq;
erit profectò omniũ inter ſe partium fluxio,& re-
fluxio perſpiratione facta. Niſi dicas eundẽ in v-
troq; rectè finẽ cẽſeri:& qui in ambitu totius ca-
lor ſit,nõ ita plenus,& auctus,perſpiratione ſuffi
cienter foueri poſsit:qui verò in corde,& vicinis
illi partibus ſit,vehemẽtiſsimus,maiore refrigera
tione opus habere,vt in primis ob hũc ipſum in-
ſtituta fuiſſe reſpiratio videri queat: & próinde
maiorẽ quoq; vim aeris eo attrahi oportere, ob
quã inſtrumenta capaciora, & actio quędã magis
cõſpicua,à Natura fuerint cõſtructa.Permulta e-
nim eiuſmodi in cęteris quoq; actionibus,faculta
tibúſq; cõtingunt.Adhuc tamen abſurdum eſt, ſi
ad os quoq; diſtributio fiat: id,qđ ex arteriis eſt
manifeſtũ.Ob hæc itaq;, vt dictum fuit,de reſpira
tione perquàm diligens conſideratio eſt haben-
da,cuiuſnã gratia fiat,& quibus partibus commu
nis ſit,& quomodo ſit.Prætereà, nec alimentum
omnibus per arterias adfertur, veluti tum vaſis
ipſis,tũ aliis partibus quibuſdã. Viuũt autẽ plãtæ
quoq;,& aluntur.Sed hæc ad ea pertinent,quæ de
interitu rerũ traduntur.Cùm autem motiones in
arteria cõtẽti ſpiritus,tres ſint,reſpiratio,pulſus,
& tertia,alimenti aduectio,elaboratióq;, de qua-
quę harũ dicendum eſt, & vbi, & quo pacto ſit,&
cuius gratia fiat.Pulſus itaq; motio qua parte ſit,
ſenſui quoq; eſt manifeſtum,quamuis ſcilicet ani
malis partem tangentibus. Sed reſpirationis mo-
tus,in qua ſit parte,aliquouſq; manifeſtũ quidem
ſenſu quoq; eſt.Potior tamen illius cognitio ra-
tione habetur.At alimẽti motus vniuerſus ferè,ra
tione eſt inquirẽdus. Quę tamen ab accidentibus
de eo ſit inquiſitio,ipſa quoq; à ſenſu initium ha-
bet.Quod igitur reſpiratio,intus habeat initium,
manifeſtũ ſanè eſt,ſiue ea facultas animæ ſit, ſiue
anima ipſa ſit dicenda,ſiue alia quępiã corporum
miſcella,quę per ea talem attractionẽ efficiat.At
facultas,qua animal alitur,tota ſibi ipſi reſpõdet,
& ſimilis eſt,tanquã eadem per vniuerſum ſit cor
pus.Et ſi fortè nõ ſit,at corpus tamen vniuerſum
æquabiliter iuxta tempus ſe habet in tali motu.
Quòd ſi nõ ſtatim ſit obuium, num aliqua ſit dif-
ferentia,inſpectione partium omnium eſt cogno
ſcendum.Pulſus autem,peculiaris quiſpiã,pręter
hos,motus eſt, & quadãtenus accidentarius eſſe,
nec finem habere videtur,ob quem fuerit inſtitu-
tus. Et vt calore vehemente in humidum agente,
neceſſe eſt,quę in flatũ reſoluuntur partes ob ver
ſationẽ bullas excitare,ita pulſum quoq; fieri in
animalis corpore par eſt:ſtatimq; per initia pri-
mùm conſiſtit pulſus:nã iis,quæ prima ſunt,coæ-
uus calor eſt.Et fortaſſe actionem caloris in mate
riem, quæ generationi animalis ſubſternitur, id
ipſum cõſequi eſt neceſſe. Quòd autẽ reſpiratio-
ni pulſus nõ reſpõdeat,ſignum hoc eſt. Siue enim
frequẽs,ſiue ęqualis,& ſiue magna ſit,ſiue leuis re-
ſpiratio,pulſus ſimilis,idémq; ſemper manet,ſed
inęqualis ſit,& intenditur,tum pro corporis affe
ctionibus variis,tũ animæ,velut timore,ſpe,ago-
nia.Sed an in arteriis pulſus eundem tenorem ſer
uet,aut æqualitatem,cõſiderãdum eſt. Et videtur
nõ ſeruare,ad partes lõgè inter ſe diſsitas animũ
aduertentibus.Cęterùm quod dictum eſt,nõ finis
cuiuſpiã gratia fieri, ſed actionis neceſsitatẽ ſeq,
caloris ipſius ſcilicet in humidũ,id omnino ita ha
bere videtur.At inſpirationis & expirationis mo
tus ſiue eũdem finem habet vterq;,& diuerſus al-
ter ab altero ſit,ſiue alium,neq; ſibi mutuò reſpõ-
deant,ob finẽ tamen omnino aliquem fieri ratio-
nabiliter videtur.Portò de his tribus motibus am
bigi rectè poteſt,an ſint coęui:& ſi nõ ſint, quis ho
rũ primus ſit:& an ſit rationabile,pulſum reſpira
tione priorem ſtatui. Nã alitio priùs, quàm totũ
animal ſit perfectum,eſt, & poſtquàm perfectum
eſt animal. Attractio enim menſtrui humoris ad
formationem fœtus,& partium deliniatarum au
ctio,nutricis facultatis opus eſt:quemadmodum
deſignatio partium ex ſemine,formatricis. Iuxta
quẽ ordinem,reſpirationis motus poſtremus fue
rit.Nam tum primùm reſpirat, vbi in lucem edi-
tus fuerit partus:eáq; propter poſtremus hic mo-
tus eſt.Nam alimenti attractio,elaboratióq; non
ſolùm pòſt,ſed & priùs,quã integris ſui partibus
animal ſit abſolutum,in vtrero peragitur.Reſpira
tionẽ itaq; hic motus pręcedit.At pulſus per ini-
tia ſtatim in cõſtitutione cordis emergit:id,quod
in ſectione viuorum,& pulli formatione ex ouo,
deprehendere liceat.Sed &, vt ſuprà quoq; dictũ
eſt,in prima partũ deliniatione, quæ per actionẽ
calidi in humidũ fit,ſeruorem hunc,& pulſus agi
tationẽ cieri par fuerit:quare primus hic erit mo-
tus.Qua ratione quoq; actioni cuipiã ſimilis eſſe
videtur potiùs,quã aeris attractioni:niſi & hic ad
actionem faciat aliquid.Habetur autem & de ſen
ſu diffi

Universidad de Deusto Biblioteca

su difficultas. Nã si arteria sentit solùm, num spiritu, qui per eã fertur, an mole ipsa, an toto corpore? aut siquidem aer, primus animæ subest, eo ipso tã quã potiore causa, ac priore? quid igitur in animæ potentiã, huiusce motionis causam referunt? quẽadmodum illi quoq; faciunt, qui partẽ rationalem, animalémq; inter causas referũt, & pro illorum sententia reprehendendi nõ fuerint, cùm & ipsi causam rogati, potentiam animę assignent. At in nõ spirantibus nũ immistus externo est an non est, sed mistus quidem, at alio quodam modo est? Quæ itaq; differentia eius fuerit, qui arteria continetur, ad eum, qui foris est? Nã vt inter hos differẽtia statuatur, prorsus ratio postulat, & fortasis tenuitate necessariò differat. At rursus, aut à se ipso, aut ab alio quopiã calidus est. De hoc enim ita sentiẽdũ videtur, vt de eo, qui foris est. Nã de his, quę in corpore fiunt, ita videtur ratiocinãdum esse, vt de hisce, quę foris eueniũt. Et à refrigeratione auxilium omnino quoddã accipit ipsa, qui intus est aer. Nũ igitur sic res habet, vt qui foris tenuiore substãtia est aer, vbi intrò haustus fuerit, & in angusta vasa intrusus, cõpingatur quodã modo, ac densetur? aut mistionem necessariò accipit aliquã, dum per humores, & cęterarum animalis partium molẽ versatur? Sed tum non fuerit tenuior, siquidẽ mistionem sic accipiat. At ratio tamẽ dictabat, quòd primũ animæ susceptiuum sit, omnino cęteris substãtia tenuius esse: nisi animã quoq; ipsam talem esse, nec purum quidpiam, & mistionis omnino expertem statuamus. Porrò autem arteriã solam spiritum suscipere, recipiendũ est: neruum nõ susciperе. Differunt tamẽ inter se, quatenus neruus tẽdi potest, arteria nõ potest, sed statim rumpitur, vt & vena. Cutis tribus hisce, vena, arteria, & neruo constat: vena quidem, nã dum pungitur, sanguinẽ emittit: è neruo autẽ, quia tendi potest: ex arteria quoq;, perspirationem enim habet. nã sola arteria spiritum susciрit. Prætereà venas habere meatus, in quibus tanquam officina quapiã ęraria calidum latitans sanguinem calefaciat. Neque enim natura calidum esse, sed illac veluti diffundit: eáq; propter arteriam cõcrescere, & humiditatem cõtinere tum in sese, tum in tunicis cauũ ipsum ambientibus. quæ omnia è sectione manifestò deprehendere liceat. Eodem modo ad intestina, & ad ventrem venas, arteriásq; committi, quas par sit alimentum attrahere, è venis in carnes mox distribuendum nõ per obliquum, sed per venarum oscula, fistularum scilicet more. Nã è lateribus venæ magnæ, & arterię, exiles venæ vtrinq; deriuantur, per obliquum scilicet, & venæ cuilibet arteria sua est adiuncta. Ad ossa quoq;, qua scilicet cõmittũtur inter se, & ad magnũ capitis os, venę, ac nerui finiunt. Hac parte cibum capiunt pisces, & respirãt: qui si nõ spirarẽt, tum ex aqua profectò exẽpti, morerentur ilico. Quòd autem venę, & arteriæ inter se commitantur, sensu quoq; ipso manifestum est, Id sanè non foret, nisi & humor spiritu, & spiritus humore opus haberet, φ & in neruo, & arteria, & vena, vis caloris ingẽs sit: Cęterũ qui in neruo habetur calor vehemẽtissimus, naturę eius, qui in venis est, plurimũ habet. Nõ igitur calor spiritus regioni conuenit, rum alias ob causas, tũ autẽ ob refrigerationẽ. At si actiones efficiat, & veluti excitet, tum calido id fiat. Eorũ prętereà omniũ, quę innatũ quodã modo calorẽ obtinuere, nullo sese obiiciẽte, neq; refrigerãte vllo, duratio est. Quòd enim omnia refrigeratione op⁹ habeãt, ferè est manifestũ. Quòd sanguis in vena calorẽ detineat, & veluti cõcludat signũ fuerit, quia dũ effluit ille, hic quoq; disipatur, & mors sequitur, qđ hepar nullã habeat arteriã. De semine prętereà quæstio haberi potest, nũ per arteriã feratur, & an cõpressione id quadam fiat, & dũ emittitur solũ. Quo loco mutatio quoque, p quã sanguis in solidarũ partiũ naturã abit, pulcherrimã de se inquisitioni occasionẽ præbet, & euidentiã. Itẽ de neruorũ nutritione, nũ ex ossibus sit: videt enim minimè dissimilis amborũ modus esse. Aut nũ id verũ nõ sit, cũ nõ solùm ex ossibus suspẽsi in totius animalis mole, sed & in corde visantur, q nullis ossibus cõmissi sint nerui, neque in alio vllo cũ cæteris coeunt, sed in carnẽ finiunt. An hoc nil impediat, quò minùs iis, qui ab ossibus pendẽt, indidẽ alimẽtũ accedat, an potiùs ab his ipsis ossa alant. Sed & hoc absurdũ est, neq; sensum adstipulãtẽ habet. Nã siccus natura, & nullum meatũ humectũ habens: per sectiones neruus visitur. At qui haberet, si per eũ alimentũ, quod est humidũ, ad ossa veheret. Quapropter diligẽs hîc est instituẽda inquisitio. Et si omnino in osse initium cõstituatur, vt ex hoc potiùs neruus, quàm è neruo os ipsum, alimẽtũ capiat, quomodo igitur ad ossa rãdẽ alimentũ aduehetur, aut meatus è vena, arteriáve ad ipsum tẽdẽs quis erit? id enim in plerisq; obscurũ erit, tũ ad spinã maximè quidnã deriuetur? Déinde quę ab ossibus ad latera cõmitũtur, quomodo è vẽtre deriuent, & attractio quo pacto fiat: an plura habẽtur abs q; cartilagine, veluti spina? sed nõ vt motũ exerceãt hęc sunt, magisque cõtinuationis gratia. Sed & si è neruo os alat, nerui alimẽtũ nouisse oportet. Cęterùm nos affirmamus è muco illis adhęrẽte, eosdem ali. Sed rursus vnde hic, & quo pacto sit exponẽdũ erat. Carnẽ è vena, atq; arteria ali id cõfirmat, φ dũ pungitur sanguinẽ reddit: quãuis in cęteris animalibus veluti volucribus, & serpẽtum, ac piscium, & vniuerso ouiparorũ genere, nõ visatur: sed sanguine multo prędito peculiare habetur. Nã & volucrũ pectora incisa, sanie emittũt, nõ sanguinẽ. Vnguẽ Empedocles p cõgelationẽ è neruo cõstitisse ait: ánne igitur eandẽ rationẽ ad carnẽ, cutim ipsam obtinere dicemus? Itidẽ difficultas habetur de testatis, quęq; molli testa cõtegãtur animalib⁹, quo modo cibus iis foris accedat. Cõtrà enim, int⁹ magis, quã foris, aduenire videtur. Insuper autẽ quale in illis sit, & qua parte eiiciatur vẽtris onus. Itẽ reditus ad carnem quã sit præter rationem. Admirabilis enim & omnino impossibilis esse videt. Sanè omnino aliis aliud alimentũ est, neq; omnibus sanguis esse potest: verùm ex hoc cętera sunt. De natura quoq; ossiũ cõsideratio est instituẽda, an triplicis functionis causa sic extiterint, & alia ad motũ, alia ad fulciendum, alia, vt cõtegant, capiántq;. Et an quartum quoq; inter hæc genus fit, quod tanquã principium motus sit, velut poli. Ad motum itaq; instituta fuisse dico manus ossa, & pedis,

pedis, & tibiæ, & cubiti: & id bifariã, flectendi scilicet, & ambulãdi: neq; enim ambulatio absq; flexione fieri potest. Sed & fulcimenta quoq; in his ipsis ferè cõsistunt. Contegunt autem, & capiunt, veluti quę in capite sunt ossa, cerebrum ipsum, & quęcunq; medullam in se habent. Laterum ossa, functionẽ habent vt claudant. Initium autem cæterorum, & velut immotum quiddam, spina est, à qua laterum quoq; ossa originem ducunt, partes vtrinq; claudentia. Et necesse erat omnino vt talis aliqua pars esset: nã quod mouetur, id è quiescẽte est. Simul autẽ esse aliquid oportet, cuiusgratia: in quo genere sanè prima statuerũt, nucam, & cerebrũ. Præter ea verò aliud quoq; genus habetur, ad cõmittendas, claudendásq; partes cęteras factum, veluti claues sunt, ex hoc ipso tale nomẽ sortitę. Cęterũ ad vsum idoneũ vnaquæq; harum partium aptissimè sic est comparata. Neq; enim flexio siue totius, siue partium fiat, si talia nõ sint, pes, inquã, spina, cubitus. Nam flexus introrsum, vsum habet perquã necessariũ, vt & pedis, & aliarum partiũ cõsimilis motio: vniuersę enim alicuius gratia sic institutę fuere, vt & ossa, quę in eisdẽ visuntur. Sic quod in cubitu habetur facile, advertendũ quoquouersus cubitũ & manũ facit: nã absq; hoc supinam manum mouere, aut pronam nõ licebat: & nec pedes leuari, aut flecti potuissent absq; binis focilibus, hunc motum efficientibus. Eodẽ modo autem cæteræ quoq; partes sunt inspiciẽdæ, velut colli motus, an ab vno osse sit. Itẽ quę comprehendunt cętera, ac vinciunt, velut patella est genu imposita. Et quã ob rem aliis quædã ex hisce nõ adsint. Quę igitur motum perficiunt, vniuersa neruos adhęrẽtes habẽt: & fortasis quęcunq; multam actionem obeunt, velut quæ in cubitu habẽtur, & crure, manibúsq;, ac pedibus. Cætera, quę pręter neruos ossibus adhęrescere videtur, ligãdi gratia adiecta sunt, nõ motus. Quod genus alię quoq; partes habent, quascunque vinciri oportebat. Neq; enim in omnibus necesse id erat, aut parũ admodum, quęcunque scilicet non operosas motiones faciũt, veluti spina est, quæ solũmodo flectitur. Talium itaq; inter se nexus, sanies est, & humor quidã mucosus. Cętera neruis quoque vinciuntur, vt quæ in articulis sunt. De hisce omnibus nulla inquisitionis ratio cõmodior instituи queat, quàm quę nunc est proposita. Quo sanè loco quę verè initia cuiusque functionis statui queant, & cuius gratia vnumquodq; ipsorum sit, perquàm diligenter inspicere cõuenit: velut vtrũ rectiùs in ossa referatur motus, & nũ huius gratia hęc sint: an in neruos, & quę hisce proportione respõdent, partes alię quorũdã animaliũ, vtpote in quibus spiritus motiuus primis inest: quãdo & vẽter mouetur, & cor quoq;, quorum neutrũ os habet, sed è neruis texũtur ambo, & cordis substãtia neruos habet. Vsus itaq; horũ nõ quidem omnibus necessarius erat futurus, quæ animalia vocarẽtur, sed quæ motũ quoq; exercere possent. Est itaq; inter principia istud recipiendum, quòd animalibus omnibus, quæ motũ erant exercitura, ad hũc ipsum vsum aut neruos, aut quę iis proportione respõdere, partẽ aliã Natura adnexuit. Déinde ad motum cuiq; peculiarem, sua quoque rursus instrumẽta affinxit: velut pedestribus futuris, pedes: & rectè incedẽtibus, binos: at per terrã omnino gradiẽtibus, plures, quibus scilicet materia terreitris magis, & frigidior cõtigit. Quædam pedibus omnino vt careret, accidit: nã vi totius molis erant mouenda. Sic volucribus quoq; alæ sunt adiectæ, & forma naturę ipsorũ idonea. Sed & inter hæc ipsa quoq; differẽtia habeatur, prout magis, aut minùs sunt volucres. Pedes verò his quoque sunt additi, tũ alimẽti gratia, tum vt rectè starent, excepta vespertilione: nã huic soli his opus nõ erat, cùm ex aere alimentum habeat, nec quiete indigeat. Atqui pedum vsus, nullus alius est. Ex aquatilibus animalibus sola, quæ testata sunt, pedes habẽt, ob grauitatẽ scilicet eorũ, nam alioqui per loca volui, & impelli propria vi nequibant. Hæc itaque communia sunt illis. Sed pro cuiusq; vsu idoneo, singulis sua priuatim instituta fuere. Ad quæ omnia animaduertendũ scilicet est, ita vt nihil ex hisce prętereatur, quod hęc inquisitio nõ tenter. Sic ea quoq;, quę obuia non sunt, sed inter cæteras causas latent, velut quã ob rem multipeda, tardissima sint, cũ tamen quadrupeda sint celeriora bipedibus: ánne φ toto corpore super terra gradiatur, aut quia natura frigidiore cùm sint, difficiliùs moueri queant? aut ob aliam causam? Qui affirmãt, nõ calorem esse, qui in corporibus animaliũ agat: & quòd vna sola latio ignis sit, aut facultas, secandi videlicet, non rectè dicunt. Neq; enim in corporibus inanimatis omnibus idẽ efficit, sed alia dẽsat, alia rarefacit, liquefacit alia, alia cogit. quare in animatis quoque idem effici existimandum est. Quæ itaque coloris vis sit in fabrica operum Naturæ, cõparatione ad artem facta, inquiretur aptissimè. Et in arte aliud efficit auri fabri ignis, quã fabri ærarij, aut quàm loci ignis: vt nec ipsorũ quidẽ ignes idẽ efficiunt, & cęterorum quoq; inter se artificũ. Próinde veriùs fortasse affirmabitur, φ & artes hoc vtantur tanquã instrumento, mollientes, liquefacientésq;, & arefacientes, ac nõnullis quoq; modum, ac proportionem addẽtes: & Naturam quoq; id ipsum facere, vnde rerum inter se multiplices differentiæ proficiscãtur. Ineptũ itaq;, & ridiculum prorsus fuerit, leui inspectione eorũ, quæ foris apparẽt, iudicium de hisce rebus ferre priùs, quã intrò penetrares, & in alto latẽtes causas attigeris. Siue igitur separatio sit, siue attenuatio, siue aliud quodcũq; sint calefactio, & ignitio, differentiã certè sortirẽtur opera, pro modo tali calore vtentiũ. Differentia tamen artis ad Naturã est: nam illa tanquã instrumento, calore vtitur: hęc, & vt instrumẽto, & vt materia. Qui enim ab arte ad opus adhibetur ignis, ipsius operis pars non est: at qui in Natura habetur calor, diffusus per ipsum opus est, atq; vnà cũ cæteris substãtiã eius explet. Et nulla in hoc difficultas est: sed magis in illo est, quo pacto Natura hoc instrumentũ ita regat, & affectiones quibúsq; rebus suas, ac modũ omnino reliquũ inurat, vt planè cognoscere scilicet, & ratione quadã vti videatur. Neque enim absque ratiocinio, & cognitione hæc peragi posse videntur. Neque quo pacto Naturæ, vis cognoscendi tribui queat, satis appareat. Atqui in ignem solum, & Naturã spirituum

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc artificium referri non potest: at vim quampiam talem hisce admistam esse, omnem admirationem vincit. Eadem de anima quoq; admiratio subit: nam in iisdem consistit. Non igitur ineptè aut in idem referetur simpliciter, aut in partem quampiam eandem vis formatrix. Et cur motus perpetuò similis actio sit: nam & Natura, à qua fit, eadem est, & generatio itidem. At quæ differétia fuerit caloris cuiusq;, siue vt organum is habetur, siue vt materia, siue amborum vicem præstat. Nam ignis differentię, iuxta id, quod magis, ac minus est, sumuntur. Hæc autem ferè in eo, vt mistus sit, aut immistus, consistit: nam hic purior erit, & próinde intensior gradus, ille admistione cõtrarij remissior, Eadem ratio in aliis quoq; simplicibus habetur. Siquidem enim alia sint, os, & caro, quæ equi est, & quæ bouis, aut ob id alia esse, quia è diuersis constituta sint, aut vsu ipso differre est necesse. Si itaq; sint diuersæ inter partes simplices, quænam cuiusq; earum erunt differentię? Sin eædem sint cum iis, quæ in aliis habentur, necesse est enim alterum è duobus hîc esse, vt in cæteris quoque rebus. Nam vini, & mellis temperamentum, per subiecta differre dicimus. vini autẽ ipsius si differentia, per rationem. Quare Empedocles simpliciter huiusce diuersitatis causam, ossis naturam assignat. Siquidẽ enim vniuersa eandem mistionis rationem sortirentur, non differre inter se oportebat, equi, leonis, atq; hominis partes. At nunc duritie, mollitiéq; tum inter sese, tum à cæteris differunt. Sed & quæ in eodem animali habentur partes, tum densitate, tum raritate, tum cę teris quoq; affectionibus plusculum inter se differre videntur. Quapropter non eadem temperatio omnium est. Nam crassities, & tenuitas, magnitudo, & exiguitas, in quanto: durum autem, & densum, & quæ hisce contraria sunt in quali mistionis consistunt. Cęterùm qui ita sentiunt, exponant oportet quo pacto vis, quæ artificio præst, alia sit. Etenim hanc auctiorem esse, aut omnino minorem sic eueniet, & per seipsam, & per mistionem: aut certè ab alio intendi, quẽadmodum quæ elixantur, assantúrve: id quod vero fortasse propius est: simul enim miscet, ac fingit Natura. Porrò eadem quoq; de carne ratio est: nam & eædem propemodũ differentiæ sunt. Ita de vena, & arteria, ac cæteris. Eáque propter alterum è duobus necessarium fit, aut vt ratio horum iuxta mistionem non sit eadem, aut non è duritie, & densitate ab hisce contrariis passionibus rationes ducendas esse.

TOMI PRIMI,
FINIS.

LVGDVNI,
Excudebat Symphorianus
Barbierus.

INDEX ALPHABETICVS OMNIVM OPERVM ARISTOTELIS STAGIRITAE.

Animaduerte numero quolibet in hoc Indice, primo Tomum, secundo columnam, tertio numerum linearum, (qui inter duas columnas insertus est) significari.

Abdicatio patri licita, non filio erga patrem Tomo 2. columna 716. linea 1
Ab ablatione loci 1. 271. 10. & 314. 20. & 334. 20
Abdominis situs, & quid 2. 12. 20
Abitionem in infinitum nõ esse, neque sursum, neque deorsum 1. 195. 20. 40. & 196. 1. 20
Abomasum in cornigeris, & altera maxilla dentatis quid 2. 33. 10
Abomasum venter vnus eorum animaliũ quæ plures habent 2. 257. 10
Abortiones quæ, & quando dicuntur. 2. 136 40
Abortus conceptuum complures 2. 372. 60
Abortus quo tempore sæpe fiat 2. 415. 20
Abscessum purulentum esse, quo argumento constet 2. 420. 1
Abscessus assumunt aliquid nutrimenti tom. 2. 372. 50.
Abscessus quomodo iuuant 2. 457. 30
Absentes lõgiùs, cur vocem audiunt tenuiorem 2. 479. 20. 30
Absoluti, & contingentis mistio in secunda figura 1. 108. 30
Abstergendi vim quæ habent 2. 540. 50. 60
Absurdo vno dato, cætera accidunt 1. 414. 40
Abterranei venti 2. 548. 60
Abundantiæ documenta quatuor 1. 330. 40
Absynthium vrinam mouet, & calidum est. 2. 166. 40
Abydus 2. 843. 1. & colum. 842. 10. & 1542. 10
Acarus animalium omnium minimum 2. 102. 40
Acarus insectum vetusta in cera, & ligno nascitur 2. 102. 40

Accidens.

Accidens quid 1. 9. 30. & 238. 30. & 417. 20
Accidens ambiguè inesse, reliqua simpliciter 1. 253. 20
Accidens duplex, & varia ratio constructionis, & destructionis eiusdem locus 1. 338. 1
Accidens entis quid propriè 2. 1390. 20
Accidens quatenus accidenti sit accidens tom. 2. 1303. 50
Accidens propinquum aliquid non enti videtur tom. 2. 1332. 1
Accidens separabile & inseparabile 1. 9. 30
Accidens inseparabile 1. 7. 60. & 9. 30
Accidentis definitio 1. 278. 30
Accidentis, & Differentiæ propria 1. 14. 20
Accidentis, & Generis propria 1. 12. 10
Accidentis, & Proprij propria 1. 16. 10
Accidentis, & Speciei propria 1. 15. 10
Accidentis nulla causa determinata 2. tom. columna 1430. 1
Accidentis si non est syllogismus, neque elenchus 1. 375. 40
Accidentis prædicatio 1. 277. 40.
Accidentis scientiam esse, impossibile tom. 2 colum. 1390. 20
Accidenti cum Differentia communia 1. 14. 10
Accidenti cum Genere communia 1. 12. 1
Accidenti cum Proprio communia 1. 16. 1
Accidenti cum Specie communia 1. 15. 1
Accidentia non sunt necessaria 1. 182. 20
Accidentia quæ de subiecto non per se dicuntur 1. 178. 30
Accidentium alia remotiora, alia propinquiora 1. 433. 10
Accidentium aliud alio remotius tom. 2. columna 1312. 40
Accidentium modi subiiciendi & prædicandi 1. 335. 50
Ab accidente locus 1. 297. 50. & 320. 1
Ab ipso accidente relatiui locus 1. 321. 20
Circa accidens Sophistæ potissimùm aucupantur tom. 2. 1331. 60
Accidentium consideratio ad substantiam rei cognoscendam vtilis 1. 784. 10
De accidente cur non scientia sit tom. 2. colum. 1331. 10
De accidentis argutiis diluendis 1. 396. 30
Eorum quæ secundũ accidens sunt, siúntq;, causa quoque secundũ accidens tom. 2. 1332. 30
Ex accidenti fallacia 1. 372. 50

Accipiter.

Accipiter cor auium non edit 2. 177. 10
Accipiter & Cuculus quomodo differunt 2. 110. 50
Accipiter palumbarius 2. 178. 1
Accipiter penna volat 2. 7. 20
Accipiter quando videatur 2. 110. 50
Accipiter vbi fel habet 2. 32. 1
Accipiter vbi parit, & quot ova edit 2. 177. 30
Accipiter viginti diebus incubat 2. 110. 20
Accipitris nidulatio, natura, & industria 2. 177. 10. 20
Accipitris nidus in saxosis, & arduis tom. 2. columna 177. 10
Accipitri lien deficit magnitudine tom. 2. 251. 10
Accipitres diuersi specie inter se coire putantur 2. 334. 1
Accipitres ex fulicis nascuntur tom. 2. columna 1544. 30
Accipitres minores in Aegypto, quàm in Græcia 2. 165. 40
Accipitrum genera numero decem tom. 2. colum. 185. 10
Accipitrum genus præcipuum buteo 2. 185. 1
Accipitrum genus nidum facit in petris excelsis & præruptis 2. 111. 10
Accipitrum modus venandi varius. tom. 2. 185. 10
Accipitrum palumbarius, & fringillarius, ambo carniuori, & eorum differentia tom. 2. 148. 40
Accipitrum opera homines aucupantur 2. 185. 20
Accipitrum pulli valde suaues, & pingues efficiuntur 2. 111. 1
Accipitribus lien exiguus 2. 31. 20
Accretio & decretio quis motus 1. 483. 20
Accretio quædam additio est 1. 513. 50
Accretio, status, & decretio, in omnibus, quæ orta sunt 1. 837. 50
Accretio vt fiat 1. 555. 20
Accretiones, decretionésque violentæ tom. 1 489. 90
Accubamus cur laboriosius in planis, quàm in concauis 2. 451. 20
Accumbere cur in latus sinistrum soleamus, in dextrum autem potiùs dormimus tomo. 2. 458. 10

Accusatio, & Accusator.

Accusatio quid 2. 1199. 1
Accusationis quæstionisque præcepta. tomo 2. 1224. 30, & sequen.
De accusatione, & defensione tom. 2. colum. 1109. 20, & seq.
Accusationes publicæ rarò faciendæ in democratia. tom. 2. 867. 10
Accusator qua ratione veniæ locum præcludat tom. 2. 1199. 30
Accusatori & reo si pari numero suffragia fuerint, cur reum vincere est sancitum tom. 2. 564. 30. & seq.
Accusatori quæ obseruanda 2. 1199. 10
Accusatores iniustiores reis 2. 565. 50
Accusatoribus falsis pœna grauis irroganda tom. 2. 867. 10
Acerbitas quare medicamenta comitatur 2. 422. 30
Acerbus est is, qui irascendi captat occasionem 2. 999. 50
Acetabulum quid 2. 12. 30
Acetabulum à coxa 2. 45. 1
Acetabula 2. 333. 10
Acetabula decrescunt 2. 332. 20
Acetabula in vulua 2. 371. 10
Acetabula in vuluis 2. 38. 30
Acetabula vteri minora reddúntur fœtu accrescente 2. 333. 20
Acetabula vuluæ quibus sunt, hæc fœtu accrescente diminuuntur 2. 141. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Acetabulain vtero quæ habent animalia 2. 333.10
Acetabulis vteri quæ animalia careant 2. 333.30
Acetum cur carnem interiorem demordet, exteriorem non 2.579.20
Acetum quibus partibus est medicamento 2. 579.20
Aceti vis calfactoria. 2.586.1
Aceto mulso cur suauius vinum 2.518.10
Aceto quare lingultus finiatur tom.2.583 30. & 686.1
Aceto qui perfricandum cesent, inflammationem tollere volunt 2.463.30
Achæi, antropophagi, & homicidæ tom. 2. 900.30
Achælous fluuius Græciæ 2.709.50
Achantyllis auis. vide Ligurinus, & Spinus.
Acherdi spina venenosa, qua qui vulnerantur intereunt 2.1555.1
Achetæ (cicadarum genus) quomodo ab aliis differant 2.68.20
Achillearum spongiarum consideratio tom.2. 90.40
Achilles 2.1152.1
Achillis templum apud Tarentinos tom. 2. colum.1550. 10
Aciæ, quæ & superæ dicuntur, genus insecti, ex erucis, & earum incessus tomo 2. colum.94.60
Acie in fugam conuersa, vno resistente, cæteri quoque omnes insistunt. 2.548.10
Acipenser piscis, fel vbi habet 2.32.1
Acipenseris branchiæ quot 2.30.1

Acquisitio.

Acquirere cur nonnulli malunt, quàm vti 2. 574.10
Acquisitio 2.750.20.& 722.40
Acquisitio naturalis est 2.754.50
Acquisitio necessaria 2.757.30.& seq.
Acquisitio numularia quòd sit præter naturam & quòd differat à cura rei familiaris 2. 755.30.& seq.
Acquisitionis species secundum naturam 2. 755.1.10
Acquisitionis per translationem partes tom.2. col.758.20
In acquisitione necessaria acquirendorum peritia 2.758.10
Quæ acquisitio sit secundùm naturam tom.2. 757.60
Acor quorum medicamentorum comes 2. 422.30
Acria cur amplius appetimus 2.532.10

Actio.

Actio, vide etiam functio.
Actio certæ ætati competit 2.1004.10
Actio, eiusque species 1.41.1
Actio etiam in scripta oratione 2.1161.20
Actio ex actione 1.41.50
Actio motus 1.41.30
Actio omnis vltima iuxta materiam est 2. 311.1
Actio præstantissima à virtutibus præstantissimis 2.997.50
Actio quorum est corporalis, hæc sine corpore esse non possunt 2.320.30
Actionis finis cogitantis terminus est tom.2. 1009.20
Actionis precipuum munus tom.2.colum. 738.50.& seq.
Actionis tam bonæ quàm malæ principium, voluntas, & propositum 2.930.40
Ab actione locus 5.323.30.
Actionem adferentes propositiones commodo & possibili cõnectuntur tom.1. colum. 917.30
Actiones animalium communes, aut propriæ 2.214.20
Actiones animalium in quibus versantur 2.153. 50
Actiones à partibus dissimilaribus tomo 2. 216.20
Actiones ciuiles, & bellicæ, cæteris præstantiores
Actiones communes animalium 2.738.10
Actiones communes membrorum quæ dicuntur 2.144. 20
Actiones ex ira num voluntariæ 2.214.20
Actiones membrorum quo modo habent, eodem habent & membra 2.931.40
Actiones non habent stabilitatem, quia in singularibus tom.2.colum. 214.30
Actiones piscium 2.617.50
Actiones quæ inuitæ 2.1155.10
Actiones sunt partibus dissimilaribus tributæ 2.931.10
Actiones, vt habitus se ad inuicem habent 2.6.10
Actiones, vt habitus se ad inuicem habent 2.995.30
Ad actiones bonas, & finem, & modum agendi, rectè oporter institutum esse tom.2. 888.20
Actionum differentiæ indicant agentia inter se differre. 2.214.30
Actionum diuersitas, virtutum in membris, & animalibus diuersitatem ostendit tom.2. 216.20
Actionum fines 2.877.10
Actionum principia immutari 2.930.40
Actionum quarundam principium solus homo 2.colum.1001.40.
Actionum varietas in animalibus. tom.2. 143.10
Actionibus externis qui propriè agant. 2.col. 877.50

Actio & Passio.

Actio motus est 2.998.40
Actio semper in duobus consistit tom.1.col. 590.60
Actio & passio vt subiectam naturam requirat 1.651.30
Actio passióque non in agente, sed in patiente 1.825.10
Actionis & passionis conditiones quot sint, & quæ 1.658.30
Actionis, passionisque contrarium, & gradus 1.31.50
Actionem & passionem, genera esse comparatione motus, & alia quædam tom.1.col. 807.1.& sequentib.
De actione & passione 1.31.50
De actione & passione opiniones duæ tom.1. 653.1
De actione & passione quòd sit exigenda quæstio, & consequenter etiam de tactu ipso 1.651.10.& seq.
Actiuæ & factiuæ facultatum principia in quibus 2.1330.30
Actiuum quid 2.730.50

Actus.

Actus ad potentiam vt se habeat tom.2.col. 1365.30
Actus atque effectio diuersa 2.676.50
Actus & finis deterior potentia in malis tom.2. 1369.1.
Actus & motio omnis vltima, iuxta materiam est 2.311.1
Actus maximè motus tom.2.columna 1364.1.
Actus motus eius quod est potentia tom.1.col. 443.50
Actus non vnus idémque duorum speciè diuersorum 1.445.50
Actus præstantior, quàm potentia 2.col.1368. 60
Actus prior potentia est ratione & substantia 2.1367.1.& 30
Actus prior potentia est tempore 2.1367.10.& 1401.60
Actum potentia antecedit 1.575.20
Actu an omnia æterna sunt 2.1368.30
Actu rem esse non idem quod potestate tom.2. 1365.10
Actus diis non tribuendi 2.739.30
Actus hominis ab ira cupiditatéque fiunt 2. 629.20
Actus quidam nulla ex vi externa excusabiles 2.627.30
Actuum à principio ad finem dominus homo 2.634.50
Actuum principium est homo 2.631.40
Actuum procreator homo, perinde vt liberorum 2.633.1
In actibus quibusdam non laus, sed venia locum habet 2.627.50

Aculeus.

Aculeus insectorum variè geritur tom.2.269. 40
Aculeus nulli in aluo, cui pennæ binæ, & quare 2.269.60
Aculeus pro armis bestiolis quibusdam datus 2.339.10
Aculeus quare parte priore geratur quibusdam insectis 2.270.1
Aculeus scorpionis 2.67.40.& 2.269.60
Aculeum parte anteriore quæ volucres gerunt 2.7.30
Aculeum qualem habent muscæ, & apes, & quo nisu 2.218.10
Aculeo apibus detracto, nullus subnascitur alius 2.49.10
Aculei apum, & vesparum intus conditi tom. 2. 67.30
Aculei excremento nascuntur, sed duri & rigidi propter gelu 2.588.30
Aculei insectorum 2.67.30
Aculei pilorum genus 2.186.40
Aculeis armantur insecta nonnulla, sed variè 2.269.40
Acumen in voce velocitas 2.394.10
Acumen omne in voce vehementia est 2.481. 20

Acus.

Acus piscis ferò fœtificat 2.119.50
Acus piscis quando parit, & quomodo tom.2. 84.1
Acus piscis vt pariat 2.115.50
Acui pisci fel in iecore 2.31.50
Acuum vterus disiumpitur, præ ouorum magnitudine 2.346.30
Acutum facilius cantatur, quàm graue 2. 518.50. Et quare 2.515.40. & sequentibus.
Acutum index virium bonarum tom. 2.colum. 516.1
Acutum in voce, quod velox in delatione 2. 479.60.& 481.1.& 482.60
Acutum vim desiderat pleniorem 2.511.20
Acutum in velocitate motus consistit 2.393. 20
Acutiuoca quare dicuntur 2.393.50
Acuti morbi extorquent densos corpore, hyeme post imbres, & austros 2.417.60
Acuti morbi febribus comitati, quia violenti 2.414.0
Acutæ febres quando, & quibus tom. 2.416. 10
Acuti morbi quare potiùs per hyemem vrgent 2.414.30

Acutorum morborum sel non esse causam contra Anaxagoram 2.161.10
Ad aliquid, vnum ex decem prædicamentis, quid, & quæ ad aliquid pertinent 1.24.40. & sequentibus.
Adamas à Coty rebellauit, & quare tom. 2. 851.10

Adeps.

Adeps quid 2.224.20
Adeps & sebum concoctionis probæ sanguineæ finis 2.253.30
Adeps & sebum differunt, & quo modo 2.50. 20.& 223.30
Adeps & sebum non sentiunt, & quare 2.223. 30.
Adeps & sebum si non excesserint, prosunt ad sensum, & sanitatem. Si excesserint, nocent, & interimunt 2.223.20
Adeps ex sanguine fit 2.20.1
Adeps inter cutem, carnémque consistit 2.50. 20
Adeps non cogitur, nec siccitate frangitur, & quare 2.223.10
Adeps pars similaris humida 2.217.50
Adipem quæ habent 2.223.10
Adipe & sebo carent exanguia, & quare 2. 223.10
Adipe pinguescentia minùs fœcunda tom.2. 11.1
Adipe pinguescunt quæ vtraque sunt dentata parte 2.50.30
Adipe pinguium liquida resistunt frigori 2. 50.20
Adipeum iecur quibus sit 2.50.30

Adolescentes, & Adolescentia.

Adolescentes gymnasticæ & pædotribicæ tradendi 2.900.10
Adolescentes laboribus apud Lacones exerciti 2.900.20.30
Adolescentuli cur concumbentes primò odio habent eas, quibus cum fuerint congressi 2. 443.40
Adolescentibus interdum cessare possunt tentigines nullo secreto humore 2.447.30
Ab adolescentia ad virtutem institutio difficilis 2.741.30
Admiratio philosophandi causa tom. 2. col. 1371.50
Admonere ex electione quid 2.1211.1
Admonere ex interrogatione quid tom. 2. col. 211.10
Adrianæ pullos sæpe interimunt 2.103.60
Adrianarum auium partus 2.103.60
Adrianarum auium color varius tom. 2. col. 103.60

Adulator.

Adulator iucundum 2.1113.10
Adulator nonnullis amico gratior 2.1033.60
Adulator qualis 2.708.10
Adulator quis 2.623.50.& 655.1
Adulatores apud Tyrannos & populum in pretio quare 2.855.40
Adulatores omnes, seruiles sunt, & humiles 2.654.1.40
Adulatores quare amentur 2.708.10
Adulationis signa pudorem habent tom. 2. 1132.40

Adulter.

Adulter non omnis qui congressus sit tom.2. 1000.1
Adulter vnde vocetur ibidem
Non adulter qui adulterium admiserit 2. 667.10.
Adulteri audaces 2.638.10
Adulterium interdictum 2.894.50
Aduncæ pauca pariunt 2.339.1
Adusta fere omnia aliquid caliditatis habent 2.220.1

Aechinus.

Aechinus à cibo ad annum euolutum abstinet 2.1544.50.
Aechinus non videtur olfactum habere tom. 2.74.30
Aechini genus quoddam minutum, salubre contra vrinæ destillationes tom.2.colum. 65.30
Aechini candidi circa Toronem tom. 2. col. 65.30
Aechini cibo idonei 2.84.50
Aechini nunquam ouis carent tom.2.colum. 84.50
Aechinorum corpus quale 2.65.60
Aechinorum dentes, gula, venter tom.2.65. 40
Aechinorum os 2.65.40
Aechinorum ouæ 2.65.40
Aechinorum genera plura 2.65.20
Aechinis caro negata 2.65.10
Aechinometra 2.65.20

Aedes.

Aedes lapidum gratia non sunt, sed gratia ædiū lapides petuntur. 2.213.30
Aedes priuatæ 2.886.30
Aedes sacras cuiusmodi esse deceat 2.887.10. & sequent.
Aedibus altis cur aër soleat ventilari & recipro cari 2.547.1
Aedificatio prior tempore ædibus ipsis, sed ratione ædes ipsæ 2.215.60
Aedificiorum publicorum, atque sacrorum exornatio 2.869.30.40

Aedilitas.

Aedilitas ciuitatis 2.870.10
Aedilitatis partes plures ibidem

Aeditui.

Aeditui 2.872.10
Aedon, vide Luscinia
Aegæi aër qualis 2.535.20
Aego fluuius ex montibus Aethiopiæ præcipitat 1.769.50
Aegri quare carent semine 2.304.60
Aegri vocem acutam cur emittant tom. 2. 481.1
Aegrè probabilia quæ 1.347.20.& sequentibus.
Contra ægrè respondentes col.390.1.& sequent. 1.389.50.&

Aegyptus.

Aegyptus caua secundum partes interiores est 2.554.10
Aegyptus exaruisse magis in dies singulos videtur, & Nilo adaggerata 1.711.60
Aegyptus ferax aquarum 2.525.50
Aegyptus qualis secundum suas partes 2.554. 40
Aegyptus veterum memoria Thebæ vocabatur, teste Homero 1.712.1
Aegypti oris cur Auster non affiat 2.554.30
Aegypti pyramides 2.855.20
Aegyptiæ terræ angustias rex quidam perfodere conatus 1.713.20
In Aegypto cur pepones optimi tom.2.colum. 525.50
In Aegypto facta sedium mutatio 1.711.50

Aegyptij.

Aegyptij cur blæsis pedibus 2.496.10
Aegyptij & Babilonij de stellis multa fide digna tradiderunt 1.590.20
Aegyptij omnium mortalium longè vetustissimi 1.713.20.& 2.tom.col.885.1
Aegyptiorum regio nuper facta, & Nili opus esse videtur 1.713.20
In Aegypto animalia quædam majora, quàm in Græcia, quædam in eo genere minora, & quædam magnitudine pari 2.165.30
Aegithus auis vocatur etiam Salus tom.2.170. 30
Aegithus, Spinus, & Florus odium inter se exercent 2.170.30
Aegithi & Flori auium sanguis non potest misceri 2.170.30
Aegolius, vide Vlula.
Aemon 2.1181.10

Aemulatio.

Aemulatio ob quæ bona sit 2.1139.30
Aemulatio probum quid, & proborum 2.1139. 10
Aemulatio quid ibidem
Aemulationi contemptus contrarius 2.1139. 50
Ad æmulationem sustinendam qui idonei 2. 1139.40
Aemulari qui soleant 2.1139.20
De æmulatione 2.1139.10.& sequent.
Aenesidemus 2.1116.10

Aenigmata.

Aenigmatis forma quæ 2.1251.10
Aenigmata iucunda sunt 2.1173.1
Aenigmata metaphoris idonea 2.1163.30

Aequabilitas.

Aequabilitas ad conseruandum concordiam mirificè accommodata 2.1465.30

Aequale.

Aequale in duobus ad minus consistit. 2.940. 40.& col. 023.50
Aequale in iustis bifariàm 2.707.40
Aequale in iustis & amicitia non similiter sese habet ibidem
Aequale medium quoddam est inter excessum, defectúmque 2.620.60
Aequale numero & proportione tom.2.1039. 10
Aequale quid 2.1377.20
Aequale repensum ciuitatem conseruat 2. 763.10
Aequalia quæ 2.1323.1
Aequalis æqualem delectat, Prouerbium 2. 712.20
Aequalis in amicitia ordo 2.707.1.10
Aequalium inter se dilectio 2.712.10
Ab æquali specie generi locus 1.279.10
Aequale quod modicum & compatibilius 2. 453.40
Aequale omne in concentu ad vnitatem est referendum 2.512.1
Aequalis concentus minus flebilis auribus accedit 2.511.10

Aequalitas.

Aequalitas, inæqualitásve aut ex rei parte, aut nostri respectu æstimanda est. 2.620.60
Aequalitas in quantitate est 1.517.10
Aequalitas iustum in æqualibus 2.794.40
Aequalitas non est sine communi mensura 2. 666.10

Universidad de Deusto Biblioteca

Aequalitatis vsus in artibus omnibus tom. 2. 665.20
Ab æqualitate locus 1.326.40
Ab æqualiter existentibus locus 1.309.1
Sine æqualitate non est permutatio. 2.666. 10
Aequanimitas 2.105.50
Aequinoctium hyemis atque æstatis consimium est 2.551.30
Aequiselis partus vere tantùm 2.83.40

Aequitas.

Aequitas & bonitas quid 2.672.60
Aequitas & æquus quis 2.947.50
Aequitas in legibus quid spectet tom. 2. col. 1118.1
Aequitatis loci ibidem
Aequitate partim arithmetica, partim secundùm dignitatem vtendum tom. 2. colum. 835.10

Aequum.

Aequum duplex. numero, & dignitate 2.834. 50
Aequum & bonum emendatio legitimi iusti 2.672.20
Aequum, & bonum, & iustum, idem 2.672. 20
Aequum, & bonum, & iustum, iusto aliquo melius 2.672.20
Aequum medium quoddam 2.661.50
Aequum & bonum num à iusto differat, dubitatio 2.672.10
Aequum & bonum num lege iustum iusti 2. 672.20
Aequum & bonum quid 2.1117.40
Aequi & boni adiutrix lex 2.672.60
Aequo & bono legis defectus emendandus 2. 672.40
Aequus & bonus homo quis 2.672.50
De æquo & bono 2.1117.40
De æquo & iusto in dignitatibus contentio 2. 8 4.60
Aequisonum quid 2.516.30

Aequiuocatio, & Aequiuocum.

Aequiuocatio 1.325.40
Ab æquiuocatione, locus 1.282.20. & colum. 325.40
Ab æquiuocatione proprij, locus 1.295.40. & 50
Aequiuoci modi tres 1.371.40
Ab æquiuoco locus 1.313.20
Ab æquiuoco subiecto locus 1.296.10
Aequiuoca quæ dicantur 1.15.40
Ab æquiuocis definitis latentibus, locus tom. 1.326.1
Ad æquiuoca nulla simpliciter respondere conuenit 1.391.1

Aer.

Aer ad summum locum tendit 1.770.1
Aer à frigore immobilior redditur tom. 2. 492.30
Aer an soleat commutari astris omnibus tum orientibus, tum occidentibus, & præcipuè cane 2.449.30
Aer aqua non continetur 1.869.60
Aer bullis contentus, aut demissis aquæ ascendens, cur non magis emergat tom. 2. col. 545.50
Aer calidus & humidus 1.665.10
Aer calidus, & incongelabilis est 2.319.20
Aer colore prope inspectus carere videtur 2. 1515.3
Aer comparatur aciei in fugam conuersæ 2. 547.30
Aer corpore vno continuo esse non potest 2. 534.20
Aer corpori nullo se exhibet alimento 2.416. 20
Aer cùm aquam tangit, cur non humescit 2. 544.10
Aer cùm mouetur, frigidior redditur tom. 2. 461.50
Aer cur altis ædibus soleat ventilari, reciprocarique, præsertim tempore quieto tom. 2. 548.1
Aer cur madere non possit, aqua autem queat etiam in aerem translata tom. 2. colum. 545.60
Aer cur non sursum feratur, & quo fertur tramite 2.546.10
Aer cur per aquæ tactionem reddatur frigidus, sed non humidus 2.545.40
Aer cur solida permeare, qui luce crassior est, valeat, lux ipsa non valeat tom. 2. colum. 545.30
Aer & aqua alba sunt 2.1511.20
Aer & aqua leuitatem habent, & pondus tom. 1. 622.1.
Aer è directo transire non soleat tom. 2. colũ. 545.40
Aer & ignis cur non putreant tom. 2. colum 546.40
Aer exiguus mobilior est 2.482.30
Aer hyeme crassior 2.490.30
Aer in æthere collocatur 1.472.10
Aer in corpus non cogitur 1.873.1
Aer interdiu densus, noctu rarior, quare tom. 2. 485.30
Aer locis calidis calet, frigidis friget tom. 2. 496.50
Aer locis palustribus impurus 2.496.30
Aer locorum editorum purus & diuersus ibidem
Aer naturâ humidus 2.870.40
Aer non se exhiber alimento tom. 2. colum. 416.20
Aer nos circundans calidus 2.455.50
Aer perlucens albedinem facit tom. 2. colum. 392.20
Aer principium corporum simplicium tomo 2. 1273.30
Aer principium rerum Diogeni & Anaximeni 1.787.20. & tom. 2. col. 1277.30
Aer pro Solis & Lunę circuitu afficitur tom. 2. 380.30
Aer quando mouetur 2.481.20
Aer quasi actus quidam aquæ 2.462.50
Aer qui expiratur calidus est 1.968.1
Aer quomodo aquam rangit 2.544.10
Aer semper super aquam est 1.620.30
Aer super omnia eminet, igne excepto tom. 1. 622.1
Aer vniuersus locus est 1.460.30
Aer vt sonet 1.811.30
Aeris exiguum velociùs fertur, quàm multum 2.481.20. & col. 485.50
Aeris materies aqua 1.462.50
Aeris minus quàm plus, cur calidus 2.546.40
Aeris mutatio quare non ita grauis vt aquarum 2.416.20
Aeris plus in vino, quàm in aqua tom. 2. col. 545.1
Aeris qui respiratur duplex operatio tom. 1. 813.1
Aeris temperies bona non corporibus modò, sed intelligentiæ etiam prodest tom. 2. colũ. 495.50
Aerem ampliorem amplior potentia mouet 2.488.50
Aerem animam esse iuxta Diogenem tom. 1. 787.20
Aerem concernentia problemata 2.543.40 & sequen.
Aerem cur in flatum conuerti nobis videtur cùm currimus 2.452.50
Aerem nigrum è longinquo, è propinquo cádidum cur videmus 2.538.10
Aerem quæ incolunt animalia tom. 2. colum. 355.10
Aere sudo apertóque cur frigus acrius, quàm nubilo 2.547.30
Aerugo vnde in arboribus 2.418.40

Aes.

Aes ab aqua non liquefit, sed ab igne tom. 1. 772.50
Aes an vim purgandi habeat tom. 2. colum. 421.20
Aes apud Indos adeò splendidum, purum, & syncerum reperitur, vt colore & specie vix ab auro discerni queat tomo 2. colum. 1543.20
Aes eliquabile, & tamen intinctile tomo 1. 772.50
Aes & ferrum odora 1.870.10
Aes natans in Demoneso 2.1544.20
Aes natura frigida 2.461.1
Aes incidens vim habet medicamenti tom. 2. 420.30
Aes quare præcipuè omnium sonitum reddit 2.480.30
Aes quare tollit vibicem tom. 2. 464.30. & col. 465.1
Ex ære ambusta cur sanentur celeriter tom. 2. 420.40
Aerarij diuisio pernicioſa 2.867.40
Aeri fodinæ mirabilis in Thalia Hetruriæ 2. 1547.40
Aesalo accipitrum secundum genus tom 1. 185.1
Aesalo coruo, vulpi, & vulturi inimicus 2. 170.20
Aesalo pugnat cum vulture 2.170.1
Cum æsalone pugnat coruus 2.17.20
Aeschylus arcana Cereris reuelat tomo 1. 628.40
Aeschynes tomo 2. 2.1180.50
Aesopi Momus de cornibus tauri tomo 2. 241.20

Aestas.

Aestas est nobis, cùm apud Antipodas hyems 2.556.50
Aestas & autumnus austrini pluuiosi, cur hyemem sequentem grauem habeant tomo 2. 417.50
Aestas quando grauis tam febribus, quàm lippitudinibus 2.414.50
Aestas sicca & aquilonia, Autumnus humidus & austrinus cum hyeme dolores capitis, raucitatem, tussim, tabémque inducit tom. 2. 415.40
Aestas sicca & aquilonia, & Autumnus siccus, aquiloniúsque, cur morbo biliosos infestent
Aestas sicca, siccúsque Autumnus Aquilones habentes, cur mulieribus & pituitosis salubres sint 2.416.1
Aestate an sudor potiùs mouendus, quàm hyeme 2.428.40
Aestate calidi & sicci morbi homines male habent 2.414.50
Aestate cibus parcus, & potio liberalis tom. 2. 421.10
Aestate cur magis aduersa valetudine laboretur, per hyemem verò magis qui laborant emoriantur 2.418.6
Aestate maximè putredo sentitur 2.431.20
Aestate morbi parua ex causa fiunt tomo 2. 419.20
Aestate multum humoris haurimus tom. 2. 432.10
Aestate quando corpora morbi exercẽt, & quare 2.415.10. & seq.

Aestate

Aestate quare magis sudamus, cùm corpora siccIora sint, quàm hyeme 2.432.10
Aestate qui pisces se condunt 2.157.50
Aesta terrigores maximè fiunt 2.419.40

Aestus.

Aestus cur meridie accendatur tomo 2. columna 499.20
Aestus magni pelagi amplior, quàm parui 2. 537.10
Aestus cur fieri locis hybernis vehementiores, quàm tepidis soleant 2.497.10
Aestus & frigora cur intentiùs fiant in Ponto 2.544.40
Aestuantes vehementer cur insomnia tenent 2.438.40
Aſymnetæ monarchæ quales 2.803.50

Aetas.

Aetas ad coitum cuique idem tempus sortitur 2.85.40
Aetas ad coitum euariare facit animalia tom. 2. 85.30
Aetas canum ex dentibus iudicatur tomo 2. 114.30
Aetas canum quomodo dignoscitur tomo. 2. 24.50
Aetas facit, vt vel fœminæ, vel mares generentur 2.139.40
Aetas generationi tantùm inidonea quæ 2. 893.40
Aetas omnis labitur in frigiditatem tomo 2. 390.1
Aetas quadrupedum quomodo noscitur tom. 2 128.10
Aetas septenario dimensa numero tomo. 2. 894.50
Aetatis mutatio facilis 2.416.30
Aetate florentia quare robustiora tomo. 2. 394.20
Qua ætate animæ vigor 2.1142.40
Aetatis mediæ mores 2.1142.20. & seq.
Qua ætate corporis vigor 2.1142.30
Aetates hebdomadibus malè diuiduntur 2. 896.40
Aetates quæ sint 2.1140.1
Aetatum mutatio pro temporis cuiusdam mutatione accipi debet 2.413.50
Aetatibus mutari solent animantes in contrarium 2.442.30
Aeterna priora corruptibilibus substantia sunt 2.1368.10

Aether.

Aether in cælo est collocatus 1.462.20
Aether quid 2.1458.50
Aether vnde dictus 1.556.1
Aetherem pro igne Anaxagoras dixit ibid.
Aetherea natura 2.1459.30

Aethiopes.

Aethiops niger, alioqui dentes albus tomo 1. 373.10
Aethiopes crispo pilo sunt, & quare 2.388.1 & eodem tomo 496.1
Aethiopes cur blæsis pedibus 2.496.1
Aethiopes genituram colore nigro promere Herodotus scripsit, qui in hac re non est audiendus 2.55.10. & colum. 319.40
Aethiopes loca incolunt calida tomo 2. colũ. 388.1
Aethiopum dentes cur candidi, vngues autem secus 2.478.20
Aethiopum dentes & ossa candent tomo. 2. 46.10
Aethiopum genitura qualis 2.319.40
Aethiopum in magistratibus honoribúsque distribuendis consuetudo 2. tom. 813.40
Aetolius miluus aliquando pullos quaternos excludit 2.110.20
Affabilitas eiúsque extrema tom. 2. 654.20
Affabilitas pro personarum ad quas congressio est conditione accommodanda tom. 2. col. 654.50

Affectiones, & Affectus.

Affectiones animi animalium 2.167.40
Affectiones in voluntarias, & inuoluntarias, & consultatas rectè distribuuntur tom. 2. colum. 1007.50
Affectiones partium animalis 2.381.1
Affectiones quæ dicuntur 1.164.50
Affectionum in corporibus humor & siccitas initia sunt 1.766.40
Affectionum notæ aspectui patentes, nobis hæc genera affectionum creant 2. 459.20
Affectionum vitiosarum species vnde nomen trahant 3.999.50
Affectus 1.321.1. & tom. 2. 620.10
Affectus quid 2.1124.1.10
Affectus non omnis mediocritatem suscipit 2. 621.60
Affectus animæ inseparabiles ab animalium naturali materia 1.785.20
Affectus electione carent 2.620.30
Affectus & affectiones ex necessitate quadam insunt 2.114.30
Affectus omnes diuisibiles dupliciter 1.601.1
Affectus præter rem 2.1087.50
Affectus præter rem sunt Rhetori ibid.
Affectus quando mouendi 2. 1184.30
Affectus quatenus mouendi 2.381.50
Affectus qui sint 2. 620.10. & eodem tomo, col. 917.60
Affectus quidam cum prauitate coniuncti, actus quidem simpliciter praui agendi rectè, nec tempus nec modum admittentis tom. 2. 621.60
Affectus qui vocentur 2.998.20
Affectus quorum signa, voces, & literæ, iidem apud omnes 1.57.10
Affectus quorum vitium non in excessu & defectu 2.928.30
Affectus, rationes materiales sunt tom. 1. 784.40
Affectus rationis expertes, humani videntur 2. 629.10
Affectuum commotionem Areopagitæ cauebant 2.1087.60
Affectuum definitiones variæ tom. 1. colum. 784.50
Affectuum dignoscendorum ratio tom. 2. colum. 963.20
Affectuum omnium densitas & raritas principium est 1.535.10
Affecti rectè vt habeant 2.928.10
Affectibus moueri dicimur, non item virtutibus & vitiis, sed potius disponi tom. 2. colum. 620.30
Ex affectibus nec studiosi nec vitiosi appellamur ibidem
In affectu constituti verum non cernunt tom. 2. 807.40
In affectibus circáque affectus mediocritates 2.623.50
In affectuum perturbationibus facilè sensibus decipimur 1.902.50
Ob affectus neque laudamur, neque vituperamur 2.620.10
Affinitas 2.968.40. & seq.
Affinitatis amor 3.968.40
Affirmatio quid 1.59.30
Affirmatio ac negatio aliud est, aliud res quæ sub vtraque sunt 1.33.20
Affirmatio ac negatio non opponuntur, vt reliqua tria 1.34.50
Affirmatio & negatio contradictoriè quando opponantur 1.60.30
Affirmatio vna, & vna negatio quæ tom. 1. colum. 61.40
Affirmatio omnis constat ex nomine, & verbo, aut ex nomine infinito, & verbo tom. 1. colum. 65.30
Affirmationis & negationis veritas aut falsitas non est causa euentuum 1. colũ. 63.10
Affirmationis vnius vnam esse negationem 1.61.20
Affirmationi cuilibet negatio, & cuilibet negationi affirmatio opponitur 1.59.40
In affirmatione ac negatione, quæ nõ sunt vnæ, contradictionum regula locum non habet 1.60.40
Affligens seipsum 2. 1118.40

Africa.

Africa caret apro, ceruo, capra syluestri tom. 2. 165.20
Africa semper aliquid noui adfert, vt in prouerbio dicitur 2.166.1
Africæ angues immensi 2.165.50
Africæ descriptio 2.1461.20
Africæ cur si quis propter mare infoderit, aquã primò dulcem, post breui salsam eandem cõperiet 2.537.40
Africæ feræ multiformiores, & quare tom. 2. 166.1
Africam semper aliquid noui adferre quare dicitur 2.166.1. & col. 334.1
In Africa alienigena animalia 2.334.10
Africæ loca arenosa & sticuloſa tom. 2. colũ. 491.50
In Africa arietes statim cornigeri nascuntur, & mares & fœminæ, teste Homero tom. 2. 165.30

Africus.

Africus 2.1462.30
Africus cur si circa æquinoctium spirauit, aqua fiat necesse est 2.551.20.30
Africus hybernus est, & natura humidus tom. 2. 551.30
Africi qua Aegypti parte excitantur tom. 2. 554.40

Agamemnon.

Agamemnon in vxorem peccauit propter Chriseidem 2.916.20
Agamemnon pastor populorum tom. 2. col. 711.10
Agamemnonis potestas quatenus & vbi tom. 2. 803.20.30
Agathon 2.1145.29
Agatyrsis in morem est leges cantare tom. 2. 514.30.

Agens, & Agere.

Agens duplici facultatum genere agit tom. 1. 767.40
Agens & patibile aliquatenus eandem, aliquatenus diuersam obtinere naturam tom. 1. 653.50
Agens omne à patiente etiam patitur, & exempla 2.366.40
Agens simile sibi facere passum, rationi consentaneum 1.655.60
Agentis & patientis modus agendi & patiendi qualis 2.326.1
Agentia alia patibilia, alia impatibilia tom. 1. 654.40
Agentia patibilia & impatibilia quæ ibid.
Agibilium diuisio 2.890.40
Agibilium finis vnus, qui ciuilis sit facultatis 2.604.20
Agere & facere specie differunt 2.750.60

Agere & pati contrarietatem suscipit tom. 1. 31.50
Agere & pati gradus suscipiunt ibid.
Agere rectè, aut multa, aut sæpe, difficile est 1.590.40
Agere soliùs hominis esse tom. 2 colum. 930. 30. & seq.
Agendi, veritatisque principia tria tom. 2. co 675.50
Ad agendum imperiti quid & magis quàm docti idonei 2.679.20.30
De agendi ac patiẽdi modo opiniones quatuor, prima Empedoclis, secunda Leucippi, tertia Melissi, quarta Platonis, atque confutatio earum 1.615.10. & seq.
Quæ agunt, atque patiuntur in se mutuò, ea partim similia, partim dissimilia esse oportere 1.653.40
Agnationes fœtuum 2.372.60

Agnitio.

Agnitio ex parte rerum 2.1246.10
Agnitio per paralogismum tom. 2. columna 1246.1
Agnitio per reminiscentiam tom. 2. colum. 1245.50
Agnitio per signa aduentitia tom. 2. colum. 1245.30
Agnitio per signa ingenita ibid.
Agnitio per syllogismum 2. 1245.50
Agnitionis genera 2. 1245.30

Agricola & Agricultura.

Agricolæ aliena non appetunt 1.864.50
Agricolæ lucrum magis quàm honorem appetunt 2.864.60
Agricolæ tyrannides antiquitus pertulerunt ibidem
Agricolarum aliud, aliud pugnatorum genus 2.884.30
Agricolis agri mensura certa constituta 2. 865.40
Ex agricolis constans populus quare optimus. 2. 864. 50
Agricultura ad fortitudinem confert tom. 2 910.20
Agricultura iusta est 2.910.10
Agricultura num acquisitionis pars tom. 2. col. 754.10
Agricultura secundùm naturam 2.910.10
Agricultura viua, vita pastoralis 2.754.30
Agrorum partitio 2.885.20. & 40
Aiax atra bile in infamiam prorupit, & loca deserta persecutus est 2.567.30

Ala.

Ala quid 2.12.60
Alæ auibus vice crurum priorum 1.934.20 & tom. 2. 285.10
Alæ brachiorum vice auibus datæ sunt tom. 2. 283.20
Alæ cur citissimè atque maximè resident 2. 417.50
Alæ hominis cur maximè malè oleant 2.444. 20. & col. 495.10
Alæ homini pilosæ, cæteris non 2.21.1
Alæ integræ volatum desidem, & imbecillem faciunt 1.930.50
Ala nudæ apibus & vespis 1.930.40
Alæ peculiare auium tom. 2. 28.10. & colũ. 28.10
Alæ perinde inflectuntur ab auibus, vt genua à quadrupedibus 1.934.20
Alæ quomodo aguntur 2.283.10
Alarum abscessus medicamentis potius curandi 2.420.20
Alarum differentia pro volucris conditione tom. 1. col. 974.2
Alarum nostrarum locus cùm mouetur, cur in risum labamur 2.589.10
Alis cur titillamur 2.588.30
Alis ablatis ab aue, nec consistere, nec procedere potest 1.934.20
Ab alis motus naturalis origo auibus est ibid.
Per alas mulierum aliquando lac effluit 2. 142.40

Alauda.

Alauda auis pulueratrix 2.201.30
Alauda & Iunco amici 2.170.40
Alauda latet hyeme 2.158.10
Alauda nidum auræ exponit 2.104.50
Alauda nunquam in arbore consistit tom. 2. 176.30
Alauda oua Ardeolæ Pellæ diripit tom. 2. col. 170.20
Alaudæ in nido parit Cuculus tom. 2. colum. 181.60
Alaudæ & aues Variæ dictæ dissident tom. 2. 169.20
Alaudæ vbi ponunt oua 2.104.50
Alaudarum duo genera 2.181.10
Alba animalia omnia ferè, calidiora, & suauiora sunt, & quare 2.392.30
Albedo igni tribuitur 2.460.10
Albedinem facit aer perlucens tom. 2. colum. 392.20
Albus color auium nunquam nigrescit naturâ 2.48.50
Albus color & niger visui officiunt tom. 2. 578.50
Albardeola auis petit lacus, & fluuios victus causa, & eius descriptio tom. 2. colum. 149. 40
Albicula auis aquas petit victus causa, & caudam motitat ibidem
Albion Insula 2.1461.1
Albucum, siue Asphodelus herba grata apibus, vnde cera accipitur 2.194.10
Albugo oculi animalium quid 2.10 1
Albugo oculi ferè in omnibus animalibus similis 2.10.20
Albumen oui frigore magis humet tom. 2. 106.30
Albumen oui igne spissatur ibidem
Albumen oui cum vitello, naturam habet contrariam 2.106.20
Albumen oui pulli est origo, & cibus vitellus 2.107.40
Alburnus & lentitia stirpium 1.842.60
Alcæus Poëta in carminibus suis increpat ciues eò quòd Pittacum hominem obscuri generis, laboranti ciuitati præfecerint tom. 2. 803.60
Alcedo auis piscibus viuit 2.179.10
Alcedo auis versatur etiam in mari tom. 2. 149.40
Alcedonis descriptio & forma tom. 2. 178.50 60
Alcedonis nidus qualis 2.178.60
Alcedonis partus, & victus 2. 179.10
Alcedones aquas adamant 2.149.40
Alcedonum duplex genus ibidem
Alceste Admeti vxor, ob viri aduersitates maximam sibi gloriam comparauit tom. 2. 914.20
Alcmæon 2.1151.40
Alcmæonis matricidium 2.627.40
Alcisthẽi Cybaritæ vestis stupenda magnificentia 2.1548.1.10
Alcibiades vbi obiit 2.129.20
Alcmæon Crotoniates de oui vitello quid sentiebat 2.343.1
Alcmæonis error credentis capras spirare per aures 2.10.50
Alcmanes Poëta fœditate, & pediculari morbo interiit 2.101.60
Alcidamas 2.1116.50. & 1153.1
Alcidamantis frigida epitheta tomo 2. 1264.30
Alcyon auis circa brumam parere solita 2. 82.30
Alcyon parit circiter quinque oua tomo 2. 82.40
Alcyon rarò videtur, & quando 2.82.50
Alcyonei dies qui appellentur 2.82. 30
Aleatores ab amicis (quibus dare oportet) lucrantur 2.647.1
Alec piscis gregalis 2.171.10
Alec piscis mutat colorem 2.167.20
Alec piscium omnium fœcundissima tom. 2. 119.20
Alec vtero grauis melior, & quando deterior 2.167.10
Aleces pariunt bruma 2.119.20
Aleces quando hirci appellantur tomo 2. 167.10
Alecum fœtura quoddam genus Apuæ 2. 118.10
Alecum partus 2.119.2
Alexander 2.1152.1
Alga herba exiccandi vim habet 2.525.40
Alga herba fucaria, qua ostreæ, aliique pisciculi aluntur 2.116.1
Alga Ponti purgamentum, nomine Phycos ibidem
Algulæ 2.95.30
Algentium cur cutis summa contrahatur 2. 560.50
Alica cur plus aquæ recipiat, quàm triticum vnde confecta est 1.530.40
Alica quid ibidem
Alienum esse, & suum esse, haud idem tom. 2. 444.40
Alia, quæ per se non dicuntur, locus tomo 2. 328.10

Alimentum.

Alimentum animam habentibus appositum, conseruat ipsa, & maiora reddit tomo 1. 967.10
Alimentum aliud aliis neque omnibus sanguis esse potest 2.97.50
Alimentum augens quid 2.31.50
Alimentum corpus est 1.463.50
Alimentum corpus est, quod tactu percipitur 1.838.30
Alimentum ex aqua & terra 2.148.30
Alimentum ex dulci suppeditatur tomo 1. 868.50
Alimentum ex humido & sicco suppeditatur 2. 221.1
Alimentum extremum vniuersis sanguis est 1. 967.20
Alimentum in animalibus & plantis quomodo suppeditatur 2.221.20.30
Alimentum in corpore præter naturam 303.40 2.
Alimentum inutile quid 2.303.60
Alimentum mistum est 1.868.30
Alimentum natura porrigit 2.757.40
Alimentum necessarium quo modo necessitatis 2.108.10 2.
Alimentum non mouet sensum tactus 221.50
Alimentum nutriens quod 2.331.50
Alimentum omne additur cùm sit simile simili 1.535.1
Alimentum planè res aduentitia est tom. 2. 303.50
Alimentum primum animalis in vtero quod 2.325.40.50
Alimentum quid appellatur 2.421.30
Alimentum siccum non nutrit, nisi quantum dilutum 2.416.40
Alimentum, vide etiam Cibus.
Alimentum vltimum quid 2.363.40
Alimentum vltimum sanguineis, sanguis, exanguibus quibus quod proportione respondet tom. 2. 221.40
Alimentum vt è venis in carnem distribuatur 1.971.40
Alimenti aut defectu aut excessu calorem naturalem extingui 1.948.30
Alimenti concoctio & mutatio non nisi per vim caloris agitur 2.221.1
Alimenti desiderium siue cupiditas, indigentia est 2.532.10
Alimenti diuersa ratio vt nutrit & auget tom. 1. 806.20
Alimenti duæ qualitates 2.331.50
Alimenti motus vniuersus ferè ratione inquirẽdus 1.970.1
Alimenti omnis, omnisque excrementi conceptaculum aliquod esse debet tom. 2. columna 221.40
Alimenti omnis excrementum aliquod est 1. 967.30.
Alimenti primi excrementum pituita tom. 2. col. 304.10
Alimenti vtilis excrementum pituita ibidem
Alimenti ratio duplex 2.331.50
Alimenta composita esse oportet tom. 1. colũ. 872.50
Alimenta, prima ciuitatis necessaria pars 2. 882.40
Alimentorum diuersitates, diuersas fecerũt animalium vitas 2.754.20
Alimentorum diuersitas diuersis animalibus 2.356.30
Alimentandi species multæ 2.754.10
Circa alimentum cura & acquisitio ibidem
Sine alimentis viuere, impossibile tom. 2. colum. 754.20
Quæ viuentia pariunt, in seipsis alimentum habent, ad natorum educationẽ, vsque ad tempus quoddam 2.754.60
Alitio, animalis perfectionem & præcedit, & sequitur 1.970.40
Quæ aluntur, etiam appetitu duci tom. 2 colũ. 1557.50
Altrix facultas sine igne naturali non consistit 1.957.1
Altrix facultas tota sibi respondet, & similis est 1.970.1
Altricis facultatis origo in corde tom 1. colũ. 946.40
Altio deprauatur calore agere nequeunte 2. 390.10

Aliquid.

Aliquid simpliciter, aut secundum quid quare dicatur corrumpi 1.642.30. & seq.
Ad aliquid an etiam substantiæ quæstio tom. 1. 27.10
Ad aliquid complura cum qualitatibus conueniunt 1.31.20
Ad aliquid contrariorum susceptiuum tom. 1. col. 21.1
Ad aliquid conuersionem vtique non admittit 1.25.20
Ad aliquid dicuntur ad ea quæ conuertuntur 1.33.40
Ad aliquid definitio 1.27.40
Ad aliquid gradus suscipiunt 1.25.10
Ad aliquid non aliqua substãtia, aut ens aliquod primum 2.1428.60
Ad aliquid orationes quales tom. 1. column. 384.50
Ad aliquid quæ dicantur tom. 1. col. 24.40. & col. 384.50
Ad aliquid secundum accidens tom. 2. colum. 1321.40
Ad aliquid secundum numerum quæ tom. 2. col. 1322.50
Ad aliquid secundum potentiam tom. 2. col. 1323.10
Ad aliquid simul natura esse videntur tom. 1. col. 26.30
Ad aliquid vnum ex decem prædicamentis quid, & quæ ad aliquid pertinent tom. 1. colum. 24.40. & sequent.
Quæ ad aliquid dupliciter dicuntur tom. 2. columnn. 1378.20
Quæ ad aliquid non contraria sunt, medio carent 2. 1379.10

Allium.

Allium calidum, & acre 2.524.20
Allium elixum delinire potest fauces asperas 2. 486.40
Allium quare lacrymas mouere non potest 2. 524.20
Allium quomodo vrinam mouet 2.493.10 & col. 522.50
Allium ventrem inferiorem inflare potest 2. 494.50
Allium vrinæ tabificum 2.560.40
Allij operationes quales tom. 2. colum. 494. 30. & sequent
Allia cùm excaulescunt, cur pleniùs olẽt, quàm recèns nata 2.525.30
Allia edentes cur vrinam redolentem allium reddant 2.494.30
Allia & cepæ cur quò sicciora serantur, eò meliora possint euadere 2.525.10
Allia & cepæ cur solæ ex plantis reconditæ, germinare possint 2.525.20
Allia tria efficiunt 2.494.50
Allia vim tabefaciendi obtinent tom. 2. colũ. 423.40
Allia vrinam mouent sua caliditate ibid.
Alloidæ dementes 2.1457.30
Alopeconnesus fert Amias pisces tom. 2. colũ. 155.30
Alosa pisce caret Euripus 2.187.1
Alphesibœa 2.1151.50

Alteratio.

Alteratio ad contrarium est transitio tom. 1. col. 524.50
Alteratio ad intellectiuam animæ partem non accommodatur 1.514.60
Alteratio à generatione quid differat 1.646. 10. & sequent.
Alteratio à latione motus genere diuersus est 1.485.10
Alteratio, an ab aliis quinque speciebus differat 1.37.20
Alteratio diuersus à cæteris motus est tom. 1. col. 37.30
Alteratio in quibus maximè esse videatur 1. 514.1
Alteratio mutatio in qualitate est tom. 1. 38. 10. & col. 555.30
Alteratio quid 1. 483. 30. & eodem Tomo columnn. 646.20
Alterationi an sit contrarium, & quid sit illud 1.38.10
Alterationem à generatione differre, non possunt defendere, qui omnia vnum esse aiunt 1. 636.50
Alterationem omnem esse in sensibilibus, & in parte animæ sensitiua tom. 1. colum. 514. & sequent.
Alterationes non circa virtutes animi, vitiáque esse videntur 1.514.40
Alterationes non esse circa habitus ibid.
Alterationes partim violentæ, partim naturales 1.490.1
Alterari quæ dicantur 1.513.30
Alterandi vis an eadem quæ sentiendi tom. 2. 207.20
Aluco auis picas persequitur, & est auis nocturna vncunguis, & gallinaceo maior tom. 2. 148.50
Alueus crustatorum indiscretus est 2.61.30
Alueus mõllium qualis 2.57.20

Aluus.

Aluus amara secedit quibus natura calida, si modò robusti, & pleni, nisi concumbant 2.448.30
Aluus cibi consumpti conceptaculum tom. 2. 447.1
Aluus cur funditur metuentibus 2. 429. 50. & col. 443. 20. & col. 558. 20. & linea 40. & columna 560.1. & linea 40
Aluus hominis suillæ similis est 2.16.1
Aluus nonnullis funditur per metum tom. 2. 264.30
Aluus pars vna corporis nostri princeps tom. 2 584.1
Aluus quid 2.5.40
Aluus sicci excrementi conceptaculum est ibid.
Aluus quorum degrauata est generatio, interdũ soluitur, & quare 2. 308.10
Alui deiectio exercet mero deditos tom. 2. colum. 434.10
Alui deiectionibus vehementibus Medici brassica vtuntur 2.426.60
Alui expiratio cur magis dormientibus tom. 2. 585.30
Alui excrementum quibus albicat tom. 2. col. 239.50
Alui fluentioris sunt animalia quibus crura longiora 2.202.50
Alui fluor elephantorum, quibus curatur 2. 164.30
Alui inflatio elephantum infestat ibidem
Alui profluuium accidit cruditate 2.308.20
Alui profluuio laborant sues, & quibus succurritur 2.162.20
Alui profluuio leporis coagulũ mederi potest, sed hinnuli est laudatissimum 2.54.10
Alui profluuio medetur vetus coagulum ibid.
Alui sedimen, excrementum tom. 2. 261. 60
Alui situs 2. 277.50
Aluo accommodata medicamenta calorifica sunt 2.560.40
Aluum habent, quæ vesicam habent tom. 2. 5.40
Aluum humidiorem quæ aues habent tom. 2. 35.10
Aluum quæ fundere queunt medicamenta 2. 421.30. & sequen.
Aluum quæ habent, non omnia vesicam habent 2.5.40
Alui faciles spadonibus 2.44.20
Aluos quatuor videntur habere elephanti 2. 33. 40

Amabile.

Amabile, aut bonum, aut iucundum, aut vtile 2. 702.50
Amabile & amandum quid differant tom. 2. 964.20
Amabile id quod absolutè bonum aut iucundum 2.706.10
Amabile quid 2. 954.20
Amabile solum amatur 2.702.50

Amantes.

Amantes mutuò ob voluptatem tom. 2. colũ. 703.40
Amantes mutuò ob vtilitatem 2.703.30
Amantes se nimiùm, nimiùm oderunt tom. 2. 882.1
Adamantibus amabilissimum est ipse aspectus, magisque hunc sensum, quàm cæteros expetunt, & quare 2.728.20
Adamandi principium aspectus delectatio est 2. ibidem
In amando idem finis & actio tom. 2. colum. 968.60

Universidad de Deusto
Biblioteca

In amante non in amato gaudium est tom.1. 1030.50

Amare,& Amari.

Amare decet non quasi osurum tom.2.colum. 1148.60
Amare melius est,quàm amari tom.2.colum. 966.60
Amare quid 2.1128.20
Amari & honore affici propinquum tom. 2. col. 708.20
Amari etiam inanimatis conuenit tom.2.colum.103.50
Amari iucundum 2.1113.10
Amari plerique cupiunt 2,708.10
Amari quàm amare malunt homines tom.2. 967.1.
Amari quàm honorari præstabilius tom.2. 708.30
Amat id quisque quod sibi apparet bonum 2. 705.1
An amare seipsum liceat 2.722.50
Num amer se probus an non 2.969.40
Quatenus se amet malus 2.970.20
Quatenus se amet probus 2,969.60

Amarus,a,um,Adiectiuum.

Amarum quodque quomodo redditur tom 2. 524.60
Amara purgare queunt 2.540.60
Amaræ res quare purgare possunt tom.2.col. 42.10.& seq.
Amari homines cum difficultate placantur,& longo tempore iram retinent tom.2. colū. 653.40
Amari homines sibiipsis,& aliis,etiam amicissimis permolesti 2.653.50
Amasis 2.759.50
Amasis cùm ad mortem filius eius duceretur, non effudit lacrymas 2.1135.60
Amasis cùm amicum mendicare aspexisset lacrymas effudit ibid.
Amatio est cum consuetudine tom.2. colum. 720.40

Amator.

Amator nemo qui non semper amet tom. 2. 1248.1
Amator qui semper amat 2.1028.10
Amator sui bonus homo 2.723.50
Amator sui quis maximè 2,723.30
Amator sui verus à præpostero vt differat 2. 723.40
Amatores hominum laudantur tom. 2. colū. 701.50
Amatores suiipsius præposteri qui tom. 2. colum.723.10.& seq.
Amatores ridiculi vnde 2.708.60
Amatorum querelæ quòd non redamentur 2. 715.50
Amatorius est, qui magis oblectatur amando, quàm dum amatur 2.1034.1
Amatorij quidam naturâ,alij ambitiosi nascuntur ibid.
Amatorij viri & ambitiosi discrimen ibid.
Amatæ rei consecutio suauissima tom, 2. col. 987.50
Ambidexter solus homo 2.19.50
Ambidextri per consuetudinem fieri possunt 2.577.40

Ambiguus & Ambiguitas.

Ambigui æquiuocique modi tres tom. 1. col. 371.40
Ambiguitas vitanda nisi consultò vsurpetur 2. colum.1166.20

Ambitio & Ambitiosus.

Ambitio quid 2.623.10
Per ambitionem & auaritiam pleraque iniusta committuntur 2.778.50
Ambitiosus nonnunquam laudatur tom.1.col. 623.10
Ambitiosus quis 2,623.1.652.40
Ambitiosi cæterorum sunt contemptores 2. 650.60
Ambitiosi inuidi 2.1138.20
Ambitiosi quidam naturâ nascuntur tom 2. 1034.1

Ambulatio.

Ambulatio absque flexione fieri nequit tom.1. 973.1
Ambulatio genus omne excrementi ad ima detrahere putatur 2.450.60
Ambulationis à cursu differentia tomo 2. col. 453.1
Ambulationes accliues laboriosiores,quàm deciues,magisque extenuant tomo 2.colum. 456.40
Ambulationes accliues faciunt vt lumbi potissimùm laborent, deciues, vt femora ibidem
Ambulationes arctæ temporibus calidis plus valent,quàm frigidis,& quare tom.2.colum. 456.30
Ambulationes breues cur laboriosiores tom.2. 455.40
Ambulationes breuiores cur magis fatigationem mouere soleant 2.451.30
Ambulationes cur minùs laboriosæ quæ inæquales quàm quæ rectæ 2.456.20
Ambulationes prolixæ per plana cur laboriosiores sint,quàm per incompta,breues autem leuiores 2.449.& seq.
Ambulationum secundum tempora virtutes 2.456.30
Ambulare cur difficiliùs locis arduis soleamus 2.457.1
Ambulantia omnia pedes habent pari numero 2.6.60
Ambulantium nimiùm,crura implentur.tom.2 450.60
Ambulandi genus arduum, sudores mouet, & quæ alia 2.456.30.& seq.
Ambulandum quare minimè in Sole,nudo corpore 2.424.40.
Ambusta quare calor facit,& tollit tomo 2. columna 424.60

Amia piscis.

Amia carne vescitur,& alga 2.147.50
Amia multis piscibus est esca 2.69.20
Amia præstat in fluentis & lacubus tomo 2.columna.160.10
Amiæ fel vbi 2.260.50
Amiæ pisces carne vescuntur, & sunt de genere cartilagineo 2.147.10
Amiæ pisces fel in intestino habent 2.31. 60.& eodem tomo columna 260.50.
Amiæ pisces in Alopeconneso habentur tom.2. 155.30
Amiæ pisces gregales 2.4.10
Amiæ pisces vere Pontum subeunt, & ibi æstatem traducunt 2.155.40
Amiarum incrementum in Ponto tomo 2.columna 119.50

Amicitia.

Amicitia 2.701.20.& sequen.& eodem tomo columna 939. 40. & eodem tomo columna 963.50.& seq.
Amicitia actio quædam est 2.968.60
Amicitia æqualitas dicitur 2.706.20.& col. 723.1
Amicitia ciuilis 2.709.10. & sequent.
Amicitia ciuilis concordia videtur tom. 2. 721.30
Amicitia communicatio est 2.728.20
Amicitia est æqualitas & similitudo tom. 2. 708.40
Amicitia non similitudo secundum aliquorum opinionem 2.702.30
Amicitia compensanda tom. 2.713. 10.& sequentibus.
Amicitia erga se 2.969.40.& seq.
Amicitia & amor, & eorum contraria 2. 1128. 20.& sequent.
Amicitia in excellentia 2.707.20.& sequentibus.
Amicitia multorum 2,1099.20
Amicitia omnis in societate consistit tom.2. 711.60
Amicitia quando dissoluenda,quæstio 2.718. 30.& sequent.
Amicitia qua plures possunt esse amici 2.706. 20.& sequent.
Amicitia quid 2.623.50.& columna 703.10. & col. 939.40
Amicitia quòd magis consistat in amari quàm amare 2.708.10.& sequent.
Amicitia regia,paterna,œconomica,& fraterna 2.711.1.& seq.
Amicitia sodalitia & filialis 2.711.60
Amicitia studiosa quòd propriè dicatur amicitia, aliæ verò per accidens tom. 2.colum. 704.50
Amicitiæ definitiones in orationibus non iustæ 2.1041.50
Amicitiæ similis concordia 2.701.60
Amicitiæ quæ opera,& quòd non sint prauorum 2.719.20.& sequent.
Amicitiæ querelæ in excellenti a tom. 2.714. 30.& sequent.
Amicitiam quæ conseruant 2.715.40. & sequent.
Ad amicitiam qui apti tom.2.columna 705. 50.& sequentibus.

Amicitiæ species.

Amicitia à beneuolentia differt tom.1.720. 40.& sequent.
Amicitia cum beneuolentia quatenus conueniat,& disconueniat 2.720.40
Amicitia ex contrariis secundum quosdam 2. 964.1
Amicitia in Republica qualibet tantum quantum & iusti 2.711.1.
Amicitia iustitiáque, aut idem, aut cognata 2. 1026. 50
Amicitia iustum circa eadem, & in eisdem 2. 709.10
Amicitia non beneuolentis, sed eius cui is bene vult 2.1036.50
Amicitia triplex 2.1038.10
Amicitiæ naturalis species plures ibidem
Amicitiæ principium beneuolentia est tom. 2.720.50.& col.969.10
Amicitiæ species 2.703.30.& sequent.
Amicitiæ species quæ 2.1129.40
Amicitiæ species singulæ in duo diuiduntur 2. 1039.1
Amicitiæ tot species, quot & iustorum tom.2. 967.40
Amicitiæ tres species 2.703.30
Amicitiæ vtilis duæ species 2,1039.40
Amicitiam quæ efficiant 2.1129.40
Cum amicitia iustum crescit tom.2.colum. 709.30

Amicitiæ præstantia.

Amicitia bonorum perfecta est tom.2.col. 704.10

Amicitia bonorum permanens est ibidem.
Amicitia honestum 2.702.20
Amicitia maximum bonum ciuitatibus tom. 2.765.1
Amicitia per seipsam expetenda tom. 2.colū. 708.30
Amicitia quædam virtus est, aut cum virtute 2.701.30
Amicitia simpliciter bonorum & iucundissimorum est tom. 2.colum.1030.40
Amicitia summè necessaria in vita tom. 2. 701.30
Amicitiam Empedocles non rectè bonum constituit tom.2.columna 1407. linea 40
Amicitia ciuitates continentur tom. 2. 701.50
Amicitiæ num sufficientes sibi,ege ant 2.970. 30
Amicitias conciliare inter ciuilia officia potissimum tom.2.columna 1025.50

Amicitia quorum sit.

Amicitia censu potentum similis amicitiæ fraternæ 2.711.30
Amicitia ciuilis ad æqualitatem comparata est 2.1039.30
Amicitia cognatorum qualis 2.1036.30
Amicitia consanguineorum 2.712.40
Amicitia erga se in bono 2.968.10
Amicitia erga seipsum iuxta analogiam est 2.1035.20
Amicitia erga se quatenus 2.968.1
Amicitia fratrum ad se inuicem,maximè secundum æqualitatem est socialis tom.2.1038. 60
Amicitia fratrum iuxta proportionem tom. 2.1038.10
Amicitia fratrum quas conditiones habeat 2. 712.30.& sequentibus.
Amicitia fratrum similis sodalitiæ tom.2.711. 30.& col.712.20
Amicitia gignenti erga genitum naturâ inest omni animanti 2.701.50
Amicitia hospitalis omnium validissima videtur 2.967.50
Amicitia in ipsa æqualitate tom. 2.colū. 968. 20
Amicitia inter prorsus inæquales non est 2. 707.50
Amicitia inter similes est 2.963.50
Amicitia liberorum erga parentes.& hominum erga deos, vt ad bonum est atque excellens ob maxima beneficia ab ipsis accepta. 2. 712.30
Amicitia non circa inanimata 2.703.10
Amicitia non apud seruum est, ea ratione qua seruus est 2.711.40
Amicitia non erga Deum, nec inanimata 2. 964.20
Amicitia Regis ad subditos, in beneficij excellentia consistit 2.711.10
Amicitia socialis est, in qua singuli dignitate participant 2.1038.20
Amicitia paterna à regia amicitia differt beneficiorum magnitudine 2.711.10
Amicitia patris & filiorum secundum numerum 2.1038.20
Amicitia viri & vxoris secundum naturam 2. 712.40
Amicitia vtrum in æquabilitate an contrà 2. 966.10
Amicitiæ in popularibus potestatibus plurimum 2.711.50
Amicitiæ perparum in tyrannide. ibidem
Ad amicitiam plurimùm facit simul enutritos esse,& ætatis æqualis fuisse tom. 2.712. 20
An amicitia erga se sit, nécne tom. 2. 967. 50

Amicitia moralis & Prima.

Amicitia est æqualitas,Prouerbium tom.1. 723.50
Amicitia maxima quæ 2.720.1
Amicitia moralis secundum electionem est 2.10. 40.50
Amicitia moralis voluntaria conuentio est 2. 139.60
Amicitia morum permanet, quia per se est 2. 716.30
Amicitia multorum, & proborum amici definitione ostenditur 2.1099.20
Amicitia ob virtutem non ad multos est 2. 726.60
Amicitia ob virtutem prima est,& optimorum 2.1029.10
Amicitia ob virtutem, querelarum & rixarum, & accusationum expers tom. 2. colum. 713.20
Amicitia ob virtutem sine pactis præstat beneficia 2.716.60
Amicitia prima inter paucos,& quare tom.2. 1031.30
Amicitia præter virtutem etiam feris inest 2. 1029.20
Amicitia prima quali amore feratur, & quali voluptate afficiatur tom. 2.colum.1030. 50.60
Amicitia prima sola constans 2,1031.1
Amicitia proborum per similitudinem perfecta 2.966.10
Amicitia proborum præstantissima, constantissima, honestissima, ac stabilissima propter virtutem 2.905.30
Amicitia vtrum inter bonos tantùm tom.2. 1027.30
Amicitiæ veræ à non veris discrimen tom. 2. 707.10
Amicitiæ per accidens sunt, quæ ad bonum aliquod, aut voluptatem sunt tom. 2.col.703. 40
Amicitiæ perfectæ,raræ 2.704.30
Amicitiæ præter primam, etiam inter prauos, pueros,& bruta 2.1032.20

Amicitia ob voluptatem.

Amicitia & contentio generationis vniuersi causa 2.1274.40
Amicitia ex manu in manum 2.1039.30
Amicitia experimento eget 2.1031.10
Amicitia iuuenum ob voluptatem constat 2. 703.60
Amicitia iuxta excessum, nonnunquam amicitiæ quæ ad æqualitatem comparata est,anteponitur 2.1033.50
Amicitia iuxta excessum,vera amicitia est 2. 1033.30
Amicitia magis in exhibendo, quàm suscipiendo honorem consistit tom.2. columna 708. 30
Amicitia ob voluptatem & commodum inconstans 2.965.30
Amicitia ob voluptatem,iuuenum est,& inconstans 2,1029.10
Amicitia ob voluptatem, querelas frequentes non habet 2.713.20
Amicitia quæ in excellentia consistit qualis 2. 707.20.& sequentib.
Amicitia tempore, & consuetudine opus habet 2.704.30
Amicitiæ compensatio 2.713.50
Amicitiæ in excellentia querelæ tom.2.714. 30.& sequent.
Amicitiæ obliuionem absentia diuturna adfert 2.705.50
Amicitiam conseruat comparatio rationum 2. 715.40
Amicitiam loca non dissoluunt absolutè sed amicitiæ operationem 2.705.50
Amicitiam tempus declarat, & infortunia 2. 1032.1
Ad amicitiam neque senes neque seueri sunt apti 2.705.50
Amicitiæ aliæ magis, aliæ minùs amicitiæ sunt 2.709.20
Amicitiæ amatoriæ vt plurimùm ob perturbationem & ob voluptatem fiunt 2.704.1
Amicitiæ ex iucundo & commodo non propriæ 2.964.50
Amicitiæ in excellentia consistentes, comparationem rationum requirunt tom. 2. 707.40
Amicitiæ in excellentia consistentes differunt 2.707.30
Amicitiæ iuuenum quales 2.706.50
Amicitiæ ob commodum & voluptatem facilè dissolui possunt 2.703.40
Amicitias complures taciturnitas dissoluit 2. 705.50

Amicitia ob vtilitatem.

Amicitia ciuilis vtilitati destinata tom. 2. 1039.30
Amicitia dissimilium propter commodum 2. 966.20
Amicitia moralis honestior, vtilis, necessaria magis 2.1040.30
Amicitia moralis,quæ vtilitatum gratia in quibus consistit 2.713.50
Amicitia ob commodum maximè in senibus,& quare 2.703.50
Amicitia ob vtilitatem fit ex contrariis tom. 2.708.50
Amicitia ob vtilitatem plerorunque est 2. 1029.10
Amicitia politica ob vtilitatem maximè comparata est 2.1038.20
Amicitia quæ vtilitatis gratia est, alia moralis, alia legitima 2.713.40
Amicitia vtilitatis gratia legitima quæ ibidem
Amicitia vtilis expostulationes habet frequentiores 2.1039.50
Amicitiæ vtilis duæ species 2.1039.40
In amicitia quæ vtilitatis gratia est, incusationes sunt & querelæ 2.713.20.& 30

Amicitia prauorum.

Amicitia improborum flagitiosa quare tom. 2.728.30
Amicitia prauorum non stabilis tom. 2. col. 708.50
Amicitia prauorum quatenus 2.1034.30
Amicitiæ simulatione decipientes accusandi 2. 718.40

Amicitiæ dissolutio.

Amicitia cur dissoluatur 2. 714.30.& colum. 713 60
Amicitia non statim dissoluenda,nisi ob incurabilem prauitatem 2.718.60
Amicitia non soluenda 2.718.30.& sequentibus.
Amicitiarum contentiones vnde tom.2.966. 30
In amicitiis accusationum ratio 2.1040.10

Amicum adiectiuum.

Amicum contrarium contrario quatenus tom. 2.1034.40
Amicum num vtile tantùm tom. 2.colum 1027.40
Amicum simile simili 2.1027.1.
Amica num inuicem sint contraria 2.1027.10
Amica vtrum ex similibus an contrariis tom. 2.1027.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Amicus.

Amicus maximè quis est 2.722.60
Amicus num sibi quisquam esse queat tom. 2. colum.1035.10
Amicus primus verus, & simpliciter quis sit tomo, 2.col.1029.50
Amicus quis 2. 623.50.& colum. 719.20.& col. 939. 50. & colum. 1099. 20. & colum. 1128. 20.
Amici actu qui 2.705.50
Amici & viri boni iidem 2.702.20
Amici habitu qui 2.705.50
Amici in qua fortuna sint habendi 2. 727.1.& sequentibus.
Amici non sunt,nisi beneuoli fuerint tomo, 2. 720.50
Amici qui dicendi tomo 2.705.40.& sequentibus.
Amici qui maximè 2.704.10
Amici socij vocantur 2.709.10
Amicorum & bonorum & malorum præcipuum munus tom. 2. 728.10.& sequentibus.
Amicorum numerus 2.726.10. & sequentibus.
Ab amicis locus 1.269.1

Amici forma & officium.

Amicus amare potiùs, quàm amari cupit 2. 1034.10
Amicus ab adulatore differt 2.732.10
Amicus ad calamitosum non vocatus accedat 2.728.1
Amicus alter ipse,Prouerbium 2.719.60.& columna 725.50.& columna 970.50.& colum. 1043.20
Amicus amico bona cupit 2.1035.60
Amicus amico bona non maxima optat tom.2 708.1
Amicus amico compatitur 2.719.50
Amicus amico congaudet 2.1035.50
Amicus amico molesta non facilè communicat 2.727.30
Amicus malo probus quatenus 2. 965. 20. Et bono malus 2.964. 10.& 965.20.& columna 1032.30
Amicus par & similis 2.808.20
Amicus vnus,indiuisúsque 2.1043.30
Amicône potiùs,an studioso subueniendum 2. 717.30.& colum.1041.30
Amico quomodo vtendum 2.972.10
Amicum prauum habere non est dignum, neque oportet 2.718.50
Amicum veterem non facilè pro nouo & incognito commutes. 2.1031.40
Amicum vtrum operosum fieri sit, an facile 2. 964.1
Amici citò iuuenes fiant, citóque desistunt 2. 704.1
Amici cum electione se mutuò amant tomo 2. colum.706.10
Amici disiuncti beneuolis magis,quàm amicis similes 2.706.1
Amici inter se non sunt praui tomo 2.columna 1034.30
Amici morales vt dissentiant 2.716.30
Amici multis, nemini amici 2.726.50
Amici non permanent, qui moribus nimis distant 2.719.1
Amici ob virtutem ad beneficia mutua prompti 2.713.20
Amici ob voluptatem sufficiunt pauci, vt in epulis condimentum 2.726.20
Amici quando vocandi 2.727.1
Amici tyrannorum praui 2.855.40
Amici veri non vna tantùm amicitia iunguntur 2.1035.60
Amici vna anima sunt 2.1036.1
Amicorum concordia circa quæ 2.1036.60
Amicorum est commori velle 2.1036.1
Amicorum imparium vt fiat æquabilitas 2. 715.1
Amicorum multitudo definita 2.726.30
Amicorum obiurgatio 2.972.20
Amicorum omnia communia, Prouerbium 2. 709.20.& colum.723.1
Amicorum parium & imparium quod munus 2.713.10
Amicorum proprium simul viuere tomo 2.colum.706.1
Amicorum virtus amare 2.708.40
Amicis etiam abdicatis tribuenda aliqua semper gratia 2.719.10
Amicis magis in moribus quàm pecuniis ferendum auxilium 2.718.60
Amicos decet congrediendi audacia tomo 2. 1043.10
Amicos multos non quærendos esse 2.726.10. & 40.& colum.971.20
A bono amicorum locus 1.269.1.& sequentibus.
Inter amicos accusationes vnde tomo 2.colum. 1040.60
Vt in amico nosipsos cognoscamus tomo 2. columna 971.1

Amici præstantia.

Amicus dexter consolationem & aspectu & verbis afferre potest 2.727.20
Amicus & bonus & iucundus probatur tom.2. 1028.20
Amicus inuitus non faciendus 2.714.1
Amicus iucundum est,nam & amare iucundum 2.1113.10
Amicus num probus probo 2.965.10
Amicus sibi nunquam malus homo est, nam semper se oppugnat 2.968.20
Amicus studiosus natura studioso expetibilis 2.725.20
Amici boni propter seipsos sunt tomo 2. colũ. 705.40
Amici externorum bonorum maximum 2. 724.30
Amici in aduersa fortuna magis necessarij 2. 727.10
Amici in paupertate,calamitatibúsq; refugium vnicum esse putantur 2.701.40
Amici in vtraque fortuna quæruntur tomo 2. 727.1
Amici iuuenibus vtiles ad compescenda peccata, & senibus ad obsequium tomo 2. columna 701.40
Amici non iustitia, sed iusti amicitia egent 2. 702.20
Amici qui comparandi 2.1232.20
Amici quibus esse soleant 2.1128.30
Amici stabiles qui 2.708.40
Amicorum carenria, malum grauissimum 2. 1026.50
Amicorum copia honestum esse putatur tom.2. 702.20
Amicorum præsentia iucunda in vtraque fortuna 2.727.20.& sequentibus.
Amicorum præsentia num dolores afflicti minuat 2.727.20
Amicos comparare num facile tomo 2.colum. 1027.50
Amicos quales expetant in eminentia constituti 2.706.60
Amicis conuersari expetibile tom.2.726.& col. 728.30
Amicis etiam locupletes,summíque homines, ac in principatu,potestatéque constituti plurimùm indigent tomo 2.columna 701.30.& columna 716.10
Amicis num indigeat felix, quæstio tomo 2. 724.20.& seq.
Amicis qualibus indigeat beatus 2. 706. 50.& col.725.10
Amicis vtilibus opus in aduersa fortuna tom.2. columna 727.10
Amicis vtrum in prosperis,an in aduersis magis opus 2.724.40
Sine amicis prosperitas conseruari nequit tomo 2.col.701.40
Ammonia Africæ regio cur demissior tomo 1. col.713.30

Amor.

Amor affectui,amicitia affectui similis tom.2. 706.10
Amor bifariàm dicitur 2.1030.30
Amor etiam ad inanimata 2.706.10
Amor generationis vniuersi causa tomo 2.columna 1274.30
Amor in bonum fertur, & iucundum tomo 2. 1028.1
Amor iucundus 2.1112.30
Amor maximè amicitiæ similis tomo 2.colũ. 1043.
Amor matrum erga liberos quàm sincerus 2. 708.30
Amor pro dignitate æqualitatem facit tomo 2. 707.40
Amor sui non ex se,sed quia nimius, reprehenditur 2.766.30
Amoris ad veneficia vtilis remora piscis tom.2 30.50
Amoris initium quod 2.1112.30
Ad amoris veneficia quid petatur 2.121.1
Ad amorem pertinet condolentia tomo 2.columna 1035.40
Ad amorem refertur conuiuendi desiderium ibidem
Nec amor,nec timor absque verecundia ab Homero laudantur 2.916.1
Ampharæus, pinnula sub ventre thunni fœminæ 2.83.20
Ab amphibologia locus 1.256.10
Amphipolitæ,receptis Chalcidensium colonis, tandem ab illis pulsi sunt ferè omnes tom.2. 837.50
Amphoræ sonum qualem pertimescant beluæ 2.544.10

Amplificatio.

Amplificatio & attenuatio non elementum enthymematis est 2.1160.1
Amplificatio & attenuatio quatenus enthymemata 2.1160.10
Amplificationis loci 2.1095.10
Amplificationis loci in laudibus tomo 2. colũ. 1028.50
Amplificatione quando vtendum tomo 2. col. 1184.20
Amplificationes potissimum in genere demonstratiuo habentur 2.1198.60
Amplificationum & extenuationum leges in laudando 2.1198.10
De amplificatione & attenuatione tomo 2.col. 1160.& seq.
Amygdala apibus grata 2.194.60
Amygdali vt meliores reddantur 2.1566.1
Amyntas paruus à Darda occisus, quòd iactaret se illius ætate abusum esse tomo 2.colũ. 851.50
De anadyplosi,& thesi syllogismorum tomo 1. 129.40.& seq.
Analogia 2.1154.10.
Analogiam, & anatomen in terminandis problematis momentum habere tom.1.columna 227.1
Anaphysema quid 2.1462.50
Anas auis palmipes circa amnes & lacus versatur 2.149.50
Anas auis à mari cibum sibi petit 2.169.40
Anas,gauia,& harpa dissident ibidem
Anas gulam habet amplam & latam 2.35.1

Anas habet appendices 2.36.10
Anataria aquila 2.182.60
Anatome corporis humani abominabilis 2. 13.20
Anatome & examen venarum in strangulatis facilius percipitur 2.40.40

Anaxagoras.

Anaxagoras ait carnes ex alimento carni accedere 2.301.20
Anaxagoras Clazomenius, Empedocle ætate fuit superior,operibus verò inferior tomo 2. 1283.40
Anaxagoras Clazomenius, infinita dicit esse principia 2.1273.40
Anaxagoras errore deceptus putauit fel morbo rum acutorum esse causam tom.2.colum. 261.10
Anaxagoras,& Thales sapientes quidem fuere, sed non prudentes, quia propria commoda ignorarunt 2.679.10
Anaxagoras hominem prudentissimum omnium animaliũ dixit,eò quòd vnus omnium manus obtinet 2.275.30
Anaxagoras mentem passionis expertem, & non mistam esse asserit 1.529.30
Anaxagoras quas affert causas eorum quæ accidunt clepsydræ 2.504.40.& seq.
Anaxagoræ de maris & fœminæ generatione error 2.359.20
Anaxagoræ de quorundam animalium coitu error 2.348.20.& seq.
Anaxagoræ diuersa ab Empedocle sententia 1. 636.40
Anaxagoræ opinio cur nocte melius audimus, quàm die 2.485.20
Anaxagoræ opinio omnia falsa facit tomo 2. 1310.10
Anaxagoræ sententia de mente mouente & segregante 1.519.30
Anaxagoræ sententia,quòd nullum simile re gignatur 2.301.10
Contra Anaxagoræ & Empedoclis sententiam 2.1274.60.& 1275.1
Anchora in mare æstuans & vndabũdum iacta, cur aqua resideat,& quiescit 2.534.30
Andricelum,id est,purpurissum pictoribus 2. 304.20
Androcles Pitheus leges reprehendens exibilatus fuit,quia dixit lege opus esse legibus,quæ ipsas corrigat 2.1155.1
Andromas Rhegynus Chalcidensium legislator 2.784.50
Andromache Antiphontis 2.1034.10
Anethum vrinam mouet, & calidum est 2. 560.40
Angimur non in eisdem omnes 2.588.30
Anhelamus frequentia spiritus 2.490.30
Angina canes laborant,& intereunt tomo 2. 152.50

Angues.

Angues immensi in Africa,naues inuadunt 2. 165.50
Angues membranam vernationis, quam senectutem appellant per ver exuunt tom.2. 92.40
Angues volantes circa Aethiopiam 2.7.20
Anguium ictus per loca plurimum differunt 2.166.40

Anguilla.

Anguilla binas tantùm pinnas habet tom.2. 7.1.& col.29.40
Anguilla gulam habet,sed exiguam tom.2. 32.40
Anguilla minùs per ventrem, omentúmque Pinguescit 2.50.40
Anguilla nec mas,nec fœmina 2.168. 20.& col.327.1.& col.75.20
Anguilla neque semen genitale habet, neque oua 2.117.10
Anguilla nullum ouum generat 2.75.30. & col.118.20
Anguilla quare diu viuere extra aquam potest 2.287.10
Anguilla quibus pinnis caret 2.286.1
Anguilla sola ex læuibus oua non parit 2. 115.10
Anguilla vbi capiatur 2.148.1
Anguillæ branchiæ quot 2.30.1
Anguillam quomodo capiant piscatores 2. 70.20.& co..148.1
Anguillæ æstate non transportandæ in piscinã, viuere enim nequeunt 2.148.10
Anguillæ aquis exemptæ quinque aut sex dies viuere possunt ibidem
Anguillæ è lacubus & fluuiis in mare descendunt 2.117.10
Anguillæ ex terræ intestinis prodeunt tom.2. 118.30
Anguillæ inter intestina terræ annumerantur 2.356.50
Anguillæ leues sunt 2.30.10
Anguillæ mortuæ non superfluitant, nec sursum (vt cæteri pisces) maxima parte efferuntur: quia ventre sunt exiguo tom.2. 148.10
Anguillæ mutationem non tolerant ibidem.
Anguillæ nec per coitum creantur, nec pariunt oua 2.75.20.30.& 118.20
Anguillæ quæ fœminæ dicuntur, sunt meliores,& quare fœminæ dicuntur tom.2.col. 168.20
Anguillæ quomodo capiantur 2.148.1
Anguillæ seprem vel octo annos viuunt 2. 148.20
Anguillæ sine aquis diu viuunt tom.2.col. 148.10
Anguillæ vnde viuant 2.148.1
Anguillarum branchiæ exiguæ ibidem.
Anguillarum cibus ibidem.
Anguillarum differentia 2.75.30
Anguillarum fluuiallum pastus, & quo tempore 2.148.20
Anguillarum genus sanguineum è verme nascitur 2.316.40
Anguillarum in genere, nec mas, nec fœmina 2.327.1
Anguillarum procreatio 2.118.20.& seq.
Anguillarum varia genera 2.75.30
Anguillarum vita 2.148.20
Anguillis binæ tantummodo pinnæ primo tomo 927.40.& colum. 929.60.& secundo tomo col.7.1
Anguillis branchiæ binæ 2.29.40
Anguillis paucis inest pingue 2.148.10
Anguillas qui piscantur,aquam turbare solent 2.148.1
Angulus oculi quid 2.10.1
Anguli oculorum duplices ibidem
Anguli oculorum carnosi more pectunculorum, qui naribus iunguntur, malitiam præferunt ibidem
Anguli oculorum iustò longiores, notam morum maleficorum præbent ibidem
Angulis singulis constantia,celeriùs aperiũtur, & clauduntur, quàm quæ pluribus constant 2.279.20

Anima.

Anima 1.783.1.& seq.
Anima actus est 1.799.30
Anima actus est corporis viuentis tomo 1. 804.40
Anima an non omnis est principium motus 2. 207.20
Anima cælo posterior Platoni 2.1501.60
Anima corporis alicuius substantia est tom.2. 323.20
Anima & corpus animal est,sicut pupilla & visus,oculus est 1.800.20
Anima,& difficultas eius 1.783.1.& seq.
Anima corpori motionis causa est, non corpus animæ 1.790.40
Anima generandi principium est. tomo 1. 806.40
Anima inest semini,potentia,non actu tom.2. 321.10
Anima in magnete lapide, iuxta Thaletem, quia mouet,trahitque ferrum tom.1.col. 787.20
Anima motrix secus locum 1.834.30 & sequentibus.
Anima,motu,sensu,incorporeóque ab omnibus definitur 1.787.50
Anima non mouetur motu ad locum accommodato 1.792.1
Anima non omnis natura est 2.207.20
Anima non sine corpore, nec corpus tamen 1.802.20
Anima nostra, vtrum vita potiùs, quàm anima sit dicenda 1.791.10.& seq.
Anima numerus seipsum mouens tomo.1. 786.50
Anima,pars animalis magis quàm corpus 2. 814.50
Anima principium rerum 1.786. 0
Anima quædam plantarum principium 1. 796.50
Anima quasi principium omnium animalium 1.783.10
Anima quid 1.799.40
Anima quodam modo omnia est 1.833.60
Anima trium causarum vicem in viuentibus obtinet 1.803.60
Anima vegetabilis æquè plantis,ac animalibus inest 2.326.50
Anima vegetabilis in generatione assimilatur arti 2.326.10
Anima sentiens omnibus vna 2.247.20
Anima vniuersi qualis 1.789.50
Anima viuendi principium,& causa tomo.1. 804.30
Animæ ad singulas species singulas definitiones accommodandas esse tom.1.colum. 802.40.& sequentibus.
Animæ consideratio ad animalis cognitionem necessaria 2.206.60
Animæ definitionis ipsius inquisitio tomo 1. 799.1.& sequentibus.
Animæ diuisio 2.926.50.& seq.
Animæ duplex pars 2.614.40.& seq.
Animæ & corporis functiones 1.861. 1.& sequentibus.
Animæ gratia corpus conditum tomo 2. 214.10
Animæ maximè proprium motum esse 1. 786.1
Animæ naturam,substantiam, & accidentia cognoscere difficile est 1.783.10
Animæ officium alere & mouere 2.225.10
Animæ opus est vitam rebus inferre: eius verò vsus,vigilia 2.995.50
Animæ plena omnia 2.356.1
Animæ sentientis pars quomodo est tom.2. 247.20
Animæ partes 2.675.1.& 890.20
Animæ potentiæ,ordo ipsarum, atque differentia definitionum,quæ per notiones cognominis,& quæ per essentiam constituuntur 1. 801.40.& sequent.
Animæ subiecta 2.945.1
Animam aquam esse Hippon censuit,& quare 1.787.40
Animam cognoscere atque mouere Diogenes censuit 1.787.20
Animam Democritus ignem & calorem esse censuit 1.785.40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Animam & intellectum idem esse censuit Democritus 1.786.10
Animam ex elementis coalitam esse dicentes, confutãtur, & reliqua priscarum opinionum confutatio tom.1.colum.793.20.& sequentibus.
Animam ex elementis vniuersis constare Empedocles censuit 1.786.30
Animam harmoniam non esse ostenditur 1. 791.1.& sequent.
Animam ignem esse arbitrari, absurdum 2. 225.20
Animam in corpore igneo esse quare tom.2. 225.10
Animam in elementis esse quidam putarunt 1. 795.50
Animam magnitudinem esse, non rectè dici 1.789.50
Animam mentem ipsam Anaxagoras asserit 1.786.20
Animam non esse corpus planè ostenditur 1. 793.30.& 799.20.& 945.10
Animam non sine discrimine quoduis corpus ingredi ostenditur, contra Pythagoricorum fabulas 1.790.60
Animam numerum esse malè asseritur. 1. 792.40.& col.793.30
Animam putantes esse corpus mouens, & motum, errare, & contra hos omnes disputatio 1.788.20.& sequent.
Animam quodam modo vniuersa esse 1.833. 60
Animam sanguinem esse iuxta Crytiam 1. 787.50
Animam ventis ferri censebat Orpheus 1. 795.30
Animam vt Timæus dicat mouere corpus 1. 789.30
Anima viuimus,& ob animæ virtutem bene viuimus 2.925.60
De animæ definitionum differentia 1.802. 40.& sequent.
De anima, Heraclíti, & Alcmæonis sententia 1.787.50
De anima motrice secus locum 1.834.30. & sequent.
De animãne omni consideratio instituenda, naturam animalium vestigaturo? tom.2.207. 10
De anima opiniones antiquorum 1.785.10.& D sequentibus.
e anima scientia præstantissima 1.783.2.& sequentibus.
De anima tractationis methodus 1.783.30
In anima virtutem esse ostenditur 2.925.50.& sequentibus.
In anima formæ tantùm non res tom.1.834 10
In anima quæ procreentur tom.2.927.50.& 60
Per animam fit alteratio & accretio. 1.804. 60.
Per animam omnia viuere 1.800.30.& sequ.

Anima respectu corporis.

Anima ad corpus similiter se habet, vt artifex ad instrumentum, & seruus ad dominum 2. 1037.50.
Anima corporis ministerio sensu afficitur, 1. 861.40
Anima & corpus causæ plurimarum passionum ad inuicem 2.1523.20
Anima imaginatiua 1.834.50
Anima immortalis ex Alcmæonis sententia 1. 787.30.
Anima in aere præstabilior ac immortalior ea, quæ in animalibus inest, 1.795.50
Anima in aliqua corporis parte residet 1.945. 10
Anima in insectis an diuisa 1.796.30.& 40
Anima secundum Platonem in tres partes distribuitur, tom.2.922.1.& columna.1073. 30.& eodem tomo,colum.1077.50
Anima vt inuisibilis se conspiciendam præbeat 2.1469.10
Animæ affectus omnes cum corpore esse videntur 1.784.30
Animæ ardor summus in cordis principatu consistit 1.963.1
Animæ facultates diuersæ tom.2.colum.997. 10
Animæ habitus alteratus simul alterat corporis formam, & contra tom. 2. 1528. 60.& 1529.1
Animæ irrationalis pars antecedit rationem 2.892.50
Animæ operationes propriæ & communes animalium 2.1529.20
Animæ partes quot 1.834.40.& 50
Animæ potentia, per quam amamus, ac beneuoli sumus 2.881.40
Animæ vsus quis 2.995.50
Animam egressam corpore, rursum ingredi, absurdum 1.789.1
Animam in quòque membro esse, non est opus 1.796.1
Animam partibilem quidam dicunt 1.796. 20
Animæ sequuntur corpora tom. 2. colu.1523. 10
De animæ potentiis 1.802.40
In anima tria quæ fiunt, affectus potentiæ habitus 2.620.10

Animæ partes.

Anima appetitiua 1.834.60
Anima sensitiua 1.834.30
Anima vegetabilis in omnibus plantis & animalibus est 2.326.50
Anima vegetalis seminibus inest tom.2.col. 320.1
Anima vegetatiua quæ 1.801.10.& eodem tom.col.834.50
Animæ altricis origo in corporis parte media 1.946.1
Animæ deliquium nihil aliud est, quàm sensuum imbecillitas 1.893.50
Animæ diuisio in rationalem, & irrationalem 2.926.60
Animæ impetus alij à ratione, alij à cupiditate proficiscuntur 2.1046.60
Animæ natura ratione vacans, & particeps, tamen ex parte rationis tom. 2. colum. 615. 30
Animæ nutrientis duplex instrumentum 1. 806.40
Animæ nutritiuæ operationes, & officia sunt, generare,nutrimentóque vti 1.804.10
Animæ nutritiuæ vis omnibus viuentibus inest ibidem.
Animæ pars altrix 2.926.20
Animæ pars altrix igni consimilis tom.2. 926.40
Animæ pars altrix nihil ad felicitatem capessendam iuuat ibidem
Animæ pars apetitiua, rationis quodam modo particeps 2.616.10
Animæ pars irrationalis communis, & vegetatiua causa nutritionis incrementique 2. 615.10
Animæ pars irrationalis duplex, vegetatiua & appetitiua 2.616.10
Animæ pars melior & deterior tom. 2.944. 20
Animæ partis altricis non est virtus tom.2. 926.30
Animæ partes duæ 2.675.1.& eodem tom. col.892.40
Animæ partes duæ, rationis participes tom. 2.675.10
Animæ partes non altrices tom.2.colũ.926. 30
Animæ partium singularum virtutes, & vitia 2.1077.50
Animæ partitio qualis morali negotio conueniat 2.615.10
Animæ rationalis partes duæ, vna consultatrix, altera scientiæ indagatrix 2.944.60
Animæ sensitiuæ altricisque origo in corde 1. 947.10
Animæ passiones quædam signis carent 2. 1525.1
Animæ vigor qua ætate 2.1143.40
Animæ virtutisque opus vita composita & honesta 2.995.60
Animam num irasci vel timere rectè dicatur 1.791.10
Animam sentientem actu vnam habent omnia 2.247.20
Quæ ex anima rationali, quæ item irrationali exoriantur,virtutes tom.2.colum.60.& col. 927.1

Animal.

Animal à non animali vt distinguatur 1.945. 20
Animal est parte animæ sensuali 2.320.1
Animal ex anima & corpore constat tom.2. 751.30
Animal nobile cælum sideráque circuiens 2. 1558.60
Animal nullum ortus occasúsque particeps,& vno elemento constitui posse, & alia quædam 1.839.1.& sequent.
Animal omne corpus est animatum 1.838.20
Animal simile ciuitati legibus bene instructæ, & temperatæ 1.920.40
Animal quid 2.206.50.& col.245.20
Animal quomodo differt à planta tom.2.326. 30
Animal res perfecta 2.315.10
Animalis prouentus vnde 2.349.50
Animali quatenus animal, non viuere non est integrum 1.945.20
Animalia etiam vilia grauem considerationem postulant 2.213.1
Animalia hominum causa creata sunt tom. 2.755.1
Animalia plantis præstantiora 2.1561.10
Animalia generatim sumere est tentandum authore vulgo 2.210.40
Animalia nulla gregalia,quibus vngues aduncí 2.4.10
Animalia viribus pollentia quæ 2.5.1
Animalium consideratio mirè iucunda 2.212. 60
Animalium consideratio qualis apud veteres 2.205.50
Animalium figura non satis animal explicat 2.206.20
Animalium nomen cur ita dicatur 1.945.20
Animalium ad salutem quæ sunt excogitata 2.229.10
Animalium compositio ex sententia Democriti 2.206.20
Animalium disidio vel considio augures bella vel pacem colligunt tom.2.columna. 169.1
Animalium maximæ parti munus nullum ferè aliud est, nisi quod plantarum semen, & fructus 2.292.30
Animalium viliorum disputatio non est spernenda 2.213.1
Animalibus hominis imperium vtile tom.2. 751.50
Animalibus multis multa insunt communia, partim simplici ratione, partim prorportione 2.213.40
Animalibus omnibus sanguis est datus, aut aliud vice eius 2.218.10

Annimalibus omnibus vnum auxilium, quod nullo pacto permutare possunt, excepto homine 2.1275.50
Animalib.spiratio necessaria 2.208.40
Animalibus peremptis cur humor putret 2. 494.10
Circa animalium cõsiderationem Empedoclis error 2.205.20

Animalium diuisio.

Animal solipes,& bicorne nullum tom.2.col 22.20
Animal volucre tantùm,vt piscis natatile, nullum 2.3.40
Animal quare bipes,vel multipes, vel expes.vel immobile,vel planta 2.275.10
Animalia bona & mala 2.959.1
Animalia complura natura ancipiti sunt, tum ex terrestrium, tum ex aquatilium numero 2.249.10
Animalia constant ex similaribus & disimilaribus 2.216.20
Animalia gressilia, & eadem natatilia cõplura reperiuntur 2.4.1
Animalia imperfecta sunt quadruplicia, mollia,crustata,testata,& insecta 2.70.50
Animalia in mari trabunculis proxima,alia seu torum effigie,alia genitali virili similia,alia effigie insolenti sui generis tom.2.col. 68.20
Animalia,tanquam plantæ diuisæ,esse videntur 2.12.10
Animalia sex dimensionibus distingui possunt 1.924.1.& 10
Animalia signa propria pauca habent tomo 2. 1524.20
Animalium alia cornigera,alia mutila 2. 22.10
Animalium alia gregalia, alia solitaria, alia ambiguæ vitæ 2.4.1
Animalium alia pedestria, alia aquatilia, alia naturæ ancipitis 2.146.1
Animalium compositio triplex 2.215.20
Animalium corpora tripartita sunt tomo 1. 545.50
Animalium differentia & diuersitas per vitas,& actiones, mores, victum, & partes tom.2. 2.50
Animalium differentia, & discrimen, pro lococum varietate tom.2.4.30.& eodem. tomo,col.165.1.& seq.
Animalium differentiæ vt constituendæ 2. 2.5
Animalium differentias non per priuationes dividendas esse 2.209.10.& seq.
Animalium diuisio 2.1471.1
Animalium exanguium consideratio,& ordo,& quot genera 2.55.30.& seq.
Animalium ex pedibus differentiæ 2.6.50
Animalium genera & species 2.8.1.& seq.& eodem tomo.col.211.20.& seq.
Animalium species qua ratione discernantur 2. 814.1
Animalium terrestrium, & aquatilium differentia trifariam intellecta tomo 2.col. 744.40
Animalium terrestrium differentiæ 2.3.40
In animalibus multis multa communia, vel simpliciter,vel proportione tom.2.col. 213.40
In quibus animalia inter se differant, quibúsve conueniant, eorundémque naturæ diuersitas 2.1.20.& seq.

Animalium Sexus.

Animalia quædam sexu fœmineo carentia 2. 1558.50
Animalia sunt,quæ nec marem, nec fœminam generant 2.321.50
Animalium distinctio in masculinam & fœmineam formam 2.1529.60
Animalium fœminæ ferociunt à partu, mares tempore coitus 2.120.20
Animalium quare alterum mas,& alterum fœmina 2.3 3.40
Animali instituendo, fœmina materiam præbet,mas vim creandi 2.323.10
In animalium genere cur alia maris ac fœminæ coitu creantur, alia concretis quibusdam proueniunt 2.467.40.& seq.

Animalium Generatio & Partus.

Animal creari potest omnino siccis humescentibus, vel humidis siccescentibus tom.1. 102.50
Animal generantia, aut primò ouum, aut primò animal generant 2.6.40
Animal iam quod est,augetur 2.315.20
Animal intra se generantia, postquàm ouum pepererint,quæ 2.114.10
Animal nullum perfectè progenerat quantitate 2.315.60
Animal perfectum generantia 2.6.30
Animal perfectum quæ generant, & quæ imperfectum 2.375.20
Animal quomodo informatur primùm & in vtero alitur. 2.140.20.&.30
Animal versum in caput, suúmque principium nascitur 2.342.50
Animalis corpus ex fœmina,anima ex mare 2. 323.20
Animalis munus, non solum generare, sed etiam alicuius cognitionis particeps esse 2. 312.20
Animalis perfecti,& etiá stirpis, secundum naturam officiũ est, tale generare quale ipsum est 2.818.20
Animali generando, fœmina materiam ministrat,mas vim creandi 2.323.10
Animali in vtero quod est primum alimentum 2.325.40
Animalia alia gignunt perfectum, alia ouum, alia vermem 2.6.30
Animalia carniuora semel in anno tantùm,pariunt 2.109.50
Animalia cartilaginea quoties, & quibus anni temporibus pariant 2.83.20.& sequentibus.
Animalia ceu plantæ diuisæ à conceptione videntur 2.310.10
Animalia cum stirpibus quid habeant commune in generatione 2.77.40
Animalia aliqua coitu, aliqua sponte naturæ procreantur tom.2.columna. 77.4. & cur ita fiat 2.478.1
Animalia cur alia partu numeroso pariant,alia non 2.468.1
Animalia cur alia statim in lucem edita nutriri per seipsa possint,alia non tomo 2.col. 476.60
Animalia cur putridis rebus innascantur 1. 778.20
Animalia cursu Solis authore augentur ac diminuuntur 1.711.10
Animalia & plantæ generantur in terra, & humore,& quare 2.356.1
Animalia è terra crescentia,aut arboribus 2. 1558.50
Animalia fera omnia, aut plurima, non ante cum fœminis ad commune pascuum veniunt, quàm tempus sit coeundi tomo 2. 121.30
Animalia ferè omnia ad coitum propensiora verno tempore 2.122.10
Animal gignere nihil potest,nisi semen genitale 2.444.30
Animal semine nostro procreatum,cur prolem nostram vocamus tomo 2.444.20
Animalium distinctio in masculinam & fœmineam formam 2.1529.60
Animalium fœminæ ferociunt à partu, mares tempore coitus 2.120.20
Animalium quare alterum mas,& alterum fœmina 2.3 3.40
Animali instituendo, fœmina materiam præbet,mas vim creandi 2.323.10
In animalium genere cur alia maris ac fœminæ coitu creantur, alia concretis quibusdam proueniunt 2.467.40.& seq.

Animalium Generatio & Partus.

Animal creari potest omnino siccis humescentibus, vel humidis siccescentibus tom.1. 102.50
Animal generantia, aut primò ouum, aut primò animal generant 2.6.40
Animal iam quod est,augetur 2.315.20
Animal intra se generantia, postquàm ouum pepererint,quæ 2.114.10
Animal nullum perfectè progenerat quantitate 2.315.60
Animal perfectum generantia 2.6.30
Animal perfectum quæ generant, & quæ imperfectum 2.375.20
Animal quomodo informatur primùm & in vtero alitur. 2.140.20.&.30
Animal versum in caput, suúmque principium nascitur 2.342.50
Animalis corpus ex fœmina,anima ex mare 2. 323.20
Animalis munus, non solum generare, sed etiam alicuius cognitionis particeps esse 2. 312.20
Animalis perfecti,& etiá stirpis, secundum naturam officiũ est, tale generare quale ipsum est 2.818.20
Animali generando, fœmina materiam ministrat,mas vim creandi 2.323.10
Animali in vtero quod est primum alimentum 2.325.40
Animalia alia gignunt perfectum, alia ouum, alia vermem 2.6.30
Animalia carniuora semel in anno tantùm,pariunt 2.109.50
Animalia cartilaginea quoties, & quibus anni temporibus pariant 2.83.20.& sequentibus.
Animalia ceu plantæ diuisæ à conceptione videntur 2.310.10
Animalia cum stirpibus quid habeant commune in generatione 2.77.40
Animalia aliqua coitu, aliqua sponte naturæ procreantur tom.2.columna. 77.4. & cur ita fiat 2.478.1
Animalia cur alia partu numeroso pariant,alia non 2.468.1
Animalia cur alia statim in lucem edita nutriri per seipsa possint,alia non tomo 2.col. 476.60
Animalia cur putridis rebus innascantur 1. 778.20
Animalia cursu Solis authore augentur ac diminuuntur 1.711.10
Animalia & plantæ generantur in terra, & humore,& quare 2.356.1
Animalia è terra crescentia,aut arboribus 2. 1558.50
Animalia fera omnia, aut plurima, non ante cum fœminis ad commune pascuum veniunt, quàm tempus sit coeundi tomo 2. 121.30
Animalia ferè omnia ad coitum propensiora verno tempore 2.122.10
Animal gignere nihil potest,nisi semen genitale 2.444.30
Animal semine nostro procreatum,cur prolem nostram vocamus tomo 2.444.20
& sequentibus.
Animalia gignentia,semen prolificum,aut in se aut in aliud mittunt 2.5.50
Animalia omnia postquam nata sunt, incrementum capiunt,& generant 2.315.60
Animalia omnia quæ dentiunt, cum dentibus nascuntur,excepto homine tomo 2. 142.30
Animalia omnia quomodo nascuntur secundum naturam 2.142.1
Animalia magna parum in generatione fœcida sunt,& quare 2.370.60
Animalia maxima singulos pariunt tomo 2. 370. 20
Animalia multifida ferè omnia multos pariunt 2.370.30
Animalia minuta tum generantur, cùm mutationes temporum incesserunt tom.2,col. 468.1
Animalia partum sibi dissimilem edentia 2. 1558.50
Animalia parua fœcundissima,& quare tom.2. 294.40.& eodem tomo,col.304.30. & eodem tomo,col. 370.60
Animalia per coitum oriuntur quæ 2. 77.50
Animalia quæ citiùs aut tardiùs coeunt 2. 292.60
Animalia quædam non generant tom.2. 1558.50
Animalia quæ ex coitu cognatorum animalium gignuntur,sibi cognata generant 2. 289.60
Animalia quæ non ex coitu generantur,sed putri materia oriuntur,genus diuersum generant Ibidem.
Animalia quæ sunt, quæ superfœtant, & quæ non,& causæ 2.373.40.& seq.
Animalia quæ è verme nascuntur tom.2.col. 356.40
Animalia quæ semel, quæve pluries in anno pariant 2.82.50
Animalia siliceo intecta tegmine,coitus expertia 2.88.20
Animalia superfœtantia alia fœtus enutriunt, alia non 2.373.40
Animalia superfœtantia quæ libidinosa 2. 374.30
Animalia viuipara quare alia perfectum, alia imperfectum animal pariant tomo 2.col. 375.20.& seq.
Animalia vnipara sunt,quæ solipeda : paucipara,quæ bisulca:multipara,quæ multifida 2. 370.50
Animalia testis inclusa, ferè è limo, & putrescente nascuntur materia 2.88.30
Animalium alia per coitum maris & fœminæ gignuntur 2.289.40
Animalium educatio 2.754.60
Animalium generatio diuersa 2.77.40 & sequentibus.
Animalium generatio & obitus communis est, sed modi diuersi 1.962.40
Animalium generatio quàm varia tomo 2. 315.50.& seq.
Animalium generationis causæ 2.313.40
Animalium generationes multæ & variæ : partim dissimiles, partim quodam modo similes 2.77.20
Animalium grauiditas,generatio,& vita circuitibus fiunt 2.380.10
Animalium incrementa diuersa 2.23.50
Animalium intra se animal parientium conceptus qualis 2.350.50
Animalium coitus cur ita diuersus 2.474.10 & sequentibus
Animalium minutorum quæ generantur sine concubitu,causa creationis in principio mundi 2.467.50
Animalium quare alia post partum sæuire solent,alia non 2.471.50

Animalium quare alia breui tempore pariunt, alia diu gestant 2.466.60
Animalium quare alia & coitu & sponte nascũtur, alia solùm coitu 2.478.1.& 10
Animalium multiparorum fœminæ extra vterum, quàm mares citius perficiuntur, contrà in vtero 2.126.10
Animalium multorum munus nullum præter generationem 2.144.20
Animalium nonnullorum fœminæ non pariũtur sine maribus, nisi raro 2.79.1
Animalium non vnigenorum coeuntium partus qualis 323.20
Animalium nouellorum prima seminis emissio aut infœcunda est, aut si fœcunda sit, imbecilliora generat, & pauciora tom. 2. 85.40
Animalium partus discrepat, & nutriendæ prolis ratio 2.144.30
Animalium partus varius 2.314.20
Animalium prima pars vitæ in officio procreandi, secunda in alendo tomo 2. colum. 144.30
Animalium situs in vtero qualis 2.140.50
Animalium vita, coitus voluptate discrepat 2.144.20
Animalium viuaciorum generationes diuturniores 2.379.40
Animalibus omnibus statutum pariendi tempus, excepto homine 2.137.40
De animalium viuiparorum fœtura, & quo ætatis tempore incipiat, quóve desinat 2. 85.30.& seq.
De animalibus quónam pacto nunc mares, nunc fœminæ gignantur, sententiæ variorum 2. 359. 1. & seq.
Ex animali malo sæpe bonum nascitur, & contrà 2.156.20
In animali concoctionis administratio 2. 221.10
In animalium mistione vires quoque sexuum miscentur 2.1560.40
In animalibus procreationis desiderium 2. 910.30

Animalium partes.

Animal duplici dentium ordine nullum in nostro orbe 2.24.20
Animal in vtero per vmbilicum cui est, augetur 2.140.50
Animalis pars nulla sine materia, neque cum sola est materia 2.210.10
Animalis pars superior & inferior quæ dicatur 1.945.40. 2.col.274.40
Animalis partes indefinitæ sunt tom. 2.col. 1562.20
Animal omne bipes partem priorem habet pilosiorem 2.475.30
Animalia ab homine dentibus prædita, aut dentium proportionali nascuntur tom. 2. col. 332.50
Animalia alia cornigera alia mutila tom. 2. 22.10
Animalia alia dentata vtrinque, alia altero dentium ordine carent 2.24.1
Animalia castratione mutantur 2.201.40 & seq.
Animalia cur pedes habeant pares tom. 2. columna 470.10
Animalia ex hominis partibus, bonisque constantia 1.438.60
Animalia nonnulla quam ob causam membro genitali careant 2.293.40.& seq.
Animalia pulmonem habentia spirant omnia 1.951.40
Animantes aliæ oscines, aliæ inoscines tom 2. 4.50
Animalium alia protinus præciso capite moriuntur, vel paulò pòst: alia non, & quare 2. 478.30
Animaliũ arma varia, quibus aduersariis repugnant, seséque defendunt 2.160.30
Animalium genus omne sinum ventris habet, ex quo cibum assumere debet 2.221.30
Animalium partes distinguuntur spiritu 1. 327.40.
Animalium partes aut similares aut compositæ 2.1.30.& eodem tomo col.1561.40
Animalium partes ceu membra 2.1561.30
Animalium mollium partes exteriores 2. 55.20
Animalium partes similares, & dissimilares 2.38.40.& seq.
Animalium quadrupedum omnium crura, osse, neruóque abundant, carne deficiunt 2. 21.50
Animalium quadrupedum magna pars caudam habet 2.20.60
Animalium partes non officiales cur in orbem formari soleant 2.505.50
Animalium partes quare ita constitutæ sunt 2.206.10.
Animalibus quibus membrum ad coitum comparatum, & quibus non 2.293.10.& sequentibus.
In animalium partibus omnibus naturæ numen, & honestum, pulchrúmque inest ingenium 2.213.10
Si plura de animalium partibus scire desideras, vide Partes animalium.

Animalium qualitates.

Animal frigidissimum ne ouum quidem ex se parere potest 2.36.1.
Animal humidum & calidum naturâ est 1. 941.30
Animal omne caloris particeps 2.225.20
Animal omne humorem continet 2.6.1. & sequentibus.
Animalia ad Venerem propensiora sunt corporis valetudine, & temporis beneficio tom. 2. 121.20
Animalia alia sanguinem habent, alia exanguia sunt 2.6.20
Animalia mansuescunt cibi commodi ratione 2.169.10
Animalia non omnia omni tempore prosperè valent 2.159.30. & seq.
Animalia omnia formam gerunt pomilionis, excepto homine 2.274.40
Animalia optimè constant & viribus, & ingenio, quæ calidum sanguinem tenuem, & sincerum habent 2. 18.20
Animalia præstantiora caloris copiam maiorem habent 1.960.30
Animalia quæ calidiora 2.218.40
Animalia quæ sanguinem habent 2.8.1. & seq.& eodem tomo, col. 31.1
Animalia quæ sint exanguia 2. 6. 20.& eodem tomo, columna 8.10.& eodem tomo, col.55.3.& seq.
Animalium corpora vt ligna deprauari à calore possunt 2.496.1
Animalium cur alia tussiunt, alio non tom. 2. 465.40
Animalium genus forte, cur corpore duriori 2.477.10
Animalium nullum cur suauiter olet tom. 2. 493.50
Animalium pars maxima pilum gerit deciduũ quotannis 2.477.50
Animalia totipinnia vt refrigerentur tom. 1. 804. 40
Animalium sanguine præditorum nullum in partes dissectum viuere potest tomo 1. col.926.50
Animalibus à vitæ rudimentis calor naturalis inest, tomo 1.948. 1.& tomo 2. colum. 215.20
De animalium calore & frigiditate controuersia 2.218.40

Animalia terrestria.

Animal terrestre nullum, statu immutabili viuit 2.3.20
Animalia quædam nec terrestria, nec aquatica tantùm 2.145.20
Animalia quædam terrestria cibum ab aquis petunt 2.3.20
Animalium terrestrium affectus latendi & patendi qualis 2. 56. 20.& seq.
Animalium terrestrium differentiæ 2.3.40
Animalium terrestrium duplex ordo 2.3.10
Animalium terrestrium, & aquatilium differentia trifariàm intellecta 2.144.40

Animalia aquatilia.

Animal aquatile nullum, aquam recipiens, & terram cibi gratia petens tomo 2. colum. 3.20
Animalia aquatilia caliidiora esse, nonnullis placet, quo argumento 2.218.40
Animalia aquatilia dormiunt, sed somno exiguo 2.73.50
Animalia aquatilia sensum odoris habere videntur 1.810.60
Animalia maris nonnulla ambigua, ita vt non facilè discernere possis, an animalia sint, an plantæ 2. 43.40
Animalia marina quædam sunt effigie insolenti 2.68.20
Animalia marina effigie genitalis virilis, ibidem.
Animalia marina scutorum effigie ibid.
Animalia marina trabunculis proxima, Ibidem.
Animalia multa spirantia, & pedestria, aquis gaudent 2. 15 10
Animalia pedestria nonnulla, quæ sine aqua viuere non possunt, ibi dem.
Animalia quæ in aquis diutius viuant. tom. 1. 958. 1.
Animalia nonnulla aquatilia, & parere & educare solent in sicco 2.141.20
Animalium aquatilium cancer ambulandi vim habet, quanquàm suapte natura aquatile est 2. 3.40
Animalium aquatilium differentia tomo 2. col. 1.2.60.
Animalium aquatilium & terrestrium natura quomodo peruertitur, tomo 2. columna. 145.50
Animalium aquatilium generis distinctio 2. 145.30
Animalium aquatilium nonnulla aquam recipiunt ea causa qua aerem, alia propter cibum 2.145.40
Animalium aquatilium ordo duplex tomo 2. 2.60
Animalium aquatilium victus 2.145.10.& sequentibus.
Animalium aquatilium viuiparorum generatio & partes 2.114.10.& seq. 2.4.60
Animalium marinorum diuisio 2.4.60
Animalibus aquatilibus spina pro osse tom. 2. 224.20

Animalium motus.

Animalia cur caput alia moueant, alia non 2. 468.30
Animalia fluctuantia vt moueantur. tomo 1. 929.40
Animalia motu carentia 2. 1558.50
Animalia nonnulla non mouentur loco tomo 1. columna 795. 20. & tomo 2. columna 1558.50
Animalia quædam noctu vagantur, alia interdiu tantùm 2.4.40
Animalium immutatio ab exiguæ partis mutatione 2.145.60

Animalium incessus diuersi. 2.240.20.
Animalium motus alij toto corpore, alij per partes fiunt. 1.923.40
Animalium motus inuolũtarij 1.920.60
Animalium motus quæ imperfecta sunt 1.837. 10.& seq.
Animalium pedibus carentium motus cuiusmodi 1.927.10
Animalium quadrupedum & multipedum motus per diametrum agitur: quo modo etiam subsistere solent. 2.20.50
Animalium salientium motus 1.929.50
Animalium testa intectorum motus. 2.62.50
Animalibus quæ motum adferrant, tomo 1. 916.30

Animalium victus.

Animal exceptohomine nullum resupinum cubat 2.468.20
Animalia cornigera quibus rebus pascantur 2.51. 40
Animalia edaciora quadrupeda vt ad possidendum sunt meliora, ita etiam adlactis copiâ sunt fœcundiora 2.54.40
Animalia in vtero per vmbilicum capiunt cibum 2.342.20
Animalia minus temporis dormiunt quàm vigilant, & non continuè somnum suum perficiunt 2.47.1
Animalia nonnulla piscibus vescuntur 2.4. 20
Animalia omnia pedestria, & sanguinea dormire ac vigilare sentiuntur 2.73.40
Animalia quædam venantur, quædam cibum recondunt, alia neutrum habent 2.4.30
Animalia quæ lambendo bibant 2.151.30
Animalia quæ morsu bibant 2.151.40
Animalia quæ pro actionibus afficiantur, moribúsque immutentur, tomo 2.200.20. & seq.
Animalia quæ ruminent 2.202.40
Animalia quæ ruminant, delectantur in ruminando. non minùs quàm in edendo 2.202. 30
Animalia quæ sorbendo bibant, tomo 2. 151.40.
Animalia quando soleant ruminare. 2.202.40
Animalia sensum alimenti habent 1.802.60
Animalia vt edormiant. 1.898.1
Animalium affectus & actiones quid 2.214. 30
Animalium cortice intectorum cibus 2.150.10
Animalium multorum bibendi modus diuersus 2.151. 30.& seq.
Animalium victus differt 2.144.30
De animalium actionibus, & rebus in quibus eadem versantur 2.153.50 & sequentibus
De animalium somno & vigilia tomo 1.891. 1.& seq.

Animalium vox.

Animalia cartilaginei generis stridunt, non vocem emittunt 2.72.10
Animalia cur vocem mittunt acutiorem cùm validiora sunt, homo cùm inualidior. 2. 40.50
Animalia magniuoca, paruiuoca, grauiuoca, & acutiuoca 2.393.50
Animalia natu minora, & fœminæ, plurima ex parte, vocem habent acutam, & quare. 2.394.1.10
Animalia nouella omnia præter vitulos, cur vocem reddunt acutiorem 2. 481.10.& sequentibus, & eodem tomo. col. 483.20.30.
Animalium quædam muta omnino, quædam secus 2.4.40
Animalia quædam vocem edunt, quædam strepitum tantùm 2.4.50
Animalia quæ vocem, quæ sonum, quæ murmur edant, quæ item loquantur, 2.71.40. & seq.
Animalia vocis expertia quæ 1.212.50
Animalium vocalium omnium communis mos est, vt initus tempore potissimùm canant, ac blaterent 2.4.50
Animalium singulis voces propriæ sunt ad initum, & venereum coitum 2.72.40
De animalium voce, & vocis mutatione 2.393. 1.& seq.

Animalium color.

Animalia alba pleraque infirmiora, quàm nigra 2.1521.1
Animalia cur alia colorem mutent, alia non 2.466.40.50
Animalia diuersorum colorum, tomo. 2. 1558.50
Animalia mota præ nimio motu, & excrementa emittunt: nõnulla etiam suos colores immutant 2.222.30
Animalia omnia primùm lineamentis describuntur, déinde colores recipiunt, & mollitiem, & duritiem 2.317.20
Animalia toticolora quæ 2.391.60
Animalia transmutantia natiuum colorem in album 2.152.10
Animalia versicolora dupliciter 2. 391.60
Animalia versicolora genere ibidem.
Animalia versicolora parte 2.392.1
Animalia vnde nigra fiant 2.392.1.& sequentibus.
Animalia vnicolora quæ 2.391.50
Animalia vnicolora ventre pleniùs albent 2. 392.30
De animalium coloribus 2.397.50.& sequentibus

Animalium mores, & Ingenium.

Animal fortissimum leo & aper tom.2 1525.40
Animalis munus vt cognitionis alicuius particeps sit 2.312.20
Animalia alia aliis disciplinarum capaciora 2.1279.30
Animalia cicura, etiam fera reperiri possunt 2.1.40
Animalia cauta & prouida sunt quæ aliquid in seipsis præsidii habent contra inferendam in iuriam 2.5.1
Animalia ciuilia quæ tomo 2.4.10
Animantes complures memoriæ & disciplinæ participes sunt. nulla tamen præter hominem potest reminisci tom.2.colum. 5.20
Animalia complura mente rationéque vacant 1.795.20
Animalia cum homine degentia minùs efferantur coitu, & quare tom.2.columna 120.50
Animalia domestica principio fera potiùs, quàm domestica esse solent tom.2.colum. 473.30
Animalia fera quomodo reddi possunt mitia 2.473.50
Animalia disciplinæ capacia quæ tomo 2. 1269.40
Animalia ingeniosa & timida tom.2.colum. 5.1
Animalia in quauis animi affectione quandam habent vim naturalem tom.2.col. 167.40
Animalia inter seipsa pugnant quæ, & quare 2.168.50
Animalia latentia depennescunt, & quæ iterum pennas recipiunt 2.289.40
Animalia mansueta feris meliora 2. 751 50
Animalia nonnulla ex his, quæ fibras in sanguine non habent, sunt sapientiora tenuitate sanguinis, atque munditia tom.2.colum. 222.10
Animalia omnia excepto homine cur prospiciunt in latus 2.468.20
Animalia pro suis affectibus agere, & pro actionibus affici, immutarique moribus solent, & quæ sunt illa 2. 20. 20. & sequentibus
Animalia quædam ad dimicandum valent 2. 4.60
Animalia quædam cicura, quædam fera 2.4. 40
Animalia quæ castratione immutantur, & quæ ruminent tom.2.col.201.40.& sequentibus
Animalia quæ hyeme sese abscondunt. 2. 156.50 & colum. 157. 1.& col.158. 1.& sequentibus
Animalia quæ placida sunt, hæc eadem fera reperiri possunt 2.4.40
Animalia timidissima, ceruus, lepus, ouis, cuniculus 2.5.1.& eodem tomo. columna 1525.40
Animalium actiones, & res in quibus eadem versantur 2.153.50.& sequent.
Animalium actiones, & vitæ, pro moribus, victúque differunt 2.143.10
Animalium carniuororum cum aliis pugna 2. 169.1
Animalium cur alia parentes statim sectentur, alia serò 2.471.20
Animalium cur quæcunque domestica eadem etiam fera reperimus, non contrà 2. 473.20.& sequentibus.
Animalium disidia & considia. 2.169.1.& sequentibus.
Animalium mares à fœminis moribus differũt. 2.167.50.& sequentibus.
Animalium mores diuersi 2.5.1
Animalium mores pro locorum diuersitate differunt 2.166.20.& sequentibus
Animalium mores differunt, tum fortitudine & timiditate: tum mansuetudine & feritate 2.197.30
Animalibus brutis vestigia morum humani animi insunt, & quorum 2.143.10.20
Animalibus brutis prudentia quædam à natura inest, & quibus 2.175.10.& sequentibus.

Animalium Sensus.

Animal appetitione mouetur 1.197.1
Animal carere sensu non potest. 2. 217.10
Animal ea parte est, qua sensus habet 2. 223.30
Animal ea parte animal est, qua sensus adest, & tunc primùm animal est, cùm sensus est 2. 315.60.& eodem tomo, columna. 320.1
Animal sensum habere necesse est. tomo 1. 838.1
Animalia, ab iis quæ tantum viuunt, sensu distinguuntur. 2.312.30
Animalia non respirantia olfaciunt 1. 814.40
Animalia omnia quibus inest natiuus sensus facta à frigore, vel calore tom.2. colum. 153.60
Animalia omnia tactum habent tom.2. 269.1
Animalia perfecta sensus omnes habent 1. 823.40
Animalia quæ quinque sensus habeant. 2. 68.40
Animalia secundum naturam viuunt, homo secund

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum rationem. 2.889.10
Animalibus quibus insit sentiendi vis. 2.68.30. & sequentibus.
Animalibus qui sensus sint necessarij, & quam ob rem 1.837.50.& sequen.

Animalium magnitudo.

Animalia cur alia magno, alia paruo corpore constant. 2.467.20.& sequen.
Animalia in Aegypto quàm in Græcia aliqua maiora, aliqua minora,& quare 2.165.30.40
Animalia magna quæ vnipara 2.372.1
Animalia maiora, quare pauciora pariant 2.370.30
Animalia marina quare maiora, vegetioráque sunt, quàm terræ 2.476.40
Animalia omnia, & ea, quorum stirpes terra continentur, cur crescere potiùs in longitudinem soleant 2.507.20.30
Animalia paruà fœcundiora magnis 2.304.30
Animalia sanguinem habentia, maiora non habentibus. 2.314.20
Animalia si castrantur, dum crescunt, maiora & elegantiora euadunt, aliàs non 2.202.1.10
Animalium augmentum diuersum 2.23.50
Animalium certa magnitudo tum ad maius tum ad minus 2.371.20
Animalium excepto homine omnium forma pomilionis est 2.274.40
Animalium magnitudo facit, ne multa pariant 2.370.30

Animalium ætas.

Animal ephemerum, id est, diarium appellatum, apud Hypanim fluuium, cuius naturæ 2.96.20.30
Animalia ad Septentriones aquatilia, & terrestria, vitæ sunt breuioris 1.952.30
Animalia ad venerem propensiora fiunt, temporis ac ætatis beneficio 2.121.20
Animalia differunt ætate ad coitum 2.85.30
Animalia mutantur in contrarium per ætates 2.442.30
Animalia Pontica ephemera 2.268.40
Animalium quadrupedum ætatis indicium. 2.128.10
Animalium sese condentium nonnulla exuunt. id quod senectus vocatur: quod cutis vltima est,& primi ortus operculum 2.158.50
Animalium valetudines, & morbi, pro temporum diuersitate 2.159.30.40
Animalium vita, temporáque numeris claudantur 1.675.40

Animalium loca.

Animalia alia campos, alia montes incolunt 2.4.50
Animalia cortice intecta vt lateant. 2.157.1.& sequentibus.
Animalia diuersi generis coëunt & generant in Africa 2.166.1
Animalia ferè omnia efferatiora sunt in Asia, fortiora in Europa, multiformia in Africa 2.165.60
Animalia fortiora magis, & fera in montanis, & asperis locis, quàm planis & mollioribus 2.166.20
Animalia loca permutant 2.154.1
Animalia nonnulla maiora in Aegypto, minora in Græcia,& quare 2.165.30
Animalia quædam cauernas subeunt, quædam non 2.4.30
Animalia quædam domicilia sibi parant, quædam non ibidem.
Animalia quædam sedem nunquam mutant, quædam mutare stato tempore solent 2.4.20
Animalia sedes pro tempore mutantia 2.154.

1.& sequentibus.
Animalia testa intecta omnia latent 2.156.30
Animalium differentia pro locorum varietate 2.165.& sequent.
Animalium felicitas ex regione tomo 2.84.10.20
Animalium mores pro locorum qualitate differunt 2.166.20.& sequen.
Animalium morsus pro locorum diuersitate differunt plurimùm 2.166.30
Animaliumterrestrium latibula tomo 2.156.30
Animalium vita locis distincta tom.2.144.40
De animalibus quadrupedibus hyemè latentibus 2.158.20,& sequen.
Animalium insectorum discrimen, & species 2.55.50
De animalibus insectis, vide infra in dictione insecta.

Animalia crusta intecta.

Animalia crustata & testata vt extra se munita 2.227.10
Animalia crustata palpebris quare careant 2.233.1
Animalia mollia, & quæ crusta testáve operiuntur,& insecta, sensibus omnibus prædita sunt 2.70.50
Animalia testa intecta ambigua inter animalia & plantas 2.312.30
De animalium crusta intectorum partibus, quibúsve cum sanguineis conueniant 2.61. & sequent.
De animalibus crusta intectis tomo 2.58.30.10.& sequentibus.
De animalibus testa intectis eorúmque inter se differentiis 2.62.& sequen.
De animalibus crustatis vide plura in litera.C. in dictione crustata.

Animalia ouipara.

Animal ab ouo, initium à candido sumit, cibum autem à luteo 2.341.10
Animal in ouo quando celeriùs perficitur, tom. 2.343.30
Animalia ouipara diu sub aquis degere cur possint 1.951.60
Animalia ouipara omnia pulmones fungosos tenent 1.951.50
Animalia ouipara quadrupeda, quibus cum cæteris quadrupedibus conueniant, & dissentiant 2.26.50.& sequ.
Animalium ouiparorum partes 2.280.1.& sequentibus.
Animal erectum necessariò bipes,& superiores corporis partes leuiores habere,& inferiores grauiores subdi 1.931.20
Animalia alia pedes habent, alia non 2.6.50
Animalia alui fluentioris quæ sint 2.202.50
Animalia quadrupeda, & viuipara pilosa sunt 2.20.60
Animalium cur nullum suauiter oleat, excepta panthera 2.49.50.& sequen.
Animalium ex putredine vel ex ouis nascentium conditio 2.754.50
Animalibus mollibus ferè omnibus euenit vt caput inter pedes & ventrem habeatur tom. 2.56.30
Animatum ab inanimato differt motu,& sensu 1.785.30
Animata communibus corporis, & animæ muneribus diuidenda sunt 2.210.20
Vtrum inter animatum, & inanimatum medium constituatur 2.1538.40

Animus.

Animus disciplina,& eruditione, vt corpus sanitate seruatur 2.1190.20
Animus dominus est,& inuictus, libertatémque tuetur 2.881.50
Animus generosus in paruis corporibus consistit 2.339.10
Animus harmonia est, vel habens harmoniam, secundum sapientum opinionem 2.303.20
Animus noster maximè iactatur in somnis 2.574.40
Animi in corpus, dominicum imperium 2.751.40
Animi luminibus cernere, penitúsque perspicere, admirabile plurimum 2.1190.30
Animi diuini officium intelligere atque sapere 2.274.30
Animi motus velocissimus 2.1498.30
Animi sententia tom.2.934.10.& sequentibus.
Animo quæ conducant 2.1334.1
Animum concitatum intelligere non posse, quo argumento 2.574.50
Animo deficientes, laboréque dissoluti, cur corpore contractiore sint, vocémque reddant acutiorem 2.448.30
Animo deficientibus quomodo occurrit aqua frigida 2.464.60
Animo securo quid nos facit. 2.568.30
Animosa sunt, quorum sanguis & fibris multis & crassis est refertus 2.218.10
Animosiora & robustiora sunt quorum sanguis ampliùs feruet 2.477.20
Animosi signa 2.1527.50
Animositas cum calore est 2.477.10

Annus.

Annus cur grauis tum, cùm copia ranarum pusillárum est, quæ rubetarum faciem repræsentant 2.418.20.30
Annus pestilens, cur cùm Sol multum vaporis de terra excitat 2.418.10.20
Annus pluuius & humidus pestilens 2.418.20.30
Anni quadrupedum quomodo noscuntur tom. 2.128.10
Anni pluuij auibus incommodi. 2.159.40
Anni sicci piscibus incommodi. ibid.

Anser.

Anser aliquando parit hypenemia oua 2.105.50
Anser gignit subuentanea oua sine coitu 2.340.40
Anser habet appendices 2.236.10
Anser minor, gregalis 2.35.1
Anser qualem habeat gulam 2.35.1
Anser triginta diebus incubat 2.110.20
Anser verecundus & cautus 2.5.10
Anseres à coitu sese aquis ingurgitant tom. 2.106.50
Anseres fœminæ solæ,& perpetuò incubant 2.111.20
Anser maior & minor circa aquas versantur 2.149.60
Antandria duos habet fluuios celebres, quorum alter candorem, alter nigritiam pecoribus facit. 2.49.1
Antennæ insectorum, nonnullis ante oculos prætenduntur, vt puta papilioni, & fullonis. 2.67.50

Ante.

Antè ad quod fit motio 1.578.40
Antè altitudinis principium est 1.579.1
Ab his quæ ante sunt, motio quæ fit sensu 1.579.1
Abantecedentibus & consequentibus locus 1.257.50
Antherinæ piscis, siue aristæ partus 2.119.10
Anthias piscis sacer vbi visitur non sunt belluæ, & quare sacer dicitur 2.186.1.10

Anthropophagi & homicidæ gentes circa pontum Achæi & Heniochi 2.900.30
Antimenes, thesauros qui per vias regias continebantur, iussit præfectos implere secúdum regionis legem 2.1066.20
Antimenides Rhodius, ab Alexandro princeps factus, circa Babylonem, quo pacto pecunias conflauerit tom. 2. colum.1065. 30.& sequentibus.
Antipheron Oretanus 1.885.30
Antipho poëta ad supplicium à Dionysio missus, quid his qui secum morituri erát dixerit 2.1.34.10
Antiphonum cur suauius æquisono dicatur 2.516.30
Antiphonum diapason consonantiæ cur ita latitat, vt vnisonum esse videatur tom. 2. colú. 512.1
Antiphonum quare suauius consono tom.2.colum.512.30.40
Antiphonum quid ibid.
Antiphonis cur nunquam cantatur in diapente, & diatessaron 2.513.1

Antiqui.

Antiqui in quem errorem inciderint ex ignoratione materiæ, atque eiusdé erroris dissolutio 1.424.50.& sequen.
Antiqui in quem errorem inciderint ex ignoratione priuationis: & eius dissolutio 2.425.60.& sequentibus.
Antiquorum de anima opiniones 1.785.20.& sequentib.
Antiquorum dictorum cum vera felicitate consensus 2.61.10.& sequen.
Antiquorum opiniones duodecim de situ, motu, figura,& quiete terræ, & earum examen 1.591.50.& sequen.
Antiquorum opiniones quinque de generatione rerum, atque interitu tom.1.colum.599.20.& sequentibus.
Antiquorum opiniones quatuor de elementis, atque eorundem incommoda, & confutatio 1.607.20.& sequen.
Antiquos non rectè sensisse, id graue esse, quod mole maius esset, neque Democritum, qui ex vacui interceptione grauius aut leuius ait, neque plus minúsve materiæ huius causùm ponendam esse tom.1.colum. 616.10.& sequentibus.
Antisseus, cùm ciuitas indigeret pecuniis, prudenti dolo erga ciues vsus est tom. 2. colú. 1067.50
Antissæi, exules ex Chio susceptos, tádem armis deiicere coacti sunt 2.837.40
Antistrophus cur in scena nullus, in chorea plurimus 2.512.30
Antistrophus quid sit ibid.
Antistrophus simplex est ibid.
Antistrophi vsus in chorearum canticis tom.2. 512.10
Antistropho carent genera modulandi quæ 2.514.40
Antistrophis successerunt dithyrambi tom.2. 512.20
Antitheses virtutum & vitiorum variæ elucent 2.1000.50
Anus quibusdam coaluisse visus 2.373.30

Aorta vena.

Aorta neruosa est 2.43.40
Aorta spinæ annectitur circa cor, venulis præteruibus,& neruosis 2.42.40
Aorta vena 2.40.50. & eodem tomo.columna 141.10
Ab aorta duo meatus ad vesicam procedunt 2.42.60
Ab aorta maiore venæ ad renes deueniunt 2.42.50
Ab aorta nulla ad iecur, aut lienem vena ibidem
De aorta minore, eiúsque sede tom. 2. colum. 42.10.& sequen.
Apagoge, deductióque quid sit tom.1.colum. 162.30.& sequentibus.

Aper.

Aper dentes exertos habet 2.24.10
Aper fœmina dentes non habet exertos tom.2. 76.40
Aper nullus in Africa 2.165.20
Aper piscis, quem amnis Achelous gignit vocalis habitus est 2.72.10
Aper qua ætate castretur nihil refert tom. 2. 202.1
Aper quando coire incipit 2.86.40
Aper solet inire pabulo satiatus 2.87.30
Apri piscis branchiæ quot 2.29.60
Apro genitale membrum non absolutum 2. 23.10
Apro probitas coeundi ad triennium edurat 2.87.20
Apro testes non absoluti 2.13.20
Apri castrati maiores euadunt,& ferociores 2. 128.50
Apri cur animosi, iracundi,& furibundi tom. 2.122.40
Apri cur castrentur 2.128.50
Apri fœminæ tempore coitus quàm feræ 2. 121.40
Apri in Atho monte ferocissimi tom.2. colú. 166.30
Apri omnes dentes habent exertos, fœminæ nõ 2.238.60
Apri omnino bruti, animosi, & peruicaces 2. 5.1
Apri, Vide etiam Sues feri, siue Sues syluestres. Infrà in litera.s. in dictio. Sues.
Aprorum coitus 2.128.40
Aprorum fœturæ tempus 2.87.20.30
Aprorum syluestrium castratio 2.128.50
Apis bos Aegyptius, monarchas Bacchi & Veneris voluptatibus deditos, multis modis antecellit tom. 2. colum. 991.1

Apis & Apes.

Apis apparet omnibus anni temporibus 2. 3.60
Apis ciuilis generis 2.4.10
Apis longiore vita est, quàm nonnulla sanguine prædita 1.941.1
Apis mundissimum animal est 2.193.1
Apis nullo vtitur cibo putido, sed dulci nutritur solùm,& aquam synceram liberiùs bibit 2. 153.40.50
Apis quæ fur nuncupatur grãdis est, & aluo ampliore 2.97.40
Apis sociale animal 2.749.30
Apis fœtus candidus est, ex quo vermiculi fiunt, qui in apes transeunt 2.98.20
Apes aculeo detracto breui moriuntur tom.2. 49.10
Apes aculeum habent, quo fuci carent tom.2. 97.20
Apes aculeos intus conditos habent tom.2.colum.67.30
Apes ad dormiendum vocantur 2.194.30
Apes albæ in Ponto, bis mense mellificant 2. 58.40
Apes aquam tunc portant, cùm prolem nutriunt 2.152.20
Apes à vespis impugnantur 2.194.50
Apes breues flagrant odio contra longas, eásq; alueis pellere conantur 2.191.60
Apes carnem animalis non tangunt, nec obsonium appetunt 2.192.20
Apes cibo sui generis vtuntur 2.4.20
Apes dentes habent tom. 2. 263. 40, & eodem tomo.colum. 269.50
Apes differunt parentibus natæ vrbanis, & rustico, montanóque victu educatis tom.2. col. 191.10
Apes dormiunt noctu,& quiescunt, cõticescúntque, vt nullus omnino bombus sentiatur 2. 74.40
Apes dulcia petunt 2.71.1
Apes etiam ceragine, siue cereo aluntur tom.2. 189.50
Apes exangues sunt 2.6.20
Apes excitãtur à somno, matutino tempore, ab vna apium, gemino aut triplici bombo, & tunc omnes ad opus prouolant tom.2.colũ. 194.10
Apes ex quibus arboribus flores deferunt 2. 190.1
Apes ex quibus cerami fingunt, & mella, & quo tempore 2.97.50.60
Apes ex quibus colligunt 2.98.10
Apes ex vnguentis inebriantur tom.2.colum. 1541.20
Apes fauos construunt ex floribus, ceram ex lacryma arborum fingunt, mella ex rore aeris 2.97.50
Apes fœminæ sunt qua generant ratione 2. 352.50
Apes hyeme conduntur,& quando incipiunt latère 2.156.50
Apes incubant auium more 2.98.20
Apes incubant suis fauis,& concoquunt tom.2. colum.191.30
Apes in Ponto mel faciunt arboribus sine fauo 2.98.60
Apes maiores, pennas habent detritas, colorem nigrum, dorsum repandum 2.194.10
Apes insecta pennata 2.55.60
Apes matutino tempore omnes silent, & quomodo excitentur 2.194.30
Apes medium inter fucos & reges tenent 2. 353.50
Apes melle, & quibusdam aliis dulcibus aluntur 2.4.20
Apes mellificant, tam æstate quàm autumno 2.97.50
Apes mel non facere, sed rorem candentem deferre, quo argumento 2.98.1
Apes mel ore euomunt in cellas 2.98.20
Apes mel sentiunt 2.70.50
Apes membrana ficca volant 2.7.20
Apes minores, officiosiores magis, quam maiores 2.194.10
Apes minores nitidæ, venustæque sunt, more otiosarum mulierum 2.194.10
Apes mundissimæ,& quare 2.193.1.10
Apes murmur edunt 2.71.50
Apes mutant senectutem 2.159.10
Apes necant maxima animalia ictu sui aculei, etiam equum interemerunt 2.193.1
Apes nihil venantur, sed ipsæ sibi cibaria faciũt, atque recundunt: miel enim cibus earum est 2.189.50
Apes nouellæ quæ sunt,& earum natura in pungendo 2.193.20
Apes nullum animal, nisi sui generis fugiunt 2.192.60
Apes oderunt fœdos odores, & vnguentorum delitias, vnde vnguento, delibutos percutiunt 2.193.10
Apes omnes aculeo armantur 2.352.20
Apes optimæ quæ 2.97.30
Apes pabuli gratia euagantur 2.269.10
Apes pennas detectas habent 2.67.40
Apes plausu gaudent & sonitu: quapropter tinnitu æris, aut fictilis conuocare eas in alueum solemus 2.194.20
Apes porrectiores nihil mellis, aut admodum parum conficiunt 2.191.30
Apes porrectiores quomodo construunt suos fauos 2.191.20
Apes præsagiunt hyemem,& imbres 2.194.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apes quadripennes quare 2.269.10
Apes quæ matres à nonnullis vocentur tom. 2.97.10
Apes quàm diu viuunt 2.98.40
Apes quando bibunt,& quomodo 2.193.50
Apes quando ceram conficiunt 2.194.1
Apes quando egerunt excrementa tom.2.col. 194.10
Apes quando esuriant maximè 2.194.30
Apes quando minùs fœtificant 2.195.1
Apes quando otiosiores,& anxiæ agunt 2.194. 40
Apes quando potissimum ægrotant 2.164.60. & eodem tom.col.193.50
Apes quare aculeum fungosum & cauum habent 2.238.10
Apes quibus herbis vtantur 2.194.10
Apes quibus infestentur, & quæ sunt eis contraria 2.164.50
Apes quid accipiant non facilè videris tom.2. 190.50
Apes quiescunt noctu 2.74.40
Apes quomodo construunt fauos tom.2.189. 60
Apes quomodo sonant 2.71.60
Apes sine coitu fucos generant 2.352.50. & eodem tom.col.353.30
Apes sine coitu generant 2.351.50
Apes sine coitu generare quo argumento 2. 354.10
Apes solstitia denuntiant 2.1544.50
Apes suis cruribus aggerunt ceram, atque erithacam 2.98.20
Apes sunt quæ sub terra fauos faciunt triplici ordine:in quibus mel est, vermis nullus 2.98. 60
Apes vespis & crabronibus magis vnicolores 2.392.50
Apes vnde fœturam deportent, non constat inter omnes 2.97.1
Apes vnguentorum delitias oderunt tom. 2. 193.10
Apes vnde pareant 2.193.10
Apes vrbanæ & rusticæ differunt tom.2.col. 191.10
Apes vt valere cognoscantur 2.194.30
Apum abortus quando 2.191.30
Apum aculei intus conditi 2.67.30
Apum adolescentum negotium 2.193.30
Apum alueus qualis esse debet 2.189.60
Apum aluei quando vindemiantur 2.98.10
Apum alueis quæ tollere debent apiarij 2. 192.50
Apum breuium contra longas inimicitiæ 2. 191.60
Apum cibus 2.189.50
Apum cibus è dulcibus tantùm 2. 71.1,& eodem tom.col.153.40
Apum cibus mel 2. ibidem. & eodem tomo.col.192.40
Apum cibus thymum 2.193.40
Apum consideratio in incubitu, & earum prole 2.181.30
Apum duo genera, alterum fuluum, quod præstantius est: alterum nigrum, magisque varium 2.97.10
Apum & oliuarum copia simul tom.2.col.97. 50
Apum examen valere dignoscitur susurri frequentia,& exeundi,ingrediendique vertigino sa agitatione 2.194.30
Apum examen nouem aut decem annos si durauerit, prosperè actum esse existimatur 2. 98.40
Apum faui tam in terra, quàm in alueis, apud Themiscyram circa Thermodontem amnem,qui parum admodum ceræ continent,& mel crasius reddunt 2.98.50
Apum fauos cùm apiarij eximunt, tantum cibi relinquunt, quantum per hyemem sufficiat 2.192.40
Apum fœtus candidus 2.58.20
Apum fœtus quando venit parcius 2.97.50
Apum fœtus superat & augetur imbribus 2. Ibidem.& eodem tomo.colum.1.353.40
Apum furum & fucorum nullũ est munus, sed cæteris quibus cum viuunt,iniuriam faciunt, non tamen impunè semper, nam deprehensi interdũ à bonis apibus occiduntur tom.2. 191.40
Apum gaudium 2.194.10
Apum generatio euariat sententiis 2.97.1
Apum generatio qualis 2.351.10.& seq.
Apum genus gregale 2.189.40
Apum genus quod fur appellatur nigrum est,& aluo ampliore 2.191.10
Apum genera nouem numero, sex gregalia, & tria solitaria,& eorum nomina 2.189.40
Apum genera plura, & eorum descriptiones 2.191.1.& sequen.
Apum genera solitaria tria 2.189.40
Apum genera varia 2.97.30
Apum interitus causæ 2.193.10
Apum morbi 2.164.50.60. & eodem tomo,columna 193.40
Apum optimarum signa 2.191.1
Apum partus vbi continetur 2.369.1
Apum pennæ incisæ non repullulant tom. 2. col.49.10
Apum præsagia 2.194.50
Apum promuscis ad quem vsum 2.263.40
Apum pugna 2.192.60
Apum pugna inter se 2.163.30
Apum quæ fures dicuntur copia maior, ex quibus apibus 2.191.30
Apum ratio 2.189.30
Apum quies nocturna 2.74.40
Apum soboles,vide Schadones.
Apum vermiculus,dum paruus est, iacet in fauo obliquus:pòst deinde sua ipse facultate se erigit,cibúmque capit:& fauo ita adhæret,vt retineri videatur 2.98.20
Apum vermiculis quid accidit 2.351.20
Apibus aculeus pro armis 2.269.50
Apibus alæ nudæ 1.530.40
Apibus cibus est mel 2.352.10
Apibus gratæ salix & vlmus,& reliquæ arbores, quæ glutinum pariunt 2.190.1
Apibus locus gratus ad tempus 2.193.40
Apibus mel secundum naturam sic competit, vt eo vesci tantummodo possint, quanquam viribus sunt imbecillis 2.529.10
Apibus nocent vespæ, auiculæ, quas paros vocant,hirundo,merops,& ranæ lutariæ tom. 2. 192.50
Apibus nonnullis accidit,vt sine coitu generentur 2.352.50
Apibus nullum tempus certum quo operari incipiant 2.192.20
Apibus pastus gratissimus thymum tom.2.colum.193.40
Apibus pennæ quaternæ 2.67.40
De apum generatione & ortu tom.2.column. 351.40.& seq.
De apum generatione & coitu varia est sententia 2. 97.1. & sequen.& eodem tomo colũ. 351.40.& seq.
Ex apibus nymphæ quando 2.94.50

Apum industria.

Apis domicilium sibi parat 2.4.30
Apes bonæ student, ne quam intra alueum interimant:& si qua interierit intus, statim foras cadauer educunt 2.192.1
Apes curant vt faui erecti stent,& collapsos erigunt,& pilis fulciunt fornicatis, vt subire possint 2.191.40
Apes efferunt foras vita defunctas in alueo 2. 193.1
Apes frugi quomodo suos construunt fauos tom. 2.col.191.20.
Apes ingeniosiores cæteris exanguibus, & quare 2.218.1.
Apes mella è longinquo,odore sentiunt,tom.2. 70.50
Apes mella ex rore aeris conficiunt tomo 2.colum.97.60
Apum mella siccitates augent,sobolem imbres 2.97.50
Apes officia, munia, functiones opera inter se partiuntur,& distribuunt,& quomodo tomo 2.columna 192.20. & eodem tomo.columna 194.20
Apes quàm ingeniosæ in parandis alueis tom. 2.160.10
Apes quare prudentiores nonnullis sanguineis 2.222.20
Apes quando flatu vehementi iactantur lapillum gestant,quo se quasi fulcro, & fundamine quodam stabiliant contra flatum tomo 2. 193.50
Apes quæ fures vocantur,à cæteris apibus capite puniuntur,& quare 2.92.1
Apes socias ociosas, desides, aut minus parcas depellere solent 2.194.20
Apum adolescentum,& seniorum negotium 2. 193.30
Apes quæ fauos sub terra triplici ordine faciunt 2.98.60
Apum genus in Ponto candidum, bis in mense mellificans 2.98.40
Apum migratio vt paretur, & quibus signis præsciri possit 2.192.10
Apum minorum officiosarum à maioribus differentia 2.194.10
Apum mos,ne siorum plura genera petant vno, & eodem profectu,sed singulis singula tom. 2.190.50
Apum nouellarum consideratio in negotio ineundo 2.192.30
Apum seniores intus operantur, hiittoréfque moræ domesticæ ratione, sunt, tomo 2.col. 193.30
Apum prudentia siue doctrina,tomo 2. colum. 1269.30
Apum varia in operatione & vita ratio, tomo 2. 189.60
Ab apibus flores colliguntur sine fructuum detrimento 2.98.10
Ab apibus mel portari rationis est 2.352.10

Apum duces, siue reges.

Apes necant duces,qui plures,quàm satis sit, habeantur: & potissimùm improbos,ne principum multitudo seditiones in examine faciat 2.191.40
Apes necant duces cùm non ampla sobolis copia extitit, nec habent tanquam coloniam mittant 2.191.50
Apes sub duce degunt 2.410
Apes viribus,& pariendi facultate similes ducibus 2.353.10
Apum duces aculeo apibus similes, fucis verò magnitudine ibidem
Apum duces & seipsos generant, & aliud genus quod apum est 2.353.30
Apum duces improbi vnde oriuntur tomo 2. 191.30
Apum duces, & reges magnitudine præstant, quasi ad prolem generandam corpus eorum sit institutum 2.203.50
Apum duces nec plures,nec pauciores,quàm sat fit,conueniunt examini 2.97.40
Apum duces plures in vno examine, ibidem
Apum duces regésque aculeum habent, sed eo non vtuntur:quocirca eos carere aculeo nonnulli existimant 2.97.20
Apum duces vt generentur, ibidem, & eodem tomo col.98.30
Apum ducum duo genera, tomo 2.columna 97.10.40
Apum ducum cellulæ nouissimæ construuntur,nec multæ numero 3.353.20
Apum erga regem suum,studium,sollicitudo,& obseruantia 2.190.30.40
Apum examen perit,si duces non satis habeantur,vel plures quàm satis sint: distrahunt enim examen 2.97.40
Apum generatio multa,à ducibus paucis similis est generationi leonum,& quare 2.354.1
Apum imperium quale 2.353.50
Apum in quocunque examine plures duces 2.97.40
Apum officium & modus erga reges, cùm migratur 2.192.10.20
Apum rex quomodo generatur 2.98.20.30
Apum reges,genus apum gregale 2.189.40
Apum reges in genere immunes omni negotio, & eorum vsus 2.353.40
Apum reges nunquam foris visuntur, nisi cùm migratur,& qualis est migratio. tom. 2.colum.192. 10
Apum reges vt prodeant 2.190.30.40
Apum regum consideratio in operationibus & vita 2.190.40
Apum regum primordium quale 2.98.30
Apum regum seu principum duo genera alterum rufum,quod præstantius est,alterum nigrum,magisque varium 2.191.1
Apiarij nonnulli cognoscũt suas apes,farina in prato respersa 2.195.1
Aphrica & Aphricus, vide suprà Africa,Africus.

Apium.

Apium cur aquam salsam recipiat, porrum recuset 2.519.50
Apium si quis radice tenus circunfodiat partique imæ panicum vndiq; ingerat,deinde terram accumulet,itáque irriget,cur radices mira magnitudine adolescent 2.520.60
Apij genus,ab equo hipposelinum appellatum, anno posterò fructum affert,cúmque attulit exarescit,& quare 2.520.30
Aplysias spongiarum genus, qua sit natura, & quomodo à cæteris distinguatur 2.91.30
Apedes aues quare sic dictæ,& quæ tom.2.colum.3.50
Apodes aues,quas aliqui cypsellos appellant similes sunt hirundinibus 2.182.20
Apodum nidulatio ibid.
Apogæi,vide venti apogæi
Apollodorus Lemnius de cultu agrorum, tam nudorum,quam consitorum scripsit tom. 2. col. 758.50

Apologus.

Apologus Aesopi de muscis sanguisugis in Samo habitus 2.1146.60
Apologus Alcinoi 2.1180.10
Apologus quid 2.1146.40
Apologus Stesichori ad Phalarim, & Aesopi pro Demegoro 2.1146.40
Apologi Aesopij & Lybici 2.1146.30
Apologorum inuentio facilis 2.1147.20
Apologorum vsus & præstantia 2.1147.10
Apolloniatæ qui sunt in Ponto, incolis receptis seditione agitati sunt 2.837.50
Apophthegmata vrbana sunt tom. 2. colum. 1173.1
Apoplexia quando accidit senioribus tom. 2. col.415.40
Aporcellum in porcis quid 2.338.1
Apparentia num omnia vera 2.1308.40.
Apparere quid sit 1.828.30

Appendices.

Appendices ad ventrem quæ habent tom.2. col.257.50
Appendices paucæ in auibus,& qua parte 2.36.1
Appendices quibusdam piscibus nullæ sunt 2. 34.40
Appedicum agnatio peculiaris piscibus, & plurimis auibus 2.34.40

Appetitio.

Appetitio mouet animal 1.917.1
Appetitio mouet,& mouetur, ibid.
Appetitioni redduntur voluntas, ira, cupiditas 1.916.40
Appetitiones duplices 2.1110.10
Appetitiones inter sese contrariæ fiunt tom.2. colum.836.30

Appetitus.

Appetitus absque ratione mouet tom. 1. colũ. 836.20
Appetitus cura,mentis gratia fit tom. 2. colũ. 892.50
Appetitus electionis principium est tom. 2. colum.675.50
Appetitus etiam irrationalium animalium est 2.932.60
Appetitus non aliunde quàm è sensu tom. 2. 1558.1
Appetitus interdum voluntatem vincit interdum vincitur 1.837.40
Appetitus in vnum tantummodo profluit 2. 574.10
Appetitus iucundorum naturalis tom.2.colũ. 1046.60
Appetitus omnis alicuius est gratia tom.1. colum.816.1
Appetitus quomodo differt à mente tom.2. col.564.10
Appetitus tres species,cupiditas,furor, voluntas 2.931.10
De appetitus tribus generibus tom. 2.colum. 931.1. & seq.
In appetitum mentis ciuile, & regium imperiũ 2.751.40
In appetitu persecutio & fuga, quod affirmatio & negatio in mente 2.675.30
Non appetentes cur dura & tristia sentiunt tom. 2. colum. 437.40

Appositio.

Appositionis loci 1.262.20.& seq.
Ab appositione locus 1. 271.10. & eodem tomo colum. 334. 20
Ab appositione eidem facta locus 1. 270.1
Ab appositione facta diuersis, locus tom.1.colum.270.10
Apria in suibus quid tom.2.121.1. & columna. 122.20
Apria scropharum castratur 2.212.20
Apuæ piscis origo,spuma nũcupata,ex terra arenosa consistit 2.117.40
Apuæ consideratio ibid.
Apua quæ fœtura piscium,& quorum, tom.2. 118. 1. 10
Apuæ vbi fiunt,& quando 2.117.50.60

Aqua.

Aqua ad aerem se habet vt pars quodam modo ad totum 1.492.50
Aqua à terra remotissima,naturalis est, tom.2. col.1570.30
Aqua corporibus alimento est tom.2. colum. 416.20
Aqua cùm ex igne fiat, & ex hac rursus ignis, quia subiecta natura vtrisque communis est: quomodo ex igne, aqua, & reliquis elementis fiat mistum aliquod vt caro, neruus:quæstio 1. 671.10. & sequentibus
Aqua cur madere possit,aer non, tom. 2. col. 545. 60
Aqua cur minus candeat si moueatur tom. 2. col.538. 1. &.sequen.
Aqua cur vomitum non prouocat tom. 2. col. 437.20
Aqua est alimentum quàm siccum valentius 2.416.40
Aqua & aer corporis materia tom. 2. 261. 1
Aqua & aer leuitatem habent, & pondus tom. 1 622.1
Aqua & terra cur putreant,ignis, & aer non 2. 546. 40
Aqua & terra materia impressionum tom. 1. col.690.20.& seq.
Aqua friabilis est 1.867.40
Aqua frigida est & humida, tom. 1. colum. 695.20
Aqua humoris, terra siccitatis maximè esse inter elementa dicitur tom. 1. columna.766. linea 60
Aqua in omnibus alimento est,etiam siccis 2. 364.50
Aqua materies aeris 1.462.50
Aqua non concrescit,si ex luto terrenam portionem semoueris 2.222.40
Aqua ouibus commodior,quæ, tom.2. colum. 153. 20
Aqua per cinerem colata, cuius naturæ tom. 2. colum. 543.20
Aqua permista cum oleo crassa,& alba redditur 2.319.10
Aqua per prona ocyus defluit, quàm per plana, & quare 2.553.30.40
Aqua potentia aer est 1.463.50
Aqua principium rerum est, secundum Thaletem philosophum 2.1273.10
Aqua putrefieri potest 2.390.20
Aqua quæ balneum præstat commodum 2. 543.1
Aqua quæ liquefacere non potest tom.2.col. 445.10
Aqua quomodo animo deficientibus subuenit 2.464.60
Aqua quomodo differt à sanguine in calore 2. 219.30
Aqua semper aeri subsidet, tomo primo, columna 620.30
Aqua sola,& non permista alere nequit tom. 1. 872.60
Aqua tenuissima madefacientium omnium est 1.867.40
Aqua translucidior oleo 2.536.1
Aqua vitalior quàm terra, tom. 2. colum. 354. 50
Aqua vniuersis subsitat,terra excepta tom.1.colum.622.1
Aqua vt in aere versetur,& contineatur 1.462. 20.& eodem tom.706.1
Aquæ & cibi mutatio quare grauis tom.2. colum.416.20.& seq.
Aquæ genera quæ habeantur 1.768.1. & 2. tomo,colum.416.20
Aquæ mutatio cur pediculos parit tom.2.col. 416.50
Aquæ mutatione cur animalia nonnulla colorem mutant,homo nunquam 2.466.40
Aquæ natura super terram ascendere tom. 2. col.1569.20
Aquæ nomina ex affectionibus, & quibusdam illius differentiis præcipuè imponuntur 1. 704.10
Aquæ plus quàm minùs validius reniti potest 2.534.1
Aquæ vis vt sursum versus compellat inferius ibidem
Aquæ propiùs contingit vt sit elementum, quàm terræ 2.1570.10
Aquam animam esse quidam importuni dixerunt,& qua ratione moti 1.787.40
Aquam quæ incolunt animalia 2.355.10
Aquam synceram & clarissimam quæ animalia libentissimè hauriunt 2.153.40

Aquam talem esse qualis terra est, per quam fluxerit, veteres quidam tradiderunt tom.1.columna 867.50
Aquam vel vinum merum cur superbibere debemus post fluctuum aestationem tom.2.colum.532.50.60
Aqua cur multum temporis sine fastidio vti possumus 2.528.50
Aquæ faciunt vt in ouibus mares vel fœminæ procreentur 2.123.1
Aquæ fontanæ & amnicæ voluntario defluunt lapsu 1.717.1
Aquæ putearix 1.717.1
Aquæ fontanæ omnes fluxæ sunt 1.716.40
Aquæ puteorum cur tepidæ à meridie, æstate redduntur 4.541.10.20
Aquæ stabiles aliæ collectitiæ, & subsidentes; aliæ fontanæ sunt 1.717.1
Aquæ percolatæ potui aptiores tom.2. colum. 537.20
Aquarum austrinarum guttæ ampliusculæ sunt 1.623.50
Aquarum diuersarum vsu nonnulla animalia mutant suos colores 2.48.60
Aquarum & stagnorum abundantia in vrbibus necessaria 2.886.10
Aquarum fluxarum fons elatior debet esse 1.717.1
Aquarum terrenarum aliæ fluxæ, aliæ stabiles sunt 1.716.40
Aquarum omnium elementum mare tom.2. 1570.10
Aquas omnes subterraneis foraminibus inter se concurrere falsò à Platone affirmatur in Phædone 1.720.1
Ex aqua omnes procreari, iuxta Empedoclem tom. 1. colum. 867.20

Aqua calida vel frigida.

Aqua calida cur rugare potest, ignis tam calidus non potest 2.541.50
Aqua calidissima feruet 2.415.1
Aqua calida liquescere non finit tom. 2. colū. 426.1
Aqua cur interdum facta calidior quàm flamma ligna deurere nequeat, flamma queat 2. 241.20
Aqua cur minus calida quiescente pede, quàm mouente sentiatur 2.542.40.50
Aqua cur nō perinde hyberno tempore, vt æstiuo efferueat 2.541.40.50
Aqua cur Sole calefacta parum salubris sit 2. 543.10
Aqua feruens calidior igne exiguo tom.2. colum.219.20
Aqua feruens celeriùs refrigescit, & cōgelascit, quàm oleum 2.219.30
Aqua cur minus salubris quam Sol tepefecerit 2.542.60.& 543.1
Aqua feruens cur liquefacere nequeat, venter queat 2.541.30
Aqua feruens cur nunquam expaflat tom.2. 542.1.& sequen.
Aqua feruens plenius calefacit, quàm flamma 2.219.20
Aqua frigida cur de eodem profluens vase acutiùs quàm calida obstrepit tom. 2. colum. 480.40.50
Aqua frigida cur dulciora efficit irrigata, quàm tepida 2.525.20
Aqua frigida grauior calida 2.480.40
Aqua frigida iram sedat copiosè infusa, tom. 2.462.50
Aqua per cinerem colata, à cinere calorem obtinet 1.778.20
Aqua frigore congelascit 2.222.20
Aqua non crassescit calore 2.318.40
Aqua tam frigida, quàm calida, quare prosit pernionibus, & frigore ambustis tom.2. colum. 244.50
Aquæ calor quomodo à calore flammæ differt 2.219.20
Aquæ calor quomodo differt à calore olei 2. 219.30
Aquæ collatio cum lapide, & ferro, in calfieri ibidem.
Aquæ efferuescentia, bullarum elatio est tom. 2.541.40
Aquam frigidam cur fundimus sanguine è naribus fluente 2.585.50
Aquam refrigerare vehementer cupientes, eam prius soli exponunt tom.1.707.20
Aqua frigida cur qui tēpore hyemis se se abluerint, aliquandiu frigueruntt, & reliquo toto die tuti à frigore sunt: qui calida frigus diu ex periuntur 2.419.50
Aqua constantia bona ex parte frigida sunt, nisi alienum contineant calorem, 1.778.1
Aqua perfusi calida, cur minùs calorem percipimus, cùm perunctì oleo sumus 2.541.10
Aqua vt frigida, sic & calida infusa cur horrescimus 2.461.10
Aquæ vortex in Sicilia ad vitā reuocans animantia mortua, 2.1541.60
Aquæ calidæ apud Aedepsum ex terræ motu 1. 737.30
Aquæ calidæ pilum faciunt album, frigidæ nigrum, & quare 2.392.20
Aquæ crudæ, & frigidæ, aut sterilitatem aut partum fœmineum faciunt, tom.2.364.50
Aquæ feruidæ cur salsæ magna ex parte proueniant 2.543.30
Aquæ Magnesiæ, & Artanæ feruidę, cur satis sint potui idoneæ 2.543.10
Aquæ Magnesiæ feruidæ, cur feruere quidem aliquando desierunt, salsæ tamen remanserunt 2.543.10.20
Aquæ quæ sunt vnius ea frigore coguntur, quæ terræ, igne calida etiam indurantur 2. 220.10
Aqua quæ dissoluantur 2.771.1
Aquis calidis cur potius, quàm frigidis lapides concrescant, atque coagmententur tom.2. 542.30.40

Aquarum sapor.

Aqua ab acerbis epota, cur dulcior sentitur 2. 533.20
Aqua calescens nihil crassescere videtur 1. 867.50
Aqua dulcis in mari, in vasis colligitur, 2. 425.50.60
Aqua dulcis leuior quàm salsa tom. 2.colum. 1670.10
Aqua dulcis tenuior, salsa crassior 2.536. 40.& colum.537.60
Aqua expers coloris visu obuia, apertiorem sui præstat suspectionem 2.536.1
Aqua salsa cùm mouetur mutatúrque, dulcior fit 2.137.40
Aqua in Africa propter mare infossa, cur primò dulcis, pòst breui salsa eadem comperitur 2.537.40
Aqua mollitudinis quare expers tom. 1. 767.10
Aqua salsa cur innatare possit, cùm terrena sit 2.538.30.40
Aqua salsa cur profluere nequeat tom.2.537. 30
Aqua salsa cur vino dulci magis quàm austero supernatat 2.538.30
Aqua salsa dulci opposita 2.537.20
Aqua salsa frigida cur bibi non possit, calida refrigeratáve, postquam calefacta est, melius possit 2.537.10.20
Aqua salsa grauis est 2.537.30
Aqua sola inter humida non potest crassescere 1.768.50
Aquæ mistus spiritus crassitiem efficit tom. 2.318.60
Aquæ mos vt ad suam superficiem eleuet omnia 2.1569.10
Aquæ natura exigit, vt fatua, & insipida sit tom. 1.867.10
Aquam in seipsa omnia saporum genera permista habere necesse est 1.867.20
Aquam in manu seruare, quàm oleum difficilius, & quare 1.867.50
Aquam salsam quæ recipiunt, & quæ recusant 2.519.50
Aquam mutantia animalia cur colorem amittant 2.466.40
Aqua vt nigrescat 2.1511.40
Aqua constantia, ab igni disipantur, non dessantur 1.768.40
Aqua eliquabilia, quæ sint 2.772.60
Aquæ propter mare positæ, cur dulces magna ex parte, non salsæ comperiantur 2.537.20
Aquæ salientes quædam amaræ, vel acidulæ 868.1
Aquæ nitrosæ lacus Ascanij 2.1543.50
Aquarum mutatio cur grauis, aeris verò secus dicatur 2.416.20
Aquarum mutationes cur pediculos faciant 2. 416.50
Aquarum salsuginis ortus vnde tom.1. colum. 722.60
Aquarum omnium radix dulcis, est tom.2.col. 1570.1
Aquas salsiores cur loca Austrum versus spectantia contineant 2.538.30
Cur quæ aquis feruntur vorticosis ad medium tandem aguntur 2.1494.20
Ex eadem aqua tanquam ex eodem alimenti genere diuersa saporum genera procreari videntur 1.867.40
Aquæ aluminosæ 2.543.30
Aquæ puteorum, vide Puteorum aquæ.

Aqua intercus, morbus.

Aqua intercus cur non contagiosa 2.458.50.& sequentibus
Aqua intercus exercet mero deditos tom.2.columna 434.1.10
Aqualiculus pars ventris 2.12.10

Aquatilia.

Aquatile omne vitæ breuis dat testimonium 2. 587.40
Aquatilia branchias habentia quæ terram petant 2.145.50
Aquatilia quædam saxis affixa vitam degunt 2. col.3.30
Aquatilia quare minùs viuere possunt tomo 2. 474.40
Aquatilia quædam spirant 2.249.1
Aquatilia sola testata pedes habent tomo 1.col. 974.10
Aquatilia sub aquis degentia, non spirant tom.2. 968.60
Aquatilium diuisio in species 2.2.60
Aquatilium duo genera 2.145.40
Aquatilium ordo duplex 2.2.60
Aquatilium quàm terrestrium vita breuior 2. 942.40
Aquatilium somnus 2.73.50
Aquatilium vterus & partus 2. 118. 50.& sequentibus
Aquatilibus aliis nandi facultas, aliis ambulandi tributa est 2.3.40
De aquatilium victu 2.145.10.& seq.
De aquatilibus vide etiam suprà, Animalia aquatilia.
Aqueum & terreum omne crassescit dum concoquitur 2.248.20

Aquila.

Aquila aduersatur Sittæ, & trochilo, & quare 2.170.1
Aquila anguibus vescitur 2.169.10
Aquila cum ardeola pugnat 2.169.60
Aquila cum dracone dissidet, & quare, tom.2. 169.20
Aquila diuina sola omnium auium quarū ab hominibus perhibetur 2.183.60
Aquila diu viuit, & quo argumento tom. 2. colum.184.1
Aquila inter cartilagineos pisces enumeratur 2.80.1
Aquila inuidet suis liberis, & quare expellit à nido 2.184.30
Aquila marina clarissima oculorum acie est, ac pullos adhuc implumes cogit aduersos intueri Solem 2.184.40
Aquila marina mare adit, & lacum tom.2.colum.149. 60
Aquila penna volat 2.7.10
Aquila pugnat cum trochilo 2.177.30
Aquila pullos suos nido eiicit tom. 2. colum. 184.20
Aquila quæ benignior in alenda prole tom.2. 110.30
Aquila quæ difficilior in alenda prole, ibid.
Aquila quando exaetus, id est, degenerans dicitur 2.110.10
Aquila quando hebetescit ibid.
Aquila rapit ardeolam pellam nomine, tom. 2.170.20
Aquila venatur lepores, hinnulos, vulpes, & reliqua quæ vincere valeat tom. 2. column. 184.1
Aquila vnguibus aduncis 2.46.30
Aquilægenus gnesium, id est, verum, & germanum 2.183.20
Aquilæ leporariæ natura, & mores 2.183.1
Aquilæ natura inuida, & famelica, nec copiosæ venationis 2.184.30
Aquilæ pullum iectum ossifraga excipit, & educat 2.110.10
Aquilæ quæ percnopterus dicitur, natura, & descriptio 2.183.1.10
Aquilæ volandi operandique tempus tom.2. col.183.30 2.110.1
Aquilæ tres pulli visi
Aquilæ aduersatur vultur, & olor tom. 2. col. 170.30
Aquilam bibentem fociſſe, carpitur Hesiodus 2.159.40.50
Cum Aquila pugnat chalcis auis adeò acriter, vt sæpius ambæ implexæ deferantur in terram, & viuæ à pastoribus capiantur tom. 2.col. 178.10
Aquilæ fame intereunt 2.183.30
Aquilæ ouа terna pariunt, pullos binos excludunt 2.110.1
Aquilæ pullos adultos exterminant tom.2.colum.183. 50
Aquilæ pullum alterum expellunt, vnum educant 2.110.1.10
Aquilæ quamdiu alunt pullos suos tom.2.col. 183.40
Aquilæ quare confidunt locis editioribus, & volant sublimes 2.183.60
Aquilæ quare oderunt partum 2.110.10
Aquilæ vbi nidulantur 2.183.40
Aquilæ viuaces 2.184.1
Aquilæ volant sublimes, vt perquàm maximè procul aspiciant 2.183.60
Aquilarum genera non æquè omnia prolem fastidiunt 2110.30
Aquilarum genera omnia carniuora tom. 2. col.148. 30
Aquilarum incubitus quot diebus tom.2. col. 110.10
Aquilarum in pullos prouidentia, tom.2.colum.183.40
Aquilarum nidificatio 2.183.40
Aquilarum partus 2.110.1
Aquilarum sex genera, nomina, nidulatio, naturа, & venatio tom.2.col.182.50.& sequen.
Aquilarum venatio qualis 2.183.50
Aquilis, senescentibus rostrum superius accrescit, & incuruatur ita vt demum fame intereant, & quare ita accidat, fabula tom. 2. 183.3.40

Aquilo.

Aquilo cur citò post Austrum spiret, non post Aquilonem Auster 2.555
Aquilo cur crebriùs, quàm Auster spirat 2.549. 10. & eodem tom.col. 553.20.30
Aquilo cur è nocte exorsus, die tertia cesset 2. 550.10
Aquilo cur Hellesponto, atque Cyrenæ imbrē afferat 2.557.10
Aquilo cur interdiu spirat ingenuus, noctu desistit 2.557.50
Aquilo cur locis frigidis per hyemem vehemēs spiret 2.358.1.10
Aquilo cur magnus oritur, paruus desistit, Auster contra tom. 2. colum. 553. 60. & 554 40.50
Aquilo cur mare atrius obscuriúsque reddit 2. 553.50
Aquilo cur vt proximè nubilus, sic transtorsum liquidus fertur, atque illustris tom. 2. colū. 558.1.10
Aquilo & Auster cur sæpissimè spirant tom.2. col.553.20.30.
Aquilo ex Septentrionibus spirat tom.2.colū. 550.20.& col.554.50
Aquilo flatus hybernus est 2.552.40
Aquilo ventus 2.1462.30
Aquiloni contrarius Auster 2.548.1
Aquilonem habitantes albo sunt corpore, & oculis cæsiis 2.497.30
Aquilone nocturno nūquam tertia lux laborat, cur dici soleat 2.549.1.10
Aquilonis flatu mares concipiuntur in ouibus 2.123.1
Aquilonis tanta est vis, vt vel ea quæ non nisi fœminas pariant, immutet ad prolis masculæ procreationem 2.123.1
Aquilones australibus in locis, iisdémque contrariis, in quæ nubes impellunt, aquosi sunt 1.724.1
Aquilones authores sunt hybernæ tempestatis 1.705.1
Aquilones cur anniuersarij fiant, Austri nō fiant 2.547.50.60
Aquilones cur plurimi spirant 2.550.10.20
Aquilones & Austri vnde causam ducant & qua ratione se mutuò respiciant 1.732.1
Aquilones euaporosi sunt, & frigidi tom.1.colum.723.60
Aquilonibus spirantibus cur cibi auidiores fumus, quàm austris 2.354.30
Aquilonis flatibus magis quàm austrinis, mares gignuntur 2.374.10
Aquosa omnia concrescunt frigore 2.318.40

Arabia.

Arabia lacertos magnitudine cubitum exceden tes habet 2.165.50
Arabia quales mures habeat ibid.
Arabia vt feruentior, sic odoratior tom.2. col. 494.10
Arabiæ loca plena, atque terrenosiora tom. 2. col.491. 50

Araneus.

Araneus lacertos paruos aggreditur, & quomodo 2.189.20.30
Araneus quot diebus incubat, & excludit fœtum 2.96.50
Aranea suo fungitur opere, cùm cælum serenum est 2.557.50
Araneus mas non laborat. 2.189.10
Araneus vt telam laceratam refarciat tom. 2. colum. 189.1.10
Aranei textura 2.188.50.60
Aranei venatio 2.188.60.& col.189.40
Aranææ multæ per aërem latæ, cur indicium fatuis futuri 2.557.50.60
Aranei à prole sua vbi perfecta est pelluntur 2. 100.10
Aranei à suis liberis interimuntur tom.2.colum.99.40
Aranei cibo sui generis vtuntur tom. 2. colū. 4.20
Aranei deuorantur à stellione tom.2. colum. 166.40
Aranei iustum suscipiunt incrementum diebus quater septenis, à paruo sui ortus initio ad finem 2.100.10
Aranei lautiores, & strigosiore s, ingeniosiores in vitæ muneribus sunt tom.2. col.188.30
Aranei nihil conficiunt, neque recondunt sed cibum solùm venatu sibi acquirunt tom. 2. col.189. 40
Aranei omnes pariunt in tela 2.99.50
Aranei statim cùm editi sunt, fila mittunt, & quæ parte 2.189.20
Aranei venatu muscarum viuunt tom. 2. col. 4.20
Araneorum fœtus, genus est vermis 2.351.1
Araneorum genera & partus tom. 2. col. 99. 50.& sequentibus.
Araneorum genus quod mordax dicitur, in duo genera distinguitur 2.188.40.2
Araneorum lautiorum & telam spissiorem texentium, duo sunt genera: alterum maius, alterum minus 2.189.10
Araneorum procreatio vnde 2.94.10
Araneorum proles perfecta matrem eiicit 2. 100.10
Araneorum proles quomodo producitur 2. 99.60
Araneorum plura genera, & nomina 2.188. 40.& seq.
Araneorum pratensium partus 2.100.1
Araneorum secundum genus lupus, & eius descriptio, & natura 2.188.50
Araneorum tertium genus sapientissimum, & lautissimum omnium, & eius venatus 2. 188.50.60.
Araneorum texendi, & venandi peritia ibid.
Araneorum fructus qualis 2.150.20
Araxes fluuius 1.709.20

Arbitrium.

In arbitrio nostro est, bona maláque facere, tom. 2. colum. 929.40

Arbor.

Arbor si paulatim deflectitur, nihil est quòd stirps ipsa laboret 2.462.20
Arbor tres vires habet 2.1567.10
Arbor vnde sterilescat 2.1565.20
Arboris medulla, venæ, & caro, è quatuor elementis sunt 2.1563.10
Arboris partes 2.1561.30
Arbores an reddantur odoratæ, in quas iris, id est cælestis arcus incubuit tom. 2. 491. 20. & sequent.
Arbores bonæ ex seminibus malis, sed non facilè in plantis 2.1565.20
Arbores cur quædam virides hyeme tom. 2. col. 1577.1
Arbores diuersimode folia producūt 2.1566.10
Arbores multæ cùm copiosè tulerint, exaresc̄ūt fructificatione 2.339.40
Arbores non aquarum, sed terræ vernaculæ 1. 961. 20
Arbores quæ vice excrementorum effundunt 2. 229.60

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arbores quare annosæ fiant tom.1.colũ.943.1. & sequentibus
Arborum aromaticarum diuisio tom.2. col. 1565.1
Arborum fœcunditas triplex tom.2.column. 1574.10
Arborum folia prisci fructus asserebant esse 2.1574.10
Arborum fructus vnde matureſcant tom.2.colum.1565.30
Arborum gummi vnde nascatur tom.2. colũ. 1576.50.60
Arborum lac 2.1576.40.50
Arborum magnitudines variæ 2.521.10
Arborum masculæ à fœmellæ vt discernatur 2.1565.30
Arborum maturatio vnde 2.1578.1
Arborum quarundam fructus sub cortice 2. 1561.30
Arborum sphacelismus id est, sideratio depraua ta 1.950.1
Arborum succus 2.1561.20
In arboribus omnibus cùm plãtatæ fuerint, excellit amaritudo, vel sapor astringens 2. 1578.10
Arcades 2.763.10
Arcæ & similia cur nullo mouente concitantur, & crepant 2.484.30
Arcadia non dissimilis paluſtribus tom.2.colum 557.40
Apud Arcadiam cùm ventus silet, cælum nubilosum est: cur frigus perinde atque planis paluſtribus oriatur 2.557.30.40
Apud Arcadiam locum excelsum, cur flatus nihilo frigidiores, quàm cæteris locis sentiantur ibidem
Archanas, vel Archanus pisces æstate laborat, & marcescit 2.160.30
Archanus pisces corripit capitones tom, 2,col, 147.30
Archelaus Rex Macedonum ex melancholia sibi multum confidebat, & sperabat tom. 2. 570.40
Archilocus cùm amicos rectè incusaret, ad animum suum loquens, quid dixerit tom.2.colum.881.50
Architectus est is, cuius præscripto ad domum extruendam se faber accingit tom. 2. colũ. 948.1
Architecti præstantia tom. 2. colum. 948.1.10. & eodem tomo colum. 1270.30
Architectura duplex 1.431.40
Architas censebat omnia proportione moueri 2.505.60
Archytas dicebat idem esse prætorem ac aram: quoniam ad vtrunque refugit qui iniuriam patitur 2.1172.50
Archytæ tabella pro pueris rectè reperta est, vt in ea occupati, illa quæ sunt domi non frangant 2.903.40
Arcti quando cibo laudantur, & quando deterrimæ fiant 2.92.30
Arctis, id est, vrsis, inter crustata, quod pariendi tempus ibid.
Arcturi ortus morbos tollit, vel parit, iudicat vel intendit 2.413.60

Ardeola.

Ardeola & cornix amici 2.170.40
Adeola pella aduersatur aquilæ, & vulpi, & alaudæ, atque cum eis prælìatur, & quare 2.170.20
Ardeola petit lacus & fluuios victus causa 2. 149.40
Ardeolæ quæ pella dicitur coitus & parrus tam est difficilis, vt coeundo vociferetur, & sanguinem ex oculis emittat tom. 2. columna 170.10
Ardeolæ aduersa aquila 2.169.60
Ardeolæ aduersatur pipo 2.169.50
Ardeolarum tria genera & earum nomina 2. 170.10
De tribus ardeolarum generibus, & earum vita & natura 2.180.10
Ardor febris est 2.496.1
Ardor quomodo effici potest 2.418.10
Ardores febrium cur potius in frigidissimis terris fiant 2.496.1
Area corporis qualis 2.470.30
Area, Halo, vbi fieri potest in sole tomo 2. colũ. 505.50

Arena.

Arena quid 2.539.40
Arena vt in campis fiat 2.1569.50
Arena vt in mari fiat 2.1569.40
Arenæ radix lutum 2.1570.1
Arenam fluuij conficere possunt, & quare 2. 539.40
Areopagi consilium Solon non sustulit tom. 2. 783.30
Areopagi consilium Ephialtes inhibuit & Pericles 2.783.40
Argathylis auis solerti ingenio, quomodo nidum suum instruit 2.178.40

Argentum.

Argentum cùm decoquitur expaſlat tom.2.col. 542.10
Argentum & stannum in quibusdam magis, in quibusdam minùs recipiunt, quoniam diluta sunt 1.870.10
Argenti copia in Tartesso 2.1554.1
Argentum apud Iberos possidere non licebat 2. 1547.20
Argentum in Iberia ex incendio syluarum defluxisse fertur 2.1547.1
Argilla cur tollit vibicem 2.464.10.30
Argiua Troicis temporibus ob paluſtre solum, paucos admodum alere poterat ob sterilitatem 1.712.20
Argiui post cædem suorum in Hebdoma à Cleomene Spartiata factam, coacti sunt inquilinos quosdam ad Rempublicam recipere 2.837.1
Argiuorum casus 2.638.40

Argumentatio.

Argumentationis prohibitio quadruplex 1. 351.10.20
Argumentum à signo quam habeat differentiam 2.1206.40.50
Argumentum omnem veritatem iudices edocet 2.1206.50
Argumentum quid 2.1206.1
Argumentum vnde sumatur ibidem
De argumento 2.1206.1.& seq.
Argyrus mons, à quo primus fluentus Nili ortus ducitur 1.709.50
Ariditas stirpibus, quod animalibus mors, siue obitus 1.963.50

Aries.

Arieti peculeo nonnulli deformes per conuicium asimilantur 2.368.10
Arietes in Africa statim cornigeri generantur, nec solùm mares, vt Homerus scribit, sed etiam fœminæ 2.165.30
Arietes primùm vetustiores fœminas ineunt: nouellas enim minùs perſequuntur 2. 87.20
Arietum pelles recenter detractæ verberum vulneribus, & vibicibus admotæ, & oua super confracta, prohibent vlcera ne consistant 2. 463.20
Arietibus nullis nascuntur cornua in Ponto per prouinciam Scythicam 2.165.30
Ariobarzanem Mithridates quare inuaserit 2. 852.50
Ariolari, & futura prospicere homines in imo loco consueuerunt 1.909.20

Arista.

Arista atterens aluum arenæ, parit, tom.2. 119.40
Arista, quæ alio nomine Antherina appellatur, piscis ex solitariis, parit prima iuxta terram 2.119.10
Aristeorum monumenta in Agialia ad mare Thyrrenum monstrantur, tom.2.1549.50
Aristippus 2.153.39

Aristocratia.

Aristocratia num mista gubernatio esse debeat 2.760.20.30
Aristocratia quæ tom. 2. 793. 20. & eodem tom.colum. 818. 40. & eodem tom. columna 1195.40
Aristocratia quibus causis subuertatur tom.2. 2.843.50.& sequent.
Aristocratiæ finis, disciplina, & leges tom.2. 1105.50
Aristocratiæ Optimatúmve potentiæ quot quatuor species sint tom.2.818.30.& seq.
Aristocratiæ similis viri & vxoris societas 2. 710.40.50
Aristocratiæ transgressio oligarchia tom.2. 811.40
Ab aristocratia ad oligarchiam Carthaginensis Respublica inclinat 2.782.0
Aristogiton 2.152.40
Aristophanes apud Babylonios mordaciter vexatur diminutiuis 2.16.1
Aristophanes Sophocli in mutatione similis 2. 125.20
Aristophon 2.153.20
Aristoteles Rhodius Phoreæ princeps, pecuniis indigens, quo dolo vsus est erga Phoreos 2. 1059.20.30
Aristulæ pisces, gregales sunt 2.171.10
Arithmetica proportio 2.663.50

Arma.

Arma animalibus concessa 2.239.10
Arma animalium quæ, & qualia esse debent 2. 229.10.& eodem tom.col.239.1
Arma hominis quæ 2.275.50.60
Arma domi tenere à Charidemo Orite interdictum 2.1064.10
Arma necessaria sunt ciuitati, vt magistratibus parêre inobedientes compellantur, vt vis propulsetur externa tom.2.882.50
Arma nulli fœminæ ad pugnam, virésque exercendas, à Natura tribuuntur 2.352.20
Arma vt cæteris animalibus, & homini data 2. 275.50.& sequentibus.
Arma vt instituenda 2.769.20
Armati ferro quondam incedebant Græci 2. 775.30
Armatura grauis, diuitum est magis quàm pauperum 2.869.1
Aromata cur acriùs pleniùs, & diutiùs oleant, cinere suffita, quàm igne tom.2.columna 492.30.& 60
Arquus quid 2.463.20

Arrogans.

Arrogans dissimulatore deterior, tom.2. 656.10
Arrogans non in potentia, sed in electione consistit 2.655.50
Arrogans quis 2.623.40 & eod.to.655.5.656.10
Arrogans veraci opponitur 2.756.10
Arrogans vituperabilis 2.655.30
Arrogantes simulatores sunt tom.2.655.60. &

& col.656.1
Arrogantia cum dissimulatione tomo 2.col. 656.10

Ars.

Ars 2.676.40.& seq.
Ars atque doctrina, actus, electio, bonum appetunt 2.603.30
Ars celanda 2.1158.1
Ars circa facturam, & quæ in faciendo posita sunt, versatur 2.945.40
Ars effectionis, non actus est 2.677.1
Ars, & disciplinæ, naturæ defectum implent 2. 896.40
Ars & fortuna quodammodo circa eadem versantur, teste Agathone 2.677.1
Ars imitatur naturam tomo 1.431.20. & eodem tomo col. 766.10
Ars in artificiosis principium 2.207.30
Ars in his, quæ sponte fieri non possunt prior artificio 2.203.30
Ars non deliberat 1.440.20
Ars nulla considerat singularia tom.2.columna 1091.50
Ars operis est ratio 2.205.40
Ars plura facit praua, quàm proba 2. colum. 473.40
Ars principium & forma eius, quod efficitur, est, sed in alio 2.318.1
Ars quid 2.677.20
Ars quomodo fiat 2.1269.50
Artis ad naturam differentia est tom. 1. col. 974.50
Artis contrarium quid 2.677.10
Artis obiectum 2.676.60
Artis opus alicuius gratia tomo primo, columna 440.30
Artis opus, cuiusque rei causam nosse tom.2.col. 1087.40
Artis ratio semper quod melius est spectat, & facit 2.573.20
Artis & experientiæ, quæ propria tom. 2. 1269 40.50.60
Artem & ipsam formam esse, constat tom.1. 430.10
Arte superamus ea, à quibus naturâ vincimur 2. 1475.30
Artes aliæ necessariæ, aliæ ad degendum 2. 1270.50
Artes mathematicæ circa Aegyptum constitutæ 2.ibidem.
Artes necessaria ciuitatis pars, tom.2.columna 882.40
Artes odiosæ quæ 2.990.20
Artes omnes communibus quibusdam vtuntur 1.382.50
Artes omnes & factiuæ scientiæ, potentiæ sunt 2.362.50
Artes omnes opera nostra sunt 2.572.1
Artes quæstuariæ quæ 2.990.20
Artes singulæ subiecto certo alligantur 2.1090 20.30
Artes viles quæ 2.898.40.50
Artium diuersitas in ciuitate necessaria tom.2. 814.20
Artium & scientiarum est, quid cuique generi conueniat considerare 2.809.40
Artium incrementa vnde 2.605.40
Artium inuentio 2.1179.40.50
Artium liberalium professores, cùm trepidant, quomodo agere soleant tom. 2. 490.60.& 491.1
Artium mechanicarum necessitas, & præstantia 2.1475.30
Artium præcepta vniuersalia tom.2. colum. 1091.50
Ab arte quæ sint, & qualis eorum conditio 1. 428.50
Ab artibus quæ fiunt, bonum in seipsis habent 2.619.40

Artifex.

Artifices ad Rempublicam peruenire possunt 2.791.10
Artifices bacchanales cur improbis moribus magna ex parte 2.573.40
Artifices ciuitatib. necessarij 2.774.30
Artifices non possunt ciues esse in ciuitate optima 2.883.30
Artificum virtutes, & causa tomo.2.759.30.& sequentibus.
Artificibus vt tribuatur sapientia tomo 2. col. 678.30
In artificialibus peccata vt committantur 2. 439.40.50
Arũneum siue reticulum, vnus ex ventribus eorum quæ plures habent 2.257.10

Arteria.

Arteria ante gulam constituta necessariò 2.15. 10.& eodem tomo,col.242.50
Arteria cartilaginea est 2.15.20
Arteria cibum, potúmve non defert tomo 2. 242.50
Arteria cùm inflatur, spiritus caua subit pulmonis 2.15.40
Arteria & neruus, quid differant 1.971.30
Arteria exterior quo ad gulam 2.242.1
Arteria in vtramque pulmonis partem finditur 2.15.30
Arteria ligulæ iungitur 2.10.20
Arteria nihil siccum, nihil humidum patitur 2. 15.5
Arteria non potest intendi, sed statim rumpitur vt vena 1.971.30
Arteria nulla in hepate 1.972.1
Arteria quadrupedum vt formata tomo 1 colũ. 959.30
Arteria quadrupedibus omnibus viuiparis, & eodem situ quo homini 2.5.1
Arteria quibus iungitur vtroque sui extremo 2.15.30
Arteria quid 2.12.1
Arteria quo ad superiora posita est foraminibus narium, quæ in oris partem patescunt 2. 15.20
Arteria serpentibus qualis 2.34.1
Arteria sola spiritum suscipit non neruus 1. 971.30
Arteria sua cuilibet venæ adiuncta est tom.1. 971.50
Arteria omnibus semine vacuis pusilla tom.2. 485.60
Arteria tendit ad pulmonem, & cor tom.2. 34.10.20
Arteria trachea quomodo exasperari potest 2. 483.1.10
Arteria, vide etiam Guttur
Arteriæ cor iungitur, & quibus vinculis tom.2. 15.50
Arteriæ meatus quomodo spiritum cordi transmittant 2.16.40
Arteriæ meatuum alter ad cauum cordis dextrum, alter ad sinistrum tom.2.colum. 16.50
Arteriæ natura 2.15.20
Arteriæ officium 2.15.50
Arteriæ situs 2.15.10
Arteriam habent omnia, quibus est pulmo 2. 15.20
Arteriam habent omnia spirantia tom.2.col. 31.10
Arteriam sine adiecto appellat Aristoteles, quam Galenus, & cæteri recentiores arteriam tracheam, id est, asperam, vocant, quæ gulæ adiecta est. Nam Galenus medicinæ scientissimus arteriam sine adiecto inquam, vult esse spiritus conceptaculum naturalis misti, confusique cum sanguine, in quo spiritus sit plus, sanguinis minus, eam autem Aristoteles vocat venam minorem, seu aortam.
Arteria carent branchiis instructa tom.1. col. 959.40
Arteria singulari duę ad vtrunque latus pulmonis dependent partes 2.15.40
Ex arteriæ vénæque magnæ lateribus, venę exiles vtrinque deriuantur 1.971.50
In arteria contenti spiritus motiones tres, respiratio, pulsus, & alimenti aduectio tom. 2. colum. 569.50
In arteria vis caloris ingens 1.971.60
Per arteriam potum meare error, & eius confutatio 2.242.50.60
Arthapobanes Xerxem interfecit 2.852.30
Arthridites curator ab Ophela Olynthio constitutus super pascuis tom.secundo, columna 1065.50
Articulata diu viuere possunt 2.474.50
Articuli laxantur flatibus aüstrinis tom.2.col. 418.50
Articuli vt rectè constituantur in oratione 2. 1213.40.50
Articulis carentia, breuioris vitæ sunt tom. 2. 474.40
Articulis quidnam sit in oratione 2.1249.10
Arum herbam quare degustat vrsus latibulum egressus tom.2.158.40. & eodem tom. col. 173.20
Aruncus villus in mento capræ 2.171.40
Arundines etiam in lacubus prognatæ, imbribus crescunt 2.1160.1
Aruspices non determinatè loquuntur tom.2. 1166.30
Arx salutis non manufacta, inexpugnabilis, & secura quæ 2.1190.10
Ascalaphus auis habet appendices 2.36.10
Ascaridæ ex lumbricorum genere, nihil aliud procreant 2.94.20
Ascaridæ tipulæ etiam vocantur 2.95.20
Ascendentes cur genibus, descendentes femoribus elaboramus 2.453.1.10
Asellus piscis later, & quo argumento tom. 2. 157.50
Asellorum piscium ingenium in piscibus capiendis 2.186.1

Asia.

Asia efferatiores habet bestias tom.2. colum. 165.60
Asiæ descriptio 2.1461.20
Asiam incolentes, Europam incolentibus ad seruitutem aptiores 2.803.40
Asiani ingenio & arte abundant, sed animositatem non habent: propter quod & parêre dominantibus, & seruire perseuerant tom.2. 881.30

Asilus.

Asilus aculeum gerit parte anteriore tom. 2. 7.30
Asilus auis vermiculis vt plurimùm alitur 2. 148.60
Asilus ex quibus nascitur 2.9.10
Asilus vermiculus sub pinna thunnorum nascitur qua specie 2.102.20
Asili generatio 2.3.20. & eodem tom. col. 96. 10.col.102.20
Asili lingua qualis 2.67.30
Asili rostrum forte 2.238.20
Asilo qui pisces infestentur, & agitentur & Asili descriptio 2.160.50
Asili ex culicibus paluſtribus proueniunt 2. col.3.20
Asili sanguiuori 2.153.40
Asili tergora quadrupedum penetrant promuscide 2.63.10
Asilorum copia prope aquas quare, tom. 2. col. 50.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asilorum lingua, hominum secat cutem 2. 238.20.
Asilis lingua dura,& valida. 2.67.30

Asina.

Asella annicula ventrem gesit, ita vt quod pepererat educari, ac perfici potuerit tom. 2. 87. 1
Asina annicula concepit ad perfectionem prolis 2.127.10
Asina à partu die septimo mari iungitur tom. 2.127.20
Asina conceptus incontinens est tom. 2. colũ. 336.20
Asina continuè parere potest 2.126.50
Asina cùm parturit in tenebras ducitur, parere enim in conspectu hominis, vel in luce non vult 2.127.20
Asina & equa verum fert annuum 2.336.30
Asina genituram iniectam emingit tom. 2. colum. 336.20
Asina grauida lac habet mense decimo tom. 2. 127.20
Asina nisi prius quàm gnomonem amittat, pepererit,nunquam initum recipit ibid.
Asina parit duodecimo mense,& quot tom. 2. col. 127. 10
Asina quando sterilescit 2.127.40
Asina quem equum recipiat tom. 2. column. 127. 40
Asina rejicit semen à coitu nisi interpelletur, & quod remedium 2.127.10
Asina tota ætate sua parere potest, si pepererit priùs quàm gnomonem dimiserit 2.127.30
Asinæ lac 2.127.20
Asinæ lac tenuius bubulo 2.53.10
Asinæ non vt equæ in æquinoctio adhibentur admissarij: sed æstiuo solstitio,vt tempore calido pulli nascantur 2.336.30
Asinæ partus 2.127.10
Asinæ mammas inter femora habent, & quare 2.277. 40

Asinus.

Asinus cur timidus 2.246.30
Asinus equam ex equo prægnantem superueniens,fœtum corrumpit tom. 2. column. 127. 1
Asinus equi genituram corrumpit tom. 2. colum,127. 20
Asinus & pediculo, & rediuo immunis est 2. 102. 10
Asinus & spinus inimici sunt,& quare, tom. 2. 170. 30
Asinus facilè labitur ad sterilitatem tom. 2. 336. 50
Asinus felle caret 2.260.60
Asinus frigidum animal est,& ideo frigoris impatiens 2. 336.20.30
Asinus hostis colotæ quare 2.170.10
Asinus impatiens frigoris maximè est: quapropter Pontica, & Scythica terra asinis caret 2.164. 20
Asinus Indicus inter solipedes solus talum obtinet 2.22.20
Asinus Indicus solipes,& vnicornis ibid.
Asinus Indicus solipes in cornigerorum genere, vnico cornu armatur,& solipes existit tom. 2.241.1.10
Asinus locis frigidis gigni non potest tom. 2. 336.30
Asinus mutat dentes 2.127.10
Asinus quando mittit dentes ibid.
Asinus si cum equa coierit, euenit norma maris in tempore vteri gerendi, sed fœminæ in magnitudine,viribus, & specie tom. 2. colum,127.30
Asinus simplicem habet ventrem tom. 2. colum.256.50
Asinus tum mas,tum fœmina, quando coire incipit 2.127.10
Asinus vbi non gignitur 2.336.30
Asini coitus 2.87.1.& columna 127.1. & sequentibus.
Asini fœturæ tempus 2.87.1
Asini pastus & potus 2.152.30
Asini semen genitale frigidum, quo inficio 2. 336.40
Asino aduersarius cornus, quippe qui aduolans feriat,& eius oculos laceret tom. 2. columna 169.60
Asino cor magnum est 2.246.30
Asino fel deest 2.31.30
Asino hostis lupus 2.169.50
Asino inimicus Salus,& inuicem præliantur,& quare ibidem
Asino lien qualis 2.256.10
Asino pes solidus 2.277.40
Asinum equa,vt asina equum non recipit, nisi asinus sit qui equam suxerit 2.127.40
Asini cur minùs monstra pariant tom. 2. colũ. 477.20.30
Asini fruge & herba vescuntur, sed maximè potu pinguescunt 2.152.30
Asini malida morbo vnico laborant tom. 2. 164.20
Asini nulli in Scythica terra, & in Celtica quare 2.165.50
Asini quare parui in terra Illyrica, Thracia, & Epiro 2.165.40
Asini quare plus sicci habent excrementi, 2. 477.1.10
Asinorum ætas quibus dentibus indicatur 2. 127.10
Asinorum fœmina viuacior mare est tom. 2. 127.30
Asinorum tempus coeundi & generationis 2. 87.1
Asinorum vita ad quot annos 2.127.30
Asinis cur pili è cicatrice se promant, homini non 2.470.10.& seq.
Asio auis nocturna, minor est noctua tom. 2. 148.50
Asionum consideratio, & duo genera tom. 2. 181.40.50
Aspalathus redditur odoratior iride cælesti 2. 461.40

Aspectus.

Aspectus adamantibus amabilis tom. 2. colũ. 728. 10
Aspectus cur solida corpora penetrare nequeat, vox autem possit tom. 2. 489.40.& sequentibus.
Aspectus quomodo afficitur à tristi vel delectabili 2.458.50
Aspectum cur simul diuertere dextro sinistróq; versus, & ad nares demittere possimus 2. 576.10.& seq.
Aspectuum in rationibus ne minimum quidem à maximo totum circumaspici potest 2. 502.40
Aspectuum procidentia turbine agitur tom. 2. 499.30
Aspectuum societate distracta cur res vna geminari videatur 2.577.30
Aspectibus efferis cur sunt in minimo æstu, vel calore habitant 2.49.50
Aspiciendi delatio simplex 2.489.40
Asperum quid tom. 1.30.10.& eodem tom. colum. 46.30
Asphodelus, vide Albucum.
Aspis anguis,ex quo medicamentum putrificum componitur in Africa gignitur, cuius ictui nullum remedium est 2.166.40
Assa cur aliàs alia elixa meliùs edi possunt 2. 520.10
Assatio quid 2.765.40.& seq.
Assentator quid tom. 2. col. 939.40.& eodem tom. col. 999.20
Assentatores populi,in democratia grati 2. 816.10
Assimilatio quid 2.1170.40
Assuescere est sæpe, & crebrò quicquam facere 2.529.20
Assuescendi ratio vacat fatigatione tom. 2. col. 451.40
Assueti diutius rem facere,eandem,quam nõ assueti valemus 2.529.40
Assuescentibus cur eadem suauia, & admodum crebrò vtentibus insuauia sentiantur tom. 2. 529.20.& sequentibus.
Assuetudo virtutis durare in omnem vitam debet 2.741.40

Astra.

Astra eius naturæ esse, cuius sit corpus in quo sunt fixa rationi consentaneum tom. 1. col. 585.30.& sequentibus.
Astra non moueri proprio motu secundum cæli circulum 1.586.1.& sequent.
Astra sphæricæ figuræ esse 1.589.20.& sequentibus.
Astrologia pluralitatem lationum substantiæ sensibilis & sempiternæ considerat, tom. 1. 404.20
Astutus Mentor visus est, non autem prudens 2.946.30
Astutus quis ibidem.
Astutia sibi quodam modo adscisit prudentiam ibidem.
Asymmetri rationem Pythagorici primi inuenerunt 2.1499.40
Asyndeta, breuiáque dissoluta proprium quiddam habent 2.1175.1
Athenienses & Lacedæmonij quare se inuicem superesse voluerunt, cùm delere potuissent 2.1193.10
Athenienses in plures gentes iniurij,& tyrannici 2.802.10
Athletæ aut nullo morbo laborant,aut celeriter è vita decedunt,si eo premantur, & quare 2. 419.30
Athletæ cur pallidi euadunt, cùm insudarint & & statim ab exercitio tom. 2. 592. 1.10
Athletarum morbus ex nimio cibi vsu 2. 662. 60
Athos mons, super quem nulli excitantur venti 2.553.40
Athlantem cur in terra pedes habere fixos fabulis proditum sit 1.94.20
Athlautem sustinere cælum, fabulosum & falsum 1.577.50
Atoma & impertia parua veteribus dicta 2. 1502.1
Atoma infinita 2.1502.10
Atoma iuxta Democritum,& Leucippum 1. 785.40.50
Atomi in Solis radiis conspicui moueri solent sine vllo spiritu 2.502.10
Atra bilis calidissima, & frigidissima reddi potest 2.569.20
Atra bilis, & vinum similem sortiuntur naturam 2.568.40
Atra bilis cùm perfriget varias animi molestias anxietatésque gignit 2.571.1
Atra bilis quibus frigida & multa stolidi & ignaui:quibus calida,perciti,ingeniosi & amatiui, propensi ad omnem excandescentiam, & cupiditatem 2.569.40
Atra bilis si calidior sit, securitatem & lætitiam præstat 2.571.1
Atra bilis victu quotidiano redundans,morbum melancholicum tantũmodo creat 2.569.30
Atræ bilis effectus ibidem.
Atræ bilis natura 2.568.40
Atræ bilis natura quæ generat 2.570.1
Atræ bili flatus ciere est datum 2.568.40
Atra bile cur laborant homines ingenio clari, vel in studiis Philosophiæ, vel in Republica administranda,vel in carmine pangendo 2. col. 267.20.& sequentibus.
Atractilis herba, vide Fusus agrestis
Atramentum, ater humor est, qui plurimus in sepia est 2.57.30
Atramentum habent mollia ibidem.
Atramentum habent omnia mollia, & vbi, & quo vsu,& vnde sit tom. 2. colum. 263. 60.& 264.1
Atramentum mollium vbi situm, tom. 2. col. 57.30
Atramentum suum effundunt omnia mollia metu perculsa ibidem.
Atramenti emittendi meatus idem in mollibus, atque excrementi tom. 2. 57.40
Atricapilla 2.148.60
Atricapilla linguæ summæ acumine caret 2. 179.30
Atricapilla oua plurima edit, & quot tom. 2. 179.20
Atricapilla oua semper parit impari numero ibidem.
Atricapilla vermiculis alitur, tom. 2. 148.60. & 179.30
Atricapillæ nidificatio in arboribus tom. 2. 179.30
Atricapillæ partus 2.179.20
Atricapillæ & ficedulæ vicibus commutantur 2.201.10
Atropo in concentu cur diapason antiphonum ita latitat,vt vnisonum esse videatur 52.11.1
Atropos vna parcarum, præterito tempori adscribitur 2.1472.10
Atrum quid esse dicitur. 2.538.10
Attagena auis puluератrix tom 2. col. 201.30
Attendo & humerarius, summa pars neruorum 2.4.50
Attentio vnde 2.1231.30
Attentio vt moueatur 2.1177.10.40
Attica in terra cur fructus cæteri dulciores, thymum verò acerrimum tom. 2. col. 523.30.10
Atticus aduena,Parœmia est tom. 2. 1148.50
Atticus ager tenuis,& siccus est, 2.523.30
Attiguum quid tom. 2. 1396.40
Attolendi omnis vsus vi fit, tom. 2. columna 451.10
Attollendi ratio contra naturam est, ibid.
Attollere præter naturam est tom. 2. colum. 417.1

Auaritia.

Auaritia est vitium animæ, per quod appetitur vndequaque lucrum tom. 2. columna 1079.20
Auaritia & illiberalitas incurabilis tom. 2. 646.20
Auaritia & superbia magistratuum,seditionum causa 2.836.10
Auaritia eorum qui Rempublicam gubernant aliquando ex priuatis rebus fit, aliquando ex publicis ibidem.
Auaritia magis quàm prodigalitas hominibus insita 2.649.30
Auaritia quid tom. 2. colum. 1069.20.& eodem tom. columna 1081.20
Auaritia vndecunque lucrum quærens tom. 2. 646.50
Auaritiæ plures sunt species tom. 2. colum. 937.40.50
Auaritiæ tres sunt species: turpis quæstus, tenacitas,illiberalitas tom. 2. col. 1081.40
Auaritiæ proprium est plurimi facere pecunias, nec id probrum putare quod quæstuosum sit 2.1082.1

Aurus.

Aurus & illiberalis est is, qui in capiendo exuperat, in erogando deficit tom. 2. 622.50
Aurus non impendit vbi decet, & quantum decuerit,& quando decuerit tom. 2. colum. 537. 30
Aurus prodigo contrarius ibidem.
Auari signa 2.1528.1
Auari efficiuntur homines senectute,& imbecillitate 2.646.20
Auarorum vita mercenaria est,& seruilis, sordida,à munificentia & liberalitate aliena 2. 1082.1
Auctio & diminutio quando fiant tom. 1. col. 646.50
Auctio multis & diuersis generibus eadem 2. 203.50
Ad auctionem quæ requirantur tom. 1. col. 648.50
Aucupium, accipitrum opera, mirabile & monstrosum in Thracia quæ supra Amphipolim sita est 2.1551.40.50

Audax.

Audax ab audacia denominatur tom. 2. 1010. 40
Audax arrogans, & fortitudinis simulator esse videtur 2.636.30
Audax is efficitur, qui nihil omnino timet, sed omnia aggreditur tom. 2. col. 618 10
Audax is est, qui confidendo exuperat circa res formidolosas tom. 2. colum. 622.30.& eodem tom. colum. 636.30
Audaces adulteri propter libidinem tom. 2. 638.10
Audaces ante pericula præcipites,& in ipsis tergiuersantur 2.636.50
Audaces & timidi iudicio decipiuntur secundum habitus 2.1011.50
Audaces non idcirco fortes, quòd audaciùs pugnent 2.1013.20
Audaces simul & timidi 2.636.30
Audentiores quibus cor minus,& mediocre 2. 246.30

Audire,& Auditio.

Audiendi eadem ratio quæ & olfaciendi tom. 2.385.40
Audiendi facultas amplior per inanius, quàm per planius 2.485.30
Audiendi facultas tollitur,cùm oscitamus 2. 582.30
Audiendi meatus aëris est 2.385.50
Audiendi meatus vnde 2.330.30
Audiendi principium vox quædam 2.478. 50
Audiendi sensorium aëris est tom. 2. colum. 231.1
Audiendi sensus foramen cum arteria & pulmone habet 2.581.40
Audimus cur meliùs cùm spiritum retinemus, quàm cùm reddimus tom. 2. 486.50.60. & col. 487.60
Audire nos vacuo ac personante, veteres dicebant 1.812.10
Audiri cur strepitus extrinsecus magis intus, quàm intrinsecus foris soleat tom. 2. col. 476.20
Ad audiendum cur nox aptior,quàm dies tom. 2.485.10.& sequentibus.
Cur minus audiant oscitantes,aut spiritum reddentes,accipientéfve tom. 2. columna 385. 50.60

Auditor.

Auditor moralis 2.604.50.60
Auditoris affectus in iudiciis necessarius tom. 2.1123.20
Auditoris affectus litiganti vtilior 2.1123.30
Auditoris animus moribus cultus esse debet ad recté gaudendum, ac abhorrendum, perinde ac terra semina nutritura 2.741.20
Auditoris recta educatio. 2.605.20.& sequentibus.
Auditores afficiendi sunt tom. 2. col. 1123.1.& sequentibus.
Auditorum magna varietas tom. 2. col. 1288. 1.10
Auditorum tria genera 2.1094.10

Auditus.

Auditus,& eius subiectum tom. 1. col. 801.1.& sequentibus.
Auditus cur maximè ab ortu naturæ offendi possit tom. 2. colum. 478.40.& sequent.
Auditus dexter cur non differt à sinistro, vt pes & manus 2.580.40
Auditus è synceris elementis ibidem.
Auditus & vox ab eodem initio proficisci videntur 2.478.40
Auditus in capite debita ratione tom. 2. col. 231.1
Auditus omniũ sensuum facillimè interimi potest 2.478.50
Auditus piscibus nullum continet membrum manifestum 2.69.20
Auditus quàm visus obtusior tom. 2. colum. 459.50
Auditus quare syncerior in nocte, quàm in die tom. 2. colum. 2. 479.20. & 485.20.& sequentibus.
Auditus soni silentiique est 1.815.30
Auditus instrumentum 2.69.1
Auditus vt etiam in aqua habeatur tom. 1. 812.1
Auditus vsus 1.862.& sequent.
Auditui certa sedes est descripta tom. 2. col. 69.1
Auditum quæ habent, aliis auriculæ aliis non 2.11.1
Auditum quare animalia nonnulla in capite habeant 2.231.1
Auditorij meatus auibus, & quare tom. 2. col. 231.60
Auditum quomodo verbo reddi possit tom. 2. 385.50
De auditu & eius subiecto sono, tom. 1. 811.1. & sequentibus.
Augendi principium 2.207.20
Augentur quædam quæ non alterantur tom. 1. 37.40
Augeri aliquid est necessitatis ratio tom. 2. 318.20
Augmentatio an ab aliis moribus differat, & de sex ipsius conditionibus tom. 1. 647.1.& sequentibus.
Augures disidio animalium bella colligunt, & considio pacem 2.169.1

Auis.

Auis ab aue differt 2.211.30
Auis ex sanguineo genere 2.8.1
Auis pro genere statuitur 2.214.20
Auis quid 2.7.20
Auis Scythica qualis,& eius nidificatio tom. 1. 184.10
Aues bipedes,sed non erectæ tom. 1. colum. 934.30
Aues & pisces quatenus inter se gerant similitudinem 1.936.30
Aues gregales quæ 2.155.1
Aues hyperinæ siunt, id est, effœtæ, & quod vitium 2.339.50
Aues eo modo quo homines se habent tom. 2.475.
Aues lotrices 2.201.30
Aues multæ bibunt sorptu, sed aliæ quomodo 2.151.40
Aues multæ herbis vescuntur 2.150.1

Aues omnes præter cornicem, pullos cùm volare possunt, nido expellunt 2.110.30
Aues omnes quare parum bibunt, & diu demersæ aquam tolerant 2.149.40
Aues pulueratrices quæ 2.201.30
Aues quare maximè grauedines sentiunt 2. 476.30.40
Aues quæ imbecilliores, migrare solent to.2. 154.20
Aues quibus cum cæteris animantibus conueniant 2.28.10.& seq.
Aues quædam pediculis infestantur 2.102.1
Aues quæ hyeme occultentur tom. 2. colum. 158.1. & sequentibus
Aues quæ inter se inimicitias gerunt tom. 2. col.170. 30
Aues quæ inter se sunt amicæ 2.170.40
Aues timidæ vel fortes 2.1521.40
Aues vnde colorem mutent tom. 2.col.48.40 & sequentibus
Auium ægrotantium indicium tom. 2. colũ. 159.50
Auium complures conduntur tom. 2. colum. 158.1
Auium bona pars temporum vicissitudine ita colore immutatur, vt quænã sint latère possint 2.48.50
Auium differentiæ tom. 2. colum. 282. 10. & sequentibus
Auium genus in Ponto nõ egerens, & insensibile, nisi igne admoto 2.1544.50
Auium in omni genere alterum mas alterum fœmina 2.349.50
Auium mares complures frangunt oua tom. 2.109. 10
Auium natura calida, & humida tom. 2. colũ. 469.60
Auium natura talis est, vt ne bibere largiùs possint sine detrimento tom. 2. columna. 159.40
Auium nonnullarum peregrinatio 2.154.1.10
Auium nonnullis proprium crepitus alui 2. 201.30
Auium species complures tom. 2. columna 1. 60
Auium variæ dictæ, dissident cum alaudis 2. 169.20
Auibus anni pluuij incommodi tom. 2. colũ. 156. 40
Auibus squallores prosunt tum ad sanitatem, tum etiam ad partum ibidem
De auium generibus quæ apud aquas degunt tom. 2. colum. 177. 40. & sequentibus.

Auium fœtura.

Auis nulla parit vnum excepto cuculo tom. 2. 339.30
Auis fœminæ conceptus 2.105.30
Aues anniculæ vt plurimùm nequeunt generare 2.109.10
Aues à partu deteriùs afficiuntur tom. 2. col. 343.30
Aues concipiunt sine coitu 2.340.1
Aues cur vehementer libidine agantur tom. 2. colum. 448, 40. & sequentibus, & eodem tomo, colum. 469.50.60
Aues effœtæ fiunt 2.339.50
Aues humi nidulantes 2.176.30
Aues maximè tunc plurimas emittunt voces, cũ coeunt 2.201.20
Aues monstra ædere possunt, & quare, & quomodo 2.477.30
Aues nisi pariant, morbo laborant, atque intereunt 2.106.40
Aues nonnullæ cæcos pariunt pullos, & imperfectos 2.375.50
Aues nonnulla pariunt oua infœcũda, etiam ex coitu 2.108.50
Aues ouum generant perfectum, tom. 2. col. 294.50. & eodem tomo, colum. 314.40. & colum. 337.50. & colum. 347. 10
Aues omnes oua pariunt, sed tempus coeundi, pariendi ve non idem omnibus est tom. 2. colum. 103.50
Aues oua parientes foras edunt perfectum 2. 340.60
Aues oua excludunt celeriùs æstate, quàm hyeme 2.106.1
Aues oua subuentanea concipiunt tom. 2. colum. 77. 60.
Aues ouum pariunt, & quare tom. 2. colum. 314.50. & 315.20
Aues palustres humidiores, & frigidiores, ideo oua plus lutei habent, 2.341.20
Aues paruæ salaces sunt, & præfœcundæ tom. 2. 339.1
Aues quæ carne vescuntur, semel in anno pariunt 2.109.60
Aues quædam vento oua concipiunt tom. 2. 77. 60
Aues quæ inuicem oua exedant tom. 2. col. 169. 20
Aues quæ oua absque masculo concipiunt, omnia infœcunda sunt tom. 2. colum. 78. 1
Aues quæ salaces, & quæ non tom. 2. columna. 338.50
Aues quæ sunt, quæ non nidificant tom. 2. col. 175. 20
Aues quibus partus numerosior, sæpe vnum expellunt 2.110.20
Aues vncungues quare neque salaces, neque fœcundæ 2.338.50
Aues vnguibus aduncis parciùs generant, excepto tinnunculo, qui plurima in adunco genere parit 2.104.50
Aues volaces non gignunt subuentanea, & quare 2.340.10
Aues vrbanæ sæpius generant, & quæ possunt traduci ad mores mitiores tom. 2. colum. 85. 10
Auium æquè omnium oua cuius naturæ, & diuersitatis tomo 2. columna 105. 10. & sequentibus
Auium coitus differentiæ tomo 2. columna 78. 50
Auium coitus, partúsque diuersis temporibus 2.103.50
Auium conceptus primùm qualis tom. 2. col. 341.40
Auium & piscium generationes quomodo differunt 2.345.30
Auium ex ouo generatio quomodo euenit 2. 342.50
Auium fœminæ minùs appetũt venerem, quàm mares, & quare 2.374.40
Auium fœtus incubitu excluditur tom. 2. colum. 105.20
Auium incubatio diuersa tom. 2. columna 106. 1
Auium incubitus tomo 2. columna 111. 10 & sequentibus
Auium genus quo tempore coit, & parit tom. 2. col. 82.50
Auium incubitu fœtum excludi, Naturæ ratio est 2.105.20
Auium in genere aliquatenus natura gignere potest 2.310.50
Auium in genere quomodo fiunt monstra secundum Democritum tomo 2. columna 368. 30
Auium in genere sunt quæ oua sine coitu concipiant, sed infœcunda omnia, & pauca tom. 2.437.40
Auium magna pars celeriter impletur, & oua subuentanea concipit tomo 2. columna 106. 50
Auium mares salaciores, & Venerem magis appetentes, quàm fœminæ, & quare tom. 2. 374.40
Auium omne genus coit iusto more tom. 2. col. 78.50
Auium ortus ex ouo quomodo agitur tom. 2 107.20. & seq.
Auium ortus qualis 2.345.10.20
Auium oua bicolora 2.341.1
Auium oua diuersi maris coitu concepta, naturam in eum qui pòst coierit mutant tom. 2. 349. 30
Auium oua non perficiuntur ad generationem sine mare 2.340.20
Auium oui generatio à coitu non pari tempore euenit omnibus 2.106.50
Auium oua intus perficiuntur tom. 2. colum. 349. 20
Auium oua non possunt augeri, nisi coitus continuetur, & quare tomo 2. columna 340.30
Auium oua subuentanea omnia infœcunda 2.78.1
Auium palustrium oua pallida tom. 2. colũ. 105. 10
Auium partus quo tempore maximè agitur 2.104.40
Auium piscíumque idem ortus ex ouo tom. 2. 112. 20
Auium subuentanea oua fœcunda redduntur 2.349.30
Auium syluestres semel magna ex parte coeũt, atque pariunt 2.81.1
Auibus magnis tempus incubandi dies triceni 2.110.10
Auibus menstrua non fiunt tom. 2. columna 340. 1
Auibus semen prodit, sed tardiùs quàm piscibus 2.292.60
De auium fœtura tomo 2. columna 85. 1. & sequentibus. 2.
De auium incubitu, quóve tempore mas, quo item fœmina incubet tomo 2. columna 111. 10. 20. 30

Auium partes.

Aues apedes à paruitate pedum nuncupantur 2.3.50
Aues auriculis & haribus carent tom. 2. colũ. 28. 40
Aues calcarigeræ 2.139.10
Aues carent lacte, & mammis tom. 2. colũ. 53. 1
Aues carent membro genitali, & quare tom. 2. 293.10
Aues cilio carent 2.233.20
Aues cur corpore sint duriore tom. 2. colum. 477.10.20
Aues fel habent 2.31.50
Aues inferiore tantùm palpebra connituntur, & & quare tomo 2. columna 232.30. & eodem tomo. col. 280.50
Aues inter seipsas, & à cæteris differunt animalibus, interiorum partium ratione 2. 345.50
Aues literas proferentes lingua sunt latiore 2. 236.30
Aues mammis carent, & quare tom. 2. colum. 281. 50
Aues meatus tantùm auditorios habent, & quare 2.231.60
Aues multifidæ omnes quodam modo sunt 2. 28. 20
Aues naribus carent, & quare tom. 2. colum. 235. 20
Aues nocturnæ quæ vnguibus aduncis tom. 2. 148.40
Aues nonnullæ depennescunt, id est, pennas amittunt, & quare tomo 2. columna 388. 60. & 389. 1
Aues nonnullæ depedes vel apedes tom. 2. colum. 3.50
Aues non volaces quare corpore grandiori 2. 283.50
Aues omnes vncæ, breui sunt collo, lingua lata, & aptæ ad imitandum tom. 2. colum. 155.1
Aues palmipedes cruribus breuibus sunt, & quare 1.936.10.20
Aues palmipedes quare gignantur tom. 1. col. 936.1
Aues quæ collis longis & angustis sunt, alui excrementum habent humidius tom. 2. col. 35.10
Aues quædam sunt, quæ longis cruribus inniteuntur, & quare 2.284.10
Aues rostrum habent 2.18.40
Aues terrestres, & parum volatiles acie oculorum non valent, & quare tom. 2. col. 232. 60. & 233
Aues testes intus habent, lumbis hærentes 2. 201.40
Aues vbi appendices in ventre sitas habent 2. 257.50
Aues vbi vuluam habent tom. 2. col. 292. 1. & 294.30
Aues vesica carent, & quare tom. 2. colum. 259. 50. & eodem tom. columna. 266.40. & 472. 60
Aues vnguibus quæ sunt aduncis clarissimè cernunt, & quare tom. 2. colum. 231.60
Aues vncungues pede firmiore, & crure crassiore sunt 2.339.20
Aues vncæ nec salaces, nec multiparæ, sed graues & volaces tom. 2. col. 338.50
Aues vncungues quare corpore exiguo tom. 2. 283.50
Aues vncungues tum cætera quæ vincere possunt animalia, tum aues aggrediuntur, sed non sui generis 2.150.1
Aues vt dentibus carentes cibum digerant 2. 257.10
Auium aduncarum visus acutissimus tom. 2. 231.60
Auium ægrotantium signum in plumis tom. 2. 159.50
Auium calcar tom. 2. columna 283.60. & 284.1
Auium cauda qualis 2.28.50
Auium caudæ vsus tom. 2. columna 273. 40
Auium colla diuersa pro crurum ferè modo 2. 282.40
Auium collum porrectum ibidem
Auium cristæ 2.29.10
Auium crura cur non carnosa tom. 2. col. 285. 10
Auium cutis dura est 2.296.20
Auium differentiæ in partibus corporis 2. 282. 20
Auium generi foramina tantùm odorandi 2. 69.10
Auium genus omne pennatum tom. 1. col. 282.10
Auium iecur quale 2.255.60
Auium lingua varia 2.28.60
Auium oculi sine ciliis bini tom. 2. colum. 28. 40
Auium omnium pulmo qualis tom. 2. col. 249.40
Auium ossa degenerant 2.228.50
Auium partes priores exutæ & leues tom. 1. 934.30
Auium partes quæ 2.28.10
Auium pars qua cibus recipitur, varie habet 2. 257.10
Auium pectus acutum & carnosum, & quare 2. 283.30
Auium peculiare ala 2.28.10
Auium peculiare rostrum 2.28.40
Auium pennæ, vide infra Pennæ auium.
Auium pulmo fissus 2.32.40
Auium rostri discrimen, & vsus tom. 2. colum. 239.60
Auium rostra inter se differunt tom. 2. col. 28. 50.60
Auium suffragines 1.934.30
Auium testes coitus tempore sunt grandiores 2.283.1
Auium testes excrementum recipiunt genitale 2.292.60
Auium testes vbi 2.201.40
Auium venter vbi 2.283.30
Auium vmbilicus quomodo habet tom. 2. col. 283.40
Auium vropygia ad dirigendos volatus affigun tur, perinde vt nauigiis gubernacula tom. 1. 930.30
Auium vulua qualis 2.37.60
Auium vulua vbi 2.37.50
Auibus alæ vice crurum prioruni, brachiorúmve 2.283.20
Auibus carnuoris quare incommoda colli longitudo 2.282.50
Auibus crura bina vt in homine tom. 2. col. 283.10
Auibus digiti quaterni tom. 2. colum. 28. 30. & eodem tom. col. 285.10
Auibus excrementa alui albicant 2.259. 50
Auibus lignipetis rostrorum quare durum 2. 240.1
Auibus minutis quare rostrum lautum ibid.
Auibus nonnullis calcar pro præsidio datum est, quod vitæ alarum suis cruribus gerunt tom. 2. 283.60
Auibus nonnullis serratum rostri extremum, & quare 2.240.10
Auibus omnibus clunis, & quare tom. 2. col. 285.1
Auibus omnibus copia vnguium est tom. 2. col. 28.20
Auibus omnibus testes esse datos certum est, quamuis non foris pendeant tom. 2. colum. 35.50. & eodem tom. colum. 285.20
Auibus plurimis appendicum agnatio tom. 2. 34.40
Auibus proprium pennatas esse, tom. 2. columna 28. 50. & eodem tom. columna 282. 20
Auibus quare lien exiguus tom. 2. columna 251. 20. 30
Auibus quomodo sensoria habentur tom. 2. 280.40
Auibus rostrum osseum est, vt commodè & cibum capiant, & ad pugnam armentur 2. 235.30
Auibus rostrum proprium, vice dentium & manuum datum est, illúdque osseum tom. 2. 282.30
Auiculis qualis ventriculus tom. 2. columna 35. 1

Auium victus.

Aues aduncæ sine potu ferè viuunt, quod Hesiodus nescíuit 2.1590.40
Aues aduncæ non bibunt nisi parum, & raro 2. 150.1
Aues cur bipedes sint tom. 1. columna 931.30
Aues cur non vt homines erectæ sint 1.931. 50
Aues multæ herbis vescuntur tom. 2. colum. 150.1
Aues quæ culicibus gaudeant tom. 2. col. 246. 10
Aues quæ frugibus vescantur tom. 2. colum. 149.10
Aues quæ lato sunt rostro radices esitant tom. 2. 240.10
Aues quæ vermiculis gaudeant tom. 1. colum. 148.50
Aues quæ victum ex aquis petant, quæ item è terra tom. 2. columna. 149. 30. & sequentibus.
Aues vnguibus aduncis omnes carniuoræ 2. 148.30

Auium genus potu exiguo contentum

tom. 2 150.1
Auium ingluuies quid tom. 2. columna 34. 50. & eodem tom. columna. 257.20.
Auium potus 2.159.40.50
De auium victu tom. 2. columna 148.30. & sequentibus.

Auium motus, & volatus.

Auis exemptis alis nec consistere nec procedere potest 1.934.20
Aues ad nandum aptæ, aut omnino palmipedes sint oportet, aut discretos habere digitos 2. 284.20
Aues ad nandum aptæ vropygio commodo destituuntur 1.930.50
Aues aduncis vnguibus præditæ maximè in excelsum volant tom. 2. columna 232.60
Aues ala volatiles sunt tom. 2. columna, 283. 20
Aues aliæ volaces, aliæ non volaces 2.283.40. 50
Aues crurum inflexus ritu quadrupedum agunt 1.934.20
Aues graiiores quomodo nictantur & conniuent 2.232.40
Aues imbeciliores vt loca mutent tom. 2. col. 154.20
Aues inflectunt alas, vt quadrupedes genua 1. 934.20
Aues longo collo & crassiore, volant collo porrecto, si tenui collo sint, curuato feruntur 2. 284.50
Aues noctuæ speciem gerentes, superiore palpebra conniuent tom. 2. columna 28. 40
Aues nonnullæ ab angulis nictantur membrana obeunte 2.280.50
Aues non volaces quæ tom. 2. columna, 283. 50
Aues non volaces vropygium quale habeant 1. 930.30
Aues omnes migrantes pinguiores quæ de locis discedunt frigidis quàm contrà tom. 2. 154.30
Aues omnes quomodo nictantur tom. 2. 28.40
Aues palmipedes remigatione pedum natant 1.936.1
Aues quaternis notis mouentur, putà binis alis, & binis pedibus tom. 2. columna 7.40
Aues quibus crura sunt breuia, hæ ad ventrem contractis cruribus volant, & quare tom. 2.284.40
Aues quomodo mouent maxillam & quare 2. 281.1
Aues quomodo suos inflexus agunt tom. 2. 20.40
Aues quónam modo quaternis notis sese moueant 1.930.1.10
Aues sine cruribus volare nequeunt tom. 1. 930.10
Aues volaces quæ tom. 2. columna. 26.1. & eodem tom. columna 283-40.50
Auium femur in posteriorem partem deflectitur 1.934.30
Auium genus quare volat in excelsum tom. 2. 232.60
Auium inflexus quales in cruribus & alis 2. 20.40
Auium volandi vis, in auis essentia continetur 2.283.20

Auium vox.

Aues minores loquaciores, & magis garrulæ 2. tom. columna 72.60. & eodem tom. colum 236.40
Aues quande maximè voces plurimas emittunt 2.201.20

Auicularum nonnullæ vocem eandem nõ mittunt quam parentes, si præreptæ paterna caruerint educatione, moribúsque & cantibus cæterarum auium insueuerint 2.to.columna 73.20
Auium fœminarum, & marium vox partim eadem, partim diuersa 2.72.50
Auium loquacium qualis lingua 2.236.30
Auibus quanta linguæ facultas 2.tomo,colum. 72.50
Auibus vox ante pugnam nonnullis, aliis in pugna, aliis habita victoria tomo 2. colum. 72.60

Aura.

Aura frigida cur manè de mari non spirat, de fluminibus spirat tomo secundo, columna 536.50.60
Aura omnis quo excuti solet tomo 2.columna 537.1
Auræ ante Solis ortum spirare solent tomo 2. 556.30
Auræ halitus sunt, qui ex humore deferuntur 2.1462.20

Aurata Piscis.

Aurata carniuora est tomo secundo, columna 147.40
Aurata hyeme laborat tomo secundo, columna 160.30
Aurata in maritimis lacubus reperitur tom.2. 155.30
Aurata piscis litoralis 2.155.20
Aurata plurimum temporis latet 2.157.50
Aurata quaternas habet pinnas, & quo situ tomo 2.7.1
Aurata parit æstate 2.119.10
Auratæ dormientes fuscina capiuntur tomo 2. 74.30
Auratæ vbi pariant 2.83.50

Aurelia.

Aurelia ex xylophthoro fit, vt ex eruca tomo 2. 103.1
Aurelia oui obtinet facultatem, & ex eo animal nascitur 2.316.10
Aureliæ ex erucis quando dicuntur: vide Chrysalides.
Aureliæ quando dicuntur tomo secundo, columna 351.20

Auricula.

Auricula auris pars exterior, constat pinna, & fibra 2.10.50
Auriculæ totius substantia ibidem
Auricula carent aues quare, & quadrupedes ouiparæ, & corticatæ tomo secundo, columna 232.1
Auriculæ aliis animalibus sunt, aliis desunt 2.11.1
Auriculæ gressilium viuiparorum cartilagine constant 2.45.60
Auriculæ longiores, imbricatæque audiunt meliùs 2.586.10
Auriculæ quadrupedum suspensæ quare tom.2. 231.50
Auricularum in quadrupedibus situs ibidem
Auriculis carent aues, & naribus, tomo secundo col.28.40

Auris.

Auris altera mas, altera fœmina mulieribus vocata 2.581.40
Auris pars capitis, qua audimus, est, ita vt nulla spiratio desideretur tomo secundo, columna 10.50
Auris pars interior qualis ibidem
Auris semper sonat perinde ac cornu tomo 2. 812.10
Auris sinistra cur perforata ocyus consolidari, quàm dextra possit tomo secundo, columna 581.40.50
Aurem cur nemo suam oscitans inscalpere audeat 2.582.30
Aures à latere in eodem orbe quo oculi tom. 2. col.11.10
Aures cur pudefactis rubescant, iratis oculi tomo 2.columna 175.40.& eodem tom.columna 581.50.60.& columna 580.50.60.& col. 582.20
Aures cur pudore rubescant cùm sint exangues adeò tomo secundo, columna 580.50.60 & 582.20
Aures cur geminæ 2.231.30
Aures cur vrinantibus dum intra mare sunt, rumpi soleant 2.581.1.10
Aures cur vrinantibus minùs rumpantur, si oleum habeant instillatum 2.582.10
Aures delibationes quasdam rerum obductarum concipiunt pro sua facultate tomo 2. 458 50
Aures homini soli immobiles tomo secundo, col.10.60
Aures humidis temperamentis spiritus impleri videntur, quoniam vicinæ sunt origini loci spiritualis 2.386.1
Aures magnæ, arrectæque vltra modum, stultitiæ, aut loquacitatis indices 2.11.10
Aures mediocres notam optimorum morum habent ibidem
Aures medium capitis obtinent 2.231.20
Aures naturâ calidissimæ, & coloratæ tomo 2. 580.60
Aures quæ aptissimæ ad audiendum 2.11.10
Aures quare cartilaginosæ tomo secundo, columna 229.1
Aurium cutis tenuissima tomo 2. columna 582.20
Aurium differentiæ 2.11.10
Arium morbus cur in pulmonis vitium transit 2.582.60
Aurium sonitus cur strepitu ascito cesset 2. 582.1
Aurium sordes cur sint amaræ tomo 2. colum. 571.10
Aurium situs 2.231.10
Aurium situs in homine 2.11.10
Auribus cur spongias alligare vrinantes soleant 2.581.10
Auribus propinquis vox qualis tomo 2.colum. 480.1
Auribus res solita suauior, quàm insolita tom. 2.511.1
Aures magnas habentes, asinini tomo 2.colum. 1535.5
Aures moderatas habent optimi canes ibidem
Aures paruas habentes, simiales ibidem
Aures suas inscalpentes cur nonnulli tussiant 2. tomo, columna 581.30.40.& eodem tomo, col.582.60
Auribus capras spirare Alcmæon falsò credidit 2.10.50
Ex auribus notæ morum tomo secundo, columna 11.10
In aurem aqua lapsa, cur oleum quò humor effluat instillamus tomo secundo, columna 582.1
Sine auribus, & meatu delphinus audit tomo 2. 11.10
Auris marina piscis: Vide Patella.
Auricularij Hieronis, quos submittebat vbicunque foret congregatio aliqua, vel conuersatio 2.855.10
Auripigmentum quid 2.1572.50
Auripigmentum rufos efficit pilos tomo 2. 591.30
Auriuittis auis dormit, & pascitur eodem in loco 2.149.10
Auriuittis spinis victitat, & vermiculos asperna tur 2.140.1
Aurora cur frigidior, quàm vespera tom.2.col. 546.10

Aurum.

Aurum defossum à priscis regibus in Pieria Macedoniæ excreuit tomo secundo, colum. 1543.10
Aurum diuinum 2.778.20
Aurum ebulliens in Theodoronte circa litora, alueo defertur tomo secundo, columna 1543.1
Aurum odoris expers, quod insipidum tomo 2. 870.10
Aurum quod apyrum vocant in Pæonia, crebris imbribus terra liquefacta, inuenitur tomo 2. 1342.60
Auri glebulæ plurimæ, ex Ozo fluuio, in Bactris 2.543.1
Auscultationes mirabiles 2.1559.1.& sequentibus.
Auscultationes secundum consuetudines accidunt 2.1287.10

Auster.

Auster aliquibus in locis temperiem affert 1. 705.1
Auster atque Eurus cur cùm flatibus sibi obiectis calidiores sint, alter Aquilone, alter Fauonio, aquæ sint fertiliores tomo 2. columna 551.40.& sequentibus.
Auster conglutinata remittit tomo 2. columna 418.50
Auster cùm minor est, nubes nullas obducit, maior, nubilus, & diuturnior 1.550.50
Auster cur Aegypti oris non afflet, super Memphim verò spiret 2.554.10
Auster cur certissima lege naturæ canicula oriente moueatur tomo secundo, columna 549.20
Auster cur fœtidi halitus causa 2.tomo, columna 550.30
Auster cur Lesbo imbrem afferat tomo 2.col. 517.10
Auster cur minùs hybernis nostribus, quàm diebus spiret tomo secundo, columna 549. 20
Auster cur non citò spirat post Aquilonem 2. 555.1
Auster cur non incipiens sed desinens imbrem adferat 2.550.50
Auster cur non tam crebrè spirat, quàm Aquilo 2.549.10
Auster cur paruus oriatur, magnus desistat, Aquilo contrà tomo secundo, columna 554. 1.& 40
Auster cur post pruinam, & niuem spirare soleat 2.548.1
Auster decimoquinto die post brumam tom.2. 548.50
Auster & Aquilo cur sæpissime spirent tom.2. 551.20.30
Auster & magnitudine & afflatu maximè calidus est, atque ex locis tum calidis tum siccis prodit 1.723.50
Auster ex mari prouectus, cur commodus iis, quorum stirpes terra continentur tomo 2. 550.20.40
Auster ex Meridie spirat tomo secundo, columna 544.50
Auster largè nubes & aquam colligit tomo 2. 554.50
Auster nubes colligit, Aquilo dispellit tomo 2. 546.30
Auster quare aquam mittit, cùm ce ssat tom.2. 552.1

Auster sudus & placidus in Africa tom.1.col. 724.1
Auster ventus ex austrorum genere, qui ex occulto nobis vertice illatus, cum Septentrionario quasi colluctatur tom.2.colum. 1462.40
Austri flatu fœminæ procreantur 2.123.1
Austro spirante cur mare cæruleum fiat, Aquilone verò flante obscurius atriúsque tom. 2.553.50
Austri calidi & humidi sunt suapte natura 2. 418.30
Austri cur hyeme, atque ineunte Vere, & Autumno cessante, spirare soleant, vndabundique sint, & contortuosi, atque Africæ non minùs frigidi, quàm hic Aquilones tom.2.colum. 550.20.30
Austri cur frigidi in Africa tom.2.colum.555. 30.40
Austri cur non fiant anniuersarij, sicut Aquilones 2.547.50
Austri quare tardiora & debiliora efficiunt corpora tom 1.col. 418.40.50. & eodem tom. col.554.20
Austri sicci, & aquæ expertes cur febres contrahant tom.2.col.555.40.50
Austri sicci, nihilque humentes cur febres excitare soleant tom.2.col.418.30.40
Australia loca cur aquas contineant salsiores 2.538.30
Austrino flatu cur potius fœminæ generantur 2.496.10
Austerus & accerbus quis tom.2.columna 9.40
Authoritas, & ab authoritate loci tom.1.col. 255.20.& eodem tom.col. 265.50. & columna 326.20

Autumnus

Autumnus quando pernicioſus omnibus, & præsertim pueris tom.2.colum.417.20.& sequentibus.
Autumnus Verè grauior, & quare tom.2. 419.20
Autumno & hyme quare febres ardentes potius oriantur, æstate verò rigores tom.2.col. 419.30 & sequent.
Autumno & vere quare morbi infestent tom. 2.418.10.20
Auxilium nõ negare humanum est etiam absq; amicitia naturali tom.2.colum. 716.1
Auxumæ à Byzantiis Scordulæ dicuntur tom. 2.19.50
Axiomatum duorum, quæ sunt communissima, in demonstrationibus, quis vsus sit tom. 1.col.184.20.& sequent.
Axis quid 2.1458.40
Axungiæ halitus 1.775.20

Babylonis magnitudo tom. 2. columna 783.1

Bacchæ naturali intemperie fiunt tales tom. 2.569.50
Bacchanales artifices cur improbis moribus plerumque 2.573.40
Baccho non ineptè Venus coniuncta tom.2. 568.50
Bactrus fluuius 1.709.20

Balæna.

Balæna spirat 2.240.10
Balæna viuipara 2.114.10
Balænæ natura an aquatilis an terrestris 2. 145.20
Balænæ quare pulmo inditus tom.2.colum. 288.1
Balænæ branchiis carent, sed fistulam sui pulmonis causa continent tom.2.col.287. 50
Balænæ dormiunt, & quomodo tom.2.col. 74.30
Balænæ fistulam à fronte habent tom.2.6. 40
Balænæ inter expeda, intra se animal generant tom. 2.colum. 295.1.& colum. 315.1
Balænæ pulmonem quare habeant tom.1. col.959.50.& tom.2.colum.288.1
Balænarum partus 2.114.20
Balænis fistula data, branchiæ desunt tom.2. 6.30

Balagri.

Balagri pisces ex amnicis annotantur tom.2. 75.40
Balagri pisces nec ouum, nec semen vllum prolificum habent ibidem.

Balbi.

Balbi cur vinolenti fiunt tom.2.columna 486.40
Balbi qui 2.1236.30
Balborum lingua constricta est 2.
Balbis impetus dicendi cur tom.2.columna 486.30

Balbuties.

Balbuties quid sit 2.487.1
Balbutiem efficit imbecilitas ibidem.
Balerus cùm parturit sese vadis intrudit tom. 2.117.1
Balerus lumbrico interit 2.161.20
Balerus quare æstu interit ibidem.
Baleri partus 2.117.1.10

Balneum.

Balneum corpora perstricta, & dura relaxat, agilioráque facit: humida verò & mobilia dissoluit, atque infirmat 2.436.50
Balneæ calidæ cur sacræ habeantur tom.1. 543.30
Balneæ hyeme, quàm æstate calidiores tom. 2.542.1

Barba.

Barba homini data. 2.470.1
Barba non pari modo effunditur omnibus 2. 48.20
Barbæ color mutatur, & quare tom.2.colum. 1520.20
Barbæ discrimen 2.48.20
Barba & pube carentes, steriles in gignendo sunt 2.48.1
Barbatæ mulieres in Caria. tom.2.col. 47.60

Barbarus.

Barbarus & seruus idem naturâ tom.2.col. 748.30
Barbarorum nationes ad seruiendum magis aptæ, quàm Græcorum tom. 2. columna 803.40

Beata vita.

Beata vita in quo consistat, & quid sit sine quo nemini ea contingat, quilibet apud sese, nec temerariè, nec segniter constituere debet 2. 989.20
Beatè viuere in tribus consistit tom.2.col. 989.1
Beatissimus quis iuxta Anaxagoram Clazomenium 2.990.30.40

Beatus.

Beatus qualibus amicis indigeat 2.725.10
Beatus simpliciter iucundissimè viuit 2.1049. 10
Beato opus est amicis 2.724.50
Beatum & felicem hominem nec vnus dies, nec breue vllum efficit tempus 2. 609.30
Beatum negans viuum, Solonis sententia friuola 2.996.40
Beatum solitarium facere, absurdum tom.2. 714.50
Beati qui dicendi 2.163.30
Beatorum insulæ secundum Poëtas 2.892. 10
Beatorum nemo miser est 2.613.10
De beata vita & excellentissima, dubitationes, opinionésque occurrunt. 1.50
Belenium in Persia natum, perniciosum est in Aegyptum verò & Palæstinam transplantatum, fit edendo tom.2.colum.1565.40.50
Bellaria cur edenda 2.532.40
Bellerophon ex atra bile insanus effectus, loca deserta persequebatur tom. 2. col. 567.40

Bellua.

Bellua belluam cognoscit, prouerbium celebratum 2.1113.50
Belluæ magnæ in Ponto piscibus maleficæ, paucæ 2.155.50
Belluarum morsus pro locorum varietate differunt 2.166.30
Belluis & pueris naturales habitus insunt 2. 623.10

Bellum.

Bellum aduersus eos suscipiendum, qui Rempublicam, aut eius siue amicos siue socios iniuria violare moliuntur 2.1232.30
Bellum causa iustitiæ & temperantiæ tom.2. 892.10.
Bellum contra inobedientes iustum tom.2. 755.10
Bellum vt dissuadeatur tom.2.col.1199.40 & sequentibus
Bellum vt suadeatur 2.1196.20.30
Bellum finit pax 2.892.1
Bellum colligunt augures ex dissidio animalium 2.169.1
Bellum nemo gerere expetit, gerendi gratia belli: neque bellum ob bellum parat 2. 738.1
Bella equitatu à quibus exercita 2.812.40
Bellorum causæ quæ sint 2.1196.20
A bello instanti quiescendum vt doceatur 2. 1196.50
A bello quibus ex causis summatim abstineatur 2.1196.10
De bello & pace consultatio tom.2.1096.10
Eorum qui bello pro patria occubuerunt honores & præmia 2.1195.20
Ex bello Lacedæmoniorum salus, qui otio peribant 2.779.20
In bello quibus rebus ad victoriam perueniatur tom.2.col.1196.70.& eodem tom. col. 1233.1
In bello vt pax persuadeatur victoribus tom. 2.1197.1

Bellicus, Bellica, Bellicum.

Bellica acquisitio secundum naturam 2.755.1
Bellica exercitatio quare meditanda 2.791.30
Bellica prouisio ad pacem, & otium referenda 2.89.40
Bellica virtus in multitudine 2.793.30
Bellicæ ignauiæ nota apud Macedones, & Scythas 2.876.1
Bellicæ rei studia quatenus bona 2.876.40

Bellicæ virtutis præmium apud Carthaginenses 2.876.1
Bellicæ virtutis præmium apud Hiberos tom. 2.876.10
Ad bellicam virtutem apud multos leges prouocant 2.876.1
Per bellicam disciplinam ciuitas non statim felix 2.891.20
Bellicosi ad Venerem proni 2.776.50

Bene.

Bene agendi ratio in duobus consistit tomo 2. 888.10
Bene valere, præstantissimum hominibus est 2,1248.1
Ad bene viuendum adiumentis quibusdam opus est 2.888.30

Beneficentia.

Beneficentia quæ potissima 2.1098.30
De beneficentia tractatus tomo 2.721.50.& sequentibus

Beneficium.

Beneficium qua mensura reddendum tomo 2. 714.20
Beneficium sponte reddendum tomo 2.colum. 713.60
Beneficij compensatio inter amicos tomo 2. 713.50
Beneficium amplificantes 2.714.10
Beneficium conferre & accipere iucundum, & quare 2.1113.30
Beneficium extenuantes 2.314.10
Beneficium retribuere interdum non æquum 2. 717.50.& 718.1
Beneficio sublato nihil prodest prosperitas 2. 70.30
Beneficia grata quæ 2.1134.30.40
Beneficia officiáque pro ratione exhibenda 2. 1041.40
Beneficia plerunque reddenda potius, quàm largiendum amicis 2. tomo, columna 717.40
Beneficia singulis pro dignitate sunt rependenda 2.717.20.& seq.
Beneficia conferentes cur magis ament eos quibus contulerunt, quàm redamentur 2. 721.50.60
Beneficia conferre honestum, suscipere vtile est 2.713.60
Beneficia suscipere, non conferre plerique volunt 2.716.10

Beneficus.

Beneficus beneficio quare gaudeat tomo 2, colum.722.20
Benefacientes quàm beneficiis affecti magis amant 2.1037.30
Benefici opus permanet 2.722.30
Beneficio necessarius amicus 2.971.10
Beneficum esse melius quàm secus tomo 2,colum.967.1
Benefactori an potius reddenda gratia quàm sodali,quæstio 2.717.30

Beneuolentia.

Beneuolentia amicitiæ principium est tomo 2, 720.50
Beneuolentia amicitiæ similis est, non tamen est amicitia tom 2.col.720.40.& eodem tomo,col.969,1.& seq.
Beneuolentia à persona dicentis quomodo captanda 2.1231.30
Beneuolentia appetitionis expers 2,720.40
Beneuolentia circa moralem amicitiam consistit 2.1036.50
Beneuolentia cuiusmodi 2.562.40
Beneuolentia cum amicitia quatenus conueniat,& disconueniat tomo secundo,columna 1036.40
Beneuolentia fit repentè, tomo 2. columna 720.40
Beneuolentia inanimatis qua ratione tribuatur 2.1036.50
Beneuolentia non amatio est 2.720.40
Beneuolentia ob virtutem,& bonitatem tom 2. 721.10
Beneuolentia ob voluptatem & vtilitatem, non propriè beneuolentia est in alium, sed in se 2.721.1
Beneuolentiam vigor animi efficit tomo 2. columna 881.40
De beneuolentia 2.720.40.& seq.
Ex beneuolentia conciliata amicitia tomo 2. col.720.50.& eodem tom.col.967.10.& col. 969.10.& 1036.50

Beneuolus.

Beneuolus ab amico quid differat tomo 2, colum.1036.50
Beneuoli leuiter diligunt 2.720.50
Beneuoli auditores quando erunt 2.1232.1
Beneuoli non continuò amant tomo 2,colum. 720.50
Beneuoli non tamen amici tomo 2. columna 720.50
Beneuoli qui 2.703.10
Omnis amicus beneuolus, non contrà omnis beneuolus amicus tomo secundo, columna 1036.50
Bentelus Arabica 2,1563.40

Bestia.

Bestiæ appetitu, ira cupiditatéque ducuntur 2. 574.10
Bestiæ in Africa mitiores redduntur desiderio fluuij,& quando potum quærunt tomo 2. 166.1
Bestiæ omnes ferè in Asia efferatiores in Europa fortiores, multiformes in Africa tom.2. 165.60
Bestiæ quare multiformes in Africa tomo 2. 166.1
Bestiæ non sunt incontinentes: quia non vniuersalem existimationem, sed singularium imaginationem, atque memoriam habent 2.689.10
Bestiola in libris similis scorpioni creatur 2. 67.40
Bestiolæ in igne nascuntur pennatæ in fornacibus æratiis Cypri tomo secundo,columna 96.10
Biantis præceptum qualiter amandum sit 2.1141.20

Bibere.

Bibaces cur multo mero hausto, sicci efficiuntur 2.438.20
Bibendi cupiditas pulmonis calore oritur tomo 2.559.20
Bibendi vsus auium generi qualis 2,140.1
Bibendi vsus columbarum,palumbium, & turturum 2.174.50
Bibendi vsus multorum animalium tomo 2. 151.30.40
Bibendi vsus quibus animalibus exiguus 2. 150.10.20
Bibentes dilutiusculum, cur magis crapulam sentiant, quàm qui merum ex toto bibunt 2.433.10.20
Bibitum vniuersim, raptímque cur ventrem minus humectet 2.438.10
Bibunt parum quæ pulmone carent 2.252.1

Bilis.

Bilis atra partes concoctrices frigidas reddit 1. 896.50
Bilis atræ vis varia,& inæqualis tomo 2.colum. 571.30
Bilis atra,vide etiam Atra bilis.
Bilis calida in corpore hominis est,pituita verò frigida 2.419.40
Bilis deiicitur metuentibus, & quare tomo 2. 559.60
Bilis excrementum quoddam, liquamentúmq; est 2.261.20
Bilis flaua si separetur humidior redditur 2. 220.60
Bilis prosistit quibus natura calida,si modò robusti pleníque sint,nisi coeant tom.2.colum. 448.30
Bilis qualibet corporis parte gignitur tomo 2. 261.20
Bilis syncera acutas mouet febres 2.416.10
Bilis tum flauæ, tum atræ, pars communis 2. 38.60
Bilis vitia cur per hyemem potius vrgeant 2. 414.30.40
Bilem alij inter calida, alij inter frigida annumerant 2.218.50

Bilioſus.

Bilioſus atra bili ad consultandum non est idoneus 2.696.40

Bilioſi.

Bilioſi atra bili medicamento egent semper 2. 700.30
Biloſi bili atra semper sunt in appetitione vehementi ibidem
Bilioſi morbi per æstatem contrahi debent 2. 414.30
Bilioſi quando morbo maximè infestantur 2. 416.10
Bilioſorum atra bili corpus semper ob complexionem mordetur 2.700.40
Bilioſis quando accidit lippitudo arida tomo 2. 415.30

Bipes.

Bipes omne,parte priore piloſius 2.475.30
Bipes quare homo sit 1.931.20

Bipeda.

Bipeda clunem femori similem habent,tomo 1. 931.40
Bipeda quare erigere se, ac stare possint ibidem
Bipedes omnes, nec vel animal pariunt vel ouum 2.314.50
Bipedes quare aues sint 1.931.50
Bipedes tantummodo homines,& aues tom.2. colum.6.60
Bipedibus celeriora quadrupeda, tom.1.colum. 974.10
Bis diapente, aut bis diatessaron consonantia cur componi non possit, bis autem diapason potest 2.515.&517.10.20

Biſula.

Biſulca animantia 2,22.1.10
Biſulca animantia forcipem pro vngula habent 2.22.1
Biſulca magna ex parte,quæ cornua gerunt tomo 2.22.10
Biſulca paucipara,præter quàm sues tomo 2. 370.30
Biſulca permulta talum habent 2.22.20
Biſulca quæ 2.22.10
Biſulca quare paucipara, tom.2.col.370.50
Biſulca talum habent, iis enim posteriora sunt planiora 2.179.30
Biſulcorum pars maior cornua gerit 2.240. 40
Bitumen & pix è terra nascens in Apolonia,quæ iuxta regionem Athlanticam sita est tom. 2.1552.40

Biualuia.

Biualue animal ab Aristotele appellatur quod gemina testa continetur tom.2.colum. 62. 20
Biualue genus ab vniualui parum dissidet partibus interioribus, tom.2. columna 62. 60
Biualue genus inter testata, tom.2.colum.62. 50
Biualue inter testata quid, tom. 2. colum. 62. 20
Biualue se concludendo tuetur, tom.2.265. 10
Biualuis generis testatorum diuersitas in partium clausione 2.62.20
Biualuia quo in loco papauer habent tom. 2. 62.50
Biualuium inter testata diuersitas, tom.2. 270.50
Biualuium caro ita adhæret testæ, vt nequeat per vim detrahi 2.62.50
Biualuibus turbinata quodam modo assimilantur 2.264.60
Biuertices naturâ aliqui 2.9.40
Blæsi lingua qui 2.236.20
Blæsis pedibus cur Aethiopes & Aegyptij 2. 496.1
Blæsitas est, literam aliquam exprimere non posse 2.485.1
Blæsitatem efficit imbecillitas, ibidem.
Blattæ in aluearijs (siue vt Hermolaus vertit)in brassicis gignuntur, tom.2.95.10
Bœotij inter seipsos seditiosi, & aduersus pugnantes, 2.1165.40
Bolba lacus in Sycino agro, apud quem lepores sunt bina iecinora habentes tom.2.colum. 32.40
Bolinthi feræ descriptio tom. 2.1539.10.& sequentibus.
Bolitæna polypi genus 2.58.10
Bolitænæ non gignuntur in Euripo tom.2. 187.1

Bombyx.

Bombycis generatio 2.95.1
Bombyces sub saxis apud ipsam terram fœtificant,binis,aut paulò pluribus cellulis tom. 2.197.10
Bombicum genus quoddam vt pariat tom.2. 99.20.30
Bombycia mulieres in filum retorquendo deducunt,déinde texunt, tom.2.95.1
Bombycia primùm texta in Co insula, à Pamphila Platis filia, tom.2.65.10
Bomugi cur paludibus iuxta fluuios positis fieri soleant, tom.2.col.543.50.60
Bomugi quid ibidem

Bonaſus.

Bonaſus 2,21.10
Bonaſus capronatus & corniger tom.2.col.21. 10
Bonaſus carnem habet gustu suauem, quam ob rem in vsu venandi est, tom.2.198.50
Bonaſus interiora omnia bubus similia habet, 2.32.10
Bonaſus à Pæonibus quomodo appellatur 2. 198.30
Bonaſus qui in Pæonia terra,& Medica nascitur

biſulcus est,iubā habet,& cornua bina 2. 22.30
Bonaſus gignitur in terra Pæoniæ, monte Messapo, qui Pæoniæ,& Mediæ terræ collimitiū est:& Monapios à Pæonibus appellatur 2. 22.30
Bonaſus magnitudine est instar tauri 2.198.30
Bonaſus admirandæ est naturæ, tempore enim pariendi instante, vniuersi in montibus enituntur:Verùm priùs quàm fœtum edant, excremento alui locum in quo pariunt,se,quasi vallo,circundant,& muniunt tom.2.colum. 198.60.& eodem tom.col. 199.1
Bonaſus largam excrementi copiam gerit 2. 199.1
Bonaſi natura, vt cæterorum animalium, actionibus afficitur, moribúsque immutatur, 2. 200.20
Bonaſus se excrementis tuetur, tom.2.240. 60
Bonaſi cornua qualia, tom.2.240.60
Bonaſi excrementa feruida adeò, vt pilos insectantium canum adurant, 2.198.60
Bonaſi partus in montibus fit, & quomodo 2. 199.1
Bonaſi species & forma tom.2.198.30.& sequentibus.
Bonaſi tergus maximum, tom.2.198.30
Bonaſi vox, bouis voci similis tom.2.colum. 198.40

Bonum ſubſtantiuum.

Bonum ab Anaxagora ponitur principium vt mouens, tom.2.col.1407.40
Bonum absolutè amabile,& expetibile, tom. 2.706.10
Bonum ad aliquid, tom.2.col.923.30
Bonum agibile bifariàm dicitur, tom.2.col. 993.1
Bonum apparens, quod præter naturam 2. 1008.20
Bonum ciuitatis quàm vnius hominis comparare, conseruaréque præstantius, maius,& perfectius esse videtur, tom.2.604.40
Bonum commune non idem cum idea, tom. 2.994.1
Bonum cuiuslibet artis actioníque proprium 2.608.10.20
Bonum duplex 2.697.40.& eodem tom.col. 922.20
Bonum ementitum, boni locum tenet, 1.916. 50
Bonum & pulchrum differūt: nam bonum semper in operatione est, pulchrum verò etiam in immobilibus 2.1413.10
Bonum finis artium, & scientiarum omnium 2.799.10
Bonum hominis in opere ipsius constat tom. 2.609.1
Bonum honorabile quid, tom.2.colum. 929.20
Bonum humanum est operatio animæ per virtutem, tom.2.colum.909.30
Bonum humanum ciuilis facultatis finis 2. 602.40
Bonum in communi tom.2.colum.921.1. & sequentibus.
Bonum in omnibus prædicamentis tom.2. 598.30
Bonum ipsum,& optimum, vt in natura vniuersi, tom.2.columna 1406.60.& consequentibus.
Bonum ipsum finis agibilium, tom.2.col. 994.50
Bonum ipsum quid 2.994.1
Bonum maius semper magis expetibile 2. 708.60
Bonum naturâ omnibus iucundum 2.725.50
Bonum nihil quod præter naturam fit, 2. 877.30
Bonum non omne mouet, sed quod sub actionem cadit, tom.1.colum.836.20
Bonum non vnius modi, tom.2.col.993.40
Bonum omne artis est opus, tom.2.697.30
Bonum perfectum per se sufficiens est, tom.2. 608.40
Bonum optimum quod, tom.2.col.993.10
Bonum per se & finis,& causa est, tom.2.col. 1289.10
Bonum præstantissimum virtutis operatio 2. 996.20
Bonum primum principium, tom. 2. col. 1434.10
Bonum proprium vnumquodque expetit 2. 994.30
Bonum quoddam præter cætera per se est, quod (vt cætera bona sint) causa est tom.2.605. 40.
Bonum quod sub actionem cadat, tom.1. col.836.20
Bonum quot modis dicatur 2.914.10.& sequentibus.
Bonum rectúmque vitæ non expositum nostræ cognitioni, tom.2.col.991.10
Bonum salubre 2.921..40
Bonum simplex est,malum verò multiplex 2. 1034.50
Bonum sufficiens quàm latè patens 2.606. 40
Bonum summum, tom. 2.605.20.& sequentibus.
Bonum summum quid iuxta omnes tom.2. 605.30
Bonum summum voluptas non est 2.697.20. 30.40
Bonum toties dicitur, quoties & ens tom.2. 993.30
Bonum triplex ad felicitatem necessarium 2. 610.1.& sequent.
Bonum verum quali voluntate expetatur, 2. 632.1.& sequent.
Bonum vnius hominis,& ciuitatis idem, 2. 604.40
Boni & entis non vna scientia 2.993.40
Boni & vtilis elementa 2.1100.1
Boni gratia omnia agunt omnes, tom.2.747. 40
Boni idea 2.922.20.30
Boni idea aut nulli, aut omnibus vtilis æquo est 2.994.30
Boni ideæ competit, & primam esse, & causam bonorum, tom.2.colum.993.10
Boni ideam bona reliqua participant 2.965. 20
Boni ideam non posse constitui, tom. 2.606. 60
Boni vniuersalis appetitus, tom. 2.colum. 603.30.40
A boni & mali similitudine, locus tom.1.270. 40
A boni similitudine,locus 1.268.40
A bono naturâ,locus 1.267.1
A bono per se,locus 1.266.50
A bono propter se, locus, 1.267.40.& eodem tom.col.287.1
A bono simpliciter,locus, tom.1.col.267.1
Ad bonum festinant omnia, tom.2.colum. 1046.60
De bono maiore & minore 2.1102.1.& sequentibus.
De bono sententia duplex, tom.2.colum. 632.1.10
De bono summo quidam omnium consensus 2.605.30
De bono vniuersali considerare, non vnius est scientiæ aut facultatis, tom. 2. col. 923.20
Ex bonis bonum generare vult natura, attamen plerunque non potest, tom.2.713.1
In boni delectu, non in fine peccatur tom. 2,934.20

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non de communi bono, sed nobis bono dicendum 2.923.10

Bona substantiuum.

Bona alia fines sunt, alia non, tomo 2. columna 914.40
Bona alia homini agibilia, alia non, tomo 2. columna 99.60
Bona animæ propriissimè bona, tomo 2. col. 610.50.
Bona confessa 1.994.10. & eodem tomo, colum. 1100.20
Bona consequentia 2.1100.10
Bona controuersa 2.1100.60
Bona efficientia tripliciter 2.1100.10
Bona excellentissima fines in animo constituti 2.995.60
Bona externa, aut animi 2.995.20
Bona externa deteriores faciunt 2.950.40
Bona externa felicitatis causa putantur tom. 2. 888.50
Bona externa, potentiæ nuncupantur tomo 2. 924.30
Bona honorabilia, æmulabilia sunt tomo 2. colum. 1139.30
Bona laudabilia quæ 2.1048.30
Bona necessaria quæ 2.689.40
Bona non necessaria delectantia, tom. 2. colum. 689.50
Bona per se, & quæ ea ipsa efficiunt tom. 2. colum. 607.20
Bona quædam nonnullis noxia, ob habituum corruptionem 2.1048.40
Bona quæ optanda, & quæ eligenda tom. 2. colum. 1021.30
Bona quatenus boni ideam participant tom. 2. 993.10
Bona simpliciter optanda, quæ autem nobis expetenda 2.659.10
Bona vel simpliciter, vel alicui bona tomo 2. 1028.20.
Bonorum alia diuisio 2. 925.20. & sequentibus
Bonorum alia in anima, alia in corpore tom. 2. 25.30
Bonorum animi diuisio 2.995.20
Bonorum animi excessus vtilis tomo 2. colum. 874.20
Bonorum controuersorum enumeratio tom. 2. 922.20
Bonorum diuisio 2.924.40. & eodem tomo, col. 1222.30
Bonorum externorum excessum infinitum sequuntur homines 2.873.50
Bonorum externorum fortuna causa est tom. 2. 924.30
Bonorum externorum honor maximum est 2.649.50
Bonorum tria genera, scilicet, externa, corporis, & animi 2.873.40
Bonorum vtilium excessus habenti noxius 2. 874.10

Bonus adiectiuum.

Bonus euadit, qui cum bonis habitat tomo 2. 564.10
Bonus is est, qui natura bonis egregiè est instructus 2.1048.40
Bonus omnium est mensura, tomo 2. colum. 735.50
Bonus sibi ipsi vnus indiuisibilis, ac per omnia desiderabilis est 2.1036.10
Bonus similis sibi est semper, neque mores mutat 2.1034.30
Boni alij habitu, alij actu, tomo 2. columna 705.40
Boni & honesti quare prauos in media vitę parte non antecellant 2.996.50
Boni & studiosi ex tribus fiunt, naturâ, more, & ratione 2.889.10
Boni homines trifariam fiunt, alij naturâ, alij consuetudine, alij doctrina, tomo 2. colum. 741.20
Bonorum consuetudo bonos reddit tomo 2. 564.40

Boreas ventus.

Boreas cùm cessat, cúmque Auster surgere cœpit, cur proverbio dici soleat 2.554.20. & eadem columna 40.50
Borçam si duxerit Auster, fit glacialis hyems, cur vulgò dici solet 2.254.50.60
Borea offendente lutum, mox terra gelascit 2. 554.60

Bos.

Bos animal statim intra se gignit, tomo 2. columna 314.30
Bos animal parit 2.314.60
Bos annicula peperit 2.87.1
Bos aqua lympida delectatur 2.164.10
Bos articulorum dolore laborat, nec amittit tunc vngulas, sed pedes tantùm intumescunt vehementer 2.125.1
Bos bibere non vult, nisi aqua sit lympida, clara, & frigida 2.164.10
Bos corniger, & bisulcus 1.22.10
Bos cur minimè tusit 2.465.40
Bos dentes emittit bimus, nec vniuersos vt equus 2.125.1
Bos dentes habet continuos 2.24.10
Bos fœmina cùm coitum affectat, leuiter purgatur, quantum heminæ dimidium, aut paulò plus 2.121.50
Bos minimè pertinax, sed mitis, & remissus tomo 2.5.1
Bos pilum gerit deciduum quotannis, tomo 2. 477.50
Bos piscis animal generat 2.114.10
Bos piscis inter cartilaginea numeratur tomo 2.80.1
Bos piscis viuipara 2.114.20
Bos recentior quàm annicula non patitur venerem, nisi ostento 2.125.10
Bos pro seruo pauperibus est, tomo 2. columna 748.30
Bos si à recenti castratu inierit, procreare potest 2.202.20
Bos vuluam habet infrà septum transuersum 2.37.40
Bouis vterus in aluo 2.296.40
Boui fœminæ cur lac minùs demulgetur pro portione corporis, quàm capris & ouibus tomo 2.466.30
Boui fœminæ tempus coeundi tunc potissimum est, cùm purgatur, tomo 2. columna 121.50
Boues apud Arachotas syluestres sunt, ab vrbanis differentes quantum inter sues vrbanos & syluestres interest 2.21.20
Boues aquam claram bibere gestiunt tomo 2. 152.40
Boues bibunt sorbendo 2.151.40
Boues castrati maiora gerunt cornua, & quare 2.476.60
Boues circa Toronam paucis ante partum diebus lacte carent, reliquo tempore habent perpetuo 2.54.50
Boues cornua mouentes perinde vt auriculas in Phrygia, & alibi reperiuntur, tomo 2. colum. 46.20
Boues cur non ructare soleant, tomo 2. colum. 473.10
Boues ferunt vterum menses nouem, decimo pariunt 2.124.50
Boues fœminæ grauius mugiunt, quàm mares 2.487.30
Boues gregales duobus morbis tentantur, podagra, & struma 2.163.1
Boues in Syria nodos scapularum flectunt, vt cameli 2.165.30
Boues magnæ in Epiro 2.54.20
Boues maiores in Aegypto, quàm in Græcia, & quare 2.165.30
Boues natu minores prius turgent ad coitum, quàm minores 2.111.20
Boues nonnulli recessu pascere solent sua natura 2.135.9
Boues parte generis varij 2.392.1
Boues pediculum habent, & rodium tomo 2. 102.10
Boues pedum dolorem non sentiunt, si eorum cornua illinantur cera, aut oleo, aut pice to. 2. 152.20
Boues penem pertendentem habent tomo 2. 291.60
Boues pilum hybernum emittere solent tomo 2.469.1
Boues pinguescunt cùm gerunt partum tom. 2. 122.10
Boues plures cùm grauidæ sunt, & facilè initum patiuntur, signum hyemis & imbrium faciunt 2.125.10
Boues quandiu viuunt, & coire solent, & parere 2. 24.60
Boues quando coire incipiant, tum mares tum fœminæ, & quando generare possunt tom. 2. 124.40.50
Boues quare pilo tenuiores, quàm sues tomo 2. 387.10
Boues quibus rebus vescantur, & quibus pinguescant 2.122.10.20
Boues quidam os iculum in corde continere dicuntur 2.31.10
Boues quot pariunt 2.124.50
Boues ruminant 2.202.40
Boues somniant 2.75.50
Boues vrbani & syluestres reperiuntur tomo 2. 210.30
Boum armenta laborant vehementius, follicitata pruina, quàm niue 2.152.10
Boum coitus consideratio 2. 124.3. & sequentibus
Boum constituuntur duces excisi, tomo 2. col. 124.60
Boum cornua quando caua tomo 2. columna 22.40
Boum fœminarum initium coeundi quando 2.125.10
Boum iuniorum cornua tepefacta in cera, flectuntur, ducuntúrque facilè quò volueris tomo 2. 152.20
Boum iuuencæ augentur ampliùs cùm plus temporis expertes veneris degunt, ibidem
Boum iuuencæ (quas Epiri incolæ Pyrrhicas vocant) annis nouem intactæ à Venere seruantur, vt incrementum ampliter capiant ibidem
Boum lien qualis 2.256.10
Boum oculi nigri 2.388.10
Boum societas mutua qualis 2.172.1
Boum syluestrium descriptio 2.21.30
Boum vita ad quot annos extenditur 2.124.60
Boum vox qualis 2.86.20
Boum vox quomodo euariat sexu, ætate, & aliis ibidem
Bobus castratis vox immutatur, ibidem
Bobus cauda qualis 2.233.50
Bobus copiam lactis efficiunt fabæ largiùs datæ 2.54.40
Bobus fœminis vox grauior, quàm maribus est 2.76.30
Bobus lac quando, & quando non, & quale tomo 2.125.10.20

Bosca.

Bosca auis similis anati, circa aquas versatur 2. 149.50
Bosca minor anate ibid.
Bosphorus in angustum conducitur, quia alluuionibus vrgetur, idque hodie aspectu percipere licet, quomodo factum sit tom. 2. colum. 714.10
Apud Bosphorum, mare maximè euertitur tempore Caniculæ, 2.157.50

Brachium.

Brachium ad gibberum appellatum inflectitur 2.13.30
Brachium hominis quare in cauum contrahatur, 1.932.40
Brachium siue vlna appellatur membri superioris bipartita compactio, tom. 2. colum. 13.20
Brachij & digitorum omnium inflexus agitur in interiora, 2.13.30
Brachij partes quæ 2.13.20
Brachio cur laboriosius manū iactasse inanem, quàm cum lapide, tom. 2. colum. 450.40
Brachia cruráqi sibi homo in contraria torquet 1.923.1
Brachia ex latere corporis sinistro dextróque dependent, atque se introflectunt tom. 2. co 14.20
Brachia homini crurum priorum vice sunt 2. 275.30
Brachia introrsum flectunt, 2.14.20
Brachiorum & crurum denexa, inter se aduersa sunt, potissimùm in homine, tom. 2. col. 14.20
Brachiorum flexus quales sunt homini, & ad quem vsum 2.276.30
Brachiorum inflexus, 2.13.10
Brachialé appellatur nodus, cum quo manus brachio iungitur coarctatúrque ibid.
Brachiale hominis incuruatur, tomo 1. colū. 933.30

Branchiæ.

Branchiæ ad vsum spirandi piscibus datæ tom. 286.60
Branchiæ desunt, quibus fistula data est tom. 2.6.30
Branchiæ detectæ mustelo & raiæ, reliquisque generis eiusdem, 2.6.40
Branchiæ intectæ aut detectæ quibus tom. 2. 29.40.50
Branchiæ peculiares piscibus, quibus humorem quem ore acceperint, reddunt tom. 2. colū. 29.40
Branchiæ vel intectæ, vel detectæ, tom. 2. colum. 286.50
Branchiarum copiæ, vel inopiæ causa, caloris cordi insiti copia aut inopia est rom. 2. col. 287.1
Branchiarum diuersitas in piscibus tom. 2. colum. 286.60
Branchiarum in piscibus consideratio tom. 2. 286.40.50
Branchiarum natura quasi ad spirandi vsum piscibus data 2.286.50
Branchiarum numerus, & discrimen tom. 2. 29.40. & seq.
Branchiarum varietates, & consideratio tom. 2. 29.50
Branchias & pulmones nullum animal simul habet 1.959.1
Branchias mouere aquatilia nequeunt ob morbum, aut senectutem, 1.962.40
Branchiatorum aliis simplices branchiæ sunt, aliis duplices, 2.29.50

Brassica.

Brassica cur crapulam sedet tom. 2. colum. 436.50.60. & col. 437.1.10
Brassica fragida est, 2.436.50
Brassica succum dulcē discutiétémque obtinet ibidem
Brassicam Medici aluo infundunt, eáque vtuntur ad alui vehementes deiectiones tom. 2. 436.60
Brassicarum è foliis virentibus erucæ nascuntur 2.94.30

Brenthus auis.

Brenthus auis montes colit, & syluas tom. 2. 177.30
Brentho aui victus probus, & vxor sonora, ibidem
Brissi genus echinorum, pelagium, rarúmque inuentu 2.65.10

Bruci.

Bruci ex phalangiis, & araneis procreantur 2. 94.10
Bruci vbi pariunt 2.101.10
Brucorum consideratio, & eorum fœtura 2. 100.40.50
Brucorum interitus innormis esse videtur 2. 100.50
Brucorum ortus nulla certa agitur ratione ibidem
Brucorum oua aquis autumnalibus intereunt, cùm nimis incesserint, ibidem
Brucorum prouentus largior sicco autumno est, quoniam minùs oua intereunt ibid.

Bruma.

Bruma initium quoddam Austri, tom. 2. col. 549.50
Post brumam dies decimus quintus Austrum habet ibidem

Bruta.

Bruta duobus tantùm sensibus voluptatem sibi acquirunt, 2.562.30
Bruta hominibus dementiora quare tom. 2. colum. 275.1
Brutorum ratio magnam refert vitæ humanæ similitudinem, magisque in minore genere, quàm in maiore intelligentiæ rationem. 2. 174.20
Brutis omnibus delatio est, intellectus siue mēs nullis, 2.207.20
Brutis sensus mobilior olfactus, tom. 2. colum. 458.40

Bubalus.

Bubalis sanguis quo modo spissatur tom. 2. colum. 44.30
Bubali sanguis sine fibris est, tom. 2. colum. 44.20
Bubali feroces pugnacésque belluas fugint 2. 240.60
Bubalis interdum cornua inutilia tom. 2. col. 240.50
Bubo auis nocturna & vncunguis tom. 2. col. 148.40
Bubo noctuæ similis, sed magnitudine non minor, quàm aquila ibidem
Bubulum lac crassissimum est, tom. 2. colū. 53.10
Buccarum cutis non coit vulnerata tom. 2. colum. 47.20
Buccella grandior deuorata cur strangulet 2. 387.30

Buccinum.

Buccino in mari est latendi affectus 2.156.30
Buccina canis exortu latent dies circiter tricenos 2.156.40
Buccina firmas promuscidas habent tom. 2. colum. 63.10
Buccina lingua exerta pasci solent tom. 2. colum. 89.30
Buccina parua ingreditur Cancellus hospes cōcharum 2.90.20
Buccina qua causa clauduntur, 2.265.1
Buccina quando generantur, 2.84.50
Buccina quibus partibus constant, tom. 2. col. 264.60
Buccina semper continent ouum, sed aliàs maius, aliàs minus, 2.338.20
Buccina turbinati generis sunt, tom. 2. colum. 270.50
Buccinorum generatio qualis, tom. 2. colum. 355.30.40
Buccinorum ori operculum adhæret natiuum 2.89.30
Buccinorum venter & gula, qua continentur partes, 2.63.20
Buccinis caro est, sed penitus inclusa, tom. 2. colum. 62.10
Buccinis fauago dicta euenit, tom. 2. colum. 88.30
Buccinus faucificare in more est, tom. 2. colū. 88.30
Buccinis idem modus gignendi, qui purpuris & tempus idem, 2.89.20
Buccinis tempus viuendi longum tom. 2. col. 89.30
Buccinis testæ scabræ, 2.62.30
Buculæ pusillæ quas Phasiana regio fert abundè beneficio pabuli mulgentur tom. 2. col. 54.10
Bulbi reconditi germinare possunt rom. 2. colum. 525.20
Bulimia cur accidit, maximè tempore frigido, 2.460.20. & seq.
Bulimia ob inopiam alimenti sicci solet accidere 2.460.30
Bulimiæ celeriter, paucisque remediis subuenitur 2.470.40
Bulimiæ qualiter succurratur, tom. 2. colum. 460.50
Bulimiam frigus calorem corporis compellens, ac contrahens, iniicit atque intendit tom. 2. colum. 2.460.40

Bullæ.

Bullæ cur specie hemisphærij exurgere soleant 2.502.40
Bullarum consideratio, tomo. 2. columna 534.40.50
Bullarum cur basis candida aquæ insidit: & si Soli exposita est, nullam efficit vmbram. 2. columu. 502.30.40

Buteo auis.

Buteo carnium rus, 2.148.40
Buteo miluo æquiparatur ibid.
Buteo hostis ranæ, rubetæ, & anguis est, rapit enim eos atque exedit, 2.169.40
Buteo præcipuum genus accipitrum tom. 2. 185.1
Buteo semper cernitur, 2.148.40
Byssantiorum pecuniis indigentium, pro comparanda pecunia consilium tom. 2. colum. 1056.60. & 1057.1

CAdauera frigida & sicca tom. 2. column. 941.30
Cadauera hominum in Aegypto reseruantur, 2.1027.50
Cadens similiter in Rhetoricis tom. 2. colum. 1214.30 & seq.
Cadentia in terram atque resilientia, cur angulos ad planitiem reddant similes vtraque ex parte punctí, quò planum tetigerint, tom. 2. colum. 503.1. & seq.

Cadimus quare potius currentes, quàm ambulantes, tom.2.453.1
Cadunt retrorsum quibus colci violantur, aut quibus pars inferior raditur tom.2.503.20

Cæbus.

Cæbus simia est caudam gerens tom.2.25.60
Cæbi omnes caudam habent tom.2.colum.26.40
Cæbi partes interiores homini similes habent ibidem.

Cæcias ventus.

Cæcias cur non sudus sit tom.2.eolum.734.40
Cæcias circulari linea suapte natura fertur 2.552.20
Cæcias cur solus ex omnium ventorum numero, nubes ducere ad se possit tom.2.col.547.30
Cæcias ventus cur nubes ad se vocet tom.2.552.20
Cæcias ventus ex vulturnis dicitur, qui quidem ab solstitiali ortus loco spirat tom.2.col.1462.30
Cæciliæ serpentes tom.2.115.50

Cæcus.

Cæci ab ortu naturæ quare calui nunquam efficiantur, tom.1.576.60
Cæci ex cæcis nascuntur 2.139.50
Cæcos fœtus quæ animalia generant 2.327.50
Cæcum intestinum 2.458.20
De cæde lex Cumana 2.770.30

Cælum.

Cælum, tom.1.col.551.20.& consequenter
Cælum ab Athlante habetur iuxta poëtas, tanquàm nisi ipse teneret casurum super terram, vt quidam Physiologorum tradunt 2.1326.10
Cælum aliquod præter sensibile cælum secundum quosdam, 2.1290.60
Cælum Athlante sustineri fabulosum, & fallum 1.577.50
Cælum an factum sit, & quare, tom.2.col.207.30
lum cæleſtiáque genitoris patrisque nomine appellata 2.291.1
Cælum calidum est, tom.2.columna 546.20
Cælum causa effectrix impressionum, apparentiúmque, tom.1.col.690.20.& sequent.
Cælum corpus diuinum, tom.1.580.50
Cælum cum syderibus semper in actu est, citra fatigationem, tom.2.col.1368.10
Cælum cur maximè nocte media, & meridie soleat tranquillari, tom.2.col.544.20
Cælum cur potius ab A ad C moueatur, quàm contrà, quæsito, tom.1.columna 20. & sequentibus.
Cælum Dei sedes, tom.2.1469.40
Cælum deorum domicilium, 2.1458.30
Cælum diis à veteribus tribuebatur, propterea quòd solum est immortale tom.1.col.577.40
Cælum dextrum, & læuum quod, tom.1.580.10
Cælum & diuinissima sensibilium casu orta sunt secundum quosdam, 1.434.40
Cælum ex omni sensibili materia constat 1.566.50.& sequent.
Cælum factum est iuxta Platonem solum 1.521.1
Cælum figuræ est sphericæ 1.581.30.& sequentibus
Cælum finitum est 1.559.20
Cælum hoc, & simpliciter cælum, aliud est 1.567.20
Cælum incorruptibile, & ingenerabile est, vacátque omni difficultate mortali tom.1.colum.577.40
Cælum in Timæo Platonis ortum asseritur, non tamen caducum 1.570.50
Cælum ipsum nullo in alio corpore vlteriùs collocatum 1.462.30
Cælum maximè appellatur corpus vltimum, superúmq; in quo & vniuersum diuinum dicimus esse, 1.568.1
Cælum nubilum cur tepidius aperto, & placido 2.546.50
Cælum ὁσφαῖρα ritè à Græcis appellatur, eò quòd supra cæpta, id est, montes existat tom, 2.col.499.50
Cælum principium & exitum æternitatis vniuersæ non habens, infinitum autem habens, & continens in seipso tempus tom.1.columna 577.20
Cælum purum placidúmque cur serenum indicat tempus, turbulentum hyemem prænuntiat, tom. secundo, columna 548.20.30.40
Cælum quòd causa sit effectrix impressionum, apparentiúmque, aqua verò, ac terra materiam præbeant 1.690.20.& seq.
Cælum quòd neque factum sit, neque corrumpi possit, tom.primo, columna 577.10.& sequentibus
Cælum quot modis dicatur tom.1.568.1.& sequentibus
Cælum rotundum est tom.1.colum.581.30.& eodem tom.col.582.40
Cælum sempiternum non ab anima cogente 2.578.10
Cælum sine labore, & nullius indigens tom.577.40
Cælum singulare est, & ex materia constat 1.567.20.50
Cælum solum est immortale, tom. primo, columna 577.40. & eodem tom. columna 915.1
Cælum vnum, ac sempiternum est tom.1.col.577.20
Cælum vnum, non plures, 2.1405.40.50
Cæli æternitas 2.577.30
Cæli conuersionis principium id vnde oriuntur stellæ 1.580.10
Cæli corpus quare rotundum tom.1.582.10.& sequen.
Cæli latera quæ 1.580.10
Cæli lationem, & quæ prima lationum est, regulárem esse censendam, tom.1.colum.584.1.& seq.
Cæli longitudinem iuxta polorum distantiam sumendam esse, quorum alter sursum, alter deórsum sit tom.1.columna 578.30.& sequentibus
Cæli motus omnium motuum celerrimus est 1.582.40
Cæli motus sempiternus tom.secundo, colum.1458.30.40
Cæli vertices & signa duo immobilia, tom.1.1458.40
Cælo dextrum & sinistrum sine differentiis sursum & deórsum aptari non posse tom.1.colum.578.10.& seq.
Cælum & Solem nomine genitoris & patris antiquitus appellabant 2.291.1
Cælum quod agitat num motus expers aut cæli pars, aut in cælo condatur tom.1.columna 914.1
Cælum tale constitisse, quale volunt naturæ exploratores 2.207.40
Cælum vnum esse necessariò probatur, tom.1.566.30
Cæli cur plures esse non possint tom.1.col.564.20.& sequen.
Ad cælum manus tollimus omnes deprecaturi 2.1469.60
Extra cælum non est vllum corpus, nec esse potest 1.563.20. & eodem tomo, columna 568.20
Extra cælum non locus, vacuum, aut tempus 1.568.50.60
Extra cælum posita, nullis alterationibus, & passionibus subiecta, 1.569.1

Cælestis.

Cæleste corpus neque calidum esse, neque ignescere, stellarum discursus satis declarant 1.694.30
Cælestia corpora rotatu sonum harmoniámque minimè efficiunt contra irrationabilem Pythagoricorum opinionem 1.tomo, colum.587.50. & sequentib.
Cælestia perpetuo ordine, ornatúque disposita sunt, & nunquam variantur tom.2.colum.1470.1
Cælestium corporum motus ob quam causam multiplicentur iuxta distantiam à primo orbe, 1.589.50.& sequentibus
In cælestibus ordo longè magis ratus, certúsque status patet, quàm in nobis tom.2.colum.207.40

Cæsietas.

Cæsietas quædam imbecillitas est, tom.1.columna.383.30
Cæsietas quid 2.384.40
Calamentum in mentham vertitur tom.2.colum.1565.40

Calcar.

Calcar auium 2.283.60
Calcar cùm mares habeant, fœminæ magna ex parte non habent, tomo, 2. columna 219.20
Calcar quibus auibus, & quibus non, tom.2.col.29.1.& 283.60
Calcaria animalibus arma, tom.2. columna 239.10
Calcaria auium ex cibo gignuntur aduentitio, & auctiuo, quem tum à fœmina, tum deforis sibi acquirunt 2.331.60
Calcarigeræ aues, quæ ad volandum sunt ineptiores præ sua grauitate, 2.29.10
Chalcidem apud Euboicam, parte quadá agri, oues & capræ felle omnino carent tom.2.col.261.10
Chalcida, quæ aliis digny da vocatur, suo morsu exitiali iumenta aut interimit, aut vehementi dolore afficit 2.165.50
Chalcida similis paruis lacertis est, ibidem
Chalcida similis est serpenti Cæciliæ in colore ibidem
Chalcis pisces, quæ etiam æricæ appellantur, vitio infestatur diro, vt pediculi sub branchiis innati quàm multi interimant: quod nulli ex cæteris piscibus accidit 2.171.30
Calculus vesicæ quomodo, & quibus efficitur 2.49.50.60
Calculosus quare solus homo tom.2.col.472.50.60.& col.473.1

Caldaria.

Caldariis cur igne per incrementa continua oblato magis sudemus tom.2.430.50.60.& 431.1
Caldariis magis sudamus, quàm prope tantundem ignis 2.427.10
Caldariis quare magis sudemus tempore frigido 2.430.1

Calicibus amplis, & fœcundis arcetur ebrietas tom. 2. colum. 435. 60

Calidum, & Caliditas.

Calidius quibus modis dicatur tom. 2.219.10 & sequentibus
Calidum aliud per se, aliud per accidens tom. 2. 219. 60.
Calidum calore externo, calidum quasi per accidens est, 2.219.40
Calidum contrarium frigido, 2.511.240
Calidum & frigidum omnium quæ sensum patiuntur apertissima sunt, tom.2.col. 218.50
Calidum & humidum qualitates febrificæ: febris enim earum qualitatum consistit exuperantia 2.555.50
Calidum multifariàm dicitur tom. 2. colum. 218. 60
Calidum lacrymam ciet 2.451.50
Calidum leuius 2.537.30
Calidum omne humoris detrahens est, tom. 2.590.30
Calidum omnino vim coquendi siccandique obtinet 2.543.1
Calidum opimum est 2.461.1
Calidum per se, amplius vrit, tom. 2. colum. 219.40
Calidum per se, & per accidens dicitur, ibid.
Calidum per se refrigescit lentiùs, ibid.
Calidum potentia, & calidum actu tom.2.colum.220.10
Calidum quod amplius tactum calfaciat, & calidum quod magis flammam excitet, atque igneat, 2.220.20
Calidum vtrum simplici ratione, an multiplici dicatur, 2.219.1
Calidi & frigidi rationes tom.2.colum.218.40. & sequentibus
Calido & frigido natura seruatur, & constat 2.569.10
Calida ampliùs in Sole, quàm in vmbra refriger antur, & quare, tomo. 2. colum. 542.50.60
Calida aut suum, aut externum calorem continent 2.219.30
Calida cùm mouentur refrigerantur tom. 2.546.40
Calida & humida putredini opportuna, tom. 2.550.30
Calida & ficca nullam sentiunt putredinem 2.404.10
Calida omnia modo fulminis vrunt, tom. 2. 543.30
Calida plus aeris continent, quàm aquæ tom. 2.392.20
Calida propria mutationi, tomo. 2. columna 533.40
Calidiora & humidiora perfectiora tom.2.colum.315.10
Calidiora & humidiora propter pulmonē, ouū edunt perfectum 2.315.20
Calidiora omnia angusta, tom. 2. columna 2.546.40
Calidi & humidi incontinentes tom. 2. colū. 455.20
Calidi naturâ vocem magnam emittere solent, & quare 2.479.1.10
Calidi qui sunt natura, si modo robusti, & pleni nisi coeant, sæpe bili laborāt, & aluo amara, & pituita salsa, & color corporis in eis immutatur, & quare id accidat tom. 2. columna 448. 30
Calidorum duorum quod sit calidius, iudiciū non est simplex, 2.219.50
Calidorum per passionem frigiditas nō est priuatio 2.219.60
Calidis locis cur diutiùs viuitur tom.2. colū. 496.50.60
Calidis locis habitantes, genus hominum antiquius 2.497.50
Calidis locis homines cur sapientiores sunt, quàm frigidis 2.497.40
Calida loca habitantes sobrij propterea sunt, quia possunt satis refrigerari, ibid.
Calida loca habitantes cur timidi sunt, fortes verò qui frigida, tomo 2. columna 49.50.60
Calidos cur sedile impleat tom. 2. columna 457.20
Caliditas, aut frigiditas loci confert ad grauem, vel acutam vocem, 2.395.10
Calidus spiritus crassitudine sua granitatem efficit vocis, frigidus præ sua tenuitate contrarium facit ibid.
Calidris auis colorem cinereū variè distinctum habet 2.149.40
Calidris auis vnde victum petat tom. 2. colū. 149.40
Caligo est excrementum concretionis nebulæ in aquam 1.703.60
Caligo est tanquam nebula sterilis, tom.1. 704.1
Calippi artificium, 2.1153.50
Callias mitragytes, id est, stipem flagitans, ab Iphicrate per metaphoram appellatus est, 2.1163.1
Calliditas in acquirendo maximè sita est tom. 2.508.60
Callidum cur oratorem, imperatorem, & mercatorem appellare soleamus, tibicinem, & histrionem non item tomo. 2. columna 508.50
Callipides Tragicus olim reprehensus ob motus, & saltationes imperitas tom. 2. colū. 1158.1
Callistephanus olea est in Pantheo omnia folia reliquis oliuis contraria forma producens, 2.1543.30
Callistephanus olea supinam non pronam partem habet viridiorem 2.1543.40
Callistephanus ramos mittit quemadmodum myrtus ibid.
Callistephani sumptam plantulam Hercules Olympiis oleam plantauit, athletis coronas suppeditantem ibid.
Callistephanum muro circunjecto munitam, ne quis tangat, grandi pœna cauetur ibidem
Calli à saxis absoluti non mouentur tom. 2. 3.40
Calli, Vide etiam Tubera, & Vertibula.
Callistratus in Macedonia cùm prouentus portus vt plurimùm viginti talentis æstimaretur, modum inuenit, vt duplum conficeret, tomo 2. columna 1061.50

Calor.

Calor ab alimento capit originem tom.2. colum.955.20
Calor animalis perquàm tutè à tergo est apertus 2.245.30
Calor animalium nec ignis est, nec ab igne originem ducit, tomo secundo, columna 320.60.
Calor animalium omnium supernas partes suapte natura subit, tomo primo, columna 895.40.& tomo 2.colum.494.20
Calor auget, & alimentum parit, tomo 1. colū. 868.40
Calor causa motus in animantibus tom.2. col. 439.40
Calor concoquit, & quod calidius, id concoctu facilius est, 2.376.20
Calor corporis intimus à vini calore, si nimis est superatur, atque extinguitur 2.438.30
Calor densa omnia laxat, tom. 2. columna 542.30
Calor & frigus generationis, & corruptionis causa, sed quomodo, tomo 2. columna 380.20
Calor humori permistus candorem gignit 2.530.1
Calor humore alitur, sed non quolibet: sed leui & copioso, 2.433.60
Calor ignis proprium est, tomo primo, colū. 868.1
Calor in corde, & vicinis partibus vehementissimus est, maioréque refrigeratione opus habet, 1.969.40
Calor in natura animalium, & stirpium institus quid efficiat, tomo primo, columna 868.50
Calor in natura, per ipsum opus diffunditur 1.974.50
Calor in neruo ei qui in venis confinis est 1.971.60
Calor in neruo vehementissimus ibid.
Calor insitus nobis quasi animans tom. 2. colum.560.30
Calor intestinus, & naturalis animalibus à vitæ initio inest tom.1.columna 948.1. & eodem tomo, colum.970.20.
Calor laxat, rarefacit, & indurat, tomo. 2. colum.388.40
Calor mero deditorum quare imbecillus 2.434.10.20
Calor minor à maiori absumitur, tom.2. col. 542.50
Calor mouendi vim habet, tomo secundo, columna 314. 20. & eodem tomo, columna 494.20
Calor natiuus concoquit, externus putrefacit 2.431.10
Calor naturalis aut defectu alimenti, aut redundantia extinguitur, tomo primo, columna 948.30
Calor naturalis materiam qua continetur absumit, 1.942.40
Calor naturalis quibus extinguitur tom.2.colum.433.40.& sequen.
Calor naturalis refrigerationem requirit, vt integer retineatur, tomo primo, columna 948.50
Calor non pariter agit in venis, & ventriculis cordis, tomo secundo, columna 246.40
Calor pinguis in quibusdam seruatur, qui siccitatis pariter & refrigerationis procliuitatem arcet, in quibusdam alio succi genere præditus conditur tomo primo, columna 941.60
Calor quare ambusta facit, & tollit tom.2.col. 424.60
Calor qui à superioribus astris in vicina terræ loca fit, cur vehementior sit, quàm in aeris regione media, aut suprà, tomo primo, columna 691.1.& seq.
Calor quod parum est facilè afficere potest 2.223.40
Calor semen fœcundans est spiritus, cuius natura respondet elemento stellarum tom. 2. 320.50
Calor semina facit fœcunda, & quid calor ille ibidem
Calor Solis cur summum adurere potest, ignis non potest 2.592.20
Calor spiritus regioni non conuenit, tum ob refrigerationem, tum ob alias causas tomo 1. 971.60
Calor sursum fertur tomo secundo, columna 494.20
Calor tum cogendi, tum liquandi vim habere videtur 2.220.1
Calor vim obtinet augendi tomo secundo, columna 249.50. & eodem tomo, columna 396.20
Calor vim obtinet concoquendi tomo secundo, columna 253.50. & eodem tomo, col. 266.60
Caloris corruptio vnde, & quibus modis 2.439.10. & seq.

Caloris natiui principium in omnibus, tam animalibus quàm stirpibus quare est, & pluribus partibus accommodatum tom.2. colū. 221. l. 10
Caloris naturalis origo in corde, aut eius proportionali 1.948.1
Caloris particeps omne animalium genus 2. 225.20
Caloris naturalis ratio describitur pulmone sanguinis compote 2.315.10
Caloris restinctio & marcor, mors tom.1.col. 965.40
Caloris salus vitáque vnà custodiuntur tom.1. 948.20
Caloris vi omnia in dies confici solent tom.2. 568. 40
Calori animalium quomodo temporis calor assimilatur 2.356.30
Calorem naturalem vt stirpes conseruent tom. 1.949.1
Calorem sequuntur humores tomo.2.colum. 475.50
Calore ab eodem cur vrimur,& dolemus refrigerati 2.462.30
Calore ars vt instrumento vtitur. tom. 1. col. 974.50
Calore naturali cibus concoquitur tom. 1.col. 948.10
Calore natura vt instrumento & materia vtitur 1.974.50
Calore vt natura, citra partium adustionem vtatur 2.974.60
Calores teporésque corpora resoluunt, atque relaxant 2.289.1

Calua.

Calua mulieris futuram habet vnam in orbem 2. 9.20
Calua os capitis continuum, nouissimis superim positum vertebris 2.44.40
Calua pars capitis, pilis intecta tom.2.9.20.30. & eodem tomo col. 44.40
Calua viri futuras habet tres vt plurimum 2. 9.30.& eodem tom.col. 44.50
Caluæ pars posterior, occiput tomo secundo, col.9.30
Caluæ pars prior, sinciput 2.9.20
Caluæ animántium diuersæ ac variæ tom. 2. 44.40.50
Caluaria homini serò cur indueretur tom.2.colum.226.20

Caluescere.

Calueścit nemo vel temporibus, vel occipite 2.387.1
Caluescunt nonnulli parte priore capitis tom. 2.386.50
Caluescunt viri procedente ætate tom. 2. col. 386. 60
Caluescere minùs solent, qui mento sunt bipartito 2.48.20
Caluescere minus solent, qui varices habent tom. 2. colum. 48. 30

Caluities, siue Caluitium.

Caluities à Venereo coitu euenit, scilicet iis, qui sua natura sint eò propensiores 2.389.10
Caluitium nullum, neq; salitium ante cœptum coitum Venereum 2.47.50. & eodem tom. col.389.10
Caluities priori capitis parte nonnullis accidit 2.386.50.60.& eodem tom. 389.20
Caluities quædam plantarum & auium tom. 2.388.50.60
Caluities quare priori capitis parte tom. 2. col.389.20
Caluitium quid 2.47.50
Caluitium, siue caluities vitium generale 2. 388.50
Caluitiei causa est inopia humoris calidi qualis præcipuè est humor pinguis tom.2.colum. 389.1
Caluitij in homine consideratio 2.389.1.& sequentibus
Caluitij immunes mulieres, pueri, & spadones 2.47.50

Caluus.

Caluus nemo parte posteriore efficitur tom. 2.48.50
Calui cur non fiant pueri, & mulieres tom. 2. 476.60
Calui cur nunquam efficiantur cæci ab ortu naturæ 2.375.60
Calui cur spadones effici nequeant tom.2.colum.476.50
Calui omnium maximè animalium homines apertè efficiuntur 2.388.50
Calui si varices habere incœperint, pilos nonnulli producunt 2.48.30
Calui soli viri efficiuntur, ob cerebri maximam humiditatem 2.389.30
Caluis quare nunquam redeat pilus tom.2. 389.40

Calumnia.

Calumnia trux, & communis, & multorum malorum causa 2.1216.30
Calumnia vt dissoluatur tom. 2. 1216. 1. & sequentibus
Calumniæ dissoluendæ, loci tom.2.1178.10.& sequentibus
Calumniæ circa hominem 2.1225.10
Calumniæ circa rem 2.1225.30
Columniæ circa rem, vt repellantur tom.2. 1226.1
Calumniæ communes vt soluantur tom.2 ibidem.
Calumniæ priuatæ apud iudices vt diluendæ ibidem.
Calx aliquid caliditatis habet,& quare, tom. 2. 220.1
Calx pedis pars posterior 2.13.40
Calces pedum quibus tremiscunt, & conquatiuntur, pronique déorsum labuntur tom. 2.452.20.30

Camelus.

Camelus ab auerso vrinam reddit 2.23.20.& eodem tom.col.87.60
Camelus bisulcum animal 2.21.50.& colum. 370.60
Camelus bisulcum animal, & non vtrinq; dentatum 2.21.50.& eod.tom.col.24.10.& eod. tom.col.256.50
Camelus bisulcum animal maximum inter reliqua 2.370.60
Camelus caudam habet asino similem tom.2. 21.40
Camelus duas mammas habet in ventre & papillas quatuor, vt bos 2.23.1
Camelus equis odio naturali aduersatur 2. 110.30
Camelus fel non discretum, sed venulis quibusdam confusum habet tomo secundo, colum.160.60
Camelus fœmina post partum interposito anno vno coit 2.88.1
Camelus genitale habet retro tom.secundo, colum.21.40
Camelus genua singula in singulis cruribus habet 2.21.40
Camelus gerit vterum menses duodecim 2. col.88.1
Camelus gerit vterum menses decem, & vnipara est 2.128.20
Camelus in Arabia hominem morsibus necauit, eò quòd matrem opertam ad coitum submiserat tom.2.199.30. & eodem tom.col. 1539.50
Camelus mas & fœmina coire incipit in trimatu 2.88.1
Camelus longæ vitæ est 2.281.50
Camelus mas sæuit tempore coitus, siue homo, siue camelus accedat 2.120.30
Camelus multiplicem habet ventrem, & quare 2.236.50
Camelus papillas quatuor habet, modo vaccæ 2.21.40
Camelus parit in vere 2.128.20
Camelus parit singulos 2.88.1
Camelus proprium inter cæteras quadrupedes habet in dorso quod tuber appellant tom.2. 21.30
Camelus quare non supernè dentatus tom.2. 256.50
Camelus quo modo bisulcus 2.21.50
Camelus quomodo fel habet tom.2.260.60
Camelus rabie prehenditur 2.162.60
Camelus ruminat more cornigerorum, quia ventres similes cornigeris habet tom.2. 257.1
Camelus talum habet similem bubulo tom. 2.21.40
Camelus viuit plus quàm quinquaginta annos 2.128.20
Cameli ætas 2.128.20.& col.153.1
Cameli cibus dirus,& spinosus 2.256.60
Cameli clunes,& talus quales sint 2.21.40
Cameli coitus qualis 2.74.10
Cameli lac ad vnam mensuram bibitur, duabus, aut tribus aquæ admistis 2.128.20
Cameli lac & caro quando suauissima omnium est ibidem.
Cameli lac tenuissimum, collatum cum lacte bubulo, asinæ,& equæ 2.51.10
Cameli partus tom.2.88.1.& eodem tom. col.370.20
Cameli pes carnosus vestigio vt vrsæ tom.2. 21.50
Cameli proles annicula à parente separatur 2. 128.2
Camelo flexus artuum quare plures videantur 2.21.40
Camelo mammæ inter femora sunt, & quare 2.277.40
Camelo pes bisulcus ibidem.
Camelo quod tempus coëundi in Arabia 2. 88.1
Cameli ad quatuor dies tolerare sitim possunt sine potu, mox bibunt quàm multum tom. 1.col.152.40
Cameli ad aquam turbulentam & crassam suauiùs bibunt: nec ex fluuio eam priùs hauriũt, quàm pede inturbent ibidem.
Cameli Bactrianæ ab Arabiis differunt, quòd illis bina, his singula tubera sint tom.2.col. 21.30
Cameli celeriùs currunt, quàm equi Nissani, propter laxiorem sui gradus glomerationem 2.102.30
Cameli cornibus vacant, & altero dentium carent ordine 2.24.10
Cameli fœminæ castrantur, cùm eis vti in prælio libet, ne concipiant vtero tom.1.col. 202.30
Cameli in Arabia cum matribus propriis non coëunt, sed etiam si quis cogat, non patiuntur 2.1539.40
Cameli matres nunquam superueniunt suas 2. 199.20
Cameli quando coëunt 2.881.1
Camelorum duo genera, Bactrianum, atque Arabium 2.20.50
Camelorum genus vtrunque pedatim gradiatur ibidem.
Camelorum pulli natura 2.199.30
Camelorum vita ad quot annos tom.2.128. 20.&

20.& eodem tomo,col.153.1
Camelis natura opitulata est magnitudine 2. 240. 40
Camelis natura abusa est dentium portione 2.256.60
Camelis genitale neruo constat 2.23.30
Camelis membrum genitale neruo ita constat, vt vel ex eo confici possit, quo arcus fidissimè intendatur 2.79.10
Camelos calceant carbatinis quare 2. 21.50
Camelos quidam Asiæ superioris incolæ ad tria millia possident 2.202.30

Cancellus.

Cancellus communis crustatorum & testatorũ generum socius 2.64.20
Cancellus concharum hospes vnde consistit, & quæ ingreditur 2.90.10.20
Cancellus hospes,& custos pinnarum, quo custode priuatæ, breui tempore pereunt tom. 2. col.89. 40
Cancellus quare vtrunque genus testatum scilicet, & crustatum, sibi vendicare videtur 2. 64.20
Cancellus seorsum per se nasci solitus ibid.
Cancelli domicilia 2.90.20
Cancelli forma,& descriptio 2.64.30.30
Cancelli generatio ex terra, limóque tom. 2. 90. 10
Cancelli genus diuersum quod in natice degit 2.64.40
Cancelli genus oblongius quod turbinem subit, quàm quod naticem ibid.
Cancelli natura 2.64.20
Cancelli qui perquàm exigui in pisciculis reperiuntur, pedes nouissimos latiusculos habent, vt ad nandum vtiles sint, quasi pro pinnulis aut remis pedes haberentur tom.2.colum. 271.30
Cancelli vigente ac vrgente flatu, sese in saxa recipiunt, atque latibulis tutantur tom. 2.col. 64.50
Cancelli qui cum turbinatis hospitantur, & qui cum naticibus 2.65.1

Cancer.

Cancer, animalium quæ crusta integũtur, quartum genus 2.58.40
Cancer è genere aquatilium ambulat tom.2. col.3. 40
Cancer fœmina in nulla alia re differt à mare, nisi quòd operculũ applicatile illud amplius, & distantius, & hirsutius fœmina gerit, in quo oua parit, & quà egerit excrementum 2.81.40
Cancer mas membrum quod in fœminam inserat, nullum omnino habet ibid.
Cancer vnus quaternis pedibus regitur tom. 2.7.16
Cancri albido colore, corpore admodum parui, in quibusdam testaceis nascuntur, & in quibus 2.89.50.60
Cancri binos dentes habent primores, & quis situs aliarum partium tom. 2. 264.30
Cancri caudam non habent, vtpote illis inutilem, quoniam vitam agere terrenam, cauernásque subire soleant tomo 2.271.10.20
Cancri crusta sua exuuntur per ver. tom.2.colum. 92.40
Cancri cur superiorem sui forcipis partem moueant, non inferiorem 2.281.30
Cancri exuunt senectutem sæpius in anno 2. 159.20
Cancri genus crustatorum 2.271.1
Cancri fluuiatiles, tertium genus cancrorum 2. 58.50
Cancri in crustatorum genere 2.8.10
Cancri in latus mouentur 1.934.10
Cancri in priorem quodam modo partem sese mouere videntur ibid.
Cancri litorales in Phœnice sunt tantæ velocitatis, vt vix consequi sit: vnde hippeas, hoc est, equites illos appellant 2.58.50
Cancri litorales in Phœnice nihil fere intus habent propter pabuli inopiam ibid.
Cancri pelagij pedes habens longè tardiores ad ambulandum,& quare 2.271.20
Cancri quando crusta exuantur 2.92.40.& eodem tomo,col.159.20
Cancri vt aquam egerant 1.960.10
Cancrorum coitus qualis 2.81.30.40
Cancrorum colore albido generatio tom.2. 89.30
Cancrorum forceps dexter, grandior,& valẽtior 2.271.40
Cancrorum genus multiplex est, nec facilè enumerandum 2.58.40
Cancrorum incessus 1.934.1.10
Cancrorum oculi vt positi 1.934.10
Cancrorum pedes quo situ,& ordine tom.2.colum.58.60.& 59.1
Cancrorum saxatilium vescendi modus tom.2. 146.40.50
Cancris caput indiscretum 2.274.1
Cancris corpus rotundum 2.59.10
Cancris ex crustaceis solis cauda est ibid.
Cancris forcipes & pedes quales tom.2. colum. 61.20
Cancris intestinum quà desinit 2.60.20
Cancris oris vsus qualis 2.281.30
Cancris pedes omnes deni cum forcipibus sunt 2.58.60
Cancros edunt cerui morsi à Phalangio: quod idem homini etiam prodesse putatur tom.2. 173.1
Cancrarij generis,& locustarij similitudo, & dissimilitudo 2.271.10

Candidum.

Candidum oculi ferè in omnibus simile tom. 2.10.20
Candidum oculi siue albugo pars oculi est, quæ postremò nigrum circundat tom.2.colum. 10.1
Candidum quod perspectum atque perlucidum est 2.538.10
Candidi à luteo differentia in ouis tom.2.col. 343.50.& seq.
Candido oui consistit animal 2.344.1

Canicula, siue Canis sydus cæleste.

Caniculæ astri tempore fiunt piscium marinorum capturæ 2.157.50
Caniculæ astri tempore mare euertitur, maximè apud Bosphorum 2.157.50
Caniculæ ortus morbos tollit, vel parit, indicat vel intendit 2.413.50
Canis ortum venti præuij nuncupati antecedũt 2.549.40
Cane tum oriente, tum occidente an aëris mutatio fieri soleat 2.549.30.& seq.
Canicula oriente cur Auster moueatur certissima lege naturæ 2.549.20

Canis animal.

Canis animosus, amator,& assentator tom.2. col.5.10
Canis cæcos generat 2.327.60
Canis cum vulpe coit 2.333.60
Canis cur partu est numeroso tom.2.468.1
Canis fœcundus 2.479.20
Canis fœmina gerit vterum diebus sexaginta & vno, aut duobus, aut ad summum tribus: nec minus quàm sexaginta diebus tom.2. colũ. 86.40
Canis fœmina sæuit à partu, & quare tom. 2. 471.50
Canis fœmina sexto post partum mense impletur,& non prius 2.86.50
Canis in eadem tegula semper dormitans, quare vulgò dicitur 2.963.60
Canis multifidus 2.22.1
Canis multipara 2.370.30
Canis non perficit partum 2.369.20
Canis parit complurimum duodecim, sed magna ex parte quinque, aut sex. Vnum etiam aliquam peperisse certum est 2.124.10
Canis quo modo incrementa capiat tom.2.colum.23.60
Canis rabiosus quicquid momorderit, inficit rabie, excepto homine 2.162.50
Canis simplicem habet ventrem 2.256.40
Canis ventrem paruum habet, nec multo ampliorem intestino, lequémque intus tom. 2. 258.1
Canis Vlysis apud Homerum vicesimo anno moritur 2.114.20
Canis vuluam infra septum transuersum continet 2.37.40
Canis fœminæ libido quot diebus describitur 1.123.40
Canis fœminæ menstrua septem diebus mouentur ibidem
Canis vterus in aluo 2.296.40
Cani calua osse continuo perficitur tom.2.colum.44.40
Cani coitus omni tempore opportunus tom. 2.82.20
Cani digiti in prioribus pedibus quini, in posterioribus quaterni 2.276.40
Cani lien prolixus 2.256.10
Cani os resci ssum 2.25.40
Cani totum corpus hirtum 2.21.10
Cani ventriculus vnus,& arctior 2.33.20
Canem fœmellam fictili incumbere, aiebat Empedocles, ob similitudinem, quam cum eo plurimam haberet 2.1027.10
Canes ægrescentes herba quadam comesa vomitant 2.173.20
Canes à partu coeunt sexto mense nec priùs 2.123.30
Canes apud Indos feri 2.473.30
Canes canire dicuntur 2.121.40.& eodem tomo,col.123.40
Canes cùm lumbricis infestantur, herbam tritici comedunt 2.173.50
Canes dentes mutant,& quos,& quando. Et ibi diuersa authorum sententia tom.2.colum. 24.40.50
Canes dentibus serratis 2.24.10
Canes ex Molotidis, & Laconicis, insignes animo,& industria 2.168.30
Canes fœminæ omnes considentes mingunt, ali quando tamen nonnullæ crure elato minxerunt 2.124.1
Canes herba ingesta vomunt, & ita purgantur 2.150.50
Canes implentur vno coitu 2.123.30
Canes Indici ex bellua quadam simili, & cane generantur 2.333.60
Canes Indici ex trigide & cane generantur 2. 166.10
Canes in India vrbani,& syluestres tom.2. colum.210.30
Canes in templo Mineruæ Achaicæ sunt, qui venientes Græcos nulla iniuria imperunt, sed tanquam familiarissimis blandiuntur tom. 2.col.1550.40
Canes intra se animal genera nt 2.295.1
Canes iuniores dentes habent candidos, & acutos: seniores, nigros, & hebetes tom.2.colũ. 24.50
Canes Laconicæ gerunt vterum parte sexta anni, hoc est, sexagenis diebus, aut vno, vel altero plus, minúsve 2.113.30
Canes Laconicæ magna ex parte catellos octo pariunt 2.124.10
Canes Laconici mares & fœminæ coeunt quandiu

diu viuunt 2.124.10
Canes Laconici ex vulpe & cane generantur 2.166.10
Canes Laconici menſe ſuæ ætatis octauo coeunt 2.123.20
Canes Laconici mares ad annos decem viuunt, fœminæ ad duodecim 2.124.10
Canes Laconici melius coeunt cùm laborarint, quàm cùm ociosè degunt ibid.
Canes magni in Epiro gignuntur 2.54.20
Canes mammas in ventre habent 2.23.1
Canes mares qua ætate crus attollunt mingentes 2.124.1
Canes minores in Aegypto, quàm in Græcia, & quare 2.175.30.40
Canes minus efferantur coitus copia tom. 2. colum.120.50
Canes non ſine cruciatu ſeſe leuant excremento 2.258. 0
Canes num dentes mutent 2.24.40
Canes, pars tali, vbi ſitæ 2.22.30
Canes pecuarij cæteris contra belluas præſtant magnitudine, & fortitudine 2.168.30
Canes quandiu ſint habiles ad gignendum 2. 87.50
Canes quare ſlante Fauonio veſtigia minus poſſint comperire 2.551.10
Canes quare pilum hybernum amittere ſolent 2.469.1.
Canes qui præſtantiſsimi 2.168.30
Canes ſomniant, idque ſuo latratu, quem per quietem agunt, declarant tom. 2. columna 73.50
Canes tribus morbis infeſtantur, rabie, angina, podagra. 2.162.50
Canes vehementer ferociunt à catellis tom.2. 120.40
Canum ætas dentibus indicatur, dignoſcitúrque 2.24.50
Canum catelli cæci generantur, nec ante duodecimum diem viſum accipiunt tom. 2. colũ. 123.30
Canum fœminarum in mãmis indicium, cùm ætatem coeundi habent tom. 2. columna 123.60
Canum fœminis genitale prominet, cùm ad coitum ſtimulantur, & locus humeſcit 2. 121.40
Canum fœturæ tempus tom.2. col. 86.40. & eodem tomo, col.123.20
Canum genera plura, tomo ſecundo, colum. 123.20. & ſeq.
Canum genus Laconicum. lac poſt coitum, diebus triginta habere incipit 2.123.50
Canum genus Moloricum venaticum, nihil à cæteris diſcrepat tomo ſecundo, columna 178.30
Canum gerendi vteri diuerſitas tom.2.colum. 123.30.40.
Canum Laconicorum coitus 2.123.20
Canum Laconicorum fœminæ viuaciores maribus ſunt, quia minùs laborant quàm mares 2.124. 20
Canum lac quale 2.123.50
Canum libido 2.123.40
Canum medicina ex herbis 2.173.20
Canum morbi 2.162.50
Canum partus 2.124.10
Canum purgatio quæ coniuncta partui eſt, vnà cũ catellis naſcentibus prouenit, craſſo pituitoſoque humore 2.123.50
Canum rabies 2.162.50
Canum tam marium quàm fœminarum tempus coeundi 2.86.40
Canum vita ad quot annos extenditur tom. 2. 124.10.20
Canibus ætatis indicium ſumitur ex dentibus 2.124.30
Canibus fœminis lac quando, & quando vtile 2.123.50
Canibus mammæ vbi, & quot tom. 2.277.10
Canibus menſtrua quot diebus mouentur, & quando genitale prominеat 2.123.40
Canibus prona totius corporis hirſuta habentur, & quare 2.233.70
Canibus proprium ricinus, qui ab eodem animali nomen cynoraiſtæ accepit tom.2.col. 102.10
Canibus ſeneſcentibus vox grauior tom.2.colum. 86.1
Canini dentes quando mutentur 2.124.20
Cum canibus lupi coeunt in agro Cyrenenſi 2. col.166.10
Caniunt fœminæ canes quot diebus tom. 2. 123.40
Caniceps animal eadem forma qua ſimia eſt, ſed maior & validior tom.ſecundo, columna 25.60
Caniceps faciem ſimilem cani habet, vnde & nomen accepit 2.26.1
Caniceps moribus ferocioribus eſt ibidem
Caniceps robuſtos dentes habet, caninis ſimiles ibidem
Caninus appetitus cur tempore frigido maximè incidit tom.ſecundo, colum. 460.20. & ſequentibus.
Caninus appetitus ob alimenti ſicci inopiam ſolet accidere tomo ſecundo, columna 460.30
Canino appetitui panis ſubuenit tom.2.colum. 460.50

Canicula piſcis.

Canicula ex muſtelorum piſcium genere ſemel in anno parit 2.113.50
Canicularum fœtus 2.112.50
Caniculis vbi oua ſunt 2.112.40
Caniculas aliqui nebrios muſtelos ab hinnulo appellant 2.112.50

Caneſcere.

Caneſcit homo ſolus inter cætera animantia tom.ſecundo, colum. 384.40. & eodem tom. colum.386.60
Caneſcit pubes hominis nouiſsimè tomo 2. col.47.40
Caneſcunt celeriùs pili operti quàm detecti tomo 2. columna 47.30. & eodem tom.colum. 391.20
Caneſcunt celeriùs pili rufi, quàm nigri tom. 2.391.10
Caneſcunt primò tempora, & quare tom. 2. 390.50
Caneſcunt quæ celeriùs tom.ſecundo, columna 39?.10
Caneſcunt ſeneſcentes homines capite tom. 2. 386.60
Canuerunt nonnullis pili, dum ægrotarent: quibus in bonam valetudinem reſtitutis, nigri enati ſunt, canis defluxis tom. 2. columna 47.30

Canities.

Canities aliquando ex ægritudine prouenit, tom.2.columna 47.30. & eodem tom.colum. 389.60
Canities in equis maximè innoteſcit tom.2. 391.1
Canities non ex ariditate fit, vt quidam volunt 2.47.30. & col.391.20
Canities pili ægritudo eſt tomo 2. columna 390.1
Canities putredo quædam eſt tom. 2. colum. 471.40
Canities putredine efficitur tom.ſecundo, columna 391.20. & eodem tomo, columna 471.40
Canities quare alba 2.390.20
Canities quare cæteris animantibus non æquè vt homini eueniat. tom.2.colum.391.1.& eodem tom.col.477.50
Canities quare hominibus accidat tom.2.col. 50.& ſequentibus.
Canities quare non ſit ariditas tom. 2. col. 391.20
Canities quid 2.384.40
Canities quomodo efficiatur tom.2.colum. 390.20
Canities, ſenectutis ſitus & pruina à Poëtis in comœdiis nominatur per conuicium tom. 2.390.20
Canities vbi eſt, quare non ſemper eſt vitiligo 2.471.40
Canities vnde committatur tom.2.47.30
Canitiem celeriùs ſentiunt partes hominum priores, quàm poſteriores tom.2 columna 47.30
Canitiem celeriùs ſentiunt tempora hominis tom.2.columna 47.30. & eodem tom.colum. 387.1. & col.390.50
Canitiem prohibet olei aquæ miſti perunctio 2.391.20
Canitiem putredine effici quo indicio tom.2. columna 47.30. & eodem tom.columna 391. 20
Cani nonnulli efficiuntur ex morbis to.2.col. 47.30

Cantare, & Cantilena.

Cantatur cur aptius de acuto in graue, quàm contrà 2.514.60
Cantare cur febrientes, aut qui febrierunt nequeant 2.483.10
Cantatur dum numeris & modulis cur oblectari ſoleamus tom. 2. columna 516.1. & ſequentibus.
Cantatur ſuauiùs quàm teretatur tom. 2. col.511.40
Cantari quare facilè hypate poſsit tom.2. 510.50
Cantans idem voce eadem cur longiùs cum aliis ſentiri poteſt, quàm ſolus tom.2.510.20. 30
Cantantes cur multi meliùs numeros ſeruant quàm pauci 2.513.40
Cantantes grauiùs ſi abſonant, quare deprehendi faciliùs poſsint, quàm qui cantant acutiùs 2.513.30
Cantantis ſine ſermone vox cur non ſuauior proueniat, ſed tibia lyráve ſuauiùs ſonat tom. 2.511.40
In cantando cur immutatio & varietas tragicum ſit 2.511.1
In cantando parhypaten cur vox rumpi non minùs ſoleat, quàm in nete, ſupremiſque. 2. 510.30.40
Canticis cur omnes delectari conſueuerunt 2. 516.1. & ſequent.
Canticum acutum cur difficiliùs canitur, quàm graue 2.515.40
Cãtilenam cur ſuauiùs audimus cùm ad tibiam quàm cùm ad lyram cantatur tom.2.col. 518.1. & ſequent.
Cantilenam notam cur ſuauiùs audire ſoleamus, quàm eam quam ignoramus tom.2. 510.60. & eodem tom.col.517.1.10
Cantilenæ cur pleræque leges appellentur 2. 514.30
Cantilenas ſolitarias cur ſuauiùs audire ſoleamus, ſi ad tibiam, aut ad lyram vnam cantantur 2.511.30
Concentus olim neruis ſeptem conſtabat tom. 2.518.10
Canthari contrahunt ſe in inciſuras cùm tanguntur, quòd glomerari nequeant tom.2. 269.30
Cantharidæ ex erucis fici, pici, pini, atque etiam ſentis caninæ oriuntur tom. 2. columna 96.1

Cantharidæ fœtida petunt, quoniam ex materia fœtida conſtitutæ ſunt tomo ſecundo, col. 96.1
Cantharolethros locus in Chalcide Thraciæ vrbe, iuxta Olynthum, paulò area maior, quem omnia animantia ingrediuntur illæſa, exceptis cancris, quippe qui ingreſsi oberrãtes in eo, fame exanimantur 2.1552.1
Capella auis circa aquas verſatur tomo ſecundo, columna 149.60

Capillus.

Capillamẽta quædam in corpore omnium animalium mollium habentur tom. 2. colũ. 57.40
Capillamentis circundantur omnia teſtata 2. 63.60
Capillo criſpo & tortili homines cur plerumq; reſimiores 2.586.10
Capillus ex excrementis humorum, materiáque innutili prouenit 2.576.1
Capillus indicat caput foraminulentum tom. 2.428.10
Capillus indicat caput ſpiratius tom. 2. colũ. 426.40
Capillus pilus congenitus 2.445.50
Capilli hominum craſsiſsimi ſunt, & quare 2. 387.30
Capilli hominum longiſsimi vnde tom.2.col. 387.40
Capillorum æquamentum quid tom. 2. colũ. 9.30
Capillorum talium vel talium hominis, cauſæ 2.387.30.40

Capito piſcis.

Capito à carne omnino abſtinet tom.2. colũ. 147.20
Capito ex ſolitariis vltimus parit tom. 2. col. 119.10
Capito per hyemem ſolet excæcari, & quare 2. 16x.20
Capito, quem alij labeonem vocant, litoribus gaudet 2.147.20
Capito tandem cæcitate interit ibid.
Capito tempore hyemis macilentus capitur ibidem. 2.119.110
Capitonis partus 2.160.20
Capitoni imbres nocent 2.147.10
Capitones cœno veſcuntur 2.477.20
Capitones omnes limo paſcuntur: quo fit, vt graues, & ſordidi ſint tomo ſecundo, columna 147.20
Capitones piſcem nullum edunt tom. 2. col. 147.20
Capitones in limo verſari ſolent, ideo ſæpe ſeſe efferunt, vrinantúrque vt corporis ſordes abluant 2.147.30
Capitones per æſtatem pariunt, menſe Decembri graueſcere incipiunt, gerúntque diebus tricenis 2.84.1
Capitones pluuiis de facili excæcantur, ſi modum aqua exceſſerit tomo ſecundo, colum. 170.20
Capitones in Nauplio agro terræ Argiuæ, & etiam alibi, in vadis capti ſunt cæci, cùm hyẽs fuiſſet aſperrima 2.160.30
Capitones ſomniculoſi 1.896.30
Capitones vbi adoleuerint à cæteris piſcibus corripiuntur, maximéque ab archano tom. 2.147.30
Capitonum labeonum, alter litoranus, alter tranſlitoranus, qui ſolo ſuo mucore nutritur quam ob rem ſemper ieiunus eſt tom.2.colum.14 .20
Capitonum oua, & fœtus à nulla bellua violantur, quapropter copioſè exiſtunt tom.2. 147.30
Capparis cur locis prouenire cultis haud facilè poteſt tomo ſecundo, columna 521.30. & ſequentibus
Capparis commodior eſt apud nõnullos quàm roſa 2.521.30
Capparis loca inculta & auia perſequitur ibidem.
Capparis maximè ſepulcris adhæret tom. 2. 521.40
Capparis ortus ex corruptione 2.522.1

Caper, & Capra.

Caper maſculus in Lemno inſula tantum lactis reddebat, vt inde coloſtra conficerent tom. 2.53.30
Caper maſculus in Lemno inſula mammas geminas iuxta genitale gerit ibid.
Capra cornu gerens in crure conſpecta eſt 2. 370.1
Capra & cornigera eſt, & biſulca tom.2.colũ. 22.10
Caprea minimum cornigerorum tom.2. col. 241.50
Capra plures habet ventres & eorum vſus 2. 257.1
Capræ miraculum in ſolennitate Iouis, in Pedaſia Cariæ vrbe 2.1554.20
Capræ à partu purgatio ſequitur abundè tom. 2.121.50
Capræ partus, quo proximus intelligitur à paſtoribus ibidem
Capræ anniculæ coeunt, & ferunt vterum 2. 86.30
Capræ biſulcæ 2.22.1
Capræ Cephaleniæ non bibunt diebus ſingulis, pro reliquorum quadrupedum more, ſed ad ſlantem auram conuerſæ, hiantéſque, hauſto vento reficiuntur 2.1540.30
Capræ coeunt quandiu viuunt tomo.2.colum. 122.60
Capræ craſsiorem reddunt vrinam quàm mares 2.122.1
Capræ Creticæ, ſagittis percuſſæ, quærunt Dictamnum, cuius paſtu tela è corpore eiiciunt 2.1539.60
Capræ & oues in Naxo felle adeò exuperant largè, vt exuperantia prodigij loco habeatur 2.261.1
Capræ excæcantur ſi earum vbera Caprimulgus auis ſuxerit 2.182.30
Capræ frigoris impatientiores, quàm oues 2. 171.50
Capræ fœcundæ 2.477.20
Capræ cùm aquam mutarint, colorem ſuum amittunt 2.466.40
Capræ geſtant vterum quinque menſibus 2. 122.50
Capræ hircinæ ſunt, & vocãtur, propterea quòd ſimul genitale habent & maris, & fœminæ 2.369.60
Capræ in Cilicia tondentur, vt alibi oues tom. 2.165.30
Capræ in Syria auriculas habent menſura palmari, & dodrantali, ac nonnullæ adeò demiſſas habent, vt ſpectent ad terram ibidem
Capræ lienem habent rotundum tom.2.colũ. 256.10
Capræ magis quieſcunt quàm oues, accedúntque ad hominem familiariùs tom. 2. colũ. 171.50
Capræ magnitudine pari, & in Aegypto, & in Græcia 2.165.40
Capræ non ſpirant per aures, vt falsò credidit Alcmæon 2.10.50
Capræ parte generis interdum variæ generantur 2.392.1
Capræ partim fel maximum habent vt in Naxo, partim felle omnino carent vt apud Chalcidem Euboicam, parte quadam agri tom. 2.261.1.10
Capræ pinguеſcunt cùm gerunt partum 2. col. 122.10
Capræ qua parte mammas gerunt, & quare 2. 277.40
Capræ quot pariunt 2.123.1
Capræ rediuos habent, ſed pediculis carent 2. 102.10
Capræ robuſtiores ouibus 2.153.30
Capræ ruminant 2.202.40
Capræ ſomniant 2.73.50
Capræ ſylueſtres in Creta inſula ſagitta trãſfixæ, dictamnum herbam quærunt, qua ſpicula ex corpore eiiciant tomo ſecundo, col. 173.20
Capræ terno, aut quaterno implentur coitu: & ſi à coitu imber acceſsit, abortum infert 2. 122.50
Capræ vrbanæ, & ſylueſtres 2.210.30
Capræ vt cubare ſoleant tomo ſecundo, colũ. 171.60
Caprarum Aethiopicarum vita ad decem, & vndecim annos extenditur tom. ſecundo, col. 122.60
Caprarum amentia 2.171.40
Caprarum coitus & fœtus 2.122.50
Caprarum coitus expertium vbera paſtores montis Oetæ vrtica perfricant, vt dolorem infligant, ſicque primùm cruentum humorem eliciunt, mox purulentum, poſtremò lac, non minùs, quàm exiis, quæ Venerem patiuntur 2.53.20
Caprarum maribus plures dentes, quàm fœminis 2.25.1
Caprarum oculi quales 2.383.10
Caprarum partus 2.122.50
Caprarum paſtus qualis 2.153.1
Caprarum proles præſtantior, quàm ſeneſcentes mares & fœminæ procreant tom.2.col. 86.50
Caprarum vbera extinguntur, cùm ea ſuxerit auis quæ Caprimulgus dicitur tom. 2. col. 182.30
Caprarum vita ad octonos complurimum annos extenditur 2.122.50
Capris & ouibus cur lactis plurimum demulgetur proportione corporis tom. 2. columna 466.30
Capris lactis copiam efficiunt fabæ largiùs datæ 2.54.40
Capris nullum ducem paſtores cõſtituunt, quia earum natura non ſtabilis, ſed lubrica, atque mobilis eſt 2.123.10
Capris ſua ac propria vox ad initum, & Venereum coitum 2.72.40
Capris quod auxilium ad necem fugiendam 2.240.50
Caprire quando vox hominis dicitur tom. 2. 133.30

Capriceps auis.

Capriceps auis liene omnino caret tom.2.col. 31.20
Capricipiti gula qualis 2.34.60
Capricipiti qua parte fel. tomo ſecundo, col. 31.2

Caprificus arbor.

Caprificus ficarios culices generat ſuis pomis 2.103.1
Caprificus non fructificat tomo ſecundo, columna 346.50
Caprifici conſideratio 2.290.30
Caprificos agricolæ ſerere ſolent iuxta ficos, ficíſque Caprifici ficus appendere tom. 2. colum.103.1

Caprimulgus auis.

Caprimulgus auis montana eſt tom.2. col. 182.30

Caprimulgus magnitudine paulò maior est, quàm merula ibid.
Caprimulgus minor quàm cuculus est, moribus mollior ibidem
Caprimulgus ouà duo parit, aut vt plurimum tria ibidem
Caprimulgus vbera caprarum sugit, vnde nomen accepit, cùmque suxerit, vber extinguitur, & capra excæcatur ibidem
Caprimulgus parum clarè interdiu videt, sed noctu perspicax est ibidem
Captionum modos non bene sic diuidi, vt vel ad nomen, vel ad intellectum referantur: cùm vbicunque alterum est, sit alterum to. 1. col. 379. 40
De captionibus nugationis, & solœcismi tom. 1. columna 384.30. & sequentibus.

Caput.

Caput abscissum an locutum fuerit, & vbi, historiæ quædam 2.255.1.10
Caput abscissum locutum fuisse, fabulosum est ibidem
Caput à corde continuò generatur, & magnitudine cæteris præstat tomo, 2. columna 330.20
Caput ad sudorem pronum 2.589.40
Caput cerebri gratia potissimum tom. 2. col. 274. 1
Caput crustatorum indistinctum tomo. 2. columm. 61.30
Caput cur alia animalia moueant, alia non 2. 468.30
aput cur hominum pilosius reliquo corpore, cæterorum animalium contrà tomo secundo, columna 21. 1. & eodem tomo, colum. 233.50.6. & col. 234.1. & eodem tomo, columna. 474.40. & col. 477.30.40
Caput cur nonnullos sensuum habeat tom. 2. col. 274. 10
Caput & oculi fœtus maximi inter initia apparent 2.328.40
Caput fons hominis 2.427.1
Caput habent omnia animalia sanguine prædita 2.273.60
Caput hominis macilentum quare tom 2. col. 230.20
Caput humorem suum plurimum habet 2. 589.40
Caput humidissimum quibus indiciis tom. 2. 589.50
Caput longo tempore pueri continere nequeũt, præ pondere cerebri tomo secundo, colum. 331. 1
Caput loqui non potest præcisa arteria, & sine motu pulmonis 2.255.10
Caput magnum habentes, sensati: referuntur ad canes 2.1534.60
Caput maximè sudare quare potest tomo. 2. 428.10
Caput non neruis, sed suturis ossium continetur 2.43.60
Caput omnibus mollibus inter crura tom. 2. 57. 10
Caput paruum habentes, insensati: referũtur ad asinos 2.1534.60
Caput ossibus maximè scatet tomo. 2. colum. 428.30
Caput pars corporis princeps 2.584.1
Caput præcisum sacerdotis Iouis Hoplosmij an loquutum. 2.255.1.10.
Caput puerorum madet abundè, & sæpe aut grauedine conflictatur, aut sanguinis profusione 2.416. 60
Caput puerorum pediculos habet 2.417.1
Caput quæ habent 2.273.60
Caput sex ossibus constat 2.44.50
Caput spiratius cæteris membris tom. 2. col. 426.40
Caput superiorem obtinet situm, corporis sui ratione 2.14.1
Caput viri sine vlla sutura visum est tom. 2. 44.50
Capitis dolor quando hyeme accidit tom. 2. 415.40.50
Capitis dolore & grauitate laborant sues, & quo remedio eis succurratur tomo 2. columna 162.20
Capitis foramina permulta sunt to. 2. colum. 589.50
Capitis forma varia 2.15.1
Capitis in mollibus consideratio tom. 2. colum. 57.10.20
Capitis pars & prior & posterior carne vacat, & quare 2.230.50.60
Capitis pars posterior cerebro caret tom. 2. 230.60
Capitis pars posterior inanis, & caua omnibus est 2.14.60
Capitis partes 2.9.20.30
Capitis partes, ceruix, & collum 2.273.60
Capitis partes exteriores 2.9.20
Capitis partium consideratio tom. secundo, colum. 237.50. & seq. & col. 240.20. & sequentibus.
Capitis vis ad generandos pediculos apta est 2. 416.60
Capite minore præditi homines prudentiores cæteris 2.571.50
Capite detracto corpus progredi posse, non temerè credi potest 2.255.20
Capite præciso cur alia animalia protinus moriantur, vel paulò pòst, alia minimè tom. 2. 478.30
Capite truncato diutius viuere possunt quæ sanguine carent tom. 2. col. 255. 20. & eodem tom. col. 478.30
Ex capite animi signa 2.1534.60
Ex capite fluxiones oriuntur in iis corporibus, quibus cerebrum frigidius est, quàm temperamentum modicum postulet tom. 2. col. 225.40
In capite homo plurimas iuncturas habet, & mas plures, quàm fœmina, & quare tom. 2. 216.20
Capita eorum minùs laborant, quibus pediculus in capillo est 2.102.1
Capita pineata habentes, inuerecundi: referuntur ad habentes vngues curuos tom. 2. col. 1534.60
Capita summa cum celeritate abscindunt Barbari 2.255.10
Capitum differentiæ variæ 2.15.1
Captiuorum custodia aliis, atque aliis demandanda 2.871.10
Carbo extinctus frigidus est 2.220.1
Carbo forsitan subiectum ignis est tom. 2. colum. 219.60
In carbones quæ conuertantur cremabilia 1. 775.40
Carcerum custodia prauis non demandanda 2. 871.10

Carduelus auis.

Carduelus in eodem loco & dormit & pascitur 2.149.10
Carduelus spinam appetit, & in spinis victitat 2.149.1
Carduelus vermem, & quoduis aliud animal aspernatur ibidem
Caria in terra Iupiter Hoplosmius colitur 2. 255.1
Caricæ bifidæ tantùm, cur dulcissimæ sint, cæteræ non 2.533.1.10

Carini.

Carini pisces & balagri epitrageæ, ab hirci sterilitate appellati 2.75.40
Carini pisces ex amnicis annotantur tom. 2. colum. 75.40
Carini pisces nec ouum, nec semen vllum prolificum vnquam habent ibidem.
Carini qui solidiores pinguioréque in genere sunt, iis intestinum paruum est, & laus præcipua in pastu ibidem.

Carmen.

Carmen res est dulcissima mortalibus vt Musæus iniquit 2.901.60
Carmina cur nobis sæpenumero non ex voluntate occurrunt 2.484.20
Carmina expiantia 2.905.40
Carmina purificatiua, lætitiam afferunt innocuam hominibus ibidem.
Carminum pedes quam habent proportionem 2.516.40

Caro.

Caro aboletur, & in venas fibráque transit, quoties animal extenuatur, & gracilescit tom. 2. 50.10
Carò an subiectum tactus tom. 2. columna 217.1.10
Caro aquatilium, purpurarum, buccinorum, & cochlearum, & reliquorum omnium turbinatorum 2.62.10
Caro circa ossa cõsistit, vinculis modo fibrarum tenuibus adhærens, cuius causa ossium genus habetur 2.228.20
Caro biualuium, & vniualuium ita testæ adhæret, vt nisi per vim nequeat detrahi tom. 2. 62.50
Caro cuiusque quadrupedis deterior est, cùm locis palustribus, quàm editioribus pascit 2. 153.30
Caro cur calidum faciliùs quàm frigidum sentiat, dentes è contrario 2.586.30.40
Caro cur frictionibus augeatur tom. 2. col. 590.20. & seq.
Caro cur liuescit senescentibus tom. 2. col. 460.10
Caro cur minùs frigus sentit, quàm dentes 2. 586.30.40
Caro cur Solis calore nigrescit, oleum autem & cera candefiunt tom. 2. colum. 591.10.20. & col. 592.50
Caro densitatis suæ causa calorem occurrentem sibi tenaciùs suscipit tom. 2. colum. 462. 30
Caro diuisibilis vndique est, nec venarum, aut neruorum more in longum secari tantùm idonea 2.50.10
Caro dolet non solùm cùm percutitur, sed etiam cùm repercutit tom. 2. columna 464. 40
Caro dura, & habitus boni, insensibilem significat 2.1525.60
Caro, & carni proportionalia, vim sentiendi obtinent 2.223.30
Caro fœminæ humidior, quàm maris tom. 2. 76.20
Caro hominis mollissima ideo est, quòd maximè omnium animalium valeat sensu tactus 2.236.1
Caro in pingue vertitur, quoties pabuli copia suppetit 2.50.10
Caro instar spongiæ 2.590.40
Caro inter cutem & ossa 2.50.1
Caro mediocri temperatóque habitu est 2. 386.40
Caro mollis ingeniosum, & instabilem significat 2.1525.60
Caro mollium & insectorum qualis 2.227. 20. & sequent.
Caro non est, nisi animam habeat 2.317.40
Caro non est sine materia 1.830.20
Caro pars communis 2.38.50
Caro pars similaris 2.215.40
Caro pars similaris, & humida 2.217.50
Caro perfricata densatur 2.590.50
Caro perfricata extollitur 2.528.1
Caro principium, & corpus per se animalium est 2.226.50
Caro quare non emaceratur laborantibus 2. 449.40
Caro quibus densa, iis pinguedo inter carnem & cutem 2.465.60
Caro quibus rarior, pinguedinem intra carnem habent 2.466.1
Caro quibus sit 2.50.1
Caro quomodo adhæret ossibus tom. 2. col. 228.20
Caro sensum tactus mouet 2.221.50
Caro vbi 2.50.1
Carnis animalium consideratio tom. 2. 226. 40. & sequent.
Carnis consideratio 2.50.1.10
Carnis differentia 2.1525.60
Carnis & viscerum differentiæ tom. 2. colum. 256.20
Carnis gratia cæteras partes haberi tom. 2. 227.1
Carnis quibus multum est, iis venæ arctiores, & sanguis rubentior, & venter, ac visera parua 2.50.10
Carnis quibus parum est, iis venæ ampliores, sanguis atrior, viscera maiora, & venter auctior ibidem.
Carnis soliditatem cur frictiones siccæ molliantur 2.590.50.60
Carni cur ossa adhibita 2.227.1
Carni rigor accedit, si vestis humore madida fuerit 2.433.1
Carnem è vena atque arteria ali id confirmat, quod dum pungitur, sanguinem reddit 1. 972.40
Carnes assæ elixis humidiores sunt tom. 2. col. 424.40
Carnes ex alimento carni accedere Anaxagoras ait 2.30.20
Carnes vtribus vehementer inflatis contentæ, cur valeant incorruptæ edurare 2. 532. 20.30
Carniuora animalia oppugnantur à cæteris omnibus, & ipsa cum cæteris pugnant tom. 2. 169.1
Carniuora animalia quare durioribus constant ossibus, quàm quæ alio cibo vescuntur 2. 228.40
Cartamus, cnici semen 2.94.10
Carthaginiensis Respublica bene constituta 2. 781.20
Cartaginiensis Respublica quæ habeat cum Ladæmoniis similia tom. 2. colum. 781.20. & sequentibus.

Cartilago.

Cartilago ab osse differt, pluris, minorísve ratione, cùm aliàs natura eadem, qua ossa constet tom. 2. colum. 45.50. & eodem tom. columna 229.1
Cartilago humorem in medullæ speciem continens 2.45.60
Cartilago in quibus medullam contineat, in quibus non 2.45.50
Cartilago pars communis 2.38.50
Cartilago præcisa reerescere non potest tom. 2. 229.1
Cartilago pro spina 2.45.20
Cartilago quibus foramina peruia, & quibus non 2.45.50
Cartilago rupta nunquàm reparatur tom. 2. 45.50
Cartilaginis cum osse differentia & conuenientia tom. 2. colum. 45. 50. & eodem tom. 1. col. 229.1
Cartilagine constant gressilium animalium quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extremáque ossium nonnulla tom. 2. 45.60
Cartilagines terrestrium animalium vacant medulla discreta 2.229.1
Cartilaginosæ partes inseruntur flexuris, veluti lectisternium, ne attritu mutuo lædantur 2. 228.10

Cartilaginea.

Cartilagineum genus piscium viuiparum, excepta rana 2.30.20
Cartilagineum genus semine non abundat 2. 349.10
Cartilagineum omne genus conditur hyberno tempore solùm, diebus scilicet frigidissimis 2.157.40
Cartilaginei generis omnes pisces sunt pelagij 2.155.20
Cartilaginei generis pisces plures disrupto, ac dehiscente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum, quàm magnitudine tom. 2. col. 119.30
Cartilaginei pisces carniuori tantùm tom. 2. 147.10.40
Cartilaginei pisces corripiunt resupinati quare 2.147.50.60
Cartilaginei pisces pro spina cartilaginem habent 2.45.20
Cartilaginei pisces qui 2.80.1
Cartilaginei pisces quomodo differunt in animali generando ex ouo tom. 2. columna 322.1
Cartilaginei pisces sæpius mense & pariunt, & coëunt, quare 2.113.10
Cartilagineo in genere mares quo modo à suis fœminis differunt tom. secundo, columna 80.1
Cartilagineo in omni genere fœmina maior, quàm mas 2.79.60
Cartilaginea animal perfectum generant 2. 6.30
Cartilaginea aut læuia aut aspera sunt tom. 2. 30.10
Cartilaginea cibum capere non possunt, nisi resupinentur 2.287.10
Cartilaginea cuius naturæ, quare & ouum intra se, & animal pariunt tom. 2. columna 315. 20
Cartilaginea edunt animal in lucem, vbi primùm ouà intra se pepererint tom. 2. col. 259.60
Cartilaginea enumerantur 2.80.1
Cartilaginea frigidæ naturæ sunt tom. 2. col. 295.10
Cartilaginea genera superfœtant, & vterum gerunt senis mensibus tom. 2. columna 113. 50
Cartilaginea inter expeda animal pariunt 2. 315.1
Cartilaginea inter pisces squamis carent, sed aspera cute muniuntur, quoniam spina cartilaginea constant 2.287.30
Cartilaginea nonnulla strepitum reddunt 2. 71.20
Cartilaginea nonnulla visa sunt coire canum modo auersa 2.79.60
Cartilaginea omnia vuluam continent suprà ad genitale, iuxta septum tom. 2. 294.30. & 295.30
Cartilaginea ouum intra se priùs conficiunt 2. 6.40
Cartilaginea perfectum intra se ouum pariunt, mox animal foras edunt tom. 2. columna 295.10. & eodem tom. colum. 314. 40. & col. 345.1
Cartilaginea plana & caudata pinnis carent 2. 7.1.
Cartilaginea quæ dicantur tom. 2. columna 38.10
Cartilaginea qua specie habent vuluas tom. 2. 112.10
Cartilaginea quibus anni temporibus pariunt 2.113.50
Cartilaginea spinam pro osse habent ex cartilagine 2.228.50
Cartilaginea tempore partus repetunt litus & vada, pelago, & alto relicto gurgite, vt neque tepore careant, & progeniem tutiùs collocent 2.113.60
Cartilaginea vbi ouà continent tom. 2. colum. 113.10
Cartilagineorum branchiæ derectæ tom. 2. 286.50
Cartilagineorum coitus 2.80.1.
Cartilagineorum ex iecinoribus colliquatis fit oleum 2.50.30
Cartilagineorum ex ouo quomodo animal gignitur 2.295.10
Cartilagineorum genus omnino minùs fœtificat 2.119.30
Cartilagineorum magnæ parti non sunt appendices 2.34.40
Cartilagineorum nonnullorum in prolem amor 2.119.30
Cartilagineorum ortus qualis tom. 2. col. 337. 50
Cartilagineorum ouà mollia, & quare tom. 2. colum. 295. 20. & eodem tom. colum. 345.10
Cartilagineorum partus 2.113.50
Cartilagineorum piscium cura super suis conceptibus, & seminis sparsione tom. 2. colum. 349.1. & sequent.
Cartilagineorum somnus tam est profundus, vt vel manu tollantur tom. 2. 74.30
Cartilagineorum spina dorsi habet medullam 2.229.10
Cartilagineorum vulua dissimilis tum viuiparis, tum ouiparis 2.295.30
Cartilagineorum vulua qualis tom. 2. col. 38. 10
Cartilagineis piscibus vbi os tom. 2. colum. 287.10
De cartilagineorum, & viperæ generatione 2. 295.10
Carulus auis apud mare etiam versatur tom. 2. 149.50

Caseus.

Caseus exiis fit, quæ inter vrbana, dentium ordine carent superiore tom. 2. colum. 53.10
Caseus pars lactis 2.53.1
Caseus Phrygius ex lacte equino & asinino fit 2.53.50
Casei plus lac illud habere videmus, quod crassius est 2.53.1
Caseo vtilius lac emulgetur à ruminantibus 2. 54.50
Caseis conficiendis ac reponendis, commodum est lac ouinum, caprinum, & bubulum 2. 53.50
Castiora quæ esse conuenit tom. 2. colum. 292.40
Castitas Cameli 2.199.20. & seq.
Castitas turturis 2.174.50

Castrare.

Castratur apria scropharum, ne prætereà coitum appetat, sed breui tempore obesetur 2. 202.20
Castratur apria scropharum, cùm biduo ieiunarit, suspensa pernis prioribus, recisa cute inter fœmina, quà maribus testes maximè continentur ibidem.
Castrantur animalia, quibus sunt testes tom. 2. 201.40
Castrantur Cameli fœminæ, cùm eis vti in prælio libet, ne concipiant vtero tom. 2. colum. 202.30
Castrandi gallinaceos ratio tom. 2. colum. 201.50
Castrandi modus 2.202.20

Castrandi tempus vitulis anniculis est, alioqui minores, deformioresque euadunt tom.2. 202.10
Castratio fit duobus modis, aut enim testes nouelli adhuc, franguntur, aut adulti iam, firmique exciduntur 2.37.30
Castratio omnia dum crescunt, elegantiora facit 2.202.10
Castratio omnium animalium, quando fieri debet ibidem
Castrati hominis in pueritia vox non mutatur 2.202.1
Castrati quare nequeant generare tom. 2. colum. 292.50
Castrata omnia auctiora, quàm incastrata euadunt 2.202.30
Castrata, vide etiam infrà Execta.
Castratorum quo modo natura euariatà castratione 2.472.1
Castratis ante pubertatem pili pòst geniti non exeunt, post pubertatem autem soli decidunt, præterquam pubis tom.2. columna 47.50

Casus.

Casus brutis & inanimatis etiam competit 1. 436.50
Casus & fortuna per accidens causæ sunt in hisce, quæ non simpliciter, neque plerunque fieri possunt 1.436.20
Casus & fortuna quomodo differant 1.436.20. & sequentibus.
Casum & fortunam aliquid esse, perspicuum est 1.435.10
Casu eadem & frustra fiunt tom. 2. columna 437.1.10
Casu & fortuna est aliquid præter id, quod semper aut plerunque est, aut fit tom.2. colum. 576.1
Casu nihil in cælo fieri dicere, absurdum est 1. 434.50
Casu ortum cælum, & diuinissima sensibilium, quidam tradunt tomo primo, columna 434.40
Casuum, qui tum ad nomen, tum ad verbum pertinent, diuersitas 2.1249.30
A casibus locus 1.325.30
A casibus & coniugatis locus 1.245.20.30. & eodem tom.col. 83.30.& eod. tom.columna 306.1.10
A casibus, coniugatis & oppositis, locus tom.1. 333.10
De Cataclysmis in vniuersum 1.710.50.& consequenter.
Cataplasma resoluit, mouet sudorem, & euocat vaporem 2.420.1
Cataplasmata cur mutari debeant tom.2.col. 423.1
De Catasyllogismo, falsáque ratiocinatione, & Elencho tom.primo, colum. 157.40.& sequentibus.

Cataracta auis.

Cataracta auis mari victitat, & cùm se alto ingurgitarit, manet non minus temporis, quàm quo spatium transieris iugeri tom.2. 177.50
Cataracta auis minor quàm accipiter est ibidem
Cataracta gulam amplam, & latam habet 2. col. 3[illegible].1
Categoriæ 1.30.& consequenter
Catelli cæci gignuntur, nec ante duodecimum diem visum accipiunt 2.123.30
Catelli Laconici olfactu ideo valent, quia nares longiùs porrectas habent tom.2.columna 386.10
Catelli Melitenses quamuis breues admodum sint, modicè tamen coagmentatas omnes sui corporis partes habent tom. 2. colum. 467.40
Cattus vbi gignitur, & vbi gigni non potest 2. 165.10
Catti syluestres mures venantur tom. 2. col. 132.20
Caucasus montium omnium maximus, qui æstiuum ad ortum sunt, cacumine atque latitudine 1.707.30
Caucasi montis altitudo, atque latitudo summa, quibus argumentis probetur ibidem.
Ex Caucaso monte plerique fluuij rapiuntur, in quorum numero Phasis habetur tom.1. 709.20

Cauda.

Cauda auium qualis 2.28.50
Cauda cancris solis ex crustaceis deest tom.2. 59.10
Cauda exigua, quibus corpus pilosum tom.2. 253.50
Cauda nonnullis tam exigua, vt vix dignosci à sensu possit 2.21.30
Cauda piscium non omnibus similis tom. 2. 285.30
Cauda piscibus quomodo euariet tom.2. col. 285.40
Cauda quare animalibus data 2.179.1
Caudam habet magna pars quadrupedum 2. 20.60
Caudam habent omnia ferè animalia non solùm viuipara, sed etiam ouipara 2.278.30
Caudam motitantes aues 2.149.40
Cauda homo vnus vacat. & quare tom. 2. col. 278.30.50
Caudæ animalium pili corporis modum imitantur, dummodo cauda nota aliqua auctiore dependeat 2.21.30
Caudæ pilis ornatæ 2.233.50
Caudæ serpentibus atque lacertis amputatæ, renascuntur 2.34.30
Caudarum differentiæ plures 2.279.1
Caudarum in animalibus consideratio tom. 2.233.50
Caulium, victus quorundam piscium tom.2. 147.40
Caurus ventus quem nonnulli Olympian, nonnulli Iapyga nominant, ex obuersis Fauoniis à solstitiali occasu mittitur tom.2. colum. 1464.30

Causa.

Causa alia per se, alia per accidens tom.primo, columna 435. 20. & tom. secundo, columna 1391.1
Causa cuius gratia, & ratio boni, & pulchri, Naturæ operibus potius, quàm artis, coniuncta est 2.204.40
Causa cuius gratia, principatum obtinet in generatione naturali 2.204.30
Causa cuius gratia ratio est 2.204.40
Causa efficiens tom. primo, columna 432. 20.& tom.secundo, colum.1311.50.& columna 1312.20
Causa efficiens dicitur, vnde initia motus trahuntur 1.654.50
Causa efficiens duplicem recipit differentiam 2.328.10
Causa ex qua insita aliquid fit tom. 2. columna 1311.40
Causa finalis est, cuius gratia cætera fiunt tomo 1.colum.432. 30.& to.2. colum.1311. 50.& col.1312.30
Causa finalis quomodo differt ab efficiente 2. 328.20
Causa formalis 1.432.20
Causa idem contrariorum esse potest 1.432.50 & tom.2 col.1312.1
Causa instrumentalis 1.432.30
Causa mouens, cui ratio inest & forma, sua natura melior est, magisque diuina, quàm materia 2.1313.10
Causa per accidens, causam per se non antecedit 1.437.30
Causa per se, definita, per accidens verò indefinita 1.435.20
Causa prima, in inuentione vltimum est tom. 2.631.20
Causa prima scienda in tractationibus tom. 1. columna 432. 10.& tom. secundo, columna 631.20
Causa propter quid 1.437.40
Causa propter quid, ad quæ à physicis referatur 1.438.1
Causa proxima & propria tom. secundo, colum.1359.20
Causa quorundam efficiens ars & casus, quorundam minimè 2.1341.10
Causa quot modis dicatur 2. 1311. 40. & sequentibus.
Causa rerum quæ fiunt, natura, ars, & casus 2. 1340.30
Causa species, & exemplar tom. secundo, columna 1311.40
Causa tanquam quod quid erat esse tom. 2. 1312.20
Causa tanquàm subiectum ibidem
Causa, vnde principium mutationis primum, aut quietis 2.1311.40
Causæ generationis duo modi tom.2. colum. 208.10
Causam quæcunque rei eiusdem obtinent, vtrum eandem vim habeant ad agendum, an non 2.264.20.30
Causæ actu & potentia differunt inter se tomo primo, columna 433.30.40.& tom.2. colum.1312.50.60
Causæ à fortuna indeterminatæ, ideo humanæ cogitationi incertæ sunt tom. 2. columna 1391.10
Causæ aliæ vt potentes, aliæ vt operantes dicuntur 1.433.20
Causæ, differentiæ cæterorum sunt tom.2. colum.1175.20
Causæ eiusdem rei plures non secundum accidens 2.1311.60
Causæ & principia quatuor 2.1400.1
Causæ generationis duæ numero: altera cuius gratia, altera ex necessitate, tom.2.colum. 208.1
Causæ hominis naturales 2.1359.20
Causæ morborum inter se contrariæ tom.2. 413.30
Causæ non per accidens multæ tom.1.colum. 432.40
Causæ notiora, & priora, sint oportet tomo 1. 175.10
Causæ num sint vnius plures 1.228.1.& sequentibus
Causæ omnes principia sunt 2.1311.30
Causæ omnibus operationibus, & habitibus communes 2.989.30
Causæ partim tres, partim quatuor tom. 2. 1400.10
Causæ per accidens aliæ aliis propinquiores 1. 436.1
Causæ plures generationis naturalis, & quæ prima sit 2.1204.30
Causæ proximæ, & remotiores tom.2.colum. 1110.20
Causæ quadrifariàm dicuntur, tom.2.colum. 1272.40
Causæ quæ 2.630.50
Causæ quæ dicantur 1.894.1
Causæ quatuor sunt 1.432.10.20.& eodem tomo, col.437.50
Causæ quæ sibi mutuò 1.432.40.& tomo.2. col.1312.1
Causæ rerum quæ eiusdem speciei, multipliciter dicuntur 2.1312.30

Causæ secundum potentiam, & agentes sex sunt 2.1312.50
Causæ singulæ ad suos effectus referendæ sunt ibidem.
Causæ toties, quoties & principia dicuntur 2. 1311.30
Causæ tres in vnum plerunque conueniunt 1. 437.50
Causarum genera quatuor numero tom.2. 289.20
Causarum generibus omnibus quæ communia, 2.1201.& sequent.
Causarum modi numero multiplices sunt, si verò in capita redigantur, pauciores euadunt 1.433.1
Causarum quæ sunt eiusdem generis alia prior, alia posterior ibidem.
Causarum tria genera in Rhetoricis tom.2. 1094.1.& sequent.& eodem tom.colum.1191. & sequentibus.
Causas speculari, vtrum vnius, aut multarum scientiarum tom.2.colum. 1187.50.& eodem tom.1.col.1289.1
A causa, locus enthymematum in Rhetoricis 2.1154.40
A causa efficiente tale, locus communis tom.1. 271.1
A causis locus 1.271.40.& eodem tom.1.col. 306.60.& col.307.
A causis efficientibus, locus, tom.1.col.281.40
A causis & effectibus, locus 1.262.10.& eodem tom.268.30
A causis per se locus 1.266.50
De causarum genere demonstratiuo tom.2. 1197.40.& sequent.
De causarum genere iudiciali, tom.2.1199.1. & sequentibus.
De causis & effectis, & an vnius plures sint causæ tom.1.col.228.& consequenter.
De causis quibusdam non manifestis. Fortuna, & casu, & de eisdem opiniones aliorum 1.433. 50.& consequenter.
De tribus generibus causarum, & finibus ipsorum 2.1094.1.& consequent.
In causarum, numero etiam fortuna, & casus recensentur 1.433.60
In causis omnibus quærenda est causa vltima, in qua fit status 1.433.40
Præter causas proprias, & secundum accidens, aliæ vt potentia dicuntur, aliæ vt agentes 2. 1312.40
Quòd oporteat naturalem causarum expositionem facere, & quot sint, & quæ sint tom.1. 432.1.& consequenter.
Quòd non sint plures causæ, quàm dictum fuerit, quódque Naturalis ex omnibus causis differat 1.437.& consequent.
Causus, vide Ardor
Cedropolis olim quædam pars Thraciæ vocabatur, in qua homines societate accipitrum per paludes aucupantur, tom.2.colum.184.20
Celeritatem atque tarditatem in tempore dicimus esse 1.505.1
Celeritate plus erroris solet committi, tom.2. 518.40
Celtæ masculorum concubitum receperunt 2. 776.50
Celtæ mulieribus non obnoxij, ibidem.
Cenarea in Hetruria vrbs munitissima, cuius medium tumulus occupat ad triginta stadiorum altitudinem surgens, & omnigena materie, & aquis abundans tom.2.1547.50
Cenareæ populus metuens sibi à tyrannide seruos manumissos summæ rerum in annum præficit, quo euoluto alios eiusdem sortis surrogat ibidem.

Census.

Census ciuitatis vniuersus considerandus tom. 2.846.40
Census ex populo assumendi ordinatio, tom. 2.868.10.& sequent.
Census in quibusdam ciuitatibus agitur annuatim, in maioribus verò per triennium, aut quinquennium 2.846.30
Census pro ratione augendus, aut relaxandus ibidem.
Census vt in Democratia partiendi tom.2.col. 863.50.& sequent.

Centipeda.

Centipeda, hamo deuorato, sua euomit interiora foras, donec hamum deiiciatutum recipit intrò, ac valet eadem, qua antè, salubritate 2. 186.10.20
Centipedarum diuulsarum pars abscissa in vtrumque se mouet extremum, tom. 2. 67.20
Centipedes 1.926.60

Cepæ.

Cepæ abscissæ cur germinare possint tom.2. 525.1
Cepæ admotæ oculis, & dum comeduntur lacrymas mouent 2.524.2
Cepe cur crommyon Græcis dictum tom.2. 523.60
Cepæ cur vnum tam acriter modere oculos potest tom. 2. colum. 523. 60. & eodem tom. col.579.20
Cepæ cur quò sicciores seruntur, eò meliores possint euadere 2.525.10
Cepæ multiplices fiunt, si quis annuas non euellat, sed tempore hyberno relinquat tom.2. 522.10
Cepæ ex plantis reconditæ cur germinare possint 2.525.20
Cepe cur suspensum floret solstitij tempore 2. 521.50
Cepæ interdum oculis prosunt, tom.2.colum. 577.20
Cepæ generantur sobole 2.355.30
Cepæ natura 2.524.10.20
Cephisodotus dixit, cauendum esse, ne consilia concursus fiant 2.1171.60
Cephisodotum tenuem turi parem esse dixit Antisthenes, quoniam periens lætificat 2. 1165.50

Cera.

Cera conficitur ab apibus, cùm stirpes florent, quam ob rem eximenda per id tempus cera de alueo est, continuò enim reparatur tom. 2.194.1
Cera ex lacryma arborum fingitur ab apibus 2.97.50
Cera & oleum cur solis calore candefiant, caro nigrescat 2.591.10.20
Cera non liquescit in aqua tom.2.colum.445. 10
Ceræ congestio vbi notari potuit tom.2.col. 190.50
Cera illita cornua boum iuniorum flectuntur, ducuntúrque facilè quò volueris tom.2. 152.20
Cera in vetusta gignitur acarus bestiola, tom. 2.102.40
Ceram accipiunt apes ex thymo, fuso agresti, sertula campana, arbuco, myrto, phleo, vitice, genista, 2.194.10
Ceram aggerunt apes suis cruribus tom.2.col. 98.20
Ceram apes quomodo capiant tom. 2.colum. 190.40
Cerago, siue Cereus, cibus apum, tom.2. 189.50
Cercidas interfector sacerdotis Iouis Hoplosmij, in iudicium ductus, tom.2.255.10
Cercyon 2.694.1
Cercopitheci, vide Cæbi
Cerebellum an idem cum cerebro, tom.2. 14.60
Cerebellum quid ibidem.

Cerebrum.

Cerebrum adipe pinguescentium, pinguiusculum est, & sebo obesorum squalidiusculum sentitur 2.50.40
Cerebrum ad tactum frigidum est per naturam 1.15.1
Cerebrum aduersus cordis sedem, & calorem à natura institutum, tom.2.225.30
Cerebrum calorem, feruorémque cordis moderatur, & temperiem affert, ibidem.
Cerebrum cauum habet exiguum in medio 2. 15.1
Cerebrum communem obtinet aquæ & terræ naturam 2.225.30.& 226.1
Cerebrum cuius gratia adiunctum est animalibus 2.230.20
Cerebrum datum est animalibus ad naturæ totius salutem 2.225.10
Cerebrum & cor maximè principatum vitæ obtinent 2.255.40
Cerebrum & Nuca sunt cuius gratia etiam cætera 1.973.10
Cerebrum facilè afficitur, sentítq; meritò priùs 2.389.10
Cerebrum frigidum destillationes capitis parit 2.225.40
Cerebrum frigidissimum etiam Venere refrigeratur 2.389.10
Cerebrum hominis duabus continetur membranis, & humidissimum est 2.14.50
Cerebrum hominis humidum & frigidum largam humoris copiam præbet, tom.2.387. 40
Cerebrum hominis proportione cùm maximum, & humidissimum sit, maximam etiam tutelam desiderat 2.234.1
Cerebrum in his quæ mollia dicuntur, 2.14. 50
Cerebrum in omnibus priorem capitis obtinet situm 2.14.50
Cerebrum inter partes continuas non enumerandum, sed sui generis est, 2.225.1
Cerebrum inualidum quibus os capitis densum est 2.474.30
Cerebrum inualidum, & respirationibus minùs opportunum, & celeriter putret iis, qui raris sunt dentibus ibidem,
Cerebrum minorum natu, humidius est tom. 2.384.10
Cerebrum nimis humidum vel siccum, morborum, & mortis causa, 2.226.30
Cerebrum non esse medulam, quibus argumentis constet 2.224.50
Cerebrum omnium bipartitum est 2.14.50.& eodem tom.colum.250.10
Cerebrum omnium expers sanguinis tom.2. 15.1.& eodem tom.col.42.1.& columna 225.1. 30
Cerebrum omnium membrorum frigidissimũ 1.897.20.& tom. 2.colum. 224. 50. & eodem tom.col.389.10
Cerebrum pinguiusculum pinguescente adipe 2.50.40
Cerebrum primò multum, deinde subsidet 2. 330.50
Cerebrum qua capitis parte, tom. 2. col.231. 10
Cerebrum quæ habent 2.225.30
Cerebrum quare animalibus datum tom.2. 225.10
Cerebrum quibus, & quare obiectum cordi 2. 274.1
Cerebrum quidam medulam esse, & originem medullæ putarunt, argumento, quòd dorsi medul

medullam iunctam cum cerebro cernebant, quorum opinio reprobatur tom.2. colum. 224.50
Cerebrum sanguineis & mollibus omnibus est tom.2.columna 14.50.& eodem tom.colum. 225.30
Cerebrum sensus expers tom. secundo, colum. 51.20.& eodem tom.columna.230.30.& col. 225.1
Cerebrum sincipiti est subditum tom.2.col. 5.30
Cerebrum somni præcipua causa tom. primo, col.897.20
Cerebrum squalore obsitum, atque horridum est 2.225.1
Cerebrum venis caret 2.15.1
Cerebrum venis tenuibus ambitur, tom.2. 225.40
Cerebri ad membranam venæ frequentes & tenues ex vtraque vena deueniunt, tom.2. 225.30
Cerebri frigiditas suprà,propter cordiscalorem 2.330.20
Cerebri frigiditas quibus argumentis cognoscitur 2.225.1
Cerebri plurimum homo habet, & plus mas, quàm fœmina,& quare, tom. secundo, colum.226.10
Cerebri sedes rem cum pulmone communem habet 2.582.50
Cerebri situs & homini, & reliquis animantibus,in priore capitis parte, tom. secundo, col.14.50
Cerebro ad nares meatus pertendunt tom.2. 476.30
Ad cerebrum calorem venæ deferunt tom.2. 225.30
Cereris Eleusinæ templum Athenienſibus extruentibus,fertur porrectam è petris columnam æream inuentam, cui inscriptum erat: Doropes hoc sepulcrum, quam alij Musæi vxorem,alij verò Triptolemi matrem fuisse perhibent 2.1553.20
Cereus picatus quid, & quibus medetur, to.2. 190.20

Cernua piscis.

Cernua citò magnitudinem insignem aceipit 2.83.50
Cernua latet 2.157.20
Cernua piscis litoralis 2.155.20
Cernuæ carniuoræ tantùm, tom.2. columna 147.10
Cerrus mutat colorem,vt ex albedine, rursus æstate ad nigredinem redeat tom.2.colum. 167.20
Certhia auicula exigua est, cui mores audaces, domicilium apud arbores, victus ex cosis, ingenium sagax in vitæ officiis, vox clara 2. 179.60
Certaminum gymnicorum præmium præstantius certamine ipso. 2.574.1
Certaminibus corporum cur veteres præmia posuerunt, sapientiæ nulla, tom.2.colum. 573.50.60
Ceruini cornu suffitum fugit plurima pars insectorum 2.70.60

Ceruix.

Ceruix appellatur, pars posterior colli extima 2.12.10
Ceruix leoni osse vno rigida constat, nec vertebris vllis iungitur, 2.19.50
Ceruix vteri quem vsum habet tom 2.colum. 12.60
Ceruices neruis plurimis continentur, tom. 2.44.1
Ceruicis venæ si dormienti præmantur quid accidit 2.589.10
Cerulei auis natura & descriptio tom. 2. col. 180.30.40
Ceruſa vuluæ illata facit vt semen decidat 2. 136.10

Ceruus.

Ceruus acerrimè sentit, si erectas auriculas teneat, nec latére insidiæ possint: sin demissas facilè interimitur 2.173.10
Ceruus bisulcus 2.22.1
Ceruus caprus est, suis enatam cornibus hederam gerens viridem, quæ cornu adhuc tenello inserta quasi ligno viridi coaluerit tom. 2.172.60
Ceruus corniger,& bisulcus 2.22.10
Ceruus cornua difficillibus locis dimittit,& quà inueniri nequeant:vnde prouerbium ortum: Quà cerui amittunt cornua. Quasi enim sua amiserit arma, cauet ne inermis reperiatur, 2.172.30
Ceruus cor magnum habet,ideo timidus est 2. 246.30
Ceruus felle omnino caret 2.260.60
Ceruus genitale habet neruosum,& rigidum, 2.79.1
Ceruus mas, fructuum tempore valde pinguescit 2.172.10
Ceruus mas pinguior factus, secessu sibi consulit, ne ob corpulentiæ suæ pondus capiatur ibidem.
Ceruus ruminat 2.202.40
Ceruus salax animal suapte natura est tom.2. 129.20
Cerui cornu sinistrum à nemine compertum fertur, occulit enim illud ceruus, tanquam quodam medicamento prædituin tom.2. 172.30
Cerui dextrum cornu in Epiro defodiunt rebus multis vtile 2.645.30
Cerui vita perquàm longa est 2.129.10
Ceruo fel deest 2.31.30.40
Ceruo intestinum adeò amarum est,vt ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus præpinguis sit 2.31.40
Ceruo soli cornua omnibus annis decidua 2. 22.50
Ceruo vni ex cornigeris cornua tota solida 2. 22.40
Cerui Achaici cornua amissuri,vt loca difficilia petant 2.1540.1
Cerui amissis cornibus occultant se interdiu in opacis locis, vt muscarum tædio vacent 2. 172.50
Cerui amittunt cornua singulis annis in mense Aprili ibidem.
Cerui cantu & sibilo venantium capiuntur, mulcentur enim alliciuntúrque ea voluptate 2.173.1
Cerui castrati 2.202.10
Cerui cornuum temperatio qualis, tom.2.colum.172.50
Cerui cur diutius viuunt sententia antiquorum 2.261.40
Cerui duplici indicio senes cognoscuntur tom. 172.40
Cerui hyeme extenuantur,& debilitantur: verè autem vigent, maximè ad cursum tom.2. 120.30
Cerui in capite vermes viuos continent, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter vertebram, quâ ceruici connectitur caput 2. col.31.40
Cerui ingeniosi & timidi 2.5.1
Cerui mares vbi fœminas impleuerint,separantur per se ipsi,& propter libidinis graueolentiam quisque solitarius scrobes fodit tom.2. colum.129.20
Cerui mares vbi fœminas impleuerint, fœtent vt hirci,& eorum facies nigrescit aspergine, vt hircorum, ibidem
Cerui morsi à phalangio, vel simili, cancros edunt 2.172.60
Cerui pinguescunt æstate suprà modum vt nec currere quidem possint:sed secundo,aut tertio cursu capiuntur ab iis qui pedibus eos insectantur 2.129.50
Cerui quare subulones dicti 2.172.40
Cerui si non habentes cornua castrentur, non edunt cornua,Si cornua habentes castrentur, non decidunt 2.202.10
Ceruæ prudentia in pullis edendis 2.172.10.& sequentibus
Ceruæ hinnulum ad stabula ducere consueuerunt 2.129.10
Ceruæ hinnulum assuefaciunt ad stabula quò refugere debeat 2.172.20
Ceruæ implentur paucis diebus,& ab vno multæ 2.129.1
Ceruæ non patiuntur mares nisi rarò, & quare 2.79.1
Ceruæ quare cornibus careant 2.242.10
Ceruæ quare inuolucrum statim à partu exedunt 2.173.1
Ceruæ quot pariunt,& vbi, 2.129.1
Ceruæ vbi mammas gerunt 2.277.40
Ceruæ scissa aure in Elapho monte Asiæ, apud Arginussam sunt, qua nota vel alibi si loca mutarint, dignoscuntur 2.129.20
Ceruorum caro libidinis tempore vitiatur, & fœtet,vt hircorum ibidem
Ceruorum coitus ab arcturo, mense Augusto, & Septembri 2.129.1
Ceruorum in genere fœmina cornuum inops mutiláque est,mas habet 2.76.30
Ceruorum ætas vnde dignoscatur 2.172.40
Ceruorum inter fugiendum industria tom.2. colum.129.30
Ceruorum intestinum adeò tenue & imbecille est,vt etiam si leuiter percusseris,posit rumpi,cute adhuc integra 2.129.40
Ceruorum maribus cornua sunt, fœminis desunt 2.239.30
Ceruorum modus in currendo 2.129.30
Ceruarum partus 2.129.1
Ceruarum purgatio 2.129.10
Ceruorum sanguinis non concrescit tom.2. col.51.20
Ceruorum sanguis non habet fibras, & ideo non spissatur 2.44.20.& eodem tom.columna 222.1
Ceruorum sanguis quomodo spissetur, tom.2. 44.30
Ceruis Achainis cognomine, fel contineri in cauda creditur 2.31.30
Ceruis duntaxat cornua tota solida, & decidua data sunt,tum vtilitatis causa vt onere leuentur, tum ex necessitate præ pondere tom. 2.241.30
Ceruis fœminis quaterna vbera,vt vaccis tom. 2.columna 129.20
Ceruis quando cornua innascuntur, & qualia tom.2.colum.172.30.40
Ceruis tantummodo cornua tota solida sparsáque in ramos, & omnibus annis decidua, nisi castrentur 2.46.20

Cete.

Cetacei generis omnes pisces resupinati corripiunt & quare to.2.col.147.50
Cetario generi omni quis coeundi modus tom. 2.colum.80.1
Cetaria omnia intra se animal generant tom. 2.295.1
Cetaria omnia quare testes intus habent, tom. 2.col.296.20
Cete an naturam habet aquatilem, an terrestrem 2.145.20
Cete animal perfectum generat 2.6.30
Cete omnia quæ reflant, habent pulmonem 2.249.10
Cete viuipara quæ non branchias habent sed fistulam 2.114.10
Cete vt delphinus, vitulus marinus & balæna mammas habent & lac 2.52.60
Cetes fluuius circa Cumam, miræ virtutis, in quem iacta quæcunque fuerint,enascantur,ac postremò in lapidem indurescant tom. 2. 1548.1
Chabrias pro habenda bimestri annona, qua astutia vsus est 2.1066.10
Chæremon ait, vinum sese pro moribus vtentium applicare 2.436.40
Chæremon pentheus à futura calamitate appellatus 2.1156.1
Chæremon Hippocentaurum omnifariàm numerorum mistum centonem edidit tom.2. 1234.40
Chalcedone,cùm pater esset bracchio compuncto, filius idem retulit, confusa tamen nota, minúsque explanata 2.299.40
Chalcida quid, tom.2.163.50
Chalcidæ bestiolæ morsu equi intereunt, ibidem.

Chalcis auis.

Chalcis auis montes incolit, tom.2.colum. 178.1
Chalcis auis forma longa,ac tenui,magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant ibidem.
Chalcis interdiu minùs apparet, quia non clarè videt,sed noctu venatur,more aquilæ tom. 2.178.10
Chalcis nigrum colorem habet. tom.2.col. 178.1
Chalcis parit oua duo,& saxis spelucisque nidulatur 2.178.10
Chalcis pugnat cum aquila adeò acriter vt sæpius ambæ implexæ in terram deferantur, & viuæ à pastoribus capiantur, tom.2.colum. 178.10
Chalcidem Iones, Cymindem appellant, cuius etiam Homerus meminit, in Iliade tom.2. 178.1
Chalcidem non aliam esse ac ptyngem,nonnulli volunt ibidem.
Chalcis piscis quo vitio infestatur tom.2.col. 161.30
Chalybum industria circa aurum, tom. 2. 154.40
Chamæ locis arenosis sui ortus initia capiunt 2.89.40

Chamæleo.

Chamæleo colorem mutat inflatus tom.2. 27.40
Chamæleo multiformis præ nimio metu efficitur, 2.282.10
Chamæleo omnium ouiparorum terrestrium tenuissimus est, quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat 2.282.1
Chamæleo palescit cùm moritur,defunctúsque eundem colorem seruat, 2.27.50
Chamæleo subit cauernas,& latitat more lacertarum 2.28.1
Chamæleonis color mutatur in toto corpore 2.27.40
Chamæleonis consideratio, tom. 2. colum. 282.1.10
Chamæleonis descriptio tom. 2. 27. 20. & sequentibus.
Chamæleoni motus piger admodum, vt testudinis est 2.27.50
Chaones ab Oenotris orti, tom.2.884.50
Chaones incolebant eam partem Italiæ,quæ ad Iapygiam,& Ionium pertinet,Syrtim appellatam, ibidem.
Chaos ante omnia, iuxta Hesiodum 1.456. 60

Charadrius auis.

Charadrius auis sic dicta,à præruptis torrẽtium alueis,quasi hiatulam dixeris tom.2.col. 177.10
Charadrius auis incolit loca fragosa, & saxa,& cauernas ibidem.
Charadrius auis praua est, & coloræ, & voce ibidem.
Charadrius noctu apparet,die aufugit, ibidem.
Chares parius,de cultu agrorum tam nudorum, quàm consitorum scripsit tom. 2.colum. 758.50
Charicles Athenis sibi triginta viros coniunxit pro gerendo magistratu, tom.2.columna 842.1
Charidemus Orites pecuniis (pro bello contra Artabazum gerendo) indigens,qua astutia & simulatione vsus sit, vt pecunias à populo acciperet tom.2.columna 1063.60.& 1064. 1.10
Charidemus Orites, vt pecunias extorqueret à populo, proclamari fecit in ciuitatibus quibus dominabatur, neminem domi arma tenere, alioqui mulctari argento tom.2. 1064.10.20
Charundas,homosypios vocat eos,qui in eadem domo ac familia degunt tom.2.colum. 748.40
Charondas Catanienſis legislator, ciuibus suis, cæterisque ciuitatibus Chalcidicis, quæ sunt circa Italiam,& Siciliam leges posuit 2. 784.1
Charondas primus leges posuit contra falsos testes 2.784.30
Charondas diligentia, & claritate elegantior, quàm hi, qui nunc sunt legum conditores ibidem.
Chartarum sectio cur si quis æquè à basi plana, rectáque dimetiendo abscideritt, rectà euoluatur: sinautem inclinauerit, contorta existet 2.504.10.20
Chartis animalia quæ innascuntur tom.2. 102.40
Chasmatiæ dicuntur venti, & flatus,qui in cauis consident partibus, tom. 2.colum.1464. 10
Chelæ nigræ in nigris, albæ in albis spectantur, & quare 2.1520.10
Chenalopeces aues.ab anſere,& vulpe compositio nomine, id est, vulpanseres dictæ, oua hypenemia pariunt, 2.105.60
Chironem ob dolorem vlceris mortem optasse, licet immortalem,fabulæ perhibent, tom. 2.1013.10
Chius Democritus 2.1170.1
Chlorion,vide Vireo
Chloris,vide Luteola auis
Choaspes fluuius ex Parnaso monte Asiæ defluit 1.709.20
Chærilus 2.1176.50
Cholago in ventre quid 2.12.30
Chonnidas poëta, multò posterior Epicharmo 2.1231.30
Choricum pars Tragœdiæ,secundum quantitatem discretam 2.1242.10
Choricus alter mobilis,alter stabilis, ibidem.
Chorici ingressus, chori integri prima locutio ibidem.
Chorus cliens quidam est, curatórque otiosus: quippe qui beneuolentiam duntaxat his exhibeat, quibus adest, tom.2.columna 519.20
Chori summa penes vnum tantummodo histrionem, tom.2.columna 1248.1
Choro competunt mores, modulique tranquilli, & flebiles, tom.2.columna 519. 20
Chori ieiuni excercere vocem consueuerunt 2. 487.50
Choris tragœdiarum cur neque subdorio, neque subphrygio cantandi genere vti mos est, tom.2. columna 519.& sequentibus.
In chorea plurimus antistrophi vsus tom.2. 512.30

Chromis piscis.

Chromis inter pisces liquidè audit, tom.2. 70.10
Chromis lapidem in capite habet tom.2. 160.20
Chromis piscis vocalis existimatur tom.2. 72.1
Chromis quare maximè algore infestatur 2. 160.20
Chromes pisces fusanei, semel in anno pariunt 2.83.10
Chrysalides quando dicuntur ex erucis, 2. 94.30
Chrysocolla pulcherrima, oculisque medicandis apprimè vtilis, reperitur in Demonesо Carthaginensium insula, tom.2.columna 1544.10
Chrysoscomos, aut Chrysitis planta, stipitem habet sine fructu & folio tom.2.columna 1574.10

Cibus.

Cibus apum, 2.192. 40.& eodem tom.col. 193.20.40
Cibus calore naturali concoquitur tom.1.col. 948.10
Cibus causa est ob quam variis in locis animalia differunt magnitudine, tom.2.colum. 165.40
Cibus cur à medicamento aut exercitatione non protinus assumi debeat tom.2.columna 455.1
Cibus in semen conuertitur iis quæ abundè fœtificant,& declaratio tom. 2.339. 40.& sequentibus.
Cibus parcus æstate, & potio liberalis admittitur 2.421.10
Cibus triticeus cur maximè corporibus nostris competentior,atque vescentior est, quàm ordeaceus tom.2.columna 526. 90
Cibus varius,grauis, & quare tom.2.colum. 416.40
Cibus vitiosus quare parit tumorem pedum 2. 414.20.30
Cibi auidiores quare sumus Aquilonibus spirantibus,quàm Austris, tom.2.colum.554. 30
Cibi auiditatem intestini laxitas auget,& accelerat rectitudo 2.253.40
Cibi commodi ratione, animalia etiam efferatissima mansuescunt, tom.2.169.10
Cibi concoctionem iuuant iecur, & lien 2. 250.60
Cibi concoctio elixationi similis est tom.1. 766.10
Cibi & aquæ mutatio cur grauis, tom.2.col. 416.30.40
Cibi excessus duplex 2.248.30
Cibi excrementa humores sunt pòst geniti 2. 226.30
Cibi imminutio,& laborum auctio, quare salubris 2.423.30
Cibi parcimonia omnium temporum communis,sed magis æstati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem corpus cibo immodico pressum exæstuet 2.421.20
Cibi potúsque excessus,& defectus,noxij tom. 2.927.10
Cibi prima administratio in ore nullius est causa concoctionis, sed facilitatem concoquendi administrat 2.221.10
Cibi sectio in ore concoctionem promouet ibidem.

ibidem.
Cibi sumendi pars animali maximè necessaria 2.229.50
Cibo carere facilè patitur, quod frigidum est 2. 268.40
Cibo idonea cur sint alia cocta, alia cruda 2. 520.10
Cibo ineptum quod est, & quod aptum, tom. 2.520.20
Cibo ingesto cur frequenter inhorrescimus 2. 589.20
Cibo solito qui non vescuntur, périnde afficiuntur, ac si nullum penitus capiant tom.2.colum.561.20
Cibum alij quare parum concoquant, alij parum cupiant 2.414.20
Cibum animalia omnia cupiunt 2.238.1
Cibum assumens postquàm biberit, quare minùs sudat 2.419.30
Cibum cur cætera animalia sæpius siccum, quàm humidum capiant, homo verò humidum sæpius, quàm siccum, 2.476.50
Cibum & desiderat, & concoquit citò, quod calidum est. 2.268.40
Cibum humidum esse oportet 2.344.40
Cibum num inter initia morborum, an post afferre melius 2.423.60
Cibo sui generis vtuntur apes & aranei tom. 2.4.20
Cibi animalium quomodo differunt tom. 2. 144.40
Cibi quales animantibus esse solent tom. 2. 477.1.10
Cibi suaues cur fastidium pariant tom. 2. colum.528.50.60
Ciborum auida sunt animalia omnia, quibus intestina sunt recta, 2.257.60
Ciborum omnium voluptas in descendendo contingit: dum enim deglutimus, pinguia sentimus, & salsa, dulcia, & reliqua generis eiusdem, 2.280.20
Ciborum mutatio cur minùs grauis, quàm aquæ 2.416.30
Cibis aliis cur sine fastidio vti possimus, aliis verò licet suauioribus non possimus tom. 2. 528.50.60
Cibis ingestis quomodo vox destrui potest 2. 482.6. & col.483.1.10
Cibis spiritus & largus redditur, & feruidus 2. 483.10
Cibus, vide etiam Alimentum

Cicada.

Cicada fœmina genitale habet rescissum, quo recipit id quod à mare iniicitur tom.2.colum.101.10
Cicada in animalium genere vna, ore caret 2. 68.10
Cicada quæ caret ore, quo instrumento, vt ore nutritur ibidem.
Cicadæ amant oleas, vt minus vmbrosas tom. 101.1
Cicadæ canunt 2.71.50
Cicadæ canoræ quæ, 2.100.60
Cicadæ coeunt, & ex sui generis animalibus oriuntur, 2.298.20
Cicadæ cur canant 1.957.50
Cicadæ excrementum nullum in aluo habent 2.68.10
Cicadę humi canentes, Apophthegma Stesichori 2.1137.1
Cicadæ in nemoribus opacis esse nequeunt 2. 101.1
Cicadæ largè proueniunt copia imbrium 2. 101.20
Cicadæ lingua 2.68.10
Cicadæ in locis propinquis, altero gignuntur altero non 2.165.1.10
Cicadæ mares canunt, fœminæ silent, tom.2. 101.30
Cicadæ mares suauiores ante coitum sunt, fœminæ post coitum ibidem
Cicadæ mingere creduntur ibidem
Cicadæ non nascuntur vbi arbores desunt, quocirca apud Cyrenam nullæ in campo sunt, cùm circa oppidum ipsum multæ proueniant 2.101.1
Cicadæ oculis hebetes 2.101.30
Cicadæ quo tempore gustu suauissimæ, tom.2. 101.20
Cicadæ vbi eruperunt, oleis aut arundinibus insidunt: & cùm rupto operculo exeunt, paruum quiddam in eo relinquunt humoris, nec multò pòst volant, & incipiunt canere 2.159.10
Cicadæ vbi nidificant 2.101.10
Cicadæ vbi pariunt ibidem.
Cicadæ vbi sunt, & vbi non 2.165.1.10
Cicadæ vt exuant senectutem 2.159.10
Cicadarum cantus 2.71.50
Cicadarum coitus qualis 2.101.10
Cicadarum copia ex imbribus 2.101.20
Cicadarum copia in Cyrenensi agro 2.101.10
Cicadarum genus omnium maximè insectorum iciunum, satis enim iis alimento est humor, qui in corpore remanet tom.2.colum. 268.40
Cicadarum genus peculiarem omnium naturam sortitum est: quippe quod partem eandem in vsum tum oris, tum linguæ constitutam aptissimè habeat, qua veluti radice cibum ex humoribus trahat 2.268.30
Cicadarum genus sonat attritu spiritus tom. 2.71.60
Cicadarum generis partes, quæ cibum ministrant 2.268.30
Cicadarum genera, & earum coitus 2.100.50
Cicadarum oua candida, gustu grata tom.2. col.101.30
Cicadarum partus 2.101.10
Cicadarum plura genera, magnitudine differunt 2.68.10
Cicadastræ ab achetis quomodo differunt 2. col.68.20

Cicatrix.

Cicatrix colorem priori contrarium trahit 2. 463.30
Cicatrix cur atra sit, si hulcus sæpius in eodem loco extiterit 2.465.10.20
Cicatrix cute prætenui, summáque consistit 2. 464.10
Cicatrices cur nigræ hominum sint, qui vitio lienis tenentur 2.464.10
Cicatrices cur reliquo corpore nigræ, oculis albæ inducantur tom.2. columna 463.30. & 464.30
Cicatrices qua oculi parte fiant tom. 2. col. 464.40
Cicatrice cur pili equis & asinis nascuntur, non homini 2.470.20.50
Cicer alit & opimat sues 2.162.40
Cicindelæ vnde 2.95.20
Cicindelarum aliæ pennatæ, aliæ non tom.2. col. 55.60

Ciconia.

Ciconia habet apendices 2.36.10
Ciconia latet 2.158.10
Ciconia petit lacus & fluuios victus causa 2. 149.40
Ciconia parentum senectutem educat, tom.2. 178.30
Ciconiæ cùm vulnus per pugnam acceperint, cunillam plagæ apponunt 2.172.50
Ciconias venerantur Thessaliæ incolæ, & lege ne quis eis noceat cauetur, homicidij pœna transgressori constituta, & quare id fiat 2. 1541.30
Cicunia auis nocturna vnguibus aduncis tom. 2.148.40
Cicuniæ noctu venando cibum sibi acquirunt 2.184.20
Cicuniæ venantur mures, lacertos, & verticillos, & eiusmodi alias quasdam bestiolas ibidem.
Cicura animalia 2.4.40
Cicures perpetuò, homo, & mulus ibidem
Cicuta calorem frigiditate sua extinguit, & humorem indurat 2.438.30
Ciciliæ capræ tondentur, vt alibi oues, tom.2. col.165.30

Cilium.

Cilium homini vtraque in palpebra, cæteris non 2.21.1
Cilium in vtraque palpebra simiæ habent 2. 26.10
Cilium quæ habent, & quæ non. tom.2.colum. 233.20. & seq.
Cilium quid 2.10.1
Cilio palpebræ inferioris carent cætera animalia ab homine 2.21.1
Cilia adiumenti gratia habentur tom 2.col. 234.10
Cilia clausulis summis venularum inniuntur 2.234.20
Cilia data sunt, vt contra incidentia in oculos, quasi vallum quoddam promineant tom.2. 234.20
Cilia nonnullis senescentibus adeò crescunt, vt sit tondendum ibidem
Cimices gignuntur ex humore, qui per summa corporis animalium consistit tom.2.colum. 101.50
Cinadon coniuratione facta per Agesilai tempora, Spartiatas opprimere tentauit tom.2. 844.1
Cinædi signa 2.1527.60
Cinnamomus, vel cinnamulgus, vel cinnamus, auis est in Arabia, quam surculos cinnamomi portare, ac nidum ex his conficere aiunt 2.178.50
Cinnamomus auis in excelsis arboribus & ramis nidificat, cuius nidum incolæ plumbatis sagittis petunt, & destruunt, ibidem.

Cinchlus auis.

Cinchlus aquas petit victus causa, & caudam motitat 2.149.40
Cinchlus apud mare vitam traducit tom.2.colum.177.40
Cinchlus astutus, & captu difficilis ibidem
Cinchlus captus omnium maximè miteſcit ibidem.

Cinis.

Cinis habet aliquid caliditatis, eò quòd feruore nimio exaruerit relictúmque sibi contineat aliquid caliditatis 2.220.1
Cinis aquam, non aqua cinerem admittit 2. 545.20
Cinis Phrygius oculis medicandis efficax 2. 1544.20
Cinis si calidus in aquam immittitur, aquam vertit in aërem tomo secundo, columna 545.10
Cineris cum aqua consideratio 2.545.1. & sequentibus
Cineris dulci portione consumpta, puluis amarus relinquitur 2.444.1
Cineris & aquæ tantundem vas idem capere cur possit 2.54.1
Cineris complura causa, & inania esse videntur 2.545.10
Cinere suffita aromata, cur acriùs olent quàm igne 2.492.60

Circuitus.

Circuitus Lunæ 2.380.10
Circuitus quid ab Aristotele appelletur, 2. 580.10
Circuitus temporum qui ibidem.

Circulus.

Circulus basis coni tom.2.435.20
Circulus cur si proiiciatur, primam lineam rectam ducat, deinde cochleam siue claiculam agat, dum decidit, 2.506.1.10
Circulus & sine, & principio caret tom.2. 507.60
Circulus prima figurarum plantarum, 1. 581.40
Circulus res humanæ, etiam vulgò dicitur 2. 507.40
Circuli linea maximè vna, quoniam tota & perfecta est 2.136.30
Circuli quadratura iuxta Antiphontem, tom. 1.382.10
Circuli quadratura iuxta Hippocratem, & Bryssonem 1.381.30
Circulo vnitas tribuitur 1.582.1
Circulum simul duobus contrarijs moueri motibus 2.1475.50. & consequentibus
Circulorum lationes quam ob rem plures sint 1.580.40. & seq.
De circulari ostensione in prima figura, tom. 144.20. & sequent.
De circulari ostensione in secunda figura 2. 145.50 & sequent.
De circulari ratiocinatione in tertia figura 1. 146.20. & sequent.
In circuli motionibus pleraque miracula accidunt 2.1476.40
In his quæ circulo gignuntur, demonstrationem esse circularem tom.1.col.123.10. & sequentibus
Circunferri omnia cur videntur vinolentis 2. 434.60. & eodem tom.col.437.50
Circunscripta probè, facilè explicantur, 2.609. 40
Circunscriptor alieni iniustus est, non circa omnia bona, sed in quibus successus est, & infortunium, tom.2.col.1021.30
A circunstantia locus 1.269.10
A circunstantiarum defectu locus, tom.1.323. 30.40
In circunstantiis personarum delectus sit 2. 1110.40

Circus auis.

Circus tertium genus accipitrum, tom.2. 185.1
Circus vnguibus est aduncis, & carne viuit 2. 163.60
Circus vulpi inimicus, illam enim inuadit, ac vulnerat, & quare ibidem.
Cirri in mollibus quid 2.77.10
Cirri insecta animalia, vnde gignantur, 2. 95.20
Cisterna si in domo fuerit, domus resonantior efficitur 2.480.20

Ciuitas.

Ciuitas communio quædam est, tom.2.col. 792.30
Ciuitas est liberorum societas, tom.2. 762.60
Ciuitas in virorum & mulierum multitudinem dividitur tom.2.columna 876.40
Ciuitas multipliciter dicitur tom.2.colum. 788.1
Ciuitas naturâ est 2.749.10
Ciuitas non communicatio loci tantùm, 2. 795.50
Ciuitas omnis societas quædam, tom.2.747. 30. & eodem tom.col.788.20
Ciuitas per genera distinguenda, tom.2. 884.30
Ciuitas quæ ex pluribus pagis conficitur, societas est 2.749.10
Ciuitas quid, tom.2.colum.747.40. & eodem tom.colum.785.40. & colum.787.1. & colum.795.50. & col. 882.30. 60. & col. 909. 40
De ciuitate, ciuitatis gubernatore, partibus, domo & pago, tom.2.colum. 747.30. & sequentibus.
De ciuitate beata, tom.2.columna 873.20. & sequentibus.
Quòd non omnia, quibus ciuitas stare nequeat, sint eius partes: & quæ sint opera illi necessaria. & de ciuitatis partibus tom.2.colum. 882.10. & sequent.
Quid ciuitas, & quòd ciuitas partibus prior sit 2.749.10. & sequentib.
Quomodo distribuenda sit ciuitas, tom.2. 884.20. & sequentibus.
De ciuitatis fine, virtute, & vitio, tom.2.794. 30. & sequentibus.
De ciuitatis identitate, tom.2.colum.787. 50. & sequent.
De ciuitatis ornatu, tom.2.columna 885. 50. & sequentibus.
De ciuitatis partibus, mediocritate, excessu, atque defectu, tom.2.columna 821.1. & sequentibus.
Quanta debeat esse multitudo ciuitatis quanta regio. & vrbs ipsa tom.2.colum.873.1. & sequentibus
Quo ciuitatis opus sit nobilibus, opulentis, iustitia, virtute bellica tom.2.799.1. & sequentibus.
In ciuitate quid dominari oporteat, summámque authoritatem tenere, an inopum multitudinem, aut opulentos, an æquos & bonos, aut regem, aut tyrannum tom.2.columna 796.10. & sequent.
De ciuitate, ciue, de iis, qui ciuitate donati sunt 2.785.20. & sequent.
Ciuitatum antiqua gubernatio, cùm regia fuerit primò, cur in paucorum deinde potentiam, postremò in popularem statum sit mutata 2.825.20. & sequent.
Ciuitatibus rectè institutis, an communio maris. & turba nautica expediat, an damnosa sit 2.880.10. & sequent.

Ciuitatis partes.

Ciuitas bene viuendi gratia existit tom.2.col. 749.10
Ciuitas ex dissimilibus constat tom.2.col. 789.10
Ciuitas ex domibus constat tom.2.812.20
Ciuitas ex hominibus constat necessariò tom. 2.883.1
Ciuitas ex quali & quanto 2.824.30
Ciuitas non necessariorum tantùm gratia, sed & honesti 2.814.40
Ciuitas omnis partes plures habet 2.814.1
Ciuitas prima quæ 2.579.10
Ciuitas prius natura, quàm domus, & singuli nostrùm 2.749.40.50
Ciuitas seruorum, & aliorum animalium esse nequit 2.795.1
Ciuilis societas viuendi gratia 2.792.10
Ciuitas studiosa non est fortunæ opus, sed scientiæ, & electionis 2.889.1
Ciuitas studiosa est, vt ciues, qui in Republica versantur, sint studiosi ibidem.
Ciuitatis identitas ex Reipublicæ forma colligenda 2.788.20
Ciuitatis non statim partes, sine quibus existere nequeat 2.882.10
Ciuitatis pars non est possessio 2.882.30
Ciuitatis partes circa quæ 2.814.20
Ciuitatis partes non satis complexus Socrates 2.814.30
Ciuitatis vni parti quale, quod alteri quantum 2.824.40
Ciuitatem ex omnibus studiosis esse, impossibile 2.789.10
Ciuitatum diuisionem inuenit Hippodamus Euryphontis Milesius 2.777.30
Ciuitatum quarundam finis, dominatio finitimorum 2.875.50
In ciuitate necessariæ partes quæ tom.2. 882.40. & sequent.
In ciuitatibus omnibus partes tres sunt: nam alij diuitiis excellunt, alij paupertate nimia deprimuntur, alij sunt inter hos medij tom.2. 882.20

Ciuitas rectè instituta.

Ciuitas à gente quid differat 2.763.1
Ciuitas beata 2.768.20. & eod.tom.874.40
Ciuitas beata vna, & seorsim esse potest 2. 876.30
Ciuitas eadem, & non eadem 2.787.60
Ciuitas magis gentis, quàm ciuitatis circunscriptionem habens 2.788.10
Ciuitas magna & populosa non idem tom.2. 878.50
Ciuitas num eadem habitatoribus mutatis 2. 788.10
Ciuitas populosa vix rectè gubernatur tom. 2.878.50
Ciuitas quæ maxima est existimanda tom.2. 878.50
Ciuitas tota vna esse potest 2.762.50
Ciuitas vera non est natura serua 2.814.30
Ciuitas vna non mœnibus definitur 2.788.1
Ciuitas vna quibus rebus facienda 1.767.10
Ciuitatis in magnitudine mensura est tom.2. 879.1
Ciuitatis multitudinem qualem esse deceat 2. 878.40
Ciuitatis optima mensura quæ 2.879.30
Ciuitatis senectus vt & corporis 2.778.30
Ciuitatem quàm magnam esse deceat 2.878.50
Ciuitates magnæ, paruæq; sæpe magistratibus & legibus eisdem indigent 2.879.20
In ciuitate ciuium multitudinem procreandam respexit legislator Spartanus tom.2.colum. 777.50
In ciuitatibus magnis plures magistratus quare conueniant 2.829.10
In ciuitatibus paruis magistratus pauci quare 2.829.20

Ciuitatem conseruantia.

Ciuitas quatenus opes nobilitatémque, quatenus item virtutem præsidium requirat 2. 800.1
Ciuitas vera virtutis curam gerit 2.795.20
Ciuitatis census considerandus 2.846.40
Ciuitatis dominationem leges ferè respiciunt 2.875.10
Ciuitatis Epidamni status ex nuptiis mutatus, qualiter fuerit 2.739.1
Ciuitatis & regiam domesticámque gubernationem confundentes 1.747.40
Ciuitatis partes præcipuæ diuites & pauperes 2.821.20
Ciuitatis regio quæ commoda tom.2. col. 879.40. & sequent.
Ciuitatis situs qualis esse conueniat 2.880.1
Ciuitatis virtutes eandem formam habent, quã singulorum hominum 2.795.10
Ciuitati opus mobilibus, ingenuis, & opulentis 2.800.1
Ciuitatem conseruat æqualitas 2.763.10
Ciuitatem temperatam, & fortem esse decet, & patientem 2.892.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ciuitates amicitia continet 2.801.50
Ciuitates communicationibus continentur 2. 1037.60
Ciuitates Græcorum bene gubernari dicuntur 2.88 .20
Ciuitates mercatum præbentes omuibus malè faciunt 2.880.30
Ciuitates pecuniis indigent, quemadmodum domus, imò magis 2.759.20
Ciuitates primò sub regibus erant tom.2.colum.743.40
Ciuitates retributione iusta conseruantur 2. 664.50
Ciuitatum gubernatio quondam paucorum, & regia fuit 2.826.lin.20
Ciuitatibus comessationes vtiles 2.885.10
Ciuitatibus fortunę excessus in alterutram partem damnosus 2.822.30
Ciuitatibus fortunæ mediocris possessio saluberrima 2.tom.columna 822.30.& eodem tom.colum.823.10
Ciuitatibus maximum bonum amicitia tom. 2.765.1
Ciuitatibus num maris communio expediat, an secus 2.880.20
Ciuitatibus quanta, qualisque naualis potentia conueniat 2.880.50
A cinitate quando soleant hominum certa genera excludi 2.791.20
An ciuitatis operibus omnes participare possint 2.881.10
In ciuitatem admissi pecunia, ex altero tantùm parente ciue geniti 2.1057.10
In ciuitate quibus plus iuris competat tom.2. 786.1
In ciuitatibus loca minuta quatenus conueniant 2.886.20

Ciuis.

Ciuis bonus est, qui amicos ciuitatis vtilissimos comparat 2.1232.50
Ciuis bonus præsse, & subesse posse debet 2. 790.10
Ciuis maximè is dicitur iuxta Homerum, qui ad honores suscipiendos habilis est tom. 2. 791.20
Ciuis qui ex duobus ciuibus ortus est, dicitur, & non ex altero solùm, ceu ex patre, & matre 2.787.10
Ciuis. qui particeps est imperandi, & parendi, communiter dicitur 2.801.10
Ciuis simpliciter nulla alia re definitur magis, quàm participatione potestatis publicæ iudicandi & decernendi 2.786.20
Ciuis boni, & boni viri eadémne virtus sit, an non eadem 1.187.40
Ciuis, & eius qui præsidet non eadem simpliciter virtus, 2.789.30
Ciuis virtus ad Rempublicam 2.788.60
Ciuem quæ non faciant 2.785.50
Ciues alij simpliciter, alij ex suppositione 2. 790.50
Ciues bene institutæ ciuitatis, quos legum lator ad virtutem instituat, ingeniosos & animosos esse oporrere 2.881.10
Ciues non possunt agricolæ esse in optima ciuitate: opus est enim quiete, & otio ad virtutem comparandam, & ad Rempublicam gerendam 2.883.30
Ciues non possunt esse in ciuitate optima artifices, neque mercatores ibidem
Ciues quales esse oportet 2.881.20
Ciues qui non possint esse in ciuitate optima 2. 883.30
Ciues vnius ciuitatis socij 2.762.30
Ciuium bonorum multitudo vtilis tom.2. 1234.1
Ciuium diuersitas pro diuersitate rerum publicarum 2.786.50
Ciuium diuisio Socratica 2.768.50
Ciuium etiam dissimilium opus commune quoddam 2.788.60
Ciuium facultates mediocres ad tranquillitatem vtiles 2.823.10.& seq.
Ciuium multitudo si in alium locum migret, & si contrà fiat, an eadem futura sit ciuitas, quæ priùs fuerat tom.2.colum.787.50.& sequentibus
Ciuium non omnium vna virtus tom.2.colum. 789.20
Ciuium plures species, & maximè subditorum 2.790.60
De ciue, & de iustè & iniustè ciuibus 2.795.30. & sequentib.
De ciuium qualitate 2.888.1.& sequentibus.
Inter ciues quæ sint principia & causæ seditionum 2.835.30.& sequentibus.

Ciuilis facultas.

Ciuilis facultas circa virtutem occupata tom. 2.614.50
Ciuilis facultas de quibus primùm curam habere debet 2.878.20
Ciuilis habitudo quædam est, qualem & Lacones habent 2.1048.50
Ciuilis facultas incontinentibus non congruit 2.605.10
Ciuilis facultas iis qui suas rationi subiiciunt appetitiones, cum rationéque agunt, magnam afferre potest vtilitatem tom.2.col. 605.20
Ciuilis optima facultas 2.922.10
Ciuilis vita negotiosa est 2.738.1
Ciuilis facultatis finis bonus. 2.923.10
Ciuilis facultatis finis, non cognitio, sed actio est 2.605.10
Ciuilis facultatis munus est, ciues disponere, bonósque facere, & ad honestas res agendas idoneos reddere 2.611.60
Ciuilis facultatis præstantia, & officium tom. 2.604.30
Ciuilis iusti diuisio 2.667.50
Ciuili facultati subsunt eæ facultates quæ summis honoribus afficiuntur, vt est ars oratoria, & rei militaris, reique familiaris facultas 2.604.30
Ciuiles curæ dispensatiuæ, & ministratiuæ 2. 828.60.& 829.1
Ciuiles institutiones antiquæ sunt 2.885.1

Ciuiles.

Ciuilem, regiúmque, & bonum virum eadem disciplina efficit 2.610.1
Ciuilem virum ex parte animæ peritiam habere oportet 2.614.60
Ciuiles animantes vocantur ab Aristotele illæ quæ labori communicant eidem, quarum opus communi efficitur opera, munúsque idem omni est 2.4.10
Ciuiles multi nomine tantùm 2.991.30
Ciuiles qui re vera ibidem

Clanga Aquila.

Clanga aquilæ genus, anataria cognominatur, & morphna à macula pennæ, quasi næuiam dixeris, cuius Homerus meminit in exitu Priami 1.181.60
Clanga aquila saltus, & conualles, & lacus incolere solet ibidem
Clamantes à longe imitati acutè proferunt 2. 449.40

Claudus.

Claudus cur homo omnium animantium oriri potest 2.472.30
Claudi ex claudis nascuntur 2.1139.50
Claudi homines cur salaciores cæteris 2.448. 60.& eodem tom.col.469.60
Claues ossium ad committendas claudendásq; partes 1.973.10
Clauus clauo, prouerbium 2.855.50
Clazomentj in Clytro habitantes, seditionibus obnoxij, ob loci situm 2.838.1
Cleomenes Alexandrinus Aegypti præfectus ingenti fame aliis in locis facta, in Aegypto autem re mediocriter se habente, tritici eductionem vetuit 2.1064.40
Cleomenis Alexandrini gesta 2.1064.40.& sequeutibus.
Cleophon 1.386.50.& tom.2.col.1235.1

Clepsydra.

Clepsydra quare sic dicta 2.425.60
Clepsydræ ratio tom. 2.colum.504. 40.& sequentibus.
Clepsydræ quæ eueniunt quam habent causam ibidem
Clepsydram cur humor ingredi nequeat tom. 2.505.10
In clepsydra vnde aqua detinetur 2.429.20
Clerus vermiculus qui etiam pirausstes vocatur, specie aranei, nocet fauis 2.164.50
Clerus vermiculus sibi similem formam aranei parit in fauo, & facit vt examen apum ægrotet ibidem
Cleri vermiculi, qui in pauimento nascuntur, officiunt apibus 2.193.40
Clisthenes Athenis post tyrannorum iectionem, complures in tribus descripsit peregrinos, & seruos, & inquilinos 2.787.20
Clisthenes coronauit iudicem, qui victoriæ illius contradixerat 2.858.40
Clisthenes rei militari aptus, non facilè contemnendus habebatur ibidem
Clotho vna parearum tempori præsenti adscribitur, quippe quæ conficiat, & sua cuique neat 2.1472.10

Clunis.

Clunis auibus omnibus est, & quare tom.2. 284.50.60
Clunis & femoris discrimen in bipedibus 1. col.231.40
Clunes cur manifestè subsidentiis qui rem veneream immodicè agunt tom. 2. 441.40.& sequentibus
Coactus & non vi quis faciat 2.1005.10.20

Coagulum.

Coagulum habet lepus inter verinque dentata 2.54.10
Coagulum habent omnia ruminantia ibid.
Coagulum hinnuli laudatissimum in profluuio alui medendo 2.54.10
Coagulum in ventriculo eorum quæ adhuc lactant continetur 2.54.1
Coagulum lactis substantia est. ibidem.
Coagulum lac est, ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit 2.54.10
Coagulum lepori fit, quoniam herbam succi lactei pascatur 2.260.1
Coagulum leporis profluuio alui mederi potest 2.54.10
Coagulum quæ habeant, quæ non tom.2.colum. 259.1
Coagulum quid, & virtus eius 2.324.40
Coagulum quò vetustius, eò præstantius tom. 2.54.10
Coagulum vetus alui profluuio mederi potest. ibidem
Coaguli locus in quibus hoc datum est, & quare 2.260.1
Coaguli vsus in lacte 1.770.40
Coagulo lac cogitur 2.52.60

Coagulabilium alia esse aquam, aut species aquæ, alia aquæ & terræ tom.1.768.30.& seq.
Coagulandi soluendique res, modi differentes. ibidem
De coagulatione determinatio, ciúsque causis 1.767.20.& seq.
Coalescunt corpora calore, & frigore tom. 1. col.771.30
Coarmentari quando dicuntur tauri mares 2. 121.30
Cocalibus testatis carnes, sed penitus inclusæ tomo 2. column.62.10

Cochleæ.

Cochleæ dentes præduros, acutósque habent, & quod interiacet dentibus carnosum tom. 2. 264.50
Cochleæ nonnullæ bestiolas intra se habent gammaris pusillis similes 2.65.1
Cochleæ promuscidem vbi habeant tomo 2. 264.50
Cochleæ terrestres conduntur tom. 2. colum. 156.40
Cochleæ terrestres, vide etiam Limaces.
Cochlearum genus vnum coire visum est 2. col.356.10
Cochleis aquatilibus caro, sed penitus inclusa 2.62.10
Cochleis os & dentes acuti, breues, & tenues 2. 63.10
Codrus bello conseruauit populum ne in seruitutem veniret, ideo regio honore potitus est 2.850.50
Coenses talos mille proiicere impossibile: sed vnum, vel duos, facilius est tom.1.colum. 590.50
Cogi quæ dicantur, & quæ non 2.932.10
Cogitandi vim homo vnus obtinet tom.2.colum.5.20
Cogitationis principium finis est tom. 2. col. 1009.20
Cognata cognatis cur maximè gaudent tom. 2.474.60
Cognatis quid debeatur 2.718.20

Cognitio.

Cognoscere in rebus animatis existit tom. 2 967.1
Cognoscere melius quàm cognosci. ibid.
Cognoscere seipsum difficillimum, & suauissimum 2.970.60
Cognosce teipsum prouerbium peruulgatum 2.1148.50
Cognosci in carentibus anima existit tom. 2. 967.
Cognitio hominum inter se fidem generat 2. 855.1
Cognitio rerum inferiorũ excellentiam habet 2.212. 50
Cognitio vtilitatis per rationem, arx salutis non manu facta, inexpugnabilis, & valde secura 2.1190.10
Cognitione priora, secundum sensum singularia 2.1319.50
A cogniti multiplicis distinctione, locus tomo primo, columna 256.1

Coitus.

Coeunt animalia etiam diuersi generis tom. 2.333.50
Coeunt animalia generis eiusdem secundum naturam. ibidem
Coeunt auersa, quæ retrò vrinam reddunt animalia 2.78.40
Coeunt aues nonnullæ omni ferè tempore 2. 103.50
Coeunt celeriùs animalia, quæ testes intra se cõtinent 2.293.1
Coeunt celeriùs ieiuni quare 2.443.30.40
Coeunt mulæ terræ Syriæ, & mutua inter se ratione progenerant 2.8.50
Coeunt non vnigena, & quæ 2.323.20
Coeunt quadrupedes plurimæ more iusto, fœminam scilicet mare supergrediente tom. 2.78.50
Coire cur alia animalia sæpe, alia semel, alia anni tempore certo, alia nullo certo soleant 2.474.10.20
Coire iusto modo 2.78.50
Coire quare non oporteat, nisi res vrgeat tom. 2.443.20.30
Coire, vide etiam Concumbere.
Coeundi tempus auibus non idem omnibus 2.103.50
Coeundi tempus vnicuique animali præscriptũ idem 2.85.50
Coeundi feruor siccare nimirum potest tom. 2. 445.50
Coeuntes cur in acumine oculorum offenduntur 2.442.20
Coeuntes cur oculos attollunt 2.441.40
Coeuntia non omnia simili modo coniunguntur 2.78.40
Coeuntium alia semen emittunt, alia non, & quare 2.314.10
Coiturum corpus calidum & humidum esse oportet 2.442.40.& eod.tom.469.60.
Coitus animalium cur ita diuersus tom. 2.colum.474.20
Coitus araneorum 2.99.50
Coitus columborum sit præcedente osculo, & qualis sit 2.107.1
Coitus columbarum quo tempore, & omnis columbacei generis 2.109.30
Coitus eorum quæ pedibus carent, & lõgo sunt corpore, id est, serpentum 2.79.40
Coitus externarum mulierum, est viri iniuria 2.911.10
Coitus flatus copia agitur 2.568.50
Coitus formicarum 2.99.30
Coitus homini maximè temporibus omnibus opportunus est 2.82.20
Coitus in aqua cur minùs fieri potest tom. 2. 445.10
Coitus insectorum 2.81.50
Coitus mollium piscium 2.81.1
Coitus ouium, & caprarum, & earum fœtûs 2. 121.50
Coitus pedestrium, quadrupedum ouiparorum 2.79.30
Coitus piscium 2.79.50
Coitus piscium celerrimus tom.2.colum.347. 60.& 348.1
Coitus piscium crustatorum 2.81.30
Coitus qua agitur facultate 2.441.50
Coitus quadrupedum ouiparorum tom.2.col. 1031 0
Coitus qua parte agitur 2.277.60
Coitus animalium consideratio tom.2.colũ. 78.40.& seq. 2.78.50
Coitus auium differentiæ
Coitus boum consideratio tom.2.colum.124. 30.& sequentibus
Coitus equorum consideratio tom.2.125.20 & sequentibus
Coitus tempora descripta, & ætates certas ad Venerem singulis animalium natura fixit, & statuit 2.82.10.& col. 86.20
Coitus tempore fera omnia eum fœminis communiter pascuntur, & non antè tom.2.colũ. 121.30
Coitus tempore quadrupedes tum mares tum fœminæ nonnihil humoris suo genitali emittunt, atque admotis ad genitalia naribus odorantur 2.80.50
Coitum quæ patiuntur animalia grauida 2. 374.10
Coitus nõ omnium similes, nec similem in modum aguntur 2.78.40
Acoitu cur plerique succumbunt animo, reddunturque tristiores 2.571.20
A coitu qui lætiores, hilariorésque euadunt. ibidem
Ad coitum ardentiores efficit voluptas tom.2. 445.30
Ad coitum opus calore, & humore tom.2.colum.469.30
Ad coitum opus calore, & humore 2.469.60
Ad coitum propensiora ferè omnia animalia tẽpore verno 2.122.10
De coitu & generatione insectorum tom.2.colum.298.10.& seq.
In coitu maris & fœminæ moderatione opus est 2.364.40
Colarem vlula, & cæteri aduncirapiunt, vnde his oritur bellum 2.169.40
Coles est mari, quo differt à fœmina tom. 2. 291.20
Coles quid 2.13.1
Colli intestini consideratio 2.258.20
Collatio quid 2.1176.10

Colliquamentum.

Colliquamentum apud veteres authores tom. 2.col.563.50
Colliquamentum excrementum est tom.2. 450.20
Colliquamentum in corpore quid tom.2.colum.303.4.& 304.20
Colliquamentum non est pars similaris, vel dissimilaris 2.303.40
Colliquamenti plus esse in magnis necesse est, sed minus excrementi 2.304.30
Colliquamento nullus est locus, sed fluit quocunque faciliùs ferri potest ibid.
Colliquamenta præter naturam sunt 2.303.60
Colliquatio semper morbosa est tom.2.col. 305.40
Colliquescens corrumpitur, & degenerat tom. 2.304.20
Collisio, dissectio, & distractio leuis est 2.464.1

Collum.

Collum arteriæ & gulæ gratia 2.274.20
Collum arteriam atque gulam protegit, amplexúque suo tuetur. ibid.
Collum auibus porrectum 2.282.40
Collum auibus aliis breue, aliis longum, & ferè pro crurum modo magna ex parte descriptũ est ibidem
Collum breue iis auibus est, quibus breuia sunt crura ibidem
Collum longum iis auibus est, quibus longa sunt crura ibidem
Collum nulli longum, cui vngues aduncl 2. 281.50
Collum quibus, & quibus non 2.142.20.& eodem tomo, col.274.1
Collum vocatur id, quod inter caput, & armos, humerósve interiacet 2.281.30
Colli consideratio 2.242.20
Colli longitudo volucribus carniuoris incommoda est 2.282.50
Colli motus ap ab vno osse fit 1.973.30
Colli pars prior guttur, posterior gula tom.2. colum.12.1
Colli pars posterior extima, ceruix appellatur 2.12.10
Colli situs, & cuius gratia est situm tom.2.col. 274.20
Colli situs, & eius partes 2 12.1.10
Collum breue valde habentes, dolosi & infidiatores: referuntur ad lupos 2.1533.20
Collum gruis à diis immortalibus sibi dari optabat Philoxenus 2.562.10
Collum grossum habentes, fortes sunt secundũ animam: referuntur ad masculinum tom.2. colum.1533.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Collum grossum, & carnosum habentes, iracundi, referuntur ad iracundos tauros ibid.
Collum longum, subtile habentes, timidi sunt; referuntur ad ceruos 2.1533.20
Collum bene magnum, non valde grossum habentes, magnanimi: referuntur ad leones. ibidem
Collum subtile habentes, imbecilles sunt: referuntur ad fœminas 2.1533.10
Ex collo signa animi 2.1533.10.20
Ex colli claui conjunctis signa animi tom. 2.1536.
Collurio auis hyberno potius tempore capitur 2.181.1
Collurio eisdem, quibus merula vescitur ibidem
Collurio semper apparet. ibid.

Color.

Color albus & niger visui officit tom. 2. colū. 577.10
Color cæsius quis 2.497.30
Color flammeus 2.1513.1
Color herbaceus in omnibus plantis tom. 2. 1516.20
Color hilarior his, qui sub Aquilonem incolunt 2.469.40
Color ignis, lux 2.1511.60
Color immutatur iis, qui natura sunt calida, si robusti & pleni, nisi coeant tom. 2. columna 448.30
Color niger elementa consequitur, quoties inuicem commutatur 2.1511.30
Color niger tribus modis nobis occurrit. ibidem
Color opacus 2.1513.1
Color porraceus 2.1516.50
Color pullus, siue fuscus 2.1512.40
Color puniceus ibidem
Color purpureus 2.1512.50
Color purus à nobis nullus, sed omnes misti à nobis spectantur 2.164.50
Color quid 1.865.20
Color vel summo corpore continetur, vel summum est 1.865.1
Color venetus vnde fiat in arboribus tom. 2. 1576.10
Color vinosus 2.1512.20
Color visui subiectus 1.809.20
Color xanthus quid 2.1514.10
Coloris hilaritatem præbere possunt loca commodè aspirata 2.497.1
Coloris susceptiuum est id quod colore vacat 1.810.1
Colorem defluuium esse asserere absurdum 1.866.10
Colorem mutat Chamæleo inflatus tom. 2. colum. 27.40
Colorem mutant polypi ob metum tom. 2. colum. 264.10
Colorem mutant quidam pisces, & qui tom. 2. 167.10.20
Colorem non mutantium, cur nata mutentur 2.466.50
Colorem perdunt animalia quædam cum aquæ mutarint, & quare. 2.466.40
Colorem plenius ostendit suprà quodque genus humoris, cùm exiguum est, quàm cùm multum 2.424.10
Colorem Pythagorici summam partem vocabant 1.865.1
Colore minùs hilarantur, qui nimis dormiunt, quàm qui se modicè somno recreant tom. 2.430.30
Colore quæ vacent 1.810.1
Colore varia quæ 2.391.70
Colores albi cum rubore bonam indolem significant: quando in leni corpore accidit hic color 2.1421.50
Colores acuti calidum & sanguineum significant. ibidem
Colores animantium 2.391.50. & sequent. per totum.
Colores cornuum, vnguium, vngularum, pro cutis, pilorúmque colore sequuntur tom. 2. 46.10
Colores cur moribus similes non sunt tom. 2. 514.40
Colores differentes etiam à lapidibus fiunt 2. 1514.20
Colores mutant aues, & quadrupedes quædam, per anni tempora, & quare tom. 2. colum. 392.50
Colores misti 2.1512.30
Colores misti ex tribus constant tom. 2. col. 1515.20
Colores qui officiunt videndi viribus, & qui non 2.578.50.60
Colores simplices sunt, quicunque elementorum naturam consequuntur 2.1511.10
Colores varij à fulgoribus ignis, lunæ, lychnorum 2.1515.1
Colores varij rerum naturalium qui vnà cum maturitate variantur 2.1516.10
Colorum causa in brutis, cutis natura est 2.389. 50. & col. 391.30
Colorum causa princeps lux solis, ignis, aëris, & aquæ 2.1513.40
Colorum differentiam temperaturæ lucis & vmbrarum variæ efficiunt tom. 2. col. 1513. 60. & 1514.1
Colorum diuersitas etiam à natura tom. 2. 1514.30
Colorum genera proportione comprehensa, aut secus 1.865.40
Colorum immutatio in animalibus, è potuquorundam fluminum 2.48.60. & 49.1
Colorum multitudo multiformis & infinita vnde 2.1511.30
Colorum munus proprium est, non simpliciter, sed ad aliquam mistorum rationem habere 2.1513.40
Colorum mutatio in fructibus tom. 2. colum. 1517.40
Colorum mutatio per attritum tom. 2. colum. 1514.20
Colorum natales, & procreationes tom. 2. col. 1513.40
Colorum temperamentum mutuum 2.1513.1
Colorum tincturæ variæ 2.1515.40
Ex coloribus signa animi 2.1535.1. & sequentibus.
Colorātiores redduntur qui nudi cursum æstiuo tempore agitant, quàm qui cum veste 2. 430.20
Colorātiores sunt, qui in nauibus degunt, quàm qui in paludibus, & quare tom. 2. columna 497.1
Colorantur melius qui loca libera, aspiratióque incolunt, quàm qui impedita, & silentia colunt ibidem.
Colostrum 2.460.1
Color æ hostis asinus est, dormit enim volutans in præsepibus, & narem subiens asini, ne comedat, impedit 2.170.10
Colubri Thebani cornuti quodam modo tom. 2.224.10
Columella oris quid 2.1.60
Colum, laxum intestinum vocatur 2.258.30

Columbaccum genus.

Columbaceum genus magna ex parte bina oua, & complurimum terna parit tom. 2. 109.1
Columbaceum genus nunquàm plus duobus pullis educit, licet aliquando oua terna pariat. 2.109.10
Columbaceum genus pugnax 2.174.50
Columbacei generis plures species 2.85.10
Columbaceo generi gestatio vteri, & incubitus, quot diebus absoluitur 2.109.40
Columbaceo in genere mas, fœmina ne sit, non facile est cognoscere, nisi interiorum ratione 2.174.60

Columbus.

Columbus adultos pullos subigit, cùm tempus prodeundi ex nido est 2.174.50
Columbus frugibus viuit 2.149.20
Columbus puluerat & lauat 2.201.30
Columbi maris officium in partu fœminæ, & enutriendis pullis 2.174.40
Columbo ingluuies præposita ventriculo 2. 34.50
Columbo lien qualis 2.251.10
Columbi gregales in volucrum genere tom. 2.41.
Columbi semper visuntur 2.149.20
Columborum intelligentia 2.174.40
Columborum mas & fœmina incubant tom. 2.174.60
Columborum mira castitas 2.174.40

Columba.

Columba cæcos parit, & imperfectos pullos 2. 375.50
Columba fœmina mare acerbior in opere sobolis 2.109.30
Columba paucipara 2.375.50
Columba prole expedita superiore, citra dies triginta parit 2.109.40
Columbæ ouum quot diebus à coitu perficitur 2.106.60
Columbæ à coitu caudam distendunt tom. 2. 106.40
Columbæ Aegyptiæ duodecies in anno pariunt 2.109.30
Columbæ binà ouà pariunt 2.104.40
Columbæ coëunt & pariunt omni tempore 2. 103.50
Columbæ coëunt intra annum, quippe quæ semestres nosse incipiant Venerem tom. 2. 109.30
Columbæ coniuent vtraque palpebra tom. 2.232.40
Columbæ cum hominibus degunt 2.4.50
Columbæ magna ex parte marem & fœminam generant, priorem marem, posteriorem fœminam 2.109.20
Columbæ magna ex parte mutuo degunt amore 2.174.50
Columbæ mas & fœmina prolem fouent ad certum tempus, eodem modo, quo ouà 109.30
Columbæ non migrant 2.154.40
Columbæ non resupinant collum cùm bibunt, nisi satis hauserint 2.174.50
Columbæ ouum retinere possunt, etiam tempore parturiendi, certa causa 2.106.60
Columbæ ouà nonnulla pariunt, infœcunda, etiam ex coitu 2.108.50
Columbæ pariunt decies in anno, aliquæ vndecies 2.109.30
Columbæ pariunt omnibus anni temporibus, pullósque educant, si locum apricum habeant, & cibum, sin minùs, æstate tantùm modo fœtant 2.85.20
Columbæ pariunt ouà subuentanea 2.105.60
Columbæ parte generis variæ 2.392.1
Columbæ qua parte fel habeant 2.32.1
Columbæ quoto die ouum perforant tom. 2. 109.30
Columbæ sæpe pariunt 2.368.50
Columbæ tota æstate fœtant 2.85.20
Columbæ vbi primum ouum pepererint, quo interposito die, secundum pariunt tom. 2. 109.20
Columbæ vicissim incubant, interdiu mas, noctu fœmina 2.109.20
Columbarum circa fœtum iuncta opera 2. 109.20.30

Columbarum coitus, & partus 2.338.50
Columbarum genus pauciparum, & quare ibidem
Columbarum incubatio 2.174.60
Columbarum industria 2.174.40
Columbarum oua candida 2.105.10
Columbarum partus 2.104.40
Columbarum proles præstantior vere, quàm Autumno est: æstate deterrima, & omnino tempore calidiore 2.85.20
Columbarum vita & ætas vsq; ad octauum annum extenditur 2.175.1
Columbis exiguus lien vsqueadeò est, vt propemodum sensum effugiat tom. 2. col. 3.20
Columbis fit coitus præcedente osculo tom. 2. 107. 1. 10
Columellæ situs, & quando nomine vuæ vocatur 2.11.60
Columna vetus circa Hyparam vrbem reperta est, insignita inscriptione literis vetustis composita 2.1551.40
Columnæ ex guttis distillantibus in Claphyra spelunca 2.1544.30
Comam nutrire apud Laconas laudabile est 2.1107.50
Comam nutrire apud Laconas, libertatis indicium erat ibidem
Commeatus penuriam in exercitu vt sarserit Timotheus Athenienſis tom. 2. colum. 1062. 20.30

Commentari, Commentatio.

Commentari est, crebra repetitione contemplari res, vt imagines, non vt separatim constant 1.885.30
Commentandi ratio, demonstratio ex vniuersalibus est 2.508.40
Commentatio à coniectura quid differat 2. 1206. 30
Commentationes à sententiis quid differant. ibidem
Commentationes memoriam conseruant, quòd res memoria sæpe replicentur tom. 1. col. 885. 30
Commentationes sunt contra aduersarios assumendæ 2.1204.50
Commentationes vt vsurpandæ tom. 2. colū. 1204. 50.60
De commentationibus tom. 2. columna 1204. 40. & sequentibus.

Commercia.

Commercia clandestina 2.661.40
Commercia non spontanea ibid.
Commercia spontanea quæ 2.661.30
Commercia violenta 2.66.40

Commessationes.

Comessationes apud Cretas meliùs quàm apud Lacedæmonios habentur tomo 2. columna 780.20.30
Comessationes communes in Creta à legislatore inductæ 2.767.20
Comessationes quædam in mœnibus constituendæ 2.887.20
Comessationes vtiles sunt ciuitatibus bene institutis 2.885.10
Comessationum institutio antiqua 2.884.30
Comessationum institutio primò ortum habuit ab Italo quodam Oenotriæ rege tom. 2.884.40
Ad comessationes ciues omnes admittendi 2. 885.20
De comessationibus 2.884. 20. & seq.
De locis comessationum, cuiusmodi esse deceat 2.887.10. & sequen.
Commensurationis relationem ad corporum bonam motionem, & bonam natiuitatem reducere oportet 2.1538.10
Commensurati, iusti sunt, & fortes 2.1538.1
De commensuratis, & incommensuratis tom. 2. col. 1538.1. & sequen.
De cometis, earum causis, ac differentia tom. 1.698.50. & seq.
De cometis Priscorum opiniones, ac solutiones, ipsarum 1.696.50. & seq.
Comis & vrbanus quis 2.623.40
Comis & vrbanus vocatur is, qui cum moderatione iocatur 2.626.30
Comitas quid 2.623.40
De comitate, & eius extremis tom. 2. 656. 10. & sequentibus
Commiseratio, dolor quidam est ex apparente malo corruptiuo, ac dolorem inferente in non dignum pati 2.1135.1
Commiseraturus quis & qualis 2.1135.1.10
De commiseratione 2.1135.1. & seq.
Erga quos commiserari soleamus tom. 2. col. 1135.50
Ex quibus nascatur commiseratio tom. 2. col. 1136.40
Commissuræ, anguli sunt 2.498.10

Comitialis morbus.

Comitialis morbus dormientes complures ab initio vexat 1.896.10
Comitialis morbus quodam modo somnus est ibidem
Comitiali morbo infantes cur tententur ibid.
Comius mons in Carthaginēsium ditione, cùm omnigena rerum materia, tum imprimis variegatis floribus refertus est: vnde contigua loca suaueolentia participantia, viatoribus respirationem gratissimā reddunt 2.1551.10

Comœdia.

Comœdia à Tragœdia quid differat tom. 2. col. 1235.10
Comœdia & Tragœdia principiò rudes, planéque informes erāt, paulatim verò auctæ fuerunt 2.1236.30.40.
Comœdia peiorum imitatio est tom. 2. colū. 1237.1
Comœdia vnde dicta tomo secundo colum. 1235.30
Comœdiæ normam Homerus primus tradidit, non quidem probris, sed ridiculis in actuum formam collatis 2.1236.20
Comœdiam atque Tragœdiam Dorienses sibi vendicant 2.1235.20
Comœdiā Megarenses apud se inuentam aiunt 2.1235.30
A commodiore locus 1.269.20
Commotis quid & quibus medetur tom. 2. columna 190.20

Commune.

Commune particularia consequitur omnia 2. 366.40
Communis vtilitas, societatis finis tom. 2. col. 791. 10
Communia animæ & corporis in animalibus quæ sint 1.861.10.20
Communia quæ esse in ciuitate conueniat 2. 762.30
Communia vsu quæ in Lacedæmone tom. 2. 766, 20.30
Communium sensus communis 1.824.1
Communium minùs curant homines, quàm de propriis 2.764.1
Quod multorum commune est, in eo minima adhibetur diligentia. ibidem

Communicatio.

Communicatio ciuilis ex proportione constare debet 2.1041.10
Communicatio iusti secundum numerum & proportionem 2.1038.10
Communicationes ciuitatum, ceu harmoniæ 2.1038.1
Communicantibus vnum quid & commune esse debet, siue æquale, siue inæquale suscipiant 2.882.20
A communicatione speciei locus 1.282.10

Communio.

Communio mulierum, & filiorum, agricolis potissimùm conueniens 2.764.60
Communio seruorum & iumentorum in Lacedæmone à legislatore inducta tom. 2. colū. 767.20
Communio Socratica 2.762.40
Communio soli cum fructuum partitione apud Barbaros 2.765.50
Communio vxorum, liberorum, & facultatum, in Platonis Republica 2.762.40
Communionis à Socrate perperàm assertæ quę causa 2.767.1
Communione rerum beneficentia & liberalitas tollitur 2.766.40.50
Communione Socratica beneuolentia minuitur 2.765.20
Communione Socratica tēperantia erga mulieres alienas tollitur, à quibus laudabile est, se ob temperantiam abstinere 2.766.40
In communione rerum negligentia locum obtinet 2.764.10
Communitas, & coniunctus rerum humanarum omnium difficilis est 2.766.1
Communitatis ratio quomodo completur 2. 214.20
Commutationibus vtuntur omnes aut sponte, aut inuitè 2.1233.1
Compagines 2.45.1
Compar in Rhetoricis est, cùm membra æqualia sunt 2.1170.40
Compar in Rhetoricis est, quando duæ pares enuntiantur clausulæ 2.1214.10
Comparatio Geometrica quid apud Mathematicos 2.662.50
Comparationis locus in Rhetoricis to. 2. colum. 1151.50
A comparatione locus 1.246.30. & eodem tomo, colum. 262.40. & colum. 269.60. & colū. 271.10.50. & col. 307.40. & col. 336.30
A comparatione facta duobus, locus 1.322. 40
A comparatione secundum magis & minus, locus 1.322.20
A comparatiuo, locus 1.263.20. & eodem tom. col. 267.40

Compositio.

Compositio animalium secunda ex similaribus partibus 2.215.30
Compositio prima quæ ex virtutibus elementorum conficitur 2.215.30
Compositio rei naturalis primò tractanda, déin de causæ 2.213.30
Compositio rerum omnium triplex tom. 2. colum. 215.20. & seq. per totum
Compositione vt captiones fiant tom. 1. colum. 371.50
A compositione indeterminata locus tom. 1. 329.30
De compositione nominum 2.1212.40
Composita omnia plus valent, quàm eadem diuisa 2.510.30
Compressilia corpora quæ 1.774.1
Compressilia ea sunt, quæ possunt, in suas ipsorum inaneis partes, aut in suos ipsorum meatus coire 1.633.50
Compressilium corporum, quædam ductilia, quædam non ductilia 1.774.20
Comprimuntur quæcunque meatus corporis, quòd

quòd vnà coaluerint,inaneis habent tom. 1. 773.50
Concauæ omnia magis sonant tomo.2.colum. 480.30
Concentus inæqualis tristitia afficit,æqualis minùs flebilis auribus 2.511.1.10
Concentus olim septem neruis constabant 2. 514.10
Concentum quæ concernunt tom.2.510.20.& seq.per totum.

Conceptio.

Conceptio fit interdum in fœminis sine coitus voluptate,interdum cum voluptate tom. 2. colum.307.20
Conceptio perdicum ex afflatu marium tom. 2.80.50
Conceptio perdicum ex voce maris, si gestiunt, ac libidine turgent 2.80.60
Conceptio semen maris,& menstruorum excrementum requirit 2.324.1
Conceptionis indicia 2.136.1.& seq.
Conceptionis suis signum 2.87.50
Conceptionem rarò fieri in fluxu mẽstruorum 2.307.20
De iis quæ à conceptione ad partum vsque mulieribus eueniunt tom.2.137.1.& sequentib.

Conceptus.

Conceptus animatus potentia,non actu tom.2. 320.20
Conceptus contingit mulieribus sua natura à menstruorum profluuio 2.135.10
Conceptus fieri non potest sine maris emissione,& menstruorum excremento tom.2.col. 324.1
Conceptus institutus adsimilatur iis quæ seruntur,& ratio 2.324.50
Conceptus mulieribus fieri potest sine menstruorum profluuio,& quibus tom.2. colũ. 135.20
Conceptus piscium magna ex parte agitur verno tempore 2.84.10
Conceptus plurium animalium quare vno initu fiat 2.371.1
Conceptus primò habet animam vegetabilem, secundò sensualem,tertiò rationalem tom. 2.320.10
Conceptus purgationem impedit 2.376.60
Conceptus quando animal perfectũ est tom. 2.321.50
Conceptus quid vocetur ab Aristotele tom. 2. 309.1
Conceptus quomodo fit,& posteà obducitur vt crustula in pulte refrigerata tom.2.colum. 321.30
Conceptus affectio velut inquinatior tom. 2. 377.30
Conceptus indicium in mulieribus tom.2.colum.136.1.& seq.
Conceptus in muliere signa tom. 2. colũ. 136.20.30
Conceptus in vaccis & equabus indicium 2. 121.60
Concepti maris aut fœminæ signa tom.2.col. 136.30
Conceptus quod principium in mare tom. 2. 356.30
Conceptui anima vegetabilis potentia 2.320. & 321.10
Conceptus principio mulieres perturbari solent magna ex parte 2.376.60
Conceptus plures sunt superfœtus quidam 2. 374.50
Conceptuum deprauationes,fluxus vocantur 2.350.60
Conceptuum plurium in eodem vtero causa 2. 371.50
A conceptu nonnunquam effluunt menstrua 2.307.40
In conceptu quæ causa qua generantur partes vacantes 2.372.20
Concessiones in disceptationibus quales tom. 2.1229.10

Concha.

Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimùm excedit,& florem nõ intra testam, sed foris habet 2.70.10
Concha quæ pictoribus vsui est, in Cariæ locis potissimùm comperitur. ibidem.
Conchæ dentibus binis fulciuntur, vt crustata 2.263.50
Conchæ in locis arenosis sui ortus initia capiunt 2.89.40
Conchæ in limo arenoso oriuntur tom.2.col. 89.50
Conchæ nulla radice innitentes,sedem non mutant 2.90.1
Conchæ tenuiores,& scabrę quomodo dicuntur è latibulo prodire 2.188.1
Concharum aliæ sedem mutant, aliæ stabiliter degunt 2.90.1
Concharum aliæ vadis,aliæ gurgite, aliæ duris atque asperis locis, aliæ arenosis, nascuntur, ibidem.
Concharum genus omne optimum,cùm grauidum 2.167.1
Concharum genus testaceum 2.55.40
Concharum genera duo,quorum alterum nautam aliqui vocant, alterum pompilum, siue ouum polypi 2.58.20
Concharum hospes squilla parua 2.64.50
Concharum nonnullis testæ scabræ 2.62.30
Concharum nonnullis testæ pectinatim diuisæ, ibidem.
Conchis quas galadas vocant testa læuis ibidem.
De concha polypi dubitatio 2.188.10
Conchylia plantæ sunt, & animalia cognitione carentia 2.1558.40
Conciliant homines mala,prouerbio dici solet, cùm eadem res vtrisque incommodo sit. 2. 1101.10
Concio omnium & maximarum rerum domina in Democratia 2.863.20
Concludens oratio quandoque deterior, quàm non concludens 1.352.50

Conclusio.

Conclusio necessaria ex non necessariis, quemadmodum & vera ex falsis fieri potest tom. 1.181.30
Conclusio quomodo naturam præmissarum sequatur 1.353.1
Conclusione non necessaria, medium nequit esse necessarium 1.181.40
Conclusiones sunt infinitæ, termini verò finiti 1.208.30

Concoctio.

Concoctio calor quidam est 2.343.30
Concoctio calore fit 2.352.30
Concoctio cibi in corpore elixationi similis est, quod à corporis calore partim in humore, partim in calore præstetur tom.1.columna 766.10
Concoctio duabus de causis fieri nequit tom. 2.421.20
Concoctio in ventriculo nauatur,in aluo excrementa putrescunt 1.766.20
Concoctio leuis elixationi contraria est, ibidem.
Concoctio omnis calore efficitur 2.362.20
Concoctio perfectio est 2.524.50
Concoctio quid sit,& quid,quæ huic opponitur, eruditas tom.1. columna 762.50.& sequentibus
Concoctio,rei concoquendæ commutatio est,siue alteratio 2.492.40
Concoctio sine anima & calore non conficitur 1.956.40
Concoctionis loca 2.356.30
Concoctionis probæ sanguineæ finis adeps,& seuum est 2.253.30
Concoctionis species tres sunt,maturatio,elixatio, assatio:& quid sit harum vnaquæque. Itidem cruditatis species totidem sunt,& earum definitiones tom.1.colum.765.40.& seq. per totum.
Concoctioni contumacissima omnia humida 2.436.20
Concoctioni minimè apta sunt,quæ malè olent 2.522.60
Concoctionem quod recepturum est, digeri in minima debet tom.2.columna 527.60
Concoctiones ciborum vbi fiunt tom.2.col. 221.10
Concoctum,calidum 2.579.40
Concoctum in quouis genere dulcius est 2. 340.20
Concoctu facilius,quod calidius tom.2.col. 376.20
Concocta & matura, sapores aut dulces, minùs amaros,& odores suauiores præstant,aut certè minùs insuaues,quàm incocta tom.2.col. 444.1
Concocta quæque molliora incoctis redduntur 2.469.50

Concordia.

Concordia ad amicitiam attinet tom.2.col. 721.10
Concordia affectatur maximè 2.701.60
Concordia amicitiæ confinis 2.969.20
Concordia amicorum circa quæ col.1036.60
Concordia & amicitia quid differant tom.2. 721.10.20
Concordia inter bonos vera & permanens 2. 721.30
Concordia in quibus sit tom. 2.col.721.10.& seq.& eodem tom.colum.969.20
Concordia mundi est 2.1465.30
Concordia non simpliciter dicitur 2.1037.1
Concordia prauorum 2.1037.10
Concordia prauorum circa quæ, ibidem.
Concordia prima,& naturâ recta,qua mali concordes esse nequeunt, ibidem.
Concordia propriè est, eadem de principatu, subiectionéque,electio & voluntas: non alter utrius,sed publici boni gratia ibidem.
Concordia similis amicitiæ tom.2.col.701. 60
De concordia tom.2.columna 721.10.& sequentibus.
Concordes ciuitates quæ 2.721.20
Concordes esse prauos impossibile est,nisi breui in tempore, quemadmodum & amicos esse 2.721.40
Concordes esse quid 2.721.30
Concretio lactis 2.53.40

Concubitus.

Concubitus alienus præterquàm coniugis penitus interdicendus 2.894.50
Concubitus coniugalis cum magna temperantia atque modestia fieri debet 2.915.40
Concubitus cur forti r viris per hyemem, mulieribus per æstatem tom. 2.colum. 446. 50.60
Concubitus cur homini semper opportunus 2. 474.20
Concubitus cur suauissima omnium res,& vtrũ necessitate impellantur ad concubandũ animantes,an rei cuiuspiam gratia genus hoc libidinis datum est 2.445.20.30

Concubitus fit cum flatus excursu tom.2.colũ. 446.10
Concubitum masculorum palàm recipientes 2.776.50
Concubitus,vide etiam Coitus.
Concumbens cur oculos attollat,dormiens submittat 2.441.40
Concumbenti cur oculi potissimum infirmantur 2.449.1
Concumbentes cur resolui, & languere magna ex parte solent 2.446.20
Concumbentes quare malè olent tom.2.col. 446.40
Concumbentibus si desiderio mingendi tenentur cur penis tendi vehementiùs potest 2. 446.20.30
Concumbendi facultas cùm per ætatem detur, cùm incipit cur corpora malè oleant, priùs autem non 2.447.60
Concumbere cur nequeũt,qui mingendi desiderio tenentur 2.446.1
Concumbere non possumus celeriter,vesica plena 2.443.40
Concumbere posse cùm homo incipit,quare pubescat 2.442.30
Concumbere,vide etiam Coire.
Concupiscendæ res quædam,puta, sanitas atque disciplina 2.629.10
Concupiscentia non inanimatorum est. .2.colum.994.20
Condemnantes,& condemnationem exigentes diuersi sunt 2.870.50.60.
Condolentia quare dilectionis sit tom. 2, colum.1035.40
Condolere quare soleamus cùm secari aliquem aut toqueri, aut tetra re affici videmus 2. 458.40.50

Confidens,& Confidentia.

Confidens is est,qui non metuit nec quæ decet, nec quando decet, nec quomodo decet 2. 999.10.& eodem tomo,col.1009.60
Confidentes qui,& quales sint tomo 2. colum. 1131.40
Confidentia ex quibus oriatur,& quando tom. 2.1131.30
Confidentia vera fortis viri tomo 2. columna. 636.10
Confidentiam ira habet 2.1131.1
Confidere bene sperantis hominis est tomo.2. columna 636.40

Confirmatio.

Confirmationis collocatio in Rhetoricis 2. 1226.10
Confirmatio in consultationibus vt instituenda 2.1219.30.& sequen.
De confirmatione in Rhetoricis tom. 2. colũ. 1181.10.& sequentibus,& eodem tomo, colũ. 1219.20.& seq.
In confirmatione quatenus enthymematis vtendum 2.1181.50
Confutatio aduersariorum vt instituenda 2. 1182.40
Confutatio eorum,qui definitioni contrarias demonstratione opiniones astruunt tom.1. 176.20.& seq.
Confutatio eorum, qui perperàm sentiunt de principiis rerum, naturaliùs tamen sunt loquuti,atque nomine ens pro principio vtuntur 1.418.1.& sequen.

Conger piscis.

Conger latet 2.157.20
Conger non parit ouum arenidum 2.46.40
Conger qua corporis parte fel habet 2.32.1
Conger quibus caret pinnis 2.286.1
Congri cauda à muræna abscinditur 2.171.30
Congri fœtura 2.120.1
Congro gula est,sed exigua 2.32.40
Congri albicantes omnes pelagij 2.155.20
Congri à locustis vincuntur, nam elabi non queunt propter crustæ asperitatem tom.2. 146.50
Congri carniuori tantùm 2.147.10
Congri læues sunt tomo.2.colum.7.1.& eodẽ tomo,col.30.10
Congri nigrantes an sint litorales, an pelagij, ambigitur 2.155.30
Congri pinnas binas habent tantùm tom. 2. col.7.1
Congri polypos superant,sed edere non possunt: læue enim & lapsum polypi corpus vsum hostis effugit 2.146.50
Congri sæpe viuunt cauda abscissa tom.2.col. 171.20
Congrorum alter alterum maximè aggreditur 2.146.20
Congrus quot branchiæ 2.30.1
Conglutinatio Empedoclis 1.766.50
Congregatio & segregatio quid 1.512.60
De congressionis coniugalis vsu lex tom.2.colum.911.10
Coniectatio minimè bona est 2.680.50
Coniectatio sine ratione,& citò fit ibid.

Coniectura.

Coniectura à commẽtatione quid differat 2. 1206.30
Coniectura contrarietas quædam est circa dictionem,& actionem ibid.
Coniectura est quæ scire facit 1.1540.30
Coniectura vt confutetur 2.1228.1
Coniecturæ in Rhetoricis 2.1145.40
Coniecturæ solùm ex dictionibus actionibúsque contrariis constant 2.1206.20
De coniecturis 2.1204.30.40

Coniugata.

A coniugatis locus tom.1.colum.269.50.& secundo tom.col.1151.30
A coniugatis contrariis locus 1.262.1
A coniugatis & casibus locus 1.261.40
A coniugatis & contrariis locus tom.1.colum. 324.10
A coniugatis vel casibus,locus tom.1.336.10
A coniugatis,casibus,& oppositis locus 1.333.10

Coniugium.

Coniugium adolescentum, puellarúmque fœtum pusillum & inutilem edit tom.2.colũ. 893.40
Coniugium adulterio non violandum tom.2. col.915.30
Coniugium subeunt homines non solùm procreationis causa,sed eorum etiam gratia quæ ad ipsam conferunt vitam tomo. 2. colum. 712.50
De coniugiis prouidendum legibus tom.2.colum.892.60
In coniugio morum similitudo esse debet 2. 911.10
In coniugio,societate vitæ,& procreatione liberorum nihil maius sanctiúsque esse potest 2. 914.10
Coniugale naturâ magis homo, quàm ciuile 2.712.40
Coniugalis concubitus qualis esse debeat 2. 915.40
In coniugali societate inspicienda ætas generationi idonea 2.893.10.20
Coniugatorum certamen in rebus honestis 2. 917.10
Coniugatorum concordia nihil melius tom. 2.91640
Coniugatorum iustum,ciuile est tom.2. colũ. 942.1
Coniugatorum officia distincta sunt tom.2. 712.50
Coniugum consensus in honestis tantummodo 2.919.1
Coniugum ornatus qualis esse debeat. tom.2. 911.10.20
Coniugum pudicitia 2.916.40
Coniunctio,vox est minimè significans,quæ nec impedit,nec efficit aliquam vocem significare,apta quidem ex pluribus vocibus componi,extremo atque medio orationis congruès 2.1249.10
Coniunctionem in initio orationis suapte natura poni,non conuenit 2.1249.10
Coniunctionum dispositio debita 2.1166.10
Connexio in Tragœdia est totũ id,quod à principio ad vltimam vsque pertinet partem, ex qua mutatio fortunæ fit 2.1247.10
Connexione partim,partim solutione vniuersa Tragœdia continetur 2.1247.1
A connexis locus enthymematum 2.1153.40
A connexis vel relatiuis locus enthymematum 2.1151.30
Coniunctio maris & fœminæ,vide Maris & fœminæ coniunctio.
Coniuuendi varietas in variis animalibus 2. 232.10.& seq.
Conniuent quæ animalia tomo 2. columna 28.40.50
Conon cùm in calamitatem incidisset, relictis cæteris, Euagoram solùm petiit tom.2.colum.1153.40
Consanguinea amicitia multiplex 2.712.1
Consanguineorum amicitia 2.712.30.40

Consequens.

Consequens accidit 1.376.10
Consequens alicuius cõsequens,at quoddam posterius est 2.1396.40
Consequens quid 2.1396.30
Consequens pars quædam accidentis est tom. 1.377.40
Consequentia bona 2.1100.10
Consequentiæ modalium enunciationum 1. 70.20.& seq.
Consequentia in enthymematis rhetoricis 2. 374.1
A consequentibus locus tomo primo, colum. 267.50.& eodem tomo,columna 285. 6.& 2. tomo,col.1154.20
A consequiorum inuentione locus 1.258.30
De consequentiarum regulis tom.1.col.133.30. & sequentibus
Ex consequenti fallacia 1.373.50
Conseruatores legum,optimatum magistratus est 2.872.40
Consideratio de iis quæ ad finem ducunt,partim artificiosa, partim inartificialis apud omnes est tom. 2. colum.1008.1

Consilium.

Consilium Eubulis prudens 2.772.50
Consilium,oligarchiæ magistratus est tom.2. 372.40
Consilio quæ sint cum laude communia tom. 2.1179.40
Consolatio ab amicis aspectu & verbis tom. 2. colum.727.20

Consonantia.

Consonantia ideo demulcere potest, quia mistio,siue temperatio,contrariorum est iuncto rum aptè inter sese, portionémque inuicem custodientium 2.516.20
Consonantia omnis sono simplici suauior 2. 516.30
Consonantes literæ lingua & labris proferun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur 2.71.50
In consonantia diapason cur graue acuti antiphonum accipi potest,grauis verò non potest 2.511.50
In consonantia diapason sola, cur magadari solitum sit 2.516.40.& seq.

Constantia, Constans.

Constantia in resistendo consistit tom. 2. col. 623.50
Constans molli opponitur ibidem
De constante & molli 2.593.10.& seq.
Constates & molles,circa voluptates & dolores versantur 2.689.40
Constantia studiosa laudabilis est tom.2.col. 686.20

Consuetudo.

Consuescere ab adolescentia plurimùm refert 2.617.30
Consuera non adferunt dolorem tom.2.colũ. 741.40
Consuetudo aufert vim medicamento tom.2. 423.1
Consuetudo,& ea in quibus assueti sumus, iucunda sunt 2.1111.1
Consuetudo habitum rei capientem in nobis efficit,non satietatem 2.529.20
Consuetudo cùm exercitatio sit,auget habitum capientem 2.529.30
Consuetudo non ideo suauis,quia semper delectet 2.529.30
Consuetudo quàm natura faciliùs mutatur 2. 696.50
Consuetudo rationem habet naturæ tom.2. 561.10
Consuetudo res magna cuique ibid.
Consuetudo similis naturæ 2.696.60
Consuetudo vim naturæ obtinet tom.1. colũ. 887.40
Consuetudinis quanta vis sit,leges declarant, in quibus fabulosa ac puerilia plus possunt propter consuetudinem,quàm si cognoscerem ea 2.1287.10
Consuetudinem mutare difficile est tom. 2. 696.60
Consuetudine quæ fiant 2.1110.50
Ad consueta redire saluberrimum tom.2.col. 561.10
Ex consuetis ad inconsueta mutatio molesta ibidem
Consulatus apud Miletum potens 2.841.1
Consul apud Miletum,multarum ac magnarũ rerum potestatem habebat ibid.
Consules qui olim appellabantur tom.1.col. 871.20

Consultatio.

Consultare,ac quærere differunt tom. 2. colũ. 680.40
Consultare,est aliquid quærere ibid.
Consultat nemo de iis,quæ aliter sese habere nõ possunt,& quorum non est aliquis finis 2. 679.20
Consultatio bona,rectitudo quædam est tom. 2.680.60
Consultatio bona,consilij quædam est rectitudo 2.681.1.10
Consultatio de bello & pace 2.1096. 10.& eodem tom.col.1196.20.& seq.
Consultatio de fœderibus & sociis tom.2. col. 1195.60.
Consultatio de iis quæ inferuntur, vel efferuntur 2.1096.30
Consultatio de iis,quæ in nostra sunt potestate 2.630.50
Consultatio de legislatione 2.1096.40 & sequentibus
Consultatio de mediis vel pluribus, vel de vno 2.631.10
Consultatio de pecuniis comparandis in Republica 2.1197.20.& seq.
Consultatio de regionis custodia 2.1096.30
Consultatio de sacrificiis vt instituatur tom. 2.1193.40
Consultatio de quibus fiat 2.630.30.& sequen. &.1092.1 &.1006. 40.& 1195. 20.& sequentibus.
Consultatio eorum quæ à nobis quidem, sed non semper eodem modo fiunt tom.2. colum.630.60
Consultatio & oratio de septem propositionibus instituitur 2.1193.40
Consultatio ex propriis & præsentibus quæ adsunt petenda 2.1150.30
Consultatio in gubernandi facultate tom.2. 630.60
Consultatio in iis versatur, quæ plerunque quidem fieri possunt,incerta tamẽ sunt,quónam euenient modo, & in quibus est indeterminatio 2.631.1
Consultatio in impossibilibus desistit tom.2. 631.30
Consultatio longum tempus requirit tom. 2. 680.50
Consultatio longa,& cita 2.681.20
Consultatio magis in artibus, quàm scientiis 2.631.1
Consultatio non circa scientias exactas, & sufficientes est 2.530.50
Consultatio non de æternis est 2.630.30
Consultatio non de fine, sed de iis quæ ad finem 2.831.10
Consultatio non de factis, sed contingentibus est,& futuris 2.676.1
Cõsultatio non de fortuitis 2.630.40
Consultatio non de humanis omnibus rebus ibidem
Consultatio non de iis quæ eodem modo semper fiunt,& ex naturæ legibus, ibidem
Consultatio non est coniectatio 2. 680.50
Consultatio non est opinio ibidem.
Consultatio non est scientia 2.680.40
Consultatio omnis perquisitio est, non contra 2.631.20
Consultationis de facultatibus ratio to.2. col. 1096.1.10
Consultationis progressus ad causam primam 2.631.20
Consultationi exempla seruiunt tom. 2. col. 1147.20
Consultationi parùm idonei sunt,qui proposito fine carent 2.1007.40
Consultationem;& actiones tollunt, ex necessitate omnia euenire affirmantes tom.1.col. 61.1
Consultatione vti,rerum humanarum augustissimum 2.1189.50
Ad consultationem adhibemus & alios, cùm de rebus magnis deliberare volumus, diffidentes nobis ipsis, tanquam non sufficientibus ad id discernendum 2.631.1
Ad consultationem res gestæ multùm vtiles sunt 2.1147.20
De consultatione 2.630.30.& seq.
De consultatione bona 2. 680.40.& sequentibus.
De consultandi potestate,& membris eius 2. 826.40.& seq.
Quæ sint consultanda 2.1193.20.& sequentibus per totum.
Consultabile & eligibile idem est to.2.colum. 631.40
In consultatione omni, ratiocinatio est tom.1. 888.50
In consultatione quatenus finis consideretur 2. 1008.10
Consultatrix & indagatrix partes animæ inter se differunt 2.944.60
Consultatrix pars animæ circa sensilia,in motúque versatur, atque prorsus circa omnia, quæ in ortu interitúque sunt 2.945.10
Consultoris mali peccatum grande tom.2. 1103.1
Consultores necessaria pars ciuitatis tom. 2.814.50
Consultores plures sint 2.807.50.60
Consulendi authoritas vel omnium ciuium, vel quorundam 2.826.60
Ad bene consulendum is simpliciter aptus est, qui coniectura quod est homini optimum eorum quæ cadunt in actionem, excogitando mente capere potest tom.2.colum.679. 20
Ad consulendum Magistratus collecti veniunt 1.827.1
Ad consulendum multùm est situm in authoritate decentis 2.1123.20
Ad consultandum bilioſi atra bile non idonei 2.696.40
In consulendo peccatum quod fit, aut circa vniuersale,aut circa singulare fieri solet tom. 2.680.20
Contagio à lippitudine quomodo fit tom.2. 459.1.10

Contemplatio.

Contemplandi & docendi duo habitus præcipuè sunt 2.203.20.& sequent.
Contemplari potest sapiens, etiam si solus sit,& quò sapientior est, eò magis potest tom.2. 737.50
Contemplari sapiens meliùs fortasse potest si habeat adiutores, attamen sufficientissimus ipse est ibidem.
Contemplari volens opus habet & prosperitate externa,& externis bonis 2.740.1
Contemplatio animalis depicti qualis sit tom. 1.885.1
Contemplatio propter seipsam amatur tom. 2.737.50
Contemplatione homo summè felix tom.2. 736.50
Contemplatione rerum superiorum & diuinarum quare oblectemur 2.212.40
Per contemplationem felicitas inest tom.2. 740.1
Contemplatiua operatio continua maximè: nam contemplari magis continuè,quàm agere quoduis possumus 2.737.40
Contemplatiua operatio Dei est tom.2.col. 737.30
Contemplatiua operatio ex sufficientibus bonis est 3.737.40
Contemplatiua operatio iucundissima tom.2. 637.40
Contemplatiua vita diuinum quippiam tom. 2.738.20
De contemplatiua felicitate tom.2.col.737. 20.& sequentibus.

Contemptus.

Contemni fortunati sæpe numero solent, cùm absque honorabilibus bonis adest eis fortuna 2.139.50
Contemptus æmulationi contrarius ibid.
Contemptus est actus opinionis in id quod nihil dignum æstimatur 2.1124.40
Contemptus species tres, scilicet, despectus, vexatio,contumelia, ibidem.

Contentio.

Contentio est quæ contrarium nomen simul, & vim oppositis rebus habet, aut horum alterii 2.1214.1
Contentio nominibus solis 2.1214.10
Contentio vi,& in rebus,& in nomine ibid.

Contentionem non magis corruptionis quàm ipsius esse,causam esse 2.1254.30
De contentionibus 2.1214.1
Contentiosa oratio vt se ad dialecticam habeat 1.381.60
Contentiosi syllogismi pugna iniusta tom.1. 381.40
Contentiosi qui 1.381.40
A contentiosis hominibus sophistici quid differant 1.381.50

Continens.

Continens eligens est, sed non cupiens tom. 2.629.40
Continens & incontinens circa voluptates versantur 2.689.40
Continens & temperans quid differant inter se 2.696.10
Continens & pertinax quid ab inuicem differãt 2.695.40
Continens iustiùs agit incontinente tom.2.colum.1003.1
Continens non mutat sententiam ob perturbationem,atque cupiditatem, ibid.
Continens num quandoque vituperandus 2. 952.40
Continens prauas sciens esse cupiditates,non sequitur eas ob rationem 2.686.20
Continens vehementibus agitur cupiditatibus, non enim continentem dicimus,qui mediocres compescat cupiditates 2.95.10
Continens temperans non est 2. 56.30
Continens temperantem comitatur, ibid.
Circa quæ continens & incontinens versatur 2.689 40.& sequen.
De continente & incontinente tom.2.colum. 686.40.& seq.
De continentis,& pertinacis conuenientia, & differentia 2.695.20.& seq.
Quónam pacto continentes agunt, tom.2.col. 687.50.& seq.
A continente subiecto locus 1.288 30

Continentia.

Continentia & incontinentia circa corporis cupiditates,voluptatésque versatur tom.2.colum.692.50
Continentia & incontinentia circa iram quoque versatur 2.1003.10
Continentia & tollerantia quid differant 2. 555.1
Continentia in superando consistit 2.693.50
Constantia laudabilis,ac studiosa est tom.2.colum. 686.20
Continentia magis quàm constantia est expetenda 2.693.60
Continentia non absolutè 2.691.30
Continentia non est virtus 2.658.20.687.10
Continentia non omnis studiosa tom.2.colũ. 687.10
Continentia proni ad cupiditatem animi retinaculum est,per quam in fruendis rebus prauas ad voluptates incitantem cupiditatem ratio ne sistunt,ac continent 2.1073.50
Continentia quid à reliquis virtutibus differat 2.651.10
Continentia virtus est cupidæ,qua cupiditatem quæ in malas fert voluptates, ratione inhibent 2.1078.50
Continentia virtus est,& iustiores efficit sui studiosos 2.1003.1
Continentia vt à constantia differat tom.2.colum.692.10
Continentiæ cupiditates vehementes, & prauæ 2.687.10
Continentiæ officium est,ratione, cupiditatem, turpes ad illecebras voluptatésque cientem, compescere,& animo aduersus naturalium rerum defectiones perturbationésque constanti esse,ac durabili 2.1075.20
Continentiæ proprium est,posse cohibere ratione cupiditatem,ferentem ad malas delectationes, & voluptates,& pati, & tolerare pro natura indigentiæ,& ægritudinis to.2. 1080.1
Continentiam concernentia problemata 2. 561.1.& sequen.
Continentiam & temperantiam cur in iuuenibus & diuitibus maximè recensemus, iustiam verò in pauperibus, 2.561.50
De continentia & eius oppositis tom.2.685.colum.685.20.& seq.
De continentia & incontinentia tom.2. 951.1 10.& 40.& sequent.

Contingens.

Contingere 1.99.10
Contingere duobus modis dicitur tom. 1. col 99.50
Contingens 1.99.10
Contingentis & absoluti mistio, in secunda figura 1.108.20.& seq.
Contingentis & inesse mistio in tertia figura 1.111.20.& sequen.
Contingentis & necessarij mistio in prima figura 1.105.10.& seq.
Contingentis & necessarij mistio in secunda figura 1.109.10.& sequen.
Contingentis & necessarij mistio in tertia figura 1.112.1.& seq.
Contingentia corruptibilia sunt, 2.1368. 20
Contingentis modi tres,necessarium,non necessarium,possibile 1.88.1
De contingenti non necessario in syllogismis 1.99.10.& sequen.
In futuris contingentibus quatenus regula contradictionum locum habeat, tomo 1. colũ. 62.1. & sequentibus.

Continuum.

Continuum est,quod in infinitum est diuisibile 1.443.10
Continuum est quid hærens 1.484.40
Continuum est quod in diuisibilia semper diuisibile est 1.551.30
Continuum non indiuiduum 1.426.50
Continuum omne fortasse diuisibile est tom. 2.1473.1
Continuum omne in semper diuisibilia diuisibile 1.493.40
Continuum omne tale est,vt inter fines aliquid sit vniuocum 1.457.30
Continui pars nulla parte caret, 1.497.10
Continuum nullum ex indiuisibilibus componi 1.493.1.&.seq.
Continua secundum se quæ sint, 2.1415.30
In continuo insunt dimidia infinita,nõ actu,sed potentia 1.539.20
Contractuum priuatorum cura magistratibus sit, 2.863.20

Contradictio.

Contradictio 1.60.1
Contradictio est oppositio,cuius per se medium nullum est 1.175.30
Contradictio & contraria non idem tom.2.colum 1176.10
Contradictio prima contrariorum, ibid.
Contradictionis medium Anaxagoras statuere videtur 2.1310.10
Contradictionis partes affirmatio,& negatio 1.175.40
Contradictionis regula quatenus in futuris contingentibus locum habeat tom.1. column. 62.1.& sequent
Contradictiones simul prædicari impossibile 2.1304.1
Inter contradictionem nihil medium tom. 2. 1309.20.& eodem tomo,col.1376.10.20
Contradictiones neque veræ simul, neque falsæ sunt 1.61.1
Contradictoriæ quæ 1.60.30
A contradictoriis locus tom.1.col.145..& eodem tomo,colum.260.40.50

Contrarietas.

Contrarietas differentia perfecta est tom. 2. 1375.50
Contrarietas in qualitate esse videtur tom.1. 30.40
Contrarietas omnis priuatio est, non contrà 2.1376.30
Contrarietas omnis priuationem alterius contrariorum habet 2.1376.30
Contrarietas prima habitus & priuatio, eáque perfecta 2.1376.10
Contrarietas quantitatis maximè circa locum versari videtur 1.24.10
A contrarietatum coniugationibus locus tom. 1.259.30
Contrarietates in ratione speciei differentiam solam faciunt 2.1380.50

Contrarium.

Contrarium contrarij nutrimentum dicitur esse 1.534.60
Contrarium appetit contrarium,non per se,sed per accidens 2.709.1
Contrarium quomodo gignitur ex contrario 2.303.10
Contrarium secundum locum est, quod secundum rectitudinem plurimùm distat tom. 2.1396.30
Contrarium vnum vni 1.553.30.& tom. 2. col. 1377.10
Contrarij ad contraria bonus habitus, tom.2. col.416.1
Contrarij cui nihil incidit,nullúsque contrarius locus est,id ab interitu immune tom.1.col. 940.20
Contraria ab eodem effici non possunt, tom. 2.col.461.10
Contraria à contrariis sentiuntur magis 2. 434.50
Contraria ad sua contraria omnia pleniùs innotescunt 2.533.20
Contraria contrariis curantur, 2.413.30
Contraria eadem simul esse potentia non actu contingit tom.2..columna 1306.10.& eodem tomo,columna 1369.1.& eodem tomo, columna 1144.50
Contraria circa idem aut specie,aut genere fieri solent 1.36.50
Contraria eidem ferè tribui refutatur prolixè 2.1387.50.& seq.
Contraria magis medio,quæ plus ab eo distant 2.624..60
Contraria mutuò non se patiuntur 1.424.10
Contraria non in omnibus qualitabus tom.1. 30.40
Contraria non facile est simul agitari tom.1. 435.10
Contraria non omnia fiunt vicissim tom. 2. col.1359.50
Contraria non plura vni 2.1375.50
Contraria multipliciter dicuntur, 2.1375.50
Contraria omnia distant inter se, tomo 2.col. 210 20
Contraria omnia in eadem veniunt diuisione 2.210.40
Contraria quædam secundum accidens quibusdam insunt 2.1382.1
Contraria quæ propriè dicantur tom.1. 24.10. & tomo secundo,colum.1118. 40.& seq.
Contraria rem eandem efficiunt, tomo 2.col. 439.1

Contraria sibiipsis exitiosa, tomo primo, col. 940.20
Contraria faciunt principia Parmenides, & Democritus,& omnes ferè alij 1.419.60
Contraria simul in eodem,& induiduo esse nequeunt, 1.876.20.& tomo secundo,col.1309.10.& eodem tomo,col.1387.50
Contraria secundum naturam & legem quæ 1.384.1.10
Contraria specie quæ 2.1319.10
Contraria simul posse,licet non esse tom.2.colum.1689.1
Contraria sunt,medium, maius, & minus 2.1008.40
Contrariæ enuntiationes quæ, tomo 1.colum. 60.20.40
Contrariæ enuntiationes simul veræ esse non possunt,Subcontrariæ possunt,1.61.1
Contraria vnius plura 1.46.60
Contrariorum alterum semper secundum priuationem dicitur, 2.1376.50
Contrariorum contrarij effectus, tom.2.colū. 845.40
Contrariorum eadem disciplina est tom.1.colum.241.10
Contrariorum eadem est scientia to.2.573.20. & col.574.10
Contrariorum facultas necessaria, tom. 2.colum.1089.40
Contrariorum in cõtraria progressio magnam admittit commutationem, tom.2.colum. 462.20
Contrariorum materia quónã modo ad vtrunque se habeat dubitatio tomo secundo, col. 145.9.60
Contrariorum media quædam nomen habent, quædam non 1.32.50
Contrariorum nullum propriè principium est 2.1427.30
Contrariorum quodam modo eadem species 2.1341.1
Contrariorum species plures, 2.1375.50
A contrario locus 1.244.20
A contrarij definitione locus 1.314.10. & eodem tom.col.324.30
A contrarij in commistione locus 1.281.20
A contrarij subiecto locus 1.260.20
A contrario genere locus, 1.282.10
A contrariis locus. 1.260.60.& eodem tomo, colum.304.20.& col.335.30.40.& tomo secundo,col.151.20
A contrariorum eiusdem generis medio locus 1.283.1
A contrariorum medio locus,tomo 1.282.50
A contrariorum priuatione locus 1.324.40
Ab altero contrariorum similium locus 1. 324.40
Ab altero contrariorum similium locus tom. 1.330.30
A contrariis,& mediis locus 1.283.10
A contrariis immediatis locus, 1.258.40
A contrariis mediatis locus tomo primo,col. 260.1
A contrariorum consequio locus 1.260.10
A contrariis secundum habitum locus, tom. 1.324.60
De contrariis 1.35.30
Econtrario fieri omnia,& in contrarium corrumpi,vel in medium 1.420.50
Ex contrariis generatio multifariam tom. 1. col.303.20
Excontrariis Mundus,Ciuitas,generatio, & artes constant 2.1464.40.& seq.
In contrariis mediatis non necessum alterum inesse susceptiuo, 1.33.50
Inter contraria fieri commutatio potest to. 1. 34.20
Contribulibus quid debeatur, tomo.2.colum. 718.20
Contumax appellatur is,qui ægrè,aut pauca ad gratiam dicit, 2.699.20

Contumelia.

Contumelia quid 2.1125.10
Contumelia voluptatem sibi sic struit, vt in probrum ac dedecus alios ducat 2.1076.40
Contumelia vnde 2.1125.10
Contumelia (vt rectè Euenes dicit) tametsi nil sibi commodet, iniuria tamen gaudet 2. 1076.40
Contumeliæ causa voluptas 2.1125.10
Contumeliæ exemplum in Philippo,qui à Pausania occisus est,quia non vlciscebatur contumeliam sibi factam ab Attalo 2.851.50
Contumeliæ partes plures,quarum vna quæque ad iram concitat 2.851.40
Contumeliæ vituperatio proxima 2.1125.20
Contumeliarum amatores sunt, quibus est superius labium eleuatum, & qui specie proni sunt, & rubicundi 2.1528.30
Contumeliosè agere humana affectio tom. 2. 567.10
Conturbati in dicendo sitire vehementer consueuerunt 2.558.50
Conus quid 2.435.20

Conuersatio.

Conuersari amicis expetibile 2.728.20
Conuersatio cum sanis fortibúsque cur non ad corporis vigorem proficiat, cum virtute autem præditis,mores informet 2.564.10.& eod.tom.col.728.40
Conuersatio improborum noxia & flagitiosa 2.728.30
Conuersatio iuuenibus grata 2.704.10
A conuenientia ignotiore locus tom. primo, col.295.20
A conuenientibus pariter locus, tom.primo, col.309.10

Conuersio.

Conuersio lationum omnium prima tom. 1.541.60
A conuersione locus 2.299.40
De conuersione absolutarum propositionum 1. 87.20.& se q.
De conuersione propositionum de modo 1. 87. 50.& seq.
De conuersionibus terminorum in syllogismis, 1.160.10.& seq.
Ex conuictu bonorum virtutis exercitatio 2. 725.20
Conuitia quædam legibus prohibentur tom.1. 656.50
Conuiuendi desiderium num ad amorem pertineat 2.1035.40
Conuulsione corripi solent pueri, & quando, & qui præcipuè,& quæ huic malo nocent, 2. 143.1
Conuulsis quare maximè corripiantur qui concitatè currunt 2.456.10.20
Copulatio vltima est generatione 1.484.50

Cor.

Cor calidissimum omnium partium est tom. 1.864.30
Cor dissimilare est propter suæ figuræ formam 2.217.20
Cor & cerebrum,vitæ principatum obtinent 2. 255.40
Cor & iecur omnibus animalibus necessaria, alterum propter caloris originem, alterum cibi concoquendi gratia tom. 2. columna 250.60
Cor & iecur statim deprehendi possunt in sanguineis quamlibet exiguis animalibus 2. 244.1.10
Cor magnum quæ habent 2.246.30
Cor magnum timidis ibidem
Cor nullum vitium patitur graue, idque rectaratione,& indicium huius rei, tom.2.col. 246.50.& eodem tom.col.261.50
Cor omnium partium primum consistens, sanguinolentum est 2.244.60
Cor non simile omnibus animalibus, tom. 2.255.50
Cor omnibus quibus sanguis,& septum trãsuersum 2.31.10
Cor piscium quò tendit 2.32.30
Cor primò formatur in generatione, aut eius proportionale 2.329.10
Cor primum quare gignatur, tom.2.colum. 230.20
Cor principium motus lætitiæ ac tristitiæ,sensuúmque,& terminus, 2.244.60
Cor principium naturæ eorum quæ sanguinem habent 2.245.10
Cor principium similarium, & dissimilarium partium 2.325.20
Cor quare necessarium,& quæ habent, tom.2. 250.60
Cor quasi focus, & arx corporis, tom.2.250. 60.& 251.1
Cor quibus est,& quare, 2.244.10
Cor quibus frigidum, hæc metuendi affectioni sunt opportuniora, 2.222.20
Cor sanguinis origo & fons, tom.1. colum. 898.10.& eodem tom. colum.964.30.& tom. 2.colum.245.20.& eodem tom. columna 378. 30
Cor sanguinem habet, sed tenuissimum tom. 2.17.1
Cor sentiendi, & mouendi, & nutriendi principium in sanguineis 2.217.10
Cor tanquam abiunctum est animal, tom.1. 921.10
Cor veluti alterum animal inest iis quæ corde vitalem originem continent, tom.2.col. 245.40
Cor venarum pars & principium, tom.2. 244.40
Cor venarum principium & origo, tom.1.col. 895.10.& eodem tom. col. 956. 60. Et tom.2. col.217.30.& eodem tom.col.228.1.& colum. 325.20
Cor vitæ, sensus, & motus principium tom.1. colum.956.40.& tom.2.colum.243.30.& col. 245.30
Cor vltimò moritur 2.327.20
Cor similare,& dissimilare, 2.217.20
Cordis articulatio qualis,& quæ indicat tom. 2.246.10
Cordis bubuli natura,& quid intus reperitur 2. 394.30
Cordis discrimina ad mores pertinent, & quos 2.246.20
Cordis dolore vexatur equus malo irremediabili,& indicia 2.167.40
Cordis pulmonísque locum homo calidissimũ, & sanguine refertissimum habet tom.2. 226.10
Cordis substantia neruos habet, tom.1.col. 973.50
Cordis venosa est natura, 2.244.20
Cordis ventriculus vas 2.246.40
Cordis ventriculi ampliores,frigidiores tom. 2.246. 0
Cordi nullum excrementum, & quare tom.2. 261.50
Cordi tria attribuuntur,palpitatio, pulsus,spiratio, quæ tametsi eadem in natura congruere videntur,tamen non congruunt 1.964.1
Corde carens nullum animal ortum est, 2. 370.1
Corde qui affectus conspiciuntur, tom.2.colũ. 247.1
A corde meatus ad pulmonem perpetui & quales 2.16.40
In cordis principatu summus animæ ardor consistit 1.962.1

In corde aut eius proportionali caloris naturalis origo est 1.948.10
In corde,& vicinis partibus calor vehementissimus, tom.1.columna 969.40.& tom.2.col. 244.40
In corde neruorum copia abundat tom.2. 245.40
In corde sanguis præter venas, 2.51.10
In corde sanguis sine venis, in aliis visceribus non tom.2.colum.244.50

Cordis forma.

Cor animalium maiorum triplicem, minorum duplicem ventriculum habet, tom.2.col. 245.50
Cor cauum & spissum est, cauum vt contineat sanguinem: spissum, vt principium caloris seruare possit, 2.244.50
Cor articulationem quandam habet tom.1. 246.10
Cor forma simplex 2.250.1
Cor mucronis sui partem carnosam, & spissam habet 2.16.30
Cor neruulos suis in cauis continet, ibidem
Cor opertum membranæ inuolucro pingui & corpulento 2.16.20
Cor quot constat ventriculis, & eorum naturæ 2.245.50
Cor sine osse omnium, præter quàm equi,& cuiusdam boum generis ibidem
Cor ventriculis suis distinguitur, tom.2.col. 250.10
Cordis discrimina ad mores pertinere aliquatenus 2.246.20
Cordis extremum in mucronem turbinatur firmissimum 2.245.30
Cordis forma qualis 2.16.30
Cordis medium cauum & spissum quare 2. 244.50
Cordis sinus ad pulmonem peruij redduntur 2.16.40
Cordis sinus triplex quomodo distinguitur ibidem.
Cordis sinuum varietates in animalibus, tom. 241.1
Cordis sinuum quantitas 2.16.40
Cordis ventriculus dexter sanguinem plurimũ & calidissimum habet, quam ob rem pars corporis dextra calidior, tom.2.colum 246. 10
Cordis ventriculus medius sanguinem mediocrem, tum copia, tum calore, sed puriorem continet ibidem.
Cordis ventriculus sinister modicum & frigidissimum sanguinem habet, ibidem.
Cordis ventriculos ampliores habentes, non sunt obesi 2.246.40
Corda omnia intra se sinum triplicem habent, tom.2.16.20.& eodem tom.columna 41.1
In corde boum quorundam ossiculum contineri aiunt tom.2.colum.31.20

Cordis situs.

Cor à pulmone paulò superiùs ad arteriæ fissuram 2.16.20
Cor arteriæ,obesis, cartilagineis,fibrosisq; vinculis:& quâ annectitur,cauum est tom.2. 15.50
Cor cæteris animalibus in medio pectore, homini tantum vergit ad læuam, vt eius partis refrigerationem moderetur,& compenset 2. 245.50
Cor cerebro opponitur 1.864.30
Cor cum aorta mucronato turbine iungitur, in pectúsque parte eadem vergit omnium pariter, quæ pectus sortiuntur tom.2.colum. 16.20
Cor hominis læuæ parti est commissum tom. 2.31.20
Cor in omnibus præter hominem in medio pectore ibidem.
Cor in parte priori atque in medio est situm ibidem.
Cor magnum quibus animalibus proportione sit 2.246.30
Cor maximo sinu venæ coniungitur maiori,ad quam lactes etiam sunt, 2.16.40
Cor medium in pulmonibus locum tenet 1. 964.50
Cor mucrone suo priorem in partem tendit omnibus præterquàm in piscibus tom.2. 32.30
Cor parte sui ampliore, & gibba, superiora corporis spectat 2.16.30
Cor serpentibus quomodo situm, & quale 2. 34.10
Cor sinum triplicem habet, & eius situs,& forma 2.16.20
Cor sinu medio aortæ iungitur, 2. 6.40
Cordis locus in homine, & cæteris animalibus 2.244.20.30
Cordis piscium situs, & quò vergit mucro 2. 245.40
Cordis situs 2.244.20.& 245.30
Cordis situs in terrestribus, & piscibus non eodem loco 1.962.20
Corde elato pulmones efferuntur tom.1.964. 60
Corde prædita, & pulmonum expertia, branchiarum ministerio refrigerationem suscipiunt 1.962.10
A corde meatus ad pulmonem ducuntur perpetui,funduntúrque eódem,quo arteria, modo, in omnes pulmonis partes: & meatus,qui eódem ab arteria tendunt,sequuntur tom.2. columna 16.linea 40

Cordis motus.

Cor affectum violentum nullum patitur 2. 246.50.& 261.50
Cor in iuuenibus magis palpitat, quàm in iis, qui summa senectute, & affecta ætate sunt, quoniam maior in illis ipsis halitus surgit 1.964.30
Cor palpitare statim cernitur in partuum prima generatione 2.245.10
Cor soli homini palpitat, quia homo solùm spei futuræ, spectationéque moueatur tom. 2.249.20
Cordis motus assiduus 1.964.40
Cordis palpitatio est impulsus caloris in corde vigentis è refrigeratione, vel excrementitia, vel colliquatrice, tom.1.964.1
Cordis pulsus perpetuus, tom.1.colum.964. 10.20
Cordis pulsus qualis 1.964.10
Cordis pulsus quid 1.964.40
Cordis pulsus vnde agatur, tom.1.col.964. 20
Corde exempto quædam vitam protrahunt 1. 963.10
Corde frigido, totius animalis consequitur interitus 1.948.10
Ad cordis palpitationem, pulmonem spectare, malè opinatum est 2.149.20
De corde hominis, cæterorúmque animalium, & eius sede 2.16.20.& seq.
De corde,& eius qualitate,quámque ob causam animalibus iniunctum sit tom.2.colum. 243.50.& seq.
In pluribus cor laxo interuallo distat à pulmone,sitúmque superius tenet,vt nihil ad cordis palpitationem conferat pulmo tom.2.col. 249.20
Quam corporis partem in quibúsque animantibus cor obtineat, tom. 2.colum.32.20.& sequent.
Coracis ars 2.1158.1
Coracis liber 2.1190.60

Cordulus,siue Cordula piscis.

Cordulus ab aquis agressus terram petit vnde cibum accipiat 2.145.50.
Cordulus ad ambulandum idoneus, ibidem
Cordulus brachias habet,sed pulmone caret ib.
Cordula pedibus natat, & cauda,quam similem siluro habet,quoad paruum magno licet conferre 2.7.10
Cordulus quadrupes est 2.145.50
Cordulus vnus omnium piscium pedibus subnititur,& branchias gerit 1.958.50
Corduli victus & natura 2.145.50
Corduli caudam habent laxam,& latam tom. 2.285.60
Corduli quamuis branchiis præditi, pedes habent,quoniam penna carent, ibidem.
Coriscus nigerrimus 2.997.50
Corinthij conuiciatum Simonidem sibi putarunt, quòd cecinerit, non conqueri cum Corinthiis Ilium, 2.1101.20
Corinthij mali amicis habebantur, inimicis verò boni ibidem.

Cornigera.

Cornigerum nullum exertis dentibus, nec seratis 2.24.10
Cornigera cur non ructare soleant 2.473. 10.20
Cornigera magna ex parte bisulca per naturam sunt 2.22.10
Cornigera non dentata vtrinque sunt, quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus, tom.2.colum.24.1.& columna 242.1
Cornigera omnia vbi vuluam habent, tom.2. 37.40
Cornigera seuum habent 2.223.10
Cornigerorum intestina maiora, & replicatiora,multiplicabilioráque sunt, tom.2.col. 258.10
Cornigerorum minimum caprea, tom.2.col. 24.50
Cornigerorum nullum paruum admodùm 2. 33.40.& eodem tom.col.241.50
Cornigeris & ruminantibus ventres multi, tom.2.colum.257.linea.1

Cornix.

Cornix dissidet cum noctua, & quare, tom.2. 169.20
Cornix & ardeola amicæ 2.170.40
Cornix occidit tympanum 2.169.40
Cornix oua noctuæ meridie surripiens absumit, cùm non clarè interdiu noctua videat tom. 2.169.20
Cornix pullorum curam post educationem gerit 2.110.40
Cornix semper conspicua 2.187.1
Cornix sola inter aues pullos suos iam volantes pascens comitatur, 2.110.40
Cornicis oua Noctua nocte exedit, tom.2.col. 169.20
Cornici aduersatur mustella,& eius oua ac pullos violat 2.169.30
Cornices littora petunt, vt ex aquis eiecta animalia tangant 2.149.50
Cornices magnitudine pari & in Aegypto, & in Græcia, & quare, tom. 2. colum165.40
Cornicum fœminæ tantùm incubant, assiduéque in opere perseuerant 2.111.20
Cornicum mares fœminis cibum suggerunt, pascúntque incubantes. ibidem.
Cornicibus natura carniuora, & omniuora est tom.2.columna 149.50

Cornu.

Cornu ceruini incensu, insecta plurima fugiunt 2.70.60

Cornu fissio ex naturæ defectu tom.2.colum. 241.20
Cornu singulari armantur Orix, & asinus Indicus 2.241.1
Cornua animalibus arma 2.271.50
Cornua Bolinthij aduncа sunt,in se inflexa, mucronibus deorsum versus aures porrectis, magnitudine tam ampla, vt singula plus semisextario capiant 2.1539.30
Cornua Bolinthij colore sunt maximè atro, & relucente perinde,ac rasa decorticataque essent ibidem
Cornua boum quomodo caua 2.22.40
Cornua boum vt flexibilia fiant tom. 2. colū. 152.20
Cornua capiti rectè mandata 2.241.20
Cornua ceruus locis difficilibus amittit, & inde prouerbium ortum:Quà cerui amittunt cornua 2.172.30
Cornua ceruo solida,cæteris caua quatenus 2. 22.40.& eod.tom.colum.46.20. & eod. tom. col.241.30.40
Cornua ceruo soli omnibus annis decidua,initiò à bimatu,cæteris verò animalibus perpetua, nisi per vim aliquam illa amittant tom. 22.50
Cornua ceruorum quare decidua, tom.2. col. 24.30
Cornua cuti potius quàm ossi adhærent tom. 2.46.20
Cornua ex cute, ideo colorem cutis sequuntur 2.312.20
Cornua exuperant alimenti copia 2.477.40
Cornua habent bisulca pleraque, & nonnulla solipeda,ad vim inferendam,quædam etiam ad defendendum 2.240.40
Cornua igne illiquabilia 2.356.10
Cornua igne molliuntur 2.329.30
Cornua in mucronem solidum exeunt tom.2. 46.20
Cornua mouent boues quidam in Phrygia, & alibi,pétinde vt auriculas tom.2. columna 46.30
Cornua plurima parte caua sunt à radice quatenus ambiunt os,quod ortum à capite cauo cornu inseritur, totúmque implet tom.2. 46.10
Cornua præstantiora maribus, quàm fœminis 2.239.10
Cornua proxima ossibus,& quare data, tom. 2.229.10
Cornua quare ab animalibus geruntur bina 2. 2.241.1
Cornua quare animalibus grandioribus data 2. 241.50.& seq.
Cornua quibus exuperant capite minùs setoso sunt 2.477.40
Cornua robustiora tauris,quàm vaccis, tom. 2.76.40
Cornua vnde gignuntur 2.331.60
Cornua vulnarum 2.37.50
Cornuum color 2.1520.10
Cornuum colores,cutis & pilorum colores sequuntur 2.46.10
Cornuum natura ibidem.
Cornuum origo,& principium 2.229.30
Cornuum vsus 2.242.1
Cornibus destitutis animalibus, alia prouisa auxilia 2.240.1
Cornibus carent non viuipara 2.240.20
Cornibus vacat camelus, sed tamen dentes non vtrinque habet 2.256.50
De cornuum constitutione, & quæ animalia habeant cornua,quæ item iis careant 2.240. 20.& seq per totum.
Cornuta quæ sunt, eadem quadrupeda quoque 2.22.40
Corona cælestis vnde 1.701.10
Corona cælestis species est splendoris, qui colluces ex sidere emicet 2.1163.30
Corona cælestis ab arquu differt, quòd arquus aduerso Sole, & luna apparet, corona quòd nullum non sidus redimat tom. 2. colum. 1563.30
Coronæ victoribus datæ in Olympio certamine ex olea ab Hercule plantata, tom.2.colum. 1543.40

Corpus naturale.

Corpus animalis naturâ, & præter naturam moueri potest 1.526.10
Corpus an infinitum sit quoddam,disserendum esse 1.557.1
Corpus circulare sempiternum, & irrequiescibile 2.1404.10
Corpus circunscriptum humore & siccitate conflatur 1.766.50
Corpus compositum nullum infinitum tom. 1.449.20
Corpus ex superficiebus componi non posse 1. 599.20
Corpus infinitum 1.447.60
Corpus infinitum non est 1.561.10
Corpus infinitum quod 1.442.30
Corpus infinitum nullum statuendum, neque simplex,neque compositum 1.557.1
Corpus naturale omne motionem necessariò habet 1.561.50
Corpus nullum extra cælum omnino est tom. 1.563.20
Corpus nullum sensibile simplex infinitum esse 1.559.20.& seq.
Corpus omne tangibile est 1.838.20
Corpus omne suis terminis clusum, vel durum, vel molle necessariò est, tom 1.columna 767.30
Corpus omni ex parte dimensionem habet 1. 449.30
Corpus omne aut compositum, at simplex necessariò est 1.557.30
Corpus simplex in rerum natura est tom.1. 553.20
Corpus simplex necessariò quoddam est, quod suapte natura circulari motu circunfertur ibidem.
Corpus simplex ingenerabile,& incorruptibile 1.555.10
Corpus simplex neque augmentum suscipit, neque decrementum, neque alterationem ibidem.
Corpus simplex neque graue,neque leue esse 1. 554.20.& seq.
Corpus est, quod est diuisibile omni ex parte 1. 551.40
Corpus sensibile omne actiuam, aut passiuam. aut vtranque potentiam habet, tom.1. col. 563.10
Corpus sensibile omne in loco est 1.451.10
Corpus vniuersi infinitum non est 1.564.10
Corporis dimensiones 2.1296.40,& eo.to.col. 1506.30
Corporis diuisio 1.561.40
Corporis simplicis motus simplex est ibidem
Corporis simplicis vnus motus secundum naturam 1.553.20
Corpora alia fissilia,alia non tom.1.columna 774.20.30
Corpora alia flexibilia,alia rigida 1.773.1
Corpora circunscripta omnia absque terra & aqua non sunt 1.766.60.& eodem tom. col. 778.30
Corpora compressilia quæ tom.1.colum.773. 50.60.& 774.1
Corpora cremabilia videntur esse quæcunque in cinerem dissoluuntur 1.775.30
Corpora flammabilia quæ, tom. primo,col. 775.40.50
Corpora friabilia 1.774.50
Corpora diuidua ea sunt, quæ necessario diuisioni non preuertunt,neque cùm diuiduntur frangi possunt 1.774.40
Corpora ductilia omnia, etiam impressibilia sunt,sed non econtrà 1.774.20
Corpora duo in eodem loco simul esse non possunt tom.1.463.50.& eodem tom.columna 809.50
Corpora leuia quare supernatent 2.1563.1
Corpora naturalia omnia mobilia per se loco sunt 1.552.50
Corpora naturalia omnia facultate quadam vel agenti vel patibili præscribi solent tom. 1. 779.40
Corpora naturalia pondus habent,& leuitatem 1.602.10
Corpora prima ætate magnitudine summarum partium excedunt 1.896.10
Corpora quædam ductilia 1.774.10
Corpora quædam impressilia 1.773.30
Corpora quædam ruptilia & fragilia,aut fragilia non ruptilia 1.773.20
Corpora quæ feruntur,quàm ob rem vbi alicui occurrerunt resilire partem in contrariam solent 2.506.30.& seq.
Corpora quæ sunt in loco,omnia sensibilia sunt 1.563.10
Corpora similaria quæ 1.776.10
Corpora similaria vnde constituantur tom.1. 776.20
Corpora simplicia quæ 1.553.10
Corpora subactilia quæ 1.774.50
Corpora sublimiora diuiniora tom.1.colum. 1466.40
Corpora tractilia quæ 1.774.10
Corpora vnde concrescant,& indurentur tom. 1.772.20
Corporum constitutiones naturales tales sunt, qualia loca in quæ recipiuntur tom.1. col. 961.30
Corporum duo genera aspiratio in terra condit 1.758.1
Corporum simplicium aliquem motum naturalem esse,necesse est, tom.1.602.20.& sequentibus
Corporibus perfectis dimensiones tres insunt, superum,dextrum,ante tom.primo.columna 179.1
In corporibus animatis dimensiones,superum, dextrum,ante 1.179.10
Quòd aliquod corpus contentum non sit,ne sit infinitum actu tom. 1. 461. 50. & sequen.
Quòd corpus sit perfecta magnitudo to.1.551. 20.& seq.
Quòd præter corpora quatuor simplicia, quæ recto motu feruntur sit corpus simplex, quod suapte natura circulo conuertitur 1. 552.40.& seq.
Quòd corpus ex superficiebus componi nequeat 1.599.20.& seq.
Quòd corpus nullum circulo motum infinitum possit esse 1.557.1.& seq.
Quòd nullum corpus sensibile simplex sit infinitum 1.559.20.& seq.
Quòd corpus simplex, quod circunferri dictum est,neque graue, neque leue sit, quódque ingenitum sit, atque incorruptibile, neque augmentum suscipiens, neque decrementum, neque alterationem vllam 1.554.20. & sequent.
Quòd corpus terminatum omne, durum, aut molle esse necesse sit 1. 767.20.& sequentibus
Cur corpora lata, vt ferrea aut plumbea per aquam non mergantur, rotunda autem & longa, vt acus mergantur illico tom. 1.627. 20.& seq.
Quibus corporibus generatio conueniat cùm prima sint corporum elementa,quid elementum,& quot,& qualia sint tom. 1. 605.10.& sequentibus.
Quòd simplicium corporum mutua sit generatio,& quoduis ex quouis gigni posse tom. 1.666.1.& seq.

Corpus hominis.

Corpus animæ passionibus afficitur, tom.1. columna.784.30.& sequent.Et tom.2.colum. 1523.20
Corpus animalis quare minus, multipes & expes 2.275.10
Corpus cui valetudo secunda concilianda, cur non densum, sed rarum reddendum sit 2. 424.20.& seq.
Corpus cur amplius frictione, quàm cursu impleri soleat 2.591.1
Corpus cur leuari non potest, nisi sudauerit 2. 428.50.60.& eod.tom.col.590.1.10
Corpus cur magis leuare queunt vomitus,quàm sudores tom.2.colum.429.1.& eodem tom. col.590.10
Corpus hominis quinquennio ad dimidium magnitudinis peruenit 2.305.1
Corpus imperat animo in prauis 2.751.40
Corpus instrumentum est congenitum, tom. 2.1037.50
Corpus quare sit deditum motui, & non quieti 2.424.30
Corpus salubrius,quod spiratius ibidem.
Corpus sine capite an progredi possit, tom.2. 255.20
Corpus totum animæ gratia conditum, tom. 2.214.10
Corpus totum gratia actionis plenioris ibid.
Corporis bona animo imitari non possumus, animi possimus 2.564.10
Corporis delatio secundum naturam erecta est 2.456.20
Corporis exercitatio cur oculorum acumini incommoda 2.577.60
Corporis extrema cur maximè rigent, tom.2 460.10
Corporis formæ virtutibus animæ similes fiunt 2.1529.10
Corporis fortis signa 2.1526.60.
Corporis grauitas tardiorem reddit mentem, & sensum communem, tom.2.colum.274.30
Corporis habitudo in natis qualis conueniat 2. 894.10.20
Corporis humani partes non sine abominatione inspiciuntur 2.213.20
Corporis locus exterior frigidus, & offensioni expositus 2.296.10
Corporis moles quare minor redditur, 2. 449.40
Corporis nostri partes principales tres, tom.2. 9.20.& eodem tom.colum.584.1
Corporis partes à quo generantur tom.2.col. 316.30
Corporis priùs quàm animi cura necessaria 2. 892.50
Corporis vigor à trigesimo ætatis anno vsque ad trigesimum quintum, 2.1142.30
Corporis virtutes, 2.1098.40.& seq.
Corporis voluptates nomen boni ex eo sibi vendicarunt, quia sæpissimè occurrunt,& omnes sunt ipsarum participes, tom.2.col.699. 30
Corpori hæc conducunt, bona habitudo, formæ dignitas, vires, bona valetudo, pecuniæ, & amici 2.1234.1
Corpori sanando quare raritatem conciliamus 2.424.20.& seq.
Corpore alterato animam alterari probatur curatione maniæ 2.1529.10
Corpore immodico constantes homines, cur maiores tunc esse videntur,cùm appositi modicis inspiciuntur, tom. 2.colum.507.1. & sequent.
Corpore præstantium æstimatio, tom.2.col. 732.10
Corpora cur tactu frigidiora per æstatem,quàm per hyemem, cùm tamen æstas sit calidior 2.588.40.50
Corpora densa quando morbis extorquentur acutis 2.417.60
Corpora humana quare se tardiora,& debiliora sentiunt cùm Austri afflant, tom.2.col. 418.50
Corpora humida multis præmuntur excrementis tempore humido, ideo morbis affliguntur 2.418.30
Corpora laxiora quando febribus extorquentur 2.418.10
Corpora morbis diuturnis affecta frigida,& sicca 2.417.16
Corpora naturalia vniuersa animæ instrumenta sunt 1.804.50
Corpora quæ consenuerint, respiratiora euadunt,& ædificio veteri comparata tom.2. 466.10
Corpora quæ feruntur numero nouenario continentur 2.498.40
Corpora quando humida & laxa fiunt, tom.2. 415.20
Corpora temperata, & quæ modicè constant, quare in morbum sæpius incidunt & facilius curantur 2.453.40
Corporum diuersitas ex natura, in liberis & seruis 2.752.1
Corporum educationi legibus prouidendum, 2.892.60
Corporum exercitiis cur præmium propositum, sapientiæ nullum, tom.2. columna 573.50. 60
Corporum plenorum & impurorum humor terrenus,& grauis 2.417.20
Corporibus paruis,animus generosus inest 2. 2.339.10
Corporibus plenis & impuris quare vlcera capitis facilè sanentur, tibiarum ægrè tom.2. 417.20
Corporibus semper aliquid humoris effluit, sed latet, quia nihil solidum est, cui humor occurrens se colligat, tom.2.430.1
Ex corporibus paruis vel magnis animi signa, 2.1536.60.& conseq.
In corpore quicquid est, aut pars secundum naturam similaris vel dissimilaris, aut præter naturam 2.303.40
Corpuscula quæ contenta in aëre agitantur,vulgò ramenta nominata, in Solis radiis conspicua,sine vllo spiritu moueri solent tom.2. 502.10
A correlatiui definitione locus 1.324.30
A correlatiuo locus 1.323.10
A correlatiuo indeterminato locus 1.327.40
Correptores,rationales,scrutatores, procuratores,rationibus exigendis deputati tom.2. 871.40

Corruptio.

Corrumpi omuia solent cùm mouentur, 2. 532.30
Corrumpi quæque maximè solent quoties labore acriùs opprimuntur 2.519.40
Corrumpuntur facilè quæ non mouentur, neque exhalant 2.474.30
Corruptio contraria generationi 2.481.60
Corruptio ex ente in non ens est, 2.327.30
Corruptio in contraria & media competit 2. 1008.30
Corruptio mutatio est ad id quod nonest 1. 480.40
Corruptio non est motus 1.481.50
Corruptio qualis mutatio sit 1.481.30. & eodem tom.col.521.50
Corruptio quatenus corruptioni contraria 1. 490.10
Corruptio simplici generationi opposita commune nomen non habet,sed putrefactio dicitur 1.761.50
Corruptionis causa contentio, iuxta Empedoclem 2.1294.20
Corruptionis causæ calores, & refrigerationes sine moderatione, 2.1380.30
Corruptionis omnis finis est, 1.447.30
Quod corrumpitur subiecta materia, & à contrario,& ad contrarium corrumpitur tom. 1.555.10

Corruptibile.

Corruptibile eorum est, quæ necessariò insunt iis quibus insunt 2.1382.10
Corruptibile & incorruptibile diuersa specie 2.1381.& consequenter
Corruptibile quibus modis dicatur 1.571.40
Corruptibile quid 1.573.10
Corruptum esse quippiam ingenerabile absurdum 1.574.60

Cortex.

Cortex quid 2.8.20
Cortex similis squamæ, nisi quòd sua natura rigidior,atque durior est, 2.280.50
Cortice intectum genus omne animalium omniuorum est: nam & carnem edunt, & herbam 2.150.10
Cortice intecta auriculis carent 2.11.1
Cortice intecta ciliis carent 2.233.30
Cortice intecta quandiu latent, tom.2.158.50
Cortice intecta quare ouum pariunt tom.2. 315.20
Cortice intecta se condunt 2.157.1
Cortice intectis omnibus vbi testes tom.2.col. 291.50
Cortice quæ animalia integantur, tom.2. 46.40

Coruulus piscis.

Coruulus cùm fert vterum,optimus, tom.2. 168.1
Coruulus latet per hyemem 2.157.10
Coruuli pisces gregales 2.171.10
Coruulis præter cæteros pisces annus squalens prodest 2.160.30

Coruus auis.

Coruus albus visus est,sed deprauatione generationis 2.392.10
Coruus non solùm bina,vt aliqui volunt,sed plura parit ouа 2.110.20
Coruus pugnat cum æsalone, 2.170.20
Coruus pullos nido expellit 2.110.20
Curuus semper conspicuus 2.181.1
Coruus tauro & asino aduersarius, aduolans enim illos percutit, & eorum oculos lacerat 2.169.60
Coruus viginti diebus incubat, 2.110.20
Coruus vnus ex genere palmipedum arboribus insidet,& in iis nidulatur 2.149.60
Coruus vulpi amicus,& quare, 2.170.20
Corui palmipedis descriptio,& victus, tom. 2.149.50.60
Corui pennæ interdum albescunt per affectus temporarios 2.48.50
Coruo aui qua parte fel 2.32.1
Coruo ingluuies deest 2.34.60
Coruo inimicus miluus,victus causa 2.169.30
Corui duo tantùm in Cranone Thessaliæ vrbe, qui seipsos quidem aliò transferunt, & alios totidem ex se natos relinquunt tom. 2. 1552.40
Corui locis Athenarum & Peloponnesi defuerunt eo tempore, quo apud Pharsala hospites Mediæ periere, quasi sensum haberent aliquem, quo inter se rerum euenta significarent,& mouerentur 2.182.40
Corui minores in Aegypto, quàm in Græcia 2.165.40
Coruorum indignatio erga pullos eorum fœtus,& partus,& nidificatio, 2.182.40

Corinos ore coire, simpliciter, valde, & inconsideratè Anaxagoras, & alij quidam Naturales Authores scripserunt, tom.2.columna 348.20.30
Coruinum genus libidinosum non est, quippe quod parum fœcundum sit 2.348.30
Coruinum genus visum est coire. ibidem.
Coruinam speciem aues gerentes, minùs Venere valent, quippe quæ raro solent coire 2. col.4.60
Coryeus 2.1174.1.20

Cosmi.

Cosmi Cretensibus, quod Lacedæmoniis Ephori 2.780.10
Cosmi decem sunt ibidem
Cosmorum apud Cretenses, quàm Ephororum apud Lacedæmonios deterior ratio tom.2. 780.40
Cossos venatur Picus martius 2.176.50

Costæ.

Costæ datæ sunt ad viscerum custodiam tom. 2.228.20
Costæ hominis octonæ 2.13.1
Costæ quædam aduersæ inter se coeunt tom. 2, 4,60
Costæ serpentibus totidem sunt quot dies mensem integrum complent: singulis enim tricenæ 2,34.20
Costarum ordo à spina oritur 2.44.60
Costis pectus est impositum ibidem,
Costis septenis ferunt creari Turdulorum gentis aliquos, sed nullius idonei authoris testimonio id constat 2.13.10
Ex costis signa animi 2.1532.10
Cotabia oppidum depopulatum 2.1116.10
Cotys Thrax Pirinthios pecunias illi mutuò dare recusantes, dolosè & fraudulenter in carcere tenuit, donec pecunias quas petierat, darent 2.1063.20
Cotti pisces fluuiales sub saxis stabulantur 2. col.70.1
Cotti pisces audiunt ibidem.
Cotti pisces vt capiantur ibidem,

Coturnix auis.

Coturnix colorem mutat 2.1520.60
Coturnix nunquam in arbore consistit; sed humi 2.176.30
Coturnici gula amplior infrà 2.34.60
Coturnici præ cæteris hæc propria habentur, vt & ingluiem, & gulam propeventriculum amplam & latam habeat 2.36.1
Coturnici qua parte fel 2.32.1
Coturnices Autumnò pinguiores, quàm Vere 2.154.30
Coturnices copia libidinis vsqueadeò gaudent, vt in aucupantes corruant, & sæpenumero capitibus eorum resident, tom.2, columna 176.20
Coturnices cùm abeunt, quos habeant duces 2, 154.50
Coturnices cùm veniunt sine ducibus pergunt ibidem,
Coturnices humi nidulantur 2.176.30
Coturnices migrant, nisi paucæ locis apricis remanserint 2.154.40
Coturnices migrare solent, & quando tom.2, 154.20
Coturnices nidos sibi non faciunt, & quare 2. 175.20
Coturnices non pariunt in nidis, sed condenso frutice prolem muniunt 2.1054.50
Coturnices omnino ægrè volant, propter corporis pondus 2.154.50
Coturnices quando prosperè degunt, & quando molestè 2.154.40
Coturnices quare vociferantur volantes tom. 2.154.50
Coturnices qui aucupantur quare Austrum obseruant, non Aquilonem ibidem.
Coturnices refouent pullos sub se ducendo more gallinarum, nec eodem loco pariunt & incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora 2.175.30
Coturnices salacissimæ 2.176.20
Coturnices vbi pariunt, & quomodo locum partus muniant, vt accipitrum, & aquilarum iniuriam deuitare possint, tom. 2, columna 175.20.30
Coturnicum discessum parari sentiunt aucupes, voce cyuchrami earum ducis audita 2. 154.50
Coturnicum natura 2.176.1
Coturnicibus maribus tantummodò datus cantus 2.73.1
Coturnicibus vox in pugna 2.82.60

Coxa.

Coxa & acetabulum quid 2.12.30
Coxæ animalium quales 2.21.60
Coxæ omnibus quomodo flectuntur tom.2, 20.30
Coxarum in dolore sanguis vnde mittendus 2. 40.20
Excoxis signa animi 2.1531.50

Crabro.

Crabones duces habent vt apes, & vespæ qui proportione ad crabrones maiores quàm vesparum ad vespas, & apum ad apes sunt 2, 196.40
Crabrones genus apum generale 2.189.40
Crabrones omnes aculeo armari videntur 2, 197.10
Crabrones vbi alueum effingunt 2.196.50
Crabronum fœtura 2,99.1
Crabronum generatio 2,354.20
Crabronum ratio, & victus 2.196.40
Ex crabronibus nymphæ quando 2.94.50
Cranginis caudæ lateri vtrinque pinnæ annexæ sunt, & situs earum 2.59.10
Crangines è squillarum genere 2,58.40

Crapula.

Crapula feruor quidam est, & inflammatio desinens 2,437,10
Crapulæ & temulentiæ differentia ibidem
Crapulam cur magis sentiunt, qui dilutiusculum bibunt, quàm qui merum ex toto tom. 2.433.10
Crapulam cur sedat brassica 2,436,50.60
In crapulis plerique melancholici penitus resoluuntur, & labuntur 2.436,50
Crassa corpora plures habent dimensiones 2, 481.50
Crassescit omne quod aquæ & terræ commune est, dum concoquitur 2,248,20
Crates Athenienses, poëta fabulosus, iambica prorsus ratione omissa in vniuersum sermones vel fabulas confinxit, tom.2.columna 1237.20
Crathei aduersus Archelaum impetus tom.2, 751.60
Cratillus 2,1277.20
Crea pars prior tibiæ 2.13.40
Credendum cur potius homini, quàm cuiquam ex cæteris animalibus 2,572,30,40
Credimus magis iis, quæ plurium testimonio confirmantur 2,508.40
Credibile illud est quod fieri potest tom. 2, 1240.40
Non credibilia quæ facta non sint, etiam si possibilia ibidem.
Cremabilia corpora 1.775.30
Chremetes fluuius, qui in Oceanum euoluitur, insignis supra omnes habetur tom. 2. col. 709.50
Creontis lex 2.11 9.20
Crepitus ictus est 2.487.1
Crescendi discrimen in animalibus 2.23.50

Creta insula.

Creta ad principatum Græciæ nata & præclarè sita 2.779.50
Creta mari imminet cuncto ibidem.
Cretæ situs 2.779.60
Cretica institutio cum Laconica conuenit 2. 780.1
De Cretensium Republica 2.779. 40. & sequentibus
In Creta, nec lupi, nec vrsi, nec viperæ, nec aliæ id genus feræ noxiæ nascuntur, Iouis beneficio, qui isthic natus perhibetur tom. 2. 1546.30
In Creta potentatus externus nullus quondam 2.781.10

Crex auis.

Crex auis cum galgulo, & merula, & vireone pugnat, & eorum pullis nocet to.2, colum. 170.1
Cregis auis positio digitorum 2.285.10
Cregis natura & mores 2.179.50
Cribro haurire nihil aliud est, quàm (quod dici solet) terebratum vas 2.912.1
Criminibus obnoxij qui 2.1225 20
Crinitæ foueæ, & trabes 2.1450.40
Crinitæ stellæ multæ, cùm vltra solstitiales circulos ardere soleant 1.701.20
Crispitudo veluti pilorum blæsitas est tom. 2.496.10
Crispitudo vbi sita 2,586.10
Crispitudo pili vnde 2,387.40
Crispis pilis cur Aethiopes, & Aegyptij tom.2, 496.10
Crista auibus nonnullis addita est 2.29.10
Crista equis adiuncta est 2.223.50
Crista rutila ex pluma elatiuscula est tyranno auiculæ 2. 48.60
Crocæ cur circa littora rotunda sunt figura, cùm alioqui à principio ex magnis sint lapidibus ostreisve, 2.1485.20.30

Crocodilus.

Crocodilus Aegyptius non habet linguam absolutam 2.271.
Crocodilus fluuiatilis linguam quare non habet 2,280.10
Crocodilus fluuiatilis vnus maxillam mouet superiorem, & quare 2.11.40. & eod. to. col. 44.50.281.10.20
Crocodilus fluuiatilis oua sexaginta parit 2. 104.1
Crocodilus pro Deo apud Nomon habitus 2. 1064.50
Crocodilus pro Deo habitus, à sacerdotibus pecunia redemptus, ne Deus eorum haberetur contemptui ibidem.
Crocodili fluuiatilis cortex firmior osse euadit 2.180.50
Crocodili fluuiatilis descriptio, & natura tom. 2.27.10
Crocodili fluuiatilis fœtura, vita, & incrementum 2,104.1.10
Crocodili ouum quantum anseris 2,104.10
Crocodili genus mansuescit locis quibusdam propter cibum 2.169.10
Crocodili testes intus adhærent lumbis 2.35.50
Crocodili fluuiatiles linguam habent, sed quomodo 2,236.60
Crocodili quomodo humore gaudent tom.2. col.145.10

Crocodili fluuiatiles longæui, tom.1.104.1
Crocodili tandiu augentur, quandiu viuunt 2. 104.10
Crocodili sua oua terræ cõmittunt, tom.2.col. 104.1
Crocodilis hiantibus trochili aues depurgant dentes 2.173.40
Crocodilis maxilla inferior immobilis tom. 2.237.1
Crocodilis oris vsus qualis 2.281.30
Crocodilis vita more piscium, licet sint terrestres 2.237.10
A Crocodilo puer vnus Cleomenis Alexandrini raptus est 2. 064.50
Croci prouentus in Peloro Siciliæ promontorio 2.1550.60
Chromis piscis liquidè audit 2.70.10
Cruditas in corpore vnde 2.521.40
Cruda aliqua cur cibo idonea, 2.520.10
Crudor syderatio 2.415.50

Crus.

Crus quid 2.73.40
Crus homo in ambitum inflectit, aues in cauum 1.923.1
Crus sinistrum quam ob causam diutius perfricare cuique difficiliùs sit, quàm dextrum 2. 455.30
Crura brachiáque contraria sibi homo detorquet 1.523.1
Crura cur in orbem formari soleant, tom.2. 505.50
Crura eorum implentur, qui nimis ambulant 2.450.60
Crura & lacerti hominum contrarios vicissim inflexus agunt 1.923.20
Crura exanguium cruscula, & à latere affixa 1. 935.10
Crura homini femore, suráque carnulenta sunt 2.278.40
Crura homo in curuum contrahit 1.933.20
Crura homini maxima, & firmissima tom.1. 931.20
Crura inflectendi quatuor modi pares constituuntur 1.933.10
Crura in quadrupedibus cur inflectantur 1. 932.50.60
Crura mollium, & brachia, & barbæ, & cirri dicuntur 2.57.10
Crura nõ sunt ad vitam necessaria, nam iis dempt is vita non tollitur, additis etiam nullum sequi interitum certum est tom.2.colum. 244.30
Crura ouiparis quadrupedibus vt inflectantur 2.20.20
Crura posteriora cum prioribus cur in motu per transuersum consentiant 1.933.40
Crura priora animalibus à collo & capite habentur 2.274.10
Crura priora quadrupedibus, brachiorum, & manuum vice, natura tutè consulens subdidit 2.274.40
Crura quadrupedum osse neruóque abundant, carne deficiunt 2.21.50
Crura quæ à latere adiuncta habeant tom.1. 934.60
Crura quibus extrorsum inflectantur tom.1. 935.1
Crurum consideratio 2.278.30. & seq.
Crurum in animalibus flexus tom.2.col.19. 60. & conseq.
Crurum inflexus in auibus ritu quadrupedum 1.934.20
Crurum & brachiorum deuexa inter se aduersa sunt, maximè in hominibus, tom.2.col 14.20
Crurum inflexus obliquant quadrupeda ouipara 1.923.10
Crurum natura neruosa est 2.293.20
Crurum inflexus secundum naturam fit retro 2.453.10
Cruribus breuibus sunt aues palmipedes 1. 936.10
Cruribus magis laboramus descendentes 2. 453.1
Cruribus per transuersum gradiuntur etiam multipeda 1.934.1
Ex cruribus signa animi, 2.1531.40

Crustata.

Crustarum nullum sonum mittit naturalem 2. 72.1
Crustata animalia quæ tom.2.8.10. & eodem tom.col.62.20
Crustata binos dentes habent primores, & inter dentes carunculam linguæ effigie tom.2. 264.30
Crustata conduntur solùm hyberno tempore 2.157.40
Crustata dormiunt vt pisces tom. 2. col.73. 50. & col.74.40
Crustata & coire, & parere percipiuntur tom. 2.167.1
Crustata exanguia & natura frigida vbi nascuntur 2.355.1
Crustata exanguia, ideo natura frigida, ibidem. & col.350.10
Crustata ex piscibus caudis suis natant, tom. 2.7.10
Crustata nomine communi vacant 2.8.10
Crustata omnia extra se munita seruantur 2. 217.10
Crustata omnia ingredi possunt, ideo plures habent pedes 2.271.1
Crustata omnia papauer seu mutem habent 2. 60.30
Crustacea omniuora sunt, quippe quæ & lapillos, & limum, & algam deuorent, atque etiam stercus, sed maximè carnes appetunt tom.2. 146.40
Crustata optima quando grauida tom.2.167. 1. & eodem tom.col.307.10
Crustata ouum generant imperfectum, tom. 1.314.40
Crustata oua putamine duriore generant 2. 35.40
Crustata quomodo coëunt 2.297.40
Crustata quomodo oua contineant, & foueant 2.93.30
Crustatorum brachia quibus forcipata iis introrsum se flectunt 2.59.10
Crustatorum consideratio, & plura genera 2. 58.30. & sequent. & eodem tom. col. 91. 40. & sequent.
Crustatorum fœmina à mare quomodo differt 2.61.50
Crustatorum genus aquam ore accipit, tom.2. 61.40
Crustatorum gula quo situ, ibidem.
Crustatorum gustus 2.71.1
Crustatorum in genere ordo partium interiorum 2.272.10
Crustatorum intestinum quale, & quo situ 2. 60.20. & col.61.50
Crustatorum mares tenues habent genitales meatus, & fœminæ vuluas membraneas, ad intestinum fissas, hincatque inde, in quibus gignitur ouum 8.297.50
Crustatorum marinorum caro qualis tom.2. 60.60
Crustatorum, mollium testatorum, & insectorũ consideratio per membra tom.2.163.10. & seq. per totum
Crustatorum natura contrà, quàm mollium constat 2,265.10
Crustatorum oculi quomodo siti 2.61.30
Crustatorum omnium crura flectuntur in obliquum 2.59.1
Crustatorum os quo situ 2.61.30
Crustatorum oua foris incrementum recipiunt 2.350.30
Crustatorum partium consideratio tom.2.col. 58.30. & sequent. per totum, & col.61.10. & sequentibus.
Crustatorum partus 2.350.1
Crustatorum per partes exteriores consideratio 2.271.1. & sequent.
Crustatorum summa genera quatuor, ibid.
Crustatorum venter qualis, & quo situ tom.2. 60.20. & col.61.50
Crustatorum vescendi modus 2.146.40
Crustatis fœminis locus ouis deputatus iuxta intestinum 2.60.30
Crustatis fœminis quæ propria 2.61.1
Crustatis gula exigua ante ventrem, tom.2. 60.20
Crustatis habetur sexus vterque masculinus & fœmineus tom. 2. 75. 10. & eodem tom. col.289.50
Crustatis idem meatus excrementi & vuluæ 2. 298.1
Crustatis intus in alueo humor pallidus inest, & minuta quædam oblonga albida, rufa etiã alia maculis dispersis 2.61.50
Crustatis maribus quæ propria. tom.2.col. 60.50.60
Crustatis membrum gustus quale, tom. 2. 238.1
Crustatis nec alueus distinctus, nec caput 2. 61.30
Crustatis non est palpebra, sed oculorum duricies 2.233.1
Crustatis nulla maris meatuum & fœminæ differentia 2.60.50
Crustatis omnibus branchiarum adnexus 2. 60.20
Crustatis omnibus dentes bini, ibidem.
Crustatis omnibus oculi duri, eorum situs, & motus 2.59.20
Crustatis quod sentiendi instrumentum & quo nomine 2.267.50
Crustatis vuluæ bifidæ 2.292.1
Chrysalides quasi aureliæ 2.94.30
Ctesias naturam mantichoræ belluæ Indicæ descripsit 2.24.20
Ctesias non est fide dignus 2.165.20
Ctesias Cnidius plane mentitur in iis, quæ de semine elephanti scripsit 2.315.30
Ctesiæ Cnidij de semine elephantis sententia, ibidem.
Cubamus cur libenter in latus sinistrum, in dextrum autem dormimus tom.2.458.1.10
Cubare cur inflexo corpore melius sit, tom.2. 457.30
Cubare inflexo corpore plerique Medici præcipiunt, ibidem.
Cubantibus dextra corporis parte cur somnus magis accedat 2.457.50
Cubitus brachij pars 2.13.20
Cubiti si breues, femora sunt breuia, ibid.
In cubitu focile quem vsum habeat 1.973.20

Cuculus auis.

Cuculus ab accipitre interemptus, tom.2.110. 60
Cuculus auis pauida 2.339.30
Cuculus colorem & vocem vt mutet 2.200.40
Cuculus parum generat, quia naturæ frigidæ est 2.339.30
Cuculus hyeme non cernitur tom.2.col.110.
Cuculus oua aliena esu absumit, sua substituit 2.111.1
Cuculus parit in nidis aliarum auium tom.2. 111.1. & eod.tom.col.181.50
Cuculus quando abdatur, & appareat tom.2. 200.40
Cuculus solus inter aues vnum parit, qui & ipse interdum duo parit. 2.339.30
Cuculi fœtus, & eius prudentia tom.2.181.50. & sequent.

Cuculi forma 2.110.50
Cuculi natura & consideratio 2.110. 40. & sequentibus
Cuculi nidificatio 2.105.1
Cuculi partus 2.111.1
Cuculi pullus quo tempore grati saporis, ibidem,
Cuculi pullos nemo vidit 2.110.60
Cuculum ex accipitre fieri opinio nonnullorum 2.110.40
Cuculorum in Helice mira in generando natura 2.1539.50

Cuculus piscis.

Cuculus piscis inter vocales habetur tom.2. 72.10
Cuculus piscis perinde vt cuculus auis obstrepit, vnde nomen accepit, ibidem.
Cuculi pisces ambigunt, an litorales, an pelagij 2.155.30

Cucumer.

Cucumer cur fructu vacet, cùm florem habeat 2.520.1
Cucumer non annuam sortitur naturam, sed viuere vlterius potest 2.522.30
Cucumeres in ferulis cauis cur ampli reddantur 2.521.10
Cucumeres humidi qui laudati, qui non tom. 2.525.50
Cucumeres partem radici proximam habent amariorem 2.524.50
Cucumeres, pepones cognominati, cur optimi paluſtribus locis proueniant tom. 2.525. 50.60
Cucumeres quomodo fiunt præcoques, tom. 2.522.30.40
Cucumeres quomodo seruantur virides per totum annum 2.522.20
Cucumeres quare in terram conditi, maiores multò efficiantur 2.521.1.10

Cucurbita.

Cucurbita cur fructu vacet, cùm florem habeat 2.520.1
Cucurbita sale contacta ouibus in Autumno datur, vt in eis lac augeatur tom.2. colum. 153.10
Cucurbitæ quomodo seruantur virides per totum annum 2.522.20
Cucurbitas paruulas si quis in terram conditerit, cur maiores multò efficiet tom.2. colum. 521.1.10

Culex.

Culex aculeum anteriore parte gerit 2.7.30
Culex ex tipulis 2.95.30
Culex exuit senectutem 2.159.1
Culicis generatio 2.95.30.& eod.tom. colum. 103.1
Culices acida, non dulcia gestiunt 2.71.10
Culices acrius aculeo pungunt, tom.2.colum. 67.30
Culices ex aſcaridis generantur 2.95.20
Culices ficarij ex caprifico arbore gerantur, & quomodo 2.103.1
Culices muliones dicti mel sentiunt 2.70.50
Culices muliones vnde generentur 2.95.20
Culices neq; coeunt, nec ex animalibus oriuntur 2.298.20
Culices paluſtres primùm in humore, deinde foris viuunt 2.3.20
Culices vinarij ex vermiculis, qui fæce vini aceſcente gignuntur, originem trahunt 2. 96.1
Culicum crura qualia, & ad quem vſum, tom.2. 270.20
Culicum generationis tempus 2.96.50
Culicibus gaudent aues nonnullæ, nec alio magis, quàm venatu culicum viuunt tom.2.colum.149.10
Ex culicibus asili proueniunt 2.3.20
Culicilegæ auiculæ deſcriptio, & paſtus tom. 2.149.20
Culina siue perna quid 2.45.1
Culturæ officium 2.521.50
Cultus circa rem diuinam neceſſaria ciuitatis pars 2.881.50
De cultoribus & agricolis 2.884.20.& seq.
Cuneus duo sunt vectes, sibiiicem contrarij 2. 1485.50
Cur à cuneo paruo existente, magna scinduntur pondera, & corporum moles, validáque fit impreſsio 2.1485.50.60
Cuniculi ingenioſi & timidi 2.5.1
Cunila herba remedium teſtudini contra vipe-ram 2.173.40
Cunilam plagæ apponunt ciconiæ & cæteræ aues, cùm vulnus per pugnam acceperint 2. 173.50
Cupediæ dediti serpentes 2,236.50

Cupiditas.

Cupiditas in conſultationem, iraſcentiam & cupiditatem diuiſa 2.1002.40
Cupiditas indigentia, siue deſiderium quoddam est 2.454.40
Cupiditas iucundorum est to.2.238.1.& eod. tom.colum. 475.10.& col.1002.50.& colum. 1028.10
Cupiditas naturalis, indigentiæ est repletio 2. 640.50
Cupiditas rei suauis est 2.238.1
Cupiditatum diuiſio 2.111.50
Cupiditatum species diuerſæ 2,640.40.& sequentibus

Cupiditas naturalis.

Cupiditas alimenti naturalis est 2.640.40
Cupiditas à natiuitate in omnibus deprehenditur 2.1004.50
Cupiditas concubitus naturalis 2.640.40
Cupiditas formam sequitur elegantiorem 2. 475.1
Cupiditas rationis pædagogia regatur tom.2. 642.40
Cupiditate pueri viuunt 2.64 .30
Cupiditates aliæ honeſtæ, aliæ secus tom.2. 690.10
Cupiditates honeſtarum voluptatum laudabiles sunt, turpium verò vituperabiles tom.2. 735.20
Cupiditates magis adæquandæ, quàm patrimonia 2.772.1
Cupiditates mediocres, perpaucæ, & rationi obedientes esse debent 2.642.40
Cupiditates naturales sequenti ignoscendum magis 2.602.20
Cupiditates plurimarum rerum neceſſariæ sunt, & nonnullæ niſi expleantur, interimunt 2.448.10
Cupiditates rationales quæ 2.1111.60
Cupiditates temperantis neque vehementes, neque prauæ 2,687.10
Cupiditatibus naturalibus pauci peccant, niſi exceſſu 2.640.50

Cupiditas irrationalis.

Cupiditas aduersatur electioni 2,629.40
Cupiditas citra perſuasionem trahit, quippe quę ratione caret 2,1004.30
Cupiditas etiam feris animalibus ineſt, tom. 2,1006.10
Cupiditas in infinitum ex paruis initiis extenditur tom.2.colum.757.10.& eodem tom. colum.773.1
Cupiditas magis iniuſta, quàm ira, tom.2.colum.692.40
Cupiditas occulta, & inſidioſa est, tom. 2.col. 692. 40
Cupiditas quàm ira turpior tom. 2. columna 602.20
Cupiditas rationem non sequitur ibidem.
Cupiditas temperanda atque caſtiganda tom. 2.642.30
Cupiditas voluptatum inſatiabilis ibidem.
Cupiditatis actus auget id quod est eiusdem generis ibidem.
Cupiditatis natura infinita est, ad cuius expletionem plurimi viuunt 2.771.1
Cupiditati cupiditas non repugnat, tom.2.col. 629.40
Cupiditati semper dolor iungitur, tom. 2. col. 1006.20
Cupiditate quæ fiant 2.1111.1
Cupiditates irrationales quæ, 2.1111.50
Cupiditates magnæ & vehementes rationem extrudunt atque eiiciunt, 2.642.40
Cupiditates omnes ferè sunt contra rationem 2.561.40
Cupiendi in generibus quomodo res habeat 2. 475.10
Cupiditatum non neceſſariarum exemplum 2. 692.30
Circa proprias cupiditates complures homines, multíſque modis delinquunt tom.2.colum. 640.60
In cupiditatibus etiam honeſtis exceſſus vitioſus 2.630.40
Per cupiditatem quæ fiunt voluptatem habent 2.679.10
Quicquid iuxta cupiditatem est, voluntarium iudicatur 2.1001.40
Cupidinum imagines aligeræ pinguntur tom. 1.931.60
Cupreſſus arbor annoſa maximè fit tom.1.col. 941.10

Currere, & Curſus.

Currere cur difficilius, quàm ambulare tom. 2.455.1
Currentes cur potius cadamus, quàm ambulantes 2.453.1
Currentes non admodum concitatè, cur numerosè reſpirant 2.452.30
Currentes nudi, quàm veſtiti fiunt coloratiores, & quare 2.430.20
Currentes obquatientes manus velociùs currunt 2.450.50
Currentes obquatientes manus, se suſtentant. ibidem.
Inter currendum quare aër in flatum conuerti nobis videatur 2.452.50.60
Curſus carnem refrigerat 2.591.1
Curſus cur corpus ita implere non poteſt, vt fricatio. ibidem.
Curſus quem induti agimus, & olei sub veſtem perunctio, cur pallidulos reddat 2.591.30.& sequentibus.
Curſus quem nudo corpore agimus, colorem præſtat amœniorem 2.591.40
Curſus quomodo differt ab ambulatione tom. 2.455.1
Curſus velox cur in homine, & cæteris animantibus capitis morbum inducat tom.2. col. 450.50.60
Curſus velocior fit obquatiendis manibus, & quare 1,923.60
Curſum concitatè agentes quare conuulsis maximè corripiantur, vbi quis inter currendum eis subſtiterit 2.456.10.20
Curſum equo atripientes cur minùs decidant 2.457.10
In curſu pes siniſter magis proiicitur tom. 1. col. 925.1
Curſores piſces, gregales sunt tom.2.4.10
Curuca auis ouа cuculi fouet, & excludit, & pullos educat 2.111.1
Curucæ in nido parit cuculus. ibidem.
Curſiones piſces æstate pariunt, tom.2.colum. 119.20
Cuſtodes principum vt habendi, tom.2.col. 857.30
Cuſtodes sacrarum pecuniarum, tom.2.col. 862.10
Cuſtodes vrbis quales esse deceat tom.2.col. 881.10
Cuſtodiæ causa circa se habere aliquos Dyonisio poſtulanti, quid conſuluerit quidam 2. 806.40

Cutis.

Cutis carne ficcescente efficitur, tom.2.col. 330.1
Cutis causa craſsitudinis & tenuitatis pili 2. 387.10
Cutis capitis craſsiſsima est, & humoris plurimum continet 2.387.30
Cutis capitis rara admodum est, ibidem.
Cutis colorum causa in animantibus brutis 2. 389.50
Cutis continuatur perpetuo contextu in omnibus animalibus, nec alibi interpellatur, quàm vbi naturales meatus solent euaporare, atque etiam in ore, & vnguibus 2.47.20
Cutis hominis tenuiſsima est proportione magnitudinis tom 2.col. 47.10.& eodem tom. colum. 466.20.& col. 386.20
Cutis hominis præ sua imbecillitate facilè mutatur, & vel à sole, vel flatu redditur nigrior 2.391.40
Cutis hominis veluti affectus carnis exultat 2. 470.20
Cutis natura terrena 2.387.10
Cutis quadrupedum ouiparorum cæteris durior 2.312.40
Cutis ſenſu caret, & maximè in capite, quoniam ibi nulla interpoſita carne oſsi adhæret tom. 2.47.0
Cutis tactus gratia 2.227.1
Cutis vbi per se, ac ſine carne est, ſi vulneretur, non coit 2.47.20
Cutis vena, arteria, & neruo vt conſtet tom.1. 971.10
Cutis, pilorúmque colorem, sequitur cornuum, vnguium, & vngularum color tom.2.col. 46.10
Cutis piſcium differentiæ 2.287.30
Cuti omnium animantium lentor quidam mucoſus ineſt, aliis minùs aliis magis tom.2. 47.10
Cutem habent omnia quibus est ſanguis tom. 2.47.20
Cute admodum tenui circundantur inſecta omnia 2.68.1
Cutes duriores, craſsioresque efficiuntur ſenescente ætate 2.388.50
Cutes per affectum albæ, differunt ab iis quæ natura aliter tales ſunt 2.392.20
Cutes quæ ſine carne 2.232.30
Cutis ſua natura tenuionem habet, tom.2. 432.1
Cutis hominis non niſi caro 2.470.20.
Cute morbo laborante pilus laborat, ſed non contrà 2.471.40
Cyathus & capſia licet contraria, cur pariter poſſint vibices diſcutere, tom.2.columna 464. 50.6
Cyathus frigidus est 2.464.50
Cydia cùm de Samo ob diuiſionem agrorum ageretur, quid Athenienſi populo dixerit 2. 1313.60
Cylinder propulſus, cur feratur in directũ, ſuiſque terminantibus orbibus lineas rectas deſcribat, turbo verò ſuo manente mucrone circumferatur, atque in ſuo terminante orbe, orbem deſcribat 2.503.4 .& seq.
Cymindem Iones appellant chalcida auem 2. 178.1
Cynchramus auis dux coturnicibus, cùm abeũt 2.154.50
Cynchrami vox diſceſſum coturnicum indicat. ibidem.
A Cynchramo coturnices noctu reuocantur ibidem.
Cynocephalos, vide Caniceps.

Cyprinus piſcis.

Cyprinus, Canis ortu potiſsimum sideratur 2. 161.20
Cyprinus cùm parturit, seſe vadis intrudit 2. 117.1
Cyprinus ſolus cum ſiluro ouа ſua cuſtodit 2. 117.20
Cyprinus tunc ouа ſua cuſtodit, cùm ea congeſta repererit, ibidem.
Cyprino inter piſces fluuiatiles palatum carnoſum pro lingua, ita vt niſi diligenter inſpexeris, linguam id esse putes tom.2.columna 60.19.& 237.20
Cyprino quaternæ branchiæ duplici ordine, nouiſsima excepta 2.10.1
Cyprini quinquies, aut ſepties in anno pariunt, partúmque ſiderum ratione potiſsimum faciunt 2.116.20
Cyprinorum generatio ex ouo tarda admodum 2.216.50
Cypſelidarum donaria, ſiue ſtatuæ 2.855.20
Cypſelus Corinthi tyrannus 3.850.40
Cyrenenſi in agro lupi cum canibus coeunt 2. 166.10
Cyrenenſi in agro ranæ vocales tempore præterito deerant 2.165.20
Cyrus contra Aſtyagem inſurrexit, eius vitam & potentiam contempſit, cernens & copias eius conſenuiſſe, & ipſum in delitiis vitam agere 2.852.50
Cytharœdus omnes demulcens 2.899.50
Cytiſus coplam lactis auget 2.54.30
Cytiſus dum floret incommodus est, vt rit enim tantiſper, atque extinguit, ibidem.

Daemonia natura est, non diuina tom.1. 909.20
Dæmonia ſomnia dici poſſe, ibidem.
Dama felle caret tom. 2.31. 30.& eodem tom. 260 60
Damarum ſanguis emiſſus non concreſcit 2. 51.30
Damarum ſanguis sine fibris, ideo non ſpiſſatur, 2.44.20.& eodem tom.col.122.10
Damnatorum bona ſacra esse debent, non publica 2.867.10
Danubius de Pyrene monte deiicitur, tom.1. 709.40
Danubius & Nilus vaſtiſsima fluminum omnium sunt, quæ in interiora effundantur maria 1.720.40
Danubius per vniuerſam Europam profluens in Euxino ſe condit 1.769.40
Darius Aegypti anguſtias intercidere conatus à propoſitio deſtitit, ne impreſſo mari aqua Nili corrumperetur 1.713.30
Daſquilli piſces cœno & ſtercore veſcuntur 2. 147.10
Daunij accolæ: omnes, tam viri quàm fœminæ, atratis tantùm veſtibus vtuntur, & quare id agant 2.155 .40
Deambulationes breues, cur laboriosiores 2. 455.40
Debile omne frigeſcit, & humoris plenum est 2.265.20
Debiles cur voceni reddant acutam 2.482.50
Debitores volunt creditores ſuos non esse 2. 721.60
Debitum ſimpliciter est reddendum 2.757.50
Decentia bona 2.1049.1
Deceptio è ſimilitudine est 1.377.30
Deceptionum, captionúmque ſophiſticarum cauſæ 1.377. .& seq.
Dechannichus necis Archelai princeps primus cæteros aggreſſores commouit, & irritauit 2. 852.20
Dechannichus propterea in necem Archelai cõſpirauit, quòd Archelaus eum poëtæ Euripidi verberandum tradiderat, ibidem.
Dechannicho infenſus erat Euripides ob maledictum in ipſius inſuauitatem oris iactatum, ibidem.
Decimæ apud Babilonios omnium quæ inferebantur ſoluendæ erant, iuxta legem antiquitus traditam 2.765.40
Decimas exegit Antimenides Rhodius à Babyloniis ſecundum legem poſitam, & hoc pacto pecunias multas conflauit, ibidem.
Decimam expenſarum & operum mutuo exegit Thaus Aegyptiorum rex conſilio Chabriæ Athenienſis 2.1062.50
Decorum quid 2.1018.40
De decoro in eloquutione tom.2.1167.30.& ſequentibus.
Decrepiti cur vocem acutam reddant tom.2. 48.50.& eod.tom.col.486.50
Dedalus Electridis inſulas occupauit, & in vna imaginem, ſuam in altera Icari filij conſtituit 2.1546.1
Dedali opus 2.1546.1
Dedali ſtatua fugã ſibi conſulens, in Icarum inſulam miraculosè abiit, 2.1546.10
Deductio quid 1. 62.30

Defenſio, Defenſor.

Defenſio est delictorum & iniuriarum, quæ vel in accuſationem, vel in ſuſpicionem venerint diſſolutio 1.1199.1
Defendendi species tribus præceptis conſtat 2. 1129.50
Defenſor vt accuſationis veriſimilitudinem infirmare debeat 2.1202.35.& sequent.
A defenſore vt iniuria & imprudentia defiendæ 1.1200.1

Definitio.

Definiendi vſus temporibus Socratis in creuit, ſed indagatio rerum naturalium deſiit 2. 208.30
Definire ſingularia facilius, quàm vniuerſale est 1.226.50
Definitio est ex differentiis ratio, 2.1349.1
Definitio & demonſtratio non sunt eiuſdem 1. 212.40.& seq.
Definitio ex additione tractatur 2.1338.30.& ſequentibus.
Definitio multipliciter dicitur 2.337.40
Definitio numerus quidam est, 2.1358.30
Definitio quid 2.1310.1.& 1347.10
Definitio quid à ſuppoſitione differat tom.1. 175.50
Definitio quo pacto veſtiganda ſit tom.1.223. 50.& ſequent.
Definitio ſolius ſubſtantiæ est, 2.1338.60
Definitionis conditio 2.912.30.40
Definitionis cum demonſtratione cognatio 1. 183.20
Definitionis momentum 2.347.30
Definitioni perſpicuitatem ac diluciditatem inesse oportet 1.226.50
Definitionem non monſtrari ſumendo definitionis definitionem, neque definitione contrarij 1.1176.1.& ſequent.
Definitionem ſubſtantiæ antiquiores authores explicare haudquaquam ſolebant tom.2. 208.30
Definitionem ſubſtantiæ primus tetigit Democritus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

mocritus, non tamen quòd ad rerum naturalium studiũ putauerit necessariam, sed quòd ab ipsa re impelleretur, ibidem.
Definitiones complures vt conclusiones videntur 1.800.40
Definitiones non sunt suppositiones nec postulationes 1.185.30
Definitiones non sunt affirmationes, aut negationes ibidem
Definitiones omnes finitæ ac terminatæ 1. 790.30
Definitiones optimæ, quæ actus & speciem exprimant cum materia 2.1357.20
Definitiones quæ ab Archyta approbentur, ibidem.
Definitionum & definitorum principia genera sunt 2.1292.1
Definire in perpetuis atque vnicis non licet 2. 1352.1
Definiri facilius species, quàm genera tom.1. 226.30
Definitum quare vnum, cuius rationem definitionem esse dicimus 2.1348.1
Definitum notius 2.510.1
A definitione locus tom.1.col.254.50.& eodem tom.col.271.20.& col. 323.1. Et tomo 2.col. 1152.30
A definitione accidentis locus 1.277.60
A definitione communi locus 1.317.20
A definitione correlatiui locus 1.324.30
A definitione contrarij locus 1.324.40
A definitione ex composito locus 1.246.20
A definitione non eadem re locus tom. 1. col. 246.20
A definitione superiore locus 1.327.30
A definitionis diuisione, quæ per hoc cum illo datur locus 1.330.10
A definitionibus per hæc,& ex his locus tom. 1.529.40
De locis definitionis, 1.311.50.& seq. diffusè per totum
Definitiua 1.239.1
A definitiuis locus 1.303.40
A definiti cognitione locus 1.272.50
A definiti determinatione locus tom.1.colum. 316.10
A definiti ignorantia locus 1.314.10
A definitionis parte locus 1.314.50
Definitionis inquisitio, qua quid sit motus exponitur 1.443.1.& seq.
Ab iis quibus in definitionem congredi licet, locus 1.257.40
Quòd definitionis difficilis sit constructio,& facilis destructio, 1.336.60
De definitione quid est,& propter quid 1. 219. 20.& seq.
De definitionibus quæ secundum diuisiones fiunt 2.1348.30.& seq.
Ex definitionis defectu elenchus 1.376.1
Per definitionem singula cognoscimus tom. 2.1292.1
Defunctis opem ferre cur iustius quàm viuis 2. 564.1
Defunctis pili & vngues augescunt, 2.48.30.& eod.tom.col.331.10
Degenerandi initium primum est, fœminam generari, non marem 2.365.10
Deinceps quid sit 1.484.20.& seq.
Delatio in brutis est, intellectus, siue mens non 2.207.20
Delatio omnis in contrarium 2.363.1

Delectari,& Delectatio.

Delectamur præteritorum iucundorum memoria,& spe futuri boni 2.572.50
Delectat nulla res eadem semper 2.700.40
Delectantia præter naturam 2.691.10
Delectatio in quibus esse solet tom.2.572. 40.& seq
Delectatio non eisdem omnis 2.588.30
Delectationum immanium exempla tom.2. 69.10.& seq.
Delectator is est, qui omnium vult habere conuersationem, & omnino, & omnifariam 2. 939.1
Inter delectationem & morositatem medium tenet grauitas ibidem.
Quòd circa delectabilia præter naturam non sit incontinentia 2.691.1.& seq.

Deliberatio.

Deliberatio de quibus esse soleat tom. 2. col. 1095.20 &.seq.
Deliberatio in iudiciali causa difficilior tom. 2.1182.1
Deliberatio non est de cunctis contingentibus 2.1095.30
Deliberatio non est de fine 2.1008.1
Deliberatiua facultas est ea cuius principium est consultatio, quę & concupiscit id quod vtile decreuerit 2.1007.30
Deliberatiua præceptio, quàm iudicialis vtilior 2.1088.50
Deliberatiua elocutio adumbrationi atque picturę omnino similis est 2.1176.20
Deliberatiuum genus ibidem.
De deliberantium fine 2.1097.10.& sequentibus
In deliberationẽ cadentia quinque numero 2. 1055.60
Delicati, guloſi, vinolentique homines dicuntur, eo quòd vtroque alimenti genere nimis & præter rationem delinquunt tom.2. col. 959.60
Delicta alia voluntaria, alia inuoluntaria 2. 1023.3
Delictis magnis magna supplicia statuta sunt 2.565.15
Deliquium animæ nihil aliud est quàm sensuum imbecillitas 2.893.50
Deliquio animæ succumbentes, multa nonnunquam pronuntiant, & referunt, tom.1.col. 895.30
Deliria fiunt cerebro humente, vel siccescente 2.226.30
Delphicus gladius 2.748.20

Delphinus piscis.

Delphinus audit sine cauernis, quæ aurium vice sunt 2.1.10
Delphinus arteriam habet 2.72.30
Delphinus carniuoris tantùm 2.1147.40
Delphinus cibum corripere non potest, nisi resupinetur,& quare, 2.287.10.20
Delphinus cur longæuus 2.261.10
Delphinus felle caret, 2.3.50.& eo.to.col.260. 60.& col.261.50
Delphinus genitale membrum intus habet 2. 21.10
Delphinus habet lac quo suos nutrit fœtus 2. 1114.30
Delphinus mammas habet 2.29.30.& eodem tom.col.52.60
Delphinus mammas habet non parte superiore, sed prope genitale, nec papillas conspicuas more quadrupedum, sed velut alueolos quosdam humoris duos vtroque de latere singularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum parentem sectantium excipitur tom. 2.29.30
Delphinus os habet infrà parte supina, & quare 2.287.10
Delphinus ossa habet,& non spinas 2.45.20.& 228.20
Delphinus penem pertendentem habet vt boues 2.291.60
Delphinus pro branchiis quibus caret, fistulam habet sui pulmonis causa 2.287
Delphinus pulmonem & arteriam habet, & ideo nonnihil vocis potest promouere 2. 72.30
Delphinus quo argumento spirat tom. 2. col. 145.30
Delphinus quos meatus audiendi habet tom. 2.11.10
Delphinus spirat vnde pulmonem habet tom. 2.249.10
Delphinus stridet ac mutit, efferens se in aërem 2.72.30
Delphinus subit Pontum, victus & partus gratia, nec ibi est magnus 2.155.50
Delphinus viuiparus 2.114.10
Delphinus visus est dormire rostro emerso, ac stertere 2.114.30
Delphinus rhetibus apprehensus, breui tempore strangulatur, vt qui spirandi facultatem amiserit 2.145.30
Delphinus dormiens rostrum exerit supra mare, vt spiret 2.145.30
Delphinus viuere diutius extra aquam potest, mutiens, & anhelans modo cæterorum spirantium 2.145.30
Delphinus vt loca mutet, 2.155.50
Delphini celeritas atque edendi facultas mira esse videtur 2.147.60
Delphini meatuum seminalium modus tom. 2.197.30
Delphini natura ambigit an aquatilis, an terrestris 2.114.20
Delphini partes, totiúsque vitæ & morum natura 2.114.30.& seq.
Delphini partus 2.114.20
Delphini proles adolescit celeriùs, quippe quæ annis decem ad summam perueniat magnitudinem 2.114.30
Delphini proles decem mensibus gestatur in vtero ibidem.
Delphini venatio 2.147.60
Delphino natura superflua,& peculiaris tom. 2.145.10
Delphino quare pulmo inditus 2.288.1
Delphino testes sub aluo occulti tom.2.col.35. 50.& col 36.60 & eod tom.colum.291.60.& col.297.30
Delphino testes quare intus habentur, tom.2. 296.20
Delphinum stertentem nonnulli audierunt 2. 72.40
Delphini adultos fœtus diu comitantur tom. 2.114.40
Delphini corripiunt pisces resupinati, quare 2. 147.60
Delphini cur in terram erumpant tom.2.col. 200.10
Delphini gestant suos fœtus infirmos in infantia 2.114.30
Delphini malos nauigiorum maiorum super siliunt,& tunc maximè, cum aliquem insectantur piscem quem deuorent tom.2.col. 200.1.10
Delphini lingua libera & absoluta carent & labris quibus vocis aliquem possint articulum efformare 2.72.30
Delphini occultantur, & latent diebus triginta circa Canis ortum 2.114.40
Delphini pariunt æstate, nec vllo tempore alio 2.114.30
Delphini pariunt singulos magna ex parte, interdum tamen & binos 2.114.20
Delphini viuunt compluribus annis, constat enim nonnullos vixisse annis xxv. alios etiam triginta 2.114.40
Delphini quomodo dormiunt tom.2. colum. 74.40
Delphinorum amor erga pueros tom.2.col. 199.50
Delphinorum auditus quomodo deprehenditur 2.70.40
Delphinorum captura quomodo fit 2.69.30. & sequentibus.

Delphinorum celeritas incredibilis tom.2. 200.1.10
Delphinorum charitas in gnatos magna est 2.114.40
Delphinorum mansuetudo, amor,& de illis historia 2.199.40.& seq.
Delphinorum olfactus quomodo deprehendi-tur 2.70.40
Delphinis fistula data est, branchiæ desunt 2. 6.30
Delphinis fistula à dorso est, 2.6.40
Delphinis quis coeundi modus 2.80.1
Delphinos paruos magnus aliquis delphinus semper comitatur, custodiæ causa tomo 2. 199.50
Delphius mons iuxta Mentoricem & Istram fastigio altissimo est 2.1549.30
Demagogi adulatoribus tyrannorum similes 2.816.20
Demagogi vbi locum habeant 2.816.1
Demagogi vt potentes fiant, tomo 2.816.30
Demens is est,& non fortis, qui adeò intrepidus euasit, vt ne quidem deos metuat. tom. 2.917.20
Demersi in mare, quam ob causam plus temporis valeant tolerare, quàm in fluuio tom. 2. col.536.40

Democratia.

Democratia ab oligarchia quo differat tom.2. 794.10
Democratia duobus definitur, potestate summa populi, ac libertate, 2.849.50
Democratia & oligarchia, eadem Respublica dici potest 2.820.50
Democratia forma prima,& antiquissima 2. 864.40
Democratia non est propriè vbi decretis cuncta efficiuntur 2.816.40
Democratia vnde orta tom.2. col. 806.10.& eodem tomo, col.824.40
Democratia quid 2.793.20.& eodem tomo, col.813.30.& col.1105.40
Democratiæ definitio vitiosa, 2.813.20
Democratiæ finis & propositum, libertas, 2. 862.& eo.to.col.1205.50
Democratiæ finis secundus, viuere vt quisque velit 2.863.1
Democratiæ iudicia qualia, 2.863.10
Democratiæ modi in consulendo qui, tom. 2. 827.1.& seq.
Democratiæ plures species, tom.2.colum.811. 50.& col.815.20.& col.817.20.& eodem tomo. col.861.30
Democratiæ propria quæ tom.2.863.1. & sequentibus
Democratiæ quare plures existant, tomo.2. col.861.20
Democratiæ species prima dicitur maximè secundum æqualitatem 2.815.40
In democratia etiam spurij ex ciuibus nati recipiuntur 2.866.20
In democratia qualibus legibus opus tom. 2. colum.1.94.50

Democratia bona.

Democratia laudabilis in quali situ regionis 866.1
Democratia non parua est 2.710.30
Democratia optima est, in qua leges optimatibus honores distribuunt, plebs verò neque dandis priuatur suffragiis, neq; ferendis quidem sententiis, proxima verò illa est, in qua leges à creditoribus affici contumelia plebẽ non sinunt 2.1232.40
Democratia potissimum in his habitationibus est, quæ domino carent, hic enim omnes sunt æquales, & in quibus princeps est imbecilis, & vnicuique inest potestas 2.730.60
Democratia reditibus carens, quales conciones, qualiáque iudicia habere debeat 2.866.30
Democratiæ consequentia, 2.862.20.30
Democratiæ lex vult diuites & pauperes, pares esse, nec alteros plus posse, alteros minus, sed vtrosque esse æquales, 2.815.49
Democratiam seruare, quàm constituere difficilius 2.866.60
Democratiæ quàm oligarchiæ tutiores & diuturniores 2.823.30
Democraticum iustum, est æquum habere secũdum numerum, non secundum dignitatem 2.862.50
In democratia egestas populi cauenda, nam egestas prauam reddit populi gubernationem 2.867.40
In democratia parcendum diuitibus tom. 2. 847.50
In democratia pauperes officiis amplificandi 2.867.60
In democratia quo pacto sensus partiendi sint, vt seruetur æquale iustum democraticum 2. 863.50.& seq.
Ad democraticam speciem vltimam vt perueniatur 2.841.10
In democratica deliberatione populum nobilibus coniunctum esse decet, 2.828.1
Ad democraticas institutiones præcepta, tom. 2.columna 866.50.& sequentibus.

Democratia vitiosa.

Democratia à Lacedæmoniis vbique euersa 2. 845.30
Democratia quædam non est, quæ tamen populariter gubernatur 2.817.1
Democratia quædam tyrannis 2.853.20
Democratia quæ non legitima Reipublicæ species 2.816.30
Democratia vt apud Comm, Rhodum, Heracleam, Megarenses, Cumas, interierit tom. 2.840.10.& seq.
Democratia vt apud Thebanos mala gubernatione interierit 2.836.40
Democratiæ & tyrannidi quæ cõmunia 2. 851.10
Democratiæ licentia 2.849.60
Democratiæ mutatio vnde tomo 2.840.1.& sequentibus
Democratiam prauam egestas reddit tom. 2. 867.40
Ad democratiam leges dolo excogitatæ tom. 2.825.50
In democratia populus sine lege tyranno similis 2.816.20
In democratia vt peccetur dignitatis affectatione tomo secundo, columna 833.50

Democritus.

Democritus Abderites de maris & fœminæ discrimine quid sentiat 2.359.30
Democritus de monstris quid scribat tom. 2. 368.30
Democritus nihil verum, aut nobis ignotum esse ait 2.1306.30
Democritus omne in omni misceri ait, 2. 1306.10
Democritus vacuum & plenũ similiter in quacunque parte esse asseruit, ibidem
Democriti error de alimento infantium in vtero existentium,& erroris confutatio tom.2. 333.40.50
Democriti error de dentibus, & eius confutatio 2.395.40.& 396.40
Democriti error de mulorum sterilitate, & eius confutatio 2.335.1.& seq.
Democriti error de principio non quærendo 2.328.50
Democriti error quare fœtus remaneat in vtero 2.325.40.
Democriti error, quòd primùm animalis exteriora discernuntur 2.325.10
Democriti & Empedoclis modi, quo mutuam generationem elementorum ex seipsis ostendunt, confutatio, & quòd neque transfiguratione, neque superficierum resolutione ex se mutuò fiant 2.610.1.& seq.
Democriti sententia de animalium compositione 2.206.20
Demonesus Carthaginensium insula à Demonesо primo cultore nomen traxit tom.2.colum.1541.10
In Demonesо insula aurum pulcherrimum, & æs natans reperitur ibidem

Demonstratio.

Demonstrandi modus diuersus in naturali doctrina,& scientiis speculatiuis, tom.2.colũ. 204.60
Demonstrantem omnino ex vno genere disciplinæ in aliud transire non licere: est enim necesse, vt sint per se propositiones demonstrationis 1.182.10.& seq.
Demonstrantem qualibus exemplis vti oporteat 2.923.40
Demonstrare redarguendo à demonstratione quid differat 2.1302.10
Demonstrari posse per quodlibet genus causæ 1.220.10.& seq.
Demonstratio affirmatiua præstantior, quàm negatiua 1.204.10.& seq.
Demonstratio an sit, quæstio, ciúsque dissolutio. Quòd sit aduersus Platonem, & Antiquorum nonnullos. Item quo pacto sit, è prænotione enim 1.173.10.& seq.
Demonstratio circularis in iis est, quæ circulo gignuntur 1.223.10.& seq.
Demonstratio etiam sempiternorum esse potest 2.328.60
Demonstratio ex necessariis ratiocinatio est 1.179.60
Demonstratio ex prioribus & notioribus est 1.155.40.& 176.60
Demonstratio iusta,& quæ ad impossibile ducit, quo differant tom.1.columna 152.20.& sequentibus
Demonstratio non circuli modo simpliciter cõuertitur 1.176.60
Demonstratio non eorum est, quorum principia aliter sese habere possunt tom.2.colum. 677.30
Demonstratio non est fortuitorum tom.1.colum.206.60
Demonstratio non est eorum quæ intereunt 1.183.1
Demonstratio non est in sensuum functione 1.207.10
Demonstratio non ipsius quid est tom. 2. col. 1290.40
Demonstratio omnis, syllogismus, non contrà 1.88.50
Demonstratio ostensiua potior est ea, quæ ducit ad incommodum 1.205.20.& sequen.
Demonstratio, persuasio quædam tom.2.colum.1089.10
Demonstratio quæ ad scientiam magis idonea sit 1.201.30.& seq.
Demonstratio quid sit tomo 1. columna 174. 40.& sequentibus, & eodem tomo, colum. 235.10
Demonstratio, ratiocinatio est scientiam efficiens 1.174.60
Demonstratio logica quæ 2.335.50
Demonstratio vniuersalis longè præstabilior est particulari 1.203.30
Demonstrationis principia ex primis, & indemonstrabilibus 175.10
Demonstrationis principia, propria sunt 1. 175.1
Demonstrationis principia vera sunt, ibid.

Demonstrationis principium,ipsum quid est 1.784.40
Demonstrationis principium propositio vacans 1.175.30
Demonstrationis quosdam tædet tom. 2. col. 1288.1
Demonstrationem & definitionem non esse eiusdem disceptatio tom. 1. colum. 212. 40. & sequentibus
Demonstrationem omnem constare ex iis, quæ per se sunt, quando omnis demonstratio ex necessariis sit,& sola per se sint necessaria, vbi ostenditur maior primùm signo, deinde argumentis duobus aliis tom. 1. 180. 40. & seq.
Demonstrationem omnium esse impossibile 2.1302.1
Demonstrationes contrariorum, sunt dubitationes de contrariis, tomo primo, columna 569.40
Demonstrationes ex principio sunt,& finem habent quodam modo ratiocinationé, aut conclusionem, 1.790.20
Demonstrationes mathematicæ quatenus de magnitudinibus sensibilibus tom. 2. colum. 1412.10
Demonstrationes plures eiusdem esse possunt 1.206.10.& seq.
Demonstrationum alia ostendit, vt sit res, τὸ ὅτι. alia quam ob rem sit, τὸ διότι. Illa bifariam fit, aut enim per effectum, aut per causam quidem, sed remotam. Item quemadmodum scientiæ ambabus vtantur, tom. 1. col. 188.10.& seq.
Demonstrationum principia sunt causæ tom. 1. 175.10
Demonstrationum propositiones necessariam habere veritatem oportere, vnde nascatur ea necessitas: ex eo enim, vt sint vniuersales, ac per se sint, 1.177.40.& seq.
Demonstrationum resolutio si in infinitum eat, tum nullius fuerit scientia, ac rursus inducetur rerum ignoratio, 1.194.40.& seq.
Demonstratiua propositio à dialectica quid differat 1.86.40
Demonstratiua scientia circa tria versatur, 1. 184.50
Demonstratiua scientia ex principiis necessariis 1.180.40
Demonstratiua scientia ex veris & primis, medióque vacantibus,& ex notioribus, & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem est 1.175.1
Demonstratiua scientia necessariorum est 1. 177.50
Demonstratiuam ratiocinationem ex necessariis esse oportere probatur, 1.181.10
Demonstratiuum genus quid sit 2.175.30.& eodem tomo. colum. 1297.40.& seq.
Eorum quæ demonstrantur omnium vnum genus subiectum quoddam 2.1390.10
In demonstrationibus exterioribus laudibus amplior efficienda oratio est tom. 2. colum. 1182.10
Demosthenis administrationem, omnium malorum causam esse dicebat Demades, quoniam post illam bellum euenerit tom. 2. colum. 1157.40
Denarius numerus fons, atque principium numerorum est 2.498.30
Denarius numerus perfectus est, ibid.
Denominatiua ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu 1.16.40
A denominatiuis locus 1.290.10
Densitas & raritas affectuum omnium principium 1.535.10
Densitas & raritas congregatio est, ac segregatio, quibus substantiæ generantur, ac corrumpuntur, ibidem
Densitatem fœminæ satis declarat eiusdem læuitas 2.466.10
Densum quid 1.30.10

Dentes.

Dentis officium est mordere, & secare, tom. 2. 281.30
Dentes accrescunt omnium ossium soli, tota 2.332.20
Dentes Aethiopum,& cæterorum hominum nigrorum candent,& ossa 2.46.10
Dentes Aethiopum cur candidi,& candidiores, quàm cæterorum, vngues autem non dentibus in candore respondeant tom. 2. colum. 478.10.20
Dentes arma animalibus 2.139.10
Dentes canibus an mutentur 2.24.40
Dentes canini hominis quo situ & natura, & quare tales,& tot dati 2.238.40.50
Dentes cuius naturæ, & ex quibus generentur 2.332.10.20
Dentes cùm decideriat, denuo possunt oriri 2. 332.40
Dentes cur candeant 2.478.20
Dentes equorum in senectute candidiores reddúntur, cæterorum verò animalium nigrescunt, 2.24.60
Dentes exerti aliquibus animalibus, aliis non 2.24.10
Dentes cur frigus amplius sentiant quàm caro, quamuis longè solidiores tom. 2. columna 586.30.40
Dentes cur dentifricis onere adiecto faciliùs, quàm sola manu extrahantur tom. 2. col. 1487.20.& seq.
Dentes exerti apro 2.24.10
Dentes exertos habet aper, sus fœmina non habet 2.76.40
Dentes ex ossibus gignuntur 2.332.10
Dentes ex quo alimento 2.332.40.
Dentes genuini hominibus quando nascuntur 2.25.10
Dentes hominis ad vsum communem probè facti 2.238.30
Dentes in animalibus multiplici euariant differentia,& quibus habentur tom. 2. colum. 24.1
Dentes insecta pleraque non victus, sed armorum gratia habent 1.263.40
Dentes exuperant alimenti copia 2.477.40
Dentes maxillares molunt 2.238.40
Dentes maxillares nullum animal mutat 2. 24.30
Dentes maxillares senescentibus quibusdam prodierunt 2.25.10.& eodem tom. columna 396.30
Dentes in lingua quibusdam piscibus tom. 2. col. 30.10
Dentes maribus plures, quàm fœminis tom. 2. col. 25.1
Dentes gnomones asini 2.127.10
Dentes maxillis inhærent 2.44.60
Dentes mutantur homini, & aliis quibusdam 2.24.30
Dentes non eandem naturam quam cætera ossa habent 2.332.40
Dentes ossium naturam æmulantur in colore 2.46.10
Dentes pectinatim coeuntes, ad pugnam & ferocitatem dati, ne occursu contrario atterantur,& hebetescant 2.238.60
Dentes piscium quare aduncí, acuti, & frequentes vndique sint 2.239.30
Dentes primi quare decidant tom. 2. 395. 40.& col. 396.20
Dentes primores homini acuti, vt secent, maxillares lati, vt molant tom. secundo, colum. 238.40
Dentes primores, vt plurimùm acuti, & interiores plani 2.24.20
Dentes primores, maxillaribus minores sunt 2.396.10
Dentes proximi ossibus,& quis eorum vsus 2. 229.20
Dentes quàm pluribus in piscibus in lingua & palato 2.239.20
Dentes quando emittit bos 2.125.1
Dentes quare ante tempus gignantur, Democriti ratio 2.395.50
Dentes quare denuo nascantur 2.396.30
Dentes quibusdam mulieribus, ac viris anno octogesimo nati, non tamen sine dolore 2. 25.10
Dentes quibus plures, hæc viuaciora magna ex partes sint, quibus verò pauciores,& rariores vitæ sunt breuioris tom. 2. col. 25.1
Dentes quomodo differunt ab ossibus tom. 2. 332.40
Dentes perfrigidi sunt, ideo rem frigidam sentire plenius possunt 2.586.40
Dentes rari densum capitis os arguunt tom. 2. 474.30
Dentes serpentibus omnibus exerti tom. 2. col. 34.20
Dentes serrati aliquibus animalibus, aliis continui 2.24.10
Dentes serratos habent omnia piscium genera, excepto scaro tom. 2. columna 30.10.& col. 239.20
Dentes serratos habent quadrupedes ouiparæ 2.280.40
Dentes suum exerti 2.238.50
Dentes sues nullos amittunt 2.24.30
Dentes vltimi vigesimo anno exeunt tom. 2. 396.30
Dentium consideratio tom. 2. colum. 395.30.& sequent. per totum.
Dentium decidentia an necessaria tom. 2. col 396.20
Dentium generatio non violenter euenit, contra Democriti sententiam tom. 2. columna 396.1
Dentium forma,& numerus talis in homine, locutionis gratia,& exprimendarum literarum causa 2.238.50
Dentium in animalibus opera,& varietates 2. 237.50.& deinceps.
Dentium in elephantis consideratio tom. 2. co. 25.20
Dentium in equis consideratio tom. 2. colum. 24.60
Dentium maxillarium commoditas tom. 2. 281.1
Dentium mutatio,& quibus,& qui mutantur 2. 2.24.30
Dentium ordine superiore carent omnia cornigera 2.24.1
Dentium ordinem duplicem nullum animal habet 2.24.20
Dentium ordine triplici manticora animal apud Indos. ibidem.
Dentium origo 2.229.30
Dentium ortus,& quare talis 2.396.1
Dentium os firmissimum adeò, vt solum inter ossa, ferri aciem respuat 2.44.60
Dentium priorum officium prius 2.396.1
Dentium situs 2.11.60
Dentes stupescunt, cùm aliquos rem acidá edentes inspicimus 2.455.20
Dentium stupor cur lixiuio, nitróve non tollatur 2.421.1
Dentium stuporem cur portulaca herba, aut sal tollat 2.420.60
Dentium vsus & officium varium 2.237.50.& sequentibus.& eodem tom. col. 395.40
Dentium vsus in quibusdam 2.229.20
Dentibus caret homo, cùm venit in lucem 2. 312.50
Dentibus prædita sunt cætera animalia, aut dentium proportionali, dum nascuntur ibidem.
Dentibus raris homines cur magna parte, vitæ breuioris sint 2.474.30.& eodem tom. col. 586.20.30

Denti

Dentibus non serratis animalia omnia fruge, herbáque vescuntur, nisi vehementer esuriat, sue excepto 2.151.40
Dentibus serratis animalia bibunt lambendo, quibus continui, sorbendo tom. 2. 151.30
Dentibus serratis animalia quæ tomo. 1. colum. 24.10
Dentata alia animalia sunt vtrinque alia altero dentium ordine carent 2.24.1
Dentata vtrinque, non sunt cornigera, quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus ibidem
Dentire incipiunt pueri septimo mense tom. 2. 142.30
Dentiunt maturiùs & ociùs pueri lacte vtentes calidiore 2.142.30.& eodem tomo, col. 396.10

Dentex piscis.

Dentex carne vescitur,& mollia appetit tom. 2. 147.30
Dentex carniuorus tantùm tomo 2. colum. 147.10.40
Dentex piscis littoralis 2.155.20
Dentici qua parte fel 2.32.1
Dentici quot branchiæ 2.30.1
Dentiei vêter procidit, cùm pisces minores persequitur 2.147.40
Dentices gregales sunt 2.171.10
Depositum etiam paruũ denegare, cur turpiùs, quàm debitum magnum 2.562.50
Depositum denegare, cur iniquius, quàm mutuũ 2. 62.50.60
Descendendo cur femora laborant, ascendendo verò tibiæ tomo secundo, colum. 454.1.10

Destillatio.

Destillatio homini quare,& non cæteris incidit, & modus tomo secundo colum. 475. 60.& consequenter
Destillationes cerebri, vide Fluxiones.
Destillationes quando pituitosis accidunt 2. 415.40
Destillationes quare ex capite tomo. 2. colũ. 428.10
Destillationes solet præcedere sternutamẽtum 2.475.50
Destruere, quàm construere facilius tom. 1. colum. 117.30
A determinatione definiti, locus 1.263.20
A determinatione loci, vel accidentis, locus 1.320.50
A determinato ad simplex locus, 1.163.20.& consequenter

DEVS.

Deus cur simplici sempérque vna voluptate gaudeat 2.700.50
Deus & natura nihil faciunt frustra 1.556.60
Deus causa omnibus & principium quoddam 2.1272.20
Deus felicissimus minùs sapiens cæteris iuxta Empedoclem 2.1294.30
Deus lex est æquabiliter in nos fusa, nec correctionem, nec transpositionem vllam recipiẽs, præstantior & firmior iis omnibus legibus quæ in tabulis descriptæ continentur tom. 2. col. 1470.50
Deus non habet opus amico, nec vlla re alia 2.1042.20
Deus omni virtute præstantior 2.952.20
Deus quid agat 2.970.40
Deus sempiternum, optimúmque viuens est 2. 140.20
Deus sibi sufficiens 2.970.40
Deus sine labore administrator omnium, 2. 1466.30
Deus summum bonum habet, quod est ipsemet 2.719.50
Deus viribus acerrimus est, specie eximius, vita immortalis, virtute præstantissimus tom. 2. 1469.20
Deus vita 2.1403.20
Deus vt in mundo sit, 2.1469.40
Deus vt inuisibilis ex operibus cognoscatur 2. 1469.20
Deus vt iubeat 2.1050.10
Dei gubernatio,& potestas, exemplo regis Persarum explicatur, 2.1467.1 & seq.
Dei gubernatio per imagines, tomo. 2. colũ. 1470.30
Dei locus purus 2.1469.40
Dei nomina ab effectibus,& operibus, tom. 2. col. 1471.10.& sequent.
Dei operatio contemplatiua est, tomo. 2. col. 739.50
Dei neque virtus neque vitium est, tom. 2. col 685.40
Dei sedes cælum 2.1466.40
Deo vita,& æuum continuum, æternúmq; inest 2.1403.20
Deum curam malorum habere fas non est, 2. 961.40
A Deo,& per Deum omnia nobis sunt constituta 2.1466.20
A Deo vno vt regantur vniuersa, exemplo artificum tom. 2. colum. 1467.50

Dij.

Dij in locis omnibus 2.213.10
Dij maximè beati, ac felices, 2.739.30
Dij primæ substantiæ rectè existimantur 2. 1406.10
Dij regem habere cur putentur, 2.749.1
Deorum & heroum ab hominibus differentia 2.889.40
Deorum filios esse, deos verò non esse quidam arbitrati sunt 2.1183.30
Deorum omnia plena esse Thales putauit 1. 795.40
Diis actus non tribuendi 2.739.30
Diis cælum veteres tribuerunt, propterea quod solum est immortale, 1.577.40
Diis formæ,& vitæ humanæ tribuuntur tom. 2.749.1
Diis quibusdam lasciuia tribuitur, tomo 2. colum. 896.10
Diis supremum locum tam Græci, quàm Barbari tribuerunt, propterea quòd immortale ad immortale est accommodatum 1.555.50
Diis tota vita beata 2.739.50
Deos esse secundum quosdam, sed forma humana 2.1290.50
Deos solus homo veneratur,& colit tom. 2. colum. 572.40
Deos viuere,& operari vniuersi putant, tom. 2. 739.40
Apud deos nihil mutabile, tomo 2. columna 668.1
De diis antiquorum sententia, tomo 2. colum. 1405.50.60
De diis fabulæ veterum, 2.1405.60
De diis omnes homines existimationem habent tomo primo, columna 555.40

Dextra,& dextrum.

Dexteritas quæ 2.656.40
Dextra animalium pars efficacior sinistra 2. 271.50
Dextra cubantibus parte, cur somnus magis accedit 2.457.50
Dextra sit defensio, ac propterea dextræ partes omnibus eædem afformantur tom. 1. colũ. 925.10
Dextra laborare valemus, 2.455.30
Dextra pars,& abiuncta potior est sinistra. idcirco dextræ partes in hominibus maximè tales sunt, 1.925.20
Dextra pars exercitatione assuescit, aptiórque fit 2.577.40
Dextra pars initium præber incedẽdi, 2.2.50
Dextra pars mouere, sinistra moueri apta est, ob eámque rem onera non parti mouẽti, sed mobili imponi debent 1.924.60
Dextra pars, vide etiam Pars dextra.
Dextra omnia validiora, 2.253.10
Dextra sinistris cõmodiora habemus, tom. 2. col. 577.40
Dextra quare præstantior sinistra, 2.577.50
Dextra quomodo differt à sinistra, tom. 2. col. 578.40
Dextra valentior 2.13.10
Dexter vtraque manu solus homo nascitur 2.19.50
Dextræ corporis partes mobiliores sunt sinistris 2.579.50
Dextræ partes corporis calidiores sinistris, 2. 246.10.& eodem tom. 362.1
Dextrarum partium differentia in efficiendo,& non patiendo est sita, 2.577.50
Dextrarum partium mouere interest tom. 2. 417.60
Dextri illi sunt, qui ea dicunt,& audiunt, quæ ad modestum virum, & liberalem accõmodantur 2.656.40
Dextri sensus cur nihilo sinistris præstantiores 2.577.40.50
Dextrum & sinistrum cælo Pythagorici tribuunt 1.578.40
Dextrum & sinistrum animalibus competunt 1.578.50
Dextrum & læuum quid, 2.579.20
Dextrum & sinistrum ex similibus partibus cõstant 2.13.10
Dextrum & sinistrum principia solùm Pythagoricis 1.579.30
Dextrum læuúmque plantis non inest, ibid.
Dextrum latitudinis principium est, 1.579.1
Dextrum sinistro contrarium est, tomo 2. col. 251.30
Dextri & sinistri ratio in animalibus, tom. 1. col. 924.30
Dextro collocatur, quod melius & nobilius 2. 243.50
A dextra parte motionis originem trahi, argumento sunt omnes, qui sinistra solent onera baiulare tomo primo, columna 924.50

Dialectica.

Dialectica ad quotnam vtilis, tomo 1. 236. 20 & sequentibus
Dialectica ars in amplum creuit, tomo 1. col. 404.10
Dialectica disceptatio ex quibus,& quot constet, 1.237.1.& seq.
Dialectica & rhetorica quid ab aliis artibus differant 2.1089.40
Dialectica,& Rhetorica solæ de contrariis ratiocinantur ibidem
Dialectica & Sophistica de entis accidentibus quatenus tractent 2.1383.60
Dialectica & Sophistica idem cum Philosophia genus subeunt 2.1340.20
Dialectica principio incognita 1.404.10
Dialectica propositio à demonstratiua quid differat 1.86.40
Dialecticæ authores ordine Tisias Thrasymachus, Theodorus 1.404.10
Dialecticæ facultas quibus authoribus creuerit ibidem
Dialecticæ inuentioni gratia debetur tom. 1. 404.30
Dialecticæ proprium 1.236.40
Dialectica & tentatrice omnes illiterati quodã modo vtuntur 1.382.10
Dialecticorum & tentatiuorum orationes non esse ad determinatum genus tom. 1. colum. 382.20.& seq.

Dialecticum orationis genus, est illud quo periculum de ingenio doctrinaque alterius facimus 1.370.30
Dialecticus arte syllogistica subit, tentátque 1.382.50
A dialectico cauillator quid differat tom. 2. 1090.10
De dialectices vtilitate tom.1.colum.236.20. & sequentibus
De dialectica propositione tom.1 colum.240. 50 & sequentibus
Dialectica disputatio ex quibus constet tom. primo, columna 240.1. & sequentibus

Diameter.

Diameter metitur motũ quadrupedum, & multipedum 2.20.50
Diameter incommensurabilis 2.1144.60
Diameter quare sic appellatur 2.498.10
Diameter quid 2.498.1
Diametrum incommensurabilem esse cum costa, sempiternum est 2.329.1
Dianæ sertum æreum celebre, inscriptione hac insignitum: Diomedes Dianæ 2.1550.50
Dianæ templum in Peceutinis ibidem

Diapason.

Diapason cur consonantiam dicamus, non ratione numeri diaocto, vt diatessaron, vt diapente 2.514.50
Diapason cur consonantia omnium pulcherrima sit 2.515.10.20
Diapason cur sola consonantia cantetur tom. 2.512.40.50
Diapason in proportione duplari consistit 2. 517.10
Diapason magadare consueuerunt tom.2. col. 512. 40
Diapason antiphonum cur ita latitat, vt vnisonũ esse videatur 2.512.1
Diapason obsonum 2.516.30
Diapason omnium suauissimè personat tom. 2.516.20
Diapason quomodo capiatur 2.511.60
Diapason sola ex fidibus inter se obsonis constat 2.511.40
Diapason Terpandri tempore sic est appellata 2.514.50
Bis diapason cur coaptari potest, non bis diatessaron, & bis diapente tom.2.515.1. & eodem tomo, col. 517.10
In diapason cur graue quidem acuti antiphonũ accipi potest, grauis verò acutum non potest 2.511.60
Diapente sesquialtera constat tom.1.colũ. 513. 50.& eodem tomo, colum. 517.10
Bis diapente cur coaptari non potest tom. 2. col.515.1.& col.517.10
In diapente cur nunquam antiphonis cantatur 2.513.1
Diatessaron in proportione sesquitertia 2.515. 60.& col.515.20.& col.517.10
Bis diatessaron cur componi non potest tom. 2.315.1.& col.517.10
In diatessaron cur nunquam antiphonis cantatur 2.512.50
Diaphragma, vide Septum transuersum
Dicastes, id est, iudex vnde dicatur tom. 2. col. 1025.20
Δίκαιον vnde dicatur. ibid.

Dicere.

Dicendi facultas principem ornat 2.1189.10
Dicendi genus deliberatiuum picturæ & adumbrationi omnino simile 2.1175.20
Dicendi genus demonstratiuum, historicum maxime 2.1175.30
Dicendi genus forense 2.1174.40
Dicendi genus historicum à forensi quid differat 2.1174.50
Dicendi genus historicum quod 2.1174.40
De dicendi diuersis generibus tom.2. 1174.30 & sequentibus.
Dicentes qui conturbantur, vehementer sitiunt 2.558.50
Dicere bene, ex non bene præsuppositis, & ex suppositionibus falsis, difficile, vt ait Epicharmus 2.1425.1
Dicere voti, euenire fortunæ est tom. 2. col. 888.1
Dici cum complexione, aut sine complexione 1.16.50
Dici de subiecto, in nullo verò subiecto esse ibidem
De iis quæ dicuntur 1.16.40
Dictamnus herba cibo sumpta, sagittas extrahit 2.1540.1
Dictamno aiunt spicula è corpore eiici tom.2. 173.20
Dictamnus in Creta oritur 2.1540.1

Dictio.

Dictio alia orationis, alia poëtis 2.1161.30
Dictio Gorgiæ poëtica ibidem
Dictio in membro alia opposita, alia non 2. 1170.10
Dictio inusitata iucunda 2.1162.1
Dictio quid 2.1237.50.& 1.38 60
Dictionis partes quæ 2.1248.40
Dictionis virtus quæ 2.1251.1
Dictionem propter, quot modis hallucinari contingat 1.370.50.& seq.
Dictiones metaphoricæ Iambicis conueniunt 2. 1164.60
Dictiones priscæ heroicis conueniunt ibid.
Dictionum figuræ fallacia 1.372.20
Dictionum priscarum nimius vsus 2.1164.20
Dictionibus compositis quatenus vtendum 2. 1164.50
Ad dictionis perspicuitatem quæ conferant 2. 1151.30
Circa dictionem vnum speculationis est genus 2.1248.30
In dictione fallacia 1.375.20
In dictione frigida quæ 2.1164.10
A dicto frequenter locus 1.296.20. & eodem tom.col.315.1
Διδασκαλικὸν orationis genus quod 1.370.30
Dies alcyonei ab alcyone aue dicti, quoties bruma serena existit, dies scilicet septem ante brumam & septem à bruma 2.82.30
Dies alcyonios fieri circa brumam, non semper vbique contingit: sed tantùm in Siculo mari 2.82.40
Dies cur Orionis exortu maximè varient tom. 2.549.60
Dies decretorij in morbis 2.96.50
Dies post brumam quintus decimus Austrum præ se fert 2.549.50
Dies tertius decretorius 2.550.10
Diesis principium & mensura est in musica 2. 1372.50
Diesi distant hypathe, & parhypathe 2.510.50

Differentia.

Differentia à genere equæ 2.1370.20
Differentia à specie quæ ibidem
Differentia communiter, propriè, & propriissimè dicitur 1.6.40
Differentia contrariorum 2.1375.20
Differentia est generis diuersitas 2.1380.10
Differentia quæ 2.1318.30
Differentia maxima quæ contrarietas est tom. 2.1365.30
Differentia quid 1.8.10.20
Differentia vltima rei substantia est, & definitio 2.1348.60
Differentia species in materia 2.210.10
Differentia vniuersalis species habet necessario 2.209.20
Differentiæ cum proprio communia tom.1. 1.50.60
Differentiæ cum specie communia 1.13.20
Differentiæ cum accidenti communia tom.1. 14.20
Differentiæ & accidentis propria 1.14.20
Differentiæ & generi communia tom.1.col. 10.10
Differentiæ & generis propria tom.1.colũ. 10.40
Differentiæ, & proprij propria tom.1.14.1
Differentiæ cum proprio communia 1.13.50
Differentiæ & speciei propria tom.1.13.30
Differentiæ aliæ separabiles, aliæ inseparabiles 1.7.10
Differentiæ aliæ simpliciter, aliæ specificæ 1. 7.1
Differentiæ animalium, vide Animalium differentiæ.
Differentiam differentia diuidere oportet 2. 1448.40
Differentiæ generum priores, contrariæ sunt 2. 1479.20
Differentiæ diuisiuæ, & constitutiuæ 1.7.50
Differentiæ communes diuersum faciunt 1. 7.1
Differentiæ eædem partim constitutiuæ, partim diuisiuæ, vniuersæ specificæ sunt 1.8.1
Differentiæ inseparabiles per accidens quæ & remissionem & intensionem suscipiunt tom. 1.7.30
Differentiæ inseparabiles per se tom.1.col. 7.20
Differentiæ per priuationes fieri non debent 2. 209.20
Differentiæ propriissimè aliud faciunt. 1.7.1
Differentiæ separabiles 1.7.10
Differentiæ inseparabiles, aliæ per se, aliæ per accidens 1.7.20
Differentiæ specificæ quæ 1.8.60
Differentiarum genera principia existentiæ sunt 2.356.60
Differentiarum genera principia existentiæ sunt 2.356.60
Differentiarum inuentio 1.247.10
Differentiarum inuentionis vsus, & vtilitas 1. 248.1.& seq.
Differentiis quæ faciunt aliud, diuisiones, definitiones assignantur 1.7.10
Differre communiter vt res dicantur tom.1. 6.50
Differre propriè vt aliqua dicantur. ibidem.
Differre propriissimè vt aliqua dicantur tom. 1.6.60
A differentia locus tom.1.287.10.& eodem tomo, colum. 318.40.& seq.
A differentia prædicante locus tom.1.281.1
A differentia eiusdem diuisionis locus. tom.1. 317.40
A differentia quæ posterior est quàm species, locus 1.320.30
A differentia speciei subiecta, locus tom.1.col. 281.40
A differentia subiecta locus 1.281.10
A differentiæ apparentis defectu, locus tom. 1.323.50
A differentiæ de genere prædicatione, & generis de differentia, loci tom.1.320.1.10
A differentiæ discrimine locus tom.1.colum. 246.50
A differentiarum dissidio, locus tom.1.colum. 334.10
A differentiarum distinctione locus tom.1.co. 321.50
A differentiarum prædicatione, locus. tom.1. 281.50
De differentia tom. 1.colum.6.40.& sequentibus per totum
De differentiarum inuentione tom.1.colum. 247.1.& sequentibus.

In

In differentias quæ species habeãt, difficilis partitio tomo secundo, colum. 209.30

Difficile.

Difficile aut dolore, aut magnitudine temporis definitur 2.1101.30
Difficilis is est, qui in cunctis est iniucundus 2. 623.50
Difficilis is vocatur, qui molestè fert omnia 2.655.1
Difficultas vestigandæ veritatis difficilis, modis duobus 2.1185.20
A difficiliore, locus 1.268 60
Diffidere rebus procul absentibus solemus, quibus verò diffidimus nunquam iis oblectamur 2.510.10
Diffinitores qui 2.870.20
Digestio quid tomo secundo, colum, 1567. 30

Digiti.

Digitus medius cur longus 2.276.20
Digitus nouissimus quare parvus ibid.
Digitus pollex quem vsum præstet manui 2. 76.10
Digitus pollex vno inflectitur nodo 2.13.30
Digiti antibus quaterni 2.285.10
Digiti lyngis quomodo habent 2.285.20
Digiti pars, quæ se inflectit, nodus siue articulus est, quæ rigida constat internodium dicitur 2.13.20
Digiti manus longi, & pedum breues, & quare 2.280.40
Digiti pedum quinque 2.13.50
Digiti quinque numero, manus partes. tom.2. 13. 20
Digiti sunt omnibus animalibus qui pedes habent, excepto elephanto 2.46.30
Digitorum consideratio in digitatis 2.276.40
Digitorum flexus in homine ad quem vsum, & digitorum vsus qualis 2.279.40
Digitorum flexus ad quid vtilis 2.276.1
Digitorum hominis & pedum, & manus consideratio 2.279.40
Digitorum inflexus agitur in interiora tom. 2.13.30
Digitis implicamenta quædam Medici antiqui indebant 2.273.20
Digitis vice mutata implicatis, cur vnum duo esse videtur tom.2.colum.577.40.& col. 578. 30.& col.589.30
Digitatis talus non est, nam si esset, digitata non essent: sed tãtum latitudinis finderetur, quantum talus occuparet 2.279.30
Digiti pisces inter testata binis clauduntur valuulis tomo secundo, columna. 62.30

Dignitas.

Dignitas alia aliis æstimatur pro rerum publicarum diuersitate 2.1024.1
Dignitas non eadem habetur apud omnes 2. 662.10
Dignitas quid in demonstratione tomo 1. col. 175.40
Dignitates, ea sunt ex quibus fit demonstratio 1.182.30
Dignitates, & officia publica venalia fecit Hippias Athenienſis 2.1057.30
Dignitates largitionibus venales, lucri studium pariunt 2.782.30
A dignitate locus 1.268.50
Diluuium Deucalionis tempore tomo primo, col. 712.50
Dimensiones tres corporibus perfectis inesse, rationi consonum est 1.579.1
Diminutio est quæ tam bonum, quàm malum minùs ostendit 2.1164.1
Diminutio multis & diuersis generibus eadem 2.203.50
Diogenes Apolloniata Medicus quid de venis tradiderit 2.39.20
Diogenes, aerem priorem aqua, & maximè simplicium corporum principium statuit 2. 1273.30
Diomedis & sociorum arma in templo Mineruæ Achaicæ collocata sunt 2.1550.30
Diomedon publicanorum princeps 2.1151.30
Dion Dionysium posteriorem inuasit, & eum contempsit ob eius ebrietatem tom.2.colũ. 852.40
Dionis propositum ad tollendum Dionysium tomo secundo, columna 2.853.10

Dionysius.

Dionysius tyrannus Syracusis effectus tom.2. 850.40
Dionysius posterior à Dione propter contemptum interfectus 2.752.40.
Dionysius sacrilegus 2.1061.30
Dionysius Sophista qualis fuerit tomo 2. col. 1528.1
Dionysius templa spoliauit tom.2.1061.30. & eodem tomo, col.1066.50
Dionysius vt tyrannidem obtinuerit. tomo.2. col.841.10
Dionysius tyrannus tabe laborauit, quòd à potu consueto cessasset 2.561.1
Dionysij clientelæ in causa fuerunt vt Locrorũ ciuitas interiret 2.847.1
Dionysij lebetes in Elide 2.1552.20
Dionysij technitæ cur improbis moribus plerunque 2.573.40
Dionysij templum, ornatu, magnitudinéque eximium in Bisaltorum regione 2.1552.10
Dionysium posteriorem cur inuasit Dion. 2. 852.40
Diopithes 2.1135.50
Directio quid 1.928.40
Disceptatio dialectica ex quibus & quot constet 1.237.1.& seq.
Disceptatio, quòd demonstratio & definitio non sint eiusdem 1.212.40.& sequentibus.

Discere.

Discentem credere oportet tomo primo, col. 370.30
Discere cur ocyus iuniores soleamus, mens autem senioribus potius contingit tom.2. col. 571.60.& conseq.
Discere cur tam multa homo, & varia possit 2.572.40
Discere delectabile 2.511.1
Discere & intelligere faciliter, naturâ omnibus suaue 2.1171.10
iscere iucundum 2.1113.30
Discitur faciliùs per exempla & fabulas tom. secundo, columna 508.40

Disciplina.

Disciplina familiaris ab acquisitione diuersa 2.754.1
Disciplina iuuentutis ad Reipublicæ formam accommodanda 2.897.30
Disciplina in Republica necessaria tom.2.col. 849.30
Disciplina Reipublicæ quæ 2.849.40
Disciplinæ æqualitas in Republica esse debet, vt inquit Phaleas tom.2.772.1

Disciplina quæ est institutio.

Disciplina ab antegresso quodam principio emanat 1.886.20
Disciplina à reminiscentia differt ibid.
Disciplina ex minùs notis natura ad magis nota procedit 2.1339.50
Disciplina omnis, & ars implere vult id quod deest naturæ 2.896.40
Disciplina omnis per præcognita aut aliqua, aut omnia, aut per demonstrationem, aut per definitiones 2.1284.10
Disciplina quæ certior sit, quæ vna, quæ ve diuersæ inter se disciplinæ sint tom.1.col.206.10. & sequentibus
Disciplina quid vocetur 2.1105.40
Disciplinæ & eruditionis aliquid commune in nonnullis animalibus habetur 2.1167.50

Disciplinæ.

Disciplinæ in duas ætates diuiduntur tom.2. 896.30
Disciplinæ iuuentutis in Republica non sunt negligendæ, nam talis neglectus, Reipublicæ magnum affert detrimentum 2.897.30
Disciplinæ liberales cuius gratia discendæ 2. 898.50
Disciplinæ liberales quatenus discendæ ibid.
Disciplinæ viles eæ sunt quæ corpus, aut animũ, aut mentem liberi hominis, ad vsum, & opera virtutis inutilem reddunt tom.2.colum. 898.40
Disciplinas spectare quando pueri debeant 2. 896.30
In disciplinis quot soleant quæri tomo primo, columna 211.10. & sequentibus.

Discordia.

Discordiæ excellentium virorum noxiæ, nam post se totam trahunt ciuitatem tom.2 col. 838.30
Discordiæ statim dissoluendæ, & maximè eorum qui multum in Republica possunt ibidem.
Per discordiam omnia fieri Heraclitus tradidit tomo secundo, columna 702.30.

Dispensatio.

Dispensatio ciuilis 2.1056.1
Dispensatio prætoria à capite ad manum ibidem
Dispensatio prætoria à pecoribus & frugibus, quæ etiam decima vocatur tomo secundo, columna 1055.60
Dispensatio prætoria ab emporiis & mercatu. ibidem
Dispensatio prætoria à terra prouentum suscipiens 2.1055.50
Dispensatio prætoria à tributis earum rerum quæ terra profert, aliquo pretio comparandarum 2.1055.60
Dispensatio prætoria ex prouentibus peculiaris regionis 2.1055.50
Dispensatio regia circa inferenda, efferendáque 2.1055.40
Dispensatio regia circa numum ibid.
Dispensatio regia circa sumptus ibid.
Dispensatio regia potens admodum tom.2.colum.1055.30
Dispensationis prætoriæ species sex tom.2.colum.1055.40
Dispensationis regiæ species quatuor tom.2. 1055.30
Dispensationes Atticæ, Laconicæ, & Persicæ, vtiles 2.912.10
Dispensationum diuisio, & accidentia. tom.2. col.1055.10
Dispensatiuæ curæ 2.828.60
Dispositio dicitur ordo partes habentis, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum speciem 2.1325.1
A dispositione habitus quid differat 1.28.20

Disputatio.

Disputatio animalium viliorum non est sperne-

nenda,cùm nulla res sit in natura, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur tom. 2.213.1
Disputatio cõtentiosa cur ingenia exercere possit 2.508.30
Disputatio dialectica ex quibus constet tom.1. 240.1.& sequentibus
In disputationibus cur contentio sit,nugatio nũquàm incidat tom.2.colum.509.50.60

Disserere.

Disserendi facultas ex quibus,agnoscenda est 1.356.20
Disserendi genus vtrunque tenendum tom.1. col.336.10
Disserendum in vtranque partem contradictionis 1.354.60
De disserendi speciebus 1.242.40.50
Dissimilares partes,vide Partes dissimilares.
A dissimili, locus 1.329.1
A dissimilitudine intensionis locus tomo primo, columna 322.40

Dissimulatio, & Dissimulator.

Dissimulantes parua,manifestáq;,delicati, malitiosi,& arrogantes sunt, & facilè sperni possunt 2.656.10
Dissimulatio moderata gratiosa est. ibid.
Dissimulatio quid 2.623.40
Dissimulatione vtitur magnanimus ad multitudinem 2.651.40
Dissimulator quis tom.2.col.623.40.& eodem tomo,col.655.20.& col.656.1.& col.939.60.& colum.999.20.& colum.1019.20
Dissimulator Socrates 2.656.1
A dissimulatione locus 1.269.30
Dissolui quæ aqua,quæ igni possint tom.1.col. 771.1
Dissolubilium & indissolubilium quæ causa 1.770.60
Dissonantia medij nerui in instrumento,cur cæteris modulandi partibus angat aures tom. 2.513 10.20
Dissonantium copulatio quod antiphonum nominamus, cur suauior quàm consonum sit 2.512.30.40
Dissuadendi ratio 2.1221.10.& seq.
Dissuasio quid 2.1191.20
Dissuasoris officium ibid.
Distinguere non est multitudinis imperitæ 2.729.30
A distinctione differentiarum,locus 1.322.50
A distinctis finibus partium,locus tom.1.colũ. 329.50.60
A distinctis finibus totius,& partium, locus 1. 330.1
Dithyrambi successerunt antistrophis. tom.2. columna 512.20

Diuersa.

Diuersa quæ dicantur 2.1118.30
Diuersa specie in eodem genere sunt tom.2. col.1379.60
Diuersa specie quæ dicantur 2.1319.10 & eodem tomo,col.1380.20
Diuersitas generis,differentia est tom.2.colũ. 148.10
Diuersum & dissimile multipliciter dicuntur 2.1375.1
Diuersum specie ab aliquo,diuersum aliquid est 2.1379.60
A diuerso genere locus 1.279.50
A diuersis finibus medij, locus tom.1.267.20

Diuisio.

Diuidendum iis rebus est, quæ sitæ in substantia sunt, non iis quæ accidunt. to.2.210.10
Diuidendum pluribus differentiis quod vnum est 2.210.50
Diuidua corpora quæ 1.774.40
Diuidua & fissilia eadem quædam ibidem.
Diuisibile fortasis omne continuum tom.secundo,col.1373.1
Diuisa omnia numerum recipiunt 2.504.30
Diuisio animatorum per communia corporis & animæ munera facienda 2.210.20
Diuisio compositorum vsque ad incomposita 2.748.10
Diuisio eorum, quæ per se, ab iis quæ per accidens mouentur 1.479.30.& seq.
Diuisio syluestris & vrbani ratione erronea 2. 210.30
Diuisiones in plures idem cadit tom. secundo, colum.210.40
Diuisione vt captio fiat 1.372.1
Ab eiusdem diuisione locus 1 334.40
Ab iis quæ sunt eiusdem diuisionis, locus tom. 1.305.50
A diuisione locus 1.258.60
A diuisione definitionis quæ per hoc cum illo datur,locus 1.330.10
A diuisione relatiuorum locus 1.285.20
De diuisione & eius syllogismo 1.124.50.& sequentibus,
Diuina & æterna difficulter vestigantur tom. secundo,colum.212.30
Diuina natura non inuida 2.1272.10
De diuortiis,Cretensium leges 2.780.30

Diuitiæ.

Diuitiæ cur à prauis potiùs quàm à bonis habeantur 2.563.60
Diuitiæ infinitæ quæ 2.756.50
Diuitiæ in infinitum augentur 2.757.1
Diuitiæ non bonum ferunt 2.606.40
Diuitiæ potestatésque propter honorem expetuntur 2.650.30
Diuitiæ pretium aliorum 2.1143.10
Diuitiæ quæ inutiles 2.756.40
Diuitiæ quid 2.756.30
Diuitiæ vtiles,& ob aliud quæruntur tom. secundo,colum.606.40
Diuitiarum mores,amantis simul, atque felicis mores sunt 2.1143.20
Diuitiarum partes 2.1098.10
Diuitiis cuncta venalia 2.1143.10

Diuites.

Ditati nuper veluti non castigatas habent diuitias 2.1143.30
Ditati recenter indignationi obnoxij tom. secundo,colum.1137.30
Diuites arrogantes 2.1143.10
Diuites contumeliatores,& superbi tom.secundo,colum.1143.1
Diuites delicati 2.1143.10
Diuites vbique pauciores inopibus 2.794.20
Diuitum iniuriæ quales 2.1143.30
Diuitem esse, in vtendo magis, quàm in possidendo consistit 2.1098.20
De diuitum moribus 2.1143.1.& seq.
Vtrum melius, diuitem, an sapientem esse, Simonidis responsio & dictum 2.1143.20

Doctrina.

Doctrina & disciplina omnis intellectiua ex præexistente cognitione fit 1.173.20
Doctrina omnis ex anteà notis tom. secundo, colum.676.30
Doctrina quædam tantùm esse aliquid probasse contenta est 2.609.50
Doctrinæ methodus materiæ propositæ accommodanda 2.609.40
Doctrinæ participes complures animantes tomo secundo,colum.5.20
Docendi & contemplandi duo habitus. tom. 2.203.20
Doctoris eruditi est, tractationis formam pro materiæ qualitate instituere. tom.2.605.1
Dolia si in domo fuerint inania & operta, cur domus resonantior efficitur tom.2.480.20
Doliorum similium, si alterum inane, alterum dimidiatum sit cur echo diapason consonantia resultabit tom.2.519.40
Dolium si humore plenum fuerit,humor diffundatur in vtres, cur non solùm cum vtribus recipi ab eodem possit, sed etiam locum relinquere,quo etiam plus humoris capiatur to. secundo,columna 544.60

Dolor.

Dolor malum est,& fugiendum to.2.698.50
Dolor refrigeratio pectoris est tom.2.481.10
Dolor simpliciter,vel ex parte malus tom.2. 698.50
Dolorem per se omnibus fugiendum Eudoxus censuit tom.2.730.10
Doloris vacuitatem prudens persequitur tom. 2.697.20
Dolore vacans quis tom.2.999.1
Dolores ferre difficilius, quàm à voluptatibus abstinere tom.2.638.60
Dolentes cur clament,& metuentes fileant tomo secundo,columna 560.10

Dominatio.

Dominari bonos & æquos oportet, authoritatémque habere omnium tom.2.796.40
Dominari non hominem sed rationem decet 2.667.30
Dominatio finis disciplinæ ciuilis malè statuitur tom.2.876.20
Dominatio desinit deficiente seruo 2.792. 20
Dominatio præter naturam quibusdam videtur tom.2.750.30
Dominatio vtilitatem domini quatenus,& quatenus serui respiciat 2.792.20
Dominatur natura quod mente prospicit, & paret contrarium tom.2.748.20
Dominatus per se bonum, sed non omnibus 2.949.40
Dominicum & ciuile imperium in animali 2. 751.40
Dominicum imperium animi in corpus ibid.
Domini leges ad seruos tom.2.col.911.20.& sequentibus.
Domini negligentis,negligentes vicarij tom. 2.912.10
Domini oculus equum pinguè facit 2.923.10
Domini vestigia sterquilinium optimum agro. ibidem.
Dominum expergisci priùs decet, quàm seruũ, & cubitum ire posteriùs tom.2.912.30
Dominum surgere decet ante lucem,quod & ad sanitatem, & ad curam rei familiaris, & ad Philosophiæ studium quàm plurimum prodest tom.2.912.40
Domesticum omne animal melius est,quàm ferum tom.2.474.50
Domestica animalia omnia principio fera potiùs,quàm domestica esse solent tom.2.co. 273.30
Domicilia cur resonent amplius si quis dolia, & lagenas, & cætera id genus figulina inania obruat. tom.2.columna 480.20.30

Domus.

Domus à diuersis diuersè definitur tom.1.784. 60.& 785.1
Domus ab vno regitur tom.2.753.20
Domus administratio,alia viri,alia mulieris:nã viri est acquirere,mulieris seruare 2.790.20

Domus amicitia quædam est 2.1038.50
Domos cuique duas malè tribuit Socrates 2. 770.10
Domus ex seruis & liberis perficitur 2.750.10
Domus magis necessaria,& prior,quàm ciuitas 2.712.50
Domus nuper illita,cur magis resonet tom.2. 480.10.20
Domus omnis à seniore regitur 2.748.50
Domus pars,vir & vxor 2.776.30
Domus partes,homo & possessio tomo.2. col. 909.50
Domus partes primæ ac minutissimæ quæ 2. 750.10
Domus prima ex duabus societatibus tom.2. col.748.30
Domus,quotidiana societas est,secundum naturam constituta 2.748.40
Domus vt paranda 2.912.50
Domorum ædificatio vetus securior tom.2. 886.30
Domorum priuatorum forma ibidem
Domum magnarum ianitor qualis esse debeat 2.912.60
Dona cur amentur 2.1098.40
Donare,& testamento relinquere,vt apud Lacedæmonios concessum 2.777.20
Dorcas,vide Caprea
Doricæ harmoniæ ratio tom.2.col.906.20

Dormire.

Dormiendi quæ causa 2.585 40
Dormiens cur oculos submittat tom.2.colum. 441.40
Dormiens neque omnino est,neque non est 2. 382.10
Dormientes grauiter & suauissimè, cur nihil somnient 2.574.20.& seq.
Dormientes in Sardo apud heroas tom.1.col. 471.1
Dormientes quidam resurgunt,& ambulant, & vident 2.382.40
Dormientibus copia sanguinis partes exteriores deserit,subitque interiores, ita vt adacto cultello,non æquè effluere possit tom.2.colum.51.60
Dormientibus imæ partes calidiores redduntur, & spiritus abundat 2.585.20
Dormientibus sensitiua facultas cõcupiscéntque imperfectiores 2.996.60
Dormientibus somnia, & præter somnia accidunt 2.382.40
Dormire aliquem eadem parte qua vigilat animaduertere licet 1.891.30
Dormire animalia maximam temporis partem solent,& quare 2.382.10
Dormire cùm animalia minus temporis, quàm vigilare soleant,cur vicissim modò vigilando, modò dormiendo somnum suum persiciant 2.471.10
Dormire omnia animalia pedestria,& sanguine prædita sensu ipso percipiuntur tom.2.col. 2.73.40
Dormire pisces omnes quidam obseruarunt 1.892.30
Dormiunt pueri nati bonam temporis partem 2.383.1
Inter dormiendum plerique mouentur,nõ paucisque officiis ad vigiliam pertinentibus funguntur,non tamen sine imaginibus, aut sensu aliquo 1.894.60

Dorsum.

Dorso animalia sanguinem habentia osseo aut spineo constant 2.45.30
Dorsi partes scapulæ & spina 2.13.1
Dorsum ponè pectus est ibid.
Dorsum quid,eius partes,& situs. ibid.
Dorsum in polypo quid 2.56.40
Dorsi doloribus,sanguis vnde mittendus,ex Polybio tomo secundo,columna 40.10

Draco.

Draco cùm per vsum pomorum nausea infestatur succum lactucæ syluestris exorbet 2. 173.50
Draconi inimica aquila, & quare tom.2.colũ. 169.20
Draco piscis litoralis 2.155.20
Draconis Legislatoris leges rigidæ, ob pœnarum magnitudinem 2.784.40
Δράκοντα vnde dicta 2. 235.20
Dualitas numerus minimus absolutus. tom. 1.473.10
Dualitas triangulo tribuitur tom. 1. columna 582.1

Dubitatio.

Dubitare bene,operæ pretium ad consequendã facultatem aliquam, nam posterior facultas, solutio eorum est quæ antè dubitata fuerunt 2.1287.30
Dubitantes ligatis similes sunt 2.1287.40
Dubitatio duplex 1.402.10
Dubitare maximè facit oratio acuta tom.1. col.402.1
Dubitationes de contrariis sunt 1.569.40
Dubitationes & solutiones Tragœdiæ quales fieri debeant 2.1254.60
Dubitationis solutio est intentio, siue inuentio 2.687.60
Ductilia omnia impressilia sunt 1.774.20
Duces apum,vide Apum Duces,siue Reges
Duces coturnicum cùm abeũt,Lingulaca, Otus, Matrix,& Cynchramus tom.2.col.54.50

Dulce.

Dulce magnopere alit, & redundandi facultatem habet 1.968.50
Dulce plus terræ continet tomo secundo,col. 538.30
Dulcia cur minùs dulcia sentiãtur calida,quàm refrigerata 2.533.30
Dulcius quod concoctum 2.340.20
Dulcissimum & concoctissimum omnibus alimento 2.378.10
A dulcibus cur ocyùs,quàm acribus impleamur 2.331.50
A dulcibus quare ocyùs,quàm acribus satiemur 2.532.10.20
Duo sunt multa 2.1377.50
A duorum separatione,locus 1.334.40
Dura non omnia fissilia sunt 1.774.30
Duritas est id quod per summam partem tactu non cedit 1.787.1

EAdem, & paria tomo primo, columna 288.57
Eadem vni,tertio,& diuersis 1.334.45
Ebenus nigra in aqua non fluitat tom.1.colũ. 771.25

Ebrius.

Ebriari cur minus soleant,qui calice amplo,focundóque hauriunt 2.435.51
Ebrij leuiter qui sunt,cur potiùs quàm qui vehementer,delirare soleant,& quare se cõtemni iudicent 2.433.3.12
Ebrij cur sint amentes 2.574.31
Ebrij spe pleni,sed meticulosi 2.638.29
Ebrij omnes, marique operam dantes, cur libenter Solis tepori se dedunt 2.440.48
Ebrij quatenus iniuriam committant tom. 2. 942.58
Ebrij nonnulli sedata ebrietate cur se enecant 2.570.48
Ebrij post potum stupidi,& attoniti tom.2.co lumna 440.33
Ebriorum pœna,si quem pulsarint lege Pittaci 2.784.45
Ebriorum scientia prostrata 2.953.45
De ebriorum pœna lex Pittaci 2.1158.40
Ebriosi cur Solis calore maximè gaudeant 2. 440.10
Ebriosi cur tremant,& eò magis,quò liberaliùs merum hauserint 2.433.30
Ebriosi leuiter cur magis delirant,quàm si grauiter sese ebriarint, aut sobrij manent 2. 439.48
Ebriosis qui morbi eueniant 2.434.12
Ebriosi nonnulli artoniti facti,cùm perfrictione, & carnibus in cibo vterentur tom.2.colum.438.60
Ebriosi leuiter,iudicant,sed praue, & quare 2. 433.9
Ebriosorum semen cur infœcundum tomo 2. col.433.25
Ecclesiastica bona Dionysius inuasit tom. 2. colum.1066.49
De ecclesiasticis bonis Chabriæ consilium 2. 1062.57
Echeneis, vide Remora.

Echinus.

Echini testa 2.266.16
Echini in altissimo gurgite oriuntur tom.2. col.388.28
Echini exiguiaculeos grandes,durósque gerunt 2.388.21
Echini pelagici contra vrinæ stillicidia valent 2.388.27
Echini candidi circa Toronem,& testa, & spina, & ouo,& auctiores cæteris 2.65.32
Echini cibo idonei, cùm oua habere cernuntur 2.84.54
Echini corroduntur à quodam vrticæ genere 2.66.48
Echini in Pyrrhæo Euripo menũbus hybernis meliores 2.84.59
Echini quando laborant 2.26.61
Echini spinis suis vt pedibus vtuntur tom.2. 66.3.& 267.1
Echinis Euripi Pyrrhæi detrimento est stella ex testaceis 2.90.11
Echinis omnibus dentes quot,& quales tom.2. 65.48
Echinis omnibus oua,sed exigua nonnullis, nec cibo apta 2.65.41
Echinis nulla caro, & quid pro carne tom.2. 65.16.& 265.20
Echinometra echinos omnes magnitudine excedit 2.65.26
Echinorum plura genera tomo secundo,colũ. 265.42.& col.65.19
Echinorum oua 2.166.8
Echinorum caput versum in terram, podex suprà est 2.65.42
Echinorum corpus quale 2.65.63
Echinorum descriptio per partes tom.2.colũ. 65.20.& 266.8
Echinorum genus turbinati generis tom.2, col.270.50
Echinorum genus vnum medetur vrinæ destillationi 2.65.28
Echinorum ij mouentur agiliùs, qui sunt cibo idonei 2.65.38
Echinorum oua ventri subdita,& quot, & qualia 2.65.54
Echinorum testa qualis 2.266.16
Echinus inter testata maximè à natura munitus 2.266.13
Echinus inter testacea quæ gradiuntur, olfactu caret 2.71.34
Echo vnde tomo 1.columna 483.7.& colum. 488..6.& 517.39
Echo cur diapason cõsonanti resultet,si parium, similiúmque doliorum alterum inane, alterum

rum dimidiatum 2.519.41
Ecnephiæ, id est, procellæ 2.550.18
Ecnephiæ & typhonis causæ, eorum generatio & differentia 1.745.1
De ecthesi terminorum compositorum, & obliquorum syllogismi 1.128.26
Edentes vel bibentes plus æquo cur laborantes magis fatigantur, quàm ieiuni tomo secundo columna 450.30

Educatio.

Educatio liberorum apud Lacedæmonios communis & publica 2.821.3
Educatio recta liberis præstanda 2.914.46
Educationem legibus institutam esse oportet 2.741.39
Educationis cura apud Lacedæmonios solos ex legibus tomo secundo, colum. 742.10

Effectio, Effecta.

Effectionum causæ, ars, potestas, intellectus, & fortuna 2.1340.59
Effectiua 1.269.48
Effectiua & corruptiua 1.333.18
Ab effectiuis locus 1.269.48
Effectiuorum finis & principium, hypothesis 2.1009.20
De effectis & causis 1.228.1
Effector opificium præcedit tomo secundo, colum. 916.19
Effectus idem plurium an à vi eadem tom. 2. col. 464.24
Efficientia bona tripliciter 2.1100.15
Efficiens causa 1.432.26
Effigiare cur facies soleant 2.589.41
Effatio quid 2.587.20
Effatio quid ab exhalatione differat ibid.
Effluxiones in mulieribus quæ tomo primo, colum. 136.45
Effluxiones mulieribus inter quos dies fieri solent 2.136.20
Effœtæ aues & plantæ fiunt 2.339.51

Aeger.

Aeger quare quiescere, immotúsque, quoad fieri potest, iacere debet 2.425.12
Aeger quare obuelandus & operiendus. ibid.
Aegri quare acutam emittant vocem tom. 2. col. 481.9
Aegrotantia omnia colorem priori cõtrarium trahunt 2.463.36
Aegrotantes cur acutè sonent 2.480.1
Aegrotans primùm recreandus sorbitionibus 2.424.2
Aegrotantium proposita animi vitiosa, animúsque quiescere nequit 2.575.8
Eicos, hoc est cõsentaneum signum tom. 1. col. 163.51
Eiusdem & diuersi loci 1.333.1
Eiusdem diuisio 1.334.41
Eiusdem distinctio 1.301.36
Elaterium vtrum que ventrem soluit 2.421.41
Electio quid 2.1007.28
Electio quid non sit tomo secundo, columna 620.36. & 1006.32
Electio non est opinio 2.629.63
Electio non est voluntas 2.629.48
Electio neque molesti, neque iucundi tom. 2. col. 629.45
Electio non id planè, quod sponte fit tom. 2. col. 629.30
Electio non opinatio quædam 2.630.4
Electio non opinio rerum penes nos sitarum 2.1006.36
Electio non est appetitus 2.1006.15
Electio non est ira 2.629.46
Electio non est finis, sed eorum, quæ ad finem 2.629.57
Electio non est rerum factarum tomo secundo, colum. 676.1
Electio non est impossibilium 2.629.49
Electio rerum penes nos sitarum est 2.629.61. & 1006.30
Electio non animantium cæterorum, nec hominis per omnem ætatem 2.629.32. & 1007.36
Electionis principium est appetitus tom. secundo, col. 675.52
Electio ex opinione consultatiua constituitur 2.1007.23
Electio vt principium actus 2.675.50
Electio & voluntas differunt 2.1006.24
Electio est eorum, quæ volumus 2.1007.32
Electio non fit rerum malarum tom. secundo, col. 1010.23
Electio maximè fit rerum cognitarum to. secundo, col. 630.15
Electio non absque mente est tom. secũdo, colum. 630.28. & 1.435.47
Electio non fit ex improuiso 2.1007.16
Electionis munus, finem rectum præfigens tomo secundo, col. 1010.7
Electio & error à medio ad contraria fit tom. secundo, col. 1008.41
Electio studiosa rationem veram requirit 2. 675.42
Ab electione magistratus non excludenda multitudo 2.798.9
Electio communis est cogitationis & appetitionis 1.716.47
Electio virtute recta efficitur 2.683.43
Electio virtuti familiaris 2.629.27
Electio mores diiudicat ibidem.
Electio vnde laudetur 2.630.12
Electione quæ fiant, & quæ sine eadem tom. secundo, col. 669.16
Electio qualis sit, ex operibus perspicitur tom. secundo, col. 1010.25
Electio nec vera, nec falsa 2.1006.36
Electione ira caret 2.629.46
Electioni aduersatur cupiditas 2.629.42
Electrum ex populis arboribus destillat tom. secundo, col. 1546.13

Eligibile.

Eligens vult finem 2.1006.45
Eligens est continens, non cupiens 2.629.41
Eligibile id, cuius consultatio antecessit to. secundo, col. 630.27
Eligibile vnde dicatur 2.630.29
Eligibilia etiam agibilia 2.1007.5
Eligibile omne, voluntarium, non contrà tom. secundo, col. 1007.53
Ab eligibili propter se locus 1.270.3
Ab eligibilis diuisione locus 1.270.28
Eledona polypi species 2.58.16
Elegini pisces gregales 2.171.18

Elementa naturalia.

Elementa quæ 2.215.31
Elementa corporum 2.1413.9
Elementa sensibilium corpora sunt tom. 1. colum. 457.26
Elementa corpora tria sunt 1.422.20
Elementa multitudine finita & singula tom. 1. 419.22
Elementa non esse infinita similarium partium 1.606.10
Elementa analogicè tria 2.1400.5
Elementa infinita Anaxagoras statuit tom. 1. col. 636.31
Elementa an sint quatuor 1.621.8. & 662.52. & 665.8
Elementa quatuor materiam vniuersi Empedocles statuit 2.1279.41
Elementa causas habent mortis & vitæ tom. secundo, col. 219.1
Elementa syncera susque déque sunt tom. secundo, col. 580.44
Elementa mediatarum monstrandarum non esse infinita tom. 1. 200.15
Elementa iuxta grauitatem & leuitatem non sumenda. 663.47. & infrà.
Elementa non sunt æterna tom. 1. 609.3
Elementis ex duobus asymbolis an reliqua gigni possint tom. 1. 666. 1. & infrà.
Elementis figuræ præter rationem attributæ tom. 1. 6: 1. 36. & infrà.
Elementis in symbolis alterum altero gigni, non reliqua tom. 1. 666. 12
Elementis omnibus quid commune tom. 2. 1313.33
De elementorum ortu sententiæ variæ. tom. 1. 651.20
Elementorum corpora tria sunt to. 1. 566.31
Elementorum naturalium initia calidum &c. tom. 2. 219.6
Elementorum materia, gratia similarium partium tom. 2. 215.64
Elementum quid tom. 1. 605.31

Elementa singularia.

Elementa singula singulis qualitatibus præcipuè insigniuntur tom. 1. 665.50
Elementis non commune quoddam corpus esse diuersum ab ipsis quo generentur tom. 1. 609.44. & seq.
Elementa præter terram sensus instrumenta fieri possunt tom. 1. 839.17
Elementa non posse æterna esse tom. 1. 609. 2. & sequentibus.
Ex elementis intelligibilibus nulla fit magnitudo 1.457.27
Elementa similaria substernit Anaxagoras 2. 639.32
De elementis opiniones antiquorum, & earum incommoda tom. 1. colum. 607. 25. & seq.
Elementa corporum quæ sint iuxta Anaxagoram tom. 2. 605.46
De elementis diuersa Anaxagoræ & Empedoclis sententia tom. 2. 636.41
De elementis Platonis in Timæo opinio non sufficiens 2.663.6
Elementa rerum, numeri Pythagoricis tom. 2. 1275.43
Elementa omnium eadem esse non possunt 2. 1399.38
Elementorum non omnium vna materia tom. 2. 622.41
Elementa non sunt materia rerum naturalium, neque elementum elemento tom. 1. colum. 667.78. & sequent.
Ex elementis vt ex materia vniuersa naturæ componuntur tom. 1. 779.3
Elementorum generatio ex seipsis mutua conflatur tom. 1. 610. 1. & sequent.
Elementa animam esse iuxta Empedoclem 1. 786.35
Elementa non iuxta grauitatem & leuitatem sumenda esse tom. 1. 664.11
Elementa nec transfigurationum, nec superficierum resolutione, ex se mutuo fieri tom. 1. 610.38
Elementa vtrum potentia sint an modo alio tom. 2. 1298.7
Vt elementorum motus velocior aut tardior sit figuras esse causas tom. 1. 623.23
Elementorum insecabilitas etiam sensu refellitur tom. 2. 1504.16
Elementa vt insecabilia colligantur tom. 2. 1458.7
Elementa entium sitne possibile inuenire 2. 1284.2
Elementis, figuræ præter rationem accommodantur tom. 1. 612.45. & seq.
Elementa corporum esse tom. 2. 1291.55
Elementa natura dicuntur tom. 2. 1313.57
Ex elementis duo mouentia tom. 1. 636.30
Elementa materiei similia tom. 1. 795.7

Ex elementis nulla substantia æterna tom. 2. 1429.27
Ex elemento nullum animal constitui posse 2.839.25
In elementis motuum diuersorum, quæ sit causa tom. 1. 622.48
Elementa omnia igne excepto putrescunt tomo. 1. columna 762.6

Elementa disciplinarum.

Elementum dictionis quid tom. 2. 1248.48
Elementa figurarum quæ tom. 2. 1291.52
Elementa vocis tom. 2. 1313.4
Elementum metaphoricum tom. 2. 1317.10
Elementa figurationum tom. 2. 1313.14
Elementa demonstrationum tom. 2. 1313.15
Elementa genera dicuntur magis quàm differentia tom. 2. 1313.23
Elementa vtrum vniuersalia an singularia tomo 2. 1298.16
Elementa eadem omnium vt analogices dicantur tom. 2. 1399.56
Elementa quæ maximè vniuersalia 2.1313.22

Elenchus.

ἔλεγχος quid tom. secundo, colum. 1206.1
Elenchus est syllogismus tom. 1. col. 736.51. & 380.24
Elenchus, oppositorum collectio est tom. 2. 1170.42
Elenchum cuiuslibet disciplinæ considerare eius artis periti est, tom. 1. 379.21
De Elencho cata syllogismóque & falsa ratiocinatione tom. 1. 157.45
Elenchus syllogismus contradictionis est to. 1. 379.27
Elenchus, & superelenchus tom. 2. 1176.17
Elenchus ex diuisionis defectu. tom. 1. 376.6
Elenchus ex propositionibus tom. 1. 376.51
Elenchus apparens tom. 1. 376.59
Elenchorum dialecticorum tantùm sumendi loci tom. 1. 379.17
Elenchus, aut vnus, aut duo syllogismi contradictionis tom. 1. 379.28
Ad elenchi ignorantiam sophisticæ redargutiones reuocantur tom. 1. 375.11
Elenchus tom. 1. 158.17
Elench. tom. 1. 375. & inde
Elenchi exercitationum vtilitas tom. 1. 392.32. & inde
Elencticus locus tom. 2. 1155.13

Elephantus.

Elephanti promuscis manus vice. to. 2. 234.43
Elephanti naris qualis sit tom. 2. 19.53
Elephanti naris prolixa validáque tom. 2. 11.38
Elephanti lingua exigua tom. 2. 25.35
Elephanti dentes vtrinque quatuor to. 2. 25.24
Elephanti pedes digitati tom. 1. 235.9
Elephanti crura priora posterioribus longiora tom. 2. 19.45
Elephanti testes circa renes conditi to. 2. 23.19
Elephanti vox tom. 2. 73.56
Elephanti terram comedunt tom. 2. 164.33
Elephanti lapides deuorant, tom. 2. 164.35
Elephanti alij oleum bibunt, alij non, tom 2. 164.42
Elephanti ingenium mite & sagax to. 2. 199.8
Elephanti facilè mansuescunt tom. 2. 3.45
Elephanti morbis inflatione contractis laborãt tom. 2. 164.30
Elephanti inflatione alui infestantur, cæteris malis immunes tom. 2. 162.63. & col. 164.36
Elephanti morbidi vt curentur tom 2. 164.36
Elephanti Indici bello idonei tom, 2, 170.52
Elephanti inter se pugnant tom, 2. 170.48
Elephanti ab altero victi mira consternatio 2. 170.50
Elephantis vt spicula eiiciantur, tom. 2. 164.42
Elephanti ætas tom. 2. 153.3. & 199.14
Elephanti ad coitum efferari solent tom. 2. co. 120.45
Elephanti mites & mansueti tom. 2. 5.16
Elephanti fœmina genitale habet inter femora tom. 2. 23.32
Elephanti natatio tom. 2. 199.22
Elephanti pastus tom. 2. 152.55
Elephanti potus tom. 2. 152.61
Elephantorum insessus sine crurum inflexione tom. 1. 929.21
Elephantorum vterus tom. 2. 128.35
Elephantorum venatio tom. 2. 170.50
Elephanto iecur sine felle tom. 2. 31.48
Elephantus nare vice manus vtitur tom. 2. col. 19.47. & 282.37
Elephantus nare in fluuiis respirat, tom. 2. col. 19.15
Elephantus poplites posteriores more hominis flectit to. 2. 20.24
Elephãtus digitos quinque indiuisos, leuitérq; discretos habet tom. 2. 9.43
Elephantus mammas duas habet paulò citra pectus tom. 2. 177.28
Elephantus genitale habet equo simile, sed paruum tom. 2. 23.17
Elephantus rectori narem erigit, & offert tom. 2. 19.49
Elephantus animalium maximum & multifidum tom. 2. 370.59
Elephantus simul terrestre & palustre animal tom. 1. 234.47
Elephantus amat amnes tom. 2. 199.18
Elephantus frigoris impatiens est to. 2. 199.17
Elephantus vt ædificia euertat, tom. 2. 170.56
Elephantus, & homo maximè longæui, tom. 1. 941.23
Elephantus inter quadrupedes minimè hirtus 2. 21.23.
Elephantus biennio gerit vterum tom. 2. 88. 11. & 380.14
Elephantus nascitur dentatus. tom. 2. 25.30
Elephantus vnguibus caret tom. 2. 46.33
Elephantus nare sua arbores prosternit tom. 2. 19.50
Elephantus narem habet vt spiret, tom. 2. col. 23[illegible].4
Elephantus partem læuam habet absolutam 2. 19.42
Elephantus diutiùs viuit quàm homo, tom. 2. 379.53
Elephantus quam grauidam reddidit, tangere non patitur tom. 2. 88.10. & 199.13
Elephantus quando incipit coire, 2. 128.34
Elephantus quare celeriter initum agit, tom. 2. 23.21
Elephantus quomodo se inflectit, tom. 2. col. 20.21
Elephantus singulos parit tom. 2. 370.28
Elephantus intestinum habet sinuosum tom. 2. 33.45
Elephantus qualem habeat lienem to. 2. 33.51
Elephantes coituri solitudinem petunt tom. 2. 79.20
Elienſium Respublica qualis, tom. 2. 834.43
Eliquari quid tom. 2. 537.50
Eliquario & gelatio tom. 1. 768.36
Eliquabilium & ineliquabilium alia tinctilia, aliqua non tom. 1. 772.51
Elis vrbs tom. 2. 842.51
Elixa cur alia, alia assa meliùs edi possint tomo secundo, columna 520.14

Elocutio.

De Elocutione tom. secundo, colum. 1161.52
Elocutioni translationes conueniunt tom. 2. 1162.31
Elocutionis decorum quod tom. 2. 1167.31
Elocutio affecta quæ tom. 2. 1167.39
Elocutio accommodata quæ, tom. 2. 1167.32
Elocutionis amplitudinem quæ faciant, tom. 2. 1167.4
Elocutionis figuræ numerus rhythmus est to. 2. 1168.43
Elocutionis ratio necessaria tom. 2. 1159.60
Elocutionis virtus, dilucidita, tom. 2. colum. 1161.54
Elocutio id facit, quod pronuntiatio tom. 2. 1161.14
Eloquentia sapientiæ coniuncta, humanæ vitæ gubernatrix tom. 2. 1190.56
Eloquentiæ abusus tom. 2. 1089.53
Eluuiones ex siderum traiectionibus tom. 1. 712.50
Embrij situs tom. 2. 140.59
Empedocles Agrigentinus Mundum factum asserit tom. 1. 569.53
Empedoclis concordia tom. 2. 969.25
Empedocles physicus potiùs, quam poëta tom. 2. 1234.40
Empedoclis de motu, quietéque sententia tom. 1. 521.55
Empedoclis errores tom. 1. 665.36
Empedocles de generatione maris & fœminæ 2. 359.26. item de oculis 383.35 item eiusdem error de sterilitate mulorum, 335.17
Empedoclis carmen de pure, tom. 2. 379.9 item de conceptu arborum 351.36
Empedoclis sententia de frigiditate mulierum 2. 218.53
Empedoclis sententia de osse, tom. 1. 208.24
Empedoclis sententia de lapidum creatione 2. 542.42
Enæmi quæ virtus tom. 2. 420.10
Enarratio apertissima tom. 2. 930.12
Encomium quid tom. 2. 996.57. & 1108.32
Encomium à laude & prædicatione differt to. 2. 996.52
Encrauli apuæ genus tom. 1. 118.11
Endymionem dormire tom. 2. colum. 639.49

Ens.

Ens quatenus tractetur in philosophia, tom. 2. 1385.1
Entis species speculari, vnius scientiæ est tom. 2. 1299.5
Ens quatenus tractetur in physica, tom. 2. col. 1383.59
Entis accidentia in dialectica & sophistica 2. 1385.60
Ens non commune genus omnium, 1.5.24
Ens vnum, idque corporale ponentes, absurdè facere tom. 2. 1279.2
Ens quatenus vnum asseratur, tom. 1. colum. 415.21
Ens multipliciter dici tom. 2. 1333.48
Ens bifariam dicitur tom. 2. 1317.10
Ens aliud per se, aliud per accidens tom. 1. col. 435.23
Ens per se quid tom. 2. 1317.27
Ens primum in rebus quod quid est significat, 2. 1333.56
Ens & vnum quomodo separentur tom. 2. col. 1384.25
Non ens multipliciter dicitur 2. 1430.15. & 1398.27
Non ens, & potentia ens vt differant, tom. 2. 1431.2
Ex non ente nihil fieri tom. 2. 1387.40
Ex non ente aliquid fieri an possibile, tom. 2. 1306.16. & 1430.27
Ens actu & materia tom. 2. 1413.9
Ens actu & potentia tom. 1. 425.48
Ens potentia, & non ens differunt tom. 2. col. 1431.2
Ens primarium, aut simpliciter tom. 1. colum. 642.47
Ens simul idem esse, & non ens, tom. 2. colum. 1306.17

Ens secundum accidens quid tom.2.columna 1317.10
De ente secundum accidens nulla speculatio 2.133.40
Ens propriè non accidit cuiquam tom.1.colum.417.10
Ens vnum à Parmenide assertum tom.2.colum.1455.15
Ens infinitum Melissus asserit tom.1.colum. 485.11
Ens quomodo multa 2.1430.35
Ens in quod fit corruptio, & ex quo fit generatio, nu alicui sit contrarium tom.1.columna 642.22.& seq.
Ens primum 2.1404.4
Entium genus neque vnum, neque ens esse potest 2.1292.22
Entium quædam sensibilia, quædam non tom. secundo,col.1280.23
Entia mathematica,quæ sine motu tom.secundo,colum.1280.31
Entium causæ non infinitæ 2.1285.53
Entium non eadem principia, neque causæ tomo secundo,col.1294.20
Entia non omnia omnibus insunt tom.secundo,col.1289.11
Entis secundum accidens causæ infinitæ tom. secundo,col.1391.1
Entia cætera vnde dicantur 2.1333.60
De Ente Parmenidis ratio 2.1295.40
Entium nullius natura, sed mistio iuxta Empedoclem 2.1313.60
Entium quorundam vsus quibus applicetur tomo secundo, columna 1008.24
Entium natura inesse magis & minus tom. secundo.colum.1305.35
Enthusiasmi sine ratione sunt 2.1048.5

Enthymema.

De enthymemate 2.1142.30
Enthymema quid 1.164.1
Enthymematum differentia 2.1093.20
Enthymemata quæ gratissima 2.1156.1
Enthymematum species duæ 2.1093.20
Inter enthymema & exemplum quid interfit tom.secundo,col.1091.30
Enthymematicus quis maximè 2.1089.10
Enthymemata Rhetorica plerunque contingentium sunt 2.1091.30
Enthymema Rhetorica persuasio 2.1089.10
Enthymemata iudicialibus causis conueniunt tom.secundo,col.1109.10
Enthymemata vulgaria non probantur tom.secundo, col.1171.20
Enthymematis quatenus vtendum in confirmatione 1.1181.40
De Enthymematum locis 2.1151.10
Enthymematum elementa,loci sunt tom. secundo,col.1150.50
Enthymematum omnium fontes quatuor tomo secundo,col.1158.50
Enthymema approbatiuum quod tom.secundo,col.1150.60
Enthymema apparens, non simpliciter probabile 2.1157.50
Enthymema elencticum 2.1151.1
Enthymemata elenctica magis quàm demonstratiua laudantur tom.secundo, columna 1156.1.& eod.tom.1182.30
Enthymematum apparentium loci tom.secundo,col.1156.10.& inde.
Enumerare quid 2.1211.1

Enuntiatio.

Enuntiatiua vna prima oratio,affirmatio, deinde negatio 1.59.10
Enuntiatiua oratio omnis ex verbo, aut casu verbi 1.59.10
Enuntiatio simplex 1.59.30
Enuntiatio composita 1.59.20
Enuntiatio contradictionis vtrauis pars tom.1. 175.30
Enuntiatio diuisa & coniuncta 1.67.60
Enuntiationes infinitæ 1.65.30
Enuntiatiua oratio quæ 1.59.1
De Enuntiationibus modalibus 1.69.1
Enuntiationum modalium consequentiæ tom. 1.70.40
Enuntiationum infinitarum oppositiones tom. 1.165.40
Enuntiationum necessarij ratio tom.1.colum. 70.60
Enuntiationes contrariæ quæ magis aptæ dicantur 1.73.10
Enuntiationis diuisio 1.59.1
Enuntiationum differentia tom. 1.columna 60.1
Epagoge,id est inductio 2.161.20
Epar bipartitum apertè 2.1550.20
Epei instrumenta 2.1550.30
Ephemerum animal 2.7.50.& eod.tom.96.30

Ephori.

Ephori quinque sunt 2.780.10
Ephororum potestas 2.777.10
Ephororum in cæteros nimia asperitas tom.secundo,col.778.20
Ephororum magistratus reliquos corrigit tomo secundo,col.778.40
Ephororum vita mollis 2.778.20
Ephori ex plebe sumpti 2.770.30
Ephoros Theopompus regibus addidit tom.secundo,colum.854.40
Ephoros Pausanias tollere conatus tom.secundo,colum.834.40
Epiala laborantes frigent,& sitiunt tom secundo, colum.558.30
Epicharmi exaggeratio 2.303.1
Epicharmus poeta 2.1235.30
Epiclintæ 2.1464.10
Epidamnij 2.773.20
Epidamni Respublicæ in parte mutatæ tom.secundo,col.834.40
Epiglottidis situs,& vsus 2.15.20
Epiglottide carent ouipara 2.29.1

Epilogus.

De Epilogo 2.1184.10
In Epilogo repetitio dictorum qualis tom.secundo,col.1184.40
Epilogus non omnis orationis est tom.secundo,col.1176.1
Epilogus ex quatuor constat tom.secundo,colum.1184.10
Epimenides Cretensis 1.748.40
Epiolus Papilio qui lucernis aduolat tom.secundo,col.164.50
Epipetrum planta 2.267.10
Epirus paruos habet asinos 2.165.50
Epirus quadrupedes magnas habet tom.secundo,colum.54.20
Epiroticæ vaccæ 2.54.20
Episodium quid 2.1242.40
Episodia exornata 2.1236.60
Episodica fabula quid 2.1241.1

Epitheton.

Epitheton & compositum simul 2.1164.40
Epitheta frigida 2.1164.20
Epithetorum delectus 2.1163.50
Epithetis ceu bellariis vtendum 2.1164.30
Epitrageæ pisces 2.75.40
Ex epomide signa animi 2.1532.50

Epopœia.

Epopœia tragœdię quatenus similis 2.1237.20
Epopœia iisdem quibus tragœdia constat tom. secundo,col.1253.12
Epopœiæ contextus à tragico quid differat to. secundo,col.1253.20
Epopœia qualis imitatio 2.1233.40

Equus.

Equæ grauidæ coitum patiuntur 2.138.50
Equa quem asinum recipiat 2.124.40
Equus salacissimum animal, homine excepto 2.125.30
Equi fœminas suas norunt 2.121.20
Equi admissarij in Creta à fœminis non semouentur 2.120.50
Equorum ducum zelus 2.1540.30
Equa natura libidinosa 2.374.20
Equarum libido quibus extinguatur tom.secundo.col.121.20
Equarum libidine accensarum signa tom.secundo.col.121.1
Equæ euentari dicuntur 2.120.50
Equa vt exodon abortum faciat tom.secundo, col.163.60
Equi fœturæ tempus 2.86.50
Equus mulum generat 2.1342.60
Equabus grauidis Scythæ equitant tom.secundo,col.125.60
Equorum coitus 2.125.20
Equarum partus 2.125.30
Equæ equiunt 2.120.50
Equa tardius homine parit 2.467.1
Equa singulos parit 2.370.20
De equi pastu & potu 2.152.30
Equi regis Scytharum prudentia 2.199.30
Equum,quémq; tot morbis, quot & hominem, infestari 2.163.50
Equas prolis amore miro teneri 2.172.1
Equa facillimè parit 2.121.60
Equa secundas à partu deuorat 2.126.50
Equa nunquam superfœtat 2.138.30
Equa stans parit 2.126.1
Equus quando ad procreandum idoneus tom. secundo,col.225.50
Equus ad sterilitatem idoneus 2.336.50
Equini pulli parentibus suis paulò submissiores tom.secundo,col.274.60
Equorum incrementum 2.126.10
Equa non est menstruosa 2.336.20
Equorum dentes 2.125.40
Equi vt dentes amittant 2.125.40
Equi interdum oculis cæsiis proueniunt tom. secundo,col.10.30
Equi nonnunquam altero oculo cæsij nascuntur 2.383.20
Equus felle caret 2.260.60
Equarum societas mira 2.172.1
Equus vterum habet durum 2.467.1
Equis os in quo cerebrum, reliquis pro magnitudine tenuius est 2.391.1
Equi vocem agnoscunt equorum cum quibus pugnarunt 2.164.1
Equorum voces differre 2.86.1
Equus pilo albescit per senectutem euidentius tom.secundo,col.384.40.& 391.1
Equis & asinis cur pili è cicatrice nascantur, homini non 2.470.10.& 50
Equus balneum adamat,& aquę deditus est tomo secundo,col.164.10
Equis aquæ turbidæ gratæ 2.184.10
Equo vecti cur quò longiùs equus decurrerit, eò magis emittere lacrymas soleant tom.secundo,col.451.40.& 2.456.50
Equi cur minùs monstra pariant tom.secundo,col.467.20
Equi quare habent plus excrementi ficti tom. secundo,col.477.1
Equus dùntaxat coitu prouenit 2.478.1
Equus pilum decidduum gerit 2.477.50
Equus cur equo gaudet 2.474.60
Equi reperiuntur feri 2.473.30

Equo currentes cur minùs decidunt, tom.2. 457.10.
Equæ vulua dura 2.467.1
Equi turbulenta aqua delectantur 2.151.40
Equorum & mulorum vigor tom.2.126.20
Equorum vita 2.126.1
Equus mas viuit annos triginta quinque tom. 2.86.60
Equo breuior vita quàm homini, tom.2.col. 939.30.& 2.941.1
Equum sexagintaquinque annos vixisse tom. 2.86.60
Equa plus quàm quadraginta annos viuit tom. 2.26.60
Equi gregales podagra laborant, morbo vnico 2.165.10
Equorum suppuratio tom.2.163.30
Equis pastinaca deuorata pernicios, tom.2. 163.50
Equi domestici morbis plurimis obnoxij, 2. 163.50
In equis rigor neruorum tom.2.163.30
Equi lymphantur tom.2.163.40
Equus sandaracæ morbo interit. tom.2.col. 163.60
Equos nutrire diuitum est tom.2.869.1
Equa Pharsalia cognomine iusta tom.2.col. 140.20.
Equi fluuiatilis descriptio tom.2.25.40
Equus fluuiatilis in humore viuit tom.2.col. 164.1
Equus fluuiatilis in Aegypto gignitur tom.2. 25.40
Equus adipem habet tom.2.50.20
Equus quadragenarius vt coire potuit tom.2. 126.40
Equus asini genituram non corrumpit tom.2. 127.20
Equus dentibus continuis tom.2.24.10
Equus occisus ab apibus tom.2.193.1
Equus & camelus odio disident naturali tom. 2.120.30
Equus fœmina extra vterum citius quàm mas perficitur 2.126.20
Equus habet mammas 2.52.60
Equus mas omni tempore init tom.2.126.30
Equus quantum temporis lactat, tom.2.col. 126.20
Equus simplicem habet ventrem, 2.116.20
Equus solipes 2.22.10
Equus statim intra se animal gignit tom.2. 295.1
Equa à partu quando impletur, tom.2.126.40
Equa prærupto hippomane furit, tom.2.col. 126.60
Equa quare libidinosa tom.2.374.20
Equa vuluam vbi habet tom.2.37.40
Equa emittit pulium tom.2.264.1
Equæ lac tenuius asinæ tom.2.53.10
Equæ purgatio quanta tom.2.125.50
Equo cordis dolor malum irremediabile tom. 2.163.40
Equum odio habet florus tom.2.170.1
Equi bibunt sorbendo tom.2.154.40
Equi chalcida morsi intereunt tom.1.163.50
Equi gaudent pratis riguis,& paludibus tom. 2.164.10
Equi mares matri similes mammas habent 2. 277.50
Equi pusilli vbi tom.2.154.10
Equi rabie correpti signa tom.2.163.40
Equi somniant tom.2.73.50
Equi tempore coitus equos mordent tom.2. 120.20
Equi vrbani & syluestres tom.2.210.30
Equis crista adiuncta tom.2.colum.233.50

Equites.

In equitibus belli robur apud Græcos tom.2. 826.10
Equitatu bella à quibus exercita tom.2.812.30
Equites ad magistratus asciti apud Græcos 2. 826.10
Equites non nisi diuites tom.2.812.30
Equitantes quare libidinosiores to.2.444.50
Equiselis Vere parit tom.2.85.40
Ergophilus tom.2.1127.50
Epistheæ genus quod tom.1.37.30
Erica vocalis habita tom.2.72.10
Ericæ partus tom.2.116.20
Erica inter pisces carne vescentes non oberrat 2.186.50
Erica vbi oua sua mandat tom.2.116.60
Erinaceorum aculei pilorum vice, tom.2. 386.40
Erithacam apes aggerunt suis cruribus tom. secundo, columna 98.20

Error.

Error quid tom.secundo.columna 1118.1
Error iniustitiæ fons tom.2.628.20
Error omnis in persequendis, aut fugiendis rebus tom.2.618.50
Error omnis, aut raciocinando, aut sensu committitur tom.2.1007.10
Error in contraria committitur, tom.2.col. 1008.30
Eruca genus vermis tom.2.351.1
Erucæ ex virentibus foliis nascuntur, maximè brassica tom.2.94.30
Erucæ primò capientes cibum,mox non capiunt tom.2.351.20
Eruditionem inuidia sequitur, tom.2.25.50
Eruum lac auget,sed nocet prægnatibus tom. 2.54.30
Eruum boues opimat tom.2.152.10
Eruilia apibus grata tom.2.194.60
Erythus locus tom.2.1553.60
Esculentorum voluptas in descendendo contingit 2.280.20
Esculenta cur alia, inesculenta alia experiamur tom secundo,columna 520.20

Esse.

Ex aliquo esse quot modis dicatur tom.2. 1316.20
Esse in alio quot modis dicatur, tom.1.colum. 458.50
Esse in seipso aliquid tom.1.459.10
Quod quid esse vnumquodque quid sit tractatur 2.1336.60
In essentia & generatione contraria ratio tom. 2.25.40
Est ad prædicatum tertium tom.1.65.50
Id quod est,multipliciter dicitur, tom.1.col. 794.30
Ipsum est omnibus inest,sed nõ similiter tom. 2.1337.50
Ethicorum librorum vtilitas, tom.2.888.30
Ethicis tractationem simplicem & apertam esse conuenit tom.2.604.60
Ab Etymologia locus tom.1.258.50
Euagoras tom.2.1153.40
Euaporationes terræ quando magis fiunt tom. 2.548.30
Euases Syrus Aegyptiorum præfectus tom.2. 1064.30
Euclides tom.2.1499.10
Etelis piscis oua parit tom.2.115.10
Euctemon tom.2.1118.40
Eudoxus voluptati primas partes tribuit tom. 2.612.30
Eudoxus vnde voluptatem summum bonum putarit tom.2.729.40
Eudoxus valde modestus vir, tom.2.730.1
Euenes tom.2.1081.30
Euenus 1002.50
Eunuchus ab Euagora quare occisus. tom.2. 851.50
Euripides tom.2.1243.30
Euripides omnium poëtarum maximè tragicus tom.2.1243.10
Euripides malè à quibusdam notatus, tom.2. 1243.40
Euripus quibus piscibus vacet, tom.2.colum. 187.1
Eurypum Pyrrhæum pisces hyeme relinquunt 2.186.60
Europæ descriptio tom.2.1461.10
Europam incolentes magis animo quàm ingeniis valent tom.2.881.20
Europa leonas habet ad Acheloum fluuium 2. 165.60
Europa fortiores habet bestias, tom.2.166.1
Europa non habet pantheras tom.2.165.60
Eurus ab ortu tom.2.551.60
Eurus cur Fauonio fertilior, tom.2.551.50
Eurus Australis ventus, tom.2.colum.551.50. & eodem tom.col.813.1
Euro spirante cur omnia maiora videantur 2. 556.20
Euthydemi præceptio, tom.2.1156.50
Euxenus tom.2.1165.30
In Euxinum & Mæotin flumina plura influunt 1.717.30
Exætes pullus aquilæ degenerans tom.2. columna 110.lin.10

Exangua.

Exangues siue volucres, siue pedestres plus quàm quatuor notis mouentur tom.2.col. 7.50
Exangue nulla habet viscera, quæ sanguineis sunt tom.2.61.20
Exangue nullum ouum generat tom.2.341.1
Exanguia quæ sunt tom.2.6.20
Exanguia ferme omnia sanguineis adolescunt, exceptis paucis tom.2.7.30
Exanguia nec natura calida in lacu nasci non possunt tom.2.355.1
Exanguia nonnulla quare sagaciora, vel prudentiora animalibus sanguineis tom.2.222.20
Exanguia non omnia vermem pariunt tom. 2.315.50
Exanguia omnem viscerum naturam non habent tom.2.263.10
Exanguia sanguineis calidiora esse, nonnullis placet quo argumento, tom.2.218.40
Exanguium consideratio & ordo tom.2.colũ. 55.30
Exanguium extrema testa,crustáve constant,& quare tom.2.330.1
Exanguium genitalia tum inter se,tum cum sanguineis disident, tom.2.297.30
Exanguium genera quatuor, & nomina tom. 2.297.40
Exanguium in differentias,quæ habeant species partitionum passibilis tom.2.columna 209.40
Exanguium in genere est mas & fœmina to. 2.291.20
Exanguium in genere membrum sentiendi,nutriendi, & mouendi, & proportionale cordis 2.217.20
Exanguium insecta, quæ ex coitu generantur, aut quæ coëunt,vermem pariunt tom.2. 314.50
Exanguium plura genera tom.2.55.30
Exanguium quot genera, tom.2.68.1.& 2. 263.10
Exanguibus nullum viscus, tom.2.243.60
Exanguia quæ pedes habent, multipeda omnia tom.1.935.1
Exanguia sanguineis timidiora tom.2.222.20
Exanguia animalia ingeniosa, tom.2.218.20
Exanguia nisi magna sint,breuis vitæ sunt 1. 942.50
Excessus defectúsque non est virtutum, tom. 2.622.10

Excessus generum per proportionem tom.2. 1101.20
Excessus corrumpit, mediocritas conseruat omnia 2.617.60.& 2.621.20
Excessus in Republica, vt nasus incongruens 2. 849.1
Excisorum natura in fœminam vertitur tom. 2.146.1

Excrementum.

Excrementum quid 2.304.10
Excrementum duplex 2.5.30
Excrementum, aut alimenti inutilis, aut vtilis 2.303.60
Excrementum contrarium alimento esse vult 2.261.50
Excrementum humidum non omnia habent animalia 2.297.1
Excrementum omne insensile 2.215.10
Excrementi emissio semper vtilis 2.305.40
Excrementi omnis conceptaculum esse debet 2.221.40
Excrementi humidi meatus qua parte continetur 2.296.40
Excrementum præter naturam in corpore 2. 303.40
Excrementa alui sensu carent 2.51.10
Excrementa corporis quæ 2.38.60
Excrementa non possunt mouere tactum 2. 221.50
Excrementa per somnum exeunt, si meatus laxi, & pleni sunt 2.322.10
Excrementa tum alui, tum vesicæ quomodo necessaria 2.251.1
Excrementorum omnium partes capaces descriptæ à natura tom.2.304.30.& cod.tom. colum.322.20
Excrementis corporis natura abutitur ad rem commodam,& quam 2.242.1
Excrementum alimento contrarium tom.2. 261.40
Excrementa alimenti sicca,& humida egeruntur, intrò aut foris 2.872.60
Excrementorum locus non omnibus animalibus 2.5.39
Excrementa humana remedio pardis veneno infectis 2.1540.20
Excrementorum Bolinthi feruor tom.2.col. 1539.30
Excrementa non sunt nostra 2.444.20
Excrementum putrescens morbum committit 2.424.30
Excrementum omne ex cibo, ex copiosiore copiosius 2.477.1
Excrementis singulis locus à natura datus 2. 447.1
Excretoria pars 2.12.30
Exacti forma commutantur 2.291.30
Exacta cur non generant 2.292.50
Exacta omnia mutantur in fœminam tom.2. 394.30
Exactorum vox fœminea 2.394.40

Exemplum.

De exemplo 2.1203.9
Exemplum quid 1.162.3
Exemplorum duo genera 2.1203.17
Exemplum ab inductione quid differat tom. 1. 162.28
Exempla secundum rationem 2.1203.23
Exempla præter rationem 2.1203.40
Exemplum rerum rationi similium tom.2. 1203.30
Exemplorum species duæ 2.1146.30
Exemplum inductioni simile 2.1146.29
Exemplum à probabili quid differat tom. 2. 1206.25
Exempla & fabulæ testimoniorum speciem gerunt 2.508.47
Per Exempla & fabulas facilius discitur tom. 2.508.41
Exempli conditio quæ 2.1093.13
Exemplum vt pars ad partem 1.162.23
Exemplis quomodo vtendum 2.1203.11
Exempla deliberatiuis orationibus aptiora 2. 1109.15
Exemplis secundum rationem, & præter rationem quomodo vtendum 2.1203.61
Exemplis & fabulis cur homines magis gaudent quàm commentis 2.508.39
Exemplorum refutatio 2.1159.20.& 1204.10. & 1227.64

Exercitatio.

Exercitatio sanguinem efficit sicciorem tom.2. 577.60
Ab exercitatione cur non protinus esuriamus 2.455.11
Exercentibus se cur venter tantummodo extenuetur 2.449.44
Exercitatio corporis cur oculorum acumini incommoda 2.577.60
Exercitati sicci siticulosi que 2.436.34
Exercitati cur frigus vehementius sentiunt 2. 461.2
Exercitati cur vocem reddunt acutam tom.2. 482.56
Exercitationi quæ accidunt 2.455.12
Exercitati corpora habent spiratiora tom.2. 461.6
Exhalatio quid ab efflatione differat tom. 2. 587.20
Exhortationes non in iis quæ extra hominis potestatem sunt 2.633.14
Existentia æqualiter 1.209.3
Existimationis differentia 2.827.40
Exodus tragœdiæ quid 2.1242.16

Exordium.

De Exordiis tractatus 2.1215.9
Exordium quid 2.1176.23.&1215.9
Exordia vnde ducantur 2.1177.13
Exordij officium quod 2.1177.9
Exordium quando omittendum 2.1177.11
Exordium, collatio & replicatio, communes sunt generum omnium 2.1176.1
In Exordio vt paretur attentio 2.1215.23
In exordiis vt moueatur attentio tom.2. col. 1177.39
In Exordio non semper excitanda attentio 2. 1177.26
Exordio vt disponatur auditor 2.1177.24
In Exordio beneuolentia vt concilietur tom.2. 1215.38
Exordia demonstratiuorum ex laude,& vituperatione 2.1177.37
Exordia in demonstratiuis qualia tom.2.col. 1177.59
Exordium demonstratiui generis quale esse debeat 2.1222.16
Exordium deliberatiui generis 2.1177.64
Exordium generis deliberatiui quale esse debeat 2.1215.17
Exordia à consilio 2.1176.44
Exordia iudicialia 2.1176.48
In Exordio iudicialis generis vt captanda beneuolentia 2.1224.40
In Exordio iudicialis generis vt præoccupanda calumnia 2.1224.9
Exordium iudicialis generis idem quod aliorum 2.1224.37
In Exordio vt præoccupetur calumnia tom. 2. 1216.4
In Exordio tragici fabulam significant tom.2. 1177.6
Exordium 2.1176.23
Exordia 2.1215.9.&inde
Explaflationis quæ causa 2.542.12
Expeda membro carent genitali tom.2.colū. 293.15
Expedum alia animal pariunt, alia ouum 2. 314.64
Expedibus nullis testes 2.80.15
Expergefactio quomodo accidit tom. secundo, colum.471.10

Experientia.

Experientia ex memoria fit 2.1169.44
Experientia ab arte in agendo nihil differre videtur 2.1269.47.& tom.2.1169.59
Experientia artem efficit 2.1269.49
Experientia quare magis quàm ars habeat successum 2.1269.6
Experientia particularium, scientiam vniuersalem consequitur 1.515.2
Experientiam efficit temporis longitudo tom. secundo,colum.680.17
Experientia ad gubernationem reipublicæ necessaria 2.747.20
Experientiæ vis 2.742.46
Experientia in Republica sine iudicio cassa 2. 744.9
Experti quatenus sciant 2.1270.28
Qui expiratur, aër calidus est 1.968.2
Experti qualia pro qualibus debeant, difficilis diiudicatio 2.629.59
Expiratio inspirationem ilico sequitur tom.1. colum.967.63
Expirantes vehementer & vniuersim cur iterum expirare nequeamus 2.587.22
Exploratores & traductores tyrannorum tomo secundo,colum.855.11
Expositio liberorum nefaria 2.894.42
Expulsio quid 2.512.48
Extenuatis solæ venæ apparent 2.247.64
Extenuati multum meri haurientes cur moriuntur 2.438.19

Externa.

Externa bona virtutibus, non virtutes ipsis acquiruntur & conseruantur 2.873.63
Externa bona ad felicitatem requiri tom. secundo,colum.611.16
Externa bona animi gratia, non contra expetenda 2.874.31
Externa de quibus homines fiunt studiosi 2. 888.58
Extra cælum posita, optimam in vniuersa sempiternitate vitam & sufficientissimam habent 2.569.40

Extrema.

Extremi termini qui 2.88.64
Extrema mediis & sibi pugnant tom. secundo, colum.998.49
Extrema inter se & mediis opponuntur tom. secundo,col.624.19
Extrema cuiuscunque generis moueri facilè possunt 2.416.39
Extremis determinatis, summo imóque, media non esse infinita 1.196.2
Extremorum maior contrarietas inter se quàm medium 2.624.36
Extrema cur formari in orbem soleant tom.2. 506.2
Extremorum altero magis, altero minùs delinquitur 2.625.31
Extremorum vtrunque à se medium in contrarium propellit 2.624.32
Exuperantiæ nimiæ cur morborum causa 2. 413.20

Faba.

FAba fresa boues obesat, & fabarum herba 2.152.2

Faba cur tollit vibicem 2.464.27
Fabæ conseri debent ad apum aluearia tom. 2.194.64
Fabæ flatuosæ,& largiùs datæ capris, bubus, capellis, lactis copiam efficiunt tom.2.col. 54.40
Fabarum cibo lac augeri 2.54.40
Fabis vbi principium seminis. tom.2.342.10
Faber arcam nisi ex ligno facere non potest tom.secundo,columna 329.40

Fabula.

Fabula quid tom.2.1237.60
Fabula vna tom.2.1236.50
Fabula Oedipodis 2.1243.30
Fabula, tragœdiæ principium, & velut anima 2.1238.43
Fabulæ agnitio quid 2.1241.40
Fabulæ agnitio duplex 2.1241.50
Fabulæ partes, agnitio, peripœtia, & perturbatio 2.1242.1
Fabulæ actio simplex quæ 2.1241.20
Fabulæ aliæ simplices, aliæ implexæ tom.2. 1241.20
Fabulæ ridiculæ tom.2.1454.40
Fabulæ à fortunæ casibus desumptæ in admiratione sunt tom.2.1241.10
Fabulæ ad clepsydram olim habitæ tom.2. 1239.40
Fabulam quantam esse deceat tom.2.1239.40
Fabulam vt necessariis partibus compactam esse deceat 2.1240.10
Fabularum elocutio qualis esse debeat tom.2. 1246.10
Fabularum authores Epicharmus, & Phormis 2.1237.10
Fabularum confictio à Sicilia manauit tom. 2.1237.10
Fabularum initium finisque non debent temeraria esse tom.2.1239.20
Fabularum longitudo qualis esse debeat tom. 2.1239.30
Fabulas texentes quæ sectari debeant. tom.2. 1242.20
Per fabulas & exempla facilius discitur tom. 2.508.40
Fabulas receptas mutare non licet tom.2.col. 1243.60
Fabulis & exemplis cur homines potiùs in orando gaudeant quàm commentis 2.508.39
Faces ardentes non ardentibus ictum cur faciat imbecilliorem, tom.2.480.50
Facere multis modis dicitur tom.2.671.10
Facere & agere specie differunt, tom.2.750.60

Facetiæ.

Faceta dicendi locus vbi sit, tom.2.columna 1211.40
Ad facetam orationem quæ obseruanda tom. 2.1212.10
Facetiæ conuitia quædam, tom.2.656.50
Facetiis quis rectè vtatur, tom.2.656.50
De facetiis & prolixitate orationis, tom.secundo,columna 1212.40

Facies.

Facies rara est, & humida, tom.2.columna 589.60
Facies in homine quæ sit, tom.2.9.43
Facies pars dissimilaris, tom.2.215.40
Facies animi index, tom.2.colum.589.40.& col.1533.60
Facies hominis quare prosopos dicta tom.2. 240.10
Facies in homine dúntaxat, tom.2.9.40
Facies non est sine anima, tom.2.317.40
Faciem cur effigiare consueuerunt tom.2.col. 589.40
In facie cur tuberculæ: seu vari oriantur, tom. 2.589.50
Facie cur maximè sudemus, tom.2.589.40
Ex facie præcipuè qui simus agnosci potest 2. 589.40
Faciei partes, tom.2.9.40
Facile quid, tom.2.1101.50
Facilia quæ, tom.2.1101.60
Facinorosi homines vitam odio habent, & fugiunt, tom.secundo,columna 720.10

Factum.

Facta esse omnia impossibile Democritus censuit 1.521.20
Facti ab inuento exemplum illustre tom.2. 932.40
Factorum omnium causæ, tom.2.1110.3
Factum non factum esse non contingit tom. 2.676.1
Factum quæ probent, tom.2.1145.30
Facultas omnis instrumentum habet accommodum, tom.2.362.40
Facultates acquisitæ amantur tom.2.646.20
Facultatum communitas, tom.2.765.40
Falcula pennis valet, tom.2.3.30
Falcula riparia, tom.secundo, columna 3.60

Fallacia.

Fallacia secundum opinionem, tom.1.157.30
Fallacia per figuram dictionis, tom.1.372.20
Fallacia in dictione, tom.1.375.20
Fallacia non ob dictionem, sed ob rem quoties contingat, tom.1.372.40
Fallacia à simpliciter dicto ad non simpliciter 1.373.1
Fallacia ex accidenti, tom.1.372.40
Fallacia secundum prosodiam, tom.1.372.10
Fallacia à non causa vt causa, tom.1.374.20
Fallacia ex consequenti, tom.1.373.50
Fallacia ex eo quod non simpliciter ad dictum simpliciter, tom.1.372.60
Fallere deceptio est, tom.1.col.386.1

Falsum.

Falsa omnia esse, impossibile, tom.2.1310.30
Ex falsis vera colliguntur, tom.2.692.40
Falsum non propter hoc accidere, quid tom.1. 156.30
Falsum quot modis dicatur, tom.2.1328.30

Fames.

Famem cur faciliùs toleremus, quam sitim 2. 561.50
Fames canina cur tempore frigido potiùs incidat 2.460.20
Fames diutina pedibus affert tumorem, tom. 2.417.20
Familiæ ratione quare sententiam fieri solitum 2.563.20
De familia ementiri non licet, tom.2.563.10
Familiares vt tractandi cùm deliquerint tom. 2.564.30
Fanatici vt fiant, tom.2.569.40
Fantasia non idè quod sensus, tom.2.1307.40

Farina.

Farina aqua subacta cur meliùs coëat quàm oleo subacta, tom.2.530.10
Farina mulso subacta, quare rigidior reddatur, vbi decocta est, quàm aqua subacta, tom.2. 529.10
Farina tritici cur resiccata minùs constipetur, quàm hordei, tom.2.531.20
Farina tritici massata, per tritique cur longè amplior reddatur, quàm hordei tom.2.colum. 530.50
Farina cum aqua cur leuior fiat, quàm seorsum tom.2.530.20
Farina spissior fit, si plenius atteratur tom.2. 528.1
Farina triticea cur oleo fiat candidior tom.2. 526.30
Farinæ consideratio, tom.2.col.526.50
Farinæ triticeæ primum cur candidius, hordeaceæ vltimum tom.2.527.1

Farrago.

Farrago frugibus grauida pilum expolit iumentorum, tom.2.152.40
Farrago buccinis euenit, tom.2.88.30
Fascinatio quo suspecta sit, tom.2.526.10
Fascinationis remedium quare ruta tom.2. columna 526.10

Fatigatio.

Fatigari cur in itinere media femoris parte potissimùm soleamus, tom.453.20
Fatigatio macerat, & colliquefacit tom.2.col. 450.20
Fatigatis cur in somnis profluit genitura tom. 2.441.1
Fatigatis cur vomendum præcipitur tom.2. 450.1
Fatigationes cur meliùs cessent, cùm quis se aqua oleo permista perfricuit tom.1.colū. 449.50
Fatigatio cur locis æqualibus potiùs quàm inæqualibus tom.2.451.10.& 453.50
Fati appellationes tom.2.1472.1
Fatum quid. ibidem.
Fauago purpurarum qualis tom.2.88.30
Fauaræ quid tom.2.355.30
Fauces oris pars 2.11.40
Fauces quibus reddantur asperiores tom.2. col.490.40.& quibus angustiores 2.482.20

Faui.

Faui è floribus construuntur tom.2.colum. 97.50
Faui sub terra in quibus mel est, vermis nullus 2.98.60
Faui vt castrentur, tom.2.98.10.& 194.40
Fauo vitiato vermiculi gignuntur tom.2.col. 191.30
Fauus apum vitiatur aranea, tom.2.191.30
Fauus crabronum, quàm vesparum latior to. secundo,columna 99.10

Fauonius.

Fauonij, tom.secundo,columna 1462.30
Fauonij quibus prodeunt, tom.2.551.1
Fauonio flante cur canes minùs possint vestigia comperire, tom.2.551.10
Fauonius aëris temperiem obtinet tom.2.552. 30
Fauonius cur nubes maximas agat tom.2. 551.20
Fauonius cur ventorum lenissimus, & frigidissimus est, tom.2.556.1
Fauonius cur horis postmeridianis, non manè soleat spirare, tom.2.columna 552.50.& 553.20
Fauonius cur illustris, serenus, atque gratissimus ventorum est, tom.2.556.60
Fauonius cur serenus & iucundissimus ventorum tom.secundo,columna 551.10.& 552. 30.& 556.60
Fauonius cur Vere & Autumno, cúmque vesperascit, potissimùm spirat, & terram attingit 2. 552.30.& 556.1.& 60
Fauonius ex occasu venit tom.2.551.60.& 553.1.& 20
Fauonius nubes abigit, tom.2.551.50

Fauonius mouetur ab Austro, & mouet Aquilonem 2.552.50.& 557.1
Fauonius quare noctu quiescit tom. 2. columna 516.20
Fauonius minus frigidus, quàm Aquilo tom.2. 556.1

Febris.

Febres quando æstate graues 2.414.50
Febres quare excitant Austri sicci 2.418.30.& 555.30
Febres ardentes cur per Hyemem, & Autumnum potiùs, rigores autem per æstatem magis infestent 2.419.30
Febribus quartanis quod curationis genus conueniat 2.425.30
Febribus intermittentibus quid agendum to. 2.425.1
Febrientes vbi potiùs ludunt, quàm dolent quid 2.432.10
Febrientes cur cantare nequeunt cùm febris cessauit 2.481.1
Febrientibus cur potio sæpe & paulatim administranda 2.425.1
Febrientium sorbitio sit, quæ parum alat tom. 2.420.50
Febrificæ qualitates quæ 2.555.40
Febris calor totius corporis tom. 2. col. 415.1. & 418.10
Febris vnde oriatur 2.418.40
Febris cur non contagiosa 2.458.50
Febris ardentis lingua index 2.586.50
Febris quartana imbecilla est 2.425.30
Febrium ardores cur potiùs in frigidissimis teris fiant 2.496.1
Febrium principium vnde 2.586.50
Febrium rigor vnde 2.439.20

Fel.

Fel maior pars animalium habet 2.260.40
Fel purgamentum est, & inutilis materia tom. 2.261.40
Fel iecori adiunctum, excrementum esse videtur 2.261.20
Fel nullum, vel exiguum habet salubris constitutio 2.261.30
Fel morborum acutorum causa est, iuxta Anaxagoram 2.161.10
Fel piscium longè remotum à iecore, tom.2. 261.10
Fel amiæ, serpentibúsque plerisque toto intestino prætextum 2.260.50
Fel confusum cameli 2.260.60
Fel quæ animalia habeant 2.31.50
Fel grande quadrupedibus in Naxo tom.2.colum.17.20
Fel in cauda coruis Achainis 2.31.30
Fel nullum pecori in parte agri Chalcidi Eubœæ 2.17.20
Fel serpentibus vt piscibus, & eius situs tom.2. col.34.20
Fel non est alicuius sensus gratia 2.260.50
Fel aliquid habet caliditatis 2.220.1
Felle carent nonnulla ex viuiparis to.2.colum. 256.1
Felle carent oues & capræ in Chalcide tom. 2. 261.10
Felle quædam caruerunt, cùm habere debeerent 2.370.10
Felle quædam carent omnino tom. 2. colum. 260.60
Felle quidam homines carent in iecore, quidam non 2.261.1
Felle quæ careant 2.31.30
Felle exuperant oues & capræ in Naxo tom. 2.260.1
Fellis vacuitas longæuitatis causa tom. 2. colum.261.40
Fellis situs in animalibus 2.26040.& 60
Fellis priuatio in victimis quibusdam animaduersa 2.17.20
Feles fœminæ mares ad coitum cogunt tom. 2.79.10
Felis aues petit 2.174.10
Felis partus 2.1.1.10
Felium coitus 2.79.1
Felium morsus vbi lethalis 2.1555.20

Felicitas.

Felicitas non in ludo iocóque consistit tom.2. 736.60
Felicitas in lætando posita quibusdam tom. 2. 931.20
Felicitas in otio videtur consistere tom.2.col. 737.60
Felicitas in senectute amissa 2.611.20
Felicitas qua ratione definienda tom.2.colum. 990.10
Felicitas quid 2.611.40.& 996.20
Felicitas bonum 2.1100.30
Felicitas actio est 2.927.20
Felicitas actio est, non habitus tom.2.colum. 877.10.& 963.40
Felicitas actio bona 2.436.30
Felicitas in vsu & actione est 2.926.1
Felicitas operatio quædam 2.725.1
Felicitas operatio est perfecta 2.699.1
Felicitas non est potentia 2.614.1
Felicitas finis perfectus 2.608.30.& 717.1
Felicitas præmium, finisque virtutis tom.2.colum.611.40
Felicitas principium, & causa bonorum tom.2. 614.40
Felicitas diuinissimum bonum, tom.2.colum. 611.40
Felicitas inter humana bona maximum, & præstantissimum 2.992.50
Felicitas inter agibilia bona præstantissimum 2.993.1
Felicitas optimum, pulcherrimum, & iucundissimum 2.611.1.& 987.50
Felicitas in ætate perfecta, & tempore perfecto 2.926.10
Felicitas ex honorabilibus potiùs, quam ex laudabilibus 2.614.30
Felicitas nullius indiget 2.736.20
Felicitas in viuendo ex virtutibus tom. 2. col. 926.1
Felicitas ciuitatis & singulorum eadem tom.2. 875.1
Felicitas ad tria vitæ genera transfertur tom. 2. 991.30
Felicitas à quibus comparari queat tom.2.colum.611.40
Felicitas sit per virtutem 2.883.90
Felicitas contemplatio quædam tom. 2. colum.740.1
Felicitas fortunam fert moderatè, & æquabiliter 2.612.60
De felicitate variæ sententiæ 2.610.20
De felicitate inter vulgus, & sapientes disconuenit 2.605.30
De felicitate quid sit. sæpe vnus, idémque homo diuersum statuit 2.605.30
De felicitate, ac fine deliberantium tom.2.colum.1097.10
Felicitatem deorum munus esse tom. 2. col. 611.30
Felicitatem fortunæ adscribere absurdum to.2. 611.40
Felicitatem parentum ex posterorum conditione pendere 2.612.20
Num ad felicitatem maiorum pertineat posterorum conditio 2.612.20
Felicitati virtus, & prudentia iunguntur à præstantioribus 2.991.40
Felicitatis partes 2.1097.30
Felicitatis tantum cuique contingit, quantum virtutis 2.874.30
Felicitatis species duæ 2.1048.10
Felicitatis animantia bruta quare expertia 2. 611.60
Felicem esse, est bene agere, & bene viuere 2. 926.1
Felicem esse in viuendo, & operando consistit 2.625.1
Felicem studio, & disciplina, quàm fortuna, esse meliùs 2.611.40
Felices ex sese sibi sufficientes 2.724.30
Felices à miseris in dimidio vitæ non differre 2.615.20
Felices non sunt dicendi mortui 2.612.10
Felices pueri quare non sint 2.612.1
Felices Solon ait mediocriter externis præditos 2.740.10
Felicia non sunt animantia bruta 2.992.50
Felici homini bona adesse omnia oportet 2. 873.40
Felix non nisi ingentibus cladibus à statu dimouetur 2.613.20
Felix in somnis nemo 2.926.20
Felix diu viuit 2.612.10
Felix nemo in omnibus 2.1147.50
Felix nunquam miser, beatus tamen non erit, si calamitates sequantur 2.613.20
Felix futurus externis bonis nonnullis opus habet 2.740.1
Felix non locuples ac potens, iuxta Anaxagoram 2.740.20
Felix & beatus per se ipsum, non per externa 2. 874.30
Felix quis dici propriè possit tom.2. columna 613.20
Felix vita in virtute consistit 2.737.1
Felix vita iucunda.

Femur.

Femora cur magis quàm tibiæ fatigantur 2. 454.30
Femur hominis cauatur 2.933.30
Femur biceps 2.13.40
Femur auium in posteriorem partem deflectitur 2.394.30
Femora cur in orbem formari soleant tom.2. 505.50
Femora carnis copiam sustinent to.2.colum. 454.50
Femora cur in descendendo laborant tom.2. 454.1
Femora continentiore constant natura, quàm tibiæ 2.454.40
Femoris parte media cur in itinere magis fatigamur 2.453.20

Feræ.

Feræ in Africa etiam alienigenæ & coeunt, & generant 2.166.1
Feræ neque vitium, neque virtus 2.685.40
Feræ nec temperantes, nec intemperantes tom. 2.692.60
Feræ quare non fortes 2.638.1
Feræ non ruminant, præter ceruum tom.2.colum.202.40
Feri homines aliquibus locis cernuntur tom. 2.473.30
Feri & immanes homines raró tom.2.colum. 685.50
Feri & immanes inter barbaros ibidem
Feri & immanes vnde fiant ibidem
Ferini habitus 2.691.10
Feris moribus cur, qui in nimio vel æstu, vel frigore colunt 2.495.50
Feritatis nomen vnde 2.955.40
Feritas quid 2.951.20
Feritas minus, sed terribilius malum, quàm vitium 2.693.1
Feritas non in fera, sed in homine 2.955.40
Ferum, atque syluestre praua natura 2.473.50

Ferrum.

Ferri cum aqua collatio 2.219.30
Ferri Chalybici præ aliis præstantia tom.2. 1543.16
Ferri Chalybici generatio peculiaris ibidem.
Ferrum ignitum carbone calidius sentitur 2. 569.20
Ferrum quo durum aut molle fiat tom.2.col. 317.60
Ferrum Popanium 2.1547.40
Ferrum fatum & crescens in Cypro tom.2.co. 1542.50
Ferrum & æs odora 2.870.10
Ferrum liquescit arte domitum tom.2.colū. 769.20
Ferrum vt defæcatum reddatur tom.2.colum. 769.22
Ferrum à calore liquefactum frigore indurātur 2.771.20
Ferula cur oras, siue ambitum plagæ rubidum, medium albidum facit 2.463.44
Ferulæ ictus cur dolorem moueant ampliùs, quàm aliquod duriorum tom. 1.464.42

Fibra.

Fiber ab aquis victum petit 2.151.20
Fibra communis pars sanguinis 2.38.50
Fibra in auricula 2.10.50
Fibræ inter neruum & venam natura tom.2. 44.10
Fibræ in sanguine 2.44.20
Fibræ, terræ opera sunt 1.770.50
Fibræ tendunt à neruis ad venas tom.2. 44.10
Fibræ quædam saniem continent tom.2. 44.10
Fibræ quorundam animalium sanguini desunt 2.44.2.& 222.60
Sine fibris non concrescit sanguis tom.2.col. 44.23
Sine fibris sanguis non coit 1.770.50
Fibula à spina oritur 2.44.60
Ficarios culices caprificus generat tom.2. 103.4
Ficedula vermiculis alitur 2.148.60
Ficedulæ & atricapillæ vicibus commutantur 2.201.13
Fictile ineliquabile cur sit 2.771.20
Fictile terræ potiùs opificium est 1.769.50
Fictio quid tom. 2.columna 623.30

Ficus.

Ficulno succo lac cogitur, 2.53.60
Fici & caprifici consideratio 2.290.30
Ficis appendunt caprifici ficus agricolæ 2. 103.1
Ficus quare dentes offendant 2.532.50
Ficus cur in furno siccatæ duriores efficiantur, quàm si exemptæ foris refrigerentur tom. 2.col.533.10
Ficus cibus apum 2.193.20
Ficus opimat sues 2.162.40
Ficus fructificat, caprificus non tom.2.col. 346.50
Ficu pinguescunt boues tom. 2.columna 152.10
Ficus calida est, & indicia 2.523.20
Ficus nouissimè esitatæ, vltimæ euomuntur 2. 531.50
Ficuum post esitationem cur superbibendum tom.secundo, columna.532.50

Fides.

Fides omnem opinionem sequitur, persuasio fidem, ratio persuasionem tom.2.col.828.20
Fides inartificialis 2.1119.1
Fides perfacilis quam testimonium fecerit 2. 508.40
Fidibus obsonis cur accidit, quòd vocem obtineant nerui eiusdem 2.512.50
Fidibus grauioribus cur semper actus modulandi committatur 2.511.50
Fidicines omnes probi crebrò ad medium veniunt 2.513.10
Fidiculæ pisci appendices plures tom.2.col. 34.40
Fidipedes paruos admodum pariunt tom.2. 348.40
Fidipedum victus vbi 2.149.30
Fiducia timori contraria 2.1131.30

Fieri.

Fieri multis modis dicitur 1.423.20
Fieri simpliciter multifariàm dicitur 2.423.40
Fieri aliud ex alio multifariàm dicitur tom. 2.302.50
Fieri quæ posse dicantur tom.1.col. 631.30
Fieri aliquid ex alio dupliciter dicitur tom.1. 423.20.& 573.30
Fieri omnia ex vniuerso 2.1343.20
Quæ fiunt omnia, ex aliquo & aliquid fiunt 2. 1340.30
Quæ fiunt, alia alicuius gratia fiunt, alia non 1. 435.10
Quod fit omne, semper compositum esse tom. 1.423.40
Eorum quæ fiunt, ab iis, quæ aguntur, discrimen 2.945.20
Figulus figulum to.2.col.1027.20.& 1129.20

Figura.

Figura secunda tom.1.colum.90.40
Figura tertia 1.92.30
Figura quæcunque, inest in solido tom.2.col. 1296.40
Figura orationis optima, quæ nec metrica, nec sine numero tom. 2.colum. 1168. 30
Figura composita destruitur per lineas secta 2. 498.10
Figuræ planæ 1.581.40
Figuræ rotundæ & circinatæ cur faciliùs moueantur 2.1483.30
Figuræ tertiæ syllogismi non vniuersales sunt 1.94.10
Figuræ dictionum fallacia 1.372.20
Figuræ primæ modi syllogistici quatenus absoluti 1.88.50
Figuræ secundæ syllogismi quatenus absoluti, quatenus non 1.90.40
Figuræ tertiæ syllogismi absoluti tom.1.col. 92.30
Figuræ tres, & indirecti syllogismi ad inuicem 1.94.20
Figuram esse causam motus velocioris vel tardioris 2.623.20
Figuram primam maximè scientiæ accommodatam esse 1.190.10
Figurarum omnium principium triangulus 2. 930.10
Figurarum omnium mobilissima, rotunda 1. 787.10
Figurarum mutationes & transitus in quibusdā insectis 2.96.50
Figurarum causas, & quomodo referunt 2. 206.40
Figuratio figurationi non contraria videtur 1. columna 869.40

Filius.

Filij vt parentum vincula & nexus sint tom.2. 712.60
Filij non nimiùm vicini sint ætati paternæ 2. 893.20
Filij non nimiùm ab ætate paterna distent 2. 893.20
Filio ius nullum apparet tom.2.941.50
Filiorum partitio secundum similitudines formæ 2.764.30
Filiorum bonorum præstantia 2.914.40
Filios parentibus similes fieri ratio exigit 2. 306.15
Filios epulando proponentes 2.691.50
Filius pars ipsius patris 2.867.40
Filius ceu membrum patris 2.941.50
Fimus bonasi adurit 2.158.60
Fimus fossilis in Vtica Libyæ nascens tom.secundo, columna 1553.64

Finis.

Finali causa num careat aliquoties Natura 2. 438.40
Finalis causa 2.432.30
Fines cuiusque generis facilè moueri possunt 2.416.30
Fines non omnes perfecti 2.608.20
Fines multos esse 2.603.50
Fines quidam operationes, quidam opera to. 2.603.40
Fines in animo constituti, bona excellentissima 2.995.60
Finem aliquem vltimum omnimo esse tom. 2.604.10
Ad finem media instrumenta, aut opera tom. 2.1311.50
A fine locus 1.267.20
A fine meliore locus ibidem.
Propter finem aguntur omnia 2.213.10
Finis duplex 2.925.41
Finis quid 2.207.40.& 1239.10
Finis principium & fundamentum tom.2. 1008.1
Finis optimus perfectum aliquid tom.2.col. 608.30
Finis ciuilis facultatis cæterarum fines continet 2.604.30
Finis rerum agendarum, qui propter seipsum expetitur 2.604.10
Finis summus virtutis cognitio tom.2.991.50
Finis perfectus quis 2.924.50
Finis perfectus, qui propter se semper, nunquam propter alium expetitur 2.608.30
Finis perfectus felicitas 2.925.1
Finis imperfectus 2.924.50
Finis tam bono, quàm malo proponitur naturâ 2.63.30
Finis artium & scientiarum, bonum 2.799.10
Finis cognitio ad vitam humanam tom.2.col. 604.20
Finis cogniti consideratio ad facultatem pertinet 2.604.20
Finis affectatio non in nostra potestate est 2. 634.20
Finis effectionis ab affectione diuersus tom. 2.677.40
Finis actus quidam & operationes tom.2.col. 602.10
Finis, optimi rationem tenet tom.2.894.10
Finis gratia cuius, & qui principium à ratione & definitione sumitur 1.442.1
Finis quodam modo & nos sumus 2.431.40
Finis gratia cætera fiunt 2.439.40
Finis causa inferiorum 2.994.50
Finis fini præstat tom. 2. columna 603. 50.& col.924.50
Finis non quoduis vltimum est tom.2.colum. 431.30
Finis bonum verum aut apparens tom.2.col. 1311.30
Finis extremum omnibus tom.2.col.756.50
Finis semper natura bonus 2.1008.10
Finis praue positus 2.888.10
Finis boni honesti quæ rationem habet tom.2. 213.20
Finis proprium cuiusque generationis tom.2. 320.10

Finis 2.1094.30
Finis melior 1.267.20.& col.270.30
Finis propinquitas 1.267.20
Finis recta intentio 2.888.1
Finira loco sunt & totum 1.450.30
Finitorum nihil infinitam potentiam habet 1. 563.40
Finitiones per hæc, & ex his tom.primo, columna 329.40
Finitum & infinitum in motu tom. primo, 503.50
Finitum & infinitum similiter inueniri in magnitudine ac tempore 1.469.10
Finitum omne quóuis consumitur definito 1. 452.20
Finium diuersitas 2.603.40

Fissile.

Fissile quid 1.774.20
Fissile nullum est molle 1.774.30
Fissile per longum, diuiduum per latum tom. 774.40
Fissilia corpora quædam, quædam non tom.1. 774.20
Fissilia & diuidua eadem nonnulla tom.1.columa.774.40
Fissipedatio, & fissipes 2.211.1

Fistula.

Fistula piscibus à cordis excremento tom.2. 32.30
Fistulæ situs 1.460.1
Fistulam gerentia pulmonem habent tom.1. 959.60
Fistulam quare habeant maxima quædam 1. 959.50
Fistulam pisces qui habent, branchias non habent 2.6.30

Flagitiosi.

Flagitiosi se ipsos fugiunt tom. secundo, columna.720.20
Flagitiosi nunc dolent, nunc lætantur tom. 2. 720.30
Flagitiosorum anima in seditione est tom.2. 720.20

Flamma.

Flamma spiritus sicci feruor tom.primo, columna 695.1
Flamma ex humore & siccitate assiduè commutatis soboritur 1.718.50
Flamma plus vrit, quàm aqua feruens: sed aqua feruens tactu plus calfacit tom. 2. colum. 219.20
Flammabilia corpora quæ 1.775.40
Flammæ cur in summo aëre appareant tom. 1.694.30
Flammæ calor quo differat à calore aquæ 2. 219.20

Flatus.

Ex flatibus quæ impressiones 2.556.50
Flatibus cur homo redundat 2.466.20
Flatibus via multifariàm præstatur tom.2. 477.20
Flatum emittere cur non licet, nisi res vrgeat 2.443.20
Flatuosa nonnulla copiam lactis efficiunt 2. 54.40
Flatuosa libidinem mouent 2.568.50
Flatuosa sunt vinum & atra bilis ibid.
Flatuosa vitia atræ bili attribuuntur tom.2. 56.40
Flatus quid 1.775.9
Flatus non nisi motus aëris est 2.548.1
Flatus tropæos quid moueat tom. secundo, colum.548.40
Flatus anniuersarij eodem tempore modóque afflare cur soleant 2.555.50
Flatus putredinem prohibent tom.2. colum. 391.20
Flatus cur apud Arcadiam loco excelso nihilò frigidiores quàm alibi sentiantur tom. 2. 557.30
Flatus frigidi cur veniant, cùm caloris commotione oriantur 2.555.1
Flatus futuri cur detur indicium, cùm per aërem multæ feruntur araneæ tom.2.colum.556.20
Flatus cur hyberno tempore de ortu spirare mane, æstiuo de occasu post meridiem consueuerit 2.556.20
Flatus anniuersarij cur desinente die desinunt, noctúque non spirant 2.555.50
Flatus cur tempore hyberno parte veniunt exortiua, æstiuo occidua 2.552.1
Flatus & tempestates spongias reddunt duriores 2.91.10
Flatus alui expiratio 2.584.1
Flatus nonnulli cur mali odoris tom. 2. colũ. 493.50
Flatuum mutatio pro temporis cuiusdam mutatione accipi debet 2.413.30

Flentes.

Flentes quare acutiorem vocem emittant 2. 488.10
Flentes quare vocem acutiorem emittant, qui rident grauiorem tom. secundo, cõlumna 481.1.& 488.10
Flentes in tendendo, contrahendóque os vociferantur 2.481.30

Flexio.

Flecti & dirigi quid sit 1.773.1
Flexio quid sit 1.928.40
Flexibilia corpora quæ 1.773.1
Flexus introrsum vsum habet necessarium 1. 973.20
Flexus membrorum diuersus tom.2.colum. 19.60
Flexus omnium excarnes 2.253.40
Flomus in niue gignitur 2.1571.20

Flores.

Flores in nonnullis fructibus concolores tom. 2.1518.30
Flores triti hebetiùs olent, & quare tom. 2. 493.1.& 40
Flores tinctorij 2.1519.1
Flores & suffimenta cur suauiùs è longinquo olent, è propinquo autem herbam alia potiùs redolent, alia fumum tom.2.columna 492.10
Florum generatio 2.1576.30
Florum mira fragrantia circa Aetnam Ciciliæ 2.1546.20
Flos purpuræ quomodo detrahit, & quando deterior 2.89.10
Flos purpuræ vbi & qualis 2.89.1

Florus.

Florus 2.199.1
Florus auis 2.177.50
Florus apud amnes degit, cui color pulcher, & vita commoda 2.177.50
Florus odio equum habet, & quare tom. 2. col.170.1
Florus, spinus, & ægithus odium inter se exercent 2.170.30
Florus vermiculis alitur, & eius magnitudo 2. col.149.1

Fluctus.

Fluctuatio flexuosus est impulsus tom. 1.col. 929.40
Fluctuantia animalia vt morum exerceant 1. 929.40
Fluctus cur antè, quàm flatus erumpat tom.2. col.536.10
Fluctus cur priùs interdum eueniat, quàm venti 2.534.10
Fluctus altioris pelagi cur tardiùs desistant, quàm breuioris 2.537.10
Fluctus pelagi prælati cur superfrangi non valeant, sed parui tantùm, & breues to. 2. col. 535.60.& 538.20

Flumina.

Flumina plurima amplissimáque de montibus fluunt 2.708.60
Flumina quædam absorbentur, & aliis locis redduntur 2.710.20
Flumina quare pinguntur pallida tom. 2. columna 535.30
Flumina sua natura frigida 2.537.1
Fluminum omnium vastissima Danubius & Nilus 2.720.40
Flutæ fugiunt, odorem sentientes tom. 2. colum.70.30

Fluuius.

De fluuiorum ortu 2.708.10
In fluuium eundem semel quidem intrare licere 2.1107.10
Fluuius lapides deferens ardentes circa Scythas Medósque in Thracia tom. secundo, columna 151.20
Fluuius apud Ligyos, qui in sublime attollitur 2.1547.40
Fluuiorum in Antandria mira vis 2.49.1
Fluuios qui pisces amant 2.160.1
Fluxio exercet mero deditos 2.434.10
Fluxiones cerebri quibus maximè accidunt 2. 225.40
Fluxiones pituitæ imbribus similes tom.2.columna 225.40
Fluxus ab excrementis profectus cur leuari non possit, nisi exsuder tom. secundo, colum. 590.1
Fluxus deprauationes conceptuum tom.2.columna 350.60
Fœcundi minùs viri & mulieres pingues 2. 305.20
Fœcunda minùs quæ adipe pinguescunt tom. 2. col.51.1
Fœcunditas propter quid 2.301.40
Fœdera, pactáque quorum gratia ineantur 2. col.795.10
Fœdera, pactáque non faciunt conciues ibidem
Fœdera vt fiant 2.1195.60

Fœmina.

Fœmina quod semen in se mittit, appellatur 2.5.50.& 290.60
Fœmina & si marem à se distinctum non habeat, ex se ipsa generare potest tom. 2. columna 326.60
Fœmina in lucem edita mare citiùs perficitur 2.376.10
Ex fœmina corpus esse, animam ex mare to. 2.col.323.20
Fœmina vt ad marem, sic virgo se habet ad mulierem 2.472.10
Fœmina quasi mas læsus tom.2. colum.321. 20.& 376.20
Fœmina est quadam impotentia 2.308.10
Fœmina sanguine abundat quibusdam locis 2.362.20

Fœmina in chartilagineo genere maior quàm mas 2.379.60
Fœmina infirmior est, ac pilum habet tenuiorè quàm mas 76.20
Fœmina & seruus natura distincta tom.2.col. 748.20
Fœmina & seruus barbaris eodem gradu habentur 2.748.30
Fœmina vt carne, eruribus, pedibus, voce, à mare differat 2.76.20
Fœmina quid 2.5.50
Fœmina contrarium maris 2.363.10
Fœmina de toto animali dicitur 2.29...0
Fœmina in generatione materiam præbet 2. 290.50.& 309.& 310.50.& 326.1
Fœmina circa diem nonagesimum in sinistro latere mouetur 2.136.30
Fœmina omnium animalium in opere sobolis acerbior mare 2.109.30
Fœminæ crebriùs quàm mares gignuntur 2. 89..40
Fœminæ quare non similiter vt mares perficiãtur in genere hominum tomo secundo, columa 376.10
Fœminæ minus venosæ quàm mares 2.306.50
Fœminæ partes quæ propriæ tom.2. columna. 291.20
Fœminæ cur intento corpore mingant, mares minimè 2.468.50
Fœminæ, & viri partes internæ nil differunt præter vterum 2.18.30
Fœminæ in viuiparis minores maribus tom. 2.300.60
Fœminæ vox quàm mari acutior 2.86.1
Fœminæ nulli arma dantur ad pugnam tom. 2.352.20
Fœminæ caro humidior, genua planiora &c. 2.76.20
Fœminæ animalium quæ potissimùm incendũtur libidine 2.120.50
Fœminæ Austri flatu concipiuntur in capris & ouibus 2.123.1
Fœminæ magna ex parte matri similes tom. 2.140.10
Fœminæ omnium animalium ferociunt à partu 2.120.20
Fœminæ piscium viuaciores maribus tom. 2.76.10
Fœminæ quando similes patri tomo secundo, colum 366.20
Fœminam edunt oua oblonga tom.2.colum. 105.20
Fœminam mare calidiorem quidam falsò opinantur 2. 62.20
Fœminam gigni, initium degenerandi est 2. 365.10
Fœminarum virtus 2.1098.1
Fœminarum vesica remotior 2.468.50
Fœminarum corpora quàm marium minora 2.306.60
Fœminarum corpus in longitudinem crescere solet 2.472.10
Fœminarum affectiones 2.167.60
Fœminarum affectus in omni animalium genere 2.168.40
Fœminarum naturæ peruersio 2.145.50
Fœminarum omnium mulier sanguine abundat 2.52.10
Fœminas faciunt aquæ crudæ frigidæ tom.2. 364.50
Fœminas generat magis nouella & senescens ætas 2.364.10
Fœminea corpora à masculis quid differant 2. 1530.20
Fœminea animalia masculis malefica magis & proteruiora 2.1530.1

Fœnus.

Fœnerari super fundi parte aliqua lege Oxei vetitum 2.865.40
In fœnore nummus nummum parit 2.758.1
Fœnoris nomen vnde ibidem
Fœnus maxime præter naturam, ibid.
Fœnus se ipsum auget ibid.
Fœtidior vrina, quæ diutiùs in corpore manet tom. secundo, colum. 495.30

Fœtus.

Fœtura caprarum qualis 2.86.20
Fœturæ humanæ tempus 2.87.1
Fœtura apum & fucorum candida 2.98.20
Fœtura crabronum & vesparum tom. 2. colũ. 99.1
Fœtura quadrupedum ouiparorum tom. 2.col. 103.10
Fœtura quorundam piscium est apua tom. 2. 118.1
De fœtibus orbis 2.894.30
Fœtus quando in vtero formetur 2.136.50
Fœtus humanus ante septimum mensem non vitalis 2.137.50
Fœtus mense octauo vbi vitales sint tom.2.colum.137.60
Fœtus vnde cohæreant 2.368.50
Fœtus incrementum per vmbilicum tom. 2. 325.50
Fœtus partibus aut desinentes aut abundantes vnde 2.369.50
Fœtus quando findatur 2.1.6.40
Fœtus membranis & secundis obuolutus continetur 2.333.40
Fœtus augetur per vmbilici annexum tom.2. 331.1
Fœtus & qui in animalibus, & qui in ouis, principiò vita plantæ viuunt tomo secundo, colũ. 344.20
Fœtus apum quando venit parciùs tom.2.colum.97.50
Fœtus auium incubitu excluditur tom.2. col. 105.20
Fœtus crabronum qualis 2.95.10
Fœtus hominis fœmina, quæ vterum exierit intra tertium mensem indistincta tom.2.col. 136.50
Fœtus hominis grandescens caua vteri subit, & palpitat 2.141.10
Fœtus in vtero moles superior primùm distinguitur 2.130.10
Fœtus in vtero quæ partes primò generentur 2.327.30
Fœtus vrsæ qualis 2.129.50
Fœtuum mors in vtero quando exitialis matribus 2.138.1
Fœtuum in vtero situs qualis 2.140.50
Folia quare supernatent aquæ 2.1509.10
Foliorum generatio 2.1574.30
Fonsiuxta Comium montem oleo fluens 2. 155.10
Fons circa Iapygia cruore defluens tom.2.colum.1548.10
Fons in scotusis Thessaliæ vulneribus medendis efficax 2.1551.40
Fons in Palice Siciliæ iureiurando sacer tom. 2.154.1
Fons apud Cyclopas Thracenses lethalis 2. 1552.1
Fontes ex quibus interitus 2.1463.50
Fontes ex quibus vaticinia 2.1463.60
Fontes ex quibus inediæ tolerantia tom.2.col. 1463.60
Fontes & flumina ex terræ motibus sæpe apparuerunt 2.1568.30
Fontes calidi aquarum tomo secundo, colum. 1463.50
Fontes montibus propinqui tomo primo, col. 708.60
Fontes in supremam fluminum partem non profundi 1.720.30
Fontes in terra varij 2.1463.50
Fontium situs sub montibus 1.710.10
Forceps crustatis validior dexter 2.61.10

Forma.

Forma est vnum 1.424.1
Forma, & natura dupliciter dicitur tom.1.col. 430.20
Forma in naturalibus & artificialibus aliud ipsa per se, aliud mista cum materia 1.567.1
Forma præstantior est materia 2.313.50
Formalis causa 1.432.20
Formam esse naturam 1.430.20
Formam esse 2.1293.30
Formarum forma intellectus 1.834.10
Formarum diuisio 1.39.40
Formagines tomo secundo, colum. 53.50

Formica.

De formicarum coitu & partu 2.99.30
Formicæ studium 2.188.30
Formicæ nihil venantur 2.189.40
Formicæ nulli imperio subditæ sunt tom.2. 4.20
Formicæ quæ equites dicuntur, non sunt in Sicilia 2.165.20
Formicæ quo cauernas suas relinquere cogantur 2.70.60
Formica ciuilis 2.4.10
Formica domicilium sibi parat tom. secundo, colum. 4.30
Formica dentes habet 2.260.50
Formicæ quando nascuntur tomo 2. columna 83.1
Formicæ quare prudentiores nonnullis sanguineis 2.222.20
Formicæ vbi gustus membrum habent tom. 2.238.10
Fori situs 2.887.40
Forum duplex tom.2.colum.887.50

Fortis.

Fortes ante opera quieti, in ipsis feruidi tom. 2.col.636.50
Fortes calida natura sunt 2.496.30.& 497.50
Fortes quare qui loca gelida incolunt, ibid.
Fortes ob metum magistratus coacti tom. 2. col.637.20
Fortes ignorantes 2.638.30
Fortes efficit peritia in bellis 2.637.30
Non fortes, sed pugnaces 2.638.10
Fortes à perturbationibus non verè tomo 2. col.935.50
Fortes ob spem non verè 2.936.1
Fortes homines cur vinosi 2.559.10
Fortes irati habentur 2.637.50
Fortes non verè ab inexperientia 2.935.40
Fortes non sunt feræ 2.935.50
Fortes experientia non verè fortes tom.2.col. 935.30
Fortes ob increpationes legum, & probra 2. 637.1
Fortis non omnia mala contemnit tom.2.col. 635.10
Fortis ex ignorantia non propriè tom. 2. col. 1012.50
Fortis quis propriè dicatur tomo secundo, columna 635.40.& 936.10
Fortis circa maxima terribilia 2.635.30
Fortis in subitis casibus interritus tom. 2. col. 638.30
Fortis metu vacat 2.635.10.& 1010.50
Fortis quatenus metuat tomo secundo, colum. 636.2.& columna 1010.50.& 1011.30
Fortis qua ratione timore vacet tomo 2. colũ. 635.50.& 636.1
Fortis circa quod genus mortis sit tom.2. col. 635.30
Fortis ex morte dolet, & vulneribus tom.2.colum.635.1

Forti potentia opus est tom.2.colum.739.10

Fortitudo.

Fortitudine opus ad negotium 2.892.1
Fortitudinis species 2.1011.50
Fortitudinis proprium quid 2.1079.50
Fortitudinis officium quod 2.1079.50
Fortitudinis comites 2.1075.1.& 1079.50
Fortitudinis iucunditas dolorum incursu obfuscatur 2.638.60
Fortitudinis non veræ quinque modi tom. 2. 637.1
Fortitudo quid 2.622.30.& 636.50.& 1010.40. & 1106.40
Fortitudo ciuilis 2.1011.50
Fortitudo militaris ibidem
Fortitudo in metu & audacia consistit tom. 2. 935.30
Fortitudo circa metus est 2.927.20
Fortitudo circa mortem propriè 2.1012.30
Fortitudo in ferendis terribilibus 2.637.50
Fortitudo horribilia sustinet 2.1013.50
Fortitudo non siue perturbatione gignitur 2. 930.10
Fortitudo in honore Rebuspublicis 2.559.30
Fortitudo scientia à Socrate habita tom.2.col. 637.10.& 855.40
Fortitudo peritia rerum 2.637.30
Fortitudo ex peritia non vera 2.1013.10
Fortitudo per ignorantiam 2.1011.50
Fortitudo ignorantium inconstans tom.2.colum.738.40
Fortitudo ex affectuum impotentia tom.2.colum.1011.50
Fortitudo ex spe 2.1011.60
Fortitudo ex verecundia 2.10 3.30
Fortitudo ex spe ob antè actos successus tom. 2.638.20
Fortitudo ex ira naturalis 2.638.10.& 1012.1
Fortitudo ex ira non vera 2.1012.60
Fortitudo cum potentia superbia est 2.852.60
Fortitudo ciuilis ob infamiam non vera tom. 2.935.60
Fortitudo non vera venalem vitam habentis 2. 639.20
Fortitudo nautarum qualis 2.635.50
Fortitudo coacta 2.637.20
Fortitudo Celtarum furiosa 2.1012.60
Fortitudo non efferat,sed mansuetis, & leoninis moribus adest 2.900.20

Fortuita.

Fortuita bona homines optant 2.659.10
Fortuita aduersa premunt, lædúntque vitam beatam 2.613.1
Fortuita nec semper, nec magna ex parte 1. 908.20
Fortuita non necessariò eueniunt 1.62.50
Fortuita multa prospera,grádiáque beatiorem vitam efficiunt 2.611.1
Fortuita exigua non faciunt ad vitam, ibid.
Fortuitis felix indiget 2.699.10
Fortuitis perferendis honestas elucet tom. 2. 613.1
Fortuiti exemplum 1.908.20
Fortuitorum causæ indefinitæ tomo primo,colum.435.40
Fortuitorum non est demonstratio tom.1.col. 199.10
Fortuitorum num causæ fuerint 1.436.1

Fortuna.

Fors fortuna,& infortunium quid 2.1391.10
Fortuna an in vniuersum aliqua 1.1046.30
Fortuna & casus an sint,dubitatur 1.433.60
Fortuna, & casus inter causas numerantur ibidem
Fortuna causa quibusdam,sed obscura menti humanæ videtur 1.434.50
Fortuna non omnium causa quorum existimatur 2.1047.40
Fortuna quæ esse dicatur 1.435.10
A fortuna quæ pati dicantur 1.436.40
Fortuna quæ fiant 2.1110.40
Fortuna,& mens circa idem versantur tom.1. col.435.40
Fortuna quorum causa 2.1099.30
Fortuna in quibus sit 1.436.30
Fortuna,& casu quæ sint 1.576.1
Fortuna indefiniti causa 1.435.50
Fortuna & casu multa fieri 1.434.10
Fortuna quo à casu differat 1.436.30
Fortuna diuinum quoddam,& excellens tom. 1.434.60
Fortuna secunda an sit deorum prouidentia tomo secundo,col.961.30
Fortuna secun la vbi locum habeat 2.1047.30
Fortuna secunda vnde contingat 2.1046.20
Fortuna prospera & aduersa quæ tom. secundo,col 1099.30.& 1140.10
Fortuna secunda rationis expers tom.secundo, col.962.1
Fortuna prospera petulantes facit tom.secundo,col 892.10
Fortuna aduersa vir studiosus rectè vtitur to. 2.888.50
Fortuna prospera etiam stolidi vtuntur tom. 2.1046.1
Fortuna nemo virtute præditus tom.secundo, col.874.40
Fortuna non à prudentia 2.1045.60
Fortuna quæ fiunt,quo differant ab his, quæ natura 1.437.10
Fortuna bona à felicitate diuersa 2.874.40
Fortuna in quibus causa per accidens tom.1.colum.435.40
Fortuna in iis est, quæ non in nostra sunt potestate 2.961.40
Fortuna in quibus esse videatur tom.secundo, col.961.20
In fortuna nec bene,nec malè viuere situm tomo secundo,col.6 2.40
Fortuna indiget vita humana 2.1611.40
Fortuna dignos non locupletat 2.645.1
Fortuna non agunt inanimata, belluæ, & pueri 1.436.40
Ex fortuna indignorum secunda bonorum dolor,& indignatio 2.624.1
Fortuna domina 2.888.60
Fortuna cæca est 2.564.1
Fortuna incerta est 1.436.10
Fortuna sæpe reuoluitur 2.612.40
Fortuna in aleæ lusu 2.1046.10
Fortuna mutationis causa in Republica tom. 2.837.1
Fortunáne omnis perpetuò inuariabilis tom.1. 39.20
Fortuna varia tom.secundo,columna 961.10. & inde
Fortuna & casus in quibus sint causæ per accidens 1.436.20
Fortunæ mediocris possessio, omnium optima ciuitatibus 2.822.30
Fortunæ prosperitas & felicitas idem quibusdam falso 2.999.10
Fortunæ prosperitas & infortunium quid tom. 1.436.10
Fortunæ prosperitas incerta non sine ratione 1.436.10
Fortunæ bonis abundantes ad obediendum minus idonei 2.822.40
Fortunæ in alterutram partem excessus ciuitatibus damnosus 2.822.30
Fortunæ prosperitas non semper ex beneuolentia dei 2.1154.40
Fortunæ mala quæ 2.1135.40
Fortunæ bona quæ 2.1099.30
Fortunæ quæ adscribantur 1.434.30
Fortunæ secundæ posterorum nil operantur erga maiores 2.613.50
Fortunæ prosperitate indigni honores sibi immeritò vendicant 2.450.10
Fortunam decorè perfert vir bonus tom.2.col. 613.10
Fortunam aduersam moderatè perferre, celsi est animi tom.2.914.10
Fortunam secundam sine virtute non est facile ferre tom.2.450.50
Fortunam secúdam requirit felicitas. 2.961.10
Fortunam negantium rationes tom.1.434.1
Fortunam & casum aliquid esse tom. 1.435.50
Fortunam esse iuxta veritatem declaratio tomo primo,columna 435.1.

Fortunatus.

Fortunati num à Natura homines tom.2.col. 1041.40
Fortunati qui tom.2.1047.1
Fortunati pijerga Deum tom.2.col.114.50
Fortunati superbi. ibidem.
Fortunatorum gubernatorum genus tom.2. 1046.10
Fortunatorum mores tom.2.1143.50
Fortunatus quis tom.2.961.50
Fortunatus,aut infortunatus quis to.1.436.50
Fractio,& ruptura quo differant tom.1.77.20
Fragilia corpora quædam. ibidem.

Frater.

Fraterna amicitia qua sit conditione. tom.2. 712.50
Fratrare quid tom.2.133.40
Fratres cur sese mutuò diligant tom.2.712.50
Fratres vterini qui tom.2.37.40
Fratrum societas oligarchiæ similis. tom.2. 710.50
Fratrum iræ acerbissimæ tom.1.881.1
Fraus in Republica duplex tom.2.819.50
Fraudulenti quibus planta pedis plenior tom. 2.13.50
Fresum omne cor expallatur tom.2.542.1
Fretum vnà cum Luna vbi intumescit, & subsidet tom.secundo,columna 443.60

Fricatio.

Friabilia corpora quæ tom.2.774.50
Fricatio cur plus quàm cursus implere possit corpus tom.2.591.1
Frictiones siccæ cur carnis soliditatem molliantur tom.2.590.50
Frictiones quam ob causam carnem augeant tom.2.590.20
Frictionem pleniorem quæ experiuntur,densantur tom.2.590.50
Frictionis vtilitas tom. 2.col.451.50.& inde

Frigus.

Frigentes singultiunt tom.2.584.60
Frigentes si statim calfiant,indolescunt. tom. 2.462.10
Frigentibus semen aliquando excurrit tom.2. 443. 0
Frigere maximè solemus à vomitu tom.2. 462.10
Frigida tom.2.1164.1.& inde
Frigidiora & humidiora ouum & animal intra se pariunt tom.2.315.20
Frigidiora & sicciora ouum pariunt imperfectũ tom.2.315.30
Frigidi rationes tom.2.218.40
Frigiditas horrorem inuehit tom.2.455.40
Frigiditas loci confert ad tenuem vocẽ 2.395.1
Frigiditas aliqua, naturâ non priuatio in omnibus tom.2.219.5
Frigidum multipliciter dici tom.2.220.20
Frigidum cibo carere facilè pati to.2.268.40

Frigidum tot modis dici,quot calidum. tom.2. 220.20
Frigidorum locorum incolæ fortes, fidentes, & & sperantes 2.447.40
Frigidorum locorum incolæ sunt,ad calidorum incolas tanquam iuuenes ad senes tom.2. 497.50
Frigidos sedile extenuat 2.457.10
Frigora & æstus cur intensiùs fiant in Ponto 2.544.30
Frigore ambustis quare prosit aqua tam calida, quàm frigida 2.424.50
Frigore coniustit alimentum 2.329.20
Frigore cur vox grauior 2.482.10
Frigus quatenus agens sit 1.767.50
Frigus aliquoties calfacere, & comburere dicitur 2.767.60
Frigus magis ad patibilia,quàm ad agentia 2. 767.50
Frigus cur manè acrius, cùm Sol propiùs adsit 2.461.60.& 544.30
Frigus & indurat & densat 2.388.40
Frigus cur acrius aere sudo,apertóq;,quàm nubilo 2.546.20
Frigus cur exercitati vehementiùs sentiant, quã inexercitati 2.461.1
Frigus à teneris assuefaciendum tom.2.colum. 895.10
Frigus citò afficit quod parum est tomo 2.colum.223.40
Frigus cogendo exiccat 2.388.20
Frigus priuatio caloris 2.329.50
Frigus vim habet cogendi 2.220.1
Frigus quos pisces maximè infestet tom.2.colum.154.10
Frigus contrahit tom.2.col. 494.20.543.1.& 496. 40
Frigus an è terra 2.539.50
Frigus lacrymas mouet 2.438.30
Frigus internum pilos erigit 2.439.20
Frigus quare perniones facit,& tollit, tom. 2. 424.60 2.148.50
Fringilla 2.28.30
Fringilla maior iynx 2.165.20
Fringillæ quibus locis degant 2.148.50
Fringillago 2.185.1
Fringillarij accipitres 2.248.1
Frondibus arescentibus venæ tantummodo relinquuntur

Frons.

Frons quid 2.9.40
Frons prima,& maximè sudat 2.428.1
Frons talis,vel talis qualem iudicet tom.2.colum.940.& 1534.30

Fructus.

Fructus maturi quare flauescant tom.2.colum. 1519.20
Fructus decidui cur colore xanthi 2.1519.10
Fructus amari vnde fiant 2.1577.10
Fructus arborum cur vtribus vehementer inflatis valeant incorrupti durare tomo 2. colũ. 532.20
Fructus,quare alij partem radice proximam habeant amariorem, alij postremam superiorem 2.524.50
Fructus quo differt à semine 2.303.30
Fructus concernentia tomo secundo, colum. 5 3.40. & inde.
Fructus quid 2.520.1
Fructus cur dulcissimi in terra Attica. tom.2. 523.30
Fructus nuper editi dilutiores 2.525.30
Fructus peracta concoctione decidant necesse est 2.525.40
Fructu cur aliqua vacent 2.520.1
Fructus quare maturantur paleis tom.2.colũ. 533.40
Fructus noui quare morbosi 2.819.10
Fructuum diuersitas vnde 2.1577.10.& inde
Fructuum figuræ variæ 2.1564.60
Post fructuum esitationem cur vinum vel aquã bibere debeamus 2.532.50
Fructuum acerrimorum causa 2.523.40
Frugibus vescentes aues quæ 2.149.20
Frugilega auis vermiculis alitur 2.149.1

Frumentum.

Frumenta annua 2.339.40
Frumentariæ rei inopia Byzantiorum consiliũ 2.1057.10
Frumentum quare apud Scythas diu in terra maneat 2.523.50
Frumentum in Ponto frigori expositum cur diu reseruari integrum possit 2.495.60
Frumentum cur acriùs in campo gelu deuritur, lacu vel diminuto,vel exiccato tom. 2. col. 539.50
Frustra quid 1.437.1
Frutices inter arbores & herbas mediæ tomo secundo,columna 1563.20

Fuca.

Fuca nidum sibi sternit,& in stragula parit 2. 167.10
Fuca quo cibo vtatur 2.147.40
Fuca bis parit in anno 2.115.50
Fuca mutat colorem 2.167.10
Fucarum mas quo differat à fœmina, tomo secundo, columna 115.50

Fucus.

Fuci carent aculeo 2 97.20
Fuci vt exemptis pennis in alueo reliquorum pennas erodant 2.98.40
Fuci quando expellantur 2.191.50
Fuci vbi gignantur 2.190.60
Fuci genus apum gregale 2.189.40
Fuci magnitudine æmulantur duces tom.2.colum.153.10
Fuci non generant 2.353.30
Fuci quare otiosi 2.353.50
Fucorum consideratio in operationibus & vita 2.190.20
Fucorum copia annis prosperis tom.2.colum. 353.40
Fucorum maior copia ex quibus apibus tom. 2.191.30
Fucorum nullum munus 2.191.40
Fucus 2.97.40.& 189.40.& 190.20
Fucus omnium apum maximus, sed ignauus tomo secundo,columna 191.10

Fulgur.

Fulgur quid tomo 2.colum.1463.30
Fulgur post tonitru edi 2.1463.1
Fulguratio propter frigus suboritur tom.1.colum.735.1
Fulgurum species 2.1463.30
Fulicarum aucupatio 2.184.50
Fulica auis vbi victitet 2.149.50
Fullo insectum volucre, cuius oculis antennæ prætenduntur 2.67.50
Fullo piscis gregalis 2.117.1
Fullo piscis vbi oua sua reponat, ibid.
Fullones vaginipennes 2.67.10
Fulmen quid 2.1463.10
Fulminum species tom.2.1563.10.& inde,& 1.745.& 746.passim
Fumatio non nisi cum lacrymis est tom.2.colum.474.60
Fumo cur homo maximè afficiatur ibidem
Fumus quid 1.775.10.& 60.& 2.219.60
Fumus cur oculos potiùs infestat 2.579.20
Fumus & vapor quomodo differunt tomo 2. colum.492.50
Fumus citissimè oculis protendentibus occurrat 2.576.10
Fumus subiectum ignis 2.219.10
Functio expeditior,dum in latus cubamus sinistrum 2.458.10
Furiosis oculi nigra in angulum exteriorem conuellitur tomo 2.columna 576.40

Fur.

Fur in apum genere 2.191.10
Fur,tertium genus apum,qualis tom.2.colum. 97.30
Fur qui grauiùs puniatur 2.566.1
Non fur qui furatur 2.667.10
Fures 2.647.1
Furta voluntate iniqua cõmittuntur tomo 2. 563.40
Furto cur pœna capitalis,non item contumeliæ statuta sit 2.567.10
Fusanei pisces 2.83.1
Fusanei vt migrent,aut quiescant 2.156.10
Fusus agrestis herba apibus grata tom.2. col. 194.10
Futura nequeunt memoria reperi,sed opinione prehendi, & spe præsumi 1.833.10
In futuris contingentibus regula contradictionis quatenus locum habeat tomo primo,columna 62.10
Futurorum.præteritorúmque non est sensus tomo secundo,colum.883.20

GAlades conchæ tom.secundo,col.52.30
Galena aquæ, oleóve mista fastum efficit tom.2.col.319.1
Galerita alaudarum species,& quare dicta 2. 181.10
Galerucæ 2.95.40
Galerucis pinna in vaginam inclusa est tom. 1.930.40
Galerucis quare pennæ crusta obtectæ tom.2. 269.10
Galguli pastus,& magnitudo 2.149.10
Galgulo inimicus crex 2.170.1
Galgulus pugnat cum lybio 2.169.30
Galgulus incola Peloponnesi 2.149.10
Galgulus & lædus amici 2.170.40
Galgulus colit fruteta,& nemora ibidem

Gallus.

Galli supra Hispaniam colentes asinis carent 2.336.30
Gallica terra quare sine asinis 2.165.50
Galli gallinacei effœminati 2.200.30
Gallinacei salaces sunt 2.4.60.& col.538.50
Gallinacei se inuicem subigunt 2.176.1
Gallinacei vt castrentur 2.201.50
Gallinacei crista qualis 2.29.10
Gallinaceis tantùm maribus datus cantus 2. colum.73.1
Gallinaceis vox post pugnam ibidem
Gallinaceus cristam peculiarem habet tom.2. 29.10
Gallinaceus aliquando matris officio fungitur 2.200.30
Gallinaceus habet appendices 2.36.1
Gallinaceus tempore coitus testes habet conspectiores 2.111.60
Gallinaceus qua sit natura 2.176.1
Gallinaceus ingluuiem præpositam habet ventriculo tomo secundo,columna 34.60

Gallina.

Gallina toto anno parit,mensibus exceptis duobus 2.103.50
Gallina gignit subuentanea sine coitu tom. 2. 340.40
Gallina incubante si tonet,oua pereunt tomo 2.colum.106.1

Gallina pulueratrix 2.2.01.30
Gallinæ iuuencæ quando pariant tom. secundo,col.106.40
Gallinæ quædam pariunt gemina oua tom.2. 108.60
Gallinæ vulgares fœcundiores sunt generosis 2.339.10
Gallinæ quædam præfœcunditate perierunt 2.339.40
Gallinæ Hadrianæ fœcundæ tomo secundo, columna 339.10
Gallinæ cucurientes 2.200.20
Gallinæ cur furiant cùm incubant tomo 2.columnn.471.50
Gallinæ à coitu horrescunt,se excutiunt,& festuca se lustrant 2.106.40
Gallinæ quanto tempore oua excludant tom. 2.106.1
Gallinæ coeunt cum diuersi generis auibus 2. 333.60
Gallinæ generosæ quomodo procreentur 2. 310.30
Gallinæ oua quandoque mollia pariunt tom. 2.105.10
Gallinæ ouum quot diebus à coitu consistat 2. 106.60
Gallinæ quo modo coeunt tomo secundo, colum.78.50
Gallinarum partus sæpe monstrosi tomo secundo,colum.368.10
Gallinarum coitus & partus tom.2.103.50.& 338.50
Gallinarum varietas & fœcunditas tom.2.col. 103.50.& inde
Gallinago 2.181.20
Gallinago hominem mirè diligit ibid.
Gallinaginis consideratio & descriptio tom.2. columna.176.30.& colum.181.20

Gammarus.

Gammari vbi gignantur 2.92.10
Gammari vt senectutem exuant 2.159.10
Gammari consideratio & descriptio tom.2.colum.59.30
Gammari genus cruſtatorum tom.2.col.271.1
Gammari non amant limosa tomo secundo, colum.92.20
Gammari odore escarum capiuntur tomo 2. colum.71.1
Gammari quomodo coeunt,& quando tom. 2.81.30
Gammari facies 2.59.60
Gammari dentes 2.59.40
Gammari cornua 2.59.50
Gammari collum 2.60.1
Gammari pectus ibid.
Gammari pedes 2.58.30
Gammari color ibidem
Gammari fœminæ à mare nullum discrimen 2.60.10
Gammarus quid à locusta differat tom.2.col. 58.40
Gammarorum forcipes 2.271.50
Gaudere quibus oportet,maximum esse ad virtutem consequendam 2.729.10
Gaudia & dolores doceri debet tenera ætas 2. 618.40
Gauia alba vicitat apud mare 2.149.50
Gauia,anas,& harpa,inuicem dissident tom.2. 169.40
Gauia cinerea lacus & fluuios parit victus causa
Gauiæ partus 2.82.50
Gauiæ gula qualis 2.35.1

Gelatus & Gelu.

Gelatus quid 1.664.40
Gelata frigore quæ ad aquam referantur aut terram 1.776.50
Gelu siccitatis excessus 2.47.10
Gelu quid 2.1461.50
Gelu siccum actu,& per accidens potentia, & per se humidum 2.220.30
Gelu densitas humoris & frigoris tom.1.colũ. 665.50
Gelon tyrannus 2.853.30

Gemini.

Geminatio partus homini contra naturæ suæ legem accidit 2.470.50
Gemini ferè similes 2.140.10
Gemini pauci seruantur, si diuersus sit sexus 2. 138.30
Gemini sexus vtriusque cur in cæteris animalibus seruentur,non in homine tom. secundo,col.470.40
Gemini nati infantes cur minùs seruentur tomo secundo,col.376.30
Gemini sæpe in eodem loco vteri tom. secundo,col.371.10
Genæ præcisæ coalescere nequeunt tom. secundo,col.12.40
Genæ cutis non coit vulnerata 2.47.20

Generatio.

Generationem necessariò esse 1.581.20
Generatio quid 1.963.40
Generatio & interitus quid 1.646.30
Generationum motuúmq; alia intellectio, alia effectio est 2.1341.20
Generationem rerum perpetuam esse tom.1. col.674.50
Generationes rerum quare semper durent to.1. 643.30.& seq.
Generationem & corruptionem quidam tollunt 1.599.60
Generatio substantiæ est, non contra tom. 2. 203.20
Generatio,alterius corruptio est 1.644.1
Generationem primam esse impossibile to.1. 535.50
Generatio ex non ente vt statuenda tom. primo,col.645.40
Generatio est ex non ente in ens 2.327.30
Generatio simplex 1.481.30
Generatio non infinita sursum versus tom.2. col.1286.40
Generationum princeps & rector primus,Iupiter poëtis 2.1431.50
Generationem fieri ex finitis æstimare præstat 1.421.30
Generatilium & corruptilium causas inquisiuisse expedit 1.673.10.& seq.
Generationem, qui alterationem esse dicant 1.635.50
Generari simpliciter & interire, quam ob causam quædam dicantur 1.644.10.& seq.
Generari aliquid, atque interire simpliciter an contingat 1.642.30
Generatione posteriora, natura priora sunt, & contrà 2.215.40
Generatione posteriora, specie & substantia priora sunt 2.1367.30
Generatio simplex & naturalis,cui opposita naturalis corruptio, primarum qualitatum opus est 1.761.40
Generatio & corruptio in ipsis contrariis est 1. 555.20
Generationem neque omnium neque nullius simpliciter corporis esse 1.604.60
Generatio substantiam sequitur, non contrà 2.381.30
Generatio ab alteratione quid differat tom.1. 646.10
Generationem ab alteratione differre,non posse defendere,qui omnia vnum esse aiunt 1. 636.50
Generationes ab effectionibus quid differant 2.1340.60
Generatio nulla idem quod finis eius tom.2. columna.697.20
Generationes & ipsum nasci quare naturâ dicantur tom.2.1314.10
Generatio ex contrariis naturalis tom.2.col. 303.20
Generatio & materia priora sunt tempore,essentia rei tom.1.215.50
Generatio ex ouo, in piscibus similiagitur modo tom.2.115.50
Generatio ex ouo piscium & auium quomodo differunt,& conueniunt tom.secundo,col. 112.10.& sequent.
Generatio marium,vel fœminarum in humano genere vnde tom.2.139.40
Generatio multorum est,quia necessaria tom. secundo,208.1
Generationis causa an seminis corpus, an genitale tom.2.306.20
Generationis finis in homine tom.2.colum. 87.10.& 139.30
Generationis naturalis plures causæ, & quæ, & quæ prima sit tom.2.204.30
Generationis principium mas & fœmina, & quare tom.2.290.50
Generandi principia quorundam viuiparorum tom.2.86.20
Generatio & obitus omnium animalium communis est,sed modus diuersi tom.1.colum. 962.40
Generantur ex læsis læsi tom.1.139.50
Generatio in testaceis & stirpibus sine maris officio tom.2.76.1
Generationis ætas matura quæ signa habeat tomo secundo,86.50
Generationi & corruptioni solummodo hæc inferiora obnoxia tom.2.1307.30
Generans in quibusdam generato simile, nec tamen idem, nec vnum numero, sed specie tom.2.1342.50
Generatum quippiam, incorruptibile esse absurdum tom.primo,columna 574.lin.60

Generabile.

Generabile quibus modis dicatur tom.1.col. 571.20
Generabile quomodo prius non esse potest tomo 1.573.20
Generabile & corruptibile se mutuò sequuntur tom.1.574.20
Geniti & ingeniti, corruptibilis & incorruptibilis cognoscendi modos esse tom.1.colum. 571.1.& seq.
Quòd generationis & corruptionis series sit perpetua tom.1.675.1
In generatione naturali causa efficiens materialis & formalis tom.2.1340.40
De generatione,corruptione que rerum,antiquorum opiniones tom.1. columna 599.50. & sequentibus.
De generatione & corruptione Plato non sufficientem determinationem exequutus est tomo primo,columna 638.10.& sequentibus.
De generatione Hesiodi sententia tom.1.col. 600.40
Quod generatur, ex contrario & subiecto quodam fit
Vt generetur hoc ex hoc,dupliciter fit tom.2. 1286.20
In generatione animalium natura pictoris officio fungitur tom.secundo,columna 330. 20
Quibus corporibus generatio conueniat, cùm prima sint corporum elementa tom.1.col, 605.20
Quòd generatio mutua corporum simplicium tom.1.666.10
Quæ generantur,omnia etiam corruptioni obnoxia sunt tom.1.569.50
De generatione qua similes aut disimiles nati maioribus fiant, aliisve, sententia veterum 2.367.10
Ad generationem moderatione coitus opus 2. 364.40
Ingenerabile & incorruptibile nihil casu esse potest 1.576.1
A generationibus & corruptionibus locus tomo primo, columna 283.40

Generosum.

Generosum quid tomo secundo,colum.1142. 50. & eodem tomo, 5.10

Genitale.

Genitale membrum tanquam abiunctum est animal 1.921.10
Genitalia membra nõ eadem omnibus animalibus esse. 2.291.40
Genitalis differentia numerosa 2.23.30
Genitale marium aliis foris est, aliis intus 2. 23.10
Genitalium geminorum quæ causa, & qualia sint 2.372.40
Genitale duobus foraminibus peruium tom. 2.col.18.20
Genitale cerui vesicæ adnectitur tom.2. col. 18.20
Genitale hominis quale,& qua parte intumescit 2.23.30
Genitale homini mari quando & magnitudine, & specie proficit 2.133.40
Genitale locus excrementis seminalibus tom. col.3.4.40
Genitale membrum non habentia quare nõ habent 2.293.40
Genitale membrum quæ habeant, & quæ non 2.293.10
Genitalis hominis deprauatio facit vt mares ab ortu naturæ impubes & infœcundi sint 2. 134.20
Genitalis muliebris & virilis forma tomo 2. 12.50
Genitalium membrorum in quouis animante forma,situs,& differentiæ tomo secundo,columna.35.30
Genitale excrementum cur non omnibus maribus sit, cùm sit omnibus fœminis tomo secundo, columna 323.10

Genitura.

Genitura quid 2.303.& col.445.30
Genitura principium generationis tomo secundo.col.126.40.& col.229.40
Genitura excrementum 2.338.50
Genitura humidum animalibus adnatum 2. 53.50
Genitura humor animalibus postgenitus 2. 226.30
Genitura homor quidam excrementitius & humida natura 2.277.60
Genitura maris in vtero se habet ad menstrua, sicut coagulum ad lac 2.324.40
Genitura quomodo trahit ab vtero tomo secundo,col.324.20
Genituræ corporis consideratio 2.320.60
Genituræ loco pisces thorum habent tom.2. col.52.50
Genitura similis cerebro 2.334.50
Genituræ profluuium quibus accidit to.2.colum.441.1
Genitura quare profluit iis,qui aut labore lassescunt,aut tabe consumuntur tomo secundo, colum.455.10.& seq.
Genitura quo argumento frigida tomo secundo,colum.429.1
Genitura quorundam piscium lauamentum redolet 2.448.30
Genitura in somnis cur præ libidine profluat 2.col.585.20
Genituræ profluuium multis cõturbatis & perterritis tomo secundo, columna 560.60

Genu.

Genu & poples commune femoris & tibiæ 2. 13.50
Genu patella imposita 1.973.30
Genu hominis incuruatur 2.933.30
Genuum flexus secundùm naturam antè fit 2.453.10
Genibus cur magis laboramus ascendentes, descendentes cruribus ibidem

Genus.

Genus multipliciter dici 1.1.50
Genus quot modis dicatur 2.1328.1
Genus quid à proprio differat 1.2.50
Genus quid 1.2.30
Genus est sub quo species collocatur 1.2.20
Genus materia speciei suæ tomo secundo, colum.1380.30
Genus est quoddam totum 1.6.30
Genus singulare in duas differentias diuidentes refutantur 2.208.60
Genus quid ab aliis prædicabilibus differat 1.2.40
Genus specie prius 1.37.1
Genera suis speciebus nomina dant,& definitiones species verò suis indiuiduis tomo secundo,colum.40
Genus quid à specie differat tomo primo, col. 2.40.& sequentib.
Genus à specie vt differat prædicatione tom. 1.5.60
Genus absque suis speciebus esse nequit tom. 2.col.1292.20
Generis & speciei communia 1.11.10
Generis & speciei propria 1.11.10.& seq
Genus quid à differentia differat 1.2.60
Genus quid ab indiuiduis differat tom.1.col. 2.40
Generi & differentiæ communia 1.10.10
Generis & differentiæ propria 1.10.40
Generi cum proprio communia 1.11.30
Generi & proprio propria 1.11.50
Generi cum accidente communia tomo primo,colum.12.1
Generis & accidentis propria 1.12.10
Genera prima decem quasi principia tomo primo,col.5.20
Genera generalissima, & species specialissimæ in quolibet prædicamento tomo primo,columna 2.50
Genus generalissimum quid ibidem
Genus generalissimum de generibus & speciebus & indiuiduis omnibus prædicatur tom. 1.col.6.10
Genera species subalternæ 1.3.50
Genera & species subalternæ quid 1.5.10
Generum subalternorum differentiæ eædem esse possunt 1.17.40
Genere diuersa quæ 2.1328.20
Generum diuersorum & non subalternatim positorum,diuersæ sunt species & differentiæ 1.17.30
Genera prima sunt ens & vnum 2.1383.20
Genus quoduis distrahi non debet tom.2. colum.209.1
Generis & speciei consideratio per totum tom. 2.211.20.& sequentibus
Generis vno nomine quare non appellarunt bestias,tum aquatiles tum volucres tom.2. colum.211.30
Genera animalium summa quæ 2.8.1
Genera sunt quorum vna est tantùm differentia 2.209.1
Generibus in multis & diuersis complura sunt eadem 2.203.50
Genera elementa dicuntur tom.2.col.1313.20

Genera causarum.

Genera causarum tria 2.1094.10
Generibus causarum quædam communia omnibus 2.1144.1
Generum singulorum tempus 2.1094.20
Generum singulorum officium ibid.
Generum singulorum finis 2.1094.30
A genere locus 1.266.1.& 281.50.& 299.10. & 319.50.& 318.20.& sequentibus
A genere & specie locus 1.257.20
A genere subiecto locus 1.281.60
A genere subiecto speciei 1.281.20
A genere differentiæ subiecto locus tom.1.colum.281.40
A generis distinctione locus 1.321.20
A generum communione locus 1.287.1
A generis absentia locus 1.317.60
A generis medij diuortio locus tomo primo, col.334.1
A generis permutatione locus 1.327.1
A genere contrario locus 1.282.40
Genista suppeditat ceram apibus 2.194.10
Gentes regionum frigidarum animo magis quàm ingenio præstant tom.2.col.881.20

Geometria.

Geodæsia & geometria quid differant tom.2. col.1291.10
Geometriæ rationes quæ ex principiis geometricis 2.336.1
Geometer & faber diuersimodè de angulo inquirunt 2.909.50
Geometra dormiens remotiùs quàm vigilans, & vigilans quàm qui iam contẽplatur in potentia est 2.318.10
Germinare cur aliqua non terra contenta sed abscissa aut reuulsa vel recondita, possint 2.524.60
Geryonis tragœdia tomo secundo,col. 519.10

Gibber.

Gibber brachij pars 2.11.20
Gibber hominis cauatus 1.933 30
Gibber è genere squillarum 2.58.40
Gibberis pedes quot,& eorum situs tom.2.colum.58.60
Gibberis tabellæ nulla parte supinæ tom. 2. col.59.1
Gibberum prona pars similis locustarum ibidem
Gibborum halitus cur grauior 2.495.20
Gigni aliquid aliquatenus ex nihilo, aliquatenus è re 1.643.1
Gignit homo hominem,& quare tom.2.colũ. 203.30
Gigni ex contrario vnumquodque tom.2.col. 363.1
Gignendi facultas cur tollitur varicosis tom. 2.446.21
Quicquid gignitur ex aliquo, ad aliquid pergit 2.215.50
Gingiuæ bifida oris compago 2.11.50
Ginnus ex equo & asino 2.338.1
Ginni ex equa & mulo prodeunt tomo 2.colũ. 127.60
Gladij asylo agitantur 2.160.50
Gladiolus 2.57.40.& seq.
Gladio qua parte fel 2.32.1
Gladio quot branchiæ tomo 2. columna. 30.1

Glans.

Glandes in rimis cauernísque saxorum generantur 2.89.50
Glandes non videntur olfactũ habere 2.71.30
Glandes suũm cibus, sed carnem humidam faciunt

ciunt,si solæ dentur 2.162.40
Glandibus esitatis abortum patiũtur oues & aliquando sues 2.162.50
Glandes acerbæ 2.533.20
Glandes inueteratæ fiunt amaræ 2.524.68.& qua parte amariores ibidem
Glandes tostæ refrigeratæ cur deteriores 2. 532.50
Glandula in pene 2.12.70
Glanus siue hyæna 2.150.50
Glanus canescẽpit ibidem
Glanus homini insidiatur ibidem
Glanus sepulchra effodit ibid.
Glaphyra spelunca 5.1544.30
Glaucoma senescẽtibus magis euenit 2.382.10
Glaucoma siccitas oculorum ibidem
Glaucoma cæsis potiùs accidit ibid.
Glauci & Diomedis permutatio 2.670.50
Glaucus & æstate latet 2.157.50
Glaucus piscis pelagius 2.155.20
Glaucus similis sibi in cibo,siue ferat vterum,siue non 2.168.1
Glauco pisci appendices paucæ 2.544.40
Glires latent in ipsis arboribus,& pinguescunt per id tempus vehementer tomo 2. colum. 158.40
Gloria quid 2.1098.20
Gloriosus quis 2.939.60
Gloriosus & iactabundus quis tom.2.column. 938.30
Glurinum à tergore bubulo & nonnullis piscibus 2.47.10
Gnomones dentes asini,vnde dicti tomo secundo.col.117.10
Gnosiæ aquilæ descriptio & natura tomo secundo, columna 183.20

Gobio.

Gobionum partus tom. secundo,col.115.40
Gobiones apud Cretam pinguescunt tomo.2. col.155.10
Gobius albus Euripi non est pelagius tom.2. col 87.1
Gobio piscis litoralis 2.155.20
Gobioni appendices plures 2.34.40
Gobiones ab aqua gobionaria 2.18.1
Gobiones gregales 2.178.10
Gobiones pinguescunt in fluuiis tomo secundo,col.160.10
Gobionum victus 2.147.40
Gorgias sophista 1.404.10
Gorgias Leontinus tom.2.colum.787.10

Graculus.

Graculi partus 2.83.50.& 119.20
Graculus graculo asidet 2.963.50.& 1027.1
Graculi à Veneris vt abacti 2.155.60
Graculus auis de genere monedularum tom. 2. 8.10
Graculus inter minora piscium citò perficitur 2.83.40
Graculus piscis latet per hyemem tom.2. col. 157.10
Graculus piscis vbi degit,& quàdiu fert vterum 2.119.20
Graculus piscis vltimus gregalium parit autumno 2.119.20
Graculus post mullum fœtificat inter algas ibidem
Graculi nonnunquam messe tritici pariunt tomo secundo,columna 119.60

Græcia & Græci.

Græcia vetus 1.711.50
Græcia fusca 2.1171.40
Græci omnes circũ mare positi sunt 2.777.59
Græci veteres qui nunc hellenes 1.712.50
Græcos barbaris dominari oportet 2.748.30
Græci ingenio & animis prestant tom.secundo,col.88.30
Græci quondam emebant vxores inuicem 2. 775.30
Græci armati incedebant quondam ibidem
Græcorum gentes inter se natura differunt 2. 881.30
Gramine oriuntur rediuij 2.95.40
Grammatica pueris discenda 2.899.1

Grando.

Grando gelu est 1.705.50.& 708.30
Grando vt gignatur 2.1461.10
Grandinis ortus & causa 1.706.10
Grandinum ortus non in locis excelsis tom.1. 706.20
Grandines locis clementioribus formantur 1. 705.60
Grando in loco terræ proximo concipitur 1. 705.40
Grandinum ortus verè potissimum & Autumno,fructuúmque temporibus tom.primo, 705.50
Grandinat minùs æstate,quàm verè & Autumno 1.707.10
Grandines cur æstate, tepidioribúsque prouinciis magis ruat 1.706.50
Grandinum copia ingens,magnitudine incredibili,& forma minùs rotunda tom.1.colum. 706.20
Grando vt iuxta Anaxagoram conficiatur to.1. 706.60
Grando morbus quid 2.586.60
Grandines cur lingua contrahat ibidem
Grando concoctionis indicium 2.548.10
Grandines oui nihil ad generationem conferunt 2.106.30
Grandinosi fiunt sues 2.162.30
Grandinosorum suum cognitio ibide
Grano ex vno tritici gignitur fundus tom. 2. 309.10

Gratia.

Gratia quid 2.1134.20
Gratiosus ũbi ipsi lex in ioco 2.656.60
Gratiæ dantem non accipientem sequitur 2. 944.1
Gratia magna quæ 2.1134.30
Gratiarum templum in media ciuitate quare 2.664.50
In gratia qui & quales 2.1114.40
Id cuius gratia in immobilibus est tom.secundo.col.1402.40

Graue.

Graue & leue potentia pluribus modis est to.1. 527.30
Graue absolutè,vel ad aliquid 1.622.30
Graue & leue quid sit, & quæ vtriusque natura 1.641.10
Graue aliquod simpliciter, & leue simpliciter esse 1.620.10.& seq.
Graue quid 1.554.40
Graue in medio quiescit 1.450.60
Grauia leuiáque non eadem vbique videri 1. 620.40
Grauissimum quid 1.554.40
Grauis quis 2.939.10
Grauitas quid 2.939.1.& 1019.10
Grauitatem habent omnia suo in loco præter ignem 1.620.50
Grauiuoca 2.393.50
Graue in turbitate motus consistit tom.secundo.col.193.20
Grauitas vocis superantia quedam tom.secundo,col.13.40
Graue fertur deorsum secundum naturam, sursum præter naturam 2.431.60
Graue omne tendit deorsum tom.2.417.20. & 436.10
Graue generosius acuto tom.2.515.1
Graue exprimi facilius acuto potest tom.2 511.20
Grauius cantantes si absonant cur facilius deprehendi possunt,quàm qui cantant acutius tom.2.513.30
De graui leuique non rectè veteres determinasse tom 1.616.10.& sequent.
De graui & leui non sufficienter Timæum determinasse ibident.

Grauedo.

Grauedine detenti cur neque sternuere neque olfacere possint tom.2.476.20
Grauedine maximè homo cur tentetur tom. 2.475.40
Grauedinem etiam aues sentiunt tom.2.col. 476.30
Grauedo siue coriza quomodo accidit tom.2. 475.40.& seq
Grauedo cur non pro numine habetur tom.2. 583.50
Grauedine conflictantur pueri 2.416.60.
Graueolentia quorum sit tom.1.775.60
Grauido labor vtilis tom.2.376.40
Grauidarum purgatio nonnullis euenit,sed noxia fœtui est tom.1.375.1
Grauida minus auida veneris euadunt tom.1. 474.30
Grauidarum apperitus tom.2.137.20
Grauidæ omnes fugiunt mares, præter mulierem,equam,& superfœtantia tom.2.col. 138.30
Grauidarum plurimæ vino,si biberint,infestantur tom.2.139.10
Grauidæ quando vere & æstate abortu periclitantur tom.1.415.20
Gregales pisces qui tom. 2.columna 171.10

Grus.

Gruum peregrinatio tom.2.col.154.1
Gruum prudentia tom.2.176.50.& seq.
Grues sub duce degunt ibidem.& 2.4.10
Gruum somnus qualis tom.1.176.60
Grues senescentes effici nigriores tom.2.col. 48.50.& 391.20
Gruum pugna inter se tom.2.178.10
Gruum cum pygmæis pugna tom.2.154.10
Gruis collum optabat Philoxenus tom 2.col. 562.7
Grus ciuilis tom.2.4.10
Grus gregalis tom.2.4.1.& 55.1
Grues ex vltimis locis in vltima abeunt tom. 2.154.30
Grues fœminæ quomodo coeunt tom.2.col. 78.50
Grues pariunt oua non ampliùs quàm bina 2. 178.10
Grues peregrè proficiscuntur, & quare,& quò,& vnde tom.2.154.1
Grues volant flatu secundo,& lapidem eas tenere fulcimento falsum tom.2.colum.154.30

Gubernatio.

Gubernatio non omnis dominatio est tom.2. 877.1
Gubernatio liberorum à dominatione seruorum distat ibidem.
Gubernationes Reipub.differunt tom.2.col. 753.20
Gubernatio Reipu.ad vtilitatem ciuium per se, ad suam autem per accidens, exemplo nautæ & gymnastis tom.2.792.30
Gubernatio temperata durabilior tom.2.825.1
Gubernari ab optimis quàm ab vno, num optabilius tom.2.806.1

Gula.

Gula quid 2.242.30
Gula pulmonem habentibus necessaria ibid.
Gula posterior colli pars 2.12.1
Gula constat ex neruo & carne tomo secundo, colum.141.40
Gula carnis speciem refert 2.15.60
Gula ad ventrem perfertur transiens septum transuersum ibidem & 32.50
Gula ab ore dependet spinæ arteriæque continua 2.15.60
Gula intra collum est 2.15.10
Gula in longum latúmque distendi potest 2. 15.60
Gula in paucis piscibus est 2.32.40
Gula crustaris exigua ante ventrem tom.2.colum.60.20
Gula ori annexa cibi inconfecti est meatus ibidem
Gula communis & exangui & sanguineo tom. 2.61.20
Gula quadrupedibus viuiparis 2.31.1
Gula qualis quibusdam auibus 2. 4.60
Gula testatorum 2.6.20
Gulæ situs & natura 2.15.10.& 60
Gula quare sic dicta 2.15.40
Gulæ tactui suauitas esculenti sentitur tom.2. col.280.30
Gulam habent omnia spirantia 2.31.10
Gulosissimus omnium piscium mugil tom.2. 147.30
Gurgulio reciprocat spiritum 2.11.30
Gummi vnde nascatur 2.1576.60

Gustus.

Gustus quare datus animalibus tom.1.840.20. & 861.50
Gustus tactus est tomo 2 col.136.20.& 1. 864. 30.& 838.30.& 867.10
Gustus alimenti sensus est 1.838.30
Gustu tactúque animantia prædita omnia nisi imperfecta 1.393.1
Gustus saporum iudicium habet 2.640.10
Gustum quàm odorem homo habet exactiorem 1.811.50
Gustus tactúsque sensorium in corde constituitur 1.864.30
Gustus instrumentum & saporum non omnibus idem 2.238.1
Gustus instrumentum oportet humidum esse potentia & humectari actu tomo secundo, colum.815.50
Gustabile est sapor 1.815.20
Gustabile non per medium externum corpus 1.815.10
Gustus homini exquisitissimus 2.14.30
Gustus membrum insectis vbi 2.238.10
Gustus membrum non omnibus simile est datum 2.238.1
Gustus qua parte linguæ, & quare datus tom. 2.237.20
Gustandi vestigium geminum 2.231.30
Gustum habent pisces 2.69.20
Gustandi sensorium quod 2.330.30
Gustus voluptate exuberantes cur incontinentes dicimus 2.562.10
Gutta tomo primo,columna 704. 20

Guttur.

Guttur spiritus causa datum 2.242.30
Guttur prior colli pars 2.12.1
Guttur cartilaginoso corpore constat tom. 2. col.142.50
Guttur quare ante gulam positum tomo secundo,143.30
Gymnastica vt exercitationem distribuat 2. col.809.50
Gymnastica pueris discenda 2.899.10
Gymnasiæ insulæ 2.1544.10
Gyrus tomo secundo,columna 850.60

Habere.

HAbendi octo modi 1.38.20.& sequent
Habere quot modis dicatur tomo primo,columna 48.10. 20.& 2. tomo columna 1326.1.10
Ab habentibus eodem modo, locus tomo primo, columna 306. 40

Habitus.

Habilitas à prudentia quid differat tomo secundo,column.696.30
Habilitas & prudentia ratione propinqua sunt, electione verò diuersa ibidem
Habitus à dispositione quid differat tomo primo,col.28.20
Habitus actiuus & effectiuus diuersi tom.2. col.676.50
Habitus contrarius non est contrariorum 2. 68.40
Habitus cur per aliquas scientias, per aliquas non haberi censeatur 2.571.40
Habitus dispositióque qualitatis species tom. 1.col.28.20
Habitus duo contemplandi,& docendi tom.2. col.293.10
Habitus est,& corporis,& eorum quæ circa corpus sunt,applicatio 1.47.30
Habitus & priuatio non opponuntur vt ad aliquid 1.33.30
Habitus & priuatio non opponuntur vt contraria 1.33.50
Habitus inuitat ad opus 2.458.10
Habitus laudabiles virtutes appellantur 2. 616.10
Habitus medius laudabilis 2.626.30
Habitus medius vt acquiratur ibidem
Habitus naturales pueris ac belluis insunt 2. 584.10
Habitus non idem idoneus sanitati & robori 2.461.10
Habitus omnes ex operationibus similibus fiũt 2.617.20
Habitus omnis animi ex voluptatibus & doloribus formatur 2.618.50
Habitus præstantissimus is, cuius vsus opúsve exiterit 2.997.10
Habitus proprium quid 1.47.50.& tom. 2. col.928.20
Habitus quid sint 2.928.1
Habitus qui sint 2.620.20
Habitus quot modis dicatur 2.1325.10
Habitus sequitur differentias operationum 2. 617.30
Habitus vel ex contrariis, vel subiectis cognosci tur 2.618.50
Habitus vocari solent ea quæ diuturniora sunt, neque dimoueri facilè possunt 1.28.40
Habituum corporis distantiæ 2.457.20
Habituum intellectualium enumeratio tom. 2.676.10.& seq.
Habituum signum,voluptas & dolor qui in actionibus 2.618.30
Ad habitudine posteriore locus 1.321.30
Ab habitu & actu locus 1.285.40
Ab habitu & priuatione locus 1.304.50
Ex habitu contrario contrarius cognoscitur 2. 68.50
In habitu & priuatione non potest commutatio fieri 1.34.40
Hadrianæ gallinæ paruæ quidem, sed quotidie pariunt,ferociunt,& sæpe pullos interimunt, & quis eis color 2.103.60
De hæreditatis primæ venditione lex tom. 2. colum.865.40
De hæreditatum pluralitate lex tomo secundo,col.848.
Hærens id est,quod déinceps est, atque insuper tangit 1.484.30
Hæsitantes lingua cur vinolenti fiunt tom. 2. 486.40
Hæsitantes lingua quam ob causam melancholico habitu constant 2.486.30
Hæsitantibus lingua cur impetus dicendi præruat 2.486.30
Hæsitas linguæ est,alteram alteri syllabam iungere properè non posse tomo secundo,col. 485.1
Halcedo,vide Alcedo
Halcion auis,vide Alcyon
Halec, vide Alec

Haliætus.

Haliætus aquilæ quintum genus 2.183.20
Haliætus vnde nomen accepit, vnde viuit, & eius venatio qualis ibidem
Haliæti descriptio & natura ibidem
Haliætus oculorum acie clarissima est, ac pullos adhuc implumes cogit aduersos intueri Solem 2.184.40
Ex haliætis fulica nascitur 2.1544.30
Halitus fœdi in viuis causa 2.494.1
Halitum cur ex ore tum calidum, tum frigidũ reddere posimus 2.587.10
Halituum duo genera ex eodem terrarum orbe assiduè in summum aera efferuntur tom.2. 1461.30
Hallucinari quoties contingat non ob dictionẽ, sed rem ipsam 1.372.40.& seq.
Hallucinatio circa vniuersale primum quo pacto contingat 1.179.20.& seq.
Halonis causæ,generatio,& accidentia tom.1. 747.1.& seq.
Halonem esse circulum,& quid denuntiet 1. 748.20.& seq.
Halo,vide Area
Halosachnæ quid 2.179.1
Halteribus innititur saltãs,& plus salit tomo secundo, columna 450.50

Harmonia.

Harmonia ex contrariis constans tomo secundo,col.1027.30
Harmonia Lydia mista 2.903.1
Harmonia Phrygia distrahit ac rapit animum, & quasi extra se ponit to.2.903.10.& colum. 906.10
Harmonia Phrygia eandem vim habet in harmoniis,quam habet tibia in instrumentis 2.906.10
Harmonia ratio quædam est eorum quæ sunt permista vel compositio 1.791.10
Harmonia sanitati, & virtutibus corporis rectiùs quàm anima competit ibidem
Harmonia secundùm aliquos est temperatio & compositio contrariorum tomo primo, columna 791.10
Harmoniæ Doricæ ratio tomo secundo, colũ. 903.10.& colum.906.20
Harmoniæ non est mouere tomo primo,col. 791.20
Harmoniarum duæ species, Dorica scilicet & Phrygia, ad quarum alteram cæteræ omnes harmoniæ referuntur tomo secundo, colũ. 81.1
Harmoniarum natura distincta 2.903.1
Harmoniis omnibus vtendum, sed non eodem modo 2.905.30
Harmonicæ & perspectiuæ ratio tomo secundo,colum.1411.50
De harmoniis Socratis sententia 2.906.10
Harpa auis cibum sibi à mari petit tom.2.colum.169.40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Harpa,anas,& gauia,inuicem diſsident ibid.
Harpa,piſex,nullus,amici 2.170.40
Hebenus in aquam mergitur, quia partes eius cõpactæ ſunt,& meatus anguſti,nec illos aer ingreditur 2.1576.20
Hector heroica virtute præditus tomo ſecundo,colum.685 30
Hector Troianorum fortiſsimus 2.1150.40
Hectoris fortitudo non vera 2.936.1
Hectorem Achilles interfecit 2.1150.40
Hectici,id eſt, qui conſumpto corporis habitu emarcuerunt,cur acutam proferunt vocem 2.515.60
Hedera apibus grata ad mel conficiendum 2. 98.50
Hederæ copia apud Themiſcyram circa Thermodontem amnem ibidem
Hedera hyeme floret apud Themiſcyram ibidem
Hederæ flos xanthus,id eſt, flauus eſt,fructus niger 2.1518.30
Hegemon Thaſius primus parodiarum ſcriptor 2.1235.1
Helide fœmina,quæ cum Aethiope concubuerat,non filiam forma Aethiopis peperit, ſed natus ex filia erat Aethiops tomo ſecundo, colum.299.60
Hellanocrates Laiſſæus 2.852.1
Helleborus hominibus venenum, coturnicibus alimentum 2.1564.40
Helleſpontias ventus terræ Atticæ, vicinique inſulis imbrem adfert tomo ſecundo, colũ. 557.10
Helleſponto aquilo ventus imbrem adfert ibidem
Helena Theodecti 2.753.1
Heliocopion dum naſcitur,ſpicæ formam videtur habere,poſtmodum in arborem euadit 2.1563.40
Hemiſphærium quomodo neceſſariò exurgat in bullis 2.502.40
Heniochi circa Pontum anthropophagi & homicidæ 2.900.30
Hepar nullam habet arteriam 1.972.1
Hepar,vide Iecur
Heptachordo veteres triten demebant tomo 2.col.511.20
Heptachordi medij neruus acutiſsimus eſt primi tetrachordi 2.514.60
In Heptachordo cur veteres hypaten,& non neten relinquebant 2.511.10
Heracleotæ multas implent triremes, vrbem poſsidentes magis exiguam quàm cæteri 2.881.1
Heracleotici cancrorum genus 2.58.40
Heracleoticorum cancrorum conſideratio 2. 271.20
Heracleoticis cancris oculi quo ſitu tomo.2. col.61.30
Heraclia tunc ſic vocata eſt poſtquam à Tarentinis inhabitari cœpit,nam olim Plios, & Sigium appellabatur 2.1550.10
Heraclides & Paron Aenij,Cotyn peremerunt, patri machantes tomo ſecundo,colũ.852.10

Heraclitus.

Heraclitus durum eſſe dicit pugnare aduerſus iram 2.857.60
Heraclitus contuens vim iræ,videtur repreſsionem eius permoleſtam atteſtari. Difficile enim, inquit, eſt iræ reſiſtere tomo ſecundo,colum.1003.20
Heraclitus Epheſius, ignem priorem aqua, & maximè ſimplicium corporum principium ſtatuit 2.1273.30
Heraclitus Epheſius Mundum factum eſſe aſſerit 1.569.50
Heraclitus opinioni ſuæ hærens 2.688.20
Heraclitus vniuerſa ſemper moueri aut quieſcere vult 1.523.60
Heracliti de odore ſententia 1.870.20
Heracliti dictum, & ſcitum reſponſum de non ſpernendis vilioribus 2.213.10
Heracliti dubitatio 2.1307.10
Heracliti Epheſii de fluxu rerum ſententia 1. 600.40
Heracliti & ſuorum ſequacium ſententia de creatione lapidum, & terræ tom. ſecundo, 539.20
Heracliti obſcuritas 2.1166.40
Heracliti opinio de igne 1.449.50
Heracliti opinio de veritate, & falſitate orationis 2.1387.1
Heracliti ſchola quid de vniuerſo, & corpore noſtro ſentiat 2.494.30
Heracliti ſententia de diſcordia 2.702.30
Heraclito omnia ſenſibilia fluunt 2.1413.30

Herba.

Herba opimat pecus 2.151.20
Herbæ earúmque ſpecies non è materia ſimplici,ſed compoſitione ſunt 2.1570.40
Herbæ & omnia in terra creſcentia ex quinque rebus ſunt 2.1574.1
Herbæ genus cur tantummodo ad ſemen vſque viuere poſsit 2.520.30
Herbæ medicæ prima falx vitio datur: & cùm fœtida aqua rigatur, incommoda eſt tom.2. 152.40
Herbæ nonnullę cur euulſæ germinare poſsint 2.524.60
Herbæ puſillæ in aquis ſulphureis vnde tom.2. 1572.40
Herbarum diuiſio 2.1563.20
Herbarum generatio 2.1570.40
Herbis quæ animalia veſcuntur 2.151.40

Hercules.

Hercules atra bile,& morbo comitiali infeſtabatur 2.567.30
Hercules cur ab Argonautis relictus tom.2. 801.60
Hercules duce fœmina Helim occupauit to.2. 1544.20
Hercules fœminam vnam tantummodo genuit inter ſeptuaginta duos liberos tom.2. 139.50
Herculis arcus in Apollinis Halij templo conſecrati 2.1550.20
Herculis & Iphiclis fabula in ſuperfœtatione 2.138.40
Herculis matris votum 2.1044.1
Herculis monumenta paſsim in Italia extant 2.1548.20
Herculis veſtigia circa Iapygiæ Pondoſiam apparent ibidem
Ab Hercule Herculeus morbus 2.567.30
Ex Herculis columnis incendia,alia iugi flamma,omnique tempore flagrare, alia noctu tantùm Periplus ſcribit 2.1542.30

Herinaceus.

Herinaceus animal viuiparum 2.35.50
Herinaceus teſtes lumbis adhærentes continet, & quare 2.293.30
Herinaceus quare teſtes intus habet tom. ſecundo,296.30
Herinacei erecti coeunt propter aculeos tom. 2.293.30
Herinaceorum aculei vicem pilorum gerunt 2. 8.30.& 386.40
Herinaceorum coitus celeriter fit, & quare 2. 293.30
Herinaceorum pili ſpinis ſimiles 2.47.1
Herinaceorum ſenſus in commutandis cubilibus 2.173.60
Herinaceis præſagium temporis futuri tom. 2.174.1
Hermaphroditorum alterum genitale ratum, alterum irritum tom.2.372.40
Hermotimus Clazomenius tom.2.1274.20

Herodotus.

Herodotus tom.2.columna 1029.20
Herodotus Bryſonis rhetoris pater malè ſentit de vulture tom.2.109.50
Herodotus fabulator, de conceptione piſcium malè ſcribit tom.2.348.10
Herodotus Heracleota ſcribit trochum duplex genitale habere, maris, ac fœminæ, ac ſe ipſum inire tom.2.348.50
Herodotus minimè audiendus, qui Aethiopes genituram colore nigro promere ſcripſit tomo 2.55.10.& 319.30
Herodoti hiſtoria poeſi ſimilis tom.2.1240.20
Heroes inſaniæ morbo correpti 2.567.40
Heroes fili duces veterum tom.2.519.10
Heroum facta dictáque ſcena ſimulat tom.ſecundo,columna 519.10

Heroicus.

Heroica virtus feritati opponitur tom.2.col. 685.40
Heroicæ virtutis exemplum Hector tom.2. 685.30
Heroicus numerus amplus, elegans, & egens harmoniæ tom.2.1168.40
Heroicus numerorum omnium ſtabiliſsimus, & turgidiſsimus tom.2.1253.50
Heri in ſeruos tyrannicum imperium tom.2. 710.40
Heſenus mons Pæoniæ, Pœnicam Medicámque regionem terminat tom.2.1539.10
Heſiodus tom.2.853.20
Heſiodus quid primùm quæſiuerit tom.2.col. 1274.30
Heſiodi carmen de concubitu tam viri quàm mulieris tom.2.446.50
Heſiodi de generatione ſententia 1.600.40
Heſione tom.2.1178.50
Hiaticola auis,id eſt,Charadrius tom.2.177.10

Hiatula piſcis.

Hiatula an vuluam habeat tom.2.347.1
Hiatula pelagica tom.2.155.20
Hiatulæ carniuoræ tantùm tom.2.147.10
Hiatulę dum piſces minores perſequitur, venter procidit tom.2.147.40
Hiatulæ eſt quod pariat,ſed mas deeſt tom.2. 76.1
Hiatulæ omnes grauidæ capiuntur tom.2.co. 115.20
Hinularia aquila tom.2.182.50
Hinularia aquila,vide etiam Pygargus
Hinnulus celeriter increſcit tom.2.colum. 129.10
Hinnuli coagulum profluuio alui medetur tomo 2.54.10
Hinnulos aquila venatur tom.2.184.1
Hipar Dionyſium Syracuſis colonum ſuperinduxit tom.2.842.30
Hipardij feræ deſcriptio tom.2.21.20
Hippaſus Metapontinus ignem principium ſtatuit tom.2.1273.30
Hippeæ Cancri apud Phœnicem magnæ velocitatis tom. ſecundo, columna 58. lin. 50

Hippelaphus.

Hippelaphus apud Arachotas gignitur tom.2. 21.20
Hippelaphus iubatus,& quare ſic dictus tom. 2.21.10
Hippelaphi cornua capræ proxima tom.2.col. 21.30
Hippelaphi,id eſt,equicerui deſcriptio 2.21.20

Hippiæ Athenienſis geſta tom.2.colum.1057. 20.& ſequent.
Hippocrates geometer præſtantiſsimus, in cæteris imperitus,& & ſtupidus tom.2.colum. 1046.1
Hippocratis quadratura tom.1.381.30
Hippodamius mos nouus tom.2.886.30
Hippodami & Mileſiorum Reſpublica tom. 2.773.30.& ſeq.
Hippolocho, Harmodio, ac Ariſtogitoni ſtatuæ in foro poſitæ tom.ſecundo,colum.1108.60

Hippomanes.

Hippomanes à veneficis petitur mulierculis 2. 126.60
Hippomanes deuorat equa vbi pepererit ibid.
Hippomanes in equabus tom.2.121.1
Hippomanis conſideratio tom.2.164.1
Hippon Philoſophus inter cæteros minimè connumerandus propter intellectus eius ſimplicitatem tom.2.1273.30
Hippoſelinum genus apii, ab equo ſic appellatum quaſi equapium dixeris, anno poſtero fructum affert,cúmque attulerit,exareſcit, & cur ita tom.2.520.30
Hippopotamus,vide Equus fluuiatilis
Hippotelæ, id eſt, equimulgi admittuntur, qui aſinas ineant tom.2.127.40
Hippurus piſcis, qui etiam equiſelis appellatur, apertiſsimè per hyemem latet tom.1.col. 157.10
Hippurus piſcis nunquam capitur tom.ſecundo,columna 157.lin.10

Hircus.

Hirci efferantur tempore coitus tom.2.col. 120.30
Hirci pingues minùs fœcundi tom.2.colum. 87.20
Hirci pingueſcentes minus ſeminis habent tomo 2.305.10
Hirci ſpongiæ genus. tom.2.90.50
Hircire dicitur, qui vocem inæqualem mittit tom.2.394.50
Hircire,ſiue hirceſcere tunc vites dicuntur,quoties per nimiam alimenti copiam luxuriantes fructum non ferunt tom.2.col.87.20.& eodem tom.col.305.10
Hirciunt quare coeuntes, aut qui ætate Veneri ſufficienti ſunt,pueri autem non tom.2.col. 446.40
Hirſuties & abundantia pili,excremẽti copiam indicat tom.2.375.10
Hirti homines & aues, cur Veneris ſint auidiores tom.2.469.60
Hirudines volutationibus vtuntur 1.929.40

Hirundo.

Hirundo bis anno nidificat tom.2.109.60
Hirundo bis parit tom.2.85.1
Hirundo cæcos parit tom.2.375.50
Hirundo carne veſcitur tom.2.148.50
Hirundo colorem mutat tom.2.1520.60
Hirundo, falcula, & riparia moribus,& volatu, & ſpecie inter ſe proximæ tom.2.3.50
Hirundo infert iniuriam apibus tom.2.col. 192.50
Hirundo pennis valet, ſed pedibus degenerat tom.2.3.50
Hirundo prima omnium auium parit tom.2. 85.10
Hirundinis æquitas mira in prole nutrienda tomo 2.174.30
Hirundinis induſtria & intelligentia in conſtruendo nido tom.2.174.20.30
Hirundinis pennæ interdum albeſcunt per affectus temporarios tom.2.48.50
Hirundinis pars partus interit tom.2.85.1
Hirundini qua parte fel tom.2.32.1
Hirundini ventriculus longior tom.2.35.1
Hirundinum pullorum adhuc recentium oculos ſi quis ſtimulo vexarit,reſaneſcunt,& cernendi vim poſteà planè recipiunt tom.2.109. 60.& eodem tom.columna 375.50.60
Hirundines locum mutant tom.ſecundo,col. 154.40
Hirundines marinæ ſtridere ſentiuntur tom. 2.72.20
Hirundines nidum conficiunt,ex luto tom.2. 104.60
Hirundines quò ſecedunt condendi gratia tomo 2.158.1.10
Hiſtoriæ naturalis limites quales poni debent 2.203.40
Hiſtorias eas cur libentius audiamus quæ rem vnam exponant,quàm quæ plures tom.2. 510.1
Hiſtorica dictio eſt,quæ maximè propria & elaborata eſt tom.2.1174.40
Hiſtrio ſimul certator & ſimulator eſt tom.2. 512.30
Hiſtrionem cur non appellamus callidum tomo 2.508.50
Hiſtriones cur manè ſolent exerceri tom.2. col.483.1
Hiſtrionis Theodori vox appoſita tom.2.col. 1162.10
Hiſtriones cur moribus improbis magna ex parte eſſe conſueuerunt tom.ſecundo,col. 572.40
Hoc,neutrum ſignificat tom.1.385.20
Holus regium in duo extrema declinat tom. ſecundo,columna 1563.30

Homerus poëta.

Homerus effingit præſtantes tom.2.1235.1
Homerus ex perſona ſua pauca dicit tom.2. 1254.1
Homerus heroicus, comœdiæ normam primus tradidit tom.2.1236.20
Homerus legitimus poëta 2.1234.40
Homerus non omnia Vlyſsis complexus tom. 2.1240.1
Homerus oculatiſsimus tom.2.1239.60
Homerus præ cæteris diuinus tom.2.1252.50
Homerus præcipua laude dignus tom.2.1254.1
Homerus præcipuè alios docuit,quo pacto mendacium ipſum dici oporteret tom.2.colum. 1254.20
Homerus teſtis de Salamine Athenienſibus tomo 2.1119.50
Homeri carmen de capite auulſo loquente tomo 2.255.1
Homeri carmen de Diana tom.2.472.20
Homeri carmen de Zephyris tom.2.552.30
Homeri carmina de Bellerophonte tom.2. col.567.40
Homeri carmen de lethali vulnere in capite equi 2.391.10
Homeri carmen de mari nigreſcente tom.2. 538.1
Homeri locus de vena tom.2.41.40
Homeri Margites tom.2.1236.10
Homeri Odyſſea ex duplici perſonarum genere compoſita tom.2.1243.20
Homeri Odyſſea conſtat partim ex præſtantioribus perſonis,partim ex humilioribus ibid.
Homeri Odyſſeam humanæ vitæ ſpeculum pulcherrimum Alcidamas appellat tom.2.col. 1161.1
Homerum Chij honorarunt, quanquam ciuis eorum non eſſet tom.2.col.1153.10
Ex Homero præceptorum œconomicorum teſtimonia tom.2.916.1.& ſeq.
Homœomera, vt caro,os,neruus,& reliquorum, quódque ea elementis conſtant. Et quòd poſteriora.quorum gratia homœomera ſunt,& ipſorum organa,notiora ipſis ſint tom.2. col.778.50.& ſequentibus.
De homœomeris,ſiue ſimilaribus partibus tomo primo,columna 776.10.& ſequentibus

Homo.

Homo ab homine differt in ſemine habendo tom.2.col.305.1
Homo alui fluentioris, qui longiora habet crura tom.2.202.50
Homo à natiuitate niſi alieno beneficio ſeruari nequit tom.2.474.10
Homo ancipitis naturæ,ſocietatis, & ſolitudinis tom.2.4.10
Homo animal parit tom.2.columna.295.1. & eodem tom.col.314.30.50
Homo animal præfœcundum ſua natura eſt tom.2.374.10
Homo animal vniparum,pauciparum,& multiparum tom.2.372.10
Homo an ſpecificis euariet diſcriminibus tomo 2.8.20
Homo calidus & humidus tom.2.308.50
Homo hominem generat,atque Sol tom.1. 431.60
Homo imperfectiſsimus omnium perfectorum partuum naſcitur tom.2.383.1
Homo imperfectus in lucem naſcitur tom.2. 474.10
Homo mas in vtero citiùs abſolitur quàm fœmina,contrà extra vterum tom.ſecundo, colum.126.20.& eod.tom.colu m.136.50.60
Homo menſe octauo natus, etſi minus, tamen viuere poteſt tom.2.372.20
Homo naturâ armatus tom.2.749.60
Homo nudus & inermis creatus, non tamen idcirco animalium deterrimus tom.ſecundo, col.275.50
Homo quatenus menſura tom.2.1387.50
Homo quot parit, & parere poteſt tom.2. col.138.20
Homo ſeptimo menſe, & decimo naſcitur tomo 1.372.20
Homini tempus geſtandi vterum enorme tomo 2.372.10
Homini viuere cum plantis commune tom. 2.609.10
Homines non iidem numero ſemper ſunt, ſed ſpecie iidem ſeruari poſſunt tom.ſecundo, col.507.50
Homines priſci ex terra geniti tom.2.775.40

Hominis partes.

Homo ætate teneriore partem ſuperiorem habet maiorem inferiore tom.2.23.50
Homo brachia in cauum, crura in curuum contrahit tom.1.933.20
Homo breuiſsimis naribus eſt tom.2.468.50
Homo capite minimo ad ſui corporis proportionem tom.2.571.50
Homo cur inter animantes oculorum pro ſua magnitudine minimum interuallum habet tom.2.468.10.20
Homo cur plus excrementi humidi gerit,quàm ſicci,contrà equus & aſinus tom.columna 477.1.10
Homo cur ſolus, aut certè maximè omnium animantium oculis deprauetur per limitem tom.2.580.10
Homo exiguis & pauciſsimis pilis integitur,niſi in capite, qua quidem parte hirtiſsimus omnium eſt tom.2.21.1
Homo genitale cartilaginoſum, carnoſúmque habet,quod vt parte carnoſa inflari nequit,ſic cartilaginoſa intumeſcit,& excreſcit tom. 1.23.10
Homo inter omnia animalia plurimum cerebri habet,ſcilicet proportione ſui corporis:& inter homines, mares plus, quàm fœminæ tom.2.227.10

Homo mammas habet 2.52.60
Homo mas plurimum seminis emittit proportione magnitudinis tom. secundo, colum. 55.1. & eod. tom. col. 135.50. & col. 308.50. & col. 358.50
Homo mas quando incipit ferre semen genitale, item quando pubescit tom. secundo, colum. 133.20
Homo mas, qui humidior naturâ est, nec valde carnosus, plus seminis emittit tom. 2. colũ. 135.50
Homo maximè celsus, & erectus tom. primo, colum. 925.50. & eodem tom. colum. 931.20. & eod. tom. colum. 960.40. & tom. secundo, colum. 226.20. & eodem tom. colum. 230.10. & col. 274.30
Homo maximè omnium animalium piloso capite, & quare 2.231.60
Homo maximè omnium canescit tom. secundo, col. 381.10
Homo maximè omnium conniuet tom. 2. 232.20
Homo maximè refrigeratam habet sinistram partem 2.245.40
Homo membrorum suorum inflexum eodem è contrario agit 2.20.30
Homo mutat dentes primores 2.24.30
Homo nates habet valde carnosas tom. secundo, col. 22.1
Homo nudissimo inter omnia animalia corpore est, & quare 2.332.50
Homo non similis animal sit, & homo tom. 2. 320.10
Homo nullus calescit ante coitum tom. 2. 389.10
Homo per seipsum augetur, & quo modo 2. 318.20
Homo pilosior ætate prouectus redditur tom. 2.386.50
Homo pilosior parte supina, quàm prona, & quare 2.233.30
Homo pinniger esse non potest 1.931.60
Homo plurimum cerebri, & humidissimum habet 2.14.50
Homo propensior ad vomitum qui latiore pectore 2.202.50
Homo pro specie statuitur 2.214.20
Homo prudentissimus ab Anaxagora dicitur, propter manus 2.275.30
Homo pulmonis & cordis locum calidissimum, & sanguine refertissimum habet tom. 2. colum. 2.16.10
Homo qualis forma, ex Democrito tom. 2. columna 206.10
Homo quando incipit ferre semen, & quando vim genitalem 2.85.50
Homo quare cæteris animantibus excrementosior 2.308.50
Homo quare hominem gignit 2.205.30
Homo quare læuior cæteris animantibus 2. 135.40
Homo quare solus cæteris erectior 2.226.20. & eod. tom. col. 249.50. & col. 274.30. & col. 279.40
Homo quaternis tantùm notis mouetur tom. 2.7.40
Homo quomodo membra sua inflectat tom. 2.20.30
Homo quorum vice brachia & manus habet 2. 274.20
Homo sanguine purissimo & plurimo vtitur, inter omnia animalia 1.960.10
Homo semen emittit sine coitu 2.540.50
Homo simplicem habet ventrem 2.256.40
Homo solus ambidexter nascitur 2.19.50
Homo solus inter animalia erectus incidit 2. 230.10. & col. 240.10
Homo solus prospicit anteuersus, vocémque anteuersus mittit 2.240.20
Homo solus mammas parte gerit priore pectoris 2.19.60. & col. 22.50
Homo solus oculorum varietate notatur tom. 2.10.30
Homo solus pedestrium pedes habet carnosos 2.21.60
Homo superiorem partem ad similitudinem orbis vniuersi sustinet 1.960.40
Homo supinas partes pilosiores habet tom. 2. col. 21.1
Homo suturas plurimas in capite habet, & mas plus, quàm fœmina, & quare tom. secundo, col. 226.20
Homo tenuissima cute, & flatibus redundans 2.466.20
Homo tenera ætate ingredi cur nequeat to. 2. 23.50
Homo vbi iustè increuit, partem superiorem habet minorem, quàm inferiorem tom. 2. 23.40
Homo vngues minimos pro magnitudine habet 2.332.60
Homo vnguibus rectis est 2.46.30
Homo vnus cauda vacat, & nates habet tom. 2. 278.30
Homo vnus cilium in vtraque palpebra obtinet inter ea animalia quę pilos habent tom. 2. 21.1. & 233.30
Hominis alæ oppletæ pilis, & pubes tom. secundo, col. 21.1
Hominis canities bifariàm euenit tom. secundo, 389.60
Hominis caput macilentum, carnéque propè omni exutum est necessariò, & quare tom. 2. 230.30
Hominis caro mollissima ideò est, quòd maximè omnium animalium valeat sensu tactus 2. 236.1
Hominis coeundi tempus innotescit vocis mutatione, testium & magnitudine & specie, sed præcipuè ortu pilorum pubis tom. secundo, col. 85.50
Hominis coitus semper opportunus tom. secundo, 82.20
Hominis cor ad læuam vergit, vt eius partis refrigerationem moderetur, & compenset 2. 32.20. & eod. tom 245.30
Hominis corpus quinquennio ferè dimidium capere videtur totius magnitudinis, quę reliquo toto tempore comparetur tom. secundo, col. 305.1
Hominis cutis non nisi caro putanda est tom. 2. 470.20
Hominis cutis veluti affectus carnis exultat 2. 470.20
Hominis crurum consideratio 2.278.40
Hominis dentium ordo, vsus, forma, & nomina 2.238.40.10
Hominis digitorum vsus 2.276.1. & seq.
Hominis facies quare prosopon dicta tom. 2. 240.10
Hominis facies dúntaxat ea pars dicitur, quæ caluæ subiecta est 2.9.40
Hominis facies inter caput & collum est tom. 2. 240.10
Hominis gibber cauatur, brachiale incuruatur, & humerus in curuum conducitur tomo 1. 933.30
Hominis incessus sine humerorum motu fieri nequit 1.930.10
Hominis pars prior, cur pilosior, quàm posterior est, quadrupedum contrà posterior, quàm prior, setosior 2.475.30
Hominis manus forma congrua 2.176.1
Hominis partes tam superiores, quàm inferiores, ad situm orbis vniuersi superiorem inferiorémque dispositæ sunt tom. secundo, colum. 14.1
Hominis partes posteriores, & crura peculiari modo præ quadrupedibus habentur tom. 2. 278.30
Hominis partes summæ 2.9.20
Hominis pili quare cum summo dolore euelluntur 2.469.20
Hominis saliua plurimis serpentum generibus aduersatur 2.166.50
Hominis sanguis tenuissimus, & mundissimus est 2.51.40
Hominis semen liquescit in igne tom. secundo, col. 445.10
Hominis semen quod fœcundum existat, & quod infœcundum 2.134.60
Hominis semen quale marem, quale fœminam gignat ibidem
Hominis situs in vtero matris qualis tom. 2. 140.50.60
Hominis vesica qualis 2.473.1
Hominis vnius partes naturales, secundùm naturam dispositæ 2.230.10
Homini caluæ osse compacto perficitur tom. 2. 44.10
Homini caluaria serò induratur, & qua de causa 2.226.20
Homini candidi pili per ætatem efficiuntur 2. 47.20
Homini cur lac minus demulgetur pro proportione corporis 2.466.10
Homini cur vni vel maximè oculi deprauantur 2.474.50
Homini expilato cur pilus durior subnascitur 2.469.20
Homini cur nulla iuba data 2.470.1
Homini cutis qualis 2.47.10
Homini labra mollia & carnosa, & quæ separari possunt adiuncta sunt, & quam ob causam 2.235.50
Homini lien prolixus 2.156.10
Homini lingua absoluta, mollissima, & lata, idcirco data est, vt commodiùs sapores percipiat, & literas faciliùs exprimat 2.235.50. & 236.10.20
Homini lingua si talis data non fuisset, maximam literarum partem minimè exprimere posset 2.235.60
Homini mammæ binæ quare datæ sunt tom. 2.276.60
Homini mammæ vbi, & quare ita sunt afformatæ, tam in maribus, quàm in fœminis tom. 2.276.50
Homini manus quare datæ 2.275.30
Homini mari mentum qua ætate, vel quando pilis integi solet 2.134.60
Homini maximè menstrua & aliæ redundant purgationes 2.208.50
Homini nates ad corporis requiem datæ sunt, & quare carnosæ, item femora, & suræ tom. 2. 278.40.50
Homini os paruum 2.25.40
Homini pectus inter lacertos, & qua forma, & quale 2.276.50
Homini pedes omnium animalium maximi proportione magnitudinis, & quare tom. 2. 279.40
Homini penis, & testes absoluti, commodi, propensi, & penduli, à ventre pendent tomo 2. 23.10. & eod. tom. colum. 36.30. & col. 291.60. & col. 292.50
Homini quando, & quo tempore nascuntur dentes maxillares 2.25.10
Homini semen quandiu infœcundum, & quibus annis prolificum 2.134.40
Homini soli inter animalia aures immobiles 2.10.60
Homini tactus præ cæteris animalibus exquisitissimus 2.236.1
Homini tum mari tum fœminæ, futuræ quales 2.44.50
Homini venæ crassæ proportione humani corporis 2.17.10
Homini venter vnus 2.33.20
Homines albi cur oculis vt plurimùm cæsiis 2. 467.10
Homines altero oculo cæsi nascuntur & quare 2.384.40.50

Homines caluescunt parte capitis priore, sed nemo temporibus vel occipite caluescit tom. 2.386.60. & 387.1
Homines capillo crispo, & tortili, cur magna ex parte resimiores sint tom. 2.586.10
Homines carnulenti aut pinguiores minus seminis ob pinguedinem emittunt, & minus Venereum coitum appetunt tom. 2. columna 305.10
Homines cruribus tenuioribus salaciores sunt tom. 2.339.20
Homines cur corpore magno, & qui habitant loca frigida, & calida tom. 2.496.40
Homines, & aues, & genus quodque animantium forte, cur corpore sunt duriori tom. 2. 477.10.20
Homines mares plurimum seminis genitalis habent pro magnitudine corporis, & eorum qui plus tom. 2. 135.50
Homines mares, vide etiam Viri
Homines fœminæ, vide etiam Mulieres, vel Fœminæ
Homines maximè omnium calui fiunt apertè tom. 2. 388.50
Homines nonnulli altero oculo diuerso gignuntur tom. 2. 383.20
Homines partim habent fel, partim non habent tom. 2. 26.1
Homines primò canescunt temporibus tom. 2. 387.1
Homines qui oculis prominentioribus sunt, cur magis à fumo infestantur tom. 2. 576.10
Homines senescentes canescunt capite tom. 2. 386.60
Homines vbi vuluam, & quo loco habent tom. 2. 294.30. & col. 296.40
Hominum capilli crassissimi, ac densissimi, & quare tom. 2. 387.30
Hominum capilli longissimi sunt, & quare tomo 2 387.40
Hominum crura maxima & firmissima sunt tom. 2. 931.20
Hominum cur pili è cicatrice se promere non possunt tom. 2. 470.20. & 50
Hominum & eiusmodi omnium in genere semen genitale spiritu retento emitti est necesse tom. 2. 93.40
Hominum maribus plures dentes, quàm fœminis tom. 2. 25.1
Hominum oculi quomodo euariant tom. 2. 383.10
Hominum pedes quare multifidi, sic diuisi & breuidigiti sint tom. 2. 279.50
Hominum partes priores infirmiores tom. 2. 475.40
Hominum pili coloris causam non sumunt à cute tom. 2. 391.40
Hominum pili cur molliores quò prolixiores tom. 2. 469.40
Hominum prima seminis emissio infœcunda fermè ad procreandum, & minùs efficax, vt plurimùm autem prolem pauciorem generat, & imbecilliorem tom. secundo, col. 85.40
Hominum renes quales tom. 2. 252.50
Hominum tempora, & partes primores, quàm posteriores, celeriùs canitiem sentiunt tomo 2. 47.10
Hominibus acerbis, seueríque & tragicis, & laruis, oculi nigra pars in angulum interiorem incumbit, nares versus tom. secundo, col. 576.50
Hominum vocis consideratio tom. 2. col. 133. 30. & sequent.
Hominibus fœminis quando exurgunt vbera, & qua ætate menstrua erumpunt tom. 2. col. 133.40
Hominibus morbus renum quare difficulter curetur tom. 2. 252.60
Hominibus renum vitio laborantibus, si renes pingues, dolores accidunt minus curabiles, & lethales tom. 2. 254.1
In homine lacerti & crura contrarios viciſsim inflexus agunt tom. 1. 933.30

Hominis industria, & mores.

Homo animalium cæterorum præstantissimus tom. 2. 679.1
Homo animalium omnium sapientissimus tomo 2. 459.60
Homo ciuile & œconomicum animal tom. 2. 724.50. & eodem tom. col. 749.20. & colum. 1038.40
Homo cùm adeò eruditione præditus sit, cur iniustissimus omnium animantium est tom. 2. 563.50
Homo cur discere tam multa & varia possit tomo 2. 572.40
Homo cur cibum sæpiùs humidum capiat, cætera animalia siccum tom. 2. 476.50
Homo cur claudus maximè omnium oriri potest tom. 2. 472.30.40
Homo cur homine gaudet tom. 2. columna 474.60
Homo cur maximè aliud intelligat, aliud faciat tom. 2. 574.10
Homo cur maximè omnium sternutare soleat tom. 2. col. 468.40. & eodem tom. colum. 584. 20.30
Homo cur minimè omnium olfactu valet tomo 2. 584.30
Homo cur minùs monstra parit tom. 2. col. 477.20.30
Homo cur non partu numeroso tom. 2. 468.1
Homo cur omnium animantium prudentissimus tom. 2. 531.50
Homo cur protinus contentiosus redditur tomo 2. 548.30
Homo cur solus varia generationis obtinet tempora tom. 2. 472.40
Homo cur tunc pubescit, dum coire posse incipit tom. 2. 442.30
Homo cur tussic, bos minimè tom. 2. 465.40
Homo cur solus lingua hæsitat tom. 2. 489.10
Homo cur variam & multiplicem agit vocem tom. 2. 489.20
Homo cur viribus debilitatur Austro flante tomo 2. 554.20
Homo cur vnus canescit tom. 2. 477.50
Homo cur vocem acutiorem mittit, cùm inualidior est tom. 2. 486.50
Homo diuinitatis particeps, aut vnus, aut maximè tom. 2. 230.10
Homo dúntaxat coitu prouenit tom. 2. 478.1
Homo & elephas ad summam possunt pertinere senectutem, & quare tom. 1. 941.20
Homo hominis iucundissimus tom. 2. 1030.40
Homo imitandi vim maximè obtinet 572.40
Homo imperfectus prodit tom. 2. 472.10
Homo in coitu vago, varióque plurimùm animo est tom. 2. 464.10
Homo ingenio, cogitationéque plurimùm valet tom. 2. 563.50
Homo lachrymam maximè emittit tom. 2. 474.60
Homo malus millies plura mala, quàm fera facere potest tom. 2. 693.10
Homo mas ad Venerem magis stimulatur tempore hyberno, fœmina æstiuo tom. 2. col. 81.30
Homo mas quando vocem mutat tom. 2. col. 133.30
Homo maximè animalium somniat tom. 2. 74.50
Homo maximè grauedine tentatur tom. 2. 475.40
Homo mente, & ratione magna ex parte viuit tom. 2. 574.10
Homo minimè procul sentire potest, cùm tamen differentiarum sensu maximè omnium valeat tom. 2. 386.20
Homo mortuus, quanquam figuræ formam habet eandem, tamen homo non est tom. 2. col. 206.20
Homo naturâ coniugale magis, quàm ciuile animal tom. 1. 712.40
Homo naturali solertia omnium maximè constat tom. 2. 468.10
Homo naturâ maximè omnium animantium humidus & calidus est tom. 2. 443.1. & eodem tom. col. 469.60
Homo natura calidissima est, ideo plus refrigerationis desiderat tom. 2. 476.50
Homo natura perfectissima est tom. 2. 168.30
Homo omnes sensus habet tom. 2. 68.40
Homo omnium animalium prudentissimus est tom. 1. 331.1. & col. 275.30
Homo omnium marium salacissimus tom. 2. 125.30
Homo omnium maximè animantium cur post coitum dissoluitur, & languescit tom. 2. col. 443.1
Homo omnium maximè animantium cur in coitu plurimum seminis proportione sui corporis emittit ibidem.
Homo omnium maximè animalium sensu facilis tom. 2. 230.10
Homo optimum, & pessimum omnium animal 2. 749.50
Homo perpetuò cicur tom. 2. 4.40
Homo plus viuit quouis animali, excepto elephante tom. 2. 379.50
Homo prauus facilè est mutabilis tom. 2. col. 700.50
Homo principium eorum quæ contrariè euenire possunt tom. 2. 1002.10
Homo principium actuum est tom. 2. 631.40
Homo principium motus cuiusdam est tom. 2. 1001.30
Homo quorum causa laudari, & vituperari soleat tom. 2. 1002.20
Homo quorum causa, quarúmque actionum principium existat, dispiciendum tom. 2. col. 1001.30
Homo ferò sectatur parentes tom. 2. 471.20
Homo solus calculosus quare sit 2. 472.50.60
Homo solus compos sermonis est tom. 2. 488. 60. & 489.10
Homo solus deos veneratur, & colit tom. 2. 572.40
Homo solus ex animantibus numerare nouit ibidem.
Homo solus mutus exisit tom. 2. 489.10
Homo solus oratione vtitur tom. 2. 393.20
Homo solus resupinus cubat tom. 2. 468.30
Homo solus vel maximè morbo comitiali in pueritia ætate capi solet tom. 2. 474.50. & eod. tom. col. 580.10
Homo surdescit, pulmone & arteria repletis, obseptisque tom. 2. 581.40
Homo solus reminiscitur tom. 2. 5.20
Homo solus spe rei futuræ, expectationéque mouetur tom. 2. 249.20
Homo superfœtat, & quare, & quomodo tom. 2. 373.60
Homo vnus ex numero omnium animalium vim obtinet cogitandi tom. 2. 5.20
Homo voluntariorum tantùm, & eligibilium causa tom. 2. 1002.30
Hominis consideratio tom. 2. 133.20. & seq.
Hominis habitus decimoquarto anno mutatur, vt sit fanitari, vel morbo habilior, & qua causa tom. 2. 134.20
Hominis in generando terminus tam maris, quàm fœminæ tom. 2. 87.10
Hominis ingressus varius tom. 2. 23.50
Hominis natura anceps, societatis, ac solitudinis tom. 2. 4.10
Hominis quàm equi vita diuturnior tom. 1. 939.40
Hominis saliuæ vis aduersus venena tom. 2. 166.50

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hominis solùm est agere 2.930.30.& seq.
Hominis substantia atque natura diuina est 2.274.30
Hominis vox cur seriùs perfici solet, quàm cæterorum, quibus data est vocis proferendæ facultas 2.489.10
Hominis vox suauior 2.511.40
Hominis vox vna communis cur varia est, cæterorum simplex 2.489.30
Homini ars, sapientia, prudentia ineſt, brutis autem animalibus quędam vis eiusmodi propria ac naturalis 2.143.30
Homini coitus cur semper opportunus tom.2. 474.10
Homini cur potiùs quàm cuiquam exanimantibus credendum est 2.572.30
Homini erga seipsum amicitia, non in reliquis animantibus 2.1036.30
Homini concumbenti cur oculi potissimùm infirmantur 2.449.1
Homini infortunato iniuriam inferre iniquiùs est, quàm fortunato 2.563.10
Homini morso à phalangio prodest comedere cancros 2.173.1
Homini multa auxilia habere licet, eáq; subinde mutare, & quæ 2.275.60
Homini multiplex pariendi tempus, & quod 2.137.50.& eod.tom.col.378.1
Homini plura quàm cæteris animantibus tempora ferendi vteri, & quæ 2.372.20. & eod. tom.col 378.1
Homini partus geminus contra legem naturæ accidit 2.470.50
Homini qui vigilauerit cur vox asperior redditur 2.480.50
Homini sensus cum omnibus animalibus communis 2.609.10
Homini soli cur sanguis è naribus defluit to.2. 465.50
Homini vox vna, multa genera loquendi 2. 489.30
Hominem qui non benè, sed deterrimè omnium animalium constare aiunt, quia nudum, atq; inermem creatum referunt, non rectè ij sentiunt 2.275.50
Homines à cæteris animantibus differunt, tum quòd aptissimi ad imitationem sunt, tum quòd primas disciplinas imitando acquirunt, & vnusquisque iuxtà imitationibus gaudet 2. 1235.40
Hominem qui præesse iubet, adiungit etiam bestiam 2.807.30
Homines ad annum vsque trigesimum proficiunt, aut copia, aut crasitudine: vbi autem semen ferre non amplius possunt, modo stirpium obarescunt, atque senescunt tom. secundo, 520.50
Homines apud Cedropolim Thraciæ societate accipitrum, quos familiares habent, per paludes aucupantur, & quomodo tom. secundo, 185.20
Homines capite minori qui sunt, prudentiores nascuntur, quàm qui sunt grandiori tom.2. 571.50
Homines claudi salaces nimirum sunt & quare tom. secundo, col. 448.50.60, & eod. tom. col. 469.60
Homines coire cupientes cur pudet fateri, bibere & edere non pudet 2.442.10
Homines cùm exanclescunt, cur furibundi reddantur, metuentes contrà afficiuntur tom. secundo colum. 558.3 .& seq.
Homines cùm orant, cur potiùs exemplis & fabulis gaudent, quàm commentis tom. secundo, col. 8.40
Homines cur maximè fumo affici possint 2. 474.60
Homines cur minùs in aqua concumbere queant 2.445.10
Homines cur potiùs iniusti in re pecuniaria videntur 2.562.50
Homines cur sapientiores locis calidis, quàm frigidis 2.497.40
Homines feri nonnusquam cernuntur tom.2. 473.30
Homines hirciéntes cur fœdiùs oleant, cùm se odorificè vnguentarint tom. secundo, colum. 495.20
Homines cur nana statura proueniunt tom.2. 467.20
Homines ingeniosos, vel philosophos vel politicos, vel poëtas, vel artifices, cur omnes fuisse melancholicos videamus tom.2.567.20 & sequentib.
Homines in regione Aristotelis cur parui to. 2.496.40
Homines irati quomodo afficiantur tom.2. 490.20
Homines iuniores, & mares & fœmine, propter ætatis impotentiam, imperfecta generant 2.134.40
Homines liberi atque ingenui olim ad Choream adire solebant 2.512.20
Homines lingua hæsitantes, cur loqui nequeant voce submissa 2.486.1
Homines magna ex parte secundùm naturam prodeunt 2.143.50
Homines magni cur maiores esse videntur appositi paruis 2.507.1
Homines mares caprire dicuntur quando rem Veneream incipiunt agere tom. secundo, 133.30
Homines mares celeriùs senescunt, qui libidinosi ac salaces 2.131.50
Homines mero dediti quibus vitiis, & morbis vexentur tom.secundo.col.433.30.& seq.& col.567.60
Homines multas proferre literas possunt, cætera animantia non tomo secundo, columna 489.30
Homines naturâ variis affectibus & moribus existunt tom.secundo, colum.567.50.& col. 568.20.30
Homines nonnulli animo defecerunt, cùm alios suspendi, & strangulari viderunt tom. 2.459.30
Homines nonnulli cur rem Veneream cum voluptate patiantur, & alij vel ipsi agere cupiant, alij pati tantummodò gestiant 2.447. 1.& sequent.
Homines omnes tam Barbari, quàm Græci, cur ad decem vsque enumerare consueuerunt tomo secundo, columna 498. 20. & sequentibus.
Homines perire idcirco Alcmæon inquit, quòd suum initium fini coniungere nequeant 2. 508.50
Homines pilosi cur veneris auidiores 2.448.40 50.& 469.60
Homines pilosi libidinosiores, & seminis genitalis ad procreationem copiosiores sunt, quàm læues 2.375.10
Homines pleni cur admodum rigent, cùm tamen pingue omne calidum sit tom. secundo.col.460.60
Homines praui cur potiùs diuites quàm boni 2.563.60
Homines prisci, ignari & imprudentes tom.2. 775.40
Homines prisci neque nobis priores esse possunt propinquitate initij, neque nos illis 2. 507.60
Homines priùs, quàm literas scirent, leges cantabant, ne eas obliuioni mandarent tom.2. 514.30
Homines produntur apud Historiographos, qui nunquam somniarint tom.secundo, columna 74.60
Homines putant, in seipsis esse situm iniurias facere 2.658.30
Homines qui salaciores, ac libidini magis dediti 2.339.10
Homines, quemadmodum cætera animantia omnia somniant 2.73.50
Homines raris dentibus, cur vitam longam agere nequeant 2.474.30
Homines sensum habent natiuum, mutationis factæ à frigore, vel calore tom. secundo. col.153.60
Homines suis ætatibus hyemem æstatémque agunt 2.389.10
Homines virgulam suæ palmæ habentes ductam per totam laritudinem, cur vitæ longissimæ esse possunt tom.secundo, columna 587.40
Homines vnde, & qua de causa locutione vtuntur varia 2.71.30
Homines vrbani, & syluestres 2.210.30
Hominum fœminæ non æquè vt mares perficiuntur 2.376.10
Hominum gibborum, incuruorúmque curvultus grauior, ac fœdior est tom. secundo, colum. 495.20
Hominum in genere filiorum cum parentibus similitudo, & in quibus 2.139.60
Hominum in genere mares potiùs, quàm fœminæ, oblæsi nascuntur, & quare tom. secundo, col. 376.1
Hominum in genere monstra minùs accidunt, in Aegypto tantùm frequentiùs tom.secundo, col. 369.10
Hominum in genere ordo interiorum quomodo describitur 2.272.20
Hominum nonnullis per nietum funditur aluus, aut excrementum vesicæ profluit 2. 264.30
Hominum ora qui ieiunarint, quare grauiùs oleant, quàm eorum qui aliquid ederint to. 2.495.1
Hominum partus euariat prout pater & mater in conceptu afficiuntur tom. secundo, columna 467.10
Hominum pueri viris dementiores, ratione & inferiores, & quare tom.secundo, columna 275.1.10
Hominibus à natura insitum est, à pueris imitari 2.1235.40
Hominibus cùm annus bene cedit, piscibus feliciter degere contingit 2.160.10
Hominibus nonnullis accidit, vt viso somnio, vel in mortem, vel in morbum immutarentur 2.74.60
Hominibus per ætatem euenit Ver, Eestas, Autumnus, Hyems 2.389.50
Hominibus plagam inhabitantibus Meridianam cur pili duri sunt, contrà verò molles his qui sub Aquilonem habitant tom. secundo, col. 469.30
Homines fortes, vide Fortes,
Ex hominum duplici opinione locus Rhetoricus 2.1154.10
Non hominem, sed rationem dominari decet 2.667.30
ὁ, μισάνθρωπος appellat Epimenides Cretenses eos, qui in eadem domo, ac familia degunt, Charondas verò, eos vocat ὑμοσίπνους tom. 2. 748.40
De homicidiis iudicia vt fiant 2.831.30

Honestas, & Honestum.

Honestas in certaminibus præferenda est, non feritas 2.900.40
Honestatis, voluptatísque veræ, nullam prorsus habet vulgus rationem, nec animaduersionem, quippe cùm eas non degustarit tom. 2.741.10
Honesta bona, sunt virtutes, operáque à virtutibus profecta 2.1048.50
Honesta ea sunt, ex quibus splendor aliquis, atque illustris honos in eos, qui aliquid gesserint, emanaturus sit tom.secundo, columna 1191.60
Honesta, iustáque ciuilia, vulgò lege tantùm, nõ naturâ constare existimãtur tom.2.colum. 604.50
Honestum diuturnum est tom.2.722.30
Honestum id est, quod cùm propter se eligibile sit, laudabile est: aut quod cùm bonum sit, idcirco iucundum est, quoniam bonum tomo secundo, 1106.20
Honestum periculum pugnando subit vir bonus, non lupus, neque alia bestia tom.2.col. 900.40
Honestus & bonus quis dicatur tom.2.962. 40.50.& eodem tom.1048.50
De honesto, ac laudabili quæ ad demonstratiuũ genus pertinent tom.2.colum.1106.10.& sequentibus per totum.

Honor, & Honorabilis.

Honorabilis re vera solus bonus est tom.2. 650.40
Honorari à bonis & prudentibus cur appetatur tom.2.708.10
Honor à prudentibus, eorúmque familiaribus, propter virtutem quæritur tom.2.columna 606.20
Honor à quibus præstitus iucundissimus sit tomo 2.1113.1
Honor à Republica quibus conferatur tom. 2.714.60
Honor est existimationis benefactiuæ iudicium tom.2.1098.20
Honor & gloria iucundissimorum est tom.2. 1142.60
Honor finis ciuilis vitæ tom.2.606.20
Honor in iis potiùs qui afficiunt, quàm qui afficiuntur ibidem.
Honor magnus, & exiguus bifariàm capiuntur 2.1017.10
Honor magnus non solùm honorantium multitudine, aut qualitate, aut pretio æstimatur, sed veritate ibidem.
Honor maius bonum quàm pecunia tom.2. 562.50
Honor maximum bonorum externorum tomo 2.649.50
Honor non omnis omnibus tribuendus tom. 2.718.10
Honor parentum, vxoris, & liberorum reputandus tom.2.915.20
Honor secundùm dignitatem, vel contrà to.2. 836.20
Honor virtuti dignus haberi non potest tom. 2.650.20
Honor virtutis, & beneficentiæ præmium est tom.2.714.50
Honoris affectatio seditionum causa tom.2. 836.20.& col.844.1
Honoris appetitio moderata tom.2.623.1
Honoris appetitione carens, mediúsque nomine ibidem.
Honoris partes recensentur tom.2.1098.30.40
Honorem persequuntur homines, vt seipsos bonos esse credant tom.2.606.20
Honorem sectantur elegantes, & industrij homines ibidem.
Honore affici à magnatibus cur appetatur 2. 708.20
Honore suo se priuari vnusquisque pergrauiter fert tom.2.915.30
Honores, magistratus, potestatésque vocantur tom.2.796.50
Honores parui, & diuturni principiò exhibendi tom.2.847.1
Honores si alicui accumulatè dari sunt, non sunt simul omnes posteà auferendi, sed paulatim ibidem.
Honoribus incumbunt etiam ignaui tom.2. 772.10
Ab honorando propter se locus tom.1.270.20
Circa honorem paruum dispositio to.2.623.1
De honoribus in Republica correptio tom. 2.836.40.& eod.tom.col.844.1
Propter honorem potestates, diuitiæque expetuntur tom.2.950.30
Qui honorentur tom.2.1098.30
Hoplosmius Iupiter tom.2.255.1
Hordeatio morbus equorum, cuius nullum remedium est, nisi sponte naturæ emendetur tom.2.163.30
Hordeum attrectantes pistores aut alij, cur imbecilitate afficiantur, & destillationibus tomo 2.531.10
Hordeum, non ita faciliter vt triticũ concoqui potest ibidem.
Hordei quoddam genus in loco quodam circa Scythas prouenit, quod nulli animantium generi, nisi homini tantùm est esui tom.2. 551.30
Hordeo vel integro, vel pinsito, & à gluma separato, boues pinguescunt tom.2.col.152.10

Horrescere, & Horror.

Horremus quare vbi sternuimus, vel minximus tom.2.462.10
Horrescentibus quare pili erigantur tom.2. 462.50.60
Horrescere cur ingesto cibo sæpenumero soleamus tom.2.589.20
Horrescere cur magis soleamus cum alius modo quodam nos tãgit, quàm cùm nos ipsi tangimus tom.2.588.20
Horrescere cur non eisdem in rebus omnes soleamus tom.2.588.30
Horrescere cur, vt aqua frigida, sic etiam calida infusa, soleamus tom.2.461.10
Horrescimus cur ad extremam vrinæ emissionem tom.2.461.20.30
Horrescimus cur tristibus auditis tom.2.459. 20.& sequent.
Horrescunt quidam cùm vestis rumpitur, alij, cùm serra vel acuitur, vel trahitur, alij cùm pumex secatur, alij cum lapillus mola perfrangitur tom.2.588.40
Horribile bifariàm dicitur tom.2.1011.1
Horribilia in vniuersum dicuntur metus effectiua, ea scilicet, quæ dolorem inferunt corruptiuum tom.2.1012.10
Horror aqua calida offusa exoritur tom.2.col. 439.20
Horror pulsu frigoris fieri solet tom.1.colum. 462.50
Horror qualis tom.2.459.60
Horror quare nonnullis sudoribus excitari possit tom.2.431.20.30
Horrores quomodo fiunt tom.2.419.40.& eodem tom.col.462.50
Hospitalitia amicitiæ species tom.2.703.60
Hospitem non plurium esse decet to.2.716.10
Hostium liberi occidendi etiam nihil iniuriantes, parœmia tom.2.1148.40
Hostis, vide etiam Inimicus.
Hudor est qui summa parte alienum continet humorem tom.1.664.50
Hudori siccitas aduersatur ibidem.
Humanæ res distinctæ in contrarietates ab Alcmæone tom.2.1276.10
Humana omnia nequeunt continuè operari 2. 733.50
Humanas res, circulum esse vulgò dicitur tomo 2.507.40
Humanitatis aßimulatio, iniustitiæ comes 2. 1081.30
Humanitatis simulatio, iniquitatis comes to. 2.1076.50
Humerarius neruus tom.2.43.50
Humeri quomodo omnibus animalibus flectuntur tom.2.20.30
Humerorum ossa tom.2.45.1
Humerus hominis in curuum conducitur to mo primo, 933.30
Humectandi modus vnus est, cùm in aquam ex coacta aspiratione mutatio fit, alter, cùm gelu strictum, & densatum liquescit tomo secundo, columna 768.30

Humidum.

Humida constantes natura, cur facilè à labore, æstúque strangulentur tom.2.453.20
Humida omnia suapte natura, quæ in corpore sunt conceptaculis quibusdam tanquam vasculis continentur tom.2.52.30
Humida omnium difficillimè cõcoquuntur 2. 436.20
Humidi & sicci disputatio tom. 2.220.30.& sequentibus per totum.
Humidi genera natiua, & aduata animalibus quæ tom.2.52.50
Humidiora contrahi pleniùs possunt tom.2. 579.60
Humidiora omnia naturæ calidiora occurrunt 2.434.30
Humidis egent siccæ naturæ tom.2.477.10
Humidis siccescentibus, vel siccis humescentibus creari animal potest tom.2.columna 102.50
Humidissima res quæque, & refrigescere, & refrigescere, maximè idonea est tom.2.col. 234.1
Humidum multum, cùm refrigeratum est, in multum frigidum se conuertit tom.2.col. 434.20
Humidum sponte naturæ suæ vetustescens, & exarescens, nigrescit tom.2.1516.30
Humidum vitalius, ad vitam quoque magis aptũ sicco tom.2.354.50
Quæ hument, mollia sunt tom.2.533.20
Humilitate ira sedatur tom.2.1127.20

Humor.

Humor alimentum caloris est tom.2.439.20
Humor aliter huic, aliter illi ineſt animali tomo.2.6.10
Humor aquosus procliuis ad interitum tom. 1.942.50
Humor calidus, accretionis, & vitæ causa est, 1. 942.30
Humor cur in dolio pleno contentus, diffusus in vtres, & cùm vtribus recipi ab eodem dolio posit, & locum tamen vacuum relinquere, quo etiam plus humoris capiatur 2.544.60. & inde
Humor dulcis in mari quòd sit, quo experimento tom.2.146.20
Humor dulcis lauare potest, amarus purgare tom.2.540.50
Humor est, qui ima parte rem humentem, quæ propria sit, tuetur tom.1.664.50
Humor frigidus calori sicco contrarius est tomo 1.769.40
Humor finibus facilè describitur to.1.766.50
Humor grauis est, quia terrenus tom.2.colũ. 496.10
Humor non suis, sed alienis finibus probè circunscribitur tom.1.664.20
Humor nullus sine calore existit tom.2.388.40
Humor omnis conceptaculum desiderare videtur tom.1.247.10
Humor omnis concretus siccus actu & per accidens, potentia tamen humidus existit tom. 2.220.30
Humor potulentus dulcis, aluminúsque est: sed tum minùs corpulentus, tum frigidus est tomo 2.355.1
Humor quem mulieres proliferum vocant, cruentus, aquosúsque est tom.2.140.40
Humor secundùm naturam deorsum fertur tomo 2.487.30
Humor seminalis à fœminis cũ voluptate emissus, nihil confert ad conceptum to.2.323.60

Humor spiritu opus habet, & spiritus humore 1.971.60
Humor tenuior quàm terra 2.489.50
Humor viuificus est 2.315.30
Humoris differentia consors causæ crassi, tenuisque pili 2.387.10
Humoris & humidi natura 2.355.1
Humoris genus quodq; suum colorem pleniùs ostendit, cùm exiguum est, quàm cùm multum 2.424.10
Humori siccitas, & gelatus opponitur tom.1. 694.40
Humorem omne animal continet 2.6.1
Humore calido quæ parum temporis maduere, cùr tumeant, quæ multum, ea collabantur 2.542.20.30
Humore nonnulla liquescunt 3.329.30
Humores animalium postgeniti qui tom. secundo,col.226.30
Humores calorem sequuntur 2.475.50
Humores per æstatem potiùs putrescere solent 2.428.50
Humus crescens in Mylo insula 2.1542.60

Hyæna.

Hyæna colore lupi est, sed hirsutior, & iuba per totum dorsum prædita est tom. secundo,col.130.20
Hyæna fœmina rarò capitur, nam inter vndecim numero, vnam tantùm cepisse venator retulit quidam 2.130.40
Hyænis genitalia maris & fœminæ tom. secundo,col.130.30
Hyænæ cor magnum 2.246.30
Hyænæ descriptio, eius natura, & victus 2.130. 20.& seq.& eod.tom.150.50
Hyænæ sexus qualis 2.348.50
Hyænam inire & iniri alternis annis dicitur ibidem.
Hybernis locis cur æstus fieri vehementiores, quàm tepidis soleant 2.497.10
Hyberno tempore cur flatus de Ortu spirare manè, æstiuo de Occasu post meridiem consueuit 2.556.30.& seq.

Hyems.

Hyems Aquilonia,& ver Austrinum pluuiúmque, Aestas sicca, Autumnum pernicioſum habet,& pueris potisimùm tom.secundo, col.417.20
Hyems si Austrina & pluuiosa fuit, ver autem siccum, & Aquilonium est, cur corpora tam verè quàm æstate morbi exercent tom. secundo,col.415.20.& seq.
Hyems frigoris excessio 2.417.10
Hyems quando grauis esse soleat tom. secundo,col.417.50.& seq.
Hyems ventis Septentrionalibus occupata, ver Austris pluuiisq;, cur æstatem febribus grauem,& lippitudinibus habeat tom. secundo,col.414.50.& seq.
Hyems vnde fieri solet 2.548.20
Hyemem glacialem fieri Boream si duxerit Auster,cur dici soleat 2.554.50.60
Hyeme an potiùs sudandum, quàm æstate 2. 428.40.50.& eod.tom.col.431.1.10
Hyeme cùm currimus, quare màgis rigemus, quàm cùm stamus 2.461.50
Hyeme cur minùs olfacimus,minúsque per gelu & glaciem 2.492.30
Hyeme cur minùs quàm per æstatem, sed pernicioſiùs ægrotetur 2.419.20.30
Hyeme cur sumus somnolentiores tom. secundo,col.482.10
Hyeme cur voces nostræ grauiores tom. secundo,col.482.1
Hyeme meliùs concoquimus,& saniùs viuimus 2.419.20
Hyeme morbi calidi,& humidi 2.414.40
Hyeme pars interior calidior 2.542.60
Hyeme pereunt potisimùm morbo longo laborantes 2.417.1
Hyeme quando dolor capitis, raucitas, & tussis oriuntur 2.415.40
Hyeme quare laborantes magis emoriantur 2. 418.60
Hyeme quare minùs sudamus quàm æstate 2. 432.10.30
Hyeme quare potiùs febres ardentes oriantur, æstate rigores 2.419.30.40
Hygiænon 2.1178.40.50
Hymnorum ante Homerum nulla monumenta 2.1236.10
Hypate antiphonum magis reddebat, quàm Nete 2.511.20
Hypate cur facilè cantatur, parhypate difficilè 2.510.50
Hypate diesi à parhypate discrepat ibidem
Hypate & Nete extrema concentus tom. secundo,col.518.30
Hypate & paranete eadem videtur esse vox 2. 510.50
Post hypaten aptissimè canimus neten tom.2. 517.30
Hypenemia quasi subuentanea oua ab auibus 2.78.1
Hypenemia quæ pariant 2.105.60
Hypenemia Zephyria appellata tom. secundo,col.106.10
Hyperbata longiora vitanda 2.1166.40
Hyperinæ,id est,effœtæ, & aues, & plantæ fiunt 2.339.50
Hypochondrium super vmbilicum est, à cartilagine quasi subcartilagium denominatum 2.12.30
Ex hypothesi locus 1.334.20
Ex hypothesibus non bonis imposibile bene dicere,vt ait Epicharmus tom.secundo,columna.1425.1

Hystrix.

Hystrix latet quo tempore & quot diebus fert vterum 2.129.60
Hystrix villos iaculatur 2.189.20
Hystricis aculei loco pilorum continentur 2. col.8.30
Hystrices hyeme conduntur,sed vtrum propter frigus,an alia de causa ambigitur tom. secundo,col.158.30

IActantia,iniustitiæ comes tom.secundo,columna 1081.30
Iactantia iniquitatis comes tom.secundo,columna 1076.50
Iactabundus is est, qui plura quàm possideat, ostentat,& maiora quàm sint, prædicat to.2. 999.20.& 1019.20
Iacturam quando minùs ægrè ferimus tom. 2. col.563.1
Iam,pars futuri,præteritive temporis est, indiuiduo nunc instanti propinqua tom. primo, col.476.10
Iambicus numerus ipsa oratio multorum est 2.1168.50
In ianua vreum,Prouerbium 2.1101.10
Iapyx ventus ex obuersis Fauoniis à solstitiali occasu mittitur,quem nonnulli Caurum,alij Olympiam nominant tom.secundo,columna 1462.30
Iason Thessalus dixit, opus esse in quibusdam iniuriari,vt iure quoque multa facere possis 2.1116.20
Iasonis aræ 2.1549.40
Iberi adeò proni in mulieres sunt, vt pro vno fœmineo corpore quatuor aut quinque masicula cum mercatoribus commutent tom.2. col.1547.10
Apud Iberos non licebat argentum possidere 2.1547.20

Ibis auis.

Ibis auis, & duo eius genera tom.secundo,columna 181.30
Ibin ore coire, vt apud quosdam increbuit opinio,falsum 2.248.20
Ibes candidæ in tota Aegypto habentur tom.2. 171.30
Ibes nigræ apud Pelusium tantùm habentur 2.181.40

Ichneumo.

Ichneumo cum Phalange dissidet, & Phalanges venatur 2.169.20
Ichneumo Aegypti quomodo aspidem anguem hostem suum aggreditur, & quomodo se armat 2.173.30
Ichneumones tot numero pariunt, quot canes, vescuntúrque eisdem 2.131.10
Ichneumones viuunt circiter annos sex ibidem
Ichneumonum vesparum generatio tom.secundo,col.96.40
Ichniusa insula olim fertilis, hodie sterilis,& quare 2.1548.50
Icos quid 2.1201.40

Ictis.

Ictis genus mustelæ rusticæ 2.174.1
Ictis mellis auida officit aluearibus tom.secundo,col.174.10
Ictis osseum habet genitale 2.23.30.& eo.tom. col.174.10
Ictidis genitale vrinæ distillationibus medetur 2.164.10
Ictidis siue viuerræ natura,& descriptio tom.2. 174.1.10
Ictus cur tumorem,liuorémque suscipiat tom. secundo,col.465.10
Ictus omnis vim habet secandi, aut collidendi, & contundendi 2.456.10

Idea.

Idea absoluti boni inutiliter inquiritur 2.608. 1.& eod.tom.col.993.30
Idea in omnibus communis non est tom. secundo,col.607.1
Idea nulla definiri potest 2.1351.40
Idea numerorum nulla 2.606.50
Idea seu forma res inanis 2.607.40
Idea singularium est(vt quidam aiunt) & separata 2.1351.40
Ideæ magnitudines indiuiduæ veteribus tom. secundo,col.1503.30
Ideæ nihil ad vitam honestam, vel actiones conferunt 2.993.30
Ideæ non in iis in quibus prius,& posteriùs tom.secundo, colum. 606.50.& eodem tom. col.993.50
Ideæ vniuersali & generi copulantur tom. 2. col.1355.30
Idearum vsum nec ad sempiterna sensibilia,nec ad corruptibilia esse 2.1281.50
Ideas asserentium sententia qualis tom.secundo col.1281.1
Ideas exemplaria asserere quibus participetur, vaniloquia,& metaphoras poëticas dicere est 2.1282.1
Ideas non esse si numeri non sint tom. secundo,col.1417.20
Ideas si numeri sint,non posse causas esse tom. secundo,col.1281.20
Idealis homo, idealis equus, idealis sanitas 2. 1290.50
Ab idea locus 1.325.30
Ab idea subiecti locus 1.307.20
Eorum quæ ideam vnam habent, vna scientia est 2.607.1

Quòd

Quòd non sit Idea multis rationibus probatur tom.secundo,columna 606.40.& sequent.

Idem.

Idem ipsum sibi contrarium tom.1.46.10
Idem multiplicitèr assignatum 1.239.40.50
Idem quot modis dicatur tom. 1.239.20.& sequentibus.
Idem secundùm accidens cùm alterum alteri accidit tom.2.1318.10
Idem secundùm accidens, cùm vtrique hoc, & huic vtrunque accidit ibidem.
Idem secundùm accidens quæ eidem accidunt ibidem.
Idem secundùm accidens quot modis dicatur tom.2.1318.10
Idem tripliciter diuiditur tom.1.239.20
Identitas vnitas quædam essentiæ est, aut plurium,aut cùm vt pluribus vtatur tom.2.col. 1318.30
Ab eodem locus tom. 1.300. 50. & eodem tom.col.317.30
Ab eiusdem distinctione locus tom.1.301.30
Ab eodem genere locus tom.1.301.10
Ab eodem,vel parte,locus tom.1.col.297.20

Iecur.

Iecur adipeum è visceribus nonnullis animalibus consistit, vt inter aquatilia cartilagineis, ex quo fit oleum tom.2.50.30
Iecur ad temperiem & sanitatem corporis plurimùm confert tom.2.256.1
Iecur ambigitur an simplex, an bipartitum sit in animalibus,& quare tom.2 col.250.1
Iecur elephanti quadruplò maius bubulo est tom.secundo.33.50
Iecur & lien iuuant cibi concoctionem, & quare tom.secundo,250.50
Iecur hominis rotundum est, & simile bubulo tom.secundo,17.20
Iecur in latere sinistro, lien in dextro visum est tom.secundo.370.10
Iecur magna ex parte, maximóque animalium numero felle caret tom.2.17.20
Iecur non totum habens animal visum tom. secundo,370.10
Iecur omnibus animalibus sanguine præditis inest 2.31.20
Iecur parte dextra positum est tom.2.253.20
Iecur quæ animalia habent tom.2.251.1
Iecur quale serpentibus tom.2.34.20
Iecur quando prodigiosum in animalibus 2. 32.50
Iecur quare necessarium animalibus tom.2. 251.1
Iecur qui habent, si non fissum, dextro latere totum continetur tom.1.32.40
Iecur quibus dulce tom.2.261.30
Iecur quibus morbis laborat tom.2.246.50
Iecur sanguinem venis inclusum habet tom. secundo,245.20
Iecur venæ maiori adnexum est, nulla ex parte aortam attingens tom.2.17.30
Iecur viscerum omnium, excepto corde sanguine refertissimum tom.2.256.1
Iecoris commoditas tom.2.256.1
Iecoris dolores leuantur sanguinis missione flexus interioris brachij dextri quare tom.1. 42.20
Iecoris excrementum fel tom.2.261.50
Iecoris natura pro sita qualitate habet viuendi plus, minúsve rationem ibidem.
Iecoris particula, quæ felli subdita est,dulcissima est tom.2.261.30
Iecoris portæ, eiúsque proprij exitus 2.17.3
Iecoris situs tom.secundo, 17.10.& eodem tom.colum.251.20
Iecore toto carens nullum animal est visum tom.2.570.10
Iecinora bina lepores habere videntur in quibusdam locis tom.2.250.30
Iecinora quibusdam quodam modo bina tom. secundo,32.40
Iecinorum diuersitas in animalibus tom.2. 255.50.60
Iecoraria vena hominis tom.2.39.30
Iecorino pisci appendices paucæ tom.2.34.40

Ieiunium,& Ieiunus.

Ieiunium longiórque inedia calfacit, & sitim adfert tom.1.949.10
Ieiunium sitim parere solet tom.1.495.10
Ieiunium vitiosum corporis, & tabes nasci ex materia solet, quæ inutilis congesta est tomo secundo,columna 590.40
Ieiunantium ora quare grauiùs oleant tom. secundo,495.1.10
Ieiuni intestini positus,& ratio tom.2.258.50
Ieiuni minùs fatigantur laborantes, quàm alij tom.2.450.20
Ieiuni quare celeriùs coeunt to.2.433.30.40
Ignaria auis pugnat cum turture, locus enim pascendi victúsque idem earum est 2.169.30

Ignauia.

Ignauia est vitium animosæ,per quod periculis, & maximè mortis consternantur tom.2. 1079.1
Ignauiæ comites sunt, mollities, effœminatio, torpor,vitæ studium, timiditas, & contentionis detrectatio tom.2.1081.1
Ignauiæ proprium est,quouis metu facilè percelli,& mortis maximè,& noxarum corporis: & arbitrari præstabiliùs esse quomodocunque seruari,quàm pulchrè mortem obire tom. secundo,columna 1080. lin. 60

Ignis.

Ignis ab arte adhibitus, non est pars operis tomo primo.974.50
Ignis ad ignem accessio, Adagium tom.1.col. 954.20
Ignis aëri,aër corpori calorem indit tom.1. 658.40
Ignis æstuaria sine flamma in Pithecusis insulis tom.secundo,1542.30
Ignis alia exiccat,alia humefacit,glaciem liquefacit,salem indurat tom.2.436.40
Ignis artificum instrumentum tom.1.colum. 974.40
Ignis calfacie ad terminum vsque, quem non egreditur tom.2.371.40
Ignis calidus & siccus est tom.1.665.10
Ignis calor proprius est tom.1.868.1
Ignis circa Aritaniam iuxta colles Apolloniatidis,in petra latet,sed superinfuso oleo exardescit tom.2.1542.30
Ignis color lux tom.secundo,colum.1511.60. & col.1512.1
Ignis cur hominem nigrum non reddat, sed fictile,Sol contrà tom.secundo,colum.592. 20.& sequent.
Ignis cur rugare non potest qui ita calidus est,& aqua calida potest tom.2.541.50
Ignis differentiæ,iuxta id quod magis,ac minus est,sumuntur tom.1.975.10
Ignis duobus modis corrumpitur tom.1,col. 609.20
Ignis duplex interitus tom.1.948.20
Ignis & aër cur non putreant tom.2.546.40
Ignis,& aër quomodo ordinentur ad cælum 1. 662.10
Ignis & terra, non in infinitum, sed in opposita feruntur tom.1.565.50
Ignis feruidam naturam habet,& leuem tom. 2.205.60
Ignis feruor caloris est,& siccitatis 1.665.50
Ignis flatu excitatur,& augetur tom.2.425.10
Ignis immodicus deurit,exiguus non coquit tomo secundo,364.40
Ignis in tenebris, & in lumine visibilis tom.1. 810.40
Ignis inter elementa maximè incorporeus 1. 787.1
Ignis Iouis custodia à Pythagoricis appellatur tom.1.592.20
Ignis iugiter ardens, non procul ab Apollonia, vnde odor sulphuris, aluminisque redditur tom.2.1552.40
Ignis maior minorem absumit tom.2.438.30. & eodem tom.col.583.10
Ignis maior celeriùs sursum, terra maior deórsum fertur tom.1.566.10
Ignis mistus,aut immistus tom.1.975.10
Ignis natura sicca est tom.2.868.1
Ignis non æquè calfacit in paruo & magno domicilio tom.2.246.40
Ignis non circa Cyaneas videtur emitti,sed iuxta fretum, quo Sicilia ab Italia distinguitur tom.2.1550.1
Ignis nullum animal generat,& quare tom. 2.320.50
Ignis nullum pondus habet tom.1.621.10
Ignis opera crassescunt illa tantummodo, quæ maiorem aquæ vim habent, quàm terræ 1. 769.50
Ignis principium & causa rerum, ab Hippaso Metapontino,& Heraclito Ephesio,est dictus tom.2.1273.30
Ignis putriliginis omnis expers tom.2.col. 941.40
Ignis quæ resoluit,& quæ mollit to.2.319.30
Ignis quare imbecillior ab arundine, quàm à ligno tom.2.434.20
Ignis quomodo calidus tom.2.219.60
Ignis quomodo magis affert sudorem tom.2. 427.10.20
Ignis secundum quosdam, simpliciter nutritionis & accretionis causa est tom. 1. colum. 805.20
Ignis semper in actu tom.2.1368.40
Ignis successus nullum recipit alimentum 1. 719.1
Ignis summum adurere non potest,cum Sol possit tom.2.592.20
Ignis superiore loco vagans,ab interitu immunis tom.1.940.10
Ignis vacuum tom.1.622.60
Ignis vires omnium minuit, quia vim obtinet commutandi tom.2.533.40
Ignis vt in corporibus agat tom.1.974.40
Igni albedo tribuitur tom.2.460.10
Ignem gigni multiplici ratione Cæneus aiebat tom.1.187.40
Ignem non patitur neruus, cùm vena patiatur tom.2.44.1
Ignem tandem omnia fieri censuit Heraclitus tom.1.449.50
Igne illiquabilia quæ tom.2.356.10
Igne in medio in Cypro insula nascuntur bestiolæ pennatæ, paulò musceis gradibus maiores, quæ per ignem saliunt atque ambulant tomo secundo,96.10
Igne non absumitur Salamandra, imò (vt fertur) ignem extinguit tom.2.96.20
Igne procreari vireonem auem quidam fabulantur tom.2.1170.1
Ignes æstuantes iugiter in Media Psittacine, regione Persidis, flamma pura, lucentéque effagrantes, diu conspicui noctúque tom.2. 1542.20
Ignes æstuantes in Pamphylia noctu tantùm conspicui ibidem.
Ignes emergentes circa Lydiam, septémq; dies ardentes tom.2.1542.40
Ignium crater in Sicilia ibidem.
Ignium incendia extra columnas Herculis perpetua,alia noctu tantùm tom.2.1542.30

Ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ab igne diuersa quædam,& ignis naturam minimè habentia, lucem reddunt tom. secundo,col.1512.
Cùm ex igne fiat aqua, & ex hac rursus ignis, quia subiecta natura vtrisque communis est: quomodo ex igne, aqua,& reliquis elementis fiat mistum aliquod,vt caro,neruus:Quæstio 1.671.20.& seq.

Ignorantia.Ignoratio, & Ignorans.

Ignorantia naturalis 2.943.1
Ignorantia per negligentiam tom. secundo, colum.633.20
Ignorantia pœnalis legum,rerúmque scitu necessariarum,& facilium ibidem.
Ignorantia quæ sanabilis 2.1305.60
Ignorantia sibi causa 2.1006.1
Ignorantia singulariumcommiserationem,veniámque habet 2.628.20
Ignorantia vniuersalis reprehenditur ibidem.
Ignorantiæ cùm quis sibi causa fuerit iure criminis arguitur 2.942.50
Ignoranti propositionum mediatarum quo pacto per syllogismum generetur tom.1. 193.1.& seq.
Ignoratio quæ deceptio sit 1.191.30
Ignoratio sensibilium scientiæ tom.1.colum. 194.20
Ignorationis pœnalis cuius quis sibi causa tomo secundo 633.20
Ignorans ea quæ facit, ex eo quòd ignorat, ea inuitus facit 2.1005.60
Ignorat nemo actionum circunstantias, modò non sit insanus 2.628.40
Ignorat prauus omnis quæ agere oportet, & à quibus est abstinendum 2.628.20
Ab ignorante quod fit,inuoluntarium est tom. secundo.col.1005.50
Ab ignorantia factum quid tom.secundo,colũ. 628.10.& eod.to.col.1005.59
Ab ignorãtibus,& ob ignorationem facta ignoscenda 2.669.60
Cum ignoratione peccata quæ tom.secundo, col. 669.10
Ex ignorantia agens, non sponte,neque inuitus tom.secundo,col.628.10
Ex ignorantia & inuitus agens quis ibidem
Ex ignorantia iniustum iudicium tom. secundo,col. 671.20
Ob ignorantiam,& ignorantem agere,vt differant 2.628.20
Per ignorantiam quæ fieri dicantur tom. secundo,col.942.50
Vt ignoret aliquis id quod agit tom. secundo, col.628.40
Ab ignotiore,locus 1.295.10.& eodem tom.colum.315.50
Ab ignotiore conuenientia,locus tom.primo, col.295.20
Inhorrescere cur ad extremam vrinæ missionem soleamus 2.461.20.30
Inhorrere cur vbi sternuimus, vel minximus, plerunque soleamus 2.462.10
Vt inhorrescamus cur quædam in actionibus efficiant 2.459.20.& seq.
Ileo, id est, tenuioris intestini morbo, laborant equi domestici, & eius mali indicium, & remedium 2.163.20
Ilia quid 2.12.20
Ilium dolores Medici attribuunt atræ bili tomo secundo,col.568.40
Ilium situs ibidem
Iliacum tertium turdorum genus minimum, minúsque maculis distinctum tom.secundo,col 180.30
Ilias parua 2.1153.1
Ilias simul atque Odyssea vna tantùm Tragœdia,duabus ad summum elaudi possunt, parua verò Ilias, exocto ampliùs constat ibidem.
Ilias simplex,atque patheticum continet genus, Odyssea complicitum 2.1213.20

Illiberalis, & Illiberalitas.

Illiberalis alij nemini,nec sibi prodest tom. secundo,col.646.1
Illiberalis atque auarus in capiendo exuperat, in erogando deficit 2.622.50
Illiberalis dicitur is, qui omnibus parcit tom. secundo,col.999.30
Illiberalis est is,qui magis quàm oportet,omni acquisitione gaudet,omnique amissione dolet 2.1016.1
Illiberales sunt aleatores, & fures, atque latrones,qui in turpi lucro versantur, & quæstus gratia omnia agunt, & probra sustinent tomo secundo,col.646.60
Illiberalitas est vitium quo lucrum vndicunq; oblatum sectantur 2.1074.30
Illiberalitas quid 2.622.4.& 1082.1
Illiberalitas sordida,iracundiæ comes tom.secundo,1080.60
Illiberalitas turpe vitium 2.1077.1
Illiberalitatis indicia pudorem habent tom.secundo,col.1132.30
Illiberalitatis indicia quæ 2.1132.20.30
Illiberalitatis comites 2.1077.1.& eodem tom. col.1082.10
Illiberalitatis proprium est,maximi pecuniam facere,& in faciendo lucro probrum nullum inesse putare 2.1076.60
Illiberalitatis tria genera sunt, scilicet, turpilucrium,parcitas, & tenacitas tom. secundo, col.1076.50
Ilotes Lacedæmoniis in casibus aduersis nunquàm insidiari destiterunt tom.secundo,colum.776.10
Ilotes persæpe à Lacedæmoniis defecerunt tomo secundo,col.781.10
Illusio scurrilitate libero magis idonea tom. secundo,col.1184.10
Illyrica terra asinos paruos quare habet tom. secundo,col.165.40
Illyrij qui & Taulantij vocantur, qua industria ex mellis vina reddunt tom. secundo, colum.1541.20.30

Imaginatio.

Imaginatio bestiis non inest 1.828.1
Imaginatio deliberatiua in solis rationalibus est 1.837.30
Imaginatio diuersa est à sensu,mentéque tom. 1.827.30
Imaginatio, & existimatio, non idem tom.1. 827.30
Imaginatio in nostra potestate collocatur ibidem.
Imaginatio non est opinionis sensúsque coniunctio 1.828.30
Imaginatio non est sensus 1.828.1
Imaginatio non idem quod opinio tom.secundo,col.828.20
Imaginatio qualis motio sit 1.828.60
Imaginatio sensitiua brutis etiam inest tom.1. 827.20
Imaginationem properè sequi esse melancholicum 2.486.30
Per imaginationes bestiæ & homines multa agunt 1.829.20
Per imaginationem multa aguntur, & vera falsáque esse potest 1.828.60

Imago.

Imago quid à translatione differat tom secundo,col.1165.20
Imagines ad vrbanitatem quatenus conferant tom.secundo,col.1173.60
Imagines & picturæ quare gratæ tom. secundo,col.1135.50
Imagines orationis laudantur tom. secundo, col.1173.50
Imagines orationis solutæ, sed rariùs accommodantur 2.1165.20
Imagines quodam modo translationes sunt tomo secundo.col.1175.50
Imaginum multarum cælestium, velut hiatuum, fouearum, colorum cruentorum, nocte apparentium, causæ tom.1.columna 696.10.& seq.
De imagine 2.1165.20.& seq.

Imber.

Imber à gutta quid differat 1.704.20
Imber concoctionis indicium est to. secundo, col.548.10
Imber gignitur ex compressu nubis amplioris tom.secundo,col.1461.60
Imber hyems est flatibus familiarissima tom. secundo,col.551.40
Imbrem cur non iidem venti vbique afferant tom.secundo,col.548.10
Imbres augent apum sobolem tom. secundo, col.97.50
Imbres ex vaporum exhalatione tom. secundo,col.225.50
Imbres prosunt piscibus, exceptis nonnullis, & quidem paucis 2.159.40
Imbres vincunt murium incrementum, prouentum,& celeritatem 2.132.20
Imbrium generatio 2.225.50
Imbrium signum à bubus quomodo sumitur tom.secundo,col.125.10
Imbribus magnis multa apparent animalium genera,quæ antè vel nunquàm,vel rarò visa fuerint 2.157.60
Post imbres cur desistunt flatus tom.secundo, col.548.10

Imitatio.

Imitandi vim homo omnium maximè obtinet tom.secundo,col.572.40
Imitando homines primas disciplinas acquirunt 2.133.40
Imitatio exercetur numero, sermone,harmonia 2.133.50
Imitatio fit vel meliorum,vel similium,vel deteriorum 2.1234.50
Imitatio harmoniam sine numero vsurpans, saltantium est 2.1233.50
Imitatio hominibus à natura insita à pueritia 2.1235.40
Imitatio iucunda 2.1113.40
Imitatio nudis sermonibus, metrísq; constans, opopœica est 2.1233.60
Imitatio tota in actione versatur tom. secundo,col.1237.50
Imitationibus vnusquisque gaudet tom. secundo,col.1235.50
Ad imitationem homines aptissimi tom.secundo,col.1235.40
Quæ imitatio harmonia simul & numero vtatur 2.1131.50
Vtrum imitatio tragica, vel opopœica melior 2.1258.20
Immanes naturâ, ratione carent, sensúque tantummodo viuunt 2.691.40
Immanes non naturâ,sed ob morbos aut comitialem, aut insaniam, ij sunt morbosi ibidem.
Immania facta ob insaniam morbum, & consuetudinem 2.691.10.20
Immanior improbitas est, per quam voluptates sibi comparant, ludibrio alios habentes 2.1081.30
Immanior improbitas iniustitiæ species tom. 2.col.1081.20
Ab immanitatis affectu non superati tom.2. col.691.50
Ab imminutione,locus 1.318.1
Immobile non omne quiescit tomo primo, col.474.40
Immobile quot modis dicatur tom.1.col.483. 40.50.& tom.2.col.1366.20
Immodicum minùs consentiens tomo secundo,col.453.40
Immodicum suspectionem plurimùm suggerit 2.507.10
Immortales nosipsos facere decet, quo ad fieri potest 2.738.30
Immortalitas,Dei operatio est tomo primo, colum.580.50
Immortalitas est perpetua vita ibidem
Impar medium numeri obtinet 1.872.40
Impatibilius quod validius 2.519.50
Impedati vt impedarum non potest esse species 2.209.20
Impennati vt tale non potest esse species ibid.
Imperiti syllogismos secundum accidens cõtra sapientes struunt tomo primo, columna 375.50 ibid.
Ab imperitis periti arguuntur
Cum imperitis ratione contendere absurdum tomo secundo, columna 989.50

Imperare,& Imperium.

Imperantis & subditi differentia in pluribus 2.759.40
Imperantis & subditi vtrum eadem virtus, an alia 2.760.10
Imperantis opus iubere,& iudicare tomo.2.colum.879.20
Imperantia & parentia naturâ pleraque sunt 2.760.30
Imperare & parêre necessariorum, & vtilium sunt 2.751.10
Imperare,& parêre,specie differunt,& non secundum magis & minùs 2.760.20
Imperatorem cur callidum appellare solemus 2.508.50
Imperaturos priùs paruisse imperio decet 2. 790.10.& eod.tom.col.890.10
Imperium aut gratia imperantis est, aut gratia subiectorum ibidem
Imperium ciuile,& regium mẽtis in appetitum 2.751.40
Imperium declarat virum,iuxta dictum Biantis 2.1022.10
Imperium dominicum animi in corpus tom. 2.751.40
Imperium in his quæ expertia sunt vitæ quoddam est,instar harmoniæ tomo secundo,columna 751.30
Imperium liberorum melius est, ac magis ex virtute,quàm dominari vt seruis tomo.2. col.891.20
Imperium patrumfamiliàs in yxores ciuile in filios regium 2.759.40
Ad imperium Dei vt moueantur omnia exemplo ducis ac imperatoris militaris tom.2. col.1468.30.& seq.
An qui imperant,alios,& alios qui pareant esse oporteat 2.889.30.& seq.
De imperandi modis 2.750.1.& seq.
De imperantis virtutibus,& causa tom.2. col. 759.30.& seq.
De imperio 2.752.20.& seq.
De imperij speciebus, quòd in re familiari fit. Quòd & ciuilia & publica imperia ad bonum totius ciuitatis tendere oporteat tomo 2.colum.791.40.& seq.
Qui imperat virtutem perfectam habere debet 2.760.40
Impietas est aduersus deos & dæmones, & circa viuos & defunctos,& circa parentes, & patriam tom.2.col.1076.40.& eodem. tomo col.1081.20
Impietas species iniustitiæ ibidem
Implicamenta antiqui Medici digitis indere solebant tomo secundo,columna 273.20

Impossibile.

Impossibile cuius contrarium verum tom. 2. col.1421.10
Impossibile dupliciter dici de generatione 1. 571.20
Impossibile est quempiam putare,idem esse, & non esse 2.1301.40.& 60
Impossibile & falsum non idem est supponere 1.572.60
Impossibile & falsum non idem significant 1. 572.50.& tom.2.col.1364.20
Impossibile ex impossibili accidit tomo1.col. 563.1
Impossibile naturâ quale 2.1206.10
Impossibilia quibus modis dicantur tomo.2. col.1321.10
Impotentia quid 2.1321.1
Impressilia alia corpora, alia non tomo primo, columna 773.50

Impressio.

Impressio est summæ partis transitus in imam per partes,vel pulsu,vel percussione, vel omnino tactu 1.773.30
Impressiones manentes & formabiles,aut secus 1.773.40
Impressionum aëriarum species enumerantur 2.1463.20.& seq.
Impressionum apparentiúmque causa effectrix cælum,aqua verò & terra præbent materiam 1.690.20.& seq.
Impressionum ex flatibus species enumerantur tomo secundo, columna 1462.50

Improbitas,& Improbus.

Improbitas hominum insatiabilis est tomo 2.col.773.1
Improbi inemendabiles,extrudendi,& exterminandi 2.741.50
Improbi ne erga se quidẽ amici sunt,propterea quòd nihil habent quod sit amabile tom. 2. 720.30
Improbi odiendi nimis 2.1149.1
Improbi pœnitentia referti sunt 2.720.30
Improbi vt iumenta castigandi tom.2.741.50

Imprudentia.

Imprudentia est vitium rationalis, malè viuendi causa 2.1079.1
Imprudentiæ comites,insciti a,incontinẽtia, rusticitas,oblitio 2.1080.50
Imprudentiæ proprium est, iudicare peruersè de rebus, deliberare perperàm, vti nequire præsentibus bonis, in falsam adduci opinionem,de iis,quæ ad vitam sunt bona, & honesta 2.1080.40
Impubes & infœcundi quidam prodeunt à primo ortu naturæ,propterea quòd parte sui genitalis fuerunt deprauati tomo.2.column. 134.20
Impudens est,qui infamiam non timet tom. 2.735.10
Impudens est qui nulla in re verecundatur, & qui vbique,& in omnes loquitur,& omnia, vt cunque euenerint tom.2.colum. 623. 60. & eodem.tom.col.939.10
Impudentia,comes intemperantiæ tom.2.col. 1081.10
Impulsio est,cùm id quod mouet,non deserit id quod mouetur 1.512.40
Inachius fluuius ex Pindo mittitur tomo primo,colum.709.60
Inæqualis concentus tristitia afficit tomo 2.colum.511.1
Inane capitis pars plena aeris tomo secundo, columna 231.1
Inane vocatur vterque meatus nasi tomo secũdo,col.11.30
Inanimatas res concernentia problemata 2. 502.30.& seq.per totum.
Inanimosi signa 2.1627.50
Inartificialia probantia quæ 2.1119.10
De inartificiali fide 2.1119.1.& seq.
Incastratum dicitur,& quod castrari non possit, & quod,cùm possit,non sit tamen castratum 2.1014.1
Incessus animalium specie vnus esse minùs videtur 2.204.20
Incessus animalium varij ibidem
Incessus quadrupedum & multipedum incipit à dextris 2.20.50
Incessus,volatio,natatio,ingressio, reptio, inter se discrepant 2.204.20
Ex incessu animi signa 2.1536.30
Incidenda quæ sint 2.420.1.& 20
Incisus ære faciliùs sanescit,quàm ferro,& quare 2.420.30
Incocta sapores habent deteriores,& odores reddunt fœtidiores 2.443.60
Ab incogniti multiplici distinctione, locus 1. 255.30
Inconcretilia quæ 1.772.30
Inconstantia,iracundiæ comes tom.2.1080.60

Incontinens.

Incontinens ab intemperante quid differat 2. 688.10.& eod.tom.col.696.20.& col. 955.20. & col.956.30
Incontinens absolutè 2.687.40
Incontinens ad agendum non idoneus tom.2. col.696.30
Incontinens à ratione & opinatione agitur 2. 689.10
Incontinens astutus 2.957.1
Incontinens circa honorem laudatur tom. 2. 954.20
Incontinens circa honorem non simpliciter ibidem
Incontinens circa quæ bona versetur ibid.
Incontinens circa voluptates,& ægritudines corporis 2.954.30
Incontinens cupiditatis à cupiditate non à ratione vincitur 2.792.20
Incontinens dormienti, aut vinolento similis 2.953.10.& 40
Incontinens & intemperans circa eadem, sed nõ eodem modo 2.690.10
Incontinens & prudens non simul idem tom. 2.687.1
Incontinens intemperante melior 2.695.10
Incontinens iræ,à ratione quodam modo vincitur 2.692.20
Incontinens iræ,honoris,& lucri per similitudinem 2.690.60
Incontinens non absolutè prauus est tom.2. 695.10
Incontinens non eligens est,sed cupiens tom. 2.629.40
Incontinens non persistit in ratione,quia magis quàm oportet voluptatibus delectatur 2. 695.60
Incontinens non prudens tom. 2. colum. 956. 60.& col.957.1
Incontinens num peritiam habeat,qua inspiciat exquirátque mala 2.951.50
Incontinens num quandoque laudabilis tom. 2.952.20
Incontinens persuaso ad voluptates deterior 2.687.40
Incontinens præter voluntatem agit tomo 2. col.670.40

Incontinens prudénsque idem non est simul 2.696.20
Incontinens quatenus coactus 2.932.10
Incontinens quatenus sciens & ignorans tom. 2.689.10
Incontinens quis tom.2.686.20.& eodem. to. col.688.10.& col.953.1.& col.955.10.& colum. 956.30
Incontinens semimalignus,& non iniustus 2. 696.40
Incontinens scientiam honestorum tenet,sed eã non exercet 2.953.1
Incontinens sibiipsi aduersarius tom.2.colum. 1035.10
Incontinens scientiam vt dormientes habet 2. 953.10
Incontinens scientia vniuersali præditus tantùm 2.953.30
Incontinens similis ciuitati decernenti recta, sed non præstanti 2.696.40
Incontinens similis iis qui facilè ebrij fiunt 2. 694.50
Incontinens sponte sua in se iniurius tom.2. col.670.30
Incontinens temulenti instar iudicio singulariũ destituitur 2.689.20
Incontinens videtur incurabilis tomo secundo,col.955.30
Incontinens volens agit incontinenter tom.2. 943.40
Incontinentis ab intemperato discrimen tom. 2.694.30.& seq.
Incontinentis subiecta vituperabilia tom. 2. 954.30
Incontinentem facilè pœnitet 2.694.30
Incontinentem non sponte agere,ratio tom.2. 931.20.40
Incontinentem voluptatibus addictum hominem vituperamus 2.561.40
Incontinente intemperans deterior 2.955.4. & col.956.40
Incontinentes cur appellemus eos,qui voluptate contrectandi, aut gustandi exhuberarunt 2.561.30.& col.562.10
Incontinentes cur duorum tantùm sensuum ratione dicamus 2.561.30
Incontinentes cur ratione tantùm cupiditatis dicamus,cùm etiam in irascendo incontinentia sit 2.561.40
Incontinentes etiam sententias dicere possunt, vt histriones poemata recitant tom.2.colũ. 688.60
Incontinentes furentibus,ebriis,& dormientibus similes sunt 2.688.40
Incontinentes ignoranter agere Socrates censuit 2.686.50
Incontinentes libidinosi 2.561.10
Incontinentes nec temperantes sunt,nec intemperantes 2.1015.10
Incontinentes non iniusti, iniuriam tamen faciunt 2.694.50
Incontinentes non simpliciter 2.689.50
Incontinentes non sunt quibus causa natura 2. 691.20
Incontinentes omnino calidi,& humidi tom. 2.455.20
Incontinentes qui facilius curari possint tom. 2.696.50
Incontinentium actio spontanea est tom.2.colum. 931.30.50
Incontinentium appetitiones ad contraria feruntur 2.616.1
Incontinentium cupiditates vehementes 2. 952.10
Incontinentium perduratio in vitio 2.687.40
Incontinentibus quatenus venia debeatur 2. 687.1
Incontinentibus quidam opinionem, nõ autem scientiam tribuunt 2.686.60
Circa quæ incontinens & continens versatur 2.689.40.& sequentib.
De incontinente,continente,constante,& molli 2.695.20.& seq.
De incontinente, & continente argumentatio Socratica 2.931.30.& seq.
In incontinente principium conseruatur tom. 2.695.10
In incontinente ratio cohibens 2.956.10

Incontinentia.

Incontinentia absoluta propriè ea sola est, quæ intemperantiæ humanæ non egreditur fines 2.691.50
Incontinentia alia est ferina, alia ex morbo ibidem.
Incontinentia aperta est 2.694.40
Incontinentia circa iram qualis tom. secundo, col.954.40.50
Incontinentia circa iram vtrum magis quàm quæ circa voluptates reprehendenda tom. 2.954.40
Incontinentia est assuetudo rationi contraria 2.561.40
Incontinentia & fugienda,& vituperanda est 2. 690.40
Incontinentia & mollities quid differant tom. 2.955.10
Incontinentia ex concupiscentia voluptatem habet 2.955.10
Incontinentia iræ,quàm cupiditatis minùs iniusta 2.692.40
Incontinentia non à quauis opinione dimouet 2.687.20
Incontinentia non est vitium nisi ex parte 2. 694.50
Incontinentia non vt delictum modò,sed etiam vt quoddam vitium vituperatur tom.secundo,col.689.60
Incontinentia per iram dolorem habet tom. 2.955.1
Incontinentia praua,atque vituperabilis est 2. 686.20
Incontinentia quid tom.2.1074.30.& colum. 1079.10
Incontinentiæ comites, mollities, & pœnitentia,& omnia ferè quæ proteruitatem, & intemperantiam comitantur 2.176.30.& col. 1081.20
Incontinentiæ duæ species 2.955.60
Incontinentiæ proprium quid tom.2.1076.30 & col.1081.10
Incontinentiam Socrates esse negauit tom.secundo,col.951.40
Incontinentia temeraria atra bili redundantes laborant 2.694.20
Incontinentiarum aliæ valetudinariæ,aliæ naturales 2.954.1
De incontinentia & continentia 2.951.1.10.& 40.& seq.per totum.
De incontinentia iræ, voluptatum differentiis, & vitio humano tom. secundo,col. 1.& sequentibus.
Per incontinentiam certum interitum sibi conciliant aliqui 2.1013.1
Quòd incontinentia & prudentia in eodem simul non sint 2.696.20.& seq.
Quòd incontinentia non sit circa delectabilia præter naturam,& eius duæ sint species 2. 691.1.& seq.
Inconuenientia parium conniuendo transigitur: magnum verò in oculis hæret 2.866.30
Incorrupta cur edurare possint,quæ vtribus continentur inflatis,aut vasis bene opertis tom. secundo,col.546.20

Incorruptibile.

Incorruptibile aut ingenerabile nihil casu esse potest 1.576.1
Incorruptibile,est generabile,& contrà tom.1. col.574.1
Incorruptibile propriissimè quod, & vnde dicatur tom.1.572.1
Incorruptibile quibus modis dicatur tom.1. 571.40.& sequent.
Incorruptibile quippiam generatum dicere, absurdum 1.574.60
Incorruptibile quod tom.1.574.1
Incrementum à calore tom.2.496.40
Incrementum animalium vnde tom.2.col. 144.40
Incrementa etiam alteratione fiunt tom.1. columna 464.linea 60

Increpare.

Increpanda oratio non est,quòd colligat falsum tom.1.352.50
Increpare alios iucundum tom.2.1114.1
Increpandus commune opus dirimens tom.1. 351.50
Increpandus elapsus non dialecticus tom.1. 351.50
Increpatio orationis secundum se quintuplex tom.1.352.20
Ab increpatione maiori,locus tom.1.269.30
Ab increpatione minori,locus ibidem.

Incubitus.

Incubitus auium differt tom.2.106.1
Incubitus magnarum alitum quot diebus to. 2.110.10
Incubitu auium fœtus excludi naturæ ratio est tom.2.105.20
Incubandi munus masculus & fœmella in genere auium inter se mutuò partiuntur tom.2. 111.20
Incubandi tempus auibus à natura tributum tom.2.110.20
De incubitu auium, quóve tempore mas, quo item fœmina incubet tom.2.col.111.10.& sequentibus.
Inculpandi non similiter interrogantes, & orationes tom.1.352.10
Inculpare eos non iustum est, qui per falsa verum concludunt tom.1.352.50
Inculpationis orationis secundum se,& quãdo interrogatur non eadem tom.1.351.50
Inculpationes orationis secundum seipsas quinque sunt tom.1.352.20
Incuria,comes intemperantiæ tom.2.1081.10
Incus ad plura vtilis in arte excussoria tom.2. 396.50
Ab independente locus tom.1.col.268.20.& col.269.20
Ab indeterminata compositione locus tom.1. 329.40
Ab indeterminatis partibus locus tom.1.330. 10.20
Ab inderminatione proprij,locus tom.1.col. 302.30
Ab indeterminato correlatiuo,locus tom.1. 327.40
India serpentem habet paruum, cuius vnius remedio carent incolæ tom.2.166.50
India (teste Ctesia) suem nec ferum, nec manſuetum habet tom.2.165.20
Indici canes extigride & eane gignuntur tom. 2.166.10
De indicio tom.1.163.50.& seq.
Indigentia docuit necessaria ad vitam tom.2. 884.60
Indigentia omnia continet tom.2.665.40
Indigentia permutationis causa tom.2.666.1

Indignatio.

Indignabundo inuidens contrarius est tom.2. 938.50
Indignabundus quis tom.2.1019.1
Indignari de quibus bonis soleamus 2.1139.10

Indignari miserationi opponitur tom.2. colũ. 1136.30
Indignari quid 2.1136.30.& 1137.10
Indignans dolet cum aliqui prosperitate fortunæ indignè fruuntur 2.624.1
Indignatio est mediocritas inuidiæ & maleuolentiæ tomo secundo,col.623.60.& eod.to. col.918.50
Indignatio & miseratio bonorum morum sunt 2.1136.30
Indignatio quædam ægrimonia est de bonis, quæ alicui indigno aliquo pacto euenerunt 2.938.50
Ad indignationem qui proni 2.1137.50
De indignatione tomo secundo,column. 938. 50.60.& eod.tom.col.1136.20.& seq.
Indissolubilia cur quædam sunt,quædam dissolubilia 1.770.60
Indissolubilium cur nonnulla emollibilia,nonnulla inemollibilia ibidem

Indiuiduum.

Indiuiduum à specie,& species à genere continetur 1.6.30
Indiuiduum de vno solo particulari prædicatur 1.6.20
Indiuiduum pars est 1.6.10
Indiuiduum sensile non haberi compertum est 1.878.20
Indiuiduum vnum esse apparet 2.507.10
Indiuidua quæ vltimæ species appellantur, nullo speciei discrimine differunt tom.2. colũ. 211.40
Indiuidua substantiæ sunt ibidem
Indiuidua sunt infinita, quæ sub specialissimis collocantur 1.5.30
Indiuidua vnde dicantur 1.6.20
Ab indiuiduis locus 1.279.30
Indiuisibilia non mouentur aut mutantur 1. 508.10
Indiuisibilia non omnia similiter tomo secundo,1373.1
Quòd indiuisibile non moueatur aduersus Democritum,ponentem atomos per se moueri 1.507.40.& seq.
Quòd indiuisibile non possit moueri tom.1. 498.30.& seq.
Indocti apud vulgus probabiliores sunt, & quare tomo secundo,columna 1149.40

Inductio.

Inductio est à singularibus ad vniuersalia accessio 1.242.50
Inductio est credibilior,& manifestior,& secundum sensum notior syllogismo, & multis cõmunis ibidem
Inductio orationi oratoriæ rarò idonea tom. 2.1147.20
Inductio principium est ipsius vniuersalis 2. 676.30
Inductio quodam modo syllogismo opponitur 1.161.50
Inductionis & syllogismi discrimen 1.161.50. & eod.to.col.142.50
Ab inductione locus Rhetoricus tomo secundo,col.1152.60
De inductione 1.161.30.& seq.
Per inductionẽ alia doctrina efficitur, alia per ratiocinationem 2.676.30
Induratio corporum vnde fiat 1.772.20
Induratio tum calore, tum frigore euenit 2. 388.40
Indus fluuius, fluuiorum omnium plenissimo alueo redundans, ex Parnaso monte effunditur 2.602.10
Industria quid,& circa quæ 2.946.20
Industrius à prudente non separatur tomo 2. 946.30
Industrius quis 2.946.20
Inedia iram mouet 2.471.50
Inesse & esse in quibus prædicatis conuertuntur 1.253.10.& seq.
Inexercitati humidi sunt,excrementisque redundant,exercitati contrà,sicci, siticulosique 2. 436.30
Inexercitati quare magis, quàm exercitati, ad vinolentiam vsque potare,& vino facilius soluti possunt 2.436.20.30
Infamiam qui timet,probus est, & verecundus 2.635.10
Infamiam qui non timet,impudens est ibid.

Infans.

Infans aliquando enutritus à muliere natu maiore 2.53.20
Infans ante septimum diem conuulsione sæpe interit 2.144.10
Infans dentire incipit septimo mense tomo.2. 142.30
Infans in quoque genere similis fœminæ eiusdem generis est 2.483.30
Infans in vtero nunquam vocem emittit,etiam si caput egressum fuerit 2.142.10
Infans mas & fœmina in vtero existentes,quando,& qua parte vteri moueantur tom.2.136. 30.40
Infans natus statim vbera sugit 2.142.10
Infans sæpe gerulus esculentorum quæ mater comederit,venit in lucem 2.138.60
Infans sine vnguibus nascitur, si mater sale immodicè vsa fuerit ibidem
Infantis primum excrementum quale, & quando redditur,& quo nomine à mulieribus vocetur 2.142.10
Infantes egressi ab vtero statim vocem emittũt, & manus in os admouent, & excrementum reddunt 2.142.10
Infantes imbecilles,& læsi quando gignuntur 2.415.20.30
Infantes imperfectissimi omniũ perfectorum partuum nascuntur,& incremento partis superioris exuperant 2.383.1
Infantes more brutorum animantium vociferantur causa imbecilitatis 2.484 70
Infantes non aluntur in vtero sugendo caruunculam, vt quidam non rectè dicunt tom.2.col. 333.40
Infantes nescij patres cædunt 2.943.1
Infantes non sunt causa suæ insciticæ 2.943.1
Infantes non sunt iniusti ibidem
Infantes omnes pomiliones sunt 2.274.50
Infantes omnino ambulandi facultate carent 2.484.50
Infantes parum linguæ compotes ibidem
Infantes pedibus & manibus minùs valent ibidem
Infantes plurimam temporis partem dormiunt 3.142.20
Infantes primis quadraginta diebus neque rident cùm vigilant,neque lacrymantur,sed nictu & per quietem vtrunque interdum faciũt ibidem
Infantes quare cæsiis oculis sunt statim cùm nascuntur 2.383.20
Infantes quare principiò immobiles iacent 2. 274.50
Infantes quare serpant,& iaceant ibid.
Infantes quasi nescij vigilãdi,sentire, viueréque in dormiendo videntur 2.381.50
Infantes qui calidiore vtuntur lacte,maturiùs & ocyùs dentiunt tomo secundo,column.142. 30.& eod.tom.col.396.10
Infantes quò auctiores,eò vigilantiores tom. 2.142.20
Infantes sentiunt minimè,magna ex parte cùm scalpuntur ibidem
Infantes somniant, sed serò meminisse possunt imaginum 3.142.30
Infantes somno dediti initiò plùs, quam cætera animalia videntur 2.383.1
Infantium sinciput molle est, seróque indurat tur 2.142.30
Infantium vita somno similis 2.991.10
Infantibus lac salubrius, quod minus casei habet 2.54.60
Infantibus nuper natis nulla somnia tomo 2. col.74.50
Infantibus pars superior magna,inferior minor 2.274.50
Infectores res inficiendas humoribus quibusdam acerbis quare antè immergant tom. 2.533.30
Infensi illi dicuntur,qui pro quibus non oportet, & magis,quam oportet,& longiore tempore irascuntur,sinéque vltione,vel pœna, non reconciliantur 2.653.50
Infensi vt apti ad dominandum nonnunquam laudantur,& viriles vocantur 2.654.1
Inferius animalium quid,& cuius gratia tom. 2.254.30
Ab inferioribus locus 1.137.40.50

Infinitum.

Infinitáne sit magnitudo sensibilis,Physiologus considerare debet 1.448.10
Infinitum ab infinito nullo tempore finito moueri potest 1.563.10
Infinitum actu esse non potest 2.1393.1
Infinitum ad finitum nullam rationem subire potest 1.562.40
Infinitum à finito pati non potest, aut in quippiam finitum agere tomo primo, columna 562.30.& 60
Infinitum aut indiuisibile,aut in infinita diuisibile 1.448.50
Infinitum corpus,& infiniti mundi tomo primo,col.447.60
Infinitum corpus nullum in ratione rerum esse videtur 1.449.20
Infinitum,cuius aliquid semper est extra tom. 1.452.50
Infinitum esse simpliciter 1.451.40
Infinitum ex finitis æqualibus, & non æqualibus constare non potest 1.503.60
Infinitum fine caret 2.290.20
Infinitum ignotum 1.176.30.& eodem tomo col.418.50.& 2.tom.col. 1286. 60. & col. 1287.1
Infinitum immortale est,nec vnquam perire potest,vt Anaximander,& Naturalium plurimi dicunt 1.447.40
Infinitum in continuo ipso primùm apparet 1.443.10
Infinitum indiuisibile 2.1392.50
Infinitum ingenitum,& incorruptibile tom.1. 447.30
Infinitum in quantitate est 1.415.10
Infinitum in quibus consistat 1.448.20
Infinitum in ratione rerum esse, quinque rationibus probatur 1.447.40
Infinitum in seipso quiescit 1.450.60
Infinitum in sensibilibus non esse tom.2.colũ. 1393.10.& seq.
Infinitum magis partis,quàm totius rationem subire 1.453.20
Infinitum materia perfectionis magnitudinis est 1.453.10
Infinitum Melissus totum appellat tom.1.col. 453.1
Infinitum Natura vitare solet 2.290.20
Infinitum non esse corpus 2.1393.30
Infinitum non in sensibilibus est tom.2. colũ. 1395.10
Infinitum non mouebit finitum vllo tempore 1.562.50
Infinitum non subit quantitatis rationem 1. 451.20
Infinitum nullam rationem habet ad infinitum 1.521.60

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infinitum partim esse, partim non esse tom.1. 451.40
Infinitum potentia atque diuisione, & actu 1. 452.20
Infinitum principium cum ratione tom.1.col. 447.20
Infinitum quid 2.1392.40.50
Infinitum quod determinatum non est tom.2. col.454.30
Infinitum quod in additione, & diuisione consistit, idem quodam modo est tomo primo, 452.10
Infinitum quod sine fine extensum est dimensione 1.449.30
Infinitum quot modis dicatur tomo primo, colum.448.10
Infinitum separabile à sensibilibus esse non potest 1.448.20
Infinitum similitudinem ad totum habet tom. 1.453.10
Infinitio tam in longitudine, quàm in tempore inest simili modo 1.539.1
Infiniti esse & infinitum, idem tomo primo, colum.448,50
Infiniti non est principium: esset enim ipsius finis 1.447.30
Infiniti nulla pars quæ metiatur ipsum tom.1. 503.50
Infiniti partes omnes mediæ sunt 2.1286.10
Infiniti vires infinitæ sunt 1.563.30
Infinito contineri, & gubernari omnia tom.1. 447.40
Infinita duo Plato posuit: magnum ac paruum 1.446.60
Infinita multa idem esse, impossibile 2.1393.1
Infinitorum nihil finitam potentiam habet 1. 563.40
Confutatio quinque rationum, quibus ostendebatur infinitum esse 1.454.30.& seq.
De infiniti quiete Anaxagoras absurdè dicit 1. 450.40
De infinito determinasse ad Naturalem Philosophum pertinet 1.446.30
De infinito opiniones antiquorum tomo 1.colum.446.40
Quòd ad scientiam naturalem pertineat determinasse de infinito, & de opinionibus antiquorum de infinito 1.446.20.& sequen. per totum.
Quòd infinitum à finito pati non possit, neque finitum ab infinito, finito tempore, nec infinitum ab infinito aliquo tempore. Quòd infinitum aliquo tempore infinitum non mouet tomo primo, colum. 561.30. & sequen. per totum
Quòd infinitum sit, & quo pacto sit, & quid sit ipsum 1.451.30.& seq. per tot.
Quòd nullum sit statuendum infinitum, neque simplex neque compositum tomo primo, colum.557.1.& seq.
Quòd infinitum separabile à sensibilibus nullum sit, neque vt antiqui Naturales posuerũt 1.448.20.& seq.
Quo pacto ex definitione infiniti, assignanda sit ratio eorum, quæ de infinito dicuntur tom. 1.453.30.& seq.
Infirmiores partes Natura semper integere potiùs consueuit, quàm firmiores tomo secundo, 475.30
Inflammatio feruens oritur locis quibusdam in corpore humescentibus, quæ cùm non nisi caloris exuperantia sit, febres accendere potest 2.414.30
Inflammationem tollere volunt, qui aceto, salé ve perfricandum censent 2.463 30
Inflammationes eædem eur ab aliis frigefaciendo sanentur, ab aliis calefaciendo concoquantur 2.421.60
Inflatione morbis contractis laborant elephanti, eius morbi signa, & medelæ tomo 2.colum.164.30.40
Infortunatus, sed non iniustus quis tom.secundo, col.942.40
Infortunium est, cùm extra rationem fit Læsio 2.669.20
Infortunium quid 2.1117.60
Infrà & suprà sunt ea quæ in loco subeunt oppositionem 1.565.50
Infrà quid 1.456.50
Infrà quis finis sit 1.461.50

Ingenerabile.

Ingenerabile est incorruptibile, & contrà tom. 1.574.1
Ingenerabile quibus modis dicatur tom.1.colum.571.10.20
Ingenerabile quippiam corruptum, esse, absurdum 1.574.60
Ingenerabile quod 1.574.1
Ingenerabile quod propriissimè dicatur tom. 1.572.1

Ingenium, & Ingeniosus.

Ingenium bonum quod propriè 2.634.20
Ingenio, & cogitatione homo plurimum valet 2.563.50
Ingenio quare non valent, qui loca habitant frigida 2.497.40
Ingenia acuta, dociliáque reminiscentia excellunt 1.883.10
Ingenia cur exercentur in disputatione contentiosa 2.508.30
Ingenia excellentia, rebúsque gestis illustria, cur ferè omnia melancholica 2.567.20.& seq. per totum.
Ingenio qui sunt obtuso, & hebeti, memoria magis vigent 1.883.10
Ingenio qui sunt tardo, & qui animi celeritate præstant fluxam æquè obtinent memoriam 1.884.50
Ingeniosi signa 2.1527.10
Ingeniosiora animantia quæ sunt 2.218.20

Ingluuies.

Ingluuies auibus pro oris officio 2.257.20
Ingluuies auibus quibusdam deest, sed eius vice gula data est latior, & patentior, vel tota, vel quà propriùs ventriculum adit 2.34.60
Ingluuies mollium generi 2.263.50
Ingluuies prolixa quibus 2.257.30
Ingluuies quid in auibus 2.34.50
Ingluuiei sedes in auibus ibidem.

Ingressus.

Ingressus ex quibus conficitur 2.470.10
Ingressus hominis varius, pro ætatum varietate 2.23.50
Ingressus in partem priorem maximè tom.2. 468.20
Ingressus omnis conficitur attollentia & positione 2.457.1
Ingressus per æcliuia eur plus sudoris mouet, quàm per decliuia 2.431.50.60
Ingressus per æcliuia hebetiores sunt, quàm decliues 2.431.50

Inguen.

Inguen quid 2.12.60
Inguina per ictum quare oriuntur 2.454.40
Inguina sentiunt, & conceptui argumento esse possunt 2.136.30
Inguinum abscessus medicamentis potius curandi 2.420.20
Ingurgitantes se cibo, potúque, & ventrem vltra quàm oportet farcientes, & implentes, furentes circa ventrem dicuntur 2.640.60

Inhorrescere, vide Horrescere.

Inimicitia, & Inimicus.

Inimicitia ab ira quid differat tom.2.1129.50
Inimicitiam efficiunt, ira, detractio, calumnia ibidem.
Inimicus infensus is est, qui derogat cuipiam ea quæ ei adsunt tom.2.939.40
Cum inimicis ne via quidem communicare volunt homines tom.2.822.60
Inter inimicitiam, & assentationem, amicitia medietas est tom.2.939.40
Inter inimicum infensum, & assentatorem, amicus medius est tom.secundo, colum.939.50

Iniquitas, & Iniquus.

Iniquitas legum transgressio est tom.2.col. 659.20
Iniquitas omnem iniustitiam continet tom. 2.659.20
Iniquitatis comites, calumnia, iactantia, humanitatis simulatio, peruersitas, & dolus malus tom.2.1076.50
Iniquitatis proprium est mores ritúsque patrios præuaricari, legibus & authoritati publicæ subesse non velle, mentiri, peierare, pacta transgredi, & fidem fallere ibidem.
Iniquius cur sit denegare depositum, quàm mutuum tom.2.562.50.& sequent.
Iniquum iniustúmque differunt, & quomodo tom.2.661.1
Iniquus est legum transgressor tom.2.colum. 659.20
Initu vno plura gigni in iis, quæ plura possunt generare, semen in plantarum, & animalium genere indicium est tom.2.colum.309.10

Iniuria.

Iniuria, & imprudentia, & casus, vt à defensore definiri debeant tom.2.1200.1
Iniuria & nocumentum est de bonis, ac circa bona tom.2.949.10
Iniuria grauior quæ ex consulto, quàm quæ ex non consulto tom 2.565.40
Iniuria homini infortunato facta, quàm fortuna to iniquior tom.2.563.10
Iniuria maior quæ in maius bonum est accepta tom.2.562.50
Iniuria multis aduehi potest modis tom.2. 565.30
Iniuria pecuniæ cur maior æstimetur, quàm honoris tom 2.562.50
Iniuria quid tom.secundo, colum.669.30.& eod.tom.col.1118.1
Iniuriæ definitio perfectior tom.2.670.40
Iniuriæ cur non sicut in pecuniis, ita in cæteris amplificentur tom.2.563.40
Iniuriarum modus tom.secundo, col.851.30

Iniuriam facere.

Iniuria ab inuito non fit tom.2.668.40
Iniuria afficere spontaneum tom.2.668.50.& eodem tom col. 944.1.& colum.1053.30
Iniuriam amico facere, turpe est tom.1.col. 562.50
Iniuriam amico facit, qui depositum negat ibidem.
Iniuriam facere simpliciter quid to.2.670.30
Iniuriam faciens, & tamen non iniustus quis tom.2.667.1
Iniuriam inferre quid tom.2.949.10
Iniuria maior committitur denegando depositum, quàm mutuum tom.2.562.60
Iniuria minor pati iniuriam, maior, iniuriam facere tom.2.666.60
Iniuria se nemo sponte afficit tom.2.colum. 670.60.& eod.tom. col.674.1.& col. 943.60. & col.944.1
Iniuriam sibi ipsis quidam faciunt 2.670.30

Iniuriam sine iniusto faciens 2.671.10
Iniuriæ etiam propter iucunda fiunt tomo. 2. col.772.20
Iniuriari est sponte præter leges officere tom. 2.1109.30
Iniurias facere putant homines in seipsis esse situm tomo secundo, columna 658.30

Iniuriam pati.

Iniuria an in hominem nequam cadere possit necne 2.949.50
Iniuriam an sponte nemo patiatur 2.670.10
Iniuria num sponte afficiamur 2.943.10
Iniuriam pati est cùm à volentibus iniusta inferuntur 2.1117.1
Iniuriam pati per se minus malum, per accidens maius malum 2.674.10
Iniuriam pati sine vitio & iniustitia est ibid.
Iniuriam patiuntur sponte ob incontinentiam quidam 2.670.30.& seq.
Iniuriam sponte neminem pati colligitur tom. 2.670.50
Iniuria vexatis Deus opitulari creditur tom. 2.1132.1
Iniuriæ omnes, ad aliquod semper vitium rediguntur 2.660.40
Iniurius electione, iniustus & prauus tom. 2. col.669.30
Ab iniuria aliena inuadendi ob metum quidam abstinent 2.646.40
Cum iniuria non semper coniuncta iniustitia 2.667.20
De iniuria 2.667.1.& seq.
De iniuria, iuréque factis tomo secundo, colũ. 1116.30.& sequentibus
De iniuria maiore, & minore tomo secundo, col.1118.20.& sequentibus
De facere iniuriam 2.673.1.& seq.
De pati iniuriam 2.670.1.& seq.
Qui iniuriam inferre soleant 2.1114.30
Quibus iniuria inferri soleat 2.1114.40

Iniustitia.

Iniustitia armata sæuissima est 2.749.60
Iniustitia & iniustum quid differant tomo secundo, col.1023.10
Iniustitia exuperatio & defectus est commodi & incommodi 2.666.50
Iniustitia peculiare vitium 2.1022.30
Iniustitia pluribus modis dicitur tomo secundo, col.658.60
Iniustitia qualis habitus 2.658.40
Iniustitia quid 2.1074.30. & eodem tomo col.1079.20.& col.1106.40
Iniustitia vbi, ibi iniuria, non contrà tomo secundo, 667.20
Iniustitia vniuersalis 2.1109.40
Iniustitiæ comites sunt calumnia, iactantia, humanitatis assimulatio, malignitas, calliditas 2.1081.30
Iniustitiæ proprium est, patria violare & instituta & iura, nec parère legibus, nec magistratibus, mentiri, peierare, transgredi cõuentiones, & fidem fallere ibidem
Iniustitiæ tria genera tomo secundo, colum. 1076.40.& eod.to.col.1081.20
Iniustitiam particularem esse probatur tom. 2.col.660.20
Iniustum ante iniuriam est 2.668.30
Iniustum distributiuum quale 2.663.10
Iniustum est, quod est contra leges, & quod est iniquum 2.659.10
Iniustum committens, non iniuriam to.2.col. 942.40
Iniustum esse non facile, neque in homine 2. 671.30
Iniustum & iniuria differunt tomo secundo, col.942.20.30
Iniustum iudicium per ignorantiam tomo 2. 671.20
Iniustum naturâ vel instituto tomo 2.colum. 668.30
Iniustum per accidens 2.669.10
Iniusta agere, & iniurias agere non est idem 2.670.20
Iniusta pati, & iniurias pati, non est idem ibid.
Iniusta sponte, non iniuriam, patiuntur homines 2.670.40
Iniustissimus cur homo omnium animantium sit 2.563.50
Iniustus circa bona fortuita tantùm tom.2.colum.659.10
Iniustus esse is videtur, qui à legibus exorbitat, & qui plus capit, atque iniquus tomo 2. col. 659.1
Iniustus quatenus peritus rerum, & secus tom. 2.949.20.& seq.
Iniustus quis 2.942.40
Iniustus quot modis dicatur 2.1021.20
Iniusti cur potius homines in re pecuniaria esse videantur 2.562.50
De iniustitia, & modis iniusti tom.2. col. 657. 50.& seq.
De iniustitia spontanea, quam nequeas deponere, simile est morboso, & lapide proiecto 2. 633.40.50
Non iniustus iniuriam faciens tomo secundo, col.667.1
Inopes nimis deiecti & viles existunt, ideo Magistratum gerere nesciunt, sed ad parendum seruiliter sunt apti 2.822.50
Inopia vitia gignit & auget 2.573.50
Inquilinus & aduena is est, qui honores capere non potest 2.791.30
Inquilinos & aduenas quicunque susceperunt, omnes ferè seditionibus iactati sunt tomo secundo, columna 837.30

Insania, & Insanus.

Insania iucunda ac suaui laborans, in Abydo visus est 2.1542.10
Insania laborantes, vinum admodum cupiunt 2.559.20
Insania melancholicos rapit quando tom. 2. col.416.20
Insaniens noctu caupo Tarentinus, & sapiens interdiu 2.1542.10
Insani ferè principes viri, & heroes tomo secundo, col.567.40
Insani quare sint amentes 2.574.30
Ob insaniam quidam matrem mactauit, atque comedit 2.691.20
Ob insaniam quidam conserui sui iecur comedit ibidem
Ob insaniam facta pleraque immania ibid.

Insecta animalia.

Insecta alia pennata, alia impennata, alia vtroque modo 2.55.60
Insecta animalia quæ dicantur tomo secundo col.3.20
Insecta aut ex animalibus eiusdem generis, aut non ex animalibus spontè nascuntur tom. 2.94.10
Insecta bibunt, non potus, sed cibi gratia tom. 2.252.10
Insecta complura ex humo, vel stirpe putrescente generantur 2.77.50
Insecta diu complexa funguntur Venere, & quare 2.312.1
Insecta dormire quibus argumentis constet 2.74.40
Insecta minimo alimento cõtenta sunt 2.71.50
Insecta non spirant 2.71.50
Insecta non sunt diuturnæ vitæ, & quare tom. 1.943.20
Insecta odores sentiunt, & quomodo mouentur 2,135.30
Insecta omnia intereunt tacta ex oleo: sed celerimè, si capite illito exponantur Soli tom. 2.164.60
Insecta omnia vermem pariunt, excepto genere quodam papilionum 2.94.10.& eod. tomo, col.310.20.& col.315.40
Insecta penè omnia sese abscondunt, sed variè, & vbi, & quando 2.156.50
Insecta plura cornu ceruini incensu fugiunt, sed præcipuè styracis suffitu 2.70.60
Insecta primò vermiculum pariunt, qui addito tempore speciem accipit oui 2.316.10
Insecta quadripennia, bipennia, & multipennia 2.269.10
Insecta quædam ex cœno simóque putrescente oriuntur 2.94.20
Insecta quædam ex rore, qui frondibus insudat verno tempore, vt natura fert, nascuntur ibidem
Insecta quædam in animalium pilis generantur ibidem
Insecta quædam in excrementis, aut iam excretis, aut adhuc intra animantem contentis, generantur ibidem
Insecta quædam in lignis stirpium, aut cæsis, procreantur ibidem
Insecta quædam sponte naturæ gignuntur 2. 314.50
Insecta quædam volucres sunt tomo secundo, col.8.10
Insecta quæ, & quare sic dicta 2.55.50
Insecta, quæ per coitum oriuntur, coeunt diu, pariunt breui 2.354.20
Insecta quomodo coeunt 2.302.10
Insecta quæ glomerantur 2.269.30
Insecta quomodo plantis assimilantur tom.2. col.269.30
Insecta quo tempore coeunt 2.83.1
Insecta somno vtuntur, sed breui tom. 1. colũ. 892.30.& 2.tom.col.74.40
Insecta sunt quæ sponte naturæ gignuntur, sexum maris ac fœminæ habentia, quæ coniuncta procreant, sed quod gignitur imperfectũ est 2.314.50
Insecta tam pennata, quàm impennata sensu prædita 2.70.50
Insectorum coeuntium fœminæ magna ex parte maiores maribus 2.298.30
Insectorum coitus, generatio, & ortus tom. 2. 81.50.& eodem tomo, col.83.1.& col. 298.20. & col.302.10.& col.350.40
Insectorum consideratio, natura, & varietas 2. 2.67.1.& seq.
Insectorum fœminæ maiores suis maribus eadunt tomo secundo, col.76.10.& eodem tomo, col.94.1
Insectorum generatio quando pereat plurima 2.69.60
Insectorum genus continet species plures 2. 55.50.& eodem to.col.67.1
Insectorum genus diu coit, & breui absolutum generat 2.310.10
Insectorum generi maxima ex parte sexus vterque 2.289.60
Insectorum genus quoddam nomine vacans 2.189.30
Insectorum genus vniuersum exquisitè, ac è lõginquo olfacit 1.872.1.& 2.tomo, columna 235.30
Insectorum gustus 2.71.1
Insectorum maxima pars quando valet tom. 2.164.50
Insectorum multa genera sulphuris odore intereunt 2.70.50
Insectorum omnium, quæ non coitu oriuntur, generatio 2.351.20
Insectorum pastio, & potus 2.153.40
Insectorum partus imperfectus 2.310.20
Insectis multis annua tantùm vita tom.1.col. 941.1
Insectis nec vocis, nec locutionis, facultas est, sed

sonum eduût 2.71.50
Infectis vbi est sensus principatus 2.268.10

Insectorum partes.

Insecta aliquot post dissectionem viuût tom. 1.963.1
Insecta diuulsa quæ viuant diutiùs tom.2.col. 67.20
Insecta diuulsa viuere quæ possint 2.67.10
Insecta & mollia naturam inter carnem & neruum obtinent 2.227.20
Insecta & mollia osse carnosiora, & carne ossatiora 2.227.40
Insecta & mollia quid habeant spinis proportionale 2.227.30
Insecta exuunt senectutem, & quæ 2.159.1
Insecta indicant semen non decidere ab omni parte 2.302.10
Insecta nonnulla aculeis armantur contra animalia noxia 2.67.30. & eod. to.col.269.40
Insecta omnia sanguine carent 1.957.30. & secundo tomo,col.8.10
Insecta ossibus carent, & proportionali tom. 2.227.20
Insecta post dissectionem indicant se sensu vigere 1.946.30
Insecta prælonga quare præcisa viuere possint 2.268.10
Insecta quædam ventrem habent 2.68.10
Insecta quàm plurima quando pereunt tom. 2.96.60
Insecta qua parte sonant 2.71.60
Insecta pedes multos habent 2.268.60
Insecta quæ dentes habeant 2.269.50
Insecta quibus dentes omniuora, quibus lingua exugunt tantùm 2.153.40
Insecta quibus non est in ore aculeus, dentes habent, cibi conficiendi, aut capiendi, admouendique gratia 2.269.50
Insecta quibus pennæ vagina inclusæ continentur 2.67.1
Insecta semen emittere incertum 2.298.60
Insecta teguntur duritie sua sine testa 2.68.1
Insectæ volucres quæ sanguine carent volant membranis siccis 2.7.20
Insectorum antennæ ante oculos prætenduntur 2.67.50
Insectorum caro 2.67.60
Insectorum complura, nõ victus, sed armorum gratia dentes obtinent 2.263.40
Insectorum constitutio in carne, aut in proportionali 2.227.20
Insectorum corpus sua se duritia tueri potest, & seruare: nec est quod aliunde muniri desideret 2.68.1
Insectorum crura qualia 2.67.50
Insectorum cutis admodum tenuis 2.68.1
Insectorum & mollium caro qualis tom.2.colum.227.20
Insectorum in genere ordo interiorum quomodo describitur 2.272.30
Insectorum lingua qualis 2.67.30
Insectorum lingua pluribus officiis fungitur, & quibus 2.269.40
Insectorum fœminarum membrum quod pro vulua habetur, fissum iuxta intestinum positum est, in quo fœtus generantur tom.2.colum.298.40
Insectorum, mollium, crustatorum, & testatorum consideratio in membris 2.263.10. & seq. per totum
Insectorum partes exteriores quomodo inter se disident tomo secundo, colum.268.60. & sequentibus per totum
Insectorum partes tum exteriores, tum interiores 2.67.1. & sequentibus diffusè
Insectorum partes tres communes 2.67.10
Insectorum partes, quæ cibum ministrant, non pari ratione omnibus datæ sunt, & earum differentiæ 2.268.20
Insectorum pennæ quales 2.269.20
Insectorum præter oculos & linguam partes sensoriæ non manifestæ 2.67.20
Insectorum promuscis ad quem vsum tom. secundo, col.263.40
Insectorum quorundam pedes priores longiores sunt, & quare 2.270.10
Insectorum vermiculi parte inferiore ampliùs crescunt 2.327.40
Insectorum volucrum pennæ 2.67.40
Insectis non est palpebra, sed oculorum duricies, & quare 2.233.1
Insectis omnibus salientibus seni pedes tom.2. 270.30
Insectis quibus aliquid magnitudinis vuluæ bisidæ 2.292.10
Insectis quibusdam lingua oris officio fungitur 2.282.30
Insectis & exanguibus refrigeratio qua in parte 1.894.40
De insectorum generatione triplici tom.2.350. 40. & seq.
De insectorum ingenio 2.188.20.30
De insectorum morbis 2.164.50.60
Quo tempore insectorum genera sese abscondant, aut æstus, aut hyemis impetu tom.2. 156.50.60
Insensatus dicitur is, qui cunctas voluptates fugit, périnde atque agrestes homines tom. secundo, columna 618.10. & eod. tom. columna 622.40
Insensati signa 2.1527.20
Insidias faciens non ignorat 2.669.50
Insidiosi lupi, & serpentes 2.5.10
Insidiosi, & qui magis occultè procedunt, magis iniusti 2.692.30
Insolentes qui 2.938.10
Insomnia æstuantes vehementer, & melancholicos tenent, & quare 2.438.40
Insomnia quomodo accidunt 2.509.50
Insomnia recta valde, subitáque melancholici habent 2.1048.10
Insomnia venosos tenent propter meatuum laxitatem, nisi fortè contrarium aliud vitium contraxerint 1.896.40

Inspiratio.

Inspiratio frigida admissio est, expiratio verò caloris emissio est 2.481.20
Inspiratio vltra pulmonem non pergit tom.1. 968.10
Inspirationis causam antegredi causam expirationis 1.954.50
Inspirationem, & expirationem finem habere aliquem 2.970.30
Inspirationem ilico expiratio sequitur tom.1. 967.60
Inspirantibus pectus frequenter sursum attollitur, & deorsum deprimitur 1.962.30

Instantia.

Instantia à propositione quid differat tom.1. 162.60
Instantia duobus modis fertur 1.163.1
Instantia est propositio propositioni contraria 1.162.60
Ab instantia locus 1.255.20
De instantia quam enstasim dicunt tom. primo, col.162. & sequentibus.

Institutio.

Instituta priuata à publicis differunt tom. secundo, col.741.30
Institutio ad virtutem singulos decet tom.2. 742.10
Institutio priuata vtilis ibidem.
Institutio comessationum antiqua 2.884.30
Institutio puerorum & mulierum ad Reipublic. institutionem confert 2.741.20
Institutio recta non cuiusuis 3.742.50
Institutio vtrum ratione prius, an moribus facienda 2.892.30
Ad institutionem priuatam legum notitia vtilis 2.742.50
Ad institutiones populares præcepta, 2.866. 50. & sequentibus
De institutoribus variis Rerumpublicarum 2.783.10. & sequen. per totum

Instrumentum.

Instrumentum animatum seruus & minister 2.750.50
Instrumentum omne alicuius gratia tom.2. col.214.10
Instrumenta ad officium Natura accommodat, non officium ad instrumenta 2.284.30
Instrumenta artium nonnulla ad plura vtilia sunt 2.396.40
Instrumenta duo homini data, quorum opera extraneis instrumentis vti possimus tomo 2.571.60
Instrumenta factiua 2.571.60
Instrumenta œconomiæ necessaria tom.2. colum.750.40
Instrumenta optimè proficiunt, si eorum singula non multis, sed vni deseruiant tomo secundo, col.748.20
Instrumenta manuum, res pleræque naturales sunt 2.572.10
Instrumentum mentis, scientia, ibidem
Instrumenta mentis posteriora sunt, quàm manuum instrumenta, ibid.
Instrumenta plura desiderant ea, quæ plures motiones exercent 2.270.40
Instrumenta quandoque quæruntur, quandoque vsus instrumentorum tom. secundo, col. 631.30
Instrumenta quorum priora eorundem & facultates priores 2.572.20
Instrumenta vera, & nomine tantùm tomo 1. 779.30
Instrumentorum diuisio tomo secundo, colũ. 750.40
Instrumentorum in œconomia rectus vsus vtilis 2.912.60
Instrumentorum instrumentum manus tom. 1.834.10
Instrumentorum separatio in œconomia vtilis 2.912.40
Instrumentalis causa 1.432.30
Instrumentariæ omnes partes, dissimilares sunt 2.216.50
De instrumentorum vsu tomo primo, columna 247.10. & sequentibus

Insula.

Insula extra columnas Herculis à Carthaginiensibus inuenta, deserta, fertilis tamen, syluarum copia, ac fluminibus nauigationi idoneis abundans 2.1546.40
Insulæ memoria dignæ 2.1460.30
Insulæ plures tomo secundo, col.1460.1

Intellectio.

Intellectio indiuisibilium in hisce consistit, circa quæ falsitas non est 1.83.40
Intellectio est actus 2.369.20
Intellectio maximè delectabilis est tom.2. colum.1403.1
Intellectio secundum se, eius est, quod secùndum se optimum 2.1403.10
Intellectio est ipsius intellectus conceptio 1. 789.50
Intellectio vna est & continua, ibidem
Intellectiones animæ quæ vigiles, & quæ non vigiles 2.509.50

Intel

Intellectionum termini, & fines 1.790.10

Intellectus, & Intelligere.

Intellectus à corpore separabilis est 1.830.10
Intellectus actionem primam esse, circa simplices terminos versari: deinde circa compositionem, in qua iam sit veritas, ac falsitas 1. 831.40. & seq.
Intellectum actiuum, & appetitum iunctim, causam esse motus animalium 1.835.60. & sequen. per totum
Intellectus aliquo valde intelligibili intellecto, non minùs, sed magis percipit; intelligitque inferiora 1.830.1
Intellectus diuinum quid, & passione vacans 1.792.40
Intellectus est principiorum 2.678.30
Intellectus est primorum terminorum ac extremorum 2.682.20
Intellectus est vniuersalium 2.682.30
Intellectus & intelligibile eiusdem contemplationis & scientiæ 2.207.10
Intellectus & sensus idem secundum veteres 1. 826.60
Intellectus ex natura 2.682.30
Intellectus facultas & speculatio diuinum quid & delectabile 2.1403.10
Intellectus formarum forma 1.834.10
Intellectus in natura causa Mundi, & ordinis 2.1274.20
Intellectus in nullis brutis, & quid loco eius 2. 207.20
Intellectus intelligibilium rerum est 2.207.10
Intellectus mistus iuxta Anaxagoram, cuius opinio confutatur 1.829.40
Intellectus non est mistus, cùm vniuersa intelligat ibidem
Intellectus noster ad manifestissima ita se habet, vt oculi vespertilionum ad lumen diei 2.1285.20
Intellectus nullum prorsus instrumentum 1. 829.60
Intellectus præstantissimus, & naturâ dominus 1.795.10
Intellectus principium & finis sententiæ tom. 2.682.40
Intellectus principium scientiæ 1.209.20
Intellectus seipsum intelligit assumptione intelligibilis 2.1403.10
Intellectus verus est 1.109.20
Intellectus vnus est, & continuus 1.789.50
Intellectui sine corpore melius ac præstabilius est esse, quàm cum corpore 1.790.30
Intellectiuum ipsas formas in phantasmatibus ipsis intelligit 1.833.30
Intellectuale omne, & intelligibile mens aut affirmat, aut negat 2.1309.40
Intelligentia hominis suo fungi officiò potest, cùm animus tranquillatur, & requiescit 2. 574.20
Intelligentiæ ratio in brutis 2.174.20
Intelligere cur non sine continuo liceat, nec cõprehendere animo sine tempore ea, quæ tempori subiecta non sunt 1.884.1
Intelligere est officium diuinæ mentis tom.2. 274.30
Intelligere nequit animus assiduo motu concitatus 2.574.50
Intelligere non licet sine imaginibus tom.1. 883.50
Intelligunt pleniùs quæ sanguinem tenuiorem, & frigidiorem habent 2.2.8.20
De intellectu 2.678.10.20
De intellectu agente, qui sit necessarius ad intellectum potentiæ perficiendum 1.831.10. & sequentibus
De intellectu potentiæ, qui vt sensus à sensibilibus, ita ipse ab intelligibilibus patitur, nec vllam propriam formam habet tom.1.col.829. 30. & sequentibus per totum.
De intellectu, quem veteres existimarunt idem esse cum sensu. Item in quo differat intellectus à sensu 1.826.50. & sequen.
In intellectu bonum & malum est quod in sensu voluptas, & dolor. Item quando & quomodo intellectus & sensus persequatur aliquid, aut fugiat tomo primo, columna 832.40. & sequentibus
In intellectu vtrin tabula nihil actu esse oportet tomo primo, columna 830.50

Intemperans.

Intemperans est, qui omni voluptate potitur, nec excipit vllam 2.618.10
Intemperans est, qui præter rationem sequitur cupiditates 2.1002.60
Intemperans & incontinens quid differant 2. 955.20. & col. 956.30
Intemperans incontinente curatu facilior videtur 2.955.20
Intemperans, incontinens, & contra, tom.2. 686.30
Intemperans incontinente deterior tomo secundo, col.693.50. & eodem tomo. col.955.40. & col.956.40
Intemperans incontinente incurabilior tom. 2.956.50
Intemperans multifariam dicitur 2.1013.60
Intemperans, non pœnitens, non curabilis 2. 693.40. & col. 694.30
Intemperans quis 2.690.20. & eodem tom. colum.693.30. & col.999.10
Intemperans vt circa dolores se habeat tom. 2.641.10
Intemperans vt circa voluptates se habeat 2. 641.20
Intemperantes, furentes circa ventrem, & mancipiis persimiles 2.640.60
Intemperantum desiderium insanum ostenditur Philoxeni exemplo, qui collum longius quàm gruis optabat 2.640.20
Intemperantum voluptates ferinæ & seruiles 2.640.10
Intemperantum voluptates sunt, quæ gustu tactúque sentiuntur ibidem
Intemperantem hominem cur ita appellemus 2.561.40
Intemperatum corpus minùs ægrotat, sed difficiliùs curatur, & quare 2.453.40
Intemperati & incontinentis, discrimen, tomo secundo, columna 694.30. & sequentibus

Intemperantia.

Intemperantia aquæ intercuti, & tabi similis 2.694.40
Intemperantia circa quæ versetur tomo secundo, col.1014.40
Intemperantia est vitium appetentis, per quod homines amplectuntur malas voluptates 2.1079.10
Intemperantia magis contraria temperantiæ 2.621.1
Intemperantia magis quàm timiditas nostra sponte comparatur, & acquiritur tom. secundo col.642.1.10
Intemperantia magis quàm timiditas reprehensione digna 2.942.10
Intemperantia ob voluptatem fit 2.642.1
Intemperantia quædam malitia 2.1002.50
Intemperantia vnde dicta 2.642.30
Intemperantiæ comites, ordinis perturbatio, impudentia, confusio, incuria, negligentia, dissolutio 2.1681.10
Intemperantiæ nomen etiam ad puerilia delicta transfertur 2.642.10
Intemperantiæ proprium est, sequi delectationes voluptatum noxiarum, & turpium, & arbitrari maximè felices eos esse, qui in huiusmodi voluptatibus versantur, & facetum esse, & dicacem, vrbanum, & versutum, tam in verbis quàm in rebus 2.1081.1
Ad intemperantiam & temperantiam problemata pertinentia 2.561.1. & seq.
Ad intemperantiam magis quàm ad modestiam inclinamur tom.2.colum.625.1. & eodem tomo, col.629.1
Ab intensionis dissimilitudine locus, tom.1. 322.40
Intercalaris concentus in tragœdia 2.1248.1

Interitus.

Interitus aliarum rerum ex accidenti naturales consequuntur interitus tomo primo, colũ. 940.1
Interitus causæ summæ, frigus atque excessus 2.417.1
Interitus inopia quædam sanguinis est tom.2. col.223.40
Ab interitu ignis supremus immunis est tom. 1.940.10
Ad interitum ea sunt oportuniora, quæ parum sanguinis habent 2.223.40
Interna omnia infirmiora 2.579.20
Internodium digiti quid 2.13.30
De interpretatione liber primus 1.57.1. & seq. per totum
De interpretatione liber secundus tomo primo, columna 65.1. & sequentibus per totum

Interrogatio.

Interrogandi ordo 1.341.40. & seq.
Interrogans propositiones habeat, respondens instantias 1.316.20
Interrogantis & respondentis opus tom. col. 348.10
Interrogantes & orationes non similiter inculpandi 1.312.10
Interrogantium loci sophistici, ad falsum, aut inopinabile 1.383.10. & seq.
Interrogatio differentis, quædam responsionis postulatio est 1.67.50
Interrogatio musica, si de geometria fiat, ageometrica est 1.187.10
Interrogatio quare fiat 1.182.1
Interrogationes ageometricæ, aut ex geometria sunt, aut ex alia facultate, tomo primo, colum.187.10
Interrogationes multæ quando vna fiant 1. 374.40.50
Interrogationes plures, vt vnam facientes 1. 376.40
Interrogationum triplex modus tomo primo, col.349.30
Ad interrogantem instruendum, loci tomo 1. 341.40. & seq.
Ad interrogationem vt responsio instituenda 2. 1183.40. & seq.
Ad interrogationes obscuras, siue simplices, siue multiplices, institutio 1.349.50
An interrogatio aliqua demonstrationi conueniat, & quod vnicuique disciplinæ propriæ sint interrogationes tomo primo, columna 186.30. & seq.
De interrogandi occasione tomo secundo, columna 1185.10. & seq.
De interrogatione tentatiuæ tom. 1.381.10. & sequentibus
Pro interrogante & respondente loci communes 1.351.10. & seq.
Pro interrogatione propositionum necessariarũ documenta 1.348.10
Quando interrogandum 2.1183.0
Interseptum vocatur pars nasi media, quæ cartilaginea nares discriminat, 2.11.30

Intestinum.

Intestinum amplum hominis 2.16.1

Intestinum à ventre ad podicem tom.2.31.60. & eodem tom.col.33.20
Intestinum cæcum tom.2.258.20
Intestinum commune exangui & sanguineo tom.1.16.20
Intestinum crustatorum à ventre to.2.60.20
Intestinum Elephanto ita est sinuosum vt aliquos habere quatuor videatur tom.2.33.40
Intestinum ieiunum,eius situs,& ratio tom.2.255.50
Intestinum insectorum quale tom.2.68.1
Intestinum mollium quo situ tom.2.57.30
Intestinum quibus rectum est,hæc cibi voracioraa auidioráque sunt tom.2.257.60.& eod. tom.col.29.40.
Intestinum rectum nulli, cui non parte vtraque dentes tom.2.33.40
Intestinum simplex à ventriculo hominis flexuosis orbibus est,à quo proximum intestinũ admodum amplum, tom.2.16.1
Intestinum testatis quale,& quo situ tom.2.63.10
Intestinum ventri annexum,& quare tom.2.255.30
Intestini laxitas auiditatem auget cibi, & rectitudo accelerat tom.2.258.40
Intestina terræ vermis habent naturam tom.2.256.50
Intestinorum difficultates quando Autumno solent euenire,& quomodo fiunt tom.2.col.417.0
Intestinorum difficultates quando mulieres torquent,& quare tom.2.415.40
Intestinorum diuersitas tom.2.258.10
Intestinorum naturam habent omnia sanguinea tom.1.168.20
Intestinorum situs,& differentiæ in animalibus tom.2.268.10
Ad intestina & ventrem,venas arteriásque committi tom.1.97.40
Inuentio comessationum vnde primò initium cepit tom.1.884.50
Inuenienti facultas quæ tom.1.403.1
Inuentio ex habitu est tom.2.571.50
Inuentis addere,& supplere cuiusuis est tom.2.609.40
Inuerecundi signa tom.2.colum.1527.30

Inuidia.

Inuidere quibus soleant homines tom.2.col.1138.40
Inuident senioresiunioribus tom.2.1138.60
Inui let figulus figulo,& faber fabro tom.2.1138.50
Inuidia ab indignatione qui differat tom.2.1136.40
Inuidia dolor est perturbans propter res secundas alicuius æqualis,aut similis ibidem.
Inuidia improbum & improborum tom.2.1139.10
Inuidus cui supercilia in totum demissa tom.2.9.60
Inuidus puto tom.1.5.10
Inuidus quis tom.1.colum.624.1.& eodem tocolum.938.60.& colum.999.30.& col.1018.60
Inuido contrarius nomine caret, is scilicet, qui spectans indignorum successum nihil commouetur,sed expeditus est,securúsque alienorum tom.2.999.40
Inuidi qui & quales tom.2.1138.10
Inuidis contrarij, qui ventri tantùm seruiunt tom.1.999.40
Ad Inuidiam vt concitetur auditor tom.2.col.112.50
De inuidia tom.2.1138.10.& seq.
Inuisibile etiam dicitur quod valde splendidum est tom.1.815.30
Inuisibile multifariam dici solet tom.1.815.40
Inuisibiles tenebræ, quas tamen visus discernit tom.1.815.30

Inuitum,& Inuitus.

Inuitum & spontaneum quotupliciter dicatur 2.932.30.& seq.
Inuitum facere quid 2.932.40
Inuitum quid ibidem
Inuitus agere quis dicatur 2.628.30
Inuitus ea facere quispiam videtur,quæ violentia vel per ignorationem facit tom.secundo,col.627.1
Inuitus quæ quispiam simpliciter, vel per se agat 2.627.50
Inuitus quis & quid egisse videatur tom.secundo,col.628.50
Ab inuito factum quid 2.628.10
Ab inuito quid fiat 2.669.1
Ab inuitis facta alia digna venia,alia non digna 2.669.60.
Ab inuitis facta dolorem habent 2.629.10
Ab inuitis minimè fiunt ea, quæ per iram aut cupiditatem aguntur 2.629.1
Ab inuitis quæ fiunt, veniam & misericordiam inueniunt 2.626.60

Inuoluntarium.

Inuoluntarium omne violentum, & acerbum 2.1002.40
Inuoluntaria bona non laudantur tom.secundo,col.1010.10
Inuoluntaria clancularia quæ 2.1023.40
Inuoluntaria quæ dicantur 2.1005.20
Inuoluntaria turpia non vituperantur tom.2.1010.10
De inuoluntario & voluntario tom.secundo, 626.50.& seq.
Non inuoluntarium, quod contra cupiditatem fit 2.100.40
Non inuoluntarium quod ab electione ibidem.
Ab inusitatis nominib.locus 1.313.50

Iocus.

Iocari vt studeas, secundum sententiam Anacharsidis,bonum & rectum est tom.secundo,737.1
Iocus cuius gratia 2.899.20
Iocus & requies necessaria in vita 2.657.1
Iocus liberalis & eruditi hominis quid differat à ioco seruilis & rudis 2.656.40
Iocus relaxatio est 2.694.10
Iocus requieti similis est 2.737.1
Ioci gratia studere & laborare, stultum nimis, & puerile est ibidem.
Iocum finem humanum esse, absurdum tom.2.736.60
Ioci nouarum & antiquarum comœdiarum 2.656.40
Iocis & ridiculis præstabiliora studiosa & seria sunt 2.737.10
Ad iocum propensior mollis 2.694.10
Per iocos recreatio 2.656.20
Iolaus Iphiclis filius Sardiniam occupauit 2.1548.40
Iphicrates Atheniensis, Coty parante exercitum,quo pacto pecuniam comparauit tom.secundo,1063.10
Iphicrates pro Harmodio 2.1152.10
Iphicrates seipsum laudabat 2.1104.50

Ira.

Ira ab inimicitia quid differat 2.1129.50
Ira aduersus singulos competit 2.1124.30
Ira ad vltionem properat 2.692.10
Ira affectus quidam est 2.653.10
Ira calorifica est 2.222.30
Ira concitati descriptio 2.638.1
Ira confidentiam habet 2.1132.1
Ira cum dolore sit 2.853.60
Ira cupiditásque etiam feris ineſt 2.1006.10
Ira dolorem,cupiditas voluptatem habet tom.2.692.40
Ira est apparentis vltionis appetitus cum dolore, propter apparentem immeritò vel in se, vel in suos contemptum, tom.2.1124.20
Ira & odium quid differant tom.2.1129.50
Ira exigne proficiscitur tom.2.462.40
Ira & excandescentia, timiditati contrarij affectus sunt ibidem.
Ira feruor cordi suffusi sanguinis est tom.2.429.50
Ira impetuosissima res est ad aggrediẽda pericula,& vires iniicit tom.2.637.60
Ira in mortuos non competit tom.2.1128.1
Ira inuicta tom.2.10.2.10
Ira magis naturalis, quàm cupiditates non necessariæ tom.2.692.30
Ira manſuetudini opponitur tom.2.1001.10
Ira melle defluente multò dulcior teste Homero tom.2.1112.20
Ira minimè blanda esse solet tom.2.1001.20
Ira non seruanda à mortali tom.2.1148.10
Ira odio interdum efficacior tom.2.853.50
Ira velocibus ministris, & canibus latratoribus comparatur tom.2.692.10
Ira voluptatem quandam habet, cum spe vltionis sumendæ tom.2.col.1012.60.& 2.1124.30
Ira vt rationem non perfectè, sed ex parte audiat tom.2.292.1
Iræ causa efficiens,apparens iniustitia, tom.2.669.40
Iræ difficilis sunt, quibus circa collum & tempora venæ distensæ sunt tom.2.153.20
Iræ difficilis sunt, quibus flammeus color circa pectus est tom.2.1535.20
Iræ modum vltio ponit,pro dolore voluptatem efficiens tom.2.653.40
Iræ repressio permolesta & difficilis, teste Heraclito tom.2.1003.20
Iræ vacuitas tom.2.623.20
Iræ variæ definitiones tom.1.784.50
Iram efficientia multa & diuersa tom.1.col.65.10
Iram quare extenuatio mouet tom.2.471.50
Iram sedat aqua frigida largè infusa tom.2.462.50
Ira perciti homines cur ferunt,si,ſuribundíve reddantur,metuentibus contrà accidat tom.2.558.30.& seq.
Ira quæ fiant tom.2.1110.60
Ira vacans quis tom.2.623.20
Ira victi tom.2.1530.1.10.
Iræ & contentiones fratrum acerbissimæ sunt: prouerbium tom.2.882.1
Iræ quomodo cum ratione tom.2.561.50
Ad iræ concoctionem tempore opus est tom.2.653.50
Ad iram contumeliæ concitant tom.2.851.40
Ad iram prouocans iniuriæ etiam causa tom.2.669.40
Ad iram vt concitetur auditor tom.2.col.122.60
Contra iram durum pugnare tom.2.857.60
De ira tom.2.1124.30.& seq.
De iræ continentia tom.2.692.1.& seq.
Ex ira facta, non diiudicantur ex prouidentia fieri tom.2.669.40
In ira mediocriter habens manſuetus tom.secundo,colunna 937.20

Iracundia.

Iracundia non insidiosa, sed aperta tom.2.col.692.40
Iracundia quid tom.2.623.20.& eodem tom.col.1074.20.& col.1079.1
Iracundiæ comites tom.2.colum.1076.10.& col.1080.50
Iracundiæ species tom.2.1080.50

Iracundiæ tria genera tom.2.1076.1

Iracundus.

Iracundus quis tom.2.623.2.& eod.tom.col.653.30.& col.937.10
Iracundi hominis proprium tom.2.1076.1.& 2.1080.50
Iracundi signa tom.2.1528.10
Iracundi vox acuta ob duplicem causam tomo 2.1526.30
Iracundi citò irascuntur, & citò irasci desistunt tom.2.653.30
Iracundi manifesti sunt, & celeres, ibidem.
Iracundi non detinent iram, sed reddunt ibid.
Iracundi quibus frons rotunda tom.2.940
Iracundi summæ bilis homines sunt, & appellantur tom.2.653.40
Iracunda animalia ea sunt, quorum sanguis fibris multis & crassis est refertus tom.2.222.30
Iracundorum signa tom.secundo, 1535.10.30

Irasci.

Irascendum pro quibusdam tom.2.629.10
Irascendum quomodo & pro quibus, & quanto tempore sit,difficilè explicatur tom.2.col.626.20.& 2.653.60
Irascentes cur non rigent tom.2.462.40
Irascentibus labrum inferius laxatur,& pendet, quare tom.1.559.50
Irascentibus quæ accidunt tom.2.col.558.30.& sequent.
Irascentibus vocabula commoda tom.2.col.558.40
Irasci iucundum tom.2.1112.20
Irasci quibus soleant homines tom.2.1125.60
Irasci qui soleant tom.2.1125.40
Irascitur nemo illis, quos vlcisci putat imposibile tom.2.1112.20
Irascitur nemo potentioribus, aut minùs irascitur ibidem.
Cur magis irascimur notis,quàm aliis tom.2.881.60
Non irascentes omnino fatui tom.2.653.20
Qui non irascitur non est aptus ad vlciscendum ibidem.
Qui non irascuntur, neque sentire, neque dolere videntur ibidem.

Iratus.

Irati quàm plures vltionis causa impetum faciunt,non causa potentiæ tom.2.851.40
Iratis calor in oculos,totámque faciem reuocatur tom.2.582.1
Iratis cur oculi maximè rubescant, pudefactis aures tom.2.col.575.40.& col.581.50.60

Iris.

Iris an arbores reddat odoratas,quibus decubuit tom.2.491.20
Iridis flos colore distinctus tom.2.1518.50
Iridis proprietates aliquot tom.1.754.20.& sequentibus.
De Iridis accidentibus, tum cæteris,tum coloribus,& de eius ad halonem differentiis tom.1.750.30.& seq.
Iritatur magis animus noster contra familiares & amicos, quàm contra ignotos ob contemptum tom.2.881.50
Ironia,cauillatio tum simulandi, tum dissimulandi vocatur tom.2.1211.20
Ironia est cùm aliud dicimus, & aliud dicere simulamus ibidem.
Irrigata aqua frigida,cur dulciora sunt quàm ea quæ aqua tepida irrigantur tom.2.colum.525.20
Irrigationes cur fiunt manè,& noctu,& non meridie tom.2.522.40
Isocrates ex consuetudine declamandi comparationibus vtebatur tom.2.1109.1
Isocrati nunquàm orationem deesse aiebat Gorgias tom.2.1181.20
Istri diuisio tom.secundo, columna 1549.40

Italia,Italus.

Italiæ locis quibusdam morsus stellionum exitiales tom.2.166.40
Italiæ nomen vnde primùm cœperit, tom.2.884.40
Italiæ partem, quæ ad Tyrrheniam versa est, Opici, qui nunc Ausonij nominantur, olim incolebant tom.2.884.50
Italiæ partem Cyrtim appellatam, quæ ad Iapygiam,& Ionium pertinet,incolebant olim Chaones ab Oenotris orti, ibidem.
Italus quidam Oenotriæ Rex, agriculturam Oenotros docuit tom.2.784.40
Itali pro Oenotris vocati ibidem.
Circa Italiam in Cyrceo monte lethale venenum nascitur, quod sumptum mox totum corpus pilis nudat, & miserè cuncta membra soluit tom.2.1545.30
Circa Italiæ oram quæ Cuma dicitur,ferunt esse thalamum subterraneum Sybillæ fatidicæ, quæ Erithrea, siue Cumanavel Malachræna appellatur tom.secundo,columna 1547.60
Circa Italiam, quam Calabriam vocant, extat templum Mineruæ Græcæ tom.2.1550.20
Circa Italiam Syrenes insulæ sunt, in quibus ab incolis stustiosè muneribus& sacrificiis colun tur tom.2.1546.20.30
In Italia Herculis monumenta extant, tom.2.1548.20
In Italia morsus felium lethalis to.2.1555.20
In Italia muscarum genus est,quod morsu necat ea ad quæ deuolarit, ibidem.

Iteratio.

Iteratio breuis admonitio est tom.2.1210.40
Iterationis modi tom.2.1210.50
Iteratione vbi vtendum, ibidem.
De iteratione in disceptationibus to.2.1229.20
De iteratione tractatus to.2.colum.1210.40.& sequentibus.
Iter æquale quare ocyùs conficitur, quam inæquale tom.2.451.10.& 2.453.50.60
Iter cur longius videatur ignaris, quàm peritis tom.2.454.20.30
Itinere longo peracto cur si quis se super summos constituerit digitos, calces pedum concutiuntur, proníque déorsum labuntur tomo 2.452.15
Ithaca insula non habet lepores tom.2.165.10
Iuba cur homini nulla data tom.2.470.1
Iuba leoni mari tom.2.133.50
Iubam nonnulla bisulca habent tom.2.22.30

Iucundum.

Iucunda & pretiosa sunt ea, quæ studioso viro talia sunt tom.2.col.736.50
Iucunda prauè dispositis,nõ simpliciter iucunda tom.2.732.1
Iucundæ tristificæque res ferè omnes cum calore & frigore occurrunt tom.1.918.30
Iucunda simpliciter vocantur, quæ integrum, sanúmque corpus oblectant, to.2.1028.30
Iucundi sibi inuicem mali,teste Euripide tom.2.965.60
Iucundum, concupiscibile & apparens bonum tom.2.1028.10
Iucunda sunt,quæ afficiunt gaudio 2.1191.60
Iucundum ementitum bonum est to.1.916.50
Iucundum id cuique quod amat tom.1.colũ.610.50
Iucundum quid tom.2.1111.30
Iucundum simpliciter, vel alicui tom.2.colũ.1028.40
Iucundorum sensus omnibus congenitus tomo 2.1014.20
De iucundis tractatus tom.2.col.1111.30.& seq.

Iudex.

Iudex ad æqualitatem redigit tom.2.663.50
Iudex in inuidiam & odium contra aduersarios qualitex excitandus tom.2.1230.1
Iudex iustum animatum,& mediator tom.2.663.40
Iudex medio iustus tom.2.1025.10
Iudex quasi argenti aurique cognitor est,vt verè iustum ab adulterato discernat tom.2.119.30
Iudex quisque bonus est rei quam nouit tom.2.605.1
Iudex vbique necessarius tom.2.814.50
Iudex vt in commiserationem inducatur tom.2.1229.50
Iudicis beneuolentia vt concilietur tom.2.1229.40
Iudici quid relinquatur potestatis 2.1088.40
Iudices de magnis rebus homines vulgares tomo 2.778.20
Iudices ex vulgo secundum leges iudicare expedit,& non secundum propriam mentem ibi.
Iudices inter se non debere colloqui, legum latorum decreto cautum erat tom.2.774.60
Iudices magistratus summè necessarius & difficillimus tom.2.870.40
Iudices necessaria pars ciuitatis tom.2.814.50
Iudices plures esse conuenit tom.2.807.50.& eodem tom.col.870.50
Iudicum sententiæ cur si pares aduersariis fiant, reum vincere solitum sit tom.2.567.1
Iudicibus salaria Pericles induxit tom.2.col.783.40
Ad iudicem ire, est ire ad ipsum iustum tom.2.663.40
Apud iudicem cur reo dexter locus detur tom.2.564.20.30
Ex iudice arbitrum fieri non decet tom.2.col.774.50
Inter iudicem & legem discrimen 2.1088.20
Per iudices quæ debeant iudicari 2.807.20

Iudicare, Iudicatio,& Iudicium.

Iudicandum non tantùm ex necessariis, sed etiã ex probabilibus tom.2.col.1159.10
Iudicans iniustè per ignorantiam to.2.671.20
Iudicantes de propriis, recti iudices plerunque non sunt tom.2.794.40
Iudicantes de propriis, verum discernere nequeunt, & in affectu constituti sunt tom.2.807.40
Iudicare non secundum legem scriptam sed secundum quod sibi videtur, periculosum est tom.2.780.50
Iudicata ea dicuntur, quæ clarissimorum virorum iudicio comprobata sunt tom.2.col.1158.40
Iudicat de omnibus absolutè, qui in omnibus eruditus est tom.2.605.1
Iudicatio,iusti iudicium est tom.2.650.1
Iudicatio recta & syncera difficilis vbique tomo 2.990.40
Iudicatur aliter ab amantibus, & odio habentibus,& ab iratis,& quietis tom.2.1122.30
Iudicium, diiudicatio est iusti atque iniusti tomo 2.667.20
Iudicium & iustitia necessaria ciuitatis pars tomo 2.882.50
Iudicium in damnatione de capite post errorem emendari nequit tom.2.565.20
Iudicium in Pheatti tom.2.832.1
Iudicium iniustum scientis tom.2.67.20

Iudicium ita corrumpitur 2.805.50
Iudicium non minùs expertis, quàm scientibus tribuitur 2.798.1
Iudicium quo qualis quisque sit constituitur ex operibus, spectat 2.996.40
Iudicij est rationes distinguere 2.955.40
Iudicia affectibus corrumpuntur 2.1088.40
Iudicia democratiæ qualia 2.863.10
Iudicia de paruis rebus 2.832.1
Iudicia de peregrinis ibidem.
Iudicia in Oligarchia 2.827.60
Iudicia multorum sæpe meliora, quàm vnius 2.805.50
Iudicia plura esse conuenit 2.870.50
Iudiciorum differentia in tribus terminis tom. 2.831.20
Iudiciorum species octo ibidem
Ad iudicandum iustè quid requiratur tom. 2. 879.20
Ad iudiciorum causas, & amatoria veneficia vtilis remora 2.30.50
Ad iudicandum seperatim quisque imperfectus est 2.797.50
De iudiciali genere 2.1139.1. & seq.
De iudiciariis quàm deliberatiuis quare Veteres maluerint præcepta tradere tom. secundo, 1088.50
De iudiciis & eorum speciebus, & de modis iudiciorum 2.851.10. & seq.
Ex iudicatis argumentatio 2.1192.50
In iudiciis legum necessitas, & vsus tom. secundo, col. 1088.30
In iudiciis omnibus duo elementa communia 2.1225.30
In iudiciis quæstio quadruplex 2.1181.10
In iudiciis si suffragia pari numero accusatori & reo fuerint, cur reum vincere sanctum est 2.564.30. & seq.
Super iudiciis pulchra, vide 2.564. 30. & seq. per totum.
Iugale à spina oritur 2.44.60
Iugulariæ venæ 2.41.50
Iugulum quid 2.12.60
Cur circa idem iugum maiores collopes faciliùs, quàm minores mouentur 2.1485.1
Iuliæ pisces gregales 2.171.10
Iuli insecta impennata 2.55.50
Iulis inter insecta, vbi est sensus principatus 2. 268.10
Iulorum genus inter insecta quare pedum multitudine superat 2.269.1

Iumentum.

Iumentum quod minùs potum aspernatur, id appetentius pabuli est, & pleniùs obesatur 2.152.40
Iumenta pro aquæ vsu quam bibant, suo fruuntur pabulo ibidem.
Iumenta quæ 2.8.40
Iumenta quomodo crescunt suis partibus 2. 23.60
Iumentorum in Illyriis fœcunditas tom. 2. 1552.50
Iumentorum pilum expolit farrago frugibus grauida 2.152.40
Iumentis quando inutilis herba medica ibidem.
Iumenta cur non ructare soleant 2.473.10
Iumenta non facilè mouentur 2.458.10
Iumentorum vesica qualis 2.472.50
Iumentis quare crepitus alui multus tom. 2. 473.10.20
Iunco auis caudam motitat, & vbi viuit tom. 2. 149.40
Iunco & alauda amici tom. 2. colum. 170. 40

Iuniores.

Iuniores à spectaculis tragicis arcendi tom. 2. 898.10
Iuniores cur ocyùs discamus, seniores ampliùs mentè valeamus tom. secundo. col. 571. 60. & sequentibus.
Iuniorum natura ad somnum propensior quàm seniorum. 2.441.20
Iuniorum vlcera prompriùs compaginantur, quàm seniorum 2.581.50
Iunioribus quàm vetustioribus vox acutior 2.86.1
In iunioribus vires sunt, prudentia in senibus 2883.50

Iupiter.

Iupiter Hoplosmius 2.255.1
Iupiter in Creta natus perhibetur 2.1546.30
Iupiter pater hominum atque deorum ab Homero appellatur 2.759.50
Iupiter pater quare ab Homero dicatur tom. 2. 610.40
Iupiter planeta 2.1459.20

Ius.

Ius agentes, sua sponte agunt 2.670.10
Ius ante iustum 2.668.30
Ius domesticum 2.941.60
Ius est ciuilis societatis ordinatio 2.750.1
Ius iniuriæ emendatio 2.668.30
Ius inuitus non agit 2.668.40
Ius patiuntur non omnes sponte 2.670.20
Iuris actio iustum commune 2.668.30
Iuris actio, medium inter agere & pati iniuriam 2.666.40
Inter ius & iustum interest 2.662.30

Iusiurandum.

Iusiurandum deorum 2.1273.20
Iusiurandum est, cum diuina veneratione dictio, probationis expers 2.1208.20
Iusiurandum non offerre vt dicat Orator tom. 2.1121.20
Iusiurandum regum, per sceptri eleuationem 2.804.10
Iuramentum vitiosum oligarcharum quorundam 5.849.30
Iusiurandum vt detrecter testis suscipere tom. 2.1121.30
Contra iusiurandum vt dicatur 2.1208.30
De iureiurando 2.1208.20. & seq.
De iureiurando quadripartita ratio 2.1121.20. & sequentib.
Pro iureiurando non repellendo 2.1122.10
Pro iureiurando vt dicatur 2.1208.20

Iustitia.

Iustitia alienum bonum tom. 2. 667. 30. & 2. 1022.10
Iustitia cæterarque virtutes, magis & minùs capiunt 2.731.10
Iustitia ciuile quiddam est 2.750.1
Iustitia est medij, hoc est, æqui 2.666.40
Iustitia est medietas quædã inter excessum atq; defectum, & multum & paucum 2.940.40
Iustitia est virtus, qua singuli sua secundum leges possident 2.1106.40
Iustitia est virtus animæ, distributiua eius quod quisque meruit 2.1078.50
Iustitia & iniustitia pluribus modis dicitur 2. 658.60
Iustitia & iustum erga quosdam, & in quibusdam 2.940.50
Iustitia & iustus circa ciuile iustum 2.941.1
Iustitia in alios etiam exeritur 2.559.50
Iustitia luciferi instar præclara ibidem.
Iustitia particularis quid, & quotuplex tom. 2. 660.20. & seq.
Iustitia perfecta virtus 2.659.40. & 2.940.10. & 2.1002.1
Iustitia qualis habitus dicatur 2.657.60
Iustitia reliquarum virtutum præstantissima 2.1022.1
Iustitia sola ex virtutibus bonum alienum 2. 660.1
Iustitia tota virtus, non pars virtutis, ibidem, Et tom. 2.1022.20
Iustitia virtutes omnes in se continet, 2.659.50. & 2.1022.1
Iustitia vt peculiaris virtus quæ 2.1022.30
Iustitiæ comites, sanctitas, veritas, fides, & pranitatis totius, ac vitiorum odium 2.1075. 30. & 2.1080.10
Iustitiæ cultus res pulcherrima 2.987.50
Iustitiæ officium quod 2.1075.20
Iustitiæ partes ibidem.
Iustitiæ particularis vna species 2.1023.20
Iustitiæ proprium quid 2.1080.10
Iustitiæ species ibidem.
Iustitiæ species in commerciis hominum aucupata 2.661.30
Iustitiæ species in distributione 2.661.20
Iustitiam concernentia problemata 2.562.40. & seq. per totum.
Iustitiam & iniustitiam æquiuocè dici tom. 2. 1021.10
De iustitia & iniustitia, & modis iniusti tom. 2. 657.50. & seq.
De iustitia tractatus tom. 2. colum. 940.10. & seq. per totum.

Iustum.

Iustum, æquum est 2.661.50
Iustum ad alterum, diuersum à iusto ex lege 2. 940.20
Iustum ad vxorem magis esse videtur, quàm ad filios, & ea quæ possidentur 2.667.50
Iustum à natura, id est, quod plurimùm perdurat 2.942.20
Iustum à natura præstat ei quod ex lege tom. 2.942.20
Iustum ciuile non naturâ, sed ex lege est 2. 942.20
Iustum ciuile quod 2.667.10. & 2.941.40
Iustum ciuile, simpliciter iustum 2.667.10
Iustum coniugatorum ciuile est 2.942.1
Iustum duplex 2.940.10
Iustum emendatiuum, medium est inter damnum & lucrum 2.663.40
Iustum est quod est legitimum, & quod est æquum 2.659.10
Iustum est hominum plurimorum consuetudo non scripta, honesta, turpiáque determinans 2.1191.30
Iustum & iniustum naturâ quoddam, tom. 2. 1116.40
Iustum & iniustum quid 2.121.20
Iustum & iniustum semper inter plures tom. 2.673.20
Iustum & iustificatio non idem 2.942.30
Iustum & legitimum vnumquodque, vt vniuersale sese habet ad singula 2.668.30
Iustum herile & paternum differunt tom. secundo, col. 667.40
Iustum herile vel rei familiaris 2.674.20
Iustum in alterum æquale est 2.940.30
Iustum in commerciis Arithmetica comparatione 2.663.20. & 2.1024.50
Iustum in distributione secundum dignitatem 2.1024.1
Iustum in quatuor consistit 2.661.60. & 2. col. 1023.50 & 2.1024.10
Iustum inter eos quoddam, quibus lex ponitur 2.667.20
Iustum iuxta Pythagoricos quod 2.941.20
Iustum legitimum quod 2.667.60
Iustum legitimum, vel primum, & naturale 2. 671.20
Iustum magistratum gerenti, & subditis tom. 2.974.30

Iustum medium quoddam tom. 2. 661.50
Iustum naturale quod tom. 2. 667.50
Iustum oligarchis quod habeatur tom. 2. 864.1
Iustum omne ad amicum pertinet tom. 2. col. 1038.40
Iustum per accidens tom. 2. 669.10
Iustum populare tom. 2. 863.4. & 2. 864.1
Iustum primum, & naturale tom. 2. 671.20
Iustum proportionabile est quod non vnitate, sed numero constat tom. 2. 1024.1
Iustum proportione arithmetica 2. 1024.50
Iustum rationum quandam comparationẽ subit tom. 2. 662.10
Iustum rei familiaris tom. 2. 667.50
Iustum respectu rei præstitæ, aut accipientis 2. 1040.10
Iustum vniuersale tom. 2. 659.30
Iusti ciuilis diuisio tom. 2. 667.50
Iusti distributiui ratio tom. 2. 662.20. & sequentibus.
Iusti & æqui custos magistratus to. 2. 667.30
Iusti & amicitiæ communicatio secundum numerum & proportionem tom. 2. 1038.10
Iusto similia quæ tom. 2. 1192.10
Iusta agere, & iustè agere differunt tom. 1. 619. 30. & seq.
Iusta determinata dupliciter tom. 2. 1116.60
Iusta & iniusta cognoscere, arduum tom. 2. 671.40
Iusta ex instituto, & ob vtilitatem, mensuris similia tom. 2. 668.20
Iusta humana non eadem vbique, ibidem.
Iusta in iis sunt, qui participes sunt eorum quæ sunt simpliciter bona tom. 2. 671.50
Iusta quædam à lege ordinata ex omni virtute tom. 2. 673.1
Iusta quàm salubria scire difficiliùs tom. 2. 671.40
Iustorum quædam natura, quædam lege sunt tom. 2. 942.10
Iustæ passiones non laudabiles semper tom. 2. 1107.1
Iustè agere, est communes sequi vtilitatis consuetudines, parère legibus, priuatáque pacta seruare tom. 2. 1233.10
Iustè agere, voluntarium est tom. 2. 1003.10
De iusto ciuili, herili, & œconomico tom. 2. 667.1. & seq.
De iusto commutatiuo tom. 2. 663.1. & seq.
De iusto distributiuo tom. 2. 661.40. & seq.
De duplici iusto tom. 2. 713.1. & seq.
De iusto naturali & legitimo tom. 2. 667.50. & sequentibus.
De iusto proportionali tom. 2. 940.50
De iusto simpliciter, quòd neque sit in paucorũ gubernatione, neque in populari, sed tantùm ne quid tom. 1. 799.30. & seq.
Si plura de iusto inuenire cupis, vide titulos Iustitia, Iudicia, Leges.

Iustus.

Iustus agens ius electione tom. 2. 669.50
Iustus quando, aut secus tom. 2. 942.30
Iustus quis tom. 2. 940.40. & 2. 1021.20
Iustus iustitia actiuus dicitur tom. 2. 666.40
Iusto qui se iunxerit, iustior efficietur tom. 2. 564.10
Iustos pauperes cur recensemus tom. 2. 561.50
Iusta cognomine, equa Pharsalia 2. 140.20
Iuuencæ fetauræ tom. 2. 152.30
Iuuencæ vt augeantur tom. 2. 152.20

Iuuenes.

Iuuenis ætate vel moribus tom. 2. 605.10
Iuuenes ad æmulationem proni to. 2. 1139.20
Iuuenes ad amores proni tom. 2. 704.1
Iuuenes ad commiserationem parati, quoniam probos ac bonos omnes arbitrantur tom. 2. 1141.1
Iuuenes affectu viuunt, & iucundum sequuntur tom. 2. 703.60
Iuuenes ambitiosi, & contentiosi tom. 2. col. 1140.20
Iuuenes amicorum atque sodalium studiosi tomo 2. 1140.50
Iuuenes citò amici fiunt, citóque desistunt tomo 2. 704.1
Iuuenes ciuilis disciplinæ parum idonei auditores tom. 2. 605.10
Iuuenes conuersari simul semper cupiunt tomo 2. 704.10
Iuuenes fortiores, quoniam facilè irascuntur, & bene sperant tom. 2. 1140.40
Iuuenes humidi & calidi multùm 2. 441.10
Iuuenes inconstantes sunt tom. 2. 704.1
Iuuenes iracundi tom. 2. 1140.20
Iuuenes magnanimi tom. 2. 1140.50
Iuuenes non amari tom. 2. 1140.30
Iuuenes non experti tom. 2. 680.10
Iuuenes non prudentes, & quare, ibidem.
Iuuenes potiùs quàm senes laqueo se interimũt, & quare tom. 2. 570.60
Iuuenes quare potiùs quàm seniores immingãt, vbi vino se inebriauerint tom. 2. colum. 441.10.20
Iuuenes grauiter consopitos, vrinæ excitatio sæpe latet tom. 2. 441.20
Iuuenes rudes actuum vitæ tom. 2. 605.10
Iuuenes simplices tom. 2. 1140.30
Iuuenes spei bonæ tom. 2. 1140.30
Iuuenes verecundi tom. 2. 1140.40
Iuuenes verecundi laudantur tom. 2. 658.1
Iuuenum cupiditates quæ & quales 2. 1140.10
Iuuenum mores quales ibidem.
Iuuenum pulchritudo tom. 2. 1098.50
Iuuenum virtutes 2. 1098.1
Iuuenibus amici vtiles ad compescenda peccata tom. 2. 701..40
Iuuenibus modestia continentiáque iniucunda tom. 2. 741.30
Iuuenibus quatuor discenda tom. 2. 895.1
De iuuenum affectibus, & habitibus tom. 2. 1140.1. & sequentibus.

Iuuentus.

Iuuentus adolescentulos spe bona afficit tomo 2. 570.50
Iuuentus ad voluptates propensior est tom. 2. 700.30
Iuuentus ceu ver in anno tom. 2. 1171.40. & 2. 1104.50
Iuuentus est accretio, quam prima refrigeratrix pars suscipit tom. 1. 963.40
Iuuentus spe plena tom. 2. 570.50
Iuuentutis causa elementa tom. 2. 219.1
Iuuentutis disciplina non negligenda, nam is neglectus Reipublicæ detrimentum affert tom. 2. 897.30
Iuuentutis disciplina non priuata, sed publica esse debet tom. 2. 897.50
Iuuenture è ciuitate ablata quanta deformitas tom. 2. 1104.50. & 2. 1171.40
De iuuentute, & senectute liber tom. 1. 945.1. indéque
Iyngis auicula, vulgò torquilla appellata, ab antiquis turbo vocabatur tom. 2. 28.40
Iyngis auiculæ forma, & descriptio tom. 2. col 28.30
Iyngis positio digitorum qualis tom. 2. 285.20

L

Aborare mente & corpore simul non cõuenit tom. 1. 900.60
Labore quæsita magis diliguntur tom. 2. col. 722.10
Laboribus minùs quàm voluptatibus capimur
Laborantibus cur pingue absumatur, caro nulla tenus emaceretur tom. 1. 449.40
Laborioſi homines senescunt celeriùs tom. 1. 942.10
Labor exsiccat ibidem.
Labor acriùs opprimens quæque corrumpit 2. 510.40
Laboriosius cur sit, brachio inanem iactasse manum, quàm cum lapide tom. 2. 450.40
Laboris auctio & cibi diminutio cur salubris tom. 2. 423.10
Laborantibus vires augentur tom. 2. 426.30
Laboratur præcipuè propter continui distractionem tom. 2. 454.40
Labore dissoluti cur mole corporis contractiore sunt, vocémque acutiorem reddere putentur tom. 2. 449.30
Laboratur minùs, cùm motus non eo lem agi tur habitu tom. 2. 451.10
Laborare cessantes cur sudare incipiunt tom. 2. 428.30
Laborasse quàm non laborasse meliùs perpetiõ tom. 2. 430.39
Tam laborantibus, quàm fruentibus solatio, cur tibiam adhibere solemus tom. 2. 510.20
A labore æstúque cur humidi natura facilè stran gulantur tom. 2. 453.30
Ex labore quare vlcera & tubercula nonnullis prouenient tom. secundo, colum. 454.50

Labra.

Labra quid tom. secundo columna 11.40
Labra homini mollia & carnosa tom. 2. col. 235.50
Labrorum vsus ibidem.
Labra humida & agilia quare tom. 2. 235.60
Labris cur maximè intitillemur tom. 2. 589.1
Labrum inferius cur tremit metuentibus tomo 2. 559.40
Labrum imum hominis irati tremiscit tom. 2. 452.30
Ex labiis signa animi tom. 2. 1533. & sequent.

Lac.

Lac sanguis concoctus est, non corruptus tomo 2. 379.1
Lac & sanguis communia aquæ & terræ tom. 2. 770.40
Lac omne saniem habet & caseum tom. 2. 53.1
Lac mammis continetur tom. 2. 52.60
Lac non gigni maribus tom. 2. 53.20
Lac etiam in maribus fieri potest tom. 2. 12.10
Lactis & menstruorum eadem natura tom. 1. 379.10
Lactis natura eadem, quæ excrementi genitalis tom. 2. 379.1
Lacti inest pinguedo tom. 2. 53.40
Lac non ante vterum tom. 2. 53.10
Lac è quibusdam non prægnantibus suctu eductum ibidem.
Lac mulierum septimo mense vtile redditur tom. 2. 378.1
Lac quandiu in muliere duret tom. 2. 142.50
Lac mulierum fuscarum, quàm candidarum salubrius tom. 2. 54.50
Lac quæ animalia habeant to. 2. 377.50. & seq.
Lac in quibus diutiùs duret tom. 2. 54.40
Lacte mammisque carent pisces, & aues tom. 2. 53.1
Lactis copiam pabulum aliud extinguit, aliud auget 2. 54.30
Lactis concoctio vnde peragatur to. 2. 378. 60
Lac augeri fabarum cibo tom. 2. 54.40
Lactium vsus tom. 2. 261.30. & seq.
Lactis nutrimentum corporibus proprium tomo 2. 895.1
Lactis copiam quæ faciunt tom. 2. 54.30
Lactis copiæ futuræ indicium quod tom. 2. col. 54.40
Lac cur plurimum capris & ouibus demulgetur tom. 2. 466.30
Lac quod ad caseum conficiendum accommodatissimum tom. 2. 53. 40. & seq.

Lac crassitie plus casei habet 2.53.1
Lac caprinum ouillo Siculi miscent tom. secundo,col.53.40
Lac quorum animalium coeat,aut non 2.53.1
Lac bubulum caseo fertile 2.53.50
Lac vaccinum 2.115.10
Lac tenuissimum Cameli, mox equæ, deinde asini 2.53.10
Lac vinúmque dulce, cur quoties cum farina ordei bibitur,dulcius sentitur tom.secundo, col.530.19
Lac vti cogatur 2.53.60
Lac frigore non coit,sed igne 2.53.10
Lac crassescit 1.169.1
Lac ex capro emulctum in Lemno 2.53.30
Lactantes non concipiunt,aut si conceperint,lac extinguitur 2.379.10
Lactantibus non fiunt purgationes secundum naturam ibidem.
Lactium ortus 2.162.40
Lac ad alendum validius, in quo plus casei est 2.54.60
Lac alimentum recenter natorum 2.229.40
Lac boues circa Toronam habent perpetuum, præter paucos ante partum dies tom.secundo,col.54.50
Lac bobus à partu est vtile, nec ante partum habent 2.125.1
Lac canum crasius quàm cæterorum animalium,excepto scrophæ,& leporis tom.secundo,col.123.50
Lac cornigerorum spissatur, mutilorum non, & quare 2.260.1
Lac è capris montis Oetæ coitum non patientibus educitur 2.53.20
Lac & copiosius & caseo vtilius ruminantibus emulgetur 2.54.50
Lac ferentium vterum,primum & nouissimum inutile 2.53.10
Lac humidum animalibus adnatum 2.52.50
Lac humor animalibus postgenitus tom. secundo,col.226.30
Lac generationis gratia est 2.226.40
Lac infantibus salubrius quod minus casei habet 2.54.60
Lac leporum suillo simile 2.130.50
Lac mulieri à conceptu ex quo conficitur, & quando 2.136.20
Lac mulieribus natu maioribus suctu frequentiore prodiit, & copia tanta vt infantem nutrire potuerint 2.53.20
Lac ouium quo augetur 2.153.10
Lac pars similaris humida 2.217.50
Lac primum bouis vt lapis duresçit 2.125.10
Lac pro magnitudine animalium, aut pabuli differentia mulgendum 2.54.10
Lac qua colligitur parte 2.378.20
Lac quale initio coitus,item postea tom.secundo,col.122.10
Lac quandiu emanat, purgationes vt plurimæ non fiunt 2.142.50
Lac quibus fit,quando vtile,& quare parauit natura 2.377.50
Lac terreum quare 2.318.50
Lac viris post pubem exiguum 2.53.40
Lac res concocta 2.379.10
Lactis fœcundiora quæ edaciora 2.54.40
Lactis nota in mulieribus,quæ conceperint 2.136.30
Lactis omne genus habet, tum serum, tum caseum 2.53.1
Lactis qualitates in animalibus 2.53.10
Lacte abundant Phasianæ boues, & Epiroticæ 2.54.10.& seq.
Lactat mulus semestre tantùm 2.126.20
Lac quare non medicamentum 2.423.20
Lactis muliebris differentia 2.139.1

Lactes.

Lactes quid 1.703.20.& 2.262.30
Lacteus orbis maximus 1.702.30
Lactes habent sanguinea omnia tom. secundo, col.260.30
Lactes per totas venæ ad ventrem tendunt 2.221.30
Lactes quomodo positi 2.16.10
Lactes semen piscium genitale 2.157.40
De Lacte sidere veterum sententia 1.701.30

Lacedæmonij.

Lacedæmoniorum Respub.ad bellum destinata 2.791.1
Lacedæmonij bello gerendo salui 2.779.20
Lacedæmoniorum finitimi omnes inimici 2.776.20
Lacedæmoniorum legislator educationis curam habuit 2.742.10
Lacedæmoniorum in mulieres indulgentia vnde 2.777.1
Lacedæmoniis hominum paucitas vnde, & quæ mala dederit 2.777.40
Apud Lacedæmonios in multis gubernatrices mulieres 2.776.50

Lacerta.

Lacertarum fœtura 2.104.1
Lacerti cauernas subeunt 2.4.30
Lacertarum vita semestris 2.104.1
Lacerti in Arabia magni 2.164.50
Lacertus exuit senectutem,& quando tom.2. 158.60
Lacerto venter vnus,& qualis 2.33.50
Lacertis lingua bifida 2.34.10
Lacertæ vulua qualis 2.38.1
Lacerto vbi testes 2.291.50
Lacerti neruis plurimis continentur tom. secundo,44.1
Lacerti quatuor mensibus frigidissimis latent 2.157.10
Lacertæ conniuent 2.28.50
Lacertæ ouum pariunt perfectum 2.314.40
Lacertæ quomodo flectunt crura 2.20.20
Lacertarum pulmo qualis 2.249.30
Lacertarum oua sponte in terra aperiuntur 2.104.1
Lacerti pisces gregales sunt 2.171.10
Lacerti omniuori 2.150.10
Lacertorum origo spina capitis 1.919.40
Lacerti hominum & crura contrarios vicissim inflexus agunt 1.933.30
Lacertus brachij pars 2.13.20
Lachesis 2.1472.10
Lacones ἐφιππάγωγοι 2.1541.40

Lacryma.

Lacryma cruda est eorum, qui oculorum valetudine laborant 2.579.40
Lacrimæ quas mœrendo emittimus,cur calide sint:quas oculis laborando frigidæ ibid.
Lacryma sudor quidam,& quare salsa tom.2. 456.1
Lacrymam ciet res calida vt sol 2.451.50
Lacrymas mouet frigus 2.455.60
Lacrymam oculus perfricatus reddit tom.2. 575.20
Lacrymas mouens cuius naturæ esse debeat 2.524.10
Lactucæ syluestris succus Draconi contra nauseam medicina 2.173.50

Lacus.

Lacus cur arenam nullam faciat, vel minus quàm mare & fluuius 2.539.50
Lacus circa Ligusticam ebulliens, & effusus piscium multitudinem eiicit tom.secundo, col.1547.20
Lacus cum diminutus,vel exiccatus est,frumentum in campo acriùs gelu deuritur tom.2. 559.50
Lacus Caucaso monti subiectus, quem accolæ mare nominant 1.710.10
Lacus Cumani puritas 2.1549.10
Lacus in Electridis insulis feruens aqua calida, fœtidúsque 2.1546.1
Lacus Pęsa,qui potu idoneus est,cur lauat simul & purgat vestimenta 2.540.50
Lacus quare candidus depingitur 2.535.30
Lacus omnes quàm mare candidiores ibid.
Lædus cur colit saxa & montes 2.170.40
Lædus & galgulus amici ibidem.
Lætitia gestiens concalfactio 2.589.20
Lætitię tristitiæve ratione omnia prosequimur, aut fugimus 2.573.1
Lætitiæ fons cor 2.244.60
Lætiores cur sint pueri 2.571.1
Lælaps 2.1462.50
Læsio extra rationem,infortunium tom.secundo,col.669.20
Læsio sine vitio peccatum ibidem.
Læsio in societatibus triplex 2.669.10
Læsi ex læsis nascuntur 2.139.50
Læsio alia corrumpit,alia peruertit,& vitiat 2.447.40
Læuam partem quadrupedes minùs agilem, quàm homo habent 2.19.40
Læue quid 1.30.10
Læuitas domus resonantiorem efficit vocem 2.480.10
In læuibus lux amplior 2.483.40
Lampon 2.1183.20
Lanæ quadrupedum seu villi senectute augentur 2.48.40
Lana & terra tinctiles 2.772.50
Lana quare minus calida,quàm plumbum redditur 2.462.30
Languor omnis ex cruditate 2.579.40

Lapis.

Lapidis creatio 2.542.40
Lapidis creatio ex Heracliti sententia tom.2. col.539.20
Lapides in mari cur rotundantur 2.540.10
Lapis calidissimus vrit vehementiùs tom.2. 415.1
Lapis ignitus carbone calidior sentitur tom.2. 569.20
Lapidem si multi proiicient, sed singuli, aut magna eorum pars diuersim,lapis non longiùs propelletur 2.488.30
Lapides quidam ex coactis humoribus producuntur 1.770.40
Lapides terræ potius opificium sunt, quàm aquæ 1.769.50
Lapides non aluntur 2.926.30
Lapides cur aquis calidis potiùs quàm frigidis concrescant 2.542.11
Lapis inodorus 1.870.10
Lapidum quædam genera non diuiduntur 1.769.30
Lapides quidam quare aquæ supernatent tom. 2.1569.20
Lapis Herculis plaustrali magnitudine digito vno mobilis 2.1548.20
Lapidum ardentium in fluuio Thraciæ mira natura 2.1551.30
Lapidem spinum dissectum ardere tom.secundo,col.1542.50
Lapis βάσανος 2.1514.40
Lapides vnde & quo pacto fiunt 2.1569.30.& sequentibus
Lapillus cùm in mola frangitur, nonnulli inhorrescunt 2.588.40
In lapides indurata vasa in metallis 2.1543.50
Largitionibus quare vtamur 2.1232.60
Larissa vrbs 2.843.1
Larissæi 2.787.10
Larus auis,vide Gauia

Lassitudo.

Lassitudo vim liquandi obtinet tom.1.colum. 895.60
Lassitudinibus æstiuis cur balneo, hybernis vnctione mederi conueniat tom.2.columna 421.10
Lassitudinem quid faciat, quæque consequi soleat tom.secundo,columna 450.20.& sequentibus.
Lassitudo,vide etiam Fatigatio.
Latacis cibus tom.2.151.20
Latacis pilus & forma ibidem.
Laterum dolore cur excipiuntur vinolenti tomo 2.432.60.& 434.20
Laterum ossa functionem habent, vt claudant tom.1.973.1
Latinitas eloquutionis initium tom.2.1166.1
Latinitas in quo consistat ibidem.

Latio.

Latio quid tom.primo,columna 483.lin.30
Lationes simplices duæ sunt tom.1.607.20
Latio triplex tom.1.541.60
Latio prima quæ sit tom. 536.20
Latio,primus motus tom.1.534.40.& sequent.
Latio prior generatione tom.1.535.60
Latio difformis remissionem, intensionem, ac statum habet tom.1.584.10
Latio circularis recta prior tom.1.542.1
Lationes omnes vnus genere motus sunt tom. 1.485.10
Latio omnis est in loco 1.504.50
Latio primus motuum tom.1.512.30
Lationes contrariæ sunt rerum contrariarum tom.1.555.10
Latitudo quid tom.2.1321.40
Latona sub specie lupæ à lupis deducta tom. secundo,columna 131.10

Laudabile.

Laudabile ex qualitate,& ad aliquid tom.2. 614.10
Laudabilia quæ tom.2.1077.40
Laudabilia bona quæ tom.2.1048.30
Laude digna quæ sint tom.2.1196.50
Laudanda pulchra,vituperanda turpia tom.2. 1073.20
Laudandi vituperandique species tom.2.col. 12.2.10
Laudantis officium tom.2.1197.50
Laudantes, aut vituperantes electionem magis quàm facta intuemur tom.2.1010.20
Laudantis amplificationes, & extenuationes quales esse debeant tom.2.colum.1198.10

Laus.

Laus quid tom.secundo,966.50.& 1108.30. & 1179.30
Laus à prædicatione & encomio differt tom. 2.996.50
Laudes cum deliberatione communem speciem habent tom.2.1108.40
Laus quid habeat cum consilio commune tomo 2.1179.40
Laus propriæ virtutis est tom.2.1222.30
Laudes ex propriis actibus petendæ tom.2. 1150.1
Laus bonis, vituperatio malis debetur tom.2. 1189.30.& sequentibus.
Laus non est optimorum: Sic felicitas non laudatur,quæ laude omni maior est tom.2.col. 614.20
Laudes deorum tom.2.614.10
Laus à genere qualis esse debeat tom.2.col. 1121.30.& sequentibus.
Laus ab ætate tom.2.1123.20
Laudatio maligna tom.2.1178.60
Laudibus oratio splendida & magnifica conuenit tom.2.1224.1
Laudum amplificatio per comparationem tomo 2.1223.30
Laus viri boni ob opera & actiones tom.2.614.10
In laudibus spectandum apud quos tom.2. 1028.1
Lauri flos xanthus, fructus niger tom.2.1518.30
Lebadico in agro non habentur talpæ tom.2. 165.10
Lectio cur aliis somnum inducat, aliis vigiliam tom.2.colum.508.1.& col.509.20

Legislatio,& Legislator.

Leges longi temporis consideratione seruantur tom.2.1088.30
Legum ferendarum facultas,pars ciuilis tom. 2.742.1
Legumlatar vnde,& quomodo euadet quispiam tom.2.742.60
Legislatores ex mediocribus ciuibus fuisse to. 2.823.40
Legislator quid respicere debeat tom.2.769. 2.& 876.40.& col.890.20
Legislator ad totius ciuitatis vtilitatem respiciat tom.2.801.10
Legem in Repub.ponens, ad medios respiciat tom.2.824.50
Legumlatoribus voluntarij & inuoluntarij confideratio vtilis tom.2.626.60
Legumlatorum errata quædam toleranda tomo 2.775.50
Legumlatores Græcorum vtilitatem impensius spectarunt tom.2.890.60
Legumlatores Cretensium & Lacedæmoniorum circa virtutem occupati tom.2.614.50

Legitimum.

Legitimum iustum quod tom.2.col.667.60
Legitima omnia iusta tom.2.659.30
Legitima à virtute vniuersali profecta sunt tomo 2.1023.10
Legitimum vt contrariis clarum fiat tom.2. 1192.40
Legitimum vt à iudicatis astruatur 2.1192.50

Lex.

Lex quid tom.secundo,colum.742.1.& 1189. 50.& 1191.40.& 1194.10
Lex quid iuxta Lycophrontem tom.2.colum. 795.20
Lex opinio multitudinis est tom.1.384.30
Legum tres species secundum Hippodamum tom.2.773.50
Legum diuisio in propriam & communem,vnà cum vtriusque diffinitione tom.2.1109.30.& 1116.40
Legis propriæ diuisio tom.2.1116.40
Leges scriptæ non meliores,si immutabiles tomo 2.775.40
Lex scripta,non lex tom.2.1119.20
Lex in quibus esse queat tom.2.667.20
Lex accipit,quod fit plerunque tom.2.672.30
Lex non de illis,quæ in consultationem veniunt tom.2.868.10
Leges generaliter scribuntur tom.2.775.50
Lex de vniuersalibus & futuris tom.2.1038 30
Lex omnis vniuersalis est tom.2.672.30
Lex ex malis moribus tom.2.1118.50
Lex quid iubeat, vetétque tom.2.666.20
Leges vtilitatem spectant tom.1.colum.659. 30 & 1021.50
Leges pro varietate rerum publicarum variæ tom.2.798.50.& 811.1
Legum in Repub.confideratio qualis tom.2. 810.60
Leges oligarchiæ quales esse conueniat tom. 2.1195.20
Leges quales in Democratia colendæ tom.2. 119.60.& sequent.
Legis vis nulla vt obediatur ipsi,nisi ex more 2. 775.60
Leges domini ad seruos tom.2.colum.911.20 & sequentibus.
Leges nullas esse,vel non vti,nihil differt tom. 2.1119.40
Lege vna soluta, soluuntur & cæteræ tom.1. 845.20
Leges quasdam & quandoque mutandas esse tom.secundo,columna 775.50

Legis præstantia.

Legis quanta vis in Repub. tom.2.1470.30
Legem potius,quàm aliquem ciuium dominari debere tom.2.807. 0
Legem potiùs quàm regem in ciuitate libera dominari debere tom.2.colum.806.50.& sequentibus.
Legum domina male est multitudo tom.2. 849.20
Lex medium est,itaque iusta tom.2.807.50
Lex molesta non est tom.2.742.10
Leges operibus ciuilibus similes tom.2.col. 244.1
Leges patriæ non facilè mutandæ tom.2.col. 775.10.& seq.
Legum quàm artium mutatio periculosior tomo 2.775 50.& seq.
Legum transgressio omnem iniustitiam continet tom.2.659.20
Legum transgressio iniquitas ipsa, ibidem.
Lex vt ab oratore commendari possit tom 2. 1195.40
Legis defectus æquo & bono emendandus tomo 2.672.40
Lex genus cantilenæ cur non per antistrophos olim agebatur tom.2.512.10
Leges cur pleræque cantilenæ appellentur tomo 2.514.30
Leges olim cantabantur, priusquàm scirentur literæ ibidem.
Leges olim à magistris, certandique peritis agebantur tom.secundo,columna 512.40

Leges speciales.

Lex de seruis tom. secundo,colum.752.30
Lex de cæde apud Cumas tom. 775.30
Leges Draconis rigidæ tom.2.col.784.40. & 1 55 60
Lex Oxei de fœnore tom.2.865.40
Lex Aphycalorum, ibidem.
Lex Locrensis de patrimoniis tom.2.771.40
Leges Proletariæ à Philolao latæ tom.2.784. 20 & sequent.
Lex iniqua non lex,sed iniquitas dicenda tom. 2.1126.50
Leges reprehensæ tom.2.1155.1
Leges ex moribus validiores iis, quæ ex literis tom.2.807.50
Leges contrariæ tom.2.1119.30
Leges ambiguæ, ibidem.& col.1126.60
Legibus non omnia comprehendi posse tom. 2.672.50.& 775.40
Ad legum lationem quid conferat tom.2.col. 1096.60
Sine legum gubernatione non est Respublica tom.2.816.40
A lege optima, an ab optimo viro vtrum præstet gubernari tom.2.808.1
Ex lege melius quàm hominum voluntate iudicia fieri, exemplo medici probatur tom. 2.807.30.& seq.
Iuxta leges & literas, quàm ex propria mente iudicare,melius tom.2.778.20
Inter legem & iudicem discrimen 2.1088.30
Contra legem lædens vt sponte iniurius tom. 2.973.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

In legibus cõditis seueritate opus in transgressores & iniurios 2.1195.10
Contra legem scriptam vt dicendum tom. secundo,col.1119.10
Legumina annua 2.339.40
Legumina si coquuntur, cur siccescunt & indurantur 2.226.10
Lendes ex quibus generentur 2.101.50
Ex lendibus nihil nascitur ibidem.

Lentitudo, Lenti.

Lentitudo 2.622.60
Lentitudo quid 2.1017.60
Lentus quis 2.649.30
Lenti stolidi sunt & ostentatores 2.652.10
Lenticula solida expasiatur 2.542.1

Leæna.

Leæna vt sterilescat per gradus 2.339.50
Leæna iuba caret 2.130.20
Leæna inarticulatos parit catulos 2.375.30
Leæna paruos admodum parit 2.130.10
Leænæ duæ mammæ in ventre 2.23.1
Leænæ quot pariunt singulis annis, & quare 2.339.50
Leænam cum partu vuluam emittere delira est fabula 2.130.10

Leo.

Leonum generatio 2.354.1
Leones auersi cocunt 2.78.40
Leo rarum animal 2.130.10
Leonum partus 2.130.1
Leoni ceruix osse vno rigida constat, nec vertebris vllis iungitur 2.19.30
Leo quot dentes mutet 2.130.20
Leonis collum osse perpetuo riget tom.secundo col.274.20
Leo quare minus lacte abundet 2.277.10
Leo ossibus solidis 2.45.20
Leonis ossa sine medulla propemodum 2.45.10,& 52.50.& 224.10
Leo interiora omnia canibus similia habet 2.19.30
Leonis cibus 2.151.1
Leo inediam ferre potest 2.151.10
Leo parum bibit ibidem.
Leonis excrementa, flatus,& vrina, ibidem
Leo mingit crure elato ibidem.
Leones omnes sunt fului 2.391.50
Leones pedatim gradiuntur 2.20.50
Leones vbi sint potissimum 2.161.60
Leones liberales, fortes,& nobiles tom.secundo,col.5.10
Leo,& Lupus ceruarius inimici sunt tom. secundo,col. 79.40
Leones domestici nusquam tom. secundo, colum.473.30
Leonum duo genera 2.198.1
Leonis incessus 2.1530.50
Leonis cursus 2.197.40
Leo qualis in venatu ibidem.
Leo parte ilium infirmus contra ictus tom. secundo,col.198.1
Leo pastus mitis est 2.197.30
Leo ignem metuit 2.197.50
Leo suem fugiens 2.198.1
Leones tempore senectutis vrbes adeunt,& homines inuadunt 2.197.50
Leonum longæuitas 2.197.60
Leonis maris corpus quale tom. secundo, colum.1530.30.& seq.
Leonis maris ingenium ibidem.
Leo aduncis vnguibus 2.46.30
Leo cæcos generat 2.327.60
Leo dentibus serratis 2.24.10
Leo suum percussorem præ cæteris agnoscit 2.197.50
Leo simplicem habet ventrem 2.256.40
Leonis ex ossibus concussis ignis, velut è silice eliditur 2.45.20
Leonis interiora grauiter olent 2.151.10
Leonis morsus, aut vnguium ictus, sanatur vt canum morsus 2.198.10
Leoni collum hirtum pari vndique modo tom. secundo,col.21.10
Leoni mammæ vbi,& quòt 2.277.10
Leo ex auerso mingit tom.secundo.col.23.20.& 130.1.& 278.30
Leoni mari iuba 2.233.50
Leoni os rescissum 2.25.40
Leoni venter vnus, sed arctior tom. secundo, col.33.20
Leoni talus tortuosus 2.22.30
Leones veneno pard alianches dicto, intereunt 2.173.20
Leones quare minus inter se dimicant tom. secundo,col.120.40
Leones tempore coitus cæteris animalibus acrius sæuiunt, ibidem
Leones terræ Syriæ quinquies vitæ pariunt, & quomodo 2.130.10
Leonum pedes quot digitos habent tom. secundo,col.276.40
Leo cur partu numeroso 2.468.1
Leodamas 2.1103.1
Leonicidum animal in Syria 2.1555.10
Leontini agri vbertas in Sicilia 2.50.50
Leophanes de causis generationis tom.secundo,col.361.50

Lepus.

Lepores auersi coeunt 2.78.40
Leporum fœmina sæpe marem prior superuenit, ibidem.
Lepus habet coagulum 2.54.10
Lepori coagulum vnde 2.260.1
Leporis lac 2.130.50
Leporum coitus & fœtura 2.130.40.& sequentibus.
Lepores superfœtant ibidem.
Lepori vni pili in bucca intus & sub pedibus 2.col.49.1
Leporum pili breues 2.388.10
Lepus iam candidus factus aliquando niger visus est 2.1520.60
Lepores ingeniosi & timidi 2.5.1
Lepores in Ithaca nequeunt viuere 2.165.10
Lepores in Bisaltorum regione bina habent iecinora 2.1552.10
Lepus mas ex auerso mingit 2.23.20.& 83.1.& 138.30
Leporis coagulum medetur profluuio alui tomo 2.54.10
Leporis vuluæ acetabula 2.38.40
Lepori cor magnum 2.146.30
Lepores minores in Aegypto, quàm in Græcia reperiuntur,& quare 2.165.30.& seq.
Leporum sanguis quomodo spissetur 2.44.30
Leporariæ aquilæ natura 2.183.1
Leucippus 2.1275.10

Leue.

Leue simpliciter quid 1.620.20
Leue & graue quid sit, & quæ vtriusque natura, ibidem,& 615.1
Leue supera petit 1.451.10
Leue & graue potentia pluribus modis est 1.527.40
Leuissimum quid 1.554.40
Libella ex longis piscibus fel in iecore habet 2.31.50

Liberalis.

Liberalis quis 2.937.40.& 1016.1.&1080.20
Liberalis in dando adeò exuperat, vt sibi paucia relinquat 2.644.50
Liberalis res suas non negligit 2.644.40
Liberalis honestatis causa erogat 2.644.20
Liberalis cum voluptate erogat 2.644.30
Liberalis non quibuslibet dat 2.644.40
Liberalis circa pecunias 2.937.50
Liberalis in rebus pecuniariis lenis socius est 2.645.30
Liberalem diuitem esse,non facile est tom. 2.644.60
Liberalis quatenus accipiat,& vnde tom.secundo,col.644.40
Liberales potissimùm,qui aliunde possident 2.644.60
Liberales maximè amantur 2.644.20

Liberalitas.

Liberalitas quid 2.622.40
Liberalitatis proprium quid 2.1080.20
Liberalitas potius in dando, quàm in accipiendo 2.643.60
Liberalitas pro facultatibus exercenda tom. 2.644.50
A liberali magnificus quid differat 2.612.50

Liberi.

Liberorum susceptio qua ætate fiat tom.secundo,col.894.1
Liberi parentibus beneficia compensare nequeunt 2.715.10
Liberos non nimis in sapientia erudiendos quare 2.1147.50
De liberorum multitudine nimia 2.894.30

Libertas.

Liber hominum nemo 2.1147.50
Libertatis opus quod 2.862.60
Libertatis pars vna,imperium per vices tom. 2.862.50
Libertatis signa 2.862.60
Liber reddere peruigiles potest 2.509.20

Libido.

Libidinosiores cur hirti homines, & aues tom. 2.469.60
Libidinosi pili alij citiùs defluunt, alij citiùs nascuntur 2.48.30
Libidinosi cur melancholici 2.448.40
Libido præmatura 2.133.60
Libido viros etiam optimos obliquos agit 2. 870.30
Libido immodica cur morbis pituita contractis prosit 2.423.51
Libido quadrupedum quæ animal pariunt 2. 120.20
Libido excitari tum à cibo,tum ab imaginatione potest 2.447.20
Libido quibus insatiabilis mulierum modo 2. 447.40
Libidinis & pruritus similis voluptas tom. 2. 445.20
Libidinem mouent flatuosa 2.569.1
Libidinosiores cur fiunt equitantes tom. secundo,443.50
Libidinosi,vide etiam Salaces
Libidinem experti in adolescentia, libidinosiores euadunt 2.133.60
Libidinosi mares celeriùs senescunt tom. secundo,col.134.50
Libræ maiores cur exactiores minoribus 2. 1477.1.& 1479.30 & seq.
Cur libra faciliùs sine pondere, quàm contrà moueatur 2.1484.30

Lien.

Lienis situs 2.17.10

Lien iecinori oppositus tom.2.245.10
Lien quare iecori adhibitus tom.2.250.30
Lien per accidens necessarius est tom.2.251.1
Lien exiguus, rigidus, & reni similis quibus sit tom.2.251.20
Lien hominis suillo similis tom.2.17.20
Lien in dextro latere visus est tom.2.17.10
Lien quibus sit humidus tom.2.251.30
Lien quibus animalibus insit tom.2.31.20
Lienem duplicem habens animal,visum tom. 2.370.1
Liene carens animal,visum ibidem.
Lienis & iecinoris locus in quibusdam permutatus tom.2.370.10
Lienosis ventres præduri fiunt tom.2.251.20
Lienosorum cur cicatrices albæ tom.2.464.10
Lien ambigitur an simplex,an bipartitus tom. 2.250.1.& quare 20
Lien elephanto qualis tom.2.31.50
Lien quibus deficit magnitudine tom.2.251. 0
Lien quibus morbis laborat tom.2.246.60
Lien venæ maiori annectitur tom.2.17.30
Lien ventri annectitur tom.2.17.10
Lienis consideratio in animalibus to.2.256.10
Lienis natura quare animantibus adhibita tomo 2.250.50
Lienaria vena tom.2.39.30
Lienis visus tom.2.251.10
Ligæ cauda sphragidis conficiendis idonea tomo 2.15.5.30
Ligdamis Naxij industria tom.2.col.1056.50

Lignum.

Ligna terræ & aëris opificia sunt tom.1.col. 771.20
Ligna odora tom.1.870.10
Ligna quare cremabilia, non eliquabilia, aut emollibilia tom.1.771.20
Ligna cur quanto longiora, tanto imbecilliora tom.2.1485.40
Lignum vehementius feriens quare medium plagæ amplius rubere facit tom.2.colum. 463.50
Lignum per aquam in sole appositum non efficit continuam vmbram tom.2.502.10
Lignum, lectus, & tripes quomodo est tom.2. col.207.1
Ligno adnascitur acarus bestiola tom.2.col. 102.40
Lignipetæ aues tom.2.149.10
Ligniperdi vermiculus,vide Xylophthorus
Ex lignis albis cur mergantur quædam tom. 2.1576.30
Ligula tom.2.11.50
Ligula arteriæ superposita tom.1.959.30
Ligula aues, & quadrupeda quædam carent, ibidem.
Ligystorum industria in funda agitanda tom. 2.1547.30
Ligurinus spinas petit tom.2.149.1
Ligurini vita & colore ignobiles, sed valent vocis amœnitate tom.2.179.60
Liliorum caules euulsi, cur germinare possint tom.2.524.60
Lilium, vide etiam Lirium.

Limax.

Limacum caro inelusa tom.2.61.10
Limax testa detracta hebetescit tom.2.colum. 102.60
Limax vbi sit non est sus,neque perdix tom.2. 186.10
Limaces per hyemem delitescunt tom.2.col. 156.40
Limacum genus in terra tom.2.col.354.40

Limariæ.

Limariæ in Ponto pariunt tom.2.83.50
Limariæ gregales sunt tom.2.171.10
Limariæ, id est, Pelamydes, quando dicuntur tom.2.119.50
Limariæ pisces fusanei semel pariunt anno tomo 2.83.10
Limariæ Pontum Vere subeunt, & ibi ætatem traducunt tom.2.155.40
Limariis prouectiores ætate vno anno Thunni tom.2.119.40
Limitas oculorum vt eueniat tom.2.576.30
Limitate cur homo solus oculis deprauetur tomo 2.580.10
Limo qui pisces generantur to.2.117.20.& seq.
Limosæ gregales tom.2.4.10
Limus est, qui non eodem de puncto radios depromit tom.secundo,columna 576.60

Linea.

Linea omnis est inter puncta tom.2.485.2
Lineam ex punctis non componi to.2.1507.20
Linea omnis diuiditur semper tom.1.473.10
Lineam diuidi posse consentiunt Philosophi tomo 2.1497.10
Lineæ indiuisibiles iuxta Platonem 2.1283.10
Linea insecabilis à celeritate,& tarditate motus probatur tom.2.1498.50
Linea fœtus vnde dicatur tom.2.1499.1
Linea atomos inter duo puncta constitui nequit 2.1505.60
Lineæ symmetræ quæ tom.2.1498.40
Lineæ finis,ac terminus est punctum 2.1506.10
Linearum symmetrarum vna mensura tom. 2.1498.50
Lineæ superficiei & corporis ideæ to.2.1497.1
Lineam non indiuiduum esse tom.1.496.50
Lineæ rectæ semper additio fieri potest tom. 1.581.50.
Linea cur de angulo ducta in angulum secans figuras rectilineas bipartito, Diameter vocetur tom.2.498.1
Lineæ ductæ per directum in plano pares sunt tom.2.504.1
Linea circularis remota, quare recta esse videtur tom.2.500.1
Linea bipedalis quadruplum quiddam describit tom.2.510.10
Linea vnam habet dimensionem tom.2.481.50
In linea minimum quid tom.2.1508.10
Non in linea qualibet punctum tom.2.1505.50

Lingua.

Lingua inanis & spongiosa tom.2.586.60
Linguæ caro mollis & instar spongiæ tom.2. 440.30
Lingua nulla cur pinguis tom.2.468.50
Lingua inter membra exteriora tom.2.587.1
Lingua affici maximè ex potione potest, ibidem.
Lingua cur tot euariat coloribus quot cutis ibidem.
Lingua cur amara,salsa,& acida fieri potest,dulcis non potest tom . 86.60
Lingua cur rerum plurium iudex esse potest tomo 2.586.50
Lingua vinolentorum cur errat tom.2.461. 30.& sequent.
Lingua cur nonnulli hæsitant tom.2.488.50
Linguæ hæsitatio,stupor,& attonitio, ibidem.
Linguæ hæsitatio mutitas quædam tom.2.col. 489.10
Linguæ hæsitatio similis apoplexiæ tom.2.col. 486.10
Lingua hærentes cur melancholico sunt habitu tom.2.486.30
Lingua cur magis hæreant trepidantes, quàm vinolenti tom.2.486.10
Lingua hæsitantes verba copulare nequeunt tomo 2.48 .1
Lingua cur magis hæsitant pueri,quàm viri tomo 2.484.50.& sequent.
Lingua hæsitantes cur loqui nequeant voce submissa tom.2.476.1
Lingua carne soluta,rara,& fungosa est tom. 2.11.50
Lingua rara sua natura cur sit tom.2.colum. 468.50
Lingua prætenui cute integitur tom.2.587.2
Lingua,aut lata,aut angusta,aut mediocris tomo 2.11.50
Lingua fissura distinguitur tom.2.231.30
Lingua aut absoluta,aut constricta to.2.11.50
Lingua hominis non vt reliquorum animalium tom.2.235.50
Lingua hominis absoluta,mollis,& lata tom. 2.236.10
Lingua mollis, lata, & absoluta ad sermonem quare accommodatior tom.2.236.20
Lingua quibus non absoluta, liberáque, iis nec vocis,nec sermonis facultas, sed sonum edunt 2.71.50
Linguæ vsus 1.840.30
Linguæ humanæ duplex vsus 2.235. 0
Linguæ sensum mouet saporum tom.2.col. 28 .20
Lingua ministra saporum percipiendorum tomo 2.69.10
Lingua sentiendi vim primore parte præcipuè obtinet tom.2.1 .50
Lingua sentire omnia potest quæ caro ibidem.
Lingua geminum vestigium tactus habet tomo 2.231.30
Lingua mediocris optima tom.2.11.50
Lingua cur grandines contrahat tom.2.586. 50.& sequent.
Linguæ vitia blæsitas,balbuties,hæsitas tom. 2.484 60
Lingua hæsitãs cur solus homo oritur 488.60
Linguam hæsitare quid faciat tom.2.colum. 484.60
Linguæ discrimina tom.2.11.50
Linguam quæ habent tom.2.columna 236.50

Lingua animalium.

Lingua quadrupedum sanguineorum,& animal parientium dura crassa,& inabsoluta tom. 2.236.30
Lingua terrestrium ouiparorum inutilis ad vocem tom.2.236.40
Linguæ versicolorum & simplicium inter se differunt tom.2.392.40
Lingua serpentum & lacertorum longa, & bisida tom.2.236.50
Lingua piscium non explanata tom.2.colum. 237.20.& 280.20
Lingua carent pisces,& Crocodilus Aegypti tomo 2.27. .& 80.10
Lingua Crocodili inferiori maxillæ annectitur tom.2.237.10
Lingua latiore aues,literas proferunt, tom.2. col.28.60
Lingua omnibus insectis testatis to.2.67.20
Lingua quibus pro aculeo habetur tom.2.col. 238.20
Lingua scissa vitulo marino tom.2.34.10
Linguæ in Elephanto consideratio tom.2.col. 25.30
Linguæ situs & varietas in quouis animali tomo 2.236.10.& per totum.
Linguarum auium differentiæ tom.2.colum. 28.60.& colum.282.20

Lingula.

Lingula arteriæ operimentum tom.2.colum. 243.10
Lingulæ officium. ibidem.
Lingulam quæ habeant ibidem.
Lingula quare animalia quædam careant tomo 2.243.20

Lingulaca dux coturnicibus cùm abeunt tom. 2.154.50
Lingulacæ vnde nomen 2.154.60

Lippitudo.

Lippitudo æstus in oculis 2.415.1
Lippitudinum causa 2.414.60
Lippitudines quando fiunt 2.417.40
Lippitudo cur contagiosa 2. col. 458.50. & sequentibus.
Lippitudines quando æstate sunt graues tom. 2.415.10
Lippitudines aridæ quando, & quibus 2. 415. 40.& 416.10
A Lippitudine cur nonnulli acutiùs videant 2. 577.20
Liquescere quæ soleant 1.769.10
Liquescentia humore quæ 1.772.20
Liquescere quæ aqua soleant 1.772.60
Liquida corpora quæ 1.776.30

Literæ.

Literæ partim lingua producuntur, partim labris comprimuntur tom. secundo, columna 136.1
Literis vocalibus,& consonantibus omnis locutio perficitur tom. secundo, colum. 71.40. & sequentibus.
Literas proferunt volucres nonnullæ tom. secundo.col.28.60
Literis exprimendis plurimum conferunt primi dentes 2.238.50
Litigantis quod officium tom.secundo,colum. 1088.20
Litora fluctuosiora cur solida sæpe efficiantur 2.538.50
Litmus niger 2.155.20
Liuia à liuore dicta in genere columbaceo que, & qualis 2.85.10.& seq.
Liuiæ discedunt 2.154.40
Liuidi qui rigent qua de causa efficiantur tom. 2.460.10
Lixiuium flauum 2.1511.30

Locus.

Locus quid tom. primo, columna 457. 50.& 460.40
Locum esse vnde pateat 1.455.50
Locus quid sit,complures dubitationes sunt 1. 457.1
Locus an sit dubitatur 1.457.40
Locus non elementum, neque ex elementis 2. 457.20
Locus non ipsum cælum,sed aliquid eius tom. 1.462.20
Locus forma quædam 1.457.50
Locus,& receptaculum idem, Platoni tom.1. 458.1
Loci partes,& species 1.456.40
Loci omnis differentia suprà, & infrà tom.1. 460.1
Loca in summum,infimum, & medium distinguuntur 1.925.40
Locus à vase quid differat 1.458.20
Locus magnitudinem habet, nullum autem corpus est 1.458.20
Locus primus neque minor, neque maior 2. 460.1
Locus non extra cælum 1.563.60
Locus id continet,cuius est locus tom. primo, col.459.60
Locus alicubi est,sed non vt in loco tom. primo,col.462.30
Locus loci est iuxta Zenonem tom. primo, col.417.30
Locus aliquid præter corpora tom.primo,colum.456.60
Locus separari potest à re 1.458.10
Locus simul cum ipsa re quodam modo tom.1. 461.50
Locus non ab vnoquoque relinquitur tom.1. 460.1
Locus non est maior quàm corpus, & ediuerso 1.450.30
Loca finita sunt, ibidem
Loca elementorum 1.566.30
Locum summum bipeda, medium multipeda, pedibúsque cassa, infimum stirpes obtinent 1.925.40.& seq.
Locus non est separabilis 1.460.1
Loci dimensiones tres 1.457.10
Locus alius communis, alius proprius tom.1. 457.50
Locorum extra ciuitatem diuisio tom. secundo,col.887.50
Loci muliebres,id est,vterus tom. secundo,colum.37.40
Locis vilioribus ne desunt quidem Dij immortales 2.213.10
Locus salubris qui placidè aspiratur tomo 2. 424.39
Locorum mutatio pro temporis cuiusdam mutatione accipi debet, ideo morbum parere potest 2.413.50
Ad locum suum ferri quid sit tom.primo, columna 619.1
Ad locum suum quodcunque fertur cum ratione 1.462.40
Ad locos proprios vnum quodque suapte natura fertur 1.460.1
In loco sunt vniuersa 1.477.20
In loco quædam potentia sunt, quædam actu 1.462.1
In loco contrarium quid sit tom.primo, colum.484.20
In loco corpus quod sit 1.461.60
In loco omni corpus esse potest tom.1. colum na 568.50
In loco omne corpus sensibile 1.456.60
In loco proprio quoduis manet suapte natura cum ratione 1.462.40
In loco quare maximè cælum esse putetur 1. 460.10.

Loci Dialectici,& Rhet.

Loci Enthymematum 2.1093.60
Loci species & differentiæ 1.451.20
Loci vis admirabilis,& omnibus prior tom.1. 457.1
Loci generales 2.1093.40
Loci contrarietates quæ 1.556.50
Locus à definitione 2.1252.30.& seq.
Locus à partitione 2.1152.50
Locus ab inductione 2.1152.60
Locus à pronuntiatis 2.1153.20
Locus à partibus 2.1153.40
Locus à connexis 2.1153.50
Locus ab oppositis ibi.& seq.
Locus ex duplici hominum opinione tom.secundo,1154.10
Locus ex analogia ibidem.
Locus à consequentibus 2.1154.20
Locus à causa 2.1154.40
Loci à speciebus quid differant 2.1093.60
Loca totius & partis eiusdem speciei sunt tom. 1.451.1
Locus à distinctione multiplicis cogniti tom. 1.256.1
Locus à multiplici distinctione incogniti tom. 1.255.30
Locus ex contrariis tom.1,261.1,& 2.1151.10.& sequentibus
Locus à contrariorum consequio 1.260.10
Locus à contrarietatum coniugationibus 1. 259,30
Locus à contrariis mediatis 1.260.1
Locus à subiecto contrarij 1.260.20
Locus à contradictoriis 1.260.50
Locus ex coniugatis 2.1151.30
Locus à coniugatis contrariis 1.262.1
Locus à coniugatis & casibus 1.261.40
Locus à relatis 1.261.30
Locus comparationis 2.1151.50
Locus à comparatione 1.269.60
Locus ab ipso magis 1.322.50
Locus à priuantibus 1.261.20
Locus à causis & effectibus 1.262.10
Locus à causa efficiente tale 1.271.1
Locus à tempore 2.1152.10
Loci amplificationis 2.1095.10
Locus à Polyonymis 1.259.20
Loci positionis triplex differentia 1.348.40
Loci de possibili,& impossibili,& necessario 2. 1095.1
Loci interrogationum triplex modus tom.1. 349.30
Loci ad interrogationes obscuras, siue simplices,siue multiplices institutio tom. primo, 349.50
Locus de recta solutione 1.350.50
Locus à frequenter dicto 1.296.20
Locus ex eo quod non idem ab iisdem semper eligitur 2.1154.30
Locus ex iis quæ quispiam dixit in seipsum reiectis 2.1152.20
Locus ab incredibilibus, quæ tamen fiant 2. 1155.1
Loci proprij cuiusque generis tom. secundo, colum.1093.40

Loci apparentium.

Loci apparentium enthymematum tom. secundo,1156.20
Locus apparentium per accidens tom. secundo,col.1157.20
Loci apparentium à defectu eius quod est quando, quomodo, & hoc pacto tom. secundo, col.1157.40
Loci apparentium penes consequens tom.secundo,col.1157.30
Locus apparentium à non causa vt causa tom. 2.1157.40
Locus apparentium enthymematum à figura dictionis 2.1156.20
Locus apparentium cùm seiuncta coniunctim, aut contrà dicuntur 2.1156.50
Loci apparentium enthymematum ab æquiuoco 2.1156.40
Locus apparentium ex signo 2.1157.10

Loci elenchtici.

Locus elenchticus 2.1155.10
Locus elenchticus à perperam factis tom. secundo,col.1155.50
Locus elenchticus à causa 2.1155.30
Locus elenchticus à nomine 2.1155.50
Locus elenchticus à consideratione si quid factis contrarium facturi sint tom. secundo, columna 1155.40
Locus elenchticus à possibilis,aut melioris consideratione 2.1155.30
Locus elenchticus à suspecto homine, aut re 2. 1155.20
In loco ex connexis fallacia ex personarum circunstantia 2.1151.40
Omnes loci aliorum prædicatorum destructiui 1.338.10

Locusta.

Locusta 2.5830.& seq.
Locustæ quibus locis fiant 2.100.40
Locustæ asperis,saxosisve locis proueniunt 2. col.92.20
Locustæ circa Sigæum,& Athon, ibidem
Locustæ genus quod scorpiomachum vocatur 2.1554.40

Locust

Locustarum generatio qualis tom.2.column. 91.40.& seq.
Locustarum coitus 2.100.20
Locustarum partus 2.92.1.&.100.20
Locustæ vere terra emergunt 2.100.30
Locustarum fœtura mollis ibidem
Locustæ à partu moriuntur strangulatæ à prole ibidem
Locustæ maris à fœmina discrimen tom.2.colum.59.20
Locustæ mares fœminis minores 2.100.20
Locustæ,gammari, & cancri communis forma 2.60.40
Locustarum ouum arenidum in octo partes diductum 2.91.50
Locustæ à cancris quid differant 2.271.10
Locustarum cornua 2.59.20
Locustarum oculi 2.59.20
Locustarum dentes & lingua 2.60.20
Locustarum pedes 2.58.60.& col.270.30
Locustarum,& cancrorum forceps dexter grandior 2.271.40
Locustarum vulua bifurcis tomo secundo, col. 350.20
Locustarum cauda 2.271.20
Locustarum cauda,& pinnæ 2.59.10
Locustæ vropygium 1.935.50
Locustarum cibus 2.146.50
Locustarum sonus 2.72.1
Locustæ vt aquam egerant 1.560.10
Locustæ latent 2.159.20
Locustæ quando exuantur crusta tom.2. colū. 92.40.& 159.10
Locustis vita diuturnior 2.92.40
Locustis polypi superiores & inimici tomo 2. 116.50
Locustæ congros vincunt ibidem
Locusta marina exanguis 2.6.20
Locusta non amat limosa 1.92.20
Locusta primum crustatorum genus tomo . colum.58.30
Locusta quoties cum serpente pugnat, collum eius prehendit 2.173.50
Locusta vbi sua oua mandat 2.92.1
Locustæ aliàs calorem, aliàs frigus sequuntur 2.92.30
Locustæ caudis natant. 2.7.10
Locustæ insecta vnde procreantur tom. 2.col. 94.10
Locustæ non gignuntur in Euripo 2.187.1
Locustæ optimæ cùm grauidæ 2.167.1
Locustæ præ metu moriuntur sentientes polypum eisdem in rebus 2.146.50
Locustæ quomodo dimicant inter se tom.2.colum.145.60
Locustarum incessus 2.146.60
Locustarum in ouis incisuræ quales tomo 2. 60.40
Locustarum ortus 2.92.20
Locustarum salientium crura qualia, & ad quos vsus 2.270.20.& seq.
Locustarum vulua vbi 2.298..0
Locustarum corpus longum 2.59.10
Locustis gula qualis 2.60.30
Locustis intestinum quale 2.60.20.& 40
Locustis quid pro lingua 2.60.20.& 30
Locustis venter qualis ibidem
Locustacea quot dentes habent, & inter dentes quid 2.264.30
Locustarii & Cancrarii generis similitudo,& dissimilitudo tomo secundo,colum.271.10

Lolligo.

Lolligo quid à sepia differat 2.57.1
Lolligines vbi pariunt 2.93.10
Lolliginum oua gemina 2.350.10
Lolliginis coitus 2.81.20
Lolligo mas à fœmina quid differat tomo 2. 93.50
Lolliginum alueus 2.273.1
Lolliginum promuscides 2.273.10
Lolliginum pedes 2.271.50.& seq.
Lolliginum vulua bisida 2.350.10
Lolliginum crura,barba,& os 2.57.10
Lolligo alto gaudet 2.264.10
Lolligo pisces maiores vincit 2.147.1
Lolligini vita breuis 2.9.50
Lolligo cùm metuit,atramentum mittit,sed denuo accrescit cum misit 2.187.20
Lolligo habet gladiolum partem interiorem 2.57.40
Lolligo inter mollia vitam pelagicam ducit 2.264.10
Lolligo nare tantùm potest 2.272.50
Lolliginis à Lollio differentia 2.57.1
Lolligines cibo præstant, cùm grauidæ tom. 2.167.1
Lolligines pinnulis, quæ aluum ambiunt,natãt 2.56.40
Lolligines qua pariunt parte 2.81.20
Lolligines ungulæ ex singulis ouis proueniunt 2.93.50
Lolligines vbi atramentum habent tomo 2. 264.1
Lolliginum venter qualis 2.263.50
Lollius habet intus partem duram tom.2.col. 57.40
Lollius in cubita quandoque excrescit tom.2. col.57.1
Lollius inter mollia 2.8.10
Lollius pelagius 2.57.10
Lollij binas habent promuscidas,& quo vsu 2. 56.30
Lollij gregales 2.171.10
Lollij pinnulis natant 2.56.30
Lolliorum genus pusillum, & facie à lolligine discedens tomo secundo, columna 57..0

Longæuitas, Longæui.

Longæuitas 2.1099.20
Longæui cur non sint quibus rari dentes tom. 2.586.20.& seq.
Longæuiores calidarum quàm frigidarum regionum indigenæ 1.942.20
Longæui maximè homo,& elephas tom.1.colum.941.20
Longitudo quid 2.1321.40
Longitudo latitudinem antecedit 1.579.40

Loquutio,& Loqui.

Loquutio species vocis 2.478.40
Loquutio perfici difficillimè potest, ibidem
Loqui homo serò potest,& vix 2.478.50
Loqui solus homo potest 2.478.60
Loquutos pueros recèns natos tomo secundo, col.483.50
Loquendi principium facilè destrui potest 2. 478.50
Loqui voce submissa cur nequeant lingua hæsitantes 2.486.1.
Loquendi turpiter licentiam sequuntur turpia facta 2.896.1
Loquutiones,vocésque differunt tractus ratione & regionis 2.73.10
Loquendi initium vnde 2.440.40
Loqui quare in aqua non possumus tomo secundo,col.440.10
Loquutio cur nonnullis ante tempus tomo 2. 483.10.& seq.
Loquutionis facultas, quibus auibus data 2. col.72.50
Loquutionem omnem literis confici tom.2. 7.50
Loquacitatis signum,aures magnæ, & arrectæ tomo secundo, columna 11.20

Lucerna.

Lucerna dempto oleo lumen amittit tom.2. col.433.50
Lucerna vbi multus ignis perflagrat,suam asseruare flammulam non potest 2.425.40
Lucernæ extinctæ odor abortum facit tomo secundo, columna 163.60

Lucrum.

Lucri cupidus quis 2.999.10
Lucrum,indigentiæ auxilium 2.714.50
Lucrum negligentes qui 2.999.20
Lucrum & damnum ex spontaneis contractibus deducta 2.684.10
Lucrum & damnum in iusto commutatiuo 2. 663.30
Lucrari aut damnum pati qui dicantur tom.2. 664.20
Lucubrationes ceu partus amantur tom.2. col. 190.40
In luctu fletúque voluptas quædam tom.2.colum.1112.40
Luctatores quare interposita aliquantisper quiete magis sudabunt, quàm si continue luctentur tom.secundo,col.426.40.& sequentib.

Ludi.

Ludi iucundi 2.1112.50
Ludi iucundi per se expetibiles 2.tom.2.colum.756.30
Ludi puerorum quales debeant esse tom.2.colum.895.30
Ludicrum Lampadarchiæ 2.1215.60
Ludiones quare vocem exercere iciuni consueuerunt tomo secundo, columna 487.50

Lumbi.

Lumbis acriùs laboramus tomo secundo,col. 454.30.& sequentibus
Lumbi vbi 2.13.1
Lumborum dolore sanguis vnde mittendus ex Polybio 2.440.20
Lumbi quare carne carent 2.253.40
Lumborum situs 2.12.30
Ex lumbis signa animi tomo 2.colum.1531.60

Lumbrici.

Lumbricorum tria genera 2.94.20
Lumbrici in niue gignuntur 2.251.20
Lumbrici lati quid pariunt 2.94.30
Lumbricorum latorum indicium medicis quod ibidem
Lumbricorum ortus 2.94.20
Lumbricis infestati canes sibi medentur herba tritici tomo secundo,columna 173.50

Luna.

Lunæ vmbræ cur maiores quàm Solis tom.2. 501.10.& seq.
Luna cur plana videtur, cùm certè sit sphærica 2.500.40.& seq.
Luna rectis lineis contineri die octauo videtur 2.500.1
Lunæ calor hebetatur adueniente defectu 2. 550.40
Luna quare post diem octauum repletur,de medio 2.500.20.& seq.
Luna quando curuatur in cornua 2.500.30
Luna quæ sphærica est,cur recta, cùm semiplena est,cernitur 2.500.10
Luna quasi alter Sol minor 2.300.20
Lunæ circuitus ibidem.
Lunæ quàm Solis plures defectiones tomo 1. col.592.40
Luna decrescente tempus humidius & frigidius 2.364.20
Luna plena tepidiores habet noctes, vnde testata &huiusmodi augentur 2.26..0.

h Lunæ

Lunæ vsus ad omnes generationes & perfectiones tomo secundo, columna 380.20

Lumen.

Lumen quid tomo primo,columna 809.40
Luminis natura infinita perspicuitate continetur 1.864.60
Lumen tenebris contrarium 1.809.50
Lumen semper refringitur tomo primo, col. 811.40
Sine lumine viso fieri nequit 1 829.20
De luminis extensione error Empedoclis tomo primo,columna 809.50.& sequentibus

Lupus.

Luporum coitus tomo secundo,columna 79.1
Lupi partus 2.131.1
Lupi canarij partus 2.131.10
Lupi ceruarij partus 2.131.20
Lupi vbi pariant 2.83.50
Lupi cum canibus in agro Cyrenensi coeunt 2.166.10
Lupi collum osse perpetuo riget tomo secundo,col.274.20
Lupo genitale osseum 2.23.30
Lupi cibus 2.147.50
Lupi terram comedunt 2.150.40
Lupi herbas vt canes comedunt ibidem
Lupi generosi feroces & insidiosi 2.5.10
Lupus semper ferus 2.4.40
Lupus asino,tauro,& vulpi hostis est tomo 2. col.169.50
Lupi qui hominem petant 2.150.50
Lupo sus obsistere potest 2.152.1
Lupus ceruarius & leo inimici tomo secundo, col.170.40
Lupus ceruarius hominem diligit,& alia eius cõfideratio 2.198.10
Lupus multiparus 2.370.30
Lupus ouem quam ceperit,iugulat 2.173.60
Lupus quando coit,& parit 2.131.1
Lupo ceruario interiora omnia lupo similia 2.33.20
Lupo digiti quot in singulis pedibus tomo 2. 276.40
Lupi minores in Aegypto quàm in Græcia, & quare tomo secundo,columna 165.30. & sequentibus
Lupi quare mitiùs inter se dimicant 2.120.40

Lupus piscis.

Lupus oua parit 2.115.10
Lupus piscis pinnas habet quaternas, & quo situ tom.2.7.1
Lupus piscis algam etiam tangit tomo secundo,col.147.50
Lupus piscis propter capitis lapidem, maximè algore infestatur 2.160.20
Lupi pisces carniuori tantum tomo secundo, colum.147.10
Lupi,aurata, & mugiles dormientes fuscina capiuntur 2.74.30
Lupus piscis bis in anno parit tomo secundo, col.83.10
Lupus piscis audit liquidè 2.70.10
Lupus & mugilis etiam hostes stato tempore congregantur 2.171.20
Lupi in araneorum genere descriptio 2.188.50

Luscinia.

Luscinia pullus suos docere modulos visa 2. 73.30
Luscinia fœmina cantu quando cessat tomo 2. col.73.1
Luscinia mares perinde vt fœminæ canunt ibidem
Luscinia colore immutatur 2.201.1
Luscinia quando parit, & quot ouà, & quando conditur tom.2. colum. 82. 60. & sequentibus.
Luscinia modulatio quando 2.201.1

Lusciositas.

Lusciositas humoris copia 2.384.10
Lusciositas nigris oculis accidit ibid.
Lusciositas minoribus natu accidit ibid.
Luscij cur contractis palpebris videant tom.2. 578.10.& seq.
Luscij cur literas scribere minutissimas possunt 2.578.1
Luscij visio quî à visione senis differat tom.2. 580.1
Lutea & pipo dissident,& quare tom.secundo, col.169.20
Lutea cur sic dicta, simúlque eius magnitudo, partus,& nidulatio 2.178.40
Luteola vermiculos petit 2.148.50
Luteum oui,cibus pulli 2.343.1
Luteum oui pro cibo est 2.344.1
Lutei à candido in ouis differentia tom. secundo,col.343.50
Luteus turturem occidit 2.169.40
Lutris ab aquis victum petit 2.151.20
Lutris hominem mordet,nec desistit,nisi fracti ossis crepitum senserit ibidem.
Lutum & terra liquescit 1.769.30

Lux.

Lux directo itinere fertur tom.2. colum.488. 1.& 545 30
Lux cur corpora penetrare densa non potest, strepitus potest 2.487.60.& seq.
Lux orbiculata per foramen angulatum prodit 2.501.30
Lux amplior resplendet in læuibus to. secundo,col.483.40
Lucis absentia omnia opacantur tom. secundo,col.497.30
Lux tertia cur nunquam nocturno aquilone laborat 2.549.1
Lux cur penetrare solida non valeat, sed aër luce crassior 2.545.30
Luxuriosi aliqui cur cessantes à luxuria ægrotant 2.561.1
Luxuriosorum signa 2.1528.50

Ly.

Libyæ superioris populi consuetudo in filiorum partitione 2.764.30
Lycij Lacedæmoniorum coloni tom. secundo, 779.50
Lycij cæsariem ferre amantes tom. secundo, col.1059.20
Lycimnius 2.1163.30
Lycophron 1.415.50
Lycophron arte lyram commẽdare proposuit 1.386.60
Lydia Harmonia 2.903.1.& 906.50
Lycurgus & Zaleucus Thaletis auditores fuisse male putantur 2.784.10
Lycurgi peregrinatio 2.779.40
Lycurgus in Creta plurimũ versatus 2.779.50
Lygdamis 2.841.30
Lynces auersi coeunt 2.78.1
Lynces ex auerso mingunt 2.23.20
Lynx semitalo quiddam simile habet tom.2. 22.30
Lysander regiam potestatem tollere conatus est 2.834.30

Mador quid 1.664.50
Madere quæ possunt tom. secundo, colum.545.60
Madens concorporescere nequit tom.secundo,col.420.10
Mæotis in Pontum, hinc in Aegeum exæstuat tom.1.717.30
Ad Mæotim lacum alluuiones fluminum tomo.1.714.1
Magadare diapason consueuerunt tom.2.col. 512.40.& cur tantum diapason eod. tom.col. 516.40
Magadare ex vocibus consistit contrariis tom. 2.517.1

Magistratus.

Magistratus qui siat nuncupandi tom.2.828. 50.& sequent.
Magistratus ceu specula erga mores ciuium tom.2.847.10
Magistratus in iis, quæ legibus expresse caueri non possunt tom.2.798.40
Magistratus custos iusti & æqui tom.2.colum. 667.30
Magistratus propria virtus prudentia tom.2. col.789.20
Magistratus non sibi, sed aliis laborat tom.2. 667.30
Magistratus se rectè erga ciues & extrarios gerentes instabiles tom.2.845.60
Magistratus principales gerentes quales conditiones habere debeant tom.2.848.20
Magistratus differre à subiectis oportet tom. 2.889.60
Magistratuum concordia stabilitatem parit tomo.2.842.40
Magistratus duplices tom.2.869.50
Magistratus magni & parui tom.2.829.50
Magistratus singulis operibus in ciuitatibus magnis deputandi tom.2.829.10
Magistratus seniores assistere decet tom.2. 887.30
Magistratuum comessationes quo loco haberi debeant tom.2.887.40
Magistratus breuis temporis populares esse tomo 2.863.10
Magistratus quales, & quot necessarij ciuitati tom.2.829.10
Magistratus plures esse in ciuitate, magis ciuile est tom.2.782.50
Magistratus plures geri ab vno,prauum tom. 2.782.40
Magistratus per vicem gerere, vsitatum est tomo 2.763.10
Magistratus plures paucis committendi in ciuitatibus paruis tom.2.829.20
Magistratus rationibus munerum exigendis deputatus tom.2.871.40
Magistratibus eisdem & legibus sæpe magnæ, paruæque ciuitates indigent tom.2.colum. 829.20
Magistratuum præsentia reuerentiam parit tom.2. 887.30
Magistratus per quos rectè gerantur tom.2. columna 875.lin.20

Magistratus electio.

Magistratum petere, vitiosum tom.2.778.40
Magistratum constituendi modi tom.2.col. 830.10.& seq.
Magistratus creandi potestas populo à Solone cur concessa tom.2.783.50
Magistratus in quibusdam ciuitatibus non à populo eliguntur tom.2.265.1
Magistratus per sortem tribuere, Democraticum tom.2.865.10
Magistratus per suffragia multitudinis electio commoda tom.2.1194.50
Magistratus eosdem, non nisi semel ab eodem geri posse tom.2.863.10
Magistratus eosdem quare Socrates faciat tomo 1.768.20
Magistratum eosdem gerere, præstitit tom.2. 763.20

Magist

Magistratum assumere volentem,& non volentem,decet 2.778.40
Magistratus omnes ex omnibus esse, democraticum 2.863.1
Magistratus à nullo censu esse,populare tom. 863.10
Magistratus ex seruis manumissis in Cenarea tyrannidis metu 2.1547.50
Magistratus multitudinis in ingenuos apud Apolloniam 2.813.50
Magistratibus bonis honores decernendi 2. 847.50
Magistratui tribuenda merces, honor, & præmium 2.677.40
Magistratui maledicés grauiùs mulctatur, quã priuato 2.566.60
Magistratus virum ostendit 2.659.60
Magistratuum quædam errata tolleranda 2. 775.50
Ad magistratus quos eligi solùm sanciuerat Solon 2.783.50
Ad magistratus requiritur iustitia & virtus bellica 2.800.1
Ad magistratus alicubi non simul filius, & pater,alicubi duo fratres recipiuntur 2.841.40
A magistratibus nec excluduntur turbo, nec admittuntur ad eos,inopes,& sine virtutis existimatione homines tomo secundo,colum. 797.30
Ad magistratum extremè inopes non idonei 2.812.50
Ad magistratum creati militantes apud Maliẽses 2.826.10
Ad magistratus opus est nobilibus, & opulentis 2.800.1
In magistratus electione quid spectandum 2. 848.30
In magistratibus deligendis quæ comparatio conueniat,virtutum an cæterarum rerum 2. 799.20
In magistratus ditissimos eligebant Carthaginenses 2.782.10
In magistratus diuites tantùm eligendos, vitiosè apud Carthaginenses constitutum tom. secundo,columna 782.20

Magistratus corruptio.

Magistratus corrupti pecunia quidam tom.2. 777.60
Magistratus non contentus mercede tyrannus fit 2.667.40
Magistratuum prodigalitas in oligarchia,subuertit eam 2.742.20
Magistratuum superbia,& auaritia, seditionum causa 2.836.10
Magistratus etiam optimos, libido obliquos agit 2.807.30
In magistratibus multa per affectionem & gratiam delinquuntur 2.807.40
In magistratu pauperes ob egestatem venales fiunt 2.777.60
Absque magistratibus ciuitas esse nequit to.2. col.815.1
Inter magistratus qui iniuria nunnerentur 2. 828.50
Ex magistratibus ne lucra proueniant, cauendum tomo secundo, columna 847.30

Magnanimitas.

Magnanimitas quid 2.622.60.& 938.1.& 1073. 10.& 1078.60. & 1106.50
Magnanimitatis proprium quid tomo secundo,col.1080.1
Magnanimitatis officium quod tomo secundo,col.1075.40
Magnanimitatis comites tomo secundo, col. 1075.50.& 1080.40
Magnanimitas ornamentum virtutum est 2. 450.10
Magnanimitas inter cæteras virtutes eminet 2.1017.30
Magnanimitas vt circa honores se habeat 2. 650.10
Magnanimitas circa quos honores tomo secundo, col.938.1
Ad magnanimitatem fortunæ prosperitas conducit tomo secundo,columna 650.40

Magnanimus.

Magnanimus quis 2.649.20.& 938.10.& 1016. 40.& 1075.50.& 1080.40
Magnanimum esse,difficile 2.650.10
Magnanimum bonum esse oportet ibidem
Magnanimus in dicendo & agendo liber tom. 2.651.30
Magnanimus,contemptor ibid.
Magnanimus,verax ibid.
Magnanimo maior veritatis, quàm opinionis cura ibidem
Magnanimus palàm odit,& amat ibidem
Magnanimus nec laudator, nec maledicus 2. 651.50
Magnanimus personarum conditioni sese accommodat 2.651.20
Magnanimus magna pericula suscipit tom.2. colum.650.60
Magnanimi est indigere nullius, adesse omnibus 2.651.20
Magnanimus nec querulus, nec ad precandum procliuis 2.651.50
Magnanimus magis pulchra, quàm fructuosa posider ibidem
Magnanimus vt circa honores affectus tom. 2.1017.10
Magnanimus circa honorem & ignominiam versatur 2.649.50
Magnanimus quatenus honore se dignum iudicet 2.1017.30
Magnanimus honores vulgares contemnit 2. 650.20
Magnanimi ad æmulationem proni tomo secundo,col.1139.20
Magnanimi homines non infesti natura tom. 2.881.50
Magnanimus illati mali non memor tom.2. col.651.40
Magnanimus circa fortuita moderatè se habet 2.650.30
Magnanimus quibus doleat & gaudeat tom. 2.1017.10
Magnanimus magnitudine extremus, ratione medius 2. 649.40
Magnanimus beneficiorum collatorum potius, quàm acceptorum memor est tomo secundo,651.10
Magnanimus beneficia confert potius quàm accipit 2.651.1
Magnanimus nihil miratur magnopere tom. 2.651.40
Magnanimi motus tardus,vox grauis tom. 2, 651.50
Magnanimus nec de aliis,nec de se multum loquitur 2.651.40
Magnates Sardanapali vitam viuunt tomo secundo, columna 606.20

Magnificentia.

Magnificentia quid tomo secundo, columna 622.50.& 938.10.& 1106.50
Magnificentia circa sumptus versatur tom. 2. 938.20
Magnificentia improprtia tomo secundo, col. 938.40
Magnificentia quos deceat tomo secundo, colum.648.20
Magnificus quis 2.1018.30
Magnificus vnde dicatur 2.1018.20
Magnificus in publica sumptus erogat tomo secundo,col.648.30
Magnificus scienti similis 2.647.30
Magnifici sumptus vt magnus 2.648.40
Magnifici sumptus magni,& decentes tom.2. 647.40
Magnificentissimus quis 2.648.40
Magnificus pauper esse non potest tom.2. colum.648.10
Magnifici sumptus in opera diu duratura 2. 648.30
Magnificentia vt liberalitatem superet tom. 2.647.20
Magnificus liberalis est,sed non contra to.2. 648.30
Magnificus à liberali quid differat tomo secundo,col.622.50
Magnifici sumptus rei accommodandus tom. 2.648.40
Magnifici impensæ quales,& in quæ tom.2.colum.648.1
Magnifici ædificia,& ornatus 2.648.30
Magnifici priuatæ impensæ 2.648.20

Magnitudo.

Magnitudo,& motus, eadem animi parte, qua tempus,cognoscitur 1.884.1
Magnitudinis diuisio 1.551.40
Magnitudo omnis in magnitudines diuisibilis 1.494.40
Magnitudo omnis cur diuisa minor esse suo toto videatur 2.504.30
Magnitudo ex indiuisibilibus non componitur 1.1421.10
Magnitudóne aliqua insecabilis sit, quæritur 2.1496.20.& seq.
Magnitudines impartibiles 2.1495.50
Magnitudines non sunt indiuiduæ 2.1421.1
Magnitudinis virtus 2.1099.1
Magnitudo motu sentitur 1.823.50
Magnitudo neque diuisione, neque incremento intelligibili est infinita 1.454.50
Magnitudo continua est 1.471.20
Magnitudo infinita,magnitudinem finitam nõ transit 1.504.50
Magnitudines quadratæ symmetræ sunt tom. 1.1500.1
Magnitudo non nisi calore fieri potest tom.2. col.314.10
Magnitudinum quæ profunditate sunt inæquali cur accidit vt si partem moueas leuiorem, circunferatur quod iacitur tom.secundo,colũ. 502.50.& 506.20
Magnum quid appellamus 2.504.30
Magnum paruum,multum,& paucum, non eodem sumuntur modo 2.393.50
Magnum paruo non cõtrarium,nec pauco multum 1.23.40
Magnum aut paruum non tam quantum,quàm ad aliquid significant 1.23.20
Magniuoca quæ sunt 2.393.50
In magnitudine symmetron & asymmetron natura existunt 2.1500.50
Magorum de primo generante sententia 2. 1434.1
Maiæ cancrorum species 2.58.40
Maiæ exuunt senectutem 2.159.20
Maiarum in genere cancrario species tom.2. 271.20
Maiis oculi quo situ 2.61.30
Maius à maiore facultate moueri oportet 2. 314.10
Maiora quæ sunt animalia 2.314.20

Malleolus.

Malleolus tomo secundo,columna 45.2
Malleolus cruris postremum tomo secundo, col.13.40
Malleoli situm imitantur aurium tomo secundo,col.14.20

Malleolus geminus vtrique lateri tomo secundo,col.13.40
Maleuolus quis 2.624.1.& 938.60
Malignus ciuitati similis prauis legibus vtenti 2.696.50
Malitia reddit deteriorem 2.1002.50
Mali punicæ colores 2.1518.10
Mali punicæ flos 2.1518.30
Mali quam μηλαπιπα vocant, flos albus, fructus flauus 2.1518.30
Malida laborant aluni & quid sit tomo secundo,col.64.20
Malus punica cur fructu vacet cum florem habeat 2.520.10
Mala punica vinolenta vocata 2.518.10
Mala punica cur in ollis ampla reddũtur,& fungosa tomo secundo,columna 521.10

Malum.

Malum infinitum iuxta Pythagoricos, bonum finitum 2.621.10
Malum minus quadammodo bonum tom.2. col.659.20
Malum non agere est honestum, & nostræ potestatis 2.632.50
Mala quorum fortuna causa,quæ 2.1135.40
Mala in naturalibus & scientiis,quæ tamen per se bona genere 2.958.60
Mala minima sunt capienda 2.625.30
Mali natura,& ipsum malum 2.1434.30
Mala non vitiosa,non metuenda 2.635.20
Malum suum,nullius est tom.2.col 444.30

Malus.

Malus multus & varius,sibique infestus tom. 2.10,8.10
Malus sui amans 2.569.60
Malus malo iucundè conuiuit 2.032.20
Malus sibi inimicus tom.2.col.968.20

Mammæ.

Mammæ homini binæ 2.276.60
Mammarum locus inanis,& fungosus tom.2. col.378.40
Mammæ variè habentur 2.22.50
Mammas alia in pectore habent, alia in feminibus 2.2.40
Mammæ quare homini in pectore tomo secundo col.276.50
Mammas homo solus parte gerit priore tom. 2.19.60
Mammæ quibus inter femora 2.277.1
Mammis iunsta papilla 2.12.10
Mammæ quibus datæ sint 2.52.60
Mamma quid 2.281.60
Mammæ cui excremento locus tomo secundo,col.304.10
Mammæ dant signum temporis coeundi puellis 2.85.50
Mammæ homini mari quando exurgunt 2. 135.40.& 378.40
Mammarum caro quomodo in maribus & fœminis differat 2.12.10
Mammarum in puellis diuersitas 2.134.30
Mammas conspectiores, & fœminatiores habent nonnulli mares,& qui 2.134.40
Mammis pilare malum accidit 2.142.50
Mammis quæ carent 2.281.60
Mammarum varietas in animalibus tomo 2. 22.50
Mammas quæ ex aquatilium genere habeant 2.52.60
Mammæ duplici ordine per ventrem quibus 2.277.0
Mammæ medio ventre Leoni duæ tantum ibidem
Mammæ Elephantorum quales 2.22.50
Mammæ vrsarum quaternæ 2.22.60
Mammis cur aues careant 2.281.50
Mammæ quadrupedum quare non in pectore 2.276.50
Manca ex mancis procreantur 2.299.20
Manca ex mancis prouenire probat semen toto decidere corpore 2.302.30
Mandata quædam non agendo, secundum vim differunt 2.890.10
Mandibula maxillæ pars posterior 2.11.40
Maniæ curatio 2.1529.10
Mane cur frigus sit amplius,quàm nocte tom. 2.544.30

Mansuetudo.

Mansuetudo quid 2.623.10.& 653.1.& 937.10. & 1073.50.& 1078.40.& 1127.1
Mansuetudinis proprium quid 2.1078.46
Mansuetudinis officium quod 2.1074.60
Mansuetus quis 2.623.10.& 653.10.& 927.20. & 1015.30
Mansuetus non vindex, sed clemens, & ad veniam promptus 2.653.20
In mansuetudine excessus rarus tom.secundo, col.1001.20

Manus

Manus,instrumentum cuius opera instrumento extraneo vti possumus tom.secundo, colum.57.60
Manus pars interior articulo caret tom.2.colum.474.50
Manus carnis inopes, & nerui vberes ideo ad refrigerationem habiles tom. secundo, colum.458.1
Manus dextra,à sinistra differt 2.580.40
Manus pars robustissima 2.426.30
Manus cur potissimùm torpent 2.457.60
Manus cur tremit metuentibus tom.2.colum. 559.40.& 50
Manus per fricatio laborem magis affert quàm cæterarum partium 2.416.30
Manus cæsuram qui per totam obtinent palmam,cur diutius viuere possint tom.secundo,col.474.40
Manus brachij pars 2.13.20
Manus partes quæ ibidem.
Manus quare homini tributæ 2.275.30
Manus corporis instrumentum, mens animi 2.571.60
Manus,instrumentum ante instrumenta tom. 2.275.40
Manus instrumentum non vnum, sed multa ibidem.
Manus ad plura instrumenta vtilis est tom.2. 275.50
Manibus respondent multifidę animantes pedigerato 2.19.40
Manu non protinus ab ortu vti possumus, sed procedente tempore 2.571.1
Manuum instrumenta, res pleræque naturales sunt 2.572.20
Manus quare diuisa & multifida tom.secundo,col.276.1
Manus hominis officium 2.279.40
Manus non quocunque modo constat,nisi equinoca nominis communione 2.206.30
Manus pars dissimilaris 2.115.40
Manus pars interior vola 2.13.30
Manus digiti cur longiores quàm pedis tom. 2.279.40
Manus neruis plurimis continentur tom.2. col.44.1
Manus quia homo habeat, prudentissimus secundum Anaxagoram 2.275.30
Mantias orator 2.1152.60
Manticoræ belluæ apud Indos descriptio 2. 24.20
Maracus Syracusanus poëta præstantior cùm insaniret 2.569.50
Marcescentibus quæ auxilia impędimus tom. secundo,columna 434.1

Mare.

Mare magna quædam vniuersi pars tom.1. 715.40
Maris ortus à Philosophis vt tradatur tom.1. 716.20
Mare ipsum à Tartaro originem habet tom.1. 720.50
Mare initium visum, partim rerum humidarum,partim vniuersæ aquæ tom.1.718.20
Mare ex deusta terra procreatum quidam inquiunt tom.1.723.30
Mare internum per caua terræ vniuersum effunditur tom.1.717.30
Maris fontes veteres proposuerunt tom.1.col. 715.30
Maris proprij fontes non statuendi tom.1.col. 716.40
Mare tanquam sudorem è terra sole calefactæ quidam putarunt tom.1.716.30
Mare perpetuum vt & vniuersum tom.1.721.1
Maris animalia quare maiora quàm terræ tomo 2.476.40
Mare cur dilucidius aqua dulci,& purius tom. 2.536.40
Mare cur simul salsum & amarum to.2.540.1
Mare cur minus frigidum quàm aqua dulcis tom.2.535.40
Maris vapor calidus & siccus tom.2.536.40.& 540.50
Mare nec calidum,nec frigidum valde est tomo 2.537.1
Mare hyeme calidius, per æstatem frigidum tom.2.557.20.& 30
Mare cur solum omnium aquarum deuri potest tom.1.539.30
Mare salubre,quod placidè aspiratur tom.2. 424.30
Mare quando sæuos habet ventos tom.2.col. 544.50.& 557.20
Mare cur cæruleum austro spirante, obscurius aquilone tom.2.553.50
Maris pars terræ proxima cur dulcior tom.2. 532.20
Mare dulcem humorem habet to.2.540.10
Mare fluuiis corpulentius tom.2.536.30
Mari quàm fluuiis cur melius natamus tom. 2.536.20
Mari natantes cur ventre salubriter enacuantur tom.2.540.40
Mari qui se lauerint,cur ocyus resiccantur tomo 2.535.50
Mare continuum tom.2.534.10
Mare superius cur salsius & calidius quàm inferius tom.2.539.10
Maris vndabundi cur quod desistit,albicat:quod prouoluitur,nigricat tom.2.541.1
Mare quare pingitur cæruleum to.2.col.535. 20.& sequentibus.
Mare minus extinguit ignem,quàm aqua tomo 2.536.30
Maris natura tom.2.colum.535.40.& seq.& eod.tom.539.30
Maris æstus per summa versatur tom.2.col. 534.30
Maris quod lacum simulat,pars dulcis per summa innatat,salsa in imo est tom.2.col. 535.40
Mare cur translucidius flante aquilone quàm austro tom.2.535.60
Mare Ponticum cur candidius Aegeo tom.2.
Mare quare nigrum esse videatur to.2.535.30.
Mare Athlanticum vbi spatiatur to.2.555.20
Mari operam dantes, cur se tepori Solis libenter dedunt tom.2.440.40
Maris quod propinquum, candidum videtur: quod procul,cæruleum tom.2.columna 538.10

Mare cur non crescat ex illabentibus fluminibus 1.719.50
Mare cur non exhauriatur 1.724.30
Mare particeps humoris,aeris,terræ tomo secundo,col.355.10
Mari multum portionis terrenæ tom.2.356.10 & 535.50
Mare parum humoris habet ibidem
Mare grauius quàm aqua dulcis ibid.
Mare sua natura calidum 2.355.10
Mare cur calidum sit 1.724.10
Mare cùm grauius,quàm aqua potabilis sit, cur clarius atque perspectius tomo secundo,colum.540.30
Mare cur salsum 1.716.30
Maris salsuginis veterum sententia ibid.
Mare per sese arenam facit 2.1569.40
Mare infodiens in Aphrica,cur aquam principio dulcem,pòst breui salsam comperiat tom. 2.537.40
Mare vapores reddendo potulentum reddi 1. 724.20
Mare serenum colorem trahere solet tomo 2. 535.60
Mare cur quiescat 1.723.20
Mare superfusum nunc, vbi prius continens 1. 712.30
Mare edaciorem, & vētris inanitate adustiorem reddit 2.540.50
Marinam rem excercentes,cur omnes sunt rufo colore 2.391.20
Maria complura sunt quæ inter se nullo commisceantur loco 1.717.20
Marinarum animantium diuisio 2.1.60
Marinarum animantium diuisio 1.173.20
Mare rubrum
Mare rubrum cum Oceano paulùm confundi videtur 1.717.20
Mare Sardoum & Tyrrhenum altissima omniũ sunt 1.717.40
Mare Ponticum quare dulcius,& cibi largioris 2.160.1
Mare rubrum habet testata omnia mira magnitudine 2.165.20
De maris salsugine Empedoclis error tom.1. col.712.20
In mari,ignis,fontes,& arbores 2.1464.30
In mari ad Lunæ cursum æstus aquarum ibidem
In mari cur lapides & testæ rotunda reddantur 2.540.10
In mare cùm vndabundum aliquid & æstuans iactum est,cur vnda residet & quiescit tom. 2.534.30
In mare demersi,cur valeant tolerare diutius, quàm in fluuio 2.536.40
In mari mortuo nec mergitur,nec gignitur animal 2.1570.20
De mari cur aura frigida manè non spiret,de fluminibus spiret 2.536.50.& seq.
Margaritæ arbores Aegypti 2.1562.50
Marithas lapis 2.1542.50
Marisæ fiunt paucis mulieribus tomo secundo,col.52.10
Marisæ mouentur sanguine vitiato, excrescentéque 2.52.1
Marisæ vt plurimum nõ sunt mulieribus dum menstrua erumpunt 2.306.50
Marisças habenti deteriores accedunt purgationes 2.142.50
Mars communis 2.1148.40
Massa cur tota leuior sit,quàm seorsim humor & farina 2.530.20
Massa triticea cur candidior pertrita efficiatur, hordeacea nigrior 2.530.1
Massa tritici cur etiam igni mandata, amplius augeatur quàm hordei tomo 2.col.531.1

Mas.

Maris & fœminæ origo vnde 2.363.20
Mares Aquilonijs magis quà Austrinis flatibus gignuntur 2.364.10
Mas & fœmina potentia quadam & impotentia definiuntur 2.362.10
Maribus vsquequo generandi facultas tom.2. 139.20.& seq.
Mas perficit generationem 2.327.10
Maris & fœminæ coniunctio generandi rationem diuersam habet 2.139.30
Mas & fœmina generationis gratia in rerum natura 2.313.40
Maris & fœminæ discrimen etiam in exanguibus 2.291.20
Mares quàm fœminæ longæuiores 1.942.10. & 2.474.40
Mas quàm fœminà præstantior 2.313.50
Mas animam sensualem dat 2.326.50
Maris concepti signa 2.136.30
Mares potius quàm fœminæ oblæsi in genere hominum nascuntur 2.376.1
Mares in vtero,quàm fœminæ mobiliores 2. 376.10
Mas,quod semen in alterum mittit 2.5.50
Mas & fœmina sæpe in eadem vteri parte tom. 2.360.10
Mas est vt agens, fœmina vt patiens in generatione 2.309.40
Mas fœmina maior, & fortior tomo secundo, col.1526.10
Mares cur corpore maiori quàm fœminæ 2. 466.50
Masculus quàm fœmina principalior natura 2.750.30
Masculus fœmina melior secundum naturam 2.751.50
Masculum cum fœmina natura miscuit tom. 2.1562.50
Maris & fœminæ discrimen 2.290.60
Mas à fœmina caliditate vteri, & frigiditate ab Empedocle distinguitur tomo secundo,colum.361.30.& seq.
Mas pomilionis speciem euidentius præbet, quã fœmina 1.944.10
Mares quàm fœminæ in pedestribus animalibus maiores,& viuaciores tomo secundo,columna.76.1
Mares fœminis calidiores sunt tomo.secundo, col.362.20.& 466.50
Mas & fœmina idem specie sunt tomo secundo,col.311.30
Mas quomodo confert ad generationem tom. 2.309.50
Maris & fœminæ causæ 2.363.1
Maris & fœminæ generatio,quibus indiciis discernitur 2.364.1.& seq.
Maris instrumentum genituræ alterum ab altero differt pro corporum discrimine tom. 2. col.278.10
Maris nõnulla sunt quæ ambiges animálne sint an planta 2.143.40
Maris partes,quibus mas à fœmina differt,testes & coles 2.291.20
Mari coles quare 2.362.50
Mari opponitur fœmina 2.366.10
Marem coeuntem necesse est admouere ad meatum vulualem 2.298.1
Marem quæ conceperit minus pallet tom.2. col.137.20
Mares magna ex parte similes patri tomo secundo,col.366.10
Mares lachabere posse 2.12.10
Mares omnium animalium ferociunt tempore coitus 2.120.20
Mares ossibus constant durioribus,quàm fœminæ 2.228.40
Mares vel fœminas generari pecore coeunte, si spectent ad Aquilonem, vel Austrum tom. 2.364.24.& seq.
Mares robustiores & magis animosi, ideo arma data 2.239.10
Marium affectus in omni animãtium genere 2.168.40
Marium nonnullorum naturæ peruersio 2. 145.60
Maribus & fœminis contingit multis,vt coniuncti nequeant generare, disiuncti queant 2. 364.40
Maribus nonnullis arma naturalia quàm fœminis potiora 2.76.40
Maribus omnibus partes priores potiores & validiores 2.76.10
Maribus omnibus quare non sit excrementum genitale,& fœminis sit 2.323.10
Maribus plures dentes,quàm fœminis tom.2. col.25.1
Maribus solipedis generis quibus mammæ, & quibus non 2.23.1
Maribus semen quando humidius tomo 2.col. 364.10
Mas qua perficitur magnitudine 2.472.1
Mares longo tempore perficiuntur, fœminæ verò breui 2.466.50
Mares integri,fœminæ oblæsæ ibid.
Ex mare animam, ex fœmina corpus esse 2. 323.20
In maris & fœminæ coniunctione appetitus naturalis est tomo secundo,columna 748.20

Mater.

Matrum amor erga liberos tomo secundo, columna 708.30.& 1027.30
Matres quare filios plus ament patribus tom. 2.col.722.40.& 1037.30
Matrem Camelus nunquam comprimit tom. 2.199.20
Matrem interficiunt scorpiones, & phalangia 2.99.40
Matricidium Alcmeonis tomo 2. col. 627.40

Materia.

Materia vt consideretur 2.1336.20
Materia quid 1.426.40
Materia corporum 1.662.40.& 941.30
Materiarum differentiæ in quibus 2.1356.30
Materia potentia,actus forma est 1.799.10
Materia est potentia 2.1367.50
Materia actu non est,sed potentia 2.1384.1
Materia pars est totius 1.453.20
Materiam substantiam esse 2.1336.1.& 1355.60
Materia in ratione 2.1341.40
Materia prima dupliciter dicitur 2.1314.1
Materiale principium cuique substãtiæ propriũ vnum,aut plura 2.1358.60.& seq.
Materia vna nulli contrarium est 2.1407.30
Materia eorum tantum quæ generantur & transmutantur 2.1359.50
Materia quædam sensibilis,quædam intelligibilis 2.1345.50
Materia,causa contingens eius quod aliter quàm vt plurimum fit 2.1332.40
Materia differentiam non facit 2.1380.50
Materia cum actu est,tunc est in specie tom.2. col.1367.50
Materia quodam modo substantia 1.426.1
Materia quodam modo pars alicuius tom.2.colum.1344.20
Materia cum forma,causa rerum, & ceu mater quædam 1.426.10
Materia & generatio tempore prior,essentia formáque ratione 2.215.50
Materia & receptaculum idem Platoni to.1. 458.1
Materia quædam sensilium corporum tom. 1. 663.20
Materia non ens per accidens 1.426.1
Materia non separabilis à corporibus tom.1. col.464.30
Materia qua animalia constant,non idem quod habitus & propensiones tomo primo,colũ. 961.10
Materiam habet tota natura 2.1288.10

Materias rerum plures ponentes generationem ab alteratione differre,affirmare quidem,sed ex suis positionibus id defendere non posse 1.636.10
Materia non naturalium omnium tomo secundo,col.359.30
Materia præter contraria tertium aliquid 2. col. 397.10
Materiei duæ dominæ & cognoscentes artes 1.431.40
Sine materia nihil posse 2.1341.30
De materiali principio opiniones tomo.1. col. 662.30
Nec materiam,nec speciem fieri probatur 2. 1.98.40
Alterius materiæ alius actus,& ratio tomo 2. colum.1357.10
Ex materia vna nonnunquam diuersa fiunt tomo secundo,columna 1359.10

Mathematica.

Mathematica speculatiua facultas tomo secũdo,colum.1330.60.& 1389.10
Mathematica circa quæ versatur tom.1. colũ. 1389.40
Mathematicas artes circa bonum & pulchrum versari 2.141.10
Mathematica inter sensibilia & species,res media 2.1279.40
Mathematica oratio non potest affecta esse 2. 1180.10
Mathematica certitudo non in omnibus quærenda 2.1288.10
Mathematicis Pythagorici primi operam dedere 2.1275.40
Mathematicas artes Aristippus spernebat tomo secundo, columna 1289.20

Mathematicus.

Mathematicus circa abstracta speculatur 2. col.1386.40
Mathematicus quatenus communia consideret 2.1386.1.& seq.
Mathematicus à naturali philosopho quid differat 1.430.30
Mathematicorum principia,elementa & causæ sunt 2.1329.40
Mathesis diuina 1.69.20
Matrimonium qua ætate rectè contrahatur 2.895.10
Matrix quid 2.37.40
Matrices generant coitu 2.154.20
Matrix auis 2.1 4.60
Matrices vesparum 2.195.10
Matula quo tingi solet 2.473.1
Matuta dea tomo secundo, columna 1155. 40

Maxilla.

Maxilla duplex est 2.11.40
Maxillæ ossa duo à capite 2.44.50
Maxillæ partes,mentum,& mandibula tomo 2.col.11.40
Maxillæ os à latere latum,in ore angustum est 2.396.10
Maxillam inferiorem omnia animalia mouẽt, excepto Crocodilo fluuiatili tomo secundo, col 11.40 & 2.44.50
Maxillarum motus etiam in latera homini tantùm,& viuiparorum quadrupedum tom. 2. 281.1
Maxillares dentes,vide Dentes maxillares.

Meatus.

Meatus à cauis renum ad vesicã quales 2.253.1
Meatus excrementorum duplex, generationis causa est 2.296.60
Meatus excrementorum sicci,& humidi, diuersus 2.296.40.& seq.
Meatus terni,ab oculis ad cerebrum,& qui 2. col.15.10
Medica herba lac extinguit 2.54.30
Medica herba conseri debet apud aluearia 2. 194.60
Medica herba quando inutilis iumentis tom. 2.152.40

Medicamentum.

Medicamenta quæ dici debent 2.422.10
Medicamenta non sunt nisi sui generis qualitate purgare possint 2.423.60
Medicamenta cur purgare valeant 2.422.1
Medicamentorum cur alia ventrem superiorem,alia inferiorem soluunt 2.42.40
Medicamenta aluo commoda calida sunt tom. 2.560.40
Medicamentorum cur alia aluum soluant,non vesicam:& alia vesicam,non aluum tom.2. 221.20.& seq.
Medicamenta quare comitantur acerbitas,acor, & malus odor 2.422.30
Medicamentum mordax, acre, acerbúmque adimere potest humorẽ alienum 2.423.50
Medicamenta quare amara & fœtida 2.423.10
Medicamenta quare miscentur 2.422.1
Medicamentum cibo contrarium 2.422.30
Medicamentum concoctionis immune esse debet 2.423.30
Medicamenta per contraria fiunt 2.618.50
Medicamenta & res amaræ aut fœdi odoris,cur magna ex parte purgare possint 2.423.10
Medicamenta cur purgare valeant, cum alia amariora, & cæteris eiusmodi qualitatibus insigniora,id facere nequeant tom.secundo, col.4 11
Medicari secundum literas,an ex arte, melius 2.80 .0
Medicinæ num pars rei familiaris tom secundo,col.757.40
Medicamenti sanguinem supprimentis quænam virtus 2.561.1

Medicus.

Medicus cur ad sanitatem vsque tantum modo operam suam præstat 2.573.1
Medici nonnulli medentes non agunt nisi per excessum 2.413.30
Medici in aduersis valetudinibus, quare pedes operiendos præcipiunt 2.429.40
Medicus quis 2.797.60
Medici non ex libris fiunt 2.744.1
Medicus salutis gratia est 1.947.20
Medici diligentes etiam de natura agunt, & principia inde petunt tom.primo,columna 566.10
Medici quæ scientia complectuntur in deliberationem ponunt 2.1007.1
Medicus pius artem medicinalem exercere non potest 2.26.30
Medicus sanitatem vbi definierit, rationes & causas rei quam facit,reddere solet tom.2. 204.40

Medietas.

Medietates esse 2.937.10
Medietati extrema opposita 2.928.50

Mediocritas.

Mediocritas quid 2.621.50
Mediocritates variæ 2.993.50
Mediocritas in voluptatibus consistit,vel dolo ribus,vel vtrisque 2.1000.40
Mediocritas in honoris appetitione nomine caret 2.652.50
Mediocritas non est vitiorum 2.621.60
Medium quid tom.2.col.620.60.& 1239.10
Medium in omni continuo & diuisibili tom.1. col.998.30
Media quæ dicantur tom.2.col.1478.50
Medium mutationis tom.2.1396.30
Medium circuli inuenire non cuiuslibet tom. 2.col.725.20
Media constituta esse 2.1379.40
Media priora posteriorum causa 2.1286.1
Medii conditio 2.998.40
Media non oppositorum esse,impossibile tom. 2.col.1379.
Media ex contrariis esse tom.2.col.1378.1
Medium secundum rectam rationem se habet tom.1.col.673.60
Medium capere in vnoquoque difficile tom. 2.col.625.10.
Medium sequens à magis contrario discedat 2.621.30
Medium diuersorum respectu exuperat, & deficit 2.624.20
Medium ab artifice quærendum, non rei, sed respectu personæ 2.621.10
Medius terminus quis 1.88.60
Medio necessario etiam conclusio necessaria est 1.181.30
Medium determinatum esse, ad quod grauia ferantur: atque extremum, ad quod leuia 1.621.10.
Medii diuersi fines 1.267.20
Media non esse infinita determinatis extremis, summo,imóque 1.196.1
Media propositionis affirmatiuæ mediatæ, non esse infinita tom.1.colum. 973. & sequentibus.
Media propositionis negatiuæ mediatæ; quibus reuocetur ad immediatam, non esse infinita 1.196. .& seq.
Media variè circunlocuta 1.282.50
Medium, principium quoddam 2.518.10
Medius sonus instrumentorum musicorum est veluti sonorum coniunctio tom. col. 513.20
A medio quæ remotiora magis opposita tom. 2.col.928.6
Ad medium peruenitur, cùm à deliquendo longè seceditur 2.644.1
A medio locus 1.321.20 & 329.20
A medio contrariorum eiusdem generis locus 1.283.1
A medio contrariorum locus 1.282.50

Medulla.

Medulla quid 2.223.50
Medulla non vis genituræ seminalis ibid.
Medulla adipem trahens, aut sebum præ se ferens 2. 2.40
Medulla calida suapte natura 2.224.50
Medullam non ossa omnia continent tom.2. col.52.40
Medulla in quibusdam animalibus nulla propemodum 2.224.10
Medulla ossibus Leonis vel nulla, vel exigua inest 2.52.40.& 22 .10
Medullæ parum in suillis ossibus 2.52.50
Medulla pinguis in pinguibus animalibus 2.224.1
Medulla seuo similis in quibus animalibus ibidem
Medulla cruenta nouellis animalibus tom. 2.col.2.40.& 223.50
Medulla dorsi tantum iis qui spinam habent 2.224.30
Medulla spinæ dorsi qualis 2.224.10
Medulla pars similiaris humida 2.217.50
Medullam calidam esse multis rationibus constat 2.224.60
Medullas seuosas & pingues esse oportet, & quare 2.224.20
Megacles Penthalidas interfecit 2.852.10

Megarensium ostentatio tom.2.col.648.60

Mel.

Mel opus terræ est tom.1. columna 770.30
Mel ex rore aeris efficitur 2.97.60
Mellis & vini temperamentum per subiectum differt 1.975.20
Mellis conficiendi tempora duo 2.193.50
Mel autumno detractum non reparatur tom. 2.98.1
Mel crassescit concoctum tempore 2.98.1
Mel arenosum in Thracia 2.1541.10
Mel non fit ante Vergiliarum exortum tomo 2. 97.60
Mel in arboribus sine fauo,ad Amisum vrbem & in Ponto 2.98.50
Mel candidum ad Amisum vrbem ibidem
Mellis è buxis producti circa Trapezuntem mira vis 2.1541.1
Mel albicans vlceribus & oculis medetur 2. 194.1
Mel autumnale melius 2.97.50
Mel cibus apum quo argumento tom.2. colũ. 189.50
Mel non facere apes quo argumento tomo 2. col.97.60
Mel ore euomunt apes in cellas tomo secundo,col.98.20
Mel quò crassius,eò dulcius 2.68.10
Mel quod probatius 2.194.1
Mellis copia annis prosperis 2.353.40
Melliindicium perfectionis potissimum in sapore 2.98.10
Mella apum augent siccitates 2.97.50
Mel tenacius aqua 2.528.10
Mel apibus secundum naturam suppetit tom. 2.529.10
Mel Anthinum,circa Melum,Gnidúmque 2. 1541.1
Mel mellibus vina apud Illyrios 2.1541.20
Ex melle pastilli in Lydia 2.1541.10
Ad mella conficienda vtilis herba Chalcidica,& amygdala 2.1541.20
Melancholiæ vitia flatuosa corporis attribuuntur 2.568.40
Melancholia calidissima & frigidissima reddi potest 2.569.10
Melancholia modum excedens, aut incalescẽs, quos mores,& quæ vitia corporibus inuehat tomo secundo,columna 569.30

Melancholicus.

Melancholicus habitus inæquabilis est tom. 2.col.570.1
Melancholici multis in rebus cæteris præstantiores 2.569.50
Melancholicus habitus, morbos varios creat 2.570.1
Melancholici mortem sibi consciscunt tom.2. 570.40
Melancholici ferè omnes ingeniis,philosophia, artibus,rebúsque gestis illustres tom.2.colum.567. 20
Melancholici imaginibus maximè agentibus, acribus,& insignitis agitantur tomo primo col.888.60.& seq.
Melancholici in somnis crebrò excitari solent 2.575.10
Melancholici instinctu lymphatico inferuescũt, ex quo Sibyllæ & Bacchæ efficiuntur tom. 2.569.50
Melancholici ferè libidinosi 2.568.50
Melancholici cur libidinosi 2.448.40
Melancholici cur varij & inæquales tomo 2. colum.571.20
Melancholici magna ex parte duri,veníque timidi 2.569.1
Melancholici perspicaces in collimando,& imaginibus efformandis 1.910.30
Melancholici venosi sunt 1.896.40
Melancholici multiplici visionum genere tenentur 1.909.20
Melancholicorum recta,subitáque insomnia 2.1048.10
Melancholici plerique in crapulis dissoluuntur 2.436.50
Melancholici nõnulli quare vbi abundè potauerunt,dolent, & animo vehementer succumbunt 2.570.50
Melancholicos cur insomnia tenent 2.438.40
Melancholici quando insania rapiuntur tom. 2.416.20
Melancholici cur lingua hæreant 2.486.30
Melancholici cur in somnis crebrò excitari consueuerunt 2.575.10
Melanteria 2.1515.40
A Meliore fine locus 1.270.30
Melioris similitudo 1.268.40
Meliorum eligibiliorúmque loci 1.269.40
Meliorum similitudo 1.268.50
Melitenses catelli qua forma 2.467.40
Meleagridum auium oua punctis distincta 2. 105.20
Melodia non artificiosa,nec poëticæ propria 2.1239.1
Melodiarum diuisio 2.905.20
Melissi ratio inepta 1.416.20
Melissus 2.1276.40
Melissi oratio tomo primo,columna 376. 20

Membrum.

Membra quæ tomo secundo,columna 214.40
Membra quæ verè nomen obtineant,& quæ impropriè 1.779.20.& seq.
Membra animalis non sine ordine oriuntur 2.203.50
Membra officiorum gratia constant tom. 2. col.214.10
Membrum quodlibet & simplex dissimilare 2.217.20
Membra corporis nostri cur in vtribus obtenta inflatis doleant 2.543.40.& seq.
Membrum quodlibet suum calorem habet 2. 392.30
Membrorum genitalium discrimen est tom. 2.22.50
Membrum sine anima, an membrum dici debeat 2.306.20
Membrum idem sentiendi,mouendi,& nutriendi,est præditum 2.217.10
Membra genitalia,vide Genitalia membra
Membris aliis à ventre principia esse oportet, quibus pabulum capiant ex ventre & intestinis 2.221.20
Membra cætera cùm perfricantur,cur pleniora euadant,venter extenuetur 2.451.50
Membra genitalia ætatis accessione contrectata & agitata, pleniùs augentur 2.443.50

Membrana.

Membrana à cute quid differat tomo secundo col.49.20
Membranarum officium 2.255.30.& seq.
Membranis omnia viscera includuntur ibid.
Membranæ maximæ & robustissimæ quæ 2. 255.40
Membranæ cerebrum munientes duæ tom. 49.30
Membrana cor operiens ibidem
Membranis spoliata ossa syderantur ibid.
Membrana pars communis 2.38.60
Membrana præcisa syncerè non coit tomo. 2. col.49.30
Membranæ origo tomo secundo,colum. 255. 30.& sequentib.
Membranarum consideratio ibid.
Membranarum consideratio in sanguineis animalibus 2.49.20
Membrada piscis 2.118.1
Memnon Rhodius tomo secundo,col.1063.30

Memoria.

Memoria à sensu quibusdã animalibus, quibusdam non 2.1269.30
Memoria habitus phantasmatis 2.88540
Memoria habitus figurationis tom. 1. colum. 884.50
Memoria rerum intelligendarum non sine imaginum notis paratur 1.884.10
Memoria non sensus,nec opinatio est tomo. 1.883.30
Memoria & reminiscentia quid differant 1. 888.40
Memoria nõ iidem vigent, qui & reminiscentia ibidem
Meminisse qua animæ parte solent animalia, eadem quoque sentiunt 1.883.40
Memoria aliis quoque animantibus tribuitur 1.884.10
Memoria ad præterita refertur tomo primo, col.883.20
Memoria non est rei præsentis ibid.
Memoria nequeunt repeti futura 1.883.10
Memoria ex accidenti rei intelligendæ est, per se verò primæ sensitiuæ facultatis tomo. 1. col.884.10
Memoria magis vigent, qui obtuso, hebetique ingenio sunt 1.883.10
Memoria non valent qui natura sunt frigidiore 1.884.40
Memoria quorum replicari possit 1.883.10
Memoria iucundoram delectamur tom.2. colum.572.50
Meminisse meliùs ea valemus, quæ manè primùm percepimus,quàm quæ procedente die 2.572.30
Memoria & reminiscentia valentes non iidem omnino 1.883.1
Memoris signa 2.1528.60
Memoria fluxa sunt, qui vel celeri, vel tardo sunt ingenio 1.884.50
Memoria acri non sunt,adolescentia,& senectus 1.884.40
Memoriæ lapsus prima ætas, & exacta sentiunt 1.890.1
Memoria fallens 1.888.20
Memoria minus acri sunt,qui superiores corporis partes corpulentiores,vastioréque gerũt, & pomiliones 1.889.20
Memoriæ vsus nullus iis, qui multo agitantur motu,ex morbo,aut ætate tomo primo,col. 884.40
Mena vide Halec
Menalopus à Callistrato accusatus tomo secundo,col.1118.20
Mendacium per se improbum & vituperabile tomo secundo,columna 655.30

Mens.

Mens animi instrumentum, vt manus corporis 2.571.60
Mens in anima,vt visus in corpore tom.2. col. 607.50
Mentis præstantia 2.1406.10
Mens sola diuina 2.320.40
Mens principium omnium Anaxagoræ tom. 1.787.10
Mens mouens & regens omnia quiescentia tempore infinito,iuxta Anaxagoram tomo 1.519.30
Mens principium motus, iuxta Anaxagoram 1.529.30
Mens circa quæ 2.945.50
Mentis officium plura contingit 2.574.10
Mens & fortuna circa idem versatur 1.435.40
Mens quid intelligat 2.1406.20
Mens non deficit in cogitando 1.447.50

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mente & ratione homo magna parte viuit 2. 574.10
Mens sola extrinsecus accedit 2.320.40
Mens absque appetitu lex est 2.807.10
Mens & veritas actiua 2.675.40
Mentis actioni nihil communicat actio corporalis 2.320.40
Mens videt, mens audit 2.485.40
Mentis actiuæ veritas consentanea recto appetitui 2.675.40
Mens mole parua, sed vi & pretio excellens 2. 638.30
Mens passionis expers, & nõ mista, iuxta Anaxagoram 1.529.30
Mens naturæ donum, in senectute potissimùm contingit & absoluitur 2.572.10
Mens optimum sibi expetit 2.723.60
Mentis instrumentum scientia 2.572.10
Mens quare senioribus potiùs contingat, discamus autem ocyùs iuniores tomo secundo, col 572 30
Mentis lapsus 1.893.50
Mentis facultas posterior, quàm manuum obuenit 2.572.10
Mens opus naturæ, ars autem nostrum tom. 2.572.1
Mentis ab appetitu differentia 2.574.10
Mens instrumentum nobis, cuius opera instrumento extraneo vti possumus tomo secundo, col 571.60
Mens, intellectúsque, quem veteres existimarunt idem esse cum sensu tomo primo, col. 816 50.& seq
Mentis vis duplex, & vtriusque habitus tom. 2. col 944.50.& seq.
Mensarum secundarum vsus cur adiici debeat 2.582.40
Mensium fines quàm media frigidiores tom. 2.322.40
Mensium coitus frigidi propter lunæ defectum ibidem

Menstrua.

Menstruæ purgationes à cõceptione ad partum 2.136.20
Menstrua quid 2.278.1
Menstrua semen sunt, sed non purum tom.2. col.321.10
Menstrua sanguinis profluuium sunt tom.2.col. 308.20
Menstrua mensibus decrescentibus potiùs fiunt 2.322.32
Menstrua nullo circuitu certo describuntur ibidem
Menstruorum natura pro materia prima in generatione 2.309.40
Menstrua esse excrementa, omniáque sanguinea ea emittere 2.306.50.& seq.
Menstruorum purgatio nulli æquè ac mulieri 2.12.40
Menstrua in mulieribus plurima 2.52.10
Menstrua prima 2.133.40
Menstrua copiosiora in fœminis sanguinosis 2.322.60
Menstruorum muliebrium tempus 2.135.1
Menstruorum muliebrium finis 2.139.10
Menstrua alba 2.133.40
Menstrua alba frequẽtiora & nimia, puellarum incrementum auferunt 2.122.50
Menstrua alba puellis proueniunt tom.2.col. 312.40
Menstrua aut immodica, aut nulla, morborum causa sunt ibidem
Menstruorum secessus modicus, salubris ibid.
Menstrui excrementi abusus ad generationem 2.322.50
Menstruorum & lactis eadem natura tom.2. 324.40
Menstrua non omnibus animalibus esse tom. 2.135.30
Menstruorum decessio non fit auibus tom.2. 340.1
Menstrua nulla piscibus sunt ibidem.
Menstruorum sanguis num calorem arguat 2. 362.20
Menstruorum initium quo signo colligatur 2. 309.1
Menstrua sæpe citata 2.135.30
Menstrua purgatio vaccæ, asinæ, & equæ vt fiat 2.121.50
Menstrua fœminea genituræ marium respondent 2.306.40
Menstrua quomodo necessaria, & ad quem vsum 2.322.50
Menstrua alba puellam extenuant, & incrementum impediunt 2.133.50
Menstrua alba quare puellis accidunt tom.2. 322.40
Menstrua affluere à conceptu, non est absurdum, sed morbidum 2.307.40
Menstrua canibus quot diebus mouentur, & quando genitale prominet tom. secundo, col.525.40
Menstrua non fiunt quandiu lac emanat magna ex parte 2.142.50
Menstrua qua virtute confluunt cum genitura 2.314.20
Menstrua septem diebus fieri solent tom.2. 136.20
Menstruorum emissio, est finis, & principium mulieribus prolis recipiendæ tom.secundo, col.139.10
Menstruorum purgatio fœminis, seminis est exitus 2.374.30
Menstruis carentes mulieres, vt plurimum steriles degunt 2.135.10

Mensura.

Mensura & principium vnum quiddam & indiuisibile est 2.1372.30
Mensura omnium, vnum est 2.1372.60
Mensura rerum scientia, & sensus 2.373.10
Mensuram cunctorum hominem Protagoras aiebat 2.1373.20
Mensura semper congenea est 2.1373.1
Mensuræ emptionis, & venditionis inæquales 2.668.20
Mensuræ locis accommodantur ibid.
Mentham belli tempore neque edito neque serito, cur in prouerbiis sit 2.519.60
Menthæ natura ibidem
Mentis captio, dubitatio est 2.687.20
Mentiri Neoptolemum, Vlysses persuaserat 2.695.50
Mentor 2.1063.10
Mentum maxillæ pars prior 2.11.40
Mentum homini mari quando pilis integitur 2.34.60
Mento bipartito solent minùs calescere tom. 2.48.20

Mercatura.

Mercatura pars acquisitionis 2.758.20
Mercaturæ partes ibid.
Mercatores apud Thebanos non admissi ad honores Reipublicæ 2.791.10
Mercatores non possunt ciues esse in ciuitate optima 2.883.30
Mercatorem cur callidum appellare solemus 2.708.50
Mercurius passionis 2.1367.50
Mercurius communis 2.1150.40
Mergorum partus 2.82.50
Mergus victitat apud mare 2.149.50
Mergi volucres 2.3.1
Meridie cur æstus accendatur 2.499.20
Meridies calidissimus 2.546.10
Meridiem versus habitantes, cur nigris oculis potiùs 2.497.20

Merops.

Meropis forma tom.secundo, colum.178.30
Meropes parentes suos alunt ibidem.
Meropes filium hostem esse rati to.2.628.50
Meropes sub terram ædificant tom.2.104.60
Merops apiaster apibus iniuriam facit tom. 2.192.40
Meropum partus tom.secundo, colum.178.40

Merula.

Merula prima omnium auium parit tom.2. 85.10
Merula bis parit 2.85.1
Merularum duo genera 2.180.20.
Merula colorem mutat, vocémque tom.2.col. 200.60
Merulæ candidæ circa Cyllenem Arcadiæ to. 2.154 .60
Merula semper ad merulam tom.2.1113.50
Merula latet tom.2.158.10
Merula turturem amat 2.170.40
Merulæ nidulatio 2.178.40
Merulæ pisces colorem mutant, & quando tomo 2. 67.10
Merulæ pisces saxatiles latent 2.157.20
Merum multum haurientes, antè extenuati cur morte occumbant tom.2.438.20
Merum nonnullos interficit, alios exiccat, & quos tom.2.438.20
Mero interitur & cicuta ibidem.
Mero delitos quæ vitia exercent tom.2.434.10
Messanam apud mare cuiusmodi to.2.534.60
Messapus mons Pæoniæ, & Mediæ collimitium tom.2.198. 0
Mesenterium, siue Mesareon, vide Lactes
Metachœrum quid in suibus 2.122.30
Metachœra in quibus 2.369.30
Metachœrum porcorum 2.338.1
Metæ ferrum deuorantes in Cypro tom.secundo, columna 154 .40

Metallum.

Metallum cæruleum in Demoneso tom.2. 1544.10
Metallorum ramenta crescentia, aurúmque producentia tom.2.1542.50
Metallica vnde oriantur tom.primo, 758.10

Metaphora.

Metaphora iuxta Theodorum quid 2.1173.10
Metaphorarum species 2.1250.1
Metaphora non longè petenda 2.1163.20
Metaphoris idonea ænigmata 2.1163.30
Metaphora ex proportione ducta to.2.1165.60
Metaphoræ à pulchris transferendæ tom.2. 116 .50
Metaphorarum delectus habendus 2.1161.50
Metaphoræ secundùm proportionem maximè probantur tom.2.1171.40
Metaphorarum vsus 2.1162.50
A metaphora locus 1.313.40
Metaphrenum 2.1532.30
Metaphysica tom.secundo, colum.1260.1.& seq.per totum
Meteora 1.687.1.& sequent.per totum
Meticulosus quis 2.927.20
Meticulosus circa spem peccat 2.636.40
Meticulosi in bellicis periculis quidam, qui fortes in erogando tom.secundo, col.635.20

Metus.

Metus quid secundùm veteres 2.635.1
Metus refrigeratio est tom.2.colum.477 10.&.4 6.20.& 588.20
Metus est refrigeratio partis superioris tom.1. 964.10.& 2.430.30

Metus caloris defectio ex locis superioribus 2.559.40
Metus quorum malorum 2.1011.20
Metus vitiorum & turpitudinis probum decet 2.635.20
Metum sitim posse adferre 2.558.50
Metus militum excrescente periculo tom.2. col.637.50
Metuenda esse quædam mala 2.635.10
Metus causa nonnulli hominum excrementa fundunt tom.2.264.30
Metuentibus quæ accidunt 2.558.30.& seq.
Metuentes cur tremunt tom.2.558.20
Metuentes cur silent dolentes clamant tom.2. 560.10
Metuentium venter cur obcrepare solitus ibidem,& num.50
Metuentium lingua compatitur to.2.440.40
Metuentes pallent tom.2.488.40
Metuentium vox cur tremula tom.2.559. 40.& seq.& 485.10.& 490.50
Metuentes cur vocem reddunt acutam tom.2. 485.10.& 488.40
Metuentes genituram excernunt tom.2.560. 60.& quare tom.2.440.10
Metuentes cur tremant manibus, & labro inferiore tom.2.559.40.& sequent.
Metuentes cur algent & sitiunt tom.2.560.1
Metuentes bilem deiiciunt, & testiculos contrahunt, tom.secundo, colum.559.60.& 560.50
Metuentibus cur alui fundantur tom.2.col. 560.30
Metuentibus locus cordis refrigeratur tom.2. 486.10
Metuentibus calor superiorem partem deserit tom 2.488.40
Metuentes tormenta adituri cur sitiant, cùm per timorem refrigerentur tom.2.colum. 558.20
Metuentes quàm considentes magis volunt inquirere & magis inuenire tom.2.columna 497.40
In metuendo vt delinquatur tom.2.636.10
Nihil metuens, insanus, vel stupidus tom.2. 636.20
Mistus animalium tom.2.278.30
Misturæ animalium, diuersæ tom.2.23.20.& sequentibus.
A mistu cur membra inhorrescant tom.2.col. 585.60
Milesij non insipientes, sed agunt quæ insipientes tom.2.694.50
Militaris disciplina apud priscos nulla tom.2. 826.10
Militaris vita virtutis multas partes continet tom.2.777.1
Milites necessaria pars ciuitatis tom.2.814.60
Milites vitam venalem habentes to.2.639.20

Miluus.

Miluorum partus tom.secundo, col.110.20
Milui latent tom.2.158.20
Miluus cum coruo pugnat tom.2.169.30
Miluus ætolius 2.110.20
Miluus, pisex, & harpa, amici 2.170.40
Miluus visus bibere, sed rarò tom.2.150.1
Milui incubitus quot diebus 2.110.20
Miluo exiguus lien 2.31.20
Miluo qua parte fel 2.32.1
Milui carnivori tom.2.148.40
Milui quò secedunt condendi gratia 2.158.1
Mineruæ Græcæ templum circa Calabriam 2. 1550.20
Mineruæ Achaicæ templum tom.2.1550.30
Mingere cur fœminæ intento corpore soleant, mares minimè tom.2.468.50.& seq.
Mingendi desiderio qui tenentur cur concumbere nequeunt tom.2.246.1
Mingentem cùm videmus, cur ad mingendum mouemur tom.2.458.30
Mingentes supra modum, ventre præduro efficiuntur 2.251.20
Ministri Barbari tom.2.885.40
Minos imperium maris obtinuit to.2.779.60
Minos circa Camerinam defunctus 2.780.1
Minus tom.1.48.30.& 49.30
Mirari in auibus quid tom.2.colum.169.30

Miseratio.

Miserabilia quæ tom.2.1135.40
Miserabile à terribili quid tom.2.col. 135.60
Miserari erga quos soleant 2.1136.10
Miserationem quæ excludant tom.2.1137.1
Misericordiæ excitandæ ratio tom.2.1121.1
Misericordis signa tom.2.1528.20
Mithridates quare Ariobarzanem inuaserit tomo 2.852.50
Mituli quomodo gignuntur tom.2 355.30
Mituli biualue se concludendo tuentur tom. 2.265.1
Mituli fauificant tom.2.89.40
Mituli non semper habent suum ouum tom. 2.359.20
Mituli sunt biualuis generis reseratilis tom. 2.270.50
Mitulis labra tenuia tom.2.62.40
Mitulis pars clusilis inter testata tom.2.62.20
Mitulis soliatis nascuntur cancri albidi, & parui tom.29.50
Mitulis testa læuis tom.2.62.30
Mitylenensis seditio ærumnosa 2.838.50
Mixidemidas tom.2.1153.30
Mixolydius cantus quæ præstare potest tom. secundo, columna 519.20

Mixtio, & Mixtum.

Mixtio Anaxagoræ tom.1 colum. 418.40
Mixtio quid à generatione & corruptione differat tom.1.659.40
Mixtionem diuisione nõ confici tom.1.660.40
Mixtum quoduis quod circa medium mundum sit, ex congressu omnium elementorum gignut tom. 672.30.& seq.
Mixtionem non esse iuxta positionem partium tom.1.660.20.& seq.
Mixtorum perfectorum passiones, earúmque enumeratio tom.1.771.30.& seq.
Mixtio necessarij & contingentis, in secunda figura tom.1.108.10
Mixtio absoluti & contingentis in secunda figura tom.1.108.10
Mixtio cõtingentis & inesse in tertia figura tomo. 111.20
Mixtio necessarij & contingentis in tertia figura tom.1.112.1
Mixti syllogismi ex altera necessaria, altera absoluta in secunda figura tom.1.96.30.& sequentibus.
Mixti syllogismi ex altera necessaria altera absoluta in prima figura tom.1.85.60
Mixti syllogismi ex altera necessaria, altera absoluta in tertia figura tom.1.97.40
Mixtio necessarij & contingentis in prima figura tom.1.105.10
Mixtio quid sit, quid miscibile, & an sit, & quomodo sit, inquirendum esse, quod differat à generatione, alteratione, & augmentatione 1.619.10
Mixtionem eorum non esse, quorum non eadem est materia ibidem.
Mixtionem non efficere multa paucis, & magna paruis apposita ibidem.
Mixta quæ tertio insunt, non esse actu sed potestate ibidem.
Mixtorum temperamenta, quæ frigida sint quæ calida plerunque, & quo pacto tom. col. 778.1
Mnasitheus Opuntius tom.2.1257.40
Mobile alicunde mouetur, & aliquò pergit 1. 874.20
Mobile natura quod tom.1.527.1
Mobiles iudicantur fronte parua tom.2.90.40
Modales enuntiationes tom. col.69.1. & sequentibus.
Modalium propositionum conuersio tom.1. 87.50
Moderati signa 2.1527.40
Moderatio vnum quàm maximè tom.2.1507.1
Modestia quid tom.2.948. 0.& seq.
Modestus quis ibidem.
Modestus non magnanimus 2.649.10
Modestè continenterque viuere plerisque, præsertim iuuenibus non est iucundum tom.2. 741.10
Modi quo Democritus & Empedocles mutuam generationem elementorum ex seipsis ostendunt, confutatio: & quòd neque transfiguratione, nec superficierum resolutione ex se mutuò fiant tom.1.609.60.& 610.1.& sequentibus.
Modi qui tom.1.69.1
Modi syllogistici, & asyllogisti absoluti primæ figuræ tom. 88.40
Ab eodem modo habentibus locus 1.306.40

Modulus.

Modulus grauis incitato præstantior tom.2. 391.40
Moduli natura tom.2.519.30
Modulandi eg regia genera neruo medio sæpe vtuntur tom.2.513.10
Modulatio mollior cur sono grauiori contineatur tom.2.519.30
Moduli musici cur moribus similes 2.514.30
Mœniorum vsus in ciuitatibus quis tom.secundo, columna 886.lin.40

Mola.

Mola quid tom.secundo, columna 13.40
Mola quam ob causam in veteris mulierum gignatur tom.secundo, columna 77.lc.& sequentibus.
Mola per tres aut quatuor annos gestata tom. 2.377.20
Molarum durities tom.2.377.10
Molaris partus tom.2.377.10
Mola pars cruris tom.2. 3.40
Molæ duræ causa ruditas tom.secundo, 377.40
Molæ gestatio in nonnullis grauidis, & eius natura tom.2.377.20
Molaris piscis parit æstate 2.119.10
Mola cùm frangitur cur inhorrescamus tomo secundo, columna 459.20

Molle, & Mollia.

Molle quid tom.primo, columna 767.1
Mollium animalium coitus, & generatio tom. 2.297.50
Mollium partes exteriores quales to.2.272.1
Mollium viscera nulla, sed mutem habent tomo 2.57.10
Mollium pinnæ quales tom.2.273.30
Mollia sanguine vacant, & natura frigida sunt tom.2.355.1
Mollia omnia carniuora sunt tom.1.146.10
Mollia, crustatáque optima, cùm gerunt vterum 2.307.10
Mollia annuam obtinent vitam tom.1.941.10
Mollia Crotoniatis tom.2.1550.10
Mollis quis tom.2.955.10
Mollis & delicatus quis tom.2.693.60.& 999.20
Mollis ad iocum propensior tom.2.694.10
Mollem animum indicant supercilia in rectum porrecta tom.2.9.50

Universidad de Deusto
Biblioteca

Molle nullum sonum emittit naturalem tom. 2.72.1
Mollia carent vesica, vt aues 2.264.20
Mollia dentes habent, & quid vice linguæ 2. 263.30
Mollia dormiunt 2.73.50.& 74.40
Mollia fere tota carnosa, & tactui cedentia, & qua sunt natura 2.227.20
Mollia foris partum reponunt, & in eo genere mares fœminis aspergunt tom. secundo, 350.20
Mollia interdũ tergis copulantur dum coeunt, sed quare ignoratur 2.298. 0
Mollia non sunt in Ponto, nisi quibusdam locis pauca 2.165.20
Mollia omnia præ metu suum atramentum effundunt 2.57.30
Mollia ouum imperfectum pariunt tom.2. 314.40
Mollia omnia habent atramentum, & vbi, & quo vsu 2.263.60
Mollia quæ semen emittunt 2.298.1
Mollia quomodo sensu prædita sunt tom.2. 70.50
Mollia semen emittere, incertum 2.298.60
Mollium alueus qualis, & pedum situs tom. 2.272.1
Mollium crustaceorum, testatorum, & insectorum consideratio in membris per totum 2. 263.1
Mollium caro fissilis in anfractu 2.227.30
Mollium & turbinatorum differentia tom.2. 272.30
Mollium fœminæ omnes vuluale membrum habent 2.297.60
Mollium generi quid ingustabile est creditum parti superiori, vt echinis tom. secundo. col. 65.50.& seq.
Mollium gula qualis, & situs, & ingluuies 2. 265.50
Mollium gustus 2.71.1
Mollium mares à fœminis differunt tom. 2. col. 58.1
Mollium natura contrà quàm crustatorum 2. 265.10
Mollium oua qualia 2.294.40
Mollium oua more vermium augentur tom. 2.91.50
Mollium partus 2.350.1
Mollium victus 2.147.1
Mollium venter & intestina 2.263.50
Mollibus meatus idem excrementi & vuluæ 2.298.1
Mollibus sexus vterque 2.289.50
Mollibus solis inter gressilia non est discrimen superioris & inferioris tom. secundo, colum. 27.40
Mollibus vuluæ bifidæ 2.292.1
Molle, humidum est 2.469.50
Molles, & fœminei genituram vel nullam, vel minimam habent 2.447.30
Molliceps auis 2.180.50
Mollities & incontinentia quid differant tom. 2.955.10
Mollitiei signa 2.1132.40
Mollities regum Scytharum 2.69. 10
Momus Aesopicus 2.241.20

Monarchia.

Monarchia quid 2.1105.50
Monarchia inter similes, & pares, nec vtilis, nec iusta 2.808.30
Monarchæ αὐτοκράτορες apud Barbaros tom. 2.821.40
Monarchiæ propter contemptum subuersæ 2. 852.30

Monedula.

Monedularum tria genera 2.181.10
Monedulæ vbi degant 2.155.40
Monedulæ vbi capiantur 2.156.10
Monedulæ in Propontide optimæ antequam pariant 2.156.20
Monedulæ ingluuies deest 2.34.60
Monedulæ pisces fusanei semel in anno pariunt 2.83.10
Monedulæ pisces gregales sunt 2.171.10
Monedulæ frequenter rostra coniungunt tom. 2.348.30

Monstrum.

Monstrum qua ex causa generetur 2.365.20
Monstrorum, & oblæsorum animalium rationes propinquæ 2.368.20
Monstra peccata naturæ 1.439.50
Monstra crebriùs fiunt in iis quorum partus est numerosus 2.368.50
Monstra qua ex causa fiant, iuxta Democritum 2.368.30
Monstra etiam aues edere possunt 2.477.30
Monstra cur paruæ quadrupedes pariunt, homo autem, grandésque minimé tom. secundo, col. 477.20
Monstra vt agnationes sint 2.372.60
Monstra multimembria 2.368.20
Monstrum quid ibidem.
Monstrum an vnum, aut plura dici debeat 2. 373.1
Monstrum si filius non sit similis parentibus 2.365.1
Monstra in hominum genere, & caprarum, quibus modis 2.369.60
Monticola, pari genus quare sic dicitur tom. 2.148.50
Montifringilla vermiculis vescitur, & ibi eius descriptio 2.149.1
Monumentum Aristeorum quod ad Calculos vocatur 2.1549.50

Moralis.

Moralis tractatio non contemplationis, sed actionis est 2.617.30.& seq.
Moralia magna 2.921.1.& seq.

Morbus.

Morbi & salutis causas explicare, non medici solùm, verumetiam physici 1.966.10
Morborum alij ab igne, alij à rore creantur 2. 425.40
Morbi cur sæpe curentur vbi quis abundè excesit 2.413.50
Morbus longus quasi senecta 2.417.10
Morbus rectè aduentitia senectus dicitur tom. secundo, col. 490.40
Morbi cur per hyemem minùs, quàm per æstatem, sed perniciosiùs infestant tom. secundo, col. 419.20
Morbi cur perniciosiores fortibus, quàm imbecillibus 2.419.30
Morbi cur Vere & Autumno infestent tom. secundo col. 419.20
Morbo comitiali maximè homo in pueritia obnoxius 2.474.50
Morbus perniciosior qui à maiori causa tom.2. 419.10
Morbus ex redundantia 2.413.20
Morbos quæ vel tollunt, vel pariunt, vel iudicant, vel intendunt 2.411.30.& seq.
Morbo longo laborantes quare potissimùm pereant à Vergiliarum occasu ad Fauonij vsque flatus 2.417.1
Morbus longus calorem extinguit naturalem 2. 433.50
Morbi calidi & sicci æstate 2.414.40
Morbus pestilens quare solus afficiat propè accedentes 2.414.40
Morbi hyeme calidi & humidi 2.414.40
Morbi faciliùs æstate curantur 2.419.10
Morbi hyemales quare celeriter interimunt 2. 418.60
Morbi quando exercent corpora, tam vere, quàm æstate 2.415.10
Morbum putrescens excrementum committit 2.424.30
Morbis pituitosis cur libido immodica prosit 2.425.50
Morbos igneos ros curat, & morbos roris curat ignis 2.425.40
Morbus motio est 2.458.20
Morbus cur morbum alteri facere potest, sanitas sanare non potest 2.458.20
Morbo cur capita tentantur iis, qui velociter currunt 2.450.50
Morbi inter initia an cibus offerendus, an post 2.423.60
Morbus comitialis herculeus ab Hercule dictus 2.567.30
Morbi causæ elementa 2.219.1
Morbo minùs infestatur caput eorum quibus pediculus in capillo est 2.102.1
Morbi & valetudines animalibus pro generis diuersitate accidunt 2.159.30
Morbi fiunt si cerebrum humet, vel siccet supra modum 2.226.30
Morbi nonnullis contrahuntur, cùm non bene purgatio cesit 2.305.30
Morbis sanguinis præter menstrua mulieres minùs infestantur viris 2.52.10
Morbosi semine carent 2.304.1
In morbos sæpius incidunt & faciliùs curantur corpora symmetra 2.453.40
Mordax araneorum genus 2.188.40
Mordellæ 2.95.60

Mores.

Mores quales, iuxta quas animæ affectiones dicantur 2.998.20
Mores actionum conditiones quatuor requirunt 2.1244.40
Mores, vt corpora, motionibus discernuntur 2. 656.30
Morum prauorum exempla 2.1244.50
Mores hominum varij à natura tom.2.568. 10.& seq.
Moribus efferis quare qui in nimio æstu vel frigore habitant 2.495.50
Moribus quæ sensibilia similia 2.514.30.40
Mores animalium diuersi 2.2.50
Mores animalium pro locis diuersi 2.166.20
Morum animi humani vestigia in animalibus brutis 2.143.10
Mores proprij veluti mos popularis, vnamquanq; Rempub. optimè conseruant tom. 2.897.20
Mos quid 2.1238.50
Mos cuius rei pars 2.921.20
Mos temporis longitudine fit 2.775.60
Mos à consuetudine incrementum capit tom. 2.998.10
Mormuris partus 2.119.10
Morositatis ex gloriæ cupiditate exemplum 2.773.30
Morosus quis 2.939.1
Morosus vnde dicatur ibidem.
Morphna 2.182.60
Morsus & vulnera à leonibus illata vt curentur 2.198.10
Morsus belluarum pro locorum diuersitate differunt 2.166.30
Morsus venenatorum grauiores, si alterum ederit alterum 2.166.40

Mors.

Mortem vt Democritus desiuerit 2.953.50
Mors metaphoricè finis dicitur 2.1324.10
Mors altera violẽta, altera naturalis 1.962.50

Mors naturalis quæ 1.563.50
Mortem malum esse 2.1153.30
Mors sanum dolore vacat 1.563.30
Mortem optauit Chiron ob dolorem tom.1. 1013.10
Mortem sibi conscisscre non est fortis tom.2. 636.50.& 10 13.10
Mortem qui celeriter sibi conscisscant tom.2. 57.1
Mortem sibi conscisscunt facinorosi & prauitomo 2.720.10
Mortem sibi conscisscens quatenus sibi iniuriam faciat tom.2.573.10
Mortem sibi conscisscntium pœna vnde ibid.
Mors quæ in bello sit, pulcherrima est tom.2. 635.40
Mors omnium maximè terribile, & vltimum vitæ tom.2.635.30
Mortui num beati sint tom.2.612.10
Mortui num malis tangantur tom.2.612.20
Mortuis opem ferre cur iustius habitũ sit quàm viuis tom.2.564.1
Mortuos spoliantes canibus similes tom.2. 1165.30
Mors multis & diuersis generibus eadem tom. 2.203.50
Mortis causæ elementa tom.2.219.1
Mortuus homo non est homo tom.2.colum. 206.20
Mortalium conditio incerta, inconstans, & fortuita tom.2.207.40
Mors refrigeratione accidit tom.2.438.20
Mors interitus caloris, & humoris 2.496.60
Mors putredo quædam tom.2.496.50
Mortis causæ duæ summæ, & quæ tot 2.417.1
Moriens cur oculos attollat tom.1.441.40
Morientia expirant tom.1.954.50
Morientibus cur genitura profluat tom.1. 441.10.& 443.20
Moribundos cur sternutatorio excitamus tomo 2 col.584.20
Mori quare accidit, præsertim post vtrumlibet solstitium per centum dies tom.2.419.10

Motio, Motor.

Motionem habere corpus naturale, necesse est 1.561.50
Motionum opera sunt pulsus & tractus tomo.1. col.910.30
Motionum localium initia pulsus, & tractus 1.923.30
Motiua natura, & præter naturam quæ tomo.2. col.527.1
Motor rem mobilem præcedit 1.916.20
Motor animalium princeps necessariò in aliquo initio situs 1.918.60

Motus.

Motus cognitio physiologo necessaria tomo.1 col.443.1
Motum omnes statuunt, qui de natura dicunt 1.515.20
Motum negans Zenonis ratio vitiosa tomo.1. col.54.20.& seq.
Motus variè consideratur 2.1394.30
Motus definitionem rectè ab Aristotele assignatam tom.1.col.444.30
Motus quid tom.1.col.520.20
Motus actus mobilis est imperfectus tom.2. 444.60.& 530.40
Motus actus rei possibilis, prout possibilis 2.1391.50
Motum continuum quidpiam est 2.998.40
Motus specie differunt tom.2.732.50
Motus & mutationis tot species, quot entis 2.1391.30
Motus species sex 2.37.20
Motus qui ab alio afferuntur quatuor sunt 2.512.40
Motus quatuor species tom.1.788.40
Motus triplex tom.1.460.10.& 484. 10.& 534.50.& 552.60
Motus omnis aut vi fit, aut natura 1.465.40
Motum quempiam naturalem esse, & quempiam violentum tom.1.603.10
Motus violentus præter naturam 1.465.40
Motus violentus posterior eo qui est secundum naturam. ibidem
Motum diuidi in partes quantas tom.1.col. 493.1.& seq.
Motus idem numero, genere, & specie tom.1. 511.30
Motus vnus multifariàm dicitur tom.1.485.1
Motus vnus quid tom.2.col.1315.30
Motus vnus & continuus quis tom.1.537.20
Motus vnus genere tom.1. 85.1
Motus vnus specie ibidem
Motus vnus absolutè quis tom.1.485.30
Motus de genere continuorum est tom. 1.col. 443.10
Motus continuus est tom.1.471.20
Motus continuus continui est 1.559.20
Motum super linea recta non posse continuum esse tom.1.col.557.40
Motus indefinitus tom.2.col.392.10
Motus cur indefinitum quoddam esse videatur 1.444.50
Motus infinitus in tempore finito quo modo 1.512.1
Motus simplex est simplicis corporis tom.1. 607.10
Motus simplices non sunt infiniti ibid.
Motus vniformis & difformis tom.1.486.30
Motus rectus quis tom.1.553.1.
Motus circularis quis tom.1.552.60
Motus circularis infinitus, & vnus, & continuus 1.537.10
Motum circularem posse continuum in infinitum esse, ac primum tom.1.554.30
Motus circularis, neque principium est, neque finis tom.1.col.542.50
Motui circulari motum non esse contrarium 1.556.10.& 20
Motus primi quispiam primus motor tom.1. 511.10.
Motus principium, vel quod motu se ipsum ciet, vel quod ab alio agitatur tom. colum. 530.10
Motus principium multis ipsum bonum, & malum tom.2.col.1311.40
Motum quod ciet, nulla eius pars est quod moueturtom.1.col.914.10
Motus perpetuus Deo inest tom.1.580.50
Motus vtrinque æternus tom.1.519.0
Motum æternum esse negantium, confutatio 1.522.40.& seq.
Motum non posse corrumpi tom.1.521.40
Motus vtrum in mouente sit, an in mobili tom. 1.445.20
Motus potius dicitur ex eo in quo dicitur, quàm ex quo fit mutatio tom.1.487.50
Motus omnis ex quopiam in quippiam tom.1. 479.60
Motus circa tria versatur tom.1.485.30
Motui omni propria celeritas, tarditásve tom. 2.colum.731.30
Motus celerior, tardiórque in omni tempore fieri potest tom.1.col 435.30
Motus in loco sunt tom.1 col.788.50
Motus non sine loco, vacuo, & tempore tom.1. col.443.10
Motus & tempus potentia simul, & actu tom. 1.col.477.20
Motum tempúsque simul sentimus. tomo 1. col.471.10
Motum tempore & tempus motu metimur tom.1.473.40
Motus numerum habet tom.1.471.50
Motus nullus præter res ipsas tom.1.col. 443.50
Motus vel in magnitudine, vel loco, vel forma 1.6.8.60
Motus magnitudinem sequitur tom.1.col. 471.20
Motus natura, & præter naturam tom.1.516.1
Motus præter naturam multi cuiuslibet tom. 1.col.602.40
Motus sine naturali corpore nullus est tom.1. col.568.60
Motus non entibus non tribuitur to.2.1364.1
Motus non est in substantia tom.1.482.10
Motus esse inter se comparabiles tom.1.col. 515.50.& seq.
Motus quomodo inter se comparentur tom.1. 517.50.& seq.
Motus non omnis comparandus 1.515.40
Motui quæ quies contraria 1.488.50.& seq.
Motibus singulis singuli opponuntur tom.1. col.37.40
Motus oppositus quis 1.547.10
Motui motus contrarius aut quies tom.1.col. 481.60
Motui contraria quies 1.483.50
Motus contrarii qui 1.536.30
Motus motui absolutè contrarius est tom.1. 488.50
Motus magis contrarius motui, quàm quies 1.490.50
Motus sursum, motui deorsum contrarius 1.490.10
Motus à corde 2.143.30.& 245.40
Motus principium an non omnis anima tom. 2.207.20
Motus quaternis fit notis, aut pluribus tom.2. col.7.40
Motus quo pacto idem sit, ac diuersus tom.1. 483.60.& seq.
Motus à dextra parte tom.2.col.457.60
Motus calfacit tom.2.columna 451.50. sed non omnis tom.2.455.40
Motibus naturæ omnes oblectantur tom.2 516.1
Motus vehemens qui passim per loca agitur inæqualia, multus, qui continens tom.2.col. 449.10
Motuum sol parens & author tom.2.553.10
Motus qui laboriosiores, an qui per loca inæqualia an plana tom.2.445.20
Motus velox caput concalfacit tom.2.451.1

Motus Animalium.

Motus animalium causa intellectus actiuus, & appetitiuus iunctim sunt tom.1.col.836.1
Motus animalium inuoluntarii 1.920.60
Motum quæ adferant animalibus 1.916.30
Motus animalium exitu terminatur, & fine ibidem
Motus animalium quæ per locum se mouent, vel per totum corpus, vel per partes fit tom. 1.col.923.40
Motus vtrum rectiùs in ossa, an in neruos referatur tom.1.col.973.50
Motus partium ordo 1.499.60.& seq.
Motus animalium quadrupedum, ac multipeduni, per diametrum agitur tom.2.col. 20.50
Motus instrumenta in animalibus 1.917.60
Motus tardi mollem intellectum, acuti callidum significant 2.1526.1
Motus animalium quo agitur modo tom.2. col.471.1

Mouens.

Mouens vt diuidatur tom.1.479.50
Mouens duplex est 1.528.10.& 836.50
Mouens bifariàm dicitur 1.654.20
Mouens primũ 1.512.20.& 2.1394.30 &.1400.10
Mouens primum id vnde principium motus 1.512.20

Mouens primum à seipso mouetur tom.1.colum.528.40
Mouens primum in motione præstanda immotum 1.654.20
Mouens primarium ab omni motu vacuum 1.512.30
Mouens non motum, æternum, substantia, & actus est 2.1402.50
Mouens mobili cõtiguum esse 1.512.20.& seq.
Mouens & id quod mouetur simul sunt, & nihil inter ipsa medium 1.513.10
Mouendi & quiescendi principium vtrum in anima habeant 1.915.50
Mouens primum incorruptibile, & neque per se, neque per accidens moueri tom.1.532.10.& sequentib.
Mouens vnicè, & motibus contrariis tom.1.520.40
Mouens primum indiuisibile esse, nullámque prorsus magnitudinẽ habere 1.543.30.& seq.

Moueri.

Moueri semper vniuersa, aut quiescere vult Heraclitus 1.523.60
Mouetur quicquid, in semper diuisibilia diuisibile est 1.530.20
Moueri natura quæ dicantur 1.526.1
Moueri vi & præter naturam idem tom.1.colum.602.40
Mouetur per se, quicquid continuum est tom.1.530.20
Moueri in non tempore nihil potest tom.2.733.10
Moueantur quare leuia, & grauia ad sua loca 1.527.30
Moueri celeriùs quod dicatur 1.476.50
Mouentur animalium partes sæpenumero præter naturam 1.526.10
Mouetur totum animal natura à seipso corpus tamen natura & præter naturam moueri potest ibidem.
Moueri omnia proportione censet Architas 2.50.60
De motu & quiete Empedoclis sententia tom.1.521.50
Ante motum mobilium, & motiuorum, mutationem, motúmque fuisse 1.520.30
Sine Motu non constat generatio & corruptio 1.519.20
Vt motus elementorum tardior, aut velocior sit, figuras esse causas 1.623.10.& seq.
In motu animalium tria 1.836.50
De motu animalium quæ imperfecta sunt 1.837.10
Ad motum peculiarem animalium cuique sua instrumenta attributa 1.973.60
Nec moueri omnia nec quiescere 2.1310.50
Quod mouetur omne, ab aliquo moueri necesse est 1.509.50
Id quod mouetur tria sunt 1.537.30
Quid moueatur continué 1.484.10
Non moueri indiuisibile aduersus Democritum 1.507.40
Quod mouetur è quiescente est 1.973.10
Cur moueatur commotum faciliùs, quàm manens 2.1493.50
Quod mouetur celeriùs, plus magnitudinis in æquali tempore, & minori transit tomo 1.494.50
Quæ mouentur omnia notis aut quaternis, aut pluribus mouentur 2.7.40
Moueri quæ notis quaternis soleant ibid.
Omne quod mouetur partem habet quæ requiescit 2.471.1
Muco pisces quod coit 2.118.60
Mucones pisces quando pariunt 2.84.1

Mugil piscis.

Mugil à carne omnino abstinet 2.147.20
Mugil audit liquidè 2.70.10
Mugil cùm meruit, caput occultat, putátque totum corpus occultari 2.147.30
Mugil deterior cùm fert vterum 2.168.1
Mugil & lupus licet inimici capitales, tamen tempore congregantur 2.171.20
Mugil ex solitariis partum accelerat inter primos 2.119.10
Mugil inter carne vescentes non vagatur 2.186.50
Mugil lacus Sipharum binas dúntaxat habet pinnas iuxta branchias 1.727.40.& 2.129.40
Mugil maxime omnium solicitatur cùm gestat vterum, donec pariat 2.119.1
Mugil omnium gulosissimus, & insatiabilis: quocirca ventre distento grauescit, & nisi ieiunus sit hæret iners 2.147.30
Mugil ova parit 1.115.10
Mugil pisces litoralis 2.155.20
Mugil præstat in fluentis, & lacubus tom.2.160.10
Mugil ventriculum habet auium more, & carnosum 2.257.60
Mugilis cauda à lupo abscinditur 2.171.30
Mugilis cibus alga, atque arena 2.147.20
Mugilis partus 2.119.10
Mugili appendices quot 2.34.40
Mugili imbres nocent 2.166.20
Mugiles aliqui non coitu nascuntur, sed limo, & arena 2.84.10.& 2.117.40
Mugiles ascendunt de mari in lacus & fluuios 2.117.10
Mugiles Autumno vigent 2.187.1
Mugiles dormientes, fuscina sæpenumero capiuntur 2.74.30
Mugiles quibusdam sponte oriri videntur, sed non rectè 2.117.30
Mugiles qui fusanei semel in anno pariunt 2.83.10
Mugiles sæpe viuunt cauda abscissa 2.171.20
Mugiles vbi edunt maximé 2.83.50
Mugiles per hyemem suos edunt partus tom.2.84.1
Mugilum alter alterum non edit 2.147.20
Mugilum fœtura genus quoddam aquæ tom.2.118.10
Mugilum genus quoddam est in fluuiis lutulentis, quod nec mas, nec fœmina est tom.2.327.10
Mugilum genus in lacu Sipharum quibus pinnis caret 2.286.1
Mugilum genus quoddam verme nascitur 2.356.40
Mugilum maribus à piscatore subductis fœminæ congregantur, atque ita obretiuntur, & contrà 2.80.40
Mugilum labeo quando coit 2.118.60
Mugilum labeones quo tempore pariunt tom.2.84.1
Mugitus vitulo marino in somno 2.115.1
Mulctra ouium octo mensium spatio continuatur 2.54.50
Mulctræ discrimen facit pabuli discrimen, aut magnitudinis animalium tom. secundo, colum.54.10

Mulier.

Mulier abortum facit sentiens odorem lucernę extinctæ 2.164.1
Mulier acutioris vocis quàm vir 2.131.50
Mulier ad venerem æstate magis stimulatur, vir hyeme 2.82.30
Mulier alba plus quàm fusca euaporat in vsu rei Venereæ 2.135.60
Mulier aliquando superfœtauit 2.138.30
Mulier anno quinquagesimo generare potest, sed rarò 2.87.10
Mulier an viro calidior 2.218.50
Mulier ex geminis alterum marito, alterum adultero similem peperit 2.138.40
Mulier fœtus resciscis grauidis deuorans tom.2.69.1.10
Mulier grauida maximè omnium coitum patitur tom.2.colum.138.5.& eodem.tom.colum.374.10
Mulier inter fœminas maximè abundat sanguine 2.52.10
Mulier in turpibus non obediat 2.914.1
Mulier magno pretio empta viro fuit tom.2.914.10
Mulier mutato viro aliquando concipit tom.2.139.30
Mulier non crescit post tertium partum tom.2.134.50
Mulier pediculotior viro 2.102.1
Mulier mare cur corpore minor esse soleat 2.307.1
Mulier plurimum excrementi menstrui emittit 2.306.60.& 2.378.50
Mulier post partum, quando celeriùs potest concipere 2.142.20
Mulier proba dominetur familiæ 2.913.10
Mulier quæ iunior coit, concipit faciliùs, & difficiliùs parit, & imperfecta remanet tom.2.134. 2.134.50
Mulier quæ marem conceperit minùs pallet, contrà si fœminam, item minùs cibos fastidit 2.137.20
Mulier quare vna molam gestat 2.377.40
Mulier quasi mas inseminis, & quare tom.2.308.10 2.308.10
Mulier quot vno partu párere possit tom.2.138.20
Mulier si in poculo pilum hauserit, pilari malo dolet 2.142.50
Mulier sine semine 2.389.30
Mulier sœuire à partu quare non soleat, vt fœminæ quædam cæterorum animantium 2.471.50
Mulier sola animalium cum equa grauida coitum patitur, & quare 2.374.10
Mulier varicibus raro laborat 2.472.30
Mulier vbi concepit, sentit in suis ilibus tom.136.30
Mulier viri delictis ignoscat 2.914.1
Mulier viro deterius, sed quiddam magis domesticum, & quodam modo magis æqualitatis particeps 2.942.1
Mulier virò etiam in aduersis seruiat, obediátq; 2.913.40
Mulier vna omnium affectionibus vteri est obnoxia 2.377.40
Mulieris cum pudore dilectio 2.916.10
Mulieris & adolescentuli similis forma tom.2.308.10
Mulieris menstruorum consideratio tom.2.135.1.& seq.
Mulieris mores & affectus tom. secundo, colum.168.50
Mulieris probæ leges tom.1.colum.913.10.& sequentibus
Mulieris læuitas ostendit densitatem tom.2.466.10
Mulieris sutura circularis in calua tom.secundo,col.44.50
Mulieris vterus, vide Vterus
Mulieri bonæ lex vitæ viri mores tom.secundo,col.913.40
Mulieri dolor ex fœmina qualis, item ex mare 2.137.40
Mulieri lac vsque quo seruatur tom.2.colum.142.50
Mulieri mariscas habenti deteriores fiunt purgationes ibidem.
Mulieri menstruorum purgatio magis, quàm cæteris 2.121.40
Mulieri quando lactis copia excitatur, & quibus partibus excitari possit tom. secundo, colum.142.40
Mulieri soli tempus pariendi incertum tom.2.col.137.50

Mulieri tempus pariendi multiplex ibidem.
Mulier quod habet conceptionis indicium tomo.2.136.1
Mulierem curiositas dedecet tom.secundo, 913.30
Mulierem cur interfecisse iniquius sit, quàm virum tom.2.564.20
Mulierem decet taciturnitas tom.1.760.60
Mulierem obedientia decet erga virum tom.2.913.30
Mulierem ornatus qualis deceat to.2.913.20
Mulieres Aegyptiæ fertiliores, & multos facilè pariunt tom.2.137.60
Mulieres caluitij immunes tom.2.47.50
Mulieres cùm parturiunt dolores infestant, & quibus partibus tom.2.14.20
Mulieres cur aliquando concipiunt nullis menstruorum vicibus, & aliquando dum effluunt tom.2.307.20
Mulieres cur cruribus putridis, vlcerosisque tom.2.472.50
Mulieres cur Veneris appetentiores æstate tomo 2.448.10.20
Mulieres cur vocem reddunt acutam tom.2.48.1.50.& 2.48.2.50.& 2.490.40
Mulieres difficiliùs liberantur, si partum purgationes anticipariut tom.2.142.10
Mulieres grauidæ ægrè magna ex parte degunt tom.2.376.40
Mulieres grauidæ picare dicuntur, dum appetitus varius illis occurrit, & citò commutatur tom.2.colum.137.20.
Mulieres grauidæ plurimæ infestantur vino to.2.139.10
Mulieres grauidæ quando magis tædio fatiscũt, ac fastidiunt tom.2.137.30
Mulieres impubes à Naturæ ortu possunt crearí tom.2.134.20
Mulieres incontinentes ad rem Veneream, quare libidine cessant, cùm sæpiùs generarint tom.2.374.30
Mulieres insatiabiles quare tom.2.447.40
Mulieres media pars hominum liberorum sunt tom.2.762.10
Mulieres meliùs temperantur à Venere, cùm partum multories exercuerint tom.2.col.134.50
Mulieres minùs quàm viri infestantur morbis sanguinis cæteris, à profluuio menstruorum tom.2.52.10
Mulieres minùs vitiliginem habent quàm viri, & quare tom.2.466.1.10
Mulieres natu maiores quare magis vtiliginem habent, quàm natu minores ibidem.
Mulieres non caluescunt tom.2.386.50.& quare 2.476.60
Mulieres nonnullæ pepererunt quinquagesimo anno tom.2.139.20
Mulieres nonnullæ vndecimo mense à concepru pariunt tom.2.137.50
Mulieres otiosæ & sellulariæ, excrementosæ magis tom.2.376.40
Mulieres pingues minùs fœcundæ, & quare tom.2.305.20
Mulieres plurimæ si coiuerint mense octauo, infans mucosus exit tom.2.138.50
Mulieres quæ concipere nequeunt, si forsan conceperint, fœminam potiùs pariunt, quàm marem tom.2.139.50
Mulieres quæ frequentiùs pariunt, celeriùs senescunt tom.2.134.50
Mulieres quæ menstruis carent, vt plurimùm steriles degunt tom.2.135.20
Mulieres quæ ocyssimè pariunt, & quæ vix tomo 2.141.20
Mulieres quæ paulò ante partum concumbunt, faciliùs pariunt tom.2.137.40
Mulieres quæ sunt quæ plus menstrui habent tom.2.135.50
Mulieres quando difficulter pariunt tom.2.141.30
Mulieres quare à cæteris animalibus in vtero gerendo discrepant tom.2.376.50
Mulieres quædam quinos vno partu pariunt tom.2.138.20
Mulieres non possunt redundare pilis tom.2.472.50
Mulieres quando dysenteriis, & intestinorum difficultatibus torquentur tom.2.columna 415.40
Mulieres quare malè oleant cùm pubescunt, ante non tom.1.443.30
Mulieres quare sinæ ficcis æstate, & autumno tom.2.415.60
Mulieres prægnantes quibus mensibus maximè periclitentur tom.2.138.1
Mulieres quo tempore pariant tom.2.137.50
Mulieres (si fœtus quarto vel octauo mense perierit) vt plurimùm intereunt tom.2.col.138.1
Mulieres si in partu vel oscitando, vel aliqua eiusmodi causa se retrahunt, difficulter pariunt tom.2.295.50
Mulieres sine menstruorum profluuio concipere possunt, & quæ tom.2.135.20
Mulieres si non purgantur, sed vomunt, securiùs exigunt tom.2.141.60
Mulieres sunt, quæ concipiunt dum profluunt menses, & posteà concipere nequeunt, & quæ tom.2.135.20
Mulieres sunt, quæ non nisi marem procreent, & contrà tom.2.139.40
Mulieres sacerdotes barbatæ in Caria tom.1.47.60
Mulieres viragines, & viri fœminares gignuntur tom.2.334.30
Mulieres viris calidiores iuxta Parmenidem, & quosdam alios, quorum sententiæ aduersatur Empedocles tom.2.218.50
Mulieres vt concipere nolint, quibus vuluam illinunt tom.2.136.10
Mulierum abortus causa tom.2.164.1
Mulierum corpora minùs expirant, quàm virorum tom.2.466.10
Mulierum disciplina malè in ciuitate negligitur tom.2.776.40
Mulierum dolores vehementissimi in partu tom.2.141.30
Mulierum & puerorum disciplina non popularis est tom.2.872.50
Mulierum fœcundarum probatio to.2.534.40
Mulierum fœcunditas in Ombricis insulis tomo 2.1545.60
Mulierum insolentia infrugifera to.2.776.60
Mulierum lac liuidum commodius, quàm candidum tom.2.54.50
Mulierum lac quando vtile, & quare tom.2.378.1
Mulierum Ligystarum partus ita facilis & expeditus est, vt opus facientes pariant, & loto infante mox ad sarculum, & fossionem redeant, ac alia munia obeant tom.2.colum.1547.30
Mulierum mores, vt à viri moribus differant tom.1.168.50
Mulierum natura humida & frigida tom.2.415.40.& 2.446.60.& 2.448.10
Mulierum probatio si conceptúræ sunt tom.2.334.40
Mulierum purgationes partum anticipantes periculosæ tom.2.142.10
Mulierum superfœtationes tom.2.38.30
Mulierum vires æstate corroborantur & vigent tom.2.446.60
Mulieribus à conceptu vsque ad partum quæ accidunt tom.1.137.1.& sequent.
Mulieribus aurum gestare interdictum apud Ephesios tom.2.1060.20
Mulieribus coitu maris detrahuntur menstrua tom.2.340.30
Mulieribus conceptus accidit sua natura à menstruorum profluuio tom.2.135.10
Mulieribus & pueris tanquam ministris pauperes vtuntur tom.2.872.30
Mulieribus natu maioribus nonnullis lac fluctu frequentiore prodit tanta copia, vt infantem enutrire potuerint tom.2.53.20
Mulieribus non grauidis, nisi cùm purgationes fiant, fiunt ægritudines tom.secundo,col.376.60
Mulieribus nonnullis, grauidis fit purgatio, sed fœtus detrimento afficitur tom.2.colum.375.1
Mulieribus paucis euenit, vt prægnantes meliùs valeant, & quibus tom.2.377.10
Mulieribus paucis fiunt mariscæ, & varices, aut e naribus profusio sanguinis tom.2.52.20
Mulieribus pilis in mento non prodeunt, nisi interdum pauci, cùm menstrui cursus subsliterunt tom.2.47.50
Mulieribus prolis recipiendæ finis & principium est menstruorum emissio tom.2.col.139.10
Mulieribus pugnandi vsum Socrates imponit tom.2.768.50
Mulieribus quando opportuna est procreatio tom.2.134.50
Mulieribus quare non exit pilus tom.2.442.40.& 2.472.50
Mulieribus sellulariis & otiosis præcipuè dolores vehementissimi, incidunt cùm pariunt, & quibus aliis tom.1.141.50
Mulieribus vbi vteri tom.secundo,292.1
Mulieribus viri obnoxij apud militares gentes tom.2.776.50
De mulieris virtutibus, & causa tom.2.colum.759.30.& seq.
De mulieris menstruis tom.2.135.1.& seq.
Ex Muliere bona procreare liberos optabile tom.2.914.40
In Mulieres lenitas & ad propositum Reipublicæ nocet, & ad directionem ciuitatis tom.2.776.30
Mulierculæ & muliebres viri condolentibus delectantur tom.1.727.30
Muliebris fœturæ terminus annus quadragesimus quintus tom.2.57.10
Muliones ex ascaridis generantur to.2.95.20
Muliones, vide Culices

Mullus piscis.

Mullus in maritimis lacubus reperitur tom.2.155.30
Mullus inter carne vescentes non oberrat tomo 2.86.50
Mullus inter saxatiles pisces ter in anno parit tom.2.83.10
Mullus ouа sua limo committit, vnde fit vt serò pariat tom.2.119.20
Mullus parit autumno ferè vltimus gregalium ibidem.
Mullus pisces litoralis tom.2.155.20
Mullo appendices plures tom.2.34.40
Mulli autumno vigent tom.2.187.1
Mulli gregales tom.2.171.10
Mullorum in genere, fœminæ maiores & viuaciores sunt, quàm mares tom.2.76.10
Mullorum victus tom.secundo,col.147.10

Multum.

Multum & multa vt differant tom.2.1378.1
Multa paucis, & magna paruis apposita mistionem non esticere tom.1.659.20.& seq.
A multis, quàm ab vno administrari Rempublicam præstat tom.2.797.1
De multorum amicitia tom.2.971.20.& seq.

Multifidum.

Multifidum, nullum talum habet to.2.22.20
Multifida animalia tom.2.22.1

Multifida omnia ferè multipara superfœtant quare 2.369.20.& 370.30
Multifida omnia cornu carent,& quare tom.2. 240.30
Multifidorum animalium auxilia 2.240.40

Multipeda.

Multipeda nonis pluribus mouentur tom. secundo,col.7.50
Multipeda pedibus imparibus ingredi possunt 1.938.20
Multipeda per transuersum cruribus gradiuntur 1.934.1
Multipeda quare tardissima sint, cùm quadrupeda celeriora sint bipedibus tom. primo, col.974.20
Multiplicis vsus 1.247.30,& seq.
A multiplici distinctione incogniti locus tom. 1.255.30
De Multiplicis distinctione 2.244.1.& seq.

Multitudo.

Multitudo minùs corruptioni obnoxia, quàm vnus 2.805.50
Multitudo praua est 2.723.20
Multitudo quæ apta sit ad populare aut paucorum gubernationem 2.624.20.& seq.
Multitudo quæ apta sit regno, & quæ aliis Rebuspublicis 2.806.50.& seq.
Multitudo quasi genus numeri est tom.secundo,col.1378.30
Multitudo quid 2.321.40
Multitudo ratione prior,quàm indiuisibile propter sensum est 2.1374.40
Multitudinis partes præcipuæ quòd sint quatuor,& quæ sint,ac totidem sint partes vtiles ad bellum 2.864.60.& seq.
De Multitudine differente 2.761.40.& seq.

Mulus.

Mulus à dentium ortu viget 2.126.20
Mulus apud Athenienses emeritus 2.128.1
Mulus cum equa coniunctus ginnum procreauit 2.127.50
Mulus ex equa & asino 2.336.1
Mulus felle caret 2.31.30,& 2.260.60
Mulus generare interdum potest 2.338.1
Mulus ginnus 2.127.60,& eodem tom.colum.338.1
Mulus lactat semestre temporis spatium tantùm 2.126.20
Mulus mas septennis generat tom. 2. col.335. 40.& 2.127.50
Mulus murat dentes 2.24.30
Mulus perpetuò cicur 2.4.40
Mulus quando coire incipit, & implere potest 2.127.50
Mulus quare viuacior est, quàm vel equa, vel asinus,quorum coitu procreatur 1.942.10
Mulo lien qualis 2.256.10
Mulo prona ceruicis tantùm villosa tom. secundo,col.21.10
Mulo venter simplex 2.256.50
Mulifruge vescuntur & herba,sed maximè potu pinguescunt 2.152.30
Muli quare excrementum fœminarum olfaciant 2.337.10
Muli solipedes 2.22.10
Mulorum ætas quo deprehenditur tom.secundo,col.126.30
Mulorum corpora magna.& quare tom.secundo,col.337.1
Mulorum & mularum quos ferat terra Syria, consideratio 2.31.30
Mulorum genus quare sterile tom. secundo, col.334.10
Mulorum vita ad quot annos 2.128.1
De Mulorum sterilitate causa ab Empedocle & Democrito malè assignata tom. secundo,colum.335.1.& sequentibus.

Mula.

Mula aliquando gemellos peperit 2.125.40
Mula concipere aliquando potest, sed fœtum enutrire,& in finem perducere non potest 2. 337.10
Mula grauida est facta 2.127.50
Mula læsa per generationem,ideo non purgatur 2.308.40
Mula profluuio vrinæ purgatur 2.128.1
Mula seriùs senescit, quàm mulus, & quare ibidem
Mulam quandam concepisse constat tom.2. 335.40
Mulæ fœcundæ in Cappadocia 1.1545.1
Mulæ in Syria singulari natura 2.8.50
Mulæ in Syria super Phœnicem coeunt, & pariunt omnes 2.127.50
Mulæ terræ Syriæ coeunt,& mutua inter se ratione progenerant 2.8.50
Mulæ quas fert terra Syria, an eadem specie qua reliquę mulæ ibidem
Mulæ vuluas diuersas habent 2.1347.1
Mulabus menses nulli mouentur, sed earum vrina crassior, quàm marium est tom. secundo,col.122.1
Mulabus menstrua desunt 2.337.10

Mundus.

Mundus an sit factus, antiquorum opiniones, Quòd præter rationem sit opinio dicentium Mundum esse factum, & nòn interiturum. Neque genitum esse,mox interiturum rectè statui tom. primo, columna 560. 30.& sequentibus.
Mundus est coagmentatio ex celo,terra,& reliquis rebus,quarum natura illis continetur 2. 1458.20
Mundus est rerum omnium ordo, ornatáque descriptio,quæ tum à diis, tum per deos custodiatur ibidem.
Mundus forma globosa est, & perenni perpetuáque motione conuertitur tom.secundo, col.1458.40
Mundus quare à Græcis κόσμος,& non ἀκοσμία, vocetur 2.1468.30
Mundus verè pulcher,& mundus 2.1465.30
Mundus summus est amplitudine,motu incitatissimus,splendore fulgentissimus, nec vetustescens,nec occidens vnquam tom.secundo, col.1465.40
Mundus vniuersus ex sua tota materia constat 1.568.50
Mundus vmbilicis lapillis in fornacibus comparari potest 2.1469.30
Mundus vrbs magna 2.1470.50
Mundus vt ex principiis contrariis constare possit 2.1464.40
Mundi harmonia 2.1468.30
Mundi materia naturale est ac sensibile corpus 1.568.50
Mundi ordo perpetuus est 1.596.20
Mundi pars infima vniuersa, & vsquequaque finita circunscribitur 2.1458.30
Mundi pars media immota,& fixa quiescit ibidem
Mundi pars summa, deorum domicilium, cælum appellatur ibidem.
Mundi prestantia 1.1465.40
Mundi principia secundùm Philosophos tom. 2.205.50
Mundum Anaxagoras ex immobilibus conficit 1.603.50
Mundum ex segregatis elementis constitutum esse 1.603.60
Mundi infiniti 1.447.60
Mundi si plures sint,necesse esse vt ex corporibus similis naturæ constent, quódque non sint plures 1.564.20.& seq.
Mundos non solùm plures non esse, sed & fieri non posse vt plures sint 1.566.50.& seq.
De Mundi anima 1.79.10.& seq.
De Mundo tractatus elegans ad Alexandrum Macedoniæ regem tom.2.1457. 1.indéque per totum
Quòd Mundus infinitus nõ sit 1.559.30.& seq.
Munita loca quatenus in ciuitatibus conueniant 2.886.20

Muræna.

Muræna latet 2.157.20
Muræna mari vtitur, vt terra serpentes tom.2. col.7.1
Muræna omnibus anni temporibus parit tom. 2.83.40
Muræna pinnis omnino caret 2.7.1
Murænæ coitus qualis 2.79.40
Murænæ pinnæ nullæ, nec branchiæ integræ 2.29.40
Murænæ qua parte fel 2.32.1
Murænæ quot branchiæ 2.30.1
Murænæ ambigunt, an litorales, an pelagiæ 2.155.30
Murænæ carnuoræ tantùm 2.147.10
Muræarum partus numerosus, & citò crescit 2.83.30
Murices saxis adhærescunt 2.64.60
Muricibus os carneum 2.65.1
Murino pisci imbres nocent 2.160.20
Murus quid à muræna differat 2.83.40

Mures aquatiles.

Mus aquatilis inter cortice intecta annumeratur 2.158.30
Muris aquatilis,siue testudinis lutariæ fœtura numerosa 2.103.20
Muri aquatili exiguus lien 2.1.30
Mures aquatiles quomodo humore gaudent 2.145.20

Mures terrestres.

Mus domicilium sibi parat 2.14.30
Mus timidus 2.246.30
Muris aranei morsus iumentis molestissimus 2.163.50
Muris vuluæ acetabula 2.38.40
Muri cor magnum 2.246.30
Mures Aegyptij pilum prædurum habent, ferè vt herinacei 2.132.30
Mures bibunt lambendo 2.151.30
Mures in Africa cùm biberint, moriuntur 2. 166.10
Mures in Arabia quales 2.165.50
Mures in Arcadiæ fonte quodam terrestres natare,ac vitam degere fertur tom. secundo, col.1551.30
Mures multipari 2.370.30
Mures partim habent fel, partim non habent 2.261.1
Mures Pontici generis hyeme latent in arboribus,pingueścúntque per id tempus vehementer 2.158.30
Mures Pontici ruminant 2.302.50
Mures quæ venantur animalia 2.131.29
Mures si salem lambant, sine coitu implentur 2.132.30
Mures sunt qui erecti bipedes ambulant ibidem
Murium agrestium repentini interitus causa 2.132.20
Murium agrestium redundantia 2.232.10
Murium generatio & fœcunditas mirabilis 2. 132.10
Murium natura,& varia genera, & pullorum varietas 2.132.10.& seq.

Murium prouentum vincunt imbres tom.2. 131.20
In Mure fœmina resciſſa, fœtus fœminini prægnantes reperiuntur in quadam regione terræ Persicæ tom.2.132.30
Murorum munitio firmissima, belli tempore opportunissima censetur tom.2.columna 886.50
De muris tum Ciuitatis,tum priuatarum ędium tom.2.885.50.& seq.
Musæus inquit, Carmen dulcissimam rem esse mortalibus tom.secundo,columna 901.60

Musca.

Musca aculeum parte anteriore gerit tom.2. col.7.30
Musca domicilium sibi parat tom.2.4.30
Muscæ aculeum fungosum, & cauum habent foris, vt eo simul & gustare, & cibum trahere possint tom.2.238.10
Muscæ coëunt, & generant, sed non sui generis animal tom.2.298.20
Muscæ ex nullis oriuntur tom.2.301.50
Muscæ ex vermiculis fimi digesti in partes gignuntur tom.2.95.50
Muscæ nascuntur serenis, austrinisque diebus tom.2.83.1
Muscæ quo cruorem mouent tom.2.67.30
Muscæ quomodo sonant tom.2.71.60
Muscarum coitus tom.2.81.60
Muscarum coitu vermiculi gignuntur tom.2. 78.30.& 298.20
Muscarum crura qualia,& ad quem vsum tomo 2.270.20
Muscarum genera varia in Cyrene tom.2. 541.50
Muscarum genus dentes habet tom.2.263.40
Muscarum genus quare bipenne to.2.269.10
Muscarum promuscis ad quem vsum tom.2. 263.40
Muscarum quarundam morsus lethalis in Sicilia,& Italia tom.2.1555.10
Muscis est gustus omnium saporum tom.2. 153.40
Muscis pennæ binæ tom.2.67.40
Musculus piscis pilos intus in ore vice dentium habet.& suillis similes tom.2.colum.49.10

Musica.

Musica an ad degendi rationem, & ad prudentiam aliquid conferat tom.2.901.10
Musica anin ioco reponenda,vel non tom.2. 901.50
Musica cuius gratia discenda tom.2.901.1
Musica cunctis ætatibus, moribúsque accepta tom.2.902.20
Musica instrumenta antiquorum tom.2.col. 904.30
Musica molestiæ medicina tom.2.901.50
Musica morum effectrix tom.2.903.10
Musica naturalem voluptatem habet tom.2. 902.20
Musica naturæ congruit tom.2.903.20
Musica non vnius, sed multarum gratia vtilitatum discenda tom.2.905.10
Musica num vsu vocis, manuúmque discenda tom.2.903.30
Musica voluptatis gratia addiscitur tom.secundo,899.10
Musica verum discenda iuuenibus tom.secundo,899.10
Musicæ exercitium diis non tribuitur tom.2. 901.40
Musicæ vsus in quibus instrumentis conueniat tom.2.904.10
Musicæ vsus quis tom.secundo.899.50
Musicæ iudicatio tantùm oblectatióque non exercitatio conuenit tom.secundo.903.50
Musicam audierunt potiùs, quàm exercuerunt Persarum Medorúmque reges, & Lacones tom.2.901.30.40
Musicam veteres inter disciplinas collocarunt tom.secundo,899.10
Ad Musicam disciplinam vtrum omnibus harmoniis sit vtendum,& omnibus rhythmis,an distinguendum sit. Et cùm Musicæ pars vna in melopœia melodiisque versatur, altera in rhythmis, num vna alteri sit præferenda tomo secundo,columna 905.1.& sequentibus.
De Musica,pulchra disceptatio tom.secundo, 901.1.& sequent.
De Musica sententia propria, quòd liberis ciuium aliquò tenus discenda sit, & canendo,& manibus pulsando:& quousque tom.secundo,903.30.& sequent.
Musicis in instrumentis fides tenuiores cur acutiùs consonent tom.secundo, columna 482.40
Mustax quid tom.secundo, columna 48.20

Mustela.

Mustela dimicatura cum serpente rutam comedit, odor enim rutæ serpentibus infestus est tom.secundo,173.50
Mustela inimica cornicis, & eius oua,& pullos violat tom.secundo,169.30
Mustela paruos admodum parit,& sæpe catulos ore transfert tom.secundo,348.40
Mustela prudẽter capit aues,iugulat enim quas ceperit,vt lupus ouem tom.secundo,colum. 173.60
Mustela quem serpentem impugnat, & quare ibidem.
Mustela rustica,vide Ictis
Mustelæ & suis aduersarius serpens,& quare tomo secundo,170.20
Mustelæ cor magnum,ideo timida est tom.2. 246.30
Mustelæ genitale osseum tom.secundo.23.30
Mustelam ore párere falsum tom.secundo, 348.20
Mustelam vuluam habere certum to.2.348.40

Mustelus piscis.

Mustelo appendices plures tom.2.34.40
Mustelo branchiæ derectæ tom.secundo,6.40
Musteli fœtus suos & emittunt, & recipiunt intra seipsos tom.secundo,113.20
Musteli in Euripo non gignuntur tom.2.187.1
Musteli qui bis in anno pariunt tom.2.113.50
Musteli spinaces vnde dicti to.secundo,112.50
Musteli spinaces oua ad præcordia continent super mammas: quibus vt descenderint iam absoluti,fœtus innascitur tom secundo, col.112.50
Musteli stellati nuncupati bis mense putantur parere,& quare tom.1.83.30
Mustelorum genus omne inter cartilaginea tom.2.80.1
Mustelorum in genere quomodo mares differunt à fœminis tom.2.80.20
Mustelorum læuium fœtura tom.2.112.60
Mustelorum læuium ortus qualis to 2.345.50
Mustelorum partus tom.2.113.50
Musteli vt fœtum edant tom.2.112.60.& sequentibus.
Mustelis vulua qualis tom.2.38.10
Mustelinum genus vere parit tom.2.113.50
Mustelino generi iecur fissum tom.2.32.40
Mustelinorum vuluæ consideratio 2.112.40
Musteligenis fel in iecore tom.2.31.50
Musteligenis quot branchiæ tom.2.30.1
Mustum naturâ suaue tom.2.524.30
Mustum quare non medicamẽtosum 2.423.20

Mutatio.

Mutatio a motu differt tom.1.488.1
Mutatio animantium in contrarium per ætates tom.2.442.30
Mutatio de contrario in contrarium frequenter laboriosa tom.secundo,451.40
Mutatio dulcissima secundùm Poëtam,ob prauitatem quandam tom.secundo,700.50
Mutatio entis ex ente potentia in actu ens tomo secundo,1398.10
Mutatio ex contrariis in contraria magna est tom.secundo,col.462.10
Mutatio ex nõ subiecto in subiectum secundùm contradictionem generatio est tom.2.col. 1394.50
Mutatio ex subiecto in subiectum tantummodo motus tom.secundo,colum.1395.10
Mutatio fit è medio tom.1.481.1
Mutari secundùm qualitatem & quantitatem non idem tom.secundo,1307.20
Mutatio non per accidens in quibus to.1.481.1
Mutatio non subit rationem subiecti tom.1. 482.20
Mutatio nulla perpetua tom.1.522.40
Mutatio omnis è quopiam ad quippiam ibid.
Mutatio omnis finita est tom.1.col.565.40
Mutatio omnis in sibi oppositum fit tom.2. 365.50
Mutatio omnis & temporis & ætatis motu facilis est tom.2.416.30
Mutatio omnis natura est dimotiua tom.1. 476.20
Mutatio omnis motúsque in tempore sunt tomo 1.447.10
Mutatio per accidens tom.1.479.40
Mutatio quæque calida corpus peruertit tom. secundo,415.1
Mutatio rerum per accidens,secundum partem, & per se tom.secundo,1394.30
Mutatio sempe è contrario efficitur tom.1. 940.40
Mutatio sine motu quæ tom.1.col.488.30
Mutatio subita grauis tom.2.462.20
Mutationes paruæ quando causam afferunt magnarum mutationum tom.secundo,395.1
Mutationes temporum,statuúmque,quare morbos intendant,tollántve,iudicent,vel committant tom.secundo, 413.30.& sequent.
Mutationes tres sunt necessariò tom.1.col. 481.20.& tom.2.col.1394.50
Mutationes Rerumpublicarum vt fiant tom. secundo,834.20
Mutationum popularis status causa,perfidia ducum tom.secundo,840.10
Mutationum in Rebuspublicis, & monarchiis, eadem principia tom.secundo,851.20
De Mutationum Rerumpublicarum causis, & de earum inæqualitate,& æqualitate,& iusto, & stabilitate tom. secundo, 833.30.& sequentibus.
De Mutationibus popularis gubernationis, & earum modis tom.secundo.840.1.& seq.
De Mutationibus paucorum potentiæ,& earum modis tom.secundo,841.30.& seq.
De Mutationibus optimatum potentiæ, & earum modis tom.secundo,843.50.& seq.
De Mutationibus regni,& tyrannide tom.2. 850.1.& sequent.
In Mutatione omni celerius, & tardius est tomo 1.476.50
Quòd Mutatio nulla infinita sit contra Heraclitum ponentem omnia semper moueri tom. 1.507.50.& seq.
Quod mutatur,quatuor modis mutari potest,& quibus. tom.1.481.10
Mutilum quid dicatur tom.secundo,1327.40
Mutila duo non sunt ibidem.
Mutilamen ibidem.
Muti per nares vocem extrudunt tom.2.479.1
Muti sunt,qui surdi ab ortu tom.2.73.10
Mutorum os quare compressum tom.2.479.1
Mutis,id est papaner in mollibus tom.2.57. 30.& 2.267.50

Universidad de Puerto Rico Biblioteca

Mutis in crustatis omnibus tom.secundo.col. 60.3 .& 2.267.50
Mutis quid 2.267.50
Mutis sub ore est 2.57.30

Mutuum.

Mutuanti non semper vicissim mutuandum. 2.717.50
Mutuatam pecuniam soluere detrectantiũ excusatio 2.717.40
Mutuum denegare cur minùs iniquum,quàm depositum 2.562.50.& seq.
Mutuum reddẽdum potiùs cui debemus,quàm dandum sodali 2.717.40
Mycenæ à Troicis tẽporibus copia rerum florebat,nunc squallida,& quare 1.711.20
Mylæ tabescunt 1.765.30
Myniscus 2.1257.30
Myrobalanorum arborum fructus ab initio dulces sunt:communiter autem adstringente sapore sunt, & quare tom.secundo.1578. 20.30
Myrrha medicinalis suauior est 2.491.10
Myrta cur enucleatiora sint quæ minora. tom. secundo.524.40
Myrta cur in manu collisa dulciora sentimus, quàm integra 2.524.20
Myrti nigræ,cur fronde sint frequentiore,quàm albæ 2.526.40
Myrtorum fructus non conditarum,cur magis, quàm folia defluant 2.525.40
Mysorum præda 2.1115.40

NAndi vis piscibus tributa est, & mollibus, & crustatis, & locustis tom.secundo. 3.40.

Nanus,vide Pomilio
Nanus,vide Pygmæus
Nani,vide Pumiliones
Nana statura cur homines proueniant 2.467. 20.& seq.
Narce,vide Torpedo
Narica piscis,siue hepsetus 2.117.30

Naris.

Naris elephanti qualis tom.secundo.19. 40. 50.& 2.1130
Naris elephanti vsus tom secundo.11.30.40. & 2.134.40
Nares auium & serpentum quales 2.135.10
Nares conceptacula mucorum 2.447.10
Nares cur cartilaginosæ 2.229.1
Nares cur geminæ 2.231.30
Nares gressilium viuiparorum cartilagine constant 2.45.60
Nares Laconicorum catellorum longiùs porrectæ 2.386.10
Nares longiùs porrectæ valent olfactu tom.secundo.1861.10
Nares mobiles sunt 2.11.30
Nares non sunt auibus, sed tantùm foramina odorandi 2.69.10.& 2.235.20
Nares permultis animalibus datæ tom.secundo.69.10
Nares quare inter oculos collocatæ tom.secundo.231.10
Nares vt in hominibus, cæterísque animantibus collocatæ,& narium officium 2.234.30. & seq.
Nares rerum obductarum quasdam delibationes pro sua facultate concipiunt tom.secundo.458.50
Naribus breuissimis homo est 2.468.50
Naribus carent non spirantia 2.235.30
Narium foramina hominis latiora sunt tom.secundo.468.40
Naribus penna tentatis cur sternutamentũ moueatur 2.589.10.20
Naribus profluuium fit sanguine vitiato,& excrescente 2.52.1
Naribus quæ animalia carent 2.235.20
Naribus spiramus 2.11.30
Enaribus cur surdi magna parte loquantur 2. 585.1
E naribus profluit sanguis 2.148 30

Narratio.

Narrandum vbi 2.118 .1
Narratio affecta,& morata vt fiat tom.secundo.1180.20
Narratio breuis esse debet,cùm res notæ sunt:si ignotæ,secus 2.1179.20
Narratio breuis vt fiat 2.1218.60
Narratio defensoris breuior esse debet tom.secundo.1180.10
Narratio dilucida aut à nominibus,aut à negotiis 2.1218.30
Narratio ficta 2.1180.10
Narratio in demonstratiuis continua non est, sed diuisa 2.col.1179.10
Narratio partim artificialis,partim nõ tom.secundo.1179.10
Narratio,prænarratio,& supernarratio diuersa 2.1176.10
Narratio probabilis 2.1218.40
Narratio quo modo celer,dilucida,& verisimilis est facienda 2.123 .40
Narratio rerum necessariarum vt instituenda 2.1218.50
Narratio rerum nec nimis veterum,nec nimis nouarum,cur nos oblectat 2.510.10
Narratio solummodo generis iudicialis est 2. 1175.60
Narratio verisimilis qualis debeat esse 2.1180 30.& seq.
Narrationi modum nisi mediocritatem præscribi non posse 2.1179.50
Narrationi quæ annectenda 2.1180.1
De narratione tractatus 2.1179.10.& seq.& eodem tomo.col.1217.60.& seq.
De narrationum ordine tom.secundo.1219.1. & seq.

Nasci.

Nascentium generatio, natura dicitur tom.secundo.1313.30
Nasci dicuntur quæcunque incrementum per aliud habent tangendo, & connascendo, aut adnascendo,sicuti embryones tom.secundo, 1313 40
Non nasci,quàm vitæ difficultates experiri,melius 2.900.50
Quæ nascuntur,finem necessariò habẽt 1.147. 40
Nasturtium cùm editur lacrymas extrudere potest 2.524.1
Nasturtij natura,& vis 2.524.1.10

Nasus.

Nasus ad cælum collatus 1.567.40
Nasus bipartito distinctus est tramite tom.secundo 1.20.
Nasus est pars faciei,quæ meatum præbet spiritui 2.11.30
Nasus membrum,& pars appellatur tom.secundo.col.114.40
Nasi officium & vsus 2.11.20
Nasi pars media quæ cartilaginea nares discriminat,interseptum vocatur, meatus verò vterque,inane 2.11.30
Naso olfactus administratur 2.11.30
Naso perfricato cur sternutamenta desistunt 2.584.1
Naso resimato cur sint,quibus capillus crispus 2.586.10
Naso resimato sunt pueri omnes 2.586.20
Naso Respublica comparata 2.849.1
Naso spiritus trahi in pectus,& inde reddi potest 2.11.10
Ex naso signa animi 2.1533.40

Natatio.

Natamus cur melius in mari,quàm in fluuiis 2. 36.20
Natant caudis,celerrimèque retrorsum crusta intecta,pinnarum caudæ adiunctarum beneficio 2.7.10
Natantia quæ pedibus carent, pinnis vtuntur 2.7.1
Natatio,ingressio, volatio,& reptio, inter se discrepant 2.204.10
Natationem natatilium per pinnulas agitatas fieri 1.929.60

Nates.

Nates ad corporis requiem vtiles tom.secundo.278.40
Nates carnosæ quare ibidem
Nates homini carnosissimæ 2.22.1
Nates nulli quadrupedum sunt daræ, & quare 2.278.30
Nates quid,& quem situm habeant tom.secundo.12.30
Nates vnus homo habet 2.178.30

Natex.

Natex appellatur etiam nerite 2.64.40
Naticis descriptio 2.64.50
Naticis testam ingreditur cancellus tom.secundo.90.20
Natici carneum os 2.65.1
Natices inter testacea vbi gignuntur tom.secundo.89.50
Natices olfaciunt,& audiunt 2.71.30
Natices saxis adhærescunt 2.64.60
Natices silentio capiuntur 2.71.0
Naticibus vbi fel 2.74.20
Nata recenter,suis parentibus sunt infirmiora 2.166.50
Natiuum quod est,atque insitum, sensum effugit 2.588.20
De natorum corporis habitudine qualem esse sit decentissimum tom.secundo, columna 893.10.& seq.

Natura.

Natura ab Empedocle 2.208.20
Natura aliquatenus gignere potest sine mare in auium genere 2.310.50
Natura bifariàm dicitur 1.429.50
Natura bifariàm frequenter intelligitur,& pro materia,& substantia tom.secundo,colum. 207.1
Natura, causa, quintus prioris modus tom.1. 36.30
Natura contemplanda respectu plurium tom. 2.241.50
Natura cuique rem tribuit,qua vti possit tom. 2.275.30
Natura dæmonia est,non diuina tom.primo. 909.20
Natura duplex,altera vt materies,altera vt forma 1.439.40
Natura & Deus nihil faciunt frustrá tom.1. 556.60
Natura contrà,quàm loca & tempora se habet tom.secundo,columna 496.30,& eod tom. 497.50
Natura cuique mores inseminare potest,& augere vt vinum 2.568.30
Natura etiam prauè omnia facit 2.497.50
Natura excrementis suis commodè abutitur 2. 242.1.& eod.tom.col. 261.20
Natura finem semper quærit 2.290.20

Natura humana omnium communis tom. 2. 458.40
Natura infinitum vitare solet 2.290.20
Natura metaphoricè omnis substantia dicitur 2.1314.10
Natura nihil frustrà facit, nec machinatur, sed ad potius & melius respicit tomo primo,colum.932.20.& secundo tomo col.233.20.& colum.281.10.& col.285.30.& col.324.30.& col. 331.10.& col.755.1
Natura nihil præter suam ipsius normam fingit,& molitur 1.932.1
Natura non est in nostra potestate tom.2.col. 741.10
Natura ordinis causa vniuersis 1.521.60
Natura parens,& author omnium miras excitat voluptates hominibus, qui intelligunt causas,& ingenuè philosophantur tom.2.col. 212.60
Natura partibus omnium communibus ad plerasque officia propria abutitur tomo secundo,239.40
Natura per animam potiùs, quàm è contrario 2.207.1
Natura plura praua,quàm proba facit tom.2. 473.50
Natura prima,propriéque natura, quid propriè sit 2.1314.10
Natura principium rerum potiùs, quàm materia 2.208.20
Natura propter quid facit omnia tomo secundo,col.207.30
Natura quare materia dicatur 2.1314.10
Natura quibus seruetur,& constet tom.2. col. 579.10
Natura quid tomo secundo,colum.207.50.& eodem tomo,col.1313.50
Natura quod perditum est in vno,in alio pensat 2.233.50
Natura quo modo seruetur,& deprauetur 2. 516.10.20
Natura quorum causa 2.1046.20
Natura quot modis dicatur 2.1313.30.& seq.
Natura ratiocinaria abutitur alicuius gratia 2. 241.50
Natura rei melioris semper author est 2.237. 40.& eodem tomo,col.275.40
Natura rem minorem maiori addidit,& nõ maiorem minori 2.276.40
Natura rem nobiliorem in locis nobilioribus constituere solet,nisi quid maius impediat 2.244.30
Natura sanguinis,venarúmque principium 2. 38.60
Natura sicca humidum affectat,humida siccum 2.477.0
Natura simul & facultatem cuiuis dat,& instrumentum 2.362.50
Natura si quid facit,aut quia necessarium, aut quia melius 2.292.20
Natura substantia 2.1313.60
Natura talium procreatrix, qualis ipsa tom.2. 929.50
Natura vt paterfamiliàs prudens in nutriendis partubus 2.331.30
Naturæ ad artem differentia 1.974.50
Naturæ motus ordinatus familiarior,quàm inordinatus 2.516.10
Naturæ nulla res,in qua nõ mirandum aliquid habeatur 2.213.10
Naturæ numen in omnibus 2.213.10
Naturæ opera quomodo artis operibus comparantur 2.471.40
Naturæ peccatum cum alicuius gratia aggreditur facere, non assequitur tamen tomo 1. col.439.50
Naturæ principium cor, aut proportionale est 2.323.10
Naturam esse constat 2.209.50
Naturam esse ostendere conari,ridiculum est 1.429.10
Naturam quibus componunt,atque constituunt authores omnes 2.206.1
Naturam habere quando res dicantur tom. 2. col.1314.1
Naturam quæ habeant 1.429.1
Naturam quandam immobilem esse tom.2. col.1307.40
Naturam rerum quidam terram,quidá aquam, quidam omnia putarunt 1.429.40
Naturam vltimam assequi est difficile tomo 2.473.50
Natura constantia non omnia immutabilia 2.668.10
Naturà,& non naturà aliud ibidem
Naturà fieri,vt differat ab eo quod à fortuna 1. 437.10
Naturà fiunt quæ causam,& ordinem in seipsis habent 2.1110.50
Naturà non coquente,excrementum fieri est necesse 2.322.50
Naturà primum,vltimum est generatione 2. 215.40
Naturà quæ constent 1.440.10
Naturà quæ sint 1.427.50
Naturà quæ sint,vt differant ab iis quæ nõ sunt naturà 1.427.60
Naturà vel arte quæ efficiuntur, ratione aliqua sunt 2.374.30
A natura forma & species quarum rerum 1. 430.1
A natura locus 1.302.1
A natura quæ inesse dicantur 2.1004.50
Eorum quæ naturà,& secundùm naturam fiũt, nihil ordine vacat 1.521.60
Eorum quæ naturà sunt,diuisio 1.551.30
Ex natura hominibus morum semina tom.2. col.684.1
Præter naturam nihil sempiternum tomo 1. col.580.60
Quæ præter naturam fiunt,factu sunt difficilia 2.455.30
Quæ præter naturam sunt,hæc omnino aliena 2.444.40
Quid sit natura 1.427.50.& seq.
Quòd natura ex numero sit causarum, non quæ temerè,sed quæ alicuius gratia actionem obeunt 1.438.30.& seq.
Quod contra naturam est, id imbecillum est 2.470.50
Quod præter naturam est, laborem dolorém. que mouet 2.453.10
Secundùm naturam quæ sint 1.427.50
Quod secundùm naturam est,ordinem habet tomo secundo, columna 353.30

Naturale.

Naturale quod,charum cuique est, & suaue 1. 144.40.& 2.146.10
Naturalia alicus gratia sunt,& fiunt tomo primo,col.435.10
Naturalia omnia aut contraria sunt, aut ex contrariis 1.420.50
Naturalia tam maris,quàm fœminæ inter homines superiora & inferiora distinguunt 2.14.1
Naturalis à Mathematico quo pacto differat 1.430.30 & seq.
Naturalis explorator de anima magis quàm de materia agere debet 2.207.1
Naturalis historiæ, siue contemplationis limites quales poni debent 2.203.40
Naturalis scientia an de omni anima agere debet 2.207.10
Naturalis scientia rem à materia abstractam non potest contemplari 2.207.30
Naturalium inferiorum notitia per laborem comparatur 2.212.40
De naturalibus substantiis, partim mortalibus partim immortalibus tomo secundo, colũ. 212.20.& sequentibus
In Naturalibus rebus quo pacto sit necessitas 1.440.40.& seq.
Quòd ad naturalem scientiam pertineat determinasse de infinito 1.447.20.& seq.
Quòd Naturalis ex omnibus causis differat 1. 473.40.& sequen.
Quòd oporteat Naturalem causarum expositionem facere,& quot sint,& quæ sint tomo primo,columna 432.1.& sequentibus

Nauis,& Nauigium.

Naualis potentia quanta & qualis esse debeat 2.880.50
Nauibus degentes quanuis in aqua, cur coloratiores quàm in paludibus tomo secundo,columna 497.1
Nauibus hyberno ventos dat terra secundos,&c. cur dici soleat 2.557.20
Nauis gubernaculum in extremo nauigio cur tantas vires habeat ab exiguis hominis viribus,& paruo temone 2.1481.50
Nauem cur maximè moueant remiges qui in medio nauis 2.1148 .10.40
Nauigia cur onustiora in portu,quàm in alto esse videantur 2.534.1
Nauigia in mari quieto cur interdum repentè absorbentur 2.534.50
Nauigia cur repanda ferantur,cùm deuorantur à vertigine 2.535.10
Nauigia quare celeriùs feruntur quantò antenna sublimior fuerit,iisdem velis,& vento eodem 2.1483.10
Nausea quare mouetur sudantibus, si vel aqua, vel flatu refrigerentur 2.428.20
Naura conchæ species 2.58.20
Nauta Polypus,vide Polypus nauta
Nautæ virtus propria 2.788.50
Nautarum abundantia vbi necessaria tom. 2. col.881.1
Nebula quid tomo secundo,columna 1461.50

Necessarium.

Necessarium in quibus sit 2.932.20
Necessarium latiùs syllogismo patet tomo secundo,colum.126.50
Necessarium non contingit aliter & aliter se habere 2.1308.1
Necessarium omne,molestum tomo secundo col.1002.50
Necessarium propriè est, quod simplex est 2. 1314.60
Necessarium omne,triste 2.1314.30
Necessarium quot modis dicatur 2.1314.20. & sequentibus
Necessarium,sine quo non contingit viuere 2. 1314.20
Necessarium,violentum 2.1314.10
Necessarij & contingentis mistio in prima figura 1.105.10.& sequentib.
Necessarij & contingentis mistio in secunda figura 1.109.10.& seq.
Necessarij & contingentis mistio in tertia figura 1.112.1.& seq.
Necessaria ea sunt, quæ vt fiant, arbitrij nostri non est,sed tanquam ex diuina quadam, aut humana necessitate omnino fiunt tomo 2. col.1192.1
Necessaria iuxta similitudinem quadantenus 2.131.40
Necessariorum demonstratio est tomo secundo,col.1314.50
Necessariorum quorundam expositio ad considerationem veritatis de loco, videlicet quot modis dicitur aliquid esse in aliquo,& vtrum aliquid possit esse in seipso:& solutio quorundam,quæ priùs fuere dubitata tomo primo, col.458.50.& seq
De Necessario,& Thesi terminorum tomo primo,col.127.10.& seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Necessitas.

Necessitas absoluta, & ex hypothesi vt insit 2. 204.50
Necessitas ineuitabile quiddam 2.1314.40
Necessitas non æque in rebus naturæ omnibus inest 2.204.40
Necessitas quid 2.1471.30
Necessitas quo pacto sit in rebus naturalibus 1.440.40.& seq.
Necessitatis acceptiones 2.208.40
Necessitatis ex suppositione declaratio tomo secundo,col.208.10
Necessitatis ratio diuersa in naturali doctrina, atque scientiis speculatiuis 2.204.60
Necessitatis tertius modus in rebus generationem habentibus 2.208.1
Necydalus ex bombyce tomo 2. col.95.1

Negatio.

Negatio an sit verbo adiicienda ad constituendas oppositiones 1.69.30
Negatio enunciatio est, qua aliquid ab aliquo dimouetur 1.59.30
Negatio in quibus oppositionibus adiicienda sit modo 1.69.50
A negatione locus 1.319.1
Negotiantem quibus instructum esse oporteat 2.1055.1.& seq.
Negotio rium præferendum 2.899.20
Negotia sunt cum labore, & conatu tomo 2. 899.20
In negotiis magis vtendum ioco ibidem
In negotio Natura quærit non solùm rectè versari,sed etiam laudabiliter tomo secundo, col.899.10
Qui negotiatur,alicuius gratia negotiatur 2. 899.30
Nemesis dea veteribus habita 2.1019.1
Nepotes aliquando habent signa auorum tomo secundo,columna 140.1

Neruus.

Neruus & arteria quid differant 2.971.30
Neruus ignem non patitur 2.44.1
Neruus incisus solidari non potest ibidem
Neruus pars communis 2.38.60
Neruus pars similaris sicca ac solida tomo 2. col.217.50
Neruus siccus,& ductilis,& quare 2.330.1
Neruus siccus naturâ,& nullum meatum humectum habens,per sectiones visitur tomo 1. 972.20
Neruus tendi potest 1.971.30
Nerui natura fissilis in longitudinem tendit: scindi per latitudinem non potest: intédique vehementer idonea est tomo secundo, col. 441.
Neruum medium cur in concentibus inter septem vocamus,cùm inter octo nullum sit medium 2.518.30
Neruo carentes partes stupore non tentantur 2.44.1
Nerui diducti,distractique passim ad artus & flexus ossium applicantur tomo secundo, col.43.50
Nerui etiam in corde suspensi 1.972.10
Nerui & ossa calore inferiore conficiuntur siccescente humore 2.329.30
Nerui & venæ vt ad ossa quoque finiant tomo primo, columna 971.50. item in carnem 1. 962.20
Nerui ex excrementis 2.331.40
Nerui piscium 2.44.10
Nerui pluriini in manibus,pedibus,scapulis,cer uicibus,& lacertis 2.44.1
Nerui prætenues quibus sint ibid.
Nerui quibus adiuncti sunt 2.44.10
Nerui recentiorum nondum intenduntur 2. col.394.30
Nerui senescentium laxantur ibid.
Nerui tactus gratia 2.227.1
Nerui vnde consistunt 2.329.30
Neruorum consideratio in musicis instrumentis 2.513.10.20.& 2.515.30
Neruorum copia in corde, & quare tom. 2. 245.40
Neruorum origo in corde 2.43.30
Neruorum rigore capiuntur equi, & morbi indicium 2.163.30
Neruorum alimentum 2.44.1
Neruorum alimentum & nutritio num ex ossibus 1.972.10.& seq.
Neruorum natura non continua de eodem initio procedit vt venarum tom. secundo, col.43.40
Neruos è muco ossibus adhærente ali, Aristoteles affirmat 1.972.40
Neruos & nasci,& ali humore mucoso, albido, & glutinoso certum est tom. secundo, colum.44.1
Neruos omnia habent, quibus sanguis est 2. 44.10
Neruos habent omnia motum perficientia 1. 973.30
Neruis ligantur ossa omnia excepto capite 2.43.60
Neruis vires omnium continentur tom. 2. 394.20
De Neruis,corúmq; origine 2.43.30.& seq.
E Neruis venter & cor texuntur 1.975.50
Neruos habet cordis substantia 1.973.50
In Neruo,arteria,& vena,caloris vis ingens 1. 971.60
Nestus fluuius 1.709.60
Nete cur duplo acutior,quàm hypate 2.513.40. 50.& 2.515.10
Nete & hypate extrema concentus tom.secundo col 518.30
Nete sonus alienus à cæteris 2.517.50
Nete vehementissimum sonum reddit sua potentia 2.517.60
Neten si quis pulsatam apprehenderit,hypaten solam resonare cur 2.517.30.& seq.
Niceratus 2.1174.1
Nictatio quadrupedum ouiparorum tom.2. 232.50
Nictatio volucrum 2.232.40
Nidor quorum sit 1.776.1
Nidores piscium genera quæque appetunt 2. 70.20

Niger,& Nigrum.

Niger color quando efficiatur 2.1512.20
Niger color tribus modis occurrit tom.secundo,col.1511.30
Niger & albus color visui officit 2.578.50
Nigrum oculi est id, quod pupillam ambit 2. col.10.1
Nigrum oculi caprinum,mores optimos indicat,& ad cernendi claritatem primatum obtinet 2.10.30
Nigrum oculi in omnibus ferè variat, & quomodo 2.10.20
Nigrum priuatio & orbitas albi tom.1.869. 10.& 2.1373.60
Nihil nimis,peruulgata sententia 2.1148.50. & 2.1149.1
Nili fluentis primus ortus ab Argyro monte ducitur 1.709.50
Nili ostia omnia, Canopico excepto, manu addita,non à flumine facta videri possunt 1. 712.1
Nilus & Danubius vastissima omnium flumina 1.720.40
Niobe aduersus deos contendens 2.690.40

Nitrum.

Nitrum ad terram magis pertinet 1.769.50
Nitrum cur tabescat,non tingatur 1.773.1
Nitrum quare non possit tollere dentium stuporem 2.421.1
Nitrum quo humore soluatur 1.769.40
Nitrum terræ opificium 1.769.10

Nix.

Nix concoctionis indicium 2.548.10
Nix & pruina frigidum tempus,& locum,declarant 1.705.30.
Nix & pruina idem quadantenus 1.tom.colum. 705.20
Nix in locis editis conficitur 1.706.10
Nix liquefieri cessat ad solem quando aduesperascit 2.551.50
Nix quare alba 2.319.1
Nix spuma est ibidem.
Nix vetustate rubescit 2.96.10
Nix vt fiat & oriatur 2.1462.1
Niuis causæ,& accidentia 1.705.20.& sequentibus
In niue quædam animalia,& plantæ gignuntur 2.137.20
In niue vetustiore nascuntur vermes, qui hirti sunt pilis,& rubidi 2.96.10

Nobile,& Nobiles.

Nobile animal est id,quod ex bono prodiit genere 2. .10
Nobile est secundum virtutem generis secundo.tom.col.142.50
Nobile & generosum quid differant 2.5.10.& eod.1142.50
Nobilia quædam genera in mores furiosos,aut in segnitiem degenerant 2.1142.60
Nobiles dignitates sibi vendicant secundo tom. col.834.20
Nobiles in Aristocratiis plurimùm possunt secundo.tom.col.844.60
Nobiles re vera bonique pauci 2.835.1
Nobiles vbique 2.752.60
Nobilium contentiones, seditionésque præcauendæ 2.846.40
Nobilium gratiosorum,ac mentem habentium est susciperegenos,ac fouere,& occasionem præbentes conuertere ad res agendas secundo tom.col.868.1
De nobilium moribus 2.1142.40.& sequentibus.
Nobiles leones 2.5.10
Nobiles parati sunt ad cõtemnendos maiorum suorum similes 2.1142.50
Qui nobilior,is ambitiosior 2.1142.40

Nobilitas.

Nobilitas ambitiosa 2.1142.40
Nobilitas apud omnes in honore habetur, & quare 2.800.20
Nobilitas apud Rhodum contra plebem insurrexit metu iudiciorum, quæ sibi parabantur 2.836.50
Nobilitas Athenienfis pugnis attenuata secundo tom.col.837.10
Nobilitas est quædam maiorum claritas secundo.tom.col.1142.50
Nobilitas generis virtus 2.800.20
Nobilitas gentis & ciuitatis quæ 2.tom.colum. 1097.50
Nobilitas priuata aut à viris,aut à mulieribus est,legitimáque ab eis procreatio ibidem.
Nobilitas differentiæ secundo tom.colum.812. 30.40
Nobilitatem ac virtutem in verbis ferè omnes vsurpant 2.835.1
In nobilitatum generibus fertilitas quædam, vt agrorum 2.1142.60
Nocentem liberare quilibet potiùs vult,quàm innocentem condemnare 2.564.60

Noctua.

Noctua.

Noctua auis nocturna aduncis vnguibus est 2. 148.40
Noctua constituta multæ auiculę ab aucupibus capiuntur 2.169.30
Noctua disidet cum cornice,& quare tom.2. 169.20
Noctua disidet cum Orchilo,& quare ibid.
Noctua noctu venando cibum sibi acquirit 2. 184.20
Noctua paucis diebus latet 2.158.10
Noctuæ inimicus rex auium 2.169.30
Noctuam cæteræ auiculæ die circumuolant, & percutiunt 2.169.30
Noctuæ noctu vagantur 2.4.40
Noctuæ venantur mures,lacertas,verticillos, & eiusmodi bestiolas 2.184.20
Noctuis lien exiguus 2.31.20
De nocumento triplici quod aliis irrogatur tomo secundo, columna 668. 40. & sequent.

Nodus.

Nodus,siue articulus,digiti pars quæ se inflectit 2.13.20
Nodus,quo cum brachio manus iungitur, coarctatúrque,brachiale vocatur tomo secundo, col.13.30
Nodi inflexio ad incessum necessaria tom.1. col. 332.1
Nodi cardinis vice in animalibus 1.913.1

Nomen.

Nomen commutatum quid 2.1250.50
Nomen fictum quid 2.1250.40
Nomen infinitum 1.57.50
Nomen peregrinum 2.1250.1
Nomen productum 2.1250.40
Nomen proportione respondens 2.1250.20
Nomen proprium 2.1250.1
Nomen quid 1.57.30.& tom.2.col.1249.20
Nomen subtractum 2.1250.50
Nomen triplex,& quadruplex 2.1249.50
Nominis casus 1.58.1
Nominis generum aliud simplex, aliud duplex 2.1249.50
Nominis metaphora 2.1250.1
Nomina generum vt à Protagora distributa 2.1165.30
Nomina mascula, fœminea, & media tomo secundo,col.1250.50 2.1250.50
Nomina significant vnum,non multa tom. 2. col.1386.50
Nominum diuisio 2.1249.60
Nominum & verborum transpositorum significatio eadem 1.67.10
Nominum figuræ tres 2.1212.20
Nominum genera 2.1162.20
Nominum interpretationis duæ partes tom. 2.1212.40
Nominum ordines quatuor 2.1212.30
Nominum positiones tres 2.1212.20
Nominibus contrariis res appellare tomo 2. col.1211.30
Nominibus qualibus vtendum rariùs tom. 2. colum.1162.20
A nomine communi, locus to.1.296.50.& eodem tomo,col.314.10
A nominibus inusitatis,locus 1.313.50
A nominum diuersæ notionis commutatione, locus 1.316.60
De nominum compositione tom.2.colũ.1212. 40.& sequentibus
A non vniuoco locus tomo primo, col.288. 30

Nota,Notiora.

Nota nobis,primò confusa 1.413.30
Nota non eadem nobis, & simpliciter tomo 1. 413.20.& 2.tomo,col.605.50
Notiora & priora nobis & simpliciter quæ 1. 175.20
Notiora & priora dupliciter dicuntur ibidem
Notiora libentius audimus 2.510.1
Notiora sensu & ratione tomo primo, colum. 421.10
Notius quod definitum 2.510.1
A notioribus esse incipiendum, & definitionem afferendam, quæ causam quam ob rem contineat tomo primo,columna 800.30. & sequentibus
E notioribus nobis,magisque manifestis,ad notiora Naturæ magisque manifesta proficiscendum 1.41.20
Notitia ad sensiuam eandémque principem facultatem refertur 1.884.1
Notitiam præcedit ratio & notitia tomo secũdo,col.1367.1
Nouæ res delectant,sed non diu 2.733.60
Nouis admodum quare minimè oblectari possumus tomo secundo,columna 510.10

Nox.

Nox cur ad audiendum aptior, quàm dies 2. 485.20.& seq.
Nox per ventos quietior agitur 1.910.1
Noctis medium frigidissimum, quia Soli remotissimum 2.546.10
Nocte media,& meridie cur cælum soleat tranquillari tomo 2.col.499.30.& eodem tomo, col.544.20
Noctes feruidi temporis cur molestiores,quàm dies 2.546.20
Noctu cur potiùs quàm interdiu serenum sit 2.544.20
Nocturnum cælum minùs turbidum tom.1. col.910.1
Ex nocte cuncta generari, aiebant Theologi tomo secundo,columna 1401.40

Nubes.

Nubes qua ratione nigra appareat tomo 2.colum.1511.50
Nubis ac caliginis differentia tomo secundo, col. 703.40.& seq.
Nubes quare in summo aere non cogantur 1. 693.40.& seq.
Nubes vbi magis consistunt 2.548.20
Nubium deuolutio prope terram cum sonitu,& sine 1.706.20
Nubes colligit Auster, Aquilo dispellit tom. 2.546.30
In nube caloris copia nimia habetur indita 1. 705.40
Nuca & cerebrum,cuius gratia reliqua tom 1. 973.10
Nuces cur absque ictu facilè confringuntur instrumentis,quæ ad eum fiunt vsum tom. 2. col.1487.40.& seq.
Nuces tostæ refrigeratæ cur deteriores tom.2. col.532.50
Nuclei pyramidis forma 2.1577.30
Nudi in æstu currentes sunt coloratiores,quàm cum veste 2.430.20
Nugationis & solœcismi dilutiones tom.1.colum.400.20.& seq.
De nugationis & solœcismi captionibus tom. 1.384.30.& seq.
Nullus quid in propositionibus denotet tomo primo, columna 66.40

Numerare,Numerus.

Numerandi seriem gens Thracum ad quatuor terminat,eò quòd amplius meminisse modo puerorum non potest, neque vsum habet rerum multarum 2.498.40
Numerare cur homines barbari, Græcique ad decem vsque consueuerint, deinde repetant 2.498.20.& sequent.
Numerare solus homo ex animantibus nouit 2.572.40
Numerus denarius fons atque principium 2. 498.30
Numerus denarius perfectus ibidem & 2.1275.60
Numerus duplex 1.471.60
Numerus ex indiuisibilibus componitur, magnitudines nequaquam 2.1424.40
Numerus idealis,& mathematicus an idem 2. 1424.50
Numerus marcescens in vnitatem relabitur 2. 482.50
Numerus minimus,absolutus 1.473.1
Numerus omnis mensuram certo recipit motu 2.452.30
Numerus omnium substantia 2.1277.10
Numerus partium omnis,omni suæ magnitudinis numero maior 2.504.30
Numerus qui in definitionem temporis adhibetur,quo pacto differt à numero simplicitatis: & ratio redditur ex definitione temporis, eorum,quæ de ipso dicuntur tomo primo,colum.473.1.& seq.
Numerus quilibet habet finitas diuisiones 2. 1503.20
Numerus vtrum infinitus, an finitus tomo 2. 1424.20
Numeri elementa,par,impar 2.1276.1
Numeri & vnitatis differentia qualis tomo secundo,col.1420.& seq.
Numeri mensura certissima 2.1372.30
Numeri partium nullus terminus communis est,quo copulantur 1.22.10
Numeri ternarij in deorum sacrificiis celebrandis vsus 1.551.50
Numerum non esse infinitum tom.2.col.1393. 20.& eodem tomo,col.1421.40
Numeri an ideæ 2.1403.60
Numeri elementa entium Pythagoricis tom. 2.col.1275.50
Numeri entia iuxta Pythagoricos 2.1431.60
Numeri non separabiles secundum Pythagoricos 1.446.40
Numeri musici cur moribus similes tom.2.colum.512.30
Numeri musici quare mulcent 2.516.10
Numeri quatuor cubales cõsummantur decem proportionibus 2.498.40
Numeri rerum formæ 1.786.50
Numeri veri non substãtia, neque causa formæ 2.1431.40
Numerorum ratio 2.1415.50.& seq.
Numeros substantias separatas esse, & entium causas,refutatur ibidem
A numero locus 1.268.1
A numero æquali relationum, locus tomo 1. col.284.60
De numerorum generatione tomo secundo, col.1433.30.& sequentibus
Ex numeris corpora esse composita impossibile 2.1421.1
Ex numeris multis vnus numerus, non ita de ideis tomo secundo, columna 1282.40

Numerus orationis.

Numerus heroicus, amplus, elegans & egens harmoniæ 2.1168.40
Numerus Iambicus, ipsa oratio multorum est ibidem
Numerus Trochaicus tripudiis aptus tom.2. col.1168.50
Numeri pæanes vt in oratione vsurpandi 2. 1168.60
De numero orationis tomo secundo,col.1168. 30.& sequentibus
De numularia acquisitione,quòd sit præter naturam,& quòd differat à cura rei familiaris 2. 755.30.& seq.

De numularia acquisitione, & speciebus eius tomo secundo,columna 757.30.& sequentib.

Nummus.

Nummus ex instituto factus est,vt pro indigentia sit 2.665.40
Nummus non naturà constat,sed lege ibid.
Nummus mutari, atque inutilis fieri potest ibidem
Nummus vt mensura,res ipsas metiendo, redigit ad æqualitatem tomo secundo,columna 666.30
Nummum qui Athenienſibus in vſu erat, Hippias Athenienſis improbum fecit,& pretium ponens iuſsit ad ſe ferri 2.1057.30
De numo,repaſsione, & indigentia tomo ſecundo,columna 664.30.& ſequentibus

Nunc.

Nunc ipſum citra & vltra tempus 1.521.30
Nunc ipſum continuatio temporis eſt tom. 1. 475.30
Nunc ipſum principium atque finis tomo primo,col.521.30
Nunc temporis pars non eſt,neque diuiſio motus 1.469.50.& eod.tom.col.472.50
Nunc tempus potentia diuidit tomo primo, col.475.40
Nunc tempus præteritum,& futurum diſtingue re videtur 1.469.60
Ab ipſo nunc,locus 1.298.10
De ipſo nunc commentatio,& quo modo per cõparationem ad ipſum aliqua diuerſo modo ſecundum tempus nominantur,videlicet, Olim,iam,nũper,quondam,& ſubitò, & priùs, & poſterius tomo primo, columna 475.30. & ſequentibus
Quòd nunc ipſum indiuiſibile temporis ſit, & quòd in ipſo neque motum, neque quietem eſſe contingat tomo ſecundo,columna 497 10.& ſequentib.
Nuptiæ immaturæ 2.893.50
Nuptiarum tempus magis aptum tomo ſecundo,colum.894.1

Nutrimentum.

Nutriendi facultas animalibus neceſſaria 1. 837.50
Nutrimentum contrarium contrario tom. 1. 805.40
Nutrimentum digeri poſſe opus 1.806.40
Nutrit anima, nutritur corpus, inſtrumentum, alimentum 1.806.30
Nutrix facultas in ſomno efficacior tomo ſecundo,col.996.60
Nutrix fuſca quàm candida lac habet commodius lactentibus 2.54.50
Nutrix qualis eſſe debeat,quo vino vti, & cibis 2.144.1
Nutricibus vini vſus non confert 1.896.20
Nyctícorax vide Ciconia.
Nymphæ ex apibus veſpis,& crabronibus, quando 2.94.50
Nymphis quid accidit cùm generantur tomo ſecundo,columna 351.30

OBduratus quis 2.999.20
Obeliſcolychnium in arte excuſoria quid 2.270.10
Obeſa omnia ſteriliora ſunt, & quare tom.2. col.223.40
Obiectiones ex quatuor locis petuntur tomo ſecundo, columna 1158.30

Obitus.

Obitus alter violentus, alter naturalis tomo primo,col.962.50
Obitus & generatio omnium animalium communis eſt, modi autem quibus vtrunque conſequitur,ſpecie diſtinguuntur tom.1.colum.962.40
Obitus omnino diſcriminum non eſt expers, etiam ſi commune quiddam habeat tom. 1.962.50
Obitus vt in imperfecta ingruat tom.1.col. 962.50
Oblatio ſacerdoti Palladis, ex lege ab Hippia Athenienſi ſancita 2.1057.40
Obolum qui abſtulerit,etiam talentum auferet 2.563.40
Obſcœnitas verborum omnino per legiſlatorem exterminanda eſt de ciuitate: nam ex turpiter loquendi licentia, ſequitur & turpiter facere 2.895.50
Obſcuritas ſit lucis deliquio 2.1511.30
Obſcuritas non eſt color,ſed lucis priuatio 2. 1511.50
Obſequentia præſtatur, aut lucri, aut honoris, aut voluptatis,aut timoris gratia tom.2.colum.1233.1
Obſona vocem obtinent nerui eiuſdem tom. 2.512.50
Obſtetricis officium,cura, peritia,& prudentia in fœtu recipiendo 2.141.50
Obtuſa ingenia magna ex parte memoria valent 1.883.10
Occaſio Deo eſt, non tempus opportunum, eò quòd nihil ſit Deo conferens tom. primo, 129.20
Occaſio & tempus opportunum quid differant ibidem.
Occaſus purus cur ſerenum indicat tom. ſecundo,548.20
Occidiſſe mulierem,cur ſit iniquius, quàm virum 2.564.20

Occiput.

Occiput eſt capitis pars poſterior 2.9.30
Occiput humore vacat, quia non continet cerebrum 2.390.50
Occiput inane & cauum omnibus eſt 2.9.30. & eod.tom.col.14.60
Occiput & ſinciput quare ſeriùs caneſcant 2. 390.50
Occiput venis vacuum 2.231.10
Occipitis os omnium capitis oſsium tenuiſsimum & infirmiſsimum 2.15.1
Octachordi cur neruum medium appellamus, cùm inter octo nullum ſit medium tom. 2.514.10
Occultatio ſophiſtica fallendi gratia eſt tom. 1.386.1
Ad occultationem documenta quindecim 1. 343.30.& ſeq.
De occultatione ſophiſtica, & contra ægrè reſpondentes 1.385.40.& ſeq.

Oceanus.

Oceanus & Thetis generationis parentes tom. 2.1173.20
Oceanus qui extra Columnas patet, non magnopere profundus 1.717.40
Oceani deſcriptio 2.1460.40
Cum Oceano rubrum mare paulùm confundi videtur 1.717.20
Ab otioſo locus 1.297.1

Oculus.

Oculus alicuius gratia, ſed cæſius non alicuius gratia 2.381.20
Oculus cur per pumicem tranſpicere non poſsit,per vitrum facilè poſsit tom. ſecundo, colum.545.40
Oculus cur ſolusomnium membrorum non rigeat,cùm ſit infirmiſsimus 2.579.30
Oculus cur viridibus, & herbeſcentibus recreatur 2.578.50
Oculus dexter cur non differt à ſiniſtro vt manus & pes 2.580.40
Oculus domini equum pinguem facit tom.ſecundo,col.912.20
Oculus è ſynceriſ immiſtiſque elementis tom. ſecundo,col.580.40
Oculus & pupilla cur ad aquam referatur tom. ſecundo,col.1.863.30
Oculus frigidus,& humidus 2.330.50
Oculus inter omnes corporis partes à frigore maximè alienus 1.863.40
Oculus lacrymarum conceptaculum 2.447.1
Oculus membrum 1.214.40
Oculus perfricatus cur ſternutationem ſedat 2.575.20.& 2.583.10.60
Oculus perfricatus lacrymam emittit 2.575. 20.& 2.583.60
Oculus primùm magnus,deinde conſidit tom. ſecundo,col.330.50
Oculus ſiniſter cur expeditiùs quàm dexter,contrahatur 2.579.50
Oculus ſiniſter cur nihilo imbecillior dextro 2.578.40
Oculus quando gemina ſentit 2.437.50.& 2. 440.20.& 2.577.30
Oculus ſolus proprium corpus præ cæteris habet ſenſoriis,quod humidum & frigidum eſt 2.330.40
Oculus ſuper venula poſitus 2.10.60
Oculi albugo in ſanguen adeptis animalibus obeſum,& nitidum 1.863.40
Oculi angulus duplex alter iuxta naſum, alter iuxta tempora 2.10.1
Oculi candidum ferè ſimile in omnibus eſt,ſed nigrum variat 2.0.20
Oculi facultas obtutrix aquæ aptatur to.primo,colum.864.20
Oculi nigrum caprinum præſtátiſsimum tom. ſecundo,col.10.20
Oculi pars intima tralucida,& lucis capax tom. 1.864.10
Oculo altero apprehenſo cur alter conſtantiùs cernat 2.575.50
Oculo altero diuerſo nonnulli homines gignuntur 2.383.20
Oculo cur vno exquiſitiùs cernitur, quàm duobus 2.575.30
Oculo in latus verſo,cur non res vna geminari videatur 2.578.20
Oculo vno videre cur impatibilius tom.ſecundo,col.577.30
Oculo vtroque cùm cætera meliùs cernimus, quare rectam verſuum virgulam vno exquiſitiùs videmus 2.575.10
Oculi 2.9.60
Oculi animalibus exanguibus quare duriores 1.863.40
Oculi animalium vnicolores in ſuo cuiuſque genere 2.383.10
Oculi auium bini,& ſine ciliis 2.28.40
Oculi auium humidi ideo ſunt,vt cernere acutiùs poſsint 2.232.20
Oculi boum nigri 2.583.10
Oculi cæſij cur hominibus albis & equis tom. ſecundo,col.467.10
Oculi ceſij quare interdiu nequeant acutè cernere 2.383.50
Oculi cæterorum animantium ab homine vnicolores 2.580.20
Oculi cæterorum animantium cur plus diſtant inter ſe,quàm hominum 2.468.10.20
Oculi caneorum vt poſiti 1.934.10
Oculi conditi in genere brutorum animalium clariſsimè cernere poſſunt 2.10.30
Oculi cur homini vni vel maximè deprauentur 2.474.50
Oculi cur iratis rubeſcunt tom.ſecundo,colum. 575.40.& 2.581.50
Oculi cur melius vident manu præ lucerna aut Sole

Sole obiecta 2.580.30
Oculi cur potiſsimùm infirmantur concumbenti 2.449.1
Oculi ex eadem origine 2.575.50.& 2.576.20
Oculi gemini 2.213.30
Oculi hominis duo,eorum ſitus,& partes tom. 2.9.60
Oculi hominum,auium,& quadrupedum palpebra integuntur 2.232.10
Oculi hominum varij,& verſicolores tomo 2. col.383.10
Oculi humores tranſpiciunt 2.489.50
Oculi immodico vſu rei Venereæ quare langueant apertè,& ſubſedeant 2.334.50
Oculi in animalibus,in aliis molles,in aliis duri 1.814.50
Oculi in cerebrum ſiniunt 2.10.60
Oculi inſectorum quare moueantur tomo 2. 233.10
Oculi laborant in coitu 2.441.50
Oculi laxiores,& referti meatibus tomo ſecundo,col.579.20
Oculi maximi principio viſuntur 2.330.30
Oculi mediocriter conniuentes notam morum laudabilium habent 2.10.40
Oculi modici,optimi 2.10.30
Oculi naturà venoſi 1.902.20
Oculi nigri noctu acutè cernere nequeunt 2. 383.50
Oculi nigri ob humorum copiam minùs mouentur 2.383.60
Oculi nigri plus aquæ habent,quàm ignis iuxta Empedoclem 2.383.30
Oculi nigri quare noctu deficiunt ibid.
Oculi nigrum,vide Nigrum oculi
Oculi omnibus cruſtaceis duri 2.59.20
Oculi omnium partium vltimi perficiuntur 2.330.30.& 2.331.20
Oculi omnium pingues, nec quicquam carnis habentes 2.579.30
Oculi pars corporis mobiliſsima 2.458.60
Oculi piſcium lubrici quare 2.233.10
Oculi piſcibus ſine palpebris 2.30.20
Oculi piſcium,vide Piſcium oculi.
Oculi prominentes magis à fumo infeſtantur 2.576.10
Oculi prominentes procul cernere nequeunt,cui contrà 2.385.10
Oculi pullorum hirundinis infixi, videndi vim recipiunt 2.109.60
Oculi puerorum omnium ſtatim à partu cæſiuſculi,& quare 2.383.1.20.& 2.384.40
Oculi quàm variè diuertantur, & quo modo 2.576.10.& ſeq.
Oculi quare humidi 2.232.20
Oculi quare parte priori habentur 2.231.20
Oculi quare principio maximi viſuntur, vltimi tamen perficiuntur 2.330.30
Oculi quare vltimi perficiuntur tom.2.colum. 330.50.& 2.331.10
Oculi ſenectute ſicceſcunt, vt reliquum corpus 2.384.10
Oculi ſenum tunica dura & rigoſa teguntur 2.578.1
Oculi ſubſident Venerem immodicè agentibus & quare 2.441.40.& ſeq.
Oculi tribus coloribus diſtinguuntur tom. 2. 467.10
Oculi vnde cæſij,item vnde nigri tom.2.colũ. 497.20.30
Oculi vtriuſque radij non ſine perturbatione in idem coincidunt 2.579.10
Oculorum acie quæ aues valent,& quæ non 2. 232.60
Oculorum acumini cur exercitatio corporis incommoda 2.577.60
Oculorum ægritudines tomo ſecundo,colum. 384.10.& 2.579.20
Oculorum color idem omnibus ab homine, equis exceptis 2.10.30
Oculorum cutis ſeneſcentibus obrugatur, & eraſsior redditur 2.384.30
Oculorum fluxionibus quare medici venas temporum ferro candenti tangunt,& caput ſcarificant 2.576.1
Oculorum humanorum diſtantia minima,proportione magnitudinis, reſpectu cæterorum animalium 2.14.30
Oculorum in cruſtatis ſitus 2.61.30
Oculorum initia ex eodem dependent tom.2. 575.50
Oculorum limitas vt eueniat 2.576.30
Oculorum ſedes ſeminalis maximè omnium locorum capitis,& quo indicio tomo ſecundo,col.334.50
Oculorum ſenſorium vbi poſitum 2.330.30
Oculorum ſitus modicus, morum optimorum indicium 2.10.40
Oculorum varietas 2.10.30
Oculorum varietas ſoli homini ibid.
Oculorum variantium cauſæ, & naturæ tom. 2.383.30
Oculis cæſiis equi interdum 2.10.30
Oculis cæſiis glaucoma accidit, luſcioſitas nigris 2.384.10
Oculis cæſiis quare qui Aquilonem verſus ſunt poſiti 2.497.20
Oculis cepe interdum prodeſt 2.577.20
Oculis cur homo ſolus deprauetur per limitatem 2.580.10
Oculis medetur mel albicans 2.194.1
Oculis nigris quare potius verſus meridiem homines naſcantur 2.497.20
Oculis obeſt origanum 2.577.10
Oculis peruerſis motus multiplicatur tom.2. col.575.30
Oculis quodam modo locatis cùm res vna gemi nari videatur, cur in aliis ſenſibus fieri nequeat 2.578.30
Oculis ſerpentum laceratis alij ſubnaſcuntur 2.14.30
Oculos cæſios plus ignis habere inquit Empedocles 2.383.30
Oculos cur attollit coiens & moriens, ſubmittit dormiens 2.441.40
Oculos cur potius fumus infeſtat 2.579.20
Oculos habent omnia animalia præterquàm teſta intecta,& imperfecta tomo ſecundo, colum.10.10
Oculos limos eſſe quando eſt neceſſe tomo 2. col.576.50
Oculos perturbant flatus aduerſi 2.456.1
Oculos vim ad procreationem obtinere quo indicio 2.442.1
Ab oculis quæ notæ ſumuntur 2.10.40
Ab oculis terni meatus ad cerebrum pertinent 2.15.10.
Ante oculos ponere quid ſit tomo ſecundo,colum. 1172.20.& ſeq.
De oculorum varietate in quibuſque animantibus 2.10.20.& ſeq.
Eorum quæ ad oculos pertinent, problemata 2.572.20.& ſeq.per totum.
Ex oculorum habitu ſigna animi tom.2.colũ. 1134.10.& ſeq.
Ex oculi nigro,& angulis, morum animi indicium 2.10.1.20
Oculos quatenus habeant etiam cæca tom. 2. col.10.10
In oculis pudor,Prouerbium 2.1133.10
Oculata veſcitur alga tom.2.colum.147.10

Odium.

Odium adoleſcentum in puellas ex primo coitu 2.443.40
Odium & ira quid differant 2.1129.50
Odium ratione vtitur 2.853.60
Odium ſine dolore ſit ibid.
Odij particula quædam ira 2.853.50
Odia mutua inter quadrupedes, aues & huiuſmodi 2.167.40.& ſeq.
In odium vt adducatur auditor 2.1121.1.50

Odor.

Odor acer,acerbus, acutus, & pinguis tomo 1. colum.814.1
Odor ad cerebrum penetrans mouet ſenſionem 2.494.30
Odor ad valetudinem confert 1.873.10
Odor calor quidam 2.492.10
Odor grauis 2.427.40
Odor grauis propter ſpirandi libertatem occluſam accidit 2.426.40
Odor in aqua 1.870.50
Odor in cinere plenior,acrior,& diuturnior quã in igne 2.492.30
Odor malus quare medicamenta comitatur 2.422.30
Odor malus quibus locis maximè contrahi ſolet 2.495.10
Odor nullam corpulentiam gerit 2.423.40
Odor omnis caput tentat,& ingrauat tomo 2. col.436.10
Odor per ſpirationem redditur hominibus,& omnibus quæ ſpirant animantibus tomo 1. col.871.30
Odor quædam fumida aſpiratio tom. 1. 864. 20.& eod.tom.col.870.10
Odor qui è cibo per ſe bene olenti ſuauis, hominibus ſalubris eſt 1.871.30
Odor quoad dolor,alimentum nihil adiuuat 2.873.1
Odor vapor quidam,& delatio 2.494.20
Odoris delibatio aere temperata, validior efficitur 2.491.10
Odoris facultas ſuapte natura calida tom. 1. 871.40
Odoris iudicium exquiſitum conſiſtit in ſenſorij ſynceritate, ſummæque membranæ 2. 486.1
Odoris mali quæ cauſa 2.497.50
Odoris natura calore aliquo omnino creatur 2.493.10.& eod.tom.col.522.60
Odoris natura,vtrum fumus,aer, an vapor 2. 492.50
Odoris ſenſorium in capite continetur, & ſpirituoſo cum halitu fertur,vt ad ſpirantem penetret locum 1.873.1
Odorem ſentiunt animalia etiam in aquis degentia 1.814.20
Odorem ſentiunt,etiam non ſpirantia tom.1. 871.60
Odoris expers aurum 1.870.10
Odores cum ſaporibus proportione conueniunt 1.870.40
Odores ex ſemine 2.521.20
Odores fœdi cur purgare poſsint tom.2.colũ. 423.10.& ſeq.
Odores omnes ſurſum feruntur tom.2.colum. 494.20
Odores ſaturis & repletis ſuaues non ſunt 1. 870.60
Odoris & ſaporis eadem affectio tomo 1. col. 867.10
Odores tam ſuffimentorum,quàm florum cur è propinquo minùs ſuaues tom. 2. 491.10.& 2.492.40
Odorum alij dulces,alij amari 1.814.1
Odorum diſtinctio à ſaporibus tranſfertur 1. 814.10
De odore Heracleti ſententia 1.870.20
De odoribus,quòd propria nomina non habent, ſed à ſaporibus tranſferuntur tomo primo col.813.30.& ſeq.
Ex odore vehementi homines inodori reddũtur, ſicut ex magno ſonitu ſurdaſtri tom.1. col.901.1
Ex odoribus quædam alimentum recipere Pythagorici nonnulli affirmant tomo primo, col.871.50
Odora,æs & ferrum 2.870.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Odora ligna ibidem
Iuodori lapides ibidem

Odoratus, um.

Odoratus ad ignem refertur 1.864.20
Odoratus auium in rostro 2.28.40
Odoratum habemus hebetissimum animalium omnium 1.867.10
Odoratus odorabilis est, atque inodorabilis 1.814.10
Odorata genera tam seminum, quàm plantarũ, & stirpium, cur mouere vrinam possint tomo secundo, colum. 413.30. & 2.522.50. & 2. tomo, col. 493.1
Odorata omnia calida sunt 2.492.10
Odorata omnia cur plenius olent cùm mouentur 2.492.20
Odorata redduntur quæ parcè humido recaluerunt 2.491.40
Odoratiora quæ ad Solem Orientem spectant, quàm quæ ad Aquilonem aut Meridiem 2.461.50
Odoriferis vnus homo oblectatur 1.871.50

Oeconomia.

Oeconomia disciplina rei familiaris tomo 2. col. 750.20
Oeconomia quàm Politica prior 2.909.50
Oeconomia quorum gratia fiat 2.791.20
Oeconomiæ officium est parare domum, & illa vti 2.909.40
Oeconomus vigilans esto 2.912.30
Oeconomus vt domum parare debeat tom. 2. col. 912.50
Oeconomi est inspicere negotia tomo secundo, col. 912.20
Oeconomi leges 2.912.1. & seq.
Oeconomicorum liber primus tomo secundo col. 909.20. indéque.
Oeconomicorum liber secundus tomo secundo, col. 913.10. indéque.
Oeconomicorum liber secundus tomo secundo, col. 1055.10. indéque.
Oenantha auis siue vitiflora quando abditur, & apparet 2.200.40
Oeneus 2.1152.1
Offa panis qui capiantur pisces tomo secundo, col. 147.20
Offensa maior quæ in maius bonum est accepta tomo secundo, columna 562.50

Officia.

Officia ciuitatis necessaria circa quæ tomo 2. col. 872.20
Officia coniugatorum distincta 2.712.50
Officia quæ, & felicitates 2.949.1

Olea.

Olea fructificat, oleaster non 2.346.50
Olea grata apibus 2.190.50
Olea opimat pecus 2.153.20
Oleas amant cicadæ, & quare 2.101.1
Oleaster opimat pecus tomo. 2. col. 153.20

Olere.

Oleant cur omnia plenius, cum mouentur 2. 495.40
Olent suauissimè quæ 2.492.40
Olere cur fœdius soleant qui virus redolent hirci, cùm se odorificè vnguentarint tomo 2. col. 495.20
Olere cur grauius soleant homines incurui, & gibbosi ibidem
Olere cur minus malè olida esculenta his videantur, qui illa ederunt 2.493.40
Olere cur nullum animal suauiter soleat, excepta panthera 2.493.50
Olere grauius cur res malè olidæ soleant, cùm calent, quàm cùm frigent 2.494.20

Oleum.

Oleum ad ignem non coquitur, neque crassescit 1.775.20
Oleum aëris plenum 1.769.60
Oleum aqua lentius 2.530.10
Oleum aqua leuius est quanuis non perspectius 2.540.30
Oleum aquæ mistum fatigatos iuuat tom. 2. 449.50
Oleum calidum naturâ 2.421.10. & 2.450.1
Oleum crassescit mistum cum spiritu tom. 2. 319.1
Oleum frigore & gelu crassescit, & non congelascit 2.319.10
Oleum cur ad arcendam vinolentiam valeat, sorbitúmque facultatem præstet potandi 2. 441.30
Oleum cur instillamus in aurem aqua in illum elapsa, vt humor effluat 2.581.1
Oleum & cera cur Solis calore candefiant, caro nigrescat 2.595.20. & 2.592.50
Oleum effici frigidum potest 2.220.1
Oleum & salem emi oportere, prouerbium 2. 1154.1
Oleum ex sale depromi potest tom. secundo, col. 536.30
Oleum sit ex iecinoribus cartilagineorũ aquatilium colliquatis 2.50.30
Oleum halitui aptum, non euaporationi, aqua contrà 1.775.20
Oleum facilè interiora subit 2.579.30
Oleum facilè, & magis interiora subit cum aqua mistum, quàm per se 2.449.60
Oleum gelu & frigore quare crassescit, non congelascit 1.760.60
Oleum in Gymnasiis insulis, non ex oliuis, sed è terebintho, magna copia redditur, ad vsus omnes accommodatum tom. secundo, colum. 1547.10
Oleum in ipsa aqua fluitat, & quare tom. 1. colum, 770.1
Oleum insectis lethale 2.164.60
Oleum inueteratum cur candidius, quàm recens 2.527.10
Oleum iuniperinum, siue cedrinum, vuluæ illitum facit vt semen incidat tom. secundo, col. 136.10
Oleum lacrymam excutit oculis admotum 2. 524.10
Oleum magis quàm aqua diffunditur ob lentitiam suam 1.867.40
Oleum medicamentosum, sed quantitatis ratione 2.422.20. & quare non medicamentum 2.423.20
Oleum multum spiritus continet 2.319.10
Oleum naturâ suapte innatat, & fluitat tom. 2.449.60
Oleum neque Sol, neque frigus indurare potest, & quare 1.770.10
Oleum opus aeris, & aquæ 2.77.30
Oleum quanuis calidum, nihil spumat tom. 2. 568.40
Oleum quare per summa aquæ fluitet 2.319. 10. & 2.582.1
Oleum tenue & humidum 2.591.50
Olei crasitudo & candor vnde 1.770.1
Olei calor quomodo differt à calore aquæ & sanguinis 2.219.30
Oleo illita cornua boum si fuerint, pedum dolores non sentiunt 2.52.20

Olfacere.

Olfacere cur tempore hyberno minùs possumus, miniméque per gelu & glaciem tom. 2.492.30
Olfacere & in aere, & in aqua licet 1.869.50. & eodem tomo 872.40
Olfacere pisces quibus argumentis constet tom. 2.70.10. & seq.
Olfaciendi meatus vnde 2.310.30
Olfaciendi ratio eadem quæ & audiendi tom. 2. col. 585.40

Olfactile.

Olfactile quædam affectio facultatum altricium 1.872.40
Olfactile quid 1.869.50
Olfactilium rerum genera duo 1.870.50

Olfactus.

Olfactus brutis mobilior sensus tom. 2. colum. 458.40
Olfactus exquisitus perdicibus 2.106.50
Olfactus habet suum diuersorium 2.69.1
Olfactus non sine respiratione homini tom. secundo, col. 1.814.30
Olfactus, malè & bene olentis rei sensus, sine controuersia est 1.814.40
Olfactus per medium fit, vt aerem aut aquam 1.814.20
Olfactus peruius ad palatum 2.493.40
Olfactus piscibus, & insectis omnibus exquisitè inest 1.872.1
Olfactus piscibus nullum continet membrum manifestum 2.69.20
Olfactus qua parte submini stratur 2.11.30
Olfactus quomodo sit 2.231.40
Olfactus perfectio in arctioribus est meatibus 2.468.40
Olfactus sensorium nares, & illius consideratio in animalibus 2.234.30. & sequentibus.
Olfactu omnium minimè homo valet 2.468. 40. & 2.584.30
Olfactu valent catelli Laconici & quare tom. 2. 386.10
Olfactu valent nares longiùs porrectæ ibidem.
De Olfactu, quem homo habet hebetissimum 1.813.30. & seq.

Oligarchia.

Oligarchia commodissima cui loco tom. 2. col. 869.1
Oligarchia deterrima Reipublicæ forma tom. 2. col. 710.10
Oligarchia & tyrannis breuissimè durant tom. 2. col. 858.30
Oligarchia in quibus ciuitatibus antiquitus 2.812.30
Oligarchia in tyrannidem mutatur tom. 2. col. 860.1
Oligarchia quid tom. secundo, col. 793.40.50. & 2.1205.40
Oligarchia vbi subuersa tom. 2. colum. 841.50. eiusque subuersionis causa opulenti homines 2.841.30. & 2.845.30
Oligarchia vnde orta 2.806.10
Oligarchiæ census vt constituendi tom. 2. col. 868.20
Oligarchiæ duo genera 2.1232.40
Oligarchiæ & tyrannidis quæ communia tom. 2. col. 851.10
Oligarchiæ finis diuitiæ tom. secundo, col. 851. 10. & 1105.50.
Oligarchiæ in bello vt fiat mutatio tom. 2. col. 842.50
Oligarchiæ in pace vt fiat mutatio 2.843.1
Oligarchiæ iuramentum vitiosum tom. 2. col. 849.30
Oligarchiæ leges quales esse conueniat tom. 2. col. 1195.20
Oligarchiæ modi 2.827.30
Oligarchiæ mutationes ex casu 2.843.30. eiusdem causæ 2.843.60

Oligarchiæ

Oligarchiæ præcepta 2.869.20. & seq.
Oligarchiæ quare democratia contraria tom. 2. col. 863.30
Oligarchiæ similis fratrum societas tom. 2. col. 710.50
Oligarchiæ species plures tomo. 2. col. 811.50. & 2.815.20. & 2.816.50. & 2.818.1
Oligarchiam ad monarchiam accedere tom. 2. 818.20
Oligarchiam Solon sustulit 2.783.20
Oligarchiam subuerti iniuria erga populum 2.841.30
Oligarchiæ potiores quæ 2.868.50
Oligarchis quod iustum habeatur 2.864.1
Ad oligarchiam leges dolo excogitatę, populóque prætextæ tomo secundo, columna 825. 20. & seq.
Ex oligarchia ad democratiam fit transgressio tom. 2. col. 710.30. & cur. 2.860.20
In oligarchia pauperum cura suscipienda diligenter 2.848.1
In oligarchia pecunias quærere legibus cautum 2.860.10
In oligarchia populus quatenus ad Rempublicam recipiendus 2.869.20
In oligarchia quis deliberationis modus expediat 2.828.10
In oligarchia tenues non admittuntur ad Rempublicam 2.791.1
In oligarchia vt peccetur 2.833.50
Olim, tempus est ad prius, atque posterius nunc definitum tomo primo columna 475.50

Oliuæ.

Oliuæ, & examinum copia simul sunt tomo 2. col. 97.50
Oliuæ inueteratæ efficiuntur amaræ tom. 2. 524.60
Oliuæ quare fructu destituantur interdum tomo secundo, columna 1574.40

Ololygo.

Ololygo, ranarum vlulatus 2.72.40
Ololyginem ranæ mares reddunt intra aquam, vt cieant ad coitum fœminas ibidem
Ololyginem ranæ quomodo reddant tomo secundo, columna 72.50

Olor.

Olor alter alterum deuorat 2.170.30
Olor circa amnes & aquas versatur tom. 2. colum. 149.50. & 2.177.50
Olor gregalis 2.4.1. & 2.155.1
Olor habet appendices 2.36.10
Olor pugnat cum aquila, & eam sæpius nutrit 2.170.30
Olores canere soliti sunt, & præcipuè iamiam morituri 2.177.60
Olores nunquàm nisi prouocati inferunt pugnã ibidem
Olores vbi degunt, item victus, mores, proles, senectus, probitas 2.177.50
Olores vincunt aquilam, si illa pugnam cœperit tomo secundo, columna 177.60

Olus.

Olus cur ocyùs excaulescat, quod semine vetustiori prodierit, quàm quòd nouo tomo 2. col. 123.1
Olera cur tantummodo ad semen vsque viuere possint 2.520.30
Olera quanuis rigentur, tamen non tantũ proficiunt, quantum imbre tomo secundo, col. 160.1
Olera sunt, quæ multos stipites habent ex vna radice, & ramos multos, vt ruta, & caulis, & eiusmodi 2.563.30
Oleribus alimento est humor 2.525.30
Olympias ventus 2.1462.30
Olympos vnde dicatur 2.1469.50
Olympi ædificatio à Pisistratis facta tomo secundo, columna 855.20

Omasum.

Omasum in cornigeris, & altera maxilla dentatis 2.35.10
Omasum quid 2.260.1
Omasum venter multiuentrium 2.257.10
Omasi forma tomo secundo, colum. 33.10

Omentum.

Omentum adipe pinguescentibus adipeum est, sebo obesis, sebale 2.50.30
Omentum habent sanguinea omnia 2.260.30
Omentum minùs pinguescit, quibus pingue nõ est separatum 2.50.40
Omentum pingue est 2.262.30
Omentum quid 2.262.1
Omentum vnde oritur 2.262.10.30
Omentum qua ratione gignitur tomo secundo, col. 262.20
Omenti consideratio 2.49.30.40. & 2.262.1. & sequentibus
Omenti officium 2.262.20
Omenti situs, & quid 2.16.1
Omento natura abutitur ad cibi meliorem concoctionem, vt faciliùs celeriúsque cibus concoquatur tomo secundo, colum. 262.20

Omne.

Omnis, non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota tomo. 1. 60. 30. & eodem tomo, col. 66.40
Omnia per animam viuunt 1.800.40 & sequentibus
Omnia quæ dicantur 2.1317.30
Omnia vnum esse aientes non possunt defendere generationem ab alteratione differre 1. 65.30. & seq.
Omnium causæ & principia quæ tomo secundo, colum. 1400.20. & seq.
Omnium vtrum eadem principia tom. secundo, col. 1399.20. & seq.
De omni prædicari quid tomo primo, colum. 87.10. & 1.178.1
De omni prædicari, & in toto inesse, idem tom. col. 87.10
Onera cur faciliùs super scytalas portentur, quã super currus 2.1484.40
Onera publica dignitatibus adiungenda in oligarchia 2.869.30
Onomacritus iuxta quosdam primus legum ferendarum peritus 2.784.1
Onyses fluuius ex montibus Aethiopiæ præcipitat 1.709.50
Opacus color qui Græcè σοφρὸς, ὀφφωδὴς. 2. 1512.60
Opem ferre defunctis cur iustius, quàm viuis 2.564.1
Operam qui disciplinæ discendæ nauant, vtrum iis eãdem determinationem ponamus, an quandam aliam tom. 2. col. 905.1. & sequen.

Operatio.

Operatio in actu, non possessione 2.725.1
Operatio iucundissima, quæ perfectissima 2. 733.30
Operatio perfectissima quæ ibidem
Operatio quæ maximè expetibilis 2.736.50
Operationes artificiosissimæ illæ sunt, in quibus minimum est fortunæ 2.758.40
Operationes dominæ vitæ 2.613.10
Operationes ignobilissimæ, in quibus minimũ requiritur virtutis 2.758.40
Operationes præuæ naturâ, aut ab ortu, aut ob consuetudinem 2.706.10
Operationes quæ per se expetibiles tomo secundo, col. 736.30
Operationes seruilissimæ, in quibus corporis est vsus plurimum 2.758.40
Operationes sordidissimæ, in quibus maximè inquinatur corpus ibid.
Operationes virtutis stabiles sunt 2.612.50
Operationum diuisio 2.736.1
Ex Operationibus singulis, habitus emergunt 2.613.30
Ophelas Olynthius 2.1065.50
Opici olim nominabantur, qui nunc Ausonij tomo secundo, columna 884.50

Opifices.

Opifex si ædes definierit, rationes & causas rei quam facit, reddere solet tomo secundo, colum. 104.20
Opifices an sint ciues dicendi tomo secundo, 788.20. & seq.
Opifices aut peregrini apud priscos quosdam, serui erant 2.790.50
Opifices, & sordidi, in quadam Republica ciues 2.791.1
Opifices in aristocratia ciues non sunt ibid.
Opifices manuales à Reipublicæ honoribus olim exclusi 2.789.60
Opifices manuales hi sunt (vt nomen significat) qui ex manibus viuunt 2.789.10
Opificum, ac forensium, & mercenariorum vilis vita 2.861.60
Opificia manualia quibus non competant 2. 789.60
Opificiis vilibus occupatus, virtutem exercere nequit tomo secundo, columna 791.1

Opinatio.

Opinantes quidam nihil ambigunt, sed arbitrãtur exactè se scire 2.688.10
Opinatio circa quid versatur 2.678.1
Opinatio non in nostra potestate 1.827.40
Ab opinatione & opinabili, scientia & scibile differt tomo primo, columna 209.10. & sequẽ.

Opinio.

Opinio dicentis vt vsurpetur 2.1206.50
Opinio circa quæ 2.629.60
Opinio contrariorum susceptiua 1.21.20
Opinio falsa quando 1.828.40
Opinio in contingentibus 2.1370.1
Opinio non inquisitio, sed quædam enuntiatio est 2.681.1
Opinio quatenus à scientia nõ differat tom. 2. 962.60
Opinio vera & falsa non eiusdem 1.210.1
Opinio vero falsoque diuiditur 2.630.1
Opinio vnde lauderur 2.630.10
Opinionis rectitudo, veritas 2.680.60
Opinioni suæ quidam nõ minùs credunt, quàm alij scientiæ 2.688.20
Opinionem astruere nititur Aristoteles dicentium locum esse formam, & eorum qui materiam dicunt, vt vtranque conuellat, magis tamen quæ materiam dicit tomo primo, colum. 457.40. & seq.
Opinionem fides sequitur 1.828.20
Opinione omnia constare iuxta Protagoræ sententiam 2.1387.20
Opinione omnia constare, refutatur prolixè 2.1387.50. & seq.
Opiniones contrariæ quæ 1.73.30
Opinionum diuisio 2.688.60
Opinionum enumeratio, quas antiqui habuerũt de principiis rerum naturalium, & earum cõfutatio ex principiis communium artificum tom. 1. col. 413.50. & seq.

Opponentis & respondentis loci communes 1.353.30.& seq.
Opponi quid sit 1.60.1
Opportunitates variæ 2.993.50
Ab opportunitate locus 1.268.10

Oppositа.

Oppositа ad aliquid 1.32.10
Oppositæ locutiones de eodem veræ non sunt 2.1386.60.& 2.1387.10
Oppositа affirmatiuè & negatiuè tomo 1.col. 33.30
Oppositа contradictoriè nunquàm simul vera, aut falsa 1.61.1
Oppositа modis quatuor opponi dicuntur 1. 32.10.& seq.
Oppositа omnia distant inter se tomo secundo, col.210.20
Oppositа priuatiuè non vt ea quæ ad aliquid opponuntur 1.35.30
Oppositа priuatiuè non vt contraria opponuntur 1.33.50
Oppositа quæ dicantur 2.1318.50
Oppositа singularia non simùl vera, aut falsa 1.61.10
Oppositа subcontrariè simul vera esse possunt 1.61.1
Oppositа vt contraria 1.32.20
Ab oppositis locus tomo primo,columna 317. 10.& 2.tom.col.1153.50
Ab oppositis contradictoriè,locus tom.1. col. 284.10
Ab oppositis relatione,locus 1.284.20
Ab oppositis secundum affirmationem & negationem primus locus 1.305.10
Ab oppositis secùdum priuationem & habitum locus 1.283.60
Ab oppositis vel simul naturâ,vel posteriore 1. 297.40
De oppositis 1.32.1.& seq.
De oppositorum regulis 1.61.1.& seq.
Ex oppositis vt ratiocinatio fiat tomo. 1. colũ. 153.50.& seq.
In oppositis priuatiuè non est necesse alterum ipsorum susceptiuo inesse tom.1.34.10
Per oppositа locus tomo primo,colum.335.30.

Oppositio.

Oppositiones enuntiationum infinitarum 1. 65.40
Oppositiones modalium 1.70.20.& seq.
In oppositione Vtrum ipsum semper dicitur 2.1376.50
Optimatibus qualis populus conueniat tomo 2.808.40
De optimatum potentiæ mutationibus, & earũ modis 2.843.50.& seq.
Ex optimatum potestate ad paucorum potentiam vt fiat transgressio 2.710.20
Optimus,non qui ad seipsum,sed qui ad alium vtitur ipsa virtute 2.660.1
Opulentia & dominatus non omnibus bonum 2.949.40

Opus.

Opus bifariàm dicitur 1.995.40
Opus habitu præstat ibidem
Opus hominis proprium quod 2.609.10
Opus hominis quid 2.609.20
Opus negotij virturis opus 2.995.50
Opus vniuscuiusque finis 2.995.30
Operis principium libenter adimus tomo secundo,col.129.40
Opera alia aliis honestiora 2.753.30
Opera cuiusque sibi iucunda 2.1113.60
Opera in quibus operationibus præstant tom. 2.603.50
Opera sua quisque amat 2.644.60
De operibus Dei,& vniuersæ Naturæ Empedoclis testimonium 2.1569.20

Oracula.

Oraculum Lemnium 2.53.30
Oraculum Themistoclis de muris ligneis 2. 1120.1
Oracula ambigua 2.1166.20
Oraculorum interpretes testes de futuris tom. 2.1119.60

Oratio.

Oratio acuta est,quæ maximè dubitare facit 1. 402.1
Oratio affecta est, qua dicentis voluntas apparet 2.1149.20
Oratio ante oculos ponens quid in Rhetoricis 2.1172.30.& seq.
Oratio bene viuendi dux 2.1190.20
Oratio clara & prisca quæ videatur tom.2.colum.1162.30
Oratio contentiosa & sophistica tom.1.colum. 361.50.60
Oratio contracta 2.1175.10
Oratio conuoluta est, quæ circuitibus effertur 2.1169.30
Oratio dilucida quæ 2.1169.40
Oratio duobus modis vna dicitur 2.1249.40
Oratio eadem quæ 1.401.40
Oratio enuntiatiua omnis ex verbo, aut casu verbi constat 1.59.10
Oratio enuntiatiua quæ 1.59.1
Oratio & consultatio omnis in senatu, populóque,de septem propositionibus tom.2.colum.1193.40
Oratio ex nominibus & verbis constat tom. 2.1162.20
Oratio ex quibus rebus principalibus conficiatur 2.1090.20.& seq.
Oratio ex tribus constituitur 2.1094.10
Oratio facilis quæ 1.402.30
Oratio falsa vocatur quadrifariàm tom.1.colum.353.30.& seq.
Oratio institutione significat 1.58.50
Oratio mathematica affecta esse non potest 2. 1180.20
Oratio mediocris vt fiat 2.1211.1.10
Oratio faceta vt scribenda 2.1212.20
Oratio morata,eiusdémque consideratio tom. 2.1180.20.30
Oratio multa quæ 1.59.20
Oratio numerum habeat,non metrum tom.2. 1168.40
Oratio pendens quæ 2.1169.20
Oratio prolixior vt fiat 2.1211.50
Oratio prudens vt vita iucunda eligenda est 2. 1189.40
Oratio quare discreta quantitas 1.22.20
Oratio quid 1.58.40.2.1245.40
Oratio quibus absoluitur 2.489.30
Oratio quòd colligat falsum non increpanda 1.352.50
Oratio susceptiua contrariorum 1.21.20
Oratio tribus modis manifesta 1.353.20
Oratio vera non rerum causa,sed res orationis veræ causa 1.36.40
Oratio vera falsáve dicitur, ex eo quia res est, aut non est ibidem.
Oratio vitiosa plus æquo redundans tom.1. 353.10
Oratio,vna coniunctione est tom.1.59.10.& 2.210.50
Oratio vna prima enuntiatiua 1.59.1
Oratio vt breuior fiat 2.1212.1
Oratio vt ex præexistente cognitione 1.173.30
Orationis affirmatiuæ aut negatiuę veritas falsitásve non est euentuum causa 1.61.20
Orationis calumnia vt præoccupetur tom.2. 1217.30
Orationis commotæ forma 2.1168.10.20
Orationis genera quatuor 1.370.30
Orationis partes necessariæ, propositio & fides 2.1176.1
Orationis partes, propositio, & probatio, siue problema,& demonstratio 2.1175.50
Orationis secundum se quintuplex increpatio 1.352.20
Orationis vsus hominibus magis quàm corporis proprius 2.1089.50
Orationem dilucidam quæ efficiant tom.2.col. 1161.60
Orationem grauiorem reddunt inusitata tom. 2.col.1161.1.
Orationem rebus anteire 2.1190.1
Oratione solus homo animalium vtitur 2.393. 20.& 1190.20
Oratione varia vt vtendum 2.1183.1
Orationes dialecticorum,tentatiuorúmque nõ esse ad determinatum genus 1.382.20.& seq.
Orationum scriptarum recitatio vt excusetur 2.1228.30
Orationis inculpatio secundum se,& quando interrogatur,non eadem 1.351.30
Ad Orationis ornatum,inductione,& diuisione opus 1.345.1.& seq.
De Oratione tractatus 1.58.40.& sequentibus.
De Oratione dilucida tom.2.col.1213.20.& sequentibus.
De Oratione facili,difficili,& acuta 1.401.40.& sequentibus.
De Oratione pendente,ac eius contraria 2.1169. 20.& seq.
De Orationis numero tom.2.col.1168.30.& sequentibus.
De Orationis partibus tom.2.colum.1175.50. & sequentibus.
De Orationis prolixitate 2.1211.40.& sequentibus.
De Orationibus vrbanis tom.2.colum.1171.1.& sequentibus.
In oratione insidiantia vituperantur,vt vina mista 2.1 2.0
In Oratione tria requiruntur 2.1159.40
In orando cur homines exemplis, & fabulis potiùs gaudent,quàm commentis tom.2.col. 508.40

Orator.

Orator circa vitæ compositionem elaboret to. 2.col.1231.20
Orator iuuenis vt calumniam eleuat tom.2.col. 1217.1
Orator mercede conductus,vt excusetur tom.2. 1228.50
Orator qualis sit plurimùm refert ad faciendam fidem 2.1121.20
Orator quale,& vnde fallat 2.1123.40
Orator quibus in rebus versetur,& quid nouit 2.573.30
Orator senior vt calumniam declinet tom.2. col.1217.10
Orator tractandorum ordinẽ dispositionémque dispiciat 2.1231.20
Orator verba pro rerum natura accommodet 2.1231.10
Orator vt fide dignus habeatur 2.1123. 0
Oratoris,& philosophi differentia tom.2.col. 509.1.& 573.30
Oratoris futuri exercitatio 2.1231.10
Oratoris munus 2.50 .1
Oratori ars celanda 2.1161.1
Oratori cognoscendi mores ciuitatis tom.2.col. 1106.1
Oratori futuro quibus rebus sit opus tom.2.col. 1091.1
Oratori quæ calumniam ex præsenti afferte soleant 2.1216.50
Oratorem cur callidum appellamus tom.2.col. 508,50
Oratorem cur differre à Philosopho putemus 2.508.60.& 2.573.30
Oratores clamosi terrent auditores tom.2.col. 1167.40
Oratores exemplares,vel enthymematici tom. 2.col. 1091.40
Oratores indocti vulgo probabiliores tom.2. col.1149.40
Oratores nutricibus Democrates conferebat 2.1165.30
Oratoriæ rationes vt ex præexistente cognitione 1.173.30

Orbis.

Orbis vniuersus insula vna est mari circundata 2.1459.60
Orbis continentis diuisio tom.2.col.1459.60. & 2.1461.10
Orbis continentis latitudo,& longitudo tom.2. col.1461.10
Orbis pars ad Austrum & Aquilonem vergens montosa 2.556.10
Orbis terræ,hyemum,& æstatum consideratio 2.556.30.& seq.
Orbium ordinem quempiam esse, & illum ex astronomia notum esse. 1.589.1. & sequentibus.
Orbi fœtus 2.894.30
In Orchestra paleis sparsis,cur vox chori minor sentiatur 2.483.30
Orchilus inimicus noctuæ 2.169.20
Orchilus oua noctuæ exedit ibidem.
Orchomenio in agro terræ Bœotiæ talpæ habentur multæ 2.165.10
Apud Orchomenum cur pepones optimi tom. 2.col.525.50.60
In Orchomenia Bœotiæ meatus subterraneus mirus 2.1548.30
Orcinæ pisces in alto fœtificant 2.83.50

Ordeum,Ordeaceus.

Ordeum minùs competens corporibus, quàm triticum 2.526.60
Ordei farina crassiuscula 2.531.30
Ordei farina dulcis non est 2.530.30
Ordei farina potionem minùs meram apparere facit 2.530.30
Ordei farina resiccata magis constipatur,quàm tritici 2.531.20
Ordei massa longè pertrita validiùs alit quàm parum attrectata 2.527.1
Ordei massa trita cur minor,tritici maior tom. 2.528.1
Ordeacea farina pertrita,cur nigrior redditur 2.530.1
Ordeaceæ farinæ cur vltimum candidius, triticeæ primum 2.527.1
Ordeacea massa cur minor in igne videatur quàm triticea 2.528.10.& 531.1
Ordeacea massa quò pleniùs tractetur teratúrque,cur eò minùs aluum subducit, triticea contrà 2.527.50
Ordeaceo cibo cur multum temporis vti sine fastidio possumus, aliis non tom.2.colum. 528.50

Ordo.

Ordinatè cùm laboramus,& bibimus,& comedimus,naturam,viréque nostras & augemus,& seruamus 2.516.10
Ordo naturâ suauis 2.516.20
Ordo in natura rerum omnium 2.1407.1
Ordo omnis,ratio est 1.521.60
Ordine nihil eorum vacat quæ naturâ & secundum naturam sunt, ibidem.
Ordinis & numeri bona 2.994.10
Orestes & Aegisthus reconciliati in fabula tom. 2.col.1243.20
Orientis partes eminentiores, quàm Occidentis 2.547.30

Origanus.

Origanus cur musto iniecta, vinum dulce efficiat 2.526.30
Origanus calida leniter, & sicca tom.2.colum. 524.10
Origanus oculis nocet tom.2.colum.524.10.& 2.577.30
Origani & sulphuris puluisculo inspersо,formicæ suas relinquunt cauernas, alióque migrant 2.70.60
Origani mirabilis efficacia erga testudines to. 2.col.1540.40
Origani natura 2.524.10.& 2.526.30
Origanus,vide etiam Cunila

Orion.

Orion oritur ineunte autumno, occidit hyeme 2.550.1
Orion turbulentus,& inæqualis, ibidem.
Orionis exortu cur dies maximè varient flatúsque importuni moueantur tom.2.colum. 549.60
Orionis ortus morbos tollit, vel parit,iudicat, vel intendit 2.413.60
Orpheus dicit animam ferri ventis,& ex toto ingredi respiratione 1.795.30
Orphei carmina de membris ordine conficiendis 2.316.50
Orsodagnarum,quæ mordellæ appellantur,generatio 2.95.60
Ortus quæ sequitur 2.214.30
Ortus plantarum & animalium consideratio secundum Veteres 2.205.60
Ortygometra,vide Matrix.
Oryx vno cornu armatur,& est bisulcus 2.22. 20.& 2.241.10

Os,Oris.

Os animalis facilitatẽ concoquendi solùm præstat 2.221.10
Os animalis cibi inconfecti meatus est tom.2. 221.20
Os crustatorum quo situ 2.61.30
Os habentia voluptuantur,& dolent per sapores 2.71.20
Os mollium quo situ 2.57.20
Os quare rescissum animalibus tom.secundo, col.239.50
Os quo cibus recipitur commune omnium animalium 2.5.20
Os rescissum cani,& leoni 2.25.40
Os serie dentium continetur,& constat tom.2. col.237.50
Oris discrimen in animalibus tom.secundo,col. 25.40
Oris discrimina,& causæ 2.239.40
Oris forma pro muneris diuersitate,diuersa in aliis 2.239.40
Oris in piscibus discrimina 2.287.10
Oris magnitudine animalia discrepant tom.2. 25.40
Oris natura nonnullis ad robur, nonnullis ad sermonem,aliis ad vsum spirandi,& quæ peculiaris omnibus 2.239.40
Oris natura quare animalibus data 2.239.30
Oris officium 1.947.10.& 2.tom.2.colum.239. 30.40
Oris partes, palatum, & fauces tom.2.colum. 11.40
Oris situs ibidem.
Ora hominum iciunorum cur grauiùs oleant, quàm eorum qui comederunt tom.2.colum. 2.495.1
Ex ore cur halitum tum calidum, tum frigidum reddere possimus 2.587.10
Ex ore profluuium sanguinis interdum fit sine vllo dolore 2.248.40

Oscitantes.

Oscitans cur nemo aurem suam inscalpere audeat 2.582.30
Oscitanti cur oscitando sæpe respondemus tom. 2.458.30
Oscitantes in partu mulieres difficiliùs pariunt 2.295.50
Oscitantes quare minùs audire possint 2.385.50. & 2.484.40.& 2.487.10
Oscitantibus strepitus in auribus nascitur tom. 2.col.487.20

Os,Ossis.

Os capitis continuum,quod caluadicitur tom. 2.col.,4.40
Os cum spina proportione respondet tom.2.col. 2.30
Os,& quod vice fungitur ossis,pars communis est 2.38.50
Os ex elementis constare Empedocles censuit 1.794.20.& 2.208.20
Os capitis densum quo indicio 2.474.30
Os ex vacante materia 2.586.10
Os in corde bubulo 2.394.30
Os nulli circa ventrem 2.45.1
Os nullum flecti,vel findi potest 2.46.10
Os nullum per se habetur, & quare tom.2.col. 227.50
Os nunquàm fœdum reddit odorem tom.2.col. 494.1
Os omne,& quicquid gerit speciem ossis,terrenum est 2.241.60
Os pars similaris sicca,ac solida 2.217.50
Os præcisum nunquàm recrescit,nec recrescere potest 2.45.50.& 2.229.1
Os separatum officio caret 2.217.50
Os siccum,& fragile 2.330.1
Ossis cum cartilagine differentia,& conuenientia 2.229.1
Ossa ab igne resolui non possunt 2.329.30
Ossa ambiuntur membranis 2.49.20
Ossa auium,vide Auium ossa
Ossa certo augendi termino describuntur tom. 2.332.1
Ossa contegentia,& capientia 1.973.1
Ossa crurum 2.45.1
Ossa cuius gratia 2.227.50
Ossa cur carni adhibita 2.227.1
Ossa decrescunt cum corpore,& membris tom. 2.col.332.10
Ossa ex excremento seminali gignuntur tom.2. col.331.40
Ossa femorum,& brachiorum dependent à spina dorsi 2.228.10
Ossa fortiora,& robustiora,maioráque quibus animalibus sint 2.228.30
Ossa humerorum 2.45.1
Ossa laterum à spina originem ducunt tom.2. col.973.1
Ossa laterum functionem habent,vt claudant ibidem.
Ossa leonis,vide Leonis ossa
Ossa marium duriora,quàm fœminarum,& carniuororum,quàm aliorum 2.228.40
Ossa naturam neruorum requirunt tom.2.col. 394.30
Ossa non omnia medullam continent tom.2. col.2.52.40
Ossa omnia neruis ligantur,excepto capite tom. 2.col.2.43.60
Ossa omnium animalium perfecta prodeunt à natiuitate,excepto hominis sincipite tom.2. 142.30
Ossa primùm ex seminali excremento constituuntur, deinde increscunt alimento naturali 2.331.40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ossa quæ ad motum instituta 1.973.1
Ossa sanguineorum animalium quomodo differunt 2.45.20
Ossa sanguineis non viuiparis qualia tom. 2. 2.8.40
Ossa suis spoliata membranis syderantur tom. 2.49.30
Ossa tactus gratia 2.227.1
Ossa vnde consistunt 2.329.30
Ossium alia medullam habent, alia secus tom. 2.45.10
Ossium collisio, pressatio, & fatigatio vnde 2.450.1
Ossium flexuris quare inseruntur cartilaginosæ partes 2.228.10
Ossium incrementum terminum habet tom. 2.332.1
Ossium natura in serpentibus qualis tom.2. 228.50
Ossium natura necessariò animalibus inest 2. 224.20
Ossium natura quare adhibita est corpori 2. 227.1
Ossium ordo, & differentiæ 2.44.40
Ossium principium, spina dorsi 1.973.1. & 2. 44.40. & eod.tom.col.228.1
Ossibus & venis quomodo natura similis tom. 2.227.50
Ossibus partes proximæ quæ tom. secundo, col.229.10
Ossibus quæ propiùs applicantur, facilè putrent 2.51.40
Ossibus sex caput constat 2.44.50
Ossibus spissis & firmis partim nulla, partim exigua est medulla, & quare tom. secundo, col.224.30
Ossiculum in corde quoddam genus boum habet 2.31.20
Ab Osse cartilago quid differat 2.45.50

Ossifraga auis.

Ossifraga benigna est, & cœnæ gerula, probéq; fœtificat, & viuit 2.184.20
Ossifraga carniuora 2.184.40
Ossifraga marina pullum aduersus solem intueri cogit 2.184.40
Ossifraga parum oculis valet, nubecula enim oculos habet læsos ibidem.
Ossifraga pullum aquilæ iectum excipit, & educat 2.110.10. & 2.184.30.40
Ossifragæ color, & magnitudo 2.184.40
Ossifragæ consideratio, & natura 2.110.10. & 2.184.20. & seq.
Ossolæ polypi genus 2.58.20
Osphys quid 2.12.30
Osphys in posteriore hominis parte, media pars renum est, quam Galenus in descriptione humani dorsi ait esse quo loco cinguntur homines, vocarique non osphyn tantùm, verùm etiam ixin, & pars ea lumborum nomine indicatur, ideo vide in dictione Lumbi.
De Ostensione circulari, in prima figura tom. 1.144.30. & seq.
De ostensione circulari in secunda figura tom. 1.145.50. & seq.
De ostensione per impossibile in tertia figura 1.151.60. & seq.
Ostentator ineptus is est, qui pluribus se dignum arbitratur, quàm deceat tom. secundo, col. 999.30
De Ostracismo, & eius vsu tom. secundo, colum. 801.30. & seq.

Ostrea.

Ostrea, inquit Gale. penultima correpta & producta differunt. Producta est Aristoteli ad omnia testacea, vt per ei diphthongum scribatur, correpta species eius est vna, quibus respondere quidem apud nos quidam volunt concham.

Ostreæ item fœminino genere dicuntur.
Ostreæ absolutæ à saxis non mouentur tom. 2.3.40
Ostreæ in Hellesponto quo aluntur tom.2.colum 116.10
Ostreæ meatum habent excrementi tom.2. 146.30
Ostreæ sponte prouenerunt apud Rhodum insulam 2.358.1
Ostrearum discrepantiæ 2.212.10
Ostrearum genus testaceum 2.55.50
Ostrearum genus testa foris munitum, & quare 2.227.10
Ostreas nihil partis genitalis emittere quibus argumentis 2.358.1
Ostrearum origo, vbi cœnum 2.89.40
Ostreis intus nascuntur cancri albidi, & parui 2.89.60
Ostreis labra crassa 2.62.40
Ostreis testæ scabræ 2.62.30
Ostreis vbi id quod ouum appellatur tom.2. 266.10
Ostrea plantæ aquatiles 2.354.60
Ostreum, siue concha, testatorum genus tom. 2.8.10

Otium.

Otium cum pace petulantes facit 2.892.10
Otium negotij finis 2.892.1
Otium nullum seruis, prouerbium ibid.
Otij præstantia 2.899.30
Ab Otioso locus 1.207.1

Otus auis.

Otus auis tarda 2.184.10
Otus, siue auritus, dux coturnicibus cùm abeunt 2.154.50
Oti descriptio, natura, nomina, & captura tom. 2.154.60. & 2.155.1

Ouis.

Ouis abortum facit si tonuerit, & sola relinquitur 2.151.50
Ouis aliquando capite bouis nata 2.368.1
Ouis non sæuit à partu 2.471.50
Ouis plures ventres habet 2.257.1
Ouis quo argumento validior iudicatur tom. 2.153.20
Ouis sebum habet 2.50.20
Ouis lien rotundus 2.156.10
Oui à partu purgatio sequitur abundè, & qualis 2.121.50
Oui tempore coeundi indicatur purgatio tom. 2.121.40
Ouem tot morbis infestari, quot & hominem, vsu periti referunt 2.163.60
Oues Aethiopicæ vel ad duodecim, & tredecim annos vitam agunt 2.121.60
Oues anniculæ coeunt, & ferunt vterum tom. 2.86.30
Oues aquas cùm biberint, & mox inierint, nigros generant agnos in terra Assyritide agri Chalcidici 2.48.60
Oues bisulcæ 2.22.1
Oues celeri renum obesitate opplentur tom.2. 254.1
Oues coeunt quandiu viuunt, & quot pariunt 2. 122.60
Oues cornutæ in Africa, contrà in Ponto. per prouinciam Scythicam nullis cornua enascuntur 2.165.30
Oues cubant difficiliùs, quàm capræ tom.2. 171.50
Oues docentur gregari à pastoribus, facto strepitu ibidem
Oues & capræ felle carent apud Chalcidem Euboicam, parte quadam agri tom. secundo, columna 261.10
Oues flauæ redduntur ob potum aquæ Scamandri amnis 2.49.1
Oues fœminæ crassiorem reddunt vrinam, quàm mares 2.122.1
Oues gestant vterum quinque mensibus tom. 2.122.50
Oues glandibus esitatis abortiunt tom.secundo, col.162.50
Oues in Epiro egregia magnitudine tom.2. 54.30
Oues in Magnesia & Africa bis pariunt tom. 2.474.20
Oues in Syria sunt cauda lata ad cubiti mensuram 2.165.30
Oues intereunt pinguedine renum in Sicilia, agro Leontino 2.50.50
Oues itinere & labore extenuari solent tom.2. 153.20
Oues luxuriant in renibus opimandis & ideò intereunt 2.50.50
Oues maiores in Aegypto, quàm in Græcia, & quare 2.165.30
Oues mammas binas, & papillas binas habent 2.22.60
Oues meliùs valent, quàm capræ tom. secundo col.153.30
Oues partim habent fel, partim non habent & quantum in Naxo 2.261.1
Oues pinguescunt cùm gerunt partum tom.2. 122.10
Oues placidæ, & feræ 2.4.40
Oues potissimùm pinguescunt ex potu tom. 2.153.10
Oues Pyrrhicæ, à Pyrrho rege ita cognominatæ, maximæ in Epiro tom.secundo, columna 54.30
Oues quando pinguescunt pleniùs tom.secundo, col. 153.10
Oues quæ aquam salsiusculam bibunt, matiriùs coeunt 2.123.10
Oues quæ frigoris patientiores, quæ non tom. 2.153.10
Oues quibus pinguescunt 2.153.20
Oues quæ rediuos habent, pediculis vacant 2. 102.10
Oues fœcundæ 2.477.20
Oues recentes vellera molliora gerunt quàm vetulæ 2.469.50
Oues ruminant 2.202.40
Oues Sauromaticæ duro sunt pilo tom.secundo, col.388.20
Oues seui copia abundant 2.254.1
Oues somniant 2.73.50
Oues syderatione celeriter intereunt, & quare, & quomodo 2.254.10
Oues tam mares quàm fœminæ possunt per totam vitam coire 2.87.10
Oues tempus breue viuunt 2.477.50
Oues terno aut quaterno implentur coitu 2. 122.50
Oues vnde pinguescant 2.153.10.20
Oues vrbanæ & syluestres 2.210.30
Ouium abortus fit, si à coitu imber accesserit 2. 122.50
Ouium caro molli dulcique alitur pabulo 2. 469.20
Ouium cerebrum squallidiusculum tom. 2. 50.40
Ouium cubitus qualis 2.171.50
Ouium duces quot annos viuunt 2.122.50
Ouium fœtus colorem linguæ arietis imitatur 2.123.10
Ouium fœtus, & coitus 2.122.50
Ouium generi quales sunt pili tom.secundo, col 388.10
Ouium in grege quando felix, & quando infelix indicatur 2.123.20
Ouium lac quo augetur 2.153.10
Ouium mares & fœminæ qua vi generantur 2.123.1

Ouium maribus plures dentes, quàm fœminis 2.25.1
Ouium mulctra quanto temporis spatio contineatur 2.54.50
Ouium oculi aquini 2.387.10
Ouium oculi cur plus distant inter se, quàm hominis 2.468.20
Ouium partus 2.122.50
Ouium partus quo proximus intelligitur tom. secundo, col.122.50
Ouium pariendi finis 2.87.10
Ouium pastus 2.153.1
Ouium pili cur eò duriores, quò prolixiores, hominum contrà 2.469.40
Ouium pili cur hyeme non decidunt tom.secundo, col.469.10
Ouium pili summæ cuti cohærent tom.secundo, col.469.20
Ouium potus 2.153.20
Ouium proles præstantior quam senes mares, & fœminæ procrearint 2.86.30
Ouium quas lupus occiderit, pelles pediculis procreandis aptiores 2.153.30
Ouium validarum signa 2.153.20
Ouium vita 2.122.50.60
Ouibus aqua quæ commodior 2.153.20
Ouibus cucurbitam sale contractam exhibent pastores in autumno 2.153.10
Ouibus & capris cur mulgetur hac plurimum 2.466.30
Ouibus expilatis cur mollior pilus subnascitur, homini durior tom.secundo, col. 469.10. & sequentibus.
Ouibus fœtis distenta vbera pendent, quibus satis abundè est 2.153.20
Ouibus lactis copiam faciunt fabæ largiùs datæ 2.54.40
Ouibus lethale renes habere pingues, & cur to. secundo, col.253.50
Ouibus monstra magis accidunt 2.369.10
Ouibus pabuli vbertas noxia 2.50.50
Ouibus pascua ad Solis occasum spectatia, commoda sunt 2.153.20
Ouibus quando saliendum 2.123.10
Ouibus salem quare dant pastores tom.secundo, col.153.10
Ouibus sua vox ad coitum Venereum tom.secundo, col.72.40
Ouile genus amens, & stultissimis moribus, & quare 2.171.10
Ouilibus singulis singuli duces constituuntur 2.122.60
De Ouium coitu, fœtúque 2.122.40. & sequentibus.

Ouum.

Ouum à verme quomodo differt tom.secundo, col.314.30
Ouum auis vbi concipit, & eius cõsideratio tom. 2.col.105.30
Ouum auium quale 2.337.50
Ouum cartilagineorum quale 2.437.50
Ouum & animal quæ intra se pariunt tom.2. 315.20
Ouum ex fœtibus perfectis quid 2.6.40
Ouum geminum duo est oua 2.309.10
Ouum egressum statim refrigeratum, duratur 2.342.30
Ouum arenidum 2.46.40
Ouum ipsum in se suum habet discrimen tom. secundo, col.105.10
Ouum non est animatum 2.321.30
Ouum omnium volucrum duro putamine constat 2.105.10
Ouum parte superiore durius, quàm inferiore 2.342.10
Ouum perfectum cùm exit adhuc molle, egressum autem statim durescit 2.342.30
Ouum perfectum quæ edunt, & quæ imperfectum, & quare 2.341.40
Ouum piscium quale 2.111.10
Ouum polypi, id est, pompilus 2.58.20
Ouum polypi quale 2.57.60. & 2.84.40
Ouum quæ pariunt 2.314.30
Ouum siluri quantum crescit eodem die tom. secundo, col.115.60
Ouum subuentaneum quomodo fit fœcundum 2.106.10
Ouum vrinum quid 2.109.10
Ouum vrinum in columbarũ genere, cùm tria pariunt ibidem.
Oui candidum calore solidescit 2.344.1
Oui candidum gelu non concrescit, sed magis humescit 2.343.60
Oui candidum naturâ humidum caloréque animalem intra se cõtinet tom secundo, col. 341.50
Oui ex parte animal procreatur, reliquum alimentum est 2.311.40
Oui generatio à coitu, & pulli prouentus, non pari temporis spatio euenit omnibus auibus 2.106.50
Oui grandines duæ 2.106.30
Oui grandines nil ad generationem conferunt ibidem.
Oui incrementum celere, & simile vermibus 2.346.10
Oui luteum & candidum membranis inter se distinguuntur 2.344.1
Oui luteum & candidum naturam habent contrariam 2.343.50
Oui luteum gelu duratur, & coit, calore humescit ibidem.
Oui luteum terrenæ naturæ est, vt cera tom. secundo, col.343.1
Oui noa albumen, sed vitellum lac est tom.secundo, col.343.1
Oui testatorum consideratio 2.266.10
Oui vitellus, & albumen naturam habent contrariam 2.106.20
Oui vitellum pullis pro cibo est 2.343.1
Ouo ex vno animal vnum gignitur tom.secundo, col.309.10
Oua auium aquaticarum, quomodo differunt ab ouis terrestrium 2.105.10
Oua auium & quadrupedum ouiparorum sine parentis incubitu cõcoquuntur tom.secundo, col.343.1
Oua auium colore inter se quomodo differant 2.105.10
Oua auium omnia bicolora 2.337.50
Oua auium piscíumve sine mare ad generationem non perficiuntur 2.340.20
Oua auium quare parentem desiderant, quadrupedum non 2.343.20
Oua calidiorum animalium candido, & luteo sunt distincta, & plus habent candidi tom.secundo, col.241.20
Oua cartilagineorum cute molli, & vnicolora 2.6.50
Oua coitu concepta, infœcunda fiunt tom.secundo, col.106.10
Oua coitu concepta, quæ iam discreta sunt in albuminis portionem, hæc pro mare primo coeunte euadunt 2.349.60
Oua crustatorum, & mollium, pro vulua habent membranas 2.292.10
Oua gemina binis constant vitellis tom.secundo, col.108.50
Oua hypenemia qualia 2.105.50. & 2.106.10. & 2.310.30
Oua hypenemia quæ aues pariunt tom.secundo, col. 05.50
Oua in Aegypto fimo obruta pullitiem procreant 2.100.30
Oua in quibusdam vasis tepidis coniecta sponte pullos prompsere 2.105.30
Oua mollia 2.53.30
Oua oblonga, & fastigio cacuminata, fœminam edunt, rotundiora autem, & parte sui acutiore obtusa, orbiculum habentia marem gignunt tom.secundo, col.105.20
Oua pariunt nonnulla etiam infœcunda tom. secundo, col.108.50
Oua pauonia quare subiiciuntur incubãda gallinis 2.111.50
Oua perfecta auium, & quadrupedum ouiparorum 2.294.50
Oua perfecta cartilagineorum 2.345.1
Oua perfecta & imperfecta quorum tom.secundo, col.314.40
Oua piscium consistunt non solùm per coitum, sed etiam sine coitu 2.115.20
Oua cruda nequeunt circunuerti 2.457.40
Oua piscium imperfecta 2.294.40
Oua piscium qualis naturæ 2.341.30
Oua piscium quare foris augentur tom.secundo, col.346.20
Oua piscium quare parua excernantur tom.secundo, col.346.20
Oua piscium vaicolora 2.341.1.30
Oua quadrupedum eodem modo quo auium gignuntur 2.343.10
Oua quadrupedum validiora, auium verò imbecilliora 2.343.20
Oua quæ habent plus lutei 2.341.20
Oua quomodo augentur 2.340.40
Oua sponte in terra aperiuntur, & ibi de potatore Syracusano 2.105.30
Oua sua lentitia glutinant, atque intumescere non sinunt 2.463.20
Oua subuentanea an reliquiæ partus, & cuius naturæ 2.105.50
Oua subuentanea auium omnia infœcunda 2.78.1
Oua subuẽtanea cuius naturæ, & quomodo fiant fœcunda 2.340.1
Oua subuentanea principio seminali carent to. 2.321.30
Oua subuentanea quando fœcunda redduntur 2.326.60
Oua subuentanea quare fiunt 2.340.1
Oua subuentanea quare perfici non possunt, & quam virtutem animæ obtinent 2.349.40
Oua subuentanea quare zephyria 2.106.10
Oua subuentanea quibus gignuntur, & quibus non 2.326.60
Oua super verberum vulnera, & vibices confracta prohibent vlcera ne consistant tom. secundo 2.463.20
Oua testatorum nihil ad generationem conferunt 2.358.10
Oua vitello corrupto pereunt 2.343.40
Oua vncunguium sæpe vrina fiunt 2.343.40
Oua vnde deprauentur 2.343.30
Oua vrina quando, & vnde fiunt 2.343.30.40
Oua vrina quæ, & canicularia, æstate magis consistunt 2.106.1
Ouorum animalium differentiæ 2.6.50
Ouorum auium & quadrupedum consideratio 2.254.50
Ouorum concoctio 2.343.1
Ouorum cõsideratio in auibus & piscibus tom. secundo, col.349.20
Ouorum excluso celeriùs fit æstate, quàm hyeme 2.106.1
Ouorum ex cacumine aues oriuntur tom.secundo, col.345.20
Ouorum foramen 2.64.10
Ouorum generatio omnibus euenit modo eodem, sed tempora differunt 2.107.10
Ouorum incrementum tom.2.colum.105.40. & 2.333.50
Ouorum lutea cuncta in medio constituuntur, candida circiter ambiunt tom.2.colum. 341.50
Ouorum in forma discrimina 2.105.20
Ouorum omnium coloris causa 2.341.1
Ouorum omnium volucrum natura & diuersitas 2.105.10
Ouorum partus contrà quàm animalium euenit 2.342.50

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ouorum partus diuersus 2.294.40
Ouorum pluriumin patinam coniectorum, & molli igne coctorum, vitelli omnes in medium coeunt 2.106.40.& 2.431.50
Ouorum putamina humore liquescunt tom.2. 329.10
Ouorum testa ad quid 2.345.20
Ouis geminis gemini pulli excluduntur tom. 2.108.60
Ouis in bicoloribus animal originem habet à candido 2.341.10
Ouis piscium fœminarum,mares semen aspergunt,& fœcunda efficiuntur tom.secundo, col.310.40
Ouis spontaneis piscium animal generatur 2. 78.20
De Ouorum omnium auium natura & diuersitate 2.105.10.& seq.
Ex Ouo vt animal gignatur 2.295.20
In Ouo animal celerius diebus tepidis perficitur 2.343.30
In Ouo quot dierum spatio pullus generetur 2.107.20.& seq.

Ouipara.

Ouipara bifariàm sunt 2.314.40
Ouipara num dormiant incertum tom.1.colum.73.50
Ouipara quadrupeda cortice omnia muniuntur 2.8.10
Ouipara quæ dicantur 2.8.20
Ouiparæ quadrupedes,vide Quadrupedes Ouiparæ
Ouipara sanguinea 2.314.40
Ouiparorum consideratio in suis conceptibus, & seminis sparsione 2.349.10
Ouiparorum generatio quomodo fit tom. 2. 337.40
Ouiparorum ortus qualis 2.346.10
Ouiparis sexus vterque 2.75.10
Ouiparis vterus ad lumbos & prona tom. 2. 297.10

Pacta 2.1120.40
Pactum lex quædam ibidem.
Pactum an liceat mutare, Reipublicæ specie mutata 2.788.30
Contra Pacta 2.1120.60.& seq.
Pæan 2.1168.50
Pæanis duo genera 2.1169.1
Pagus quid 2.748.40
Paguri,cancrorum species 2.58.40
Palæstritarum cursus 1.929.10
Palatum oris pars 2.11.40
Palatum piscibus compluribus carnosum 2. 237.10

Palea.

Palea opimat pecus 2.153.20
Palea calida & attrahens 2.533.40
Paleæ cur fructus duros & incoctos emolliunt, maturántque,mites autem & concoctos non putrefaciunt ibidem.
Paleis in Orchestra sparsis, cur chori vox minor sentiatur 2.483.30
Pallor putredo quædam per summa corporis 2.592.1
Pallidos efficit humor cùm putrescit tom.2. 497.1
Pallores qui fiunt à rumoribus, & à laboribus, vt differant 2.1529.40
Palma manus pars 2.13.20
Palma stirpis annosa sit tom.secundo,columna 941.10
Palmæ virgula per totam latitudinem ducta, quid indicet tom. secundo, columna 587. linea.40
Palmulæ cur penè nucleo carent, quæ minutæ 2.529.40

Palmipedes aues.

Palmipedes omnes vbi viuunt 2.177.40
Palmipedes collum longius habent, & crura breuia,& quare 2.282.40
Palmipedum rostrum quale 2.240.1
Palmipedum grauiores circa aquas, & amnes versantur 2.149.50
Palmipedes aues à fluuio victum petunt tom. 2.149.30

Palpebra.

Palpebræ cur datæ 2.232.10
Palpebræ præcisæ reduci ad vnitatem nequeunt 2.12.40
Palpebris omnium maximè homo conniuet 2. 232.20
Palpebra pisces carent,insecta, & crustata tom. 2.233.1
Palpebras simul distingui, & moueri posse 2. 331.10
Palpebris quæ careant animalia 1.872.20
Palpebra inferiori ouiparæ quadrupedes conniuent 2.232.10
Palpebra cute constat 2.232.30
Palpebram geminam habent viuipara tom.2. 232.10
Palpebram superiorem quæ non mouent 2. 280.50
Palpebræ oculorum cuius rei causa tom.2.colum.231.20
Palpebræ quibus sunt, hæc conuiuendo obdormiscunt 2.73.40
Palpebras quomodo attollere non possumus 2. 331.20
Palpebras cur agitare solemus 2.588.1
Palpitatio cordis quid 1.964.1
Palpitare cor in iuuenibus cur magis soleat 1. 964.30
Palpitare venæ vniuersæ simul cum corde solent ibidem
Palpitat cor soli homini 2.149.20
Paludibus iuxta fluuios cur fieri soleant bomugi 2.543.50

Palumbes.

Palumbes frugibus viuit 2.149.20
Palumbes in genere columbaceo corpore maximo 2.85.20
Palumbes quomodo bibit 2.174.10
Palumbes quot oua parit 2.109.10
Palumbo ingluuies præposita ventriculo tom. 2.34.60
Palumbes cæcos pariunt pullos tom.secundo, col.375.50
Palumbes camporum incolæ 2.4.50
Palumbes discedunt 2.154.40
Palumbes quando gemit 2.201.20
Palumbes semper visuntur 2.149.20
Palumbes trimestres coire 2.109.30
Palumbes vere parit,nec plus quàm bis tom. 2.109.10
Palumbes viuit mare vno contenta tom.2.colum.174.50
Palumbes volant gregatim,& cùm accedunt, & cùm abeunt 2.154.40
Palumborum aliqui latent,aliqui non,sed cum hirundinibus abeunt 2.158.20
Palumbium incubitus 2.111.20
Palumbium mas citiùs fœmina moritur tom. 2.175.1
Palumbium nidulatio ibid.
Palumbium oua cuculus absorbet 2.111.1
Palumbium vita 2.109.40.& 174.60
Palumbis prosunt squallores 2.159.40
Palumbis testes exigui prius quàm coeant 2. 36.50
Palumbarius accipiter, stellaris, & pernix differunt 2.185.1
Palustria incolentes loca cur subpallidi sunt 2. 497.1
Palustribus locis cur somnolentiores efficimur 2.496.60
Pamphila Platis filia prima bombycem texuit 2.95.10
Pancratiasta quis 2.1099.10
Pancreum quare dictum 2.42.30

Panis.

Panis exiguus succurrit canino appetitui tom. 2.460.50
Panis biscoctus refrigeratus, cur minùs duritiem præ se ferat 2.528.20
Panis tostus refrigeratus cur deterior redditur 2.532.50
Panes cur vt parum triti, sic nimiùm triti rumpantur 2.529.50
Panis cur tostus durior, tepefactus humidior aliquantisper reddi possit tom.secundo,colum.531.20
Panes frigidi cur albiores, quàm calidi tom. 2.527.1
Panes non saliti,cur plus ponderent quàm saliti 2.527.20
Panes frigidi humefacti,si inuicem tangant,cur non cohæreant,calidi contrà tom.secundo, col.527.30
Panis laborant renes 2.246.50

Panthera.

Panthera semper fera 2.4.40
Pantheræ suaueolentia 2.493.50
Pantheræ domesticæ nusquam 2.473.30
Pantheræ in Asia,in Europa nullæ tom.secundo,col.165.60
Pantheræ quaternas mammas ventre medio gerunt 2.23.1
Panthera cùm venenum Pardalianches ederit, stercus hominis quærit 2.173.20
Panthera dentibus serratis 2.24.10
Pathera genere varia 2.391.60
Panthera multifida 2.22.1
Panthera quomodo alias venetur bestias tom. 2.173.30
Pantheræ cor magnum, ideo timida tom.2. 246.30
Pantheræ digiti quot in singulis pedibus tom. 2.176.40
Pantharæ odor belluis gratissimus tom.2.colum.173.30
Pantheræ captura ibidem.
Pantherarum in genere fœmina mare animosior 2.168.40
Panthera cur sola animantium suauiter olet, & non nisi bestiis 2.493.50

Papauer.

Papauer mutis appellata 2.63.50
Papaueris flos puniceus,fructus niger tom.2. 1518.40
Papauer excrementum quibus inest 2.265.40
Papauer herba grata apibus 2.194.60
Papauer in purpuris 2.89.10
Papauer siue mutis omnibus testaceis 2.60.30. & 63.30
Papaueres,pisces gregales 2.171.10
Papauerculum infantum excrementum tom. 1.142.10

Papilio.

Papilio insectum volucre 2.67.50
Papilioni antennæ ante oculos prætenduntur ibidem.
Papiliones ex erucis 2.94.30
Papilionum genera ex nullis oriuntur animalibus 2.301.50

Papi

Papilionum quoddam genus quiddam simile cartamo parit 2.94.10
Papilla pars mammæ 2.12.10
Papyrus quomodo recta, quomodo contorta absciditur 2.504.10
Paradigma, hoc est, exemplum 1.162.1.& sequentibus.
Paralogismus,id est,peruersa ratiocinatio tom. 2.col.509.60
Paralogismi 1.235.50
Paramese in heptachordo relinquebatur à veteribus 2.518.60
Paranetes,& hypates eadem videtur tom.2 col. 510.50
Parcæ tres 2.1472.10
Parcitas quid 2.1076.50
Parcus quis 2.1016.30
Pardali auiculæ consideratio 2.180.60
Pardalianches venenum 2. 73.10

Parentes.

Parentibus similes liberos gigni 2.199.20
Parentes sobolem magis diligunt, quàm diligantur vicissim tom.2.colum.712.1.& seq.& 1037.30
Parentes olim liberis rationem reddituri gubernationis 2.98.1
Parentibus liberi beneficia compensare nequeunt 2.715.10
Parentibus honorem,vt diis,liberi debent tom. 2.col.718.10
Parentes cur alia animalia statim sequuntur, alia serò 2.471.20
Parentis trium,aut quatuor filiorum immunitas 2.777.50
Parentum exempla erga liberos pernicios sima 2.914.40
Parentum similitudo quare magis in aliis animalibus,quàm in homine 2.467.1
Parentes quæ animalia occidunt 2.99.40
Parentes senes alunt ciconiæ, & meropes tom. 2.col.178.30
Parentari Tarentini quibus soleant tom.2.col. 1500.50

Parhypate.

Parhypates cantus, cantandi primordium obtinet 2.510.40
Parhypate diesi ab hypate discrepat tom.2.col. 510.50
Parhypate cur difficilè cantatur, hypate facilè, ibidem.
Parhypaten cantando cur vox rumpi non minùs soleat,quàm in nete, supremisque tom. 2.col.510.30
Pari tres species 2.148.50
Paritas & imparitas quorum sit, ciuilem philosophiam habet 2.799.20
A paribus & similiter inexistentibus locus tom. 2.col.1.308.50
Parmenidis sententia de mulieribus tom.2.col. 218.50
Parmenidis & Melissi rationes falsa sumunt,& forma sunt vitiosæ 1.414.40
Parnasus fert epipetrum quod diu viuit suspensum 2.167.30
Ex Parnaso monte,frequentissimi, amplissimiq; fluuij decurrunt 1.709.10
Parcæ miæ 2.1148.40
Paro Pythagoricus 1.476.30
Par pari non reddere vitio datur 2.563.1

Pars.

Pars quot modis dicatur 2.1326.50
Partes in loco quando potentia, & quando actu 1.462.1
Partes animæ complures iuxta potentias tom. 1.col.1.8 6.30
Partium differentiæ in animalibus tom 2.col. 1.20
Partes plurimæ affectuum qualitate differunt 2.1. 60
Partium diuersitas in situ 2.2.40
Partes animalium spiritu distinguuntur tom.2. col.327.40
Partes corporis quare distendendæ sint tom.2. col.457.30
Partes naturales hominis vnius secundum naturam disp ositæ 2.230.10
Partes animatorum 2.1352.30
Partis cuiuslibet hominis opus proprium tom. 2.col.609.10
Partes animalis non simul generari tom.2.col. 316.50
Pars summa animalis initium est 1.924.20
Partes summæ humani corporis quæ tom.2.col. 2.9.20
Partes animalis maximè necessariæ duæ tom. 2.col.2.229.50
Pars superior, & inferior animalis quæ dicatur 1.945.40
Partes inferiores cõtra quàm superiores se mouent in homine 1.933.30
Partes quæ priores, & quæ posteriores tom.2. col.1345.10
Pars infima potius,ac nobilius initium in stirpibus 1.924.20
Partes hominis interiores incertæ atque incognitæ 2.14.40
Partes omnes ex humore alimenta capiunt to.2. col.218.1
Partes molles quæ 2.1.40
Partes quæ proportione tantùm conueniant to. 2.col.1.30
Pars hominum quæ propriè 2.1347.1
Partes animalium aut compositæ sunt,aut incompositæ 2.1.20.& seq.
Partium similarium gratia est,materia elementorum 2.215.60.& sequentibus.
Partium similarium ordo discrepat tom.2.col. 217.50
Partium similarium diuisio 2.217.50
Partes similares ex dissimilaribus non conficiuntur 2.216.40
Partium similarium conditiones 2.217.60
Partes dissimilares non modò partes, verùm etiam membra appellantur tom.2.colum.1. 30.& seq.
Partes cæterorum animalium, aut communes omnium, aut aliquorum generum propriæ 2.19.20
Partes animalium, vel eædem sibi omnes,vel diuersæ 2.1.40
Partes animalium quæ vice armorum tom.2. col.76.30
Partes organicæ 2.216.30
Partes siccæ,& solidæ quæ 2.2.50
Partes animalium quæ in viris,quæ in fœminis solidiores 2.76.20
Partes superuacuæ agnationes sunt tom.2.col. 373.10
Partium excrementa 2.218.1
Pars animalis præcipua supra septum tom.2. col.178.10
Pars dextra quomodo dissidet à sinistra ex parte sanguinis 2.218.30
Pars dextra siccior,& mobilior tom.2.colum. 253.50
Pars dextra quare calidior 2.246.10
Pars inferior animalis gratia superioris est to. 2.col.318.50
Pars læua quadrupedum viuiparorum minùs quàm hominis absoluta 2.19.40
Pars prior corporis nobilior posteriore tom.2. col.247.30
Pars quæque animalis qualitate certa efficitur à natura 2.329.60
Pars sinistra humidior & frigidior tom.2.col. 251.30
Partes ad coitum delegatæ qua differunt forma 2.291.20
Partes animalium, aliis sunt simplici ratione, aliis proportione 2.253.40
Partes animalium communes quæ tom.2.col. 5.20.& seq.
Partes animalium dissimilares quæ, & cur dictæ 2.1.10
Partes animalium similares quæ, & quare dictæ 2.1.30
Partes communes exangui,& sanguineo tom.2. col.6.20
Partes communes insectis 2.67.10
Partes corporis à quo generantur tom.2.colum. 2.316.30
Partes corporis gratia alicuius sunt 2.214.10
Partes dissimilares aliquid efficere possunt to. 2.col.3 1.1
Partes dissimilares ex similaribus constant 2. 216.40.& 3 .20
Partes dissimilares ministrant actiones tom.2. 217.10
Partes dissimilares posteriores generatione similaribus 2.216.20
Partes dissimilares compositas vires habent 2.216.30
Partes eædem compluribus,sed non situ eodem 2.2.40
Partes hominis priores quadrupedibus sunt supinæ,& posteriores pronæ 2.20.60
Partes pronæ in animalibus pilosis, pilosiores supinis,in homine contrà 2.21.1
Partes sentiendi nullæ piscibus conspicuæ,præter quàm oculi 2.30.20
Partes similares dissimilarium gratia habentur 2.216.20
Partes similares necessariò habentur, & quæ 2.217.10
Partes similares priores dissimilaribus tom.2. 300.20
Partes supinæ & pronæ confusius habentur in genere auium 2.283.10
Partium affectiones quibus inter se discrepant 2 381.1
Partium dissimilarium differentiæ, partim ad officia,& essentiam, partim ad meliùs deteriùsve 2.218.30
Partium fœtus nutritio 2.331.30
Partium prioritas in animalibus 2.328.1
Partium procreationis species diuersæ tom.2. col.5.50
Partium similarium ortus,frigore,caloréve agitur 2.329.20
Pars corporis posterior carnulentior, ideò humidior,& quare 2.427.50
Partes naturâ magis numeri sortiuntur quàm totum 2.504.40
Pars media longi cuiusque & continui potissimùm laborat,si fixum manet tom.2.colum. 453.20
Partis additio toti facta 1.315.30
Partis remotio 2.326.30
Partes indeterminatæ 1.330.10
Partes nihil componere potentes tom.2.colum. 328.10
Partium destructio toto destructo tom.1. col. 329.1
Partium fines distincti 1.330.1
Particularia construere facilius est tom.1.col. 117.30
Particulare simplexsemel destruit,construit duplicitèr 1.272.30
Participatio 1.300.30

Partus.

Partus animalium varius 2.314.20
Partus animalium varietas 2.82.50
Partus araneorum 2.99.50
Partus auium quo tempore maximè agitur to. 2.col.1.104.40

Partus

Partus auium fœcundior bifariàm ibid.
Partus cartilagineorum quando 2.83.20
Partus cæteris ab homine non laborioſi tom. 2.141.30
Partus difficilior ruminantibus, præcipuè ex eruo 2.54.30
Partus & generatio piſcium lacuſtrium, & fluuiatilium 2.116.10
Partus facilis,& difficilis cauſæ quædam in hominum genere 2.376.40
Partus formicarum 2.99.30
Partus mollium, vide Mollium partus.
Partus omnibus ſecundum naturam in caput, præter naturam in pedes 2.140.60
Partus piſcium quibus menſibus magna ex parte 2.83.60
Partus qualis animalium non vnigenarum coeuntium 2.323.20
Partus quomodo fit per naturam 2.379.30
Partus ratio non eſt in habendis pedibus tom. 2.314.60
Partu exſuſculi oculi, pòſt immutantur in naturam futuram,& quare 2.383.1
Partum quæ ſequuntur 2.141.20.& ſeq.
Partus iuueniles imperfecti 2.893.40
Partu numeroſo cur alia animalia,alia non 2. 468.1
Parturigo laborioſa eſt 2.376.50
Pariunt,& educant in ſicco nonnulla aquatilia 2.145.20
Pariendi difficultas quibus mulieribus tom.2. 141.30
Pariendi difficultas vnde accidit 2.295.40
Pariendi piſcibus exitus quando maximè acceleratur 2.119.1
Pariendi tempus auibus non idem omnibus 2. 103.50
Pariendi tempus mulieribus quod 2.137.40. & ſequentibus.
Pariendi tempora piſcium ſolitariorum tom. 2.119.1
A partu quare ſæuire ſolent alia animalia, alia non 2.471.50
Paruæ ex ſquillarum genere 2.58.40
Paruiuoca quare dicuntur 2.395.50
Paruum, magnum, multum,& paucum,non eodem ſumuntur modo 2.339.50
Paruum in magno continetur, ſed non contrà 2.236.30
Paruum quod dicatur 2.1502.10
Paſſa pinguеſcunt boues 2.152.10

Paſſer.

Paſſer auis habet appendices.ſed exiguas tom. 2.36.10
Paſſer albus,ſed deprauatione generationis 2. 392.10
Paſſer cæcos parit pullos 2.375.50
Paſſer & puluerat,& lauat 2.201.30
Paſſer vermiculos petit 2.148.50
Paſſeris pennæ interdum albeſcunt per affectus temporarios 2.48.50
Paſſeri qua parte fel 2.32.1
Paſſeri ventriculus longior 2.35.1
Paſſeres rem Veneream celerrimè abſoluunt 2.78.60
Paſſerum anni quot 2.185.10
Paſſeres piſces fuſanei ſemel in anno pariunt 2.83.10
Paſſerum piſcium ingenium in capiendis piſcibus 2.186.1
Paſſeribus in genere piſcium eſt quod pariat, ſed mas deeſt 2.76.1
Paſſio quot modis dicatur 2.1325.20
Paſſio quid 1.42.30
Paſſionis ſubiectum 1.287.30
Paſſionis vox variè accepta 1.42.40
Paſſiones qualitates paſſiuas in corporibus mixtorum conſequentes tom. 1.766.30.& ſequentibus.
Paſſionum reliquarum enumeratio tom. 1. 772.40
Paſſiuæ qualitates vnde dicantur 1.29.10
Paſſiuæ qualitates, & paſſiones etiam in anima 1.29.50

Paſtinaca.

Paſtinaca piſcis pelagicus 2.155.20
Paſtinaca an pinnis careat 2.7.10
Paſtinaca non recipit intra ſeipſam prolem, & quare 2.113.20
Paſtinacæ coitus 2.79.30
Paſtinacæ ingenium in piſcibus capiendis 2. 185.50
Paſtinaca inter plana animal gignit, poſtquàm ouum peperit 2.114.10
Paſtinacam beſtiolam ſi equus deuorarit,puſtulæ excitantur,ex quibus intereat tom.2.colum.163.40

Patella.

Patella genu impoſita 1.973.30
Patella ſaxis abſoluitur, & fertur in paſtum 2. 62.40
Patella quomodo biualuis 2.265.1
Patellę quo in loco papauer habent tom.2.colum.63.50
Patellæ altera parte ſuperficiei detecta carnem oſtendunt 2.62.20
Patellæ generi venter qua parte 2.64.20
Patellæ,quæ & auis marina dicitur, qua oſtium habet excrementi 2.64.10
Patellæ vbi generantur 2.89.50
Patellarum victus 2.146.30
Patellis caput verſum in terra, & podex ſupra 2.65.40

Pater.

Pater cuius cauſa ſit 2.711.10
Pater cur filium magis amet, quàm filius patrem 2.968.40
Patrum ſimilitudo in nepotibus 2.299.60
Patris in filios regium imperium 2.710.40
Patris apud Perſas tyrannicum imperium ibidem.
Paterni ſermones, & mores legum inſtar ſunt domeſticis 2.742.20
Paternum iuſtum ab herili differre tom. 2. 667.40
Paterfamiliàs prudens in diſpenſatione rei familiaris 2.331.30
Patri mater opponitur 2.365.50
Patria etiam inculta, & aſpera dulcis Vlyſſi 2. 916.30
Patria principium eſt generationis tom. primo,col.2.20
Patrimonio ac facultatibus viuitur tom.2.colum.643.40
Patrimonia ſua alienare leges vetant tom.2. 771.40
Patroclus 2.1152.1
Paucitatis nomen quando vſurpetur tom. 2. 1501.40
Paucitas hominum apud Lacedęmonios tom. 2.777.40
Paucorum,& popularium ſeditiones, & primò quo pacto affecti ſeditiones moueant:deinde quarum rerum gratia 2.835.30
Paucorum potentiæ mutationes,& earum modi 2.843.50
Paucorum gubernationes quæ potiores, & quæ deterrimæ tom.ſecundo,colum. 868.10.& ſequentibus.
Paucorum potentiæ ſpecies ibidem.
Ad paucorum potentias præcepta tom.ſecundo,col.868.60
Pauidi vigent,& frigidi, & pallidi efficiuntur 2.462.50
Pauidus quis 4.623.60

Pauo.

Pauonis partus 2.111.40
Pauoni vropygium nullo vſui 1.930.60
Pauones inuidi,ornatus,& polituræ ſtudioſi 2. col.5.10
Pauo vigintiquinque viuit annos 2.111.40
Pauo mas dum fœmina incubat aduolans,frangit ouа 2.111.50
Pauo quando amittit pennas 2.111.50
Pauones coeunt vere, & partus breui agitur ibidem.
Pauones pariunt ouа ſubuentanea 2.105.60
Pauonia ouа, vide Oua pauonia.
Paupertas cur apud bonos potius, quàm malos eſſe ſoleat 2.563.20
Pauperibus munera aſsignanda in Democratia 2.867.50
Pauperes in magiſtratu propter egeſtatem venales fiunt 2.777.60
Pauſanias 2.844.10
Pauſonis figuræ 2.902.60
Pauſon 2.234.60

Peccatum.

Peccatum quid 2.669.20
Peccatorum diuerſitas 2.1117.10
Peccata cum ignoratione 2.669.10
Peccata per imprudentiam vt grauentur in iudicio 2.1227.20
Peccare quid 2.514.10

Pecus.

Pecora ternos fructus in Ombricis edunt tom. 2.1545.50
Pecora in Antandria,alia candorem,alia nigritiem à duobus fluuiis contrahunt tom. 2. 49.1
Pecoris verſicoloris lingua index tom.ſecundo,col.586.50
Pecus in agro Chalcidico ſine felle tom.ſecundo,col.17.20
Ad pecoris fœturam refert, ſi in coitu reſpiciat aquilonem,aut auſtrum 2.364.30

Pecten.

Pecten generis teſtati & expedis ſe mouet volatu 2.186.60
Pectines anno perficiuntur 2.89.50
Pectines aliquandiu latent in arena 2.90.1
Pectines in ſiccitatibus trahunt ruſum colorem 2.161.50
Pectines non ſemper ouum habent tom.ſecundo,col.358.20
Pectines optimi,cum grauidi 2.166.60
Pectines quando latent 2.156.30
Pectines ſeceſſu conduntur 2.156.30
Pectines ſe mouent ita,vt volare dicantur tom. 2.62.40
Pectines ſeſe concludendo tuentur tom.ſecundo,col.265. 0
Pectines ſtridere ſentiuntur 2.72.20
Pectines ſunt biualuis generis reſeratilis tom. 2.270.50
Pectines vbi oriuntur 2.89.40

Pectunculi.

Pectunculi corroduntur à quodam vrticæ genere 2.96.40
Pectunculorum genus quod 2.64.1
Pectunculis intus naſcuntur plurimi cancri albidi,& parui 2.89.60
Pectunculis teſta qualis 2.58.20
Pectunculis teſtæ pectinatim diuiſæ tom.2. col.62.30

Pectus.

Pectus hominis inter lacertos 2.tom.colum. 276.50
Pectus coſtis impoſitum eſt 2.44.60.
Pectus homini cur latum,cæteris arctum ſecundo tom.276.50
Pectus mox à collo 2.12.10
Pectus omnia animalia humano proportionatum habent 2.19.50
Pectus omnibus minus carnoſum, quàm tergum 2.245.30
Pectus quibus animalibus eſt latius, hæc ſunt ad vomitum propenſiora 2.202.50
Pectus cur in orbem formari ſolet 2.505.50
Pectus auium quale 2.281.50
Pectoris ſitus in animalibus 2.276.50
Ex pectore ſigna animi 2.1532.30

Pecunia.

Pecuniis indigent ciuitates 2.759.20
Pecunia neceſſaria ciuitatis pars 2.tom.col. 882.50
Pecuniæ in Lacedæmoniorum republica nullæ 2.779.30
Pecunia oblationum ſpecie à Dionyſio extorta 2.1060.20
Pecuniæ non habentur ſine acquirendi diligentia 2.645.1
Pecunias cur nonnulli acquirere,non impendere conſueuerunt 2.574.10
Pecuniæ nomine quid veniat ſecundo tom.col. 643.30
Pecuniæ iniuria cur maior æſtimetur,quàm honoris 2.562.50
Pecuniarum iniuria cur magis amplificetur cæteris 2.563.40

Pes.

Pedis diuiſio & partes 2.13.40
Pedes cur animalia pares habeant ſecundo tom.470.10.& 60 2.13.40
Pes multiplici oſſe conſtat
Pedes hominum multifidi, & breuidigiti ſunt 2.279.50
Pedes hominis maximi proportione ſecundo tom.col.279.40
Pede digitato multifida manibus reſpondent 2.19.40
Pedem ſiniſtrum incurſu,& ſtantes magis proiiciunt 1.925.1
Pes in cauum nititur 1.933.30
Pedes cur magis tunc rigent, cum ſuſpenſi tenentur 2.460.20
Pedes pari numero habent quæcunque ambulant 2.6.60
Pedes volucribus additi alimẽti gratia,& vt rectè ſtarent 1.974.10
Pedes nulli animalium quàm homini carnoſi 2.21.60
Pedibus blæſis cur Aethiopes,& Aegyptij ſecundo tom.col.496.1
Pedibus quare piſces careant, cum habeant volucres 1.936.20
Pedibus quæ augentur animalia eos pares neceſſario habent 1.928.1
Pedes quadrupedum inter ſe differunt ſecundo tom.col.279.10
Pedum vſus in digitatis duplex 2.tom.colum. 276.30
Pes nomen habet à pedo, id eſt ſolo 2.tom. 285.50
Pes nihil addit rationi partus ſecundo tom. col.314.60
Pedes fœminis elegantiores quàm maribus ſecundo tom.col.76.30
Pedes neruis plurimis continentur 2.242.1
Pedes priores Elephanto cuius gratia tantum 2.235.1
Pedes priores habent vice manuum genus quadrupedum digicatum, nec ſolum ponderis cauſa ibidem.
Pedes ſi exigui, manus exiguæ 2.tom.13.20
Pedum flexus 2.14.20
Pedum multitudo quare inſectis omnibus ſecundo tom.269.1
Pes oſsibus maximè ſcatet 2.tom.428.30
Pedes dexter à ſiniſtro differt 2.tom.colum. 580.30
Pedes cur potiſsimum torpent 2.457.60
Pedibus quare intumeſcunt qui cibo vtuntur vitioſo,vel fame diutina 2.414.20
Pedibus quare potiſsimum operiendos præcipiunt medici in morbis 2.429.40
Pedes carnis inopes,& nerui vberes 2.tom.col. 458.1
Pedes cur ſudant in trepidatione & non facies 2.430.30
Pedes cur minimè ſolent ſudare 2.429.40
Pedum locus frigidiſsimus ibidem
Pedum tali 2.1531.30
Pedatum genus vnam potiſsimum habet differentiam 2.209.1
Pedata & ouum & animal pariunt 2.315.1
Pedatim incedere quid 2.20.50

Pediculus.

Pediculi pueris in capillo magis,quàm viris ſecundo,tom.col.102.1
Pediculi fœminis quàm maribus plures ibid.
Pediculorum copia ex morborum generibus quibuſdam 2.101.60
Pediculis etiam cætera animalia infeſtantur 2.102.1
Pedicularis morbus vnde 2.101.50
Pediculari morbo quidam interiere ibidem.
Pediculorum copia vnde ibidem.
Pediculus piſcis 2.102.20
Pediculos quare parit aquarum mutatio 2.tom. col.416.50
Pediculis abundat puerilis ætas 2.tom.col. 417.1
Pediculus omnino iis auibus gignitur,quibus penna caudæ conſtat 2.102.1
Pediculi genus vnumquodque naſcitur è corpore ſui animalis 2.102.10
Pediculum habent boues 2.102.10
Pediculi genus marinum ſimplex,& vnum ſecundo tom.col.102.20
Pediculi iis quibus pilus, excepto aſino ſecundo tom.col.102.1
Pediculi largiores proueniunt mutatione aquarum, quibus lauantur quæ pediculum ſentiunt 2.102.10
Pediculorum coitu lendes procreantur ſecundo tom.101.40
Pediculorum genus ferum 2.101.60
Pelagiæ quando capiantur 2.89.1
Pelagiarum flos 2.88.40
Peleçanorum cibus conchæ fluuiatiles ſecundo,tom.col.1540.60
Peliadis poculum 2.1005.50
Pella cum aquila, vulpe & alauda bellum gerit 2.170.20
Pelles arietum recenter detractæ, verberũ vulneribus,& vibicibus admotæ,& oua ſuper confracta prohibent vlcera ne conſiſtant ſecundo tom.col.463.10
Penelops auis circa aquas verſatur 2.149.60

Penis.

Penis & teſtium idem eſt ſitus ſecundo,tom.col. 293.20.
Penis homini abſolutus 2.23.10
Penis in maribus conſideratio 2.tom.colum. 278.10.& ſeq.
Penis natura neruo conſtat 2.293.1
Penis iuſto maioris ſemen infœcundum ſecundo tom.col.294.1
Penis ſitus, forma & ſubſtantia 2.12.30.& ſequentibus.
Penis vnde pendet 2.293.10
Penis tentigo cur fieri poſsit 2.tom.colum. 446.30
Penis tentigo emarceſcit varicoſis 2.446.10
Penem excitum reſidere animus cogere non poteſt 2.452.20
Penis cur tendi vehementiùs poteſt concumbentibus,ſi deſiderio mingendi tenentur ſecundo tom.col.446.1
Penis menſura inſignis cur minus efferri ſeſe patitur 2.446.40
Penis vbi poſitus 2.446.30

Penna.

Penna cum ſquama reſpondet ſecundo tom. col.2.30
Pennæ omnes caule conſtant 2.28.50
Pennis quæ valeant pedibus degenerantia ſecundo tom.col.3.50
Pennæ auium nullæ per ætates mutantur præterquam gruum 2.48.50
Pennarum color vnde mutetur ibidem.
Pennæ inſectorum 2.67.40
Penna auibus qualis 2.282.30
Pennæ præciſæ non reparantur,nec ab radice, nec ab inciſura, ſed cadant eſt neceſſe ſecundo tom.49.10
Pennæ quare duriores auibus natu grandibus 2.388.50
Pennæ vnde oriuntur 2.338.50
Pennæ auibus vnde 2.448.50
Pennarum genus auis appellatur 2.7.20
Pennata auriculis carent 2.11.1
Pentathlus quæ 2.1099.10
Pepones cur optimi paluſtribus planis ſecundo tom.col.2.525.50
Percæ appendices plures 2.34.40
Percæ piſces ſaxatiles latent 2.157.20
Percarum partus 2.116.30

Perdix.

Perdix alba, ſed deprauatione generationis ſecundo tom.392.10
Perdix cito impletur,& oua ſubuentanea concipit 2.106.50
Perdix fit prægnans aura à marito flante ibid.
Perdix habet appendices 2.36.10
Perdix inter aues maximè libidinoſa ſecundo tom.col.340.50
Perdicis aſtutia cõtra venantes, & alia eius natura & coitus 2.175.40
Perdici ingluuies præpoſita ventriculo 2.34.50
Perdices coeunt cum diuerſi generis auibus ſecundo tom.col.334.1
Perdices manſueti feros ſubigunt 2.176.1
Perdices non pariunt in nidis 2.104.50
Perdices ſibi nidos non faciunt,& quare ſecundo tom.col.175.20
Perdices quando maritantur, & vtero ingraueſcunt 2.80.50
Perdices quomodo coeunt ibid.
Perdices reſouent pullos ſuos,& ducunt more gallinarum,nec eodem in loco,& pariunt,& incubant 2.175.30
Perdices ſalaciſsimæ 2.176.20
Perdices ſubuentanea gignunt,ſine coitu ſecundo tom.340.50
Perdices,vorant limaces 2.186.10
Perdicum coitus & partus 2.338.50
Perdicum oua candida 2.105.10
Perdicum teſtes tempore coitus conſpectiores 2.111.60
Perdicum vita 2.109.40
Perdicum voces loci ratione differunt 2.73.20
Perdicum olfactus exquiſitus 2.tom.col.106.50
Perdicibus teſtes exigui priuſquam coeant ſecundo tom.col.36.60

Perdicibus vox ante pugnam tom. secundo, col.72.60
Perdix colorem mutat 2.1520.60
Perdix venator 2.176.1
Perdici cur commodum porrum tom. secundo,col.486.40
Peregrini in ciuitatem alicubi attrahuntur 2.791.10
Peregrini Byſantio expulſi 2.837.40

Perfectum.

Perfectum quid 1.581.50
Perfectus ſecundum virtutem, & ſecundum vitium 2.1323.50.& ſeq.
Perfectum nihil quod ſine careat tom.primo, colum.453.1
Perfectum ſecundum finem 2.1324.1
Perfectum à perfectiori naſci ſolet tom.ſecundo,col.315.20
Perfectum in ſuperantia conſiſtit tom. ſecundo,col 393.40
Perfectio & habitus 1.328.1
Perfectiora animalia quæ 2.317.10
Perfricatione cur cætera membra pleniora euadant,venter autem ſoleat extenuari 2.451.50
Pergentes neceſſe eſſe, aut ad aliquod deueniamus quod ſit immobile:aut quod ſe moueat ipſum 1.528 10.& ſeq.
Periander Ambraciæ tyrannus qua ex cauſa delectus 2.851.40
Periandrus tyrannus 2.358.50
Pericles iudicibus ſalaria indixit tom. ſecundo,col.783.40
Pericles Areopagi conſilium inhibuit ibidem.
Periculum quid 2.1130.30
Periodus quid 2.1169.30
Periodus ſupina 2.1169.50
Periodus ex membris conſtans qualis ibidem.
Peripetia quid 2.1241.30
Periti officium quod 2.20.330
Periti ab imperitis arguuntur tom. primo, colum,371.50
Peritus quis 2.1241.30
Permutatio in omnibus ab initio tom. ſecundo,col.755.50
Permutatio per nummum vnde, & quomodo 2756.10
Permutatio antequam nummus eſſet, fuit 2.666.30
Pernæ quæ 2.451.1
Pernæ, & culinæ iis deſunt, quibus crura, & brachia 2.45.40
Perniones ex nimio humore conſiſtunt tom. 2.424.50
Pernionibus quare proſit aqua, tam frigida, quàm calida ibidem.
Perniones quare frigus tollit & facit tom.2. 424.60
Pernix accipiter,palumbarius, & ſtellaris differunt 2.185.1
Peroratio 2.1184.10
Perſarum regis in Medos, Aſſyriósque violentia 2.802.20

Per ſe.

Per ſe & neceſſariò ſunt,quæ ſub ſcientiam ſimpliciter cadunt 1.178.40
Per ſe ineſſe quid,in ratione quid tom. ſecundo,col.178.10
Per ſe in exiſtentia neceſſariò competunt tom. 1.180.40
Perſpicuum quid 1.869.30
Perſpicuitas quid 1.864.30
Perſuadent hi maximè, qui perturbationibus affecti ſunt 1.1246.30
Pertinaces qui 2.695.30.& ſeq.
Perturbationes iræ & cupiditatum, furentibus ſimiles faciunt 2.688.50
Peſtilens morbus piſcibus nullis incidit tom. 2.161.20
Peſtis facilè infertur iis,qui deprauato ſunt habitu 2.414.50
Peſtilens genus omne quare velox in arripiendo 2.459.1
Phaethon ſtella 2.1459.10
Phænon 2.1459.10
Phager piſcis propter lapidem capitis, maximè algore infeſtatur 2.160.20
φαιὸς color 2.512.40

Phalangia.

Phalangi inimicatur ichneumo tom.ſecundo, col.169.20
Phalangij aranei vbi pariunt 2.100 1
Phalangia à ſuis fœtibus interficiuntur tom. 2.100.10
Phalangia coeunt, & ex ſui generis animalibus oriuntur 2.298.20
Phalangia diu viuunt ſine cibo tom.ſecundo, col.150.30
Phalangia quomodo coeunt 2.82.1
Phalangiorum in genere fœminæ maiores ſuis maribus 2.76.1
Phalangiorum procreatio vnde tom.ſecundo, col.94.10
Phalaris auis circa aquas, & amnes verſatur 2.149.50
Phaleas Carthaginienſis legiſlator tom.ſecundo,col.771.20.
Phalerica piſcis membradas gignit tom.ſecundo,col.118.1
Phantici quod dicunt non in manu habent 2.1005.30
Phantaſia quid 2.827.50
Phantaſia ab affirmatione & negatione aliud eſt 2.837.20
Phantaſmata veluti ſenſibilia ſunt, ſed ſine materia ibidem.
Pharmacopolæ, id eſt pigmentarij tom.ſecundo,col.150.30
Pharſalia equa,vide Iuſta.
Pharſilus vrbs 2.842.40
Phaſiana pulueratrix 2.201.30
Phaſianę pediculo intereunt niſi ſe puluerent 2.102.1
Phaſianarum oua punctis diſtincta 2.105.20
Phaſis fluuius 1.709.30
Phebol inſula 2.1561.1
Pherecides de principio primo non fabulosè diſſeruit 2.1433.60
Phialia martis ſcutum 2.1173.50
Phidias ſcuptor lapidum 2.978.30
Phidiæ ſimulacrum artificioſum 2.1469.50
Phiditia Lacedæmoniorum vitioſa 2.779.1
Phidon Corinthius legiſlator 2.769.60
Philægidæ carmina 1.910.30
Philamon 2.1174.1
Philemon hiſtrio 2.1174.60
Philippus Comicus 2.789.20
Philoctetes 2.694.1
Philolaus 2.1005.30
Philolai & Dioclis ſepulchra apud Thebanos 2.784.20
Philolaus Corinthius Thebanorum legiſlator ibidem.

Philoſophia.

Philoſophia veritatis ſcientia 2.1285.30
Philoſophia alia prima,alia ſequens tom.ſecundo,col.1299.20
Philoſophia prima circa quæ verſatur tom.2. 1381.50.& ſeq.
Philoſophia prima circa ſeparabile ens, & immobile 2.1389.50
Philoſophia prima quatenus circa ens, & vnum verſetur 2.1383.20
Philoſophia prima quatenus vna de ente conſiderationem habeat 2.1385.1. & per totum tractatum.
Philoſophiæ primæ conſideratio 2.1331.30
Philoſophiæ ſpeculatiuæ tres 2.1331.10
Philoſophiæ ſpeculatiuæ finis,veritas tom. 2. 1285.30
Philoſophia & Dialectica quid differant tom. 2.1300.20
Philoſophia mentem ducem nacta omnia penetrauit 2.1457.30
Philoſophia moleſtiarum remedium tom.2. 772.20
Philoſophia opus ad otium 2.892.10
Philoſophia ingenua, cauſas intelligens, mirè iucunda 2.212.60
Philoſophiæ practicæ finis opus 2.1285.30
Phiſoſophi eſt de dignitatibus & ſubſtantia ſpeculari 2.1300.60
Philoſophandi ſtudium propter fugam ignorantiæ 1271.70
Philoſophus quodam modo fabularum admirator eſt ibidem.
Philoſophi eſt, omnibus de rebus conſiderare 2. 299.60
Philoſophi eſt,ſubſtantiarum principia,& cauſas tenere 2.1298.60
Philoſophi priores, Dialectices expertes fuerunt 2.1278.1
Philoſophus etiam de principiis ſyllogiſticis conſiderat 130.40
Philoſophus naturalis à mathematico quid differat 1.430.30
Philoſophorum priſcorum ſimplicitas tom.2. 1277.10
Philoſophus ab oratore cur differre putetur 2. 508.60
Philoſophi Thebanis præfuerunt 2.1153.20
Philoſophantes ſine virtutis actione ægrotis erga medicum inobedientibus ſimiles tom. 2.619.60
Philoſophandi omne ſtudium,& vtile,& ciuile, eſt tranſlatum Socratis philoſophi temporibus 2.208.40
Philoſophi cogitatio qualis 2.509.1
Philoſophus quæ nouit,& vbi verſatur tom.2. 573.30
Philoxenus poëta 2.1235.10
Philoxenus vulturis guttur optabat tom.ſecundo,col.1015.1
Phleus grata apibus vnde cera accipitur tom. 2.194.10
Phocas captus coagulum vomit, efficax epilepticis pharmacum 2.1545.30
Phocæna pontum ſubit victus, & partus gratia 2.155.50
Phocænæ partus,& vbi naſcitur tom,ſecundo, col.114.20
Phocylides 2.823.10
Phœdæ 2.192.20
Phœnices quomodo capiant piſces marinos 2. 161.30
Phœnices vnde dicti 2.1553.30
Circa Phœnicem piſces capiuntur mutuo ſexuum aſpectu 2.80.40
Phoicis natura 2.480.10
Pholis piſcis mucore ſuo quaſi cubili quieſcit 2.186.50
Phoxini oua ſine coitu conſiſtunt tom. ſecundo,col.115.20
Phrenes vnde dicti 2.254.40
Phrygia harmonia tom.ſecundo,col.903.10.& col.906.20
Phrynicus, cæteriq; eius ætatis muſici, cur modulandi potius ſcientiam exercuerint tom. 2.514.50
Phuca piſcis 2.115.50
Phycos purgamẽtum maris Pontici, quo piſces, & oſtreæ nutriuntur tom.ſecundo. columna 116.1

Phyſica.

Phyſica ſapientia quædam, ſed non prima 2. 1301.10
Phyſica ſpeculatiua facultas eſt 2.1330.40
Phyſicæ definitiones cum materia reddendæ 2.1389.30
Phyſicæ hypotheſis eſt,naturam principium motus eſſe 1.524.10
Phyſica nec actiua,nec factiua eſt 2.1330.30
Phyſica ſcientia à practica, & effectiua diuerſa 2.1389.20
Phyſica circa res materiæ non expertes tomo 2.1330.60
Phyſicus quatenus conſideret 2.1388.50
Phyſica conſideratio quid à Mathematica, Medica,& Metaphyſica differat 1.785.10
Phyſica temporibus Socratis deſiit tomo 2.colum.208.20
Phyſica auſcultatio tomo primo, colum. 413. & per totum tractatum.
Phyſicæ auſcultationis ſcopus tomo primo, columna 413.1.& ſequentibus

Phyſiognomonia.

Phyſiognomonia quid 2.1525.10
Phyſiognomoniæ facultas 2.1523.40
Phyſiognomoniæ regulæ 2.1526.
Phyſiognomonis,hominis potius quàm animalium ſigna contueri 2.1524.40
Phyſiognomon ex quibus generibus ſigna capiat ibidem
Phyſiognomoniam quibus modis exercere liceat 2.1523.50
Phyſiognomonum priſcorum diſciplina diuerſa 2.1523.40
Phyſiologia circa magnitudines, motum tempúſque verſatur 1.446.30
Phyſiologi eſt de infinito determinaſſe ibid.

Pica.

Pica cæcos parit pullos 2.375.50
Pica quot oua parit,& alia eius natura tom. 2. col.178.10
Pica voces plurimas commutat ibid.
Picare quidam à pica aue denominant tom.2. col.137.20
Picata cur incorrupta valeant edurare tom. 2. col.532.30
Pice cornua boum gregalium quare illinuntur 2.163.1
Pice cornua boum iuniorum illita ſi fuerint,pedum dolores non ſentiunt tomo ſecundo, col.152.20
Pictores quare flumina pallida, mare cæruleũ, & lacus candidos pingunt tomo ſecundo,colum.535.30
Pictor quid primum agit in pingendo tom.2. col.330.20
Pictores conchis vtuntur 2.90.10
Picturæ veteres rudes 2.473.40
Picturæ,ſtatuæque turpes prohibendæ tom.2. col.896.10

Picus Martius.

Picus Martius amygdalum tertio ictu pertudit 2.176.50
Picus arbores excauando ſternit ibid.
Picum Martium totos ſtipites tundendo perforare 2.1540.50
Pici Martij tria genera 2.176.40
Pici Martij lingua maiuſcula 2.176.40
Pici Martij natura 2.176.30.& ſeq.
Pici Martij nidulatio,& paſtus tomo ſecundo. col.176.50
Pietas ciconiæ,& meropum in parentes tom. 2.178.30
Pietatis in parentes fructus miraculoſus tom. 2.colum.1470.20
Piſex,harpa,& miluus amici 2.170.40
Pigargus aquilæ ſpecies 2.182.50
Piger genus aquilæ 2.180.10
Pigmenta nonnulla quare moueant ſudores fœtidos tomo ſecundo,columna 427.50

Pilus.

Pilare malum quid,& quando accidit mammis mulierum 2.1.50
Pilos quæ habeant tomo ſecundo, colum. 46. 40.& 386.40
Piloſa ſunt omnia quadrupeda viuipara tom. 2.20.60.& ſeq.
Pili congeniti & poſtgeniti 2.47.40
Piloſo capite cur maximè homo ſit tomo ſecundo,col.474.40
Pili hominis partim ſimul, partim poſtea gignuntur 2.47.40
Pili hominum altiùs inhærent 2.469.20
Pilorum ad radicem lentus humor 2.48.10
Pilos ſemper augeri 2.332.1
Pilorum natura fiſſilis eſt 2.47.1
Pili quibuſdam in morbis creſcunt tomo ſecundo,col.48.20
Pili exigui hominis, niſi in capite 2.21.1
Piloſior cur hominis pars prior poſteriore, animalium contrà 2.475.30
Pili in ſenectute,& defuncto augeſcunt, & dureſcunt 2.48.30
Pili in mento mulieris non prodeunt tomo.2. col.47.50
Pilis neque ſpadones,neque mulieres redundare poſſunt 2.472.50
Pilis oppletæ alæ,& pubes hominis tomo ſecundo.col.21.1
Pili palpebrarum non plus iuſto naſcuntur 2. 48.10
Pili in bucca & ſub pedibus vni lepori tom. 1. col.49.1
Piloſior homo ætate prouecta tomo ſecundo, col 386.50
Pili defectis augentur, ſed naſci nequeunt 2. 332.10
Piloſitas circa ventrem loquacitatem ſignificat 2.1525.50
Piloſi homines libidinoſi tomo ſecundo, colũ. 375.10.& 448.40
Pilorum diſcrimina vnde eueniant tomo 2.colum.46.40
Pili in hominum genere per ætates diſcrepant 2.386.40
Pili ex morbis cani 2.47.30
Pili operti celeriùs caneſcunt 2.391.20
Pili candeſcunt ex parte ſui poſtrema tom 2. col.47.20
Pili palpebrarum lentiſsimè caneſcunt tomo ſecundo,col.48.10
Pilos quibuſdam canuiſſe ægrotantibus,nigruiſſe etiam valetudine reſtitutis tomo ſecundo,col.390 40
Pili ex vitiligine caneſcunt 2.47.30
Pilorum color in ſenectute mutatur tomo 2. col.47.20
Pili verſicolores cutem mutant 2.48.20
Pili ex morbo,aut ætate, aut natura albi, differunt 2.392.20
Pili colorem cum cute mutant 2.332.20
Pili ex locorum varietate variantur tomo ſecundo,col.46.60
Pilis ſunt nigris homines albi 2.391.40
Pili rufi celerius quàm nigri caneſcunt tomo 2.col.391.10
Pili rufi cur nonnunquam diu maneant in corpore 2.1520.30
Pilo ſimplici qui ſint 2.387.60
Pili duri qui 2.46.60
Pili molles qui ibidem
Pili criſpi duriores rectis 2.387.60
Pili hominum ad meridiem habitantium cur duriores 2.469.30
Pili ouium cur eo duriores quo prolixiores 2. 409.40
Pili duriores natu grandioribus tomo ſecundo,col 388.10
Pilorum craſsitudinis,tenuitatiſque cauſa cutis eſt 2.387.10
Pili molles timidum,duri fortem ſignificant 2.1525.40
Pili hominum ſub Aquilonem habitantium cur molles & laſciui 2.469.40
Pilus criſpus vnde oriatur 2.387.40
Pilo criſpo ſunt Aethiopes 2.388.1
Pilo promiſſo,ſimplicique ſunt Scythæ & Thraces ibidem
Pili cõgeniti maturiùs libidinoſis defluunt, poſtgeniti celerius naſcuntur tomo ſecundo,colum.48.30
Pili palpebrarum defluunt ex veneris vſu 2. col.48.10
Pili cur equis & aſinis è cicatrice naſcuntur, non homini 2.470.50
Pilus cur ouibus expilatis mollior ſubnaſcatur, homini durior 2.469.10
Pili quare erigantur quoties inhorreſcimus 2. 462.50
Pili herinaceorum 2.47.1
Pilus fœminis,quàm maribus tenuior tomo ſecundo,col.76.10
Pilus ferarum qualis 2.388.20
Pili in mento eueniũt mulieribus ſacerdotibus in Caria 2.247.50
Pili abundantia, & hirſuties copiam indicat excrementi 2.375.10
Pili capitis primi per ætatem defluunt tom.2. col.47.40
Pili congeniti grauidis defluunt tomo ſecundo,col.137.30 137.30
Pili euulſi denuò ſubnaſci poſſunt,dum citra ætatis florem degatur 2.48.10
Pili excremento naſcuntur, ſed duri & rigidi propter gelu & frigus 2.388.30
Pili hydreleo perũcti celeriùs caneſcunt 2. 391.20
Pili mutantur vſu pabuli 2.46.50
Pili nonnulli cani oriuntur 2.391.30
Pili poſtgeniti caſtratis ante pubertatem, non exeunt:poſt pubertatem,exciſis ſoli decidunt, præterquàm pubis tomo ſecundo, columna 47.50
Pili præciſi non ab inciſura augentur tomo 2. 48.30
Pili præfecti augeri ab radice poſſunt tom. 2. col.49.10
Pili quare animalibus dati 2.133.10
Pilorum nomine quæ contineantur tomo. 2. col.8.30
Pilorum origo 2.229.30
Pilorum ortus in pube tempus homini indicat coeundi 2.85.50
Pilorum tenuitas vnde poteſt contingere tom. 2.388.1
Pilos intus in ore habet muſculus piſcis tom. 2.49.10
Pilis intecta animal intra ſe generant tom. 2. col.295.1
Pili ſiccitate oriuntur 2.442.40
Pili ex corrupto alimento 2.521.40
Pilos cute enaſci 2.470.40
Pili cur candidi oriuntur ibid.
Piloſitas qua maximè parte in animalibus 2. 475.30
Pili vnde hominibus 2.448.50.& 469.50
Pili quare non exeunt cicatricibus 2. 442.40. & 465.30
Pili neque pueris,neque mulieribus tomo ſecundo col.442.40
Pilorum erectio vnde 2.459.40
Pili rigentium cur eriguntur 2.461.40
Pili imbecilli 2.459.50
Pilus quare nunquam fœdum reddit odorem colum.2.494.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pili congeniti qui 2.445.50
Pilorum lasciuia in homine quare in capite 2.427.1.in cæteris contrà 2.477.40
Pili necessario deſluunt carentes alimento 2.446.1
Pili qui decidunt vſu veneris immodico tomo 2.col.446.50
Pilum deciduum gerentia minùs viuunt tom. 2.477.50
Pilularius, ſiue cantharus, vaginipennis tom. 2.col.67.10
Pindus mons tomo primo, columna 709.60

Pinguedo, Pingue.

Pinguedo quid 2.307.10
Pinguedo, excrementum bonitate ſubſtantiæ ſalubre 2.305.20
Pinguedo quibus ſub cute 2.330.10
Pingue habet aliquid lentitatis ibidem
Pingue inter humida commune ignis & aeris 2.223.10
Pingue leue vnde ſit 2.253.30
Pingue nec aquæ, nec terræ, ſed ſpiritus tom. 2.319.10
Pingue nullum inſectis 2.68.1
Pingue omne, exangue eſt 2.51.40
Pingue omne, calidum 2.253.50.& 262.20.& 469.1
Pinguia minus ſeminis habent quàm macilenta 2.307.10
Pinguia excrementis vacant 2.223.40
Pinguia omnia quare ſteriliora ibid.
Pingue omne denſum 2.468.50
Pingue omne, aduentitium naturæ tomo ſecundo, col.452.1
Pingue concalefactum liqueſcit, caro non 2.449.40
Pingue nunquam fœdum reddit odorem, & quare 2.494.1
Pinguia guſtu ſuauiſsima 2.528.60
Pinguedo cur locis euariat in animalibus 2.465.60
Pingue laborantium cur abſumitur, caro non 2.449.40
Pinguescunt intra carnem quibus paruus eſt venter 2.50.10
Pinguescunt omnia animalia aut intra carnem, aut ſeorſum 2.50.30
Pinguescunt quæ maximè animalia tom.2.colum.50.40
Pinguescũt potius omnia ætate prouecta quàm nouella 2.51.1
Pinguescunt tam oues quàm capræ cùm partũ gerunt 2.122.10
Quæ pinguescunt ea celeriter ſenescunt tom. 2.223.30
Quæ pinguescunt venis ſunt incertis, paruóque ventriculo tomo ſecundo, columna 246.40

Pinna.

Pinna, animálne ſit an planta, ambigitur 2.144.10
Pinna etiam dicitur in auricula 2.10.50
Pinna immobilis 2.62.40
Pinnæ cuſtodem intra ſe continent, quo priuatæ pereunt breui tempore 2.89.40
Pinnæ euulſæ viuere nequeunt 2.99.1
Pinnæ nunquam ſedem mutant, & radice innituntur ibidem
Pinnæ ſemper continent ouum 2.358.10
Pinnarum innumerabiles differentiæ tomo 2.col.7.1
Pinnarum ortus 2.89.40
Pinnis inter teſtata teſtæ ſcabræ 2.62.30
Pinnis plani piſces & caudati carent tomo ſecundo, col.7.1
Pinnis natant pedibus carentia 2.7.1
Pinnæ binæ anguillis & congris ibid.
Pinnularum in piſcibus conſideratio tomo 2. col.285.59
Pinnulæ ad nandum vtiles 1.936.30
Pinnother in pinnis 2.89.60
Pinnotheris beſtiolæ conſideratio 2.90.40
Piper ſi largè ſumitur, quare veſicam: ſi parcè aluum ſoluit 2.422.40

Pipo.

Pipo diſsider cum lutea, & quare 2.169.20
Pipo inimicatur ardeolæ 2.169.50
Pipo maior & minor inter ſe ſimiles, & ſimilem vocem habent 2.149.10
Pipo vterque culicibus gaudet ibidem.
Pari conſeri debent apud aluearia 2.194.60

Piſcis.

Piſcis ex ſanguineorum genere 2.8.1
Piſces ad glutinum conficiendum apti tom.ſecundo col.47.10
Piſces à partu requieſcunt continuo tom. ſecundo, col.119.1
Piſces an concipiant ſine mare 2.340.20
Piſces animal parientes qui tom.ſecundo, col. 114.10.& ſeq.
Piſces æſtate latére quo argumento probatur 2.157.50
Piſces audire quibus argumentis conſtat tom. 2.69.20.& 70.1
Piſces aut nullam, aut inexplanatam linguam habent 2.280.20
Piſces bibunt cibi gratia 2.252.10
Piſces bipennes ſerpentis ſpeciem referunt, & quomodo mouentur 2.286.20
Piſces carent pulmone 2.31.20
Piſces carent lacte & mammis 2.53.1
Piſces carniuori 2.150.1
Piſces carniuori plures piſces ſibi reperiunt locis, quæ algarum copia ſcatent tom. ſecundo, col.160.40
Piſces celeriter coeunt 2.293.40.& 34.1
Piſces circa Phœnicem ſexuum mutuo aſpectu capiuntur 2.80.40
Piſces complures dentes habent in lingua, & palato, & quare 2.239.20
Piſces contrectant non parato ſemine tom.ſecundo, col.293.20
Piſces cum impleri incipiunt, boni omnes ferè ſunt 2.167.1
Piſces cur pontum ſubeunt, & quãdo exeunt 2.155.50
Piſces deuoratu ſeminis non impleri & ratio 2.348.10
Piſces de Euripo Pyrrhæo enatant per hyemem foras propter frigus, excepto gobione tom. 2.186.60
Piſces dormiunt quo argumento tom. ſecundo, col.74.10
Piſces dum quieſcunt, ſola cauda mouentur ibidem
Piſces eadem ſagena plures capi ſecundo iactu, quando accidit 2.157.60
Piſces fuſanei qui Pontum ſubeunt, interdiu meant, noctu quieſcunt, & paſcuntur, niſi luna luceat 2.156.10
Piſces fluuiatiles & lacuſtres quando optimi ſunt 2.168.10
Piſces gregales qui 2.171.10
Piſces imperfecta pariunt oua tom. ſecundo, colum. 314.40.& 340.60.& 347.20. excepta rana 346.1
Piſces ineunt prælium maiores contra minores 2.171.30
Piſces in mari trabibus ſimiles, ſcutorum effigie, & alij genitale viri imitantes tom. ſecundo col.68.20
Piſces facilè intra ſua ſtabula capiuntur tom. 2.69.30
Piſces inter ſcarus ſolus ruminat tom. ſecundo, col.34.30
Piſces litorales qui 2.155.20
Piſces litorales pelagicis præſtãt, & quare tom. ſecundo, col.155.10
Piſces locis frigidis parum vigent 2.160.10
Piſces longi aquiloniis locis magis vigent tom. 2.col.160.50
Piſces mares magnam ouorum partem deuorant 2.115.30
Piſces marinos quomodo capiant Phœnices to. 2 col.161.30
Piſces maxima ex parte ex ouo gignuntur tom. 2.col.117.10
Piſces mutant loca, & qui, & quare 2.154.20
Piſces moriuntur verbaſco herba 2.161.30
Piſces nec mammas, nec genitale habent tom. 2.29.30
Piſces non capiuntur eiſdem eſcarum generibus 2.70.10
Piſces non lati, quot pinnulas habent tom.2.col. 285.60
Piſces nonnulli ex iis, qui per coitum generantur, ſponte veniunt 2.117.40
Piſces nonnulli latentes capiuntur tempore ſui receſſus 2.157.20
Piſces nonnulli lingua carere videntur, ſed aliquo modo habent 2.236.50
Piſces oberrant maximè qui carne aluntur, præter paucos 2.186.50.
Piſces odore extra ſuos ſpecus excitantur tom. 2. 70.20
Piſces olfacere quibus documentis conſtat tom. 2.col.70.10
Piſces omnes laborant quando gerunt vterum 2.118.60
Piſces omnes fœminas eſſe nequaquam hiſtoricè dicitur 2.346.50.& 349.50
Piſces omnes fœturam ſuam tempore deuorant 2.147.10
Piſces omnes locis eiſdem quibus ſunt orti, aut ſimilibus degunt 2.186.50
Piſces omnes ſerpentis ſpeciem referentes cur extra aquam diu viuere poſsint tom.2.col. 286.20
Piſces omnes ſua oua aſpergunt ſemine genitali 2.115.30
Piſces optimi locis præditis lacus commoditate 2.160.10
Piſces ouipari indicant ſemen non ex omni parte prouenire 2.31.50
Piſces ouipari qui, item viuipari 2.30.20
Piſces ouipari vbi vuluas habent 2.296.50
Piſces ouipari vigent veris tempore donec pariant, viuipari, autumno 2.187.1
Piſces pauci pariunt autumno 2.83.60
Piſces pediculis, & pulicibus infeſtantur 2.74.1.& 102.20
Piſces pelagici magna ex parte æſtate pariunt 2.119.20
Piſces pelagici qui 2.155.20
Piſces pinnis natant 2.7.1
Piſces præter branchiarum diſcrimen quomodo ab aliis animalibus differunt tom.2.col. 30.1
Piſces quando capiantur 2.171.1
Piſces quare habent pinnulas, & quare pedibus carent 2.285.50
Piſces qui candidi vocantur, oua pariunt tom.2. 115.10
Piſces qui læues appellantur, oua pariunt excepta anguilla 2.115.10
Piſces qui fiſtulam habent, ſpirant, & habent pulmonem, & piſces ſunt dicendi tom.1.col. 114.30
Piſces qui liquidiùs audiant 2.70.10
Piſces qui nec ouum, nec animal pariunt, vnde generantur 2.117.40
Piſces qui oua pariunt, veſicam & renes non habent 2.32.10
Piſces qui pontum ſubeunt, quomodo diſceſſum & mutationem ſedis faciunt tom.2.col. 156.20
Piſces quibus alga in cibo eſt, abundè paſcuntur 2.160.40
Piſces quibus auidiùs accedunt ad hamos tom. ſecundo, col.70.30
Piſces quibus menſibus, & quot pariunt magna ex parte 2.83.60
Piſces quibus partibus ſunt præditi, & quibus nõ 2.29.20
Piſces quid loco teſtium habent 2.36.30. & 80.10
Piſces quique loca habent ſibi ad incolumitatẽ commodiora 2.160.30
Piſces quòd carne veſcantur argumentum 2. 147.50
Piſces quomodo coeunt 2.348.1
Piſces penè cartilaginata reguntur tom.2.col. 273.40
Piſces quo mouent maxillam, & quare tom.2. 281.1
Piſces ſanguinem ſuum odorari dicuntur tom. 2.70.30
Piſces ſaxatiles conduntur ſolùm hyberno tempore 2.157.40
Piſces ſaxatiles, vide Saxatiles piſces.
Piſces ſenectute vitiantur 2.168.1
Piſces ſemen emittunt, mari non in branchiis accepto 2.293.40
Piſces ſaxatiles omnes littorales ſunt tomo 2. col.155.20
Piſces penè omnes ſerratis dentibus tom.2. colum.257.30.& 280.40. excepto ſcaro 259.20
Piſces ſolitarij pariunt in vere 2.119.1
Piſces ſpinam habent qui oua pariunt tom.2. col.128.50
Piſces ſquama tecti omnes oua pariunt tom.2. 115.10
Piſces ſquamati deteriores ferè omnes cum vterum gerunt 2.168.1
Piſces ſunt magna ex parte ſuauiſsimi cum latent 2.157.30
Piſces ſtibus carent 2.35.50.& 80.10
Piſces vbi pariunt 2.115.40
Piſcium ventris & inteſtinorum ratio tomo 2. 34.30
Piſcium actiones 2.155.10
Piſcium ægrotatio quo indicio 2.161.10
Piſcium alia latent in arena, alia in luto, ore tantùm detecto 2.157.40
Piſcium alij ab alto deſcendunt ad litus, & contra, & quare 2.155.10
Piſcium alter alterum ſui generis edit, excepto mugile 2.147.10
Piſcium auditus, olfactúſve nullum membrum manifeſtum 2.69.20
Piſces ſenſum guſtus habere 2.69.10
Piſcium branchiæ euariant multitudine & qualitate 2.286.60
Piſcium captura qua parte agitur 2.147.50
Piſcium captura quomodo fit 2.69.30
Piſcium capiendorum modi à quibuſdam 2. 161.10
Piſcium coitus 2.79.50
Piſcium conceptus magna ex parte agitur verno tempore 2.84.10
Piſcium cordis ſitus & quò vergit mucro tom. 2.245.40
Piſcium cutis differentiæ 2.288.30
Piſcium dentes adunci quare 2.239.30
Piſcium differentia ſexus 2.115.20
Piſcium differentiæ penes gregatim degere, vel inimicè 2.171.0.& ſeq.
Piſcium diuerſa genera an inter ſe coeant 2. col.114.1
Piſcium & auium generationes quomodo differunt 2.145.30
Piſcium fluuiatilium, & lacuſtrium morbi 2. col.161.20
Piſcium fel vbi 2.260.50.& 261.10
Piſcium fœminæ maiores ſuis maribus tom. 2.76.10
Piſcium fœminas maribus eſſe viuaciores quo argumento conſtat ibidem
Piſcium fœtus 2.419.1.& ſeq.
Piſcium genus branchias habet ſibi proprias 2.286.40
Piſciũ genus collo caret, vt pulmone 2.242.30
Piſcium genus fluuiatile & lacuſtre peſte immune, ſed nonnullis morbi incidunt proprij 2.161.20
Piſcium genus magna ex parte annis pluuiis bene viuit 2.156.60
Piſcium genus omne ſanguinis particeps tom. 2.50.20
Piſcium genus mutilatius quàm auium tom. 2.285.30
Piſcium genus omne ouiparum 2.346.20
Piſcium genus omne vorax & guloſum tom. 2.col.257.60
Piſcium genus pluuiis gaudere quo indicio 2. 160.1
Piſcium genus quare perfœcundum tomo ſecundo, col.341.1.& 346.30
Piſcium genera quo tempore in cibum præſtantiora redduntur tom.2.colum.166.60.& ſequentibus
Piſciũ generatio ex ouo, & auium, quomodo differunt, & conueniunt 2.112.20
Piſcium in genere nonnulla mare vidua, ſexu vno fœmineo formantur 2.77.60
Piſcium in genere nonnulla nec mares, nec fœminæ gignuntur 2.77.0
Piſcium in genere ſunt quæ oua ſine coitu concipiant, ſed infœcunda omnia 2.347.40
Piſcium in vteri geſtatione differentia tom. 2. col.128.50
Piſcium lacuſtrium & fluuiatilium partus & generatio 2.116.10.& ſeq.
Piſcium lingua qualis 2.30.10
Piſcium mares ſuis fœminis cibo ſunt præſtantiores, excepto ſiluro 68.10
Piſcium marinorum & fluuiatilium ingenia pro commodioris vitæ ratione tom.2.colũ. 185.40
Piſcium maxima pars conſummatur mare, & fœmina 2.115.20
Piſcium natura frigidior 2.340.1
Piſcium nonnulli iecur bipartitum habere videtur 2.250.30
Piſcium nullus pulmonem habet, & quid vice illius 2.249.1.& 259.40
Piſcium oculi quare lubrici 2.233.10
Piſcium oris diſcrimina 2.287.10
Piſcium oua non perficiuntur ad generationem ſine mare 2.340.20
Piſcium oua non ſunt candido, & luteo diſtincta 2.341.10
Piſcium oua vnicolora ibid.
Piſcium ouis ſpontinis animal generatur tom. 2.col.78.10
Piſcium ouiparorum coitus minus patet, & quare raro cernitur 2.80.30.& 81.1
Piſcium ouiparorum pars more vermium augetur 2.90.50
Piſcium ouiparorum partus 2.115.10
Piſcium pars plurima gregalis, nec vllus grex duce caret 155.40
Piſcium parti maximè imbres æſtiui commodiores 2.160.10
Piſcium partus & coitus apud Lesbum inſulam, & marium & fœminarum circa coitum congregatio 2.187.10
Piſcium plani arena ſeſe occultant, vt dormiant 2.74.30
Piſcium qui ſpinam continent, & qui non 2. 45.20
Piſcium qui ex limo, vel arena, vel ſpuma oriuntur, conſideratio 2.117.20
Piſcium robur totum in dentibus ſitum tom. 2.239.10
Piſcium ruminalis qui 2.202.50
Piſcium ſenectus quæ indicatur 2.168.10
Piſcium ſola ſquatina mutat colorem tomo.2. col.187.30
Piſcium ſquamatorum oua qualia tom.ſecundo, colum.315.40.& ſeq.
Piſcium ſebum quale 2.50.30
Piſcium ſtomachi conſideratio tomo ſecundo, col.257.40
Piſcium venter iuxta os poſitus 2.147.40
Piſcium victus 2.145.10.& ſeq.
Piſcium genus vnifore potiſsimum rigore indu ratur, & interit 2.162.1
Piſcium vuluæ diuerſitas & forma tomo ſecũdo, colum.112.10
Piſcibus acceleratur pariendi tempus, vbi vermiculi nati in ventre fuerint tomo ſecundo, col.119.1
Piſcibus anni ſicci incommodi 2.159.40
Piſcibus bene cedit, quando hominibus, annus 2.160.10
Piſcibus cauda quomodo euariat 2.285.1
Piſcibus dum coeunt, ſemen non eſt concoquendum 2.293.50
Piſcibus eiſdem ſed non eiſdem in locis nec coeundi ferendi vt idem tempus, nec fœtificandi, nec proficiendi tomo ſecundo, columna 119.60
Piſcibus lien quare exiguus 2.251.20
Piſcibus lingua extrema tantum diſcreta tom. ſecundo, col.237.20
Piſcibus lingua imperfecta, & incerta, & an omnibus ſit 2.69.10
Piſcibus meatus ſeminis talis totus qualis hominibus 2.293.60
Piſcibus menſtrua nulla 2.340.1
Piſcibus palpebra nulla, & quid vice illius 2. 233.1
Piſcibus nonnullis venter procidit dum cæteros inſequuntur tomo ſecundo, columna. 32.60.& 247.40
Piſcibus nulla membra dependent 2.285.50
Piſcibus os reſciſſum 2.30.20
Piſcium palatum quale 2.237.10
Piſcibus peculiare appendicum agnatio tomo ſecundo, col.34.40
Piſcibus Pontum ſubeundi, & exeundi affectio qualis 2.155.40
Piſcibus quibus nullæ omnino pinnæ tomo ſecundo, col.286.1
Piſcibus ſentiendi partes conſpicuæ nullæ præterquam oculi 2.30.20
Piſcibus ſquama idem, quod auibus penna 2. col.211.40
Piſcium genus totum ouiparum tomo ſecundo, col.346.40
Piſcium plura genera maritimis lacubus prouenire 2.155.30
Piſces mares omnes ſemen genitale habẽt præter anguillam 2.117.20
Piſcium oua vt à mare fœcundentur tomo ſecundo, col.115.30
Piſcium auiũmque idem ortus ex ouo tomo ſecundo, col.112.20
Piſcibus affluentia eſt ſeminis genitalis tempore fœtus 2.113.30.& ſeq.
Piſces vocis expertes quomodo ſonent tom.ſecundo, col.72.1
Piſces quare voces non fundant tom.1.colum. 813.20
Piſcibus paucis gula eſt, eáque exigua tom. ſecundo, col.32.40
Piſces ſpiritum extrinſecus non hauriunt tom. 1.652.60
Piſces & oſtrea vt ſpirent, Diogenis Apolloniatæ & Anaxagoræ ſententia tom.1.col.652.10
Piſcium genitales meatus maris & fœminæ vt differant 2.113.40
Piſcibus teſtium vice meatus 2.36.30
Piſces Acheloi fluuij branchiis ſonitant tomo 1.col.812.50
Piſces qui nunquam capiuntur niſi temporibus certis 2.157.10
Piſces ſaxatiles coniugatim latent 2.157.20
Piſces ſaxatiles bis pariunt 2.83.10

Universidad de Do
Bibli

piſces nullam habentes veſicam qui tomo ſecundo,col.472.60
Piſciculi fœcundiſsimi 2.294.40
Piſciculi in Helleſponto quo nutriuntur tom. 2.116.1
Piſciculi quare ſeruari poſsint 2.160.60
Piſciculorum circa Babyloniam induſtria in venatione 2.1545.10
Piſcationis modus apud accolas Ponti tom. 1. col.707.20
Piſcatores factam injuriam retium æquo animo ferunt quam ob cauſam 2.563.1
Piſcatores marini omnes cur rufo ſunt colore 2. 591.20
Piſcatoribus lupi familiares vbi tomo ſecundo,col.185.30
Piſiſtratus ad tyrannidem vt peruenerit tom. 2.841.10
Piſiſtratus bis tyrannide pulſus 2.858.60
Piſtores ordei cur imbecilli ſiant, & deſtillationibus obnoxij,tritici vero,corpore ſint bene habito 2.531.10
Pittacus legum conditor 2.784.40
Pittacus Mitylenorum tyrannus homo obſcurus tomo ſecundo,columna 803.60.& ſeq.

Pituita.

Pituita excrementum 2.445.40
Pituita frigida 2.419.40
Pituita ſalſa quibus cõficitur naturis 2.448.30
Pituita excrementum alimenti primi tom. 2. col.304.10
Pituita pars communis in animalibus tom.2. col.38. 60
Pituitoſis quando raucitates & deſtillationes 2.415.40
Pituitoſi quare ſani æſtate ſicca,& autumno 2. 415.60
Pituitoſis morbis cur libibo immodica proſit 2.423.50
Placendi ſtudioſus quis 2.1019.10
Placidum inter & difficilẽ habitus medius amicitiæ ſimilis 2.654.30
Placidi ciuiliter multis amici 2.736.50
Planctæ inſulæ 2.1549.50
Planetæ ſeptem 2.1459.10
Planetarum ſitus ibidem
Planetarum motus 2.1459.1
Planga genus aquilæ 2.182.60
Planorum cartilagineorum coitus 2.79.50
In planis cur laborioſius incumbamus quàm in concauis tomo ſecundo,colum.451.20

Planta.

Planta creata propter animal tomo 2. colum. 755.1.& 1561.1
Plantæ generatio duo requirit, materiam & locum 2.1571.10
Plantæ in arenis cur non ſiant tomo.2.colum. 1571.60.
Plantarum mater terra,Sol pater 2.1560.20
Plantarum ẽ terra generatio qualis 2.1572.10
Plantæ in niue nonnunquàm proueneruntꝫ 2. 1571.20
Plantarum generatio in locis variis tomo 2. colum.1572.20
Plantæ vt ad ſuperficiem aquarum naſcantur 2.1571.60
Plantæ quare vt plurimum in montibus naſcantur 2.1571.60
Plantarum munus generatio ſeminis eſt tom. 2.312.10
Plantarum incrementis cauſam non debitam aſſignauit Empedocles tomo primo,col.805.1

Plantarum, Anima, vita, ſenſus.

Plantæ viuunt, & aluntur tom.1.colũ.969.50
Plantarum genus primum ab animantium genere 2.143.40
Plantarum principium anima quædam tom. 1.796.50
Plantæ quare viuere dicantur 1.800.60
Plantæ num ſpiritum habeant 2.1559.40
Plantæ,animalia iuxta Anaxagoram tom. 2. 1537.30
Plantæ & animalium alimentum 2.1559.30
Plantæ intra ſe ſexum maris ad fœminam habent 2.352.50
Plantis mentem & cognitionem Democritus & Empedocles tribuerunt tom.ſecundo,colũ. 1557.60
Plantas deſiderio duci,ſentire & affici, qui aſſerant 2.1557.20
Plantas appetitu duci iuxta Platonem tom. 2. 1557.30
Plantas nec appetitum,nec ſenſum habere probatur 2.1558.10
Plantarum quædam in aliam ſpeciem tranſmutantur 2.1565.40
Plantarum figuræ in quantitate & natura ſeminum 2.1575.40
Plantarum in ſuis partibus differentia vt cognoſcatur 2.1562.40
Plantarum diuerſitas pro locorum differentiis colligenda 2.1564.10
Plantarum ſurſum,deorſumque ſimul tendentium cauſa 2.1575.30
Plantis ſuprà & infrà ſolum competunt tom.1. 578.50
Plantarum incrementum per radices tom.2. 325.50
Plantis figurarum tres modi 2.1575.10
Plantæ diuerſitas in ramis 2.1575.50
Plantæ radix vitæ cauſa 2.1563.1
Plantarum radices vt diuidantur 2.1561.50
Plantæ quædam ſine ramis & foliis 2.1563.10
Plantarum fructus diuerſi 2.1564.30
Plantarum flores,fructus & folia iuxta tempus diuiduntur 2.1562.10
Plantarum quare aliæ facilius, aliæ frequentius fructificant 2.1576.10
Plantæ minores,fertiliores interdum tom. 2. 339.1
Plantarum munus vnicum ſibi ſimiles alteras facere 2.144.20
Plantarum acrium cur ſemina acriora ſint quàm radices & folia 2.521.20
Planta ſomno cur non indigeat 2.1560.60
Plantæ motum ex ſeſe non habent 2.1558.60
Plantarum morbi & ſenectus 2.1561.10
Plantarum colores vnde fiant 2.1576.30
Plantis omnibus communis viriditas tom. 2. 1575.1
Plantationis tempus 2.1566.1
Plantarum inſitio duplex 2.1565.1.& ſeq.
Planta quælibet quatuor indiget 2.1573.20
Plantæ effœtæ fiunt 2.339.50
Planta pedis pars media 2.13.50
Planta caret excremento, & vbi vita eius conſiſtit 2.167.30
Planta pedis pleniuſcula verſutos indicat tom. 2.13.50
Plantæ nonnullæ viuunt diu abſolutæ tom.2. 267.10
Plantæ omnino motu eodem omnem annuum afferunt fructum 2.302.1
Plantæ paruæ fœcundiſsimæ 2.294.40
Plantæ pingues fronde perpetua virent tom. 2.389.1
Plantæ quare iterum frondem recipiant tom. 2.389.40
Plantæ quæ adferunt plurimum fructus tom. 2.170.60
Plantæ quomodo alantur 2.221.20
Plantæ ſemen afferunt 2.311.30
Plantæ terræ incolæ 2.355.10
Plantarum aliæ ſemper frondent,aliæ frondem amittunt 2.388.50
Plantarum genus vbi oritur 2.354.50
Plantarum quæ ſponte oriuntur conſtitutio cui ſimilis eſt 2.356.40
Plantarum radix vim obtinet oris, & capitis 2.275.20
Plantis non eſt ſexus 2.11.30
Plantæ calidæ,& ſiccæ natura 2.494.10
Plantæ tenellæ coeunt facilius 2.581.50
Plantæ emergentes quomodo attollunt lapides 2.484.30
Plantarum nonnullæ cur fructu vacent cum florem habeant 2.520.1
Plantis peremptis cur humor non putret tom. 2.col.404.20
Plantæ odoratæ cur vrinam ciere poſſunt tom. 2.col.493.1
In plantis ſæpe planta alia naſcitur 2.1573.50
In plantis omnibus calor & humor naturalis 2.1561.20

Platea.

Platea gregalis 2.155.1
Plateæ migrant de Strymone ad Iſtrum, proléque ibi faciunt 2.154.10
Platearum volatus ibidem.
Platearum fluuiatilium paſtus 2.177.1

Plato.

Plato duo infinita facit 1.446.60
Plato ſolus tempus cum cælo ortum,cælúmque factum eſſe aſſerit 1.52.20
Platonis diſciplina 2.1277.20
Platonis legibus quæ propria 2.784.30
Plato fuit melancholicus 2.567.40
Plato quòd Reſpublicas in quinque ſpecies digeſſerit libro de Repub. 2.818.30
Platonis Reſpublica, quæ & Socratis ſecunda Reſpublica dicitur 2.768.10
Platonem de generatione & interitu non ſufficientem determinationem executum eſſe 1.638.10
Plebis ſpecies quæ 2.815.30
Plenilunium quando nobis apparet tom.2.col. 500.20
Pleniluniis noctes tepidiores,vnde oua creſcunt teſtatis & huiuſmodi 2.
Floratus puerorum non cohibendus tom.2.col. 895.30
Plumbi apud Indos mira vis 2.1644.40
Plumbum in aqua non liqueſcit 2.445.10
Plumbum quare calidius quàm lana tom.2.col. 462.30
Plus 1.42.30
Pluris & minoris modi vnde & quales, tom.1. col.48.30
Plura infinito participant 2.510.1

Pluuia.

Pluuia & ros idem 1.705.20
Pluuiæ cauſæ 1.703.40.& ſeq.
Pluuiæ aquæ æſtate, non hyeme,in Arabia,& Aethiopia mittuntur 1.707.30
Pluuia,vide Imber
Pluuia quibus bene eſt,& quibus nocet tom.2. col.159.60
Pluuij anni auibus incommodi,& quare tom.2. col.159.40
Podagra laborant equorum gregales, tom.2. col.163.10
Podagra tentantur boues gregales tom.2.col. 163.1
Podagra tentati canes pauci euadunt,tom.2.col. 162.60
Podex nonnullis beſtiis coaluit 2.373.30

Poeſis, Poetica.

Poeſis omnis imitatio eſt 2.1233.40
Poeſis vniuerſalia ſpectat 2.1240.20

Poeſis hiſtoria ſapientior, & præſtantior quare ibidem
Poetices à duabus cauſis origo 2.1235.40
Poetica etiam eſt vel verſatilis ingenij viri, vel furore perciti 2.1246.30
Poeticæ facultates tribus inter ſe differunt tomo ſecundo,col.1233.40
Poetica dictio non orationi accommodata 2. col.1161.60
Poetica dictio grata 2.1161.30
Poeticum peccatum duplex tom.2.col.1255.10

Poeta.

Poeta vt vniuerſale conſiderare debeat tomo ſecundo,col.1246.40
Poetæ ſecundum metrum appellantur tom.2. col.1234.30
Poetæ à natura inſtructi 2.1246.30
Poetæ poemata ſua amant 2.722.10.
Poetæ multa mentiuntur 2.1272.10
Poeta Maracus Syracuſanus præſtantior cum inſaniret tomo ſecundo,colum.569.50

Pœna.

Pœna & vltio quid differant 2.1110.60
Pœnæ medicamenta quædam 2.618.50
Pœnæ & caſtigationes inobedientibus conſtituendæ 2.741 50
Polenta expaſtatur 2.542.10
Polentis cruſtula ſit,vetula nomine tom.ſecũdo,col.330.1
Politica & œconomica quomodo differant, & conueniant inter ſe,& quis earum ſit ordo 2. col.909.20
Politicæ diſciplinæ finis quod cæterarum facultatum finibus ſit præſtantior tomo ſecundo, col.799.10
Pollex quare breuis 2.276.10
Pollicis flexus 2.13.30
Pollutio & maribus,& fœminis,& adoleſcentibus,& quod vitium 2.313.60
Polus qui nobis apparet ſurſum eſt, alter deorſum,quódque hæ differentiæ in aliis orbibus à primo contrà ſint aſsignandæ tomo primo,colum.578.40.& ſeq.
Polycratis opera circa Samum 2.755.20
Polybius medicus 2.40.10
Polycletus ſtatuarius ſapiens omnino, tom.2. col.678.30
Polycritus rerum Sicularum ſcriptor, tom.2. col.1551.1
Polynices ſepultura 2.1116.50
Polyonyma tomo primo,colum.259.20

Polypus.

Polyporum genera plura 2.58.10
Polyporum coitus 2.81.10.& 258.10
Polypi fœminæ à maribus quid differant 2. 57.50
Polypi vt ex ouis ruptis excerpant 2.92.50
Polypus vbi ouum edat ibidem
Polypi ouum quale 2.84.40
Polypus oua fouet ibidem
Polypus animal fœcundum ibidem
Polypi quid diſcrepent ab aliis mollibus tom. 2.56.60
Polypi caput quale 2.56.50
Polypus brachiis ſuis vt manibus & pedibus vtitur 2.56.40
Polypi alueus paruus 2.273.1
Polypi & ſepiæ aquam per cauum reſpuunt 1. 960.10
Polypi odori eſcarum adhæreſcunt tenaciter 2.71.1
Polypi fugantur pulicaria herba, ibid.
Polypus atramentum fundens 2.56.50
Polypus colorem mutat 2.187.30
Polypi promuſcide carent 2.273.10
Polypus qualis œconomus 2.187.20
Polypus nauta 2.188.1
Polypus in ſiccum exit 2.187.60
Polypi cibus 2.147.1
Polypus cùm metuit atramentum fundit,ſed de nuò accreſcit cùm amiſit, tomo ſecundo,colum.187.20
Polypus & pinnis & pedibus natat 2.7.10
Polypus ſiſtulam ante alueum poſitá gerit, qua mare tranſmittit 2.56.40
Polypus quando coit,parit,& latet tomo ſecundo,col.84.40
Polypus ſepio caret 2.227.30.& 264.20
Polypi alueus caput tantum vocatur, tomo ſecundo,col.272.40
Polypi brachia quantum magnitudinis capiunt 2.57.1
Polypi caput cartilagine propè conſtat, tom. 2.57.50
Polypi caput quandiu viuit, eſt prædurum 2. 56.50
Polypi dorſum 2.56.40
Polypi genus vnum quoddam ſimplici inſpergitur acetabulo 2.273.30
Polypi membrum guſtus quale 2.238.10
Polypum ſe ipſum eſſe,falſum 2.147.1
Polypi aſſati naſsis apponuntur capiendorum piſcium cauſa 2.70.30
Polypi à congris ſuperantur 2.1 6.50
Polypi ſuperiores locuſtis ibidem
Polypi conchis inditi iuxta terram paſcuntur,& quare nudi capiantur 2.58.20
Polypi non gignuntur in Euripo 2.187.1
Polypi præſtant cibo grauidi 2.167.1
Polypi vbi atramentum habent 2.264.1
Polyporum cubilia quo argumento deprehenduntur 2.147.1
Polyporum genus vt plurimum biennio viuere non poteſt,nam tabi obnoxium: & alia eius natura 2.187.40
Polyporum pedes 2.272.50
Polyporum pedes ad nandum, & ad ambulandum vtiles 2.273.1
Polyporum venter 2.263.50
Polypis nihil ſolidum intus 2.57.50
Polypuli modo aranearum exerpunt ouis ruptis 2.92.50
Poma cur non ita prius vt pòſt eſitata replent 2. 531. 40
Pomorum genus calidum & humidum cauſa ſuæ generationis eſt 2.532.50
Pomorum genus cæteris eſculentis longe grauius tomo ſecundo columna 531.40

Pomilio.

Pomilio quid tomo ſecundo,columna.274.40
Pomiliones ſomniculoſi ſunt 2.896.30
Pomilio,vide Pygmæus
Pomilionis formam gerunt omnia animalia, excepto homine 2.274.40
Pomiliones inter viros quare mente deficiunt 2.275.1
Pomilionum cauſæ 2.467.30
Pondera corpori extrinſecus appoſita laboriоſiora ſunt quàm membra 2.450.10
Pontifices maximi tomo ſecundo, colũ.862.20

Pontus.

Ponti deſcriptio 1.1560.50
Ponti aer craſſus & albidus 2.535.20
Pontus caret aſinis 2.164.20
Pontus piſcibus vberior, & commodior quare 2.155.40
Ponti aqua dulcior ibidem
Ponti aqua melior ibidem
Ponti incolæ quare pilo promiſſo 2.388.1
Ponti piſces citò adoleſcunt 2.119.50
Pontum nulla bellua ſubit piſcibus malefica, excepto delphino & phocæna 2.155.50
Pontus quare in lacus ſpeciem tranſit tom.2. 535.20
In Ponto cur æſtus,& frigora intentius ſiant 2. 544.60
In Ponto neque mollia, neque teſtacea animalia 2.165.20
Poples 2.13.50
Poples neruorum ſumma pars tom.2.47.50

Populus.

Populus optimus ex agricolis 2.864.50
Populorum interneciones,& migrationes incõpertæ nobis 1.711.30
Popularis ſtatus,aut paucorum potentia quibus ſeruentur,præcepta tomo ſecundo, colum. 848.20.& ſeq.
Populi rempublicam,& quanque inſtitutionem publicè elegantius fieri tomo ſecundo,col. 897.20.& ſeq.
Populus arbor nullum ſemen adfert tomo ſecundo,col.305.20
Porci,vide Sues.
Porcellorum qui præſtantiores 2.87.40
Pordoſelenæ via interiacet, cuius vltra alterum latus gignitur catus,circa alterum gigni non poteſt 2.165.10
Porphyrio,vnus auium bibit morſu tomo ſecundo.151.40
Porphyrio longitudine vtitur prolixa pro amplitudine gulæ & ingluuiei tomo ſecundo, colum.35.10
Porrum cur aquam ſalſam recuſat tom.2. col. 519.50
Porrum cur profit ad vocem ſonoram,item perdici 2.486.40
Porri lentitia fauces detergit, ibid.
Portæ iecoris,vide Iecoris portæ.
Portenta quæ dicuntur 2.372.1
Portulaca cur dentium ſtuporem tollat tomo 2.420.38
Porus,id eſt tofus lapis vnde ſit tom.2.col.52.1

Poſitio.

Poſitio quid 1.175.40.& 242.1
Poſitio omnis problema eſt,non contrà tom. 1.242.20
Poſitio iiſdem redditur quibus & locus tom. 1.652.1
Poſitio inopinabilis duplex 1.350.40
Poſitionis triplex differentia 1.348.40
Poſitus quid 1.47.10
Poſſeſsio vnde ſit ſumenda 2.909.50
Poſſeſsio in iudiciis tenenda poſsidenti,donec iudicatum ſit 2.565.1
Poſsibile 1.267.20
Poſsibile & impoſsibile 2.1144.40
Poſsibilis,impoſsibilis,& neceſſarij ratio tom. 2.col.1095.1
Poſterius quomodo capi debeat tomo ſecundo,col.507.30
Poſteriora,quorum gratia homœomera ſunt,& ipſorum organa notiora ipſis eſſe tomo primo,col.778.50.& ſeq.
Poſterius potentiam habet non eſſendi tomo 1.176.10
Poſtulatum præter leges, & ſecundum leges tomo ſecundo,columna 1210.40

Potio.

Potio pulchrior ſi ſiti detinemur 2.475.20
Potio eadem cur minus mera ſi farina ordei inſperſa bibatur 2.530.30
Potio cur febrientibus ſæpe & paulatim danda 2.425.1
Potionum & ſaporum qui ſunt incontinentes, iidem non cibo luxuriant 2.280.30
Potu cur vox grauior 2.481.20
Potus qui raptim,& vniuerſim datur,quare ven-

trem minus humectat 2.438.10
Potum non per arteriam descendere 2.242.50
Potu pinguescit quis 2.153.10
Potator egregius Syracusanus 2.105.30

Potentia.

Potentia quid,& quotuplex 2.1320.20.& seq.
Potentia entis determinatio quando sit tom.2 col.1366.10
Potentia alia in patiente,alia in faciēte tom. 2.1362.20.& seq.
Potentia quando sit vnum quodque, & quando secus 2.1320.20
Potentia nihil æternum est 2.1368.10
Potentia ad operationem reducitur tomo 2. col.725.30
Potentiæ quæ dicantur 2.998.30
Potentiæ aliæ natura,aliæ consuetudine aliæ doctrina nobis insunt 2.1364.50
Potentiæ quædam æquiuocè dicuntur, 2.72. 20.& 2.1361.40
Potentiæ & habitus affectionum sunt, tom.2. 1000.20
Potentia actum antecedit 1.575.20
Potentia esse multipliciter dicitur tomo.1.columnn.527.10
Potentia naturalis & impotentia qualitatis species 1.28.50
Potentia ad actum quomodo se habet tom.2. 207.60
Potentiæ intellectus,qui vt sensus à sensibilibus, ita ipse ab intelligibilibus patitur,nec vllam propriam formā habet tomo primo, colū. 829.30.& seq.
Potentiæ optimatis, popularis, & paucorum fines 2.819.10.& seq.
Potentiæ popularis & paucorum species & causæ earum 2.817.20
Potentiam quanta per maximum sit assignandam esse 1.571.1
Potentia esse idem propius, & remotius potest 2.318.10
Potentia quod est afficitur ab eo quod actu est 2.216.50
Potentiæ & impotentiæ ratio 2.363.20

Potens.

Potens quot modis dicatur 2.1320.40
Potētes honestiores,quàm morosiores tom.2. 1243.40
Potentes ambitiosi ibidem
Potentum iniuriæ ibidem
Potentes diligentes sunt ibidem
Potentum & fortunatorum mores 2.1143.30

Potestas.

Potestas paucorum durabilior reliquis, tom. 2.854.30
Potestates determinatæ,aut indeterminatæ 2. col.786.20
Potestas ea quam sensu dicunt quid sit tom.2. col.819.10
Practica scientia 2.1389.20
Præceps animo quis 2.999.50
Præcordia traiecta risum nonnullis attulerunt & quare 2.254.60
Præcordia,vide etiam Septum transuersum
Prædicari vnde quid, quid est 1.338.10
Prædicamenti distinctio tomo primo,col. 278. 30.& 334.1
Prædicamenta decem 1.240.30
Prædicamentorum varietas 2.245.40
Prædicati diuisio 1.274.1
Prædicata reliqua aliquid eorum quæ continet definitio,claudentia tomo primo,columna 238.60
Prædicatorum aliorum loci omnes destructiui 1.338.10
Prædicatorum constructionis & destructionis loci 1.336.30
Prædicatio in quid 1.289.20
Prædicatio vniuoca 1.281.1
Prædicatio à laude,& encomio differt tom.2. 996.50
Prædicatio generis superioris 1.280.1
Prædicari quid de aliquo, vt de subiecto tom. 117.30
Prædicari de omni,& toto inesse idem tom.1. 87.10
Prædicari de omni ibidem.

Præfectus.

Præfecti siue memoriales 2.870.30
Præfectus cohortis 2.871.30
Præfecti equitum ibidem.
Præfecti legionum ibidem.
Præfecti nauales ibidem.
Præfecti triremis ibidem.
Prægnantium dieta 2.894.20
Prægnantibus quibusdam menstrua eueniunt 2.135.20
Præmium præstantius esse certamine debet 2. 574.1
Præmia cur posuerunt veteres certaminibus corporum,sapientiæ nullus statuit tom.2. 573.50

Præoccupatio.

Præoccupatio 2.1220.30
Præoccupatio contra aduersarium qualis tom. 2.1209.60
Præoccupatio in genere deliberatiuo tom.2. 1205.1
Præoccupatio in iudiciali genere 2.1209.10
Præoccupatione vt sit occurrendum turbis & tumultuationibus auditorum tom. secundo,col.1209.30
Præoccupandæ auditorum existimationes 2. 1208.50
Præputium quid 2.12.40
Præputium vulnere diductum non coalescit ibidem.
Præsagiunt futura nonnulli ad Herculis columnas,& ad Borysthenem 1.908.10
Præsagire cur quidam futura soleant tom.1. 910.20
Præsensio per somnum 1.907.50.& seq.
Præsidia quare & qualia habenda 2.1232.30
Præstigiator cur malit esse quàm astronomus 2.509.1
Prætor aræ similis 2.1181.50
Prætores 2.871.20
Prætores vrbani 2.870.50
Prætura quinquennalis apud Thurios tom.2. 845.10
Prandendum largè,& cœnandum parcè quando 2.441.1
Pratenses aranei in tela pariunt 2.100.1
Prauitas nostra sponte comparatur tom.secundo,col.632.60
Prauitas totis viribus fugienda est 2.720.30
Prauus sui gratia cuncta agit 2.722.50
Prauus sibi & propinquis noxius 2.723.50
Priamus 2.1101.1
Priapus,vide Penis,& genitale.
Priapi in maribus consideratio 2.278.10
Primadæ in cœno se abdunt, & verno tempore prodeunt, & reliqua earum natura tom.2. 137.30
Primitiæ 2.709.60
Primum idem quod principium 1.175.30
Primum mouens per se immobile 2.1404.1
Prima omnia magis delectant 2.896.30

Princeps.

Principis vita, & oratio subditis exemplum tom.2.colum.1189.50
Principem quorum familiaritas deceat tom.2. col.838.10
Principem bene consultandi industria decet to. 2.col.1189.60
Principem ornat eloquentia 2.1189.10

Principium.

Principium perspectu difficillimum tom.1.col. 404.1
Principia quàm variis modis perspiciātur tom. 2.col.609.60
Principium omne aut est,aut fit,aut cognoscitur 2.1311.30
Principium quid 2.1239.10
Principium à quo primo non insito fit tom.2. col.1311.20
Principium terminus quidem, sed non omnis terminus principium 2.1324.30
Principium corporum simplicium aer tom.2. col.1173
Principia qui contraria faciant 1.419.60
Principium rerum natura,potius quàm materia 2.208.20
Principium rerum aer,Diogeni 1.787.20
Principium quòd se ipsum moueat Plato dicere nequiuit 2.1401.60
Principia naturaliter mouentia duplicia sunt tom.1.col.438.10
Principium & ars mouens,eadem 2.1359.10
Principium motus multis ipsum bonum & malum 2.1311.40
Principia rerum infinita Anaxagoræ tom.2.col. 1273.40
Principia naturalium non possunt esse infinita 1.421.20
Principia sunt perpetua 1.522.30
Principiorum enumeratio 2.1311.30
Principia duo Pythagorici dixerunt,tom.2.col. 1277.1
Principium rerum naturalium nō potest vnum esse 1.421.20
Principia omnium generationum quæ tom.2. col.989.1
Principiorum non est alia causa tom.1.colum. 522.30
Principiis omnibus commune esse primum to. 2.col.1311.30
Principium ex se 2.605.60
Principium & elementum differunt tom.2.col. 1400.1
Principium potestate validissimum, mole minimum 1.404.1
Principium scientiæ est intellectus tom.1.col. 209.20
Principia quomodo cognoscantur,& quis principiorum sit habitus 1.230.30
Principia ex quibus communia sunt,circa quod propria 1.209.1
Principium nō posse genus summum esse tom. 2.1292.10
Principia circa indemonstrabilia 2.945.50
Principia demonstratiua quæ 2.1289.60
Principium demonstrationis propositio immediata 1.175.30
Principia demonstrationis vera sunt tom.1.col. 175.1
Principium aliquod circa quod nunquam falsè, semper verè dicatur 2.1386.30
Principia demonstrationis propria sunt tom.1. col.175.1
Principium necessarium quoties dicatur tom.2. col.1402.60
Principia analogicè 2.1400.20
Principia specierum ipsa genera sunt,tom.2.col 1292.1
Principia magis sciuntur,& creduntur,quàm ea quæ ex principiis 1.176.1
Principia non eadem omnium syllogismorum 1.207.60

Principia

Principia propria quæ 2.1001.40
Principia cuiusque artis propria tomo 1. colū. 124.30
Principia propria in doctrina qualibet vsurpanda 2.923.50
Principia non multo sunt pauciora conclusionibus 1.248.30
Principiis magis quàm conclusioni creditur 1. 176.10
Principia & conclusiones variarum disciplinarū variæ 1.379.1
Principium esse in rebus ipsis rationem tom. 2.204.40
Principium in rebus immobilibus est quiditas 2.329.10
Principium vnum esse quàm plura meliùs 2. 244.20
Principium à quo motus sit agere,non finem ipsum 1.653.1
Principium necessarium multifariam dici 2. 1402.60
Principij petitio 1.155.30
Principia non esse ex alio genere petēda, quàm problematum tomo primo, columna 182. 1.& sequentibus
Principia qualitates tangibiles esse, & elementorum differentias tomo primo, columna 673.40.& sequen.
Principia sex 1.391.& seq.
Principia alia pluribus disciplinis communia est,alia quibusque disciplinis propria quoquo pacto, & quæ sint tomo primo, columna 184.10.& sequen.
Principiorum prænotio, ac differentiæ ibid.
Principia quomodo cognoscātur,& quis eorum sit habitus 1.230.30
Principium minus rei minoris tomo secundo, col.467.60
Principia cuiusque rei facilè moueri possunt 2. 416.40
Principium rei cuiusque maximum, & dimidiū rei 2.467.50
Prisci falsò opinabantur Respublicas esse duas præcipuè,Optimatum, & paucorum potentiam,& ad has cæteras reduci tomo secundo,col.812.20.& seq.
Priscorum de circulo lacteo opiniones, tomo 1.700.40
Priscorum de Cometis opiniones,ac solutiones ipsarum tomo primo, columna 696. 60.& sequentibus
Pristes viuipara tomo secundo,colum.114. 20

Priuatio.

Priuatio quot modis dicatur 2.1325.30
Priuatio & habitus circa idem quippiam dicitur 1.32.60
Priuatio per se non ens est 1.425.30
Priuatio nullo modo substantia 1.426.10
Priuatio accidens 1.424.1
Priuatio principium est 1.424.30
Priuati homines res bonas agere possunt 2. 740.10
Priuatum esse quid sit tomo primo,col.33. 10

Prius.

Prius multiplex est tomo secundo, col. 328.10
Prius secundum naturam & substantiam tom. 2.col.1319.60
Prius natura quod generatione posterius 1. 539.1
Prius nihil se ipso 1.916.20
Prius quid 1.36.10
Prius ordine & cognitione 1.36.10
Prius specie 1.37.1
Prius tempore 1.36.1.& 2.1319.30
Prius natura 2.1319.20
Prius secundum potentiam tomo secundo,colum.1319.40
Prius loco 2.1319.20
Prius secundum motum 2.1319.30
Prius & posterius quomodo capi debeant 2. 507.30
Priora notioráque dupliciter dicuntur tom.1. col.175.10
Priora & notiora nobis quæ tomo 1.col.175.20

Probabile.

Probabile quid tomo secundo,col.1092.40
Probabilis tres species 2.1031.50
Probabilis species lucrum 2.1032.1
Probabili vt vtendum defensori 2.1032.30
Probabile contra res & contra homines vt vsurpandum 2.1202.10
Probabile ab aduersariis si queas, inducendum 2.1201.10
Probabile à similibus vsurpandum, ibidem
Probabile vt soluatur 2.1227.50
Probabile rhetoricum quid differat à dialecticō tomo secundo,columna 1091.60

Probatio.

Probationum ordo tomo secūdo.col.1219. 40
Probationis diuisio 2.1090.30
Probationum delectus 2.1231.50
Probationes vel ex verbis & negotiis, & hominibus vel appositæ 2.1201.20
Probationum artificialium diuisio 2.1090.40

Probitas,& Probus.

Probitas honesta 2.972.40
Probitas ab actione diiudicatur tomo secundo,col.723.50
Probus ab improbo quid differat 2.623.50
Probus an citra actionem cognoscatur tom.2. col.935.10
Probus aliorum commoda quærit 2.969.50
Probum esse,difficile 2.929.10
Probissimum esse non ex voluntate sine natura tomo secundo,columna 930.60

Problema.

Problematum diuisio tomo primo, col. 253.1
Problema dialecticum 1.241.40
Problemata mechanica cuiusmodi sint tom.2. col.1475.40
Problematum loci quòd insit quicquam vel nō insit 1.254.1
Problemata constructiua,& destructiua tom. 1.253.10
Problematis bifariam peccari 1.253.40
Problematis ad futuram disputationem necessarij demonstratio. Quicquid mouetur, ab alio moueri tomo primo,columna 525.50. & sequentibus
Problemata,hoc est proposita in vnaquaque figura facilè difficilève constructa, & destructa 1.116.50.& seq.
Problematum meliorum, magisque eligibiliū loci 1.265.30.& seq.
Procellæ quid 2.1462.20
Procellæ venti cur imbre superueniente ocyus cessent 2.548.10
Proceroſi homines cernui & obstipi incedunt 1.927.20
Præconsultores tomo secundo,colum.872.1

Procreatio.

Procreandi facultas æternitatis causa tom.1 804.20
Procreandi desiderium vt in animalibus & in homine 2.910.40
Procreatione sempiternitas impletur, tomo 2.910. 50
Procreationi quod ætatis tempus magis idoneū tom.2.col.893.10
Prodicus 2.1177.40
Prodicus medicus 2.1041.1
Prodigus quis tomo secundo, col. 622. 40.& 643.40.& 937.30.& 999.30
Prodigi bifariam sunt 2.1016.30
Prodigi quare tyranni non dicantur tom.secūdo,645.10
Profluuium quid,& quare dictum muliebre 2. 52.10
Profusio fœminæ vbi sit 2.324.10
Profusus quis 2.999.30
Profunditas quid 2.1321.40
Proiectio quid 1.513.10
Prolis enutriendæ ratio discrepat in animalibus 2.144.30
Prolis in hominum genere similitudo cum parentibus 2.139.50
Prolem nostram cur vocamus animal semine nostro tantùm 2.444.20
Prologus quid 2.1242.10
Promptitudo quid tomo secundo, columna 948.50.& seq.
Promuscis elephanti 2.128.40
Promuscis elephanto pro nare,& quare tom. 2.234.60
Promuscidum vsus tom.2.colum.273.20

Pronuntiatio.

Pronuntiationis consideratio triplex, tomo 2. col.1160.50
Pronuntiationis leges in voce 2.1160.50
Pronuntiata 2.1153.20
Pronuntiatorum formæ quot 1.63.40
Propensio nostra consideranda 2.626.1
Propinquitas 1.268.40

Proportio.

Proportio quid 2.1024.1
Proportio quotuplex ibidem
Proportio in sonis æqualitas est 2.512.1
Proportionale iustum in quatuor 2.940.50
De proportione iusti apud Platonem tomo secundo,columna 940.60

Propositio.

Propositio quid tomo primo,colum.85.90
Propositionum diuisio 1.244.1
Propositionum,& problematum partes tres 1. 243.40
Propositio immediata qua nulla prior tom. 1. columna 175.30
Propositio demonstratiua à dialectica quid differat 1.86.40
Propositionis affirmatiuæ mediatæ media non esse infinita 1.197.30
Propositionis terminus 1.86.60
Propositio altera enuntiationis pars est tomo 1.col.175.30
Propositio contradictionis vnius pars tom.1. col.87.50
Propositio syllogistica quæ 1.86.50
Propositionum absolutarum conuersio tom. 1.col.87.20
Propositionum de modo conuersio tom.1.colum.87.50
Propositionum abundantia 1.117.40
Propositionum earum, quæ mediatæ sunt, quo pacto per syllogismum generetur ignoratio 1.192.1
Propositionum immediatarum, id est, euidentem veritatem habentium,differentiæ tom. 1.col.174.40
Propositiones interrogari vel syllogisticas, vel non 1.350.10
Propositionum necessariarum interrogationis documenta 1.343.10
Propositionum numerus 1.116.10

Propositionum sumptio 1.243.10
Propositum appetitusne an non 2.932.60
Propositum cum ratione est ibid.

Proprium.

Proprium tomo primo,colum.9.10.& 237.40. & columna 267.10
Proprium & genus facilius destrui quàm constrúi 1.337.10
Proprium per se 1.293.50
Proprij loci 1.295.10
Proprij modi 1.293.30
Proprij ad problema, & destruendum & construendum loci 1.359.
Proprij æquiuocatio 1.295.40
Proprij & accidentis propria 1.16.10
Proprij indeterminatio 1.302.30
Proprij loci alij 1.295.30
Proprij problema simpliciter,quibus destruere contingit, & constituere aliquo modo tom. 1.col.359
Proprio cum accidente communia 1.16.1
Propriorum quæ maximè logica 1.294.50
Proprium quatuor modis dicitur 1.5.10
Proprio & generi communia 1.11.30
Proprium habere iucundum valde tomo secundo,col.766.30
Propter consequens ab accidente quid differat 1.376.10
Prosopon 2.240.10
Prosyllogismi 1.116.10
Protagoras æstimationem pretij discipulo permisit 2.716.40
Protagoræ sententia de opinione 2.1305.40
Protarchus 1.436.40
Proteruitas quid 2.1074.20
Proteruitatis proprium quid 2.1076.20
Prouentus optimus,qui à terra tom.2.1056.20

Prouerbium.

Prouerbium, Qua cerui amittunt cornua 2. 172.30
Prouerbium,Semper noui aliquid affert Africa 2.166.1
Prouerbium,Cúmque Auster surgere cœpit 2. 552.10.& 554.20
Prouerbium,Cùm cessat Boreas tomo 2. 551.1 & 554.20.40
Prouerbium,Vt Cæcias nubes,sic ille opes trahens 2.552.20
Prouerbium,Tertia lux nunquam nocturno Aquilone laborat 2.549.1
Prouerbium,Nauibus hyberno ventos dat terra secundos 2.557.20
Prouerbium testimonium quoddam est tomo secundo,columna 1120.1

Prudentia

Prudentia quid tomo secũdo,col.678.1.& 1073. 40.& 1077.60.
Prudentiæ partes 2.679.40
Prudentiæ comites 2.1079.40
Prudentiæ opus quod 2.1074.40
Prudentiæ proprium quid 2.1079.30
Prudentia quid efficiat 2.683.20
Prudentia esse,quæ maximè videatur, tom.2. col.679.50
Prudentia circa quæ bona versetur tom.2.col 679.10
Prudentia & sapientia quatenus differant tom. 2.945.50
Prudentia ciuilis 2.679.40
Prudentia vtrum sub actionem cadat, tom.2. 947 30
Prudentia non de necessariis 2.677.30
Prudentia non est scientia 2.680.30
Prudentia sapientiæ non præest tomo secundo col.684.50
Prudentia opus esse ibidem
Prudentiæ species legum ferendarum facultas 2.679.40
Prudentia quàm sapientia deterior tom.secundo,col.946.10
Prudentia propria virtus præsidentis, tom.2. 790.20
Prudentiam belluæ quædam habere dicuntur 2.678.60
Prudentiæ non est obliuio 2.678.10
Prudentia non virtus subditi, sed opinio vera 2.790.30
Prudentia iniustum non comitatur tom. 2. 949.20
Prudentiam impediunt voluptates tom. 2. 697.20
Prudentia architectonica quædam 2.948.1
Prudentia absque homo non propriè bonus 2. 684.40
Prudentiæ ceruæ 2.171.10
Prudentiæ imago multis inest animalibus 2. 143.20.& 167.40.& 173.10

Prudens.

Prudentis opus bene consulere tom. 2. 677. 20.& 679.10
Prudens nemo,nisi sit bonus 2.683.60
Prudens non propriè absque morum virtute 2.684.40
Prudentes versuti dicuntur 2.683.50

Pruina.

Pruina quid 2.1461.50
Pruina magis quàm nix armentis infesta tom. 2.152.20
Pruinæ causa 1.704.20
Pruinam nominant senectutis situm tom. 2. 390.30
Pruina quomodo fit ibidem.
Pruina frigida 2.461.60.& 544.30
Pruina quando consistere potest 2.548.1

Prurigo.

Pruriginis & libidinis similis voluptas tom. 2.445.20
Prurigo quid 2.445530
Prurientium genus omne quale 2.459.10
Psittaca auis Indica loquacior cùm vinum biberit 2.155.1
Psychrus amnis 2.49.1
Ptarmenon histrio 2.558.10
Ptisana ordeacea parum alit, & satis refrigerat 2.420.50
Ptisana cur oleo instillato candidior reddi possit 2.526.50
Pubertas cæteris animalibus denegata tom. 85.50
Pubes hominis notissimè canescit tom.secundo,col.47.40
Pubes homini pilosa,cæteris non 2.21.1
Pubescere homo quando incipit 2.133.20
Pubescit homo quando 2.442.30
Non pubescentes steriles sunt in gignendo 2. col.48.1

Pudor.

Pudor in genere metuendi 2.488.40
Pudor in oculis est 2.575.40
Pudore affectis calor partem petit superiorem 2.485.20.& 488.50
Pudore affecti erubescunt 2.488.40
Pudefactis cur aures rubescunt 2.575.40
Puellæ qua ætate nubere debeant 2.863.60
Puellæ quando potissimum custodiendæ 2. 131.50
Puellæ cum excrementis redundant,immodicè crescere solent,& quare 2.134.30
Puellæ quamlibet partem,minimámque vidisse gratius,quàm cæterorum hominum membra contrectasse 2.211.40
Puellæ si admodum concumbunt libidinosiores fiunt 2.131.60
Puellarum fistula acutior,quàm puerorum to. 2.col.133.50
Puellarum vox quando mutatur in grauiorem 2.133.50
Puellis quando menstrua alba 2.133.40
Puellis tempus coeundi mammis indicatur to. 2.col.85.50
Puellis vberum sæpissimè diuersitas tom.2.col. 134.30

Puer.

Puerilis vitæ conditio misera 2.990.50
Pueri ferè semper dormiunt 2.382.1
Pueri nascentes manus ad costas porrectas, extensásque habent 2.142.1
Pueri caput continere nequeunt 2.331.1
Pueros vt plurimum ante septimum diem conuulsione interire 2.143.1
Pueri omnes sunt naso resimato 2.586.20
Pueri morbo comitiali obnoxij 2.474.50
Pueri incremento partis superioris exuperant 2.383.1
Pueri ad perferendum frigus idonei tom.2.col. 895.20
Pueri quare erecti nequeát incedere tom.2.col. 531.30
Puerorum capita quare ab initio rufa,tom.2 col. 1520.10
Puerorum balbuties vnde 2.73.10
Pueriles ploratus corporibus vtiles tom.2.col. 895.30
Pueritia quiescere nequit 2.903.40
Puerorum animam nihil ferè à belluarum anima differre 2.143.30
Pueri cur sint amentes 2.574.30
Pueris ac belluis naturales habitus insunt tom. 2.col.684.10
Pueri cur lætiores sint 2.571.1
Pueri pugnaces 2.1011.50
Puer natus octauo mense an viuat,& vbi tom.2. col.137.60
Puer sine semine tom.2.col.389.30.& quare 2. 304.60
Pueri acutiùs sonant quàm viri 2.33.50
Puer aliquando ortus capite arietis aut bouis 2.368.1
Pueri caluitij immunes tom.2.colum.47.50.& 386.50
Pueri cùm vigilant,non rident,cùm autem dormiunt,rident 2.382.40
Pueri ex mancis integri generantur tom.2.col. 140.1
Pueri gemini pauci in hominum genere seruantur,si alter mas sit, & alter fœmina tom.2. col.138.30
Pueri in vtero expergisci videntur tom.2.col. 382.30
Pueri mense septimo nati imperfecti, tom.2. col.376.1
Pueri nonnulli mammas habent conspectiores, & qui 2.134.30
Pueri nonnulli prodeunt ab ortu impubes,& infœcundi,ob genitalis deprauationem tom.2. col.134.1
Pueri quare principiò statim oculis cæsiis sint 2.384.40
Pueri,qui ad venerem propensiores efficiuntur 2.133.60
Pueri quomodo nascuntur secundum naturam 2.142.1
Puerorum habitus anno decimoquarto quomodo mutari solet,& quare tom.2.colum. 134.20
Pueris pediculi in capillo magis quàm viris tom.2.col.102.1

Pueris quando somnia incipiunt 2.74.50
Pueris quibusdam genitalis post renum, & vrinæ meatus non eodem tetenderunt tom.2. col.373.20
Pueris sinciput molle,seróque duratur tom.2. col.142.30
Pueri septimo mense dentire incipiunt,ibidem.
Pueri calidi & humidi tom.2.colum.417.30.& 434.40
Pueri non secus,ac bestiæ suas exprimunt appetitiones 2.489.30
Pueri nati curam desiderant, cætera animantia sua opera viuere queunt 2.474.10
Pueris quare pilus non exit 2.442.40
Puerorum corpora contextu denso,& non facili expiratu 2.466.10
Pueri cunctis oblectantur 2.516.1
Pueri quomodo erubescunt 2.462.40
Puer omniũ edax & iræ deditus feracior quàm vir 2.473.30
Pueri cur nonnulli fari anticipant, & rursus obmutescunt 2.483.40
Pueri cur vocem reddant acutam 2.481.10.40. & 485.50.& 490.40
Pueri nonnulli statim cùm in lucem venerunt, locuti 2.483.50
Pueri quare minus sitiant 2.434.40
Pueri cur non sint vinosi,cùm sint calidi tom.2. col.434.30
Pueri quare tenuiores per æstatem redduntur 2.448.20
Pueri cur non caluescunt 2.476.60
Pueri cur magis quàm viri lingua hæsitant to. 2.col.484.50
Pueri cur vitiliginem minus habent, quàm viri 2.466.1
Pueri varicibus carent 2.472.30
Pueri ante seminis promptionem cur voluptate pruriunt 2.568.60
Pueris cessare tentigines possunt nullo secreto humore 2.147.30
Puerilis ætas abundat pediculis, grauedine, & sanguinis profusione 2.416.60

Puerorum educatio.

Pueros gelido amni immergere Barbarorum consuetudo 2.895.10
Pueris exercitatione opus 2.9 3.40
Pueris motus quicunque vtiles 2.895.10
Puerorum exercendorum disciplina 3.900.10. & seq.
Puerorum institutio qualis esse debeat tom.2. col.898.20
Pueros quas fabulas & narrationes audire conueniat 2.895.30
Pueris quare discenda musica tom.2.colum. 502.1
Pueriles ludi quales esse debeant tom.2.colum. 895.30
Pueri obscœnitatem verborum ne audiant to. 2.col.895 40
Puerorum victus & institutio tom.2.colum. 895.1
Pueris ex his,quæ mentem ornant,quatuor discenda:grammatica,gymnastica,musica,& pictoria 2.899.1
Pueris vini vsus non confert tom.1.colum. 806.20
Pulcher piscis litoralis 2.155.20
Pulchro fel in iecore 2.31.50
Pulchrius suauius ad concumbendum tom.2. col.475.10
Pulegium cur suspensum floret solstitij tempore 2.523.50

Pulex.

Pulex in araneorum genere 2.188.40
Pulicum coitu aliquid simile ouo procreatur tom.2.col.78.30
Pulices coeunt & generant,sed non sui generis animal 2.298.20
Pulicum generatio vnde 2.101.50
Pulicibus pisces solicitantur 2.74.1
Pulicariæ herbæ odore polypi protinus ab odore escæ resiliunt 2.71.1
Pulium quod in equa & quando mittitur tom.2. col.164.1

Pullus.

Pullus ex ouo quot dierum spatio generetur,& eius creationis ordo 107.10
Pulli cibus vnde sumitur 2.344.20
Pulli equini,vide Equini pulli
Pulli qua excludantur 2.344.40
Pulli quando fiunt monstrosi 2.568.60
Pulli quando gemini generantur 2.368.50
Pullorum origo in genere auium 2.343.1
Pulla aquila 2.183.1

Pulmo.

Pulmo à situ oris continuò esse non potest tom. 2.col.2.40
Pulmo forma simplex 2.250.1
Pulmonis sedes 2.143.40
Pulmo ex cæteris membris plurimum sanguinis continet 2. 6.50
Pulmo omnium bipartitus 2.15.30
Pulmo ouiparorum distinctior,quàm viuiparorum 2.5.30
Pulmo priùs persicitur,quàm animal spiret to. 2.col.527.50
Pulmo quare ex omni parte sanguine refertus videatur 2. 5.30
Pulmo quibus fungosus,hæc desiderium bibendi habent exiguum 2.150.10
Pulmo quibus datus,& quibus non tom.2.col. 3.20
Pulmo quibus morbis laborat 2.246.50
Pulmo sanguinis compos describit rationem eloris 2.315.10
Pulmo serpentibus datus,& piscibus non tom.2. col.259.40
Pulmo serpentibus qualis 2.34.20
Pulmonis officium 2.249.20
Pulmo totus inanis & fungosus 2. 6.50
Pulmo vtrique venæ connectitur 2.15.10
Pulmonis differentia varia 2.249.30
Pulmonis distinctio in homine 2.15.30
Pulmonem atque arteriam habent omnia præter pisces 2.260.30
Pulmonem habent omnia quæ spirant,tom.2. col.13.10
Pulmonem nullus piscium habet.sed quid vice illius 2.249.1
Pulmone carentia etiam collo carent tom.2. col.242.30
Pulmo quare pneumon appellatus tom.1.col. 958.60
Pulmones bipartitò discreti quare tom.1.col. 954.50
Pulmo corde posterior in ortu primo, tom.2. col.367.1
Pulmo non intra se,sed in venis sanguinem continet 2.17.1
Pulmones sanguinolentos habentia cur maximè spirent 1.961.60
Pulmonem habentia calidiora sunt tom.2.col. 315.10
Pulmones moueri nequeunt,aut ob morbum, aut ob senectutem 1.962.40
Pulmones cùm moueri nequeunt animalia moriuntur ibidem.
Pulmonem sanguine vacuum afferentes errant 2.16.60
Pulmonibus aucta cur aerem admittant & spirent 1.961.40
Pulmo volucrum cui similis 2.249.40
Pulmones animalcula sponte proueniunt tom. secundo,colum.90.10
Pulmo cur tollit vibicem 2.464.30.

Pulsus.

Pulsus motus peculiaris & quadantenus accidentarius 1.970.10
Pulsus cordis quid 1.964.40
Pulsus statim in constitutione emergit tom.1. col.970.10
Pulsus motio qua parte fit sensu patet tom.1. col.969.60
Pulsum respirationi non respondere probatur 1.970.20
Pulsus arteriarum similis,idémque semper manet, ibidem.
Pultes refrigerata,sit crustula 2.321.30
Pultis crustæ vetulæ appellantur 2.470.10
Pulueratrices aues,vide Aues pulueratrices.
Pumex cùm secatur nõnulli inhorrescunt tom. 2.col.588.40
Pumiliones in hominum genere 2.127.60
Punctum principium linex 2.1283.10
Punctum & vnum principia sunt 2.1313 20
Punctum non moueri 1.508.50
Punico in concentu cur diapason ita latitat,vt vnisonum esse videatur 2.512.1
Punire delectabile est 2.1112.40

Pupilla.

Pupilla quid 2.10.1
Pupillas omnibus animantibus esse tom.2.col. 50.60
Pupillæ consideratio,& quibus sebo constat to. 2.50.60
Pupillæ cutis causa etiam optimi visus 2.384. 20.& 385.10
Pupillam qualem esse oportet 2.384.20
Purgatio quid 2.422.20
Purgare quæ possunt 2.422.10
Purgatio fœminis,vt coitus maribus tom.2.col. 374.20
Purgatio quibus fiat, & quibus non tom.2.col. 308.30
Purgationum consideratio 2.136.20

Purpura.

Purpura extra mare viuit dies circiter quinquaginta 2.161.50
Purpura parum admodum progreditur tom.2. col.186.60
Purpura suum florem ex phyco trahere dicitur apud Hellespontum tom.secundo,colum. 116.10
Purpuræ ad escas putidas accedunt tom.2.col. 71.10
Purpuræ aliquandiu latent in arena tom.2.col. 90.1
Purpuræ capiuntur tempore verno, cùm fauos extruunt,& nullæ tempore Caniculæ tom.2. col.89.1
Purpuræ canis exortu latent,& quot dies tom.2. col.156.40
Purpuræ celeriter augentur 2.89.50
Purpuræ cùm fauificant,florem habent deterrimum 2.89.10
Purpuræ generis insecti lingua dura, & valida 2.67.30
Purpuræ firmas promuscidas gerunt tom.2. col.63.10
Purpuræ qualem florem habent, & vbi tom.2. col.89.1
Purpuræ lingua exerta pasci solent tom.2.col. 89.30
Purpuræ quando generantur 2.84.50
Purpuræ quibus partibus constant tom.2.col. 264.60
Purpuræ quo claudantur præsidij causa tom.2. col.265.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Purpuræ quorum esca capiuntur 2.238.10
Purpuræ sem per continent ouum 2.358.20
Purpurarum lingua qualis tom.secundo,col. 89.30.& 238.10
Purpurarum ori operculum adhæret natiuum 2.89.30
Purpurarum plura genera, & earum varietates 2.88.50
Purpurarum pretium mina 2.88.60
Purpurarum victus 2.146.30
Purpuris anni pluuij nocent, & quare tom.2. 161.50
Purpuris caro,sed penitus inclusa 2.62.10
Purpuris flos suus quomodo detrahitur tom. 2.89.10
Purpuris tempus viuendi quod 2.89.30
Purpurarum tinctura 2.1517.20
Purpureus color 2.1512.50
Purpurarij cur rufo sunt colore tom.secundo, colum.591.20
Purpurarum genera 2.88.40
Pus putredo quædam 2.379.10
Pus ex putrescente sanguine 2.5.1

Pusillanimitas.

Pusillanimitas quid tom.secundo,colum.1074. 40.& 1079.30
Pusillanimitas quæ 2.1082.10
Pusillanimi non mali homines 2.652.1
Pusillitas defectus circa decoram erogationem 2.647.30
Pusillitatis proprium quid 2.1077.10
Putent omnia cùm mouentur 2.546.20
Puteorum aquæ cur tepidæ à meridie æstate redduntur 2.541.20
Puteus si in domo fuerit, magis resonabit domus 2.480 20
Puteorum cur pars suprema salsior tom.secundo,col.539.10

Putredo.

Putredo quid 1.762.10.& 2.355.50
Putredo concoctioni contraria 2.379.10
Putredo vnde fit 2.300.10
Putredinem prohibent flatus 2.391.20
Putredines non sunt nostræ 2.444.40
Putredo omnis ab externo calore tom.secundo,col.431.10
Putredo amarorem habet 2.532.30
Putredo potius per æstatem 2.428.50
Putredo quiete interioris qualitatis consistit 2. 495.10
Putrefactionis ratio 1.761.60
Putret quod quiescit 2.496.20
Putrent facilè sanguis & quæ sanguinea sunt & promptissimè quæ circa ossa sunt tom.2.colum,51.40
De putrefactione ipsa,pulchra disputatio tom. 1.761.10
Pygargus genus aquilæ,vnde dicitur, eius natura,& nomina 2.182.50
Pygmæi vbi cum gruibus pugnant tom.secundo,col, 54.10
Pygmæorum generatio qualis 2.338.10
Pyralis auis,vide Ignaria auis.
Pyrausta,qui & clerus,vermiculus nocet apibus 2.164.50
Pyrenis mons 1.709.40
Pyrimachus lapis vt liquescat 2.769.20
Pythagoricorum opinionem,ponentium corpora cælestia rotatu sonum, harmoniámque efficere,præter rationem esse tom.primo, 587.50.& seq.
Pythagoricorum opinio sensibiles substantias numero mathematico constare tom.2.colum.1416.40

Quadratum quando speciem multanguli repræsentat 2.499.50

Quadrupes.

Quadrupes nulla pillos habet in palpebra inferiori,vel in alis, vel in pube,vt homo,& quid vice eorum habeant 2.33.40
Quadrupes nulla habet nates 2.278.30
Quadrupes sine coitu semen emittit tom.2. 340.50
Quadrupedes an excrementa habeant cùm adhuc sunt in vtero 2.141.1
Quadrupedes animal generantes,vice brachiorum crura priora habent 2.19.30
Quadrupedes cur stantes diu durant,homo non durat 2.278.50
Quadrupedes & feræ ex aquis victum petunt, quæ 2.151.20
Quadrupedes habent membrum genitale 2. 293.10
Quadrupedes neque sternutare,neque grauedine affici solent 2.475.50
Quadrupedes omnes cùm gerunt partum, pinguescunt 2.122.10
Quadrupedes omnes iacentes pariunt excepta equa 2.126.1
Quadrupedes omnes magnæ in Epiro præter asinum 2.54.20
Quadrupedes omnes nec aut ouum pariunt,aut animal 2.314.60
Quadrupedes ouiparæ,cortice quali integuntur 2.232.40.& 2.280.40
Quadrupedes ouiparæ omnes pariunt in terra, & oua tepore terræ concoquuntur tom. 2. 343.10
Quadrupedes ouiparæ ouum generant perfectum 2.294.50.& 2.347.10
Quadrupedes ouiparæ partes habent, vt viuiparæ 2.26.50.60
Quadrupedes ouiparæ quare naribus carent 2.235.20
Quadrupedes ouiparæ quare palpebra inferiori connituent 2.232.30
Quadrupedes ouiparæ quare testes intus habent 2.296.20
Quadrupedes ouiparæ quomodo flectunt crura 2.20.10
Quadrupedes ouiparæ quomodo testes habent 2.291.50
Quadrupedes ouiparæ sensoriis omnibus sunt præditæ,sed quomodo 2.280.40
Quadrupedes ouiparæ serratis sunt dentibus, modo piscium ibidem.
Quadrupedes ouiparæ quomodo mouent maxillam 2.281.1
Quadrupedes paruæ longè fœcundiores, quam grandes 2.477.10
Quadrupedes sanguineæ,& viuiparæ quare vocem parum explanare possunt tom.secundo,col.236.30
Quadrupedes sanguineæ quaternis notis mouentur 2.7.40
Quadrupedes pedestres ouiparæ, quæ linguam habent & pulmonem,vocem,sed exilem mittunt 2.72.30
Quadrupedes tum mares,tum fœminæ,tempore coitus nonnihil humoris suo genitali emittunt 2.80.50
Quadrupedes viuiparæ, cornigeræ, & altera maxilla dentatæ,quatuor ventres habent, & ruminant 2.33.1
Quadrupedes viuiparæ, quas partes sortiuntur 2.19.30
Quadrupedes viuiparæ vbi vuluam habent 2. 294.30
Quadrupeda edaciora ad possidendum meliora sunt, & ad lactis copiam fœcundiora 2. 54.40
Quadrupeda omnia,& multipeda motum per diametrum agunt 2.7.60
Quadrupeda omnia non pennata sanguinem habent,& alia viuipara sunt,alia ouipara 2. col.8.10
Quadrupeda quæ facta sunt animalia tom. secundo col.274.40
Quadrupeda viuipara omnia ferè pilosa tom. 2.20.80
Quadrupedum ætatis indicium 2.128.10
Quadrupedum crura,osse,neruóque abundant, carne deficiunt 2.21.50
Quadrupedum exectorum vox immutatur in fœmininam 2.202.1
Quadrupedum in genere ordo interiorum 2. 272.20.30
Quadrupedum villi lanæve senectute prolixiùs augentur,quanquàm rarescant, siántque pauciores 2.48.40
Quadrupedum ouiparorum coitus, & fœtura 2.103.10
Quadrupedum ouiparorum fœminæ magna ex parte maiores maribus tom. secundo, col.298.40
Quadrupedum ouiparorum testes excrementum recipiunt genitale 2.292.60
Quadrupedum ouiparorum vulua vbi tom. 2.294.30.50
Quadrupedum pars posterior pilosior, hominum contrà 2.475.30
Quadrupedum partes posteriores infirmiores quo argumento ibidem.
Quadrupedum paruæ cur monstra magis pariunt 2.477.20
Quadrupedum particula circa testes qualis 2. 293.50
Quadrupedum pedes quomodo differunt 2. 279.10
Quadrupedum poplites introrsus flecti est necesse 2.276.30
Quadrupedum, quæ animal generant, siluestres,cædémque ferratæ dentibus, carne omnes vescuntur 2.150.40
Quadrupedum viuiparorum, alia multifida, alia bisulca 2.22.1
Quadrupedum viuiparorum genus vocem varie mittit 2.73.1
Quadrupedum viuiparorum plures species 2. col.8 40
Quadrupedibus crura posteriora firmiora, & validiora 2.272.50
Quadrupedibus omnibus est sexus discrimen 2.75.10
Quadrupedibus ouiparis lien, & pulmo quales 2.251.20.30
Quadrupedibus pili non parte supina, sed prona 2.253.30

Quæstio.

Quæstio est voluntatum, vel rerum, verborúmve ad inuicem,aut ad aliam dissentientem vitam demonstratio 2.1200.30
Quæstio est inuita conscii hominis confessio 2.1207.50
Quæstio vultu miti, mansuetóque instituenda 2.1230.60
Quæstionem omnẽ esse medij 1.211.40.& seq.
Quæstiones decem 1.572.30.& seq.
Quæstiones disciplinarum quot 1.211.10
Quæstiones Mechanicæ 2.1475.10.& sequentibus diffusè
Quæstiones quatuor in iudicio 2.1181.10
Quæstiones quinque 1.677.1.& seq.
Quæstionum Metaphysicarum enumeratio 2. 1287.50.& seq.
De Quæstione 2.1200.30.& seq. & 2.1207.50. & sequentibus.
De Quæstionis speciebus tom.2. colum. 1230. 20.& sequen.
Quæstores & receptores, qualis magistratus 2. 870.30

Quale,& Qualitas.

Quale secundum duos modos dici potest, tom. 2.colum.1322.20
Qualia non omnia gradus suscipiunt,vt magis talia minúsve dicantur 1.31.10
Qualibus quibusdam nomina desunt,to.1.col. 30.20
Qualitas cõtrariorum susceptrix est,tom.1.col. 30.40
Qualitas est,qua quales quidam dicuntur tom. 1.col.28.10
Qualitas potentia ante substantem efficitur to. 2.col.328.1
Qualitas substantiæ differentia dicitur, tom.2. col.1322.10
Qualitas suscipit magis & minus 1.30.50
Qualitas prima species habitus,& dispositio,& quid differant 1.28.20
Qualitatis quarta species,forma,& figura tom. 1.col.30.1
Qualitatis secunda species, naturalis potentia vel impotentia 1.28.50
Qualitatis subiectæ affectus qui tom.1.colum. 513.20
Qualitati nomen positum,sed non ad id denominatiuè ad quod quale dicitur tom.1.col. 30.30
Qualitati proprium simile dissimiléque iuxta ipsam dici 1.31.20
Qualitates elementares materia corporum sunt compositorum 2.215.30
Qualitates passiuæ,ac passiones,tertium qualitatis genus 1.29.1
Qualitates passiuæ vnde dicantur 1.29.10
Qualitatibus complura eorum,quæ sunt ad aliquid quatenus adnumerentur tom.1.colum. 31.20
Qualitatibus è duabus,quòd duæ calidum sciliceat,ac frigidum,actiuæ sint,duæ verò,humidum & siccum passiuæ. Et quòd simplex generatio,& naturalis,cui opposita est naturalis corruptio,harum qualitatum opus sit to. 1.col.791.10.& seq.
De Quali,& qualitate 1.28.10.& seq.

Quando.

Quando & tempus distare 1.44.1
Quando,& vbi quid distent 1.43.30
Quando in rebus,quarum assecla tempus & comes est,euariat 1.44.10
Quando in re omni orta consistit 1.44.20
Quando non recipit contraria 1.44.10
Quando non suscipit magis & minus ibidem.
Quando proficiscitur à tempore tom.1.colum. 42.20
Quando rationem significat, ex temporis insidentia relictam, non tempus ipsum tom.1. 42.60

Quantitas,& Quantum.

Quantitas quid 1.22.1
Quantitatis contrarietas maximè circa locum versatur 1.24.10
Quantitatis continuæ species 1.22.1
Quantitatis diuisio 1.22.1
Quantitatis proprium 1.24.20
Quantitati nihil contrarium 1.23.20
Quantitates asymmetræ quæ 2.1499.30
Quantitates symmetræ quæ 2.1499.20
Quantum nosse, non est nosse nisi eius numerum 2.454.20
Quantum finitum 2.454.20
Quantum quid 2.1321.30
Quanto maius ac minus non competit tom.1. col.24.20
Quanta per accidens 2.1321.60
De Quantitate 1.22.1.& seq.
Quartana febris imbecilla,ideò eget victu calefaciente 2.425.30
Quartanæ longæ quando fólent autumno euenire 2.427.30
Quartanæ quomodo oriuntur 2.427.50
Quartanis quare ratio victus non est extenuanda,sed potius ignem corpori inserendum, & quid agendum ante accessionem tom.2. col.425.30
Quercina cortex antidotum contra venenum 2.1546.60
Quicquid mouetur, ab aliquo moueri 1.509. 59.& seq.
Quid est,& propter quid definitio 1.219.20.& sequentibus.
Quid est monstrari per aliud quid est 217.50. & sequen.
Quid est non posse monstrari tom.1.col.216. 40.& seq.
De Quid est,& quod est tom.1.colum.218.10. & sequentibus.
Quiditas principium rerum immobilium to.2. col.329.10

Quies.

Quies aut vi,aut secundum naturam,tom.1.col. 602.40
Quies motui contraria 1.488.50
Quies mutationis vacuitas 1.489.30
Quies omnis in tempore est 1.474.40
Quies priuatio motus 1.520.40
Quies quæ sit contraria motui,an quies in loco ad quem motus est, an verò in eo,à quo est motus motui proponatur, & dubitationes aliæ expositæ, atque absolutæ tom.1.colum. 488.50.& seq.
Quietis ad diuisionem quædam necessaria tom. 1.col.504.50.& seq.
Quietis causa aliqua 1.520.40
Quomodo se habentes, & quibus iniuriantur 2.1114.20.& seq.
Apud Quos,& quorum non pudeat nos tom.2. col.1133.40

Rabies.

Rabies camelum prehendit tom.2.colum. 162.60
Rabiei signa,si ea corripitur equus 2.163.40
Rabie intereunt canes 2.162.60
Rabie intereunt omnia animalia morsa à rabioso cane,excepto homine ibidem.
Racemorum acini dulciores vindemiati,quàm non vindemiati 2.524.30
Radij Solis quare recti 2.499.40

Radix.

Radices regerminant 1.943.10
Radices stirpium instar oris animalium sunt 1.945.50
Radicula sursum mouere potest spiritum tom. 2.494.50
Radiculæ quomodo amplitudine mira increscunt 2.522.10
Radiculæ tenues cur acriores sint 2.521.30

Raia.

Raia animal non parit 2.113.30
Raia coit cum Squatina,vnde rhinobatus,id est squatinoraia 2.114.1
Raia inter cartilaginea fœtificat numerosiùs 2.119.10
Raia inter plana animal gignit, vbi ouum pepererit 2.114.10
Raia non recipit intra se prolem,& quare tom. 2.col.113.20
Raia pinnis an careat 2.7.10
Raia planus piscis qua parte habet branchias 2.29.50
Raia pro pinnis extrema sui corporis latitudine natat 2.286.30
Raiæ branchiæ detectæ 2.29.50
Raiæ coitus 2.79.50
Raiæ cutis aspera 2.287.30
Raiæ partus 2.112.10
Raiæ qua parte fel 2.31.60
Raiæ conduntur solùm tempore hyberno tom. 2.col.175.40
Raiarum fœtus 2.112.50
Raiarum natatio 1.930.1
Raiarum piscatio 2.186.1
Ramenta vulgo aeris corpuscula tom.2.colum. 502.10
Rami sunt,qui supra surculos nascuntur tom.2. col.1567.1

Rana.

Rana inter cartilaginea 2.80.1
Rana inter cartilaginea vna ouum perfectum foras edit,& quare 2.345.1
Rana non viuipara 2.30.20
Rana quare animal non parit 2.337.50
Rana vbi habet pinnas 3.286.30
Ranæ coitus 2.89.30
Ranæ exiguus lien 2.31.30
Ranæ lingua sui generis est 2.72.40
Ranæ partus 2.116.20
Ranæ piscatricis ingenium in capiendis piscibus 2.185.40
Ranæ quid ingustabile parti superiori creditum,vt echinis 2.65.60
Ranæ vulua qualis 2.38.1
Ranæ coitum vt plurimum noctu agere visuntur 2.72.50
Ranæ lutariæ apibus iniuriam inferunt tom.2. col.192.50
Ranæ mares suam ololyginem intra aquam reddunt,vt cieant ad coitum fœminas tom. 2.72.40
Ranæ naturà humidæ 2.418.30
Ranæ quomodo humore gaudẽt tom.2.colum. 145.20
Ranæ quomodo intra aquam ololyginem reddant 2.72.50
Ranarum fœminæ maiores suis maribus tom. 2.col.76.10
Ranarum ortus ex ouo qualis 2.345.10
Ranarum ouum vnum solidum,durúmque est, vt foris feruetur ibidem.
Ranarum pusillarum copia cur indicat annum grauem 2.418.20
Ranis cauda qualis 2.285.40
Raritas quare concilianda corpori sanando 2. 424.20.& seq.
Rarò contingentia non sunt obseruanda tom.2. col.49.50

Ratio.

Ratio boni & pulchri Naturæ operibus potius, quàm artis, coniuncta est, tom.2. colum. 204.40
Ratio & mens nobis finis Naturæ tom.2.col. 892.40
Ratio in solo animæ intellectu gignitur tom.2. col.921.40
Ratio principium pariter in rebus tam arte, quàm naturà constituendis 2.204.40
Ratio siue forma est id,quod superuenit compositio,simplici constans & inuariabili essentia 1.39.1
Rationis diuisio 2.890.30
Rationes ad consueta problemata tenendæ to. 1.355.20
Rationum quinque confutatio,quibus ostendebatur infinitum esse tom.1.colum.454.30.& sequentibus.
De ratione recta 2.673.50.& sequen.& 2.963.1. & sequentibus.
De rationibus repetundis,& an multitudinem eius functionis participem esse oporteat 2. 796.20.& sequentibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ratiocinatio.

Ratiocinandi species quæ tom. 1. col. 235.1.& sequentibus.
De Ratiocinatione cyclica in tertia figura 1. 146.10.& seq.
De ratiocinatione ex oppositis tom. 1. colum. 153.50.& seq.
De ratiocinatione ex oppositis in secunda figura 1.154.1.& seq.
De ratiocinatione falsa tom.1.colum.157.40. & sequentibus

Raucedo, siue Raucitas.

Raucedine laborant sues,& qualis sit is morbus & qualiter à porcariis curetur tom. secundo,col.162.10
Raucitas quando hyeme accidit tom. secundo col.415.40.50
Raucitates quando pituitosis accidunt tom. 2. 415.40
Rauci quomodo voce corrupta tom.secundo, col.483.1
Recentia omnia multum humoris extranei habent 2.525.30
Redargutiones sophisticas omnes in ignorantiam elenchi reuocatum iri tom. 1. 375.10. & sequentib.
Redargutionum verarum, falsarúmque numerus an reddi possit 1.378.50.& seq.
Rediui insectorum genus gramine oriuntur 2. 95.40
Rediuos habent boues, capræ, & oues tom.2. 102.10
Refractio vocis per similem angulum fieri solet 2.483.20
Refrigerata omnia deórsum feruntur tom.2. 494.20
Refrigerati magis,cur ab eodem calore vrimur atque dolemus 2.462.30

Rex.

Rex apud Lacedęmonios secundum leges 2. 803.20
Rex auium, vide Trochilus.
Rex eorum, qui ab ipso reguntur, considerare debet commodum 2.710.10
Rex ex præstantibus per excellentiam virtutis fit, vel rerum gestarum, quæ sint à virtute, vel per excellentiam huiusmodi generis 2. 850.20
Rex non verè quis 2.710.10
Rex prauus fit tyrannus 2.710.20
Regis amicitia erga subditos in beneficij excellentia consistit 2.711.10
Regis & tyranni obiectum diuersum tom. 2.851.1
Regis Persarum imperium admirandum 2. 1467.1
Regem potentia instructum esse decet tom.2. 806.30
Reges apum genus apum gregale 2.1894.40
Reges apum in genere immunes omni negotio,& eorum vsus 2.353.40
Reges apum magnitudine præstant quasi ad prolem generandam corpus eorum sit institutum 2.453.50
Reges belli duces apud Lacedæmonios tom. 2.779.10
Reges belli duces, & rerum diuinarum administri 2.804.10
Reges Molossorum, & Lacedæmoniorum diu durauerunt 2.854.40
Reges pastores populorum 2.711.10
Reges populares facti 2.778.1
Reges quos esse perpetuos deceat tom.secundo,col.802.60
Regum apum considerátio in operationibus,& vita 2.190.30.40
Regum apum primordium quale 2.98.30
De Regis stipatoribus quædam tom. 2. 804. 50.& seq.
De Regum speciebus 2.803.1.& seq.
Regere plures non bonum iuxta Homerum 2. 816.10

Regia.

Regia gubernatio prima,& diuinissima tom. 2.711.40
Regia munia 2.1467.20
Regia potestas ad tutelam præstantium virorum contra populum reperta est tom.2.colum.850.20
Regia potestas apud Lacedæmonios limitata 2.803.20
Regia potestas optimatum gubernationi respondet 2.850.20
Regia potestas quæ 2.793.20
Regiæ potestatis quatuor species tom.secundo,col.804.50
De Regia potestate,quæ vnius est, omnium habentis potestatem, quòd non sit secundum naturam, neque in ciuitate libera dominari debeat,sed potius legem tom.secundo,col. 806.50.& seq.
De Regia Republica,& an magis expediat loco rectè gubernando,quàm cæteræ formæ 2. 803.1.& seq.
Regium & ciuile imperium mentis in appetitum 2.851.40

Regio.

Regionis custodia 2.1096.30
Regionis diuisio apud Milesios tom.secundo, col.773.50
Regionis optimæ,& de vrbis situ,& commoditate,conditiones nouem tom. 2. 879.40.& sequentibus
De Regionis partitione tom.2.col.884.20.sequentibus.
Regionum habitus quas afferunt affectiones animalibus tom.secundo,colum.495.50.& sequentibus diffusè.

Regnum.

Regnum ab extrariis minus corrumpitur 2. 854.1
Regnum duobus modis corrumpitur, ibidem.
Regnum per amicos seruatur 2.855.30
Regnum spontanea gubernatio est, ac maiorum proprié 2.854.10
Regna amplius non fiunt, sed si qua fiunt, monarchiæ,& tyrannides amplius sunt, ibidem.
Regna per quæ seruantur,& quibus modis retineantur tyrannides tom.secundo,colum. 854.30.& seq.
De Regni mutationibus,& tyrannide tom.2. 850.1.& seq.
Regula indefinita rei indefinitæ 2.672.50
Regulus auis in montibus degit 2.149.1
Regulus vermiculis alitur ibidem.

Relatio.

A Relatis locus 1.261.30
A Relationis vnitate locus 1.284.30
A Relatione superiorum generum locus ibid.
A Relatione oppositis locus 1.284.20
A Relationum numero æquali tom.primo, col.284.60

Relatiua.

Relatiua conuertuntur 1.25.20
Relatiua contrarietatem habent tom.primo, col.25.1
Relatiua magis ac minus suscipiunt tom.1.colum.25.10
Relatiua quatenus naturâ simul tom.primo, col.26.40
Relatiua simul sunt naturâ 1.26.30
A Relatiuis locus 1.304.40
A Relatiui accidente locus 1.321.20
A Relatiua specie locus 1.285.10
A Relatiuis penes casus similes locus tom.2. 284.40
A Relatiuis secundum casuum conuersionem locus 1.284.50
A Relatiuorum diuisione locus 1.284.50
Remedia multorum animalium aduersus incommoda 2.173.10.& seq.

Reminiscentia, & Reminisci.

Reminiscentia arbitratu nostro non mouetur 1.88.1
Reminiscentia & memoria non solùm tempore differunt,verumetiam re tom.primo,colum.888.40
Reminiscentia neque resumptio memoriæ, neque apprehensio est 1.885.50
Reminiscentia tanquam ratiocinatio quædam homini suppetit 1.888.10
Reminiscentiæ beneficio faciliùs reuocantur, quæ ordinem seruant 1.886.60
Reminiscentiæ modus tam veterum, quàm recentium,idem 1.886.50
Reminiscentiæ solus homo compos tom.1. 888.40
Reminiscentiæ operam dantes ratiocinantur,se ante vel vidisse, vel inaudisse, vel alio sensu percepisse 1.888.50
Reminiscentia excellunt magis, qui ingenio acuto,docili que præstant 1.883.10
Reminiscentia qui valent, & memores non iidem 1.883.1.& 1.888.40
Per reminiscentiam celeriter colligimus, quæ crebra mentis agitatione complexi mus 1. 887.40
Reminisci in quo consistat 1.887.10
Reminisci memoriam consequitur tom.1.colum.886.10
Reminisci quid à disciplina differat tom.2.colum.886.20
Remora piscis expes,& eius descriptio tom.2. 30.40.50
A Remotione locus 1.270.10

Renes.

Ren dexter omnibus minùs pinguis, & quare 2.253.50
Ren dexter omnibus superior,& minus pinguis, & siccior 2.17.30
Ren dexter quibus tangitur à iecore tom.2. 253.20
Ren dexter sinistro superior, & quare tom.2. 253.10
Renis caui differentiæ 2.17.40
Rene altero vacans visum est animal tom.2. 370.1
Renes bipartiti 2.250.1.20
Renes calculis, panis,& papulis laborare solent 2.246.50
Renes cuius gratia habeantur 2. 250. 60.& 2. 251.40.& 2.253.10
Renes fœdum odorem reddunt, & quare ibidem.
Renes hominum bubulis similes 2.252.50
Renes hominum non sunt æquabiles, vt renes ouium, cæterarúmque quadrupedum ibidem.
Renes maximè ex visceribus pinguescunt, & minus dexter,quàm sinister tom.secundo, col.50.40
Renes muniuntur adipe vice carnis, & quare 2. 253.40
Renes nulla necessitate habentur 2.251.40
Renes omnium pingues, atque obesi tom.2. col.442.1
Renes pingues quare 2.253.20.50.& circum tantùm est pinguedo 2.253.30
Renes quæ habeant,& quæ non 2.32.10.& 2.252. 30.40
Renes quæ pinguiores habent 2.50.50
Renes sanguine carent 2.18.1
Renum in cauo nihil sanguinis continetur tom. 2.col.253.1
Renum meatus in substátiam renum absumuntur 2.18.1
Renum morbus in homine quare difficulter curetur 2.252.50.60
Renum natura quare calida 2.253.40
Renum pinguedo ouibus lethalis 2.253.50
Renum situs 2.17.30
Renum vitio laborantibus hominibus,si renes admodum pingnes efficiantur, dolores accidunt lethales 2.254.1
Renum vsus tom.2.col.250. 60.& 2.251.40.& 2.252.40
Renibus in omnibus inest cauum 2.252.50
A Renibus ad vesicam duo meatus insignes to. 2.col.18.1
Ad Renes pertinent meatus tam ex vena maiore,quàm ex aorta 2.17.40
De Renibus,& eorum officio. quibúsque animalibus dati sint tom.1.colum.252.30.& sequentibus.
Ex Renum medio venæ singulæ spinam præ tereuntes in vtranque abolétur coxam tom. 2.col.18.1
De repastione 2.664.22.& seq.
Repræhensorum signa 2.1528.20
Repræsentationes iucundæ sunt 2.902.30
Reptio, volatio, natatio,& ingressio, discrepant 2.204.20
A Repugnantibus locus 2.328.20
Requies & recreatio per iocos 2.666.10
Requies omnium quare noctu amplior,tom.2. 479.20

Res.

Res eadem à contrariis efficitur 2.439.1
Res mista vsquequaque talis 2.490.20
Res praua facilis ortu 2.473.30
Res quæque loco suæ naturæ idoneo abundat 2.418.20
Res vna cùm geminetur in oculis,cur in cæteris sensibus fieri nequeat 2.578.30
Res vna oculis quando geminari videtur tom. 2.278.20
Res vna quare multa esse apparet vinolentis 2. 435.30.& 2.440.10.20
Rei cuiusque principium maximum est,quippe quod rei dimidium sit 2.467.50
Rei essentia,& forma priora sunt ratione,materia,& generatione 2.215.50
Rei minoris principium minus 2.467.60
Res humanæ circulus 2.507.40
Rerum immobilium principium quiditas tom. 2.329.10
Rerum minùs principalium circuitus, sequuntur rerum principalium circuitum tom.2. col.380.30
Rerum omnium compositio triplex tom.2.col. 215.20
Rerum quæ fiunt,plura habentur principia,sed modo diuerso 2.329.10
Rerum quarundam sempiternarum est demon stratio tom.2.col.328.60
Rebus procul absentibus diffidere solemus to. 2.col.513.10
Rerum generationes quam ob rem semper durent 1.642.30.& seq.
Rerum qui plures materias ponunt,eos affirmare quidem generationem ab alteratione differre,sed ex suis positionibus id defendere,nõ posse tom.1.635.30.& seq.
De Re familiari 2.750.1.& seq.
De Rei domesticæ partibus,ac differétia 2.759. 30.& seq.
De Rerum generatione atque interitu opiniones quinque antiquorum tom.1.colum.599. 30.& seq.
De Resolutione in terminos tom.1.colum.126. 50.& seq.
De Resolutione syllogismorum in propositiones 1.126.1.& sequen.
De Resolutione syllogismorum ad impossibile,& ex hypothesi 1.131.40.& seq.
Pro Resolutione debita, præcepta 1.130.30.& sequentibus.
Resolutionum priorum liber primus 1.85.30. indéque.
Resolutionum priorum liber secundus 1.137.1. indéque.
Resolutionum posteriorum liber primus 1.173. 1.indéque.
Resolutionum posteriorum liber secundus 1. 211.1.indéque.
Resonandi ratio non nisi refractio est tom.2. 480.20

Respiratio.

Respiramus vbi vehementer,cur iterum respirare nequeamus 2.587.20
Respirantes quare minus audiunt tom.2.col. 385.50
Respiratio nonnihil strepitus mouet,tom.2.col. 487.60
Respirationis initium à pulmone est,tom.1.col. 969.10
Respirationis motus in qua parte sit sensu aliquo vsque manifestum 1.969.60
Respiratione num pulsus prior statuendus tom. 1.970.40
Pro Respondentis introductione loci 1.345.1. & seq.
Pro Respondente loci 1.348.10.& seq.
De Respondentis apparenti solutione 1.389.5. & seq.
Respondenti in se ipsum præargumentandum 2.350.40

Respublica.

Respublica bello intentis & cõsultantibus committenda 2.883.40
Respublica stabilitur mediocrium multitudine 2.824.60
Reipublicæ definitio 2.791.50.& seq.
Reipublicæ Lacedæmoniorum gubernatio permista 2.770.30
Reipublicæ mutata fortuna 2.837.1
Reipublicæ quæ sunt delicta,& quæ honorem comparant 2.566.40
Reipublicæ quantas faculeates esse oporteat 2.772.40
Reipublicæ specie mutata, an pactum mutare liceat,veluti si quis debeat centum aureos,an retinere possit citra iniquum, si mutata sit Respublica in aliam formam tom.2.col.787. 50.& seq.
Reipublicæ transgressio quæ deterrima tom.2. col.811.30
Rempublicam Lacedæmoniorum quidam popularem cur dicant 2.819.1
Rerumpublicarum corruptio vt fiat tom.2.col. 1096.50
Rerum publicarum mutatio propter verecundiam absque seditione 2.837.10
Rerum publicarum mutationes tom.2.colum. 763.30
De Republica ea, quæ nomine generis Respublica peculiariter appellatur,tom.2.col.819. 10.& seq.
De Republica optima tom. 2. colum. 806.40. & sequen.& 2.822.1.& sequen.& 2.873.20.& sequen.
Quo pacto ea,quæ Respublica appellatur, constituatur ex paucorum potentia,& populari, quamuis specie differat, & de modis mistionis 2.820.20.& seq.
De Republica optima quomodo se gerat erga vnum illum excellentem virtute tom.2.col. 801.30.& seq.
Ad Rempublicam optimam, pertinere virtutem contemplatiuam, & à quo primùm institutio Reipublicæ sit facienda tom.2.col. 891.50.& seq.
De Reipublicæ optima dispositione, placitis aliorum,& officio legislatoris tom.2.colum. 875.1.& seq.
De Reipublicæ partibus, consiliis, magistratibus,iudiciis,de cõsultandi potestate,& membris eius 2.826.40.& seq.
De Reipub.speciebus 2.110.1.& seq.
Rempubl.optimatem instituentes,& authoritatem omnem ducibus tribuentes,accusandi sunt 2.824.10.& seq.
Rempubl.vtrum magis expediat ab vno optimo regi,an à legibus tom.2.colum.804.40. & sequen.
In Repub.qui versantur,quibus operib.participare possint 2.883.10.& seq.
Rerumpubli comparatio 2.781.20.& seq.
De Rerum publicarum conseruatione modi viginti 2.845.40.& seq.
Quod causa diuersitatum Rerumpubli sit diuersitas partium ciuitatum. Sunt diuites,& pauperes,bellicosi & imbelles,nobiles,ignobiles,opifices,mercatores,agricolæ,& id genus. Quod prisci falsò opinabantur duas esse Respublicas,præcipuę optimatũ & paucorum potentiam:ad has cæteras reduci. Et quæ sit propria de Rebuspublicis sententia 2.812.20. & sequen.
De Rerumpublicarum diuisione,& definitionibus,& de earum transgressione 2.795.1.& sequentibus.
Quæ formæ Rerumpublicarum minimùm durant,veluti tyrannis est tom.2.col.858.30.& sequentibus.
De causis mutationum Rerumpub.& de earum inæqualitate,& æqualitate,& iusto,& stabilitate 2.833.30.& seq.
De Rerumpublicarũ numero & formis 2.1105. 20.& seq.
Quòd Rerumpublicar.plures sint modi,quàm quæ expertæ sint, & causæ cognoscuntur ex enumeratione partium ciuitatis quas recenset, velut nobilium ac plebis: species popularis gubernationis nascuntur quinque tom. secundo, colum.813.20.& sequentibus.
De Rerumpublicarum speciebus,transgressionibus,censu,potestate tom.2.colum.811.20.& sequentibus.
De Rebuspublicis tom.secundo,colum.747.30. & sequentibus.
De locis Rebuspublicis accõmodatis 2.885.60. & sequentibus.
Quòd quæ Rebuspublicis,paucorum potentiis, & popularibus gubernationibus conueniant, considerandum sit tom.2.colum.861.20.& sequentibus.
Quòd Plato Respublicas in quinque species digesserit libro de Republica & quòd quatuor sint Aristocratiæ optimatúmve potentiæ species tom.secundo,colum.818.30.& sequentibus.
De Republica optima Socratis,differente multitudine, æqualitate, sufficientia tom.2.col. 761.40 & seq.
De Republica Socratis, eiúsque improbatio to. 2.col.763.40.& seq.
De nonnullis incommodis Rempublicam Socraticam sequentibus tom.2.colum.765.40. & sequentibus.

De Republica Platonis, & quæ Socratis secunda Respublica dicatur tom.secundo, colum. 768.40.& seq.
De Republica Phaleæ,quæ & Carthaginensium 2.771.10.& seq.
De Republica Hippodami, & Milesiorum 2. 773.30.& seq.
De Repub. Lacedæmoniorum tom. secundo, col.776.1.& seq.
De Repub.Cretensium 2.779.40.& seq.
De Repub.Solonis:& variis institutoribus Rerumpub. 2.782.10.& seq.
Resultatio corporum quomodo fieri solet 2. 506.10.& seq.
De Resurrectione opinio Platonis atque Peripateticorum 1.677.1.& seq.
Reticulum in multiuentribus animalibus 2. 473.20
Reticulum in ventre cornigerorum, & altera maxilla dentatorum 2.33.10
Reticulum, vnus ex ventribus multiuentrium 2.257.10
Reuictio quid 1.373.30
Reo cur dexter apud iudicem locus datur 2. 564.20.30
Reo & accusatori si suffragia pari numero fuerint,cur Reum vincere sancitum est tom. 2.564.30.40.& 2.597.1
Rhamnus redditur odoratior,si iris decubuit 2.491.40

Rhetor,& Rhetorica.

Rhetor & Dialecticus quibus argumentationũ generibus vtantur 2.1091.20
Rhetorica dialecticæ,& politicæ germen tom. 2.1091.10
Rhetorica & Dialectica quid ab aliis partibus differant 2.1089.40
Rhetorica iudicij causa est 2.1123.10
Rhetorica quid sit, quod eius subiectum, quomodo se ad Dialecticam habeat,& ex quibus rebus principalibus oratio conficiatur tom. 2.1091.20.& seq.
Rhetorices antiqua præcepta, non item Dialectices 1.4-4.30
Rhetoricæ artis vis improbabilis cognitione 2. 1087.10
Rhetoricæ & Dialecticæ omnes participes aliquatenus 2.1087.30
Rhetoricæ officium 2.1090.1
Rhetoricæ vtilitas 2.1089.20
Rhetoricen ad nullum genus determinatum alligari 2.1090.30
Rhetoricum probabile quid differat à dialectico 2.1091.60
Rhetorica ad Alexandrum Regem tom.secundo,col.1189.1.indéque
Rhetoricorum ad Theodecten liber primus 2. 1087. indéque.
Rhetoricorum ad Theodecten liber secundus 2.1123.1.indéque
Rhetoricorum ad Thedecten liber tertius 2. 1159.30.indéque.
De Rhetoricæ partibus tom. secundo, colum. 1159.40.& seq.
Quod Rhetorica & Dialectica de eisdem sint, quódque qui ante Aristotelem de Rhetorica scripserunt, non rectè tractauerunt, & de Rhetoricæ vtilitate tom.secundo,columna 1087.20.& seq.
Rhinobati ex squatina & raia gignuntur tom. 2.114.1.& 2.334.1
Ricinus proprius canibus 2.102.10

Ridere,& Risus.

Ridemus cur continuò, si quis locum alarum moueat 2.589.10
Ridentes cur vocem grauem, flentes acutam mittunt 2.481.1.30
Ridentes calidiorem spiritum emittunt, flentes frigidiorem 2.481.10
Ridentes remisso corpore, hiscentéque ore rident 2.481.40
Rident celeriter qui titillantur,& quare tom. 2.254.50
Ridet solus homo,& cur 2.254.60
Risus,& ridicula,iucunda 2.1114.10
Risus ex verberatione in sede præcordiorum 2. 588.60
Risus infantium quando 2.142.20
Risus quid,& qua parte 2.588.60
Risum cur retinere minùs possumus,cùm amicos nostros & familiares videmus tom. secundo,col.262.40
Risum in præliis ex traiectis præcordiis ortum 2.254.60

Rigere.

Rigemus cur magis hyeme cùm currimus, quàm cùm stamus 2.461.50
Rigent admodum quare homines pleni tom. 2.460.60
Rigent cur maximè corporis extrema tom.2. 460.10
Rigent quare minimè oculi 2.579.30
Rigent quare minimè qui irascuntur tom.2. 462.50
Rigentes cur dormire non valeant tom.secundo,col 463.10
Rigentes cur iuuidi efficiuntur 2.460.10
Rigentes frigiditatem pati videntur tom.2.colum. 139.1
Rigentes frigore, caloris extinctu obtremunt 2.439.20
Rigentes maximè tremunt 2.433 30
Rigentium pili cur eriguntur 2.461.40
Rigentibus cur lingua errare soleat tom.2.colum.461.30.40
Rigentibus quare vox tremula 2.490.50
Rigidius omne,concoqui facilius potest tom. 2.527.50

Rigor.

Rigor carni accidit, si vestis humore nimio madefacta fuerit 2.433.1
Rigor febrium vnde 2.439.20
Rigore neruorum capiuntur equi, & eius mali indicium 2.163.30
Rigores maximè æstate oriuntur 2.419.40
Riparia æstate tantùm apparet cùm imber incessit,& tunc capitur 2.3.60
Riparia rara auicula est ibidem.
Riparia,idem quod falcula 2.3.50
Ripæ,siue Riphæi montes 1.709.50
Riuus fluens si obstruatur se colligit & tandem relaxatus copiosior effluit tom.secundo,colum.429.20
Robur ad aliquid est 1.514.30
Robur maximè in manibus 2.462.30
Robustiora ætate florentia quare 2.394.20
Robustiora, & animosiora quæ sunt tom.secundo,col.477.20
Robustus quis 2.1099.10

Ros.

Ros Austrinis temporibus vbique gignitur,non Aquiloniis,præterquàm in Ponto tom.1.colum.704.60
Ros,est humor ex sudo,serenóque cælo. qui concretione sua tenui deferatur tom. secundo, col. 461.50
Ros frigidus 2.461.60
Ros in Ponto Aquiloniis temporibus gignitur 1.704.60
Ros quando consistit 2.546.50
Roris ac pruinæ causæ tom. primo, columna 704.2.& seq.
Roris & pluuiæ differentia 1.705.20.30

Rosa.

Rosa spinosa natura est 2.492.40
Rosæ odor semper suauis 2.562.20
Rosæ, quibus vmbilicus asper, quare suauiùs olent,quàm quibus lenis 2.492.40
Rosæ sibi similes remanent in odore contusæ 2.495.40
Rosarum folia vt colores mutent 2.1518.10
Rosaceum odore non commutatur 2.495.40

Rostrum.

Rostrum auium os tom. 2.col. 28. 40.& eod. tom.239.50
Rostrum auibus pro labris, & dentibus tom. 2.239.50
Rostrum auibus pro maxillis 2.235.20
Rostrum nonnullis auibus quare serratum 2. 240.10
Rostri natura 2.46.10
Rostri varietas in auibus pro vsu,& auxilio 2. 239.50
Rostrum osseum, & arctum habent aues & quare 2.235.30.40
Rostra auium differunt victus ratione, & quomodo 2.282.60
Rostra auium maiora in senecta redduntur 2. 48.40
Rostra igne molliuntur 2.329.30
Rostra vnde gignuntur 2.331.60
Rostrorum color 2.1520.10
Rostra auium proxima ossibus, & quare data 2.229.10
Rostrorum origo 2.229.10
Rubedo sanguinis concursus est tom. secundo,col.462.40
Rubecula auis vermiculis alitur tom. secundo,col.148.60
Rubeculæ & Ruticillæ inuicem transeunt, & ratio 2.261.10

Rubelio piscis.

Rubelio piscis pelagicus 2.155.29
Rubelionis super sexu ambigitur 2.115.20
Rubelionum in genere nullus est mas visus,sed fœminæ omnes fœtu plenæ visuntur tom. 2.327.1
Rubelionibus est quod pariat,sed mas deest 2. 76.1
Rubelionibus inter fluuiatilia accidit conceptus sine mare 2.340.20
Ruber piscis an vuluam habeat 2.347.1

Rubeta.

Rubeta apes interimit 2.193.10
Rubeta deuoratur à Buteone 2.169.40
Rubeta vermiculos petit 2.148.50
Rubetæ exiguus lien 2.31.30
Rubetæ iecur vitiatum 2.256.10
Rubetæ quid ingustabile creditum parti superiori,vt Echinis 2.65.60
Rubetarij accipitres 2.185.1
Rubicilla vermiculis alitur 2.148.60
Rubigo arborum humore calido, alienóque consistit 2.550.40

Ructus.

Ructus crudorum fœdiùs olent 2.492.60
Ructus ventriculi affectus 2.582.50
Ructus ventriculi expiratio est 2.584.10
Ructus quando fit 2.583.40
Ructus vnde moueri solet 2.473.10.& quibus, & quibus non ibidem
Ructus cur magis dormientibus,quàm vigilantibus accidat 2.581.30

Ructus sternutamento quare sedari nequeat to. 2.col.582.50
Rufi celeriùs quàm nigri canescunt tom.2.col. 391.10
Rufitas pili imbecillitas ibidem.
Ruga cutis contractiuncula est, 2.541.50

Ruminare.

Ruminant quæ animalia tom.2.colum.33.1.& 2.202.40
Ruminantia non ructant 2.473.20
Ruminantia omnia coagulum habent,tom.2. col.54.10
Ruminantibus lac & copiosius, & caseo vtilius mulgetur 2.54.50
Ruminantibus ventres multi tom. 2. colum. 257.1
Ruminare quæ dicuntur,& quare tom.2.colum. 257.40
Ruminat camelus more cornigerorum,tom.2. 257.1
Ruminat inter pisces scarus 2.257.40
Ruminat scarus solus piscium 2.34.30
Quæ rumpuntur,crepitum mouere solent tom. 2.col.483.40
Rupex auis vicitat apud mare 2.149.50
Rusticus quis 2.623.40
Rusticitas quid ibidem.

Ruta.

Ruta cur fascinationis remedium tom.2.col. 529.20
Ruta cur fœtidos sudores moueat tom.2.col. 427.30.& 2.526.1
Ruta quam ob causam insita in ficum,pulcherrima, plurimáque proueniat, tom.2.colum. 523.10
Ruta vbi inseritur ibidem.
Rutæ odor infestus serpentibus tom.2.colum. 173.50
Ruticillæ,& Rubeculæ inuicem transeunt tom. 2.colum.201.10

Sacerdotes.

Sacerdotis Iouis Hoplosmij interitus tom.2. colum.255.1
Sacerdoti Palladis oblatio cõstituta tom.2.col. 1057.40
Sacerdotes,& æditui 2.872.1
In Sacerdotes & magistratus ciuium multitudo diuisa est 2.887.40
Sacerdotalium comessationum locus, ibidem.

Sacer piscis.

Sacer æstate parit 2.119.10
Sacer,vide Anthias.
Sacri pisces,gregales sunt 2.171.10
Sacri serpentis descriptio, & natura tom.2.col. 166.50

Sacrificium.

Sacrificium capræ 2.167.50
Sacrificia in præsenti statu seruanda esse vt probetur 2.1193.40.& seq.
Sacrificia sacerdotium requirentia tom.2.col. 804.10
Sacrificiorum sumptus 2.1232
Sacrificiorum sumptus minuendos vt probetur 2.1194.20.& seq.
Sacrificuli,æditui, ac custodes sacrarum pecuniarum 2.872.10
Sacrilegium Menalopi 1118.20
Sacrorum cura quibus demandanda tom.2.col. 884.10
Sæuus & immanis is est,qui violentius prorumpit 2.999.50

Sagacitas,& Sagax.

Sagacitas de quibus 2.681.50
Sagacitas,& bona intelligẽtia idem tom.2.col. 681.50
Sagacitas,& prudentia non idem ibidem.
Sagacitas & scientia,& opinio,non idem tom.2. col.681.40
Sagacitatis & prudentiæ discrimen tom.2.col. 681.50
Sagacitati hebetudo contraria tom. 2.colum. 681.40
Sagax quis 2.682.10
Sagaces boni sunt, & intelligentes tom.2.col. 681.50
De Sagacitate 2.681.40.& seq.
Sagittæ in aere adeò igniuntur,vt ipsum plumbum,quod est in ipsis liquescat tom.2.colum. 585.50

Sal.

Sal cur dentium stuporem tollere potest tom.2. col.420.60
Sal cur eadem magnitudine, qua modico igni ingestus, crepat, si nimio iniecteris igni, vel nihil,vel minùs crepabit 2.487.10
Sal cur eliquari ocyùs aqua salsa, quàm dulci possit 2.527.50
Sal exiccare potest, inde sale confecta incorrupta seruamus 2.527.20
Sal exiguus cur ocyùs crepat,& exilit,vehementiùs autem,qui plenior tom.secundo,colum. 486.60
Sal grauior quàm aqua 2.527.29
Sal igni ingestus,cur crepitum mouere soleat 2.487.40
Sal primum humoris intra se continet, ibidem.
Sal quo humore soluatur 1.769.40
Sal terræ potius opificium est 1.769.50
Salem indurat ignis 2.436.40
Sale aceto ve qui perfricandum censent,inflammationes tollere volunt tom.secundo, col. 463.30
Sales alij aquæ,alij terræ plus habent. Et de proportione horum in mistis cæteris 1.769.50. & seq.
Salsus humor cùm mouetur, dulcior redditur 2.539.20
Salsum graue est tom.2. colum. 537.40.& 2. 539.10
Salsum quàm dulce calidius 2.539.20
Salsi humores quare non sunt frigidi,vt dulces 2.535.40
Salsamenti odor quãdo nobis suauis tom.2.col. 562.30
Salsilago 1.722.30
Salso succo inest aliquid pinguis tom.2.colum. 535.50
De Salsedine maris opiniones,quomodo ea gignatur:vnde fontes,ac flumina diuersos sapores habeant,ac colores tom.1.colum.721.1.& sequentibus.
Salamandra in igne non absumitur,sed ignem extinguit 2.96.20

Salax.

Salax genus animalium, & genitalis seminis copiosiùs effundens,ocyùs senescit, & quare 1.942.1
Salax minimè inter mares bos est tom.2.col. 134.40
Salaces mares celeriùs senescunt in hominum genere 2.134.50
Salaces quare hi sunt,quibus pili palpebrarum deciuunt 2.445.50
Salaces sunt hirti homines 469.60
Salaces,vide etiam Libidinosi
Salacissimum omnium animalium tum marium,tum fœminarum, equus est, homine excepto tom.2.colum.255.50
Saliendum ouibus quando 2.123.10
Salientia omnia in terra flectuntur tom.2.col. 1.929.50
Salire vt volantia & natantia soleant, ibidem.
Salitium ante cœptum coitum nullum tom.2. 4.50
Salitium in superciliis ibidem.
Saliua hominis plurimis serpentum venenatorum aduersatur 2.166.50
Salix grata apibus 2.190.1
Salix nullum affert semen 2.305.20

Salpa piscis.

Salpa ex solitariis quando accelerat partum to. 2.119.10
Salpa in maritimis lacubus reperitur,tom.2.col. 155.30
Salpa inter carne vescentes non oberrat tom.2. col.186.50
Salpa inter pisces liquidè audit 2.70.10
Salpa semel parit autumno scilicet tom.2.col. 83.10
Salpa stercore & alga nutritur, porrum petit,& cucurbita capitur 2.147.10
Salpæ stercus piscibus capiendis accommodum 2.70.20

Saltare.

Saltans ponduculis susceptis innititur tom.2. col.450.50
Saltantium imitatio qualis 2.1233.50
Saltatores cur manè soleant exerceri, tom.2. col.483.1
Saltus vt fiat 1.923.50
Saltu eõtinentem motum agere arduum,& difficile 1.933.50

Salus auis.

Salus auis vitæ commoditate,& partus numero commendatur, sed alterius pedis claudicate cedit 2.179.30
Salus,vide etiam Aegithus.
Salo prælium cum asino est,& quare tom.2.col. 169.50
Sana quæ dicenda 2.683.1
Sandaracha cibus apum 2.192.50
Sandarachæ veneno interit equus,& quoduis iumentum 2.163.60

Sanguis.

Sanguis adeò serescit,vt nonnulli sudore cruento exundarint 2.51.60
Sanguis Aegithi & flori misceri non potest tom. 2.col.170.40
Sanguis alimento est corporibus 2.477.20
Sanguis ad carnis viuæ & incorruptæ vulnus quodlibet effluit 2.51.20
Sanguis atrior,quibus parum carnis,& rubentior,quibus multum 2.50.10
Sanguis bubali spissatur 2.44.30
Sanguis calidior agitatus, sentiendi officium intercipit,atque refringit 2.23.50
Sanguis calidus est 2.460.20
Sanguis calidus & humidus semper est quandiu in corpore animalis continetur tom.2. col.51.20
Sanguis capitis qualis 2.274.10
Sanguis ceruorum,& leporum,vt spissari soleat 2.44.30.& 2.51.20
Sanguis deficit quoties cibus non ingeritur, quoties ingeritur,augetur, tom.secundo,col. 221.40
Sanguis dilutior,frigidior est,nec durescere potest,qui autem terrenus est, nimirum coit, cùm humor euaporatur tom.secundo, col. 222.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sanguis dilutus, morbosus 2.464.10
Sanguis dormientibus deserit partes exteriores, subitque interiores, ità vt adacto cultello non æquè effluere possit, tom.secundo, colum.51.60
Sanguis è naribus cur homini tantummodo ex omni animantium numero defluit tom.2. 465.50
Sanguis est, qui corpora nostra calore intingit naturali 2.209.40
Sanguis ex aqua & terra mistus est tom.secundo,col.248.30
Sanguis quomodo differt ab aqua in calore 2. 219.30
Sanguis ex quibus potissimum partibus profluit 2.248.30
Sanguis ex sanie fit per concoctionem, ex sanguine adeps 2.52.1
Sanguis ex vno suam originem ducit, tom.2. 247.30
Sanguis fibris detractis incongelabilis manet 2.222.40
Sanguis fœminis nigrior,& crassior,quàm maribus 2.52.1
Sanguis homini tenuissimus, ac mundissimus 2.51.40
Sanguis in adipem & seuum transit,quando concoquitur 2.223.40.& 224.20
Sanguis in alio vllo, nisi in corde, præter venas continetur 2.51.10
Sanguis in corde,ac venis,quasi vasis continetur 2.244.50.& à corde advenas deriuatur,& non contrà 2.244.50
Sanguis inducto vulnere vndique effluit tom. 2.248.10
Sanguis in speciem saniei quando diluitur 2. 51.50
Sanguis integer dulcis est 2.161.40
Sanguis integer si bona assumuntur alimenta,si praua,vitiosus 2.221.40
Sanguis inter venas omnium animalium palpitat,pulsúque simul vndique mouetur tom. 2.51.50
Sanguis lienosorum corruptus tom. secundo, col.464.10
Sanguis materia corporum,& vsus tom.secundo,col.341.10
Sanguis menstruus 2.52.10
Sanguis ne gelet calor obstat 2.228.1
Sanguis necessarius & communis omnibus sanguineis animalibus 2.51.10
Sanguis non aduentitius, sed vernaculus, atque intimus in omnibus integris atque imputidis habetur ibidem.
Sanguis non omnis continet fibras tom.secundo,col.222.1
Sanguis omnis continetur in venis, præter exiguum,qui in corde est tom.secundo,columna 39.10
Sanguis omnibus vltimum alimentum tom. 2.222.50.& 2.224.20
Sanguis optimo habitu qualis 2.51.20
Sanguis oritur primùm in corde, antè, quàm totum corpus formetur tom. secundo, colum.51.50
Sanguis pars similaris,& communis tom.2. col.38. 0
Sanguis pars similaris humida 2.217.50
Sanguis parte inferiore crassior, & atrior est, quàm superiore 2.51.40
Sanguis per totum corpus deriuatur, & pulchra ibi analogia de hortis rigandis, & fabrica 2. 247.50.60
Sanguis potentia corpus,& caro tom.2. 48.1. & quare materia corporis tom.2.222.50.& 2.247.40
Sanguis putrescens pus redditur, quo demum concalescente, porus, id est,tofus lapis consistit 2.52.1
Sanguis putrescit, qui à suo fonte est remotus 2.228.1
Sanguis quare conceptaculum habet tom.2. 244.20
Sanguis qui se excrementis cerebri immiscuit, quasi in saniem degenerat tom.secundo,colum,465.60
Sanguis quibus dilutus nimiùm est,ea timidiora sunt 2.222.20
Sanguis quomodo calidus 2.219.50.& cur humidus, & calidus 2.247.20
Sanguis quorum concrescit extra corpus tom. 2.5.20
Sanguis quorum fibris multis & crassis est refertus, hæc terrena ampliùs constant natura,& animosa, iracunda, proindeque furibunda sunt 2.222.10
Sanguis quorum non concrescit tom.secundo, col.44.20
Sanguis roboris efficacior, qui crassior, & calidior est: vim autem sentiendi, intelligendique obtinet pleniorem, qui tenuior, atque frigidior est tomo secundo,columna 218.10
Sanguis sensu caret 2.51.10.& 2.223.30.& quare 2.231.10
Sanguis siccior redditur separatus à natura eorum in quibus continetur tom.secundo, col.220.60
Sanguis si immodicè humescit,morbus infestat 2.51.50
Sanguis sine vena esse non potest tom. secundo,colum. 248.10. & quare animalibus datus eod.tom.221.40
Sanguis si vitiatus est naturâ vel morbo, atrior cernitur 2.51.20
Sanguis solus humorum sparsus per totum corpus animalium 2.51.50
Sanguis spissari non potest fibris priuatus tom. secundo,col.44.20
Sanguis tactus sensum mouere non potest tomo secundo col.221.50
Sanguis tauri,vide Tauri sanguis
Sanguis tauro & asino crassissimus, & nigerrimus 2.51.40
Sanguis taurorum omnium celerrimè coit, & durescit 2.222.40
Sanguis vbi tenuis & spumosus sit tom.secundo,col.40.1
Sanguis venas habet vasa & conceptacula tom. secundo.col.51.10.& tom.secundo,col.52.40.& eod.tom.322.20
Sanguis vitiatus quisque integro tenuior redditur 2.465.50
Sanguis vltimum alimentum animalis tom. secundo,colum.316.1. & eodem tom. columna 325.20
Sanguis vnde mittendus in dorsi,& coxarum dolore 2.40.20
Sanguis vnde mittendus in lumborum & testium doloribus ibidem.
Sanguis vnde mittendus,si quid circa ventrem infestat 2.59.60
Sanguis vnus animatur,& feruet, quandiu, vita seruatur 2.51.50
Sanguinis copia caloris est indicium, tom.secundo,col.249.50
Sanguinis copia quibus,& quibus non tom.secundo,col.51.30
Sanguinis differentiæ 2.218.10
Sanguinis differentiæ multum faciunt ad mores & sensus 2.222.50
Sanguinis discrimen secundum ætates tom.secundo,col.52.20
Sanguinis è naribus profluuium vnde tom.secundo,col.52.1
Sanguinis & venarum ignorationis quæ est causa 2.39.1
Sanguinis & venarum principium natura tom. secundo,col.38.60
Sanguinis minus per summa corporis fœminarum est: plus enim parte interiore continetur 2.52.10
Sanguinis missio ex flexu interiore brachij dextri, quare dolores iecoris leuat tom.secundo,col.42.20
Sanguinis origo & principium cor tom.secundo,colum. 245.30. & tom. secundo, columna 378.30
Sanguinis profluuium è naribus, vt plurimum non est mulieribus, quandiu menstrua profluunt 2.309.50
Sanguinis profluuia accidunt ex venis vt ex aluo profluuium tom. secundo, columna 308.20
Sanguinis profusio è naribus,vide etiam E naribus sanguinis profusio
Sanguinis profusione puerorum caput conflictatur 2.417.1
Sanguinis quibus parum hæc ad interitum sunt opportuniora 2.223.40
Sanguinis si multum effluat, anima deficit, si nimium,vita interit tom. secundo, columna 51.50
Sanguinis synceri,salubrisque secessio resoluere potest 2.306.10
Sanguinis tenuitas,& munditia in terreno non est 2.222.10
Sanguinem alij inter calida, alij inter frigida annumerant 2.218.50
Sanguinem animam esse, Crytias, & alij quidam dixerunt 1.787.50
Sanguinem omnibus & communem,& necessarium esse animantibus sanguineis : déque sanguinum varietate tom.secundo,colum. 51.10.& seq.
Sanguinem paucum, quamuis purum habent præpinguia omnia 2.51.40
Sanguine è naribus effluente, cur aquam frigidam in faciem infundimus 2.583.50
Sanguine præditi animalia quæ 2.31.1
Sanguine vitatio,& excrescente,profluuium,vel è naribus, vel per infera mariscis mouetur, aut varices fiunt 2.52.1

Sanguinea.

Sanguinea animal pariunt, aut ouum, nisi omnino improba sint 2.310.50
Sanguinea omnia gressilia,quomodo bipartita 2.247.30
Sanguinea omnia quare primum cor possident 2.229.10
Sanguinea omnia semine procreantur, videlicet ea que per coitum oriuntur tom.secundo,col.316.10
Sanguinea omnia venarum initia habent tom. secundo,col.43.20
Sanguinea ouipara mammis carent tom. secundo,col.23.50
Sanguinea ouipara non nictantur tom.secundo,col.280.0
Sanguinea ouipara palpebram superiorem non mouent ibidem.
Sanguinea ouipara partim quadrupeda, & partim expeda 2.280.1
Sanguinea ouipara quare collum habent tom. secundo,col.281.30
Sanguinea quæque quaternis notis mouentur, non pluribus 2.283.20
Sanguinea quæ viscera habeant tom.secundo, col.260.30
Sanguinea qua ratione ab exanguibus differunt 2.30.60
Sanguinea semen apertè emittunt tom.secundo col.298.60
Sanguineorum extrema lenta,& pinguia tom. secundo,columna 330.10

Sanies.

Sanies quid 2.52.30.& 122.60
Sanies pars communis 2.38.50
Sanies pars similaris humida 2.117.50
Saniem

Saniem continent nonnullæ fibræ 2.44.10

Sanitas.

Sanitas bonum tomo secundo,colum. 1100.30
Sanitas corporis virtus tom.secundo.col.1098. 40.& 2.1100.40
Sanitas cur neminem sanare potest tom.secundo,col.458.20
Sanitas fieri potest sponte,vt arte 2.205.30
Sanitas mediocritas quædam est 2.413.40
Sanitas præstantissima res est 2.987.50
Sanitas quies est 2.458.20
Sanitatis causæ,elementa 2.219.1
Sanitatis ratio diligentiùs habenda,cùm tempora euariant 2.413.50
Sanitati & robori non idem habitus est idoneus 2.461.10
Sanitatẽ si definierit Medicus, rationes & causas rei quam facit reddere solet tomo secundo, columna 204.40

Sani.

Sani cur voce graui respectu ægrotantium 2. 480.1
Sani quare mutato tempore ægrotare incipiant 2.412.40
Sani qui esse solent,aut non ægrotant, aut præsi morbo celeriter obeunt,& quare tom.secundo,col.419.30
Sanis cohabitans cur nihilo sanior efficitur, iusto autem iustior 2.564.1.10
Saperdis pisces optima,cùm grauida tom.2.colum.168.10
Sapere,& intelligere,diuinæ est mentis tomo secundo,columna 274.30

Sapiens.

Sapiens naturâ nemo tomo 2.col.682.30
Sapiens non solùm ea scire,quæ ex principiis cognoscuntur,sed etiam circa principia dicere vera debet 2.678.40
Sapientes iuxta naturam, veritatémque dicunt 1.384.30
Sapientum honoratorum exempla 2.1153.10
Sapientiora animalia ea sunt,quibus sanguis tenuior,& mundior 2.222.10

Sapientia.

Sapientia circa principia est 2.945.10
Sapientia circa quæ versetur tomo secundo,colum.946.10.& 2.1270.60
Sapientia & prudentia quatenus differant 2. 496.1
Sapientia ex scientia & mente constituitur 2. 945.50
Sapientia felicem efficit 2.683.20
Sapientia ipsius finis & boni est 2.1289.40.
Sapientia non est sensus 2.1270.40
Sapientia num vtilis 2.682.50
Sapientia quare maximè diuina 2.1272.20
Sapientia scientiarum exactissima 2.678.40
Sapientia scientia est,& intellectus tom.2.colum.678.40
Sapientia scientia earum rerum est, quæ summis afficiuntur honoribus 2.678.50
Sapientia vtrum scientia vna an plures, quæritur 2.1381.50
Sapientiæ est de manifestis causam quærere 2.1283.20.
Sapientiæ inquirendæ qualis debeat intentio esse 2.1272.20
Sapientiæ possessio non humana est tom.2.colum.1272.1
Sapientiæ quare nulla posita sunt præmia 2. 573.50.60
Sapientiam non quærere indignum homini 2. 1272.10
Sapientiam virtutem esse probatur tom.2.colum.946.10
Sapientia deterior prudentia 2.946.10
De sapientia 2.678.30.& seq.
De sapientiæ atque prudentiæ vtilitate tomo secundo,columna 682.50.& sequentibus

Sapor.

Sapor affectio est partis degustatricis tomo 1. col.861.50
Sapor austerus vnde 2.526.30
Sapor in aqua habetur 1.870.40
Saporis & Odoris eadem est affectio tomo 1. 867.10
Saporis sensus cibi gratia adhibitus est 2. col.237.20
Saporis sensum habent omnia animalia ouipara 2.280.30
Sapores cur non moribus similes 2.514.40
Sapores ex concretione dulcis & amari cõficiuntur 1.868.50
Sapores ex semine 2.525.20
Saporum genera in stirpibus cur maximè creentur 1.868.1
Saporum genera vnde oriuntur 2.525.30
Saporum sensum lingua mouet 2.280.20
Saporum species 1.816.1
De sapore,& gustu 1.815.1.& seq.
Sappho quid responderit Alceo dicenti: Vellem tibi aliquid dicere,sed pudor impedit tom. secundo,columna 1107.20

Sarda piscis.

Sarda bis anno parit 2.83.10
Sarda vna cùm Pontum adit,& videtur,& capitur,sed exiens nunquam visa tomo secundo, col.155.60
Sardæ ex Sardinis oriuntur 2.118.10
Sardæ solæ subeunt Istrum amnem, & inde in Adriam sinum defluunt fisso flumine per abditum terræ meatum,& quo argumento id fiat 2.156.1
Sardinæ ex membradibus gignuntur tomo secundo,columna 118.10

Sargus piscis.

Sargus fodere potest tom.2. colum.147.50
Sargus mense decembri coit,& fert vterum dies triginta 2.118.60.& 2.84.1
Sargus Mulli reliquias sequitur 2.147.50
Sargus quo tempore parit 2.83.60
Satherium animal victum etiam ab aquis petit 2.151.20
Satietatis comes Venus 2.474.20
De eo quod sibi Satis tomo secundo,columna 970.20.& seq.
Satyria morbus faciei,& vnde 2.367.1
Satyrium animal victum ab aquis petit tomo 2.col.151.20
Satyro Clazomenio ad maledicendum propenso aures obturatæ fuerunt, vt de re ageret tomo secundo,columna 439. 50.60

Saxatilia.

Saxatile genus piscium omne apud Cretam insulam satis pingue fit 2.155.30
Saxatiles coniugatim mares cum fœminis conduntur, quomodo & fœtificare solent tom. secundo,col.157.20
Saxatiles pisces bis anno pariũt, excepto Mullo 2.83.10
Saxatilium omnium piscium fœminæ maiores suis maribus 2.76.10
Saxatilium omnium victus 2.147.40
Scabies cur contagiosa tomo secundo,col.458. 50.& seq.
Scabies magis quàm lepra cæteros afficere potest 2.459.10
Scamander amnis flauas oues reddere creditur, & quare Xanthus ab Homero dictus tomo secundo,col.49.1
Scammonea magis aluum soluit 2.422.40
Scammonea quare ventrem inferiorem mouet 2.421.40
Scammonea si largè sumatur aluum soluit,& si parce sumatur, & vetus sit, vesicam, & quare 2.422.40
Scapulæ dorsi pars 2.13.1
Ex scapulis signa animi tom.2.colum.1532.60

Scarabeus.

Scarabeus taurus vnde gignitur 2.65.10
Scarabeus piscis litoralis 2.155.20
Scarabei coeunt, & generant, sed non sui generis animal 2.298.20
Scarabei exuunt senectutem 2.159.10
Scarabei insecta pennata 2.55.60
Scarabei pilularij vnde oriuntur 2.95.40
Scarabei quomodo coeunt 2.82.1
Scarabei vaginipennes 2.7.30.& 2.68.40
Scarabei virides,qui & gallerucæ vocantur, vnde gignantur tomo secundo, colum. 95.40

Scarus piscis.

Scarus inter pisces non est serratis dentibus 2. 30.10.& 2.239.20.& ideo solus ruminat 2. 34.30.& 2.147.50.& 2.257.40
Scarus quot branchias habet tomo secundo, col.30.1
Scarus vescitur alga 2.147.10
Scaro appendices plures 2.34.40
Scaro vacat Euripus tom.2.colum.187.1

Scena.

Scena heroum facta, dictáque simulat tomo secundo,col.519.10
Scenis qui familiariores concentus ibidem
In scena nullus antistrophi vsus tomo secundo, columna 512. linea 30

Schadones.

Schadones crabronum & vesparũ quando fiunt, & crescunt 2.99.20
Schadones,id est,soboles apum,optimæ fiunt,cũ mellificatur 2.98.20
Schadones quando sine pennis & cruribus prodeunt,& quando non 2.98.30

Scientia.

Sciendi ratio animi quiete constare videtur 2. 564.20
Scientia duplex est,sicut & ipsum scire: quorum aliud potentia,aliud actu est tomo secundo, col.1426.40
Scientia eius est,quod semper,aut plurimum est 2.1390.40
Scientia ex quibus constet tomo secundo, col. 1426.10
Scientia instrumentum mentis 2.572.10
Scientia Naturalis,vide Naturalis.scientia.
Scientia non est accidentis tomo secundo, col. 1390.20
Scientiæ omnes opera nostra sunt 2.572.1
Scientiarum speculatiuarum genera tria 2.col. 1389.50
De præceptis in vnaquaque Scientia obseruandis 2.668.10. & seq.
De dignitate Scientiæ,de anima,& de difficultate eius 1.783.1.& seq.
De scientia demonstratiua tractantem conueniebat, non solùm ipsius exponere generationem,sed eorum quoque,quæ ipsam turbare solent,explicat modum. Turbat autem eã

ignoratio affectionis,quæ tũ dicitur, vbi quis falsam de rebus persuasionem haber,& aut in propositionibus versatur mediatis,aut nõ me diatis atq; in vtrisque per syllogismum nasci potest tom.1.191.20.& seq.
Scientiæ,primam figuram maximè esse accommodatam tomo primo,columna.190.10.& sequentibus
Scientiam,& scibile,ab opinatione,& opinabili differre tomo primo,columna 209.10.& sequentibus
Scientiam fortuitorum non esse, neque in sensuum functione 1.206.50.& sequen.
Ad scientiam quæ demonstratio magis idonea sit tomo primo,columna 201.30.& sequen.
Quid scientia de Natura doceat 1.551.20.& sequentibus
Quo i sit scientiæ obiectum,& quæ proprietates tomo secundo,columna 676.10.& sequentib.
Scolopendra,vide Centipeda.
Scolopendræ maris incolæ,& earum descriptio tomo secundo,columna 30.40

Scombri Pisces.

Scombri gregales sunt 2.171.10
Scombri mense Februario post Idus coeunt,pariunt autem Iunio ante Nonas tomo secundo,col.119.40
Scombri migrant 2.154.20
Scombrorum partus increscit præcipua celeritate 2.119.40
Scordulæ, quas Byzantij anxumas nominant ex thunni ouo prodeunt tomo 2.col.119.50

Scorpio.

Scorpio inter insecta longo spiculo armatur 2.67.40
Scorpio piscis parit bis in anno 2.83.10
Scorpionis brachia qualia 2.67.40
Scorpioni aculeus qua parte,& ad quem vsum 2.169.60
Scorpioni bestiola similis creatur in libris 2. 67.40
Scorpiones terrestres à sua prole pellũtur,& interimuntur 2.99.40
Scorpiones in Scythia,multi,& magni,& nocui sunt: si enim hominem, vel quamuis bestiã percusserint, interimunt tomo secundo,columna 166.30
Scorpiones pisces ambigunt,an litorales,an pelagij 2.155.20
Scorpiones pisces in alto fœtificant tomo secundo,col.83.50
Scorpiones vbi lædunt,& vbi non tomo secundo,col.166.30
Scorpionum terrestrium partus tomo secundo.col.99.40
Scorpius à vipera deuoratur tomo.2.1560.50

Scrofa.

Scrofa vbi peperit, primam mammam primo porco præbet 2.122.30
Scrofæ coitus quando fieri debet ibidem
Scrofæ fœtæ hordeum elixum commodum 2. 122.40
Scrofæ lac quale 2.123.60
Scrofarum aliæ statim fœcundæ,aliæ increscentes melius generant 2.122.40
Scrofarum castratio tomo secundo,col.202.20.

Scrotum.

Scrotum metuentibus sursum conuellitur 2. 560.60
Scrotum quibus 2.37.1
Scrotum testium conceptaculum ibid.
Scroto quare operiantur testes qui in propatulo sunt 2.296.10
Scurra de genere monedularum 2.181.10

Scythæ,& Scythia.

Scythæ pilo sunt promisso, & simplici tom.2. 388.1
Scythæ quare equitant equabus grauidis 2. 126.1
Scithæ sunt humidi, & aër eos ambiens humidus 2.388.1
Scythas cur constat esse vinosos tom.secundo, col.434.40
Scythia multos,& magnos habet scorpiones nocuos 2.166.30
Scythia quare caret asinis tom.2.164.20.& 2. 165.50.& 2.336.30
In Scythia arietibus nullis cornua enascuntur 2.165.30
Scythicæ cuiusdam auis descriptio, natura, & partus 2.184.10

Sebum,siue Seuum.

Sebum & adeps finis concoctionis probæ sanguineæ 2.253.30
Sebum & adeps si non excesserint, prosunt,si excesserint,nocent,atque interimunt tom. 2.223.20
Sebum pars communis 2.38.60
Sebum pars similaris humida tom.secundo, col.217.50
Sebum sanguis concoctus est tom.secundo,colum.223 30.& 2.224.20
Sebum terrenum,& quare cogitur tom.secundo,col.223.10
Sebi ab adipe differentia 2.223.1
Sebi consideratio,& quomodo differat ab adipe 2.50.20.& seq.
Sebum quæ animalia habeant, & quæ non 2. 223.10
Secari quempiam cùm videmus, cur animo vicem eius doleamus 2.458.40
Sectio à serra non serræ gratia facta est, sed & serra sectionis gratia 2.214.10
Sectio vsio quædam est ibidem.
Secundæ inter fœtum,& vterum sunt positæ 2. 333.20
Secundæ quibus inuoluitur fœtus 2.224.50
Secundas emittit vitulus marinus 2.114.50
Secundum quid loci 1.262.20.&.seq.
Sedes mutant animalia nonnulla temporum mutatione 2.153.60
è Sede profluit sanguis 2.248.30
Sedile cur alios impleat, alios extenuet tom. 2.457.20
Sedile ventrem opimat, reliquum corpus extenuat 2.452.10
De seditionibus paucorum, & popularium,& primò quo pacto affecti seditiones moueant, déinde quarum rerum gratia,postremò quæ sint principia, & causæ seditionum inter ciues 2.835.30.& seq.
De medelis & documentis circa seditiones 2. 838.10.& seq.
Segnes quibus frons magna 2.9.40

Semen.

Semen Aethiopum minimè nigrum est, contra Herodotum 2.55.10.& 2.319.40
Semen à fœmina non confert ad generationem 2.307.1
Semen à fœmina non conferre qua ratione vniuersali 2.309.30
Semen à fœmina non emittitur tom.secundo, col.302.40
Semen à generantibus proficisci videtur tom. 2.299.10
Semen an in se habeat insitum quod agat in generationem membrorum, & ibi notatur disputatio 2.316.30
Semen asini quare frigidum 2.336.40
Semen à vulua quibus mulieribus decidit tom. 2.136.10
Semen calidum,& humidum naturâ est tom.2. col.455.20
Semen concoctum,calidius,& quod spissius,fœcundius 2.361.10
Semen concoctum crassum, & corpulentum 2.323.50
Semen commune est spiritus & aquæ tom.2. col.319.20
Semen decessio status est 2.448.40
Semen equi calidius semine asini 2.336.40
Semen esse in menstruis quo indicio tom.2.col. 308.60
Semen ex Aristotelis sententia excrementum 2.303.60
Semen ex caule prouenit 2.523.10
Semen effundentia sicciora,& laxiora tom.2. col.447.40
Semen excrementum alimenti mutati est tom. 2.col.320.40
Semen excrementum alimenti sanguinei vltimi 2.306.10
Semen ex omni parte corporis secretio est tom. 2.col.446.20
Semen ex quibus oritur 2.448.20
Semen ex toto corpore prouenire nonnulli probant quatuor ferè argumentis tom.2.colum. 299.20.& seq.
Semen ex toto prouenire corpore improbatur 2.299.50.& seq.diffusè.
Semen generatio est 2.207.50
Semen genirale animalia omnia habent tom.2. col.297.1
Semen genitale calore coit,& crassescit tom.2. col.56.1
Semen genitale concoquitur calore naturali 2.444.10
Semẽ genitale ebriosorum cur magna ex parte infœcundum 2.433.20
Semen genitale fœcundum in aqua dilabitur atque subsidit: infœcundum diffunditur,atq; exolescit 2.56.10
Semen genitale habent omnes mares piscium fluuiatilium,& lacustrium,præter anguillam 2.117.10
Semen genitale habent omnia sanguinea tom. 2.55.1
Semen genitale naturam præ se fert pituitæ 2.423.50
Semen genitale nunquàm concrescit gelu tom. 2.col.56.1
Semen genitale omnium hominum album est 2.55.10
Semen genitale pilos habentium lentum est, cæterorum nullam habet lentitiam ibidem.
Semen genitale principium rei 2.267.50
Semen genitale redditur humidius Austrino flatu 2.496.10
Semen genitale spiritu retento emitti est necesse,in hominum & eiusmodi genere tom.2. col.293.40
Semen genitale vnde oritur 2.435.50
Semen genitale viri quo agatur mode,& informetur,item aliorum animalium tom.2.col. 140.20.& seq.
Semen genitale,vide etiam Genitura.
Semen hominis igne planè liquescit tom.2.col. 445.10
Semen hominis quod fœcundum,& quod infœcundum 2.134.60
Semen homini infœcundũ ad quod vsque tempus, & quando prolificum tom.secundo,col. 134.40
Semen homini quando incipit tom.2.colum. 85.50
Semen homines qui decimoquarto anno mittunt iis euenit, vt non modo voluptate, sed etiam dolore afficiãtur tom.secundo,colum. 133.40

Semen

Semen in vtero fœminæ, mouet excrementum fœminæ eodem motu quo ipsum mouetur 2.321.10
Semen labi per spinam è cerebro videtur 2. 476.50
Semen maris in fœminæ vtero partem purissimam excrementi constituit tomo secundo, col.321.40
Semen maris quomodo causa sit eius quod gignitur 2.309.50
Semen natura humida & aquosa tomo secundo,col.321.1
Semen nec in prima ætate,nec in senectute, nec in morbis est 2.304.60
Semen non emitti à fœmina quo indicio 2. 308.30
Semen non est ætate vel morbo pessimè habentibus 2.304.1
Semen non ex omni parte corporis prouenire probatur in auibus, & piscibus ouiparis 2. 310.20
Semen non ex omni parte proficisci quo argumento 2.309.10
Semen nonnullis cruentum prodiit,& quibus 2.306.10
Semen non tale à fœmina emitti quale à mare, quo indicio constet 2.307.20
Semen omnium album est,& quare tomo secundo,colum.55.10.& 2.319.20
Semen pars aliqua excrementi vtilis tomo secundo,col.304.1
Semen per coitum à fœmina conferri falsum, quòd interdum pari afficiatur voluptate, vt mas 2.307.50.& seq.
Semen potentia est id quod futurum tomo 2. col.207.60
Semen potentia est vnumquódque membrum 2.206.10.20
Semen principium,& efficiens rei,quæ gignitur 2.207.50
Semen profluit dormientibus celeriter, ac sine corporis agitatione, vigilantibus verò non sine labore prodit 2.442.50
Semen quale 2.443.1
Semen quale est,si integrum 2.56.1
Semen quæ animalia emittant,quæ non:& quorundam opinio,qui semen ex vnaquáque corporis parte prouenire affirmant tom.secundo,298.50.& seq.
Semen quare non congelascit tom.2.319.50
Semen quare profluit plerisque & timentibus,& morientibus 2.443.10
Semen quid 2.303.30,& 2.363.40.50
Semen quod generatio est,bifariam accipitur 2.207.60
Semen quod marem procreat, & quod fœminam 2.134.60
Semen quomodo animatum tomo secundo, col.318.1.& 2.320.1
Semen quomodo est, vt ex eo oriantur ea, quæ secundum naturam constituuntur tomo 2. col.302.50
Semen quomodo se habeat in efficiendis partibus,corporis 2.317.40
Semen si in vtero mulieris in septimum diem permanserit,conceptum est tomo secundo, col.136.20
Semen trahitur à locis vteri 2.371.10
Semen vires prolificas trahere in nonnullis animalibus indicant partes aliis aliæ tomo 2. col.85.60.
Seminis ab vtero tracti signum tomo secundo col.324.20
Seminis calor si deficit vel excedit,rem, quæ fit, aut deteriorem efficit aut læsam,& mancam 2.329.50
Seminis corpus an generationis causa an genitale 2.306.20
Seminis decessio in perfectis quomodo fit 2. 312.10
Seminis differentia in pluris minorisve ratione euenit & animalibus,& plantis 2.305.1
Seminis emissio est principium, & finis prolis præbendæ maribus in hominum genere 2. 139.10
Seminis emissio per ætatem nonnullos leuat 2.304.40
Seminis emissio prior minùs fœcunda, quàm posterior 2.323.40
Seminis & fructus differentia 2.303.30
Seminis expertes cur vocem reddunt acutam tomo secundo,columna 481.40.& sequentibus.& 2.485.50
Seminis fœcunditas in quo probatur, & quod fœcundum,& quod infœcundum tomo 2. col.314.40
Seminis genitalis affluctia in piscibus maribus tempore coitus 2.113.40
Seminis genitalis homo plurimũ emittit proportione corporis 2.22.1
Seminis genitalis opera cum fœminæ semine in conceptu 2.371.1
Seminis genitalis qui homines plus habent 2. 135.50
Seminis in fœminam emissi an nulla pars conceptum constituat 2.319.60
Seminis meatus consideratio in animalibus 2.301.30
Seminis minus habent pinguia,quàm macilenta 2.307.10
Seminis natura humida 2.296.60
Seminis natura primaria 2.302.50
Seminis natura quæ 2.318.40
Seminis natura qualis,& vbi abundet tomo 2. 448.50
Seminis naturam spumosam esse,non latuit veteres 2.319.40
Seminis nulla pars, est causa generationis 2. 318.10
Seminis ortus vnde 2.441.1
Seminis perfectio omnibus terminus & finis 2.520.40
Seminis prima emissio in nouellis animalibus, aut infœcunda est, aut, si fœcunda sit, imbecilliora & pauciora generat tomo secundo, col.85.40
Seminis profusio, ciectióque in coitu à spiritu impellente fit 2.568.60
Seminis profusio per somnum quare partim nunquàm,partim rarò cæteris animantibus ab homine accidat 2.468.30
Seminis profusio per somnum supinis tantùm accidit ibidem
Seminis profusio per quietem,non nisi cum imaginatione fieri potest ibid.
Seminis signa in hominum genere tomo secundo,col.378.30
Seminis tempore quæ accidunt animantibus 2.442.30.40
Seminis transitus vnde 2.442.10
Seminis vbi minimum secesserit, dissolutio, & imbecillitas consequitur, & quare tomo 2. col.304.40
Seminis volucrum omnium consideratio 2. 105.30
Semine ex vno vnum gignitur corpus tom.2. col.309.10
Semine omnia oriuntur 2.521.20
Semine putrescente multa prouenlunt tom.2. col.444.20
Semina omnia habent in se quod facit,vt fœcunda sint 2.320.50
Semina odorata calida,concoctúque facilia sunt 2.423.30.& 2.522.50
Semina odorata cur vrinam ciere possint tom. 2.col.423.30.40.& 2.tomo,colum.493.1.10.& 2.521.50.60
Semina peregrina tandem pro terræ natura reddantur 2.323.30
Semina priùs mittunt radicem,quàm ramos 2.327.40
Semina quæ celeriùs afferunt,& quæ non tom. secundo,523.1.10
Cum semine vnà excrementi aliquid semper exit 2.448.30
Ex semine omnia gigni videntur tom.2.colũ. 290.50.& 2.299.10
Ex semine quónam pacto generatur aut planta,aut animal tomo secundo,colum.316.20

Seminale,& Seminarium.

Seminale animal calidum,& humidum esse oportet 2.339.30
Seminale excrementum naturæ sanguineæ 2. 378.30
Seminales purgationes vnde 2.334.50
Seminalis materia non est indefinita tomo 2. col.371.30
Seminaria colliquatio,excrementum est,& quãdo accidit 2.306.20.30
Senator auis,vide Trochilus.

Senectus.

Senectus aquilæ 2.183.30
Senectus calorem extinguit 2.433.40
Senectus commoda 2.1099.10
Senectus frigida est,& sicca 2.390.1
Senectus parum sperare potest 2.580.50
Senectus pisces vitiat 2.168.1
Senectus putredo quædam est tomo secundo, col.496.20.& 2.592.40
Senectus refrigeratio quædam est 2.571.10
Senectus sicca est 2.439.20
Senectus terrena est 2.388.50
Senectutis calor alimento deficiente emarcescit 2.439.10
Senectutis causæ,elementa 2.219.1
Senectutis situm poetæ in comœdiis pruinam nominant per conuicium 2.390.30
Senectutem morbum naturalem esse tom.2. 390.50
Senectutem quæ exuunt tomo secundo, colũ. 93.40.& 2.158.50.& sequentibus

Senes.

Senes accusandi studiosi magis, quàm oporteat 2.1141.40
Senes ad commiserationem ex imbecillitate idonei 2.1142.40
Senes ad modestiam apti 2.1141.60
Senes carent semine,quia non satis eorum natura potest concoquere 2.304.60
Senes cur laboriosiùs sternutent tom.2.colum. 584.50
Senes cur obtusiùs videant 2.578.1
Senes cur tristiores esse consueuerunt, quàm iuuenes 2.571.10
Senes cur voce acuta,& tremula tomo secundo,col.490.40.& seq.
Senes & seueri ad amicitiam non apti 2.705, 50.& 2.706.20
Senes frigiditate obtremere quo indicio tom. 2.439.40
Senes frigiditatem pati videntur 2.439.1
Senes inuerecundi 2.1141.40
Senes loquaces 2.1141.50
Senes propter imbecillitatem linguæ afficiuntur 2.485.1
Senes quàm iuuenes cur sapientiores tom.secundo,col.498.40
Senes quare acutè non cernunt 2.384.30
Senes vtilium studiosi 2.1141.40
Senis visio quomodo differat à visione luscioso 2.580.1.10
Senum ira acuta,sed infirma 2.1141.60
Senum mors dolore sæpe vacat tomo primo, col.963.30
Senibus amici conferunt ad obsequium, atque ad eos actus perficiendos, quos ob imbecillitatem ipsi peragere nequeunt 2.701.40

Senibus caro liuescit 2.460.10
Senibus pili augescunt,& vngues 2.48.30
De senum affectibus,& habitibus tomo secundo,columna 1141.10.& sequentibus

Senescere.

Senescentibus piscibus, atque extenuatis, squamæ duriores,& crassiores efficiuntur 2.48.30
Senescunt celeriter quæ valde pinguescunt 2.213.30
Senescunt celerius mares salaces 2.134.50
Senescunt celerius mulieres,quæ frequentius pariunt ibidem
Senescunt quare tardius qui loca incolunt edita & aperta,ocyus qui caua & palustria tomo secundo,columna 496.20

Seniores.

Seniori honor tribuendus,qui ad ætatem accommodatur,assurgendo,loco que cedendo,& talibus 2.718.20
Seniores cur ampliùs mente valemus, iuniores ocyùs discimus tom.secundo,colum.571.60. & sequentibus
Seniores quando attoniti 2.415.40
Seniores si vino se inebriauerunt,cur minùs minguntur,quàm iuuenes 2.441.10.20
Seniorum corpus quare vibicatum tomo secundo,col.464.20
Seniorum sententiæ demonstrationum instar 2.682.40
Senioribus quare cutis magis nigrescit,& natiuæ cicatrices atriores, quàm iunioribus 2.464.20.& 2.592.40
Senium vespera vitæ,aut occasus 2.1230.30

Sensibile.

Sensibilis exuperatio cuiusuis sensus destruit instrumentum 1.840.10
Sensibile qui quoddam corpus medium, præter quatuor elementa ponunt,eos peccare, quódque Platonis in Timæo opinio non sit sufficiens 1.661.50.& seq.
Sensibilia non corrumpunt nisi tactui iuncta 1.840.1
Sensibilia omnia semper mutari 2.1388.20
Sensibilia syncera ad rationem reducta iucunda sensui 1.825.40
Sensibilium omnium cur solum id mores obtinet,quod obuium auribus esse potest tom. 2.514.10.20
Sensibilium scientia deficit,sensu deficiente 1.194.10.& seq.
à Sensibili locus tomo primo, colum. 298.30

Sensilia.

Sensilia aliqua esse communia, aliqua propria, aliqua per se,aliqua per accidens tom.2.col. 808.40.& seq.
Sensilium exuperantias omnibus sensibus officere:& alia 2.818.40.& seq.
Sensilium rerum quòd necesse sit loca finita esse & determinata 1.564.20.& sequentibus
Sensilium vnumquodque ita in suum locum ferri,vt ad speciem tom.1.col.618.50.& sequen.

Sensitiuum.

Sensitiua facultas in somno imperfectior 2.996.60
Sensiua sonorum facultas ad aerem refertur 1.864.20
Sensitiuum non est sine corpore 1.830.10
Sensitiui ratio diuersa est à ratione principij opinandi 1.801.50
Sensitiuum principium in anima vnum,& idem numero rerum omnium 878.20

Sensorium.

Sensoria in parte priori corporis tantùm tom. 2.231.10
Sensoriæ partes in quibusdam latè patent tom. 2.67.1
Sensoriæ sedes geminæ,& quare tom secundo, col.231.20
Sensorias partes singulas singulis elementis vt tribuunt Naturæ interpretes,& quare tom. 2.216.60
Sensorium vnumquódque bipartitum tom.2. 259.10
Sensorij synceritas est causa tum soni,tum odoris exquisiti 2.386.1
Sensoriorum corpora ex materia syncerissima 2.331.40
Sensoriorum singulorum vnum commune sensorium 1.945.30
Sensorium syncerum miniméque terrenum homo habet 2.386.20

Sensus.

Sensus actu singularium est 1.808.10
Sensus alteratio quædam 1.806.60
Sensus animalium ex natura 2.1269.30
Sensus cognitio quædam est 2.312.20
Sensus distinguit animalia à tantùm viuentibus 2.312.30
Sensus ea parte est qua animal mouetur tom. 2.223.30
Sensus & sensibile eiusdem contemplationis 2. 207.20
Sensus an alius quispiam sit,præter quinque expositos 1.823.1.& seq.
Sensus initium ab eadem parte à qua etiam motus 1.894.30
Sensus hominis quando suo fungitur officio 2. 574.20
Sensus nullus sapientia est 2.1270.40
Sensus omnibus contingit per partes similares 2.216.50
Sensus omnis vnius certi generis ibid.
Sensus partes sensoriæ 2.14.20
Sensus princeps in animantibus sanguine præditis in parte media 1.647.20
Sensus principium in corde 1.894.30
Sensus nullus dexter suo sinistro præstantior,& quare 2.577.40.50
Sensus quid 1.818.40
Sensus qui vt actus est,quid 1.191.40
Sensus ratio quædam est 1.825.50
Sensus sensibilium forma 1.834.10
Sensus vitæ illustrandæ causa est 2.1558.20
Sensum ab intellectu differre probatur tom. 1.827.20
Sensum esse passionem quandam tom. primo,col.806.50.& seq.
Sensum & intellectum veteres idem esse existimarunt 1.626.60
Sensum mobiliorem habent, quorum humor tenuior,& syncerior 2.222.10
Sensum ratio comitari debet 2.9.10
Sensu aliquid prius mouens ipsum tom.secundo,col.1308.10
Sensu à natura deficiente, scientiam quoq; propriorum sensibilium illius deficere, qui modus alius ignorationis est tomo 1.col.194. 20.& seq.
Sensu an eodem quo sentimus, sentire nos percipiamus 2.814.30.& seq.
Sensu hebeti quæ sunt,& quæ eo valent tom. 2.246.20
Sensu maximè omnium homo valet tom.secundo,col.236.20
Sensus ad elementa vt referantur à quibusdam 1.861.20
Sensus nonnulli ad cordis principatum,nonnulli ad cerebrum pertinent 1.947.40
Sensus quare lætitia afficiuntur 2.459.40
Sensuum consideratio in animalibus 2.68.30. & sequen.
Sensuum cõmunia,hoc est,sensum recipere sine materia res sensiles. Item non propria pati sensum 1.818.30.& seq.
Sensuum nonnulli quare in capite locati tom.1. col.274.10
Sensuum principium, cordis locus tom.1.col. 230.30
Sensibus quibus maximè afficiantur bruta tom. 2.col.562.20
De sensu,& sensilibus,liber 861.1.indéque.
In quo differat sensus ab intellectu 1.826.50.& sequentibus.
Quod in sensu voluptas & dolor est, hoc in intellectu esse bonum & malum. Item quando,& quo modo tam sensus, quàm intellectus prosequatur aliquid, aut fugiat tom.1. col.832.40.& seq.
Sensualis anima & intellectualis priùs potentia,quàm actu habetur 2.320.20

Sententia.

Sententia quid 2.683.1.& 2.1147.40.& 2.1205.1. & 2.1237.60.& 2.1238.50
Sententiarum correctiones 2.1148.50
Sententiarum species quatuor 2.1147.60
De sententia tractatus 2.682.1.& seq.& 2.1147. 30.& seq.& 2.1205.1.& seq.

Sentire.

Sentiendi an eadem vis quæ alterandi tom.2.col. 207.20
Sentiendi genera quinque 2.562.20
Sentiendi instrumentum non potest terreum esse 1.839.20
Sentiendi instrumentum omnibus animalibus inesse oportet 2.267.50
Sentiendi officium sanguinis calidioris agitatione intercipitur 2.230.50
Sentiendi virtus cui parti est delegata 10.2.col. 231.1
Sentiendi vis in aliqua corporis parte habet principium 2.263.20
Sentiendi vis nullius partis exanguis est tom.2. 231.1
Sentiendi vis quibus animalibus insit 2.68.30. & sequen.
Sentientem omnem vigilare,& contrà tom.1. 891.30
Sentire actu,& potentia 1.805.20
Sentire affici est 2.577.40
Sentire & sapere idémne 1.826.60
Sentire homo procul minime omnium animalium potest 2.386.20
Sentire nec animæ nec corporis proprium munus 1.891.40
Sentire nullum inanimum corpus potest ibidem.
Sentire possunt partes tantummodo quæ sanguinem obtinent 2.231.10
Sentiri contraria simul non possunt tom.1.col. 876.20
Sentirine simul complura possint,necne tom.1. col.887.20
Sentit, vt sic loquar,vnus homo tom.1.colum. 87.50
Sentiunt pleniùs,quæ sanguinem tenuiorem,& frigidiorem habent 2.218.20
Sentire quæ procul possunt 2.386.10
De vi sentiendi generatim tom.1.colum.806. 50.& seq.

Sepia.

Sepia à lolligine differt quatenus latior tom.2. col.57.1
Sepia an muret colorem 187.30
Sepia exanguis 2.6.20

Sepia habet intus partem duram, quàm vocant sepium 2.57.40
Sepia icta tridente,mas fœminam iuuat,fœmina mare percusso fugam arripit tom.secundo col.168.60
Sepia in bina augetur cubita 2.57.1
Sepia inter mollia plus continet atramenti,& vbi,& quare 2.264.10 & quando effundit 2. 264.1.& vbi habet 2.264.10
Sepia mas aspergit oua fœminæ suo genitali semine 2.135.40
Sepia mollium astutissima in atramento suo fundendo 2.187.10
Sepia nare tantùm potest 2.271.50
Sepia oua quæ peperit,absoluta fouet tomo 2. col.93.30
Sepia parit omnibus anni temporibus, & quid mas agit 2.84.30
Sepia pedibus & pinnis natat 2.7.10
Sepia plurimum habet atramenti 2.57.30
Sepia quomodo nascitur 2.93.10
Sepia vbi parit 2.93.40
Sepiæ alueus bipartitus 2.58.1
Sepiæ assatæ affiguntur hamis,ad capturam piscium 2.70.30
Sepiæ binas sortiuntur promuscides, & quo vsu 2.66.30
Sepiæ habent sepium proportionale spinis piscium 2.227.30
Sepiæ nullam potest atem habent ingrediendi propter amplitudinem aluei, & crura breuia 2.57.1
Sepiæ oui qualia habeant 2.58.1
Sepiæ vbi oua sua mandant 2.92.10
Sepiæ venantur suis prælongis prætenturis non solùm pisciculos, sed mugiles etiam sæpius 2.187.20
Sepiæ victus gratia quibus vtantur 2.147.1
Sepiæ vitæ spatium breue obtinent tomo secundo,col.91.50.& 2.187.60
Sepiæ inter mollia enumerantur 2.350.1
Sepiæ mares & fœminæ coniugatim incedunt 2.84 3
Sepiæ non simili vt polypi constant modo 2. 271.10
Sepiæ odore escarum capiuntur 2.71.1
Sepiæ pinnulis,quæ alueum circundant, natant 2.66.30
Sepiæ præstant cibo grauidæ 2.167.1
Sepiæ qua pariunt parte 2.81.20
Sepiæ quare binas habent promuscides 2. 271.10
Sepiæ quomodo coeunt 3.81.1
Sepiarum alueus magnus, polyporum paruus 2.273.1
Sepiarum maris & fœminæ differentia 2.58.1. & 2.84.30.& 2.91.60
Sepiarum oua magnitudinem myrtorum capiunt,& nigrescunt: nam atramento parentis infunduntur,& quomodo habeant tomo 2. col.93.1
Sepiarum partus intra diem decimum quintum & qualis 2. 3.20
Sepium in sepia quantum 2.264.50
Sepium in sepiis quomodo differt à gladiolo lolliginum 2.57.40.50
Sepiis membrum gustus quale 2.238.10
Sepiis oua gemina apparent,quoniam vulua earum ita articulata est,vt bifida cernatur 2. 350.10
Sepiis quot pedes,& eorum situs 2.272.50
Seriolæ singulæ ex singulis sepiarum ouis prodeunt 2.93.50
Septentrio pars terræ eminentior,& niuis plena 2.550.10
Septentrionales quare rufo sunt pilo & tenui 2.59.30
Septicum medicamentum 2.166.40
Septi transuersi commoditas,situs,& essentia 2. 254.30.40
Septi transuersi officium,& vsus 2.254.20
De septo transuerso siue præcordiis, & eius officio 2.254.10.& seq.
Septi transuersi situs, & nomina tomo secundo,col.17.1.& 2.31.10
Septum transuersum habent omnia quæ sanguinem habent 2.260.30.& 2.254.20
A sequentibus locus 1.290.20
Serenum cur potius noctu, quàm interdiu 2. 544.40
Sermo qui voce promitur, & ex literis constat 2.135.60
Sermonis vsum iuuant labra in homine tom. secundo,columna 235.50

Serpens.

Serpens an collum habeat tom. 2. col. 235.50
Serpens biceps visus qua causa 2.369.1
Serpens & vulpes amicè viuunt & quare tom. 2.col.170.40
Serpens in India paruus,cuius vnius remedio caerent incolæ 2.166.50
Serpens mustellæ & suis aduersarius,& quare 2.170.20
Serpens pusillus in eodem agro,in quo laser cuius remedium est quidam lapis, ex sepulcro cuiusdam regis antiqui acceptus,& ex vino bibitus 2.166.40
Serpentis marinæ descriptio,& natura tom. 2. 186.10
Serpentem minutum,quem aliqui sacrum appellant,præmagni angues fugiunt,& eius descriptio 2.166.50
Serpentes Cæciliæ,vide Cæciliæ serpentes
Serpentes cauernas subeunt terræ,sed viperæ saxis conduntur 2.4.30.& 2.137.10
Serpentes complexu mutuo coeunt tom.2.colum.93.60.& 2.294.10
Serpentes cur caput circumagunt, reliquo corpore quiescente 2.281.40
Serpentes diù viuunt sine cibo 2.150.30
Serpentes exuunt senectutem,& quando,& quomodo 2.158.60.& 2.159.1
Serpentes illiberales,perfidi,insidiosi tomo 2. col.7.10
Serpentes lentiùs absoluuntur à coitu,quàm pisces 2.294.20
Serpentes longum sibilum emittunt tomo secundo,col.72.30
Serpentes maris indigenæ, terrestribus similes 2.30.30
Serpentes naribus carent,& quare tom.secundo,col.235.20
Serpentes omnium maximè animalium cupediæ dediti,sed desiderium iis bibèdi exiguum 2.150.10.& 2.236.50
Serpentes omnes oua pariunt, excepta vipera quæ vna animal gignit tomo secundo,colũ. 8.30.& 238.20
Serpentes ouiparæ 2.315.1
Serpentes quare vesica carent tomo secundo, col 252.20
Serpentes quaternis notis mouentur tomo secundo col.7.50
Serpentes quomodo fel habere dicuntur tom. 2.260.50
Serpentes quot mensibus latent, & quibus 1. 157.10
Serpentes testibus carent,& quid pro testibus habent 2.33.60.& 2.36.30.& 2.80.10.& 2.287. 40.& 2.291.40
Serpentes vini incontinentes tomo secundo, col. 50.10
Serpentes viscerum speciem prolixam quare habent, & cæteris animalibus dissimilem 2. 26 .30
Serpentum coitus 2.79.40.& 2.80.20
Serpentum cortex qualis 2.280.50
Serpentum fœtura,& incubitus tomo secundo,col.104.20
Serpentum genus est cortice intectum tom.2. col.8.30
Serpentum genus omne pedibus caret tom.2. col.8.30.& 2.30.40
Serpentum genus sanguinis est particeps 2. col.30.30
Serpentum genus vnum expes, sed cætera forma simili quadrupedibus ouiparis, & quare 2.280.1.20
Serpentum generis interna eadem,quæ & lacertis 2.34.1
Serpentum generis partes, an vlla euarient ratione 2.33.50
Serpentum genera omnia linguam in ore cõtinent,excepto crocodilo fluuiatili tomo secundo,col.280.10
Serpẽtum in genere fœminæ maiores maribus 2.86.10
Serpentum in genere quare monstra rarò accidunt 2.369.1
Serpentum natatio 2.286.10
Serpentum natura similis lacertæ prælongæ,ac expedi 2.259.40
Serpentum oculis laceratis alij subnascuntur 2.34.30
Serpentum pars plurima ouum perfectum parit 2.314.40
Serpentum plurimis saliua hominis aduersatur 2.166.50
Serpentum suctus qualis,victus & modus deuorandi 2.105.20.30
Serpentum ventriculus qualis 2.34.10
Serpentum victus 2.150.10
Serpentum vuluæ quales 2.38.20
Serpentum generis alij terrestres,alij aquatiles 2.30.20.
Serpentibus caudæ amputatæ renascuntur 2. 34.30
Serpentibus costæ quot 2.34.20
Serpentibus dorsum,vt piscium completur 2. 45.30
Serpentibus fel,vt piscibus 2.34.20
Serpentibus gustus quasi duplex 2.236.50
Serpentibus lingua qualis 2.34.10
Serpentibus marinis appetitus nidorulentus, vt terrestribus 2.186.20
Serpentibus omnibus dentes exerti tom.secundo,col.34.20
Serpentibus osium natura spinacea est, præterquàm magnis 2.228.50
Serpentibus intestinum quale 2.34.10
Serpentibus pulmo datus 2.259.40
Serpentibus lingua longa, & bifida 2.236.50. & 2.280.30
Serpentibus sapor vnus tributus tomo secundo,col.280.30
Serpyllum conseri debet apud alueria tom. 2.194.60
Serra cùm acuitur cur inhorrescimus tomo secundo,col.459.20.& sequentibus. & tomo secundo,col.788.40
Sertula campana apibus grata 2.194.10
Serum pars lactis tomo secundo, colum. 53.1

Seruus.

Seruum asserere qui liber est longè iniquius, quàm liberum asseruisse qui seruus est 2. 565.1
De seruo 2.650.1.& seq.
De seruo duplici 2.752.10 & seq.
De serui virtutibus,& causa tomo secundo,colum.759. 0.& sequentibus
Seselim herbam cerua exedit quando tom. 2. col 177.20
Setæ exuberant alimenti copia tomo secundo colum.477.40
Setauræ iuuencæ in Epiro tom.2.colum.152.30

Sexus.

Sexus in quibus vterque, in iis plura animalia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex eodem semine nasci possunt tomo secundo,colum.309.10
Sexus non est in plantis 2.326.20
Sexus vterque quibus 2.289.40
Sexus vterque distinctus in genere omniũ gressilium 2.311.30
Sexus differentia ex vtero 2.18.30
Sexus generatio tomo secundo.colum. 359.1. & sequentibus diffusè
Sexuum consideratio,& differentiæ in animalibus 2.75.1.& seq.
Sibilla quæ animalia emittunt 2.72.30
Sibyllæ naturali intemperiæ fiunt tales tom. secundo,columna 569.50

Siccitas,& Siccum.

Siccitas à vita longè remota est tomo secundo,col.315.30
Siccitas totam indurat cutem 2.577.60
Siccitates augent mella apum 2.97.50
Siccæ & terrenæ naturæ signa 2.315.30
Sicci & humidi disputatio tomo secundo, col. 220.30.& sequentibus
Siccis cibis egent naturæ humidæ 2.477.10
Siccis humescentibus,vel humidis siccescẽtibus, animal creari potest 2.102.50
Sicciora minùs putredini obnoxia tomo secũdo,col.493.30
Siccliores natura diutiùs viuunt 2.496.50
Siccius firmius & diuturnius ibid.
Siciliæ in agro Leontino oues intereunt pingue dine 2.50.50
Apud Sigæum,& Lectum Idæ promontoria pur puræ magnæ gignuntur tom.2.colũ. 88.50

Signum.

De signo tomo 2.colũ.163.60.& seq. & 2.1205. 40.& sequentibus
De signis 1.57.& seq.
De signis particulariter tomo secundo,colum. 1528.60.& seq.
Signorum diuisio 2.1092.40
Signa parentum hæreditaria habent filij tom. secundo, columna 139.60

Silurus piscis.

Silurus à dracone angue,gurgite parum alto ictus interit 2.161.20
Silurus canis ortu potissimum syderatur ibid.
Silurus damnatur cùm fert vterum,& fœmina præstat suo mari 2.168.10
Silurus mas oua custodit, fœmina abit,cùm peperit,& solus cum cyprino tomo secundo, col. 116.50.& 2.117.10
Silurus si peritus,hamifraga est 2.186.50
Siluri generatio qualis 2.116.40
Siluri incrementum ex ouo tardissimum tom. 2.col.116.50
Siluri mari in prolem cura,& studium,& fœminæ abitio 2.186.30
Siluro fel in iecore 2.31.50
Siluro quot branchiæ 2.30.1
Silurorum partus 2.116.30
Silpha senectutem exuit 2.159.1
Siluia auis vermiculis alitur tom.2.col.148.60

Simia.

Simia caudata,vide Cæbus.
Simia porcaria 2.17.20
Simia quare neque caudam, neque nates habet 2.279.1
Simia quibus cum homine conueniat tomo 2. col.26.1
Simiæ forma ibidem
Simiæ mari genitale canis 2.26.40
Simiæ quibus conueniunt cum quadrupedibus, & quibus degenerant 2.26.30
Simiis vsus pedum duplex 2.26.10
De simiarum genere, quod partim hominem, partim quadrupedes imitatur tom. secundo,col.25.50.& seq.

Simile,& Similitudo.

Similares partes,vide Partes
à Similaribus partibus tractatus 1.776.10.& sequentibus.
Simile à simili non afficitur to.2.col.434.40. 50.462.20
Simile pati tum à simili,tum à dissimili 1. 806.50.& seq.
Simile quod prorsus est, non posse pati ab alio, neque quod omnino dissimile est, pati posse 1.653.1.& seq.
Similia cur similibus gaudent tom.2.col.474. 60.& seq.
Similitudinis causę,ob quas nati vel parentibus, vel aliis sint aut similes,aut dissimiles tom. 2.365.1.& seq.
Similitudo filiorum cum parentibus in hominum genere 2.139.50.& seq.
Similitudo parentum non satis probat semen ab omni corporis parte decidere tom.2.colum.299.50
Similitudo Socratica 2.1146.40
Similium,& similitudinum consideratio tom. 1.247.10.& seq.
Ex similibus loci 1.262.20
Simonides poëta,de diebus alcyoneis tom.2. 82.30
à Simpliciter loci 1.262.20
De modis Simul 1.36.40.& seq.
Simul tempore quæ dicantur 1.36.50
Simul naturâ quæ dicantur ibidem.

Sinciput.

Sinciput inter ossa vltimum confirmatur 2. 330.60
Sinciput puerorum molle cùm nascuntur, serõque duratur 2.142.30
Sinciput pars prior caluę est,& omnium ossium corporis vltimum concrescit,& induratur 2. 9.20
Singulare quid 1.60.10
Singularibus ex speciebus nihil possumus accipere,bipartita generis sectione tom.2. col. 210.60

Singultus.

Singultus à pulmone proficiscitur tom. secundo,col.585.60
Singultus cuius partis affectio 2.582.50
Singultus cur sternutamento sedari queat, ructus nequeat tom.secundo,col.582.50.& seq. & 2.585.60
Singultus cur sternutamento, retentione spiritus,& aceto finiatur tom.2.col.583.30.40.& 2.586.1
Singultus quando fit 2.573.40
Singultus quare oriatur vbi inalguimus tom. 2.583.40
Singultus vnde accidere soleat 2.585.60
Singultum inducit refrigeratio 2.584.60

Sinistra.

Sinistra dextris humidiora tom.2.579.60. & 2.581.50
Sinistra manus in neutram partem est potens 2.455.30
Sinistra omnia sunt imbeciliora 2.13.10
Sinistra pars maximè homini refrigerata 2. 245.40
Sinistræ partes calidiores, humidiores, molliores,& effœminatiores 2.581.50
Sinistram distinctam & agilem etiam homines obtinent 1.925.20
Sinistra parte cubamus libenter, dextra potius dormimus,& quare 2.458.1.10
Sipharum lacus 2.29.40
Sirenis maior,& minor, genus apum solitarium,& earum descriptiones tom.2.colum. 189.40

Sitis.

Sitibunda vnde animalia 2.251.60
Sitientes suauiùs bibimus, quàm esurientes comedamus 2.561.60
Sitis ab exercitatione 2.455.10
Sitis ex metu, militum argumento tom.2.col. 558.50
Sitis non cessat quia venter plenus humoris est, sed quare 2.532.1
Sitis qua ex causa 2.558.40
Sitis vnde accidere soleat 2.558.& 2.560.1
Sitim cur minùs, quàm famen tolerare possimus 561.60.& consequenter.
Siti ampliùs contristamur, quàm fame tom.2. col.562.1
Siti si detinemur,potio pulchrior videtur tom.2. col.475.10.70
Sitta & Trochilus pugnant cum aquila tom.2. col.170.1
Sittæ auis mores,& fœtura 2.179.50

Situs.

Situs à positionibus dicitur denominatiuè tom. 1.col.31.60
Situs caries & putredo vaporis terreni est tom. 2.col.390.20
Situs quasi respondens pruinæ existimatur tom. 2.col.390.30
De situ & reliquis 1.31.60
Smaris,vide Cerrus.

Sobrietas,& Sobrius.

Sobrietas quid 2.1073.50
Sobrietatis comites 2.1074.10
Sobrietatis officium quod ibidem.
Sobrius acreis,lassósque habet humores tom.2. col.434.50
Sobrius rectè iudicat 2.439.50
Sobrij cur tempore hyberno vocem acutiùs mittunt 2.489.1
Sobrij cur qui loca habitant calida tom.2.col. 497.40
Sobrij iudicant penitus ratione 2.433.1
Sobrij quare minùs sentiunt aquas salsas,vitiosásque 2.434.40.50

Societas,& Socius.

Societas amicabile quiddam 2.822.60
Societas ciuilis vtilitatis gratia cõstituitur tom. 2.col.709.40
Societas non sine repassione 2.665.60
Societas maris ac fœminæ maximè secundum naturam 2.910.30
Societas principalissima ciuitas 2.747.40
Societas quando facienda,aut obmittenda tom. 2.col.1232.30
Societas repassione constat,& æquo tom.2 col. 665.20.30
Societas vt suadeatur, ac dissuadeatur tom.2. col.1195.60.& seq.
Societatis ac solitudinis hominis natura anceps 2.4.10
Societatem vitæ homo naturâ appetit tom.2. col.792.1
Societates nonnullæ gratia voluptatis constant 2.709.50
Societates per partes,vtilitatem appetunt tom. 2.col.709.40
Societates vtilitatis gratia à ciuitatibus fieri videntur 2.705.20
In Societate omni videtur amicitia esse,& iustũ aliquid 2.709.10
Socij quando sint faciendi tom.2.colum. 1195. 1.& 2.1232.50
Socij quare derelinquendi 2.1233.10
Socij qui faciendi 2.1231.30

Socrates.

Socrates dissimulator 2.656.1
Socrates fuit melancholicus 2.567.40
Socrates virtutes rationes esse arbitratus est 2.684.40
Socratis de incontinentia sententia tom.2.col. 686.40
Socratis sermones quales 2.659.10
Socratis temporibus vsus definiendi increuit,sed indagatio rerum naturalium desiit tomo 2. 208.10
Socrati verè tribuuntur duo 2.143.50
De Socratis reprobatione 2.838.10.& seq.
De Socratis optima Republica, differente multitudine,æqualitate sufficiẽtia tomo secundo 7.1.40 & seq.
De Socratis Republica, eiúsque improbatio 2.761.40.& seq
De nonnullis incommodis Socraticam Rempublicam sequentibus 2.765.40.& seq.
Quæ Socratis secunda Respublica dicatur 2. 768.40 & seq.
Socratica argumentatio de continenti,& incontinenti 2.931.30.& seq.
Socratica similitudo tom.2.columna 1146.40

Sodales.

Sodales familiares sunt 2.712.20
Sodalibus fratribúsque quid debeamus tom. 2.718.20
Sodalitates sacrorum quales in democratia constituendæ 2.866.40
Sodalitiæ amicitiæ fraterna amicitia similis 2.712.20
De Sodalitia amicitia 2.711.50.& seq.
Solatio in fruendo cur tibiam adhibere solemus tomo secundo,columna 512.20

Sol.

Sol author rerum procreandarum tomo primo,674.50
Sol,aut spiritus dat primordium generationis omnibus vermibus 2.95.30
Sol causa flatus,& perturbationis 2.544.40
Sol causa ortus,& interitus 1.703.50
Sol corpora assiccare potest 2.426.50.
Sol cùm ad ortum perreptat,flatus excitat Subsolanos, cùm ad meridiem, Austros euocat 2.559.50
Sol cùm eodem vigore feratur,cur non pari tempore idem incrementum, decrementúmque vmbrarum exultet tomo secundo,column. 498.50
Sol cùm è nube illuxit,cur calidior videtur 2. 497.10
Sol cur hominem nigrore afficere potest, fictile non potest 2.592.30
Sol cur nunquàm in medio cælo geminatur 2. 501.40.& seq.
Sol cur planus videtur,cùm sit sphæricus tom. 2.500.40.50
Sol flammæ dissimilis 1.717.50
Sol in bruma breuissimas agit distantias 2. 549.50
Sol iuuenis iuxta Heraclitum 1.718.60
Sol lacrymam ciet 2.451.50
Sol meridie maximè è perpendiculo sese nobis exhibet 2.499.20
Sol noctis etiam tempore Australi regioni propinquus est 2.549.20
Sol nudâ corpora magis, quàm induta calfacit, & quare 2.426.60
Sol oculis occurrens,eos reddit infirmiores 2. 580.30
Sol omnia mouet 2.479.20
Sol parens & author motuum 2.553.10
Sol pedalis apparet,qui tamen terra longè maior est 1.828.40
Sol per quadrilatera profluẽs,cur circulum format 2.499.10.& seq.
Sol quando geminari potest tomo secundo,columna 501.50
Sol quò superior fuerit,eò minor vmbra exultabit,minimáque tunc erit,cùm Sol super capita nostra versibitur 2.501.10
Sol superior,quam Luna 2.501.20
Sol ventorum author,vel Oriens, vel Occidens magna ex parte 2.552.60
Sol vt noctis medio remotissimus, sic meridie proximus 2.544.30
Solis calor cur summum adurere potest, ignis non 2.592.20
Solis cursu animata augentur & diminuuntur 1.711.10
Solis duplex cursus 2.1468.40
Solis & Lunæ cursum in tribus sphæris posuit Eudoxus 2.1404.40
Solis figura rectis continetur lineis tomo secundo,col.499.30
Solis lumen ad medium peruenire priùs, quàm ad aspectum,aut terram, iuxta Empedoclem 1.874.20
Solis radij quocunque incurrerint circulares apparent,& quare 2.499.50
Solis vmbræ extremum cur tremere videatur 2.502.10.20
Solis vmbrarum consideratio 2.500.50.& seq.
Solis vis quæ albescere facit,& quæ nigrescere tomo secundo,columna 478.20.& 2.591.20. & 2.592.50
Solem ex humore alimẽta petere ridiculum est existimare 1.718.40
Solem quidam veterum non sub terram, sed circum terram commeare asseruerunt tomo 1.717.50
Sole cur ampliùs recalescimus,quàm cùm mouemur 2.455.40.50
Sole deficiente cur si quis per cribrum aut frondes,aut inter digitos inspiciat,splendores specie Lunæ nondum completæ incernat tom. 2.col.501.20.& seq.
Sole propinquo spiritus mouetur tomo secundo,col.550.20
Sole se attollente cur spiritus & ster nuntur,& augentur 2.552.10
De Solis,& Lunæ,errantiúmque ratione, Calippi sententia 2.1405.1
In Sole nudo corpore quare minimè ambulandum 3.424.40
A Solstitio vtrolibet quare maximè contingit mori per spatium centum dierum tomo 2. col.419.10
De Solertia 2.10.40.50
Solida,firmiorâque omnia concalefacta vehementiùs calefaciunt,quàm humida tom.2. col.222.30
Solipeda quæ 2.22.20
Solipeda singulos pariunt 2.370.20
Solita res suauior auribus, quàm insolita 2. 511.1
De Solonis Republica 2.783.10.& seq.
De Solutione apparenti respondentis 1.389.50. & sequentibus
De Solutione recta loci 1.392.30.& sequen.
De Solutione recta 1.350.50
De Solutionibus 2.1158.20.& sequentibus

Somniare,& Somnium.

Somnianus quare ea,quæ agimus, aut acturi sumus,aut volumus 2.575.1
Somniantes inter dormiendum, cur illa videre sibi videntur 2.574.40
Somniat homo maximè omnium animalium 2.74.50
Somniant infantes,sed serò meminisse possunt imaginum 2.142.30
Somniant quæ animalia 2.73.50
Somnium quando occurrit 2.574.60
Somnia meliora vident,qui sunt instructi virtutibus 2.575.1
Somnia pueris quando accidunt tomo secundo,col.74.50
Somnia quibus mortem aut salutem afferunt 2.74.60
De Somniis & imaginibus liber vnus tomo primo,columna 899.1. indéque

Somnus.

Somnolenti signa tomo 2. columna 1528.50
Somnolẽtiores hyberno tempore sumus, quàm æstiuo,& quare 2.482.10
Somnolentiores locis palustribus cur effici solemus 2.496.60
Somnus conciliatur nonnullis si legere cœperint,etiam nolentibus, & quare 2.508.1.& seq.& 2.509.20.& seq.
Somnus conciliatur refrigerio 2.497.1
Somnus comitiali morbo similis 1.896.10
Somnus copula quo.lammodo & immobilitas sensus est 2.892.40
Somnus ex quarundam lassitudinum genere prodit 1.895.60
Somnus ex respiratione cibi illapsi tomo primo,col.896.40
Somnus membra reddit grauiora & segniora 2.482.10.& 2.484.10
Somnus multis,& diuersis generibus idem 2. 203.50
Somnus nullus inexpergiscibilis 2.382.20
Somnus otium est animæ,tam studiosæ, quàm vitiosæ 2.615.20
Somnus non cuiusuis vnius sensiuæ partis imbecillitas est 1.855.20.30
Somnus post cibum quare potissimum inuadat 1.895.40
Somnus priuatio motionis est 2.457.50
Somnus quædam vigiliæ orbitas 1.891.20
Somnus quæ sequitur 2.214.30
Somnus quare accedit magis dextra cubãtibus parte 2.457.50
Somnus quare à vino hausto occupet tom. 1. col.897.10
Somnus quare in tenebris ocyùs obrepit 2. 458.10
Somnus quid 1.896.50.& 1.898.30.& tom. 2. col.995.50
Somnus quoddam viuendi & non viuendi interliminium 2.382.10
Somnus salutis causa quæritur 1.894.10
Somnus sensiuæ partis affectio quædam tom. 1.892.20
Somnus vitæ otium,non operatio tomo secundo,col.996.60
Somnus vnde,& quibus, & eius generatio 2. 225.50.60
Somnus vt refrigeratio sit,& causa dormiendi à calore ducatur 1.897.1
Somnus vt veniat 1.898.20
Somni causa tomo secundo,columna 438. 40. &.2.581.40.& 2.1459.50
Somni causæ elementa 2.219.1
Somni causa præcipuè cerebrum tom.1. colũ. 897.20.& .225.50.60.
Somni in animalibus consideratio tomo 2.colum.73.40.& seq.
Somni tempore calor cum sanguine ad ima subter fugit 2.226.1
Somnum non consistere in sensuum vacatione, nullóve illorum vsu,& sentiendi facultate 1.893.50

Universidad de Deusto
Biblioteca

Somnum prohibet lectio 2.509.50
Somnum quæ faciant 2.509.40
Somno omnia ferè animalia vtuntur tom. 1. col.892.30
De Somno & Vigilia, liber vnus tomo primo, col.891.1 indéque
De Præsentione per Somnum, liber vnus to.1. col.907 indéque
In Somnis maximè iactatur animus noster 2. 574.40
Per Somnum corpus calidum, & humidum tomo secundo, columna 442.50

Sonus.

Sonus à voce differt tomo 2. columna 71. 40
Sonus attritus interioris spiritus est tomo secundo, columna.72.1
Sonus desinens cur acutior 2.511.40
Sonus duplex, actu, & potentia 1.811.1
Sonus grauis quietus, & mollis: acutus irritans & mouens 2.519.30
Sonus insectis animalibus spiritu interiore mouetur, non exteriore 2.71.50
Sonus quare amplior in domicilijs, si quis doliũ, & lagenas, aut similia vasa inania obruat, & operiat 2.480.20.30
Sonus quomodo fit ex aeuernis terræ 2.544.1
Soni iudicium exquisitum consistit in sensorij syncerit ate 2.386.1
Soni asperi horrorem inducere possunt tom. 2.459.50.
Soni quam habent proportionem tomo secũdo, col. 516.40. & seq.
De Sono subiecto auditus tom. 1. 811. 1. & seq.

Sophista, & Sophistica.

Sophistę scopi, & quot modis propter dictionem hallucinari contingat tomo primo, col. 370. 50. & seq.
Sophistæ docentes sine actione 2.743.1
Sophistæ dubitationem inferunt 2.687.20
Sophistæ neque filios suos, neque amicorum ad gubernationem Reipublicæ idoneos faciunt 2.643.10
Sophistici homines à contentiosis quid differat 1.381.40
Sophistarum rationes circa accidens maximè omnium sunt 2.1331.60
Sophistica circa non ens immoratur iuxta Platonem 2.1390.20
Sophistica & contentiosa oratio eadem, sed non ob institutum idem 1.381.50
Sophistica facilis & velox doctrina tomo 2.col. 404.20
Sophistica oratio Hippiæ 2.1329.1
Sophistice quædam in speciem, sapientia est, nõ autem re ipsa 1.381.66
Sophistice sapientiam præfert 1.370.1.
Sophistica redargutio non simpliciter, sed ad aliquem 1.378.40
Sophistica vt gignatur secundum dictionem 1.371.1
Sophisticem tenere sapientem decet tom.1.colum.370.1
Sophistici loci interrogantium, aut falsum, aut inopinabile 1.383.1. & seq.
Sophisticæ redargutiones omnes vt in ignorantiam elenchi reuocentur 1.375.10. & seq.
Sophisticarum captionum, deceptionúmq; causæ 1.377.. & seq.
Sophistica quæ sit 1.369.60. & seq.
Inter Sophisticum syllogismum, & apparentem quid interſit 1.377.50. & seq.
De Sophistica occultatione, & contra ægrè respondentes 1.385.40, & seq.
Quòd Sophisticus syllogismus sit 1.369.10. & sequentib.
Sophocles Homero in imitatione similis tom. 2.col.1235.20
Soporifera tum cibo, tum potu idonea sunt hæc, papauer, mandragora, vinum, lolium tom. 1.895.50
Sorbitionibus primùm quare recreandus infirmus 2.424.1
Sordiditas quid 2.622.50
Sordidus quis 2.648.50. & 2.1016.30
Sors in dirimendis suffragiis 2.864 30
Sosistratus 2.1257.40

Spadones.

Spado nemo caluescit 2.202.1
Spadones à pristina forma discedunt, parúmque à fœmina specie distant tom. secundo, col. 363.20
Spadones cur cruribus putridis, & vlcerosis sint 2.472.50
Spadones cur varicibus omnino vacent, vel minùs habeant, quàm cæteri tom. secundo, colum. 472.20
Spadones cur vocem acutam reddant tom. secundo, colum. 481.50. & 2.485.50. & 2.40. & sequentibus
Spadones effœminati omnino 2.472.50
Spadones forma commutantur 2.291.30
Spadones longitudine tantùm in magnitudinem proficiunt 2.472.20
Spadones multum cerebri habent tom. secundo, col. 476.50
Spadones pilis non redundant, & quare tom. 2.472.50
Spadones quare in acumine oculorum offenduntur 2.442.20
Spadones quare non caluescunt tom. secundo, col. 389.30. & eod. tom. 476.50
Spadones quidam sunt ab ortu 2.334.20
Spadones seminis infœcundi 2.472.30
Spadones tauri maiores fiunt 2.472.1
Spadonum crura intumescunt, & alui faciles sunt, & quare 2.442.20
Spadonum vox tenuis, corpus imbecillum 2. 471.60
Spadonibus cur magnitudo tantummodo ad sexum commutetur virilem, cætera in fœminam 471.60. & seq.
Spadonibus humor genitalis in sedem confluit 2.447.10
Spargi pisces per æstatem pariunt tom. secundo, col. 84.1
Spasmus, vide Conuulsio
Spatagi genus echinorum, & pelagium tom. secundo, col. 65.20

Species.

Species de quibus prædicatur, de his etiam speciei genus prædicari 1.6.1
Species in anima quid 2.1341.1
Species quid 1.3.30.40
Species specialissima de omnibus individuis prædicatur 1.6.20
Species specialissima quid 1.3.40.50. & 1.5.10
Species specialissima vnum respectum habet 1. 4.60
Species variè dicitur 1.3.10
Speciei ac proprij propria 1.14.50
Speciei cum accidente communia 1.15.1
Speciei cum differentia communia 1.13.20
Speciei cum proprio communia 1.14.40
Speciei & accidentis propria 1.15.10
Speciei & differentiæ propria 1.13.30
Speciei & generis communia 1.11.10
Speciei & generis propria 1.11.20
Speciei & generis consideratio tom. secundo, col. 211.20. & seq.
Specie diuersa quæ 2.1380.20
Species eorum sunt, quæ naturâ sunt iuxta Platonem 2.1399.1
Species facilius, quàm genera finiri tom.1.colum.226.50. & seq.
Species generis de propriis differentiis prædicari nequeunt 2.1292.20
Species plures tum auium, tum piscium habentur 2.1.60
Species quatenus magis, quàm genera principium videantur 2.1383.30
Species quid sensibilibus conferant tom.2.col. 1415.1. & seq.
Species specialissimæ in numero quodam, sed non infinito 1.5.30
Species vltimæ substantiæ sunt indiuisibiles 2. 211.40
Speciemm causas ad generationes & substantias nihil prodesse 2.1342.50
A Specie locus 1.319.40
A Specie æquali generi locus 1.279.20
A Specie & differentia locus 1.246.60
A Specie genus participante secundùm quid locus 1.286.30
A Specie priore locus 1.281.60
A Specie relatiua locus 1.286.10. & eodem tom. col.314.20
A Specie separabili locus 1.281.1
A Specie subalterna locus 1.280.40
A Specie subiecta locus 1.257.1
A Speciei communicatione locus tom.1.colum. 282.10
A Speciei contrario locus 1.281.30
A Speciei cõtrario generis habentis contrarium locus 1.282.40
A Speciei participatione locus 1.278.50
A Speciei prædicatione maiore locus tom.1.col. 279.20
A Speciei vel indiuiduorum prædicatione de differentia locus 1.310.20
A Speciei verificatione locus 1.278.60
A Speciei vnitate locus 1.282.20
A Speciem participantibus locus 1.280.10
A Specierum participatione locus 1.279.1
De Specie 1.3.20. & sequen.
Spectator duplex, alter ingenuus & doctus, alter vilis & indoctus 2.905.40
Spectra de sensibilibus, & vigilantibus, & dormientibus occurrunt 1.903.20
Spectra sensilia manere, quanquàm facessant sensilia 1.902.50
Speculatione cur delectamur, ludis delectamur 2.572.40. & seq.

Spes.

Sperandi quædam scientia 1.883.10
Spes bona ex vino 2.570.50
Spes iucundum 2.1112.1
Spes quid 2.1131.30
Spei parum in senectute 2.570.50
Spe futuri boni oblectamur 2.572.50
Spe iuuentus plena est 2.570.50
Sphacelismus arborum vitium 1.950.1

Sphæra.

Sphæra maximè vtilis ad motum qui in eodem loco fit 1.587.30
Sphæra solidarum figurarum prima tom.1.col. 581.50
Sphæra vltima in sphęris multis ligata est tom. 1.col.591.40
Sphærarum numerus 2.1405.10
Sphæricæ figuræ esse astra tom.1.colum.589.30. & sequentibus.
Sphærus Empedoclis 1.637.40

Spina.

Spina animalium quid 2.228.1
Spina aquatilibus pro osse 2.224.20
Spina capitis, lacertorum & crurum origo tom. 1.col.919.40
Spina cum osse proportione respondet tom.2. col.2.30
Spina dorsi pars 2.13.1
Spina dorsi principium ossium 1.973.1. & tom. 2.col.44.40. & col.228.1
Spina dorsi quare vna, & multipartita tom.2. col.229.10
Spina dorsi quibus vicem ossis præstat tom.2. col.229.10
Spina dorsi sola eget copula propter interceptiones 2.224.30
Spina dorsi tantummodo cana ibidem.
Spina ex vertebris compacta, à capite ad coxas porrigitur 2.44.40
Spina in genere piscium quare exhibita tom.2. col.227.1
Spina pars communis 2.38.50
Spina pars similaris sicca, ac solida tom.2.col. 217.50
Spina totius corporis vnde constituitur tom.2. col.224.10
Spinæ medulla, vide Medulla
Spinam continent oua patientia 2.45.20
Spinam ex cartilagine cartilaginea habent tom. 2.228.50
Spinam quæ habent pro osse, iis dorsi tantùm medulla est 2.224.30
Spinam quæ habent pro ossibus tom.2.col.45. 20. & seq.
E Spina, vel dorso signa animi 2.1531.1
Spinæ è genere plantæ sunt, non tamè eiusdem naturæ 2.1574.50
Spinæ vt generentur ibidem.
Spinacea natura ossium serpentibus tom.2.col. 228.50

Spinax.

Spinax ex mustelis vnus prolem recipere non potest ob spinæ impedimentum tom.2.col. 113.20
Spinaces non gignuntur in Euripo tom.2.col. 187.1
Spinacium mustelorum fœtura 2.112.50
Spinulæ prætenues nonnullis piscibus per carnem inhærent 2.45.30

Spinus.

Spinus & asinus inimici, & quare 2.170.30
Spinus, florus & ægithus, odium inter se exercent ibidem.
Spinus, siue ligurinus victitat in spinis, vermiculos aspernatur, dormit & pascitur eodem in loco 2.149.1

Spirare.

Spiramus naribus necessariò 2.11.30
Spirandi difficultate laborantes vinum admodum cupiunt 2.559.20
Spirandi omnis ratio compari vicissitudine confici solet 2.452.40
Spirandi reciprocatio directa quomodo auferri potest 2.431.1
Spirandi vsus non est omnibus communis tom. 2.col.239.40
Spirantes pectus efferunt 1.964.60
Spirantes pisces, vide Pisces
Spirant omnia quæ fistulam habent, & recipiũt aerem 2.114.30
Spirantia animalia cibum dum spirant auersantur 1.959.20
Spirantia omnia habent pulmonem tom.2.col. 249.1
Spirantia omnia habent pulmonem, arteriam, & gulam 2.31.10
Spirantibus longè cur venter trahentibus adducitur, reddentibus diducitur, atque repletur 2.587.50
Spirare animalia omnia pulmonem habentia certum est 1.951.40
Spirare cur necesse 2.587.60
Spirare nullum animal, antè quàm pulmo perficiatur 2.327.50

Spiratio.

Spiratio animalibus propter quid tom.2.col. 208.40
Spiratio commoda cur colorem præstat amæniorem 2.591.30. & sequen. & 592.1
Spiratio, & expiratio simul agi nequeunt tom. 1.col.952.10
Spiratio multis & diuersis generibus eadem 2.203.50
Spiratio necessaria 2.11.20
Spiratio non est alimenti gratia tom.1.colum. 955.1
Spiratio per arteriam ex pectore & per nares agitur 1.935.30
Spiratio quando agatur 1.964.40
Spiratio quare agatur 2.143.40
Spiratio quid 2.3.10
Spirationis abusus à natura ad pectoris auxilium, & ad odorem percipiendum tom.1.col. 871.40
Spirationis & motus initium intrinsecus proficiscitur 1.954.1
Spirationem caloris esse ingressum asserere, absurdum 1.955.1
Spirationem crebriùs repetimus æstuantes, refrigerationis causa 1.954.20
Spirationem desiderant ea, quæ pulmones sanguine redundantiores intra se complectuntur ob nimium calorem 1.952.1
De Spiratione liber vnus tom.1.colum.951.20 indéque

Spiritus.

Spiritus aer calidus est 2.319.20
Spiritus calidus & humidus 2.328.1
Spiritus Cathægis 2.1462.50
Spiritus corpus est 1.967.20
Spiritus cor subit in grandioribus animalibus 2.15.50
Spiritus in rebus Naturæ varium exhibet vsum 2.396.50
Spiritus largior ab humore largiore tom.2.col. 528.10
Spiritus natiuus tolli & submitti videtur tom.1. col.894.40
Spiritus pro ætatis mutatione, & corporis constitutione auctior fit, & fortior tom.1.colum. 967.1
Spiritus quapiam attractione è venis facta, & concoctione alitur 1.967.20
Spiritus quid 2.1462.10
Spiritus quoties inflatur arteria eaua pulmonis subit 2.15.40
Spiritus reciprocatur per gurgulionem tom.2. col.11.30
Spiritus vt alatur 1.967.10
Spiritus verum fonte quodam emergat, vt aqua supra quem fontem efferri nequeat, an non 2.553.30
Spiritus contenti in arteria motiones tres tom. 1.col.969.50
Spiritus innati quæ alitio & auctio in aquatilibus 1.968.60
Spiritus omnis eruptio partem cuius est, melius habere significat 2.584.10
Spiritus retentione cur singultus finiatur 2.583. 30. & 2.584.60. & 2.586.1
Spiritus secessio quare iuuat eos qui se exercent, qui denique laboribus se dederunt tom. 2.col.453.30
Spiritum ex alimento ortum habere, absurdum videri queat 1.967.30
Spiritum innatum ex alimento esse tom.1.col. 968.60
Spiritum retinere perdifficile tom.2.colum. 585.40
Spititum suscipit arteria sola, non neruus tom. 1.col.971.30
Spirituum artificium in ignem solũ & naturam referri non potest 1.974.60
De Spiritu liber vnus 1.967. indéque
Spissa omnia subacta, pertritáque incalescunt, & incalescendo inflantur, ac extolluntur tom. 2.col.528.1
Spissius quod partibus constat minutioribus 2.531.1

Spongia.

Spongia renascitur, & completur, si fortè abrumpatur 2.91.1
Spongia sentit 2.3.30. & 2.90.60
Spongia similis omnino plantis 2.1144.10
Spongiæ Achilleæ torosiores cæteris tom.2.col. 91.10
Spongiæ calorem immodicum non patiuntur 2.91.50
Spongiæ raræ amplissimæ circa Lyciam tom. 2.91.10
Spongiæ spissæ imbecilliores raris tom.2.col. 90.50
Spongiæ spissæ mollissimæ 2.91.10
Spongiarum genus aphyßas siue illotaria qua sit natura, & quomodo à cæteris distinguatur 2191.30
Spongiarum genus triplex 2.90.40
Spongiarum quæ spissæ sunt, & hirci nomine nuncupantur 2.90.50
Spongiarum varietas, & natura 2.90.40
De Spongiarum genere, quove modo gignantur 2.90.30. & seq.
Spongiarij cur suas diffecant aures, & nares tom. 2.col.581.20
Spongiarij, vide etiam Vrinatores
Sponte eadem quæ arte fieri possunt tom.2.col. 209.30
Spuma genus apuæ 2.117.40
Spuma ex aqua & spiritu fit crassior, & alba 2318.60
Spuma quare alba, & vnde alba 2.392.20
Spuriæ pisces semel in anno pariunt tom.2.col. 83.10
Squallor est, cùm halitus siccus humido copiosior habetur 1.737.40
Squallores prosunt auibus tum ad sanitatem, tum ad partum, & præcipuè palumbis tom.2. col.159.40

Squama.

Squama in piscibus vnde consistit 2.287.30
Squama intecta auriculis carent 2.11.1
Squama qui pisces integuntur tom.2.45.40. & 2.115.10
Squamæ quare duriores piscibus natu grandibus 2.388.30
Squamæ redduntur crassiores, durioresque piscibus extenuatis & senescentibus tom.2.col. 48.30

Squatina piscis.

Squatina bis in anno parit 2.83.20
Squatina ex cartilagineorum genere ibidem.
Squatina quando parit 2.83.20. & 2.84.1. & 2. 113.60
Squatina sola piscium mutat colorem more polypi 2. 87.30
Squatina vbi habet pinnas 2.286.30
Squatinæ coitus quomodo agitur tom.2.colum. 79.50
Squatinæ cutis aspera 2.287.30
Squatinæ fel in iecore 2.31.50
Squatinæ fœtus suos & emittunt, & recipiunt intra se ipsas 2.113.20
Squatinæ singulis fœturis partus septenos aut octonos edunt 2.83.30

Universidad de Deusto
Biblioteca

Squatinarum ingenium in piscibus capiendis 2. 186.1
Ex Squatina & raia fit rhinobatus 2.114.1

Squilla.

Squilla parua hospes & custos pinnarum 2. 89.40
Squilla parua intra conchas reperitur tom. 2. 64.50
Squilla tertium genus crustatorum 2.58.40. & 2.271.1
Squillæ gibbæ verum gerunt menses circiter quatuor 2.92.20
Squillæ ouum, & clauiculas quomodo habeant 2.60.50
Squillæ quid à cancrario, & crustario genere differant 2.271.30
Squillæ quomodo, & quando coeunt tom. 2. 81.30
Squillæ vere nigrescunt, post ver albedinem suam recipiunt 2.167.10
Squillæ reconditæ germinare possunt tom. 2. 525.10
Squillarum consideratio per partes tom. 2. colum. 271.30.40
Squillarum gibbarum pedes 2.58.40
Squillarum plura genera 2.58.40
Squillis corpus longum 2.59.10
Squillis gibbis cauda est, & pinnæ quaternæ 2. 59.10
Squillis intestinum in caudam finit tom. 2. colum. 60.20
Stabile in tragœdia quid 2.1142.20
Stagni miraculum in Sicilia 2.1551.1
Stannum Celticum facile, & in aquis liquescens 2.1543.30
Stare de quo propriè dicatur 1.490.40
Status quid 1.584.10
De Statu definitiuo 2.1117.10
Statuæ in Electridis insulis opus Dædali tom. 2.1545.60
Statuæ Orichalcæ in Sicyone 2.1544.20

Stella.

Stella adeò calida natura est, vt omnia contacta protinus decoquat 2.90.10
Stella detrimento est echinis Euripi Pyrrheni ibidem
Stella inter testacea, cuius formæ ibidem
Stella Herculis & Martis, Pyroeis tom. secundo, col. 1459.10
Stella Iouis, Phaethon ibidem
Stellæ partim Iunonis, partim Veneris Phosphoros ibidem.
Stellæ cùm prosiliunt, cur venti indicium datur 2.551.10
Stellæ fixæ 2.1459.1
Stellæ fixæ micare videntur, vagantes non item 1.587.10
Stellæ frigidæ sunt iuxta veteres 2.546.50
Stellæ nonnullæ in Aegypto videntur, & circa Cyprum, in locis versus Vrsas non videntur 1.598.30
Stellæ quare in primo orbe sint, in reliquis singulæ 1.589.50.& seq.
Stellæ sunt calidæ 2.546.20
Stellæ transeuntes 1.695.20
Stellarum actio talis existimanda, qualis animalium est, & plantarum 1.590.50
Stellarum genus conchas exugit 2.267.40
Stellarum natura perpetua substantia existens 2.1404.10
Stellaris accipiter palumbarius, & pernix differunt 2.185.1
Stellaris ardeola piger cognominata 2.170.10. & 2.180.10
Stellaris ardeola vt olim è seruo in auem transierit fabula 2.180.10
Stellarium mustelorum consideratio 2.113.50

Stellio.

Stellio exuit senectutem, & quando tom. 2. colum. 158.60
Stellio pugnat cum araneo 2.169.40
Stelliones quatuor mensibus frigidissimis latent, nec per id tempus quicquam comedunt 2.157.10
Stellionum fœminæ maiores suis maribus 2. 76.10
Stellionum morsus quibusdam locis Italiæ exitiales 2.166.40

Stercus.

Stercus bonasi, vide Fimus bonasi
Stercus cur minùs fœtet quo diutius in corpore manserit, vrina contrà tom secundo, colum. 493.30
Stercus pars communis 2.38.60
Stercoris humani auidissima panthera tom. 2. 173.30
Sterilis quare aut mas, aut fœmina tom. 2. colum. 334.10
Sterilitatis causæ plures 2.334.20
Sterilitatem quæ faciunt 2.364.50

Sternuere, siue Sternutare.

Sternuere bis cur magna ex parte solemus, non semel, aut sæpius 2.583.20
Sternuere quare non oporteat, nisi res turgente corpore vrgeat 2.443.20
Sternuimus loco calfacto 2.582.60
Sternuimus quomodo 2.468.40
Sternutamus quare magis Solem aspicientes, & penna solicitati tom. secundo, col. 583.20.& eod. tom. 585.10
Sternutandi locus naribus cum pulmone communis 2.582.60
Sternutant cur laboriosiùs senes 2.584.50
Sternutátem necesse est expirare 2.583.1
Sternutare cur cessamus oculo aut naso perfricato tom. secundo, col. 575.20.& eod. tom. 583.10.& 2.583.60
Sternutare cur in animantium genere homo maximè soleat, & qui homines sæpissimè sternutent 2.468.40.& 2.475.40.& seq.& 2.584.20.30
Sternutaturis qualis motus oculi tom. 2. col. 576.40
Vbi Sternuimus cur inhorrescimus 2.462.10. & 2.585.50

Sternutamentum.

Sternutamentum caput bene valere indicat 2. 584.10
Sternutamentum cùm rem exordimur obseruamus 2.584.60
Sternutamentum cur propè dixerim semper vigilantibus fiat tom. secundo, colum. 565.10. & sequentibus
Sternutamentum cur sacrum, cæteræ eruptiones non 2.583.50.& 2.584.1
Sternutamentum humoris copia excitatur 2. 575.20.& 2.583.60
Sternutamentum qua agitur parte tom. secundo, col. 11.20
Sternutamentum quid 2.475.50.& 2.583.20.& 2.584.10
Sternutamentum signum augurale, & vnum ex spirituum omnium generibus sanctum, & sacrum 2.11.20
Sternutamento cur singultus finitur 2.582.50. & 2.583.30.& 2.585.60
Sternutamenta quæ probemus, quæ item damnemus 2.574.40
Stertere visus est delphinus 2.114.30
Stesichorus de alcyone 2.81.60
Stipendia militaria imminuta 2.1063.50
Stipendia militibus arte suspensa 2.1062.10.& seq.& 2.1066.20.& seq.

Stirps.

Stirps stirpem gignit ex materia quæ illi subiecta est 2.15.50
Stirpis secundùm naturam officium tom. 2. colum. 38.
Stirpes aqua tepida irrigatæ duriores fiunt 2. 477.20
Stirpes cibum concoctum ex terra hauriunt 2. 229.60
Stirpes conseruandæ naturæ facultatem habent 1.946.30
Stirpes excrementi vice semina & fructus effundunt 2.229.60
Stirpes igni efficiuntur 1.868.1
Stirpes maximè annosæ palma & cupressus 1. 941.10
Stirpes nec dormiunt, nec vigilant tom. 1. col. 892.50
Stirpes neque mœstitiam, neque voluptatem capiunt ibidem
Stirpes omnes cur in longitudinem augeri soleant 2.507.20
Stirpes quadam similitudine cum insectis congruunt 1.943.10
Stirpes radicibus terræ innixæ, cibum inde hauriunt 2.262.50
Stirpes succescunt hybernis gelicidiis vehementibus, & æstiuis ardoribus tom. 1. columna 950.1
Stirpes, vide etiam Plantæ
Stirpes vrbanæ etiam sylvestres comperiri possunt, non contrà 2.473.60.
Stirpes vt calorem naturalem retineant tom 1.949.1
Stirpes quæ sæpe fructificant 2.520.50
Stirpium ærugo vnde 2.418.40
Stirpium aliæ semine prodeunt, aliæ sponte Naturæ 2.2.30
Stirpium cur aliæ ad semen vsque viuere possint, aliæ sæpius fructificare sunt solitæ 2. 520.30
Stirpium genus viuit, cibum ex terra haurit, & nullum habet excrementum, & quid vice illius habeat 2.229.50
Stirpium felicitas ex regione 2.84.20
Stirpium in genere sunt arbores quæ fructum ferant, quæ & ipsæ non ferant, sed ferentes adiuuent 2.290.30
Stirpium multæ, & integræ bene olent, & corruptæ, ac aridæ magis, magisq. suauem reddunt odorem 2.493.50
Stirpium natura stabilis 2.229.60
Stirpium nonnullæ cur semper edant caulem inanem 2.523.30
Stirpium partes non instrumentariæ, item caudex, & rami, quare in orbem formari solent 2.505.50
Stirpium sexus qualis 2.75.20
Stirpibus è terra victus petitur 2.525.50
Stirpibus maxima quibusdam diuturnitas 1. 942.50
Stirpibus nullum excrementum esse solet, & quare 2.221.20
Stirpibus prosunt Austri marini tom. secundo, col. 418.40
Stirpibus quid commune cum animalibus 2. 77.40
Stirpibus quod pariat & generet est: quod autem maris fungatur officio deest tom. secundo, col. 76.1
Stirpibus semen ab omni parte prouenire, falsum 2.300.1
Stolidus quis 2.999.50
Stomachi in piscibus consideratio tom. secundo, col. 257.40
Strabonibus vnde res eadem geminari videtur 2.577.1

Strang-

Strangulatio.

Strangulatio hominis nonnullos facit animo deficere 2.459.30
Strangulatio ingratum affert colorem tom. 2. 591.40
Strangulatio quare accidit, vbi buccellam deuorauimus grandiorem 2.587.30
Strangulationes excitantur, si quid in arteriam dilabitur 2.242.30
Stranguria, vide Vrinæ destillatio

Strepitus.

Strepitus acutior, qui procul abest tom. 2. col. 479.30
Strepitus cur corpora densa penetrare potest, lux non potest 2.488.1
Strepitus est aer propulsus ab aere tom. 2. col. 480.1
Strepitus extrinsecus cur magis intus auditur, quàm intrinsecus foris 2.486.20
Strepitus ferri etiam recte non potest tom. 2. col. 488.1
Strepitus omnis spiritus est 2.459.30
Strepitus vel aer, vel aeris affectio est tom. 2. col. 484.50
Stridere quæ animalia dicantur tom. 2. colum. 72.10.20
Strobilus 2.1462.50
Struma bobus gregalibus accidit, & quid, & eius indicium 2.163.1
Struma laborant sues 2.162.20

Struthio.

Struthio Aphricæ bisulcus tom. 2. col. 285.10.& 2.288.40
Struthio Africæ cilia habet pilosiora tom. 2. col. 288.40
Struthio Africæ plura ouа edit 2.179.20
De Struthione Africo, & eius natura & forma 2.288.30.& seq.
Strymo fluuius 1.709.60

Studium, & Studiosus.

Studia cur delecta, etiam si praua, magis quàm honesta delectent 2.509.1.10
Studiosus amicis indiget beneficia accepturis 2.724.40
Studiosus homo iucundus est simul, atque vtilis 2.707.1
Studiosus vt sui amator tom. 2. colum. 724.1.& sequentibus.
Studiosum esse, difficile 2.625.10
Studiosum esse idem est quod virtutes habere 2.921.10
Studiosi à vulgi hominibus vt differant tom. 2. col. 797.10

Stultitia.

Stultitia est rationis vitium, ac morbus, infelicis vitæ totius causa 2.1074.10
Stultitiæ comites, insciti a, impotentia, ineptitudo, ac obliuio 2.1076.1
Stultitiæ proprium est, prauè de rebus iudicare, prauè consulere, prauè præsentibus cum rebus congredi, conflictarique, prauè de iis rebus, quæ in vita bonæ, malæque versantur, sentire 2.1075.60
Stultitiæ signum, aures magnæ, & vltra modum arrectæ 2.11.20

Stupidus, & Stupor.

Stupidus impudenti contrarius 2.939.20
Stupidus siue attonitus quis ibidem.
Stupor attonitus cur non contagiosus tom. 2. col. 458.50
Stupore nulla pars tentatur, quæ neruo caret 2.44.1
Sturnus latet 2.158.10
Sturnus niger, albis distinctus maculis est, magnitudine merulæ 2.181.30
Styracis suffitu insecta plura fugiunt tom. 2. col. 70.60
Styx, aqua, Deorum iusiurandum tom. 2. colum. 1273.20
Sua cuique quæ dat, pretio multo digna videtur 2.717.10
Suadendi species 2.1120.50.& seq.
Vt Suadeatur ferendum auxilium tom. 2. col. 1220.50
Suaue omne mistum cum suauiori, suauius redditur 2.518.1
Suauia cur eadem ex assuescentibus, & admodum crebrò vtentibus insuauia sentiantur 2.529.20.& seq.
Suauitas non nisi per succum percipi potest 2.532.50
Subare dicuntur sues 2.120.60
Subcartilagineum, vide Hypochondrium
Subdorium cantandi genus quale tom. 2. col. 519.10
Subdorium quare in tragœdiis choricum non habeatur 2.514.40
Subeunt quæ facilè, & quæ non 2.537.60

Subiectum.

Subiectum vniuersale quomodo inquirendum sit 1.180.20
A subiecto locus 1.286.10.& 1.300.10.& 1.321. 40.& seq.
A Subiecto æquiuoco locus 1.296.1
A Subiecto altero locus 1.302.20
A Subiecto digniore locus 1.267.1
A Subiecto meliore locus 1.297.10
A Subiecto, vel habitu priuationis locus tom. 1. 325.1
A Subiecti distinctione locus 1.329.1
A Subiecti idea locus 1.307.20
A Subiecti singularibus locus 1.273.1
A Subiecti vnitate locus 1.328.60
A Subiectis & prædicatis locus 1.334.30
Ex non Subiecto in non subiectum non est mutatio 2.1394.50
Ex non Subiecto in non subiectum mutatio secundùm contradictionem, generatio est ibidem.
Subitò quæ fiunt, terribiliùs occurrunt tom. 2. 588.20
Subnatale quid 2.13.1
Subpallidi sunt, qui loca incolunt palustria tom. 2. col. 497.1
Subphrygium canendi genus obtinet mores vsui rerum deputatos, & vbi familiare tom. 2. col. 519.10
Subphrygius concentus animos lympharis similes reddit, cogitque debacchari tom. 2. col. 519.20
Subphrygium quare in tragœdiis chorieum nõ habetur 2.514.20

Subsolanus ventus.

Subsolanus à Sole oriente spirat 2.553.10
Subsolanus mouet Austrum 2.557.1
Subsolanus non cogit nubes 2.547.50
Subsolanus quando fit 2.551.10
Subsolanus quare manè spirare incipit tom. 2. col. 553.1
Subsolani natura 2.552.40
Subsolani temperatura 2.557.1
Subsolani excitantur cùm Sol ad ortum perreptat 2.549.50

Substantia.

Substantia æterna nulla ex elementis consta-
tur 2.1429.40
Substantiæ de nullo dicitur strato tom. 1. col. 940.20
Substantia & species actus est 2.1368.10
Substantia & vt mouens, & vt finis est tom. 2. col. 207.1
Substantia ens primò & simpliciter tom. 2. col. 1334.50
Substantia est materia 2.1336.1
Substantia non generationis gratia est tom. 2. col. 205.20
Substantia non suscipit magis & minus tom. 1. col. 20.50
Substantia nulla ad aliquid 1.28.10
Substantia nulla in substantia est tom. 1. colum. 19.30
Substantiæ omnis hoc aliquid significat tom. 1. col. 20.20
Substantia prima nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur 1.19.30
Substantia prima sine magnitudine impartibilis & indiuisibilis 2.1403.40
Substantia principium generationis tom. 2. col. 1343.40
Substantia quædam æterna, & immobilis, & à sensibilibus separata 2.1403.30
Substantia quæ ex materia, & forma est, posterior, & manifesta 2.1336.30
Substantia, quodcunque fuerit causa existentiæ, dicitur 2.1317.60
Substantia rei naturalis primò tractanda, deinde causæ 2.213.30
Substantia rerum in singularibus est tom. 2. col. 313.40
Substantia sempiterna 2.1397.40
Substantia simplicia corpora dicuntur tom. 2. col. 1317.50
Substantia si separata aliqua & principium, cur sub eo posita alia æterna, alia non, quæritur 2.1384.10
Substantia sola de nullo subiecto alio dicitur, cætera autem vniuersa de substantia ipsa dicuntur 1.423.30
Substantia sola categorematum separabilis to. 2.1334.60
Substantia subiectum primum maximè esse videtur 2.1335.50
Substantia sui mutatione contrariorum susceptrix 1.21.40
Substantiæ cuique sua quædam prima materia 2.1359.1
Substantiæ definitionem Democritus primus tetigit 2.208.30
Substantiæ nihil est contrarium 1.482.10
Substantiæ proprium contraria susc ipere tom. 1. col. 21.1
Substantiam esse materiam refutatur tom. 2. col. 1336. 30
Substantiam gradus non susc ipere tom. 1. col. 20.50
Substantiam separatam, & cuius substantia est, impossibile esse 2.1282.10
Substantiæ an etiam ad aliquid, quæstio tom. 1. 27.10
Substantiæ naturales, aliæ immortales, ingenitæque, aliæ corruptibiles 2.212.30
Substantiæ naturales omnes aut corpora sunt, aut cum corporibus, ac magnitudinibus fiunt 1.599.40
Substantiæ omnes secundum naturam principia quædam sunt 2.1001.30
Substantiæ primæ absque materia tom. 2. col. 1401.30
Substantiæ primæ vnde dictæ 1.18.60
Substantiæ secundæ 1.19.10
Substantiæ secundæ, earúmque differentiæ de primis vniuocè prædicantur tom. 1. colum. 20.1
Substantiæ solæ simpliciter fieri dicuntur tom. 1. col. 423.20
Substantiæ tres 2.1401.10.& sequen.

Substantiarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Substantiarum causæ, principia, & elementa quæruntur 2.1355.20
Substantiarum inferiorum cognitio quare præstantiam scientiæ sibi vendicat tom. secundo, col. 212.50
Substantiarum partes 1.19.60
Substantiarum superiorum cognitio leuis oblectans 2.212.40
Substantiis nihil contrarium 1.10.40
De Substantia 1.18.10.& seq.
De Substantia immobili & æterna opiniones 2.1409.20.& seq.
De Substantiis naturalibus, partim mortalibus, partim immortalibus tom. secundo, col. 212.20.& seq.
De substantiis Speusippi sententia tom. secundo, col. 1335.30
In Substantia non est motus 1.482.10
In Substantiarum perpetuarum ratione non vbique materia 2.1359.30
Subulones cerui cur dicti 2.17.40

Sudare.

Sudamus magis æstate, quàm hyeme, & quare 2.432.10.30.40
Sudamus magis cùm non lõgo interpositò tempore sudor euocatur, & quare tom. secundo, col. 426.50
Sudamus magis igne per incrementa continua oblato, & quare 2.427.10.20.
Sudamus magis in caldariis, cùm tempus est frigidum, & quare 2.430.1
Sudamus magis in caldariis igne per incrementa continua oblato, quàm igne vniuerso, & quare 2.430.50.60
Sudamus magis tergo, quàm parte priore, item ventre minùs, quàm pectore tom. secundo, col. 427.40.50
Sudamus minùs inter laborandum, quàm cùm labore relaxati quiescimus, & quare tom. secundo, col. 429.10
Sudamus minùs quare ad ignem multum tom. secundo, col. 431.40
Sudamus primùm fronte, & quare tom. secundo, col. 428.10
Sudamus quare magis dormientes quàm vigilantes 2.428.1.& 2.429.60
Sudamus trepidantes quare pedibus & non facie 2.429.40
Sudant assiduè partes cauiores 2.430.1
Sudantes si vel aqua vel flatu refrigerantur, quare nauseant 2.428.20
Sudant magis luctatores inposita aliquantisper quiete, quàm si continuè luctentur tom. secundo, col. 426.50.
Sudant minimè quare corpora aquæ immersa calidæ 2.426.1.
Sudant penè quare minùs corpora ad Solem nuda, quàm vestita 2.431.50
Sudant quare magis inducta corpora tom. secundo, col. 426.60.
Sudant quare minimè, qui vestem plurimam admiserunt 2.432.1
Sudare cur facie maximè soleamus 2.427.1.& 2.428.1.& 2.589.40.50
Sudare cur non possimus ea parte qua iacemus 2.427.50.60
Sudatur ea parte, qua laboratur 2.430.40
Sudauerit nisi corpus, quare non leuatur tom. secundo, col. 428.50.60
Qui mediocriter sudarint, statim ab exercitio, cur colore hilarantur amœno tom. secundo, col. 592.1.10

Sudor.

Sudor an magis mouendus per æstatem, an per hyemem 2.428.40.50.& 2.431.1.& seq.
Sudor capitis cur aut nullum reddat malum odorem, aut minùs, quàm reliqui corporis 2.426.40
Sudor cur eos iuuat, qui se exercent, & laboribus se dederunt 2.453.30
Sudor cur magis parte superiore corporis, quàm inferiore erumpat 2.426.20
Sudor cur magis detergenti profluat, quàm residere sinenti 2.427.30
Sudor cur maximè oriatur cùm manus exercitamus, modò cæteræ corporis partes positum suum seruent 2.426.30
Sudor cur minùs accidit cibum sumenti postquàm biberit 2.429.30
Sudor cur pubescentibus fœtidior, & salsior 2.444.10
Sudor cur relaxato spiritu proueniat tom. secundo, col. 425.50.60
Sudor cur salsus 1.716.50.& tomo secundo, col. 426.10.& 2.444.1.& 2.456.1.& 2.581.10
Sudor cur vtilior est, qui corpore nudo currenti prodierit, etiam si minor sit, quàm qui sub veste se prompserit tom. secundo, col. 430.10.& seq.
Sudor excrementum vaporis humidi tom. 2. col. 248.20
Sudor humor incoctus est 2.426.20
Sudor putris 2.581.10
Sudor quid, & vnde tomo secundo, colũna 248.20.& 2.426.10.& 2.429.60.& 2.431.30.& 2.456.1
Sudor frigidus argumentum morbi grauis, caliduis verò decretorius, & salutaris tomo 2. col. 579.50
Sudor frigidus excrementi multi indicium esse potest: quocirca morbos quoque is facit longiores 2.431.40
Sudor refrigerat corpora 2.588.40
Sudor non nisi cum labore è remoto educitur 2.424.50
Sudor res vitiosa adiuncta corpori 2.426.1
Sudor sanguineus & cruentus vnde tomo 2. col. 248.20
Sudoris plus quare non in currendo, agitandóque corpus, sed vbi est cessatum, euadat 2.428.30.40.& 2.429.20
Sudori peruia magis, & propensiora, quæ humida, & laxa, & soluta sunt tomo secundo, col. 427.1.& 2.589.40.
Sudore cruento, & sanguineo, cur nonnulli exundarint 2.51.60.& 2.241.20
Sudores calidi cur frigidis meliores tomo secundo, col. 431.30
Sudores cur in capite, pedibúsque incalescentibus maximè excitantur tomo secundo, col. 428.20
Sudores cur mali aliquando odoris tomo secundo, col. 495.50
Sudores qui corpori bene valenti prouenerint, cur deteriores iis habẽtur, quos labores citarint 2.431.20.30
Sudores spontanei prænuntiant morbos tomo secundo, col. 432.30
Sudores fœtidos quare moueant rutа, & nonnulla pigmenta odorata tom. secundo, colum. 427.30.& 2.526.1
Sudoribus nonnullis quare horror possit excitari 2.431.20
Sufficiens magis est domus, quàm homo vnus: ciuitas autem magis, quàm domus 2.763.40
Suffimenta cur è longinquo suauiùs olent tom. 2.492.10
Suffimenta cur minùs suauia odore è proximo 2.491.1.& seq.& 2.492.40
Suffragia si pari numero accusatori & reo fuerint, cur reum vincere est sancitum tomo secundo, col. 564.30.& seq.
Sulci in adaquatione altiores, ampliorésq; durant, minimi autem primi, ac celeriter limo obducto abolescunt tom. secundo, columna 248.1
Sulphuris odore insectorum genera multa intereunt 2.70.60
Sulphuris, origaníque insperso puluisculo, formicæ suas relinquunt cauernas, alióque migrant ibidem
Sumen, vidè Abdomen
De iis quæ sunt 1.16.50.& seq.
A Superabundantia locus 1.270.1.& cod. tomo, col. 310.20
Superę inter insecta, ex erucis generantur tom. secundo, col. 94.60

Supercilium.

Supercilium dextrum magis attollitur, & arcuatum magis, quàm sinistrum, habetur tomo secundo, col 253.20
Supercilia cur senibus crescant tomo secundo, col. 48.10
Supercilium pilus congenitus tomo secundo, col. 445.50
Supercilia & cilia adiumenti gratia habentur 2.234.10
Supercilia in compage ossium posita sunt tom. 2.234.20
Supercilia nonnullis per senectutem immodicè crescunt, adeóque hirsuta redduntur, vt tondendum sit tom. secundo, columna 48...& 2.234.20
Supercilia quorum morum notas habent tom. secundo, col 9.50
Supercilia sub fronte bipartitò distincta ibidem
Superciliorum læuitas salitium appellatur 2.47.50
Superficiem non indiuiduum esse 1.456.50
Superfœtantia qualia enutrire conceptum possint 2.374.50
Superfœtationis animalium consideratio tom. secundo, col. 2.373.40.& sequentibus
Superior pars in animalibus quid, & eius consideratio 2.54.30.& 2.274.40
Superior pars in animalibus varie crescit profectu ætatis 2.274.50
Superius in homine quid, item inferius tom. 2.141.1.& 2.273.40
Superius in piscibus & serpentibus quid 2.36.30
Superlationes per translationem tomo secundo, col. 1174.10
Superlationes pueriles 2.1174.20
A superlatiuo locus 1.269.1

Superum.

Superum, dextrum, antè, & contraria eorum, in corporibus animatis 1.579.10
Superum dextrúmque in animalibus dicimus, ad nos ipsos referentes ibidem
Superum id vnde est motio, dextrum à quo, & antè ad quod 1.579.40
Superum longitudinis principium 1.579.1
Superum prius generatione est dextro tomo 1. col. 579.40
A supero accretio est 1.579.1
Supina pars piscium quæ 2.29.20

Suppositio.

Suppositio quid 1.175.50
Suppositiones pro arbitrio faciendæ sunt, non tamen impossibiles 2.769.10
Ex suppositione locus 1.272.20
Suppuratione equi infestantur 2.63.30
Supra quid 1.456.50.& 1.461.50

Sura.

Sura pars tibiæ posterior, & eius natura 2.134.40
Suræ carnosissimæ homini 2.22.1
Suræ soli homini carnulentæ 2.278.40

Surditas, & Surdus.

Surditas detrimentum pulmonis est 2.585.1

Surdi ab ortu naturæ qui sunt, iidem & muti tom. 2. col. 73.10
Surdi ab ortu naturæ vocem emittere possunt, locutionem nullam ibidem.
Surdi cur per nares loquuntur tom. 2. col. 479. 1.10.& 585.1
Surdi violentiùs spirant 2.479.10
Surdorum pulmo vitiatus 2.585.1
Suria grata apibus 8.194.60
Sursum, aut deorsum quod mouetur, omnino esse leue, aut graue 1.602.30.& sequentibus.

Sus.

Sus altero oculo amisso, breui extingui existimatur 2.122.40
Sus ambigit, an solipes, an multifidus, an bisulcus 2.22.10.20
Sus à partu sæuit, & quare 2.471.50
Sus caliditsimus omnium est 2.469.1
Sus cur partu est numeroso 2.468.1
Sus decimum quintum annum nacta non generat, sed efferatur 2.87.30
Sus dentem nullum omnino amittit tom. 2. col. 24.30
Sus dentes exertos habet auxilio, & robori tom. 2. col. 238.30
Sus ex omnibus animalibus grandinem concipit 2.162.50
Sus facilè omnium animalium ad quoduis pabulum assuescit, & celerrimè pinguescit tom. 2. col. 151.50
Sus ferus mas cum fœminis versatur dies triginta 2.128.40
Sus filiis alimentum copiosum & commodum ministrat 2.375.50
Sus fœmina annicula parit 2.86.30
Sus fœmina si grauida admodum pinguescat, efficitur vt fœta minus habeat lactis tom. 2. col. 87.50
Sus fœmina si pinguet, ocyùs & iuuenis & senescens mouetur ad coitum ibidem.
Sus fœmina, vide etiam Scrofa
Sus fœtus suos nutrit vsque in finem, propter sui corporis alimoniam probam 2.375.50
Sus inter multipara est enumeranda tom. 2. col. 370.30
Sus inter multipara sola perfectos parit catulos 2.375.30
Sus mas antè, quàm sit anniculus, prolem generat vitiosam 2.86.30
Sus mas si pinguet omnibus anni temporibus coire potest: & interdiu, & nocte, sed maximè manè 2.87.40
Sus paucissima edit primo partu 2.87.30
Sus quando concipit, signum 2.87.50
Sus quare crasso pilo 2.387.30
Sus quibus pinguescit 2.151.60.& 2.162.40
Sus quomodo saginatur 2.151.50
Sus radicum appetens 2.151.40.& 2.240.10
Sus syluestris animosa, peruicax, & bruta omnino 2.5.1
Sus vuluam vbi habet 2.23.20.& 2.37.40
Sus talo caret probiore 2.22.20
Suis cerebrum pinguiusculum 2.50.40
Suis os quale, & quare tale 2.240.10
Suis totum corpus hirtum 2.11.10
Sui coitus semper opportunus 2.82.20
Sui occiso sexta pars ponderis absumitur tom. 2. col. 152.1
Sui ventriculus simplex, sed amplior tom. 2. col. 33.20
Sues agrestes cur semel concumbant, domestici sæpe 2.474.20
Sues carent grandine cùm lactent tom. 2. colum. 162.40
Sues cicures menses quatuor ferunt vterum, & quis numerus fœtus 2.122.20
Sues cùm lactantur, solent extenuari tom. 2. col. 152.1
Sues cùm subant, hoc est, cùm libidine excitantur, etiam homines aggrediuntur tom. 2. col. 121.40
Sues cur hybernum pilum non amittunt, vt cæteræ quadrupedes 2.469.1
Sues fame præfatigati pinguescunt tom. 2. col. 151.50
Sues feri acerrimè sæuiunt tempore coitus tom. 2. col. 120.20
Sues feri mares quare castrantur 2.128.50
Sues fœcundæ 2.477.20
Sues fœminæ dentibus vacant exertis; mares habent 2.76.40
Sues fœminæ mordent, quia carent dente exerto 2.239.1
Sues gaudent cibi mutatione, quemadmodum & cætera animalia 2.162.40
Sues glandibus solis humidiores redduntur ibidem.
Sues grandentes vti cognoscantur 2.162.30
Sues grandinoũ qui fiant ibidem.
Sues grauidæ abortiunt, si glandem copiosiùs edérint 2.162.50
Sues implentur vno coitu, & quare superuetum patiuntur 2.122.20
Sues in Illyriorum terra, & in Pæonia, & nonnullis aliis locis solipedes gignuntur tom. 2. col. 22.10
Sues in Scythia euadere non possunt, si percussi à scorpionibus fuerint 2.166.30
Sues mammas in ventre habent plures tom. 2. col. 23.1
Sues nec feri nec mansueti habentur in India, teste Ctesia 2.165.20
Sues quibusdam locis solida vngula sunt tom. 2. col. 375.40
Sues quomodo gregatim pascere velle videntur, & lupo obsistere possunt 2.152.1
Sues subare vt soleant 2.120.60
Sues tam mares, quàm fœminæ nonnusquam quarto coeunt mense 2.86.40
Sues testes habent annexos ad sedem sessiles to. 2. col. 29.60
Sues tum mares tum fœminæ coire incipiunt mense suæ ætatis octauo tom. 2. colum. 86.30
Sues vrbani & syluestres 2.210.30
Sues vt inter se ob libidinem dimicent tom. 2. col. 120.20.30
Suum Athi montis feritas 2.166.30
Suum cibus quis optimus 2.162.40
Sues virulentos ictus minimè sentiunt in Scythia 2.166.30
Suum corda in articulatiora, & ideo sensu hebetiori 2.246.20
Suum ferarum coitus, & eius tempus tom. 2. col. 128.40
Suum ferarum fœmina vocalior, mas rarò vocem emittit 2.128.50
Suum ferarum mares castrati, maiores ferociorésque euadunt ibidem.
Suum ferarum numerus partus, & ferendi tempus idem, atque in vrbanis suibus est tom. 2. col. 128.40
Suum generi os mediocre 2.25.40
Suum grandines tolluntur tipha 2.162.40
Suum maribus plures dentes, quàm fœminis 2.25.1
Suum morbi tres, & eorum remedia 2.162.1.& sequentibus.
Suum proles quæ præstantior 2.87.40
Sues quando cubantes coeunt 2.87.50
Suum raucedo qualis morbus, & qualiter curetur 2.162.10
Suum saginatio apud Thraces 2.151.50
Suum profluuium alui irremediabile tom. 2. col. 162.20
Suum struma ibidem.
Suum vita ad quot annos extendi potest tom. 2. col. 122.40
Suibus aduersarius serpens quare tom. 2. colum. 170.20
Suibus apria 2.121.1
Suibus mammæ vbi, & quot 2.277.10
Suibus propria vox ad coitum 2.72.40
Suibus quatenus glandes conueniant tom. 2. col. 162.40
Suibus Ematheolicis solidæ vngulæ in Macedonia 2.1545.1
Suibus quoddam pediculi genus grande, ac durum, familiare est 2.102.10
Suibus testes annexi retro, nec tremuli pendent 2.35.60
Suillus venter amplior est, flexuosúsque, vt diutius concoquat 2.258.1
Suillis ossibus minus medullæ est, & nonnullis omnino deest 2.52.50
Suspicio vt eluenda 2.1155.20

Sutura.

Sutura, caluæ pars serrata 2.44.40
Sutura caluæ mulieri circularis tom. 2. col. 9.30.& 2.44.50
Suturæ in calua viri tres sunt, coeúntque in figuræ triangulæ speciem tom. 2. col. 9.30.& 2. 44.50
Suturæ homini plurimæ quare, & plures etiam mari, quàm fœminæ 2.226.20
Sine Sutura vlla caput viri visum est 2.9.30.& 2. 44.50
Suum esse, & alienum esse, non idem significant 2.444.40
Syderatio crudor 2.415.50
Syderatio quid 2.415.20
Syderatio ouibus quare 2.253.60
Syderantur ossa suis dispoliata membranis to. 2. col. 49.30
Syderum conuersionis principia, & causæ tom. 2. col. 380.40
Syderum ortus morbos pariunt, vel tollunt, iudicant, vel intendunt 2.413.60

Syllogismus.

Syllogismus ad vniuersale habendus tom. 1. col. 356.40
Syllogismus dialecticus, ex probabilibus colligens 1.235.20
Syllogismus, id est, ratiocinatio 2.509.50
Syllogismus litigiosus quid 1.235.30
Syllogismus perfectus & imperfectus quid tom. 1. col. 87.1.10
Syllogismus quid 1.87.1.& 1.235.20
De Syllogismo 1.85.40.& seq.
A Syllogismi conuersione locus 1.354.50
De Syllogismo conuersiuo 1.147.10.& seq.
De Syllogismo conuersiuo in secunda figura 1.148.10.& seq.
De Syllogismo conuersiuo in tertia figura tom. 1. col. 148.50.& seq.
De Syllogismo ex hypothesi tom. 1. colum. 114. 10.& seq.
De Syllogismo ex oppositis tom. 1. colum. 153. 40.& seq.
De Syllogismo ex oppositis, in secunda figura 1.154.1.& seq.
De Syllogismo ex oppositis, in tertia figura to. 1. col. 154.30.& seq.
De Syllogismo ostensiuo tom. 1. colum. 113.10.& sequentibus.
De Syllogismo per impossibile tom. 1. col. 149. 50.& seq.
De Syllogismo per impossibile in secunda figura 1.151.30.& sequen.
De Syllogismo Physiognomico tom. 1. col. 164. 40.& seq.
Quòd Syllogismus scientificus sit à forma: à materia verò quòd propositionibus conster, non vt cæteri, quibusuis, sed euidentem necessariámque veritatem habentibus, reíque demonstrandæ accommodatis 1.174.40.& seq.
De Syllogismi obliquorũ ecthesi 1.128.30.& se.

Universidad de Piura Biblioteca

De numero terminorum Syllogiſmi tom.1. 115.20.& ſeq.
De qualitate & quantitate terminorum Syllogiſmi 1.114.40.& ſeq.
Inter Syllogiſmum apparentem & ſophiſticum quid interſit 1.377.50.& ſeq.
Quod Syllogiſmus ſophiſticus ſit 1.369.10.& ſequentibus
Syllogiſmo duplicante non demonſtrari quid eſt, de eo cuius eſt 1.214.1.& ſeq.
Syllogiſmo neque idem effici poſſe per diuiſionem 1.215.20.& ſeq.
De Syllogiſmis abſolutis tertiæ figuræ 1.92.30.& ſeq.
De Syllogiſmis aſſertoriis ad impoſsibile,& reliquis qui ex hypotheſi 1.123.1.& ſeq.
De Syllogiſmis ex ambabus contingentibus, in ſecunda figura 1.106.50.& ſeq.
De Syllogiſmis ex ambabus contingentibus in tertia figura 1.110.30.& ſeq.
De Syllogiſmis ex vna abſoluta, & altera contingente,in prima figura 1.101.50.& ſeq.
De Syllogiſmis ex vtraque contingente in prima figura 1.100.30.& ſeq.
De Syllogiſmis ex vtraque neceſſaria in tribus figuris 1.95.20.& ſeq.
De Syllogiſmis in ſecunda figura quatenus abſoluti,quatenus non 1.90.30.& ſeq.
De Syllogiſmis infinitis 1.133 30.& ſeq.
De Syllogiſmis miſtis ex altera neceſſaria,altera abſoluta in prima figura 1.95.50.& ſeq.
De Syllogiſmis miſtis ex altera neceſſaria,altera abſoluta,in ſecunda figura 1.96.30.& ſequentibus.
De Syllogiſmis miſtis ex altera neceſſaria,altera abſoluta,in tertia figura tom.primo, colum.97.30.& ſeq.
Qui Sillogiſmi plura concludant tom. 1.137. 10.& ſeq.
De Syllogiſmorum ampliatione in directum, in latus,ac per media 1.186.30.& ſeq.
De Syllogiſmorum anadiploſi,& theſi, hoc eſt, degeminatione & poſitione tom. 1.129.50. & ſeq.
Syllogiſmorum copia quibus inſtrumentis paretur 1.242.50.& ſeq.
Ad Syllogiſmos leges 1.346.20
De Syllogiſmorum medio inueniendo tom.1. 119.1.& ſeq.
Non omnium Syllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe 1.207.50.& ſeq.
De Syllogiſmorum reſolutione ad impoſsibile, & ex hypotheſi 1.131.40.& ſeq.
De Syllogiſmorum reſolutione in propoſitiones 1.126.1.& ſeq.
De Syllogiſmorum vnius figuræ in aliam reciproca reductione 1.132.10.& ſeq.
Syllogiſmos omnium ſcientiarum quibuſnam præceptis effici tom.primo,colum.124.1.& ſequentibus
Sylueſtris & vrbani diuiſio erronea tom. 2.colum.210.30
Sylueſtria & ruſtica quæ appellamus tom. 2. 521.60
Sylueſtria reperiuntur quæ vrbana tom.ſecundo,col.210.30
Quòd eorum quæ Symbola ſunt, cita mutatio eſt, aliorum tardior. Quòd ex duobus elementis aſymbolis reliqua gigni poſsint. Quòd in elementis ſymbolis alterum ex altero gignatur, non reliqua tom. 1. 666. 10 & ſeq.
Syenneſis Medicus Cyprius de venis quid ſcripſerit 2.39.10.20
Synonyma 1.20.10

Syria regio.

Syria habet oues cauda lata ad cubiti menſuram 2.165.30
Syria vt feruentior, ſic odoratior tom. ſecundo,columna 494.10
Syriæ loca pleniora ſunt,& terrenoſiora tom. 2.491.50
In Syria boues nodos ſcapularum flectunt, vt cameli 2.165.30
In Syria capræ auriculas habent menſura palmari,& dodrantali,& nonnullæ ita demiſſas, vt ad terram ſpectent ibidem.
Syria herba, vide Suria

Tabanus.

TAbanus anteriore parte aculeum gerit 2. col.7.30
Tabani lingua,tergora beſtiarum elacerant 2. 238.1
Tabani ex ligno naſcuntur 2.95.60
Tabanis lingua dura,& valida 2.67.30
Tabani quadrupedum tergora penetrant tom. 2.63.10
Tabani quo morbo pereunt 2.96.60
Tabani ſanguiuori 2.153.40

Tabes.

Tabes ſemper morboſa 2.305.40
Tabes cur contagioſa 2.458.50
Tabem efficit & inedia & vitioſum alimentum 2.414.20
Tabidis pili creſcunt 2.48.20
Tabidis in ſomnis cur genitura profluit tom. 2.455.10
Taciturnitas amicitias complures diſſoluit 2. 705.50
Taciturnitas mulieri decus affert tom.ſecundo,col.760.60

Tactus.

Tactus quod obiectum 1.816 30
Tactus inſtrumentum 1.818.1
Tactus primus ſenſuum 1.226.50
Tactus modi quatuor 1.651.60.& ſeq.
Tactus vtrum plures,an vnus 1.816.20
Tactu,guſtúque animantes omnes prædítæ exceptis imperfectis 1.893 1
Tactus in parte ſimilari conſiſtit 2.6.10
Tactus multas contrarietates obiecti habet 2. 217.1
Tactus è ſenſibus homini exquiſitiſsimus,déinde guſtus 2.14.30
Tactus viſum æmulatur,& ſequitur tom.ſecundo,col.578.40
Tactus à viſu auditúque eatenus differt quòd ille eminus,hic cominus ſentit tom. 1. col. 817.40
Tactus ſedem ſimilarem, ſed minimè ſimplicem ſortitur 2.217.1
Tactus ad terram refertur 1.864.30
Tactu priuata animalia neceſſariò moriuntur 1.840.1
Tactus gratia, cætera omnia haberi tom. ſecundo.col.227.1
Tactus in carne,aut in eo quod proportione reſpondeat 2.6.10
Tactus ſedes corpulenta 2.227.1
Tactus ſenſorium 2.330.30
Tactus ſenſorium quod 2.231.20
Tactum quæ moueant, & quæ non tom.ſecundo,col.221.50
Tactus auris,qualis alarum & pedum tom.2. 588.30
Tactu alterius cur magis inhorreſcimus,quàm noſtro 2.588.20
Tactu & guſtatu ſolùm, cur continentes dicimur 2.561.30
De tactu tractatus 1.816.10.& ſeq.
In tactu medium eſt caro 1.818.1
Sine tactu nec agere, nec pati quicquam poſſe 1.651.40
In tactu acutum,atque obtuſum 1.812.40
Ex tactus inſtrumentis ſigna ingeniorum 1. 813.60
A tactu quid differat connaſcentia tom.ſecundo,col.133.40
Inter tactus inſtrumentum & res tangibiles medium corpus copulatum tom.primo,colum.816.60
Abſque tactu nullus alius ſenſus haberi poteſt 1.839.10
In tactu res vna quæ ſentitur 2.578.30
Tale quidque magis ob quod vnumquodque tale 1.175.60
Talia omnia ex talibus principiis tom. ſecundo,col.929.50
Talpa domicilium ſibi parit 2.4.30
Talpa oculos non habet 2.10.10
Talpæ vbi multæ,& vbi non ſunt 2.165.10

Talus.

Talus quid,& vſus 2.279.20
Talo caret probiore ſus 2.22.20
Talum habet aſinus Indicus inter ſolipedes ſolus ibidem.
Talum quæ habent, eum cruribus poſterioribus continent 2.22.30
Talorum in animalibus diuerſitas tom.ſecundo,col.22.20
Talo quæ carent 2.279.10
Talum habent biſulca 2.279.30
Talorum opplumbatorum ſi quis partem moueat leuiorem,totum circunfertur tom.ſecundo,col.502.50.& quare 506.20
Tarda habet appendices 2.36.10
Tardæ gula qualis 2.35.1
Tardæ incubitus 2.110.20

Taurus.

Taurus coit qui vicerit,& poſt venerem plerunque ſuperatur à prius victo tom. ſecundo, col.124.40
Taurus inter mares minimè ſalax ibidem
Taurus quinquennis apud Homerum tom.ſecundo col.125.1
Taurus,tempore coitus tantùm cum fœminis paſcitur, & cæteros oppugnat: temporibus aliis inter ſe conuerſantur 2.121.30
Tauri ſuper cornibus quid ſentit Aeſopi Momus 2.241.20
Tauro aduerſarius coruus tom. ſecundo, col. 169.60
Tauro ſanguis craſsiſsimus & integerrimus inter viuipara 2.51.40
Tauri acutiùs ſonant,quàm vituli & vaccæ 2. 394.20
Tauri efferantur tempore coitus tom.ſecundo, col.120.30
Tauri in Epiro ſæpius per trimeſtre non apparent 2.121.50
Tauri potiſsimum neruoſi, & cor eorum tale 2.394.30
Tauri quare animoſi,iracundi,& furibundi 2. 222.40
Taurorum & vaccarum cornua inter ſe diſtant 2.239.20
Taurorum natura in ſuperuentione fœminarum.tam ſeniorum,quàm iuniorum tom. 2.124.40
Taurorum ſanguis omnium celerrimè coit & dureſcit 2.51.30
Tauri caſtrati quomodo amittant naturam 2. 472.1
Τι & τοῦ ademptis ex oratione, oratio minus Græca relinquitur 2.513.20
Technitæ Dionyſiaci,vide Hiſtriones
Tectorium imum in alueis apum quid tom.2. 190.1
Tectorium proximum imo 2.190.20
Tectorium omne opus cur magis reſonet tom. 2.482.20

Teda frigida effici poteſt 2.220.1
Teda quomodo calida ibidem.
Temperamentum omne calidi, & frigidi eſt 2.569.10
Temperamentum quibus augetur, & ſeruatur 2.413.50

Temperantia.

Temperantia quid 2.622.40.& 936.40.& 1078. 40.& 1106.50
Temperantiæ proprium quid 2.1079.60
Temperantiæ comites 2.1080.1
Temperantia circa voluptates & ægritudines verſatur 2.936.50
Temperantia, & intemperantia non circa omnes corporis voluptates verſantur tom.2. col.639.50
Temperantia circa quas voluptates verſetur to. 2.col.937.1
Temperantia & intemperantia non circa animæ, ſed circa corporis voluptates verſatur 2.639.50
Temperantia & intemperantia circa tales voluptates verſantur,quæ ſunt cæteris animalibus communes 2.640.10
Temperantiam quæ concernunt problemata 2.561.1.& ſeq.

Temperans.

Temperans non idem qui continens, & contrà 2.687.10
Temperanti cupiditates quædã propoſitæ tom. 2.col.1014.20
Temperans quæ,& vt cupiat 2.642.50
Temperantis cupiditates nec prauæ, nec vehementes 2.687.10
Temperantem continens comitatur tom.2.col. 956.30
Temperans eſt continens,ſed non contrà tom. 2.col.956.20.& ſeq.
Temperans vi agere videtur 2.1004.20
Temperans & intemperans non vi,ſed volentes agunt 2.1004.40
Temperatum omne ſuauius intemperato tom. 2.col.516.20

Templum.

Templa locum idoneum habere debent tom.2. col.889.20
Templorum per agros diſtributio tom.2.col. 887.60
Templa à Didali Perſa ſpoliata 2.1062.40
In templo Dionyſij futurorum denuntiatio to. 2.col.1552.10

Tempus.

Tempus an ſit 1.469.40.& ſeq.
Tempus quid ſit,opiniones variæ 1.470.10
Tempus propriè quid 1.471.50
Tempus continuæ rei numerus 1.676.50
Tempus quatenus numerus 1.471.60
Tempus non eſſe motum 1.470.50
Tempus motus numerus eſt 1.568.50
Tempus non motus,ſed numerus motus tom.1. col.474.40
Tempore motum metimur, & motu tempus 1.473.40
Tempus motus, quietiſve menſura eſt tom.1. col.474.60
Tempus motum definit 1.473.30
Tempus Plato ſolus ortum eſſe ait tom.1.col. 521.20
Tempus totum 1.268.20
Temporis ad diuiſionem ſequitur diuiſio magnitudinis & viceuerſa 1.494.40
Temporis ex definitione ratio redditur eorum quæ de ipſo dicuntur 1.473.1
Tempus eſſe numerũ motus, quódque inſtans ſit terminus in quo præſens & futurum: & omnem tranſmutationem in tempore eſſe. quódque impoſsibile ſit, aliquem nõ in tempore eſſe 1.476.50.& ſeq.
Temporum mutationes eur morbos intendant, vel tollant,iudicent,vel committant 2.413.30. & ſeq.
Temporum mutationes cauſæ generationis minutorum animantium 2.168.1
Temporis calidi cur noctes quàm dies moleſtiores 2.546.20
Tempora hominum celeriter caneſcunt tom.2. 47.30
Tempora quare primò caneſcunt 2.390.50
Cur Temporibus ſiitimæ partes maximè caneſcant 2.1520.50

Temulentia, Temulentus.

Temulentia, & crapula quid differant tom.2. col.437.10
Temulentus ſi vinum dulce ſuper aliud adminiſtrit, cur minùs moleſtetur tom.2.colum. 436.1
Temulenti ne tentant quidem aliquid iudicare 2.433.1
Temulenti quare aquis ſalſas, vitioſáſque magis ſentiunt quàm ſobrij 2.434.40
Tenacitas quid 2.1076.60.& 1082.1
Tenax diuidi facilè non poteſt 2.527.70
Tendo 2.43.50
Tenebræ ſunt inuiſibiles, ſed à viſu diſcernuntur 1.815.30
Tentatiua, dialectica eſt quædam tom.1.colum. 381.10
Tentatiua pars dialecticæ 1.378.1
Tentatiuæ interrogatio 1.381.10
Tentatiuorum & dialecticorum orationes,non eſſe ad determinatum genus tom.1.colum. 382.20

Teredo.

Teredinis conſideratio 2.197.10
Teredines genus apum gregale 2.189.40
Teredines in alueis apum naſcuntur tom.2.col. 164.60
Teredinarium quid 2.197.20
Tergus pars corporis per ſe 2.470.20
Tergo cur magis ſudamus quàm anteriore parte 2.427.40
Tergum quare carnoſum eſt 2.253.40
A tergo calor tutè eſt apertus 2.245.30
Terminus quid 1.86.60.& 237.40
Terminorum theſis 1.127.20
Terminorum compoſitorum ecthеſis tom.1. col.128.10
Terminorum ecthеſis 1.127.50
Terminorum conuerſiones 1.160.10

Terra.

Terra mater 2.290.60
Terra animalium mater, & hoſpitium tom.2. col.1458.30
Terra prima corporum,iuxta Heſiodum tom. 2.col.1270.30
Terra ens eſt 1.645.50
Terra in medio quieſcit 1.581.1
Terram in medio eſſe 1.596.50
Terra,mundi media pars 2.1458.30
Terra in aqua collocata 1.461.20
Terram ſeipſam firmare 1.450.50
Terræ figura rotunda 1.597.10
Terra ſua natura alba 2.1511.20
Terræ partem inferam infinitam quidam dixerunt 1.593.20
Terra variis generibus naturarũ abundat tom. 2.col.1459.50
Terra frigida,& ſicca 1.665.20
Terra leuitatem nullam habet 1.621.10
Terræ magnitudo ad cæterarum ſtellarum magnitudinem, non magna tom.1.colum. 598.50
Terræ magnitudo nihil eſt ad vniuerſum cælum 1.711.40
Terræ magnitudo à Mathematicis menſa tom. 1.598.40
Terræ quieſcendi cauſa latitudo iuxta quoſdam 1.593 50
Terræ ſiccitas propria 1.863.1
Terra ſemper in actu eſt 2.1368.40
Terræ præſtantia 2.1465.10.& ſeq.
Terra maximè propriè ſiccitatis, aqua humoris eſſe dicitur inter elementa tom.1.colum. 766.60
Terra & terrena perturbationibus maximè obnoxia 1466.50
Terra conſtantia magna ex parte calida ſunt 1.778.10
Terra & ignis in oppoſita feruntur tom.1.col. 596.50
Terræ mutatio naturalis nobis cur minus comperta 1.711.30
Terra naſcentia cur alia cocta, alia cruda ſint cibo idonea 2.520.10
Terra maior tardiùs ſurſum, ignis maior tardiùs deorſum fertur 1.566.10
Terra & aqua cur putreant, non aer, & ignis 546.40
Terræ noctu crebriùs & vehementiùs quàm interdiu quatiuntur 1.737.1
Terræ partes interiores & iuuentute florent,& ſenectute macerantur 1.711.1
Terræ mutatio naturalis longiſsimis temporibus contingit 1.711.30
Terra aduerſa & huic contraria 1.592.1
Terra aliquando fluida & rigua, aliquando ſicca & continens 1.711.10
Terræ inteſtina 2.356.50
Terra aquæ innatans iuxta vetuſtiſsimam ſententiam,iuxtáque Thaletem Mileſium tom. 1.col.593.30
Terra & humor generant animalia & plantas 2.355.60
Terra gelidam & grauem naturam habet tom. 2.205.60
Terra humida cogitur frigore 2.222.40
Terra materiam & corpus ſeminibus præbet 2.323.30
Terræ incolæ plantæ 2.355.10
Terram comedentes elephanti ægrotant, niſi frequenter ea vtantur 2.164.30
Terram edunt lupi, vide Lupi
Terra ſpiſſeſcit ſi pleniùs atteratur tom.2.col. 590.60
Terra madet vbertim 2.540.1
Terra mox gelaſcit offendente lutum Borea 2.554.60
Terræ plagæ vt feruentiores, ſic odoratiores 2.494.10
Terra quando dat ventos ſæuos tom.2.colum. 544.50
Terra quòd comparatione circunſtantium corporum parua ſit exiſtimanda tom.1.col.690. 20.& ſeq.
Terram in medio ſitam non moueri circum polum in circulum,& quod quieſcat.& de figura eius ſphærica tom.1.colum. 596.10.& ſequentibus.

Terræmotus.

Terræmotus cauſæ & generatio.Et quòd ab exhalatione procedat, ſigna decem tom.1.col. 735.20.& ſeq.
Terræmotus opiniones tres 1.735.20
Terræmotus in qualibus locis fiant tom.2.col. 1568.40
Terræmotus cur nõ fiant æſtate & hyeme tom. 1.col.737.40

Terræmotus vt fiat 2.1568.40
Terræmotus variis & variis nominibus appellati 2.1464.10
Terræ motibus quæ loca potissimùm quatiuntur 1.737.20
Terrena dum refrigescunt, duram formam capiunt 2.329.30
Terrena quæ magis sunt 2.222.30
Terreum & aqueum omne crassescit dum concoquitur 2.248.20
Terrestre animalium genus omne vbi vuluam habet 2.294.30
Terrestribus aër facilè transpici potest tom. 2.233.10
Terrestrium animalium diuisio 2.3.40
Terrestrium animalium duplex ordo tom.secundo,col.3.10
De Terræ figura antiquorum opiniones tom. 1.592.50
De Terræ situ & motu antiquorum opiniones 1.591.60
De Terræ quiete, motúque, antiquorum opiniones 1.592.30
A terra hominum educatio 2.910.20
Terrestrium animalium nullum statu immutabili viuit 2.3.20
Tertia lux nunquam nocturno Aquilone laborat 2.549.1

Testa.

Testa inclusa oculos non habent 2.10.10
Testa indissolubilis 2.329.30
Testa ouorum vnde efficitur 2.294.50
Testa intectum genus omne animálne sit, an planta, ambigitur 2.312.30
Testata animalibus, & plantis assimilantur 2.314.40
Testata coire, incertum 2.297.40
Testata exanguia, & natura frigida vbi gignuntur 2.315.1
Testata non sunt in Ponto, nisi quibusdam in locis pauca 2.165.20
Testata omnia in mari rubro mira magnitudine augentur ibidem.
Testata omnia laborant per æstum, frigus, & exuperantiam temporis, & quando vigent 2.265.50
Testata omnia latent 2.156.30
Testata optima, cùm grauida 2.166.60
Testata quando oua cernuntur habere tom.2. 84.50
Testata quid habent ad cibum sentiendum 2.263.30
Testata quomodo durescunt 2.356.10
Testata quomodo increscunt 2.357.20
Testata sponte oriri quibus indiciis tom.secundo,col.358.1
Testata vnde generantur 2.312.40
Testatorum alia vniualuia, alia bijualuia, alia turbinata 2.270.40
Testatorum consideratio, & eorum inter se differentiæ 2.62.1
Testatorum genus coitus est expers tom.secundo,col.167.1
Testatorum genera plura, & nomina tom.secundo,col.264.60
Testatorum generatio 2.354.40
Testatorum similitudo cum mollibus & crustatis 2.272.20
Testatorum visus & auditus incerti tom.secundo,col.71.20
Testatorum genera quas habent partes tom. 2.264.40
Testatorum gustus 2.71.1
Testata quommodo sensu predita 2.70.50
Testatorum natura quàm plantarum viuacior 2.354.50
Testata multa vbi habent sensum gustus tom. 2.238.10
Testatorum nonnulla animalia aluntur dulci humore 2.146.20
Testatorum nullum capite caret, & vbi habent, & quare 2.270.50.& seq.
Testatorum quædam linguam habent robustam 2.263.40
Testatis deest mas & fœmina 2.290.30
Testatis deest sexus discrimen, & qualis sexus 2.75.10.& 76.1
Testatis omnibus lingua est data 2.67.20
Testatis quibus imbres conducunt, & anui pluuij 2.161.40.60
Testæ in mari cur rotundantur 2.540.1
Testacea omnia celeri incremento augentur 2.89.50
Testacea omnia è limo ferè & materia putri oriuntur 2.88.30
Testaceis omnibus præter purpuras squalor incommodus 2.161.50
Testamentorum falsitas 2.563.20

Testes.

Testes ad quid emolita est natura 2.192.50
Testes auium quando grandiores efficiuntur 2.111.60
Testes auium vbi, item quadrupedum ouiparorum 2.201.40
Testes elephanti vbi 2.23.20
Testes ex genitali maribus pendent tom.secundo,col.18.20
Testes gemini 2.12.40
Testes homini absoluti 2.13.10
Testes ad generationem minimè necessarij 2.292.30
Testes nullus piscium, nullus serpentum habet 2.287.40
Testes nullis piscibus, neque apedibus tom.secundo,col.80.10
Testes nulli piscium, neque serpentum, nec apedum vlli, nisi viuiparorum 2.35.50
Testes omnibus auibus dati 2.285.20
Testes cur aliis intus, aliis extra 2.296.10
Testes quare annexi meatibus seminalibus pendent 2.394.40
Testes quæ habent, & quæ non, & quare dati tomo,secundo,col.291.40.& 292.30.& seq.
Testes quæ in propatulo habent quare scrotum habent 2.296.10
Testes quibus intus habentur ibidem.
Testium & penis idem situs 2.293.20
Testium in animalibus consideratio in situ, forma, & differentiis 2.35.40
Testium natura 2.12.40
Testium vsus quibus sunt extra 2.293.20
Testibus carentia, aut intus habentia, salaciora, & ad Venerem propensiora tom. secundo, col.292.40
Testibus excisis, meatus venales ad eos delati sese detrahunt 2.37.30
Testes vicem fulcimenti vectorij capiunt tom. secundo,col.446.30
Testes & penis conceptacula seminis tom.secundo,col.447.10
Testes cur contrahuntur metuentibus tom.secundo,col.559.60
Testes & testimonium 2.1207.& seq.
Testudo cùm viperam ederit, mox cunilam herbam edit 2.173.40
Testudo inter cortice intecta 2.158.50
Testudo inter corticata vesicam habet & quare 2.259.40
Testudo sola inter corticata renes habet tom. secundo,col.252.30
Testudo lutaria, vide etiam Mus aquatilis
Testudo lutaria vesica & renibus caret, & quare tom.secundo,col.252.40
Testudo marina humore gaudet 2.145.10
Testudo marina renes habet 2.32.10
Testudo ouipara 2.80.30
Testudinis cortex qualis 2.280.50
Testudinis fœtura 2.103.20
Testudinis tam terrestris quàm aquatilis coitus tom.secundo,col.79.30
Testudinis testes quales 2.35.50
Testudinis vulua qualis 2.38.1
Testudinis iecur quale 2.256.10
Testudini marinæ quid ingustabile creditum est parte superiori, vt echinis tom.secundo, col.65.60
Testudini vbi testes 2.291.50
Testudini vtrique venter vnus tom. secundo, colum.13.50
Testudines lutariæ quomodo humore gaudent 2.145.20
Testudines ouum pariunt perfectum tom.secundo,col.314.40
Testudines sibilum perexiguum mittunt tomo,secundo,col.72.30
Testudinum marinarum fœtura 2.103.10
Testudinum marinarum victus 2.146.40
Testudinum pulmo qualis 2.249.30
Testudinibus vbi est meatus excrementi sicci tom.secundo,col.296.60
Testudines corde exempto viuunt tom.primo, col.946.40
Tetrix vbi nidum committit 2.104.50
Tetricis (quæ Athenienſibus vrago) nidificatio tom.secundo,col.105.1
Tettigometra 2.101.10
Textricum ars 2.394.40
Thales Milesius 2.7.8.50
Thalia insula æri fodina in Hetruria tom.secundo,col.1547.40
Thapsia & cyathus cur pariter possunt vibices discutere 2.464.50
Thapsia calida & vrens 2.464.60
Theagenes vt Tyrannidem Megarensium armentis opulentorum occisis acquisierit to. secundo,col.841.10
Theodorus Dialecticus 1.404.10
Theodorus tragœdiarum actor 2.296.20
Theodori Histrionis vox singularis tom.secundo,col.1162.10
Theognis 2.1113.20
Theologia præstantissima inter speculatiuas tom secundo,col.1389.50
Theologi prisci quid de principiis senserint tomo secundo,col.1294.1
Thermæ circa Epirum 2.1549.20
Theseus 2.1152.1
Thesphrades Herculis Nepotes 2.1548.40
Thetis Ioui beneficia non enarrat 2.651.10
Thorax confusè habetur in auium genere tomo secundo,col.283.10
Thoracis fines 2.277.50
Thoracis situs 2.12.10
Thorus virus genitale piscibus pro genitura tomo secundo,col.52.50
Thraces pilo promisso sunt, & simplici tom. secundo,col.188.1
Thrascia ventus 2.1462.30
Thrasippi tabula 2.904.30
Thrasybulus 2.1155.60
Thrasymachus dialecticus ibidem.

Thunnus.

Thunnus algam etiam tangit, licet carniuorus 2.147.50
Thunnus mas differt à fœmina 2.83.20
Thunnus post arcturum melior est tom.secundo,col.155.30
Thunna quid, & quo tempore parit 2.84.1
Thunna semel tantùm parit 2.83.10
Thunni agitantur asillo canis exortu tom. secundo,col.160.50
Thunni carniuori tantùm 2.147.10
Thunni dextro oculo clariùs vident tom. secundo,col.156.10
Thunni dextrorsum terram contingentes subeunt Pontum, sed remeant contra, & quare ibidem.

Thunni gregales 2.4.10
Thunni hyeme latent, & tunc magis pinguescunt, & quando capiuntur 2.15.20
Thunni in Ponto pariunt, nec vspiam alibi 2.83.50
Thunni læues 2.30.10
Thunni limariis prouectiores ætate vno anno 2.119.40
Thunni migrare solent 2.154.20
Thunni omnium maximè piscium gaudent tepore 2.160.50
Thunni præ nimia pinguedine dehiscunt, nec plus, quàm biennio possunt viuere to.2.col. 119.40
Thunni quando coeunt, & pariunt tom.2.col. 119.40
Thunni fusanei semel anno pariunt tom.2.colum.83.1
Thunni senes ad rem salsamentariam improbi sunt 2.168.1
Thunnorum partus increscit præcipua celeritate 2.119.40
Thunnorum sub pinna nascitur asylus quaspecie 2.102.20
Thunnorum copia apud quos 2.1554.10
Thunni cuiusdam capti magnitudo tom.2.colum.168.10
Thunni dormientes circumretiuntur tom.2. 74.20
Thunni senectute vitiantur 2.168.1
Thurij 2.844.50
Thus illitum vuluæ facit, vt semen decidat 2. 136.10
Thyella quid 2.1462.50
Thymum quod melius apibus 2.193.40
Thymum pastus apibus gratissimus ibid.

Tibia.

Tibiarum sonus reprobatus 2.904.10.& seq.
Tibiam cur tam in laborando, quàm in fruendo, solatio adhibere soleamus tom.secundo,col.510.20
Tibia quatenus vtendum 2.904.10
Tibiarum fabula 2.904.40
Tibia quid 2.13.40
Tibiæ partes, crea, sura, caro ibidem.
Tibiæ genu propinquius 2.723.1
Tibiæ cur in ascendendo laborant, femora in descendendo 2.454.1
Tibiarũ vlcera quare ægrè sanentur in corporibus plenis & impuris 2.417.20
Tibia multos errores cantilenæ occultat tom. 2.518.20
Tibiam cur suauiùs audimus quàm lyram 2. 518.1
Tibia cur suauiùs sonat quàm teretantis vox 2. 511.40
Tibias inflantes spiritu calidiori multò tardiùs agunt 2.481.10
Tibia pars cruris 2.13.40
Tibiæ hominum carnosissimæ 2.22.1
Tibiæ frustrà adsunt iis qui vti nesciunt tom. 2.328.10
Tibiæ lapideæ suum assequi munus non possunt 2.206.30
Ex tibiarum, aliarúmque partium pilositate animi signa 2.1535.50
Tibicinem cur callidũ vocare non solemus 2. 508.50
Tibicines cur extrema tantùm foraminis principalis cera marginant 2.513.50
Tillio quare æstu interit 2.161.20

Timiditas.

Timiditas quid 2.1074.20
Timiditatis proprium quid 2.1076.10
Timiditatis comites 2.1076.20
Timiditas violenta videtur esse 2.642.20
Timiditas ferina 2.691.40
Timiditati contraria ira 2.462.40

Timidus.

Timidus quis tom. secundo, col.618.1.& 622. 30.& 636.30.& 999.10.& colum. 1009. 60.& 1010.50
Timidi & audaces iudicio decipiuntur tom. 2.1012.50
Timidi hominis signa 2.1527.1
Timidi mortem magis quàm dedecus metuunt 2.637.50
Timidi qui exangues & refrigerati tom.2.colum.496.30
Timidi cur qui loca incolunt feruida, fortes qui gelida ibidem.
Timidi, vide etiam Pauidi
Timidiora animalia quæ 2.222.20
Timentes singultiunt 2.284.60
Timentibus plerisque quare semen excurrit 2. 443.10
Non timentur omnia mala 2.1130.20
Qui timere soleant & quomodo affecti tom. 2.1131.1
Qui timere non soleant 2.1131.10

Timor.

Timor quid 2.1131.10
Timoris species duæ 2.915.50
Timor frigiditas quædam 2.1141.40
Timor ad consulendum inducit tom.secundo, col.1131.20
Timore aluus plerisque effundi solitus tom. 2.646.50
Timor, & eius contrarium 2.1130.10
Timotheus 2.1061.60
Timotheus poëta 2.1235.1
Timotheus musicus 2.1285.30
Tinearum ortus vbi 2.94.20
Tineæ in lanis 2.102.30
Tineæ in tunicis 2.102.40

Tinunculus.

Tinunculus fœcundissimus est aduncorum 2. 104.50.& 339.20
Tinunculi bibendi vsus 2.150.1
Tinunculo ventriculus similis ingluuiei tom. 2.35.1
Tinunculi potus, & partus 2.339.20
Tipulæ celerius & copiosius in aquis proueniunt 2.95.40
Tipularum ortus 2.95.20
Tirsio, vide etiam Pharena
Tirsio habet lac 2.114.30

Titillare, & Titillatio.

Titillamur cur maximè labris 2.589.1
Titillari cur in alis & pedum vestigiis soleamus 2.588.30
Titillare cur nemo se ipsum valeat tom.2.colum.588.50
Titillatione cur vnus homo moueatur tom.2. 254.50
Titillatio visus causa tom.2.colum. 254.60.& quare 2.254.50
Tonitru oua gallinarum pereunt 2.106.1
De Tonitru & fulguratione Veterum opiniones 1.741.40
Tonsillæ 2.11.50
Tormenta 2.1121.10

Torpedo.

Torpedo inter cartilaginea 2.80.1
Torpedo grandis est visa, quæ fœtus intra se haberet circiter octoginta tom.secundo,colum.113.20
Torpedo inter planos pisces gignit animal postquam ouum intra se peperierit tom.secundo,col.114.1
Torpedo piscis planus qua parte habet branchias 2.29.50
Torpedo quando parit tomo secundo,col. 83. & tom.2.columna 114.10
Torpedinis cauda qualis 2.285.40
Torpedinis pinnæ & vsus 2.286.40
Torpedini fel in iecore 2.31.50
Torpedinem hominibus torporẽ inspirare, est certum 2.186.1
Torpedinis ingenium in capiendis piscibus, & eius vis torporifera 2.185.50
Torpedines fœtus suos & emittunt, & recipiunt intra se ipsas 2.113.20
Torpor quid, vnde, & quare fit, & quæ partes potissimum torpent 2.60.& seq.
Tortorum lingua constricta 2.11.50
Tortorum lingua qualis 2.236.30
Toticolora colorem magis mutant, quàm vnicolora 2.392.10
Toticolora quæ sunt 2.392.1
Totum idem cum suis partibus 2.504.40
Totum maius apparet partibus diuisis tom.2. col.504.30
Totum 1.288.20
Toxica quæ 2.423.20
Tragicum cantando cur mutatio & varietas sit 2.511.1
Transcendens 1.288.10
Translatio 1.282.20
Transumptio tomo primo, columna 288. 40

Tremor.

Tremor vnde tomo 2.col.433.30.& 438. 50
Tremor quomodo fit 2.419.40
Tremoris causa frigiditas est 2.439.1
Tremor ob inopiam caloris proprij tomo 2. col.439.10
Tremores nonnullos adeò acres inuaserunt, vt comprimentes eiicerent, & eùm aqua calida perfunderentur, minimè sentirent tomo secundo, columna 438.50

Trepidatio, & Trepidans.

Trepidatio quid 2.429.40.& 430.30
Trepidantibus vox tremula 2.490.50.& quare 2.485.10
Trepidantibus cur vox grauis ibidem & num.seq.
Trepidantium accidentia quæ 2.430.40
Trepidantibus calor petit superiora tomo 2. col.485.20
Trepidantes cur facie non sudant, sed erubescũt 2.429.50
Trepidantes cur pedibus sudemus, & non facie 2.429.30.& 430.30
Trepidantes cur artem profitentur quomodo agere soleant 2.490.60
Trepidantes cur magis hæreant lingua quàm vinolenti 2.486.10
Triangulum æquales duobus rectis semper habere 2.328.60
Trichia piscis, vide Sarda
Trichia, vide Pilare malum
Tringa aquas petit victus causa, & caudam motitat 2.149.40
Tringa turdo æquiparatur magnitudine ibid.
Triorcha, vide Buteo
Tristibus auditis cur inhorrescimus tomo secundo, columna 459.20

Triticum.

Tritici anima succus dulcis, & lentus tomo 2. col.528.20
Triticum faciliùs, quàm ordeum concoquitur 2.531.10
Triticum molliùs ordeo 2.527.40

Universidad de Deusto

Triticeo cibo cur multum temporis sine fastidio vti possumus, aliis non tom.2.colum. 528.50
Tritici massa trita cur amplior, ordei minor 2.528.1
Tritici farina decocta in pultem lentior redditur 2.528.30
Tritici farina cur pertrita candidior, ordeacea nigtior efficitur 2.530.1
Tritici farina reliccata cur minus constipetur quàm ordei 2.531.20
Tritici farina cur quò plenius tractetur, teraturque, eò magis aluum subducit: ordei contrà 2.527.50
Tritici farina, vide etiam Farina tritici
Tritici herba comeditur à canibus cùm lumbricis infestantur 2.173.50
Trite ex heptachordo cur à veteribus demebatur 2.511.20
In triquetris nerui, quorum alter longitudine dupla, alter subdupla est, æquè intenti diapason reddunt 2.513.50

Trochilus.

Trochilus aduersatur noctuæ, & cum sitta, & cum aquila pugnat 2.170.1
Trochilus aquas adamat 2.149.50
Trochilus depurgat dentes crocodilo tom.2. 173.40
Trochili natura, & nomina, & pugna cum aquila 2.177.30
Trochus ab Herodoto duplex genitale habere dicitur 2.348.50
Troglodytæ vnde dicti, qui, & vbi degunt tom. 2.col.154.10
Tropæi cur de mari spirent tom.2.colum. 548.50
Tropæos flatus quid sit quod moueat ibidem.

Tuber.

Tuber in dorso cameli 2.21.30
Tubera à saxis absoluta non mouentur tom.2. col.3.40
Tubera conchylij genus natura corporis carnosa 2.144.10
Tubera, vide Vertibula
Tubercula quare nonnullis ex labore proueniunt 2.454.50
Tumorem & liuorem cur ictus suscipiant tom. 2.colum.465.30

Turbo.

Turbo, vide Lynx
Turbo in genere testato 2.272.40
Turbinis rostrum forte 2.238.10
Turbinis in testam ingreditur cancellus, hospes concharum 2.90.20
Turbinis basis in orbem sese colligit tom.2.col. 499.30
Turbo propulsus orbes quare describit tom.2. col.503.40

Turbinata.

Turbinata biualuibus assimilantur tom.2.col. 264.60
Turbinata omnia lingua exerta pasci solent to. 2.col.89.30
Turbinata omnia vbi suum papauer habent 2.265.50
Turbinata quomodo increscunt tom.2.colum. 357.20
Turbinata quomodo quasi ex biualuibus vnialuia fiunt 2.265.10
Turbinatorum & mollium differentia tom.2. col.272.40
Turbinatorum extrema coeunt & confundun-
tur tom.col.2.272.10
Turbinatorum genus omne mouetur tom.2. col.62.40
Turbinatorum in genere ordo interiorum to. 2.col.272.30
Turbinatorum natura similis in partibus interioribus, & quomodo euariet tom.2.col.62. 50.& seq.
Turbinatorum omnium ori operculum adhæret natiuum 2.62.50.& 89.30
Turbinato generi caro laxior, & absolutior 2. 62.50
Turbinato generi peculiare vt testa postrema à capite intorqueantur ibidem.
Turbinato generi quid ingustabile parte superiore est creditum 2.65.60
Turbinatis altera pars eundem vsum præstat, quem biualuibus vtraque pars tom.2.colum. 65.1
Turbinatis omnibus caro, sed penitus inclusa 2.62.10
Turbinatis omnibus caput versum in terram, & podex suprà 2.65.40
Turbinatis omnibus vnde eiicitur excrementum 2.63.30
Turbinatorum promuscides firmissimæ tom.2. col.63.10
Turbinatorum gula 2.63.20
Turbinatorum os ibidem.
Turbinatorum membranæ 2.63.30
Turbinatorum caput 2.63.1

Turdus.

Turdorum tria genera 2.180.30
Turdus colorem mutat 2.200.60
Turdus latet 2.158.20
Turdus auium quas ceperit nunquam cor edit 2.177.20
Turdi nidos è luto conficiunt 2.1104.60
Turdus piscis litoralis 2.155.20
Turdo pisci saxatili quot branchiæ tom.2.col. 30.1
Turdi pisces mutant colorem, & quando tom.2. 167.10
Turdulorum genus costis septenis an creetur tom.2.col.13.10
Turpis lucri cupidus quis 2.1016.30
Turpilucrium quid 2.1076.50
Turpis quæstus 2.1081.40

Turtur.

Turtur æstate tantùm visitur 2.249.20
Turtur cæcos parit pullos 2.375.50
Turtur quare cum ignaria pugnat tom.2.col. 169.30
Turtur cum Luteo pugnat 2.169.40
Turtur frugibus viuit 2.149.20
Turtur latet 2.158.10
Turtur minima in columbaceo genere tom.2. 85.20
Turtur quot oua parit, quo tempore, & quoties 2.109.10
Turtur viuit mare vno contenta, nec alterum recipit 2.174.50
Turturi accidit crepitus alui 2.201.30
Turturem amat merula 2.170.40
Turtures degunt æstate locis frigidis, hyeme tepidis 2.175.10
Turtures discedunt 2.154.40
Turtures gregatim volant, & cùm accedunt, & cùm abeunt ibidem.
Turtures non resupinant collum cùm bibunt, nisi satis hauserint 2.174.50
Turtures trimestres coire 2.109.30
Turturum partus 2.104.40
Turturum nidulatio 2.175.1
Turturum vita ad quot annos, quódque mas citiùs fœmina moriatur tom.2.colum.175.1. & sequentibus.

Tussis.

Tusses grauissimæ excitantur in homine si e quid in arteriam delabitur 2.242.50
Tussis quare non habetur pro numine tom.2. col.380.50
Tussis quando hyeme accidit tomo secundo, columna.415.40
Tussis quare quibusdam animalibus accidit, aliis non 2.465.40
Tussis cur monetur scalpentibus aures tomo 2.col.581.40.& 582.60
Tussis pituita distillante fieri solet tomo secundo, col.465.50
Tympanus occiditur à cornice tom.2.169.40

Tyrannis.

Tyrannis quid tom.2col.793.40.& sequentibus
Tyrannis propriè quæ 2.821.50
Tyrannydis species duæ 2.821.40
Tyrannis vnde exorta 2.806.20
Tyrannis vnde componatur 2.850.10
Tyrannis minimè Respublica 2.819.20
Tyrannis contraria regno est 2.710.20
Tyrannis & democratia contrariæ tomo secũ. do, col.853.20
Tyrannis pessima est 2.710.20
Tyrannis deterrima transgressio 2.811.40
Tyrannis inuoluntaria est 2.821.60
Tyrannicæ & regiæ potestates simul quondam, & quatenus 2.821.50
Tyrannidis finis custodia 2.1105.50
Tyrannica imperia quare secura 2.803.40
Tyrannidis conseruatio quæ propriè, tom.2. col.856.20
Tyrannides seruantur duobus modis, tom.2. col.854.50
Tyrannidis per popularitatis speciem obtentæ exempla 2.841.1
Tyrannides cur olim frequentiores, quàm nunc 2.840.60
Tyrannidis quare regia potestas infesta 2.col. 853.20
Tyrannidis crudelissimæ propter pecuniam exemplum 1.1064.30
Tyrannis Hieronis, Gelonis, & Thrasibuli breuis 2.859.1
Tyrannis Orthagoræ, & filiorum diuturna 2. 858.30
Tyrannis Cypselidarum diuturna 2.858.50
Tyrannis in tyrannidem mutatur & in Oligarchiam & Democratiam & Aristocratiam 2. 859.40.& seq.
Tyrannis in Oligarchiam quare transeat to. 2.860.10
Tyrannis Pisistratidarum deleta 2.853.60
Tyrannide Pisistratus bis pulsus 2.858.60
Tyrannides multas Lacedæmonij & Syracusani euerterunt 2.853.20
Tyrannides vt corrumpantur 2.853.10
Tyrannidis in Tyrannidem & in reliquas formas Reipublicæ mutatæ exempla 2.859. 40.& seq.
Tyrannides per mulierum contumelias periere 2.857.1
Tyrannidis modi 2.821.30.& seq.
Tyrannides quibus modis retineantur tomo secundo columna 854.30

Tyrannus.

Tyrannus quis tomo secundo, colum. 710.10
Tyrannus vnde habet originem 2.850.20
Tyranni vt plurimum ex demagogis tomo 2. col.850.30
Tyranni ex popularibus hominibus facti 2. 840.50
Tyrannus à rege quid differat 2.710.10
Tyrannus etiam nolentium 2.854.20
Tyrannus ad proprium commodum tantum respicit 2.851.1

Tyran

Tyranni quos præficiant gubernationibus 2. 808.20
Tyrannicorum consiliorum fines tomo secundo, col.856.10
Tyrannus auis vermiculis alitur 2.148.60
Tyranni magnitudo & descriptio ibidem

VAcca fuit Pirinthi cui stercus per vesicam transmittebatur tomo secundo, columna 2.373.30
Vacca, vide etiam Bos fœmina
Vaccæ acriorem vrinam reddunt, quàm tauri 2.122.10
Vaccæ Epiroticæ magnæ, & lacte diuites, quàm abundè mulgentur 2.54.20
Vaccæ grauiùs mugiunt, quàm mares tomo 2.col.483.30
Vaccæ mingunt crebriùs, cùm tauriunt, more equarum 2.121.10
Vaccæ purgatio quanta 2.121.50
Vaccæ post equas potissimùm libidine incenduntur 2.120.50
Vaccæ qua parte mammas gerunt, & quare 2. 267.40
Vaccæ tauris grauiùs sonant, & quare 2.393.20. & 2.394.10
Vaccæ tauriunt, & libidine adeò incenduntur, vt bubulci eas tenere, aut capere nequeant 2. 121.10
Vaccæ tauros non patiuntur, nisi rarò, & quare 2.79.1
Vaccæ tauros superueniunt, & sequuntur sedulò, & assistunt 2.121.10
Vaccarum cornua, & taurorum inter se distant 2.239.20
Vaccarum lac 2.125.1
Vaccis conceptus indicium 2.121.60
Vaccis libidinis indicium quod 2.121.10
Vaccis purgationis mensura vt equabus, sed minùs fiunt 2.121.50
Vaccis papillæ quatuor 2.23.1
Vaccis quaterna vbera 2.129.20

Vacuum.

Vacuum à physiologis, maximè verò Pythagoricis antiquitus inductum tomo secundo, colum.1495.40
Vacuum id in quo corpus non est, sed esse potest 1.568.50
Vacuum non est extra cœlum 1.568.50.60
Vacuum non omnis motus causa 1.468.20
Vacuum non rectè per motum esse astruitur, quandò posito vacuo tollatur motus tomo secundo, col.465.10.& seq.
Vacuum quatenus quidam esse, quidam non esse dicunt 1.465.10
Vacuum quid 1.456.50.& 1.464.10
Vacuum vt sursum moueat 1.468.30
Vacuum ratio naturæ non patitur 2.461.30
Vacui inquisitio vt instituenda 1.463.20
De vacuo inquisitio ad Physiologum pertinet, & de ordine huius inquisitionis 1.463.1.& seq.
De vacuo opiniones 1.464.1.& seq.
Quod vacuum non sit insitum corporibus: quod asserebant aliqui ob rarum, ac densum 1. 468.1.& seq.
Sine vacuo non esse motum 1.463.30
Vaginipennes volucrum generis quæ tom.2. col.7.30.& 2.67.1
Vaginipennis generis nullum est, quod aculeum gerat tomo secundo, columna 7.30

Valetudinarius, & Valetudo.

Valetudinarius cùm facilè patiatur ac doleat, ac vitæ sit breuioris, non est felix tomo secundo, colum.1099.20
Valetudinarij, infirmi, & timidi communibus, vulgaribúsque passionibus afficiuntur tom. 2.col.1011.30
Valetudo secunda mediocritas quædam est 2. 413.40
Valetudinis ratio diligentiùs habenda est, cùm tempora euariant 2.413.50
Valetudine aduersa cur magis per æstatem labo retur, hyeme autem laborantes magis emoriantur 2.418.60
Valetudines & morbi animalibus per tempora pro generum diuersitate variè accidunt, & in totum non eadem omnibus valetudo existit 2.159.40
Validius impatibilius 2.519.50
Vanus quis 2.655.50

Vapor.

Vapor à fumo & aere quomodo differat tom. 2.493.50
Vapor calore consistit 2.494.20
Vapor terrenus omnis vim habet aeris crassioris 2.390.20
Vaporis terreni putredo, situs vocatur ibid.
Variæ dictæ aues, vide Aues variæ dictæ.

Varix.

Varix vnde tomo secundo, columna 446.10
Varices fiunt paucis mulieribus 2.52.10
Varices fiunt sanguine vitiato, excrescentéque 2.52.1
Varices habentes minus caluescunt tom.2.col. 48.50
Varices non sunt mulieribus, quandiu menstrua profluunt 2.306.50
Varices pueri, spadones, & mulieres nõ habent, & quare 2.472.20 30
Varices quomodo iuuant 2.457.30
Varicosi cur gignere nequeunt tomo secundo, col.446.10
Vari quid sint 2.589.60
Vari cur maximè in facie oriri soleant ibid.
Vaticinatio celeris & durabilis quorum tom. 2.col.1048.1
Vaticinia vt à diuersis vsurpentur 2.1047.10

Vas.

Vas quid tomo primo, columna 458.20
Vas terebratum 2.912.1
Vas, vide etiam Dolium.
Vasa inania si quis obruerit, cur ædificium magis resonabit 2.480.40
Vasa militaria partientes quomodo agant 2. 498.10
Vasorum aquam feruidam continentium cur fundus non vrat, aqua exempta vrere potest 2.541.30
Vasorum fundi quibus aquam calfacimus, cur tandiu calidiores sint dum aqua ipsa frigidiusc ula est tomo secundo, columna 541.60

Vbera.

Vbera fœminis mulieribus quando exurgunt 2.133.40
Vbera mulierum tota fungosa sunt tomo secundo, col.142.40
Vberum diuersitas in puellis 2.134.30
Vbi, circunscriptura corporis esse dicitur, & circunscriptione loci prodiens tomo secundo, col.44.40
Vbi necintendi nec remitti potest 1.45.50
Vecte cur exiguo pondera ingentia moueantur 2.1475.40.& 2.1480.60
Vectio in tribus motibus est 1.512.40
Veliæ auis consideratio 2.179.4
Velocitas acumen in voce est 2.394.10
Velociter fertur quod parum est ibid.
Vellus ouium, multitudo pilorum est tom. 2. col.388.10
Vellus ouium proprio carnis vescitur alimento
tomo secundo, columna 469.20

Vena.

Vena aorta à quo cordis sinu tomo secundo, columna 41.10
Vena aorta neruosa est 2.43.40
Vena ignem patitur 2.44.1
Vena maior à quo cordis sinu 2.41.10
Vena maior & aorta infra mutatis vicibus tendunt 2.248.40
Vena maior & aorta supernè spatio inter se distant ibidem
Vena maior præstantior quàm aorta, & quare 2.247.30
Vena maior finditur iuxta vertebram supra renes 2.41.40
Vena nulla per se & seorsum est 2.227.50
Vena pars similaris, & communis 2.38.50
Vena quæ ad renes pertendit, non subit cauum renum 2.52.60
Vena quare maior dicitur 2.43.30
Vena quare aorta dicitur 2.40.50
Vena separata officio caret 2.227.60
Venæ ad membranam cerebri deueniũt ex vtra que vena frequentes & tenues tomo secundo, col.225.40
Venæ ampliores frigidiores 2.246.40
Venæ arctiores, quibus multum carnis, & ampliores, quibus parum 2.50.10
Venæ conceptacula sanguinis tomo secundo, col.51.10.& 2.447 10
Venæ cuilibet arteria sua adiuncta 1.971.50
Venæ cuius gratia 2.247.10
Venæ duæ intra pectus continentur spinæ appositæ, altera maior, altera minor tomo secundo, col.40.50
Venæ duæ quare sint 2.247.30
Venæ & nerui vt ad ossa quoque finiant tom. 1.col.971.50
Venæ ex corde tendunt diductæ modo riuorum qui in parietibus proficiscentes ab eodem fonte pinguntur 2.329.10
Venæ ex corde pendent 1.964.40
Venæ ex corde primæ recipiunt sanguinem 2. 247.10
Venæ hominis crassæ proportione corporis 2. 17.10
Venæ iugulares 2.41.50
Venæ maiores vt in minimas tandem, sanguinémque non transmittentes procedant 2. 248.10
Venæ maioris & aortæ substantia 2.41.20
Venæ maioris prima pars quomodo scinditur ibidem
Venæ portæ 2.141.10
Venæ principales duæ 2.245.60
Vena pars similaris sicca & solida 2.217.50
Venæ per totas lactes ad ventrem tendunt vsque exorsæ inferiùs 2.221.30
Venæ amplissimæ durant 2.248.1
Venæ principaliores non facilè conspicuæ 2. col.39.1
Venæ quare duæ sint, & de eadem origine in corpus discurrant 2.247.10
Venæ quare in omnes corporis partes digerantur 2.247.40
Venæ quibus ampliores & ventriculi cordis, ij nequaquam obesi 2.246.40
Venæ quot fœtui maiori, aut minori, aut minimo 2.141.10
Venæ sanguinis vasa & receptacula 1.895.10. & tomo 2.col.51.10.& 2.221.40.& 2.247.10. & 2.325.20
Venæ sectio, vide Sanguinis missio.
Venæ tactus gratia 2.227.1
Venæ totius corporis distribuunt figuram 2. col.43.40
Venæ viscerum beneficio institutioni animaliũ præstantur 2.250.50
Venæ vniuersæ simul cum corde palpitare so-

m 2 lent

Universidad de Deusto

lent 1.964.30
Venæ vt in carnem euanescant 2.248.10
Venarum cognitio quare difficilis 2.39.1
Venarum consideratio ibidem
Venarum consideratio circa viscerà tom.secundo,col.250.40
Venarum distantia supernè & infernè progressis. 2.248.40
Venarum & maioris & minoris consideratio 2. col.42.10.& seq.
Venarum examen difficile 2.40.40
Venarum examen ex sententia Aristotelis 2. 40.50
Venarum examen facilius percipitur in strangulatis animalibus 2.40.40
Venarum initia habent omnia sanguinea 2. 43.20
Venarum originem qui capiti tribuunt,non rectè opinantur,sed tota via aberrant tom. 2. 144.40
Venarum ortus à capite & cerebro malè asseritur 2.40.40
Venarum natura vt se habeat 2.40.50
Venarum principium & origo cor tom.1.colũ. 895.10.& tomo 2.col.40.50.& 2.228.1.& tom. 2.244.20.40.& 2.325.20
Venarum processus 2.248.10
Venarum quæ oriuntur ab vtero consideratio tom.2.141.1
Venis iugularibus correptis homines stupidi reddũtur 1.893.50
Venis & ossibus quomodo natura similis 2. 227.50
Venas quare emolita est Natura 2.244.20
De vena aorta minore,eiúsque fede tom. secũdo,col.42.10.& seq.
De venis,Diogenis Apolloniatæ opinio tom. 2.19.20
De venis,Polybii sententia 2.40.10
De venis,Syennesis Medici Cyprij opinio 2. 30.10
è Venæ magnæ arteriæque lateribus venæ exiles vtrinque deriuantur 1.971.50
è Venis in carnem per oscula more fistularum alimentum distribuitur 1.971.40
In vena vis caloris ingens 1.971.60
Venulis in macilento corpore idem locus redundat.carne in corpulentis 2.43.50
Venulis ruptis ex ictu confluuium subcruẽtum fit 2.465.30
Venantes cur minùs spirant tom.2.col.486.50

Venter.

Venter celerrimè opimatur,& quare tomo 2. col.452.1
Venter communis pars exangui & sanguineo 2.61.20
Venter crustatis quo situ tomo secundo,colũ. 60.20.& 2.61.50
Venter cùm recalescit meliùs & celeriùs concoquere potest 2.457.30
Venter cur liquefacere queat, aqua feruens nequeat 2.541.30
Venter cur refrigeratur & siccatur Venere 2. 445.40
Venter cur tantummodo extenuatur eorum qui sese exercuerunt 2.449.40
Venter cuteus 2.452.1
Venter flexibus nullis contorquetur,ideo non laborat 2.449.50
Venter à situ oris continuò esse potest tom.2. col.242.30
Venter inferior quare sine costis 2.277.50
Venter infectorum qualis 2.68.10
Venter minùs pinguescit,quibus pingue est separatum 2.50.40
Venter mollium quo situ 2.57.10
Venter nulli osseus 2.45.1
Venter omnium quare ossibus vacat tom.2. col.228.30
Venter paruus quibus multum carnis, auctior quibus parum 2.50.10
Venter pingue amplectitur plurimum tom. 2.449.40
Venter quare opimus admodum esse solet 2. 449.50
Venter quibus est paruus,pinguescunt intra carnem 2.50.10
Venter septo transuerso continuò subest tom. 2.32.60
Venter superior & inferior concoquendi officio funguntur 2.12.10
Venter testatorum qualis 2.63.20
Ventris dissimilitudo in animalibus tom.2. 33.1
Ventris partem vmbilico subiectam qui maiorem habent,quàm superiorem, cur breuioris sunt vitæ 2.477.60
Ventris piscium, & intestinorum ratio & quo situ 2.34.30.& 2.147.40
Ventris situs tom.2.col.12.20.& eod tom.col. 32.60.& 2.277.50
Ventrem extenuant motiones & frictiones, reliquum corpus implent, & augent, & quare 2.451.50.& seq.
Ventrem paruum habent dentata vtrinque 2. 258.1
Ventrem prædurum habent lienosi, & supra modum mingunt 2.251.20
Venter longè spirantibus quare trahentibus adducitur,reddentibus diducitur, atque repletur 2.587.50
Ventre minùs sudamus,quàm pectore tom.2. 427.40
Ventre paruo qui sunt,nimirum morbis patent 2.478.1
Ventre pinguescunt præcipuè quæ parum se moueant 2.50.40
Ventrem opimat sedile 2.452.10
Ventres plures continent ruminantia tom.2. 473.20
Ventres plures quæ habeant,& eorum vsus 2. 257.1
Ventres quæ singulos habent 2.33.20.& eod. tom.col.259.60
Ventres quatuor quæ habent 2.33.1
Ventrium differentiæ 2.256.40
Ventrium nomina in his,quæ plures habent 2. 2.257.10
Ex ventre animi signa 2.1532.1

Ventriculus.

Ventriculus auium qualis 2.34.60
Ventriculus communis pars omnium animalium 2.5.30
Ventriculus hominis canino similis tom.2.colum.16.1
Ventriculus locus excrementis alimenti vtilis 2.304.40
Ventriculis quarundam auium similis ingluuiei 2.35.1
Ventriculus serpentum qualis 2.34.10
Ventriculi diuersitas,quibus simplex tom.2. 33.20
Ventriculum quæ mouent medicamenta 2. 421.40

Ventus.

Ventus abterraneus reflexus, est ventus versarius 2.554.10
Ventus Africus 2.1462.30
Ventus Auster 2.1462.40
Ventus Cæcias 2.1462.30
Ventus Cæcias cur solus ex omnium ventorum numero, nubes ad se ducere possit tom.2. 547.30
Ventus Caurus 2.1462.30
Ventus cur magna ex parte ante Lunæ defectus excitetur initio noctis,cùm defectus medio incipit noctis, medio verò cùm manè 2.550.40
Ventus cur tempore hyberno de ortu spirare mane, æstiuo de occasu post meridiem consueuit 2.556.30
Ventus Euronotus medius est inter Vulturnũ,& Austrum 2.1462.40
Ventus Libanotus ibidem.
Ventus quid 2.553.10.& 2.1461.10
Ventus si manè incœperit,cur amplius edurare possit 2.557.50
Ventus Thrascia 2.1462.40
Ventus versarius reflexus abterraneus tom.2. col.554.10
Venti causa 2.544.40
Venti futuri cur aranex signum 2.557.50.60
Venti tranquillitas quid 2.544.20
Venti indicium cur datur stellis prosilientibus 2.21.10
Venti anniuersarij cur eodem tempore & modo affulare semper soleant:& cur desinente die desinunt,noctúque non spirant tom.2.colum. 555.50
Venti anniuersarij & præuij minùs nocte,quàm interdiu spirant 2.546.20
Venti Apogæi,id est,abterranei tom.2.col.548. 60.& 2.1462.20
Venti cur ad postremum vehementissimè spirant 2.551.20
Venti cur alij aliis locis imbrem afferant tom. 2.col.548.10.& 2.557.10
Venti cur amplius siccent,quàm Sol tom.2.col. 552.10
Venti cur apud Arcadiam,qui locus excelsus est, nihilo frigidiores,quàm cæteris locis sentiantur 2.557.30.40
Venti cur frigidi veniunt,cùm caloris commotione oriantur 2.555.1.& seq.
Venti cur cessent quandoque,moueantur quandoque:vnde,& quo tempore quisque flare soleat 1.722.50.& seq.
Venti cur importuni moueantur Orionis exortu 2.549.60
Venti cur nocte media & meridie solent tranquillari 2.544.20.30
Venti cur siccant,cùm frigidi sint tom.2.colum. 552.10
Venti cur sole se attollente & sternuntur,& augentur 2.553.10
Venti cur tempore hyberno parte veniunt exortiua,æstiuo occidua 2.551.
Venti desistunt & consternantur post imbres 2.548.10
Venti duo 2.312.60
Venti etiam in terræ paludibus oriuntur tom. 1.col.693.40
Venti Fauonij 2.1462.30.50
Venti hyeme frigidi,æstate calidi oriuntur tom. 2.555.20
Venti iidem cur imbrem vbique non afferant 2.548.10
Venti meritò in latus se vertunt 2.555.30
Venti nubibus excusi cur imbre superueniente ocyùs cessant 2.548.10
Venti nulli super excelsissimos montes tom.2. 553.40
Venti omnes transeunt vel in sibi aduersos,vel in dextros 2.552.40
Venti omnes vnde 2.553.20
Venti Orinthiæ 2.1462.50
Venti per prona ocyùs spirant 2.553.40
Venti præuij quando spirant 2.555.60
Venti quando inconstantes 2.550.1
Venti quando fœui in terra, & quando in mari 2.557.20.30
Venti qui Exhydriæ 2.1462.20
Venti qui procellæ ibidem.
Venti Solis,Lunæque circuitu afficiuntur tom. 2.380.30
Venti tropæi contrarij apogæis tom.2.colum. 548.60
Venti tropæi cur de mari spirare soleant tom. 2.col.548.50
Venti tropæi cur restare soleant quà mare sinuatur,quà porrecta,pensáque maria sunt, resilire non possint 2.554.10
Venti vtrum ex vno fonte,vt aquæ, emergant 2.553.30
Venti vt sereni & illustres veniant facit regio vnde spirant 2.551.50
Venti Vulturni qui 2.1462.30
Ventorum author Sol,vel oriens vel occidens 2.552.60
Ventorum causæ,ac generatio tomo primo,colum.726.1.& seq.
Ventorum e nubibus origo 2.548.10
Vẽtorum motu,vel quiete mare subsistit,& mutatur 2.380.30
Ventorum ortus & obitus quando 2.544.30
Ventorum tractatus qua methodo instituendus 1.708.10
Ventorum vicissitudo pro Solis discursu tom. 2.col.551.30
Ventorum vita,ortus,& interitus tomo 2.colũ. 380.40
Vẽtos tropeos,id est,versarios quid est quod mouet 2.548.50
De ventis 1.707.40.& seq.
De ventis veterum sententiæ 1.707.50
De ventorum situ,qui sint inter se contrarij, de ipsorum natura,& complexionibus tomo primo,columna 732.1.& sequentibus

Venus.

Venus Baccho iuncta non ineptè 2.568.50
Venus comes satietatis 2.474.20
Venus cur ventrem refrigerat & siccat tom.2. 445.40
Venus cerebrum refrigerat 2.389.10
Venus dea amentiæ præfecta 2.1156.1
Venus dolosa & fraudulenta 2.692.40
Venus immodica cur nonnullis pituitæ morbis commoda 2.423.50
Venus incitatur in animalibus temporis beneficio,& corporis valetudine 2.121.20
Venus Marti ex fabulis qua ratione coniuncta 2.776.50
Venus masculinum est iuxta Leuinum tom.1. col.385.10
Venus qua parte agitur, & quare tomo secundo,col.277.60
Venus quare dicta ἀφροδίτη 2.319.40
Venus superflua,& abundantiæ index 2.448.10
Venus,vide etiam Libido
Veneris auidiores cur hirti homines,& aues 2. 469.60
Veneris libido post cibum minimè incitatur 2. 441.1
Veneris voluptas in fine coitus potissimum est 2.302.30
Veneris voluptas vehemẽtior non probat semẽ decidere à toto corpore ibid.
Veneri obesse potest pedum nuditas tomo 2. col.442.40.50
Veneri sufficiens ætas quare malè olet tom.2. col.446.40
Venerem agere cupientes cur pudet confiteri, bibendi autem & edendi cupiditatem confiteri non pudet 2.448.10
Venerem agere qui cupiunt 2.447.50
Venerem cur nonnulli cum voluptate patiãtur, & alij vel ipsi agere cupiant,alij pati tantummodo gestiant tomo secundo,colum.447.1 & sequentibus
Venerem immodicè agentibus cur oculi,& clunes manifestè subsident tomo secundo,col. 441.4.& seq.
Venerem pati qui tantummodo cupiunt tom. 2.col.447.50
Venerem quæ celeriùs agunt tomo secundo, col.292.40
Venere frequenter vtens, minùs afficitur voluptate 2.302.30
Ad venerem incitamur cibo satiati tomo 2.colum.435.50
Ad venerem vir hyberno,mulier æstiuo tempore magis prouocatur 2.82.30
Ex venere debilitatio 2.304.50
Veneres,pars tali,vbi sitæ tom.2.colum.22.30

Ver.

Ver tempus coeundi ferè omnibus animalibus 2.122.10
Ver & Autumnus cur morbis infestent tom.2. col.419.20
Vere quando morbi infestent tomo secundo, 2.415.10.& seq.
Verbasco herba pisces moriuntur tom.2.161.30

Verbum.

Verbum infinitum quid tomo 1.column.58.20
Verbum quid 1.58.10
Verbi casus qui vocentur 1.58.20
Verbi casus quid à verbo differant ibid.
Verba cùm per se dicuntur, nomina sunt, & aliquid significant 1.58.30
De verbo tractatus tom.1.col.58.10.& sequen.

Verecundari,& Verecundia.

Verecundari erga quos soleant 2.1133.1
Verecũdari qui & quales soleant 2.1133.50
Verecũdia affectui magis,quàm habitui similis 2.657.10
Verecundia & verecundus laudantur tomo 2. col.623.50
Verecũdia est dolor quidam,atque perturbatio ex malis aut præsentibus, aut præteritis, aut futuris,quæ infamiam inferant tomo secũdo,col.1132.10
Verecundia ex quibus malis 2.1132.20
Verecundia iuuenes decet 2.657.20
Verecundia homini probo nõ competit,quippe cùm pro rebus improbis fiat tomo secundo,col.658.1
Terecũdia imaginatio est de ignominia 2.1133.1
Verecundia non est in pueris, nec in bestiis 2. 1133.50
Verecundia non est virtus 2.623.50
Verecundia ob turpia est 2.1107.20
Verecundus quis 2.623.60.& 2.939.20
Verecundi iuuenes laudantur 2.658.1
Verecundi senes quare non laudentur ibid.
De verecundia tractatus 2.657.10.& sequentibus.& eodem tomo,col.939.10.20
De verecundia,& inuerecundia tractatus tom. 2 col.1132.10.& seq.
Veretile animal in mari, ad effigiem genitalis virilis 2.68.30
Vergiliarum ortus morbos tollit vel parit,iudicat,vel intendit 2.413.60
Ante vergiliarum exortum mel non fit tom. 2.97.60
A vergiliarum occasu ad Fauonij vsque flatum, cur morbo longo laborantes,& senes potissimùm pereant 2.417.1
Verisimile & signum quid differant 1.163.50
Verisimilem narrationem quæ faciant tom.2. col.1180.40
Verisimum quid tomo secundo,colũ.1285.40

Veritas.

Veritas amicitiæ,& honori præferenda est 2. 606.50
Veritas etiam in rebus quæ mutantur tomo 2. col.1307.20
Veritas ex operibus iudicatur & vita de externis 2.740.30
Veritas ex quibus 2.1388.1
Veritas opus intellectiuæ partis vtriusque 2. 676.10
Veritas quid 2.623.30.& 2.939.50
Veritatis confessio apud omnes aliqua tom.2. 992.20
Veritatem non res,sed veritas ad res cõsequi solet 2.1569.40
Veritatem omnino aliquam esse rerum,qualescunque sint sensus, & opiniones tom.2.col. 1307.40
Ad veritatem nati homines, & vt plurimum veritatem consequuntur 2.1089.20
A veritate paruus discessus,progressus maximus 1.557.10
De veritate speculatio,partim difficilis, partim facilis est 2.1285.10
De veritate tractatus 2.939.50.& seq.
De veritate, & eius extremis tractatus tomo secundo,columna 655.10.& sequentibus

Verum.

Quòd verum ex falsis colligatur in prima figura 1.38.10.& seq.
Quòd verum ex falsis colligatur in secunda figura 1.141.1.& seq.
Quòd verum ex falsis identidem colligatur in tertia figura 1.142.30.& seq.

Vermis.

Vermiformis generis pars plurima quot diebus generatur 2.96.50
Vermiparis sexus vterque 2.75.10
Vermis apum quandiu sit,stercus emittit tom. 2.98.30
Vermis fœtus insectorum, res imperfecta 2. 315.10
Vermis insectorum quomodo accrescit tom. 2.94.10
Vermis quem procreant animalia quid tomo 2.col.6.40
Vermis quomodo differt ab ouo tom.2.colum. 314.40
Vermem generant nonnulla animalia tom.2. col.630
Vermem insecta omnia pariunt, excepto quodam genere papilionum 2.94.10
Vermem quæ pariunt 2.314.50
Vermes apum,crabronum, & vespārum vt proueniant,& crescunt 2.94.50
Vermes aut mobiles continuò, aut immobiles 2.6.50
Vermes ex niue nascuntur,& quales sint tom. 2.96.10
Vermes generationis initiũ aut à Sole, aut à spiritu habent 2.95.30
Vermes in capite cernorum viui 2.31.40
Vermium augmentum quale tomo primo,colum.357.10.20
In vermibus inferior pars superiore magis crescit 2.327.40
Vermiculi innati in ventre piscium accelerant partum 2.119.1
Vermiculi nati per se augentur tomo secundo, col.346.10
Vermiculi nec coeunt,nec ex animalibus nascuntur 2.298.20
Vermiculis quæ aues aluntur 2.148.50
Vermigenarum ratio gignendi 2.94.50
Versuti sunt & fraudulenti,qui plantam pleniusculam habent 2.13.50
Vertebræ omnes peruiæ 2.44.40
Vertex capitis pars media inter occiput & sinciput 2.9.30
Vertex nonnullis geminus tom.1.colum.9.40

Vertibula.

Vertibula à saxis absoluta non mouentur to.2. col.3.40

Universidad de Deusto Biblioteca

Vertibula inter testata immobilia olfactum habere non videntur 2.71.30
Vertibula parum à plantis differunt,& quo modo differunt à spongiis 2.267.1
Vertibula, siue calli, cuius naturæ, & generis 2.66.10
Vertibula tota testa occuluntur 2.62.30
Vertibula vbi generantur 2.90.50
Vertibuli descriptio 2.267.20.30
Verticillæ insecta quomodo coeunt 2.82.1
Vertigo cur potius surgenti accidat,quàm sedenti 2.457.40
Vertigo siue vertex in mari quid 2.535.10
Vertiginis in mari consideratio tom.2.colum. 534.50.& seq.
Vertigines aquarum,& fluuiorum quales tom. 2.col.371.30
Veruecces castrati quomodo mutant naturam tomo secundo columna 472.1

Vesica.

Vesica aliquando vulnerata, solidata est tomo 2.49.6
Vesica cur nulla auibus 2.466.40
Vesica hominis amplior,quàm cæterorum 2. 18.10
Vesica locus crudi humoris 2.438.10
Vesica locus excrementis alimenti humidi 2. 304.40
Vesica membrana est,& cuius generis tomo 2.49.40
Vesica nec piscibus,nec serpentibus tom.2.colum.259.40
Vesica præcisa coire nõ potest,nisi ad exordium suæ cerucis 2.49.50
Vesica quibus data 2.49.50.& 2.251.50
Vesica soluitur timentibus 2.443.20
Vesica vrinæ conceptaculum tomo 2.col. 421. 30.& 2.447.1
Vesicæ calculi quomodo conficiuntur tom. 2. col.49.60
Vesicæ consideratio in animalibus tom.2. col. 49.40.& seq.
Vesicæ origo,& principium 2.229.30
Vesicæ situs 2.253.10
Vesicam habentia aluum habent 2.5.40
Vesicam habentibus,exẽpta vrina,salsugo quædam terrena in vasis subsidet tom.secundo, col.259.50
Vesicam non omnia habent quæ aluum habent 2.5.40
Vesica plena nunquàm celeriter concumbere possumus 2.443.40
Vesica quæ carent 2.80.30.& 2.252.10
Ad vesicam qui meatus tendant,& vnde tom. 2.col.253.1
In vesica vnde vrina detinetur 2.429.20

Vespa.

Vespæ ciuilis tomo secundo,columna 4.10
Vespæ aculeum intus conditum habent tom. 2.67.30
Vespæ annuæ,apum genus gregale 2.189.40
Vespæ coeunt,& ex sui generis animalibus oriũtur 3.292.20
Vespæ exangues 2.6.20
Vespæ ingeniosæ 2.188.20
Vespæ iniuriam inferunt apibus, eásque impugnant 2.192.50.& 2.194.50
Vespæ infestæ apibus quomodo capiendæ 2. 194.50
Vespæ insecta pennata 2.55.60
Vespæ nullum nomen commune est inditum 2.57.1
Vesparum cùm generantur natura tomo secũdo,col.311.20
Vesparum duo genera,& earum studium in fauis construendis 2.195.1.& seq.
Vesparum fœtura 2.99.1.& seq.
Vesparum generatio qualis 2.351.20
Vesparum ichneumonum generatio,& tempus 2.96.30.& seq.
Vesparum ortus 2.195.30
Vesparum ouipararum generationis tempus 2. 96.40
Vespis aculeus pro armis 2.269.50
Vespis diuulsis non deest viuacitas tom.secundo,col.67.20
Ex vespis nymphæ quando 2.94.50
Vespeta cellulæ vesparum 2.195.30
Vespera cur minùs frigida quàm aurora tom. 546.10

Vespertilio.

Vespertilio cute volat 2.7.20
Vespertilio noctu vagatur 2.4.40
Vespertilionis vuluæ acerabula 2.38.40
Vespertiliones quare ambigunt an volucres, an quadrupedes 2.288.20

Vestigium.

Vestigium pedis quid 2.13.50
Vestigia morum animi humani animalibus brutis 2.143.10
Ex vestigio pedum animi signum 2.13.50

Vestis.

Vestis cùm rumpitur quidam inhorrescunt 2. 588.40
Vestis pediculis procreandis aptior quæ tom. 2.153.30
Vestitus vilis & indecens 2.773.40
Veteres quare maluerint de iudiciariis, quàm deliberatiuis causis præcepta tradere tom. 2.1088.50
Vetulæ crustæ pultis 2.470.20
Vexatio quid 2.1125.1
Via Heraclea 2.1546.50

Vibex.

Vibex à multis discutitur, sed an vi eadem, an diuersa,& quibus 2.464.20.30
Vibex vnde 2.465.10
Vibices cur æneis quibusdam admotis reprimi, resoluíque possint 2.465.1.10
Vibicibus cur cyathos admouere soleamus 2. 465.20
Vibicibus quare admouentur pelles arietum,& oua confracta 2.463.20.30
Vibices discutit thapsia ex melle illita tom.2. 465.10
Vibices discutiunt thapsia & cyathus, quæ sunt contraria,& quare tom. secundo, columna 464.50.60
Vicissitudo,ac varietas iucunda 2.1113.20

Victoria.

Victoriæ paucorum contra plures exempla aliquot 2.1203.40.& seq.
Ad victoriam quibus rebus perueniatur tom. 2.1196.30.& 2.1233.1
Victoribus vt pax persuadeatur tom. 2. 1196. 50.& sequent.
Victis vt pax persuadeatur 2.1197.1.& seq.
Victus ratio quartanis febribus qualis tom.2. 425.30.40
De victu auium 2.148.30.& seq.
De victu aquatilium animantium 2.145.10. & sequentibus.
De victu Lupi,Vrsi,Leonis,eorúmque quadrupedum, quæ ex lacubus fluuiísque victum petunt 2.150.40.& seq.
De victu serpentum,cæterorúmque animalium cortice intectorum 2.150.10.& seq.
De victu,& institutione puerorum 2,895.1.& se.

Videre.

Videndi acumen bifariam ferè dicitur tom.2. col.384.50
Videndi acutè cominus causa in oculo est tom. 2.col.385.10
Videndi acutè eminus causa oculorum situs ibidem.
Videndi sensus omnium exquisitissimus tom.2. col.459.60
Videndi vires non vt afficerent,sed vt afficerentur,comparatum à Natura est tom.2.colum. 578.50
In videndi ratione cur tantum fieri possit vt res vna geminari videatur,si quodam modo oculi inuicem locentur, in cæteris sensibus non fiat 2.578.30
Videmus cur meliùs manu præ lucerna aut Sole obiecta 2.580.30
Vident clarissimè aues,quæ vnguibus sunt adunc is 2.232.60
Vident longiùs, qui manum fronti apponunt 2.386.10
Videre cur obtusiùs natu grandes soleant tom. 2.col.578.1
Videre oculo vno cur impatibilius tom.2.col. 577.30
Videre non possumus nisi è regione tom.2.col. 489.40
Videt acutius is,qui frequentior, collectiórque prodierit 2.578.20

Vigilantia,& Vigilia.

Vigilantia causa potiùs est, cur viuere valeamus,quàm somnus 2.508.20
Vigilaces qui reddantur libro suscepto tom.2. col.508.10
Vigilaci homini quæ accidunt 2.480.50
Vigilando semper,aut dormiendo semper nullum animal est quod vitam agat tom.1.col. 891.50
Vigilia contemplationi,somnus scientiæ operatione vacanti similis 1.799.40
Vigilia & sensus è regione oppositi sunt tom.1. col.891.20
Vigilia sensus remissio atque relaxatio tom.1. col.892.40
Vigiliæ causæ elementa 2.219.1
Vigilia an somnum generatione præcedat, vel contrà 2.382.10
Vigiliam & sensum ad idem animal referri, apud omnes testatum esse debet tom.1.col. 891.20
Vigilia,somnóq; nullum animal carere simul potest 1.891.50
Vigilia potissimùm viuitur propter sensum 2. col.382.20
De vigilia,ac somno animalium tractatus tom. 2.col.73.40.& seq.
Vigor & firmitas quid 1.963.40
Vilis quis 2.938.30
Villi,lanæve quadrupedum prolixiùs augentur senectute 2.48.40

Vinago.

Vinago autumno potissimùm & videtur,& capitur 2.149.20
Vinago frugibus viuit ibidem.
Vinago in columbaceo genere maior quàm columbus 2.85.20
Vinago quomodo capitur 2.149.30
Vinaginis magnitudo 2.149.20
Vinaginis partus 2.106.40
Vinarij culices vnde gignantur 2.69.1
Vincere iucundum 2.1112.50

Vinolentia.

Vinolentia quando oritur 2.435.60

Vinolentia vbi consistit 2.438.30
Vinolentiæ indicium vnde sumunt nonnulli 2.434.60
Vinolentiæ ortus 2.436.10
Vinolentiam cur arcere potest oleum tom.2. 441.30
Ad vinolentiam vsque omnes prompto animo bibimus 2.570.50
Ad vinolentiam vsque potare cur inexercitati magis,& vino faciliùs solui quàm exercitati possint tomo secundo,columna 436.20.30

Vinolenti.

Vinolenti æstiuo tempore cur grauiùs vocem reddunt 2.489.1
Vinolenti cur ad lacrymandum propensiores 2.438.30
Vinolenti cur aquas falsas vitiosásque meliùs, quàm sobrij sentire possunt tomo secundo. col.437.40
Vinolenti,cùm vinum calidum sit,quare non calent,sed frigent,& dolore laterum,cæteríque huiusmodi vitiis excipiuntur tomo secundo,col.431.60.& 2.432.20
Vinolenti cur concumbere nequeant 2.435.40. 50.& 2.440.50.60
Vinolenti cur minùs hærent lingua,quàm trepidantes 2.486.10.20
Vinolenti cur rigere soleant 2.434.20.30
Vinolenti dulces intra se continent humores 2.434.50
Vinolenti fortiores sunt,quàm sobrij 2.559.30
Vinolenti multi sese interimunt 2.570.40
Vinolenti omnino cur nihil diuidicant tom 2. col.439.50
Vinolenti propter debilitatem afficiuntur lingua 2.485.1
Vinolenti vide etiam Ebrij.
Vinolentorum animus compatiens errat tom. 2.440.40
Vinolentorum cur lingua oberret 2.440.30. 40.& 2.461.30.40
Vinolentis cur res vna plures esse videtur 2. 435.30.40.& 2.440.10.20
Vinolentis cur somnus oriri nequeat tomo secundo,col.438.40
Vinolentis cur vox potiùs, quàm sobriis frangi soleat 2.487.50
Vinolentis grauiter à vino detentis, cur omnia circunferri videantur,& nequeunt procul posita cernere tomo secundo.col.434.60.& sequent.& 2.tom.col.437.50.& seq.
In vinolentis humoris multitudo loca sublimia petit 1.896.30
Vinosi cur pueri non sint,cùm tamẽ natura sint calida 2.434.30
Vinositas humoris cuiusdam libido est tom. secundo, columna 434.40

Vinum.

Vinum ab acerbis epotum cur dulcius sentiatur 2.533.10
Vinum aceto mulso cur suauius 2.518.10
Vinum ad amandum propensiores reddit 2. 568.20
Vinum admodum cupiunt,qui difficultate spirandi,aut insania vexantur 2.559.20
Vinum ampliùs quàm aqua sitim extinguere potest,quanuis calidum sit ibidem
Vinum austerum cuius naturæ tomo secundo, col.436.1.10
Vinum caliditate sua extinguit & macerat calorem naturalem tomo secundo, columna 438.30.& 2.433.40
Vinum calidum tomo secundo,columna 431. 50.& 2.434.10
Vinum cur alios retardos,alios superbos reddit, atque insanibundos tomo secundo, colum. 436.40.50
Vinum dilutius subire expeditiùs potest loca plura angustiora,non diluto tomo secundo, col.433.10
Vinum dilutiùs temperatum quare vomitum magis,quàm merum, quàm aqua, prouocat 2.437.20.30
Vinum dilutum cur olere ocyùs desinit, quàm merum 2.493.20
Vinum dilutum faciliùs affici potest,quàm merum ibidem
Vinum dilutum imbecillius mero ibidem
Vinum dilutum inodorum ibidem
Vinum dulce ac merum,aut cyceone si quis inter potandum hauserit,cur sobrius persistere possit 2.437.60
Vinum dulce cùm aprum sit fluitare, si quis temulentus dulce superadmisit,cur hausto vinum concoquitur, minúsque infestat tom. 2.436.1.10
Vinum dulce halitum emittit 1.775.20
Vinum dulce inconcretile est 1.772.30
Vinum dulce inodorum 2.436.10
Vinum dulce,lene ac lentum est 2.436.1
Vinum dulce obfarcit foramina,atque interse pit ibidem
Vinum dulce nomine vinum,non re & opere est 1.775.20
Vinum dulce pinguiusculum est ibid.
Vinum dulce quare non inebriat 2.440.1
Vinum dulce quare quoties cum farina ordei bibitur,dulcius sentitur tomo secundo,col. 530.20.30
Vinum & atra bilis similem fortiuntur naturam 2.568.40
Vinum excido ac dulci sapore mistum est 2. 518.10
Vinum flatus mouere potest,& vnde vim illam habet 2.568.40
Vinum humidum,& calidum 2.437.1
Vinum immodicum melancholicos reddere videtur,item iracundos,hunianos,misericordes audaces 2567.50.60
Vinum in sublime efferri aptum est tomo secundo,col.440.60
Vinum merum cur superbibere debemus post fructuum esitationem 2.532.50.60
Vinum merum magis vomitu reiicitur tom. 2.433.20
Vinum merum 2.493.20
Vinum merum vt cætera concoquit, quia calidius est,ita etiam se ipsum consumit tom.2. col.433.20
Vinum naturã sua calidum refrigerationem tollit 2.486.20
Vinum nigri & atri coloris talem hominem reddit,qualis melancholicus flatulentus est 2. 569.1
Vinum nimis dilutum sensum conturbat 2. 437.30
Vinum nocet puerorum conuulsioni, magisque nigrum,quàm album, & quod minus dilutũ est 2.144.1
Vinum nouum magis ad terram refertur,quàm vetus 1.776.40
Vinum nouum potissimùm crasse scit,minúsque frigore gelatur 2.776.10
Vinum plurimas infestat mulieres granidas: dissoluuntur enim,si biberint, atque debilitantur 2.139.10
Vinum post pomum putre epotũ, cur amarum sentitur 2.532.30
Vinum quando hominem excitat ad verba 2. 568.1
Vinum quare nigrum 2.592.50
Vinum quod spumat abundè 2.568.50
Vinum quomodo dulce fiat 2.526.30
Vinum quomodo mores varios in homine efficiat 2.567.60.& seq.
Vinum reprimendi vim obtinet 2.437.20
Vinum sese prò moribus vtentium applicat, vt Chæremon ait 2.436.40
Vinum si quid aquæ habeat, minùs molle redditur 2.526.30
Vinum spirituosum valde est,& maximè atrum 4.896.20
Vinum vnde cupiditatem Veneris accedere potest 2.568.50
Vini copia omnes spe bona animi afficit 2. 570.10
Vini & mellis temperamenta per subiecta differunt 1.975.20
Vini meri à diluto differentia 2.436.10.20
Vini vapor si exhalat, in aquam concrescit 2. 494.40
Vini vsus neque pueris, neque nutricibus confert 1.896.20
Vino boues pinguescunt 2.152.10
Vina calidis temporibus coacescunt face subuersa 2.343.40
Vina ex mellis apud Illyrios 2.1541.20.30
Vina post euaporationem in aquam conuertuntur 1.724.20
Vinis austeris cur multum temporis sine fastidio vti possumus 2.518.50.& seq.
Vini nihil,vel paucũ,valde rarò seruis tradendum est 2.911.10
Vini potus etiam liberos ad insolentiam impellit ibidem
A vino apud multas nationes ingenui abstinent ibidem
A vino Carthaginienses,dum militant,abstinẽt ibidem
Cur à vino diluto,meraciùs tamen,caput postridie magis dolemus,quàm mero tom.2. col. 436.10.20
In vino plus aeris inest,quàm in aqua tom. 2. col.545.1
Violæ albæ exolescunt contusæ 2.496.30

Violentum.

Violentia contra naturam est 2.414.30
Violentum omne acerbum 2.1002.40
Violentum omne inuolantarium 2.1003.60
Violentum præter naturam est 2.396.1
Violentum voluntario & persuasioni opponitur tomo secundo,columna 1003.60

Vipera.

Vipera animal edit postquàm oua intra se peperit 2.38.20
Vipera deuorat scorpium,ideo eius morsus grauior 2.166.40
Vipera è serpentibus sola animal edit cùm intra se oua primùm pepererit 2.8.30.& 2.104. 1.& 2.259.6
Vipera exuit senectutem tam Veris, quàm Autumno 2.158.60
Vipera generat ouum perfectum, mox animal foras parit 2.295.10
Vipera naturæ frigidæ est 2.295.10
Viperæ fœtura 2.104.10.20
Viperæ ouum vnius coloris,& molle,vt piscium est 2.104.10
Viperæ partus 1.104.20
Viperæ vulua qualis 2.38.20
Viperæ domesticæ nusquàm reperiuntur tom. 2.473.30
Viperæ inter serpentes eádem à sui generis, differentia discrepant,qua inter pisces cartilaginea à cæteris sui generis tomo secundo,col. 259.60
Viperæ inter expeda animal pariunt tomo 2. col.315.1
Viperæ sub saxis conduntur,cæteræ serpentes cauernas subeunt terræ 2.157.10
Viperæ vino ebriæ capiuntur 2.150.20

Vireo auis.

Vireo auis docilis,& ad vitæ munera ingeniosus

Universidad de Deusto Biblioteca

notatur,sed malè volât,nec grati coloris est Vir.179.30
Virreonis consideratio 2.180.40.50
Vireoni aduersatur crex 2.160.1
Vireonem ex flagratione procreatum quidam fabulantur ibidem

Vir.

Vir ad annum septuagesimum vsque generare potest 2.87.10
Vir à muliere cur non specie differat tom.2.colum.1380.40
Vir calidus & siccus mulieris comparatione 2.446.60
Vir diuus iuxta Lacones 2.685.50
Vir in omnibus vxori dominatur præter dignitatem 2.710.50
Vir vxoris parentes foueat 2.917.10
Vir,vide etiam Homo mas.
Viri ad vxorem leges 2.911.1.& seq.& 2.914.30.& sequentibus
Viri boni absolutè,& ciuis boni virtus num eadem sit, an altera tom.secundo,col.788.40.& sequentibus
Viri boni officium 2.719.40
Viri erga mulierem dilectio, & fides quid efficiat 2.915.20
Viri & mulieris administratio domus diuersa, nam viri est acquirere, mulieris seruare 2.790.20
Viri & mulieris diuersæ virtutes ibid.
Viri & mulieris diuersus habitus, & corporis, animique conditio 2.910.60
Viri & mulieris societas diuinitus ordinata 2.910.50
Viri & mulieris societas quòd secundum naturam sit,& necessaria,& quòd multa commoda contineat tomo secundo, columna 910.30.& sequentibus
Viri & vxoris communes leges tom.1.col.917.1.& sequent.
Viri & vxoris societas Aristocratiæ similis 2.710.50
Viri iniuria externarum mulierum coitus 2.911.10
Viri & mulieris mores differentes 2.168.50
Viri mores & affectus 2.168.50
Viri mores lex vitæ mulieribus à Deo imposita 2.913.40
Viri partes propriæ quæ 2.291.20
Viro,vt cum vxore viuendum quærere quid sit 2.713.1
Virum bonum esse,& ciuem bonum esse, non idem 2.661.20
A viro ciuili quæ sunt exquirenda tom.2.811.20.& sequent.
Viri cur grauem vocem reddunt tom.2.480.1.& 2.481.50,& 2.485.50.& 2.490.50
Viri cur malè oleant,cùm pubescunt, antè non 2.443.60.& seq.
Viri cur minùs per ætatem,mulieres per hyemem concumbere possint tomo secundo, col.446.50.60
Viri cur magis vitiliginem patiũtur,quàm pueri,& mulieres 2.466.1.10
Viri cur Veneris appetẽtiores sint per hyemem 2.448.10.20
Viri diutiùs viuunt,quàm mulieres tom.1.colum.586.30
Viri fœminares gignuntur, & mulieres viragines 2.334.30
Viri mulieribus obnoxij in militaribus gentibus 2.776.50
Viri non calidi solùm, sed etiam sicci sunt 2.434.40
Viri nonnulli quare steriles 2.334.20.30
Viri pingues minùs fœcundi,quàm nõ pingues, & quare 2.305.20
Viri procedente ætate calui euadunt tom.2.colum.386.60
Viri qui pomiliones mente deficiunt, & quare 2.275.10
Viri robusti cur vinosi 2.434.40
Viri sunt, qui non nisi fœminam procreent, & mulieres,quæ non nisi marem: & contrà 2.139.40
Virorum & mulierum mutatio in procreatione 2.301.40
Viris genituræ plurimum 2.378.50
Viris multis accidit, vt facultas generandi intermittatur 2.139.50
Viris nonnulls lac exiguum post pubem exprimitur: veruntamen per suctum frequentiorem, vel multum prodisse aliquibus, traditum est 2.53.40
Viris post annum ter septimum accedere aliquid potest ad prolem perfectiorem tom.2.134.50
Viriles homines ad luctum non propensi tom.2.727.30
De virilis ætatis moribus tom.2.colum.1142.20.& seq.
Virgarum & pareliorum causa, & generatio 1.756.20.& seq.
Virgo ad mulierem se habet,vt fœmina ad marem 2.472.10

Virtus.

Virtus alia viri,alia mulieris 2.790.20
Virtus in quibus sit collocata 2.927.30.& seq.
Virtus moralis circa media versatur tom.2.colum.998.50
Virtus moralis quòd sit circa voluptates, ac tristitias tom.1.col.514.50.& tom. 2.col. 618.30.& seq.
Virtus præsidentis & subditi diuersa tom.2.790.10
Virtus vnaquæque quid sit tom.2.colum.1073.40.& seq.
Virtutis finis honestum tom. secundo, col. 934.50.& seq.
Virtutis opera,& indicia 2.1106.60
Virtuti in vniuersum quid sit suum tom.2.colum.1078.1.10
Virtuti vnicuique quid sit suum tom.2.1074.40.& seq.
Virtutem non sat est scire, nisi exerceatur tom.2.740.60
Virtutes morales partis irrationalis vt sint 2.997.30
Virtutum affinia 2.1107.50
Virtutum & vitiorum diuisio tom.2.col.1073.10.& seq.
Virtutem contemplatiuam ad optimam Rempublicam pertinere, quibus virtutibus & ad negotium,& in bello & in pace, & ad otium sit opus: & à quo primùm institutio sit facienda 2.891.50.& seq.
A virtute propria locus 1.269.40
A virtutum impedimentis locus tom.1.colum.270.30
De virtute duplici 2.673.60.& seq.
De virtute absolutè viri boni,& boni ciuis,num sit eadem, an altera. De virtute eius, qui præest,& qui paret 2.788.40.& seq.
De virtute heroica,continentia, & earum oppositis 2.685.20.& seq.
De virtute natiua, virtutum, ac prudentiæ connexione 2.684.1.& seq.
Quòd virtus ab excessu & defectu corrumpatur ad mediocres inclinans operationes 2.617.30.& seq.
De virtutis actibus 2.888.1.& seq.
De virtutis diuisione 2.614.40.& seq.
De virtutis substantia 2.620.40.& seq.
De virtutis intellectiuæ,ac moralis productione 2.615.50.& seq.
De controuersia in vsu virtutis, dominatu, & præstantia vitæ contemplatiuæ tom.2.876.50.& seq.
De virtutibus libellus Simone Grynæo interprete tom.2.1073.1,indéque.
De virtutibus libellus alter,Alexãdro Chamaillardo interprete tom.secundo,columna 1077.40.indéque.
De virtutum, ac vitiorum mutua oppositione tom.secundo,columna 624.10.& seq.

Virtutis operatio.

Virtus & præditũ ipsa, & opus exornat, instruitque tom.2.620.40
Virtutis operationes non sunt qualitates tom.2.731.10
Virtutem habens nihil agere & laborare aduersis potest tom.2.606.30
Virtutum contemplatiuarum opus 2.1100.10

Virtus vt comparetur.

Virtus humana non corporis,sed animæ tom.2.614.50
Virtus intellectiua experientia, temporéque indiget tom.2.615.60
Virtus intellectiua generationem & incrementum ex doctrina habet ibidem.
Virtus moralis à natura nulla tom.2.616.40.& 2.917.40
Virtus moralis assuetudine comparatur: vnde & nomen habuit tale tom.2.col.616.40.& tom.2.col.927.40
Virtus naturalis tom.2.947.60
Virtus, nec vitium, nec ferarum, neque Dei est tom.2.685.40
Virtus quibus persuaderi possit tom.2.colum.761.1
Virtutis dux perturbatio tom.2.960.50
Virtutis possessione & exercitatione augetur virtus tom.2.618.20
Virtutes acquiruntur priùs operando tom.2.617.1
Virtutes & vitia in nostra potestate sunt tom.2.632.4.& 2.930.50
Virtutes neque natura neque præter naturam efficiuntur in homine tom.2.616.50
Virtutes suscipientes per consuetudinem perficimur ibidem.
Ad virtutem comparandam otio & quiete opus est tom.2.883.30
Ad virtutes naturales referuntur affectiones modestæ tom.2.1020.10
In virtute vt & in artibus, & ab exercitatione habitus tom.secundo,columna 617.10

Virtutis præstantia.

Virtus honorabile bonum tom.2.924.20
Virtus nunquam corrumpit id, quod eam habet tom.2.796.30
Virtute conseruatur principium, vitio corrumpitur tom.2.694.60
Virtute non licet abuti tom.2.960.50
Virtute nullus deterior efficitur,sed melior 2.950.40
Virtutes laudabiles sunt tom.2.924.30
Virtutes maximæ quæ tom.2.1106.30
Virtutum legibus in omni vita opus est tom.2.741.40
Vis Athletica tom.2.1099.10
Vis etiam in carentibus anima est tom.2.col.932.1
Vis robur 2.1099.1
Vi quæ fiant tom.2.1110.50
Vires in articulis conditæ sunt tom.2.418.50
Vires in calore sunt positæ tom.2.485.20.
Vires neruis continentur 2.394.20
De vi & necessitate 2.932.1.10

Viscera.

Viscera ambiuntur membranis 2.49.20

Viscera cùm recentia sunt,colorem sanguineum habent tom.2.224.1
Viscera mollium nullis tom. 2. colum. 57.30
Viscera omnia membranis includuntur, & quare tom.2.255.30
Viscera omnia in similares secantur partes, & sunt dissimilaria tom.2.217.20
Viscera partim venarum gratia,partim sine venis esse possunt tom.2.256.20
Viscera parua, quibus multum carnis, maiora, quibus parum tom.2.50.10
Viscera quæ aliquando animalibus defecerunt tom.2.370.1.10
Viscera nulla exanguibus tom.2.243.60
Viscera sanguineorum propria tom.2.243.60.& 2.244.10
Viscera separantur septo transuerso tom.2.col.254.20
Viscerum à carne differentia tom.2.256.20
Viscerum consideratio tom.2.243.50.& seq.& 2.255.50.& seq.
Viscerum in expedibus consideratio, & in quadrupedibus ouiparis tom.2.col.255.30.& sequentibus 2.250.40
Viscerum omnium natura sanguinea tom.2.217.30.& 2.255.30.& 2.263.10
Viscerum omnium vsus communis, venarum gratia est 2.250.40
Viscerum quare natura bipartita tom.2.col.250.10.30
Visceruin situs 2.250.40
De viscerum forma, & eorum loco in corpore animantium,& officio tom.2.250.1.& seq.
Viscum in arboribus solet generari tom.2.290.40
Visco,& resina vescitur turdus quidam tom. secundo,columna 180.30

Visibile.

Visibile nihil absque luce tom.1.809.20
Visibile quid tom.1.809.10.20
Visibilia non vniuersa in lumine sunt visibilia, sed solùm vniuscuiusque proprius color tom.1.810.10
Visibilia quædam nõ in lumine, sed in tenebris ibidem.
Visibilia tangibilibus potiora tom.1.664.1

Visio.

Visio non fit sine lumine tom.1.829.20.& eod.tom.col.863.60
Visionem Democritus aquam esse ait, & visionis causam imaginem tom.1.863.20
Visionem vt Empedocles fieri existimarit tom.1.863.1
Visio similis motui tom.2.385.20
Visionum multiplici genere melancholici & garruli tenentur tom.1.999.20
Visoria facultas non in summa,sed intima oculi parte consistit tom.primo,colum. 864.1

Visus.

Visus acutissimus auibus, quæ vnguibus sunt aduncis tom.2.232.60
Visus apud cerebrum tom.2.230.40
Visus aquæ naturam obtinet tom.2.230.50
Visus aquæ tribuendus tom.2.383.40
Visus cur viridium & herbescentium conspectu recreetur tom.2.578.50.60
Visus cur corpora solida penetrare non potest, vox potest tom.2.489.40.& seq.
Visus deest talpis tom.2.68.40
Visus est visibilium,& inuisibilium tom.1.col.815.30
Visus in alba & nigra intendi cur non possit tom.2.578.50
Visus in capite est tom.2.230.40
Visus in capitis priore parte quare est mandatus tom.2.231.20
Visus maximè sensus est tom.1.829.10
Visus optimus quis tom.2.384.20
Visus parte priore est,& intus tom.2.464.10
Visus per directum est tom.2.231.20
Visus per directum profluit ad lineam tom.2.489.40
Visus quare apud cerebrum tom.2.230.50
Visus quare debilitetur ex Sole in opacum transiectus tom.2.384.1
Visus quomodo reflectitur tom.2.487.30
Visus sensus omnium gratissimus 2.1269.20
Visus siue validus siue inualidus nequit res splendidas cernere,& quare tom.2.384.10
Visus tactu potior est tom.1.663.60
Visus acuti,& obtusi ratio duplex, & causa tom.2.384.50
Visus vt fiat,authorum sententiæ 1.863.1.& se.
Visus vtilitas tom.1.862.1
Visui sedes certa,& descripta tom.2.69.1
Visum ad ignem pertinere omnes statuunt 1.862.20
Visum tactus emulatur,& sequitur 2.578.40
Visum quare animal habeat tom.1.840.20
Visorum formandorum facultas & sensiua eadem tom.1.901.20
De visu,& de incidentibus, subiectisque visui,& de perspicuitate tom.1.809.10.& seq.
Inter visum & colorem non vacuum esse,sed medium oportere,cõtra Democritum 1.810.30

Vita.

Vita actio est,non factio tom.2.750.60
Vita actiua hominis tom.2.609.20
Vita actiua num contemplatiuæ præferenda 2.875.30
Vita actiua optima tom.2.877.40
Vita actiua per se iucunda tom.2.610.40
Vita actiua propriè vita dicenda to.2.609.20
Vita actiua vsibus comparata tom.2.996.30
Vita animalium coitus voluptate discrepat to.2.144.20
Vita animalium omnium,& studium in duobus versatur tom.2.144.30
Vita beata quonam modo constet, & quo pacto ad eam perueniatur tom.2.988.50
Vita bonorum beatissima est tom.2.725.40
Vita calore fouetur,seruatúrque tom.2.417.1.& 2.438.20
Vita ciuilis quid expetat tom.2.990.30
Vita & in animalibus,& in plantis 2.1557.10
Vita & perfecta & imperfecta tom.2.996.20
Vita ex terra 2.754.40
Vita felicissima quæ à mente proficiscitur to.2.738.40
Vita in spiratione,& expiratione consistit tom.1.965.10
Vita liberi quàm dominando occupati, melior tom.2.877.1
Vita mansio altricis animæ cum calore tom.1.965.40
Vita naturã bonum 2.725.50
Vita optima & beata quæ tom.2.822.20
Vita optima externis faculatibus adiuuatur 2.874.60
Vita optima priuatim vnicuique, & ciuitatibus eadem tom.2.878.1
Vita plantæ primo est in omnibus quæ gignuntur tom.2.144.20
Vita plantarum occultior tom.2.1557.20
Vita praua,& corrupta,& in doloribus constituta,non sumenda tom.2.725.40
Vita proposito fine carens, insignis stultitiæ argumentum est tom.2.989.20
Vita sine spiratione tom.2.11.30
Vita vt iuxta habitudinem & actionem imperantis instituenda tom.secundo,1051.1
Vitæ animalium causa tom.2.379.50
Vitæ animalium communis causa,sensus to.secundo,col.1559.1
Vitæ causæ elementa tom.secundo,col.219.1
Vitæ diuisio in negotium, & otium, bellum, & pacem tom.2.890.40
Vitæ indices scissuræ volæ manus tom.2.13.30
Vitæ initium in corde tom.1.956.50
Vitæ longioris indicium felłis carentia tom.2.261.40
Vitæ longioris, quibus dentes plures. item quibus rari breuioris tom.2.25.1
Vitæ longissimæ qui esse possint tom.2.col.587.40
Vitæ principium in qua parte continetur tom.2.229.60
Vitæ rectæ scopus propositus omnibus tom.2.989.10
Vitæ tria genera tom.2.990.20
Vita breui,& viribus imbecillis cur sint,qui partem vmbilico subiectam maiorem habent, quàm superiorem tom.secundo,colum.477.60
Vitæ animalium quomodo euarient tom.2.143.10
De Vitæ contemplatiuæ dominatu, & præstantia, tom.2.876.50.& seq.
De Vitæ diuturnitate,& breuitate liber tom.1.939.1.indéque.
De Vita & obitu liber tom.1.col.945.1.indéque

Vitellus.

Vitellus oui,ab albumine,membrana distinguitur tom.2.106.30
Vitellus oui & albumen naturam habent contrariam tom.2.106.20
Vitellum oui,pullis pro cibo est tom.2.543.1
Vitellus oui spissatur frigore tom.3.106.30
Vitiflora auis,vide Oenantha auis.

Vitiligo.

Vitiligo hominibus morbo est,& eius consideratio tom.2.471.30
Vitiligo quid tom.2.466.10.& 471.40
Vitiligo vbi est,canities quoque est, sed non contrà,& quare to.2.471.40.
Vitiliginem cur solus homo habet tom.2.col.466.20.&.2.471.30
Vitiliginem habere non possunt, qui nunquam canescunt tom.2.466.20
Vitiliginem qui magis patiuntur tom.2.col.466.10
In Vitiligine pili canescunt tom.2.466.20
Vitiligine pili efficiuntur albi tom.2.389.60
Vitiligine pili omnes cani fiunt tom.2.47.30

Vitis.

Vitis à vite differt in semine edendo, tom.2.305.1
Vitis quæ capneus dicitur,si nigram vuam tulit, non propterea monstrum facit tom.2.col.369.40
Vites quæ nimia alimenti copia luxuriant, minus seminis habent, & tunc hircire dicuntur tom.2.30.10
Vites quando à rusticis hircescere dicuntur tomo secundo,columna 87.20

Vitium.

Vitium vnumquodque quid sit tom.2.1074.20.& sequent.
Vitio vnicuique quid sit suum tom.2.col.1075.60.& seq.
Vitia corporis,& animi sponte sæpe comparantur tom.2.633.60
Vitia corporis, quæ in nostra sunt potestate reprehenduntur: ea verò quæ non sunt, non increpantur tom.2.634.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vitrum quare flecti non potest 2.490.10
Per Vitrum cur transpicere liceat 2.489.60

Vitulus.

Vitulus marinus à mari victum petit tom.2. 151.20
Vitulus marinus ambigit, an aquatilis, & anterrestris 2.114.40.& 2.288.10
Vitulus marinus felle caret tom.2.col. 280.60. & 2.31.30
Vitulus marinus imperfecta quadrupes, & quare 2.20.40
Vitulus marinus inter viuipara auriculas non habet, sed cauernas ad audiendum tom.2. col.232.1
Vitulus marinus læsa est, & manca quadrupes 2.232.1
Vitulus marinus mammas habet 2.52.60
Vitulus marinus meatus auditorios manifestos habet 2.11.1
Vitulus marinus perfectum animal parit tom. 2.6.30
Vitulus natus aliquando capite pueri, tom.2. 368.1
Vitulus marinus viuiparus, & secundas emittit, & lac reddit more pecudum tom.2.colum. 114.50
Vitulo marino cauda exigua inest, cerui modo 2.20.60
Vitulo marino mugitus in somno 2.115.1
Vitulo marino pedes minuti 2.3.50
Vitulo marino pedes quales 2.20.40.50
Vitulo vox grauior, quàm adulto boui 2. 85. 20.& 2.393.10
Vituli marini coitus talis qualis canum tom. 2.78.20
Vituli marini constitutio in auditoriis meatibus 2.386.20.30
Vituli marini partus 2.114.50
Vituli marini quomodo humore gaudent 2. 145.10
Vituli marini renes omnium solidissimi visuntur, bubulis similes tom. secundo, colum. 17.40.& 2.251.50
Vituli quare grauiùs mugiunt, quàm boues 2. 394.10,& 2.483.30
Vitulorum marinorum inter se pugna qualis 2.169.1
Vitulis marinis genitale grande 2.79.20
Vitulis marinis lingua bisulca est 2.280.40
Vituli anniculi castrandi, & quomodo tom. secundo, columna 202.10.20

Viuere.

Viuendi cupiditate multa aspera tolerantur 2. 732.10
Viuendi plus minúsve rationem habet iecoris natura pro sua qualitate, tom. secundo, colum.261.50
Viuere actu quid 2.1042.30
Viuere bonis maximè expetibile tom.1.col. 725.40
Viuere bonum, & iucundum est ibid.
Viuere hominum & animalium vt definiatur 2.725.30
Viuere iuxta quosdam compositio, aut coniunctio animæ cum corpore 2.1461.1
Viuere nullum animal sanguine prædituin in partes dissectum potest 2.926. 50
Viuere quædam animalia præcisa possunt, præter insecta 1.946. 0
Viuere quare diutius possunt loca inhabitantes calida 2.496.50.60
Viuere quare diutius possunt qui manus cæsuram per totam obtinent palmam tom.2. 474.80.90
Viuere quod dicatur potissimùm 1.800.60
Viuere simul amici & beati affectant tom.2. 706.1
Viuere vtrum in Republica, an seorsim expediat 2.875.20
Viuunt diuturnius quæ animalia 2.379.50
Viuitur potissimùm vigilia, propter sensum 2. 382.20
Viuerra, vide Ictis
Viuerrium genitalia dura instar ossium tom. 2.1540.50
Viuerrium genitalia si rasa tritáque exhibeantur, singulare remedium stranguria laborantibus ibidem

Viuipara.

Viuiparum omne spirat 2.315.10
Viuipara ad quem vsum gerunt cornua tom. 2.240.30
Viuipara bifariàm dicuntur 2.314.30
Viuipara diutius manent in coitu, quàm ouipara 2.89.1
Viuipara in generatione quomodo inter se differunt 2.295.1
Viuipara non omnia pilos habent tom. 2.col. 8.30
Viuipara omnia, quæ pilos habent ibid.
Viuipara omnia testes in aduerso habent tom. 2.251.50
Viuipara omnia vbi vuluam habent 2.292.1. & 2.295.40.& 2.297.10
Viuipara omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis cetariis 2.11.1
Viuipara quæ sunt 2.315.1
Viuipara quando foras suum conceptum emittunt 2.321.50
Viuipara quare cæteris erectiora 2.249.50
Viuipara quare dicta 2.8.20
Viuipara sanguinea 2.314.40
Viuipara vbi fœtum continent 2.75.30
Viuipari pisces aliqui 2.8.30
Viuiparorum fœminæ minores maribus, & quare 2.306.60
Viuiparis post generata intra se oua, vbi situs vteri 2.297.10
Viuiparis sexus vterque 2.75.10
Viuiparis testes ante habentur, vel intus vel extra, præterquàm herinaceo tom.secundo, col.293.20

Vlcus.

Vlcera magna & vetera cicatrice atra obducta videmus 2.465.20
Vlcera quæ prohibent ne consistant tom. 2.colum.463.20
Vlcera quare nonnullis ex labore 2.454.50
Vlcera iuniorum promptiùs compaginantur, quàm seniorum 2.581.50
Vlcus si eodem in loco extiterit, cicatrix nigra ducetur 2.465.10
Vlcerum eruptio quæ interdum mortem antecedit, atram bilem indicat tom.secundo,colum.567.30
Vlcera capitis quare non difficulter sanentur in plenis, & impuris corporibus: tibiarum autem ægrè 2.417.20
Vlcera capitis cur locis palustribus curari celeriter possint, crurum tardè, tom.2.colum. 496.10
Vlcera si impura & tetra, cur siccis, acribus acerbisque medicamentis vtendum sit: si pura, & sanescentia, humidis tom.secundo, colum. 423.40
Vlcus melacholicum Lysandri obitum præcessit 2.567.30
Vlceratio vnde sit 2.454.60
Vlceribus medetur mel albicans 2.194.1
Vlmus grata apibus 2.190.1
Vlmo pinguescunt boues tom. secundo, col. 152.20
Vlnam quid vocamus 2.13.20

Vltio.

Vltio & pœna quid differant 2.1110.60
Vltio comes numinis 2.1472.20
Vltio modum iræ ponit, & voluptatem efficit 2.653.40
Vltio iuxta Rhadamanthum iustitiæ pars tom. 2.664.30
Vltionis omissio omni modo seruilis est tom. 2.653. 20
Vlula auis nocturna vncunguis, compar gallinaceo, picas venatur 2.148.50
Vlula rapit colarem 2.169.40
Vlulæ natura & mores 2.175.50
Vlyssis fides erga vxorem tom. secundo, col. 916.40
Vlysses vt erga Penelopen se gesserit, tom.2. 916.20

Vmbilicus.

Vmbilici pisces 2.84.60
Vmbilicus putamen circa venas 2.141.1
Vmbilicus 2.325.30
Vmbilicus animalium 2.283.30
Vmbilicus radix ventri 2.12.20
Vmbilicus quasi radix in vtero 2.333.10
Vmbilici homini cur ampliores, cæteris exigui, incertique fiant 2.474.1
Vmbilico partem subiectam maiorem, quàm superiorem habentes, cur vita breui, imbecilléque viribus sunt 2.477.60
Vmbilicus homini cur humidus & sanguinolentus 2.474.10
Vmbilicus quid 2.379.20
Vmbilicus quomodo præcidendus, & ligandus, & quare 2.141.50
Vmbilicus quibus est, quomodo adhæret tom. 2.140.50
Vmbilicus vnde, & qui 2.325.30
Vmbilici albugo vbi 2.63.30
Vmbilici inter testata 2.62.1
Vmbilico prædita animalia, augentur tom.2. 140.50
Vmbilico carent simiæ 2.26.30
Vmbilicum quæ complent 2.313.10
Vmbilici pullorum in ouo dum conficiuntur 2.441.30
Vmbilici quando visuntur sua habere oua 2. 84.60
Vmbilicorum venter similis gutturi auium 2. 6.20
Vmbilicis grandiusculis à ventre gulæ membrana attexitur continua 2.63.30

Vmbra.

Vmbra Solis cur non pari tempore increscat, decrescátque: cum sol eodem cum vigore feratur 2.498.50
Vmbra Solis cur meridie minima tom. 2.col. 499.20
Vmbræ Solis quales, & quare tom.2.col.500. 60.& sequentibus.
Vmbra Solis, vide etiam Solis vmbra
Vmbræ Lunæ cur maiores Solis vmbris tom. 2.501.10
Vmbra eò minor exultat, quò Sol superior fuerit 2.501.10
Vmbræ vt longæ efficiantur Sole oriente & occidente 2.500.50
Vmbra pisci propter lapidem capitis maximè algore infestatur 2.160.20

Vncunguia.

Vncunguium volatus 1.931.1
Vncunguium nullum gregatile est 2.4.10
Vncunguibus caput paruum, & collum nõ crassum, aut succulentum 1.931.1
Vncunguibus pectus validum & acutum tom. 1.931.10

Vncung

Vncungues aues, vide etiam Aues aduncæ
Vncungues aues clarissimè vident 2.232.50
Vncungues omnes quare in saxis non consistunt 2.184.1
Vncungues pullos cùm primum volare possunt nido expellunt 2.110.30
Vncungues quare rostrum habent aduncum 2.239.60
Vncungues sunt vocales 2.236.40
Vncunguium auium virtus in rostro, & vnguibus 2.239.60
Vncunguium partus 2.104.50

Vnguentum.

Vnguentum sudorem potest prouocare tom.2. 495.20
Vnguenta eò fœdius redolent, quò sudores fœdiores 3.495.40
Vnguenta ex floribus commutari odore possunt ibidem.
Vnguenta odora cur sudorum faciant fœditatem 2.526.1
Vnguentorum cur magna pars sudori permista male olet, aliqua verò suauior redditur, aut nihil deterior 2.495.30
Vnguentum cum lenticula non permiscendum 1.871.10

Vnguis.

Vnguis pars communis 2.38.60
Vngues ambigunt animálne, an plantæ sint 2.144.10
Vngues aut recti, aut aduncí 2.46.30
Vngues biualuis generis vtroque latere connexi 2.270.50
Vngues ex cute, ideo colorem cutis sequuntur 2.332.10
Vngues habent quibus digiti 2.46.30
Vngues homini quare, & ad quem vsum tom.2. 276.20
Vngues igne molliuntur 2.329.30
Vngues inter testata binis clauduntur valuulis 2.62.30
Vngues inter testata se subtrahere videntur ad strepitum 2.71.20
Vngues omnibus auibus 2.28.20
Vngues pedum qua causa 2.279.50
Vngues proximi ossibus, & quare dati tom.2. 229.10
Vngues quibusdam ita duri, vt ferè ab ossibus nihil differant 2.47.10
Vngues qui nunquam sedem mutare solẽt, nulla nituntur radice 2.90.1
Vngues senibus & defunctis augescunt tom.2. 48.30
Vngues tactus gratia 2.227.1
Vnguium principium & origo 2.229.30
Vngues vbi oriuntur 2.89.40
Vngues vnde gignuntur 2.331.60
Vnguium color, cutis & pili colorem sequitur 2.46.10
Vnguium natura 2.46.1
Vnguibus testa lævis 2.62.30
Vngues minimos homo pro magnitudine habet 2.332.60
Vnguis cum solida vngula respondet tom.2.col. 2.30
Vnguem Empedocles per cõgelationem è neruo constitisse ait 2.1.572.40
Vngues Aethiopum cur cutis colorem sequuntur 2.478.20

Vngula.

Vngula eandem habet naturam quam cornu 2.241.10
Vngula solipedibus pro pluribus vnguibus coalescit 2.279.10
Vngulæ ex recrementis 2.331.40
Vngulæ fissio ex naturæ defectu tom.2.colum. 241.10
Vngulæ maiores in senecta 2.48.40
Vngulæ proximæ ossibus, & quare datæ tom.2. 229.10
Vngularum color, colorem pili & cutis sequitur 2.46.10
Vngularum incremẽtum idem quod vnguium 2.48.40
Vngularum natura 2.46.1
Vngularum origo 1.229.30
Vngulæ igne molliuntur 2.329.30

Vnum.

Vnum finitum 2.510.1
Vnum quod fœtid indicium esse postulat tom. 2.507.10
Vnum cur duo videtur digitis vice mutata implicatis 2.589.30
Vnum efficere, & mouere facilius quàm plura 2.48.50
Vnum iudicandum principii ratione, tom.2.col. 373.1
Vnum non esse principium numerorum tom. 2.col.1420.40
Vnum quomodo principium 2.1422.40
Vni omnia coordinata esse 2.1407.1
Vnus iis, qui cæteris omnibus virtute superior fit, an ponendus sit pars ciuitatis tom.2.col. 801.20.& sequen.

Vnitas.

Vnitas quid 2.1316.40
Vnitates ab inuicem non differunt tom.2.col. 1419.20
Vnitas numerorum materia 2.1422.60
Vnitas dualitate prior 2.1413.1
Vnitas circulo tribuitur 1.582.1
Vnitati opportuniora sicca sunt tom.2.colum. 420.10
Vnicolora quæ 2.591.50
Vnicolora quæ non sunt ventre omnia pleniùs albent 2.392.30
Vnicolora nunquàm mutant colorem nisi per affectum 2.392.10
Vnicorne rectè videri potest solipes, & quare 2.241.10
Vnicornua vbi cornu gerunt, ibidem.
Vnipara quæ sunt 2.370.50

Vniualue.

Vniualue non multum dissidet à biualui in partibus interioribus 2.62.60
Vniualue genus inter testacea quid tom.2.col. 62.20
Vniualui generi caro ita adhæret, vt nequeat nisi per vim detrahi 2.62.50
Vniualuium testatorum consideratio, tom.2.col. 265.1
Vniualuia vbi suum papauer habent tom.2.col. 265.50

Vniuersale.

Vniuersale sequitur particularia omnia tom.2. col.366.40
Vniuersalia communia sunt, & quæ dicuntur talia 2.211.50
Vniuersale quid sit, quid per se sit, & quid de omni 1.177.50.& sequen.
Vniuersalia minus nouimus, quàm partes tom. 2.col.508.40
Vniuersum quatuor constare numeris cubalibus. Pythagoreis placet 2.498.40
Vniuersi bonum qua ratione se habeat tom.2. col.1406.60
Vniuersum quod perfectum esse necesse sit 1.551.20.& seq.

Vniuocum 1.329.50
Vniuoca quæ dicuntur 1.15.50
Volæ manus natura 2.13.30
Volæ manus scissuræ vitæ indices, ibidem.
Volatio, natatio, ingressio, & reptio discrepant 2.204.20
Volatus insectorum volucrum qualis, tom.2. col.67.40
Volant membranis insecta 2.7.20
Volant pennis, aut cute, quæ sunt sanguinea ibidem.
Volant pennis vel membranis, omnia bipeda, vel apeda ibidem.
Volaces aues quæ vngues habent aduncos tom. 2.col.29.1.& 283.40
Volatilia membranis, aut cute, carent nomine communi 2.7.20
Volandi instrumentorum differentiæ, 2.7.10

Volucres.

Volucres graviores palpebra inferiori connuent 2.232.30
Volucres quæ pascuis viuunt, & pabuli causa vagantur, quadripennes sunt 2.269.10
Volucres instrumentis volandi differunt tom.2. col.7.20
Volucres pennis teguntur 2.28.50
Volucris generis vaginipennes, quæ tom. 2. col.7.30
Volucrum vsus cernendi ex longinquo tom.2. col.232.50
Volucribus grauioribus cutis crassa vnde tom. 2.col.232.30
Volucribus insectis quomodo pennæ adnexæ 267.40
Volucrum nictatio 2.232.40
Volucrum agrestium domicilia tom. secundo,col.177.10
Volucribus alæ & pedes cur attributi, tom.1. col.974.10
Volucria cur pedes habeant, cum careant pisces 1.936.20
Volucrum pectora incisa, saniem emittunt, non sanguinem 1.972.40

Voluntas.

Voluntas quid 2.1110.10
Voluntas est finis 2.629.50.& 933.1
Voluntas quid differt à proposito, ibidem.
Voluntas, & electio non idem 2.1006.20
Voluntas immortalitatis est 2.629.50
Voluntas hominis mutabilis est 2.930.40
Voluntas hominum non secura regula tom.2. col.781.1
Voluntates non sunt manifestæ 2.739.10
Voluntas & propositum actionum omnium principium 2.930.40
Voluntas secundum naturam boni est, præter naturam verò mali 2.1008.30
Voluntas vel veri boni, vel apparentis tom.2. col.632.1
Voluntate affectabile studiosis, verum bonum est: vitiosis contrà 2.632.20
Voluntas circa ea quæ volens non ageret tom.2. col.629.50
Voluntas etiam impossibilium est 2.933.1

Voluptas.

Voluptas qui tom.secundo, col.697.20.& 731. 40.& 1111.20
Voluptas non est motus 2.732.40
Voluptas in quiete potius, quàm in motu tom. 2.col.700.50
Voluptas, non generatio 2.733.10
Voluptas non repletio 2.731.50
Voluptas quoddam totum 732.40
Voluptatem quidam summum bonum dicunt, quidam prauum 2.229.20

Voluptatem

Voluptatem quidam felicitatem existimant 2. 606.30.& 699.1
Voluptatem vt summum bonum Eudoxus putarit 2.729.40
Voluptas secundum Eudoxum laude omni superior 2.614.20
Voluptatem qua ratione Plato summum bonum negarit 2.730.20
Voluptas vulgo summum bonum habetur 2. 606.10
Voluptas non eadem omnibus 2.899.30
Voluptas cuiusque animantium propria tom. 2.735.30
Voluptas non est summum bonum tom.2.colum.697.20
Voluptas secundum quosdam non in bonorum numero 2.957.30
Voluptatem bonum negantes rationes refutantur 2.957.40.& 1100.20
Voluptas bonum quoddam 2.698.50
Voluptatem bonum esse aliquod Eudoxi ratio probat 2.730.20
Voluptas genere bonum est 2.959.1
Voluptas bonum non est,nisi apparens tom.2. 632.30
Voluptates veræ,quæ bona videntur tom.2.colum.735.50
Voluptates apparentes 2.697.50
Voluptates inter se distant 2.698.1
Voluptates specie differunt inter se 2.734.20. & 958.40
Voluptates in hominibus mediocriter diserepant 2.735.40
Voluptates mentis inter se diuersæ tom.2. colum.735.30
Voluptas conuersæ naturæ,& conuertentis 2. 959.30
Voluptates differunt vt & operationes tom.2. 735.30
Voluptas operationem perficit 2.733.40
Voluptas propria quædam vnicuique operationi 2.735.20
Voluptates magis operationis propriæ quàm ipsæ cupidirates 2.735.20
Voluptates alienæ corrumpunt operationes 2. 735.10
Voluptas qui operationem perficiat tom.2.colum.733.50
Voluptates aliæ honestæ,aliæ secus tom.2.colum.690.20
Voluptatis affectum arduum est extrudere 2. 619.10
Voluptati quàm iræ repugnare difficilius 2. 619.20
Voluptatis effectrix scientia 2.960.20
Voluptatem efficientia duplicia 2.689.40
Voluptatis ars nulla 2.697.30
Voluptatem efficientia nonnulla morbos pariunt ibidem.
Voluptates eædem alios dolore afficiũt,& alios delectant 2.738.40
Voluptates quædam sine dolore 2.731.50
Voluptates & dolores proprij,qui sint tom.2. 735.10
Voluptas in deligendo bono errorem parit 2. 934.20
Voluptatibus Gelonis filium Thrasybulus perdidit 2.853.30
Voluptates fugit temperans 2.697.20
Voluptatibus dediti contemptibiles fiunt tom. 2.853.50
Voluptates prudentiæ impedimento sunt tom. 2.697.20
Voluptas non impedimentum 2.959.50
Voluptas ciborum in descendendo contingit 2. 280.20
Voluptas quæ per coitum sentitur vnde accidit 2.308.1.& 324.10
Voluptas rei venereæ vehementior non probat semen decidere à toto corpore tom.secundo,col.302,30
Voluptuaria vita quid expetat tom. secundo, colum.990,30
De voluptate sententiæ variæ 2.697.10
De voluptate rationum improbatio to.2.697. 40.& sequen.
Ob voluptatem dolere, absurdò persimile 2. 641.20
Ob voluptatem multitudo decipitur tom.2. 632.30
De voluptate non incorrupti iudicamus tom. 2.626.1
Circa voluptatem mali potissimùm peccant 2. 619.1
A voluptate in vniuersis maximè cauendum 2. 626.1
A Voluptate locus 1.268.10
Volutio quid 1.513.1
Volutationibus quæ vtantur 1.929.40

Vomitus.

Vomitum quæ moueant 2.437.20
Vomitus quare temporum immutatione citari maximè debeat 2.414.20
Vomitus quando hominem liberat à lassitudine 2.450.30
Vomitus magis quàm sudores corpora leuant 2,429.1
Vomitus cur lassis corporibus præcipiatur 2. 450.1
Vomitui propensiora quæ animalia tom.2. 202,50
Vomitum hominis quare hyæna imitatur 2. 150.50
Vomere quare non oportet, nisi res vrgeat 2. 443.20
Ex vomitu cur vox grauior 2.482.20
Voracis signa 2.1528.40
Vortex quid 2.1463.10

Vox.

Vox spiritus est 2.459.30
Vox aër quidam iunctus humori est tom.2.colum.487,20
Vox quid 2,560.20
Vox penetrat corpora solida 2.489.40
Vocem formamus, cùm spiritum reddimus 2, 481.20
Vocis tenor cur frangitur cibo ingesto, tom. 2.480.60
Vox cur corrumpitur his, qui cibo ingesto clamitarunt 2,482,60
Vocem corrumpi quid 2.483,1
Vox cur potius vinolentis quàm sobriis frangi soleat 2,487,40
Vox tremula quibus 2.490.50
Vox tremit metuentibus 3,485,10.& 559.40.& sequentibus
Vox multiplici fertur motu 2.489.40
Vocis discrimina quàm plurima tom.secundo, col.489.20
Vocem cur eandem fundunt cæteræ speciei eiusdem animantes, homines variam ibidem.
Vox homini cur serius perficitur, quàm cæteris 2.489,10
Vocis continuatio quomodo accidit, tom.2. 479.50
Vocis reflexus in contrariam agitur partem 2, 487.40
Vox & auditus ab eodem initio tom.secundo, col.478.40
Vox quare non sentitur in aqua tom.secundo, col.489.60
Vox quomodo multiplex prouenire soleat 2, 510.30
Vox quomodo per aërem dispergitur tom.2, 480,1
Vocem in orbem ferri putandum est, tom.2. 480,40
Vox cur melius audiri potest non inferius sursum, sed superius deorsum tom.secundo,colum.487.20
Vox homini qui vigilauerit quare asperior 2. 480.50
Vocis asperitas,& grauitas vnde ibid.
Voces graviores cur tempore hyberno, 2.482. 1.& 490.30
Vox cur grauior ex potu,vomitu,& frigore 2. 482.20
Vox cur grauior è propinquo magis, quàm è longinquo 2.482.2
Vocem cùm simul multi mittunt,vnúsque tantum,quantum singuli, reddit: quare multorum vox illa, neque vnius effertur: neque longius pro ratione deducitur tom. secundo,col.488.20
Vox tenuis vnam habet dimensionem tom.2. 481.50
Vox quando magna oritur 2.479.10
Voces an quia minores,ideò acutiores tom.2. 449.30
Vocem acutiorem cur cætæra animalia mittunt cum validiora,homo autem cùm inualidior 2.486.40
Vocem procul absentium cùm imitamur, cur vocem tenuem emittimus, tom. secundo, col.479.20
Vox quanuis minor reddatur alimento, cur tamen speciem seruat eandem, tom.secundo, col.492.10
Vox chori cur minor sentitur, paleis in Orchestra sparsis 2.483.30
Vocem sonoram cur iuuet porrum tom.secundo,col.486.60
Vocis acumen vbi consistit 2.482.40
Vocis in ratione quod acutum, velox, quod tardum,graue 2.479.30
Vox acutior,quæ velocior 2.489.1
Vocis velocitas,non nisi acumen est tom.2.colum,488,40
Vox motus est,& vocem altiorem mittunt qui pro viribus conantur 2.486.10
Vox motio aëris est,& acutior quæ velocior 2. 481.20
Vox cur magna ex parte in acutam degenerat 2,518,50
Vox acuta cur procul audiri potest tom.2.colum,482.30
Voces cur è longinquo acutiores esse videntur tom,secundo,columna 479.20.& 489.40.& 487,50
Vocem acutiorem flentes, grauiorem ridentes cur mittunt 2.481.1.30
Vocem acutam cur reddunt exercitati & debiles 2,482,50
Vocem cur reddũt acutam seminis expertes,& qui alij 2,487.40
Vocem acutam mittere, an idem quod acutum cantare 2.515.50
Vox desinens cur acutior 2.511.40
Vox cur in acutum vt plurimùm aberrare consueuit 2.514.10
Vox acumine, grauitatéque maximè notescit 2,73,20
Vox acuta, & grauis quomodo differunt à magna & parua 2,393.40
Vox explanata quid 2.73.20
Vox fœminis omnibus tenuior,& acutior boue excepto 2.76.30
Vox inæqualis hircire dicitur ibidem.
Vox immutatur in nonnullis animalibus 2. 85.60
Vox per arteriam,seu guttur 2.242.50
Vox qua parte agitur 2.71.40
Vox quare mutatur exectis 2.394.50
Vox quibus locutio,sed non contrà, tom.2.colum,73.10
Vocis animalium consideratio 2.71.40.& 393. 1.& seq.
Vocis asperioris,aut leuioris causa:itẽ flexibilis aut

aut rigidæ tom.2.col.395.10
Vocis à sono differentia 2.71.40
Vocis consideratio tam in viris, quàm in pueris:tam in puellis,quàm mulieribus tom.2. col.133.50
Vocis grauitas naturæ generosioris tom.2.col. 393.30
Vocis magnitudo,& paruitas quomodo definienda 2.393.40
Vocem acutam,vel grauem iuuat loci caliditas, vel frigiditas 2.395.10
Vocem copiosè emittunt auium pleræque tom. 2.col.236.40
Vocem,neque sermonem emittunt,quibus lingua libera, absolutáque non est tom.2.col. 71.50
Vocem non emittunt,quibus pulmo deest tom. 2.col.71.40
Vocem quare Delphinus promouere possit 2. 72.20
Voces quare mutantur, cum semen defertur 2.378.30
Vocum differentiæ tractus ratione, & regionis 2.73.10
Vocum mutatio per ætates 2.394.20
Vocales literæ à voce & gutture proferuntur 2.71.40
Voces non eædem apud omnes 2.57.10
Vocis affectiones literæ sunt 2.489.30
Vocum copia omnis finita est 1.369.50
In Voce contrarietates 2.816.30
In voce non semper verum, & falsum tom.1. colum.57.20

Vpupa.

Vpupa nidum è stercore hominis facit tom.2. col.179.20
Vpupa tum colore,tum specie immutatur ibidem.& 200.40
Vpupa non nidificat,& vbi parit 2.104.60
Vpupæ montium incolæ 2.4.50

Vrbs.

Vrbs salubris quæ placidè aspiratur tom.2.col. 424.20
Vrbis magnitudo,quantam esse conueniat tom. 2.col.787.50
Vrbis situs qualis esse debeat 2.885.50
Vrbis situs, & commoditatis, conditiones nouem 2.879.40
Vrbis situs ad sanitatem, & bellum tom.2.col. 886.1
Vrbes aquarum,& stagnorum abundantia præditæ esse debent 2.886.10

Vrbanus.

Vrbana quæ appellamus 2.521.50
Vrbanus quis tom.2.colum.623.40.& 656.30. & 939.30
Vrbanus duobus modis est ibidem.
Vrbana quæ sunt omnia, eadem & sylvestria 2.210.30
Vrbana dictio & enthymemata quæ tom.2. col.1171.20
Vrbani & sylvestris diuisio erronea tom.2.col. 210.30

Vrbanitas.

Vrbanitas quid 623.40.& 939.30
Vrbanitas duplex in ferendo & exhibendo ioco 2.1019.40
Vrbanitas vnde constet 2.1172.20
Vrbanitatis orationis quatenus conferant imagines 2.1173.50
De vrbanis orationibus tom.2.colum.1171.1.& sequentibus
Vrenda quæ sint,item quę incidenda 2.420.1.20
Vri quempiam cùm videmus, cur vicem eius dolemus 2.458.40

Vrina.

Vrina,vide Excrementum humidum.
Vrina exempta,in vasis subsidet quædam falsugo terrena 2.259.50
Vrina leonis grauiter olet 8.251.10
Vrina nonnullis fluit per metum tom.2.colum. 264.30
Vrina quibus crassior 2.122.1
Vrinæ destillationibus competit genus echinorum 2.65.30
Vrinæ profluuio nonnulli tabescunt, tom.2.col. 305.30
Vrinæ stillicidiis medẽtur echini pelagici tom. 2.58.20
Vrinam quæ retro mittunt 2.78.40
Vrinarum consideratio in animalibus multis 2.122.1
Vrina quid 2.426.10
Vrinæ libido cur lacessit metuentes tom.2.col. 560.30
Vrinæ ad extremam missionem cur inhorrescimus 2.461.20
Vrina rufa signum concoctionis tom.2.colum. 424.10
Vrina perpetua sui coloris index esse non potest 2.424.10
Vrina in corpore nostro velut humor in vniuerso,secundum scholam Heracleti tom.2. col.494.30
Vrina cur fœtidior redditur quò diutius in corpore manserit: stercus minus tom.2.colum. 495.30
Vrinam quæ soluant,& ciere possint 421.30.& 493.1.10
Vrinam mouentia qualia esse debent, 2.493.10. & 522.50
Vrinam cur mouere possint odorata,tam semina,quàm plantæ 2.423.30
Vrinam cur intuendum an concocta sit.nécne, profluuio intercepto mingendi potiùs quàm perpetuo 2.424.10
Vrinæ excitatio sæpe latet iuuenes sopitos tom. 2.441.20
Vrina ouz,vide Oua vrina.
Vrina oua quando fiunt tom.2.colum.343.30. & quibus 343.40
Vrinantes cur spongias auribus alligare soleant 2.581.10
Vrinantibus cur aures dum intra mare sunt, rumpi soleant 2.581.1
Vrinarius meatus 2.18.10
Vrinatores instrumentum accipiunt, vt aerem extrinsecus trahant 2.234.50
Vrinatrix auis circa aquas, & amnes versatur 2.149.50
Vrinatrices volucres 2.3.1

Vropygium.

Vropygio carentia 1.930.30
Vropygium ad volatum pertinet, ibidem.
Vropygium ad natatum vsui est 1.935.50
Vropygium ineptum habent non volacia tom. 1.930.30

Vrsus.

Vrsorum coitus 2.129.50
Vrsorum partus ibidem.
Vrsorum pulli ibidem.
Vrsus latens nihil edit 2.158.40
Vrsus cur lateat incertum 2.158.50
Vrsi hyeme latent, & pinguescunt tom.2.col. 158.30
Vrsus colorem mutat 2.1520.60
Vrsi arbores scandunt 2.173.10
Vrsi pugna cum tauro 2.151.1
Vrsorum somnus dum latent 2.158.30
Vrso latebra egresso,arus herba cibus tom.2. col.158.40
Vrsus animal omnivorum 2.150.50
Vrsus bibit morsu 2.151.40
Vrsus inuadit ceruos,& sues feras tom.2.colum. 150.60
Vrsus quando exit à cauernis tom.2.colum. 129.60
Vrsus quas carnes deuorat 2.151.1
Vrso totum corpus hirtum 2.21.10
Vrso tempore latibuli intestinum per inediam conniuet 2.158.40
Vrso simplex ventriculus,verùm amplior tom. 2.53.10
Vrii ingressus 2.151.1
Vrsi ligna manducant, quasi dentiant, tom.2. col.173.20
Vrsi sæuiunt tempore coitus 2.120.40
Vrsi quare minus inter se dimicent, ibidem.
Vrsorum in genere fœmina animosior tom.2. col.168.40
Vrsis corpus admodum pilosum, sed cauda diminuta,& quare 2.233.50

Vrsa.

Vrsa ferè vterum dies triginta,quot parit,& qualem fœtum 2.129.50
Vrsa inarticulatos parit catulos tom.2.colum. 375.30
Vrsa quando coit,& parit 129.50
Vrsa quandiu lateat,& quando catulos in apertum producit 2.158.30
Vrsa visa alba, sed deprauatione generationis 2.392.10
Vrsæ mammas habent quaternas tom.2.colum. 22.60
Vrsæ prudentia cùm venatores catulos insectantur 2.173.10
Vrsæ quomodo exercent venerem tom.2.col. 78.60
Vrsa grauida rarò capta 2.158.40
Vrsam grauidam capi difficile 2.129.60
Vrsa quando cibo idonea 2.92.30
Vrsæ quæ arctos appellatur,quod pariendi tempus à natura statutum, ibidem.
Vrsæ adeps hyeme, quo tempore somno indulgent, frigore concreta excrescit tom.2.col. 1545.1

Vrtica.

Vrticæ os 2.66.40
Vrtica corpore carneo 2.66.40
Vrticæ vt gignantur 2.90.30
Vrticarum duplex genus 2.66.50.& 90.30
Vrticarum cibus 2.146.30
Vrticæ cibus vnde 2.66.40
Vrtica excremento caret 2.66.50
Vrticæ hyeme tantum cibo idoneæ tom.2.col. 66.60
Vrtica plantæ & animalis natura prædita tom. 2.col.267.30
Vrtica ex vertibularum genere 2.66.30
Vrtica quasi ostreorum caro 2.146.30
Vrtica & adhærere solet,& quoties libet absolui 2.3.30
Vrticæ æstate rarescunt 2.66.50
Vrtica herba in Oeta fricant vbera caprarum grauidarum,ob lac habendum 2.53.20
Vrticæ marina sui generis,& eius natura tom.2. col.66.30
Vrticæ genus quoddam absoluitur saxis, quod echinos,& pectunculos corrodit tom.2.col. 66.40
Vrticæ marinæ mordent tactu,& non ore tom. 2.col.186.20
Vsio frequens desiderium explet 2.529.20
Vsta ære quare faciliùs sanescunt 2.420.40
Vstio & à gelu,& à calore 2.439.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vterus.

Vterus,aut vulua 2.12.30
Vterus ad conceptum quomodo præparandus 2.136.10
Vterus locus excrementis ſeminalibus tom. 2.304.40
Vterus mulieris vbi concepit, ſtatim ſe contrahit: & ad quod tempus, & quando aperitur 2.137.10
Vterus mulieri ad partum vſque,vt plurimùm ſe comprimit 2.374.1
Vterus pars fœminæ quæ ſemen recipit tom. 2.323.30
Vterus ſuperfœtantium non ſe comprimit 2. 374.60
Vterus tepefactus trahit humores, & meatus aperiuntur 2.340.30
Vterus trahit genituram ſuo calore tom.2. 324.20
Vterus vuluæ pars interior 2.37.40
Vteri acetabula,vide Acetabula
Vteri affectus veluti mariſcæ 2.322.30
Vterini fratres,vide Fratres vterini.
Vteri ceruix 2.37.40
Vteri differentia in animalibus 2.37.30
Vteri ferendi tempora 2.379.40
Vteri labra qualia eſſe debent ad conceptus commoditatem 2.136.10
Vteri os anguſtum 2.324.10
Vteri os coaluit fœminis nonnullis, & quomodo ſunt iuuatæ 2.373.10
Vteri eadem in parte gemini, mas & fœmina ſunt viſi 2.360.10
Vteri inanes ſtrangulant 2.205.50
Vteri omnes ſinus habent geminos tom.2.co lum.37.30
Vteri omnium bipartiti 2.292.1
Vterorum ſitus 2.296.30.& 338.30
Vteri quare intus habeantur 2.296.1
Vteri quibus deſcendunt 2.135.30
Vteri ſitus 2.18.30
Vtero fœmina differt à mare 2.291.20
Vteri ſtrangulationes fiunt multis cum menſtrua eruptioni propinqua 2.135.10
Vterus humidus infœcundus 2.135.30
Vteri parte dextra fœmina contineri viſa, mas læua 2.361.40
Vterum cur alia animantia diu geſtent, alia breui tempore pariant 2.466.60
Vteros pleraque animalia multos habent 2. 468.1
Vterus exitus eſt venarum multarum tom.2. 333.10
Vteri non ſimiles dati omnibus tom.ſecundo, col.18.10
In vtero ferendo homines cum cęteris animalibus diſſident 2.376.30

Vtile.

Vtile quid 2.1191.40
Vtilia ciuitati,quæ 2.1191.50
Vtilia animo quæ 2.1234.1
Vtili ſæpe naturæ curſus contrarius tom.2.co lum.1407.20
Vtilia corpori quæ 2.1234.1
Vtile corpori & animo 2.1191.50
Vtilia honeſtis præponuntur 2.713.60
Vtile vt ex contrariis eluceat 2.1193.1
Vtilium ſimilia vt adferenda in oratione 2. 1192.50
Vtile priuatorum 2.1191.50
Vtile ac bonum 2.1099.50
Amicitia ob vtilitatem etiam inter diſſimiles moribus 2.705.10
Vtres inflati ſi membra obtineant, cur dolore affligunt 2.543.40
Vtres inflati cur valeant fluitare tom.ſecundo, col.546.1
Vtribus contenta inflatis,aut vaſis bene opertis, cur incorrupta durare poſsint 2.546.20

Vua.

Vua paſſa terræ plus continet 2.538.30
Vuarum acini exigui cur vinacea,vel nulla continent,vel pauciora 2.524.40
Vuæ quare tandiu reſeruari poſſunt tom.2.co lum.495.60

Vulgus.

Vulgus affectibus viuit 2.741.1
Vulgus mancipij ſimile 2.606.10
Vulgus ob voluptatem decipitur 2.632.30
Vulgus honeſtatis, voluptatiſq; veræ rationem non habet 2.741.10
Vulgus non verbis,ſed pœnæ metu ad probitatem incitatur 2.741.1
Vulgus de rebus omnibus pronuntiat tom.2. 989.40

Vulnus.

Vulnus celerius coit inciſum ære quàm ferro 2.420.10
Vulneribus verberum cur admouentur pelles arietum recenter detractæ,& oua confracta 2.463.20
Vulneribus medetur commoſis 2.190.20
Vulnus quomodo inflammatione carebit, & vnitati opportunius erit 2.420.10
Vulpanſer circa aquas verſatur 2.149.60
Vulpanſeres oua pariunt ſubuentanea tom.2. 105.60

Vulpes.

Vulpes aſtuta,malitioſa,& callida 2.5.10
Vulpes genitale habet oſſeum 2.23.30
Vulpes inarticulatos parit catulos 2.375.30
Vulpes minores in Aegypto quàm in Græcia,& quare 2.165.30
Vulpes mures venatur 2.132.20
Vulpes noctu capit ardeolam, pellam nomine 2.170.20
Vulpis coitus & partus 2.130.60
Vulpi amicus coruus,& ſerpens,& quare tom. 2.170.20.40
Vulpi inimicus æſalo, circus, accipiter & lupus 2.169.50
Vulpe & cane generantur canes Laconici 2. 166.10
Vulpes piſces, cum hamum deglutiſſe ſeſe ſenſerint,quomodo ſibi opitulentur tom.2.co lum.186.20
Vulpecula volucris cute volat 2.7.20
Vulpecula ex muſtellino genere animal intra ſe parit poſt ouum 2.114.1
Vulpecularum piſcium fœtura qualis tom. 2. 112.60

Vultur.

Vultur rupibus inacceſsis parit 2.177.30
Vulturis nidificatio 2.109.50
Vulturis pullum aut nidum nemini viſum 2. 177.20
Vulturis nidus viſus aliquando 2.109.50
Vulturis magni nidus nemini mortalium viſus 2.1544.40
Vultures vnguentorum odore exanimari 2. 1555.20
Vulturum duo genera 2.148.40
Vultures oua bina ſemel in anno pariunt 2. 109.50
Vultur pugnat cum aquila 2.170.30
Vulturi aduerſarius æſalo 2.170.1

Vulua.

Vulua auium qualis 2.37.60
Vulua eorum, quæ pedibus priuata animalia in lucem edunt,poſt ouum qualis tom.2.co lum.38.1
Vulua piſcium ouiparorum qualis 2.115.10
Vulua ſua natura propenſior ad ſitum inferiorem,niſi quid aliud opus naturæ impedit 2. 294.60
Vulua ſerpentum qualis 2.37.60.& 38.20
Vuluæ acetabula quibus ſunt hæc fœtu accreſcente diminuuntur 2.141.1
Vuluæ pars interior loci & vterus dicitur 2. 37.40
Vuluæ ſitus in bipedibus, & quadrupedibus viuiparis ibidem.
Vuluæ ſitus in ouiparis 2.37.50
Vuluarum in animalibus differentiæ tom.2. 37.30
Vuluæ quare carnoſæ 2.295.50
Vuluæ quare intus habeantur 1.296.1
Vuluæ ſurſum adiũctæ ſtrangulant tom.2.co lum.295.50
Vuluarum cornua quæ 2.37.50
Vuluarum diſcrimen in acetabulis 2.38.30
Vuluarum diuerſitas in piſcibus 2.112.10
Vuluarum acetabula quibus 2.38.30
Vuluarum ſitus in quauis animante 2.294.20. & ſequentibus
Vulua fœminarum vbi 2.468.60
Vuluarum ſtrangulationes & crepitus tom.2. 135.10
Vuluæ bifidæ cruſtatorum 2.292.1

Vxor.

Vxor quali metu regenda 2.915.40
Vxor tanquam filiorum,vitæque ſocia tom.2. 914.30
Vxor viri parentes foueat 2.917.10
Vxor concilianda & diuincienda tom. 2. col. 915.50
Vxoris delicta vt emendanda 2.915.40
Vxoris diſciplina ſanctè cuſtodienda tom.2. 915.1
Vxori præſtanda ſancta,& intemerata ſocietas, 2.915.30
Vxorem negligens,deos negligit 2.915.10
Vxores dominantur interdum 2.710.50
Vxores celebres,Alceſte,& Penelope, tom. 2. 914.20
Vxores Græci quondam inuicem emebant 2. 775.30
Vxorum communio Platonica 2.762.40

XAnthus fluuius,Vide Scamander.
Xenophanes 2.1276.40
Xenophanthus riſum effundens tom.ſecundo, col.694.1
Xylophthorus vermiculus vbi naſcitur, & eius deſcriptio 2.102.50
Xylophthorus in Aureliam tranſit,vt Eruca 2. 103.1
Xylophthori tegumento feſtucæ vt natiuè inhæreant 2.102.50

ZAleucus Locrenſium occidentalium legumlator 2.784.1
Zanclei 2.837.50
Zenon 2.1498.20
Zephyrus ventus borealis 2.813.1
Zephyri,vide Fauonij.
Zeuxis pictor à Polygnoto vt differat tom.2. 1238.20
Zodiacus ſignifer tom. ſecundo, columna 1459.1

FINIS.

LVGDVNI,
Excudebat Symphorianus Barbierus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Biblioteca